DISQVISITIONVM MAGICARVM LIBRI SEX,

Quibus continetur accurata curiosarum artium, & vanarum superstitionum confutatio;

Apprime vtilis, & pernecessaria Theologis, Iurisconsultis, Medicis, Philosophis, ac præsertim Verbi Dei Concionatoribus, & vtriusq; Fori Iudicibus, quibus in primis aurea præcepta traduntur.

AVCTORE
MARTINO DEL-RIO
Societatis Iesu Presbytero. LL. Licentiato, & Theol. Doct.
olim in Academia Grætzensi, ac dein Salmatic. publico S.S. Professore.

Hac Veneta, & Postrema Editione omnium maxime elaborata, suæque pristinæ integritati restituta: ac preterea Auctoris Vita, Et quatuor Locupletissimis Indicibus aucta.

Opera, atque Impensa F. PAVLINI BERTI Lucensis Ordinis Eremitarum Sancti Augustini, Congregationis Lombardiæ.

AD ILLVSTRISSIMVM, ET EXCELLENTISSIMVM
D. LAVRENTIVM IVSTINIANVM.



VENETIIS, APVD VINCENTIVM FLORINVM. M DC XVI.

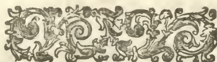
Cum Privilegiis, & Superiorum permissu.



Illustrissimo, & Excellentissimo

DOMINO LAVRENTIO IVSTINIANO

Domino Colendissimo.



FR. PAVLINVS BERTI LVCENSIS S. P. D.



STATIM atque Venetias adueni, Biblia Regia, Abulensis, Alberti Magni, Ægydij Romani, & aliorum opera editurus in lucem; quos de re litteraria optimè mereri accepi, eos suspicere cœpi. facilè autem fuit, & quidem breui, Te antiquo Familiæ, & nouo propriæ virtutis splendore clarissimè fulgentem studiorum, & studiosorum Protectorem obseruare, atque de laboribus meis, tuo nomine collustrandis cogitare: abstinui tamen hactenus, ne temeritatis vitio notarer, & arguerer; abstinuissemque diutius, nisi noto sydere tuæ benignitatis magnetem attraxisses obseruantiæ meæ. At

quoniam expectanti nihil satis festinatur, has Delrij curiosas, vtiles, graues, atque iucundas Disquisitiones Magicarum Quæstionum, quarum desiderium iamdiù tenuit litterarum Professores; impatiens moræ, typis subieci, & nunc tandem Prælo subductas, priusquam Bergomum. Authoritatem, & Maiestatem Reipub. venerandam in te vno perferas, tibi volui dedicatas. Non quantum valuerim, sed quantum voluerim, faxit Deus, vt inspicias, quòd me multum voluisse, & parùm valuisse cognoscas. Venetijs. M D C X V I.

Vita,

Vita, & Scripta Auctoris.



OPVS quod damus, Lector, viri est sua, maiorumque virtute illustris. Hispanus erat patre, Proannensi Vico [vulgo Proanno] in Montibus Campoó oriundus: vbi etiamnum vestigia arcis antiquum eiusdem Familiæ domicilium, quod Hispanicę Solar vocatur. Vetustissima huius memoria ab Octauiani Imperio arcessitur, cum pro gente sua ad Montem Sierra Tejada dictum pugnat, obitque fortiter Generosus Cantaber Lucio Lamia oppugnante. Ex cuius prosapia Fruendus, qui feliciore euentu vnà cum Christianis, quos Rex Pelagius anno 720. eius curæ commiserat, quosque Donga celebris, adhuc spelunca capere non poterat, dum in Mauros impetum facit, magnam eorum multitudinem inter fluuios Deba, & Oba fudit, & fugat. Ab hac victoria gentilitium nomen, & insigne Del-Rio genti fuit. Fidus huius rei testis liber, quem Del Bezerro vocant, in quo Familiæ Hispaniæ ad origines suas reuocantur, stirpemque hanc ramos suos latè diffudisse, interque alios nobilem vnum in Bureba, ex quo Gonsaluus Roderici Del-Rio Regis Henrici Quarti corporis custos posteros reliquit dispersos in varia Regum obsequia. Atque hunc cuius librum præ manibus habes, eius abnepotem Brabantia, matre ex nobili de Villanoua Celtiberiæ familiæ, edidit ingenio raro, cuius rei monumenta hæc fidem faciunt.

Scholia in Claudianum.
Emendationes in Solinum.
De Tragedia veterum.
De vita Annæi Senecæ patris, & filij.
De versibus tragicis.
Aduersaria, & commentaria in Senecam.
Notæ perpetuæ in Ius ciuile.
Repetitio in legem transigere.
Commentaria in legem contractus.
Annotationes in monita Sancti Orientij.
AEnigmata Sancti Aldhelmi.
Disquisitionum Magicarum Libri Sex.
Commentaria, & Catena in Cantica Canticorum.
Speculum Marianum.
Polemica Mariana.
Florida Mariana.
Super Threnos Ieremiæ.
Super Genesim.
Adagia Sacra.

Alia præterea dedit, quæ alieno nomine circumferuntur, sed & posthuma quædam apparantur; Vir etsi Mineruæ studia coleret impensiùs, iuuenili tamen

men vigore armorum dexteritatem fuit consecutus. Quid mirum, si patre Cantaber, matre Celtiber? Omni genere Scientiarum præstans, officia publica, atque imperium perpetuò recusauit, plus in meriti conscientia, quàm in functionis fructu ponens. Philippi Secundi Hispan. Regis Consiliarius, & Supremus in suo exercitu Iudex, æquum se, & incorruptum semper exhibuit: Spretis mundi illecebris Iesu Societatem ingressus, exemplo socijs, admirationi omnibus fuit. Diuinarum litterarum studijs, se totum tradidit, adeoque eximius euasit Theologus, vt Louanij in Belgio, Grecij in Stiria, Salmanticæ in Hispania, Sacrarum Scripturarum oracula summa cum laude sit interpretatus. Acerrimus fuit hæreticorum insectator, ab omnibus laudem, à subditis dum Arselariæ in Brabantia Dominus fuit, etiam amorem obtinuit. Dum Salmantica Louanium maiore celeritate, quàm vires ferebant, properat, tertio quàm eo appulit die anno 1608. obijt, magno omnium luctu.



Elen-

Elenchus Librorum, & eorum, quæ ipsis generatim continentur.

IN R. V.

MARTINI DELrij Disquisitiones Magicas.

Iusti Lipsi Carmen.

CVius doctũ opus hoc? quod ima, summa
Penna permeat, & sagace mente
Sagas, & Stygias striges reuelat?
Quod tu Thessala terra, vosq́ Colchi,
Infames male cantibus patrastis;
Quod Panes, Satyrique, Dusiique
Peccastis, genus improbum, salaxque;
Totum hoc eruit, erutis medetur:
Sed quis? Delrius eruditione,
Idem religione, clarus. ergo
Hic pura, & liquida omnia; hic venena
Nulla, qua timeas opinionum.
Huic libro faueas, faue tibi ipse,
Atque istum lege, vt ima, summa noris.

IN EASDEM

PARODIA.

MAgia, quam libro hoc videtis obsidem,
Ait fuisse fraudium peculium,
Neque ullius medentis arte gloriam
Nequisse praualere, siue toxico
Opus foret ne are. siue fascino.
Et hoc negat feraciora Thessali
Negare rura, noxiumque Caucasum:
Scythaque saxa, consciosque Colchicos,
Iberiam, tuumque Taure verticem:
Vbi ista, post Magia floruit prius
Agrestis herba; nam Promothei in iugo
Vapore sape tabido imbuit sata.
Zarate Mede, lethiferque Dardane;
Tibi hac fuisse, & esse cognitissima
Ait Magia; postuma ex origine;
Tua exiisse dicit e prosapia,
Tuo exarasse perfidas stylo notas;
Et inde tot per amula dolos manus
Decus tulisse, laua siue dextera
Opus patraret, aut vtrumq; mutuas
Suo dedisset impigre vices hero.
Neque vlla vota Noxialibus Deis
Sibi esse facta cum veniret à viro
Nouissimo hoc ad vsque saculum recens.
Sed hac prius vere: nunc Apolline
Silet loquente, seque dedicat tibi
Apollo Delrie, atque Apollo Delrij.

HERIBERT. ROSVVEIDVS. S. I.

PRI-

ΦΕΔΕΡΙΚΟΥ

ἸΑΜΩΤΙΟΥ ἸΑΤΡΟΥ ἘΠΟΣ

Εἰς τὴν τοῦ Πατρὸς Μαρτίνου Δελρίου βίβλον περὶ Μαγείας.

Δηναιοὶ πάρος ἄνδρες, ὅσοι μεγαλώορα τιμὴν,
Οὔνομά τ' ἐκτήσαντο θεοδμητοῖο Μαγείης,
Ἰδμοσύνῃ σοφίῃ τε μετέπρεπον, ἠδὲ συνεργὸν
Εἰδυίαις πραπίδεσσι συνηρμόξαντο προνοίην,
Μυσιπόλοι γεγαῶτες, ἀνασσάτων τε πάρεδροι,
Φύσιος ἰχνευτῆρες ἀμύμονες, ἴδριες ἄστρων,
Μουσάων θεράποντες, Ἀκεσορίης τ' ἀγερώχου.
Τοῖος ἔην φύλοισι μετ' ἀλλοδαποῖσιν Ἰωσήφ.
Τοῖος ὁ καὶ Φαρίοισι πολύτροπα θαύματα δείξας
Μωσῆς, Ἀσσυρίῃ τε πόλει Δανιῆλος ἀγαστός.
Καὶ Σολόμων περίπυστος Ἰουδαίοις ἐπιλάσσων.
Τοῖσι δ' ἀντολίηθε Μάγοι δίζηντε κιόντες
Χριστὸν ἐπικλινθέντα χαμαιζήλῳ ἐνὶ λίκνῳ.
Τοῖς δ' ἐπὶ Δαίμονος οἶστρος ἀλάστορος ἄνδρας ἐ-
λαύνων
Δειλαίους, σφετέρῃσιν ἀτασθαλίῃσι δαμάντας,
Ἀσεβίην ἐφέηκε, Γοητείης τε πανούργου
Μήσατο λήδεα πολλὰ, καὶ ἄπλετα δήνεα λώβης,
Μαντοσύνην, πόσιας τε, καὶ ἐχθίστας ἐπαοιδάς.
Κείνων ἐξεγένοντο παλαιγενέων ἐπὶ φωτῶν,
Μαινάδος Αἰγύπτοιο θυηπόλοι, ἥ τε Σαούλῳ
Εἰρομένῳ μαντεῦμα θεοπρόπος ἤνεπε Γραῖα
Καὶ πινυτὴ Μήδεια, κακὸν σκίναρ Αἰήταο.
Καὶ Σίμων ἀθέμιστος, ἐπωνυμίην τε Μάγοιο
Δεξάμενος, καὶ Καρποκράτης, ὃς ἀπεχθέα τέχνην
Ἀμφαδίην ἐδίδαξεν, ἀναιδείῃφι πεποιθώς.
Νῦν δὲ Μάγων κακόεργα σίνη, δολερῶν τε Γοή-
των,
Γαίης ἄχθεα λυγρὰ, κατ' ἀνθρώπους ἀλάληνται,
Πασσυδίῃ πλάζοντα, Θεοῦ κρατέοντος ἕκητι,
Ἔνδικον ὃς βροτέῃσιν ἀλιτροσύνῃσι χολωθεὶς
Καὶ νέφος ἠερόφοιτον ἀτεκμάρτοιο Μαγείης,
Καὶ τίσιν ἠλιτόποινον ἀμοιβάδα τοῖσιν ὀπάζει,
Ὅσσοι πίστιν ἄμεμπτον ἐπιτρέψαντες ἀέλλαις,
Ψεύδεος ἀσεβέεσσιν ὑπεζεύγνυντο λεπάδνοις.
Καί κεν ἀμαυρώσουσα πολυσπερέων γένος ἀνδρῶν
Γαῖαν ὅλην ἐκάλυψε μελακρήδεμνος ὁμίχλη
Εἰ μὴ Δέλριος ἐσθλὸς ἑῇ παιήονι βίβλῳ
Ἰητὴρ ἐπίκαιρος ἀθέσφατον ἐκ ζόφον ὦσεν,
Ἀτρεκίης πάντεσσιν ἄγων φαεσίμβροτον αἴγλην.
Εἴδεα γὰρ μορφάς τε καὶ αἴτια πάντα Μαγείης
Ἀμφοτέρῃς ἑκάτερθε κλυτῇ σφρηγίσσατο δέλτῳ.

A
FEDERICI IAMOTII

MEDICI CARMEN IN PAtris Martini DelRij librum de Magia.

TEmporibus priscis virũ quicunq; Magiæ
Cœlestis magnumq; decus, nomenq; tulerũt,
Illustri Sophia, & doctrina laude cluebant,
Cultaq; iungebant sincerei pectora mentei:
B *Sacrifici quondam celebres à Rege secundi,*
Naturæ indagatores, astrumq; periti:
Egregias artes Medicas, Musasq; colentes.
Talis erat Ioseph peregrinæ gentis alumnus:
Talis apud Pharios Moses oracula promens:
Talis, & Assyria Daniel spectabilis vrbi.
Talis erat Solomon, dum regia sceptra teneret,
Iudææ, talesq; Magi qui Solis ab ortu
Vilibus in cunis Christum petiere iacentem.
Intereà miseros infesti dæmonis œ-
C *strus*
Mortales agitans, sua quos vecordia torsit,
Emisit scelus, & fraudes, variosq; nocendi
Fallendiq; astus, varias & repperit artes
Falsidicum vatum præsagia, pocula, cantus.
Hinc exorta lues, ætas hinc prisca parentum
Protulit Aegypti Mystas bacchantis, Anumq;
Fatidicam, quæ tetra dedit responsa Saulo.
Hinc Medea sagax AEetæ dira propago:
Impius hinc Simõ Magus, et cognomine dictus:
D *Hinc quoq; Carpocrates, Magicæ q tradidit ar(tis*
Publicus interpres posito præcepta pudore.
Nunc Magicæ pestes, imposturæq;, nefanda
Pondera telluris, totum grassantur in orbem,
Ludificantq; animos: at non sine numine patris
AEtherij, qui iure malis offensus, opacas
Mentibus humanis tenebras offundit, & atra
Improuisa oculis præstringit nube Magiæ,
Exigit & meritas hominum de crimine pœnas,
Quiq; fidem sanctam leuibus liquere procellis,
E *Quique iugo falsi summittant impia colla.*
Iamque adeò genus humanum terrasq; parentes
Caligo obrueret fulua circundata vitta,
Ni bonus, & Medica spectatus DelRius arte,
Discuteret tenebras sani medicamine libri,
Et clara viri perfunderet omnia luce.
Nam species formasq; omnes, causasque Magiæ
Duplicis aggressus docta signare tabella

Ψάδεος ἐμπεδόμυθον ἐτητυμίην τε διείρξας,
Πρυμνόθεν ἐξέῤῥιψε πλάνης ἀπατήνορος ἄτην.
Ὦ μέγα τολμήεντος, ὃς ἀκνάμπτοισι μένοιναῖς,
Μῶλον ἄγων τεράτεσσιν ἀμαιμακέτοισιν ἀρούρης,
Δυσσεβίην ἐδάμασσας, ἀλεξικάκου Διὸς υἱὸν
Ἄλκιμον Ἡρακλῆα καλῷ μιμούμενος ἔργῳ.
Τοῖοις δ' ἔμφυτον ἔμμεν ἑταιρείῃ φρονὸς ἀλκὴν
Ὑμετέρῃ πινυτὸς κεν ἀνὴρ ῥέα τεκμήραιτο
Ἥτε πολυκμήτοιο μόγου ποτὶ δύσβατον αἶπος
Ἐρχομένη, θηητὰ μετέρχεται ἠνεκὲς ἔργα.
Πληθὸν δ' οὐκ ἄνεγωγε θεοπρεπέων ἱερῆων
ἸΗΣΟΥ͂ χαρίεντος ἐπώνυμον ἐξονομήνω,
Οἵτινες ἠνορέῃσι, καὶ ἔργμασιν ἔξοχα πάντων
Ἔπρεπον ἀργαλέοισι. Σὺ δ' ἀμφὶ ἑκάστα
Καλλιόπη σὺ γάρ οἶσθα πολυσπερέων στίχας ἀνδρῶν,
Οἵτε πρὸς ἠοίην, οἵθ' ἕσπερον, οἵτ' ἀνὰ μέσσην
Κλήρους ἐστήσαντο, τεράστια τόσσα καμόντες.
Ἡμεῖς δὲ κλέος οἶον ἀκούομεν, οὐ σαφὲς ἴδμεν.
Οὔτε γὰρ ἐσχατόωντος ἀφίγμεθα τέρματα κόσμου.
Ἀλλὰ σὺ πάντ' ἴσασα θεά, καὶ πατράσι κεδνοῖς
Θυμήρη τάδε δῶρα τεῆς πόρσυνον ἀοιδῆς.
Θ᾽ ἄμορος ἐκ Μουσέων ἐθέλει τὰ πρῶτα φέρεσθαι
Πορφυρέων κορυφὴ Βελλάρμινος ἀρητήρων.
Ὃς βέλος ἄρμενον ἧκεν ἀνικήτοιο φαρέτρης,
Ὠκύτε, καὶ φωνοῦν ὅσοις νόος ἐστὶν ἐχέφρων.
Καππαύων διχόμητιν ἔριν, καὶ νεῖκος ἀναιρῶν,
Καὶ κλόνον ἀμφήριστον ἀληθέος ἀμφὶ λατρείης,
Καὶ ζαθέου τεθμοῖο, καὶ οὐ ἀπεπαύσατο σείων
Πάντα λίθον, καὶ πάντα κάλων, καὶ πᾶσαν ἀνάγκην,
Ταῦτα πρὶν ἢ συνετοῖσιν ἀναμφήριστα τεθείη.
Οὐδ' ἄρα Μαλδώνατος Ἰβηρίδος ἄνθος ἀρούρης
Ἥσσονα μόχθον ἔμεινεν, ὅπως οἱ ἄγγελον ἠχὼ
Χριστοῦ παμβασιλῆος ἀνάκτορος, ἣν ὑποφῆται
Τέσσαρες ἐσφρήγισσαν ἐπὶ τετράζυγι δέλτῳ,
Πᾶσιν ἀναπτύξειεν, ἀρίζηλόν τε τελέσσῃ
Παρισίοις ἀστοῖσι, καὶ ἀλλοδαποῖσι γενέθλαις.
Πιερίῳ τοῖον τι Περήριος ἔνθεος οἴστρῳ,
Μαντιπόλου Δανιῆλος ἀπήλασε δάσκιον ὄρφνην
Καὶ ζόφον ἀχλυόεντα, καὶ ἀμφαδίοις ἐπέεσσιν
Ἀμφιβόλου σκοτόεντα διεῖεν ὄργια φωτός.
Τουῤῥιάδην μέγα κάρτος ὁμοῦ, καὶ θάρσος ἀλκή,
Μαρνάμενον θείοιο δίκης ὑπὲρ Ἀρχιερῆος
Καὶ κανόνων, ὤτρυνε μέσην ἀνὰ δῆριν ὀροῦσαι
Θαρσαλέοις στήθεσσι τό, καὶ μεγαλήτορος ἀνδρὸς
Ὑψηλαῖς ἀρεταῖσιν ἀναντέα δείματο πύργον
Ἀμβαίνειν, κἀνθένδε φαάντερον ἔμμεναι αὐτόν.
Πόσσος ἀγών, πόσση δὲ βίη πέλε Ποσσηβίνου,
Ἦμος Ἀριστάρχοιο δίκην, ἔστιξε δικαστὴς

A *Strenuus, & ſimplex falſo diſtinguere verum,*
Eundiuus euertit noxas, quas intulit error.
O nimium audacē, qui forti pectore, & armis,
Terrarum peſtes, monſtra, laceſſens,
Impia tot dia domas auerrunco Ioue nati
Aemulus Alcidæ, factoque exempla ſecutus.
Hinc catus, & prudens vir colligat inſita pror-
Eſſe ſodalitio fortiſſima pectora veſtro, (ſus
Aſpera quæ ſpectēt, & ſemper ad ardua tendāt,
Magnaque ſuſcipiant duro comitata labore.
B *Sed mihi nec cœtus liceat memorare priorum*
Myſtarum, placidi IESV de nomine dictos,
Qui ſolida virtute cluent, operumque labore
Difficili præſtant reliquis. Tu ſingula pande
Calliope: tibi námque datum cognoſſe, quis horū
Aurorum, mediumque axem, ſolemque cadentē
Incolat, & qui tot faciat miracula rerum.
Fama leuis tantùm noſtras peruenit ad aures;
Nec ſtabilis: neq; enim fines penetrauimus orbis
Extremos. At tu, quæ diſpicis omnia, Muſa,
C *Patribus hæc claris grati da munera cantus.*
Poſtulat à Muſis primas Bellarminus Heros
Ferre, Sacerdotum columē quos purpura veſtit:
Commoda qui mittens inuicta tela pharetra,
Et cita conſultisq; ſonantia mentibus, acres
Compoſuit lites; & iurgia plena tumultu
Ancipiti, vera de relligione, Deique
Legitimo cultu: nec deſtitit ante mouere
Saxū omne, atq; omnem funē, & quacunq; neceſ
Voluere, q̄ doctis hæc indubitata reliqt. (ſe eſt
D *Nec fuit inferior, quem Maldonatus Ibera*
Gentis honos adijt, labor, vt vox nūtia læti, (olim
Quam dedit Omnipotens Chriſtus, quā quatuor
Quadruplici vates obſignauere tabella;
Plana foret cunctis, nec ciui cognita tantùm
Pariſio, ſed, & externis manifeſta pateret.
Sic, & Pierio ſtimulante Pererius œſtro,
Fatidico Daniele procul caliginis vmbram
Diſpulit, & tenebras, verbiſq; interpres apertis
E *Expoſuit dubij myſteria tecta Prophetæ.*
Inclyta Turriadē virtus, & roboris ardor,
Pontificis pro iure ſacri, Canonumque vetuſto
Dogmate pugnātem, mediū protraxit in agmen
Intrepidum: ſummiſque viri virtutibus altam
Extruxit turrim, facili quam magnanimus vir
Aſcenſu ſuperaret, & hinc conſpectior eſſet.
Quanta fuit vis, quæ contentio Poſſeuini,
Cum docto ſimul ingentique volumine iudex,
Inſtar

Ἀνδρῶν μνήμασι πυκνὰ σοφῇ, καὶ ἀπείρονι βίβλῳ,
Πελτανου πόσον ἔργον, ἀπειρεσίῃσιν Ἀχαιῶν
Ἀρχετύπων σελίδεσσι Λατινίδα γῆρυν ἄγοντος,
Πόσσος ἔην Ῥιβέρας, ὅτε θέσφατα σεμνὰ Προφητέων,
Μείονας οὓς καλέουσιν, ἑῷ διεπέφραδε μύθῳ:
Ὢ πόσσῃ Σκώνδογχος ἀγακλυτὸς ἀλκὶ πιθήσας,
Βασκανίην, καὶ συκοφάσιν φιλολοίδορον ἀνδρῶν
Ἐργολάβων, ἀπάνευθεν ἑῶν ἀπέερξεν ἑταίρων,
Γράμματι Κωστηροῖο περίφρονος Αὔσονα κόσμον,
Ἀμφιβαλών, κείνου τε συνέμπορος ἴχνεσιν ἐμβάς,
Τίς Μολίναν κε δύναιτο Συαρέσιόν τε κατ᾽ αἶσαν
Εἰπέμεν αἰνῆσαί τε; τίς ἔμφρονα Βάζκιον ἔργων
Ἄξια μυθήσαιτο, Βαλεντιάδην τε περίφαντον;
Ναὶ μὴν Σερβιάδαο πιφάσκεο λευκάδα χαίτην,
Χριστιάδην τε γέροντα, νέων κοσμήτορε δισσώ,
Τῶν ὁ μὲν Αὐδομαρῆας, ὁ δ᾽ ἧ πόλιν ἀγλαόθωκον
Δυακίου κόσμησε περιγλώσσοισι ῥεέθροις.
Ἀμφαδίοις ἀγορῇσιν ἁμαρτάδος ἄνδρας ἐλέγχων.
Τῷ καὶ μοχθίζοντι βοηθόος ὤρεγε χεῖρας
Ἀνδρὶ φίλῳ Δαυχεῖος, ὃ καὶ Μούσῃσι μέμηλώς,
Ἑλλάδος Αὐσονίης τε συνήορα δόγματα βάζει.
Ὅς τε Σελευκείοιο καταυγάζων Βασιλείου
Μνήματα σιγαλόεντα σοφῇ μετεφράσσατο δέλτῳ,
Ἑξείης ἅτε δίον ἀπ᾽ ἀχλύος ἐς φάος ἄξει.
Ὥς ἄρα Κασταλίοιο κυβερνητῆρα χαλινὸν
Δώματος ἰθυνόντι, παρ᾽ Αὐδομάρου τεμένεσσιν,
Χριστιάδῃ παρέμεινε φέρων Βερβήκιος ἄλαρ,
Ὃν θέσαν ἀρχηγοὶ φιλοπενθέος ἤρανον ἥβης,
Ἧς ἅτε δὴ κτίλος ἠϊθέων, προκέλευθος ὁδεύει,
Ἣν σοφίης ἐπὶ νᾶμα, καὶ ἐς νομὸν ἡδὺν ἐλαύνει.
Μυρίοι ἄλλοι ἔασιν ὅλης ἐνὶ πείρασι γαίης,
(Εὐμενέες τελέθοιεν ἐμῇ ξύμπαντες ἀοιδῇ)
Τάξιος ἀγλαΐῃσιν ἀριστεύοντες ἑταῖροι.
Ἡμεῖς δ᾽ ἀνδρομέοισι νοήμασι μέτρα φέρωμεν
Τοῖσδε γὰρ οὐ πέντοι κεν ἀνὴρ σάφα τεκμήραιτο
Θνητὸς ἐών. ὀλίγος δὲ νόος μερόπεσσι καὶ ἀλκή.
Δέλριε καρτεόθυμε σὺ δ᾽ ἄγρια δῆριν ὀφέλλων
Θηρσὶν ἀτδροδίκῃσιν, ἀδειμάντῳ φρενὸς ὁρμῇ,
Θαμβαλέοις ἔργοισιν ἀγήραον ἤραο κῦδος.
Ἀλλὰ μόθον πείραινε, φέρων ἀλαθεῖ ἀρωγὴν
Ἀτρεκίῃ πολεμιζομένῃ, καὶ νητρεκὲς ἄλκαρ.
Εἰσόκεν ἡ μὲν ἕλῃσι φίλην ἑτεραλκέα νίκην.
Ἡ δ᾽ ἀπάτη κακοποιός, ἀερτάζουσά τε χεῖρας
Ἀμφοτέρας, καὶ νῖκος ἀπαυδήσασα, λιγυχθῇ.
Δὴ τότε Βελγικὸν οὖδας ἀληθείῃ κε τεθήλοι,
Καὶ σὲ διηνεκέεσσιν ἐϋμνήσειεν ἀοιδαῖς.

Τ Ε Λ Ο Σ.

A *Instar Aristarchi, variorum scripta notaret?*
Quantus Peltani labor, exemplaria Graca
Pleraque vulgantis, Romano compta lepore?
Quantus erat Riberas, cum nos oracula vatum,
Quos paruos dixere, suo sermone doceret?
Nobilis ò quanto Scondonchus robore fretus,
Propulit à Socijs odium, linguasque procaces,
Et Quadruplatorum conuincia falsa remouit?
Scitaquè donauit cultu monumenta Latino
B *Costeri, ipsiusque comes vestigia pressit?*
Quis digno Molinamque, Suaresiumq; disertũ
Extulerit cantu? quis Vazqui fortia facta
Laudibus ornarit meritis, clarũque Valentem?
Iã mihi Seruiada canos circũspice crines, (est,
Christiademq; senem: iuuenũ queis tradita cura
Quorũ hic Audomaros, sublimis at ille Duaci,
Mœnia facundæ decorauit flumine linguæ,
Detestanda palàm, passimque piacula damnans.
Astitit hinc opifer, sociamque laboris amico
C *Porrexit dextram, Musarum maxima cura*
Dausqueius, Latiæ doctor Graiæque camœnæ,
Splendida qui monumenta Seleucensi Basilei
Doctis explicuit chartis: quæ protinùs almam
Proferet in lucem cæcis exempta latebris.
Sic, & Castaliæ moderantem legib. æquis (nũ
Frena domus, apud Audomari memorabile fa-
Christiadem leuat auxilio Verueciius astans,
Rectores docili quem præfecere iuuentæ,
Cui præit, vt veruex iuuenum sectarius, & quã
D *Ad Sophiæ fontes, & dulcia pascua ducit.*
Sunt alij innumeri varijs in finibus orbis.
(Adsint ò facilesque meæ, placidæq; camœnæ)
Ordinis eximia clari virtute sodales:
At nos humanis certum, finemque, modumque
Mentib. addamus: nec enim hos cõprendere pos
Mortales, quib. exigua est solertia mentis. (sint
Tu verò impauido, cõstãtiq; impete, DELRI,
Acria bella gerens sæua cum gente ferarum,
Mirificis ausis decus immortale tulisti.
E *Perge modò insigni bellum finire triumpho:*
Affer opem vero, belloque tuere petitum,
Dum palma laudem referat: fallacia contrà
Subdola, damnosis infestans artibus orbem,
Victori det victa manus, palmamque relinquat,
Belgica tum tellus vero florebit, & æquo,
Et te perpetuum cantu celebrabit in æuum.

F I N I S.



IN EVNDEM

TRIMETRI.



GAudebat ORCVS arte dæmonas ſua:
Magiciſque monſtris vertere Orbem cardine:
Gemebat ORBIS Tartari victus dolo,
Maliſque tabeſcebat æger cantibus.
Quid hoc? gemit nunc ORCVS, & verſa vice
Lætatur ORBIS fraudibus liber Stygis.
Etiamne SORTI tertio in regno locus?
Non. Iſta virtus eſt viri. cuius viri?
DELRIO. notum BELGICIS nomen ſcholis,
Notumque IBERIS plura vis? librum lege.

IOANNES GAVDA. S. I.

ΕἸΣ ΜΑΡΤΙ΄ΝΟΥ ΔΕΛΡΙ΄ΟΥ Α νεοχάρακτον Μαγείαν Μελύδριον.

Κεφαλαλγίῃ τυπεῖσα
Τοῦ καρκίνου λαπύσσει
Ποταμηγενὲς λόχευμα
Ἔχεος πιοῦσα δ' ἰὸν
Ὀρείγανον χελώνη.
Πεπαρμένη βέλησι
B Αἶξ δικτάμου φύτευμα
Ἐλατήριον μασᾶται
Τὶ δ' οὓς βίβηκε δαίμων
Ἔχις ἢ καρκινός γε
Βλαβερόντε πῆμα θνητῶν,
Πάρεστε δεῦτε πάντες.
Ὑπὸ δαιμόνων σφαλέντες
Ὅσοι κελαινοχρώντων
Ἀλάληθε θνητῇ, ὅσοι
Ἀποχρίσου Μαγείης
C Μανίης τ' ἔχεσθε οἴστρῳ,
Ἀπιστίης κατ' ὕπαρ
Ὅσοι καθῆκατ' ἰόν.
Τέχνης τε θαυμάτων τε
Φύσεως ὅσοι ἀγνοίῃ
Βεβόλησθε δεῦτε πάντες,
Κατὰ χεῖρα ΔΕΛΡΙΟΙΟ
Λάζυσθε βίβλον, ἠδὲ
Σοφὸν ἐκπόνημα, μᾶλλον
Σοφίης λόχευμα δ' αὐτῆς
D Λάζυσθε καὶ πίεσθε
Ὀδυνηφάτους γὰρ ἔνδον
Σελίδας κρυπτάσκει; Αἶσχος
Πέλει λίγου ἄμοιρα
Νόσου κάθαρμα γνῶναι
Ἀεὶ θαλοῦς ΘΕΟΙΟ
Ἀμάρυγμα δ' ἄνδρα νόου
Ἴαμα μὴ λαβέσθαι
Σοφῆς φρενός, τεκούσης,
E Φίλης χερὸς πορούσης.
Βίβλος, ἥδε ΔΕΛΡΙΟΙΟ
Προποδηγέτις σφαλέντων.
Βίβλος, ἀρυχανδὲς ἠδὲ
Θεόκραν τὸν ἐπὶ δῶρον
Ἀληθίης ἔρασαι
Λάζυσθε τήνδε βίβλον.
Περίεργα ἔργα ὅσοις
Φύσεως δαῆναι ἡδύ,

IN MARTINI DELRIO noviter excusam Magiam Odarium.

CAput icta sus dolore
Fluuiatilem obteritque
Exestque sæpè cancrum.
Et ante viperina
Testudo tabe pota
Mundam vorat conilen.
Iaculis onusta capra
Virtute præpotentis
Dictam ni opem sibi fert.
Quos icit ipse dæmon,
Siue ille cancer, siue
Serpens, nocensve pestis,
Quid agant? adest cuncti.
Huc dæmonum tenebris
Illuse, quisquis erras:
Desertione quisquis
Christi furis, Magiæ
Maniæque captus œstro:
Tabescis, & qui amaro
Felle INFIDELITATIS:
Huc, quisquis insciens es
NATVRÆ, & artis eius,
DELRI liber sagacis
Mox in manum inseratur,
DELRI liber SOPHIÆ
Germanus ille fœtus,
Animo imbibatur alte.
Nam paginæ recondunt
Animi medelam. Egentes
Ratione nosse morbi
Purgamina: æuiternæ
De MENTIS igne cusum
Hominem, sibi medelam
Animo sagace promptam,
Manuque latam amica,
Abiudicare, turpe est.
Hoc DELRII volumen
Cœli euolutum ab arce
Per ianua in viam dux
Erronibus patescit,
Hoc in manum volumen
Date VERI, & AEQVI amantes.
Penitusque quid recondat
NATVRA, cui voluptas

Est

Οἷσιν δίκη μέμηλε,
Οἷσιν μέμηλε ΘΕΙΟΝ,
Δάζυσε ΔΕΛΡΙΟΙΟ
Σοφὸν ἐκπόνημα βίβλον

CLAVDIVS

Eſt noſſe: IVRA quiſquis;
Verumque NVMEN optas
Date in manu volumen
A DELRIO euolutum.

DAVSQVEIVS. S.I.

IN EADEM ALIVD.



SEV multa certo pollicere Apolline
Ventura, ſeu minare multa credulis
Siue exta ſpectes, aſtra Cœlo ſeu notes,
Impoſtor es, mendax, ſuperbus, improbus,
Fatere. verus iſte te prodit liber,
Mentita veris corrigit, fallacias,
Commenta, tricas, fraude conſutos dolos,
Præſente cuncta diſſuit victrix Deo
Vis ingeni potentis, & conſtans labos.
Atque iſtud audes impius conuellere?
Impoſtor es, mendax, ſuperbus, improbus,
Fatere. verus iſte te prodit liber.
Veri peritus auctor, inuictus malis.
Magiciſque laruis, nominis notum decus
DELRIO, facta dicta verat omnia.
Spectata virtus, certa ſtat ſcriptis fides.
Fatere. verus iſte te prodit liber,
Seu multa certo pollicere Apolline
Ventura, ſeu minare multa credulis
Impoſtor es, mendax, ſuperbus, improbus.

CAROLVS GOOSSINVS S.I.
OS OCVLVS SIS IGNARO.

ΜΑΡΤΙΝΩ ΔΕΛΡΙΩ
τῆς Μαγείας

ΑΠΟΤΡΟΠΑΙΩ.

ΕΙΔΟΣ ΠΙΝΔΑΡΙΚΟ'Ν.

Στροφὴ ά. κώλων ιγ'.

ΤΑΣ μὲν δ' εὐφραίνει μερόπων πραπίδας
Ἀμερᾶν αὐγᾶς τε πατὴρ λυποφεγγεῖς
ἀχλύας κατουλάδος Ορσας.
Διοφερὰν δὲ Σοφίας κλυτὸς ἀμπλακιᾶν
Οτ' ἐρυκακέει αἴγλα ὀμίχλαν.
Δηῦγε μὰν πλουτεῖς ἄθεμιν
Κθόνα τυφλώσας ἔπαφε βροτολοίγῳ ψευδέων
νυκτὶ, δολοῤῥαφέα σὺν γοητείαις Μαγείαν
προσπνέων. Ἀλλὰ νέος παλίνοσον φοῖβος αὐ-
γάν.

Ἀντιστροφὴ κῶ ιγ'.

ΔΕλριος δέλτῳ προσάγει τριτάτα πάντα
μαστεύσας ἀπατάνορα δόλον, καὶ νόσου-
γὸς πέλωρ, ἀπάν τε πολύφθορον ἐλαυνέμεν,
ἀτρεκίᾳ.
Πρέπει ὦν χάριτας φιλησίμολποι
Τρίζυγας Μοῖσαι πλεκέμεν.
Χ' ὕμνον ἀπύειν μελίγαρυν
Τ' ἄποιν' ἔργων καλὰ φωτί.
Δότ' ἄρ στεφάνας χρυσοπάστους μᾶλλον ἢ
Ἡρακλέει. Πλείονα γὰρ τεράτων νίκησε
Μαρτῖνος.

Επῳδὸς κῶ. ιξ.

ΘΕΟΥ μὲν σὺν παλάμᾳ ὄγε μὴ μοῦνον
ἐς φέγγος ἐκ Κωκυτοῦ τρικάρηνον ἕλεξεν
Σκύλακα.
Τοιγὰρ ἐῤῥωδοῦσα τρεῖς Ἀλίους σέθεν μάλα,
Δέλριε, ὄρφναις ἀμμένουσα ἐν Ἐρέβευς κλέπτει
τρίμορφον
Περσεφόνα λόχον.
Εὐμενὶς ἄ δ' ἧπα ρτε τρίτα, καὶ λαφύσσειν
ὀδὰξ, σέ τε δρια μὲν δέμεν ἀψεμεστᾶ.
Ἀλλὰ μαιμᾶται τίς ἔσσον
Θόρυβος; μῶν τις κεραυνός;
Φύγνυ, οἶδά γε μὰν,
Τὰν σεῦ ἰδρείας ἀστραπάν.

A MARTINO DELRIO
Magiæ

AVERRVNCO.

ODE PINDARICA.

Stropha I.

OBlectat quidem mortalium mentes
B Dierum locisq; Pater *(Sol)* vbi luce
cassas noctis opacæ tenebras dispulit: At
vero] sapientiæ inclyta lampas *(tum lætat
animos)* quum caliginosam errorum nubem detergit. Diu porro ex legem terram, cæcitatem effundens, mortalibus noxiali mendaciorum nocte oblimauit, dolis consutam cum præstigijs Magiam adhalans. Enimuero reducem Sol alter lucem.

Antistropha.

C
DElrius libro tertio pandit, omnē mentem perscrutatus deceptorum dolum, ac Stygis monstrum, noxaq; perniciabilē *(vt ea omnia potis esset)* exterminare per veritatem. Quapropter addecet, Musæ cantibus gaudentes, viro huic gratias plectere triiuges, & hymnum mellifluum pāgere, quæ sint elucubrationum præmia decentia. Date igitur corollas auro, vi-
D brantes, & discriminatas *(quæ hunc)* magis *(decebunt)* quam Herculem: Plura siquidem portenta edomuit Marti.

Epodos.

DEi namque hic adiutrice manu haud ex Cocyto tricipitem duntaxat in lucem atraxit canē *(Cerberum)* Etenim multum etiam reformidans tres Soles tuos, Delri, *(tres inquam Disquisitionū Tomos)*
E infernalibus desidens in vmbris triformes Hecate occulit insidias. Quin & Erinnyū tertia iecur, ac semet mordicibus exesī tibiq; *(imposturas eius)* Triumphati post inuidet. Sed enim quis derepente multus citur? num aliquod *(Diespiter)* fulmen *(vibrat?)* Nimirum, haud me fugit, tuę deuitat Sapientiæ fulgetrum.

Στροφη β. κώ ιγ.

ΠΑΝΣτυγὲς σμερνᾶς ὀλεσίμβροτον ἔθνος,
βλάβαν, σύν τ' ἀσεβίαμανίαν, τέρθρα-
μα, καὶ γοητικῶν κακόχαρτον ἄγεν.
Εἰκεῖ ἅπας τε δόλος,
Ἴδὲ λώβη ἀλαθεία
Δαμαθεὶς ἐφθάρη ἰχωὺ τ' Ἅδας δυνάμει
ταυτᾶν σελίδων ἐριφεγγῆ.
Εἰ τ' ἐπειμαπλέμθυ ἄρξεται
Εὖγγα Κίρκι, καὶ παπλῶ ἄνδρας, σε δείδιξε
τ' ἀλεξίκακον δείξαντα μῶλυ.

Ἀντιστροφὴ κώ ιγ.

ΕΙ τι μὰν Μηήδεα μιγῆν φθόνιον.
Εἰ τι φαρμάσσειν χαλίμα πονέσει
Ἠ φίλτρον, ἤτι τοξικὸν,
Ευώπιδα ἢ 'ς Σελάναν
Ἀφελῆν ἐπὶ γᾶς,
Τρίποδος τ' ἐρέειν
Μάντευμα σπεύσει τις φλογὸς
Ερμῆς δολερᾶς, ἐπομένους
Κάλχας τε χρόνους προίδειν.
Ο͂ύς τε μηδεὶς ἔσεται τελετᾶν,
Οππόκ' ἂν ὀρθᾶ ἐρύκειν μαγγάνων
Ἀρχὲ ἀταθαλίαν γνώμᾳ διδάσκειν.

Επῳδὸς κώ. ιε.

ΕΞελέγξας ψεῦδος ἐπιτημίᾳ.
Ἀμφί τε θνατῶν κρεαώσας καρδίαις
Μωρίας τέμνεις θεόφρων.
Οἱονεὶ Θησεὺς μίτῳ Ἀτραπᾶς πομπῇ, ἕδνῳ
Ἀριάδνας,
Εσπόμενος, Λαβυρίνθου πέφνε δυσπενθὲς τέ-
ρας, κεκροπίας τε λύων, καὶ ἑπτὰ ἄνθα.
Πλείονας ἀλλὰ σάεις ψυχὰς Βερέθρῳ ἀφε-
λώντας.
Ἔπεσθ' ἀγακλεέσι, χάριν δὲ ζωὰς, ἀεὶ σεπτερά
νεῦ τι σοφῶν Μοισᾶνα εἰρῦσαι πτεροῖς.

A

Stropha II.

VNiuersa Stygis horridæ mortalibus exitium molita turba, secum detrimentum omne, cumque impietate insaniam, præstigias, ac impostorum caterуam malis exultatam agens. Cedit vna omnisque fraus, pernicies omnis veritati (*quam luces*) Edomitus vires deperdidit Tartarus fortitudine harum paginarum
B late coruscante. Ac etiam si post amorum illicia parare Circe aggredietur, vel hominibus varias inducere formas, reformidabit te, qui demonstraris moly malorum depulsorium.

Antistropha.

QVod si autem Medea miscere venenum, vel si impudens venefica nonnulla incantare laborabit philtrum, aut
C toxicum quodpiam, Phœbemque pulcro aspectu præsignem deducere in terrā, vel si è Tripode vaticinium scitari deproperabit Mercurius aliquis flammæ falsidicæ, aut etiam si Chalchas quispiam de insequentis æui futuris hariolari volet, horum omnium voti compos reddetur nullus, quando solerte animo imposturam declinare malitiam auspicaris edocere.

D

Epodos.

ARguēs vanitatem veritate, circumq; mentes hominū dependentes stultitias dia sapiēs resecas. Qualis Theseus secutus filum viæ ducem, dotem iugalem Ariadnæ, obtruncauit Labyrinthi luctificum portentum. Athenasque vrbem seruans, & Pubis septem flores. At vero, tu plures animas seruas Barathro eximens, quæ illæsæ præquam illustribus, causa so-
E spitatis (*à te recepta*) aeternum pergēt doctarum te Musarum extollere pinnis.

TERTIVS BOVLLIVS.

PRIVILEGIVM.

RVDOLPHVS II. diuina fauente clementia Electus Romanorũ Inperator semper Augustus, ac Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, &c. Rex, Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ, Stiriæ, Carinthiç, Carniolæ, &c. Comes Tirolis, &c. Notum facimus tenore præsentium vniuersis. Expositum nobis Martinum Del-Rio Societ. Iesu presbyt. multa à multis annis, & olim cum in Belgio Serenifs. Hispan. Regi Catholico Philippo II. à Conf. fuit, & postea cum Soc. Iesu aggregatus, varijs in Acade. vtilitati publicè pro virili concionando, docendo, componendo incubuit in humanioribus artibus, Iurisprudentia, & Theologia laborasse, quæ partim edita, partim vt edantur, vel confecta, vel affecta habeat, aut secundis curis recudi desideret. Vereri autem, neque iam non sine aliquo nominis sui, & lectorum dispendio expertus, à quibus minime expediat, ea typographio sibi suisque in fraudem exprimantur, ac proinde humiliter rogare, vt Priuil. se nostro aduersus eiusmodi iniuriam, ac fraudem muniamus. Nos itaque benigne considerantes, quam vtilem Martinus ipse Del-Rio qui nobis ab insigni pietate, ac doctrina prædicatur, Rei litterariæ publicæ operã nauet, quòd in ijs quæ iam ante ab ipso edita sunt, liqueat. Omnibus, & singulis Typogr. Bibliopol. ac alijs quamcumque librariam negotiationem exercentibus, serio firmiterque vetamus, & inhibemus, ne quisquam prænarrata opera per viginti annorum spatium à prima editionis die computan. intra Sacr. Rom. Imp. Regnorumque, & Dom. nostrorum hæreditariorum fines, simili, vel alio charactere, aut forma, siue in toto, siue in parte recudere, vel aliò recudenda mittere, aut alibi etiam impressa adducere, vendere, & distrahere clam, seu palam contra voluntatem, & consensuum supradicti Mart. Del-Rio præsumat, Si quis vero secus faciendo Priuileg. hoc nostrum Cæs. negliger, e vel transgredi conatus fuerit, eum non solum prænarratis libris perperam quippe recusis, & adductis (quos prænominatus Del-Rio eiusve Mandatarij vbicunque deprehensos, vel propria authoritate, vel Magistr. illius ope, & auxilio sibi vendicare poterunt) de facto priuandum, sed & pœna 10. Marcharum auri puri fisco nostro Cæs. fraudis vindici, & sæpe fato Del-Rio eiusve Mandatariorum vsibus ex æquo pendenda decernimus irremissibiliter puniendum Mandamus, ergo omnibus, ac singulis nostris, & S. R. Imp. Regnorumque, ac Ditionum nostrarum hæreditariarum subditis, cuiuscumque status gradus, ordinis, conditionis, aut dignitatis existant, tam Ecclesiast. quam Sæcula. præsertim vero ijs, qui in Magistratu constituti, vel proprio, vel superiorum nomine, & loco Ius, ac iustitiç administrationem exercent, ne quenquam hoc Priuileg. nostrum Cæs. temere, & impune transgredi, aut violare patiantur, quin potius contumaces, si quos forte compererint præscripta pœna puniri alijsque modis idoneis coerceri curent, Quatenus, & ipsi eandem mulctam euitare voluerint. Harum testimonio litterarum manu nostra subscript. ac sigilli nostri Cæsarei impressione munitarum. Datum in Arce nostra Regia Pragæ die 15. Mens. Iun. Anno Domini 1602. Regnorum nostrorum Romani 27. Hungarici 30. & Bohemici itidem 27. &c.

RVDOLPHVS.

Rud. Coraducius, &c.

Mandatum Sacræ Cæs. Maiestatis.
Proprium

Io. Barnitius, &c.

VIR ORNATISSIME.

PAX CHRISTI.

QVAS octaua decima Ianuarij ad me dedisti Ioannes Albine eas decimaseptima Februarij recepi. molestum fuit intelligere, molestiam tibi vanorum hominum iactantia creari. bono sis animo, nihil hæ laruę metuendæ. cacodæmonis *Mormolycia* sunt, qui se finguntur impugnari. Præualebit tamen mendacio *Veritas*. Confestim Pragam scripsi ad eos, quorum opera *Cæsarium Diploma* impetraui; vt obsistant Stellionibus, & calida, quam merentur perfundant. Recens est memoria concessi mihi Priuilegij: nihil vereor, ne obrepant subsessores, vel subrepant: clausa inuenient omnia. Tu tantum tace, & vrge cœpta. Tibi soli *Magicas Disquisitiones*, tam luculento auctas, & meliores auctuario cudere permitto. Ceteris, quotquot *Augusti Imperij Maiestatē* agnoscunt Typographis, ne mea me nescio attingant cudendo, recudendove, vel alibi excusa vanum proponendo, potestate mihi ab *Inuictiss. Cæsare nostro* concessa veto, prohibeo. hortor ne ludum faciant, quod ære graui sint luituri. Tibi etiam, quoad *Magicas Disquisitiones* meas, sic abs me auctas, castigatasque, vt in causa mea propria, quo possum optimo iure, *Speciale Mandatum Procurationemq́;* do, delego; postulandi, persequendiq; vbi ubi commodum fuerit, exemplarium cōfiscationem, & multæ marcharum auri, quot in diplomate expressæ fuerunt exactionem, receptionemq́ue. *Lectores* vero omnes certiores reddo, me pro meis germanis non habere, quæ vel Ioan. Philipp. Speissius, vel Ioann. Theobald. Schonvvetterus (quos ista scribis moliri) vel quisquam abs te alius, me non modo ignaro, sed inuito malo exemplo, peiore fide, ritu plagiario, vel charactere, vel icone, alia, librorum istorum expresserint. Et, si quod Priuilegium finxerint, id obreptitium, & subreptitium, vel etiam Corneliæ legi subiectum fore, id palam his ad te litteris denuncio, dico, & attestor. Videant, ne dum falsum, & incertum lucrum aucupantur per iniuriam; iure in verum, & certum nominis, & pecuniæ incidant detrimentum. Hanc mentis meæ, & voluntatis erga te indicem, vt *Cæsareo Diplomati* subiungas, permitto, & alia, vt à me breui exspectes iubeo. Animosis alto, & muscas istas noli metuere, sed ventilabro celeritatis, & constantiæ discute. Ego non deero, & beneficium meum, quoad potero, strenue tuebor. Vale, Grætij Stir. XVII. Febr. CIↃ. IↃCIII.

Tuus ex animo

MARTIN. DEL RIO
Societatis Iesu, &c.

PRO-

PROLOQVIVM
DE DIFFICVLTATE, ET NECESSITATE
Huius tractationis.

Ordior arma, quibus, cœli super aurea templa.
Molitur solium supremo aquilone locare
Praua Dei soboles, patrio considere regno
Quæ vetita: atque, imis Erebi detrusa sub antris;
Gliscit atrox odijs, animisque furentibus iras
Nutrit, nec damnis hominum exsaturata quiescit.



RORSVS ita est. nullæ sunt induciæ, pax nulla; vbi nec odij, nec inuidiæ modus, aut finis vllus. hostium Dei *superbia ascendit semper*, augetur malitia, crudelitas inualescit. amat sibi tribula mettere, dum nobis spinas ferat: gaudet suas agere pœnas, & supplicia propria exacerbare, dummodo in cruciatus æterni partẽ quàm plurimos homines asciscat, & diuinæ huic illudens imagini, pretioso CHRISTI sanguine dealbatã decoleret, assertamq́; in libertatẽ, pristinæ mancipet seruituti & Cadmeia plane victoria perdat pereundo, perq́; latus hostile in suamet ferrũ viscera conuertat. Nihil sinit inausum, nihil intentatũ relinquit. Videt animũ imbecillẽ, pauidumq́; circuit, vt leo, ac vim intentat. nouit imperterritum, cõstantemq́; vulpem induit, exuuium ponit leoninum Heu, quàm multi *partes vulpium* sunt, & fuere? quot luctator dolosus pellacijs, & technis irretitos supplantauit? Mille nocendi artes habet, innumeris vtitur telis. præcipuum omni ætate de eadem pharetra fuit illiciũ, quàm curiosarũ, tam superstitiosarum artium, quàm multa, tam stulta dæmonũ cõmenta mortalium animos dementantia, quæ cuncta *Magiæ* nomen ambitu suo cõprehendit. De qua disceptare, futurum nescio difficultatis sit maioris, an necessitatis. Etenim vbique locorum grassante præcantricum, & maleficorũ colluuie dirissima, medicinam facere necessarium, sed eandem facere inueterato, & recrudescenti sẽper malo, difficile in primis, & laboriosum. Nã etsi fuere conati quàm plures, qui de Magicis scripsere: quę tñ illi hac de re scriptis mandarũt, vel q̃ fidei, & morib. obnoxia, vetitæq́; lectionis, repellenda; vel q̃ perpauca, & exilia, multiplicanda, & augenda, vel q̃ obscurè, sine methodo, & parũ firmè tradita, luculentius, & ordinatius proponenda, rationibusq́; & auctoritate testiũ melius stabilienda fuere. Sanè, qui fibras omnes artiũ superstitiosarum vnus sit scrutatus, & eruerit, neminem me legere memini. Scripsere Philosophi, Iurisconsulti, Theologi; sed suo quisque duntaxat instituto, vt cùm suæ scholæ sectæq́; vtcunque satisfecerit, cæteris certè minus profuisse, minùs consuluisse videatur. Equidem debitorem me omnibus agnosco, & in his tribus facultatibus longo tẽpore versatum, si dicã; nec mentiar, quia verũ dicam, nec gloriabor, quia profectum mihi non arrogo. culturã profiteor, & operam, de fructu iudicium alijs permitto. Conatus aliquò progredi, & hoc

Psalm. 73. in fin.

Psalm. 61. in fin.

Cornelij Agrippæ, Petri de Abono, Picatricis Hisp. Anselmi Parmẽsis, Ioan. Bodini, Ioan Vvieri, Georg. Godelmã. & sim. Itẽ Trithemij Steganograph. & Peuceri Erasti, Danæi, &c.

opere commune tribus scientijs stadium ingredi, quòd viderem trium communem, non vnius peculiarem, hunc fundum atque hæreditatem. Quare (quod neglectum, vel minus ab alijs animaduersum) superstitiosarum artium fundamenta diligenter inuestigaui, & exscitis humanæ diuinæq; sapientiæ neruosius quam prolixius subruenda suscepi: gnarus esse Christiani hominis fallacias has non ignorare, & *spiritalia nequitiæ* (vt ait Tertullian.) *non quidem socia conscientia, sed inimica scientia nosse, nec inuitatoria operatione, sed expugnatoria dominatione tractare multiformem luem mentis humanæ totius erroris artificem, salutis pariter animæque vastatorem*. Nec in speciem adfinxi quidquam, quod refellerem, sed ex ipsorum vanitatis ac perfidiæ magistrorum arcanis, & mysterijs ipsa ab incunabulis crepũdia deliriorum de libris obscurissimis deprompta, in lucem extuli: deinde in re, vt diffusissima, ita, et minutissima, ad artem, rationemq; reuocanda, non minimum laboris posui, & nisi fallor, non incommoda methodo digessi vt huc illuc lacera, & disiecta membra in vnum quasi corpus coalescerent: deniq; e, vt à quouis facile intelligantur, plano, & dilucido, quali vtimur in scholis, stylo, in lucem publicam typis mandaui. Quod vt facerem, licet bene multorum, qui flagitabant, desideria nonnihil excitarint, longe tamen fortius impulit lues quam obscæna, tam proserpens, veneficorum, & incantatorum: quæ hoc nouissimo sæculo se per omnem in dies Europam longius ac latius diffundit. Vt iure quam optimo liceat ingerere auribus mentibusque illud sonoræ, &

1. Petr. 5. vers. 8. inuictæ Ecclesiæ petræ. *Sobrij estote, & vigilate, quia aduersarius vester diabolus, tanquam leo rugiens, circuit, quærens quem deuoret*: Nec non eandem in sententiam alia

ad Eph. 6. vers. 12. Gentium Apostoli; *Induite vos armaturam Dei, vt possitis stare aduersus insidias diaboli: quoniam non* (tantum) *est nobis colluctatio aduersus carnem, & sanguinem* (aduersus homines, qui carne constant, et sanguine, ac proinde fragiles, ac caduci, facile lassantur, ac vincuntur) *sed* (præcipue) *aduersus principes, & potestates* (videlicet) *aduersus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitia in cœlestibus*: hoc est contra naturas non corporeas, sed spirituales, longe, vt potentiores, sic, & vafriores hominibus, & quarum habitatio non in luteis hisce domibus, sed in sublimi, & aeris regionibus. Reuera non cum anilibus deliramentis, aut idiotarum insomnijs, quod quidam dictitant depugnandum, sed cum ipsis dæmonibus, quorum ope, consilio magi vtuntur, quod ratio & experientia docet, nobis nunc manus conferendæ. Hi se de tot animarum, quas subiecerunt, possessione deturbari, & ab illaqueandis alijs, quas spe deuorauerunt, ratione, & iure, velut armata manu, depelli, tulerunt semper iniquo animo, nunc eo ferunt molestius quod, cum instante vltima die Lucifer soluendus, multo sitiunt auidius suam explere in genus humanum crudelitatem. Si quis superioris æui Annales nõ indiligenter euoluat, statim comperiet, numquam tot, vbique prouinciarum examina maleficorum deprehensa, quot se hodierna die iudicibus, vel leuem aliquam quærendi curam adhibentibus, offerunt, & à non quærentibus etiam reperiuntur. Quid mirum, exundare perfidiam, vera fide exarescente? Sunt quidem alia quoque peccata mortalium, diuini huius flagelli causæ; sed pestilitatis partem maximam sibi vendicat, languor quidam, & contemptus Catholicę fidei. Fides.n. vna maxime est virtus: qua cuncta diaboli consilia, studia, conatus, viresq; oẽs refringuntur. hanc horret, hanc refugit, cũ hac metuit cõpulsare. Sapienter iõ B. Petrus eã rugienti, velut panopliam, vt obijciamus, admonet: *cui resi-*

sup. cap. 5. *stite*, (inquiens *fortes in fide*. Consentit inuictus athleta Paulus collegæ suo, quando spondet nos *in omnib.* (hoc est in primis, et super oĩa) *Scuto fidei omnia tela nequissimi*

d. cap. 6. vers. 15. *ignea extincturos*. Confirmat experientia, siue pręteriti, siue pręsentis temporis, semper acrius, & petulantius Tartareas acies hominib. insultasse, quotiescunque fidei diminutio

minutio vel deprauatio aliqua viguit. Ante salutarem Christi Domini aduentũ idololatria totum pene orbem occupabat: nonne dæmonum vbique tum multitudo maxima passim in simulacris loquebatur, & cœtus hominum frequenter inuisebat, & in virorum fœminarumque specie conspiciendam sese præbebat? nato tandem Iesu, quibus locis fides nondum annunciata: pestis eadem idololatriam comitatur, & veneficis referta scatent omnia, vt locupletes sunt testes nostrorum sociorum de rebus Indicis epistolæ, & historiæ: quibus vero regionibus semel recepta Euangelij prædicatio refrixit, vel varijs errorum maculis obsoleuit, vel ab hæresibus oppressa penitus elanguit, vt in Africa, & Asia inter Mahumetanos: in Germania, Gallia, & Britannia inter hæreticos, in Italia, & alijs locis, inter Catholicos planè languidos, quos Politicos vocant; ijsdem quoque in locis Magica superstitio nimis inualuit. Sic agros olim tritici mirè feraces, cicuta, & aconitũ, & alia venena teterrima contaminarunt. Hæresibus profectò, vt vmbram corpori, sic Magicam spurcitiem ancillari, adeò manifestum est, vt proteruiæ sit negare. Præcipui olim hæretici etiam Magi fuere. ab his artibus Princeps hæreticorum cognomen adeptus fuit, Samaritanus ille Simon Magus De Carpocrate, Menandro, Marco, Euphrate, Ophitis, Seuophianis eorumque diagrammate de Priscilliano, & Berengario fidem faciunt grauissimi, & veracissimi scriptores. Vt enim, quæ de Simone Clemens fusissimè prodidit, prætermittam; quæ de hoc, & successore simul, Iustinus Martyr eorum cõterraneus tradidit, adscribam; is in hanc sententiam: *Simonem, inquit quendam Samaritam ortum de Gitta oppido, qui sub Claudio Cæsare subnixas ope dæmonum, & fretus Magicis artibus, in hac vrbe Regia, Deus est habitus, & quasi Deus honoratus, statua posita in Tiberi inter duos pontes est, cum hoc Latino titulo,* SIMONI DEO SANCTO, &c. Deinde: *Menandrum etiam æquè Samaritam huius Simonis discipulum, instructum viribus dæmoniacis, & profectum Antiocham, multos arte Magica decepisse cognouimus.* D. autem *Irenæus de Marco* sic breuiter: *Marcus Magicæ imposturæ peritissimus, per quam, & viros multos, & non paucas fœminas seducens, ad se conuertit,* &c. Mox, *Anaxilai enim ludicra, cum nequitia eorum qui dicuntur Magi, commiscens, per hæc virtutes perficere putatur apud eos, qui sensum non habent, & à mente sua excesserunt.* [quibus subiungit Irenæus nonnullas hæretici huius præstigias, *vinum album in rubrum mutare; non ipsum modò, sed, & alios per ipsum, Paredri dæmonis opera vaticinari,* & huiusmodi alia. De discipulis Carpocratianis sic Epiphanius: *Magia apud ipsos (ait) excogitata est, incantationesque diuersas ad omnem machinationem inuenerunt, ad amorem, & ad illectamenta. Quin, & Paredros dæmones sibipsis attrahunt, ad hoc, vt per multas præstigias in magna potestate, omnibus dominentur quibus velint, & vt vnusquisque quamcunque actionem aggredi audeat. Nimirum seipsos decipientes ad perfectionem occæcatæ mentis ipsorum.*] Priscillianum, qui Gnosticorum vesaniam in Hispanias intulit, Marci Aegyptij disciplinis (qui Magus fuit) imbutum, Seuerus scribit *gemino iudicio auditum conuictumque maleficij, nec diffidentem obscænis se studuisse doctrinis.*] D. Hieronymus, *Priscillianum* (ait) *Zoroastris Magi studiosissimum, & ex Mago Episcopum.*] idem Seuerus Sulpitius, *in vita S. Martini*, talem quendam memorat Anatolium. narrat etiam eodem tempore in Hispanijs quendam fuisse iuuenem, qui falsis fretus miraculis se primò Eliam, postea CHRISTVM esse sit professus, in quo etiam Rufo Episcopo sic illuserit, vt quasi Dominum adoraret: eodem tempore, in oriente quendam exstitisse, qui se Ioannem esse iactaret. Magi, & hi hæretici. Machometus hæreticus fuit, sed, & Magus *teste Zonara tomo tertio, &*

Clemens Romanus libro 2. recognit.
Iren. lib. 1. cap. 21. 24.
Euseb. l. 2. Hist. c. 20.
Epiphan. hær. 27.
Seuer. Sulpit. in Sac. hist. lib 2.
Nangia. in Chron.
Apolog. 2.
d. l. 2. ca. 8.

Epist. ad Ctesiphontem contra Pelag.

Paulo

Paulo Diacono libro 18. histor. Gallorum Historici tres nobis Pseudochristos hæreticos depingunt, & magicis præstigijs excelluisse addunt: nec mirum Antechristi anteambulones miracula simulasse. Vnus Bituricensis fuit, alter Burdegalensis, de vtroque legendus Gregor. Turonens. *de priore lib. 12. hist. de posteriore lib. 9.* Tertius Eun vocabatur, natione Britannus, de quo mirifica referunt Robertus *in Chronico*, & Gnilhel. Neubrigiensis *lib. 1. rerum Britan. cap. 91.* Nec dissimilis in Hispaniæ diœcesi Conchensi fuit quidam Gondissaluus tempore Innocentij VI. qui dæmone visibiliter apparente, & docente librũ dictauit, quẽ vocabat VIRGINALEM; in quo se Dei filiũ ab ęterno genitũ, immortalem, mundi conuersorem, & damnatorũ omniũ Saluatorem profitebatur: qui Nicol. Eymerico Barchinonæ vna cũ discipulo, & scriptore libri Nicol. Calabro publice pęnas perfidiæ dedit. vide Bernard. Luxemburg. in Catal. litt. G. & litt. N. In Asia vero Sergius ille doctor hæresis Armenicæ, & institutor ieiunij Artziburtzi, de quo ex Damasceno Euthymius p. 2. Panopliæ titu. 20. huic Paredrius erat dęmon caninus comes, vt Agrippę. Ad Berengariũ quod attinet Sacramentariorũ Principẽ, Nangiaci historiam, qui volet, legat, liber ad manũ mihi non est, vt verba repręsentẽ. Et quid opus? magna semper hęreticis cũ magis cõmercia, vt notanit Tertullia. Pręscriptione adu. hęret. & lib. de anima; de priore loco hęc hẽt: *Notata sunt etiam commercia hæreticorum cum Magis quam plurimis, cum circulatoribus, cum Astrologis, cum Philosophis, curiositati scilicet deditis. Quærite, & inuenietis, vbique meminerunt.* [posteriore vero *Magiam* vocat *hæreticarum opinionum auctricem.*] Merito non. n. confirmat modo hæreticorum deliria, sed, & veteribus adiungit noua, nouasque scholas aperit curiositatis. Legimus, post Sarracenicam per Hispanias illuuionem, tantum inualuisse Magicam, vt cum litterarum bonarũ omnium, summa ibi esset inopia, & ignoratio solæ ferme dæmoniacæ artes palam Toleti, Hispali, & Salmaticę docerentur. In hac quidem ciuitate, bonarum nunc artium matre, cum illic degerem, ostensa mihi fuit crypta profundissima gymnasij nefandi vestigium, quam virilis animi mulier Isabella Regina, Ferdinandi Catholici vxor, vix ante annos centum cæmentis saxisque iusserat obturari. Inuaserunt prius Bohemiam Hussitæ, postea Germaniam Lutherani: illos quanta maleficorum vis fuerit subsecuta Sprengerus, & Niderius, hæreticæ prauitatis quæsitores, docuerunt: hi vero, quos Sagarum torrentes in Aquilonarem tractum infuderint norunt; qui hoc frigore Arctoo quasi gelati, metu torpuerunt. vix enim illis in locis quidquam innocuũ vel immmune ab his sub humana specie feris, dicam nescio, an dæmonib. Plerique qui ætate prouectiores non in eculeo modo, sed post quæstiones quoque Treuirensi in ditione, confitebantur iudicib. se hac labe primũ imbutos, quo tẽpore tetrũ illud, & Tartareum Lutheranismi fulcrum, ipse quoq; Magicę nomine famosus, Albertus Brandeburgicus, prouinciã illam flamma, ferroq; prædabundus vastabat. Quotquot Inalpinas regiones vicinas Heluetijs incolũt, raras illic fœminas maleficij expertes, plerasq; crimine vno nobiles norunt: nec alia verior, aut promptior occurrit causa, quã qđ, in hanc vsq; horã VValdensiũ reliquiæ nefariæ, illic, vt in spelæis, occultatæ hęserunt. Nihil per Angliã, Scotiã, Franciã, Belgiũ hanc pestẽ celerius, et vberius propagauit, quam dira Caluinismi lues. Antea paucis in locis, de non multis, & vilib. tantam incertus rumor spargebatur, nunc cum ipsa hæresi, vt cum febri furor plurimos passim, & palam nobilitate, eruditione, diuitijs, & dignitate claros inuasit. Sic Behemoth insaturabilis epoto iam pelago sperat, *quod Iordanis influet in os eius, electoque pastus*, cibo ipsam Domini sortem deuastabit. Quid? quod Danęus Caluinianus minister strigum conuentum Geneuę ordinarium esse prope summam ædem, & in ea vrbe spacio trium mensium plusquam quingentas personas iudicum sententia morte

Cap. 43. cum seqq. cap. 57.

In Malleo malefic. & in Formicario.

Iob. 40. v. 18. Habac. 1. v. 16.

morte punitas narrat? *lege Crespetum de odio satanæ lib. 1. discursu 15.* Causas autem mihi perquirenti, cur hæresim comitetur assidue Magica, commodum occurrere, quas meus quondam Doctor Io. Maldonatus Societatis Iesu Presbyter, vir doctus iuxta, & sanctus, disertissime prodidit, cum de dæmonibus publice Lutetiæ Parisiorum profiteretur: ille causas commemorabat quinque, his verbis.

Prima causa est, quod dæmones in hæreticis vt olim in idolis, habeant domiciliũ. Recte enim solet Hieronymus dicere, diabolum cum idola, in quibus habitabat ante, disiecta vidisset, peiora idola in hæreticorum animis ex ipsis diuinis litteris fabricasse. Cassianus grauis, & antiquus auctor, *Collat. 7. cap. 32.* affirmat se dæmonem audiuisse confitentem, se per Arium, & Eunomium impietatem sacrilegi dogmatis edidisse. Quare necesse est, vt; quemadmodum finito bello milites per omnes partes diffusi prædones fiunt omnesque vias obsident; ita dæmones, inclinatis, aut abolitis hæresibus, quæ ante vigebant, quasi euersis templis, in quibus colebantur, nouas in alijs hominibus sedes quærant. Solent enim dæmones, cum ex homine, in quo erant, egredi coguntur, facere: quod ij faciunt, qui obsidione fatigati, coguntur arcem tradere quam tenebant. Petunt enim conditionis loco, vt sibi liceat se in alium locum recipere, quod exemplo illius legionis intelligimus, quæ à Christo petiuit, vt sineret se porcos occupare.

Secunda causa est, quod omnis hæresis initio violenta est prorsus, & vehemẽs, sed stare in eodem gradu nõ potest: quia, præterquam quod id diuina prouidentia non patitur, natura quoque ipsa ita se habet, vt non possit error diu veritatem imitari. Quare omnem hæresim necesse est, nisi ad eam religionem, vnde egressa est, mature reuertatur, aut in magicas artes, aut in extremam atheismi impietatem degenerare. Cum enim duæ sint potissimum causæ, quibus hæretici homines efficiantur: altera superbia lasciuientis ingenij, nihilque credentis, nisi quod oculis cernat, altera curiositas quędam intemperans, & studium nouitatis: fit omnino necessario, vt qui superbia hæretici facti sunt, cum iam, quam primæ inuentionis ardore in ea secta, quam nimis subito amplexi lucem esse iudicabant; eodem ardore frigescente, tenebras esse comperiant, desperatione alibi inueniendæ veritatis, prorsus nihil credant, & quos in hæresim curiositas impulerat; cum ea, quæ principio noua esse videbantur, paululum inueterauerint, eadem curiositate, & ad ineundam cum dæmonibus familiaritatem, & ad discendas, exercendasque dæmonum artes impellantur.

Tertia causa, quod ita videatur esse natura comparatum, vt quemadmodum famem pestilentia sequitur, ita hæresim varia curiosarum artium genera sequantur. Nam, & hæresis fames quædam est verbi Dei. *Amos* 8. Etenim, vt in annonæ caritate homines coguntur cibis vti non salutaribus, vnde fit, vt corruptis humoribus gignitur pestis: ita hæresi vigente, dum homines corruptis scripturę sensibus vtuntur, ad Magicas tandem artes deueniunt, quæ quasi animi morbi sunt.

Quarta causa, quod soleant dæmones hæreticis, vti ad fallendos homines, quasi formosis meretricibus. Nam hæresim in scriptura meretricem appellari manifestum est. Isa. 1. *Quomodo facta est meretrix, ciuitas fidelis?* Quare quemadmodum lenones, quando scorti forma defloruit, ex scorto lenam faciunt: ita dæmones, cum prima hæresis species ita perijt, vt minus homines in errorem pellicantur: ex hæreticis, Magos faciunt.

Quinta causa est, vt opinor, negligentia eorum, qui regunt Ecclesiam. Nam quemadmodum in incultis agris locustæ gigni solent: ita, ex inopia verbi Dei, gignuntur præstigiosæ artes. Nam & locustæ in scriptura dæmones significant. *Apocal. 9.* Itaque videtur etiam in hoc tempus conuenire, quod ait Ioel. cap. 1. *Residuum erucæ*

comedit

comedit locusta, & residuum comedat locusta, comedit bruchus. Nam quod hæretici reliquum fecerant, malefici dęmonum arte populantur, & quod malefici relinquunt athei perdunt.] Hæc non minus acute, quam vere Pater Maldonatus.

Atque vtinam non in oculos ea nobis incurrerent. Vidimus olim florentes Belgę, Geusios Caluinismo, Lutheranismo, & Anabaptismo erucarum instar cuncta depascentes. Vidimus hos *tres immundos spiritus, de draconis ore, & de ore bestia, & de ore Pseudopropheta exeuntes*. (Apoc. 16. vers. 15.) Videmus illis iam marcescentibus, & ipsa temporis diuturnitate ferme exspirantibus, varia locustarum sortiariarum examina totum Septentrionem depopulantia. Videmus parte alia sic crescere numerum atheorum siue politicorum: vt, cum tam pauci supersint feruentes, & veri Catholici, ipsa paucitate plane nulli queant videri. Hereticis illis, de SOCIETATE nostra multi se strenue opposuerunt, & eorum rabiem præclare scriptis libris infregerunt. Atheos quoque Theologi, & Philosophi nostri, non semel, hydræ lerneæ instar repullulantibus capitibus, ignito veritatis gladio resecantes profligarunt. (Turrian⁹. Bellarminus, Buzeus, Canisius, Costerus, Tyre⁹, Valencia, Molina, Zuares, Fonseca, Pererius, Vasquius, Serarius, Posseuin⁹, Maldonatus, Gretserus, alij.) Locustas hasce, quas illi prætermisere, vel obiter, & leuiter tantum velitati cum illis fuere, nunc mihi ex professo, disputationis ventilabro dispellendas, & veritatis caritatisque, velut chalybæo speculo, vstulendas delegi, non virium vlla meatum fiducia, sed supremi Numinis auxilio præsumpto. Illud enim, pro cuius honore, & gloria hoc certamen suscepi, suum vti spero pugilem non deseret. Age, ò vera, & æterna SAPIENTIA, cuius nomen perfidi Magi abnegarunt: iuua, & tuere. Tu, ò VIRGO SACRATISSIMA, quam prę cęlitibus cunctis depreciant, & despuunt: clientem tuum protege, & faue, pugnanti. Tu, ò sanctæ MICHAEL cum ętheteis quibus præes legionibus, qui Luciferum cum socijs rebellionis, cælo deturbasti, & in abyssi profundum compulisti, auxiliare in arenam descendenti. Vosq; Superi omnes, Beatæ animæ, hanc infernorum spirituum tyrannidem reprimite, & à fratrum vestrorum mentibus durissimam pestem auertite, & sæpe triumphatas furuorum, ac terrorum cacodæmonum acies, vti soletis: cædite, sternite, profligate. Vestris fretus suggestionibus, atque supperijs, quodque mihi lectoribusque vertat bene; si prius de superstitione ipsa nonnulla ad sequentium intelligentiam clariorem necessaria delibero, rem aggredior.

DISQVI-

DISQVISITIONVM MAGICARVM.

MARTINI DEL RIO,

SOCIETATE IESV PRESBYTERI

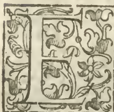
Liber Primus.

De Magia in genere, & de Naturali, ac Artificiosa in specie.

CAPVT I.

De superstitione, & eius speciebus.

libro 8. Orig. c. 3.



Tymologiam nimis curiosè Diu. Isidorus scrutatur his verbis: *superstitio dicta eo, quod sit superflua, aut superstatuta obseruatio. Alij dicunt, à senibus, quia multis annis superstites, per ætatem delirant, & errant superstitione quadam, nescientes, quæ vetera colunt, aut quæ veterum ignari asciscunt. Lucretius autem superstitionem dicit superstantium rerum, id est, cœlestium seu diuinarum, quæ super nos stant: sed male dicit.*] non malè si analogiam, sed si mentem spectes. Nam Epicureus poeta nullum Deo rerum humanarum curam esse censebat, & ideo supremi numinis timorem *superstitionem* vocabat, eo quod, A quasi horribili aspectu, timor iste mortalibus superstet, & impendeat, alludit enim ad versus illos Lucretij, Libro 1.

Humana ante oculos fœde cum vita iaceret
In terris oppressa graui sub relligione.
Quæ caput à cœli regionibus ostendebat, B
Horribili super aspectu mortalibus instans.

Nam Lucretio, vt & alijs gentilibus, & *religio* ponitur pro superstitione. Etymologia autem illa etiam Seruio placuit: cui, *superstitio* est, in 8. Aen. *superstantium rerum (idest cœlestiũ, & diuinarum, quæ super nos stant)* C *inanis, & superfluus timor.* De senibus quod addit Antistes Hispalensis, non est eius commentum: sic enim Donatus, vel quisquis ille: *superstites sunt senes, vel anus, quia* In Terent. Andr.

A   *ætate*

ætate multis superstites iam delirant. Vnde & superstitiosi, qui Deos timent nimis; quod signum est delíramenti.) Christianis scriptoribus nomen superstitionis in malum sumi solent, etiam in illo D. Pauli:

Actor. 17. v. 22.

Viri Athenienses per omnia quasi superstitiosos vos esse video. Syriacè est, nimios in cultu dæmonum, Græcè [illegible], æquo superstitiosiores: eo scilicet, quod vano dæmoniorum timore, lapides, ligna, spiritus, ignota quoque & ambigua numina, colerent. Quo sensu gentilium errorem Patres *Superstitionem* nuncupant, non *Religionem*: nisi addita vanæ, vel falsę denotatione. Quoniam inter *Religionem*, & *Superstitionem* multum interest. Synesius rectè [illegible] ait vitium esse virtuti [illegible] persona circumdatum, epist. 67. *Non enim philosophi solum* (ait Cicero) *verum etiam maiores nostri Religionem a superstitione separauerunt, nam qui totos dies precabantur, & immolabant, vt sui sibi liberi superstites essent, Superstitiosi sunt appellati, quod nomen patuit postea latius. Qui autem omnia, quæ ad cultum Dei pertinerent, diligenter retractarent, & tanquam relegerent, sunt dicti religiosi ex relegendo, vt elegantes ex eligendo, tanquam à diligendo diligentes, ex intelligendo intelligentes. His enim verbis omnibus inest vis legendi eadem, quæ in religioso. Ita factum est in superstitioso, & religioso, alterum vitij nomen, alterum laudis.*) Adscripsi verba, vt legenda censeo ex Lactantio: ex quo, & Diuo Augustino corrigendus Non. Marcellus eadem aliter referés. Nonius etiam vult *Superstitiosos* dici, *quod præ cultura deorum cætera supersedeant*, idest negligant: itidem, & *religiosos quasi relinquosos* (sic mēbranæ) *quod cæteris relictis solis sacrificijs deseruiant*, ridiculum commentum. & Nonio dignum. Lactantius eruditè, qua solet argumentorum vi, & copia Ciceronis discrimen refellit, & concludit, *Religio veri cultus est, Superstitio falsi.*) hoc præclarè: non ita, quod subdit: *Omnino quid colas interest, non quemadmodum colas, aut quid precere.*) parum id consideratè dictum. nam superstitio quoque nascitur, si quod oportet coli, Deum optimum Maximum, non vt oportet colas, aut precere. Religioni duntaxat locus: Si qui vni ac vero Deo supplicant, ita quemadmodum oportet, id faciant. Optimè enim Theologi nostri Religionem definiunt virtutem, qua Deo vero cultum verum, ac debitum exhibemus, ideoque dictitant, duo illi vitia extrema repugnare: Vnum in defectu positum, quod cum debito honori detrahat, *Irreligiositas* vocatur: alterum in excessu, quod non quidem verum cultum æquo maiorem exhibet: (quis enim, quantum par est, queat exhibere illi infinitæ bonitati, immensęque maiestati?) sed ideo nimium: quia nec verum, nec bonum, sed superflua quadam circumstantia vitiatum: quæ, quod perperam, & in Dei potius iniuriā, quam honorem, materiæ debitæ adijcitur: ideo in excessu positum vitium vocant. Cum enim bonum idem sit, quod perfectum, omnemque defectum siue vitium repellat; nihil etiam verū dici mereatur, nisi quod idem sit bonum: perspicuè intelligitur, si mali quippiam in cultu diuino reperiatur, verum cultum eū non esse, quare nec *Religionem* dici posse. Deinde cum *Superstitio* omnis, nomine suo vitium in cultu inesse indicet, consequitur nullum cultum, qui superstitiosus sit, verum cultum vocandum: atque adeo superstitionem omnem falsi cultus esse, vt

lib. 1. de natur. Deor.

lib. 4. c. 28. lib. 14. de Ciuit. Dei c. 30.

Vide Gregor. Valenciam 22. disput. 6. q. 10. punct. primo.

se, vt Lactantius dixerat. Sed falsitas ista non vno tantum ex fonte: vt putabat: sed ex duobus oritur. Capitalis omnino est, quem ille non ignorauit: si videlicet id pro Deo colatur, quod Deus non est: hunc nostri nominant, *Superstitionem falsi cultus*. alter minus est deleterius, sæpe tamen lethalis, semper noxius, quem Firmianus perperā videtur à superstitione excludere, si cui qui debetur cultus, nō quo debetur modo, exhibeatur: hunc vocant Theologi, *indebiti cultus superstitionem*, eo quod non, qualis debetur. Prior generali nomine solet *Idololatria vocari*. quia quicquid, cū non sit Deus, vti Deus adoratur, idolum nominatur, iuxta illud. *Omnes Dij populorum, idola*, hoc est vanitas, & inania, nihilque minus, quam quod volunt haberi. Nā vis ista est vocis Hebreæ E L I L. Posterior nomen suum retinet, nec proprium, quod sciam, aliud habet: nec imposuit D. Augustinus, contentus descripsisse, cum de imaginarijs indebiti cultus signis ageret, his verbis: *quæ ad remediorum, aliarumque obseruationum curam pertinent: quæ non sunt diuinitus ad dilectionem Dei, & proximi, tanquam publice constituta: sed per priuatas appellationes rerum temporalium, corda dissipant miserorum.*] De hoc indebito cultu nulla nunc à nobis disputatio instruitur: de falsi tantum cultus superstitione differendum; cumque ea duas species complectatur. *Expressam Idololatriam*, quando cultus Deo debitus clarè, & disertè transfertur in creaturam: cū Iudæi vitulum, Aegyptij Anubim, Romani Quirinum coluere. & *tacitam*, siue, vt alij vocant *Implicitam*: illam quoque priorem nunc missam facimus, contenti, quæ ad posteriorem pertinent, & sunt obscuriora: pro modulo nostro elucidare. Tacita idololatria est omnis magia prohibita, vt suo loco ostendemus.

Paral. 16. vers. 26.

אליל

libro 2. de doct. Christian. c. 23.

CAPVT II.

De Magia, eiusq; diuisione, & Magorum varijs nominibus.

MAgiam vniuersim sumptā definio terminis latissimis, *vt sit ars seu facultas, vi creata, & non supernaturali, quædam mira, & insolita efficiens, quorum ratio sensum, & communem hominum captum superat*. Vsus sum terminis latissimis, quia video viros magnos, Fr. Victoriam secutos, dum pomeria circumdant strictiora, artificiosam, & naturalem exclusisse. *Artem* dixi, seu *Facultatem*, pro quauis cognitione, & operatione, apodictica topica scientiam gignente, vel non gignente, mechanica, vel liberali, artificiosa, vel artis experte, vera vel circulatoria, superstitiosa; vel vitij experte. *Efficiendi* vocabulum pro omnis mentis, animi, sensus, aut membrorum functione posui. *Vim* intelligo, siue rei adhibitæ, siue personæ adhibentis, hominis nempe, vel dæmonis. *Creatam*, & *non supernaturalem* nominaui, vt excluderem vera miracula; quæ solius Dei sunt opus: quocircà malui *mira*, quām miracula dicere. *Communis* denique *captus*, & *sensus* mentionem inserui, quia multorum magicorum effectuum causa soli sapientiores, qui omni ætate pauci, consequuntur. Tam latè sumptæ Magicæ diuisio, petenda ex causis finali, & efficiente. *Ab efficiente*, dicitur diuisio in *Naturalem*, *Artificiosam*, & *Diabolicam*; quia cunctis effectus eius adscribendi sunt, vel insitæ rebus naturæ, vel humanæ industriæ, vel cacodæmonis malitiæ. *A fine*, *seu causa*, rectè dispartitas; primo in

Relect. de Magia, nu. 8. Angles in floribus ad 2. dist. 7 & alios.

bonam, si bona intentione, & licitis mediis vtatur; (quod tantum competit artificiosæ, ac naturali) & *in malam*, cuius nempe finis, vel media, quibus vtitur, praua sunt; hæc peculiaris est Magiæ prohibitæ, quã idololatriam tacitam, & superstitionis speciem esse diximus. Hæc prohibita Magia sic describi potest, *Facultas, seu ars, qua, vi pacti cum dæmonibus initi mira quædam, & communem hominum captum superantia, efficiuntur*. Dixi *vi pacti*, quoniam omnis Magiæ huius vis, pacto tacito, vel expresso nititur, vt suo loco docebo. *Tacitam* vocant *idololatriam* Theologi, quia non tam (vt plurimum certè) intendunt Magi cultum illum exhibere creaturæ, vt Deo; quàm tanquam benefactori cuidam, & munifico, à quo aliquid consequantur. Quæ intentio, ratione multiplicis sui obiecti, quatuor quasi species huius tacitæ idololatriæ, seu prohibitæ Magiæ gignit. Fit enim aliquando, vt duntaxat extraordinarij, & miri effectus cognitio, vel operatio quæratur; & tunc sibi nomen *Magiæ specialis*, ac strictè sumptæ, vindicat: aliquando fit, vt quis nitatur cognoscere res futuras, vel etiam præteritas, aut præsentes, sed arcanas, & occultas; conatus iste *Diuinatio* nominatur: aliquãdo desiderat instrui, & iuuari, non vt prosit, sed vt noceat alijs, vel vltionem sumat, huic sceleri *Maleficium* est nomen. Denique sunt aliquando: quibus decretum est, siue noxa cæterorũ, sibi, vel alijs hoc opere prodesse vtilitate, vel voluptate, & tunc Theologi nuncupant *Nugatoriam*, *seu vanam obseruantiam*. Sic Magia reproba, in *Magiam specialem*, *Diuinationem*, *Maleficium*, *& Vanam obseruantiam* diuiditur, de quibus singulis ordine disputabimus.

Ab hac specierum Magiæ diuersi-

A tate, mira nominum varietas apud Hebræos, Græcos, Latinos manauit, ad eos significandum, qui stygijs hisce mysterijs forent initiati. Prosequamur præcipuas appellationes.

Quædam Hebræorum, ad solam diuinationem videntur pertinere, vt duo illa coniungi solita, AOVOTH, & IDDEGHONI; quorum nisi fallor posterius latius paulo patet, ideo- האובות וידעני

B que in sacris litteris illi solet postponi, locis passim obuijs. *Aouoth*, à radice אוב of, quod vox reddatur obscurior & quasi ex vtre stridens. nam OF primo significat ipsum dæmonẽ respondentem, secundo significat Magum qui responsum elicit: sicut & *Python, & ventriloquus*, vocatur, vel ipse dæmon in habitans, & ex imo hominis respondens: vel ipse ho-

C mo, cui dæmon inhabitat. Græcis etiam ἐγγαστρίμυθος vtrumque significat, à quodam Eurycle, qui Pythonem habebat, & primus ventriloquus Athenis fuit, vnde, & alij Εὐρυκλεῖς dicti. quod docent Suidas, & Hesychius, & Scholiastes Aristophanis, & ex Aristophane, Plutarchoq; posset probari. IDDEGHONI non spectat ad Chyromanticos, & similes,

D vt quidam censet; sed ad oracula dæmonum, siue per AOVOTH, siue ex visceribus telluris, siue per vmbrarum euocationem, vt colligitur comparatione locorum SS. vbi hoc nomen vsurpatum; siue ad genus quoddam diuinationis, de quo libro tertio.

Alia nomina non tam quid dæmon efficiat, quàm quid Magus conetur, respiciunt, patentque latius.

E Ad omnes enim diuinationes pertinent, NACHAS. KISEM, GHONEN, ad omnes vero incãtationes, CHABAS, & LACHAR; ad omnẽ denique Magicã in genere, CHARTVMMIM, & MECHASSEPHIM, de quibus nunc agendum.

Leui. 19. v. 31. & 20. vers. 6.
Deut. 19. vers. 11.
4. Reg. 23. vers. 24.
Esa. 8. v. 16 & 19. v. 3.
cap. 1. Reg. 28. vers. 7. & 9.

Vt docuĩ plurib. cõmentar. in Isai. cap. 8. v. 19.

Suid. & Hesych. in voce Εὐρυκλῆς
Plutar. lib. de effectu oraculor.
Aristoph. in Vespis, & ibi. Schol. sup. lit. B.

NA-

נחש

Genſ.14.v.5.& 15. I.ui.19.v.26.n.23.v.2:.& 24.v.3.Deut 18.v.10.2.Par.33.v.6.

A NACHAS ſignificat augures, & omnes alios coniectores vanos, qui ex fortuitis quibuſdam futura ſolent diuinare, qualē ſe prudenti vocis æquiuocatione, ad tempus Ioſephus finxit. hæc diuinatio prohibita multis locis.

כסם

vt d.v.23. & c.v.10.1.Reg.28.v.8.Reg.v.17 Iſa.3.v.2. Iere.27.v.9. Ezec.12.v.24. & 21.v.1.2.& 22.v.28.

KASAM ſignificat vniuerſum diuinare, vnde KISAM diuinans ſeu ariolus, & KESEM diuinatio. ſumi- B tur etiam in malam partem de quacunque, rerum quoque non fortuitarum, prohibita coniectatione. paſſim in SS.eius mentio obuia eſt.

ענן

Id loco.Ie. & Mich.5.v.12.

GHONEN quibuslibet augurib. & coniectoribus accommodatur etiam Onirocriticis.quare perperam Rabbini recentiores reſtringunt, ad eos, qui ſuperſtitioſe dies, & tempora obſeruāt fauſtane ſint an in fauſta.ſed hoc genus ad omnia pertinet.

חבר

vt Deu.18.v.10.& 2.Par.33.v.6 Iob.40.v.25.& Pſal.57.v.6.

C CHABAR, & LACHAS, quomodo diſcrepent nondum inueni; quare (ni fallor) idem ſignificant, nempe ἐπαοιδὸν incantatorem, ſeu (vt Gentiles vocabant) exorciſtam, qui profanis ſeu malis verbis aut muſſitationibus mira patraret.

לחש

d.v.6. Exc. 3.v.1.

חרטמים

vt Gen.41.v.8.& 24. vt Exod.7.v.11.& 22.& 8.v.7.ac 18.c.9.v.11 Vt in Ger. ſupr. vt in Exo. ſupr. in Exod. in Gen. Daniel. 1.v.20.& 2.v.27.2. in Exo. ſu.

De CHARTVMMIM, falſi puto Abenezram.Ben-Naram, & alios Rabbinos, qui ad naturalem ſeu bo- D nam Magiam videntur referre.Quæſo, ſi hanc ſignificaret, cur tam ſerio in SS.prohiberetur? Equidem puto hoc nomen complecti Magorum genus omne; qui, cum dæmone fœderati, diuinant, vel præſtigioſa miracula operantur, immò, & quoſcumque incantatores, & veneficos comprehendere probatur quia Lxx. modò vertunt expoſitores, ἐξηγητὰς mo- E dò, φαρμακοὺς veneficos, modò ἐπαοιδὸυς, incantores. Vulgatus quoque noſter aliquando vertit coniectores, aliquando verò ariolos, aliquando maleficos, vt iſtorum auctoritate vocabulum intelligamus adeò diffuſum eſſe.

מכשפים

A Denique MECHASSEPHIM, vox, eſt orta ex radice CHASAPH, ſignificans quemuis maleficum præſtigijs, vel alijs quibuſuis malis artibus Magicis, vtentem. Ideo noſter tā latè interpretatur, maleficos, maleficas artes, maleficia, aut veneficia. Non defuit tamen, quidam vehementer huius criminis ſuſpectus, & ex profeſſo ſagarum patronus, qui le- B ctoribus conaretur perſuadere hoc vocabulum, ſaltem in lege Exodi XXII. cap. reſtringendum ad ſolos venenarios, cuius error facilè refellitur. Primò, quia radix nominis, CHASAPH, non ſignificat toxico perimere (vt ipſe putat) ſed quando ſolitarie ponitur, nec ſententia narrationis reſtrictionem poſtulat, tunc Magicorum ludibriorum genus om- C ne continet, vt apud Malachiam, & Nahum, & in libris derelictorum: Si quando autem reſtringatur, id cōtingit, rei, quæ deſcribitur, conditione hoc poſtulante. Sic Exod.7.reſtringitur ad præſtigiatores proprie dictos, de quibus tantum agebatur, ſic apud Ieremiam ponitur pro diuinatoribus apud Danielem. pro ſomniorum interpretibus. Det aduerſarius locum D vllum, vbi pro ſolis Venerarijs vſurpetur. Bene eſt, quòd duo tantum loca adduxit. Vnum de Iezabel clanculum venenis, & non ferro palàm, atque cædibus in prophetas graſſari fuerit ſolita. Quantò veriſimilius eſt fœminam inſano dæmonum cultu furentem, incantationibus quoque, & rhombis alijſque philtris Achabum, & alios dementaſſe? vt ibidem be- E ne, poſteriore loco, cenſuit Toſtatus. Sanè ante Iezabelem Magiæ ſuſpecta non fuit Samariæ: poſtea, per hāc fortè excedtam, peſtis hæc immiſſa, hæſit adeò pertinaciter, vt Samaritani nomen pro incantatore vſurparetur. Vnde, & IESV Domino obiectū *Samaritanus es, & dæmonium habes* quaſi

Exod.7.v.11.& 22.v.16. 2.Para.33.ver.6. Iſa.47.v.9.& 12.Iere.27.v.9. Daniel.2.v.2.Mic.5.ver.12. Nahum 3.v.4.Mal.3.ver.5. 4.Reg.9.v.22. 4.Reg.9.v.22.

חשף.

Io.8.v.48.& 9.

quasi genti proprium esset, cũ dæmone commercium habere. Quare, & Dñs conuitium illud vnica negatione refutauit, *ego dæmoniũ non habeo:* quasi dicat, cũ dęmonio paredro, vel eurycli fęderato, nulla mihi familiaritas intercedit, quapropter nec Samaritan⁹ sum: & post Christũ Dñm sollemnes Samariæ Magi princeps, eorumque scholæ Simonianorũ, s. & Menandrianorum. Secundũ adfert locũ Exod. c. 22. Exod. eo, quod Lxx. verterint φαρμακοὺς; quod ipse contẽdit solos venenarios significare, tã bonus certè Græcus, q̃ bonus Christianus: refellitur ipsa consuetudine Lxx. Interpretũ, quos constat ea voce latius vti. Primo, quia Exo. 7. v. 11. etiam vertunt φαρμακοὺς, vbi constat agi de præstigiatoribus: nã & incantationem, seu præstigias ibi vocant φαρμακίας; & quos antè φαρμακοὺς, dixerat iidem ab illis vocãtur ἐπαοιδοί. Deinde æquè diffusè sumpserunt in Paralypomenis, ἐφαρμακεύετο. Tertiò quoniam in Ieremiæ verbis, nomine φαρμακῶν, complexi sunt diuinatores. Quarto, quia, inter somniorũ interpretes, apud Danielem, recensent φαρμακοὺς. Tam ergo latè sumunt hoc vocabulum seniores isti Hbręorum doctissimi: quod vero perinde faciant; si putarem operę pretium, & antè non alij id fecissent; probarem Hippocratis, Platonis, Aristotelis, Theocriti, & aliorum veterũ testimonijs. Iosephus, vt non suffragatur aduersarijs, sic nec nobis refragatur. Pro nobis stant Philosoph. lib. de speciali bus legibus circa medium, & Catholici Patres pleriq; qui legẽ illam Mosis ad omnes Magorum species retulerunt: Hæc de Hebraicis.

D. Hieron. in Ierem. & Daniel. D. August. libr. 21. de ciu. Dei c. 6. Isych. li. 6. in Leui. c. 19. & 20. Raban. & alij add. c. 22. Exod.

Græcis sua quoque sunt nomina; quæ, strictè sumendo, differunt: nam ἐπαοιδὸς incantatorem, μάντις ariolum seu diuinum φαρμακὸς venenarium, γόης præstigiatorem propriè significat. Sed frequenter primum, tertium, & quartum, ad omnem Magicam porriguntur. γόης etiam quemcumque denotat impostorem. Videas illa tria Homonymos coniungi à Platone, Synesio, Herodoto, Chrysostomo, & Heyschio. Adde, quæ habbes inferius libr. 5. sect. 16. num. 77.

Sic Latinis alia est propria significatio, alia per exiẽsionem accommodata, *Magorum* nomen à Barbaris ad Græcos, Latinosque traductum, initio Persis, & Chaldęis in honore fuit, vt proprium Sacrorum antistibus, Regũ moderatoribus, philosophis, atque Theologis; in infamiam cœpit vergere, & cunctis malis artibus attribui. *Venefici* dicebantur antè, soli, qui malis pharmacis lædebant, & *venenarij* vocantur; postea de incantatoribus hoc nomen vsurpatum, & cũctis Thessalis accommodatum vani (apud capitolium.) *Arioli, Augures, Aruspices, Chaldæi, Thessali, Genethliaci*, sæpè confunduntur. *Lamiæ* dictæ, quod pueris necem adferant, desumpto nomine, vel à famosa illa, & crudeli Regina Lamia, de qua Anton. Liberalis, Diodorus, & alij, vel à succubis dæmonibus, de quibus Philostratus; vel à feris Lybicis, de quib. Diõ Sophista. *Striges*, ab infausta, & nocturna aue, quæ creditur exitium infantulis adferre. Veteribus ẽt Romanis caput Apuleium dictę hæ mulieres sunt, *variatrices*; quod diuinandi scientiam profiteantur, vt solent illæ feces, quæ se iactãt Aegyptias, colluuies omnium populorũ, ac nationũ: veteres enim *veras* dicebant. Ennius. *Satin, vates verant ætate in agũda* fortassis, & *veratulæ*, vt conijcit vir doctus apud Suetonium in Vitellio; *Nullis infensior, quam veraculis, & Mathematicis*. Idem censet ab hoc stili maleficio, de quo libro tertio agendum, dictas olim *Simulatrices*, a testo

Hieron. in ca. 2. Dan. Apul. 2. Apol. g. Hesych. & Suidas.

Vide Adagium Lamiæ turres, & Cõmen. nostrum in Senecæ Traged. Vide commẽtar. in Medeã v. 758.

a festo; & *Fictrices* a Tertulliano. Longobardi suis legibus *Masias* nominant; eo fortè, quod in conuenticulis suis, laruis se tegant; vel quod deformi specie oris, vt sunt plerçq; laruis, seu mascaris, quã fœminis similiores. *Sortilegos* veteres nominabant, qui quarumlibet sortium superstitioso iactu aliquid diuinare nitebantur. Sed Theologi, & Iurisperiti posteriores cũ nefando strigũ crimine confuderunt. *Sortiarios* eosdem *sortiarias*, vocatos comperio iã inde ab Hincmari Remensis Archiepiscopi æuo. Hi venefici simul, & Dæmonis vasalli Ligij sunt, quare possunt ẽt dici *Satanici Venenary*. Horum crimen vetus, & ante CHRISTI Domini aduentũ. Tales enim Canidia Horatij, & Erisichro Lucani, Martina Taciti, & Thessalæ Luciani, & Apuleij. Nomen *sortiariorum* recentius est.

Remigius lib. 1. dæmonolat. capit. 18. extra. titu. de Sortileg. cap. vlt. 33. q. 1.

CAPVT III.

De Magia naturali seu Physica.

QVi supra mortales omnes Magicis dediti fuere, Persæ; quibus id Maicion, & Manes mutuãti; duos credidere Deos auctores, & rerũ Dominos; alterũ bonũ Oromazum, vel Oromagdam; quem Solẽ censebant; & malum alterum Arimanem, siue Plutonem: deinde ab his numinibus duplicem Magicam deduxerunt; vnam, quæ superstitiosa tota, cultum falsorum Deorũ tradebat, & huiusmodi plura; alterã, quæ naturas intimas rerum callebat, quã Persis vtrãq; Apuleius adscribit. Fallax prior & nociua, satis diabolum indicat auctorem, qui ante diluuium eam docuit malos illos gigãtes, à quibus ea Chamus imbutus; ab hoc, eius posteri Aegyptij, Chaldæi, Persæ: sic enim interpretor D. Clementis verba de Angelis peccatoribus; *docuerunt*

Plutarch. li. de Isid. & Osyrid. Laertius initio suæ historiæ. Agathias, & alij. Apuleius.

libr. 4. recogn.

A (ait) *homines, quod dæmones artibus quibusdam obedire mortalibus, id est magicis inuocationibus, possent; ac velut ex fornace quadam, & officina malitiæ totum mũdum subtracto pietatis lumine, impietatis fumo repleuerunt. Pro his, & alys nonnullis causis diluuium mundo introductum est, & omnes, qui erant super terras deleti sunt, excepta Noe familia, qui cum*
B *tribus filys, eorumque vxoribus superfuit: ex quibus vnus Cham nomine, cuidã ex filys suis, qui Mezraim appellabatur, a quo Aegyptiorum, & Babyloniorum, & Persarum dicitur genus, male compertam Magicã tradidit disciplinam. hũc gentes, quæ tũc erant* Zoroastrem *appellauerunt, admirantes primum Magicæ artis auctorem, cuius nomine etiam libri plu-*
C *rimi super hoc habentur. &c.*] addit hũc postea ictũ fulmine, *Zoroastrẽ* quasi viuens astrũ, & dictum, & pro Deo habitum. Zoroaster non vnus, sed multi fuere (nam Goropius nugatur, qui nullum putat fuisse) Primus iste Chaldæus Magiæ inuentor: falluntur Sixtus Senensis, & alij, qui bonam illi tantum tribuunt. Secundus fortè Bactrianus; qui cũ Nino bellũ
D gesserit, de quo Plinius, Iustinus, & Arnobius; Tertius, qui, & Erus dictus, siue Armenij filius, iuxta Clementem Alexãdrinum; siue Oromazi, iuxta Platonẽ: nec enim arbitror hos Eros fuisse diuersos, vt censuit Frã. Patricius. Suidas videtur primũ cum secundo confundere, non quartum aliquem suggerit. Arnobius quatuor cõmemorat: primũ illum Chal-
E dæum. secũdum Bactrianum, tertiũ Pamphilium genere, qui, & Erus dictus; quartum Armenium genere, non Armenij filiũ, de quo Clemens; sed alium Hosthanis nepotem: Quinti fortè meminit Suidas cum Zoroastri Astronomi meminit, & Persomedam dicit fuisse. Sixti Proconnesij men-

mentionem facit Plinius, omnes hi Magi fuere. Sic etiã de dæmonibus agens Lactantius *Magorũ quoq́ ars omnis, & potentia horũ adſpirationib. cõſtat.&c.* Idem aſſerit,& D. Cyprianus, & addit Hoſthanem Magorum præcipuum fuiſſe,huic famoſos alios addit Tertullianus: his verbis; *Hoſthanes,Typhõ,& Dardanus,& Damigeron,& Nectabis,& Berenice,publica iam litteratura eſt,quæ, &c.* his conſentiunt Arnobius, ſi rectè verba diſpungas,& cum Euſebio, D. Aug. ac Marcellinus Zoromazdis meminit Suidas, Azonacis Plinius, eumq; facit præceptorem Zoroaſtris.Corrupit vocem Noachi:ab hoc.h. Chã,& filij eius Chus Magiam bonam edocti.Scripſere etiam Magica, Iulianus Chaldæus philoſophus libris 4.de dæmonibus: & Theurgicorũ auctor illius filius, Iulianus ideo Theurgus vocatus, de quibus, Suidas, & Proclus cõſulendi.Prophyrius citat quẽdã Palladẽ,& Symbuiũ, & alios,nẽpe Adelphium, Acylinum Alexãdrũ Lybicum, Philocomũ, Demoſtratũ Lydum,Zoſtrianũ, Nicotheum, Allogenem,Meſum,quorũ impijs ſcriptis vtebantur Gnoſtici. Picus teſtatur ẽt legiſſe ſe libros Chaldaicè ſcriptos Eſre,& Melchiar magorum.Ex his hodie tantum exſtant, Zoroaſtri χαλδαικὰ ſeu μαγικὰ λόγια, quæ ex Platonicorum ſcriptis laborioſè collegit Fran. Patricius,obſcuritatis maioris, quam vtili atis, in quæ exſtant comment.Græca Plethonis,& Pſelli. Naturalem vero legitimamq; Magicen cũ cæteris ſcientijs Adamo Deus largitus: à quo poſteritas docta, per manus, & orbem eam propagauit: de hac arbitror intelligendum, quod ex Thalmudicis.Quincarboreus in c. 5. Threnor. tradit Samhe dritas Iudæorũ Magiæ peritos eſſe debuiſſe. Ea,(vt Pſelius,& Proclus aduertere) nihil eſt aliud,quàm exactior,quædã

lib. 2. c. 14. idem aũir mat. c. 16. lib. de Ido. vanitate, cap. 16. lib. de anima, capit. penult. lib. 1. contra gent. Euſeb. lib. 10. de præparat. Auguſt. li. 22. de ciu. Dei Marcellinus hiſtoriar. lib. 23.

Pſellus li. de dæmonib. Procl. lib. de Magia.

A arcanorum naturæ cognitio;qua cælorum,ac ſyderum curſu, & influxu, & ſympathijs atque antipathijs rerum ſingularum obſeruatis, ſuo tempore loco, ac modo res rebus applicantur, & mirifica, quædam hoc pacto perficiuntur;quæ cauſarum ignaris præſtigioſa, vel miraculoſa videntur. Veluti cum Tobias paternam cæcitatem felle piſcis diſcuſſijt, quam

B vim Callynomio piſci tribuunt cum Galeno plerique item: cum tympani ex lupina pelle ſonus, aliud tympanum, ex agnina renſum, diſtenſum diſrumpit:cum Venetijs Turca quidam liquato plũbo manus lauit innoxius, illuſtria quoque illa,quæ narrat B. Auguſtinus lib.de Ciuitate Dei capite 4.5.& ſexto,de pauonis carne neſcia putreſcere; de paleis frigore

C ſuo niues conſeruantibus, & calore fructus maturantibus, vi contraria: de calce,quæ cum ignitam, in ſe vim habeat, aquis accenditur, oleo infuſo non accenditur, de Agrigentino, ſale,qui liquatur igne, aqua vero induratur, & crepitat: de magnete, de Epyri,fonte,& ſimilibus. his addunt alij patres, de dictamo, quo ceruus ſagittas expellit, & chelidonia, qua hirundines cæcos, oculant pullos.

D Cõfirmat Plinius,de Pſyllis,& Marſis odore ſerpente ſoporantibus, & impunè laceſſentib. de Picis, Martij herba cuneos adactos expellente: vnde communis fabula increbuit eam feras aperire confirmat Alex.ab Alexandro, de veneno, Tarantulæ, ſeu Phalangij Calabri,à quo morſis non aliud vitæ, & remedij præſidium,

E quam ſi certo muſicæ ſono ſaltitare, ad numerum compellantur, donec concidant fatigati. Prætereo innumera, quæ congeſſere Ariſtoteles(ſi auctor ipſe lib. de admirandis auditionibus,) & Guilhelm. Aluernus opere per erudito, de vniuerſo, & ex Belgis Robert, Triezius auctor libri

Tobiæ 7. Gale. li. 10. ſimpl. medicam. Plinius. Aelianus. & alij. Oppianus lib. 3. Cynege. Cardanus lib. 6. de ſubtilitat. Boiſteau. Hiſt. Prodigio. c. 8.

Tertullianus lib. de pœnitentia. cap. vl. Pacianus lib. de pœnitent. & D. Hieron. in Eccleſ. lib. 7. c. 2. lib. 10. cap. 10. lib. 2. Genial. dier. partis 2. principal. par. 3. cap. 32. c. 4.

de da-

Cap.4. *de dæmonum deceptionibus*; apud quos tamen duos quædam narrantur, meritò Satanici pacti suspecta, vt quod Guilhelm. narrat Heliotropiam facere homines inuisibiles, & argento viuo inter duas cannas posito incãtationes impediri. Vt quod Robertus docet, rutam furto sublatam, & ocimum cum conuitijs plantatum vberius prouenire: item septem certæ herbulæ gramina, iacta in symposio, conuiuas omnes ad rixas, & Lapitharum certamina prouocare. Nec minus friuola sunt quæ Ludouic. Dulcis memorat de vi gẽmarũ per eas effici posse, quicquid homo queat imaginari, lib. de gemmis, c. 1. ò vanam auxesim; an gemmæ omnipotentes? Solidiora longè & tutiora peti possunt exempla, ex Sirenio, Fracastorio, & Langio. Naturalis huius Magicę peritissimũ fuisse Salomonem Regem minimè dubitãdum. Quę tamen de morbis ab eodem Rege curatis incantatione, Flauius Iosephus retulit; ea vel falsa sunt, vel in illud referenda tẽpus, quo se idololatriæ & omni superstitioni immerserat. Tres magos Euangelicos hac Naturali Magica imbutos volunt nonnulli, & crediderim. Sed an hac sola, & non dæmoniaca quoque? post Christũ Dominum adoratum, certo certius, à crimine hoc alienos; quid ante fuerint, parum refert. Sanè Theophylactus censuit etiam vetita imbutos. De Apollonio Tyanæo? videtur Iustinus Martyr eum Physicis magis annumerare: sed, vt frequẽtius credam dæmonis vsum opera, faciunt quæ perdoctè scripsit Eusebius contra Hieroclem.

Siren. li. 9. de fato, c. 6 Frac. li. de Sympat. & antipa. Io. Lang. epi. 33. ex libro 8. antiqu.

In Math. 1.24. ad Orthodo.

Naturalis Magia diuiditur in *operatricem & diuinatricem*, hæc in abditis & futuris coniectandis versatur, de qua libro sequenti differendum nobis copiosè: illa miros effe-

A ctus producit de qua nunc agimus. Multi de ea libros ediderunt, quorum qui catologum nudum proponunt sine antidoto, videndũ ne venenum aureo Babylonis calice propinẽt incautis. Imprimis ab hoc numero remoueo, vt dæmoniacos Magos, *Robertum Perscrutatorem*, cuius *Magiam cæremonialem*, & lib. de mysterijs secretorũ Agryppa legerat, & ex ijs decerpserat non pauca; B Picatricem Hispanum, Anselmũ Parmensem, Cicchum Esculanum, Petrũ de Albono, & Cornel. Agrippam, & Paracelsum, & auctorẽ pestilẽtis libri ארבעתאל, innominatum, sed mirum hypocritam; homines partim atheos, partim hæreticos. Alchindus, Rogerius Bachonus & Geber Arabs multis scatent superstitiosis. ideo vetitæ lectionis etiam C hos putarim. Raymundus Lullus, et Arnoldus Villanouanus, sunt ipsi quoque in nonnullis hæreseos notati: quare libros eorum nullus deberet legere, qui Theologicorum dogmatũ non sit probe peritus. In eandẽ classem referendus Thomæ Bungey lib. de magia naturali, & eodẽ titulo lib. Gregorij Riplay, qui post D mortem necromanticus fuisse iudicatus. Ponceti, & Ardoini, lib. de venenis, legendi non videntur, nisi à medicis cõscientiæ timoratę ac piç: cæteris ea lectio interdicta. In Cardani de subtilitate, & varietate libris passim latet anguis in herba, & indigẽt expurgatione Ecclesiasticę limę. Io. Baptista à Porta, specioso Magiæ naturalis titulo, superstitiosa multa, & E illicitæ Magicę velare nititur, verbi gratia de conficiendo sagarum vnguento, & his similia. De Antonij Mizaldi Naturalis Magiæ libro, nõ habeo, quod dicam, quia nondũ legi: suspicor, quod facit in Centurijs memorabilium, superstitiosa illum à Naturalib. non secreuisse. Alberto

Mich. Medina, lib. 2. de recta in Deum fide c. 7. ex Agrippæ libris.

Vide directorium inquisitorũ, Eimerici, & Marianum, li. 14. de rebus Hispa. c. 9. & lib. 15. cap. 4.

B Ma-

Magno tributus liber de Mirabilib. A vanitate, & superstitione refertus est; sed magno Doctori partus supposititius. Cicchide Esculo Comment. in sphærā Sacrobusti inter superstitiosa scripta collocandus. Pomponatij, de Incantationib. opusculum, certè miratus fui tādiu tolerari ab Ecclesia, nunc recens & meritò in Romano Indice dānatur: verisimū enim; quod ab Antonio Mirādulano scri- B ptum, hoc opere Pomponatium, se nec Philosophum bonum, nec quod fœdius Christianū bonū exhibuisse, cum effectus omnes mirificos cęlorum influxionibus adscribit: adeo vt velit, & religiones, & leges, earūque latores ab ijs dependere: Quod prorsus impium. Edidere quidā, nomine Francisci Pici Comitis Mirādulani. *positiones Magicas*, in qui- C bus certè sunt, quę merito, etiam Bodinus, vt noxię superstitionis, reprehendit. Quid ipse censor ille? *Dæmonomaniam* suā multis erroribus refersit. neq; qui postea edidere, vt emēdatam Antuerpiēses, vti par erat expurgarunt Manent multa noxia, & quę ambiguam auctoris fidem satis cōtestantur, nocereq; legentib. possint. Vnde, & ab inquisitoribus Ro- D manis, iure optimo, liber ille inter vetitos refertur. *De theatro vniuersæ naturæ*, eiusdem Bodini, si Deus vitam dederit, ostendam alias, plus in eo corpore Rabbinicorū esse deliriorum; quàm solidæ philosophię, multa quoque cum Theologicis placitis adeò pugnātia, vt qui lenius de illis loqui velit erronea, & prorsus temeraria cogatur vocare de quo a- E lias. Adeò lubricum, & periculosum. de his disserere, nisi Deum semper, & Catholicam fidem, Ecclesiæque Romanæ censuram, tanquam Cynosuram sequaris. Quæ quidem breuiter à me commemorata sunt, vt iuuenibus consultum, non vt viros doctos irem sugillarum. Nunc quędam discutiamus dubia, vnde sequentium decisio dependet.

li. 6. de singulari certamine.

QVAESTIO I.

Quid cæli adspectus, & influxus ad Magicos effectus conferat.

OMnium superstitionum caput præcipuum hoc veterum Magorum fundamento nititur, de quibus ita Psellus cum exponit Λόγια Ζωροάστρου *Magicas verò rationes cōstituunt, à summis potestatibus, & à terrenis materiebus, compati aiūt supera inferis, & præsertim sublunaria.* Hos secuti recētiores, quæcunq; per characteres, figuras, ac numeros ipsi perficiunt, ea produci volunt à virtute ijs figuris communicata ab alijs figuris sublimioribus, ex sympathia quadā naturali rerū inter se similium, quatenus hę figurę ad amussim inuicē coaptant. Quod cōfirmāt similitudine nō vna. Primò, sicut Echo ex opposito pariete causatur: secūdò: sicut in concauo speculo collecti radij oppositū corpus repercussu inflāmant: tertiò sicut cythara eodē modo, quo alia, tēsis fidibus, si ferias alterā tinnitu suo cogit cōcinere: sic istas imaginū, numerorū characterumq; similitudines efficientiam miram contendunt habere. Sed ista prorsus friuola esse conuincitur.

Primò quia similes illæ, quas in cęlo cōminiscuntur imagines prorsus sunt fictitię, & quędam (vt philosophi vocant) entia rationis, quatenus figuræ quędam similitudo, & imago picturæ illis ascribitur, nomina q; ad placitum imposita, stellas ab inuicem distinguendi causa, vt bene Bartholom. Sibyllanus aduertit & patet ex imaginibus picturisq. Astronomorū. quis enim nescit nullas in cœlo esse veras vrsas, angues, leones, crateres, naues, Pegasos; sed

Peregrinat. quæstionum 1. Decad. c. c. quæst. princip. 5. q. 1. & 2.

ſed hæc,dicis cauſa tãtum nos imaginari? Fictitię verò figurę nulla poteſt eſſe efficientia,quà talis eſt, nec cum vera figura ſympathia, vel amor naturalis:id enim quod nõ eſt, quem effectum, in eo quod eſt, queat producere?

Deinde comparationes illæ nihil prorſus ad rem faciunt.In Echo cũcta ſunt realia entia,homo loquẽs, vox repercuſſa, paries repercutiẽs: nec tamen vlla parietis cum homine ſimilitudo,vt illarum ipſi dicunt eſſe imaginum.In ſpeculis quoq; illis incendiarijs, omnia ponuntur reipſa conſiſtentia, nihil confingitur: nec vlla quoq; formę ſimilitudo inter terminos extremos, ſolem vrentem,& lignum quod vritur.In citharis autem, euidens requiritur, à parte rei conuenientia,intenſionis modus idem fidium cõcinnitas, cithararum debità propinquitas, ſimilis aeris criſpatio, quæ ſonitum quaſi plectro eliciat.

Denique quis figurarũ huiuſmodi characterumq; vires, atq; ſimilitudines vnquã nugonibus iſtis reuelauit? quod reuelationis teſtimoniũ proferũt? ſi Chaldęos, Aegyptios,& Platonicos laudẽt,quæram rurſus,à quibus iſti acceperint,qđ ſanè mortaliũ nullus ſolo ſtudio, vel experimento,intelligentia quiuit cõſequi.

Pręterea fatentur magi,quaſdã imagines nõ ad ſimilitudinẽ cęleſtiũ illarũ,quas diximus,ſed ad ſimilitudinẽ rei, quã operãs animo cõcepit conficiendas, verbi gratia:ſi magus optet duos cõmittere, duorũ inter ſe pugnantium: ſin vero amorẽ cõciliare velit,duoru ſe complectẽtiũ effigies ſculpẽdas: ſi ſecũdi aliquid petitur, in rectà iconis ſuperficie: ſi vero infauſtum quid, in dorſo ſeu auerſa parte inſcribendum, quod velis euenire. Harum imaginum Nectanabum tradunt inuẽtorem, A & Albertum *in Speculo*,approbatorem:quę omnia ſeipſa vanitatis arguunt,& poſtea reuellentur. Ex his tamen delitijs pergunt maiora ſerere deliramenta. infra ca.3. quæſt.1.

Primò ſi cui morbum,vel ſanitatem velis adferre, principio id attẽdendũ vt ætati eius cõueniens planeta deligatur,verbi gratia,ſeni Saturnus,puero Mercurius,viro Iupi- B ter, deinde etiam planeta cõueniẽs affectioni,ſeu qualitati inducendæ, vt odio Mars,amori Venus: deniq; ſignum quod parti corporis, quam velis iuuare vel lædere,præſit, vt ſi capiti aries,ſi pedibus piſces. Nitũtur hac ratione, qua cęleſtibus corporibus non Hebręi modo,& Gręci gentiles, ſed ex Catholicis etiam olim quidam Patres,& recentiores C philoſophi Itali animam intelligentem tribuerunt. Archangelus Mercenarius, Balduin. de monte aureo, Paul. Pernumia.

Sed hæc omnia,vt ſtolida,ita falſa,& periculoſa.In primis dicere cęlum aut aſtra ſenſu,vel intelligente anima prædita, damnatum olim fuit Conſtantinopolitana ſynodo, & articulis Pariſienſibus:eſtque erroris, & ſcandali plena opinio propter ſuperſtitionem, & idololatriã D annexam,vt cum alij,tum copioſiſſimè EcKius, & Eſpenceus docuerunt. Patres autem qui videntur hoc aſſeruiſſe,illi de cęli anima figuratè,& allegoricè ſunt locuti, vt & ipſa S, S. cuius omnia loca quibus id innuitur, vno ex quinque modis, accipiẽda docuit me Ioan. Maldonat.noſter. *Primò* per *Proſopopœiã*, qua quæ animatorum ſunt inanimis tribuuntur, vt mari videre, & E fugere, cœlis, & terræ audire ac placere, &c. *Secundò* per *Metonymiam*, continens ponitur pro contẽto, vt cũ terra dicitur corrupta, vel à Deo iudicanda,aut vrbi alicui remiſſius futurum.*Tertiò per Hyperbolen*,vt quãdo lapides dicũtur clamaturi, EcKius lib.de prędeſtinatione. Eſpenceus libr. de Anima tic ne cœlorum. in 2.ſent. Pſal.113. v.3. Leuit. 26. 34. Deut. 32. v.1. Geneſ.6. v.11. 2. Paralip. 16.v.33. Matth.11. v.22.

maturi:te :ra dicitur aspectu Dei tremere, vel responsura interroganti. *Quartò per Analogiā, & Metaphoram*, vt cum sol dicitur præesse diei, Luna nocti, Luna vocatur regina cęli, stellis tribuitur immunditia, astra dicuntur laudare Deū, itē nominātur virtutes cęlorum. *Quintò non* ex veritate, sed ex *hominum opinione*, vt cū legimus militiam cęli de astris, & stellis. Qua regula apte accōmodata soluuntur omnia Pauli Riij, & similium impiorum de animatione cęli argumēta ex sacris literis petita.

Luc. 19. ver. 40. Psal. 103. v. 7. 1 Genes. 1. v. 16. Ier~m. 7. v. 8. & 44. v. 17. Iob. 15. v. 15. & 3. 9. v. 7. Psal. 32. v. 6. Daniel 4. v. 32. Tophon 1. v. 5. cum simil.

Deinde cęlorum, & astrorum putida illa analogia ad singulas ætates & corporis partes, & animi quoque affectiones nōne nugatoria est? sanè qui recte philosophantur, illi vel nullos præter lucem, & motum influxus in hæc inferiora cœlis, & astris concedunt; vel potiùs influētias quidem agnoscunt à motu, & lumine realiter distinctas: per quas, non calorem (hunc enim motu, & luce producunt) sed alias elementorum qualitates etiā gignunt, quarum incorporearum rerum temperamentum, vis est aliqua. Sed addūt hanc potestatem certis cācellis circumscribendam. Primò posse cœlos per se res inanimas, mixta, & elemēta, producere. Secundò cęlos viuētia imperfecta, quando nascuntur ex putredine, gignere, per accidens tamen: scilicet quando particulares causæ materiā sic dispofuerunt, vt sit semen aptum viuentis, tūc enim huic temperamento cęli suo influxu maiorem calorē largiūtur, & illud perfectius reddunt. Tertio consentiunt, quoad perfecta viuentia, ad eorum generationē non posse cęlestia corpora aliter cōcurrere, quā coadiuuando particularē causam eiusdē speciei cū re genita. quo sensu sol, & homo dicūtur hominē gignę

Vt Picus lib. 3. contra. Astrolog. Medina lib. 2. de recta fide c. 1. Buccaferreus, in 2. de cœlo.

A re: q̄ cuncta in Scholis Peripateticis
contra quosdam sunt receptiora.
Quartò quoad animi affectiones fa
cilè concesserim: quoniam hæ sequi
solent corporis dispositionem etiam
astra influxu suo mediante corporis
temperie, hominem nōnihil incli-
nare: semper tamen arbitrij libertas
integra manet homini. Fusiùs ista
differūt, & probant multi, scriptores
B huius çui pereruditi: eos censeo cō-
sulendos ijs, quibus ista nō sufficiūt.
Attamen his nihil confirmatur fig-
mētum illud astrologorum: quia cę
lū, & astra causę sunt cōmunes tan-
tùm, & vniuersales. quatenus cōser-
uāt inferiora ne à cōtrarijs suis dis-
soluantur: atque ita indirectè tātùm
& mediatè particularibus agētibus
ad agendum suppetias ferunt: sed
C cū ijsdem causis particularibus im-
mediatè ad agendum concurrere
nequaquam possunt. Vnde, & illud
consequitur, quod, cū influunt, in so
lam vnā corporis partem, nequeant
influere, quin simul in alias influāt.

Cōtra Auicennam, And. Cæsalpinum, & alios.

Ant. Mirandul. lib. 22. singul. certā. Georg. Venetus Cant. 1. libr. 2. Harmoc. mundi à c. 7. Veracrucius in lib. 1. Mcteor. & Valesius de Sacra philos. p. cap. 31.

Quare meritò tales astrologomagorum obseruationes à medicis pe-
ritis reijciuntur, vt inter cæteros à
Bapt. Condroncho *de morbis vene-*
D *ficis, libr. 2. cap. 6.* & iam olim fue-
re decretis Ecclesię damnatę, vt fuit
ostensum à Pico, & Bened. Pereriò.
Meritò D. Basilius scripsit, ridiculū
esse astrologis contradicere cùm eo-
rum dicta sint omnia ignorantię, &
impietatis plena. Et D. Bonauentu-
ra obseruationem hanc esse à Deo
maledictam, & ab Ecclesia interdi-
ctam: &, quæ per astra procuran-
E tur, dæmonum illusiones, atque de-
ceptionem esse. Hæc causa fuit, cur
Tertulianus astrologiam inter Ma-
giæ species recēsuerit: multis etiam
Glycas, *P. I. Histor.* in Mathemati-
cos huiusmodi inuehatur.

Fr. Picus d. opere. Perer. l. de Diuina. Astrolog.

In Hex. 1. p. Centiloquij. l. de idololat. ante medium.

Obijciūt, de *diebus Criticis*, quos medici in sanguine minuēdo, & po-

tioni-

tionibus præbendis, seruāt,eo quòd talibus diebus Planetæ certi ægritudini illi propellēdæ idonei domināntur. Verùm hæc causa,quā adferunt, nec vera est,nec proposito subseruit. Agite enim,certum aliquem planetā nominate: qui dominetur primo die critico v.g. dies sit crastinus, cui Luna præsit: sint ergo septem ægrotantes,qui singulis septē diebus continuis in morbū inciderint:profectò tunc futuri sunt septē dies critici cōtinui: nā primus erit septimus dies criticus primi, secundus secūdi,atq; deinceps ita singuli septē aliorū ordine suo: septem etiam cōtinuis Luna diebus præerit. quo nihil absurdius Causa igitur verior petenda,ex ipsa humoris in corpore tunc sçuientis proprietate. Nam quidā humores adeò celeres & acres sūt, vt vnoquoque die subiectum inuadāt: alij secundo die: sunt qui tertio & qui quartò (vnde febrium differentiæ manant) quidam tardiores septimo tantū,vel octauo die recurrunt. Harum accessionum dies medicis coniecturam præbent, quid sperādum sit de ægri valetudine. Vnde & decretorij,seu critici dies vocātur. Nihil ergo hoc cęlicolis istis suffragat.

Conclusio sit,ex articulo Parisiēsi XXI. *Quod imagines ex metallo,vel cera vel alia materia,ad certas constellationes fabricatæ, vel cereo charactere, aut figura efformatæ, aut ēt baptizatæ, exorcizatæ, aut cōsecratæ, aut potiùs execratæ,secundū prædictas artes & sub certis diebus,habeant virtutes mirabiles, quæ in libris huiusmodi superstitiosis recitantur: error est in fide, & philosophia naturali, & astronomia vera.* Probatur conclusio. Fidei hoc repugnat, quia peccatum est idololatriæ, effectus qui à solo Deo procedūt,exspectare à dæmone, vel constellationibus,blasphemū quoque,& sacrilegū

A est,ritus sacramētorū & rerū sacrarū talibus superstitionibus inquinare. Physicę, & astronomiæ ista repugnāt,quia nec ista tales siderū influxus agnoscit nec illa naturalibus causis tales effectus attribuit. Nam hę figuræ neq; vim habent quidquam ex astris eliciendi,neque in subiectū nouam aliquam qualitatum mixturam inducunt, aut vllam essentialem formam imprimunt:sed manē-
B tibus eadem forma,& materia qualitatibus etiam operatiuis iisdem perseuerantibus,quæ prius fuerant; arte tantùm noua figura extrinsecùs aduenit, ad quam nihil sidera pertinent, & quæ nihil potest in ea, in quæ priùs non potuerat: nisi fortè ceram;vel aliam materiam mollem sigillare,quod tamen facit, non
C quatenus sic,vel sic est figurata, sed quatenus durior est, & angulos asperos habet. Videtur hoc multi, qui sobrij,etiam non Christiani. Nā Rabbi Moses Maymon, Tatianus, & alij postea citandi, satis clarè hoc profitentur. Idem asserunt Iurisconsulti quidā,& plures cum D. Thoma Theologi. Multa de his imaginibus lectu grata habet Laurētius Ananias
D Lib. 4. de Nat. dæmon. à fol. 168.

c. 72. Doctoris dubitant. Martinus de Arles libr. de superstit. D. Thomas 2. 2. q. 96. ar. 2. libr. 4. cōtr. gent. c. 104. & 105. & ibi Ferr. Siluest. ver. superstitio q. 10. Vairus libr. 2. de Faccino ca. 14. Pet. le Loyher lib. 1. de spectris.

QVAESTIO II.

An effectus Magici huiusmodi, miraculis similes, oriri possint ex naturali hominis complexione.

E QVI hoc arbitrati, nec olim defuere, nec desunt hodie. Auicenna quidem id homini tribuit, ratione animæ. nam censet intellectui benè disposito, & supra materiam eleuato, res cunctas, quæ materia constant, cœlestes, & terrenas, simplices,ac mixtas, obedire Quod si de morali dictum obedien-

tia, insanũ est: quia hæc solis ratione præditis competit: si de naturali obediẽtia dictum, parum id philosophicè. Nam creaturę spiritualis, & corporalis, vnius quoque speciei ad aliam speciem, nulla nunc est naturalis subiectio, nisi ratione actionis, & passionis, propter quã, quod imbecillius est, id cedit fortiori. Sed illa, quã Arabs videtur insinuare, obedientia, Vniuersalis, soli Deo ratione omnipotentiæ debetur, & à creaturis exhibetur. Meritò igitur hoc delirium refellunt Theologi.

Ananias d. lib. 3. & Sibyllã. Decade 3. peregrina. q. 3. c. 8.

Alij hanc virtutẽ largiuntur speciali cuidam temperamento corporis. Contingunt enim temperamentũm quoddã æqualitatis ex humorum, & qualitatum actiuarum ad pondus æqua mixtione resultare. quo qui sit præditus, asserunt temerarij, posse miracula eum perficere: &, vt videas non consistere vno in gradu impietatem, adijciũt blasphemiam, huius temperamenti vi, Christum Dominum tot miraculis coruscasse. sic impij non tantùm Magi, sed & Fulginas Medicus.

Sic Fulginas, Fortriuius, Garbus, & alij medici.

Agripp. Paracelf. & Cõciliator Differ. xx. qui tamen eo nomine Fulginatẽ reprehenderat. d. li. ... c. ... à fol. 66.

Verùm hoc totum prorsùs ridiculum, ostendit Condronchus medicus, lib. 2. de morbis venef. cap. 4. & impiũ esse, tã accuratè docuit Mich. Medina, vt malim eò vos remittere, quàm nihil addendo, mutãdove aliena scrinia, compilare. Mihi semper visum parùm philosophicè, talẽ εὐκρασίαν, seu (vt ipsi vocant) iustitiale temperamentum humanæ complexionis, excogitari: quod si non impossibile, prorsùs tamen est superuacuum.

Ex hoc consequitur neminem natura nasci, vel medicum vel fascinatorem aliorũ. Nam si speciei ratione hoc competeret, omnes tales essent, si speciei ratione competit, cedo (sodes) quæ sint illæ conditiones indiuiduæ, quę hoc naturaliter tribuant supposito? sed vide de hac re Leonard. Vairum.

lib. 3. de Fascino. c. 6.

QVAESTIO III.

Quanta, qualisq. sit vis imaginationis, quoad effectus hosce miros?

De vi imaginationis multi multa scripsere, vt Picus Mirandulanus lib. de imaginat. Marsil. Ficinus lib. 13. de Theolog. Platonica, & in Prisciani Lydi cõmentar. de phantasia, & intellectu, Anton. Mirandulanus lib. 29. de singular. certam. Tostatus in Gen. c. 30. Michael Medina l. 2. de recta in Deum fide cap. 7. Vairus lib. 2. de fascino c. 3. Valesius de sacra philosoph. c. 11. Pererius in d. c. 30. Gen. & Conimbricẽses nostri in 7. physi. c. 2. q. 1. & alij mox citãdi.

In eo conueniunt omnes, imaginationis vim esse maximã: & quia vis hæc considerari potest, vel quo ad corpus ipsius imaginãtis, vel quo ad corpus alterius: ideò de vtroque seorsim disquirendum. Conueniunt omnes, quoad corpus propriũ imaginantis plurimũ in illud posse. docetur id ratione, & experiẽtia, ratione, quia imaginatio, dum retractat rerum obiectarum sensu perceptarum simulacra, excitat potentiã appetitiuam ad timorem, vel ad pudorem, vel ad iram, vel ad tristitiã: hę verò affectiones hominem sic afficiũt, vt calore, vel frigore alteretur, vt pallescat vel rubescat, vt quasi exhilaret, seu efferatur, vel torpescat seu deijciatur. Et ideò D. Tho. optimè tradidit, imaginationẽ posse in corpus imaginantis omnia, quæ naturalẽ coordinationẽ habẽt cum imaginatione: vt sunt motus localis in dormiẽtibus: & alterationes per frigus, & calorẽ, & quę hanc alterationẽ cõsequũtur, nullã verò vim obtinere ad alias proprij corporis dispositiones,

tiones, quæ naturalem cum imaginatione coordinationem nõ habẽt, vt pura ad figuram manus, vel pedis vel, vt quis adijciat ſtaturæ ſuæ palmum vnum, & quę ſunt ſimilia. Vide D.Thom.3. part.quęſt. 13. art. 3. in add. 3. & lib.3.contra gent.c.103. Experientia quotidiana cernitur in Noctambulis illis, qui in ſomnis mira faciũt, in quibus conſtat hæc per imaginationẽ fieri ſenſibus ſopitis, de quibus exſtat Andreæ Libauij liber. Breuius autẽ rem expedit alter medicus Andreas Laurentius lib. 4. hiſtor. Anatom. qu. 12. his verbis, *Dicamus moueri dormiẽtes, quia exigua vis in muſculis latens à forti imaginatione excitatur: propterea non mouentur ſomniantes, niſi valida imperante imaginatione, brutorum imaginationi ſimillima. Eſt autem dormientium imaginatio brutarum imaginationi ſimillis, quia rationem repugnantem non habet. Vnde fit, vt illi multa moliantur, quæ vigilantes non auderent. tectum ſublime conſcendunt per trabes, & lacunaria oberrant, omnia denique audẽt intrepidè quia imaginatio vaporum caligine conſopita, pericula non agnoſcit. Non ſentiunt autem dormiẽtes. quia obiectum ſenſus non adeſt, at motus obiectum habet proprium, appetitum ſcilicet, qui ſpectra imaginationi repræſentat. Cum ergo per ſomnum ferientur cæteræ facultates animales. ſola imaginatio ita plerũque operatur, vt vim motricẽ & cæteras inferiores, ceu mãcipia quadã moneat, quod cum fit, ſpiritus animales motui inſeruientes ad ſua organa ire cogũtur. Excitãtur autem prædicti motus, ex rerũ ad id cogentium ſeruatis intrò ſpeciebus. Huic porrò affectui ſunt obnoxij, qui sãguine ſpumãte & multo feruidoque ſpiritu abundant.*] Hæc ille, & trium exẽpla adijcit. Galeni, qui ſe ſomno

A oppreſſum integrũ ferè ſtadiũ confeciſſe narrat, nec à ſomno excitatũ priuſquã in lapidẽ impegiſſet. Theonem Stoicum dormientẽ in ſomnis ambulare, Periclis, ſeruũ in ſummo tecto ſpaciari ſolitum. Putarim verò hoc cõtingere potiſſimum in his, quorum imaginatio vehemẽtior eſt & acriùs perturbari, ac tenaciùs apprehẽdere ſunt ſoliti, & ſufficere vt

B quæ imaginantur aliquando ſenſu aliquo perceperint, vel totum illud quod imaginantur coniunctim, vel partes eius ſeorſim, vt cùm quis Chimęram vel Tragelaphũ, aut ſimilia voluit imaginatione. Nec enim neceſſariũ arbitror, vt ſimul ſenſu percipiat: neq; vt paulò antè perceperit: neque vt ad eum modum, quẽ imaginatio repræſentat; perceperit ſen-

C ſu. Narrabo quod geſtum Legione, in quodam Religioſorum collegio ante annos vix viginti: noui perſonas, quibus accidit. Erat Laicus vnus ſolitus interdiu pueros rudimentis Catechiſmi imbuere, cogitationes eędẽ dormienti recurrebãt, ita vt in ſomnis & pręcineret, & doceret, & hortaretur, & increparet pueros æquè clamosè, & feruentei, ac ſolebat

D interdiu: ſic turbabat vicinorum ſomnum. itaq; qui propinquior illi habebat alius Laicus, & ſæpè monuerat, quodam die illi per iocum minatur, ſi pergat hos clamores edere, ſurrecturum ſe noctu, & ad thalamum eius iturum, & flagello ex funiculis in temperies haſce abacturũ. Quid Gũdiſaluus? ſic enim vocabatur, ſurgit circa noctis medium dor-

E miens, & egreſſus, vt decubuerat, in induſio cubiculum fratris collegæ ingreditur, manu forfices ferens & prætentãs, & rectà ad lectulũ alterius, qui fuerat interminatus, cõtendit. Vide Dei prouidentiã. Luna lucebat, & nox innubis erat, & frater iſte vigilabat: videt accedẽtẽ, & celeriter

riter se delecto deijcit, qua paries erat nonnihil remotior. Noctambulus lectulo proximus forficib. culcitram ter, quaterue petit, & cõfestim, redit vnde venerat. Manè facto interrogatus, negat se meminisse, neque id facere vnquam in animum, vel leuiter, induxisse: tantùm cogitasse, si aliter cum flagello ad se accederet, illũ intentatis forficibus perterrefacere, & abigere. Nõ ergo necesse est tùm, cùm imaginatio operatur, immediatè præcessisse rei externæ sensum: licet necesse sit, vt earum rerũ sit naturæ sensus aliquis, & earũ sensu quis à natiuitate destitutus non fuerit: ideo enim, nec cæcus à natiuitate colores, nec surdus à natiuitate sonos imaginari poterit. nam imaginatio motus est à sensu actu factus, auctore Aristotele 2. de anima. Sufficit etiã, vt rerum, quas imaginamur similitudines aliquas sensu aliquãdo percepertimus: sic enim vel illud idẽ, vel simile aliquid poterimus imaginari, & sæpè ab externis, quæ remotissima à nobis vel tempore, vel loco imaginationem moueri, & præsagire nobis, quæ certò postmodum eueniunt, Aristoteles fatetur, in lib. de Diuinatione. Nec absurdum mihi videtur, res futuras aliquando, priusquam contingant, significationes quasdam aduentus sui præmittere, quæ aerẽ ambientem nos moueant, quo moto, sensus noster mouetur, & sic sensus motio præparatio quædam est ipsius imaginationis: & ad præparationem imaginationis necessaria est sensus motio, ad ipsam verò imaginationem, nullo alio sensus motu præterea indigemus, hæc haud dubiè est sententia D. Isidori, & D. Hieronymi, & Thomæ Mori. mox citandorum, nec ampliùs probant argumenta And. Cæsalpini, libr. 5. Peripateticar. quæst. cap. vlt. vbi contendit imaginationem à rebus externis moueri posse, non moto sensu.

Aristo. 3. de anima.

A

Quoad corpus alienum, nonnulli censent imaginationis vim se longissimè porrigere, adeò vt possit etiã remotiores fascinare, vel sanare, & res loco mouere, & fulgura, & pluuias cœlo deducere: vt Auicenna lib. de anima sect. 4. c. 4. & alij, qui tamen in modo efficiendi explicando dissentiunt. quidam hoc illam posse volunt, per certos, quos ipsi somniant, radios (AlKindus lib. de imaginibus) alij per spiritus ex corpore vi imaginationis expulsos: Paracelsus lib. de imaginibus. Pomponatius lib. incantamẽt. c. 3. & 4. And. Catanæus li. de mirabil. effectuum causis. Sibyllan. d. cap. 8. q. 3. Cæteri cum Auicenna & Fulginate, solo animæ præstantioris imperio: imaginationis virtuti hoc tribuit Augerius Ferret. lib 2. methodic. 11. non indicat vtrum animæ imperio, an fluore spirituum mediante: sed puto eum in Auicennæ sententiam cõspirare.

B C

Sed nihilominus sit conclusio talis: *In corpus alienum distans et separatum ab imaginante anima humana neq; per imaginationem, neque per aliã potentiam, mediantibus vllis radijs, spiritibus, vel speciebus vllam mutationem physicam huiusmodi potest efficere.*

D

Hæc cõclusio est cõmunis Theologorum, D. Thom. Ferrariens. Medinæ, Pici, Vairi citatorum, & medicorum Valesij, Condronchi, Bokelij, & Cæsalpini, & aliorum.

Probatur, quoniam imaginatio est actio immanens: & ideò anima imaginans nullam realem qualitatem potest imprimere rei distinctæ, quod vt in eam agat foret necessarium. Conf. quia radij tales, nulli sunt: spirituum tanta vis esse non potest: species duntaxat habent vim repræsentandi: anima denique

E

nique

niqne vnius ad alterius animam vel corpus nulla est naturalis coordinatio. Et ideò præstigiator ille Mirabiliatins Cæsarius Maltese, qui Antuerpiæ anno 1599. sortilegas quasdam diuinationes sic palliabat;quasi, spiritus sui efficacia prędominantis spiritui alterius, alter ad eligendum, qnod ipse volebat cogeretur, præclarè mentiebatur.

Pomponatius contendit, has species spirituales posse gignere aliqd reale, nempe id cuius sunt species, sicut faciunt ideæ in mente diuina. Verùm hoc imperitè dicitur. Nam ideæ in mẽte diuina sunt substantiæ, nõ accidẽtia: sunt etiam altioris ordinis, quàm hi spiritus, nec illę quicquam in Deo innouant aut immutant. in creaturis verò nunquã visum fuit, vt imaginaria species sibi simile producat v. g. species equi gignat equũ, species caloris, quã ego imaginor, nudum & algemẽ alium à me remotum calefaciat. Si quid tale valeret vis imaginatrix, iampridẽ alchimici aureos mõtes essent adepti. Denique spiritus hos necesse est, si sunt, rẽ esse planè debilem: quę, cùm extra imaginantẽ, velut extra matris vterũ fętus, effusa, statim ab aere circumstãte corrumperetur. Cęterũ quæ aduersarij obijciunt, ea vel falsa sunt, vel in ijs ad imaginationem actio per contactum accessit, quare pertinent ad sequentem conclusionẽ. Hinc porro eliciũtur tria, primò nõ posse aucupem solo visu, & imaginatione aues cęlo detrahere, quod tamẽ asseruit Michael Montanus, li. 1. des Essais, c. 2. Secundò non posse quẽquam sola imaginatione alterius fascinari, vt accurratè ostẽdit Valesius lib. sacræ philosophiæ. c. 68. Tertiò multo minùs sic aliud sanari posse: vt rectè Aristoteles *in problem.* & Gratarolus apud Pomponat. c. 6.

Secũda concl. *satis verisimile est, per accidẽs posse aliquid imaginationẽ in corpus vicinum, arcta quapiam coniunctione & contactu et copulatũ, si tamen & imaginatio sit valde intensa, & vicinum corpus ad eam affectionem valdè dispositum.*

Sic puto conciliari posse sententias contrarias, vnam absolutè negantiũ imaginatricẽ vim externa corpora immutare posse, quæ est Fran. Suarez disp. 18. Metaph. sect. 8. v. 28. & Conimbricensium in 7. Phys. c. 2. q. 1. a. 7. Valentię 2. 2. disp. 6. q. 13. puncto 2. Vairi & aliorum. alteram absolutè id affirmãtiũ, vt Michael Medinæ lib. 2. de recta fide c. 7. Marsilij Ficini l. 13. de Theol. Platonica. & Bened. Pererij sup. solẽt ad hoc probandũ adducere mirifica exẽpla diuersitatis liberorũ à parẽtibus, vt artificiũ rusticũ, de quo Columella l. 8. & ad qđ allusũ à Calpurnio Eglo. 2.

Me docet ipsa Pales cultum gregis: vt niger albæ
Terga maritus ouis nascenti mutet in agna;
Quæ neque diuersi speciem seruare parentis
Possit, & ambiguo testetur vtrumq; colore.

qđ primũ factitasse Iacobũ Patriarcham legimus Gen. xxx. & licet D. Chrys. to. 57. in Gen. cẽsuerit hoc naturę modũ transcendisse, & Isidor. l. 12. Orig. c. 1. cõtra naturã fuisse signi ficet, id tñ nõ ita capiendũ, quasi negẽt naturali rationi consentaneã hãc colorũ in fętu varietatẽ, sed tantum præter ordinariũ naturę cursum: nã solẽt parentibus colore similes agni gigni: hic autẽ industria Iacobi, quã ab Angelo tamen edoctus erat, teste Theod. q. 88. in Gen. contra accidit. Nec. n. naturali rationi consentaneũ id fuisse, ignorauit Isidorus, qui rationẽ mox subiũxit, & exẽplis confirmauit, vt & D. Hier. & D. Aug. & Galenus, & Plinius, quorũ omnium

verba habes apud Pereriū nostrū; & quædam apud Alfon. Mendozam in Quodlibet. q. 9 Positiua, & Andr. Laurent. hist. Anatom. l. 8. c 20. Addit Pererius simile exemplū de prole alba, ex vtroq. parente Aethio. ex Heliodori Aethiop. hist. l. 1. Et tale, qđ Buscoducis pſonatus dæmō cū vxore cōcubuit, asserens. vt sunt petulantes ebriosi, se dęmonē gignere velle, natus ex eo concubitu infans dæmoni faciæ similis, qui simul ac natus lasciuire & saltitare cœpit. *narratur ab Hier. Torquemada in Hort o Florū*. Sed hoc exēplo & similibus cōclusio nō satis probatur. Nā hęc tribui possunt imaginationi matris vt tribuit D. Isidorus his verbis; *hanc enim fœminarū dicunt esse naturā, vt quales perspexerint, siue mēte cogitauerint, in extremo voluptatis æstu, dum cōcipiunt, talē sobolē procreent. Etenim anima in vsu venereo formas extrinsecas intus transmittit, earumq; satiata typis, rapit species eorū in propriā qualitatē.*] qđ pertè à D. Hier. Tradit. in Gen. c. 30. accepit, q matri quoq. totā vim tribuit, vt & D. Aug. de Apiboue agens l. 18. de ciu. Dei, c. 5. sed & Tho. Morus Martyr. carmine lepido, ꝙ etsi totū Perer. refert, ego partē decerpam, quæ nobis vsui;

Aiunt graues tradunt sophi:
Quodcunque matres interim
Imaginantur fortiter
Dum liberis dant operam;
Eius latenter, & notas
Certas, & indelebiles,
Modoq; inexplicabili,
In semen ipsum congeri:
Quibus receptis intime
Simulq; conscrescentibus;
Amente matris insitam.
Natus refert imaginem.

& ita vult factū, vt quæ marito quatuor dissimiles proles legitimas pepererat, quia secura de absente nō cogitabat; vnū ex adulterio conceptū cu-

A rucę huic similimū ediderit; eò quod cōcipiens metuerit, ne velut lupus in fabula maritus interueniret. Dissimilitudinis tñ illius causa esse potuit: ꝙ dum illos conciperet, mēte & imaginatione aliis męcha intenderet. Putarim itaq; fieri posse, vt propter solam fœminæ imaginationē id contingat, licet fatear vt plurimum concurrere imaginationē vtriusq; vt docet Fran. B Valesius d. lib. de Sacra philosophia, c. 11. Neuter tamē tunc agit per imaginationem in corpus alterius. Nam imaginatio operatur duntaxat in semen prolificum, quod pars imaginātis fuit, & ideo semini anima imaginantis non quidem actu talem formā imprimit (v. g. colorem cutis vel crispitudinē capillorū) cuius actu semen capax nō est; sed virtutem quā- C dā & ex generante deferendi & conferendi in fœtum, quę format, ea quę generanti secundū animā insunt, vt in corpore generato incipiat esse corporaliter, quod in anima generantis erat spiritualiter. lege eundem Valesium, cuius sententiam coniunxi cum explicatione Tostati q. 10. in d. c. 30. Genes. Sed an sufficiat ad hoc imaginatio solius maris? videtur velle Pli- D nius lib. 7. c. 12. dum vtriuslibet cogitationem memorat, & fortè Marsilius Ficinus supra, dū promiscuè parentum meminit, & Calpurnius versibus ante laudatis. putarim tamen eos id noluisse, sed requirere vtriusq; concursum; non maris duntaxat; qui an solus sufficiat, problematicū, quia incertū est quid, & quantū conferat semel virile, aut fœmineum ad fœtus E materiā atque conformationē. Si fœmina semē nō emittit, vt voluit Aristoteles in lib. 1. & 2. de generat. animal, aut si formam viuenti tribuit solus pater, vt nonnullis visum; aut si ad generationem vtriusq; semen pro materia, & forma simul accurrat, quod medicorum præcipuis placuit: pro-

probabile est, patris imaginationem sufficere: si verò pater solum ad formā conferat, mater ad formā cōferat æquè, & solā materiā suppeditet; probabilius foret, nō sufficere. Quicquid est, illud constat ex imaginatione tépore conceptus, nō satis efficacem esse conclusionis nostræ probationem. Magis vrget imaginatio, quæ post conceptionē succedit. Nam videmus prolē etiam iā formatā in vtero maternę imaginationis dispendia sentire, vt in prægnantibus accidit quotidie. Legi VViteberge ciuem cadauerosa facie natum: eo quòd mater vterū ferens obuio cadauere subitò fuisset paue facta: Isenaci, pudicā, & formosam matronam scribunt peperisse glirē; quia *ex vicinis aliquis gliri nolam appenderat, ad cuius sonitum reliqui fugarentur: is occurrit mulieri grauida, quæ ignara rei, subito occursu & aspectu gliris, ita est conterrita, vt fœtus in vtero degeneraret in formā bestiolæ.* Nicolao 3. Pontifice Romę quodam in palatio mulier infantē vrso similem peperit, eò quod (medici iudicarūt) ibidem varijs in locis vrsi depicti cernebantur. Paderbornę mulier hęretica ante annos sexdecim plus minus (res ibi tū nota) peperit filiū modo Ecclesiasticorū palliatū & pileatū; quæ ex vehemēti odio in Papistas, vt vocant, obuijs semper maledicebat. Sed hoc fortè diuinę vltionis fuit. Quid aliū de exempla peto? maternum, paternumq; genus suggerit. Fuit in materno genere Antverpiæ, quæ vterum gestans, simiā in delicijs habebat, vnica ei nata filia, multa simiorū retinuit, nam & puellula latitare, & gesticulari, & similia nō pauca. Ex paterno Lud. Delrio, Vir honoribus clarus, ob fidelē Regi nauatam operā à perduellibus Bruxellæ captus in pleno Senatu; vxor grauida, cum in domum irrumpētes seditiosorum duces vidisset, exterrita; post peperit,

N. Domment. in c. Gen. 30.

A quem de forte lustrali suscepi: is infans semper oculis externaris maternum pauorem; iam adolescens emotæ mentis persistit. Fugio domestica mala Scribit Fernelius lib. de hominis procreat. pauonē, si dum ouis incubat, linteis albis circumtegatur, albos omnino pullos, non variantis coloris edere. Quæso, num oua nō sunt corpus seiunctum? Vides tamē imaginationis efficacitatē in illud. Præterea, cū imaginatio accēderit calorem in corpore imaginātis; cur cōtiguum ei corpus nequeat etiā calefieri? Non tāgo illā quæstionē, an solius imaginationis tāta vis sit in hac similitudinis efficacitate, vt plerique à Fernelio li. 7. physiol. opinantur, an verò partem sibi motus seminis & vis formatrix vindicēt, vt docet Andr. Laur. l. 8. hist. Anato. q. 20. eum legere potestis.

B

C

Ego manū tollo de tabula: moneo tantùm, vel moueo potius dubium.

B. Aug. narrat quendam; *quandocumque ei placebat, ad imitatas quasi lamentantis cuiuslibet hominis voces, ita se auferre à sensibus, & iacere solitum mortuo simillimum, vt non solum vellicantes, atq; pungentes nō sentiret; sed aliquādo et igne vreretur admoto, sine vllo doloris sensu, nisi postea ex vulnere. Hūc porro nō obtinēdo, sed nō sentiendo non mouisse corpus suū probat: quòd tanquam in defuncto, nullus inueniebatur anhelitus: hominum tamē voces si clarius loquerētur, tanquā de longinquo inaudisse se postea referebat.* l. 14. de ciu. Dei, c. 23. Hoc vir eruditus factū vult, quia p vehementē imaginationē ille seipsū abstraxerit à sensu rerū prę sentiū. Cogita (lector) an nō sit verisimilius hūc magū fuisse, & ope dęmonis ex pacto in extasim sic abripi cōsueuisse. Nā huiusmodi effectus oēm imaginationis vim clarè superat, cum exstasis à volūtate humana nō depēdeat, vt suo loco ostē detur. Pergamus ad aliā quęstionem.

D

E

QVÆSTIO IV.

An solo contactu, visu, voce, afflatu, osculo, vel nudi lintei applicatione vulnera & morbi sanari, & alia mira huiusmodi perfici naturaliter possint?

QVotquot asseruere, commune hoc ponunt fundamentum superstitionis suæ: spiritus per arteriam ex corde promanare, & per visum aspicientis, vel per os loquentis, vel per poros tangentis erumpere, & visi, audientis, vel tacti se arterijs insinuare, indeque cor petere, & eo efficacius penetrare; quo spiritus vehementiori voluntate videntis, loquentis, aut tangentis fuerint emissi.

Prima conclusio, *vis ista voci non est tribuenda*. Probatur, quia vox in audientem nihil potest operari nisi per accidens, ratione soni vel significationis verborum, alterans audientem, ea, quam adfert lætitia, timore, mærore, &c. vt optimè Vairus docuit.

d.lib.2.c. 1. Item Condrochus lib 2. de morbis venefic. c.5.

Non obstat, quod adferunt, mirabiles effectus malis carminibus Magos operari, verbi gratia insusurratis quibusdam verbis in aurē tauri belluam prosterni vt mortuam; rursus alijs, eam in pedes erigi. Parentum quoque execrationes vix vnquam irritas cadere: Non inquā hæc obstant, quia illa de tauro, ac similia fiūt à dęmone, vi pacti. Execrationum verò effectus; si repentinus, oriri potest ex vehementi alteratione verecundiæ, timoris, tristitiæ: si verò lentus sit & tardus, non id putādum sono verborum perfici, sed Deum punire iusto iudicio liberorum nequitiam & impietatem. Huc ego retulerim illud Vvestphalæ mulieris, quæ diris & deuotionibus filium reddidit immobilem, quod ad dæmonis operationem alij retulere.

[A] Secunda conclusio, *nec etiam visio sola, vel cum imaginatione nuda, ad hoc satis efficax est*.

Ananias libro 4. de Nat. dæm.

Hoc de fascinatione probant Vairus l.2.c.9. Ananias d.l.4. Condronchus d.l.2. c.2. BoKelius l. de philtris c.1. Andr. Laurent. l.10. hist. anatom. q.2. sed de sanitate & similibus effectibus par ratio est.

Supponūt contrariæ sententiæ auctores, [B] oculum aliquid emittēdo cernere, cum Platonicis. Sed quomodo iampridem exhausti non sunt visiui radij isti, aut quæ hæc vis suppeditatrix nouæ semper materiæ? verior longè, ac receptior est sententia Peripateticorum, & Theologorū, de qua lege Lauren. d.q.2. visionem fieri intro susceptione speciei obiectum repræsentantis: potestatemque vidēdi, [C] potentiam esse passiuam, quæ alterari, non alterare quæat. Visio quoque actio immanens est; qua finita nihil in obiecto superest, vtpote cui nihil accessit, vel in illud transiuit. Sūt hæc verissima, multa tamen prima specie videntur repugnare. Amor ex mutuo aspectu, lippitudo, anicularum fascinatio, speculorum vitiatio, galgali, luppi, struthiocameli, gallinacei, & reguli [D] per visum efficacia, quę nūc breuiter remouenda.

Visus, amoris initij & incrementi, duntaxat est occasio quædam: nam principio visæ formæ simulachrū visus offert imaginationi, quod simulacrum phantasia voluēs, ac reuoluēs, causa est, cur homo istud obiectū iudicet dignius esse, qd ametur, & expetatur, rebus cęteris. Sic incipit quis [E] amare: mox amor pręsentia rei amatæ fouetur, & glīscit, non quòd obiectum externis oculis videat: (nam & absentes magis amore cruciātur) sed quod assiduè de illo cogitet, illudque plus quam par est æstimet, & sibimet imaginando fomenta, & faces præbeat ardori. Etenim si non intrinsecum

cum malum foret, & ab externa penderet viſione, cur, cum plures ſimul eandem videāt, & ab eadem videantur, vnus iſte deperit, contemnunt cæteri?

Lippitudo, & à menſtruatæ viſu ſpeculis inuſtæ maculæ, non ab ipſa viſione, & oculi organo manant, ſed vel ab halitu infecto per os, ac nares erumpente, vel ex concauitatib. oculo vicinis, & ſuffuſioni mixtis ſpiritibus contagioſis. Ad oculum enim eſt foramen, cui indita pupilla, ex qua per neruum opticum viſio procedit, actio ſane innoxia. Eſt etiā foramen cerebri aliud. vnde neruus motiuus, de ſecundo neruorum cōiugio natus, prodit, per hoc foramen cerebrum fundit lacrymas, lippitudinē, & alios prauos humores, ac ſpiritus, & inde per exteriores oculi partes, & orbis ipſius circumferentiam, inter palpebras, & tunicam cādidam, huiuſmodi fluores ſtillant.

Trux aſpectus vetularum, deformi ſuo ſquallore, ac teritudine, poteſt infantulos perterrefacere, timor poſtea concitās humores facit, vt citius morbi erumpant, ad quos tenellum corpuſculum iam erat diſpoſitū, ac præparatum. Sic Tiberius non oculorum radijs, ſed aſpectu horrido militem terrore quaſi attonitum reddidit.

Galgalum, ſeu rupiculā, ſeu hianricillam, auem ſcribunt Plutarchus lib. 5. Sympoſiac c. 7. & Heliodorus lib. 3. Hiſt. 2. Æthiop. ſi oculos in ictericum defigat, ſibi morbum, ægro ſanitatem adferre, quod ſi verum, de quo meritò Vairus dubitat; retulerim ad occultam aliquam ſimilitudinem, ac ſympathiam morbi & auiculæ, non ad eius viſionem, hæc tātum occaſio eſt alterationis, quæ rem perficit.

Mærim lupi, quia priores viderāt, vocis ei facultatem eripuerunt. Miſ-

A ſas fac, bone vir, nugas poetarum de Maeri. quin potius D. Ambroſium laudas, ita ſcribentem; *Lupi ſi quem priores hominem viderint, vocem ei quadam natura vi videntur eripere: ſi autem eos homo prius viderit, exagitari memorantur*, libro ſeptimo, in Luc. capitulo decimo, hoc ridiculum dicit Andr. Lauren. de Lupo, & Ioan. Brodæus lib. ſeptimo, miſcel. capitulo B 7. ſcribit eos, qui rationem huius rei quærunt, planè deſipere, ſed ipſe non ſatis ſapiebat, cōfundit enim lupum viſum cum vidente. Lupo viſo interdum homo obmuteſcit, ſed viſo, qui prius hominem viderat: hoc tantum vult Theocritus. Cur porro lupus viſum præueniens vidēdo raucedinem adferat nūc cauſam Capella Tholoſ. Cantipratenſis, hoc vult fieri, quia lu- C pus radijs oculorum ſuorum immiſſis homini, eius ſpiritus viſiuos in inſtanti deficcet: ijs arefactis arteriæ deſiccentur, & ſic inſtrumento vocis obligatius impedito hominem rauceſcere lib. 2. de apib. cap. 57. par. 39. Verùm hoc de radijs non admitto. Ideò malum cum alijs dicere, id accidiſſe, quod qui in ferā improuiſam incidunt, ob micantes eius oculos & D aſpectum formidabilem, metuunt vehementius: timor repentinus ſanguinem ad cor fugat, & frigus cæteris membris inducit, & ſubitam totius corporis alterationem: hinc raucedo, & vocis impedimentum. Nec vana videtur ratio venatorum nempe lupum; ſi prior hominem videat, ſe ad vindictam recolligere, & ſic noxium quendam illi, nec clamare E queat, vaporem quaſi inſufflare; qui cum venenatus ſit poteſt raucedinem adferre: cum verò ſe ab homine iam deprehenſum videt, ac viſum fuiſſe, metuere & fugam meditantem de hoc vapore, emittendo non cogitare. Iul. Schaliger hoc de lupo totum falſum contendit.

Nec

Nec ſtruthiocamelus,nec tardigrada & domiporta teſtudo aſpectu pullos ouis excludunt: in arenis enim ea relinquunt,& aſpiciunt,ſolùm vt arceant nocitura:poſtea benigna mater tellus ea calore maturat; ſicut & lacertis accidit.

Feratum rex Gallinacei metuit aſpectum re vera,nec fucus eſt dæmonum(vt quidã ſcripſit:*d*) ſed metuit ex quadam arcana antipathia. Sic enim videas buffone hianre, quaſi coactam, miro cum eiulatu muſtelam ſe ori deuorandam inſerere.

Ananias d.lib.4.

De reguli ſeu baſiliſci intuitu notior narratio eſt,quàm verior. Si reperitur hoc animal,volũt Nicand. in Theriac. Dioſcorid.lib.6. Plinius lib. 8.Solin.c.30. Schalig.exerc.24. Mercurial.lib.1.de venenis c.21.violento halitu,ac virulento vicinũ inficit aerem, iſte necat accedentes. ſic Andr. Lauren.d.q.11. Quod addunt ſi ſe in aqua pura & limpida conſpiciat, ipſummet emori: dicam verbulo, non credo. Nam ſi ſpiritus iſti ex eius oculis exirent, ipſi videnti forent connaturales, quare nec interimerent: ſin connaturales non ſint prius in oculis incluſi, debuerant nocuiſſe: ab aqua verò eos infici & venenari ridiculũ.

Adijciam his Vairi argumentis,vnũ quod mihi videtur difficilius. Norunt Hiſpaniæ genus hominũ, quod vocant ZAHVRIS, nos *Lynceos* poſſumus nuncupare, cum Madriti Anno M.D LXXV. verſaret, talis ibi puer viſebatur. Ferunt hoſce videre, quæ addita in penitis terræ viſceribus, venas aquarum & metallorum theſauros, & ſub ſarcophagis ſita cadauera, res receptiſſima,& celeberrima eſt: & fieri poſſe cenſuerunt, non Pindarus, Tzetzes,& alij poetæ modò,ſed & philoſophi:*e* quorum nonnulli vim hãc humori melancholico, & narorũ inde ſpirituum vehemẽtiæ aſcribunt. Melior hæc ratio foret ſi

Cæl. Rhodig. lib. 6. antiq.lect. c.7.& Vairus d.li.2. c.4.

A tantùm putarent ſe videre non viſa: nunc cum viſis veritas reſpondeat, inanis eſt.quid ſentirem, aliàs explicui,*f* nec muto ſententiam: venas aquæ nouerunt,ex vaporibus manè & veſperi locis illis expiratis. Venas metallorum cognoſcunt, ex herbæ quodam genere illic naſci ſolito. Theſauros,& cadauera(dicunt enim,quæ & qualia)putarim à dæmonibus oſten-B di,& indicari. Poteſt acies oculorum, quando nullum denſum corpus interijcitur, diffuſiſſima ſpacia trãſmittere: ſed medium iſtud ſarcophagorum,aut telluris, tam denſum, ſolidum, & opacum, id vel omnino expers, vel parum capax eſt illuminationis & pelluciditatis,quæ ad videndum neceſſaria. Accedit, quòd hanc iſti facultatem videndi ſolent ad cer-C tos dies reſtringere, feriam tertiam & ſextam, quod latentis pacti indicium. Quinetiam rubedo oculorum, quæ in Zahuris maxima conſpicitur, plus noceat,quam iuuet acumen oculorum.

Commẽt. in Medeæ vers.231.

Concluſio tertia, *Neque contactus ſolus per ſe ad hæc eſt idoneus ſatis.* De faſcinatione probant Vairus & Condronchus, ſed argumenta id æquè conuincunt de cæteris mirandis D effectibus.

d.l.2.c.10. d.l.2.c.3.

Primò, Tactus, quatenus tactus, homini datus fuit ad propriæ vitæ conſeruationem, nec vim habet aliã, niſi tangendi. Si verò vim aliquam habet huiuſmodi mira perpetrandi, vis illa ſit oportet ſalutaris natura ſua,vel noxia. Si ſalutaris, ſuo prius corpori ſalutem adferret: ſi noxia, E prius necaret eum cui ineſt: horum tamen nihil cernimus contingere. Deinde in omnes æqualiter ageret: quos tangeret: ſanaretque,vel læderet etiam quos nollet. Nullis denique foret opus alijs obſeruationibus ac ritibus. quæ cuncta videmus aliter ſe habere.

Scio

Scio farragines multiplices experimentorum contra sententiam nostram adferri; sed parui sunt momenti.

Primò tradunt torpedinem farissa ictam tenentis manum, corpusque totum torpefacere: hyenæ vmbra canes obmutescere: serpentem quernis contactam frondibus emori: eādem ibidis penna fisti: viperam arūdinis, vel faginæ virgulæ percussione obstupescere; vespertiliones folijs platani abigi, eryngium capræ sumtum ore, greges totos sistere: cæteras pennas aquilæ pennis mixtas, cōtactu ab sumi: lepore marino viso, vel tacto, necari nonnullos: lupinas fides si iungas agninis, istas dissilire. *Respondeo* hæc cuncta ratione antipathiæ naturalis euenire, & occultarum qualitatum diffusione noxia his alijs. nec valet consequentia, si inde ad hominis contactum quo tāgit alium hominē argumēteris nam homo homini specie similis est, nec naturalis antipathia in eadē specie locū habet: in illa specie differunt ab ijs, quibus nocent.

Secundo illud Lucani de Echineide, seu remora, vrgent:

----Puppim retinens auro tendente rudentes
In medijs echineis aquis.---

Respondeo, id cum semel, aut bis tātum acciderit, si accidit, casu ex alia quapiam causa accidisse. Ecquid post tot centurias annorum, tam frequenti nauigatione, causæ, vt nihil huiusmodi audiatur? certè nō mortua species: Vidi vnam apud Iacob. Plateau Tornacensem, habent & alij alias. vis potius illa sistendi conficta fuit; sed quia DD. Basilius & Ambros. in Hexam, meminere: potes confugere ad occultam aliquam qualitatem huius bestiolæ, quæ vim habeat sistendi motus. Lege si lubet Conimbricenses nostros in libr. 7. Physic. 2. q. 1. ar. 6.

Tertio ista fides aliam vnisonam

A cogit tinnire. *Resp.* cum æqualiter vtraque sit extensa, nec admodum procul ab inuicem remotæ sint, recipiunt eandem aeris crispati reuerberationem.

Quarto Magneti ferrum affricatū, potest aliud ferrum attrahere. Taurum furentem si ficui alliges statim mansuescet. *Resp.* vtrumque fieri posse occulta quadam sympathia, atque

B consensu qualitatum. De magnete multis nostri Conimbric. d. q. 1. ar. 3. eos adi. De tauro non ego credulus, nec qui velim periculum facere, scio tamen ad causam physicam referri à Glyca: quod ficus inter arbores succi plenissima sit: quamobrem halitum ex se calidum, aerem secantem, penetrabilemque emittere; qui tauri alligati ferociam domet, & appensa-

C rum carnes auium mollefaciat.

Quinto. Cum puella napello educata, si Alexander Macedo cōsuesset; lethalis ei, iudice Aristotele, cōtactus fuisset. *Resp.* non contactu solo, sed sudoris, & halitus commixti contagione, hanc eum pestem fuisse haustum. Sed contagio nihil habet mirum, neq; insolitum.

Sexto. Cadauer coram occisore,

D propter pręcedentem contactum, sanguinem solet fundere. *Resp.* Varias reddi causas. quidam miraculo tribuunt: quidam casui, quo factum sit aliquando, vt cadauer tum cruorem mitteret, cum præsens erat reus homicidij. recensui alio loco multas hac de re sententias, & auctores laudaui; *h* neque adhuc dum video, quid solidius adferatur illa antipa-

E thia, ex vehementi odio occisi in occisorem: quod qualitatem latentem, & arcanam impresserit corpori, cum cadauere permanentem: & huc referendum illud Lucretij.

h Cōmen. in Octauiā Senecæ ver. 127.

Idque petit corpus mens vnde est saucia amore.

Namque

Namque homines plerunque cadūt in vulnus, & illam
Emicat in partem sanguis, vnde icimur icta.
Et si comminus est, hostem ruber occupat horror.

Vt sit vini amantis, & mortui hostis comparatio. Sic Lemnius lib.2. de occul.natur mirac.cap.7. Langius epist.40 Pictorius Dialogo 9. Gemma lib.1.de characterism.cap.6.

Septimo obiiciuntur varia curationum genera mire frequentia. In primis praxis quotidiana militum, qui solo afflatu, osculo, aut nudi linthei appositione sanant: etiam atrocissima vulnera: quam vocant *artem S. Anselmi.* item genus illud *Salutatorum*, vt vocant in Hispania, vel *Gentilium S.Catharinæ, aut S. Pauli*, vt nuncupant in Italia, vel *feriæ 6. Parasceues filiorum* vt nominant Belgæ: qui omnes dono sanitatis in varijs morbis se præditos gloriantur. Iuuat eos auctoritas Pomponatij lib. de Incantationibus ca.3. qui respondet, sicut in herbis, lapidibus & animalibus inueniuntur hæ virtutes sanandi: sic nihil repugnare, quin & in tota humana specie similes vires inueniantur, vt in vno homine sit virtus talis lapidis, in alio talis plantæ. Quod ergo planta hæc, vel lapis ille possit, idem hominem etiam hūc, & illum naturæ vi effecturum.] Implicatior hæc res est, quàm vt vna propositione queat enodari. Quare dico primo, *Donum conferendæ sanitatis, siue curationis, esse donum supernaturale, & gratiam gratis à Deo datam*] hoc certa fide tenendū, ex D. Pauli verbis K *alij quidem per spiritum datur sermo sapientiæ: alij autem sermo scientiæ, secundum eundem spiritum, alteri fides in eodem spiritu; alij gratia sanitatum in vno spiritu; alij operatio virtutum, alij prophetia: alij discretio spirituum.*]

K 1.Cor.1. vers.9.

A Tale curationis donum, sed à febri-
bus tantum sanandi, habere putan-
tur in Flandria, quotquot nati sunt
ipso die Parasceues: & quotquot nul
lo fœmineo fœtu intercedente septi-
mi masculi legitimo thoro sunt na-
ti: quod nequit ad naturalem cau-
sam reduci. quare prodigiosa est cu-
ratio, &, si nihil superstitionis acce-
dat, reducenda ad hanc primam con
B clusionem. non enim absimile vero
est, ob diei honorem & mysterij san-
ctitatem, & honorem coniugij, hoc
Deum concessisse. Nec etiam po-
tuit nisi virtute diuina fieri, quod re-
fertur Reges Angliæ olim quosdam
annulos benedixisse vtiles neruorum
contractioni & spasmo, ac morbo
comitiali: eosdem etiam contactu
strumosos sanare solitos, & vtrum-
C que concessum D. Eduardi Regis
meritis, scribit Polydorus Virgilius
lib 8.Histor.Angl.fol.140. Nescio an
eodem referendum illud Petri Ble-
sensis Archidiaconi Bathoniensis: cu-
ius opera studio Ioannis Busæi no-
stri partim de nouo, partim corre-
ctius edita anno superiore: scribit
Bles. *Fateor quidem* (ait) *quod san-
ctum est Domino Regi assistere: san-
D ctus enim, & Christus Domini est,
nec in vacuum accepit vnctionis re-
giæ sacramentum: cuius efficacia si
nescitur, aut in dubium venit fidem
eius plenissimam faciet defectus in-
guinariæ pestis, & curatio scrophu-
larum.*] tantum ille epist.150.ad cle
ricos aulæ Regiæ. Prodijt ante annos
duos liber bene prolixus cuiusdam
Guilh.TooKeri, cui titulus *Charisma*
E *siue donum sanationis*, quo cona-
tur docere hoc charismate sanandæ
strumæ præditam, quæ hodie re-
gnat in Anglia Elizabetham: acce-
pi librum dono Illustris Viri Marci
Velseri Patricij & Cōsularis Augusta
ni, qui qua est eruditione & humani
tate, noluit me beneficentiæ suæ ex-

pertem

pertem esse. Eo in libro mihi multũ adulationis,& fuci, paũm sinceritatis & veritatis visum inesse; nec fidẽ mereri. In primis vult hoc domum Regibus Angliæ ab ipso vsque Lucio competiisse: nec quidquam affert ad id probandũ.nec fieri id potest. Nam post Lucium multi Reges nõ Christiani fuere, quos ille vnctos non dicet opinor.desijt ergò penes illos charisma & interruptum fuit. Et cur meritis D. Eduardi demit, quòd tribuũt cæteri? an vt Franciæ Regibus antiquioris priuilegij splẽdorem eripiat? an vt doceat (quod impudenter asserit p.84.) Reges Franciæ per quandã propaginem ab Angliæ Regibus accepisse? & vide, vt probet. quia Francorũ ferè totæ prouinciæ iurisdictioni Regũ Angliæ subijciebantur. bellam rationem, & dignã à Francis elucidari, quod nõ diffido facturos: nisi inepto huic ardelioni respondere dedignentur. Nec illud quidẽ probat, vt nec Polydorus, licet afferat idẽ successoribus Eduardi collatum, quòd Eduardo: de quo quis nõ immeritò dubitet. nã nec in bulla canonizationis D. Eduardi, nec in vita eius conscripta ab Eilrhedo Rhiuallensi amplius habetur, quã D. Eduardũ quandam mulierem strumosam persanasse; nec vnũ verbum additũ de successorum charismate, vt nec à Tagantio, quem ipse ẽt adducit, & vtriusq; verba adscribit, vt in manifesto mendacio deprehẽdatur. Solũ ergo illi de Eduardo probatunt. Addo ex Blesensi Henricũ II. de quo loquebatur: Polydorus addit sui tẽporis Henricũ VII. & Henricũ fortè octauum, sed nondum schismaticum, nondum hæreticum: nam Historiam ante scripserat. Quid si Polydoro dicam, me credere, si ipsi Henricus 8. pro mẽdacissimo scripiore cũ non habuit; si non idem Cambdenus, & quotquot rerum Anglicarum bene periti, iudicant. Res tanta vnico teste non potest probari. TooKerus autem idem donum contendit non simpliciter concessum Elizabethæ, sed multò excellentius, quia sanctior Eduardo. Non mirere: nam & Apostolis, & Sanctis, & omnibus, & ipsi Sãcto Sanctorũ præfert eo libello in Præfa. &c.3.4. nõ semel. Demũ quo pacto probat hoc Reginale miraculũ? Primũ pag.90. per fictitium quoddã suum colloquium cũ Pontificijs quibusdam, quorum nec nomina, nec colloquij locũ, aut tẽpus addit; ne deprehendatur. cur nõ finxisti, Sanderũ, Campianum, Alanũ, Stapletonum? gloriosè de his triumphares. Nũc respondeo esse quendã, qui de quodam, cuidam nihil credit. vis scire? ergo, tibi, de toto hoc colloquio. Summa colloquij, se illos conuicisse, bullas excommunicationis in Hẽricum VIII. à Clemente VII. & à Paulo 3. & in Elizabetham à Pio V. latæ, impias fuisse; quia Reginæ Elizabethæ charisma sanationis integrũ remansisse possit ostẽdere. quo audito, illos quasi animis consternatos subitò conticuisse, opinor impudentiã tantam admirantes; vel metu delationis negare non audentes. Sed quo pacto probat? primùm se à teste fide digno inaudiuisse quendam Romanensium fidei, in via sibi occurrisse probè Londinũ qui fateretur, se struma Reginæ contactu liberatũ. Quasi verò ille vnicus testis; nec nominatus, nec iuratus, nec temporis, nec circumstantiarum cæterarum memor sufficiat ad conuincendum. His addit postea testes alios curatos tempore, quos nominat omnino quatuor duos masculos, & fœmellas totidem: vt sint duo paria. Et hi sunt *multa millia, quos ait sanasse, & nelle ac posse i[...]iuniorem numerum.* Probat etia[...] à cæremoniarum sanctitate [...] mihi suspectæ, quia vi[...]cos, [...] emplastra ap-

plicare

plicare, & eas longa diuersas esse, ab ijs, quibus vsum fuisse, D. Eduardum ex Eilrhedo TooKerus non ignorat. Tertia probatio deducitur, ex eo qđ Regina nec omnibus, nec semper, sed aliquibus aliquãdo hanc gratiam, & grauate solet impertiri (pag. 105. & 106.) item quod pars magna hominũ curata istius gratię beneficio, quasi relabitur in pristinũ morbi statum (d. par. 106.) quod potius est indicio, non esse hoc charisma a Deo; cuius perfecta sunt opera & sanationes; cõtra, quæ ope malorum spirituũ fiunt, nec planè sanant, nec perpetuo liberant. Nec ad rem facit, quod ex Chryfost. subdit, nam id ad principium sanationis pertinet, non ad recidiuam morbi, de qua nũc loquimur. Probat etiam quia quidam Iudocus Hũdius eam curationem pictã in lucem dedit. cur non addidit epigramma aliquod? Nam *pictoribus, atque poetis, quidlibet audendi semper fuit æqua potestas*. Nec plura habet probãdi genera, postea c. 9. soluere conatur obiectiones aduersariorum, quas ita proponit, vt appareat eum Puritanos, & cæteros merè Caluinistas planè habere dissentientes, & inficiantes, ac damnantes totã hanc scrophulanam strophan, si nec fratres eius Euangelici credunt: frustra petat, me Catholicum sibi credere, qui ipsum & fraterculos illos omnes pro hæreticis habeo, & ex ipsiusmet opere possum efficaciter Catholicis (nã Caluinianos aut Caluinopapistas nihil moror) persuadere non temere credendum libro TooKeriano. Argumenta hæc sunt. Miracula propria sunt Ecclesiæ Catholicæ, & nulli dantur, qui sit extra Ecclesiã Catholicam. hoc probat c. 5. Sed Elizabetha est extra Ecclesiã Catholicam: ergo Elizabethæ non dantur miracula. Min. probo, quia Ecclesia Rom. sola est Cathol. Elizabetha, vt schismatica, est extra Eccle-

A siã Ro. Ergo Elizabetha est extra Eccles. Catho. Maior probatur, quia Eccles. Cathol. eadem est, quę vniuersalis: Romana sola est vniuersalis: ergo sola est Catholica, solam esse vniuersalem; docent omnia Historiarũ monumenta: certè vestra Anglicana cuius caput est Elizabetha. mediam insulam non egreditur. *Secundo*, Non possunt miracula fieri, ad confirma-

B tionem falsæ fidei: *(non semel hoc dicis, & vere dicis.)* Sed fides, quã profitetur Elizabetha est falsa fides: ergo ad confirmationem fidei, quã profitetur Elizabetha, nõ possunt fieri miracula. Minorem negabis; probabo, quando articulos fidei Elizabethinæ mihi proposueris. interea quia Catholicos alloquor, quibus certum est Elizabetham esse Sacramentariam,

C & proinde hæreticam, argumentum est prorsus apodicticum. Nec potes retorquere, dicendo non faceret miracula, nisi vera eius fides foret, sed facit, ergo vera est eius fides. nam assumis pro explorato id, de quo disceptamus: ego verò præmissis nitor, quæ Catholicis sunt fidei, hoc est certissimæ. *Tertio* in Ecclesia Catholica semper effulsisse charisma sanitatis,

D probas toto capitulo 4. ex D. Irenæo, D. August. & D. Nysseno, D. Gregorio Magno, & alijs, de reliquijs D. Stephani, de Gregorio Thaumaturgo, Hilarione, & alijs Sanctis, vsque ad nostra fermè tempora. Vnde argumentor: Horum fuit vera Ecclesia. nos Papistæ sumus in eadẽ, in qua ipsi fuere: ergo nos sumus in vera Ecclesia, vos in alia estis, quàm nos: er-

E go vos non estis in vera Ecclesia. Vnde sequitur verum, & inuictum esse primum argumentum nostrum. Illorum Patrum veram Ecclesiã fuisse, tu ipse fateris: quia fateris, per hæc miracula illorum probari miraculorum continuam efficientiam. Negas non in eadem cum illis Ecclesia esse:

pro-

probo. illi Romanū Pontificem, pro capite Ecclesiæ visibili agnouerūt, vt & nos: illi crediderunt, quicquid nos credimus purgatorium, septē Sacramenta, pręsentiam corporis Domini in Eucharistia, orandū pro defunctis, &c. quæ vos negatis, nos profitemur: nec nos quicquam credimus, quod illi nō crediderunt: vos autem nec vnum illorum, quos nominasti, miraculorum verorum patratorem, laudare potestis, quo cum in fidei catholicæ articulis per omnia cōueniatis, aut a quo nos in vllo dissētiamus. Ergo nō vos, sed nos, in ipsorum Ecclesia, hoc est vera, sumus. Ergo præterea fatearis oportet, vel illorū miracula nō fuisse vera miracula, vel Reginæ vestræ, quæ alterius fidei est, quā illi fuere, vera miracula non esse.

Denique si quęram a te, cur in sanitatibus a Vespasiano, Pyrrho & alijs Gentilibus, vel hęreticis collatis, non recognoscas manum Dei, sed Diaboli? respondes c. 5. quia infideliū opera huiusmodi actu & factu impurorum spirituum fiunt, & laudas D. August. huius sententiæ verissimæ auctorem. Responde igitur, cū hanc sententiam veram esse credas; an fas tibi sit, credere miraculis, quæ Christianissimi Lib. 10. de Trin. Dei. Francię Reges in hoc genere ad fidei Apostolicę Romanę cōfirmationem operarentur? si fas credere, ergo iam concedis in probationem falsæ fidei (sic enim profiteris) vera miracula patrari posse, quod negasti, & est falsissimum. Si verò dicis id tibi fas non esse, nec nobis Catholicis fas erit credere, quæ facit Elizabetha ad confirmationem fidei suę, Dei ope fieri, aut vera esse miracula, sed ea cogimur dicere, vel fictitia, si non verè ęgri, vel fieri physica aliqua vi emplastrorum aut aliorum adhibitorum, vel ex pacto tacito vel expresso cum dęmone, a quo nec hæreticorum genius, nec aliæ quædam circumstantię multum

A abludunt. Tu TooKere videris, quid me horum omnium malis credere: nā tibi credere, in ijs, quę asseris, nondum decretum mihi, neque constitutum. Neque tu cures suadeo, quid ego de hac credam: perge potius Dominam tuam palpare, & scribere, vnde caput vnctius queas referre. De Francię regibus; quorum adhuc nullus apertè hæresim professus fuit; res B non Annalium modo, sed & medicorum publicis libris, vt Guidonis in Chirug. magnæ tracta. 2. doctri. 2. 5. & Ioan. Tagautij libro 1. institution. chirurgicar. & quotidiana certaque experientia est contestata; hoc illis beneficium quondā concessum fuisse, vt contactu strumas, seu scrofulas sanarent. Si vis ea naturalis fuisset, non per traducem hæreditariam re- C gni transiuisset in Regem solum, exclusis cæteris fratribus; quorum sępè temperies, & complexio patri similior, quàm Regis ipsius. Conditio quoque sceptri, seu coronę, cui comes illa facultas media, nihil tale poterat naturaliter largiri. Quod verò Hieronym. Cardanus lib. contradiction. medicar. scripsit Reges Francorum ex longo esu aromatum hanc vim ha- D bere, ridiculum, vanum, & dignum est scutica Io. Brodæi lib. 8. miscellan. cap. 10. De Pyrrhi Regis digito, contactu morbos sanante; iure optimo Anton. Mirandulanus censuit hoc mendacijs incredibilibus adnumerandum; vel, vt puto, dæmonicis potius. Nihilominus.

Dico 2. *negandum non est aliquando nonnullos inuentos, & inueniri, qui* E *solo contactu sanant*. Hæc conclusio probatur legendis sanctorum passim, & quotidiana experientia. Et hæ sanitates conferuntur interdum, dumtaxat ad certum tempus, vt legimus de S. Beniamin apud Sozom. libro 6. & Nicephor. libro 11. & scimus B. Petronillā a S. Petro, spirituali

D 2 eius

d.l.2.c.7. eius parente, ad breue tempus sanatã fuisse; & quod narrat Mich. Medina de puero quodam Salmanticensi: interdum ad totam vitam non redeunte morbo. Ad tempus quidem id contingit, quando sanans id à Deo impetrauit certam ob causam, maiusque bonũ sanati, v.g. ne sanitate is abutatur, aut ad maius meritum patienti; alioqui ordinariè curationes miraculosæ perfectæ esse consueuerunt. Sanatio verò naturalis fit ad tẽpus, quãdo, subsecuta in melius immutatio, proficiscitur ex sola vi imaginatrice ęgri, vt de puero illo censuit idẽ Medina. Est in Hispania genus hominũ, quod Saludadores vocant: vel Ensalmadores, eo discrimine, quòd isti dicant se sanare vi orationum, quas cõceptis verbis dicunt: illi, vi saliuæ, & halitus, quem ægro inspirant. de his dico 3. *Salutatores, & Ensalmatores, nec possunt districtè, & in uniuersum damnari, nec etiam in uniuersum approbari.* etenim potest fieri vt aliquando nonnulli habeãt donum sanitatis: sic Victoria, & Veracrucius: & sic admittenda quę Nauarrus scripsit his verbis; *Porrò illi, qui vulgò Salutatores uocantur (quantumcunque alias sint perditissimi homines) licitè possunt suo munere perfungi: quoniam gratia illa gratis data huiusmodi hominibus a solo Deo, conceditur in utilitatem aliorum, & allegat, Margaritam confessor.* Sed hoc nimis generaliter dictũ: rarò enim sicuti vtuntur, licitè vtuntur: nec credendum tot hominibus pessimis hoc donum à Deo attributũ. Quamobrẽ consulo Vicarijs, & Officialibus Episcoporũ, cęterisq; ordinarijs, vt priusquàm permittant eos, hoc curationis munus obire; diligenter examinent, an naturalibus vtantur remedijs, an verò per gratiam gratis datã, an per pactum cum dæmone operẽtur: quæ sunt ex circumstantijs cognoscenda.

Victor. relect. de Magia. Veracru. li.2. de anima specular.2. Manual. c.11. num. 36.

A Quod vniuersim non sint reijciendi, contra quam insinuat Ciruelus 3. p. de superstitione c. 3. & 7. probatur, quia nunquã abbreuiatur manus Domini ne hanc gratiã quibus vult largiatur: certũ tamen puto, hanc nunquã largiri nisi Catholicis: hactenus enim nulla hæretici miracula fecerũt: & prudẽtissimè summus Franciæ Senatus decisione quadam vni, ex hoc

B genere empirico, an. 1577. vetuit donec ab ordine, & collegio medicorũ approbatus esset, ægrotis positiones vllas imperare, aut medicamẽta pręebere, vel morborum curam publicè profiteri, lege An. Robertũ rerum iudicatar. l. 1. c. 5. doctissimè disserentẽ.

Dico 4. *solo contactu, aut sibilo, aut halitu, aut osculo, naturaliter quemquam alteri grauem, & uerum auferre morbũ, vel uulnera sanare, uel ferrum extrahere posse, non credo.* hæc

C conclusio tota est contra Pomponatium; quod ad contactũ, etiam repugnat Veracrucio, illius fundamẽtum iam posui, huius autem hoc est: naturali complexione, vel constellatione quidam sunt nociui, quod in fascinatione patet ex solo aspectu, ergo ex iisdem causis, quidam naturali com-

D plexione, vel constellatione erunt salutares, & medici. Sed tam paucis verbis multa supponit, non concedenda. primò quod de cõstellationibus, Albertum secutus, ait, verum non est. Si loquitur de constellatione, quando iste nascebatur: omnes eam vim habituri, qui tum nati. quod quis credat? si de constellatione sub tempus contactus; poterunt sanare omnes;

E quotquot tunc tangent: si de vtraque simul; annus ille magnus intercesserit oportet, qui eandem stellarum posituram, & influxus reduxerit quando tangit, qui erant, quando natus, at quis tanto viuit, vel vixit tempore? Alioquin non poterit hoc alia die præstare, quam quando positu-

ræ

sit æqualitas ista, quàm oporter, acciderit, quàm igitur incerta futura hæc curatio? Secundò quod vulgarem illam de fascinatione opinionem admittit, hoc postea docebo prorsus a vera Philosophia alienum. Tertiò peccat illatione, nec enim sequitur, nociua est qualitas homini in homine; ergo & qualitas hominis in hominem fatenda est esse sanatiua, nam auctore Aristotele plura necessaria ad sanitatem, quàm ad ægritudinem. malum enim ex quouis defectu, bonum ex integra causa. Deinde contagio solo hauritur afflatu. Verum in hac curatione sedulo obseruãt modos tangendi certos, numerum & alias ceremonias. Accedunt multa suspicione plena & periculo. Primò quod salutatores illi dicunt, ad virtutem hanc exercendam multo vini potu opus se habere: fieri autem non potest, vt vini potus prosit ad contrariorum morborum curationem, si prosit frigidis, non proderit calidis. Item solent panem a se admorsum porrigere morsis a cane rabido, vel infectis toxico: cui pani neutra causarum Veracrucili suffragatur. Tertiò dicunt in præsentia alterius salutatoris vim maiorem salutandi habentis, se sanare nequire, quod est absurdum, deberet enim potius vis illa, si naturalis esset, magis intendi. Quartò mentiuntur, cum dicunt naturaliter vnum salutatorem ab alijs salutatoribus cognosci, licet eũ prius nunquam viderint, quod signum alicuius notæ illis a dæmone impressæ. Sanè plerisque rotæ vestigium inest, vt dictitant ipsi, Sanctæ Catharinæ, vel Quiteriæ. Quintò falluntur, dum putant hanc vim competere septimo cuique filio, si masculinum ordinem fœmineus partus non interruperit, quod est ridiculum naturæ adscribere, & non miraculo. Sextò sæpè iactitant sibi reuelari, quæ procul in

Problem. sect. 7.

A eorum absentia gesta fuere, vt ille, qui T[illegible]mada patrem a morsu canis rabidi sanauit, narrat Historiam ipse Torquemada. Septimo gloriantur sine nocumento se tractare posse carbones, & ardentem clibanum subire; quæ naturaliter fieri nequeunt; nisi se præmuniant lotione, & inunctione rerum frigidissimarum, quæ tamen non possunt, nisi ad B modicum tempus, ignis actiuitati resistere. Vnde & Vairus narrat, ex hoc grege quendam, cum ingressus furnum fuisset, & alius, eo ignaro ianuam occlusisset, ibi flammis absumptum.

Hort. Flo- rũ [illegible] loq. 3.

lib. 2. de Fascino c. 11.

Venio ad Pomponatij fundamentum, & respondeo; lapides, herbas & animalia, quæ vim aliquam beneficam huiusmodi a natura acceC perunt, eam obtinere ex temperamento certo, & definito totius speciei. fit enim inde, vt omnis magnes ferrum attrahat, omne rhubarbarum bilem expurget, omnis rupica morbum ictericum sanet. Oporteret ergo, si salutatoribus vis ea naturalis inesset; ratione speciei humanæ eam accepissent, & sic omnes homines ea vi pollerent. Si ratione indiD uidui & singularis complexionis hoc vni tribuis, quod alteri adimis: cur non in magnete quoq; & rupica hæc diuersitas, ratione indiuidui, reperitur, vt vnus magnes nequeat, quod potest alter? Neutra ergo ex parte similitudo locum habet. Itẽ quod rhubarbarum bilem temperet, id facit ratione peculiaris sui temperamenti, cuncta enim speciei illius indiuidua, E & nulla alterius, eodem planè modo morbis medentur. Sed in hominibus non potest esse hæc similitudo, & paritas temperamenti: quia hominis forma diuersissima est, a forma rhubarbari; quare & temperamentum corporis discrepat a tẽperamẽto rhubarbari. nam alias longè requirit dispositionem

spositiones materiæ forma hominis, quàm forma plantæ, succiue. Quo ergo pacto vis eadem naturalis ratione temperamẽti competat homini, quæ rupicæ, vel rhubarbaro?

Quoad illos autem, qui genus, & cognationem B. Pauli tumidis buccis crepant, seque angues sine læsione contrectare posse; iam plerisque impostura cognita est, solere prius contra morsum sese antidotis præmunire.

De militari illa vulnerum curatione; audacter dico, niti dęmonico pacto, & ex genere suo, id lethale crimẽ loquor de illa, quę solum obligat linteo: nam quæ oleo, & vino vtitur: si congruo tẽporis interuallo sanet, nec mala murmura his addat, aut alias superstitiones physicis licitis remedijs annumeranda. Blasphemum quoque est vocare artem D. Anselmi, quę fuit Magi illius Anselmi Parmẽsis commentum. Accedit quod sic à vulneribus, aut morbis sanati, postea in dolores grauissimos, & sępè morbos sęniores reincidant, & vtplurimum vitæ exitum pessimum sortiãtur, quod possem mihi notorum multorum exemplis astruere. Sed parco nominibus mortuorum.

Ananias libro 4. de nat. dæm.

Restat quidpiam Alberti Magni, qui refert duos se vidisse pueros, quorũ vnus cum ferretur iuxta ostia clausa, omnia, quæ ad dexterum eius latus sita, aperiebantur: ab altero verò idem in sinistris ostijs præstabatur, cur non ergo ferrum ex vulnere ad solum tactum, vel præsentiã alicuius excidat? Nonne scribit Matthiolus, in Italiæ montibus herbam se nouisse, qua ab equis calcata continuo ferrei calcei soluuntur. Pici herba cuneum adactum extrahi, testibus Democrito & Theophrasto. Æthiopide herba certo ritu incantata, feras omnes si admoneatur aperiri, & suo tempore Venetijs furem suspendio dam-

Ex lib. 3. de motu animaliũ.

A natum, cui si fores omnes patefiebãt] *sic ille epist. Nuncupatoria in* Dioscoridem. *Resp.* In vltimis duobus apertam incãtationem accessisse, in prioribus duabus herbis, occultam attrahendi & disijciendi vim à natura insitam: quæ vis naturaliter hominibus inesse nequit. Nec ratione specifica, quia non omnes habent, nec indiuiduali: quia conditiones induiduan-
B tes non producunt talem effectum. Quare nec Aristoteles, nec quisquam rectè philosophantium, hoc est crediturus, *mirandumq; vehementer vnum Albertum, plura narrare solum, se huiusmodi creditu difficilia vidisse, quã ad illum vsque* (vt ait Ant. Mirandulanus) *cæteri qui exstant, scriptores tot sæculorum simul omnes.*] Si tamen hoc accidit, dæmonis præstigijs ad-
C scribẽdum. Cuius etiam pacto, & incantationibus fretos fuisse Psyllos & Marsos, satis colligitur; ex Plutarcho, Plinioque, clarius etiam Alchimus Auitus lib. 2. his versibus;

Iam Magicam digne valeat quis dicere fraudem;
Occultas tacito tentantẽ pectore vires
Legifer vt quondam vates, sub regno superbo,
D *Dum noua monstraret iussi miracula signi,*
Commouit liuore magos, vt talia tentent,
Accumulentque suas zelo feruente ruinas,
Queis forsan si suppeteret non vana potestas,
Demere non etiam properarent adderet monstra,
E *Æmula sed signis tantum, non viribus æqua.*
Quod remouere nequit, duplicata sustinet ira.
Hinc est laudato quod possunt carmine Marsi,
Cum tacita sanos producunt arte dracones

Absen-

Absentes, & sapeiubent confligere secum.
Tunc vt quisque grauem bello persenserit hydrum,
Aspidis aut duræ clausas cognouerit iras,
Concutit interius secreti carminis arma;
Protinus & laxis verbo lactente venenis,
Mox impune manu coluber tractatur inermi.
Et morsus tantum, nō virus in angue timetur:
Interdum perit incantans, si callida surdus
Adiutoris contempsit murmura serpens.
Hoc quoniam de matre trahūt & origine prima,
Anguineæ fraudis quod sic, linguaque perit
In speciem reddūt commercia mutua fundi.

CAPVT IV.

De Magia artificiali.

HÆc mira quædā perficit per humanam industriam: tantū enim nunc loquor de operatrice, diuinatoriç suum locū reseruo. Magica *operatrix artificialis*, & ipsa duplex est, *Mathematica & Præstigiatoria. Mathematicam* voco, quę nititur principijs geometricis, arithmeticis, vel astronomicis, huius exēpla sunt Sphæra illa Archimedis, secundum Claudianum vitrea, de qua M. Tullius, & in Siracusarum obsidione nauiū per specula cōbustiones: Archytę columba lignea volans: Leonis Imp. auiculæ aureę cantillantes: & Boetij ęreæ, volantes & cantillantes, serpentes ex eodem metallo sibillantes, & similia multis narrata. Hæc Magia vocatur ab Herone & Pappo θαυμα τουργική.

1. Tusc. & 2. de natu. Deor. Plutarch. in Marcel. Zonaras tom. 2. Gellius li. 10. No. Glycas & Manasses in Annal.

A Supponendum autem nihil hanc efficere posse quod rerum naturę repugnet: quinimò indigere causarū naturalium ope certo motu & dimensionibus applicatarum, vt in speculis illis Archimedis, & hydraulicis nostris & automatis patet. Quare si quis effectus proponatur, causarum naturalium efficacitatem superans, ille ad prodigiosos referri debet etiamsi hu-B mana industria ad instrumenti cōfectionem, motumve cōcurrerit. Idcirco dissentio à Guilhel. Parisiensi, Medina & alijs, qui caput æneū Alberti Magni (quod narrant) humano credūt artificio articulate locutum, nec enim humana industria huc vsq. pertingit, nec naturalis ratio patitur, vt res inanimata, vocem humanam, ad libitum interrogantium respondenC do emittat, nam hæc vitam, & respirationem in loquente, & perfectissimam vitalium organorum cooperationem, & discursum quendā loquentis, requirunt. Quæ cū huic capiti defuerint omnia: si loquebatur, ille in capite loquebatur, qui in statuis idolorum oracula fundebat: qui solus cacodæmon fuit. Notum enim simulacra vocis propriæ expertia fuisse. *Si-D mulacra*, enim *Gentium argentum et aurū: os habent & non loquentur, neque enim est spiritus in ore ipsorum.* Fuit illa sententia Guilhelmi, & olim Hermetis, sed a Theologis confutata iampridem. Huc pertinet globus ille artificiosus, seu ahenea statua, sic confecta, vt ex occulto loco, funiculo, qui intensus erat remisso, sagittas in spectātem eiacularetur, quo pacto Ken-E nethum III. Scotorum Regem, a Fenella interemptū, in Maioris & Boethi *Scoticis Annalibus* legitur. Eodem reducenda quorundā mirifica solertia vt artificis illius, qui Romano Imperatori, vitrum flexile, & non fragile obtulit, de quo post veteres Guido Aret. epist. ad Michaelē Monachum feren-

Cassiodor. l. varia. 7 pen. & Politian. in Panepistemone.

Psal. 134. c. 15.

D. Th. li. 3. cōtra gēt. c. 104. Valentian. 3. 2. disp. 12. p. 2.

ferentium immania pondera fronte, & funambulorũ globis insistentium vt vidi) & qui membra, quasi lutea cõfractaue, vti lubet, flectunt, de quibus egit D.Chrys.hom.19.circa fi. ad Pop.Anthiochen.ad quæ solet plurimum iuuare corporea dispositio, & naturalis agilitas, vt plurimis exẽplis docet And.Libauius p. 2.Mirabilium tracta.de Noctambulis in fin.operis.

Altera species ludrica, & deceptoria, vocari potest *præstigiatrix*: (a qua factum, vt miracula Magorũ a Græcis παίγνια & ... ; a Latinis; ludi, & ludrica, & ludibria vocata sint, (vide Heraldum in lib.1.Arnobij pag.31.) cuius effectus nõ sunt quales esse videntur, ad eam pertinent pleraque quæ ab agyrtis, circulatoribus, & funambulis creduntur patrarij incãtationibus, cum agilitate pedũ, vel manuum fiant, vt quæ de Reatino quodam narrat Pomponatius: interdum fiunt etiam per animalia bruta longo vsu edocta, vt quæ Ioannes Leo narrat, de asino, & camelo interdum per mercã impostiuram, & meatus occultos aliquibus subingressis, vt faciebãt sacerdotes Beli qui a Dracone cibos deuorari fingebãt, vt fiebat celebri in illa solis mẽsa, quam vulgus peregrinorum putabat sponte sua cibos suggerere, reuera tamen cibi a vicine vrbis incolis suggerebantur. Et etiã accidebat, in fictitijs illis idolorũ amoribus ac stupris, de quibus Iosephus, & Rufinus. Item quãdo Barchochabas, pseudomessias Iudæorum, stuppulã in ore succensam anhelitu ventilans, flammas vomere videbatur, teste D.Hiero. Apolog.aduersus Rufinum: simile putarim, quod de Caco latrone narrat in Alcide poeta. Talia quæ vocat Irenæus li.1. aduer. hæres.c.4. Anaxilai ludrica, v.g. facere vt conniuæ videantur habere Æthiopicum nigrorem, vel defunctorum pallorem, asinina aut equina capita.

Descriptio. Africæ lib. & lib.9. Daniel 14. D.Hiero. epist.103. ad Paulin. Herodo. lib.3.

Ioseph. li. 18.ant.c.4. Rufin.lib. 2.hist. Eccl.c.25.

commentum vetus Plinio lib. 28. & 35. & sexto Empirico notum libro 1. Pyrrhoniar. vt docet Marsilius Cagnatus lib.3.varior.cap.10.

Thaumaturgica, vt & Magia naturalis, per se bona est, & licita, vt omnes artes per se sunt bonæ. Per accidens vtraque fit illicita, primo quãdo in malum finem referunt, secundò quando scandalum oritur, eo quod putentur hæc fieri dęmonum opera: quare non deberent hujusmodi permitti, nisi circulatores publicum & idoneum a Catholicis haberent artis suę testimonium. Tertiò si quod indę spirituale vel temporale damnũ corporis, aut animæ immineat ipsi circulatori, vel spectatoribus. Ex hoc enim capite damnantur, qui sine necessitate, vel causa iusta, se mortis periculo per lusum exponunt.

Cæterum *Naturalis* & *Artificiosa* Magię, duo sunt velamina, quibus se occulere solet Magia *Diabolica*. semper enim, vel naturæ vim mentitur, vt in ijs, quæ de astrorum influxu & temperie hominis superiore capite disseruimus, vel mentitur artificium, vt in characteribus, imaginibus & huiusmodi, de quibus disputandum q.seq.

Silu. & Fumus in verbis ars Nauar. ca.15. nu.8.

Nunc de præstigiatrice quædã, ad alia quæ postea disserentur lib.2. q.8. Sapienter ab Vlrico Molitore lib. de Phytonicis mulierib. animaduersum fuit a Diabolo sic mediũ disponi posse, vt vna res alia videatur, & talia experimenta plurima fieri a ioculatoribus, cum autem satanas *sit magister* (ait) *ioculorum*; nemini dubium esse, quin subtilius hæc Diabolus operari possit. hic, nunquam discipulus est doctior præceptore. Talis illa, de qua Niderus, *in Formicario, c. de maleficis, & eorum deceptionibus*; *Coloniæ*, inquit, *citabatur vir quidam, qua mira in conspectu nobilium fecisset, qua arte magica videbantur fieri.* map-

mappam enim quandam dicebatur lacerasse, & subito in oculis omnium redintegrasse: vitrum quoddam ad parietem a se iactatum & confractum, in momento reparasse & similia. Manus inquisitoris euasit excommunicata. Bodinus notat, eos solere decem magicis præstigijs vnum subtilitatis, seu agilitatis artificiosæ actum miscere. vt persuadeant, quæcunque ab ipsis geruntur, citra præstigiũ, sola dexteritate, & arte fieri, procurant, vt quicquid sortilegij admiscent, id subtilitatis, & agilitatis esse videatur. Amat satan homines ad risum prouocare, vt læti, ac hilares imbibant impietatem, sic præstigiatores isti agyrtę, ioculari; miriones, circulatores, ipsos iudices sæpe ad ineptam quandã lętitiam, & admirationem pertractos fascinant, vt cuncta ipsis iocatoria tãtũ, nec punienda videantur. frequens talium semper vbique prouerbus fuit, & seges etiam hodie in aulis quorundam Principum, alio & cicuta nocentior. In Francia Triscalinus corã Carolo IX. aliàs laudato Rege; ex cuiusdam nobilis, ab eo remoti, torque; annellos ad se sigillatim cunctis spectantibus pelliciebat, eosque manu recipiebat aduolantes vt videbatur: nihilominus mox torquis integer, & illæsus repertus fuit. Hic conuictus multorum, quę nec arte, nec actu humano, nec natura fieri poterant; fassus est ope diaboli cuncta se perfecisse, quod antè obstinatus negauerat. Ioannes Trithemius, ex antiquioribus refert, anno 876. tempore Ludouici Imp. Sedechiam quendam religione Iudæum, professione medicũ, stupenda quædam coram Principibus viris fecisse. videbatur hominibus deuorare hoplomachum equitem; currum quoque onustum fœno cum equis, & auriga: amputare capita, manus, & pedes; quæ pelui coram imposita sanguine stillantia cunctis

Bodin. in dæmon.

A spectanda præbebat, & ea statim hominibus illæsis suo quoque loco restituebat: venationes; decursiones, & hastiludia. & quæ homines in terris agitãt, ea in aere audiri faciebat: media bruma hortum amęnissimum, in Cæsaris palatio, arboribus, herbis, floribus, cantillatione auiculatum, subitò natis, & auditis producebat: Si quis pedem attraheret alterius, pes
B subsequebatur, & homo innoxius persistebat. In Sicilia Eunum proponunt, sed eius facinus illud, quo inter verba flammam ore videbatur vomere, artificio quoque non pręstigijs planè tribuendam: nam in ore abditam nucem sulphure, & igne plenam habebat, qua leniter exspiratione mota, fundebat flammam, vt scribit Thomas Fazellus de ead. 2. rerum
C Sicularum lib. 5. c. 2. idem c. 1. lib. 3. deca. 1. mira refert de quodam Diodoro, quem vulgus Liodorum vocat: hunc magica arte imbutum, miranda præstigiorum machinatione Catanæ floruisse. *Is namque potenti carminum suorum vi homines in bruta animantia conuertere, omniumque fermè rerum formas in nouas metamorphoses transfundere longissimis-*
D *que à se spatijs dissitos, repentę ad se trahere posse videbatur. Catanenses praeterea adeò crebris lacessebat iniurijs, & contumelijs dehonestabat, vt vanissima crudelitatis laqueis circumuenti, ad cultus ei pendendi studium concitarentur. Qui cum capitis reus cruci tradendus esset, elicitorum carminum præsentissima arte e Catana Byzantium, cuius impe-*
E *rium eo tempore Sicilia agnoscebat, & rursus e Byzantio Catanam e lictorum manibus dilapsus paruo temporum interstitio, per aerem deuehi se iussit. Quibus veneficijs adeò populo factus est admirabilis, vt in ipso quandam numinis potentiam esse rati, errore sacrilego cultum sacris debi-*

tum ei exhiberent. Sed tandem à Leone Gatanensi Episcopo, diuina virtute ex improuiso captus, frequenti in media vrbe populo, in fornacem igneam iniectus, ignis incendio consumptus est.] Sic diuina iustitia præualuit, & qui se iudicibus fortè minus iusto zelo motus eripuerat, è sancti viri manibus elabi nō potuit. His similia præstigia narrabo sequ. lib. 6. in prin. & quædam Cratistheni cuidam tribuit Cresperus ex Athenæo, & alijs quibusdam est Antonij Gueuaræ Episcopi Modonēdēsis li. 3. horologij principū c. 43. & 44. & meritò subdit, quod iā monui, istos ioculatores, quantumuis artificiosis, opera dæmonum adhibere; ideò legibus latis Frāciæ Reges S. Ludouicus, Philippus, Augustus, & Henric. 3. regno exultare tales sanciuerūt. Cresper. de odio Satanæ discur. 12. lib. 1. Nostris tēporibus Cæsarium Maltesium Parisijs captum fuisse, sed astu carceribus elapsum ferebant; idque ei Baxius inquisitor inter cætera in iudicio obijciebat; sed cum vrgeretur, & damnationem metueret; à gubernatore, qui tum erat, iudicibus Ecclesiasticis suspēdere iussis, ereptus in aulam irrepsit; & ibi multa de nouo cœpit edere chartas lusorias in alterius eas tenentis manu, ipse distās, sic mutabat, vt bis, terque alia in eis figura appareret: in altera mēsæ parte posita vasa ad se alliciebat moto vitri tantū frustulo: cogitationes nonnunquam diuinabat alienas, vt cū sparsa saccari granorū minutorum in mensam magna multitudine, quod quis sibi granum mente delegisset indicabat; etiam si quis, in deligēda re proposita, dubitasset, addebat hæsitationem, & resolutionem: iactabat quod alter esset electurus, id se diu ante prænouisse, & alia multa: propter quæ tertiò in ius ab Illustrissimo Archiepiscopo Mechliniensi, D. Houio an. 1600. vocatus; cū sistere se pollicitus A esset, aufugit ad asylum omniū Antichristi præcursorum. Princeps ille; qui præstigiatorem iudicio, auctoritate, non iure eripuerat, vix biennium superuixit, & florente ætate interijt; nec quicquam illi postquam malæ causæ defensionem susceperat, postea feliciter in gubernatione cessit. Nō impunitos vnquam Deus Principes sinit, hostium defensores: quia nominatim B vetuit, ne præstigiatricem quis viuere patiatur, Exod. 22. vers. 18. hoc est, vt Philo interpretatur, noluit differri supplicium: sed ipso quo coniuncta foret die, interfici mandauit.

QVAESTIO I.

An vis characterum, annulorum, sigillorum, aut imaginum sit, qualem Magi contendunt. C

CVm Magis sentiunt Ptolomæus, Aphrodisæus, Porphyrius & alij Platonici, & stultissimi Artephius, ac Thebith; ex recentioribus Pomponatius, Ficinus, Dulcis, & Anton. Mizaldus in Centur. Memorabil. sed superstitiose.

Verè & prudenter negarunt Hip- D pocrates, Galenus, & quos citabimus infer. q. 5. omnes. Sanè rē acu tetigit Tatianus Assyrius; censens, si quid his efficiatur, id ex constituto fieri, dūtaxat quia dæmones hæc sibi signa cōstituerunt, & quasdam quasi tesseras militares, aut pacta conuenta, vt homines solēt verborum certas formulas. Moses Maymon pronunciat, men- Doctor. dubitant. c. 72. daces, & stultos esse, qui soli figuræ, E soli scripturæ, solis denique lineamentis, aut vocibus aere fracto natis, tantam mirabilium potestatem D. Thom. q. 96. a. 2. & 4. cōtra gēt. cap. 104. & 105. & ibi Ferrar. Sil. verb. superstit. q. 10. adscribunt, consentiunt Medici, Theologi, & Iurisperiti nostri.

Notandū ex Conrado VVimpina, Magos triplex genus imaginum, seu figurarum habere. Quibusdam adhibendas

Ciruelus de superst. pa. 3. Martinus de Arles li. de superstitionib. Condronchus lib. 3. de morb. venefic. ca. 1. BoKelius lib. de philtris c. 1. Vairus, Anan. & alij. lib. de superstit. ca. pen. & vlt. lib. 16. de varietat.

bendas docẽt suffumigationes & incãtationes, & per quinquaginta quatuor angelorum nomina exorcisationes, & alia, quę perfida sunt & manifestam continent idololatriã. primò quia hæc nomina non nisi à dęmonibus potuerunt accepisse (quod Cardanus fatetur.) Secundò quia dicere, quòd tales fumigationes honorent Deum, aut Deo placeant, est error in fide: dicere autem quod talibus vti, non sit dæmones sacrificio honorare, & ideò damnabiliter ἰδωλολατρεύειν, etiam est error. Vtrumque definiuit Facultas Theologica Lutetiana. Artic. 10 & 11.

Alterum genus imaginũ, caracteribus & sculpturis innititur, barbaris & peregrinis, in quibus sunt nouem caldariæ, & nomina quatuor principum huius mundi cardinum, & ter septẽ nomina ex Mahumeticis delirijs Arabum decerpta: quas illi figuras auctoribus tribuũt Germoni Babylonico, Hermeti Aegyptio, et Thori Græco: tales etiã numerãt quatuor Salomonis annulos. talia cũcta patet annumerãda primo generi superstitiosorum & execrabiliũ; nec vim vllam habere pòsse, nisi à dæmone; quo Doctore, & Dedicatore miseri ea acceperũt: quę per se vana, & inania esse delicijs, & laminis agens, docuit D. Hieron. Fatentur etiã ipsimet Albertus Magnus, & Rogerius Baconus. Est etiam in fide error, quod vnus dęmon sit Rex Orientis, Alius Occidentis, & præsertim suo merito.

In vita S. Hilarionis, circa med.

Art. Parisi. 25.

Tertiã speciẽ genuit axioma quoddam Ptolomæi, *vultus inferiores calo subiectos vultibus calestibus*; & hinc intulere scorpios omnes terrestres regi à scorpio cęlesti, pisciculos omnes fluuiatiles à cœlestibus piscibus, hoc nugamentum defendũt cum Ptolomæo permulti. Sed superius iam ex parte hoc confutatum fuit. nunc addo, si tam potens illa correspondentia imaginariæ figuræ superioris in hanc veram figuram inferiorem; cur adiungũt ritus quosdam superstitiosos? v.g. vt si talem expectas effectum, in tergo figurę eum debeas inscribere; si contrariũ, in fronte, idque faciẽdum aliquãdo manu dextra, aliquãdo læua; sigillum modò fodiendum capite deorsum, modo capite sursum, & cætera de hoc genere. Vnde nihil vereor concludere, cum Gersone, & VVimpina, hãc etiam vltimam speciem superstitiosam damnatam esse. Fundãtur enim hæc omnia in aphorismo Magico libri impij; qui inscribitur ARBAGHTHEL ארבעתאל in Septena 2. vbi traditur, quod quãdo Deus nomina rebus vel personis imposuit, simul cum nominibus vires, & officia quædam illis distribuit: & ita caracteres ac nomina constellata (*Imagines sub certa constellatione formata, & nominata*) habent vim non ratione figurę, vel pronunciationis, sed ratione virtutis, seu officij illius, quod Deus ad tale nomen, vel characterem ordinauit.] Hoc totum est mendacium confictum ad stabiliendã hanc superstitionem. Nomina quidem Deus in scripturis imposuit sanctis quibusdam, mysterij significandi caussa, & officio eorum, quo isti functuri, conuenientia: sed ipsi nomini Deus vim effectiuam nullam indidit. Animantibus verò cunctis Adam nomina indidit, non Deus.

Tertullia. Albertus, Baconus, Misaldus. sup. c. 3. q. 1.

Par ratio est de annulis, & sigillis Magicis, quantumuis præferant speciosissima nomina Raphaelis, Machabæorum, Salomonis, Elizei, Zachariæ, Constantini, & quorumdam sanctorum: quibus nominibus etiam interuenit blasphemia, dum hosce sanctos fingunt nefariè Magicis initiatos, item quia signum crucis, quo in signo vicit ille Magnus Imp. annumerant sigillis suis dæmoniacis.

Denique certò tenendum quando

effectus aliquis sequitur vsum chara-
cterum ; annulorum , sigillorum ,
vel imaginum : quod fieri inter-
dum contendunt: id totum à dæmo-
ne fieri, qui constitutarum à se nuga-
rum credulitatem conatur , vel de
nouo mentibus inserere, vel insertam
profundius & stabilius infigere.

Plato 2. de Repub. Trallianus lib. 10. c. 1. Philostrat. lib. 3. vitæ Apollonij, Iosephus li. 8. antiq. c. 2.

Porrò vt nugacitas Hermetis, &
similium deprehendatur , vel ab in-
doctis, decerpam nonnulla, ex Itali-
co lib. Ludouici Dulcis: qui non vtili
exemplo fictitij Salomonis , & Her-
mitis sigilla in lucem edidit, decere
potius in Ecclesia Catholica talia ob-
rui silentij cinere, quã typis tam splẽ-
didè euulgari . Aiunt ergo nugones :
Qui gemmã possideat, cui insculptus
aries, leo, vel sagittarius, cunctis eum
gratum, & gratiosum fore: cui virgo,
taurus capricornus , hunc religionis
amplectẽdæ auidum effici; cui gemi-
ni, libra, aquarius, hos amicos fidos,
legum tenaces, & cõcordiæ studiosos
fore: contrà cui cancer , scorpius, pi-
sces, ijs inserendum amorem, iniqui-
tatis, leuitatis, mendacij: cui Saturni
character , is gliscens robore ; cui Io-
uis, amabilis, fortunatus, ad summos
honores prouehendus , cui Martis ,
inuictus; cui Solis, opulentus; cui Ve-
neris, immersabilis, & omnium com-
pos votorum: idem, cui Lunæ . Quid
multa? nulla est imago stellę, cui non
peculiaris efficacitas inhæreat. Mitto
stellas, draconis figura, lętum facit, &
diuitem; astrolabij, fatidicum; idem
(ride) asini, si chrysolitho insculpta :
ranæ inimicos ad pacem , amicos ad
odium impellit; cameli, dęmones co-
git, &c. hæc ille lib. 3. de gemmis à c.
6. vsque ad c. vlt. Si nugabatur, certè
crassè ridet Prælatum illum, vnum
ex Ecclesiæ cardinibus , cui opus in-
scribit: si seriò , non habeo qui excu-
sem, cum ea, quæ solius Dei sunt, in-
fundere prophetiam, et religionis, ac
fidei amorem, tenacitatemque, & si-
A milia, tribuit asinorum, & siderum
figuris: Nonne hoc est suadere, vt re-
lictis bonis artibus, & studijs Ethicis,
demergat se humana curiositas in
barathrum superstitionum , & face-
re , vt cuique sit Deus annulus scul-
ptus, quem dextra gerit ?

Sed alia ex parte negotium facess-
sunt Pomponat. & Caietanus . Ille,
cùm obijcimus, pentagonos circulos,
B &: alia huiusmodi signa, aut chara-
cteres, duntaxat esse, qualitates quas-
dam quantitatis: ipsam verò quanti-
tatem , non esse principium opera-
tiuum : *Respondet* , non esse figuram
principium operationis , sed tamen
ad operationem plurimum confer-
re: sic enim deformem materiæ figu-
ram hominis animo tristitiam , spe-
ciosam verò eidem gaudium adfer-
C re . quod sine ratione ab eo dicitur ,
quia Magici characteres, nihil neque
pulchritudinis , neque deformitatis
notatu dignæ, aut idoneæ ad has pas-
siones gignendas, habent. Quod cùm
ipsemet videret Pomponat. tandem
confugit ad credulitatem ijs vten-
tium. Verùm credulitatis non maior
vis est , quàm imaginationis : de qua
vide dicta præcedenti capite.

D Caietanus vt erat acuto ingenio , 2. 2. q. 96. a. 2.
& peracri, vltrò etiam communem
sententiam nonnullis lacessit .

Primò sic ratiocinatur. figura, licet
non sit ipsum principium operatio-
nis, est tamen comprincipium, ergo,
vt est figura , habet peculiarem effe-
ctum . Antecedens probat, tum, quia
vt artificum instrumentis efficit figu-
ra, vt illa sic , vel sic operentur : tum
E quia ferrum latum super aquas fer-
tur, quod si in formam aliam contra-
has, demergetur. *Respondeo*, figuram
esse comprincipium in motu locali ,
& operationibus, quæ per hunc mo-
tum fiunt: vt sunt variæ diuisiones
cõtinui per dolabram: per malleum,
per asciam : per serram : non verò in

ope-

operationibus, quæ fiunt per alterationem, neque id probant eius confirmationes: quarum etiam vltima fortassis falsa est. vix enim ferrum in tantam latitudinem queat extenuari, vt porosum fiat, & aquis immersabile. Sed esto fiat, erit non ratione figuræ, sed ratione quantitatis, quæ re non differt ab ipsa substantia, secundum multos. quæro enim, qua figura velit esse ferrum, circulari, quadra an pendagona? si dicat, hæc vel illa: inferam idem fore si alia sit formata lamina, æquè tenui & lata figura, quod indicium est nihil operari figuram si dicat qualibet in figura suffice re illam extensionem, & diductionem ferri; certè fateatur necesse est, a figura hoc non pendere. non minus enim differunt extensio quātitatis, & figura quantitati extensę impressa, quàm albedo a superficie parietis dealbati.

Secundò adfert fundamentum illud tertiæ speciei imaginum, quod iam explosum est.

Tertiò prætendit auctoritatem D. Thom. quasi sanctus doctor. d. c. 104. concesserit, imagines hasce virtutem aliquam de cœlo habere, quatenus sunt imagines, & rem constituunt in specie artificiali. *Respondeo* D. Thomam cum eo capite has superstitiones impugnet, hoc tantum ex persona aduersariorum dixisse, quasi dicat; licet tibi de imaginibus id concederem, de characteribus tamen hoc falsum foret.

Quartò subdit, videri durū, & difficile eos omnes damnare, qui talibus vtuntur imaginibus. *Respondeo*, stultorum esse numerum infinitum; ideò sufficere, quod re vera res sit mala, & superstitiosa. Hactenus sufficiant dicta: plura suppeditant, qui ex professo de hac re.

QVÆSTIO II.

An numeris arithmeticis, aut musicis magica vis vlla insit?

PAtres Orthodoxi passim de numerorum cōnexione multa philosophantur: iidem tamē duntaxat, in hac proportione, & connexione numerali, diuina quædam mysteria contemplabantur, nec vllam vim naturalem, vel Magicam, numeris ipsis, qua tales, tribuebant. Pythagoræi verò, & Platonici, putidè superstitiosi in hac re fuerunt. Sit.

Langius d. ep. 34. Medina d. c. 7. fol. 72. Anania d. lib. 4. Cardan. lib. 16. de varietat. & libro 18. de subtilitat. Ciruleus sup. & Bapti. Segnus li. de vero studio Christiano c. 7.

Cōclusio, *Numerus, qua numerus est, nullam neque naturalem, neque supernaturalem vim operandi continet.*] Hanc qui neget, philosophum negat. Andr. Laurentius libro 8. hist. Anetom. quæst. 10. & probat optimè, Leonard. Vairus lib. 2. de fascino cap. 11. & Catholici cæteri ad vnum, concedunt: præsertim, quotquot numerum, nihil reale esse a rebus numeratis distinctum cōtendunt. quid enim operetur, quod ipsum solummodo imaginarium est? sed & ab illis concedenda cōclusio, qui volunt esse aliquid reale rebus numeratis superadditum. Fatentur enim, numerum esse quantitatem: quantitas vero per se non est operatiua, nisi fortè motus localis, de quo nunc non agitur. Denique quæcumque de figura diximus, eadem in numeris locum obtinent. Numerus enim, est quantitas discreta; cuius, quàm continuæ, non potest esse maior efficacitas.

Cur igitur (dicat aliquis) annus climactericus homini solet esse lethalis, & octimestris partus minimè vitalis: si non aliquid momenti numerus habet? Quoad partum octimestrem, id contingit: quia semen humanum multiplex est. quoddam perficit fœtum septimo mense, & tūc

fœtus

fœtus post sextum mensem conatur exire, quod si non reperit magnam resistentiam, tunc validus exit, & robustus; si vero reperit, continua illa mensis pugna debilitatur, & octauo mense debilis, atque inualidus admodum, prodit in lucem. Aliud semen perficit fœtum nono tantum mense, & tunc fœtus ante hunc mensem non conatur exire, soletque adeò robustus esse, vt impedimenta cuncta contraria, vel ei non resistant, vel per resistentiam, quando mater vterum fert diutius, non admodum debilitetur. Vide Hippocratem li. de Octimestri partu, quem tutius hac in re sequeris, quam Academicos ad numerorum vim superstitiose confugientes; quorum dicta inuenies in opere erudito Fabij Paulini lib. 6. Hebdomad. c. 4. Hippocratem secutus idem respōdit And. Laurentius lib. 8. hist. Anatom. c. 9. & q. 30. Annorum climactericorum ratio, vt & Criticorum dierum, potissimum pendet ab humorum, & cōplexionis, quæ in hominibus sunt, ratione, ac periodo quadam naturali: Nam ad musicorum numerum vim confugientes Pythagoræos, & ad Arithmeticos calculos reducentes alios, aut astrologorū planetarias nugas prouocantes Astrologos accuratè refutat Andr. Laurent. lib. 3. de crisibus, vsque ad ca. 8. Fracastorium, qui lib. de causis criticorum dierum omnia retulit ad motū humoris melancholici, refellit idem cap. 9. & 10. & postea tandem cap. 13. suam sententiam proponit, causas esse duas, materialem, & efficientem. Materialem esse quemlibet humorem noxium quantitate, vel qualitate peccantem. Efficientem esse duplicem, vniuersalem & particularem. Vniuersalem & remotam esse cælum, cuius vires ferè omnes Luna excipiat, & nobis communicet. Particularē, & propinquam esse ipsam naturam, quam Hippocrates vocat calorem insitum, Galenus facultatem corpus dispensantem alij temperiem, siue spiritum vocant: quæ sic motiones suas statis circuitibus perficit, quasi ratione vteretur, quod si aliquando errat, id a materiæ vitio procedit, eam contumacia sua vincentis.

Itaque quod tardior, vel celerior sit crisis, id partim materiali, partim efficienti causæ tribuendum. Si enim humor sit temperamēto calidus, substantia tenuis, & qualitate benignus, facilius a natura domari, celerius coqui, & excerni: Si crassus, frigidus & contumax, difficilius. item a validiore natura, citius; a debiliore, tardius coqui.

Quod autem nunc pari, nunc impari die contingat crisis, id a sola materiali causa prouenire, nempe peculiari humoris cuiusque motu; bilem tertio quoque die moueri, pituitam quotidie, melancholicum humorem quarto die, Ergo biliosos morbos omnes imparibus iudicari diebus, cæteros quotidie ex paribus: quia iisdem diebus morbi iudicandi, quibus mouentur. Huius quotidiani, tertiani, & quartani motus causam non minus occultam esse quam magnetis, aut chatarticorum sunt proprietates.

Quod denique septenarijs tantum perfectæ & salutares crises perficiantur, id totum efficienti causæ tribuendum. *Natura,* (inquit) *definitum sibi elegit tempus, quo motus suos, & crises perficit. Tempus illud sola experientia* (quam solam Hippocrates secutus, vt docui idem cap. 11.) *Septimo die, decimoquarto, vigesimo, perfectas, & salutares crises sæpe contingere: Sunt igitur præfixi illi dies, & a natura ordinati. Cur autem septenarium potius, quàm alium numerum, sibi pro delicijs elegerit natura:* Fatetur id altioris esse contemplationis, & Theologicam reddit rationē. *Hoc*

ideo

ideo factum, quia rerum omnium Parens & Creator Deus eam Naturæ legem imposuit. Nam & diei septimo benedixit Deus, & eum filijs Israel, tanquam celebratissimum commendauit, & septimo die post absolutam vniuersi istius, quod oculis cernimus, creationem, quieuit ab operibus suis. Naturam ergo cuiusque particularē crises septimo quoque die perfectas moliri, nec eas alio vnquam aggredi die, nisi aut impedita, aut lacessita fuerit, & ideo propter huiusmodi impedimenta, nonnunquam intercedētibus diebus, seu intercalaribus crises fiunt (de quo idem egit lib. 2. a cap. 13. & hoc lib. 13. cap. 15. Particularem denique hanc causam ab illa vniuersali efficiente, nempè cæli motu, iuuari; vt si aliquando accidat lunę septimanas cum septenarijs morbis cōcurrere, crisis inde merito fęlicior faciliorque speretur, & hactenus tantū a Galeno in libro de diebus decretorijs Astrologos iuuari, de quibus egerat Laurent. d. lib. 3. c. 7. & 8.

Cur denique quilibet septenarius suum habeat indicem, nēpe quaternarium, causam esse commune physicis, & arithmeticis axioma, partes de suis proximis totis iudicare, vt cū architectus ex fundamento parietes, ex parietibus tectū futurum, totamq; domum colligit. Septenarij partes in quas proxime resoluitur duas esse: quatuor scilicet, & tria: Sed propinquior est quaternarius, iudicabit ergo quartus septimum, & vndecimus, qui secundæ septimanæ quartus est, decimumquartum, & decimusseptimus, qui tertiæ septimanę quartus est vigesimum. Quinetiam quartus dies septimanæ medius est, parique cum extremis iungitur societate, vnde fit, vt si primus dies morbum discutere aggrediatur, ei finem quartus imponat: Si primus nihil tentet, sed quartus morbum iudicare aggrediatur, septimus finem importat.] Hactenus ille Regis Christianissimi medicus.

Ex dictis sequitur, si quos Pētaphylli herba effectus habeat, non ipsi quinario, sed substantiæ foliorum, tribuendos. Superstitiosum autem esse, quod vnum eius folium ephimeram tria tertianam, quatuor quartanam sanent; item quod heliotropoij grana tria tertianæ, quatuor quartanæ prosint; item alia, huiusmodi in medicinis per ligamēta seruari malo exemplo solitis. tale quoque fuerit arbitrari pilulas, seu catapotia impari numero plus prodesse, quā pari, licet æquali præbeantur quantitate. Musici numeri vi magna pollent, nō vt numeri, sed vt tonorum varietate, & soni modulamine suauiter animum afficientes: qua de re mox plura. Sequitur etiam ex dictis vanos esse, ac superstitiosos, qui vim aliquam inesse volunt certis psalmis: eo quod certo numero sint collocati, & eos credunt efficaces, vt prosperè cœpta legenti succedant, vel vt grauibus periculis liberentur, vt Psal. 1. *Beatus vir:* quia vnitas est quid perfectum, quasi vero septenarijs, & senarijs, & quinarijs, & ternarijs sua quoq; non sit perfectio. Dicunt etiam Psal. 10. *In Domino confido*, felicē esse, quia denarius numerus est bonus, & quia centenarius ex decies decem conflatur ideo, adhuc feliciorem esse centesimū Psalmum, *Misericordiam, & iudicium*, Refelluntur, quia denarius, aut cētenarius, quatenus numeri sunt, bonitatem realem nullam habent. Nā nec physicam, nec ethicam bonitatem habēt, sed artificiosam tantum ab imaginatione numerantis procedentem, quæ non obtinet vllam in corpora, seu res quæ numerantur, efficacitatem. Deinde in Hebræo fonte alius est ordo Psalmorum, quàm in versione Latina: ergo qui psalmus felix est secundum versionem Latinam, infelix erit secun-

secundum fontem Hebræum, quod est dictu absurdissimum: vel, dicenti Hebraicè vnus erit felix, & dicenti Latine alius, quod æquè ridiculum. Merito igitur hos numerarios psalmisticos damnat Ciruelus Darocēsis p. 3. de superstitionib. c. 6. in fine.

Cæterū fraus, & dolus Magorum numerariorum ex eo quoque deprehenditur, quòd Archimagus ex Proclo tradidit: non agere ipsos de numero sensili & materiali, sed de formali (vt vocant) & rationali. Etenim ratio formalis numeri nihil est aliud, quàm illud ipsum, quo plura indiuidua, plura sunt, & ab vnitate recedunt, quod siue sit pura negatio, siue quid positiuum, certè nihil ad operādum efficax indiuiduis adiungit. Nimirum nebulones, sub hac voce formalis numeri, aliquid occulūt, quod ad ipsam dæmonis ex pacto operationem pertineat. Confirmatur hæc coniectura vehementer, quia prisci hæretici, qui numeris multum tribuerunt. De Magia ijdem conuicti non semel fuerunt. De Basilidianis id Irenæus prodit: post quem ceteri. idem de Marco constat vetustissimo illo hæretico, & de Gnosticis omnibus.

lib. 1. c. 28. Tertul. de præscript. c. 46. Epipha. hæref. 24. & alij. Irenæus li. 1. c. 12. Irenæus li. 2. c. 27. lib. 15. c. 10.

Cautè igitur legenda quæ, de efficacia imparis numeri, maiore, quàm paris, congerit, nec satis digerit, Petrus Gregorius in Syntaxi artis mirabilis: qui, quod eam sententiam tribuit orthodoxis patribus D. Hieronymo, & Cypriano, magnā illis iniuriam facit. cumque loca eorum nulla citet, meritò vanitatis in ea re arguitur, dum, quod patres de imparis numeri mysterijs, (quod vnitas, & Trinitas in sacrosancta cernātur Trinitate) & præstantia disserunt: hoc ille, ad nescio quam vim physicam, cū Agrippa Mago, & hæretico, quem patribus testem adiungit, ne quid dicam grauius, inconsideratè retulit:

A Vide D. Hiero. apolog. pro libris contra Iouinianū m sub finem, & deprehendes meritò hæc a medicis, & ab Hieronymo, Origenem, Tertullianum, Cyprianumque citari. quibus hoc Petrus Gregor. impegit. videndum etiam ne quid vanæ superstitionis haurias ex libro Fabij Paulini, *De numero Septenario*: nā quæ ille, non tam ex sua, quam Platonicorum sen-
B tentia, plurima retulit, ea Catholicæ Theologiæ parum sunt consentanea, vt quod illi musicis numeris Magicam vim satis apertè tribuerūt. Nam quæ de vi musices commenti poetæ, illa Platonici in Numerorum, qua numeri, virtutē transtulerunt. Scripserant de Orphei musica; illam dæmonibus, animantibus brutis, saxis, arboribus imperasse. Sic enim Oui-

De vi musices.

C dius, de arboribus;

--- qua postquam parte resedit
DIS genitus vates, & fila sonantia mouit:
Vmbra loco venit; non Chaonis abfuit arbor,
Non nemus Eliadum, non frondibus esculus altis,
Nec tiliæ molles, nec fagus & innuba laurus.
D *Vos quoque flexibiles hederæ venistis, & vna*
Pampineæ vites, & amicta vitibus vlmi, &c.

Metamorph. lib. 10. & Seneca Herc. Fur. addit de dæmonibus, feris, & saxis, & fluuijs.

Quæ siluas, & aquas, saxaque traxerat
Ars, quæ præbuerat fluminibus moras:
E *Ad cuius sonitum constiterant feræ,*
Mulcet non solitis vocibus inferos.

Ventos addit Horatius.

Vnde vocalem temere insecutæ
Orphea siluæ:
Arte materna rapidos morantem
Flumi-

Fluminum lapsus, celeresque ventos.

de manibus, & dæmonibus idē tradidere Virgilius 4. Georg. & 6. Ænei. Ouid. Seneca, Horatius, Propertius, & hęc breuiter complexus Manilius, adfinxit de sideribus.

At lyra deductis per cœlum cornibus inter.
Sidera conspicitur, qua quondā ceperat Orpheus
Omne, quod attigerat cantu; Manesque per ipsos
Fecit iter, domuitque infernas carmine leges.
Huic similis honos, similisque potentia causæ:
Tunc siluas, & saxa trahens, nunc sidera ducit,
Et rapit immensum mundi reuolubilis orbem.

Ecce vt vim musici numeri porrigāt in aquam, aerem, terram, cœlum, sidera, & inferos. Sed & illud inuenio apud Plinium de cantu; *Figlinarum opera multi rumpi credunt tali modo*, & de serpentibus *contrahi Musarum cantu, etiam in nocturna quiete*, lib. 28. cap. 22. Cuius rei, quamuis noster amicus, de re litteraria, vt qui optimè meritus, credat rationē non quærendam, sed esse anilem quandam veterum opinionem: tamen, quia de serpentum incātatione nonnulla in S.S. mentio est, *vt ostendam lib. seq.* videtur ratio diligenter inuestiganda.

In primis arbitror, distinguendum inter modos musicos, & susurros magicos, seu mala carmina: his nullam vim inesse naturalem, sed dæmonem ex pacto serpētes soporare, vrnas diffringere, & quæ talia facere: illis vim physicam inesse. Vt verò intelligamus, quę, & quāta insit, rursus distinguendum inter ea, quæ sensu prædita, & quæ sensus expertia. nam nihil dubito animalia sensu auditus præ-

A dita, musicis modis capi posse, & catenus admiserim, quę de miris musices effectibus adferūt prædicti poetæ, &, vt ipse ait, senilem recitans fabulam Martianus Capella libro de Musica. Nam quod Fabius Paulinus ea vult vlterius obtinere, non credo: Sed in ijs, quæ ad animantia aurita pertinent, verisimilia fateor, vt & in Eusebij verbis de laudibus Con

B stantini; quæ vero ad insensibilia, reijcula & redicula puto, vt de saxis, & siluis, &c. Et ideo argumento Plutarchi in Sympos. & Solini cap. 7. Polihist. quo ab Arionis delphine, ad Megarēses, vel Thebanos muros argumentantur, non assentior. capi carmine fera potuit, saxa non potuere. Nihilominus censet vir ille doctus, disputandi saltē (vt ait) gratia ostendi

C posse, hanc attractionem siluarum & saxorum veram fuisse: Sed postea fol. 184. protestatur, se quæ ad probādum affert omnia ex Platonicorum solùmodo mente asserere; nec assentiri, nisi quatenus cū sacrosanctæ Ecclesiæ sanctionibus consentiunt. Prudēter hoc, & caute, sibi: melius etiam alijs cauisset, si postquam poetarum illa, & Platonicorum deliria, tam di

D ligenter, & calide aliquot capitibus proposuerat; censuram singulis, seu antidotum ex Catholicæ Theologiæ apotheca apposuisset, ne phaleratis illis dictis minus eruditi decipiantur. Non fecit: quare nonnullū precium operæ futurum, si coner præstare, quod ab instituto nostro minime alienum arbitror: strictim tamen, & indicando, quid in eius argumentis le

E ctori cauendum.

Primum c. 5. citat poetas, & quos citaui scriptores Ethnicos; quibus quatenus credendum, non repeto. Nec Nicolai Vicentini musici verba pertinent ad fabulosa illa de Amphione, & Orpheo; sed ad veros effectus, quos veteres memorarūt: nec

Steuchus Eugubinus in Psal.67. initio aliud adfert, quàm nudam fabulæ Threiciæ cōmemorationem. Hæc quod ad auctoritates ab eo citatas sufficient.

Cap.6. & 7. modos proponit omnino septem, quibus hæc mira Orpheus facere potuerit; quos priusquam discutiamus, illud mihi spero neminem fore qui non cōcedat: non qui probat fieri potuisse, eum contiB nuo id factum euincere. quid; qui se demonstraturum id pollicitus, ne probabiliter quidem (aut fallor magnopere) id fieri posse probauit, nisi vltima ratione, quæ ad musices vim nihil omnino facit. Et principio fundamentū locat omnium modorum, quod est huiusmodi. *mouetur cælum harmonia, & potissimum ipsi planetæ.* quid si cum Aristotele id negem? C nonne delebitur tota ædificij delineatio? agam benignius. esto, quid inm (hæc Harmonia, ipso Proclo, & Platonicis alijs testantibus, non est sensu corporeo perceptibilis, sed animo tantum ac mente; cuius qui saxa, & arbores expertes esse neget, cautes ipse sit profecto, & caudex. Deinde, ait, *inferiora omnia subiecta esse planetis, & à stellis vim accipere.* Quod, quia nimis indefinitè, D & vniuersim dictum, certè negamus. probat experimento florum, & herbarum; quæ ad lunæ incrementa & solis conuersiones mutantur, mouentur, crescunt, marcescunt; animalium quoque quæ siderum naturas sequuntur; & lapidum, quorum eadem lex est, vt Heliotropij qui solem imitatur, Selenitis qui lunam, E Helioselini qui vtrumque sidus, magnetis qui cynosuræ. Quæ tamen omnia dicimus ad occultas quasdā qualitates, ijs rebus insitas, referenda: nam si non pēdet hoc a peculiari natura lapidum, animalium, fruticum horum; si hoc totum oritur a subie-

A ctione illa inferiorum corporum ad stellas; cur non cæteræ herbæ, animalia, lapides idem perpetiuntur? sed pergit, & admirandos sympathiæ & antipathiæ memorat effectus & contendit eos inde nasci, quòd omnes res naturales a stellarum radijs illis dicatis, peculiari charactere virtutis earum participe insigniantur, & superiora corpora in hæc inferiora B vires suas infundant: cogor repetere nonnulla ex capitulo tertio, quæstione prima, & leuiter iterum delibare. fateor cælorum orbes, & astra nonnihil influere virium in res inferiores, sed non quiduis promiscue cuiuis, verùm pro natura substantiæ, siue essentiæ cuiusque rei, apte & diuersimode, & præterea pro dispositione quoque qualitatum, & condi- C tione singulorum indiniduorum. Sic enim, non adamas, sed magnes cōuertitur; non ad Orientis viciniora signa, sed ad Arcton. Si cynosura influit in magnetem quia inferior; cur non in ferrum, plumbum, aut alios lapides? Deinde multo præstantioris est efficaciç, vim attrahendi tribuere alteri: quam ipsum illud attrahere ad se, verbi gratia, efficacio- D re influxu indigeret cynosura, ad dādum magneti vim ferrum alliciendi, quàm ad attrahendum ipsum magnetem. Nec sequitur, magnes attrahit ferrū, & magnes attrahit a cynosura; ergo magnes vim ferrum attrahendi accepit influxu cynosuræ. Quæ potest esse tanta vis efficaciæ siderum, vt in res adeò differentes specie ac genere; ventos, fluuios, mōtes, E siluas, saxa, dæmones; musicum sonum faciant efficaciter hæc omnia imperio quodam operantem? quo pacto idem sonus vnius citharæ, tam diuersa potuit attrahere? frustra confugias ad sympathias, & antipathias: nam hæ non defluunt ex sideribus, non depluuntur ab orbibus cælestibus,

bus,sed ipsas rerum differentias,& specificas formas consequuntur. At quę de peculiari illo charactere astrorum Platonici iactitant; ea Theologi (hoc est Philosophi Christiani) vt commentitia, & de superstitione vehementer suspecta, iampridem exploserunt. Nos ergo iubeamus illa valere, quia Catholici sumus, quia superstitionem detestamur. Quæ addit, maioris momenti non sunt. Nec enim *naturalis Magia*, cum *vult summis infima inesse, & in imis latere summa*; tam confusum chaos voluit inducere, vt cunctis imis omnia summa, & cuncta ima summis omnibus velit inesse, sed quædam quibusdam: nempe ijs, quorum formæ specificæ idoneæ sunt, ad summorum influxus recipiendos: quæ conditio insensibilibus istis deest. Vnus est ac solus Deus; in quo vno cætera omnia excellenti quadam eminentique sunt dignitate: ipse solus est harmonia sui, & vniuersi, & hoc sensu solummodo verum est, ἁρμονίζει συνέχειν τὸ πᾶν, harmoniam vniuersa continere: quia videlicet Deus omnia in nnmero, pondere, & mensura disposuit. Quod vlterius Anton. Mizaldus tetenderit libro de harmonia cœli & terræ, factum ab eo, nec piè, nec philosophicè. Quod Macrobius asserit, *Musica capi omne quod viuit*: id si de musica soni corporei, & veri loquimur; non nisi de illis creaturis verum est, quæ sensu auditus vere prædita sunt: si de musica capias metaphorica, vel imaginaria, aut speculatiua illa, quę in nuda quadam proportione quantitatiua posita est; nihil ad Dionysium, quod aiunt: nam saxa, & siluas talis musica, non nisi imaginariè, & metaphoricè duxerit. *Mundi anima quadam, animari & viuere quæcumque in mundo sunt*, est merum figmentum gentilium philosophorum, in Theologorum scho-

A lis iampridem damnatum: cum nulla sit mundi anima segregata a formis substantialibus rerum singularum. Si saxa viua sunt, vt voluere post Thaletam, & Timæum Philoponus libro primo de anima, & alij, & multis Paulinus capitulo sexto, nititur probare; viuunt anima propria, non communi; & propria, quali viuæ sunt arbores, vegetante dumta-
B xat, non sensitiua, nec aliud, vel Hippocratis libro de natura pueri, vel Plotini 4. Ennead. 4. argumentis probatur. Quale verò illud, & an Ecclesiæ tolerandum? *Stellas visu, & ratione preditas*, quod dicitur *fol. 198.* cuius dogmatis falsitas erronea doctissimè ab Espencęo libro de animationem cœlorum ante multos annos fuit demonstrata. *At lapides*
C *varij varie a stellarum radijs mouentur*: vt *selenites*, qui non solum figura, & coloribus lunam imitatur, sed etiam motu: illam enim vsque subsequitur, vel potius cum illa circumfertur, vt *magnes*, qui vim quoque motum alijs tradendi, & in alios transferendi accepit, vt *pa taura*, lapis ab Apollonio inuentus, qui cæteros ipse lapides trahit, vt *androda-*
D *mas*, qui argentum, æs, & ferrum, vt *lapis* ille *Cyzici* fugitiuus, quem Argonautæ pro anchora vsi ibi reliquerant, & Cyziceni è Pritæneo sæpè profugum plumbo fixerunt, vt *automata* varia Boetij, & aliorum, quæ motum hunc accepere a radijs siderum, sese in loca, & corpora ista inferiora penetrantium, & in ea agentium: sicut etiam obiecta imago
E *in speculare vitrum*, & *paries* in *vocem* reflectendam, & *ignis* in *sulphur*, atque escam. Hæc ille: quæ me a sententia nequeunt dimouere. Nā sine necessitate vlla hi radij constituuntur, quos alias refutauimus. *Automata* illa, cum sint artificiosa, ab artificio humano per certa quæ-

dam instrumenta mathematicis fulta proportionibus, tendiculis, rotulis, &c. vim acceperunt, non a stellis, & ab intrinseco, non extrinsecus patiebantur, & mouebantur: vt cernere est in illo Beato Francisco, & alijs nonnullis, quæ Serenissimus Archidux Austriæ, dux Styriæ, Carinthię, &cæt. Ferdinandus Caroli F. Ferdinandi N. maioribus suis religionis zelo, & virtute, dignissimus. possidet. *Ignis* agit in sulphur, & in escam, non in alia, quia alia carent dispositionibus ad subitā inflammationem requisitis. *Specula* reddunt imagines sola superficiei politura diaphana, & splendida æqualitate, per congruam incrustationem terminata. *Echo* sola vocis repercussione resultat, & hæc omnia promiscue obtinēt, quouis planeta, aut sidere dominante, Quod & in *magnete*, androdamante, pantaura, & alijs lapidibus deprehendas. Vnde patet non a cœlesti corpore, sed a propria (quod cogor sæpius repetere, quia aduersarij eadem sæpius inculcant) forma, & specie hanc vim hisce gemmis inditam cęlo nihil largiente, præter communem suum, & ordinarium influxum: atque ita selenites propter occultam aliquam qualitatem, a specifica differentia eius manantem, admirandas illas mutationes colorum, & motus edit, eo quod qualitas illa lunaribus qualitatibus amica quadā naturæ similitudine, & (vt sic loquar) amoris physici vinculo, colligetur. Nec mirum nos has qualitates explicare non posse: quia ipsi fontes earum, nempe differentiæ specificæ, nos latent. Ponendas tamen differentia specifica conuincit. Nam diuersa species diuersas dispositiones naturales requirit, & medicis experimento compertum est, quædam se totis, hoc differentiæ specificæ, seu formæ ratione; quædam non nisi

A vna aliqua qualitate ad certos effectus idonea reperiri, & quæ talia, illa quouis tempore vim illam apta nata sunt exercere, nec opus est expectare dum istud, vel illud astrū dominetur.

Vanitas commenti huius Platonici adhuc clarius elucescit, si modum ipsum, quem ex refutatis hisce argumentis eliciunt, pressius consideres: hunc ita expressum habes fol. centesimo nonagesimo septimo; Quem-
B admodum *ex certa herbarum, & vaporum commistione, & compositione, per artem medicam astronomicamque confecta, conflatur communis quædam forma velut harmonia, siderum muneribus, & quasi dote ornata; vt in theriaca, quæ mirificam habere vim existimatur, aduersus aduentantem senectutem, atque venenum, tri-*
C *bus in ea pariter consentientibus virtutibus, cœlesti scilicet, per artificium oportunæ admixtionis accersita; altera item cœlesti, sed partibus eius naturaliter insita: tertia demum elementari. Sic ex tonis, primo quidem ad siderum normam delectis, deinde ad eorumque exemplar, & conuenientiam inter se compositis; communis quasi quædam harmoniæ forma colli-*
D *gitur, & in ea cœlestis etiam vis suboritur: cœlesti illa huic similiter temperatæ respondenti harmoniæ, quæ virtus cœlitus deuocata, possit animos flectere, delenire, ad iram impellere, cohibereque.* | In quibus verbis congeriem quandam video falsarum suppositionum. I. Quod per astrologicas obseruationes vult theriacā, & cętera medicamenta componi, & admisce-
E ri, quęro quo tempore pharmacopęo sit astrorum iste situs considerandus? an herbarum legendarum, an miscendarum, an vtroque? si vtroque, annus Platonicus ille magnus est expectandus, & interea virtus herbarum emarcescet. Si legendarum, atqui quando miscebuntur, sors erit influxus

fluxus contrarius: si miscendarum; nō vno die, sed sæpè multis hęc commistio fit; deinde qui fieri potest, vt cùm tanta sit diuersitas: immò, & cōtrariæ quandoque qualitates herbarum miscendarum, vnus, & idem cęli influxus vno tempore, idē tribuat singulis, quod singula requirunt, & quod cōueniat vniuersis? Item communis illa forma, est chymæra tantū Platonica, & quoddam ens rationis, nusquam subsistens, vel existens: vt etiam prima illa vis cælestis dependens à certa dierum, & mensium, & annorum obseruatione superstitiosa. Hanc denique vim, volunt commisceri virtuti primæ cœlo deuocatæ (nonne videris, lector, tibi audire ritus magicos Numæ de Ioue Elicio; & similibus?) sed pergunt; ad deuocandum autem, esse necesse cognitionem conuenientiæ tonorum cum regulis; ad hanc cognitionem teste Ficino, tres regulas astronomos præscribere. Prima est indagare, quas in se vires habeat, & quos effectus ex se producat quælibet stella, sidus, & aspectus; & quæ horum quodque ferat, & quæ auferat: & in sonis atque verborum significationibus hęc cuncta inserenda; reijcere oportere, quæ auferant, & ea musicum detestari, probare, verò quæ ferant. Secunda est, considerare, quæ stella, cui loco, vel rei, vel homini maximè dominetur; & obseruare, qualibus passim sonis, atque cantibus illi homines vtantur, & ex quo genere harmoniæ quęlibet ex natura res sit constituta (id est qua proportione, & quomodo.) vt ipse similes quasdam musicus adhibeat, vna cum significationibus, quæ sideribus ijsdem studet exponere.

Tertia est regula, animaduertere situs aspectusque stellarum quotidianos, & sub his explorare, ad quales potissimum sermones, cantus, motus, A saltus, mores, actus incitari homines, & res singulæ ad quos effectus soleāt: vt similia pro virili in cantibus adhibeat, & imitetur cœlo simili placituris, similemque suscepturis influxum. Hactenus illi: quæ omnia nos, vt futilia, & magiæ vetitæ quædam tegmina, & inuolucra, reijcimus, capite 3. quęst. 1. & cap. 4. quęst. 1. &, quoad verba illa significantia, reijciemus B mox seq. quæstione. Prima regula illis falsis fundamentis innititur, & obseruationem exigit, cui adipiscendæ nullius hominis vita, sed nec cornicis sæcula, sufficiant, quæ etiam est in se incertissima. Secunda non est expers erroris, & hęresis, censentium astra hominibus dominari, de qua differemus (Deo dante) *libro tertio disputationum contra diuinationem* C *astrologicam*. Tertia, quoad res sensus expertes, cantu, aut voce mouendas, vt docui, ridicula, & indigna philosophis est censenda.

Cùm ergo talia sint Platonicorum fundamenta, non obscurum est aliquid videntibus, quàm solidè, & prudenter arenæ inædificentur septem illi modi, quibus capite 7. asserit, Orpheum verè, & reapse saxa, & D siluas, trahere cum animantibus ad citharæ modulos potuisse: Sed qui isti modi?

Primus est id fieri potuisse vi ipsa musices cœlorum, vt dixi, influxum eliciente, deducente, attrahente. Hic modus nititur duabus falsis hypothesibus: scilicet, esse quandam mundi animam, harmonicis numeris compositam, res singulas perua- E dentem, quæ musico concentu delectetur, item cœlum, & sidera esse animata anima rationis compote, & quæ ira conciteur, & voce sonora demulceatur. Quæ cuncta à Theologis improbari, ipsemet Paulinus fatetur.

Secūdus est, hac virtute prędītū esse cantum,

cantum, non soni tantùm ratione, sed ex occulta quoque vi verborum, qua cęlestem illam vim detrahi de superna sede posse censent; & confirmant prodigij plenis verborum alijs effectibus, quæ omnia prudenter Paulinus ex Theologorum præscripto ad dæmonum fraudes referenda non diffitetur fol. 204. & 206.

A

Tertius est dependēs ex illa astrologica obseruatione; cui Ptolomæus, & Albumazar, & similes plurimum tribuere: hunc quoque Paulinus fol. 207. Magicæ annumerat; addere debuit, illicitæ, & dæmoniacæ, ne quis de naturali accipiat.

B

Quartus inde petitur, quòd proportiones numerorum vim habeant similem figuris: figurarum verò certis lineis, & punctis conformatarum admiranda sit efficacia: & quia lyra Orphei, ad cęlestis lyræ figuram fuerit conformata. Sed hanc rationem, & Platonicorum de figurarum virtute deliramentum, merito Paulinus, cum Theologis, nugas & somnia esse credit, & addit Concilijs ac Pontificum decretis essa prohibitum huiusmodi studium. Ego refutaui d. c. 1. q. 4.

C

Quintus modus, est petitus à vi quadam eximia naturæ, qua id soli Orpheo, vel cum paucis, erat concessum; per quandam sympathiæ rationem ille cum rebus omnibus, per quasdam indiuiduas conditiones ad hoc aptas, inditam: vt videmus rebus innumeris à natura quasdam virtutes mirificas insitas, quarum plurima exempla idem accumulat Paulinus à fol. 210. sed miscet vera falsis, comperta incompertis: ijs quæ in S. S. legimus, quæ apud poetas leguntur, & quæ diuino facta miraculo, ijs quæ naturali vi perficiuntur. Quid enim cum natura commune robori Samsonis? aut quæ virtus illa naturalis comæ vel capillis insita? nec vlla vi naturali Franciæ Reges strumam sanant contactu: nec asina Balaam loquens, nec campana Vililłæ, nec pisciculi cœnobij Mauriciani, inter naturę admiranda debuerunt numerari: nec verisimile est Orpheo vim illam attractiuam lapidum ac siluarum à natura datam. Nam exemplorum, quæ physica ratione constant, & ab eo referuntur, omnia sic vim exserunt in vnius tantum speciei materiam, vt in alterius nihil tale queant. Magnes ferrum attrahit, non auri minorem molem, Tētiritas crocodili fugiunt, non aspides aut hippopotami. lupini tergoris tympanum in agninæ pellis tympanum valet, non in vitulinæ. Galli cantum formidat leo, non vulpes, & sic de cæteris dicendum. At Orpheum censent isti vim habuisse deducendi cantu non tantùm quercus, sed omnes omninò species arboreas, nec arbores tantùm, sed & qualiacunque saxa, & marmora, rupes ipsas, & vastos montes, Ossam, Rhodopen, &c. animalia quoque, non docilia modò, vt sunt elephas, ac delphin, & cerui: sed feras maximè efferas ac stolidas cuiusque speciei.

D

Sextus modus tradit admixtionem artificiosam, & naturalem elementorum. Verùm hæc etsi mirifica quandoque perficiat, in quæstione tamen, de qua nunc agimus, est superflua. Nam hic nulla naturalis elementorum admixtio interuenit; sed nuda per sonum citharæ aeris verberatio, quę res inanimas non potest attrahere, nec sensus auriū expertia demulcere. Naturalis elementorum in cantu admixtionis nihil reperio: sed solam illam imaginosam triplicis generis virium commixtionem, quam esse nullam ostendi.

E

Septimus, est vis attractiua quædam fascinatrix seu magica: quam cùm Plotinus d. libr. 4. fieri velit, vel

ex

ex occultis quibusdam qualitatibus rerum, vel figuris, vel cantu, vel desiderio seu imaginatione; secundum, & tertium modum iam reiecimus: quartum quoque, qua tribuit imaginationi virtutem efficacem in longè ab imaginante distantia: sed & primum refutaui, ostendens nullam dari posse physicam qualitatem occultam, quæ in tam diuersæ speciei, imò & generis res simul eodem modo queat operari, cùm id eam sit necesse facere per modum causæ, non primæ seu vniuersalis, sed secundariæ, & particularis. Nec enim vlla qualitas inest singularis vlli rei singulari, qua singularis est, quin ad dispositiones indiuiduas pertineat, & ab ipsis dimanet; & proinde non nisi effectum particularem, & sibi proportionatum potest producere.

Restat ergo, *illa quæ de inanimatorum attractione feruntur, esse vel fabulosa, vel dæmoniacæ operationis*, vt verissime iudicauit Pausanias lib. 6. Nam Orpheum magum insignem fuisse, memini me apud Suidam legere.

Addamus musices effectum alium mirabilem. *Tarantulam* vocant, insectum ab vrbe Tarento Apuliæ, vbi frequens; eius duo sunt genera, quæ videntur Bustamantius *in libro de animantibus sacræ scripturæ*, & alij, nõ satis discernere. *Vnum est* ex genere lacertarum, quod stellio vocari potest, *Salmanquesam* vocant Hispani, de quo non loquimur modò: alterum est ex genere araneorum, seu phalangiorum, Hispaniæ (quod sciam) ignotum, huic peculiare est, quod ex Matthiolo in Dioscoridem lib. 2. c. 57. referum. Vagatur æstate in campis, & proserpit ex terræ cauernulis, & icit messores, quorum cura ocreis non munita, icti alij perpetuò canunt, alij rident, alij plorant, alij saltant, alij clamitant, alij dormiunt, alij vigilijs

A afficiuntur, alij vomitionibus laborant, alij sudant, alij tremebundi fiunt, alij pauoribus infestantur; alij alia patiuntur incommoda, fiuntque phreneticis, lymphaticis, ac maniacis similes. *Sed mirum* (addit Matthiolus) *certe, quàm facile huiusce veneni vis musica muceatur. Quandoquidem, vt equidem attestari possum, auditis lyricis instrumentis, vel tibiarum sono, primo statim occursu à lan-*

B *guoribus cessant, & in medium tripudiare, & saltare incipiunt, tamque diu rem prosequũtur, ac si sani essent, & nullo vnquam tenerentur dolore, quod si eueniat, vt tibicines tantillum conquiescant, ac interponant, nõ multo post tempore in terram concidunt, & ad pristinos redeunt languores, nisi tamdiu indeficiente sonitu saliant,*

C *atque tripudient, donec veneni virus partim insensibiliter per cutis meatus, partim per sudorem exeat, & discutiatur. Ob id igitur tibicines stipendio conducuntur, alternatimque mutantur, vt absque vlla sonitus intermissione, tamdiu tripudient demorsi, quousque penitus curati: cum tamen dum hæc aguntur, sint, qui antidotis eos corroborent, nimirum the-*

D *riaca, mithridatico, ac alijs, quæ venenosorum morsibus aduersantur.*] Hæc ille, quibus addendum videri musicam iuuare, quia melancholicos, & lymphaticos affectus venenum illud infert, si ad hoc aptum nacta humorem corporis, & ideò musica: quod S.S. profitetur, lætitiam in animo gignente, pellitur noxa contraria. Confirmatur: quia non quiuis moduli

E quibusuis admorsis, sed certi certis prosunt. Vnde natum, vt quidam hoc non perpendentes; qui in eos inciderant, quibus congrua modulatio non adhibebatur, hanc experientiam ausi fuerint negare, lippis, & tonsoribus notissimam. Audiui, qui adderent; si quæ pupugerat tarantula,

etiam

etiam alio in loco, moreretur, confestim morbo liberari ictum ab ea: quod si verum, admirandum sanè est huius veneni miraculum: de cuius causa mihi non liquet. quæ enim dependent a veneni tam remoti à sua matrice, seu fonte? aut quæ hæc operatio in tam distans?

QVÆSTIO III.

[An verbis, & incantationibus vis insit morbos sanandi, aut maléfica perficiendi?

lib. 1. & 5. contra Celsum. Serenus lib. de remed. Aetius li. 8. c. 5. Octauianus in Euporistis. Marcel. & Trallianus passim. lib. 28. c. 2. Picus in Positione. Magicis, Ficin. li. de vita studio sor. Pompona. &c. ex I.C. etiã Grillãd. de sortileg. q. 8. & Pet. de Loyer. li. 1. de spect. c. vlt. & li. 4. c. 4. et Aug. Thuanus in Parabata vincto. dicẽs, Verbis medentur morbis corporis, &c. quod sanè erroneum est.

Videtur Origenes non immunis ab hoc errore, quem secuti quidam medici valdè superstitiosi. Q. Serenus, et Aetius, & alij. conatur Trallianus etiam Galeno ascribere: consentiunt Arabes ferè omnes Cabalistę, & recentiores Iudęi; Magi quoque omnes, cum Agrippa, & Paracelso: Plinius, & cum eo recentiores quidam, qui Platoni nimis addicti. Item Cabalistæ quarti ordinis. Nam vt hoc obiter dicam, tot eorum sunt ordines. primus eorum qui sequuntur traditionem R. Rambani super Genesim, de quinquaginta portis intelligentiæ. Secundus: qui sequuntur Abraham à veneris, qui in libro suo de creatione mundi ponit triginta duas semitas sapientiæ, quas amplexi R. Isaac, & Iacob Cohen. In his duobus nihil deprehendo magicum, sed solas nugas. Tertius ordo fuit ponentium decem enumerationes, *Nezer Zephiroth*, vt Ioseph Castiliensis in sua Isagoge, Ioseph filius Carnicol in libro portarum iustitiæ, & Paulus Ritius in Porta lucis: hi incipiunt viam sternere superstitioni. Quarti ordinis sunt, qui constitnunt plura principia, nam quinquaginta
A portis addunt, litteras 22. alphabeti, & sic faciunt numerum 72. quem vocant SEMHAMAPHORES, nomen expositorium Dei, & dicunt esse numerum LXXII. Angelorum præsidium orbis, & per quos inuocatos edantur miracula ab hominibus, hanc docuere Ioseph Carnirof. & Recanath, & alij. Hæc est Cabala merè blasphema, & magi-
B ca. Verum hi omnes diuersis fundamentis nituntur. Quidam impiè negant curandum, hisce rebus dæmonum opera interueniat, nec ne (vt Paracelsus) qui proinde satis indicant ea naturaliter non perfici: & hoc dicere hæreticum est. Alij (vt quos citaui medici, & Plinius) solis adhærent experimentis, & quæ fieri vident, leniter nimis il-
C lis ipsis, quæ cernunt adhiberi, medijs asscribunt, de ijs, quæ non vident nihil cogitantes. Platonici quoque Physiologiæ minus addicti, Magicis autem nugis nimis creduli: facilè pro naturalibus superstitiosa multa receperunt, contra hos omnes hanc statuimus, Conclusionem, *Nulla vocabula vim habent naturalem vulnera, vel morbos sa-*
D *nandi, vel noxas alias depellendi.*]

Nisi qui illos velit excusare dicẽdo, loqui de verbis, vt sunt pacto? nixa: sed hoc foret impropriè vim verbis tribuere quæ non ex ijs, sed ex pacto conuento, & quidem per dæmonem.

תורה קנאה Num. 5.

Dixi, *Nulla* (negans de quouis verborum genere) siue ore prolata, siue scripto comprehensa: siue sola, & incomplexa (vt vocant) siue complexa, & in propositionem, vel orationem aliquam versu, aut prosa relata: siue significatiua, siue nihil significantia: siue Hebræa, si-
E ue alterius linguæ: siue dicta cum sibilo, aut afflatu, siue aliter, quomodocunque, absente, vel præsente ægro.

Dixi, *Vim naturalem*, quia Zelotypiæ illa adiuratio, & lex TORATH KINA, quicquid habeat efficacitatis, de sursum habeat: ferè sicut hodiè, preces

preces Ecclesiasticæ, formulæ Sacramentorum, & Sacramentalium, & exorcismi, vim habent supernaturalem ex Dei institutione, vel gratioso concurrendi modo: qua de re non est nostri instituti nunc disserere. Nec enim (quod pro tota hac materia notandum) nunc agimus de opere naturali, vt opponitur operi animali, vel operi libero, vel operi violento, sed vt opponitur operi artificiali, vel etiam operi supernaturali. Deus ad huius vniuersi perfectionem primò statuit quendam *ordinem naturæ*, dum rebus singulis largitus est naturam suam atque essentiam peculiarem, & singulis dedit proprias huic naturæ congruentes operationes: quæ vocantur *operationes naturales*, quia naturæ suppositi sunt conuenientes. Deinde Deus addidit alium *ordinem supernaturalem*, qui potest diuidi in duas species, prima *est ordo gratiæ seu miraculosus*, (pro ijsdem enim hæc duo nunc sumo) ad quem ordinem pertinent quædam operationes, quæ vires hominum, & Angelorum omnium exsuperant: quarum operationum principium non est rei singularis natura, sed ipsa illa Dei gratia, voluntas absoluta, & omnipotentia: hæ dicuntur *operationes gratiæ, & supernaturales* strictè sumpta voce, item *operationes miraculosæ*. Altera est, *ordo prodigiosus*, qui ordo reipsa non excedit terminos naturalis ordinis, sed tantùm dicitur excedere ratione modi, quem vel omnes homines, vel plerique ignorant: & ideo solemus eum quoque vocare supernaturalem, largè accepto vocabulo, clarius autem ac significantius vocatur ordo *præternaturalis*: ad quem referuntur multæ mirificæ operationes factæ per bonos, vel malos Angelos motu locali, vel subita naturalium agentium applicatione. Quoniam

A verò in his, effectus naturæ rerum secundùm essentiam non repugnat, nec modus operandi vires angelicas exsuperat: ideò tales effectus potius sunt naturales latè sumpta voce, quā supernaturales: aut miraculosi propriè loquendo: & præternaturales, quàm contrarij naturæ aut violenti: quia tamen vulgò censentur ordinem naturæ superare, ideò solent supernaturalibus annumerari, sed B propriè ac presse preternaturales, aut miri, aut prodigiosi, debent vocari. Tres ergo Deus ordines statuit, naturalem, miraculosum, & prodigiosum: seu, si duos malis, naturalem, & supernaturalem. His alium adiunxit ordinem homo, nempe *Rerum artificialium*: quando res naturales fini à se intento accōmodans, & applicans, C diuersas rebus formas indidit: quas illis natura non tribuisset, nisi industria humani intellectus ad laborasset. Nunquam tamen potest humana industria quicquam efficere, quod rerum naturę repugnet: quare naturali ordini accedit iste artificialis, non verò eum destruit, & subseruit potius quàm transcendit: & naturale, in hac & cæteris hoc tractatu quæstionibus D primo tantùm illo modo sumimus: vt tres illos alios ordines excludamus: artificialem, prodigiosum, & miraculosum.

Notandum præterea, naturalem effectum à natura non produci, nisi motu vel mutatione, sanitas autem mutatione fiat necesse est, mutatio non contingit, sine qualitatum actiuarum virtute actiuæ qualitates ad E operandum exigunt subiectum aptum, & idoneè ad agendum præparatum.

Ex hoc fundamento contra cunctas aduersariorum machinas validè consurgit conclusio, quæ fuit omnium Patrum: excepto fortassis Origene: D. Thomæ, Gersonis, & Theo-

logorum cunctorum (quod sciam:) Vlpiani etiam I.C. negantis incantationes medicinis annumerandas. fuit medicorum, & philosophorum sanniorum.

Vt auctoritate, sic & ratione prævalemus. Ita enim ratiocinamur. Verba nullam vim, neque artificialem, neque naturalem, neque supernaturalem habent, ad huiusmodi effectus. de vi artificiali, nemo vnquam B vel suspicatus fuit. Supernaturalis si fore gratiæ, aut miraculi foret: hoc autem dici nequit. quia Deus nihil tale promisit, nec Ecclesiæ reuelauit; quale Magi iactant: nec iuuat Deus Magicas incantationes: nec in Beelzebub sic operatur, ne gloriam illi suam ea mensura communicet, qua solet Angelis, & Beatis. Vnde apparet, quàm incautè nuperus ille Homeri interpres Spondanus soleat repetere illud axioma: *Dei bonitatis esse, ad eiusque gloriam pertinere, tam* [illegible] *effectiones creaturæ, nempe dæmoni, concessisse:* Sed Caluinianus erat, cùm illa iuuenis scriberet: maturior ætate, cùm resipuit, & ad Catholicos rediit, numquam hoc effutiisset. Si supernaturalis ista vis non est: non restat, vt sit prodigiosa, vel naturalis. Si prodigiosa: non fit ministerio bonorum Angelorum: quia (vt postea docebo) hi se non immiscent Magicis operationibus: ergo ministerio malorum Angelorum. quod negant aduersarij quidam, sed vim argumenti nequeunt euadere: fatentur alij, & ideò coguntur etiam fateri vim verbis nullam inesse.

Denique nullam verba hæc vim habent naturalem. quia verba si scripta: sunt quid mortuum, & omnis energiæ expers: quæ si quam vim habent, ab atramenti vel chartæ, cui inscripta sunt, temperamento vim illam accipiat oportet. & proindè sua, propriaque vi non operantur. Ore

A verò prolata verba, vim tantùm habent contactu aerem ferendi, vt & animalium, reliquorumque inanimorum soni. Sed sonus tactum non magis valet immutare, quàm color auditum, vel dulcedo visum, quia non sunt sensuum istorum obiecta. Quare cùm ad sanationem corporis necesse sit, sensum tactus immutari: fateantur oportet, sanationi B morborum solam verborum prolationem, vel scriptionem nihil conferre.

Respondet, Pomponatius, verbis primò, & per se duntaxat auditum, affectionibus, deinde animi immutatis per accidens tactum quoque immutari. *Sicut videmus* (ait) *fieri ab oratoribus facultate Rhetoricæ, & à peritis musicis vi harmoniæ.*]

C Sed contra: Oratores non verbis nudis, verùm pondere sententiarum, & rationum momentis persuadent: si nuda tantùm, barbaraque, & nihil significantia, vel parum apta permouendis animis, aut vesana, & ridicula, vt sunt incantatorum verba, proponerent: numquam animos concitarent. In musicis, ipsa concentus suauitas, & harmonica mo- D dulatio distrahit animum à doloris cogitatione, & ad lætitiam prouocans lenit, & contemperat humores: cui, quid simile in horrificis, ac stridulis sibilis, atque susurris magorum?

Vidit etiam Pomponatius hic se operam lusisse: quare ad sacram confugit anchoram; hæc contingere propter fidem vehementem incan- E tatoris, & incantanti. Hæc dicens causam præuaricaris (Pomponati) & vim verbis omnem detrahis. si totum illud credulitas operatur? quam tu fidem nuncupas; quæro qualis ista fides? non dices opinor supernaturalem? sic enim vocare superstitionem, atque perfidiam, prorsus

I. ... D. de extraord. cognit.

Hippocr. li. de sacro morb. Galen. li. 6. & 10. simpli. medi. Fernelij de abdit. rer. causis lib. 2. c. de cur. sup. nat. Beniuen. lib. de abd. morb. caus. Ioan. Lāgij epis. 33. Franc. Valesij de sacra Philosoph. c. 3 Auger. Fer. rer. libr. 2. metho. ca. 11. Scalig. libr. 16. de subtil. cap. 349. Coudronch. li. 2. de morb. venef. ca. 5. BoKelij li. de philtris ca. 1.

Theoph. libro 9. de Hist. plat. Plutarchi in vita Periclis, Rab. Maymō li. 1. perplex. c. 72. Leon. Vairi li. 12. de Fascin. c. 11. Ant. Mirā. li. 26 de sing. certam. Greuini lib. 1. de venen. In Odyss. ingens de Lyanthropis.

ſus impium, & perfidum. dices ergo naturalem, ſiue humanam. euge, habes tuæ cauſæ fauentem Ferrerium, qui fiduciam hanc etiam ab adſtantibus exigit. ridiculè. quaſi poſſit imaginatio, vel adſtantium, vel ipſius incantatoris, quicquam operari in ægroti imaginationem, corpus, vel animam. Ipſius ægri credulitas confidentis ſe iuuari poſſe ab ea re, quæ nullam iuuandi vim habet naturalem, tam vehemens eſſe poſſet, vt humorum inducat alterationem, vnde ſanitas ſubſequeretur, vt bene Galenus, ſi tamē ipſe auctor libri de Incantationibus, ſed eo caſu ſanitas verbis dumtaxat adſcribenda, vt occaſioni cuidam, non vt cauſæ.

Loco citato.

Refutatū id. ſupr. c. proxim.

Simili modo ſinceræ, & rectę philoſophiæ repugnant, ſententia Origenis libro primo, & quinto contra Celſum, nomina in vna lingua producere effectus, quos nequeant in aliā tranſlata, & ſententia Pici in concluſionibus Cabaliſticis (quem optimè refellit Petrus Ciruelus Darocenſis in quæſtione de Cabala, & Magia Iudæorum, quæ eſt vltima inter eius Paradoxas quæſtiones barbara, & nihil ſignificantia nomina plus habere efficacitatis: ea quoque quæ Gregorius Toloſanus tradidit: cum de Hiſtrionibus, & poetis dicta, ad excantatores accommodat, quod eorum verba, tum demum rata ſint, & efficacia, cum animo intento, & obfirmato ea proferunt. non enim iſti perſuadendo, & affectiones concitando operantur, vt illi.

Libro 19. Syntax. c. 8.

Videte nunc friuola & impia Magices patrocinia, & quibus ſuperędificat, vana fundamenta: quæ Cabaliſticę tamen inſanię amatoribus mirificè placuerunt. Aſſerunt primò litteris, & ſyllabis quādam eſſe cum cœleſtibus corporibus, & mentibus

A ſympathiæ connexionem, quod tamen non probant vlla ratione, ac ne traditione quidem: nec poſſet probari, niſi illorum teſtimonio, quibus id a dæmonibus foret reuelatum, dæmones autem ſunt mendaciſſimi, numquam ſpontè verum dicturi, nec a magis, vt verum promant, compelli poſſūnt, id nunc ſuppono, inferius probaturus.

B Secundò dicunt verba illa maioris natura ſua efficaciæ eſſe, quæ ſunt orta a lingua digniore, & a ſanctiore dignitate inſtituta, & quæ res ſanctiores ſignificant: qua in re mirè nugatus deprehenditur Lauren. Ananias. Hoc diabolus commentus, vt ſanctiſſimis quibuſque rebus facilius, & libentius myſtas ſuos faciat abuti. C Sed refellitur, quia nec rei ſanctæ ſignificatio, nec linguæ dignitas, nec probitas hominis inſtituentis, vllam qualitatem phyſicam operatiuā poſſunt vocabulis imprimere. Deus etiam formulis Magorum nihil gratiæ, vel virtutis promiſit, nec elargitur, quomodo ſit Deus ſibi contrarius? quomodo approbet artes, quas ipſe vetuit? denique talia aſſerere D blaſphemum, & erroneum eſſe Pariſienſis facultas Theologica iampridem definiuit articulo 9. & 10. de Magia.

Lib. 3. de natur. dæmon. f. 59.

Tertiò ſomniant, nomina propria radios quoſdam eſſe rerum, quas ſignificant, & in ipſis nominibus quaſi vitam quandam latere. Quid dignum Anticyris, ſi non illud? Quicquid enim Platonici dicant, nomi- E na ſunt hominum arbitratu indita. Nomina quoque, nec ſunt ſubſtantiæ corporeæ, aut ſpirituales, nec ſunt accidentia inhærentia ſubiecto: quare vitam in ſe habere non poſſunt: adueniunt quoque, ſeu induuntur rebus, quas ſignificant, atque denominant, extrinſecus planè: quare

nec emanentes a rebus radij dicendi. Multa quoque sunt nomina nihil significantia: multa quid aliud a rei natura significantia: quin & ipsa illa, quæ naturam rei significant (qualia putantur quæ creaturis Adamus imposuit, hæc nullum potuerunt a naturis rerũ influxum recipere: quia res corporeæ naturaliter nihil efficere possunt in id quod corporis expers est, vt sunt nomina.

Genes. 2. v. 20.

Obijciunt nobis, Deum ipsum rebus nomina indidisse. Probant, quia scriptum sit, *Omnibus ijs nomina vocat*, & alibi: *gaudete, quia nomina vestra scripta sunt in cælis.*] *Respondeo* Deum quidem nosse cunctarum rerum, singulorum etiam Angelorum, & stellarum (de quibus eo loco agit propheta) naturas proprias, & sic ea, cum lubet, proprijs nominibus, hoc est conuenientibus earum naturæ, vocare posse, sed ea nomina mortalibus incognita sunt, nec magis reuelata. deinde præsens positum pro futuro, *vocabit*; vt patet ex Hebræo vocabulo, quod futuri est temporis. Prior ergo locus nihil iuuat hos argutatores. multò minus posterior: nihil enim aliud est nomina discipulorum in cęlo scripta esse, quàm esse in amicorum Dei relata album, quod alibi dicitur inscripta esse libro vitæ, quod siue accipias secundum æternam Dei prædestinationem, quæ mutari nequit; siue secundum præsentem iustitiam, quæ mutationi obnoxia; certè id homines impij parum reuerenter ad inditita nomina, quibus ab hominibus discipuli compellabantur, audent transferre, quid magnopere gaudendum illis, ob communem sibi nominationem cum cæteris hominibus, brutis etiam & vrticis, quorum nomen non minus Deo notum erat, qui nouit omnia?

Psal. 146. vers. 4. Luc. 20. vers. 19.

Hinc tamen illi inferunt, voces significatiuas primario, per influxum cœlestem, significare; secundariò, tãtum per hominum impositionem, & quia in significatiuis nominibus vtrumque concurrit, in non significatiuis alterum tantum; ideo plus virium habere nomina significatiua. Quod imprimis alij pernegant, qui non significatiuis amplius deferunt. Equidem lubet ab his omnibus quęrere: num necesse non sit quemlibet influxum cęlestium orbium per traduces qualitates in subiectũ, tam remotum influere: ipsis influentijs recipiẽdis aptum, & accommodatum? deinde, num res incorporeæ, vt sunt nomina, sint subiectum idoneum recipiẽdis qualitatibus corporeis? quorum, vt prius nequit negari, ita posterius nequit affirmari. Nihil ergo tribuit energiæ primus ille influxus cœlestis. Impositio quoque humana, cum sit nuda, & merè arbitraria denominatio, quid queat influere, nec Argus videat, quem ferũt fuisse oculatissimum.

Quartum delirium est, vim complexorum verborũ; (propositionum scilicet, & orationum) efficaciorem esse. Primò *quia veritas* (inquit archimagus) *in ipsa propositione contenta hic accedit, cuius veritatis vis maxima est, quãdo formula, seu carmen virtutis, ac operationis astri, seu numinis quod comprecamur, continet commemorationem.*] O Satan, Satan tibi quã perpetuo similis es? pergis hoc telo diuinos honores consequi. Nonne satis hoc indicant, quę mystes ille tuus, exempla petit; ex Hymnis Orphei, & Apulei scriptis, idololatriæ, plena? tum quia auctoritates illæ poetarum refertæ vanitatis: tum quia sensum, ac intellectum carminis astris ascribit: tum quia per hoc nomen, intelligit cacodæmones; quos astris, & singularum rerum speciebus Magica distribuit. Conatur etiam probare,

bare, quia qui integram orationis texturam promit, magis animo dictis intendit, quàm qui verbum vnum, atque alterum: quare vis quoque vehementior imaginationis concurrit, & spiritus copiosior in rem incantatam transit. Quæ vana sunt, nec empsitanda titiuillitio. Nec enim imaginatio extra imaginantem in res seiunctas vim habet vllam; nec spiritus vllus a loquente prodit, qui rem incantatam contingit: præter afflatum: afflatus autem facultas ad sanitatem nulla est, ad morbum, & noxam per contagium aliqua, vt docuimus.

Ex his manifestum fit, falsa quoque esse, quæ ex tam bellis axiomatibus infetunt corollaria. primo quod asserunt oportere, vt sic sanantes assient ægro, & ei vocabula quasi inhalent. 2. quamlibet huiusmodi incantationem præter ordinem solitum, & retrograde prolatam, aut scriptam, insolitos effectus gignere. 3. debere ea quæ magus vult impertrare, inscribi rei, quam vt instrumentum adhibet. exempli gratia, si tebella, vel pergameno, vel herbæ folijs vtatur, debere inscribere folio, membranæ vel tabellæ; ad quem id effectum faciar, cur cedo? an quod verba non satis efficacia per se prolata? an quod alioqui dæmon surdus, vt ea non audiat, vel quod scripta quàm audita melius intelligit? an quod ad memoriæ lapsum fulciẽdum opus hac industria? nihil horum in causa, sed vafer ille vanarum obseruationum multiplicatione, velut varijs retium plagugis, sic pluribus peccatis, miseros amat illaqueare. Legi exempla quæ Leon. Vairus collegit, sed in his omnibus pactum cum dæmone intercedens causa fuit effectionum. Vide infra libro 6. anacephalæos. monito. V.

li. 1. de Fascin. c. 5.

QVAESTIO IV.

De amuletis, & periaptis.

NOta Græcorum athletarum cõsuetudo, sed paucis; qui filacterijs vsi ad victoriã, ne niceterijs magicis superaret aduersarius. habes in antiquis glossis Iuuenalis Sat. 11. his verbis; rustici didicerunt luxuriam, & palæstris vti, & fracterijs (corr. philacterijs,) vt athletæ ad vincendum, & mox: nam & niceteria fillateria (item corr. philacteria) sunt, quæ ob victoriam fiebant, & de collo pendentia gestabantur.] Cunctis autem nota Romanorum gentilium cõsuetudo, qui soliti pueruhs de collo res turpiculas suspendere, Præfiscini, vt dicebant, nec fascinarentur, (vnde & Fascini nomen inter obscœna relatum) alia quoque amoleta succini, aut alterius materiæ cõtra morbos gestitabant quæ dicta amoleta, amolimenta, seruatoria, probra, quẽadmodum, & Grçcis sua fuere περίαπτα, περιάμματα, ἀποτρόπαια, ἀσάτευτα, καὶ φυλακτήρια malorum, vt putabant, auerruncatoria. Sic etiam prodesse sibi putabant Iudæi sua philacteria, seque per illa custodiri, ac præseruari a malis, perperam accipientes diuinum præceptum. Eundem errorem Catholicis, non hæreticus tantum VVierus, sed & qui Catholicus videtur ex scriptis, Remigius Lotharingus, impingit; hinc omnium periaptorum vsum temerè condemnantes ex Patribus non satis intellectus.

Exod. 13. Deut. 6. 8. Matt. 23. v. 5. vbi plura notaui in cõmen. li. 3. dęmonolat. c. 5.

Dico primi, *Amuleta huiusmodi, quæ collo dependent, vim nullã obtinẽt naturalem ratione verborũ, characterum, vel figura, vel constellationis, sed duntaxat ratione materiæ si qua huic*

antipa-

antipathia, vel Sympathia vis naturalis insit.) Hęc conclusio est Catholicorum omnium, & etiã gentilium, quos præcedẽti quęstione citauimus. probatur, quia physicæ ligaturæ facultas necesse est, vt a natura rei ipsius dependeat, quę nõ competit, nisi ratione materiæ, seu subiecti. Quare si quis effectus producatur, cuius causa nequit esse vis naturalis subiecti: effectus ille prodigiosus erit, & amuletũ superstitiosum, qualia multa congessit Costa Ben Lucas Iudæus [L. de ligaturis.] Lusitanus: Huc referendum, si figuram attendunt, quod Hispanicis pueris ex Gagate ad collum deligãt, manu in derisum, inserto intra digitos primores pollice, cõformata. *Higam* vocant.

Dico secundò; *Quando in ipsis verbis modo scriptionis, crucium numero, figura vel similibus spes non ponitur, pium & sanctum est, reuerentiæ causa Sanctorum reliquias, ceras agni Dei effigies, Euangelium S. Ioannis. Psalmum Dauidis, & similia Sacræ Scripturæ testimonia secum gestare collo appensa, sed effectus qui inde oritur, erit supernaturalis, Dei beneficentiæ adscribendus, Alijs autem ligaturis vti; quas vel vsus Ecclesiæ Catho. vel proborum medicorum ars non commendat, omnino est prohibitum.*

Quod ad reliquias, videtur non satis cautè locutus, insignis Doctor Theologus Ciruelus Darocensis lib. de superstit. capitulo quarto, parte 3. quando leuiculis fultus rationibus sacrarum reliquiarum ad collum gestationem improbare non veretur. Dissentit ille ab hæreticis. nam ipse vult reliquias Sanctorum in templis honorificè seruari, & adorari, sed non vult eas a priuatis collo appensas gestari; temerè reprehendens antiquam virorum valde sanctorum consuetudinem. Nonne Beata Helena cla-

A uorum CHRISTI vnum fræno equi, alium galeæ Constantini indidit? Nonne Beatus Antonius palmatam illam Anachoretæ Sancti Pauli, & ipsius Antonij tritum cum melote pallium exultans Athanasius tulit. Similia de Theodori Martyris puluere Nyssenus: de catena B. Petri magnus Gregorius. Sed in re nota non est immorandum.

B Conclusionis prior pars probatur, Ecclesiæ Catholicæ inueterato, & salutari more, nec non sententia Diui Thomæ. Maldon. Nauarr. Siluestri, [Tho. 2.2. q.96. art.4.] & aliorum ratio est, quia Sanctorum [Maldo. in] reliquias, ita semper maiores nostri [1.c.Ioan.] sunt venerati: Agni illi ad hoc a solo Pontif. Maximo quotannis benedicuntur: sacræ scripturæ testimonia, vt licet ore proferre, licet etiam de-
C scripta collo deferre, & narrat Leontius Episcopus Sanctum Simeonem Salum mulieri magæ amuletum in tabella conscripsisse; quo gestato illa non potuit amplius diuinare, nec magica amuleta facere. (Sur. 1. Iul.) nec vllus sanctorum patrum hoc vnquam improbauit. Nam Diuus Ba- [Homil. in] silius damnat περιάμματα characteri- [Ps.45.] bus (*nempe magicis*) insignita. In- [Homil.34. in Matth.]
D certus auctor in Matth. qui exstat inter Chrysostomi opera inuehitur in duo nequam genera hominum: primum, qui ex huiusmodi, ad collum suspensis ipsi sanctiores volebant videri, vt Pharisęi olim: secundum qui ex eadem superbia, quæ ad collum alij suspenderent, ipsi de capillis, vel vestimentis suis largiebantur. Ipse Diuus Chrysostomus mulierculas il- [In Matth.]
E las reprehendit, vel quod non recta, [hom.73.] sed Pharisaica, id intentione facerẽt, vel quod, per opinionis errorem, non a Dei gratia miraculosum auxilium, sed ab ipsa materia, vel forma scripturæ, id præstolarentur, vt faciunt hodie, qui dicunt debere esse scriptum Euangelium in membrana virginea,

vel literis, vel lineis miniatis, & cætera. Sanè Chrysostomus eadem id mente reprehendit, qua Diuus Hieronymus, qui satis indicat, Pharisaicam illam superstitionem præsidium ab ipsis pittaciolis, non desuper a Custode Israel, Deo Sabaoth, exspectante, se reprehendere: item quod quæ extrinsecus gerebāt, eorum cultum, & obseruantiam intrinsecam, quæ præcipua, negligebant. Denique in vita Sancti Antonini infestationem quandam dæmonum, cum preces quasdam membranulæ inscripsisset, & in cubiculo ante Deiparæ Virginis imaginem affigi iussisset, legimus dissolutam. (Surius tom.3. fol. 34.) Auctoritas Diui Gregorij Papæ, idem probat epist. ad Theodelineam quem iure suo, idest, Caluinistico, carpit Ios. Scaliger in Elencho c.8. verba D. Hieronymi contra mentem eius detorquens. Sed bene, quod ouillum lanitium iam deponere Scaliger incœpit.

In d. c. 23. Matth.

Posterior pars conclusionis probatur canonibus, qui anathema fulminant in eos, qui philacterijs (hoc est conseruatorijs) vtuntur, & si clerici ea faciant, iubent eos Ecclesijs eijci. Can.1. & 4. 26. quæstione quinta. qui canones quomodo sint intelligendi, & de quo genere philacteriorum loquantur, petendum ex alio canone, nempe vlt. eiusdem quæstionis, vbi inter cætera in hunc modum scribit Beatus Isidorus: *ad hæc pertinent ligaturæ exsecrabilium remediorum, quæ ars commendat medicorum, sed in præcantationibus, seu in characteribus suspendendis, atque ligandis: in quibus omnibus ars dæmonū est quadam pestifera societate hominum, & Angelorum malorum, exorta*) quæ sumpsit a D. Augustino libro secundo de doctrina Christiana. idem alibi confirmat D. Augustinus his verbis: *Fingunt spiritus maligni vmbras quasdam honoris sibimetipsis, vt sic decipiant eos, qui sequuntur Christum. Vsque adeo, fratres mei, vt illi ipsi, qui seducunt per ligaturas, per præcantationes, per machinamenta inimici, misceant præcantationibus suis nomen Christi, quia iam non possunt seducere Christianos, vt dent venenum, addant mellis aliquantum.*) Chrysostomus homilia vigesimaquinta, ad P. Antiochen. *Quid ve ò diceret aliquis de his, qui carminibus, & ligaturis vtuntur: & de circumligantibus aurea Alexandri Macedonis numismata capiti, vel pedibus? Dic mihi haneʼ sunt spes nostra, vt post crucem & mortē Domini, in gentilis regis imagine spem salutis habeamus? &c.* damnarunt hæc etiam tempore Caroli magni Patres Concilij Turonensis capitulo 24. & ipse Carolus libro sexto, Capitulorum capitulo 72. & prius Cōstantius Imperator apud Ammian. libro decimonono, & Antonius Caracalla, apud Spartianum in eius vita. Tales sunt nefariæ illæ formulæ precum; quas contra vulnera, & pericula ignis, aquæ & alia, quidam per mendacium adscribunt Beato Leoni, & alijs sanctis, & (proh dolor) multi hodie gestitant; quibus Diabolus semper tandem imponit, & quando sunt in statu pessimo lethalis culpæ, finit eos occidi, & deserit, quos ante aliquoties defenderat. Possem nominare mihi probe notum cui id accidit. Norunt Franci, cum superioribus annis, cum Barone Danou; hæreticorum Germanorum examina in Franciam irrupissent, & a Duce Guisio strenuè debellata fuissent; huiusmodi schediasmata collo cæsorum ferè omnium appensa, fuisse reperta ab ijs, qui cadauera spoliarunt. Hoc genus superstitionis subsannat Lucianus, & Antonium Caracallam supplicijs compescere constituisse testatur Spartianus. Et Tatia-

Tract. 7. in Ioan.

Orat. contra gent.

tianus Assyrias hæc omnia refert ad dæmonum dolos, & pacta per Magos cum illis inita. Huc etiam refero quod, de vrsarijs, sic refert Balsamon Commen. Syn. sexto, in Trullo; *Vrsas trahere dicuntur ij, qui arctotrophi appellantur, qui quidem in capite, & totius animalis corpore tincturas appendentes, & pilos ex ipso tondentes eos vna cũ tincturis dant perinde ac remedia, & amuleta, tanquam contra morbos, & fascinantes oculos conferre possint.*] Huc pertinent etiam formulæ omnes, quibus immiscentur nomina ignota Angelorum, hoc est alia præter, Michael, Gabriel, Raphael. hoc mirum fortassis alicui videbitur; quia Trithemius, & Rabb. alia quoque nomina confingunt eorum, quos dicunt esse motores orbium cœlestium, item fata decernere, & fatales casus administrare, & mirifica quædam homines ab his discere, & similes impietates, quibus ille liber ארבעתאל scatet. In Sibyllis quoque oraculus libro secundo, hic versus exstat, iuxta quosdam codices ἤξουσι μιχαὴλτε Γαβριὴλ, Ραφαὴλτ᾽ οὐριὴλτε. Sed in alijs libris habetis ἐξομιῆλ, ὑριὴλ σαμιὴλ: αζαὴλτε. in quibus primum illud est corruptum pro ἱερεμιὴλ, tertium pro σαθιὴλ, vt vocant eos Trithenius, & alij qui cœlorum motores eos faciunt. Sed nitor auctoritate, & sanctione concilij Romani, quod fuit congregatum Romæ sub Zacharia Pontifice, ad damnandos errores Aldeberti, & Clementis hæreticorum Germaniam turbantium, vbi inter cætera, lecta vna oratio Ardeberti, in qua continebantur hæc verba; *supplico vos Angelus Vriel, Angelus Raguel, Angelus Tubuel, Angelus Michael, Angelus Adimis, Angelus Tubuas, Angelus Sabaoth, Angelus Simihel.*] Quibus lectis, Zacharias Papa, interrogauit Episcopos, sententiam de his suam proferrent: illi damnandum Aldobertum pronunciarunt, vt hæreticum: causa vero subditur, & ipsum Decretum concilij his verbis; *octo enim nomina Angelorum, quæ in sua oratione Aldebertus inuocauit non Angelorum, præter Michaelis, sed magis dæmonum nomina sunt, quos ad præstandum sibi auxilium inuocauit. Nos autem, vt a vestro Sancto Apostolatu edocemur, & diuina tradit auctoritas, non plus quàm trium Angelorum nomina agnoscimus, id est, Michael, Gabriel, Raphael, Zacharias Papa dixit, optime prouisum est a vestra sanctitate, vt conscripta illius omnia igne concrementur, sed oportunum est, vt ad reprobationem eius in scrinio nostro conseruentur ad perpetuam confusionem. Nunc verò, quia omnia peracta sunt, de vtrorumque sententia, quorum superius mentio facta est, nunc pertractatum est. Vniuersum concilium dixit: Aldebertus, cuius nobis actus, & nefaria commenta lecta sunt, & qui se Apostolum censuit nominari, & qui capillos, & vngulas suas populis pro sanctitate tribuit, quique sub obtentu Angelorum dæmones in suum auxilium inuocat: sit ab omni officio sacerdotalis alienus, &c.*] Igitur ex concilij huius sententia, damnanda cuncta periammata, periapta ligaturarum, & similia, vbi alia nomina leguntur, quàm trium, quos sacra scriptura nominat, Angelorum. Nominatur quidem Vriel. 4. Ezdr. 4. versiculo 1. Sed liber ille Canonicus non est, nec tantæ auctoritatis, & in eodem reperias Ieremiel, quem nemo recipit: Aldeberti vero cætera nomina nonnihil sunt deprauata ex ijs, quæ in Necromanticorum libris habentur. Sed de Vriel accurate scripsit Micol. Serarius noster comment. in cap. 12. Tobiæ q. 10. cum quatuor sequen-

Vide apud Sur. tomo 3. mens. Iunio in vit. S. Bonifacij, fol. 494

quentibus. Illud quoque attendendum, nec ipsis Angelorum nominibus veris Vtentes, ea malis Angelis accommodatint. cur non hoc ausint, qui ausi sic abuti nominibus Dei? audi Procopium in Leuit. contra quosdā curiosos hoc vtentes prætextu his verbis agentem. *Attamen (obyciunt quidam) inuocant Zabaoth. Quid tū? impie hoc faciunt. Nam illam appellationem non Deo, sed dæmonibus tribuunt, & plerumque illi dæmoniaci vsurpant nomina diuina, dum ea imponunt dæmonibus, quorum ambitioni seruiunt*. hoc fit in precibus Magorum, quibus inserta *magna* (sic vocant) *nomina*.

CAPVT V.

Ars aurifactoria, quam Alchimiam nuncupant, ad quam magiæ speciem sit referenda?

NOn potest sufficienter huic quęstioni responderi, nisi prius constet, quo se vsque vires eius extēdant. quare quatuor sunt discutienda. primò, an ars ista finem suum cōsequatur? secundo habendane in numero artium liberalium? tertiò ad quam Magiæ speciem pertineat? quartò licita sit, an illicita?

QVÆSTIO I.

An aurum hac arte verum conficiatur?

DVo quæstio hæc complectitur, quid naturæ ope fieri queat, & quid fieri soleat? quorum non eadem ratio est. prius quam decidamus quæstionem, quædam de nomine, & origine sunt præmittenda.

A

SECTIO I.

Quid sit Alchimia, & quando inuenta?

NOmen Arabicum esse volūt, viri docti, & id indicare nomini pręfixum, *Al*, vt in *Almanach*, & *Almagestum*, & similibus, Mixtobarbarū ergo vocabulum fuerit, ex Arabico *Al*, & Gręco, χύω seu χύνω, quod idē
B ac fundo, alij Græcam planè vocem censent, ex quibus est Ioan. Chrysipp. Fanianus. qui deducit, παρὰ τὴν χυμεῖαν, καὶ ἅλα à sale, & fusione. Sed huic Græci scriptores repugnant, qui plerumque scribunt χημεῖαν: non χυμεῖαν. Sed quid χημεία significat? quidam ex Plutarcho tradunt Ægyptū sacra lingua sacerdotibus vocari *Chemiam*: & inde suspicantur, vocati
C *Chemiam*, quasi Aegyptiam, videlicet, quia primi mortalium Aegyptij illam a Mizraimo Chami filio acceperint, ab Aegyptijs Arabes didicerint, & articulum illum suum *Al*, addiderint; ab Arabibus, Europęi acceperint, & nomen & artem, vt & reliquam fere medicinam, & philosophiam Græcanicam. Nimis isti benigni sunt in Arabes. Nomen enim
D notum Romanis fuit antequam vlli noti philosophi, vel docti inter Arabes, & quo Arabia tempore adhuc Christiana. Inuenias illud apud Iulium Firmicum Latinum scriptorem, qui tempore vixit Constantini Magni. Apud Aegyptios quidem hæc ars in vsu etiam Diocletiani tempore videtur fuisse. si Suidæ credimus, & ab ijs forte Romani accepe-
E runt. Verum illud de *Chemia* merum est commētum: Aegyptus enim non *Chemia*, sed *Chāmia* dicta a Chamo: sic enim in Psalmis legimus; *In tabernaculis Cham*, Aegyptiorum, & postea; *terra Cham*, vocatur ipsa Aegyptus. hoc ergo nomen sacerdotes, vt testimonium antiquitatis

N. commēt. in Manil.

Dialogo de Chrysopæia.

Cedrenus in Annal.

Suid. mox citand.

li. de Osir. & Isid.

Lib. 3. in Lunæ decretis.

In Diocle.

Psal. 7. 57.
Ps. 105. 23.

suæ asseruarũt, vulgo *Misraim* dicebatur Aegyptus, vnde & hodie adhuc Turcæ, & Arabes vocant, *Masra*. Quare si Arabes voluissent ab Aegypto hanc artem denominare, & addere suum illud, *Al*, vocassent *Almasram*. Quid ergo? suspicor, vt multa Arabum vocabula, esse Hebræum illud, & quidem solidè. nec aliud significare quam artem fusoriam, siue liquatoriam. Etenim Hebræis, *Alchim*, significat itinera, siue fluxus. ab *Alich*, quod significat facere ambulare, seu fluere. Vnde ars liquans, seu fundens metalla: abiecta litterula, ab *Alchim*, fit *Alchimia*, facillima formatione. Quid enim est Alchimia, quam pyrotechnica, siue ignaria ars, resolutoria, & purificatoria metallorum (quæ vt *Chymiæ* species quædam est: sic etiam aurifactoria, siue Chrysopœia; species quædam est Alchimiæ, quæ in extrahendo, siue separando, & in congregando, siue coagulando ex alijs metallis auro, tota occupatur, vnde non malè *Spagiricam* vocãt nonnulli, παρὰ τὸ σπᾶν καὶ ἀγείρειν, à segregãdo, & congregando. Ad hanc quidã retulit illum Manilij versum.

חלבים

Iob.29.6.

הליה

Iob.24.10.

Li.4. Astr.

Materiamque manu certa duplicarier arte:

& quia de Alchimicis dictum, per errorem, putauit, ideò (quæ est Critica audacia) contra veterum codicum fidem, eum tollendum, vt spurium iudicauit. vtrumque male, nam & Manilij versiculus est, & non de Chrysopœis, sed de bractearijs accipiendus, qui malleando aurum in bracteas, seu foliola tenuissima diducunt, & dilatant, & sic superficiem adeò dilatatã quasi duplicant. Alchimicè certè nõ tam dupli-cant manu, quam igne.

Non statui de tota Chymica agere, quam ego artẽ, qua medicinæ adminiculatur, sine laudo, & veneror, vt physiologiæ fœtum præstantissimum; inuentricem auri potabilis, rei non minus vtilis ad sanãdum, quam ad alendum, ac quoad fieri potest, vitam prorogãdam; spiritus enim subtilissimos ex metallis, gemmis, plantisque educens; quo subtiliora, hoc puriora, & quo puriora, hoc efficaciora remedia præbet; metalla depurat, segregat, perficit, lapides conflat, aquam elicit, ignẽ vegetat, & in igne vegetato, ac quasi perennato, specimen edit artis, & efficacitatis suæ, in humana vita propaganda. Mihi quidem dubium non est liquorem illum Olibij Maximi, cuius beneficio lucerna multis sæculis conseruata fuit ardens, Chymicum fuisse, de quo Bernardus Scardeonius, scribit Patauij ante aliquot annos, vrnam fictilem effossam his inscriptam versibus.

In Hist. Patauina.

PLVTONI sacrum munus ne attingite fures,
Ignotum est vobis hoc, quod in orbe latet.
Namque elementa graui clausit digesta labore
Vase sub hoc modico Maximus Olybius.
Adsit fœcundo custos sibi copia cornu,
Ne pretium tanti depereat laticis.

Plutonij Deo diuitiarum dedicauit hoc suæ artis specimen homo gẽtilis, diuitias illi acceptas ferẽs, Intra maiorem illam vrnam minor alia reperta, in hac, duæ ampullæ adfabre laboratæ, argentea vna, aurea altera: purissimo quodam ambæ liquore plenæ, quo lucerna multis iam sæculis ardẽs conseruata censebatur.

De sola Chrysopœia statui dicere, quæ vel ex adspersis paucuh pulueris aurei ramentis, aurum multiplicat, vel ex non auro verum aurum producit, nam quæ ex auro liquato tantũdem, vel minus auri producit, sed purgatius; ea nomẽ aurifactoriæ non meretur. Chrysopœiæ igitur originẽ quidã nobis valdè faciunt antiquam, qui

qui præclaro Adami titulo libellum quendam insignem obtrudunt, vt & alij Moysis, & Mariæ sororis eius, & Salomonis, & Hermetis Trismegisti, & Aristotelis, & Pythagoræorũ quorumdam libros venditant: hæc enim omnia pro imposturis habenda duxerim, & ociosorũ hominum somnijs. Quid? an, quia ab Adamo prima sciẽtiarum principia, idcirco & de hac ille arte scripsit, quem de nulla constat scripsisse? An, quia Moyses in omni Ægyptiorum sapientia excellens, idcirco, & ipse, & soror eius (miror Aaronem nõ additum, & Beseleel) animum ad alchimiam excolendã adiecere? An, quia Cabalistæ nugantur Chamum in arca Noacho patri suo *libros de Magia naturali* furatũ, quos Misraimo filio suo donauerit, idcirco inter illos etiam Chymici libri fuere? Sed Chamum scimus non philosophiæ naturalis, verum Magiæ Dæmoniacæ fuisse propagatorem. Hermetis Trismegisti non pauci super sunt libri, quis quęso, vel color tenuis in illis huius artis? eruent, opinor, qui Phaetontæo ausu eo detorserũt, quæ de Turri Babel, & quæ de terra promissionis, SS. cõmemorauit, & aquæ Salomon in *Ecclesiaste*. de meretrice, mores eius depingens, Spiritu sancto afflatus, scripsit, illi ad Chymices mysteria deflexerunt, qui ausi diuitias: quas, œconomicæ prudentiæ, & nauigationi in Ophir, disertè acceptas refert Regum Historia; Salomonis alchimiæ adiudicarunt. In quos (vt mitissimè agã) nihil dicam aliud, quàm quod fatuis solemus, sanam mentem ijs optandam. Minore longè periculo peccant, Aimar. Ranconetus, & Cardanus, qui Sibyllę vaticinium illud;

Sup. lib. 1. art. 3.

ἐννέα γράμματ' ἔχω· τετρασύλλαβός εἰμι· νόει με. &c.

ad Arsenicum, admirandi lapidis materiam transtulerunt, quasi quatuor syllabarum, & nouẽ litterarum vox alia nulla foret. Itẽ qui Pandoræ poculum hoc esse cõtendunt, ab Hesiodo notatũ, sed hi plures Epimetheos, sola spe reliqua, quam Prometheos, ex hoc grege fateantur oportet. Nec minus illi suaues, qui Sisyphiũ saxum extollũt, & propter huius lapidis inuentionem meruisse nomen, quasi diuina sapientis autumant: propter promiscuam in vulgus beneficij communicationem, ad inferos detrusum semper reuolubilis saxi subuectione damnatum. homines præparcè auari. Liberaliores alij, cum Suida Colchis auratam pellem auertunt. illud enim δέρας τὸ χρυσόμαλλον, Iasonis; libros fuisse in membranis arietinis descriptos, artis alchimicę doctrinam aurifactoriam continentes. Addunt alij, hoc illud aureum fuisse femur, χρυσοῦν μηρὸν iuxta Laert. li 8. Aelia. var. hist. lib. 2. Lucian. & alios, siue (vt corrigunt alij) χρυσοῦν ῥοῦν, aureum flumen, a Pythagora in Olympijs ostensum quod tamẽ Origenes eburneum appellauit lib. 6. cõtra Celsum. Hoc illud esse apud Hippocratẽ mirabile, & imprimis sacrũ terræ opus, ex quo animantia, plantæ, alimenta, pharmaca, fortuna, & ipse Plutus profluant. Hinc apparẽt quam vetustam isti originem arti arcessant. Equidem opinor vetustam, sed certa testimonia ante æuum Caligulæ non comperio. Nam quæ dicta, mera sunt coniectanea, nec magis certum quod quidam probant ex Esdr. lib. 4. cap. 8. vers. 2. *Quomodo autem interrogabis terram & dicet tibi: quoniam dabit terram multã magis, vnde fiat fictile, paruum autem puluer in vnde aureum fit.*) Hoc enim perspicuè non ad artẽ fusoriam, sed ad naturales metalli ex terræ puluere productionem potest referri. Si tamen quis contenderet, ad materiam auri transmutatoriam pertinere, is sciat, neque infallibili se

Sysiph. quasi. σιόσ. φώς

Hippoc. in epistol. de Cratela.

testimonio niti, quia liber iste apocryphus est, neque loco claro, & aperto antiquitatem artis se probare. Cæpisse sub Caligula docet Plinius, rationem ex auripigmẽto aurum liquandi, sed mox desijsse. Foditur hoc in Syria auri colore, fragili lapidum specularium modo. Vim eius magnam Caligula, auri quàm sanguinis non minus auidus excoqui iussit, & planè fluxit aurum excellens, sed ita parui ponderis, vt detrimentum sentiret. nec postea tentatum ab vllo. Diuturnum postea scriptoribus silentium fuit. Vsque ad Diocletianum siluere. Nam Suidas auctor est, cum eo regnante Aegyptij res nouas molirentur, cæde multorum illustrium virorum in ipso exordio hoc incendium sopitum fuisse, & conquisitatum ibi veterum de argenti, & auri fusione scripta, omnia tyranni iussu flammis tradita, ne ex illa arte ditati Aegyptij, pecunijs freti, Romanis in posterum rebellarent. Aliquot annis postea Zozimus Græcus scriptor vixit, cuius de Arte sacra, & Chrysopœia libri M. Scripti asseruantur in Regis Christianissimi Bibliotheca Fontisbelli: vbi & Blemmidæ liber de eadem Chrysopœia dicitur exstare. hic ille Nicephorus Blẽmidas est, qui sub Duca Imper. multa præclara philosophiæ monimenta edidit. Zozimo Grçcum antiquiorem, non noui: ille Arabes omnes, qui circumferuntur æuo antecedit: fictitium Morienum (Eremitam Romanum fingunt inepti Arabicè scribentem,) & verum Geber, siue Gebrum Arabem qui non inuentor artis, vt putant Fallopius, & Erastus, sed cultor, & ornator prçcipuus. Hæc de origine habui dicẽda.

l.33.histo. cap.4.

Suidas in Diocle.

SECTIO II.

De artis alchimicæ in auro faciendo efficacitate.

Mirum quam hic in contrariũ funis contentiosus trahatur. cultores alchimiæ affirmatiuam, adeò tuentur, vt & perfectius aurum suis se fornaculis fouere, & educere, quã natura solita, cõtendant: osores contra Chymicorum, omnia huiusmodi, vt prçstigias, ludibria, & meros iactatorum bombos opinantur. Equidem puto inter hæc extrema, vt fit, media via tutissime incedi. Videamus breuiter, quid pro vtraque parte disputari queat.

Tres inuenio sententias. Prima est, non posse aurum verum sic produci. Secunda, posse aurum quidem quasi verum, sed quod tamen pro vero, nec liceat vendere æquali pretio quo verum venditur: nec liceat illud in medicinis exhibere. Tertia, perfectius, & purius aurum sic fieri posse, quam quod in terræ visceribus gignitur. Prima sententia est Tostati in Exod. c.7.q.10. Aegid. Romani, quodlib.3. q.8. (qui Auicennam quoque pro se citat, sed malè. nam Auic. verè cẽsuit contrarium, & ex professo de hac arte scripsit) negarunt etiam Auerr. in li.1. de Generat. Aponensis, diffe.200. Sed & ipsemet Chymicus Paracelsus lib. de philosoph. & videtur id voluisse Bernardin. Gometius a Medis docto, & salito opere de sale lib.2. a. nu. 20. secundæ editionis fol.168.

Secunda sententia (vt opinor) verè fuit D. Thomæ: nam licet, vbi noluit quæstionem decidere, ibi ex hypothesi tantum locutus fuerit: tamen vbi absolutè, & decisiuè locutus, ibi apertè, & clarè hanc sententiam tenuit: produci posse aurũ, quoad externas qualitates, sed quod ad intrinsecam auri perfectionem non pertingat:

2.2.q.77.a.2.ad 1.

In 2. sent. d.7.q.3.a.1.

Ad d.ar.2.

gat: quod etiam Caietano, & reliquis Thomistis placuit postea citandis.

Tertia sententia est omnium Chymicorum, & præterea Timonis in li. 3. Meteor. q. vlt. Antonij Mirandulani de singula. certam. li. 10. Marcelli Palingenij Cardani, Lacinij, & aliorum, quam accuratè tuetur And. Libanius Syntaxi 2. lib. 1. singularium.

Quartam his sententiam possemus addere Pyrrhoniam, et Academicam *Dubitantium*; qui fatentur sibi non satis liquere: quam puto verè communiorem esse hominum huius ætatis. Ex nostris illam defendere Benedict. Pererius, & Gregorius à Valentia; nam de bonitate, & perfectione alchimici auri dubitant; & suspicantur, nunquam ab vllo verum, & perfectum aurum fuisse productum, & Valentia quoque indicat studio, & arte humana vel non posse, vel vix fieri posse. Quid dicemus? amicus Plato, amicus Socrates, sed magis amica veritas.

disput. de Magia. in 2. 2. disput. 6. q. 13. punct. 2.

Axio. 1. *Nullis idoneis argumentis contrasentientes conuincunt aurum verum per alchimiam fieri non posse.* Ad probationem huius conclusionis sufficit onus probandi transferre in aduersarium: quia est cõclusio negatiua: & adfirmãti esse impossibile; incũbit onus ostendendi, cur id sit impossibile eò quòd is contendat se id idoneis argumentis posse conuincere; quod nos negamus, Veruntamen sic potest conclusio probari; neq; ex parte materię, seu subiecti; neque ex parte modi repugnat naturæ talis metamorphosis. Non ex parte materiæ. nã illa est alterari, & corrumpi apta, & perduci etiam apta ad formam præstantiorem, & est capax formæ introducẽdæ. Nõ ex parte modi: quia modus est, p decoctionẽ naturalẽ ignis, qui decoctionem naturalem caloris naturalis proximè imitatur. Quid ergo desit? aut si quid horũ, ostẽdatur.

A Ostendere conatur sequentibus argumentis, quæ sigillatim diluemus adfusa solutione. Primò argumentãtur ab artis ipsius incertitudine, & dissensione artificum, quia chymici inter se nec conueniunt in modo loquendi, nec in modo operãdi, nec de materia, aut nomine sui lapidis. Conueniunt, beneficio lapidis hanc transformationem tribuendam; sed hunc

B ipsum lapidem, quo appellent nomine, non conueniunt. Longum sit omnia Merculini, Treuisani, Faniani, Taliensis, Rosarij, & aliorum nomina congerere, quæ sunt significationis planè diuersæ. Ex paucis cætera possunt dijudicare, vocant χρυσοσπερμὸν aquam viuam, aquam vitæ, aquã siccam, lignum vitæ, sanguinem humanum, lac virginis, Mercurium phi

C losophorum, draconem, coruum, laton, elixir, medicinam morborum omnium, id, de quo qui bibit nõ moritur, & similia partim ridicula, partim pugnantia, partim irreligiosa. Modos operandi diuersissimos comminiscuntur, & de eo inter se digladiantur; cum Brachesco certat Tauladanus, Villanouanum impugnat Treuisanus, alij alios, & inuicem fa-

D tuos ignorantesque nuncupant. Sed de lapidis materia fortè saltem consentiunt; nihil minus. sunt qui ferri scoriam, sunt qui salem, alumen, magnesiam, cadmiam, calcãthum, arsenicum exposcant: sunt qui obtrudant bufones, capillos, ouorum putamina, menstruum fluorem, vel humanum sanguinem. *Respondeo*, tam diuersis nominibus eandem rem significari,

E sed his vsos scriptores scientiæ occultandæ causa, quã non voluere passim intelligi. licuit sanè Aegyptijs symbola sua adhibere. licuit poetis per metaphoras, & fabulas sapientię principia occulere, licuit Aristoteli se dictorum obscuritate, vt sæpius solet, atramento inuoluere; ipsæ sacræ litteræ

in

in Parabolis loquuntur. cur culpas, si A & hi diuersis nominibus ludere? Si quid minùs aptè, & feliciter, & piè, ignosce. rem vide, verba despice. nũquam rei veritatem, aut artis efficacitatem, ineptia, aut infantia docentis potuit exstinguere. Deinde quid mirum hanc quoque artem habere suas compulsationes dissidentium; quibus nec philosophiæ pars vlla, nec medicina, nec iurisprudentia nec Schola- B stica Theologia noscitur carere? Dissensio illa de materia, vel verborum est, & nominum, vel sanè fuit, cum ars minus culta, & magis incognita: periti, in sulphur, & hydrargyrum consentiunt.

Probant postea, naturam metallorum ab ijs ignorari. primò quia censent illa viuere, & nutriri; cum Cardano: vel superioris ordinis animam C habere. verùm valde reconditã, cum Fr. Georgio in Harmon. mundi. 2. quia lapides putant esse reiectaméta siderum (vt Paracelsus) metalla verò adipem, & medullam lapidum; & proinde metalla, cœli esse præstantiora excreméta: 3. quia vnicam volunt esse perfectam speciem metalli, nempe aurum; cæteras esse tantùm rude, & inchoatum aurum, de quo mox D plura. 4. non habent perspectam auri sui causam efficientem. qui soli calori efficientiam tribuunt: quo tamen solo non potest auri substantia perfici. Oportet enim vt sol aquæ substantiã primum calore concoquat, & commutet; Frigus deinde & siccitas terrena, faciant aquam concrescere. 5. de auri materia valdè discrepant. Gilgil vult esse cinerem ex terra genitum, & E aquæ mistum: Braceschus vitriolum, plerique sulphur, & argentum viuũ, nec deest, qui arsenicon addat. qua in re indaganda videntur, vt vmbri, indicium sagæ naris secuti, certum sane, vt ad ceruæ cunabula perducat: fallax in rerum essentia discernenda.

Præterea quomodo possunt mixta resolui in mixtum illud, ex quo proximè generata fuerunt? nonne prius oportet resoluantur in corpora simplicia? igitur si, quod eorum est fundamentum, metalla in sulfur, & hydrargyrum resoluuntur, certe hæc duo nequeunt esse propria metallorum materia. Hoc argumentum multas inuoluit quæstiones. quas si velim exactè discutere, non sectionis vnius, sed libri opus integri futurum. Vno fortassis verbo præstiterit absoluere, vt hæc illis omnia largiamur, nihil aliud consequi, quam alchimicos sic opinantes non esse veros philosophos, neque causas operationis suæ tenere, nec operari scientifice, sed duntaxat esse nudos flaturarios pyrotechnicos. mechanicos, & non philologos. nullo autem pacto consequitur. probandum quod erat, aurum ab illis confici non posse: non enim gladium non facit faber, quia quæ ferri natura, quæ gladij ad pugnam rotatio vibratioq; sit accõmodata, nescit: non aquam rosaceam minus perfectam Chymicus elicit, quã qui cætera adhibet arte requisita, etiamsi rosæ essentiam, & vim ignis, & principia distillationis ignoret. Quid igitur, si qui naturam ignoret metalli, segregatione, congelationeque quæ requisita, cæteris quoque omnibus peritè vtatur, minusne ad flatũ compositionemque eius, quàm ad alterius, nihil ad operationem effectumque amplius præter causarum cognitionem adijcientis, vis excoctrix ignium est effectura? Intelligentiæ igitur iam ignis particeps, qui vnum inter, & alium nouit discrimen. Pone autem aliquem, qui optimè metallorum naturam nouerit: huic certè nihil argumentatio hæc oberit, quoad auri productionem: poterit ergo produci ab aliquo. sufficerent ista: dicam tamen quid de singulis illis

illis censeam. Viuere & nutriri metalla vt animam habentia vegetatiuam: id non admodùm absurdum est, sed fateor verius, quod Aristoteles censuit, nec lapides, nec fossilia huiusmodi viuere vel nutriri: excrescere autem, per adiectionem materiæ, decrescere per subtractionem eiusdem: cùm verò Plinius, & alij, dicunt ea concipi, parturire, viuere, senescere, mori, metaphoricè tantùm loquuntur. sed de hoc plura Scaliger, Fallopiusque. Volo cum illis liberaliter depacisci. Esto, non viuant metalla: quid indè? facilior profectò inanimę rei in aliam inanimam, quàm animatæ in animatam erit transmutatio. Paracelsistarum illas locutiones sanè non satis rectas nec commodas, sed improprias, & translatitias, nihil moror: loquuntur illi inquinatè sentiunt perperam. eos non defendo: de re loquor, non vocabulis. Hoc vnum verissimum puto, neque negari posse, plus humidi pinguis, & si vis plus adiposi esse succi in metallis, quàm in lapidibus ac gemmis. hinc enim metalla ductilia, & dilatabilia sunt, quod lapidibus ob ariditatem, & siccitatem denegatum. Vnicane species metalli sit, mox videbimus. De auri efficiente causa, considerandum. puto longè plura requiri, vt ex terra, atque vt ita dicam, elemētis ferè nudis primum corpus mixtum existat, & coaguletur: quam requirantur, vt ex mixto iam coagulato, & existente aliud conficiatur mixtum, dumtaxat differens perfectione. Auri substantia, ex terræ puluere, & aquæ liquore, in venis cauernarum solo calore non potest perfici, sed frigiditas quoque, & siccitas requirūtur; postquam verò iam semel metallum coaluit in metalli substantiam, tam ignis solus poterit supplere, quæ ad perficiendum commutandumque illud in alterius metalli, qualitates erunt ne-

lib. 2. mag. mor. mortal.

Plin. li. 36. c. 18. & 12. Leo Bapt. Albertus li. 2. de re ædific. c. 6. Scalig. ex ercit. 1. Fal. pius li. 1. de metallis, & fossil.

A cessaria. quia qualitates illæ a... ide n-
tariæ sunt, & quæ actiuitatis igneæ
vim non exuperant. Quod exem-
plo potest declarari. nam sandaracha
naturalis non potest gigni citra fri-
gus illud: sed postquam plumbum se-
mel in terræ visceribus genitum fuit,
si illi misceas acetum, cerussam con-
ficies: vt verò ex cerussa prodeat san-
daracha nulla iam opus refrigeratio-
B ne, sed sufficiet sola adustio, vt sanda-
racha fictitia seu sandyx Syricum na-
scatur. Orichalcum quoque sine fri-
gore ex ære, vitri puluere, & calami-
naris lapidis tinctura fit; solaque de-
coctione, & percolatione per ignem
indiget: cùm tamen fossitium, & na-
turale, si quod est huiusmodi, etiam
frigus illud postularet. Quid, quod
& Plinius, censuit, solo igne lapides
C in æs fundi, & ferrum gigni? Quid,
quod & sola decoctione ferrum fit
στόμωμα Græcorum seu *Chalamisch*
Hebræorum? quod nos hodie chaly-
bem vocamus siue *aciariam*, veteres
Latini. *ferri nucleum*, quia proprio
nomine destituebantur. nam chalybs
illis idem, quod ferrum in genere.
Neque in his alio frigore opus, quàm
cùm omnia peregit ignis, vt tunc ma-
D teria se ad naturale frigus recipere si-
natur: vel aquæ iniecta citius refrige-
retur, & induretur: Porrò quam sub-
dunt de auri materia dissonantiam,
obstrepit illa, non obtundit. cedo,
quam illi esse volunt? quamcumque
dixerunt, ex hac etiam cætera metal-
la constare philosophi chymici con-
tendent: sic facilem fore ad aurum
transitum. Sed doctiores conueniunt
E in vnam sententiam: quam ego quo-
que sequor, & sic Aristotelem cum
his auctoribus conciliari posse puto.
Non agitur nunc de materia remo-
tissima, quæ est materia prima, quam
eādem esse nemo addubitat: sed agi-
tur, de materia secunda: quæ iam cer-
tis formis est imbuta. hæc rursus est,
quæ-

Galen. lib. 9. de simplic. medicam. facul. Plin. li. 34. in fin. Vitruu. l. 7. Plin. li. 35. c. 6. Aetius li. 2. Amat. in Diosco. lib. 5. enar. 63. Vide Plin. lib. 33. c. 4. & Vannoccium li. 1. pyrotechniæ c. 8. l. 26. c. 17. Arist. li. 4. Meteor. Vannoccius 1. li. 1. cap. 7. Alb. Mag. li. 2. de lapidibus tra. 3. Vide Hier. Magium lib. 2. miscell. c. 8.

quædam remotior, & quædam propinquior. non enim statim ab vltima ad primam hic immediatus est transitus: capiamus ergo exempli gratia, aurum. hoc aurum materiam remotiorem habebit, exhalationem quandam humectam vna ex parte (quæ materia liquida à quibusdam vocatur, vel aqua intrinsecus vnctuosa, ab alijs vnctuosum aqueum incorporatum, vel humidum liquidum) ex alia parte habebit terræ portionem crassam, & viscosam: sic huic terræ aqua illa pinguis, & aerea commista, corporatur in primam, & (vt sic vocem) elementarem auri materiam. hæc materia non est adhuc propria auri materia, sed est materia communis omnium metallorum, & etiam lapidum. etenim si plus habeat ariditatis, deficiente humiditate, fit lapis: si plus habeat pinguedinis humidæ, exit in metallum: & propter copiam huius humidi, nitidi, puri, ac solidi, splendida adeò, ac nitida sunt metalla. Et hæc est sententia Platonis, & Aristotelis ac sequacium. Neque huic sententiæ repugnat (meo iudicio) eorum Chymicorum, qui physica principia norunt, & amplectuntur, hoc est non empirici, sed philologi sunt, sententia. Tales enim facile assentiuntur huic remoto principio metallorum omnium. Equidem mihi videtur negari non posse. Quæro enim, num argentum viuum, & sulphur sic immediatè ex materia prima sint enata? si adfirmas, quæro qua dispositione præcedente hæc potius, quam alia forma, sit introducta? si negas, immediate prodijsse: quæro quæ præcesserit? non enim omni forma potuit illa materia caruisse. Negandum itaque id non est: sed vlterius progrediédum, & post hanc materiam communem adeò remotam, quærenda quædam materia propinquior. De hac est omnis disceptatio.

Plato in Timæo, & ibi Procl. & Ca hidius. Arist. l. .3. Meteor. in fi. Theophr. lib. de lapid. Iani Lacinili Minoritæ. lib. 1. Chemica art. c. 13. Alb. libr. 3. de reb. metal. tr. 1. cap. 2. Contaren. lib. 3. philosop. c. 6. Georg. Agricol. de re Metall.

A Censuerim itaque illam materiam remotam, non subito prætermissis medijs ab extremo ad extremum progredi, &, quod dici solet, per saltum promoueri: sed primo gigni imperfectiora quędam, & sic naturam progredi ad perfectiora. Ex illa materia remota primum gigni sulphur, & argentum viuum siue ὑδράργυρον: istud potissimũ coalescere ex humido isto B pingui, & aereo (ideo adeo mobile est:) ex terrę vero pinguedine seu viscositate potissimum gigni sulphur. Sulphur illud postea in metalli generatione fungi vicem viri, ὑδράργυρον vicem feminæ volunt Chymici: hoc parum refert, crediderim potius vtrumque agere, & pati in inuicem, reactione. Nec conuincit contrarium quorundam obiectio; nec in plerisC que fodinis sulphuris, vel argenti viui, inueniri aurum; nec in auri plerisque inueniri sulphur, aut argentum viuum. sufficit enim, vt in quibusdã vestigia horum reperiri, vt pyrotechnici sæpe experti. Et, vt ex his gignuntur, tanquam ex materia; sic in hæc rursus metalla resolui volũt chymici, & hanc resolutionem odore probant, & gustu; se in materia reso D luta qualitates sulphuris, & argenti viui dictantes inuenire. Quoniam verò hic agimus de accidentarijs dũtaxat differentijs, quibus hæc inanimata dignoscuntur solis: frustrà obijcitur odora canum vis. Non enim dicitur hæc resolui in sulphur, & hydrargyrum formale, atq; perfectum, sed in materiam quandam, quæ sulphuris, & hydrargyri qualitates pleE rasque retinens, satis indicat formam præcessisse horum fossilium: sicut homo occisus cum est, & iam cadauer ferè dissolutum corruptione, indicium facit fœtor, corpus illud carneum fuisse, aut quod similius, cùm salem, vel saccarum in aliquod ferculum dissoluis, sapor indicat, substan-

Auicen. epistol. ad Hazon, Geber, Lullus, & alij, vide Lacin. d. lib. 1.

tiam

tiam illarum rerum condimenti huius materiem fuisse: & odor aquæ distillatæ, satis apertè docet, quæ herbę distillatæ fuerint. præterea non est necesse res omnes resolui in proximā suam materiam: nec corpus resoluitur in semē: sed sufficit resolui in materiam remotiorem, siue elementarem. Ad vltimum itaque argumenti membrum dicimus: metalla resolui immediate in illa sua principia, quādo alterantur, & per alterationem desinunt videri talia metalla, & fiunt quid liquidum, vel aridum, retinens principiorum illorū qualitates multas; & cum hoc fit, tunc quodammodo resoluuntur iterum in corpora simplicia seu elementaria, nempe in liquidum, humidum, et terreum pingue: sicut etiam paulatim, per varias alterationes pyrotechniæ, principalia illa proxima in istud vel illud metallum coaluerunt.

Tertio argumentantur: fundamenta Chymicorum, si penitius inspiciātur, vel falsa esse, vel prorsus dubia: & proponunt, ac impugnant sequentia: quibus sigillatim ac ordine solutiones adiungam.

lib. de mirabilib. potestat. artis & naturæ. Primùm ergo adferunt illud Rogerij Baconis; *licet natura potens sit, & mirabilis: tamen ars, vtens natura pro instrumento, potentior est virtute naturali*. Hoc ergo videtur esse falsum. tum quia nihil potest ars humana, quod vires superet naturæ (quæ nihil est aliud, quàm ordinaria Dei in creaturis dispositio:) quare si quis effectus producitur, qui naturam rerum superet: ille non humanus, sed vel diuinus, vel prodigiosus est. tum quia omnis ars mechanica naturę, vt basi, insistit, & eam imitatur, nec suis potest conatibus operum naturę perfectiones adæquare. Nam verissimè Fabius, ita scripsit; *imitatio, quæ artis est propria, nunquam tam feliciter naturam exprimit: quin inter hanc,*

A *& illam semper aliquid intersit, ipsaque veritas pluribus parasangis sua sequentem vestigia hypocrisin post se relinquat.*) qui neget iubendus agri lilia cum veris, Dedali volatum cum altibus comparare, & cum Praxitelis aut Phidię caballo hostiles manus effugere. *Respon.* Comparationem naturæ, & artis institui duobus modis posse primo præcise ac nude sola cum
B sola conferendo. vnumque alteri, siue vtriusque potentiam, seorsim inuicem, & mutuò componendo, hoc si Baconus voluit, vt inde fornaculis suis ea tribuat, quæ naturæ denegata; fateor omni illum reprehensione dignissimum fuisse, & argumento contrarium solide probari. Altero vero modo possunt ista comparari, non præscindendo vnum ab altero,
C sed extensiue; v. g. artificium humanum cum ipsa natura; qua in comparatione, artificium præsupponit naturæ vim plus autem tum posse artem natura subnixam, & adiutam, quam possit natura sola plurimis patet experientijs. sic enim naturalis operatio, iuuatur, acceleratur, & perficitur per humanam industriam, & artem: quod voluisse dumtaxat Ro-
D gerium eius verba indicant, & verissimum est.

Secundo reprehendunt quod dicitur à Chymicis, vnicum esse perfectū metallum, siue vnicam metalli speciem (aurum) cętera metalla dumtaxat esse auri inchoationes: & ideo tam facile metalla reliqua ad aurum, naturalem suam perfectionem, reduci; quam homo æger ad sanita-
E tem, & ouum ad pullum. Hoc illi triplici ariete sibi, non tam quatere, quam subruere videntur: & ita mihi quoque aliquando visum: nunc maturius re perpēsa, video illa ipsa, quæ tum attuli argumenta; vt obsessi solent, saccis laneis, arieris impetum infringere: posse commoda explicatio- libr. 5. instit. orat.

ne exarmari, & eneruari. Arietes isti tres erant triplici testudine contecti. Primus petitur à definitione metalli, quam Geber, Petrus Bonus, & multi chymici admittunt: *metallum, est corpus fossile, durum, & naturam suam seruans, à malleo dilatabile.* Sed hæc tota definitio æquè conuenit argento, & plumbo, ac auro, æquè ergo sunt metalla, atque aurum. *Respond.* differentias rerum essentiales, prçterquam hominis, nobis esse ignotas: ideò nos cogi definitiones formare ab accidentarijs differentijs, quæ possunt sçpè communes esse pluribus, quæ probabiliter videntur specie differre. veluti si definias canem, certè definias per proprietatem latratus, hyæna tamen hunc imitatur, quæ canis non est: & sic totum istud congestum, canis est animal irrationale, quadrupes, velox, latrabile, conueniet etiam hyenæ. nam & illa erit, animal irrationale, quadrupes, velox, latrabile. Nemo tamen inferat canis nomen hyenæ competere, vel hyenam æquè canem esse: sed potiùs inferendum, quiddam in hyena reperiri, quod in cane sit perfectius. Sic dico definitionis huiusmodi accidentariæ conditiones in singulis metallis inuentas, non conuincere singula hæc, quibus conueniunt metalli species esse. Nam hæc non est conuenientia generis in substãtia, sed dumtaxat quasi generis in accidentibus. Specificæ namque differentiæ ab essentia rei sunt desumendæ. Quare vt aduersarij probent à definitione, identitatem genericam; necesse est prius probent, vel simul, & consequenter probent, prçtensarum specierum differentiam essentialem, vel quid ei quodammodo æquipollens; v.g. Homo, & equus species sunt sub animalis genere, id probari nequit eo dumtaxat, quòd animalis definitio, quæ tamen essentialis est, conueniat vtrique (sic enim

A conuenit Petro, & Paulo, & tamen P. & P. specie non differunt) sed probari præterea debet; quia homo est rationis compos, equus non est. sic etiã quod aquila, & leo differant specie, non probandum tãtum eo, quod ratio generica illis competat, sed etiã, quia vtriusque essentia diuersa est, cum vnum sit volatile, aliud bestia, seu gradiens. Sic igitur, non quia hæc

B definitio eadem, quæ auro, competit argento: ideò hæc duo specie distinguuntur: sed sequitur solummodò ambo hæc metalla esse: argentum quidem imperfectè, quia potest perfici, aurum perfectissimè, quia nequit in metalli ratione perfici. Infanti iuxtà ac viro conuenit hominis definitio, vt & vitulo, ac boui animalis: sed infans adhuc perfici, & definitio-

C nis membra perfectiùs potest participare: non tamen infans, & vir sunt hominis species: idem de alijs metallis, & auro statuendum, nam alia illa natura ad hoc instituit, vt queant ad auream perfectionem progredi.

Verùm hic nouæ suboriuntur difficultates, noui scopuli assurgunt. dicat enim aliquis, hinc sequeretur; naturam sic sæpius à scopo suo aberra-

D re, quàm finem suum consequi. quod conuicium ferretur in Deum. Naturç quoq; aberrationes de suis inferioribus, more specierum, non solẽt prçdicari, quia natura non multiplicat rerum imperfectarum indiuidua. vt videmus monstra sterilitatis damno multata. hæc autem metalla de suis indiuiduis rectè prædicantur; vt argentum de hoc vel illo. *Respond.* Non

E aberrat à scopo suo natura, quia finis eius est, rerum varietate hunc mundum ornare: & perfectiora vult esse rariora, fit autẽ hominũ auaritia, qui metalla effodiunt priusquã ad debitã perfectionem perueniant; vt minus auri sit, quàm cæterorũ metallorum. Sicuti quia vituli plerique occidun-

tur

tur à lanionibus, idcirco pauciores bo-
ues existunt: si his parceretur, boues
fiant; si illis abstineretur effodiendis,
paulatim aurescerent. Enunciandi
verò ratio, quædam est specierum,
siue generica; quædam verò merè ac
cidentaria. Monstrorum de inferio-
ribus attributiua enunciatio acciden
taria potest æquè locum habere, ac
argenti, auri, &c. sicut enim dicas
rectè, hoc vas est argentum, sic etiam
rectè dicas, Gorgo, est monstrum;
sphinx est monstrum: & sicut etiam
dicas vasis huius essentia est stannea,
vel materia eius est stannum; nihil
prohibet, quin verè dicas, pygmæus
iste est monstrosus, vel substantia hu-
ius pygmæi est monstrosa. Sed parũ
hæc ad rem quæ de prædicatione.
Quia reuera, non quicquid imperfe-
ctum adhuc est, eo nomine monstro-
sum est: maximè si aptum sit perfe-
ctionem suam recipere. pullus in ouo
non est monstrosus, vitulus non est
monstrosus, infans non est monstro-
sus, quia hic ad virum, ille ad bouem,
ille ad gallinaceum tẽdit; etiam sunt
potestate, quod actu futuri. idem de
metallis alijs ab auro dicunt Chymi-
ci. Sterilitate damnata sunt tantum
monstra perfectorum animantium;
non insectorum, non inanimato-
rum. Atque ita ruit hæc replicato-
ria machina.

Secundò contendunt aduersarij
proximam metallorum omnium ma
teriam eandem esse non posse, sed
vniuscuiusque speciei debere esse ma
teriam proximam diuersam, quod
etiam nonnulli Chymici fatentur, &
probatur: quia diuersæ speciei for-
mæ eandem specie materiam ne-
queunt informare: vt de anima hu-
mana & equina patet, quarum neu-
tra corpus alterius apta est informa-
re. videretur alioqui, vetus illud de-
lirium stabiliri posse: *omnia ex omni-
bus*, siue *quodlibet ex quolibet gigni*:

Richardus Angelic. in Correctorio, & Ioã. Bracescus cõtra Tauladanum.

A & sic, si remotę materię sufficeret idẽ
titas, posset vnus Alchimicus alterũ,
in Apuleium illum, vel Lucianum
auritum transformare. *Respon.* ani-
mas animalium perfectorum requi-
rere corpora organica, certis perfectè
modis disposita: animas animalium
imperfectorum, ipsas quoque, quia
ex materia educuntur, requirere
suam, & propriam, minùs tamẽ per-
B fectam, organorum corporis compo
situram, quæ compositura, siue (vt
dicam) organizatio, de illius indiui-
dui essentia est. Inanimas verò res
dumtaxat censeo requirere, mate-
riam illam communem, & præci-
puè constantem partibus homoge-
neis, eisdem esse, & perfectiùs dispo-
sitam, ad plumbi, stanni, argenti vel
auri formam: quia formæ istæ, non
C ad compositura, vel organorum fa-
bricam, sed ad qualitatum prima-
rum maiorem, minoremuẽ participa
tionem, consequuntur. Si plus ha-
beant terrenæ admixtionis, fient fer-
rum, æs, plumbum; si plus aerei li-
quidi, fient stannum, argentum, au-
rum. Conatur quidem natura sem-
per aurum producere; sed, cùm ne-
quit eò mineralis decoctio pertinge-
D re, contenta est aliorum metallorum
generatione pro modo virtutis, &
materiæ proximæ dispositione. Si
nõ satis multum adsit sulphuris sub-
tilis, ac rubei, adsit tamẽ satis hydrar-
gyri subtilis, & albi; fiet argentum: si
verò vis sulphuris excedat, & vnctuo
sum illud liquidum omni sit ex par-
te probè defœcatum, produceret au-
rum.

E Tertius illorum aries erat. Num-
quam conquiescere naturam, spon-
te sua: sed moueri, & moliri donec
perfectionem suam sit indepta: me-
talla verò hæc apparere omnibus,
etiam præsente causa efficiente, in
venis suis conquiescere, nihil soli-
cita, vt in aurum transformentur. li-

cet enim centum annis illis permaneant non impedita, nunquam tamē magis illa aurescent, sed in suo statu permanebunt, ferrum, plumbum, argentum. Si sic igitur quieta iacent, suam nam nacta sunt perfectionem. *Respondent* Chemici, & benè respondent nos hanc commutationem deprehendere nō posse: sed, cur nequeamus, incredibilem reddūt rationem: quòd ad alterius metalli in aurū metamorphosin millenarium annorū tēpus requiratur. Quis hoc illis definitum tempus reuelauit; quis credat cùm ad cæterorum metallorum perfectionem, cursus viginti, vel triginta sufficiat annorum? Maior ergo in auro formando mora, sed non tot sæculorum admittenda. Sicut autem herbarum, & arborum incrementa non cernimus dum crescunt: sed creuisse deprehendimus: ita latens est alteratio hæc, & commutatio metallorum: quæ, non, dum fit, sed dum facta est, cerni potest: quod verò illam non cernimus, impatientia fecit, & cupiditas, dū malunt homines præsens lucrum minus capere, & quale est metallum effodere: quā spem pretio redimere, & illam tam lōginquā opperiri transmutationem. Sed cur ad hanc, fornaculis, & follibus suis se triennio peruenire posse Fanianus, & alij glориantur, si non nisi lustris aliquot exactis id potest natura? causam puto, quia in terræ venis plus liquidi humidi affluit, & calor quoque agit leniter ac paulatim: hic in chrysollo, nihil adfluit liquidi: quare quicquid resistit, & reuocat cursum efficientis causæ, id faciliùs hic absumitur: ignis quoque est continuus, & non impeditus, & quantum potest vrget. Præterea nonnunquam aliquid auri maturi, & perfecti artifices admiscent, vt sic ars adiuuans naturam, causa sit velocius reliquum conuertendi, vt notat Treuisanus, *libr. de trans-*

A *mutat. metallor. ante medium.* Ex his apparet admodùm probabilem esse sententiam Callisthenis, Alberti Magni, & Chemicorum, vnicam esse perfectam metalli speciem. Sed pergam esse liberalis ac comis: esto specie differant metalla, quid tum? à speciei (inquiunt) in speciem quæ nō sit alteri subordinata immutatio impossibilis est naturę. Nos mox nō esse B impossibilem ostendemus. Nec ad rē facit illud de subordinatione. Reuera enim multorum commutatio ostēditur, quæ sic subordinata non sunt: & subordinatio ista eodem modo potest intelligi de plumbo, & auro, stanno, & argento: quo illi de his intelligunt, quæ in tertia sect. producemus.

Alb. Magni libr. 3. de metall. tract. 1. c. 7. Gabr. Rosarij. Vannoccij. Biringuccij, & alior.

Quartum argumētum est, ars ista C nequit veras gemmas transformare in gemmas alias veras. ergo nec metalla potest in alia. *Respond.* gemmas, si quæ sint liquabiles, posse ad maiorem formalis redigi perfectionem: non tamen in alias diuersæ speciei mutari posse, quia non potest ignis quemlibet inducere calorem: nec gēmæ ea cognatio est, quæ metalli ad metallum. Gemmæ verò pleræque, D vel potiùs omnes, quia lapidum ex genere sunt, etiam sunt illiquabiles: quia non habent humidum vnctuosum, vt metalla: sed aqueum, quod igne difflatur.

Vltimò obijciunt, non dari causam sufficientem, quæ hoc operetur: cælos enim naturaliter hæc metalla, in venis producere per calorem, & frigus: non qua calor ille, vel fri- E gus qualitas tātùm est, siue calor aut frigus: sed qua est organum ac instrumentum cælorum, in cuius virtute agit. hic verò nec frigus adesse in Chemica operatione: nec calorem operari, vt instrumentum agentis principalis, quia hic nō adest agēs principale. *Respondeo*, de frigore iam

S. Alb. Magn. in 3. Meteor.

dixi-

diximus. de calore verò dico hunc agere vt instrumentum ignis; & esse eiusdem speciei cum calore cęlesti, seu elementari. Agens autem principale est semen auri ipsis metallis insitum: quod semen calore fouetur, & adolescit in aurum. Probatio verò huius, non incumbit alia, quàm ab experientia, ad quam alchimici solent prouocare. solemus enim à posteriore probare vim seminis alicui rei infuisse, cùm genitum ex eo aliquid, & ex potentia eius in actum deductum cernimus. Denique conclusio nostra dumtaxat exigebat, nos ostendere naturę rerum hanc non esse contrariam Chrysopœiam: neq; id argumenta aduersariorum conuincere. quod puto sufficienter ostensum à nobis. Hæc de primo axiomate.

SECTIO III.

De eadem efficacitate.

Sit 2. axioma, *longe probabilius est, posse alchimicam artem finem suum consequi, & alia in aurum igne transmutare, quam non posse.*

Dico esse *probabilius*, quia reuera id non probatur apodicticè, sed tantum topicè. sic tamen, vt moraliter ferè conuincant rationes.

Primum argumentum quo conclusio probatur, pendet ex supradictis, quia contraria negatiua habet argumenta non concludentia, imò nec admodum vrgentia.

Secundum, quia multarum rerum causæ naturales nos latent, & potest hæc esse de illarum numero: multa quoque fiunt naturaliter, quæ quis, propter causarum ignorationem, si facta certò nesciat: vel neget facta, vel non facta naturaliter, contendat.

Tertium, quia Magorum illa industria, qua mutarunt angues in virgas, & è conuerso: iuxta D. Augu-

A stinum, naturalis mutatio fuit, mirabilior tamen est hac, de qua nos agimus. Lib. 3. de Trinit.

Quartum, quia calor ignis vim habet transformandi metalla per varias alterationes, liquationem, separationem, congregationem, & alias huiusmodi: sicut & calor natiuus, cibum potest variè conformare, priusquàm augeat, & incrementum præ-

B beat ipsi alito. nec minus est miranda illa cibi, puta pomi, in carnem, quàm hydrargyri in aurum commutatio. Denique singulas illas alterationes consideres; quas Chrysopœi requirunt, etiam qui plurimas: nullam inuenias, quæ vices ignis in materiam dispositam agentis excedat. cedo enim, quæ illarum? quod si singulis par, cur non successiuè omnibus,

C cùm eius vis non retundatur, suggestis semper nouis fomentis?

Quintò, persuadere id debent intellectui non malè disposito, cùm variæ similes experientiæ, tum plurimorum id se consecutos asserentium assertio. hoc posterius probabo sectione sequenti: prius verò probatur ijs, quæ fusè retulerunt Scaliger & Benedict. Perer. primùm ars potest gi- exercit. 23. quæst. de alchim. li. de Magia.

D gnere vespas, scarabæos, crabonesque ex cadaueribus, & ex stercore animalium: immò & scorpiones, ex herba Basilico ritè posita, & collocata certis locis: sed viuentia hæc sunt excellentiora metallis: poterit igitur, & metalla. Dices in his hominem arte tantùm materiam materiæ apponere, cætera naturam per putrefactionem, & calorem solis producere: Verùm in no-

E stro quoq; casu manū tantùm homo adhibet, cętera calor ignis in materia efficit, & quæ in eius potentia latebant, educit. 2. aurum ex auripigmēto produci arte Plinius auctor est, vt diximus. si dicas auripigmentum venam esse auri sterilē, ac inopem, hoc est aurum imperfectum, vt ait Fabia-

[illegible] lib. [illegible] de re metallica. nus:hoc, vt dicitur sine probatione, negari quoque potest. Nam plus videtur differre ab auro, quàm cuprũ: nam cuprum metallis annumerandum, illud verò potiùs coloribus ac tincturis. 3. ex ouis calore fornacis Scal.f. Cayri solent pulli educi, non secus quàm fotu matris: cur non & hic fornax suppleat vteri terræ vicem? si dicas, ouum natura ordinari ad pullũ, & esse pullum potentia: contendunt B alchimici idem esse plumbum auri respectu, imò & argenti; ideoque solere hæc metalla iuxta inuicem reperiri. Sanè Plinius dicit venam plumbi, quæ vicina solet esse, & contigua venæ argenti, vocari *galenam*. (lib.33.c.6.) Sed & ouum quoque magis differt à pullo, quàm inter se metalla. 4. Naturaliter videmus multos vermiculos mutari in volatilia, vtpote muscas: & tamen C reptile, & volatile, plusquàm specie distant. 5. vt natura producit salem, bitumen, & atramentum: sic etiam illa nobis artificum exhibet industria. Si dicas specie differre hæc ab illis: contra vrgebo: cùm easdem habeant qualitates (quod docet experientia) non magis differre, quàm pulli, quos fornaces Cayri produxerunt, à pullis adpectoratis à matre. 6. Plinius au- D ctor est triticum, & siliginem in inuicem commutata. dices, solis accidẽtibus ea differebant, eademque fuisse specie? Galeni quidem sententia videtur, (lib.2.ad Glaucum cap.7.) sed multis id non probatur, esto tamen: hoc si verum, quid ad 7. Nam Theophrasto lolium quoque in triticum fuit mutatum: loliumne hoc siluestre triticum fuisse dicent? quo autore? scimus enim quid inter E triticum, & lolium intersit. 8. calchitim in misij mutari, satis notum est, verisimilius etiam ea specie differre, quàm idem esse. 9. lapidescere ligna, si in fontes certos incidant, norunt Arduennę: & lignum fit, caudexque, qui neget. Bene est non negant aduersarij: Sed hanc dicent fortè commutationem in deterius, viuentis nempe ligni, in lapidem vitæ expertem: porrem hanc esse quandam ligni. faciliùs res degenerare, quàm meliorentur. Vrgeo, etiam meliorari. nam in Scotia ex putridis nauium fragmentis, & ex arborum fructu in mare deciduo (res est vulgo notissima, & probabitur libro seq.) gignuntur anates. Si tam admirabilem effectum transmutationis aqua nobis exhibet: cur ignis efficacitati, cuius maior longè vis est in agendo, malignè detrahimus? Herodotus etiam scribit platanum in oleam vertisse: & alij cadauera, in statuas salis, de quo plura dicam lib.2.q.18. in fine.

Denique notissimum est posse saltem dæmones producere, per applicationem naturalium agentium, non modò res inanimas, sed & animalia imperfecta, quæcumque ex putrefactione nascuntur: multò igitur faciliùs poterit metallum vnum, in aliud eadem applicatione commutari. quia longè minor est metallorum differentia, quam inanimis, & animati. (Est Scoti Lycheti, & communis in 2.d 7.vel 8. & probab. li. seq.q.14.) Sed Diabolus nullum huiusmodi effectum producere potest, qui naturæ vires superet: vt constat: alioqui posset vera edere miracula. ergo effectus huiusmodi naturæ vires non superat. Igitur potest fieri, vt vel docente Diabolo, vel industria, & studio tandem homo ad hanc cognitionem pertingat.

SECTIO IV.

An aliqua narratione constet aurum hac arte factum?

NVllum aduersarij fortius telum intorquent, quàm ab experientia, cur igitur, inquiunt, nullus hactenus effectum consecutus? cur omnes oleum, & operam perdidere? nonne mo-

moraliter hinc colligimus.id esse impossibilibus annumerãdum? 2.quia, quæcumque adferuntur experientię, nituntur testimonijs ipsorum chymicorum, quibus minimè credendũ: tum quod in causa propria, tũ quòd mendicitas, & paupertas fidem detrahat, tũ quod spe fascinati, & imaginationis vehementi apprehẽsione, putant esse aurum, quod non est, vt ait pontifex Ioannes 22. 3. quia possunt esse operationes, vel fraudulenti, & deceptoriæ, vt fuit Bragadini Veneti Alclumiæ:qui in Bauaria supplicio affectus anno 1591.coram omnibus imposturam suã confessus fuit: se ex auri ramentis pulueribusque quos mixtos carbonario pulueri habebat, aurum suum liquasse. Quare cauendum, ne lectorem decipiat deceptus ipse Villamontius, pertinaciter defendens, veram fuisse, & sinceram Anto.Bragadini Chrysopœiam: cùm enim illa scriberet, nõdum dies fraudem huius Cyprij plani aperuerat. Vide quæ de illo Villamontius itinerarij lib.3.cap. 28. vel possunt esse prodigiosæ, dæmone faciente.4. quia hanc artem nemo vnquam calluit: quod patet, eò quod nemo se vmquam dixit vltimum eius effectum consecutum: nemo etiam verbis vel scriptis eam alios docere potuit. His illi pugnant.

Extrauã. spondent. de crim. n. falsi. cap.13.

Sit conclusio. *De facto aliquos hac arte verum aurum fecisse, videtur esse valde credibile.*

Probo, quia tot ea de re narrationes sunt diuersorum, vt videatur procacis animi, & perfrictæ frontis, nulli credere. adscribam, quæ nunc mihi ad manum. Cęlius Rhodiginus auctor est, suo tempore in Gallia quendam ex infima plebe hominem, mirè sagacem, modum excogitasse, quo chrysulcæ æquæ vi, ex metallo quolibet aurum secerneret: & addit tales artifices vocari *Chrysoplyntas*,

li. 11.c.13. Io.Andr. in additiõ ad Specul titu. de crimin. falsi. Oldrad. cõsi.74 de forti.Abb.

A officinam verò *Chrysophysium*. De Arnoldo Villanouano referunt grauissimi Iurisconsulti, eum virgulas aureas chemica arte produxisse, quas omnium examini subiecerit in aula Pontificis, & ideò concludunt chemiam veram esse scientiam. Obijciunt, Arnoldum fuisse valdè suspectum familiaritatis cum dæmonibus: & ideò vel dæmonem hoc verè

in c. ex tuarũ de fortil.& ibid. Bald. Ioã. Platean.in l.1.C.de at gent.ptec. quod in thes.infer. lib.10. Penna Com. 36. ad 2.p.Directi.Eymerici q.11.

B fecisse, vel saltem verum aurum supposuisse. *Respon.* has esse maliciosas coniecturas. Si suspectus Arnoldus, quomodo non in Romana curia, vbi assiduus erat, comprehensus, vt maleficus, & castigatus? mera autem coniectura est, dęmonem verum aurum supposuisse. Alij dicunt examini subiecisse, hoc est obtulisse: non verò quemquam veritatis periculum

C fecisse. primùm explicatio illa verbo non congruit, deinde quis credat illo offerente aurum ad examen, neminem Romæ periculum fecisse; ego verò, inde; quod non scribitur ab auctoribus illis falsum aurum deprehensum; probabilius crediderim experientiam Arnoldo suffragatam. Sanè id confirmat quod de ipsius cum Raymundo Lullo concertatio-

D ne auctor Theatri humanæ vitæ tradidit, Raymundum hunc Balearicum, hominem acutissimum, multis rationibus demonstrasse Villanouano artis huius ἀδυναμίαν, tum Arnoldum disputandi pertæsum; quin potius, inquit, te sensu crastina conuincam die: quæ cum illuxisset, metamorphosim illi oculata exhibuit fide: qua ille motus, hanc ipse artem

vol.20.li. 3.

E amplexus, multa de eadem scripsit opuscula, ante annos fermè 250. De hoc Lullo scribit quidam nostri temporis medicus: non alchimista, *Hunc ego inquirendo comperio apud Anglos, requidem uera præstitisse, quod suis libris profitetur: & in arce Londini, iussu Regis probatissimum*

R. C. in Nomenclatore insignium scrip.

aurum confecisse: mihiq; genus num- A
mi ostensum est, quod adhuc appel-
lant Nobile Raymundi, auri scilicet
puri, & obryzi, summaeq; indicatu-
rae.] Idem auctor Thesauri, hoc etiã
narrat de Bernardo Treuisano; eum
cùm initio frustrà magnas opes in
hac Chrysoplyntica prodegisset; tan-
dem accuratiore studio consecutum,
vt biennio artem in opus, spem in
rem, deduceret. Hieron. Cardanus B
testatur, Antonium pharmacopolam
Taruisinum, coram And. Gritto Du-
ce, & praecipuis patricijs Venetis, ar-
gentum viuum in aurum commutas-
se, & eius operis quaedam adhuc ex-
stare vestigia. Hoc Iulius Scaliger, in
contradictoria exercitatione, eludit
potius, quàm dissoluit, dicens; si hoc
verum aurum fuisset, Venetos eum
fuisse coacturos Reipublicae operam C
hanc nauare, vel artificium indicare.
Quis enim Scaligero indicauit, Tar-
uisinum eis non indicasse? sanè credi-
derim Venetos, vel incerti euentus
spem contempsisse, vel praestigijs ef-
fectum adscripsisse. Tu, Lector, ne
idem sentias, accipe testimonium a-
liud eiusdem rei, vt in Cardani, &
Aragosij fide, hoc experimẽtum stet.
Guilhelmus iste Aragosius, vir phi- D
losophiae, & medicinae apprimè peri-
tus, studiorum causa degebat Patauij:
semel, anno 1550. Venetias excurrit,
& honoris causa Hectorem Auso-
nium, matheseos, & medicinae laude
clarum, inuisit: ibi cum inter alia Al-
chimicae aurificae mentio fieret, eam-
que Guilhelmus solidis, vt ipsi tum
videbatur, argumentis subrueret:
Ausonius in sequentem diem conuen- E
tum indixit, eoque tres patricios Ve-
netos, è nobilissima Corneliorum gen-
te adductos: ex eo auro, quod Taruisi-
nus spectantibus patribus, hoc est, ce-
leriter, non magna interposita mora,
momento fecisset, confectos annulos
spectandos contrectandosque exhibere

curauit. Ipse deinceps Aragosius Tar-
uisium excurrens, historiam facti di-
dicit. Narrabat ille à Gallo quodam,
Aragosio facie simillimo, domi sua per
aliquot menses hospitaliter accepto,
eum se puluerem honorarij loco acce-
pisse, sed vt eo tamquam arcano vtere-
tur. Se vero non tam priuati commodi,
quam publicae fidei erga Rempublicam
Venetam studio, eo instructo, Venetias
nauigasse, rem patribus indicasse: spe-
cimen artis exhibuisse: priuatim quo-
que in Corneliorum aedibus non semel.
Interea vero Gallum illum insalutа-
tis omnibus discessisse, neque se quid-
quam de eo amplius rescire potuisse.]
Vides causam cur Veneti non vrse- Thesaur. vitae hom. su. Omitto quod de similia Fernelius testetur lib. de abd. rer. caus.
rint Taruisinum, & quàm inanis il-
la magni viri, sed saepè iniqui Car-
danomastigis, suspicio. Fortassis ea-
dem arte apud Cedrenum ille fre-
num aureum confecerat, quod Ana-
stasio Imperatori obtulit: sed videtur
iste praestigiator potius fuisse, quàm
Chymista, post primam operis huius
editionem incidi in librum And. Li-
bauij medici, qui p. 1 singularium,
Syntaxi 11. de re metallica. plura te-
stimonia retulit.

Nunc ad obiectiones respondea-
mus. Ad primum; multos ego com-
memoraui, quos non Chemici tan-
tùm, sed & medici, & I. C. grauis-
simi testantur rem ipsam factam ex-
hibuisse, Arnoldum, Lullum, Tarui-
sinum. Et hodie nominare possem,
quos noui viros graues, in dignita-
te positos, & Deum timentes; qui
de seipsis idem profitentur. Quos
mentiri, vel impostoris, aut praesti-
gijs, aut daemoniacis artibus vti,
numquam in animum meum pos-
sim inducere: & sint iniurij viris
honestissimis, qui queant id suspica-
ri. Ad 2. dico, Pont. loqui de grega-
libus, siue fece illa Chemicorum,
qui lucrum captant, & auiditate pe-
cuniae in praeceps ruunt; non de ijs,

opere de subtilitat. lib. de metallis.

qui honestam inde rerum naturę cognitionem dumtaxat petunt. Nec verum est, nullos nisi mendicos, vel pauperes huic studio incumbere, quod Principes viri multi nō fugiunt, nec etiam paupertas omnis a testimonio arcet, sed tantum, quàm vilitas, aut vitiositas vitæ dehonestat. Phocion pauper erat: plus illi tamen iniurato, quàm iurato Paridi credidissem. Testimonium in propria causa reijcitur, sed hic testimonium dixere scriptores, qui non erant Alchimistæ. acceperant illi quidem hoc ab alchimistis, sed alchimici dicta sua, factis probarant. Nec sanè domesticum testimonium, vt nec alia alias inidonea, reijciuntur, quando aliunde testimonia haberi non queunt. Et quęso, vnde hic initium historiæ haberi potuit, nisi ex ipsorum artificum dictis, & relatione? Ad 3. posse aliquando esse tales, & fuisse: hinc tamē non sequi, nullas non fuisse tales. Ad 4. multos hanc artem verbis scriptisq; prodidisse, & hodie eam tenere, & alios docere, si qui contingant in praxi errores, nihil mirum: quia facilè peccatur in ijs, quæ ab ignis operatione dependent. Nec vllius artificis est, in ijs, quæ ab actiuitate extrinseci agentis naturalis pendent, securum semper effectum spondere. Nec vlla quoque ars alia, in qua quis mente sana perfectionis vltimum apicem se consecutum asseueret. semper aliquid discendum superest: neque hoc huic arti peculiare, quod opponitur.

Pet. Gegar. sing. 100. Hippol. sing. 71

QVAESTIO II.

An Chrysopœia habenda ex numero artium ingenuarum, an mechanicis annumeranda?

Facilis est decisio, *nihil in ea mechanicum esse præter ipsam ope*-A *rationem, & igniariam illam applicationē: Theoricam verò siue speculationē artis ipsius physiologiam, in remotissimis latebris latentem, æque ingenuam, æque scientificā esse natura sua, quàm sit physica: cuius est portio non ignobilis: aut medicina, cui subseruit. & ancillatur: eoq; nomine a Theamaticis, & epopticis disciplinis annumerandam.* Si verò consideres B ipsos Alchimistas, quidam illorum meri sunt mechanici, et flaturarij, ac ciniflones: quidā verò philosophorum nomen honestum in primis, ac laudabile, iure suo sibi vendicāt. Etsi enim omnis Alchimista ingenio simul, ac manu, vtatur: tamē id omni mechanico artifici commune est, & manus pręcipuam operis partem in illis vendicat: qui, principia, cau- C sasque artis ignorantes, nec certum in rebus præparandis vsum, iuxta pręcepta congrua, & scientifica adhibentes, tempus, & carbones absumunt; fuliginosi itaq; & merè mechanici dicēdi sunt. Sed qui in oleis, & aquis, & gummis, & auro extrahendo, causas, & pręcepta artis norunt: quibus freti effectum sibi pollicentur: ij, etsi manum ingenio, & D operationem speculationi adiungant: non mechanici, sed philosophi dicendi: operatio enim illa, & manuum auxilium, accidentaria sunt scientiæ: vt in medico, & chirurgo satis est manifestum.

QVAESTIO III.

Ad quam magiæ speciem pertineat?

E Aequè expeditum est respondere huic quæstioni. *Si alchimicus effectus verus non est*, quia falsum est, aut apparens dumtaxat aurū: *pertinet ad magiam præstigiatricem: si verus est effectus, tunc aut fit ope dæmonis, et ptinet ad Dæmoniacam:* verum effectum voco, quando au-

aurum verum quis consequitur: hoc autem potest fieri dupliciter, vel vera transmutatione, vel suppositione: quando hoc facit dæmō, potest etiam reduci hoc factū, ad præstigiatricem: quando illud, non nisi, vt dixi, ad dæmoniacam. *Si verò verum aurum, sine ope dæmonis homo extrahit pyrotechnia sua, tunc alchimia pertinet, secundum se, & propriè, ad Magiam naturalem: per accidens ad artificiosam.* Nam, qui ad supernaturalem referunt, propter cælorum influxus: illi meo iudicio falluntur: nihil enim hic cernitur, vt ostensum, quod naturæ vires excedat: Naturalis ergo alchimiæ exempla, iam nonnulla proposui. Dæmoniacæ refert vnum auctor dæmonomaniæ: se ex Guilhelmo Constantino, famoso alchimico, audiuisse socios ipsius, cū perdiu flantibus, spes, species ve auri ostenderetur nulla, consilium a Diabolo petijsse, ritene operarentur, & optatum finem contingerent: an in aliquo peccatum ab ipsis esset, quod metallum arceret expetitum. Diabolum (vt solet) latebrosum dedisse responsum, quā breue, tam ambiguum: *Laborate, laborate*: hoc illos pro secunda pollicitatione arreptum mirè animasse: ergo perrexisse in flando, & fornaculis continuandis, idque adeò strenue, vt in nihilum cuncta redegerint: parati nihilominus pergere, & ad imum cunctam rem decoquere, & pro philosophico lapide bona cuncta dilapidare; nisi misertus dementiæ Constantinus suggessisset, morem hunc esse dæmonis, vt decipiat amphibologia significati: cum laborare iussit, hoc voluisse: desisterent ab irrito conatu, & ad honestum opificium aliquod se transferrent, in quo certius operę pretium cerneretur, sic ille. Sed alij paulò aliter narrāt, idq; se ex ore Matalis, qui Constantini socius fuit, accepisse, bona fide, scribūt: hos ope-

Arogosius & Suiger.

Sup. q. 1. sect. vlt. lib. 3. c. 3.

A rarios auri auidos familiarem paredrum sub specie vnius nymphæ exciuisse, & sacro carmine lapidis confectionem ab eo postulasse, dæmonem iussisse, vti ex sex metalli (vt dicunt) anisatis, hoc est æquali proportione, & hydrargyri certa mole mixtis, malagma componerēt. cum itaque hoc igni imposuissent, ecce tibi, fraudis minister, catus ille Mercurius, more B grandinis cum tonitru metalla huc illuc disijcit, & spem simul eorum: cachinnante lusus cacodæmone. Illi ab acti a chrysollo, non a furore: rursus magistellum adeunt, expostulant primum de iniuria: deinceps supplices fiunt, & vt nunc saltem, meliore fide, quid agendum doceat, pergunt obseruare, demum ille nihil aliud retulit, quàm strenuè laborare.

C Deceptorij effectus duæ Historiæ occurrunt, prior præstigatorius Diabolicus: posterior ad deceptorios, & emunctorios per humanam calliditatem pertinet.

Priorem sic narrat Cedrenus: *Quidam ex eorum numero, qui chemicam artem profitentur, callidus hominum oculos impostura præstringere, argentarijs, alijsque obtulit manus, pedesque* D *statuarum, & alia aurea, dicens se thesaurum reperisse: multosque ita deceptos ad paupertatem redegit. Fama vulgata captus, & ad Anastasiū perductus, frenum equi ex solido auro conflatum, ac margaritis consertum obtulit. Sed Imperator, freno accepto;* Vt omnes, *inquit,* fefelleris, me profectò non decipies: *statimque hominem, in castellum quoddam relegauit,* E *in quo tandem periyt.*] nimirum omnia hæc aurea, nihil erant nisi per magiam facta oculorum ludibria. Posteriorem describit Ieremias Mederus, *in Aercamat.* Chymistas duos societatem initam pacto firmasse, vt alter Chrysopoeię certissimam artem se tenere profiteretur, alter rhizotomum

mum

mum ageret, seu agyrtā empyricum, & inter cætera scobem auri atro infectam colore, pro lunariæ puluere, venderet: Ernestus Badensis Marchio mirè deditus erat pyrotechniæ, hunc ergo prior ille adit, & circumuenit, aureos montes pollicitus, & atria diuitis Cræsi, parantur omnia, & iam ille cætera belle, inquit; vnum dumtaxat opus, *Resch* vocant (Hebræa voce) huius pulueres faciles inuentu, apud quemuis pharmacopæum, vel rhizotomum. Marchio puerū mittit: commodum in palatij aditu ille alter merces suas exposuerat, & vt solent hoc genus, nihil sibi deesse Stentorea voce prædicabat, adit eū Principis puer. Ille *Resch* expromit de pyxidula fumosa, & eo solido appendit, & qua quid foret obuium, ac conculcatum, addit superpondium. Puer Domino refert. impostor eum puluerem inspergit hydrargyro, & aurum verū producit, sed quod liquatum ex puluere, fit examen, verum aurum deprehenditur. Marchioni res mirè grata, & ipse in magistrum beneficus, ac gratus probè donatum dimittit. Chrysopœiam pergit vrgere: feliciter, quamdiu *Resch* durauit, vbi eius residuum parum fuit: vndique conquiri iussit auriprolificā hanc materiam. Negabant omnes se, quis puluis, *Resch* diceretur, audisse, vel didicisse vmquam, itaque Marchio quod superaret igne solum liquat, & auri scobem, imposturamque simul deprehendit.] æquè lepidū est quod narrat probe compertum Gomes à Medis li. 2. de sale, his verbis: *Siquidem superioribus annis dum agerem Lutetiæ, aderat vna etiam studiosus quidam, quisquis ille fuerit, satis mihi notus, iamque constantis ætatis homo, atque in omni re, & scientia doctissimus, experientissimusque, sed qui ingenio esset ad fingendum acriore: ad persuadendum vero quam par fuit*

A *subtiliore. Et qui varijs, tametsi negotijs implicitus Chymica tamen arte, quam occulte exercebat, mire delectaretur. Is puero Francisco Gallorum Regi familiaris valde gratus, atque in oculis erat: ac, quo tempore diuturnum illud, & exitiale bellum apud Belgas, anno 1542. ab eodem Francisco commotum, a Carolo quinto Cæsare confirmatus vigebat; e Gallia ille* B *in Belgas profectus est, atque Hispanum se simulans idiomate confisus, Louanium primo, quo ipse paulo antea eiusdem causa belli e Lutetia pulsus me receperā, deinde Antuerpiam se contulit, vbi domunculam conduxit, in eaq; fornacem cum reliquis instrumentis Chymicis secreto construxit: iamque conuocatis amicis, atque imprimis quatuor ditissimis sibi* C *notis Hispanis mercatoribus: horum in negotiando tarditatem exprobare, atque ad maiora eo, compendia excitare cæpit. Inesse quippe sibi artem professus est, qua breui ac compendio, sineque periculo, & nauigatione, ditari ipsi amplissime, atque vel Midæ, Cræsique diuitias nullo negotio superare possent. Idque ad oculum prompto se monstraturum experimento, si auri* D *sibi nummi quindecim, boni, probatique ponderis præberentur. At illi protinus totidem libentissime erogarunt. Itaque acceptis ille nummis, vnum quemuis ex mercatorum pedissequis ad se accersiri iubet: cui intranti, duobus tantum regalibus impensis, vade, inquit, in domum, quæ prima occurrat pharmacopolæ, a quo pete lapidem, qui* E *Onastros appellatur, qui tametsi vilioris sit pretij, tamen vt emas citius, totum impende. Quo abeunte heus, ait, ne longam nobis moram facias, ito recta ad eū, qui e regione portæ maioris templi consistit, vidi quidem hesterno die eiuscemodi lapides prostare apud hunc, longe præstātiores quam alibi,*

A *alibi. Astute namque ille rem omnem, ac perquam caute præuenerat. Nam massam quidem auream triginta pondo auri probatissimi coegerat, eamque in modum lapidis compactam, varijs appingi fecerat, atque circumuestiri coloribus: quam eidem noto sibi pharmacolæ, forte doli conscio, lucriq; participi, commendarat: data tessera, vt cuiuscumq; petenti Onastrum lapideno* B *quantulocumq; oblato pretio exhiberet: vnde occurrenti pedissequo lapis est datus, atq; ad manus Archichymistæ (dignus est enim hoc titulo) perlatus. Tum ille lapidem ostentans, ac sesquipedalia de corba proferens, iubet accendi fornacem, ollas educi, instrumenta apponi, quin lapidem inungere, laruareque cœpit. Demum oblatos sibi aureos dentibus premebat, post malleolis* C *tundens, cum quadam tacita verborum interiectione, in ollam immittebat. Quibus rebus spectatorum oculos in se, non intentos modò: sed quasi colligatos tenebat. Ex quo illi, cæca duce charitia, lapidem curiose lustrare oculis, summopere admirari, spe simul & exspectatione accendi, hortariq; se inuicem, neque cunctandum experimentum succlamabant. Tandem* D *commistis aureo cum lapide aureis quoq; nummis, vniuersa educta massa, excretisque per ignem coloribus, iam non lapidem, sed aurum purum putum ipsa referebat. Quæ illico per duos ex mercatoribus ad aurifices delata est, eaque probata satis triplum haberi inuenta est ex auro purissimo atque æstimatione primo. Quo nuntio allato domum, atque occluso* E *post se ostio, mira omnes exulta lætitia, ac triumphare gaudio cœperunt. Quare mutuo se imprimis iureiurando astringentes, ne cuiquam hominum hoc tantum arcanum retegerent: protinus experimentum, quod plusquam pro comperto habebant, non denis amplius, centenisue; sed millenis, & eo plus aureis iterandum censuerunt. Iamque se totos Archichymistæ, tamquam alteri Plutoni pecuniarum Deo, deuouentes, precibus ab eo petierunt, vt millenis ab vnoquoque oblatis aurei experimentum geminaret: nam si succederet, iam non per chiliadas, sed per myriades ipsum deinde experturum. Quibus ille lente, atque grandioribus, quam antea verbis respondens, tandem annuit: atque sub crepusculo vespertino ad se nummos, adduci iussit: fueresque ad ipsum profecto quatuor aureorum millia allata: nam testimonio mihi sunt, qui adnumerarunt. Quos ille accipiens: atque ad præparandos eos integrum dari sibi diem petens, mercatores dimisit: statimque sub ipso noctis conticinio admissis equis, quos præparari iusserat, quam celerrime se in Galliam intulit, atque Lutetiam tandem tutus peruenit.*] Hæc ille: finis non foret scribendi, si quæ singulis diebus talia contingunt, vellem persequi. Vtilius erit, quod reliquum est, & ad animæ salutem spectat, discutere.

QVÆSTIO IV.

Licitane an illicita sit alchimia?

PRohibitam censuit Angelus de Clauasio, sed id nullo iure probat, verum rationibus dumtaxat P. Valentia eò inclinat, vt saltem ratione circumstantiarum sit illicita, & perniciosa. idem P. Peretius censuit: vterque locis ante citatis.

in verb. Alchimia.

Licitam verò nec vllo iure prohibitam, immò & inter artes metallarias à iure ciuili receptam, communis est sententia iuris interpretum. Pedetentim progrediendum: nam facilis hic in via lubrica, lapsus.

Oldradi. Ioã. And. Abbat. & Baldi locis su. citat. q. 1. sect. 4.

Prima Concil. *Nullo iure in foro fori hac ars videtur prohibita, vt non*

liceat

liceat eam exercere, ex defensione iuris positiui.

Alberti. de Rosate in vers. alchimia, Guid. Papę decis. 388. Fabiani tract. de emptio. & vendit. q. 5. Zanetini c. extrauа. de accusatio. Thomæ. Arfoncini, quodam de hac re consilio.

Quoad ius ciuile, & commune Romanorum (de communi enim iure nunc loquor, non de particularibus locorum statutis, vel regnorũ sanctionibus) res est expedita, nec vlla constitutio talis reperitur. Quo ad ius Canonicum, videtur obstare duo canones nempe, cap. Episcop. 26. q. 6. & c. Spondent, in extrauág. commun. lib. 5. de crimin. falsi. Sed, si bene consideres, neuter canon conuincit intentum. Nam d. cap. Episcopi tãtummodo damnat eos qui credunt personarum trãsmutationem in varias ferarum species fieri, quod & ratio docet additi: *siquidem (ait) Satanas transformat se in varias species ferarum.*] Non est igitur cur ad quamlibet speciei in speciem transmutationem canon extendatur. Et licet eo extenderetur, dicerent alchimici se non credere hãc a dæmone, sed a natura fieri metamorphosim: nec eam esse veræ, ac perfectæ speciei, in aliam perfectam speciem, sed imperfecti, & inchoati in suam perfectionem. Fortius stringit alterum illud cap. Spondent, nam illud disertè alchimiam prohibet, & infamiæ carcerisque pœnam præfigit, clericos etiam possessis beneficijs priuat, & ad capienda reddit inhabiles. Respondet Arfoncinus, Pontificem egisse tantum de ijs, qui Sophisticè transmutationem confingunt: tamen Canonis verba satis clarè indicant censuisse Ioan. 22. nullum a quoquam eorum verum aurum fieri, & ideò omnes pro impostoribus habuisse; sic enim verbo tenus habet sanctio; *Spõdent, quas non exhibent, diuitias pauperes alchimistæ: pariter, qui se sapientes existimant, in foueam incidunt quam fecerunt. Nam haut dubie huius artis alchimiæ professores alterutrum se ludificant, cum suæ ignorantiæ conscij*

A *eos, qui supra ipsos aliquid huiusmodi dixerint, admirentur: quibus cum veritas quæsita non suppetat, diem cernunt, facultates exhauriunt, ijdemque verbis dissimulant falsitatem, vt tandem, quod non est in rerum natura, esse verum aurum, vel argentum sophistica transmutatione confingant: eoque interdum eorum temeritas damnata, & damnanda progreditur,*
B *vt fidis metallis cudant publica monetæ characteres fidis oculis, & non alias alchimitũ fornacis ignem vulgum ignorantem eludant. Hæc igitur perpetuis volentes exulare temporibus, hac edictali constitutione sancimus, vt quicumque huiusmodi aurum, vel argentum fecerint, vel fieri scienter facto mandauerint, vel ab hoc scienter (dum id fieret) fa-*
C *cientibus ministrauerint, aut scienter, vel argento, vel auro vsi fuerint vendendo, vel dando in solutum: verum tanti ponderis aurum, vel argentum pœnæ nomine inferre cogantur in publicum pauperibus erogandũ, quantum alchimitum extitat, circa quod eos aliquo prædictorum modorum legitime constiterit deliquisse: facienti-*
D *bus nihilominus aurum, vel argentum alchimitum, aut ipso, vt præmittitur scienter vtentibus perpetuæ infamiæ nota respersis. Quod si ad præfatam pœnam pecuniariam exoluendam delinquentium ipsorum facultates non sufficiant, poterit discreti moderatio iudicis, pœnam hanc in aliam (puta carceris, vel alteram iuxta qualitatem negotij, personarũ differentiam,*
E *aliasq; attendendo circũstantias) commutare. Illos verò, &c.* Subdit pęnã in eos qui alchimica materia abutuntur ad monetarũ adulterationẽ, de quib. est eiusdem Pont. constitutio alia, in c. prodiens extrauang. singular. titul. de crimine falsi. Ad hunc Canonẽ duplex mihi occurrit respõsio, vna eum

Sic legitur in editione etiã Plantiniana, & Romana, sed deprauatè, ac mutile. Valentia conicit legend. fictis, facili mutatione. Sed adhuc reliqua mendosa manent.

non

non fuisse vsu receptum, sed non vsu abolitum. Nam postea hæc ars in ipsa adhuc vrbe viguit; maximè, vix centum annis postea, sub Leone Decimo, nam illi Aurelius Augurellus egregius poeta librum suum *de Chrysopœia*, dedicauit: Qui inter cætera illud nimis iactanter, de philosophico suo lapide.

Ipsius vt tenui proiecta parte per vndas
Aequoris argentum si vinum tum foret æquor,
Omne, vel immensum verti mare posset in aurum.

Pici quoque Mirandulani circunfertur liber hac de re, titulo, *de Auro conficiendo*: nec huiusmodi in Italia libri ex illo tempore vetitæ lectionis vmquam fuere. Altera Canonem ex hypothesi procedere (aurum omne alchimicũ esse falsum) & ideò damnari tantum, qui falsum cudant, idq; ad lucrum; nempe, vt vtantur in contractibus, & solutionibus (quod clarè indicat textus) ideò non damnantur hoc capite, qui verũ aurum producunt, & arti vacant animi dumtaxat causa, nolentes in commercijs, aut solutionibus hac arte vti. Quare non ars, quæ ritè instituitur, & exercetur, sed artis abusus damnaretur. Sit

Secunda cõclusio; *In foro conscientiæ nõ promiscue, sed cum delectu ars hæc permissa: immo plerisque, vt perniciosa, sic illicita censenda*. Hanc conclusionem optimè probant argumenta Angeli, & auctorum primæ sententiæ, contra præcedentem verò vim habent nullam. Notandũ quoque, quicquid illiciti est, id non ex artis natura (quæ in se mala non est, immò, quatenus ars est, & scientias imitatur, secundum se bona est, vt & cæteræ speculatiuæ cognitiones) proficisci, sed a vitio circumstantiarum, quæ vt plurimum in hac operatione

A inueniuntur. Hæ si desint, non video quid reprehendi queat, sed quia vix vmquam desunt omnes, raro fit vt alicuius ratione non adsit vitium, & peccatum. Ideò dixi, *plerisque perniciosam, & illicitam censendam*.

Sed quæ istæ circumstantiæ? præcipuæ, & capita cæterarum: quattuor, finis, modi, temporis, & personæ.

B *Si finis sit lucrum, & auaritia: illicita est*, quia lucrum ex hac arte est illicitum, non enim licet hoc auro vti ad commercia, contractusve, vt statuit Ioan. 22. Intellige, si pro vero auro quis vti vellet, nam hoc illicitum contendunt communiter DD. de hac re scribentes, & meritò, nam aurum istud, vel nunquam habet proprietates omnes veri auri, vel id adeo rarò

C contingit, vt censendum sit non contingere, quare tam vel simili causa dubitandi existente, non licet in commercium deducere, vt verũ aurum, vendi tamen posse pro auro alchimico, & iuxta æstimationem peritorum aurifabrorũ, nemo DD. illorum negat, neque negandum est. Non licet etiam id facere, vt in medicamẽtis quis eo vtatur: nam propter ratio-

Sic D. Th. in 2. d. 7. q. 3. art. 1. & 22. q. 77. a. 2. ad 1. & ibi. Caiet. S u. & Fumeus in S. Fabian 5, d. q. 8. Alb. in ver. emptio.

D nem iam memoratam, nec veri auri vires salutares habere, nec noxijs qualitatibus, ab igne carbonario, & venenato hydrargyro contractis carere censendum. Multò minus licet eo vti ad monetarum mixtionem: hoc enim vnum caput foret criminis monetarij, iuxta dictam sanctionem Io. 22. & prædicti DD. iuris concedunt tales puniendos pœna monetæ adul-

E teratæ. His casibus subesset peccatum mortale. Si vero quis illud cuderet, siue produceret tantum ea gratia, vt ipsemet in annulos, cathenas, aut supellectilem propriam eo vteretur: huic omni cura foret adnitendum, & vigilantia, ne quis eo viuo, vel mortuo per hoc deciperetur. Alioqui

pro

pro negligentiæ latitudine, hic quo- A que peccati grauitas nasceretur, & quantumuis quis diligens, vix vanitatis culpam euaderet. Numquam fanè ftultitiæ,& imprudentiæ euadit qui ex hac arte lucrum quærit. Semper enim ftultus eft mercator, qui in illud negotiationis genus incumbit, quo videt nullum, vel de millibus aliquot vnum, lucrum fecisse: omnes verò, vel mille contra vnum faculta- B tes suas absumpsisse. Quod cum alchimicis contingat, idem de his dãni lucrionibus dubio procul sentiẽdum, Nec tuti in conscientia, qui hac in re sola vana ducuntur curiositate, nam curiositas, peccatum eft oppositum ftudiositati, per excessum; quo quis desiderat immoderatè scire quod nõ expedit, vel plus quam expedit ipsi, vel modo quo non expedit, & eft ex C filiabus superbiæ, [Vide S.Thom.2. 2.quæft.167.] Et animus deditus vanitatibus, atque insanijs falsis, exponit se decipiendum Diabolo, atque hoc esse omnis superftitionis initium docet B.Auguftinus lib.2.de doctrin. Chrift. cap.22.& 23. Et diuinæ scripturæ teftimonio, qui amat periculum peribit in illo. Sic enim sapiens loquitur; *In superuacuis rebus noli* D *scrutari multipliciter, & in pluribus operibus eius* (Dei) *non eris curiosus. Multos enim supplãtauit suspicio eorũ* (hoc eft vana spes,& expectatio.) *Et in vanitate detinuit sensus illorũ*. Denique subdit: *qui amat periculum peribit in eo*. Ecclesiaftic.3. a vers.24. Denique vno verbo, *quando finis malus, ars illicita, & qualis finis, tale exercitium*. E

Si modus (huc media pertinent) *exercendi artem illicitus, ars quoque, si vanus, ars vana: si sordidus, & inquinatus, ars erit inquinata, & impura*. Huc referenda media superftitiosa, vt si ex pacto expresso, vel tacito cum dæmone, quod frequẽns esse

docuit auctor Dæmonomaniæ, & sanè docet experientia, adeò vt Ar- Lib.3.c.3. noldus Villanouanus, & Lullus, & Geber, & Bachonus, & Richardus Anglicus, Magiæ huius nigræ suspecti vehementer fuerint, & Paracelsus, & Agrippa, & ille Guih. Conftantinus, & alij nonnulli deprehensi, & inter inftructiones inquisitorum fidei sit vna, hac quoque nota magos hæreticos dignosci, Director.Inquisi. fidei p.3.fol.443.edition. Romanæ, quæ in lucem prodijt iussu Gregorij 13. vbi rationem subdit auctor libri, Nicola.Eymericus; quia vt plurimũ alchimiftæ, quando non possunt pertingere ad finem intentum, quærunt auxilium dæmonis (exemplum posui præcedenti quæftione) eum inuocant, & implorant, & implorando obsecrant, & tacitè, vel expresè ei sacrificant.] Accedit experientia, quia quandocumque viguit inter multos alchimia, etiam inter multos, tum viguerunt maleficia, & sortilegia, vt hoc infelici æuo experimur. Tum quia non desunt, qui adhibent vanas obseruantias cæremoniarum, nihil ad effectum conducentium, vt certæ diei, tunicæ ex lino crudo, certorum ciborum abftinentiam, & alia huiusmodi inania. Quod si ad auiditatem odium accedat, aut incontinentia, procliue admodum fuerit ad philtra, & intoxicationis recurrere. Peccatur quoque non leuiter in artis traditione, quando Sacræ Scripturę nominibus, & verbis abutuntur ad suas nomenclaturas, vel pręcepta, neque minus, quando libris suis inferunt figuras, seu imagines, vel planè obscęnas, vel etiam propter abusum rei sacræ prorsus blasphemas, quod fecit ille typographus Basiliensis, qui Rosariũ excudit, & sacræ Triadis, Chrifti Domini resurgentis, & B. Virginis Mariæ coronationis icones, quas homines hæretici templis eiecerunt, eas ad alchi-

chimica mysteria, & transformationes transtulit. Sed mirum id non est, sunt enim Sacramentarij vbiq; præposteri. Peccatur denique nimis curiosis sæpè experimentis, dum modò hanc rationem, modò illam sequuntur, & sic numquam sciũt, quod semper addiscunt.

Temporis quoque *circumstantias perpendenda*. Nam temporis iactura pretiosissimæ: eiusque malè consumpti ratio reddenda Deo, quare peccant, qui nimis multum his vacant artibus, item qui eo tempore, quo officij ratio, vel debitum aliud charitatis, aut iustitiæ postulat, vt ad feriam magis se conferant, verbi gratia magistratum quis gerit? non potest detrahere horis, quæ ad rectè munus exercẽdum necessariæ: familiæ præest? œconomiæ recta non debet incommodum sentire. Ecclesiasticus est? quę ratio ordinis postulat ea prępponenda fornaculis, & voluptati suę. Proximi necessitas operam tuam deposcit? charitas ei iubet adesse, non facis? peccas. Demum, vno dicã verbo, quod tempus ocio, licet honestè dare, illud licebit his studijs, nec amplius. Ocium voco, quietem & vacationem ab actionibus, & studijs, ad quæ quis tenetur.

Denique *personarum conditio hic, vel potissimum discrimen inducit*: hęc enim, & finem solet illicitum intendere, & in modo errores gignere, & tempus, inopportunum facere. In primis ars hæc illicita censenda pauperibus, immò & priuatis omnibus periculi plenissima est, manifestum id fit, tum quia hi solent lucrum spectare, & sic arcentur eorum ratione, quæ dicta sunt in circumstautia finis, nam auro illo intendunt vti ad commercia, medicinas, vel monetã, aut si ipsi non vsuri, periculum apertum est, ne vtantur hæredes. Isti hac arte depauperantur: familiæ necessaria nõ prę-

A berent: causa sunt vt vxores, & filiæ cogantur indigno se quæstu sustentare, cum media, & instrumenta, propter inopiam deficiũt, facilè progrediuntur ad superstitiosa, immò & pacta quæ diximus in circũstantia modi, sanè hoc ipsi quoque chymici scriptores sunt testati. Nam Geber, *non ergo*, inquit, *hæc scientia pauperi, & egenti conuenit, sed potius est illis inimica*. Rosarij philosoph. fol. 124.

B *Secundo Polyt. dicit Philosophus, impossibile est indigentem philosophari.* [h. alchimiæ studere, (nam solos alchimicos, in libris *Turbæ philosophorum*, vulgati illi vocant philosophos, satis superbè.) Et idem Geber alibi; *Artificem* (ait) *huius scientiæ oportet esse subtilissimi ingenij, & naturas metallorum, & eorum generationes, infirmitates, & imperfectiones* Li. de perfecto magisterio.

C *in suis mineris scire, & cognoscere antequam perueniat ad hãc artem. Non autem ad ipsam indagandam accedat artifex grosso ingenio, & duro repletus nec cupidus, nec auarus in sumptibus, & expẽsis.*] *Nec vir duplex animo sine felle, & ceruice, vel mente variabilis, nec nimis festinus, sed doctrinæ filius, vir subtilissimo ingenio decoratus, sufficienter locuples, largus, sanus,*

D *firmus in proposito & cõstans, patiens, mitis, longanimis, & temperatus.*] Auaro igitur, & pauperi hæc scientia, secundum eius Principem Gebrum, inaccessum, & vetitum habet limen. Et nota requirere sufficienter locupletem: hoc est cui supersit, a necessarijs, ad hoc studium. Arcet etiam simplices, & parui iudicij, cum dicit ibidem, non debere esse sine felle, & cer-

E uice: huiusmodi enim facillime a dęmone, & alijs impostoribus circumueniuntur: ideo vetita illis hæc ars propter periculum. Arcet etiam eos qui amant alios decipere, cum addit, nec vir duplex, quia hos arcet pernicies aliorum, quam quærunt. Arcet intemperãtes, vt luxuriosus, & amantes

tes

tos vindictæ, cum vult esse longanimes, & temperatos: alioqui periculum est ne recurrant ad maleficia hostilia, vel amatoria. Arcet variabiles, inconstantes, & impatientes: quia hi facile, cum non succedit, ad dæmoniaca subsidia confugiunt. Arcet eos, qui obtuso sunt ingenio, quia oleum perdunt, & operam, item qui philosophiæ veræ imperiti. eandem ob causam confirmat id Arnoldus Villanouanus his verbis; *Quicumque velit ad hanc scientiam peruenire, & non est philosophus, fatuus est: quia hæc scientia non est, nisi de occultis philosophorum.*] Propter irritos, itaque conatus, temporis, & sumptuum iacturam, his quoque videtur illicita, & cum plerique alchimici vulgares sint tales, sequitur plerisque illicitam esse, in foro poli, de quo nũc agimus. Deniq; exigunt artis magistri, & merito, vt sit homo humilis, iustus, pius, & Deum timens; citantur ista Hermetis: *Oportet illum, qui introduci vult in hanc artem, & sapientiam occultam arrogantiæ vitium a se repellere, & pium esse, ac probum*, & postea; *Fili, ante omnia Deum oportet timere, in quo dispositionis tuæ visus est.* & illud Alphidij nescio cuius: *Scito, fili, quod istum scientiam habere non potes, quousque mentem tuam Deo purifices, & sciat te Deus habere certum animum, ac rectum.*] Cum superbos arcet, docet illicitam esse curiosis: cum pietatem, superstitiosos reijcit, cum probitatem, & Dei timorem, & animi puritatem: vitiosas omnes, quas diximus circumstantias testatur. Non alij ergo licita ratione circumstantiarum, alchimia; quã huiusmodi: hinc potest vnusquisque secum perpendere, an ipse talis, & an vlla, & quæ, pericula ipsi ex aliquo harum circũstantiarum defectu immineant, & ea cum Confessarijs suis communicare, & eorum sequi iudi-

d. Est. 4.

4. quarto tractatu, Rosar. fol. 323.

A cium debet. Secundo potest videre confessarius, quando sit talis a peccato immunis, vel quando adsit veniale, aut etiam mortale; quãdo impendenda, deneganda, vel differenda talium absolutio: differenda, cum recidiuę verisimile periculum: denegandа, quãdo grauiter, contra iustitiam, vel charitatem ob studium istud peccat, nec vult desistere.

B Tertio. Quia sæpius curiositas causa est studij, & hoc vitium valde proserpit a minoribus ad maiora; diligenter videndum, ne quis ad experientias, & opiniones erroneas excurrat, verbi gratia, ne putet hâc arte hominem verũ, modo a natura ad hanc generationem non instituto, sed vrina, vel alio humore, igne, aut sole in vitreis phialis decocto, posse produ-

C ci, quod temere Iul. Camillus asseruit, & incaute Thom. Garzonus discur. 41. Fori vniuers. credidit. & quidam hoc inuentum Arnoldo Villanouano tribuunt, vero, an mendacio disputare non est necesse, inquit Mariana lib. 14. rer. Hispan. cap. 9. Nam quod tale quid fieri queat, vel asserere, vel experiri stultum, impium, erroneum, & blasphemum foret. tum

D quia, cum homo præsupponat corpus, & animam rationalem, si quod producis homo est: sequeretur, Deum ex lege, & ordine, quem naturæ præfixit, teneri huic animam rationalem corpori infundere, quod blasphemũ, vel rationalem animam ex materiæ potentia illic educi, quod hæreticum: foret enim tunc anima corruptioni obnoxia, & mortalis. Deinde talis

E anima non haberet peccatum originale: quia per generationem viri non esset propagatum hoc corpus, & homo conceptus, nec indigeret Christi redemptione: quæ hæretica quoque omnia.

Quarto. Ex his omnib. patet, optimam esse, (quam aiunt Angliæ) le-

K gem,

gem, ne cui sine permissu Principis, sub pœna capitis, liceat alchimicam exercere. quā legem expediret etiam alibi ferri. Nam tum cum delectu Princeps talia potest permittere, consideratis circumstantijs prędictis: ipsi enim reddenda Deo ratio (si temere permittat, & promiscue) damnorum inde ortorum. Tunc etiam cessarent pericula pleraque, quæ diximus.

Quinto, patet (nisi quæ circūstantia impediat ordinarie hanc artem Principibus, & valde locupletibus esse licitam: qui & ea sunt philosophiæ cognitione, & eo ingenio, vt fraudibus, & imposturis non pateant, vt ea pietate, vt in proximi, & Dei offensione se abstineant, & illis opibus, vt subditos propterea non grauēt, & eo subditorum amore, ac Dei timore, vt publicum regimen, vel pauperū subuentionem propterea non negligant, & habenas sibi a Deo creditas ipsi abijciant, & alijs plane tradant. Vt enim alijs honestis studijs animum principes, quātum opus est, sic & hoc studio relaxare quin possint, non est dubitandum. Sane quod Eymericus de indicijs Magiæ hæreticæ dixerat, eam præsumptionem in Principibus viris, & valde locupletibus. non esse admittēdam, in cęteris locum habere ibi in Comment. optime Penna annotauit. Et Cardi. Caietanus diserte scripsit, ac prudenter: *hanc artem, vel nullorū hominum esse, vel Principum* A *duntaxat, audito sapientum consilio, esse*. Sane pericula pleraque superioribus commemorata cessare in Principibus manifestum est.

Cæteri, non est cur sibi blandiantur, vt tutos in conscientia se arbitrentur opinione illa Oldradi, & aliorum Iurisconf. Nam illi de foro tantū exteriore agebant, de quo ab illis quærebatur. Et plerique eorum rem non B discusserūt: sed, vt oues solent ducem gregis caprum, sic ipsi Oldradum (cuius etiam argumenta, iam dissoluimus: ijs quæ dicta sunt) clausis oculis, vt oraculum, sunt secuti, nihil eius addentes dictis (vt Ioán. Andr. Abb. Alberic. & Guido Pap.) pleriq; etiam ambigue loquuntur, si faciant verum aurum, idque arte naturali, (vt Oldrad. Isern. Bal. Brun. & Fab.) C nullus vero ipsorum omnium, pręter Thom. Arfoncinum, mentionem fecit d. extrauagantis Pontifici, c. Spondent, & vel eius nō sint recordati, vel non bona fide dissimularint. Et licet, vsu canon ille non obseruetur: tanti tamen Pontificis sententia, & iudicium sufficere debet, vt vulgus hominum (hoc est quibuscumque conditiones superius requisitæ desunt) sibi D existimet, ab hoc studio abstinēdum, quod grauissimis verbis Sūmus Pontifex Romanus sibi censuit damnandum, & a quo illos, tā studiose Christi Vicarius, Petri successor dehortatur. Sed hæc suffecerint, de materia non passim obuia.

Finis Libri Primi.

DI-

DISQVISITIONVM MAGICARVM.

MARTINI DELRIO,

Liber Secundus.

QVI EST DE MAGIA DAEMONIACA.

Præcipua hæc operis noſtri tractatio eſt, & ideo pluribus capitibus, ſiue quæſtionibus, luculenter, quoad poterimus, diſcutienda. Sit

QVÆSTIO I:

An ſit aliqua Magia Dæmoniaca.



HAnc etiam eſſe negarunt, qui dæmones eſſe negant, cũ Sadduceis, Democrito, Ariſtotele, Auerroe, & Simplicio, *quorum ſententia eſt impia, & hæretica.*

Nam & *dæmones eſſe, & dæmoniacam Magiam*; quæ nec induſtria, aut artificio hominum, nec naturalibus cauſis, ſed immateriali quapiam, & ſeparata virtute nititur; hoc, & ſacræ ſcripturæ teſtimonijs, & omnium ætatum memoria, atque experimentis, tam eſt compertum, vt velle probare, nihil ſit aliud, quam lychnis accenſis meridianæ luci opitulari. hoc probãt cum B. Auguſtino Theologi Ca- A tholici omnes, & Philoſophi plerіq; Triſmegiſtus, & Pythagoræi; ex Platonicis, Pſellus, Plotinus, Proclus, Iãblicus, Chalcidius, & Apuleius; & Ariſtot. Theoph. Ammon. Philopo. Auic. & Algazel. Anne dare reſponſa de furtis occultis, & de theſauris; cõſequi ſcientias nonnullas ſtatim, & ſine labore addiſcẽdi; ſubtrahere corpus præſens oculis videntium, & innumera huiuſmodi, queunt reduci, B ad vllam aliam cauſam; quam intellectualem aliquam, & ſeparatam naturam? Denique ſcimus Salmanticę, & Toleti in Hiſpania; & in Italia, ad lacum Nurſinum, & in ſpelæo Viſigniano, ad hoc auorum memoria huius Goetiæ celebres ſcholas fuiſſe.

Aug. li. 11. de ciuitate Dei, c. 6. D. Th. l. [illegible] contra gent. c. 104. & qui optime, Victoria, de Magia, nume. 9.

gem, ne cui sine permissu Principis, sub pœna capitis, liceat alchimicam exercere. quā legem expediret etiam alibi ferri. Nam tum cum delectu Princeps talia potest permittere, consideratis circumstantijs prędictis: ipsi enim reddenda Deo ratio (si temere permittat, & promiscue) damnorum inde ortorum. Tunc etiam cessarent pericula pleraque, quæ diximus.

Quinto, patet (nisi quæ circūstantia impediat ordinarie hanc artem Principibus, & valde locupletibus esse licitam: qui & ea sunt philosophiæ cognitione, & eo ingenio, vt fraudibus, & imposturis non pateant, vt ea pietate, vt in proximi, & Dei offensione se abstineant, & illis opibus, vt subditos propterea non grauēt, & eo subditorum amore, ac Dei timore, vt publicum regimen, vel pauperū subuentionem propterea non negligant, & habenas sibi a Deo creditas ipsi abijciant, & alijs plane tradant. Vt enim alijs honestis studijs animum principes, quātum opus est, sic & hoc studio relaxare quin possint, non est dubitandum. Sane quod Eymericus de indicijs Magiæ hæreticæ dixerat, eam præsumptionem in Principibus viris, & valde locupletibus. non esse admittēdam, in cęteris locum habere ibi in Comment. optime Penna annotauit. Et Cardi. Caietanus diserte scripsit, ac prudenter: *hanc artem, vel nullorū hominum esse, vel Principum* A *duntaxat, audito sapientum consilio, esse*. Sane pericula pleraque superioribus commemorata cessare in Principibus manifestum est.

Cæteri, non est cur sibi blandiantur, vt rutos in conscientia se arbitrentur opinione illa Oldradi, & aliorum Iurisconf. Nam illi de foro rantū exteriore agebant, de quo ab illis quærebatur. Et plerique eorum rem non B discusserūt: sed, vt oues solent ducem gregis caprum, sic ipsi Oldradum (cuius etiam argumenta, iam dissoluimus: ijs quæ dicta sunt) clausis oculis, vt oraculum, sunt secuti, nihil eius addentes dictis (vt Ioan. Andr. Abb. Alberic. & Guido Pap.) pleriq; etiam ambigue loquuntur, si faciant verum aurum, idque arte naturali, (vt Oldrad. Isern. Bal. Brun. & Fab.) C nullus vero ipsorum omnium, pręter Thom. Arfoncinum, mentionem fecit d. extrauagantis Pontifici, c. Spondent, & vel eius nō sint recordati, vel non bona fide dissimularint. Et licet, vsu canon ille non obseruetur: tanti tamen Pontificis sententia, & iudicium sufficere debet, vt vulgus hominum (hoc est quibuscumque conditiones superius requisitæ desunt) sibi D existimet, ab hoc studio abstinēdum, quod grauissimis verbis Sūmus Pontifex Romanus sibi censuit damnandum, & a quo illos, tā studiose Christi Vicarius, Petri successor dehortatur. Sed hæc suffecerint, de materia non passim obuia.

Finis Libri Primi.

DI-

DISQVISITIONVM MAGICARVM.

MARTINI DELRIO,

Liber Secundus.

QVI EST DE MAGIA DAEMONIACA.

Præcipua hæc operis nostri tractatio est, & ideo pluribus capitibus, siue quæstionibus, luculenter, quoad poterimus, discutienda. Sit

QVÆSTIO I.

An sit aliqua Magia Dæmoniaca.



Anc etiam esse negarunt, qui dæmones esse negant, cũ Sadducęis, Democrito, Aristotele, Auerroe, & Simplicio, *quorum sententia est impia, & hæretica.*

Nam & *dæmones esse, & dæmoniacam Magiam*; quæ nec industria, aut artificio hominum, nec naturalibus causis, sed immateriali quapiam, & separata virtute nititur; hoc, & sacræ scripturæ testimonijs, & omnium ætatum memoria, atque experimentis, tam est compertum, vt velle probare, nihil sit aliud, quam lychnis accensis meridianæ luci opitulari. hoc probãt cum B. Augustino Theologi Catholici omnes, & Philosophi pleriq; Trismegistus, & Pythagoræi; ex Platonicis, Psellus, Plotinus, Proclus, Iãblicus, Chalcidius, & Apuleius; & Aristot. Theoph. Ammon. Philopo. Auic. & Algazel. Anne dare responsa de furtis occultis, & de thesauris; cõsequi scientias nonnullas statim, & sine labore addiscẽdi; subtrahere corpus præsens oculis videntium, & innumera huiusmodi, queunt reduci, ad vllam aliam causam; quam intellectualem aliquam, & separatam naturam? Denique scimus Salmanticę, & Toleti in Hispania; & in Italia, ad lacum Nursinum, & in spelæo Visigniano, ad hoc auorum memoria huius Goetiæ celebres scholas fuisse.

Aug. li. 11. de ciuitate Dei, c. 6. D. Th. l. 3. contra gent. c. 104. & qui optime, Victoria, de Magia, nume. 9.

QVÆSTIO II.

Vnde sit hac Magia, siue quem habeat primum auctorem?

Vide Laurent. Aniamali. 3. de nat. dæmon. fol. 30.

SVnt qui dæmones esse fateantur, sed negent tamen hanc Magiam a dæmonibus, seu diabolis manasse: tribuunt autem effectus eius, vel immediate Deo per magos huiusmodi operanti, vel Deo per angelos bonos ea perficienti. Priores *dicũt esse quasdam gratias gratis datas*, sicut sunt gratiæ linguarum, sanitatum, & hæc dona, vt Balaamo, sic & alijs improbis concedi non raro solere.

1. Cor. 12. vers. 8. Num. 23. Matth. 7. 13. V. 22.

Dico primo, *hæc sententia est mere blasphema*: tribuit enim Magicis artibus id, quod est proprium gratiarum gratis datarum, & cum veris miraculis præstigias confundit. Deinde gratuita Dei dona subijcit humano artificio, & certis, ac ridiculis obseruationibus. Deniq; inique, & inuide Deus vetaret id, quod ipse hominibus, vti gratiam, gratiose largiatur. Aduersariorum argumenta ex locis illis scripturæ petita, solum probant, aliquatenus similes effectus per artes magicas, & per gratias gratis datas fieri; Deum quoque per malos aliquando miracula edere, ad fidei & diuinæ gloriæ propagationem. Accedit, quod qui ex dono gratiæ gratis datæ operatur; ille ad certum tempus, occasionem, aut ceremonias certas non restringitur, vt solent magi; qui, si vel in minimo deficiant, nihil efficiũt. Nec etiam huiusmodi Dei dona gratuita possunt alijs, per disciplinæ, ac præceptorum modum, tradi: Magi vero suis discipulis hanc Magicam tradunt, & auditores, magistrorum secuti præcepta, quæ magistri eadem operantur.

Alij dicũt *hos esse effectus bonorum Angelorum*, quos per excellentiã vocant, *Spiritus*. Sic iactitabat his annis A celebris ille magus Scotus Parmēsis; qui Gebhardum Truchsesium Episcopatus Vbiorum Apostatã dementauit: estque peruetus impostura magorum maxime Platonicorum, Iamblici, Porphyrij, Plotini, Procli, & Iuliani Apostatæ. Ex quorũm traditione, *Magia* omnis diuiditur in *Albã*, quam cēsent esse licitam, & *Nigram*, quæ sit illicita. Albam ergo vocant B θεουργίαν, & Nigram γοητείαν. Verum hãc fictitiam plane, & palliatam Theurgiã satis ipse Archimagus reijcit, cum disertis verbis testatur *sæpissime sub nominibus Dei, & Angelorum, malis dæmonibus falli eos, & in obstringi, & licet eius ceremoniarum pars maxima, mundititiam animi, corporis, & rerum externarum, vtensiliumque ostentet, immundos tamen* C *Spiritus, & deceptrices potestates hanc exquirere, vt adorentur pro Dijs.*] postea addit, *huius speciem esse autem Almadel, artem noto iam, artem Paulinam, artem reuelationũ & huiusmodi superstitionum plura, quæ eo ipso* (inquit) *sunt perniciosiores, quo apparent imperitis diuiniora.*] Habeant illi hoc Principis, & antesignani sui de hac *alba Magia* iudicium, ab homi- D ne mēdaci veritatem merã. Damnat eandem Theurgiam D. Augustin. de vtilitate credēdi contra Manichæos. His adde fictitiam illam artem *Planetariam*, laminis inscriptam, & ad Carolum Magnum a quodam Bedæ discipulo (*sic mentiuntur, & Alkuidum Alcuino supponunt*) missam, vtilem (*scilicet*) obtinēdæ omni cognitioni supernaturali artium & scien- E tiarum, & consequendis dignitatibus diuitijs, robori, amoris fruitioni, &c.

Lib. de vanit. scient.

Dico Secundo cum Catholicis, *vt nec per se, sic nec per bonos angelos ijs magicis operationibus Deum se immiscere magis, quam in ceteris rebus, in quibus concurrit, vt causa vniuersalis. Quare cēseo hæc omnibus infulsa fuere*

fuere à malis angelis, sic etiam ab illis perfici, & administrari, & cõtrarium est erroneum.]

c Illud q̃d in fin. cap. quisine v. vlt. 26. q. 2. & episc. in prin. 25. q. 5.

Probatur primo ex varijs Canonum rescriptis, quæ Gratianus adhibet causa XXVI. Secundo ex Parisiensibus arti. 9. 19. & 23. Verba sunt, *quod Deus per artes magicas, & maleficia inducatur cõpellere dæmones suis incantationibus obedi[illegible]e:* Error. *Quod boni angeli includantur in lapidibus, & consecrent imagines, vel vestimenta, aut alia faciant, quæ in istis artibus continentur:* Error, & blasphemia. *Quod aliqui dæmones boni sint, alij omnia scientes, alij nec damnati, nec saluati.* Error.]

Tertio ex his Arnobij *Cont. Gent. Magi non tantum, sciunt dæmonas, sed etiam quicquid miraculi edunt, per dæmonas faciunt: illis aspirantibus, & infundentibus præstigias edũt vel quæ sunt non videri, &c.* & ex his Ioan. Salisberiensis lib. 1. de nugis curialium cap. 9. *Eos autem qui nocentiora præstigia artesq; magicas, & varias species mathematicæ [illegible] exercent, iampridem sancti Patres ab aula iusserunt exire, eo quod omnia hæc artificia, vel potius [illegible] pestifera quadam familiaritate dæmonum, & hominum nouerunt profluxisse.*]

Deinde probatur ratione, hos spiritus bonos dici non posse. tum quia iubent se tanquam Deos adorari, & sacrificia sibi fieri, quod boni angeli iubere nequeunt. tum quia hæ artes non minus diriguntur ad inferẽdum alijs exitium, per furta, neces, adulteria, &c. quam ad iuuandũ. tum quia miscent multa mẽdacia, & deceptiones. tum quia docentur Magi in spiritus vti imperio, & coactione, immò & minis rerum impossibilium, ac plane absurdarum, vt apud Eusebiũ docet Porphyrius, quorum nihil bonis angelis potest conuenire.

Hinc apparet considerranter legen dum Glycam, dum Magiam sic distinguit a Goetia, quòd illa, sit beneficorum geniorum ad boni alicuius effectionem. Goetia, maleficorum ad mali effectionem. Nam non tantum improprie vsurpauit nomen Magiæ genericũ, pro specifico theurgiæ, sed in errorem quoque labitur ponentium albam Magiam, & eius administrationem bonis angelis tribuentium. Vtque hoc semel moneam scriptor iste, vt & Constan. Manasses, Gregoras, & Nicetas, nimis multum tribuere videtur superstitiosæ prodigiorum obseruationi. Lib. 5. de præparatio. c. a 6. par. 2. an.

Errauit eundem errorem Palingenius Stellatus, dum in vetito iure libro *Zodiaci* 8. censet aerem etiam bonis dæmonibus plenum esse, quos harum artium auctores facit, & Deos appellat, Plotini, & Iamblici delirijs nimis deditus, & quam non malus poeta, tam non bonus Christianus, vtpote hæreticus potius (scripta probant) quam catholicus. Ausus tamen opus illud Ferrariæ Duci dedicare.

Succedit his error 3. eorum, qui censebant Magicos effectus per animas defunctorum fieri: quos Catholici Theologi iampridem exploserũt, idque non difficulter, nam quę rationes id conuincunt de bonis spiritibus eædẽ in animabus beatorum locum habent, quæ vero in purgatorio sunt animæ, non exeunt, nisi speciali permissione Dei, vt petant suffragia viuorum: animæ denique perpetuis addictæ supplicijs, nulla dæmonum licentia, vel permissione possunt exire, vtpote, diuino iussu, pessimo carceri mancipatæ. Apertissimæ sunt igitur imposturæ, quæ de euocandis per *Grimoyriam* animabus Necromantici confinxere. Si exirent, ad vnius Dei exirent imperium, cur ve- Victor. de Magia nu. 17. Angles in 2. sent. q. de arte Magica a. 2.

ro id Deus iubeat, vel permittat, causa subest nulla. Vt ad Magorum preces, & incantationes id iubeat, impium est opinari.

Vide Ana. libro 3. de Nat. dæm. fol. 97. Petri Thiræi lib. 1. de apparit. spirit. c. 12. a nu. 216. & c. 13. a nu. 302.

Præcipua ergo efficiens causa istarum artium est, ipse Diabolus, proxima, est humani ingenij ex originali labe detorta indoles, quã festiui Apologi frondibus velatam nobis protulit, per quam salse, Cælius Calcagninus *Libello de Amatoria Magia*, cuius verba non piget adscribere, & vos ni fallor, legere iuuabit: *Vanitas* (inquit) *olim iuncta* miraculo, *furtiuo concubitu genuit* Magiam *secundam cognomine, reformidansq; ne forte* veritas, *cum qua perpetuas inimicitias gerit, a qua etiam paribus signis congressa, sæpius profligata est, suum partum enecaret, illum* impudentiæ, ac timori *iunctis connubiali fœdere commendauit: at illi in sinu* incomprehensibilitatis *e vestigio collocarunt furtim, & sub* præstigiarum *crepundijs educandam. Quæ mox in grandiorem ætatem adulta, iamque pinnulis præmunita, euolauit in* fatuorum arces, *ibique nidulans,* credulitatem *peperit. Quæ vtpote parentis beneficijs grata, illam mutuò enutrit, & quasi* ἀντιπελαργίζειν, *alioqui breui interituram.*] Hæc ille, pari acumine, & veritate. Pergamus nos quoque pro veritate confligere, & vanitatem expugnare, & fugatis timore, & impudentia, labyrinthum illum incomprehensibilitatis (quis enim, quæ nihil sunt, vel intelligat, vel comprehendat?) Theologiæ veræ filo permetiri, & *præstigiarum crepundijs* in lucẽ protractis, tandem fatuorum hanc arcem demoliri, & è nidulis suis *credulitatem*, adeò perniciosam profligare, quod vtinam Deus Opt. Max. nobis largiatur.

QVÆSTIO III.

Quæ sit diuisio dæmoniacæ Magiæ, & de libris eius.

CVm nulla sit *Theurgia*, neque *alba Magia*, sequitur, omnẽ hanc prodigiosam Magiam, non aliam, quam *Goetiam & nigram*: hanc solemus vocare *Magiam specialem*, eam Archimagus in duas, species distinguit, vnam, cuius cultores dicit se dæmonis submittere, ei sacrificare, & eũ adorare: alteram quam ipse vellet persuadere à pacto cum dæmonibus immunem esse, sed eam dæmonibus, vel nutis imperare, virtuteque quadam diuinorum nominum adiuratos aduocare, & cogere, priorem illam fatetur esse legibus humanis, diuinisque vetitam, nefandissimam, & cunctis ignibus plectendã. posteriorem asserit, consequi quidẽ quod prętendit, nempe dęmones cogere *(quod post ostendetur esse idoneum)* sed tamen manifestis periculis illusionum obnoxiam esse. De priore verum est eius testimonium, de posteriore bis *mentitur: primo, dum negat eam niti fœdere cum dæmonibus inito*, nam reuera semper expresso, vel tacito pacto corrũpitur. *Secũdo, cum asserit ea dæmones cogi*, de quo postea. Volunt vetitæ huius Magiæ inuentorem fuisse, quendam Mercurium. sic cõtra Symmachum Prudentius, & Salisberiensis lib. 1. Polycrat. c. 9. alij quendã Zabulum (quem ego non alium existimo ab ipso cacodæmone, cui D. Cyprianus, & alij Patres hoc nomen tribuunt) deinde magistrum laudant, quendam Barnabam Cyprium (hũc confinxere in contumeliam D. Barnabæ Apostoli, vt deformi suæ meretrici lenocinarentur.) Item ostentant, patris mendacij iactantia, libros Adæ, Abelis, Enoch, Abrahæ, Pauli, Cy-

Cypriani, Honorij, Alberti Magni, & aliorum, & blaſphemè mentiẽtes dicunt, quæ his libris continentur, ea fuiſſe tradita ab Adami cuſtode Angelo Raziele, & à Tobiæ Comite Raphaele reuelata. Prætexunt etiam Salomonis auctoritatem, cuius quandam *Clauiculam*, (quam egregiè refutat Bap. Segnius lib. de vero ſtudio Chriſtiano c.7.) & aliud ingens *volumen ſeptem diſtinctum* obtrudunt, plenum Sacrificijs, & incãtationibus dæmonum. Hunc librum Iudæi, & Arabes in Hiſpania ſuis poſteris hæreditario iure relinquebant, & per eũ mira quędam, atque incredibilia operabantur. Sed quotquot inueniri potuerunt exemplaria iuſtiſſime flammis inquiſitores fidei concremarunt, & vtinam vltimum exemplar nacti fuiſſent. Vix dubito aliquod in manus Ioan. Tritthemij incidiſſe, vnde, & partitionem, & materiam ſuæ *Steganoraphiæ*, periculi, & ſuperſtitionis pleniſſimæ, acceperit, cuius operis nomen, quod nondum prohibitis ab Eccleſia libris ſit inſertum, ſuſpicor accidiſſe: quia liber nondum typis vulgatus, in paucorum manus incidit: alioqui, quando prohibiti libri omnes Magici, ſatis iſte prohibitus cenſendus, qui inter alios familiam ductat. idem dixerim, de Agrippæ libris *tribus de occulta Philoſophia*, & omniũ pernicioſiſſimo *quarto* ſeorſim poſtea addito, & edito: necnon de Thomæ Eboracenſis, Petri Aponi, & ſimilium venenis, *& libro artis Grimoiryæ*: qui, Patrum noſtrorum ætate, circumferebatur, docens mortuorum euocationes. Omnia horum placita ſceleſta, de antiquioribus etiam illis operæpretium duco Archimagi verba aſcribere. credendum illi, in arte ſua, nec magiſtri auctoritatem diſcipulis licet ſubterfugere. ſic ergo ſcribit: *Hi libri acutius intuenti præceptorum ſuorum canonem, ritum, conſuetudinem verborum, & characterum genus extructionis ordinem, inſulſam phraſim, apertè ſeſe produnt, nonniſi meras nugas, & impoſturas continere. & poſterioribus temporibus à perditiſſimis perditionum artificibus eſſe conflatos, ex prophanis quibuſdam obſeruationibus, noſtræ religionis cerimonijs permixtis, inſitiſque ignotis multis nominibus, ac ſignaculis, vt perterreant rudes, & ſimplices, & ſtupori ſint inſenſatis, & his, qui neſciunt bonas litteras.*] Hæc miſer ille, qui, videns meliora, in finem vſque vitæ deterioribus adhæſit.

Eimericus Director. inquiſitor. p.2. cap. 28. & Penna ibi comment. 53. meminit Nicetas hiſto. lib.4.

QVÆSTIO IV.

De baſi Magiæ huius, ſiue de pacto, expreſſo, & implicito.

CONCL. 1. *Omnes operationes magicæ, velut baſi, innituntur pacto per magos cum dæmone inito: ita vt quotieſcunque collibitum mago aliquid efficere adminiculo artis ſuæ, expreſſe, vel implicite tenetur à dæmone poſcere, vt ex condicto concurrat.*]

Probatur hoc primo Patrum auctoritate. D. Cyprianus dicit, eos habere fœdus cum dæmone. D. Auguſtini verba retulit Gratianus in Decretorum codicem, quę ſunt iſta: *Omnes artes huiuſmodi, vel nugatoriæ, vel noxiæ ſuperſtitionis, ex quadam peſtifera ſocietate hominũ, & dæmonum, quaſi pacta infidelis, & doloſæ amicitiæ, conſtituta.*]

lib. de duplici martyr.

lib. 2. de doct. Chriſtia. ca. 23. habes c. illud. v. vlt. 26. q. 2.

l. multi. C. de maleſi. & mathemat.

Probatur deinde ex iure ciuili, ſanctione Imperatoria: c. *Multi magicis artibus vſi elementa turbare, vitam inſontium labefactare non dubitant, & manibus accitis* (ſic legendum) *audent ventilare, vt quiſquis ſuos conficiat malis artibus inimicos: hos (quoniam natura peregrini ſunt) feralis peſtis abſumat.*]

Tertio, id ſtatuitur credendum articulis Pariſienſis ſcholæ in hæc ver-

A ba: *Quod inire pactum cum dæmonibus tacitum, vel expressum, non sit idololatria, vel species idolatriæ*: Error. *Et intendimus esse pactum implicitum in omni obseruatione superstitiosa; cuius effectus nõ debet à Deo, vel natura rationabiliter expectari.*]

Artic. 3.

Quarto id ratio ꝑsuadet. hoc enim & multi mali homines optant, & dæmon cupit: nec eorum id vires superat. docet hoc Isaias Propheta, apud B quem impij dicunt *percussimus fædus cum morte, & cum inferno fecimus pact m.* quod S. Tho. satis probabili interpretatione magis accommodat, vt, & Pontifices, Ioannes 22. in Extrauag. contra Magos, quæ incipit: *Super specula.* & Sixtus V. in Bulla contra Astrolog. Mali ergo hoc lubenter faciunt, nec minùs ipse dęmõ: qui, ipsi quoque Christo Domino, C ausus pacti conditionem offerre: *Hæc omnia* (inquit) *tibi dabo, si procidens adoraueris me*: vbi videre licet pactũ contractùs innominati, do, vt facias. Ita nunc diabolus Magis ait. *si te mihi addixeris, vlciscar te, ditabo te, etc.* quæ germana, & perfecta est pacti formula. Deinde, vt dixi, hæc fiunt opera dęmonum, non magorum viribus: dęmones ab hominibus cogi D nequeunt, vt id faciant: sponte ergo dæmones accurrunt. Dęmones autem graui hominem odio prosequuntur, quare nec putandi gratis accurrere, sed vicissim aliquod operæ suæ precium stipulari. Vnde patet tal m esse hanc conuentionem, & sccietatem: qualis est duorum latronum, quorum alter palam in sylua vaga- E tur, alter clam in subsellis latitat: excitatusque certo sibilo, vel signo prioris, viatorem posterior dolosa sagit... transfigit: priore id sæpè nec vidente, nec gnaro, quo necentelo intulerit, in miseri tamen necem consentiente. priori magus, posteriori dæmon similis. Satis enim idonea rei declarandæ similitudo est: quæ peti-

c. 28. v. 15.

Matth. 4. 9.

v l. Labeo scribit. l. iurisgent. de pact. Bald. & Caccielu. ĩ tract. de pact. D. Th. 2. 2. q. 96. art. 4. Guilh. Paris. Sco. Gab. Gerson. Tritthem. q. 5.

Abulens. Alph. à Castro, Victoria, Valentia, Binsfeld. Spineus, Ang. Spreoger. & alij.

Nauarr. Grillã. Remig. Binsf. feld. prælud. 6. & alij.

A tur à potentibus vindictæ auidis: qui manu prõptos sicarios sibi adiungũt: quibus constituto signo innuunt, quos, & quando, velint interfici.

Deniq; cõsentiũt hac in re Theologi tã veteres, q̃ recẽtiores, Iuriscõsulti quoq;, & Medici, *Cõdronchus li. 1. de morbis venefic. & Cesalpin. disq. sit. dæm.* & res prorsus cõperta, vnanimi maleficorũ, & sagarum confessione, B mirè per Europã omnem, & cunctas ætates consentiente. Lucanus etiam dubius licet, tamen huiusmodi fędus agnouit, eo tantum deceptus, quod cogi pacto dæmonem existimet.

Quis labor hic superis cantus herbasque sequendi
Spernendiq; timor? cuius commercia pacti
C *Obstrictos habuere Deos? parere necesse est,*
An iuuat? ignota tantum pietate merentur,
An tacitis valuere minis? hoc iuris in omnes
Est illis superos, an habent hæc carmina certum
Imperiosa Deum, qui mu: dum coge e qu:cquid.
Cogitur ipse potest?

lib. 6. paulo post medium.

D Solus sagarum patronus recalcitratur, adeò futilib. ratiũc lis chartas implens: vt cõtẽnendas potius, & silentio tradendas, q̃ refellendas mihi c... fuerim, maximè cũ alij id diligẽtius, quam difficilius præstiterint.

Cõc. 2. *hoc pactũ dæmoni, liberũ est, ꝑstare, vel fallere.*] probatur experientia & rõne. rõ docet dæmonem cogi ab homine non posse; vt stet promis- E sis: experientia vero, mendacissimum esse, & decipiendi cupidissimũ: ideoque rarò præstare, q̃ pollicitus: cum verò stat promissis (quod facit nonnunquã) non facit coactus, sed. spõtè ac subdolè, vt sic magos sibi retineat deuinctos, & alios alliciat, & huiusmodi nugis vim istã inesse ꝑsuadeat.

Exempla pactorum pete ex vita D. Basi. p Amphilochium cõscripta apud Surium t. 1. & eod. t. ... de Theoph... lo Ad nẽsi, & nobilis, Leodi ni apud Cæs. l. 2. c. 21. de quibus alias. l. 6. de præstig. dęmon. & l. d Lami... Binsf... vbi supra Erast... s Bod. & Tritthem. d. q. 5.

Tertia Concl. *Pactum huiusmodi duplex*

duplex est, vnum expressum alterum tacitum: de vtroq; verò, non idē per omnia iudicium.] Explicanda hæc conclusio potius, quam probanda. pro explicatione notanda sequentia.

Primo sciendum *pacti expressi* huius *triplicem esse modum*. *Primus fit solemnitate varia*, & ipsi cacodęmoni visibiliter in corporea aliqua forma apparenti coram testibus, fidelitas, & homagium promittitur. Huiusmodi pactum iniuit nobilis ille ditionis Leodicensis narrante Cæsario Heisterbacensi, vbi tamen dęmon loquens audiebatur, sed non cernebatur. hic inter cætera, iubentis ille inconsultus creatorem suum ore negat, manuque exfestucat, & diabolo homagium præstat; hic vicissim, illi diuitias, & honores pollicetur, eo lectorem amando, spondeoq; lectionis, & laboris sui vberem legendo fructum relaturum. Huc etiam referendum Theophyli Vicedomini factum, *qui ad dignitatem recuperandam à principe dæmoniorum opem*, (vt scribit Sigisbertus,) *expetijt, & ab eo iussus abnegare* Christum *filiū Dei eiusq; matrem* Mariam *cum omni Christianismi proposito, & ipsā abnegationem scripto firmare, & scriptam signare, & signatam sibi tradere, eius se seruitio addicere*.] In hac testis fuit Magus, in illa villicus iniquitatis.

Hoc describitur in Malleo malefic. p. 2. q. 1. c. 2. & ab Alfő à Castro l. 1. de iust. hæret. punit. c. 6. l. 2. Illust. miraculorum, c. 12. anno Domini 537.

Aliquando id faciunt per libellum supplicem, quem diabolo præsentāt. Sic nostro tēpore Mantenses in Normandia magi libellū conscripserant, quem oblaturi erant Sibillis Magiæ Necromāticæ præsidibus, cuius summa; Se orare Dominas; vti dignentur libros suos magicos consecrare; ad eū effectū, vt mali spiritus ipsis per omnia promptè obediant, iuxta formulas coniurationis in libris contentas; &, vt vocati, ipsis sine noxa appareāt in forma pulchri hominis; & ne sit necesse circulum vllum facere, aut

A subire, in domibus, aut agris. Secūdò vt Sibyllæ libris signum suū seu characterem imprimant (*tres erant numero libri*) vt plus efficaciæ, & dominij libris inesset in prædictos spiritus. Tertiò vt supplices reddantur tuti à iudicū insidijs, & punitione. Quartò vt cępta omnia, & studia illis prosperè in aulis, & amicitijs principū succedant: in ludis quoque semper quādocunq; volent lucrētur: Quintò ne

B inimici ipsis valeant nocere. Pro his vicissim polliceri sese, quod prędictas Sibyllas, pro Dominabus, & Principibus suis perpetuo sint habituri, & quotānis singulas animas se eis oblaturos (*hoc est, necaturos, & sacrificaturos, vel certe ad hunc eundem perfidia ritum initiaturos hominem vnū*) quamdiu viuāt, hoc ipso consecrationis librorū die, hac tamen lege vt Si-

C bыllę hęc postulata eis fide bona pręstarent. Hi Parisijs omnes cum ipsis libris combusti fuere, Narrat Crespetus ib. de odio Satanæ, discursu 15.

Alius modus priori similis cætera, nisi quod sine testibus peragitur. Tertius per vicarium initur, Magum videlicet, vel tertium aliquem; cum paciscens dæmonis aspectum vel colloquium reformidat, hoc tertium ge-

D nus malè Grillādinus q. 3. vocat *Tacitum*; quamuis enim professio hic fiat alteri, quam dæmoni; fit tamen expresè, & in dæmonis nomine, vt patet ex ijs, quæ ipsemet tradit q. 5. nu. 1. & seqq. Fortassis ad expressum pactum pertinet forma illa rarior, in exemplo Germanicæ fœminæ, quæ obuerso tergo, ex balneatorio lebete

E exsiliens, proclamabat, *Quantum à* Christo *pes saliendo recederet, tantum se ad dæmonem accedere. dicam fusius lib. 5.*

His pactis omnibus quædam sunt cōmunia. Primum est abnegare fidē & Christianismum; Dei obedientiæ se subtrahere. B. Virg. Mariæ patrocinium

cinium repudiare, & conuitijs insuper incessere. Solent blasphemè, per contemptum, vocare russam, latam, extensam. Sic ergo, *venit Diabolus, & tollit verbum de corde eorum, ne salui fiant*. Luc. 8. vers. 12. hoc est, tollit veram fidem, eiúsque confessionē, quia diuinos ambit honores (vide D. August. lib. 10. de ciuitat. Dei, c. 20. & lib. 20. contra Faust c. 22.) Ideo cogit *primum* baptismum renunciare, quo quis vero Deo fuit initiatus. Quare & Hippolytus Martyr. libr. de consumm. mundi, scribit coacturum dæmonem, vt dicant: *Nego creatorem cœli, & terræ, nego baptisma, nego adorationem Deo à me præstari solitam: tibi adhæresco, in te credo*. Ideo vnguem illis dæmoni in frontem inijcit, fingens se chrisma abradere, & baptismi characterem delere: *Secundò*, fictè quoque illos nouo tingit lauacro baptismatis, nō ignorabat hoc Tertull. lib. de baptism. *Hic quoq; studium* (inquit) *Diaboli recognoscimus, res, Dei æmulantis, cum & ipse baptismum in suis exercere*. Ideò *tertio*, negato priore nomine, nouum illis inditur: (vt Rouerensis *Cuno*, *Barbicapra* vocatus fuit) nonne cognoscis figuram huius rei in præclaris illis Satanæ membris? Aegypt. Pharao Iosephi nomen mutat Gen. 45. sed S. S. eo illum nomine numquam compellat. Nabuchodonozor alia imponit nomina Danieli, & socijs (Dan. 3.) sed Daniel semper se Danielem vocat, & tres illi in ipso clybano flammante, *Benedicite*, canunt, *Anania, Asaria, Misael Domino*: hoc dicentes nimirum, tui ô Deus, non Regis terreni milites sumus. tibi, non tyranno, nomen dedimus. Abnegare *quartò* patrinis, & matrinis cogit, tam baptismi, quam confirmationis, & nouos illis alios, assignat. quia susceptores isti, sunt quasi fidei sponsores, & tenentur,

Michael Pneuma-log. schol. 4.

A quod credendum, spirituales filios suos docere. *Quintò* dant diabolo scrutum aliquod vestimenti, quia Diabolus partem rerum singularum sibi studet vindicare; ex spiritualibus gratiæ bonis, fidem, ac baptismum; ex bonis corporis, sanguinem, vt in sacris Baal. 3. Reg. 18. ex bonis naturæ, filias, vt suo loco ostendetur; ex bonis fortunæ, fragmentum vestis.

B fors-an quia Regi soliti substernere vestimenta, in Dominij agnitionem? 4. Reg. 9. Matth. 21. *Sextò*, iusiurandum dæmoni præstant super circulo in terram sculpto. An, quia circulus expers principij, & finis, symbolum est diuinitatis; & terra, scabellū Dei? sic certe vellet eos credere, eum esse Dominum cœli, & terræ. An quia circulus contrariam; eo quòd omni ca-

Michael Pneuma-log. schol. 6.

C ret angulo; habet figuram crucis, quæ valde angulosa? certè hanc odit vehementer; in qua se triumphatum meminit, & mæret. & ideò amat figuram cōtrariam. inuenias inter magica sigilla crucem in medio circulo locatam, quasi captiuam: quod sigillum (vt Greg. Theologus *contra Iulianum scribens* significat) ille magicis addictissimus apostata sic inter-

D pretabatur, vt præsumeret signum crucis calcandum, & abolēdum planè breui. *Septimò*, petunt à dæmone se deleri *de libro vitæ*, & inscribi *in libro mortis*; & sic legimus Auinionenses Magos inscriptos libr. nigerrimo. *Octauo*, pollicentur sacrificia, vt illi Mantenses, de quibus paulò antè sum locutus, & quædam striges promittunt, se singulis mensibus, vel

E quindenis, vnum infantulum strigādo (h.e. exsugendo) occisuras. sic Spinæus qu. de strigib. cap. 2. *Nonò*, quotannis aliquid suis magistellis dæmonibus pendere tenentur, vt vel plagarum metum, vel earum, quibus ex pacto sunt obnoxij præstationum, redimant vexationem: nec legitimum

est

est aliquid, nisi sit atri coloris. multis hoc probat Nicol. Remigius libr. 1. dæmonolatr. c. 11.

Decimò, corporis alicui parti, modò huic, modo illi, (frequentiùs latentibus) stigma seu characterem suum, velut de lapide emptis mancipijs fugitiuis, solet imprimere: quod est insensile etiam acu perforatum. Non miraberis, si recorderis Antichristum vltimis temporibus signum bestiæ *(Diaboli)* impressurum manui, vel fronti suorum partiariorum, vt in Reuelatione sua D. Ioannes testatur, Apoc. 13. v. 16. quod litterali sensu de vero charactere seu signo bestiæ accipiendum, cum Primasio, & Ansberto in Apocal. & D. Hippolyto, d. lib. de consummat. mundi. Quod dæmoniam ab initio mundi facere consueuit. Amat enim nequissimus Deû imitari; qui in veteri Testamẽto suos signo circumcisionis, in nouo autem signat signo crucis, quod circumcisionis successisse volunt signo Nazianzenus, & Hieronymus. Sic etiã Diabolus ab incunabulis Ecclesiæ hæreticos illos, qui Magicis simul implicitis, certa insigniuit nota. Auctores

lib. 1. c. 24. sunt grauissimi, qui docent. Irenæus, cùm tradidisset *Carpocratianos artes magicas, & incantationes operari, philtra quoque, & charitesia & paredros oniropompos, & reliquas malignationes, dicentes se potestatem habere ad*

malè vulgo iam. *dominandum etiã principibus, & fabricationibus mundi huius*; subdit de signo inusto his verbis: *Alij vero ex ipsis signant cauteriantes suos discipulos in posterioribus partibus extantiæ dextræ auris.*] Solitos alios

lib. 1. de præscript. aduer. hæret. post med. dæmoni signare in fronte, vt indicat Tertullianus sic scribens; *A diabolo scilicet, cuius sunt partes interuertendi veritatem, qui ipsas quoque res sacramentorum diuinorum in idolorum mysterijs æmulatur. Tingit, & ipse quosdam, vtique credentes, & fideles*

A *suos, expiationem delictorum de lauacro repromittit: & sic adhuc initiat Mithræ: signat adhuc in frontibus milites suos.* Quos? vtique Basilidianos, qui Abraxan colebant]: Abraxas enim idem qui Mithra, teste D. Hieronymo. tam vetus ergo origo huius stigmatis, de quo aliàs plura. *Vndecimò*, sic signati promittunt complura nostrorum Geusiorum Orgijs simil-

lib. 1. comment. in Amos. infr. q. 16. & de Remig. l. 1. dæmonolatr. cap. 5. Nid. l. 5. Formicarij Sprenger. & alios.

B lima; nunquam se Eucharistiam adoraturos; iniurios se perpetuò, ac contumeliosos in B. Virginem, sanctosq; reliquos futuros, non verbis tantum, sed & factis: conculcaturos enim, conspurcaturos, & confracturos, quasuis sanctorum reliquias, ac imagines signo crucis, aqua lustrali, sale benedicto, cereis, & reliquis, ab Ecclesia benedictis, consecratisue se ab-

C stenturos: confessionem peccatorum integram se nunquam manifestaturos sacerdoti, istudque commercium cum dæmone pertinaci silentio obscuraturos: statis diebus, ad conuentus, si queãt, aduolaturos; & quæ illic peragenda, non segniter obituros; denique, quotquot poterunt, dæmonis seruitio adiuncturos. Vicissim Diabolus pollicetur, se illis semper

D præsto futurum, se in hoc mundo, votis eorum satisfacturum: se post mortem, illos beaturum. Ex his pactis non nascitur obligatio mutua: sed dispar admodùm est conditio paciscentium; homines enim se morti æternæ addicunt, & per peccatum vera Diaboli mancipia efficiuntur; dæmoniacaque donec ad Dei gratiam iterum perueniant, subijciuntur

E teterrimæ seruituti: veruntamen hominibus hoc pacto nihil iuris, vel virium, in dæmonem acquiritur: nihil etiam facultatis in signa, quibus ex condicto vtendum commigrat: cogi se simulat vel sipellis, & spontè perficit, quicquid Magica illa profitetur.

In his tribus pactis lethale peccatum grauissimum intercedit idololatriæ expresse creaturis exhibetur. Quod si ex animo fidem Magi abijciant, sunt etiam apostatæ: si vero non totam fidem abijciant, duntaxat credentes hunc diabolo cultum deberi, vel diabolum ea posse, quæ fides Catholica negat posse, sunt hæretici: sin hæc omnia fictè faciant, nec apostatæ, nec hæretici sunt, peccant tamen mortaliter, & grauissimè; quia spontè faciunt actum idololatricum. etenim si à dæmone compulsi ex graui timore id fecerint, (vt aliquando cōtingit) committunt peccatum mortale minus graue, contra fidei confessionem. In his pactis expressis dignoscendis manifesta ex solemniis indicia deprehenduntur. Quæ quia Grillandus clarè admodum prosecutus fuit, & quæ dixi, optimè confirmauit ex confessione vnius Strigis, eius verba ex quæst. 7. non pigebit ascribere; *Quæ quidem mulier sub spe vitæ cuncta à principio vsq; ad finem recensuit, quæ professio ipsa requirit, exprimendo omnia singula illius capitula. Primum enim dixit, quod quando adducta fuit per illam eius Magistram ante tribunal Principis earum, qui est Diabolus in forma Regis præsidens in solio Maiestatis; instructa prius à magistra quid factura erat, venit, & oportuit primò abnegare Baptismum, & omnia Christianæ fidei documenta relinquere:* (En Apostasia) *deinde Ecclesiastica sacramenta cuncta proycere, pedibusq; proprys conculcare crucem, & imagines B. Mariæ Virginis, & aliorum Sanctorū:* (en sacrilegiū) *quamuis hæc vltima non fiunt coram eo, sed alibi postea: satis est, quod ista promittant se facturas, quamprimum cedet occasio.* (en professionem.) *Deinde fecit obligationem per solemnem stipulationem in manibus ipsius Principis, qua vouit, & promisit, quod perpetuò*

Vide Remigiū li. 1. dæmonolatr. c. 1.

A *illi erit fidelis, & obediens, & omnibus eius mandatis parebit.* (En votū) *Deinde medio iureiurādo, tactis scripturis, super quodam magno libro obscuras paginas continente præstitit homagium siue perpetuum vassallagium* (en homagium) *et quod nunquam redibit ad fidem Christi, nec diuina præcepta seruabit; sed solum ea, quæ per ipsum Principem erunt decernenda,* B *& quod perpetuis futuris temporibus erit obediens illi, & veniet continue, cum vocata fuerit ad ludos, & congregationes nocturnas, & quæ in eis per alias mulieres fiunt, ipsa faciet, & quod etiam aderit sacrificys illorum nocturnis, & solitas preces, & cultum adorationis præstabit:* (en idolomaniam) *vota quæcunque, quæ ipsam præstare contigerit, pro viribus adimplebit,* C *& quoscunq; poterit alios ad eandem professionem adducet* (en dogmatisationem.) *E conuerso autem ipse Princeps, egregia fronte, promisit eidem mulieri sic præsenti præstare perpetuam felicitatem. grandia, immensa, & voluptates, quascunq; in hoc mundo habere desiderauerit, & demum post hanc vitam longe maiora munera consequeretur.*] Hæc ille. Ad- D debat Ioann. de Vauix Stabulensis sortiarius, persuasisse sibi diabolum, sortiarios posthanc vitam dæmonibus similes futuros, & in dæmonas conuertendos, & in aere principatum obtenturos. Quæ facilè quisque intelligit in Origenica ludibria recidere.

Scrib. gaudia immensa.

Pactum tacitum duplex est. *primum*, quando quis sciens volens, su- E perstitiosis vtitur signis, quibus vti solent magi, quæ quidem ex libris aut sermonibus eorum, vel aliorum acceperit: hoc quoque Mortale est crimen. nec enim vllo modo licet scienter vllam directè, vel indirectè cum prauis spiritibus societatem inire, vt Theologi, & Canonistæ sentiunt.

D. August. lib. 2. de

Aug. li. 3. de Genes. ad litt. c. pen. & canones ser. 26. q. 5. tiunt. Si quis autem remedium aliquod naturale ex magorum libris, vel sermonibus accepisset, & ab omni pacto foret alienus: ille licitè tali remedio vteretur. Istud pacti genus facilè dignoscitur. Secundum pacti taciti genus est, quando quis ignorans vtitur magicis signis, quia nescit esse mala a dæmone instituta, quod illis solet accidere, qui bona fide libros legunt superstitiosos, putantes eos esse probatorum philosophorũ, aut medicorum: item ijs, qui accipiunt ea ab hominibus, vulgò habitis bonis, & fidelibus. Hoc in idiotis, vel nullum, vel leuissimum est peccatum, si duæ conditiones accedant. Prima est, si ignorantia sit probabilis, verbi gratia, eorum, qui hoc scire non tenentur quo ad eos, qui scire tenebantur, vt Ecclesiæ pastores, confessarij, concionatores, & Doctores: ij vt plurimum laborant supina, & crassa ignorantia: adhuc tamen istorum peccatũ minus est graue, quam eorum, qui scienter ista designant. Secunda conditio est, vt ignorans ista, paratus sit, quando admonitus fuerit huiusmodi superstitionem relinquere: quia post admonitionem deficit ignorantia, & oritur contumacia. pro cuius grauitate, delicti magnitudo crescit. Hoc pactũ vltimum discernere a naturali, vel miraculoso effectu, difficillimum est. Qua de re dicam sequenti quæstione.

Interea, si quæras: *Quid dæmonem inducat ad pactum, & obsequium, seu paticatiam huiusmodi?* Videtur esse quædam similitudo malitiæ maleficorum, & dæmonis, quæ amicitiæ similem aliquam familiaritatem gignit: ex hac paulatim nascitur mutua confidentia: hæc gignit minoris in maiorem quandam præsumptionem, & audaciam quasi imperandi, & in maiore, voluntatem aliquatenus præstandi, quod a fęderato imperatur, Ita fit vt, & maleficus dæmoni confidat, cui se putat imperare, & dæmon simulet se imperiũ agnoscere. hoc fusè, & bene ostendit Abb. Trithem. quæst. 3. libro octo quæstionum: sed in eo dissentio, quod ille putat dæmonem velle suis mancipijs gratificari obediendo, quo velit pacto, qui odit eos acerbissime? facit potius, vt fortius, & arctius irretiat, deuincat, & perdat certius, celeriusque.

Deniq; illud maxime animaduertendum, grauissimum esse peccatum pacto vllo dæmonibus fœderari, vt docui olim in Monitis: nunc hic tantum inseram, & addã alia multa, quæ cum alij, tum Sebast. Michaelis grauissime scripsit Pneumalogiæ, cap. 7. contra eos disputans, qui Magos excusant, si nocumẽtum alijs non inferãt: eo quod tales Patronomagi contendãt, nihil esse mali, vti dęmoniorum opera ad bonum, præsertim ijs imperando, quod & Christũ, & Apostolos fecisse legamus.

Ipse contra, & iure optimo affirmat, summum esse malum, sic argumentati, & signum esse animi prorsus infatuati, & Deum contemnẽtis: iuxta illud, *Impius cũ in profundum* (peccati) *venerit contemnit*. Pro. 18. vers. 3. Sic enim omnia illum subsannare. Si quis timendas dicat inferni pœnas, & damnandos in perpetuum impęnitentes, ridet, & negat adeo metuendum Auernum, Deum nolle mortem peccatoris, non creasse hominem, vt pereat, &c. hos sane (Theodoreto iudice) ipsis dæmonibus esse deteriores: quia *dæmones credunt, & contremiscunt*, isti nec credunt, nec contremiscunt. deteriores etiam sunt hæreticis. nam hæreticorum coryphæus Arius a D. Athanasio, interrogatus, quid censeret? eumne, qui Satanam adoret, rectè an male facere? respõdit, impium hunc, & sine Deo esse, nec

se, nec communem sensum habere, nec mereri hominis appellationem. D. Athanas. in disp. in Conc. Niceno: Quod à mendaci dictum verissime, & in Sortiarios accommodate. nam hi Satanam adorant.

Sed Christus, & Apostoli Satanæ imperarunt, quid ab eo fieri vellent iubentes. Cur non & nos possumus? Dicere possem, non quæcunque à Sanctis, aut Deo fiunt nobis licet imitari. Nam in rebus diuinis, quædam sunt credenda, vt incarnatio, transsubstantiatio, Trinitas, purgatorium, & similia: quædam admiratione honoranda, vt Christi domini, & sanctorum hominum miracula, quædam etiam imitanda, vt quæ ad morum, & vitæ institutionem pertinent, quæ Christus discere nos iussit, vt mansuetudo, humilitas, charitas: de quibus illud est Apostolicum, imitatores mei estote, sicut & ego Christi. Velle in illis prodigiosis effectibus imitari, est animi prorsus superbi, & stulti, & volentis, ambientisque Dei similitudinem in omnipotentia, aut omni scientia. tales imitantur Diabolum, qui similis esse voluit altissimo, dum per imperium, sicuti Christus, volunt dæmonas cogere: tales; dum arcana, & futura ex eis discere volunt, similes sunt protoplastis, qui scientiam diuinæ similem appetierunt. Hoc vetuit Deus, quando dixit: *gloriam meam alteri non dabo:* ego vero corde, tales inquiunt, etiamsi nolis eam mihi vsurpabo. Vtebantur quidem prisci Christiani imperio in dæmones. (vt ait Tertullianus) nō inuitatoria operatione, sed expugnatoria dominatione. Ideo respondeo, hos, qui pactū habent cum dæmonibus, non modo non imitari Dominum, et Apostolos, sed plane contrarium facere, nam illi non aduocabant, nec consulebant dęmones, nec eorum opera vtebantur: sed eos increpabant, pellebant, tor-

A quebant, etiam vera loquentes obmutescere iubebant, nec aliter quàm infensissimos hostes tractabant, quos aduersarios nostros esse, & sicut rugientes leones circuire, quærentes quam deuorent animam, sciebant. Posuit Deus ab initio mundi inimicitias inter hominem, & diabolum. Genes. 3. v. 15. isti fœdus ineunt cum Dei inimico, et iurato hoste. Iob postquam multa de dæmonis malitia dixisset. c. 40. v. 27. concludit: Memento belli: nec vltra addas loqui. quasi dicat, ne frustra tibi de inducijs, aut pace cum illo percussa glorieris, vel blādiaris, caue, & sta pransus paratus, vt in procinctu, signum prælij exspectās. Bellum Deus, vt Paterpatratus, indixit: inter Deum, & Diabolum perpetuum est bellum, nam superbia

B

C eorum, qui Deum oderunt, ascendit semper: & Diabolus Satan, h. e. aduersarius ideo nominatur. quare nos, qui vasalli sumus Dei, non possumus, cum hoste eius depacisci, inducias, aut commercium habere. Clamat Apostolus, Nolo socios vos fieri dæmoniorum. 1. Cor. 10. v. 21. Hoc in baptismo promisimus Sacramento adacti, nomine Ecclesiæ rogante Sa-

D cerdote, & patrinis pro nobis respondentibus, iterum, atque iterum: Nos abrenunciare Satanæ (aduersario) & pompis eius. Data est potestas Christianis calcandi serpentes: & D. Paul. pollicetur, Deus contreret Satanam sub pedibus vestris: cur eius pedibus aduoluuntur? In nomine Christi miracula faciendi, & dæmones eijciendi virtus, Ecclesiæ repromissa, cur

E ad nomen, & inuocationem Beelzebub confugiunt? Cum itaque hoc bellum initio mundi conditi indictum, & initio Ecclesiæ Christianæ tuba Apostolica renouatum: & à nobis cum in Ecclesia fuimus regenerati, iureiurando votiuo sit promissum: nonne sequitur, eum

eum qui cum Ecclesiæ,& Dei aduersarijs pactum vllum, vel familiaritatem colat, perfidiæ, transfugij, & apostasiæ reum non minus esse: quam si monachus votiuam deserat professionem, quam si miles ad hostem transfugiat: quam si Christianus ad Mahumetismum, Iudaismum, aut aliam hæresim se recipiat. Quæ omnia cōtra primum præceptum sunt peccata: & ideo, grauissima merito censentur. Illud enim, vt ordine, sic, & dignitate primum est. Nam, ratione obiecti, digniora sunt primæ tabulæ præcepta præceptis secundæ tabulæ: & inter tria primæ tabulæ, præcipuū est primum præceptum. Tertium enim potissimum agit de cultu Dei externo: secundum de verbis exhibē do honore: primum de amore, & fidelitate interna Deo præstanda, & virtute religionis, seu Theosebias, seu Latriæ. Quare cum hæc virtus Deo sit omnium acceptissima, contrarium quoque vitium eidem oportet esse maximè odiosum: & ideo huic primo præcepto à Deo addita fuit pœna: quando testatur, se fortem, & zelotem esse, & hoc peccatū vsque in tertiam, & quartam generationem vlturum, & eius præcepti transgressores vocat osores sui. Exod. 20. v. 5. Tam ergo graue peccatum est cum dæmone pacisci.

Præterea talia pacta sunt vana, & inania: nam dæmon nunquam fidē seruat, nec vllo promisso se ligari putat. Qui *Christo* ausus mentiri, cum dixit: *Hæc omnia dabo tibi, si procidens adoraueris me*: scilicet te reuerebitur. Cypriano Mago nonne pollicitus alius Iustinæ fruitionem: quid præstitit? A mendacij patre veritatem expectare, quæ dementia est? nonne *Iesus* ait de illo? *non est veritas in eo. cum loquitur mendaciū ex proprijs loquitur. quia mendax est, & pater eius. Io. 8. v. 44.* frustra: ergo cū

A illo pacisceris: qui ex mendacio, & perfidia conflatus est. credelli: si, quē nunquam deceperit, vllum inuenias: Prudenter Orig. *lib. 8. contra Cels.* scribit, *probabile est dæmones, cum sint mali, ne cultoribus quidem suis fidem, datamque dexteram seruaturos.* Immo non probabile id tantum, sed prorsus improbabile seruaturos: nam mendaces sunt, & homines irB reconciliabili odio prosequuntur, quod à lapsus sui tempore nunquam remiserunt, nec vnquam minuent, vel remittent. Si Deus permitteret; cito illi mortales omnes interimerēt: quòd quia vident sibi non licere, ideo assidue hominibus animæ mortem moliuntur, per varias, & multiplices peccandi illecebras: ne qua ipsi beatitudine excidere, homines poC tiantur. Odij magnitudo patet ex vehementia, & acerbitate cruciatuū, ac vexationum, quas intulere, quotiescunque tantillum Deus permisit, Iobo, Saræ, maritis, D. Antonio, & alijs innumeris Pertinaciam odij docet Iob. c. 41. v. 15. dicens, Cor eius indurabitur tanquam lapis, & stringetur quasi malleatoris incus. & Seruator noster Ioan. 8. v. 44. ex operiD bus filiorū patris geniū decalrat: *vos ex patre diabolo estis, & desideria patris vestri vultis facere: & ille homicida erat ab initio:* quibus verbis indicat hunc eius esse perpetuum conatum: ad hoc cum nequit vi aperta, grassatur dolis, & beneuolentiæ simulatione, vt præclare docet B. Athanas. *ad Aegypti, & Lybiæ Episcopos scribens contra Arium orat. 1. in prinE cipio.* Stulti ergo sunt, qui ei fidunt, & immemores eius, quòd Spiritus sanctus per eundem Iob. c. 40. à v. 22. nos admonuit, impossibile esse superbiæ illi vertici, se cuiquam subijcere, *Numquid* (ait) *multiplicabit ad te preces, aut loquetur tibi mollia?* ex animo scilicet, & fide bona, vt tibi

com-

complaceat. *Numquid feriet tecum pactum, & accipies eum quasi seruũ sempiternum?* finget, & pollicebitur, sed non præstabit promissa. Indicat ergo hæc ἀδύνατα censenda. Nullis enim vinculis eum à nobis ligari, nul lis cancellis includi posse; *Numquid illudes ei quasi aui, aut ligabis eum ancillis tuis?* Scilicet parebit homini, qui maluit carere beatitudine æterna, quam parere Deo, & Verbum hominem factum adorare.

Denique non vana tantum, & inania sunt hæc pacta, & familiaritas cum dæmone; sed periculosa, & perniciosa supra modum. Ait D. Leo, beneficia Dæmonum cunctis esse nocentiora vulneribus, & præstare illorum odium, quam pacem meruisse. ho. 19. de Passione Domini. Confirmat ratio, quia nihil exitialius est morte animæ: hanc his pactis, & familiaritate incurrunt, nec animæ tantum, sed, & corporis sæpenumero. Vno id nunc exemplo docebo, alias pluribus. Nicolaus Remigius lib. 1. Dæmonolatriæ ca. 9. his verbis describit *Theodorus Maillotius (is propraturam in vasti regni prouincia, quæ ditionis est Lotharingica senex obtinuit) cum adhuc iuuenis, amplissima familia natam adolescentulam, in matrimonium deperiret, & illi eius potiundæ spes omnis esset abscissa atq; erepta, (nã, & fortuna egens, atque humilis, atq; famulatus mercenaria cõditione, in qua tũ erat ignobilis, & despicatus, nullam ne detegendi quidem amoris sui honestã satis rationẽ videbat.]* Ergo, *vt desperatis rebus, & ipsa se iam deserente exspectatione, homines ad quoduis consiliũ se facile conuertunt, ac nullo delectu fugienda, sequendaue amplectuntur: Maillotius conseruum ex Germania, cui audiuerat dæmonem esse ad quæcunque obsequia paratissimũ, adit, eique suam ægritudinẽ aperit, rogans, vt si quod ei*

A *remedium adferre posset, id ne grauate faceret. ingrato enim non iri locatum beneficium. Hanc Germanus occasione libens arripit, vt cui ex pacto intra dies paucos necesse erat, vel se suo dæmone liberare, atque expedire adducto alio, qui istud, seu æs alienum in se transcriberet, vel ab eo obtorta ceruice necari, atque interfici (siquidem hæc ei pacto lex addita fuerat.)*

B *Agendo itaque ei negocio consequentis diei diluculum in clauso, atque recondito quodam conclaui condicit: vbi vix dum se stiterant, cũ repente patefactis foribus se infert lepida, & liberali forma puella (hoc habitu dæmon primum se ostendere volebat, ne Maillotius ad formidabilem eius aspectũ exhorresceret) eamq; se esse prædicat, quæ illi nuptias, quas tantopere ambie-*

C *bat, faciles esset confectura, modo vellet in iis, quæ esset præceptura obsequi. Ac illo auide, attenteque expectanti, quænam eius esset sententia: inprimis cœpit edicere, vt furtis, crapulis, libidinibus, blasphemia, ceterisque, quæ animum inquinant vitiis temperaret, pietatem coleret, inopes facultatibus sublenaret, seipsum in hebdomada bis ieiunio maceraret, solemnes ac quoti-*

D *dianas precationes ne intermitteret; eaque sedulò obiret omnia, quæ Christianum hominem decet, atque æquum est facere. Istis enim omnibus, si se vellet nuncupatis verbis obstringere, futurum, vt potitis thalamis sine vlla difficultate potiretur. Hacque sic elocuta, ac constituto intra quem responsum afferret die, se foras eiecit. Maillotius, qui videret tam sanctis*

E *atque honestis conditionibus tantum sibi beneficium obtendi, iam nihil cunctandũ putabat, quin id gratus ac lubens acciperet. Sed dũ magis, magisq; in eam rem cogitationem intendit, atque huc, illuc varie inter spem, metũq; impellitur; ex eius vultu domesticus quidã Sacerdos conyciẽs aliquid subesse*

esse, quo sic distraheretur; eum blande adortus, ac quid animo agitaret expiscatus, monitis suis peruicit, ne amplius ad colloquium vllum cum dæmone descenderet. Sicque frustratus sua expectatione Germanus, non longe abijt, quin ex pacti formula pœnas penderet. Nam non adeo multis post diebus, equo plana atq; aperta via decidens, inque caput proruens exanimis momento temporis repertus est.] Hęc Remigius.

QVÆSTIO V.

Quibus indicijs discernendi effectus Magiæ ex pacto conuento, ab effectibus Physicis, & miraculosis, & artificiosis?

VBi nec miraculi, nec naturæ vis nec artificij solertia inuenitur, pactum intercedit. Sed hoc nimis obscurè, ac breuiter dictū cōsueuere Theologi latius explicare. Ad dæmoniacam magiā pertinere, primò si opera naturalem facultatem excedunt, qđ locum habet, si positiuè concludatur res adhibita non habere vim sufficiētem ad hunc effectum: nec etiam rationabilis causa suppetat, cur Deo, vel Angelis bonis effectu ascribatur. Vult Valentia ad hanc notam reduci defectum ex nimia loci distantia. quia constat causam, distantem, non posse agere, nisi per medij alterationem: vnde si eadem causa non ageret proxime, vel proprius applicata, quæ tamen agit in distans, euidens videtur ei, hoc naturaliter non fieri. Aliud fore dicit, si sapiens duntaxat, profiteretur se causam ignorare, nam rerum naturalium vires, & analogia cum effectu sæpius nos latent. Aliud etiam foret, mea sententia, si dissensio foret inter sapientes, num id naturaliter fieri possit necne; verbi gratia, si ageretur de effectu

Caiet. in summ. verbo incantatio. Victoria d Magia, nume. 16. Valencia distin. 6. q. 12. punct. 2. in 2. 2. D. Thom.

A producto in re patum distanti: dubium enim est, vtrum res aliqua possit agere immediatè in passum à se distans nihil in medium operando; & vtrum agens, ac patiens res necessario debant esse contiguę, simul secundum contactum, quem vocant quantitatiuum; an vero sufficiat se contingere tactu virtuali (quem appellant) eo, quod passum suum sit in- B tra spatium illud, ad quod se vis agentis potest extendere. licet enim sētentia negans D. Thomæ plurium sit, & probabilior; affirmans tamen rationibus nititur probabilibus admodum, & grauissimis viris placuit.

Secundo, censent Theologi ijdem, ad dæmoniacam Magiam pertinere tria quoque alia vitia. primum est, si C adhibeantur verba ignota, falsa apocrypha; absurda, nihil cohęrentia, aut sacra, sed detorta ad sēsus alienos, aut ad quem non sunt instituta: vel si aliqua nomina Dei incognitę significationis, vel etiam bonorum Angelorum ignota, vel malorum Angelorum nomina inserantur, quæ non nouit Ecclesia, de quibus pereruditè disserit Guillielmus Parisiensis. idem D erit, si adhibeantur certi characteres, aut figuræ aliæ, præter signum crucis, vel ipsa crux non, vt oportet locata, formataque, vel vbi non oportet posita, vel superfluè certis locis, ac numero iterata: denique si quid apponatur aliud, nihil pertinēs ad effectum, qui tali operatione intenditur. Secundum est, quando efficacitas operis tribuitur certis ritibus, atque obseruan- E tijs, quibusdam peculiaribus, & ad hoc designatis verbi gratia, vt id fiat certis diebus, vel horis, ad certum stellarum situm sub certo numero crucium, vel candelarum, certa corporis positura, in tali charta, talis coloris, & figuræ. Tertium est, quando vis collocatur, in obseruantijs

Scoto, & Ocamo in 1. dist. 37. Auicenn. Nyph. Franc. Val l. sio, & alijs.

Summ. de vniuerso cap. vlt.

alijs planè superfluis, & indifferentibus, v.g. vt ad expellendum dæmonē pili radantur, vt quis induatur tela nunquam lota, operetur vno pede nudo, discinctus, passo capillo, & q̄ūę huiusmodi.

A

Quando dicitur his omnibus, vel aliquo istorum opus esse ad effectionem res meritò plusquā suspecta est; præsertim cum duo concurrunt, scilicet, quod credatur res non esse proportionata ad effectum producēdū; nec adhibeatur ex legitima auctoritate: hoc est, quando is, qui instituit, vel præscripsit hanc rem, vt signum ad talem effectum, non poterat naturæ defectum supplere: (quod facit in Sacramentis Deus, in Sacramentalibus Ecclesia) item, quando ipse effectus non potest prouenire, nisi à causa intellectu prædita, & circumstantia requisita eius generis est, vt non videatur idonea, vel non solita mouere Deum, vel angelos ad effectū producēdum: tunc enim luce clarius est, nonnisi à malo spiritu effectum sperari posse. v.g. Si quis à statua responsum postulans de rebus occultis, minas, vel preces absurdas, & ridiculas adhiberet, quales sunt Magorū apud Porphyrium, & ijs gemmæ Lachesis apud Cl. Claudianum illarum fortassis imitatione confictæ.

B

Econtra, quando huiusmodi effectus miri consequuntur à quocunq;, & quotiescunque hoc applicatur, sine al'js cęremonijs, vel obseruationibus meritò iudicamus effectum esse naturalem. Sedulò cauendum hic duplex extremum, alterum ne in hac disquisitione temerè statim censeamus omnes effectus naturales; quia multoties dæmon quædam naturalia admiscet, vt totum naturale putetur: alterum ne temerè condemnemus, multarum enim, (vt D. August. docet) rerum naturæ nostram scientiam superant, & fallunt.

Epist. ad Anebonē. De raptu Proserpinæ lib. 1 lib. 2 1. de ciuit. Dei ca. 1. Tho. Alp. a Castro de iusta her. ponit Victoria vbi sup. nu. 5. Sprengi mallei q. 1. Mich. Medina d. ca. 7. fo. 61. & alij.

Artificialia discerni possunt minimo negotio, si, vel magistratui (ad hunc pertinet in exteriori foro examinare, & publicū licentiæ testimonium his mirionibus dare, vel confessario, quo ad forum internum, occultè fiat artis demonstratio.

QVÆSTIO VI.

An hæc Magia, quosdam habeat effectus veros, & quo pacto dignoscantur.

PEpo fit, non homo, qui, vel asserat omnes effectus esse præstigiatorios, vel credat omnes veros. sępius dæmon fallit, quia mendacij pater est: ideo sæpè perstringit oculos, aut sensibus alijs illudit vana obiectaimagine. nec rarò Deus impedit, ne quod in Magorum gratiā facere vellet ac posset, id verè faciat: quod cum cernit; ad præstigias confugit, ne impotentia ipsius detegatur. Quando autem, & Deus permittit, & dæmon verum vult effectum producere; si is vires ipsius non superet, nihil profectò prohibet, quòminus verum effectum producat. Etenim causæ naturales verum effectum gignunt: vti illis potest diabolus, & actiua passiuis applicare: poterit igitur tum effectus veros producere. Minor propositio probatur, quia diuino Dionysio Atheniensi auctore donorum naturalium peccando ille nullum amisit: vnde fit, vt, & vires naturales habeat valentissimas, diuturnam, & multiplicem experientiam; essentiæ, & qualitatum, quæ rebus quibuslibet peculiares, scientiam exactam: adeò, vt verè effectum, quod cupit, dare possit commodissimè.

C

D

ca. 4. de diuin. nom.

E

Prudenter itaque cōmunis schola Theologorum duplices effectus Magiæ,

post Origenē. Augustin. &

giæ; veros, & apparentes agnoſcit. Propter hos Tertullianus Magos appellat circulatores, ac Sophiſtas. Ego illis tertiam ſpeciem adiungo, mixtorum effectuum ex veris & falſis, ſiue apparentibus tantum.

Apolog. c. 23. & libr. de idolola. c. 9.

Ad præſtigiatorios refero, quos recenſui lib. 1. cap. 4. item illud, quod de Menippo adoleſcente & toto illo nuptiarum cum Lamia apparatu atque vtenſilibus ſcriptum à Philoſtrato, quod quod fuit à nobis alibi commemoratum: & quod de Empuſa, ſeu γέλω Nicephorus, eam ſæpe infantem Mauritium è cubili, velut mox deuoraturam extuliſſe, nullo accepto incommodo. Secundò, quod de Paſete proditum, incantamentis quibuſdam facere ſolitum, vt repentè conuiuium ſumptuoſum exhiberi videretur: rurſus, vbi libuiſſet omnia euaneſcerent; ſolitum quoq; res emere, & pretium numerare, verùm mox nummi clam à venditore ad emptorem rediſſe cernebantur: Tertiò talia pleraque quæ de Simone Mago legimus apud D. Clementem Romanum, eum ex aere nouum hominem creaſſe; quibus volebat, inuiſibilem factum; ſaxa, quaſi lutum, penetraſſe, ſtatuas animaſſe; in ignem poſitum non arſiſſe; duas, velut Ianum facies habentē ſe oſtendiſſe; in ouem, aut capram ſe immutaſſe; in aerem ſublatum volaſſe; aurum plurimum exhibuiſſe repentè; reges facere, eoſque deijcere potuiſſe; falci præcepiſſe, vt ipſa iret & meteret, eamq; iuſſe & decuplo plus ceteris meſſuiſſe; eundem, cum eſſet aliquādo Selene meretrix in turre quadam, & accurriſſet multitudo ingens ad eam videndam, turrimq; circumcinxiſſet adſtantium coronam, fēciſſe, illa per cunctas feneſtras turris illius omni ſimul populo proſpicere, & procumbere videretur; denique quod pueri incorrupti violenter necati animam adiuramentis euocaſſet,

Quodlib. de Lamijs, quę edita cum aduer ſat. in Senecam. l. 18. hiſto. c. 9.

Suidas ex Appione, in verbo πασής. lib. 2. recognition. & lib. 6. conſtit. Apoſt.

A eiuſque adiutorio talia patraret. Hæc Clemens. Addit nonnulla Anaſtaſius Nicenus, *Statuas* (inquit) *faciebat ambulare, & in igne volutatus non vrebatur, & in aere volabat, & ex lapidibus panes faciebat, ſerpens fiebat, & in aliquas alias beſtias transformabatur: duas habebat facies, in aurum cōuertebatur, in conuiuijs exhibebat ſpectra omnis generis, vaſa, quæ erant in* B *ædibus faciebat videri tanquam quæ ſua ſponte mouerentur ad miniſterium ijs, qui portabant non viſi, efficiebat, vt multæ vmbræ eum præcederent, quas dicebat eſſe animas defunctorum.* ab his deſumpta, quę in eandem ſententiam refert Glycas Hiſtoricus. Quartò huc ſpectat illud Nicetæ Choniatæ de Mago, per quem factum, vt cūcta ſua vaſa rem ex frangeret. Quin- C tò loco memoriæ occurrunt præſtigiæ Zijtonij Bohemi (de quo etiam acturi ſumus ſequent. libri capite vltimo) *hic artem ſuam oſtentans, nunc ſua, nunc aliena facie ſtaturaque, item in purpura & ſerico, ac confeſtim in lana, ac panno ſordido, regi ſe offerebat ambulantique in terra, ipſe tanquam in aqua adnauigabat: aliquoties equis* D *rheda ijs vectum, gallis gallinaceis ad epiredium ſuum alligatis ſubſequabatur. Conuiuas præterea Regis varie ludebat, interdum manus illorum, ne illas ad patinas porrigere valerent, in pedes boum, interdum in vngulas equorum transformans. Et aliquoties fronti illorū cornua ceruina latiſſima adijciens, quoties videlicet e feneſtris ad ſubitum ſpectaculum proſpicerent, ne* E *rurſus caput & ora ad menſam referre poſſent. Atque vt oſtenderet ſe pecuniam quoque pro vſu ſuo facile conflare poſſe, triginta ſues bene ſaginatos ex manipulis fœni effingit, illoſque piſtū proxime Michaelis cuiuſdam piſtoris locupletis extrudit, proponitque venales, quo piſtor voluit precio, hoc tantum*

q. 23. in ſa. Scrip.

p. 2. annal. lib. 4. de vita Emanu. in fin.

emptorem monens, ne gregem nouum ad flumen locum compellat. Qua ille monitione neglecta, cernit in flumine manipulos fluitare, suibus submersis. Ergo diu venditore quæsito, atque in taberna vinaria tandem reperto, in qua porrectis pedibus in scamno recubabat, dum stomachabundus altero pede correptum excita e vult, eum à corpore protinus cum coxendice auellit, clare Zytone quiritante, & obtorto collo emptorē ad Iudicem trahente. Quid faceret pistor, in manifesto deprehensus, vt sibi videbatur, facinore, nisi vt damnum damno adderet, atque de hac insuper innu iacū Zytone decideret? Hactenus Dubrauius libro vigesimotertio. Denique iactatoria illa Magorum de quibusdam herbis, vt de verbenaca, de latace, de æthiopide, de chamaleonte apud Plinium, & Gellium.

vide Gell. lib.10.c.12 Plin.li.25. 26.& 28.

Talia denique quę (proh dolor) nimis creduli Principes quidam, alias pij, coram se fieri sinebant, res ferreas (sine magnete) argenteas pateras & similia magni ponderis super mensa locata, sine funiculo, capillo, vel vllo instrumento, ab vno extremo ad aliud subsultantia, attraheret, chartam ab alio ex toto fasciculo clam extractam, in manu extrahentis manentem, noua inducta forma ter facere immutari, specula fabricari, in quibus quę remotis admodum locis fiunt videantur, trium horarum spacio arbusculam, veram spitamę longitudine è mensa facere vt excrescat, vt arbores ibidem frondiferę, & fructifere subdito enascantur, certo lucernę lumine accenso efficere, vt quotquot adsunt mulieres, vestibus se nudent, & quę docet tegenda oculis obijciant, & sic nudę tripudiare non desinant, quamdiu ardet in medio appensa lucerna certis insculpta characteribus, & leporino adipe plena, & alia in huiusmodi, quę nouitij

A circulatores ex Baptistę a Porta scriptis, & disciplina obtrudunt, quorum eum nec naturales, nec artificiosę causę idoneę proferantur, pręstigij ascribi debent.

Verorum effectuum exempla sunt secundum plerosque serpentum incantatio, de qua Propheta. Furor illis secundum similitudinem serpentis, sicut aspidis surdę, & obturantis B aures suas: Quę non exaudiet vocem incantantium, & venefici incantantis sapienter, item signa & prodigia pseudo prophetarum in Euangelio Diui Matthęi, & quę suis locis docebo posse fieri, & facta fuisse. Duo sunt in sacris litteris, de quibus admodum ambigitur, an veri, an apparentes tantum effectus fuerint.

Ps.57.vers. 6.

C Prius est de suscitato per Pythonissam Samuele illusorijs annumerant, qui volunt non ipsam Samuelis animam, sed dęmonem laruatum, ac subditium aduenisse scriptores sane graues hoc arbitrati. Verum Diuus Augustinus libro de cura pro mortuis capit. decimoquinto, affirmanter asseuerat (quem plerique cum Tostato, & Lyrano sequuntur Neo- D terici, alibi à me laudati) veram Samuelis animam apparuisse Sauli, non vi carminis Magici euocatam: (hoc enim recte Tertullianus, & sequaces eius refellunt) sed Dei imperio aduenientem, vt impium Regem corriperet, eumque ad pœnitentiam, denunciatę mortis metu prouocaret.

E Hęc mihi sententia videtur verior, atque securior. Nondum enim aduersarij satis efficaciter respondere clarissimo testimonio libri Syracidę, vbi de Samuele ista legimus, *Et post hoc dormiuit* (hoc est mortuus quieuit) *& notum fecit Regi* (cui, si non Sauli? & quando, si non hac vice?) *& ostendit illi finem vitæ suæ* prędixit,

c.24.v.25. c.1.Sam.28 Tert. li. de anima c.57 Cyril.li.de ador. spir. Anas.q. in scrip. auctor quæst. à Gētilib. propositorū, qui falso dicitur Iust. mart. q.57. Aug. li.2.de mirabilib. S. Script.c.2. & l.q. vet. & nou.Te. q.27. qui li bri no sūt D.Aug. ipse tamen August. videtur huc inclinare in respons. ad qq. Simpliciani, & ad qq. Dulcitij, apertè vero tenuit D.Isi. Bas. in c.8. Is. Euc.Bc. & Hid lg. & Salisbeiens. 2.Polyc.c.27.& ambigens nō parum D. Th. nec vno loco. Commen. in Her

Oße ad v.15. ad- de Martini Martin. Hypotyp. l.4. Reg. & Alfonf. Medozam in Quodlibet. Ecclesia.c. 46.v.vlt. Ad 3.qu. Simplic. Exod.7. v.11. v.22.& Exod.8.v. 7. d.c.8.v.18. Sic Philo li.1.de vita Moysis,Io s.ph.lib.2. antiq. D. Iust. Dial. adu.Triph & auctor libri resp. ad quæst. Gētilium q.2.Tert. lib.de anima ca.57. Hieron.& Ambr. in 2. Tim. 3. Proc. p. Ruperi. Rab. Hu-goi Exod. D.August. l.3.d. Trinit.c.-.& 8. & li.83. quęstionū q.79.Theodor.in Ex. q.18.Glyc. p.2.annal. D.Thom. l.31. Tost. Burgen.& Caietan.

(prædixit, cum die crastino moriturum) *& exaltauit vocem suam de terra in prophetia.* quid hoc est, nisi egressum ex inferno, qui est in terræ centro? quid hoc, nisi quod loquens propria voce prophetauit? vtique non alius, quam ille qui mortuus dormierat. Nec obstat, quod obijciunt, eum dicere, *Cras mecum eris*, quod de vera Samuelis anima dici non queat: quia hæc in limbo, Saul in inferno. quomodo mēdacium tribuatur Prophetæ? non inquam hoc obstat. vel enim possunt illa verba (vt ait D. Augustinus) ad similem mortis conditionem referri, quasi dicat, cras mecum eris, non vnus viuentium, sed vnus mortuorum. crastinus tibi dies vltimus illucescet. Vel sane, ad loci, & habitationis viciniam ref... , dicere possumus: cum aliquo esse, qui in eadem est vrbe, licet non in eadem domo. Limbus vero Patrum, & locus gehennę eiusdem inferni fui t diuersa habitacula, vt domus vnius oppidi. Plura de hac re dicentur postea hoc eodem lib. c. 26. sect. 4.

Posterius dubium est, de Magis Aegyptijs, qui cum Moyse de miraculorum patratione certarunt. Sic enim scribitur: *Fecerunt etiam ipsi per incantationes Aegyptiacas, & arcana, quædam similiter. proiecerunt que singuli virgas suas, quæ versæ sunt in dracones.* In alijs quoque multis postea dicuntur, *simil ter. c Moyses* fecisse, conati tādem similiter ciniphes producere irrito conatu: nam addit, *& facere non potuerunt.* Defendi quidem potest sententia putantium hos Magorum serpentes, ac ranas præstigiosas duntaxat fuisse. Veruntamen solidior, & probabilior mihi semper visa sententia cæterorum, quia scripturę magis consentanea, nec abhorrens à Philosophiæ scitis, Non ne dicuntur Magi, sic fecisse quemadmodum Moyses: sed iste vero? serpentes, veras ranas produxit. Si Magorum apparentes tantum fuerunt, cur frandem Moyses non detexit: an & illum in re tam graui Deus decipi passus: cur Magi dicuntur conati ciniphes, non potuisse: si veros ciniphes producere non conabantur. De modo huius productionis adhuc controuertitur. expeditior est ratio eorum, qui diabolum, non aduertentibus spectatoribus, censent virgas subtraxisse, & earum loco veros serpentes virgis mole æquales supposuisse, tam subito, & subtiliter vt Aegyptij spectantes omnino crederent ipsarum virgarum sic commutatam formam fuisse. & propter hoc erroneum iudicium spectatorum, dixisse scripturam virgas in dracones conuersas, non rei veritate, sed hominum opinione. Quare volunt similitudinem in eo positam, quod sicut Moysis serpens verus, sic & veri fuerunt Magorum serpentes: non autem in eo quod sicut ex virga Moysis tanquam termino ex quo cępta conuersio, producti serpentes, vt terminus in quo desijt conuersio: sic etiam virgis Magorum acciderit, scio cur hoc dicant, & quid adferant causæ, tamen (mea sententia) nihil repugnat Philosophiæ placitis, si cum D. Augustino, & Caietano dixerimus, ex veris virgis, vt ex materia conuersionis, veros serpentes, & ranas prodijsse. sunt hæc animalia insecta, & de numero imperfectorum, quæ diabolus breui tempore ex putrefactis virgis potuit producere, neque id vires eius superat. nam quod solis calor multis diebus efficeret, id ille potest exiguo tempore, applicando actiua, quæ nouit ad hoc efficaciora. Nihil ne ergo inter hæc mira magorum, & Moysis interest? primo quod Moysis operatio miraculosa, magorum miranda tantum. deinde Glycam audi, *& ipsi quidem*

Tosta.T. Caiet. Lipomani.

virgas in serpentes commutabant, verum virga Moysis ipsorum virgas deglutiebat: mutabant, & ipsi aquam in sanguinem, sed immutatam semel naturæ priori restituere non poterant: educebant, & ipsi ranas, sed ab ysdem ædes Aegyptiorum repurgare non poterant: ysdem facultas erat Aegyptios vexandi, sed sedandi supplicij potestatem nullam habebant. Quin etiam ipsorum corpora Deus magis pustulis afflixit, quam reliquorum: vt hinc manifestum fieret, non solum ipsos pœnas diuinitus irrogatas inhibere non potuisse, sed etiam cum cæteris eadem supplicia pertulisse.

Mea igitur sententia, illud de Samuelis anima omnino pertinet ad mixtorum classem. Vera enim fuit Samuelis anima, quæ apparuit: falsitas tamen, siue deceptio sensuum in eo reperitur, quod visa obtemperare voci Pythonissæ: item quia verum suum corpus, aut veram syndonem non attulerat, vt videbatur. Alterum exemplum de Magis Aegyptijs, si sequamur sententiam agnoscentium duntaxat celerem suppositionem serpentum, pertinebit ad mixta: si vero placeat sententia D. Augustini, pertinebit ad vera. Lubenter etiã his mixtis generis annumerem mirandã narrationem Roberti Triezij Insulensis de certamine duorum Magorũ. Rapuerat vnus puellam forma egregia, & equo ligneo impositam per aera adsportabat. alter in castro quodam Burgundiæ, celebri conuiuio præsens, quod castrum raptor prætervolabat, carminibus cogit raptorem in castri aream descendere, & immobilem illic coram omnibus mæstum cũ præda erubescente sistit. Nec segnius raptor, nihil tale metuentem, cum à quo ita vinctus, latenter incantat, & è fenestra editissima, per cuius cancellos collo, & capite prominebat, respiciẽtem, immanibus subito fronte protuberantibus cornibus dehonestat, & à repagulis ferreis magnitudine ramosæ frondis sic illaquear, & suspendit: vt per clatros caput retrahere non valeret, præcipitij vero altitudine deterritus, se demittere non auderet. Ita coactus corniger, pacta salute prius mutua, & disrupto ligamine, raptorem cum præda dimittit, qui rursus nube caua tectus in aerem se leuauit: alter depositis cornibus, magna cum spectantium voluptate, saluum in cœnationem caput retraxit. Credo volatum accidisse: sed dęmone equuleum subleuante non proprium, qualis est auium: fieri potest vt raptor verus, & rapta vera. de cornibus illud alterum totum puto præstigiosum.

Lib. de techn. & imp. illusis dæmon. c. 5.

Restat quo pacto effectus sinceri à fucatis dijudicentur. Cum hæc mira non à Magis, sed ab ipso dæmone perficiantur: non poterunt Magi perficere, quę dęmon nequeat (vt incaute quidam scripsere) sed quæcunque dæmon reuera potest efficere, ea per dæmonem ex pacto poterunt Magi. Quo fundamẽto posito recte superstruitur series regularum sequẽtium, veluti columnarum huius ædificij. Ananias. Remigius & alij recentiores.

I. regula, si effectus magicus eiuscemodi fit, vt potentiam dæmonis superet (quales sunt, qui soli diuinæ omnipotentiæ reseruantur,) tunc effectus censeri debet præstigiatorius.

II. regula. quando non constat effectum superiorem esse viribus dæmonis, res plane dubia est, & oportet recurrere ad circumstantias. ratio dubij, quia nec dæmoni Deus semper permittit facere quicquid posset, Deo non impediente: nec dęmon semper vult vere facere quicquid facere permittitur: sed gaudet præstigiator hominum deceptione. Vtrum vero effectus superet vires dæmonis id luculentius docebitur mox dicendis. q. 7. & 8.

QVÆ-

QVÆSTIO VII.

An Magi possint facere aliquod verum miraculum.

EX dictis in fine præcedentis quæstionis manifestum fit, idem esse quærere, V. Magus aliquid possit, &: V. dæmon aliquid possit: quoniam Magi opera vi pacti à dæmone perficiuntur, Miraculorum ergo editionem Magi olim sibi vindicarunt. nã apud Clemẽtem Romanum Simon Samaritа gloriatur, nihil non quod velit se posse facere, sibiq; ue obtemperare omnia. Porphyrius libr. de sacrificijs c. de speciebus dæmonũm, scribit, quoties suorum prodigiorum machinas dęmones adhibent, multa eos naturæ consueto ordine alienissima efficere. Idcirco illos Iamblicus vocat Deorum pedissequos, qui admirandis operibus Deorum vestigia subsequi proxime videantur. Eadem fuit existimatio poetarum, quorum suis locis verba fortassis inserentur commodius. videntur in hunc errorem incidere quidam recentiores, dum inquiunt, naturæ leges in magicis operibus non attendendas. Nos hoc diligentius scrutemur.

lib. de rec.

de myst. Aegypt. c. 1.

Nic. Remigius l. 3. c. 12. Spondã. in Homeri Odyss.

Obseruare lectorem velim, miraculum hoc tractatu me non accipere pro quouis admirando effectu, vt capiunt prophani scriptores: sed Theologos sequi, qui strictius sumunt, pro eo, quod Græci τὸ τέρας effectu tantum producto præter, & supra naturæ creatę vires. verbi gratia, cæco nato visum reddere, mortuos suscitare. Quando autem effectus respondet viribus creaturæ, (v. g. ciere pluuias ac ventos, a febri sanare, &c.) τὸ θαῦμα solent vocare non miraculum simpliciter, sed cum addito miraculum secundum quid,

A seu respectu nostri, vel mirum, aut mirabile. Hæc mira rursus diuidunt in absolute mira, quæ simpliciter, & secundum se digna forent admiratione, etiamsi causas, & modum sciremus, quo fiunt, & in mira secundum quid, seu respectu nostri, qui ea admirantur, quia causas nescimus, non admiraturi si causas cognosceremus.

vide D. Thom. 1. p. 110. a. 4. ad 2.

B Notæ vero, quibus mirum à miraculo discernatur, nunc mihi istæ occurrunt. prima, vt dixi, si effectus superet vires rei creatæ, & naturam, miraculum erit. 2. Si effectus non habeat propositum finem bonum, puta salutem spiritualem, vel corporalem, sed tantummodo finem malum, vt puta curiositatem, vel quid aliud bonis moribus, aut veræ fidei repugnans, non est miraculum. ex hoc capite probatur, prodigia illa, & stupenda Antechristi opera, vera miracula non futura, sed falsa, vt D. Paulus Thessalonicensibus scripsit. hinc patet, quid de curatione strumarum illa Elizabethæ Angiorum reginæ, hæreticæ Principis sit iudicandum, si faciat in fidei suæ confirmationem, vt Gnato ille TooKerus affirmat. 3. dæmonum mira sæpe deficiunt in minimis, miracula perfecta sunt, vtpote Dei opera. patet Exodi 8. de certamine magorum cum Mose. 4. dæmonum mira veris miraculis superuenientibus euanescunt vt virgæ Magorum deuoratæ à virga Mosis, & oracula dæmonum coram sanctis hominibus obmutuerunt. Denique miracula fiunt, per apertam, & seriam Dei inuocationem, mira magorum semper admixtis absonis, abditis, vanis, ridiculis aut superstitiosis precibus vel signis. His positis.

C D. Aug. li. 10. de ciu. Deic.

D 16. Exod. 7.

E D. Iustin. in 1. Apol. Chrys. lib. contra gẽtes d. Sancto Babyla.

Sit 1. Conclusio, *Miracula proprie dicta nulli magi possunt edere*. Est communis Theologorum sententia,

Alex. de Hal. 2. p. q. 45. D. Th. D. Bonau.

Fr. Victor. li p. nu... & 19. Arist. in 2. q. viii de dem. & qui gentilium exē plis optime refpondet Mich. Medina d. c. 7.

rentia, & probatur, primo quia facere miraculum est potentiæ infinitæ, & ideo diuinitati reseruatum. omnis etiam creaturæ potentia naturæ cancellis limitatur: alioqui non haberemus efficax argumentum probandæ veritatis fidei, quam semper Ecclesia miraculis astruxit: imitata Saluatorem nostrum, qui hoc argumento probauit, excusari non posse Iudæorum incredulitatem, propter manifesta miracula coram ipsis edita: *Si opera non fecissem, quæ nemo alius fecit: peccatum non haberent.* Si obijcias à malis quoque, & perperam de fide sentientibus nonnumquam miracula edita fuisse; & ideo miracula non debere censeri efficacem fidei probationem: Occurram, solere Deum aliquando hanc gratiam gratuito etiam malibus largiri, sed id in veræ fidei probationem, vt quando dedit prophetiam Balaamo, & Caiphæ: in falsæ fidei confirmationem nec dedisse vnquam, nec dare posse. non magis enim mendacij confirmationem potest Deus miraculis comprobare, quam potest ipsa veritas mentiri. Itaque miracula vera pseudoprophetarum in nomine Christi eduntur, & proinde in veræ fidei confirmationem. Ex his patet diligenter distinguendum inter hanc, illationem: Fecit miraculum, ergo fides eius est vera: & hanc, fecit miraculum verum in confirmationem fidei, quam profitebatur ipse, ergo hæc fides ipsius erat vera. prior enim falsa esse potest, quia per infideles Deus potest miraculum operari: posterior semper vera, quia non potest Deus ad falsæ fidei confirmationem per vllum operari miracula. Confirmat nostram conclusionem dictum Nicodemi de miraculis Christi loquentis, *Nemo potest hæc signa facere, nisi fuerit Deus cum eo.* Præterea hæc

Greg. lib. 27. Moralium c. 8.

Io. 15. v. 24.

Matt. 7. v. 21.

vide Maldonatum add. v. 21. Io. 3. v. 2.

A est sententia Origenis lib. 2. contra Celsum, D. Augustini. lib. 3. de Trinitate cap. 8. & D. Isidori in cap. non mirum. 26. quæst. 2. Plura de hac re, & pereruditia Francisc. Toletus commentar. in Ioannem; vbi tamen quod ait; dæmones aliquando ea facere, quæ miracula non modò videantur, sed & sint, id cautè legendum, miraculi namque vocabulum

B extendit ad mira quæuis, & spuria miracula: quod repugnat communi inter Theologos vocis acceptioni.

2. Conclusio, *nec etiam possunt Magi operari absolute mira.* patet id. quia nihil reuera absolutè, & per se mirum, quod non idem sit miraculum. Quo sensu prolatum illud propheticum, *Benedictus Domi-* d. c. 3. e. n.

C *nus Deus Israel, qui facit mirabilia solus.* & illud *qui facit mirabilia magna solus.* Psal. 71. v. 18. Ps. 135. 4.

Quædam ignaris causarum solent videri absolutè mira. quæ non sunt orta ex causis naturalibus, vt illud, quod refert Curopalata, de mortui Michaelis Cerularij dextra in crucis figuram conformata, quæ firma mansit. Sed deceptionem aperit Baro-

D nius tom. 11. ann. anno. 1058. defuncti hominis membra calentia, quam qui velit recipere formam, & situm. & obrigescentia frigore sic immobiliter permanere. Et addit sapienter debere talia esse miracula schismaticorum humana arte composita: addo & hæreticorum.

3. Concl. *Magi possunt operari multa mirabilia secundum quid, seu re-*

E *spectu nostri, dæmone adiuuante, & Deo permittente.* conclusionis probatio inde petenda, quod plurimi sunt, miri, & occulti effectus rerum. quos omnes optimè nouit diabolus: & quoscunque naturaliter nouit posse produci, eos celerrimè, non tamen in instanti potest producere. Quare

(quod

(quod alicubi dixit D.August.) difficillimum est homini intelligere, quousque se diaboli potestas extendat, de qua propheticus sermo profatur, *Non est super terram potestas, quæ comparatur ei, qui factus est, vt nullum timeret.* Nolo multa congerere, pro cunctis vnum sit exemplum plenum admirationis narratum ab Ant. Torquemada. quibusdam regni Neapolitani locis, quando fœminæ enitūtur, puero nascituro prçire vnū, vel plures ranunculos siue rubetulas: quorum si quis terram contigerit (statim verò incipere saltitare huc, illuc) confestim puerperam emori. Quapropter solere floreis inferni totum solum, & parietes vndequaque auleis conuestiri, ne funesti anteambulones isti, dum cadunt ex vtero, vel subsiliunt, terram contingant. ideo etiam obstetrices lebetes penes se habere solitas, vel poculum aliud aqua plenum, in quod animalcula hęc cōijciant, & probè obturatum deferre ad fluuium, ibique demergere. Hoc ille, vt certa cōpertum fama refert. Si fit, fieri puto dæmonis artificio: qui has ranas mentitur, & ad malefici cu iuspiam petita, puerperam interimit, Deo id iustis de causis permittente; sine hoc permissu nihil eum posse, hinc manifestum fit, quia non modo potuit, quod erat optatissimum, arbitrio suo Iobum lædere; sed nec perfidum regem mancipium suum deci peremo nec porcos inuadere. Hinc factum, vt cum Neroni Imper. nec ingenium, nec opes, nec voluntas, nec studium, nec præceptores deessent: nunquam tamen, per illum, Diabolus magiæ, vel vnum experimentum edere potuerit: sicque Nero magicen contempserit, videlicet non passa fuit Dei prouida bonitas hoc instrumentum, ad nocendum aptissimum, summæ potentiæ, & malitiæ deprauatissimæ accedere.

Iob.41.v.pen.

horti florum diab.

Iob 1.& 2. 3. Reg.22. v.22. Matth. 8. v.31.

Vide Plin. l.30.c.2.

De hoc mirorum genere futura prodigiosa opera Antechristi.

QVÆSTIO VIII.

Quo pacto magi, per diabolum hæc mira efficiant?

Sciendum cuncta dæmones operari, vel actione immediata per motum localem, vel mediata: idque dupliciter, vel illudendo sensibus, vel applicando actiua passiuis per alterationem veram: quæ est communis doctrina Theologorum. *operantur ergo per motum localem per alterationem, & per delusionem.* D.August. lib.de diui nit.dęc.c.3. & 5.& li.3. de Trin. c. 7.8.9.

Quoad *motum localem* inferiora corpora parent angelis, adeo, vt, & cœlos rotare queant: an de facto sint tales orbium motores, alibi disquirendum: sed cum queant eos mouere, sequitur nullum adeo vastum esse corpus, vt id dæmones, quadam impulsus impressione, loco mouere nequeant, dummodo tamen ea motione ordo vniuersi, non turbetur. quare nec integrum elementum loco suo mouere valebunt, (quo pacto capienda, quæ Firmilianus ad D.Cyprianum scripsit, quę de terræ motu locali, seu partiali vera non forent) nec poterunt etiam cœlorum cursum mutare, vel impedire. Mouere verò corpora locali motu potest dæmon velocissimè, & quo videmus motu cœlos celerrimè moueri. Vnde fit, vt queat rem aliquam oculis subtrahere, & aliā substituere tam præproperè, vt animos, oculosque intuentium fallat, eisque persuadeat prioris in hanc posteriorem integrā conuersionem. tales credendæ gentilium metamorphoses, Diomedis sociorum in aues, & Iphigeniæ in ceruam, vt D. Aug. obseruauit, & fraudē aperuit Asyrius: cuius factum Euseb. ab obliuione vindicauit

Diu. Th. Soti.3. d. iust.q.3. Victor. & Anglus supra Molinæ, & Valentiæ in 1. p.

epistol.5. D. Thom. qq.disputatis q.16. ar tic.10.

A B C D E

uit. *Cæsarea Philippi, quam Phœnices Paneada vocant, fertur victimam quandam in fontes, qui illic ex radicibus montis Panei prorumpunt, ex quibus Iordanes prorumpere dicitur: in quadam diei festi Gentilium solemnitate mactatam conijci: atque eam dæmonis vi, ac potestate mirandum in modum ab eorum aspectu euanescere, miraculumque videri præsentibus valde memorabile. Quibus dum gerebantur Astyrium, quodam tempore forte interfuisse, ac cum videret tam multos illius rei admiratione obstupefactos, eorum erroris admodum miserum esse: deinde sublatis in cœlum oculis Deum omnium moderatorem per Christum supplicem precatum, vt dæmonium illud, quod populum tanto errore cæcauisset, comprimeret, ipsum fraude, ac fallacijs, quas hominibus solet intendere, coerceret: Hoc modo, cum Deum orasset, repentinò victimam fontibus supernatasse: atque ita rem illam, quam tantopere admirari consueuerant, in nihilum intercidisse, vsque adeo, vt nullum posterum ex eo loco, ex ea omnino ederetur miraculum.*

l. 18. de ciuit. Dei c. 1. 2. l. 7. Eccles. hist. c. 14.

Alter modus erat *actiua passiuis applicando*, per quem alteratione siue mutatione rerum mirabilia sæpè facit, quorum naturales sunt causæ: sed nobis incognitæ, ipsi notissimæ. Videt enim naturalium rerum omnium substantias, & proprietates peculiares singularum perspectas habet, commoda nouit applicandi tempora, solertiæ, & artificij vix est quicquam, quod ignoret: quid enim, adeo diuturna, & assidua experientia, atq; obseruatione, non sit assecutus? præsertim cùm norit cuncta, quæ boni angeli à mundi exordio patrarunt, & quę homines excogitarũt, & plurima per bonos angelos, Dei iussu Satanæ reuelentur, quæ illi à Deo didicerunt. Itaque sæpenumero efficiuntur multa, quæ naturæ solius operatio nunquam fecisset, nisi dæmones illam artificiosa applicatione iuuissent. atque illi tunc agentia naturalia, vt instrumenta sumunt, instrumenti vero conditio est, effectum producere, non tantum naturali suæ virtuti æqualem, sed longè etiam excellentiorem, ac agenti principalis, à quo mouetur, facultati respondentem. Securis ex se duntaxat, virtutem habet secandi; sed, quatenus est instrumentum periti fabri, potest mensam, vel statuam facere. Calor natiuus, qui est, in humano semine, qua calor est, potest calefacere, rarefacere, segregare, & condensare; sed qua instrumentum est animæ, potest ossa, neruos, carnem generare. Pari ratione intuemur causas istas naturales a dæmonibus applicatas, suis ipsarum proprijs viribus quodãmodo præstantiora effecta dare. quia quæ secundum communem suũ cursum nunquam produxissent, si à dæmone non fuissent applicatæ: ea nũc, vt a dæmonibus mota instrumenta, quoad substantiam, modum, vel celeritatem admiranda producunt. Nunquam tamen hæc opera naturæ cancellos effugiunt, eo, quod vim naturalem causæ principalis non excedunt. Insunt enim reuera in effectus, in ipsis naturalibus agentibus, eo modo applicatis: quibus agentibus diabolus nihil confert applicando, præter conditionẽ sine qua effectus iste, non produceretur. licet enim dæmõ vtatur rerum applicatarum vi naturali, operatur tamẽ ipse potissimum per modum artificiosum. Sicut coquus, cum suaue edulium cõcinnat, mediãte arte per ignem id excoquit, licet ignis naturaliter operetur, quod solus ignis nisi tali esset arte applicatus nunquam effecisset. quid tamen hic coquus igni confert, nisi modum, & conditionem, sine qua non?

D. August. l. 2. de Genes. ad lit. c. 17.

D. Thom. 1. p. q. 110. a. 2. ad 3. & l. 3. aduer. gent. cap. 103.

viin

vim verò, quæ cauſæ phyſicæ nomen mereatur igni nullā influit. Duo igitur hic obſeruanda. Primum quod nec ſola actuitas rei naturalis ſecundum ſe debet attendi, nec ſola quoq; ſecundum ſe applicatio dęmonis, ſed vis naturalis, vt applicata a dæmone ſecundum, quod cauſa inſtrumentalis in his operationibus eſt res applicata; cauſa principalis ipſe dæmon applicans. Quare, vt dicatur effectum non poſſe naturaliter produci; debere eſſe talem, qui vtriuſque cauſæ coniunctæ ſuperet facultatem. Hæc de altetatione, nunc de deluſione.

Quando nec motus localis, nec applicatio huiuſmodi ſatis iuuant, tunc ſolent magi confugere ad circulatorias deceptiones, & mendaci ſpecie ſenſibus illudunt humanis, ita vt quæ facta minimè ſunt, a deceptis facta putentur. Deceptionis nomen latè diffundo, vt pręſtigium, deceptionem & errorem comprehendat. quæ ſolēt diſtingui. Decipit autem diabolus tribus maximè modis per mutationem mutando, vel obiectum, vel aerē medium, vel ipſum organum, quod cæteris, quia melius noſter Molina explicuit, cum ſequamur. docet ergo ex parto quidē obiecti hoc poſſe, primò oſtenſarum rerum celeri agitatione, ſubita occultatione, varia collocatione, ſeparatione, vel conglutinatione latente: vt faciunt circulatores agyrtæ, varijs ligaminibus, globulis, ſcyphulis, &c. Secundò, per artem perſpectiuæ, certa quadam diſpoſitione obiecti in ordine ad oculum vidētis, verbi gratia, cum lineę confuſo ductę ordine (vt fit manifeſtum, quando quis directè ex aduerſo illas videt) aſpicienti per foramen, vel rotata tabula, ſpeciem exhibent artificioſę alicuius picturæ. Sic volunt Doctores grauiſſimi iuncos, & paleas humi ſtratas, ſi lucerna de cera, & corio ſerpen-

Vide Valēciam in 1. p. diſp. 4. q. 2. puncto 2. 1. p. q. 111. art. 4.

D. Bonau. & Guil. in 2. d. 8. Guil Paris.

A tis ſulphurato accenſa inferatur; videri ſerpētes ſaltitantes: ego hoc exemplum ad mixtam Magiam, ex naturali, & artificioſa malim referre. Tertiò, cum formant ſubito ex elementis, potiſſimum aere obiectum, & illud offerunt ſpectatoribus, verbi gratia, quando vel ipſi aſſumunt, vel alteri rei circūponunt corpus aereū, ſiue fantaſticum ſimile rei putatitiæ.

Paris. p. vlt. de vniuerſ. c. 22.

B Quartò, Cum apponunt corpus aliquod mixtum, puta minerale, quod vi ſua naturali ſit in cauſa, vt corpus, cui apponitur longè aliud appareat. Quo caſu ſolet dubitari, num corpori addito vis naturalis inſit hoc faciendi: an vero dæmon qualitatem illam obiecto imprimat: an vero tātum in ipſo mědio qualitatem producat: qua mediante ſpecies per medium delatæ C ſic modificentur, vt cauſam præbeār, cur obiectum, quàm eſt aliud appareat: eo modo, quo velum cęruleum per dioptram viridem, viride apparet.

Ex parte aeris medij hæc faciunt. Primò ſi impediāt ne ſpecies ad oculum, vel alium ſenſum deferantur, v. g. quando viſui totum obiectū, quod coram eſt, occultāt, vel aliquam eius D partem tantum. 2. ſi medium imbuāt aliqua qualitate, qua ſpecies per medium tranſeuntes, ſic modificantur, vt obiectum non quale eſt repræſentent. v. g. ſi aceto commiſceatur ſal, & linteus pannus id acetum bene imbibat, poſtmodum verò ſuppoſita candela inflāmetur pannus, ſpecies, quæ diffundentur per medium hac flamma illuminatū, formidabiles admo-E dum facies præſentium exhibebunt. Item ſi de ſemine aſinino, & cera fieret candela, quę ſola in conuiuio luceret, omnes (ſi fas credere Pariſienſi Antiſtiti) conuiuę viderentur onocephali. 3. ſi mediū circa ipſum obiectū inſpiſſetur, mutatur obiecti aſpectus, vt quando denarius iniectus in ſcu-

Molina vbi ſupra.

Guil. Pariſ. ſupra c. 22.

scutellam aquæ plenã, videtur maior, & iacens in fundo, apparet in superficie. Eodem pertinet, si vapores intermedij aeris condensentur, vnde contingit, vt luna multimodis minui, & mutari videatur, & vt putemus è gallinaceo trahi trabem cum reuera festucam trahat. 4. si moto aere medio simul species moueantur, vnde fit, vt nauigantibus videantur ad nauigij motum arbores moueri: sic fecit diabolus, vt Claudiæ zonam nauis, quæ vehebat Matrem Idæam sequi videretur. 5. nonnunquam contingit falli sensum ex varia conformatione, vel multiplicatione specierum sensilium, quod contingit aliquando ex forma instrumenti, per quod videmus, v.g. quando vnicum conspicillum plures nobis vnius obiecti figuras exhibet: aliquando ex instrumentorum collocatione, ac situ, vt si plura specula diuersis locis disponantur, poterunt tot de loco in locum species multiplicari vt quę in vno loco fiunt, in alio appareant, & intuitiua rei præsentis esse visio videatur: aliquando potest contingere per solum specierũ sensilium. quæ sunt in fantasia, transitum vsque ad sensum exteriorem, vel saltem ad sensum communẽ, qui sensus eodem modo a speciebus afficiantur, quo affecti forent, si reuera ab obiectis externis eo species mitterentur a. huc quidam referũt relatam a Diuo August. apparitionem philosophi dubia soluentis.

Tertullia. apoc. c. 22. Minucius in Octauio & D. Aug. l. 10. de ciu. Dei c. 16.

Tignosus in l. 2. de anima fol. 177.

D. Tho. in 2. d. 8. qu. vnic. art. 5. ad 4.

l. 18. de ciu. Dei c. 18.

Denique *deceptio ex parte organi* non minus varia est. Nascitur primo, mutato situ organi: vnde facit rẽ, quę vno in loco est videri esse in alio, uel geminam quæ vnica est, sicuti si digitum mittas inter oculum concauitatem cui oculus est inclusus, digitoque compresso eleues, vel deprimas oculum, facies vt res simplex gemina videatur. secundo, Si humores agitentur, vel perturbentur, res aliter, ac

A sunt conspicientur, vt cõtingit ebrijs ac furiosis, qui credunt,

duplicem solem, & geminas se cernere Thebas.

Huc referendæ sunt ludificationes Zedechiæ Iudęi, qui fuit tempore Ludouici Pij, & hominem in aere iacta bat, & in membra discerpebat, & ea recollecta adunabat: currum etiam onustum feno cum equis, & agitatore coram toto populo absorbebat.

B quamquam in his etiam ex primo genere, ex secundo mixta nonnulla. Tertio, solet impedire sensationem, crassiore aliquo humore obstruens viam, ne spiritus ad organum perueniant, vel alia ratione vim sentiendi hebetans. qua forte ratione Angeli Sodomęos aorasia percusserũt. Cum vero dæmõ hominibus persuadet eos

Tritem. in Chro. Hirsaug.

Gen. 16.

C immutatos esse in bestias, tunc non organum duntaxat immutat, sed interdum, & medium, semper vero simul phantasiam, vt accidit Præstantij patri apud D. Augustinum. Potest enim diabolus sic componere, & ordinare phantasmata, vt quis etiam vigilans (quod dicitur) somniet, more dormientium, & putet se ea sentire, quæ non sentit, instar maniacorũ.

d. c. 18.

D Hoc fit in Turcarum incantatione, qua fugitiuos retrahunt, quam describit Bartholom. Giegorgieuizius libro de Turcarum moribus, fol. 93.

Caiet. 2. 2. q. 95. a. 3.

Porro præstigiatorij effectus duabus regulis deprehenduntur. Prima est, si effectus non oritur a motu locali, & superat causarum naturalium applicatarum actiuitatem (v.g. suscitatio mortui, aut veræ cæcitatis curatio) interuenit deceptio, & pręstigium. Secunda, quando id, quod visum est, statim euanescit, nec permanet, est præstigiosa machinatio. Prioris exemplum est, quando Magi posito in camera arcu de certo ligno, & sagitta alterius ligni, & chorda certi

E

fili,

fili, sagittam eiaculantur. & sic faciũt
apparere in loco flumen enatum tan
tæ latitudinis, quantæ fuit sagittæ ia-
Guid. Par. ctus. Posterioris, vt cum videntur
anti.c.23. lacerare, & vorare equum, qui mox
Idē Guil. sanus sistitur: itē in illo facto magi, ꝙ
supra c.23. narrat de simulato serpente Nicetas.
14.au.
Cùm ex edit ore palatij Constanti-
nopolitani loco Michael Sicidites na-
uiculam vidisset, qua ollæ, & patinæ
vehebantur, carmine magico effecit,
vt nauia exsurgeret, & vasa non prius
ferire desisteret, quam in puluerem
redegisset. At paulo post barba prehē-
sa lamentari, amotaque caligine, se vt
ira numinis agitatum deplorare. Ro-
gatus, cur merces suas ita tractasset?
cum dolore narrabat, se remis inten-
tum, horribilem serpentem super va-
sa porrectum, oculis inconniuentibus
in se cõuersum instar deuoraturi, vi-
disse, qui prius volutari nõ destiterit,
quam fictilia confracta essent. inde
subito ex oculis euanuisse.]
De Eonis hæretici, & magi præsti-
l.1. histor. gijs testatur Guilh. Neubrigensis.
Ang. c.19. *Ita oculos hominum fascinasse,*] vt
videretur magnam virorum turbam
penes se habere, & regijs delicijs ci-
borum, & apparatus splendidissimi
abundare.
Sed hunc tandem concilio Remensi
damnatum,] cum ad mortem duce-
retur sæpius ad terram dixisse: *Terra*
findere, idque irrito conatu, legimus
apud Robertum in Chronic. Sic dæ-
mon ludit præstigijs, nec contentus
miracula præstigijs imitari, conatur
in hæreticis etiam ipsa præstigia sub-
dolis Sycophantijs adumbrare. Le-
gi exemplum, adeo lepidum, & fe-
stiuum, vt quod me recreauit, eo le-
ctores huius libelli nequeam fraudа-
re, sed lubens, honestæ voluptatis eo-
rum gratia, describendi laborem hoc
loco assumam.
Tempore Sigismūdi primi regis Po
loniæ,] Iacob. Melstinki prętor oppi-
A di Brezini, leuitate quadā animi, au-
ctoritatē nomenq; Christi sibi adsci-
uit, vtrūq; ZatorKi Cracouiēsem, ce-
terosq; sibi similes latrones duodecim
elegit, singulisq; nomina apostolorū
imposuit, se vero Iesum Christū ap-
pellauit. Qui per villas vbiq; ambulā-
tes prodigia morionū, & pręstigiato-
rum more exercebant, sycophantasq;
alios, & latrones: velut mortuos, sub-
B ornantes suscitabāt, pisces in paludes
lutosas primo impositos, vbi nunquā
eos nasci possibile erat, in nomine
Christi suis manibus capiebant, panes
in fornaces imponebāt, in nomineq;
Christi sui: cū illic ante nõ essent, de-
promebant, cū ingenti simplicis vul-
gi admiratione. Quodā tẽpore ad Ce-
stochouiam monasteriū, D. Virginis
imagine celebre, cū suis Apostolis ve
C nit, cumq; illic aliquot diebus mora-
rentur, vnū ex suis quasi obsessum a
dæmone subornauerunt, cuius opera
victū acquirebāt. Ille enim per hospi
tia ambulans carnes de coquina ra-
piebat, in suosq; proijciebat, qui cru-
ces illas munientes carnes comedebāt.
Cumque ingens illic esset concursus
populi ad D. Virginis imaginem syco-
phantæ illi obsessum suū ad altare du-
D *cunt, duplici veste indutum, in cuius*
inte capedinē necessaria imponere pos-
set: lapillos vero intra indusium ei im-
posuerunt, cumq; ad altare deducere-
tur, ille e manibus deducentiū fu ibun
dus sese proripiens, in altare donarijs
onustum irruit, pecuniasq; rapiens in
vestis duplicatæ intercapedine eas ab-
scondit. Monachus ab altari diuino
intermisso officio aufugit. ceteri mo-
E *nachi accurrentes cingulum eius sol-*
uunt. Ibi lapilli dumtaxat in terram
ceciderunt, pecunia vero in veste du-
plicata remansit. Monachi pecuniam
arte dæmonis in lapillos transforma-
tam putantes, exorcismis eam in
pristinam formam transformare nite-
bantur, sed cum lapilli permanerent Opinabātur de-
Mo-

mon's præſtigijs, ita vide r mu tatam, & pulſo per exorc. dæmone præſtigias ceſſaturas, & pecuniam, ſic priſtinę formæ reddendam.

Monachus librum ſ[illegible]ū indignabundus in terram proiecit, dicens: ſimilem dæmonem [illegible] habuimus: abite cum eo ad omnes diabolos: ſycophantæ [illegible] cum pecunia ecta in Sileſiam fugerunt. Ibi apud matronam nobilem in quodam pago diuertentes, cum illa vi[illegible] abſ[illegible]e eos recipere nollet, ſaltem mappam, vel telam ad ſacrificandum petierunt. At mulier faſciculum telæ illis exhibuit. Tunc illi, hanc nobiſcum accipiemus, & Chriſtus tibi benedicet, vt tibi l[illegible]um abundantius creſcat. Oſten[illegible] e[illegible] [illegible] habes: quam cum ſimiliter accipere vellent, mulier recuſauit, maritū timens. Illi autem f[illegible] ſ[illegible] igne in telam [illegible] inuoluentes, mulieri reddiderunt. Itaque ciſta a[illegible], a ciſta vero domus [illegible] ſ[illegible] flagrauit. Viro domum reuerſo [illegible] ob Chriſtum cum Apoſtolis [illegible] hos ſibi iuſte [illegible]: At vir [illegible] excandeſ[illegible] (inquit) *nequiſſimus, & [illegible] fuit, Itaque cum vicinis eo[illegible], & in quadam villa [illegible], Tum Pſeudo Chriſtus a[illegible], qui vocabatur Petrus,* dixit: *[illegible] paſſio Petre, calixque, quem bibiturus ſum, appropinquat, Cui Petrus, & mihi, vt video, Domine, imminet. Ille vero* dixit: *Petre [illegible] aliter non poſſum, niſi per feneſtram, hinc euadere. Tum Petrus, & [illegible] te, quoad viuam, non derelinquā, ſed, quocunque fugeris, ſequar. Ergo per feneſtram aufugit [illegible] cæteri quoque Apoſtoli, qua potuerunt, euaſerunt. Ruſtici eos ſecuti baculis fuſtibusq́ȝ cædere; dicentes: Prophetiza nobis Chriſte, cum tuis Apoſtolis, qui in ſilua baculis iſtis creue[illegible]. Ego plagis emendati vitam [illegible] poſtea emendauerunt, dicentes: D[illegible] nobis Chriſti paſſionem, Apoſtolorumq́ȝ tormenta ſubire.*] Sic Poloniæ Chronica. Agnoſcis puto lector eundem infidelitatis, & blaſphemiæ ſpiritum in his ſycophantis: qui fuit olim in Cyrila Ariano & poſtea in Caluino, eiuſque ſequacibus. nimirum omnes eiuſdem Satanæ organum fuere. De Ariano Cyrila res notiſſima: de Albigeenſibus ex Luca Tudenſi illorum temporum ſcriptore ſimilia lectu digna refert Mariana libro duodecimo de rebus Hiſpaniæ, cap. primo, de Belgicis Caluinianis teſtatur ipſe, per quem res geſta Matth. Launous, in narratione cauſarum conuerſionis ſuæ de Caluiniſmo ad Catholicam religionem. Lege ſi lubet (lector) eius ſecundam, quam cum ſocio Peneterio etiam conuerſo edidit Apologiā, ante annos aliquot Lutetiæ impreſſam. Mihi nunc liber non eſt ad manum. Finiam, itaque cum Apuleio: *Ante Poecilen porticum, iſto gemino obtutu circulatorem adſpexi equeſtrem, ſpatham præacutam mucrone infeſto deuoraſſe, ac mox eundem inuitamento exiguæ ſtipis venatoriā lanceam, qua parte minatur exitium, in ima viſcera condidiſſe, & ecce pone lanceæ ferrum, qua bacillum inuerſi ad occipitiū per inguen ſubit, puer in mollitie decorus inſurgit, inque flexibus tortuoſis eneruam, & exoſſam ſaltationem explicat, cum omnium, qui aderamus admiratione.*] Hæc haud dubie dæmon perfecit, ſpeciebus falſi obiecti in oculos immiſſis, per medium aerem ijs imbutum.

Matt. Bie's Kt in annal. & Guagnin. in vita Sigiſmūdi.

Lib. 1. de Aſino.

QVÆSTIO IX.

Quam admirandos effectus veteres Magis tribuerint?

ARnobius lib. 1. agens de Magorum admirandis, ad diuinationes, & maleficia, vt ad capita reuocat his verbis: *Quis enim hos neſciat, aut imminentia ſtudere prænoſcere, quæ* „ „

ne-

„ *necessario (velint nolint) suis ordina-* A
„ *tionibus veniunt, aut mortiferam im-*
„ *mittere, quibus libuerit tabem, aut fa-*
„ *miliarum dirumpere caritates, aut si-*
„ *ne clauibus reserare, quæ clausa sunt,*
„ *aut ora silentio vincire, aut in curricu-*
„ *lis equos debilitare, incitare, tardare,*
„ *aut vxoribus, & liberis alienis incon-*
„ *cessi amoris flammas? siue illis mares*
„ *sint, siue fœminei generis) & furtales*
immittere cupiditates.] Ioan. Sabis- B
beriensis libro 1. Polycratici cap. 10.
Domino, inquit, permittente elementa concutiunt, rebus adimunt species suas, ventura plerumque pronunciant, turbant mentes hominum, immittunt somnia, hominesque violentia duntaxat carminis occidunt, &c.] non est omnia colligere animus, nec operæ precium, sed quæ nunc occurrunt, & præcipua videntur. Ab Aquilone C ordiamur, vnde propheta teste malum omne panditur, Saxo Grammaticus, apud Septentrionales scribit, *gigantes Magosque inauditi generis miracula diuersis præstigijs exercuisse, & per summam ludificandorum oculorum peritiam proprios, alienosque vultus varijs rerum imaginibus adumbrasse, illicibusque formis veros conspectus obscurasse.*] Olaus Magnus, de D Lappis, Finnis, & Biarmis auctor est, qui quodcunque volunt figuram assumere: item quæ in alio gerantur orbe ab amicis, vel inimicis, lineæ vestis pretio, explorare, ventos quoque quos optent nauigantibus vendere,] Tres Tartarorum hordas, vltra Cazanense regnum, incantationibus supra modum deditas, ijs caligines, aliasque E tempestates cœli frequenter excitare, hocque modo hostes profligare, narrat Alexan. Guaguinus. A populis ad singulos si descendamus, occurrunt plurima. Zoroastres ex stellis velut [illegible] elicicbat. Dosith[illegible] olim [illegible] perfecit, sed eum[illegible] [illegible] Simon Magus superauit, de cuius prodigijs egimus iam prius, & breuiter, ita Glycas part. 2. *Effecit, vt statuæ ambularent, idemque in ignem prosiliens: non tamen vrebatur, in aera subuolabat, ex lapidibus panes faciebat: alias atque alias in formas migrabat; facies aliquando binas habebat, in columnam conuertebatur: efficiebat, vt ianuæ clausæ sua sponte aperirentur, vasa domestica sponte moueri ad vsus humanos viderentur, vmbras ipsum multæ præcederent, quas mortuorum animas esse dicebat. Cum aliquando à Cæsare perquireretur, terrore percussus, alien forma sua relicta fugit.*] & postea idem de eodem Simone. *habuisse canem alligatum cathena in domus limine, deuorantem eos, quotquot ad Simonem intusi adire conarentur. Canis vero Petrum intrare iussit, & humana voce Petrū adesse nunciauit.* | vides diuinæ, quæ in Petro virtuti, Diabolicam vim cessisse, & Cerberū, cui nequibat nocere, adulasse. Quæ de Orpheo, & Amphione commenti poetæ, & vi musicæ eorum, ea Magiæ vtriusque nonnulli adscripserunt. Pythagoras femur suum aureum ostentauit, carmine aquilā cicurauit, cum qua frequens colloquebatur. Numa Pompilius cœnæ opiparæ apparatum, cum nihil domi obsoniorum habuisset, exhibuit. Baianus Bulgariæ rex, se quoties volucbat in lupum, vel in cuiuslibet alterius bestiæ formā mutare cernebatur, interdum faciebat, vt a nullo videretur? Oleri[illegible] ossi[illegible] incantato, tanquam nauigio, vastissima maria superabat. Ericus rex Gothorum quocumque verteret pileum, inde ventum prosperum eliciebat. Mira quoque de Apollonio refert Philostratus, & de Iuliano Chaldæo Suidas. quem in hac arte, & subito iedanda vrbis peste Apollonū simul cum Apuleio, coram Domitiano, superasse narrat Anastasius. huius Iuliani mentio apud Arnobium libro primo vbi

Lib. 1. hist. Dan.
L. 1. c. 1. & l. 3. c. 18.
In Tartaria.
Clemēs, in itinera. B. Petri: siue Clementi[ ] falso ascriptus liber, siue (vt puto) ipsius, sed a mala corruptus manu.
Pet. ap. Annal.
Pausa l. 6.
Plutarc. in Numa. & Ammia.
Sabel. [ ] lib. 3. Ennead. 2.
Trithem. Chro. Hirsaugiensi.
Saxo lib. 3. Danix.
1. Mag. l. 17. Gott. hist.
In voce Iulian.
q. in S. S. 23.

vbi duo docti uiri alucinati dũ *Vulcanum* reponunt: addit, idem Anastasius & ex eo Cedrenus, Manethonem magicarum operationum, adeo fuisse peritum, vt palam semper præ se contempserit Apollonium Tyanæum. Apuleius ipse, multorum testimonio magus, de duabus feminis scribit admiratione dignissima: primum de quadam Caupona, regina sagarum (vt scias etiam, tum quasdam ab ijs hoc titulo honoratas) *Saga*, inquit, *est & diuini potens, cælum deponere, & terram suspendere, fontes durare, montes diluere, manes sublimare, Deos infirmare, sidera exstinguere, tartarum ipsum illuminare. Amatorem suum, quod in aliam temerasset, vnico verbo mutauit in feram castorem, quod ea bestia captiuitati metuens, se ab insequentibus præcisione genitalium liberat, vt illi quoque simile, quod venerem habuit in aliam, proueniret. Cauponem quoq; vicinum, atque ob id æmulum, deformauit in ranam & nunc senex ille dolium innatans vini sui, aduentores pristinos in fæce summissus officiosis ronchis raucus appellat. Alium de foro quemdam quod aduersus eam locutus esset, in arietem deformauit, & nunc aries ille causas agit. Eadem amatoris sui vxorem, quod in eam dicacule probrum dixerat, iam in sarcinam prægnationis, obsepto vtero, & repigrato fœtu, perpetua prægnatione damnauit, & , vt cuncti numerant, octo annorum misella illa, velut elephantum paritura, distenditur.*]

Lib. 1. de asino aureo.

Postea de Pamphile; *Maga primi nominis, & omnis carminis sepulchralis Magistra creditur, quæ surculis, & lapillis, & id genus friuolis inhalatis, omnem istam lucem mundi sideralis, imis tartari, & in vetustum chaos submergere nouit. Nam simul quemquam conspexit speciosæ formæ*

Libro 2. de ...no aur.

A *iuuenem venustate eius capitur, & illico in eum, & oculum, & animum detorquet. Minus morigeros, & viles fastidiens, in saxa & in pecua, & quoduis animal puncto reformat: alios verò prorsus exstinguit.*] nihil attinet similia ex Luciani Asino describere. Plinius, sed irridens ex Asclepiade, *Aethiopide herba amnes, ac stagna siccari coniectu, tactu clausa omnia a-* B *periri. Achimenide coniecta in aciem hostium, trepidare agmina, ac terga vertere. Latacen dari solitam a Persarum Rege legatis, vt quocunque venissent, omnium rerum copia abundarent.*] De hyænæ partiũ effectis plurima idem alibi; de varijs lapidibus etiam magis incredibile, *achatis suffitu tempestates in Persia auerti, & flumina sisti, si lapis similis sit pelli leo-* C *ninæ: hyænæ pelli similem, discordialem esse domibus; eum qui vnius coloris, inuictum athletis: eandem vim alectoria Milonem expertum, &c.* Veniamus ad poetas. Empedocles, apud Laertium in hanc sententiam valde iactabundus.

Li. 26. c. 4.

Li. 28. c. 8. li. 36. c. 10.

Libr. 5. de vit. Phil.

Pharmaca quis pellas morbos, leuesq; senectam
D *Percipies, quæ cuncta tibi communico soli:*
Compesces truces ventorum rite procellas,
Exorti insanis qui vastant flatibus agros.
Sursum, si libeat, mox flumina pigra ciebis,
Et media induces ex tempestate serenum,
E *Induces medio pluuias æstate salubres,*
Et flatus sicca qui perflent omnia messe,
Exstinctumque hominem nigro reuocabis ab orco.

Et subdit ex Timæi historijs, *Empedoclem Etesys aliquando vehementer*

ter flantibus, adeò, vt fruges corrumperent, excoriari asinos iussisse, factisque vtribus eos collibus, & montium verticibus admoueri ad compellendos flatus: cessantibusque ventis, ab euentu rei κωλυσανέμους vocatum esse.] Vnus iste ex Græcis sufficiat; locupletiores sunt testes Latini, qui hæc vberius, & elegantius descripsere.

Eclog. 8 Virgilius:

Carmina, vel cœlo possunt deducere lunam:
Carminibus Circe socios mutauit Vlyssis.
Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis, &c.
Has herbas, atque hæc Ponto mihi lecta venena
Ipse dedit Moeris, nascuntur plurima Ponto.
His ego sæpe lupum fieri, & se condere siluis,
Moerim, sæpe animas imis excire sepulcris,
Atque satas alio vidi traducere messes.

Lib. 14. Ouidius in Metam. postquam narrauit Vlyssis socios in sues mutatos, de Circes amore, & odio in Picum Regem copiosior, inter cætera; de Carmente, seu Canente Pici vxore;

Rara quidem facie, sed rarior arte canendi,
(Vnde Canens dicta est) siluas, & saxa mouere,
Et mulcere feras, & flumina longa morari
Ore suo, volucresque vagas retinere solebat.

Et paulò post, de ipsa Circe, quæ Pico viso, amore correpta, inquit,

Non tamen effugies, vento rapiare licebit,
Si modo me noui, si non euanuit omnis.
Herbarum virtus, nec me mea carmina fallunt.
Dixit, & effigiem nullo cum corpore falsi

A *Finxit apri, præterq; oculos transcurrere regis*
Iussit, & in densum trabibus nemus ire videri.

Quem inanem aprū, dum Picus equo admisso insequitur, ab ea solus deprehensus, verbis in flagitium inuitatus, & carmine malo;

Concipit illa preces, & verba precantia dixit,
B *Ignotosque Deos ignoto carmine adorat*
Quo solet, & niuea vultum confundere luna,
Et patrio capiti bibulas subtexere nubes.
Tunc quoque cantato densatur carmine cœlum,
Et nebulas exhalat humus, &c.

Sed cum ille mœcham castus auersaretur, in furorem versa.
C

Tum bis ad occasum, bis se conuertit ad ortum,
Ter iuuenem baculos tetigit, tria carmina dixit;

Et ille in auem mutatus, pennas in corpore vidit. Denique cum famuli ab malefica vi, minisq; adhibitis, regem suum reposcerent:

D *Illa nocens spargit virus, succosq; veneni.*
Exiluere loco (dictu mirabile) siluæ,
Ingemuitque solum vicinaque palluit arbor,
Sparsaque sanguineis rubuerunt pabula guttis,
Et lapides visi mugitus edere raucos,
Et latrare canes, & humus serpentibus atris
E *Squallere, & tenues animæ volitare videntur,*
Attonitum monstris vulgus pauet, illa pauentum
Ora venenata tetigit mirantia virga;
Cuius ab attractu variarum monstra ferarum

In iuuenes veniunt, nulli sua mansit imago.

E de Medea, Circes nepte.
Illa vel astantem cursu deducere lunam
Nititur, & tenebris addere Solis equos:
Illa refrænat aquas, obliquaque fulmina sistit,
Illa loco siluas, viuaque saxa mouet:
Per tumulos errat sparsis distincta capillis,
Certaque de tepidis colligit ossa rogis:
Deuouet absentes, simulacraque cerea fingit,
Et miserum tenues in iecur vrget acus.

Elcg.2. Tibullus, *Vt mihi verax.*
Pollicita est magico saga ministerio.
Hanc ego de cœlo ducentem sidera vidi,
Fluminis hæc rapidi carmine vertit iter:
Hæc cantu finditq; solum, maneisque sepulchris
Elicit, & tepido deuorat ossa rogo.
Iam ciet infernas magico stridore cateruas,
Iam iubet asperfas lacte referre pedem.
Cum libet hæc tristi depellit nubila cælo:
Cum libet, æstiua prouocat orbe niues.
Illa tenere malas Medeæ dicitur herbas,
Sola feros Hecates perdomuisse canes,
Hæc mihi composuit cantus queis fallere possis;
Ter cano, ter dictis despues carminibus:
Ille nihil poterit de nobis credere cuiquam,
Non sibi, si in molli viderit esse sinu.
Tu tamen abstineas alijs. nam cætera cernet
Omnia: de me vno sentiet esse nihil.
Quid credam? nempe hæc eadem se dixit amores
Cantibus, aut herbis soluere posse meos.

Et alibi idem vates: Eleg.1.
Num te carminibus, num te pallentibus herbis
Deuouit tacito tempore noctis anus?
Cantus vicinis fruges traducit ab agris,
Cantus, & iratæ detinet anguis iter.
Cantus, & e curru lunam deducere tentat,
Et faceret: si non æra repulsa sonent.

Propertius lib. 1. Eleg. 12.
Inuidiæ fuimus? num nos Deus obruit? an quæ
Lecta Prometheis diuidit herba iugis?
Non sum ego, qui fueram.

Petronius Arbiter inducit sagam sic gloriantem;
Quicquid in orbe vides, paret mihi Florida tellus,
Cum volo siccatis arescit languida succis:
Cum volo fundat aquas, scopulus atque arida saxa
Indigenas iaculantur aquas, mihi pontus inertes
Submittit fluctus; Zephyriq; tacentia ponunt
Ante meos sua flabra pedes, mihi flumina parent,
Hircanaque tigres, & iussi stare dracones.
Quid leuiora loquor: lunæ descendit imago
Carminibus deducta meis: tepidusque furentes
Flectere Phœbus equos reuoluto cogitur orbe.

Tan-

Tantum dicta valent: taurorũ flamma quiescit
Virgineis extincta sacris, Phœbeaque Circe
Carminibus magicis socios mutauit Vlyssis.

Eclog. 4. Nemesianus Bucilorum scriptor;
Cantauit quod luna timet, quo rumpitur anguis.
Quo currunt scopuli, migrant sata, vellitur arbor.

Epod. Ode 5. Et lyræ latinæ princeps de sagis trib. famosissimis, de Folia,
Quæ sidera excantata voce Thessala,
Lunamq; deripit.

Et ibidem si Canidia canit,
Non vsitatis (Vare) potionibus;
O multa fleturum caput;
Ad me recurres: nec vocata mens tua
Marsis redibit vocibus.
Maius parabo: maius infundam tibi
Fastidienti poculum:
Priusq; cœlum sidet inferius mari,
Tellure porrecta supe:
Quam nõ amore sic meo flagres, vti
Bitumen atris ignibus.

Od. vlt. Et postmodum eadem;
Quæ moue e cereas imagines,
Vt ipse nosti curiosus, & polo
Deripere lunam vocibus possim meis,
Possum cr matos excitare mortuos,
Desideriq; temperare poculum.

Sed omniũ accuratissimè, licet, propter grandiloquentiam, & celsum illum spiritum, obscurius, M. Lucanus de Erisichthro.

Lib. 6. *Carmine Thessalidum dura in præcordia fluxit,*
Non fatis adductus, amor, flammisq; seueri
Illicitis arsere senes, nec noxia tantum
Pocula proficiunt, aut cum turgentia succo
Frontis amatæ subducunt pignora fœtæ

A *Mens hausti nulla sanie polluta veneni,*
Excantata perit quos non concordia mixti
Alligat vlla tori, blandæque potentia formæ;
Traxerunt torti magica vertigine fili.
Cessauere vices rerum, dilataque longa
B *Hæsit nocte dies: legi non paruit æther,*
Torpuit, & præceps audito carmine mundus,
Axibus, & rapidis impulsos Iupiter vrgens
Miratur non ire polos, tũc omnia complent
Imbribus, & calido producunt nubila Phœbo,
C *Et tonat ignaro cœlum Ioue. vocibus ijsdem*
Humentes late nebulas, nimbosque solutis
Excussere comis: ventis cessantibus æquor
Intumuit, rursus, vetitum sentire procellas,
Conticuit, turbante Noto; puppimq; ferentes
D *In ventum tumuere sinus, de rupe pependit*
Abscissa fixus torrens, amnisque cucurrit,
Non qua pronus erat. Nilum non extulit æstas,
Meander direxit aquas, Rhodanumque mo antem
Præcipitauit Arar. summisso vertice montes
E *Explicuere iugum. nubes suspexit Olympus.*
Solibus, & nullis Scythica, cum bruma rigeret,
Dimaduere niues impulsam sidere Tethys:
Reppulit Hæmonidum defenso littore Cinthia.

Terra quoque immoti concussit ponderis axem.
Et medium vergens nisu titubauit in orbem.
Tanta molis onus percussum voce recessit,
Prospectumque dedit circum labentis Olympi.
Omne potens animal lethi, genitumque nocere,
Et pauet Hæmonias, & mortibus instruit arteis.
Has auida tigres, & nobilis ira leonum.
Ore fouent blando, gelidos his explicat orbeis
Inque pruinoso coluber distenditur aruo:
Viperei coeunt, abrupto corpore, nodi.
Humano & cadit serpens afflata veneno.

Et mox, *Illis, & sidera primum*
Præcipiti deducta polo, Phœbeque serena
Non aliter diris verborum obsessa venenis
Palluit, & nigris terrenisque ignibus arsit;
Quàm si fraterna prohiberet imagine tellus,
Insereretque suas flammis cælestibus vmbras:
Et patitur tantos cantu depressa labores,
Donec suppositas propior despumet in herbas.

Nec minus eruditè patruus Lucani, pallio clarus, & cothurno; reliquiæ Latialis Orchestræ, noster Seneca:

Medea ver. 752.

Nunc meis vocata sacris noctium sidus veni,
Pessimos induta vultus, frõte nõ vna minax.
Tibi, more gentis, vinculo soluens comam.
Secreta nudo nemora lustraui pede,
Et euocaui nubibus siccis aquas,
A *Egique ad imum maria, & Oceanus graueis*
Interius vndas æstibus victis dedit:
Pariterque mundus, lege confusa ætheris,
Et solem, & astra vidit, & vetitum mare,
Tetigistis vrsæ temporum flexi viceis.
B *Æstiua tellus floruit cantu meo:*
Messem coacta vidit hybernam Ceres,
Violenta Phasis vertit in fontem vada,
Et Ister, in tot ora diuisus, truceis
Compressit vndas omnibus ripis piger:
Sonuere fluctus, tonuit insanum mare
C *Tacente vento, nemoris antiqui domus*
Amisit vmbram, vocis imperio meæ:
Die relicto Phœbus in medio stetit,
Hyadesque nostris cantibus motæ labant.

Apud eundem non minora sibi vendicat Nutrix illa:

Herc. Oet. ver. 450.

Artibus magicis fere
Coniugia nuptæ precibus admixtis ligant,
D *Vernare iussi frigore in medio nemus:*
Missumque fulmen stare, concussi fretum
Cessante vento, turbidum explicui mare,
Et sicca tellus fontibus patuit nouis,
Habuere motum saxa. discussi foreis.
E *Vmbræ stetistis, & mea iussi prece*
Manes loquuntur, sonuit infernus canis.
Mare, terra, cœlum, Tartarus seruit mihi.
Nox media solem vidit, & noctem dies,
Nihilq; leges ad meos cantus tenent.

De-

Denique, & pueritiæ meæ labor, ac studium Claudium.

Namque ... magicæ vireis, antique
...
Præjectis ardor inest. Non quò Thes-
salica ... tu
Eripiat lunare iubar: quid signa sa-
gacis
Aegypti valeant, quà gens Chaldæa
vocatis
Imperet arte Deis, nec me latuere fluē-
tes.
Arboribus succi, funestarumq; po-
testas
Herbarum; quicquid letali germine
pollens
Caucasus, & Scythica vernant in gra
mina rupes,
Quas legit Medea ferox, & callida
Circe.
Sæpius horrendos Manes, sacrisque
litaui
Nocturnis Hecaten, & condita fune-
ra traxi
Carminibus victura meis: multosque
cane do,
Quamuis Parcarum restarent fila, pe-
remi.
Ire vagas quercus, & flamina stare
coegi.
Vertique ... prono curuaui flumina la-
psu.
Infusas r... ditas ... Neu vana lo-
cutam.
Me forte ... pates: mutatos cerne pe-
nates,
Dixe ... (mirum) capere co
lum...
Diuersi ... vtroq; trabes lucere metallo.

Tam multa, tam magna sibi hæc vanitas vindicat, quædam falso, quædã verè, sed quæ falso, quæ verè, nunc nobis, quoniam aliquid omisere, discutiendum est. rem totam certa methodo ad sua capita reducemus; illud semper in memoria tenentes, *quicquid dæmoni possibile est, id per eũ, ex pacto,*

A *magos posse, nihilq; sic posse magos, quod nequeat dæmon.*

QVAESTIO X.

Quid possint Magi circa ordinem naturæ, & leges vniuersi?

NAturam sibi parere, & legibus cunctis vniuersi superiorem se (vt legistis) magica gloriatur:

Mare, cœlum, terra, Tartarus seruit
B *mihi:*
Nihilq; leges ad meos cantus tenent.

Falsum hoc imprimis, & soli Deo omnipotenti reseruatum. Naturę ordinem mutare nequit, nisi auctor naturæ, nec leges vniuersi refigere, nisi qui fixit. certum, & ratum est hoc Theologorum decretum, nec motu locali (quæ actio est immediata dæmonis) nec applicatione agentiũ, & patien-
C tium per alterationẽ, corruptionem, generationeve (quæ sunt eius actiones mediatæ) posse quidquam, quod naturam superet, & proinde, nec id, quo mutetur ordo, seu lex vniuersi: Sic D. Augúst. & D. Tho. probatur a Scholasticis auctoritate Apostoli. *Non subiecit Deus Angelis orbem terræ futurũ.* Vt interpretati D. Chrys. Theophilac. D. Tho. & Sasbaut. non malè.
D quanquam reuera verba illa de mundo nouo, seu Ecclesia potius agãt, cuius caput est Christus, & de quo non semel Prophetæ. Melius probant ratione, quia pars non potest plus toto. Ex hoc axiomate inferuntur multa particularia.

Primo non posse Magos dæmonis opera producere immediatè vllam formam substantialem, vel acciden-
E talem: quia naturæ lex est, vt corporeum subiectum nequeat a re incorporea immediatè alterari: diabolus autem est incorporeus, formæ autem illæ ex potẽtia rei corporeę sunt educendæ. hinc sequitur non posse diabolum immediatè vllam qualitatem corpoream, & permanentem impri-

D. August. libro 3. de Tri. D. Th. lib. 3. cont. gen. c. 98. & q. 16. de malo. ar. 8. quos sequitur V. ct. nu. 35. ad Heb. 3. v. ... Es... v. 5. & c. 65. v. 17. & Ps. 102. ver. 19. hoc est ipsis hominib. qui omnes saltem post iudicij diẽ credituri. sic Photius Primas. Anse. & Haymon. D. Aug. d. lib. ... & communiter Theolog.

nere, v.g. calorem, frigus, albedinem, &c.

Secundò. Nō possunt aliquid creare. propriè loquendo, siue ex nihilo, quia causæ naturalis actiuitas nō extēditur in id, quod nihil est, hoc enim est virtutis infinitæ.

Tertio. Nec ex qualibet re naturali possunt facere quamlibet, quia nequeunt immediatè formam introducere, vt autem eam mediatè introducant, necessarium est aptas dispositiones præcedere: nulla verò res est capax cunctarum dispositionum, quæ ad omnes formas requisitę sunt. Hinc etiam fit, vt nequeant, quouis instrumento, vel causa, quemlibet effectum gignere: tum quia pendent a pacto inito, quod certa pręscribit media: tum quòd, cum non agunt immediatè, causa vel instrumētum debet idoneam proportionem cum effectu habere.

Quarto. Nequeunt formas substantiales (vt dixi) sine præuijs alterationibus, ac dispositionibus producere. Nec etiam id ipsum possunt facere in instanti (quia mutatio per creaturas nulla fit, nisi in tempore) nec etiam possunt quantūlibet paruo, aut ęquali tempore quicquid volunt perficere: nam naturaliter ad vnam rē plus, ad aliam minus moræ requiritur, secūdum plures, aut perfectiores vnius quàm alterius dispositiones.

Quinto. Præsupposita Aristotelis, & sequacium; quæ in Lycæo Peripatetico, & scholis Theologorum receptior est: non poterunt vacuum in rerum naturam inducere; nec infinitum vllum actu, nec à priuatione ad habitum regredi; nec ordinem, qui inter formas, ac dispositiones rerum naturalium inducendo, extremas prę termi[...]s medijs, vel posteriores ante priores, immutare, aut peruertere, nec corpus de extremo ad extremū transferre transferre, non transmisso medio, nec corpus longe a se distans localiter mouere, quia necesse est vt mouens, ac motum simul sint in loco (alioquin sequeretur etiā posse mouere corpus per vacuum, & per quantamlibet intercapedinem) nec in instanti, vel quantalibet celeritate corpus mouere, aut transferre: quia vis eorum motiua certis est finibus limitata. Quare intelligendum sanè, quod Tertullianus scripsit, *dæmones momento esse vbique*.] Item *totū orbem illis vnum esse locum*.] Nam impropriè totus orbis vnus illis locus est, cū constet sic v. g. eos esse in Oriente, vt simul tunc non sint in Occidēte, siue enim per substantiā suam sint in loco (quod probabilius) siue per virtutis applicationem (vt multi volūt) adęquatus eorum, & proprius locus omnium iudicio, certum habet, & limitatum ambitum vel virtuti, vel substantiæ proportionatum, & vbique esse, omnia implere est, quod solius Dei proprium. Momentum etiam vsurpauit pro celeri adeò motu, vt ab hominibus vix queat percipi. Apol. c. 22.

Sextò. Ex eo quod dictum est non posse tollere connexionem, & subordinationem partium vniuersi; sequitur etiam, non posse tollere earū conseruationem: quæ est ordinis, & connexionis illius causa, finisq; hinc porrò sequuntur, quæ de cęlorum motu, & elementorū translatione, sequenti quæstione dicentur: sequitur etiam non posse impedire proximè, & directè (sicut faciebat Deus, quando in tam varijs, ac enormibus supplicijs Martyres seruabat illæsos non posse (inquā) sic impedire actionē agentis naturalis, quod habet omnia ad agēdū requisita, sed dūtaxat id posse indirectè, & mediante aliquo artificio, aut medicina, sicut faciunt homines. videlicet primò adhibita contraria causa, quæ alterius causæ vim exeri impediat, v. g. si mantile de mollibus Angles 2. q. vn. de dæmon. dub. 1. dif. fic. 5.

lapi-

lapidum filis ex Caristo petitis, & instar telæ contextis, in flammam conijceretur, id non modo non amburceretur, sed splendidius, nitidiusq; exiret, item si adamātem admoueas, impediretur magnes ne ferrum attrahat. Sic fortè diabolus gentiles decepit, quando fecit ne flamma exureret capillos Iuli, aut Seruij Tulij, aut L. Marcij, aut tunicam Seruij Anagnini. potest tamen & alia prodigij tam celebris causa reddi Nēpe hos ignes ex illo flammæ genere fuisse: quem vulgò vocant Ignem Fatuum: cuius origo hæc à Philosophis traditur. Exhalationes ab aere frigido, & nimis condensato, propè nos detineri: postea, per vehementem quarundam exhalationum inuicem succedētium compulsationem, calefieri, & inflammari, diuersos quoque colores, & figuras recipere, prout vapor crassior, & subtilior fuerit, & prout diuersimodè fuerit configuratus, rubram apparere vel nigram flammā in materiam crassiore, candidiorem & clariorem in subtiliore, & ceteram figuræ varietatem ex lucis reflexione repræsentare. Apparent etiam huiusmodi phantasmata (Galli vocant *des Ardans*, Germani *S. allicuten*) vel inter equorum aures, vel supra verticem hominum vino, ira, vel alia ex causa efferuescētium: item iuxta sepulchra, bustuaria, vel patibula, quoniam ex corporibus viciosis exeunt exhalatiōnes, quę, sicut dictum, motu illo inflammantur. pręcedere, vel subsequi viatorem putantur, quia progressu citatiore homo aerem commouet, idcirco si coneris apprehendere, diffugere videntur, ab aere pulsæ. Legi Nuperum scriptorem Iuriscōsultum qui censet hæc omnia dæmonum esse ludibria, & his ignibus malum geniū insitum esse. *cur enim alioqui homines sic (ait) pelliciunt in stagnorum fluminumque voragines, ac præcipitia?* non

[Margin: ...lib. de defectu oraculor. Plin. li. 37. ca. 4. & D. Au. li. .. de ciu. Dei ca. 4. vide Virg. Aeneid. 2. Liu. libr. 1. Plin. lib. 2. c. 107. Obsequentem de Prodig.]

[Margin: li. 1. de demonolat. ca. 3.]

A illa (mi homo) pelliciunt, sed sit, quia nocturnum silentium, & flammę nouitas ignaris causę metum, ac consternationem inducunt, & faciunt à via aberrare, & sic in malum aliquod ruere, præsertim in flumina, vel stagna. Naturam enim sua hi ignes, vt flammæ, quas Aethna eructat (in fretum feruntur) etiam voluuntur versus aquas (*vt rectè Leloyher obseruauit li.*

B *1. de spectr. cap. 5.*) ideo qui perturbati, seu consternati, vel ducti curiositate, hos sequuntur sæpe submersionis periculum subeunt. Si qua coactio extrinseca ad sequendum quandoque deprehendatur, illa certè naturalis non est, sed à dęmone. Nam non nego quandoque posse fieri, vt his se flammis dæmon adiungat. sed cùm naturalem causam flammarum te-

C neamus, haud arbitror cum plebecula ad prodigiosas causas confugiendum. Cur verò his non vstulentur equorum aures, vel hominum capita, causam putarim, quod ex sententia veterum philosophorum, ignis duo sunt genera (seu partes potius) flamma & pruna: prunæque proprium sit vrere, ac non lucere, flammæ verò, lucere, & vrere, quando perfecta

D est flamma, quando vero imperfecta (vt de qua agimus) tunc tamen possit lucere, licet vim vrendi non habeat. Et nomen satis indicat, hunc nō verum esse, aut perfectum ignem, sed quid igni simile, sicut caprificus, & ficus fatua non vera est ficus, sed degenerans, quid & ficui simile. Confirmant, quod narrant ad aquas Scantias flammam exire, quæ inualida sit

E quando transit, nec longe in alia materia queat durare, et super hūc igneū fontem, quæ illum contegit fraxinus, æternum virere cernitur, quod nō foret, si hæc flamma vera perfectaque foret. Talis etiam albus ille ignis, qui post tempestatē nautis apparet, & super malum, nauiumq; armamenta

[Margin: Galenl li. 4 de simplic. medicā facultat. Platonis in Timæo, & ipsius Timęi Locri.]

[Margin: Plin. d. ca. 107.]

fidens, nihil adurit: Gentilibus Dioscurorum, seu Castorum alba stella, nobis *Sanctus Telmus* dicitur. Videte nunc insignem mathæologi Lutheri Meteorologiã, commentar. in capitulo nono, Gen. fol.146. de iride disputans, non contentus Iridem cum Halone, vel Corona confudisse, subdit: *Ego non dubio saltantes capras, volantes dracones, lanceas, & similia esse effectus malorum spirituum in aere sic ludentium, vt aut terreant, aut decipiant homines: gentes flammas in nauibus apparentes iudicarunt Castorem, & Pollucem esse. Et apparet aliquãdo luna super aures equorum. Hæc omnia certum est esse ludibria dæmonum in aere.*] Sic ille, per *certum est*, & *non dubito*; nulla reddita ratione philosophiam euertit: eodem iure, quo fidem, vt in Deum, sic in naturam ius sibi vsurpans: *Lunam* vocat, illas, quas dixi flammulas, aut si lunam vidit equorum auribus insidẽtem; vidit, quando lunaticus. Et tamen hanc censet *esse vnam firmissimam, & certissimam* (verba eius sunt) *demonstrationem, quòd omnes illæ impressiones, vt vocãt, sint opera Dei, vel etiam dæmonum.* Iris, & cometa quidem, secundum illum, Dei; cætera dæmonum. Gaudeant tali Doctore, qui amant desipere. Quod verò legimus de erraticis flammarum globis humanã edentibus vocem, & de resecto cadaueris cum humero costisque brachio dextro, in vsum luminis nocturni: cuius extremi digiti flamma sulphurea ac violacea tantisper arserunt, dum striges venenum malum iotum dormienti infudissent, idque quod constituerãt totum perfecissent, demum flamma extincta, tam integros illibatosque mãsisse digitos, quàm si lumini fontem nullum antè præbuissent, quod Magas, quoties volunt, facere Remigius asseuerat, id omne

Vide quæ dixi comment. in H ruil. Fur. v. 14.

d.c.3.

A idem rectè ad dæmonis technas retulit. Ceterum quod Cl. Claudianus canit in Aethnæ cacumine niues illęsas permanere, quia vastum illud incẽdium *sub niuibus* [illegible] *lambit contiguas innoxia flãma pruinas*, hoc non est fabulosum (suffragantur enim historici, philosophiq;) sed est abditum naturæ secretum, fortè, an quòd flamma nimis violenta B propulsione eiecta, minus actiuitatis habet in circumiacentia, quæ tã obiter attingit? quod si verum est, pertinent ad posteriorem actiuitatis impediendæ modum. Alter enim modus huius impedimenti fit, per aeris interiecti celerem, ac violentum motũ, quo impeditur actio naturalis, ne se in obiectum insinuet, sicut solemus moto aere fumum, ne noceat oculis, C abigere sicut etiam diabolus effecit, ne difflueret aqua, quam Tuscia Vestalis cribro portabat. Sic flammam iniectam atri dęmonis spectrum impediuit, ne Iouis Apameni fanũ absumeret, donec diuino miraculo aquæ benedictæ aspersio dęmonem abegit.

De rapto Proserp.

Strabo, Solinus, Plinius, & Seneca.

Vale. Max. lib 5. Tertul. A[illegible] c.22. [illegible] in [illegible] D. August. [illegible] de [illegible] Dei c.16. Theodoret. [illegible] Hist. Eccl. cap.21.

Sic ad Medeæ incãtationes iatrorum flammiuomorum halitum innocuum factum poetæ canunt. Sem- D per enim Dei miracula diabolus conatur simulare. Scit sanctos *per fidem* (vt ait Apost.) *impetum ignis extinxisse*: Heb. 11. ver. 34. vt fecerunt tres pueri Hebræi Dan. 3. vt fecit B. Franciscus de Paulla, alijsq; vno contentus ero exemplo, in quo, cum fide, meritũ quoque religiosæ, seu cæcę obediẽtiæ, resplẽdet. Scardeonius, ita scribit: *Accidit aliquando forte fortuna vt* E *præpositus quidam prædicatorũ D. Augustilic apud hos* (Iesuatos D. Colũbini sectatores) *ad prandium inuitatus accumberet, qui amotis epulis, [illegible] que arbitris, dataq; loquendi venia, cæpit de Dominica professione [illegible] copiose admodũ, arrogãterq; [illegible] tacite exprobrans eis, quod professionem*

nem trium votorum, cum inter cœnobitas connumerarentur, publice, palamque cum ceteris monachis, solita, non professionum forma. Ad id [illegible] suus praepositus, homo idiota sane, sed prudens, & dilectus Deo, argute respondit: Vis (inquit) Pater, quoniam in hos sermones incidimus: verum unus ex nostris fratrib. ita simplici quodammodo Deo oblatus: an comes iste tuus, publice tria vota professus, superiori suo obedientiam exhibeat sinceriorem? Annuit ille ignarus quidem, libens. Tum Iesuatis ad hunc nostrum Marcum, qui primus a conuersis, qui ibi forte accumbentib. ministrabat, ait: Marce frater, hi sodales nostri frigent: in virtute sanctæ obedientiæ auferas huc eis cito ecoquina nudis manibus ardentes prunas, vt conseltim calefiant. At ille haud cunctabundus, (vt erat ad obedientiam promptus) nihil fore credens, quod fieri, non posset, si sub obedientiæ præcepto mandaretur: festinus nihil hæsitans a coquina ad mensam ardentes prunas, quam plurimas ambabus manib. iunctis, absque vllo detrimento, aut læsione sui portauit, vtrisque eas porrigens ad frigus tollendum: quas iterum, iubente præposito, cunctis admirantib. ad locum vnde detulerat deportauit. Hunc præpositus ille Dominicus vltra modum obstupefactus comitem suum intuetur, quasi idem esset illi illico præcepturus. At ille cognita re nihil cunctandus ratus, quam primum, in hæc verba prorupit. Pater Reuerende, apage te, ne me iubeas tentare Deum, ad feram si voles, ignem prout soleo, testula, non manibus. At illi admirabundi ob tantum miraculum, hinc tacite intra se stupebant; hinc repentino conuitis responso delectati, se mutuo inspicientes subrisserunt. Subridebit forte, & aliquis Iesuitarum hostis hęc legens, At Scardonius Iesuita nõ fuit, quin, & Iesuitarum tenuem admodũ cognitionẽ habebat, qui tum recens Patauium aduenerant. Ille namque nos vocat *Sacerdotes nominis Iesu* libr. 2. classe 5. fol. 95. Iesuitas autem in prædicta narratione d. lib. 2. classe 6. fol. 113. vocat eos, qui propriè *Iesuati* nominantur, illi auctorem ordinis habent B. Ioannem Columbanum, & ferè ad vnum laici sunt: nos auctorem habemus ordinis nostri B. Ignatium Loiolam, & in singulis domibus multos Sacerdotes. Illi ab Vrbano V. Papa, anno 1369. cõfirmati fuerunt; nos primum à Paulo III. post annũ 1540. illi Iesuati S. Hieronymi, nos clerici Societatis Iesu sumus vocati. de illis lege Paulum Morigiam lib. de orig. religionum. c. 33. & 35. de nobis vitam P. Ignatij Loiolæ à Patre Petro Ribadeneyra, & P. Petro Maffeio accuratè descriptam. Errauit ergo Scardeonius in nomine, vt, & ceteri; qui Iesuitas cum Iesuatis confundunt. Et ex hoc errore Bartholom. Fumus in Armill. aurea verb. religionum. 4. satis inconsideratè negat Iesuitas propriè religiosos esse, & auctorem laudat Abb. in rubr. de regul. nume. 3. qui tamen duntaxat scribit eos, non propriè dici regulares; quod & ipsum falsum. nam Iesuitæ vtrumque sũt Regulares, quia regulam certam profitentes clerici sunt religiosi: quia quidem tria vota etiam solemnia, quæ Abbas requirit, emittunt; & nihilominus, qui ea non emittunt, simplicium emissione religiosos esse PP. Maximi, Gregorius XII. & XIII. definierunt. Verum Abbas errabat in facto: & Fumus imperite Abbatis sententiam excerpsit. ambo autem de Iesuatis prædictis loquebantur. nam Abbatis tempore de Iesuitis nulla dum erat cogitatio: libri sunt corrigendi Abbatis Fumi, Scardeonij, & (miror) id ab ijs, qui nuperis editionibus præfuerunt, non animaduersum. Venia plane dignus Fumus, si ante Soc. Iesu institutam scripsit. Venia indignos Baleus hęret.

Anglus *in bib. scriptorum Britanniæ,* qui nos fingit, additis; (vt illi solemne) fabellis, Theatinos esse, & Venetijs primum à Paulo Caraffa, qui postea Paulus IV. institutos. Minus tamen mirandum. Anglo Caluin. nomen nostrum ignotum fuisse, sed plane miranda malignitas, & stupor Paris. aduocati, Papirij Massoni: qui cum in nostra societate non paucis annis vixisset; vt rabula fori fieret, eam deserens maledicentiæ quasi tyrocinium fecit, in nomine nostro insectando. nam in Pauli IV. Pontificis vitæ rapsodijs, scribit nos in Hispania *Ignatianos*: Nolæ in Campania *Iesuinos* vocari, & sic ipse appellat: cur? ne nouisse videatur, & vt apostasiam tegat. male nouerat, à quibus tam male, tam malo exemplo defecit. Si tam parum illi noti; vnde, aut qua, in intima se arcana cordis iste cordium, & renum scrutator penetrauit, vt nihil vereatur affirmare: eos sibi solos videri societatem cum Iesu contraxisse: & in eo nimium sapientes esse, quod se putent cœlo, vel ipsi quandoque imperaturos? Qui cordis eorum tam penita perspexerat arcana, quo potuit pacto nomen ignorasse? si nec nomen nouerat, non potuit se in hæc latibula profunda cordis petrasse. Teneo te Spiritus apostaticæ. Brutiorum brutus iste mos est, vt quos flagitiose deseruerunt, quia disciplinam, non ferenbant: illos infrunito ore, & lingua virulenta conentur proscindere, ne non merito transfugisse videantur. Ad rem redeo, à diuerticulo, in quod me Scardeonius pertraxerat.

A

QVÆSTIO XI

Quæ Magorum, potestas in orbes cœlestes, sidera, & elementa?

Ferendi sunt Empedocles, Sosiphanes, Apollonius. Virgilius, & alij
B poetæ, vt quæstione præcedente docui, plus nimium Magis tribuentes: ferendi, quia gentiles; sed quis ferat hominem Christianum, & qui Catholicus amat audire. *in Parabata vincto,* sic canentem?

Verba, vel alto errantia cœlo.
Sistere sydera, verba potentem
Noctis possunt ducere lunam.

quod ethnicum est, stolidum est, &
C mere fabulosum.

Primo nec cœli, nec siderum motū sistere, vel eorum statos cursus retro agere magicen posse. hoc enim foret vniuersi ordinem turbare. Hinc vero concidit fabula veterum, de lunæ detractione; non magis consentanea rationi, quam recentior nostris temporibus ridicula populi cuiusdam opinio, arbitrantis lunam
D ab asino epotam: quia pecus Arcadicum de flumine biberat, in quo noctu lunæ facies, vt fit, lucentis reddebatur cum biberet: eoque recedente subita nube luna velata videri desijsset; ideo miserum Sileni vectorem, in carcerem coniecere, in eculeum egere, & aluo rescissa, vt lunam mundo redderet, sæuissime exenterarunt. conclusionem nostram
E D. Augustin. confirmat. Veteris fabulæ origo nata ex ignoratione causæ, quur luna naturaliter deliquium luminis patiatur, teste Plutarcho, & veteri quodam poeta, cuius fragmentum, vt à Turnebo accepimus dignissimum est, quod pluribus locis legatur.

Narrat vives comment. lib. 10. de ciuit. Dei c.4. d.capit.4. lib. de præcept. connubial. lib. 19. aduers. c.3.

Sed

Sed tamen incurtus per pondera terrea nitens.
Dicam quæ fesso liuescat circulus orbe,
Purpureumque iubar niuei cur tabeat oris.
Non illam vt populi credunt, nigrantibus antris
Infernas vlulans mulier prædira sub vmbras.
Detrahit altiuago e speculo, nec carmine victa,
Vel rore Stygias
Vincibilemque petit clamorem. quippe per æthram,
Qua citimus limes dispescit turbida puris,
Inmolata meat: sed vasto corpore tellus,
Quæ medium tenet ima polum, dum lumina fratris
Detinet vmbriferis metis, tum sidere casso
Pallescit teres vmbra rotæ: dum transeat axem.
Aggerei velox tumuli, speculoque rosanti
Fraternas reparet per cœlum libera flammas.

Addit postea multa disertissime, quibus hanc sententiam confirmat, D ibi legere poterit, quem capit priscorum poetarum lectio.

Secundò nequeunt integrum elementum de loco suo naturali in aliũ transferre: nec partes, quibus integratur mundus, tollere, vel suo mouere loco, ratio est eadem. quæ præcedentis conclusionis, estque sentẽtia communis Theologorum, atque hoc voluit Firmilianus ad D. Cyprianum E scribens. Terræmotus tamen possunt efficere: nempe immisso quopiam vehementi spiritu in cauernas terræ, vel vehementer agitato aere, qui in terræ visceribus est inclusus. Non id poetæ tantùm asseruerunt, ventis Magos imperare: sed & Philo- A stratus, dum scribit Apolloniũ apud Brachmanas duo dolia vidisse: quibus apertis, imbres & venti erumpebant, clausis serenitas, & tranquillitas aeris redibat. Sopater quoque philosophus, affectus vltimo supplicio fuit, quòd accusaretur carmine magico ventos vinxisse, ne annona Byzantium inueheretur. De Empedocle, & Rege cui cognomen, *P. leus ventosus*, B iam diximus.

Eunapius de vitis Philos. & Suidas.

Tertiò, quod huic affine est, possunt Magi tempestates sedare, possunt excitare fulgura, & tonitrua, grandines, & imbres, & similia Meteorologica ciere, & in agros, quos volunt immittere. Irrisit hoc olim Seneca Philosophus ita scribens, *Illud incredibile Cleonis fuisse publice propositos, χαλαζοφύλακας, speculatores futuræ grandinis. Hi cùm signum C dedissent, adesse iam grandinem, quid expectas, vt homines ad penulas discurrerent, aut ad storeas? Immò pro se quisque, alius agnum immolabat, alius pullum: protinus illæ nubes aliò declinabant, cùm aliquid gustassent sanguinis. Hoc rides? accipe quod rideas magis, si quis nec agnũ, pullumue habebat: quod sine damno fieri poterat, manus sibi adferebat, &, ne tu D auidas aut crudeles existimes nubeis: digitum suũ bene acuto graphio pungebat, & hoc sanguine litabat. Nec minus ab huius agello grando se auertebat: quàm ab illo, in quo maioribus hostijs exorata erat. Rationem huius rei quidam quærunt. Alteri vt homines sapientissimos decet, negant posse fieri: vt cum grandine aliquis pacisca- E tur, & tempestates munusculis redimat, quamuis munera, & Deos vincant. Alteri suspicari ipsos aiunt, esse in ipso sanguine uim quandam potentem auertendæ nubis, ac repellendæ. Sed quomodo in tam exiguo sanguine potest esse vis tanta, ut in altum penetret, & illam sentiant nubes? Quantò expe-*

lib. 4. natur. quæst.

expeditius erat dicere, mendacium, & fabula est? At Cleonæ iudicia reddebant in illos, quibus delegata erat cura prouidendæ tempestatis, quod negligentia eorum vineæ vapulassent, aut segetes procidissent. Et apud nos in XII. tabulis cauetur: NE QVIS alienos FRVCTVS EXCANTASSIT. Rudis adhuc antiquitas credebat, & attrahi imbres cantibus, & repelli: quorum nihil posse fieri, tam palam est, vt huius rei causa nullius philosophi schola intranda sit.] quàm fortiter asserit, quod ignorabat? aerem verberat, ipse falsas comminiscens causas, quas refutet: nihil horum dicturus si hæc pacto cum dæmone fieri sciuisset. Audierunt hoc, & legere sæpius recentiores illi qui negant tam Catholici, quàm hæretici, quorum potissimæ rationes sunt, ab homine nec vnam aquæ guttulam gigni posse, quasi verò dicamus, solũ hominem suis ista viribus perficere: sed id dæmoni ascribimus ex pactis conuentis operanti. Addunt nos impiè dæmoni adscribere: cùm in S.S. pruinæ, grandinis, pluuiæ, & similium origo adscribatur Deo. Quod non ignorabamus? vt nec illud, plurima passim in S. S. tribui Deo, quæ tamen constat humanas vires non superare: vt percutere, occidere, sanare. Sed nimirum, Deus hæc omnia facit vt causa efficiens principalis, independens, & vniuersalis: creaturæ verò, vt causæ efficientes, particulares, dependentes, ac minùs principales. Vlricus Molitor, *in Dialogo Austriaci*, paululum deflectit ab aliorum errore, & ingeniosè comminiscitur, diabolum quidem non posse aerem turbare, grandinare, &c. cùm vult; nihil tamen adferre ad probandum, cur id nequeat: sed quod quando futuram præuidet tempestatem; tunc sagas impellere ad faciendum ea, quæ procurandæ tempestati facere consueuerunt, & ijs persuadere rebus seu factis illis hanc vim concitandæ procellæ inesse, non nego, posse id aliquando contingere: sed vt plurimum aliter fieri contendo. Nam sagæ vnanimiter confitentur, se quandocunque libet hæc posse perficere: & id confirmat experientia, quoties à iudicibus, vel inuitæ coguntur: sequitur enim effectus, dæmon ergo id ex pacto condicto ad signum concurrens perficit. Fallitur etiam Molitor, nimis temerè, & frigidè hic, & toto libello disputans, dum probat, sine Dei permissione hoc dæmonem non posse, quis vnquam Catholicorum hoc non asseruit? omnes clamamus permissionem Dei necessariam esse; at contendimus Deo permittente & causis naturalibus non impedientibus dæmonem quando vult posse, licet alias etiam tempestas nulla naturaliter futura esset. Scio; Burchardus lib. decimonono, Decret. titul. de arte magica. vers. credidisti vnquam, idem negauit, & censuit magos id credentes esse superstitiosos, superstitiosi sunt, quia magi: itē si credant se hæc etiam non permittente Deo posse; immò, & hæretici tum forent, ex hoc capite. Sed rectè sentiunt, si supposita Dei permissione, vi pacti, se id per dæmonem posse facere arbitrantur. Et hæc omnino sequenda, quæ est communis sententia Theologorum & Iurisconsultorum, probatur Primo, ex S.S. Nam ibi Satanas facit ignem de cælo decidere, & absumere seruos, ac pecua Iob.: excitat quoque ventum vehementem, qui filios, ac filias conuiuantes ruina oppressit: quæ diabolum ibi fecisse patres orthodoxi docent. Deinde grandinem, qua Ægyptij puniti, expresse S. S. dicit per malos Angelos immissam. Tertiò se offerunt quatuor angeli stantes super terræ angulos, ventorum flatus im-

Calcagninus Ponzinibiusq;. Vuierus medicus, & Godelmanus iurista.

Deut. 32. v. 39. 1. Reg. 2. v. 6. cum simil.

Quos citat B[illegible] q[illegible] C. d[illegible] l fi. & [illegible] th. [illegible] d H[illegible] zad[illegible] vera [illegible] p[illegible] 1. I b. v. 16. & 5[illegible] An[illegible] sat[illegible] c. 1[illegible] vers. D. Th[illegible] & a[illegible] lib. 1. v. [illegible] Exo. 9. Psa. 49. d[illegible] ibi D. Augu.

Apoc. [illegible] g. D. [illegible] Plin. H [illegible] D. Aug. [illegible] Iuan. cap. 3. Strabus in Apoc. Plin. lib. 28. Nat. histor. c. 2. & lib. [illegible] & D. Aug. li. 8. de ciu. D. [illegible] ca. 19. L. multi. 6. C. de maleficis. c. nec mirum 26. q. 5. & bulla Innocentij 3. cont. maleficos. D. Lib. 7. Li. 3. c. 16. Victorius lib. 19. variar. lect. c. 21. Pausa in Arcadic. Dion. Cassius li. 56. Xiphili. in Anton.

impedituri, & sic damna viuentibus illatu i maxima: quos esse genios ala- [illegible] es plerique Sanctorū censuerunt. Denique [illegible] ur ab Apostolo toties vocantur dæmones, principes aeris huius? potissimum propter magnam in aerem potestatem. Hoc confirmat non modo lex vetus XII. tabularum, quas eos nomine laudant Plinius, & D. Augustinus: sed & Imperatoriæ, & Pontificię sanctiones. Confirmant & ij, quos citauit Patres omnes, Clemens, Hieronymus, Augustinus, Andreas, Strabus, Diuus Thomas, & alij præterea complures, vt Orig. lib. Octauo, cont. Cels. Ioan. Salisberiens. lib. primo, c. decimo, Henricus Theutonicus, quem sequitur Cantipratensis lib. 2. cap. 57. part. 29. Quartò probatur historijs, & exemplis, de ventis, & tempestate sedata à Magistempore Xerxis, testis est Herodotus. De Finnis, & Lapponibus sic scribit Olaus: *olim mercatoribus ventos venales exhibebant, tres nodos Magica arte sacratos, quorum primo soluto placidos ventos, secundo vehementiores, tertio vehementissimo sint habituri.*] Olim Aristeus docuit incolas Cycladum certis ritibus, ac hostijs Etesias æstiuo tempore elicere, & sic suaui frigore squallorem, & sterilitatem ab agris arcere: de pluuijs cœlo deuocatis per Magos, plena sunt veterum monumenta. Pluuiam etiam Cianitę Indi ridiculo ritu sic procurant, vt in Epistolis Peruanis nostrorum, anni 1590 & 1591. narratum, his verbis excerpsit Gaspar Stuillius.

Quando pluuia indigent, Magus quispiam magna vocis contentione,] & acceleratione clamat, vt omnes ad montem concendunt, quo postquam peruenerunt, vt quilibet consueto moreà cibis abstineat. Est autem eorum hoc ieiunium, vt à sale, pipere, cibis coctis contineant: quod vbi factum est, voce intensa, & clamore A summo stellas inuocant, aquamque precantur, & ad terras, castellumque paganum sese vertunt, potionem quandam manibus teneni, quam vbi nobilis alicuius adolescentulæ manu porrectam ebiberint: ita à sensibus abducuntur, mentisque impotes fiūt: vt mortui videantur: sed vbi in se redierint, mel aqua, & maizo miscent, quibus permixtis nubes aspergunt. B Die sequenti nobilem aliquem, aut conspicuum, & venerandum quempiam senem in lectum deponunt, subiecto lento igne, atque vbi sudare cœperit, sudorem vase excipit Magus, anserino sanguini admiscet, atque ex radice expressæ aquæ rursum in aera iactat, nubes vt tingat: rogat, per sudorem, sanguinem, & aquam, vt desideratam pluuiam largiantur. C Quod si casu ea eo die, quo sunt superstitiosi pluat, gratias agunt stellis, magumque multis muneribus ornatum efferunt.]

Tanto nimirum Diabolus facilius stat pacto, quando pluuia, vel grando in perniciem aliorum deposcitur, vt vix vmquam fallat: quam quando in commune bonum, quod hi poscunt Indi, quos vt plurimum ludi- D ficatur: cum tamen non minus eorum Magi, quam nostri sortiarij vi pacti operentur.

Nemini porro videri debet mirum de aqua: cum Pausanias scribat, è lignis nullo admotis igne purissimam flammam Hippępis solitam barbarico educi. Recentiora exempla nuperi scriptores prodiderunt. Admiratione dignum est, quod de ritu nostrarum E strigum tradit Remigius, lib. 1. dæmonolatr. c. 25. his verbis.

Hoc certe memini testatum spo[illegible] tanea,] & libera assertione plus m[illegible] nus ducentorum hominum, qui me dumuiro damnante incēdio crimen sortilegij luerunt: statis certisque diebus solitos se conuenire gregatim ad ripam,

ripam vel stagni vel riuuli alicuius, maximeque si quis esset quem solitudo à prætereuntium oculis sepositum haberet: atque illic aquas, accepta à dæmone virga, tantisper diuerberare, dum vapores fumosque abunde excitarent, quibuscum vna sublimes efferrentur. Illud deinde, quod sic esset excitatum, se in nubes densas ac caliginosas induere: quod postquam vna cum dæmonibus ei essent inuoluti, agerent pellerentque qua erat libitum, ac tandem multa præcipitatum grandine in terras decuterent.]

Hic nullam puto deceptionem aliam intercedere, quam quod diuerberatione sua se putant vapores illos excitare: hoc dæmon facit; & striges effert per aerem in ipsis nubibus, & ne præfocentur præbet remedia. Si per nubes feruntur, an negandum illas, dæmone deferente, ex nubibus in terram decidere posse? sed de hoc postea. Remigius addit solitas aliquando priusquam fic vndam diuerberent, in eam immittere ollam fictilem, cui aliquid arcanum dæmon incluserit; vel etiam lapides, ad eam magnitudinem quantam volebant grandinem decidere: Interdum candelas tantisper in stagnum deuexas, ac lumine pronas tenere, dum stagnum affatim guttis illis defluentibus imbuissent, puluerem præterea medicatum in aquas spargere. Vt plurimum vti ad diuerberandam aquam virgis nigris a dæmone datis, & his constantissime aquam flagellare, & diras simul verborum execrationes ingeminare. Quædam etiam confessæ, dolia transuersa per nubes a sortilegis dæmone auxiliante [illegible]pelli, donec loco, quem animo de[illegible]nt superimpenderant: tum dir[illegible] illa in [illegible] & flammas, & v[illegible] vndique vastare ac [illegible]tere. Multa refert idem exempla, c. 25. & lib. eodem c. 29. ad-

A dam duo, vnum lapidum, horrendum alterum. In ditione Treuirensi rusticus fuit, qui cũ filiola sua octenni, caules plantabat in horto: filiolam forte collaudauit, quod apte hoc munus obiret. illa, sexu & ætate garrula, se nosse alia facere, magis stupenda iactat, pater, quid id foret sciscitatur, secede paululum, inquit, & in quam voles horti partem subitum imbrem

B dabo. miratus ille; age secedam, ait: quo recedente, scrobem puella fodit, in eam de pedibus (vt cum Hebræis loquar pudentius) aquam fundit, eamque bacillo turbidat, nescio quid submurmurans. Et ecce tibi subito pluuiam de nubibus in condictum locum. Quis (inquam obstupefactus pater) te hoc docuit? mater, respondet, huius & aliorum similium peri-

C tissima. Zelo incitatus agricola, post paucos dies, inuitatum se ad nuptias simulans, vxorem cum gnata, festiue nuptiali modo exornatas in currum imponit, in vicinum oppidum deuehit, & iudici tradit maleficij crimen supplicio expiaturas, hoc mihi fide dignissimorũ virorum narratio suggessit: vbi notandus modus scrobiculam faciendi, & quod in eam ieceris

D bacillo confutandi, sic intelligendum illud Propertij, de anu, quæ saga, lib. 4. eleg. 5.

Quippe, & Collinas ad fossam mouerit herbas

Stagnaq; currenti diluerentur aqua,

Sequens exemplum Iouinianus Pontanus memoriæ mandauit. lib. 5. b(elli) Neapolitani.

Ferdinandus Neapolitanorum Rex Marcos oppidum, arci montis

E Draconis ad Massicorum montium exitum sitæ, subiectum, Andegauensium factioni fauens, arcta obsidione premebat, & defectu aquarum prope ad deditionem compulerat: cum quidam impij sacerdotes magicis artibus imbres elicere ausi sunt. Inuentu enim ex oppidanis atque obsessi

sunt:

sunt: qui nocturni tenebris deceptis castrorum vigilijs, per asperrimas rupes furtim profecti ad illius, trahentes secum imaginem affixi ad crucem Christi, maledictis illam prius ac diro prosecuti carmine, post in mare execrabundi immiserint: cœlo, mari, terrisq; tempestatem imprecati. Quo etiam tempore sacerdotes quidam mortalium omniū scelestissimi, dum satisfacere prophanis militum artibus student, ritum nefarium secuti (quo, vt dictum est, in huiusmodi elici imbres putantur) asino pro ædis foribus constituto, tanquam agenti animam, cecinere funestum carmen, post diuina Eucharistia in illius os palatumque iniecta conclamatum asinum funereis cantibus, viuum tandem, ibidem pro templi foribus humauere. Hic vero vix dum perfecto sacro, obnubescere aer, ac mare agitari ventis cum cœpisset, diesque medius offundi tenebris, ac nunc cœlum micare ignibus, nunc lux eriperetur, tonitru cœlum terræque horrescerent, volitarent euulsæ ventis arbores, discissaq; fulminibus saxa complerent auras fragoribus: prorupit tanta è nimbis pluuia, imbresque tam validi, vt non cisternæ modo colligendis aquis satis non essent, sed arentia saxa, rupesque exustæ solibus, torrentes vndequaque prolapsos diffunderent. Ita Rex, qui sola in siti potiundi oppidi spem collocauerat, frustra ab ea habitus, ad Sauonem vetera in castra rediit.]

Eo lubentius ista adscripsi vt monearis mihi (Lector) ritus, qui per abusum, & prælatorum negligentiam quasdam in regiones irrepserunt, trahendi crucifixi, et sanctorum imagines, vt sancti Martini, sancti Vrbani, ac aliorum in Germania, & Aquitania ad impetranda commoda anni tempore contra quos in Cantabria librum de superstition. Martinus de Arles edidit; videri inimicum accepisse à superstitione magica, & taciti pacti iure quam optimo suspectos haberi. Nam & Vincentius Beluacensis prodidit. Constantinopolitanos, suasu cuiusdam Magi D. Virginis imagine in mare demersa, Saracenorum classi tempestatem immisisse. Nonne animaduertis (Lector) sanctorum effigies dæmoni admodū odiosas esse? hinc licet colligas quo nostri iconomachi genio agātur. His nihil obstat Canon Concilij Bracarensis primi: *Anathema dicens est, qui crederet aliquas immundas creaturas (Diabolum) & tonitrua, & fulgura, & tempestates, & siccitates propria auctoritate facere, cum Priscilliano.* Vera enim sententia Canonis est dānare hæreticos illos, qui censebant eū primum esse principium, & virtutem creandi has res habere diabolū, easque producere posse, etiam non permittente Deo, quæ omnia sunt hęretica, &, Mago Priscilliano digna. lib. 23. Sp. c. Hist. c. 147.

At quod à nobis nunc asseritur, id diuinæ, & humanæ sapientię placitis planè consentaneum est, & experiētia compertissimum, non de pluuia, & grandine, & ventis tantum: sed de fulmine quoque, cuius eadem ratio est. Andreas Cæsalpinus Peripateticus, *in Dæmonum inuestigatione capite vndecimo*, ita scribit: *Viri reperti sunt, qui non solum grandines, sed & fulmina concitabant, non tamen lædere posse fatebantur, quoscumque vellent; sed eos tantum, quos Deus dereliquisset.* (hoc est, sic reor, qui per mortale peccatū Dei gratia excidissent.) *Eorum quidam hunc modum seruabat, in campis Principem dæmonū inuocabat, eo absque, vt al quem ex suis mitteret, qui destinatū a se percuteret fulmine: cui postea in binio pullum nigrum immolabat, & in aerem proijciebat: quem cū postea dæmon assumpsisset, procellam acerrimā concitabat*

rabat cum fulmine, sed raro in hominem designatum cecidisse.] Nimirum plus dæmoni Deus solet in agros, quam in homines permittere.

Quartò, vt tempestates, sic & tenebras excitare possunt. legi apud Marcum Venetum, Tartaros adeò pollere dæmonum præstigijs; vt tenebras cum velint, & vbi velint, inducant: semelque a latronibus hac arte se circumuentum vix euasisse. Haitonus quoque narrat, prælio inclinatam Tartarorum aciem, à vexillario Mago: qui præcantatione tenebras hosti obscurissimas offudit; restitutam vicisse.

in pregr. Asiatica.

in histo. Sarmatarum.

Quintò, possunt aerem, & aquam certis in locis corrumpere, & tabificam, lethalemque reddere iuxta Originē d. l. 8. & probatur ratione, quia possunt ijs tetrum odorem conciliare, qualis est Italiæ Auernus, aut Iudææ mare mortuum. De aqua id facilius est creditu. de aere probatur, quia licet aer continuo fluat, vim tamen habet imbecillam ad resistendum, sed leui momento frigescit ac calescit. sic enim idem in autummo mane frigidus, meridie calidus, serò tepidus, qui tam mollis ad calorem, cur durior ad odorem tetrum? Denique cum *Maruthas Mesopotamiæ Episcopus legatione fungeretur apud Isdigerdem Persarum Regem, & Episcopo pietatis nomine faueret Isdigerdes: Magi, timentes suæ religioni, quaqumque Rex esset transiturus, illic intolerandum fœtorem excitant, calumniamque confingunt, comites Christianos istius esse artifices: sed deprehensi, re penitius cognita Magi suppli cio affecti sunt.*] Ita Nicephorus libro decimo quarto, Histor. Eccles. c. 18.

6. Possunt Magi impedire ignis actiuitatem, ita vt quis innoxius per prunas ambulet, & non comburatur (nisi Deus impediat, vt solet in summo damnatis ad ignem.) Sic enim

A olim Dianæ Castabalis sacerdotissæ non lædebantur ab igne (Strabo lib. 5.) Sic Hirpi in Phaliscis per ignem illæsi ambulabant, testibus Strabone lib. 12. Plinio lib. 7. c. 2. Sic possunt facere, ne quis aquis mergatur, vt quotidie videmus fieri in Proba aquæ frigidę: possunt fluuios ad tempus sistere, fontes venis exsiccatis durare; scopulos, & saxa nouis fontibus terra

B productis diluere; aquas dirimere, & in caput repellere, vt retrofluere videantur, quod suis temporibus accidisse Plinius fatetur. Denique possunt, per mineralia quædam, meteorologica opera facere: quæ etsi videabtur prodigiosa, sunt tamen naturalia: vt congregare in cauernis montium mineralia aluminosa, & nitro commixta succendere, & sic subitam excitare nubem, quę ad mediam

lib. 2. c. 103.

C aeris regionem eleuata, ibi tandem in imbrem resoluatur.

QVÆSTIO XII.

Quid Magi valeant circa externa, seu fortunæ bona?

D HOrum cum sint homines auidissimi, præcipuæ quoque sunt dęmonis illecebrę, nos singillatim agemus, & à facilioribus ad difficiliora progrediemur.

1. Nemo dubitat greges, & armenta posse perimere: quod faciunt sparso, affricato, vel aliter exhibito veneno: interdum, & motu locali, quando dæmon bestiarum subit corpora, eaque præfocat, præcipitat, vel discer-

E pit nonnumquam, & laudatione sola, dæmone interea clanculum perniciem adferente, Nec aliter admittendum dum quod Gellius scripto prodidit; *Id etiam in ijsdem libris scriptum offendimus, quod postea quoque in libro Plinij Secundi naturalis historiæ 7. legi esse quasdam in*

li. 9. Noct. Attic. c. 4.

terra

terræ Africæ familias hominum, voce atque lingua effascinatium: qui, si impensius forte laudauerint pulch as arbores, segetes lætiores, infantes amœniores, egregios equos, pecudes pastu, atque cultu opimas, emoriantur repente hæc omnia nulli aliæ causæ obnoxia.]

2. Possunt messes, & fructus alienos pellicere, & alio traducere; vt narrant Seruius, *in Eclog. Virg.* Apuleius, *in Apolog.* & D. August. lib. 8. de ciuitat. Dei. nec mirum, cum id solo motu locali perficiatur à dæmone. Non videtur alienum à ratione suspicari, hoc fuisse Dardani Magi, inuentum, siquidem Turnebus etiam censuit à Dardano vocatos, *Dardanarios*, annonæ flagellatores: eo quod, vel crediti, vel insimulati magicis artibus alienos aceruos, in sua horrea traducere. Superioribus annis cùm Moguntiaci degerem, Treueris affecta fuit vltimo supplicio saga nominis notissimi: quę in domus suę pariete impacto epistomio, lac omne vaccarum alienarum eliciebat, videlicet interea dæmon illas mulgebat, & celerrime lac eo transportabat.

Turneb. aduer. cap. 16.

3. Facilius possūt quælibet fruges, terræque fructus perdere, & agris sterilitatem inducere. Magi malo carmine dæmonem accersunt, ille fruges mox perdit, & anni prouentum, sic intelligenda ista. Ouid.

Carmine læsa Ceres sterilem vanescit in herbam:
Deficiunt læsi carmine fontis aquæ:
Ilicibus glandes, cantataque vitibus vua
Decidit, & nullo p ma mouente fluunt.

Solent (teste Remigio) acceptum à dęmone minutum puluerem spargere, vnde erucæ, bruchi, locustæ, limaces, cāpe, & id genus pestes agrorū, & hortorum confestim enatę, omnia deuastant, & depopulantur sata, olera, fructus, ipsaq; interdum gramina, interdum murium copiam hoc facto excitāt, qui illico in terram se abdūt, & germina, radicesque omnes absumunt. interdum iumētis œstrum immittunt, à quo tādem iteratis aculeis crudeliter interficiuntur, interdum lupos illiso quodam in arborem gramine ex arboris, vt videtur cauo educunt, eo, in quod volūt ouile, gregēque adigunt, vnde nonnisi graui strage illata reuertantur. horum omniū iudiciarias cōfessiones idem Remig. exhibet. lib. 1. c. 21. & 24. & censet tū à dæmone non produci de nouo has pestes, sed vndiq; celeriter ab eo collecta in vnum locum congregari, qđ quin facere possit nihil est ambigendum, Lupos illos: quia gregi, & ouili certo, ac definito, & cui iussi, & quantum, vult iubens, nocent, & insidiantur, verisimile videtur, dęmones esse, qui specie lupina talem pauperiē faciunt. Locustas, & reliqua insecta, & mures: quia ex putredine nasci possunt: nihil vetat: quin, actiua passiuis applicando, dæmonem producere ex materia disposita posse censeamus, tēpore tamen ad id requisito, quod breuissimum etiam ipsi sufficiat.

Recentia exēpla quotidiana sunt, & ab alijs cōgesta plurima. Et legi in Hispania literas Inquisitorum, qui tū Pompeiopoli versabantur, & id se constanter comperisse testabantur, & conuincit auctoritas summorum Pōtificum, quorum hac de re bullæ extant: Innocentij octaui ad Inquisitores Alemaniæ, Iulij secundi ad Inquisitorem Cremonensem, & Hadriani sexti ad Inquisitores Lombardiæ. Vide Spineum q. distrigib. c. 15.

Vairo lib. 3. de Fascino. capit. 1. Binsfeldio & alijs.

4. Possunt igne domos absumere, vt cōtingit itegro oppido Scltochio, quod in Suetia anno 1533. fuit à quadam saga concrematum.

Lycost. li. de prodig.

4. Possunt alienę famę nocere, multis modis, primo dæmoniacis præsti-

giis,& ludificatione sensuum: vt Cenomanensis ille Triscalinus: qui insimulauit parochū gestati sub brachio chartarum lusoriarum pro breuiario manipuli: quod, & ipsi parocho persuasit: fecitque, vt rubore suffusus, volumen abijceret: talis etiam ille dæmon Moguntinus, diffamator mirificus, de quo Lycosthenes, in prodig. anni 858. & dæmon alius sanctum quendam monachum in Lusitaniæ Santareno exhibens, de quo infr. li. 6. c. 2. q. 3. sect. 3. Possent etiam, quod tenet Cumanus, in lucerna inquisitor. cum 13. in fine, assumpta hominum innoxiorū figura in conuentibus suis comparere: si Deus id nō impediret: quem id hactenus permisisse mihi, & illectum, & inauditum adhuc, in crimine Magiæ, in quo pactum cum dæmone intercedit: & ratione huius pacti, & conspirationis fœderatæ potest & solet exhibere sagas etiā absentes, vt recte Petrus Loyher. l. 2. de spectr. c. 5. contra Alciatum disseruit Quinimo sagæ omnes fatentur, eos qui criminis huius seu pacti sunt expertes, & alieni, repræsentare in conuētibus se non posse, quod multis docet, eruditione egregia, nec minori fide, quā dignitate Treuirensis Suffraganeus, Petr. Binsfeldius, satisq; manifestum est pertinere ad diuinā prouidētiam, vt in innocētes nihil tale perfidia possit: si vero ad tempus breue aliquādo confingere quid Deus permiserit: mox sane dæmonis technas, vt araneorum telas disijcit, & innocentiam sartā tectamque tuetur: quod legimus de B. Siluano Episcopo Nazareno: & de B. Kunegundi (apud Krantzium) sic diffamata per dæmonium de stupro: de multitudine illa dæmonum, qui nocturnū conuiuium celebrabant, & se hospitij vicinos atq; vicinas falsis laruis mentiebantur: sed fraudem D. Germanus patefecit. Facilius Deus permittat eos repræsentare imagines

de conf. f. malefic. in fine.

in legenda D. Hieto si fides huic legendæ constaret.

in vita S. Germani.

magorum, & eorum, qui aliquando hoc crimine fuerunt irretiti. Non tamen negādum, absolute posse dæmonem innocentum exhibere formas si Deus sinat, qui cum id finit: vel fraudem mox aperit, vt dixi vel propter alia peccata in eorum remissionem: vel ad maius meritum, & gloriam sufferentię, id permittit. Vide, Bartol. Spineum quæst. de strigibus ca. 14. & apolog. 3. cap. 3. Denique possunt famam lædere, instrumenta maleficij certis locis reponendo, vbi ea innocentes isti, quos volunt diffamare, putentur abscondisse, vt sic illi pro maleficis habeantur. Inuenio id fecisse Mammon dæmonem, obsessorem B. Eustochiæ virginis Patauinæ, quam Deus maioris gratiæ, & gloriæ causa toto vitę tempore quod illa patientissime, & sanctissime transegit, energumenam esse permisit, & cuius defunctæ corpusculo inscriptum indebili charactere, inuentum, nomen Iesu fuit. Lege Bernadin. Scardeonium, lib. 2. antiquita. Patauinæ ciuita. clas. 6. fol. 121. Item possunt famam lædere peccata occulta reuelando, vt solent energumeni; vel falso insimulando, vt tempore Ludouici II. Imperat. fecit quidam in Germania, quod narrant Sidisber. & Vincen. Belluacens. & alius dæmon insimulans de eodem crimine Dorotheum, vt narrat Metaphrast. apud Surium, Ianuar. 5.

Sigibert. in Chr. Vin. specul. li. 15. c.

6. Possunt exhibere conuiuia, vel phantastica plane, vt arbitror fuisse Aegyptiorum de quibus apud Origenem Celsus, & Brachmanum, apud Philostratum & Pasetis, apud Suidam, & exhibebat superioribus annis Scotus Parmensi, ex cuius epulis saturi, vt sibi visi, conuiuæ, mox fame vere cruciabantur, vel ex veris cibis, quos cum dæmon prębet sagis, vt plurimum morticina sunt, mali gustus, & odoris teiri, nimirum diuinæ sapien-

Remig. l. 1. c. 16. iud. confessionibus sagarum.

sapientia, raro permittit vt suaues cibos apponat, ne gustui his hæc sit ad inescandum efficax illecebra, sal vt plurimum deest, sæpe panis, forte an vt diuinis mysterijs orgia instituat contraria? nam in veteri testamento panes propositionis quotidie corã Domino ponebantur, & omnis victima atque oblatio salibatur, nunc etiam baptismo sal miscetur, & in Eucharistia pascimur viuifica Christi Domini carne panis speciebus siue accidentibus velata, an hæc odij causa in salem & panem: Non dubito, si Deus sinat, & ipse velit: posse & salem, & panem, & bene acopipare conditos cibos apponere, raro id facit: non raro iubet inuitatos symbolum conferre, & quemque quo vesci volet secum adferre: quod sagæ nonnunquam confessæ iudicibus.

Leui. 14. Leuit. 2.

7 Quando Deus sinit, possunt captiuos carceribus, & vinculis eripere, motu locali tantum ad hoc opus est, & perfractione: quod cum homines valeant, cur non & dæmon? Narratio exstat de Lupoldo Duce Austriæ apud Trithemium digna memoratu.

Ioann. de Vaulx Stapulen. an. 1597. in Chron. Hirsaug.

Anno Domini 1533. Fridericus Dux Austriæ, [qui cõtra Ludouicum Bauarũ Imperator delectus erat, inter Oetingam, & Moludorfum magno prælio victus, & Ludouico traditus, qui in arcem munitam eũ asseruandum misit. Magus interim quidã Lupoldo fratri eius in Austria promisit, se sua arte Fridericum incolumem educturum vnius horæ spacio, si digna sibi merces numeraretur. Dux liberaliter promisit. Ergo dæmon ad Fridericum ablegatus auolat in Bauariam, formamque peregrini assumpta, custodiam ingreditur, inquiens: si ex captiuitate liberari vis, hunc equum ascende, & te in Austriã ad fratrem tuum Lupoldum incolumem perducam. Cui dux, Quis es tu? ... Noli interrogare, quis

A sim? quia nihil ad rem: sed ascende hunc equum, quẽ tibi exhibeo. Hic, cum ducem, alioquin audacissimũ, horror inuasisset, & signo se sanctæ crucis muniuisset: spiritus cum nigro equo disparuit, & vacuus ad mittentem reuersus est: à quo increpatus, quod non adduxisset captiuum, ordinem rei gestæ narrauit.]

De Apollonio scribit Philostratus B cum se cippo eripuisse: & Vestales Romanorum suis creditę precationibus mancipia fugitiua, nondum vrbe egressa sistere.

8. Mihi dubiũ non est posse magicem per dæmones (Dei permissu qui *Deus Sabaoth* est, & cui placet victoriam largitur) præstigijs, & industria varia, qua (vt & robore) plus cunctis mortalibus pollẽt; et vrbes obsidione C liberare (vt exẽplo Marcosano sup. q. 11. probauimus) & expugnãdas præbere, & in prælijs victorię causã esse, nõ desunt exẽpla, nec ratio repugnat: cũ hominibus non raro laus victorię merito adiudicetur. Ollerus magica arte apud Suecos, armis clarus euasit, adeò vt diuinitatis opinionẽ sit adeptus, auctore Saxone Grãmatico, qui de Oddone Danico pirata sic scribit.

Plinius li. 28. c. 2.

D Absque carina altũ pererrans, hostilia sæpe nauigia cõcitatis carmine procellis euertit, ne gotiatoribus infestus, clemẽs agrestibus. initio cũ Normannis conflictu, ita vi carminũ hostilẽ hebetauit aspectum, vt districtos Danorũ enses eminus radios iacere putarẽt: cominus vero ne ferrũ quidẽ vagina extractum visu excipere poterãt: victa quippe fulgore acies præstigiosæ coruscationis impatiens erat.]

Saxo. lib. 2. Dan. c. lib. 5.

E Similia de Biarmensibus Olaus. & de Haquino Noruego memorat Saxo: de Bulgaris ita ... Anastasiu ... contra Polonos ... Cromeru ...

Olaus li. 3. c. 19. Saxo lib. 10. in Anastasio li. 8. histor. Pol.

P...

ad Legnicam commisso prælio grauiter vigebant, & fugientibus instabãt. Erat in extremo Tartarorum agmine, inter alia signa, vexillum insigne, cuius pictura X. literę figuram præ se ferebat: in cuspide vero figura erat tetra, nigraque, capitis humani barbati. Id vexillum cum signifer vehementius quateret, fumum, atque nebulam densissimam, & fœdissimam exhalabat. Ea nebula non modo aspectum barbarorum Polonis adimebat, verũ etiam odore teterrimo eos enecabat. Incantationibus id quibusdam Tartari effecerant: quibus iuxta ariolationibus, diuinationibusque cæteris, cum alias, tum in bello plurimum vtuntur, ex humanis etiam extis de futuris euentib. coniectari soliti. Barbari, vbi Polonos trepidare senserunt, cohortati sese inuicem, impressionem in eos faciunt, perturbatisque ordinibus magnam cædem ediderunt. Tantus eo prælio interfectorum Christianorum numerus fuit, vt singulæ auriculæ à Tartaris præcisæ, nouem ingentes saccos explerent.]

Scribit Dubrauius, libr. 3. Histor. Boem. in pugna, qua victor Siderius, omnes Lucenses vt nec vltra progredi, nec retro pedem referre possent à fuga suo quemq; loco, ne profugeret, miro stupore iniecto affixum. Chinenses Neomam virginem pro sancta colunt. de hac scribit Gonzalus Mendoza, li. 2. Hist. Chinens c. 2. eam hunc cultum magicis artibus adeptã fuisse. Nam cum quidam dux belli, Compo nomine, regis iussu classem in quandam insulam ductaret, is nulla vi anchoras soluere potuit ad nauigandum. Tandem aduertit nauis chenisco inopinãm Noemam assidere. Accedit venerabũdus, & opẽ, cõsiliumque implorat. Illa refert, nisi se ductrice Chinenses victoria non potituros. Vna ergo proficiscitur, & hostes magicis præstigijs fidẽtes mationibus præstringit. Illi oleo in mare fuso, quasi classis incendio absumeretur, omnia fictitijs flammis inuoluebant. Noema extinguebat, & similia eorum ludibria dispellebat arte efficaciore: adeo vt cũ omnia incassum, conari se viderent, victos se professi, Campo dediderint, addit Mendoza, & alia non nulla. Permittit ista quandoque Deus peccatis profligatorum exigentibus. Sane perantiqua hæc Magices bellica præstigiamẽta. Nam legitur apud Diogenianum adagiogiaj hum Ephesijs notulas quasdam, & voces magicas fuisse, quibus vtentes in omni certamine victoria potirentur. Et Suidas testatur, Milesium quendam cum Ephesio in Olympijs palæstra depugnasse, nihilque in conflictu potuisse: quod Ephesius in talo patrios illos characteres haberet: quod simul ac animaduersum à iudicibus, ademptas litteras, & Ephesium, qui iam triginta defatigarat, succubuisse. Polyænus etiam auctor est Chrysamen veneficam, arte sua, Cnopo victoriam de Erythræis peperisse: non tamen carmine, sed venenatis tauri carminibus furorem hostibus immisisse. Sed Francorum exercitum Rege Sigeberto ab Hunnis profligatum, carmine obiectis spectris memorat. Gregor. Turonens. li. 4. hist. ca. 28. Vtplurimum Deus non permittit victoriam in dæmonis potestate: sæpe hic etiam suos mauult decipere veterator. Sane Magnentius sic vana spe plenus, vincendum se præbuit Constantino Imperatori. Sic Ericus ille Rex Sueciæ, summus huius cultor vanitatis, post tot victorias manus Ostanis euadere nequiuit. In eadem Suecorum historia legimus, Hadingum, ab Othino dæmone iussum cum Curetibus confligere prælio, profligatum: potione quidem ab eo roboratum, sed vincere non potuisse, donec à seno quodam

li. 8. Stratag.

Ioan. Magnus hist. Goth.

quodam exercitus instruendi industriam assequeretur: fallacissimosque dæmones eum plurimis, ac varijs bellorum casibus exposuisse, nunc victo rem efferendo, nunc victum omni ope destituendo: sic tandem seipsum suspendio publice necari curasse victum mæroris magnitudine. Deinde inter cæteras causas cladis magnę, quam Flandri à Francis cæsi, anno. 1302. acceperunt, memorat Meierus lib. 10. Chronic. quod Flandrorum militiæ Imperator Guido Iuliacus, sortilegos, ac necromanticos sibi adhibuit, & cacodæmonas adiurauit, & consuluit. Eandem causam Ferdinandi Lusitani, Flandriæ comitis (per vxorem, cladi, & captiuitati adscribunt, matris eius sortilegium, Gaguines, & alij Historici Franci: sed id reticent Flandri. Sed idem Meierus anno. 1304. de Guidone illo refert ista: fama est deceptum fuisse à quodam Necromantico: abs quo artem didicisset, qua ille pollicebatur fore eum, quandocumque vellet, in quālibet magno periculo, inuisibilem. At ea incantatio nihil ei, hic profuit ad vitæ salutem]ad vitę, & æternæ mortis supplicium apprime vtilis fuit. Pergamenses etiam olim conati se magicis artibus obsidione liberare, irrito conatu operam luserunt, vt narrat Paulus Diaconus libr. 20. rerum Romanorum. Tempore Leonis Isauri Masalmas Princeps Sarracenorum Pergamum nullo negotio occupauit: quamuis ciues freti mago quodam horrendum Diabolo sacrificium immolassent, secta prægnante fœmina, & fætu viuo extracto, & in cacabo elixato: & cunctis bellatoribus manus dexteræ manicam tā impio sacrificio funestantibus: auctor Theophanes. Aliud quoque memini ludibrij hac in re exemplum nobile.

Ioan. Magnus lib. 2.

in histor. Boem.

Vratislaus Lucensis Dux (verba A *sunt Aeneæ Siluij)* Vratislauiæ conditor, bellum contra Gremozislaum Boemiæ Ducem, nepotem suum, susceperat: ibi mulierem fuisse, tradunt, quæ priuigno bellum petituro, Vratislaum in pugna cæsurum, maiorenque populi partem cum eo interituram prædixit; posse tamen euadere iuuenem, si sibi pareret. Adolescenti imperata facturum responB denti, iussit: vt primū, qui obuius fieret, occideret, atque vtrasque aures abscissas in pera reconderet: mox gladio inter priores equi pedes cruce in terra facta, & deosculata, fugam maturaret. Pugna in campo, cui Thusco nomen est, commissa, cęso Vratislao: adolescens, qui nouercæ paruerat, domum incolumis effugit: sed vxorē, q̃ valde amabat, intra ēpta reperit, caeC sā, aurib. pectusq; confossam, sic quas hosti amputauerat aures coniugis suæ fuisse, stupens tristisque cognouit.

Digna merces consultæ de victoria sagæ, fortassis, & vxor venefica fuit, & se prælio immiscuit, quod solitæ mulieres Boemæ: vel genus hic maleficij, per imaginem lethalem, in prælio exhibitam, dæmone, interea domi miseram ijsdem vulneD ribus mulctante, qua de re libr. quarto differendum. Sed, & Fridericus ille Stuphius, qui se Fridericum II. mentiebatur, cum ex magica pecunia bellum pararet: à Rudolfo Habspurgensi oppressus, captus, & crematus legitur, in Boiorum histor. libro septimo. Quare non minus sapienter, quam religiose factum ab Innocentio Pontifice; qui E vocatos ab Ethnicis è Thuscia magos, & promittentes se Romam Alarici obsidione liberaturos, vrbe curauit expelli iudicans capi vrbem præstare, quam magicis artibus eripi: sicut se Latinam oppidum eripuisse gloriabantur. Non dissimilis prudentia, sed iustitiæ districtior

Sozome. lib. 9. ca. 7. & Sosymus lib. 5.

ritio fuit in Allobrogum Comite. Comitatus iste ducem Andegauensem simul castrum Oui, quod Neapoli munitissimum, vndique mari alluebatur, à Duce accersitus consilij gratia, num oblatio cuiusdam acceptanda, necne? Magus iste erat, & gloriabatur se hanc ipsam arcem artibus suis Carolo Pacifico, (qui in eam tũ se receperat) in manus dedisse, paratum eadem techna Andegauensibus arcem tradere. præstigijs se ex nube densata pontem exstructurum, & à continente, in murorum arcis summitatem perducturum; sic metu propugnatores ad deditionem prius à se compulsos fuisse, cauerent tantum milites, qui ponte transituri: ne, vel manu, vel brachijs, vel tibijs, aut armis crucis, vllum signum conformarent: tum enim pontem illum, cum transeuntium interitu, fumi instar dissipandum. Comes ijs intellectis, Ducem orauit, vti Magus ad ipsum mitteretur, de re tota eum certiorem facturus. Venit miser, & eadem Comiti narrat, sponderque. Contra Comes, *Numquam se commissurum, vt tam strenuis militibus, veteranisque belli ducibus exprobetur, Carolum Pacificum ab ijs, sine vetitis artibus, infamiaque tanta, debellare, non potuisse. sibi spem in Deo, & virtute collocatam. Simul magnum carnifici traditum capite feriri iussit.* | Accidere hæc anno 1383.

Froissardus lib. 9. cap. 7.

Nonum sit de dignitatibus, & honoribus, ad quos promoueri quem arte Magica, multa sunt, quæ suadeant. Primo proferuntur Pontifices Romani, quos ad Apostolici culminis apicem sic ascendisse tradunt varij historici. nempe Martinum II. Benedictum IX. Ioan. XXI. & XXII. Siluestrum II. & Gregorium VII. Sed respondeo de Martino II. dici malis artibus ad Pontificatum peruenisse, sed à Pontificum osoribus:

Vicent. Bẽno, Simonetta, Platina, & Nauclerus.

A nec necesse malas artes de magicis accipi mala est ars, ambitus: mala, calumniæ: mala simonia, huiusmodi. Siluest. II. summus fuit geometra, & de arte illa librum scripsit: qui, m. scilicet habetur, in bibliotheca Farnesiana: Philosophiæ quoque peritissimus, sæculo tam inerudito, vt philosophi, ac geometræ pro magis haberentur: à vulgi igitur errore multi- B plex de illo fabula fuit, per Martinum Cistertiensem, & Calfridum incaute dispersa. De vtroque Ioanne, & Benedicto, & Gregorio, quæ sparsa feruntur; in scismaticorum Imperatorum eius temporis gratiã, fuisse disseminata, nihil dubitãdum, Benno quidem ille Cardinalis, hostis dum vixit fuit iuratus Gregorij, & librum suum refersit tot impuden- C tissimis mendacijs: vt, vel voluisse videatur animi causa Pontificis pessimi ideam exprimere, sicut in Cyro Xenophon optimi Regis; vel sane, liber ab hæretico quopiam patrum memoria, nomine Bennonis, fuerit conscriptus; sane ipsi scriptores, qui Gregorij tempore vixerunt, aperte illi contradicunt, vt Onufrius, & Bellarminus docuere: Nec crediderim, D Deum vnquam permissurum, vt sedes Apostolica magico insessore contaminaretur. Secundo igitur alia quædam exempla proferuntur: vt Theophili, qui Vicedomini dignitatem dæmonis auxilio recuperauit, & similia. Nec mirandum posse magicas artes. quod sæpe potest ambitus, symonia & similes corruptelæ: id enim tum succedit, quando Deus per- E mittit: qui cum permittit, vel maturam sceleratorum vltionem, vel diuini cultus augmentum, vel aliud bonum inde solet elicere. Ipse quidem Diabolus, vt plurimum magos decipit, inani dignitatis, Principatusve spe, & pro sceptro palum, pro corona rogum vrendis largitur. De Struphio

Onufr... quinque ...bris n... dũ editis, & ad Platinã add... Rob. B... in tom. li. 4. de R. Pon. c. ... S... in C...

phio illo, narrant Annales Boiorum: de Barone de Rais Britanno, Monstrelerus, lib. 2. Histor. ca. 248. de duce Aurelianensi fuse Meierus lib. 13. Prorsus vero ridiculum est, quod auctor ille nugiuendulus ארבעיאל narrat Iudæum quendam Magum arte sua effecisse: vt vltimus Rex Italus Neapolitano regno deiectus fuerit, & nullus Italicæ nationis in æternum illic queat imperare: nec esse remedium; nisi Magus ille ab alio potentiore euocatus, cogatur factum recantare. (Sic mendacissime ille scribit aphoris. 35.) quo nihil dici potest inanius, aut stultius. Nec positum à me nisi, vt vanitas Magorum cunctis appareat.

10. Quod de dignitatibus, idem iudicium est de veris diuitijs, & thesauris: posse dæmonem, si velit, & Deus permittat: non solere, nisi rarissime, varias ob causas. Nam quod Psellus scribit, *nihil eorum, quæ diabolus promittit ex se præstare illum posse, sed visu ea tum inania suis cultoribus præbere*. Id si de eo, quod facere solet loquitur, verum: si de eo, quod potest, falsum. Quod etiam à viro Cl. traditum; non posse dæmonem, Deo permittente, (hoc enim supponitur) vllam veram, ac germanam pecuniæ materiam producere, nec veram formam dare: hoc distinctione fulciendum est, cum enim forma pecuniæ sit inscriptio numismatis, quæ est mere artificialis: nihil dubitandum, quin aurea, & argentea numismata, qualia volet, diabolus cudere possit. Materiam quoque numismatis, scilicet corpus mixtum metallicum, potest producere, applicando actiua passiuis per modum naturalis, & artificiosæ productionis, sic enim potest producere insecta viuentia, quæ metallis omnibus sunt perfectiora. Neque tamen hæc productio est vocanda

c. de collationib. auri. & virtutis.

Iudic. Dãhauderio, in Mora. promptuã rio. c. de pecuniæ vituperio.

A creatio. Per veram namque creationem nequit Diabolus nummi materiam gignere, quia vera creatio est pecuniæ ex nihilo productio, quæ est opus omnipotentiæ soli Deo propriæ. Vnde communiter Theologi, contra Platonicos, Simoniacos, & Auicennam, docent non potuisse Deum per angelos mundum creare, vt per causas efficientes instrumentales, quæ B effectum immediate, attingant ad morem causarum physicarum; nam quod per causas efficientes instrumentales inter causarum moralium pertingentes ad effectum (sicut in vltimo iudicio, ad angelicæ tubæ sonum mortui suscitabuntur) id per angelos Deus possit, mihi quidem longe probabilius apparet. Quare posset Deus absoluta potentia permit C tere, vt, diabolo quidpiam agente, vel dicente, per creationem aurum, de nouo gigneretur: sed re vera tunc Dei permissio, ac voluntas foret causa efficiens principalis, ad effectum per modum causæ naturalis immediate pertingens: diabolus vero tantum foret morale creationis huius instrumentum. Nec arbitror, si rem spectes, hæc negari posse, si loquen D di modum obijcias, nolo λογομαχεῖν. Idem probatur, quia dæmon nouit omnes thesauros absconditos, & in mari submersas diuitias, auri, atq; argẽti fodinas, vnionũ, & gemmarum latibula; & inde posset, nemine valente aut audente resistere, quæ vellet, sumere: longe quoque vafrius, & occultius potest ex cuiusuis scrinio, vel sacciperio nummos subducere, quã quisquam mortaliũ: quare cum furunculi, E & crumenæ legi id sæpe faciant, proculdubio poterit, & ipse. Quod confirmant exempla variorũ, quibus dicitur pecunias dæmon suppeditasse. Damhauderius quidẽ, de pecuniæ vituperio disserẽs, quatuor exempla cõmemorat, quæ legi illic poterunt,

Stuphius (quem dixi) magicis pecunijs exercitum stipendiauit. Nihilominus addo, posse quidem Diabolũ suos ditare, si Deus permitteret, & ille vellet: item si Deus iuberet, & ipse nollet. (inuitus enim Deo cogeretur obedire,) sed nec, nisi raro id dæmon vult, nec Deus vnquam iubet, permittit vero non nisi rarissime. Ipsum nolle patet: quia videmus eum suos plerumque ludificari, & licet paucis aliquando paucas, & veras largiatur pecunias, vt Treuiris fecerat Doctori Vlaet: tamen, vt plurimum decipit inani spe, ac specie, quod multis exemplis confirmat Regius testis oculatus, lib. primo demonolatr. cap. 4. his verbis: Sennel armẽtaria Duzæ 1. Kal. Octobr. 1586. accepta à dæmone, vt sibi videbatur, pecunia, gestiens domum propere rediit, eam, vt numeret: sed excusso sacco, nihil nisi testas, & carbones reperit. Catharina Metensis Duzæ prid. non. Nouembr. 1686. succerdam: Claudia Morelia Serræ. 3. Non. Dece. 1585. Benedictus Drigens Haracuriæ 18. Kald. Ian. Dominica Petronina Pangæi. 13. Kal. Nouembr. 1586. ac pleripue alij, arborum folia. Ioanna à Banno Manerij. 3. Nou. Iul. 1585. cum nummum aureum charta inuolutum, in via reperisset, vti dæmon euentum prædixerat, atque cum marito cupidè ostentaret: aduertit tandem, non sine pudore, pro auro nactam se calculum ferrugineum, qui etiam contactu primo facile in frustra dissiliret. Vna Catherina Ruffa Vallee ad Mosellam. 5. Kal. August. 1587. agnoscit nummos se tres semel ab eo sine fraude accepisse. Hæc ille omnia ex actis iudiciarijs se iudice exceptis, cuius exempla libens vsurpo, quia fide publica notariorum qui iudicijs interfuere sunt contestata. Sic fert fama Faustum, & Agrippam Magos;

A cum iter facerent, solitos nummos ad oculum sinceros in diuersorijs numerare; quos, qui receperant, post pauculos dies cornuum frustra, vel scruta vilissima reperiebant. Sic cuidam infaustæ, licet nobili, matronæ Mosellanæ; quæ ob crimen sortiariũ, paucis ab hinc annis, apud aquas Confluentes flammis tradita, fiscellam dederat plenam scutatis, vt apparebat: illa reposuit in arcam: verum cum vti voluit, loco numismatum fimum reperit equinum. Alia huiusmodi narrãtur complurìa; gaudet enim decipere, & ad iracundiam homines irritare. Laurent. Ananias, cur nolit, causam reddit aliam; malos genios esse deditos auaritiæ, & thesauros ac pecunias huiusmodi asseruare Antichristo, filio perditionis, vt ei ad sumptum sufficiant; idque dæmonem ariolo cuidam respondisse, quamuis autem dæmoni, vt mendaci, minime credendum; res tamen à vero parum abhorret. Certior tamẽ causa, Deum id nec iubere vnquam, (quia non cooperatur ad malum) nec nisi rarò permittere, cur alioqùi videamus hoc hominum genere, quibus tam splendidè diuitias, dignitates, gratiam principum pollicetur dæmon: nihil esse vilius, egenius, abiectius, odiosius? si antè diuites erant depauperantur: si pauperes, nunquam ditantur. Lucianus refert Apollonium arte sua thesauros solitum quærere: sed nec Lucianus; nec Philostratus testantur, vnquam eum consecutum quidquam, vnde caput vnctius referret. Pertinet hoc etiam ad diuinam prouidentiam, & probam mundi atque Ecclesiæ militantis gubernationem; quæ in nimis euidens, eam ob causam, discrimen deduceretur, quod allicerentur in exitium vel se, alentijs, cùm innumerati fal... si diabolus posset arbitratu suo, quos vellet ditare: quę est mor-

lib. 2. de nat. dæm.

in Alexa.

B C D E

mortalium ferè cunctorum auri sacra fames, valde metuendum foret, ne ad dæmonolatriam homines ferè omnes adigeret, maximè eos, qui à recta fide deuiarunt. Impijs etiam hac ratione diabolus pecuniam, belli neruum, suppeditaret, quare facile pios opprimerent, nisi Deus miraculo nouo subueniret. Merito itaque dibidi homines potestatem atque arbitrium Deus sibi reseruauit.

Omnia dat Dominus, nec habet inde minus.

Dei est terra, & plenitudo eius, ipse aperit manum suam, & implet omne animal benedictione, ipse dat cuique, & nō improperat, in sinistra eius diuitiæ & gloria. Ipse malos ditat, vt eius bonitatem agnoscant, & conuertantur, vel saltem, vt aliqua eorum bona opera compenset, quod de Cyro, & Nabuchodonosor constat. ditat et bonos, vt rectè vtantur, & in opera misericordiæ expendant. Diabolus de suo quod det non habet, & reuera maleficos Vatiniano prosequitur odio, tantumque blanditur, vt decipiat, & vt ad æterna perducat supplicia, quod vt citius obtineat, non raro ipsemet prodit conturbenales, & iudici, quasi in manum tradit. gaudet enim hominum, (quos odit, vt imaginem Dei) miserius, calamitate, & interitu. Hinc fit vt videamus eum homines lactare vana inueniendorum thesaurorum spe, & cum quærere, contra humanas etiam leges, persuaserit, tum eos vel metu exa-minet, vel crudeliter præfocet. Andreæ. Theuerus narrat ab oculato teste acceptum, de Græculo quodam Macriano, eum dum in Paro insula thesaurum quæreret, à terra absortum. Similia quędam in Anastasio refert Cedrenus, & alij plures alia, vnum adscribam admiratione non indignum: Circa annū Christi. 1520. *Basileæ quidam sartor ingenio sim-*

l. prima. C. de thes.

L°. C. fmo [illegible]

A *plex*,] voce balbus, incertum, qua arte cryptam illam, quę Augustæ Rauracorum patet ingressus, & vlterius quàm vlli alij vnquam potuerāt progressus, miranda quædam spectra referebat. Cereo consecrato accenso in cryptam descendens, primo per ferrem portam se transiuisse aiebat, inde ex vna concameratione in aliam, atque etiam in hortos pulcherrimè

B virentes. In medio aulam magnificè ornatam spectari, & virginem formosissimam pubetenus, aureo diademate caput cinctam, crinibus solutis, inferne in horridum serpentem desinentem, à qua manu ad scrinium ferreum deductus fuerit, scrinio duos molossos nigros incubare, & terribili latratu accedentes arcere. At virginem minabundæ similem eos com-

C pescere. Tum clauium fasce, quem collo alligatum gestaret, soluto, arcam recludere, & omnis generis numismata, aurea, argentea, ærea depromere. Quorum non pauca liberalitate virginis ex ipsa crypta se retulisse ostendebat. Addebat virginem narrare solitam diris imprecationibus, sese, cum regio esset orta stemmate, iam olim deuotam, in tale mōstrum

D mutatam fuisse, neque aliam salutis recuperandæ rationem superesse, quā si ab illibata pudoris adolescente ter deosculata fuisset, tunc enim formam pristinam sibi restitutum iri, & dotis nomine thesaurum omnem qui eo loci lateret, liberatori cessurum. Affirmabat quin etiam bis sese virginem deosculatum, bis tam horribiles gestus in ea prę gaudio sperate liberationis obseruasse, vt sibi, ne viuus ab

E ea discerperetur, metuendum fuerit. A quibusdam nepotibus in ganeum deductus, nunquam postea aditum ad cryptam inuenire potuit nedum ingredi.

Quis non deprehēdit illusionem? iuuenis ille mentis non benè compos,

Stumph in Chro. Heluet.

pos, vel magis, illa de genere Lamiarum, dęmon osculum petebat, deuoratura post tertium, non permisit Deus, canes illi duo: alij dæmones vel veri vel fictitij thesauri custodes, numismata quædam fortè vera, & Deo permittente data. Post annos aliquot alius ciuis Basiliẽsis eandem cryptam ingressus, vt familię suę paupertatem leuaret, nihil præter cadauerum humanorum ossa inuenit, & subitò correptus horrore, festinus egressus, intẽperijs actus fuit, donec tertia post die miserè interiret. Paucos ante annos quidam Prior Margullinæ cum duobus socijs fossam quandam in spelunca Regis Salai prope Puteolos thesaurorum causa ingressus, misere interijt, nec amplius visus, vt narrat Vallamontius lib. 1. Itinerarij sui c. 23. Andr. Cæsalpinus, in sua Dæmonum inuestigatione c. 12. scribit, quibus hæc confirmantur.

Idem Stũptius supr. & Rhenã. li. 3. Germ.

Thesaurum quidem (inquit) indagatores per magicas facultates multos nouimus, sed qui assecuti fuerint compertum non habeo: Pisis tentauerunt quidam nostris temporibus effodere, sed rei difficultate victi ab opere cessarunt. Tandem anno elapso locum, in quo Neronis ędificia exstitisse ferunt, hodie autem sacris virginibus dicatum, effodere cœperunt, vbi erat ingens pini arbor, sed à dæmonibus adeò infestati sunt, vt præ timore ab incepto desistere coacti fuerint, quo tempore multę ex virginibus locum habitantibus à dęmone obsessę sunt.]

Quid mirum, si hanc thesauri illicitam scrutationem in suo solo fieri permiserant? in hoc mundo pęnam Deus inflixit, vt in alia vita parceret. Nemo (mea sententia) prudentius aut verius hac de re tota disseruit; Paulo Grillando, lib. de sortileg. q. 3. n. 12. quamobrem conducibile reor,

A eius verba vobis transcribere:

Arte huiusmodi iactant, se posse inuenire thesauros in locis valde remotis, & subterraneis abscondi tos, & quandoque inducunt homines in talem insaniam, vt foueas quàm ingentes conficiant pro inuenienda thesauris huiusmodi, & ista videtur mihi, quod sit vna ex turpioribus illusionibus, quas dæmon homini faciat, B quia in rei veritate nunquam legi, vidi, nec audiui quenquam ex necromanticis, magicis, aut sortilegis huiusmodi aliquos vnquam inuenisse thesauros, aut alias aurum, vel argentũ: sed quamplures vidi huic operi incumbentes, qui mirabiliter conati sunt, velle experiri, qui post multos labores, & diabolicas obseruantias, demum nihil viderunt, nec inuene- C runt, nisi terram. Et ratio est, quia Deus non permittit, nec vult dæmonem posse thesaurizare, quia alias sequeretur, quod isti **Magici**, Necromantici, ac cęteri diabolicæ fidei professores, essent cæteris Christi fidelibus ditiores ac prę stantiores, ac quãplures reperirentur, ex ipsis Christi fidelibus, qui animo ditãdi prosequerentur illos, nec curarent Christianã D ipsam protegere fidem, vt magno thesauro abundarent, & venerarentur ab omnibus. Quinimo videmus hodie totum oppositum, quod isti sortilegi, magi, necromantici, & similes sunt cæteris *Christi* fidelibus pauperiores, sordidiores, & viliores, & in hoc mundo, Deo permittente, calamitosam vitam communiter peragunt, demum vero infelici morte E pereunt, & æterni ignis incendio cruciantur. vt in c. firmissime. extr. de hęret. & c. nec mirum. 26. q. 5. Et ea argutia, qua dæmon illos decipit, eadẽ, & similib. promissionib. ipsi nos decipere student, sed non capiũt, nisi aliquos, qui sũt simplicis cognitionis, & carent intellectu, & ratione, vel qui

sunt

sunt nimiũ crudeli,& curiosi,qui aui- A
ditate quadam impudenter appetit
scire ea,quæ nulla ratione, aut hone-
sta causa competit sibi inuestigare, d.
cap.nec mirum §.augnria.versic. po-
tentis.

Hactenus Grillandus. Melindenses Indos inuenio solitos merces,quarum iactum fecerunt, conari incantationibus è pelagi fundo extrahere, quo euentu nescio. Lege Castanne- B dam,lib.1.Histor.Indica cap.30.permittente Deo nonnunquam Diabolus merces effert, vt eos in sua superstitione roboret: non permittente, nequit,& culpam in aliquot erratum incantantium conijcit. Notandum etiam hac in re:quosdam dici thesauros inuenisse magicis artibus: qui id consecuti solerti, atque sagaci coniectura,vt Sarracenus ille, tépore Gui- C scardi Normanni in Apulia,cuius factum Magiæ Platina,& Collenucius, sed prudentiæ melius adscribit Petrarcha, pro quo sententiam feret, quisquis rem iusta lance trutinarit. Claudat hoc caput Carolus V. fortissimus, & religiosissimus Imper. qui iure optimo Cornelium Agrippam, & duos alios nobiles, aula & regnis suis exulare iussit: eò quod illi the- D saurorum,per artem magicam, spem obtulissent. Benè tibi sit,& stemmati tuo Carole: tu quidem beatitudine iā frueris: viuet, vinceq; posteritas tua: quamdiu Catholicam fidem tuebuntur,& ab impijs curiosisque artibus abhorrebunt. Huc si deuoluantur: quam virtute, tam fortuna tibi sunt dissimiles futuri.

Platina in Leon. Col'enu. in hi sto.Nebol. & Bofini⁹ in Hungarica, Petrarcha in Lxe... de Prudentia.

QVÆSTIO XIII.

An magi valeant incantare animalia bruta?

DE serpentibus,id non poetæ tantum, sed & Christiani crediderc. Poetas laudaui sup.q.9. plerosque Virgilium,Ouidium,Nemesianum, ijs nunc accedant Lucilius in Satyr. libro 20.

---- *Marsus colubras*
Disrumpit cantu,venas cùm extenderit omnes.

Horatius Epod.

Caputq; Marsa dissilire nænia,

Ouidius de medicamine facili.

Et media Marsis finduntur cantibus angues.

Sopire cantu tradidit Maro lib.7. C

Item P.Silius Italicus.

----*Serpentes diro exarmare veneno*
Doctus Atyr,tactuq; graues sopire chelydros.

& Seneca, qui fusiùs describit Med. act.4.

---- *Triste læua complicans sacrum manu*
Pestes vocat quascunque feruentis creat D
Arena Libyæ,quasque perpetua niue
Taurus coercet frigore Arctoo rigens,
Et omne monstrum. tracta magicis cantibus
Squammea latebris turba desertis adest.
Hic sera serpens corpus immensum trahit,
Trifidamque linguam exsertat, & quærens quibus E
Mortifera veniat: carmine audito, stupet,
Tumidumque nodis corpus aggestis plicat,
Cogitq; in orbes. Manilius lib.5.
Non inimica facit serpentum membra creatis.

Acci-

Accipient senibusque suis peploque fluenti,
Osculaque horrendis iungent impune venenis.

Sic enim legenda hæc carmina. *Senibusque*, rectè est in Gemblacensem, scilicet sicut enim veteres, *Vergilium*, & *Virgilium*, sic *senus*, & *sinus*, scripsere. Nonne sequitur apud eundem Manilium?

Et senibus vires sumit, fluctumque figurat.

Viderint critici, cur ista corrumpant, redeo ad institutum. Quæ dixi ea confirmat fusius idem postea, agẽs de natis sub vrsæ signo, idem confirmat, quod legi in nostrorum hominum annuis litteris Peruanis, datis anno 1591. viperæ innoxiam cõtrectationem in Magorum Indicorum ludibris, ad miraculum fortè B. Pauli eleuandum a dæmone excogitatam, id ita narrat in collectan. suis Spitillus.

Celebrant,] & festum aliud superiore non minus superstitiosum. Puerum decora facie, & qui toto castello formosissimus habetur, cubiculo includunt eique tamdiu ieiunium imperant, dum excrescant capilli, tum Magi præstigiatores cum senioribus eductum, veluti applicatione quadã, in ædes amici alicuius arctissime illi iuncti deducunt, vbi vetulæ puerum quærula voce lamentantur, & plebs, quæ interea cogitur, & conuenit, paulatim pueri capillos præscindit, oblato in singula capita ansere vno cocto. Altera die Magus iuniores ad venandas feras mittit, alios vt festum opportunum apparent ablegat. puellis, vt bonum vinum excoquãt imperat, Senioribus musica, vt instrumenta componant, & ex ea hora eadem pulsare incipiunt, atque ab eo tempore, qui eas in res a Mago emissi sunt, libere furari possunt, quidquid extra cuiusuis domum repererint. Inuitant

A populos, vicinos, vt varijs armis instructi ad festum conueniant. Puer festi tempore coronatus, altera manu telo instructa, altera vipera viua dependente, positam in loco quodã ornatissimo sedem occupat, vnde facile colligitur dæmonis esse artes, cum a vipera non mordeatur. Corpori etiam pueri plures aliæ viperæ mortuæ alligatæ sunt. Quæ venatione

B apprehendit iuuentus, cum coctis, & assis anseribus, reposita sunt ad vnum pueri latus: alterum claudit bona vini quantitas. Posteaquam milites ad festum vocati, militari quodam ordine, & delectu, ingressi sunt, & viperam adorarunt, ad puerum accedunt vinum illi proximum ebibunt, & præparatas, pueroque adhærẽtes epulas sumunt: tum ad adorandam rur-

C sus viperam regrediuntur, eundemq; cibum, & potum repetunt, totosque tres dies hac ratione absumunt, quibus euolutis viperam necant. Ex in fœminæ (quæ toto festi tẽpore clausę domi hærebant) egrediuntur clamantes: Victoria. In celebritate huiusmodi frequenter dæmon apparet: ad cohibendum, comessandum, festosque dies læte hilariterque agendos exhortans.

D Sed, & Pet. Chieza scribit omnes Andinorum montium vastos serpentes omnem ferociam, vimque noxialem posuisse vetulę cuiusdam carminibus olim exarmatos: nunc etiam aspectu tantum terrere cætera innocuos esse. Rursus idem confirmat indicarum Nauigationũ historia, hanc enim vim Nigritis Africæ populis tri-

E buit Alosius Cadamustus. Quodque caput est, patribus Christianis id sacræ scripturæ loca videtur indicare: dum ea, vt sonant, accipiunt, & quæ de Marsis veteres tradidere, vt verisimilia admittunt, DD. Hier. & Basil. & D. August. Arnob. quoque Theodoret. Alcymus Beda, & Euthymius. Nauigat. Indicat.

Nec

in Pſal. 57. in ...

Nec enim puto iis D. Hilar. repugnare, A quam ipſe de dæmone accepit, allegorice, de veris ſerpentibus patres alij ſenſu literali: ipſe de Marſis fabulam putat eatenus, qua vulgus putabat ea, vi carminis contingere, cæteri admittunt eo ſenſu, quem Hilarius negaret. & quem nos retinemus ad incantationem ſcilicet, vt ad eſſeram, malum genium adulare, ipſumque ſerpentes, vel exarmare, vel B ſopire, vel necare. Docet celebre exemplum magi Salczburgenſis, qui cum omnes, ad vnum milliare, ſerpentes in quandam foueam cogere niteretur: tandem ab ingenti vno & annoſo, in eum exſiliente, necatus fuit. Nimirum cæteros dæmon eo compulerat: nunc noluit cogere, ſed in magum concitare maluit. Etenim ſi vi carminis cæteri in foueam C adacti, eadem ſe in vis in hunc quoque exeruiſſet, idem patet ex ridicula & inepta verborum formula, qua magi vtuntur, quam ſi alij chartis non illeuiſſent, melius curioſis ingenijs conſuluiſſent. Loca ſcripturæ duo ſunt. Apud Dauidem legimus: *Sicut aſpidis ſurdæ, & obturantis aures ſuas, quæ non exaudiet vocem incantantium, & venefici incantantis ſa-* D *pienter*. Naturali ergo inſtinctu non-

Pſ. 57. v. 5. ad hunc locum reſpicit Alcim. lib. 2. c. 15.

uit vim ſibi ab incantatione inferri poſſe. hoc genus aſpidis tradit Euthymius, *Palmnem*, vocari. Apud Hier. *Ego mittam vobis ſerpentes regulos, quibus non eſt incantatio.* Hoc eſt qui nequeunt incantari, poſſunt: ergo cæteri. quamquam ne quid diſſimulem, ſenſus poteſt eſſe, adeo lethales fore ſerpentes, vt nequeant eorum morſus ſanari, quam explicationem confirmant L X X. dum vertunt, *ſerpentes mortiferos, quibus non eſt incantatio, & mordebunt vos inſanabiliter.* Melior ergo ad probandum eſt ille locus Dauidis: vt intelligamus, magos vi pacti hæc poſſe in ſerpentes:

8. v. 17.

non dubito idem poſſe in cæteras belluas: vnde Silius:

Hæc celo non pandus fatas mulcere leænas.

Etenim in crocodilos id ſolere piſcatores, docet Villamontius, Itinerarij lib. 3. cap. 12. Veriſimile tamen libr. 11. de Geneſi ad litt. c. 28. fateor, quod cenſuit D. Aug. ob fraudem, qua primi parentes à ſerpente decepti, Deum frequentius permittere ſerpentum, quam aliarum ferarum incantationes, & maiorem illorum eſſe cum dæmonibus familiaritatem, non natura, ſed diuina permiſſione quadam. Sane Gritland. quæſt. 8. in fin.

Et ego alias (ait) *Vidi Romæ quendam Magum excellentiſſimum.*] Græcum, tempore Hadriani VI. antequã perueniret ad vrbem ipſe pontifex, quod ſolis verbis compreſſerat vires cuiuſdam ferociſſimi tauri, exiſtentis in armento in loco ſiluestri, quem ſic affixum, vt ita dixerim, & humiliatum apprehendit per cornua, & chordula quadam ſatis debili, arte tamen magica fabricata taurum ipſum ligatum, quo voluit adduxit media nocte, circiter quatuor, aut quinque milliaribus, quæ viſa fuerunt per ducentos, & vltra viros.

Sed errat Grillandus, cum putat hæc omnia ipſa verborum potentia effici poſſe, vt ille Magus aſſerebat. quodli. 1. refutatum. Quod in Circenſibus ſoliti incantatione ſuis equis velocitatem, aduerſariorum vero tarditatem, moramque adferre, docent Arnobius, lib. 1. Hier. in vita Hilarionis. Caſſiodorus, lib. 3. epiſtol. 51.

E Quærat aliquis, an vt animos, & ſic & colores ferarum dæmones vere queant immutare? nihil dubitem, quia norunt aquas, quibus id naturaliter perficitur. Ariſtoteles, lib. 3. de Hiſt. anim. cap. 12. teſtis eſt his verbis:

Sunt aquæ multis in locis,] quas cũ

oues

oues biberint, moxque inietint, nigros generant agnos, vt in terra Assyritide, agri Chalcidi Thraciæ facit amnis, quem ob nimiam frigiditatem Psychrum vocant, & in Antandria duo sunt fluuij, quorum alter candorem, alter nigritiem pecoribus facit. Scamander etiam amnis flauas reddere oues creditur, quamobrem Xanthum pro Scamandro vocatum ab Homero autumant.]

Varro quoque apud Solinum tradidit, in litore maris rubri esse fontem, quem si oues biberint, mutent vellerum qualitatem, & ante candidas, post haustum furuo nigrescere colore. Plura memorant aquarum miracula, quæ si reapse contigerunt, possent circa animantia per quas hęc omnia Magi. pergam addere nonnulla. P. Nazo, lib. 15. Metamorph.

--- Medio tua corniger Ammon.
Vnda die gelida est, ortuque obituque calescit.
Admotis Athamantis aquis accendere lignum.
Narratur, minimos cum luna recesserit orbes.
Flumen habent Cicones, quod potum saxea reddit
Viscera, quod tactis inducit marmora rebus.
Crathis & hinc Sybaris vestris conterminus oris,
Electro similes faciunt auroque capillos.
Quodque magis mirum. Sunt, qui non corpora tantum,
Verum animos etiam valeant mutare liquores.
Cui non audita est obscœna Salmacis vnda?
Aethiopesque lacus quos si quis faucibus hausit,
Aut furit, aut patitur mirum grauitate soporem.
Clitorio quicumque sitim de fonte leuarit,

A *Vina fugit, gaudetq; meris abstemius vndis.*
Hunc fluit effectu dispar Lyncestius amnis,
Quem quicumque parum moderato gutture traxit,
Haud aliter titubat, quam si mera vina bibisset.

De admirandis Siciliæ aquis multas Thomas Fazellus. primo decad.
B lib. 1. cap. 5. quod est de mirabilibus Siciliæ.

QVÆSTIO XIV.

An possint aliqua mixta maxime sensibilia producere seu gignere arte sua?

C Sit propositio prima, *Animalia imperfecta, muscas, vermes, ranas, & huiusmodi insecta, & alia quæ ex putrefactione nascuntur, possunt producere celeriter non creando, sed actiua passiuis applicando.* Hęc D. Augustin. quem schola Theologica sequitur. Solent autem hęc producere magi ex pacto, per dæmonem actiua passiuis applicantem, nam ipsi magi plerumque nesciunt, quo ista pacto gi-
D gnantur, & causa ignorant, vt quando diabolus dat sagis minutum puluisculum, cuius in aerem iactu diuersæ species locustarum, bruchorum, murium, erucarum, & similium animalculorum varię pestes, statim nascuntur, iubet interdum primam, quę obuia plãtam ex agro illo, quem vastari volunt, euellere, aut gramen perdendę arbori illidere, & alias ta-
E les nęnias adhibere, quę vim nullam habent naturalem. Sic possent Magi etiam producere quosdam anseres imperfectiores, qui feliti gigni ex deciduis fructibus arborum in mari putrescentibus, vel sane ex lignis nauigiorum putridorum, vt norunt cõtingere Scoti, & Hebridum incolę, quibus,

D. Aug. li 3. de T[...] c. 7. D. B[...] & alij in 2. di. 7. Al[...] de H[...] les 2. p. 1. 4. D. Th. 1. [...] 114. art.

vid. N[...] Re[...] dæmo[...] latr[...]

Card. li. de rer. varie. t. L. be. in fin. lib. de hist. herbar.

quibus vocantur, *KlaKis*, *& Bernicies*. Sed an perfecta (quæ vocantur) animalia? probabilius mihi est, actiua passiuis applicando mihi est, actiua passiuis applicando non posse, quia hæc ex putrefactione nasci non posse probabilius, & non nisi ex prolifico parentum semine, vel a parente, vel a dæmone incubo matri infuso, prout postea dicetur. Posset etiam dæmon talia iam producta muliebri vtero includere, & callide inde educta, occulta quapiã clancularij meatus via ipsi cognita, in locis remotis vbi nata videantur fouere, alere, & respirare facere: vtpote inter saxa, in quibus nõ raro imperfecta nasci consueuerunt, muscæ, mures, & similia. Hoc omnino crediderim contigisse in canibus illis, quorum mentio fit a Guilhelmo Neubrigensi his verbis: *Dum in quadam lapidicina petra ingens ferramentis scinderetur, apparuere duo canes capacem sui in eadem petra capacitatem replentes absque omni spiraculo* (intell. perceptibili) *videbantur autem esse ex eo canum genere, quos leporarios vocant, sed vultu truces, odore graues, pilorum expertes. Et vnus quidem eorum, vt dicitur, cito defecit. Alterum vero stupendæ, vt aiunt, edacitatis Henricus Vvintoniensis Episcopus diebus plurimis in delicijs habuit.*] lib. 1. Histor. Anglor. c. 28. & subdit, in alio lapide inuentum bufonem cathenulam auream circum collum habentem. Censeo hanc catenulam a dæmone additam, nam ipse bufo ibidem nasci potuit, vt in carbonarijs fodinis Leodiensibus silices ingentes nonnunquam reperti, intra quos viui bufones conditi, vt in natiuitatis suæ cunis latebant.

Possunt etiam dæmones producere quædam insolita monstra: quale illud in Brasilia, alium palmos septendecim, tectum corio lacertæ, mammis prætumidis, brachijs leonũ, ocu-

A lis rigentibus, & flammeis, scintillantibus, simili lingua, qualia forte monstra, quæ in Saxoniæ siluis, semihumana facie, capta anno 1240 Nisi fortassis illa sint ex nefario hominum, ac ferarũ coitu nata: quæ monstrorum plurimorum origo indubitata. Sic enim peperit olim bello Marsico Alcippe elephantum: sic anno 1278. apud Heluetios alia leonem: sic anno

Anton. li. 4. de Nat. dæmon. Lycost. de Prodig.

B postea 1471. quædam Papiæ cattum, Brixiæ canem alia: sic 1531. mulier Augustæ Vindelicorum, eodem partu, enixa primo caput humanũ membranis inuolutum, mox serpentem bipedem, tertio porcum integrum, & quę varia huiusmodi leguntur apud recentiores. Illud superat admirationem reliquorum, quod Castanneda retulit, *in Annal. Lusitaniæ*: mulie-

Alexan. ab Alex. lib. 1. Stumph. Chro. Hel.

Lycosth. supra. Carda. lib. 16. de variet. Lemnium li. 1. de occult. nat. mirac. cap. 8.

C rem ob quoddam crimen in insulam desertam naui deportatam: cum ibi exposita fuisset, eam simiorum, quibus frequens locus, agmen circumstetisse fremebundum, superuenisse vnum grandiorem, cui reliqui loco cesserint, ab hoc mulierem blande manu captam in antrum ingens abductam, eique cum ipsum, tum cæteros copiam pomorum, nucum, radicumque variarum apposuisse, &

D nutu, vt vesceretur, inuitasse: tandem a fera coactam ad stuprum: facinus hoc multis diebus continuatum, adeo, vt duos ex fera liberos susceperit, ita miseram (quanto mors optabilior.) victitasse per annos aliquot: donec Deus misertus nauim eo Lusitanam detulisset: cumque milites in terram aquatum ex proximo ad an-

E trum fonte exscendissent, abessetque forte fortuna simius: feminam ad inuisos, diu mortales accurrisse, & accidentem ad pedes supplicasse, vti se facinore, & calamitosissima seruitute irent ereptum: adsentientibusque, & casum miserantibus illis, eam cum ipsis nauim adscendisse, sed ecce

tibi simium superuenientem, inconditis gestibus, & fremitibus cōiugem non coniugem reuocantem, vt vidit vela ventis data, concito cursu de liberis vnum matri ostentat, minatur: ni redeat, in mare præcipitaturū: nec segniter fecit, quod minatus, tum recurrit ad antrum, & eadem velocitate ad litus rediens, ostentat alterum, minatur, & demergit: subsequitur, & ipse furens, tamque diu nauim natatu insequitur, donec vndæ natantem vicere. Rem tota Lusitania teste notissimam, & a rege mulierem Vlissiponæ addictam ignibus, quorūdam precibus uita impetrata lethum cum claustro perpetuo commutasse. Miraris Lector? en tibi Saxo Grammaticus, cum duobus Magnis, Vpsalensibus Episcopis: narrant Gotthicos reges ex Vrso, & Virgine nobili originem ducere, & Ioannes de Barros Pegusianos, & Sianitas Indiæ gentes, a cane, qui cum muliere corpus miscuerat. Verùm his ego non sum credulus: qui certus sum ex homine, & fera verum hominem nasci non posse, quia ferinum semen perfectionis illius est expers, quæ ad tam nobilis animæ domicilium requiritur, quare si quid ex tali mixtione nascatur, mōstrum id fuerit, non homo. Sequitur enim deterioris seminis cōditionem talis fœtus: quare, vt summum hominis aliquam speciē præbebit. Nec enim crediderim, censendum perfectum brutum eius speciei, cuius alteruter parentum, (v. g. ex Lusitana nati, nec simij, nec homines erāt) sed monstrum quoddam mixtæ speciei, & imperfectæ, vt mulus ex equo, & asino, thoes ex hyæna, & lupo: quare nec arbitror, si commisceatur sibi simili, vel alteri bruto perfectæ speciei brutum vllum geniturum. Confirmat hanc sententiam cordati Historici Petri Chiezæ narratio, qua tradit rupices illos Andinos solitos ingentibus simijs se commiscere, & natos inde fœtus caput humanum, & pudēda habere, cætera simijs similes esse: feros iuxta, ac fœdos, qui non loquantur, sed terribiliter vlulent, & ab ipsis quoque Indis, pro monstris haberi. Denique in Prouincia Aulaga mulierem Indā ex cane tria monstra peperisse hæc ille, 1. part. Histor. Peruanæ, cap. 95. Præterea in nōnullis exemplis citatis, imaginatrix vis, & corruptio seminis, & superfluorum in vtero humorum copia, suam sibi singula partem possunt vindicare. Fieri potest præterea, vt mulieres harum aliquę de strigū numero fuerint, & dæmon incubus calidum horum animalium semen illis infuderit. cur qui potest humano sic abuti, non possit, & ferino? Sanè in illis exēplis, de Indorum populis, & Gotthorum regibus putarim hoc dicendum, quod dæmon in ferarū talium effigie fœminas compresserit, quod eum posse docebit sequens quæstio. Verissimam narrationem his adiungo. In hoc ipso Belgio fuit nefarius quidam: qui vaccæ se commiscuit. Post visa bos prægnās, & post aliquot menses edere masculum fœtum, non vitulum, sed puerum: adfuere non vnus, deque matris vaccæ cadentem vtero despexerunt, leuatumq; de terra nutrici tradiderunt, adoleuit puer, baptizatus, & institutus Christianæ vitæ præceptis, pietati se addixit: &, pro patre, seriò pęnitentiæ vacat operibus: homo quidem perfectus. sed qui sentiat in animo propensiores vaccinas, pascendi prata, & herbas ruminandi. Quid de hoc sentiēdum? nonne hominem esse: planè crediderim, sed ex vacca matre natum abnuo, quid ergo? Diabolus peccati illius gnarus, & impulsor, mox vaccā prægnātem fecit videri: cum voluit, alicunde infantem surreptum attulit, & vaccæ parturienti, quæ vento grauida

Videte Torquemandam Horti flori di Dial. 1.

fiida erat, puerum sic supposuit: vt a vacca fundi videretur. Hinc nata opinio, & puer persuasus se vaccæ filium, matris putatę propēsiones hausit imaginando. Nam vt verus homo, ex seminis vaccini materia, nascatur & organica illa dispositio perfecta humani corporis, in vaccæ vtero, & vaccinæ animæ calore ac virtute, perficiatur: id philosophos omnes mecum arbitror, inter ἀδύνατα, computaturos. Illud vero Manilij, monstrorum productionem astrorum influxibus, & fato Stoico ascribentis, sectæ est deliramentum.

Permiscet sæpe ferrarum
Corpora cum membris hominum: non seminis ille
Partus erit, quid enim nobis commune ferisq;
Quisve in portenti, noxam peccarit adulter?
Astra nouant formas, cœlumque interserit ora,

Cæterùm Andr. Cæsalpini Paradoxum: sine semine, bruta perfecta equos, boues, elephantos, imo & hominem quoad corpus, ex Solis calore, & putredine sola nasci posse, quod multis probare conatur, libro 5. Peripatetic. Quæst. quæstione prima, vnde sequeretur arte Magica hęc omnia produci posse applicatione agentium ad patibilia: mihi nondum potui in mentem producere, vt id verum esse, vel suspicer. Qui non ignorem, præparationem materiæ ad formas animantium, quæ perfecta nuncupatur, dependere a virtute seminaria, & formatrice: quæ ad perfecti animalis cōformationem opus habet, non tamen primarum qualitatum mixtura, & temperamento, quod a cœlorum influxu, & solis calore recipit, sed præterea perfecti animantis cooperationem exigit, vt cordati om-

A nes Theologi, & Philosophi fatentur, quos citant Conimbricenses nostri, eruditè hoc commentum refellentes, in 2. de cœlo cap. 3. quæst. 6. art. 3. & 4. quos (curiosè lector) suadeo tibi legendos. Illud etiam considera, hominem quoad corpus sic gigni, vel sibi in his verbis contradicere, vel hoc tantum dicere, sic monstrum gigni posse: imo nec monstrum quidem:
B quia inanimatum, quæro enim qua illa humani corporis massa anima animabitur? humana? at hoc est delirium Paracelsi, hæreticum, vt alias ostendi: ferina? sed ferarū anima non potest humanum corpus informare, quia lōgè alias requirit dispositiones, longè dissimiliores, quàm anima bouis, & canis, constat tamen corpus caninum a bouis anima informari non
C posse, quale ergo hoc monstrum, aut quid futurum?

Certum est monstra nasci aliquando diuina vltione. Docet DocKumensium Frisiorum pœna, ob eorum Episcopum B. Bonifacium cum socijs cæsum. *Nam horum Sanctorum indignam mortem* (ait Kempensis) *in filios filiorum Deus vindicauit, vt passim ex eorum familijs (quo-*
D *rum maiores, tam nefarium scelus perpetrarunt) in hunc diem videantur in occipite habere, grossos crines subalbi coloris, in modum caudæ cuiusdam bruti animalis, vt iuste dixeris,*

Sentit adhuc proles, quid commisere parentes.

Ita Cornel Kempius DoKumensis, li. 2. de Orig. Frisior. capitulo 21. Imi-
E temur Samsonem, & caudam caudæ connectamus, scribit Polyd. Virgilius Histor. Anglor. libro decimotertio, in hanc sententiam: eo quod rex Hēric. II. ostenderet sese infensum B. Thomæ Cantuar. sanctum virum, *tam sic vulgo negligi cœpisse, contemni, & odio haberi, vt cum venisset aliquando*

Strodum: qui vicus situs est ad ripam Meduciæ fluminis, quod flumen Rocestriam alluit: eius loci incolæ cupidi bonum patrem, ita despectum ignominia aliqua afficiendi: non dubitarint amputare caudam equi, quem ille equitaret, seipsos perpetuo probro obligantes. Nam postea nutu Dei ita accidit, vt omnes ex eo hominum genere, qui id facinus fecissent, nati sint instar brutorum animalium caudati. Sed ea infamia nota iampridem, cum gente illa eorum hominum qui peccarunt, deleta est.] Sic Polydorus: cuius vltima clausula, an in gratiam adficta, an ex vero? nouit Deus, conuicium certè in gentem totam manauit, & durat inter homines proteruos; qui, linguæ petulantioris, nihil habent pensi vera an falsa effutiant. Si quid talis dedecoris permaneret, Guilhelmus TocKerus Reginæ suæ, etiam huius appendicis demendæ virtutem mirificam tribuisset. Citra iocum: apud Thom. Cantipratensem reperio, lib. 2. de Apibus: Nobili cuidam venationis gratia festos dies prophananti, ex vxore natam prolem canino rictu, & auribus braccorum (vt vocant) more flaccis, ac dependulis.

QVÆSTIO XV.

An sint vnquam dæmones incubi, & succubæ, & an ex tali congressu proles nasci queat.

Axioma 1. sit, *Solent malefici, & Lamiæ cum dæmonibus illi quidem succubis: hæ vero incubis, actum Venereum exercere.* Perperam hoc negarunt complures hæretici; inter quos pars ista negatiua communior videtur; ex Catholicis etiam nonnulli: sed pauci admodum, ex Belgis

(P. t. Mar. VVierus, Chytræus, Lercheim. Biermann. Fich. Go-)

A Philippus Broideus, ex Italis Cardanus, Ponzinibus, & Bapt. a Porta: sed horum auctoritas non magna, si cum contrarium asserentibus eam componas.

Placuit enim affirmatio axiomatis adeò multis, vt verendum sit ne pertinaciæ, & audaciæ sit ab iis discedere: Communis namque hæc est sententia Patrum, Theologorum, & B Philosophorum doctiorum, & omnium fere sæculorum, atque nationum experientia comprobata. Vt cæteros taceam voluere Plato, *in Cratylo*, Philosophus, & vetus Synagoga D. Cyprian. D. Iustinus Mart. Clemens Alexand. Tertullian. & alij, qui vetustiores patres, in eo quod voluerunt dæmones, posse cum mulieribus rem habere, optimè senserunt; in eo C vero a recentioribus iure reprehenduntur, quod de huiusmodi concubitu Mosis etiam verba de filijs Dei, & filiabus Caini receperunt. (Genes. 6.) Solidior ergo adhuc probatio huius sententiæ desumitur a D. Hier. in cap. 6. ad Eph. & D. August. quem communis schola Theologorum cum D. Isidoro sequitur, & pro eadem pugnat Bulla Innocentij VIII. Pontif. contra D maleficos.

Probantur hæc ratione, & simul explicantur: Dæmones (quod postea docebo) possunt defunctorum corpora assumere, vel de nouo sibi ex aere, & alijs elementis ad carnis similitudinem palpabilia effingere, ac formare, possunt illa pro libito mouere, & calefacere, si ergo possunt, quem natura non habent E sexum artificiose exhibere, & viris specie fœminea, fœminis specie virorum abuti, & has subijcere, & illis se substernere, possunt etiam aliunde acceptum verum semen adferre, & naturalem eius emissionem imitari. Possunt ergo illa omnia facere, quæ axioma istud primum supponit, quod

quod

quod cum possint, & eos facere doceat experientia, non est cur dubitemus.

Axiom. II. *Potest etiam ex huiusmodi concubitu dæmonis incubi proles nasci.* Maior est difficultas huius axiomatis, quæ tamen tollitur, quando benè, & dilucidè tota res explicatur. Sciendum ergò quod potest, (præter ea quæ diximus) diabolus semen aliunde acceptum (v.g. in ea, quę somnianti viro contingit, illusione) deferre, & qua est agilitate, & naturalium rerum peritia, calorem prolificum in semine quátumuis ille subtilis & aereus sit ac facilè dissipabilis, conseruare, & illud denique quo momento mulier ad concipiendum optimè disposita, quod eum non latet, tum illud matrici sic infundere, vel naturali vi attrahendum exhibere, & muliebri semini commiscere, hanc conclusion. tenuere auctores postea citandi.

Axioma. III. *Attamen dæmones nequeunt, vt sua & ex propria substantia, mo a animantium, generare.*

Probatur, quia nec dæmones inter se vllam habent indiuidui, vel speciei multiplicationem, nec dęmones corpus aereum, vel vllum habent omnino (vt contra Platonicos M. Anton. Natta. libro 7. de Deo, fol. 75. docuit, Francisc. quoque Georg. & Caietan. & tenendum est) quare nec in proprio suo corpore cómiscen possunt, (vt optimè docet Perer. d. lib. 8. dispens. 2.) nec vllum semen; nedum prolificum, quantumuis tenue, habent (qui fuit error Marci Ephesij, Iosephi, & fortassis Athenagoræ, Tertullian. & vetustiorum illorum Patrum.) quomodo proprium semen habere possint, cum semen sit substantiæ corporeæ viuentis pars, & residuum cibi optime concocti, ex meliorum scriptorum sententia? dæmones vero sunt substantię incorporeæ, & ideo de suo non possunt corporum semen præstare, sunt etiam expertes animę, vegetantis autem animæ functio est naturali calore cibum acceptum concoquere. Ideò certissimum est hoc axioma, quod auctores præcedentis axiomatis admittunt, & hanc duntaxat conclusionem asserere voluerunt, non vero, precedentem secundam negarunt, scriptores quidam magni nominis, vt Diuu. Chrysostom. & alij, quorum sententiam retuli, & explicui olim, Comment. in Senecæ Herc. Furent. v. 447.

Quę aduersarij obijciunt exempla, illusarum aliquando mulierculárum, ea nos non refellimus, nec reijcimus, præsertim contestata illa mira apud Iaquerium & Martinum Arelatens. sed contendimus ineptè illos hinc inferre, aliquando deluduntur: nunquam ergo id verè contingit, ex particulari affirmatiua inferunt vniuersalem etiam affirmatiuam, in materia non necessaria, quod ineptum est.

Dicimus ergo. *Ex concubitu incubi cum muliere aliquando prolem nasci posse, & tum prolis verum patrem non fore dæmonem, sed illum hominem, cuius semine dæmon abusus fuerit.* Negarunt hoc Plutarchus, *in Numa*, Paracelsus hęreticus, Vlric. Molitor, de Pythonicis mulier. capit. vlt. & Nicol. Remig. lib. 1. dęmonolat. c. 6. sed argumentis fulti leuiculis, non negat, dubitat, duntaxat Bened. Perer. noster libr. 8. in Genes. disp. 3. Sed hoc olim affirmarunt Aegyptij teste Plutarcho, & affirmant communiter Scholastici, qui omnes etiam optimi Philosophi fuere. Probatur manifesta ratione ex ijs, quę dicta fuere pro explicatione Secúda Axio. Accedunt plurima exépla ab illis, & alijs narrata, quę si vera sunt, haud dubie

Marginalia: S. de morb. venef. c. 10. Vallesius de sacra Phil. c. 8. in pri. &c. — Vide Tira. l. connub. — 15. 3. n. 12. Naclãtum de vegetatiua Poten tia Theor. 13. Vallesiũ de Sacra. Philos. c. 7. Spinosam. in Proble. — Chrys. ho. 22. in Gen. Cælcullat. 8. c. 21. Phil. adu. hæres. Plato in Sympos. & forte Scali. ex rcit. 75. — Iacquet. li. flagelli hę. Martin. Arles de superst. nu. 7. — D. Th. Hslen. Bona. Scot. Gab. Abul. Gul. sup. citati, nec nó Richa. Palud. Vict. Med. Mol. Alf. à Castr. Syl. Spinæ. Itaq; c. 6. Mẽdoz. in quo lib. q. 6. ex I. C. Gril. Binsf. Mar. de Arles. Franc. Valés. medicus itẽ alij Anẽt. Mal. & Nider.

ea Ho.vir. Clem. Alc. Arnob.lib. 5. curr. ge. & ipsu r. Plato. mx. Orig lib.6. cont. C lf. Vinc. B li. l. 21. spec. hi. Pol.vir. & alij.

Iornand. de rebus Goth. & Luitprād. id ope. l.3. c.27. Fontan. in in hist. sacra de stat. relig.

iuxta has conclusiones explicanda sunt. Vetustas obtrudit suos semideos, Hercules, Sarpedones, Aeneas, Servios Tullos, Anglia, Merlinum, Pannonia, Hunnos ex Ailunis strigibus, Gothicis & Faunis natos. Chieza capit. 27. p. 2. histo. Peruf. scribit in Hispaniola solitum Corcoton dęmonem misceri mulieribus, & ex eo natos bicornes nasci. Cliuensium quoq; ducum stemma huc retulit Helinandus libro quarto, apud Belluacensem. Xacam suum Iapones talem esse volunt, nec desunt qui Lutherum in hanc classem retulerint. Et ante sexennium in pi[illegible]atio Brabantię oppido, punita fuit mulier, quod ex dęmone peperisse, & nostris temporibus id contigisse, etiam Ludou. Molina, ex nostrę Societatis Theologis, prodidit, & complures alij gentium diuersarum scriptores allatis exemplis confirmantur.

Mol.1.p.q. 50.a.1.au ctor etiam vit; D.B r. li.1.c.6. he. Bo t.lib.8. hi. S.o. Fr. Picus l. de præ.otio-ne. Pe. Bin. p.1.de con. fessi.malef. conclus.5. Lau. Ananias lib.4. de nat. demon.

Videte nunc quam leuia sint argumenta, quibus hanc alij sententiam impugnant, maxime Nic. Remi. quorum primum argum. est. *Dęmon*, & homo specie differunt. ergo ex hac copula sequi nequit proles. *Resp.* consequentiam esse nullam, tum quia ex equo, & asina, & alijs specie discrepantibus animalibus muli, thoes', leopardi, panherę & alię hybrides, gignuntur, tum quia generatio hic non tribuitur dęmoni, sed homini, cuius est semen, vt recte D. Thom. quolibet. 6. art. 8. ad 6. & ideo hic ex homine, hoc ex viro, & femina, nascitur homo.

2. argum. Dęmon est expers vitę, & origo mortis. ergo nequit esse auctor & origo actus vitalis. *Resp.* Vim hanc vitalem, non inesse dęmoni, sed ipsi semini, sicut vis calefaciendi non inest scypho propinanti, seu tubo fundenti, sed ipsi vino. vide D. Tho. sup. ad 5. & Sprengerum 1. p. Mallei q. 4. ad 2.

A *3. argumen.* Semen, quod dęmon infundit sagę fatentur esse frigidum, & nullam adferre voluptatem, sed horrorem potius, quare nec poterit inde generatio consequi. argumentum hoc fuit Marci Ephesij, apud Psellum. Confirmat Remigius confessione sagarum, quę fassę sunt omnem sensum voluptatis e tali copula abesse, imo & summum se dolorem per-
B cipere.

Resp. cogit argumenti futilitas, quam vellem me plura in re inani, & spurea refellenda, insumere verba.

Certum ergo videtur dęmonem, quando vult sub certi alicuius viri specie deludere, & non vult scire se esse dęmonem, tūc quam potest aptissime imitari, quęcunque in veri viri & mulieris copula requiruntur, qua-
C re necessario tunc curat, ut si quidem vult generationem sequi, (quod rarissime accidit. nec enim ipse sua unquam causa generationem intendit, qui sibi simile nequit gignere, sed aliquando duntaxat, in gratiam succubę id operans, conatur generationem ex alio semine) adhibeat necessaria ad generationem: quare, & prolificum semen quærit, & inuentum
D conseruat, & tanta celeritate perfert, vt vitalis spiritus non euaporetur, & quando, ac quale oportet infundit: Quando vero non intendit generationem: tunc infundit aliquid seminis instar, calidum tamen, ne fraus deprehendatur: sicque etiam corpus assumptum temperat, ne contactu timor, horror, aut aspernatio adferatur. Sed quando cum illis rem
E habet, quæ dæmonem esse non ignorant, vt plurimum semen fictitium, & frigidum exhibet, ex quo concedimus prolem nasci non posse. Deinde constat, sępe eum interrogare succubas: num velint impregnari? quę si assentiantur, assumit verum semen aliunde actu carnali decisum,

.ſſei ciſum, vt dixi & docet Sprengerus.

4°. Quæritur autem, non tam quid fieri ſoleat, quam quid fieri poſſit. Vnde ad confirmationem quoque argumenti, patet ſolutio: voluptatis ſenſum quando abeſt, abeſſe: vel quia Deus id prohibet prouide, vel quia dæmon vult eum non adeſſe, vt ſic maior ſit peccati fœditas, atque malitia, adeſſe autem poteſt hic ſenſus: ſi Deus non prohibeat, & dæmon velit, eum a ſuccuba percipi: profecto quæ ad delectationem in hac ſpurcitia neceſſaria, hæc omnia dæmonem incubum adhibuiſſe non raro, conſtat exemplis illis, quæ narrant plurima, Sprengerus, Binsfeldius, & Ananias, & potiſſimum vno Sardicenſis ſagæ, & Virginis Hiſpanç nobilis deceptæ, quæ inuenias apud Torquemadam Dialog. 3. & Grilland. quæſtione ſeptima, numero octauo, & nono, idem plurium confeſſione aſſerit Alfonſ. a Caſtro libro primo, de iuſta hæretic. punit. capitulo decimoſexto.

4. *Denique addunt:* haud eſſe credendum, Dominum Deum concurrere ad huiuſmodi actum, aut animam tali corpori ex huiuſmodi coitu nato infundere, & inchoato dæmonis operi coronidem addere. *Reſpondeo* dæmonem, quo ad naturæ operationem, hic duntaxat eſſe inſtrumentum, & applicare ſolummodo agens principale, quod eſt verum ſemen humanum. Deum itaque concurrere ad vltimam diſpoſitionem organici corporis, ab humano ſemine nati: accidentarium vero quid eſſe, & morale duntaxat, peccatum ſagæ, atque dæmonis malitiam. iuuat Deus, vt auctor naturæ naturam, peccato vero, cuius auctor non eſt, non adminiculetur. Si quid huiuſmodi valerent argumenta. ſequeretur, neque ex fornicatione, neque ex adulterio, neque ex inceſtu, proles gigni

A poſſe. Reſpondent diuerſam eſſe rationem: quoniam in his ordo naturæ ſeruatur, non vero in illo dæmonis Hymenæo, Hæc reſponſio friuola eſt: nam etiam in caſu noſtro naturæ ordo, quo ad phyſica generationis præcipua principia, ſeruatur. natura enim duntaxat poſtulat, vt ex viri prolifico ſemine, apte mixto ſemini muliebri, proles naſcatur.

B *Vlt.* Molitor argumentatur, ſecundum Cõciliatorem principium gignendi eſt cor: ergo dæmon illo ſemine non poteſt ad generationem vti: quia deeſt virtus cordialis calorem, vt oportet, temperans. *Reſp.* ſiue a corde, ſiue a cerebro vis gignendi oriatur, ſpiritus genitalis ipſi ſemini eſt implantatus in ipſa ſeminis ab humano corpore deciſione. dæmon vero

C ro hunc ſpiritum cum calore ſuo tantum conſeruat.

Quid igitur, dicat aliquis, etiamne ex viro incubo, & dæmone ſuccuba liberi naſci poterunt: hoc nec Ægyptij olim concedebant, nec ego crediderim fieri poſſe. Longe enim plura hic requirũtur, vt ad prolis generationem partumque longe plura matres, quam patres ſuppedi-

D tant, in conceptione par forte vtriuſque conatus: poſt, omnia ſolius ſunt matris. requiritur tractus temporis, vt ſemen in corpus organicum commutetur, & abſolutiſſima illa humani corporis architectura perficiatur. requiritur etiam continua vegetantis animæ operatio in fœtu alendo, & alia pene innumera naturæ arcana: quæ omnia vtrum, tam mul-

E ta, tamdiu dæmon in aſſumpto corpore queat præſtare; plurimum dubito, & potius arbitrer non poſſe: ſi poſſit, etiam ſuccuba poterit concipere.

Interea, dum quis conuincat hæc illum omnia poſſe, cenſeo, quos legimus matre ſuccuba dæmone na-

tos, vel suppositios fuisse alterius feminæ vero partus, vel ab alio dæmone prolem ementitam, vt nõ raro contingit ad priorem suppositiui partus fraudem lubens retulerim cum Ioan. Reynardo [libro de peregrina. generis hum.serm.de impugna.hom. per diabol.] quod de Pictauorum Comitum ex Melusina origine referunt fabulosæ Francorum Historiæ, item de Andegauensis familiæ stemmate Polydor. Virgil. & alterius cuiusdam, ex Galfrido narrat Vincent. Bellau. & quod ex ore ducum Bauariæ, & Saxoniæ acceptum narrat Sabinus: nec admodum dissimile, quod de nobili Bauaro narrant alij, ei, cum defunctam vxorem ferret impatientius: quadam nocte fœminam rediisse seque resuscitatam dixisse, & marito conuixisse, & ex eo liberos suscepisse: quodque futurum prædixerat, tandem, conuicijs, & blasphemijs non se abstinente marito, subito muliebri veste penes illum derelicta, euanuisse. Dæmon sic Nobili huic imposuit, & aliunde subtractos furto liberos sibi supposuit. Ad posterius genus fraudis refero paruulos: quos non ex incubis, sed per fraudem, quasi ex succubis dæmonibus natos vulgo *Cambiones* vocant, & feruntadeo esse lacte insaturabiles, vt, etiam quatuor nutricum rumis exhaustis, macilenti perseuerent. ponderosissimi tamen, & tandem post aliquot annos euanescant. Itali, a continuo vagitu, *Vagiones* appellant: Germani, vt indicent suppositiuos esse, nominant, *Wechselbalg*, vel *Wechselkinde* de his vide Spreng. 2. p. mallei q. 2. c. 7. Guilh. Paris. parte vltima, de vniuerso, capitulo decimoquinto, Anan. libro quarto de natu. dæm. Molitorem de Pythonic. mulier. capitulo 6. Talem arbitror fuisse puerum, quem per Galiciã, & Asturias Hispaniæ ante annos decimoquinto. Mendicus quidam, summa cum defatigatione humeris baiulabat: cum ex nostris eum quidam in itinere repertum prope flumen, vt transuadaret, misericordia motus, retro se in iumentum sustulisset, vix valida bestia potuit eum in alteram ripam exponere. Paulo post mendicus comprehẽsus, fatetur eum puerum, non puerum, sed diabolum, fuisse, qui sibi promisisset, omnes se ad eleemosynas ei conferendas pellecturum, quamdiu sic circumferretur habitu pueri morbosi, & fascijs inuoluti.

l. 13. histo. Angl.

Hist. l. 3. c. 26.

Not. in Metamor. Ouid.

His consentaneum est, *posse dæmones efficere, vt virgo mente, & corpore permanens, non tamen sine virili semine, concipiat*. Probatur: quia potest virgini dormienti, & ignaræ aliunde sumptum verum, & fœcundum semen, sine congressu carnali hymene, alijsve claustris virginitatis incorruptis, infundere. Vt autem in partu virginitas conseruetur, hoc dæmon nequit, cum enim ad hoc vera corporum penetratio requiratur, quæ virtuti diuinæ reseruatur: id, sine speciali miraculo, fieri non potest. Propterea, cum Caluinistæ negant hoc septum virginalis in partu Christi Domini clausum mansisse: præcipuam certe miraculi, & veræ virginitatis prærogatiuam tollunt. Exemplum quoque de Bambergensi puella, quod recitat Oiderius, caute legendum est, & de mentis tantum virginitate accipiendum. carnis enim integritatem amiserat per eandem copulam, qua conceperat. Nec a viro mulier cognosci potest, sine virginitatis iactura, nec impregnari, nisi cognoscatur. Scio quid multi scriptores narrent de varijs, quæ conceperint duntaxat ex semine, quod in balneo, in quo illæ lotæ, prius fuerat effusum, sed non credo, & video id etiam negari ab And. Laurentio libro octauo, histor.

Formic. c. 10. l. 5.

histor.anatom.quæstione vndecima: quia neque virtus attractiua matricis, tam a se longe queat vim ex serere, neque aqua solertiã habet, quam dæmon spirituum euaporationem prohibendi, & semen illud si fœcundum fuisset, fundum aquæ petijsset, non supernatasset. Sic Hebræi fingũt Ben-syram ex filia Ieremię Prophetę natum. Sed mentiuntur. Ieremias enim virgo mãsit. Simile refert Auerroes, & de alia Alexan. Magnus de format. hominis capitulo primo. Minus incredibile est, quod scribit Th. quol. 6. art. 18. Diuus Thomas, posse fortassis mulierem, absque miraculo, & salua virginitate omnimoda, concipere: *sicut* (ait) *dicitur accidisse cuidam puellæ iam pubescenti, quam propter pudoris custodiam in lecto suo pater habebat: qui cum in somnio pollueretur, semen eius ad matricem filiæ descendit, & inde puella concepit.* hoc sequitur, & à dæmone idem præstari posse, contendit Abulensis com. in c. 19. Genes.

Item quæri scio, an dæmones cum sagis nonnunquam exerceant præposteram libidinem? sciendum hoc latrunculatoribus. Quidam, vt post comp. Theolog. & Anionin. 1. p. sum. tit. de luxur. Ponzinibius, de Lamijs num. 64. & Benedic. qui hos non citat lib. 2. peccat. sum. 6. 8. hoc omnino negant: neque id compertum confessione Sagarum Hispaniæ, Germaniæ, Galliæ: sed de lamijs Italiæ id quasi notissimum affirmat Siluester Prierias de Sirigomag., & Ananias lib. 4. de nat. dæmon. fol. 148. & etiam, ab illis affirmari fatetur Ponzinibius supra. Nimirum nihil adeo sordidum est, quod non κατ. νεγδs iste subeat, vt hominum animas certiore exitio inuoluat, ideo offert cuique, quo illum capi posse sperat. Nec vllum scelus est, quod fax ista hominum auersetur. Possunt itaque Iudi-

A ces, etiam de hoc inquirere. Nec ratio vlla est, quæ contrarium conuincat. Porro sciat confessarius, tunc videri esse duplex crimen mortale, vnum contra genus, alterum extra vas naturale: & ideo grauius peccatum, quam si cum dæmone more humano, ac naturali commiscerentur.

Vltimum in hac quæstione dubi-
B tatio nascitur, *Vtrum vi magica fieri queat, vt gigantes nascantur, vel pigmei?* Quoad Gigantes Franc. Valesius d. cap. 8. affirmat id fieri posse: si dæmones seligant semen non qualecunque, sed plurimum, crassissimum, calidissimum, spiritibus affluens, & seri expers: Id vero eis facile esse conquirere, deligendo homines calidos, robustos, & abundantes multo
C semine, quibus succumbant: deinde & mulieres similis conditionis quibus incumbant.

Et vtrisque,] & viris, *inquam*, & fœminis, voluptatem maiorem solito afferendo. tanto enim abundantius semen emittitur, quanto (*ait*) cum maiori voluptate excernitur: poterant vero illi voluptatem augere, & titillando plurimum, & imaginatio-
D ni plurima ad rem facientia repræsentando, plurima enim pars venereorum motuum ab imaginatione fluit. Quo fit, vt religiosi viri, & Deo adeo dediti, vt imaginationem etiam compescant, eiusmodi motus non persentiscant. Robusti ergo, & grandes vt nascerentur, ita poterant dæmones procurare.]

Hæc ille doctus simul Physicus, &
E Philosophus, de eo quod fieri potuit præclare, sed et tenus, quatenus Gigantes illos SS. putat ex dæmonibus incubis, & succubis ita procreatos, quod iam a Theologis improbatum docui. Nos inde sumamus tantũ non repugnare hoc dæmonis potentiæ, & industriæ. Nam Gigantes fuisse im-

pudentis proteruiæ sit negare cum S.S. testetur Genes. cap. 6. & omnium Gentium Annales similia multa proferant. Diodor. lib. 5. & 9. Plutarch. in Sertorio Philostratus, in Heroic. Plin. Solinus, Marian. Scotus, & alij. memini me nonnulla notasse *aduersarijs in Senecæ Tragedias*: & miror Goropio Becano placuisse, tam ardenter in ea, quæ de Antuerpiensi nostro Gigante narrantur, declamare. Dentis eius magnitudinem ferre non potuit, quid illa tamen, ad maiores molares Siculorum Ciclopum, quos vidit, appendit, penes se, insignis historicus. Thom. Fazellus, habuit? Non iniucunda lectio verborum eius opinor futura ciuibus meis, vt hoc antiquitatis patriæ cymelium sibi ab homine Campiniensi tam facile extorqueri non patiātur. Prolixa planè res est, adscribam & decerpam breuiter. Ad Erycem montē anno 1342. cadauer in antro inuentum portentosæ magnitudinis, cuius anterior cranij pars aliquot Siciliensium modiorum capax erat: cuius etiam Bocatius fecerit mentionem lib. 4. de Genealog. Deorum cap. 68. Anno 1516. in Mazareno agro cæmentarios effodisse cadauer hominis cubitorum staturæ circiter 20. caput habens dolij instar, molares dentes singulos, vnciarum 5. pondus æquasse, quos (ait) se vidisse. Penes se alios esse non paucos, Melillis effosorum gigantum, dentes, quaternarum vnciarum: habere quoque se os humeri latissimum, & penè monstruosum alterius gigantis Hyccarensis. Duos sibi molares alios, 4. singulos vnciarum, datos à Simeone Pigliono, cadaueris 18. cubitorum propè Panormum, anno 1547. Sequenti anno ibid. à Geor. Adorno cadauer aliud, cubitorum 20. repertum. Iatrasis anno 1550. inuentum cadauer cubitorum circiter 22. cuius caput 10. ferè circuitum pedum metiebatur. Addit multa similia, quibus singulis recensendis non est, cur inhæream. illud notat ceteris etiam ossibus in cinerem contactu tandem abeuntibus dentes nostris similes, sed maiores, integros, effigiatos, subalbos, & carie carentes remansisse: quod etiam in dente illo Antuerpiēsi olim visebatur. Hetruscorum gigantum vetus quoddam, An. Pomponij Lethi, epigramma meminit, Britannicorum Camdenus: aliorum alij. Ipse D. Augustinus scribit se vidisse in littore Vticensi molarem dentem adeò magnum, vt molaribus centum communibus posset exæquari, libro 15. de Ciuit. Dei cap. 9. Prætereo quæ Franc. Patricius Dialog. 3. de Histor. ex Hemone Eremita de Emiphimis, & Gyginis retulit, quia fabulosa.

Restat de Pygmæis: posse dæmonem efficere causis contrarijs adhibitis, vt ad iustam humani corporis staturam homines non perueniant, non est dubitandum. sic enim videmus artificio humano, nempe potu vini adusti, & inclusione in ollis paruis, pusillos illos catellos, delicias domicellarum, parari: & lucri auidi parentes, impiè certè, certis medicamentis efficiunt, vt filij pumiliones nascantur. Omninò tamen crediderim, hac in re minimam quoque corporis humani quantitatem, etsi ignotam, dari, infra quam nequeat anima rationalis potentijs suis vti, & efficaciter corpus illud informare. Quare scriptoribus etiam illis assentior, qui licet agnoscāt cubitales, seu trium spitamarum homullos, quos *Pygmæos* vocant, gruum hostes, quos post Aristotelem lib. 2. de hist. animal. c. 12. Philostrat. in Hercule dormiente, Plin. lib. 7. c. 2. Claudianus, Iuuenalis, Solinus, & alij descripsere: tamen meritò arbitrantur, eos non esse veros homines, sed bruta, vel monstra,

&

& ad classem Simiarum referendos. A
Vide si libet, Gellium lib.9.c.4. Cœlium Rhodiginum lib. 4.lect. antiq. c.3.& Cardanũ lib. 8. de rerũ variet. & Lud. Viuem in c.8.lib.de ciu. Dei, & Bonifaciũ Simonettã lib. 4. epist. c.10 Repertã anno 1600. in Peruuia Nanorũ prouinciã inde scribitur litteris P. Ruizij, quas hoc anno 1601. legi.

Nec negari potest *Pygmæos* fuisse;
& staturę breuissimę. colligo vtrũque B
ex loco Ezech.26. vers.11. *Pygmæi in turribus tuis* scio hoc aliter, & aliter verti, & versiones poni à D. Hieron. ad eum locum: sed noster meritò secutus est Aquilam ita vertentẽ. Symmach. *Medos* vertit, qđ placuit Theodoreto, Chaldæus Paraphrastes, *Cappadoces*. Verum. ג est de vocis radice, & ideo Theodotion, nõ satis certus,
qd גמד significaret Hebræũ גמדים C
gamadim retinuit. Diuus Hierony. gnarus, גמד significare cubitum brachij, seu mensuram cubitalem Iud.3. versic. 16. vnde גמד cubitalis vertit, *Pygmæos*, quorum hæc est mensura staturæ. Item Diu. Hieronym. ad vocem Græcam Aquilæ attendens, *Pygmæos*, non accepit, vt nomen proprium, sed, vt appellatiuum, quia in-
terpretatur bellatores promptissimos D
quasi deducatur ἀπὸ τῆς πυγμῆς cuius vocis vna interpretatio est, pugna, seu pugilatus, altera mẽsura cubiti, quod sequitur Diu. Augustin. lib. 16. de ciuit. Dei cap.7. Hinc ortæ variæ interpretationes. Quibus videbatur de Pygmæis illis propriè dictis accipiẽdũ, quidam comminiscuntur, eos fuisse bellicosissimos, visus acutissimi, & sagittandi peritissimos, & ideo illis turrium custodiam permissam, sic Dionys. Carthusian. Verum id vnde probant? certe vix credendum, potuisse eos loricam iaculis suis penetrare. Aliud itaque satis ingeniosè commentus Liranus, robur Tyri describi, & munitionum eius, tale, vt etiam à pusillis istis turres defendi potuerint contra hostes potentissimos. Contortum id quoque, nec satis beneuolum, aut consentiens contextui. Reor omnino *custodum* seu *robustorum*, (vt vertunt LXX.) mentionem fieri; sed hos vocari *Pygmæos*: nõ quod statura tales, sed, quia turres tam altę, vt viri etiam fortissimi, & maximi in imo
versantibus vix cubitales apparerẽt. B
sic vulgatam cum LXX. versione, & cum Hebrẹo fonte conciliari debere, nunc quidem censeo; paratus sequi docentem certiora.

De pumilionibus his ex Nonnoso ista Photius bibl. fol. 3. ὅτι ἀπὸ τῆς φαρσαν πλέοντι, τῷ Νοννόσῳ, ἐπὶ τὴν ἐσχάτην τῶν νήσων καταντηκότι τοιὸν δέ τι συνέβη,
C θαῦμα καὶ ἀκοῦσαι. ἐνέτυχε γάρ τισι μορφὴν μὲν καὶ ἰδέαν ἔχουσιν ἀνθρωπίνην, βραχυτάτοις δὲ τὸ μέγεθος, καὶ μέλασι τὴν χρόαν, ὑπὸ δὲ τριχῶν δεδασυμένοις διὰ παντὸς τοῦ σώματος. εἵποντο δὲ τοῖς ἀνδράσι καὶ γυναῖκες παραπλήσιαι. καὶ παιδάρια ἔτι βραχύτερα τῶν παρ' αὐτοῖς
D ἀνδρῶν. γυμνοὶ δὲ ἦσαν ἅπαντες πλὴν δέρματι τινὶ μικρῷ τὴν αἰδῶ περιεκάλυπτον, οἱ προβεβηκότες ὁμοίως ἄνδρές τε. καὶ γυναῖκες. ἄγριον δὲ οὐδὲν ἐπεδείκνυντο, οὐδὲ ἀνήμερον. ἀλλὰ καὶ φωνὴν εἶχον μὲν ἀνθρωπίνην, ἄγνωστον δὲ παντάπασι
E τὴν διάλεκτον τοῖς τε περιοίκοις ἅπασι.

QVAESTIO XVI.

De nocturnis sagarum conuentibus, & an vera sit earum translatio de loco ad locum?

PRima sententia est, huiusmodi equitationibus, & conuentibus illas duntaxat cogitatione animi, & Diabolica illusione interesse: hanc sententiam cum Luthero, & Melanchthone multi sectarij tenuerunt: VVierus Godelm. Agrippa. sed, & Catholici quidam, ex Hispanis integro libro quidam minori ta Fra. Samuel, & auctor fortalitij fidei, eiusdem ordinis, & Martinus, de Arles canonista, ex Italis Ponzinibus integro ferè libro, Bapt. à Porta libr. 2. suæ Magiæ Naturalis, & cuius tempore res nondum satis explorata erat Alciatus lib. 8. Pareg. cap. 22. ex Gallis Duarenus; Aerodius, & Mich. Montanus. ex Angelis olim Ioannes Salisburiensis libr. 2. Polycrat. cap. 17. in fi. ex Germanis, idem vult Phil. Camerar. extremo cap. 72. operæ succisiuæ, & Vlricus Molitor Python. mulieribus cap. 8. & hoc se sentire subindicat Leonard. Vairus lib. 2. de fascino capit. 13: Sed nituntur argumentis parum vrgentibus. Quid enim solihne id asseritur à mulierculis, vt excidit Alciato? vnde igitur tot quotidie viri docti, clari, & secundum sæculum prudentes, idem fatentur, puniunturque? Age sint sæpè, qui à dæmone illudantur, sensibus internis externisque vinctis, & sepultis, phantasia etiam forte læsa perturbataque: age, queat diabolus læsis corporis viribus, & animi facultatibus plura homini persuadere, quam, vel vini copia oppressi, vel melancholia ægri sese videre arbitrentur, vt docet D. Aug. libr. 7. de Gen. ad lit. c. 11. Epist. 72. ag. Nebr. sint sæpè ria phantasmatum genera, quod ab eodem optimè notatum; quid tum postea? quid aliud, ex his inferre queas, quam posse sagas decipi, semper autem illas falli hinc non consequitur. Nec amplius probat, quod ad Euodium scribens, Epist. 101. de visis prodigiosis idem prodidit: fatemur. n. tunc animas non emigrare ex corporibus, & Bodinum, id ausum asserere, detestamur. fatemur sæpè sensus corporeos plane consopiri, adeoque efficaciter has imagines obuersari, vt experrecti credant se audiuisse, vidisse, & fecisse, quæ nunquam contigerunt. Nec ignoro exempla multa huius deceptionis; vt de reo, qui se in Ditis regia fuisse dictitabat; Gennadio, qui se choris beatorum interfuisse putabat: de Platonico Philosopho, alteri in somnis apparente, eumque docente: de patre, qui clara luce filiam suam videns, se vaccam cernere, putabat. Alexand. Alex. lib. 6. Genial. dier. D. August. de cp. 10. D. August. lib. 18. de ciuit. Dei cap. 18. vita Sar. Macarij. Nec vrget, quod eorum corpora inuenta sint sæpenumero eodem loco iacentia, nec inde mota fuisse, vt de varijs narratum ab Olao, Tostato, Grillando, & alijs; & huc pertinens illud in vita D. Germani, de mulierculis conuiuantibus, vt videbantur, & tamen domi repertis dormientibus; & quæ huiusmodi alia, his enim nihil amplius probatur, quã decipi aliquando has mulierculas. Sed semper ita fieri non probatur. Vim quidem aliquam haberet argumentatio illa Alciati quærentis; cur non potius in conuentu cacodæmonem loco mulieris, quam in lecto cũ marito fuisse dicamus: si sola niteremur præsumptione, nunc non illa mouemur, sed vnanimi omnium ætatum, & nationum, & vtriusque sexus etiam Ecclesiasticæ functionis, & ordinis nobilium reorum confessione; contra, quam nulla vim habet præsumptio. Michol patris satellites decepit in Dauidis locum substituta statua: sic etiam potest, & solet 1. Reg. 19. dæmon

dæmon assumpto corpore, & in lecto locato decipere maritum. Nam strige ad conuentum profecta, ne maritus eam abesse deprehendat, solet eũ consopire, vel quid aliud supponere, quod earum vicem suppleat, vt maritus expergiscens vxorem esse putet, docetur hoc actis iudiciarijs. Quædam inquiunt *to. strix Forparbij Cal. Sept. 1587. id se sæpe fecisse prodidit, atq; ad sopiendum tali somno maritum, sæpenumero illi aurem vellicasse, dextra manu eò prius illita vnguine, quo viam ad huiusmodi conuentus affectans solebat se ipsa innunge.e: Eler vxor decani in Ottingem, eodem loco, & die, infantis cul.itram: Seichen May a Speirchen scopas supposuisse memorauerunt, postquam essent nomen sui dæmonis præfate, sicque maritis fucum sæpe fecisse. Hamburgij Non Iunij 1590. Maria vxor sartoris in M.tzer Esch, stramentorum fas.em veluti vnguine in fuscatum, qui statim, atque ipsa domum esse .cne.sa euanesceret. Catharina Ruffa ipsum dæmonem, sua accubatione, eiusmodi vices aliquando gessisse, declarauit.*] Hæc Nicen. Remigius d.lib.1.c.12.

Obijciunt prætetea D.August.lib. de spiritu, & anima c. 28. vbi eadem ferè verba habes, quæ in cap. Episcopi 26. quæst. 5. vbi qui huiusmodi nęnijs anicularum fidem præbent, videntur excommunicari. Hic canon Achiles est aduersariorum, hunc vrgent, hunc intorquent. *Respond.* librum illum non esse D. August. nec etiam D. Gregorij, cui tribuit Ioannes Beetzius Carmelita, in 1. pręcept. exposit. 4. cap. 4. sed Hugonis Victorini, vel Hugonis Eteriani: & cuiuscunque sit, non esse aliam eius sententiam, quam prædicti Canonis. Quidam eleuant auctoritatem Canonis, quia sit concilium tantùm Prouinciale; quod errare potuerit: A sed mihi non placet eo confugere. Alij negant esse Concilij Ancyrani, eò quòd in Concilij huius exemplaribus Græcis, aut Latinis hodie non exstet: verum neque hæc solutio mihi placet: quia Canon reperitur in quibusdam antiquis collectionibus Conciliorum, & in Damasi (si ipse auctor) Vitis Pontificum, & in Decretis, Burchardi lib. 10. cap. 1. & B Iuonis p. 11. cap. 30. & retentus fuit in Decreto Gratiani iussu Gregorij XIII. Pontific. correcto. Malo cum Turrecremata *ibi*, Victor. numer. 32. Basino, Alphonso à Castro, & alijs respondere, quædam in illo Canone narrari, quæ per naturam rerum à dæmone perfici non possunt, vt alloqui, & coram cernere Herculem, & Achilem, qui sunt in inferno: item C equitare super veras bestias, quę tanta spacia tam citò, & per aerem conficere nequeunt: item equitare cum Diana vel Herodiade, cùm nec vlla sit Diana Dea, vel superstes numen, nec Herodias illa saltatricula vllibi in terris equitet, in inferno cruciata: item agnoscere vllam diuinam naturam, præter Deum. quare huiusmodi asserere: reuera hæreticum esset. D Alia vero in eodem Canone memorantur, quæ nec rerum naturæ repugnant, nec vires Satanæ superant, vt est hoc ipsum, de quo nunc agitur, & talia non negat Canon posse contingere, sed tantum indicare voluit, non esse credendum semper ea αὐτοπροσώπως contingere; sed aliquando imaginationis vitio tribuenda. vera itaque Canonis explicatio est, eos hę E reseos damnari, qui sagis asserentibus credunt: hæc omnia posteriora cum prioribus sibi contingere, prout illæ narrabant. Sufficit enim ad opinionis alicuius damnationem partem eius aliquam fidei contrariam esse, quia verum est ex integra causa, falsum ex quouis defectu. Atque ita interpretor

terpretor dicta Doctoris Nauarri satis perplexa locutione non paucos decipientis. Vnde apparet neque Canonem illum, neque locum Hugonis repugnare communi sententiæ Theologorum, vel Quæsitorum, & Iudicum receptæ praxi. Sed de hoc Canone agendum copiosissime lib. 5.

.13.Man. al.nu.38.

Denique argumentatur Alciatus: Conuentus, huius personę omnes interdum, nomine Iesu pronunciato euanuerunt, erant itaque phantasticæ, & non corporatæ personæ. quia corporea res sic nequit euanescere. *Respond.* Sagas, quæ conuentui interfuerant, non euanuisse: sed præstrictis cernentium oculis, à suis dæmonibus celerrime asportatas fuisse: & sic dici euanuisse, large & improprie sumpto vocabulo, pro desierunt videri. Neque hoc dissimulandum, videri Alciatum velle, non posse dæmonem corpora loco mouere. idcirco enim contendit non fuisse Christum Dominum à Diabolo in pinnaculum templi, & montem excelsum sublatum: quod confirmat auctoritate Orig. homil. 31. in Luc. & D. Hier. in Matth. & temere credidit hoc dicenti Alciato Phil. Camerarius operæ succissi cap. 72. Sed postea docebo longe plures Patres contrarium tenuisse: imo. D. Hier. nihil habet, quod pro Alciato faciat. Origenes ei aperte refragatur. nam verba mutilata citat Alciat. obiectionem ponens, responsionem Origenis omittens.

Obijcitur etiam experientia, quod inunctæ, aliquando non translatæ, sed repertæ iacentes eodem loco, vbi se inunxerant: hoc de vna Abulensis, de tribus vel quatuor testatur Spineus, de alijs alij. *Respond.* cum Spineo cap. 30. & 31. huius rei varias esse causas tum ex parte Dei, tum ex parte dæmonis. Ex parte huius: quia quando ipsi vtilius est,

A tunc sagas decipit, eas loco non mouendo: vt sic iudicibus, & principibus persuadeat falsa esse, quæ de talibus transuectionibus feruntur, atque ita iustitiæ executionem impediat. pactum ergo frustratur, quando maiorem humano generi perniciem inde sperat: pactum seruat, quando Deus ei permittit, & ipse sperat se sic plures illaqueaturum.

B Quod ad Deum, finit vtplurimum, sic exigentibus hominum peccatis, Diabolum pacta cum Magis inita seruare: aliquando impedit, vt quando iudices curiositate mouentur ad huiusmodi explorationes: vt sic iudices in peccati pœnam confundant, & quasi excæcentur. Vtrumque iustissime. Ex ijsdem causis nonnunquam, vult dæmon, & hoc ei Deus

C permittit, ipsas loco mouere, & pro ipsis simulacrum earum illic relinquere, vt putentur non translatæ, sed illic remansisse.

Secunda ergo opinio est, quam verissimam iudico: *Nonnunquam vere sagas transferri à dæmone de loco ad locum, hirco vel alteri animali* (phantastico, vt plurimum, hoc est dæmoni assumenti, & formanti cor-

D pus aereum, vel etiam hominis in forma, eas aliquando ternas, quaternasue simul asportanti) *vel arundini vere, scoparumue baculo etiam vero, sed acto, & sublevato à dæmone, inequitantes, & corporaliter conuentui nefario intercesse.*]

Hæc sententia est multo communior Theologorum, immo & Iurisconsultorum practicorum Italiæ,

E Hispaniæ, Germaniæ, inter Catholicos, tenent etiam scribentes plurimi. Alb. Magus apud Cantipratensem libro 2. capite 57. part. 19. Ciruelus de superstit. part. 2. capite 1. Guilh. Neoburgensis mox citandus, Turrecrema. sup. Grilland. libro 2. de sortileg. quęst. 7. num. 8. vbi fatetur se

ſcententiam mutaſſe. Baſinus de artibus magic.propoſ.9. Remig.l.1. Dęmonolat.ca.14.24.29. Auctores Mallei non vno loco, Penna in Direct. Inquiſitor.p.2. comment. 68. & alij. Pet.Damianus epiſt.4. cap. 17. & recentiores medici, vt Ronſſeus mox citandus,l.2.de morbus venef.c.8.& l.3.c.8.Ceſalphinus inueſtig. dæmon. cap. 20. & Theologi crebro numero hoc afferunt, rem diligentiſſime diſcutientes.Ioan.Dodo.in Apolog. cōtra Fra. Samuelem, Guil. Pariſienſ. parte vlt.de vniuerſ.cap.23. Siluester in verb.hæreſis,nume.3. Abulenſ.in 4.capit.Matth. quæſt. 47. Beetz dict. capit.4. Vict. vbi ſupra, Caieta. 2.2. quæſt.95.art.3.Alphonſ.à Caſtro lib. 1.de iuſta hæretic.punit.cap.16. Sixtus Senenſis l.5.bibli.annot.73. Creſpetus de odio Satanę diſcurſ. 15.lib. 1. Sebaſtianus Mich. in Pneumalog. Anglez. in 2.quæſtio. vnica de arte Magica, artic. quarto, diffic.5. Petr. Binsfeld dict.operis concluſ. 11. Spinæus contra Ponzinibium, Ananias libr. quarto. de Natur. dæmon. Et nonne Antichriſti tempore tales conuentus agnoſcit futuros D. Hippolyt. Martyr. libr. de conſummat. ſæculi, haud longe princip. hos nouere leges Salicæ, vt patet ex l. 17. Et Lambertus Danæus Caluinianus ſcribit Geneuæ conuentum eſſe ordinarium prope ſummam ædem, vt ex eo refert Creſpetus. Sed accipite verba Hippolyti: Tunc iniquus ille elato animo dæmones ſuos congregabit humana ſpecie (nonne ſic in conuentibus tripudiant, & commiſcentur cum ſtrigibus ?) & eos, qui illum ad regnum inuitatunt faſtidiet ; animasque multas inquinabit, quippe Principes eis conſtituet ex dæmonibus.) Facit quondie Diabolus ſuperior, dum ſuum cuique ſtrigum dæmonem magiſtellum attribuit. Tertullia-

A nus *libr.de anima cap.de ſomnijs*, affirmat, *domus quoque hominum dæmonijs patere, nec tantum in adytis, ſed etiam in cubiculis homines eorum imaginib. s circumueniri.*] Videte nunc quo pacto hoc myſterium iniquitatis operetur iam olim. huc enim arbitror referendum, quod abs Guilhelmo Neubrigenſi in hunc modum traditur.

B *In prouincia Deirorum haud procul a loco natiuitatis meæ,*] res mirabilis contigit, quam à puero cognoui. Eſt vicus aliquot à mari orientali miliaribus diſtans, iuxta quem famoſæ illæ aquæ, quas vulgo Vipſe vocant. Ex quo vico ruſticus quidam ad ſalutandum amicum in proximo vico commorantem profectus, multa iam nocte minus ſobrius

C remeabat. Et ecce de proximo tumulo, quem ſæpius vidi, & duobus, vel tribus ſtadijs à vico abeſt, voces cantantium, & quaſi feſtiue conuiuantium audiuit. Maritus quinam in illo loco ſolemnibus gaudijs intempeſtæ noctis ſilentium rumperent, hoc ipſum curioſius inſpicere voluit, videnſque in latere tumuli ianuam patentem, ac-

D ceſſit, & introſpexit, viditque domum amplam, & luminoſam, plenamque diſcumbentibus tam viris, quam fœminis, tanquam ad ſolennes epulas. Vnus autem miniſtrantium cernens ſtantem ad oſtium, obtulit illi poculum. Quo ille accepto, conſilio noluit bibere, ſed effuſo contento, & continente retento, concitus abijt, factoque tu-

E multu, in conuiuio pro ſublatione vaſculi, & perſequentibus eum conuiuis, pernicitate iumenti quo vehebatur euaſit, & in vicum cum inſigni ſe præda recepit. Denique hoc vaſculum materiæ incognitæ, coloris inſoliti, & formæ inſitatæ Henrico ſeniori Anglorum Regi pro munere

oblatum

oblatum est: ac deinde fratri Reginæ Dauid, sc. Scotorum Regi, contradictum annis plurimis, in thesauris Scotiæ seruatum est, & ante annos aliquot (sicut veraci relatione cognouimus) Henr. II. illud aspicere cupienti à Rege Scotorum Guilh. resignatū.]

Libro 1. Regum Angl. cap. 38. tales montium recessus, vulgus solitum nominare *montem Veneris*, qualem tradunt etiam in Italia prope Nursinum lacum esse, vt patet ex epist. 46. Aeneæ Siluij. Si manis exempla recētiora, & clariora, Rober. Gagui. Generalis ord. S. Trinit. lib. 10. Hist. Franc. ita scribit, *Quo tēpore Gul. Edelinus Theologus Doct. S. Germani de la Haya prior, apud Ebroica, ad perpetuum carcerem damnatus est, ob falsæ religionis crimen. Nam cum illustris cuiusdam fœminæ amoribus teneretur, neque eius consuetudine frui facile posset, dæmonem patronum sibi adhibuit, & eum in arietis specie adorauit, à quo postea doctus scopam sumere, atque inter femora equitis instar ponere, breui momento quo volebat se traducebat.*] Inter striges Auenionenses, (vt narrat Mich. Pneumalog. schol. 6.) puer captus fuit, qui iudicibus narrabat, se à patre in Synagogam (sic cōuentum vocant) deductum, & ibi vidisse patrari multa nefaria, & horrenda, itaque conterritum muniuisse se signaculo crucis, & dixisse: Iesu, quid istuc rei? simulque cum dicto turbam totam disparuisse, & ipsum se solum ibi deprehendisse: postridie domum rediisse, quæ tribus à synagoga miliaribus aberat, & patrem ad iudices detulisse. Vnde, & puero in vicinia nomen inditum *Masquillon* (hoc e. paruus sortiarius) huncque puerum, cum ipse Michael ista scriberet anno 1582. adhuc Auenioni captiuum fuisse. Aliud contestatius accipe ex Grillando, cuius verba non pigebit adscribere, Quo (*nempe*

A *homagio*) facto statim vnum dæmonem cōstituit (*ipse princeps Dæmon*) ad custodiam ipsius mulieris, quam nunquam relinquere debeat, sed illi inseruire in omnibus, quæ ipsa cupiet, & quotiescunque contigerit ad ludos accedere, hoc ipse intimabit mulieri, & illam deferet, & instruet. qui quidem dæmon associatur ei, tanquam maritus vxori. sæpe acce- B dunt ad congregationes illas, vbi maxima mulierum numerositas congregatur, & non vident illa in mente, aut intellectu, aut in apparentia, sed in vera, & naturali forma accedunt ad loca prædicta, hoc modo, & ordine. Videlicet, quia primum per vnum, vel duos dies antequam fiat congregatio, intimatur sibi per dæmonem illum, qui est ad ipsarum cu- C stodiam constitutus, qualiter nocte tali, & tali hora se præparet ad veniendum ad ludum: quæ mulier, si haberet iustam causam impedimenti, dedicit, & auditur, dummodo sit causa vera, & excusabilis, quæ legitime excusare possit: alioquin si fingeret habere causam, quæ nulla esset, vt non accederet, non deferebatur inuita, sed remanebat in domo sua: ni- D hilominus pro pœna sui mendacij adeo fortiter cruciabatur à dæmone, & in mente, & in corpore maximis, & continuis doloribus, & ægritudine intrinseca, vel extrinseca tam fortiter vexabatur, quod die noctuque nihil penitus quietis haberet, sed semper tribularetur, & omnia, quæ ipsa ageret euanescerent, & perirent in fieri: adeo, quod necesse fuit, vt tot E mala cessarent, quod peccatum suum fateretur, & promitteret, etiam medio iureiurando: quod amplius non recusabit accedere. Cum vero promitteret accessura, statim adueniente nocte, & hora, euocabatur voce quadam, velut humana ab ipso dæmone, quem non vocant dæmonem, sed

,, sed Magisterulum, aliæ magistrum ,, Martinettum, siue Martinellum. ,, Quæ sic euocata, mox sumebat pixi- ,, dem vnctionis, & liniebat corpus ,, suum in quibusdam partibus, & ,, membris, quo linito exibat ex domo, ,, & inueniebat semper magisterulum ,, suum in forma hirci illam expectan- ,, tem apud ostium, super quo mulier ,, ipsa dixit, quod equitabat, & applica- ,, re solebat fortiter manus ad crines, ,, & statim hircus ille adscendebat per ,, aerem, & breuissimo tempore defe- ,, rebat ipsam vsque ad nucem Beneuentanam, & ibi suauiter deponebat, &c. [reliqua etiam refert consentanea his, quæ alij citati DD. scripserunt solere in conuentu contingere. Nam præcitati Theol. auferunt varia exempla, & confessiones reorum, quæ omnes conueniunt in corporali delatione, modo, & cæremonijs conuenius, & alijs circumstantijs: Quarum præcipuas summatim hic exsequar, additis nonnullis, quas accepi à Pet. Orano, V. Cl. mihi doctrinæ, & integritatis nomine (vt fratre) caro, qui præfuit anno 1597. & 1598. Quæsitoris, & Iudicis functioni in Stabulensium sagarum, & Lamiarum causa. Quoad baculum notat Sebast. Michael. d. operis Schol. 7. Abrah. Ezræ filium Leuit. cap. 19. prohibitionem maleficij sic interpretari, *Non facietis experimenta per figuras, per baculos, per opera, per motus, per dies, & per horas*. & his verbis pleraque solemnia strigum comprehẽdisse. per *figuras*, intelligere circulum, de quo iam egimus, per *baculum*, virgas quibus vtuntur ad maleficium hostijs, & alias quibus in ῥαβδομαντίᾳ, & arundinem seu scopæ hastam cui inequitant transferendæ: gaudere autem virga Diabolum, vt imitetur virgam Mosis miraculorum effectricẽ, vel aliam illam floriferam Aaronis. Hunc baculum porro inungi solere A vnguento confecto ex varijs rebus insulsissimis, maxime ex vnguine infantium necatorum. quanquam aliquando non baculum, sed vel crura, vel alias sui corporis partes illinunt, vt patet ex verbis Guilandi, & ex sententia Auinionensi, quam exhibebo iotam lib. 5. Posset sine vnguento: sed hoc vult copiosum adhiberi, vt quam plurimos infantes interi- B mant, opinantes sine hac pinguedine se ad conuentum deferri non posse. Indicio est, quod prima vice dicit sufficere vnguentum commodato ab alijs acceptum, postea necessarium esse, vt ipsæmet sibi illud ex infanticidio præparent.

Sic ergo inunctæ solent deuehi insidentes, baculo, furcæ, vel colo, vel cremathræ, imposito vno pede, vel C insidentes scopis aut arundini, vel tauro, sui, hirco aut cani (quorum omnium exempla prodidit Remig. l. 1. cap. 14.) Sic inquam solent ad *ludum bonæ societatis* (vt in Italia vocant) conuentum deferri vbi ignis vt plurimum accensus, teter & horridus. ibi dæmon conuentus preses in solio sedet, forma terrifica: vt plurimum hirci vel canis. ad illum accedere ado- D randi gratia, non eodem modo, interdum complicatis genibus supplices: interdum obuerso tergo stantes, interdum cruribus etiam in altum iactis, nec capite in anteriorem partem prono, sed resupinato, adeo vt mentum ad cælum feratur. tum candelis piceis oblatis, vel vmbilico infantuli, ad signum homagij eum in podice osculantur. Quid? quod & E missæ sacrificium aliquãdo, per summum scelus, æmulantur, & aquæ lustralis, & similium rituum Catholicorum? lib. 3. ex viri eruditi, senatoris Clarissimi Raymundi narratione ostendam, Insuper liberos duos Diabolo illic offerunt, vt annis superioribus mater Cunonis Rouerẽsis, apud

Bins-

B...sfeldium; & anno 1458. quædam alia tres liberos suos apud Iaqueriū, c.7. sed inquinatissimum sacrificium Idoli Moloch, secundum vtramque interpretationem, nequiter & crudeliter repræsentant; cum proprios vel alienos filios dæmoni offerunt, & occidunt; aut semen ipsum profusum ei dicant, vt sceleratissimus ille magus, qui cum muliere in templo venerem exercens semen sacro schrismati miscebat, quod narrat idem Iaquerius flagelli fascinar. fol. 58. aut denique communione sumpta sacram hostiā, in ore asseruatam, & extractam, dæmoni oblatam, coram eo pede conculcant, vt multæ striges inquirente Iaquerio confessæ fuerunt. c.8.

His, & similibus flagitijs, & abominationibus execrandis commissis incipiunt mensis assidere, & conuiuari de cibis, quos dæmon suppeditat, vel ijs, quos singuli attulere: Interdum tripudiant, ante conuiuium, interdum post illud. solent diuersæ mensæ esse, tres vel quatuor cib.s interdum delicatissimis, interdum valdè insipidis, & insulsis onustæ, quibus pro dignitate; aut opibus, singuli locantur, aliquando suus cuique dæmon adsidet, aliquando malefici vna ex parte, & suus cuique dæmon ex aduerso. Nec mensæ sua deest benedictio cætu hoc digna, verbis constans planè blasphemis, quibus ipsum Beelzebub, & creatorem, & datorem, & conseruatorem omnium profitentur: eadem sententia ex Actionis Gratiarum, quam subdunt mensis sublatis. Legi formulas, manu famosissimi cuiusdam malefici notatas. Conuiuio intersunt facie interdum aperta, interdum velata larua, linteo, vel alio velamine, aut persona. sic etiam personati frequentius, post cōuiuium quisque dæmon suam quam custodit discipulam manu prehendit; &, vt omnia fiant ritu quàm pos-

A sunt absurdissimo, dorsis inuicem obuersis, & in orbem iunctis ma...bus iactantes capita more fanaticorum, choreas ducere; nonnunquam candelas accensas manu tenentes, quibuscum ante dæmonem osculantes adorarant, & cantare fescenninos in honorem dæmonis obscænissimos, vel ad tympanum fistulamue sedentis alicuius in bifida arbore saltare,

B omniaque ridiculè, & contra cęterorum morem peragere. tum suis amasijs dæmonibus fœdissimè commisceri. Quando sacrificia fiunt, fieri solent statim initiò peracta adoratione: Sacrificia tamen etiam extra conuentum sæpè faciunt. Denique addunt, quemque narrare sua ab vltimo conuentu facinora; quæ quo grauiora, & magis execranda fuerint, eò

C collaudari vberius: si nulla sint, vel non satis atrocia, verberari segnes atrocissimè, à dæmone, vel à malefico quopiam seniore: vltimò pulueribus (quod aliqui scribunt esse cineres hirci illius, quem dæmon assumpserat, & quem adorarant, subito coram illis flamma absumpti) vel venenis alijs acceptis, sępè etiam indicto cuique nocendi penso, & pronunciato

D Pseudothei dæmonis decretò; *Vlciscimini vos: alioqui moriemini*; vt agnoscas legem Caritatis legi contrariam; suas quemque domos: si propè sint pedibus, sin distantiores, vt aduecti, repetunt Conuentus vt plurimum ineuntur vel noctis mediæ silentio, quando viget potestas tenebrarum, vel interdiu meridie, quo sunt qui referant illud Psalmistę notum de dæmonio meridiano, &

E Abenezra scribit à Magis certos dies, & horas obseruari. Nostræ striges videntur, in diuersis regionibus, varios habere statos dies. In Italia frequentāt noctem quæ feriam sextam præcedit. *(Sic Comanus in lucerna)* idque circa noctis medium (ut ait Seb.

Seb. Mich. ſchol. 7.) Lotharingicæ ſtriges conueniunt noctibus, quæ præcedunt feriam quintam, & diem Dominicum, teſte Remigio lib. 1. c. 14. apud alios legi noctem, quæ præcedit feriam tertiam.

Poſſet dæmon eas transferre ſine vnguenti vſu, (vt dixi,) & facit aliquãdo: ſed vnguento mauult vti varijs de cauſis. Aliquãdo quia timidiores ſunt ſagi, quã vt audeant; vel quia tenuiores ſunt ad horribilem illum Satanæ contactum in corpore aſſumpto ferendum, horum enim vnctione ſenſum obſtupefacit aliquando, & miſeris perſuadet vim vnguento ineſſe maximam. Alias autem id facit, vt ſacroſancta à Deo conſtituta Sacramenta mimice adumbret, & per has quaſi ceremonias ſuis orgijs reuerentiæ, & venerationis aliquid concilie. Nihil verò ad translationem conferre vim vnguẽti, vel inde paret, quod etiamſi, qui ſtatuto conuẽtus tempore ex curioſitate quadam cupientes conuentui intereſſe ſe vnguento illinant, & reuera per aerem eo deuehãtur, (Deo id, vt multoties probatum, ad puniẽdam incredulam curioſitatem tam temerariæ audaciæ permittente) tamen ſi quis fide firmus, caritate armatus, ad fraudes dæmonis reuincendas, diſsipãdaſque ad fidei veræ confirmationem, eo ſe vnguento inũgeret, proculdubio (vt rectè Binſfeld.) nulla ſequeretur trãslatio. quia hic omne pactum cum dæmone ceſſat, neque id Deus eſſet permiſſurus. Er propterea, quando extra conuentum deſtinata tempora ſeſe inungerent ſagæ, non auolarent, nec auferrentur; eo quod id pactæ non fuerũt. Sciunt hoc, & ideo non vnguntur, niſi audito conuentus ſigno; aliquando monentur à ſuo Martinello aliquando à vocibus præteruolantis comitatus Sagarum Reginæ, aliquando aliter, iuxta Spineum c. 30. Sunt tamen

A quidam malefici, qui ex peculiari pacto, ad certum quoddam ſignũ ſiue vnctionem, ſiue pilei, aut pallij poſituram, ſiue quod aliud, quando volunt, aliò deferuntur: ſed quod dixi frequentius eſt. His poſitis.

Probatur hæc translatio corporea, primò quia non poteſt dari quidquã quod eam reddat non poſsibilẽ. quid deſit? non deeſt corpus mouens, nam

B diabolus corpus aſſumit, nec adeſt, vel obſtat corporis motui reſiſtentia, vel grauitas; quia longe maior eſt vis dæmonis mouẽtis, qui montes loco mouere poſſet. nec obſtat celeritas motus ad locum remotum ſpacio temporis breuis: hoc enim valet efficere agilitas, & vis naturæ angelicæ, iuxta D. Auguſtinum, & B Thomã. nec Deus id nõ permittit. exſtant enim permiſ- Aug. de diuina. dæmon. c. . Tho. 1. p. q. 1. c. a.

C ſionis innumera ferè exẽpla. quædam etiam S.S. clariſsima. Citant nonnulli primo loco Chriſtum Dominum bis ſe paſſum fuiſſe à dæmone transportari, quod de malo ſpiritu accipiunt Origenes Ambroſius Chryſoſtomus, Auguſtinus, Gregorius, Strab. & alij: hoc exemplo nõ vtor, quia licet multi patres indicent per aerem Chriſtũ à dæmone volantem raptum, depor- Matth. . v. 8. & L . 4. v. c. Matth. . v. 20. & 24. & cap. 2. . 14. & 20.

D tatumque fuiſſe; magis tamen placet, cum Origene, & Euthymio, ductum duntaxat, & præeunte diabolo ſecutum Chriſtum fuiſſe, & ſic in pinnaculum, & in montem aſcendiſſe; quod aperte Diuus Lucas inſinuauit: nec obſtat Diuus Matthæus, nam παραλαμβάνειν non raro ſignificat aſſumere ducendo tantum; & ſic hoc loco quoque interpretantur homi- Heſſ. & Maldona. in Matthæ.

E nes eruditi: ideo iſtud exemplum non multum vrget. Secundo loco adduci ſolet, dæmones ingreſſos porcorum gregem, eos in mare præcipites egiſſe. firmior adhuc locus eſt, quem tertium, adferunt, nempe Philippum Diaconum à ſpiritu ex deſerto in Azotum Marci c. . 13. Matt. 8. v. 32.

P delatum,

Act. 8. v. 26. & 40. Dan. 14. v. 35.

delatum, & Habacucum capillo in Babylonem translatum ad Danielem. Ad hæc loca responder Vlric. Molitor, male nos ab Angelis bonis ad Dæmones argumentari, eo quod Angelorum hac in re longe maior fit vis, ac robur, quam dæmonum. Solutio ista mendosa est. quia motu locali non est cur dicamus naturaliter plus bonum Angelum, quam malum posse: & Theologorum communis schola concedit diabolos retinuisse, quæ naturæ dotes erant, amisisse quæ gratiæ erant. Cum ergo bonus Angelus Habacucum tulerit, permittente Deo, poterit & diabolus hominem transferre. Quid mirum hanc dæmones à Deo in humana corpora potestatem recipere, qui lõge maiorẽ in animæ deceptionem acceperunt?

ita post D. Dionys. Thom. & alios, Malleus p. 2. q. 3. Castro. lib. 2. c. 16.

Clemens Rom. l. 6. Consti. Apost. Egesipp. l. 3. hi. Arnob. l. 2. contr. gen. Cyrillus I r. so. Ca- t. c. 6. Epipha. Amb. Maxim. & alii.

Herod. Melp mẽ. Nazianze. epistol. ad Bas. 22. Orig. l. 5. contra Cels. Polydorus l. . hist. Aug. Pontius Virunnius compend. hist. Britann. & iidem annales hoc memorãt. de Oliuerio Malmesburiẽsi, quem Nauclerus & Vincentius. Elmeru vocant.

Probatur etiam id experientia tot exemplorum, vt, sine proteruia, quis dissentire nequeat. Grauissimi, sanctissimique patres referũt, Simonem Magum coram Petro, alarum dęmoniacarum remigio in aerem sublatũ, volitare visum. similia de Abari Scytha leguntur. Badudum Britaniæ regem hac arte volandi, sed & infelici exitu parem, nobis proponit Anglorum historia. De Erico Suecorum rege, quod in quam partem pileum verteret, in eam subito absportaretur regionem, auctor est Ioann. Magnus Gotthorum Suecorumque historiographus lib. 17. Berengarium hæreticum, & Magum eadem nocte Romæ fuisse, & in Turonensi Ecclesia lectionem decantasse tradidit in Chronico Nangiacus. Anno 1045. refert *N. de prodigijs*, in Anglia quandam veneficam à dæmone palam equo nigro impositam, & per aerem abuectam. cui simile exemplum de Matisconensi Comite, ex venerabili Petro Abbate Cluniacensi, libr. seq. refertur. de vetula ex lebete saltitante, Cæsarius lib. 11. miraculor. sub fin.

vide Malleum malef. p. 2. c. 3.

A de maleficijs Atrebatensibus Meierus egit anno 1459. chron. Flandr. Vincentius ex Petr. Damiano refert de quinquenni puero nobilissimi cuiusdam viri; qui puer, monachus factus, quadam nocte absportatus, mane repertus fuit in pristino clauso, & interrogatus, dixit; se per quosdam ad magnum conuiuium delatũ, & comedere iussum, & postea per

B superiora pistrino immissum. Paul. Grill. lib. 2. de Sortileg. q. 7. narrat anno 1524. sibi vt inquisitori oblatam quãdam Lucretiã; quæ dum ex congregatione ludorum deportaretur domum, & sub auroram matutinis campanæ pulsus, quo ad orandum populus vocatur, fuisset auditus; subito illam à dęmone vectore prope fluuium in agro spinis obsito derelictã.

C forte iuuenis, ei bene notus, illac trãsibat: eum ergo misera nomine proprio aduocat. iuuenis videns totam nudam, præter verenda femoralibus contecta, & passis crinibus accedere formidabat. persistit illa blanditijs allicere, tandem appropinquauit, & quęsiuit habitus, & morę eo loci causam: illa primum alia omnia prætexere, & multa mentiri: donec iuuenis

D incredulus negauit se illi opem laturum, nisi vera fateretur. illa fidem secreti stipulata, cõfitetur quod sibi accidisset, & qua ex causa. Iuuenis eam secretò domum suã perduxit, & multis ab ea muneribus donatus fuit. Sed tandem datę fidei immemor rem vni atq; alteri narrauit: sic paulatim sparso rumore, & mulier capta, & iuuenis testimonium veritati perhibere

E coactus, hęc omnia Grillando narrauit. Subdit & aliud his verbis.

Mulier quadam Sabinensis diœcesis h nc prosequebatur diabolicam a tem;] de qua cum maritus suspicionem haberet, interrogauit eam pluries, quæ semper negauit. Maritus verò in suspicione sua persistens anxiè veritatem

ritatem perquirebat: qui adeò, astute se gessit, quod vidit illam quadam nocte se vnguento quodam vngentem, qua vnctione peracta vidit illam celerrimè, quasi auem recedentem, & ex superiore domus solario ad inferiora descendentem. Illam maritus sequens, vt videret, quo tenderet, amplius eam non vidit, & accidens ad portam domus inuenit eam clausam. Quæ res magnam illi præbuit admirationem. Die vero sequenti iterum maritus vxorem interrogat, quod anxiè scire cupiebat, & illa constanter, (vt ante) se nescire dixit. Maritus verò, vt amplius negare mulier non posset, apertè ei dicit omnia, quę nocte præterita illum fecisse viderat: deinde fustibus illam percutit grauiter, & duriora minatur verbera, nisi veritatem dixerit, quàm si apertè exposuerit, veniam se illi daturum promisit. Mulier igitur se iam celare non posse intelligens, veritatem aperuit, & veniam à marito petijt, quam illi maritus hac conditione indulsit, vt illum ad tales congregationes adduceret: illa vero, vt veniam impetraret, facile petita promisit, & promissum ex licentia Sathanæ impleuit. Adductus igitur ille ad locum, vbi ludi fiebant, ludum, & choreas, & cætera omnia contemplatus est, & tandem ad mensam cum reliquis, vt vesceretur, sedens, cum cibos insipidos iudicaret, petijt sibi dari sal, quod in mensa deerat, & quamuis iterum atque iterum petijsset, nunquam illi dabatur. Tandem cum post, importunam petitionem, prolixamque expectationem, sal illi daretur, dixit. Nunc laudetur Deus, quoniam iam venit sal. Quibus verbis prolatis dæmones, qui laudes Dei audire refugiunt, statim recesserunt, & reliqui omnes disparuerunt, luminaribusque extinctis, mansit ille solus nudus, quousque manefacto vidit quosdam pastores, quos interrogauit, quænam esset illa patria, in qua erat, illi vero respondetunt esse agrum Beneuentanum, in regno Neapolitano. Qui locus distabat à patria viri per centum miliaria, ob quam causam, licet diues esset, coactus fuit per viam mendicare, vt ad domum suam redire posset. Ad quam postquam peruenit, statim vxorem suam ob lamiæ crimen accusauit, & totam rem gestam, vt narrata est, coram iudicibus exposuit. Qui rem totam plenè, vt oportebat, examinantes, vera esse omnia, quæ diximus inuenerunt, quæ etiam eiusdem mulieris confessione confirmata sunt. Hæc ex Grillando, Franc. Alfonsus à Castro dict. capit. 16. addens se multa posse alia referre testimonia, quæ per fidelissimos testes in Hispania contigisse cognouerat. Bartholomæus vero Spineus Sacri Palatij Apostolici Magister quæst. de strigibus cap. 17. & sequen. non minus certa protulit, ex quibus vnum adscribam, Quandam (ait) puellam, quæ cum matre Bergomi morabatur, inuentam fuisse nocte Venetijs in thalamo sui affinis. Quam mane repertam nudam, recognitamque, quia consobrina erat, cum interrogassent quomodo illuc venisset, aut ibi esset, & quare? plorans illa, postquam vestita eis fuit, hæc, quæ subdo, enarrauit, dicens: Hac nocte cum in lecto vigilarem, vidi matrem meam, quæ me dormire putabat: surgentem de lecto, & exutam camisia se quodam vnguento, quod ex vasculo assumpsit de sub lateribus extracto, per vngentem corpus: & statim assumpto baculo quodam ibi præparato, in modum equitantis ascēdens, extra fenestrā deportata est, & à me nequaquam ex tunc ibi visa. cumque ipsa quoque de

lecto surgens, meum. vt mater fecerat, perunxissem corpus, extra fenestram educta, statim in hunc locum deportata sum vbi matrē puero huic lecto decumbenti insidiantem vidi. Ex quo ego territa, cū matrem quoque ob meum aduentum conturbatam vidissem, & comminantem, nomen Domini IESV, & Beatæ virginis inuocaui, & ex tunc matrem non vidi, & ego hic nuda solaque remansi. His auditis à puella scripsit omnia, hæc affinis ille narrantis, Patri inquisitori Bergomēsi, à quo capta mulier, & tormentis exposita, cuncta cōfessa est, & addidit, se à dæmone plus quam quinquagies deportatam, vt puerum illum prædicti affinis occideret: sed tamen præualuisse nunquam, eo, quod semper illum inuenerit signo crucis, & sanctis orationibus à parentibus bene munitum. Subdit, & aliud, quod etiam ascribā. Quidam Antonius Leo carbonarius Ferrariæ habitator, de Valle Tellina, narrauit mihi hoc anno, se in patria sua ab eo, cui infra scripta contigerunt, cognouisse. Quod cū suspectam haberet ille vxorem suam ex relatione multorum, quod iret ad cursum (hoc est conuentum Sagarum,) quando ipse nocte dormiret, finxit se quadam nocte profunde nimis dormire. Quod vbi percepit vxor, surgens de lecto inunxit se vnguento ex vasculo prius abscondito, & statim nusquam comparuit. stupēs autem vir suus, & quadam curiositate ductus, de lecto surgens idem fecit, quod vxor, & statim per caminum, (vt sibi videbatur) per quem etiam sibi visum fuerat ascendisse vxorem delatus, in quandam cuiusdam nobilis Comitis cellam vinariā deportatus est: quo loci etiam vxorem suam, cū alijs pluribus reperit. Eo autem viso, vxor eius statim cum alijs quodam signo facto discessit:

A eodem viro suo in illo loco relicto. Qui mane à famulis domus inuentus, & cū clamoribus, quasi latro, captus, & ante comitem constitutus, accepto loquendi spacio, cum rebore factum narrauit, & ex hoc accusata vxor illius apud Inquisitorem, & tandem confessa, pœnam dedit suis dignam sceleribus.] Hactenus Bart. de Spina. Contestatoria adhuc tria Ita-

B licis istis addit strigiportij exempla Nico. Remigius libro primo Dæmonolatr. cap. 14. quibus nequeo lectorem priuare: ita scribit: *Luzey, (qui vicus non ignobilis est in radicibus Vogesi mōtis)* Maio mēse anni 1589. paganalia à vicinis celebrabantur. Ex eo vico Claudius Chotæius, in vicinum, cui nomen est VVisembach, appetēte nocte redibat. Iamque eius

C mōtis, qui inter vtrumque vicum assurgit, bonam partem conscenderat, cum subito correptus turbine stetit circumspectans attonitus. nunc ubi rei adeo insolentis causa aliqua appareat. nam cætera tranquillissimus quietissimusque aer erat. Aduertit in secessu quodam (eum accolæ crepidinem Moreliam appellant) laruatas mulieres sex, instructam multo auro,

D atque argento mensam quandam saltando circum euntes, perindeque sua iactantes capita, ac qui intēperijs agitantur: iū ijs astā'e in nigro tauro hominem, qui eas vti otiosus aliquis in triuio, spectabat. Ibi igitur constitit tantisper dum se colligit, ac rem totam certius oculis agnoscit. Quod dū facit, momento turba illa disparuit, ac se ab eius adspectu subduxit. Amo-

E to igitur eo metu. se denuo viæ committit. ac iam montis verticem superauerat, cum ecce eum mulieres illæ à tergo insequuntur, capita sua, vt antea iactantes atq, altū, seu ex composito silentiū tenētes. Præibat homo a tra facie, manibusq; in harpaginis speciē incuruis, quas et parabat illi in frontem

frontem immittere, nisi obstitisset di stricto atque opposito ense: siquidem hoc facto insultare destitit, quasi de vita metuens atq; euanuit, ostendunt se nihilominus iterum mulieres illæ, vnaq; cum ijs homo quẽ modo dixi tauri sessorem, chorearumq; spectatorem, ad quẽ iam factus confidentior Chotæius accessit propius atq; infert. Ita tũc hic es, mi Desideri Gaxete (id enim ei erat nomẽ) obsecro, siq̃d potes, serua me. Nã (Pol) tibi fidẽ meam obstringo, me nihil eorũ, quæ vidi equidem palã esse factururũ. Vixq; hæc dixerat, cum turbo illum, seu nebula inuoluit denuo: eo demum euolutus & liberatus, solum se in solo ac longe dissito à via loco reperit, q̃ tamen vestigando ad extremũ nactus, q̃ festinantissime potuit domum se recepit, Triduo post id testimoniũ ad aliud postea à iudice quæstionis rursum vocatus hoc ex abundanti superioribus addidit, recordari se cum propius ad mensam accessisset, visurus, & quibus epulis esset instructa: dæmonem sibi è vestigio vnguibus in os inuolasse, ac domũ se contra ferro defenderet, inter hæc vehementiori vento iterũ sublatum, atque ad Combtimontis cataractus, qui locus à priore non minus ducentos passus aberat, fuisse deportatum. Quod ne quis deliramentũ esse putet hominis nõ sobrij, & noctis locique solitudine tũ forte exterritum, id etiam Sandeodati XI. Cal. Iunij 1589. Barbelina Caxeta, è mulieribus illis vna, superiore mense totidem ferè verbis apud quæsitorem recitauerat: hoc adijciens tritici heminas duas, caseosque bubulos totidẽ Chotæijo illi a Desiderio Gaxeto, eiusque vxore dono datos quo cęlatũ haberet quod sic viderat. Qua de re corã cõpositi conuenerunt, per oĩa, extra hoc vnũ, quod Barbelina diceret non esse in Chotæiũ à dæmone intentatas manus, quia sic se mensæ propinquũ

A intulisset, vt is in elogio suo mentitus fuerat, sed quod aureũ craterẽ ab ea furto tollere parauerat. Aliud exẽplũ ita narrat idem Remig. Ioannem ab Hẽbach vix dũ ab ephebis egressum venefica mater secũ ad nocturnos dęmonũ conuento deduxerat, ac quod tibijs sciret, ijs illũ canere iusserat, atque in proximam arborẽ quo clarius exaudiretur inscẽdere: quod dũ facit,

B ac saltãtiũ choreas ociosus oculis collustrat, forte insolẽtia admiratus: (nã præpostera, ridiculaq́, ibi erant oĩa) Deus bone (inquit) vnde istiuęc nobis tãstulta amensq; turba? vixq; hoc dixerat, cũ in terrã prolapsus, altero humero debilitatũ se, ac cũ astãtiũ opẽ implorarct, solũ reperit. Quod dũ palã prædicasset, & varie de eo sentiretur: alijs visũ; alijs rẽ gestã esse contẽ-

C dentibus, secuta est postmodũ, quæ eã dubitationẽ tolleret occasio. Nã Catherina Prævotia in Fręissem 4. Non. Septẽ. 1589. earũ vna, quæ choros illos agitauerant, ob sortilegij suspicionem non multo post comprehensa, rem omnem vti supra memorata est, adhuc eius rumoris, quem Hembachius seminauerat, ignara, & nulla interrogatione præunte fassa fuit.

D Kerues Ocilla in VVerdestam. 8. & 7. Id Aug. 1590. & Eysarbez Agnes Dusç. 3. Non. Dec. 1590. qui proxim* erat sequens annus, veneficij dãnatę, idẽ quoq; diuersæ affirmarũt, locum præterea illa, vbi id euenisset suo, quo id testatius fieret nomine, Mayebuch appellans. Tertiũ non restium tm̃ dictis clarum, sed, & clara luce gestũ in hunc modũ recenset: Rediens Nico-

E laa Lagbernhard è moletrina Guerminenli Assenuncuriam ante 8. Cal. Aug. ann. 1590. ac iter secundum sepem siluestrẽ aperto meridie faciens, aduertit in aruo finitimo chorum in orbẽ saltantium tum virorum, tum mulierum: verum, quod præter solitũ aliorum hominum morẽ auersi, ter-

gaque ostendentes id faciebant, attentius eos aspiciens vidit præterea, qui caprinis, bubulisque pedibus deformes vna intermixti saltatorium illum orbem versarent. Tum pene emortua Iesu salutare nomen (vti quibus sinistri inauspicatique aliquid imminet) inclamare cœpit, ac rogare suppliciter, vt ad suos modo salua incolumisque redire posset. Illico euanescere omnes qui tripudiabant, præter vnum *Petter Gros-petter* nomine, cui ocius in aerem sublato elabi interea atque excidere visum est penicillum, quali furnarij cõsueuerunt furni sui arca, priusquam panem in eum condant, extergere. Inter hæc vehementiori quoque illa correpta vento, vix anhelitum ducere, ac spiritum trahere: tum etiam domum reuersa triduum integrum ex valetudine decumbere. Cuius rei fama cum ipsa eiusque propinquis spargente, iam vniuersum pagum peragrasset. *Petter* ille, ne videretur eius dissimulatione tantum crimen agnoscere ac fateri: primum quidem apud iudicẽ iniuriarum ferocius agere: sed tandẽ veritus, ne non succedente lite matus ipse sibi crearet periculum, eam consulto deseruit: quæ res multo etiam magis eius facti suspicionem auxit, æstimantibus multis malæ mentis conscientia illum eam, quam primum in animum adeo auide reuocauerat, iniuriam mussitare. Ergo iudex in eius vitam moresque tanto diligentius inquirere, ac cum certis indicijs rem non esse vanam comperisset, cõprehendere: tum ad criminis non adeo initiam confessionem adducere: tandem, & alios, qui cum illi eius sceleris societas fuerat: coarguere, ac iam manifestos facere. Inter quos fuere Barbelia Ioannis Latomi vxor Dusæ 6. Cal. Febru. 1591. & Mayetta Laurentij Supermaioris item vxor Dusæ. 14. Cal. Martij 1591. quæ di-

A uersæ totidem tamen verbis, illud de sabbato à se auersis vna cum intermedijs cornupedibus choro, proditum à conscio *Petter* indicium verũ esse agnouerunt. Accessit, & earum confessioni tertius Ioan. Michael armentarius Dusæ Cal. Martij 1591. hoc etiam ad maiorem eius rei fidẽ addens: se interea, dum hæc fierent, tibicinis functum officio, pedũ quod-
B dam forte oblatum ori admouendo, ac micãtes ei digitos, vti cum ad numerum veræ inflantur tibiæ, adducendo. Ac cum Nicolæa illa (vti dictum est) Iesum tremebunda inuocasset, seq; præterea crucis signo muniuisset, è quercus altiore ramo cui tum insidebat præcipitem decidisse, demum tui bine inuolutũ, ac in pratum nomine VVetler, in quo pascen-
C tem gregem paulo ante reliquerat, deportatum fuisse. Eius rei grauissimum firmissimumque argumẽtum denique hoc fuit, quod locus, vbi sic in orbem agitatæ fuerant choreæ illæ, postridie quemadmodum Nicolæa ante monuerat, apparuit circo impressus qualem habent hypodromi, vbi in gyrum aguntur equi: Sed & interstinctus vngularum caprina-
D rum bubularumque recentibus vestigijs. Quæ & perstiterunt videri, dum aratro denuo proscissum, sub actumque aruum illud bruma sequente fuit. Testimonium dixere Nicel Klein, Desiderius Vernex, & Gaspar Sutor, & quotquot in rem præsentem mature ducti, de ea post à iudice sunt interrogati.]

E Nonne sat manifeste probantur choreæ, conuentus, translatio? An hic Dormitantij nostri cunctorum abnuitui dicent hæc somnia tam varios, tam apte, quasi in vnam Cathenam annulos connexuisse? an illius Petters penicillum etiam somnians eo delatum? somniasse Nicolæam; & somnij soporifera ægrimonia triduo

lectulo affixam? somniasse testes hos omnes solennia, & meræ vi imaginationis agro impressa vestigia tam pertinaci impressione? greges ab Amphryso Apollinem, aut a Gadibus Herculem Erythræas boues eo deduxisse, & choreas duxisse docilia armenta Lotharingico in solo? pergent scrupulosi (scilicet) Dubitantij vereri innocentes huiusmodi, fateantur commisse, quæ nunquam deliquerunt, sed errore opinionis putant se deliquisse? Quæ hæc, & quam pertinax libido est, generis humani hostibus sic patrocinandi? Verum de hoc lib. 5. vberius.

Non minus exploratum aliud Balduin. Ronsseus epist. Medic. 50. quod suis temporibus in Hollandia acciderat, ita narrat.

Erat in pago Oostbrouck non procul à Traiecto mulier vidua, cui seruus conuixerat, ad obeunda, vt res postulabat, munia domestica: Is cum iam sæpius, vt solent esse curiosuli serui, per transennam animaduertisset, heram nocte intempesta, statim ac quieti se tradidissent domestici, quotidie in stabulum, ad certum præfixumque locum venire, atq; ex porrectis manibus præsepi contiguum fœnile apprehendere Admiratus tandem ille quidnam hoc negotij esset, statuit, & ipse inscia hera idem semel experiri, atque eandem pertentare aleam. Igitur hera ex consuetudine ad solita venientе, atque sic vti videbatur digressa, subsequitur, & ipse, locum contemplatur, atque exemplo heræ fœnile complectitur: Ibi ille ex tempore in aera raptus defertur in oppidum VVyck. in abditum, & subterraneum specum, vbi cœtum maleficarum de maleficijs conferentem inter sese, reperit. Hera cum suis inopinam famuli sui præsentiam admirata, rogat, quoastis, aut qua tandem ratione momento temporis il-

A luc appulisset. Respondit ille ordine, vt res transacta esset: Tum illa indignari primum atque excandescere cœpit, verita ne nocturni, atque clandestini isti conuentus hac ratione tandem eliminarentur: cum consortibus igitur deliberandum censuit, quid in ambiguo hoc negotio faciẽdum suadeant. conuenit tandem inter eas, vt amice exciperetur, silentium stipula-
B rentur, atq; arcana hæc, quæ illi, præter meritum atque opinionem, videre cõtigisset, nulli communicaturum se, aut reuelaturum sanctè deieraret. Ille interim quiduis non pollicetur, abblanditur, & vt mitius agãt, simulat se omnibus votis hoc vnum expetere, vt cum illarum gratia liceat post hac sortilegarũ interesse collegio. Interim dum consultatur, labitur hora,
C & iam abeundi tempus instat. In dubium iterum, instigante hera, iã vertitur, remittendusne domũ sit totius cœtus periculo, an bono publico, enecandus. Communi tandem omnium consensu mitior placuit sentẽtia, quæ iuramento ad actum domũ deferendum decerneret. Suscipit eã prouinciam hera, atq; fide data in humeros receptum domum delaturam polli-
D cetur. Accinguntur operi, atque euro ocyus per aera feruntur. Sed ecce, emensis iam bonam partem itineris, conspicuum sese dedit lacus arundineto obsitus. Ibi malefica illa anus occasionem nacta, verita, ne iuuenis pœnitentia ductus, quod furialibus istis ferijs (quemadmodũ simulabat) initiatus esset, visa tandem eliminaret, prouolans, à se disiecit adolescentem,
E sperans, vt suspicio est, eũdem partim casus violẽtia enectum, partim lacus ipsius altitudine absorptum iri. Verũ, vt est DEVS misericors prorsus, non volens mortem peccatoris, sed vt cõuertatur, & viuat, vesanæ illius menti metas constituit, neque passus est iuuenem insontem submergi, sed ali-

quanto æquiore conditione permisit, vt in hunc vsque diem vita protraheretur, dum fortè fortuna in arundinetum decidens, lethalem plagam ex casu non accepit, violentia impetuq; casus per arundinetum quodammodo refractis. Interim miser ille, qui solius linguæ ministerio iam vtebatur, dum illucesceret, mille distorquebatur cruciatibus, ac suspiria trahens, tantisper ingemiscebat, dum prætereuntes insolita lamentatione attoniti, facta indagine, comperierunt, hominem prorsus elumbem, & cui vtraque excidisset coxa. Rogant vnde sit, quomodo eo calamitatis deuenerit? narrat ille ordine singula, defertur tandem curru Vltraiectum. Ibi nobilis vir Ioan. Culemburg. Vrb. Præt. rei nouitate quodammodo perculsus, admirabundus singula perquirit, atque indagine facta fascinatricem heram comprehendi iubet, vinculisque constringi. Illa simul ac in manus præfecti venisset, nihil negare, singula fateri &c.]

Hactenus ille quid ad hæc queat impudiens os vel VVieri, vel Godelmanni, cum suis oraculis Luthero, & Melanchtone? dicent ne atrabiliariã mulierculam hoc credidisse, & deceptam fuisse? quid? ipse iuuenis, quomodo sic lacer, & elumbis? delumbaratne illum subito bilis atra? finxit fortassis. vnde igitur, & quomodo in arundinetum delatus, si non ex illo specus, & vnde in specum, si non ex domo? si loco non motus, quomodo perductus ex Oostbrouck in illud arundinetum? si sponte iuit, vnde iã grauis, & perpetua membrorum luxatio? atrabiliarij etiã, qui illic iuuenem inuenere, qui Vltraiectum ad Prætorem detulere, ò impudentem pertinaciã? Considera potius (lector) in hac narratione. *Primò* nouum modum siue signum, fœnilis comprehẽsionem, absque vlla inunctione. *Secundò* solere dæmones certa sibi loca deligere, ad cœtus suos, & conuenticula malefica. Nam anno quoque superiore, Ioannes ille de Vaulx Stabuleti decollatus, fatebatur, ex præcipuis locis Generalium congregationum, esse vnum in ditione Vltraiectina, & eo se non semel Stabuleto delatum. *Tertiò* nota, non ipsas modo maleficas ferri per aera, sed & auxilio dæmonis alios humeris eo deferre posse. Denique stultissimum esse misericordiæ crudelissimarum excetrarum se committere. Quanto tutius fuisset huic iuueni, Nomine Saluifico IESV, vel Crucis signaculo se munire, et totum illum cœtum, venti instar dissoluere, ac diffugare? Mansisset ecto solus in specu: labor dumtaxat itineris longioris pedibus exantlãdus fuisset. Verum possem multa huiusmodi adijcere. nam similia narrant multa exempla Anan. d. lib. 4. Auctor Dæmonom. man. lib. 2. cap. 4. Torquemada Dialo. 3. Binsfeldius d. operis memb. 1. cond. XII. And. Libauius in strigiportio, Cumanus in Lucerna inquisitor. & his antiquior Ioann. Cæsarius libro decimo miraculor. c. 1. & alij.

Ex his exemplis desumitur fortissima probatio, cum isti ex mera curiositate inuncti, de loco in locum tã remotum re ipsa delati fuerint, manifestum fit hæc non contingere nuda dumtaxat imaginatione, & delirio muliercularum. immo, nonnunquam conuentu subito dissoluto, repertæ mensæ, & supellex argentea, & postea à dominis agnita, & confessæ vxores se illa secũ ad conuentum detulisse. Deinde Sortiarij locos omnes, & cibos, & vicina omnia diligenter notant, arbores, sepes, flumina, agros, domos discernunt, si lunati non sint, conuiuas agnoscunt, obuios quoque, quos in via habuerint, sæpe salutant, & alloquuntur; cernuntur non raro ab alijs viris catholicis, & mente

mente sanis ad cõuentum euntes, vel a conuentu redeuntes: interdũ etiam visæ, & deprehensæ nudę, & ex tubine, seu nube decidentes, aut vulneratæ, & mutilatæ membris, de quo li. 5. Item hac deportatione sic sæpè defatigãtur, vt domum reuersis per totum triduum sit decumbendũ prius quam pedibus possint consistere, quod docet Remig. d. l. 1. cap 24. confitentur omnes vnanimiter eadem, nec in circumstantiis minutissimis discrepant. idem confirmãt alij immunes ab eorum crimine, & errore. Fatentur rei in ipso rogo, vbi nihil fictio profutura, & exhausta iam sunt tormenta. De vanis autẽ, & delusorijs, tam perpetim nequit vna, & consentiens omnium esse contestatio; tam quę, inter locis, & temporibus, & ætate, ac studijs disiunctissimos adeo quę multos, consensio. peculiaris enim cuique est animi actio, & alius ab alio diuersum quid imaginatur: nec cerebri, aut phantasię omnium eadem dispositio, quæ dæmoni ad huiusmodi imagines necessaria foret, nec etiam mendacij tanta posset esse conformitas. Hoc argumẽtum, meo iudicio, hominem non peruicacem, idoneum est conuincere.

Confirmatur hoc argumentum eo quod (vt bene) Cumanus supra numero 3. somnia, & phantasiæ tales non sunt in potestate hominis, vt ei accidant, vel ijs careat pro lubito. Sed strigibus serio conuersis, & nolentibus amplius conuentui interesse, nihil amplius tale contingit, duntaxat quia nolunt, quod est euidens indicium in somnis ista non contingere. Pręterea qui hęc asserunt somnia esse & ludibria, certe peccant contra reuerentiam Ecclesiæ matri debitã. Nam Ecclesia Catholica, non punit crimina, nisi certa, & manifesta; nec habet pro hæreticis, nisi qui in hæresi manifestè sunt deprehensi, cap. consuluisti,

A 2. quæstio. 5. striges autem iam a plurimis annis pro hæreticis habet, & iubet per inquisitores puniri, & brachio sæculari tradi, vt patet ex libris Sprengeri, Nideri, Iaquerij, Michaelis, & docet experientia. Ergo, vel Ecclesia errat, vel isti Pyrrhonij errant: Ecclesiam in re ad fidem pertinente errare qui dicat, anathema maranatha sit. Narrat idem Cumanus B exemplum delationis veritatem declarans; quod licet, tenent increduli.

In mendrisio (inquit) *oppido Comensi contigit,*] iam ferè annis quinquaginta elapsis, vt cum ibi quidam inquisitor nomine Magister Bartholomæus de Homate Diuus Laurẽtius de Concoretio Potestas, & Ioannes de Fossato Notarius, contra has striges procederent: vna die ipse Potestas C quadam curiositate ductus, volẽs experiri, an vere & corporaliter, strigiæ irent ad ludum; facta conuentione, accessit quodam die Iouis sero cũ notario suo, & quodam alio, extra oppidum ad quẽdam locum, sicut illi strigia prædixerat, & dum ibi prope essent illi tres, viderunt ibi plures personas congregatas coram quodam (qui erat Diabolus in forma hirci) admo- D dum cuiusdam magni Domini sedente, & ecce subito omnes illæ personæ ibidẽ congregatæ iussu Diaboli, adeo illum officialem, & omnes eius socios Deo ob eorum curiositatem permittente, baculis percusserunt, quod ex talibus percussionibus, ille officialis, & notarius, & tertius ille alius infra quindecim dies mortui sunt.

Hæc ille. Non ergo suaserim per- E uicacibus, vt se experimento committant, nec occinam illud vulgatum: Non credis, vade & vide.

Nec est, quod urgeant dæmoni nullam esse causam, hæc non cum singulis potius agendi, quam talem conuentionum frequentiam instituendi. Multa hinc ille [illegible]

Tu-

Primo per hanc societatem, & plurium consortium vehementius in malitia fouentur, & indurantur. Secundo hoc pacto criminis participatione, singulorum peccata aggrauantur. Tertio talibus illicibus, & varijs, quæ illic fiunt, inductionibus, plures facilius impedicant. Quarto multitudo facit audaciores ad malum; tollit Dei hominumque timorem, & mutua imitatione ad maiora facinora inflammat, vt solent carbones iuncti. Quinto voluptas nefaria maior videtur, quo pluribus innotescit. Sexto difficilius conuertuntur, quo plurib. testibus se dæmoni addixerunt, & actuum frequentatione quasi quodam habitu occalluerunt. ita prudenter ratiocinatur Spineus q. de strigibus. c. 20.

Breuiter ergo concludo, has translationes, de quibus quæritur, posse modis quatuor contingere, primo sola cogitatione, quod SS. vocat transferri in spiritu, & talis illa visio Ezech. *Et emissa similitudo manus apprẽdit me in cincinno capitis mei, & eleuauit me spiritus, inter terram, & cælum, & adduxit me in Ierusalem, in visione Dei*, &c. Vltimum enim verbum, modũ præcedentibus ponit verbis ne putemus hanc similem translationem illi Habacuc, de qua Daniel. Aliquando suis pedibus commoueant ad conuentus, vt narrant Remigius & Binsfeldius. 3. à Dęmonæ reuera secundũ corpus, & motum localem, transferuntur, vt docui. 4. aliquando potest contingere, vt ipsi ignorent corporaliter, an opinione dumtaxat translati fuerint, quod in diuino illo raptu accidit Beato Paulo. Traditum inuenio, in quibusdam P. Ioannis Maldonatij dictatis, *de Dæmonibus*, quod quando volunt corporaliter transferri, tum se inungunt vnguento ex infantilis corpusculi adipe, quando conueniendibus per insomnium dumtaxat interesse volunt, tum in sinistrum cubare latos, quando vero malunt vigilantes: quæcumque in conuentu fiunt cernere, vt coram se geri, tum opera dæmonis ex ore vaporem quendam crassum euomere, in quo gestorum imagines, vt in speculo intueantur. Et fortassis hoc Quæsitoribus insinuare volebat famosus ille Ioannes de Vaulx Stapulensis, cum diceret, scire se discernere: num corporaliter, num vero per imaginationem conuentui interesset.

c. 8. v. 3.

14. c. 35.

A B

Vnum restat soluendum, quod quosdam scio torsisse aliquando. Etenim doctior philosophus atque Theologus quærat, qui fieri queat, vt, cum angelus sit incorporeus, queat rem corpoream loco mouere? Respondeo, nec opus esse ad hoc noua à Deo virtute adtributa, (vt censuit Guilh. Parisien.) nec etiam distincta virtute seu potentia motiua (vt putauit Aureolus:) nec etiam posse Angelum sola voluntate, & intellectu illimitate, & infinite, quodcumque velet corpus, & quando velit, & quo velit, & quanta velit celeritate, loco mouere hoc enim damnasse intelligendus est articulus Parisiensis, & merito quia hoc est virtutis infinitæ: Sed respondeo, Angelum determinatam sibique notam, suis viribus non maiorem molem, ea celeritate vel tractu, quem & agilitas Angeli, & rei motæ natura permittit, eo solere mouere & transferre posse quod in asſũpto corpore, secundum substantiam (malo enim hoc tenentes sequi) sit pręsens, sicq. pręsens, sola voluntate corpus illud impellat, & eadẽ volũtate, mediãte illo corpore, aliud corpus contiguũ moueat, vel deuehat, ad eũ fere modũ quo vẽtus fortis plumam agit per aerem, & certo tandem loco illã destituit, & destituendo sisti. Et sic Angelus deferens Prophetam Habacuc, dumtaxat tangebat capillos eius: neque vide Ioa. Ang. in 2. d. 8. q. 4.

C D E

neque tum capilli corpus ſuſtentabãt, ſed virtus Angeli ipſius per voluntatis imperium toti corpori impenſa. Vnde ſi velit Angelus ſic moderari actiuitatem, vt celeritas deuectionis, non ſuperet robur delati; fiet, vt ſit ſine defatigatione hominis iſta tranſuectio: ſi hoc nolit, haud dubie mire defatigetur homo neceſſe eſt celeri illa per aerem delatione. Hinc intelligimus non eſſe certam differentiam
B
illam Remigij quod Angelorum bonorum tranſuectiones quietæ, & laboris expertes ſint hominibus; malorum vero plenę laſſitudinis, formidinis, & moleſtiarum. etſi enim, vt plurimum credam hoc vere contingere; fieri tamen poteſt, vt ſi dæmon velit, etiam citra laſſitudinẽ, & moleſtiam deferat, vt patet exemplis, quæ narrat Torquemada Dialo.3. & ille Ioannes de Vaulx Stabulenſis hoc de ſuis tranſuectionibus teſtabatur. Illud certius, has dæmonum ſubuectiones ſemper periculi plenas, & formidabiles eſſe.

l.1.dæmonolat.c.27.

QVÆSTIO XVII.

An poſſit dæmon quantitatem corporum ſic mutare, vt penetratio partium ſequatur, ſiue vnum corpus in duobus locis diſiunctis, vel duo corpora in vno, & eodem loco penetratiue collocare?

B*Reuiter cenſeo, ad hæc omnia negatiue reſpondendum, quia hæc omnia repugnant principijs phyſicis, & ordini naturæ.* Nam, vt de poſteriore prius agamus, nec ipſemet dæmon poteſt loca diſtantia ab inuicem, non occupato medio, ſimul implere, ex veriore ſententia, & communiore, minus ergo poterit ibi corpus vnum ſtatuere; ſed ſoli hoc Deo reſeruatum. Nec obſtant exempla, quibus docetur multos alio loco αὐτοπροσώπως alijs

A
apparuiſſe, quã vbi reuera tunc erant, non dormientibus modo, ſed & vigilantibus. Nam ſi a Sanctis hominibus, & miraculosè apparitiones factæ vt de Sanct. Nicolao, D. Agatho, & Diuo Benedicto legimus, tum illę ab infinita Dei virtute profectæ ſunt, ſin autem ab Angelis malis procuratæ, ad ſpeciem tantum viſę, & præſtigioſæ cenſendæ huc refero illud, quod
B
Origen. lib.6. cont. Celſum tradit, Pythagoram eodem tempore in duabus vrbibus conſpectum, & aliud de mulierculis commeſſatricibus in vita D. Germani, & de Imperatoris filio per Theodorum Monachum patri exhibito apud Zonaram d. Vide Pet. Tyræum d. lib.2. cap.8. cum ſeqq. Quod vero ex alijs refert Ananias. lib.4. de Natura dæmon. nõ poſſe dæmonem
C
duorum hominum ſimul occupare corpora; ſed poſſe tamen, cũ in vnius corpore ſit per ſubſtantiam ſuam vi ſua alium, vel magno diſtantem interuallo, de crimine aliquo tentare: hoc fateor me non intelligere. Nam nihil prohibet duos eſſe ſibi, adeo propinquos, vt ſimul ſint quaſi vnus adæquatus dęmonis locus quem ſubſtantia ſua occupet: nihil inquã pro-
D
hibet hos ſimul a dęmone poſſideri. Si vero alter, tam longe diſtet a poſſeſſo, vt ſpaciũ illud excedat ſpheram actiuitatis dæmonis; non credo poſſe dæmonem illum poſſidentem, huic alteri quicquam ſuggerere tentationis, vt enim nec quoduis corpus quãtumuis diſtans loco mouere, ſic nec quorumuis animos a quorum corporibus abſit lõgiſſime poteſt Diabolus
E
tentare; ſed eos tantum, qui ſint adeo propinqui, vt in vno quaſi adæquato loco dæmonis cenſeantur. Nonnulla huc pertinentia petite a Gulh. Pariſienſ part. vltim. de vniuerſo, capitulo 13.

Vide Petr. Tyræum li.2. de ſpirit. appar. c.6. & 7.

Tom.3. in vita Baſilij Macedonis.

Prior concluſ pars, de mutatione quãtitatis, probatur: quia ſanior philoſo-

loſophorum pars, cum Ariſtotele, & D.Thoma, partium corporaliumque dimenſionum penetrationem naturę non permittit ideo nequit dæmon ſic mutare corporis quantitatem, vt homo inſtar catti, vel muſtelæ per tenuem rimam in cubiculum irrepat: multo minus, vt per ianuas clauſas ingrediatur. docuit hoc bene Ioann. Beets Carmelita in primi pręcepti expoſ. vlt. cap.4. Quare quod de lamia in muſtelam conuerſa narrat in Mileſia nugator Madaurenſis, fictitium cenſendum. Mentitę quoque fuerunt illę Striges Lotharingicæ, quæ Nico- [l.2.Dæmonolatr.c.4.] lao Remigio perſuaſerunt, ſolere dęmonem veteranis Lamijs poteſtatem reipſa dare, vt queant ædes penetrare, & per quaſuis anguſtias nullo negotio viam ſibi faciant, in mures, feles, locuſtas, atque alia huiuſcemodi puſilla animantia contractæ, & deminutæ: intromiſſaſque, denuo priori formę reſtitui, ſi velint. Mentitus etiã ſimilia iactãs Scaſius apud Niderum in lib.5. Fornicarij. hæc enim deliria ſunt omnia, & illuſoria. Sed ſolummodo dæmon præcedens, latenter aperit, & claudit ianuas, vel feneſtras, corporis earum capaces, per quas eas intromittit, quæ ſe putant formam huiuſmodi animantiũ induiſſe, quod prudentiores Italicæ ſagæ Grillando [l.2. de ſortil. q.8.] fuerunt confeſſæ. Hanc autem oſtiorum apertionem, & clauſuram, adeo ſubtiliter dæmonem facere poſſe, vt dormientes in cubiculo non euigilẽt: [Act.12.] nõ dubitabit, quiſquis meminerit ab Angelo factum, cum B. Petrum de carcere eduxit, vbi nihil neceſſe eſt dicere hanc ianuarum apertionem, vel cuſtodum ſomnum miraculoſa fuiſſe. Si quis obijciat Diuum Chryſoſtomum hanc vim Angelis tribuere cum ſcribit Habacuc ab Angelo demiſſum, & reductum ex lacu clauſo, & ſigillis integris permanentibus. hoc enim ait orat. quæ eſt de incredu-

A litate D.Thomæ, inter orationes Patrum ſeorſim Romę editas; πῶς ἠδυνήθη καταγάγειν ὁ ἄγγελος τὸν ἐμβακοῦμ εἰς τὸν λάκκον τῶν λεόντων καὶ πάλιν ἀναγαγεῖν, καὶ τὰς ἐπικειμένας σφραγῖδας ἐῤῥωμένας καταλιπεῖν. *Reſpon.* id factum, non Angeli, ſed diuina virtute. Prætere a videtur Diuus Chryſoſtom. priorem Danielis captiuitatem, de qua cap.6. cum poſteriore

B confundere, de qua agitur Daniel capite decimo quarto, Modus vero quem ſtriges aliquando memorant, nempe Diabolum ipſos parietes aperire, & per quandam quaſi fiſſionẽ, & diſruptionem ingreſſum illis præbere, & egreſſum, poſt iterũ partes coniunctas facere coaleſcere; ſcio, ijs qui penetrationem partium admittũt viſum iri probabilem, & huc referri

C queat quod Cordubę famoſę illi Magdal. Cruciæ acciderat, vt, hiante ſubito pariete, a tranſeuntibus orãs puellula cõſpiceretur. Sed ego totum hoc vel pręſtigioſum puto, vel dumtaxat dæmonem maxima celeritate, quot ſufficiunt lapides eximere, & ſuſtinere alios nerua nt, & poſtea eadem celeritate, atque dexteritate, iterum eos in ſuum locum reponere exiſtimo,

D cumque hominum aſpectus hanc celeritatem tartarei latomi nequeat deprehendere; fieri, vt falſum formet iudicium de aperto per partium compreſſionem pariete. Prorſus cum vero magiſtro ſuo Caluino impius eſt VVierus: cum nugatur, ita Chriſtum Dominum, poſt reſurrectiõ ẽ clauſis ianuis ingreſſum, ad diſcipulos: vbi merito, cum grauiſſimis, & ſan-

E ctiſſimis Patribus, Catholici ſcriptores, in hac corporis ſolidi penetratione, patentis miraculi rationem agnoſcunt. Pari modo Beza, & ſimiles blaſphemant de CHRISTI Domini Natiuitate illæſo clauſtro virginali, & reſurrectione clauſo manente ſepulchro. contẽdunt homines iſti ani- [D. Auguſt. tracta. 121 in Ioan. Grego. homil. 26. in Euang. D. Chryſ. in oratione εἰσῆλθε ἡ θυρα]

ma-

Διὰ τοῦ σιαςὰν διρῶν κεκλεισμένους θυρῶν. Quo quid apertius?

males, hæc aperta fuiſſe, dum penetraret, & poſtmodum iterum clauſa. quaſi non potuerit creatura ſuo creatori, vt ceteris in rebus, in hac quoq; obtemperare. ſed nimirum iſti cuncta conatur Chriſti Domini Diuinitati, & omnipotētiæ detrahere, vt ad Turciſmum Paganiſmumque viam ſtruant.

Cum ergo quantitatem ſic mutare non poſſit dæmon, adeoque illā comprimere, vt partes ſe penetrēt: nequit etiam efficere, vt corpus quantum, & coloratum, verè reddatur inuiſibile illis, coram quibus exiſtit, oculis eorum ſanis, & non præſtigiatis; quamuis fieri queat, vt per accidens aliud illud non videant. Nam ſi corpus illud celeriter alio transfert, iam præſens illis non eſt hoc corpus: ſi vero ſpecies viſiuas, ne in oculos adſtantiū commeent, per corporis alicuius interpoſitionem, vel per nimiam aeris agitationem impediat; vel corpus illud aliqua ſibi poſſibili ratione transformet: (hos enim modos inuenio ſolere ab illo vſurpari) corpus illud tunc quidem actu non videbitur; reuera tamen viſibile permanebit. Sic fraude dæmonū Domitiani oculis ſe ſubtraxit Apollonius apud Philoſtratum, ſic Gyges latebat fictitio illo tectus annulo apud Ciceronem, ſic de Perſei clypeo Græculi fabulantur.

Sic intelligendum quod Ioann. Sariſberien. ſcribit de quodam: *fuitque magorum peritiſſimus, vt quaſcumque res vellet, inuiſibiles faceret; alias vero videbatur in alias ſpecies transformare.* l. 1. de nugis curialium capitulo nono, item quod Necromāticus ille Gui. Iuliac. perſuaſerat apud Meierum libro 10. ſic quod de Cleomede Aſtypelenſi referebat Celſus arcam ingreſſum, & intus operculum eius retinentem, non eſſe repertum in ea, ſed creditum euolaſſe, lege Origenem libro tertio, contra Celſum.

A

Quod vero ſcribunt nōnulli eum, qui gemmam geſtet Heliotropiam inuiſibilem fieri: non credo. nam vt bene, ait Guilhelm. Pariſienſ. deberet lapis ille poſſe colorem omnem tollere, vel alios plane ſic inducere obiecto, vt non poſſit agnoſci. Tantam vero vim illi gemmę ineſſe, nondum, vel teſtis fide digni auctoris docent. de vniu. 22.

B

Denique ex his decidi poſſunt, & detegi illuſiones illę dæmonū, quando membrorum aliquorum ſpeciem, vel immenſam faciunt apparere, vel nullam, vt ſublata videantur, vt ſunt quæ narrantur in Malleis maleſic. de ijs, qui virilia ſibi ablata putabant, apud Sprenger. parte ſecunda, 1. cap 7. & quod legitur ridiculum in tom. 2. tracta. de credul. dæmon. adhib. folio 429. Nec puto dæmonem poſſe hominis parui oſſa ſic extendere, vt Giganteæ fiat magnitudinis, ideo quod indi Cichorani certis id ſe herbis poſſe iactabāt, iure optimo Petrus Chieza fabulis annumerat part. 2. Hiſtor. Peru. cap. 42.

C

QVÆSTIO XVIII.

D

An corpora ex vna in aliam ſpeciem Magi queant transformare.

NOn ago de fabuloſis Metamorphoſibus Ouidij, Parthenij, & aliorum, nec de naturalibus imperfectorum animalium commutationibus, de quibus Ariſtoteles, & Pli. Sed de magicis, quæ virtute dæmonum fiunt perfecte ſpeciei in aliā formam perfectæ quoque ſpeciei transformationibus. Et licet Ouidius, & Propert. hoc præter alios ſenſerint. quorum hic; L. 5. Hiſt. anim. c. ... l. 11. Natu. Hiſt. c. 32.

E

Audax cantat a leges imponere lunæ,

Et

Et sua nocturno fallere terga ludo. Ille autem.

Hanc ego nocturnas viuam volitare per vmbras
Suspicor, & pluma corpus anile tegi.

Similia de Siculo Liodoro Catanenses opinabantur, vt lib. superiore ostensum. de Simone Mago, narratur in Itinerario D. Petri, de quodam ex Sarisburiensi dictum c. superiore, de Badulo Rege Anglorum annales referunt, & ijdem narrant Ambrosij Merlini incantamentis Vterium Regem in Gorloidis Cornubiæ ducis speciem transformatum, vt Igernæ vxoris eius amplexū potiretur, & ex tam nefario concubitu Atturum & Annā genitos. *lege Galfridum, & Virunnium*. Quinetiam in nouum orbem hæc opinio se penetrauit. Nam Nicaragnani credebant striges posse se in cattos, simias, porcos immutare, & Quahate mallani opinabantur famosam illam maleficam Augustinā, in bouis forma grassatam, quando Beatrix de la Cuua ingenti diluuio, & terræ motu interijt. Narrat Chieza Histor. Paruu. p. secunda, capitol. 205. & 210.

Et licet olim, quid, cum communi Theologorū Schola, & de huiusmodi Lycantropijs, & similibus sententiam, publice professus fuerim, scilicet *omnes illusorias, & deceptrices esse, & cum natura pugnare, hanc hominis in belluam degenerationem*; *idem nunc iterum mihi censui hoc loco, vbi disputationis ordo hoc exigit, affirmandum.* Addo contrarium asserenti anathematis imminere pœnam, ex cap. Episc. 26. quæst. 5. quæ sententia auctoritate D. August. fulcitur. idem ratio persuadet. Nequit, enim anima humana informare corpus belluinū, vt nec anima leonis corpus equinū, vel anima equi corpus humanū quia quælibet forma substantialis, vt

Commen. in Senecæ. Agame. v. v. 690.

libr. 18. de ciu. Dei ca. 18. & de spiritu & lit. c. 28. si ipse auct. mentitur Danæus Dial. de sortiar. c. 3. contrarium Diu. Aug. ascribens.

A suum esse tribuat informando, requirit peculiares sibique conuenientes, dispositiones, & organizationem corporis propriam, ideo anima definitur actus organici corporis. Vnde fit, vt nec ferina anima humanum corpus, nec humana ferinum queat informare, vt dixi. Non poterit itaque anima hominis in ferinum corpus migrare illud informatura. Multo B minus poterit simul cum corpore anima immutari, quod videtur Horat. in Epod. putasse quando agit de socijs Vlyssis à Circe restitutis;

Setosa duris exuere pellibus
Laboriosi remiges Vlyssei,
Volente Circe, membra, tunc mens, & sonus
Relapsus, atq; notus in vultus honor

Imo vero humanam mentem, hoc C est animæ humanæ partem præcipuam, non amiserant. immortalis est anima, nec à dæmone corrumpi potest vel vulnerari. Semper ergo illusio hic interuenit illorum, qui transfiguratos putant: sæpe illorum etiam, qui videre se putant, quod non vidēt. Prudenti & nolenti decipi distinguēda est ipsa transformatio ab effectibus eam concomitantibus, quod si D Spondan. fecisset, non tam multa Comment. Hometicis hac de re vanè & iuueniliter effutiuisset. Sit conclus. *Ipsa quidem transformatio delusoria est: multi tamen eam comitantes effectus sunt verissimi*. V. G. Strages hominibus, vel pecoribus illatæ, per dæmonem in corpore aereo, aut lupino, siue per homines lupina tectos effigie (quod postea declarabitur) vel E per eam non tectos, sed humana specie grassantes, & efferatos: potest enim fieri, vt ex humorū vitio, & atræ bilis excessu affectu quidam lupini, & odium i. greges, atque homines, desideriumque eos inuadendi, & lacerandi, vorandique mentem occupent. Vnde & medici

λυκάνια

λυκάνθρωπα, seu λυκανθρωπίαν inter morbos numerãt, quam Arabes Chatrab, Latini *melancholiam*, vel *insaniam lupinam* nominanr; ex simili vitio nonnulli se canes, leones vel alias bestias putant. Qui huiusmodi solo morbo laborant, hi Magi non sunt, & licet ipsi se lupos putent, lupinamque sæuitiam imitentur, alijs tamen, vt sunt, homines videntur: talis sibi, non cæteris videbatur pater Præstantij apud Diuum Augustinum: & alius quidam apud Thomam Brabantium, siue Cantipratẽsem, & agricola ille Patauinus apud Fincelium, lib. 2. de miracul. & alius Borussus apud Sabinum com. in 7. Metamorphos. & ille Pomponatij apud Euuichium, lib. de natur. sagar.

vide Paul. Aegynetã li.5.c.16.& Aetium li.6.ca.11. & Cond. in chum libr. 3. de mor. venef.c.7. Auic.lib.3. fen.1. tr.4. ca.16. Aug. li.18. de Ciu.Dei cap.18. Cantipr.in l.Apum.

Sed quando alijs quoque lupi, canes, vel catti, vel aliæ bestiæ videntur, vt mulier apud Palladium *in vita Macarij Alex.* videbatur equa: item Neuri, apud Herodotum, & Melam, & hodie ex vulgi opinione quotannis quidam Hibernici, apud Camdenum, *in altera parte Hiberniæ:* hoc magicum est, & à solo morbo nequit proficisci. Verum solet diabolus tunc diuersimode decipere, nã solet aliquando aliud corpus substituere, & illis absentibus, & alicubi in loco abdito soporatis, ipse assumpto lupi corpore, vel ex aere formato, & sibi circumdato ista gerit: quę putant homines ab illo misero absente, & dormiente patrata, quod stratagema à Sancto quodam viro cunctis manifestatum, narrat Guilh. Parisiensis, d. par. vltima cap. 13. Aliquando vero hominibus ipsis ferarũ exuuias huiusmodi feras aptissime circumdat: qđ fit quando illis dat lupinam pellem in trunco quopiam cauæ arboris occulendam: vt ex quorundam confessionibus constat. Aliquando deniq; ex pacto Magis aeream circumdat effigiem belluæ, & membra mem-

A bris quoad patitur similitudo circũponens, caput capiti, os ori, ventrem ventri, pedem pedi, brachia brachijs accommodat. hoc solet contingere, quando ad hoc inunctionibus certis (vt Dolani illi Lycanthropi, de quibus Acta iudiciaria sunt edita) vel solis verbis conceptis vtuntur, vt ille apud ducem Rusię à canibus laceratus, & in Bulgaria quidam Baianus,
B de quo Sigisbertus in Chron. & tunc, vt & præcedenti casu, relinquunt vestigia lupi terræ impressa. Hoc autem vltimo casu nihil mirum est, si postmodum vere inueniantur saucij illis membris humanis, quæ in ferino corpore ictum exceperant: Nam leuiter cessit circumiectus aer, & vulnus vero corpori inhæsit. Verum quando verum corpus abfuit, tunc
C Diabolus in absentium corpore eam partem consauciat; quam scit in ferino corpore sauciatam fuisse. Bartolom. Spineus quæst. de strigibus, c. 16. sui temporis historia ostendit.

Huius etiam (inquit) *apparentis conuersionis Strigum in cattos,*] testis alius in hac eadem ciuitate Ferrariæ Philippus nomine, artificio cerdo, sub iudiciali iuramento mihi asseruit
D hoc anno, strigem quãdam ante tres mẽses ei imposuisse, ne prohibere venire circa puerum (à se fortè strigatum) quem curandum assumpserat, si quas blandientes, & alludentes videret cattos. Eadem igitur die dum discessisset illa, viderunt post horam ipse & vxor sua cattum magnam, & hactenus ab eis inuisam, quæ ad puerum accedebat concito gradu, Quam
E cum ex timore parentes sæpius abegissent, postremo contra venientis vexationem ad impatientiam exarserunt: clausoq; ostio vir ille grauissime cattum hinc inde fugiẽtem diutius hasta percussit, & demum ex alta fenestra se iactare compulit, vt toto collisa videretur corpore cattus. Ex

tunc

tunc autem strix illa vetula tota confracta corpore per plurimos dies lecto decubuit: quo factum est, vt leuis, quam prius habebant, suspicio, quod striga esset, & puerum suum, qui hac infirmitate strigiatus grauissime laborabat, ipsa strigasset, in vehementem transijt, imo & violentam. Etenim percussiones, & plagæ, quæ in catto infixę sunt, in illa vetula sunt inuentæ quoad morborum correspondentiam.]

Vix quinquennium effluxit, cum in pago quodam occiduæ Flandriæ, vbi fascinaria pestis mire gliscit, haud procul a Dixmuda, pene ad Iperlee, & Isaræ confluGem situ, contingit; quod ab homine religioso, fide digno, qui tum illic in vicinia, auditione accepi. Rusticus quidam vna cum filio adolescente in sympoosio potitans, limis obseruabat coquam mensuras cereuisiæ, quam propinabat (vt solent) bifurca notantem creta. dissimulat nihilominus interea; dum compotatio soluitur, tum hospitam vocat, vt calculum expensi subducat. petit ista quantum creta notarat: negat ille, & multis vltro citroq; iactis, pecuniam in mensam proijcit, quam sciebat sufficere, & discedit. Stomachabunda hæc, tu vero (ait) non hinc hodie poteris domum, vel non ego quæ sum. abit contemnens mulierculæ minas. Vbi peruenit ad fluuiolum in quo scapham reliquerat, nequit vna cum filio admodum valido summa ope eam a ripa contis depellere, diceres clauis affixam vuido in solo. Fors duo tresve milites illac iter habebant; compellat, & Contubernales (clamat) boni, venite suppetias, vt hunc lintrem de ripa deducamus: merces operæ futura, largum a me bibale. Parent, & ingressi quantum possunt protrudunt. diu frustra fuere. Anhelus vnus, & sudans; quin sarcinas, & onera hæc efferimus, forte vacuam commodius deducemus. Fit, & ecce mercibus expositis, vident in sentina ingentem luridum buffonē, scintillantibus oculis eos intuētem. Non tulit vnus militum, sed gladij cuspide perforatum ad guttur tumidatum in aquā iecit. ille quasi exanimis in tergum protoluitur ventre resupinato: vulnera natitanti imponunt ceteri alia, & repente nauis soluitur. Lætus rusticus auxiliatores ad idē vnde recesserat hospitium reducit: potum petit, præbet ancilla. Quærit ille, vbi hospita? audit pessime habere, & animam in lecto agere. Quid, inquam, inepta, ebrium me putas? vix media pars horæ elapsa, cum ego illam isthinc sanam, & malam, qualis tu, reliqui? Eo, & visam quid hoc rei? intrat in thalamum, inuenit collum, & ventrem vulneribus confossam, laceramque expirasse. Vnde hæc, exclamat, vulnera? Nescire si profitetur ancilla, nec domo illā, quod sciat, pedem extulisse. Itur ad magistratum, vulnera cęsim punctimq; illata inueniuntur ijsdem in locis, quibus buffonem, qui nusquam compatebat, milites distinxerant. Nec dissimile aliud, quod de municipe Nechliniensi narrabitur lib. 5. section. 3. vers. ad torturam sufficient, de indicio 8. ad nominationem accedente.

Annus decimus agitur, cū Bebburgi (oppidulum est Vbiorum) supplicio affectus fuit, quidam Stufius Petrus, eo quod cum dęmone succuba plus quatuor lustris consuesset, ab hac donatus fuit lata quadam Zona, qua cum cingebatur, & sibi & alijs in lupū verti videbatur. Hoc schemate ter quinque pueros iugularat, eorumque comederat cerebellū; duas nurus suas deuorare conatus fuerat: propriam filiam, & commatrem suam, vxorem habuerat loco constant hæc omnia actis iudiciarijs, & iconibus in ęs incisis, palamq; venalibus. Qui plura volet

Iarde hi transformationibus exẽplis illustrata (quæ tamen ex ijs, quæ tam breuiter dixi, decidi poterũt omnia) legat Spendannum in Homeri Odyſ. libro 10. Binsfeldium de Confeſſion. malefic. concl. 3 Remig. lib. 2. de dæmonolat. c. 5. Io. Ananiam li. 4, de nat. dæmon. fol. 180. Condronchum d. c. 7. & Petr. Thyræum. qui cæteris plura, & aptiore ordine in Theſes digeſſit lib. 2. de appar. ſpirituum a cap. 15. vſque ad c. 24. & qui ex eo Dialogum ſuum congeſſit Fra. Claudius prior l. De Lycanthropia.

Qui volunt veram introducere Metamorphoſim (vt Spondanus, Bodinus, Peucerus, Phil. Camerar. & pauci alij) vnicũ adferunt argumentum ex ſacris litteris, dignum ſolutione; de Nabuchodonoſor in bouem, & Lothi vxore in ſalis ſtatuam mutata. Sed cum vtrumque diuina ſit factum virtute, nõ poſſunt hęc pro dæmoniacis conuerſionibus momẽtum habere. De Nabuchodonoſor quoque plerique Patres negant formam bouis, ſiue bouini corporis effigiem induiſſe, ſed dũtaxat volunt, ſic mente abalienatum fuiſſe, vt ſe bouem crederet. Prætermiſſa longiore diſputatione, mihi videtur contextui S. S. & ſententiæ Diui Gregorij libro 5. Moral. cap. 8. & rationi, magis conſentanea explicatio volentium affectionem Regij corporis in beſtiæ temperamentum commutatam, figuram etiam humanã aliqua ex parte in feram degeneraſſe, ſenſuſque internos ſimiles accepiſſe brutorum internis ſenſibus, vnde factum, vt & pecudum more quadrupes incederet, & fen o veſceretur, & homines fugeret, & i b ſio degeret. Diuina vero virtus fecit, vt ſub tali temperamento, & habitudine corporis, humana & rationalis anima perſeueraret.

Dan. 4. v. 3. & v. 3. Gen. 19.

Ref. hoc d ff runt N h. Medina li. 2. de r cta in D m fi le c. & B n. Pererius l. 5. in Dan. e. Sic. Mol. A. p. q. III.

Vl, imo poſſet obijci, quod Herodotus ſcripſit, Platanum aliquando in oleam vertiſſe, & alij apud Carnos cadauera humana per dęmonem in ſalis ſtatuas fuiſſe mutata. *Reſpon.* Si locuti de proxima, & immediata mutatione, illuſorium id fuit, & præſtigioſum, ſi vero locuti de conuerſione mediata, ſiue per varias commutationes corruptionis, & generationis materiæ ſecũdę, nihil prohibet ambo iſta naturaliter contingere poſſe, introductis in materiam aptis ad has vltimas formas diſpoſitionibus. Quod autem legimus apud Metaphraſtẽ a S. Spiridione, ſerpẽtem in aurum mutatum, vt eo auarus ille, & immiſericors diues deciperetur, & poſtea rurſus ex auro Serpentem factum, vera hæc mutatio fuit, quia miraculoſa, & a Deo, qui poteſt. Neque hęc mutatio fortaſſis dęmoni, ſucceſſiue tamen foret impoſſibilis, quia ſerpẽs inſectum eſt, & proxima auri, ac ſerpentis materia eadem nempe terra.

N. libr. de Prodi. an. 1349.

QVÆSTIO XIX.

An Magi queant facere beſtias loqui, & an intelligant voces beſtiarum?

DE hac quæſt. diſſeruit poſt Diu. Th. de potentia q. 6. ar. 5. & Vict. relect. de Magia. nu. 9. Alf. Mendoza in Quodl. Scholaſt. quęſt. 5. ſed loquẽdum nobis diſtinctius, & preſſius. Diuina aliquando virtute fieri, vt quibus loquendi vis naturalis ineſt nulla, attamen loquantur, non eſt dubitandum; ſacra Scriptura id atteſtante de aſina Balaam, Num. 22. quod quo pacto Deus efficiat, ipſe nouit, qui enim locutionis omnis eſt fabricator, ille vt, quæ nota ſunt organa ſermonis articulati formauit, poteſt, & alia, quæ lubebit, inſtrumenta ad hoc deligere. Attamen, vt plurimum exiſtimo vti opera angelorũ, qui per res illas inanimas, vel per bruta loquãtur

A hoc tamen discrimine: per illa, quibus apta sunt organa, & viuentia ad hoc instrumenta, vt per picas, coruos, psitacos & hujusmodi, in ipsismet corporibus loquela formata, & tunc hæc locutio est vitalis actio ipsius, animalis, non tamen est intellectualis eius actio, sed est actio intellectualis respectu Angeli: per illa vero, quæ viuentia quidem sunt, sed organa non habent apta ad loquendum, vt sunt asini, bouesque, putarim id facere, eo quod ipsemet Angelus in eis, vel potius iuxta ea, sermone in aere formato loquitur, idemque dicendū de insensibilibus, vt igne, aere, aqua, terra, cadaueribus mortuis, capitibus resectis, statuis, & arboribus, & tūc quando vox tantum formatur iuxta corpora illa, locutio nullo modo tribuenda est alteri, quam angelo, vt formanti, & ceteri: aeri, vt medio, ac instrumento: nulli, vt vitalis actio, si formetur intra corpus illud sensile ineptum, vel etiam intra insensile, illi tribui potest, vt organo. His positis facile erit ferre iudicium de sequentibus miraculosis locutionibus sacræ historiæ, vt de asina Balaam, de qua consulendus ibi Caietanus in Comment. de angelo in rubo alloquente Moysem, & Esdram de Spiridionis filia Irene mortua depositi locum indicante, & quodā interfecto, Macarij iussu homicidā indicante, & de colloquio caluariæ, & alterius Macarij, de varijs sedib. dānatorum, & de venerabilibus Africæ confessoribus, qui persecutione Vandalica radicitus abscisis linguis adhuc clare loquebantur, quod etiam Iustiniani Imp. auctoritate fuit confirmatum, vt eius temporis historijs testatissimum, & de Anglo sacerdote simile refert Polydorus libro 13. Histor. Angl. in his continuum miraculum fuit supplete Deo vicem partium defectarum in genere causæ efficientis. Vnum addam ex Antonio Bonfinio:

Exo.3.a.4. Esdr.14.in princ. Ruffin.l.1. hist. Eccle. c.5. Socrat. l.1. hist. Eccle. c.5. Socrat. l.1. ca. 12. Englos. l.1. Exep. c.6. Harulus li. 6. c.14. l.1. C. de offic. præfat. Afric. Procopius lib. de bello Vandal. Aenea Gazæus de immortal. anim. lib.3. histo.

Anno circiter 3. post cladem ad Nicopolim Sigismundo Impera. a Turcis acceptam: cum multi in eum campum descenderent, emissam inter ossa subinde vocem audierunt: Iesu Christi *Saluatoris, &* Mariæ *Virg. nomina intonantem: loquaxque inter cadauera caput inuentum, quod vbi homines sibi adesse nouit: Quid tam,* inquit, *stupidi hic statis viri? Christianus ego sū,*
B *inexpiatus, inconfessus in hoc bello occubui.* Maria *mater me aeterni supplicy reum esse non patitur. hic me adhuc lingua compotem seruauit, vt delicta fateri, & animum sacris Apostolicis lustrare queam: proinde sacerdotem, qui cōfessionem exaudiat, & me expiatum reddat, accersite quæso. Rogatus cur tantum à Virgine beneficium promeruisset, respondit: sibi peculiarem in*
C *eam fuisse in vita deuotionē, & septēna eius festa quotannis reuerendissime celebrasse, religiosisq́ ieiunijs pane dumtaxat & aqua decorasse. Quare accersito e pago proximo Sacerdote confessionem rite transegit, & impetrata erratorum omnium remissione, acceptaq́ nouissima lustratione, repente cōticuit perpetuaq́ quieuit.* | Hæc ille. legant,
D & resipiscant Nouatores ad tam illustre miraculum, quod & Deiparę deuotionem, & ieiunia, & festorum cultum, & confessionis sacramentū commēdat. Non absimilem narrationem inuenies apud Tho. de Cantiprato li. 2. boni vniuersal. c.29 p.18.

Hungar. Decad. 3. quod ille accepit à Ioā de Turotio scriptore rerū Hungaricarum satis antiquo, & bono.

Simia Dei diabolus, conatus multa similia, sed pseudo miracula, interdum Deo permittente, ad diuinā vin-
E dictam, atque iustitiam manifestandam, vt cum homicidam caput præscissum indicauit Cercydam, teste Aristotele, & Orphei caput prędixit Cyro Persarum Regi, eū quoque a muliere necandum. Aliquando ipse oracula nescio, quæ cōfingit, vt quę narrat Phlegon Trallianus ex Herone, in hanc

libro 3. de partibus anima. Philost. imagin. lib. 1. mirabil.

hanc sententiam; *Polycritas post Locrēdem vxorem ductam, & postquam tres noctes cum ea dormiuisset, tertio die vita functus eā reliquit grauidam quæ monstrum ex duplici sexu peperit, quod cum in medium concionem populi ductum fuisset ad consultandū, quid id præsagiret, quidve de eo faciendum esset: comparauit in medio populi spectrum, Polycritus, & futuram Aetolis, & Locrensibus prædixit cladem, & impotere ad resistendum populo filium suum monstrosum dempto capite deuorauit, & euanuit: mox, & caput eandem cladem elocutum est.*] Addit idem Trallianus ex Antisthene philosopho Peripatetico. *Quo tempore Acilius Glabrio consul vicit Antiochum regē Asiæ, deterritos Romanos oraculis, ne amplius inuaderent Asiā, & Publij ducis Romanorum caput relictum a lupo, qui corpus deuorauerat, vt ipse prædixerat furore diuino, vt putatur, percitus: cecinisse longo sermone aduenturam cladem Romanis.*

Præstigiosę planè fuere locutiones, quædam apud Gētiles, & arte dęmonis simulatæ, ad lucrum Sacerdotum Gentilium, qui non raro Magi, & Pythonici, vt geminæ columbę Dodones loquaces, item quercus Dodonea, Argus carina, equus Achillis, & vlmus Gymnosophistarū. quæ Apollonium salutauit, & Causus flumen quod dixit Salue Pythagora (quem fuisse Possessorem librorum Zoroastris Magi docet Clemens Stromataus) & canis Simonis Magi apud Clementem in Itinerario, & Glycam in Annalibus, qui & alios, & D. Petrum fuit allocutus, idē sagę cuidam Franciscæ Senensi adscribit Grillandus sæpe nobis laudatus, q.7. Theotecnus Magus Antiochiæ, sub Maximino, simulachrum Iouis vi magica fecit oracula fundere, quibus ciues in odium Christianorum excitabat, & Imperatoriam persecutionem acue-

Sophoc. in Trachi.

Lucian. in Micy lo. Apol. 5. Argonaut. Hom. Iliad. 19. Philostr. in Apollon. Porphy. in vita Pytha go.

A bat. Lege D. Cyrill. Alex. lib. 3. contra Iulian. pleraque superius dicta recensentem. Adde ex Valerio Maximo libro 1. simulachrum Fortunæ Romæ in via Latina loquutum.

Euse. l. 15. hist. Eccl.

Ceterum, vt sciant animalia, vel intelligant, quæ loquuntur, hoc nullus Angelus eis potest tribuere: posset tamen, etiam dæmon efficere, vt animalia suis temporibus, & locis B aptissime quædam dicerent, accommodata personis, & rebus, de quibus ageretur, sed tamen licet dęmon illa ex instituto faceret, animalia tamen dūtaxat facerēt casu, & fortuito; quibus, ignaris, & idiotis speciem quandam solertiæ, & intellectionis pręberent; sicut etiam Magi faciunt interdum, vt animalia miras quasdam gesticulationes, & motiones edant, quę C sine vsu rationis, & prudentia iudicant imperiti fieri non potuisse. talia sunt, quę de serpente Epidaurio Valerius, de leone Apollonij Philostratus, de asino Cayri narrat Bellonus. Longe facilius potest Magus, per dęmonem, efficere, vitiatis organis corporeis, vt homo latrare, vlulare, crocitare, rudere audiatur, conans loqui: videmus enim artificio id nō D nullos feliciter consequi, & legimus ann. 1546. *Margaritam Eslingensem, ex ventris doloribus, ita intumuisse, vt ventris moles totam faciem obtegeret, ac in circumferentia decem palmos excedere videretur. Audiebantur a circumstantibus lectum, gallorum cantus, gallinarum coccyzationes, anserum strepitus, latratus canum, balatus ouium, porcorum E grunnitus, boum mugitus, hinnitus equorum. Eduxit mira magnitudinis vermes, atque serpentes ex latere circiter 150. quo miraculo fidem faceret, cum tamen nil nisi præstigiæ dæmonum, a matre puella lucri causa conficta, forent.*

Val. Max. lib. 1. ca. 8. Philostrat. libr. 5. Bellon. in Obseruat.

N. l. 3. de Prodig.

In pręgnantiū vteris aliquādo clamores

mores infantium exaudiri:sed id fieri naturaliter, multis exemplis productis, & addita physica ratione probauit accurate integro opere Andr. Libauius tomo 2. singular. Sed ea ratio in hac Margareta locum non habet vllum.

lib.3. περὶ ἀποχῆς, &c. Sed an voces bestiarum Magi intelligant? Porphyr. scribit sua ætate de Apollonio Tyaneo dici solitum, illum cum audisset hirundinem cum multis vociferantem sodalibus suis quos secum habebat exposuisse, indicare eam ceteris, asellum onustum frumento ante vrbem cecidisse, frumentumque humi fusum esse. verisimilius est, quod Eunapius (vt & Philostratus) hoc passeri tribuit, hirundo enim frumento non vescitur. Volebat autem Apollonius hoc facto fingere se garritus auium intelligere, quod veteres de Tiresia, & Melampo fuerant fabulati. Sed hæc sunt incredibilia. cum enim bestiæ ratione careant, nequeunt discursu vti, qui ad sermonem ex instituto proferendum, qui sit rerum, vel gestorum significatiuus. est necessarius, fateor affectus corporis, & appetitum posse vocibus suis indicare, & horum notitiam posse diuturna obseruatione ab hominibus deprehendi, & posset dæmon, qui hæc habet perspectissima, magos ea docere, quod, an velit facere, aut vnquam fecerit, nescio, non est incredibile fecisse.

An autem se inuicem intelligant bestiæ, eiusdem saltem speciei, quæritur? quoad effectus illos corporis, & motiones appetitus bellunii, affirmatiuam docet quotidiana experientia: quoad cetera quoque censuit, & probare conatus Porphyrius, anes scientiam habere vocis, cantusque sui generis auium, ac quod ipsis accommodatum sit id posse alijs ostendere. idem Plato censuit, & Oppianus agens de elephantis, quod arbi- A trantur, quia si elephas in cœnum ceciderit, & clamauerit, socius id cernens abit, & redit adducens gregem elephantorum vt, opera communi feruent immersum. exemplo etiam Scorpij Libyci, qui cum solus hominem ferire non valuit, reuertitur cum pluribus alijs, & simul hominem aggreditur annexis sibi annulatim socijs, exemplo denique B piscis, qui confractum laqueum euasit, & alijs periculum indicat, vnde fit, vt eo die generis huius nulli pisces compareant. Vide Petr. Gregor. libr. 15. de repub. capit. 5. hæc ipsa memorantem, prudenterque monentem, intelligentiam veram, & discursum animantibus deesse. Addo nec eum à dæmone illis tribui posse. quia rationalem eis animam nequit C largiri, cuius creatio soli Deo reseruatur: & requirit illa corporis organa sibi accommoda. de quo sequen. quæstione.

QVÆSTIO XX.

An intelligentiam discursiuam possit dæmon brutis largiri?

D INde hæc quæstio dependet, *an bruta aliqua ratione sunt prædita.* nam si sunt, facile præstabit dæmon vt sublatis impedimentis, discurrant, & scienter intelligant: si non sunt, id præstare non posse, certum est.

Fuere igitur non pauci, qui rationem tribuant animantium plerisque. Empedocles dixit, omnia animantia & plantas mentem & prouidentiam E habere, vt eum citat Sex. Empyricus & Parmenides, ac Democritus, teste Stobæo in Eclog. physi. videtur idem velle Lactant. libro tertio, institut. capit. decimo apertius Porphyr. libr tertio. de sacrific. & Plutarch. libro quod bruta vtantur ratione, & libro vtra animantia plus rationis habeant lib. contra ... lib. ...

aqualitia

aquatilia terrestria? & Galen. libro exhortatorio ad bonas artes addiscendas scribit omnibus animalibus inesse ἐνδιάθετον λόγον, quod Erasmus vertit rationem affectuũ capacem, non bene, Lacuna Segobiensis melius rationem intus delitescentem, siue internam, vt Galenus rationem quidem tribuat brutis, quæ & in hominibus inest, sed hoc tãtum discrimine, quod homines illam sermone queant explicare: bruta vero habeant quidem rationem, sed conceptus animi nequeant verbis exprimere. fuit hæc etiam Quinctiliani sententia libro Instit. Orator. & ex recentioribus id voluere Anton. Cittadinus in libro primo, Posterior. Aristotel. capitulo tertio, Laurent. Valla Dialect. suç. nono, immo & Cardinal. Hosius: nos nec ratione, nec oratione, nec prudentia a brutis distingui voluit, sed religione, & Dei cultu, atque contemplatione. Quæ verba putarem pie explicanda, vt more Scripturæ sacræ locutus sit, id negans, quod minus iudicabat, non quod omnino non esse iudicabat, hoc sensu, vt censuerit, magis religione differre hominem a brutis, quam alijs illis oratione, prudentia, ratione. Sit ergo Concl. *Brutis rationem, discursum, prudentiam, prouidentiam (proprie dictam,) vel sapientiam tribuere, rectæ philosophiæ, & fidei repugnat: est tamen in brutis quiddam solertiæ quod rationem, & prudentiam, discursumque imitetur.*] Hæc est sententia Alberti Magni in 3. de anima, & Philoponi, ad tex. 157. vbi non obscure hoc Aristoteles, & est D. Thom. 1. 2. quæstio. 13. art. 3. Gregor. 1. distin. 3. quæst. prima, idem Aristoteles libro septimo, de histor. animal. capitulo primo, tribuit illis vestigia animi humani, & prudentiæ imaginem, vnde sumpsit Arnob. libro 2. cont. gent. cum scribit in brutis conspici multa rationis, & sa-

Præfat. Confess. Petri co mcorũ.

A pientiæ simulachra. idem Hippocrati placuisse docet Galen. libro primo, de vtil. part. c. 3. idem docuere Auerr. in 7. Physicor. Hieronym. Magius libro secundo, de exust. mundi, cap. 5. Gabr. Zerbus in 1. Metaphys. quæst. 7. (quem operæ pretium sit legere,) & Cardinal. Toletus in tertio de anima, quæstion. 7. Solerter multa fieri a bestijs, & ea doceri, quæ discursu B quodam videantur egere, docent, quæ narrant plerique, de elephantis, ex plurimis collegit Lipsius Centu. 1. epistol. 50. de ceteris Ælianus, vt de Leonibus, libro quinto, & 7. de natu. animal. de tauris lib. 7. de cynocephalis libro 6. de alijs simijs libro quinto, de ceruis. li. 11. vbi tamen illud καλούντων συνίει, non interpretandũ, *loquentes intellexit*, sed *vocantes intellexit*, C scilicet audito Græco nomine, quod illi educator mansuetarius indiderat, vt de piscibus, idem auctor dixit, καλούμενοι ὑπακούουσι li. 8. cap. 4. de canibus mirifica Protonotarius Ludouicus Peres de Portillo, lib. singulari, de Cane, a fol. 16. de equis, idem lib. singulari de equo, a fol. 83. qui superioribus annis vtrumq; librũ sapientis. Philip. II. Hispan. Regi dedicauit. De D alijs multis animalibus exempla congerit Ioach. Camerarius Decuriæ decimæ Problemate. VIII. Probatur id breuiter, si ratione ducuntur: sane rationalia dicenda forent, si ratione ducerentur: ex electione operarentur. si electionem adhiberent: non semper omnia eiusdẽ speciei animalia vbique eodem modo, vt faciunt, operarentur. si discursu prædita forent: nossent vniuersalia quædam a- E xiomata, sine quibus nemo potest nec affirmatiue, nec negatiue discurrere. cõstat autem a brutis nesciri axiomata vniuersalia. si ratione, & discursu prædita sunt: ergo & scientia, & prudentia, & sapientia: norunt ergo ipsas rerum causas. norunt meliora à

Q 3 minus

minus bonis discernere. si ratione prædita, ergo & libero arbitrio, in rebus de quibus discurrunt, & ratiocinantur. ergo peccare possunt, & mereri. ergo, & virtutes voluntatis illis non denegandæ, iustitia, temperantia, fortitudo, liberalitas, obedientia. quis hoc philosophus somniet? non alius certe, quam, qui belluis cælum pandit, Mahometus.

Dicendum itaque, vt hæc absurda vitemus, bruta nonnunquam à scriptoribus egregijs dici ratione prædita, non quod veram habeant rationem, sed quia multa tam solerter faciunt, quam homines solent, qui ratione præditi. dici etiam prudentiam habere, quia perinde operantur, ac si prudentiam ducem in operando sequerentur. prudentia enim habitus est faciens nos promptos, vt eligamus media fini alicui accōmodata, finem vero cum medijs ad eum tendentibus non assequuntur bruta, sed fortuito in eum feruntur. difficile hoc est intellectu, verum ab Hieronym. Fracastorio fuit luculenter explicatum, in hanc sententiam: Quosdam actiones animalium omnes ad instinctus naturales referre, sed nos explicare debuisse, an hi instinctus cum cognitione coniuncti sint, an non? alios dicere dirigi ab intellectu, qui fines noscit, & errare non potest, sed difficultatem hos non tollere. Si enim sic bruta volunt à Deo dirigi, vt Deus immediate illa operetur, quæ bruta faciant, aperte errant. Si vero velint Deum hæc facere mediate per aīalia tūc recurrere quæstionē, vtrū animalia hoc simplici naturæ instinctu, an vero mediante cognitione faciant? Ille ipse sumpta caloris natiui similitudine, respondet ingeniose, & erudite: Deum quando hanc vniuersitatem creauit eadem virtute, & potentia, qua fecit omnia, facultatem etiā

li. de intellectione, à f. 191.

A singulis naturis propriam dedisse, qua peruenire possent ad fines rerum vniuersitati debitos & congruentes. Inde contingere, vt multa à particularibus fiant, alium finem intendentibus per se, & alium tamen finem intendente natura, & ordine vniuersi. Nam quod calor ille genitiuus tam mirabilia operetur, calefaciat, attrahat, propulset, figuras det membris,
B vias, conceptacula, situs, ordines, iuncturas, ac demum animam conflet, perinde ac si singulorum fines cognosceret, arbores etiam, ac plantæ, folia, gemmas, flores, fructus, semina mira solertia, vt videtur, faciant, custodiāt, muniant, certum est hæc à non cognoscentibus fieri.

Sed dicendum hæc fieri, ab illis partim per accidens, partim per se,
C per accidens quidem, quatenus est particularis quædam vna natura: per se vero, quatenus est pars vniuersalis naturæ, quam ordinauit Deus ad finem illum, quem ipse cognoscit.

Sic (ait) & bruta quædam facere, non cognoscendo fines, & quasi per accidens, quatenus sunt naturæ particulares, quatenus vero partes sunt vniuersalis naturæ à Deo ordinatæ,
D per se facere, & intendere fines, non sibi sed Deo cognito. Vt ecce, maturis ouis, auis illa vult deponere excitata pōdere, & molestia ouorum, hic finis aui est notus, alius est finis ratione vniuersi, nēpe cōseruatio speciei qui est aui incognitus, sed Deo cognitus, & quasi cōsequens alterius: deponit itaque auis ouū per se propter stimulum, per accidens respectu prolis:
E respectu sui, quatenus est hęc auis, sed respectu vniuersi, quatenus est pars eius, excludit prolem per se.

Sic etiam innascitur aui appetitus deponendi oua loco tuto, per accidens ratione prolis conseruandæ, sed per se, quia ouum amat, vt partem sui. hinc & aliæ subnotiones sunt ani-

animantibus, secundum species quas recipiunt, ex quo sibi ad hoc necessariam. Vnde (ait D. Thomas.) magna sapientia, & prudentia Dei Optimi Maximi videri potest, qui vniuersum totum ordinaturus medio naturis omnibus dedit, quæ sufficientes fines, quos ipsa tamen faciunt, per quæ fines consequuntur, quos ipse solus cognoscit, ad quem modum deinceps alia fiunt, quæ etiam mirabilia nobis videntur. Ex quibus appareat eam, quæ in brutis apparet, prudentiam non esse, sed duntaxat instinctum quendam naturæ, & ordinis vniuersi a Deo præstituti. Cui hæc non sufficient, legat Andr. Libanij disputat. de contemplatione intellectus bestiarum, parte secũda, singular. quam his editis primum sum nactus.

QVÆSTIO XXI.

An possint dæmones facere, vt homo non sentiat, vel vt longissimo tempore dormiat, aut inediam perferat?

QVoad primum, non quærimus. vtrum dæmon possit efficere, ne corpus habeat potentiam sentiendi, sed vtrum possit facere, ne actu sentiat, quod natura sensile est, verbi gratia, ne cruciemr quæstioni subditum. Iamblicus libro de myster. Aegypt. paulo ante med. testatur multos prophetarum admoto igne non vri, vel si vrantur vstionem non sentire, vt nec alia tormenta vlla: loquens de vatibus Gentilium, addensque id fieri Deo intus adflante, qui repellat ignem, illaque cætera hebetet. Quis iste Deus Iamblici Magi, nisi cacodæmon quispiam Eurycles, qui isti prophetæ, nisi malefici? Censue-

A re Gentiles magico carmine aciem gladij sic retundi, vt nec leui vulnere cutem queat perstringere? Nec desunt, qui notent, ad tollendam hanc superstitionem, sæpe Deum miraculo flammæ, aquæ, ferarum, & similium suppliciorum atrocissimorum vim suspendisse, eaque omnia martyribus innoxia reddidisse: cum vero securi, vel gladio fuissent addicti,
B feriri vim a Deo non coercitam, vt nationes intelligerent miraculo ista, non magiæ adscribenda. Sitne hoc verum, necne, equidem valde addubito.

Non propter cum Beati Pauli, quo quidam nituntur, is est ad Hebr. vndecimo, versiculo 34. obturauerunt ora leonum, exstinxerunt impetum ignis, fugauerunt aciem gladij, vbi sicut de igne, & leonibus, sic de acie gla-
C dij id miraculo adscribitur. Hoc inquam me non mouet, nam vera lectio est effugerunt, vt patet ex Græco contextu, & Syriaca versione, & loquitur Apostolus de sanctis veteris Testamẽti, quorum nullum legimus miraculo ereptum, quod acies gladij sit retusa, sed quod miraculose hostium gladios effugerint, quidam pa-
D cis tempore, vt Helias: alij vero in prælio, vt Samson, Caleb, Iosue, Dauid, Machabæi, &c. sed mouent me alia. Nam, & memini de muliere, septies icta gladio, sed frustra, & Gentiles etiã illa cætera, licet falso, tamen ad incantationem referebant. Legi duas alias huius rei causas meliores, priorem, quia sectio gladij impedita, potuisset dolo carnificis adscribi: po-
E steriorẽ, quia gladius, est præcipuum, & maximè legitimum ordinariumque iustitiæ vindicis instrumentum. Hodie quidam impij milites se fore inuulnerabiles putant, si arma certo ritu incantent, vel sacrilego ausu crucifixi imaginem cõpungant, vel comminuant, aut confringant, ita Con-

Vide Iose Anglez in 2.q. de dæmon art. 4. diffic. 5. dub. 1.

Sprenger in Mal. p. 2. q. 1. c. 16.

dronchus libro 3. de morb. venefic. c. 12. vel si ferant interulam lineā horrendis inscriptam imaginibus, quam vocant *inferni camisiam*, vel si periapta quædam ferant varijs caracteribus magicis insignita, aut orationes, quas blasphemè admodum, & mendaciter tribuuntur D. Leoni, vel Carolo Magno, insignitas *magicis* (sic magi loquuntur) *Dei nominibus*. Noui studiosum iuris, nomine Quirinū, V.I. Baccalaureū, qui cum tali membranula fretus audacter se iurgijs, & pugnis immiscuisset, sæpè ictus nunquam saucius: tandem Romæ anno 1572. vel 1573. in symposio minimo vulnere fuit interemptus. Huc referendum quod de Scafio, sic scribit auctor Formicarij. *In territorio Bernensium primus auctor maleficiorum fuit quidam Scafius dictus: qui publice de hoc gloriari audebat, quod, quandocumque vellet, ipse se omnium suorum in æmulorum oculis, velut murem facere valeret, & dilabi a manibus inimicorum suorum lethalium, & ita capitalium suorum inimicorum manibus sæpe, vt dicitur, euasit; sed cum terminum suæ malitiæ Diuina iustitia facere voluit, tandem per hostes suos in stuffa quadam prope fenestram quandam sedere explorabatur caute: quo in loco, cum nullum de sibi insidiantibus suspectum haberet, per fenestram gladijs, & hastis inopinate transfixus est, & ob suæ sua mora ibi mortuus miserabiliter.* Hæc Niderius. Sic suos dæmon deludit. Tormētorum sęuitiam quotidie malefici in eculeo eludūt. omnem enim cruciatum, vel risu, vel somno, vel silentio superant. Quo in genere stupenda est narratio Charondæ, quandam fœminam quinquagenariam sibi notam, sic elusisse infusionem lardi liquati toto corpore factam, & omnium membrorum diram distractionem: ex eculeo tamen sublatam omni sensu doloris vacuam, integram, & illęsam, nisi quod pollex pedis auulsus in quæstione, redditus non sit: cuius tamen illi iactura noxæ vlli, vel impedimento non fuerit, quam omnia tormenta eludentem, & pertinaciter omnia negantem, elisa in carcere gula, Satan necauit, qui eam maleficij per energumenam accusarat. libro de Antichristo reuelato nota 1.

Narrauit mihi P. Bernardus Oliuerius, tū Societatis nostræ p Belgiū Prouincialis, propè Samarobrinam Anno 1599. captam puellulam strigatricem, quæ nec pedum vstulationem sæuissimam, nec flagra validissima sentiebat; donec Sacerdotis cuiusdam monitu illi Agni benedicti ceream imaginem in collum iniecere: tum enim vi sacri amuleti dæmonis pręstigiosa ludibria depulsa, & illa vim doloris cœpit persentiscere. Vnde patet hanc indolentiam, quam agnoscit etiam Tostatus quæstio. 354. in Genes. capitulo decimotertio, non nasci ex vlla Physica causa, sed opera dæmonis induci. Certè vnguentum illud sagarum, quo ad transuectiones vtuntur, ne consopiendi quidem naturalē vim habere docet Bartolo. Spineus de strigibus cap. 31. Solent id causarum ignari miraculo, & innocentiæ tribuere, cum id tamen contingat, vel singulari quodam corporis robore, & animi tolerantia, quam non raro, & Gentiles, & Christiani exhibuerunt. Vnius adscribam M. Attilij Reguli tolerantiam ex Silio Italico;

Fulgo. l. 8. Exempla. c. 4. Ignat. c. 4. & de ambo cap. 3.

Non ignis, candens'q; chalybs, non verbera, passim
Ictibus innumeris lacerum scindentia corpus,
Carnificesve manus, pe..iusve infusa medullis
Pestis, & in medio lucentes vulne e flammæ

Cessa-

Cessauere: (ferum visu, dictuue per artem
Sanitia extenti, quantum tormenta iubebant,
Creuerunt artus: atque omni sanguine rupto
Ossa liquefactis fumarunt feruida membris:
Mens intacta manet, superat, ridetq; dolores
Spectanti similis; fessosque clamore ministros
Increpitat, dominosq; crucem clamore reposcit.

Alij vtuntur inunctionibus, & pharmacis naturalibus confectis ex opio solano, & similibus, quibus humores turbantur, sopor altus conciliatur, neruorum origines obstruuntur, sensus stupefit, sensatio impeditur. Vim eam lapidi Memphyti ex Aegypto tribuit Dioscorides. Sed plerique nituntur pacto dæmoniaco, & periaptis ex osculis, vel cineribus, aut vnguine infantulorum ante baptismum necatorum, vel deglutito apum rege, vel corpori alligatis membranulis cum certo characterum genere, aut etiam susurrato malo carmine, quorum omnium exempla suggerũt, qui de criminalibus iudicijs scripsere. Similem dæmonis operationem cernere est, in stigmatum illa tessera, quam diabolus imprimit strigibus: quæ sic sensu destituitur, vt nec acus longissimæ fixura dolorem minimum adferat, neque sanguinem eliciat: de qua satis copiose alij. Ascribam Remigij verba; Cum Isabella Pardæa Spinalij pridie Non. Maius 1588. ob sortilegij crimen cõprehensa, verbis, præfecto, partem corporis sic à dæmone inscriptam indicasset, subijt ei in animũ experiri, verumne, id esset, quod de huiusmodi stupore ferebatur: Ergo iussit in eã aciculam penitissimè infigi, atq; inculcari. Quod cum in satis magna hominum frequentia esset factum, & incruentum omnino vulnus apparuit, & nullum saga doloris, vel minimi indicium aspicientibus dedit. Rursus 3. Cal. Nou. 1590. Brundusij Claudia Bogarta, tormentis iam exhibenda, cute, vt moris est detonsa fuerat, ob idque cicatricem in summa fronte nuda ostendebat. Suspicatus igitur. Quæsitor, quod verè erat, sc. impressi à dæmone vnguis vestigium, quod ante capillis tegeretur. in id iubet aciculam altissimè infigi: quod cum esset factum, nec illa doloris vllo sensu affici, nec vulnus, vel tantillum cruore manare visum est. Perstitit tamen verum negare, ac dicere, eum olim ex iactu lapidis torporem esse obductum. Sed postmodum tormentis admota, non tantum agnouit id sibi à dæmone inflictum fuisse: sed, & plurima alia, quæ indignissimè ab eo passa fuerat, enumerauit, Nouissimè 18. Cal. Iul. 1591. Essæi, qui pagus ab hac vrbe millario abest, cum hoc loci Dynasta præsens in Mugeta sortilegij rea lectorem periclitari iussisset, ac is illam idcirco nudam statuisset, inuestigaturus sicuti tesseram illam inueniret, tandem in sinistro femore macula verrucæ instar apparuit, in quam cum ferrum, vel quantum poterat, adegisset: nec à Mugeta vocem, nec ab ipso vulnere sanguinis guttam vllam elicere, atque exprimere potuit, cum rursus locum maculæ proximum leuiter etiam vulnerasset, ingentem ea ex dolore clamorem edidit, largus cruor sese inde effudit. Sic Remig. lib. 1. capit. 5. Claud. Charondas lib. iam laudato, nota 1. scribit stigma famosæ illius sagæ, cui nomen Bayaronne, in humero sinistro valde latens, & imperfectissimè delineatum denarij tamen magnitudine, quasi à centro ductis filamentis ad peripheriã, prorsus omnis expers sensus

Marginal notes: l. 5. ca. 115. — Sprenger. p. 3. 14. & 15. & nos instr. l. 3. p. 1. q. 5. libr. exorcismor. Auenioni excusus. Hippol. in titul. de q. Paris. de Puteo de Syndic. ca. de tortura, il terzo. Gillan. de Tortura. quæst. 4. Damhouder. prax. crim. c. 73.

sus fuisse. Suspicio etiam me tenet, illud gemini carbonis signum in Allobrogis fœminę pedibus stigma fuisse. narrationem postea dabo lib. 3. vel ex Gersone. Solent huius signi variæ esse figuræ, vestigij leporini, manus bufoniæ, catelli nigri; quale signum visebatur in tergo Io. de Vaulx Stabulensis: in quo illud singulare Petr. Oranus, Quæsitor negotij, obseruauit, si acu, vel graphio ꝓfundius adacto perforares, nullum doloris sensum reus percipiebat, nec quidquam queretabur: si vero à tergo, ita, vt videre ipse nequiret, eminus signo illius catelli minareris digito erecto, tanquam si acriter torqueretur, reum subitò torqueri solitum. huius rei causam physicam, non inuenio, moralē hanc suspicor, contemptu indoluisse dæmonem superbissimum, & sic irritatum sæuisse in mancipij sui cruciatum.

Cæterum illis Narcoticis pharmacis posset etiam somnus valde diuturnus conciliari: vt fuit somnus illius rustici, qui in Germania totum Autumnum, & hyemem dormiendo fuit emensus, & qui in Apaturiorum solemnitate ebrij, per multos dies obdormierunt, teste Eudæmo. & Epimenidis Cretensis, qui cum quærens ouem meridiano æstu speluncam ingressus, sopore graui victus. LXXVII. iuxta Pausaniam, vel XLVII. iuxta Eudemum, paulo pauciores, secundum alios, quieuit annos, experrectusque postea, ratus se parum indulsisse somno pergebat ouiculam quærere, fortè horum quietis causæ naturales fuere: etsi de Epimenide, potius adscriberem dæmoni. De Sardoum semideorum somno fabula fuit. nam hi reuera erant mortui, dæmonum præstigio visi sunt, & dormire, & excitari. Quidam etiam somnus tam longus, aliquando per miraculum, verum à Deo immissus, vt

Lilius Giraldus Dialog. 4. de hist. Poet.

Vide de his Alexand. Aphrodis. & Simpl. in 4. Phys.

A septem Dormientium, sanctorū apud [illegible] Surium, & alterum quemque apud Paulum Diaconum.

Vltimum erat de inedia perferenda, de quo non est dubitandum, posse diabolum efficere, vt quis mensiū multorum ferat inediā. potest enim id naturaliter contingere. nam & Indos memorant herbæ Coca ore gestatæ beneficio famem repellere. Petr. B Chieza. p. 1. histor. Perui. c. 96. & August. Zarate lib. 1. hist. Peruæ. cap. 8. & Matthiolus ep. Nūcupator Dioscoridis. ita scribit, *Scythæ Scythicam herbam circa Boetium crescentem adinuenere, gustatu quidem predulcem, cuius magna quidem commendatio. quod in ore eam habentes, famem, sitimque, non sentiant. Idem præstat apud eosdē Hippice dicta, quid equis* C *quoque eundem effectum præbeat. Tradunt que his herbis Scythas etiam duodenos dies durare in fame, & siti.*] & Gemma multorum annorum agnoscit naturalem inediam. Hippocrates verò lib. de carnibus negans vltra septimum diem famem naturaliter prorogari posse, de ijs intelligendus est, quibus ventriculus, & ieiunium intestinum humore chiloso D vacant, in quem calor naturalis possit agere: tum enim fieri solet, vt illud intestinum interea concrescat, atque ita homines emoriantur. Verum si, vel à morbo præcedente, vel alia ex causa sit in corpore residuus humore flegmaticus crudus, lentus atque viscosus, illo calor naturalis vtetur, pro alimento, donec totus humor absumatur. Idem futurum si E ex summa cerebri humectatione materia quædam subtilis, & pituitosa à capite in corpus descenderit, atque interea corpori in alimentum cesserit. Tūc enim quicquid à corpore expiraretur, vel diffluerct, continuo ab hoc humore in alimentum conuerso restitueretur, nec cibus homini opus foret,

l. b. 1. Cosmocri. c. 6.

fieret, donec hic humor penitùs consumeretur. Hanc inediæ diuturnæ causam fuisse censuerim, & imbibetiæ (vt loquitur Plautus) in illa Rogerij Bacconi Anglicana puella, quã dicit viginti annis nihil comedisse, & in Gallo sacerdote, qui tempore Nicolai V. Pontificis biennio toto cibis, potuque abstemius fuit, & in puella Spirensi, quę Ferdinandi Imper. iussu veritatis explorandæ gratia per multos medicos ann. 1540. asseruata obseruataque, sic ex graui morbo ieiuna perstiterat iam vltra quadriennium, corpore interea bene forti, sano, nec vlla macie tentato, sed scabie tantum phlegmatica corpus ob si ...: frequens interea lachrymabatur, & consuetas narium auriumque sordes habebat, & somno satis longo, quietoque vtebatur. nihil tamen, neque per sedem, neq; per loca muliebria, fecium vrinęve excernebat. de hac multa disputarunt ex Italis Simon Portius, & ex Germanis oculatus testis, vnus ex medicis obseruatoribus puellæ Gerard. Bucoldianus. Si hæc fieri queunt naturaliter, cur nequeat perficere Panurgus ille Dauus, diabolus, eadem industria. qua prauas corpori alias affectiones immittit? de Arabia puella id ostendam lib. 6. c. 2. sect. 3. quæst. 3. ex B. Prospero. Sedulò tamen cauendum, ne sanctorum hominum naturam excedentia ieiunia in hanc classem referamus, vt D. Mariæ Aegyptiacæ, D. Catharinæ Senens. SS. Lutgardis, Mariæ Oigniacensis, Christinæ mirabilis, *apud Surium*. Simonis StocKij, quem in Carmelo sex annis Deipara cælesti manna pauit, *apud Monaldum Rosarium, & Rolandum Boucniarium in eius vita*. Deus enim tum, qui creauit eos virtute sua sine corporali sustentat cibo. vide de his quędam apud Picum Mirandull. lib. 3. de Prænot. cap. 5. Impius autem est Rogerius Baconius, omnia hæc stel-

li. de puella Germa. Epist. hac de re excussa Moguntiæ anno. 1540.

A larum influentijs adscribens. cur, si hoc ita est, vni dumtaxat, & non alteri quoque vim hanc tolerandæ inediæ stellæ istæ, in commune influxum suum demittentes, largiuntur? an, quod solius huius corpus ita dispositum? sed quæ hæc dispositio sola influxui peruia? quæ hæc in alijs tanta vis, & obstinatio ad excludendum? sed sat iam nugis Baconi refel-
B lendis operæ alibi positum à nobis. De hac prolixa inedia, quędam etiam Lilius Giraldus Dialogismo 17. habes in Gruteri thesauro Critico to. 2.

QVÆSTIO XXII.

An magicis artibus opera dæmonum sexus mutari queat?

C NOn ago de membrorum ablatione (de qua iam dictum) sed de ipsa sexus virilis in fœmineum, aut fœminei in virilem commutatione, quam naturalem ex medicis huius sæculi fatetur Cosmocrit. 1. Gemma. *Factos ex mulieribus viros multos legimus*. Hippocrates lib. 6. Epidem par. 8. scribit Abderis Phætusam vxorem Pithei, parui vicinam, misso
D in exilium marito, aliquot mensibus cessante fluxu menstruorum; cunctis in membris magnos perpessam dolores, corporis habitu in virum mutatam: Nam corpus ei virile factum, σώμα ἀνδρῶδη, hispidam totam factã, barbam emisisse, & vocem asperiorem redditam: idemque apud Chasios accidisse Anamisiæ vxori Gorgippi, T. Liuius lib. 42. de Spoletana
E muliere idem refert, Belli Punici II. tempore Plin. lib. 7. ca. 4. *Ex fœminis (inquit) mutari in mares, non est fabulosum. Inuenimus in Annalibus P. Licinio Crasso, C. Cassio Longino Coss. Cassini puerum factum ex virgine sub parentibus iussuq; aruspicum deportatum in insulam desertam. Licinius Mu-*

Mutianus prodidit visum à se Argis Arescontem, cui nomen Arescusa fuisset, nupsisse etiam mox barbam, & virilitatem prouenisse, vxoremq; duxisse. Eiusdem sortis, & Smyrnæ puerum à se visum. Ipse in Aphrica vidi mutatum in marem nuptiarum die L. Cossitium ciuem Tisdritanum, viuebatque cum proderem hæc.] hæc ille. A.Gellius lib.9. Noct. cap.4. *Libitum tamen est* (inquit) *in loco hoc miraculorum notare id etiam, quod Plinius Secundus*], *vir in temporibus ætatis suæ, ingenij dignitatisque gratia, auctoritate magna præditus, non audisse, neque legisse, sed scire sese atque vidisse in lib. Nat. Hist. VIII. scripsit, quæ infra posui ipsius sunt, ex eo libro sumpta: quæ profecto faciunt, vt neque respuenda, neque ridenda sit notissima illa veterum poetarum de Cænide, & Cæneo cantilena.*] Hæc Gellius subdens superiora illa Plinij verba. Quibus verbis quod dicit, *miraculosum hoc*, voce vsus est late sumpta pro eo, quod rarum, & admirandum. de Cæneo, & Tiresia legendus Ouidius in Metam. quid opus fabulis, vbi suppetunt historiæ? D.August. vlt. ca. lib. 3. de Ciuit. Dei. memorat ex Gentilium scriptis, & mulieres homines, & gallinas in masculinum sexum fuisse conuersas. de auibus mox idem ex Ausonio confirmabo: de hominibus pergamus asserere. Ad tempora propinquiora nobis venio. Iouiam. Pontanus in Histor. Neapolitana narrat Caietæ mulierem piscatori cuidam annis quatuordecim nuptam in virum migrasse: & aliam, cui nomen Æmilia, nuptam Antonio Spensæ ciui Ebulano post annum nuptiarum XII. in virum mutatam, soluto matrimonio, vxorem duxisse, & liberos procreasse. addit idem, aliam fœminam, cum marito filium vnum peperisse, subito exorta virilitate, marito iam non fœminam relicto alteram

A duxisse, è qua liberos genuerit. non nulla de pluribus consimilia narrauit Coccetus Sabellicus: quibus omissis duo ponam, quæ nostris temporibus Hispania dedit, & côscripta fuere fidelissime ab Ant. Torquemada patrio idiomate. Amatus Lusitanus auctor est in oppido Ezgueyra Lusitaniæ, distante à Conymbrica nouem leucis, vixisse quendam virum

Sabellic. l. 9. Exempl. Dial. 1. Centu. 2. curat. 39.

B Nobilem, cui filia erat vocata Maria Macheco, quæ cum eius iam ætatis esse inciperet, qua fœminis menstrui fluores inchoantur, loco liquidi humoris, erupit ei è locis (si intus absconditum latuerat,) vel aliter natum foras prodijt virile membrum: sicque ex puella, subito adolescens ephebus apparuit cum sexu vestitum virilem, nomen quoque assumpsit

C Manuelis Pacheci. nauim conscendit, in Indiam profectus rebus fortiter gestis, strenui militis existimationem, opesque magnas comparauit. in patriam rediens, vxorem nobilem duxit. de liberis mentionem subdit Amatus nullam: sed, ait, illum imberbem permansisse, facie in fœmineam declinante: quæ sunt indicia non perfectæ virilitatis. Vl-

D timo loco subdit Torquemada, se ab amico viro magnæ auctoritatis, & fidei pleno accepisse: non procul ab vrbe Beneuentana Hispaniæ, vxorem rustici cuiusdam fortunæ mediæ, quæ quod sterilis esset, minus à marito benigne habebatur: pertæsam malæ tractationis, quadam nocte aufugisse sumpto vestitu famuli domestici: sic ornata, virumque mentita varijs in locis

E opera seruili vitam sustentauit: post aliquod tempus, siue quod calor in ea naturalis tam efficax foret, siue quod imaginatio, nata & confirmata continuo habitu, & ministerio virili, eam efficacitatem nacta sit: certe ipsa se in virum mutatam deprehendit.

dic. statuit ergo, quæ diu fuerat vxor, maritum agere. fœminam sibi matrimonio copulat. diu res latuit illo non audente cuiquam rem narrare: donec quidam, ei prius optime notus cernens tam similem esse facie vxori profugæ rustici illius, interrogauit, num forte frater esset talis mulieris. huic rem omnem, vti contigerat, narrauit. Sic res in lucem venit. Fulgosus scribit sequentia: *Neapoli regnante Ferdinando primo*, cum Ludouicus Guarna Salernitanus ciuis, quinque filias suscepisset, quarum natu maioribus duabus alteri Frãciscæ, Carolæ alteri erat nomen, posteaquã ad quintumdecimum annum peruenerunt, ambabus genitalia membra in marium morem eruperunt: mutatoque habitu, pro maribus habiti sunt. Franciscus & Carolus nuncupati. Item Ebuli, sub eodem rege puellæ, quæ iam quatuor annos viro promissa sponsæ habuerat nomen: qua nocte primum viro tradita cum eo cubuit, siue ex confricatione, siue ob aliam causam, quæ ignota sit, effractis membranis, quæ, vt mulier videretur efficiebãt, virilia membra prodierunt: domumque reuersa in iudicio dotem repetiuit, in virorũ numero postea habita.] Hæc præmisi minus, vt credibilis videatur Plegetontis narratio. *Virgo quædam* (inquit) *Smyrnæ nata Philotis nomine cum matura viro nuptum tradita esset a parentibus, masculino enato membro in virum abijt. Quin & Laodiceæ, quæ est in Syria, mulier Aetete nomine, etiamnum cum marito degens, e fœmina vir exstitit, cui nomen Aetetus, præside Athenis Macrino, Romæ Coss. L. Lamia, & Aeliano vetere.*] & addit Phlegon, Hadriani libertus, se hunc vidisse. Michael Montanus lib. 1. Exprimentorum c. 21. testatur suo tempore Vitriaci fuisse puellam nomine Mariam, quæ cum sal-

l. 1. Exem. cap. 6.

libr. 1. de Mirabilib. & longæu.

A taret violentius, subito virilibus erũpentibus, in virũ mutata sit: & ab Episcopo Suessionensi confirmationis sacramento mutato nomine, Germanus vocari cœperit. Eius postea mento barbam adnatam, diu vixisse ad decrepitam vsque ætatem, vxorem tamen duxisse nunquam. Ille hoc vehementi imaginationi tribuit: sed addo corporis constitutionem eo, vergentem.
B Auctor Antimologij scribit, *sibi visum Auscis in Vasconia virum plusquam sexagenarium, canum, fortem, & hirsutum: qui ad annum decimumquintum vsque puella fuerat, tandem tamen ex casu ruptis tenuibus ligamentis, pudenda erupisse, sexumque mutasse, cum ei nunquam ante menses fluxissent*. ita Laurentius lib. 7. hist. Anat. quæst. 8. Et osten-
C dunt medici; Galenus lib. de vsu partium, & lib. de anatomicis administrationibus, Aegineta, Auicenna, Rasis, & reliqui, non obscuram esse rationem, qua id natura det effectũ: conari semper eam id, quod perfectius: mulierem esse quasi monstrum virum quendam imperfectum, menstruis retentis diutius, fieri vocem robustiorem, cutem pilo vestiri,
D reliquum corporis habitum roborari: nec aliud Metamorphosim, hanc deesse: quam, vt, quæ sunt intus vasa seminaria, foris appareant: & id, quod myrtos, nympha, κλειτορὶς καὶ ὑποδερμὶς dicitur, & Ismaelitis *Abathara* siue *Atbandar*; sumpto incremento, & pingui velamine, cui inuoluitur, effracto, protrudatur in penẽ, cui persimilis, sed inuoluta prius
E fuerat. expelli autem caloris naturalis vrgentis impetu. Sic illi: mihi tamen vehemẽs adhuc suspicio est, nõ tam hos ex fœminis ita viros factos, vt fœminæ desierint esse, quam ad fœmineum sexum, masculinum accessisse, vt androgyni efficerentur, sexu tamen hoc posteriore præualente, &

ideo

ideo pro viris habitas. Cum hæc ante multos annos scripsissem, incidi hoc anno 1606. in Historiam Anatomicã Andr. Laurentij opus accuratum, & gauisus sum valde, idem quod mihi doctissimo medico visum distin. q.8. vbi diligenter ostendit commune illud dictum medicorum, de inuerso viro in muliere latitante, falsum esse, & vtriusque sexus genitalia non situ modo, sed etiam numero, forma, & structura prorsus differre. Et quoad hanc conuersionem, Sane portentosum hoc iudico, & vix credibile.

Quod si aliquando contingat,] verisimile est in illis vtriusq; sexus adesse genitalia: prima quidem ætate ob caloris imbecillitatem latentia, quæ tãdem per caloris ἐκλάμψεις emicatus, & effulgescentias erumpant. Aut existimandum est: mulieres esse quasdam, à primo ortu caldissimas, & ita à natura conformatas, vt eaũ clytoris mentulæ formam referens, promineat, vt quia penis instar distenditur, moxque flaccescit, virilem priapum mentiatur, & rudioribus imponat. Sed, & sæpe falluntur obstetrices ob vitiatam genitalium cõformationem, penis scil. breuioris & penitus tanquam in rima reconditi, testiumque latitantium, vt sexum vix possint internoscere. Scribit Pineus Lutetiæ anno 1577. in vico S. Dionysij mulierem noctu peperisse filium, qui festinanter ob virium imbecillitatem baptizatus fuit, pro filia, & Ioannã vocata: eam paucis post diebus pro filio mater primum, deinde agnouerunt, non sine magna admiratione, & Ioannem nominarunt. Facile ergo est rudiori plebeculæ imponere.]

Sic Laurentius: qui etiam lib. 8. q. 1. docet à natura non minus feminæ, quam maris intendi generationem, & feminam naturæ erratum, ac prolapsionem dicere, id philosopho indignũ esse. Omnis siquidem rerum naturalium perfectio, ex fine petenda est: at fœminam ita formari necessarium fuit, alioqui non posset species humana conseruari. Sane eam dicunt fœminam esse monstrum, mihi semper visi non satis honorifice de primæ mulieris creatione loqui. Ideo dicendum. Naturam semper, quod perfectius est intendere. non, quia semper virum gignere intendit, sed quia cum virum intendit, intendit perfectissimum gignere: cum fœminam, hanc quoque conatur perfectissimam. Sed tamen si illud natura, potuit, quod tot asserunt auctores, puta rim, Deo permittente, causis naturalibus fretum, etiam posse vaferrimũ illum. Sane lubens eo retulerim, ficta illa miracula, quæ Dijs falsis tribuunt Gentiles. Phlegon de Lapitha Cæneo idem narrat, quod Ouidius. de pluribus scribit Anton. Liberalis ex lib. 2. Alteratorum Nicandri: Hypermenestram venditam pro muliere inuenisse pretium: postea, in virum mutatam dono Deorum. Spiroetam Cretensem factam virum, cum Mineruam vidisset lauantem Galateæ filiam falso vocatã Leucippum, quæ Leucippe dicenda erat, sexu mutato suppositum nomen meruisse, beneficio Latonę Phæstiæ.

Cõcl. 2. *Impossibile crediderim naturæ, & dæmoni de viro fœminã facere,* q conatus irritus Neroni Magiæ addictissimo in Sporo fuit. Hic opus est nimia retractione partium perfecti ũ, in locos fęmineos. Nec [illegible] possũ, quo sic natura modo degeneret. S[illegible] de Tyresia pręter fab[illegible] Phlegontem id narrasse, & A[illegible] Liberalem satis ambigue loq. de Spiroeta. vt vix scias, ex quo in quem s[e]xũ demigrauit. Ausonij quoque epigram[illegible] de lib. 1. si totum diligenter legas, animaduertes de virili sexu in fęm[inam] degenerante locum, his verbis

Fæmi-

Fœmineam in speciem conuertit masculus ales,
Pauaque de pauo constituit ante oculos:
Nec satis antiquum, quod Campano in Beneuento
Vnus ephebo rum virgo repente fuit.

Ait ex puello puellam, & ex pauo pauam factam. Sed non credo, vel fal tem credo ægerrime: d xerim potius vtrumque eis sexum infuisse, occultatum vnum, manifestatum alterum. quod ad leporem etiam refero, & ad hyænam, de qua canit, Ouid. *Alternare vires, & quæ modo femina tergo Passa marem, nunc esse marem mirermur hyænam.* Sane illam vtroque sexu præditam Plinius tradidit libr. 8. ni fallor.

QVAESTIO XXIII.

An possit dæmon seni iuuentam reddere?

VT qui senex est, non fuerit, & desierit esse iuuenis: vel, ne, quam decurrit ætatem, non decurrerit, id nulla vi, vel potestate perficiatur. Quis enim quod factum, maxime successiua elapsum actione, id reddat infectum? Verum vt, qui defecta iam, & decrepita curuatur ætate, vires resumat, & habitum, nitoremque iuuenilem, mutentur cani in colorem meliorem, frigus in teporem, torpor in agilitatem, cæteraque corpus recipiat, quæ senium abstulerat; deque mala (quod ait quidam) merces fiat bona; non equidem audeo definire V. Dæmon possit. si Deus permittat? Non mihi planè de nihilo videtur, quod poetæ memorant, & de ariete in agnum, de Bacchi nutricibus reiuuenescentibus scripsit Aeschylus, de Iasone à Medæa recocto, scribunt

A Pherecydes, Simonides, & Lycophron, deque ipso Iasonis pa re A so ne Græcus auctor Redituum, & Latinus transformationum poeta Naso. In quibus tamen illa narratio perspicuè falsa, & naturæ repugnans; omni educto per vulnus sanguine, & nouo suffecto id contigisse. Sic enim sequatur prius mortuum, & postea suscitatum viuentis corpus: quod soli Omni-
B potentiæ Dei reseruatum. Cætera fortassis contingere potuerunt, quæ cecinit, potato succo salutari. Ouid. 7. Metam.

.... Barba, comæq;
Canitie posita nigrum rapuere colorem,
Pulsa fugit macies, abeunt pallorque situsque,
Adiectoque cauæ supplentur corpore rugæ,
C *Membraque luxuriant. Aeson miratur, & olim*
Ante quaterdenos hunc se reminiscitur annos.

Fatentur omnes, neque id sine perfidia negari potest, iuuentam aquilæ renouari. testatur Hymnographus diuinus: *Renouabitur, vt aquilæ iuuen-* Psal. 102. v. 5.
D *tus tua.* renouari fatentur omnes, licet quo id modo contingat, nostris, & Hebræis non conueniat. Eodem pertinet illud Isaiæ: *Qui autem sperant in Domino, mutabunt fortitudinem, assument pennas, sicut aquilæ.* Præstat idem vilibus, & abiectis natura serpentibus (quod omnes fatentur) vt cum tenui illa sua leberide senectutem exuant, & induant iuuentutem: D. Aug. ibi & R. Sahadiæ ibid. c. 40. v. vlt.
E cur homini omnem huius beneficij spem Hebe nouerca præsciderit? scilicet, absumpta vis omnis per asini baiuli imprudentiam; qui pharmacum adeo salutare, à Ioue missum hominibus, serpenti pernisit ebibendum. Cur naturalia quædam remedia nequeant inueniri tantæ effica- lege Pierium l. 14. Hieroglyp

ciæ?

ciæ? multa sanè latent nondum inuenta, quàm hominibus ignora, tam dæmonibus cognita: Humidum radicale restaurari, natiua illa nimia senectutis ariditas temperari, corrupto succus melior sufficit, ceteraque deperdita, & ad hanc commutationem requisita, suppleri ad tempus, naturæ legi nihil repugnat. Sed nec impossibile, capillorum colorem mutari; cùm & coruos candidos visos multi tradiderint. Denique Metamorphosim, quam nũc defendimus, confirmant non pauci locupletes testes. Duo legas exempla apud Torquemadam, Anno 1531. Tarenti fuisse centenarium senem capularem, qui pilis, cute, vnguibus, & situ, atque squallore ætatis decidentibus, & in meliotis ætatis omnia mutatis, de sene iuuenis prodierit, & quinquaginta post annis superuixerit. In Castella quoque Rioia alteri cuidam viro similem obtigisse sortem, idque vulgi fama nouissimum fuisse, & ab Ammira Castellæ sedulò exploratum. Monuedrum regni Valentini oppidum est (olim Saguntus) hic se viuo scribit Valescus Tarentasius, fuisse monialium Abbatissam; cui iam silicernio, subitò menstruis fluoribus renouatis, dentes renati, comę denigratæ, rugę & sulci cutis adęquati, mammæ pendulæ atque pannosæ ad instar virgunculæ sororiarum: sic denique se vultu, facie, totoque corporis habitu iuuenculam exhibuisse, vt rei nouitate percussa, præ verecundia, se cunctorum oculis subtrahere niteretur. Quid multa? Lusitanicæ historiæ recentiores scriptores, fidei probatissimæ commemorant longa narratione, & certa cuidam Indo Nobili, annorum quibus vixit trecentorum, & quadraginta spacio, iuuentæ florem ter exaruisse, & ter refloruisse. Nec desunt, qui in eodem orbe nouo quãdam insulam repertam testentur: Bo-

Herodot. li.4. & Heraclides in Politijs.

Dialog. 1. Horti floridi.

l.6. Philonij c.12.

Ferdin. Castannedali lib. 8. Pet. Maffeius hist. Indicæ li. 11.

post Cardanũ, Langius epist. medic. 79.

A nicam nomine; in qua fons scaturit, cuius aqua, vino precio[illegible]or, potu senium cum iuuẽta commutet: quamuis de simili in Lucaya fonte narrationem ortam ex regio[illegible] situ salubriore non immeritò coniiciat Pet. Chieza par. 2. hist. Peru. c.4[illegible] verum siue in Bonica, siue in Lucaya, siue vtrobique talis fons manat, facile video, quam hæc nonnullis incredibi-

B lia videantur: sed illi cogitent: huiusmodi narrationibus, à quibus rectæ Philosophiæ ratio non abhorret, quia ipse nihil tale viderit, fidem detrahere; singularis esse proteruiæ & impudentiæ: qui verò quod vbique gestum fuerit, vel non fuerit, id de sua duntaxat opinione, aut assensione decernunt, insaniæ audere.

Instet quis ex aduerso, certam hu-

C manæ vitæ periodum a Deo præfixã hanc naturaliter non posse prorogari vltra annum saltem CXX. vt probatur Dei verbis: *Eruntque dies hominis centum viginti annorum*. Ideoq; Mosen dixisse, *centum viginti annorum sum hodie: non possum vltra ingredi, & egredi*. Confirmari id ratione numerica, quia numerum hunc conficiunt tres quadragenarij, hoc

D est, quaternarius denariorum triplicatus & sic totum cum toto coalescẽs omnem absumit perfectionem, ternarium nempe, quaternarium & denarium. Hoc argumentum facile diluitur, quia à Deo præstituta non omnibus hominibus vna, eadem que, sed sua cuique peculiaris vitæ periodus, & his quidem spacium vitæ ipsa hac Metamorphosi sic extensum; hanc

E non posse naturaliter prorogari, nisi Deo permittente. Si permittat, posse vltra annos etiam centũ viginti, quos cõstat multos superasse. Verba autem illa Dei, nõ de omnis æui hominibus prolata fuere, sed tantùm de tunc superstitibus, quibus hic terminus pęnitentię ante diluuium futurum datus.

Gen[illegible] D[illegible]

Nec

Sic On Keius H... & Cān... l... & D. A... 15. ... Cau... Dei... ... versio... qu... Pl... ie, Io... sephi, & ... de sacra Philosophia a c. 7.

Nec Moses illic asserit vltra se viuere non posse; sed tantum, adeò magnæ multitudinis gubernationi senio fieri imparem sese, ac minùs idoneum. At argumentum illud ex numeris desumptum, mirè placuit Francisc. Valesio, adeo vt fusissimè illud prosequēdum sibi existimarit: reuera tamen friuolum est, ac nullius momenti. Nihil enim ex numeris in humanam complexionem potest influere; nec vita nostra à numeris; sed à causis naturalibus primis secundisque dependet.

Fortius vrget aliud argumentum huiusmodi. Vita humana humido naturali conseruatur, istud semper annis vitæ consumitur, ipsa etiam atteritur alimenti nutritione, quia agendo repatitur: nec alimenti nutritio tantùm potest reparare, quantum senio deperit, ex peritorum sententia medicorum. Necesse igitur sit, mox à statu ætatis humidum illud, quod totum consumi incipit, tefici, & primigeniam indiuidui temperaturam, illa quæ veterascebat abolita, restaurari. Quod lubenter illis concedimus. Sed inquiunt, id nec arte nec natura perfici posse, medici sentiunt. *Quibus respondeo*, licet medicis ratio humidum radicale restaurandi hactenus fortè manserit ignota: non inde sequi, illam dæmoni quoque ignotam esse aut impossibilem; quod si illam nouit, cur nequeat, Deo permittere, in praxim deducere, & hac vti scientia? Vrgebis fortè, posset igitur hominem perpetuò in vita tueri, & sic quasi immortalem reddere, quod iactabat ventosus ille Aegyptius, contra quem Galenus scripsit: Verum occurro; consequentiamque istam pernego; potest vitam in multos annos extendere: potest ergo in æternum extendere. Quamuis enim longæuus homo, mortalis manet, vt futurus erat etiam ante peccatum: sed quemadmodum tunc sola Dei

Fran. Valesium loco.

Galen. lib. de maras. mo sang. epist. medicin. 79.

A voluntate (iuxta quorundam sententiam) mortem effugisse; ita etiam in argumenti casu si Deus dæmoni permitteret semper humidum radicale restaurare, homo iste tunc non moreretur, quia tunc eum Deus necessitate moriendi per talem dispensationem eximeret. Deinde si peculiarem dispensationem hanc tollas, dico; quia hoc Deus non videtur per-
B missurus vnquam; tandem post aliquot centenarios annorum, naturalis vis ita in homine deperiret, & fatisceret, vt nulla remedia naturalia, quibus dęmon vteretur, ad restaurationem tandem prorsus collabescentis corporeæ molis, & naturæ quasi prostratæ, sint suffectura. Sed hoc nonnisi post diuturnum valde tempus contingeret; ideo nihil pugnant ista cum
C ijs, quæ dixi de prolonganda, non de æternanda vita. Vt autem videatis huius consequentię vitium, cogitate arborem illam vitæ, siue vt Hebręi vocant *lignum vitarum*, quod vitam in flore iuuentutis produceret esu suo in tempus multarum nunc vitarum longissimarum, ad aliquot etiam annorum millia, hanc illi vim fuisse naturalem, meritò dixerunt grauissimi
D scriptores, quia illam post hominis peccatum retinuit, vt patet ex Genes. 3. v. 22. vbi Deus paradisum munit, ne Adam eum iterum ingrediatur, & de ligno vitæ sumens, viueret in ęternum. Attamen ijdem Doctores docuerunt, non propterea hanc arborem potuisse hominem semper à morte præseruare.

Gen. 2. v. 7.

Strabus Hugo Victor. in Genes. & D. Th. 1. p. q. 97. a. v. Scotus in 2. d. 19. q. 1. Duran. ibi. a. 1. Caiet. ad d. a. vit. & Perer. l Gen. l. 3. 7. 4.

E Hæc dicta duntaxat; vt ostendatur vitium illius consecutionis potest vitam prorogare ad tempus longum, ergo posset in æternum. Nam qui lignum vitæ concedunt vitam identidem prolongare potuisse: non tamen concedunt idcircò potuisse eam æternare. Nec quisquam eis hoc nomine litem mouit. Cæterum quæ vis

R fructus

fructus illius fuerit,& an illud *in aeternum* Gen.3.v.22.sit accipiendum vere de perpetua vita, an de longissima ętate; viri huius ętatis valde docti dissentiunt;sequor eos;qui de æterna vita,mortem prorsus excludente,acceperunt. lege Perer. lib.3.in Gen. q. 3. Bellarminum Cardinalem to.3. controuers.1.lib.1.cap.19.

QVÆSTIO XXIV.

Quid magia, vel dæmon, possit circa animam corpori unctam, idq; informantem?

CVm Animæ potestates tres sint; iam diximus,quid possit circa vegetatiuam,& etiam circa sensitiuam, quoad sensus exteriores;nimirū,Primo,posse visum,auditum,et reliquos sensus decipere, vt exemplis infinitis comprobatum ab alijs. Secundò,Interno sensu dæmon vtitur vt instrumento,quo aliquid attentat,vel molitur in potentias animæ.Nam potest quadruplicem sēsus interni functionem decipere turbata phantasia.Communis enim sententia Theologorum est;non posse ab angelis nouæ speciei impressione imaginationē,seu phantasiam immutari; & ideo illos non posse efficere, vt qui à natiuitate nunquam vidit,rectè de rerum coloribus imaginetur: sed bene posse Angelos corpus aliquod phantasticum formare, & illud oculis obijcere, & sic speciem ingerere, vel ex speciebus rerum, quas homo vere aliquando vidit, ijs per imaginationem commissis,& confusis, species rerum effingere, quas homo nunquam vidit; v.g. chymeræ,vt conflatę ex capra,leone, & dracone, vel montis argentei, ex monte,& argento:vel etiam concitatis in corpore motionibus,atque affectionibus, vnde phantasiæ contingat

Gui'.Parisi.p.vlt.de vniu.c.22. Anglez in 2.d.ft.3.q.3.dub.4.

Remig. li. 3. dęmono lat.c.11.

D. Thom. 1. p.q.111. art.3.

A volnere lęta, vel tristia,quę nec vidit, nec vnquam fuere:vel,sicut in amentibus, & phreneticis est cernere, ex humorum perturbatione varias eorum phantasiæ species obuersari; sic potest dæmon eorundem humorum inæquali commixtione, & agitatione, assumendo, & adducendo vapores instituto suo accommodatos,efficere, vt quales ipse vult imaginatio-

B nes homo retractet, eaque se videre, & audire iudicet,quæ reuera nec oculis,nec auribus vnquam hausit. hinc manant tot falsæ apparitiones, reuelationes,& exstases,vt docuere D. August.lib.de cura pro mort.ca.12. Victoria relect. de Magia nu.35. vers. ad secundum respondetur, & Ioseph. Anglez.dist.q.3.dub.5. P.Molina.ad d. D.Thom. art.3.Solent huiusmodi

C vires herbis inesse(si vera botanographi) Matthiolus enim in d. nuncupatoria sic scribit; Achemenidon plantam colore electri, sine folio, nasci in Tardictylis Indiæ meminit Democritus;cuius radice in pastillos digesta,ind. quę ex vino pota,noxij per cruciatus nocte confiteantur omnia, per vanas numinum imaginationes. Adamantida Armeniæ Cappado-

D ciæ alumnam; qua leonibus admota, resupinari illos ilicò laxo hiatu: nominis causam habere aiunt, quod adamantis modo conteri nequeat. Ophiusam in Elephantina Aethiopiæ etiam nasci tradunt,liuidam,& horribili aspectu, qua pota terrorem, minasque serpentium obseruari, ita vt mortem sibi eo metu consciscant, qui biberint: ob idque

E cogi sacrilegos eam bibere: aduersari tamen ei palmeum vinum. Potamantim ad Indum fluuium inueniri natiant, qua pota lymphari homines obseruantibus miraculis: Manicum Solanum (vt Dioscorides est auctor) varias facere species, imaginesque non iniucundas obuersari, si

eius

eius radicis drachma ex vino bibatur. Theangelida in Libano Syriæ nasci, qua deuorata futura præsagiant homines. In Bactris, & circa Borysthenem planta prouenit, Gelotophyllis dicta; quæ si cum vino, & myrrha bibatur, varias dicunt obseruari species, ridendique finem non fieri nisi potis ex palmeo vino pineis nucleis, pipere, & melle additis. Oenotheta (Crateuas auctor est) omniũ animalium feritates domat, collo adalligata, vel iugo suspensa. Parthos ab Antonio fugatos scribit Appianus Alexandrinus, cum fame premerentur in quandam herbam incidisse; quam cũ comederent, nihil aliarum rerum reminiscerentur, aut intelligerent, nisi, quod lapides continuo effoderent; quasi quidpiam magni operis facturi, & sic debacchati, bilem demum euomentes, interirent.] quæ palam est, phantasia læsa contigisse.

Tertio põt diabolus, & facit quotidie, spiritus, & humores organorũ commouere, & sensus interni, & concupiscibilis, atque irascibilis facultatis organa turbare, motis simul corporeis membris: ita, vt hinc oriantur variorum vitiorum cogitationes, quod non facit, quidem immittendo imaginationi speciem nouam, nec etiam vna cum sensu efficiendo ipsam cogitationem, sed tantummodo, (vt dixi) facit ipsam potentiam concurrere cum specie obiecti, & sic suggerit simulacra, quibus voluptatum memoria suscitetur, membra quoque generationis, & femina irritando prouocat, vt docet Magus ille Marcus apud Psellum. Cumque sensitiuus hic appetitus libertate careat, & coactione quadam in obiectum suum compellatur: potest veterator eum necessario in malum aliquem actum impellere, adeo, vt nequeat appetitus sensitiuus illud obiectum non appetere. Verum motus huiusmodi peccati omnis est expers: &, quando voluntas fortiter renititur, maioris meriti, & mercedis occasio, nobis gignitur. Quod diligenter notandum, ne quem fallant Godelmanus, Dannæus, & alij hæretici, hos motus concupiscentiæ, peccato ascribentes, & proinde, quod absurdissimum, hominem nolentem, ac renitente peccato inuolentes. sed hi sunt fructus errorum de libero arbitrio negato; & natura Originarij peccati male intellecta.

lib. de dæmonib.

God·lm. l.3. de lam. c.vit. n. 35. Dannæus. l. 2. A thicæ Christ. c. 7. Luther. Caluin. Muscul. Selneccer. I Gen. c. 4.

Quarto potest dæmon memoriam iuuare, eius organum adaptando, vt facilius recipiat, & firmius species retineat, vel motu locali noxia repellendo, vel iuuantia applicando. Eandem potest mons contrarijs plurimum debilitare, & tollere, vt fecit Theodas in vita Barlaam, & Iosaphat apud Damascen. talem puto fuisse memoriam Athalidæ apud Laertium, l. 8. in vita Pythagor. talem Apollonij Tyanæi, quam laudat Suidas: talem obliuionem illius clerici Germani apud Fulgosum li. 1. Exempl. cap. 6.

Alia longe obliuio Simonis Thuruaij Angli, quæ ex iusta Dei punitione profluxit. Hic cum esset Dialecticus acutissimus, & artium liberalium Parisijs professor magni nominis, plenior scientia, quæ inflat, quam caritate, quæ ædificat: temere in scholis, & palam non veritus est iactitare, se scire totam Christi legem, ac improbando eam posse anni hilare: sed ita subita obliuione percussus fuit, vt primarum litterarum oblitus, nec Dominicam orationem pronunciare, nec alphabetum legere sciret. Nicolaus Dunelmẽs. dum adhuc adolescens esset, vidit eum litteras à filio proprio doceri: qui mihi profecto (ait Matth. Parii. lib. 7. Hist. Ang.) hæc scribẽti olim parr...

tigere hæc circa annum 1201. Trithemius male vocat Simonem de Tornaco. fuit enim Anglus Cornub. cuius etiam mentio apud Polydorū lib. 15. Angel. Hist. Sic obliuionem forte Deus immissione quadam per Angelum malum induxit: memoriam quoque, (vt dixi) iuuare posset Panurgus, remedijs naturalibus, vt medicus: suggerēdo, vt choragus, artificio, & præceptis, vt ætate nostra, qui citra superstitionem, memoriæ quandam artem professi. exstant multorum libelli, in his obscurus indoctis, sed non sine sale, & acumine, *Thamus* Alexandri Dicsoni Arelij, quem non eodem genio defendit contra morsus Cantabrigenses Heius Scepsius, in lucem edidere Lugdunobataui.

Quinto potest intellectum subtiliorem, & meliorem, quoad functiones ingenij, & iudicij reddere, per cō modiores organi dispositiones, humoribus, videlicet densioribus motu locali dispulsis, vel agentium naturalium adhibitis medicamētis, vel spiritus sensitiuis expurgatis, & ad organa dictorum modorum altero attractis, aut sāguinis defecatione ijsdem spiritibus multiplicatis. Quod. n. plures, meliores, purgatioresq; sunt spiritus, & quo meliora, ac expeditiora impedimentis sunt interni sensus organa: hoc intellectio expeditior, atque fœlicior nascatur necesse est. Sed Angelorum bonorum hæc quasi propria sunt munia: mali isti dęmones potius humorum densitate, spirituumque paucitate, imbecillitate, atque impuritate tenebras mentibus amant humanis offundere. Suis etiam tribuūt mala pharmaca, quibus à recta mente homines deijciant, vt per se non ratio præstant in ijs, quos obsedere. Seducunt etiam prauis suggestionibus, suadendo varia perperam: modo illicitum esse, quod reuera licet: modo

Marci. 5. Matth. 8.

graue peccatū esse, quod dumtaxat veniale est, vt sic scrupulis torqueant: modo inculcant iusta esse, quæ cō ra fas, & iura sunt: vel contemnenda dicunt, & leuia, quæ lethalia, & vehementius formidanda, vt sic conscientias reddant laxas, atque licentiosas.

Petes forte, an ergo queat dæmon artes atque scientias aliquas docere? nihil dubitandum posse, si velit, & sinatur à Deo: per locutionem nempe & manifestationem sui conceptus, non tantum, si in forma visibili appareat, & homini loquatur, quod non negat D. Thomas: sed etiam interna locutione, & suggestione intellectu illustrato. non enim video, cur hæc illuminatio, quæ in malum finem tendit dæmoni sit adimenda: cum hæc cognitio non referatur in Deum nec cum vlla mentis vera fiat purgatione. quare vtrum dicenda sit illuminatio, an illusio, an quo alio indigetanda nomine, vt v.g. nuda veritatis manifestatio: sane quæstio de nomine futura est. In vita S. Norberti idiotam quendam, sacræ scripturæ subito peritissimū reddidit. c. 27. Surius. 6. iun. Hodie scimus multos anabaptistas sumptione potus, vel cibi scripturæ magnam partem, eam nēpe, quam recipiunt, & erroribus suis firmandis putant opportunam, ediscere. quis docet nisi Diabolus? scriptum etiam reliquit Ioann. Mideius, idem de initiatione Lamiarum: apud quem hæc vnius exstant confessio: *Infantibus nondum baptizatis insidiamur, vel etiam baptizatis, præsertim si signo crucis non muniuntur, & orationibus; hos in cunabulis, vel ad latera iacentes parentum, cæremonijs nostris occidimus: quos, postquā n putantur oppressi esse, vel aliunde mortui: de tumulis clam furto recipimus, in caldari decoquimus, quousque euulsis ossibus tota fere caro efficiatur sorbilis, &* pota-

2. 2. q. 96. art. 1.

5. Form. lib.

putabilis. *De solidiore huius materia vnguentum facimus nostris voluntatibus, & artibus, atransmutationibus accommodatum: de liquidiori vero humore flascum, aut vtrem replemus, de quo is, qui potatus fuerit, additis paucis ceremonijs: statim conscius efficitur, & magister nostra secta.*] Hęc confessio, mulieris: subiunguntur alia, viri huic conformis, & addens scelestæ initiationis, & promotionis ad Tartareum magisterium, alia ritualia: *Ordo*, inquit, *talis est, quo etiam seductus sum. Oportet primo eum Dominica die antequam aqua benedicta consecratur, Ecclesiam introire, mox futurum discipulum cum magistris: & ibidem abnegare coram eis Christum, eius fidem, baptisma, & vniuersalem Ecclesiam. Deinde homagium præstare Magisterulo, idest, paruo magistro (ita enim Dæmonem, & non aliter vocant) postremo de vtre bibit supradicto: quo facto statim se in interioribus sentit imaginem nostra artis concipere, & retinere, ac principales ritus huius secta. In hunc modum seductus sum, & vxor mea, &c.*] In his verbis vides doctrinam illam potu præberi: sed fallebatur homo idiota, dum putabat nouam imaginē efformari immediate in mente, qua generatim omnia illi exhiberentur ad artem illa pertinentia: Neque enim id dæmoni possibile, neque talis cognitionis, intellectus magi capax erat. Sed interna quadam suggestione velocissima hæc suggerebantur, cuius velocitatem cum non perciperet magus, putabat simul se, & in instanti didicisse, quæ successiue, & in tempore breuissimo acceperat. Sic etiam potest in aere velocissime formatis simulacris, ea phantasiæ nostrę ita spectanda proponere: vt quasi in speculo mens nostra vno intuitu cuncta conspicere, sicque illustrari sibi homo intrinsecus videatur. hoc nimirum stratage-

A mate antiquus serpens, primum Ordinis nostri parentem, Ignatium conatus fuit fallere, sed frustra. adscribam rem totam verbis Ribadeneirę, *perturbabat tamen visionum, quas inter studia percipiebat.* (de studijs Grammaticalibus loquitur) *tum magnitudo, tum crebritas. nam cum nominum, & verborum memoriæ mandare inflexiones vellet, tanta intelli-* l.1.c.14.

B *gentiarum diuinarum copia in eius animum influebat, vt noui edi scere nihil posset: & si quid esset antea memoria traditum, id totum facile effluerer: neque omni studio, animique contentione poterat, aut arcere appropinquantes, aut ingressas huiusmodi cogitationes abigere: cuius re nouitate perculsus, quid hoc est, inquit, rei? cum oramus, cum confitemur, & super-*

C *substantialem panem accipimus, cum vigilamus, cum nos verberibus cadimus, cum spiritalia omnia ac diuina munera obimus, neque tam frequentes, neq; tam magnæ, tam neque vehementes se nobis illustrationes offerunt: cum puerilia agimus, & de Deo, propter Deum, non cogitamus: tum speciosa nostra menti imagines, & cælestes illustrationes occurrunt? agno-*

D *sco, agnosco importunissimi hostis calliditatem, agnosco veteratoris dolos, & astutiam, &c.*] Nactus iste animum Ignatij ad cælestium rerum sensa concipienda longo iam vsu promptum, & agilem, & præsagiens, si Ignatij doctrina ad pietatem accederet, maius sibi malum imminere, conatus fuit, hac melioris doctrinæ ostentatione, tum illi laborem

E litteralium rudimentorum irritum facere, *eo maxime tempore* (vt ait Maffeius) *crebra intelligentiæ lumina eidem offerens, & recondita patefaciens, scriptura sacra mysteria.*] Si hæc potuit, in rebus sanctissimis, & homine fide, ac caritate in Deum illustri, quanto facilius infide- l.1.c.16.

lium animis rerum profanarum falsarumque scientiam suggessisse credendus? Chrysanthius Sardianus Pontifex, & magus, tempore Iuliani Apostatæ, filium habuit, qui cum nec versificatoriam artem, nec Grammaticæ partem aliam calleret, solo aspectu Solis, contra Christianos oracula fundebat: eodem afflati Numine Sumano, varij Pastores ouium subito poetæ extitere, vt Euages, Thynicus,
Suidas teste. & alij: Amphiaraus quoque sic vates
teste Socrate apud Platonem. factus, & anus Pindari hymnum edocta, & Sosipatra, quæcumque alibi ea absente gesta, poetarum, philo-
Pausan. in Corinth. sophorum, & oratorum scripta omnia à dæmonibus incubis edocta illi
idem in Bœot. Eunapius in Aedesio. in specie senum pellitorum cohabitantium.

Sic diuinitatis simiolus conatur θεοδιδάκτους, & ipse facere. Sed hæc quam ipse infundit scientia vt plurimum dignoscitur, quia non est permanens nec ea cum lubet homo vt lubet vtitur, sed tantum per modum afflati, vel exstatij certis locis, temporibus aut causis. Contra quam Deus infundit semper, & vbique prompta est, vt patet de Salomone 3. Reg. de Apostolis, in Actis: de Beselcele Exod. 35. de illo apud D. Hiero. epist. 4. ad Dom. & libro 2. de Abbate Ioachim, qui ex ianitore, illiterato, & idiota vino quodam ab Angelo allato, & hausto, subito non propheta tantum, sed & subtilis disputator, & Theologus eruditus statim emersit, vt narrat Leonicus Calchondilas libro 6. de rebus Turcicis. Distinguendi vero à θεοδιδάκτοις sunt αὐτοδίδακτοι, qui non infusione, sed labore suo eruditionem comparant, vt Dialectica. D. Augustinus libro 4. confess. & Theologiæ 5. Athanasius, teste Nicephoro libro Histor. cap. 44.

Sed Doctrinæ à Diabolo acceptæ superiora illa sunt exempla.

Hoc ann. 1600. mense Martio. To-

A leti lata per fidei Inquisitores sententia, cuiusdam Roman Ramirez ossa cum statua combusta fuere, qui in reatu, & carcere obierat: huic inter cetera imputabantur accepta à dæmone medicinæ peritia. Quoniam vero multa in hoc facinoroso magica concurrere, ideo fiscalis accusationem fide bona ex Hispanico sermone in Latinum transferre non grauabor.

B Postquam ergo narrasset eum iam semel accusatum, abiurasse errorem Machometanum, addit relapsum (vt fex illa consueuit,) & rediisse ad vomitum: seruasse ritus, & ceremonias Machometi, multis annis ieiunasse magnum ieiunium, quod vocant *del Ramada*, præmissis *guadoc, & zala*, lauando totum corpus, induendo indusium mundum, recitando *azoras*
C (hoc est preces) eius sectæ, versa facie ad *alquibla* (hoc est solem orientem) eleuando, & demittendo caput, & se ad terram vsque inclinando, & extendendo supinas in cælum palmas cum diceret *Alaquevir* (hoc Deus est magnus) & surgentem ante diem ad celebrandum ieiunium *Zahor*, eo absoluto seruasse, & celebrasse solenniter Pascha ipsius *Romada* per tres
D dies: abstinendo omni labore, & opere seruili, præsertim primo die, induendo indusium mundum, faciendo dictum *guadoc, & zala* cum alijs multis ritibus, & ceremonijs Machometismi. Et quòd addens delictum delicto, & culpam culpæ, ad opus, & finem malum, à multis iam annis pactum, & fœdus iniuisset cum dæmone expressum, eo adorato, & facto ho-
E magio, & anima illi dicata, ea lege vt dæmon ei adesset fauore, ope, consilio, quotiescumque aliqua in re indigeret, & peteret: & ideo petijsse, & à dæmone obtinuisse notitiã, peritiamque sanãdi multas secretas, & occultas ægritudines herbis, suffumigationibus, & incantamentis superstitiosis,

quibus

quibus de facto non paucos sanitati restituisset. Item persuasisse multæ lectionis esse, & in sacris, ac profanis historijs apprimè versatum: & valere plurimum memoria, cum sit imperitus planè legendi, ac scribendi. Quare solium lucri gratia, & ex professo alijs de memoria præfatas historias ad verbum perinde recitare, ac si librum coram se explicatum legisset, facientem hæc ope dæmonis; & sic non paruam vim pecuniæ ab auditoribus receptam coaceruasset. Cumque quidam eum interrogasset, qua ratione tam fidam memoriam adeptus esset; respondisse, quendam sibi magna necessitate coniunctum, peritissimum naturæ herbarum, qui habebat familiarem dæmonem, potum nescio, quem dedisse; quin etiam hunc eundem cum semel vellet Cæsar augustam, quindecim inde leucis distantem, proficisci, facta coniuratione, quæ dicunt, *de bon y varon*, subito comparuisse equũ, quem ambo conscendentes; minimo spacio temporis, ad vrbis portas peruenere, & ibi equo; sed prius frenum ademisse; derelicto, curasse negotia, quorum causa eo profecti erant, & reuersos ad portam equo frenum iterum iniecisse, & momẽto fere domum relatos. Item, cum quædam mulier se ad lectum conferens (in oppido Deza id accidit) irata forte, dæmoni commendasset, & à nescio, quo ablata subito nõ compaiuisset, maritus Ramirem accessit opem postulans, hic respõdit, animũ ne desponderet, se illi vxorem eius restituturum. Dedit simul epistolam, & iussit, vt certum ad locũ inter vineta se conferret, & ibi facto circulo, in medio circuli consisteret. at, quando audiret turbam hominum pertranseuntem, etsi nullum videret, interrogaret, vbi rex foret? si responderetur illac transire, tum epistolam ante se in solum abijceret. fecit ille, quæ iussus,

A & vxorem recepit, non videns, quis, aut quomodo reddidisset. Item solitum addebat fisci procurator edicere multa valde arcana, & quæ contigerant in locis remotissimis, eo quo tempore indicabat, non potera[illegible] ei, nisi vi pacti dæmonici innot[illegible]sse. Semel (ait) cum domo abiret, dixi[illegible] venturum peregrinum quendam; qui eum quæreret, & peteret, accederet li-

B beraturus filiam eius ab obsidẽte dæmone, quare, vt se statim vocarent. abijt, venit alter, vocatur Ramirez: & sic se gerit in sanãdo morbo, vt clarissimè appareat, ipsiusmet maleficio dæmonem in ęgram antè immissum fuisse. Primo enim nuptiarum die misellam fluxus sanguinis cum animæ deliquio, & cordis oppressione inuaserat, moxque, lipopsychia frequenti

C durante, cœperat odisse parentes, & maritum, & hunc nec videre, nec cũ ipso dormire sustinebat. Aduerte obsessam esse, vocatur sacerdos, diebus octodecim exorcismis, & consuetis Catholicæ Ecclesiæ remedijs, nititur malum hospitem abigere. tandem vnus dæmon profatur, centum, & vnum illi muliebri corpori dæmones immissos, tum tamen cæteris absenti-

D bus se solum adesse. cum itaque Sacerdos solitos Manualis Ecclesiastici exorcismos ingeminaret, eumq; adigeret dicere, quo cæteri abiuissent, respondit profectos ad oppidum Deza, prædictum Roman. Ramirez cõuenturos, & quæsituros ab eo, quid fieri à se vellet: nec abituros, donec ipse recedendi licentiam concederet. Tum etiam crudelius misellam afflictam fuisse adeo, vt toto die in deli-

E quio permanserit. Cumque Sacerdos iuberet: vt fœminam vexare desineret: & eam cum marito, vt vxorem decet, sineret degere, eique redderet iocale preciosum, quòd eripuerat, respõdit, se adigi à Romano, & habere se iocale, sed reddere nõ posse. Postea

cum parentes aduocassent Roman Ramireziũ curandæ filiæ gratia mo ti dictis dæmonis; confestim, vt domũ ille ingressus, cæpit mulier mira dicere,& agere, clamabat scire se illũ aduenisse, & causam aduentus non nescire:eo accedente;vt vidit, iterum deliquio concidit,& ore contorto triduum permansit sine cibo, & potu, non valens quicquam substantiæ vllius traijcere. Magus itaque eam imbuit forti suffumigatione solearum, olei iuniperini, & aliarum rerum,& reuocat à lipopsychia, & alloquens obsessorem dicebat, finas illam, finas illam,discedes.fuge,nisi velis me suffumigationem iterare. Sed nolente dęmone respondere iussit, omnes exire thalamum, & putans se à nemine exaudiri, quærebatur, & expostulabat cum dæmone dicens: cur mihi non respondes? humilior certè fuit paredrus mei aui. quid commerui, vt mihi loqui dedigneris? an non sufficit, quod me totum tibi à tam longo tempore deuouerim? fac ergo,sopora hanc mulierem:ne,quid verborum nostrorum exaudiat. Interea dæmon alius aduenit,cui reus,Bene veneris,quid illic rerum egisti? qui valet vxor,& liberi? Filius (inquit) tuus malè habuit, sed iam extra periculũ est: vxor peius habuit,iam que conualuit: nepotulus adhuc æger est, & periculum,ne moriatur. Tum infert Ramirez,cum sciant,quod fidelem,& diuturnam eis seruiuerit seruitutem, & quãtum eis obstrictus esset:nec ignorent,se vrgeri debito ducentorum regalium,pro solutione locati à se hortu:æquum esse, vt vicissim sibi gratificentur,& ex obsessæ corpore recedãt, saltem spacio quindecim dierum, & interea sanam, & incolumem relinquant: vt sic copiosam solutionẽ mercedis recipiat, & in posterum fama, & existimatio eius crescat, quæ alioquin insignẽ plagã sit acceptura, nisi exeant. Posse postea iterum eam inuadere,& possidere arbitratu suo. Pollicitum deinde dæmonẽ id facturũ, eiq; pariturum. Cũ verò videret Ramirez hoc colloquium suum ab alijs exauditum, sec; deprehensum tanq̃ potestatem in dæmonem habens, stomachabundus ei interminatur se in compedes eum coniecturum, & factu rũ, vt sui memor, nihil tale deinceps auderet. Expulso dæmone,quia non satis largam mercedem operæ parentes fœminæ soluerant,eis minatur fore, vt breui iterũ ipsius ope indigeãt: & maleficij sortem statim transtulit in maritum fęminæ liberatæ, iubetque dæmonibus, vt in eum transeãt, eumque diu exent:fecere,& diem integrum crudelissimè afflixerunt, inie ctis mille imaginationum terriculamentis, & desperationum tentamentis. Quare vocatus iterum, cum ad eum accessisset;fortiter,inquit contubenalis cum dæmone colluctatus fui sti: & adhibitis suffumigationibus dęmones eiecit: & ex oppido discessit, male contentus exiguo stipendio. Post abitum deprehendere parentes filiam non modo non esse sanatam; sed peius in dies habere: scribunt ergo ad magum eũdem,& simul ad eũdem pecuniæ non parũ mittunt,pollicentes maiorem summam, si fęminam persanaret. ille dedignatus venire, dat tabellario materiam alterius suffitus,& ritũ,quo vti deberet descriptum, addens cum domum redisset, inuenturũ illam meliusculè valentẽ, & cum socialibus tripudiantem: & ita factum est. cumq; vxor adhuc nollet cum marito dormire, suffumigauit eã, addens verba,quæ iussus erat,nẽpe; dæmones exite ab hac fœmina, quia iubet Romã: alioqui ipsũ vocabo, & veniet, & vos vi pellet:q a hoc mihi pollicitus fuit. Ad quam coniurationem mulier vehementi clamore edito sana facta libera mansit, & cũ marito

marito vixit, vt coniuges solēt.] Hęc in actis illis iudiciarijs.

6. In voluntatem longe restrictior est magiæ dæmonisque potentia. Nequeunt voluntatem mouere aliter, quàm obiecto. tanquam odibili, vel amabili, exterius proposito: vel excitatis imaginarijs visionibus, & cogitationibus; vel allect a.& inclinata voluntate, per passiones in parte sensitiua inflammatas, quæ quo vehementiores sunt, eo quoq; & acrius inclinant, quasi abripiunt aliquando: nunquam tamen vllam voluntati necessitatem imponunt. Exultare illi iubent arbitrij libertatem, qui peccandi necessitatem, vel coactionem vllam admittunt: etiam in ijs, qui mortiferis culpis sunt irretiti. homines certe desijssent esse, si liberum arbitrium amisissent. sunt quidem hi Gratia gratum faciente destituti, attamen nec naturali libertate arbitrij, nec communi auxilio Dei sunt orbati. Vnde hæc ergo in peccatum necessitas? peccatum nisi libero consensu non committitur: liber vero consensus arbitrium liberum præsupponit. Vnde fit, vt (si Deus non prohibeat) possit diabolus, in actum aliquem, vel motionem impellere, quæ motio ex suo genere, si consensus adesset, peccatum foret: peccandi tamen necessitatem nunquam voluntati queat adferre, quia inimo consensum nequit extorquere. Sed nec Deus finit omnes in tentando vires dæmonem exserere: facitque vt tentator non tentet quantum posset, sed quantum humana fert imbecillitas: quam nunquam sufficienti finit auxilio destitutam: ne in grauissimis quidem peccatoribus, quibus illud cum iustis adhuc est commune, quod Apostolus ad magnum animæ solatium scripsit: non bonis tantum, sed toti Ecclesiæ Corinthiorum, in qua multi erant mali, multi etiam iusti:

D.Tho.2. q.10.art. & confirmat eleganter Cyrill. Catech.4.

1.Cor.10. v.

A *Fidelis autem Deus est, qui non patietur vos tentari vltra id, quod potestis: sed faciet etiam cum tentatione* (pro tentati cuiusque dispositione, & capacitate) *prouentum, vt possitis sustinere.*] Quæ fidelitas, virium liberti arbitrij, & communis sufficientisque auxilij (de quo Theodoretus hæc verba accepit) diuini, conseruationem præsupponit, & includit: cuius conseruationis promissæ fida exhibitione consequitur humana imbecillitas: vt, ex tentatione dæmonis, non solum bonę voluntati, & conatui fœlix exitus, & euasio contingat; sic ποιήσει τὴν ἔκβασιν Augustin. & Hieronym. explicant,) sed etiam, vt periculum prætergessi: fortioresque in posterum ad tolerandum effecti; pro detrimento, quod timebatur, vt lucrum præterea ex tentatione reportemus, vt optimè Photius exposuit: & noster id optime vertit, quicquid Nouatores ganniant. nam βαίνειν vltra progredi est. vide quæ in hunc locum egregiè ex varijs D. August. locis Beda disseruit. Cum possint itaque peccatores, hoc adminiculo freti, singula peccata lethifera vitare: sanè, si succumbant huic tentationi, cui potuerunt non assentiri: voluntariè succumbent, non coacti, vel adacti necessitate, quæ hic nulla reperitur. Sed an saltem possit impedire diabolus ne sagæ pœniteant? ignoratio Theologiæ hac quæstione Nicolaum Remigium reddit fluctuanti, & ambigenti similem. dicendum, sicuti potuit in peccatum inducere, sic etiam posse obstinationem in peccato fouere. & nutrire per suggestiones, consilia malesuada, tentationesque alias: sed nunquam posse absolutè impedire, ne vel alij peccatores, quantumuis graues, vel ipsæ sagæ pęniteant, & pacto, quod cum illo inierunt, renuncient. poterunt

August. in Psal.61. & Hieron. in Ioan. idem August. in epist.89.

lib.3. dæmonolat. cap.8.

runt.itaque cum specialis illo auxilij fauore, quandocunque seriò volent, quantumuis retinente Diabolo pœnitere: sine speciali illo Dei auxilio, id non possent. alioquin potentior esset in retinendo Diabolus, quàm Deus in recuperando, quod sanè blasphemũ est. Probat istam communem Catholicis Theologis sententiam Andr. Vega de Iustificat. q. 11.

Vt autem exemplo aliquo declaretur, quousque interdum soleat progredi, dæmonis conatus in voluntate non planè, sed plenè, non vere, sed apparenter subigenda, ad tētatorum consolationem. B. Angliæ de Fulgino verba repræsentabo; quibus illa quid experta fuerit, vitæ eius cap. 19. sic exprimit.

Tormenta vero & animæ passiones, [quas, sine comparatione acerbiores & plures esse dico, quàm corporis, patior quasi assiduè ab ipsis dæmonibus. Nec scio aliam assignare similitudinem, quam de homine suspenso in pergula, qui ligatis manibus post tergum, & velatis oculis suspensus cum fune remansisset in patibulo, & viueret, cui nullum auxiliũ, nullum remedium, vel fulcimentum superesset. Dico quod adhuc desperatius & crudelius à dæmonibus torqueor. Video enim quod dæmones ita animam meam suspendunt, quod sicut suspensus non habet aliquid sustentamenti: ita animę nullum videtur remanere sustentamentum, & omnes virtutes animę subuertuntur, sciente, ac aspiciente anima mea. Et quando anima mea videt subuerti omnes virtutes, & discedere, & quod nō potest se ibi opponere: est tantus dolor animę, quod vix aliquando possum plorare propter desperatum dolorem, & iram. aliquando vero ploro irremediabiliter, aliquando etiam tanta ira venit in me, quod vix possum me tenere, quin me totā dilaniem, aliquando non possum me tenere, quin me horribiliter percutiam, & percutiendo me ipsam tumefeci aliquando caput meum, & alia membra. Et quando anima videt cadere, & discedere omnes virtutes, fit planctus animæ, & vociferor ad Deum meum.

Item aliud tormētum patior, quia omnia vitia in me reuixerunt. & aliquando reuiuiscunt: non quod in vita durabili rationem meam subijcientes, sed præbent mihi, & adferunt magnam pęnalitatem. Et etiam vitia, quæ nunquam fuerunt in meo corpore, veniunt in me, & incenduntur, & adferunt mihi magnam pęnalitatem: sed non habent vitam continuam; & quando remoriuntur, dant mihi magnam consolationem. Video enim, quod dęmonibus tradita sunt multis: qui reuiuiscere faciunt vitia, quę horreo, & quę fuerunt mortua, & addunt illa, quæ nunquā fuerunt. Et ego recordans, quod Deus hic fuit afflictus, & despectus, & pauper: vellem quando oportet, vt omnia mea mala duplicarētur. Et quandoque sum in tenebra horribilissima dæmonum, vbi videtur omnino deesse omnis spes boni, & est illa tenebra horribilis, & suscitantur vitia in corpore, quæ cognosco intus in anima esse mortua: sed extra animam suscitant ea dæmones, & etiam illa vitia, quæ non fuerunt suscitantur. Et in corpore ad minimum patior in tribus locis. Nam in locis verecundis est tantus ignis, quod consueui apponere ignem materialem ad exstinguendum ignem concupiscentię, donec confessor meus mihi prohibuit. Cum sum in illa tenebra, credo quod citius eligerem assari, quam prædicta tunc pati: imò tunc clamo & aduoco mortem, vt per quemcunque modum mihi Deus concederet eam euenire, & tunc dico Deo: Domine si me debes mittere in infernum, cito facias,

facias,& ne differas,& ex quo me requisiti,comple, & submerge me in fundum. Et tunc intelligo, quod est opus dæmonum, & quod non viuũt illa vitia in anima mea, quia anima nunquam consentit eis. sed corpus patitur violentiam, & est tantus dolor, & tædium. quod si duraret, corpus id pati non posset. Sed & anima videt, quod est ei ablata omnis potentia, quamuis non consentiat vitijs: non tamen habet potestatem omnino resistendi vitijs, & videt, quod est contra Deum, & sic cadit, & torquetur in eis. Et est quoddam vitium permissum à Deo venire in me, quod nunquam fuit in me, & prædictum vitium manifeste cognosco, quod permittitur à Deo venire in me, & prædictum vitium est tam magnũ, quod superat omnia alia vitia, & est quædam etiam virtus, quæ datur mihi manifeste à Deo contra prædictum vitium, qua virtuose à Deo liberor. Et si non haberem ego fidem de Deo certam, solum in isto, & non pro aliquo alio, remaneret mihi, & in isto remaneret mihi spes certa, & secura, de qua non possem dubitare. Et virtus præualet semper, & vitium deficit, & virtus tenet me, & non permittit me cadere in vitium. Et est virtus tantæ fortitudinis, quod non solum tenet in me, imo dat mihi tantam fortitudinem virtutis, quod vere in isto cognosco Deum, & illuminor, & confirmor in tantum, quod omnes homines mundi, nec omnia dæmonia inferni, nec aliqua alia res, posset me mouere ad minimum peccatum, & cum ista virtute remanet mihi fides de Deo. Vitium autem est tam magnum, quod verecundor illud dicere, & quod quando prædicta virtus est mihi abscondita, & videtur mihi quod me dimiserit, non est res, quę posset tenere, nec pro verecundia, nec pro pęna aliqua, quin statum

Sic scilicet vt etiam suggestionem ipsam expellant. nã hãc vt non consentiat.

Intellige durãte, & manẽte illa gratia.

A ruerem in peccatum. Tunc tamen superueniens illa virtus, & virtuose me liberat, ita qđ, nec ego ipsa possem peccare pro omnibus bonis, vel malis istius mundi, & istos labores sustinui per duos annos, & plus]

Hactenus interpres parum Latinus D. Angelę, in cuius verbis cernere est tres gradus huius grauissimæ, & molestissimæ tentationis Diabolicæ, &

B simul diuinæ gratię non deserentis hominem efficaciam, voluntatẽ quoque nunquam à diabolo positiue cogi, quantumuis vis resistendi debilitetur, & videatur succũbere, non succumbit tamẽ, quia potest homo, cum Dei gratia non consentire. Denique cernis profectum, quem cum tentatione D. Paulus pollicebatur, cuius verborum locus iste practicus quidam est commentarius.

C

QVÆSTIO XXV.

Quid diabolus queat in anima à corpore separanda, ipsaq́ separatione? vbi de exstasi, & mirandis circa cadauera.

D EXstasim, siue raptũ potest Diabolus in homine efficere, ligando, vel soluendo sensus exteriores idque modis duobus, prior est, quando illos tramites obstruit, quibus à crebro spiritus sensitiui se ad exteriores sensus penetrãt, veluti contingit somniantibus, posterior, quando eosdem Spiritus sensitiuos ab exterioribus sensibus ad interni sensus organa attrahit, ibique retinet, ne ad externorum sensuum organa queant descendere. Ita

E enim contingit, vt in raptu ob nimiã internarum virium sensitiuarum applicationem, & spirituum sensilium ad interni sensus organa confluxum, adeo impediantur sensuum exteriorum munia, vt corpus viuum cadaueris mortui, & immobilis speciem

præ se ferat. Hæc raptus naturalis causa vera, diaboli vires non excedit, talesque sunt Sagarum, & magorum exstases, quibus cum vno in loco maneant soporati, uarijs tamen in locis se fuisse, & uaria perigisse, decepti sæpe arbitrantur. Tale est quod Olaus de Magis Lappijs narrat hoc modo.

li.3.c.18.Septentrio.regu.descrip.

Si quis peregrinus cupiat de suorum conditione certi, quid cognoscere,] præstant, vt intra viginti quatuor harum spacium rescifcat, quid cum illis agatur, vel si trecentis milliaribus absint, hoc modo. Incantator postquam vsitatis ceremoniis Deos suos compellauit, subito collabitur & exanimatur, quasi exstincto illo reuera excedat à corpore anima. Neque enim aut spiritus in eo reliquus esse, aut restare cum vita sensus aliquis, aut motus videtur, sed vt adsint semper aliqui oportet, qui proiectũ, & exanime corpus custodiant, quod cum non fit, dęmones id abripiunt. Horis viginti quatuor elapsis, reuertente spiritu, seu è profundo somno, cum gemitu expergiscitur exanime corpus, quasi reuocetur in vitam ex morte, qui conciderat. Postea sic restitutus ad interrogata respondet, & vt fidem faciat percontatori, recenset aliquid, quod agnoscat ille, & certo sciat in ędibus suis, aut cognatorum fuisse.]

Hæc in rei veritate se ita habere plures alij Olao attestantur. Sed in hoc raptu magico, & similibus exemplis, cauendi multi errores, quibus ambiguæ illæ Olai locutiones non parum suffragantur. Errant inprimis, qui cum Cardano quotiescumque collibuerit, naturali sua vi, & arbitrio voluntatis rapi se iactitant. Facit hoc proculdubio dæmon ex fœdere, nec fortassis certius aliud Magiæ inuicium, quam huiusmodi voluntarij raptus. In virgine quoque illa Cęsaraugustana (sic voco, quia illic ab Archiepiscopo ann. 1585. fraus tandem detecta) pseudostigmata Christi ostentante, raptus illi adeo frequentes, omnes ex pacto, cum oues pasceret cum dæmone inito, nascebantur, vt & Magdalenæ Cruciæ Cordubensis, quæ famosa fuit saga. Errat etiam, & grauiter, neque hoc à Censoribus prætereundum & relinquendum in eius erat libro erratum: errat inquam Bodinus censens in huiusmodi exstasi animam reuera migrare, & deserere ipsum corpus, & alijs in locis interea versari separatam, qui Cabalistarum error fuit, à quo suspicor Platonicos alienos non fuisse, propter narrationem illam ipsius Platonis.

li.2. Dæmon. c.

Eren Armenium genere Pamphylium, cum inter cadauera cæsorum in prælio decem diebus iacuisset mortuus domum relatum, secundo post die: cum esset imponendus rogo, reuixisse, ac prodigiosa quædam narrasse, quæ illo tempore apud inferos vidisset.]

li.10.de rep.

Similis fabula fuit de quodam Clazomenio apud Origen. libro 3. contra Cels. & illa de Aristæa Proconnesio, quem narrant Plinius libro 7. ca. 52. & Plutarch. in vita Romuli, ex Herodoto multoties defunctum reuixisse, & animam quoties voluit resumere potuisset, ita, vt assistentes animam, cerui effigie, ex ore euolantem viderent. Nam iste non mortuus erat sed in raptu magico, & non anima ex ore euolabat, sed diabolicum præstigium. Idem dicendum de militis dormientis ore egressa, & iterum ingressa mustela alba, & per gladium riuulo impositum iterato commeante; quod narratum ab Helinando fuit hoc ludibrium dæmonis, ad hoc institutum vt de animæ migratione hunc errorem mentibus imprimeret: vetulis delitis, & pueris, qui nondum ære lauantur, id quam philosophis persuasurus. Mors enim nihil est aliud, quã animæ à corpore separatio, cumque

He... 13. c. & ... ... bolis.

ipso

A ipso egressu hæc contingat separatio, fieri nequit quin homo egressu isto moriatur. Si moritur, quis animam iterum in corpus inducit? Sola Dei virtute redire illa potest.

Mortuorum animæ locum suum, teste Psalmista, ignorant, hoc est corpus suum amplius non norunt. quare anima semel separata, nec aliud corpus subire, nec suum iterum ingredi, ac informare potest, nisi Deo permittente, atque ducente.

B De Philappis & Finnis igitur, & de aristæa, & de Hermotimo Clazomenio, quod illi obijciunt, id nos nec latet, nec mouet. Ecstasis Diabolica intercessit, sed anima à corpore non recessit. *Omnia* (inquit Tertullianus, hac ipsa de re agens.) *magis confectanda, quam hanc licentiam animæ sine morte fugitiuæ.* Et alibi idem rectissime pro Axiomate tradidit *nusquam animam sine carne esse, quam diu in carne est.* Et in ecstasi animam extra corpus peregrinari, negat aperte auctor breuium quæstionum, quæ operibus D. Athanasij adiunguntur. Nec Augustinus quicquam habet, quod Bodino suffragetur, alibi vero palam contradicit.

Vid. Luc. in Encom. musca, & Plutarc. de dæm. Socr. l. de anim.

li. de resur. carn.

Abutuntur etiam aduersarij scripturis. Nam cum illud citant, *preciosam esse in conspectu Domini mortem sanctorum eius:* perperam verba de prophetarum ecstasi accipiunt: quæ ad veram mortem, seu animæ à corpore separationem sunt referenda, & quamuis de raptu acciperes, eorundem, *Mors*, vocaretur, quia mortui corporis imaginem repræsentat.

q. 13. li. 83. qq. li. 18. de ci. D. ic. 1s ad Eu. & (si ipsi auct.) l. de spir. & anima. Ps. 115. v. 15 vt cum B. Cyprian. et in Rabbini censet in Quæst. sis.

Cum etiam de Apostoli raptu ratiocinantur, non possunt probare eum extra corpus fuisse: potuit Deus id facere, sed an fecerit, cum ipsi Paulo fuerit incertum, malo dubitare, quam cum B. Hildegardi affirmare corpus vere ab anima tum fuisse separatum. dubitant quotquot memini patres, dubitant etiam Scholastici omnes.

S. ha ig. de subti. contra Card.

Parum vero peritum se philosophiæ Bodinus ostendit, cum *Aphæresiam* cum *Ecstasi* confundit. In hac videtur anima à corpore abesse, quia priuatum est corpus functionibus animæ sensitiuæ, mouentis, & interdum intelligentis, in aphæresia vero, non functionibus animæ modo, sed ipsa corpus caret anima. in illa corpus dicendum insensile, & immobile actu: in hac. naturaliter loquendo, est exanimum tam potentia, quā actu. Quale demum illud argumentum? si anima sit immortalis, necesse aliqua sine corpore operari illam posse. Sed est immortalis, operari igitur potest in ecstasi ab illo separata. Mi homo, moneo Scholas Dialecticorum adeas, & discas, cum sint plures vnius rei functiones, non recte, quod de omnibus non probaris, id ad vnam te restringere. Deus bone, quot sunt functiones animæ in corpore existentis, in quas sibi corpus partem, iusque nullum vindicat? cogita voluntatis, intellectusque actus, & super seipsam sui reflexiones, aliaque quæ ex libris, de animæ immortalitate agentium, possunt peti. Verum certiora hæc Christianę sapientiæ peritis sunt, & rectę philosophiæ non imperitis, quam vt longiore indigeant probatione, neque mihi vacat vel lubet lucenti soli lampadem accendere.

Aristo. li. 2. de anim.

C

D

vide (si iubet) dicta citataq. in Troad. Senecæ cho. 1

Solus Deus sic animam per raptum separare posset, & interea in corpore idoneas iterum recipiendę animæ dispositiones conseruare: quod an sibi contingerit, dubitare se Diu. Paulus profitetur. Atque ita intelligendum existimo, quod fertur in franciscanorum gestis, de Beat. Aegidio, eum interrogatum. An aliquando in hac vita corpus suum per ecstasim

E

2. co. 12. v. 1. D. Th. 2. 2. q. 175. a. 5.

vel

vel contemplationem animam defe- A rat: respondisse affirmatiue, & hominem cognouisse, cui id acciderit. vel enim id dicebat, eo quod omni corporis functione absoluta ad tempus, & sic corporis oblita fuerit penitus: vel quod diuina potentia corpore educta, & in id reducta fuerit. Narrat historiam Ioann. Saluator Irados tom. 1. factorum & dictorum illustr. Ordinis. D. Francisci, fol. 205. B

d.q.175. ar. 2. ad 1. Falluntur tertio, qui falsos hos & dęmoniacos raptus, siue exstases (pro iisdem nunc sumo non ignarus alibi subtilius distingui) non separant, à vero, & supernaturali raptu, quo per spiritum diuinum homo ad rerum supernaturalium contemplationem siue cognitionem, cum abstractione mentis à sensibilibus, eleuatur: de

d.q.175. quo pręclare, vt solet, Diuus Thomas C disseruit, quales fuere prophetarum, Apostolorum, & sanctorum hominum longe diuersi à Magicis exstasibus: de quibus Beatus Irenæus locutus agens de Marco mago.

li. 1. cont. hęre. c. 9. l. de transitu, hominis in Deum. Plurimorum de veri raptus natura opiniones Gentilium philosophorum, & Arabum astrologorum recensuit Marcus Antonius Mocenicus, opere verbosiore, quam solidiore, & excepta nona, ceteras satis bene D confutauit. quid ex dictis eius retinendum, quid repudiandum existimem breuiter accipite.

cap. 13. Igitur falli eum puto, dum subiectum raptus contendit debere esse mediam quandam substantiam inter mortalem, & immortalem, & huiusmodi ait esse animam nostram, quam dicit esse mortalem respectu E partis sensitiuæ, immortalem respectu patris rationalis. fallitur. si sit in anima nostra pars vna immortalis, & pars alias mortalis, quæso nonne pars hæc ab illa queat separari? diuisibilis ergo iam anima nostra futura, quare nec immortalis. absit hoc à mentibus nostris. totam hominis animam, quoad substantiam essentiamque suam, credimus esse immortalem. non anima, sed homo ipse respectu totius compositi, quid medium est: corpore mortalis, anima immortalis. Subiectum tamen raptus, non est totus secundum se homo, sed anima ipsa humana, subiectum totum incorporeum, indiuisibile, & immortale. anima hæc subiectum est raptus, non ratione intellectus agentis, sed ratione intellectus possibilis: quod bene docuit Mocenicus. Formalis causa, raptus cap. 30. est ipsa illa actio, qua quis eleuatur, & cælestibus illis rebus quasi vnitur. Finalis causa est, coniunctio animi cum Deo iuxta illud Anicij Seuerini.

Tu requies tranquilla piis, te cernere finis,
Principium, vector, dux, semita, terminus idem.

Agens siue efficiens causa duplex aliquando potest esse. Instrumentalis, erit intellectus agens, principalis vero futura Deus. dixi posse aliquando esse, quia licet Deus per se solus sit causa sufficiens, solet tamen causas secundas, vt instrumenta, adhibere. quare poterit intellectus agens esse causa instrumentalis. quia quamuis eius ordinarium munus sit, species à phantasmatibus abstrahere, & hic nulla sint phantasmata, solet tamen Deus, cum se menti nostræ per raptum insinuat, ea, quæ vult nos rum videre, diuina quadam repræsentatione ostendere: vbi vero spiritua-les hasce res intellectus noster percepit, tunc ope intellectus agentis, potest quædam rerum visarum similitudo, & simulachrum effici, quem modum D. Thom. non repudiat. Principalem causam dixi esse Deum, quia 1. p. q. 12 ar. 9. ad 2. Conf. 13. reuera Deus est, qui hominē ad se rapit, vt fatetur Mocenicus, nec potuit negare.

negare. sicut enim Sol in Sole non cernitur, sicut oculus sine lumine lumen non videt, sicut auris nisi aere plena ictum aerem non audit: ita nec Deus sine Deo cognosci potest: sed Deo plenus demum animus tãtum in Deum erigitur, quantum diuino collustratus lumine eum cognoscit: tantùm efferuescit, & exilit in superiora, quantum, calore diuino succẽsus in Deum fertur: neque ad id, quod superius est, & infinitum, quisquam attollitur, nisi virtute superioris, & infiniti attrahatur & eleuetur, iuxta veram Platonicorum sententiam. Deinde solus intellectus agens ad hoc nequit sufficere. quia quamuis Mocenicus dicat transitum hunc ex parte hominis esse voluntarium, id tamen verum non est. raptum enim scimus sępè contingere inuitis, vt sentit Diuus Thom. & docet experientia. Noui, & mecum norunt mille adhuc superstites, Virginem Deo deuotam, ex ijs, quas *Beatas* illic vocant, quæ Burgis, in Castella, ann. 1585. superstes erat, & statim percepta Eucharistia, vix ea in os sumpta, in diuturnum raptum eleuabatur; adeo vt nec admotas, & adactas in pedes aciculas sentiret: quæ, vt erat humanæ gloriæ auersatrix, & sancta esse, quàm dici malebat, aut videri, ardentissime solebat Deum precari, ne quid illi huiusmodi coram alijs accideret: & ad se reuersa, erubescentiæ plena, atque pudoris, quam poterat celerrime se domum in conclaue proripiebat. Nõ est ergo in nostra potestate, & proinde nec nobis est voluntarium sic mẽte abalienari: neque id poterit noster intellectus, quantumuis id nos vehementer velimus. Hæc non tam est actio, quam passio intellectus: cum hic anima se proprie, & primario gerat more patientis, secundariò, & minus proprie more agentis, & ipse Mocenicus fateatur, hunc transi-

vide Mocenic. c. 9.

d. qu. 175. art. 2.

cap. 1.

A tum hominis ad Deum (sic enim appellat raptum) plurimum passionis, & minimum actionis habere. Deum vero dicimus esse causam efficientem raptus: non tantum vniuersali quodam concursu, sed etiam ad hoc ipsum designato, & particulari.

Hic in Syrtes impingit, & se abripi patitur procellis Gentilium, & infidelium Philosophorum. Nam sen-
B tentiam proponens suam, contendit totam raptus efficientiam adscribendam soli agenti intellectui. hunc enim adiutum solo concursu vniuersali Dei, vult posse statim intellectui possibili speciem, seu Ideam Dei repræsentare: & sic, quod erat, duntaxat intelligibile potestate, vt sit iam actu intelligibile, id vi sua intellectum agentem efficere: Quasi ve-
C rò queat intellectus agens aliquam effingere speciem, quæ Deum repræsentet: quod merito cum Diuuo Dionysio Areopagita Theologi negarunt.

cap. 45.

Sed videte quam leuiculis nitantur aduersarij argumentis. *Obijciunt primò*. Deus non est idem cum anima nostra: non potest igitur in illam agere. Quid est nugari, si hoc est argu-
D mentari? quasi nihil in aliud queat agere, quod non sit idem cum eo: & non sufficiat proportio ac similitudo causæ immediatæ, & instrumentalis? quasi non omnia Deo obediant: quasi Deus, qui vnus eminenter est omnia, non possit in cuncta, vt vult agere. apage mihi hos paganismos.

Dionys. de Diuin. nomin. 1. D. Thom. & sibi interp. 1. 2. q. 12. a. 2.

Secundò obijc. Deus est intellectus: nihil ergo potest agere nisi cognoscen-
E do. sed extra se nihil Deus cognoscit: animus autem noster est extra Deum: animum ergo nostrum non cognoscit: nihil ergo in animum nostrum potest agere. *Respon.* Deus est intellectus, si sumas intellectum impropriè loquendo pro substantia spirituali in genere, non vero est intellectus, si ca-

pias

pias intellectum pro potentia intellectiua;quo pacto eum sumi ab ipso docet consecutio argumenti ; quæ nulla foret, neque antecedens cum illatione cohæreret,si aliter sumeretur: certum enim est spirituales substantias etiam aliter quam cognoscendo agere posse,vt loco mouere, & huiusmodi. Quod si velit tantum dicere,nihil posse agere in subiectum,quin subiectum illud cognoscat ; hoc certè verum est,quia Deus omnia cognoscit : Spiritualis tamen substantia, vt Angelus, posset agere in aliquod subiectum sibi incognitum. Vnde tamen sequitur falsissimam esse illam subsumptionem , Deum extra se nihil cognoscere. quid enim hoc aliud significat, quam Deum præter semetipsum nihil cognoscere ? non cognoscit ergo arbores, nec equos, non peccatores, non dæmones. quo ergo pacto creaturas conseruat, & mundi satagit, & punit peccatores: esse hæc extra Deo, & cognosci à Deo fatendum igitur nobis; nisi Epicurei, & athei sumus. Deus quidem eminenter est omnia,sed non formaliter. Si loqueris, de ijs, quæ sunt eminenter extra Deum : frustraris. quia nihil quod est, non est eminenter in Deo ; ipse quoque animus noster hoc modo non est extra Deum. Quare patet te loqui, de ijs, quæ sunt extra Deum formaliter. Sed Deus cognoscit omnia quæcunque sunt, etiamsi illa non sint in Deo formaliter, siue etiamsi Deus illa non sit formaliter. quare & animum nostrum Deus cognoscit. cognoscit sane,& puniet,si viderit infidelem, & ad Gentilium scita impia descíscentem. Non sum ignarus istud axioma, *(Deum nihil extra se intelligere)* tribui Aristoteli: sed Aristoteles veniam meretur; cuius oculus, nullo fidei veræ radio illustratus, vt noctuæ oculus ad illam lucem infinitatem calligauit. Christianis verò homi-

lib.12.Metaph.

A nibus venia danda non est, si talia deliramenta pertinaciter tueantur, & non Gentilium placita regulis sed fidei scita illorum placitis pergunt submittere, verè cæci cæcos deligentes duces, cum quibus in erroris foueam corruant. Auerroisticum hoc potiùs figmentum est, quam Aristotelæum placitum : qui perfidiæ columen Arabs intestabilis, sectatores

B suos ex hoc principio eo deduxit, vt existiment etiam hinc sequi; Deum sic aliquid sibi perfectionis adiunctum nouæ, si hominem sibi per raptum coniungeret, vel si extra se alia intelligeret : Deoque ipsi tunc opus fore sensum, & phantasiam, quæ omnia vel dypondij Theologi statim exsufflarint, vt vanitate sua diffluentia, nec quicquam cohæren-

C tia. Deus in se ipso, vt in speculo, simul & semel videt omnia ; cognoscendo alia, tribuit ipsis perfectionem. Nobis accedit perfectio coniunctione vel cognitione,propter imbecillitatem, & egestatem nostram. cuncta Deus possidet, nec ipse mutatur,sed mutat res,quas sibi coniungit. Denique censet idem Mocenicus, raptum omnem esse successiuum: quod

D indiget, vt verum sit, commoda interpretatione. Raptus enim fieri potest in instanti quia Deus causa efficiens est actiuitatis,& potentiæ infinitæ : per temporis tamen fluxum actio seu passio raptus postea continuatur : & si quæ ad raptum, ex parte hominis aliquando præparationes præcedant, vt contemplari, &c. illæ sunt successiuæ. Hæc de raptu nunc suffi-

E ciant. Non nego ad raptus hominem aliqua contemplationis ac desiderij vehemētia, quasi præparari, & disponi, vt rectè docuit Rodericus Dosma Delgadus lib. 1. de authoritate Sacræ Scripturæ c. 12. Sed contendo id plerunque illis contingere, qui patiuntur malorum spirituum falsas reuelationes,

lanones, si data opera conentur in extases incidere, vt solebant olim Montanistæ, & hodie solent Magi, & Anabaptistæ: ac ne tum quidem ab eorum arbitrio raptus est effectiuè, seu physicè, sed moraliter duntaxat, & seu ex pacto. Quare nihil hoc pro Mocenico, vel contra me facit.

Alter veræ separationis animæ a corpore, certissimus modus per mortem, quin sit diabolo permissione Dei possibilis, negati nequit. Quot enim Angelus vnus millia Assyriorum vna nocte occidit: nonne Asmodeus septem Saræ maritos, & Iobi liberos omnes Diabolus necauit? nonne maleficijs quotidie dęmon plurimos necat? sed de hoc postmodum copiosius disseretur, lib 3.

Postquā animam a corpore mors separauit, nondum diaboli omnis potestas sopita. potest in animam nonnulla potest in corpus. Animam potest supplicijs abdictam, quantum Deus iusserit punire, an possit iterum in corpus mittere, vel facere apparere mox discutiemus.

Quoad cadauera mortuorum solet aliquando ea induere, & ijs apparere vt postea dicetur: potest etiam in eadem: maxime in ea quę sita sunt locis non consecratis, quæcunque potest in alias res corporales, & speciali quodā modo potest soletq; mirāda quędam in ijs, & prodigiosa causas naturales ignorantib. operari & exhibere quædam, quasi viuentium corporum, & vegetantis animæ munera, verbi gratia, vt fluat ex vulnere mortui sanguis in præsentia occisoris (qua de re alio loco sermo fuit) 2. vt corpora, diu seruentur incorrupta, neque putescāt neque putrescant, neq; dissoluantur, aut incinerentur; quia hoc, & naturaliter, vel ex vnguentis, vel ex loci natura, imo & ex corporis natura potest prouenire, vel etiam ex mortis genere de

A mortis genere, scribit Plutarch. *Cunctes, inquit, fere notum est fulmine icto rum non sentire corpora putredinem.*] quare non satis aptè Euripides introduxit Clymenem de Phaetōte dicentem. *Putrescit ast hic in conualle mortuus.*

De corporis natura', est illud Ammiani Marcellini, apud Rhodiginū Li.26.c.24 Romanorum cadauera cæsorum sta-

B tim fatiscere, ac prorsum defluere: Persarum vero inarescere stipitū more, vt nec liquescāt membra, nec sanie madescant perfusa, quod censet Ammianus vitā parciorem facere, & vbi nascuntur, exustas solibus terras. credit Cardanus, & de patris sui Facij Libr.8. de rer. var. ca. 40. corpore idem profitetur, causam hāc non arbitror contemnendam: victus enim parcitas arcet humorem co-

C piam, vnde propter eandem victus abstinentiam Xenophcon. memorat Persas, nec tussire, nec emungi. De In Prælio Cyri. loco ipso, potest ille, vel hanc vim habere naturalem, & conseruatricem ratione Soli, vel Solis, vel etiam ratione situs. sic enim, quod Aristarchus in Olympicus tradidit, integrum cadauer armati, & saucij hominis olim mortui in Iunonis Eleæ templo, inter

D tabulatum, & scandulare tectum inuentum; causam reddit Pausanias, quod in illis latebris abditum, neque Lib.5. de script. Grecię. per æstatem vaporum, neque per hyemem frigoris noxam contrahere potuerit. De vnguentis, res nota ex Aegyptiorum conditura, de qua Herodotus, & Diodorus.

Illud etiam naturæ miraculum est; Lib.2.hist. cor eorum cremari non posse, qui Libr.1. Bibliothec.

E vel Cardiaco morbo, vel veneno Plin. li.11. c.37. perierint. Nec puto qualitates has impressas cardi dæmonem ignorare, vel non posse similem dispositionem in cadauer inducere; posset itaque facere, (& hoc sit 3.) vt cadauer spacio aliquo temporis comburi nequiret. fecit aliquando in viuis,

cur nequeat in mortuis? Quarto poterit efficere, vt cadaueris pili, vel vngues excrescant: quia hoc potest naturaliter præstare complexio morientis, quando in corpus manauit aliqua vegetantis animę ad formam imperfectam dispositio, quod frequẽter accidit suspendiosis, quibus subito spiritus intercluduntur; quos (vt ait ille) Iupiter lauat, Apollo vngit, & siccat. Sæpe tamen hæc, vt in reliquijs homini sanctorũ; ex diuino proueniunt miraculo. Vt cetera mittam; Dammis oppido prope Brugas, vidi olim Saluatoris Crucifixi imaginem pręgrandem ligneã, quæ comam, & barbam produxerat, & quotannis attonsæ refruticabant; id pro miraculo pijs habitum, propter crebras, quas Deus illic ægris sanitates conferebat, & alia in afflictos diuinæ munificentię monumenta, crebris ibi tabellis notata; donec impius, & pertinax Caluinistarum furor imaginem ignibus absumpsit, & templum (quod illis solemne) solo æquauit.

Angl. in 2. q. de Magia ar. 7. ad fin. vlt. Bisf l. de Cõfess. Mal. prælud. 12. dub. 4.

Quod sequitur, etiam non inuitus ad diuina prodigia retulerim. *Lintzij* (ait Petr. Bizarus) *dum ibi a Carolo. Austrio conuentus celebrabatur, cuidam rustico natus est infans, in quo nihil sane desiderabatur: vixit dies quatuordecim, & triduo ante obitum sudauit, atque ita sudans exstinctus est. In mortuo infante statim cœperũt apparere stigmata, in manibus, pedibus, & latere; sicut Christi vulnera pinguntur: in capite etiam ex ipso cranio nata est corona, vt corona spinea. Cæsar, cum hoc audiret, misit quosdam ex suis; qui hoc prodigium contemplati, eum de tota replenius edocerent, remque ita se prorsus habere intellexit.* Sic ille Epit. memorabilium Europæ pag. 302. Quæ hic partes naturę? nullas certe video sufficientes.

A

QVÆSTIO XXVI.

An ope dæmonum fieri possit, vt defunctorum animæ, seu spiritus viuentibus appareant.

MAgni hæc momenti quęstio est, & quæ aliam includit primo ventilandam: *Vtrum vnquam animæ* B *queant apparere?* de qua, ante annos ferme nouem, Duaci in Quodlibeticis, vt vocãt. copiose disserui, sed quia oratio illa lucem non adspexir, hic ea cum lectore communicabo, quę tum cum auditoribus, prætermissis parergis oratorijs.

SECTIO I.

C SIt 1. conclu. quæ quasi fundamentum est ceterarum: *Posse, ac solere mortuorum animas nonnunquam diuina potentia, atque virtute, viuentibus apparere, id & fidei Catholicæ scitis, & veræ, germanæque philosophiæ placitis consentaneum est.* hanc conclusionem multi improbant, sed horum alij athei sunt, qui animam negant immortalem, & corpori volunt eam D commori: hos facile est refellere, quia hęresis eorum iampridem etiam a Platone, & Aristotele, & alijs Philosophis probis, confracta, & proscripta fuit, ab Ecclesia vero id asserentes ignibus adiudicati: Docui id fusissime prolixa disputatione, Commen. in Senecæ Troad. chor. 2.

Alij sunt Philosophi sensibus nimis addicti: qui fatentur animam E corpori superstitem esse, sed videri illam a viuis posse, vel ad viuos redire negant, duntaxat: quia id quo fiat modo, ac ratione non intelligunt: hi docendi sunt rationem modumque, alij deniq; matæologi sunt, nec enim Theologi dici merentur, qui nati nobiscum eiusdem matris vtero, ijsdem vberi-

vberibus lactati: falsi fratres, viperina proles, germanos lacessunt, & genetricis impio mucrone latus petunt, palam est me hæreticos intelligere. ex his quidam, eos qui se spiritus conspexisse asserunt, iudicant lymphatos, ceritos, imaginosos, ad medicos, & veratrum relegandos: alij clamant, huiusmodi narrationes omnes superstitiosas, & delirarum esse anuum vana insomnia: alij, vt facetiores ludiones, & minus cruenti, multas obscænas, & ridiculas fabellas comminiscuntur, vt genus omne apparitionum reddant odiosum, imitati Batauum illum Lucianum. causa hos omnes vehementer stimulans est, quod hac mortuorum apparitione Purgatorij fidem valide stabiliri percipiant. Quare miror, ex Catholicis Hieronym. Magium, maioris lectionis, quam iudicij virum, ausum fuisse scribere, nunquam, quæ circa mortuorum sepulchra, vel cæmiteria conspiciuntur, simulachra, mortuorum esse animas, sed semper esse dæmones, aut malos genios hominum deceptores: admiror etiam, id firmare auctoritate Porphyrij, & Iamblici, iuratorum fidei Christianæ hostium, nam quod Theophilactum, & Chrysostomum allegat, id frustra facere mox ostendam, & simul ostendam, dubitationem illam philosophorum inanem esse: hæreticorum vero dicteria, ipsis digna, hoc est impia, impudentia, mendacia, vix digna quibus respondeatur. nimis etiam temerarium fuisse virum doctū insignem alias causarum patronum pleno ore in Parisiensi Parlamento, superstitionem, hanc sententiam vocantem, censentemque puniēdos eos, qui animas redire arbitrantur. Lege si lubet libro eius vltim. de Sacra Politia, & videbis audaciam causę minus ęquæ sermentem, & obtinentem, sed eo iam tempore, quo in Curias Gallicas

Lauatherus lib. de spect. 1. s. Oecolāpadius in Theophil. Marbach. li. de mira. Rautis li. de Veteri superstit. Bernard. Aretius in Probl. Baleus in Catalogo. Melāch. in Kalen. Mānli. Erasmi in dialog. ... mi- ... c. 12.

A multi se Nouatores ingesserant. Idem tamen censuit Tiraquellus ad Alex. ab Alexan. lib. 2. cap. 9. nihil probans, sed nude affirmans, se habere hęc omnia pro meris somnijs, idem asserit ad lib. 5. c. 23. Sed propter eius putare, nunquam id verius, falsiusvè futurum est.

Probatur sententia nostra (vt ab imbecillioribus progrediar) primo B communi opinione Gentilium. quorsum illa translatitia de Manibus euocandis, tam solemni carmine, & ritu fieri solita: si nullas viuis mortuorum animas apparere credebant? quorsum (nisi quia hæc vulgo recepta, etiam inter sapiētes opinio) ille poetarum Phœbus de Anchisæ filio referret?

C *Infelix simulachrum, atque ipsius vmbra Creusæ*
Visa illi ante oculos, & nota maior imago.

Et ille Latinus Callimachus Cynthiam post obitum talia memorāiem introduceret?

D *Sunt aliquid Manes, lethum non omnia finit,*
Luridaque euictos effugit vmbra rogos.
Nocte vaga ferimur, nox clausas liberat vmbras,
Errat, & abiecta Cerberus ipse sera.
Luce iubent leges Lethæa ad stagna reuerti:
E *Nos vehimur, vectum nauta recenset onus.*

Vnde? nisi ex hac opinione, scelesta apud illos orta Necyomantia? quam & Homerica Circe *in Odyssea*, & Ouidij Medæa *in Metamorphosi*, & Lucani Ericictho in Pharsalia, & Se-

necæ Tiresias in Oedipo. & Horatij in Epodis Canidia, Papinij in Thebaide Manto,& Siliana bello Punico Autonoe, iam operose exercuerunt. quorsum, nota paucioribus eorundem consuetudo, si socij in peregrinis regionibus obijssent, animas in patriam reuocădi, cuius & Didymus, & Eustathius, & Pindari Scholiastes meminere? vnde aliunde orta illa communis illorum opinio: solere animas ijs qui per cædem violenter ipsas corpore expulerint apparere, omnibus adesse locis, minari & dinexare? cur alioquin (quod, & Fastographus poeta notauit) Romanæ parens vrbis Remuria, siue Lemuria instituisset? cur in republica Romana recepta solemniter Feralia, Silicernia, Culinæ, & Parentationes; nisi spirituũ redeuntium causa? Hoc ipse Plato voluit in Phœdo, & epistol.ad Dionys.Hoc Platonici Porphyr. Athenæus, Maximus, Philostrat. Eunapius.

In Odys.9. Ivth.cd.4. Elpenor. apud Homer. Ody. 11. Virgiliana Dido & cæt. vide comment. nostrum in Senecæ. Oct.v.117. Li. de Deo Socr.

Hanc Platonicorum sententiam de schola vnus Madaurensis esse docuit, & explicauit, nempe animas humanas, dum in corpore sunt, Genios, & Dæmones nuncupari, cum a corpore seiunguntur: si boni meriti sint, posterorum suorum curam sortiri, & pacato quietoque numine domum possidere, & vocari Lareis familiareis.sin scelerate vixerint, propter aduersæ vitæ noxas, nullis bonorum sedibus recipi, sed in terra vagatione, seu quodam exiljo, puniri, & inane terriculamentum bonis hominibus noxium malis, *laruas* perhiberi. Idem Apuleius *Apolog.1. Et tibi (inquit) Aemiliane, Deus iste Mercurius superum,& inferum commeator, virorumque Deorum m.alam gr.tiam,& semper obuias species mortuorum, quicquid vmbrarum est vnquam, quicquid,* Lemurum, *quicquid* Manium, *quicquid* Laruarum *oculis tuis ingerat: omnia noctium occursacula omnia bustorum formidamina, omnia sepulchrorum terriculamenta.*] Arnob.libro secundo, testatur solitos adiurare certa nomina, ne animæ hic in terris detinerentur vagantes circa sua corpora. Testantur de visionibus animarum Dion.in Caracal. & in Tito, Plutarch. in Cimone, Dione, Bruto, Alcibiade. Addit Platonicos (fidem excipio) secutus Diuus Augustinus, hosce malos vocati Lemureis, Seruius Honoratus scribit eos, Maneis vocari, quãdiu in alia corpora nondum migrarunt.

Libro ... cu...

Idem Seruius, & Sabinus, ab anima separant vmbram, & simulachrum. putant enim (falso) hominem constare vmbra, corpore, & anima, animam cœlum petere, corpus in terram desinere, vmbram siue simulachrum descendere ad inferos: vmbram volunt esse non verum corpus, sed speciem quandam corpoream, quæ nequeat tangi, instar venti. Conueniunt tamen cum poetis, illud, quicquid, vel ad cœlos adscendat, vel ad inferos descendat, interdum viuis apparere, vt alio loco docui, & hoc putabant malo magorum carmine euocari.

Soli ergo ex Gentilibus Epicuri de grege porci (sic se vnus appellat eorum) bene curata cute, mente neglecta, negabant animas superesse, vel apparere: ceteri id innumeris exemplis abstruebant, cũctorum malorum hominum, Plato: de Castore, & Polluce, Valerius, de Miltiade, Pausanias, de quodam in Lypara, Aristoteles: de Achille, Philostratus de Romulo, Auctor de Vir, illustribus, de Caligula, Suetonius, de Atheniensi philosopho, Plinius Iunior: de Pausaniæ infelici puella, Plutarchus: de Seuero Imperatore, Xiphilinus, de alijs Apuleius libro 8. & in Apolog. Sueton-

Vide C... m. ... O. ... mai ... 1. mo ... n & Mac in so Scipio.

ton. in Nerone, Quinctilianus declamat. 12 Horatius Epod. 5. Vale. Flaccus libro prімо, & alij, quos longum referre, & fateor hæc ad dęmonum illusiones, & præstigias referri posse, sed tamen, quæ ex Christianis subiungam, conuincunt: etiam fatendum, Deo permittente, veras animas esse potuisse, non vanum duntaxat ἄγαλμα, seu (vt glossographi vocant) *Lernum*: nisi, *Larua* legendum.

SECTIO II.

Probatur nostra Conclusio secundo loco contra Philosophos illos, nimis carnales (nam vt optime Diu. Augustinus, *in homine carnali tota regula intelligendi, est consuetudo cernendi*) qui nihil credunt nisi quod vident, & ideo reuera nihil credunt: contra hos, inquam, probatur nostra sententia ratione vnica, quia cum Deus sit omnipotens, potest quicquid non implicat contradictionem, sed hoc quod asserimus, adeo nullam implicat contradictionem, vt etiam sit naturæ consentaneum. Poterit ergo Deus, qui creauit animas, facere vt eædem separatæ iterum appareāt. Immo, si Deus non obstet, posset, naturali sua vi, id ipsa anima: quia nihil hactenus aduersarij proferre potuerunt, quo probarent animarum id naturæ repugnare. Quid enim? cur natura animæ id non patitur? An, quia nullo in loco propriè sint animæ? scio sic visum nonnullis, qui arbitrati, animæ separatæ, natura sua, nullum locum competere, quod quia de loco dixere, qui sumitur pro superficie corporis continentis, & proprius est rerum corporearum: huc non pertinet: cum enim sermo est de rebus spiritualibus, & indiuisibilibus locus sumendus est vniuersim pro spa

Ser. 147. de tempore.

Duran. in 1. d. [illegible] q. 1. & v[illegible] hoc v[illegible]le A[illegible] de c[illegible] Diu. G[illegible]. Nazi[illegible]or. de Theol. & Aug. li. 85. qq. [illegible] & [illegible] 2. super Genes. ad litt.

A cio, quæ acceptio rebus corporeis, cum rebus incorporeis, quæ alium locum habere nequeunt, est communis. in huiusmodi ergo loco animas separatas esse de facto, negari nequit. fides hoc docet, quæ docet bonorum animas frui Deo, & esse non in terra, sed in cœlo: damnatorum contra non esse in cœlo, sed infra terram, & ibi, vt in certo loco, torqueri. ratio docet, quæ docet, impossibile esse, quod aliquid existat, & non in certo spacio, videlicet in toto, & infinito spacio (sic solus Deus existit,) aut in parte spacij, ita vt non in alia, & sic omnes creaturæ existunt. Est autem in hoc loco definito anima, eo quod eius substantia in eum potius locum, quam in alium fuit translata, vel per vim propriam, & naturalem, quia seipsam ad eum locum transtulit, etiamsi in eo loco non operetur actu, sufficit enim quod possit, vel per vim alterius extrinsecam potentiorem eo delata sit, vt si ab angelo bono, vel malo inuita aliquo deferretur, vel etiam detineretur coacta, sicut mali in inferno. Et sic explicari possunt variæ Doctor. locutiones, vt Diu. Thomæ, qui vult esse in loco per applicationem virtutis, vt Scoti, qui per substantiæ pręsentiam, vt Iul. Scaligeri, qui per designationem, omnium obscurissime.

Vide Molin. 1. p. q. 52. ar. 1.

Sic autem futura in loco est anima & occupabit locum diuisibilem, licet sit ipsa indiuisibilis, & poterit occupare maiorem, vel minorem locum quod peculiare est indiuisibilibus spiritualibus, & denegatum indiuisibilibus quantitatiuis, si qua reipsa sint talia a corpore quanto aliter, quam per intellectum separata, quod vix arbitror intra maximum sphærę, quam simul actiuitate sua potest occupare, secundum proportionem maioris, vel minoris perfectionis essentialis, qua prædita erit, & ideo poterit

rit sibi formare corpus, quod assumat, & in quo appareat saltem tantæ quantitatis, quanta est sphæra actiuitatis eius, vel etiam (quod magis mirandum) posset formare diuersa, ac plura corpora minora, & hæc omnia assumere, & in his omnibus apparere, dummodo cuncta illa in sphęra actiuitatis eius continerentur, sicut de Angelis posse esse in pluribus nō adęquatis suę perfectioni, communiter receptum est. Possunt ergo esse, & sunt de facto in loco adæquato. quid ergo obstat?

D.Th.1.p. q.52. vide Val. de Ange. quæst.3. punct.. & optime loquentem Mol. supr. & a.1. Scot. in 4. d.49. q.4. Domi. Sot. ibid. d.45. q.1.2.3.

An quod ex vno loco in alium sese nequeant mouere? veruntamen hoc esse falsum docent Theologi. Posse animam separatam se mouere ex vno loco in alium probatur. quoniam humanus animus vi sua subsistit, & res absentes, atque distantes cognoscit, estque inter illum, & cęlestes mentes quædam naturalis societas, atque coniunctio, vnde fit vt conscius huius affinitatis, propius ad illas accedere, & earum frui suaui consortio concupiscat. quid autem illo imperfectius, si frustra concupiscit? frustra vero concupisceret, si se illis motu locali nequiret aggregare, & vi sua in altū ascendere non posset. Præterea nonne anima corpori, quod animat, vim sese mouendi largitur? cur non, & separata seipsam valeat mouere, cum & in loco sit, & ista vi vehementer indigeat ne incassum appetēdo aliquid miserrime torqueatur. Cur ergo, aliquis obijciat, ad corpus suum anima regredi, vel patrios lares inuisere, cū lubet, non potest? obiecit hoc olim Platoni non satis gratus discipulus; cui respondeo, nudatam semel animam corporis integumēto, illud pro arbitrio rursus inducere non posse, neque huc illuc diuagari licere: quia vel inuita retinetur in sui receptaculi dirissimarum cruciabilitatum ergastulo, vel libere obedit supremo totius vniuersitatis Dictatori, a quo in hanc coloniam deducta fuit. Ad corpus autem non regreditur, quoniam ingressus animæ ad corporis sui informationem vitamque, a naturalibus materiæ, quas vnio hæc arctissima subsequitur, præparationibus dependet. Neque hoc ergo obstat.

Arist. 1. de anima. tex. 41.

Alij igitur dicunt has apparitiones possibiles non esse: quia cum spiritus corporis sint expertes, cerni corporeis oculis, vel humanis auribus exaudiri, vel vllo a nobis sensu corporeo percipi non possunt. Nam quod Lucretius de tactu cecinit.

Tangere, vel tangi, nisi corpus nulla potest res;

In cęteris quoque sensibus locum habere. Nihil enim externis sensib. percipit, nisi quod corporatum: nihil ad internum sensum, nisi per externos se penetrare: nihil sciri, aut intelligi, quod vtroque prius sensu perceptum non fuerit. Quare nec intelligi hæc visa, quæ nemo externo sensu percepit, nec sensu vllo percipi potuisse, quæ spiritualia sunt. Fortis hic nodus, & difficilis fateor, cui perrū pendo fortis quærendus est cuneus. Futilis ille, & ridiculus, quem suggerit Cardanus, in libris de subtilitate parum subtiliter; spiritus denatorum, atque ipsos dæmones naturaliter ab homine visu, auditu, odore dignosci: oculatior Lynceo, auritior Mida, vel Sileni asello, sagaciore naso, quā Plauti illa anus merobibula fuisse oportet, si vis ista audiendi, odorandi, cernendi, & discernendi spirituales substantias, ei a natura concessa fuerat. Sed ille fortassis ex corpore aereo tenuiore animas formabat, qui multorum error olim fuit, & vtinam non hodie. Nec etiam credibile est, quod Cæsarius, recentior illo antiquo, & vno ex patribus, in suis Dialogis, non semel asserit; *animæ figuram esse similem vasi spherico, vitreo, vndique oculato,* & alibi:

Vid. q. dixi ad ... ch. ... 445.

& alibi: *anima est substantia spiritualis, & in sui natura sphærica, ad similitudinem globi lunaris ex omni parte videt.*] Incredibile inquam hoc, si proprie loquitur: arbitror esse locutiones allegoricas, & metaphoricas: quibus animæ essentialem perfectionem, & multiplicem cognitionem volebat indicare, vt ex eiusmet verbis apparet. Sed Cardanus addit errorem errori, dum censet (homo de animæ immortalitate dubius, vt indicant omnes ferè illius libri editi, & maxime quem conscripserat, sed non ediderat, amicis autem familiarioribus aliquando ostendebat. *de animæ mortalitate liber*) apparitiones omnes imaginarias esse, & species illarũ primas imaginando tantum concipi opinatur. Quod aliquando contingere lubens concedo, semper contingere lubentius nego. Res est paulò luculentius explicanda, est enim cognitione dignissima, & quã D. Thomas mirabilem esse profitetur, & inter diuina miracula computandam.

Lib. 1. Miracul. c. 32. & lib. 4. c. 29. & li. 7. c. 15.

d. c. 39. & d. ca. 16. & lib. 8. c. 78.

1. p. q. 89. a. 8. ad 2.

Visionem veteres à viso distinxerũt. *Visio* illis ὅραμα, quoties nos id videre, prius opinamur, quod ita postmodum euenit, vt apparuerat. *Visum* vero φάντασμα nominant: cum interuigilio, vel in somnis, ei qui vigilare se putat, formæ aliquæ oculis sese videndas offerũt. De *visione* disputationem differo in libros sequẽtes, de viso nũc agendum, quod Christiani *apparitionem* dicere maluerunt. *Apparitio*, teste B. Isidoro, triplex est: intellectualis, imaginaria, corporata. *Intellectualis* dicitur, quando substantiæ separatæ in solam mentem, non aliena forma, sed seipsis se insinuant, quæ rarenter se offert, & imago quædam est beatificæ, & æternę visionis, & a tractatione ista prorsus nunc aliena. *Imaginaria*, quę *Spiritualis* etiam dicitur, tum vocatur, quando, non (vt Cardanus putat) spiritus illi corporei

lib. 7. Orig. c. 8. D. Th. 1. p. q. 12. a. 3. ad vlt.

A sensibus famulantes, sed ipsęmet animæ separatæ formas aliquas alienas sensui nostro interno indunt, quibus in earum cognitionem inducamur. *Corporata* dicitur visio, quando huiuscemodi simulachra externo sẽsu excipiuntur. De his nunc, *spirituali* & *corporali*, differimus, & earum neutram cum naturæ legibus pugnare contẽdimus. *Spiritualis* illa vigilan-

B tibus, & dormientibus communis est: in ea, *spiritus* (sic animas separatas malo vocare, quàm cum paganis *vmbras*, aut *simulachra*) sui potius ideas quasdam in hominis phantasia efformant, quam aliena ipsi specie occultati illam subeant, & sic immutant, atque afficiunt internum sensum, non sua ipsi, vt neque per se, sed angelorũ, vel dæmonum ministerio. nequeunt

C enim tales imagines, sine eximia quadam potestate, & scientiæ præstantia, in hominum imaginatione, effigiari. hac potestate spiritus carent, quia nequeunt alia a se mouere, sciẽtia quoque, & peritia hac carent, quia neque cum a corpore recederent, eam habebãt, nec postea didicerunt. cedo enim a quo, vel cuius ex disciplina? Opera igitur aliena, viuentium formis simi-

D lia simulachra, in tabula imaginationis, incorporeo penicillo, depingunt; tristiore quidem habitu, ac facie illorũ, qui adhuc pœnas perferunt, pullo vt plurimum, & aquilo amictu: contra in veste candida, hilari & renidente vultu eos, qui a suppliciis liberati, &, vt dignoscantur, viuis quam simillima depingunt. Non ergo apparitiones imaginariæ sunt impossibiles,

E & modus iste facilis est apparendi etiam viuis. Sic enim & Iudęi Oniam, atque Ieremiam, sic Saul Samuelem iuxta nonnullos, sic Constantinus Petrum, & Paulum recognouit. Probemus, idem de corporea, visa solis vigilantibus obijciuntur, & in ijs spiritus assumunt corpora, & assumptis vtun-

2. Macc. 15. 1. Reg. 28. Synod. 7. act. 2.

 tur,

tur, quod facere posse, & quo faciant modo sequenti quęstione ostẽdemus, nunc supponimus, siue Theologos cõsulas, siue Philosophos Christianos certũ iam, & definitum videri a substantijs seiunctis visibilia assumi corpora; in ijs ergo assumptis, quid mirum si a viuentibus conspiciuntur, siue illud ex elementis formatum sit, siue alienum sit cadauer, vtrumque visibile est.

Sed instabit aliquis, an ergo asseris spiritus (de dæmonibus res certa) humanos etiam cadauera subire? Quoad damnatorum animas, nihil video cur non æquè, atque dęmones: non enim subeunt, vt informent, sed vt loco tantum moueant. Beatas animas aliena corpora non subire, omnino crediderim, neque enim id illas decet sua nonnunquam, sunt qui asserant subire. naturæ legibus id non repugnare concedo. fieri, & decedere, viris pijs, & doctis asserentibus, vt non repugno pertinaciter, non etiam audacter assentior. Nam honestum non videtur, nec decens sanctas illas, & iam gloriosas, animas, corporum suorum diffluentium, & tabidorum, ante resurrectionem, angustias iterum subire, cum id sit minime necessarium, & queant elementari supplere corpore. Volunt Thaboris in cacumine sic apparuisse, cum Christo Domino, legiferum Moysen. Mihi non improbabile videtur, non in proprio, sed in aereo, & eam ad rem efformato corpore, Moysen comparuisse, vt Strabus, & Beatus Thomas voluerunt: Et poterit adhuc dici vera apparitio. in qua vera Moysis anima apparuit, & Moses vere dicetur apparuisse, a parte enim potiore facienda denominatio est, & Diuus Augustinus libro de cura pro mortuis subindicat, hanc se apparitionem Mosis haud dissimilem putasse ab apparitione Samuelis, in qua

Soto in 4. d. 43. q. 2. ar. 1. quem sequuntur. Tyræ. de app. spirit. [illegible] in Mar. c. 9. & ib. Maldon. & [illegible] Suar. [illegible] 3. p. [illegible] 45. disp. [illegible] pur [illegible]

Strab. in c. 9. Luc. & D.Th. in c. 17. Matth. & 3. p. quæ. 35. ar. 2. Abulens. Lyran. & alij voluerunt.

A nemo dicit Samuelem, in suo corpore proprio apparuisse.

Argumenta quoque omnia, quæ contra Diuum Thomam adferuntur, non valde stringunt, vt nec Patrum auctoritates, in quibus resurrectionis vocabulum, vt latè sumptum, posset accipi de eo, qui in corpore assumpto similis est resurgenti, in quam sententiam Iansen.concord.capitulo 67. B inclinauit. Sed quia reuera Diuus Hieronymus, Epiphanius, & alij plerique patrum (habes eorum verba apud Suarem) pro vera resurrectione faciunt, non traham finem contentiosum. Dico potius veras resurrectiones, ad rem de qua disseritur, nihil pertinere: nos enim de mortuorum loquimur apparitione, illa Mosis tamen non magis futura mortui C apparitio, quam Eliæ. æque enim, tum viuẽs fuisset Moses, atque Elias. Quod vero quidam *in vincto Parabata*, vbi Mosem inducit dæmoni quærenti. *Huc vnde Mose?* Sic respondentem

--- *Nempe summo ab æthere*
Vbi cum Enocho raptus, & vate
Elia
D *Felix, Dei nouissimum expecto*
diem.

Id cautè intelligendum. Nam si vult Mosem raptum viuentẽ cum Enoch & Elia, qui nondum mortui: certe hoc temerarium est, & sacræ Scripturæ contrarium. Si cum Elia, & Enoch venturum tempore nouissimo, id æque temerarium. Si in summum nempe empyreum cœlum translatos E Enoch, & Eliam, hoc planè nouum, & inauditum, vt ante obitum quis sit gloriæ illius particeps, hoc est beatus; idem comprehensor, & viator. Sed longe periculosius adhuc, quod in eodem opere, Michael, & Angeli boni; Luciferi pœnam deplorant, & Deum etiam credulitatis accusant.

Tantu

Tanti videlicet erat Prometheum Aeschyli in Luciferum, & Nereides in Angelos bonos transformare. Hoc etiam audendi Poetæ illi potestas fuit. Sed ad rem quod de Mose dixi; idem respondendum de ijs, qui resurgentes cū Domino apparuerunt resurgente, nam & isti ad vitam reuerterant, & fortassis secuti ascendentem Dominum in cœlum amplius mortem non experti, si tamen in proprio apparuerunt corpore illud informantes, vt est vero simillimum. Negamus, itaque spiritus sua assumere corpora, vt in ijs appareant duntaxat; non vt informent, & viuificent, tum enim non redeunt, vt sint tales, quales cernuntur, sed vt hisce, velut notis se præbeant agnoscendos, cui rei satis est idoneum corpus effictum.

Elementaria hæc corpora non ipsę animæ sibi componunt, sed Angeli ipsius illa, vel dæmones fabricantur. nec enim animæ separatæ queūt in hoc agere, vt necesse, nam hoc motu locali faciendum foret, anima vero separatā non potest vi propria alia a se mouere, ex veriore sententia. caret enim organis corporeis, quæ illi ad mouendum corpus erant necessaria, quando erat in corpore. Hinc instare quis poterit interrogando. Si in elementare corpus nequit agere; quo in illo pacto poterit apparere, aut illud subire? *Respondeo* animas corpora hæc non arbitratu suo, sed Dei subire voluntate, atque imperio. quare quando hoc fit, tunc Deus illis largitur qualitatem aliquam, quæ defectum suppleat, quod quoad animas beatas apertius puto, propter visionem Dei multa illis largientem dona, & eorum desiderijs abundè, atque per omnia satisfacientem. aliter autem a spiritu (etiam dæmonibus) corpora mouentur, aliter ab anima corpus informante. Hominis motus

Sot. sup. & Suar. supr. & Peltan. supr.

A est organicus, nam homines a naturali appetitu solicitati, per qualitatem quandam neruis infixam membra mouent (ad quorum motum etiam nerui mouentur) non simul omnia membra, sed aliud post. Sed animus corpore solutus appetentiam quidem retinet, sed organis corporeis destituitur: ideo corpus, cui se coniunxit, non membratim, neque per partes

B impellit, sicuti suum dum viuebat, sed integram simul eius molem protrudit, licet præstigijs quibusdam fieri queat, vt organicè mouere videatur. Sic ergo subit, sic mouet corpus assumptum, & sic firma manet secunda nostræ conclusionis probatio, consentaneam esse Philosophiæ illi, quam naturalem vocamus. idem de Morali probabit sequens ratiocina-

C tio.

SECTIO III.

TErtiò probatur conclusio, quia decet, & vtile est hoc Deum aliquando permittere. Etenim si quod ad multorum demanat vtilitatem, si quod Dei honorem promouet, id fie-

D ri expedit, id decet Deum permittere: huiusmodi esse, de quo agitur, necesse est aduersarij fateantur. Nam non difficulter euincerem hæc visa, & commodi multum adferre nobis, & ad gloriæ diuinę extrariam magnitudinem aliquid adiungere accessionis. Cedunt in animarum, quæ Deo gratæ decesserunt, vtilitatem hæ appa-ritiones: quia si in corpore prop. io ap-

E parent; dixi quid sentiam, sed si tamen in exuuijs apparent suis, gratissimum id illis iucundissimumque fuerit, nam inest animabus ad sua corpora, quasi ad domicilium suum insitus quidam a[illegible] amor, a quibus [illegible] ab [illegible] fuerant, ad quæ sponte redeunt, vnde & [illegible]

strat-

A stratus inuitas scribit separari, & Plato φιλοσωμάτους vocat, & D. Paulus dixit nos *exspoliari* nolle, sed malle *superuestiri*, vt molestam cūctis animæ a corpore separationem ostenderet, sicuti Theophylactus interpretatur, quem amorem separatione non minui, sed coniunctionis pristinæ, & redintegrandæ vnionis appetitionem Theologi volunt manere. Sin autem alieno in corpore conspicuas se præbeant non exiguam percipiunt voluptatem, ex negotiorum nostrorū vtili gestione, & rerum procuratione, quæ ad diuinum spectant honorem: interim suam quoque causam agunt, non illæ modo quę subsidij, & opis indigę quod etiamnum expientur, & a viuis eleemosyna, suffragia, ieiunia, missarum sacrificia impetrant, quibus diuinæ iustitiæ faciant satis, & pœnarum diminutionem obtineant: sed & ipsi beati, cœlestis Hierosolymæ albo adscripti ciues; quos interdum Deus sese iubet ostendere, vt corporibus eorum debitos honores exhibeamus, quæ Spiritus Sancti purissima fuere templa, quod de Sanctis Geruasio & Prothasio Diuus Ambrosius testatur: hoc ergo ipsi lucro apponunt, quia sic in se Deum sentiunt, & lætantur honorari Nobis autem, Deus optimè, quot inde commoda, quot cumulantur emolumenta? docent animam nostram corpori manere superstitem: ostendunt non esse impossibilem corporū resurrectionem cuius quędam sunt adumbrationes: clamant Deum non viuis modo, sed & mortuis præesse, cuius imperio ista paraguntur: certa esse loca manifestant, vbi & sontes indesinenter excrucientur, & pij æuo immortali cum iucunditate iugi perfruantur: admonemur societatis, & communionis, quæ nobis cum defunctorum fratrum spiritibus intercedit. perferunt ad nos Dei mādata, & mutuę caritatis, aliarumque virtutum fiunt auctores, nos de suo statu, & quæ nobis vitæ ratio instituenda faciunt certiores: morientibus interdum se viæ comites, & ad cælestem patriam duces exhibent: horum monitu diuinam declinamus irā, ab his sæpe sanitas accipitur, & imminentia ceruicibus nostris mala depelluntur, & ad proborum exemplum ab improbis pœnæ exiguntur: ipsis quoque B damnatorum simulachris iuuamur, per quæ fides nostra fulcitur, & fit, vt firmius multo, ijs, quę de scelerū suppliciis, & de Dei iustitia, & prouidentia credenda suscepimus, assentiamur. Hæc omnia, & animaduertit, & in Theses artificiose, ac breuiter digessit, & scriptorum grauissimorum exemplis, atque historijs solide probauit Societatis nostræ Theologus Petrus C Thyræus, cuius scripta manibus teruntur, pari voluptate, & vtilitate. non (l.1. de appari. spirituum.) lo eadem hic recensendo actum agere. Tu (bone Lector) considera, an non isti fructus egregij, & lauti, quos ab apparitionibus decerpimus? an nō hæ gemmæ quouis auro, & margarito pretiosiores? hæc nobis omnia, per nefas, & inuidentiam, moliuntur eripere, si intelligunt, per stuporem, D & temeritatem miserandam, si non intelligunt, qui visorum fidem ex animis mortalium euellere allaborant.

Metum nobis hic obtrudunt, sed metuunt, vbi nihil timendum. Ingēs (inquiunt) hac ratione fraudis seges seritur, dolorum occantur sulci, & lata superstitionis arantur noualia, tenduntur subtilia, & rara retia, plagę (Sic Calu. in Lit. Lauathe. de spect. Chopin. li.3. de sacra pol.) E captendulæ instruuntur; quibus incauti capiantur, & impediantur: Satan se solet in hominem, & adeo in lucis angelū transfigurare, quo illum pacto a veris spiritib. distinguemus? Dei donum est discretio spirituum, nec omnibus concessum. male ergo consultum sit generi humano; si tal[ia]

con-

contingant apparitiones, quibus di-
scernendis non satis idonea Deus re-
media reliquerit. *Respondeo* difficí-
lem vere esse spirituum huiusmodi
discernendi rationem, neque id cui-
uis peruium, aut perspicuum. Nō de-
esse tamen hominum eruditorū scri-
pta in his tenebris prælucentia, ne
periculose aberremus, signa illi pro-
dunt singula verisimilia per se, quæ-
dam minus, quædam amplius, si ta-
men valde multa, vel potius cuncta
concurrerent, satis certa, & luculenta
futura. Scripsit olim tractatum in-
tegrum circa annum Domini. 1387.
Bertramus Episcopus Thefelicēsis ad
Cunonem Archiepiscopum Treuirē-
sem de illusionibus dæmonum, &
Ioan. Hagen. alias de Indagine Car-
tusian. lib. de apparitione cuiusdam
defunctæ huc spectantem, & fusius
egit integro opere Iacob. de Chusa
Theologus de apparitionibus spiri-
tuum, & quo inquiri, & agnosci de-
beant modo, Vtrum vere, an ficte
appareant? conatur illum suggillare,
vt omnia quæ Catholica, & pia sunt,
Vvicrus, sed nihil ex eo protulit,
quod non pium, prudens, & religio-
sum. paucis iste scriptor notus. Ne-
Peltan.d... & Thyr. d... c.16. tiores sunt Peltani labores, & Thyræi
prædictæ theses, è quib. quæ certiora
primo loco seligantur. Si signū crucis
nomen Iesu, Mariæ, vel aliorum san-
ctorum, cereum ve reliquias, agni Dei
ceream effigiem, lustralem aquam,
panem, salem, omnīve benedictum
aut alia huiusmodi Sacramentalia,
vel Catholicæ religionis symbola fu-
giant, aut detestentur. Si postquam,
quod semel exegerunt præstitum ad-
huc frustra rursus appareant, & sint
importuniores (nam animæ, cum
satisfeceris, vel non redeūt, vel semel
tantum, vt agant gratias; contra dæ-
mones causas ex causis, vt funiculum
nectant, vt vel obsideant, vel saltem
grauiter decipiant) his ergo concur-
A rentibus, diabolus est. Secundo si se
dicat animam esse alicuius damnati;
mentitur, & dæmon est, vt plurimū,
vix enim vnquam damnatorum ani-
mæ sinuntur egredi. Tertio si prætē-
xit apparitioni causam falsam, vel ma
lam, verbi gratia, dicit se apparere
coactum vi coniurationis magicę, vel
vt reuelet curiosa, parum necessaria,
aut quæ nesciri expediret: dæmō est.
B Quarto si aliter eius oratio sit falsa,
superstitiosa, malesuada; desperati, su-
perbi, libidinosi, vindictæ appetentis,
aut aliter perturbati præferens animi
ostentationem, dæmon est. Quinto si
appareat forma nō humana, formosa
& bene formata, sed terra, deformi,
aut vili, vel canis, serpentis, suis, dra-
conis, aranei, bufonis, vel similium,
vel nigri Aethiopis: malus est genius;
C si vero forma humana, bona angeli,
vel beati, vel Dei, tunc consideranda
operatio: si ex genere suo improba,
vt blasphemię superstitionis, menda-
cij, homicidij, luxuriæ, &c. vel dolosa,
ex modo operationis, vt si primo con-
gressu lætitiam adferat animo, & trā-
quillitatem, postea horrorem, turba-
tionem, vel desolationem, vel etiam
magno cum fœtore, strepitu, vel clade
D abeat; dæmon est. Diuus Antonius
hanc suis cautionem tradidit, his fer-
me verbis; *Non est difficilis bonorum,*
malorumq; spirituū discretio, si enim
post timorem successerit gaudium, a
Domino sciamus venisse auxilium: si 3.p.q.30.a. 3.ad 3.
autem incussa formido permanserit,
hostis est, qui videtur. Hanc iuxta Libello exercitior.
normam, quæ Diui Thomæ, B. Ca- Ribaden in
tharinæ Senensi, Gersoni, & alijs in vita eius l.1.c.6.
E hac palęstra probe exercitatis, nō im- Maffeius l.
merito placuit; suos armauit pater 7.
Ignatius: expertus id ipse fuerat, in fi- Iudic 7. v.
ctitio illo, & oculato monstro, quòd 22. & c.13.
præsens lætitiā adferebat, absens con- v.22. Luc.1.
tristabat. contra bonis spiritibus pe- v.13. & 32.
culiare, vel iucundum, quem attule- ca.2. v.10.
rint, animo, sensum conseruare, vel Mar.16. v. 5.
ini- Hom...

initio allatum metum, tranquillatione maxima compensare, vt Mambre, Gedeoni, B. V. & alijs nouimus accidisse. In eandem sententiã D. Macar. Quæ a Deo, & bonis angelis (*id enim idem est, a gratia*) procedunt, lætitia plęnia sunt, caritate, pace, & veritate, quæ. a. ab iniquitate (*h. a diabolo*) turbatione plena sunt, nec habent dilectionem, aut gaudium erga Deum, *hoc est spirituale*. plura de hoc dicẽda iterum lib. seq. *de reuelationibus*. Hæc puto signa non obscura discernendi visiones malorum spirituum a bonis, & tunc nõ debere nos dubitare, quin sint aucti sandę. Semper enim, vel sunt dæmonum, vel damnatorum: si tamen vnquam damnatorum animæ compareant. Nam etsi fatear Deum id posse permittere, causam tamẽ vix video, cur id permittat. sane si permitteret, non video quomodo possint illorum visa discerni a dæmonum apparitionibus, nisi forte si qua denunciarent, indicarentve, quæ omnẽ hominum cognitionem superarẽt. Item nisi occuparẽt corpus hominis viuentis, nunquam enim animæ, vel angeli boni hominum viuentium corpora subintrant, sed hoc dæmonum proprium, vt Zoroastres in Magicis obseruauit, vide Petrum Leloyerium li. 4. de spectr. cap. pen. Quid igitur (dicat aliquis) tu de illis, quorum legimus animas iterum in corpus ingredi iussas, & quidem nonnullas inferni supplicijs addictas inde liberatas? vt Andream illum Romanum ann. 1070. cuius historiam habes lectu dignissimam in vita S. Annonis Coloniensis lib. 1. capite 33. apud Surium die quarto Decembris, tomo sexto. Equidem arbitror illos inferni pœnis non nisi ad tempus addictos a Deo. Nam ex inferno nulla est redemptio, quando quis ad eum absolute damnatus, sed fieri aliquando potest, vt quando paulo ante visi expirare, re-

Aliquãdo comparere voluit Pel tan. & Tyreus.

A uera tunc animam non exhalarint, sed tantum sint ectasim passi, in qua per visum, & repræsentationem, ob oculos mentis diuino ministerio obiectam, visi sibi sint, & mori, & vere in iudicium rapi, & cætera illa, quæ narrant: Post quorum narrationem, vel statim, vel diu postea, vere animam exhalarint. Quę sententia cum aliorum, tum Baronij Cardinalis est tomo Annal. XI. dicto anno 1070.

B Cum tamen ibi dicat Andreas se vere mortuum fuisse, non vero dicat se ad æterna supplicia inferni dãnatum, sed tantum ad loca æternæ damnatum, sed tantum ad loca æternę damnationis tractum, (quod dici potest etiam de damnato ad tempus) probabilius multo dici posset hũc ex priori illo genere fuisse; non absolute dãnatum, sed ad tempus puniendum,

C secundum pręsentem iniustitiam, absoluta sententia suspensa, quæ est D. Tho. Duran. Richar. Abulens. & aliorum Theologorum sententia, lege Bellarminum nostrum lib. 2. de purgato. c. 8. vbi de anima Traiani, disputat, & Valenc. in 3. par. disput. 11. q. 1. puncto 2. & Franc. Zoar. in 3. p. tom. 2. disputat. 43. sect. 3.

D Par difficultas est, Angelorum apparitionis a Beatorum hominum apparitione dignoscendæ, nam & eorũ qui in purgatorio sunt apparitiones, bonorum angelorum opera vicaria nobis, vt plurimum, puto exhiberi. Scio viros eruditos, signa quædam commemorasse; humanas animas, quæ iam beatæ lætiore vultu apparere, quæ adhuc expiantur nubilo ac tristiore, hoc sane admodum probabile est. Addũt sic angelicas ab hu-

E manis discerni: humanas esse animas, si se barbatos, senes, vel pueros, vel fęminas exhibeant, aut in ęst[illegible] habitu, nihil enim horũ angelos decere, vt nec in vlla quoque anim[illegible] vllius specie se exhibere, nec co[illegible]

qu-

quidem, item si humanam cognitionem superantia prędicant aut doceāt, si preces vel quid aliud subsidij postulent. Sed lubet ab his quærere; an nequeant angeli custodes suscipere formam eorum, quorum sunt custodes, & qui in purgatorio expiantur? certū est posse & solere, neq; id ipsi negāt, cur non igitur tum, preces aut simile subsidium postulent; cur non tunc in eadem, qua illi erant forma, pueri, senis, barbati, mœsti, vel fœminæ appareant, vt cognoscantur; Deinde nonne beati multa nunc norunt, quę viatorum superant cognitionem, futura quoque, vt angeli, norunt, si Deus illa reuelarit? incertę igitur sunt hæ notę. Quibus & historiæ nonnullæ repugnant. Nam & in Patrum vitis habetur scriptum, angelū Anachoretæ incidiori in Dei inscrutabilem abyssum intelligere desideranti, senili facie, & vultu apparuisse. Notissimum quoque quod de B. Augustino commentarios de Trinitate cogitāti refertur, puerum illi visum, qui casso, & irrito conatu cum Amphitrite Nerea, quātus quantus est, in exilem scrobem cochleari infundere nitebatur, quem angelum fuisse non est ambigendum, non magis quam alium illum, quem peruetus historia certaminis D. Dorotheæ narrat, similem puero quadrimo pulchellulo, & tenellulo rosas suaue rubentes, & mala recētia Theophilo, vt animosa, & Deo fidēs virgo promiserat, hyememedia, attulisse, cū illis in locis cūcta gelu vi frigoris cōstricta horrerent. Ruffinus etiam & D. Bonauentura testantur, D. Gregorio Naziāzeno se videndam obtulisse Sapientiam cum Castitate, et posset quis, nisi per soporem hoc illi contigisset, suspicari fœmineo cum schema Angelos fuisse. D. Laurētius Iustinianus affirmat, sibi virginem quandam sole candidiorem apparuisse, quæ se sapientiam Dei esse diceret, quæ propter hominum reformationem humanam formam suscepisset, & ab eo in sponsam recepta dato, pacis osculo, recesserit: atque hunc fuisse D. N. Iesum hac illi forma apparentem, volunt illius vitæ scriptores. Arbitrarer potius Angelum fuisse, quod si Christus ipse fœminea in forma apparuit, cur non Angelos eadem in forma se conspiciendos pręberere nonnunquam credamus? Exstat Diui Gommari, quem Brabantini mei venerantur, vita, vel à Theobaldo, vel alio quopiam antiquo, & diserto scriptore, litteris tradita: vbi reperias angelum à Deo missum, in columbæ specie mirabili splendore rutilantis, supra tentorium se conspiciendum præbuisse, & peregrinationem quam animo voluebat dissuasisse, sublimiorum studiorum atque operum proposita commutatione, cui cum vir sanctus paruerit, nihilque inde sit subsecutum, vnde dæmonis fallacissimi queat illusio deprehendi, complura vero, vnde id diuino mandato factum appareat, neque dęmones columbæ adhuc speciem Spiritui sancto dicatam abusos meminerim, boni hanc Angeli apparitionem fuisse, mihi persuadeo. Sed & alia visio vigilāti Vvamberto oblata, videtur docere in aquilæ ingentis forma angelum apparuisse. [Apud Sur. in vita S. Berturphi cap. 12. Ianu. die 5.] quamuis si quis contenderet, hanc veram auem fuisse, vt & illa videtur, de qua in translatione S. Laudoaldi scribit lib. 1. Nogerus Episcopus (Sur. tom. 2.) non valde repugnarim. Hęc ergo, & similia, ne Notis ab illis traditis indubitanter assentiar, memorantur; sed imprimis, quia totam hanc spirituū discretionem, quod illi non diffitentur, ex diuina potissimum reuelatione, arbitror dependere. Propterea tutius, & præstabilius iudico cum B. Augustino, meam hic ignorātiam fateri, & discipulum me præ-

Albert. Paradisi rm. 1. in Dom. 1. post Pent.

Iacob de voragine, ser. 1. de Trin. & al hom. 1. in. apud Sur. tom. 1.

in Fasciculo Amo. 2. 1.

Bernard. Iustini. in eius vita c. 1. apud Sur. tō. 1.

8. apud Sur. to. 5.

præstare, quam præcipiti temeritate aliquid definire, vel agere præcepro-rem, res enim hæc altior est, quam vt à me possit attingi, & abstrusior, quam vt eruere, & profundior, quã vt vadare queam. Hæc pro tertia probatione.

lib. de cura pro mortuis, c. 6.

SECTIO IV.

QVarta petita probatio est ab auctoritate diuina, & humana, humanam voco, quæ non est petita ex sacris Theologiæ, sed ex humanæ sapientiæ abditis, diuidamus has probationes, & sit quarta illa, quam ex Gentilium opinione initio quæstionis fuse deduxi: quibus adde hoc censentes Platonem, *in Phædone*. Trismegistum, *epistol. ad Tatium*, Apul. *apol.* 1. Maximum Tyrium, lib. de *Deo Socrat.* Plutarch. *in Bruto.* Plin. Iun. *in epist.* Lucian. *in Philopseude.* vt omittam Homerum, Aeschyl. Eurip. Virg. Senecam, & cæteros poetas: immò, & Historicos, Dionem, Pausan. Tacitum, Sueton.

Quinta probatio petitur ex scriptis quorundam astrologorum, qui censent animarum apparitiones, ab astrorum certa coniunctione, & influxu pendere, vt Ptolomæus, Iulius Firmicus, Albumazar, & alij Arabes, quos secutus Pomponatius, quorum hæresim, etsi verissimis argumentis doctè alij confutarint, tamen inde patet, etiam hos homines, ferme atheos, apparitiones animarum admisisse, vt illis nostri hæretici merito iudicentur deteriores.

Picus lib. 5. contra astrolo. & Pet. leloyerius l. 3. de spect. ca. 9. & nos agemus libro seq.

Sexta probatio desumi potest ex opinionibus Chaldæorum, Mahumetanorum, Cabbalistarum, & Rabbinorum; quorum omnium vnanimis sententia animarum apparitiones recipiendas decernit. Loquor de Synagoga, iam reprobata post Christum crucifixum. Iosephum hoc voluisse

A constat, tum, quia censuit veram Samuelis animam apparuisse: tum, quia narrat Catulum à spiritus occisorum dire vexatum fuisse, hoc idem censuere Simeon Ben-Ioaz in libro, *Mahchar Hasudoth*, Rabbenus Haccados, multas memorans apparitiones, in libr. *Galarazeya*, & alij citati à Leloyerio; vbi etiam ex Cabbalistis idem probat: qui non, *Neshama*, B nec, *Ruah*; sed, quod vocant, *Nephez*; illud nempe Gentilium simulacrum, seu vmbram, de qua Seruius (Virgilius, *imaginem*, vocauit;) volunt post mortem circa sepulchrum conspici. Idem credunt Musselmanni ex suo Pseudo propheta, vt Auenzoer, & Auicenna. Idem censuere Zoroaster, *in Magic.* & Zoar; idem Indorum Bragmanes Calecutij, Coloimi, Ma- C labarenses, & cæteri Orientales: idem Floridenses, Peruuij, & cæteri occidentales credunt. Hos visum fuit adducere; non, quod ijs quidquam tribuam; sed, quod contra Epicureos, qui scripturam sacram reijciunt; & contra Hæreticos, qui Ecclesiæ perpetuam sententiam aspernantur; vno dicam verbo, contra laruas, & nugones, laruas etiam, & nugas in aciem D producere cogamur.

lib. 6 antiqui ca. l. vlt. bellud sub fi.

del. 3. ca. 5. & cap. 6.

Az at IX. XVI. & passim

vid. Paul Venet. lib. 3. c. cap. 19. Leuit. Apoll. in h. s. Peruu.

Septimam probationem legum, Tribunaliumque iudicialium suppeditant archiua. Nam, & Vlpianus agnoscit, *ostentum* quoddam, φάσματα ... ; & Manes agnoscit Martian. & Magica sacrificia, quibus spiritus euocari putabantur, damnat Modestinus; quod *Manes accire*, vocat, & à multis fieri quæritur, & pœ- E nam mortis facit Imper. Constantin. quo loco in idem recidit alia lectio, quæ pro *Manibus accitis*, habet, *Dæmonibus accitis*, Manes enim, vt Plurimum erant ipsi dæmones, qui animas mentiebantur. Et hanc de animarum apparitione sententiam tenuere. I.C. non infimę notę, Budęus,

l. ostentum D. de verbor. oblig. l. in tantum de rei. diui. l. ex S... tus ... sulto. ad Cornel. de sicar. Leloyer, libr 3. cap. l. multi. C de mal. & machon

sic leg. D. Aug. & Compend. Βασιλικ.

& Al-

& Alciat.ad.d.l. oſtérum. Chriſtoph. Porcinus §.fin.inſtit.de loca. Arnold. Ferron.in conſuetud.Burdegal.Alex. ab Alexan.in Genial.dier.lib.2. ca. 9. & lib.4.cap.19.& lib.5.cap.23.& lib. 6.cap.21.Didac.Couarruu.lib.4. var. reſol.capit.6. Petr. Leloyer libr. 3. de ſpectr.toto, qui c. 4. docet hoc etiam tenuiſſe Bar. Briſſonium Curiæ Pariſienſ.Præſidem quibus cum, & ſacræ ſcripturæ, & conciliorum, & ſacrorum Patrum,& Theologorum communis ſententia ſuffragetur; cæteris Iuriſconſultis contrarium ſentientibus illos non dubito præponendos.

Octauo probatur concluſio, quoniam perpetuus hic Eccleſiæ ſenſus fuit: Veteris quidem teſtamenti tempore, probatur, quia anima Samuelis apparuit Sauli, non carminis magici vi excitata, ſed à Deo miſſa; hæc C enim verior videtur ſententia; quæ non veteribus tãtum Rabbinis Aiiç, Saadiæ, Eleazaro; ſed, & Ioſepho, (qui certe vni Nouatori Dauidi Kimchi ſunt præferendi,) ſed grauiſſimis quoque Patribus placuit, Iuſtino, *contra Triphon.* & Auguſtino, *de cura pro mort.* quorum ſentẽtiam probaui ſuperius, vt conſentaneam ſacræ ſcripturæ; & cui, ſi Eccleſiaſtici librũ D pro Canonico recipimus, vt Catholici omnes recipiunt, (de quo miror D. Thomam addubitaſſe 1. part. q. 89.artic.8. ad 2.) refragari non poſſumus, vt magni noſtræ ætatis Theologi obſeruarunt. Nec ſunt magni momenti, quæ nobis opponit Leloyerius, lib. 4. de ſpectr. capit. 1. verboſius, quam neruoſius. Imprimis non diſtinguit inter has propoſitiones; E *Samuel vere apparuit in aſſumpto corpore, vi carminis Magici, ſeu virtute dæmonis:* & hanc; *Samuel vere apparuit in corpore aſſumpto iuſſu, ac imperio DEI, deceptis Saule, & Phytoniſſa, qui putabant magica hoc confectum euocatione.* Pri- A mam enim propoſitionem duntaxat Tertull.Cyr.Anaſtaſius, & alij, quos adducit, Patres negarunt, idque meritiſſime: Secundam nemo iterum diſcuſſit, neque negauit: quam nos nũc aſſerimus, ideo corruunt omnes ferme Leloyerij contra nos machinæ. Deinde vetauit (ait) Deus, ne quis rei alicuius cognitionem à mortuis perat, eoſve per magos, ſimileſque ſe- B ductores conſulat; quod cum contra Dei præceptum conaretur Saul; non eſt credendum Samuelem, ſummum diuinæ legis zelatorem, voluiſſe quaſi cooperari, ſaltem fauere, & ſatisfacere impio regi. *Reſpondeo,* miſſum à Deo Samuelem, vt impium regem corriperet, eique inſtantia ſupplicia denunciaret, ſicq; eum ad pœnitentiam hortaretur. Sic legimus, vindi- C ctæ ſumendę à peccatoribus cauſa, ſimiles apparitiones nõ raro factas, ob fores coronatas, Chriſtianus, tẽpore Tertull. diuinitus fuit flagris cæſus: qđ factioni hæreticæ cõmunicaſſet. Netalius eodẽ modo ab angelis exceptus, auctore Euſebio, de ciue Hipponenſi, vt rem ſibi notam, ob delatum peieraturo iuſiurandum, ſimilia narrat Auguſtinus: de Laurentio Can- D tuarienſi; Epiſcopo, fugã à grege mediante, ei B. Petrum plagas inflixiſſe, teſtis eſt Beda; Hoſpiti, Mauritio imperante, B. Virgo in ſomnis apparẽs, eo, quod blaſphemantes hoſpitio nõ eieciſſet, vimini genua circumarauit, & mane tibiæ à cruribus inuentæ abciſſæ, vt habetur in Nicephori hiſtoria. 3. obijcit, hunc fuiſſe dæmonem, quia nihil boni conſilij dedit E Sauli, neque eum ad pœnitentiam hortatus eſt, ſed coniecit in deſperationem. *Reſpond.* concionatorum, & confeſſariorum officium eſſe hominibus breuitatem vitæ proponere, & dicere illud prophetæ; *D. ſpone domui tuæ, quia morieris, & non viues,* item *ſtulte hac nocte tollent à te animam*

1.Reg 18. l. . antiq. ſupra q. 6. vbi vide. 9. 8. Iarm. l. de Purg. c.5.& li. 4. de Chriſt. cap.11. Belloian. de Purg. ..c. 11. Peteri. de Magia. c.9.Valent. in . diſpẽ. 11. q. q. 1. punct. 1. §. 0. .Ità. de purgator. c. 5. & qui ſuſiſſime diſcutit hanc controuerſiã h non citis Alfonſ.Mendoza ſcholaſt. quod l.q.5. §. 8. Tertull. adu. Praxeam.

l. 5. hiſtor. cap. 28.

ſerm. 117. inter editos Louanij.

Beda libr. 2.hiſt. c.6.

lib.18.cap. 33.

mam tuam, & alia huiusmodi, quibus sanctum inducăt timorem, quod si peccatores inde ansam arripiant desperandi, culpa vacare concionatorem, sibi reum id debere imputare, quod bono pharmaco sit abusus, simi lia est cernere in hoc facto Samuelis qui, quæ ad pœnitentiam apta proponebat, Saul in malum succum conuertit. Deinde nemo nescit, non minus aliquando iuuare consilia & adhortationes; quæ non expressis verbis, sed indirecta quasi oratione proponuntur, virtutem enim hæc habĕt consolandi, & à malo reuocandi. Quę oportuit aduersarium considerare, & tali argumento non vt i. 4. respondet ad Ecclesiastici locum, capit. 46. vers. 23. duntaxat voluisse scriptorem pręcipuas Samuelis laudes ibi commemorare, parumque sollicitum fuisse, an visio illa ficta, an vera fuerit. Sed contra hoc, verba non patiuntur, [nostra versio habet: *Et post hoc dormiuit, & notum fecit regi, & ostendit illi finem vitæ suæ, & exaltauit vocem eius de terra in prophetia, delere impietatem gentis.*] *Notum fecit regi*, post mortem suam, ipse Samuel, siue postquam dormiuit. Sic Græce, καὶ μετὰ τὸ ὑπνῶσαι αὐτὸν προεφήτευσε, ipse igitur met prophetauit. qui mortuus: & ipse vocĕ suam de terra exiĕs edidit, ἐκ γῆς τὴν φωνὴν αὐτοῦ ἀνομίαν, moriturum. 5. patres obijcit, Auctorem, libri Græci quæstionum ad Orthodox. quem sane parum perite dicit eiusdem auctoritatis esse cum ipso Iustino Martyre contrarium tenente, temere vero, Iurisconsultus homo pronunciat, quæcumque in illo libro tradita sunt, per omnia & in omnib. sacræ scripturæ consentire, si locus hic foret, aut tempus permitteret, non deforent quę obijcerentur. D. vero Augustinum etiam obijcit, non satis intellectum: Nam in lib. de cura pro mortuis, apertissime (quod bona cum

A venia aduersarij dictum) c. 15 nobiscum sentit August. vt alibi dixi, & clare iam Theologi nostri asseruerunt. Alij patres nihil nobiscum pugnant, quia duntaxat negare voluerunt, vt carminis magici Samuelem excitari potuisse, & quia ipsi hanc apparitionem tribuebant magiæ Phitonissæ (quod nec necessarium erat, neque verum) ideo ex tali suppositione

B necessario eo delapsi fuere, vt negarent aliud quam dæmonem apparuisse. Nos quia suppositionem illam falsam putamus, ideo hac in re à patrib. illis, ad alios patres recedimus. Denique obijcit, post multa impertinenter & παρέργως fusa illud, *cras mecum eris*, quod putat mendaciter dictum, si à propheta dictum: ego veritatem huius dicti clare, libr. hoc eodem q. 6. tă proposui. Certa satis ergo hæc SS.

C auctoritas de anima Samuelis.

2. Adhuc certius (vt ait D. Augustinus) est exemplum Mosis, qui cum fuerit vere mortuus, cum Christo Domino in monte Thabor apparuit, vt verisimilius arbitratur Diuus Augustinus in corpore assumpto, & ex aere formato. 3. exemplum est Ieremiæ, & Oniæ, qui Iudæ Machabæo

D apparuerunt.

Sed veniamus ad tempora Christianorũ (vt Idæos omittam, quibus hæc sententia constans fuit. exceptis Sadducæis) & quia promiscue hæretici negant apparitiones mortuorum, siue beati sint, siue non sint, in vniuersum, ideo nos in vniuersum de his, siue iam cęlites, siue nondum, agemus, & per ætates omnes Ecclesiæ descendemus, vt clarissime appareat vete

E Catholicorum hunc semper sensum fuisse, aliorum quidem hoc affirmantium disputando, aliorum vero id satis aperte probantium exemplis apparitionum, quas pro verissimis habebant, & narrabant.

Initio ipso hæc fuit sententia prim

tiuæ

tutæ Ecclesiæ, & Apostolorum & ipsius Christi Domini; qui cum sciret Apostolos id credere, non modo illos non reprehendit, & contrarium docuit; (quod non erat optimus magister, lux mundi vera, prætermissurus) sed potius hanc sententiam, vt eorum animis firmius infigeretur silentio suo, & indirecta responsione comprobauit: vt mox videbimus. Nam cum post resurrectionem Christus Dominus ianuis clausis ad Apostolos fuisset ingressus, quod non putabant nisi à spiritu fieri posse, existimarunt se spiritũ videre, & ideo vehementer cõturbati, & conterriti fuerunt, & quidẽ Theoph. expresse asserit putasse eos esse animam aliquam, quæ ex altera vita rediisset: quod idem D. August. Eucherius, Beda & Hugo Card. & multi alij censuerunt, putabant autem animam esse Christi, in corpore aereo assumpto, non in corpore proprio; de cuius resurrectione nondum erant planè certi. Sciebat Christus cogitationes eorum, & respondet, palpatione veri corporis cognoscant se spiritum non esse. Eadem fuerat ante passionem suspicio ac metus Apostolorũ, cum viderent eum ambulantem super aquas, neq; tum reprehensi, quod putarent esse aliquãdo spectra, sed quia putabant Christum inter ipsis tũ non apparere. Eandem aliorum tum sententiam fuisse conuincitur ex B. Luca, nam vniuersa quæ Hierosolymis erat Ecclesia, dicentem Rhodem, quod Petrus ex carcere liberatus ante fores adstaret, dixit insanire, eo quod certo sibi persuaderet Petrum viuere & in carcere detineri: a[n]imq; viuentis hominis extra corpus suum apparere non posse sciret; ideo de viui hominis anima puellæ errorem reprehendebat, & angelum in specie Petri credebat; puellæ assensura si Petrum mortuum credidissent. Quo

S.rm. 8.

Matth. 14. vers. 26.

Actor. 12. v. 15. Galat. 5. v. 16. & 17.

A loco Græc. ἄγγελος, est; vnde probat locus aliquãdo per Angelos, ἐπι-προσωπεύοντας, animas repræsentari: præcedentia vero loca in Euãgelijs apud Luc. non habent, ἄγγελος sed expresse habent, τὸ πνεῦμα: apud Matth. vero, φάντασμα. Ex quibus sic ratiocinamur, apud Matth. nomen genericum fuisse positum; vt intelligamus tam de angelis, quam animabus hãc B opinionem viguisse: apud Luc. vero in Euangelio vocem, τὸ πνεῦμα, positam, vt restringamus ad animas, vel saltem ad solos angelos non restringamus: apud Luc. in Actis, angeli nomen positum, vt de Angelis idem censuisse Ecclesiam sciamus. Sane hæc adeo ferè sunt inseparabilia, vt & olim Sadducæi, & hodie hæretici, vtrumq; æque impugnent. C Quis vero non rideat Lutheri responsionem πνεῦμα pro Angelo tantum accipi? ergo spiritui resistens caro in membris nostris, illa non animę sed angelo repugnat, vtitur enim Paulus voce, πνεύματος: ergo apud Petrum Christi anima concionata fuit angelis, & non hominibus in inferno degentibus (ἐν φυλακῇ πνεύμασι) contra communem Antiquitatis D consensum. Ergo falso Athanas. tradidit, in Hymno trium puerorum, πνεύματα, significare hominum animas; sed nugor, cum talia serio refello.

1. Pet. 3. v. 19. & c. 4. v. 6.

Clement. Alex. li. 12. & 6. Stroma. Atha. Epistol. ad Episto. Hilar. in Psal. 118. Epif. hæres. 7. Cyril. Alex. libr. de recta fid. ad Theodos. & libr. 12. in Ioann. Ambros. in cad. 10. ac Rom. Ruf. in Symbo. & alij. Athanas. lib. de spiritu sãcto.

SECTIO V.

NVnc ad dicta Conciliorum, & Patrum & historicorum veniamus: quæ non obscure id docent, E & persuadent, nisi proterui, & pertinaces, quod hæreticorum est proprium, esse velimus, vnum illis effugij diuortium præcludamus, quidam omnes visiones negãt: qui sunt indigni, quibuscum scriptis contendamus: eodem enim iure omnium Historiarũ, omnium librorũ, qui in

 sacro

sacro Canone (quem sibi quisq; illorum, quem vult, hodie fingit, cras refringit) non cōtinentur, fidem, & auctoritatē repudiare possūt, quo quid insanius, quid cūctis reipubl. partib. est perniciosius, & graui vindicta dignius? Modestiores alij; Angelorum permittunt visiones. & recipiunt, pro libito tamen suo; quando illis in disputando negotium nō exhibent: sed ijdē isti, veterem omnem memoriā
B sic interpretantur, vt contendunt, αὐτοπροσώπως nunquā animas ne Beatorum, quidem, vel apparuisse, vel apparere: sed quandocunque talia leguntur, de ἑτεροπροσώπως, facta, per bonos, vel malos spiritus, apparitione id accipiendum. His regula illa Augustini aliorum valide obstat; quando verba scripturæ proprie possunt accipi, ad Metaphoricos, vel tro-
C picos alios sensus non esse confugiendum: sunt autem scriptorum de his rebus verba pleraque adeo clara, vt, qui illa ad tropos reuocet, is nihil nō eodē iure sic queat detorquere. Deinde nihil nos cogit absurdi, nihil rationi consentiens partim posse, fieri decere, & expedire iam docuimus, cur igitur sāctissimis, & grauissimis
D hominibus, eam simpliciter, & sine fuco narrantibus, vt αὐτοπροσώπως gesta, non credamus; sed, vel inuitis, ἑτεροπροσωπίαν, obtrudamus? Quasi vero non ipso loquendi modo vtrūque genus apparitionum distinxerint: Nonne, (vt alios mittam) D. Cyprian. cum de imaginaria, vel per angelos facta loquitur, simpliciter vocat visiones; cū vero de apparitione
E Beati alicuius, αὐτοπροσώπως, facta: tunc addit apparuisse talem, vel talem? idem discrimen obseruant acta martyrum: idē, vita, & Dialogus D. Greg. vide Cyprian. epist. 10. 11. 12. 69. Acta Mart. apud Sur. 24. Febr. & 1. Mai. Greg. passim in Dialog. Quin etiam soliti ipsi Angeli idipsum de-

A clarare, quando apparent, vt fecit Gabriel Archang. cum in forma S. Marcellini se visendum præbuit, apud Eghinartum lib. 3. de transl. SS. Martyr. Marcellini, & Petr. c. 12.

Primo Sæculo, nobis occurrit, prima Hispaniæ & fortassis Europæ totius, Ecclesia B. Mariæ Deiparæ de Columnia, à B. Iacobo Sebædeo, cū adhuc in viuis vterque degeret, de-
B dicata ad Hebrum Cæsaraugustæ: quod, & Annalibus Celtibericis proditum, & adeo constanti Ecclesiæ illius traditione receptum, vt Catholicus ibi non habeatur, qui dubitet: traditur B. Virgo columnæ insistens Apostolo Hispaniarum apparuisse, & iussisse eo sibi loco sacellulū dedicari, quod nunc diues, & nobilis Ecclesia est. Si viuēs adhuc alio in loco, Ant. Por-ter. C[illegible] cap. [illegible] fæs [illegible] ribay, & alij.
C quā vbi degebat. B. Iacobo se videndum exhibuit; cur nequeat nunc cæli, terræq; Regina cum lubet? & sæpe illi lubuisse, mox docebo. apparuit non semel filius, cur nō, & mater? B. Petro persecutionē vitanti Christus conspicuum se præbuit, & dixit Romam se contendere, vt iterū crucifigatur, intellexit Domini mentē Petrus, & reuersus agitur in crucē, sicq;
D in Petro Christus iterū crucifigitur. [testatur D. Ambros. contra Auxent. de Basil. noua tradenda. D. Greg. in 4. Psal. Pœnit. Hegesip. l. 3. de excid. Ierosol. ca. 12. Corpo Cretensi, auctor est D. Dionys. Areopagita, epistol. 8. ad Demoph. Iesum multis Angelis comitatu apparuisse, & inclementiæ nomine reprehendisse, quod lapsi fratris, & seductoris pœnā expeteret. Ve-
E spasiano Imp. S. Martialis Lemonicū Episcopus vixit discipulus Christi, is vidit S. Vale[illegible] Martyris animam, instar [illegible] flammæ cœlum petentem. (*[illegible] in actis S. Martialis, apud Surium.*)

Sæculo secundo, Iustinus Mar. Apolo. II. *ad Imp.* redire animas mortuorum,

suorum, & apparere nonnunquam, & proinde immortales esse, vt gentilibus persuadeat, ipsis Gentilium per magos euocationibus vtitur, & contra Triphonem disputans, asserit Samuelis animam vere fuisse euocatã. Tertullianus non modo nihil nobiscum, sed tantum cum magicis næniis pugnat, inquiens. *Sed si quasdã reuocauit animas in corpora Dei virtus in documenta iuris sui; non idcirco communicabitur fidei, & audaciæ Magorum, & fallaciæ somniorũ & licentiæ poetarum.* Verũ etiam apertè facit pro nobis, nã, & subindicat aliquando facturũ & causam facti addit. Et luculentius idem, *Atqui hoc quoque de anima prædicatur. Nam si de aliquo iampridem defuncto, tamq̃ viuo quis requirat: præmanu occurrit dicere,* Habet iam, & reuerti debet. *hæc testimonia animæ quanto vera, tãto simplicia: quãto simplicia, tãto vulgaria, quãto vulgaria, tanto cõia, quãto cõia, tanto naturalia, quanto naturalia, tanto diuina.* q̃ non tantum ad corporum resurrectionem, sed, & ad hunc animarũ reditũ miraculosum possunt referri. Origenes recte, quod quasdam redire posse censuit idque nobis nunc sufficit, perperã, qđ ad improborum animas restrinxit, *lib. 7. Celsum impugnans, improbæ vero animæ & prauis ja inoribus in terrã retractæ, ita, vt aspirare ad superiora nequeat, vagabunda in terra volitatur, nunc circa sepulchra oberrando: vbi etiam vmbratilium animarum phantasmata sunt sæpius visa, nunc terras has obeundo, cuiusmodi hos spiritus esse credendum est, qui omnibus sãculis, & coerciti sunt, & prepediti veneficiys, &c.* Et sane Origenis tempore D. Potamiæna Basilidi carnifici apparens, eum ad fidẽ conuertit, nec hunc tantum, sed, & cõplures alios, vt docet Euseb. lib. 6. cap. 4. & ipsemet Orig. contra eundem Cels. l. 1. testatur, *multos pene inuitos attractos esse ad Christianam religionem, spiritu quodam repente mutante intellectum eorum: vt pro exoso ad id temporis non cunctarentur mortem oppetere post visiones oblatas ipsis, vel dormientibus, vel vigilantibus. Multa enim talia vidimus, quæ si memorarentur duntaxat gesta in nostra præsentia, cachinnum tollerent infideles, rati, nos quoque, sicut illos de quibus male suspicantur, fingere. Testis autem est Deus nostræ conscientiæ, conari me non falsis narratiunculis, sed veris exemplis cõmendare IESV doctrinam.* hæc ille, quæ sane possemus, & nos singulis fere paginis Lauathero, Riuio, & similibus incredulis obijcere, & inculcare.

Seculo tertio, D. Gregorio Thaumaturgo, cum Deipata, B. Ioannes Euangelista apparuit: vt narrat, quã prolixo, tam vero sermone, scriptor eius vitæ grauissimus, D. Gregorius Nissenus. Qui quando angelica est visio, id solet addere, vt facit in visionibus oblatis, B. Ephrem. *in eius vita*. Nocturnarum quoque visionũ, epist. 12. meminit D. Cyprian. & idẽ, epist. 69. eos grauiter reprehendit, qui visiones huiusmodi contemnũt. B. Quartillosæ filius eius Martyr apparuit, & ad martyrium matrem cõfirmauit, vt narratur in epist. Africanorum Confessorum, (quam nobis exhibuit Laur. Sur. die 24. Feb. to. 1.) in cuius additione, etiam D. Cypria. Montano, & Flauiano confessoribus traditur adhortator apparuisse. Sic, & alia nos authentica Martyrum Cirthensium acta, referente eodem Sur. (die 1. Mai. tom. 1.) docent D. Cypr. Mariano, & apparuisse, & manum porrexisse, & ab Agapio puerulum martyrem paulo ante coronatum visum fuisse. D. Ambr. *Serm. 90. B. Agnes* (ait) *parentibus ad eius sepulchrum assidue vigilan-*

 tibus,

tibus, quadam nocte choro virginum comitata cum apparuisset, sic ad eos locuta dicitur: ne me parentes mortuā lugeatis, nam vna cum his virginibus viuo apud illum in cælis, quem interris tota mente dilexi. addit, & eandem Constantiæ post annos aliquot sanitatem in somnis spopondisse, & præbuisse. Prius etiam, sub Decio, B. Agathæ S. Petrus apparens in carcere mamillam eius pectori restituit. (Acta S. Agathę 5. Feb. apud Sur.) Eadem postea S. Luciæ apparens matrē eius Euticiā sāguinis flu u liberauit (Acta S. Luciæ 13. Decēb. apud Sur.)

Post annum Christi CCC. seu sæculo IV. Christus Dominus dignatus apparere, D. Petro Alex. in forma pueri, quærentis vestem suā ab Ario discissam (Sur. t. 6. die 15. Nouem.) In ipsis exordiis (ait Hadr. to. 2. epist. Decr. & Synod. VII. siue Concil. Nicæn. 2. Act. 2.) *Christianorum, cum ad fidem conuerteretur pius Imp. Constantinus, sic legitur: Transacta die nocturno regi facto silentio somni tempus aduenit, & ecce adsunt sancti Apostoli Petrus, & Paulus, dicentes. Quoniam flagitijs tuis posuisti terminum, & effusionem innocentum sanguinis horruisti: missi sumus à Christo Iesu Domino, dare tibi sanitatis recuperandæ consiliū. Audisti ergo nostra monita, &c.* Ecce dicūt se missos à Christo, dicuntur adfuisse Regi, vtique ἀυτοπροσώπως apparentes; & nominātur Apostoli: cum in alijs Constantini visionibus prælianti ostensis, à Zonara tom. 3. non nominentur, qui apparebāt; eo, quod angelici spiritus essent. Sic etiam cum Constantinus templum Deiparæ construi iussisset; architecto apparens ipsa, rationem docuit, qua colūnę possent erigi. (Greg. Turon. de gloria Martyr. c. 8.) Cōstātio, Spiridion, & Triphillius prius in somnis apparuere, quā eū sanarent, & tamē hi adhuc erant in viuis. (ex

A Metaphras. Surius to. 6. die 12. Decembr. Par potestas à mortuo loquelam obtinere, & consequi, vt appareat. De eodem illo Spiridione, referunt Socrate, lib. 1. c. 8. & Ruffin. lib. 1. c. 5. quod Ruffini verbis referam; *Filiam habuit, Irenem nomine: quæ cū ei bene ministrasset, virgo defuncta est. Post cuius obitum venit quidam dicens, se ei quoddam depositum commendasse; B quod gestam ignorauerat pater, per omnia quæsitum in tota domo: nusquam, quod poscebatur, inuentum est. Persistebat tamen ille, qui commendauerat, & fletu, ac lacrymis perurgebat; vita quoque sua se illatarum exitium, nisi commendata reciperet, testabatur. Permotus lacrymis eius senex, ad sepulcrum filiæ properat, atque eā ex nomine clamitat. Tum illa, de sepulchro, Quid vis, ait, pater? Commendatum, inquit, illius, vbi posuisti? At illa locum designans, illic, ait, defossum inuenies. Regressus domum, rem, sicut filia de sepulcro responderat, repertam tradidit repetenti.* Quæ potuit respōdere, non potuit apparere, sane, vt, & illi, qui mortui iam Nicenæ Synodo subscripsere. Historiam admirandam prodidit Greg. Cæsar. D presbyter. apud Lipoman tom. 6. in orat. de Nicenæ Syn. Duo (ait) *Sancti Episcopi Chrysanthus, & Mysonius, cum nondum decisioni sanctæ adessent subscriptiones, acci it, vt diuina prouidentia ab humanis excederet. Diuini ergo patres, cum venissent ad communem locum, in quo dormiebant, cumque ij nulcum eis essent, & quæ dicebantur, audirent ô fratres, dixerunt, & patres, præclarum nobiscum certamen decreuistis, cursum perfecistis, fidem seruastis. Si ergo, quod factum est, Deo gratum iudicatis (nunc enim purius cernitis) nequid sit impedimento, quo minus vos quoq; decisionem subjicietis. Hæc simul, & dixerunt, & signata decisione sancto-*

sanctorum Patrum loculo imposita, tota illam noctem insomnem peragūt in oratione. Die autem sequenti, cum venissent ad locum, solutis, quæ erant imposita signaculis, cum sanctam reuoluissent decisionem, inuenerunt sanctorum patrum ad eos adiectas subscriptiones.] addit Nicephorus, lib. 8. cap. 23. ipsius subcriptionis verba; *Chrysanthus, & Musonius: qui cum patribus oībus in sancta prima Oecumenica Synodo consensimus; quamuis corpore translati, manu tamen propria nos quoque libello subscripsimus.*] Vnde patet, & Spiridionis, & omnium Primæ Synodi patrum sententiā fuisse animas, diuina permissione ad nos redire posse, nam alioquin, nec ille filiā vocasset, nec isti subscriptionem postulassent. Nicæno concilio vetustius, vt pote durante adhuc ante Cōstantinum persecutione, celebratum fuit in Hispania concilium prouinciale Eliberitanum, in cuius, can. 34. legimus; *Spiritus defunctorum non esse inquietandos*; quo significatur spiritus defunctorum superesse, & cernere, quæ circa sepulcra eorum fiant: vnde, & sequitur; nonnunquā adesse his locis; & detestari ritus gentilitios, ex errore natos, de animarū circa sepulcra centenaria oberratione, de qua puto Canonem illum agere: & à qua sententia non videtur omnino alienus Nemesius περὶ ψυχῆς, qui liber perperam tribuitur Nicæno. Anno 366. Iulianus Imp. occisus fuit incerti spiculo: & diuina visio prius ostensa sancto Basilio. cui cum B. Virgine S. Mercurius apparuit, & discedens, & cruentam hastam referens; vt ex Helladio D. Basilij discipulo docuit D. Damaſcenus, Orat. 1. de Imag. eodem quoque tempore, & alius, ad castra proficiscens, vidit, vel vigilans, vel somnians, complures ex Apostolis, & Prophetis in vnum coactos, & de iniurijs Iuliani in Ecclesiam querentes, & in commune consulentes; & duos ex eorum numero, cæteris bono animo esse iussis, discessisse, pauloque post redijsse ad conuentum, & nunciasse tyrannum occisum. Sozomenus hæc narrans, l. 6. c. 2. duorū nomina prætermisit; sed Nicephorus addidit, duos olim egregios fuisse milites, ac Martyres, Mercuriū, & Artemiū. Sic ille l. 10. c. 35. B. Febronia Martyr, & virgo natalis sui die quotannis mediæ noctis tempore in Nocturnis precibus, apparebat cunctis in choro versantibus, eo ipso in loco procumbēs, vbi psallere solita. *Metamorph. apud Sur. to. 3. Iunij* 15. D. Ammonis animam vidit B. Antonius comitantibus angelis in cælum pergere. [*Athanas. in vita D. Ant. idem refert Palladius in vita Ammonis.*] D. Martino Turonens. Episc. apparuit è cælo descendens B. Virgo; & ex inferis adscendens anima latronis, qui pro Martyre colebatur. *Sulpitius Seuerus ī vita D. Martini.* D. Pauli primi Eremitæ animā visam B. Antonio in cælum ab angelis deferre, auctor est D. Ath. *in vita Antonij.* & D. Hier. *in vita Pauli.* fuit in hac sententia Nemesius, Paulò ante citatus: fuit, & D. Basilius, *lib. de vera virg. paulo ante medium*; vbi postquam dixisset virginem, etiam cum sola est, sēper uereri debere, & Dei, & angeli custodis præsentiam; *Quid* (subdit) *per singula pergā? Ipsas Angelorum infinitas multitudines, & vna Sanctorum patrum beatissimos spiritus. Nullus enim ex his est, qui non singula vbiq; cōsideret. Et si enim oculis carneis minime conspicui sunt; incorporeis tamen obtutibus ad agnitionem complectuntur, & comprehendunt omnia.* vult ergo Sanctorū animas nobis, cum volunt adesse, Dei permissione, & nullum esse locū quo se successiue penetrare non possint; nihil in rebus esse, actionibusque hu-

manis, quod aliquando nequeāt intelligere, ne quid hic vbiquitatis somnies. Idem in Panegyr. B. Mamantis Mart. significat insulis D. Mamantē apparuisse. *Memores estote Martyris, quotquot illo per somnia potiti estis.*] D. Greg. Nazianz *Orat. in laudem Cæsarij*, *ait*, sibi sepe in somnis visum fratrem, & licet addat, *siue cupiditate* (qua scilicet amantes sibi somnia fingunt) *siue ipsa veritate:* manifestum tamen testimonium dat sententię suę, de possibili animarum apparitione.

Vixere eodem sęculo nonnulli Patres mox citandi: sed, quia, mors eorum, & vitæ pars potior, incidit in sæculum sequens, in illud distuli.

Quod tempus intercedit, inter annum CCCC. & D. sæculo quinto adscribēdum, viros habui qua sanctitate, qua doctrina valde illustres: D. Martini transitus D. Seuerino. & D. Ambr. absentibus ostensus: apparuit etiam, vt auxiliū laturus ijs, qui corporis eius translationem parabant: apparuit & alias non semel vt narrat Greg. Turon. lib. de mirac. D. Martini, & lib. de gloria Confess. D. Ioānis precursoris caput altissime Herodias defodi iusserat, multis postea sæculis sanctus ipse, duobus Monachis in somnis apparuit, & quo loco esset ostēdit. Rursus cum memoria eius interiret, & ignoraretur, quo loco delitesceret hoc sæculo, ante Marciani imperium, idē sanctus Marcello monacho mirabili modo locū sepulcri sui capitis indicauit. [Prosper & Sigisbert. in Chron. Sozomen. li. 8. c. 21. Niceph. li. 12 c. 49.] Vbinam sepulta forent corpora DD. Geruasij, et Prothasij, per visionem eorum D. Ambr. didicit, teste B. August. lib. 22. de Ciuit. Dei c. 8. & lib. 9. confess. c. 7. ipsius etiam D. Ambrosij verba hanc sententiam nostram confirmant, quibus eodem sensu: quo D. Basilius, Sāctorum spiritus vbilibet esse testatur.

A

Nam licet vniuersi sancti, vbique sint, & omnibus prosint:] specialiter tamen illi pro nobis interueniūt, qui & supplicia pertulere pro nobis Martyr enim cum patitur, non sibi tantū patitur, sed & ciuibus. Ser. 77. de Natali Octauij Aduen. &c. B. Paulinus (forte Diaconus, certe non Nolanus ille) in vita S. Ambr. Eodem, inquit, quo obijt die, sicut textus epistolę loquitur, quæ à Simpliciano successore eius venerabili viro, suscepta est de partibus Orientis, ad ipsum, tamquā adhuc nobiscum viuentem, directa, quæ nunc vsque Mediolani habetur in monasterio: quibusdā sanctis viris apparuit orans cū illis, & imponens illis manus. habet enim diem epistola quo directa est: qua lecta inuenimus diem esse, quo ille defunctus est. Intra Tusciam vero ciuitate Florentia, vbi nunc vir Sāctus Zenobius Episcopus est, quia promiserat se illos sępius visitaturum, frequenter ad altare, quod est in Basilica Ambrosiana, quæ ibidem ab ipso constituta est, visus est orare, sicut ipso sācto viro sacerdote Zenobio referēte, didicimus. In eadem etiam domo, in qua declinans Eugeniū mansit, tempore quo Rhadagaisus supradictam ciuitatē obsidebat, cum iam penitus desperassent viri ciuitatis: per visū cuidam apparuit, & promisit, alio die salutē illis adfuturam. Quo referēte ciuium animi sunt erecti. Nā altero die aduenientē Stilichone comite cū exercitu: facta est de hoste victoria. Hæc Pāsophia religiosa fęmina, matre pueri Pansophij, referēte cognouimus. Mazcezeliē desperāti de salute sua vel exercitus, quē ducebat contra Gildonē, baculū tenens manu in visu noctis apparuit, atq; cū prouolueretur ad pedes viri sācti Mazcezel, percutiēs terrā senex baculo quo regebatur (tertio hac in specie illi apparue-

B C D E

perierat) ait: Hic, hic, hic: signans locum, deditque intellectum viro quē visitatione dignum fuerat arbitratus, vt agnosceret se in ipso loco, in quo sanctum Domini viderat Sacerdotem, die tertia victoriam adepturum: atque ita securus bellum, & inchoauit, & consummauit. Nos tamē ea Mediolani positi, ipso Mazcezele referente cognouimus. Nam & in hac prouincia, in qua nunc positi hęc describimus, plurimis hoc ipsum retulit sacerdotibus: quibus etiam referentibus securius ante nobis cognita huic libro adiungere arbitrati sumus. Sisinnij etiam, & Alexandrini Martyrum, qui nostris temporibus, post obitū sancti Ambrosij in Agauniæ partibus persequentibus gentilibus martyrij coronam adepti sunt, cum reliquias Mediolani summa cū deuotione susciperemus: adueniente quodam cæco, & referente cognouimus: qui eodem die tacto loculo, in quo Sanctorum reliquiæ portabantur, lumen recepit: quod per visum noctis vidisset nauim appropinquare littori, in qua multitudo erat albatorum virorum: quibus descendentibus ad terram, cum vnum de turba precaretur, vt sciret, qui essent ij viri: audierit Ambrosium, eiusq; cōsortes. Quo audito nomine, cum deprecaretur vt lumen reciperet, audiuit ab eo: Perge Mediolanum, & occurre fratribus meis, qui illo venturi sunt (designans diem) & recipies lumen. Erat enim vir (vt ipse asserebat) de littore Dalmateno, nec se ante venisse in ciuitatem asserebat, priusquam recto itinere reliquijs Sanctorum occurrisset nondum videns: sed tacto loculo videre cœpisse.]

Hactenus Paulinus de Ambrosio, & quidem certo comperta. Nunc age, alium eius ætatis, D. Ambrosij contra Symmachum Collegam, Prudentium adiungamus.

A

Prudentius de S. Eulalia,

Virgo citum cupiens obitum
Appetit, & bibit ore rogum.
Emicat inde columba repens,
Martyris os niue candidior
Visa relinquere, & astra sequi:
Spiritus hic erat Eulaliæ,
Lacteolus, celer, innocuus, &c.

De sancto Fructuoso, & socijs.

B

Vidit præsidis ex domo satelles
Cœlū martyribus patere apertū,
Insignesq; viros per astra ferri.
Quin & filiola monens herili
Ostendit sceleris notam paterni,
Cœlo viuere, quos forū peremit.

Postea cum pio studio conarentur fratres, quisque sibi partem reliquiarum auferre, subdit;

C

Sed ne reliquias resuscitandas,
Et mox cum Domino simul futuras
Discretis loca diuidāt sepulchris:
Cernuntur niueis stolis amicti,
Mandant restitui, cauoq; claudi
Mixtū marmore puluerem sacrandum.

D Scribit Constantinus presbyter, in vita S. Germani Antisiodorensis cap. 17. cum Sanctus vir in loco quodam spectris infesto moraretur intrepidus, subito ante os legentis adstitit vmbra terribilis, & paulatim sub oculis intuentis erigitur. Parietes etiā Saxorum imbribus colliduntur. Tūc vero deterritus lector, præsidium sacerdotis implorauit. Qui statim prosiliēs effigiem terribilis imaginis intuetur, & præmissa obsecratione E nominis Christi, imperat: vt quis esset, quidue illic ageret, fateretur. Qui protinus terrifica vanitate deposita, voce humili more supplicantis eloquitur: se, comparemque suum auctores fuisse multorum criminum: insepultos iacere, & ob hoc inquie-

tare homines, quia ipsi quieti esse nō possent. Rogat, vt pro eis Dominum precaretur, quatenus recepti requiē mererentur. Ad hæc vir sanctus indoluit, imperatque, vt locum ostenderet, quo iacerent. Tum vero cereo præcedente dux vmbra prægreditur, & inter difficultates maximas ruinarum, intempesta nocte locū, in quo proiecti fuerunt, indicauit: Vt vero mundo redditus est dies: circumiectos incolas inuitat, hortatur ipse operis maturator insistens: rudera tumultuarie superiecta ad tempus rastris auulsa purgantur. Inueniuntur corpora fusa sine ordine, ossa ferreis, adhuc nexibus illigata. Ad legē sepulturæ fossa dirigitur, membra exuta vinculis, linteis induuntur, humus superiecta componitur, oratio intercessionis impēditur, requies defunctis obtinetur: ita vt post eandem diem, sine vllo terroris indicio, domicilium frequentato habitatore floruerit, apud Surium mense Iulio. Sed tot tam claris exēplis aliquas inferamus auctoritates, siue dogmata Patrum, mox ad alia exempla redituri. Hieronymus, lib. adu. vigilantium in vno illo, nostros Nouatores omnes iugulat sacræ veritatis gladio eloquentiæ bracteis inaurato: *Ais vel in sinu Abrahæ, vel in loco refrigerij, vel subter aram Dei animas Apostolorum, & Martyrum consedisse, nec posse suis tumulis, & vbi voluerint adesse præsentes? Senatoriæ videlicet dignitatis sunt, & non inter homicidas teterrimo carcere, sed in libera honestaque custodia, in fortunatorum insulis, & in campis Elysijs, recluduntur. Tu Deo leges pones? tu Apostolis vincula inijcies, vt vsque ad diem iudicij teneantur custodia, nec sint cum Domino suo, de quibus scriptum est: sequuntur agnum quocumque vadit. Si agnus vbique: ergo & hi, qui cum agno sunt vbique esse credendi sunt. Et cum Diabolus, & dæmones toto vagentur in orbe, & celeritate nimia vbique præsentes sint martyres post effusionem sanguinis sui arca operientur inclusi, & inde exire non poterūt?*) Siste, lector, & istud, vbique, pro vbilibet, positum (vt Sanctum Basilium interpretatus fui) memento, simul rationes Diui Hieronymi etiam percellere eos, qui negant è cęlo Sanctorum animas egredi posse. Amicus, & admirator Hieronymi Diuus Augustinus, libro de cura pro mort. totus in eō est ferme, vt probet secundum legem Dei ordinariam, & sola, ac nuda ipsarum animarum naturali facultate, animas illis quibus adscriptæ sunt locis egredi ad tempus non posse: extraordinaria tamen Dei permissione quando voluerint, eas suis receptaculis ad homines visendos egredi posse: videte hāc eius mentem verbis, & serie disputationis aperte significatam, cum c. 10. scripsisset, ferri mortuos apparuisse viuentibus, & quo illorū corpora iacerent inhumata nescientibus, locisque mōstratis monuisse, vt sepultura, quæ defuerat, præberetur: subdit: *hæc si falsa esse responderimus, contra quorundam scripta fidelium, & cōtra eorum sensus, qui talia sibi accidisse affirmant, impudenter venire videbimur.* Et non sunt impudentes aduersarij nostri; qui consensum ætatū omnium exsibilant? Vt autē intelligeremus hoc nō accidere lege ordinaria, sed speciali priuilegio, Deiq; permissione singulari, c. 13. illud de matre sua adscripsit, quod aduersarij calūniose in nos detorquent; *si rebus viuentiū interessent animæ defunctorum, vt de alijs taceam, metipsum pia mater nulla nocte desereret.*) Etenim de singulari illa permissione alias aperte asseruit, quod de continua, & ordinaria lege hic negauit. cap. 15. *Mitti* (inquit) *ad viuos aliquos ex mortuis* di-

diuina scriptura testatur, & Samuelis, atque Moysis apparitionibus id confirmat.] De fide ergo hoc censuit Augustinus, idem postea, capite 16. cōfessorem Felicem cum à Barbaris oppugnaretur Nola, *non solum beneficiorum effectibus, verum etiam ipsorum hominum aspectibus apparuisse, non incertis rumoribus, sed testibus* (ait) *certis se cognouisse. Verum* (addit) *ista diuinitus exhibentur, longe aliter quam sese habeat vsitatus ordo singulis creaturarum generibus attributus.* vult ergo S. Doct. id fieri posse sed nō fieri naturaliter, ideo enim vt hoc doceat, mox subdit: *alij sūt humanarum rerum limites, alia diuinarum signa virtutum: alia sunt quæ naturaliter, alia quæ mirabiliter fiunt, quamuis & naturæ Deus adsit, vt sit & miraculis natura non desit.*

Quippe miracula præter naturæ quidem fiunt ordinem, naturæ tamen rerum numquam aduersantur. Quid hac veritatis tuba sonorius? quid hoc lumine Ecclesiæ manifestius? quid hoc perfidiæ malleo potētius hæretici expectant? viuorum negotijs mortuorum spiritus interfuisse, superstitibus adfuisse, visos in orbe nostro, testatur. Auctor. epist. ad Cyrillum. Ierosol. qui tribuitur (licet falso) Augustino; ipsa, qua decessit hora, narrat Hieronymi animam ei apparuisse, multaque sapienter monuisse, & erudite docuisse. Sed huius epistolæ auctoritas, & fides sunt exiguæ, vel nullę: ideo pergamus alio. D. Chrysost. homil. 74. in Ioan. agnoscit mortuorum in somnijs apparitionem, & eam fuisse sententiam Iudæ Thadæi Apostoli eo loco scribit, vt censeret sic Christum post mortem solis Apostolis & non alijs appariturum. Apud Palladium legimus à B. Pambo visos fratres duos Præsium: & Esaiam in cælis. (in Præsia, & Esaia) ab Abbate Apollo visum fratrē

A eius defunctum, *in Apollo*, Anuph. vidisse choros beatorum, & eius animam postea à numerosis angelis & martiribus in cælum cunctis videntibus sublatam. (in Annuph.) Solitus autem Palladius diserte exprimere, & distinguere visionem angelicam à visione animæ, & addere angelum hominis alicuius speciem assumpsisse, vt obseruare potes, B ex capit. 86. de Euagrio Diacono, visione angelica ab amore libidinoso mulierculæ deterrito: vbi etiam habes apertam distinctionem apparitionis alterius dæmonum ad hæreticam blasphemiam conantium eum inducere. His ferme temporibus Marcus Gazensis vixit, testis oculatus, narrans Ioannis Cæsareæ & Porphyrij Gazensis Episcoporum C legationem ad Arcadium de diruendo Marnæ templo, vbi inter cætera describit tempestatem grauissimam, quam Deus permiserat oriri propter hæreticam naucleri prauitatem:

Implorabatur (inquit) *preces B. Procopij anachoretæ.* Cumque fuisset vespera & tempestas non cessaret, permansimus vigilātes totam illam noctem. Circa matutinum, autem ex D multa afflictione parum dormitarunt sanctissimi Episcopi, & videt in somnis Dominus meus Porphyrius, sanctum Procopium Anachoretam dicentem eis: Naucleram cathechismo instituite, & obsignate (est enim ex Arij hæretici execranda secta) & efficite, vt ipse anathemate notet Arium, & malam eius fidem, & statim cessabit tanta tempestas.]

E Subdit deinde sic factum, & mare tranquillatum. B. Chrisostomo, commentarios in D. Pauli Epistolas scribenti, assistentem, cumque docentē B. Apostolum vidit Proclus Constantinopolitanus, vt scriptis proditum à Leone Augusto, & Metaphraste, in vita Chris. Eidem ab exilio redeunti

Coma-

Comanæ in teplo D. Basiliscus Martyr, Nicomediç olim passus apparuit dicens: *Confide frater Ioannes: cras enim simul erimus*. Aiunt presbytero quoq; Ecclesiæ prius apparuisse Martyrem, atque dixisse: *præpara Ioanni fratri locum. Venturus est enim.)* narrat Palladius, in Dialog. & addit confirmasse euētum: postridie enim mortuum, & sepultum eo loco S. Antistitem. B. Cyrillus Alexan. dissen B tiens vehementer a Chrysostomo, in somnis monitus a Deipara fuit, vt cum eo mortuo in gratiam rediret. (Nicepho. libro 14. Hist. cap. 28. ex Niceta.)

Aliam visionem Adelphij de gloria B. Chrysostomi, a Sophronio (in Prato spirituali cap. 128.) descriptā, vt meram imposturam, merito a Baronio (tom. 5. anno 407.) confutatam, prætermitto. Sed omni fide C digna est historia, quam de Synesio Syrenes Episco. & Euagrio Philosopho, idē Sophronius memoriç mandauit, ex Leontio, (Prat. Spiritual. cap. 195.) cum assidue Synesius eum conaretur ad religionē Christianam traducere, isque obijceret doctrinam Christianorum, de resurrectione corporum, deque mercede bonorum D operum, maxime centuplo pro eleemosyna post hanc vitam recipiendo, sibi non posse non fabulosam videri. Tandem tamen Episcopus nihil diligentiæ prætermittens ei persuasit Christianum fieri, & cum liberis baptizari.

Cæterum non multo posteaquam baptizatus fuit,] dedit Episcopo auri tria cētenaria in vsum pauperum, E dicens: Accipe aurum istud, & distribue illud pauperibus], & fac mihi cautionem manu tua, quod Christus mihi ipsum reddet in futuro sæculo. Qui suscepto auro prompte illi cautionem fecit, vt petebat. Vixit, itaque post baptismum annos aliquot

A philosophus, at tandem infirmatūs est ad mortem. Cum vero morti proximus esset, dixit filijs suis: Quando curabitis funus meum chartam istam in manibus meis ponite, & mecum illa sepelite. Mortuo autem illo fecerunt filij, sicut eis ipse præceperat, sepelieruntque eum cum chirographo. Tertia autem post sepulturā die apparuit Episcopo Synesio B nocte quiescenti, dicens: Veni ad sepulchrum vbi iaceo, & accipe chirographum tuum, accepi enim debitum, & satisfactum mihi est, atque vt certior eius rei fias, propria mea subscripsi manu. Ignorabat enim Episcopus, quod chirographū illud consepelissent ei. Mane autem facto, accersitis filijs eius dixit: Nunc aliquid cum Patre vestro in monumen C to posuistis? Illi putantes quod eos de pecunijs interrogaret, dixerunt ei. Nihil Domine præter pannos consuetos. Quid igitur. Numquid, vel chartam aliquam consepelistis ei? tunc recordati filij (ignorabāt enim quod de chirographo diceret) dixerunt ei: Ita sane Domine, chartam enim quandam moriēs dedit, & ait: Quando sepelietis me, chartā istam D in manibus meis date, nullo penitus sciente. Tunc dixit illis, Episcopus somnium, quod nocte illa viderat. Sumensque illos cum clericis, ac primarijs ciuitatis, accessit ad philosophi tumulum. Quo aperto, inuenerunt iacentem philosophum, chirographumque manu Episcopi conscriptum suis manibus tenentem. accipientes autem chirographum ex eius E manibus aperuerūt, inuenerunt que in eo nouiter manu philosophi subscriptum ita: Ego Euagrius philosophus tibi sanctissimo Domino Synesio Episcopo salutē: Accepi debitum in his litteris manu tua conscriptum. Satisfactumque mihi est, & nullum contra te habeo ius, propter aurum,

quod

quod dedi tibi,& per te,Christo Deo & Saluatori nostro,&c.

Idem narrat Hugo Eterianus, lib. de regres.anim.ab infr.c.16.Luciano presbytero viro sancto,temporibus, non Constantini, (vt male Nicetas orat.de martyrio, & inuenr.S.Stephani,) sed Honorij Archidij,apparuit semiuigilanti ter,diuersis noctibus B. Gamaliel B Pauli præceptor, eique indicauit locum reliquiarum B corporis sui,& B.Stephani protomartyris,& Beati Nicodemi,& B.Abibi: quæ & eo inuenta fuere loco, & per Orosium Occidenti illata.exstat epistola Luciani de hac re luculẽter scripta, (apud Surium tomo 4.) quam Auitus Hispanus in Latinum transtulit è Græco,cuius etiam exemplar exstat,& meminit Gennadius,de viris illustribus,cap.47. cui suffragãtur C Marcellinus Comes,in Chron.& Nicephorus, lib.14, cap.9. Et vt certior foret hæc visio,idem B.Gamaliel eodem tempore, apparuit Nygetio monacho cui etiam situm loci ad Orientẽ indicauit, vt refert ipse Lucianus. Ipsum quoque Protomartyrem nõnullis apparuisse testis est Euodius, lib.1.de eius miraculis. De Micheæ, & Habacuc apparitione, his priore, D legendus Sozom.lib.7.cap.vltum.De Zachariæ prophetæ corpore nõ multum post inuento,sic Sozomenus, libro 9.cap.vlt Cophar villa est in territorio Eleutheropolis Palestinæ. Huic præfectus erat agri ipsius conseruus Calimerus quidam, Domino quidem suo fidelis, sed morosus interim ac difficilis, & in conterminos agricolas iniquus. Quamuis autem E talis esset, propheta tamen ei vigilãti clara luce apparens seipsum reuelauit. Et horto quodam demonstrato, Age quæso (inquit) hic fodito, &c. sebdi.ur enim corporis sacri, ostenso loco, in.. nrio. Absens, & viuus adhuc Euthymius noctu visus Terebo-

A ni Saraceno: quem enim sanasset postea ad se profectum, magna Saracenorum pars Christi fidem fuit amplexa, anno Christi 420. vt prodidit Cyrillus monachus, probatissimus Historicus,in vita S. Euthymij,Surij tom.1.Ianuar.20.Circa annum 429. Abbati Cyriaco B. Virgo,cum duobus,SS. Baptista, & Euangelista, apparuit, & negauit in cellam eius ingredi, manebat enim ante ianuam, eo quod ignaro Abba, duo Nestorij libri in eius cella fõrent, hostis Deiparæ: auctor Sophron. Prat. spirit. cap.66. De Beat.Paulino Nolano,in lib. de vita Paulini apud Suriũ tom. 3. Iunij 22. narrat Vranius, ei ante mortem apparuisse, & cum eo collocutos fuisse S. Ianuarium Mart. & S. Martinum Turonensem. B. Petrus Apostolus, & S. Apollinaris eius discipulus per visum apparentes Sixto Papæ, anno 433. eum admonuerunt Rauennati,sed imponẽdum Petrum illum, vere Chrysologum, virum simul sanctissimum, & eloquentissimum: auctor ex antiquis archiuis Rauennatium, in eorum historia, Hieron.Rubens. Scribit Procopius, lib.2.de bello Vvandalico,B.Cyprianum Afris oppressis apparuisse, & bono animo Christianos esse iussisse, seque breui tempore vltorem futurum, quod sane VVandalis debellatis, biennio post accidit. Ann.456. Theodoricus rex victis in Gallicia Sueuis,in Lusitaniam contendit,vbi ne vrbem Emeritam diripeter,B.Eulaliæ Martyris apparitione coercitus fuit,auctore Diuo Isidoro,in Chron. Gothor. De B.Leonis ad Flauianum de recta fide epistol. Sophronius ita memorat.cap.147. Prati spirit. Narrauit, & hoc nobis eiusdem cænobii Pater Abbas Menas:

Audisse se Eulogium Alexandrinum Patriarcham dicentem.] Cum profectus essem Constantinopolim, frui-

fruitus sum cōtubernio Domini Gregorij Romani Archidiaconi, & singularis viri, qui narrauit mihi de sanctissimo, ac beatissimo Leone Romano Pontifice, dicens haberi scriptū in Ecclesia Romana, quod cum scripsisset Epistolam ad Sanctum Flauianum Constātinopolitanum Episcopum contra impios Eutychetem, & Nestorium, posuerit eam super tumulum Principis Apostolorum Petri, & orationibus, ac vigilijs, & ieiunijs vacans, orauit ipsum summum Apostolum dicens, si quid, vt homo, vel minus caute posui: tu, cui a Domino Saluatore Nostro Iesu Christo, & Ecclesia, & hæc sedes cōmissa est, emenda, post quatuor vero dies apparuit ei Apostolus, & dixit, legi, ac emendaui. Sumensque Epistolam de sepulchro B. Petri aperuit eam, & inuenit Apostolica manu emendatam.) Idem cap. 148. Theodorus (*inquit*) sanctissimus Episcopus Dornæ, quæ est in Libya, narrauit nobis, dicens: cum essem cubicularius Sancti Papæ Eulogij, vidi in somnis virum reuerēdi habitus, statura procerum, dicētem mihi: Nunciа meum Eulogio Papæ aduentum, ad quem ego: Quis es tu, qui iubes, vt nunciem? Respondens ille dixit mihi: Ego sum Leo Romanus Pontifex. Ingressus igitur ego nunciaui dicens: Sanctissimus, & Beatissimus Papa Leo Romanæ Sedis Antistes conuenire vos vult. Cum hoc audisset Papa Eulogius, exurgens concitus occurrit in occursum eius. Salutantesque se inuicem, oratione facta, consederunt. Tunc vero Dominus, & eximius Leo dixit Sācto Eulogio. Scis quare huc venerim ad vos. Respondit ille, Non: Ait ipsi, Veni, vt vobis gratias agerem, quia rite, & magnifice pro mea Epistola respondistis quam scriptam misi ad fratrem meum Flauianum Constantinopo- A litanum Patriarcham, sensum quidem, & sententiam meam aperientem, hęreticorū autem ora obstruentem. Scito autem, frater, quia non mihi tantum vestrum diuinum laborem, studiumq; contulistis, sed etiam supremo culmini Apostolorum Petro, & ipsi præ omnibus, quæ a nobis prædicatur veritati, qui est Christus Deus noster. Ista non semel tantum, B sed bis, terque conspiciens trina apparitione firmatus, enarraui B. Papæ Eulogio.

Idem Sophronius, cap. 149. narrat adhuc alias D. Petrum eidem Sācto Leoni apparuisse, & nunciasse eius dimissa peccata. Vixit hoc sæculo Theodoretus, is scribit: BB. Apostolos Ioannem, & Philippum, Theodosio Imper. olim apparuisse, lib. 5. C Hist. cap. 24. Anno 485. conante Petro Fullone Cypri Ecclesiam sibi subijcere: S. Barnabas Apostolus tribus continuis noctibus ter Anthemio Salaminis Episcopo apparuit, & locum corporis sui vna cum Euangelio S. Matthæi propria Barnabę manu cōscripto, sepulti indicauit, quæ & inuenta, narrat fuse Alexander Monachus, apud Surium tom. 3. 11. die Iu- D nij. Breuiores futuri sumus sæculis sequentibus.

Sæculo inchoato 6. hoc est post annum Christ. CCCCC. Hæretici Seueriani multi varijs fuere visis conuersi, vt in primis, Isidorus Monachus Philoxemensis, apparitione dānati illius, qui Christo Domino alapam incusserat, quod fuse narrat Sophronius, cap. 30. Prat. Spiritual. De- E inde, & Cosmiana vxor Germani Patricij, quam propter hæresis contagium, Deipara visibiliter apparens cū alijs sanctis feminis, arcuit a templi aditu. (Sophro. qui, & alia multa subdit seqq. cap. 49. 79. 106. 188. 213.) Reginæ mulieri Cappadoci, officio Diaconissæ, in somnis viuus, & in

Laura

Laura degens apparuit, eamque docuit, quæ erant necessaria, Ioannes Silentiarius narrante rem gestam Cyrollo Monacho, in vita eius apud Lipoman. tom. 6. D. Bartholomæus in Daris apparuit Anastasio, & corpus suum vni sepultum esset indicauit, seque patronum vrbis ac defensorem professus fuit. Sic Niceph. lib. 16. capit. 37. Anno Christi 515. obijt Macedonius Patriarcha Constanti- B nopolitan. ab impio Anastasio in exilium actus. de eo Cedrenus ita scribit: *Cum iam esset sepulchro condendus*, antequam id fieret, sublata dextera manu crucis signo sepulchrum obsignauit. Idem Theodoro cuidam suorum familiarium per visionem dixit: Excipe hæc, & abi, & Anastasio recita. Ego quidem Macedonius abeo ad Patres meos, in quorum fide perstiti. Interim tamen semper Deum interpellabo dum tu quoque venias, & causa nostra disceptetur. Legendi eadem de re Miscella, ex Theophane li. 15. Anastas. in Chro. & Theodorus Lector collectan. lib. 2. Verum, quia Macedonius Schismaticus obijt: alios Anastasio Deus Catholicos, & ab ipso quoque in exilium missos, accusatores præstitit, quos ambos Deus visione præmonuit, se pararent, vt decimo ab Anastasij obitu die morituros, & causam suã ante horrendum tribunal acturos. ij fuere Elias Patriarcha Ierosolymitanus, & Flauianus patriarcha Antiochenus legendi. Cyrill. in actis Sabæ apud Surium tom. 6. die. 5. Decemb. & Sophro. in Prato Spiritu. 35. Theodorici Regis Italiæ animam solitarius Lyparitanus vidit, inter Ioannem Papam, & Symmachum Patricium, vinctis deduci manibus, & in ollam Vulcani proij. ci, vt narrat B. Gregorius Papa, lib. 4. Dialog. c. 30. Interdum accidit, vt in visione, is cui fiebat ad locum dedu-

A ceretur, vbi animæ detinebantur: vt docet exemplum illud Monachi Nestoriani, quem cum Beatus Cyriacus Deo commendaret *Circa horam nonam diei sequentis*, aspexit frater, qui erat in spelunca, quendam ad statem sibi aspectu terribilem, ac dicentem: *Veni, & vide veritatem.* Assumensque eum duxit in locum tenebrosum, ac fœtidum, B ignem euaporantem, atque in ipsis ignibus videt Nestorium, Eutychetem, Apollinarem, Dioscorum, Seuerum, & Origenem, & alios quosdã, dixitque illi is qui apparuerat, locus iste præparatus est hæreticis, & cær. Hactenus Sophron. Prat. Spiritual. cap. 26. Cum Iustinianus Imp. Apostolis templum exædificasset, constat quod Apostoli (*ait Procop.*) be- C neficiorum memores ad Regis honorem nunc hominibus apparuerint, Regis inquam pij, & religiosi. Neque enim ab humanis recedunt diuina, sed admisceri percupiunt, & & hominum conuersatione oblectari. Sic Procop. lib. 1. de ædific. Iustiniani. vbi vides etiam eius sententiam de quæstione nostra, cuius etiã illa sunt huc pertinentia ex eodem D opere. *Circa Sinus terminum in arduo situs, & edito loco sanctis Cosmæ, & Damiano olim templum dedicatum est: Vbi Iustinianum grauiter ægrotantem, & iam morituri speciem præbentem, nempe a medicis desperatum, & inter cadauera iacentem isti sancti per somnum, & visum apparentes curauerunt.* Idem lib. 1. de bello Gotth. testatur mæniũ Romæ par E tẽ à B. Pet. Apos. Gotthis obsidentib. defensam fuisse. B. vero Steph. visũ apud Apost. Principes, pro vrbe Metensi intercedere, in qua eius erãt reliquiæ, scribit Greg. Turon. li. 2. Hist. Francor. c. 6. Sed & anno 552. filium vitriarij Iudæi triduo in fornace illæsum B. Virgo pueris se visibilem

præbens

præbens seruauit: qui cum matre postea baptizatus, rei gestę historia certissima peti potest ab eo, qui tum viuebat, Euagrio, libro 4 cap. 35. ex eo Gregor. Turon. lib. de glor. mar. c. 8. & Glycas, Annal. par. 4. Redempto Episcopo Ferentinati ad sepulchrum S. Eutychij vigilanti, idem martyr astitit dicens: *Redempte vigilas? cui respondit, vigilo. Qui ait, Finis venit vniuersæ carnis*, & quæ sequuntur apud D. Gregor. Dial. lib. 3. capit. 38. Circa annum 587. Guntrammo Regi de Chilperico pessimo Francorum tyranno, visio huiusmodi fuit ostensa, quam ipsemet Rex apud Gregor. Turonensem sic narrat.

Vidi & ego aliam visionem, | quæ huius interitum nunciauit. Adducebatur enim in conspectu meo à tribus Episcopis vinctus cathenis, quorum vnus Tetricus, alius Agricola, tertius vero Nicetius Lugdunensis erat, è quibus dicebant duo, soluite quæso eum, & castigatum abire permittite. Quib. è contrario cum amaritudine Tetricus Episcopus respondebat. Non fiet ita, sed igne concremabitur pro sceleribus suis. Et cũ diu, multumque quasi altercantes hæc inter se verba conferrent, conspicio eminus æneum super ignem positum feruere vehementer. Tunc, me flente, apprehensum infelicem Chilpericũ confractis membris proijciunt in æneum, nec mora inter vndarum vapores ita dissolutus, ac liquefactus est, vt nullum ex eo penitus indiciũ remaneret. Gregorius Tur. lib. 8. histor. Francor. cap. 5. Narsetem, Eunuchum, sed belli ducem clarissimum, nefas omitterem, de quo sic Euagrius;

Commemoratum ab his, qui vna cũ Narsete fuerũt, dum precibus, & alijs pietatis officijs diuinum numen placaret, debitumque cultum ei tribueret, S. Virginem ei apparuisse, planeque tempus præscripsisse, quo bellum cum hostibus gereret, atq; non prius ad prælium committendũ se accingeret, quã cęlitus signũ acciperet. sic Euag. de Totila, & Theia Regib. ab eo deuictis loquens, li. 4. c. 23. idẽ Niceph. refert. li. 17. c. 13. cuius verba sunt ex Euagrio explicãda, nõ enim loquitur de cunctis bellis Narsetis, sed de hoc Gotthico. Paulò post, Sergiopolim obsidẽte Chosroe, visus D. Sergius Martyr cũ innumerabilibus cœlestib. propugnatorib. defensionẽ parare atq; per muros vbiq; discurrere. Nicephor. libr. 17. capit. 17. ex Euagrio lib. 4. c. 27. Iustino Iuniore imperante Anatolium hominem præstigiatorum & impium, primò quidem imago Deiparæ palàm fuit aduersata, deinde & nonnullis fidelibus Deipara ipsa apparuit, eosque contra scelestum illum incitauit, inquiens ab Anatolio filium suum contumelijs affici. Euagrius lib. 5. c. 18.

Septimum Sæculum inchoaturum, Anno 600. iuuat ordiri à Beatissimo Gregorio I. Romano Pontifice, & Ecclesiæ Doctore; cuius solius sufficere deberet auctoritas, is primum de B. Musa refert sequentia.

Quod quadam nocte ei per Visionem B. Dei genitrix virgo Maria apparuit, atque coæuas ei in albis vestibus puellas ostendit. Quibus illa cum admisceri appeteret, sed se illis iungere non auderet, Beatæ Mariæ virginis est voce requisita, an velit cum eis esse, atque in eius obsequio viuere: Cui cùm puella eadem diceret, volo, ab ea protinus mandatum accepit, vt nihil vltra leue & puellare ageret, & à risu & iocis se abstineret, sciens per omnia, quod inter easdem virgines, quas viderat, ad eius obsequium die trigesimo veniret. Quibus visis in cunctis suis moribus puella mutata est, omnemque a se leuitatem puellaris vitæ magnę grauitatis detersit manu. Cumq; eã paren-

parentes eius mutatam esse miraten-rur, requisita rem retulit, quid sibi B. Dei Genetrix iusserit, vel qua die iitura esset ad obsequium eius, indicauit. Tunc post vicesimum quintum diem febre correpta est. Die autem tricesimo, cum hora eius exitus propinquasset, eandem Beatam genitricem Dei, cum puellis, quas per visionem viderat, ad se venire conspexit, cui etiam se vocanti responde-re cœpit, & depressis reuerenter oculis, aperta voce clamare, Ecce Domina venio. In qua etiam voce spiritum tradidit. libro 4. Dialog. capitulo 17.

De B. Probo Reatino Episcopo memorat. illi simul, & puero qui aderat apparuisse SS. Iuuenalem, & Eleutherium Martyres, stolis candidis amictos, qui animam Probi secum in cęlum asportarint, lib. 4. Dialog. cap. 12. hæc de cælitibus, de quibus alia idem eodem libro cap. 11. & 14. de damnatorum apparitionibus, idem exépla suppeditat, vt de Theodorici anima in ollam Vulcani visa deijci quod ante citaui, & confirmat Hugo Aetherianus, libro de regress. animar. capite septimo, & de moniali, quæ visa ante altare per medium secari, libro 4. Dialog. cap. 51. De animabus, quæ adhuc expiabãtur, idem plura suggerit. Pascasium Diaconum visum Romæ in Thermis stantem, & balneantibus obsequentem, in pęnam scismatico præbiti fauoris, vt fassus ille, cui apparuit, Germano Capuano Episcopo, cuius, & precibus mox pęnali loco fuit liberatus. liber. 4. Dialog. cap. 40. & Hugo Aetherianus libro de regressu, animar. cap. 14. Similia ferme habet de anima Domini balnei, qui pro culpis suis post mortem thermarum caloribus depuratus, eodem in loco iussus lauaturis sedulo ministrare, quã operam cum Cętumcellensi presbytero non

A semel præstitisset, presbyter ei caritatis causa duas oblationum coronas detulit. Sed ille mœrens, afflictusque respondit.

Mihi ista quare das pater iste. panis sanctus est, ego hunc manducare non possum. Ego etenim, quem vides, huius loci Dominus aliquando fui, sed pro culpis meis huic post mortem deputatus sum. Si autem

B mihi pręstare vis, omnipotenti Deo pro me offer hũc panem, vt pro peccatis meis interuenias. Et tũc te exauditum esse cognosce, cum huc ad lauandum veneris, & me minimè repereris. In quibus verbis disparuit, & is, qui homo esse videbatur, euanescendo innotuit, quia spiritus fuit, &c. d. lib. 4. cap. 55.

Ibidem, & aliud addit de Iusto

C monacho, qui copioso fratri suo apparuit, & se supplicium per salutaris sacrificij oblationem docuit euasisse, quod paulo aliter narrat Glycas, p. 4. Annal. Hactenus S. Gregorius, ea dignitate, sanctitate, prudentia vir; vt, nisi hæreticus, eius testimonium nemo queat reijcere. Vixere eodem sęculo Gregor. Turon. & B. Isidorus Hispalensis, quorum testimonia su-

D perius iam adduximus, vixit etiam Sophron. auctor, *Prati spiritualis*, è quo iam plura testimonia exhibuimus, vixit, & B. Ildephonsus Toletanus Episcop. cui B. Virgo candidissimam vestem donauit, ei apparens cum virginum choris; quæ vestis etiam hodie asseruatur. Eidem, & Regi, totique clero, ac populo; ex tumulo suo surgens B. Leocadia appa-

E ruit, velum manu quasi porrigens, vnde ad apparitionis veritatem comprobandam B. Ildephonsus accepto a Rege cultello, partem præscidit: quæ cum cultro inter Ecclesiæ thesauros reposita. Vtrumque testatur Iulianus Pomerius eiusdem Ecclesię antistes, apud Surium, tom. primo Ianuar.

Ianuar. 23. Anno 696. Ebroinum cęcus quidam audiuit in ollam Vulca. a dæmonibus portari. vt narrat Ado Viennens. in Chron.

Octauo sæculo post annum 700. Floruere Iulianus Pomerius, quem nostræ sẽtẽtiæ fuisse docent paulo ante ex eo laudata. de B. Ildephonso. vixit, & S. Suibertus, qui ægris, quos curauit multis, post mortem apparuit, teste B. Marcellino, in eius vita cap. 30. apud Surium mense Martio. Itẽ venerabilis Beda, qui quod idem de apparitionibus senserit, patet ex Hist. Anglorum lib. 4. cap. 14. & 25. & lib. 5. c. 14. & 15. & alijs eiusdem libri, ac vitarum, quas conscripsit locis. Vixit, & Beatus Ioannes Damascenus; cui, iussu Iconomachi Imperatoris abscissam manum. B. Deipara virgo restituit, vt narrat B. Ioannes Hierosolymitan. Patriarcha, in eius vita. vixit his tẽporibus Paulus Diaconus, qui narrat Arnulphum Longobardum in pręlio protectum fuisse a B. Sabino Martyre, & a Barbaro, cum pictum vidisset, Martyrem agnitum. lib. 4. cap. 5. de gest. Longobard. Admiratione dignissimum est, quod narrat Constantinus Episcopus oculatus testis, de translatione reliquiarum S. Euphemiæ martyris, apud Lipoman. tom. 6. præstrictum splendore miraculorum Leonẽ Isauricum clam sustulisse martyris reliquias, & earum loco ossa arida imposuisse; veras autem reliquias cum loculo in maris vndas proiecisse. Incidere nautæ quidam in loculum rei ignari, & putantes thesaurum aliquem in eo repositum, susceperę, & aperuere, & mirifice, qui inde exhalabat odore perfusi, cognouere sacras esse reliquias, cumq; hærerent ignari cuiusnam forent, eadem nocte videre lumina, & cereos, virosque mirè candicantes, Deumque laudãtes. *Cumq; appulissent Lemnum, & som-* A *no se dedissent, viderunt in quiete Glyceriam Martyrem occurrere Euphemiæ virgini, ampectí illam, & exosculari, & aduentum gratulari, ex eo cognouerunt, cuius essent illæ reliquiæ. Ter inde soluentes, ter ventis reflantibus eodem reiecti sunt. Denique Euphemia adstitit illis in somnis, & quæ foret edocuit, ac se ibi velle subsistere edixit, ex quo fuerat ab* B *impio Leone in mare proiecta*. Sic ille, cui potius credendum, quam Zonaræ, hæc Copronymo tribuenti. Idem Zonaras paulò post ita scribit, de Leone Armenio.

Hæc imperatorem turbabant,] nec minus matris terrebat insomnium. Videbatur illa sibi in æde Deiparæ Blacherniæ esse, & cernere matronam quandam, quam adolescentes C candidis induti vestibus comitarentur, & ædis solum sanguine redundare, auditeque matronam illam iubere dari matri imperatoris vas eo sanguine, plenum, quæ cum id aduersaretur, dicere illustrem illã matronam: At filius tuus eos, qui me venerantur sanguine implet, neque intelligi se, & Deũ, & filium meum ad iram commouere.

D Hanc matronam fuisse B. Virginem verba ipsa loquũtur, subdit Zonaras; Est & D. Tharasius iã ex hac vita ærumnosa translatus, cuidam in somnis visus, qui Michaelẽ quendam inclamaret, eumque ad inuadendum, & occidendum Leonem hortaretur. Sane mox Michael Balbus eum interemit anno 787. Hungo Pictorum Regi apparuit D. Andreas E Apostolus victoriam promittens, quam pręstitit; apparente in cęlo cruce decussata rubea, cũ pugnaretur, quod etiam Buccananus, licet Caluinistra tradidit, lib. 5. Histor. Scotor. rege 65.

His temporibus vixit Beata Gertrudis, de qua apparente meminit

Ludo-

Ludouicus Blosius, in Monili spirituali, non vno loco, paulò post fuit imperium Romanum in Carolum Magnum translatum huic Diuum Iacobum Zebedæum apparuisse, & hortarum; vt Hispaniæ regna ex Saracenorum eriperet potestare recentiores quidam scriptores, scripsere. (Ludolphus Bebenburgius de veterum Principum Germanorum zelo capit. 14.) Certiore fide contestatæ sunt aliæ eiusdem Apostoli appari- B tiones, hoc & sequentibus sæculis Regibus Hispaniæ factæ, quibus & opem se laturum in prælio promisit, & visus in conflictu hostes in fugam agere. Vidisse se & Mauri fatebantur, & nostri gloriabantur, de quibus mox.

Anno octingentesimo sæculum capit nonum eo Raymirus Rex Hispa- C niæ fortissimè rotum diem cum Saracenorum maxima multitudine pugnauit, sub noctem cum exigua suorum manu in collem quendam se recepit. Regi vigilanti, & Deum precanti Diuus Iacobus adstitit, iussitque omnes confessione lustrari, & sumpta Eucharistia prælium conferere. Mane, cum omnes ad vnum obtemperassent monitis Diui, signa D contulere, hostium sexaginta millia conscidere. Visus in eo prælio Apostolus albo vectus equo, vexillum gestans niueum, quod rubea crux transuersa distinguebat. Auctores Roderic. Episcopos, Chronicum Generale Alphonsi Regis, Mariana lib. 7. c. 13. & alij. Vixit hoc sæculo Theoph. Bulgar. qui in decimo quarto capite Euangelij Ioannis fatetur, spiritus E mortuorum viuis apparere. Vixit opinor eodem Iulianus Toletanus Iunior, auctor Prognostici, qui libro 2. cap. 29. docet, mortuos scire posse, quid agant viui, & capite sequent. ex D. August. de cura pro mortuis, sententia, ac pene ijsdem verbis concludit; *scriptura auctoritate aperte probari mortuos posse viuentium oculis apparere.* Carolo Calua Francorum Rege Numonis quidā vsurpator bonorum Ecclesiasticorum conspexit, sensitque D. Maurilium sibi apparentem, & increpantem, & pedum sacrum capiti illudentem: nec vana visio: paulo post decessit. (Sic Annales Andegau.) Simile, quod legitur in Chron. Cassinensi, lib. 2. ca. 62. à puero conspectum Pandulfum Principem Capuanum ferreis nexibus vinctum, & in cœnoso ac fœtido lacu vsq; ad gurtur demissum, & restibus à duobus nigerrimis spiritibus in profundum subinde demitti, & iterum extrahi. Causam rogatus, respondit: Quoniam aureum calicem cœnobio Sancti Benedicti eripui, & in agone mortis restituere neglexi. Et cap. 84. vidit eremita quidam Æthiopes stramine onustos (qui se dæmones dixerunt) eidem Pandulfo rogum parantes, & eadem hora compertus est exspirasse. Quod de Pandulfo hic adscripsi propter argumenti similitudinem, nam accidit sæculo vndecimo.

Post annum nongentesimum, Ludgero, frustra quærenti corpus S. Lebuini, *tandem visum ei est in somnis, sanctissimum sacerdotem Christi Lebuinum secum loqui, & sui detegere locum sepulchri, & membra ibi reperta vbi spiritus indicarat. Hucbaldus Elnonensis apud Surium tomo sexto, Nouemb. 12.* Cum Ioannes Decimus exercitum in Apuliam misisset aduersus Sarracenos, SS. Apostoli Petrus & Paulus in prælio conspecti Christianis victoriam maximam pepererunt.) Sic Luitprandus temporibus illis proximis libro secundo, cap. 14.) Ioanni Zimiscę. Imp. contra Rossos pugnāti, iussu B. Virg. auxilium tulit, visus multis, B. Theodorus Martyr. (Sic

Zonar.tom.3. Eodem sæculo accidit horribilis illa tragœdia Vdonis Episcopi Magdeburgici: quam postea narrabimus. Tu lector memento hic ponendam fuisse. Vixere hoc sæculo decimo Euthymius Græcus, & Hugo Æthcrianus Latinus, quorum vterque tenuit mortuorum spiritus viuentibus se in conspectum aliquando dare. Euthym. in c.14. Ioan. Hugo Aether. de regress. animar. ca. 7.11.14.15.& 16. Anno nongentesimo decimo quarto Ferdinand. Consaluus Castellę Comes, vtriusque fortunæ illustre specimen, vir dictis factisque magnificus, cum trecentis dumtaxat militibus, diuino fretus monitu, maximas Almāsoris copias profligauit. Idem decimo sexto post anno, sub signis habens peditum 15000. equites 450. triduum continuum multitudine Arabum incredibili conflixit: cumque postremo die D. Iacobus visus adesse prælio fuisse, innumeris cæsis, triūphauit.) *Chron. general. Vasæus, & alij.*

Successit sæculum X L. ab anno millesimo, hoc sæculo bellum sacrum fuit, duce Godefrido Bullonio: cum in expeditione Antiochena nostri, & fame ferme consumpti, & equis fere defecti forent, visione, & monitis D. Andreæ confirmati, qui etiam lanceam Dominicam illis indicauit, non vnam obtinuere victoriam, in prælio quoque cum Corbona, apparuere agmina equitum albatorum, quæ Persas in fugam egere. (Guilhelm. Tyrius, qui bello sacro interfuit, libr. 6. Sacræ Hist. capit. 4. & 9.) Eodem bello, expugnata ab Christianis vrbe Sancta, Adimarus Episcopus, diu ante defunctus, visus est milites præire, & muros conscendere, & adhortari, se subsequerentur. (Ioan. Naucler. volum. 3. gen. 37.) Paulo ante Christus Dominus cum B.

A Virgine SS. Petro, Ioanne, Stephano, Martino, & alijs multis quoque Angelis, Henrico II. Imper. ostendit se noctu in templo Romæ vigilanti. (Idem Naucler. ibi gener. 34.) Tunc Amicus etiam defunctus Beat. Dunstano apparuit, & futura multa prædixit, quæ, & contigere. (Osbertus in vita Dunstasi, apud Surium 19. Maij.) Non semel

B post mortem visus amicis est Beat. Odilo Abbas Cluniacensis. (Petr. Damian. in eius vita apud Surium mense. Ianuar.) Floruit hoc tempore, & ad sequens sæculum peruenit, Petr. Damianus, vir doctissimus, & eloquentissimus: qui Cardinalatum cum solitaria vita cōmutauit: opera eius, quæ multa sunt, apparitionibus varijs sunt referta,

C vt de duobus primoribus Fauentinis ex inferno apparentibus, epistol. 2. ad Hildebrand. vt de animabus in specie auicularum apparentibus, epistol. 5. capit. 3. de anima Benedicti VIII. nigro equo insidente, & apparente Episcopo Capuano, non tantum idem Damian. ibidem cap. 4. sed, & Martinus Polonus idem tradidit, in Chron. & D. Antonin.

D & Platina. de Benedicti IX. apparitione idem Damian. cap. quinto, vt de Beat. Andrea, & Beat. Gregorio apostatam Monachum flagellantibus cap. 11. & alia, quæ longum foret referre. Si seriem temporis spectes hic ponendum, quod de Pandulfo Capuano retuli paulo ante, & confirmat Leo ostensis libr. 2. cap. 62. & 82. & Nota est historia

E fundationis Cartusiensium: cuius occasio celebris illa, & publica, primo, secundo, tertio, facta die in Vigilijs mortuorum apparitio, cū concineretur versiculus, responde mihi: ter enim mortuus caput sustulit, & iusto Dei iudicio se accusatum, se iudicatum, se damnatum exclamauit.

uit. (narrat. Franc. de Puteo in vita Brunonis, apud Sur. to. 5. 6. Octobr.) Hoc sæculo vixere S. Anno Colon. & S. Benno Misnensis, Episcopi: ilii apparuere prædecessores Episcopi, & mire ostensa in veste ipsius macula, commouerunt, vt acerbitatem animi, erga eos à quibus iniuste vexatus fuerat, plane aboleret è memoria, & mente. De D. Bennone traditur eum iam defunctum, Marchioni Misnensi in somnis apparuisse, & oculum eruisse ob damna Ecclesię illata, prius narrat de Annone Lamb. Schafnab. in Hist. Germanor. posterius de Bennone, scribit, in eius vita cap. 32. Hier. Emserus apud Surium 16 Iulij.

Nec XII. sæculum, suis caruit visionibus mortuorum, ecce tibi anu. 1112. vel potius 1139. Alphonsus Lusitaniæ rex commissurus prælium contra quinque Reges Sarracenorum, iussus est in somnis, à Christo, bono esse animo, & signo vti in prę-lio: cui quinque vulnerum imago inscripta, obtinuit victoriam memorabilem, & hinc fluxit Lusitaniæ Regum insigne. Decimoquarto post anno, Alphonsus Rex Castellæ Baezam obsidebat, ei apparens Diuus Isidorus auctor fuit prælij committendi, nec fere alia Victoria contigit illustrior. (Marian. libr. 10. capit. 17. Vazæus, Samalloa, & alij.) Anno 1117. cum plurimis prodigijs, inter cætera, trepidaret Italia, *Cremonæ quidam infantulus in cunis ia ens pannis obsitus, in primam loquendi vocem contra naturam os aperuit, matremque suam escas pa antem fratri suo minori, qui plorando panem petierat, à corporis curis compescuit, asserens sibi visam Dei genitricem Mariam ante tribunal Christi stantem instantissimisque precibus, pro iudicio, quod mundo propter peccata sua intenderat, ipsi sup-*

A *pl cantem; ac post hæc deposuit eloquium vsque ad tempus humanæ conditionis congruum.) Verba sunt Dodechini in Histor.* Benedicti X. Pontificis apparitio prior facta Ioanni Portuensi, qua confessus se Odilonis Abbatis precibus ab æternæ mortis periculo seruatum: & posterior Edelberto facta, qua confessus etiam se purgatorij pœnis liberatum: *narratur a Pet. Damiano in vita Odilo-* B *nis, apud Surium* 1. Ioann. Apparuit etiam S. Nortbertus post mortem suis, vt narratur in eius vita capit. 52. *D. Bernard. Gualtricum auunculum defunctum post aliquot dies noctu vidit. Sciscitatur, quo in statu sit? respondet auunculus, in prospero. Quæret iterum Bernardus, quid causæ fuerit, vt in agone infremeret,* C *& corpore terribiliter moueretur? Eadem (ait ille) hora duo nequam spiritus, me in puteum profundissimum præcipitare nitebantur, vnde ita contremuit, verum accurrente B. Petro, euasi.)* Auctor vitæ D. Bern. lib. 1. cap. 10. Idem tenuere Rupert. Tuitiens. & Honorius Augusto. Nam, & ille narrat B. Virginem sibi sese conspicuam præbuisse, & ad scribendū D impulisse. (*Rupert. in prolog. Cant.*) iste vero, in Sigillo Mariæ cap. 1. meminit, *Mariæ Aegyptiacæ, quam Deipara apparens ad pœnitentiā traduxit, & Theophili, quē Diaboli m ncipio eripuit, & pueruli Iudæi quem in fornace protexit.*) Item Pet. Cluniacens. lib. de miraculis.

Vixit per hæc tempora Martinus Presbyter, Canonicus regula- E ris, Legione: vbi varios libros conscripsit, ex rudi, & illiterato repente factus doctissimus, à D. Isidoro, in cuius monasterio degebat, per visum in somnis oblato, quem cum ederet libro, vt testatur Ioan. Mariana, lib. 11. rerum Hispan. c. 16. Libri asseruantur ibidem magna

 religione,

religione, qui viderunt, aiunt esse in prophetias quasdam Danielis in Apocalypsin. Mihi, cum Legione degerem, librorum vidẽdorum copia non fuit, manus Beati viri videndę & osculandæ fuit, quæ integra permanet cum pelle & vnguibus, licet siccitate contracta, & pusilla.

Sequenti sæculo XIII. post annũ 1200 D. Iacobum, Alphonso Legionensi Regi ad Emeritam, & eodem tempore D. Isidorum Zamoræ alijs apparuisse, & auxilium prœliantibus tulisse, docent Mariana, lib. 12. c. 15. Zamalloa, & alij Annalium Hispaniæ scriptores. Hoc sæculo vixere Vincentius Belluacensis, auctor speculi Historialis, & Cæsarius Germanus ordinis Cisterciensis, auctor ingentis libri miraculorum seu exemplorum, qui quas apparitiones spirituũ memoriæ prodiderunt, non est institutæ breuitatis hic describere, magni enim voluminis res foret. Idem dico de Helinando Frigidimontensi, in Chronic. Thoma Cantipratensi, lib. de apibus, & vita Sanctæ Lutgardis, libro secundo, qui & hoc sæculo vixere, & exempla plurima, sibi notissima congessere. Vixit eodẽ tempore Diu. Thomas Aquin. cuius hanc fuisse sententiam patet, ex 3. p. quæst. 69. art. 2. vbi hanc quęstionem examinans, stat pro nobis, idẽ tenuit Guilhelmus Parisiensis, in sum. de vniuer. part. vltim. non vno loco idem D. Bonauent. in 4. dist. 45. quæst. 3. huc referẽdum exemplum apparitionis B. Vrsulæ, & B. Gereonis cum socijs Coloniam defendentium, apud Bredenbach. lib. 4. cap. 22.

Hic successere sequenti, fere sæculo 14. alij Theologi magni nominis, qui omnes nobiscum sentiunt, vt Ricard. de Mediauilla, in 4. d. 45. q. 3. Pet. de Palude, ibid. ead. q. 3. Scot. ibid. q. 1. artic. 4.

A *Sæculo XV.* hoc affirmarunt Antonius Florent. Archiepiscop. qui & exempla multa suppeditat in sum. Hist. & Gerson passim in operibus suis. Iacob. Chusan. in lib. hac de re edito. Dionys. RicKel. Cartusian. in 4. distin. 45. quæstio. 1. & in opere de quatuor nouissimis, & libro de Nouitijs ordinis sui, in quibus multas etiam habes apparitiones, B censuit etiam Alph. Tostatus. in lib. 1. Reg.

Nostro sæculo 16. an. 1534. die 25. Ianuarij Facultas Theologica Parisiensis, in causa Aurelianensi consulta hoc respondit, his verbis, *Animas defunctorum diuinitus, seu diuina virtute, ordinatione, & permissione, interdum ad viuos redire, exploratum est.* habes hoc rescriptum in to. C 2. var. consul. Iuris Francofurti editorum. Et vt ceteros mittam, ex professo hoc tuentur Domin. Sotus in 4. dist. 45. q. 1. art. 4. Peltanus lib. de Purgat. cap. 5. Per. Canisius Marial. li. 5. cap. 20. & 21. Maldonatus in c. 14. Io. Greg. Valen. in 3. p. d. 6. q. 11. punc. 1. & disp. 11. q. 1. p. 1. Bellarm. controuers. de purgatorio lib. 2. cap. 8. Ioseph. Angl. in 4. quæstione de D suffrag. artic. 1. in fine, Pet. Thyræ. Thesibus hac de re editis potissimũ capite vndecimo, M. Marulus opere de institut. vitæ monasticæ, vt libro sexto ca. 14. vbi plurima sunt exempla, Alfons. Mendoxa in Quolib. Scholast. q. 5. Ex Historicis etiam id tenuere Fulg. Sabellicus, & Ignatius in libr. Exempl. locis quam plurimis. Paul. Iouius, in vita Actij vi- E cecomitis, & Histor. libro 30. Carol. Sigonius de imperio occidentis lib. 3. & 10. & Reg. Ital. lib. 1. Alb. Crãtzius Saxoniæ lib. 7. cap. 16. & 14. & libr. 9. Metropol. c. 13. Franc. Gomara Mexicanæ Hist. c. 20. & cæt. 104. Hier. Osorius de rebus ab Emanuele gestis, & Petr. Maff. in Indica. Histor.

Hist.Th.Bosius, passim de Not. Ecclesiæ, & quem hoc agmen clausurum, Historiæ Ecclesiasticæ facem clarissimam, & valentissimum contra Nouatorum impugnationes pugilem, vt inuictum Triarium, in vltimum locum conieci Cæsar Baronius singulis Annalium (quos iam septem, vt septem Candelabri Catholici aureos candens bono publico edidit) Ecclesiasticorum tomis. Harum vltimarũ ætatum insigniora quædam exempla duntaxat adscribam: minoris enim recentiora hæc faciunt aduersarij. Primo ergo, quod nesciam certum sæculum, hic referam quod ita Glycas p.4. Anna. In hist. Eccl. Philonis hist. reperitur,

Quodam persecutionũ priscarum tempore,) seniorẽ Ecclesiastico ab Antistite sacris interdictum fuisse. Cum autem senior ille quandam ob causam necessariam alio profectus fuisset, accidit vt ab Ethnicis comprehensus testimonio suo veritatem obsignaret. Hinc templum eo loco conditur, & renoualia peragun tur, cumque Antistes hæc verba pronunciaret. *Pax vniuersis* sandapila templo excessit, idq; non semel, sed bis, terue factum. Hinc per quietem Antistiti senior oblatus: Abito, inquit, & Episcopo meo sis auctor, vt huc veniat, meque vinculis exsoluat. Nam officio me sacro exclusit, ideoque sacris interesse vobiscum nequeo. Testimonij quidem coronã consecutus sum Dei faciem nondum conspexi. Quod si me ipse profectus huc non exsoluerit, alius exsoluere nemo poterit. Quum igitur his obtemperatum esset, sandapila templo excedere desijt.

Digna hoc loco est quæ adscribatur (eo quod superius sæculo X. quo contigit, fuit prętermissa) diuinitus de malo Episcopo sumpta vindicta.

Cũ Vdo Magdeburgens. Episco- A *pus,)* ne signis quidem, ac diuinis vocibus cõmonitus ab impudicitia sibi tẽperaret, viri religiosi Deũ, vt Episcopum, aut corrigeret, aut tolleret, rogarunt. Inter eos cum noctu in Cathedrali Ecclesia S. Mauritij Frider. Canonicus eiusmodi precib. operã daret, vehementioris venti afflatu, omnia, quæ in templo erant lumina extingui perspexit, nec multo post B duos iuuenes venire, duo cãdelabra accensis cereis ferentes, & Christũ, cũ parente eius atq; Apostoli, subsequi. A quib. cùm essent vocati sancti homines, quorũ corpora in templo quiescebãt, visus est inter eos Mauritius venire, qui longa, atq. graui oratione Vdon. Episc. accusauit, quem haud multo post Christus nudũ adferri à duob. iussit, atq. damnauit. Is C aũt pugno ab ipsorũ altero, qui eum portarunt, grauiter in medijs renib. ictus, Christianã hostiã, quam in cõmunione eius diei pridie sumpserat, remouit in calicẽ, qui altari impositus fuit, atq. securi percusso Vdone, rerũ illarũ oĩum visio euanuit. Quare vehementer territus Frideric. cũ ad altare accessisset, calicemq. in eo esse cũ Christiana hostia inspexisset, D & simul Episcopum mortuũ humi iacentẽ, alios religiosos viros excitauit, qui ablatũ inde Episcopi corpus in agro sepeluerũt. Fulg. li. 9. exẽpl. c.12. & Ioa. Naucler. 2. p. Gener. 34.

Cum duo locupletes mercatores, non ignobiles, per Taurinos saltus in Galliam proficiscerentur, amplio rem humana specie virum obuiam habuere, & ab illo mandatum in E hæc verba suscepere: Ludou. Sfortiã fratrem meũ alloquimini, hasq. illi litteras nomine meo date. Obstupentibus illis, & percunctantib. quisnã esset? sese Galeatiũ Sfortiã esse respõdit, & mox ab oculis eorũ euanuit. Illi Mediolanum propere redierũt, inde Vigleuinũ, vbi Maur. degebat.

Litteras ducis offerunt, quarum hoc argumentum erat: O ò ò Ludouice, caue tibi. quoniam Veneti, Gallique tuam in perniciem coituri sunt, tuamq; à stirpe rem euersuri. Verũ si mihi tria millia aureorum dederis, dabo operam, vt conciliatis spiritus sinistra fata auertantur, idque cõsecuturũ spero, si mihi nõ aduersatus annueris, Vale. Subscriptio erat, Galeatij fratris tui spiritus. Illud ipsum licet alij, vt commentum irriderent, non tamen multo post Princeps à Ludouico XII. Gallorum Rege Principatu deiectus, & captiuus abductus est. Hactenus oculatus testis Bern. Arlunus sect. I. Histor. Mediolan.

Ludouici Alodisij pater Imolæ Dominus, haud diu (*inquit Sabellicus*) postquam decesserat, homini à secretis, quem filius Ludouicus Ferrariam mittebat, in itinere venanti similis equo insidens cum accipitre apparuit, huicq;, vt filium in hunc ipsum locum postera die venire iuberet, præcepit, quoniam magni momenti res ei prædicturus erat.. Ea re audita, Ludouicus tum, quia nõ credebat, tum quod insidias verebatur, alium pro se misit. Et illa ipsa vmbra, quę ante apparuerat, obuiam facta, vehementer indoluit, quod filius non venisset, longe enim plura ei dicturam se fuisse affirmabat. Sed tunc illud tãtum referri iussit, quod transacto XXII. anno, ac præterea vno mense, die, quo specifice addito, vrbis imperium, quod obtinebat esset amissurus. Vt tempus, quod vmbra prædixit, aduenit, adhibita magna cura, ea ipsa nocte, quam partis manes suspectam fecerant, ducis Philippi Mediolanensis confœderati Milites, ad muros penetrarunt, adhibitisq; scalis, glacie magna constrictis fossis, vrbẽ cũ ipso Principe cœperunt. Sabell. lib. I. Exemplorũ. c. 4.

A

B

C

D

E

Francis. Guicciardinus Histo. lib. I. narrat a fama vulgatum, spiritum Ferdinandi Regi Neapolitani, Iacobo Chirurgo filij Alphonsi Regis ter diuersis noctibus apparuisse, & prima vice mansuetis, ac mitibus verbis posteris vero minabunde, & increpanter imperasse, suis Alphonso verbis denunciaret, non esse, cur vana spe seipsum lactaret vires Francorum sustinendi. statutum enim, ac definitum fatali lege stirpem Aragoniam infinitis casibus iactari, & tandem regno priuari. Quod vero idem addit Guicciardin. *Se però e lecito tali cose non del tutto dispreƶƶare*, id non de apparitionis, sed de prædictionis fide addidit, & merito non falsam cernimus.

Franc. Picus Mirand. Comes in vita Io. Pici patrui, scribit, non longo post obitum Io. Pici tempore spectrum Ioannis apparuisse Hieronymo Sauonarolæ, eique dixisse, torqueri se pœnis expiatorijs, eo quod non satis diligenter, & fœcundè, talentum sibi à Deo creditum eruditionis, & ingenij, multiplicasset, & quia non quanti par erat, fecisset internas Dei suggestiones, inspirationesque, quæ adhortabantur, honestos labores, quos inchoarat non abrumpere, & quæ sibi animo proposuerat, ea instanter operari, atq. perficere. Quę Hieronymus mox in cõcione proposuit, & omnium precibus Picum commendauit. Cæsar Baronius, de Michaele Mercato seniore testatur, ei cum Marsilio Ficino, summam intercessisse amicitiam studiorum consuetudine, & Platonicæ sectæ vinculis arctius colligatam. Accidisse autem aliquando. *Vt ex more, quidnam post obitum superesset homini,*) ex eiusdẽ Platon. sententia, sed non sine tñ trepidatione deducerẽt, quæ labãtia, fidei Christianę sacramẽtis suffulciẽda, essẽt, c.o.n. argu-

argumento exstat eiusdem Marsilij, A ad ipsum Michaelem Mercatum eru dita quidem Epistola de animi, & Dei immortalitate. Cum verò inter disserendum eorũ progressa longius fuisset disputatio, eã ad calcem perdu ctã eo clauserũt corollario, vt iuncta simul dextera pacti fuerint, vter eorũ ex hac vita prior decederet, (si licet) alterũ de alterius vitæ statu red- B deret certiorem. Quibus inter se cõuẽtis, ambo iurati ab inuicem discesfere. Interlapso aũt haud breui temporis spacio, euenit, vt cũ summo mane idẽ Michael senior in philosophicis speculationibus vigilaret, ex inopinato strepitum velociter currentis equi, eiusdemque ad ostium domus cursum sistentis audiret, vocemq; simul Marsilij clamantis. O Michael, ò Michael, vera, vera sunt illa, Ad vo C cem amici Michael admiratus, assurgens, fenestramq; aperiens, quẽ audierat, vidit post terga ad cursum iterum acto equo candido, candidatũ prosecutus est eum voce, Marsilium, Marsilium inuocans: prosecutus, & oculis: sed ab eis euanuit. Sic ipse noui casus stupore affectus, q d de Marsilio esse solicitius perquirendum cu rauit (degebat ille Florentiæ, vbi diẽ D clausis extremũ) inuenitq; eundem illa ipsa hora defunctum, qua eo mo do auditus, & visus est sibi.]

Sic Bar. Ann. to. 5. anno 412. Prætermitto, quę narrat Bredenb. l. 7. col lat. cap. 11. & 46. l. 8. c. 12. 14. 23. & 4. Adscribo vnũ, quod multorum militum grauiũ, qui vidisse se sanctè iurabant, testimonio compertum. Cũ annis superioribus admirando illo E opere Alex. Farnes. Antuerpiam obsideret: Bataui, Angliq;, vt obsessis opẽ ferrent, & obsessi eodem tempore, vt hostem detinerent, facta eruptione, acerrime pugnabant, aggeremq; iam Regio mil ti ereptum possidebant, securi, vt sibi videbantur. Tum à regijs militibus primò paucioribus conspectus prope aggerem Petrus de Paz, Hispanus Tribunus, vir, & militaribus, & pietatis ornamentis laudatissimus; qui iam mensib. aliquot ante defunctus; visus hic armatus, vt solebat, legionem præcedere, & suis quõdam militib. manu aduocans, sequerentur, vt se, imperare. Indicant primi secundis, hi tertijs, hi se quentibus; vident omnes idem, mirã tur animisq; resumptis notum sequũ tur, ducem: præit ille, & recta in hostem ducit, fit pugna: sed Bataui in naues compul, siaggerem Regijs reli quere. Hoc momento oppidum munitissimum spe victoriæ, & se tuendi, decidit: Horrendũ plane, quod hesterna die legi præscriptum Ticino, mense Aprili huius anni 1601. in dię Cesis Ticinensis oppidulo, quod Corretto vocatur; cum iusta in templo cuidam notario persoluerentur, repente è sandapila se cadauer surrexisse, & conuersum ad quẽdam cognatum suum; qui funeri intererat; ei dixisse, properaret domum suam, & ibi scripta quædam instrumenta caperet, eaque loco cuidam pio cõfestim restitueret, propter quæ suppressa ip se defunctus iusta Dei sententia foret inferni supplicijs adiudicatus. Quo dicto iterum caput vti prius reclinauit. Hoc à Deo permissum, vt discerent mortales, quam graues pęnæ scribas huiusmodi perfidos, & piorum legatorum interceptores ma nerent. Alteram quoque adscribam historiam spectri (nescio an dæmonis, an ipsius animæ damnatæ) qua memoria digniorem me legisse non commemini. prolixitatem narrationis ex litteris Peruanis anno. 1590. collectam, ipsis siue Fran. Bencij, siue Gasp. Spitille verbis commemoratã, spero lectionis voluptas, & vtilitas superabit.

Accidit in missione (illa Itatina)

cidē P. Samaniego res admirabilis,] & consideratione digna, cuiq; eo in genere vix contigit similis, quæ etiā eiusdem vrbis incolis, in qua euenit, ita innotuit, totq; testimonijs confirmatur, vt nullus dubitandi locus relinquatur, quæ ab ijs personis accepta est, qui oculis, & aurib. hauserūt: qui casus euētu infelix, ideo permissus est (quemadmodū ēt de similib. quę in cōfessione contigerunt, credi potest,) vt hic nouus populus discat, qua fide, & integritate vti debeat pœnitentiæ sacramento, in quo non paruam sentit difficultatē. Quare ēt Inda, quæ in omniū oculis legē integrę confessionis violabat, videntib. eisdē punita est, & castigata, vt vnius animæ ruina, multarum salus procuraretur. Res igitur, quę accidit, est eiusmodi. Agebat in domo præcipuæ cuiusdam Dominæ huius loci adolescētula decem, & sex circiter annorum, quæ bello capta, ac baptismo tincta: Catharina vocabatur. In ea cum ętate crescebat libertas, & mores dissoluti, ētsi non rarò ab hera reprehensa castigaretur, quę eo peruenit malitię, vt cū perditis quibusdā clā consuesceret, nec iā propterea, à cōfessione abstineret: sed hoc peccatū labris premeret, ne meretricula, aut perditis moribus haberetur. Hæc igitur Kal. Aug. 1590. morbo depressa Sacerdotē euocauit, cui animi noxas aperiret: sed id fecit non integre, vt, & in eadē ægritudine nouē alijs vicibus recedente Sacerdote præsentibus alijs famulis contemptim ridebat, hac ferme oratione: Aliud, quod agerem, nō erat, q̃ vt peccata faterer: adiectis ēt turpibus, & inhonestis verbis, quibus offensæ cæteræ singula ad heram referebat, quæ merito Catharinam increpans, tandem vultu, & voce mutatis amicè rogauit, quænam illa essent, quæ patri aperire non vellet. narrauit illa non difficuiter, adiunxitq;

A quoties patrem in morbo vocasset, vt se purgaret confessione, stetisse ad leuam quendam Aethiopi similem, qui moneret, ne fateretur, quod ea peccata leuissima essent, & nullius momenti, & ex illorum confessione à patre dissolutior haberi posset. A dextera vero manu apparuisse S. Mariam Magdalenam exhortantem, vt quicquid esset liberè euomeret. Ac- B. cersitum rursum Patrē Domina de omnibus eo, quod acciderat instruxit, qui modis omnibus tētauit, vt eā ad integram animæ expiationem induceret, sed frustra: quo enim exhortabatur magis, eo reddebatur obstinatior, ita, vt nec nomē Iesu enunciare vellet. Alio etiam tempore cum illi sacram crucifixi imaginem offerrent, vt in eum intueretur, & animo C reuolueret Christum pro nobis cruci affixum, & in cruce mortuum, summa cum indignatione, & animi commotione respōdit. Iam scio, sed, quid vultis faciam? Ad quam hera, vt ad Christum te conuertas, qui admissa crimina remittat, si fatendo recognoscas. Cui Catharina, obsecro, vt mihi desinatis esse molestæ, cumque hera abscessisset, cœpit amores suos, & tur- D pitudinem decantare, durauitq; ad dies plures hæc agendi, & dicendi ratio, donec quadam nocte, accersita cum ancillis hera, hæc in verba prorupit. Torqueor, & animo angor plurimum ob violatam confessionem; & ab hora vsque ad mediam noctē toto corpore obriguit, vt crederetur mortua, & de humatione, & sepultura esset cogitatio: sed ad se reuersa, ac- E citoq; sacerdote, nihil de antiqua fatendi cōsuetudine remisit. Tres post horas, pauloq; antequam expiraret, exhortata à famulis vt apprehensa manu cruce, & cereo sacro, nomen Iesu, inuocaret, respondit: Quis est ille IESVS? eum non noui, ac in vlteriora parte lecti reflexa, sedensque au-

diebatur

diebatur cum alio quodam, qui tamen oculos fugiebat, colloqui. Ac alia serua, quæ eodem in loco ægra decumbebat, vehementer Dominam rogauit, vt in distinctum cubiculum transferretur: quod. vt aiebat, laruas quasdam atras videret, quibus admodum terrebatur. Nocte ea, qua Catharina extincta est, domus tota tam fœtido, ac putri odore perfusa est, necessarium, vt fuerit, cadauer loco patente, & aperto exponere: Dominæ etiam frater è cubili brachio extractus est. Ancilla quædam in humeris veluti calce percussa est, per tulitque aliquot dies eius læsionis signa. Equus mansuetissimus alioquin, actis in murum calcibus huc, & illuc discurrens tota nocte insanijt. Idem fecerunt, & canes multa discursione, & latratu. Humano iam corpore, cum ex ancillis quædam locum intrasset, in quo Chatharina decubuerat, nemine conspecto, sensit in se vas quoddam, quod tabulatis impositum erat, iaci. Maior præterea pars huius vrbis vidit multo crepitu, & sonitu huc, & illuc plurimos lateres, & tegulas, etiam ad duo millia passuum proijci; non, quod in palatio vllus, sit later, vel tegula, cum, vt pleraque huius vrbis ædificia omnia, palma tegatur. Ancilla alia spectantibus multis pede protracta fuit longissimè, etiamsi, quæ traheret, non videretur. Septimo Octobris cum quædam serua in vestiarium esset ingressa, vt inde vestem aliquam sibi sumeret, vidit Catharinam erigentem sese in pedes: vt vas quoddam arriperet, fugiente illa tanto impetu vas in murum impulit, vt in mille partes frangeretur. Die insequenti vestiario annexa fuit crucis imago chartacea, quæ vno impetu à muro auulsa in conspectu omnium tres in partes distracta est. Eodem die cum in horto Domina cœnaret, medius later lanci iniectus totam cœnam euertit: cuius filius annorum quatuor, eo ipso tempore clamare cœpit, Matercula, Matercula, Catharina me præfocat, appensisque ad collum Sanctorum exuuijs ab ea pœna liberatus fuit. Hæc Dominam coegerunt, vt ædes mutaret, & in consobrinæ domum se reciperet, relictis ancillis quibusdam ædium custodibus. Decimo dicti mensis, cum ex ancillis aliqua in officinam dispensatoris iuisset, sensit se ter à Catharina vocari: quam timore nimio dilapsam exhortatæ sunt cæteræ, vt inuocato Domini nostri auxilio, cereoque sacro accenso regrederetur: assumptis duabus, quæ cæteris animosiores videbantur, securè redijt, qua defuncta monuit, vt dimissis alijs, cereo abiecto, quod pœnam inferret, sola persisteret. Emittebat Catharina ex omnibus corporis iuncturis flammas, incredibili cum fœtore. Caput cum pedibus ardebat, cincta erat veluti ignita fascia octo, aut decem digitos lata, quæ in terram vsque protendebatur, videbaturque libidinis, & admissæ turpitudinis pœna, & castigatio quædam. Viso hoc spectro tremere, & exalbescere cœpit serua. ad, quam infelix defuncta, accede huc. Quoties ego te euocaui? Respondit serua penè examinis: Bone Iesu, quis non horreat te visa? Quæ cum diceret, in eundem locum descendit formosissimus puer albis vestibus, qui seruam hortatus est, vt posito timore forti esset animo, notaretque diligenter, quę à Catharina acciperet, vt in alios euulgaret, ac simulatque ab hoc loco abscessisset, confessione maculas omnes expiaret. Tum hæc in verba Catharina: Scias æterno me mancipatam, & grauis-

grauissimis subi. ctam pœnis, quod eum Sacerdoti aducluerer, vt peccata faterer, leuissima tanta referrem, cuiusmodi sunt, qd garrula essem & loquax, in ira procliuis, & id genus alia, silentio vero inuoluerem libidines, & consuetos cum adolescentibus congressus. Tu igitur disce bene confiteri, & nullum crimen tacere. Horumq; vos commoneo, quod ita mihi imperatum sit, cogarque aliorum in exemplum hæc verbis aperire. Iam pulsus ad salutandam Deiparam virginem audiebatur: defuncta mox in angulum quendam secedit, & euanescit. Angelus vero (angelum enim fuisse, quem videtat puerum, credebat famula) abire ad suos famula iubet, & quod fecit.] Placuit hanc omni fidem contestatam historiam vltimo loco ponere, quod in ea omnes apparitionum species concurrant, Angeli, Beatæ Mariæ Magdalenæ, dæmonis in specie Aethiopis, animæ damnatæ in assumpto corpore, vt arbitror non suo, sed aereo ad sui corporis speciem efformato. Habent Athei quod rideant, si nolunt resipiscere, de pœnis inferni, & animarum immortalitate. habent Caluinistæ de cereis benedictis, de Sanctorum reliquijs, de confessionis auricularis integritate, eiusq; necessitate. quid dicent? confictum id à Iesuitis. qui potest, quod à cunctis hodie, locis illis queat confutari, si confictum foret? Nolunt credere? eant, & audiant, videantque, Muliercularum commenta inquient? credo, lateres, & tegulæ, longinquis locis allatæ, & dispersæ, quæ cunctus populus vidit, istis imaginationis opera sunt. extracti lecto viri, videntibus alijs solo allisa & per humum raptata mulier, somnia, illisa parieti vasa, & in partes innumeras confracta, somnia fuere. Sed grandiorum malitia ad hæc fingenda, spar- A gendaque valuit: quod pueri quadriennis innocentia? deh capax illa non est ætas, vt vel ante reliquias præfocari se à vix nota & mortua mentiatur, vel reliquiarum appensione metum fictum ponat. Quam vereor ne Catharinæ exitiū illis impendeat: qui Catharinæ crimen & laudant, & imitantur, confessionis sacra mysteria in histrioniam hypo- B crisim vertentes, & inferni pœnas fabularum loco habentes.

Habetis nubem testium, grandinemq; copiosum exemplorum, quibus labrusceta, & vrticeta Nouatorum radicitus vellatis, confringatis, calcetisque. Illud vnicum propono. perpendite vos diligenter, vtrum æquius, tutiusque credere, primæ & secundæ Synodi Nycenæ patribus, C Græcis Latinisque Ecclesiæ Doctoribus, sexcētis alijs grauissimis Theologis, & probatæ fidei Historicis, & omnium sæculorum sexdecim receptæ sententiæ, an nouissimi sæculi procacibus quibusdam, ijsque perpaucis, de ludo Saxonis excucullati, vel Stigmatiæ Nouiodunensis. hi negant mortuos viuentibus apparere ad tempus posse, negant Deum id D vnquam permittere: illi contra vtrumque, vt audiuistis affirmant, vel disertis verbis, vel allatis exemplis quæ nunquam recitassent, nisi vera credidissent. Scaurianum plane iudicum est. magnificum illud, & magnanimum Scauri rei dictum, non ignoratis, quia Valerium Max. lib. 3. legistis. *Varius* (inquiebat) *Sucronensis, Aemilium Scaurum, regia* E *mercede correptum imperium Romanum prodidisse ait: Aemilius Scaurus Princeps Senatus huic negat se culpæ affinem esse. cui credetis?* Pari ergo nunc ratiocinatione, Sanniones nostri temporis, Momi dicaces, Ecclesiæ pestes, apparitiones spirituum negant & subsannant: fatentur

per aliquas & in honore habent Sancti, & orthodoxi patres, orbis Doctores, Asiatici, Aphricani, Europæi quibus credetis? Magdeburgici Centuriatores, & Lemanicolæ coaxatores asserunt, nullas vnquam visiones defunctorum fuisse veras: militantis Ecclesiæ, quæ columna veritatis est, centuriones, & Euangelij pręcones, qui scientiam suam de sapientiæ æternæ vberibus suxerunt, vnanimi consensu litteris mandarunt plurimas, vt veras: quibus credetis? Beatorum apparitiones habemus, damnatorum habemus, beandorum habemus: Ecclesiasticæ monumentis historiæ, patrum traditione, conciliorum actis, diuinæ scripturæ tabulis consignatas, & de manu in manum per omnes Ecclesiæ ętates traditas, conseruatasque: Nonne temerarium contra niti, flagitiosum repugnare, impium, atque blasphemum his omnibus fidem derogare? quid, mendacij vel stoliditatis ea, earumque auctores accusare? nomen non inuenio, quo appellem. Tu (*lector*) rei indignitatem animo complectere, complexus abijce, abiectam conculca, & execrare. Quid mendacij accusare. nisi falsa pro veris obtrusa dictitare? quid stoliditatem ascribere, si non causari: adeo tot grauissimos, sapientissimos, sanctissimos viros, fuisse væcordes, vt inanibus nænijs se passi fuerint ludificari, & pro historijs fabellas aniles receperint? hæc aduersariorum modestia est.

SECTIO VI.

Sed ratione fortassis aliqua vel argumento efficaci ad hoc credendum impelluntur. Examinandas ipsorum obiectiones tibi fideliter proponam. tu iudica, & discute.

In Italia (*inquit Philipp. Melancht. in Manlij Calendario*) *habent impurissimas, & obscænas fabulas de Maria, que apparuit Monachis*, bellum dictum, & mendacissimo dignum scurra. Habet Asia & Aphrica, habet & Hispania, & Germania, Deiparæ sacratissimæ apparitiones, vt doctum. habet non sola Italia, & eas ab omni obscænitate, & impuritate tam remotas, quàm à fidei puritate Melanchton, quam à morum, & vitæ castitate, ac sanctimonia fuit alienus Lutherus. nec illæ fabulæ vocari possunt, quas omni æuo grauissimi scriptores & sanctissimi viri, publicis testimonijs consignarunt, quas Ecclesiasticæ traditiones confirmarunt. Sed hæc Melanchtonis, & Io. Riuij modestia fuit, tot sæculis probatas Sanctorum apparitiones, anilia censere deliramenta, &, cum ipsi essent homines ineptissimi, Diuum Gregorium Papam ineptũ vocitare, addunt vanitatem impudentiæ, cum multa falsa & inania pueriliter, sine iudicio, & fallaciter, sine candore, congerunt, & quorundam priuatos abusus, & stultorum deridiculas opinationes in publicam Catholicorum contumeliam detorquent. quasi non rebus verissimis, & optimis, hoc sit adnatum, vt obnoxiæ sint fuco, & hominum, dæmonumque dolis, atque malitiæ expositæ, in multorum praue vtentium vertant perniciem. quid pane vtilius? Sodomæ tamen eius abundantia nocuit, quid vino salutarius? plures tamen ebrietas, quam gladius necauit. quid Dei adoratione præstantius? quot tamen illam in cultum idolorum deflexere? discretio ergo, & prudentia necessariæ, vt veras à falsis discernamus; non vero licet, propter falsas, veris fidem derogare.

Marbachius negat vllas veras nisi Christi & Angelorum reperiri, cur ergo

ergo tam diligentet, quando per Angelos exhibitæ, id Patres, & historici addere consueuerunt? cur hæc nouus Vigilantius vincula Sanctis inijcit? cur his eos compedibus, & manicis ligat: cur in hunc neruum compingit, homo propter multiplices blasphemias neruo dignissimus propter transfugium, compedibus vinciendus, & propter amentiam, atque furorem, totus vinculis quadrupes constringendus?

Centuriatores, & Lauatherus addunt argumenta paulo verisimiliora, quædam quibus probare conantur, nullum esse Purgatorium (quæ vt impertinentia hoc loco prætermittimus:) quædam quibus respondebo, tractationi accommodata. Quid inquiunt Augustino respondeas, qui non obscure, viuentium rebus animas defunctorum negat interesse: alioquin sibi matris optime conspectum nulla nocte defuturum? (d. libro de cura pro mort. suscipienda.)

quæst. 13. in script. hom. 19. in 8. c. Matth. in d. c. 8. d. l. de anima. cap. 7. v. 9. Psal. 77. v. 39. & 102. v. 15. & 16. 2. Reg. 14. v. 14. 2. Pet. 3. a 2. Thes. 4. v. 13.

Quid Athanasio Chrysostomo, Theophilacto, Tertulliano, censentibus hæc esse commenta dæmonum, qui se suffragijs nostris indigere & ex purgatorio, via alta atque ardua, tingunt aduenire? Adduunt scripturas. Nam is, *qui descendit ad inferos, non amplius ascendit*, Iob. Psalmistæ *homo est Spiritus vadens, & non rediens: puluis est, & postquam semel defloruit, dicitur suum locum non amplius recognoscere*. quo igitur pacto queat redire? alibi dicimur *omnes mori, & sicut aqua dilabi*. quis dilapsas ad fontem reuocet? DD. Petrus & Paulus mortuos inquiunt dormire: cur ante terminum suscitas? negat Abraham Chaos quantum interiacet, à mortuis posse transmitti, & idcirco illos nec mittendos, vt viuis renuncient, quæ illic gerunt. Quo pacto si nec per se queunt, nec à Deo mittuntur:

Luc. 16. vers. 26.

A mortalibus apparebunt? Hæc summa argumentorum, quæ momenti alicuius. Sed reuera hoc est & bun scripturis, & Patrum dicta calumniari. Non negat apud Lucam Patriarcha Abrahamus mitti à Deo mortuos posse, vel solere, sed tunc mittere abnuebat. *Chaos* illud hiatum maximum, atq; impertransibilē significat, quem sine Dei permissione nullus transire mortuorū queat: B Dei enim lege immutabili constitutum est, vt sine ipsius permissione receptaculis suis animæ nequeant exire. Dei quoque lex sanxit, ne damnatorum beatis vllam esse condolentiam (huc D. Gregor. iter istud imperuium retulit) nec fortis vllam esse commutationem, vel meritorum vllum consortium inter illos C (huic Ambros. & alij retulerunt, de quo vide Cathen. D. Thomæ.) Dormire mortuos testantur Apostolorum Principes, fateor: sed *somnus* ille mortem significat. *& dormire* est mortuum esse. phrasis ista Græcorum fuit vnde & sepulcreta, vocant κοιμητήρια hoc est dormitoria, & Homerus, de virga illa Mercurij loquens, qua putabant eum mortuos D suscitare, mortuos nominauit εὕδοντας ἐγείρει (dormientes excitat;) id obscurius, & deterius vertit Maro, *Lumina morte resignat*. Hebræi etiā *dormire* dicunt, pro mori, & Syri mortuos vocant *dormientes*, propter spem resurrectionis. (vt Angelus Caninius obseruauit) Angel. Caninius si ergo dormire Lauathero, est in nullius cōspectum vnquam venire: vbi E fides resurrectionis? dormiebāt Moses, Samuel, Ieremias & Onias, apparuerunt tamen. Sed *omnes sicut aqua dilabimur, puluis sumus*, & quasi in auras dispergimur. Tibi vero, Lector quisquis his fulcris innitere, edico, te moneo, discaueas, ne huiusmodi rationibus vtare. nam

si quid

si quid probent, eadem opera probent ne resurrectionem quidem vnquam fore. dilapsæ semel aquæ nunquam redeunt, amnes aspice: num nos nunquam redituri? Potius ergo fatendum his, & similibus locis, nihil aliud velle S. S. nobis indicare, quam vitæ nostræ imbecillitatem, & fugacitatem, vt D. Augustinus, & Angelomus annotarunt. Psaltes Regius negat *à mortuo amplius locum suum cognosci*. vbi aduerte nullum omnino patrum, ne quenquam ante Lutherum, sic locum hunc exponere, vt facit Lauatherus: vt quam cito, tam vere, de tam nouitio commento, Nouatorem, queas agnoscere. Quatuor inuenio veterum explicationes. duas enim Hebræorum in *Midras tehilim* omitto, vnam vt impiam, quæ animæ hinc ipsius mortalitatem colligit, alteram, vt parum conuenientem textui, de originali peccato: hoc cum homine resurgente non amplius resurgere. isti *Velo iashub*, accipiunt de *iatzar haraz*. Duæ Patrum expositiones sunt plane tropologicæ, vt Arnobij hic, de diuitijs, & alia Basilij (de pœnitent.) Hominem semel in peccatum lapsum, non posse sine Dei gratia, vi sua exsurgere. Tertia est volentium, *locum* hunc, non capi de corpore, sed de toto hoc orbe sublunari, in quem, egressa semel de habitaculo corporis anima, nequit sine speciali DEI permissione redire: sic innominatus, sed pereruditus Psalmorum interpres. Quarta est Apollinaris, & Eutymij. sensum esse, sciret Deum, & cognoscere humanæ naturæ conditionem, & interitus nostri accelerationem, qui nati mox denasci incipiamus: & cum nobis semel occiderit breuis lux, & vitæ flos iste emarcuerit, haud posse abruptam vitæ telam iterum connecti, vel vinculum istud animæ, atque cor-

A poris semel dissolutum rursus colligari, neque animam nostram, postquam venti instar semel euolarit, vltra corpus suum agnosceret, vt illud subeat ac possideat. Nam in ipsa resurrectione, beati illud iam splendidum, & incorruptibile deprehendent: damnati, fœdum ac horridum, & obnoxium corruptioni. tam vero damnati quam beati,
B angelica opera, Dei nutu, illud sunt agnituri. Quid? quod nonnulli intelligunt de ipsis amicis, qui post animæ recessum, corpus amplius non agnoscunt, sed detestantur? & hi more Hebræo *suum* pro, *eius*, accipiunt. videtur huius sententiæ P. Emanuel Saa. Quid? quod Diuus Hieronymus, secutus Hebræam phrasim, eandem vertit, *non cogno-*
C *scet eum amplius locus eius*, quod plerique Hebræi volunt, & paraphrasis Chaldæus, & Vatablus sequuntur, & sic locutus ante fuerat Beatus Iob. capit. 7. vbi Hebræa, Chaldæa, Græca, & Latina conueniunt, hac prorsus sententia, mortui memoriam interituram, quasi non fuisset: vel superstites, quid cum vita functis agatur, aut quo in loco
D detineantur, nunquam nisi per reuelationem futuros certiores. Quæ omnia contra communem sententiam nihil habere virium, est omnino clarissimum. Minus etiam obstat, quod eidem Regio Vati dicatur homo, *Spiritus vadens, & non rediens.* nam quod præcessit *quia caro sunt*, id aperte indicat agi de naturæ humanæ deprauatione, & im-
E probitate; quæ cum ad deteriora semper vergat, à malo tamen ad bonum, per se nequit redire: vel, quod magis placet, agi, de homine corruptibili, qui, cum ad mortem Pegaseo gradu properet; à morte ad vitam retrogredi, virtute non potest sua. Diui Iobi verba, *Sic qui descendit ad*

ad inferos, non ascendet nec reuertetur vltra in domum suam, neque cognoscet eum amplius locus eius: eundem planè sensum habent, quem illa Dauidis paulò prius explicata. Belle quoque Dionysius exponit, animam quæ ad inferos descendit in pristinam vitæ rationem, diuitias, latifundia, palatia, naturaliter non redire. *quamuis* (verba sunt eius) *miraculose id fieri possit, sæpeq; factum sit.* Et illo senior D. Thomas ibidem disertè tradit, Iob locutum de eo, quod secundum cursum naturæ fit, non de eo, quod agitur miraculose. En aduersariorum tela, ex scripturæ pharetra. Plus fortassis fiduciç in Patribus, plus suppetiarum? nihil vtique minus calumniosa vtique tota illa testificatio, quæ Rhemniæ legis, vlla si se lege teneri patentur, non effugeret inustionem. Miror Augustinum nobis obijci, cuius sententiam ex eodem libro audiuisti, non ambigue ceruicosos istos condemnantem. Vult ille quidem plerumque angelicas esse operationes; sed addit spiritus etiam aliquando αὐτοπροσώπως ad viuos mitti. Negat eosdem arbitratu suo redire posse, citra Dei voluntatem: alioquin sibi matrem continuo adfuturam: sed nutu Dei aliquando redijsse, profitetur, & exemplis confirmat. Athanasium producunt in pugnam, sed laruatum: Anastasius enim ille Nicænus est, non Athanasius. eius diuidenda auctoritas. Nam quæ ab illo quæst. 11. dicuntur, leui brachio in aduersarios retorserim. negat spiritus apparere, fretus Dauidis testimonia, de quo nos iam copiose. addit hæc verba: *De animabus enim Sanctorum non est dubitandum. nam & post mortem, & in iudicij die cognoscent omnia.* Vnde sic possumus ratiocinari: si beatorum animæ cognoscunt omnia post mortem, locum igitur & suum cognoscunt: si locum suum; permittente Deo, ad illum redire possunt. idcirco enim damnatorum animas negauit redire posse, quia locum suum non cognoscunt. de animabus enim his tantum accepit verba Dauidis, non de omnibus, vt Lauatherus. Q. vero 8. non adimit omnem illis simplicitus reditum (nam hoc Scripturæ sacræ refragaretur) sed negat à Deo remitti, vt humanæ curiositati satisfaciat, narrando quid apud inferos rerum geratur. Sciendum quoque temporibus illis quandam hæresim viguisse contendentem; mortuorum animas, illorum maximè, qui violenter necati, dæmones fieri, & malis deinde carminibus ad hominum obsequia, & responsa damna compelli. Huic dementiæ se summa vi Patres opposuerunt, & væsaniam illam sedulo confutarunt. In his sane diligens Isidorus lib. 2. Etymolog. cap. 8. & os aureum Ioãnes Constantinop. homil. 2. de Lazaro, & homil. 4. in Lucam, vbi reddit rationem, cur Deus non permittat multos in vitam redire: vti sic dæmonum fraudibus materia subtrahatur. qui dicit non permitti multos, nõne de nonnullis, licet paucis, fatetur? adimit etiam facultatem redeundi curiosarum narratiuncularum gratia, absolutè ad Dei nutum reuertendi licentiam, non tollit? quin apertè potius hom. 29. in Matthæum. scribit, *sponte sua redire non posse.* cur adderet (*sponte sua*) si nec diuina voluntate possent redire? Nec aliud agebat Theophyl. in cap. 8. Matth. cum testatur dæmones quoddam dogma instituere voluisse, de vagatione animarum in hoc orbe; cui minime sit assentiendũ, quoniam animç corpore egressç iam certum habẽt locum, & non oberrant vagę. quibus verbis negat spiritus ꝑ arbitrio αὐτῷ κόσμῳ (sic

(sic loquitur) πλανᾶται, quoniam certis mansionibus statim assignantur, impugnat enim eundem errorem, quem Chrysostomus; & vterque nobiscum, vt docui, sensit. Deniq; Septimius Tertullianus etiam illud Gentilium, de præeuntis immatura morte, figmentum plane poeticum, & forte Platonicum, reijcit, & docet nec illorum *anima vagari, donec reliquatio compleatur ætatum*. hancq; ille licentiam poetarum, cum Magorum audacia, iactantium inanem suam animas eliciendi potētiam; & cum insomniorum fallacia, quæ Manes falsa soliti immittere, comparans, merito refellit. Verum & ipse addit, Dei virtutem quasdam animas reuocasse in documenta iuris sui. Sic scriptum ab eo inuenias extremo de Anima libro. Sic ergo neque S.S. neque patres, neq; ratio; sed sola temeritas, nouandi cacoethes, & vetustati detrahendi, Catholicisq; conuitiandi libido. Aduersarijs suffragantur.

SECTIO VII.

Sit 2. Conclusio, *Magi nequeunt opera dæmonum veras defunctorum animas nobis ostendere*. hæc est sententia Tertullian. lib. de anima, cap. penult. D. Isidori lib. 8. Etymol. Chrysost. & Augustini, quos citat, & sequitur D. Th. 1. p. q. 117. ar. 4. ad 2. Guilh. Paris. p. vlt. de vniuers. c. 24. Victor. de magia nu. 17. & fuse docet nuperus scriptor Alfonsus Mendoza Quodlib. Scholast. q. 5. ratio est, quia Sanctorū animæ in manu Dei sunt, & soli Deo obediunt: damnatorum nequit Diabolus sinere egredi, sinu nutu Dei, sine quo nec ipse id potest: quod ipsum etiam habet locum, in ijs quæ expiantur. Ideo solent ipsi has vices subire dæmones; qui per mundum adhuc vagantur, & has

A animas amant mentiri, vt ex Porphyrio docuit Iamblicus lib. *de myster. Aegypt.* Neque id mirandum, cum in Angelum quoque lucis se transfigurent, & in B. Virginem Deiparam, vt in Biturigibus Vibiscis, cum illic degerem scio accidisse, immo & ipsum Christum Dominum, qualis B. Martino apparuit diabolus.

Ex his sequitur primo, prorsus esse superstitiosum, quod ex quorundam delira opinione retulit Ananias animas eorum, quibus exspirantibus dexteram porrexerint, & vicissim potrectam receperint, ipsis post obitum apparituras. Nulla enim huius rei, vel scripto, vel non scripto Dei verbo, nec historiarum verarū narrationibus auctoritas huic opinioni adminiculatur. Secundo sequitur non esse temere imitandum quod olim factum à nonnullis, & quod Ioann. Friburg. in Sum. Conf. lib. 1. tit. 11. q. 23. secundum se consideratum, dicit non esse damnādum de peccato, non enim negant D. Th. & ipse, & qui eos sequitur Beezius *in precept.* periculosum esse, & tales vt plurimum se deludendos dæmoni propinare, & illi subiacere comminationi, *Qui amat periculum peribit in eo*, ideo prudenter Ciruelus lib. 3. de superstit. c. 11. reprehendit illos, vt qui cum inuicem paciscuntur, vt (si permittatur) is, qui prior morietur, viuo appareat, eumq; de suo statu faciat certiorem. Scio id Deum permisisse aliquando, vt audisti de Marsilio Ficino; & de S. Lutgardi legitur lib. 2. vitæ eius, tom. 3. Surij, in Iunio, & apud Dominicanos Zamoranos accidisse olim monacho cuidam. Is cum quodam Minorita hoc pactum inierat. moritur Minorita, & post dies aliquot apparet stipulatori mensas sternenti, & (ait) se expiatorium circumgestare ignem.

lib. 5. de nat. dēmō.

C

D

E

gnem. Et ad cruciatus sui indicium, (A) manum mēsæ lignæ erassæ impressit, eamque altè admodum combussit. notam hanc audiui ab oculatis (vt aiebant) testibus superesse manus mensæ inustæ, & ad perpetuam rei memoriam paruulo clatro ferreo obtectam, & narrat in Chron. Dominicanorum Frat. Antonius Senensis, vt de re nihil sit dubitandum. Quando Deus redire permittit, (B) maioris boni id causa permittit: vt plurimum Behemoth hanc agit Personam. Pactio ipsa vix fieri potest, vt curiositatis peccato vacetq; præstat salutem suam semper cum pauore & spe operari. Eadem B. Lutgardis cum iussisset cuidam moniali, vt si prior moreretur, eam viseret, addidit, vt primum diceret: *Benedicite, orationem Dominicam, & Salutationem Angelicam* (inquit) *diabolus suo more aliquod figmentum adducat. dict. l. 2.* Si hoc illa sancta tam illuminata metuebat, quanto magis nos debemus metuere? Sequitur etiam tertio his, posse facilius discerni variorum, & multiformiū spectrorum illusiones, quas dæmones obijcere solent, de quibus nunc videamus.

QVÆSTIO XXVII.

De dæmonum apparitionibus, siue de spectris, quæ dæmones nobis obijcitur.

SECTIO I.

Dvo præmittenda, varias esse illusionum causas, & varie dæmonum genera. Patet primum quia multa habentur pro spectris, quæ naturalia sunt, vel artificialia, item quę sensuum vitio, aut imbecillitate vitiatæ phantasiæ talia videntur esse non sint qualia videntur. de (E) singulis, Petrum Leloyheriū, in plerisque secuti videamus. Naturalia sunt, & decipere tamen aptissima, ignes illi fatui, de quibus egimus superius, item insulæ natitantes, quales vidi apud D. Audomari fanum in Morinis complures, quales etiam in Italia, & alibi celebrant veteres scriptores, in lacu Vadimonis Cecubo, & Reatino, vt sunt etiam arbores, & siluæ radicitus euulsæ, & classis speciem in mari præbentes, teste Plinio Seniore, vt, ligna putrida nocte lucentia, vt animalculum Indicum, de genere Cicindelarum, sed maius instar Scarabęi, quod etsi toto corpore luceat, oculis tamen maxime, qui pro corpusculi modo ingentes, tantum fundunt lucis, vt ad eam legere, & scribere soleant. (C) Coculium vocant, micat luce quaternarum stellularum, quarum si quis pinguedine manus, & faciem inungat, ardens & formidabile spectrum apparet. Sic Chieza, pag. 2. Histo. Perua. capit. 30. Item vapores varijs formis conformati, quales illi, quos Sylla vidit hircorum similitudine capitibus apud Epheum concurrere, & similia, quæ apud Syrtim maiorem (D) ex eadem causa Diodorus Siculus scribit contingere, digna lectu. Talia quoque (si à visu, ad auditum lubet transire) sunt admiranda quædam sonorum, vt Echus in locis diuersis, quæ & notauimus Commentar. in Senecę tragœdias, decipere nonnullos testatur Cardanus libro decimo octauo, de subtilitat. item sonus statuæ Memnonis, de qua (E) eodem opere egimus, & muti Megarensis, de quo in Atticis Pausanias, & cauerna Brittanica, de qua Clemens Alexandrinus libro sexto, Strom. fors, an Diui Patricij antrum? item prælij ac victoriæ voces, apud tres Persicos montes, de quib. idē Clemens. Mirifici quoque interdum

li. 1. de spectris c. 6. 7. 8. & 9.

Arist. de ad admir. audition. Tit. Liuius l. 9. Senec. li. 3. Nat. quæst. & P[illegible] lib. 2 [illegible] 2. & [illegible] lib. 2. Nat. hist. ca. [illegible] li. 16. Nat. hist. [illegible] 1.

Plutarh. in Sylla. lib. 3. Bibl.

dum soni nati ex vterinis suffocationibus, imperitis medicis imponunt, quando ait Corn. Gemma lib. 1. Cosmocrit. c. 7. *[a venenato spiritu inflata arteria, diductaq; in amplitudinẽ, secundum longitudinem contrahuntur, vnde necesse sit aliquando mulierem strangulari, vnde & voces miran das ex imis visceribus exaudiri nunc velut ranarum coaxatus, nunc serpentum sibilos, nunc crocitus coruorum, gallorum cucurritus, latratus canum, &c. quæ tamen pro viarum, & erumpentis spiritus proportione casus effingit.]*

Vt naturalia, & sic artificialia quãdoque decipiunt, & pro spectris habentur, vt erant αὐτόματα Dædali, de quibus Arist. lib. 1. de anima, & lib. 1. Politic. & alia Archimedis, Archytę, ac Boetij, de quibus superius actum, & nostris temporibus oblata Carolo V. Aquila ænea, volans per aerem, & Parisijs. triremis argentea, quam remiges, eiusdem materiæ, & impellebant, & sistebant, & retroagebant. Vt erãt etiam Hydraulica veterum, & hodie in hortis Estensibus Tiburi admiranda; de quibus Claudianus;

Intonat erranti digito, pedibusque trabali
Vecte laborantes in carmina concitat vndas.

Et de quibus iam exstant Heronis libri. Vt sunt artificiosa spectra, quorum modum docent Cardanus libro de Varietat. rerum, & Baptist. Porta. lib. de magna naturali, quanquam verè in his omnibus, rerum quibus vtuntur natura ad artificium adfert vim maximam, vt & in naturalibus illis prioribus, sæpe accedit artificiosa hominum applicatio. Sed ad hanc classem magis propriè pertinent artificiosæ voces quorundam; quibus

A cum sint præsentes, voces simulant absentium, vel cum ore loquantur, ex ventre verba videntur proferre, sicque voces dęmonum, vel Angelorum mentiuntur: Item qui per tubos noctu loquentes, Angelorum, vel animarum voces simulãt; quale quid de Bonifacio octauo circumfertur, apud Nauclerum, Maffeum, & alios. Item qui simulant se animas mari-

B torum defunctorum, & sic suadent viduis, vt sibi nubant, noui, qui hoc Louanij factitarat, & de alio qui Andegaui, narrat Leloyerius cap. 7. Sic apud Boetium Scotiæ Rex Kennethus, Pictos, a quibus erat victus, vicit. Noctu ad Principes exercitus sui dormientes, immisit seruos indutos squammis lucẽtibus, & manu tenentes hastas ex ramis putridis noctu lu-

C cere solitis; qui illos ad pugnam fortiter ineundam hortarentur, sea Deo missos Victoriæ sponsores. Angelos illi credidere, & animose Pictos aggressi ad internecionem cæciderunt. Sic nonnulli vsi cancris, vel testudinibus, ijsque cum candelulis affixis, in cæmiterijs, non semel ignitorum spectrorum speciem præbuere, quare nonnulli suspicantur ab Homero

D testudini tributum nomen armaturę fallacis ἐπηχυσίης ἀιχμῆ. Sic etiam Abderitani iuuenes, cũ spectrorum schema, conati sunt Democritum terrere, vt narrat Lucianus in Philopseude. Sunt in recentiorum libris, vt Boccatij Decamerone, & similibus, exempla plurima, sed me magis capiunt antiqua. in fabulis tale, quid comminiscitur Mostellariæ Plauti

E seruulus, tale quid narrat Aeschynes orator, a Cimone Atheniensi factum, qui se Scamandrum finxit, vt vitiaret Callirrhoen: tale quid narrat Iosephus factitatum a Mundo, vt deciperet Paulinam, fingente se Anubim: tale quid a Tyranno Sacerdote idolorum excogitatum,

qui mentiebatur Saturnum, vt libere matronas nobiles mœcharetur, nos docet Ruffinus, & meminit eiusdem facinoris D. Cyrillus Alex. contra Iulianum lib. 7.

Lib. 11. hi. c. 25.

Et Nectanabus Ægyptius Magus se in Iouis Hammonis effigiem transformās, Olympiadem Philippi vxorem decepit, & adulterino concubitu Alexandrum Magnum genuit, vnde illi orta opinio de Ioue parente. narrat Iosephus Gorionides libro 2. Histor. Iudai. cap. 6. & laudat auctores, Aegyptiorum Sapientes, Titum Romanum, Strabonem Cappadocem, & Nicolaum Damascenum.

In his fictionibus, cum stuprum accedit, peccatum grauius est, quam in stupro simplici, & grauius puniendum: cum furti causa fit, puniēdum pœna directariorum l. saccularij. D. C de extraord. crimin. Si nihil aliud, quam metus incutitur, pro periculi magnitudine, res æstimanda: ex genere suo, puto Mortale peccatum, & pœna est arbitraria, fustigationis puta: &, si mors secuta, exilij perpetui. argum. libro 4. §. cum quidam. D. ad leg. Cornel. de sicar. l. infiniti. §. cum eo D. de furt. & l. penult. §. vlt. & l. vlt. D. de extraord. crimin. voluere D post gloss. in l. si quis aliquid. D. de pœn. Licinius Ruff. in comparat. legum Mosis, & Iurisconsf. & Leloyer. supra fol. 173. nec puto idoneam excusationis causam amorem præbere, nec tutum satis esse cons. 101. Oldradi, optimi alias consiliarij.

Sensuum alterationem vitiumq; falso visorum, vel alio sensu perceptorum spectrorum, causam non raram esse, docet idem Leloyerius c. 8. exemplo ebriorum, de quibus optime D. Ambros. *Hinc* (ait) *vana imagines ebrijs, incerti visus, instabilis gressus: vmbras transiliunt sæpe, sicut foueas, nutat his cum facie terra, subito erigi, & inclinari videtur, &* A *quasi vertatur, timentes in faciem ruunt, & solum manibus apprehendunt, aut concurrentibus montibus sibi videntur includi. Murmur in auribus, tanquam maris fluctuantis fragor, & resonantia fluctu littora. Canes si viderint, leones arbitrantur, & fugiunt. Alij risu soluuntur incondito, alij cernunt irrationabiles pauores, vigilantes somniant, dor-* B *mientes litigant.* Idē, terribilia nempe visa apparere ebrijs, Plinius prior affirmarat.

Li. de Helia, & ieiu. c. 16.

Deprauat, more suæ sectæ, Lauatherus S. S. dum sic vult intelligendum illud Salomonis, ebrietatem dissuadentis: *Oculi tui videbunt extraneas, & cor tuum loquetur peruersa. Extraneas*, ait ille visiones, & apparitiones admirandas, qua in re C ductorem habuit Pagninū, qui cum Paraphraste Chald. videtur sic accepisse זרות Zaroth, quasi vim neutri haberet, & significaret extranea h. res extraneas: quod, licet non displicuerit Iansenio, probum tamen non est. Fœminino enim sensu accipiendum, & quidem non de rebus, sed de mulieribus. Sensus enim, quem Diu. Hierony. & Beda secuti, vinum D concupiscendi alienas esse causam. ideo Septuaginta, vt ambiguitatem hanc tollerent, singulari numero vertere ἀλλοτρίαν, alienā, seu extraneam: quam vocem, nec S. S. nec patres simpliciter positam. de alia re, quam de muliere, seu scorto accipiunt, vt eodem capit. paulo ante: puteus profundus aliena, vt ibi explicant Salonius, Beda, Hieronymus, & alij. E Oculorum suffusio facit videri volitantes, ante oculos quasi muscas, vel saltitantes formicas, vt non sine studiorum incommodo, a multis iam annis experior. Aben zoar libro primo, capitulo primo, tractat. octauo, meminit morbi dicti *halabol*, quo qui affecti, singula putant se videre gemina.

Li. 4. c. 2.

Prou. 23. v. 33.

gemina. Arcuatis cuncta apparent lutea. Refert Aristoteles de quodam qui suammet imaginem, siue simulachrum, in aere sibi, quasi in speculo propter oculorum vitium, semper obuersari existimabat. idem testatur, eum qui diu in solem oculos intenderit, & oculos alio celeriter auerterit, primo ei cűcta iri visa gilua, mox rubea, & tandem nigra, donec alteratio illa visus recedat. Auditus etiã læsus decipere consueuit, vt fit in ijs, qui morbum imaginosum (sic vocant) patiuntur. cuius ægritudinis viri docti duas statuűt species, vnam notiorem, cui nomen φρενῖτις, quando phantasmata objiciuntur animo, visili imagine: de qua specie Cornelius Celsus, & Cęlius Aurelianus consulendi, & pertinet ea ad phantasiæ vitiű. altera species est κορυβαντιασμὸς, qui visui tollit somnum, auribus indit vitium, quo sibi audire innitus, & sonitus videntur. de hoc Varro, *in Prometheo* Satyra,

Leuisonna mens sonorinas imagines
Adfatur, non vmbrantur somno pupula.

Gustus quoque vitiatus ęgros mire decipit, vt & odoratus, Polypo, Grauedine, seu κόρυζα, & miro illo catarrho, qui regnabat in Castella. 1581. & multos absumebat, læsus. Verum crebrior, & maior deceptio manat a phantasiæ corruptela, quæ aliquando coniuncta est cum Phrenitide, (sic vocatur ea quæ cum febri vehementi est,) aliquando cum Mania (hæc febris expers est, & diuturnior,) aliquando leuicula tantum est febris, nec ad Phrenitim sufficiẽs. Theophilus medicus cetera prudẽs, opinabatur cum febriret, prope lectulum tibicines, & cornicines assistere, & continue auribus eius cantű insonare: idque, iam sanus, accidisse sibi pertinaciter contendebat. Sed huic ista tædio erant: alteri cuidam voluptati. Sic enim Horatius, *Epist. ad Florum.*

---- Fuit haud ignobilis Argis,
Qui se credebat miros audire tragædos,
In vacuo lætus sessor, plausorq́; theatro:
Cetera qui vitæ seruaret munia recto
More, bonus sane vicinus, amabilis hospes,
Comis in vxorem, posset qui ignoscere seruis,
Et signo læso non insanire lagenæ,
Posset qui rupem, & puteum vitare patentem:
Hic vbi cognatorum opibus, curisque refectus,
Expulit helleboro morbum, bilemque meraco,
Et rediit ad sese. Pol me occidistis, amici,
Non seruastis, ait, cui sic extorta voluptas,
Et demptus per vim mentis gratissimus error.

Abydi simile quid contigisse narrat Arist. in libro de admirand. audition. Hãc in væsania falsæ opinionis voluptatem, de quodam Thrasyllo, putante naues omnes, quæ ad Pyręű appellerent, suas esse fuse testatur Aelianus li. 4. var. hist. Sed ad spectra redeamus imaginaria. Haud scio, an quid rarius eo acciderit, quod a Timæo Locro commemoratum. Agrigenti domus fuit, cui cognomen τριήρης, ab euentu tali. Adolescentes aliquod [*Taurominitani*] illuc conuenientes conuiuium hilarius agitabãt. Mox vti assolet, cum incaluissent vehementius, ita decussi mente sunt, itaque externati, vt in triremi se opi-

narentur constitutos, marique altius vndabundo hyemem ingruere atrocem. Proinde, velut naufragium veriti, tanquã egestis, quæ intus forent, nauigium facturi læuius, vasa omnia, & quicquid mero feruidis occurrebat, in viam, seu in mare, festinantius iactare adorti sunt, accurrẽtibus hinc inde qui proiecta diriperent. In sequenti die vbi adfuere magistratus factum arguentes, cum illi necdum satis edormissent: respondere, se metu mortis præoptasse, quæ in naui forent disperdere, quam fluctibus deuorari. Admirantibus mentis stuporem vniuersis, qui inter eos videbatur natu grandior: Ego, ô viri Tritones, præ formidine infra thalamos me conticiens in imo iacui. Cumq; amplius delirare animaduerterẽtur, dimittuntur ab ignoscente magistratu, commoniti modo grauius, cauerent in reliquum inuitationem eiusmodi brutalem. At illi, velut gratiam fatentes: Si, inquiunt, seruati ex tam procellosis vndis portum fuerimus assecuti, inter marinos Deos vobis (ô Tritones) vt seruatoribus in patria statuas surrigemus. (Sic Cœlius Rhodig. sed ex Athenæo.

Athenæus li.2. ca.1. & Dætius li. 1. A.L.c.2 Paul. Aegyneta. l.5. c. 3. & Anthol. Epigram. Græc. li.7. lib.18. qq.

Hydrophobi aquam fugiunt, eo quod putant se in illa videre canem a quo admorsi fuere.

Solet autem Diabolus hisce naturalibus morbis sæpe se adiungere, & hominum procliuitate abuti. *Serpit hoc malum Diaboli* (ait Diuus Augustinus) *per omnes aditus sensuales, dat se figuris, accommodat se coloribus, adhæret sonis, odoribus se subijcit, infundit se saporibus, & quibusdam nebulis implet omnes meatus intelligentiæ, aliquando crudeliter torquens dolore ac metu, aliquando iocose distrahens, vel subsannans ludicris.*

SECTIO II.

Svnt enim dæmonum, vt variæ operationes, atq; libidines, & sic varia genera, quod secundo loco nobis erat notatum. Omnes quidem immundi, & mali, hominibusque sunt infesti, vt post Chrysippum, & Plutarchum, & Philonem, recte contra Iamblichum Porphyrius, & eo melius Minutius in Octauio. eos tamen a loco Marcus, apud Psellum diuidit in sex genera, vt eo prior fecerat Orpheus, scribens ad Museum: Lib. de abstinen. animal. De dæm. Natura.

δαιμονὰς ὀρανίους, καὶ ἠερίους, καὶ ἐνυδρύους,
καὶ χθονίους, καὶ ὑποχθονίους

Dæmones cœlestes, aereos, aqueos, terrestres, & subterraneos, seu Sumanos.

Apud Eusebium lib.4. de demonstratione ipse Apollo sic canit,

Πὴ μὲν ἐπιχθονίοις. πῆ δ' ὀρανέοις, ποτὶ δ' αἴθρης
Αὐτοῖσιν βασιλεῦσι καὶ κέρος ὑγραπόροιο.
Ηδὲ θαλασσαίοις καὶ ὑποχθονίοισιν ἅπασι.
Πάντα γὰρ ἐνδέχεται φύσεως μεστώμασι τῶνδε.

Partim terrestribus, partim cælestibus, interdum, & atheris ipsis regibus, & aeris humida permeantis, & marinis, & subterraneis omnibus. Omnia enim capiuntur naturæ plenitudine horum.] cœlestes autem vocat ætheteos, siue igneos, vt appellat Marcus. Aereos etiam Plato agnouit Magices inuentionem illis tribuens. Terrestres Chaldæi cum Zoroastre, (vt Psellus exponit) vocant Feras, seu canes terrestres, in Zoroastris enim Magicis scriptum legimus: In Pimandro.

Σοῦ γὰρ ἀγγεῖον θῆρες χθονὸς οἰκοῦσιν [illegible]

Tuum enim vas bestiæ terræ incolēt, ad quæ Psellus, bestiæ terræ sunt οἱ περὶ γῆν κατειλημμένοι δαίμονες, *qui circa terram oberrant*. cuius interpretationem magis probo, quam Plethonis δύλει καὶ κνώδαλα, *vermes, & omnis generis reptilia vilipra*. Idem Magus postea subdit, Ἐκ δ᾽ ἄρα κόλπων γαίης θρώσκουσ᾽ ὄπι τ᾽ ἀληθὲς σῆμα βροτῷ ἀνδρὶ χθόνιοι κύνες δεικνύοντες. *Certe ex terræ finibus prodeūt canes terrestres nunquam signum verum homini mortali demonstrantes:* quos Plethon vult apparere solitos canina, vel alia fæda specie ijs, qui sacris initiantur. Quod licet Zoroaster acceperit de sacris magicis, verum tamen est etiā solere his spectris versari etiam illos, qui prauitate vitæ derelicta religioso cuipiam ordini se addicunt, quod ipsum Leloyherius confirmat testimonio Hebræorum in opere, quod inscribūt *Holam Abba:* Idem Athanasius de D. Antonio in eius vita, & similia fere narrat de S. Simeone Treuirensi Euervvinus Abbas, apud Surium primo Iunij, & alia leguntur in vita S Norberti, de dæmone vexante initia sanctæ plantationis Præmonstratensium (Surius Iunij 6. vitæ illius c. 19. 26. & 27.) Ego possum confirmare eo quod vere accidit, initio ferme nostræ Societatis, instituto collegio a P. nostro Ignatio Laureti, & ei præfecto Rectore, P. Oliuerio Manareo, qui etiamnū superest, & a quo, vt rem verissimam, accepi, quòd subdam: Anno 1555. maligni spiritus, modo vnum, modo alium locū magno strepitu infestantes, plerisque, in quibus nonnulli religiosi instituti tyrones erant, mirum quantum molestiæ, & inquietis adferrent: Etiam claro die apparebāt, varijs figuris. Vni dæmon in forma Æthiopis apparuit, & multis illecebris, atque persuasionibus verborum conatus fuit a religioso instituto illum auertere, quod cum irrito labore se facere videret, abijt inhalato diro admodum, & virulento fætore, qui toto illo die perdurauit. Alteri se conspicuum præbens effigie Diui Pauli, adhortabat ad sacram Epistolarum suarum lectionem, atque studium, vt hoc specioso colore, eum ab humaniorum litterarum cura abduceret, sicque per inobedientiam è religione expelleret, quod & perfecit. Ipsi Oliuerio in atri, & ingentis molossi specie obuius, in eumque insiliens, ad terram fere adflixit. Orantibus, vt cogitationē diuerteret, aut abrumperet: instar catti obmurmurantis sese adiunxit non semel, scabellumque, cui innitebantur quatiebat, pulsabatque. Nec lectis quies, nec mensæ refectio, sine infestatione, concedebatur. Crebro varij catelli a quiescētibus lectulum adscendere, & tegmina subire sentiebantur, quæ res multos formidine plenos, & somno priuabat, & stratis expellebat. Prandens quidam, inuisi hostis pugno in latere, tam acriter percussus fuit, vt confestim expalluerit, & ferè retrorsum a scamno deiectus ceciderit. Subditorum molestia bono Rectori per molesta erat, tentauit Ecclesiastica remedia, quæ opportuna currebant; missarum, precum, exorcismorum, lustralis aquę, sanctarū reliquiarum, & id genus alia. His tamen Deus malū plane tolli noluit. Quare ad communem patrem, B. Ignatium Oliuerius recurrit, preces eius, & opem in hac molestia petit. Ignatius, qua erat animi demissione, ad patientiam cohortatur per litteras, & ad ea remedia, quibus Ecclesia in similibus vti consueuit. Hęc, inquam Oliuerius per litteras, omnia iam a nobis curata, tentataque, sed durat malum, & gliscit. Quibus acceptis litteris respondit P. Ignatius; *confidite in Domino, & in bonitate eius*,

Lib. 2. de spect. c. 6.

ipſe vos liberabit, & ego ſerio pro vobis orabo. Acceptas litteras Rector in corona Patrum fratrumq; legit, qui tum forte congregati; &, mirum dictu, è veſtigio illa ſpectrorum, & phantaſmatum infeſtatio, adeò conquieuit; vt nihil huiuſmodi Laureti poſtea fuerit auditum, nihil viſum. Nimirum ſcriptis litteris poſterioribus optimus Pater, pro filijs orare cœpit, & interea, dũ Roma Lauretum litteræ perferuntur, exorauit. Hos ergo Zoroaſter vocat *canes terreſtres*, *canes*, vel propter formã aſſumptam, vt Pletho; vel vt Pſellus, quia animarum carnifices ſunt; *Terreſtres vero*, vt ait idem, quia ex cœlo deciderunt, & circa terram voluuntur, *καὶ κύνας μὲν τούτους καλεῖ, ὡς τιμωροὺς τῶν ψυχῶν. χθονίους δὲ, ἐξ οὐρανοῦ πεπτωκότας, καὶ περικυλινδουμένους περὶ τὴν γῆν.* Sic ille in Chaldaicis oraculis.

Verũ, quia quod Pſellus ſiue Marcus breuiter, id de dæmonum generibus ab eorũ habitatione deductis Trithemius multo copioſius ſcripſit. eius verba ex lib. Quæſtionũ ad Maximil. Cæſarem. quæſt. 5. non pigebit aſcribere multis additis, quæ ad explicationem diſquiſitionemque Magicam pertinere iudicabo. *Sicuti dæmones* (inquit) *in poteſtate acumine & ſubtilitatis ab inuicem differunt: ita maleficiarum quoque poteſtas non eſt in omnibus vna, ſed in ſingulis, prout dæmonibus concurrunt naturæ ſubtilioribus, vel groſſioribus diuerſa. Multa enim ſunt genera dæmonum, & certis inter ſe gradibus diſtant, ratione locorum, in quæ cadentes a principio ſunt detruſi.*

Primum quidem genus dæmonum appellatur igneum? quod circa ſuperiorē peruagatur aerem, nec vnquam ante iudicij diem ad inferiora demergitur, ſed continuo ſub regionibus permanentes ſublunaribus, nullũ habent cum hominibus in terra cõmercium.

A *Quod vero ſub luna permaneant Sanctus quoque teſtatur Auguſtinus in opere, de Agone Chriſtiano, ſic dicens, Dæmones non habitant in cœlo, vbi Sol, & Stellæ ſunt, ſed omnes ſub regione lunari verſantur. Hinc motus opinor Apuleius dixit animalia eſſe ignita, propterea quod Ariſtoteles confirmauit in fornacibus ardentibus, quædam animalia paruula ſæpius viſa*
B *volitaſſe pennulis apta, quæ totum annum ſuum diuerſantur in igne, quoniam cum igne oriunt, & cum eodem igne extinguuntur, & ad ſuum vnde venerant locum euaneſcentes redeũt.* Diui Auguſtini locus eſt capite tertio, negat tantum Diuus Auguſtinus dæmones habitare in cœlo, vnde exciderunt, & in firmamento: de ignis ſphæra nihil addit. ideo ad primum
C hoc genus probandum non pertinẽt eius verba. Quod attinet ad Apuleiũ ille fallebatur, quia dæmonibus ignita corpora vere tribuebat. Ariſtoteli denique illa animalia non ſunt dæmones, ſed inſecta quædam volatilia ephimera, in fornacibus Cyprijs reperiri ſolita. Si dæmones iſta putauit Apuleius, quomodo cenſuiſſet illa cum igne exſtingui; aut cum igne
D oriri; qui dæmones immortales eſſe, & morti non obnoxios ex ſectæ ſuæ decretis arbitrabatur: forte hoc volebat inceſo igne incipere illic in flammis dæmones tali forma cerni, & exſtincta flamma apparere deſinere? Sed pergit: *Nulla ſunt eis cum maleficis conſortio, quoniam cum demorentur in igne, propter ſubtilitatem ſuam non poſſunt corpus greſſum*
E *ſiue aereum induere.*] Vana ratio. Si nulla eſt ſphera ignis, vt multi arbitrantur: totum hoc corruit figmentum. ſi qua eſt talis ſphæra, nondum hinc ſequitur dæmones tales non habere commercia cum maleficis. quia dæmones omnis corporis proprij ſunt expertes, vtpote ſubſtantiæ merè

rè spirituales; quæ nec terreæ, nec igneæ, nec aereæ corporeæ gressiti ei consimiles sunt, & possunt ignei isti, non minus quàm aerei, corpus alienum inuadere, & assumere. Quare, vel illi quoque cum maleficis ineunt commercia, vel huius rei alia quærenda est ratio, quàm nondum inuenire potui. Et quid necesse hos in igneum illum carcerem extra infernum, qui in terræ centro, includere? quasi pœnam suam, vbicunque sunt, non circumgestent. Hoc ergo dæmonum genus, ego crediderim fictitium, & ab Orpheo cœleste vocatum, quia putabant in cœlis degere; alij forte igneum vocant, eo quod in aeris regione superiore manserit.

Secundum genus aereum dicitur, quod in aere circa nos propinquo commoratur. Hi quidem possunt ad inferiora descendere, & assumptis de crassiore aere corporibus, quandoque hominibus apparere. Aera permittente Deo sæpius turbant, tonitrua, & tempestates concitant, & omnes simul in perniciem humani generis conspirant. More hominum affectionibus mouentur passionum, superbia maxime, & inuidia, tanquam tuique perturbationibus cõtinuis, & nec solido vestiuntur corpore, nec vno consistunt loco. Nec vnam omnes formam habent, sed plurimas, easque sæpius mutant, secundum varietatem affectionum, quibus, vel occurrunt maleficarum carminibus euocati vel impulsi perturbatione ad nocendum.

Notandus hic quoque error, & fugiendus, dæmonibus vlla omnino esse propria, vel adnata corpora, aut vlla visili forma oculis humanis corporeis præditos esse: conspici tãtum possunt in forma corporis extrinsecus formati, vel cadaueris assumpti. Pergit.

Habent enim violentum omnino & furiosum morem turbationibus plenum, vnde vehemẽter malefacti, & perturbati repentinas plurimum machinantur insidias, & dum suas agunt incursiones, partim latere volunt, partim inferunt violentiã Maleficæ horum dæmonum operatione suffulte, tanto sunt ad maleficandum potentiores, quanto superiorẽ ex eorum ordine concurrentẽ fuerint assecutæ.] Hæc omnia verè crediderim. In vita D. Antonij D. Athanas. aerem plenum esse dixit dæmonibus, quod Mercurius, ante dixerat Termaximus: nullam videlicet mũdi partem dæmonum præsentia destitutã. Hoc de sublunari mundo intelligendum, alioquin falsum esse docet D. Aug. d. c. 3. de agone Christiano, & sic accipe, quod subdit, S. quoque Præsul Ambrosius dixit: Plenus est mundus sanctarũ virtutum, quia est plenus nequitiarum. Caue a sequentibus, nam more suo falsa veris miscet. Vnde Platonici dæmones in aere volantes, in modum densissimæ niuis ignitæ, cupientibus tradidere visibiles, si aliquandiu versus cœlũ Sole splendente irreuerberatis oculis continuauerint obtutus. Sed nescio, an in aere causetur obiectũ ex consistentia reali, vel certe oculorum motus interclusus repræsentet imagines falsas: non sine detrimento sensus tamen leui, præmissorum accepi experimentum. Verè experimentum fallax, nequam, & grauiore dignum detrimento. cuius mater curiositas, pater ignorãtia, illusio sensus fuit, vt videre videreris tibi, quod in rerum natura visile nõ existit, vel pueri aduertant, solarem splendorem sic oculos præstrinxisse.

Tertium genus dæmonum terrestrium dicimus, quos prolapsos de cœlo in terram, pro suis demeritis minime dubitamus. Catholici, neque de aeris, eo delapsos de cœlo pro suis demeritis, fas sibi ducunt dubitare.

De his sanctissimus præsul & martyr Christi Theophorus quondam Ignatius. in epist. quadam, ita scripsit ad Ephesios; nihil melius est, quàm pacem habere, in qua omne telum euacuatur aereorum simul, & terrestrium spirituum.] Vides B. Ignatiũ, igneos illos non agnoscere, & aquaticos (vt arbitror) sub terrestribus comprehendere. De his terrestribus nonnulla, iam diximus: addit quædam fusius post illustranda Trithemius; *Ex his autem dæmonibus alij versantur in siluis, atque nemoribus, qui venatoribus ponunt insidias, alij vero paludis & quasi in campis, qui nocte aberrare, faciunt itinerantes, nonnulli demorantur in locis abditis, atque cauernis: vel qui cæteris minus furiosi, ac perturbati, demorari cum hominibus in obscuro delectantur.*] Huc pertinent omnes illæ species, quas paulò post per numeros, quatuordecim, ex varijs scriptoribus adducam, vt Faunus, qui & Fatuus, & Fatuellus dictus, & Satyri, qui etiam Foni, & Onoscelides, de quib. Sozomenus libro 8. cap. 6. vbi meminit Gerontij, Diaconi, idcirco castigati a D. Ambrosio, & exauctorati a Nectario; quòd affirmaret noctu a se Onuscelidem capite raso apprehensum, & in pistrinum deiectum. Sancti enim viri censuerunt non temerè, hoc illi cũ dæmone Onoscelide commercium fuisse: non vero, crudelitatem afferentis Onoscelides, damnarunt. Sic enim factum illud Nectarij, & Ambrosij accipiendum. De talibus finxit Stellatus, eos sibi in itinere Luna lucente comites adhæsisse Sarracilum, Sathiel, & Ianam; sed poetice, hoc est mendaciter inducit illos dicentes, domicilium sibi esse in Lunæ globo. talis etiam, qui apud Alexand. in Genial. diebus narratur Thomę monacho visus. Tales etiam *Lamia*, quam a nocte Hebræi *Lilith* vocant. Tales Ceres, Diana cum sodalibus, Napęę, Driades, Hamadriades, Trophonius, & similes Pseudothei. Tales Fatuæ, Furiæ, & earum (vt fingunt) mater Furina, & manium mater Manna, Mantua, Mania, & Manuaua, & his similes crediti masculi sexus, Aquili, Sumanes, & Tripres, de quibus Martian. Capella libro 2. Isid. in Gloss. Arnobius contra Gentes, nos quoque paulò post nonnulla, cum de incolis Spelæorum. Addit: *Non vno ducuntur affectu, sed vario quoniam alij sunt alijs minus deprauati, quanquam omnes sunt malis perturbationibus pleni. Ex his quidam gaudent solis illusionibus terrritare homines, alij prædictionibus futurorum in admirationem sui trahere cupiunt audientes, nonnulli vero ad hoc summo conatu laborãt, vt homines irrationabili furore turbatos, aut melãcholia furentes terreant lędant, vel occidant, quod experientia sæpius factum agnouimus.* Hinc S. Ioan. Chrysost. in lib. 5. de prouidentia ad Stagyrium monachum, omni actione Diabolica potentior est ad nocendum mœroris magnitudo: quia dæmon quoscunq; superat, per mœrorem superat: eum si auferas, nihil a dæmone lædi quisquam poterit.]

Præclarè hęc omnia, & prudẽter: nõ æquè, quod sequitur statim; *Hoc autem dæmonum genus raro est maleficis familiare, propter inconstantiam affectionum, & leuitatem, quia territare multos gaudent potius, quã vnius mulierculæ subesse imperio.* Leuicula prorsus ratio, & ex falso præsupposito, quod subesse queant, aut subsint; nec illud verum, & vni subesse, & multos territare nihilominus non posse. Commorantur tamen interdum, & pollicentur vesanis, in vitro, aut crystallo, siue speculo, & carminibus concitati responsa dant

A dant mulierculis, & si quis venturus
in via eis maledixisset, pronunciant,
vtique post factum, nec morantur in
his rebus dæmones, sed diuersas ali
quas functiones illic exercēt. Et hoc
(ait) maleficarum genus multum
differt a reliquis, quia quod illæ ma-
leficio reddunt infirmum, istæ cura-
re pollicentur, verum quia malefi-
cium, vt plurimum refellunt malefi-
B cio, earum accessus ab Ecclesia om-
nibus interdicitur Christianis. Hoc
verissimum, & hinc apparet diuisum
esse regnum Satanę, & habes causam
Vatiniani odij, quod intercedit in-
ter Ariolos, seu Veratores, & magos
venenarios, seu Striges. Hos illi co-
nantur detegere, & prodere, hi vicis-
sim illorum vitæ clam insidiantur.

Quartum genus dæmonum deno
C minatur aquaticum, quoniam se hu-
moribus immergens circa fluuios, &
lacus inhabitat, ira plenum, turbatū,
inquietum, & fraudulentum, quod
in mari tempestates concitat, naui-
giaq; demergens in profundū, mul-
tis vitam aufert in aquis. Et isti dæ-
mones quoties assumunt corpus visi-
bile, in sexu frequentius apparent fę-
mineo, in masculino rarius videntur,
D propterea quod in locis versantur hu
midis, & molliorem vitę ductum se-
quuntur, nec virile schema facile cæ-
terorum consuetudine possunt assu-
mere. Falsa ratio ex falso fundamen
to naturæ illorum corporeæ. Cur
enim ex aqua cæteris elementis mi-
xta, si spiritus sunt, vt sunt, minus ex
aere virile, quàm fœmineum sche-
ma componant? cur nequeant æquè
E facile cadauer assumere masculum,
quam muliebre? Vnde Naiades,
Nereidesq; Nymphas aquarum, nō
masculino, sed fęminino dudum se-
xu nominauit antiquitas. Verum ea-
dem antiquitas Neptunū, Nereum,
Proteum, Porchum, Glaucum, Palę-
monem, Tritones, Acheloum, Al-

pheum, Eridanum, Tibrim, &c. ma-
sculino sexu nominauit. Nec ad rē,
quod addit, *A nostris autem aquati
cæ mulieres*, id est, Basser frauroen,
cōmuni vocabulo dicuntur. Sed Teu-
tones Belgæ masculino nomine Ne-
cters compellant, & Cantipratensis
Neptunos, de quodam addita narra-
tiuncula lib. 2. de apibus c. 57. p. 11.
Dæmones aquatici fuere, qui pasto-
ribus Peloponensijs prope Paludem,
eodem quo Syracusæ a Saracenis ca
ptæ die, id nunciarunt. Fazellus de
ca. 2. rer. Sicular. libro 6. Huiusmodi
etiam dæmonū ministerio, qui peie-
rabat in lacum Paliscorum (qui ho-
die Naphia dicitur) demergebatur,
vt Arist. Diodorus, & Macrobius re-
ferunt, & prope Dianæ ad Yhomi-
sum oppidū, fons est in Camarinam
influens, cuius si quis olim aqua ma-
nibus non castis, vinū diluisset, nulla
mixtio consequebatur, In Alesino a-
gro, Caroniæ hodie dicto, fons ali-
quādo fuit, natura trāquillus, verum
insonantibus tibijs exultabundus ad
Harmonię modos eleuabatur, & vl-
tra margines intumescebat, *teste Fa-
zello decad.* 1. li. 1. c. 5. quæ vel fabulo
sa fuere, vel nō sine cooperatione dę
monum contigere. indicio est, quod
desiere. Redeunt verba Trithemij.

*Qui vero habitant in locis siccio-
ribus, & subaridis quoties hominibus
corporaliter apparent visibiles, in vi-
ros se transformant.*] ne hoc quidem
admittendum in credulitatem, do-
cet strigum etiam cum succubis tali-
bus commercium, & nomina Na-
pæarum, Driadum, & Lamiarum
deserticolárum.

*Diuersa unumquoq; species assumūt
bestiarum, prout diuersis tanguntur
affectionibus. Sancti autem Angeli,
quoniam affectione nunquam varian-
tur, vniformiter semper apparent
in forma virili. Nusquam enim le-
gimus scriptum, quod bonus spiritus,*

in

in forma sit visus muliebri, aut bestiæ cuiuscunque, sed semper in specie virili.] Non satis securũ hoc vltimum de Angelicis apparitionibus, iã ostensum, supra hoc eodem lib. q. 26. sect. 3. litt. I. circa fin. ratio etiam illa de immutabilitate affectionum parum habet soliditatis. Sicut enim Angelus immutabilis est ad malũ, sic Diabol⁹ ad bonũ, & sicut diabolus circa malum modo in hoc, modo in illud propendet, sic etiam Angelus circa bonum, quare sicut dæmon, vt vni affectioni ad malum certum satisfaciat aliam, vt alteri aliam assumit, quid vetet Angelum, vt diuersos fines bonos attingat, etiam diuersas formas se non indignas assumere? denique videndum, ne quod hic, ait nonnihil repugnet, cum arbitrij angelici libertate.

At sæpe visi sunt dæmones circa fluuios, & fontes, in species mulierum aliquando chorisantes, aliquãdo capillos more fœminarum explicãtes: nonnunquam vero cum hominibus loquentes, & varias ludificationes exercentes. Et hoc genus non consueuit cum maleficis habere commercium.] consuesse tamen cum hominibus succubarum more indicant veterum fabulę, D sed nonnullo euentu comprobatæ, de Morgana, Melusina, Alcina, & similibus quas Fatas, seu Feas vocãt; de quibus alias plura, hoc c. vers. 14.

Quintum genus subterraneum dicitur, quod in speluncis, & cauernis montiumque; remotis concauitatibus demoratur. Et isti dæmones affectione sunt pessimi, eosq; inuadunt maxime, qui puteos, & metalla fodiunt, & E *qui thesauros in terra latentes quærunt, in perniciem humani generis paratissimi. Hiatus efficiunt terræ, ventosq; flammiuomos suscitant, & fundamenta ædificiorum cõcutiunt.* Hoc genus Apollo apud Euseb. lib. 4. de demonstratione vocat ὑποχθονίους, & A νερτερίους subterraneos, & inferos. An ergo ex hoc, genere Iobi vexator Satan? opinor, & illi, qui Salmanticæ, & Toleti in spelunca maleficas, & curiosas artes adhuc auorũ nostrorum memoria docebant. *Noctibus* (subdit) *aliquãdo de montibus turmatim egressi mirandas stupendasq; in campis ducunt choreas, & quasi vnius dæmonis metuentes imperium, subito euanescunt ad signum, &* B *ad sua diuerticula reuertuntur. Interdum nolarum inter eos auditor sonitus, & se nonnunquam spiritus hominum vita defunctorum mentiuntur.* De choreis, & sonitu vario memorabile exemplum narrat de Atlante monte Plinius lib. 5. natur. histo. cap. 1. & Solinus Polihist. cap. 37. qui hos dæmones vocant Aegypanes: choream describit Saxo C Grammaticus, & omnigenum dæmonum dat nomina, libro 1. Dan. hist.

Trux Lemurũ *chorus aduehitur, præcepsq; per auras*
Cursitat, & vastos edit ad astra sonos.
Accedunt Fauni Satyris, Panumque *Caterua*
Manibus *admixta militat ore fero.* D
Siluanis *coeunt* Aquili, Laruæque *nocentes*
Cum Lamijs *callem participare student.*
Saltu librantur Furiæ, *glomerantur ijsdem*
Laruæ, *quas* Simis Fantua *iuncta premit.*

Turmarum militariũ multa sub- E dentur postmodum exempla, cum de Hellequini familia dissereretur. cuius etiam meminit Thom. Cantipratens. d. lib. 2. c. 49. par. 4. & fortassis eo referendum, atque sic emendandum quod Pet. Blesensis de curialibus, seu aulicis sera nocte sæpe vagantibus, epist. 14. vsurpat, milites HerKelini,

vel

vel Herleurini, nam codices omnes diuersam obijciunt lectionem, nec vlla satis emendata videtur, vt diligenter notatum a P. Ioanne Busæo in Notis ad eum locum: cuius tamen coniecturam non, iā improbo, quam quid in mentem mihi venerit propono. Huc referenda etiam Frisiæ spectra nocturna, de quibus Cornelius Kempensis lib. 3. de situ Frisiæ c. 31. cuius verba dabo li. 6. Fortassis etiam ex hoc genere exercitus illi in Hispania visi Sancio cuidam, vt illius ætatis scriptor Petrus Cluniacensis tradidit, cuius verba, etsi hoc loco commode insererentur, relinquam tamē vbi olim exhibui lib. 3. par. 1. q. 7. sect. 1. versic. vndecimum est. *Nihil magis quærunt* (verba sunt Trithemij) *quā metum hominum, & admirationem, vnde habemus compertum, quod simpliciores hominum, quosdam, nonnunquam in sua latibula montium duxerunt, stupenda mirantibus ostendentes spectacula, & quasi beatorum ibi sint mansiones, amicos viuorum se mentiuntur*. Ex huiusmodi ludibrijs natæ sunt fabulæ de monte Veneris, cuius mentio apud Pium II. in epist. & speluncæ Sybillæ, quam in Ancona describit Antonius de la Sale, & montis Albarum fœminarum, apud Kempensem, & in Brabantia *den Aluinnenberch*, & in Italia de Specu Nursino, & Sibylla illic degēte, cuius meminit D. Pius II. epist. 46. & mira sunt quæ Crespetus ex actis iudiciarijs retulit, vnde apparet stupenda excæcatio magorum. Refert lib. de odio Satanæ disc. 6. quendam Dominicum Mirabellium natione Arpinatem cum Nouerca sua Margaretha Garnier, & alijs complicibus Mantæ in Francia captos, & Lutetiā adductos, vna cum libris Magicis, quos deferebant Sibyllis Magiæ præsidibus consecrandos. Dominicum hunc in iudicio cōfessum, quod qui-

A dam eius socius nomine Scotus, qui diu in Francia vixisset, famosus Necromāticus, & qui coram varijs Principibus artis suæ mira experimenta patrarat, & ex ijs non paucos discipulos habuerat, quos nihil rei bonæ docuisset, hunc inquam Scotum accessisse, & conuenisse Sibyllam illam nobilem, quam in specu Nursino Itali ferunt habitare: retulisse hanc exiguæ esse staturæ, in sella humili sedere, capillitio soluto, & in terrā dependente, a qua acceperit librū consecratum, & digito adhærenti annulo dæmonem inclusum, cuius libri, & dæmonis opera posset transferri ad quemcunque vellet locum, dummodo ventus ei ad eum locum profecturo aduersus non staret. (*Ride Lector ventus dæmone fortior est? & quæ sequuntur ride mendacia magica.*) Dixit præterea custodes a summo Pontifice locatos, qui summa cura specum custodiunt, ne quis eo possit se conferre, adire, & consulere Sibyllam, nec vllos ad eam peruenire posse exceptis Magiæmystis, qui se norint inuisibiles præstare. idq; quia quando quis cum ea loquitur, siue sit magus, siue non sit, per omnia circūquaque vicina loca horrendæ tempestates, & fulgura excitantur, quod insinuare voluerit Stellatus libro 2. his versiculo.

B C D

Hos ventos, vel Dij aerei, vel sidera mittunt. Homo impius vocat dæmones Deos.
Sæpe etenim cum thesauros tellure latentes
Vult auferre magus, vel consecrare libellum,
E *Vel magico ritu quenquam sibi subdere diuum,*
Audiui exortum ventum, subitamq; procellam.

Addit Crespetus has Sibyllas libēter custodire greges ouium, & inter armenta versari, ideo pastores citius ad earum cognitionē venire, quam alios.

alios. non hæc causa est, sed quia opiliones, & armentarij solent simpliciores, & hebetiores esse, & ocio abundant: quare dæmonum istorum insidijs magis expositi. Sequitur, apud Trithemium.

Ex his quoque dæmonibus quidam incubones sunt thesaurorum, quos auaritia modo alium in terra abscondit, & ne rursus in vsus perueniant hominum, eos subducunt, furantur, & custodiunt, & quandoque de loco in locum transportant. Tales fuere canis ille horridus, & illa semianguineo corpore mulier, de quibus egi supra lib. 2. q. 12. vers. 10. lit. G. & infr. q. 28. in fine.

Et hoc genus dæmonum cum maleficis mulieribus nullum consueuit habere commercium. Huius rei fides sit penes dicentem. Addo: his incubonibus thesauricis aiunt præfectum. *Mammon*, quem veteres *Plutum* dixere. hunc incantatores fere semper irrito conatu coniurant, & plerumq; cum vitæ vtriusque nunquam non cum melioris vitæ amissione.

Sextum genus dæmonum appellatur Lucifugum: propterea quod lucem maxime horrent, & detestatur; quia nec diebus vnquam apparent, nec alio modo corpus, quã de nocte possunt assumere. Hoc est negotium, quod in tenebris perambulat: genus dæmonum imperscrutabile, ac penitus tenebrosum, passionibus frigidis agitatum, maliriosum, inquietum, & perturbatum, quod occurrentes homines violenter cõprimit nocturnis horis, sæpiusque Deo permittẽte, aut flatu quosdam interficit, aut cõtactu. An ex hoc genere fuerit Asmodeus, de quo in Tobiæ legitur Historia, prorsus ambigo. Natã vero hinc opinor Gentilium opinionẽ, Cerberum, & Vmbras nocte vagari, luce autem exorta recludi. legi possunt, quæ dixi sup. q. 26. sect. 1. litt. B. Hebræi talem

Ge. 32. v. 25

A autumant eum, qui cum Iacobo luctatus, quos Orig. in 3. Periarchon secutus fuit, sed contextus satis indicat & communior Patrum Græcorum Latinorumq; traditio habet, bonum Angelum fuisse, Deum repræsentantem. Lucifugos etiam agnoscũt Thargumæi in Ps. 90. vers. 5. & 6. & innuit Procopius lib. 2. de bello Persico. Arbitror ex hoc genere Hecaten fuisse

B vide quæ paulo post dicã hac eadem, q. vers. 8. litt. G. & H.

Prosequitur Abbas Spanheimensis; Maleficis nõ conuenit hoc genus dæmonum, neq; carminibus arctari potest, quia lucẽ fugit, & vocem hominum simulq; omnem tumultum. Non satis firma hæc est ratio, vt negemus lucifugos, vlla cũ hominibus habere commercia. nam vera com-

C mercij causa; nempe offensa Dei, & hominum pernicies: perinde locum habet in hisce, atque in alijs generibus. Magna enim, & acris est omniũ & horum (qui, vt dixit, malitia excellunt) odij in Deum, & homines vis, atque propensio, cuius quotidie gliscit incrementum fieri tamen potest, vt propter quandam morositatem, & ab omni conuersatione auer-

D sionem, ægrius isti, ac rarius, quam alij, pactionibus fæderentur. Nam (vt subdit.)

Aereum maxime ad maleficia fœminarum consueuit occurrere. nam est cæteris omnibus magis subtile, & audacissimæ temeritatis. Noluit opinor negare quin ad virorum quoque maleficia concurrat, quæ enim ratio esse potest, si sunt audacissimi, &

E subtilissimi, cur viros reformident, quos tamen non paucos constat irretiri? Cur fœminas tantum ament, & non viros irretire, & protrahere in ruinam? Fęminarum ergo tantum meminit Abbas, quia longe plures semper fœminæ in hoc crimine deprehendũtur. de strigatione loquor:

nam

nam excantatores, ſeu diuinatores plures forte viros reperias.

Terreſtrium quoq; nonnulli. vt eſt dictũ, maleficis ſubſeruiũt, qui tamen inferiori gradu habiti, maiora illa maleficia inducere minime poſsũt. Fateor diſparem eſſe dæmonũ poteſtatem: ſed nullum eorũ puto, quin, ſi Deus permittat, & agrorũ fruges perdere, & tẽpeſtates excitare, & pluuias ciere, & homines veneficijs queat necare. Puto etiã paredrios, & virunculos domeſticos, ex terreſtrium iſtorũ genere non paucos eſſe. Sed hæc Deus, & Angeli norunt: nobis hominibus hac de re nihil certi eſt, ideo dæmonologiã hanc Tritthemij verbis propoſui, nonnullaque inſerui, quę ſcribenti mihi rectæ philoſophiæ ratio ſuggerebat. Pergam nunc, & quantum lectio ſcriptorum multiplex iuuabit, ſingula exemplis, & hiſtoriarum auctoritate confirmabo.

Dæmones ab Hebræis vocantur *Malachim raam*, angeli mali, *rasbegalyoth*, capita, ſeu principes captiuitatis, *Satanim*, calũniatores, vnde Arabicũ *Sataním*, & *El lim*, vanitates ſeu ſimulachra, vnde Græcũ ἐλελεὺς cognomen Bacchi: &, *Sedim*, dęmones. Græcis vocãtur πνεύματα πλάνα πνεύματα πονηρὰ, ſpiritus deceptores ſpiritus improbi, & δαίμονες ἀπὸ τοῦ δαιμαίνειν, quod terrorẽ incutiãt: Latinis hi, de quib. agimus, *Manes, Lares, Genij, Larua, Lemures*: Gallis, *Gueliers, Lutins, Gobelins, moynes bourez, loupgarou x*: Italis. *Farfarelli, Mazzarucli, mazzapengoli*. Hiſpa. *trazgos, duẽdes*. Apparuere olim formis, quam nũc plurib. vnde nata fuit illa veterũ multitudo Deorũ infernorũ. de Genijs, Lemurib. Larib. Manibus: iã diximus: de alijs videamus.

Primo, occurrit, *Hecate*, triuiorũ, & quadriuiorũ præſes; triplici facie, dextra equi, ſiniſtra canis, media fœminæ: hanc cenſebant ſpectrorũ im-

A mittere terriculamẽta, & illa aduentante ſolum tremebat, & thedarum fulgur cernebatur, qꝫ *ſacros ignes*, vocat Seneca, & canibus multis cincta aduentabat, quorum terribiles vlulatus, & latratus audiebantur. hanc qñ ſpeciem mutabat, Scholiaſtes Apollonij, in lib. 3. cenſuit, *Empuſam* vocatam, ſed alij diſtinguunt. hæc vxor fuit Plutonis, eadẽ quæ Proſerpina.

Vide quæ dixi commentar. in Senec. Medeam. v. 7. & ver. 788. aliter ſeipſam deſer. apud Euſ. in libr de demonſtratione inde p te.

B de cantbus Hecates accipio illud ipſiuſmet apud Euſe. γαῖα δ' ἐμῶν σκυλάκων, δεινοφερῶν γένος γηνιοχ...ει. Terra vero meorum catulorũ atrorum genus vehit. Significat enim ſe pręcedentibus verbis præeſſe dæmonibus æthereis aereiſque, iſto addit ſibi terreſtres etiam parere, quos ſacrificantibus magis apparere Zoroaſtres cecinit, ſuperius adductis verbis, initio

Vide comment. eund. in verſ. 8:2.

Vide eundem cõm. ver. 330. & ſeq. Loyh. lib. 1. c. 1.

C huius ſectionis.

2. *Pluto*, hunc Græci vocarunt, ᾅδην, eo quod mortem in orbem induxerit, ab Hebræo E D. vocatus etiam eſt Plutus, Deus diuitiarum, ſicut & Hebræis, ſeu Syris, Mammona. ab Aegyptijs dictus, Seraphis, hoc eſt ardens, a voce Hebræa, Saraph. quem alij, Solem, contendunt, & ipſiuſmet affirmat, apud Macrobium lib. 1. Sa-

D turnal. 1. 20. & paulo obſcurius, apud Euſebium lib. 5. de demonſtrat.

3. *Charon*, Hebræa origine, iracundum, & furore plenum notat: qualem nobis Virg. 6. Aeneid. & Seneca in Herc. Furente eum exhibent.

4. *Cerberus*, iuxta Leloyer. deduci poteſt a *Celebhaarets*, hoc eſt canis terræ: nam dæmones ſic a Zoroaſtre vocari iam docuimus.

E 5. Erant, & quidã dæmones luctatores, qui homines luctari compellebãt; qualis ille, παλαίμναιος, Temeſi*, qui Temeſam infeſtabat, fingẽs ſe Politæ a Brutijs occiſi animam; de quo multa Gręci: imitabatur ſimia Angelũ, qui cũ Patriarcha Iacob luctatus.

Pauſan. in Eliac. & ſtrab. li. 6.

6. Fuere, & admodum truculenti, qui

qui *Alastores*, dicti, fortassis, idem cū Nemesi Alastor. Nam Nemesim fingebant vltricem scelerum, & hoc officium Alastori tribuit Origenes, *Contra celsum*, vocās eum, *Azazel*, & Zoroaster vocans, *Carnificem*, & Scholiast. Eupidis, *in Medea*, ideo dictum cēset quod nihil scelerum eum lateat; ὁ οὐκ ἔστι λαθεῖν. ego potius, quia nihil eum fugit, aut latet eorū, quæ Deus permittit, perdere, ac destruere. Fortassis hic est ille, exterminator, de quo in Apocal. rex ille locustarū angelus abyssi, cui nomen Hebraice, *Abbaddon*. Græce Apollyon, Latine, *exterminās* (אברה ἀπολλύων) vbi male Primasius legit, *Armageddon*, & Hansbertus, ac Haymo, *Labadon*; sed, vt nos, recte legerunt Andr. Cæsariensis, & Arethas Cappadox; Tychonius vero totum præterijt, fors etiam Donatistis mox fuit S.S. pro arbitrio detruncare, nam & Beza, & similes nouatores hodie illud; *Latine exterminans*, delēt; quod (vt a Latino interprete optimè additum) Ecclesia Romana agnouit, & retinuit. Omnibus tribus linguis significatur dæmon cuncta corrumpens ac destruens.

[Margin: cap. 9. v. 11.]

7. Fuere, *& Fones seu Satyri*, quorum Princeps *Faunus*; huic terribiles, ac inopinatos sonos tribuebāt, & his erroribus auerrūcandis, *Ioni Fauno*, sacrificabant, cui dicata ædes in Auentino: hos Psellus vocat, *Asinipides* a forma, *Onoscenes*, siue *Onosceledes*, vt notat Sozomen. lib. 8. cap. 6. S.S. vocat eos pilosos שעירים *Sahirim*, Leuit. 17. vers. 7. vbi noster vertit, dæmonia; L X X. vero, vana, seu idola: eodem sensu, idem inuenias 2. Paralip. 11. vers. 15. Sic etiam vocantur dęmones; talpa, & vespertiliones ab Isaia; item pilosi, & Sirenes; item pilosi onocentauri, & lamiæ. haud dubie a spectrorum varietate, dicti & Aegypanes, quasi capripedes; quales a poetis finguntur, & horum tripudia sæpe visa in Atlante mōte scribit Plinius; audita narrat Mela; hodie, & videri, & audiri cōfirmat Iul. Scaliger. Sed & D. Antonio talem olim in deserto obuium factum, auctor est D. Athanasius, in vita Antonij, eorundem visorum meminere Plutarch. in Sylla. & Diodorus Siculus, in Bibliothe. Rabbi Abrah. Ezre F, multa de his fabulantur, commen. in Genes. relatu indigna.

[Margin: Dionys. Halycarn. lib. 6. Antiqu. Rom. c. 7. ver. 21. cap. 13 v. 21]

[Margin: cap. 14. v. 14. Lib. 5. c. 1. Contra Cardan. Exerc. 355.]

8. Sacra Scriptura meminit etiam *dæmonij meridiani*, his verbis; *Non timebis a timore nocturno, A sagitta volante in die, a negotio perambulāte in tenebris, ab incursu, & dæmonio meridiano*? vbi quatuor enumerātur pericula, siue pestes, quas omnes vult esse dæmonum genera, Paraphrast. Chaldæus, nam exponit; *timorem dæmonum in nocte ambulantium, & sagittam angeli mortis interdiu emissam, & mortem in tenebris ambulantem, et turbam dæmonū meridie grassantium*. Puto enumerari duo pericula, siue damna ab hominibus, & duo a dæmonibus impendētia ab hominibus vi aperta, & dolosis machinationibus, a dæmonibus quoque latenter, & palam idque noctis, & meridiei potissimum tempore; aliquādo solo pauore spectrorum, & terriculamentorum, aliquando etiam a dæmone pestilente afflata lue, vel alio damno dato ab eodem. Sane etiam D. Greg. Nazianz. orat. de sacro Baptisma coniungit, omissis intermedijs, timorem nocturnum, cum dæmonio meridiano. Et dęmonum ista damna duo, puto posita primo, & quarto loco; vt significet, etiam ea quæ homines damna inferunt, non sine dæmonum ope inferri. Vt enim alibi dicitur, Deus infert, immissiones (h. plagas) per angelos malos: scio R. Salomonem, & alios, duo vltima referre ad dęmones. Sed isti pro

[Margin: Ps. 90. v. 5. & 6.]

dab r,

dabor, cum duobus Kametz, דָּבָר. quod negotium, causam, rem, molitionem significat, minus rectè, cum Massoretis, legere, *deber*, cũ sex punctis, דֶּבֶר; quod volunt esse genus dæmonis, sed potius significat mortem, pestemve (Exod. 9. v. 3.) vt hoc loco vertit D. Hieronym. & sequitur Vatablus. Sane Vulgatus noster non solus, *dabar*, legit, sed & LXX. ἀπὸ πράγματος. Quoad meridianum dæmonium, etsi placeat mihi explicatio D. Hiero. intelligi manifestos dæmonum insultus, atque palam ab ijs illata damna: tamen puto verissimum esse, quod D. Basilius, & Theod. tradiderunt, Psalmistum locutum ex opinione, quæ apud multos obtinebat, & postea obtinuit, quædam esse dæmonia meridiana, quod etiam refertur commentario in Psal. qui D. Hieronym. tribuitur. Dicam de his, quod sentio, primũ illud, *ab incursu*, significat vehementem, acrẽ, & apertam, & importunam infestationem, nam Hebraice est, *MiKKeteb*, hoc est a ruina (vt Arnobius) excidio, exterminio, deuastatione, Græcè, σύμπτωμα, quod alij morsum, alij excidium, alij interitum commorientium, & simul ruentium exponũt. Deinde illud *incursu & dæmonio*, ex idiotismi vi accipio pro, *incursu dæmonij*. Sic enim recte Aquila, & Symmachus vertetunt phrasim. Tertio puto dici, *Meridianum dæmonium*, duabus causis. Primum loco, nam credebantur in deserto versari, quod Hebræis ad Meridiem (ideo sicut meridies, & desertum in ver. Testamẽto sępe pro ijsdem ponuntur, sic puto meridianũ dæmonium, & dæmonium deserti esse idem) vnde legimus ferocissimorum dęmonũ copiam maximam habitasse in horto, vbi sepulchrum Iamnis, & Mambres, vti narrat Palladius, in *Macario*, & dæmonum genus, *Lamias*, in desertis habitasse

A. Lybiæ, colligimus ex Dionis Lybica Hist. vbi adhuc hodie multa spectra. Et Procop. atque Cyril. in Esaiam, testantur, dæmones gaudere siluarum & desertorũ habitatione; & Panem in siluosis montibus, ὑλώδεσι καὶ ὄρεσι nouem rusticos ligna secantes interfecisse acuto cantu, & diro eius furibundi aspectu corporis, & plures interfecturũ, nisi eum Ἀζήμιος ἀγέσίρη

B. compescuisset (hoc est dæmon fortior imbecilliorem) respondit oraculum Apollinis Dodonæi in Branchidis, apud Euseb. libro 5. de præparat. Euangelica: Psellus, lib. de Natu. dęmon. causam reddit, quia hoc dęmonũ genus sit solare, & ideo Leoninæ naturæ; quorum propria hæc conditio. sane Asmodeũ Raphael ligat, & ablegat in desertum, & Christus Do

C. minus in deserto tentatur, & Dauid dæmones hosce vocat, bestias syluæ, iuxta nonnullos, Ps. 103. vers. 20. Sic Iobi, 1. vers. 19. ventus vehemens, qui domũ diruit, & Iobi liberos omnes simul oppressit, venit a deserto (h. a meridionali plaga) idq; meridiano tempore, nẽpe prandentibus illis, vt optime, siue Orige. siue alius auctor cõment. in Iob tribuit Origeni. He-

D. bræo. רוּחַ *ruah* spiritũ (πνεῦμα Lxx.) quam ventũ (Aquila ἄνεμος.) significat: recte, nam ventũ hunc dæmon excitauit. De hoc ita Orig. si ipse auctor libri prędicti; Hæc scientes S. atque horum memores, quod ipso meridiano tempore hora prandij, ruina occupati sunt filij Iob, atque mortui, orauerũt ad Deum conseruari, sicut a negotio in tenebris ambulante, ita

E. & a ruina, & a dęmonio meridiano. Sicut enim in noctis tenebris sic similiter in medio meridie pluriores dæmonum tentationes se demonstrant, quam cęteris temporibus.] Et postea introducit Iob negãtem ventũ illum a Deo excitatum, sed ipsum dæmonem, mentito vento, hęc patrasse: *Tu videlicet*

videlicet: & Spiritus ab eremo venies tu quatuor angelos domus tetigisti, &c. Iarrius scribit duo esse dæmonia, quorum vnum DEBER, alterũ KETEE nominetur, & horum vnũ meridie, alterum noctu grassari. Secũdo igitur a tempestate diei dicitur meridianus, eo quod hoc genus dæmonũ meridiano tempore, & apparere solitum, & homines crudelius acriusq; infestare; tum spirituali tentatione, ac prælio, maxime luxuriæ, & acediæ stimulis, quæ duo peccata vrgent vehementius hominem cibis distẽtum plerumque, vt recte Nicetus, in Naxian. orat. citatam, & Euthy. ac Theodoret. in Psalm. tum etiam corporeis afflictionibus, quod potest colligi ex veterum gentilium opinione; qui Pana (dæmonum meridianorum hic vnus) tum maxime iracundũ, & formidabilem credebant, vt testatur Theocritus, eidyl. 1. & colligitur ex historijs. In Russia Orientali sub meridiem messis tẽpore solitus erat obambulare rura dęmon, habitu viduę lugentis, operarijsq; nisi protinus viso spectro in terram proni venerarentur, brachia cruraq; frãgebat: Testes quoq; scriptorum libri sunt, spectra terrifica solere apparere, quotiescunque pestilentiæ, aut alia huiusmodi mala inuadunt, quód luculenter cõprobaui Comm. in Oedipũ, v. 172. & 174. Addo, quod huc maxime pertinet. In salinis Peruanis pone flumen Consatam Indis apparuisse spectrum gigantea mole, sed ventre secto, & euiscerato, vlnis gestans binos infantulos, & dira denuncians euanuisse, contempsere rudes populi, eo quod sole lucente apparuisset, sed minas secuta horrenda lethi lues cõfirmauit, sic Chieza p. 1. Hist. Peru. c. 24. Addo & aliud a Procopio, cum ingentem illam, & admirandã luem, quæ Cosdrois, & Iustiniani tempore orbẽ totum depopulata, describit, traditum,

Per Greg. d. repub. li. 12. c. 20.

A visos in humana specie dęmones versari in publicis priuatisq; locis, & obuios percutere, quosque percussisset, eos confestim morbo correptos (*virulento nimirum, & ardenti afflatu, vnde Hebræi hos dæmones vocãt,* Meririm, & Rhessaphim, *exitiales, & ardentes, seu igneos,*] & aliquibus vigilantibus claro die, (*en meridianũ dæmonium,*) aliquibus in somnis noctu (*en nocturnum*) id cõtigisse. Dęmonium meridianum, cum Empusa cõfundit Scholast. Aristophanis, Empusã exponens δαιμόνιον μεσημβρινόν. Ego Empusam puto, etiã nocturnum fuisse spectrum: sed, eum noctu apparebat, *Hecatem,* cum meridie, *dæmonium meridianum,* vocatam. illa se in omnes formas mutabat: fiebat, vt ait Epicharmus, in Hebe nuptijs, plãta, bos, vipera, lapis, musca, fœmina; addit Aristophanes mulã, & in gentem belluam, alij; vnicum crus æneũ, alij asininum, vel crus, vel membrũ tribuunt, hinc vocata, ὀνόχωλος, inde ὀνοκένταυρος. Theodo. in Isaiam; *Onocent auros veteres quidem,* ἐμπούσας, *qui autem nunc viuunt appellant,* ὀνοσκελίδας. cui consentit Scholiastes Aristophanis. Denique fiebat Empusa quicquid cupiebat, quicquid illi expediebat, vt ait Epicharmus. Hęc de meridiano: *de nocturnis dæmonibus,* constat, noctem quasi proprium esse scamma spectrorum, & dæmonum; vnde & Principes tenebrarũ, dicuntur, & legimus illis propriã noctem, & potestatem tenebrarum, Ephes. 6. Luc. 22. vide August. in Psal. 103. Ex his nocturnis est Asmodeus in historia Tobiæ, c. 6. & Angelus exterminator Aegyptiorum, quem fuisse malum docent D. Hieron. in c. 24. Isaiæ, & Rupertus com. in Exod. 12. quos sequitur Feuardentius in Ruth. cap. 3. vers. 9. Seneca diurno tẽpore, grassante peste, dixit, visa,

Sic Procop. li. 2. de bello Persico.

In Ranis.

In Oedip.

Vaga

Vaga per lucos simulachra virum,
Maiora viris:

nocturno vero (sic hæc diuidenda) illud;

Quin Tenarij vincula fieri
Rupisse canem fama, & nostris
Errasse locis.

Plane pleraque spectra, & terriculamenta dæmonum nocte robur habere; mane vanescere, ex plurimis scriptoribus, alias docui, & Psellum dæmone quosdam agnoscere, *Lucifugos*, tenebrarum incolas, & amatores: Antagonistam vero Patriarchæ Iacobi, bonum fuisse Angelum, non dæmonem, vt censuere quidā apud Procopium, & homo præceps nimis, ac temerarius Franc. Georg. in Problematibus, S.S. Ex his nocturnis est princeps, Succuborum, dæmonum, quam Hebræi vocant, *Lilith*, hoc est apparitionem nocturnam, a *Laiela* (hoc est nox:) quia non solent tales dæmones viris esse infesti, nisi nocte. Vnde Ecclesia cum Ambros. contra eos precatur.

In Herc. Furem cō. vers.123. ex Virg. Hor. Prop. Statio, & Catul. & Iosepho atq; Hebræis. Gen.32. v. 24. Tomo 1. Sect.3. pro blem.234.

לילית
לילה

Procul recedant somnia
Et noctium phantasmata,
Hostemque nostrum comprime
Ne polluantur corpora.

Incubi, dæmones etiam interdiu grassantur, quorū, *Pana*, Principem veteres constituebant: eum Hebręi; *Haza*, nostri per excellentiam nominant, *Incubum*; Glossar. *Incubus*, πᾶν, vocatur, & *Innus*, vt ego arbitror, nō ab Hebræo; *aanas*, (affligere,) quod lōge petitum, sed a verbo Latino, *ineundi*. Ardere enim hunc dæmonem & ei subditos, amore improbo fęminarum veteres censuerunt: nō quod delectentur concubitu, sed quod gaudeant ab hominibus Deum offendi, & genus humanum, tam fæde contaminari. Sic intelligendus Abbas

D. August. lib.15. de ciu. Dei c. 23. Ibid. li. Tertio Octa. Ori-

A Serenus apud Cassianum, dum dicit, *dæmonum quosdam esse truculentiores, efferatioresque, qui bellis cædibusque sunt insatiabiles, & in transeuntes irruunt, & eos crudeli morte conantur interimere*, (quare videtur meridianū dæmoniū, & illa, de quibus in Euang. D. Matth. c 8. vers. 28. & Pseudo Abdias li.3 in vita. D. Andr.) alios vero esse, qui Fauni dicantur, seductores, & ioculatores, & hos certa quædā loca, seu vias obsidere, & nequaquā tormentis eorum, quos prætereuntes potuerint decipere, delectari, sed derisu tantū, & illusione contentos, fatigare eos potius quā nocere, & hos interdū innocuis incubationibus hominū excubare.] quibus in verbis duo sunt obseruāda, illud; non delectari eos tormētis hominū, accipiendum comparatiue, nō æque delectari, atque alij illi crudeliores delectantur. Verum enim est omnes omnino dęmones optare, quā grauissima mala hominib. inferre, si Deus permittat. docet enim Diuus Antonius, apud Athanasium, cunctis Dęmonibus hostile odium in homines esse, grauius in Christianos atrocissimum in religiosos, & virgines Deo dicatas: singulos tamen, non nisi, quantum Deus permittit, nocere. Si amplius non sinātur, gaudere hominū derisu, & deceptione, & illicio in aliquod Veniabile saltem peccatum, vt ociosę spectationis, vel locutionis, risus, solutionis, distractionis in oratione, & huiusmodi aliorum, in quę, vel boni facillime pertrahuntur. alterū, quod vltimo loco posuit, de incubationibus dęmonum, quo nō asserit omnem huiusmodi oppressionē, & quasi suffocationem nasci a dęmonibus: cōstat enim aliquando a morbi Melancholici specie illa oriri, quā Flandri vocant, *Mare*, Galli, *Coquemare*, Hispani, *Pesadilla*; Themison, *πνιγαλίων*, alij, *Ephialten*, vo-

gen. Mater. libro 1. Satur.23. Collat.7. c.32.

B C D E

Y cant,

cant, & copiose describitur a Paulo Egineta medico: aliquando duntaxat non corporis mala affectio est, sed nuda, ac mera dęmonis infestatio, vt docui, supra quæstione 15. Pergamus ad alia.

Lib.3.c.15.

In Phoenic.

Nono igitur, Pausanias describit nobis dæmonem quendam, *Eurynomum*, longis, & prominulis dētibus, & corpore liuido, ac cadaueroso formidabilem, pelle vulpina vestitum, cadaueribus mortuorum vesci solitum, eaque ad ossa vsque deuorantem. Quibusdam videtur hæc, *Mortis*, descriptio: crediderim potius, quando spectrum aliquod aliqua forma veteribus apparuerat, statim eos nomen certum illi indidisse, & sacrificia, vel expiationes illi auertendo instituisse, vnde & orta sequētia muliebrium spectrorum, siue ostētorum nomina fictionesque: Nam

Decimo loco occurrunt, *Sphinx*, illa Thebana, de qua Strabo, libro 9. Apollodo. lib. 3. Bibliothec. Higynus in Fabulis, cap. 151. Natalis Comes, lib. 9. Mythol. c. 8. & Lilius Gerald. in Aenigmatibus, quę si fuit dęmō fuit: qui formam illius speciei, Simiatum assumpsit, quæ Sphinges, vocātur, de quibus lege Pierium, lib. 6. Hierogly. & Solinum, c. 30. Secundo Harpyiæ, de quibus Hesiodor. in Theogonia, Apollon. lib. 2. Argonaut. Orpheus, in Argonaut, Apollod. li. 1. Biblioth. Eutach. in Odyss. μ, & Izacius, in Lycoph. Tertio, Gorgones tres, de quarum forma, & genere, dictum fuse, Comment. in Medeam Sen. v. 831. Quarto Sirenes tres, de quibus egi, quæ necessaria hoc loco, Aduers. in Sen. Medeam v. 355. & de his mētio, apud nostrum interpretē vulgatum Esai. 13. v. 21: vt & LXX. verterunt, & teste Eusebio, tres interpretes; non tamē eiusdem verbi Hebræi loco, quo noster: Theodoretus vult, Sirenas fuisse dæmones ad voluptatem incitantes. Quinto Erinnyes, siue Eumenides, quas Latini, Pœnas, vocauere, & ipsæ tres; de quarū habitu, & conditione multa congessimus eiusdem Comm. in Medeam, v. 13. & seq. & vers. 960. Vltimo, Nymphæ; quarum quædam aeriæ, vt Sibylla de qua Plutarch. l. de sera num. vind. quædā terrestres, vt Oreades, Napeæ Dryades, Hamadryades, quædam aquaticę, vt Nereides, & Naiades, illæ maris, hæ fluuiorum: quas omnes dæmonum spectra fuisse constat, & si non cōstaret, inde probaretur, quod aspectus earum iratarum de recto mentis statu deijceret, quod dæmonum propriū) vt docent ex Græcis Scholast. Theocriti, & Hesychius, ex Latinis Varro, & Festus. sic affectos nos, *lymphatos*, quasi Nymphatos: Græci vocant, νυμφολήπτους. tales, visa Cerere, ceriti: viso quoq; Fauno in meridie, mente attoniti: audito Pane territi; Panico panore, dicuntur vexari vano metu; quamquam hoc nomen etiam hydrophobia laborantibus, & cæteris illis, possit accommodari late sumpta voce. vide quæ dixi Commen. in Herc. Oeteum, vers. 246.

Vndecimum spectrorū genus est, id quo nutrices solitæ infantes metu incusso, quietare. de hoc genere primum est Pytho Lucilij Sat. 30. *Acco, Alphito, & Mormo*, desumpta puto nomina, ab personis Tragicis, seu Comicis terrorem adferentibus deformitate: de *Mormo*, id Theocritus, & Aristophanis Scholiastes docuere. *Acco*, à vetula illa, quæ sui adspectu in speculo ad insaniam redacta, & facta terror puerorum originē habuit; de qua Rhodiginus lib. 17. A. L. c. 2. & Adagiographus in Accisare. *de Alphito.* idem testatur Plutar. Deinde, & *Gello*: de qua adagium, Γελλοῦς παιδοφιλοτέρα: hanc aiunt virginem vita decessisse, & eius spectrū in Lesbo oberrare, & immaturam pueris necem

Recē adferre. volunt eius meminisse Sapphonem. Alia fuit *Gilo*, de qua sic Nicephorus; vbi commemorat ea quæ Mauricio imperium portenderunt, inter cætera: *Mater vero ipsa partus tempore, e terra nouum quendam, et variantem suauitatis odorem redditum esse, dixit: illud insuper, quod anicula rū est, & mihi prope incredibile, addens persæpe eam, quæ* Empusa *vocatur, alius vero,* Gilo, *dixerit: infantē ex cubiculo, veluti eum deuoraturam extulisse: nihil tamen detrimenti ei adferre potuisse.*] Sed quicquid ille dicat, verisimilius est strigem hanc, siue Lamiam fuisse quę puero, Angeli custodia bene munito, frustra insidiabatur. Prudentior Euagrius, lib.5.cap.21. nihil de *Gilo*, neque de anicularū commentis addidit, iudicium totum lectori permittens. Quiddam anicularis deliramenti hic fuit, quiddā non delirium sed vere verum. delirium erat, & absonum a ratione, putare corpora harum fœminarum sic extenuari, vt clausis ostijs ingredi possent, & corpora quantitate prædita per ianuas se penetrarent (vide quæ dicta sunt a nobis q.17.) verum erat, has malas mulierculas ope dæmonis nonnunquam in cubicula hæc introduci solitas, citra quantitatis corporum immutationem, vel solidorum penetrationem, & ibi infantulis perniciem moliri. Quare diligenter inter hæc eum distinguere iudicē oportet, qui in his nec credulitate, nec incredulitate volet decipi. Et in iudicatarum rerum præiudicijs omnes circumstantiæ accuratissime sunt examinandæ, fieri enim potest, vt iudex ex vno reum capite, quod in accusationem deductū, vanitatis deprehensum sit, absoluat; quem tamen condemnasset si aliter accusatio fuisset instituta. Verbi gratia, strix aliqua accusatur, quod clausis ianuis sit ingressa, & corpus

Lib.8. hist. cap.9.

A eius in spiritum immutatum, & ita iam non corporea pueros interemerit. Nullus iudex adeo bardus erit, vt huic accusationi fidem adhibeat; sed si neget rea, & alioquin necatos illos infantes, vel læsos non constet, neque id accusator aliter, quam ex illa fabula Metamor. probet, proculdubio per sententiam absoluetur. Si diligenter legas vitā Tarasij ab Ignatio monacho descriptam, non difficile fuerit

B deprehendere hunc statū causæ fuisse mulierculaurm illarum a Georgio (non a Philippo, vt quidam vocant) perfecto vrbis absolutarum, & Isauri Leonis sæuitiam, ac inscitiam in eo positam fuisse, quod incredibili quo erat stupore mulierculas illas in spiritum conuerti crederet. Accipite verba Ignatij: *pauperculæ quædam mu-*

C *lierculæ accusatæ fuerāt cædem fecisse lactentium infantium per foramen domorū, vel portis etiam clausis subeuntes, & ex improuiso infantes necantes. Quæ etiam trahebantur in iudicium ab ijs qui credebant fabulis* (de paganis loquitur, a quibus illud de *Gello*, antiquitus confictum,) *& nolebant Christi Dei nostri sequi dict ina quæ simulacris, & phantasmatibus nequa-*

D *quam decipitur* (nimirum, quia spiritum a corpore nouit optime discernere.) *Est enim apud Græcos in fabulis fœmina quædam Gello nomine, quæ dicitur, cum immatura morte vitam obrupisset, quibusdam spectris accessisse ad recens natos infantes. & eos interfecisse.* (en fabulam, quod mortua rediisset, & infanticidia patrasset) *huius fabulæ improbo pellecti, ac decepti*

E *spiritu, qui e.. dicta improbabiliter, conantur ad mulierculas transferre, hoc exsecrandum scelus, & eis adscribere in spiritum conuersis, causam eorum qui moriebantur, ante tempus.* (vides lector accusationis fundamētū, Gello mortuo necasse legitur infantulos: nunc multi reperiūtur subi-

Sic vocat angustas cimas, aut fissuras corporis carū non capaces.

to sublati: probabile itaque est ab his mulierculis, deposita mole corporis, & in spiritum côuersis, atq; sic se per solida corpora, vel tenues fissuras im mittentibus, necatos. Nonne merito scriptor iste contra tales accusatores exclamat, verbis sequentibus? *ò stuporem? ò cordis oculorũ cæcitatẽ? Si corpus longitudine, profunditateq; & latitudine compactũ, ac constipatum in spiritũ dissolutum procedit, & hæc facere conceditur: Christus ergo, qui est ipsa veritas, dicens; Spiritus carnẽ & ossa non habet; reputatus est phantasma ab ijs, qui hæc asserunt* (scilicet feminas has tũ, non corporales, sed spiritus fuisse, seu spirituali hac vi penetrandi præditas fuisse) *Quinetiã Christus quoq; vt veram carnem accepit, & spiritum carnem, & ossa nõ habere vere affirmauit discipulis, nulla re circumscribetur, quæ obstet quomi nus sit phantasia. Sic ergo censens, & citra dubitationem indicãs Georgius, fœminas absoluit a criminibus.* Hæc Ignatius ille, non satis perite spectrũ spiritum, phantasiam pro ijsdem sumens, scilicet pro phantasmate, seu corpore tantum apparente, & nihil de strigum verarum crimine, attingens, vel agens, cõtra quas, & quæ de illis tradidimus, nihil argumentatio eius virium habet, vt qui rem intelligunt facile primo intuitu perspiciũt.

Tertio loco occurrunt, *Lamiæ*, de quibus etiam sacri Vates Ieremias, & Esaias; quas vera dęmonum Indibria, siue spectra fuisse, cũ Apollonius Thyanęus, tũ D. Hier. & alij patres docuerunt; de quibus, & Strigibus (quas ab esu carnis opinor humanę, veteres magistri in Glossat: *Lestrigonas*, vocarunt) quia ex professo tractaui copiose Comment. in Medeã. Sen. v.732. ne actũ agere videar, eo te lector optime malo ablegare; quã eadem repetere. Germani inferiores vocant Aluen, & Alunnen; Gothi,

Esai. 13. v. vlti n. & Threc. c. 4.

Olaus lib. 5. cap. 11.

A *Eluas*, videtur meminisse D. Hieron. cum dicit sæpe bimulos, ac trimulos ad vbera materna lactantes à dęmonio corrumpi. de huiusmodi, tã vetus narratio, siue opinatio, vt Lucilius meminerit. nam libro 20. *Terricolas Lamias*, vocat; & lib. 30. etiam voracitatem attribuit ipso epitheto, alludẽs ad infantulorum visceratione, his versibus.

Ad Paul. de obitu Blesillæ.

B *Lamia, & Pytho oxyodentes,*
Quod veniunt gumia illa vetula improba, inepta.

Duodecimum, quando apparet in forma, *hirci* (vnde ab Isaia, & Mose vocari pilosum, seu *zahir*, contendunt Iarrhius, & Kimchi) vel *Leonis* (vnde templis gentilium affigi solita capita leonina, quod ridet Arnob. li. 6. cont. gent.) vel serpentis, vt cum C Aesculapius Romã aduectus, & anachoretæ de quo B. Nilus lib. de orat. ad Deum c. 102. & 103. vel noctuę, vt apud Virg. extremo Aeneid. vel muscæ, vt apparuit Laoduni in Energumena, & solet apparere Anabaptistis, vnde & vocatus, Baalzebub, Dominus muscę, vel porci, lupi, aut alterius animalis, cuiuscumque; nam in omnium fere formis aggressus est DD. D Antonium, Macarium, & cęteros sanctos monachos deserti incolas. Recẽtius vnũ, sed cui vix simile inuenias, proditum fuit memoriæ a Gaguino Hist. Francorum scriptore; Philippo Bello Rege, quendam laicum, siue conuersum (vt vocant) monasterij vallis Sarnariæ; nomine Adamum, paulo ante Natalitia Festa: sũmo mane ad monasterij negotia peragẽda, E vna cum famulo se in viam dedisse equitem, ei se in via offert arbor ingens gelu, & pruinis obsita, ad ipsum properans, quasi conferre gradum, & corpus cũpida, equus expauefactus caput retrorsum flectit, & viam remitim quã peregerat conatur. Adamus ingenti labore iumentum retinet,

& calcibus porro cogit propinquior, vt arbori fuit, illa confestim euanuit ex oculis, odore tetro, atque sulphureo relicto. Argumentum inde ducit Adamus, dæmonicum esse spectrum, seque Deo precibus commendare satagit, nec iter intermittit. Paulo post respiciens, videt nigrum quendã virum equo insidentem spadici se subsequi, cui subiratus: *Quomodo*, inquit, *infelix, & da nate, audes me his tech* B *nis aggredi? An nescis fratres meos, qui domi sunt, pro me, saluteq; mea supplices ad Deum preces fundere? Abi quantum potes, nulla tibi mei curatio, nil in me possides*. Abit malus, sed ecce mox redit, similis viro, gracile, & protensum habenti collũ. Adamus, tot molestias pertæsus, gladium, qui ad ephippiũ ligatus, stringit, & ense ter, quaterve per aerem vi C brato, aereque propter celerem diuisionem sibili sonum edente, conatur abigere spectrũ. hoc vero subito personam mutat, & sistit se statura mediocris viri, cui caput cappa, & scapulario monachi corpus ornatũ, oculi scintillãtes instar chalybis, vel æris radijs solaribus oppositi. Adam punctim aliquoties hostem petit, sed irritis, & cassis ictibus, aereq; ceden- D te. Tum maiori despectu, & irrisione, dæmõ induit formam asini. Perterritus famulus, hero suadet, gladio circulum in terra ducere, & in circuli medio crucem Dominicam efformare. Adamus consilium exsequitur, verum veterator non desinit. Mutat auriculas asini in cornua, & sic minabundus irrumpere in circulum se velle simulat. Denique lusus iam E satur, in rotam se vertit, & seipsum voluens monachum inuadit, superq; illum continua latus rotatione (*sic videbatur*) transit circulũ, & monacho prorsus illæso conspectum fugit. Fidem rei fecere, longa famuli terrorem cõsecuta ægritudo, & diuturnus

A fætor vestiũ Adami, & raucedo eiusdem, atque difficilis respiratio, a quibus ægre conualuit; equi deniq; subita mutatio, qui ex mansueto, & cicure, post visionem hanc ferox, sternax, calcitrosusque esse cœpit. Addamus rariora quædam genera spectrorum.

Decimum tertium, genus est, cohortium, acierum, castrorum militarium, sicut enim bonorum Angelorum acies visæ bis in sacris litteris; B sic &, simiæ Dei, diaboli sæpe se in militum confertorum specie ostendunt hominibus. In vita S. Norberti, c. 26. leguntur specie armatorum militum in quosdam religiosos dæmonia incurrisse, vt & in vita S. Guthlaci Anachoretæ, apud Surium mense Aprili. In chron. Hirsgauiens. Tritthemij legimus sub anno 1168. Monacho cuidam Limpurgio, prope VVormatiã, C visam multitudinem maximã equitum, peditumque, ordinatarum more acierum, quasi ad prælium procedentem: cumq; monachus audacter, quinam forẽt, interrogasset: illos respondisse; se non veros viuosque milites esse, sed animas militum, & non ita pridẽ his ipsis in locis principi cuidam stipendiaros occubuisse: vestes, D arma, & equos, quæ viuis peccãdi fuerant instrumenta, nũc mortuis indicia suppliciorum esse: quæ circum illos videret omnia nihil nisi ignẽ esse, quo comburantur, se precibus, atque suffragijs adiuuari posse. Leloyherius huic religioso insultat, quod temere animas defunctorum esse crediderit: cuius contrarium tamẽ rationes, & argumẽta eius nõ conuincũt. Ait, E dæmones fingunt se animas esse, sæpe non semper strepitum edidere discedentes, & fragorem. possunt, & spiritus mortuorum. Flammis vestes, & arma circundata, dæmones esse probabant. Non hoc asserit historia, sed ea ipsa, quæ aspiciẽtibus, vestes & arma videbantur, & equi; ipsis flãmas com-

Gen. 32. in prin. & 4. Reg. 6. v. 17.

Li. 4. c. 6.

combustrices fuisse. Deinde, & flammæ fuerint; nonne profitebantur se spiritus esse, qui adhuc expiabantur? Denique Virgilianum illud;

... quæ cura nitentes
Pascere equos, eadem sequitur tellure repostos;

Tantum probat, dæmones imitari quoque diuina iudicia: quibus frequenter: *in quo quis peccauerit in eo punitur*. posset igitur hoc exemplum ad præcedentem de animabus quæstionem reduci. Sane arbitror eandem historiam esse, cum ea: quam iisdem locis, sed anno 1123. contigisse, in eandem sententiam narrat Abbas Vrspergens. fol. 281. Sequentia ad istam censeo pertinere, quia miscentur, quædam vana curiosaque, nec suffragia petuntur. Ioãnes Cæsarius auctor est sequenti nocte, quando exercitus Ducis Brabantiæ a Leodinensibus occisus est, seruum quẽdam Comitis Lossensis prope Montenake, locum occisionis, circa noctis initium, vidisse maximum torneamentum dæmoniorum: Sacerdotẽ quoque quẽdam Hispanum, prope eiusdem Comitis castrum, dum in crepusculo noctis de villa in villam trãsiret, vidisse hastiludium maximum mortuorum valide clamantium, D. Vualtere de Milene, D. Vualtere de Milene, qui Vvalterus, famosus militia, nuper erat defunctus: hancque visionem addit sæpius ea nocte, & euanuisse, & iterum apparuisse. Ioan. Niderius narrat:

l. 12. ca. 16. & 17.

l. vlt. Formicarij.

Cum propter hæreses regnum Bohemiæ tumultu,] ac cædibus concuteretur: circa metas regni præfati, nocturno tempore, versus vallẽ quandam, auditos clamores, & cõgressiones equestrium virorum, qui & coloribus varijs, indui sæpius sunt visi. Fuerunt tunc duo armigeri audaces satis, in castro non multum distanti a loco monstruorum, qui omnino scire volentes, quid veritatis sibi visa portenderent, nocte quadam versus vallem, vbi solita videri conspexerant, iter arripiunt. Antequam autem ijs appropinquare auderent, cõpunctus vnus, dixit alteri: Sufficiat nobis ista vidisse, ego ijs non approximando, dictum est veterũ, Cum talibus nullum debere iocari. Quem alter, velut pauidum, increpans, equum pupugit, & cum eo congressu omnibus ante dictis exercitibus appropinquauit: de quibus vnus egrediens caput illi amputauit, & ad suos redijt, quo viso ille, qui timidus substiterat, fugam inijt, & funesta noua nũciauit. In crastino autem truncatus reperitur, & caput quidẽ in valle, vbi acies visæ fuerant, nullius autem hominis vel equi vestigium repertum est, sed tantummodo, in lutosis locis, signa quædam, & vestigia auium visa sunt.

Idem & aliud addit,] sibi ab Archiepiscopo Moguntino, viro magnę industriæ, & fide digno, narratum: Nominauit (*ait*) nobis quendam Rheni sibi bene notum militem, cuius pro tunc filius viuebat, qui miles super omnes pene inferioris Alemaniæ nobiles semper extiterat nimis in rebus bellicis imperterritus: gerebat autem, & patiebatur nonnunquam, propter suam animositatem, vel fortitudinẽ, ab alijs graues guerras, propter quas non semper de die, sed nocturno tempore, ad loca sibi commodosa equitare solebat. Hic igitur quadam nocte coassumptis famulis per siluam circa Rhenũ equitare voluit, & principium eiusdem intrauit. Antequam vero finem siluæ haberent, vltra quam campus latus iaceret, prout moris est eorum, qui verentur insidias: præmisit famulum, vt in termino siluæ videret, an ne

ne in campo insidiæ aliquæ essent. Luna insplendente, vel astris lucentibus hæc videri poterant. Famulus igitur, cum per arborum ramos exploraret, commissum, vidit per campa longitudinem exercitum satis mirabilem appropinquare in equis: quo viso, considerata nunciauit militi, qui ait: Stemus ad modicum, quia verisimile est, pro huius exercitus custodia subsecuturos alios: ad hos properabimus, & an inimici sint, qui præcesserunt, an amici experiemur, nec paucos timebimus. Deinde, morula transacta, de silua miles cum suis recedit, in campum venit, & neminem nisi quēdam equestrem in equo sedentem, & in manu alium ducentem equum, eminus sequentem suos intuitus est. Ad hunc cum miles venisset, quis esset quæsiuit in hæc verba: Numquid tu cocus meus es? ita enim sibi a lōginquo videbatur, paulo etiam antea cocus eiusdem militis vita functus fuerat. Qui respondit Sum Domine, cui miles, Quid ait, hic facis? & qui sunt hi, qui pręcesserunt? Cui defunctus respondit. Domine, hi qui præcesserunt, sunt nobiles, & armigeri tales, & tales (multos enim expressit nomine proprio) quos oportet, & me cum eis ista nocte esse Hierosolymis, quia hæc pœna nostra est. Et miles iterum. Quid sibi vult equus iste, quem ducis nullo sedente? Ad vestrum, respondit, obsequium erit, si mecum ad terrā sanctam venire velitis. Securus esto, te per fidem Christianam, recedendo, & reuertendo viuum reducam, si meis obtemperabitis monitis. Tunc miles ait, Diebus meis mira attentaui, his hoc addam etiam mirabile. Dissuadentibus igitur illud famulis, de equo proprio miles desilijt, defuncti equum ascendit, & ab oculis famulorum vterque equester subtractus est. Sequenti autem die famulis

A iuxta conditum exspectantibus, miles & defunctus redierunt ad locum vbi primum conuenerant. Tunc defunctus militi ait, Nephantasma omnino victum ista fuisse credatis, duo quæ vobis do rara, reseruate in mei memoriā, inde protulit mappulam paruam de salamandra, & cultellum in vagina. Primum, inquit, cum immundum fuerit igne purgate: alte-
B rum caute tractetis, quia ab eo vulneratus, intoxicatus erit.

In his multa sunt indicio fuisse visionem dæmonicā, maxime donum hoc cultelli, quo multis exitium, ipsi quoque donatario, parabatur. Aliam historiam ex codice Gassinare profert Illustriss. Baron. Annal. tom. XI. anno Christi 1004. quod exhibebo libro 6.

C Cromerus diligens scriptor, Naclum, *inquit*, arcem Pomeranorum munitissimam Vladislaus 1. Polonorum rex obsidebat. Ibi noctu lucente luna aspiciebantur crebro ab excubitoribus quasi armatorum hostium acies, ex apertis campis ad Polonorum statiua adequitantes, & incursantes. Cum id sæpius accideret, indignati Poloni inquietari sese, nec
D vsquam in apertum certamen prodire hostes, nocte quadam, cum ibidem hostes adesse nunciarentur, frement bundi agminatim è castris sese proripuere, diffugientesque casso labore longius prosecuti sunt. Obsessi, tumultu Polonorum exaudito, & excursione è castris animaduersa, erumpunt subito, & ignem in opera, atque tuguria militū stramine arun-
E dineque contecta conijciunt, quo celeriter pluribus in locis se diffundente, paucis, qui in castris manserant, se defendentibus, facile opera cum magna castrorum parte conflagrarunt. Nocturnas vmbras illas fuisse autumant, quæ hostilis exercitus speciem ostentantes, Polonos ita diuino per-

l.5. histor. Pol.

missu exagitarunt: propterea quod A solemne omnibus Christianis quadraginta dierum ieiuniū, priore expeditione, promiscuo, ac temerario esu carnis, & lactariorum, moribus & institutis Ecclesiæ Catholicæ contemptis, temerauerant.]

Hæc ille, res clamat spectra fuisse Diabolorum, vt & illa de quib. Antonius Hist.p.3.quam auorū memoria solebant vocare, *Familiam Hellequini*: cuiusmodi cuncta, illusiones B dæmonum esse, iampridem docuit Guilh. Parisiens.p.vlt. de Vniu.c.24. Tales exercitus possent Magi multos exhibere; si ex pacto, quod cum dæmone superiore habēt, dęmones illi subditos euocarēt, numquam tamen Deus legitur permisisse, vt talis militia vltra incussionem inanis terriculamenti procederet. Nam si lædere, C occidere munitiones capere, vel hostium inuadere castra finerentur: nulla illis humana potestas valeret resistere, vt prudenter, idem Guilhelmus. Huc refero pugnas illas Regum Septentrionalium, & victorias partas, contra magorum, dæmonúmque cuneos, apud Olaum Magnum.

Lib.3.c.11. *Decimoquarto*, dæmones sunt sub D illo spectrorum genere; quo in nemoribus, & alijs amœnis locis sese ostentant instar puellarum, aut matronarum, in veste cādida; interdum in stabulis cum luminaribus cereis, ex quibus etiam distillatæ gut ę, postmodum in equorum iubis, quas sedulo pexuerunt, & nexuerunt, solēt ab hominibus inueniri, talis illa vidua Rusiana in meridie obambulās E de qua paulo ante mentionem feci: tales, quas vocāt, *Sibyllas, seu Nymphas albas, Dominas nocturnas, Dominas bonas*, & earum, *Regina Habundia*, quarum aduentu multū prosperitatis, & rerum omnium copiam putāt superstitiosę anus domib. contingere, quas frequentarint, & ideo domi suæ illis epulas instruunt, escarijs lancibus, & vasis vinarijs omnib. apertis, ac discoopertis, ne quid illis ad sumendum moræ obijciatur; quæ plane idolatrica esse, docet prædicto loco idem Episcop.Paris. vt & Nicol. Cusan.lib.2.excitationū. Huc refero tres illas, quæ visæ Machabæo BancKoni, a quo Stuartorū genus, quę venantibus visæ regnum illi prænūciarunt. Boeth.li.12.Scot.histor. Harum bonarum Dominarū, quas Gentiles, *Parcas*, vocauere mentio habetur, & conuiuij illis præparati, in vita Diui Germani Episcopi, & apud D.Antoninum, pag.2. Hist.tit.11. §.5. Tales etiam, fatales Sorores, seu, nymphæ, falso putatæ bellorum præsides, & Victoriam largitrices, quæ Hothero Regi familiares in Septētrionis Historia Itali vocant; *Fatas*, Galli; *Fees* Olai lib.3. cap.1. quales finguntur Melusina, Alcina, Morga. De his dicam plura lib.6.c.2. sect.3. in Remedio.1.

Decimoquinto, huius generis spectra sunt, per quæ Deus aliquando denunciat futura bella, pestem, mutationes regnorum, & similia, pauca cōmemorabo exempla. Nocte, quæ seditionem Antiochenorum præcessit, visa mulier ingens, & formidabili adspectu, aerem scutica tam fortiter verberans, vt tota sonus Vrbe exaudiretur. Sozom.l.7. c.23. Gennadio Patriarchæ Constantinopol. nocturno tempore accedenti ad altare templi, vt Deum pro salute publica deprecaretur: horrendum spectrum se obtulit, quod cum ille sacro ritu coniurasset, respondit: quamdiu Gennadius viueret, sibi nō licere damna, quæ imminebant, Ecclesiæ illius inferre, sed eo mortuo Theod. Lect. l. Collect. sæuissime se in illam grassaturum. Priusquam Hunnericus persecutionem in Catholicos Aphricæ inchoaret, super cacumine montis Ziquени homo giganteæ staturæ visus, &

auditus

auditus clamare: *Egredimini, Egredimini*, & in æde Fausti, quæ Carthagini est, visa multitudo Aethiopum sanctos Ecclesiæ fugans, & ante se impellens. Alia multa huiusmodi suggerunt, Carda.li. decimoquarto, de variet. rer. & Fulgos. tit. de prodig. libro 1.

Victo. Vrricen. l. 2. de persecut. vandal.

Decimosexto loco, hic occurrunt illa spectra, quæ certis temporibus, & locis, aut domibus solent tumultus, & vexationes varias exhibere: cuius rei prætermittam exempla eo, quod notissima res sit, & legi possint, quæ attulere veteres recentioresque, vt de *Temesio dæmone*, Strabo & Pausanias citati, & Aelianus lib. 8. var. Histor. *de pueris nigris cirratis*, August. lib. 22. de Ciuitate Dei, cap. 8. *De Datio Episcopo Mediolanensi*, Gregor. lib. 3. Dialog. cap. 4. *de vocibus, & sonis auditis in Marathone post pugnam, cum Persis*, Pausan. in Attic. *& ante pugnam Leuctricam in templo Herculis*, apud Ciceron. de diuinat. *ante pugnam cum Cimbris*, apud Plin. lib. 2. cap. 59. *ante bellũ ciuile Syllanum in eadem Italia*, apud Apian. de bello ciuil. libro 1. *ante primum prælium Pharsalicum Antiochia*, apud Cæs. li. 3. de bello ciuili, *ante mortem Cæsaris Dictatoris domi eius*, apud Dionem; *recentiora sunt*, apud Nideriũ, lib. vlt. formicarij. Guilh. Paris. d. cap. 24. Torquemadam, Horti florũ colla. 3. Alexan. ab Alexan. lib. 5. Genes. dier. cap. 23. & confirmat praxis Forensis Hispaniæ: qua licitum conductori, qui ante id ignorabat, spectrorum sic inquietantium causa domos relinquere conductas, vt post Portiũ censuit Couar. Solent huiusmodi infestationes iuberi, vel pmitti a Deo, ob pœnam peccatorum, vel ad exercitium bonorum, vel ob aliã causam occultam. Interdum ista peragunt dæmones maleficorum immissione, vt contingit Beato Antonio, & nobili Aquitano, qui Parisiensem studiosum iure suo per vim spoliarat: sæpius sponte faciunt sua, tantùm vt homines falsa quapiam reuelatione decipiant, aut persuasione fallaci: sicut apud D. August. illi baptismum dissuadebant: contenti sunt aliquando sola vexatione, & inquietatione, nullo cum corporis damno, vt ioculator ille spiritus, de quo Guilhe. Parisiens. qui vasorum collisione, & lapidum iactu somnũ disturbabat, & culcitra subtracta de lecto deturbabat, & Salmantinus ille Torquemadæ, qui grãdibus saxis quosuis petebat, irrito tamen, & innocuo contingens ictu, quod Marcus Magus, apud Psellum, proprium dicit esse dæmonum subterraneorũ, de quibus mox agemus. Quo vero pacto dæmones lapides iacere queant, & alia huiusmodi operari, quæ videntur manus, & corpora instrumenta requirere, Scholastici disputant. assentior ijs, qui præsente per substantiam suã eo loci dæmone, & imperio voluntatis aerem lapidi proximum mouẽte, & sic lapidem impellente, hæc fieri censent; quando nullum ipse corpus induit: si vero corpus formatum, vel cadauer assumeret, nulla foret difficultas.

Lib. 4. var. resolu. c. 6.

Cassian.

collat. 8. c. 18. Froissar. in Chron.

l. de dæmo.

In locum, *decimum septimum*, veniant spectra illa Berustiæ, de quibus quadam epist. scribit Ioan. Meletius; *In Sarmatio coli spiritus quosdam visibiles*, qui lingua Ruthenica, coltri, Germanica, *Koboldt*, dicantur, quos credunt habitare in occultis ædium locis, vel in cõgerie lignorum, nutriuntq; eos laute omni ciborũ genere, eo quod, adferre soleant nutritoribus suis frumentũ, ex alienis horreis furto sublatũ. Cum vero alicubi illi spiritus habitare, & nutriri cupiũt, hoc modo suam erga patremfamilias voluntatem declarãt. in domum congerunt noctu segmenta lignorũ, & mul-

Vide Diu. Tho. quod lib. 7. Dur. Capr. & alios in 2. d. 7.

& mulctris imponunt lacte plenis varia stercora animalium, quod vbi paterfamilias animaduerterit, nec dissipauerit segmēta, nec stercora è mulctris eiecerit, sed de inquinato lacte cum omni familia sua comederit, tunc illi apparere, & permanere ibi dicuntur.

Idem iudicium de spectris, *virunculorum*, ac *femellarum*, breuitudine, ac specie pigmæi, vel pumilionis, olim in multorum domibus frequentium, & domestica fere cuncta ministeria solitorum obire, equos curare, domum verrere, ligna, & lympham adferre, & similia facere, de quibus Olaus Magnus. Galli vocant, *des Gobelins:* Teutones, Rabbautermanne-Kens, & GultelKens, & Sueones, *Trullas*, appellant. An ex hoc genere fuerint, *Eros & Anteros*: qui vt infantuli, in balneo, iubēti Iāblico apparuerunt, id cogitandum relinquo. Sane huc pertinent, *Montani illi*, quorū nobis Historiam Georg. Agricola prodidit.

Lib.3.c.11. & 12.

Eunapius in Iāblico.

In metallicis (ait) *fodinis inueniuntur,*] & truculenti quidem, vel solo aspectu terribiles, plerumq; metallicis infesti, atque inimici sunt. Talis fuit, *Annebergius*, dæmō qui operarios amplius duodecim flatu interfecit, in specu qui *corona rosacea*, appellatur, eo nomine relictus, quan tumuis argento diues esse. Flatum vero emittebat ex rictu, cū equi speciem habentis procerum collum, & truces oculos appararet. Eiusmodi etiam fuit, *Snebergius*, nigro cucullo vestitus, qui in fodina Georgiana operarium è terra sublatum, in superiore loco maximæ illius concauitatis, quondam feracis argenti collocauit, non sine corporis attritu. Quæstuosam admodum fodinam deserere apud Turcas cogebatur Iudæus a dæmone metallico, hominibus frequenter in forma capræ aurea cornua ge-

Cap. de anim. subterran.

A rentis apparente. At sedatos illos, Germanorum alij, vt etiam Græci, *Cobalos*, vocant, quod hominum sint imitatores. Nā quasi lætitia gestientes rident, & multa videntur facere, nihil interim efficientes. Alij, *virunculos montanos*, vocāt, quia plerumque apparent naui, tres dodrantes longi, videntur autem esse seneciones, & vestiti more metallicorum, id

B est vitteto, indusio, & corio circum lumbes dependente. Innoxij sunt hi metallicis, etsi interdum glareis operarios lacessunt, rarissime tamen eos lædunt, nisi cachinno, vel maledicto lacessiti. Potissimum opus facere videtur in his specubus in quibus metalla iam effodiuntur, vel ea effodi posse spes est.

Cætera recte, illud minus, quod

C animantium nomine dæmones comprehendat. Scio sic locutos veteres non paucos, sed & scio id ex lacte Platonicorum bibisse, & quia ambigui erant, num anima, & corpore constarent. Nunc quia Catholicis satis definitum, nec anima, nec corpore perfectas substantias illas separatas componi; vitanda nobis huiusmodi locutio, parum cauta, paurum propria.

Cap. firmiter de sum. Trinita. D. Tho. 1. p. q. 50. scholia in 2. d. 8.

D Damnandus vero prorsus Paracelsi error dæmonum hæc genera, ad hominum species reducentis. Nā; Epistol. ad Athenienses, siue de occulta philosophia, quasi verissimum axioma, nihil veritus fuit constanter asseuerare, Deum præter homines Adami posteros; alia quatuor hominum genera, carne, & ossibus, & ratione prædita creasse, eosque in singulis ele

E mentis ad inhabitandum collocasse; in quibus singuli suam haberent rēp. & ex negotiatione, ac laboribus victum, & amictum sibi comparare, & eos homines, qui in terræ visceribus habitāt, vocari, *Pigmeos & Gnomos*; qui in aquis, *Nymphas, & Vndenas*; qui in aere, *Siluos, & Melusinas*, quos

quos solos cum hominibus Adami posteris commercium habere, & ex mutua commixtione liberos gignere: Qui in igne sunt: *Vulcanos, & Salamandras* appellari: Et incertum adhuc esse: cuinam generi horũ hominum vera fides in Deum sit data, & via ad salutem patefacta.) Hæc ille prout eum citant Godelmannus, & alij: in libro tamen fragmentorum, inuenio Paracelsum dubitanter induci loquentem, sed arbitror Latinum Interpretem, hoc suum assuisse, vt magistri occultaret impietatem. Nam dictis illis nihil nugacius, nihil blasphemius, nihil a recta fide dici potest alienius, ergo mutila, & manca S. S. quæ de vno tantum hominum genere nos instruxerit? ergo dubia salus nostra? ergo dubia redemptio? non ergo secundus Adam Christus, vt nos: qui in primo mortui, in secundo viuificaremur? si hoc dubium: nonne ruunt veteris testamenti promissiones, concidit exhibitio, & repræsentatio Noui? Et sunt qui tales libros nugis, mendacijs, blasphemijs refertos, in Latinũ vertant sermonem? sunt qui pulchris formis cudant recudãtq; ue? sunt, qui ament Paracelsistæ vocari? sed ad institutum redeamus.

Vltimo, loco sese offerunt spectra dæmonum thesauros custodiẽtium. Cabades rex Persarum cum accepisset in collimitio Persiæ, & Indiæ: in munitissima arce Zudaderensi, prætiosissimorum lapidum, auri, & argẽti, thesaurum maximum a dęmonibus asseruari, qui mortales omnes aditu arcerent: eo cum exercitu profectus castrum vi conatus occupare, fortiter propugnantibus dęmonibus repulsus fuit, confugit ergo ad Iudæorum, & Magorum artes, quæ & ipsæ irritæ fuerunt. *Ergo cum e. persuasum* (ait Cedrenus) *fuisset, Christianorum ad Deum precibus hoc potiri posse, auxilium a quodam Christianorum in Perside degentium Episcopo petijt. Is indicto Christianis ieiunio, precibus & Synaxi, diuina peregit mysteria, & ad locum accedens coniuratos dæmones ibi degentes exegit, castrumque Cabadæ nullo labore potiendum tradidit.*) Glycas part. 4. Annal. & Cedrenus in Anastasio. Talis etiam dæmon ille Basileensis, de quo dixi, supra q. 12. & hinc factum, vt Dracones fingerẽtur custodes thesaurorum, vt horti Hesperidum, & Aurei velleris: hinc porro factum, vt thesauris addere sint soliti Serpẽtem aureum: quemadmodũ refert Ascanius Centorius, lib. 4. Comment. bellor. Transsiluan. de thesauro, inuẽto prope Deuam vrbem Transiluaniç, circa annum 1550. Nota etiam Historia Magi Germanici, qui cum specum ingressus esset vbi thesaurus reconditus, socio in vestibulo manente vidissetque incubantem arcæ nigerrimum canem, nihilominus, cupiditate metum pellente, porro progressus, ruente terra, in specu fuit tumulatus. Plura vide d. q. 12. Prætermitto quædam iam vulgaria, vt quod in Indijs sepultarum cum maritis vxorum animas mentiuntur, vt sic persuadeant has coniugi suo conuiuere, quæ sponte illis commoriũtur, quod non vno loco testatur Pet. Chieza, p. 1. Histo. Peru.

Visis spectrorum generibus, quęri poterat: quo illa pacto repelli, & vinci queant? sed quia decisio communis est omnibus malis: quæ per dæmones inferuntur, ideo de hac re disserendum mihi putaui, quęstione de remedijs contra maleficia, huius operis libro vltimo. Quo pacto dęmones apparere sic queant, nunc accuratius inuestigemus, quam quæstionem indecisam reliquit D. Aug. Enchirid. ad Lauren. cap. 59.

QVAE-

QVAESTIO XXVIII.

Quomodo possit dæmon se corporeis oculis, cum sit incorporeus, visibilem præbere?

CONstat non posse corporaliter, nisi assumpto corpore. Certum enim est dictum B. Ignatij, episto. ad Smyrnens. incorporea videri a corporeis non posse, quia incorporeorum, nec species, nec figura est, aut particula animalis vllius formã habentis, ob naturam, quam habent simplicem. Constat etiã eos corpus, vel ex elemẽtis sibi coaptare, vel subingredi, & assumere cadauer. de vtroque modo, quæ dicenda hucusque distuli, repræsentabo liberaliter. Dixi (corporaliter) nam phantastice possunt apparere, turbata phantasia.

SECTIO I.

ALiquãdo igitur cadauer aliquod assumunt humanum, vel ferinum, & illud mouent, ac impellunt motu non vitali, sed locali tantum, sicut aerem possunt impellere, & hoc corpus, præsertim nondum valde dissolutũ; puto, si Deus permittat, posse illos, ita attemperare, vt sensum tactus omnino fallãt. Nec video quidquam ab homine docto, ac pio, in medium allatum, quod me ab hac sententia deducat. Imprimis quod ex D. Luca, proponitur dictum Domini, quo se vere corporatum, & nõ phantasticum spiritum esse probabat *Palpate, & videte, quia spiritus carnem, & ossa non habet, sicut me videtis habere*; id ad rem non multum facit, certe non vrget. Solum enim Dominus probare voluit, posse illos contactu sentire, & dijudicare, visu se nõ decipi. corpus enim ipsum habere, verum, quia tangibile, & pro- c.vl. v.39.

A inde nudum phantasma, & fictitio corpore indutum non esse. Nulla vero hic erat cogitatio, de cadauere assumpto. Hoc enim carnem, & ossa habere manifestum est, quo argumento Christus probat, se spiritum nõ esse: Quod illi existimabant, quia videbant ianuis claussis ingressum, quòd corporeæ rei repugnabat, tam viuæ, quam mortuæ. Et quia, palpatione tantum poterant, corpus esse, cognoscere, non vero, cuius esset corpus: ideo iubet etiam oculorum vti sensu, & *videre* (nam proprie hic vox sumenda, vt textus indicat) *manus, & pedes*: ex quorum vulneribus reliquis, certo deprehenderent ipsum illum esse, qui triduo ante fuerat crucifixus. Ex quibus patet verba Domini veram, certamque sententiam habere, etiamsi corpus diceremus a dæmone assumptum, sic ab eo tẽperari posse, vt tactus sensum fallat. Quid, quæso? nonne dæmon longe admirabiliora efficit quotidie, quam, sint simulare carnis molliciem, ossis duritiem, teporem, ac suauem calorem, qui corporis attactu percipitur, & cæteras tangendi qualitates: Dico has eum simulare posse, non dico veras exhibere posse; vera illa, & vitalia sunt corporis viui, & ab anima informante producunt: simulata, & proxime adumbrantia non requirunt animam informantem, & a substantia intellectuali, (eatenus vt externo sentienti tali appareant) poterũt perfici. Quod adferunt de cadauere hominis recẽter mortui, in eo etiam adhuc calido deprehẽdi, deesse qualitates illas suauis, ac vitalis teporis, facilitatem mouendorum membrorum, & pro mollitie rigorẽ quendam successisse, id totũ concedimus. Negamus autem, quod inde ad cadauera per malignum spiritum assumpta argumentantur. Esto illic eadem sit corporis substantia, quæ & hic

Sic optime Ioann. Maldo. ibi.

hic adest, esto adsint qualitates plures eædem, vtpote calor ille residuus. Tamē adhuc deest huic cadaueri nō assumpto, quod simulet illa reliqua quæ diximus. Ait in nostra visione, dæmon inest cadaueri cuncta illa simulans. Minus est adfabre simulare, quā vere efficere. Quare nec illud sequeretur, nō potest corpus adhuc calidum illa per se solum præstare, atq; efficere, ergo nequit dæmon in cada B uere assumpto illa eadem, tā callide, & artificiose simulare, vt tactum fallat Cur, qui sensum principē (nempe visum) potest decipere, non queat tactum, sensum maxime terrestrem, & vilissimum, minimeq; spiritualem? Quod vero quidā hæc cadauera adsumpta, vt & aerea corpora formata deprehenderint esse tactu frigida, & horrida, vt illi apud Alex. Genia. die. C lib. 2. c. 9. & apud Cardan. lib. 16. de rer. varietat. cap. 93. & alij, de quibus postea, id inde prouenit, quia vel dęmon teporem illum non vult adumbrare, vel quia non permittitur id a Deo facere: quo sensu etiam accipiendum, quòd refert Caieta. cuidam de hoc frigore, & horrore corporis querenti, dæmonem respondisse, *se non posse melius facere*, videlicet, Deo ob- D sistente, vel saltem non concedēte. Si quis exempla requirat harum apparitionum, legere poterit apud Guilh. Parisiensem, P. vlt. de Vniuerso, aliquando assumpto bestiæ cadauere delusisse militem: qui cum putaret se formosa potitū virgine, inuenit se in amplexu cadaueris bellum tabe solu ti, fætidissimè iacentem. De Polycriti apparitione, & spectro filium deuo- E rante, iam scripsimus non vno loco. Fabulæ simile videtur, quod Phlegon retulit, ille tamen oculata se fide Trallis testatur cognouisse. rem sic narrat, vt vtar compendio.

In 1. 2. q. 51. a. 3.

Lib. de mirabilib. & longæuis.

Philinniū Damostrati hospitis.] & Charitus filia, Machatem hospitem amare cœpit, indigne id ferentib. parentibus, mœrore mortua, & publice fuit funerata. Sexto post obitū mense, cū eo reuertisset Machates, ingessisse ad illū Philinnium hospiti se, post longa colloquia commiscuit non semel illo vesperi, quo, & cū eo cęnam sumpsit, & annulum ferreum, & poculum inauratum a Machate dono accepit, ipsi vicissim annulū aureum & fasciam pectoralem dedit. Nutrix, dū pergit sedula, ne quid hospiti desit, satagere, videt cum eo in lectulo iacentem alumnam. Læta parētibus id indicat. Illi stupentes accurrūt, & altero die vtrumq; deprehendūt, &, cum eiulatu, dormientem cū hospite filiā amplectuntur. Sed toruis in eos intuens Philinnium, ò vos crudeles (*ait*) in filiā parentes? ergone vos inuidisse mihi meo Machata, paterna in domo, vel triduū solidū frui? Magno vobis dolere hæc, siue curiositas, siue duritia stabit. Renouabitis dolores præteritos, & filiā iterato sepelietis. His dictis, expaluit, & concidit cadauer mortuo iterū simile, seu potius (*vt erat*) mortuū. Cōcidere simul oppressi męrore parens vterque. Re populus, & magistratus intellecta, iubēt sepulchrū aperiri: vacuū id corpore repertū. Erāt in eo duntaxat annulus ferreus, & scyphus auratus, dona Machatę, sed in cubilo, & lectulo, inuentū cadauer Philinnij, & Hilli cuiusdā auguris consilio, vt prodigium eiectū extra vrbis limites, auibus ac feris deuorādū. Ipse Machates, a spectro vidēs se delusum, sibi paulo post manus, ignominiam non ferens, con sciuit.] hæc a Phlegonte; fusius narrantur; illo Phlegonte, cuius auctoritate, & Iurisćōsultus Paulus, & Origenes, ad probandam Eclypsim, quæ Christo accidit moriente, vtuntur. In historia quoque Laodunensis energumenę Nic. de Obry, legimus Diabolū Baltazum, assumpto suspendiosi cor-

Lib. antiq. D. si pars hæred. per Cōt. Cels. & tractat. 29. in Mat.

corpore, conatū abigere ab ea exorcistam.

Agrippę facinus non absimile habens ii.fra,q.29.sect.1.addam nunc, quæ de eadem re Cæsarius Monachus Eisterbacensis, libro 12. Miracul.cap.3. scribit; cuiusdam Principis Germani mortui corpus integro priusquam sepeliretur anno, dæmonem gestasse,& ita rexisse,quasi illud vegetaret (ita nãque intelligendum quod scribit;spiritum illud loco anima vegetasse) non enim potuit informãdo, nec in essentiam eius illabendo, sed duntaxat, vt in loco existens vitales eius actiones per illud imitando, vt docet multis Tostatus, in Exod.c.7. q.13. cum seqq. Subdit Cæsarius similia legi in vita S.Patricij Hibernorũ Apostoli, de quodam homine, in cuius corpore multis annis Diabolus habitans pro anima,ad nutum viri sancti tandem exiuit, corpus vero corruit, & in puluerem redactum fuit. Et,c.4.clericus (scribit) quidam adeo dulcē vocem habebat, vt audire eum deliciæ putarētur:donec religiosus quidam vir superueniens, monuit hominis vocem non esse, sed diaboli; dæmonemq́ue adiurauit; quo discedente, cadauer corruit planissime fœtens.

Denique multæ falsę resurrectiones gentilium huc sunt referendę, & constat cum sagis, vt plurimum induto cadauere diabolum,siue incubum siue succubum,rem habere; vnde & in hoc genere hominum, cadauerosus quidam fœtor graueolentiæ, cernitur.

SECTIO II.

Aliquando sibi, elementare corpus diabolus circumdat,idque efformatū qua pollet industria, vnit sibi non aliter; quã motori intus existenti corpus mobile, & inanimum vnitur. An possit ex solo aere materiam desumere equidem ambigo, & puto, sic aerem condensari non posse solum,vt quid solidum exhibeat,sed siue possit,siue non possit; solet quod facilius, partes aeri (quo maximam partem vtitur) commiscere terreas, & aqueas, nubium, vaporum, exhalationũ ve, vt & colores facilius hac mixtione exprimat, & facilius membra conglutinet, & condenset; quæ sententia Lud. Molinæ est, & antiquiorum: nec argumentum, quo quidam vtuntur ad probandum solo ex aeris elemento corpus assumere, nos stringit; cum tantum probet, eos ab aere partem potissimam mutuari. Hinc alij censent corpus hoc tale fore nunquam, vt nequeat tactu deprehendi, verum corpus non esse. Sed rationes, hac ipsa quæstione discussi. Christi Domini dictum, ostēdi alium habere sensum, quam ipsi arbitrati. Addo,quod in libro Genesis legimus de Angelis Abrahamo apparentibus, quorum pedes abluti, nec deprehensi tactu;id ab ipsis eludi potius,quam dissolui: aiunt deceptum Patriarcham, præoccupatione opinionis; eo quod viros putaret,quęro, cur non igitur,quicumque viros putant,hac præiudicata sententia iudicent viros esse? An solus Abraham cæteris imprudentior; Ipse ille, quo nituntur. Caietan. fatetur verorum ossium,& carnium similitudinē,non modo visibilem, sed etiam palpabilem, & solidam exhibere. *Solidam*, ait,non instar aeris diffluentem, aut duritiei duntaxat aliquid modicum habentem.Quod vero li.3.c.6. apud Cæsarium diabolus dicit, quando corpora a dæmonibus sic assumũtur ea dorso carere: ludebat puellã mendacissimus.Quod dixi elementorum aliqua opus commixtione,nec Mato ignorauit,cum cecinit.

Vide Moll. 1.p.q.51.a.2.disp. Angl. in 2.d.8.q.2. diffic.8.

Luc. vlt. v.39.

Gen.19.

d.19.4.

Aeneid. 10. *Tum Dea nube caua tenuem, sine viribus, vmbram.*
In faciem Aeneæ, visu mirabile monstrum,
Dardanijs ornat telis, &c.

Ecce nõ aere solo, sed nube mixta. De vapore Sprẽgerus, *in Malleo*, docet, visas veste subducta in agris mulierculas, corpus motitantes, crissantesq; solas, & adspectum mox dęmonem vaporis, siue exhalationis atræ habitu, recedentem. Mantenses magi, Mirabellius, & socij, Parisijs cõbusti, in iudiciaria confessione dicebãt, ad hanc corporum assumptionẽ dæmoni duo esse necessaria, vẽrum secundum, & lunam plenam, nã si ventus sit aduersus, non posse corpus coalescere; si vero sit Luna decrescens, vel corniculans, non posse defectu materiæ formare corpus nisi valde pusillum, & pro Lunæ augmento maius, maiusque. Placet hoc Crespeto, l. de odio Satanæ discr. 27. sed mihi ridiculum videtur: quasi nequeat dæmon, Deo non impediente ventum sedare, aut excludere, & defectum illum Lunaris influxus supplere. Scilicet aer, & nubes de eltrino genere sunt, quod Lunæ augmẽta consequi solet, & decremẽta imitari. Dęmonis apparitio in corpore elementari fuit illa frequens visio fratrum Tarquiniorum apud Dion. Halycar. talis Athenodori apud Pliniũ, quicquid dicat Franc. Picus, libro 1. de prænot. illud enim puto axioma, & regulam statui vere, ac puto posse; In gentilium, & damnatorum (quia fidei expertes) apparitionibus non animam (nisi speciali Dei priuilegio, de quo vnde constat in Athenodori visione?) defuncti apparuisse, sed eius loco cacodæmonum quempiam. Tales etiam putarim omnes apparitiones spirituum, ociosa cum hominibus, & varia multipliciaq; collo-

Lib. 5.
Lib. 7. epist.

A quia miscentium, testatur de Facio patre suo Cardan. & merito omnes suspectum habent Sortilegij, siue pacti cum dęmone. Testatur Melanchton (lib. de anima) se, & colloquia, & disputationes cum plurib. spectris instituisse, sanctitas hæc curiositas nuda, an occultum pactum? nihil iudico, rẽ in medio relinquo. Tale haud dubie spectrum incœstuosi Persę, cuius semper cadauer terra eijciebat, de quo prolixa commemoratio, apud Agatiam reperitur, lib. 2 belli Persici extremo, tales visiones fuere Gentilium Idolorum, vt Castoris, & Pollucis ad lacum iuturnæ; vt L. Domitij Aenobarbi, vt Amiris Persæ, vt quod apparuit Dioni Siracusano, vt Curtio Ruffo, vt Imperatori Pertinaci, apud Capitolinum, vt Tacito Imper. apud Vobiscum, vt Constantio, & Iuliano apud Ammianum, Valenti, apud Zozimum, & apud eundem Serenæ vxori Stilichonis: alia pręter hæc congessit Pet. Thyre. lib. 1. de aparit. spirit. cap. 9. Et talia semper spectra, quæ subito euanescunt, potest enim elementaris substantiæ subita nimiaque rarefactione se subducere oculis.

Symmac. lib. 1. epist. 20.
Sueton. in Nerone.
Ctesias in fragment.
Plutar. in vita Dionis.
Tac. lib. 11. Annal. & Plin. lun. 7. epist.
Capitol. in Pertin. Vobiscus in Tacito.
Ammian. libr. 21. & 25. Zoni. lib. 4. & 5.

D Illud discrimen nũc occurrit, cum in cadauere apparent; non possunt, vel alteri viuenti corpori cadauer illud circũdare, vel ipsi sic induti corpus vllum subire, repugnat enim corporis ratio, quia nequeunt dimẽsiones quantitatiuæ inuicem, sine vero miraculo, penetrare. Sed quando apparent in assumpto corpore elementari, licet, vel omnino nequeãt,

E vel difficillime queãt (prius opinor) aliud corpus, siue cadauer subire; possunt tamen vero, & viuenti corpori, elementare istud circumdare, vt homo sic indutus, vel aliud animal, multo majus, immo, & gigantæum videatur. Nihil video obstare, cur nequeat. Suadet etiã aereę substan-

tiæ facilitas ad dilatandum, siue rarefaciendum, & spissandum densandumque; quam merito Psallus causam tradidit; cur spectra, tam breui spacio, crescere, & decrescere videantur.

Tertiumgenus inuenio rariusculum dæmoniacarum apparitionum, per figmenta quædam, seu statunculas, de quibus exhibebo, quæ didici a Thoma Brabantino, libro 2. de bono Vniuer. c. 57. pag. 21. vbi scribit in hãc sententiam.

Gunerchena Brabãtiæ villa est solẽnis & nota:] in hac q. dã iuuenis puellam virginem adamauit: cumq; pro eius nuptijs parentibus eius loqueretur, & illi renuerent: puella medio tempore incidit in febrem acutam. qua ingrauescente omnibus mori visa est. Luctu ergo facto, campanæ quasi pro mortua pulsatæ sunt. Nec mora, iuuenis amator puellæ de villa eadem in crepusculo noctis trãsibat ad aliam, & cum per dumeta pergeret, eudiuit vocem quasi fœminæ lamentantis: sollicite ergo discurrens, & quærens auditam, inuenit puellam, quam mortuam æstimabat, cui & dixit: Mortuam te plangunt tui, & huc vnde venisti? Ecce ait, vir ante me vadit, qui deduxit me. Stupefactus adhoc iuuenis, cum neminem alium nisi puellam videret, audacter rapit eam, & in domum extra villam protinus, occultauit. Hinc regressus in villam amicis suis loquitur, ingredietur ad patrem puellæ, cum amicis suis sedentem ad funus: quærit si filiam suam sibi daret, quam quasi mortuam deplangebat. Cui pater admiratus respondit: Numquid pro Deo mihi es, vt mortuam resuscites, & accipies in vxorem? Cui iuuenis, Tantum (*ait*) libens spondeas, vt filiam tuam habeam in vxorem, si viuam reddidere, & sanatam. Cui pater consẽntiẽs, dictum coram omnibus confirmauit. Mox iuuenis reuelato linteo, quo cooperta putabatur figmentũ mirabile, quale a nullo hominum fieri potuit, inuenerunt. Dicitur autem ab his, qui figmenta hujusmodi diabolica inspexerũt, esse interius putrido ligno similia, leuiq; exterius pellicula circumducta. Hinc reducta puella est, & patri reddita: sanaque post dies aliquot dictũ iuuenem maritum accepit, & vsq; ad tempora nostra incolumis perdurauit. Simili prope modo, cum quidam in confinio Flandriæ sororẽ languidam & mortuam putatam, sub eadem die antequam sepeliretur figmentũ, inter arũdineta iuxta maris littora inuenisset, reduxit eam ad propria, & ingressus demũ, vni ab amicis quasi mortua plangebatur, discoopertum figmẽtum extracto gladio in frustra concidit, horrentibus cunctis, & clamantibus, Cur in funus sororis, tãta crudelitate sęuiret. Et mox subridẽs, crudelis, inquit, videor in sororem? Non est illud sororis corpus, sed figmentum, & illusio dæmonũ. Et hæc dicens secum cunctos accepit, & adduxit ad domum propriam, & eis sororem reductam ostendit. Ex hęc vsque ad tempora nostra permansit.]

Si quæras, quid de his sentiam; dicam cum Alb. Magno, & Cantipratense, mihi non liquere. Fieri possent a dęmone Deo permittente: Sed arbitror in his duobus exẽplis, quoad illud primum procum, & in secundo hanc forte virginem Satanæ partiarios fuisse.

SECTIO III.

VVlgatis persuasio est, semper in his corporibus assumptis aliquid obuium oculis, quo deprehendatur dæmonicum esse spectrum, facile crediderim, sic contingere. Sed puto si maiore potestate non impediantur dæmones, posse qua velint apparere forma,

forma, humanamque perfectam, & omni ex parte pulchram, pulcherrimamq; exhibere. Qualem se fortassis exhibuit B. Alberto Carmelitę, à quo crucis signo obiecto fuit fugatus; vt narratur à Io. Maria Cōpostellano, initio vitę S. Alberti. Verum solet ei obstare Dei voluntas, quæ, vt semper aliquid adsit, quo detegatur impietas, & impostura; ne q̃ mortales ignorantiæ iustā excusationē prætexant; certis animaliū formis dæmonia nōdum vti permisit, vt colūbæ, seu ouiculæ, seu agni: forte, quod agnus verus sit Christus Pastor bonus verusq; & in columbæ specie Spiritus sāctus solitus sit apparere, & quia hæc animalia dolo carent, & nullum inferre, solent damnum, vt docet Tyræus sup. Libentius induit animalia, quibus aliqua sunt, quæ merito culpes. Hirci forma seu capri valde ei antiqua est: & quia hircus Numen Aegyptium est, censet Moyses Maymon, *in ductore dubitantium* iussos Hebræos in sacrificijs hircum offerre. Et olim Iupiter Hammon in Hirci forma colebatur, dictus *Hammon*, quasi, *Chammon*, à Cham inuentore Magię. Hodie etiam solemne illi, qn̄ pactum expressum iuit, offerre se cōspicuum forma virili: post pactum, quando adorandus, semper in forma hirci, vt sibi accidisse fatebatur Io. ille Stapulensis, & obscurius innuitur in confessione Doctoris Edelini apud Iaquerium, c. 4. & habetur apertissime in sententiæ Auinionensis breuiculo, quod verbotenus dabo, lib. 5. sect. 15. circ. fin. Aliquando à faciendo à facientibus homagium non cernitur, vt narrat Meierus, Chron. Flandriæ anno 1459. quando tamen se adorandū proponit, semper id in forma caprarum marini, & quidē fædi aspectu, atri, olidiq;. Huius rei variæ causæ redduntur. vna quoniam, ob reuerentiam verbi incarnati,

A Deus non patitur eum tunc assumere humanum schema. Et hoc sensu Sebastia. Michael, schol. 10. Pneumalog. arbitratur ad litteram accipiendum, quod Apoc. 13. v. 4. traduntur impij bestiam adoraturi, hoc est Diabolum in bestia forma. Sed cū bestia illic vocetur ipse Antichristus, iuxta DD. Hippolytum, Methodium, Ireneum, Aretham, & alios; constat B hunc sensum non esse litteralem. Illud verius, quia coluerunt olim diabolum in forma hirci, ideo dæmones vocari S A H I R I M hoc est pilosos, seu hirsutos, vt solet aliquando D. Hieronym. vertere, vide c. 17. Leuit. & c. 13. Esai. v. 21. & c. 34. ver. 14. שעירים Nam Sahir, Hebræis, hircus, dicitur, vt Latinis, à pilis, & horrore; vnde fors etiam Satyri, nomen deduC ctum. Confirmat Kimchi, in radicum libro, dum scribit; Sahir, vocari diabolum, quia solitus hirci effigie se conspiciendum præbere. Illud etiā notat Michaelis, d. & cap. 17. vers. 7. Leuit. LXX. non temere vertisse, ματαίοις, quasi dicant, Fatuellos, vnde deducta vox Longobardica, Matus, litteræ omissione; quos Galli ad verbum vocāt, Folletons; & alij per D abbreuiationem, Follons, quia risum excitant risu, tripudo, sibillo cantu, &c. quod dæmonem fecisse constat ex vita D. Antonij, & D. Thom. 1. 2. quæst. 89. artic. 4. in argument. 3. Ego tamen illud ματαίοις, pro vanis potius acceperim; vt respexerint ad Elilim, nomen idolorum. Nam idolis sacrificare eo loco prohibetur, hoc est dæmonibus, qui vana idolorum E specie colebantur.

Alia causa reddi pōt, animalis huius salacitas, superbia, & alia vitia, q̄ morib. & actionib. suis dæmones studiose imitantur, vt multis ostendit Remigius, lib. 1. c. 24. Deniq; hircum seu capram; vt legimus in vita S. Radegundis lib. 2. quem scripsit Bau-

domina Sanctimonialis eius coætanea; induit, quia hircorum, qui à sinistris locandi est caput: sane hac, vt plurimum forma adoratur, vt exemplo Edelini Doctoris Sorbonici probat Gaguinus, & alijs Torquemada: idque ab antiquissimis Thesei temporibus manasse censet Remigius; æquidem prius ex sacris opinor prophetarum testimonijs id deduci posse, in quibus, *Zairim*, vocantur, vt docui. Quando vult familiaritatis, & fidei specimen præbere, catti, vel canis sumit effigiem. de catti, quotidiana Lamiarũ cõfessio fidẽ facit; de cane, Agrippa Cornelius, & Simon Magus, tales nacti paredrios. Si quis aliquo deuehẽdus, equũ induit. testis de Hadingo Olaus, de Comite Matisconẽsi, Petrus Cluniacẽsis, & Hugo Floriacensis: si per locũ angustũ, vel rimam subiturus, vel custodib. illusurus, vespertilio, Musculus, vel mustela fit. Si qui præsentes sint, colloquium impedituri, vel quos velit latere, muscã induit, & partes auribus vicinas occupans, quæ vult, insusurrat: si, vt gregẽ laceret, vt sæuiat in animantes homines've; induit lupum: si quos terrere velit aut turbare; vt Gallus gallinaceus magnus, & ferociẽs Pachomio, (Metaphras. apud Suriũ mẽse Maio) vt coruus aut vultur S. Romualdo, (Dam. in eius vita,) vt vulpecula vero apparet Hilarion. vt canis Dunstano (apud Surium in eius vita mense Maio,) vt Serpens, Leonardo Corbeiacensi, vt draco, D. Margaretæ, & Ferd. Gũzaluo, Castellæ, Comiti, eiusque exercitui: Si ad malum specie boni, velit inducere; apparet forma Christi, vt D. Martino apud Seuerũ; vel in forma Dei, vt Theodoræ viduæ; vel in forma angeli, vt D. Iulianæ Deniq; formã capit, quæ instituto maxime sit accõmodata; &, quia ad omnia fere idonea est humana, hanc, vt plurimum effingit, non eo-

lib. 10. histor. Frãc. Torquem. dial. 3. Remig. lib. 1. dæmonol. cap. 15.

Olaus lib. 3. Pet. Clu. l. de miraculis, Hugo in Chr. Cyrill. in vita S. Daniel. Apul. in Milia. Ioan. Niderdi. vit. Formica. Remig. d. cap. 13.

D. Hier. in Hilarione. Marulus lib. 5. cap. Rodericus Sanctius p. 3. Histor. Hisp. c. 21.

Maru. sup.

A dem modo. Scribit vetustus scriptor in vita. S Roberti Abbatis.

Nocte quadam vir sanctus vidit malignum ad chori aditũ consistere,] & conari quidem sæpius ingredi, sed frustra tamen. Habebat formam rustici præcincti, nudis longisque tibijs ferentis à tergo sportulã, & ad pectus lignũ funibus innexum. Cœpit porro producto collo circuire chorũ, ocu-
B los in fratres attẽte conijcere si quia posset forsitã gratũ sibi in aliquo cernere. At viro Dei instãtius orante, & fratres à corpore excitãte, improbus explorator diu frustra expectans: cũ nil se proficere videret, indignabundus ad chorum fratrum conuersorũ se contulit: illi quoq; cunctos curiose contemplans: si quos videret somnolentos, cachinnans spreuit: si noxijs
C cogitationibus occupatos, mirum in modum tripudians applausit. Tandem inter nouitios reperit iuuenem quendam animo ad illicita euagantem, nec nisi solo corpore illic præsẽtem, immo ẽt clandestinam fugam meditãtem. animaduertens igitur illum suæ sortis esse, fuscinula apprehensum, in fiscellam suam proiecit, & celeriter inde se proripuit. Cernẽs
D id vir sanctus multum pro salute illius anxius, & sollicitus, mane diligẽter iussit illum inquiri. Sed ille, ante auroram vagus, & profugus, excusso suaui iugo Christi, secutus erat inimicum. Adiunxit autem se hominibus sceleratis deditusque latrocinis, non diu post captus est, & capite plexus, miserrime è vita excessit.]

Eidem in Nuptiarum pompa dæ-
E mon apparuit calamistratus, procaci vultu, & actiosus, vide Sur. to. 3. Iun. 7. Maximo Rhegiẽsi apparuit, vt nauis, & nautæ recẽs appulsi: Euagrio, vt clericus hæreticus: Macario, semel, vt messor, semel, vt pharmacopola: Nathanaeli semel, vt agazo agẽ asinũ, semel, vt seruus lorarius: q Marulus

lus, & Sabellicus, ex vetustioribus, testantur. Apelli Apparuit, vt pulchra, & compta, & illecebrosa mulier; sed hic prudenter eum ferro, quod versabat, candente abegit. Sed quantumuis ille velit, pulcherrimam hominis similitudinem repræsentare, quæ Dei bonitas est, tantum solet assumere, quam, & qualem Deus permittit, teste D. Chrisost. hom. 4. Lazaro; & ideo, vel ipso inuito fieri videmus, vt, qui non obesæ nimiū mētis sint; semper, si attendant, fucum queant deprehendere. Aut enim se ostendunt dæmones humano corpore atro, illuuioso, squalido, fætente, tetro, ac formidabili: saltem obscuro, nigro, fœdoque vultu; naribus, vel deformiter finis, vel immane aquilis; oris ritu sparso, profundoque, luminibus valde abditis flammantibusque manibus pedibusque obuncis, ac vulturinis, strigosis brachijs cruribusque, & admodum villosis caprinis etiam, vel asininis tibijs; vno vetroque pede bifido corneoque, interdum, & solidungulo, interdum muti. pede altero, vel vtroque demū statura corporis, nunquam iusta, ac decora, sed cui semper adsit aliquid insolitæ notæ, & deformitatem prauitatemque dæmonis prodētis. probant ista veteribus recentibusque exemplis alij; & nos iam multa in medium attulimus. Sane morituris solet maxime terrifica apparere specie, vt B. Martino apud Seuer. Sulpitium; vt Florentio illi, cui visus ore vastam flammam, naribus fumum fūdēs sulphureū (Blasius Melanesius, in vita S. Io. Gualberti.) vt B. Odiloni apud Sur. in eius vita 1. Ianu. vt B. Oportunæ ferociens in specie nigerrimi Aethiopis, capilli, & barba stillabant quasi picem calidam, & liquidam oculi ferrum ignitum, & stricturas scintillans.) Adelelinus Episcopus in eius vita apud Sur. mense

Marulus d. ap. S Bened. lib. 10. exemplar. ... Surius mense ... lib. 6. c. 28.

Sebast. Michaelis pneumat. c. 4. Tyr. lib. 1. de appari. sp. c. 9. Binsfeld. de confess. malef. prælud. 12. Remig. lib. 1. demō. c. 7. & c. 14. & 13. & lib. 1. c. 12. Ananias lib. 3. de Nat. dæmon.

A Aprilis. cuius rei rationem Angelus reddidit B. Aichadro hoc à Deo permitti, vt hic ipse terror tam terribilis visionis expiet in sanctis, si quid adhuc expiandum in illis esset reliquū; vt scribit Fulbertus, in vita Aichadri, apud Sur. mense Septembr.

In hoc assumpto corpore loqui illos posse, & solere, testatur omnis antiquitas; quæ, & oraculorum ab eis B fusorum, & antrorum, quercuum, statuarumque loquentiū (de quibus actum alibi) memini: eoq; pertinent etiam caluariæ, seu capita mortuorum Gentilium, in quibus dæmones locuti; vt caput filij Policriti, de quo Phlegon ex Hierone Alexandrino; caput Publij, de quo idem Phlegō ex Antisthene; caput Gabinij, de quo Plinius Senior; & cranium Magi, de C quo Franc. Picus; & alterius Magi, de quo Melchior Flauinus Minorita. Sciendum, quod omnes vitales actiones dæmonibus natura denegauit, quia proprie carent corpore, & ideo, non magis, quā Angeli, putādi vere comedere, vel bibere potū escāue corpoream; qua de re dubitare (vi detur Origenes dubitasse Dialog. 3. de Christo homine,) vt censeo, non D philosophicum nec Catholicum est, sed delirium sequi recentiorum Rabbinorum, philosophicum non esse norunt omnes philosophi, & optime probat Tostat. q. 11. in Exod. c. 7. Catholicum non esse confirmat S. S. Tobiæ 12. ver. 23. Rabbinicum esse patet ex Auoth Natali, vbi homo demens, scribit dæmones tria cum hominibus habere communia, edere, E ac bibere, venere vti, & prolem gignere, & mortales esse. Quis non rideat hæc hodie ēt inculcari ab homine Caluinista, cui Tobiæ liber nō est Sacrosanctus? cum itaque loqui sit actio vitalis, sequitur loqui cum videtur dæmones, non loqui proprie, & vitali actione, sed producendo sonū

lib. demirabil.

lib. 7. c. 52. libr. 7. de prænot. c. 10.

lib. de statu animarum post obitum.

in aere humanæ voci similem,& ad- A stantium auribus insonantem, vt notat Gregoras: ad eum ferme modũ, quo quis artificiose quopiã instrumẽto;puta tibia,vel tuba: sonum vocis humanę exprimat, vel quo modo cauæ valles exceptã, ac repercussam vocem articulate admodum reciprocant;vel,vt, crispi numeratione pectinis, organa pneumatica in varios accentus,ac tonos solum discriminant, B lege si lubet Tostatum in d.cap.7. q. 15. Sermone, vt plurimum vtuntur, quo regionis illius incolæ, vt Psellus tradidit.Sed,(quod notandum,nam & hinc fucum queas deprehendere) vtuntur voce stridula, subsibilante, confusa, obscura, debili, pusilla, & quasi ex dolio, vel per testam rimosam;docent hoc Sagarum confessiones plurimæ, apud Remigium. Po- C test autem diabolus, quãdo in assum pro corpore apparet,videri,& quando loquitur,audiri, à quibus tantum vult, cæteros vero latere idque naturaliter. Si nempe quoad nonnullos, & non quoad alios, ex parte organi, vel obiecti adferat aliquando impedimentum, vt si medium impediat ita, vt per illud species ad oculum, vel auditum non perferantur, vel si D ipsas similitudines, prohibeat, vel quos latere vult in extasim rapiat; ad alios vero, à quibus audiri, & videri vult, sinat simulachra, & sonos libere commeare, & imagnationem eorum ad alia nulla abducat.

Lib.5. hist. Byzantinę sub fin.

lib. de dæmonibus.

libr. 1. dæmonolat. cap. 8.

SECTIO VLTIMA.

Alber. & Rich. in 2. d. 8. Angl. q. vnic. de dæmon. ar. 4. dub. vlt. Ananias d. libr. 3. & alij.

Procurare denique,vt dæmones nobis appareãt, vel, vt defunctorum animas nobis repræsentent, (quod illi facere reuera nequeunt) nullo modo licet, immo Mortale est peccatum.] E Nam, vt socios, vocare non possumus; quibuscum omnis familiaritas nobis est interdicta; docent D. August.& D. Thom. Non vult Apostolus, Nos socios fieri dæmoniorum. Amice ab illis, & precario petere, vel recipere; est in aduersarij castra se recipere, & transfugere à Christi Ecclesia. Per modum imperij, & compulsionis non possumus eos adigere, nisi quatenus sumus ad hoc à Deo delegati per exorcisticam dignitatem, in cuius exercitio diuinum imperium operatur.Denique etiamsi liceret,stultum id foret: quia nihil à dæmone expectandum boni, vel vtilitatis: nihil boni confert in homines,nisi maiori permixtũ malo;nihil docet, nisi mere curiosum, & futile; non obsequitur,nisi, vt perdat, & æterno exitio inuolutos diræ suæ subdat tyrannidi. Ex his apparitionibus dæmonum oriri posset alicui dubiũ, Cur illi antiquis patribus visibiles apparuerint adeo frequenter, nobis hodie non item? Hanc quæstionem olim Sanctus Ioannes Briglintonius proposuit S. Guilhelmo Shlegtholmensis,qui respondit.

libr. 2. de doctrin. Christian. cap. 1. & Th. 2. 2. q. ... ar. 1. Cor. 10. vers. ... vide Tyræum ... 1. cap. 15.

Antiquorum patrum animos non fallax splendor,] & inanis gloria, sed diuina gratia illustrarat. Itaque facile illi fraudulentas inimici machinationes peruidentes,seu pugiles inuicti,illum fortiter expugnaũt. Quod ille superbus non ferens, difficillima tentationum certamine illis obijciebat, monstrosas formas, & teterrimos impetus eis ingeres, vt vi illos protruderet in peccata. Nos vero, qui facile ei obedimus, occultis tentationum iaculis, cito prosternit, etiamsi nullam nobis tetram speciem repræsentet.]

Hactenus illius temporis scriptor, apud Surium Octobr. 10.Addo,tum id Deum permisisse,quia minus periculi ab illusione imminebat.

QVAE-

QVÆSTIO XXIX.

An diabolus possit facere vt homo vere resurgat?

Empedocles apud Laer. lib. 8. & cęteri magi, cõtendunt esse quasdam herbas, quibus mortui ad vitam reuocantur Xanthus historicus narrat herba Bali, Tillonem quendam, & draconem vitæ restitutos: & Iuba refert Arabica quadam herba suscitatum alium. Sed Archimagus nostri temporis censet, de homine; non posse id dæmonem, de cæteris animantibus, posse. Sic enim naturaliter muscas submersas reuiuiscere, si in cineribus tepidis ponantur, apes similiter, si succo nepetæ perfundantur: anguillas defectu aquæ mortuas, si integræ inijciantur in acetũ, & permisceatur sanguis vulturis, & sub fimo recondantur: intra paucos dies omnes vitæ reddi: Pellicanum pullos mortuos, proprio sanguine, ad vitam reuocare: Leunculum quoque defunctum voce, & spiritu parentis resuscitari, idem mustelę iuris esse in catulos. De pellicano, & Leone scio veteres multos graues auctores consentire. Viciciliuum, autem paruulam vocant resuscitatum Indi, quia putant hieme emori, vere suscitari, vt tradit Fran. Comara, cap. 23. Hist. Mexicana. sed bona cum illorum venia.

1. Censeo, quæ ex putrefactione quoque nascuntur animalia, ea posse cum vitam amiserint, naturalibus remedÿs a dæmone viuificari.) quia nouit vim caloris putredinalis, & cetera ad hoc requisita. Notandum tamen, non fore hoc idem animal numero, quia licet materia possit adhuc esse eadem; si corrupta nondum erat, tamen anima, quæ ex eius potentia, educetur de nouo, non erit eadem

A cum ea numero, quæ perierat. Soliusq. Dei est priuilegium posse, quod perijt, iterum idem numero reproducere, quam sententiam cæterorũ, dissentiente Scoto, veriorem puto. Scot. enim, & Richard. censent etiam per naturales causas id fieri nonnunquã posse Contra Dur. & Mars. neq. Deũ id facere posse Scot. refellunt recentiores, & merito, cum à priuatione B ad habitum non sit possibilis regressus iuxta Arist. 5. Physic. & 2. de gen. D. Dion. (c. 6. de diu. nom.) Ambros. Lact. & alij Patres, semper de hac re, vt de vero miraculo, loquuntur. Durandum ijdem Sot. Sonci. Suar. & alij citati, tã copiose, & fortiter refellunt, vt qui eum adhuc defendere nĩtatur, is peruicacię, & temeritatis notam certe nequeat effugere. Hinc vlC terius infero, cũ resurrectio requirat numericam identitatem rei resurgentis, tum quo ad formam, tum quo ad materiam earumq; vnionem, eandẽ saltem specificant: solum Hominẽ proprie dici resurgere, huius enim solius, quia immortalis, eadem perdurat forma, cetera animantia si quando viuificentur, improprie dicuntur resuscitari. Quare simpliciter loD quendo, nec vt insecta quidem resurgant, Satan poterit efficere.

Scot. in 4. d. 43. q. 3. & Rich. ibid. ar. 3. q. 1. Dur. d. 43. q. 3. Marsi. ibid. q. 30. Capreol. in 4. d. 43. q. 1. in arg. contra secundã, Sonc. 5. Metap. q. 6. So. d. 43. q. 1. a. 3. Tol. 2. de gene. q. vlt. Ban. & alij ibi, Suar. in 3. p. q. 53. sec. 6

vide Soarẽ d. q. 53. sec. 1. & 2.

Censeo 2. animantia perfectiora, & quæ ex putrefactione non nascuntur, ea naturaliter ab eo vitæ reddi non posse.)

Quia requirunt perfectiores quasdam dispositiones, accuratioremque organorum singulorum præparationem, quę non, nisi naturali E seminis virtute, possunt confici. Et hoc apud Simeonem Metaphr. in vita S. Siluestri fatetur Zambre Magus Iudæus, qui taurum verbis in aurem submurmuratis occiderat, eũ viuificari, nisi à Deo nõ posse. Quare si qua talia nõnunquã visa sunt rebi uiscere, penitus mortua nõ fuere, sed

mortuis tantum similia: sicut animã tia, quæ certis anni temporibus immota iacent, & q. mortua, postea vere ineunte excitantur, & videntur vitæ reddita: vt accidit gliribus, vrsis, & passeri vitulino (*h. viciculino* apud Mexicum, teste Card.

l. 7. de var. c. 36. Censeo 3. *non posse dæmonem efficere, vt anima vnius bruti, aliud corpus animet.*) quia singulæ huiusmodi animæ ex potentia materiæ eductæ, si à materia sua separes, emoriuntur. Sed quid de homine?

Censeo 4. *minimam, vel nullam dæmonis esse potestatem*, hoc explico. Non potest facere, vt homo à mortuis resurgat: siue non potest facere, vt anima hominis suum corpus subintret, & illud viuificet, informetq;. vide Suar. & Sot. sup. hæc conclusionis pars, est fide tenenda, & est philosophiæ innixa: qua definitum, à perfecta priuatione, & totali, non dari ad habitum naturalem regressum. miraculosa itaque est hæc res, quare, & Deo propria. Non potest dæmon ipse illud corpus informare: quia ipse est substantia perfecta, & completa, cui repugnat aliã substantiam, vt partem, componere. Non potest dæmon animam humanam à corpore separatam iterum illi immittere, vt eam informet: probo, quia vnicus modus est naturalis vniendi animam corpori, per generationem corporis, & creationem, infusionemque animæ. Sed hic corpus non generatur. ergo hic non est naturalis vniendi modus. Supernaturalis vero modus, qualis interuenerit in resurrectione, soli Deo competit. Posset dæmon, si Deus permitteret, cogere animam damnatam subire corpus, vt illud moueat, & in illo actiones aliquas demostret, quia sic ipse potest subire, & hanc animam inuitam cruciatu ad hoc posset compellere. Possunt etiam Magi (ex pacto) per superiores dæmones cogere

A inferiores, vt cadauer ingressi, illud gestent, moueant, ceteraque ad tempus faciant, quibus videatur viuere. Vt factum Louanij à Corn. Agrippa Is commensalem habebat nimis curiosum. semel profectus aliquo Agrippa, vxori, quam postea repudiauit, claues musæi sui tradidit, addita prohibitione, ne quem ingredi sineret. Inconsultus iste adolescens, oportune, B importune non destitit mulierculam deprecari, sibi copiam ingrediendi, vt faceret, donec impetrauit. Musæum ingressus, incidit in *libellũ Coniurationum*, legit: en illi pulsatio ad ianuam, turbatur; sed pergit legere. pulsat iterum nescio quis: &, nihil respondẽte rudi harum rerum iuuene, dæmon ingreditur: quærit, cur vocatus? quid fieri iubeat? isti metus C vocem interludit, fauces dæmon. sic miser luit pœnã nefariæ curiositatis. Redit interea domum archimagus. videt exsultantes super eam dæmones. vtitur solitis artibus adsunt vocati: narrant rem, vt gesta. ille homicidæ iubet cadauer ingredi, & per forum (vbi cæteri solebant studiosi frequentius conuenire) aliquoties obãbulare, tandemq; corpus deserere. D Ambulauit ille ter, quaterue, tũ corpus concidit, diffugiente eo, qui tegebat. Creditum diu, hunc subita correptum morte concidisse: sed indicia suffocationis initio rem suspectam facere, postea tempus omnia diuulgauit, & Agrippa quas pectore occulerat hæreses, in Lotaringiam profugus, cœpit euomere.

E

SECTIO II.

Obijciuntur nobis multæ Gentilium narrationes nõ poetarum modo de suscitatis ope Aesculapij, Tindareo, Glauco, Admeto, & simil. Sed, & grauiorum scriptorũ. de Ere Armeno narrat Plato: de Gabieno, & alijs

& alijs Plinius, de Zacla Aegiptio Apuleius, de suscitatis ab Appollonio Philostratus, lib. 4. de suscitatis à Simone Mago Clemẽs, & Egesippus de alijs à Numadio mago i apochry phys Prochorus. Mirũ illud Plutarchi, apud quẽ Enarchus à medicis ꝓ mortuo habitus, & relictus, non mul to post visus ad vitã redire: se dicebat vere resurrexisse: illosq; dæmones, q eum vita eduxerant, grauiter ab ipso rum Principe increpitos fuisse, quod eum, pro Nicauda coriario, rapuissent; qui eodem die, & hora febre cor reptus, cum in lecto iaceret, eo morbo decessit. Neque hac re contentus, ad testandam resurrectionem suam. Plutarcho, qui tunc laborabat, breui incolumem eum fore prædixit: atq; ita cõtigit.) Polychronici auctor Ranulphus narrat Comitem Richardũ quadam nocte solum, orationis gratia, ingressum in templum: inuenisse ibi mortui capulumq;, in quo cadauer erat repositum. *Dum autem Comes oraret, subito mortuus ille magno cum strepitu e feretro exilijt, ac extensis brachijs, qu si in amplexus eius ruiturus, ad Comitem accessit. Quem cum Comes signum crucis fronti suæ imprimens frustra intensius, vt recederet adiuraret stricto gladio illum dissecuit: & exinde statuit per totam terrã circa funera vigilias celebrari.)* Vtroq; admirabilius est, qđ ex Guaguini descriptione Moscouiæ, nunc adijciam; *Populus* scribit *quosdam in Lucomoria, regione Russiæ, habitantes, quotannis 27. mensis Nouembris die, vt solent hirundines, & ranæ; sic, & ipsos præ frigoris brumalis magnitudine mori: postea redeunte vere 24. Aprilis die denuo reuiuiscere. Addit hos, cum sibi mortem imminere sentiunt: merces suas certis in locis deponere, quas G uslensis, & Serpono uiczy vicini populi, suis mercibus mercem æquiualentibus eodem loco*

Plato l. 10. de repub. P..n. l. 7. c. 52. Apuleius in Milesia lib. 1. Philostrat. l. de vita Apollo. D. Clemens [illegible] & Ege[sippus] l. 3. de [excid.] Hie[rosol.] Plu[tarc.] l. de [anima] apud Eusebium lib. 11. ca. 7.

A *relictis, auferunt. Illi reuiuiscentes eas merces, si iustæ videantur, pro suis accipiunt: sin minus, easdem repetunt. Vnde lites, & bella sæpissime inter eos oriri dicuntur.)* Verum item narrans Sigismundus liber Baro fol. 86. Moscouiæ habet pro fabula.

Quare his omnibus, & similibus exemplis succincte respondendum, B *Multas solere esse illusiones dæmonum circa huiusmodi.* Aliquando corpora mortuorum furatur, & substituit alia aerea; quæ mouet instar viuentium; sic abstulisse eum corpus Romuli scimus ex Liuio, & Gleomedis scimus, & Alcmenæ, quã etiam Rhadamanto datam fingunt vxorem: & Aristeæ Proconnesij, ex Plutarcho, & Herodoto: item Aspalidis, & Ctesyllæ, virginum, ex Anto C nino Liberali. Sic alios ad tempus substituit, pro Glauco, Tyndateo, Ero, & similibus, vel ipse subiuit eorum exuuias.

Nam aliquando etiã, vt, quæ vere cadauera sunt, fingat viuere, ipse illa subingreditur; &, sicut nauta solet mouere nauim, sic ipse illa mouet, & viuentium similia cogit opera, gestusque D imitari. huc referẽdum illud Simonis Magi factum, quod obijciũ:: huc illud de Richardo Comite: huc illud de Ero Pãphilio, seu Armenio: nisi hoc potius a Platone confictum, vt metu inferorum homines à peccãdo deterreret, vt Iustinus Martyr cẽsuit, in Parenesi; huc illa de Gabinij Polycriti, Publij capitibus fatidicis; huc illud Apuleij, de Socrate cuius E abscissum caput veratrix copa, cum amputasset, iterumq; iniecta spongia coniunxisset corpori: postridie miser, dum contra iussum in flumine bibit, excidente spongia, caput amisit. Nã huic vere caput præscissum fuerat, simulate dumtaxat redditũ. huc pertinet, quod de Agrippæ omcotta-

Liuius l. 1. Plut. in Romulo Herodot. l. 4. Antoninus Liberalis i trãsforma.

pezo narraui: huc alia tria, quæ narrat Nicolaus Remigius lib. 2. dæmonolatr.c. 1. huc, quod à Philoſtrato, Heroicor. Dialog. 1. narratur Phrygios Paſtores, cum pecudes peſtilitate abſumerentur, in Sigæo, ad Aiacis Telamonij ſepulctũ congregatos, varijs maledictis defunctum laceraſſe: vnũ cæteris petulantiorem Homeri, verſus, quibus Aiacis fuga deſcribitur, cantillare cœpiſſe, αἴας δ' οὐκ ἔτι μίμνε, tum vocem truculentã è monumento erupiſſe, ἀκοῦ ἠρίον, & paſtores perterritos in fugam egiſſe. vocis enim auctor hic dæmon: huc denique pertinet: de Germano iuuene admirandum, quod ſequẽte quęſtione narrabitur. Niſi, quod illic finxit occidi, qui occiſus non erat, ſed abſtractus à ſenſibus decollari ſe putabat, cæteri quoque præſtrictis oculis idem arbitrabantur. Nec enim illi caput præciſſum fuit, nec reſtitutũ, ſed omnia fuere præſtigioſa.

Ilia.

Hoc modo fictæ ſurrectionis exemplum ſubdam vnum, quo antiquitas nullum nec certius, nec mirificentius prodidit. Hiſtoria Dalhemij accidit in Lotharingia anno 1581. inter Petronium Armentariũ, & Abrahelem ſuccumbam. quo pacto ab hac ille perductus ſit primum in nefarios amplexus, deinde in proprij filioli parricidium: deniq; ex mœrore, & deſperatione, & ficta filioli reſurrectione ad idololatriã: & quo pacto dæmon viuo ſimilẽ præſtiterit anno integro, deinde cadauer deſtituerit, elegãti imprimis carmine graphice admodũ exhibuit vir præſtãs, Nic. Remigius li. 2. Periocha. 1. quod aſcribam eo libentius, quo æquius melius; quia (malo more, nec ferẽdo nuperi typographi, detractis carminum libris, mutilum eius de dæmonolatria opus ediderunt) facilius ſeruabitur, quo pluribus locis legetur:

A *Eſt Vaſti regni medijs in finibus ora,*
Inter arenoſi ſinuoſa fluenta Moſellæ,
Et Sarræ rectos immoto litore curſus:
Pagus in hac celebri non multum nomine Dalhem,
Illic dum paſcit ſemota in valle bubulcus
B *Armentum, & varios curarum corde volutat*
Fluctus: forte rei anguſtæ pertæſus iniquam Cauſa.
Sortem; aut vltrices meditans ardentius iras,
Illatum ob damnum, aut inimicæ iurgia linguæ;
Ecce inopina vltro ſeſe infert ſuccuba multum Greſſio, & corpus aſſumptum. Inductio.
C *Virgineo pellax vultu, geſtuſque decore*
Tota ementitis caput exornata ſmaradis,
Inque orbes vtrimque comas intorta nitentes:
Solatur mœſtum, vocat in ſpem ſe petiundi,
Atque inopum votis fruſtra tam ſæpe vocatas
D *Spondet opes, vel quas auritus poſcere Iacchum*
Rex noluit; ſua ſi non ire in verba recuſet
Qualis ab alienis animatus follibus ignis
Lambit anhelando dum fiat ductile ferrum:
Vt facilem monitis, & ad omnia iuſſa paratum Pactum.
E *Trux habeat, nullas ſuadendi negligit artes.*
Iam placet alterius tam blanda lege ſubire
Imperium, pactoque fides firmatur vtrimque. C[...]tus.
Itur in horrendos amplexus, inugitur impar

Abſurdo

Abſurdo coitu venus: irredimina nefandos
Extemplo moritur libertas inter amores
Ac veluti infeſto ſerpentum ſaucia morſu
Membra ſequax ſpargunt ſic toto in corpore virus,
Ipſa ſalus ſeſe ſatis opportuna ſaluti
B *Vt dare non poſſit, vel ſi ſe exporrigat omnem:*
Integrum amatorem ſic occupat Abrahel iſt:
Illuuie (indiderat namq́; hoc ſibi peſſima nomen)
In quauis domitum leges, vt flectere poſſit,
Arbitrio penitus nullo fandi atque nefandi.
C *Nec mora, confeſtim ſpoliata præmia poſcit*
Prima pudicitiæ. fac pars, ait, vt ſit amoris
Aequa mihi tecum. Nulla conſtare magis re
Poſſe id, quam facinus ſi patret victa furori
Quo natura nouo patrium ſubmittat amorem.
D *Ergo cum ſera iam luce coegerit omnem*
In ſua teſta gregem, & ſe lare deniq; paruo
Condiderit: primum vt ſe dulcis ad oſcula natus
Inualida innixus concedet brachia collo,
Depromptum pera (quam dum is perquirere geſtit
E *Rure reuertenti ſæpe eſt expertus inanem)*
Exporgat malum hoc. vix primis morſibus illud
Attigerit, cum, demte fremens, offenſus acore,
Liuidus extremis labijs titubanter abibit,

Duce dictũ & falſo interpreteris de vehemẽti ac violẽta perſuaſion, & dura ſeruitu t libera tamen manẽte humani arbitrij libertate.

Veneficiũ.

Pone premens refugam conſtrato corpore terram,
Hæc æquis oculis ea dum mandata faceſſit,
Si ſpectare queat eo demum pignore amorem,
Qui nouus hæret adhuc, teſtatum firmiter iri,
Tale horrere nefas primum, dubiaq́; furorem
Naturamque inter ſeſe committere pugna:
Sed qui hoſtem firmum vacuam intromiſit in arcem,
Hic eius dubitet mandata capeſſere fruſtra:
Cum prece ſi blanda primo nil impetret, audax
Imperio, actutum in violentam tranſeat iram,
Sitque illi ſemper præſens pro lege voluntas.
Iam re ducem veſper, qui tanti conſcius eſſe
Debebat ſceleris, gurguſti in limine diris
Stiterat innexum patrem: cum filius vltro
Obuius amplexu multam de more ſalutem.
Ingeminat, pedibuſq́; micans & blanſulus ore:
Nil magis ille inhibet tamen impia vota, ſed audens
Pergit credulis feralia munera lethi
Porrigere. Infandi fit natus victima amoris,
Non horrente manu propria mactare parente.
Extemplo, quæ ſe concludi paſſa latebris
Abdiderat natura ſuis vehementior exit,
Inſurgitq́; potens luctu: quem quaſtibus ægris
Atq; inconſulto fletu dum paſcitur, adſtat Deſperatio.

Mo-

Momento cadit monitrix, solatur, & una
Lucem instaurandam puero, rediuiuaq; fata
Spondet, si ex animo supplex id se oret adorans.
Versuram facilis, quantumuis fœnore iniquo,
Admittit, totum qui se decoxerat ante:
Idololatria. *Ac fœda nati maculatos cede penates*
Dum cupit inconstans, quauis ratione piare,
Conscelerat magis, & funestat acerbius illos.
Nam primo genibus se aduoluens dæmonis, illum
Seu præsens Numen ueneratur. deinde puellum,
Si modo uitales iterum sibi postumus auras
Eius carpat ope, acceptum illi spondet habere:
Qualis vbi irato glomerantes prælia venti
Ficta resurrectio pueri veremortui. *Incumbunt pelago, tremit artus nauita, multum*
Ambiguus vitæ, & votorum prodigus omnes
Ordine sollicitat Diuos, precibusque fatigat.
Restabat tumulo proiectum terga cadauer,
Extremum fugiens vbi vita reliquerat illud,
Et m[illegible] funus tardissima mater:
Ecce manus inter tractantes visa moueri
Membra, quoq; iterum sensim superare calore,
Lumina semi[illegible] deiectis qualia [illegible]
Monstr[illegible], vel quæ vix somno se mox resoluunt.
Hæc instaurata præter spem signa salutis

A *Arripiunt animis hilares, quantaq; fouendo*
Sedulitate queunt, prostratos viribus artus
Nunc hos, nunc illos reuocant ad munia vitæ.
Surgit inq; pedes se exẽplo dat puer, infert,
Deinde gradum, & nota compellat voce parentes.
B *Solum ab eo varius, quem se monstrauerat olim,*
Quod turpi contracta cutis macie offerat ora,
Quodque recedentes oculos stupor occupat ater.
Hac igitur specie desertos hospita sensus
Vita animat rursum, fuetasq; redintegrat auras:
C *(Virbius, vt quondam intercepta est luce potitus)*
Sed non mens eadem sedet, et non quæ ante fouebat
Spiritus officio vitam molitur eodem,
Verum agitat pigram vitæ sub imagine molem
Organicus dæmon, moresq; imitatur agendo:
D *Spirans quos olim præ se natura ferebat*
Tandem quoque sese in sua terga reuoluerat annus,
Momento & solidum cursu compleuerat orbem
Deserta vacuas sedes statione relinquens, Fraus detecta.
Sulphureo nidore fugam, strepituq; fragoso
E *Prodidit, atque olidas pulsans eripuit in auras.*
Tum ruit auersum geminata morte cadauer.
Consequitur putris tantaq; grauedine fœtor:
Qualis inoffenso sensu hunc oblimet inertem

Quan-

Quantumuis stupor, & late vim excludas odorum,
Non queat humanis admitti naribus. ergo
Raptatur tectis impacto mordicus vnco,
Atque inhonoratis puro sub cespite terra
Conditur exsequijs: ipsum se horrente parente.
Naturam probro qui sic pudefecerat amens.

Denique fingit mortuos, qui reuera non mortui sunt, ad hoc vtitur nō raro commoditate morborum naturalium: quos ἀφώνους vocant: veluti si sint apoplecti, siderati, vel attoniti: qui cerebro communi neruorum principio vehementer afflictio, iacturam faciūt sensus, ac motus membrorum omnium, & sic sensu motuque defecti, quasi mortui concidunt iacentq; 2. si καρῷ corripiantur, quæ est capitis quædam percussio, cum debili febre, humoribus sic cerebrū infestantibus, vt totius inde corporis stupor, & immobilitas consequatur: quam comitante profundo somno, fit vt homo clausis oculis demortui specie, longissimo quandoque tempore sic iacet, ac si mortuus esset. 3. si patiantur λιποθυμίαν, seu syncopen, & animæ deliquium: qui morbus, ad ea quæ diximus. addit aliquando motus arteriæ, pulsusque amissionem: quæ passio reddit hominem vero mortuo quam simillimum, & durat donec frigidorum humorum intemperantia, & impetus dissipetur. tali morbo laborans (teste in Elog. Iouio.) Io. Duns Scotus, viuus pro mortuo sepultus interijt. Tali morbo censuerim laborasse Euarchum illum Plutarchi, nec quidquam momenti habet prædictio illa, quæ ex humanæ etiam prudentia, & crisi medica, potuit manare 4. Si fęminæ sint, quæ matricis strangulationes, & ictericas passiones sustinent, ob quas multum aliquando tempus, velut mortuæ solent iacere: talem fuisse Apollonij illam puellam, deprehenditur ex ipsomet Philostrato, & Eusebio libro contra Hierocl. talis etiam fuit puella Heraclidis. In Auiola, & Tuberone, vis ignium frigidos syncopes humores discussit. De Lucumoriæ incolis, fortassis vere responderim, ab ipso auctore ex aliorum tantum relatione, vt fabellam narrarit: ideo toties repetit verbum *dicitur*. Si tamen res vera narratur, referenda ad dæmonum præstigia: quæ partibus illis valde grassantur (vt patet de Neruorum Lycanthropia) & incolæ putandi interea somno consopiti, vt glires, ac vrsi solent.

Testes Aetius, Celsus, ipseq; Plin. d. capit. 52.

Ex prædictis illis dæmonis fraudibus nata persuasio strigum quædam valde ridicula: credunt enim aliquando boues, vel arietes, quos occiderunt, & elixos, assosue comederunt, eosdem postea numero à dæmone suscitari. Huius dæmonicæ technæ modos haud est difficile varios deprehendere. Primo id facere potest præstrictis oculis intuentium: immisso nempe in organum humore, vel alia impressione, aut commotione spirituum, ab imaginatione orta, & perducta ad sensum communem, & organa sensuum externorum: quo solent descendere simulacra, & species impressæ commotione, & obiecto rei sensibilis: & ibi solent species conseruari, atque adeo sæpe mouere ipsum apprehensionis principium, vt sensus exterior sibi æquè affici videatur, ac si ab obiecto exteriore vere immutaretur. Vt solet in somnis accidere dormienti: potestque Diabolus id etiam in vigilantibus efficere: quia res istæ corporeæ

substan-

substantijs incorporeis, quo ad localem motum obediunt. Hic modus est iuxta sententiam D. Tho. quem lege de malo, q. 16. art. 11. Secundo potest hoc fieri suppositione. quid enim prohibet dæmonem, ne bouẽ mortuum cum pelle, & ossibus alio deferat, & bouem similem huic viuum supponat, quam celerrime, ita vt mutationis subitatio lateat astantes? & interea, dum cadauer aufert, & bouem alium reponit, potest per interpositionem alicuius nubis, vel præstigij alterius, efficere, ne astantes videant locum, esse vacuum, & bouem ablatũ. Tertio potest (quod ait Spineus striges nonnulli confitentur) perficere, vt quãdo Rex, vel Regina cursus seu conuentus virga corium, in quo collecta, & congesta sunt ossa percutit, tunc contestim dæmon aliquis pellem illam subeat, coniungat, compingat, & figuræ bouis adapiet, molemque sic erigat, regatque, vt verus idẽ bos suscitatus videatur. Quarto põt corpus bouinũ ex aere efformare totũ cũ noua pelle, & nouis ossibus, vel aliud corpus aereum compaginare illis ossibus reliquis, & inserere relictæ pelli, & ad tempus quoad opus, sub illa pelle conseruare, ac mouere, & facere, vt ambulet, ac mugiat, & cum necesse, illud postea deferens, videbitur bos mortua corruere. *Vnde* (ait Spineus) *à strigibus communiter asseretur, quod reducti tales boues, suscitati vt sibi videtur, ad stabula dominorum suorum ex mandato Domini vel Dominæ cursus, infra triduum moriuntur, quasi macie in horas deficcentur ex toto, & tremulatæ postmodum, quæ videbantur carnes in praiacentem materia* (scil. aeris) *cito resoluuntur.*] Vide Bart. Spineum. q. de Strigibus. cap. 7.

Sed vt ad morbos illos reuertamur, Christi Domini, & sanctorum virorum miraculosæ suscitationes, facilè à morborum illorum cessationibus discernuntur. quia in fidei testimonium, solo iussu, aut prece ad Deum fusa, nullo temporis discrimine, aut mora, patrabantur, quandoque etiam corpore per tabem dissoluto, fætenteque, vt contigit in Lazaro: in morbis vero istis corpus absq; corruptione, & fætore perseuerat, quandoque redintegratum corpus plane dissectum, discerptum disiectumque, aliquando post longissimum tempus, vt D. Maurilius puerum à septennio mortuum & triennio exacto S. Stanislaus Petricum quendam ad ferendum veritati testimonium pro Ecclesiæ iure contra Boleslaum capit. vide plura de hac re apud Michael. Medinam libr. 2. de fid. cap. 7.

D. [illegible] la vit [illegible] S. [illegible] F [illegible] 6. c. Marul [illegible] c. [illegible] capit [illegible] Dibrar [illegible] li. 8. & [illegible] to [illegible] Sur c. 15.

QVÆSTIO XXX.

Quid Magia possit in ipsos cacodæmones?

PEriere libri veterum quorundam hac de re perscripti, scripserat enim Battiades librum de Paredris, & Campestres opus de Carabolicis infernalibusque, quos citat Fulgentius expositione Morali in Virg. ex alij ergo subsidia nobis sunt petenda, maxime ex veritatis lapide Lydio, sacra Theologia, ex Historijs probatis.

Constare arbitror cuiuis Catholico, nihil Magis virium esse in bonos angelos vel animas beatorum, in malos vero nihil etiam potestatis habere, nisi ex pacto. fingunt itaque dæmones se a Magis cogi, quibus sponte obtemperant, vt plures irretiant, & retineant irretitos. Quod nunc est paulo enucleatius declarandum.

Si de bonis spiritibus, siue angelis quæras, ijs competere etiam natura

tura vim aliquam arbitror malos co A gendi, vel saltem compescendi, non tamen promiscue Naturaliter quidem id posse, quoad dæmones, qui sunt inferioris ordinis, & hierarchię, non tamen exercere hanc vim, nisi Deo iubente vel permittente, quoad æqualis vero hierarchiæ atque ordinis dęmones vel etiam superioris, nullam habent vim cogendi naturalem, sed tantum accipiunt aliquando B peculiari Dei concessione, & quasi delegatione. Idem dicendum de malorum.vi in malos, (quos inuenio distingui in Pythonicos, hoc est vaticinatores, in Paredrios, hoc est familiares seu accessores. in Catabolicos, hoc est à quibus obsessi dire affliguntur, & in terram eliduntur, qualis erat ille de quo in Euang. & in Oniropompos, vt vocat Irenæus non semel, hoc C est malorum somniorum auertuncatores vel ostentatores bonorum, omnia enim hæc genera fingunt se Magis obtemperare, & in his omnibus commune est, aliquos esse superiores, aliquos inferiores. Sed vt Angeli boni sibi superioribus sponte, & alacriter obtemperant, sic è contrario cacodæmones superioribus suis, vt praua mancipia duris dominis, aut im- D becillior tyranuo potentiori, non nisi inuiti, & malo domiti obediunt. Quare, quæ inter dæmones ordinum, ex quibus exciderunt, adhuc ratio habetur, illa sane non est vera atque propria subordinatio. nam ei deest ordinis ratio formalis, atq. perfectio, quæ per media subordinara, in vnum, vltimumque finem dirigitur. Quo sensu verissime Iobus ne- E gauit, vllū apud inferos ordinem reperiri Ordinum duntaxat, quædam imperfecta, siue materialis, vt vocāt, vbi distinctio reliqua, quæ vsque ad mundi finem duratura. Hoc sensu cū Cassiano Theologi ordines dęmonū agnoscunt. quod non obscure confirmat Apostolus scribens ad Ephesios. Aduersus principes, & potestates, c. vlt. vers. 12. vbi vides choros duos nominari, cum de dæmonibus agat. Ex hoc naturali robore, & ordinis dæmonum præcellentia, nascitur quoque Magorum quorundam in alios Magos vis atque potestas, qua vel effectus aliorum impediunt, vel inuicem arte sua male mulctant, & necant, Deo permittente. hæc enim ipsorum concertatio, est quasi quidam conflictus dæmonum, quibuscum illi Magi certantes sunt fæderati. Vnum certamen in Burgundia peractum, narraui præcedenti libro. Alterum accipite compertum relatione fidorum. Concurrerant in aulam Anglicanæ Reginæ duo magi, iucundum exhibituri spectaculum, pacificuntur singularem, vna in re sibi inuicem parendi necessitatem, prior iubet alterum per fenestram despicere, quod facit, enatis subitò ceruinis ex capite cornibus, cunctorum sannis, & ludibrijs diu fuit appetitus. Quare, quam impotens iniuriæ, tam cupiens vindictæ atrocioris, pingit carbone humanam in pariete effigiem, tum priori Mago imperat, subire effigiem illam, & parietem cessurum ingredi mortem sibi cernens præsentem, horrere hic, & deprecari. Vrgere alter conuenta: subit ergo coactus, & visus corpori paries locum dare ingredienti, sed ingressus nusquam postea comparuit. vide licet superior dęmon eum occiderat, & corpus in desertum, vel speluncā alicubi abdiderit. Tertium adscribā C. Germani verbis, vt rem compertam sibi narrantis.

Sicuti (inquit) *præstigiator quidam nobilis*,) in diuersorio publico in N. Hospitis famulum ita petentibus reliquis conuiuis, decollauit, cum autē ei rursus caput imponere vellet, animaduertit adesse aliū Ma-

gum,

Luc. 9. ve. 38. & 42. Iræneus li. 1. de hæresi Simo. & de hær. Carpocra.

c. 9. v. 22.

Cassian. coll. 8. c. 14 & 16. D. Th. 1. p. q. 109. art. 1. & 2. Palu. & alij.

N. lib. 1. de Lamijs c. 3. n. 19.

alium Magum, qui eum in hoc proposito impediret. Rogat hic eum, ne hoc faceret. Verum cum admonitioni repetitę alter non pareret, præstigiator in mensa lilium crescere fecit, cui cum caput, & flores amputasset, concidit statim absq; capite de mensa Magus ille, qui alterum impediuerat, & præstigiator absq; vllo impedimento famulo caput imposuit à vestigio, & ex hospitio vbiq; ne à magistratu, propter commissum homicidium, deprehenderetur, aufugit.)

Hic præstigium fuit in simulata capitis primi abscissione, & etiam repositione, item in lilij productione, & detruncatione certamen fuit inter magorum dæmones, quorum inferior satis fortis erat, ad impediendum vim pręstigij, potentiori tamen coactus (non opinor inuitus) cedere inclientuli sui nece; qui vere interemptus. Quartum sit de Zytone Bohemo; illo mirifico præstigiatore cum Bauaricis contendente. rem gestam narrat Ioannes Dubrauius.

Io. Dubra. Ep. Olmuziensis rerum Boemica. li. 23.

VVenceslaus (inquit) Imp. & Boemorum rex,) affinitatem cum Principe Bauariæ Ioanne inijt, ducta in vxorem filia eius Sophia. Socer vbi generum ludicris spectaculis, & magicis præstigijs delectari cognouit, plenum ludionum, & præstigiatorũ plaustrum secum Pragam vexit. Ibi dum præstantissimus artificum ludibria artis ad pręmulcendos oculos explicat, adest inter spectatores Zyti VVenceslai Magus, ore vsq; ad aures dehiscente, accedensq; propitius, artificem illum Bauari cum omni apparatu protinus deuorat, solos dumtaxat calceos quia luto obsiti videbantur, expuens. sessumque inde petens ventrem, insolita esca grauem, in solium aqua plenum exonerat, præstigiatoremq; adhuc madidum spectatoribus restituit, passim deridendum adeo, vt cæteri quoque eius socij à

A ludo desisterent.] potentior hic fuit dæmon Zytonis. illud de deuoratione merum præstigium fuit, sed fere abreptus miser, in solium aquæ fuit iniectus à dæmone, non per alui vias egestus. Quinctum erit ex Olao lib. 3. c. 20. apud quem.

Magus quidam Gilbertus.] cum Catillo præceptore de artis præstantia contendens, cum exiguum bacil-

B lum characteribus Gothicis vel Ruthenicis inscriptum, à pręceptore proiectum, manibus apprehendisset, statim obriguit, & insula lacus *veter* dicti apud Ostrogothos in cauerna subterranea fertur ligatus.

Sextum suggerit Saxo Grammat. Histor. Danicæ libro 1. de sene quodam, quem magum fuisse summum vel inde probatur, quod Biarmenses,

C huius artis fiducia feroces vnus omnes superarit, prolixa narratio est, ideo legere volẽti, ad Saxonem, indicem intendi, vbi ille prælium Hadingi, & Thuningi describit. Huc lubens retulerim certamen Calchantis, & Mopsi vatum, quod Calchanti exitium attulit victo. narrant Græci. hæc ergo dæmonum in dæmones, & magorum in eosdem potestas.

Strab. Geogr. l. 14. & Eustach. in Homeri Iliad. 1.

D

SECTIO II.

Sancti vero homines frequentissime coercendi dæmones potestatem à Deo admirabilem acceperunt, vt innumera testantur miracula, quibus illi malos hos vicerunt, & profligarunt.

E *Eadem vis Sacramentis, Sacramentalibus, & exorcismis Ecclesiæ semper Catholicæ competit, neq; extra illam vis ista reperitur.* Videntur nostris exorcismis, olim quidã similes à Salomone instituti, viguisse apud Hebr. probatur, id nõ ex Iosepho tãtum, & Origine, & D. Epiphanio, sed &

vid. hoc doc. ... [illegible]

li.8.antiq. cap.2. Ori... ho... 35.in Mat. ... Luc. 11.v. 19. Matth. 12.in ptia. d.cap.10. v...

& ex Saluatoris nostri verbis, Iudęos tefellentis, quod dicerent eum dæmones in Beelzebub eijcere *Filij* (inquit) *vestri in quo dæmonia eijciunt?* quod, quam ad Apostolos, rectius referri ad ordinarios Iudæorum exorcistas, merito viri docti censuerunt. Nondum enim, cum hæc dicebantur, Apostoli ad prædicandum missi fuerant, & hæc potestas illis postmodum concessa. Et discipuli eandem, quam magister calumniā sunt passi, vt eis Iesus prædixit, apud Matthæum. Quare non satis efficaciter Apostolorum, vel discipulorū suorum exemplo Dominus fuisset vsus: quia statim Iudęi respondissent in eodem ipsos, in quo magister, nomine hæc efficere. Crediderim Salomonem hos exorcismos instituisse; quo tempore adhuc Deo adhærebat: ideoque in illis virtutem diuinā fuisse operatam, & fortassis vim aliquam ex ipsa Dei institutione habebant; non tantam opinor, quantam hodie Cathol. Ecclesiæ exorcismi. Quod si contendas compositos à Salomone, cum esset idololatra; tunc necessario illos annumerare cogeris, cum D.Tho.& Victoria, Magorum incantamentis: quorum vis omnis posita in pacto cum dæmone. Sed magis placet prior sententia.

Itaque cum vis omnis magorum in dæmones, pendeat & oriatur ex fœdere cum ijs initio; sequitur sanè, si Magus pactum habeat cum dęmone superiore, non posse Magum vim facere huic dæmoni superiori; posse tamen per ipsum dæmonem superiorem, ex pacto famulantem iuuantęque, inferiores cogere, ad aliquid faciendum, omittendumue, & impedire ne perficiant, quæ alias potuissent: vt probatur ex Caldæi illius Magi querela apud D.Augustinum, qui *coniurebatur, purgandæ animæ magno molimine frustratos sibi esse suc-*

lib.10.de ci. .11. Dei cap.9.

A *cessus, eo quod vir ad eadem potens, tactus inuidia, adiuratas sacris precibus potentias allegasset, ne postulata concederent* | ligauit ergo vnus dęmon, quod alius soluere nequiuit. idem docet Euseb. & apertissimè Cynops magus apud (quisquis ille fuit) Prochorum, vbi *cum D.Ioannes dæmones interrogaret, cur Cynopi parerent, vnus eorum respondit: quia omnis virtus Satanæ in eo habitat, & fœdus, ac pactum habet cum vniuersis*

lib.6. contra Hierocle. in vita D. Ioan.c.14.

B *Principibus nostris: & nos cum eo pariter pactum habemus. nam & nobis obsequitur Cynops, & nos illi.*] citra tale pactum inutilis est omnis magorum in malos genios conatus, cū ex pacto (vt doctum quæst. 2.) tantum operentur. Hinc infertur primo mentitum Appollinem cum magno

vide Diu. Aug.lib.2. sup. Gen. ad litt. & Frat.de Victor.de Magia à n.24.

C respondit, κλυθίμβι οὐκ ἐθέλοντ☉, ... ἀνάγκη. *Audi me non videntem, quia me illigasti necessitate.* apud Euseb. ex Porphyrio. Nam spontè respondebat, sed fingebat se cogi formula septies repetita, quam ipsemet instituerat, vt patet ex alio fragmento apud Euseb. libro 4. de demonstrat. cuius initium κλῦτε ..., &c. Deinde & illud fictū,

D quasi Supplicis, λύετε λοιπὸν ἄνακτα, βροτὸς θεὸν οὐκέτι χωρεῖ. *Soluite iam regem, mortalis Deum non amplius capit. de se nequissimus dæmon loquitur,* & solui à mago postulat. Prę terea vanam esse iactantiam Magorum, de potestate dæmonū spectrorumque eliciendorum, nec vllam eius vim esse herbæ Cynocephalææ siue Osiriti, vt nugabatur Appion;

Plin.li.30. cap.2. Plutarch. in Numa.

E vanam etiam Numæ iactantiam, & ceremonias, fictas etiam, vt ex mero pacto, citra vim cogendi, natas alias Scidittæ Magi apud Nicetam, & Theodori Santabirini apud Zonaram, & Ioanuis Teutonici visiones: de hoc vltimo, adscribam, quod legitur apud auctore Adagiorum Germaui-

Nicetas Chron.li.4 & Zonaras to.3.

In Adag. Qui quæ vult dicit, quæ non vult aud. manicorum, quia quorundam ia- A ctantiæ, qui quæ ipsi non fecerunt, & fumosas imagines maiorum crepant, ipsi degeneres, retundendæ ido neum, nec illepidum. Scribunt ergo eum licet nothum, eruditionis titulo clarum, ad Halberstadensem Canonicatum euectum, qui non nisi nobilibus concedi solitus. commune nobilitatis malum, superbia, faciebat eum cõtemptum collegis. mo B lestum id ei, tandemque mederi malo constituit. collegas inuitat ad conuiuium, & lautissimè excipit. inter cæteras conuiuiales festiuitates, inijcit mentionem acromatis magici, & quærit, num suos singuli parentes adspicere cupiant? Illi ardere studio videndi, tandem elicit iste malo carmine vmbras deformes coqui, stabularij; morionis, rustici personæ, C quorum facies in paternis ædibus illi aliquando vidisse se fatebantur. suum quoque patrem exhibui habitu canonici, pingui aqualiculo. Dimissis vmbris, *Eia*, inquit, *dicite fide bona, eccuius patrem nobiliorem iudicatis?* metu perterriti, & pudore suffusi, suam quisque domum repetiere, nec vltra Ioanni vitium sanguinis exprobrauere. Item sequitur, idem iudicium esse debere de D veterum Deorum ex vrbibus solemni euocatione, cuius formulam Sammonicus Serenus apud Macrobium tradidit. Sanctis hominibus hanc à Deo potestatem non raro con cessam scio: cæteros mitto, S. Stephanus Episcopus Diensis, *dæmonibus, qui populum auertebant, ne illi auscultaret, præcepit, vt palam se eis E visendos exhiberent: isti parent & apparent procera, ac immani statura, nigerrimi, cornuti, fœtorem, & flammas spirantes.*] Surius in eius vita Sept. mense.

Macrob. li.3. Satur. cap.9.

SECTIO III.

INfertur secundò *nulla verba* (quia in re lapsus videtur Grillandus, quæst.3. num. 23. qui coactionem agnoscit) *nullasque corporales habere facultatem directè, & per se dæmonem cogendi, vt appareat, accedat, fugiat, aliquid faciat, vel facere desinat.*] Nulla namq; corporalia robur substantiarum spiritualium, ac separaturum possunt æquare: Ideo nihil ab his naturaliter dæmones pati possunt, licet queant supernaturaliter. Quare non assentimur Magis, cum varia producunt remedia naturalia contra dæmones, vt Hermes, qui suffumigatione ex ligno aloes, vel ceti spermate dæmones congregari, suffumigatione ex sulfure fugari, tradidit, vt Porphyrius, & Proclus, qui similia multa, & quidam apud Hippocratem, qui adhuc inaniora, nugantur. Non assentior hæreticis, qui exorcismis, & cunctis rebus consecratis, ac benedictis vim supernaturalem omnem detrahunt, contra quos alij egerunt. Nec placet catholicorum quorundam credulitas, vel superstitio; qui rebus etiam non consecratis, vt hypericonti, rutæ, cornibus, stercorique caprino, balneis, item flagellationibus eam vim adscribunt, vt putent ipsum his dæmonem male affici, irritari, vel exagitari. flagellationibus huiusmodi, dum corpus obsessimis affligitur, morbus magis accenditur & augetur, quare & deterius æger afficitur, & ex ira atque tristitia cumulantur dispositiones atrabiliariæ dæmoni optatæ. sic stulti dum dæmoni nocere volunt, eum iuuant. nec aliud quidquam hic inuenias dæmoni molestum, quam quod in alio se, quasi flagellari æstimet, & qua est superbia doleat. Sed hoc vnum,

D. Tho. 4 ...

Th. de morbo fac.

Tyreus de po.3.c.45.

vnum, vere tanti apud hos plagosos esse non deberet. fecere id Sancti aliquando, sed horum flagra, vt, & voces; & sola præsentia, dæmonē miraculosè cruciabant. Balnea melancholico humori purgando conducunt. Rutæ, & Hypericonis foliola flatus absumūt, & humorū perturbationi, quæ à flatibus prouenit, sedandæ mirè prosunt. Stercus, & cornu caprinū acri suffitu eadē discutiunt, & ringitur etiam superbus ille se in alio ridenti, ac ludum fieri. Optimè igitur animaduersum à Conrado VVimpina, & Fr. Valesio, frequentius à dæmonibus inuadi eos, in quibus bilis atræ maior est copia. quia succus iste cum primis idoneus est, vt homines in furorem, & insaniam vertantur, quod dęmones optant summoperè. quare, & atrabiliarijs maximè insidiantur, & morbos, vt plurimum inferūt melancholicos. Vnde consequitur, quod cum corporalem materiam non possint transmutare, nisi actiua passiuis applicent malè illos habere, si corporei huiusmodi rebus adhibitis, dispositiones eorum malitiæ, ac dolis aptæ expellantur, & contrariæ prorsus introducantur. Igitur quęcunque res corporeæ inducunt in corpus patientis dispositionem contrariam dispositioni requisitæ ad actionem dæmonis, illæ corporeos humores purgant directè, & corpoream ægritudinem pellunt naturaliter; cur vero dæmon fugiat, & corpus illud deserat, sunt solummodo causæ indirectæ, & sine quibus non. Et monte licebit obsessis a dæmone, petras, vel herbas natura efficaces, absque vlla tamen incantatione, habere, & gestare, quæ communis est sententia. His quædam solent obijci. 1. quod Eleazarus apud Iosephum l.8. Antiq. cap. 2. radice quadam dæmonium extraxit. Respondeat aliquis, hanc fortè à Salomone institutā, cū exorcismis, & sic potuisse Deum supernaturaliter in herba operari. Verum id, iam Christianissimo introducto, & Euāgelio promulgato, parū verisimile est. Potius crediderim Eleazarū Magum, sic, per signū pacti operatum, quod prudenti lectori circūstantiæ à Iosepho additæ facile persuadebunt: videtur eiusdē generis virtus illa radicis tam superstitiosè effodiendæ, de qua scribit l.7. de bello Iudai. c.25. 2. locus Tobiæ, his verbis, cordis eius, (piscis Callyonimi) *particulā si super carbones ponas, fumus eius extricat omne genus dæmoniorū*: quod & postea factū legimus 1. Resp. Suffumigatio hæc indirectè dęmonem pellebat, sed Angelus Raphael directè dęmonē expulit, & in deserto relegauit quare, & actio tota postmodum Raphaeli tribuitur: dæmoniū, ab ea ipse (Raphael) cōpescuit. Tribuitur aūt vis illa cordi, vt ei insita, non litterali, sed prophetico, & allegorico sēsu, referendum. n. hoc ad Christū Dñm. qui, & Magdalenā à dæmonibus, à quibus possessa, & nos tyrannide diaboli, liberauit. Non meū hoc est, sed B. Prosperi late ipse, & multis, sed inter cętera illud: *sattat ex seipso ī littore discipulos, & toti offerens se mundo ἰχθύν. Namq; Latine piscem sacris litteris, maiores nostri hoc interpretati sunt, ex Sibyllinis versibus colligentes, quod est Iesus Christus filius Dei Saluator, piscis in sua passione decoctus. cuius ex interioribus remedijs, quotidie illuminamur, & pascimur.*) obscurius hoc dictū, intelliges si legeris D. August. à quo illa desumpsit Sane ἰχθύς vocatur etiam Christus à Tertull. *sed nos pisciculi secundum ἰχθύν nostrum in aqua nascimur. nec aliter, quam in aqua manendo salui sumus.*) 3. Ad cytharam Dauidis nos inuitant: sed frustra. Nam illic non dulce melos directè dæmo-

Margin notes (left): Hippocra. lib. de flatibus. — VVimp. lib. 2. de fu pers. c. 10. 11. 12. & Valesi. sa- cra. Philos. ca. 35. & 18. — a vl. 26. q. 7. Alb. Magn. in Luc. c. 9. Spreg. p. 2. c. 5. remedio rū, lib. 5. Formicar. c. vl.

Margin notes (right): Menc. flagel. dęmō. c. 3. Valer. Polydor. I pract. exorcistar. & dicam plura lib. 6. a. 2. sect. 2. — Tob. 6. ver sic. 8. — ca. 12. v. 3. — de prædic. p. 2. c. 39. — l. 18. ciuit. Dei. c. 23. De baptis. cap. 1. 1. Reg. 16. v. vlt.

nem fugauit, sed duntaxat cytharam feriente Dauide, lenius Saul habebat, quoniam, rege concentu musices delinito, nonnihil sedabantur humores, quibus agitabatur, & propterea vexationi dæmonis minus idonei reddebantur. Ideo malus ille tunc temporis recedebat, non quod musica, vel delectaretur, vel offenderetur, sed quod ægre ferrent hac sui domicilij sibi quasi turbari possessionem, per huiusmodi humorũ temperiem meliorem sententiam hanc R. Moysis Aegyptij ex nostris multi sequuntur, Vana enim de propensione dæmonis in harmoniam quorũdam est opinatio, vnde nata Magorum nugamenta, Saturno lugubrem cãtum, ceteris planetis hilarem, ac lętum offerendum, quòd iampridem Guilhel. Paris. refutauit. Alij ad allegoricum sensum confugiunt, & asserunt, vere fugatum dæmonem pulsu cytharæ. sed id virtute, aç merito crucis Christi, cuius figura fuit illa cythara.

R. Moses in li.3.de articulis, & in Ductore dubitant. Lyra. & Abulēs. ad d. c. 16. a q. 41. & Andl. 2. supra diff. 6. p. 3. de vniuer. c. 8. Sic Felis. in 2. d. 8. & illo. prior. D. Prosper 3. par. promiss. & prædict. c. 35.

Infertur 3. falsam esse persuasionem poetarum, Palingenij hæretici lib. 10. seu Capricorno, & Pet. Rosar di Catholici, lib. de dæmonib. posse dæmones a Magis ligari (vt solẽt in cippo, vel mala mãsione facinorosi) in phialis speculis, annulisve, semper enim, vel superior atque potẽrior eos illic cogit adesse, & imperio suo retinet, vel ipsi spõte sua, & ex pacto adsunt, ibiq; se continent, quare vehementer improbanda Hermetis cõmentatio, qua sic ligandi dæmones præcepta prodidit, & mentiri Apollo, & Hecate apud Theodoretum libro de oraculis, dicentes se coactos aduenire verborũ formulis, & cum ijs id asserens Porphyrius mentitus: Quod dixi, ex Patrum, & Scholasticorum dictum sententia. Suntque hac de re aureis digna litteris, in Genes. verba Henrici de Hassia: *ipse*

Eusebius. lib. 5. de præparat. c. 6. D. Aug. l. 21. de ciui.

A *simulat se captum, vt te capiat, se vinctum, vt te vinciat; se tuo imperio subdutũ, vt te sibi subdat. a te inclusum, vt contra te fi aliter concludat: fingit se tua arte, vel imagini, vel lapidi alligatum, vt funibus peccatorum religatum, ad infernum te perducat.)* plura quibus hæc confirmantur, habes apud Franc. Picum li. 7. de prænot. c. 4.

Dei, cap. 6. Alp. d. Castro l. 1. de iust. her. punit. Vict. sup. nu. 10. Sibyllani pereg. qq. D cad. 1. c. 8. q. 1. qui citat verba Hass. Theodoret. sup. & all.

B Solide autem licet verbose Tostatus, etiã reddita ratione hoc demonstrat his verbis: Impossibile est, quod minor potestas sibi subijciat maiorem, & tamen non est potestas super terram, quæ comparatur potestati dæmonum. Iob. 40. cap. ideo non erit aliquid naturale, vel cerimoniale, per quod dæmones possint ab homine cogi, vt veniant, aut respondeant,
C aut aliquid operentur. Nisi obijciatur de Ecclesiasticis exorcismis: Sed tunc dicendum est, quod coguntur ad aliquid, scilicet ad recedẽdum de corporibus obsessorum, vel ad non nocendum, sed hoc fit per Deum in quantum ipse instituit id, quod ab Ecclesia fit, & est ibi virtus diuina latens operatrix, sicut est in operatione sacramentorum. Attamen in operi-
D bus maleficiorum, quibus dæmones cogere volunt, non operatur Deus, cum potius contraria sint diuino honori, ideo non possunt malefici cogere dęmones ad aliquid, sed ipsi dęmones mentiuntur, & simulant se cogi: quia in hoc stat maxima virtus suasionis eorum. Nam si ipsi non possent cogi a nobis ad veniendũ, aut respondendum, vel agendũ aliquid,
E sed quicquid agerent voluntarie agerent, desperarent homines de eorum conuersatione, quasi nihil mediantibus eis possent, & ita distraherentur ab eis, cum vero illis simulãtibus putãt homines, quod possunt cogere illos, afficiuntur nimis ad maleficia, quasi per hæc compotes efficiantur

Possent, vsurpat pro fierent, & voluntarie pro non subitiane nũ, & agerent, pro agerent se fingerent.

omnium

omnium, quę velint, & hoc dęmones efficere cupiunt, vt per talem errorem, & effectum cathenatos sibi teneant animos hominum. Et tamen vere nō possunt dęmones cogi ab hominib. per maleficia: imo si cogi possent non docerent ipsi hominib. modum, quo eos cogerent. quia per hoc dæmones miseriores efficerentur, si vere hominibus subijcerentur. fingūt ergo se subditos, vt fallāt, cum tamen non subdantur. Sed ad tempus cum placuerit sponte seruiant. Vere autē subdi hominibus pro nullo lucro dæmones vellent.] Nihil hoc dicto verius. Quam vero periculosum sit huiusmodi captiuos carcere inclusos penes se habere, conuincitur varijs exemplis. sufficerit vnum cōmemoratum a Ioanne Niderio his verbis, (Li.5. Formic.) In minori Basilea paulo ante pręsens generale concilium, domicilium habuit quidam vir de mala vita, & forte de maleficijs satis suspectus: filiam hic habuit, quam in domo iuueni cuidam nuptui tradidit, & tandem senex pater ægrotare cœpit, & ad filiam, & filiastrum, demōstrato quodam scrinio dixit: hoc vasculum non moueatis, alioquin pęnitentia ducemini, sed in loco stare permittite vsq; post meum decessum, & ita in breui vetulus expirauit. Transacto autem tempore plurimo, nec filia, nec eius maritus magnipendit patris iussum, sed de domo priore in aliā domunculam se transferentes, scrinium, quod satis modicum fuit, portauit extra domum versus nouum hospitiū, sed in ipso itinere tanti ponderis esse cępit, vt in ipso viriles artus deficerent, & exinde vxorē pro adiutorio inuocauit. Hæc autē vxor, an postea in domo scriniū aperuerit, vel quo alio modo incaute se circa vas habuerit obliuioni tradidi, Vnum constat, quod in domum nouam cū infantulo quē ingenuerant parētes prædicti venerūt,

A & ecce subito vxor velut rabida, super cuna irruit eum necare volens. quod maritus intuēs, vi vxorem inuasit, & eam à dæmone obsessam esse didicit, qui cum exorcisaretur, minatus est dæmon, se non exiturum, nisi eam necaret. & ita factum est super exorcistę manibus. Altera die maritus per viam stratę incedens publice, casum lapidis recepit inopinatissi B me de superiore parte cuiusdam canalis cadentis, & in facie cooperatione, vt videbatur dæmonis, percussus est iam deformiter, vt vix homo videretur esse.)

De his inclusis multa Crespetus; docet quod suis Dominis se aliquando sistant pręsentes, quosdam esse Saturninos, alios Iouiales, alios Venereos, aut Mercuriales, &cæt. colendos C certo ritu, statis vicibus noctu possessorem suum excitare, & nonnunquam, nisi malum malint ab eo alloquendos, in Francia, & Italia vęnales reperiri, ac semper suis emptoribus exitio esse. hæc ille fusius lib. 1. de odio Satanæ discur. XII. S.S. tamen viri non raro dæmones certis rebus, vel inclusere, vel astrinxere, vt S. Conon de quo in Menæis Gręcorum. D S. Martij, in hæc verba, interprete Matthæo Radero nostro: *tantum, vim, & potestatem in dæmones accepit, vt alijs agros committeret, & frugum custodes poneret, alios autem testis obsignatis inclusos, in ædis suæ ædificandæ fundamentum defoderet.* Item S. Lupus Senonen. ipsum siti affligentem, & aquę frigidæ, quam adferri pręceperat se inserētem inclusit E vasculo eiulantē, & se quis esset prodentem, inclusit autem cum signatū cruce puluinar strictim ad os vasculi applicasset. Sic vetustus scriptor vitæ eius apud Sur. mense Septemb.

Sic legimus Asmodeum ab Archāgelo Raphaele ligatum in deserto (Tob. 8. ver. 2.) quatuor etiam ange-

los ligatos in magno flumine Euphrate, & iussu Dei solutos (Apoc.9. vers.14.& 5.) & ab angelo ligatum diabolum cathena per annos mille, & missum in abyssum. (Apocal.20. vers.2 Asmodæum cacodæmonem esse nemo negat. Quatuor illos angelos, malos spiritus rectissime Trichonius homil.7.Andr.Cæsariensis, & Beda illic asseruerunt. Alligatio porro ad certum locum referenda est, non vero mystice duntaxat ad impiorum corda, sicuti tandem conuictus fatetur Ambrosius his verbis, *Alligationem ergo Diaboli secundũ litteram intelligendam puto, vt in aliquo abyssi loco virtute diuina ligatus teneatur, vel certe in inferno, vsque ad diem solutionis suæ*. idẽ D.Greg. cum litteræ adhæret, fatetur libro 4. Mor.c.12.& Andr. Cæsariens.addẽs rectissime: *cathenam* ad nostram intelligentiam vocari, operationem potentiorem qua dæmonis malicia coercebatur: hæc enim sunt vincula, & rudentes, vt alibi vocantur. 2.Pet. 2.v 4.& in Canon. Iudæ v.6. Quod apud Cæsarium quidam dæmon in obsessi corpore inclusus, exorcismo coactus fatetur: tria dicens esse verba in Missæ canone, quibus vt vinculis, Lucifer in inferno sit religatus, scilicet, *Per ipsum, & cum ipso, & in ipso*, lib.5.mir.c.13. Possunt autem sancti sic dæmones vincire, primo vt Dei ministri, metu iniecto, & nimis interratis, quas dæmon scit irritas esse non solere. deinde subtractione diuini concursus à Deo imperata, qua fit vt nequeant dæmones loco moueri, quod alias possent. deniq; impressa dæmonibus spiritali quapiam qualitate, & vi detentiua, cuiusmodi illa est qua inuiti in inferno detinentur: & igne corporeo spiritus incorporei torquentur. Docent nos id primum visus, & formulæ sacrorum exorcismorum, quibus interdum dæmon

A excommunicatur (hoc est proscribitur, & quasi relegatur in pessimam inferni mansionem) & sic illic loco quasi alligatur, vnde D.Augustinus, vocet Honorarij edictum vsus, nuncupauit interdictum, li.20.de Ciuit. Dei capit.7. & exemplum habemus lib.2. vitæ D. Bernardi c.6. Secundi modi meminit Palladius in vita B. Macarij: vbi agit de sepulchro Iamnes, & Mambres Hist.Lausia.c.20. Tertius modus frequentior est, communis omnibus dæmonibus, quod ad eorum pęnam æternam, de quo lege D. Thomam 1.p.q.64.art.4.ad 3.& lib.4.summæ contra gent. c.90. & Episcopum Abulens.in 25.c.Matthæ q.506.

Nonnulla tamen reperio, quæ videntur, etiam maleficis hanc vim

C tribuere: sed penitius considerata solum indicant pacto per Magum initocum potentiore dæmone, dæmonis inferioris actionem, & potestatem impediri, & sic eum interdum per magos cogi velit nolit, obedire: sed id à mago fit vi vicaria fortioris dæmonis, seu ope potius eius viente. Sic apud D. Hieronymum in Hilarione quæritur dæmon felicio. & la-

D mina constrictum teneri. Sic Iamnes, & Mambres dicto loco multos dæmones religarant. Sic intelligendus D.Augustinus cum scribit, dæmones iussis superioribus ligari, fugari, abstrahi, & alienari à certis locis ac rebus, de diuinat.dæmon.c.7. Sic capio Eusebium, cum fatetur dę mones ab hominibus posse detineri libro 5.de præparat.cap.6.Nec aliter

E Albertus. Victoria, & reliqui Catholici Theologi cẽsent eos annulis includi (quod aiunt) quã ex pacto, idque vi potentioris dæmonis, detineri, si vere astricti detinentur; vel sponte sua fingere se detineri, quando dæmon potentior illis se non immiscuit.

Infe-

Infertur quarto omnino sponte, seruire hominibus spiritus illos, quos vulgus *Familiares*, seu *Martinellos*, seu *Magistellos*, vocat: Græci, quod adsint assidue παρέδρους, de quib. Irenęus, & Tertullianus egere. tale fuisse dæmonium Socratis aliqui censuerunt. talem Simoni Mago tribuit D. Clemens, & Cynopi Prochorus, talem Thrasio cuidam Aristoteles, talem nomine Crotonem studioso cuidam, & postea equiti Aquitano, tribuit Frossardus *in Chronic.* talem fuisse Cornelij Agrippæ canem, etsi discipulus eius VVierus neget, cęteri verius affirmāt. Memini me apud Ioan. Cęsarium legere, cuiusdam Paredri exemplum dignum memoria,

Maxim. Tyrius ser. 26. & 27. D. Clem. lib. 2. recognit. Prochorus in vita D. Io. Euangelistæ. Arist. de admirā. audition. lib. c. 36.

A in quo tamen illud admirandū, dæmonem illum pro mercede quinque solidos exegisse, & iussisse ex illis pauperi cuidam Ecclesiæ cāpanam emi, quą diebus Dominicis fideles, ad diuinum officium cōuocarentur. Haut dubie latebat fraudis aliquid, & spes lucri maioris adfulgebat. Mirādum quoque nihil mali intulisse militi.

B Vix vnquam Paredri sine Dominorum noxa solent recedere. Vt plurimum paciscitur dæmon, pro certo tempore: quo finito, vel alium illi prior herum reperiat, vel ipse dęmoni necandus cedat, vt refert, & exemplo illustrat Nicolaus Remigius lib. 1. dæmonolat. Sed hæc sufficiant de *Magia*. Pergamus ad *Maleficium*.

Finis Libri Secundi.

DISQVISITIONVM MAGICARVM.

MARTINI DELRIO,

Liber Tertius.

QVI EST DE MALEFICIO, ET DE VANA Obseruatione.

Adiungo posterius istud, quoniam pauca, & minus difficilia de illo nobis occurrunt dicenda.

PARS PRIOR DE MALEFICIO.

QVÆSTIO I.

Quid, & quotuplex maleficium?



ON disputo, *an sit?* id suppono, qui negāt: eos Sacræ litteræ, Iuris vtriusque sanctiones, Historici, poetæ, communis cōsensus, & sæculorum omnium memoria damnat. Nullū Magiæ genus amplius cacodęmonē oblectat: *quia* (vt ait Synesius) *calamitates mortalium conuiuia sunt malorum dæmonum*. Sumimus autem *maleficij* nomen non pro dāno, seu peccato quouis, sed pro signo effectuve magico, atque superstitioso, quo, qui vtitur, A *maleficus*, qui vero læditur, *maleficiatus* appellatur Describi sic potest, *Maleficium est magiæ species, qua quis ope dæmonis alteri damnum parat*. Dixi *speciem magiæ*, vt ad huiusmodi damna vocis latitudinem coerceam. Addidi, *ope dæmonis*: si enim pactum, & fædus cum dæmone desit, nihil res ad hanc tractationem pertineat: B non magis, quam homicidium ferro patratum, vel raptus virginis, vel furtum, aut latrocinium. *Diuidi maleficium* potest adspectu *finis*, vel adspectu *efficientis*. *Efficientem* causam hic non voco Deum permittentem, neque dæmonem

Rubr. C. de mal. & mathema. Extra d. frigid. & malefica.

monem perficientem, neq; prauam malefici consentientis, & cooperantis liberam voluntatem. hæc enim tria semper in omni maleficio concurrunt. nec enim capillus de capite cadere potest, sine Dei permissu, nec dæmon plus damni potest inferre, quam Deus permittit, nec vult, id quod permittitur, patrare, nisi maleficus in maleficium consentiant. Quod manifestum est facere sacrilega imitatione Dei Opt. Max. qui sacramentorum ministerio salutem, vt conferat, ministri voluntatem requirit. Requiri hanc malefici intentionem docet, quod contactum, vel pulueres strigum videamus tantum nocere illis, quibus nocere voluerunt, quod multis exemplis Nicol. Remigius confirmauit, & vero certum est de maleficijs, quæ composita non sunt ex naturalibus venenis. Sed voco efficientes causas, instrumenta materiamque nocendi, quæ ad nocumentum immediatè concurrunt. Huiusmodi efficientia sunt varia.

Lib. 1. dæmonol. ca. 3. & l. 2. c. 8. & 9.

Primo nocent pulueribus quibusdam minutis, in cibum potumve infusis, vel nudo corpori affricatis, vel in vestres diffusis: horum, qui necât atriqui morbum tantum adferunt, cinericei, vel interdum ruffi coloris sunt. contra, quo puluere malum tollunt, & medicinam faciunt, is plurimum albus est. Vis tamen ista, non ex pulueris colore, vel alijs qualitatibus manat, sed tota pendet a pacto cum dæmone inito, colores tantum deseruiunt declarandę conuentorum fidei, & ne sagæ decipiantur, *quid* (vt dici solet) *pro quo* præbendo. Hoc inde colligitur, quia nonnunquam qui color albus vni medicinam facit, is in alterius strigis potestate lethalis est, & cinericeus penes vnam morbos, penes aliã lethum adducit: quinetiam vni, & eidem sa-

A gæ aliquando necem infert, aliquando sanat a morbo, prout dæmoni signum lubet commutare. Putarã huiusmodi pulueribus cibos infectos a Simone Mago, apud Anastas. quæst. in SS. 23.

Horũ exempla pet. a Nic. Remn. li. 1. c. 2. & li. 2. cap. 7. & 8.

Secundo maleficium patrant herbis, festucis, alijsq; id genus friuolis in humum proiectis, quæ supergredientibus (quibus tamen malefica

B voluerit) ægritudinis, vel necis certissima causa sunt.

Tertio vtũtur vnguentis albis, vel subruffis, instar bituminis, in quibus interlucent permixtæ metalli micæ, & simul luteæ candicantesq; guttæ: si vnguentum hoc igni inijcias, fulgorem, strepitum, nidoremque edit, cui similem res alia nulla. hoc nonnullæ semper habent manus illitas,

Vide Remigium d. cap. 8.

C ne qua nocendi elabatur occasio. lethale, si demulcẽdo, vel summas vestes attigerint.

Quarto solo halitu afflatuve inficiunt, sic solent esse causa puerperis abortiendi summo cum vitæ periculo, vt exemplis comprobant Nicol. Remi. Sprengerus, & Loyherius, & hoc dæmones posse Psellus olim docuerat lib. de dæmon.

Vide Remig. l. 1. c. 3

Lib. 2. c. 7. Spreng. in malleo. Loyherius li. 2. de spe. cap. 5.

D Quinto grauissima damna inferũt solis verbis vnde *Lucanus.*

Mens hausti nulla sanie polluta veneni
Excantata perit. Virgilius:
Miscueruntq; herbas, & non innoxia verba.

Nempe quæ docuit dæmon. vnde

E *Ouidius* vocat *Hecateia*:

Protinus horrendis infamia pabula succis
Conterit, & tritis Hecateia carmina miscet.

Seneca, multis venenis enumeratis, de Medea:

Luc. l.b.6. Virgil.3. Georg. Naso 9. Metamor. Sene. Medea. Docet Remig. lib.3. cap.3.

Addit venenis verba non istis minus

Metuenda. Quodque mirum, interdum nocent solis minis, vel increpatione, immo, & laude creditum id non gentilibus modo, qui Baccare frontem cingebāt, vt huic malo obuiarent, sed & ætati nostræ probatum experientia, quod & ego fateor, sed addo, hæc omnia nō virtute verborum, sed opera diaboli ad signum concurrentis perfici. 6. Nec rebus sacris parcunt, vt quę aspergillum pulueribus contigerat, & sic aspergens aliam aqua benedicta, miseram confecit, apud Remigium libro primo, capitulo 2.

Denique quædam grassantur apertius, quæ per dæmonem strangulari, vel præcipitari aliū curant, vel puerulos noctu iniecta culcita præfocāt, vel acu post aurem infixa necanr, vt apud Sprengerum illa obstetrix Heluetia, vel è cunis rapiunt, & lancinant, aut in vsum vnguentorum, vt alias docui, vel in cibum sibi gratissimum, vnde Glossarium vetus *Striga λαιστρύγων*: ducta voce a Læstrygonibus Homeri Odyss. & anthropophagis: sic etiam legimus Euchetas, & Gnosticos, qui magis vtebantur, infames fuisse infanticidiorū, a quibus, in Catholicos hanc Nationes calumniam deriuarūt. Interdum puerulis virulenti quidpiam instillant, vnde moriantur, vel statim, vel tabe paulatim. interdum, & sanguinem exsugunt. hinc orta vetus opinio de Fresina, vel Strige auicula, de qua Q. Serenus:

Vide Remig. d.c.7.

Præterea si forte premit Strix atra puellos
Virosa immulgens exertis vbera labris.

Et alia opinio ab Ouidio comprobata his versibus:

A *Nocte volant, puerosq́ petunt nutricis egentes,*
Et vitiant cunis corpora rapta suis.
Carpere dicuntur lactentia corpora rostris,
Et plenum poto sanguine guttur habent.

Meminit, & Festus Pompeius. B Talis illa Gelo, si præstigiosa nō fuit, quæ incassum Mauritio in crepundijs mortem molita, vt narrauit græcus scriptor, Nicephorus libro 18. Histor. capitulo nono. In Panama Peruuiæ multas striges inuentas, quæ sanguinem infantulorum exsugebāt, refert Pet. Chieza descript. Indiæ. p. 2. cap. 196. Hoc genus Hebræis, & veteribus Latinis: illis sub nomine C *Lilith*, his sub nomine *Lamiæ*, quoque, non ignotum, præter ea, quæ dixi, probant alia allata a Sebast. Michaele *Pneumalog.* quod obseruarint has, vt plurimum esse *Nashim* (hoc fęminas) vt ait Helias *in Tisbi.* quod *Lilith*, deducitur a voce *Lail*, quæ noctē significat, eo quod noctē cum illo dæmone grassari solitæ; itē quia tales mulieres ab Hebræis vocantur D *matres dæmonum*, eo quod dæmones, colunt, fouent, & obsequentes habent. Interrogati quondam seniores Synagogæ vnde fieret, quod plerique pueri nondum octiduani (*nota ante circumcisionem*) reperirentur necati, responderunt eos interim a *Lilith*, hoc est Lamijs: hodie potissimum nondum baptizatis infantulis insidiantur. Testatur idem E Helias, quod mulieres Hebrææ, vt sunt valde superstitiosæ, & deditæ sortilegijs, contra hanc pestem vtuntur superstitione quadam, quam se ab ipsa Lilith *hoc est primaria quadā strige:* didicisse gloriantur, vt certos characteres, & nomina in angulis cubiculorum describant. Neque has

Græci

Græci ignorarunt, Nam Duris libro secundo, rerum Libyc. testatur Lamiarum nomen deductum, a quadam fæmina, cui nomen Lamia, quæ zelotypia furens, quod maritus in mala deditus adultera foret, prolem etiam adulterinam sustulisset, & magna prosequeretur cura, hunc infantulum ipsa necauit, & quotquot alios deinceps adipisci potuit. Videntur solitæ Lamiæ veteres infantulis mammas ostentare, quasi eos lactaturæ, & sic fletum compescere. nam hoc est, quo S. S. allusit dicens *Nudauerunt Lamiæ mammas suas*, & quod Serenus dixit, *virosa vbera lactantibus inserere*, & quod Ouidius aggredi infantulos *nutrices egentes*.

Thren.4. Isai.34.

Sic ergo solitæ simulare alimoniam, & interea vere miseros infantulos exsugere. Hodie non, tam simulant se nutrices, quam ferarum specie inuadunt incustoditos, & dormientium cum sanguine vitam exsugunt, vel tabifico veneno interimunt.

Altera restat diuisio, a fine petita. Secundum quam omne maleficium, vel est *somnificum*, vel *amatorium*, vel hostile.

QVÆSTIO II.

De maleficio somnifico.

SIc voco quando aliquem potione, malo carmine, & certis ritibus soporant, vt interea ei venenum infundant, vel infantulos rapiant, aut necent, vel furto quid subtrahāt, vel stupro adulteriove contaminent, faciunt hoc interdum magi, & fieri potest naturalibus venenis soporiferis, recentia exempla congerunt Pet. Binsfeld, & Nicolaus Remigius, & patet exemplo, quod narratur in vita D. Bernardi, nam ibi tot annis adia-

A centem maritum incubus vxoris fefellit, quòd eo dormiente factū oportuit. Pleraque magiæ secreta sparsim Virgil. attigit, in his. & istud Aened. 6. de Cerbero, & Cumea:

Binsf. ld de confes. mal f.p.1. conclus.5. Remigius li.2.c.4. vita D.Bern. lib.2.c.6.

Cui vates horrere videns iam colla colubris,
Melle soporatam, & medicatis frugibus offam
B *Obijcit; ille fame rabida tria guttura pandens*
Corripit obiectam, atq; immania terga resoluit.
Fusus humi totoq; ingens extenditur antro.
Occupat Aeneas aditum custode sepulto.

Sic, & Ouid. 7. *Metamorph.* de Medęa?

C

Peruigilem superest herbis sopire draconem,
Qui crista linguisq; tribus præsignis, & vncis
Dentibus horrendus, custos erat arboris aureæ:
Hunc postquam sparsit Lethæi gramine suci,
Verbaq; ter dixit placidos facientia somnos:
D
Somnus in ignotos oculos vbi venit, & auro
Heros Aesonius petitur,

Sed Maro tantum meminit physici effectus, Ouidius etiā magici per carmina, quare sic intelligenda eiusdem Medæa in epist.

Flammea subduxi medicato lumina somno:
E
Et tibi, quæ raperes vellera, tuta dedi.

& apud Senecam:

Tu quoque relictis peruigil colchis ades
Sopire primum cantibus serpens meis.

Apol-

Apollonius etiam li.4. Argonaut.tradit incantamentis Soporatum: idque magno molimine effectum, multis versibus. Valerius Flaccus lib. 8. Argon. ostendit.

Iamq; manus Colchis crinemque intenderat astris
Carmina Barbarico fundens pede, teque ciebat;
Somne pater, somne Omnipotens, te Colchis ab omni
Orbe voco, inque vnum iubeo, nunc ire draconem.
Quæ freta sæpe tuo domui, quæ nubila cornu,
Fulminaque, & toto quicquid micat æthere, sed nunc,
Nunc age maior ades, fratriq; simillime leto.
Te quoque Phryxææ pecudis fidissime custos
Tempus ab hac oculos tandem deflectere cura.
Quem metuis me stante dolum? seruabo parumper
Ipsa nemus: longum interea tu pone laborem.
Ille haud Aeolio disce dere fessus ab au o
Ne. dare permissa, quamuis iubet, ora quieti
Sustinet, ac primi percussus nube soporis
Horruit, & dulces excessit ab arbore somnos.
Contra Tartareis Colchis spumare venenis,
Cunctaque Lethæi quassare silentia rami
Perflat, & aduerso luctantia lumina cantu
Obruit, atque omnem linguaque, manuque fatigat
Vim Stygium; ardentes donec sopor occupat iras.
Iamque alta cecidere iuba, nutatque coactum

Nota, cornu, pro potentia, & robore. Hoc est altior, seu profundior.

A *Iam caput, atq; ingens extra sua vellera ceruix, &c.*

Apuleius ille Madaurensis Platonicus, Magicarum (teste D. Augustino) artium peritissimus, non abs re, vel finxit, vel narrauit, de Thessalis solitos Larissæos cadaueribus custodes addere grandi pecunia stipêdiatos; quibus perperam noctem eximie B vigilandum erat, exertis, & inconniuis oculis semper in cadauer intêtis, nec acies vsquam deuertêda, imò ne obliquanda quidem. Quippe cum deterrimę versipelles in quoduis animal ore conuerso, latenter obrepant, vt ipsos etiam oculos Solis, & iustitię facile frustrentur. Nam, & aues, & vrsum, canes, & mures, imo vero etiam muscas induunt. Tunc diris C cantaminibus somno custodes obruût.] Erat Larissæ mortuus primatis ciuitatis filius, mille nûmis custoditurum se cadauer vna nocte paciscitur Telephron; ratus se hominem ferreum, & in somnem, certe perspicaciorem ipso Lynceo, vel Argo, & oculeum totû. Quid plura? cubiculo inclusus, desolatus ad cadaueris solatium, perfrictis oculis, & obarmatis D ad vigilias, animum suum permulcebat cantationibus.

Cum ecce crepusculum (inquit ipse*) & nox prouecta.*] & nox altior, & deinde concubia altiora, & iam, nox intempesta, mihiq; oppido formido cumulatior quidem: cum repêtè introrepens mustela contra me constitit, obtutumq; acerrimum in me destituit, vt tantillulû animalis præ nimia sui fiducia mihi turbauerit ani- E mum. Deniq; sic ad illam; quin abis, inquam, impurata bestia, teq; ad tui similes musculos recôdis, antequam nostri vim præsentariam experiaris? quin abis? Terga vortit, & cubiculo protinus exterminatur. Nec mora, cû me somnus, in imum baratrum repente

pente demergit; vt ne Deus quidem A ipse Delphic⁹ facile discerneret, duobus nobis iacētibus, quis esset magis mortuus. Sic inanimis, & indigens alio custode ibi non eram.

Hæc ille de se, & ignarus interea naribus, & auribus demorsis, vicariā subijt lanienā. Id enim alius ille Telephron mortuus, a Zachla Necromante ab inferis reducto spiritu, sic narrat, Nam cū corporis mei custos B hic sagacissimus exertam mihi teneret vigiliam, cantatrices anus exuuijs meis imminentes, atque ob id reformatæ frustra sæpius, cum industriam eius fallere nequiuissēt: postremo iniecta somni nebula, eoq; in profundam quietem sepulto, me nomine ciere non prius desierūt, quàm dum hebetes artus, & membra frigida pigris conatibus ad artis Magicę nitun C tur obsequia. Hic vtpote viuus quidē sed tātum sopore mortuus, quod eodem mecum vocabulo nuncupetur, ad suum nomen ignarus exsurgit, & in exanimis vmbræ modū vltroneus gradiens, quāquam foribus cubiculi diligenter occlusis, per quoddam foramen, pro sectis naso prius, ac mox auribus, vicariam pro me lanienam suscitauit.) Subdit experimentum, & D veræ debilitationis indicia certissima. Quibus in verbis vides cadauerū mutilatrices excertas, vides anum in mustelæ effigie soporantem, vides & *nebulam somni*, sed non addit quo iniecta modo. Vt plurimum solent sagæ ad hoc certis luminib. vti, quorum fumum ab Apuleio arbitror *nebulam soni* vocari. interdum accendunt pedes, aut manus mortuorum E inunctas prius oleo quodam a dęmone accepto, vel ad singulos digitos candelulis affixis; interdum facibus excātatis, de certi generis lychno, & nota illis pinguedine, & viuntur, vel accensis sibi praelucentes, vel eas domi certo loco defigentes accensas, & sopor durat, quamdiu lumen illud ferale. Nonnunquam partes aliquas cadaueris certis locis suspendūt: nonnunquam alia adhibent ęque omnia scelesta, quæ tamen ex pacto tantum efficacitatem sortiuntur. Maleficij huius per solam appensionem membrorum exemplum narrat Cæsarius Cistertiensis lib. 6. miraculorum cap. 10. hunc in modum.

Homo quidam simplex Engilbertus nomine,] de prouincia Tulpeti natus, ante paucos annos defunctus est. Iste cum esset cœcus natus, propter varia dona, quibus hominē eius interiorem illuminauerat gratia diuina, in diuersis prouincijs noscebatur, & a multis magnisque personis sexus vtriusq; venerabatur. In cappa simplici, & tunica lanea nudisq; pedib. tam æstate, quam hyeme incedebat, & puero se regente sic limina sāctorum satis remota sæpius visitauit, carnibus nunquam vescebatur, non lectisternijs, sed modico tantū straminis, vel fœni noctibus vtebatur. Ego multa bona de eo vidi, & ipse multos, tam verbo, quam exemplo ędificauit. Hic tempore adolescētię cum nocte quadā in domo matertera suæ matronæ diuitis, inter alios eius seruos se cubitum locasset, in ipso conticinio duo fures parietem suffodiētes ingressi sunt, qui igne discooperto, lumine incenso, cistis apertis, intrepide colloquebantur. Quos, vt prædictus Engilbertus audiuit, & fures eos esse non dubitauit; cum seruos ex vtroq; latere dormientes excitare non posset, subsellio cultello suo perforato collo iniecit, & claua manū armauit, & quia illos quasi cœcus videre non potuit, duce auditu ad illos tendens, & clauam vtraque manu vibrans, ex omni parte quicquid tangere potuit, quasi furiosus feriens, de domo illos eiecit. Quos vsque ad foramen secutus, dum aditum schala obstrueret,

& illi

& illi stantes extra domũ neminem præter ipsum solũ vigilare sensissent: de tali expulsione confusi, habito consilio denuo, nisi sunt intrare. Quod vt ille ex motu schalæ sensit, vnam partem schalæ arcæ magnæ, in qua continebantur grana, & quæ erat foramini continua, supposita, alteram q; vtraque manu seruauit. Illos intrãtes vsque ad vmbilicũ, Engilbertus dorsa eorum, quia proni iacebant, per schalam fortiter pressit, & in tantùm depressit, vt non solum eis progressum, imo etiam regressum prorsus adimeret. Qui quasi sub torculari positi, dũ mane capi timerent, veniam postulauerũt, datis vero terribilibus iuramentis, quod nunquam personã eius læderent, vel domũ illam intrarent, dimissi sunt. Mane cum prodeunte Engilberto, a vicinis nulla arte dormiẽtes possent excitari, & quærerentur circa domum maleficia, quorum virtute hæc mouerant fieri, supra foramen de tecto pendentem, quasi spinam humani cadaueris reppererunt, qua amota mox omnes excitati sunt. Post multis annis elapsis ijdem fures fama, & virtutibus iam dicti Engilberti excitati, eiusq; vt opinor precibus cõpũcti, eum adierunt, & quia ipsi essent confessi, deinceps duxerũt vitam religiosam. Hoc factum mirabile, & alia quædam, de quibus in sequentibus dicetur, ab alijs mihi relata, & quæ vtrum nam vera essent a me interrogatus, ita gesta fuisse simpliciter testatus est.

Hæc Cæsarius. frequenter sane fures magica vtuntur, vt lateãt. In Flandria occidentali, haud procul Balliolo, superioribus annis fur vnus prehensus fuit, & apud eum repertus, truncus pes patibulati, quo ad huiusmodi soporiferum lumẽ abutebatur articulis incensis. In Leodiẽsis ditionis oppido Huyo (vt quidam) vel Dinanto (vt alij) noctu ad diuersoriũ venere duo, qui se a via admodũ fessos simulabant. cœna sumpta negant se cubitum alio ituros, sed importune admodum peruicaci instantia tandem abs caupone impetrãt, vt liceat ad ignem in culina somnum capere. Interea ancilla domus, cui non satis peregrini isti placebant, clanculum per foramen quoddam peruigil conspicit, quid acturi. Nocte intempesta, videt è marsupio manum abscissam mortui depromere, & digitos inungere, tum admotos igni incendere. omnes lumẽ recipere, vno excepto. id vero magi mirari insolitũ. sæpius ergo tentant, & flammæ admouent: frustra semper. Tum eorum vnus, quid tum, ait, si vnus duntaxat in domo vigil? & affixa ad caminum manu, quatuor digitis velut candelis obscura flamma colluctantibus, domo egressi, noto sibilo socios aduocant ad prædam. Puella subsequitur, egredientes, & domo, ianua reuoluta, excludit. inde irrũpit in herilem thalamum. inuenit omnes altũ, adeo stertere, vt nulla vi (nam in medium cubiculi de lecto detraxerat, & protraxerat) potuerint euigilari. Interea fures per fenestram quandam sedi- rigebant in domum, occurrit ista, & scalis deturbat. Instant tamẽ, & alia moliuntur ingressum. hæc luminis memor, & suspectione hanc esse soporis domesticorum causam, omnes digitos exsufflat, vt lux emortua, dormientes experrecti, ad clamorem accurrunt, & domo protelant manifestarios. Post aliquot dies capti, facinus confessi fuere. Quid mirum ergo si sagæ noctu irrepant ad cunas infantulorum, & aliorum, quos eunt perditum? Petr. Binsfeld. comm. in tit. (de malefic. & mathemat. ad lib. 4 in fin. sic scribit, Retulit idem Ioannes Cuno de Rouer, cum Anna mater eius, & aliæ duę sagæ cõuenissent vt de nocte virum quendã zelosum per-

persecutorem maleficorum malefi-
cio conficerent. Magisterulus præce-
dens fenestras, & ianuas aperuit. Ipse
autem Ioannes Cuno pro... a
matre, & alijs adductus fuit, vt can-
delam ardentem, quæ non naturalis,
sed arte diabolica confecta erat, (ipso
Ioan. Cunone proprijs scriptis sic di-
stinguente) teneret. Venientibus au
tem eis in cameram maleficiandi in
ciuitatem Treuirensem, cum male-
ficiandus pro more bonorum Chri-
stianorũ se signo crucis, & pijs exer-
citijs, antequã se quieti traderet, mu-
niuisset, nihil efficere potuerunt, sed
re infecta reclausis ianuis reuolare
debuerunt. Vir autem bonus cui no-
cere voluerunt, adhuc viuit Dei gra-
tia, & tamdiu viuet, quamdiu Deo
placuerit. Mater dicti Cunonis, cum
& ipsa examinaretur super articulis
propositis, eodem modo confessa est,
sicut filius in hoc puncto.]

Qui superioris ordinis sunt Necro
mantici maleficiarij, nihil habẽt ne-
cesse hanc candelam sibi prælucere,
sufficit in remoto aliquo loco accen-
sam defixerint. Manifestum hoc in
sequenti narratione, accepta a viris
fide dignis, digna quæ sciatur, nam
diuinæ quoque vltionis addit exem-
plum. Abstinebo loci, & ordinis, &
personarum nominibus, ne quis sa-
ga nare in Hispania, vbi res vere ge-
sta, in cubile veritatis, & personarũ
notitiam peruadat. Ibi quadã in vr-
be magni nominis concionator, qui
cum alijs prædicaret, ipse reprobus,
vel factus, vel permansit. familiaris
erat cuidam viro nobili, cui formo-
sula vxor, sed casta matrona. hanc cœ-
pit hircus ille efflictim deperire, nec
diu ignẽ sinu fouit occultum, aperit
animum, & mulieri flagitium nititur suadere. Illa certa tuendæ casti-
tatis, sedulò conatur ad saniorẽ men
tem reuocare a dementia. Sed erat
oleum camino addere, vt Naphtam

A accensam vehementius aqua iniecta
exasperat, vt gliscat incendium, sic
admonitiones hunc vltro inflamma
bãt. Nec desijt vrgere, donec pertæsa
molestiã, statuit vlcisci nebulonem.
rem totam pãdit marito, quem non
minus, quam Atridas talis dolor vre
bat. eius iussu vxor tempus addicit:
venit nox optata male amanti. Ma-
ritus cum aliquot famulis egregie
B armatus erat in propinquo conclaui,
familiarem hunc haud familiariter
excepturus. operiebatur ad ventum
matrona. Tandem en tibi sæculari,
habitu, accinctum gladio, & pugio-
ne. deducentem illam, audacter sub-
sequitur, & postquam consedisset ve
terem cantilenam iterat. mulier refu
tat, & negat, vt solita. fecerant auda-
ciorem tenebræ nocturnæ mœchũ, &
C vim parat, vis vi repellitur: tandem
victa mulier, exclamat, & condictũ
marito signum contenta voce tollit.
Surdo (quod aiunt) fabulã, nec ma-
ritus, nec quisquam accurrit. Quid
ageret? fugeret? tenebatur brachijs
fortioribus consentiret? mors pro-
bro, & peccato potior honestati. vn-
gues ergo, & dentes, arma stringit
muliebria, & faciem deformat, sed
D præ furore hæc ille vix sentiebat. Gla
dium deposuerat, dorso pugiunculus
hærebat, vt aduertit matrona, inter
luctandum manu eum eripit a tergo
& stricto mucrone perforat aduer-
sarium, & vita priuat. collabitur ca-
dauer. victrix, vix sui compos accur-
rit in conclaue, vbi maritum abdi-
derat: inuenit illum, & famulos om-
nes mortuis, quam viuis similiores,
E clamat, vellicat, trahit, nihil nõ agit,
vt expergefaciat. at illi consopiti ma-
nebant. suspicata (quod erat) ma-
leficio id fieri, & videns sibi in se-
ipsa spes omnes locatas, cadauer
domo effert, & in plateam abij-
cit cum gladio, & cruento pugio-
ne. Interea dum ibi iacet, circi-
tores

tores nocturni in cadauer incidunt, A ferunt in carcerem, facie lota, etsi non facile, tamen agnoscitur concionator. Prætor, seu (vt vocant *Corregidor*) prudentia pollet: silentio imperato præsentibus, summo mane adit cænobium: euocat Priorem, ait se de re maximi momenti cum ipso coram tota familia agere oportere: iubeat omnes ad vnum in Capituli locum cõuenire. facit Prior. conuenere viui omnes, nam mortuus ille solus deerat. Prætor (ait) videri B sibi aliquem deesse, re animaduersa Prior, vere inquam) omnes adsunt, excepto tali, (& nominabat) qui fors nunc se ad proximam parat concionem. Ipse quoque subdit ille, vocetur: mora haud longa futura, currũt nonnulli, vt vocent: cubiculo clauso, pulsant ostium, nemo respondet. It C ergo cum Priore ipse Prætor, & ianuam vi referant. nemo erat in cella duntaxat fax, ardens, & obscurum lucens, defixa erat in caminô. Mirari omnes, & stupere. Tum Prętor Priori, & conuentui narrat, vbi, & quale inuentum cadauer: Et dum illud auferunt è carcere, vt prophanæ sepulturæ (quam S. S. *asini sepulturam* vocat) merito tradatur: ecce tibi no- D bilis ille cum vxore, & rem omnem narrant: conferuntur momenta tẽporis: reperiuntur euigilasse, quo fax exstincta. Sic, & perfidia hypocritæ detestatione omnium, & mulieris castitas, atque fortitudo laudibus totius viciniç celebrata: non facile ex illic habitantium memoria delebitur.

Ex Remigio, nunc addam quæ- E dam quibus hæc explicentur confirmenturque: Scribit ad soporiferum fascinum striges vsurpare cadauer abortione egestum, resecto inde vna cum humero, costisq; continentibus dextro brachio, in vsum luminis, & ardere eius membri extremos digitos flamma sulphurea, ac violacea, tantisper, dum perficiant quod cœpere, & hac flamma exstincta, tam integros, & illibatos manere digitos, quam si lumini fomitem nullũ præbuisse. idq; confessus maleficos Guermingæ 14. Kal. Ianua. 1589. Sic Remig. lib. 2. cap. 3. & idem confirmat c 4. cum docet, solere prius ex cadaueris illius abortiui vnguine, de mẽbris elixis parato, quam personam consopire volunt, probe inungere. Vergauilla X. Kal. Febr. Margareta Luodman, in iudicio agnouit inter scelera hoc quoque.

Se nocte quadam N. ades fuisse ingressam,] eo animo, vt somno sopiti faucibus venenum infunderet. idq; inceptum quin perficeretur parum abfuisse: ita in procliui videbãtur esse omnia. Sed (malum) cõtra quam putabant excitarum illũ fuisse a somno: adeo, vt re infecta, cum facinoris socijs ipsa se in fugam dare cogeretur: consectante interim illo, manu armata, ac tandem cum assequi non posset, minas ferocius intentante. Ea igitur de re ad ampliorem cognitionem interrogatus ipse, N. testis omnem, vti illam saga prænarrauerat, certis disertisque verbis recensuit: videlicet appetitum se, sicuti dictum est, veneno: hocq; vnum illis, ne præberent fuisse impedimẽto, quod forte experrectus (nondum enim illarum vnguine delibutus fuerat) se crucis symbolo, atque oratione Dominica contra tantum discrimen, atque periculũ muniuisset: verumq; illud omnino esse, quod illas cum telo multum viæ esset prosecutus, nec tamen assecutus. *Et postea*: Fere omnes criminis rei deprehensi, in Germania, quæ est ditionis Lotharingicæ, asseuerant concorditer, eam sibi a dæmonibus (modo ijs per aliquot annos fuerint operati) penetrãdarum ædium facultatem esse tributam,

tam, ut scilicet per quasuis angustias nullo negotio viam sibi faciat, in mures, feles, locustas, & alia huiusmodi pusilla animantia, prout vsus postulat, contracti, atque imminuti: intromissosque denuo priori formæ restitui, si velint: ac tum commodum inceptum peragere, quale superius est declaratum, scilicet illiniendo eo primum per artus omnes, cui moliūtur interitum, ne euigilet, tum firmiter, ac valide os ei diducendo, ne potionem agitatione excludat: tandem venenum faucibus ingerendo admota lucerna, quæ sulphurea flamma euomat.

QVÆSTIO III.

De amatorio maleficio.

Φίλτρα, receptissimū nomen, rarius ἀγώγιμα, apud Epiphanium, *& Charitesia*, apud Irenæum Latine, ita vocant quicquid dicitur, fit, daturve eo fine, vt in amorem quis, Venerisque furias pertrahatur. plurima huiusmodi philtra veteres nobis commemorarunt, vt in veteribus Glossis *tegularia*, quod super tegulis adolerēt philtra Ioui stygiali, hoc est Plutoni, qui Numē illicitum ad amorem putabatur, & hęc sacra stygialia, & Cocytia dicta, Virg. in 4 Aeneid. de Didone.

Sacra Ioui Stygio, quæ rite incepta paraui. Cocytiorum mentio, apud Horatium in Epod. vbi Porphyrio dicet Cupidinis sacrum, nō quod eo veneris filius inuocaretur, subdit enim dicta quod inferis Dijs a veneficis fierent, sed quia sacrum amatorium. Multa simul complexus apud Apuleium. Apol. 1. Leuius poeta,

Philtra omnia vndique eruunt,
Antipathes illud quæritur,
Trochisci, iynges, tænia,
Radiculæ, herba surculi,
Ipsiplices, bitorsiplæ,

Hinnientium dulcedines. vbi *Ipsiplices*, vt est in Glossarijs, αὐτόπσνκσα φύλλα, in Festo dicūtur *Ipsullices* bracteæ in virilem, & muliebrē speciem effictæ, quę, & *Subsilles* eidem dictę. Agnouerunt has, & alij poetæ, nam de his simulacris amatorū est illud in
B 4. Virgilij, *Effigiemq;* (Aeneæ) *toro locat.* Theoc. & Virgil. *Pharmaceut. Iyngem*, quam Langius, ait a Germanis vocari. VVindals. VVasseroths, Kuerdrommel Latini *Frutillam* vocant: *Hippomanes*, laudant idem Theocr. Virgil. Propertius: *Remorā*, & *Sippen*, Aristoteles, *ranæ* quoddam oscillum, Plinius. Astiriten lapidē ex Aesopo, Hesichius Illustrius: L bro 2. de Hist. anim. c. 14. & l. 9. c. 17. lib. 8. c. 12. & l. 32. c 4.
C sagittas ex hostili corpore Archelaus Thallum, seu tetmitem oliuæ valerius in Cyri, alia multa Lucianus in Dial. Bacchid. & Melittæ, & ex recentioribus Mersil. Ficin. li. 13. Theol. Platonicæ, Pomponatius de Incant. cap. 8. & Cælius Calcagninus integro opere, de Amatoria Magia. Veteribus his videtur communis error, etiam nolentes huiusmodi philtris in plures cit. Tiraq. l3. lege cōnubiali.
D amorem pellici posse: quem errorem mox discutiemus. Prius videamus maleficia hoc in genere nostri æui, quæ nobis, omnium optime, & exactissime, Gril. scriptor prodidit. *Amatoria* (inquit) *sortilegia, vel fiunt intra corpus, vel extra corpus* (scilicet maleficiati.) De sortileg. q. 3. ar. nu. 15. & q. 5. a. n. 3. lib. si quis al. quid. §. qui abortionis. D.

In corpore communiter fieri solent per cibum,] vel potum. Et in his fre-
E quenter admiscent (quod vix solent in hostili, vel somnifero maleficio) Sacramenta Catholicæ Ecclesiæ, vt hostiam consecratam, vel nondum consecratam, sed circumscriptam notis, & litteris sanguineis; super qua dici curant, quandoque vnam, duas, tres, quinque, vel plures missas, quibus de pœn. l. 3. §. hæc adiectio. D. ad leg. Cornel. de sicar. Grillan. d. q. 3. nu. 18. in fin. Glos. in c. accusatus, §. sane, de hæret. in 6.

bus celebratis, tradũt hostiam ipsam, non integram prout est, sed in puluerem redactam valde subtiliter, personæ maleficiandæ, quam assumere faciunt in cibo, sicut in menestra, vel in potu: eodem modo faciunt cum calamintha immixta alijs speciebus, & tradita, vt supra in cibo, vel potu, ex quo dicunt illam esse naturæ attractiuæ, & quod poterit cor, & voluntatẽ absorbentis trahere ad amorem personæ tradentis. Sed omnes sunt nugæ, & dęmonis fallaciç, &c.] postea, Bis aut ter habui in facto Sortilegos, qui, huic Sortilegio, siue maleficio incumbentes, hostiã immiscuerant. vnum videlicet clericũ religiosum, qui hostiã ipsam sacratissimam accipiebat, cuius partẽ ipse sceleratissimus, qui cupiebat amari, assumpserat, dicẽdo quædã verba satis turpia, atque nefanda, quæ hic referre non expedit: reliquã vero partem hostiæ miserat ad ipsam mulierẽ, non in forma hostiæ, sed minutatim contritã, & in puluerem redactã, sumendam in cibo, aut potu. Iterum habui aliũ, qui hostiam nondum sacratã acceperat, & super illam circumcirca, cum sanguine annularis digiti, nonnulla verba satis turpia descripserat, deinde ipsam hostiã super altari deposuerat, hoc est super nudo lapide consecrato, sub linteamine tamen altaris abscondita, & a quodã Sacerdote rotundæ conscientię super illa quãdoq; missas celebrari fecerat, certis orationib. ad eius propositũ superadditis, deinde hostiam ipsam sumpserat, quæ tamen non erat expresse consecrata, cuius partẽ alterã pro se assumpserat, alteram vero partem personę maleficiandæ tradiderat, redactã in puluerẽ, vt proxime dixi, asserentes, vterq; ipsorum, qui hostiam ipsam assũpserant, indissolubili amoris vinculo ad inuicem se colligãdos, nihilominus nullum effectũ apparentem

A vidi, nec percepi. Nec sũt adhuc duo anni elapsi, quod alium similẽ casum audiui, Romæ accidisse, de quadam impudica muliere, in cuius cophinis repertæ fuere duę hostiæ, super quib. ambabus erant descripta quædã verba sanguinea, &c. quas ipsa tenebat, vt asseruit, ad effectũ tradendi cuidã alteri mulieri, ad instantiã viri, qui eiusdem mulieris amorem concupi-

B scebat. Alias quoq; nondũ est annus elapsus, quod duæ impudicæ mulieres Romæ, quas vidi, & audiui, quæ acceperant oleum baptismatis, quo inunxerant sibi labia, dicentes hæc verba (fides abrenuncio tibi, &c. & cum labijs illis sic inunctis osculatæ fuerant viros quosdam, causa captandi amorem ab ipsis, vt ipsæ asserebant. Nihilominus demum omne

C experimentum fallax fuit, & suorũ excessuum condignas vidi luere pęnas. Aliud exemplum à triennio, & citra in eadẽ vrbe contigerat, quod quędã turpissima mulier acceperat, particulã cutis illius, qua infans indutus egreditur de vtero matris, quamprimũ venit in lucẽ, illamq; similiter super lapide nudo sacrato abscõderat, & super illa plures missas, numero

D quinq; celebrari fecerat, cuẽq; prædictã postea assumpserat, & baptizauerat sub nomine personę maleficiãdę, cũ aqua baptismatis, & cærimonijs cõsuetis, deinde eandẽ in puluerẽ redegit, ad effectũ tradẽdi personę maleficiandæ: tamen interim capta fuit, nec perficere potuit sortilegium, sed congruas sceleris sui luit pęnas.] Hæc ille, qui addere potuit, adeo ne-

E farios etiam esse huiusmodi sortilegos, vt fæminę viris sua menstrua, & viri (quorum vtrumque vix pudicę aures tolerant) semen in cibum potumque alijs permixta, & certis verbis condita, præbeant, vt multorum constat confessionibus, stercora quoque, & alia huiusmodi excrementa, vt

ta, vt Sprengerus tradidit. Prosequitur deinde Grillandus dicta sua, inquiens, *Extra corpus autem siue extra intestina fiunt maleficia amatoria per aliquas mixturas compositas ex herbarum folijs, vel radicibus, metallis, reptilibus terræ: plumis intestinis membrisue, auium, piscium, vel animalium, aliarumve similium rerum naturalium.*] adde maxime expetere, vel capillos, vel vnguium præsegmina, vel fasciam, vel quid aliud vestimenti, quod solitum tangere corpus maleficiandi: aut, si nihil huiusmodi queant nancisci, vel epistolam, vel quid aliud de illius domo,] & tunc adhibent certas ligaturas, quibus hęc inuoluta consuunt in clamyde, vel tunica maleficiandi, vel abscondunt sub capite lecti, vel inter plumas, vel materia, super quæ ipse dormit, aut sub limine ostij, vel alterius loci, super quo ipse maleficiandus vir transiturus, aut mulier transitura sit. | Hæc ille partim dicta q.3. art.nu.15. partim q.5. nu.3. vbi etiam addit sacrilegia quædam istorum. Ipsi (inquit) sortilegi admiscent sæpius in istis aquam benedictam, scilicet Fontis Baptismatis, aut communis amphoræ existentis in Ecclesia, aut oleum sanctum Baptismatis, Chrismatis, aut Extremæ vnctionis, ramos oliuarum benedictarum, ramos palmarum, candelas benedictas, sacros Agnos dei, thura benedicta, cereos paschales, & his similia. Quandoq; autem capiunt aliqua ex reliquijs Sanctorum Martyrum, si habere possunt, scilicet particulas ossium, capillorum, vel vestium. Alij autem capiunt frustula quędam indumentorum sacerdotalium, aliorumq; panniculorum benedictorum, quibus sacra mysteria veneratur celebranturque, sicut camisiæ purificatorij, corporalis, tunicellæ, manipuli, amictus, stolæ candidæ, lapidis sacrati, mappæ altaris, patinæ, sudarij, calicis, & similia, & ista omnia, vel istorum partem admiscere solent in sortilegijs amatorijs, adhibitis eorum nefandissimis precibus, & Diabolicis verbis, ad turpes libidinis actus, tot Sacramentorum, & aliorum sacrorum perpetrantes abusum.] Mox subdit tertium quoddam genus sortilegij amatorij, his verbis: Quidam ex his qui sunt expressę professionis: deferunt quandoq; imagines quasdam ad loca sacrificiorum, terra, vel cera, aut gemmarum, seu alia quauis mixtura confectas, illasque baptisant prius nomine personæ maleficiandæ, sub deuotione, & inuocatione diaboli, cum eisdem cæremonijs, quibus vti solent nostri sacerdotes in verbo baptismate: & adijciunt quędam verba turpia, & nefanda: quibus imaginibus quandoque aperiunt pectora, & ipsarum corda ingenti calore ignita reddunt: aut tantum detinent, quod liquefiant, putantes, quod eodē modo cor hominis maleficiandi similiter adoratur, seu mollificetur, & obediens reddatur ad votum sortilegi, vel amantis. Io.Salisb.lib.1.c.11. Vultricoli sunt, qui, ad effectus hominum immutandos, in molliori materia, cera, vel forte limo, eorum quos peruertere nituntur effigies exprimunt, cuius illusionis in Pharmaceutria Virgilius meminit:

Grillan. q. 5.nu.23.

Limus vt hic durescit, & hæc vt cera liquescit
Vno eodemq; igni, sic nostro Daphnis amore.

Naso quoque in libro Heroidum.

Deuouet absentes, simulacraq; cerea fingit,
Et miserum tenues in iecur vrget acus.

Qui locus etiam ad hostile maleficium referri posset, de quo postea,

Duplex enim magica deuotio fuit, vna hostilis, qua mortem intendebant, altera (de qua nūc sermo) erotica ab vtraque Papinio teste Circe dicta *simulatrix*, & *μορφωτρία* à Lycophrone in Salisberiensi lubenter corrigerem. *Vulticoli*, sunt & de hac *defixione* (sic deuotionem vocabant) haud dubiè est illud poetæ veteris in Ciri,

Inde Ioui generat magno frigidula sacra,
Sacra nec Idæis senibus, nec cognita sacris
Pergit Amycleo spargens altaria thallo
Regis Iolchiacis animū defigere vobis

Vt opinor Minois in amorem suę alumnæ. Nam vt deuotio, sic *defixio* duplex, & hoc puto velle auctorem Glossarij his verbis: *Desictiones νεκρομαντεῖαι, καταδέσμοι*. primum ad diras referendum, posterius ad vincula, & nexus amatorios, & corrigo *defixiones*, quia à defigendo non defingendo. patet ex Plinio libro 28. Histor. c. 2. & Cicerone lib. 2. de legibus. Vt plurimum vtuntur hodie in amatoria defixione pergameno virginea: quam conficiunt ex cute pueri recens nati, & ante baptismum mortui; vel abortiui, inscripta caracteribus, & verbis magicis cuius miram potentiam atque efficiētiam nugantur magi recentiores, & exemplum suggerit Leloyher. Vtebantur & olim funibus quibusdam & ligaminibus, de quibus nos postea. Gillan. præterea rationem inuestigat, *cur ad amatoria duntaxat abutantur, rebus sacratis?* & multis respondet, qui volet eum legat. Hodierno tempore, etiam ab hostile veneficium, busfone baptizant, & eis (quod horresco cogitans) venerabilem Eucharistiam exhibent deglutiendam. Sic nimirum quotidie deterior fit mundus, & homines in gra- A uiora hoc sæculi fine scelera præcipitantur. de amatorio philtro miraculum narrat, publica fide, & multorum sæculorum continua attestatione confirmatissimum, Tho. Bosius, Oratorij presbyter; cuius opera, quàm hæreticis odiosa, tam Catholicis vtilis fuit; is ergo de Notis Ecclesiæ.

Picatrix Abonus, & Agrippa. li. 1. de speciu c. 5.

B *Nonum miraculum* (inquit) *contigit Ausidi in Picenos*] Siquidem anno 1273. quædam mulier cum sumpsisset ore Eucharistiam, non deglutijt, sed seruatam secum detulit, vt illa vteretur ad amorem mariti conciliandum sibi per veneficia. Quamobrem, sic malis artibus edocta, super prunas in tegula repositā proiecit: quo facto (mirabile dictu) cępit Eucharistia apertissimè in carnem C conuersa sanguinem latè emittere, ita vt prunas exstinxerit, neque cohiberi potuit cruoris eruptio, donec canduerunt carbones, quamuis mulier nihil non egerit inijciendo cinerem, puluerem, ceraq; apponendo. Tū nouo euentu attonita, linteo tegulam cum carne diuina, & sanguine inuoluens, stabuli propinqui stercore infodit. Latuit res annos septē, D quamuis aliquot mirabilia euenerīt, quę vndenam nascerentur, alios quidem latebat, mulierem non ita, facti ac sceleris sui consciam. Ijs exactis, illa tandem aperuit rem gestam Sacerdoti, qui cum se eo cōtulisset, reperit intactam carnem sanguinemq; recentem, linteumq; illęsum. Miraculum patefactum cunctisq; diuulgatum, ex omnibus locis innumeros E ad sui spectaculum cōmouit, & commouet adhuc post annos tercētum, & sexdecim. Visitur enim caro, visitur sanguis vitreis ampullis inclusus, ad tantæ rei memoriam sempiternam, neque post tanta temporum spàcia quicquam ex ijs est correptū, aut tale factum.]

Lib. 14. c. -

En

En quo pacto Deus tam manifesto miraculo nefarium mulierculæ sortilegium inhibuerit. Sed nunc videamus, quæ vis huius sortilegij amatorij.

SECTIO II.

Dico primo,) hisce philtris voluntas nullius cogi pōt, ad quē non vult amandum; sed bene potest imaginatio perturbari, humoresq; concitari, & totum corpus interius quasi accendi, adeò vt quis, dæmone varijs tentationum illecebris interius certante, œstro quodam libidinis vexetur, & sic vehementer trahatur ad desiderium carnalis copulæ cum aliquo in genere, quod si tum temporis maleficus amator accedat; & artib. quibus solent mulierculæ capi, eam instanter vrgeat, vel dæmon de illo vno tam assidue memoriam, & phātasiam moueat, exhibendo speciem circunstantiarum, propter quas amore dignus videatur, & subtrahendo eas, quæ indignum redderent, facile fit, vt in nassam præda cadat.)

Atque hęc est ratio, & modus, quo per ista diabolus solet decipere: vulgus autem nequit distinguere inter actiones voluntatis, & motus concupiscentiæ, impetusque portionis inferioris. Vnde non oportet credere ijs, qui quæve causantur coactionem voluntatis, verè enim nolendo volunt, & vellent abstinere, sed volunt peccatum committere.

Hæc sententia communis est Iurisconsultorum, & Theologorum. probatur primum, l. ge eorum. Codice de malefic. & Mathemat. vbi Constantin. Imperator, ait, aut pudicos animos ad libidinem deflexisse intelliguntur: non (ait) coegisse, sed ait, deflexisse; ideò, si lex Rhemia vigeret, VVierus hic non effugeret frontis inustionem, nimis quam manifestò imperatoriam sanctionem calumniatus.

Secundò probatur ratione, quia multa sunt pharmaca, quæ vim habent naturalem turbandi humores, irritandi semen, excalefaciendi totum corpus, & si nullæ res tales inuenirentur, posset dæmon rebus, quibus vellet, vti tanquam signis conuentis, & deinde iuxta pactum ipse per se, & turbationem, & flatulentiam, & pruritum, & calorem in corpus inducere, simulque personę certæ importunam suggestionem imaginationi, quasi valde dignæ amari, obijcere, & sic in huius amorem inflectere posset, sed volentem tantum. Nam in voluntatem, propter arbitrij humani libertatem, nulla dęmoni iurisdictio nulla coactio competit; quę omnia superiore libro probauimus quæstio. vigesima quarta.

Tertiò probatur exemplis, vt Marci Antonij Triumuiri apud Plutarc. & alterius, de quo Cleodemus apud Lucianum, vt Marci hæretici, & Magi, apud D. Irenæum, puellę adductæ ad San. Hilarionem, apud D. Hieronym. Iosaphat Regis, & Thedę magi, apud Damascenum, in vita Balaam. Iustinæ, & Cypriani magi, apud Nazianzenum, & Nicephorum, (de quo consule Pamel. in vita D. Cypriani) vt etiam hæretici cuiusdam apud D. Epiph. qui, quod paulo ante exempli narrationem, dixerat à Mago coactas mulierculas: id intelligendum, de vehementi persuasione, & forti inclinatione non de necessitatis absolutę coactione. Valentiniani quoque Imp. rat. apud Procopium li. 3. de bello Vand. Marcesinæ apud Gregoram libr. 3. Stratidis cuiusdam apud Calchondylam lib. 2. Item probatur Historia Basilij Pseudomonachi, & iuuenculæ monialis, de qua D. Greg. Magn.

Legist. in d. §. adiect. & d. §. qui abortionis Azon. tit. C. de malefic. & mathe. Oldra. consil. 210 Godefr. & Ange. in l. eorū. C. de malefi. Alberic. rub. C. de hær. Viua. tract. de malefi. Gul. d. q. 3 ar. n. 15. Tiraq. d. l. 13 & tract. de pæn. inin. P. t. Loye. d. c. 5. Ant. Guibert. Menoch. Clar. Far. & aliorū Canonist. vero vt Ho stie. in Sū. de ma. §. quam f. n. Ananiæ rubi. d. f. r.

til. Ai car. in c. ex ii. a rū, & Abb. c. in tabul. ee. tit. idē Anca. in c. accusat. §. fane. d. hæ retic. in 6. Squil. acē f. de fide Catholic. c. 8. Turrecr. in c. si per f. r tarias. 33. q. 1. D. Tho. S. Bonau. & Palu. in 4. d. 34. Sptē. ger. Malle. p. 1. q. 7. Castr. l. b. 1. de iust. hæ. pun. c. 15. Mic. Med. lib. 2. de re cta in Deū fid. Angel. Silu. Rose. Fum. Caie. Grafi. & alij Summistę, Binsfe. in d. l. eor. q. 1. Ang. & alij omnes quod sciā & ex medi cis integ. li be. de Phil tris Ioan. BeKelius. c. Putarc. in vit. Ma. Ant. Luci. in Philo pseude. Ire nę. l. 1. c. 9. D. Hier. in vi. S. Hil. Gre. Naz. orat. 29. in laud. Cyp. & Niceph. l. 1. c. 27. Epiph. lib. r. t. 2. contr. hær. Ebio nit. D. Gr. li. 1. Dia. c. 4. Nic. l. 4 histor.

Lib. 3. in Epist. ad Ephes. c. 6.

A egit; item Sceleri Sethi, de quo Nicetas. legitime illa accuratè, & inuenieris iniectam propensionem, sed defuisse necessitatem parendi.

Quartò probatur auctoritate SS. Patrum, vt omittam Epiphan. Iræn. & duos Gregor. iam citatos: probatur auctoritate Arnobij lib. 1. contra Gentes D. Hieronymus, dum docet quosdam dæmones amoribus, &

Super c. 3. Nahum.

B amatorijs canticis deseruire; & alibi maleficia contendit vim habere, vt amemus quæ odisse deberemus; & detestemur, quæ nos amare docuisset. Cassianus quoque *Incentores*, ait, *libidinum atq; luxuriæ quosdam Spiritus esse propheta commemorat, Spiritus, inquiens, fornicationis decepit eos; & fornicati sunt à Deo suo.*] non quæro, an rectè explicet dictum Oseæ; sed quid senserit ipse, id aperte

Cassianus col. 7. c. 32. Oseæ 4. v. 12.

C testatum assero.

Baruch. 3. v. 42.

Deniq; probatur S.S. locis esse aliqua huiusmodi maleficia Nahum. 3. vers. 4. *Propter multitudinem fornicationum meretricis speciosæ, & gratæ, & habentis maleficia:* quod de his rectè noster Franc. Ribera fuit interpretatus. Apud Baruch in Epist. Ierem. nisi fallor, mentio habetur maleficij amatorij concremationis, verba

D sunt ista; *αἱ δὲ γυναῖκες περιθέμεναι σχοινία ἐν ταῖς ὁδοῖς ἐγκάθηνται θυμιῶσαι τὰ πίτυρα. ὅταν δέ τις αὐτῶν ἐφελκυσθεῖσα ὑπό τινος τῶν παραπορευομένων κοιμηθῇ, τὴν πλησίον ὀνειδίζει, ὅτι οὐκ ἠξίωται, ὥσπερ καὶ αὐτή, οὔτε τὸ σχοινίον αὐτῆς διεῤῥάγη.* Quæ vulgatus sic vertit; Mulieres autem circumdatæ funibus in vijs sedent, succedentes ossa oliuarum. cum autem aliqua ex ipsis, at-

E tracta ab aliquo transeunte, dormierit cum eo, proximæ suæ exprobrat, quod ea non sit digna habita, sicut ipsa, neque funis eius diruptus sit.] Qui locus insignis, adhuc densis obsidetur tenebris, ignorantia antiquitatis. vnam eius partem, quæ

A de funiculis est, nobis Herodotus clarissime exponit. libro 1. vt habet versio Latina (Græco nunc exemplari careo) in hæc verba.

Vna ysdem Babyloniis lex est, omnibus modis [illegible]anda. Nempe omnibus mulieribus indigenis commune est, semel in vita ad Veneris templum desidentibus, cum externis viris consuetudinem habere. Cæte-

B rum cum pleræq; sint diuitijs tumentes, quæ sui copiam facere recusent, hæ vehiculis cameratis subuectæ, pro templo consistunt, relicta interim à tergo magna famulitij turba. Pleræque etiam hunc in modum faciunt, ad templum Veneris sedent, nodis, corollisq; tempora reuinctæ, è quibus dum aliæ seorsum abeunt, aliæ regrediuntur. Nā diuerticula vndecunq;

C sic funiculis distincta aditū præbent externis ad mulieres illas, quā cuiq; libuerit diligendam. Porro cum semel illic consederint, non prius domum regrediuntur, quam hospitum aliquis, pecuniam mulieri in sinum miserit, & cum eadem à fano seorsim abducta rē habuerit. Hospitem autem illum, qui pecuniam obtulit, dicere oportet: tanti ego tibi Deam

D Mylittam imploro. Mylittam enim Assyrij Venerem appellant. At vero pecuniam illam, quantulacunq; sit, non est fas reijcere, siquidem in sacrum conuertitur vsum. Neq; mulieri etiam permittitur hospitem aliquem repudiare, sed quicunq; is est, qui pecuniam obiecerit primum, hunc illa sequitur citra delectum. Postremo vbi iam congressa fuerit cum

E externo mulier, Dea expiata, domum reuertitur. Iam, quæ forma sunt elegantiore, citius (vt par est) expediuntur: quæ vero deformes, diutius coguntur desidere pro templo, antequam legi faciant satis. Fitque interdum, vt vno atq; altero anno, aut etiam triennio, atque diutius

expe-

expectare oporteat miseras. Alicubi, nempe in Cypro, similis quædam lex est.]

Hactenus Herodotus, ex cuius narratione facilè intelligas, quibus funiculis circundatæ dicantur, & quis funis disruptus: nempe is qui semitam ad illam faciebat; nam discedens hunc disrumpebat, vel hospes, vel ipsa fœmina: sed & illud intelligitur; vltimo loco, cum obijcit funem non disruptum, & deformitatem exprobari, quod eas mortalium nullus cubili dignetur. Quare retracto, quæ olim hac de re publice Louanij dictaui, ea referens ad nodos, & ligamina amatoria, de quibus egere veteres poetæ. Virgil. Eclog. 8.

Terna tibi hæc primum triplici diuersa colore
Licia circũdo, terq; hæc altaria circũ Effigiem duco.

Nempe amati simulachrum ligabãt conceptis verbis, apud eundem;

Necte tribus nodis ternos Amarylli colores,
Necte Amarylli modo, & Veneris, dic, vincula necto.

Valerius, *in Cyri*, addit & aliud, in sinum dispuere ter;

Terq; nouena ligat triplici distincta colore
Fila, ter in gremium mecum, inquit, despue virgo,
Despue ter virgo, numerus Deus impare gaudet.

Memesianus, *Eclog.* 4.

Hæc eadem nobis, quæ versicoloria fila,
Et mille ignotas Mycale circumtulit artes.

Erant hæc fila, vt plurimum, lanea, & rhombo torquebantur, vel deuoluebantur ab orbe, vel glomo: Propertius, lib. 3.

Improba non vicit me moribus illa, sed herbis:

A *Staminea rhombi ducitur ille rota*
Illum turgentis ranæ portenta rubetæ,
Et lecta è sectis anguibus ossa trahunt;
Et strigis inuentæ per busta iacentia plumæ,
Cinctaque funesto lanea vitta viro.

B Hoc est vitta lanea suspendiosi: quod & ipsum magicum. Et lib. 2.

Deficiunt magico torti sub carmine rombi.

De trina despuitione Tibullus, Eclog. 2.

Hæc mihi composuit cantus, quis fallere possis,
Ter cane, ter dictis despue carminibus.

C Sed ad rem, magicum mysteriũ, cuius meminit Ieremias, & à quo populum Dei dehortatur, est adoletio, τῶν πιτύρων, de cuius vocis significatione nõ omnino res certa, nam cæteri vertunt, *furfures*, noster vero, *ossa oliuarum*, inter quæ quid melius, & fidelius versum, certius definiri posset; si Hebræa illa epistola exstaret, nunc de Græcæ vocis si-
D gnificatione decisio pendet. Puto nõ vnam esse significationem huius vocis. Hesychius, πίτυρα τὰ τῶν σίτων ἢ κριθῶν φλοῖα: & sane huiusmodi tritici, vel hordei furfures, siue pelliculas, quæ molendo secernuntur (sic etiam Dioscorides, & Theostrastus vsurpant) succedendi solitos in veneficio amatorio pler:que existimant, & nituntur loco Theocriti,
E Eydill. 2. νῦν θυσῶ τὰ πίτυρα, vbi Scholiastes, θυσῶ, exponit, πυρικαύσω, igne absumo. Vix crediderim furfures solitos adoleri, (qui parum ad hoc idonei,) sed bene farinam in mola, de qua tamen paulo ante iam locutus erat Theocritus, nec necesse habebat repetere.

quare malo, πίτυρα, illic exponere, vt hic facit noster. Nam de eodem malefícij genere locutum poetam illic, & hic prophetam, eo procliuior sum, quod eodem Eydil. fatetur Theocrit. amatoria illa maleficia Græcos à Babylonijs didicisse. Sicut ergo laurum vrebant veteres, & bitumen, & statuas ex argilla vel cera, de laur. Virg.

Daphnis me malus vrit, ego hanc in Daphnide laurum:

Bituminis, ni fallor meminit Horatius, sed locus non occurrit, de statutis argillaceis, & cereis:

Limus vt hic durescit, & hæc vt cera liquescit,
Vno eodemq́ igni, sic nostro Daphnis amorem.)

Sic etiam puto solitos adurere ossa oliuarum, hoc est minutas oliuas, & duriores cæteris, ac pœne osseas: quæ est vocis Græcæ altera, minus nota significatio, apud Athenæum, ex Callimacho, & Philæmone: pro quodam minuto, ac viliore, & coloris furfuracei oliuarum genere, quod πιτυρίς, vocarunt. Vnde & fraces ac magmata oliuarum Hesychio videntur dicta, ἐπίτυρα, dum scribit, ἐπίτυρα ἐκπιάσματα ἐλαίων. vbi fortassis, ἐπίτυρα, legendum, nec in voce, vt opinor peregrina quęrenda solita Græcorum compositio ἐπιτυρίς, edulium nouit Athenæus, & Varro, lib. 6. de ling. Lat. Apud Plautum, *si vnum epityrum edam apud illum esuriens insane bene. Epityrum vocabulum est cibi, quo frequentium Sicilia, quam Italia vsi*] sic Varro. Locus Planti est in Mili. glor. nempe fiebat ex pityrodi oliua confricta. meminere, & Cato, & Columella, libro de re rustica, conficiendi modum indicantes, & Græcanicas magnæ Græciæ vrbes, id conficere solitas: forte etiam vocem, ἐπίτυρα, sic contrahebant vulgo, dicentes, πίτυρα. Sed cur noster vertit, *ossa oliuarum*? certum est Hebræos, quæ in quaque re fortiora, & duriora sunt, ea vocare, *ossa*, vt ossa obsidentiũ, חנך עצמות chonach atsmoths scitum etiam, hanc oliuam minutam plus ossis, quam carnis eduli: præbere. constat quoque Hebræa phrasi, genitiuum fixum habere vim mobilis recti: & ideo, *ossa oliuarum*, accipi posse, pro osseis oliuis: sicut in Mosaicis scriptis, *asinus ossis*, ponitur pro asino osseo. Quare suspicor hoc loco à Ieremia scriptum fuisse, *atsmoh Zethim*, quod ad verbum significat, *ossa oliuarum*, & Græcos interpretes gnaros significationis, quam diximus, vertisse, τὰ πίτυρα. Nonne vero simillimum est Babylonias, quæ magicis nugis erant addictissimæ, veritas ne diu illuc excubare cogerentur, se à sortilegis huiusmodi non abstinuisse: maxime quas nec diuitiæ, nec forma, nec genus commendabant? quærebant ergo istæ bliteæ, ac diobolares vndecumque lenocinium, & Pityrides oliuas, quæ vilioris præcij, insumebant flammis. Et quam vesanæ flammam alebant inclusam, longe aptius atque expressius ossum, quam furfurum, adustione contestabantur: simul enim sic quærebantur de duritie, ac rigore hospitum, & aduentorum, quos illarum nulla miseratio tangebat: ideo non solas oliuarum carnes, siue cutim (nam in his oliuis cutis potius quam caro) sed ol i das oliuas cum nucleis osseis adolebant; nimirum duritiam illam sibi inuisam hoc pacto mollituræ, & corda ferrea amore liquaturæ. *Si furfures*, vertas, perit elegans ista mysterij magici analogia. Verisimile est cum ista vrerent addidisse, quod solemne reperio: sic se ossa hospitum vrere, vel, in hospite suo hæc se adolere: vel precari, vt sic

Marginalia: lib. 2. Conuiui Sophist. — Isa. 53. v. 9 — Gen. 49. v. 15.

sic hospites carum amore torrerentur: quæ omnia Virgilius, & Theocritus posuere. Demum sic adusta, & in cineres redacta spargebant in ventum iacta trans caput. Theocritus:

ἄλφιτά τοι πρᾶτον πυρὶ τάκεται, ἀλλ' ἐπίπασσε.

Farina primum, igne liquescunt, sed disperge.

Virgilius;

Fer cineres Amarylli foras, riuoque fluenti

Transque caput iace.

Sed hæc satis, vel nimis, de loci Baruchi explicatione, quæ si probetur, bene erit: sin, meliora expecto. Et oportune post annum quartum quintumve postquam hæc à me primum edita, vt in Hispaniam redij, ostensus mihi liber singularium hominis è nostris eruditi, & industriæ singularis Martini de Roa, qui lib. 3. cap. 9. & 10. fuse in hunc Baruchi locum disquirit, & dissentit in nonnullis. nam cap. 9. funes hos putat esse, *Zonas iunceas*, meretricium vilium insigne. hoc non conuenit cum Herodoti verbis, qui (vt ego) exponit de funibus quibus lectulum suum cingebant, & quod addo de illis aulæa, vel centones suspendebant, ita cellam suam à cæteris quasi domuncula diuidentes. Deinde funiculi ruptionem putat esse idem, quod apud veteres zonæ solutionem. Verum hoc in meretriculis locum non habet. nam virginum hoc proprium erat in primo congressu, iuxta illud. quod zonam posset soluere virgineam. res nota, non pertinere ad quemuis coitum. Bene quod idem cap. 10. illud de iunco, & zona quoque retractat, & funiculos capit, vt dictum debere. Recte autem doctéque probat funiculorum ruptionem intelligi de tentorij, seu tabernaculi ablatione, sicut Ierem. 10. 20.

A Nam post coitum redibat domum mulier, iam lege soluta. Quæ interpretatio cum sit, & simplicissima, & accommodatiss. miror cur mos quasi deferens, tertiam delicijs amatorijs, & sectorum nodis florumque corollis addiderit, quæ mea sententia nec Herodoto, nec Barucho consentanea est. Attigerant hunc locum Gueuara in Habac, & Perer. in Da-
B niel. sed attigerant, vel potius insinuarant, quam interpretari. Roæ liber mihi non visus, nisi diu post primam editionem meam: post quam etiam plus anno editus. Potuere eosdem scriptores legentibus, eadem in mentem venire. Hinc patet, vel iuxta hanc primam conclus. nostram intelligendum Burchardum: vel errorem subesse eius sen-
C tentiæ, lib. 10. cap. de arte magica, cap. vlt.

Sit secunda conclusio quæstionis, *hæc philtra, & menti, & corpori vt plurimum valde noxia sunt.*] Nota minus esse noxia, quæ nō dantur intus sumenda, quia si per nudas incantationes facta, vt plurimum solum nocent menti: si per illigationes aut contactum extrinsecum, etiam
D corpori solent nocere, si habeant venena mala admixta, quod in his non frequens: si vero dentur in potum, & cibum, solent vt plurimum valetudinem vehementer debilitare, & de statu mentis deijcere. quia eorum ingredientia solent esse admodum periculosa: vt fluores menstrui, sperma (vt patet ex vetustis libris Pœnitentialibus) cerebrum felis, vel asini-
E ni pulli, viscus hyenæ, virga lupi, remora, ossa rubetæ, scinci, & præ cæteris (quod vocant) Hippomanes: quod est triplex, ne quis fallatur: vnū cuius mentio apud Theocritum, *in Pharmaceut.* tradit esse plantulam quandam Arcadiæ: alterum, quod vt canit Tibull.

Virus cupidæ stillat ab inguine equæ.

& propertius.

Hippomanes fœtæ semina legit equæ,

Qualis est suum apria: tertium, pellicula, quæ reuellitur à fronte pulli equini recens editi, cuius odor equas in furorem redigit, de quo Aristoteles. Plinius, Columella Virg. & alij. Quam hoc noxium sit docet interitus Caligulæ, qui mortuus, cum ei Cesonia hoc potandum porrexisset, vt narrant Ioseph. & Sueto. & Iuuenalis eo respexit:

Arist. lib. 6. hist. anim. c. 18. Plin. lib. 8. c. 42. Colum. l. 6. Virg. in Georg. lib. 11. ant. Sue. in Caligul. Iuuen. sata.

Vt auunculus ille Neronis:

Cui totam tremuli frontem Cesonia pulli

Infudit: & mox, vt est in 4. M. S. libris,

Tanti partus, equæ quantum vna venefica constat.

De cunctis autem philtris Ouidius prudentissime:

Nec data profuerint pallentia philtra puellis,

Philtra nocent animis, vimque furoris habent.

Eusebius testatur his Lucretium, poetam primo dementatum, deinde furoris impatientia seipsum interemisse. de Lucullo prodidit Plutarchus, his eum primo actum in furorem, mox etiam interemptum: de quodam similia narrat Aristoteles. *Virgo illa incantata à Basilio* (vt ait D. Greg.) *febricitare incepit, & vehementer anxiari, magnisque vocibus cum stridore clamare. Mox ò mortuam rasum, nisi Basilius monachus veniat, & ipse mihi per sue curationis studium salutem reddat.*) Ea verba mente captæ, & corpore languentis. Illa vero, de qua D. Hier. scribit, *postquam amator magicis artibus instructus, ab Æsculapij sacerdotib. rediidit, & sub limen domus puellæ tormenta, quædam verborum, & portentosas figuras sculptas in æris Cyprij lamina*

Eufeb. in Chro. Plutarc. in Lucul. Arist. in Magn. Moral. D. Greg. d. c. 4. Hier. in vita D. Hilar. Sprēg. part. 2. q. 7. Caspini. in Ludo. Bauaro, Ant. Pannor n. lib. 1. de g. st. Al. n. S. P. t. Leloyer. lib. de spect. 1. cap. 5.

A defodisset illico amore insanire virgo, & amictu capitis abiecto rotare crinem, stridere dentibus, inclamare nomen adolescentis: magnitudo quippe amoris eam in furorem verterat.) De tribus ordine Abbatibus, successiue ab eadem sortiaria toxico amatorio necatis, lego apud Spreng. de Frid. duce Austriæ, electo rege Romanorum, quem Lud. Bauarus B vicit, auctor est Cuspinianus: de Stephano quodā equite Neapolitano, Anton. Panhormita: de puella, cui amator membranulam inscriptam in sinum iecerat, & narrationem, & iudicium nobis proponit Pet. Leloyherius: quare cum tam noxia soleant esse philtra merito Athenienses Temniam sagam morte mulctarunt: & nimis laxi fuere Areopagitæ, cum alteri, mortuo eo, qui acceperat, ignouerunt: C prudentissimeque iura ciuilia: quibus seqq. pœnæ receptæ; de quibus, quo ad praxim acturi sumus fusius, lib. 5. Sect. 16. nunc breuiter. Si præbens amatorium quid, non adhibuit magicam superstitionem, nec mors secuta fuit: pœna relegationis, & damnationis in metallum olim puniebatur: hodie iudicis arbitrio extraordinarie punitur. Quod D si mors fuerit secuta: quam, vt plurimum sequi tradidit Hippolytus de Marsil. insignis Criminalium iudiciorum tractator: tum, si ob malum finem præbuit philtrum (vtpote causa abortus, vel illiciti amoris) siue tum adhibitæ sint artes magicæ siue non, mortis reus censetur, ex communi sententia iuris interp. argum. E d. §. qui abortionis, quod, & olim prudentum opinione receptum Iul. Paulus tradidit: neque id acerbum debuit videri Antonio Guiberto; dignus enim plane supplicio malus adeo animus, fini improbissimo, per summum periculum, & pessimum exemplum studens. Quod si non

Demost. contra Aristogitanē. Arist. l. 1. Magn. Moral. cap. 17.

dict. §. qui abortionis.

Menoch. de arb. iu. cas. [illegible] Bi[illegible] in [illegible] in l. [illegible] leg. Cornel. de sicar. idē. D. ad lib. [illegible] c. p[illegible] tit. ad Corn. de sicar. lib. [illegible] iur. cap. [illegible] num. [illegible]

dedit

dedit ob malum finem, sed bonum (vt puta ad arcendam fœminæ sterilitatem, ad conciliandum mariti animum à se immerito alienatum,) tunc si accessit ars magica, adhuc punienda est audacia lethali supplicio. capitale est enim his vti artibus: si vero non adhibuit quicquam magicum, sed naturalibus vsa fuit, quæ putabat nõ nocitura, extra ordinem mitius punienda est, citra mortem. Hæc vera, si desit hæresis suspicio: hac accedente, quid dicendum, videbitur, d. sect. 16.

...enio a- ...uisrcem, & ...ui Od. C. de ma- f. & ma- thc. & sic int. ll. Me- nech. de arb. tr. cas ... a. 5. ... l. ... §. ex Sena- ... D. ad l. C. ... ar. & ... Br.. & Menoch. d. as. 58. num. 7.

Humanam vindictam præuenit aliquãdo diuina vltio. Siffridus presbyter, in Chronico suo, narrat ann. 1260. accidisse, *vt adolescens quidam in Misnia, vt suis post eum amoribus, a Mago in locum adeo desertum adductus: cui dum spectrum, puellæ suæ, quam amabat imagine, per maleficas incantationes se obtulisset: amator ille perditus, manum ei porrigens, a malo dæmone parietibus allidiur, & miserabilem in modum necatur, qui eius quoque cadauer tanto in Magum impetu proiecit, vt semianimis longo tempore iacuerit.*

I nunc, & animam committe ignibus doloso hoc pulueris magici mantelio contectis. Nonne potius audiendus Phocylides: qui cecinit, omnino fugiendas amatorias incantationes, & philtra? idque verum, etiam quoad coniuges, quia etiamsi conciliarent amorem, (quod nunquam, vel raro contigit) tamen semper, vt minimum, reddunt debilem, attonitum, & mentis emotæ: quemadmodum piscibus (acuta, & apta est Plutarchi similitudo) accidit, qui non retibus, vel hamis, sed medicamentis capiuntur.

in coniu- ... b ad- ... vio- ...us.

SECTIO III.

Restat de remedijs videamus. & constat, ex dictis, inutilia esse antidota contra philtra, & remedia illa Gentilium, quæ per incantationes, aut lustrationes quasdam fiebant, quæ Christianis etiam prorsus illicita sunt. Virg. 4. Aeneid.

Hac se carminibus promittit soluere mentes
Quas velit, ast alijs diras immittere curas.

vere dicit *promittere*, nec enim præstabat. Tibullus lib. 1.

Quid credam? nempe hac eadem se dixi amores
Cantibus, aut herbis soluere posse meos.
Et me lustrauit tedis, & nocte serena
Concidit ad magicos hostia pulla Deos,
Non, vt totus abesset amor, sed mutuus esset,
Orabam; nec te posse carere velim.

Putabant enim his lustrationibus alterutrum euenire, vel, vt amore liberarentur, vel votis potirentur. Nemesianus, inducit pastorem querentem hæc omnia sibi in cassum cecidisse:

Quid prodest, quod me peregrini mater Amynta
Ter vittis, ter fronde sacra, ter thure vapore
Lustrarit, cineresque auersa effudit in amnem,
Incedens viuo crepitantes sulphure laures,
Cum sic in Meroen totis miser ignibus arsi?

Vittas intellige funesti viri, vt dictum superius. Omisit, & aquæ aspersionem, de qua Propert. lib. 3. loquens de amore:

Quod

Quod mihi non Patrij poterant auertere amici.
Eluere aut vasto Thessala saga mari.

Putauit vir doctus etiam ebris, & laminis vsos pro periaptis contra magicas deuotiones (quod non negandum) & probat his Arnobij verbis. *Aduersus ictus noxios, & venenatos colubrarum morsus remedia saepe conquirimus, & protegimus nos laminis* B *Psyllis, Marsis ventibus, alijsq. institoribus, atque planis.*) sed fortassis illic pro laminis, corrigendum, *Iamidis*, (vt olim Franc. Benius noster censuit) qui autem, *Iamidae*, docuit Petrus Victorius lib. 13. variar. lect. capit. decimo quinto, nempe aruspices nugacissimi.

Hanc secuti opinionem gētilium videntur, non Eunapius modo, in vi C ta Edesij, de illa quàm magus Philometor in amorem pellexerat, magus vero Maximus amore soluit, & Plin. sed & Pomponat. homo malè Christianus. Opus est antidotis distinctione 1. si naturalia tanta sunt medicamenta, maniam purgantia, & ardorem libidinis temperantia (vt agnus castus, & huiusmodi) dummodo noxia non sint valetudini, licebit vti. D 2. si vero dubitetur num insit illis vis naturalis, an vero sint mere superstitiosa remedia; tunc ijs abstinendum. tale quod de Scyricha seu Promethaea herba refert Propertius: quod de insperso corpori puluere, in quo se mula volutauerit, vel hirci vrina bibita, vel rubeta in coria pecoris recentis alligata, & de virga lupi Plinius, & Pomponat tradidere. 3. si E moraliter improba sunt remedia, plane vitanda, & vetita sunt, tale remedium Cratetis apud Laertium, scilicet sui suspendium, talia Rasis ac Pauli Aeginetae licentiosa balnea, tripudia, commessationes, & quę sequi solent deteriora, tale etiam illud

Plin. li. 28. 32. & 39. Pompona. libr. de incant. Laer. lib. 6.

A Faustinae, quo vsus M. Antonin. Philosophus, qui gladiatorem eius adulterum occidi iussit, & illam incedere inter caput, & collum. Quarto si sit admixta superstitio tunc pertinent ad vanam obseruantiam, de qua 2. p. huius libri agendum: si vero daemonis pactum interuenit, pertinent ad daemoniacam Magiam, de qua dictum, lib. 2. Quintò optima sunt remedia Christiana, tum illa quae contra cuncta maleficia vim habent, Ecclesiastica; de quibus agendum, libr. vlt. tum etiam quaedā moralia, quibus caro maceratur, & concupiscentia domatur, vt opera paenitentię, humi cubationes, cilicia, flagella, ieiunia, his interdum etiam sub mortali, si magna necessitas, homines vti tenetur, vt & alijs quae partim in omittendo, partim in committendo posita. In omittendo, vt vitare conspectum rei amatae, & ocium, & alia libidinis irritamenta, de quibus optime Helinandus disseruit. Vis exstinguere libidinem? (ait) amoue ligna de igne si strides incendium ligna innumerabilia sunt, potissima autē.

Capitol. Suidas.

Lib. 12. D. Ant. 6. hi. Sum. tit. 13. c. 6. §. 4.

Ocia, segnities, somnus, caro, faemina, vinum,
Prosperitas, ludus, carmina, forma, puer.

De primo est illud SS. in desiderijs est omnis ociosus, & Ouidius.

Ocia si tollas, perire cupinis arcus,
Despectaque iacent, & sine luce faces.

De 2. dicit Martialis.

Quaeritur, Aegysthus quare sic factus adulter?
In promptu causa est, desidiosus erat.

De 3. canit Dionysius Cato. in distych. Moral.

Plus vigila semper, nec somno deditus esto.
Nam diuturna quies vitijs alimenta ministrat,

De

De 4. ait Apostolus: Bonum est A non manducare carne,

De 5. ait Helinand. mulier dicitur à molliendo, vt & malleus, quia sicut faber per malleum mollit ferrum, sic diabolus per mulierem, mollit, & malleat vniuersam terram. D. Hier. Ferreas mentes libido domat. Claudian.

Ferrea lasciuis mollescunt corda sagittis.

De 6. Apost. Nolite inebriari vino, in quo est luxuria. Virg.

Et Venus in vinis, ignis in igne furit.

De 7. Ouid.

Luxuriant animi rebus plerumq; secundis.

Salomon in Prouerb. Prosperitas stultorum eos perdet. Diu. Augustinus Secundæ res Sapientum animos fatigant: plus obfuerunt Salomoni, C quam profuerit ipsa sapientia, contra aduersitas aliquando retrahit à peccatis. Ideo ait Dominus Oseæ 2. Sepiui aures tuas spinis, vt semitas tuas non inuenires, & post amatores tuos non curreres, Spinæ sunt aduersa.

D 8. ludi, nomine iocum intelligit omnem, mœstitia enim libidini repugnat, teste poeta.

Non solet in mœstos illa venire thoros.

De 9. carminis, nomine, omne melos musicum comprehenditur, siue voce, siue instrumenta fiat. Esai. Cythara, & lyra, & tympanum, & tibia, & vinum, in conuiuijs vestris: hinc, & opus Dei non respicitis. addit Helinand. Difficile inuenitur aliquis lenis vocis, & grauis vitę, quippe cum vocis lenitas cantum desideret, vitæ grauitas planctum.

De 10. est illud.

Rara est concordia formæ atque pudicitiæ.

& illud.

Lis est cum forma magna pudicitiæ.

Die 11. Helinandus; Quantum enim periculi sextus adfert in muliere, tantum ætas in puero, periculosa est ętas pueri, periculosior societas, periculosissima vero familiaritas. Vnde legitur in vitis patrum, Non habendam familiaritatem, cũ fęmina, puero vel hęretic.) Hactenus B ex Helinando Antoninus.

In faciendo consistunt occupatio mentis in curis grauioribus, cogitatio mortis, & inferni, lectio bonorum librorum preces ad Deum fusę, implorata auxilia Beatorum, & Angelorum, & maximè Beatissimæ Deipara Mariæ, quę, vt castitatis amantissima, summopere desiderat homines hac spurci amoris lue liberare. Vtile quoque frequenter meditari, non externam illam, & perituram cito speciem, quæ fragilis, caduca, sæpe mendosa, & fucata, & falsis tantum lenocinijs adumbrata; sed rimari cogitatione internam, & profundiorem corporis constitutionem, quid illa fuit antequam nasceretur? stilla feminis spurci, & olidi, quid nunc est? saccus stercorum, aufer D cuticulæ pelliculam, quid illa tetrius aut horribilius, quid cadaueri propius? sterquilinium niue contectum albet. soluantur niues *pax; pax naribus, & oculis*, clamabunt omnes, & diffugient, Niue fugacior est forma. non liquatur, sed vanescit. illam aqua excipit; hanc quid nisi formitas, & formido, qualis mormolycij? cum anima diffugerit, quid futura E hęc siue Lais, siue Helena? esca vermium, cadauer putridum, fœtens, tabe dissoluendum, ex cuius spinæ medulla serpens terribilis enascetur. Hoc amem, hoc deperеam? Narrat Suidas de Hypatia Alexãdrina; eam cum consilio nequiret auditoris adamãtis, importunam sollicitationem abrum-

abrumpere; panniculos ei suos, fluore menstruo maculatos, obiecisse; *Hoc* (inquiens) *est adolescens, quod amas, nihil autem pulchrum*. Appa & Gela Foroiuliensis ducis Gisulfi filiæ, carnis putridę sub mamillis positæ odore, suam defendere castitatem. Barbari enim natura ita fœtere Longobardorum mulieres opinati intactas reliquere, (Annal. Boior. libr. 3. & Anton. Bonfin. lib. 8. Rerum Hungaricar. Decad. 1. Sed & Thom. Cantipratens. pium quendam virum, cùm cogitationes importunas, cuiusdam mulierculæ, formosę dum viueret, animo abigere non posset; sepulchrum narrat eius aperuisse, & amplexum cadauer tapidum, faciem faciei eius contaminatæ tabe, vermibusque imposuisse, & in hoc fœtore volutatum ore, donec fœtor, & horror, omnem libidinis memoriam superassent. Quantò efficacius hoc, illo ridiculo, & quod nisi præfata lectoris venia, nequit referri, quod Hieronymus Cardanus (lib. 2. de varietat.) pręscribit; *eum*, (sic ait) *stercora recentia amica in suo ponat calceo, & calceum statim induat amo e liberandum*. viatur ille suo remedio. apage has sordes. equidem tetro odore amorem cum fastidio commutandum crediderim, quamdiu fætor durabit, post, nescio; nisi quis mentem similibus, quas dixi cogitationibus muniat, armetque. His remedijs continentur, quæ ex Auicenna Niderius (lib. vlt. Formicarij.) posuit excepto sexto, quod ipsemet fatetur sæpe non proficere.

QVÆSTIO IV.

De maleficio Hostili.

HOstile, vocatur, quicquid in bonis animi, corporis, aut fortunę damnum infert, aut aptum est inferre, aut idcirco adhibitum fuit à

A maleficio vt inferret. primum actu; secundum potestate, tertium intentione. huiusmodi est, quę in his interueniunt, vt plurimum sunt frigida, amara, noxia, & naturæ humanę, hominumque saluti contraria; ideo, *venena mala*, vocari, vult Grillan. (q. 7. n. 25.) contra quam in amatorio, in quo censet, vt plurimum interuenire, res calidas, dulces, amœnas homini, & B coadiuuantes naturalem calorem, potentiam luxuriandi, & ideo à lege hæc vocari, *bona* vel, *non mala venena* quia non sunt instituta hominis necandi causa, hæc perpetuò vera non esse, facile credent, qui præcedentem quæstionem accuratè legerint. (l. ... ad ... D. ... de ...) De præcipuis ergo hostilis maleficij generibus nunc agamus, & quia prolixa, atque varia disputatio est, in suas C sectiones eam partiamur.

SECTIO I.

De fascinatione.

VT res commodius intelligitur, notanda differentia triplicis fascinationis, nam puto vocabulum largè sumptum de proprie, & impro D prie dicta fascinatione, diuidi posse, *in poeticam*, seu, *vulgarem*. in Philosophicam, & *in magicam*.

Vulgaris, seu, *poetica*, est, de qua potissimum disputatur; secundum quá dicuntur homines fascinari, ipsa visione, seu aspectu actiuo fascinantis, vel etiam inuido aliquo laudante, eo solo, quod maligne, aut malitiose adspicit, vel laudat alium, à quo est E auerso animo. Et hæc opinio multa peperit alia opinamenta. primò hoc periculum imminere potius pulchris, quam deformibus, pueris quá maioribus ætate. Secundo hoc periculum remoueri quibusdam euphymijs, nempe si bene precentur ijs, quos cum laude, & admiratione

ratione intuentur, vel si quid turpi- A culum pueri gestent appensum collo, vnde fascini nomen inditum viri membro, eo quod contra fascinacionem talia gestarent oscilla, &, mutato in paulo honestiorem modum more, digitos duos cum pollice sic incerto. vt tale quid exprimant, de gagate, vel ebore, vel argento. vt fit hodie in Hispania (*Higa vocant*) immo si summo mane surgenti quis B ita digitos intendat, id ipsum quoque amuleti esse loco censent, quod malo exemplo Reginæ cuidam fieri aiunt. si baccare frontem cingas, si ter in sinum despuas, denique si cum auide lautum edulium sumas, & te intentius aspicienti partem cibi porrigas, præfiscini, hæc omnia fore, ne fascinetis. De tui piculis illis mentio apud Lucillium, teste Glossario; C Mutonium, περὶ βασκάνιον, ὡς λυκίλλιος, forte loco illo, quem ex lib. 4. citat Nonius. Nam quid mutino subrectoque huic opu signo, vt lurcaretur lardum, & carnaria furtim Patrum conficeret? q. d. præstitisset infantulum fascinatum emori, quam in furem adolescere. Tertiò censent ad bruta quoque hanc fascinationem pertinere, gallinas, agnos, e- D quos, & ferunt fascinatos aliquando cecidisse. Huc pertinent illa poetarum, Virgilij.

Nescio quis teneros oculus mihi fascinat agnos.

item ..... *baccare frontem.*

Cingite, ne vati noceat mala lingua futuro.

& Theocritus docet contra hanc fascinationem solitos in sinum sibi despuere. E

ὡς μὴ βασκανθῶ, τρὶς εἰς ἐμὸν ἔπτυσα κόλπον.

Vt non fasciner, ter in meum expui sinum.

Solent quidam huc referre illud Albij Tibulli, libr. 1. eleg. 2.

Hunc puer, hunc iuuenis turba circumsteterit arcta,

Despuit in molles, & sibi quisque sinus.

Verum prior illos versus refutat, qui docet, eum, de quo agit, vt insanum ac lympharum, cunctum fuisse corona puerorum, & cæterorum: qui tamen, ne quid eis detrimenti ab aspectu, tactuve insani hominis contingeret, despuendo se sibi consulere arbitrabantur, cuius superstitiosæ auersionis, vt consuetæ, testis est Theophrastus, lib. de characterismis in descriptione superstitiosi. Sed quoniam à Tibullo amans inducitur vtens magicis artibus; si dicas eundem amantem amentemque describi, non aberrabis à vero. nam Plato, in Symposio, amoris furorem fascinatorium esse docuit, eo quod mutuo aspectu, & intentione oculorum amor hauriatur, augeaturque.

Hanc fascinationem cum suis remedijs esse superstitiosam nemo negauerit opinor, quam damnant Dd. Basili. Chrysost. Hieronym. & alij citandi, & profert Richard. quodlib. 3. quæst. 12. duos articulos, quibus non obscure anathema dicitur iis qui illam tenent. Sine maleficijs vero, opinionem de solo morbo per laudationem inferendo, nemo catholicus Theologiæ peritus aut veræ philosophiæ sectator admiserit. Nam quæ de vi verborum diximus, & de vi imaginationis, libr. 1. de illa conuincunt, nec verbis hanc vim inesse nec imaginationi quo ad corpus distans, vt vere quidã apud Algazelẽ, li. 5. physi. c. 9. asserunt. Ad natale fascinantis astrum confugere, ridiculũ est, omnes enim illa hora nati, fascinatores forent. Vim animæ vnius in corpus alterius effectiuam tribuere, est damnatum delirium Auicennæ. Nec satisfaciunt, qui ad temperiei, & substantiæ dissimilitudini ẽ confu-

confugiunt, quia inter res eiusdem speciei nequit esse tanta substantiæ pugna, ac dissimilitudo. non enim basiliscus basilisco, non vipera viperæ, sed homini, & alijs animalibus nocent. Et, vt vnum animal alteri tam sit noxium, id est, vehementi naturæ antipathia nasci necesse est: hac vero ex differentia specifica, quam sequitur differentia temperamenti. Quid? quod fascini huius defensores contendunt, etiam fascinari, quem solere à beneuolis, & carissimis. verba Plutarchi, & Heliodori suggessit mihi, & communis patriæ, & religionis coniunctione amicissimus, Andr. Scottus noster. Græci codices mihi nunc non suppetunt: quare ponam ex versione eiusdem: *Haud sane ignoras*, (ait Plutarch.) *quod, & amicis & familiaribus, & parentibus nonnulli oculum fascinantem esse existimant; vsque adeo, vt mulieres non ostendăt illis pueros, nec diutius ab huiusmodi hominibus inspectari sinant. quo modo ergo id mali videbitur ab inuidia effici? quid porro per Iouem dices de ijs, qui dicuntur se ipsos fascinare? nam hoc quoque audisti: sin minus illa certe prorsus legisti:*

Plutarc. 5. Sympos. c. 7. Heliodorus li. 3. Aethiopi. historiæ.

Eutelidæ fuerant pulchri per colla capilli:
Sed tibi dirus homo conspecto in fluminis vndis
Inuidit, turpisq; inuasit protinus illum
Morbus, & inuidia corrupta est gratia formæ.

Narrant enim Eutelidem cum sibi pulcher visus esset, propria specie captum, in morbum incidisse; atque habitum bonum vna cum pulchritudine perdidisse.) Vides fabulam Narcissi fabulæ similem; si quid tale accidit: arbitror vtrique contagiosam aliquam fontis exhalationem fuisse exitio. Sed audi, quid Plutarchus hac de re censuerit, putat enim in his ex vera inuidentia id oriri, quod etiam Heliodoro visum Plutarchus.

Audacter dico vniuersas quidem animæ affectiones,] quibus diu insint, in ijs malos habitus ingenerare: hi cum naturæ vim cœperint, qualibet ex causa moti, sæpe etiam inuitos homines in iam proprias, ac consuetas perturbationes deferunt. Sic autem considera, timidi etiam ipsa auxilia formidant, iracundi in charissimos quoque sunt morosi. Amatores, & intemperantes postremo nec sanctissimis quidem corporibus quamuis morti vicinis queunt abstinere. Mira est enim consuetudinis vis ad attrahendum affectum in id, quod sibi est proprium. Et qui in lapsum est propensus, vbique necesse est impingat. Nulla est itaque admiratione dignum, si, qui inuidendi, & fascinandi habitum sibi induxerunt, etiam aduersus familiares ex morbi proprietate mouentur; ast vbi moti fuerint, quod natura solent, efficiŭt, non, quod volunt. Quemadmodum enim sphæram sphærice moueri, & cylindrum in modum cylindri necesse est, pro formæ differentia: ita, & hominem sic inuidum affectio inuidenter aduersus omnia mouet. Quinetiam verisimile est, illo familiaribus, & charis peius nocere.]

Immo vero id mihi minus fit verisimile. cur? an quod frequentius illos respiciant? aliquid id foret, si habitibus non vteremur, quando volumus; & habitus à primis illis motibus animi non differrent: quos confundit Plutarchus: non obscure etiă voluntatis humanæ libertati his verbis, vt ex geometrica comparatione patet, frenum inijciens. A cæteris etiam philosophis recedit, qui perspicue maliuolam inuidentiam requirunt amori repugnantem. Solus Heliodorus Plutarcho consentit, & si de facto dubitet: *Porro*, inquit, *si*

que

qui sunt, qui etiam charissimos, & quibus bene volunt fascinant: id quidem non est mirandum, si cum sint natura inuidi, non, quod volunt faciunt, sed quod naturaliter solent. Præsupponunt vterque naturalem vim maleficam illis inesse: quæro qualis? physica an moralis? Si moralis tantum, hæc illis nolentibus non elicitur. Si physica, præexistens, aut tunc nata. si præexistens, cur non nocet prius subiecto cui inest. Si tunc nata: qua noua efficiente causa? nam erga hãc personam bene efficiuntur. Cæteri arbitrij libertatem hac in re concedunt, & aiunt innoxium intuitum esse, si animo aspiciant non malo, vt aduertit Tostat. in Num. Sed magis philosophice procedit Plutarchus hac in re. Nec tamen fæcilius philosophatur, de sui ipsius fascinatione. Plutarchi sunt ista: *Bonus vir Eutelidas, & quicumque seipsos dicuntur fascinare, non sine ratione id mihi videntur pati. Periculosus est enim* (vt ait Hippocrates) *summe bonus habitus, & corpora simulatque ad summum vigorem p ocesserint, nõ stant, sed cadunt, et in contrarium vergunt. Quando igitur ij integrum cœperint incrementum: seque spe melius affectos vident, adeo, vt sese demirentur, ac circumspi iant, eorum corpus prope mutationem est* (esset Plutarche licet seipsos nec demirarentur, nec circumspicerent, iuxta Hippocratẽ) *& per habitus vitium in deterius tracti seipsos fascinant.* (Quomodo per habitus vitium id maliuolentiam dicebas, ergone credendum quenquã sibi ipsi male velle solitum, aut suis bonis inuidere? esto alijs inuiderint, numquam huc se porrigeret vis inuidentiæ, vt philautiam animo expellat.) Sed hæc ipsa ratio Plutarchi, quam subdit, ostendit, quid fascinationis nomine comprehenderit. nam subdit: *Hoc autem magis fit ex fluxibus, qui, vel circa aquas, vel alia quædam specula subsistũt. Exhalat enim spiritus in obiecta: eoque fit, vt quo alijs nocebant, seipsos male habeant. Quod cum pueris fortasse contingat, falso causa obtuentibus adscribitur.*) vult ergo Plutarchus in aquam ex oculis spiritus diffuso, & in Euthelidam, corrupta iam aqua, vapores cum illis spiritibus reflexos. cuiusmodi spiritus ex bene habito, & sano corpore, vt erat Euthelidæ, emanasse non est credibile. ægrorum, & venenatorum illa affectio est, & non nisi ex virosis aut corruptis humoribus profluens. Pueros autem affici hoc pacto, & fascinari, quia ex se ipsis spiritus quosdam seu qualitates nescio quas effundant, quæ aere corrupto in eos redeant vnde exiuere: nullus crediderim. Vere tamen Plutarchus, falso causam obtuentibus, scilicet quatenus obtuentur, adscribi pronunciauit: nec enim negare voluit, quod ante asseruerat visu aliquos esse contagiosos.

Si ergo loquamur de hac fascinatione proprie dicta, quam poeticam seu vulgi vocant, quam ipsa visione cum imaginatione maliuola fieri volunt, quod satis ipsum nomen Græcum indicat, dico, illam esse aliquid non naturale, sed fabulosum, superstitiosumque.) Hanc conclusionem optime docent quidam egregij medici, vt Iul. Schaliger, de subtilitate exercitat. 349. & Franc. Valesius, Sacræ philosophiæ cap. 68. & Theologi, vt Richard. quod l.3.q.12. Abulens. locis mox citãdis, & Haliacensis Card. in perspectiua, Ciruelus, par.3. de superstitione cap. 5. Leonard. Vairus, toto ferme lib.2. & 3. de fascino. & Laurẽt. Ananias, lib.4. de natu. dæm. Andr. Laurentius lib.11. histor. anatom. q.1. probatur auctoritate D. Basilij, homil. de inuid. qui hoc spernit, vt muliebrem nugacitatem. Secundo,

Corn.I.

do, quia, cum visio sit actio immanens, & fiat per introsusceptionem siue per passionem, non vero per actionem transeuntem, nec per radiorum emissionem, non potest idonea huius fasc. causa naturalis assignari. denique, quia nec Hippocrates, nec Galenus, nec vllus veterum medicorum (si Valesio, multæ lectionis, & probatæ experientiæ medico, credimus) huius fascinationis, cum fusissime tamen egerint de cunctis morborum generibus, & causis meminerunt. Vt satis mirari nequeam doctos quosdam Theologos scriptis mandasse: hanc comprobari à medicis, & philosophis, nec negari posse experientia conuincente. Vnum tamen medicum solum laudant: si medicus ille bonus, & peritus; Marsilium Ficinum, *in opere de animæ immortalitate*, quod non ex Aesculapidarum, sed Academicorum scitis conflatum est. Sed nimirum isti vulgarem fascinationem à philosophica, propriam ab impropria non distinxerunt.

Secunda conclusio. *philosophica, seu physica fascinatio, non nisi improprie dici potest fascinatio, proprie vero, est contagio, seu infectio.* Sciendum, pro intelligentia conclusionis, fieri posse, vt aliquis alterius aspectu lædatur. nam verum est illud poetæ.

Dum spectant oculi læsos, læduntur, & ipsi;
Multoque corporibus transitione nocent.

Quod de lippis, lib. 1. doctum est: Et quidem huiusmodi læsio contingit, maxime, quando mutuus est intuitus: etsi possit etiam, quando tantum intuetur oculus læsorem, per modum passionis (de quo nunc non agitur,) vel, quando solus lædens aspicit ledendum; qua de re nunc agimus. De hac ita Plutarchus differit.

A

Nouimus homines,] qui visu pueris maxime nocent, quippe habitum, vtpote humidum, ac debilem, vertunt, & in deterius mouent, quod quidem minus accidit ijs, qui indurueriut, & iam compacti sunt. Tametsi, qui circa Pontum habitant, quos olim Thybes appellabant, Philarchus scribit non tantum pueris, sed etiam viris perniciosos esse. tabescere enim, & ægrotare, qui aspectũ eorũ, & habitum, ac sermonem exciperent. Perspecta est autem res, vt videtur, ab ijs, qui cum illis commercia exercebant, & seruos illinc educebant venales. Verum hæc istorum malitia haud proinde fortassis est mirabilis. Nam, & attactus, & affricatio manifesto quoddam habent patiendi principium, & quemadmodum aliarum auium pennæ aquilinis coniunctæ, decrescunt, ac pereunt occulta quadam vi plumarum caulibus putrescentibus: sic nihil est absurdi; hominis etiam tactum partim quidem esse vtilem, partim vero grauem, ac noxium. Iam vero ex aspectibus quibusdam noceri, id quidem, (vt dixi) sed quoniam causa eius per difficilis est, pro falso reijcitur. Atqui (inquam ego) quodammodo ipsius causæ vestigium quoddam, ac semitam inuenisti: vt, qui ad defluxus corporis perueneris. Nam & odor, & vox, & respirationis fluxus, euaporationes quædam sunt animantium, & partes, quæ sensus mouent, atque illapsæ afficiunt. huiusmodi autem longe verisimilius est ex animalibus emanare, vt quorum spiritus, propter calorem, & motum, veluti pulsum quendam, & concussionem habet: quo spiritu cõcessum corpus defluxus quosdã assidue emittit, id qđ per oculos imprimis fieri par est. Nã cum visus multiplicem habeat motum,

B C D E

tum, cũ spiritu ipsum igneum eiaculante, mirificam quandam vim dissiminat. Qua ex re multa, tum pati, tũ facere p visum, homini accidit: quippe quem res visæ vertunt, ac modicis tũ voluptatibus, tũ iucunditatibus afficiunt, quin, & amoribus (qui vel maximi, aut vehementissimi sunt animæ affectus) principium dat visus. Hinc diffluit, ac colliquescit amator, vbi pulchras intuetur, ceu ad ipsas adeat. Vnde haud immerito mirari, quis possit, esse, qui existiment hominem per visum pati, ac vexari, nõ autem facere, ac nocere. Pulchrorũ etenim ex aduerso aspectus, quodq; ex ipsorum oculis exit (siue id lumẽ sit, siue fluxus) amantes liquefacit, & cõsumit, cum voluptate dolori coniuncta. (id, quod ipsi, γλυκύπικρον, hoc est, dulce amarum vocant) neque enim, vel ex contactu, vel ex auditu contingit hominẽ adeo sauciari, atq; affici, vt si quos, vel ipse aspiciat, vel ab ijs aspiciatur. talis enim ex visu diffusio fit, & inflammatio, vt plane amoris imperitos existimem eos, qui mirũ putant Medorum naptham ex interuallo ab igne inflammari. Pulchri enim etsi per longe distantes intueãtur, ignem intra amantium animas incendunt. Sæpe ẽt hominum auriginosorum auxilium videmus. curantur enim hiaticulam intuentes; cui talis inesse vis, & tẽperatio videtur, vt morbum attrahat, & excipiat per visum, veluti fluxum exeuntem. Vnde hiaticulæ ne sustinere quidem sustinent hominem auriginosum; sed à se auertunt, & oculos clausos tenent; non quod illi, (vt quidam putant) curationem inuideant, sed quod velut ictu feriantur. Ex omnibus autem morbis maxime, ac celerrime contrahitur cõuictu lippitudo. Vsque adeo celerem vim habet visus inferendi, atque affiicandi alijs morbi principium.]

A Ex his Plutarchi verbis nota, primo, illi hanc fascinationem esse similem detrimentis, quæ contactu, & affricatione inferuntur: hoc est nihil esse aliud, quam naturalem quandam contagionem; vt appareat eum non admittere vulgarem illam, docent id comparationes eius de rupicula, de lippitudine, de amore: etsi rationes hæ mihi non probentur, & B alias, lib. 1. veriores in medium protulerim.

Subdit deinde, cur noxius magis sit intuitus inuidorum, quam aliorum. Affecta (inquit) anima corpus afficitur. Nam cogitatio de rebus venereis excitat pudenda, & canibus, præ ferocia, in certaminibus aduersus feras, sæpe visus extinguitur, atque excæcantur. Mœrores au- C tem, & auaritiæ, ac zelotipiæ colores vertunt, atque habitus lancinant: quibus affectibus haud minus inuidentia in animum penetrare solita, corpus malitia implet, quam pictores eleganter exprimere conantur inuidiæ faciem depingentes. Quãdo igitur cumq; homines, sic ex inuidia affecti oculos infigunt: hi vero proxime animã ordine locati ipsius mali- D ciã attraxerint, veluti veneno tincta tela impetant, nihil (opinor) præter rationem, aut fidem obtingit, si conspectis nocent. Nam & canum morsus periculosiores sunt, si ita perciti mordeant: & hominum semina efficaciora esse aiunt, si amore coeant. At prorsus animæ affectiones confirmant, & vehementiores efficiunt corporis vires. Propterea id genus E amuleta, quæ à prohibenda fascinatione, προβασκάνια vocantur, sunt, qui putent aduersus inuidiam conferre, quod scilicet (sic) trahatur visus per absurditatem, quominus innitatur affectis.]

Aliquid est hoc vltimũ in Plutarchi doctrina; qui non attigit punctum

Cc præci-

præcipuum difficultatis, nec enim ostendit, quo pacto ille maliuolus vel caldus affectus queat noxialem qualitatem suam in alium effundere. Mutuatus reliqua à Plutarcho hoc præclare, & luculenter satis explicat Heliodorus, Aethiopicæ Histo. lib. 1. interprete Scoto. Sic se res habet.

Hic aer nobis circumfusus per oculos, nares, halitum, aliosque meatus ad profunda penetrans, & ex qualitatibus exterioribus, eo secum inferens, qualis influxerit, talem etiam iis, quæ excipitur habitum ingerit. itaque vbi aliquis liuore percitus res pulchras intuetur, circumstantem aerem, qualitate malefica replet ac proprium spiritum acerbitatis plenũ in proximum quemque contorquet; spiritus autem, vtpote subtilis, ad spiritum, vsque & medullas ipsas penetra dit, ac plerisque morbus fit inuidia, & proprium accepit nomen fascinationis. Iam vero illa etiam considera; Charicles, quàm multos sane oculorum ægritudo, quam multos etiam pestis tabes corripiat, cũ tamen nunquam tangant eos, qui iis morbis laborant, nec aut lecto, aut mensa eadem participent, sed cùm eundem tantum hauserint aerem.

Vides vt a contagione pestis, probet hanc inuidentiæ fascinationem, quia vtraque ab exhalationibus seu vaporationibus prauis vitiato aere proueniat? Prosequitur.

Sit autem tibi huius rationis indicium.] si quod aliud, etiam amorum ortus, quibus res visæ dant originem, &, veluti subuentaneas affectiones per oculos in animas eiaculantur. Idque iusta admodum ratione. Nam cum ex nostris meatibus, ac sensibus maxime assiduam visus habeat motionem, & calidissimus sit, paratior exstitit ad capiendum eas, quæ circumcirca sunt defluxiones, sicque amorũ trãsitus insito spiritu attrahit.

A Mox subdit de rupicula, & basilisco, de quibus nos, libro primo, egimus.

Habetis ad Philosophorum mentem explicatam fascinationem, quã tuentur Philosophi, & Theologi recentiores, quorum breuiter vna, & consentiens opinio est; Auicennæ, Algazelis, & gentilium, illa superstitiosa, quæ reiecimus, nihili esse, nec ab B ipsa visione, qua visio est, fieri alterationem vllam in alio, sed alterationem effici per venenatam aliquam qualitatem manentem in putridis humoribus aut vitiosa complexione ipsius intuentis, hanc qualitatem communicari spiritibus vitalibus, qui imaginatione acriore, & attentione interiore animi concitantur, & exciti viam quærentes ad oculos per C ueniunt. His spiritibus effluentibus ex oculis non quidem ipsa visione, sed spiritibus simul cum visione excitatis, & erumpentibus, aerem proximum malo suo virum inficere, & ab hac aeris parte aliam infici, & sic perueniri ad patrem aeris proximam illi, qui est inficiendus; (puta pueri) & hunc aerem proximum insinuare se in oculos lædendi, & ex D oculis eius, quæ pars tenerrima citius inficitur, se penetrare in corporis partes interiores. Hæc est sententia Alexandri Aphrodisæi, in problematibus, & Aristotel. problema. 20. sect. (nisi dicas hunc ex vulgi sententia locutum) apertè est D. Thom. 1. part. quæstion. 117. artic. 3. ad 5. 2. & 3. contr. gent. capit. 103. quem Ferrar. ibi & Aegyd. columna, contr. er- E ror. Philosophor. & alij sequuntur. Et probant non male exemplis Richard. d. quæst. 13. & Abulens. parad. 4. quæstion. 16. & alijs locis, Richardi sunt ista.

Videmus enim hominem patientem in oculis,] quandoque aspectu suo lædere hominem, qui illum aspicit,

cit,quod contingit ex hoc,quod oculi mala qualitate infecti, aerem medium inficiunt,& aer infectus oculos directos ad oculos infixos inficit, eo quod secundum rectam lineam, & directius illa infectio deriuatur ad oculos adspicientium,quam non adspicientium multum, ad hoc cooperante imaginatione illius, qui aspiciens oculos infirmos imaginatur se lædi,& ego expertus sum in me ipso, me quandoq; nō potuisse tenere aciē visus, nisi cum difficultate directe contra oculos illius, qui infirmitatem patentem in oculis patiebatur.)

Vide hanc fascinationem, quam Richardus admittit, non aliam esse, quam (vt dixi) infectionem quandam, & præterea illum addere vnam circunstantiam imaginationis, eius qui læditur,quæ valde probabilis est, & propria pestis atque omnium morborum contagiosorum, qui facillimè hauriuntur ab ijs, qui timent corripi,vel correptos se autumant. Addit Richardus.

Ad ho. est etiam alia experientia,) quæ habetur per philosophum, primo libro de somno,& vigil. vbi dicit sic, quoniam sicut visus patitur sic,& facit aliquid. In speculis enim valde puris cum menstruis superuenientibus mulieres inspiciunt,in speculo,fit superficies speculi, velut nubes sanguinea,& siquidem sit nouū speculum, non facile est abstrahere huiusmodi maculam, si vero sit speculum vetus, facile est. causa vero, sicut diximus, quoniam non solum patitur visus aliquid à visibili, sed etiam facit aliquid, & mouet aera, quemadmodum, & splendida. nam visus est splendidorum habentium colorem. Quod ait visum facere aliquid,non sit accipiendum, quasi velit ipsa visione aliquid emitti, quæ visio est; sed simul seu concomitanter quosdam exire spiritus seu vapores, qui noxam illam speculis inferant. dubitari autem potest, virum hi spiritus virulenti emittantur per ipsum oculi globum, vt volunt Richardus, & Abulensis, an vero duntaxat per cauitates orbium seu angulos, vnde solet lippitudo exire? Mihi nullo modo verisimile videtur, per solum globum exire, fieri potest, vt aliqui, sed rari admodum, & pauci. putem longè plures exire per cauitates illas, & simul per os, & nares plurimos, & efficaciores, cum exspiratione inhalari obiecto, cui damnum afflatur. Nonne putridi vaporis longe plus, & citius expeditiusque, calidius etiam, & inflammatius, ab ore in cor per asperam arteriam, quam per oculos solet immitti? Forassis etiam veritati prorsus consentaneum est, quod Valesius contendit, ab oculis nec suffusiones, nec nubes, nec albugines, sed ophtalmias duntaxat seu lippitudines tantum in alios mitti; minus ergo mittant affectiones non suas, sed aliorum. certè scabiem non oculus, sed manus, & contactus membrorum affricabit, Pestilitas nunquam aspectu, sed halitu oris solo propagari consueuit: quare ægrorum non aspectum, sed contactum, & propiorem accessum fugimus. De menstruatis illa, quo ad speculi suffusionem; verè puto: sed quæ de morbis hominum aut alijs admirandis Plinius narrauit, lib.7. capit.15. & lib.23. capit.7. ea quotidiano vsu, & experimentis coniugatorum refutari Valesius conuincit. Tertio probat Richardus, eo quod passionibus quibusdam animi, oculi quasi transmutentur, & ignescant adeo, vt nec ipsi alios nouerint, nec agnosci fere queant? & præterea etiam solo aspectu alios ad amorem aut lasciuiam possint

sint pellicere. Putant enim ex solo A aspectu, mediante imagine, passionem primum interius concitari, & eam oculis se insinuare, & qualitatem aliquam oculis, illicem ad lasciuum amorem, inserere. Atque adeo esse mulieres, seu viros, quibus illicitum illud, seu qualitas attractiua ad amorem insit in oculis, per modum qualitatis perpetuæ, & immanentis; alijs vero inesse illam B duntaxat durante passione amoris, hoc est quamdiu illi ipsi concupiscunt, seu amant. Qua de re prorsus dubito, & pace Richardi dixerim, hæc non sunt admodum verisimilia: nam qualitatem talem inesse, aliam, quam sit ipsa pulchritudo oculorum, vel decentia, vel gratia aliqua moralis, quæ venustate, alacritate, decore, aut alijs amari C dignis conditionibus, animum vulneret hac Cupidinis sagitta; nihil necesse est, cum hæc sufficiant, nos imaginari. Nec viget probatio Richardi, quam his verbis subiungit, Quandoque enim videbis mulieres turpes, & oculos turpes habentes, & tamen quandoque magis aspicientes ad suum amorem alliciunt ex aspectu suo, quàm longè pul- D chriores mulieres, & quandam habent nociuam efficaciam transeuntem: hoc est cum passione transeuntem, quod videtur persuadere experientia, vnde viris periculosum est tales mulieres respicere.) Fateor periculosum, sed quia hæ mulieres sunt illecebrosæ, vel conuersatione, vel aspectus gratia aliqua, vel ipsa lasciuia; quæ ex oculis E luces prouocat homines ad id, quod natura deprauata eos inuitat. Nec forma sola capiuntur, qui amant: nam sat cuique formosum, quod amat, videtur.

Quisquis amat ranam, ranam putat esse Dianam.

Quod vero efficacior ad malum sit aspectus harum cum passione amoris, seu eromania ipsæ perciitæ; fit, quia tum acrius oculos intendũt, & ignea illa lux splendidior, addit aliquid decori, sicut, & vox eorum, qui ex animo loquuntur, magis solet auditorum animos percellere. Si vis me flere, ait ille, flendum est primum ipsi tibi: si vis amari, ama. nam magnes amoris amor. Et hæc est causa cur dicat Eccles. cap. 9. vers. 3. Ne respicias mulierem multiuolam, ne fortè incidas in laqueum illius.) Minime his verbis probare voluit commentitiam illam qualitatem Richardi; qui certè prorsus impropriè hanc vocat, fascinationem, nam, & amantes nonnisi impropriè fascinati dicuntur. Quis vnquam Helenam, vel Penelopem, vel similes, tot ambitus procis, fascinatrices, vocauit?

Ad Abulensem veniamus, qui stat pro nobis, & accuratè rem discussit locis tribus. Primo scribens in Gen. cap. 21. col. 6. nouæ editionis; distinguit, vt nos distinximus, & vulgarem illam fascinationem, quam motibus animi irati attribuunt, refellit; quia tales motus, *pertinent ad passiones animales, & non ad naturales: infirmitas autem fundatur super aliqua naturalia, vt harmoniam, vel non harmoniam humorum, & aliorum in corpore.*) physicam vero istam probat, si fiat in corpore propinquo; nam in longè distans iure optimo negat fieri posse. quia spiritus isti expelluntur virtute naturali, qui sunt aliquantulum graues, vtpote, *humidi humiditate aquea, & ideo non possunt in longum tendere, nisi per magnam virtutem potentiæ expulsiuæ*, qualis nec inest oculo; nec, si inesset, sufficeret; quia vis illa noxia resistentia medij facillimè commutaretur.

Hæc

Hęc eadem omnia docet, in d. Paral. 4. à fo. 52. vbi fo. 55. col. 2. expresse asserit non dandam fascinationem illam vulgarem, sed Physicam, quæ prouenit ex aliqua pestifera qualitate existente in animali per modum morbi, & distinguit inter propinquũ obiectum, & remotum, fol. 51. col. 4. & fol. 57. col. 2. & quoad propinquum prudenter addit, necessarium esse, vt illud propinquum dispositum sit ad recipiendam corruptionem illam fascinationis, quod docet dict. fol. 51. col. 4 & vero certissimum est. Verum idem hanc materiam magis ea professo examinauit commen. in c. 21. Num. à quæst. 9. & quæst. 10. docet, quod præsupponimus, speciei visibili nullã inesse qualitatem actiuam, vel passiuam alternãtem ad modum quatuor naturalium qualitatum, quia species visiuæ nec calidæ, nec frigidæ, nec siccæ, nec humidæ sunt, formaliter, aut effectiue, sed nec virtualiter, & tantum illæ efficere possunt, vt res, cuius species sunt videatur. Quare ipsæ nocumentum nullum inferre queunt per se, sed aliquid illas comitatur, vnde noxa hauritur, quæ haud dubie sequeretur, etiamsi res visa non videretur, & videns, oculis clausis, non vidisset. Illud vero concomitans, esse spiritus (corpora quædam subtilia) substantiæ calidæ, & humidę, qui in vapores quosdam resoluantur. Hi si ad corpus aliquod tenerum delati ei adhęserint, *frigiditate superficiei corporis solidi, cui inhærent, & aeris circumstantis, condensantur, atque visibiles effecti corpora apparent* Et hoc in speculo, in quod intuetur menstruata, contingere. Animalia itaq; in quib. hi venenosi humores sunt, per oculorum pupillas spiritus emittere solere, qui valde noceant ij, quibus inhęserint. Et hos spiritus non pertinere ad potentiam visiuam, sed ad tactiuam,

A quæ per applicationem, & contactũ operatur, & illi per calorem, vel humorem nocent.

Qui per ipsam visionem, qua videt, dicunt malum inferri, necesse est, fateantur cum Platonicis visionem fieri per radiorum emissionem; quod omnium accuratissimè refutauit Abulens. sup. q. 11. rationibus, validis octodecim. Idem, q. 14. cum

B seqq. vsque ad 19. postea pressius fascinationis materiam discutiens, q. quidem decimoquarto, expresse asserit, hæc verba;

Dicendum est, quod plurimi eorum,) qui catholicę veritati valde innerent, fascinationẽ nihil esse dicunt, nullum quoque animal fascinari, id est oculo percuti, nullumque bonum aut malum per oculos causari. Ho-

C rum autem modus sane, vt isti accipiunt, solidam veritatem habet. Vulgares namque qui secundum suum nomen insipientes sunt, arbitrantur, & asserunt, quosdam homines esse malorum oculorum, addentes, quod si isti oculo furibundo, aut inuido, vel qualitercumque ad malum modo aspicere aliquid voluerint, illud lædent atque occident, & si benigno o-

D culo illud conspexerint, nihil nocebunt. Hæc autem penitus falsa sunt, & naturę dissona.

Vides sententiam Abulensis, de vulgari fascinatione, qui recte ostendit, si qualitas illa insit venenata, etiam cum nolunt, obtutu nocituros, vt recte Plutarchus, & Heliodorus censuerunt. Idem quęstion. 18. significat hanc fascinationem ab Ecclesia

E damnari.

Nos quoque (scribit) *cum tota Ecclesia,*) fascinationem improbamus, quam accipiunt vulgariter intelligentes, qui enim vulgo loquuntur, in pueris teneris, pullis, atque paruis porcis fascinationem interdum asserunt euenire similiter in alijs domesticis

animalibus nescientes, quid fascinatio sit.)

Hęc ille de vulgari: nam de physica, q. 14. docet, illam per cogitationem prædictorum vaporum fieri, & q. 15. docet quædam animalia id natura insitum habere, vt queant sic nocere, quędam omnibus, alia non omnibus, sed ad hoc dispositis, & tales esse homines, qui non quando volunt, & quibus volunt: sed, si non concurrant requisita ex parte agentis, & patientis, quib. volunt, nequeãt, si vero hæc omnia concurrant, etiam si nolint, noceant. Vnum tamen addit explicatione indigens his verbis.

Habet tamen huiusmodi est,) aliquid in sua potestate, quoniam si clausos semper oculos tenere voluerit, neminem fascinabit vnquam, aut cum se voluerit ab aliqua re custodire, ne eam fascinet, claudet oculos, & erit impossibile eam fascinare.

Hoc ex hypothesi verum dumtaxat, si vapores isti ex oculis solis prodeant, nam si ex ore vel aliunde. nihil prohibet, etiam cæcis talem vim adscribere, Prudenter addit, quæst. 16. licet plerumque hæc noxa tenerioribus corpusculis inferatur, interdum inferri posse durioribus, si valde vehemens, & excessiua sit hæc qualitas, vt in basilicis, & lupis quoad quosuis homines experimur, denique, q. 17. docet ex hac eadem causa posse quędam in corpora remotiora, quam queant alia, quæ omnia certa sunt, nec alia indigent probatione.

Sufficiant ad probandum aliquam esse fascinationem naturalem seu philosophicam, & eos qui fascinationem defendunt (vt Ronseus epistol. 48. Francisc. Xuares, in Metaphys. disput. decimo octauo, section. octaua, capit. vigesimo sexto, & cursus Conimbricens. in 5. libro, physſ. & alij) de hac tantum, non de priore illa poetica, & vulgaria, locutos.

A Pars altera conclusionis, quæstionem ingerit de nomine, *an fascinatio dici debeat ea, quam ex vitiato humore spiritus isti conciliant, noxa?* odi, λογομαχίαι, omnem quando nihil ex vocis vsurpatione mali consequitur. Sed quia, sicut de *Fati*, voce dici solet, nomen esse suspectum, etiam si quis mentem habeat non malam, sic etiam de *fascinationis*, voce libenter vsurpem: sine addito, seu explicatione, illam non esse probandam, quia periculum est, ne quis aliter accipiat, quam tu protuleris: cessat periculum, si sic loquaris, vt metaphorice, non proprie te locutum, ex contextu seu orationis serie facile deprehendatur, quod in S.S. & Patrum locis, mox proferendis, factum.

C In hac vero quæstione, cum agimus, *An detur fascinatio?* confestim omnes sic nomen accipiunt (& merito) vt vulgo consueuit. Nam vbi metaphoræ, vel analogiæ ratio aliud nõ suadet, receptum est vocabula in propria significatione sumere, maxime inter physicos, vel metaphysicos. Ideo sancte admodum Tostatus profitetur, *satis sibi molestum esse confiteri publice aliquam posse fieri fascinationem* (confitebatur de sola physica)

D *hoc autem non ideo quod veritas latere debeat (desiderat enim veritas in publico collocari) sed quia simplices, impotentes distinguere à falsis vera, cum audirent fascinationem possibilem, arbitrarentur aliquid, quod inconueniens esset, & ad superstitiones varias verterentur.*

E Hæc ille sapientissime. Quid? quod certe decet philosophum, & Theologũ verum, quoad fieri potest, vocabulorum proprias significationes non confundere, ne vel Grammaticis ludibrium debeat, vel fateatur se improprie loqui. Macedonum illud pro bum, ligonem ligonem, palam palã, proditorem proditorem vocari. Ni-

hil

A hil clarius, nihil expeditius, nihil ad erudiendum alios accommodatius. Quis ferat, si incendium voces diluuij nomine, quia flammis omnia inundat? si morbis aliena affingas nomina, quis probet? facis, cum contagioni, fascinationis nomen imponis. Quid est fascinatio? fascinationē, definit Tostatus (q. 15.) cum aliquis quempiam videns, ad eum non con- B iunctus corporaliter, nec in eū quidpiam agens, eum lędit. Nonne in fascinationis nomine omnes includūt pro instrumento, vel efficiente ipsam visionem, & prætetea requirunt animi malignitatem? vt proprie dicta *fascinatio*, vere non sit aliud, quam (vt definit Valesius) *passio oculis illata, & concepta, perfecta ex quadam affectione animi maligna eius qui intue-* C *tur.* (certe hoc Aristoteles, Plutarchus, Heliodorus, Plinius, confirmant) at hæc desunt in physica hac contagione, sed ea ad humores omnem agendi refert efficacitatem. differunt erga physica, & vulgata, cumque vulgata proprie sit fascinatio, vt pote cui primo nomen inditum, & physica dumtaxat tralatitie, per quādam analogiam, late sumpto nomi- D ne, sic appelletur; consequens est improprie hanc dici fascinationem: atque omne contagium ore, halitu, naribus, affricationem membrorum illatum eodem iure dici posse fascinationem physicam. Repugnat notio nominis. Nam *fascinatio*, non deducitur (vt quidam opinati) à *fando*, quod incantationibus inducatur, sed origine Græcanicum est, quia *fascino*, E formatur à βασκαίνω, mutatis duabus litteris. βασκαίνειν, significat inuidere, quod, Cicerone teste, vsurpabant pro nimium videre. quoniam qui inuident alicui, ab inuidiosi fęlicitate nequeūt oculos auertere. βασκανία, proprie est inuidentia. Deut. cap. 28. ver. 56. vbi nos habemus, inuidebit fratri suo. Græce est βασκανεῖ, quod Diuus August. l. locutio. Hebraicar. trasferr. fascinabit, Chaldæus autem, habebit oculum nequam. Nec ignotum illud patrifamilias, an oculus tuus nequā est, quia ego bonus sum? Matth. 20. quod de inuidia mercedis alienæ contemplatione dictum. Et quia liuos in oculis maxime se prodit etiam Horatio teste, *Non istic obliquo oculo mea commoda quisquam Limat, non odio obscuro, morsuque venenat.* ideo fortassis Eccl. 31. v. 25. pronunciatum. *tibi oculo nequius creatum,* hoc est infidentius, nisi malis eo referre, quod oculus peccati, & concupiscentię fenestra esse soleat, malorumque animi affectuum index seu leno potius illecebrosissimus. Nihil enim hoc ad probandam fascinationem facit, vt nec alia SS. loca, vel quorundam Patrum auctoritates. Nam fascinationem latissime sumpsere, pro quauis graui deceptione, vt etiam Magica præstigia comprehendat, de quibus mox dicam. Sic accipio, maculum, in epist. Dauidis Imp. Abissinorum ad Manuelem Regem Lusitaniæ apud Fran. Aluarez. histor. Aethiopiæ. c. 135. Sic ait Sapiens, Sap. 4. v. 12. fascinatio nugacitatis obscurat bona. Græce est, βασκανία γὰρ φαυλότητος, id est, fascinum vile, nugax, & nihili, phrasi Hebræa. Sic enim significat, à vilissimis, & minimi precij quisquilijs terrenis, maxime à nugatoria, & adulatoria laudatione, ita nos pręstringi, & ludificari, vt ad vera bona prorsus cæcutiamus, vt bona pro malis, mala pro bonis habeamus, terrena cælestibus, sempiternis interitura præferamus, fascinationis vero nomen vsurpat, quia vulgus Iudæorum falsam illam fascinationem credebat contingere, adeo vt huiusmodi fascinatorem oculum Saræ impij recutiti tribuere non vereantur, quod Abulens. in 21. c. Gen. refellit. D. Bon. com-

ment. in v. illum 12. vidit alludi ad fascinationem, & ideo dicit, secundum quod homines maligni dicuntur laudando pueros fascinare, satis indicans quanti illi faceret. Sensum quem diximus, in notis suis Pet. Nannius Alemarius ex parte amplectitur. Adspectu etiam ad illã opinionem, Metaphorice D. Paulus locutus, ad Gal. 3. v. 1. cum scribit; *Quis vos fasci*[*n*]*auit, non obedire veritatis*: hoc est quis vestram salutem, & veram fidem vobis inuidens, adeo dementauit, vt ad lucem clarissimam caligetis; & tam subito leiterq; ab ea fide defeceritis, quæ tam manifeste vobis à me tradita fuit; ac si penicillo prædicationis ante vniuscuiusque vestrum oculos Christus pro vobis crucifixus foret? Vera hæc S.S. locorum sententia. D. Hieronym. non obscure sententiam suam prodidit, habere se pro fabula illud vulgi. Digne (ait) Paulo qui etsi imperitus est sermone, non tamen & scientia, debemus exponere: non quod sciuerit esse fascinum, qui vulgo putatur nocere, sed vsus sermone sit triuij, & vt in cæteris, ita in hoc quoq; loco verbũ quotidianæ sermocinationis assumpserit. Dicitur fascinus proprie infantibus nocere, & ætati paruulæ, & his qui nec dum firmo vestigio figãt gradum. Hoc vtrum verum nec ne sit, Deus viderit: quia potest fieri, vt & dæmones huic peccato seruiant, & quoscumq; in Dei opere, vel cœpisse, profecisse cognouerint, eos à bonis operibus auertant. Nunc illud in causa est, quod ex opinione vulgi sumptum putamus exemplum, vt quomodo tenera ætas noceri dicitur fascino: sic etiam Galatæ in Christi fide nuper nati, &c.] Adeo certũ Hierony. naturaliter id non contingere; vt, si fiat, opera dæmonis fieri censuerit. Eadem mens Chrysost. in idem c. 3. scribentis, monet enim ne, quãdo

A audimus inuidiam, seu oculum malum, existimemus, quod oculorum coniectus intuentes lædere soleat; καὶ τοῦτο νομίσῃς, ὅτι ἡ ὀφθαλμῶν βολὴ τοὺς ὁρῶντας βλάπτειν πέφυκεν. & reddit rationem quia ipsum oculi membrũ malum esse nequit; verum hoc pacto liuorem animi à Christo notari. Nam oculorum est simpliciter tantũ videre; cæterum perperam videre, Matth. 6. & 20.

B est animi intus deprauati. Addit non tamen hæc dici, quasi liuor per se alteri nocere possit: sed ostẽdat eos qui ista docebant, per inuidiam ad hoc venisse: ταῦτα δὲ ἔλεγεν οὐχ ὡς ἐπιφθόνου καθ' ἑαυτὸν ἰσχὺν ἔχοντος, ἀλλ' ὡς ἄν. vides omnem vulgatæ opinioni aditum obstruxisse, remouet oculi organum, remouet visionem, remouet ipsam inuidentiam. Idem diser-

C te vulgarem illam de vetulis fascinantibus opinionem reprehendit, homil. 8. ad Colossens. B. Anselmus addit. cap. 3. exponit quidem, fascinauit, liuido læsit intuitu: &, respectu inuidiæ vos tenellos læsit, dolensq́ue de prõptu vestræ perfectionis, ac fidei solo liuore nocuit: sicut aliquis qui solo respectu dicitur res alterius posse diminuere: & ita vos

D liuenti suo aspectu tabefecit, vt non credatis veritati meæ prædicationis, sed falsitati sui dogmatis?] verum subdit aliam interpretationem, nempe: Vel sicut incantatores fascinant & deludunt homines, vt credant verum esse, quod falsum est: ita nescio quis fascino suæ deceptionis ita vos incantauit, ac verbis suis immutauit, vt &c.] vides de vulgari loqui per,

E *dicitur*: de magica absolute, sicut & D. Hierony. locutus est, quem imitatur. vt & Primasius ipsissimet D. Hieronym. verbis compendio acceptis vtens, quemadmodum Theophil. Chrysostom. Sedulius totum illud prætermittit, contentus interpretari, *fascinauit*, hoc est, *inuidit*; Caietanus

tanus retulit ad magicas sensuum ludificationess, Catarinus ad physicam, quam dixi fascinationem, non ad vulgarem. Sed verior, commodior saltem, explicatio Caietani, quam Adamus Sasbaut, siue Leonard. Hassel. secutus fuit. Nam quæ Sasbauto ascripta post mortem commentaria in epist. Pauli, & Esaiam, sunt selecta, & in ordinem digesta ex lectionibus prędicti Leonard. Has B selij, vt norunt, qui contulere, & huius illum auditorem fuisse meminerunt. Sept. Tertullian. videtur hanc vulgarem opinionem solis Ethnicis adscribere, & liuori seu odio, *fascini*, nomen tribuere: & quia pulchris periculum imminere putabant, ideo remedio, *velamen capitis*, virginibus commendat, quoniam eo aspectus arcebatur. Sic scribit lib. virg. C velan. cap. 15.

Sed enim vera,] & tota, & pura virginitas, nihil magis timet, quam semetipsa: etiam fœminarum oculos pati non vult, alios ipsa oculos habet confugit ad velamen capitis, quasi ad galeam, quasi ad clypæum, qui bonū suum protegat aduersus ictus tentationum, aduersus iacula scandalorum, aduersus suspiciones, & su- D surros, & æmulationem, ipsum quoque liuorem. Nam est aliquid etiam, apud Ethnicos metuendum, quod fascinum, vocant, infeliciorem laudis, & gloriæ enormioris euentum. Hoc nos interdum diabolo interpretamur, ipsius est enim boni odium. Interdum Deo deputamus, illius est enim superbiæ iudicium, extollentis humiles, & deprimentis E elatos. Timebit itaque virgo sanctior, vel in nomine fascini, hinc aduersarium, inde Deum, illius liuidū ingenium, huius censorium lumen, &c.]

for. de diab.

En tibi agnoscit rem, causam redit aliam, quam vulgo putabatur: ef- A fici hæc dæmone faciente, Deo permittente, nihil verius. Hæc ergo Patrum Ortodoxorum sententia: nec fauent illi, vel Henrico Cor. Agrippę physicam fascinationem impugnanti: quem refellit Six. Senēs. l. 6. bibliothe. annot. 267. vel Cinglianis hæreticis, numiū vulgari illi tribuentibus, Caluino, in Exo. c. 22. Aretio, problē. de fascin & Lamb. Danço, c. 2. de sortiar. qui auctoritate quorundam Patrum calumniose abutuntur.

Tertia cōcl. *quadā, & frequentior fascinatio pendet à dæmonis maleficio, qui strigi, vel sortiario ex pacto nocere volenti cooperatur. Quæ definiri potest, fascinum est perniciosa qualitas dæmonū arte illata, ob tacitū, vel expressum hominis cum dæmone pactū.)* Hæc probatur autoritate D. Hier. & aliorum Patrum iam citatorum D. Thom. Abulens. Ferrar. Xuares. & cæterorum Theologorum laudatorū, probatur experientia quotidiana, & confessionibus sortiariorum. Ad hanc opinor referenda plurima, quæ varijs scriptoribus visa ad alias species referenda. nam solent pacisci nefarij isti homines, vt quos liuide, vel iracunde aspexerint, ijs dæmon perniciem inferat, ignari postea putant hæc ipsa visiōne. perpessos; quorum ex numero bonus poeta Hierony. Vida, Bombycum. l. 2. narrat, quod suo tempore accideret;

Quandoquidem memini Tusci alta in rupe Viterbi
Ipse senem vidisse ferum, cui dira vigebant
Ora, grauesque oculi suffecti sanguine circum,
Fronsque obscœna situ, hirtisq; in vertice cani.
Ille truci (scelus) obtuitu genus omne necabat
Reptantum, tenues animas, paruasq; volantes:

Quin-

Quinetiam si quando hortos ingressus, vbi annus
Exuit expleto turpem nouus orbe senectam,
Floribus & passim per agros incanuit arbor;
Ille hortis stragem dedit, arboribusq́; ruinam:
Spemque anni agricolæ mœsti fleuere caducam.
Nam quocumque aciem horribilem intendisset, ibi omnes
Cernere erat subito afflatos languescere flores.

Quis enim credat vno humore naturaliter tam diuersæ speciei res solo afflatu interemptas? Sed immiscebat Dauus ille cuncta interturbans. Talis etiam fuit Telchinum fascinatio, à quibus inuidi, & fascinatores, vulgo *Telchines*, dicti B Gregor. Nazianzeno, & Synesio. Gregorio vero Palamæ, *tabes Telchinodica*, idẽ quod tales vultu fascinante, & insidiose blando illata, ferunt; (fabulæ) Thelchinas fratres nouem ex Actæonis canibus in homines versos in Rhodo insula, Rheæ comites, & in varias species se conuertere solitos; nunc hominum pedibus manibusq́; truncorum, nunc piscium, nunc anguium, nunc dæmonũ; insignes plane veneficos, & præstigiatores crediderim, & inuidos (vt ait Hesych.) fascinatores: vel potius veros cacodæmones admodum maneficos, οἷα ἐπὶ κακῷ θέλγοντας, pessimo fine homines hos præditos vellent demulcentes, [vt scribit Eustathius in 13. Iliad. inuidos dæmones fuisse indicant. D. Nazian. & post illum Tzetza, atque ideo etiã, dicti, παλαμναῖοι. quasi manuum opere exitiosi. Tales etiam Tybios fuisse Ponticos de quib. Plutarchus superius meminit, & Plinius lib. 7. cap. 2. his verbis.

Vide Acta. τελχῖνες.

In Aphrica esse familias quasdã ex fascinantes Isognus, & Nymphodo-

A rus tradunt, quarum laudatione intereant probata, arescant arbores, emoriantur infantes. Esse eiusdem generis in Triballis, & Illyrij adijcit Isogonus, qui visu quoque fascinent interimantq; quos diutius intueantur iratis præsertim oculis. Quod eorum malum facilius sentire puberes. Confirmat Gellius, in Noct. Attic. eodem referendus, vt B. Isidorus Iu-
B nior in Originibus.

Fieri autem hæc pacti cum dæmonibus initi vi satis ostendit, quod fascinatorum huiusmodi notas esse volunt; si in oculis ambobus, vel eorum altero, binæ sint pupillæ; aut in altero effigies equi aut canis: quæ nihil dubito esse stigmata, quibus mancipium Satanas suum insigniuit. Nostris enim temporibus deprehensæ,
C quibus in oculis erat nota catellini, vel bossonij pedis: & quod de gemina pupilla dicit, ita capio, vt videri gemina credamus non esse.

Obijciunt ab Aristotele, Plinio, & alijs rutam, gagaten, hyenæ pellem, & alia remedia naturalia præscribi: morbum igitur esse naturalem. Respondeo hoc argumẽto probari duntaxat, impropriam illam fa-
D scinationem physicam: deinde etiã hæc valere contra dispositiones corporis quibus dæmon abutitur, & sic indirecte refragari ipsi dæmonis actioni.

Vulgo receptum, vt magicæ præstigiæ omnes per Metaphoram fascinationes vocentur: quo sensu Iaquerius librum edidit, quem vocat, *flagellum fascinatorum:* & eodem sen-
E su dicuntur Iudices à strigibus fascinari. qua de re scribunt Inquisitores Germani. *Sunt, & tales maleficæ, quæ iudices solo aspectu, & oculorum intuitu maleficare sciunt, quod eis nullam molestiam inferre queant.* Mallei fol. 340. Item: *Experientia nos docente nouimus, quod iudex aut*

alij

alij effessores, ita alienati in eorũ cordibus fuerint, quod omnem, si quam habuerunt indignationem amiserunt: nec ipsas molestare quoquo modo præsumebant, sed libere permiserunt. Qui scit, & vidit expertus est, & verum dat testimonium, & vtinam talia procurare non possent. Sic illi fol. 55. Arbitror Deum non permittere in iudices fideles, & rite, ac iuste procedentes; sed duntaxat iudices iniquos, aut modicæ fidei, aut curiosos, &c.

A Restat videre vnde vulgaris illa fascini nata sit opinio, de oculo visione, vel ore laudando fascinante. Placet Franc. Valesij coniectura fortassis inde, quod pueri, qui solito crassiores, nitidiores, pulchrioresque sunt, à fœminis virisque occurrentibus solent attentius aspici, laudari, palpari, motitari, in vlnas, & palmas accipi. Verissimum vero est dictum illud Hippocrates, habitum, qui ad summum bonitatis attigit, esse periculosum: & illud Cornelij Celsi; Qui nitidiores solito sunt, suspecta sua bona habere debent. Cum ergo infantuli, ob naturalis habitus teneritudinem, cum visi sunt optime valere, sæpe ex inopinato in magnum aliquod vitæ discrimen incidunt; vulgus non intelligit causam tam repentinæ mutationis; &, quia hanc non intelligit, suspiciosum in malum, culpam in adspicientium atque laudantium oculos, & verba conijcit; quos cum quotidie pueruli pulchelli, & obesuli plurimos habeant; facile anus aliqua rugosa, & deformis in hoc numero reperitur. quod genus cum sit tetrum, morosum, & odiosum, ei potius adscribitur noxa, quam cæteris. Hanc vulgi opinionẽ paulatim, (quæ mortalium curiosa leuitas est) etiam doctiores nonulli superstitiosi, vel ingenij quiduis defendendo ostentandi auidi sunt secuti. tandem ab infantulis ad agnos itum in quibus causa non admodum dissimilis. denique proserpens per audaciam ignorantia, ad equos, segetes, & alia fabulam produxit.

SECTIO II.

De maleficijs venenarijs.

B Secundo se loco nobis offert, *Veneficium*, proprie dictum. VVierus nullum agnoscit huiusmodi, quia putat nisi vero, ac naturali veneno sagas nocere non posse: nec ab eo longe abit Lerchemerus Lutheranus. Sed huic magistrum eius, Lutherũ, illi, Venerandum (vt solet vocare) præceptorum suum; Agrippam, perfidos perfidis, possem obijcere, si qua C tenebrionum istorum auctoritas foret. Sane Lutherus nimis magnificat hac in re dæmonis potestatem dicit eum in toto mundo regnare, & mox regnum istud quale sit, explicat his verbis; *Sumus autem nos omnes corporibus, & rebus subiecti Diabolo, & hospites sumus in mundo, cuius ipse Princeps, & Deus est. Ideo panis, quẽ edimus, potus quem bibimus, vestes* D *quibus vtimur, immo aer, & totum quo viuimus in carne, sub ipsius imperio est.*) Hæc ille blasphemus Ergo iam Princeps, & Deus dæmon illi, qui certe mundi pars fuit? nos Deũ vnum cognoscimus dæmonum iudicem Principemque mundi, vt conditorem, ac rectorem, sic Dominum Deumq;. Ergo corpus, & res oẽs Lutheri Diabolo subiectæ? nos didici- E mus, nec in res Iobi, nec in corpus quicquam iuris dæmonem habuisse, nisi disertis à Deo, pro illa vice, verbis concessum. Ergo Lutheranis aer, & omnia quibus viuunt sub Diaboli imperio sunt? nos fatemur Domini esse oues, & boues, volatilia cœli syluarum feras, & cete, & pisces, & quic-

Commen. in epist. ad Galat. c. 3. in Germnico, vt citat. Gedelmannus.

quicquid creauit; nec horum quicquam ad dæmonem pertinere. Mea sunt omnia, dixit Dominus: excipit Lutherus, quæ in mundo sunt omnia, & ea adiudicat Diabolo. Credidit Satanæ Omotrapezæ suo dicenti Luc 4.ver.6. Quia mihi tradita sūt: & cui volo do illa. Sed mentiebatur: non pleno iure illi tradita, quæ accepit, præcario, & definita potestate accepit. B. Paulus vocat *rectores mundi*, sed explicat D.August. *Ne forte, cum dixisset mundi, intelligeres dæmones esse rectores cœli, & terræ*, mundi *dixit*, tenebrarum harum, mūdi, *dixit, amatorum mundi.* mundi. *dixit, impiorum, & iniquorum.* mundi *dixit, de quo in Euangelio dixit*; Mundus eum non cognouit.) tract. in Psalm. 14. Scio B. Ioanni dici mūdi principem Ioan.12. ver. 31. & 14. vers.30. & à B. Paulo principem, & rectorem mundi Ephes.6. vers.12. & ab eodem 2 Corinth.4. ver.4. Deū sęculi huius: sed imperite Lutherus *mundum*, & *sæculum* accepit de rebus, quæ in mundo existunt omnibus, quod de solis malis hominibus per metonymiam dictum, qui cum mundo seruiant, & sæculo, mūdi, & sæculi nomine nominantur: & quia seruos se mancipia diabolo dedicant, ipse princeps eorum, & rector, & quia eum colunt, sic Deus eorum dicitur, sicuti, & lurconū Deus est venter Philip.3. vers. 19. hanc lectionem, & interpretationem amplectuntur Cyrillus, & Ambrosius, in D.Pauli epist. & D.Aug.lib.22.cont. Faustum c.2. & 9. & eam non improbāt alij quidam patres: communior tamen ea dispunctio est, vt dicatur, *In quibus Deus, huius sæculi excæcauit mentes*; & sic Diabolus non vocatur Deus, sed qui est vnus, & verus Deus sic malunt Irenæus lib.3. cont. hær.cap.7. & lib.4.cap.48. Tertullianus libro quinto. cont. Marcionem

A D.Chrys. Theophylac. Oecumen. & Primas, in d.cap. 4. Nullus vero Patrum sic Diabolum rerum cæterarū corporearum, vel Principem, vel Deum vocauit, sicut dixit Lutherus: qui satis aperte in Marcionis, & Manichæi errorem deflexit. Nec etiam Lambertus Danæus Caluinianus satis consideranter locutus: cum dicit diabolum quicquid in his terris natura est corruptibile, corrumpere posse, nisi à Deo conseruetur, dicere debuit, si Deus illi permittat, Nam si Deus conseruationem subtrahat, ipsum illud per se corrumpatur, non per dæmonem. Sed his om issis. cap. 5. de sortia.

B (B at "tura est corruptibile")

Sic Concl. *permittente Deo, maleficijs suis sagæ complures mortales morbis grauissimis, vel morte afficiūt.*

C Probatur hæc sententia primum auctoritate D.August.lib.10. de ciu. Dei, quod habes cap. nec mirum, §. magi 26.q.5. & serm.207. de temp. & lib.de diuinat.dæm.c.6. & Concil. Constantinopol.in Trullo can.61. & Tertulliani in apologetico, & lib.de carnis resurrect. vbi ait, calicem non dico venenarium in quem mors aliqua ructaret, sed fictricis (hoc est sagæ deuouentis,) vel archigalli, vel gladiatoris, aut carnificis Spiritu infectum, & Arnobij lib.1. contra gent.

D 2. Probatur iure Pontificio, d.cap. nec mirum, & const.Inno.VIII.Alex. VI.Hadr.VI.Leo X. de malef. & incant.in 7. decret.

3. Ex iure ciuili.l.multi C. de malef. & Mathem.l.eorum C.eod. titu. §.item lex Cornelia. Inst.de publ.iudic.Leonis Imp. Nou. 65. Carolina constitutione. denique leges, & praxis Italiæ, Hispaniæ, Galliæ, & German. hoc confirmant..

E 4. Historijs omnium gentium, paucas tangam. Notum illud Romani Argyropropoli Imp.ex Zonara to.3. Narrat. Villamontius scelerum omnium scelestissimum quiddam: Venetijs

netijs maleficum fuisse, qui damnatorum in Triremibus animas emebat, promittens liberationem à tetra illa seruitute pęnæ, & numerans decem aureos pro illorum anima, quã chirographo proprio sanguine notato vendebant, addicebantq; dæmoni, & malefico, mox ne tractare possent certo contactos veneno subito necabat. Addit se interfuisse supplicio, quod de isto sumebatur. lib. 1. c. Itinerarij, c. 33. quis vnquam talia, vel fando audiuit? narrat præterea

lib. 7. Cosmog. c. 13.

An. Theuetus, in Africæ oppido Guzola, Elzanam quẽdam spacio duorum annorum malis artibus plusquam octingentos homines interfecisse, Narrat. Spreng. in Mall. par. 2. duas in Episcopatibus, Basileensi, & Argentinensi, concrematas obstetrices, quia vna earum quadraginta, altera innumerabiles pueros recens in lucẽ editos, necauissent, inditis clam in eorum capita grandibus aciculis. Domitiani tempore fuisse nõnullos, qui acubus oblitis veneno, quos collibitum esset pungebant, & læsorum multi sine doloris sensu moriebantur. quod & Comodo Imp. factitatum, narrat ex Dione Xiphil. in Domitiano, & in Cõmodo. Scribit Io. Nider. Formicarij lib. 5. in territorio Bernensi quosdam maleficos vtriusque sexus suos proprios infantes occisos deuorasse: idemque factum ab alijs in ditione Lausaniensi. Et I.C. quidam Francofurtensis.

Godeler f. lib. de Lam. [illegible]

Præterito anno (inquit) *Comes quidam superioris Germaniæ octo veneficas*, quæ CXL. interfecerãt infantes. Vulcano tradidit Anno LIII. captæ sunt Berlinæ duæ fęminę veneficæ, quæ glaciẽ ad perdendas fruges perficere conatæ sunt. Eæque mulieres rapuerunt furto alterius vicinæ mulieris infantulum, & ipsum dissectum coxerũt. Factum est diuinitus, vt mater quęrens infantem, interueniret, ibiq; ollam & imposita amissi infantis membra videret. Captis itaque mulieribus, & in tortura examinatis, dixerunt: si processisset coctio, tunc futura fuisset ingens glacies, ita vt omnes fruges perderentur.] Scribit Cardanus, circa annum Domini 1536. Salassiæ circiter quadraginta viros, ac fœminas coniurasse, inter quos carnifex erat, vt cum pestis antea seuisset, tunc vero iam mitesceret, vnguentum conficerent, quo tangentes portarum coronidas, inficerentur: puluerem quoque confecisse, quem super veste clam spargerẽt. Latuit aliquamdiu hæc res, sublatique multi. Sed cum cuiusdam, nomine Neri, fratrem, atq; vnicum filium sustulissent: vixq; alij quam domini domuum, aut filij, perirent: simulque animaduertissent androgynam se in domos insinuantem, atque eos maxime perire, quorum domus ingrederetur: deprehensa coniuratione omnes exquisitissimis tormentis necati sunt: fassi etiam decreuisse in pompa celebri Diui cuiusdam, subsellis perunctis vniuersos ciues occidere, paratasque ad hunc vsum supra viginti ollas. Tentarunt, & idem alij Geneuæ post, dederuntq; pœnas.]

lib. 15. de varieta. rerum c. 80.

quæst. 3. & 5.

Grillandus docet hęc contingere, vel introsumptione, vel applicatione exteriore per cõtactum. Eorum, quæ per intus sumptionem fiunt agnoscit duos modos, nempe vnum per cibum, aut potum, quando venena (vt plurimum) in puluerem tria ijs immiscent: alterum agnoscit, qui fit per inunctionem, *quando maleficiandum* (inquit) *siue masculus sit, siue fœmina dormientem, suis liquoribus, aquis, oleis, aut pinguedine, siue alijs similibus vnctionibus plura, & diuersa venena continentibus inungunt, quandoq; fœmora, quandoq; autem ventrẽ, aut caput, guttur, pectus, costas,*

d. quæst. 3. nu. 29.

costas, seu aliam partem corporis personæ maleficiandæ: quæ sic dormiens nihil sentit, & est tanta vis, & potentia illius vnctionis, quod paulatim durante calore ipsius dormientis, ingreditur intus carnes: & vadit ad penetralia cordis viscerum maleficiati. vnde paulo post causantur ingentes dolores in corpore eius, cum primum scilicet maleficium, vel factura (vt dicunt) tangit intestina maleficiati. illinc succedunt maximi vlulatus, & lamentationes tam crebræ.] huc referenda strigatio, quando puerulorum exsugunt sanguinem, venis vngue aut acu, aut aliter ope dæmonis apertis, quod cōstare scribit Spinęus, quæst. 8. de strig. ex paruis citatricibus relictis, & interdum, post cattorum apparentium fugam, guttis sanguineis prope pueros eiulantes remanentibus. Addi debet tertius modus per inhalationem, omnium enim pessimum est veneficiū istud; nec enim humoris, vel crassioris materiæ vehiculo indiget, quibus, facilius occurritur: sed ipsum tenuitate sua, ore attractum citro ad cor se penetrat. Hæc causa cur Agyrta ille insignis veneficus, in quadam Italię ciuitate, cum alio suo antagonista, de theriacæ contendens efficacia, vicerit. alter venenum illi liuidū, quod poterat efficacissimū, infuderat: cuius sumptione antidoti mox obuiauit. Ipse contra alterius hiare iussi pixidulam ori apposuit, in qua buffo inerat viuus: tum semiclausa, & sæpicule semiaperta velociter pixidula, ingessit halitum virulentum, & breui momento hominem confecit. Scilicet hic Christiano populo dignus est ludus, & bene institutæ respub. quæ certamina huiusmodi permittunt. Ipsi etiam malefici interdum afflando, vel inficiūt necant. Narrant quidam dubię fidei scriptores apud perfidam Balæum, toxicati funalis fumo Clement. VII. de medio sublatum. Narrat Sprengerus, mulierem quādam inter Breisacum, & Friburgum, cum vicina litigasse, mox cum noctu ante ostium domus aliquid ageret, ventum quendam calidum è domo fœminæ alterius ex opposito habitantis, in faciē ei insufflasse, vnde & subito lepram contraxerit. In diœcesi eadem, & territorio Nigræ Siluæ, maleficam, dum à lictore strui lignorum præparatæ imponeretur, ei dixisse, *En tibi à me mercedem*, simul in vultum eius insufflasse: & ecce miser operitur totus horrenda lepra, quæ paucorum dierum spacio eum pluribus adiunxit.

Mallei p. 2. q. 1. c. 16.

Hęc veneficia, inhalatoria, non satis à nonnullis intellecta video: Bodinus vim refert ad ipsius anhelitus virulentiam. Sed nulla tanta pōt esse hominis cum homine antipathia, vt docui Sect. præcedente. nisi forte ex alimento, vt de puella Aristotelis, Napelo nutrita, legimus: sed tunc nō cui vellet malefica dūtaxat noceret, verum cunctis mortalib. noxius anhelitus eius foret. Danæus tribuit veneno in ore gestato. hoc Bodinus impugnat argumento, cui dicit responderi non posse, nempe quia venenū hoc prius noceret ipsi malefico quā alteri. Nodum vides (Lector) insolulubilem. Sed ride, quod vides. quid si dicat Danæus, maleficum prius se antidotis contrarij præmunisse? concidat nimirum stramineus ille ventosi hominis Achilles. sic ille ipse, Bodino non ignotus, faciebat Italus Parisijs, tam carus Catharinę Mediceę, qui chirothecis, globulis, vel pulueribus suaue fragrantibus alios solo necabat odore, illæsus ipse, & hoc pacto à se interfectam Nauarræ Reginam Albretham, veneni vi per nares in cerebrum penetrante, gloriabatur: si quidquam de Caluinismi fulcro credendum Caluinianis historicis,

stonicis, Franciæ Memorijs Gallicè A conscriptis tomo tertio, & Richardo Dinotho libro quinto, belli Francici. Vera causa est, hæc ex pacto fieri per dæmonem, vt plurimum, afflante incassum Mago, & putante hæc halitu fieri suo. Est quidem venenorum quorundam mira efficacia, quæ possint subitam lepram inducere, vel lethum: & posset dæmon, quæ nouit antidota, & suis præscribe B re, & illi innoxij possent in alios pestem transfundere, sed id raro contingere putandum.

d.q. 3. nu. 26. Hæc interius sumpta, Grillandus scribit fieri per compositiones, & mixturas multiformium venenorum, quædam ex herbarum folijs, festucis aut radicibus, animalibus, piscibus, aut reptilibus venenosis, lapidibus, & me- C tallis, mixtura, quam vtilius ignorari, & interdum in pulueres, interdum in liquida, addo, & in vngui na, reduci.

Alia dicit Grilland. esse extrinseca, vt sunt in primis, quæ solis verbis fiunt, in quibus iam docui ex pacto, ad signum constitutum, omnia fieri à dæmone. vt sunt etiam, quando latenter, (vt idem ait) *sortilegia* D

Grill. q. 3. nu. 28. q. 5. nu. 7. *sub certa quapiam forma composita, clamydi assuunt, vel in lecti abscondunt ipsius maleficiandi, seu in aliquo loco subterraneo fimexfacta, aut sub limine ostij, super quo destruendus sit transiturus.*) Quosdam autem addit capere residua eorum quos volunt inficere, alios exhumare mortuos, & vti eorum, vel vestitu, vel car nibus, vel pinguedine, vel ossibus: a- E lios a suspendiosis mutuari nonnulla. Quod nec veteribus ignorum fuisse reperio. Sic enim de Canidia Horatius: canit ab ea infossum, & terra obrutum, post multas lancinationes, insignibus raptis, ingenuum puerum, vt possit.

A *Longo die bis, terue mutata dapis*
In emori spectaculo,
Cum promineret ore, quantum exstant aqua
Suspensa mento corpora, (en infanticidium)
Exorta vti medulla, & aridum iecur
Amoris esset poculum, (en maleficium philtricum)
Interminato cum semel fixa cibo
B *Intabuissent pupulæ*

Et alibi de eadem, quod ad maleficium hostile spectat, dicit, amaro vtens sacarsmos;

O nec paternis obsoleta sordibus,
Nec in sepulchris pauperum prudens anus.
Nouem diales dissipare pulueres, god. 17.

Hunc ergo diem ex tribus ternarijs obseruabant: vt, & illi, qui terna C tribus coloribus distincta licia. Sed apertissime, quod dixit Lucanus adstruit imprimis enim illam in nudis bustis habitantem depingit, & habitantem tumulos expulsis vmbris; tum addit, primum de nece hominum; deinde, & instrumentis magicis, quæ dixi:

Viuentes animas, & adhuc sua membra regentes
D *Infodit busto. fatis debentibus annos,*
Mors inuita subdit. peruersa funera pompa
Retulit a tumulis: fugere cadauera lethum,
Fumantes iuuenum cineres ardentiaque ossa
E medijs rapit illa rogis, ipsamque parentes,
E *Quam tenuere facem, nigroq; volantia fumo*
Feralis fragmenta tori, vesteque fluentes
Colligit in cineres, & olentes membra fauillas

(hæc è rogis mos rapere, addit mox quæ de sepulchris sumat)

At

Ast vbi seruantur saxis, quibus intimus humor
Ducitur, & tracta durescunt tabe medulla
Corpora: tunc omnes auide desauit in artus,
Immergitq; manus oculis, gaudetq; gelatos,
Effodisse orbes, & sicca pallida rodit
Excremata manus: laqueum, nodosq; recentes (sic corrigo)
Ore suo rupit, pendentia corpora carpsit,)
Abrasitque cruces, percussaque viscera nimbis
Vulsit, & incoactas, admisso sole, medullas:
Insertum manibus chalybem, nigramque per artus
Stillantis tabis saniem, virusque coactum
Sustulit, & neruo morsus retinente pependit
(hæc de suspendiosis, sequitur de inhumatis)
Et quodcumq; iacet, nuda tellure cadauer,
Ante feras, volucresq; sedet, nec carpere membra
Vult ferro, manibusque suis, morsusq; luporum
Expectat siccis raptura e faucibus artus.

(Efficaciora enim putabant, quæ sic feris erepta, quam quæ ipsemet maleficæ desecuissent. sed pergit deinde, quo pacto, & viuos iugularit, & eorum abusa sanguine, & extis.)

Nec cessant à cæde manus, si sanguine viuo
E *Est opus, erumpat iugulo, qui primus aperto:*
Nec refugit cædes, viuum si sacra cruorem,
Extaque funereæ poscunt trepidantia mensæ;
(Addit etiam de prole exsecta seu abortiuo huiusmodi)

A *Vulnere si ventris: non qua natura vocabat*
Extrahitur partus calidis ponendus in aris.

(Subdit, si opus habeat adolescentis, vel viri violenter necati animal, quam euocet, ipsam indiscriminatim, quos velit necare:)

Et quoties sæuis opus est, ac fortibus vmbris,
B *Ipsa facit Manes hominum mors omnis in vsu est.*
Illa genæ florem primæuo corpore vulsit,
Illa comam læua morienti abscidit ephebo.

(Nec parricidij expertem putes, non magis, quam nostras striges; voluptas præcipua illi, sæuire in proximos.

C *Sæpe etiam caris, cognato in funere, dira*
Thessalis incubuit membris: atq; oscula figens,
Truncauitq; caput, compressaq; dentibus ora
Laxauit, siccoque hærentem gutture linguam
Præmordens, gelidis infudit murmura
D *Arcanumque nefas Stigias mandauit ad vmbras.*

Vides diligentissimum poetam, nihil conatum prætermittere, qui mos illi. L. Apuleius, Milesi. libr. 2. in eandem mentem: *Nam nec mortuorum quidem sepulcra tuta dicuntur* (à lamijs) *sed, & bustis rogis reliquiæ, quædam, & cadauerum præsegmina, ad exitiabiles viuentium fortunas petuntur: & cantatrices autem, in ipso momento choragij funebris, perpeti celeritate, alienam sepulturam anteuortunt. His meis, addit alius, immo vero istic, nec viuentibus vllis parcitur. & nescio quis, simile passus, ore vndique omnifariam deformato, truncatus est.*

En

En de malefico hostili, quod de iis A dem Thessalis Lucanus dixerat. Narrat deinde, quæ vera fuisse videtur admodum improbabile. Mox igitur ita scribit.

Iussit Telephron,] Pupillus ego Mileto profectus ad spectaculum Olympicum, cum hæc etiā loca prouinciæ famigerabilis adire cuperē, peragrata tota Thessalia, fuscis auib. Larysā accessi: ac dū singula pererrans, tenuato admodū viatico, paupertati meæ B fomenta conquiro: conspicor medio foro procerū quendam senē. insistebat lapidē, claraq; voce prædicabat. Si qui mortuū seruare vellet, de precio liceretur, & ad quempiam præte reuntium, Quid hoc, inquā, cōperior hiccine mortui solēt aufugere? Tace, rēspondit ille. nā oppido puer, & satis peregrinus es, meritoq; ignoras, Thessaliæ te consistere, vbi sagæ mulieres ora mortuorū passim demorsicant, eaq; sunt illis artis magicæ supplemēta. Contra ego, & q̄ tu, inquā, dic sodes, custodela ista feralis? Iamprimū, respondet ille, perpetē noctē eximie vigilandū est, exertis, & in cōuersis oculis semper in cadauer intē tis, nec acies vsquā deuertēda, immo necobliquāda quidē. Quippe cū deterrimæ versipelles, in quoduis animal ore cōuersō, latenter obrepāt, vt ipsos ēt oculos solis, & iustitiæ facile frustrētur. Nā, & aues, & rursū canes, & mures, imo vero etiā muscas induūt. (En primū maleficiū, dicta Metamorph. & sic clancularius ingressus.) Tunc diris cātaminib. somno custodes, obruunt, (en secundū de maleficio somnifico; quod in hunc locū reseruarā) *nec quisquam definire pot. quantas latebras nequissimæ mulieres, pro libidine sua comminiscuntur, si qui (custodum) non integrum corpus mane restituerit: quicquid inde decerptum, diminutumq; fuerit, id omne de facie sua desectum sarcire.* Interponit postea narrationem prolixissimam, & abs re nostra, quare totā prætermitto. finis rei fuit iste, *Telephron, mille denariis conductus,* subit custodelam dum vigilat; en mustelam paruulam in eū fixo intendē tem, fugat illam, sed somno consopitur. interea sagæ profectis eius narib. ac auribus vicariam in eo lanienam exercent, & ceram in modum prosectarum ei partium applicant examussim. Quo ille postridie per cadauer loquax audito emptare aggressus, iniecta manu nasum prehendit, & manū nasus sequitur: aures per tractat, ambæ detuūt, sic, pro mille nummulis, debilitatus, in patriam redire nō sustinuit, sed capillis hinc inde laterū deiectis aurium vulnera celauit, nasi vero dedecus linteolo pressim C agglutinato decenter obtexit.) Hec faciunt illa Fabij Declamat. 14. Facinus, quod dicitur inquietare superos, sidera diris agitare carminibus, tumulos, bustaq; scrutari, & amputatis cadaueribus ipsas in scelera manus cadauerū (explicui, cum de maleficio somnifero disquirerem. caue pro, *ipsas,* reponas *impias,* corrumpes, non castigabis. Gnostici hæretici, Zoroastris Magi disciplina imbuti D cuius, & libros quosdam in lucem ediderunt, humanas amabant *visceratones,* vt vocat Iustinus, seu *cænas Thyesteas,* vt vocant Athenagoras, & Theophilus, seu *sacramentum infanticidij, & inde pabulum,* vt ait Tertullianus: infantem enim farre contectum certatim confodiebant, sanguinem lambebant, & membra E singulis dispertiebantur, vt narrant Minucius, Epiphanius, & Eusebius, quam calumniam Gentiles, in Christianos omnes mendacissime deuoluebant.

Porphyr. in vit. Plotini. vide Iusti. Apolo. ad Anton. Piū Athenagoram in Apolog. l. 3. ad Antolyc. Orige. l. 6. & 7. Ccl. Cels. Tertullia. Apol. ca. 7. Minucium in Octauio

In applicatis tantum extrinsecus venenis, frequentissime dæmon ipse damnum infert, & verius videtur

Epiph. hær. 56. & Eus. b. lib. 5. histor. Ecclesi. c. 1. d. q. 3. nu 30.

contingere in veneno, quo (vt refert Iubertus medicus Aquitanus) si stapes inungatur, equitem ipsum necesse perire. Non credo id naturali vi veneni contingere. quia non credo veneni vllius actiuitatem esse, tantã, vt p tot inuolucra se diffundat. Nisi, quæ de Stygis aqua traduntur, credibilia, omne illam metallum penetrare, & sola contineri asinina vngula. Equidem aures mihi putarem asininas enatas si crederem. Grillandus refert nonnulla fauentia Iuberti dicto sed & in illis concursum diaboli ex pacto, non vim veneni, recognosco. Inter hæc extrinseca, sunt ollarũ defossiones profundæ sub limine; quarum certe naturalis vis non attingit effectum. Aliam maleficij hostilis speciem, per arma malo imbuta carmine, reperio apud Meierum; his verbis.

Primum omnium Aurelianum conatum fuisse omnem regiam stirpem] per scelus exstinguere, atque per artes Diabolicas, & maleficia ad regni solium grassari. Tradidisse Ducem gladium, pugionem, & annulum suum cuidam monacho apostatæ & socius eius, vt ea dicarentur diabolicis præstigijs, incantarenturque ad maleficia per illa perficienda monachum illum in turre Mongeya, iuxta Ligniacum, super flumẽ matronam, per artes suas euocasse duos ad se cacodæmones, quibus gladium, anulũ, & pugionem, vt illis operarentur tradidit. Ea instrumenta à cacodæmonibus initiata, incantataque, & reddita monacho, atque per eum Aurelianensi. Per ea instrumenta incantasse ac dementasse germanum suum Carolum Regem, adeo subtiliter, vt vix quisquam posset percipere. Primam incantationem facta apud. Belloacum, quæ adeo erat virulenta, vt regi vngues atque capilli deciderent. Alterum maleficium in Cenomanis,

A in quo tanta erat vis, vt nemo mortaliũ iudicare posset, an viueret Rex, nec ne. Iacebat. n. absque vllo sensu, & spiritu vitali, quantũ cerni posset. At postquam ad se redire cœpit, obsecro (inquit) auferte hunc gladiũ, qui mihi corpus transfodit, idque mihi facit germanus meus Aurel.]

Suspicor duo quædã ad hoc maleficiũ referenda quæ olim in ciuili iu-
B re obseruaui: sed suspicor, & de priore vehementius: nempe de peculiari Arabum scelere, quod *Scopelismum* vocabant. Nã Arabes maleficijs deditos hodie scimus, & olim fuisse docet Seneca, cum Medæam ex Arabia petentem venena introducit. Et ingens ille terror qui σκοπέλοις positis agrorũ Dominis et validis, & potentibus incutiebatur, vix aliunde accersci
C potuit. Quare suspicor causam, cur σκοπελίζειν deprehensi, aut conuicti, mortis supplicio adficerentur, fuisse; nõ quod sacrilegij quidquam in hoc crimine fuerit (quo tamen Iac. Menochio visum, *in opere de arbitrarijs Iudic.*) Sed quod maleficij crimẽ subfuerit: alioquin *solæ* mortis minæ tã acriter punitæ non fuissent, quantũuis frequenti crimine, & armata ma-
D nu periculum, Domini aduertissent. considerent hoc Iuris studiosi, cum legent l. cum quædam D. extraordi. crimin. cuius hæc sunt verba.

In prouincia Arabia σκοπελισμὸν crimen appellant,] cuius rei admissũ tale est. plerique inimicorum solent prædium inimici σκοπελίζειν id est, lapides ponere, indicio futuros, si quis eum agrum coluisset, malo letho pe-
E riturum esse insidijs eorum qui scopulos posuissent, quæ res tantum timorem habet, vt nemo ad eum agrũ accedere audeat. crudelitatem timẽs eorum qui scopelismum fecerunt. hãc rem exsequi solent Præsides grauiter, vsque ad pœnam capitis. quia, & ipsa res mortem comminatur,

Sic

Sic Vlpianus. Pineda noster copiosò in Iobum commentar. de hoc crimine interpretatur illud; *Sed cum lapidib. regionum pactum tuum c.5. ver.23.* Eum lege. mihi nondum liquet an de hoc crimine capiendum.

Suspicio mihi prçterea est de maleficio, in crimine *saccula torum*, de, quo Iureconsultus ait, hoc nomine dictos, *qui vetitas artes exercentes in sacculos, partem subducunt, partem subtrahunt.* l. sacculari D de extraordinar. crimin. Nam arbitror, non quosuis sacculi seu crumenæ excisores vel subductores, *βαλλαντιοτόμους*, sed eos qui vetitarum (hoc est magicarum) artium ad id subsidio vtuntur ita nuncupari: quales illi sunt, qui in lusu ab Hispanis dicuntur, *carger el dado.* Nam ceteri crumenilegi simpliciter furibus sunt annumerandi: sicut & ille de quo Virgilius,

Et succus pecori, & lac subducitur agnis.

Et ille Plautinus, qui ait,

... Propino magnum poculum: ille bibit,
Caput ponit, condormiscit. ego ei subduco annulum.

Nec enim assentior Petro Gregorio hæc duo ad *saccularium* referenti lib. 37. Syntagmatis Iuris cap. 14. nu.7. Licet etiam huc referre maleficium vetus Circi aurigariorum de quo D. Hier. in vita Hilarionis, *Auriga Gazensis in curru percussus à dæmone totus obriguit: ita vt nec manũ agitare nec ceruicem posset reflectere. Delatus ergo in lecto cum solam linguam moueret ad preces, audit: non prius posse sanari, quam crederet in Iesum, & sesponderet arti pristinæ renunciaturum. credidit, spopondit, sanatus est.* Arnobius etiam lib. 1. inter cæteros Magię effectus numerat, *in curriculis equos debilitare, incitare, tardare.*

A

SECTIO III.

De arbosu, difficili partu, lactis exsiccatione.

DE triplici hoc maleficio præter Grilland. q.6. alij quoque sunt testes. Sic enim scribit Ioan. Nider. lib. vlt. Fornicarij.

B *In oppido Boltingen,*] Lausanensis diocœsis, quidam dictus Staldelein, grandis maleficus, captus per præfatum Petrum iudicem loci fatebatur se in certa domo, vbi vir, & vxor simul manebant, per sua maleficia successiue in vtero vxoris præfatæ septẽ circiter infantes, ita vt semper abortum faceret, in fœmina annis multis necasse. Simile fecit in eadem domo C omnibus pecoribus fœtosis, quorum nullum viuum partum edidit in eisdem annis.] postea ex eiusdem confessione instrumentũ maleficij, quod fuerit, ostendit his verbis, *subter limen ostij domus se lacertam posuisse dixit, et si amoueretur, fœcunditatem inhabitantibus restituendam prædixit: cum autem serpens ille quæreretur sub limine, nec inueneretur, quia* D *in puluerem fortassis redactus erat, puluerem seu terram de subter positam asportabant, & in eodem anno vxori, & omnibus iumentis domus fœcunditas restituta est.*] Solo interdum afflatu abortum adferre ostendit Nicol. Remigius lib.2.cap.7.

De pariendi difficultate, & quidem perpetua sic Apuleius,

Eadem amatoris sui vxorẽ, quod l. 1. deasi.
E in eam dicacule probrum dixerat, iam in sarcinam prægnationis obsepto vtero, & repigrato fœtu, perpetua prægnatione damnauit. Vt cuncti numerant, octo annorum misella illa onere, velut elephantum paritura, distenditur. Latino Græcus accedit scriptor Pausanias, cuius in Bœo-

ticis ista habentur; Pharmacidas Thebani à Iunone missas aiūt, vt parturienti Alcmenæ impedimento essent, sed eas, dum Alcmenæ partum inhiberent, à Tiresiæ filia Historide, tali commento delusas. Ex eo namque loco, vnde illæ facile audire possent, clamauit, peperisse iam Alcmenam: illas, ea voce deceptas, statim abisse. Alcmenam ilico puerum enixam.

De tertio, præter Grilland. legi potest illo vetustior Spreng. Quædam (ait) nocturnis temporibus, & sacratioribus vtique, ex inductione diaboli, ob offensam diuinæ maiestatis maiorem, in quocumque angulo domus suæ se collocant, vtrcenum inter crura habentes, & dum cultrum vel aliquod instrumentum in parietem vel columnam infigunt, & manus ad mulgendum apponunt, tunc suum diabolum, qui semper eis ad omnia cooperatur, inuocant, & quod de tali vacca ex tali domo, quæ sanior, & quæ magis lacte abundat, mulgere affectat, proponit tunc subito diabolus ex mammellis illius vaccæ lac recipit, & ad locum vbi malefica residet, & quasi de illo instrumēto fluat reponit. Superioribus annis Treuirensi in ciuitate combusta fuit malefica, quę confitebatur, se folitam ex pariete per epistomium lac, quod diuē debat plurimis, mulgere. Baldui. Rōsseus Medicæ venatione epist. 50. docet solitos à maleficis vtres consui ad anatis similitudinem ex corio, quos vulgo appellant *Lutelaeten*; & eis vti ad emulgendum lac è vaccis alienis, & hos vtres sponte sua ire vacuos, vel ab ijs in pratis collocati, & mox plenos ad domū maleficæ redire: quod comprobat rei gestæ vera narratione, quam habes lector lib. 6. c. 2. Sect. 1. q. 3. à me verbis eius relatam. Aliæ herbis, verbis, vel solo attactu, lacte priuant armenta, pecora, quęque quæ lu...

A bet. Biebrana Laodunensis saga solis minis vbera vicinæ mulieris sic exsiccauit, vt ad obitum vsque sagæ, quāuis multos pepererit, lacte semper caruerit. Claudam hanc sectionem verbis Grillandi.

Quadam venefecia fiunt ad desiccandum totum lac vnius gregis,] vel fęcundi armenti vaccarum, adeo quod nihil casei penitus reddant,

B quamuis antea in maxima abundantia reddidissent: & similiter abortiones totius gregis, vel armenti inducere possunt: prout alias vidi, & habui in facto Romæ, quod duę maleficæ mulieres, cum istis maleficijs perire fecerat abortando multos pecudum fętus, & matres desiccauerant penitus. De hoc auertendi lactis maleficio, eiusque remedio, lepida narratio

C quædam exstat in Ioann. Beetzij Carmelitæ Præceptorio ad 1. præcept. Exposit. vlt. cap. 7. his verbis: Quædam vetula dierum malorum plena, volens ex inuidia impedire lac vaccæ vicini sui. accepit cultellum pergens ad ostium domus in qua fuit vacca, & ponens se contra splendorem lunæ, dixit:

Hier suydicKeen spaen in mölle-
D Kens gheyvaen,
Ende een ander daer toe, so neem
icK het melcK van deser Koe.

Hæc verba audiens Dominus vaccæ, arripuit fustem, & currens post eam, atque percutiens aiebat:

Hier slaen icK eenen slach, ende
eenen anderen als icK mach,
Ende den derden daer toe, soo
behoudicK d' melcK metter
E Koe.

Hoc erat optimum remediū.] hæc Betzius vir eruditus, qui ante annos ferme centū triginta vixit, inter Carmelitani Ordinis viros illustriores. Huic maleficio simile reperi apud eundē eodē loco de frumēti auersione narratum his verbis: quædam

mulier

mulier circuiuit Bonarium cum frumento, dicendo, illum versum: super aspidem, *&c. post veniens ad domum suam, habuit fistulā in solario, quam manu accipiens, & prædicta verba dicens, cecidit totum frumentum illius bonarij coram se per fistulam in solario, & ita furabatur frumentum de agro: quæ tandem per quendam Episcopum deprehensa, & cōbusta est.)* Hæc ille licet barbare bona tamen fide. Quis non agnoscit frumēti huius vectorem dæmonem? quid ergo rident illud poetæ?

Atque satas alio vidi traducere messes.

Vel XII.tab.prohibitionem: NEVE ALIENAM SEGETEM PELLEXERIS.

SECTIO IV.

De sagittarijs, Assassinis, & Imaginum sub icatoribus maleficis.

SVnt, vel præcipui huius classis malefici, quos vocant *Sagittarios*, seu *Balistarios*; quorum Innocent. III. Papa, vocat artem, mortiferam, & odibilem, & sub pœna Anathematis contra Catholicos, & Christianos exerceri vetat. Cuius Pontificiæ sanctionis vereor, vt satis probam nobis interpretationē gregarij iuris interpretes cuderint, qui accipiunt de bello iniusto Christianos, lacessentibus, cum arcubus, & sagittis. Quæso quid peculiare, in vtentibus arcu, & sagittis? an quod eminus, & quasi ex insidijs? quasi vero id in hoste distinguendum, dolo an virtute? quasi minus peccet, qui sica comminus latro, quam qui sclopo de lōginquo interficiat eminus? quid ergo? iam olim mihi visum, canone isto percelli singulare quoddam genus maleficorū; qui *sagittarij*, seu *Balistarij* vocati; quos accurate Sprengerus describit.

Lib.5. Decretal. tit. de sagitt.

A hi fœderantur dæmoni. nā ex pacto ipsi addicunt animæ, & corporis dominium, ille vicissim pollicetur se ad futurum, vt quē, longissime dissitum volent, infallibili ictu traijciant. Solemnia, seu ritu alia sunt ista. præstant dæmoni homagium, mox sexta feria proximæ Hebdomadæ Maioris, infra tempus missæ, sacrā crucifixi imaginem aliquā sibi deligunt, in quam

par.2. Malle. q.1. c.16

B vt in scopū, tela colliment, vel (quod Pet. Binsfeldius testatur) sclopo post tergum eiaculato glandes plumbeas emittant. Nec constat, an aliqua tunc verba ad hanc operis apostasiam adijciant. Postea, certo telorum numero in crucifixi imaginem emisso, credūt se totidem vno die, quoscunq; deligent, necare posse quocunque illi loco fuerint, etiā remoto, & concluso.

C Dæmon enim spondet, se tela eo perlaturum, & hostili in corpore defixurum. Ea tamē hac lege: si hominem necandum maleficus aliquando viderit, & tunc iterum de nouo actuali (vt vocant) consensu eum occidi voluerit. Vltimo pollicetur tantam illis se, balista bombardave iaculandi peritiam tributurum, vt denarium capiti impositum, absque capitis læsione, valeant deijcere. Subijcit duo

D exempla huiusmodi facinorosorum. Vnum Puncleri cuiusdam, quē tandem rustici fossorijs instrumētis pertinacem occiderunt: secundum, alterius, qui, eo quod miraculose pedem de loco, vbi crucifixum traiecerat, ē quo recens scaturibat sanguis, mouere nequibat, in scelere deprehensus, pœnas publice supplicio persoluit.

E De hoc ego genere lubēs prędictum Canonem capio. Nec obstat quod malefici magi alijs quoque canonib. sint excommunicati. Cum enim maxime execrabile sacrilegium horum maleficio accedat, sitque nocentius reliquis omnibus, merito dignum visum, specialem illis pœnam

c. ad abolēdam c. excommunicamus. de hæretic. & in bulla

Ioann. 22. & alia Leonis 10. sess. 9. in Conci. Later. lib. 3. c. 17.

irrogare, qui hanc infidelibus contra fideles operam nauarent. Olaus Magnus meminit alterius generis *sagittariorum*. nempe Lappones, & Finos de plũbo conficere iacula magica digiti lõgitudine, & ea per quęuis dissita loca mittere in eos, de quibus vindictam experunt, & hos ob orto carcinomate in cure, vel brachio, intra triduum, vehementia doloris emori.

lib. 1. var. resol. c. 20.

Vt ego nũc de *sagittarijs*, sic (nisi fallor) optime Couarruuias, contra vulgi sententiam explicuit alium canonem Innocentij IV. tit. de homic. in 6. quem Theologi, & Canonistę, propter historiarũ inscientiam, ad omnes homicidas extendebant, qui conductis hominibus aliquem occidi curarãt, cum reuera, vt ille ex Volaterrano, & P. Aemilio docuit, de certo tantum genere hominum mẽtio fiat, & gente, cui *Assasinorum* nomen fuit: de quibus, oculati testes optime scripserunt, Tyri (in qua ditione illi degebant. Episcopus Guilhelm. & Cardinalis, atque Episcopus Acconensis Iacobus de Virriaco, quẽ scriptorem a blattis ereptum Moschus, Pastor Armentariensis, vir doctus, & probus, publico bono, typis euulgari curauit.

6 lli fieri 1 b. 20. ca. 51. Oriental. hist. c. 14.

Haud multum à *sagittarijs* discrepat genus maleficorũ, qui quasdam fabricantur imagines, quas, vel acubus pungũt, vel igne liquant, vel confringunt, & sic certum ijs, quos tales imagines designabant, interitum tabe, vel alio mortis generis adferunt. Negat hoc totum, Hierony. Cardan.

lib. 15. de variet. rer. cap. 80.

VVieri dux, cæci cæcus: impugnat, non rationibus, sed puris in Hect. Boethum, Francisc. Picum, inquisitores Germaniæ, & ipsum D. Augustinum, vt erat homo parum pius, conuicijs. Sed canem contemnas latrantem, quam compescas facilius. Agnouere huiusmodi imagines, & Iurisconsult. & Theologi, & confirmant poetæ veteres, quorum fabulæ, semper ex vero aliquo trahebant originem, quare Buccananus fallitur, qui libro 6. Hist. Scot. negat hoc genus apud vetustiores inueniri. Confirmat, non vnus historicus Scotorum Hector Boethus: quem, vt singularem adducunt testem mira de Rege Duffo narrantem, sed & alij complures, quorum exemplis Scotica illa narratio confirmatur, & omnes hos, vt mendaces reijcere, Cardanicum, & VViericum, hoc est temerarium, & impudentiæ plenum sit. Ex hoc ortam illam narrationem de Meleagri nece, & fatali stipite Altheæ non diffiteor. Sed sine fabula, clare, & vero leuaro canit Ouidius, de Medæa saga:

Grill. q. 5. Accurs. Salyc. Ang. in l. mult. C. de malef. Damhoud in praxi crimin. & alij Inquisitores Germaniæ in Mall. p. 2. q. 1. t. 12. Alf. Castr. lib. 1. de iust. hær. punit. cap. 15. Binsfeld. de cõfess. sagar. & alij. Epist. Hipsypeles.

Demouet absentes: simulacraque cerea fingit,
Et miserum tenues in iecur vrget acus.

Perite hoc, & omnino ex arte, sed Horatius imperite, quod, quæ huius erant maleficij, illa transtulit ad animarum euocationẽ, describens enim apparatum Saganæ, & Canidiæ Lamiarum, dicit duas ab illis statuas fabricatas *ceream*: referentem nempe maleficio imbuendum, & laneam, quæ maleficæ vicariæ vicaria erat in affligenda altera.

lib. 1. ser. sat. 8.

Lanea, & effigies erat, altera cerea: maior
Lanea, quæ pœnis compesceret inferiorem.
Cerea suppliciter stabat, seruilibus, vtque
Iam peritura, modis.

Cornel. Tacitus (nõ iam poetam dabo sed ex principibus Historiæ,) de scelere Pisonis, & morte Germanici,

nici scribens Ann. 2. *reperiebantur solo, & parietibus eruta humanorum corporum reliquiæ, carmina, & deuotiones, & nomen Germanici plumbeis tabulis insculptum, semi vsti cineres, & tabe obliti, aliaque maleficia, quis creditur animas numinibus infernis sacrari.*] vides quam antiqua impietate. Apuleius lib. 3. de asino, vocat *laminas ignorabiliter liberatas*. vbi forte legendum, *inorabiliter*. sicut parcas dicimus inexorabiles. Inde Sagæ dictæ *simulatrices* (vt cerea statio) & *fictrices* Tertulliano, & *vulticulæ* Salisberiensi, & ipsæ imagines, *Ipsiplicæ* Festo, & *Subsiles* vt ante docui. Nicetas lib. 4. Histor. narrat in Aaronis inuentam imaginem viri compedibus vincti, & cor clauo transfixi.

Duffi historiam pete ex ipso Boetho, lib. 11. *rer. Scoticarum*, & Cardano, & alijs. Franciæ annales referunt, similia his tentata ab Enguerrani Marignani vxore, in Franciæ Regem, & deprehensam dedisse pœnas. cur non & hoc Cardanus, & VVierus refutarunt? an quod vno factum loco, nequit tum alibi fieri? de alia cerea imagine, de qua Sprengerus, agetur section. sequente. De ijsdem sic Meierus libro decimosexto, Anno 1462. narrat captos Brusellæ tres viros ex familia Comitis Stampani, cum quodam myropola, qui quandam fascinationem parasse dicebantur, per tres viriles, ac totidem muliebres imagines iuniori Principi Carolo infascinando. Custoditi fuere longo tempore apud Quercetum Haynoniæ, ac pariter cum illis Carolus Noyerius ex fuga retractus, qui & ipse è familia erat Stampensi. Coniurationem myropola detexit. Sed cur tot imagines vni occidendo, nempe tres viriles? vt quod per vnam non succederet, per aliam perficeretur? fœmineas

A arbitror fuisse furiarum Vltricum, à quibus viriles Carolum repræsentantes male mulctarentur, vt ex Horatij illis iam citatis versibus colligitur. Vel forte vnica imago fuit, & numerum fama adauxit. Sane de Paiuoti agens maleficio Gaguinus *libro septimo*, imaginum plurium meminit, at Æmilius, & alij vnicam fuisse memorant. Recentius accipi-
B te. Anno 1574. Lutetiæ Parisiorum decollatus quidam nobilis fuit, penes quem reperta imago cerea, varijs caracteribus insignita: cor & caput imagini confixa erant. Ibidem duo alij capti tum fuere, quorum vnus Karolo. IX. Regi, alter Henrico duci Guisio, hoc ipso maleficio defixionis cereæ, mortem, machinabatur: narrat Crespetus, & addit vi-
C disse, cum Auenioni esset, cultrum parieti infixum, quo de sententia iudicis excoriatus fuerat quidam magus, eo quod sic pungendo ceream imaginem, Pontificem Maximum de medio sustulerat. *ista Crespet. lib. de odio Satanæ discur.* 10. Illud etiã obseruo iam diu ante fabricatis statuis aliquando abuti Magos, nempe dæmone illas pro maleficij signo ac-
D ceptante, tale puto illud quod Ioan. Curopalates narrat historiæ suæ fol. 24. Venetæ edition. quendam Ioannem Morochazarium, Theophili Imper. præceptorem, cum hæreticus, & magus esset, ad Patriarchatum Constantinopol. euectum; hunc cum natio perfida, & dura (*Bulgarorum*) in Romani Imperij fines excursionem fecisset, tribus freta ducibus,
E consilium huiusmodi dedisse. fieri debere malleos tres æreos ingentes, & viris manu promptis tradi cum his se accessurum noctu ad statuam quandam tricipitem, quæ in euripo Hippici olim iam stabat. fecit, accessit, iussit valide singuli singula capita percuterent, vt in terram quasi vna

plaga decuterētur.ipse laica veste indutus, ne deprehenderetur, magica quædā verba submurmurat, & vim statuæ omnem adimit:ex tresuiris illis duo fortissimis ictibus duo statuæ capita deiecerunt, tertius remissiore manu tantum inclinauit, nec totum auulsit caput reliquum. Suntque similem euentum duces illi experti secuta, namq; in eorum exercitu vehemēti seditione,& hinc orta pugna intestina, duo duces cecidere,tertius ampla, non tamen lethali plaga sauciatus,cū exercitus reliquijs domum se recepit. Non erat hæc imago (vt stultis Græculis plerisque visum) Bulgaris huisce fatalis, sed Magus ea vsus, vt signo,& condicto, & pro imagine malefica. Scribunt Zonaras,& Glycas, Simeonem Bulgarorum ducem Crobatis bellum intulisse,molestum id erat Romano Lacapeno,sed accessit ad eum Ioannes quidam Astrologus,& nunciauit, vt aliquem mitteret, qui caput statuæ supra Xerolophum locatæ amputaret. eā statuam Simoni fatalē esse. misit ille, truncatur statua,notatur hora, nec diu post compertum eadem illa Simonem in Bulgaria ex stomachi dolore interijsse.Quod apud Curopalatem,idē legi apud Cedrenum.Neminem,tā obesæ naris puto, qui non statim percipiat, has duas statuas Magico murmure in cerearū illarum imaginum de nouo fabricatarū hic locum successisse,& deuotam a Ianne,& Ioanne (nisi vtrobique idem,quod suspicor) vitam quatuor horum ducum in statuarum capitibus si potuere id in statuis,iam olim fabricatis,cū nec vlla de Simone, nec de Ducibus illis Barbaris foret cogitatio, cur non potuerunt in nouiter efficta cerea imagine,& efficta nomine lædendi? cur,si abscisso, vel effracto capite, non liquato toto corpore? si id in Græcia contigit, & Frācia, cur non potuit in

Zonar. to.3. Glycas part.4. Annal.

A Scotia, & Germania? Porro ex illis Cedreni,Zonaræ & Glycæ locis satis apparet, multas in Circo Byzaceno statuas fuisse magici artificij,quę Cōstantinopolitani imperij euenta prędicere putabantur, certis litteris, seu characterib.notatas,quos fratres Eudociæ Augustæ cum legissent,multa mala Byzantio imminere prædixerunt. Narratur Historia paucis nota B ab Gimerio Chartulario,cuius apud Suidā mentio, posteritati vero commendauit ex m.s. codice, Iulius Cęsar Buleng.li. de Circo Romano c.6. inde petant,qui volent.Bene de sęculo hoc, & sequentib. vir diligens, & multæ lectionis merebitur, si Ismenium Himerium,Greg.Monachum & alios qui nondū editi,pari sedulitate largiatur publico bono qua Diu. C Chrys.orationē εἰς τὸ ἱπποδρόμιον, dedit. Aliud exemplum nūc adijcio ex Zacharia Vicecomite p.1.cōplementi artis exorcisticæ doctrina 5.his verbis relatum: *Romæ accidit vt quidam fullo maleficiatus veniret ad me ad petendum auxilium, cuius domum ego vna cum eius familiaribus ingressus cum subuertissem, inueni in quodam tincturæ vase fece pleno, figurā cereā* D *clauo ferreo a capite vsq; ad anū transfixam,brachia, crura ac totum denique corpus clauis referiū, qui claui ipsum maleficiatum in cunctis partib. affligebāt eo modo, quo in figura cerea collocati erant.* Lędunt igitur ista secundum malefici intentionem, actione illa externa,ex pacto cum dæmone inito manifestatam. Solemne deniq; hodie sagis nostris,effigies has bapti- E zare in nomine Beel-zebub, & nomen occidendi illis indere.

SECTIO V.

De morbis varijs à dæmone illatis.

Negant Auicenna,Galenus,& eo teste Hippocrates (nā Cæsalpinus

nus aliud tribuit ei) morbos vllos per dæmones mortalibus inferri posse, quos secuti Pomponatius, & Leuinus Lemnius. Non, quod dæmones id velle, non credant, quos malos esse non negarunt: non quod dæmonum vim minorem censeant, quam homi num aut animalium (hoc foret absur dissimum:) sed quia morbi omnes naturalibus ex causis nasci queunt. Verum minus recta hæc ratiocinatio est, possunt morbi ex naturalibus causis oriri: nequeunt ergo dęmones morborum irrogatores seu immissores esse. Sane Codronchus, Cæsalpinus, Fernelius, Valesius & alij optimi medici lib. superiore citati, Arabius lib. 1. contra Gentes. Tertullianus in Apologeti. D. Hieron. in 4. c Matth. D. Chrys. hom. 54. in cap. 17. Matth. D. Thom. 1. p. q. 115. art. 5. & alij Theologi contra sentiunt, Iuristæ quoque, ex quib. agnoscit Burchard. lib. 19. Decretor. cap. de re magica, & optime hoc probant Pet. Leloy. lib. 1. de spectr. c. vlt. & Grillan. sæpe citatus, mihi nunc sufficiunt S. S. firmiora testimonia, quam qui non admittunt, habēdi pro Ethnicis, & Atheis. Iobum Diabolus percussit vlcere pes simo à planta pedis vsque ad verticē capitis. sed & alios eadem morbos dæmoni, vt efficienti causæ, adscribit. In illa vnum diabolus auium, & linguę vsu priuauit, & simul *epilepticum* reddidit, quem D. Matthæus *lunaticum* vocat, non quod dæmoniacus non esset, sed quod & à dæmone obsideretur, & simul plenilunij temporibus, per dæmonem comitiali morbo grauissime affligeretur: eo quod tunc cerebrum humoribus plenum aptius erat exagitari. Solent quidem alij esse lunatici, non obsessi à dæmone, & hoc sensu de lunaticis locutus Iulius Firmicus. Sed nostri Euāgelistæ agebant de eo, qui simul energumenus. Epilepticorum quoq;

q. 6. vsque ad 1. 13.

Iob. 2.

Mar. 9. v. 17. Luc. 9. tit. v. 39. Mat. 17. v. 14.

lib. 3. Mathes.

A dispositione gaudent dæmones, & ideo non raro se illis insinuant: & per illos, quo tempore corruebant, soliti responsa dare. Apuleius, magnus magus, traditur accusatus, quod seruum suum Thallū, remotis arbitris secreto loco, arula & lucerna & paucis conscijs, carmine incantatum, corruere fecerit, deinde nesciū sui excitauerit. Seruus hic morbo ca-
B duco laborabat, eo ignaro sic abusus Madaurensis, vt à dæmone responsū acciperet. hanc ille accusationem sic tractat, vt videatur fateri, certe nō diluit. Si recentiores audiamus. Sprengerus prodidit quandam maleficam epilepticum morbum certis inflixisse, per oua cum mortuorum corporibus subtumulata, pręcipue ex eatum secta inhumatis, & certis cū ceremo-
C nijs exhumatis, & in potu vel cibo pręb itis. Apud D. Lucā, vnū diabolus vexauit Maniaca illa affectione, quā lycanthropiā medici nominat, cuius præcipuū indiciū est, quod domi nequeant contineri, & in deserta loca se proripiant, circaque sepulchra oberrent. A liā adflixit conuulsione spinæ dorsij, quo loco dæmon ille vocatur πνεῦμα ἀσθενείας spiritus infirmita-
D tis, eo qđ (vt subditur) eā vinxerat Satanas ἰδοὺ ἔδησεν; nā dæmones in S. S. nomen hñnt ab effectu: vt *spiritus auaritiæ*, qui impellit in auaritiā, *fornicationis*, qui suasor turpitudinis. Saulē etiā dæmō per atrā bilē diuexabat aperte hoc illi sacra Historia tribuit, *Exagitabat eū spiritus nequam*, qui pulsante Dauid Citharā recedebat. Hodie id vtinā nō doceret experien-
E tia quotidiana? Multa suppetūt exēpla, vtar dūtaxat recētib. q̄ in iudicio cōperta sibi Sprengerus prodidit, cuius, & Niderij exēplis, libenter vtor, quia (quicquid hęretici dicāt) docti Theologi fuere, & in his, de quibus agimus, rebus exercitatissimi, & quę cunque tradidere, his similia nostra

Apol. 1.

p. 2. Malleiq. 1. ca. 11. in fin.

Luc. 8. v. 27.

Luc. 13. v. 11.

1. Reg. 16. vers. 14. 15. & 23.

videt ætas, & recentiores ea confirmant omnia: deinde vixere ferme ante annos centum, quo tempore nondum hæresis Lutheri nata, vt causa nulla fuerit, multa, quæ huic contraria, confingendi: denique vidēmus tum Germaniam dæmonũ manifesta & crebra infestatione plenissimam fuisse, vt intelligamus eos tum Luthero, & Svvinglio hospitium parasse, eorumque quasi quosdam metatores præcessisse, vt & nũc Antichristum præueniunt, eiusque sunt veri anteambulones, Caluiniani. Anabaptistæque. Sed pergamus. ignosce lector parenthesi non longæ. nequeo, præ amoris vehementia, memoriam perditorum fratrum sic deponere, vt non subinde & in animum & in calamum incurrant. Sprengerus narrat sequentia.

P. 1. mal. lei. q. 1. c. 12. *Honesta quædam persona,*] & vni ex familiaribus Archiducis matrimonio copulata, in præsentia notarij, &c. secundum formam iuris, deposuit. Cum tempore virginitatis suæ, cuidam ex ciuibus famularetur, accidit, vt vxor illius graui dolore capitis langueret: pro cuius curatione, cum quædam mulier accessisset, & suis carminibus, & certis praxis mitigare dolorem haberet, Ego, inquit, eius practicam diligenter obseruabam, perspexique, quod contra naturam aquæ fusæ in scutellam quandam, ipsa aqua in ollam aliam ascendisset, cum alijs ceremonijs, quæ recitare opus non est, consideransque, quod ex illis dolor capitis in domina non mitigaretur, aliqualiter indignata, hæc verba ad maleficam protuli: vos non facitis, nisi superstitiosa, & hoc propter commodum vestrum. Tunc malefica statim subiunxit, An sim superstitiosa, vel non, tertia die tu senties. quod rei probauit euentus. Nam tertia die mane, me sedente, & fu-

A sum apprehendente, tantus dolor subito corpus meum inuasit primo in interioribus, vt non esset pars corporis, in qua non punctiones horribiles sentirem: secundo non aliter mihi videbatur, nisi quod continue igniti carbones capiti meo superfunderentur: tertio in cute corporis, à vertice vsque ad plantas pedis non fuisset spacium acus, vbi non fuisset

B pustula sanie repleta. Sicque in his doloribus eiulando, & tantummodo mortem optando vsque ad diem quartum restiti. Tandem maritus dominæ meæ, vt stabulum quoddam intrarem iniunxit. At ego paulatim incedendo, eo præcedente, dum ante ostium stabuli eramus: Ecce, inquit ad me, pecia panni albi super ostium stabuli. At ego, Video.

C tunc ille, quantum potes remoue, quia forte melius habebis. Tunc ego, quantum potui, vno brachio me ad ostium tenente, cum altero peciam apprehendi. Aperias inquit Dominus, & considera diligenter ibi reposita. Tunc, vbi peciam solui, plura ibi inclusa repperi præcipue autem grana quædam alba, ad modum, quo pustulæ inerant corpori

D meo, semina quoque & legumina, quorum similia nec edere poteram aut intueri, cum ossibus serpentum, & aliorum animalium intuita sum. Et sic stupefacta dum inquirerem à domino, quidnam agendum foret, vt in ignem cuncta proijcerem iniunxit. Proieci: & ecce subito non post horæ spacium, aut quartale, sed in momento, vt res illæ in ignem

E fuerant proiectæ, omnem sanitatem pristinam recuperaui.]

Idem subdit. Mulier quædam maritata, & honesta accessit, & iuxta iuris formam vt supra deposuit. Retro domum (inquit) habeo viridarium, est & illi contiguus hortus vicinæ meæ. Vnde, cum quadam die

transitum

transitum fieri ex horto vicinæ ad viridarium meum non absque damno perspexissem stans in ostio viridarij,& apud me ipsam conquerendo,& querulando,tam de transitu, quam de damno: vicina subito superuenit,& an suspectam haberem inquisiuit. At ego territa, propter malam eius famam,nihil aliud,nisi hæc verba,protuli,gressus in graminibus damna demonstrant. Tunc illa indignata,quia ad eius forte beneplacitum,me litigiosis verbis cum ea implicare nolebam,abscessit cum murmure,& verba,quæ protulit,licet audirem, intelligere non potui. Post paucos vero dies ingens infirmitas mihi incidit, cum doloribus ventris, & acutissimis torsionibus à latere sinistro versus dextrum,& vice versa quasi duo gladij essent pectori infixi, & sic die noctuque clamoribus vicinos omnes alios inquietaui,& confluentibus hinc inde pro consolatione,accidit,vt lutifigulus præfatam,vicinam,et maleficam adulterino flagitio habens in amasiam,simili modo visitationis gratia accedens, & infirmitati meæ compatiens post verba consolatoria abscessit.Sequenti tamen die festine redijt,& inter alia consolatoria subinnxit: Experimentum capiam, an ex maleficio vobis hæc infirmitas contigerit, quod si sic repertum fuerit, sanitatem vobis recuperabo. Accepto ergo plumbo liquefacto, & me in lecto recumbente, plumbum in scutellam aqua plenam super corpus meum appodiando infundit, &,vbi quædam imago & figuræ diuersarum rerum ex plumbo congelato apparuissent, ecce, inquit, ex maleficio vobis hæc contigit infirmitas, & super limen ostij domus vna pars maleficij continetur,accedamus ergo, & illis amotis melius sentietis. sicque maritus meus cum

A eo pariter ad tollendum maleficium accedunt, & luti figulus limen eleuans marito iniunxit,vt manum in foueam, quæ apparuerat, mitteret, & quęcunque inueniret extraheret, quod & fecit. Nam primo imaginem quandam ceream in longitudine vnius palmæ, vndique perforatam, habentem duas acus ex aduerso per latera,ad modum, quo ipsa punctiones à sinistro latero vsque

B ad dextrum, & è conuerso persenserat, extraxit: demum pecias panniculorum diuersas,& plurima,tam grana,quam semina, & ossa, continentes. Sicque illis in ignem coniectis ego conualui, sed non ex toto. nam licet torturæ, & punctiones cessassent, appetitusque comedendi rediјsset ex integro, tamen pristinæ

C sanitati vsque in præsens minime sum restituta.Vnde hoc, quęrebam, quod pristina sanitas non redibat? Respondit,sunt, & alia instrumenta alibi abscondita, quæ inuenire non valeo.Et qualiter prima instrumenta reposita agnouisset, dum inquirerem,respondit, ex amore, quo amicus amico reuelare solet, hæc cognoui.]

D His duobus subdit alia multa breuia,nata ex desiderio vlciscendi, dum indignantur mulierculæ,se ab amasijs, ad nuptias conuolantibus deseri, & vltionem minatæ mox exsequuntur. Sed omnem superat admirationem, quod narrat Cornel. Gemma post calcem *lib.* 2. *Cosmocrit.*narrat fuse casum Catharinę Gualteri puellæ Louaniensis anno-

E rum. 15. cuius curationi ipse præfuit Anno. 1571. quæ, cum obtrusum à gentili, & coætanea libamenti frustulum comedisset, in morbi symptomata incidit prorsus prodigiosa, quorum ipse spectator quotidianus, vidit illam eijcientem tot,& talia,& tanta, vt ipse crediturus non fuerit

oculis

oculis alienis. Octauo morbi mense
magno nisu per posticum eiecit an-
guillam viuam,& perfectam,[crassi-
tudine policari, longitudine sesqui-
pedali: cui & squama, & oculi, &
cauda vniuersa vt anguillis solet. tri-
duo ante quam foras erupit, auditũ
narrat bis terve in vtero sonum non
ipsi puellæ modo, sed adstantibus
quoque velut argutum, & tenuem
ab angue productum: & cum egere-
ret, manifeste puella retulit se sensisse
quod primum exserto capite se retra
heret per posticum, inde cum impetu
exiliret. Post anguilla quam mortuã
exenteratamque suspenderant, loco
sublimi ab animalibus tuto, repente
euanuit. Puella interim cœpit euo-
mere ingentem humoris aquosi co-
piam, humano lotio non absimilem,
saporis absurdi. Durauit ea vomitio
plus 14. dies, singulis profecto exo-
nerans super libras. 24. vel vt vulgo
nominant gheltas tres: præterea vri-
nam interea quotidie reddebat bis
terve copiosam. Nullus in ventre tu-
mor, nulla in toto corpore inflatio
exterius apparebat: & ipsa puella po
tus ac cibi parcissimi, vix vnum cya-
thum, vini, aut cereuisi, liquorisve
alterius potitabat. Eo venit hæc aquæ
excretæ abundantia, vt spatio dua-
rum septimanarum facile amas duas
implere potuerit. Post hanc aquæ co
piam, cœperunt, & pili confertim
exire per vomitum alui, copiosissimi
numero, digiti longitudine sed lon-
giores alij, alij breuiores, eiusmodi
sane quales annosis canibus euellun-
tur: auctaque est in dies ea pilorum
quantitas, vt facile pilas quam plures
iustæ magnitudinis implere potue-
rit: eiecit hos omnes magno fastidio,
& vomitus difficultate. Interiectis
deinde nonnullis, successere aliqui
vomitus, qui floccos ingentes pilorũ
eijcerent cum materia purulenta in-
star sanici, interdum simili stercori

A columbino aut anserino: in qua col-
luuie, & frusta lignorum, & mem-
branarum tenuia rudimenta, sed li-
gnorum partes adeo viuæ, vt ex cau-
dicibus obsoletis diffractis inæquali-
ter comminutæ portiones videren-
tur vnguis amplitudine, aliç crassitie
intus fungosæ, foris obductæ vetu-
stiore cortice nigræ. Paulo post cæpit
alius vomitus niger vt carbo, dixisses
B atramentum verum vel sepiæ suc-
cum, imo carbones veros minutissi-
me tritos atque permistos, singulis
diebus prodeuntes ad quantitatem
lib. 2. aut 3. sæpissime cum pilis tam
copiosis, vt nuci iuglandi includi
non possent, omnibus albis, prolixis,
& durioribus: quæ cum per triduum
ita durassent, eiecit semel, & puri san
guinis tanquam è vena dissecta li-
C bras duas, nulli rei alterius generis
permistas. A vomitu sanguinis rur-
sum secutus est ater, ac si antimonio
trito tinctus fuisset humor, omnino
liquidus in dies singulos fere ad li-
bras 5. aut 6. atque hoc portentum
septimana integra constanti, horarũ
lege ac spacio perdurauit. Cessauit
aliquandiu diuinis humanisque re-
medijs adhibitis. Interea pilos ad-
D huc, sed pauciores, gradatimque
atriores excernebat, imo & breuio-
res in dies vt cum prius ex flauo ruf-
fescerent, paulatim liuidi, nigri, tan-
dem aterrimi ac velut dissecti in fru
stra minutissima per vomitum red-
derentur. Quandoque cum his, &
virulentus humor, & crassus, quan-
doque simillimus limo. Circa Sep-
tembris medium membranæ frustra
E maioræ, tanquam ventriculi partes,
euomuit: habebant hæc speciem tu-
nicæ crassioris, carnosæ, lentæ, fractu-
que contumacis: quibus, profecto vt
fœtus choricidi, etiam venarum du-
ctus inarati ramosa propagine spe-
ctabantur, interdum medij palmi
longitudine. Has aliæ sunt è vestigio
subsecutæ

subsecutæ tenuiores multo, sed penitus nigro, venarum duntaxat vestigia referentes membranæ allant oeidi non dissimiles. Postremo venerunt, & tertij generis tunicæ vasorum prorsus expertes, allarum omnium tenuissimæ, ut locum amnij retinerent. Sed erat his alia multo substantia, atque figuræ ratio: quam in agninis fœtuum inuolucris. Nam huic tenuitati aderat mira soliditas, figurarum ratio quoquis miraculo maior. Fragmenia illius varia, sed tria præ ceteris rara duorum palmorum amplitudinem superabant, intertexta striis profundis sine epigraphis: quæ sese à vertice ad basim secantes mutuo, cancellos in rhombi speciem efformabant. non habeo cui melius conferam, quam cum senecta viperæ: quanquam nihil hactenus à me conspectum fuit, cui posset merito comparari. Sed hoc in eo præcipue admirandum, quod secundum longitudinis ductum, velut canalis quidam profundior appareret: insculptus fibris transuersis, & raris, prorsus ut in aspera pulmonis arteria. Erat hæc regio penit' caua, & circularis, in vnius membranæ fastigio paulatim angustior, anguini capitis vestigiū repræsētās, cū apophysi mastoidi, seu processu mammillari: in alterius fine sēsim latescens nescio quid ventricosū, & inæquale et bifurcato vertici non absimile, præseferret. Vniuersæ partes inuicem coaptatæ totius anguillæ longitudinē, atq; crassitiē satis luculēter expresserant. Illud aūt tuberculū papillare viam fuisse respirationis existimo, forte p quā, & solidis, & humidis ad sui nutritionē necessarijs vescebatur. Post quā hasce mēbranas eiecit, secuti sūt lapides fere innumeri, quos vesperi sēper, ac stata horarū periodo magnis cū tēpestatib. animique deliquijs eructabat. Forma fuit eiusmodi, quę passim in vetustis ędi-

A ficiorum ruinis solet occurrere. Lapides solidi, angulosi, inęquales, tum specie, tum magnitudine, q̄ subinde ad nucis inglandis quantitatē accessit, nō absq; suffocationis discrimine manifesto. videbātur quādoque obtecti calce, & coagmētati varie, vt ab illis qui patietib. detrahūtur distingui non possent. Semel me p̄sente quēdā eiecit lapidē angulosū vix cū duplicis castaneæ mole librādū. saxū illud

B magna spiritus cōtentione proiecit, vt & vomentē viderim manifeste, & in lebetē sonitū cadētis audierim, magno horrore cū animi mei, tū turbæ vndiq; circūfusæ. E vestigio magnā quoque ligni portionē pollicis longitudine pariter, et crassitudine, sed minore difficultate secreuit. Erat hoc satis porosū staminibus rectis insigne,

C cui & cōmissura quædā insignior, velut p mediū totius longitudinis excurrebat. Interea tñ, & pili per vices, sed minores ordine pauciores, ac nigriores. Accessit aliud, quod omnem excederet fidem, os enim triāgulare solidū foris, intus cauū, ac spongiosū reddidit, tale, vt plane constaret esse fragmentum cruris bubuli, & puellę parens diceret, se tale vidisse pridie

D in suis carnib. iurulentis. Nec mora, sequenti die articuli ossei, tali, digitorū acies, rotulæ, variæ speciei, & magnitudinis, p̄dierunt. Interdū tñ, & pili, & lapides intermixti, atq; omniū postremo vitri, atq; æris portiuncula. his narratis, Gēma merito censet horū mirabiliū Dei p̄missione dęmonem fuisse ministrū, qui causis tñ naturalib. ordine ēt seruato, quoad

E potuit, vsus fuit. Idē vellē existimasset, eodē ope, de muliere alia, quę florente ętate per nouē cōtinuos annos infandis dolorib. intestinorū cruciata, primū crassioris tunicæ rudimēta deiecit, deinde, & arboris frusta ingentia pleraque pollicis crassitie, ac paulo etiā longiora, pariterq; omnia

fere,

fere, quæ ad arboream speciem pertinerent, folia scilicet laurinis folijs nō absimilia, radices, cortices, etiam quę tomento alicui inclusos nucleos, nullo tamen vestitos putamine, præ se ferrent. Quod ego mallem ad prodigiosos dæmonum effectus, quam ad naturales morborum παρατηρήσεις referre.

Ad eosdem effectus permittente Deo productos retulerim cruciatus corporeos B. Angelæ de Fulgino, quos his verbis describit.

Corporis sunt tormenta innumera à multis dæmonibus multipliciter excitata.] Vix enim credo quod scribi possent infirmitates, & passiones mei corporis. Nam non remanet in me aliquod membrum, quod non horribiliter patiatur. nunquam enim sum sine dolore, sine languore continuo. sum debilis, & fragilis plena dolore, ita quod oporteat me continuo iacere. Non est in me membrum, quod non sit percussum, totum, & pænatū à dæmonibus, & semper sum infirma, & semper tumefacta, & plena doloribus in omnib. membris meis: ita quod cum magna pœna possum me mouere, & sum fatigata iacere, nec etiam ad sufficientiam possum comedere. hinc discis sanctam hanc viduam fœmineo, vt Iob virili, sexui, exemplum patientiæ propositam. In vita B. Angelæ c. 19.

De mentis ablatione perpetua iā docui, dū de philtris differerem, Stradio quoque potione mens ab alienata à virgine venefica, li. 2. Hist. Dubrauij. de modica ad tēpus exemplum non iniucundū auditu narrat Matthiolus in Dioscoridem de circulatorib. haud dubie Magis Bohemię. In præfat.

In vinum (inquit) radicis cuiusdā puluerem,] cuius gustatu fauces conuelluntur, immiscent, &, cui fucum facere volunt, iubent, vt illo in vino iunctum digitum, quasi prægustan

A di causa fugat. Tum illico digitū vino madidum in os inditū, sibi mordicus nō sine dolore, & clamore, premit inuitus, Interea, perinde atque blanditijs, mœrentē consolatur circulator, temporū, carpique arterias alio oblinit medicamento: deinde nummū in terrā proiectū hortatur vt tollat. Ibi ille pronus, primū se nequit attollere, mox vnguinis vi, amēs

B factus, concidit statimque eius more qui metuit ne mergatur in aqua, natat. ac vociferatur, simul se fluctibus obrui. Ergo eum erigit circulator, ille: quasi vltuus iniuriā, primū male ficū obliquo ac toruo intuitu exprobare, mox hominē aggredi videtur: postremo fugientē circulatorē persequi, donec absterso tādē illiti medicamenti veneno, recipiat animum ac

C mēti restituatur. Vbi autem ad se redijt, quasi qui euaserit à mari naufragijs, capillum vestimentaque veluti vela torquere, exprimereque brachia tergere, & nares emungere, conspicitur.] vt sola vis vnguenti hoc faciat, & non interueniat opera dæmonis, qui fieri queat, non intelligo.

Gentiles idem sensisse olim, probare possumus ex morbis, quos illi dijs

D suis, hæc est dæmonijs, ascribebāt: vt de *Cerritis*, qui dicti quasi *Cerericti* δημητριόληπτοι, de lymphatis, Panicis, similibusque iā tradidi. Ideoque eos, qui fanatici erāt, & varijs linguis in morbo loquebantur, δαιμονῶντας, vel ab Hecate, aut Heroibus infestatos, vocabāt. Quare, et Leuinus Lemnius tandem dat manū, & fatetur dæmones huiusmodi causas morborū acci Lucian. in Philopseu. Hippocrates de Sacro morbo.

E dentarias esse: Qui si causam acciden tariam vocat, extrinsecam, efficientē tamen, nobiscum sentit. l. 2. de occul. nat. mirac. cap. 1.

Restat explicandum, quo pacto dæmon morbos inferat? quod Fräc. Valesius accurate docuit. Nempe illum esse causam externam, eo quod extrinsecus aduenit corpus inhabitaturus, Sacræ Phil. f ph. ca. 18.

turus, & morbos illi illaturus. Si morbi ex materia pendeant, monet internas causas. sic Melancholicos morbos excitat. Nam principio bilem atram, quæ corpori inerat, commouet, & fuligines in cerebrum, & internorum sensuum cellulas propellit. Deinde adauget bilem atram, admotis causis exurentibus, vel detento isto humore, ne expurgetur. Epilepsiam paralysim, & similes noxas infert, per succi crassioris delationem, obturato ventriculo cerebri, vel obstructis radicibus neruorum. Cæcitatis causa est, vel surditatis, noxia excrementa ad aures, vel oculos coaceruando. Sæpe etiam ad odium, amorē ad alias animi perturbationes inducendas mouet imagines, vt in imaginatione firmius inhærescant. Ad corporeas vero affectiones excitandas, spirituosam ex ipso sanguine substantiam deligit, eam separans, & expurgans à crassitie materiæ. deinde spiritibus istis vtitur, quasi proximo animæ instrumento ad efficacissimè, & velocissimè agendum, Dico ex rebus venenosissimis eum educere quandam quasi quintam essentiam (vt ex gemmis, & auro solent chymici) & ea inficere ipsos spiritus vitales, & sic eum malefico morbo imbuere, quod aduertit prudenter Cæsalpinus lib. de dæmon inuestigat. cap. 16. Quod cum fecit, ægre ars humana satis celebria, & efficacia remedia potest vel solet adhibere: quo enim hæc materia subtilior, & tenuior, hoc quoque ad lethum est acrior, & efficacior. Solet omnem præuenire medelam. Nec obstat quicquam, quin hæc ipsa damna inferat interdum per se, sine tali materia, vel interna agente causa, si impediat vel lædat sensationes, vel spiritus animales detineat aut subtrahat, & alijs mille, quos nouit, modis. Qui vero morbi ab internis causis non dependent, sed ab externo tantum impedimenti nocumento, vel noxio afflatu, vt plurimum per se operatur, vt quando instrumēta maleficij, vnctiones, signa, defossa, vel similia, ad ipsum veneficium vim naturalem nullam habent sed sunt pro signis tantum, ad quę ex pacto dæmon operetur, quod docuit idem Andr. Cæsalpinus de operis c. 17. tum quoque potest per res externas homini vim aliquam facere, vt ille docet cap. 8. Veluti cum malefica irata pomum coctum manui alterius sic fecit conglutinari, vt, & acerbissimum inferret cruciatum; & nulla arte, posset, dissolui, vel deglutinari, lege Nicol. Remig. lib. 2. dęmonolat. c. 4. Quid ni credamus, cum etiā Catochiten lapidem Corsicum legamus ea vi præditum, vt se iunctis corporibus agglutinet, & impositas manus detineat? Solin. Polihist. Quo pacto venefici morbi ab alijs dignoscendi agam. lib. 6.

SECTIO VI.

De mira rerum solidarum atque magnarum in corpus ingestione, & egestione.

PRodigiosi sunt plerique morbi per maleficium illati, sed omniū prodigiosissimus mihi videtur, quando per os vel imum gutturem eijcit æger, spinas, ossa, ligna, saxa, frusta vitrorum, acus, cultros, & alia feramenta, glomos pilorum, pannos, setas, cornu lucernæ, & huiusmodi, quæ, vel comestione, vel aliter in corpus immitti potuisse videtur impossibile. huius exemplum vnum habet Sprengerus, de muliere Zabernensi, vbi obstetrix quædā, eo quod ipsam non accersierat ad puerperium, grauiter irata, noctu cum duabus alijs maleficijs ad puerperam accessit, & dixit

In Mall. Malef. p. 2. q. 1. cap. 13.

dixit ad vindictam se aliqua in eius intestina velle immittere, quorum dolorē post semestre duntaxat sentire inciperet. Dixit, & ventrem eius manu tetigit: ad quem contactū puerpera videbatur, sibi extrahi intestina, & ijs immitti quædam, quæ tum oculis dignoscere nequibat. Postea sexto vix mense finito, internorum viscerum tortura ipsam subito tam dira inuasit, vt nec (verba sunt Sprengeri) diebus nec noctibus à clamorib. omnes inquietando, abstinere posset. Et quia deuotissima Virginis, & Reginæ misericordiæ exstitit, & pane, & aqua singulis sabbatinis diebus ieiunando: ideo, & per ipsius suffragia credidit se liberari. Vnde & quadam die, vbi opus naturæ perficere volebat, tunc omnis illa immunditia corpore prorupit, & aduocans maritum cum filio dixit: suntne res istę phantasticę? nonne dixi, post dimidij anni spacium res ista cognoscetur? aut quis vidit vnquam spinas, ossa, simul etiam lignaue comedisse? erant enim spinæ rosarum, longitudine vnius palmę, cum alijs varijs rebus innumeris immissæ. Aliud exemplum relatum est à Beniuenio de muliere Florentina, tertium à Ioāne Langio de Vlrico Neusesser rustico; quartum de puella Leuuenstetensi in historia Germanica, hac de re excusa anno 1562. tria his addit Nicolaus Remigius. Octauum plane admirandum, & cui refellendo, nullæ nugæ, nullæ calumnię, nullę phalerę vitiligatoris V Vieri, sufficerint. adscribam ex vita S. Petri Tarentasij, à Gaufrido conscripta, his verbis, S. Symphoriani dicitur castrum Lugdunensis Ecclesiæ, paucis ab vrbe millaribus distans, vbi vir fidelis, & religiosorum fidelis, sedulusque susceptor, magnæ conuersationis pariter, & opinionis Abbatem, ad hospitiū suum aliquando, quasi vim faciēdo, pertraxit. huic iuuencula erat filia miserabili incommoditate laborans. Egerat enim quædam mulier malefica, per nequitiam inuidæ socrus inducta, vt languore tabesceret desperato, nec uiri sui prçsentiam, nec aspectus ullatenus toleraret. Affectione muliebri genitrix persuasa, ut satanas satanam eijceret, famosum quendam maleficum accersiuit. Adfuit, explorauit, agnouit, & mulierculam asserens inserratam, terit arborum cortices, pocula uerbis & herbis infecta propinat, mordet ēt dentib. proprijs brachium miseræ mulieris. Res mira, res noua, res (ni fallor) hactenus inaudita. Ab illo quidē languore conualuit: sed interdū, ex corde procedere sentiens uelut acus, cruciabatur atrociter, donec per morsurā brachij, quam nulla cicatrix obduxerat, acus educeret uis occulta. Crudele remedium, sed huiusmodi congruebat auctori. Plures in hunc modū quam triginta per temporū interualla prodierant: quædam, ut uulgo dicitur, ex capsetæ, quædam admittendis filijs idonea foramina præferentes. Pręterea prædictus Abbas ad domum, ubi hæc actitabātur, aduenit. Celebris est persona; cuius hoc opus et alia nō indigna admiratione narrātur: sed parcēdū adhuc superstiti, et nomē credidi reticēdū. Huic pater anxius miserabilē exhibet filiā, nec sine lacrymis lugubrē explicat tragœdiā. Eadē hora fit fides dictis, & sēuēs acū mulier gemebūda deplorat. Iam peruenerat ad foramē, solitus iā pcesserat cruor, iā cęperat apparere, iā particula eius exierat. Et accedēs unus ex fratribus laicis, eidē Abbati deseruiens, cruentam extraxit, annis plurib. ad testimonium conseruandam. Orat Abbas, & locum uulneris tangens, in uirtute fidei pollicetur, nec ferrum ultra nec chalybem inde processurum. Factū est: sed mutata materia est, malitia

Lib. de admiran. morb. Iauss. lib. 1. epist. 38. lib. 3. dæmonolat. c. 1.

Apud Surium tom. 3. Maij, 8. cap. 13.

tia nec dum prorsus exstincta. Cœperunt lignei sudes paruuli, quales vulgo brocas appellant, ex quercino robore, vel fraxinei, pro ferrei acub. egredi, crassiores spinis, & modice lõgiores. Nec vnius tamen omnes, sicut nec acus fuerant, longitudinis, vel crassitudinis erant. Sedecim in hunc modum intra annum, & paucos menses ex muliere ligna prodierũt. Adfuit demum Reuerendus Petrus Antistes cui diuinitus seruabatur tanti miraculi plenitudo. Offertur mulier missarum solemnia celebranti, sicut præceperat vespere præcedenti. Eadem hora septimum decimum lignum ex muliebri corpore egreditur, quod sub oculis omnium sacellanus extraxit. Confitentem itaque mulierem præsul absoluit, & sacram ei tradens Eucharistiam ab omni deinceps cuiuscunq; materiei progressu iubet esse securam. Sic ab omnibus iã prestigijs liberata adhæsit viro, filiosq; procreauit. Et, vt dicitur, hodieq; superstes, virtutem prędicat, quam in seipsa feliciter meruit ex parti. Petrus de Fraxineto, dicitur pater, notus, etiam honoratus inter cõuicaneos suos: vt si quem dubium nouitas, tanta reddiderit, probare forsitã liceat, quod credere detrectarit.]

Hactenus Gaufridus Abbas Altęcubæ, cui Cistericenses, & Claraualenses Abbates negotium dederunt vitæ huius conscribendæ; cum Romanus Pontifex Lucius eis mandasset, vt eam fideliter conscribi curarent. Sed Monachus fuit scriptor, inquient aduersarij, credo plus fidei mererentur mendacissimi ipsorum Ministri, & Prædicantes. Cæsa. pin. de in vestig. dæmon. Contigit autem (ait) *hoc anno Pisis hæc vidisse multis spectantibus. Quadam a dæmonibus obsessa, sæpius, modo inter adiurandi, modo postea eiecit corpora, & magnitudine, & forma per se,*

A *ineptissima, vt deuorarentur, clauos ferreos prælongos, ossa lapides, globos laneos, carbones, aliaque multa in cul cita autem, ea regione, qua thorax incumbebat, præcipue qua cor, globuli multi reperti sunt ex plumis affabre efformati diuersis figuris, sed plurimi instar rosarum perpetuis plumarum tenuissimarum ordinibus, nunc filo implicitì, nunc solo glutine, alia gene-*

B *ra reperta sunt in ceruicali qua caput residebat.)* Quid multa? superioribus annis Duacensi cuidam, & Insulensi ancillæ similia ferme acciderunt. Exemplorum sat habemus, causam ruspemur, quæ sat abstrusa, & abdita.

Primum fateor, quędam in corporibus humanis solere interdum ex prauis humoribus coalescere, vt sunt

C tophi, lapilli, capilli, oscilla, conchylia spinę, glomi pilorum, & quæ talia potuit dęmon in ipsis vlceribus, vel in corporis partium congruis finibus procreare, quod naturaliter fieri posse, consentiunt veteres nouitijque medici. Norunt mecum multi Comitis filium; qui, ante annos ferme nouemdecim, Luxenburgi, in vrina lacertulas satis magnas eijciebat, quod

D etsi plerique vxoris eius adulteræ, (quam, & occidi per sicarium ille postea iussit) veneficio tribuerent, potuit tamen naturaliter contingere, ex humorum corruptione, & renum vitio. Mulier illa Caluini sectæ erat addicta, & ministro familiarior, quam oportebat, ideo nec à moribus, nec ab instituto aliena fuit vulgi suspicio.

Gale. lib. 2. ad Glaucum. Celsus l. 5. c. 6. Aetius. l. 16 c. 100. Leuin. Lem. li. 3. de occult. nat. mirac. cap. 40. Alexã. Benedict. lib. 2. & 3. Anato. Anto. Beniu. l. supra citato. cap. 3. 18. 24. 94.

E Secundo puto non posse naturaliter in corpore humano generari, ex vlla putrefactione, acus, cultros, forfices, & huiusmodi metallica artificio se conformata. quia calor naturalis, nisi plurimorũ annorũ spacio, nõ vr metalla inibi gignere posse: multoque minus, sic fortuito ad certam

analogiam atque dispositionem arti A ficiosam, videntur tam varij humores conuenire posse: nisi Democriteā, & Epicuream reuocemus insaniam, ex fortuito atomorum concursu cun cta construentem. Neque adhuc legi, qui hanc vim naturæ tribueret.

Tertio, dico hæc omnia multis modis dæmones per maleficos operari posse. Etenim primo possunt sic sensibus illudere, vt quis putet ista in B corpus ingeri, vel egeri: cum tamen reuera dumtaxat dæmon cultros veros, & huiusmodi reliquam, quę euomitur, artificiosam materiam, quę in ægri corpore numquam fuerat, vel etiam ipsos humores, qui eijciuntur; faciat apparere cultros, & reliqua illa, vel etiam aerem sic condenset, & coloret, quod verisimillimū est contingere, quando res illę, quę visę sūt C solidæ, ac densæ, paulo post cernūtur euanescere. Præterea possunt, citra fictionem, rēs huiusmodi per dęmonē in os occulte ingeri, vnde mox eijciātur; possunt etiam alijs corporeis partibus inseri, & includi. Negat id VVierus, homo fronte nulla; licet non videam, cur neget. testātur enim medici, & chirurgi fide digni, quorum nonnullos ipse laudat, talia sibi D visa ex corporibus excerni, vel exsecari, & ea manibus contrectasse sese. Eos vero omnes ad vnum decipi contendere, quid est, nisi strenue pudorem totum exuere? ex modis immittendi, quos comperio, duo tantum mihi placenr. Primus est, quem non prætermisit Binsfeldius; vt profundo dæmon somno demergat hominem, & sensum doloris exi- E mat, tum dextre incidat membrum, & materiam illam duram imponat, denique eadem subtilitate vulnus adeo consolidet, vt nulla cicatrix, vel vestigium relinquatur, quod periti chirurgi nonnunquam faciunt.

hec volūt semper in his accide re Gr l. de form. c. q. 3. & r- dan. d. c. 80 de variet.

Trallian. li. 4. c. 6. Beniu. de abdit. mor. & sanat. caussis, c. 24. & 80. l. Lig. d. epist. 58. historiam puellæ de Leuēsteet, Germanice editam Beniuc. & Benedict. supra citatos. in l. 4. C. de malef. q. 7. concl. 6.

Dices fortassis, vt hęc queat in partibus carnosis, & facile dilatabilibus, & promptæ consolidationis, quarum exempla recenset Nicol. Remigius; non tamen id poterit in alijs, quibus illa facilitas nō est propria, v.g. in intestinis, orificio stomachi, gutture, arterijs, & talibus organis, quæ angusta valde sunt, nec dilatantur, nisi ad functiones suas naturales; vel etiam si sectiones diuisa fuerint, non possunt reuniri. *Respondeo*, difficilius quidem in his id contingere, absolute tamen posse, vt in alijs. licet enim nobis incognita sint medicamenta, ijs consolidandis, & reuniendis idonea, dæmoni tamē illa sunt notissima. Præterea quamuis sponte sua non dilatentur, nisi ad naturales suos effectus, vi tamen aliqua adhibita, possunt extra consuetum ordinem dilatari, & comprimi. cuius rei duas historias ad finem faciendam attulit testis oculatus, chirurgiæ laude clarus, Ambros. Paręus: prior est, de studioso, qui cum spicam germinis degluttisset, eaque in pulmones per τραχεῖαν descendisset, natura illam transuersis pulmonum lobis illæsis, integris etiam costarū musculis, & quæ succingit eas membrana incolumi, integram expulit. posterior est de opilione, qui semipedalē cultellum, cui corneum erat manubrium crassitudinis pollicaris, in fauces à prædonibus ore aperto adactum, sex solidos menses, in corpore retinuit, & tandem nata in inguine vomica, inde chirurgus extraxit. At necessarium plane fuit, per angustissimos meatus quosque à faucibus in inguen cultrum peruenire. His tertiam narrationem Remigius addidit de morione, qui, apud Armoricos, mucronem gladij tres digitos lōgum per os in fauces adactum, duodecimo post die, per annum egessit. Nonne culter iste, per tot spiras intestino-

lib. 2. dæmonol. capit. 4.

lib. 2. chirurg. c. 17.

ſtinorum ſubtiliſſimorum, & per illud, quod à re ipſa vocatur *inteſtinũ tenue*, fuit deuolutus? Neque in his vlla vnquam malefici mentio, vel ſuſpicio fuit, ſi natura id potuit, & caſus, cur ex propoſito id admittens nequeat ille mille artifex ſolertiſſimus?

Alter modus eſt Siluestri Prieratis, quem recentiores quidam ſunt ſecuti, ſcilicet dæmonem peritia pollere, res ſolidiſſimas diuidendi, & cõminuendi partes in minutiſſimas, & inſtar pulueris, & eas iterum vniendi, applicatis, ſicubi opus, naturalibus actiuis, idque tam præpropere, & ſubtiliter, vt cernentium oculi nequeant, ob nimiam motus celeritatem, quidquam horum aduertere; ideoque putent homines ea integra immitti, & emitti. Hi duo modi probabiles ſunt.

Syl. verb. maleficium. q. 5. Coſmas Philiarch. de off. Sacer. p. 2. l. 3. in tract. primi præcepti Decalogi.

Valde miror tertium quendam, tam multis placuiſſe, cum ſit plane improbabilis. Volunt iſti à dæmone poros corporis extendi, per eos deinde duriora hæc, & maiora inſeri, & poros rurſus concludi: quorum apertione iterata demum, quando dæmoni videtur, intruſa expellantur. Sic aiunt à fulmine ſine læſione poros vaginæ penetrari, laminãque gladij chalybeam liquari. ſic iactu lapidem ſub aqua recondi, nec manu retracta viam cerni, per quam lapis in aquam penetrarit. Supponit hæc opinio corporum penetrationem eſſe naturalem, cum Buridano, quam Diuus Thomas, Scotus, Durandus, & alij, melius philoſophãtes, contendunt, a ſolo Deo perfici poſſe. hoc ergo primo peccant. Si dicant corporeas hic dimenſiones, ſiue corpora non penetrari: incredibilem quandam dilatationem pororum, etiam in partibus corporis non raris, coguntur excogitare; cum tamen iſti pori tam ſint natura anguſti, vt ſine inſigni læſione diſtrahi non poſſint. Nec ſimile quidquam in illis, quæ pro ratione afferunt, diſſimillimis reperitur, fulmen quiddam eſt ſubtiliſſimum, & tenuiſſimum, ea præditum vi naturali, vt duriora atque reſiſtentia conſumat, mollia vero, & cedere facilia ſine læſione trãſmittat: at ferrum, ligna, lapides, res ſunt ſpiſſæ, duræ, & minime aptæ ſic ſe in poros inſinuare. Aqua corpus eſt liquidum, humidum, tenue, fluitans, cuius rei ſolidæ cedens loco, capax etiam libui narum: rerum, quæ inijciuntur, impulſu cõdenſabile, & ijs exemptis aptum vi ſua ſtatim coire, & reuniri; vtq; ſine partium ſeparatione, condenſatur; ſic, ſine earundem noua medicina, rarefit atq; extenditur, quæ, quam ſint ab humani corporis mẽbris aliena, *vel pueri norunt, & qui nondum ære lauantur*.

Paracelſo li. de occul. philoſ. Bar. in Lichtenbergio l. de præcipuis Magiæ articul. Ludou. Milichio l. de Magico dæmone, & Nic. Rem. 1. c. 1. li. 3.

Seneca lib. 3. nat. q. li. 2. Iſid. l. 13. Etymol.

SECTIO VII.

De maleficio denoxendi.

SVppono, quod Catholicis certum eſt, *energumenos a dæmonibus ſæpe inuadi, & poſſideri, vel obſideri*: hoc eſt dæmones in hominum ingredi corpora, & ſimul poteſtatem aliquã eos vexandi, ſeu affligendi accipere: ambo enim requiruntur, vt quis ſit energumenus; qua de re docte, poſt Mengum, & Polyd. Pet. Tyræus diſſeruit. ſic homines dæmoni tradendi poteſtatem conſtat olim Apoſtolos habuiſſe, ex S. S. & alios quoque sãctos homines, vt olim, ſic, & olim, ſic, & hodie eam à Deo accipere, qui non niſi prudentiſſime, & cum magna caritate atque iuſtitia vtantur; haud difficulter probaretur, ſi huius loci foret. An vero dæmones, eos quos poſſident energumenos, ſic poſſideant, vt eorum corpora, ipſimet ſubintrent, poſſet quis dubitare, eo, quod B. Ildegardis in libris reuelat.

Mengus in fuſte dæmon. Polydor. d. exorciſ. Tyræus diſp. de dæmonia. 1. Cor. 5. v. 5. 1. Timot. 1. ver. vlt. vide Tyræum d. operis q. vi.

suarum scribat se de quadam energumena in vera visione vidisse. *Quod ipsa permissione Dei quadam nigredine,*] & fumo diabolicæ conglobositatis obsessa erat,& obumbrata ; quæ totam sensualitatem rationalis animæ illius opprimebat, nec ea eleuato intellectu suspirare permittebat: velut vmbra hominis, aut alterius rei, vel fumus opposita obtegit, & perfundit: vnde hæc rectos sensus, & actus perdebat, & inconuenienter sæpius clamabat, ac faciebat. Et me cogitante, & scire volente quomodo Diabolica forma (id est substantia) hominem intraret, vidi, & responsum habui, quod diabolus in sua forma, vt est, hominem non intraret; sed eum vmbra, & fumo suæ nigredinis obumbrat, & obtegit, si enim forma illius hominem intrare: citius membra illius soluerentur,quam stipula à vento dispergatur. Quapropter Deus non permittit, vt hominem in sua forma intret. Sed supradictis perfundens,ad insaniam, & inconuenientia euertit, & per eum, quasi per fenestram vociferatur, & membra illius exterius mouet, cum tamen in eis in forma sua interius non sit, anima interim quasi sopita, & ignorante,quid caro corpus faciat.]

Sic illa apud Theodoricum Abbatem,eius vitæ l.3.cap. 20. Sed hic locus ostendit verissimum esse dictum Theologorum,sæpe eos,qui assueuere multis reuelationibus etiam veris, putare se habere per reuelationem ; quod habuere per discursum opinionemque. Indicant hoc multa. *Primo*,quia principio vere tantũ describitur obsessio, non possessio. *Secundo*, quod inquisitio hac parum erat necessaria,& satis curiosa. *Tertio*,quia suspectum est,quod ait Deũ non permittere, vt diabolus secundum suam essentiam, vt solet esse in

A suo loco,corpora possideat. communis enim Theologorum distinctio hoc discrimen statuit inter *obsessos*, & *possessos*, quod in his sit dæmon, vt erat in statuis idolorum, nonnunquam:& hoc indicant insufflationes, & multa alia, quæ in possessis cernuntur. *Quarto*, quia ratio nulla est. nec enim forma dæmonis siue substantia eius spiritualis ipsi corpori contraria sic est, vt illud statim destruat, B etiamsi nolit, solo ingressu. *Quinto*, quia non semper anima sopita est, quando dæmon energumenum, vel obsidet,vel possidet, vt apparet, quia videmus sæpe illos omnium recordari,quæ egerint. *Denique* sancti, & Theologi omnes sic semper locuti, & opinati fuere, vt dicerent,dæmonem corpus arreptitij intrare, & ab C eo exire. Non quidem id subire, vt informet, vel tãquam pars eius, (qđ vocant)corpus integret; sed tantum, vt loco, vel instrumento organico vsurus,vt fuse explicat Episcopus Abulensis,in 7.Exo.q.16. Rectius itaque dictum à Cæsario l.5.c.15. dæmones non vniri animæ substantialiter,nec in ipsa esse anima, sed applicatione tantum, & oppressione per energiã D seu operationem animæ adesse,& sic homini vniri,& ei quasi illabi.allegat Gennadium,l.de Ecclesf.dogmat.ca. 82.hoc tenentem: tamen corpori inesse sicut in loco posse, & in cauitatibus eius latere, nunquam Gẽnadius negauit,& expresse Cæsarius ex S.S. confirmat. non enim recte dicitur exire,nisi, quod intus fuit. Saluator autem iubet de corpore dæmones E exire, Matth. quinto, versicu.nono. Intus ergo fuere. Restat nunc, vt quæramus, an malefici possint, & soleantsic alios deuouere,ac dæmoni quasi mancipare? Multorum confessionibus constat eos id putare,fatentur enim se dæmones in brutorum, vel hominum corpora immisisse; &

ipsi

ipsi dæmones cum exorcisantur, id solent prætexere, se à tali, vel tali immissos. prætermittam, quæ recentiora sunt, à Remigio, & alijs allata, duo tantum adscribam ab ijs commemorata, quorum fides reijci nequit. Anastasius Nicenus de Simone Mago: *multos* (ait) *tentantes eum dicere præstigiatorem: cum eos esset allocutus, & deinde conuiuij prætextu bouem sacrificasset, & eos conuiuio excepisset, varijs morbis, & dæmonibus eos subiecit.*) Diuus Hieronymus nobis proponit dæmonem à B. Hilarione eiectum, quem magus in virginem immiserat, *Perducta* (inquit) *a parentibus ad monasterium senj trad tur, vlulante statim, & confitente dæmone. vim sustinui. Inuitus abductus sum. Quam bene Memphi somnijs homines deludeba m! o cruces! o tormenta, quæ patior! Exire me cogis, & subter limen ligatus teneor. Non exeo: nisi me adolescens, qui tenet, dimiserit. Tunc senex: Grandis, ait, fortitudo tua, qui licio, & lamina strictus teneris: Dic. Cur ausus es ingredi puellam Dei? Vt seruarem, inquit, eam virginem Tu ser uares, proditor castitatis? Cur non potius in eũ, qui te mittebat es ingressus? Vt quid, respondit, intrarem in eum, qui habebat collegam meum, Amoris dæmonem?* &c.) En, vt magus immiserat dæmonem vere: & sic opinor etiam multa eorum, quę narrat Anastasius, à quo Glycas p. 1. fuit eadem mutuatus; & in primis, de quo nũc agimus, Deo permittente, potuisse vere à Simone Mago patrari; quare Annaliũ scriptori eruditissimo, nequeo assentiri, qui mira illa Simonis ab Anastasio prodita, iudicat tantum fuisse imposturas, hominibus per imaginem, & visum ostensas, cum nulla veritate consisterent. sunt enim in ijs multa, quę, & posse, & solere contingere, lib. præcedente *de Dæmoniaca Ma-*

In SS. q. 23.

In vita S. Hilarionis.

tomo 1. anno 68.

A *gia* satis copiose ostendimus. Anno 1581. in Vinaresiæ oppido Annonaio, fuit malefica nomine *Boyarona*, quæ varij plures cuique, nõ vno modo dæmones immisit, quibus grauissime diuexati fuere. In his filius, & filia illius fuerunt, quos nucibus alteri paratis, sed more puerili abliguritis ab ipsis, qui deferebant, singulos tribus dæmonibus possidendos mancipauit.
B Similia factitabat strix alia dicta, *la Gochonne*: ita, vt illis iũ partibus cuncta plena fuerint, per maleficia votiua energumenis. Narrat oculatus testis vir doctus, & prudens Claudius Charon. l. de Antichristo reuelato Nota 1. fatetur hoc fieri solitum Bap. Codronch. medicus l. 3. de morb. malefic. c. 7. Hæc autem immissio malorum spirituum, non prouenit a facultate cogendi; quæ nulla
C Magis competit, in dæmones. Nam, vel sponte dæmones ex pacto obsessum vadunt, finguntque se obtemperare; vel inferiores dæmones ad id adiguntur, à dæmone superiore volente hac in re malefico gratificari. Vtroque tamen casu Dei permissio requiritur, vt causa sine qua non posset hoc fieri: permittere vero Deus id
D consueuit, non nisi ob graue aliquod obsessi peccatum: non raro propter parentum iratorum imprecationes, quarum tria exempla suggerit Io. Cęsarius. Ait Ouid. de Medæa, *Deuouet absentes*. Et experimento compertum est hodie plerasque striges cum dæmone pactas, vt cuicumque diras im precentur, bruto, vel homini confestim illi tabe lenta incipiant tentari,
E vel alio interitu de medio repente tollantur. Nec irritam hanc, vt plurimum earum deuotationem plurimis exemplis docet Remigius libr. 2. capit. nono, decimo, & tribus seqq.

Vide Tyræum d. oper. c. 29. l. 5. ex in. c. 11. 12. & 21.

SECTIO VIII.

De maleficio ligaminis.

NVllum hoc frequentius hodie est maleficium: adeo, vt in aliquibus locis vix audeat quisquam clara luce matrimonij solemnia celebrare, ne quis malus coniugum votis illudat. Id si fit, quia, quo pauciores ad futuri, & rei consilij fuerint, hoc plurimum insidias effugiunt, nihil ad hunc tractatum pertinet cautela huiusmodi: si, quod antelucanos conatus magicos, minus pollere credunt, res superstitione non vacat. Sed ad ipsum maleficium veniamus. Solent malis verbis hominem reddere, (vt Canones loquuntur) frigidum, & maleficiatum: h[illegible]c est ad actum coniugij inidoneum. Hoc illos posse, & solere probatur, tum auctoritate canonum, tum communi sententia Theologorum, tum praxi Ecclesiæ, quæ sic affectos, est triennij experie[illegible]m [illegible], & adiuncta septem [illegible] ratorum manu, separare consueuit. tum ex opinione Rabbinorum veterum, & Borosi, qui [illegible] existimantium à Chamo tali damno multarum Noemum fuisse: tum exemplis mox referendis, & experientia quotidiana: tum denique ratione. potest hoc fieri naturaliter, castratione, elisione, ruptione, desiccatione, infrigidatione, & similibus ex causis, quas cum norit dæmon, poterit illis vti. confirmant id Historici, & poetæ. Deinde fit sæpe, vt, qui cum vna nequit, queat cum alijs, vel, qui cum cæteris potest, cum vna non possit, item, vt non possit cum ea sola, quam maximè amat, & deperit. item, vt, ablato dumtaxat ligamine, fiat potens, qui prius nihil poterat, cuiusmodi varietas ex natu-

cap. si per fortiarias, 23. q. 1. & toto tit. ex tr. de frig. & malefic. in 4. d. 34. D. Thom. 3. q. [illegible] art. 2. & alij [illegible] ab [illegible] [illegible] de [illegible] & ma[illegible] P. En[illegible] [illegible] t. & 6. 7. [illegible] 9.

A rali causa nequit prouenire. prouenit ergo ex supernaturali seu prodigiosa. non diuina: ergo angelica. non bonorum angelorum opera: ergo malorum.

Modis seu formis ad hoc diabolus vtitur pene infinitis. sane auctor Dæmonomaniæ plures quinquaginta reperiri scripsit: Quidam magi, solummodo ligulam, certis cum verbis prolatis, nectunt, sed dæmon interea maleficium perficit, & siue virum siue fœminam reddit impotentem. tam in fœminas, quam in viros grassari vere dixit Ananias, sed tamen facilius, & frequentius in viros cernimus hoc malum serpere, fors. an, quod vbi plus operæ, & instrumentorum requiritur, facilius ibi aliquis defectus, & impedimentum occurrit? an quia cum plures sint maleficæ, quam malefici, pluribus viris nocetur? ligari autem posse volunt plerique, vel in diem, vel in annum, vel in æternum, aut donec nodus ligulæ soluatur.

lbr. 4. de nat. dæm.

A viris doctioribus septem traditas inuenio causas proximas huius impotentiæ, quibus causis dæmon abutitur. *prima* est, quando coniugem alterum alteri reddit odiosum, vel inuicem sane odiosos facit, per calumniam suspicionemve, aut morbi alicuius immissionem; sicuti cum, vel Venus, iuxta Stesichorum, vel Medea, iniecto pharmaco fecit, vt omnes fœminæ Lemni grauiter ore olerent, sicque illas mariti sunt aspernati: Medeæ facinus vult esse Myrtilus. *libr. rerum Lesbicar.* 1. aut id faciunt phantasia turbata, sic, vt aliquid in compare vehementer odiosum, vel formidabile inesse credant: sic Valazca Libussæ Boemæ famula, mulieres à virorum amore per veneficium adeo auertit: *vt coniuratione inita, suos quæque maritos,*

Natalis Mythol. lib. 6. ca. 7. Aenæas Sil uius in histor. Bohem. & Bap. Egna lib. 5. ca. 2.

viros, fratres, patres, filios vna nocte in terfecerint, mox arce Vissegradensi obsessa, Primislai regis exercitum ad inte. necionem fere ceciderant.) Aliquando faciunt, vt inuicem quidem ament ardentissime, sed quando ad copulam ventum subito accensi odio, alter alterum cædat, vel vnguibus lacerct, quod genus, & Theologi, & Iurisconsulti nouerunt. tunc dæmon primo accendit ardorem libidinis proposita forma coniugis, vt concupiscibili, & quando venitur ad amplexus, tunc proponit, vt odiosam, & exitialem, faciens, vt membra generationis appareant, vel magnitudinis prorsus incongruę, vel formę horribilis aut supra modum fædæ. Secunda causa est, quando corpora impedit, ne queant ad se mutuo appropinquare, & sic ea diuidit, vel detinens ea in locis diuersis, vel cum conantur iungit, phantasma aut quid aliud inijciens intermedium. ad prius videtur pertinere illud Propertij.

S.Henr. de Sacramē. l. 12. c. 8. n. 2. Sot. in 4. d. 34. q. 1. a. 1a. quer. flag. cap. 12. auctor dæmonoma. & auctor. lib. de Lamijs l. 2. l. 1. eleg. 12

Inuidiæ fuimus, quis me Deus obruit? aut quæ
Lecta Prometheis diuidit herba iugis?

Pertinet ad posterius, quędam narratio, plena admirandæ nouitatis, cuius fides penes auctores sit. narrat ex Vincentio Belluacensi Diuus Antoninus, Romæ temporibus Henrici tertij Imperator. fuisse iuuenem quendam locupletem, & nobilem, qui recens vxorem duxerat, & sodales suos opiparo conuiuio nuptiali exceperat.

Vicent. lib. 26. hi. Antonin. p. 2. sum. hist. ti. 16. c. 7. §. 1.

Exiuere in campum à prandio lusuri pila. Sponsus, ludi dux, pilam poscit, & ne excideret annulus sponsalitius, inserit eum digito statuæ Veneris æreæ, quæ in proximo erat. omnes vnum petebāt, sic cito defatigatus ipse à ludo cessit, & ad statuam rediens, annulū recepturus, ecce, videt digitum statuæ vsque ad volam manus recuruatum, & quantumuis conatus annulum recuperare, nec digitum inflectere, nec annulum valuit extrahere. Redit ad Sodales, nec illis ea de re quicquam indicauit. Nocte intempesta cum famulo ad statuam reuertitur, & extensum, vt initio digitum

A

repperit, sed sine annulo, iactura dissimulata, domum se confert ad nouam nuptam. Cumque thorum genialem ingressus, sponsæ se iungere vellet sensit impediri sese, & quiddā nebulosum, ac densum inter suum coniugisque corpus voluitari. sentiebat id tactu, videre tamen nequibat. hoc obstaculo ab amplexu prohibebatur. audiebat etiam vocem dicentem,

B

C

Mecum concumbe,] quia hodie me desponsasti. Ego sum Venus, cui digito annulum inseruisti, nec reddam Territus ille tanto prodigio (inquit Antonin.) nihil referre ausus est, vel potuit, insomnem duxit noctem illam, multum secum deliberans. Sic factum est per multum tempus, vt quacumque hora cum sponsa concumbere vellet illud idem sentiret, & audiret. Erat sane alias valens, & domi aptus, & militiæ. Tandem vxoris querelis commonitus, rem parentibus detulit. Illi habito concilio, Palumbo eidam, presbytero suburbano, rem pandunt. is autem erat Necromanticus, & in maleficijs potens. Illectus ergo promissis multis, compositam epistolam dedit iuueni, dicens: Vade illa hora noctis ad compitum, vbi quatuor vię conueniunt, & stans tacite considera. Transient ibi figuræ hominum vtriusque sexus, omnisque ętatis, & conditionis equites, & pedites, quidam læti, & quidam tristes, quicquid audieris, non loquaris. sequetur illa turba quidam

D

E

statura procerior; forma corpulentior curru sedens, huic tacitus epistolam trades legendam, statimque fiet, quod postulas. Ille autem iuuenis totum impleuit, prout edoctus erat. Viditque inter ceteros ibi mulierem in habitu meretricio, mulâ inequitantem, crine soluto per humeros iactato, vitta aurea superius constricto, auream virgam gerentem in manibus: qua mulā regebat; præ tenuitate vestium pene nuda apparebat, gestus exsequens impudicos. Vltimus domi nus turbæ terribiles in iuuenem oculos exacuens, ab axe superbo smaragdis, & vnionibus composito, causas, viç ab eo exquirebat. Nihil ille contra, sed protenta manu epistolam ei porrigit. dæmon votum sigillum non audens contemnere, legit scriptum, moxque brachijs in cœlum eleuatis. Deus, inquit, omnipotens, quamdiu patieris nequitias Palumbi presbyteri? Nec mora, satellites suos à latere mittit, qui annulum extorquerent à Venere. Illa multum tergiuersata, vix tandem reddidit. Ita iuuenis voti compos, sine obstaculo, potitus est diu suspiratis amoribus. Palumbus autem, vbi dæmonis clamorem ad Deum audiuit de se, intellexit sibi præsignari finem dierum. Quocirca omnibus membris vltro truncatis miserabili pœna defunctus est, confessus coram populo Romano inaudita flagitia.

Hactenus ille: in cuius verbis, & maleficium vides diuisionis, & curationem nefandam per aliud maleficiũ, & tertiam malefici pœnitentiam.

Tertia causa est, si spiritus vitales prohibeantur transire ad membra generationis, & sic seminis decisio impediatur, de quo impedimento, recte Ioan. Maior. disseruit.

Quarta est, si semen prolificum exsiccetur, & subtrahatur. in 4. d. 34. ar. 3.

Quinta, si virga viri flaccida fiat,

A saltem quando, quis vult actum matrimonij exercere. de quo Ouidius, *Quid vetat, & neruos magicas torpere per artes?* Petronius: *Forsitan redires hoc corpus ad vires, & resipiscerent partes veneficio, credo, sopitæ.*

Sexta, si qua naturalia alia pharmaca applicentur, quibus vis patrandi quouis modo tollatur. hæ causæ B vulgatiores cunctis fere notæ, & obuiæ sunt apud Doctores.

Septima causa est, rarior nempe mulicbrium locorum obseratio, vel nimia coarctatio: aut viri genitalium retractatio, absconsio, vel vera ademptio. Palu. & So. add. d. 34. Silu. verb. maleficiũ. q. 6. Abul. in cap. 19. Mat. q. 90. p. 2. mal. q. 1. ca. 7. Remig. lib. 2. dæmonol. c. 5.

De virili huiusmodi calamitate, narrationes varias sui temporis proponunt Sprenger, & Remig. Quo- C ad retractionem, & absconsionem fortassis illa naturaliter fieri posset, quamquam dubito, & inclino in negantem partem. ademptionem constat esse semper merum præstigium, licet alibi. vt in auium nidis apud Sprenger. malefica membra illa ostentet, nec enim aliter potest illa tollere, quam homines, sectione aut simili separatione. adem- D pta vero non magis potest restituere, quam homines. Sunt ergo hi modi quoad viros, præstigiosi. Quoad mulieres, sicut ex naturalibus morbis coarctatio hæc oriri potest, sic etiam à dæmone causari, idque opinor tam de arctitudine in ossibus, quam de arctitudine in carnositate.

Dixi duplex esse impedimentum. E vnum quoad omnes, sic inuenio mulctatum Siluanum ab vxore apud Tacitum libro quarto, ann. & Aurelium apud Zonaram tomo secundo, & forte Amasim Regem Aegypti, aliud quoad vnam dumtaxat personam certam, hoc vocant Dd. maleficium respectiuum. ita legimus de vtraque egerũt Vi. Sot. Ledes. in d. 34. & Henriqu. li. 12. c. 7. n. 3. Herodot. lib. 2.

affectum

affectum Theodoricum Regem, qui poterat cum concubinis, cum vxore sola non poterat. idem de quodam Eulatio refert Gregor. Turonens. libro 10. capit. 8. Sic Galeacius Sforciæ fraude tactus fuit, ne matrimonio Isabellę Arragoniæ poteretur.

Paul. Aemy. in vita Clotarij. Fräc. Guicciardin. in hist. Ital.

Dixi secundo, impedimentum quoddam esse temporarium, quoddam perpetuum: perpetuum vocans, quod vsque ad mortem duraturum, nullo naturali remedio, nec alias licite, auferri potest. Scio cum glossa, quosdam negare à Diabolo vllum huiusmodi perpetuum impedimentum induci posse: sed scio quoque hoc glossæ dictum communiter à Canonistis, & Theologis Doctoribus reijci: vt repugnans ipsius contextus menti, licet non verbis. Deinde cur non, vt semel, sic sæpius poterit dæmon impedire copulam? cur vt sæpius, sic non & poteritt toties quoties permittit Deus? Denique falsum est, glossæ fundamentum, semper ab auctore maleficij illud tolli posse: postea libro vltimo docebimus, aliquando non posse maleficas sanare, quæ nocerunt. Nec dubitarim plura posse dæmonem destruere, quam reparare. Quid si membrum præsciderit? non magis illud valebit restituere, quam vitam semel ademptam. Ex his puto facile (Lector) intelligis temere Mich. Montanum libro 1. *des essais* cap. 11. adimere hæc maleficia dæmoni, vt adscribat viribus imaginationis. potest illa impotentem aliquem ad res veneris reddere, nemo negat, verum effectus tam varios, ac multiplices vni adscribere imaginationi, nec Orestes quidem duxerit in dilucidis interuallis. Quis locus imaginationi in alias valido, & cupido, & sperante se posse, immo non dubitante: prima vice, qua spe fallitur.

In c. requisist. & c. si per sortiarias 33. q. 1. Card. ibid. Abb. & alij ad ti. de frigid. & malef. Nauar. consil. 1. li. 4. tit. 15. Abul. d. q. 90. Mag. in 4. d. 34. & ibi. D. Th. art. 2. Dur. Palud. Richard. Maior Soto. Vict. vterq. Ledesma, Palac. & alij citati p Henriq. d. c. 3. §. 2. litera O.

Vltimo loco huic maleficij generi videtur annumerandum, quod refert Saxo Grammaticus, his verbis, *Mares in vrbe Karentina* (apud Rugianos) *cum fœminis in concubitum admissis, canum exemplo, cohærere solebant: nec ab ipsis morando diuelli poterant. Interdum vtrique perticis è diuerso appensi, inusitato nexu ridiculum populo spectaculum præbuerunt.*] Sane ijs, qui ferę, & non homines. hominibus enim tam acerba hominum calamitas, nō cachinnos, sed singultus, sed lachrymas excutiat. Hei? quid peccata non merentur? quid non vltionis clementissimo Deo extorquent, fieri potest, vt dęmonum hic opera intercesserit; & Deo, illa vt carnificum vtente manu, hoc supplicij dirissimi genus à commeritis exegerint, quod si in adulteros, & concubinarios hodie similia iudicia exerceantur, quæ perticæ suffecerint? plures sane continentiam amarent, & obscænas libidines auersarentur. Fieri etiam potest. vt meræ dæmonis præstigiæ fuerint. si non fuere præstigię vix est, vt naturalis ratio reddi queat: nisi dicas, & viscositatem feminis, & dispositiones membri, quæ in feris sic cohærere solitis insunt, in hos homines à dæmone introductas: quod puto eius industriam, & vires non superare.

lib. 4. hist. Danor.

Quid si, & Salmacis fons maleficum, quid habuerit iniectum? sane, quod Strabo libro 14. de illo refert μαλακίζειν τοὺς πίνοντας, ex eo bibentes malacisari: id ego non tam ad mutationem in Hermaphroditos, quam ad emasculationem, & (vt Varro loquitur, alio tamen sensu) mulierationem retulerim, Hæc enim hominibus illis à Christi lege, & fide alienis, quasi necessa-

vt Ouid. li. 4. Metam.

neceſſaria conſecutio (nefas?) videbatur, vt qui agere nequiret, pati inciperet. Beneficium hoc inter cætera fidei Chriſtianæ non minimum; quod cum dæmonum cultu portentoſa hæc dæmonum ſuaſu, & hortatu crimina paganiſmo indoliia, tandem pleriſque in regionibus prorſus exoleuerint.

SECTIO IX.

De maleficio odij.

HOc vſam Valaſcam ſupra oſtendi, & agnouit Arnobius lib. 1. contra gentes. Addam alia. Godſcalcus Holenus Auguſtinianus Præceptorij fol. 20. lit. A. ſic ſcribit.

Nouimulierem,] quæ voluit facere diuortium inter duos ſe mutuo amantes, propter quod deberet ſalariari. Scripſit in chartulis duos characteres ignotos, cum alijs tamen deuotis verbis, & dedit chartulas, vt portarent: & tamen nulla ſequebatur diuiſio. Secundo ſcripſit hæc eadem in caſeo, & dedit illis ad comedendum: & accepit poſtea pullum nigrum, & diuiſit per medium, obtulit vnam partem diabolo (*certo ſacrificij ritu*) & aliam dedit ad comedendum illis duobus, tunc ſequebatur maximum odium inter eos: ita quod vnus alium videre non poterat. Vnde hoc niſi quod dæmon habuit tunc offertorium ſuum?] ſic ille. Cenſeo hoc maleficij genus reſpexiſſe poetam, cum inducit dæmoni quandam dicentem.

Tu potes vnanimes in prælia mittere fratres.

Andr. Cæſalpin. de inueſtigat. Dæmon. cap. 10. ſcribit ſolere maleficas ſub limine, vel in angulis domus capita ſerpentum, & pelles defodere ad odium conciliandum. Sed hæc quiſquilíæ ſigna tantum ſunt pacti con[A] uenti. Nam odij maleficium auctorem habet dæmonem. Nec enim naturalia pharmaca poſſent aliud, quam hominem atro turbidoq; ſanguine, & quadam melancholia graui afficere: item humores nimis adurere, vel frigus noxium inducere. vnde oriatur quædam ferocitas, moroſitas, crudelitas, & miſanthropia in vniuerſum, qualis eſt in [B] ijs, qui lupina inſania laborant. Poſtea dæmon hoc odium dirigit in certam perſonam, omnes odio opportunas imagines phantaſiæ obijciens, & velut ob oculos ponens, & in memoriam reducens. cum amaritudinis miris modis cauſiſque, adeo vt cum illa recurunt animo, vix queat homo non grauiſſime irritari, & excandeſcere, etiam in illos, quos hac pertur[C]batione deſinente efflictim amat. Huius maleficij memorabile exemplum narrat Ioan. Bapt. Codronchus lib. 3. de morb. malef. c. 8. ſic ille.

In oppido Sepino ditionis Neapolitanæ,) erat quidam Iacobus nomine, cuius vxor tantum odium, cum eo exercebat, vt à primo die, quo inter ipſos matrimonium contractum fuit, ſimul habitare non potuerint: tan[D]tum abeſt, vt ſeſe inuicem copulauerint, Et, ſi quando Iacobus ad vxorem accedere voluiſſet, tanto furore, ac rabie percita vxor erat, vt ſe per feneſtram potius præcipitem daret, quam illum perpeti poſſet. Quod cum cuidam religioſo viro ab ipſis hoſpitio recepto narratum eſſet, de hac re dubius, & ad fidem præſtandam difficulter ſe habens, experiun[E]di gratia illico mulierem accerſiri iubet, eiuſque maritus in interiorem ædium partem ſeſe abdidit, ne eius præſentia vxor ingredi renueret. Venit mulier: quæ de odij ſui cauſa contra coniugem interrogata, ſuam vicem prius, miſerumque fatum cum deploraſſet, ſe nullam inquit eius rei

ratio-

rationem reddere posse. quin absentis mariti tanto desiderio, & amore se flagrare dicebat, vt id verbis exprimere nequiret. Cum autem ad illum alloquendum, & videndum accedere vellet, illico imaginationi suæ, tot deformitatibus, & turpitudinibus, totque horribilibus mõstris maritum depictũ apparere, vt mortem prius subire vellet, quam illum ferre: asserens, quod eius anima tota omnesq; vires, & spirituum partes in maritum, tanquam in oblatum malum, & sui perniciem ferebantur. Rursus eo absente eiusdem desiderio æstuare se aiebat. De cuius mulieris verbis, cũ bonus ille Sacerdos periculum facere vellet, dixit mulieribus eam comitantibus, vt illam circum pedes, & brachia circum lectũ valido fune in crucis modum vincirent, quo maritus, omni repugnantiæ remota, expeditum accessum ad eam haberet. Verebatur enim ille Sacerdos, ne ob deformitatem aliquam cælandam mulier se ita affectam esse simularet. Vxor denique se ob mariti desiderium ligandam tradidit, rogans, vt ad se maritum admitterent. Quo ingrediente, nullæ vnquam furiæ iam immanes visę sunt, nulla fera iã efferata, nulla bellua tanta rabie, & furore concitata, ei similis inuẽta fuit: spumam ex ore emittebat, dentibus fremebat, oculos contorquebat, totumq́ue corpus velut furijs agitatum, ac dæmonibus plenum videbatur. Mulieresq́ue ibi assidentes retulerunt eius ventrem, ac stomachum funibus contortis, ipsis tangentibus, refertum visum esse, totamq; cutim, vt flagris cæsis redactam. Nec furendi finis factus est, donec maritus concertationis labore defessus, & illius misericordia motus illinc exijt. Et tandem post tres annos mulier quædam in veneficijs versata, quæ Iacobi matrimonium

A cum illa vxore grauiter molestéq́ue tulerat, maleficium quod patrauerat soluit. Et ita Iacob. vxore potitus est: & inde in summa pace, atque ocio tranquillissimè vixit.]

Huc pertinet *maleficium oblivionis*, quo fit vt viri vxores ita negligant, vt videantur earum non meminisse. Rem exemplo declarabo, duobus testibus ijsdem illis comprobatam.

B *In oppido Hetruriæ Sangeminianensi*,] iuuenis quidam adeo perditè veneficam mulierem adamauit, vt formosam alioquin, & honestam vxorem vna cum filijs reliquerit, & cum pellice, suorum immemor vitam eo vsque traduxerit, donec vxor de maleficio monita ea concessisset, & clam maleficij instrumento perquisito, inuenisset sub lecto bufonem ollę inclusum consutis oculis: eo igitur abrepto, & solutis oculis postea cremato: confestim vir suorum recordatus, tanquam è somno surgens ad vxorem, & filios reuersus est:] Cond: onch. d. lib. 3. c. 6. Cæsalpin. c. 10. de dæmon. inuestigat.

C

SECTIO X.

D

De incendiario maleficio.

NOn animum inflammant modo, sed & corpora, & domos, & oppida: vt facile appareat æterni ignis esse alimenta.

Corona Creusæ nota est, quam munere impio Medea concremauit, ex asphalto humectiore, & sulphure

E pharmaco inunctam volunt Cælius lib. 15. A. L. cap. 13. & Venetus Natalis lib. 6. Mytholog. c. 7. quasi horum tanta vis esse potuerit, vt modica inunctione totam Regiam Corinthi corripere posset cur non naphtã medicam addidere? vis nonne eius efficacior? cur non *insopibilis*, vt vocat

cat Martianus, *perennitatis igniculos Lemnij Fabri?* cur non flammiuomi pecoris Æthex? cur non femina flammæ Medusæ? cur non cuncta, quę Tragicus commiscentem facit Medeam?

Piæ sororis, impiæ matris faciem
Victricis Althea vides.
...... tu nunc vestes
Tinge Creusæ, quas cum primum
Sumpserit, imas vrat repens
Flamma medullas. ignis fuluo
Clusus in auro latet obscurus,
Quem mihi, cœli qui furta luit
Viscere fœto. dedit & docuit
Condere vires arte Prometheus.
Dedit, ac tenui sulphure tectos,
Mulciber ignes. & *viuacis*
Fulgura flammæ de cognato
Phaetonte tuli. habeo media
Dona Chimeræ. habeo flammas
Vsto Tauri gutture raptas,
Quas permisto felle Medusæ
Tacitum iussi seruare malum.

Omnia quidem hæc fabulosa, sed efficacissima ad extinguibile incendium opinabantur vulgo: poeta vero gnarus vim illam à dæmone ex pacto se exserturam. concludit prece ad Hecaten (magorum Numen)

Adde venenis stimulos, Hecate,
Donisq; meis semina flammæ
Condita serua. quo pacto condita, & clausa? vt solent hodie. initio impune contingas, & adspectu nihil vel sensu ignitum.
...... fallant visus
Tactusq; ferant. ..... quid interea, an ociosa?
..... meet in pectus
Venasque calor. stillent artus
Ossaque fument ...... ita fit, & omnia amburuntur.

Illic quod mox. *Auidus per omnem regiæ partem furit,*
Vt iussus, ignis, iam domus tota occidit?
A *Vrbi timetur. vnda flammas opprimat?*
Et hoc in ista clade mirandum accidit:
Alit vnda flammas, quoque prohibetur magis,
Magis ardet ignis: ipsa præsidia occupat.

Nemo hic adeo Philosophus sit opinor, quin maleficam vim agno-
B scat. Ne fabulas opinemur, faciunt quę recens gemina contigerunt, prodita à Nicolao Remigio lib.2. c.13. Leherij quædam saga, cui nomen Iana Nigra Armacuriana obnixè quiddam à Francisca Huyna contenderat, quod cum impetrare nequiret, in desiderium vindictæ exarsit.

Nam accepto (inquit) *à dæmone*
B *linteolo,*] quo erant inuolutæ minutiæ quædam instar fœni defecti, admonita est clam illud deponere in Huynæ ædes, ac properè facescere. fore enim, vt non multo post flammam corriperet subito, vnde illæ cum omni supellectile consumerentur. Linteolum igitur glomo obuoluit, ac Huynæ, tum forte aliquid in furnaria agenti, vænale offert, in te-
D læ, qua illam adornare audiebat licium: sed cum negaret eo sibi opus esse, quod ex domesticis operis sperarer plus satis sibi futurum. Nihilominus bona illa in pistorium lacum, qui prope erat, abiecit: addens se, si tum id vsui esse nō contingeret, cum vellet, restiturorū. Ac vix pedem extulerat, cum deflagrare cœpit cella illa farinaria, quæ depositum glomū
E continebat, deinde vniuersa domus adeo præcipiti ardore atque incendio, vt nullum ei remedium satis mature adferri posset. Res vtriusq; diserta atque separata assertione, simul & ipso euentu fidem sibi apud omnes indubitatam vindicauit.]

Minus latens incendium, sed pernicio-

niciosus fuit, quod ita describit Erasmus Roterodamus, & etiam Lycosthenes in Prodigijs testatur ille sic in Epistolis.

A

Oppidum est in Heluetia,] nomine Schiltach. quod 4. Idus Aprilis anno 1533 totum subito conflagrauit, eiusque incendij causam, quantum illius loci municipes apud Friburgi magistratum, (quæ vrbs illinc abest octo milliaribus Germanicis) renunciauerunt, talem fuisse rumor est. Dęmon sibilo signum dedit è quadam ędium parte. Caupo suspicans esse furem, ascendit, neminem reperit: Sed idem signum rursus ex alto cęnaculo redditum est. & huc conscendit caupo, furem persequens. Cum nec illic quicquam appareret, sibilus auditus est, è fastigio fumarij. Ilico tetigit cauponis animum, esse dęmoniacum quiddam. Iubet suos esse pręsenti animo, accersiti sunt Sacerdotes duo. adhibitus exorcismus, respondit se esse dæmonem, rogatus quid illic ageret, ait, se velle eruere oppidum. Minitantibus facrificis respondit, se pro nihilo ducere minas illorum. quod alter esset scortator vterque fur. Aliquando post mulierculam, qui cum habuerat consuetudinem annis quatuordecim cum interim illa quotannis confiteretur, & acciperet Eucharistiam: sustulit in aerem, imposuitque fumarij fastigio, tradidit ollam, iussit, vt inuerteret, inuertit, & intra horam totum oppidum combustum est.

Hæc ille. Nec admodum multi sunt anni cum per Rhenanum tractum incendiarij quidam grassabantur, qui in aliorum domibus, gladiū, hastam, scipionem, vel quid aliud caloris aut ignis expers deponebant, atque mox post aliquot horas inde prorumpens flamma, quasi ex malleolis, ædes absumebat.

QVÆSTIO V.

Quibus personis malefici queant nocere?

CVm Draco ille antiquus vsque ad iudicij diem mansurus sit legatus, nemini potest nocere, nisi cui

B Deus permiserit, & quantum permiserit. D. Leo.

Et cum eis (inquit) *nihil amplius in quenquam liceat,* quam iustitia diuina permiserit, quæ dignatur suos aut corrigere disciplina, aut exercere patientia agunt, tamen versutissima artę fallaciæ, vt ex arbitrio propriæ potestatis, aut lędere videantur, aut parcere, & multis (quod dolendum

C est) ita per nequitiam simulationis illudunt, vt quidam illos timeat pati infensos, & velint habere placatos cum beneficia dæmonum omnibus sint nocentiora vulneribus. quia tutius est homini inimicitiam diaboli meruisse, quam pacem.

Serm. 19. de passione Domini. Vt porcos subiret, à Christo veniam petijt, nec mendaces facere Prophetas Matt. 8. v. 31.

D Achabi, nec Iobum affligere sine diuina potuit permissione. Hæc obtenta, non est potestas, quæ comparari queat ei, super terram. Quare cum per dæmonem damna malefici inferant, sequitur illis omnibus eos nocere posse, cui ne noceat Deus non prohibuerit, Defendit autem Deus omnes sincere sperantes in se, liberat eos de laqueo venantium, & à verbo aspe

3. Reg. 22. v. 22.

Iob. 1. v. 12. & 2. v. 6.

Iob 41. v. 34.

E to, à timore nocturno, à sagitta volante in die, ab incursu, & dæmonio meridiano, *& tribuit virtutem*, super aspidem, & basiliscum ambulandi, & conculcandi leonem, & draconem, hoc est superandi omnem vim, & effugiendi omnes insidias principum tenebrarum.

P. 30. v. 5. 6. 13.

Dico

Dico igitur primo. *Deo permittente* (quod in seqq. etiam præsuppono) *fœderatus dæmonis inferioris posset nocere dæmonis superioris fœderato, non virtute sua, sed accepta licentia ei, quia dæmon ille superior non potest resistere diuinæ voluntati. Alioqui, si Deus sinat eos agere iuxta legem ordinariam, dicimus vt possunt fœderati dæmonis superiores nocere inferioribus, vel æqualibus*, quia lex ordinaria est, qua Deus sinit illos agere in uicem quantum possunt: *maleficorum vero robur, & potestas dependet à potentia dæmonis cum quo pact. m habent*. sic vetula malefica occidit iuuenculam maleficam, apud Sprengerum. sic finita sæpe Magorum certamina cum alterius morte, vt docui libro præced.

2. par. q. 2. principali.

2. Frequentissime *solent nocere infantulis*, Deo id permittente, quoad baptizatos quidem, quia sic à multis peccatis præseruati in cœlum rapiuntur felices securi quod malitia non immutabit eorum intellectum permittit hoc etiam Deus in pœnam parentum, vel ad eorum probationem, teste D. Augustino. Ante baptismum vero perceptum, non raro permittit illos Deus occidi, ne, propter actualia peccata, quæ commissuros videbat si viuerent grauiorem sibi dãnationem acquirant, neque Deus propterea crudelis est, aut non iustus: quia propter solum originale peccatum mortem merebantur. Sane nõdum ablutis vnda sacra videmus, vt plurimum Dæmones insidias struere, & eorum nece gaudere, quia tunc, qui necant malefici, longe grauius peccant, & atrocius Deum offendunt. nam plane innocentes atque innocuos anima simul, & corpore perdunt, præsertim si liberos proprios, quos, & dæmoni offerre, & occidere sæpe solent striges: sicut olim faciebant Cananæi, & cultores Mo-

li. 1. de ciu. Dei. ca. 14.

A loch, & Barbari nostris temporibus Indi Temixtitani. Narrantur in hoc genere infanticidij immania facinora Baronis cuiusdam Armorici, à Nicol. Iaquerio, & Sagæ Helueticæ à Sprengero. Cur vero potissimum tã teneræ ætati noceãt, multæ sunt causæ. hæc ætas est imbecillior ad resistendum, est incautior ad cauendum: nequit eorum conatum deprehendere, vel reuelare, vel accusare. petunt B etiam ab his instrumenta maleficiorum. nam persuasum habent, si certo numero corda infantium exsciderint & comederint, se patientiam omnium tormentorum consecuturas adeo, vt ad confessionem criminum perduci non queant, conficiunt quoque ex corpusculi infantium occisorum famosum, illud vnguentum suum, quod Grillandus dicit vocari C in Italia, vnguentum Paganum.

Leuit. 18. v. 21. Psal. 105 v. 37. 4. Reg. 23. ver. 10. 1. 32. v. 5. Flagelli fascinariorũ c. 15. d. p. 2. q. 1. c. 13.

B. nsf. l. in l. multi. C. de malefi q. 2.

Dico 3. *haud dubie quando naturalibus venenis vtuntur, æque possunt (Deo tamen permittente) bonis hominibus nocere ac malis, at facto tamen sæpius nocere malis, & peccatoribus, quam iustis, & bonis*. Quoniam Deus plus sæpe iuris tyranno largitur in mancipia, quam in Dei filios, D & amicos, quibus ipsis tamen interdum nocere permittit, propter maius bonum eorummet, qui patiuntur.

De iudicibus, & iustitiæ ministris præcipue quæritur an, & his nocere queant? vulgo decantata, & à nõnullis etiam doctis recepta opinio est, ex speciali priuilegio his concesso, non posse. hi duabus rationibus vtuntur, E vna petunt ab experientia, & euentu, sed ista nec perpetua, & vniformis est, nec nunquam fallit. aliam rationem addit Ananias, quia si nocere possent iudicibus videretur aliquid in ipsum Deum iuris habere, quia ius haberent in illos, qui Dei funguntur officio, ratio ista valeret, si abso-

Grill. q. 7. n. 30. Ananias l. 4. de nat. dæm. Rem. l. 1. dæmonol. c. 2.

si absolute, & non limitate ex Dei permissione, id possent: nunc quia potestas ista tota pendet à nutu Dei permittentis, parum solida ratio est. Nonne in ipsum Christum, qui iudex ipsorum dæmonem est, potuit diabolis, & Iudæi atq; Romani eius membra, adeo, vt & in crucem egerint? nonne Iob, rex erat, & iudex, & tamen priuatus cunctis opibus fuit, & vlcere pessimo corpus à dæmone obtectus? quis tamen inde inferat, in Deum ipsum aliquid iuris habuisse dæmonem? sane nullus. quia sciunt omnes, hoc quicquid potestatis fuit, id desuper à Deo Patre luminum fuisse concessum. Sed & sic dari dæmoni nunc posset à summo iudice, & tamen in hūc illi propterea nihil iuris proprij, sed delegati tantum competeret. Proferuntur quędam exempla, inter quæ Formicarij auctor, *de publica vero iustitia* (inquit) *omnes malefici, qui supra, & verbo, & experientia testimoniū dederunt, quod eo ipso, quo per reipub. iustitiæ officiales capiuntur, statim omnis maleficiorum eneruatur potestas*. lib. vit. *Vnde cum sæpedictus iudex Petrus, antefatum Stadelein, capere vellet per suos famulos, tantus tremor manibus eorum incussus est, & corporibus, & naribus illapsus tam malus fœtor, vt fere desperarent, an maleficum inuadere auderent. Quibus iudex ait: secure miserum inuadite, quia publica tactus iustitia omnes vires perdet suæ nequitiæ.*] Niderius itaque censuit, non ante hanc vim iudicibus ex priuilegio competere, quam reo capto. Monstreletus quoque libro 4. Chronicorum de Edelino agens, id videtur confirmare. Attamen si diuinum priuilegium foret cunctis iudicibus concessum, cum Dei perfecta sint opera, & executionis iustitiæ, tam necessaria, tamque principalis pars sit ipsa captura: non dubito,

A quin, & ad illam extenderetur. quare neque ad illud eundem satellitibus, capientibus maleficium valiturum: Arbitror potius, hic Petri firmam in Deo fiduciam ei fuisse auxilio, quam priuilegium illud. Quid? quod Sprengerus ipse refert, & nos retulimus, etiam in ipso rogo sententia iudicis damnatam lamiam solo anhelitu carnifici lepram intulisse, B cum ipsa leprosa non esset? Et cum Parisijs ante annos triginta degerē, fama publica ferebat famosum Magum (quem sæpe vidi) nomine Magistrum Goninum, cum propter facinora, varia ad laqueum damnatus fuisset, sic illusisse iudicibus, vt pro ipso viderint appensam patibulo, primi Præsidis mulam. Nihil adfirmo, sed hoc fama dispersum sæ- C pe audiui: certe ille iudicio superuixit.

Prudentius itaque Ananias, hoc priuilegium restringit ad eos iudices, qui hoc digni nomine, qui Deū præ oculis habentes recte riteq; suo funguntur officio. d.lib.4.de nat.dæm. nam quos auaritia excæcat, quos trahit ambitio, quos crudelitas, vel vindictæ amor agit, qui curiositate adducti perperam D multa designant, hos, ait, *crebro sic à dæmone excipi, & impeti, vt aliquando necem non euadant, idque non paucis accidisse*. Satis hoc verisimile mihi videtur, & diuinæ congruum prouidentiæ atque iustitiæ, peculiaris tamē priuilegij, ne quoad hos quidem, vllum diploma puto exstare. Quamobrem censeo, iudicum pietatem, firmitatem fidei, & E iustitiæ zelum hoc à Deo, vt plurimum imperrare: quæ quia desunt quibusdam, etiam eos hoc peculiari scuto Deus denudans, noxæ exponit. Accedit quod ipsimet dæmones vilissima, hæc sua mancipia ignibus tradi non modo non moleste ferant, sed frequenter etiam iudicibus quasi

in

in manum tradant. cur igitur iudici A noceat, qui rerum damnari, & occidi optauit? vnde igitur inquies orta hæc opinio? Duplicis generis hæc sunt maleficia. quædam nocēdi vim naturalem nō habent: talia frequentius vtuntur. quædam vim habent physicam exitialem: talia Deus non permittit dæmonem sagis suggerere contra iudices, vicarios Dei: vel si talia permittit suggerere, facit tamen B vt alia illa præferant, aut vt naturali bus non, vt oportet vtantur, atq; ita fiant irrita. Quod cum sæpius expertæ, confitentur se iudicibus nocere non posse: quibus possent: nisi Deus impediret, vel concursum cum maleficis rebus suum cohiberet. Plura pete ex lib. 5. sect. 7. lit. D.

QVÆSTIO VI.

Cur Deus patiatur sic maleficos rebus sacris abuti?

QVæstionem hanc mouet, & soluit Grilland. quæst. 6. num. 19. ego hanc non exiguam vindictæ diuinæ partem existimo, punientis hominum peccata, & sic huius quęstionis eandem esse solutionem, quæ est D sequentis, præcipuam tamen causam puto esse irreuerentiam ipsorum Sacerdotum, & clericorum, vasa Domini non eo in honore, quo oportet, habentium, nec seipsos castos, & puros à labe peccatorū, vt decebat sanctificatos, exhibentium. sic enim prouocant in caput suum propheticam comminationem, *incensum abominatio est mihi. Neomenias, & Sabbatum, & festiuitates alias non feram. Kalendas vestras, & solemnitates vestras odiuit anima mea: facta sunt mihi molesta. laboraui sustinens, auferam sepem eius, & erit in direptionem, diruam maceriam eius, & erit in conculcatio-* (Esa. 1. v. 13.) E *nem.*] & quæ talia innumera in sacris litteris. (Esa. 5. v. 5.)

QVÆSTIO VII.

Cur per maleficia sic Deus permittat dæmonem grassari?

COnsuli possunt de hac re Tritthemius, quæst. 5. lib. 8. quæstionū, & Iaquerius flagell. Fascin. cap. 18. cum seqq. causas easdem puto, propter quas solet pati hominem à dæmone inuadi, & possideri. hæ ex obseruatione veteris Historiæ possunt multæ colligi, quæ ad duo capita fere possunt reuocari gloriam Dei, & hominum vtilitatem. Quare non est mirandum, *si* (vt ait apud Bedam S. Cuthbertus) *tali tormento non soli* C *subijciuntur mali, sed occulto Dei iudicio aliquoties etiam innocentes, in hoc seculo, non tantum corpore, sed & mente captiuantur à Diabolo.* (Surius tomo 2. f. 309)

SECTIO I.

GLoria Dei hinc augetur in nobis, quia sic attributa quædam gloriosa Dei nobis manifestantur, ostenditur *Constantia*, in decretis. quia vt hominem liberum creauit, ita libere finit peccare, nec hanc libertatem impedit. cernitur etiam *Suauitas* in gubernando: quia cum etiam dæmoni liberum arbitrium dederit, violentum videretur semper impedire, quod diabolus naturaliter potest, & optat summopere: ideo finit illum aliquando id perficere. *Clementia* in genus humanum hinc elucet, quia si quantum vult, & potest diabolus nocere permitteretur, nemo illæsus esset, immo & homines omnes occideret, ideo Deus frequentius illi facultatem nocendi denegat. accedit, quod nec illos ad pœnitentiam recipere dedignatur, qui

qui se pactis conuentis, & data syngrapha dæmoni mancipaꝛunt. Nonne hæc summa est clementia, cum vbi abundauit peccatum, super abundat gratia, & fit misericordia Dei super omnia opera eius. *Sapientia* elucet, quia cum diabolum Deus vti sinat, naturalibus suis viribus efficit tamen, vt pater iste superborum ab imbecillis sæpe homullis, qui quæ Dei sunt sapiunt, superetur, & vt ad sordidissima abiectissimaque ferenda patiendaque se deijciat, qui solium super Aquilone conatus fuit locare. Præterea Deus, quia solet ex malis bonum elicere, vnius peccatum facit alterius esse meritum. *Potentia* elucet, quia quando permittit dæmoni maiora (verbi gratia, aquam in sanguinem vertere, ranas producere) tamen non sinit eum perficere minora (verbi gratia culices gignere) Quod euidenter demonstrat Deo dæmonem prorsus esse subiectum, & sublegem, nec quicquam sine eius posse licentia, cui, vt lictor, vel carnifex Principi, subseruit secundum Diuus Augustinus (com. in Ps. 77.) *Iustitia*, denique probatur, quia delicta hominum etiam in hac vita sic punit, quod quia homini quoq; ipsi expedit, ideo hæc ratio ad alterũ quoq. caput pertinens. mixta est, & in vltimum locum à me reseruatur.

Secundum erat *hominum vtilitas*. hæc multiplex est? Nam quibus maleficio nocitũm, eorum primo patientia exercetur, & constantia roboratur, & merita augentur, (Iob. 1. & 2.) & homines ad pœnitentiã, & Sacramenta Ecclesiæ vsurpanda reuocantur. Secũdo fit cuiq; palam, num Deũ diligant, necne tunc enim, qui Deũ non diligunt, ad veritas artes confugiunt, qui Deũ amant, illi patienter ferunt, & se diuinæ voluntati atque præsidio permittunt. (Deut. 13. v. 3. Aug. tra. 7. in Io. D. Leo ho. 19. de pass. D. Cle. Ro. lib. 1. recognit. Dial. 1. l. 14.) Tertio his vera humilitas acquiritur, vt confirmatur exemplo

A heremitæ cuiusdam apud Seuerum Sulpitium. Quarto sternunt viam facilem ad omne genus virtutum. sic enim contingit Beato Iuliano, vt cum fraude diaboli, vtrumque parentem occidisset, hæc illi ad meliorem vitam occasio fuerit, sicque in virum sanctissimum euaserit.

Nonne solet afflictio intellectum dare, & animas à peccatis imminentibus, & exitio seruare? (Marulus lib. 2. c. 12. & lib. 4. c. 10. Fulgos. lib. 6. c. 9.) B Quinto sic fides Catholica confirmatur, & propagatur. Nam sic adstruitur fides contra infideles, & atheos, qui spiritus, & angelos esse negant. nam eos ipsa conuincit experientia. Quia tales erant, Christo Domino in terris conuersante. Sadducæi, frequentior trium annorum spacio de energumenis fit mentio, quam toto C veteri testamento, per tot sęcula, & quia in Ecclesia primitiua similis fuit error Peripateticorum, idcirco tam multi tunc per dæmones obsessi, & erepti.

Quia hodie atheismus ex Caluinismi radice repullulat, idcirco tot passim maleficorum examina succisa multiplicantur. (testantur id Tertul. in apolog. & libr. ad Scapulam; & D. Cyp. aduers. Demetriann.) Deinde contra hęreticorum nostri temporis perfi- D diam fides nostra stabilitur, cum videamus dæmonum fraude data permagos damna, ab eorum Symmistis, vt cum Florente loquar, *prorsus nulla remediari*, sed eo dęmones loco Nouatorum habere adiurationes, quo Iudaicas olim filiorum Sceuæ: hi numero septem, vt simiæ solent D. Paulum in exorcismis imitabãtur, sed insultans illis dia- E bolus, Iesum se nosse, Paulum nosse, ipsos non nosse inclamauit, & energumenus in eos insiliens κατακυριεύσας αὐτῶν ἴσχυσε κατ' αὐτῶν, sic contra eos præualuit, &c., vt dominus mancipia, nudos, & vulneratos effugere coegit. (Act. 19. a. v. 13.) Nonne sic dæmon Vvittembergensis Lutherum in

Ff summas

A summas angustias, & alui profluuiū adegit? narrat historiam oculatus testis, tunc Lutheri seruator, Staphylus. Nonne sic anno 1582. Birgellis dæmon parochum Lutheranū contempsit, & afflixit, quem Franciscanus facile eiecit? narrat historiam idem Bredenbach. Nonne prius Augustæ Vindelicorum anno 1563. Doctor Simon, Pastor Catholicus, energumenam liberauit, quod frustra B plures Ministri confessionis Augustanæ fuerant conati? testis est idem ille scriptor. Nonne Laodunensis energumenæ ex ore dæmon, Caluinianos irridens, nihil sibi ab illis timendum clamabat, cunctis audientibus (anno 1566.) quoniam amici essent, & fœderati? res est toti Picardiæ notior, quam vt negari possit. C Sane fuit animaduersum, & quo tēpore Lutherus obijt, in Geila Brabantiæ, ab obsessis dæmones ad Lutheri funus aduolasse, & quando (anno 1566.) Belgica fuit iconoclastia, tum Geilæ, tum Amsterodami, vt Goetijs adessent, obsessos iterum deseruisse? Ipsi vicissim Caluiniani, grati animi ostendendi causa, Parisijs in D. Medardi templo, in vitrea fene- D stra, qua extremi iudicij imago continebatur, vnicum reliquere dæmonem rubrum; (quem ipse vidi;) in D. Pauli Londinensis æde, solam effigiem diaboli, quem D. Michael calcarat, Antuerpiæ in æde summa, vidi solam relictam statuam diaboli, qui malo ad sinistram latroni inside bat, Rusemūdi solum simulachrum dæmonis folliculari, qui D. Genouefæ solet appingi, denique Lugduni Batauorum, cum excurrerent Franciscan. monasterium suburbanum euersuri, quandam, vexilli loco imaginem diaboli prælongo fixam hastili prætulerunt, vt appareret, cui forent stipendiati, cuius auctorati militiæ. Quotidie cernimus

Stepha. in absoluta re spons. contra Smidel. quo libro qui carent legant. Lindani Dubitantiū Dialog. 3 ca. 1. vel Bredébachij li. 7. collat. c. 40 d. li. 7. c. 43. sup. c. 42.

Vide acta gallicè fidelissimè conscripta & non semel edita, & Fr. ij Energumenum siue Alexiacu.

Lindan. li. 1. de fugiēd. idol. ca. 14. Bredébachius d. li. 7. c. 37. & 39.

Lindanus d. li. 1. c. 15. Bredébac. suo. c. 38.

Dæmones, maleficos, & nouatores, quasi communibus animis, & odijs in Catholicos ferri, grauissimos tamen Magorum, & diaboli conatus, & noxas; vel illos irritos reddi, vel has aboleri, Catholicis precationibus benedictionibus rebus sacratis, Sacramentisque, vt fuse probabitur postea lib. vlt.

SECTIO II.

Dixi permissionis causam esse peccati vindictam, & sanè hęc frequentissima est. aliquando sic punit Deus peccata aliena, sed hoc rarius. si propter B. Eleutherij immoderatam lætitiam, diabolus eius discipulum, quem reliquerat, iterato inuasit, sic infantulum Diabolus exstinxit, quia parens detrahentem Episcopo lubenter auscultarat, & non raro liberi, eo quod ipsis immeritis mala parentes imprecati fuerint, atrociter à dæmone mulctantur; quod tum fit ad sumendam de ipsis parentibus vltionem: exempla prębet Cæsarius, à quo, & vnum habes, de marito, cuius exsecratione iniqua permotus Deus, permisit vxorem eius à dæmone affligi. Sed frequentius atque vt plurimum, sic per dæmonem Deus punit varia hominum facinora propria, præsertim certa quædam, quæ hoc loco enumerari, ad multorum vtilitatem arbitror futurum, vt quos peccati fœditas non mouet, eos atrocitas pœnarum permoueat. *Primum* ergo est *ex superbia nascens contumacia* in eos, quibus iure obedientia debebatur. propter hanc cœlo dæmones deturbati, & Adamus Paradiso exturbatus, & Nabuchodonosor sic dementatus, vt se bestiam credere, & Aegyptij puniti malorum Angelorum immissione, propter hanc in parentes puniti illi, de quibus sic Ioannes Archipresbyter scribit

D. Greg. lib. 1. Dial. c. 20.

D. Gregor. lib. 1. Dial. c. 33.

libr. 5. Miracul. c. 12. & 26. d. libro 5. c. 11.

Gen. 3.

Daniel. 4. Psalm. 77. v. 49.

bit in vita D. Zenobij Florentini. *Cum mulier quædam Pagana,*] & illustris, & diues valde in hac ciuitate, mortuo viro, duos superstites haberet filios, quos delicatissimè enutrietat. & ad perfectam illi iam peruenissent ætatem, quodam die in iram versi, matrem propriam pluribus verberib. enormiter flagellarũt. Quod scelus ipsa impatienter abhorrens, corpora eorum horrendis imprecationibus detestata fuit, genibusque procumbēs, & terram manibus pulsans, Erynnem, cęterasq; infernas pestes in rabiem filiorum magno cũ gemitu inuocat. Exaudiunt dæmones ab imis tenebris: iuuenes aggrediuntur, illos in furias exagitant; qui statim, vt rabidi canes, mordaciter adinuicem sua membra corrodunt. Concurrunt famuli, fit clamor ingēs, alij funes, alij cathenas ferunt. ligantur iuuenes, nec rabie contineri valent, &c.] aliud quod paulo post accidit, narratur à D. August. & morbi & sanationis ad reliquias D. Stephani oculato teste, de decem fratribus, quod vt & parentes, sic imprecantes, non ferre inultum videatis, ex ipso Pauli libello, quem obtulit D. Augustino, præstat adscribere: sic ergo Paulus ait.

apud Sur. 25. Maij to mo 3.

lib. 22. de ciuit Dei c. 8

exstat inter sermones Augustini nouos quos Louan. Vlimmerius edidit.

Cum adhuc in patria nostra Capadociæ Cæsarea moraremur,] frater noster natu maior grauibus, atq; intolerandis communem matrem affecit iniurijs: in tantum, vt ei etiam manus non dubitaret inferre. Quod nos omnes filij pariter congregati patienter tulimus; vt ne verbum quidē fratri nostro pro matre nostra, cur hoc faceret dixerimus. Illa autem fœminei doloris stimulis incitata, iniuriosum filium maledicendo punire constituit. Cumq; ad sacri baptisma tis fontem, post gallorum cantus, me morato filio suo iram Dei imprecatura, properaret: tunc ei nescio quis,

A in patrui nostri similitudine, vt intelligitur, dæmon occurrit, & ab ea prior, quo pergeret requisiuit. Cui illa ad maledicendum filio suo ob intolerabilem contumeliam, se ire respondit. Tunc ille inimicus, quoniam in mulieris insanientes corde locum facile inuenire potuit. vt omnibus malediceret, persuasit. Illa autem vipereis inflammata consilijs sa

B crum fontem prouoluta corripuit, & sparsis crinibus, nudatisq; vberibus, hoc à Deo potissimum postulauit, vt extorres patria, & circumeuntes alienas terras, omne hominum gēnus nostro terreremus exemplo. Mox maternas preces efficax vindicta prosequitur: eundemque continuo fratrem nostrum ætate, & culpa maiorem, tremor membrorum tan-

C tus inuasit, quantum in me vsque ante hoc triduum, vestra sanctitas vidit. Seruato autem ordine, quo nati eramus, ante vnum annum eadem nos pœna omnes corripuit. Videns autem mater maledictiones suas ad tantam efficaciam peruenisse, impietatis suæ conscientiam, & opprobriũ hominum diutius ferre non potuit; sed laqueo guttur astringens luctuo-

D sam vitam termino funestiore conclusit. Egressi ergo nos omnes opprobrium nostrum nō ferentes, & communem patriam relinquentes, passim sumus per diuersa dispersi.] sequitur postea narratio liberationis, post diuturnam peregrinationem, & locorum sacrorũ visitationem. Possem addere tertium exemplum ex Alexandri Neapolitani scriptis. Ni-

E mirum semper implebitur Sapientis prophetia, *Oculum qui subsannat patrem, & qui despicit partum* (LXX. vertunt, *senectutem*, Hebr. est; *LiKKeath*, quod obedientiam significat, si deducas è radice *IaKà* audire, obtemperare, si à radice *Kaua*, significat præstolari, seu expectare. noster

lib. 4. Gen. dier. c. 10.

ליקהה
יקה
קוה

 ab

vt & Gen. 49. verſ. 10. Prou. 30. v. 17. ab hac radice deduxit, & ideo *partum* vertit; quia partus siue liberi, eſt ſpes, & exſpectatio matrum *) matris ſuæ, effodiant eum corui de torrentibus, & comedant eum filij aquilæ*. ad litteram ſenſus eſt, ſuſpendantur in patibulis: per anagogen vero, poſt obitum. immo, & in hac vita, fiant partes, & præda dæmonum.

Secundum peccatum eſt, *odium proximi, ſeu inuidia:* vt enim charitas metatrix eſt Dei, domicilium præparans Spiritui ſancto: ſic vitium illi contrarium, domum inſtruit, & Diabolum inuitat, ac introducit. religioſi cuiuſdam periculo, id probat d. cap. 19. idem Alexander: ſed firmius teſti- 1. Reg. 16. verſ. 14. monium nobis Saul præbet, quem idcirco Spiritus malus inuaſit. De odio, & vindictæ cupiditate, quatuor exempla ſuppeditat Liſiardus Epiſcopus in vita S. Arnulphi c. 24. & 38. & 41. & 42. apud Surium menſe Auguſto.

Tertium eſt *carnalis libido, & etiam coniugalis intemperantia;* pro- Tob. 6. v. 7. pter quam licuit Aſmodeo ſeptem Saræ ſponſos interficere, propter quam ſeptem dæmonia, Maria Magdalenam occuparunt, propter quam Marc. vlt. v. 9. B. Paulus Corinthium inceſtuoſum 1. Cor. 5. v. 5. Satanæ tradidit, & propter adulterium: Michaelis Paphlagonij Imp. In vita D. Hilarion. Byzantij infœlix caſus, apud Curopalatam. Et quia ad hanc dirigebatur curioſitas ornatus, ac diſſolutio exterior, ideo puella illa apud Diu. Hieronym. patuit dæmoni per maleficum immiſſo: ideo videmus, in homines libidinoſos, & in actum coniugalem, quem plerique non quo oportet affectu expetunt, nec quo decet pudore, & modo exſequuntur, plures licere maleficijs, quam in reliquos peccatores. Ideo curioſam lib. de div. corporis ſui cum ſtatua Veneris col- mod. temp. c. 6. lationem, dæmoniaca obſeſſione Deus vltus fuit in alia puella, narrante id B. Proſpero. Mundo cordi promiſſa Dei clara viſio, impuro cordi dæmonis debetur aſpectus, & conſortium. Valde hominum obſcœnitate dæmon delectatur, & maleficæ omnes Veneris mancipia ſunt, nec inter eas vlla virgo permanet, vt nec inter Caluinianos, & alios hæreticos cœlibatus oſores. Vnde apparet magnam inter Magiam, Hæreſim, & libidinem eſſe cognationem.

Quando ad ſordes libidinum ſacrilega voti violatio, & ſcandaloſa ſtatus ratione vita accedit, minus mirandum. Sed exemplum tamen dabo, quod etſi recenti ferè memoria multis notiſſimum, ſine horrore tamen nequit memorari. Loci nomen taceo. In Flandriæ comitatu prioratus eſt. Tres ibi nomine tenus monachi degebant re ganeones, & concubinarij. ſua cuiq; erat, nec pudor vllus aderat, ſimul helluari, & libidinari. quadam die in feram noctem cōpotatione protracta, vnus qui minus ſceleroſus, ſat (ait) Baccho, Ventriq; datum: Deo gratias ſaltem. Ego vero, ſub infert alius procacior, cacodæmoni gratias ago, & agendas cenſeo, cui operamur. Et cum riſu menſa relicta, ruitur in cubilia. ſinguli cū ſcorto vix decubuerant, ecce ubi in triclinium vi ianua reſerata dæmon magni, atri, & trucis viri ſpecie, habitu venatorio, & cum eo cocci duo paruuli, obambulat, & lectos circumſpicit toruo vultu. deinde horrenda voce, vbi qui mihi gratias egit? adſum, referam. lecto abſtrahit pauitantem, & ferme præ metu animam efflantem. traditum coccis iubet infigi veru, & luculento igne probè aſſari. parent prompte aſſatur infelix, emoritur plauiſſime, cæteri fere præ formidine; aſſi corporis nidore cubiculum impletur. Demum venator ad ſuperſtites ſub ſtragulis trepidantes

vix

vix viuos, digni vos etiam (ait) pati supplicio, nec deest voluntas mihi. Vetor vi maiore. Inuitus ab eo, & moneo: resipiscite, aut manent terribiliora. Disparent laruæ: nec tamen his alijs animus rediit, vel vox, nisi clara iam luce. Vbi surrexere, collegam inueniunt mortuum, & (ne visum inane putes) plenè assum. Haud scio an ab aliquot sæculis quidquam ad exemplum vtilius acciderit: scio locum, & ordinem, sed vtrumque silentio inuoluo.

Quarto loco sese offert *iustorum virorum, afflictio, vel cædes iniusta, & crudelis.* ideo tam grauiter punitus fuit Ariobaldus Dux Longobardorum apud Ionam in vita S. Bertulphi, mense Augusto. Boleslaus impius rex ob necem D. Stanislai. Anathemate ictus amens factus, à canib. proprijs fuit deuoratus. Geila vxor Ducis Franconiæ D. Kilianum iusserat occidi. res latebat: sed Deus auctorem in hoc pacto prodidit.

Surius in eius vita tomo 7. Maij 8.

Vnus eorum, qui sanctos viros gladio peremerat, subito à dæmone arreptus, ingenti voce clamare cœpit: Kiliane acriter me persequeris. Igne enim consumor: quod feci, celare non possum. Video imminere mihi gladium tuo sanguine respersum. Talia diu vociferans, & proprijs dentibus se lanians, à præsenti migrauit ad pœnas æternas. De talibus quippe scriptum est. *Duplici contritione conteres eos Domine.* Alter vero cædis Sanctorum conscius in rabiē versus, gladio se petijt, effusisq; visceribus, per tormenta præsentis temporis ad æterna peruenit. Quisnā Geila, talia cernenti tibi sensus tunc erat? infœlix crucia tibus aucta furebas. Non multo, post & ipsa belua, de qua loquimur, cruciatib. arrepta, quantis poterat vocibus clamabat: iuste torqueor, quæ sanctis viris tortores adhibui: Recte crucior, quæ cruciatus illis paraui. Acriter instas Kiliane, igne accendis Kolimane fomenta ministras Toruane. Sufficiat vobis vicisse, nimis vestras vicifcimini iniurias. A calice dictus es Kiliane, sed nimis amaram mihi potionem infundis. His dictis miserabiliter torquebatur, ita vt à multis teneri vix posset. Tandem cum magno cruciatu ad cruciatus Diabolo paratos migrauit.] Hactenus auctor Martyrij B. Kiliani. Item *calumniosa eorundem accusatio*, vt de fœmina patet, quæ D. Gregor. Agrigentinum fuit calumniata, vt in historia vitæ eius legitur apud Metaphrast. Sur. mens. Nouemb. & de alia narrat Cyrillus in vita S. Danielis Stylitæ, quæ virum sanctum mendaciter infamarat. (Sur. mense Decemb.) Paulo post idem ibi narrat de viro, & fœmina & liberis occupatis à dæmone propter patris in sanctum calumniā. Item *maledictio in sanctos*, vt in Malachiam, teste D. Bern. in eius vita.

apud Sur. to. 4. Iul. 8. vide comment. P. Serarij i hāc vitam.

Quintum peccatum est *agnitæ veritatis impugnatio*, vt apud Apostolum, & in Canonibus: nec nō *apostasia à fide*, quod cuiusdam fœminæ exemplo comprobauit D. Cyprian.

2. Thess. 2. v. 10. cap. vlt. 26. q. 5. serm. de lapsis. 1. Tim. 1. v. 20.

Sextum, his temporibus (proh dolor?) frequētissimum est *blasphemia* propter quam Diuus Paulus Alexandrum, & Hymenæum dæmoni torquendos permisit. Thomas Vvaldensis testis oculatus, quæ ipso præsente acta, circiter anno 1384. narrat in hunc modum.

Historiam refero, quam ego præsens vidi oculis carnis meæ, in cathedrali Ecclesia S. Pauli Londini, vbi venerandus Gantuariensis Antistes, fœlicis recordationis Thom. Arundelius filius, & frater Comitum, pro loco iudicij (assistentibus sibi Noruicensis Ecclesiæ, tunc Præsule Alexandro, & alijs) residens Episcopali sede verba quædam, & interrogationes proponebat, de fide Eucha-

ristiæ, ad quendam sartorem, de partibus Vvigorniæ, deprehensum in hæresi. Cumque flecti omnino non posset, nec aliud quam benedictum panem, sacratissimam hostiam volebat appellare, vel credere, tandem iussus facere reuerentiam hostiæ, respondit blasphemus. Vere, inquit, dignior est aranea reuerentia. At ilico de alto culmine tecti descendens ingens, & horrida visa aranea, ad os blasphemi directo filo peruenit. Et dum sartor loqueretur, vt intraret per polluta labia aranea, sollicite laborabat. Adstitit Illustris Princeps Thomas Oxoniensis Dux, tunc Regni Cancellarius, & vidit prodigium. At prædictus Archiepiscopus statim surgens cum alijs, exponit omni illic collecto populo, quid vltrix manus domini faceret in blasphemum.] Nonne verisimile est, dæmonem in araneæ forma, sic illum miserum obsedisse? Sophronius blasphemiæ in Deiparam insignem vltionem recenset, hisce verbis.

Tho. Vvaldensis libro Sa ramēta li cōtra Io. Vvicleph. Praçi spirit. c. 47.

In hac (Heliopoli Phæniciæ) minus quidam erat, Gaianus nomine, qui in theatro sanctam Dei genitricem blasphemans, populo spectaculum blasphemiæ præbebat. Apparuit autem ei S. Dei genitrix: Noli quæso, noli ita lædere animam tuã. Ille vero rursus deterius illam blasphemabat. Vnde ipsa tertio ei apparens, eadem repetebat. Cum autem ille se non corrigeret, sed plus quoque blasphemijs adijceret: meridie dormienti sibi apparuit, nihilq; dicens, digito signauit eius manus, & pedes. Euigilans autem inuenit se truncatum manibus, & pedibus. Atque ita infęlix, vt truncus inutilis iacens, confitebatur omnibus: cuius rei gratia, & quomodo hoc passus esset, vtque propter blasphemias clementer cruciatus fuisset.] Quos ipsi Beati sic per se puniunt, an non credendum malis spiritibus ad vexandum à Deo propter idem peccatum tradi? similia narrant alio tempore accidisse Constantinopoli Nicephorus, Neomagi, & alibi Bedebachius lib. 7. à cap. 360.

lib. 18. hist. cap. 33.

Septimum non minus frequens, est, *execratio, seu imprecatio mala*, quaquis sub conditione se dæmoni addicit. hanc non irritam esse solere, docent quæ subiungam. Io. Cæsarius lib. 11. scribit mulierculam, quæ se dæmoni addicebat, à dæmone sublatam in altum nusquã comparuisse. Io. Nider ista commemorat.

lib. 5. Formicarij.

Tempore, quo in Vniuersitate Coloniensi Sacræ Theologię studio adscriptus fui: quædam virgo quindecem, vel sexdecim annorum, moribus, secundum sæculum, satis composita, in domo cuiusdam suæ consanguineæ nutriebatur, extra domũ parentum. Cumque cognatæ suæ scyphum satis vilem terreum quendam, à casu fregisset, cognata ira replebatur in lapsus negligentiam, & in ream virginem. Quæ virgo tanto hoc molestius tulit, quanto vasculum vilius exstitit. In iram ergo cõmota virgo, hora sumendi cibum, nec comedere, nec ad mensam præ ira se præsentare voluit. cuius cognata ait: Oportet vt comedas. at virgo apud se (vt mihi postea, & exorcistæ retulit suo) huiuscemodi verba submurmurando dicebat, si me oportet edere, in nomine diaboli fiat. sic mensam accessit, benedictionẽ mensæ, quam bene sciebat, dicere neglexit, & in primo morcello, vt putabat, muscam ori illatam sensit: quam cum nulla arte eijcere valeret, degluttiuit, & immediate obsessa fuit: semper tamen vsum rationis bonum habuit, licet sępe satis vexaretur à dæmone. Cum autem in domum parentum cum magna mæstitia reduceretur, & diutissime nullus reperiretur,

retur, qui liberare posset: tandem A quidam frater nostri ordinis, nunc Magister, Gotfridus Schlussel, Sacræ Theologiæ professor, calamitati parentum, & puellæ compatientes, se in eius exorcisatione intromisit, pacto tali præuio: vt si liberaretur, nihil terreni exorcistę daretur, sed puella in castitate solita, si vellet, libere, & nō in matrimonio de cætero Deo militaret. Legit igitur pater præfatus missam, obtulit obsessa oblationem consuetam, in eadem adfuit per tota, & in nullo vexari videbatur. Finitoq; officio, post satis diminum exorcismi actum, membris omnib. virginei corporis pene præcontusis, exijt dæmon, & ita virgo deinceps Domino in castitate seruiuit.] vides hic imprecationem, & prętermissam mensę benedictionem ex iracundia, & contemptu, vides pœnam vides liberationem, mediante missæ oblatione, proposito virginitatis, & exorcismo. fine, hæretici rideant, tu tam salutaria ne contemne. Paulo ante aliud idem Niderius retulerat, de insigni illo maleficarum iudice, Petro, de quo non semel locuti sumus.

Postquam (inquit *) officium resignauit,]* & ciuitatem Bernēsem reintrauit, ibique domicilium tenebat: die quadam rediens ad castrū BlanckKenburg, vbi cognatus eius in ipsius officium substitutus fuerat, in eodem castro Petrus quædam negotia, apud sibi notos expedire volebat. Tunc vna malefica, & quatuor consortes eiusdem malitiæ viri, de sero in loco vno machinamenta, suæ artis voluentes pro viribus, vt Petrū grauiter veneficijs læderent, vel occiderent, quem hæc latebat fraudis commercia. Adueniente igitur nocte, Petrus se benedicendo crucis signo cubitum iuit: sed nocte omnino surgere proposuit ad scribēdas quasdam necessarias epistolas, vt mane recedere à loco valeret. Euigilans igitur intempesta nocte, sibi videbatur ex inopinato, quod dies adesset, luce deceptus fictitia, de quo in se iratus, quia, vt putabat, noctem neglexerat, non se, vt debuit, muniendo more solito, vestimentis induit, per gradus altos versus locum, vbi pugillarem habuit descendit, & locum clausum reperit. De quo ma- B iore ira exardescens, cum murmure per gradus, quos descenderat versus lectum iterato scandebat, emittendo vnicam ex indignatione maledictionem, per verbum satis breue, ac si diceret, In nomine Diaboli. Et ecce statim in tenebris densissimis Petrus, proiectus est in præceps per graduum prędictorum passus adeo grauiter: vt famulus qui desubter scha- C lam in commodo dormiebat excitaretur, & exiens, quid adesset conspicere volens, dominum suum Petrū accenso lumine, solum in terra, priuatum rationis vsu, iacentem, & collisum per omnia membra, sanguinem plurimum è corpore emittentem, reperit.] subdit post aliquod tempus confessione rei vnius compertum quatuor maleficos cum vna D malefica, sic Petrum gradibus deiecisse. Nota vero, & hic, quam noxia Crucis consignatio neglecta Petro fuerit. Dignissimę lectu sunt tres Historiæ à Giermano quodam I. C. suæ de Lamijs disputatione inserta: quas totidem verbis adscribam, ne, si meis, videar aliquid non bona satis fide repræsentasse.

Georg. Godelm. à li. 1. de Lam. c. de malitia diaboli

Ioachimo (ait) I. Electori Bran- E denburgico nupta fuit Ioannis Daniæ, Sueciæ, & Noruegiæ regis filia Elizabetha, cui, vt alimenta se mortuo regina haberet, oppidum Spadaco ad Sueui. & Haueli flum. confluentem marités attribuit, in quo oppido ipsa adhuc viuente, miles quidam, per Marchiam iter faciens,

cum morbo impeditus detineretur, decumbens, tradidit crumenam pecuniam refertam hospitæ asseruandam. Post aliquot dies, cum conualescit, repetit saccum. Mulier auara, cum ęgre tantam pecuniam amitteret deliberat cum viro, vtrum reddere debeat. Ineunt consilium, vt mulier neget depositum. Quare cum miles suum repeteret, illa confidenter negat se quidquam accepisse. simulat se mirari impudentiam militis, qui ausit flagitare, cum nihil dederit asseruandum. Miles, indignitate rei motus, obijt vicissim hospitæ perfidiam. Quare maritus, tanquam defensurus suam coniugem, extrudit militem domo. is ante fores irritatus scelere hospitę, stringit gladium, veluti impetum facturus in virum, & ferit ianuam. Hospes implorat fidem vicinorū, & quæritur suas ædes oppugnari. accurrunt lictores, & militem, quod vim publicam fecisset, abducunt in carcerem. Post aliquot dies senatus oppidi alio mittit narrationem facti, & sententiam perscribi petit. Constabat ædes publice oppugnatas esse. quare fertur sententia, vt miles vltimo supplicio afficiatur. Cumq; iam instaret dies iudicij, venit diabolus in carcerē ad captiuum, indicans ei, quam sententiam iudices laturi sint, & pollicetur se hoc periculo eum liberaturū esse, hac conditione, vt se diabolo dedat. Miles constanter respondet, se potius moriturum esse, quamuis sit innocens. Cum vero diabolus verbis multis exaggerasset periculum, nec tamen inflexisset militis animum, tandem pollicetur ei liberationem, sine vlla conditione. Et cum veneris, inquit, in iudicium, dic te imperitum esse forensium negociorum, & patrono indigere: ibi astabo cæruleo pileo tectus, & ornato pennis. Pete igitur, vt me iubeāt causam dicere. Miles qui hoc sine impietate facturus videbatur, ait se hoc consilio vsurum esse. Postridie in iudicium ducitur: adest ēt orator tectus cæruleo pileo, ibi cum auctor peteret militem propter vim publicam, capitali supplicio affici, miles respondit, se imperitum forensium negotiorum, petere, vt liceat isti suo aduocato pro se dicere. concedunt iudices. Ibi diabolus de iure erudite disputat: nō esse capitali supplicio afficiendum eum, à quo non sit ortum rixæ, & tumultus initium, ait ab hospite militem vi extrusum, & spoliatum esse. iubet quæri saccū, & locum monstrat. Ibi cum hospes vehementer negaret, addens eius diras imprecationes, vt ipsum, abreptū diabolus perderet, si fecisset. Hanc imprecationem, cum inuocatione diaboli cum aliquoties repetiuisset: ibi causidicus: omissa iā disputatione forēsi, adoritur hospitem, & comprehēsum per fenestras, & medium forum, omnibus perhorrescentibus, cum fragore abducit, nec postea vnquam corpus hospitis inuentū est.] En hic auaritiā imprecationum causam, & iniustitiæ, quomodo Deus vltus per carnificem suum. Non dissimilia narrantur his à Cantipratensi.

Cum tres (*inquit*) combibones in taberna mero incaluissent, orto de animæ immortalitate, & pęnis inferni sermone: vnus procacior id totum pro nugis habere, & commentis sacrificiorum, ceteri iocanti applaudere. Interea aduenit vnus magna vir statura, & vesco corpore, & assidens: Qui hi (ait) sermones? q̄ risus causa? Refert procax ilie, & addit, se quidē licentiati haud magno pretio animā vendīturum, quin & pecuniam in Symbolum collaturum. Tu vero, infert aduentor, quanti illa mihi indicas? nec mora, conueniunt de precio. hic animā addicit emptori, emptor soluit: potatur strenue de præsente pecu-

pecuniā. Deniq; sub noctē, Tēpus (ait) emptor, vt ad propria quisq;. Sed vos ius dicite, si quis equum capistro ligatum emerit, nonne ius ei cū capistro equū abducendi? Et cū dicto, vēditorem trementem in omniū oculis abripit, & sursum in aera leuat, & secum ad infernum trahit, visurum, quod credere noluerat. Animarum quippe mercator erat iste, cuius figura fuit Rex ille Sodomorum, dicens, Da mihi animas, cętera tolle tibi.) Sic Cantiprat. lib. 2. c. 55. par. 3.

Pari terrore, sed meliore successu miles Hispanus, hic i Belgio, ante annos viginti duos, cum adhuc sæculo mererem, à Deo commonitus tantū fuit. Capitaneus Brauo vocabatur, sæpe à me visus. deditus supra modum aleę, & in ludo diras iacere in se iuxta atq; alios pronus. quadā die, cū dā nosi semper numeri lucrum iactu q̄renti subsisterent, ita efferuescens in caput suum dirissima precabatur: & subito coram multis, qui aderāt, ab inuisa manu, ad tabulatum vsq; sublatus, post aliquod tēpus mortuo, q̄ viuo facie similior in solum deponitur. fælix si, vt lurorē cadauerosum toto post vitę tēpore retinuit, sic resipiscēs lusus auiditatē deposuisset. Sed pergit ille I. C. in Silesia (inquit) quidam nobilis, cum inuitasset conuiuas, & hora conuiuij iā instante, & apparatu facto, spe frustratus esset, excusantibus se conuiuis, cur non comparerent, prorupit iratus in hæc verba: veniant igitur omnes dæmones si nullus hominum mecum esse potest. His dictis domo egreditur in templum, vbi pastor Ecclesiæ, concionem habebat: &, vt iracundiam concoquat, auscultat aliquamdiu: dum vero in tēplo moratur, veniunt equites in area domus magni, & nigri, & iubent seruum domus, vt dominum suū aducet, eique significet, adesse hospites. Seruus consternatus abit in templū,

A & indicat hæc domino suo, qui nescius consilij pastorē consulit. Pastor abrumpens concionem, hoc consiliū dat, vt tota familia domo exeat. quod cū fieret, & famuli, ac ancillæ properarent, forte obliti infantem in cunis iacentē, & dormientem, secum non auferunt. Dæmones incipiunt comessari, & vociferari, prospicereq; per fenestras formis versorum, luporum,
B felium, & hominū, & monstrare pocula vino repleta, assaturas, & pisces. Hæc vicini, nobilis, pastor, & alij cū viderent. Ah, inquit pater, vbi infans meus? vix cum hæc dixisset vnus ex dæmonibus vlnis suis infantem ad fenestras gestat, quasi monstraturus parentibus; Nobilis prorsus cōsternatus, & solicitus de incolumitate infantis, fidum habens seruum,
C quem interrogat, qua so tu dic, quid agā? Seruus, Domine inquit, commēdabo, & committam vitā meā Deo meo, & in nomine Domini ingrediar, & vt infantem auferam auxilio, & beneficio Dei videbo. Bene inquit nobilis, Deus tecum sit, & tueatur te, animumq; tibi confirmet. Seruus, accepta benedictione à pastore, & reliquis: ingreditur, & ante concla-
D tie, in quo erant dæmones congregati, procidit in genua, & se Deo commendat, & hoc animo aperit ianuam, & videt dæmones horribili specie sedentes, stantes, ob ambulantes, serpentes, & vno impetu accurrentes ad se, & vociferantes: Hui, Hui, tu, quid hic tibi? Ille sudans, & tamen diuinitus confirmatus, alloquitur dæmonem, qui infantem
E gestabat; Tu, inquit, mihi infantem trade. Nequaquam, respondet iste, iam meus iste est infans. dic domino tuo, vt veniat, & accipiat infantem. Cui seruus: Ego fungor iam officio meæ vocationis, in quam me Deus collocauit, & scio quicquid in hoc officio facio, id Deo gratū esse.

Quare

Quare ratione me officij, & auxilio, A nomine & virtute Iesu Christi aufero abs te infantem, & patri eius restituo, atque ita ipse apprehendit infantem, & brachijs suis amplexus est. Isti nihil aliud respondent, nisi vociferantes, Hui nebulo, hui nebulo, relinque infantem, relinque alioqui te discerpemus. Ille nihil curans minas Diabolicas abijt incolumis, & incolumem infantem patri nobili B reddidit. Dæmones postea, aliquot diebus elapsis euanuerunt, vt in ædes denuo migrare cum tota familia nobilis potuerit.

Vides inconsulti dicti, quas pœnas pater dederit: vides dæmonis potestatem in innocentem puerulum claudere. Nam, quod scriptor ait benedictionem à pastore, & cæteris accepisse, hoc est, promiscue à pastore, C & cæteris, commentum suspicor Lutherani hominis, & discrimen ordinum confundentis. Sequitur tertia narratio.

In Saxonia virgo epulenta formoso iuueni,] at tenuioris fortunæ, matrimonium promisit. Hic quid futurum præuidens, illam prædiuitem, & sexus ratione, mutabilem, fidem vix seruaturam esse puellę respondit. D Illa contra diris se execrari his verbis cœpit, si alteri, quam tibi nupsero: tunc me diabolus in nuptijs illis abripiat. Quid fit? post interuallum aliquod mutat animum, nubit alteri priore sponso spreto, qui eam semel atque iterum promissi, diręque imprecationis admonuit. Sed illa posthabitis his omnibus nuptias cum altero sponso, relicto priore, celebrat. E Ipso die nuptiali, cognatis, amicis, & conuiuis hilaribus sponsa, vigilante conscientia, redditur tristior solito. Tãdem diaboli duo, sub specie duorum equitum in ædes nuptiales adueniunt, excipiuntur; adducuntur mensæ, hisque remotis, choreæ, vniq; ex his sponsa, honoris causa, tãquam peregrino adiungitur, cum qua bis saltauit, & tandem eam è conspectu parentum, & amicorum, summo cũ gemitu, & lamentatione, per ostium, in altum sustulit. Altero die parentes, & amici mœsti, sponsam quærũt, vt delapsam forte sepelirent, sed ecce ijdem socij occurunt, vestes, & aurum referentes, additis verbis: Non in has res, sed in sponsam à Deo nobis fuit potestas concessa.

Sic illa corpore, & anima diabolo tradita, quæ promissionem nuptiarum violauit, & imprecationem adduam contempsit. Aliud deniq; exẽplum de quodam, in martyrem maledico, sibi insaniam imprecante, & mox furore correpto, & sequenti die sic horrende absumpto, dedit Cæsarius vitæ S. Engelberti Colonien. lib. 2. c. 14. apud Sur. mense Nouembri. Huc etiam referendum est, quoddã de Goduino comite, qui cum periurio sibi esset necem imprecatus, subito panis bolo fuit suffocatus. (Polyd. Virg. lib. 8. hist. Anglor.)

Octauum solet esse vitium *vsuræ.* Confitentur enim sagæ nihil maleficij posse illis inferri, qui eleemosynis vacant, contra narrantur, quæ saltem sub vsuris mutuum dedere virgines diręà dæmonibus maleficio immissis vexatæ. Prius intelligendum de conferentibus eleemosynam ijs, quas nesciunt esse sagas, nam qui sciunt esse, & tamen conferunt, hos putant posse à maleficis lædi. Neque mirum si Deus, hos quasi fautores oderit, ideoq; permittat lædi. odit Deus mirè auaritiam, vt docetur alio exẽplo, quod Lamberti Schaffaburgensis an. 1066. verbis dabo: *Reginherus Misnensis Episcopus obijt. Is dum suscepto Episcopatu Goslariam venisset, post refectionem, in cubiculum, vbi thesauros suos, quorũ nimis amator erat, nullo cõscio, infoderat, quasi paulũ requie-*

Bredẽbach li. 6. coll. c. 25.

quiescere volens, sese inclusit, cumq; (à die vergente in vesperam, præter morem consuetudinemq; suam somno indulgere videretur, rem insolitam mirantes cubicularij, pulsare ostium cœperunt, sed nec pulsantibus, nec vociferantibus ullum dabatur responsum. Tandem fractis foribus irrumpentes, inuenerunt eum fractis ceruicibus, colore tetro exanimem, ipsis thesauris suis miserabilem in modum incubantem) discant Prælati thesauros sibi in cœlis, & non in terra defodere. Ex hac radice natum vitium.

Nonum reputo, *duritiam, & immisericordiam in pauperes.* Vt omittam Moguntinum Episcopum illum, vt opinor à dæmonibus murium specie necatum, quod pauperes murium nomine tempore famis dedecorasset, & sibi duxisset persequendos: recentius quiddam ex Petro Bixaro subiungam.

Munster. in Cosmograph.

In Suevia (inquit) Bauariis,] & Franconibus finitima, fuit quidam nobis valde diues, & opulentus, nomine RicKbergerus, cuius annui reditus supra 30000. nummum aureorum extendebantur. Hic tametsi in reliquis vitæ actionibus non vulgari laude dignus censebatur, ineffabili tamen cupiditate laborabat, eaque factum est, vt quotidie opes per fas, & nefas accumulare, omniaque ad se rapere studeret. Cum itaque prospiceret annonæ caritatem, quæ proximo anno in ea regione subsecuta est, sua horrea tritico, & frugibus impleuit, magnoque precio ea diuendere cœpit: adeo, vt indigenæ compulsi ab eo victũ emere, ob inexhaustã eius auaritiam, vel fame prorsus perirent; vel, si ali, & sustentari vellent ad magnam egestatem atque inopiam redigerẽtur: tam clare illis granum, & reliqua eius generis diuendebat. Ad hunc, præter alios innumeros, venit quidam pauper, & libe-

A B C D E

ris onustus, cum sex taleris eumque rogauit, vt pecuniam acciperet, ac quandam tritici mensuram sibi daret, seque reliquam partem pecuniæ, quam illi deberet breui bona fide persoluturum: at ipse hunc superbo vultu, & iracundis oculis intuitus, a se protinus abire iussit, & quod reliquum erat pecuniæ secum adferre, si frumentum vellet, atque ita miser, ac mœstus, diras imprecatus, illinc recessit. Paucis post diebus cum is quendam ex famulis in horreum misisset, vt illud de more inspiceret, ab ipso in reditu accepit, tres nigros boues intus esse, qui granũ deuorarent, qui autem hoc retulit, proximo die lecto decumbens, haud multo post è vita migrauit. Idem quoque accidit cuidam generoso, quẽ illuc herus miserat, vt videret an ita se res haberet, sicut prior narrauerat: is enim, & boues, & equos inspexerat. Cum igitur de hac re certior fieri vellet, ipsemet in eum locum proficisci statuit: iuitque ad portam horrei, ibique per quasdam rimas vidit totum horreũ plenum varijs atque innumeris armentis, quæ omnes fruges absumebant. Hoc spectaculo ita perterritus est, vt statim furiosus atque insanus euaserit, multaque dementer fecerit, donec tandem cathenis astringeretur. Hic horribilis casus magnam sane admirationem attulit, cũ in ea prouincia, tũ præcipue in aula Cæsariana, quæ illum antea prudentissimum cognorat.)

Hi dæmones erãt in bouino schema.

Crescente pertinacia crescit supplicium.

Hæc ille, narrans, quæ in Europa memorabilia post annum 1560. accidisse ipse notarat, Epito. fol. 281. Triplici hac visione clemens Deus, pœnam semper augens pro culpæ modo, patienter operiebatur, & ad pœnitentiam reuocare nitebatur No tatum à quodam, sagas, quibus à Satana semper nocendi necessitas imposita est, si desint quos v[illegible]

inimici, eleemosynam mendicare: & si quis facultate præditus ad erogandum, & sagas esse nescius, denegarit, hunc in magno versali periculo. sic Pictaui ann. 1567. duo magi confessi sunt se quadam die, squalidos egentesque stipem ante fores prædiuitis patristan.il. postulasse, ea recusata iniecisse sortem, & domesticos omnes in rabiem actos obijsse furiosos.

Decimum sit irrisio sacrorum mysteriorum, & quod eodem pertinet, abusus atque contemptus cæremoniarum, & sacramentorum Cathol. Eccles. Vlciscitur Deus quotidie, & pergunt hæretici contemnere. quædam de singulis accipite. de Batauo per ludibrium Missæ sacrificium imitante ann. 1574. & dire mulctato, legendus Breenbach. Nouatum constat, eo, quod nec chrysma, nec exorcismos in baptismo percepisset, à maligno vexatum. scribit Victor Vticensis. Proculum quendam Arianum, qui de pallis altaris, camisias sibi, & femoralia faciebat, frustratim sibi vorasse linguam (*haud dubio obsessum,*) & sic turpissima morte cōsumptum. Donatistas Eucharistiam effundentes, quibus eam obiecerant, canes inuasere, teste Optato. Multos suo tempore ob indignam Eucharistiæ perceptionem immūdis spiritibus adimpleto, nobis est auctor D. Cyprianus, & memini me duo illustria legere exempla apud Greg. Turonensem, & in vita S. Godefridi Ambianensis Episc. sufficerit ascribere illud Greg. Turonensis. Epach. (inquit) presbyter, dum temerè, quæ indignus erat, agere præsumpsisset, diuino iudicio solo proiectus, occubuit.

lib. 1. collat. c. 39.

Euseb. lib. 8. hist. c. 33 lib. 1. de persec. Vādal.

lib. 2. contra Parmenian. sermon. de lapsis.

Greg. Turon. l. 1. de glo. mart. c. 78. Surius 8. Nouēb. in vita Sā. Godefridi l. 3. c. 12.

Hic enim dum Dominici Natales vigilias celebrare Ecclesia expetisset,] per singula horarum momenta egrediebatur è templo Dei, ac in domo sua pocula lasciua spumantibus pateris hauriebat, ita, vt affirmarent multi cum post galli cantum in ipsa nocte vidisse bibentem. Sed cum esset ex genere Senatorio, & nullus in vico illo Ricomagensi, iuxta sæculi dignitatem, haberetur nobilior, celebrare Missarum solemnia expetiiur. Nec dubitabat miser vino madefactus appetere; quod ieiunus quisque non sine metu potest terrente conscientia explicare. Verum vbi explicitis verbis sacris, confracto Dominici corporis sacramento, & ipse sumpsit, & alijs distribuit ad edendum mox equini hinnitus ad modum vocem emittens, ad terrā ruit, ac spumas cū ipsa mysterij sacri particula, quam dentibus comminuere non valuit, ab ore proijciens, inter manus suorum ab Ecclesia deportatur. Nec caruit vltra hac epilepsiæ infirmitatu, sed per singulos lunares cursus incrementis decrementisque hæc semper pertulit, quia ab haustis nimio vini minimè infelix abstinuit.)

Hūc epilepticum energumenum fuisse indicat hinnitus equinus; & merito, quia sicut equus, & mulus, corpus Domini non dijudicauit. Bredenbach. non dissimilem violati ieiunij, sed in cibi qualitate vindictam recenset his verbis.

Paucis ab hinc annis postquam Torpacenses in Lutherana doctrina concesserant,] feria sexta solemne Paschę festum proximè præcedenti, finita Lutherani Ecclesiastæ concione, ciuibus è templo D. matri virgini sacro reuertentibus, quidam alium cōciuem, & familiarem inuitat ad prādium rogat vna domum omittetur, habere se egregie paratum petasonem VVestphalicum. alter parum adhorrens respondet sibi esse gallum opiparè elixum, quem cupiat in symbolum adferre: Dum ad mensam accumbitur, alter os quoddam galli ambedere volens imprudens pene ipsum

ipsum deglutit, quod cum neque trās A mittere, neque eximere valeret, eo ipso die suffocatur. alter postridie Paschæ malo spiritu corripitur, & non multo post rabie, ac furore exagitatus animam vna cum dæmone exhalat.) Sic ille Belli Liuonici pag. 27.

Huc pertinet contemptus excommunicationis. Cum D. Hugo Episcopus Lincolniensis quosdam contumaces excommunicasset, nec magni facerent, illi subito non comparuerunt. Militem alium ob eandem causam diabolus nocte sequente inuasit, & animam subito extorsit. Alij quoque ab eodem excommunicat, à diabolo præfocati fuere, (de quibus lege vitam ab æquali eius scriptam cap. 23. apud Surium, tom. 6.)

Vndecimum est templorum, & sacrarum rerum direptio, ac expilatio. Pet. Cluniacensis, postquam multa, quæ in hoc genere palam, & frequenter à Matisconensi quodam Comite fuerant commissa, recensuit, infœlicem eius, & horroris plenam de vita migrationem in hunc modum

l. 2. mira. cap. 1. commemorat, ad terrorem, & correctionem nostrorum hæreticorum: cum solemni die, Matiscone in pala- D tio proprio resedisset, eumque multitudo tam militum, quam diuersi ordinis circumstaret: repentè ignotus homo equo insidens per palatij ostiū ingressus, omnibus conspicientibus, & admirantibus vsque ad ipsum equitando peruenit. Cumque ei astaret, se ei velle colloqui dicens, vt surgeret, ac se sequeretur, non iam monuit, quam imperauit. At ille E inuisibili potentia constrictus, nec iam resistere valens surrexit, atque vsque ad ostium domus processit: vbi equum paratum inueniens, eumque ab eo conscendere iussus, ascendit. Cuius stantis habenas ille arripiens, statum cum velocissimo cursu per aera ferri cunctis conspicientibus cœpit. Cumque immenso eius clamore, ac miserabili eiulatu tota ciuitas commota ad tam inuisum spectaculum concurrisset, iamdiu eum per aera currentem attoniti conspexerunt, quamdiu naturali oculorum acie eum subsequi potuerunt. Qui cum eum diu, succurri te ciues, succurrite, vociferantem audi- B rent, nec iuuare valerent, subtractus tandem visibus hominum, æternus quemadmodum meruerat, est factus socius dæmoniorum.]

Sic iste direptiones, & sacrilegia sua luit in hac, & in sequēti vita. Huius mores postea imitatus Orger. quidam Oeconomus, quia non tam grauiter deliquerat, in hac vita fuit seuere admonitus; vt futuræ, si sape- C ret, vitæ supplicium effugeret. subdit enim Venerabilis idem Abbas, dum hic portam, qua miser ille Comes abductus fuerat, & quæ postea semper obstructa manserat, conatur aperire: *Ecce inuisibiliter a Diabolo raptus, ac stridentibus, qui aderant malo in aera spacio sublenatus. sed confestim dimissus corruit, eiusque corpore grauiter colliso, brachium quoque illius subita ruina confregit.*) Duo alia extant exempla l. 3. vitæ S. Remacli, quæ apud Surium mense Sept. legi possunt. Ego addam quintum exemplum pœnæ, quam milites post obitum perpeti, qui manus ab expilatione templorum non abstinuerant, in gratia tamen decesserant, visione quadam idem auctor declarat: quam ille, vt certissime fide compertam doceat, multa addidit; quæ censui prætermittenda, potuit illa poni libro præcedenti, *capite de spectris mortuorum*, sed non incommode hic recensebitur: eo, quod variæ quoque pœnæ hic, & supplicia eorum narrantur, qui, vt Matisconensis ille comes sacrilegi fuere. Itaque Pet.

Pet. Venerabilis inducit ipsum, qui viderat Petr. Engelbertum Monachum iam, & à sęculari ad spiritalem militiam digressum sic loquentem.

lib.2.miracul. 18.

Tempore, quo Rex Aragonensis Alfonsus, regnū maioris Alfonsi Hispaniarum Regis iam mortui obtinebat, contigit, vt contra quosdam, qui in regione, quæ Castella dicitur, ei repugnabant, exercitum commoueret, & vt de singulis regni sui domibus singuli illuc pedites, vel equites dirigerentur, edicto sanciret. Ego edicto coactus vnū ex mercenarijs mercede mihi seruientibus Sancium nomine, ad exercitum destinaui. Paucis post dieb. decursis, omnibusque, qui expeditioni illi interfuerant ad propria redeuntib. ipse quoque domū reuersus est. Nō longo deinceps tempore elapso; more humano morbo correptus, nec diu cum morbo luctatus, defunctus est. Inde post quatuor fere menses, ex quo è vita decessit, dum apud Stellam in domo mea hyemali tempore iuxta ignem in lecto iacerem, subito iam dictus Sancius circa mediam noctē mihi adhuc vigilanti apparuit. Qui igni assidens, & carbones, quasi ad calefaciendū, vel ad clarificādū, huc illuc; reuersans, multo magis se mihi cognoscibilem demonstrabat. Erat autem nudus, & absque omni vestitu, excepto paruo viliq; tegumēto, quo velut inhonestiora corporis obuelabat. Quē cum vidissem, quis inquā, es tu? at ille humili voce: Ego sum, inquit, Sancius famulus tuus. quid, inquam, hic agis? vado, inquit, Castellam, iterque meū multus exercitus comitatur, vt vbi deliquimus, ibi, & delictis pęnas debitas exsoluamus? Et, cur, inquā, huc diuertisti? Est, inquit, mihi spes venię, & si misereri volueris celeriorem mihi requiem comparare poteris. Quomodo inquam? Quando inquit, nuper expeditioni, quam nosti, A interfui, hostili inuitatus licentia, Ecclesiam quandam cum quibusdam socijs inuasi, quæ intus sunt inuenta diripui, vestimenta insuper Sacerdotalia mecum rediens asportaui. Pro quo specialiter diris pœnis subactus affligor, & remedium à te, sicut à domino meo, quantis possum precibus expostulo. Nam poteris mihi subuenire, si beneficijs spiritualibus me studueris adiuuare. B Rogo insuper, vt dominam meam, vxorem tuā, ex mea parte, mea functus vice depreceris, ne octo solidos, quos pro seruitio meo mercenario iure, mihi debebat, reddere iā moretur, & quod necessitatibus carnis, si adhuc viuerem, reddidisset, animæ meæ longe amplius his egenti, erogando eos pauperibus, largiatur. Iam ego tali eius collocutione C multo magis animatus: quid, inquā, de cōciue nostro Petro Deioca nuper defuncto actum est? Rogo, vt, si quid de illo nosti, aperias. Illum, ait, opera misericordiæ frequenter quidem, sed maxime præteritæ famis tempore, impensa pauperibus beatorum requiei adiunxerunt, & vitæ æternæ participem effecerunt. Cumque eum tam prompte, & facile mihi respondere audissem, adieci. D & de Bernerio alio ciue nostro, ante paruum tempus similiter, vt nosti defuncto, aliquid tibi notum est? illum, inquit, infernus possidet. quia ad terminandas huic villæ lites, & iudicio dirimendas prælatus, multa sæpe muneribus aut gratia illectus iniuste iudicauit: & quia cuidam pauperi viduæ quodam tempore baconem E vnum, qualecumque vitæ eius subsidium, crudeliter auferre non timuit. Tunc longe amplius ad maiora quærenda animi feruore succensus, adiunxi De rege nostro Alfonso ante paucos annos defuncto, tibi aliquid notū esse potuit? ad hæc quidā alius in fenestra capiti meo proxime super-

superposita residens. Noli, ait, hoc ab isto quærere, quod ignorat quoniam recens eius ad partes nostras aduentus, hoc ei notum fieri nondum permisit. Mihi vero, cui à die obitus mei quinquennalis cum huiusmodi spiritibus mora, plura quam isti nouiter nota fecit, quod de rege quæris ignotum esse non potuit. At ego rursus nouæ vocis auditu attonitus, ac videre cupiens vocis auctorem, conuerti oculos, ad fenestram, adiutusque lunę splendore, quæ lumine suo omne tunc domus spaciũ clare illustrabat, conspicio hominem in inferiori fenestræ margine residentem, quem in eodem habitu, quo aliud videram cernens: Es tu, inquã, quis es? ego inquit, eius quem aspicis socius sum, & Castellam cum isto, & multis alijs proficiscor. Et tu, inquam, de rege Alfonso, vti dicebas, aliquid nosti? Non, inquit, vbi fuerit, sed vero vbi modo sit nescio. Nã aliquamdiu tormentis acribus inter reos cruciatus, postmodum à Cluniacensibus monachis inde sublatus est. Exinde vero, quid de eo factum sit prorsu, ignoro. His dictis ad socium, qui igni assidebat, verba conuertens. ait, surges, & iam iter inceptum peragere incipiamus. Ecce enim iam omnes vias, quæ intra, vel extra castellum sunt, subsequens nox exercitus sociorum impleuit, & iam multis velocissime prætergressis, vt festinanter eos sequi debeamus vrgemur. Ad hanc vocem Sancius surrexit, & flebili voce, quod prius rogauerat ingeminans, Rogo, inquit, Domine, ne mei obliuiscaris, & vt dominam meam, coniugem tuam, quatenus, quod corpori debebat, miserę animę meæ restituat, oro, sollicitus exhorteris. His dictis statim vterq; disparuit. At ego mox coniugem iuxta me in lecto dormientem, citata voce exsuscitans, priusquam ei, quod videram, vel audieram, narrarem, interrogaui, Vtrum aliquid Sancio communi nostro mercenario pro mercede deberet. Qua respondente, quod ego nondum ab aliquo nisi à mortuo audieram, se videlicet eidem Sancio adhunc octo solidos debere, nequaquã vltra dubitare potui, cui fidem, & mortui relatio, & mulieris confirmatio conferebant. Facto mane octo illos solidos à coniuge accipiens, & de meo quod congruum visum est addens, pro eius qui apparuerat salute pauperibus distribui, & sacrarum Missarum adiutoria ei à sacerdotib. mea prece, & studio impensa, ad pleniorem peccatorum eius remissionem adauxi.

In hac tam clara, tam certa, tam cõmendabili visione docemur, quod *mortuos opera sua sequantur.* hos quidem milites eo, quod confessi decessérant, & culpam sacramento pœnitentiæ deleuerant, expiatorijs supplicijs pro pœna peccato debita ad tempus, illum quia non confessus erat, & culpam criminis ab olere neglexerat, æternis cruciatibus fuisse mancipatum. Catholicis vtriusq; sortis optio est hæreticis, qui & confessionem respuunt, & purgatorium negant altera tantum competit, quam agnoscũt, & fatentur. Accedat denique horribilius aliud ab Humberto Archiepiscopo coram Papa narratum.

In Teutonicis partibus Comes quidam diues ac præpotens,) sed bonæ ,, opinionis, & innocentis vitæ, prout ,, humanum erat de eius æstimatione ,, iudicium, ante decennium fere defunctus est. Post cuius obitum quidam religiosus vir per spiritum ad ,, inferiora descendens, præfatum Comitem in supremo gradu scalæ cuiusdam positum vidit. Aiebant namque ,, quia scala illa inter stridentes atque ,, crepitantes vltrices incendij flammas videbatur erecta, atque ad susci ,, pien-

piendos omnes, qui ex eadem Comi- A tum genealogia descenderent, constructa. Erat autem tetrum chaos, immane barathrum, infinite patens, atque in profunda demersum, vnde scala producta surgebat. Hoc igitur ordine succedentium sibi series tenebatur, vt cum quis eorum nouus accederet, primum interim gradum scalæ teneret, is autem qui illic repertus erat, alijque omnes ad proximũ B sibi gradum in ima descenderent. Cumque alij atque alij ex eodem genere homines post carnis obitum ad præfatam scalam, per temporum interualla confluerent, alij protinus cederent, ineffabilis iudicij necessitate ad inferiora migrabant. Plane dum vir, qui hæc contemplabatur, causam huius horrendæ damnationis inquireret, & præsertim cur ille Comes sui C temporis puniretur, qui tam iuste, tam decenter, tam honeste vixisset? Audiuit, quia propter quandam prædij Metensis Ecclesiæ possessionem, quam B. Stephano eius proauus abstulerat, cui videlicet iste iã decimus in hæreditate successisset, omnes isti non diuerso supplicio deputati sunt & sicut eos ad peccandum non dispar auaritiæ culpa coniunxit, ita ni- D hilominus ad perferendas atrocis incendij pœnas, commune supplicium copulauit.

Sic Petrus Damiani epist. ad Nicolaum Papam, vt citat Baronius tomo. XI. Annal. anno Christi 1055. Quæ vtinam audiant potentes, Ecclesiarum bonis suffarcinati, qui se bonæ fidei possessores putant, male à maioribus occupatorum. Ad hoc ca- E put reducitur *irrisio virorum sanctorum*, quam Deus non solet relinquere impunitam. Scribitur tale quid in antiquissima S. Carilephi vita.

Mulier quendam Gunda nomine,) quam clandestinus supplantator illexerat, Spiritui S. volens illudere, virili præsumpta veste, in beatissimi Carilephi monasterium ingredi conata est, vt probaret verumne esset illius vaticinium, quo prædixerat sexui fœmineo nunquam datum iri copiam in illud intrandi, sed iusto Dei iudicio, priusquam, vel aspiceret cœnobij clausos aditus, arrepta à diabolo retrorsum ruit, adeoque fœde ab illo vexata est, vt dicere me pudeat. Caput enim illi adegit inter fœmora, sicque factum est, vt quæ sacratis liminibus falsa oscula imprimere tentauerat, tam immundas sui corporis partes osculari cogeretur, sexumque ipsa suum, quem virili habitu tegere voluerat, cunctis cernere volentibus palam proderet. Ea res effecit, vt deinceps eo se conferre mulieres ausæ non sint.

Sur. tom. 3. Mens. Iulij. vtinam, & nostri temporis mulierecularum audacia hoc exemplo eis narrato reprimatur. Aliquãdo etiam, ob festorum dierum cultum temerarium Deus talia permittit, vt ei accidit qui seruile opus faciebat in festo S. Philastrij. B. Rampertus Brixiensis in tractat. de translatio. S. Philastrij.

Duodecimam causam præbet multorum, *pusillanimitas, & desperatio, cum mærore oppressi, a Deo vel non petunt auxilium, vel se malis eripiendos diffidunt, qua de causa etiam plerisq́; se daemoni, vt auxiliatori subyciunt*; præbet etiam *curiositas nimia* causam, quando impudenter petimus scire, quod nulla ratione competit inuestigare, prius illud patet, ex Historia Theophili Oeconomi, quam nobis oculatus testis Eutychianus, patriarcha nouæ Romæ, dereliquit, quam alibi breuiter attigi, hic latius prosequar verbis auctoris.

Cum Cæsar Iustinianus rerum potiretur,) Theophilus quidam in oppido Ciliciæ Adana Oeconomus Ecclesiæ, fuit multis quidem ille gratus

tus

tus, & Episcopali munere, quod tamen constanter detrectauit, dignus existimatus. Qui ab æmulis immerito accusatus, & de officio. Oeconomiæ deiectus, in eã animi impotentiam, adeoque impietatem, deuenit, vt hortatori Mago Iudæo morē gerēs, Christum Dei filium, ac matrem eius Mariam data syngrapha turpissime abnegaret, sēq; totum imperio Satanæ, qui se videndum obtulerat, traderet, atque manciparet. Quid hic faceret miser, tã nefarij criminis sibi conscius? Totus animo perturbatus, vt nusquã fere posset consistere, cum irato Deo se dæmonis esse mãcipium cogitaret, mutato consilio, tandem ad sanctissimam Dei matrem confugiendum duxit, ac tēplum ei sacrum petijt, in quo suas preces, ac supplicationes, cum multa ieiunatione coniunctas, noctes, ac dies indefesse consumpsit, magnumque verę pœnitentiæ specimen edere cæpit.] subditur, deinde, admodum pia, & vere pænitentijs, ac demissi contritique spiritus, oratio ipsius Theophili. Quid multis addit Theophilus quadraginta dies in hoc Mariæ templo perdurans, nullumque orandi, & plorandi lamentandique finem faciens (tãtus in illo feruor erat pœnitentiæ) denique opitulante sacra Virgine, suam scriptam, & consignatã diabolo syngrapham, qua Christianismum abiurauerat (mirabile dictu) recepit, in Dei gratiam, redijt, &c.] Hanc historiam (qua salutare cunctis, qui iusto Dei iudicio, in maligni hostis, aut maleficorum eius membrorum manus inciderint, ac certum efficaxque remedium proponitur) ex Græcis habent Metaphrastes, ex Latinis Pet. Damianus, & Sigebertus. Posterius, de curiositate, traditur a Beato Augustino, & in Decreto Gratiani inseritur.

Apud Sur. mēse Feb. tom. 1. Damian. sermo. 1. de Natiuit. B. Mariæ vir.

Interdum hæc ob culpas veniabiles à Deo permittuntur, maxime vt sanctitas, & gratia eorum, qui sanitatem reddituri, cunctis innotescat. hoc contigit Abbati Mosi, apud Cassianum propter leuiculam irem, hoc propter præcipitem gulam, & leuem cuidam religiosæ apud D. Gregor. hoc cuidam religioso, ob tepiditatem & distractionem in oratione, apud scriptorem vitę D. Bernardi, quorum sanatio famam auxit Diu. Bernardi, D. Equitij, & D. Macarij, per quos Deus illos liberauit.

gin. Sigeb. in Chro. c. vlt. 26. q. 5. ex D. August. l. 2. de doctrin. Christiana c. 22. & 23. Collat. 7. c. 27. li. 1. Dial. 4. lib. 2. c. 6.

QVÆSTIO VIII.

Cur cum ista damna plerumq; diabolus possit per se inferre, malit vti opera maleficorum?

DVas inuenio causas. alterã quia hoc pacto maiorem Deo se facere credit iniuriam, quando creaturis ratione prẹditis, & baptismo ablutis, & chrismate delibutis, potest abuti ad creatoris ipsius vilipendium, & irritationem pluribus etiam sic nocet: quia non adeo homines abhorrent à conuersatione, & familiaritate maleficorum, atque odere consortium diaboli. Si namque semper se dæmon palam obtruderet, multi fædus cum eo percutere, & has artes maleficas exercere detrectarent. Denique plures asciscit sceleris socios, quos perdat.

Altera est, quia quædam per homines potest, quæ vel non posset, vel non tam commode posset per semetipsum immediate perficere, Verbi grãtia si resistendũ sit alicui viro sancto concionanti, aut recta suadenti: sicut per Iamnem, & Mambrem Mosi, per Elimam Diuo Paulo restitit. item si sint hæreses spargendæ, sicut per Simonem, Menandrum, Marcum, & alios fecit. item si sacris rebus abu-

audiendum, quod in maleficijs frequentissimum est: quibuscum per homines abutitur, copiosius lucrum refert animarum. tum quia sic plures in fraudem inducit: nam contemptoribus rerum sacrarum contemptum adauget, veneratoribus falso persuadet hæc a Deo, non a dæmone fieri, & sic ad defensionem maleficorum multos inducit, atque ita peccatum eis impingit, tum quia consequitur, vt ad magicam superstitionem homines etiam addant sacrilegium. Vnde Deus magis magisque offensus, plura etiam in dies principibus tenebrarũ in miseros mortales permittat. Interdum tamen, quod per illos posset mauult per se operari, tũ vt eorum aliquam gratiam promereatur, tum vt ab ijs suspicionem noxæ remoueat, tum vt sic potentiam suam ostentet. Singula exemplis illustrat Remig. libro 2. Dæmonolat. cap. 9.

Sic D. August. tract. 7. in Ioan.

A

B

Restabat dicere de remedijs maleficiorum: sed id differo in vltimum librum. Sequitur videamus de vana obseruatione.

Finis Libri Tertij.



LIBRI

LIBRI III.

PARS POSTERIOR

Siue

DE VANA OBSERVANTIA.

QVÆSTIO I.

Quid sit?



DE hac Egit Diuus Thom. 2. 2. quæstione 96. Potest definiri, *Vana obseruantia est, Magia superstitiosa, qua commodum aliquod speratur ex re, quæ nec supernaturaliter eo pertinet, neque naturaliter id præstare potest*. Dicitur *vana*, quia vel non consequitur effectum intētum; vel si consequatur plus noxæ, quam commodi adfert: quia homo illa vtens tantum percipit vtilitatem in rebus corporeis, vel temporalibus, animæ vero detrimentum refert. Dixi, *nec supernaturaliter*, quia qui effectum exspectant a Deo, per media Deo displicentia; ij vani sunt.

QVÆSTIO II.

Quale peccatum sit?

ALiquando lethale, aliquando veniabile. *Lethale* erit. *Primò*, si fiat ex pacto expresso cum dæmone. *Secundò*, si quis gnarus sit saltem subesse pactum tacitum, siue cum ad-

A monitus non vult desistere. *Veniabile est*, quando diu quis ignorat tale peccatum cum dæmone, si tamen nec ipse tenetur scire, nec fuit admonitus. Intellige de eo, qui nec consuluit peritos. Nam licet, quis ratione officij, vel status non teneatur scire, tenetur tamen, vt incipit dubitare, consiliū petere a doctis, quod si non

Silu. verbo superstiti. q. 10. in fi. Silu. supra Nauarr. ca. 11. Manual. & est communis.

B faciat, negligens est. potuit enim scire, & ideo non ignorat inuincibiliter. *Nullum est peccatum*, quando quis ioco tantum facit, sine præiudicio, vel periculo sui, aut alterius: itē si quis laboret ignorantia inuincibili, & vtitur medijs, vel bonis, vel indifferentibus.

Caietan. & Valēt. add. q. 96.

C

QVÆSTIO III.

Quotuplex sit?

SI causam finalem adspicias, potest reduci ad *quatuor* quasi *species*.

Prima est, quando exspectatur cōmodum in rebus exterioribus, seu

D fortunę, vt in animalibus, segetibus, vineis, bona aeris constitutione, &c.

Secunda, quando exspectatur bonum aliquod corporis, vt sanitas, liberatio a carcere, hostibus, ferro, igne aqua, & huiusmodi, quia sic se putat

 fore

fore innoxium. 3. quando exspectatur bonum animæ naturale, vt ars, vel scientia aliqua. 4. quando exspectantur bona supernaturalia, vt sunt remissio peccatorum, per aliquas certas orationum formas, aut versiculos Psalmorum, vel sacræ alterius scripturæ, & alia huiusmodi, ab Ecclesia vel Deo ad hoc non ordinata.

QVÆSTIO IV.

Vnde dignosci queat, quando sit huiusmodi vana obseruantia?

SECTIO I.

DIco breuiter, *primò*. Si constet, quod effectus superet naturæ vires, tunc attendere oportet, an per sacram Scripturam, vel Ecclesiæ definitionem, vel approbatam ab ea traditionem effectus iste Deo tribuatur siue, quod idem est, an huiusmodi testimonio constet, effectum hunc esse diuinum: si nihil huiusmodi reperitur, effectus tribuendus est pacto, cũ dæmone inito, & proinde censenda superstitio magica, sit minimum, vanæ obseruantiæ tales sunt effectus, remissio peccatorum extra sacramenta, quoad mortalia, extra sacramentalia, quoad culpas veniales. item diuinatio rerum futurarum contingẽtium, inflexio, aut directio earum actionum, quæ ab arbitrij libertate mere dependent.

Secundò, si constat rem, cui tribuitur effectus, hãc vim a Deo, vel a natura habere, non est vana obseruãtia ex parte effectus, sed posset esse vana obseruantia ratio alicuius vitiosę circunstantiæ, v. g. cilicium, disciplina, ieiunium, quia corpus affligunt, & macerãt prædita sunt virtute ad coercendum concupiscentias carnales, ex viribus carnis, & corporis habitu ni- A mis læto, pullulantes, sed si his addas circunstantias ridiculas, & ad hoc a natura, Deo vel Ecclesia non ordinatas, veluti certam horam, definitum numerum, quẽ nec excedere nec minuere liceat, vel præsentiã certarum personarum, vel vt fiat illa, vel illa manu, flagro serico, & huiusmodi, erit vana obseruantia. Ex his regulis infertur esse vanam obseruantiam. B

SECTIO II.

PRimò, si ad productionẽ effectus requiritur fides in ipsum hominem qui sanatturus, v. g credere quod is possit sanare.

Secundo, si effectus attribuitur magicis imaginibus, figuris, sigillis, characteribus, ipsis verbis, vel rythmo, vel contactui, &c. & non Deo, quę lib. 1. C discussimus, & in his plerumque est incantatio, & pecc. M.

Tertiò, si quis vtitur certis orationibus, aut sententijs etiam sacris, aut operibus pijs, in rebus vanis, & ad Dei cultum, & honorem, directè nec indirectè pertinentibus. Voco indirectè, quando res non sunt vanæ, quia sunt vtiles proximis, vt sanitatẽ illis, vel nobis ipsis adferentes. Nã in hu- D iusmodi rebus fieri posset aliquãdo, vt licet nos rationem, siue initiũ nesciamus praxis alicuius; tamen vir sanctus aliquis id instituerit, & a Deo huius efficientiæ gratiam obtinuerit. Quare in huiusmodi, si quis ea adhibeat ex mera deuotione, & curationem a Deo exspectet solo; sane indirectè ad Dei honorẽ hoc refertet auctorem omnis miraculosæ sanatio- E nis, & qui orationi, ac fidei, ac ieiunio Christianorum, sanationis pollicitus fuit. Fuit (nisi fallor) hæc sententia Caiet. ita scribẽtis, *Quarta superstitio est obseruationum in verbis, aut rebus sacris portandis, dicendis, vendendis, adiunctis aliquibus conditionibus non malis, quarum ratio nescitur*: In summa verba superstitio.

scitur: vt patientes spasmum neruorum, primo Carlino oblato Christi cruci in parasceue vtuntur pro remedio, confecto ex illo annulo, & sic de similibus. Quantum enim apparet, in huiusmodi superstitio interuenit, quoniam vanæ conditiones apparent. Si tamen ex mera deuotione fiunt, & nonnisi a Deo intendant, & exspectent effectum, putantes Deum inspirasse alicui sancto viro huiusmodi conditiones, non audeo damnare, sed tolerabile mihi videtur.]

Sic Caietan. Cuius ego sententiam eatenus amplector, vt putem distinguendum ante factum, & post factum. Quoad eum, qui consilium peteret, num sibi liceret huiusmodi facere, omnino suaderem desisteret; immo responderem non licere. cum enim lege ordinaria non sit solitus Deus huiusmodi cōditiones, in quibus aliquid vanitatis apparet, sanctis inspirare, temerarium est sibi quid huiusmodi persuadere, & saltem res iure habetur pro suspecta: quare & tenetur quis admonitus eam vitare. Sed si quis post rem bona fide, & opinione, qua dicit Caietan. peractam, & nunquam super eo monitus, vel confiteretur, vel consilium quæreret; non auderem illum damnare præteriti peccati: consulerem tamen in posterum abstineret. Si quæras, an in rigore sit vana obseruantia? respondeo; vt minimum speciem valde verisimilem præ se ferre.

Quod semel dictum sit circa hanc Caietan. doctrinam, quæ vtilis est ad multorum consolationem post factum, vt dixi: & consideranda in plerisque casibus sequentibus particularibus, in quibus aperte malum, vel peccati deformitas non apparet.

Quartò, per certa ieiunia, & quasdam orationes (quæ in quibusdam libellis, damnatis ideo a Papa Pio V.
A continentur) dubias indulgentias, & remissiones peccatorum, & consecutionem rei optatæ exspectare, seu quærere, est vana obseruantia: per certa vero ieiunia, & orationes sine humano labore, sed secundum instituta artis cuiusdam, scientiam infusione acquirere, pertinet ad primam Magię speciem, sit enim ex pacto expresso cum dæmone, & est Mortale.
B hanc artem, vocant artem Notoriā. damnata fuit Parisijs anno 1320. de qua D. Thom. d. q. 96. art. 1. Alexand. de Hales 2 par. q. de sortilegio, & alij. inter quos Ciruelus opere Hispanico, sed accuratè in hanc sentētiam disseruit: quosdam esse autodidactos, qui se putant, sine vllo labore lectione, auditioneve, sine pręceptore, aut studio, diuinarū, humanarū-
C que rerum omnium cognitionē breuissimo tempore, sola diuina inspiratione adipisci, certis tantum cæremonijs obseruatis: mentiuntur Salomonem hac fretum arte vnius noctis spatio sapientiam consequutum, & methodum huius artis libello, quem circumferunt, complexū de adeptione Sapientiæ Salomonis refellit eos S.S. narratio 3. Reg. 3. de li. merū est
D commentum? nec enim ipsi fabulæ artifices inter se de illo consentiunt. Conueniunt tantum, quia cuncti ritus quosdam (sed varios) tradunt in speciem pios, & Deo acceptos. Meth. communior est huiusmodi. Principio iubent discipulum generali confessione totius vitæ maculas eluere, & frequenter communicare, & quandocunque in peccatum aliquod inciderit, eodem statim die confiteri;
E indicta per Ecclesiam ieiunia diligenter obseruare, & insuper addere spontaneos dies alios pręsertim quālibet feriam sextam, qua nonnisi aqua, & pane vti liceat; quotidie septem Psalm. & certas quasdam preces offerre. Hæc omnia septem septi-

manas ad vnguem obseruanda, & interea ab omni negotiorum sæculi tumultu, ac cogitatione hominem abstinere se pro suis debere. Quibus peractis libellus, alias quasdam precum concipiendarum formulas præscribit, tunc recitandas, & certas figuras exhibet, tunc adorandas, præfigit etiam certas horas, quibus preces istæ, & adorationes obeundæ, nēpe septem primos Nouilunij dies ipsos Sole quondie exoriente. Ritibus hisce per tria nouilunia ter peractis; debere hominem sibi præeligere diem aliquem, quo sit magis deuotus, & inspirationi recipiendæ, magis accommodatus; tum hora tertia debere solum se sistere in templo, vel oratorio quopiam, vel in medio agri cuiuspiam flexis in solo, genibus, manibus, oculisque in cęlum sublatis, ter primum versiculū Hymni, *Veni sancte spiritus*, pronunciare, quod cum fecerit repente, non minus quàm Salomon, Prophetæ, ac Apostoli, omni scientia impletum iri: adeo vt obstupescat ipsemet, tam subita mutatione sui. quasi in Angelum, vel hominem alium migrasset. Habetis mysteria omnia huius artis. In quibus quid prius mirer? stoliditatem hoc ritus adscribentium Salomoni? scilicet norat ille, vel Feriam sextam, vel nostram exomologesim, vel Eucharistiā sumptionem, vel hymnum, *Veni sancte Spiritus*, an verò potius mirer blasphemiam tale, quid de Salomone, Prophetis, Apostolis insinuantem? an sacrilegam audaciā rebus sanctissimis per summam hypocrisim, sic abutentem? nam hunc cultum, & totum hoc adorationis patagium exhibent diabolo, sacras illi preces, & Ecclesiæ sacramenta offerunt, cui initiantur. Profligati homines corpus animamque simul periculo exitij manifesti exponunt. Etenim testatur Cyrue-

A lus lib. de superstitio. parte 3. capitul o primo, multos huic arti vacantes vitæ vtriusque iacturam subisse, quosdam enim sibi notos a diabolo in aerem sublatos per turbinem, & terra vndique raptatos, & ita afflictos, vt toto vitæ tempore incurabili ęgritudine laborarint. Fuisse hoc misericordiæ diuinæ documentum, volentis illos in hac vita sceleris, iam atro-

B cis pœnas pendere. Deterioris sibi sortis videri alios, quorum, tam improbo conatui effectus aliquis respondit, iuste id Deo ad illorum maiorem excæcationem damnationemque permittente. De his sciendum, a dæmone nihil illis scientię vere infundi, nec enim id potest per modū veræ infusionis (vide dicta libro secundo, quęstione quarta, sed solet ip-

C semet illos obsidens, vel possidēs per eos loqui, ipsorum phantasiam turbans, & linguā mouens, ad quædam illis incognita, & arcana proferendum: sicut facere consueuit, quando striges post ecstasim mira narrant, quæ autumant se in locis remotissimis vidisse, audiuisse, vel egisse quando verè loco motæ non fuerunt. Indicium huius rei euidens est. quia

D quando istos suos mystas, aut odidactos dæmon deserit, nihil illis sciētiæ reliquum manet, & ne illorum quidem, quæ paulo ante dixerant, meminerunt, Deinde iure optimo hæc ars damnatur, quia vtitur ceremonijs, non ad hunc effectum institutis (quod semper suspectum) obseruat dies, & horas nihil ad hoc pertinentes: iubet adorari figuras illas, quæ

E nec Dei sunt, nec Sanctorum, sed vanæ, & magicæ. Quibus Deus vult scientiam infundere, absque ritibus præscriptis vllis id facit, & infudit olim paucis, hodie fortè nullis, ars ista contendit non nisi ad amussim exactè seruans omnibus scientiam infundi, & quidem omnibus si obseruent.

feruent. Non igitur qui infundit est Deus, nec Angelus bonus, sed Diabolus. Diabolo offerunt preces. Diabolum adorant, Diabolo ieiunant, Diabolum habituri sunt remuneratorem. plura contra hanc Bapti. Segnius capitulo septimo, de vero studio Christiano.

Huius vanitatis varij sunt rami, seu stolones, vnum vocant *artem Paulinam*, quia fingunt a Deo traditam B. Paulo in ecstasi constituto, & Apostolum eam posteris tradidisse. Quid stultius, scelestius, blasphemius dici potest?

Aliam inuenio, nescio, an speciem Notoriæ dicam, nam in multis conuenit, in eo tamen discrepat, quod notoriam aiunt fieri per modum subitæ infusionis; hanc aliter, vocant *artem Spirituum*, vel *artem Angelicam*; qua dicunt hominem quandocunque vult, omnium rerum quas nosse vult, scientiam accipere, ministerio Angeli custodis, vel aliorum Angelorum bonorum. Huius duas tradut species, vnam obscuram; quæ fiat per viam eleuationis, transitus, raptus, seu ecstasis: alteram claram, quam dicunt fieri Angelis visibili in forma corporis assumpti apparentibus, & iucundè colloquentibus. Hac vsus forte Cardanus, quando cum tribus illis spiritibus Auerrois disputauit.

Verùm hæc ars nihil est aliud re, quàm impia *Goetia*, seu *Magia alba*, de qua dictum libro primo, nec hi Angeli sunt alij, nisi dæmonis Paredrij, hominum deceptionem, & interitum enixè procurantes. Artis impia falsitas luce clarior est, quia omnes eius formulæ sunt meræ coniurationes, seu adiurationes, quibus illi spiritum ad obsequium adigunt. Constat autem bonos angelos non adiurari, sed precibus honorari, & implorari velle, ac debere. Contra

A hanc vanitatem etiam scripsit Ioan. Baptista Segnius d. opusculi capitulo 8. & 9 Vnde patet, quid sentiendum, qui iactitant se spiritum habere, a quo cuncta doceantur (vt solebat quidam Magus Parmensis dicere,) aut præditos se, & dirigi spiritu quodam, adeò potente, vt etiam Imaginationibus alienis queat imperare, quod impostor ille Malresius his ipsis annis in Brabantia gloriari solitus

B ferebatur. Nimirum hos fœdus cum morte percussisse, & ad Necromanticorum tribum planissimè pertinere.

SECTIO III.

QVintò, quando gestantur reliquiæ, vel Euangelium Sancti

C Ioan. aut aliqui versus psalmorum, non ex deuotione tantum, sed adiunctis vanis circunstantijs, verbi gratia, vt sic, vel sic sint scripta, vel reliquiæ sint in vase triquetro, vel rotundo, tribuendo vim formæ, vel materia, vt scriptum sit in pergameno virginea, vel tempori, vt scriptũ sit oriente sole, vel personæ, vt alligatum sit ab incorrupto, vel modo, vt tot filis, D.Th.sup. a.4. & Nauar. d. cap. 11. nu. 35.

D vel talibus, item necesse est, vt nulla ad sit figura præter signum crucis; nulla imago, præterquam Christi, vel Beatæ Virginis, vel Sancti alicuius non, aut solita Angeli boni, item nulla barbara, & incognita Dei, vel Angelorum nomina sint addita; denique nihil aliud adsit vani, vel mendacis. Deus enim nunquam est auctor mendacij, vel vanitatis. Obij- Ita sentiũt canonistæ per text. c.

E ciat fortè aliquis solum signum crucis iure Canonico permitti. *Respond.* Canonem agere de characteribus, quibus crucem annumerat: non agere, de imaginibus; quæ cum in templis piè habeantur, cur non possint, & collo gestari? De ligaturis superstitiosis, sic Diuus Augustinus. non licet. 26. q. 7. D. Th. sup. D. Anton. 2. p. tit. 12. c. 1. Mart. de A l s, de superst. tra cta. 10. Vigu. r. c. 5. 6. vers. 5.

L.1.2. de doctri. Chris. c.20. repetitur in c. illud 26. q. 2

Ad hoc genus pertinent omnes ligaturæ, atque remedia, quæ medicorum quoque disciplina condemnat, siue in præcantationibus, siue in quibusdam notis, quas characteres vocant, siue in quibusdam rebus suspendendis, atque ligandis, vel etiam saltandis quodammodo, non ad præseruationem corporum, sed ad quasdam significationes occultas, aut etiam manifestas, quæ mitiore nomine physicam vocant, vt non superstitione implicare, sed natura prodesse videantur, sicuti sunt in aures in summo aurium singularum, aut de Struthionum ossibus ansulæ in digitis, aut cum tibi dicitur singultienti, vt dextra manu sinistrum pollicem teneas, censuit itaque D. August. in his esse vanam obseruantiam. arbitror, quia hæc ad futuri obseruationem notabant. fieri namque potest, vt vltima duo physicam vim ad sanitatis conseruationem aliquam obtineant, & tum a superstitione forent aliena. Addit idem August. postea, obseruatu quiddam dignissimum, non quicquid intus sumptum naturaliter iuuat, idem etiam appensum iuuare, & ideò plus cautionis adhibendum in his appensis, quoniã in ijs plus periculi versetur. *Aliud, inquit, est dicere, tritã istam herbam si biberis, venter non dolebit, & aliud est dicere, istam herbam collo si suspenderis, venter non dolebit. Ibi enim probatur contemperatio salubris, hic significatio superstitiosa damnatur*, quibus verbis sentit, prius esse remedij, posterius verò signum pacti. Sic è conuerso, non quicquid efficax a natura appensum, vt sunt quidam Indici lapides contra dolorem renum, lienis, &c. id etiam est efficax tritum, & intus sumptum. Subdit sapienter August. Quanquam vbi præcantationes, & inuocationes, & characteres non sunt, plerumque dubium est, vtrum res quæ alligatur,

d. lib. 2. ca. 26.

A aut quoquomodo adiungitur sanãdo corpori, vi naturæ valeat, quod liberè adhibendum est, an significatiua quadã obligatione proueniat, quod tanto prudẽtius oportet cauere Christianum, quanto efficacius prodesse videbitur. Sed vbi latet, qua caussa, quid valeat, quo animo quisque vtatur, interest. Ex quibus verbis tria colligas.

B *Primò*, si putatur res naturaliter prodesse, tunc licet suspendere de corpore, quia hoc fit tanquam remedium.

Secundò, si putatur non prodesse naturaliter, vt causa, sed duntaxat, vt signum futuræ sanationis, tunc omnino abstinendum.

Tertiò, si res dubia sit, nec adsint medici, qui consulantur, tunc animũ C & intentionem appendentis, rem bonam, vel malam facere; bonam, si facit opinione priore; malam, si posterius credat. Tunc enim incideret, quis in cap. admoneant. 26. q. 7. quo laici anathemati, clerici degradationi subijciuntur. Canones non permittunt orationes alias inscribi periaptis præter orationem Dominicam, & Symbolum, sed vsu Catholico, id ad D Euangelium B. Ioan. & alias Sacræ Scripturæ partes extensum videmus: quia par in ijs ratio procedit, nempe deuotio ferentis, & verborum sanctitas. Quæ si prosunt piè recitatæ, cur non, & pie gestatæ? sed semper superstitiosa, quæ diximus, vitanda, in primis numeri certi iteratio, quando illi vis attribuitur. Vnde sanè oportet intelligere, quod magnus Cassio- E dorus scripsit, *multis efficax remediũ in varijs malis fuisse trinam recitationem huius versiculi; Dirupisti vincula mea, &c.* vt non ipsi ternæ repetitioni, sed in honorem sanctissimæ Trinitatis ter repetentis, deuotioni Deus id detulerit, sed de orationum formulis mox plura.

c. nõ liceat 26. q. 5. & c. non obseruatis, 26 q. 7.

In Ps. 115.

S E

SECTIO IV.

SExtò, huc referēda vanissima oīū (κλῃδονισμὴ) animaduersio; de qua B.Chrysost.hom.21. ad pop.Antiochen. Et quid tandē sunt omnia? Sæpè domum quis suam egressus hominem videt monoculum, vel claudicantem, & ominatus est. Et postea, Si virgini occurreris, sterilis dies erit; si verò meretrici, dextera, & plena, & multa mercatione plena.] mox vt par erat in hanc dementiam inuehitur. Quod verò Ausonius tria tātum omina agnoscit, cum refellunt ceteri qui plurium meminere, fortè de præcipuis tātum loquebatur, sed quę illa in re vanissima? [b dec.20.] D.Augus. sic scribit; His adiunguntur millia inanissimarum obseruationum. si membrum aliquid salierit; si iunctim ambulantibus amicis, lapis, aut canis, aut puer medius interuenerit, atq; illud quod lapidem calcant tanquam diremptorem amicitiæ, minus molestum est, quam quod innocentem puerum eo lapho percutiunt, si pariter ambulantibus intercurrerit. Sed bellum est, quod aliquando pueri vindicantur a canibus. Nam plerumq; tam superstitiosi sunt quidam, vt etiam canem qui medius interuenerit, ferire audeant, non impune. Namque a vano remedio cito ille percussorem suū ad verum medicum mittit. Hinc sunt etiam illa limen suum calcare, cum ante domum suum transit: redire ad lectum, si dum quis se calceat sternutauerit: redire domum, si procedens offenderit, cum vestis a soricibus roditur, plus timere suspicionem futuri mali, quam præsens dānum dolere. Vnde illud eleganter dictum est Catonis; qui cum esset consultus a quodā, qui sibi erosas esse caligas diceret a soricibus; respondit, non esse illud monstrum, sed vere monstrū haben-

A dum fuisse, si sorices a caligis roderentur.] vides quot genera hic fuisse a D. Augu. enumerentur primò Salisatorium. de quo Isid. tradit Salissatores, seu Salitores vocari huiusmodi ominosos. *Salissatio παλμὸς* vet. glossario vocatur, & palpitatio: huius species a cilicijs, vel oculis potissimæ istius Suidas, & Theocritus meminere: illius Plaut. in Mil. glor; Præcantatrici, col-

B lectrici, ariolæ, aruspicæ, Flagitiū est si nihil mittetur, quæ supercilio spicit, & in Pseudo. Nisi quia futurū est, ita supercilium salit. vede Cæliū lib. 7.c.29. quo videtur referendū, quod quidam sonitum spontaneum auris dextræ, vel sinistræ obseruant, vt si hæc tintinet, inimicum; si illa, amicum, nostri putent memoriam, tum recolere. de quo Aristenetus, εχποι'βομ- [In epistol. amatoria.]

C βειτοὶ τὰ ὦτα, ὅτε σοῦ μετὰ δ' ἀκρύων ἠμεμνήμην. *nonne auris tibi resonabat, quando tui lacrymans recordaba?* & alicui huc pertinere videatur illud Lesbiæ vatis a Veronensi cōuersum,

Sonitu suopte Tintinant aures.

Quod illa dixerat: βομβεῦσι δ' ἀκοαί μοι, & apertius incertus quidam,

D sed antiquus; [Inter Catalect. virg.]

Garrula quid totis resonas mihi noctibus auris?
Nescio quem dicis, nunc meminisse mei.

Quod referre ad amantium sympathiam, nimis longè petitum. huc pertinet, & *Spatulamanthia*, quæ fit nuda spatularum inspectatione. A

E corpore etiam sumitur omen sternutationis, & offensionis pedū, de quo mox plura dicemus.

Alia ducuntur ex nomine, alia ex fortuitis aliorum verbis, alia ab ijs, quæ domi, alia ab ijs quę in via contingunt. Ex nomine ductum illud, quod narrat Glycas de Augusto, [Annal. p. 3.] cum

cum Nicopolim vocasse, quam extruxerat vrbem, & ibi hominis, ac asini statuas aheneas locasse, eo quòd ea nocte, quæ Actiacam pugnam præcessit, in hominem inciderat, qui asinum agebat, cumque illius de nomine sciscitatus fuisset; *mihi quidem respondit ille nomen est, Eutyches* (h. felix) *asino vero, Nicon* (h. victor.) Ex verbis fortuito prolatis, quæ Cicero censuit propriè vocari omnia; vt cum filia Consulis bellum Perseo cogitantis, patri dixit Perseum obijsse, quod erat Melitæi catelli nomen. Οἰκοσκόπικα sunt, apud Plautum, si introijt in ædes ater alienas canis, vel anguis per impluuium decidit de tegulis, vel, vt hodie multi peccant, si salinum euersum, vinum effusum, si crebrius, vel rarius in mensa sternutatum: si, quod in conuiuio verbum tristius pronunciatum, si quis crus cruri imposuerit, si canis vlulauit, coruus recto insidēs crocitauit, & huiusmodi. Quæ foris eueniunt non sunt pauciora, & hoc genus vocant τὸ ἐνόδιον, vt quæ Diuus Augustinus retulit, item leporem, iter transuerso saltu velut diremisse; lupum, capram, aut aliud animal in via vidisse, &, quod ex irreligiosa mente hæreticorum profectum, habuisse obuium monachum, cuius etiam mentio, apud Pet. Blesensem Epist. 65. & alia infinita, vt subiecta post finem huius sectionis tabula docebit.

Li. 1. de diuinat.

Huic ominosæ obseruationi plurimum tribuere olim Romani, vt patet ex Ciceronis libro de Diuinat. & Valerio Maximo libro primo, capite quinto. Item Græci, & Aegyptij vt docet Pausan. in Achaic. & Theophrastus in Characterismis vbi multa exempla ponit, necnon Syri, teste S. S. in Regum historia, libro tertio, capitulo 20. versiculo 33. vbi legitur nomen hominis, quod Diuus

...de superstitione.

A Augustinus negat se in sacris litteris inuenisse. forte inciderat in libros, in quibus non habebatur, *viri p ominæ acceperunt, & pro fædere, & rapuerunt*, &c. οἱ ἄνδρες οἰωνίσαντο καὶ ἐσπούδασαν, vt nunc in LXX. legitur, vel potius οἰωνίσαντο, interpretatus est in genere sunt augurari, vt & Hebræum *nachas* generale est, & pro ratione subiecti interpretandum. ideò noster rectissimè vertit *omen*. De horum omnium vanitate legend. Petr. Blesensis d. epistol. 65. Francis. Picus, Vvimpina, Mich. Medina Benedict. Pererius, & Iul. Sirenius: præcipua ratio est, quòd cum omina certam nullam causam habeant, sed a casu planè dependeant, in contrarios ferè semper euentus rapi possunt. exemplo sit illud Anchisæ, apud Virgilium, qui visos equos spem pacis, ait facere, & bellum minari. Longè autem diuersa sunt, omen fortuitum arbitrio suo rapere, & signum a Deo, ex necessaria, & ad honorem Dei tendente causa, poscere, quod in S. S. licitè fecere, seruus Abrahæ (de quo optimè illic in Comment. locutus fuit Tho. Anglicus) & Gedeon, & Ionathas, & in alijs Historijs, Gregor. VII. in causa Cardinalis Simoniaci, apud Martinum Polonum, & Diuus Augustinus, & Clodouæus Rex Francorum. De ominum varijs speciebus, si quis multa volet a nostris diuersa, poterit legere Blesens. dicta epistola 65. & Ioan. Salisberiensem libro primo, de Nug. curial. capite vltimo, dum meminerit ea ab ipso non approbari, sed vt aulicorum vitia commemorari, & notanda imprimis hæc quæ subiungit verba.

Libro 1. retractat.

נחש

B

Picus li. 6. de prænot. c. 5. Vvimpina (qui opti.) li. de d uin. c. 13. Medin. de rectai Deū fide li. 1. c. 2 Pererius in c. 24. Gen. dispu. 6. Sire. l. b. 9. de Fato c. 21. & 23.

C

Gene. 24.

D

Iudi. 7. 1. Reg. 14.

Fulgos. l. b. 1. c. 1. Egna. li. 1. cap. 4.

E

Cetera de genere hoc adeo sunt multa loquacem
Vt lassare queant Fabium.
Quibus quæcumque damus institerit,

rit, eam nec ab ipsa salute arbitror posse saluari,

Quare

Conclus. sit, *Omina semper illicitum obseruare.* nam licet Caietan. scribat: *potest homo absque omni præsagio cauere prudenter ab imminentibus dubitando, ne præsens occursus sit signum futuri ex communi vtriusque causa cœlesti, vel etiam diuina prouidentia, vt si quis cadens corporaliter, timeat aliquem casum in statu, vel honore, &c. propterea tamen non desistat ab operibus prudenter agendis, sed cautius vigilet, &c. Potest enim esse, vt iste casus sit effectus causæ futuri casus, & propterea signum et illum.* hoc reuera est de valdè raro, vel nunquam contingentibus, & si quando contingat, iam non omen propriè dictũ, sed prodigium potius fuerit, a Deo missum, & ad τερατοσκοπίαν licitam, pro morum emendatione, referendum. Equidem semper mihi visa hęc Caietan. obseruatio portam pandere, ad ominosam istam obseruationem, quæ Diu. Augustino, & alijs inanissima semper visa. *nonne* (vtar verbis Ciceronis de Diuin.) *hoc si suscipimus, & pedis offensio nobis, & abruptio corrigiæ, & sternutamenta erunt obseruanda?* Nonne semper prætexat superstitiosus, offensionem quamuis pedum sibi diuinam iram prætendere? quid enim aliud gentiles contendebant? Nonne hoc in Tib. Graccho obseruarunt, quo die occisus fuit, domo egredientem ad limẽ grauissimè pedem offendisse? Nonne dicat, hoc idem Crasso infausti prælij die accidisse? Nonne hoc de marito Laodamia scribit.

In summ. v. superstitio.

Vale. Max. lib. 1. ca. 4. Plutar. in Gracchis. Plutar. in Crasso.

Cum foribus velles ad Troiam exire paternis,
Pes tuus offenso limine signa dedit.

A *Vt vidi, ingemui, tacitoque in pectore dixi,*
Signa reuersuri, sint, precor, ista viri.

Ouid. in Her cid. epist.

Nonne de se iam venia dignus Tibullus? qui cecinit:

O quoties ingressus iter, mihi tristia dixi,
B *Offensum in porta signa dedisse pedem.*

Li. 1. eleg. 3.

Quid si enim dicerent, euentum hũc ab eadem prouenire causa prouidentiæ, a qua mortes, & strages istorum? Nonne Caietano iudice absoluendi? Sed objiciat aliquis, Beatus Marcus Euangelista Euangelizandi caussa, nauigio Alexandriam C petens, cùm nauem egrederetur, calceum rupit, atque Deo gratias agens, iter suum expeditum esse perhibuit.

Respond. hoc ex apocryphis proferri. Deinde, vt vtar verbis Petrus Blesensis, *Quicquid alij credant, ego indubitanter credo, sanctum Euangelistam, hoc non ex superstitiosa curiositate dixisse, cui etsi nunquam D calceus ruptus esset, et tamen sui expeditionem itineris, per Spiritum sanctum Dominus reuelasset.* sic ille, qui addit aliud omen, eorum qui, si in itinere aliquis interroget, quo proficiscantur, subitò rebitant. Nituntur facto Iudith octauo, versiculo 33. quæ discedens inhibuit, ne quis eam quo proficisceretur, interrogaret; quasi interrogatio aliquid ominis ha E buisset, quod susceptum iter potuisset impedire.

Sed hoc est sinistre interpretari mentem sanctæ viduæ, quæ id vetuit tantum ne quis allocutione, & salutationibus eius inceptum moraretur vel ne curiosius, quid egressa faceret, scrutaretur. *De sternutamentis* semper

per

per erit quo excusent incidat in aduersum aliquid, qui sternutat: ducet ab eadem causa vtrumque euentum. sit felicior alius, & optatis potiatur, id ipsum dicet signum fuisse successus, & non a naturali, sed superna cęlesti causa communi id euenisse.

Sanè sternutationem medium omen censuere veteres, vt notatum Scholiastæ Theocriti, ideoque sternutante aliquo, astanres illi bona verba dicebant, vt si quid portenderetur mali, id fausta precatione auerterent. matutinam sternutationem prorsus infaustam, meridianam firmissimi auspicij, & conatus non irriti indicium, rebantur, etiam Aristotele auctore, maximè si a dextro latere. Vnde Propertius.

[In Thalisijs & Epithala. Helenes. Pli. lib. 28. c. 2. Apul. de asino li. 2. Sectio. 33. probl. c. 11. Xenophō. anabas. lib. 6. Li. 2. eleg. 3.]

Nunc tibi nascenti primis (mea vita) diebus,
Aridus argutum sternuit omen amor.

Et Catullus, de Acme, & Septimio sternutationis dextræ approbationē, vocat auspicium bonum. Quid? quod & *peditum* obseruabant, & Græcis quidem omen erat bonum, vt *ex Hymnu in Mercurium*: Latinis infaustum censebatur, vt ex Catone *de re Rustica* fuit alijs obseruatum. De *Sorcino* auspicio æquè ridiculi veteres, de quo præter Plinium in Hist. natural. etiam rectè accipiunt illud Ausonij.

[Epigra. 43.]

Quadrupes auspicijs quis iungitur oscinibus? Mus.

Vide N. libro 1. Auson. lect. c. 25. Sed hæc suffecerint de nugis ominū. de quibus etiam nonnulla Polydor. 3. de prodigijs, & Nausea lib. 2. mirabilium.

SECTIO V.

Septimò, potest nonnunquam vana obseruantia contingere in strenis primo anni die dandis. Solebant Ethnici Kalendas Ianuar. (vt docent Sueton. & Ouid.) magna solennitate celebrare, in honorem Iani, & inter cetera tunc inuicem dare strenas, in omen, siue precationem bonam anni prosperè decursuri, vel aliorum multorum adijciendorum, nam dicta quasi trena, & ternarius perfectionis, atque plenitudinis iudex, eo quòd tria sint omnia Aristoteli.

[Sueton. in Aug. & in Calig. Ou. 1. Fasto. Festus in strena.]

Has strenas propter huiusmodi superstitionis, concil. Antisiodorense vocat diabolicas, & qui eas mittunt damnari videntur a Diuus Augustinus, apud Gratian. & a Martino Papa, qui; *Non licet* (ait) *iniquas obseruationes agere Kalendarum, & ocijs vacare, neque lauro, aut viriditate arborum cingere domos. Omnis enim hæc obseruatio Paganorum est.* Solebant autem pij Christiani eo die ieiunare, in detestationem gentilitiæ superstitionis, vt docemus a Diu. Ambros. & Concil. Toletan. quarto, qui verò contempto ieiunio festum diem, cum paganis agebant, illis Romanorum Conci. sub Zacharia Pontif. dixit anathema.

[Libr. 2. de cœl. Cap. 1. c. nō obseruetis, 26. q. 7. c. nō liceat 26. q. 7. Sermo. 17. Can. 10. cap. si quis Kal. 29. q. 7]

Quare si quis hodie, vel in honorem Iani, vel Streniæ Deæ epulis vacaret, aut strenas mitteret, vel acciperet, is esset idololatra, si id faceret tantum, vt omen certum prosperi euentus, foret vana obseruantia mixta diuinationi, plerumque mortalis, si tantum id faceret, vt incertum omen vel augurium, peccatum esset veniale, si animi tantum causa, vel amicitiæ conseruandæ causa, pro consuetudine Christianorum, nullum esset pec-

peccatum: immò ſi faceret in honorem circumciſionis Dominicæ, quam tunc celebrat Eccleſia, mereretur coram Deo. Nam hodie ceſſant exoletæ Gentilium ſuperſtitiones, quæ tam rigidæ ſanctionis canonum cauſa fuere.

Cauendæ tamen etiam hodie ſuperſtitiones illæ, de quibus Burchardus, ita ſcribit; *Obſeruaſti Kal. Ianuarÿ ritu Paganorũ, vt vel aliquid plus faceres propter nouum annum, quàm antea vel poſt ſoleres facere. ita dico, vt vel menſam tuam cum lapidibus, vel epulis in domo tua præparares eo tempore, aut per vicos, & plateas cantores, & choros duceres, aut circa tectum domus tuæ ſederes enſe tuo circumſignatus, vt ibi videres, & intelligeres, quid tibi in ſequenti anno futurũ eſſet, vel in biuio ſediſti ſuper taurinam cutem, vt & ibi futura tibi intelligeres, vel ſi panes prædicta nocte coquere feciſti tuo nomine, vt ſi bene eleuarẽtur, & ſpiſſi, & altiſie. erat, inde proſperitatem vitæ tuæ eo anno prouideres, ideò quia Dñ creatorem tuum* (hæc faciendo) *dereliquiſti, & ad idola, & illa vana te conuertiſti, & apoſtata effectus es; duos annos per legitimas ferias pœniteas.* Burcha. in Pœnitentiali, lib. 19. cap. de arte magica, verſ. Obſeruaſti Kal. Vbi habes breuem quandam enumerationẽ ſuperſtitionum illius diei, quę cum ſtrenarum miſſione hodierna clarũ eſt nihil ſimilitudinis habere. Vbi prò lapidibus fortè corrigẽdum eſt; lautitijs. Non habui in quem locum commodius reijcerem, etſi ſacrilegij aliquid ſubeſſe cenſeam, quod Hiberni ſilueſtres lupos in magno honore habent & in patrimos aſciſcunt, quos *Chariohriſt* appellant; pro eis orantes, & bene præcantes, & ſic ſe ab illis lædi non verentur. narrat Cambdenus, *in Britannia Antiquitat.*

SECTIO VI.

A Octauò, ſuperſtitio eſt *temporariorum*; qui dies, menſes, annos obſeruant non ad Dei cultum, ſed ad directionem negotiorum ſuorum, vt qui certis temporibus herbas colligunt, vel ligna ſuccidunt, pro ædifi-
B cijs, vel nauibus, ſuperſtitione carẽt; ſi id faciant permoti naturali obſeruatione motus, & influentiæ cœleſtis certis enim temporibus vis herbarum efficacior eſt, ligna quoque minus obnoxia ſunt corruptioni, & aptiora ſunt ad vſum. Sed ſuperſtitio foret, ſi obſeruaretur certus vnus hebdomadæ, vel menſis dies tantum vel certa diei hora; quia talis hora;
C vel dies eſt, vel adderentur circumſtantiæ inutiles, aut orationes ocioſę, vel non approbatæ. Vnde ſequitur, quod rectè Binsfeldius infert, huc referendos, qui obſeruant certas feſtiuitates, vt Conuerſionis B. Pauli, Vincentij, Vrbani, vel aliorum; quibus ſi pluit, vel cœlum ſerenum ſit, ſibi ſpondent ſerenitatem, fertilitatem vini copiam, vel inopiam, aut conti-
D nuatam per tot dies pluuiam, vnde, & ſuperſtitioſi fecere verſus, quorum primus eſt. cap. non ſi ceat. 26. q. 5. & d. cap. non obſeruetis Silu. v. ſuperſtitio. q. 10. Sic intelli-ge Burch. d. c. v. 3.

Clara dies Pauli bona tempora denotat anni, &c.

Item qui colligunt herbas in die Sancti Ioannis, ad certos quoſdam effectus, credentes eo die habere vim
E naturalem efficaciorem, vel inferunt arbores ipſo die Annunciationis B. Mariæ, vel in Feſto S. Stephani minuunt ſanguinem equorum, & ſimilia faciunt, naturalem cauſam attendentes, quæ nulla eſt. vnde vanè iſta inſtituunt, ſed & feſta ſic potius inhonorant

honorant, quam colunt. Si verò directè iſta adſcriberent merito Sanctorum, & Deo tribuerent effectum vt ſanctos illos honoranti, viderentur, & ipſi ſanctos illos honorare, quare nec auderem eos damnare.

Huc etiam pertinent, qui obſeruant quoſdam dies, vt puta diem D. Magdalenæ, diem lunæ, &c. vt infauſtos, vel vt fauſtos ad iter, aut rem aliquam inchoandum, item an cum ſurgunt, primò induerint calceum, vel fermorale dexterum an ſcæuum, aut quo pede primum tangant terram, vel domo egrediantur, & quæ huiuſmodi nugatoria, eos conſtat peccare iſto ſuperſtitionis genere.

Tales in iure Canonico videtur dies Aegyptiaci, quorum mentio, apud D. Auguſtinum.

De confeſ. malefic. in 3. cauſa diſpoſitiua ad malef. Cōmen. in epiſ ad Gala. 4. Enchi. c. 79. & in c. non obſeruetis, &c. quis exiſtimaret 26. q. 7.

Collegit nationum cunctarum ferè dies ominoſos, & obſcænos Alexander ab Alexand. libro quarto, gene. dier. capitulo vigeſimo, ſed hos Aegyptiacos prætermiſit. Cælius Rhodiginus, hoc tantum *vocari dies atros, & ἀποφράδας. vulgo, a veteribus deluxata voce,* Aegyptiacos; *ab Aegypti, inquit, vanitate proclinato nomine. Eorum Auguſtinus meminit, & in canonicis decretis non eſt prætermiſſum.*

Sed qui dies iſti, apud Aegyptios, hoc debuit explicare. Gloſſa Canonica vult, Aegyptios docuiſſe, qui dies toto anno in fauſti forēt ad opus inchoandum, & hos Eccleſiam olim in Kalendarijs ſuis ſignaſſe, quorum poſterius nihil dubito, quin falſum ſit, nunquam enim hæc Eccleſia recepit, Apoſtolicæ prohibitionis memor, poſterius poteſt recipi: aſtrologorum enim iſta commenta fuere, & Aegyptus inuentrix aſtrologiæ; Petrus Breslayus, libro primo Notabilium capite 53. huiuſmodi dicit eſſe Ianuar. primo, & vigeſimoquinto, Februa. quarto, & vigeſimoſexto Martij primo, & 28. Apt. decimo, & vigeſimo, Maij tertio, & vltimo Iunij decimo, & decimoſeptimo Iulij decimotertio, & vigeſimoſeptimo Auguſti primi, & vigeſimoquarto, Septemb. 3. & vigeſimoprimo Octob. 3. & vigeſimoſecundo Nouemb. 5. & vigeſimooctauo Decembr. 7. & vigeſimoſecundo, vnde acceperit neſcio.

Lib. 14. antiq. lect. c. 9.

Suſpicor tamen, Aegyptios pro ſcæuis, & ne faſtis habuiſſe etiam dies illos, quibus tot plagis a Moyſe percuſſi, & quo Pharao cum exercitu mari demerſus. Nam ſingulis gentibus inſignes clade aliqua dies, poſtea ſemper atri habiti, vt de Romanis, Græcis, alijſque docuit Alexan. ab Alexan.

Ad Gal. 4. verſ. 10.

Exempla plura harum ſuperſtitionum ſuggerunt Patres, illa Diui Pauli verba, *(Dies obſeruatis, & menſes, & tempora, & annos Timeo vos, ne fruſtra laborauerim in vobis)* explicantes, vt Ambroſius, Dies obſeruant, qui dicunt vt puta, craſtino proficiſcendum non eſt, poſt craſtinū enim non debet aliquid inchoari, & ſic ſolent magis decipi. Hi autem colunt menſes, qui curſu Lunæ perſcrutantur, dicentes vt puta, ſeptima Luna inſtrumenta confici non debent. nona Luna ſeruum, emptum vt puta, domum ducere non oportet, & per hæc facilius ſolent aduerſa prouenire. Tempora vero ſic obſeruant, cum dicunt: Hodie veris initium eſt, feſtiuitas eſt, poſt cras Vulcanalia ſunt. Et taliter aiuntum, Poſterum eſt, domum egredi non licet.

Poſterum, ſignificat aduerſum, & præpoſterum, quaſi elapſa commoditate ſerum. Annos ſic colunt, cum dicunt Kalendis Ianuarijs nouus eſt annus, quaſi non quotidie anni impleantur

pleantur, sed vt Iani illius memoriam recolant bi frontis, hac superstitione vtuntur, quæ longe debet esse a seruis Dei, si enim Dei. si enim Deus ex toto corde diligatur, ipso propitio, nulla debet esse formido, neque suspicio harum rerum. Prospere enim potest cedere, quicquid simpliciter sub Dei deuotione fit.] D. August.

Epist. 119. c. 7. Lege potius. Eos enim inculpat, qui dicunt, non proficiscar, quia prosperus dies est, aut quia Luna sic fertur, vel proficiscar, vt prospere cedat, quia ita se habet positio siderum. Non agam hoc mense commercium, quia illa stella mihi agit mensem, vel agam, quia suscepit mensem. Non plantem hoc anno vineam, quia bisextus. quæ ad verbum comm. suo inseruit D. Anselmus.

d. c. 79. Idem August. *sic alibi*, sicut obseruant, qui certis diebus, siue mensibus volunt, & nolunt aliquid inchoare, eo quod secundum vanas doctrinas hominum fausta, vel infausta existiment tempora, & alio In d. ca. 4. ad Galat. rursus loco, plena sunt conuenticula nostra hominibus, qui tempora rerum agendarum a Mathematicis accipiunt. Iam vero ne aliquid inchoetur, aut ædificiorum, aut huiusmodi aliquid operum, diebus, quos Aegyptiacos vocant, sæpe etiam nos monere non dubitant.]

Hactenus Patres, quorum adscripsi verba, quoniam, licet primo loco, & iuxta contextus seriem, Apostolus loqueretur de superstitioso dierum mensium, & annorum cultu Iudæorum, quos Galatæ Iudaizantes haud dubie imitabantur, vt optime cum Græcis D. Hierony. & Primasius arbitrati, fieri tamen potest, vt aliquid etiam paganismis simul irrepserit, vt vidi in Francia, tempore Catharinæ Mediceę, quando inter aulicas matronas, adeo hæc vigebat, vt nihil inconsultis astrologis (quos *Barones suos* nuncupabant) conari auderent. Quæso. si quis dies infortunatus, vnde? ex astrorum respondent influxu, & positura? verum hęc est alia, atque alia singulis annis, nec eadem illo eodem die. fuse hoc physicis rationibus refellit Ciruellus dicta parte tertia, capitulo sexto, qui potest consuli.

Ad hanc superstitionem diariam referendi quoque sunt, qui certis diebus olera scopis tangunt, ne cinipes, erucæ, campe, vel alia insecta noceant: item qui nolunt vngues præscindere die Veneris, vel nere die Sabbathi, cum interea non abstineant in honorem Deiparæ ceteris operibus seruilibus: qui credunt maiorem inesse vim aquæ benedictæ Dominicis post quatuor tempora, quam alijs ad speciales quosdam effectus: item qui oua, quæ gallinæ pariunt die Parasceues, toto asseruant anno, quia credunt ea vim habere ad exstinguenda incendia, si in ignem inijciantur. cedo enim, vis hæc naturalisne? vnde? a die, vel matre? nemo hoc dicat. nam quid absurdius? nulla matri prærogatiua, tum præcipua competit: nihil diei, cœlestes orbes, tum vel sidera singulare influunt. Vis illa, supernaturalis ergo. cur non idem competit enixis die Anastasis, vel Natalis Domini? speciali, inquient, priuilegio. dic sodes, vnde nosti? cui & quando concessum? constat experientia, dicent. Sed illa fallax, & vnde certius es, non ex pacto effectum nasci? Deuotio persuasit, dicat alius. Non bona deuotio; quæ cum scandalo coniuncta, quæ merito suspecta, quæ anilis, quæ singularis, quę nullo Ecclesiæ, vel traditionis munita suffragio.

Faciunt

Faciunt in his partibus multi. Sed in iisdem partibus multi pietatis, & rerum fidei morumq; imperiti, multi curiosi, multi superstitiosi. Lege Martin. de Arles tractat. de superstitione.

SECTIO VII.

NOno loco sunt obseruantiæ vanæ in malis depellendis, & morbis sanandis variæ, vt si quis faciat oblationẽ ex bonis eleemosyna impetratis, credens ea maioris efficaciæ ad effectum consequendum: qui putat crucem ex eleemosynis emptam, vel factam, vel sanctiorem, & efficaciorem: qui offerunt sanctis ceram, vel aliam materiam, illi immiscentes capillos hominis, vel pilos animalis ægri: qui mergunt imagines in aquam, pro pluuia obtinenda: qui faciunt quasdam ligaturas, ne lac vaccis subtrahatur: qui per annulum desponsationis meiunt, vt liberentur maleficio: qui pro quibusdam capitis doloribus, & similibus morbis curandis, ad porcorum lintrem, seu obbam collum applicant. In nomine Patris, &cæt. qui metiuntur cingulum ægrotantis ad cognoscendum a quo sancto sit sanitas impetranda, adhibitis alijs definitis ritibus: qui stramen bipenni diuidunt, vt sanentur manuum, vel digitorum tumores: qui pro quibusdam pecudum morbis ignes struunt ex peculiaribus lignis, & in eum animalia impellunt, vel in orbem circumducũt, & quod primo loco transit animal, hoc sanctis offerunt, qui S. Lupi libum pinsunt hoc ritu, coquunt libum triangularem, prætexto Trinitatis sacratissimæ honore, & ei quinque foramina imprimunt, in memoriam (sic colorant) vulnerum Christi; postea, in B. Lupi A honorem, libum dant in eleemosynam primo mendico non ex proposito, sed ignaro, & fortuito, occurrenti, sic arbitrantur armenia gregesque, sola in pascuis, a lupis inuadi non posse. frequens est, in pagis prope Thenas, & Louanium. Superstitio se prodit in eo (vt cætera mittam) quod fortuito mendicanti dari debet; nam quid hoc, vel ad custodiam B pecoris, vel ad honorem Dei, attinet? tales etiam ligaturæ pecuariorum, ad liberandos canes, ac pecora a clade, & tabe, vel vt ea inferant pecoribus aliorum. leg. Burchardum d.c.19. vers. fecisti ligaturas. Aut pertinet opinio Silesiorum, morauorum, & vicinarum gentium putantium fascinationibus resistere fasciolas, vel tæniolas rubeas, alligatas C equorum frenis, vel epiphijs. vetusta superstitione eadem de causa, apud Græcos, & Romanos pueri puellæque fasciolis russeis præcingebantur Apulei. Miles. libro 2. Chrysost. in homil. XII. 1. ad Corinth. & alij, apud Martin. Roman. lib. 1. sing. cap. 3. & lib. 2. c. 23.

Huc referẽdę sunt innumeræ orationum formæ, quibus vulgo vulnera D sanantur, vel morbi curantur, vel infortunia arcentur. Quale illud de quo Burchard. ibid. v. collegisti; *Collegisti herbas medicinales, cum alijs incantationibus, cum Symbolo, & Dominica oratione.* Corrige audacter, quam cum Symbolo, & dominica orat.) *idest, cum credo in Deum, & Pater noster cantando. Si aliter fecisti, decem dies in pane, & aqua pœniteat.*] E Est, & alia in vsu inter Hispanos milites, qua quidam salutatores, vt ferunt, sancte viuentes, & omnes gratis curãtes, cum sola impositione linteorum, & certorum recitatione verborũ vtuntur: formula fuit Hispanica, sed reddam Latine ad verbum;

Per

Per Christum, & cum Christo, & in Christo, est tibi Deo Patri omnipotenti, in vnitate Spiritus sancti omnis honor, & gloria, per omnia sæcula sæculorum. Oremus, salutaribus præceptis moniti, & diuina institutione formati, audemus dicere. Pater noster, qui es in cœlis, &c. Amen Iesus, Potentia, Patris sapientia Filij, virtus Spiritus sancti sanet hoc vulnus ob omni malo. Amen. B IESVS. Domine mi IESV Christe, credo quod nocte Iouis Sancti in cœna, postquam lauisti pedes tuorum sanctorum discipulorum, accepisti panem sanctissimis manibus tuis, & benedixisti, & fregisti, & dedisti tuis sanctis discipulis, dicens, accipite & comedite, hoc est enim corpus meũ, similiter accepisti calicem in sanctissimas manus, & gratias egisti, & tradidisti illis dicens: accipite, & bibite, quia hic est meus sanguis noui testamenti, qui pro multis effundetur in remissionẽ peccatorum. hoc quotiescunque feceritis, facite in meam commemorationem. Obsecro te Domine mi IESV Christe, vt per hac sanctissima verba, & per virtutem illorum, & per meritum sanctissimæ Passionis tuæ, sanetur hoc vulnus, & malum istud. Amen IESVS. In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Amen. IESVS.

De hac formula mota fuit Ipris anno superiore quæstio, maxime quia nullum naturale medicamentum accedebat. Reuerendiss. Episcopus Iprensis Simonius, & consiliarij eius, totam curationem hanc iudicarunt superstitiosam, & illicitam, & prohibuere ne quis ea vteretur. Multis hæc damnatio dura visa, sed immerito. Nam hic effectus totius exspectatur à Deo per modũ miraculi. Sed miracula sic assidue, & quasi ex consuetudine poscere, est Deum tentare. Deinde sancti viri, A ad miracula edenda, non sunt vsi certis, & quasi conceptis verborum formulis, sed modo sic modo aliter prout Spiritus sanctus suggerebat. Tertio sanctitas huius, non satis probata: fit enim plerumque, vt malefici præclare specie externa, sanctitatem mentiantur: neque in hac re milites satis idonei iudices, quibus sancti videntur, qui extrinsecus peccata grauia non produnt. Quarto, qui donum sanationum à Deo acceperunt, illi nunquam accipiunt cum conditione, vt talibus, vel talibus vtantur verbis: sed tales commentitiæ formulæ sunt indicia pacti saltem latentis. Quinto, non licet priuatis comminisci formulas, quas nec sacræ litteræ, nec Ecclesiasticus vsus approbauit, qualis est ista. quæ licentiose C abutitur, & deprauat multa sacrosancti Missæ sacrificij verba, etiam ipsius Canonis, Denique applicat verba consecrationis rei, ad quam instituta non fuit, (quod non est permittendum) & præterea petit effectum sibi concedi per vim prædictorum verborum, quæ vis, non ad vulnerũ corporis consolidationem, sed ad panis, ac vini transubstantiationem, à D Saluatore nostro directa fuit. Neque illud negligendum est, Ecclesiã, & Catholicos eius filios, tanta semper in veneratione hæc sacrosancta consecrationis verba habuisse, vt nefas ducerent illis vti, nisi quando in Missæ sacrificio, vel quando in Ecclesia, vel scholis, aut disputationibus ijs necessario vtendum: contra Diabolus, & membra eius malefici, rebus nullis vtuntur libentius, aut fre- E quentius ad sua sacrilegia nefanda, quam, & ipsa Venerabili Eucharistia, & ijs quæ ad illam pertinent. Hæc mihi nunc contra hanc & similes formas occurrebant.

SECTIO VIII.

NEc quisquam nitatur auctoritate cuiusdam Canonistæ, qui vixit anno 1454. nomine Fęlix Malleolus, & fuit Canonicus Tigurinus, sed de hæresi tantum non damnatus, quare & Ioan. Baleo, & similibus tantopere commēdatus: hic Malleolus, integro libello. *duorum tractatuum de exorcismis*, se patronum præbet huiusmodi precationum, & medicamentorum. plurima huius opuscula circum feruntur, sed in plerisque multa sunt temeraria, erronea, & scandalosa, quare maturo, & sapienti consilio Ecclesia Romana eius nomen, inter primæ classis prohibitos scriptores, quorum cuncta scripta sint vetita, retulit. ideo Catholicis eius auctoritas profligata plane censenda, sed nec rationes vllius momenti attulit. Examinemus singulas breuiter, vult licitam esse curationem per huiusmodi verba (dicam Latine, tum vt omnes intelligant, tum ne quis vtatur, si eo, quo pronunçianda sunt verba, idiomate, & rythmo proponerentur.) *Si sancta Maria virgo puerum Iesum vere peperit: Liberetur animal hoc Passione, In nomine Patris, &c.* Et illud, *Christus fuit natus, Christus fuit amissus, Christus fuit inuentus, ipse benedicat, & consignet hæc vulnera, in nomine, &c.* Et illam, *Ego a iuro vos vermes, per omnipotentem D.um, vt ista ciuitas, vel domus sit vobis tã detestabilis, quam Deo est vir ille, qui falsam sententiam protulit, & iustam nouit, in nomine Patris, &c.*] & dicit hæc dicta, mutatis mutandis etiam proficere, cōtra lumbrices, & vermes, qui animalium viscera corrodunt. Fatetur suæ sententiæ contrarium esse quendam, qui scripsit de superstitionibus (*intellige Martin. de Arles.*) & Ioan. in summ. Confess. & Anno Do-

A mini 1405. lectorem ordinis Augustiniani coactum reuocare Heidelbergæ articulum, quo dixerat posse huiusmodi formulis sine peccato aliquem vti, & nominatim secunda illa coactum, inquam, hoc reuocare, ad mandatum Domini Episcopi Spirensis, & peritorum studij Heidelbergensis, tanquam erroneum, & pollicerī, se de cætero non amplius talia verba

B prolaturum. His non obstantibus contrarium ipse censet. Probat primo quia pium est, & meritorium sanare morbos, non hominum modo, sed & brutorum, vt probantur multi Sancti fecisse. Respon. hoc facere citra omnem superstitionis suspicionem, & sic facere est pium ac meritorium: formulas vero hasce superstitiosas esse, & merito suspectas.

C Secundo, licet benedicere animalibus in nomine Domini. Resp. licet, si nihil addas superstitiosi dicti vel facti.

Tertio, licet illa maledicere, seu coniurare, & excommunicare, & exorcisare, vt fecit San. Vvilhelmus Lausanensis episcopus, qui ab Anguillis lęsus omnes anguillas suæ ditionis maledictione expulit, & relega-

D uit. sicut & Beat. Pruminius insulam Sanct. Marci prope Constantiam, venenosis coinquinatam vermibus, totaliter suis precibus mundauit. Et Episcopus Lausanensis, tum viuens, contra venenatas sanguisugas, quæ veneno suo inficiebant Salmones, & alios pisces exorcismos ex sacris Scripturis compositos, fecit pronunciari. Et soliti sunt etiam in Heluetia, contra

E valde noxium genus verminum quod vocant, *Iuger*, instituere iudiciarium processum, sicut fit contra facinorosos, sicut, & Constantienses, & Curienses faciunt, contra vermes alios nuncupatos, *Lauff Kaffer, Resp.* Exorcismos, & Ecclesiasticas depulsiones animalium probari, quos publicus

Ecclesiæ

Ecclesiæ vsus recepit, & approbauit, A non quoscunque priuati comminiscuntur. Hodie in Ritualibus Romanis habemus expressas formulas legitimas, quas omnes sequi deberent possunt, & vti tuto proprijs diœcesiū. quæ à sede Romana approbatæ: immo sine peccato vti illis possunt, etiãsi non sint expresse approbatæ, dummodo nec improbatæ, nec à viris doctis, & pijs in dubium vocatæ, nec B apertam vanitatem præ se ferant, & ijs licite quoque vsus in Æthiopia Franc. Aluarez Lusitanus contra locustas. narrat ipse in Histor. Aethiop. cap. vt sane in formula ipsius exorcismi seu adiurationis Lausanensis Episcopi nihil continetur, quod possit improbari, nisi forte citatio illa, & procuratorium piscium, & alij quidam actus iudiciarlj, quæ omnia vi- C dentur vana, & superflua, quod idem dicendum de publica praxi Constantiensi, & Curiensi. Tertia vero illa adiuratio, erat introducta priuatim à rustico, nec de origine prima eius quicquam constat, in exorcismis autem non recipiendas quasuis pro arbitrio exorcisantis preces, sed certas, & ab Ecclesia præscriptas docent Concil. Carthaginen. 4. can. 7. & Ioa. D Micrologus lib. de obseruat. Ecclesi. c. 7. Quoad factum denique Gulhelmi, & Pruminij, similia legimus de S. Patricio, & alijs, sed aliud non probant, quam licere sacra adiuratione, vel oratione, virtute Dei, animalia noxia expellere, quod nemo negat. Licere autem certas formulas arbitratu quorumuis confictas in vsum inducere, id non probatur, quod nego. Sane Apostoli, & Sancti absque E alla verborum additione dæmones expellebant, & morbos sanabant in solo Christi nomine sic DD. Petrus ac Paulus D. Ioa. D. Th. D. And. DD. Iudas, & Simon, & D. Hilarion fecere.

Act. 3. v. 6. & c. 16. v. 15.

Quarto addit, pro argumento, ex legenda S. Blasij, cum benedictione solitum munire animalia imbecilliora contra grandiora, item quod qui porcos castrant, eos D. Antonio commendant, & si porci D. Antonio donati violentur ab aliquo, illum non esse impunitum. Respon hęc nihil ad rem pertinere, nihil enim hic verborum superstitiosorum intercedit. De D. Blasio in vulgatis legendis multa narrantur, quæ nulla nituntur fide vel auctoritate. Cur Beato Antonio porcus appingatur, nescio, nisi hoc ex hac ortum consuetudine fuerit, sed quod huius consuetudinis initium, rursus ignoro. Deuotioni populorum puræ, & innoxiæ, sanctorum caritatem sępenumero fauere, & applaudere videmus. Nimirum recte Ambrosius, Prosper, dixit potest cedere quicquid simpliciter sub Dei fit deuotione.

Prochorus in vita Ioan. Abdias li. 1. 9. 10. & 13. hist. Apost. D. Hier. in eius vita.

Quinto ex sacra scriptura sic argumentatur, Paulus dicit, omnia quæcumque facitis, in nomine Domini nostri IESV Christi facite, qui omnia dicit, nullum actum (saltem bonum) excipit. Respond. eum sumere pro certo, quod est in controuersia, hunc actum animalis cum talibus verbis curati esse bonum. Nec dicit Apost. licita esse quæcunq; in nomine Iesu facimus, sed quęcunque facimus, ea nos in hoc nomine, & non in alio facere debere.

Colos. 3. v. 17.

Sexto, tempestatem per maleficiũ exitatam, ab agris alio maleficio repellere, est actus bonus, ergo etiã superstitiosa formula licet repellere morbum animalis maleficiati. Antecedens probat ex l. eorum. C. de malef. & auctoritate Azon. in sum. & Arch. Resp. & legem illam. & auctores eam sequentes manifeste errare contra fidem, vt docebo fuse lib. 6.

Septimo, quoad primam formulã, excusat illam; Quia Si particula mea

non est dubitatiua seu coniecturalis, causalis, significans idem quod, *quia vere*. Quemadmodum, in illo: *si iudicas eos cognosce*. item *si in inferno nulla est redemptio, sane terribilis est recordatio*. *Resp.* etiamsi ita sumas formulam esse superstitiosam, quia vel illud additur, vt causa sanationis, vel vt signum, si vt signum non est signũ ad hoc à Deo vel Ecclesia institutum ergo à priuato, & tum merito suspicamur pactum cum dæmone. quia cũ Deo nemo sic paciscitur, nec licet nobis. Deo signum præscribere, vel dare. Si vt causa, vel quatenus aerem verba verberãt, & sunt talis sonus (quod est ridiculum) vel quatenus ipsa verba vim physicam habẽt (quod æque absurdum) vel quatenus habẽt vim moralẽ, quæro an hæc sit ex opere operato, an ex opere operantis? nõ illud, quia non sunt Sacramenta. si istud, ergo iam à deuotione res pendet. ergo etiamsi alijs vteretur verbis id à Deo obtineret. ergo iam vana formula. habet hoc argumentum vim contra ceteras omnes. Nec tamen vim habet contra institutas ab Ecclesia formas exorcismorum: Quia Deus Ecclesiã in his dirigit, & sponsæ suæ votis fauet: adeo vt Ecclesię preces huiusmodi, vt nominis Christi, quod inuocatur, & inseritur, vt causa simul, & vt signũ operentur, eo modo quo, & signũ crucis formatũ pronũciatumq;.

Tyræus li. de dæmoniac. p. vlt. Octauo contendit licere aliquãdo dæmonum, vti ministerio, & eos ad hoc inuocare, quia D. Theod. Episcopus Sedunẽsis ingentem campanam à Leone Pont. sibi donatam, à Roma Sedunum vsq; per dæmones portari curauit. Confirmat, quia generales hę propositiones sunt reijciendæ, omnibus nobis iniuriam, & damna, & molestias pertinaciter inferentibus est ignoscendum, qui hoc dicat ex Domini præcepto, eum dicit mentiri. veritati enim consonũ esse nõ parci quibusdam, sed oportere puniri: Item, de vsuris generalem facientes prohibitionis detestationem errare; cum in multis contractus vsurarum videatur licitus. Sic vult, qui negant vllas formulas superstitiosas esse licitas, eos quoque errare. *Resp.* me mirari audaciam vel ignorantiam hominis audaciam quod fabellas nobis pro historijs obtrudat, quarum nullum refert auctorem. Si hoc accidit (non credo quidem) sed si accidit, speciali Dei reuelantis permissione hoc ab Episcopo illo factum, alioqui nec omnia semper sanctorum alias virorum facta imitanda, immo nec necessario semper probanda. Confirmationis primum membrum prorsus vel calumniosum est, vel absurdũ. calũniosum, si vim præcepti Dominici remissione iniuriæ intellexit, absurdum, si sic intellexit, vt ex argumento videtur intellexisse. Dominus enim rancorem, iram, vlciscendi studium, & animi perturbationem prohibuit. Sibi vindictã relinqui voluit, eam in hoc sæculo retribuit per iudices; vicarios suos. nihil igitur hoc pertinet ad iudiciariam iniurię prosecutionem. Secundum membrum de vsuris erroneum est. nunquam enim vsurarij contractus vlli liciti fuerunt.

Postea conatur probare, formulam ratione versus, seu rythmi superstitiosam non esse. Quod nec nos dicimus: dicimus tamen, quia non solet Ecclesias exorcismos versibus ligare hoc non carere aliqua suspicionis causa.

Decimo vult etiam ratione rituũ, & gesticulationum variarum quibus vtũtur rustici, & alij huiusmodi medentes, nõ posse dici formulas superstitiosas. *Resp.* ritus omnes, & gestus absonos, quos Ecclesia nõ recipit, nec verbũ Dei, scriptum, vel non scriptũ, approbat, censeri merito vanæ obseruãtię species, & propterea fugiendos, tam-

A tamquam superstitiosos. Addit etiam certe parum piam dicti sui multiplicem confirmationem. prima est. Christus Dominus cæcum sanauit spuens in terram, & facto luto, & eo illitis oculis. 2. Diuus Marcus eodem modo sutorem sanauit in manu sinistra læsum. 3. Helisæus miros gestus fecit, vt puerum suscitaret. 4. D Hieronymus per signum crucis leonis pedem sanauit. 5. in paruulis baptizandis multos ritus, tactus, & mores nunc exercent Sacerdotes, qui in primitiua Ecclesia fuissent exorbitantes: *Respond.* ex his ineptissime inferri, ad ritus illos à mulierculis, & rusticis priuata auctoritate receptos. Christi Domini ritus fuit maxime mysticus, & significatiuus, vt Sancti Patres ostendunt. Helizæi factum, prophetia fuit incarnationis Dominicæ. De D. Marco illa narratio, mera nænia est. D. Hieronymus Ecclesiastico remedio, & proprio Christianissimi signo fuit vsus. Sacerdotes, qui alios ritus seruant, quam Ecclesia præscribit, peccant: qui eos tantum seruant qui sunt in ritualibus, nihil faciunt, quod non Ecclesiastico vsu à plusquã mille annis receptum sit, vt docet Bellarminus tom. 2. *agens de baptismi caremonijs*. Plenum vero impietatis est, nec à blasphemia alienum cæremonias Ecclesiæ, & actiones Christi atque Prophetarum comparare maleficiorum actionibus, & ex illis has velle deducere vel comprobare, vt facit Malleolus.

Vndecimo coniectorem agit; *fortassis*, inquit, *est arcanum Dei, quod sancti viri per reuelationem receperunt. Sicut olim per hoc verbum Ana nizapta, reseruatum, tentum, & portatum contra pestilentiam fideliter credentes securitatem perceperunt. Respond.* non, quod possem, omne *fortassis affirmatiuum*, solui per *fortassis negatiuum*; sed quamdiu de tali reuelatione non est vlla probatio, tutiorem partem eligendam vt abstineatur; deinde ipsorum esse qui defendunt non conijcere, sed probare reuelationem: denique illud ipsum, quod addit, de *Ananisapta*, cuius exemplo conatur intentum probare: esse non tantum vanum, sed etiam mere magicum, & ex pacto dæmonico natum. Sciendum enim
B inter magica reliqua periammata solitum, vt contra pestes, & febres pestilentes, in quo tres versiculi debebant certo describi modo;

Ananisapta ferit, mortem quæ lædere quærit, &c.

Quibus quid potest dici ineptius? nam illud *Ananisapta* nihil prorsus significat, & ponitur tamen versu tertio, vt Dei nomen, & petitur ab eo,
C vt ferentis misereatur. vnde patet sic occulte dæmonem inuocari, qui hoc sibi nomen vel signum constituerit. Deinde quod ait fideliter credentes tantum sanari: hoc indicat eum requirere certam fidem virtutis illorũ verborum: quod & ipsum est impiũ. Si vero licet de significatione conijcere, suspicor vocem esse ex Chaldęo vel Hebræo confictam. Si velis dedu
D cere ex חנני Hanneni, miserere mei, & Sophet שופט. vides misericordiã vt à iudice peti, sed non à Deo vero, vt arbitror. Nam *Ana* אנא secretis MeKubalim mysterijs significat mentem cui innatæ primæ notiones: in cuius medio dicunt sedere angelum, quem vocant *anim*, qui rei veritatem homini aperit & indicat. vnde, & חנף *ana* nomen idoli, & illis
E *anani* diuinatio. *Saphat* vero denotat eum iudicare שפט *a ani sapta* igitur quasi *ananisapat* significat dæmonem illũ, diuinationi qui pręest, & dijudicat atque indicat morbi causam atque remedium. semper n. malefici priusquam sanent, sententiã ferunt, maleficio morbũ illatũ fuisse.

Atque hoc arbitror arcanum illud magnum, quod Malleolus indicare voluit vel debuit. Sane magicę voces pleræque ex Hebræo sumptæ. Non me latet cabalistarum deductio litteraria, scrupulose si non superstitiose ex Guarino proposita à Martino de Arles lib. de superstition. qui supponunt *Ananizapta* significare malam mortem (qua quęso lingua?) et qualibet littera reprę sentari vnam dictionem. vt A. sit Antidotum, N. Nazareni, A. Auferat. N Necem, I. Intoxicationis, S. Sanctificet, A. Alimenta, P. Pocula, T. Trinitas, A. Alma. & sic significari, quod mors Christi, quæ ex parte Iudæorum mala fuit, ex parte Dei mortem (hoc est diabolum) ferire. &cæt. Quæ, quis non videt esse gerras Siculas? Nec vero infœlici illi Fœlici suffragatur, quod.

Duodecimo subdit experienter (*vtar eius verbis, ne quis me fingere quid quam putet*) videtur, & ab Ecclesia permittitur, quod illi, qui per certas formas verborum serpentes tollunt (pro vt Apostoli fecerunt) & tangunt, & in medicinalibus refectionibus multipliciter deducunt, imo leprosos sanando, nondum fundamentaliter infectos, multum proficiunt: & ecce quod illi, qui proprie talibus verborum exorcismis in eadem forma non vtuntur, licet fortiora loquatur, nihil apud serpentes operatur. *Respons.* primo falsum esse, quod dicit ab Apostolis serpentes sublatos, per certas verborum formas. nam hoc per illos factum dumtaxat, iussione, in nomine Iesu, vt Dominus præcepit, & cui formæ, vt causæ ac signo, suam opem atque effectum pollicitus fuit. falsum est secundo ab Ecclesia incantatores serpentum, qui commentitijs huiusmodi formis vtuntur, vel morborũ curationes tales perficiunt permit-

Marci. vl. v. 18.

A ti, vt docui iam sæpe, & ostendam ex professo lib. 6. Tertio falsum est, alijs formis potentioribus vtentes effectum non consequi. consequuntur enim sunt sancti viri signo crucis inuocato nomine Dominico, & similibus Ecclesiasticis remedijs. Quod si loquatur de formis commentitijs atque priuatis, hæc ipsa experientia docet ex pacto fieri. nam ideo prodest B vna, quia legem illam Diabolus tulit: non prodest altera, quia eam non præscripsit.

Decimo tertio, sic argumentatur, Deus ēt per malos Sacerdotes, si seruent præscriptam ab ipso verborum formam cõficit Eucharisticum sacramentum, per bonos verò, si formulã non seruent, non conficit. ergo etiam Deus per malos seu maleficos, si verba C concepta seruent, tribuit sanitatẽ, per bonos non tribuit si non seruent. Consequentia probatur. quia, teste D. Gregorio, miracula minora probantur per maiora. Sed illud de Eucharistia est maius, istud de curatione morbi est minus. ergo istud bene probatur per illud. *Equidem miror* Christiani alicuius tantam esse posse impudentiam, vt sacratiss. rei men- D tione sic abutatur, & talem instituat cõparationẽ. nimirũ magiæ sectatorum hoc propriũ est, non catholicorũ votũ verorũ: Ad argumentũ negatur consequentia. nec vrget probatio, quia præsupponit falsum, nempe miraculosam, & non prodigiosã, hoc est à Deo, non à dęmone causam in casu proposito: quod à nobis impugnatur. Transubstantiationis miraculum de E fide est. miraculum fit, quia Christus hanc, & non aliã formã verborũ instituit. Sanatio hæc nullo argumento idoneo pbatur à Deo esse, quare corruit tota machina. D. enim Gregorij verba de duob. veris miraculis sunt.

Decimo quarto insistit probationi experientiæ parũ attẽdens experientiam

tiam tantum ostendere, quid factum sit, sed non docere quod curatio sit à Deo, vel etiam quod sit licita. nam non quicquid corpori prodest, id licitum est, vt constat, alioqui & nimio potu ad vomitũ, & nequioribus alijs vti liceret, & medici talia suadentes excusarentur. alioqui à dæmonibus morborum curationem petere liceret, vt impius Paracels. censuit, & nõ nimis obscure Malleolus videtur concedere. quæ cuncta sunt impia.

Decimo quinto, quæ in his formis continentur. cuncta sunt ex S.S. desumpta. ergo licita, & sancta. *Resp.* nihil hac illatione frigidius. peccatũ enim hic est in abusu applicationis. eo quod verba sacra applicantur, ad ea quæ Spiritus Sanctus nullo modo intendit. quemadmodum peccant, qui ad diuinationes, satyras, pasquil. & huiusmodi, S.S. verba deflectunt, Confirmat arg. suum; quia non reprehenderetur, qui cum signo crucis simpliciter diceret sanare in nomine Christi. ergo nec ille, qui paulo plus rituum, & verborum bonorum adhibet. *Resp.* rursus consequentiam claudicare. quia prior ille Ecclesiasticam & Euangelicam formam sequitur: posterior voluntariam suam cõmentitiam. Deinde, & prior ille hoc faciens temere, potest peccare delicto tentantis Deum.

Decimo sexto, credentibus Deus pollicitus miraculorũ patrationem ad solum credentium iussum: neque distinxit, si hac vel illa forma vsi fuerint, sed formam generaliter loquens liberam reliquit. neque nos igitur hanc licentiam restringere neque distinguere debemus. *Resp.* Christum Dominum fidelibus eam potestatem tribuisse, qui fide firmi, in nomine ipsius, ad fidei confirmationem ista facerent, quando salus animarum hoc deposceret, vt patet ex serie contextus D. Marci. Et sic Christus Domi- d.ca.vlt.

A nus miracula sua edidit. Velle autem miracula edere, duntaxat vt homo, vel equus, vel vacca, sanentur ægritudine corporali, hoc Christus nec iussit, nec approbauit, nec solet concurrere ad huiusmodi. formam, quoq; simplicem nobis reliquit, manus impositionem, & simplicem in nomine eius cum benedictione iussionem, vel precationem. Hanc Christi licen-

B tiam nec restringimus, nec distinguimus, sed arcemus ab ea superstitiosas additiones, & ampliationes.

Vltimo sic argumentatur: in dubijs benignior interpretatio facienda, sed hic res dubia est, ergo potius dicendum licere, quam non licere. Conf. Deus intentionem facientis attendit; eam rusticus iste hoc faciens habet bonam. ergo non est damnan-

C dus à nobis. *Resp.* An hæ formulæ sint licitæ necne, stricte loquendo dubium non esse. primo quia non sunt sufficientes rationes, neq; argumenta satis idonea, vt ijs intellectus sanus, ac bene dispositus moueatur ad credendum, has formulas esse bonas ac licitas. hoc tamen necessarium esse, vt dicatur dubium, constat. deinde quia regula iuris Canonici impro- Aragon. & alij ad 2.

D bat omnes orationes, & formulas huiusmodi, præter *Pater noster*, & *Credo*, vt docuimus: nec inuenitur exceptio per Ecclesiam introducta specialiter de huiusmodi formulis: sed dubium nõ potest dici id de quo inuenitur regula vetans, nec probatur de eo casus specialiter exceptus. ergo istud, hic non potest dici dubium. Denique hic non sunt Docto- D.ho.2.li. 60.a.4.

E rum sententiæ pro parte affirmatiua: dubium enim non dicitur, nisi sint hinc inde vtrimque Doctorum opiniones. Verum ergo dubium hic nõ potest esse de re, vtrum per se sit licita, necne? sed tantum de persona, vtrum peccauerit faciendo, quod putabat, licitum, necne? quæ duo sunt

Barto. in l. quoties D. si quis caution. Cuman. conf. 154. in fin. Socin. consil. 115. col. 3. vol. 1. Corneus conf. 71. li. 2. parte 3.

omnino diuersa. fieri enim potest, vt peccem faciendo rem licitam, & fieri potest, vt non peccem, faciendo rē illicitam. Quare etiam aliud est iudicare de re, aliud de homine. Quando quis iudicat de homine, debet spectare bonum hominis, quod consistit in eo, vt quis bonus censeatur: ideo in dubio, ne homini fiat iniuria, teneor potius iudicare, quod nō deliquerit. Sed quando quęritur de ipsa re, quia rei non interest qualis existimetur, bona an mala, ideo non accommodandum est in dubijs iudicium bono rei, sed bono ipsius iudicantis, hoc est ei quod vtilius est iudicanti bonū autem iudicantis est, non decipi intellectu, & intellectus bonum est veritas, nempe sic rem intelligere, vt reuera est: quare hoc iudiciū est conformandum ipsi rei, quoad fieri potest, & de re iudicandum, non vt expediat personæ facientis cuius hic ratio non habetur; sed pro vt natura, & conditiones rei postulant. quā in re D. Thomę ceteri assentiuntur: Accedit, quod quæstio hæc de re, pertinet ad communem animarum salutem, quæ paucorum superstitiosorū fauori præferenda est. quando vero disceptatur de animæ periculo, tum non quod lenius videatur in quosdam, sed quod reuera sit animæ tutius, id sequendum, vt communiter docent DD. Ad argumentum itaque breuiter respondeo, ex maiore bene inferri, de peccato ipsius vtentis, quando vere dubium est, peccauerit necne, vt puta de rustico dubium fuisse; de monacho vero professore Theologiæ nō puto, tenebatur enim scire: perperam tamē infertur, idem de re, nam nec dubium id est: & si foret, non sequenda nisi pars negatiua, quæ tutior: & proinde vere benignior in animas.

Guido Papa sing. 217

sic intellige Specul. tit. de arbitr. §. 8. v. sed quid si arbiter. Caiet. Sot. Aragon. in d. a. 4.

Panor. in c. iuuenis. de sponsal. Ang. Silu. Tab. & alij in verb. Dubium.

Alia quædam postea accumulat, quæ prætermitto, quod sint non minus inepta, quam frigida, & ridicula, vt pote meræ fabellæ, de Moyse, Virgilio, &c.

A

Potuisset fortius argumentari ex l. 4. C. de malefic. & Mathema. vbi Constantinus Imper. scribit, *Nullis criminationibus implicanda sunt remedia humanis quæsita corporibus, aut in agrestibus locis innocēter adhibita suffragia, ne maturis vindemijs metuerentur imbres, aut venti, grandinisq; lapidatione quaterentur quibus, non cuiusquam salus, aut æstimatio læderetur, quorum proficeret actus.*] Responderi solet, Constantinum adhuc rudem rerū fidei superstitiosa ad finem bonū remedia permisisse, ita Anto. Contius, & alij, & addunt quidam posteriorē legis partem, ex libro βασιλικῶν tanquam iniquam reiectam. Mihi non videtur in lege quicquā iniqui contineri. Nam Constantinus remedia superstitiosa non approbat, nec etiam licita esse pronunciat, sed dumtaxat decidit in foro ciuili non esse puniendos, nec seuerissimis legibus (scilicet contra maleficos latis) vindicandos, qui maleficia, vel alias calamitates superstiosis modis depellerēt certe æquissimum est, non eandem subire conditionem eos, qui contra salutem hominū, aut pudicitiam moliuntur, & eos qui *innocenter* (sic loquitur) ista remedia adhiberent ad maleficia dissoluēda. Si perpendas, ista Accursij, & Bartoli mens fuit. Nihil ergo Constantini sanctio pugnat cum iure canonico, quo ista prohibentur. c. illud & c. qui fine 26. q. 1. cum simil. quibus, & peccare docetur, & in conscientiæ foro pęnitentiā condignam imperādam. c. ex tuarum *de sortileg.* Semper remedia ista Christianis displicuerunt, sæpe, & Ethnicis: vt docuit præter alios, in quē hoc anno 1606. indicāte, & præbente viro Nob. D. Ioanne de Herrera incidi Annęus Robert. li. 1. rerum

B

C

D

E

rerum Iudicatár.c.5. cuius docte, & breuiter dicta, nihil vetat adſcribere.

Hippocrates veneficos quoſdam,] & irridet & execratur, qui ſe profitebantur orationib. & certis quibuſdã ſacrificijs ſanaturos morbum, quem illi ſacrum, nos comitialem vocam᷑. Galenus fraudes huiuſmodi reijcit, tanquã fraudes aniles, & præſtigiatu ras Aegyptiorũ, & Babyloniorũ, atque in Pamphylum quendã inuehitur, qui in herbarũ collectione imprecationes quaſdam admurmurare ſolitus erat Alexander ψευδομάντις à Luciano videtur, qui graſſante peſtilentia verſum hunc forib. inſcribi iubebat, tanquam certiſſimum aduerſus vim peſtilentiæ remedium, φοῖβος ἀκερσεκόμης λοιμοῦ νεφέλην ἀπερύκει D. Thomas curationes morborum per verba aliter fieri nõ poſſe credidit, quam virtute dæmonum: eoſque qui verbis, & characteribus morbos curant, vel alia quæpiã mirã da præter naturã agunt, aſſerit fædus habere cũ malo dæmone, vel expreſſum, vel tacitũ. Magia multum habet cũ medicina affinitatem. Plinius, Nã iam primũ è medicina nemo dubitat (*inquit*) ac ſpecie ſalutari irrepſiſſe, velut altiorem ſanctioremque quam medicinam. Ita blandiſſimis deſideratiſſimiſque promiſſis addidiſſe vires religionis, ad quas maxime etiãnum caligat humanum genus, & poſtea ſubdit: Itaque cum extraordinariæ iſtæ ſeu fraudes, & impoſturę, ſeu etiam morborũ curationes, non remedijs naturalib. conſtent, ſed à dæmone procedant, reijciẽdæ ſunt, nec inquirendũ an proſint necne. Sub Antonino Caracalla damnati ſunt, qui remedia quartanis tertianiſque collo appenſa geſtabant. Sub Imperatore Conſtantio ſi qui remedia quartanæ vel doloris alterius, collo geſtaret ſiue per monumentum tranſiuiſſe veſpere maleuolorum argueretur

l. de morbo ſacro.

Galenus περὶ ἁπλῶν φαρμάκων.

Lucian. in Alex. ſeu ψευδομ.

2.2.q.96. art.2.

Plinius lib. 30.cap.1.

Spartian. in Caracalla.

A indicis: ille (*inquit Ammianus Marcellinus*) vt veneficus, ſepulchrorũq; horrores, & errantium ibidem animarum ludibria colligens vana pronunciatus reus capitis interibat. Vlpianus incantationes, quantum vis in morborum curatione proficiant, reijcit, & damnat. Imperatoriæ conſtitutiones remedia eiuſmodi inhibent, & interdicunt. D. Augusti-

B nus ab Eccleſiæ vnione illos excludit, qui in collectionibus herbarum carmina dicunt, eoſque qui characteres ægrotis ad ſanandos eos apponunt. Inter veteres Caroli Magni ſanctiones hæc vna eſt. vt à clericis vel laicis phylacteria, vel falſæ inſcriptiones, aut ligaturæ, quæ imprudentes pro febribus aut alijs peſtibus adiuuari putant, nullo modo

C vel ab illis, vel à quoquam Chriſtiano, fiant: quia magicæ artis inſignia ſunt. Cano.42. *Concilij Turonenſis ſub Carolo magno habiti.* Admoneant Sacerdotes Catholicos populos, vt nouerint magicas artes incantationeſque quibuslibet infirmitatibus hominum nihil poſſe remedij conferre, non animalibus languentibus claudicantibuſve, vel

D etiam moribundis quicquam mederi, non ligaturas oſſium, vel herbarum cuiquam mortalium adhibitas prodeſſe: ſed hæc eſſe laqueos, & inſidias antiqui hoſtis, quibus ille perfidus genus humanũ decipere nititur. Conſtantinus Imp. cũ videret multos dæmonem Cilicium venerari quem & quia pleroſque ęgrotos ſana bat, ἰατρὸν καὶ σωτῆρα ſolebant appel-

E lare, dæmonis illius templũ diruit penituſque ſubuertit, vt notum cuique faceret, nõ ab huiuſmodi dæmonib. ſed à vero, & omnipotẽti Dei opẽ implorã dã, & petẽda morborũ remedia. Neque. n. vel medicinæ itum, vel morborũ curationis gratia omittẽdę ſũt, pietatis regulæ, aut violãda Chriſtianæ

l. 19. in fi. l. 1. §. medicos D. de var. & extraor. crim. eorum. C. de malef. math.

can. admoneant. can. non obſeruetis 6. q. 7. can. nec mirum. 26. q. 1. c. illud 26. q. 2.

Capitu. Caroli Magni 6. c. 27.

Euſebius lib. 3. vitæ Conſtãtini.

rę Ecclesiæ præcepta. Sic ille, optime,& verissime, & sententiam hanc secuta Parisiensis curia decreto suo confirmauit. Quę ex S.S. probationi adduxit intermedia prætermisi, quia locorum illorum interpretatio verior,& aptior alio tendit.

SECTIO IX.

EX his infertur decisio de multis formulis, quas non prętermittam plane, vt de ijs possint lectores, quando de facto inciderint, iudicare; nec ascribam integras, ne curiosi, & impij queant abuti: sed adscribam tantum initium, ac finē, omissis medijs, & circunstantijs, quas auctores earum requirunt. Primæ quatuor frequentes sunt hic in Eburonibus.

1. ad equos sanandos. interrogant cuius coloris sit? si dicas, spadicem. clamant, Spadix, si laboras tali, vel tali morbo, tam vere saneris, quam Ioseph,& Nicodemus, &c.

2. ante par ante, par ante ante, &c. vt virgo Maria peperit.

3. alligare equum stoloni arboris, quæ nunquam fructum tulit; idque trium horarum spacio.

4. pro quouis morborum genere, funiculo laneo brachium circumdare, in nomine Dei, &c. & ad nomen sancti, cui morbus tuus sacer. funiculus contrahetur, & fiet breuior, &c.

5. dicto, consummatum est, pedē equi terræ fortiter incutere, & addito alio versic. ex orat. Domin. clauum excidere.

6. ad morbum quendam animalis sanandum, inijcere phialæ vitreæ aqua limpida plenæ, nouem hordei grana, &c.

7. filium per chrisma trahere: aut terream imaginem, sub altaris pala abscondere.

8. tempore missæ dentes tangere, & quendam ex Euangelio passionis A versiculum simul dicere.

9. cum ægroto ante febris accessionem manus lauare, & interea certū ex psalmis versum submurmurare; vel laborantis manu prehensa dicere, Aeque facilis tibi hæc febris sit, atque, &c.

10. recipe tres panes missales, & in vno scribe, qualis est pater, & in altero, &c. in 3. &c. & dare has hostias B febricitanti, &c.

Vndecima ducere ægrotum feria sexta (idque continuis tribus diebus) ante solis ortum, versus orientem, & eo expansis ad solem manibus in cruciſixi morem stante, dicere, Hodie dies illa est qua Dominus Deus ad crucem accessit, &c. denique recitare nouies ternas orationes Dominicas, & ternas salutationes Angelicas.

C Duodecima illud Aphricani: Gustate, & videte, quod bonus est Dominus inscriptum certæ supellectili & cæt.

Decimatertia in aquæ frigidæ cyathum instillare profluentis sanguinis definito numero guttas, & inter vnā quamque legere pater noster &c. & propinare patienti. eumque certa interrogare; *vel* fronti eius certum versiculum cruore illo inscribere. *vel* in D sanguine sistendo, dicere, Sanguis mane in te, &c. sanguis mane fixus, &c. & ter repetere. *Item*, in sanguine Adæ orta est mors, † &c. ô † sanguis, vt fluxum tuum, vt cohibeas. *Itē illud*, Christus natus est ī Bethleē, & passus, &c. & hæc dicentem tenere innominatum digitum in vulnere, & facere ceras super vulnere cū E eo cruces, & dicere quinque pater, & semel Symbolum, &c. *Item*, certum versiculum solum dicere ex Passione. *Item* dicere, In nomine Patris, &c. chunrat, cara, sarite, &c.

Decimaquarta tribus diebus ante solis ortum super equo dicere, In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti exor-

cti exorciso te vermem per Deum patrem, &c. † vt nec carnem, nec ossa huiusce ui edas, &c. Deinde certo numero recitare Pater. & Aue. tandem in dextram aurem equi, cum aliquot crucibus factis, insusurrare quatuor quædam verba.

A

Decimaquinta ad inueniendum furem, in crystallo crucem facere cum oleo oliuæ, & sub cruce scribere S. Helena, & puero casto, atque legitimo decenni tradere phialam tenendam, & post tergum eius flexis genibus ter dicere orationem S. Helenæ; deprecor te Domina S. Helena; mater Regis Const. &c. Amen. & cum angelum (*Intellige nigrum*) videbit puer in phiala, tu interrogare, quæ quis voluerit *Item* ad furem deprehendendum, Accede fluentem aquam, inde, quod suspectos, habes tot numero lapillos collige, domum refer, fac ignescant in foco, defode sublimen, &c. imponantur scutellæ aqua plenæ cum certis ritibus, & ad nomen furis calculus eius aquam faciet ebullire. *Item* leguntur septem Psalmi cum Letanijs; hinc sequitur oratio terribilis ad Deum patrē, &c. hinc exorcismus in furem: denique formatur figura circularis cum barbaris nominibus, & in medio pingitur oculus, tum clauus æneus, certorum laterum, oculo infigitur malleo cypressiuo, & dicitur certus ex Psalmis versiculus. sic furi oculum putāt excuti. *Alij*, die Sabbati ante Solis ortum ramum auellanum abscindunt, dicentes; Ego te ramum huius æstatis reseco, &c. in mensa sternitur tegumentum additis his verbis, &c. quæ ter repetenda. *Alij* vtuntur exorcismo, seu anathemate, qđ blaspheme vocant S. Adelberti, cuius initium est, ex auctoritate Dei omnipotentis, &c. & finitur, Amen dicant omnes. Postea cantabitur, Media vita in morte sumus, &c. Quam proc

B

C

D

E

sus suspicor esse illius Adelberti hæretici, qui se sanctum vocabat, & dānatus fuit à Papa Zacharia: cuius Historiam, & Magicam quandam impiam orationem. inuenies in vita S. Bonifacij Apostoli Germaniæ libro 2. apud Surium mense Iunio. Alij legunt Psalm. 108. iuxta certam distributionem.

Decimasexta, ad curandum maleficiatum: Accipe tres olei violacei mensuras, & consistens contra solem ante eius ortum exprime nomen læsi, & matris eius, & angelos gloriæ, qui stant in gradu sexto, sex diebus ter in die. Septimo autem collocetur ille nudus, &c. deinde nomina horum angelorum inscribenda lamine, &c. vicesima die mensis sanabitur.

Decimaseptima, Item ferre inscripta nomina trium Regum, cum certis tribus versiculis: *vel* verba plane incognita, & absurda: vt illa veterum, *Danata daries*; &c. & recētia, *Abrac, Amon*, &c. *vel* illa pani inscripta, *Irioni, Khirriori*, &c. vel istud: *Hax, pax max*, &c. contra morsus canum rabidorum: Item contra dolores dentium: *Strigiles Falcesq;* &c. vel aliud: *Galbes*, &c. *Galdes*, &c. *Itē Gibel, Got*, &c. Et in piscium captura', illud Geoponici Constantini *Iao Sabaoth*: & quorum his nugis olim libri referti fuere Bamachius: & Cariachirus, à Galenodensi *l. Simpli.* in illo Constantini est ab vsus duorum Dei nominum.

Decimaoctaua, virgas parallelas vi certorum verborum medijs partibus committere, & in crucis formā vincere, & de collo suspendere, vel thoraci lignum rotundum cum certo murmure applicare, vt Turcæ faciunt. Sed sunt innumera huiusmodi commenta, quę ex prædictis dijudicari poterunt, & nos alia quædam lib. 6. profligabimus, quę propria Paracel-

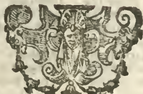
racelsistarum. Aliæ quædam superstitiones in exposit. 1. præcepti apud Beezium leguntur. cap. 5. Alij (inquit) *promittunt sic: vis, vt maritus tuus diligat te, accipe d: omnibus crinibus tuis, & offer illos ad altare ter cum ce: ee ardenti: & tunc quamdiu portabis illos super caput tuum tamdiu exardescet in amorem tui.* Alia suadet sic *accipe hac sancta verba scripta, & consue vestimentis viri tui, & non poterit occidi, vel subitanea morte mori*, vel, *fac scribi litteras infra Euangelium talis festi, & suspende illas ad collum viri tui, & non poterit submergi si pertransit mare.* vel sic, *si vis habere maritum ad voluntatem tuam, quære clauos ferreos antiquos* (*vulgariter* hoefnagelen) *de quibus inuentis debet formari annulus sexta feria infra missam: postea super lege Euang.* (quoddam certum,) *& diu quotidie Pater noster, tunc si annulum in digito portaueris, habebis maritum pro tuo desiderio infra annum. Item si sponsa debet habere bonam fortunam, oportet, quod in nuptijs ingrediatur domum sub duobus euaginatis gladijs positis ad modum crucis* S. *Andreæ. Item ne* Alf, *vel* mare *equitet mulierem in puerperio iacentem, vel ne infans rapiatur* (à strigibus) *debet poni cultellus, vel corrigia super lectum.* hactenus ille contentus tantum posuisse quantum ad fugiendas agnitas superstitiones pertinebat formulas verborum, quas præterea adhibent, prudenter prætermisit.

Nuper duas hic in Brabantia non infrequentes deprehendi, Prima, vt sciant an æger moriturus, salem ignaro in manum imponunt, & attendunt liquefcat sal, nec ne? quod pertinet etiam ad diuinationes. Altera est: si quis febri laboret, iubent prorsus nudum se soli exorienti opponere, ac simul certo numero Dominicas orationes, & salutationes angelicas recitare. Sic liberandum. crebro etiam virgines id faciunt. tanto sanitatis corporeæ, quam verecundiæ maiori cura: quo nisi Asmodeo auctore? vult cum veste pudorem, cum pudore pudicitiam paulatim ponere. Priori posset aliquid physiologicum subesse: Sed id adeo incertum, & obscurum, vt non iniuria suspectum censeatur. Nunc ista sufficiant exempla, plura sum daturus libro sexto, capit. secundo, sect. 1. quæst. 1. & ex opere Martini de Arles *de superstitione*, quod exstat in iuris Oceano, peti possunt: apud quem inuenies egregie confutatam quandam vanam obseruantiam, quæ simul est superstitio, & Dei tentatio, & sacrilegium, & blasphemia, qua Nauarræ rustici vtebantur, imaginem B. Petri in flumen mergentes, ad pluuiam impetrandam: cuius dicta moneo, vt notes, quia rustici accolæ Rheni solent idem facere cum statua (si commemini) B. Vrbani. Fuit penes me libellus M. S. Leuini Crucij Curionis Boscepani, cui titulus *Eruditorium exorcistæ*, qui vir certe nec indoctus, nec exigua huiusmodi rerum experientia præditus plurima congessit remedia contra maleficas noxas, quarum pleraque etsi manifestæ superstitionis nequeant reuinci, expedit tamen propter clarum periculum, & procliuem abusum, ijs prorsus abstinere. Quapropter oro, & hortor omnes ad quos liber ille, quod sciam nondum editus, peruenerit (scio vero quosdam illic traditis incaute admodum vti aliquando) ne temere vllo remedio inde excerpto vtantur, nisi prius solicite, cum pio, & erudito, & prudente aliquo Theologo, rem contulerint, & is secura omnia declararit.

For-

Formidandum quoddam in huiusmodi negocijs exemplum Gerson narrauit: suo tempore Principem quendam fuisse, cui cum suaderetur, vt peteret consilium à sapientibus, quos sciebat esse tales, & sibi beneuolos. *Vtrum licita essent superstitiones quas exercebat, & credebat? Respondit, cur inquirerem à talibus, etenim scio quod dissuaderent mihi: Ego tamen sic agere, &* A *sic credere penitus disposui, nec omittam. Et in hac infœlicitate positus, & præuentus morte repentina, desisti vellet, nollet; nunc agnoscens in inferno, quoniam* Dominus odit obseruantes vanitates superuacue. *Et contra,* Beatus est vir cuius est Dominus spes eius, & non respexit in vanitates, & insanias falsas. Sic ille tractat. de obseruat. dierum superstitiosa.

Finis Libri Tertij.

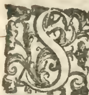


DIS-

DISQVISITIONVM MAGICARVM MARTINI DEL RIO, Liber Quartus.

QVI ETS;

DE DIVINATIONE.



SVnt quædam nomina, quæcum late ſumuntur, ſolent confundi, vt *diuinatio*, *vaticinium*, *prænotio*, *prophetia*, *coniectatio*, *prædictio*: & ſic ſumendo, pro his omnibus, in titulo poſui vnicum nomen diuinationis. Si preſſius ſumatur, diſcrimen aliquod agnoſco: *prænotio*, & *prædictio*, cætera quatuor ſemper complectuntur: ſed *prædictio*, ordinem ad alium actumque denotat extrinſecum; *prænotio*, intrinſecam tantum cognitionem. *Vaticinium*, diuinationi, & prophetiæ commune nomen eſt, ſed ad *Oraculum* tamen, quod viua fit hominis voce, reſtringi conſueuit, cum *diuinatio* vlterius porrigatur. De *Prophetia* D. Hieronym. notat, ſemper à ſacris litteris in bonam partem accipi. patet hoc verum eſſe, quãdo loquuntur abſolute nam ſi pſeudoprophetas quoque hoc nomine honorent, diſtrahentem quampiam particulam adijciunt (vt prophetæ *ſtulti*, *Baal Samariæ*, *locorum*, &c.) vel loquuntur per ironiam non obſcuram, petitam ab exiſtimatione, atque opinione populi, q̃ pro talibus eos habebat ſicut, & *idola*, nuncupat *Deos*: atque adeo ſemper aliquid additur in contextu, quod non ſinat ignorari pſeudoprophetas fuiſſe. *Diuinatio* nunquam in Biblijs ſumitur de prohetico lumine. Nam illud Salomonis, *Diuinatio in labijs regis, in iudicio errabit os eius*; nihil ad prophetiæ donum pertinet, ſed ad ſagacitatem in occultis, & perplexis iudiciorum latebris, circa facti ambigua, eruendis, neceſſariam iudici. eſt enim quędam ſicut in medicis cauſis, ſic & in iudicarijs diuinatio Metaphorica, qua, quæ præterita ſunt, & quorum veritas ignoratur, ſolerti diſcuſſione conijciuntur. Vt fuit in iudicio Salomonis, cum veræ matri filium reſtituit. vt fuit in Danielis inquiſitione, qua, ſenum perfidia detecta, Suſannam vitæ, honori, marito reſtituit. vt in iudicio Ariopharnis Tracum Regis, quod huiuſmodi traditur, Tres Cimmericorum regis filios de paterno regno cõtendentes, iudicem elegere Ariopharnem. hic iubet patris cada-

Marginal notes: In cap. 3. Michææ. — Ierem. 23. v. 13. Oſe. 8. v. 7. — Exod. 12. v. 12. & c. 8. v. 11. Dan. 11. v. 8. Deut. 13. Ierem. 23. v. 25. c. 28. v. 1. & 14. Ezech. 2. v. 21. Mich. 3. v. 6. Prouer. 16. v. 10. — 3. Reg. 3. — Dan. 13.

cadauer sepulchro erui, arbori alligari, & eos arcu contendere, vt, qui patris cor transfixisset, in regnum succederet. primogenitus guttur, secundus medium pectus corde illæso transfixit. Supererat minimo spes regni. vicit pietas, & se regno cedere malle, dum in patris cadauer pietate superior esset, professus, iaculari detrectauit. Huic Thrax regnū adiudicauit, quia naturæ ppensione, se. & vere filium, & virtute præstantiorem ostendisset. An hāc historiam voluebat animo Alphonsus primus Neap. rex, cū similem protulit sententiam? vel naturali sagacitate id potuit, quæ in eo mirifica fuit. Nam adhuc pene puero cum in Aragonia, vtriusq; Siciliæ regna susciperet, accidit, vt cuiusdā ancilla ex domino pareret, & ad libertatē ex Hispaniēsi lege prouocaret. Dominus, ne matre cū filio priuaretur, negabat ex se natum, deerant in re clam patrari solita probationes. quid ageret? belle se expediuit. iubet sub hasta partū vendi. vincitur dominus licitatione. ergo ne (secū) filius meus in seruitutem me viuo? quin potius fateor, quod res est. & ecce paterni animi erūpunt inuito lacrymæ. Subsequitur lingua confessionem oculorum sic patri filium, matri debitam ex libertatem asseruit. Quem imitaretur hoc iudicio, non habuit, vt Tiberiū habuit Theodoricus, Rex Gotthorum. Spoponderat mulier Italica nuptias secundas amatori, pacta se filium prius domo exturbaturam. cū conaretur; resistere filius, & Regem adire ambo. filius sibi alimenta deberi, nec domo paterna à matre eijci dicere. contra mulier, filium non agnoscere, suppositum esse. Suspecta regi mulier fieri incipiebat. Atqui ò mulier, *inquit rex*, potes, si me audis, & hac te molestia expedire, & melius coniugiū inire, quin tu iuuenē hunc, qui filium se dicit tuum, maritū accipe. minor est ætate, & facie liberali ore. Icta mulier tam inopinata iussione, primum conticescit: mox se colligit, & multa prætexere negationi, parum cohærentia, vel apta, vt deprehensam facile intelligeret rex. Fingit ergo se pœnam addere, nisi consentiret. quod restabat infelici, vt scelus fugiat horrendum, filium agnouit. Corā Carolo Magno pater, & filius homicidij rei agebantur, factum vterq; negabat, nec tormentis vllis ad confessionem criminis perduci poterāt: condemnat Impe. vtrumque ad suspendium. Tum pater, victus amore filij se reum, filium vero sceleris expertem profitetur. Minoris momēti, non minoris industriæ fuit Friderici III. iudicium. ad eum cum rusticus venisset, & questus esset, iugaliū equorum alterū in caupona sibi furto ereptum: Ambigeum Imperator sibi iudicari iussit. cum hoc rusticus negaret se facere posse, qui hominem non nosset miror, inquam Fridericus, non alterum quoque ereptum tibi, cum tot in hac vrbe sint equites, equi tam pauci. Equa, ò Cæsar, subdit rusticus, est altera; quæ mitinibus parno vsui. Igitur age, inquit Imp. equam inscende, & per omnes vicos, plateas, compita, & angiportus vrbis equita: subtractus equus in aliquo stabulo latitat, & cum iugalis odorē senserit, statim hinnitū tollet. Paruit rusticus, atque vt Cacum mugitus bouis, sic hinnitus equi tunc furem prodidit. Nec subticenda Turcarum regis Solymanni prudentia. Byzantij Iudæus Christiano certam auri summam mutuam dederat, vti cōstituta die præter sortem, vsuræ loco, duas carnis eiusdem Christiani vncias reciperet. Die illa sortem reddit Christianus, fœnus negat. aditur Solymannus, vt rem decidat. ille Iudæū animo detestatus, nouaculā adferri iubet, & Iudæo potestatem facit,

Marginal notes: Diodor. Sicul. libr. 20. — Ant. Panhormi. lib. 2. de g. st. Alfonsi. — Sueton. in Tiberio — Ioan. Magnus libro hist. Gott. cap. 29. — And. Barbat. in cap. præsent. de probation. — Aeneas Siluius li. 2. de rebus ab Alphō. gestis.

cit, qua velit, membri parte, debitori duas carnis vncias exscindicat: ea lege, vt omnino duas tantum; si minus plusue exciderit, capite luiturũ. Non ausus Iudæus hanc aleam subire, Christianum absoluit. De huiusmodi ergo, *labiorum regis diuinatione*, Salomon loquebatur. sicut n cor regis, sic, & eius dẽlabia in manu Dei sunt, ambo Deus æqualiter dirigit, & quibus suas in terris vices delegauit, eos supra cæteros sæpe mortales magna solertia. & prudentia dotat. *Diuinatio*, ergo illic, *pro coniectatione*, posita. *Conectatio*, nãq; procedit ex cõsideratione causarũ signorumve, siue hæc fiut cum vera prudentia coniuncta, siue vanitatis comperta. quare quædam coniectatio licita, quædam illicita est. *Diuinationis*, nomen, nos deinceps restringemus, ad illicitam tantum: hæc à cõiectatione differt; quia non procedit per signa, vel argumenta, vt facit coniectatio. *Prænotio*, deinceps nobis generale nomen erit; eius partes, vt mẽbra corporis, tres sunt futuræ; Diuina prænotio, quæ manat à Deo; & vocabitur, *propheta*, ad hanc pertinent quædam miraculosa, seu diuina ostenta, & prodigia futurum solita certo, & ordinarie prænunciare, vt quod post obitum B. Beatricis Atestinæ per longum temporis spacium obseruatũ est, quod quoties aliquid noui familiæ Atestinæ, ex qua fuerat orta, immineret, toties multis ante diebus, in sacello eius prægrandis strepitus exaudiebatur, & corpus eius, quod de more supinum iacebat, in alterum latus reuolutum reperiebatur. Scardeonus lib. 2. antiq. Patauinar. class. 6. fol. 120. alia de campanis quibusdam retuli, inf. c. 3. q. 1. & de alijs multis c. 2. q. 7. sect. 2. Dæmoniaca, quæ deriuatur ex pacto tacito, vel expresso cum dæmonibus, & dicetur, *diuinatio*; & naturali, quæ sumitur ex lignis, vel causis na-

Corrozetus de dictis, & factis memorabilibus.

A turalibus, quam vocabimus, *præsagium*, vel, *coniectationem*, strictè sumptis vocabulis.

CAPVT I.

De diuina prænotione, seu prophetia.

B

QVÆSTIO I.

De natura, & nomine prophetiæ.

IN S.S. *prophetæ*, nomen, & *prophetandi*, verbum, sex ferme modis solet accipi. primo, pro eo, quod est canere, vel psallere certis diuinas laudes modis, vel instrumentis. Sic legimus prophetasse Idithum, & Henã, & sic quidam illud accipiunt; *Num, & Saul inter Prophetas?* 2. pro Ethnicis vatibus, ac poetis, sic Epimenidem Apostolus appellat Cretensium prophetam. 3. pro phanaticis, qui arreptitiorum more mente ab alienati, insolita, inepta, insipienrique effutiunt. sic dicitur Saul domi suæ, à malo agitatus spiritu, prophetasse, & Sacerdotes Baal dicuntur etiam prophetasse. 4. dicuntur prophetare, qui miraculum aliquod edunt, quo declarant se veros fuisse Prophetas. Sic Elizæi mortui corpus dicitur prophetasse, quia latronis cadauer contactu viuificauit. 5. qui res sublimes, diuinas, & ab hominũ cognitione remotas, & Scripturæ sacræ arcana interpretantur, & docent. Sic sumpsit Diuus Paulus, quando confert donum linguarum cum dono prophetiæ, sic, & Aaron; eo, quod Pharaoni exponebat oracula, quæ Moyses à Deo acceperat, vocatur propheta. Sic sumpsit Philo Iudæus, cum Prophetam definit; Dei oracula intus dictantis, interpretem. Et huc pertinet etiam alia significatio, quando sumitur pro veris Dei cultoribus, & viris religio-

1. Paral. 15. v. 3. & 5. 1. Reg. 10. vers. 11. & 1. Reg. 19. vers. 24.

C D E

1. Reg. 18. & 3. Reg. 18. 29.

Eccl. 48. v. 14.

1. Cor. 14. vers. 5.

Exod. 7. vers. 1. libro de præmijs, & pœnis.

religiosis, vt volunt sumi, 3.Reg.18. versiculo quarto, Abulens. & Caietan. sexto, pro eo, qui occulta Dei arcana, per diuinam reuelationem accepta, hominibus enunciat. Nos nunc de hac vltima specie tantum loquimur.

Nomen hoc prophetiæ Græce, à præfando προφημί deduxerunt; Hebræis, Nibba, vnde Nabi, prophetes, radice verbi incerta. potest enim esse, Nub (hoc est loqui) & significaret, Nabi, loquentem: potest esse Ban (intelligere) & significaret intelligentem, nimirum perfectissime, vt qui res oculis fidelibus subiectas cognoscunt. Vnde & Prophetæ Hebræis dicti sunt, videntes. Hæc de nomine sufficerint, de re videamus.

Cassiodori, communius recepta definitio, concisior est, quam vt per illam commode rei natura intelligatur.

Dic explicatius (Prophetia, est diuina inspiratio, rerum à nobis procul distantium euenta, immobili veritate, & maxima cum certitudine prænoscens atque denuncians,) Explicemus singula definitionis membra. Diuina, dixi, contra Artephium, & Rogerium Baconem, qui Prophetiam tribuunt astrorum influentiis, contra Aristotelem, & Peripateticos, qui corporis humoribus, contra Moysem Aegyptium, Auicennam, & Algazelem qui naturali industriæ studioque adscribunt. hi cuncti falluntur. quia omnis prophetia; Spiritus sancti donum est. nulla humana allatum voluntate, vt duæ Catholicæ columnæ Petrus, & Paulus contestantur. Vnde Beatus Hier. infert, solos veros Prophetas, Dei Spiritu locutos nec alios prophetarum nomen mereri, quam qui Spiritus sancti luce collustrati, futura prædicunt. Ad hoc nulla dispositio naturalis, vel humana absolute requiritur potest enim Deus ipsam simul cum lumine dispositionem infundere. Sed qui amat omnia suauiter dirigere, vt plurimum se rerum naturis accomodat, quoad ipsi placet. Alb. Magnus libr. 3. de somno, & vigil. tract. 1. cap. 5. Quare cum aptissima sit dispositio, qua mens à sensibilibus motionibus, & rerum humanarum soluitur curis, videmus eam Prophetas aliquando comparasse sibi, vt Helizeum impij Regis Israel aspectu forte ad zelum, & indignationē nōnihil commotum, musices suauitate. Quæ tamen dispositio, plane per accidens ad prophetiam iuuat, nec illius causa vllo modo dici meretur. Naturalis vero prænotionis vel dæmoniacæ, causa per accidens, est corporea dispositio, quæ à sensuum vsu vehementer mentem auellit. atque idcirco Plato, & Aristoteles dixerunt, frequētiorem esse diuinationem in fatuis, attonitis, & furentibus, quam in mentis sanæ hominibus, in dormientibus quam vigilantibus, in morti vicinis, quam vita vitali longum adhuc fruituris, in atrabiliarijs, quā sanguineis. minus enim sensibus intenti illi omnes, & melancholici insuper vigilantes quasi somniant.

2. Dixi, inspiratio, late sumpta voce, pro quouis influxu, instinctu, illuminatione, aut reuelatione. hanc Deus aliquando largitur angelis bonis, qui prædicant alijs, vt de Sodomorum euersione didicimus, & de posteris Ismahelis, de Samsone, de Tobiæ vxore, de Christo Domino, & eius præcursore, vel vt visiones explicent hominibus. Aliquando Deus confert hoc donum hominibus, tum viris, tum fœminis, maxime probis, & sanctis, vt Eliæ, Esaię, Debore, Oldæ, & quamplurimis alijs quorum laus est in sacris Historijs. interdum tamen, & malis atq. improbis, nonnullis Gentilibus, ac fortasse

Margin notes: 80t. hec Pe rer. in Ge. c.20. disp.3 — נבא נביא נוב בן — 1. Reg. 9. v. 9. — prefat. in Psal. — 2. Pet. 1. v. 20. Ro. 12. v. 6. 1. Cor. 12. v. 10. in Dan. — D. Tho. 2. 2. q. 171. ar. 3. — 4. Reg. 3. — vide Valesium de sacra philos. c. 30. — Gen. 19. Gen. 21. Iud. 13. Tob. 6. Luc. 1. Mar. vlt. Luc. 1. Dan. 8. & 9. & in Apoca. sæpe.

Sibyllis, & Balaam, & Caiphæ. Confert autem aliquando ignaris se prophetare, vt dicto Caiphæ, &, iuxta D. Ambrosium, Abrahamo, cum dixit; *postquam adorauerimus reuertemur ad vos*; sed tunc impropriè vocari prophetiam, censuit D. Augustinus: aliquando vero id accidit gnaris se à Deo illuminari, vt Balaamo prædicto. Interdum quoque confertur hoc donum inuitis, vt Sauli iuxta quorundam interpretationem; sed sæpius, sponte Spiritum Dei recipientibus; tuncque ea ratione prophetia potest vocari voluntaria, quia influxum Dei non inuiti recipiunt; inuoluntaria nihilominus erit, quatenus eum, non quandocunque ipsis, sed quando Deo lubet, recipiunt; & quia non qua mensura ipsi volunt, sed qua Deus, & quia non, quam volunt ipsi diu, sed tantisper dum Deo videatur, vt de extasi lib. 2. diximus, quæ sic etiam voluntaria, nec aliter.

Num. 22. & 23. vid. S. August. tract. 49. in Ioann. clementiam. Pr. m. li. 2. const. ca. 1. Ioann. 11. vers. 51. libr. 1. de Abrah. c. 8. lib. 12. sup. Gē. ad lit. c. 1. Reg. 11. vers. 6.

Inspirationum alia quoque differentia petitur inde, quod interdum ei nullum colloquium accedit, sed nuda tantum fit præceptione auto-ostensione, vt in plerisque veteris testamenti prophetijs cernitur: interdum Dialogismus aliquis Prophetę, ac Spiritus sancti accedit.

Illuminationis, seu inspirationis huius duas ponunt Theologi species, *imaginariam, & intellectualem*. *Imaginariam* siue *sensibilem*, vocant, non, quia non pertingat ad intellectum (talis enim impropriè vocaretur prophetica inspiratio,) sed quia primario fit per sensibilem siue imaginariam repręsentationem, ex qua mentis conceptio nascitur, eique quasi commensuratur. *Intellectualem*, appellant eam, quæ non ducit originem à sensu, vel imaginatione, sed oritur immediate per lumen infusum intellectui, & per species intellectuales, de nouo inditas, vel præexistentes, sed diuina virtute, ad naturalem aliquam mentis conceptionem formandam applicatas. Quæ eleuatio dupliciter contingit. 1. quando intellectus sic eleuatur, vt sine operatione phantasiæ cognoscat; quod raro ex speciali priuilegio conceditur. 2. quando phantasia intellectioni cooperatur, nō quidem intellectu primum à phantasia moto, sed phantasia ipsa mota, & applicata ab intellectu, vt secum operetur, & concurrat. Vide Franc. Suarem, 3. part. quæst. 8. artic. 1. disp. 9. sect. 2.

vt Exod. 3. & 4. 1. Reg. 1. Iere. 1. Dan. 10. Ion. 4. Abac. 2.

Solet, vt plurimum Deus mediatore angelo prophetiam inspirare; primo reuelans Angelo, vt angelus deinde reuelet homini, quod muus; idq; vel in assumpto se corpore ostendēs, vel apparitione tantum spirituali speciem humanæ menti exhibens rerum, quas Spiritus sanctus homini vult pręsignificari. sic Moysi, *in manu mediatoris*, data lex. q. sic Zachariæ, & in Zacharia Angelus Domini loquebatur. sic in Apo. Christus Angelo, Angelus Ioanni, Ioannes alijs manifestat; quæ Pater Christo, vt homini, ab initio conceptionis reuelauerat. quod suauitati diuinæ gubernationis, vti solitæ medijs, est accōmodatissimum. Et sic censuere grauissimi Sancti; de facto, tantum solitum Deum prophetiam per angelos inspirare. Non tamen negandum posse Deum, si velit, ipsum immediate sic in mentes hominum influere, quod nec Damascen. nec alij illi Patres negarunt; & affirmarunt D. Hier. & D. Gregor. & recentior Turrecremata. quin etiam D. Hiero. qui priorē modum concedit, posteriorem hunc aliquando à Deo vsurpatum contendit. Scio Deum posse, si velit; an fecerit, nescio, nec multum refert scire. Nō caret etiam difficultate prior ille.

Act. 7. ver. 38. & Gal. 3. ver. 19. Luc. 1. v. 9. capit. 1. in princ. D. Thom. 22. q. 171. art. 2. D. Diony. Areopag. Cæl. Hier. capit. 4. D. Aug. lib. 3. de Trinit. & videtur Damas. li. 2. Orthod. fid. Hier. præfat. in Esa. & in ca. 6. D. Grego. lib. 18. Moral. Turrecremat. in Prologo Reuelat. S. Brigitæ. capit. 4. in Ezech. 2. & 3. in d. præfat, & c. 6.

ille influxus, qui fit mediante angelo; cum nec Angelus spirituale illud lumen creare, nec ipse in human. intellectum queat illabi. Quin etiam si ue sensuum adminiculo in hominis mentem, hoc lumen à Deo creatum immitti ab Angelo posse, negat Scotus; sed affirmant Albertus, & Henricus de Hassia; modo negare, modo concedere videtur D. Tho. sic tamen, vt, quando huiusmodi lumen intellectui sine sensibili apparitione, vel specie immittitur, (vt fit in reuelatione intellectuali) hoc à Deo, qui solus illud creare potest, immediate fateatur immitti, quod accurate, ex horum Scholasticorum sententia, docuit Franc. Picus lib. secundo, de Praen. cap. 3.

Dixit tertio, *rerum a nobis procul distantium*. huiusmodi res sunt. 1. quæ natura sua longe distant ab humana cognitione, vt abstrusiora Dei consilia, mysteria fidei, & similes res diuinæ. (hoc sensu Christus Dominus prędicitur futurus Propheta; *Prophetam de gente tua, & de fratribus tuis sicut me, suscitabit, &c.* & eo referenda prophetia, quam Apostolus cum dono linguarum comparat) 2. etiam res, quæ sunt à cognitione nostra semotæ, ratione modi cognoscendi; quando, quod enunciatur, nō nisi supernaturali lumine potest cognosci: veluti cum Helizeus resciuit, quæ cum Naamo Iesi pactus fuerat, & B. Petrus, quod inter Ananiam, & Saphiram conuenerat: 3. denique sunt alia longe distantia ratione temporis, quod, vel iam vsque adeo obliuione obliteratum est, vt nonnisi diuina reuelatione sciri queat; quo pacto Moysem de mundi creatione prophetasse scribit D. Gregor. super Ezechiel. vel quia, tempus ad huc futurum, & euentus contingens, ideoque soli Deo liquido notus, iuxta illud; *Annunciate, quæ ventura sunt,*

Deut. 18. vers. 15.

1. Corint. 14. v. 1. 3. 4.

4. Reg. 5. Act. 5.

Isa. 41. vers. 23.

A *& sciemus, quia Dij estis vos*. Et hęc est vocis, *prophetia*, frequentior: adeo, vt propria locutione, hi soli Prophetæ nuncupentur, qui futura contingentia prædicunt. generaliter tamen loquendo, cæteri quoque Prophetæ vocantur. futurorum contingentium. cognitio soli Deo reseruata est, quia ad perfectam cognitionem, necesse est rem cognosci tamB quam præsentem: soli autem Deo, vt præterita, & præsentia, sic etiam futura, sēper ante oculos versantur, quia æternitas caret initio, caret fine, & in ea cuncta simul cognoscuntur: solus autem Deus æternus est. ideo cum Deus hoc futurorum contingentium lumen propheticum homini largitur, tūc priuilegium illud, quod æternitati competit, eamque conseC quitur, cum homine communicat. Quo sensu Hiero. de Ferraria dicebat, *Prophetas à Deo æternitatis participes*, fieri.

Dixi, quarto; *immobili veritate*. hoc intelligendum est de prophetia absoluta, quam vocant, *prophetiam sententiæ*, siue, *præscientiæ*; cuius euētus semper prædictioni respondet: quia tunc res considerantur, prout in D ipso Deo existunt, & ab eo solo depēdent, qui solus est immutabilis. Non vero hæc particula definitionis procedit in *prophetia comminationis*, siue, *consilij*; quatenus hæc est conditionata, & in ea res considerantur, vt à causis secundis dependent, quæ sunt mutabiles. prophetia ista conditionata, in se quidem est mutabilis, pro actionum humanarum mutabiliE tate: in Dei tamen præscientia, etiā hæc immutabilis est, quod cum Prophetæ probe norint, & comminationis suæ naturam cum Dei voluntate comparent; sequitur eos ne tum quidem falli, vel fallere, quando, quod prædixere non euenit; vt Ionæ cum Niniuitis, Esaiæ cum Ezechia contigit.

vide Euseb. lib. 5. demon. Euāgel. cap. 1. Iren. lib. 4. cont. hær. cap. 37. D. Gregor. in prin. Ezec. & D. Tho. de veritat. q. 12. & sic intelligendus D Ilgadus li. 1. de auctorita. sacr. scrip. cap. 8. lib. compendij Reuela. quod post eius mortē vulgauit Hieron. Beniuenius Florentinus.

Iustin. q. 36. ad Orthod. Chrysost. homi. 1. in Matt. Greg. lib. 16. Moral. cap. 2. & 6.

git. hanc distinctionem non Patres
4.Reg. 20. modo, sed, & Scriptura sacra clarissi-
Is.38.Iere. me confirmat.
16.ar.verb. 6.Exec.18. v.r.21. Dixi quinto, *maxima cum certitudine*. quia quibus diuina fit reuelatio, solent à Deo sic mente illustrari, & voluntate affici, & de fide, ac veritate reuelationis certiores reddi; vt
lib.4. dial. cap. 48. aperte agnoscant, & firmissime credant, Deum esse reuelationis siue visionis auctorem; & queant, nescio quo (vt ait D. Greg.) intimo sapore discernere, se nec humanis somnijs,
lib.6. confess. nec diaboli fraude illudi; sed certo certius sciant, hoc sibi lumen Dei dono concessum (quod de matre sua B. Augustinus prodidit: de se vero passim profitetur B. Angela de Fulgino. c.19.21.27.28.29. & alibi,) & adeo clare cernant futura, ijsque prębeant assensum; vt æque facile sint negaturi prima, & receptissima notissimaque scientiarum principia, quod de Sauonarola ille dictitabat, & de quodam suo familiari, quem non nominat, Picus affirmat; quem
in d.compendio. Reuel. ego Hieronymum hunc fuisse opinor: sed, quod verius certiusque, tales fuisse omnes reuelationes Patriarchis, Prophetis, Apostolis, cæterisque prædicatoribus, ac doctori-
capit. 2. bus nascentis Ecclesiæ factas, merito censuit Thomas, *Anglicus*, illo in Genesim commentario, qui mendaciter doctori; *Angelico*, litterulæ additione fuit attributus. Idem nonnulli putant imposturæ genus accidisse Commentarijs, in Apocal. & in Epist. Canonicas. Sed; quicquid sit de hoc auctore; Lumen istud cælitus cum veris reuelationibus infundi solitum, Theologi contemplatiui, seu mystici varijs nominibus appellant; *soporem internum, intimam inspirationem, dulcedinem experimentalem, diuinam illustrationem; sensum nimis sensibilem, absconditum manna, donum discre-*

A *tionis spiritum*. Adhuc controuertitur an hoc lumen sit idem cum lumine fidei, an quid diuersum ab eo, eique superadditum? posterius verius d. capit. 3.
Pico videtur, & mihi quoque forma li saltem distinctione, fortassis idem est re, & nouam nactum materiam, eo se extendit, ac porrigit nouo quodam modo, sed nolo subtiliora hęc, & minutiora. nunc discutere: vide
B si lubet Delgadum lib. 1. cap. nemo.) siue re idem sit, siue diuersum; quando hoc simul datur, tunc grauiter peccat, qui huiusmodi reuelationi fidem non præbet. Sic Zacharias Luc. 1.
exemplum, linguæ vsu priuatus; & in Regum Historia, qui iubentem Prophetam non sauciauit, & qui propter inobedientiam discerptus fuit à leone. 3.Reg. 20. vers. 36.
C Dixi sexto, *prænosces*, quia prophetiam definib, quę maxime germana, cui proprium, vt, quod prænunciat, id sciat se profari; iuxta illud Danielis. *reuelatum est Danieli verbum verum, intellexitque sermonem; intelligentia enim opus est in visione*. necessarium ergo est intelligere; sed, & alijs nunciare; quare. cap. 10. vers. 1. in cuius expositione extrema supra modum ridiculus est Caluinus.
D Dixi septimo, *atque denuncians*; nã prophetiæ donum datur ad Ecclesię vtilitatem, vt, quæ, Deo inspirante, sancti cognouerit, ea cæteris annunciunt. Illud denique quęri consueuit, Lumen istud, ad quam qualitatis speciem debeat reuocari? Communis sententia eadem est, quæ D. Thomę, ad patibilem qualitatem reduci, quia sit impressio quędam subitaria, similis affectioni transeunti, d. art. 2.
E & facile recedenti, non enim prophetis semper adest, sæpe illos deserit. Haud inepte compares versantibus in tenebricoso loco; qui, candelæ lumine illato, circumstantia cernere incipiunt; eodem elato, rursus illis occęcantur omnia. Vnde Michæas; *cum sedero in tenebris, Dominus lux* cap. 7. v. 8.

mea

c.1.v.19. *mea est*, & B. Petrus, *Habemus propheticum sermonem, cui bene facitis attendentes, quasi lucernæ lucenti in caliginoso loco.* Habet tamen hoc lumen adeo multa communia cum su-
lib.7. de fa o.ca. 14. pernaturalibus habitibus, vt Iulius Sirenius, vir eruditus, conetur probare, melius reduci ad habitum, apud illum inuenietis argumenta, quibus communem sententiam impugnat. nec lubet, nec vacat plura.

QVÆSTIO II.

Quæ sint species Prophetiæ.

DVo quasi suprema, *genera prophetiæ*, in SS. inuenio, vnũ, *per Sacerdotes*, alterum, *per prophetas*, sæpe quidem, qui Prophetæ, ijdem, & Sacerdotes erant, sed aliter futura prædicebant, quatenus Sacerdotes, aliter quatenus Prophetę. Res est non omnibus peruia, & digna diligentiore examine.

SECTIO I.

De rationali, & Vrim ac Thummim.

SAcerdotalis prophetiæ, modus consistebat in applicatione Ephod. fuit autem, *Ephod.* duplex vnum *lineum*, etiam minoribus concessum ordinibus, vt puero Samueli, alte-
1.Reg.2.& eo loco notat. Angelmus. rum, *Sacerdotale*, quod etiam vocatum est *superhumerale*, auro, & trium colorum varietate ornatissimum; Iosephus etiam vocat stolam hierati-
describitur. Exod. 28. cam, epomidem, & diploidem, huic
חשן aureis cathenulis appensum erat, *Ra-*
חשן *tionale*, seu *Pectorale*, vtroque enim nomine vtuntur Latini; Hebræi, *chosen*, vocant, iuxta puncta quæ nunc habemus, nam Iosephus alijs vsus fortassis, cum vocat, *Essen*, Græci eodem teste, λόγιον. Scriptum qui-
A dem aliquando apud Septuaginta, Philonem, & Hieronymum inuenias, λογεῖον, sed mendose, pertineret enim potius ad locum consulendi, rectius alibi apud eosdem, λόγιον, quasi dica oraculum. sic enim ab Hesychio, λόγια, explicantur. μαντεύματα, & apud Plutarchum, *in Sylla*, vates vocantur, λόγιοι. Sed cur λόγιον? Si Gręca Iosephi verba perpendas, quia
B veritatis irrefragabilis oracula fundebat. Latinis dictum, *Pectorale*, quia pectori appensum, *Rationale*, quia more animalis ratione præditi rationabatur; hac ipsa de causa, *Iudicij*, elogio addito, illud cohonestabant, vocantes, *rationale iudicij*, & *iudicium filiorum Israel*, & *iudicium Vrim*, in Hæbreo quidem fonte. Ra- d.ca. 28.v. 15. & 30.
tionem reddit Iarrhius, quia supra Num.27.v. 21.
C Vrim inscripta vocula, *Misphath*, sed hoc somnium est recutiti. potius crediderim, quia sacra Scriptura cōsueuit, id quod quisque facere debet, siue cuiusque officium, vocare, *iudi-* Prou.1.v.3. cap. 1. v.9.
cium: Sacerdos autem, rationali indutus proponebat Deo hominum dubia, desideria, & negotia, & per rationale, non tantum Deus propitiabatur, sed etiam significabat hominibus quid fieri vellet, & quis rei successus
D futurus esset, vt non male Abenezra. Huc sane facit, ipsum nomen *Vrim*, Tostat. &
& Thummim, de cuius etiam signifi- Lipon. in
catione, & vsu videndum. Scripsere Exo.ca.28.
quidem multi, sed optes merito di- Rib. in lib.
stinctiora, & clariora, vt rei dignitas 3. de templo. ca.12.
postulabat. cæteris melius egere To- Serarius,
status, Lipomanus, Franc. Ribera, & Thesib. de
Nic. Serarius. Agendum accurate Iosuan. Sacerdotib.
de tribus, nomine, re, vsu. תמים
E Quoad nomen; Chaldęi vocarũt, & אורים
Vraia, & Thumaia, Hebręi, *Vrim, &* אור.
Thummim. *Vrim*, significat illumi- Serarius,
nationes, seu lumina, à radice *vr*, Gręci vertunt, τὰ δῆλα, δήλωσιν, φωτισμοὺς, φωτίζοντες, noster, *doctrinam*, Thesib. de Iosuan. Sacerdotib.
cum agit de rationali, cum vero de ip-

תמים & so Sacerdote, *eruditum. Thummim*, A
אורים · significat perfectiones à *thamã*, per-
ארר ficere: Græci nuncupant, *ἀγνείαν, τελειώσεις*, & *τελείως*, noster vertit, *veritatem*, & aliquando Metonymice, *Sacerdotes*, vel etiam aliter, prout illi res visa postulare.

D. Augu. in Exod. q. 117. Dauid Kimchi in lib. radi- cum. Caie. in Ex. Pagni. & al. Sed quid rei ista nomina, *Vrim*, & *Thummim*? quidam negant se scire puto ex scriptura tamen id colligi posse. Alij censent diuersum, quid fuisse in rationali à XII. lapidibus: B sed dissentiunt inter se. fuerunt, qui putarint. XIII. lapidem fuisse (Suid. vocat adamantem) cuius color, pro diuersitate prosperi, vel aduersi successus, intrante in atria Sacerdote, d. q. 117. mutaretur. hanc opinionem, meo iudicio, D. Augustinus fabulosam vocauit, nec de Iosephi sententia locutus. Abenezra nescio quas astrolabij figuras comminiscitur: C quem multis rationibus luculenter Tostatus refellit. Salomon Iarrhius, & Eugubinus censent, fuisse nomen ineffabile rationali in- in d. capit. 28. q. 12. sculptum: Philo Iudæus, & Hugo Victorin. volunt, ipsa hæc verba (*Vrim*, & *Thummim*) rationali insculpta fuisse, alij laminas quasdam lucentes, & quisque, quod somniauit, vel in buccam venit, vt licet videre apud Tostatum. *Verum mihi placet*, quod multis alijs, nihil ab ipsis lapidib. XII. diuersę rei fuisse. Primo, quia censeo hæc ipsorum lapidum fuisse nomina, sicut ijdem lapides etiam alibi vocantur, *Soham*, & *Milluim*, lapides candorum, seu pelluciditatum, & plenitudinum, vel vocantur dumtaxat, *Mil-* Exod. 25. vers. 7. *luim*, vt videtur noster interpres intellexisse: qui vertit, *lapides Onychinos* (hoc dicens de duobus illis supra humerum,) *& gemmas ad ornandum Ephod.* (sic vertens *Milluim*, de his XII. lapidibus) obscurius LXX. qui *Soham*. vertunt, *σαρδίους*.

nam sardius vnus ex XII. Secundo, quia, si quid aliud fuissent, certe Moses, qui cuncta, quæ in *λογίῳ* inerant, tam accurate perscripsit, & appendit, aliquid de eius, quod erant, forma, quantitate, qualitate, materia, loco, nobis prodidisset: Respondet Iarthius, idcirco hæc prætermissa, quia, vel Deus ipse, vel Moses, in monte Sinai, Vrim ad Thummim fuerat fabricatus. Apagesis, fabulator: hoc tu de capite tuo. si verum foret, hoc ipsum nobis S. S. tradidisset: sicut tradidit, priores Decalogi tabulas à Deo, posteriores à Mose perscriptas.

Obijciunt, postquam Deus Mosi Exod. 28. iussit ponere in rationali XII. illos vers. 17. lapides, mox, vt de re plane alia, alio loco, dicitur: *pones autem in* vers. 30. *rationali iudicij doctrinam, & veritatem, &c.* Respondeo hoc dici, vt breuem quandam anacephalæosin, & explicationem cunctorum, quæ de his omnibus lapidibus præmiserat. q. d. iussi, vt tales, & tales gẽmas rationali insereres. cape nunc iussionis illius causam. idcirco iussi, vt hæ gemmæ tibi sint, *Vrim*, & *Thummim*, hoc est manifestatio, & D veritas rerum futurarum. Hoc enim breuiter, ait: id, quod in rationali pones, hoc tibi futurum doctrina, & veritas. Nec vllam hic video obscuritatem in hac repetitione, nec nouitatem in nomine, tam Hebræis non nouo, sed, & celebrato. Dicitur autem rectissime Moses, *ponere in rationali Vrim, & Thummim*, quia lapides illos per Beseleelem cu- E rauit ex Dei præscripto inseri rationali. Nisi forte censent, ipsum per se Mosem intexuisse illa verba, & non per textorum magisterium, ac manus. Quod si *ponere*, tum per illos dicendus Moses; certe, & nunc nostra in sententia. Deinde sciant aduersarij, eandem vim esse phrasis hu-

ius,

tus, *lapides milluim*, & *milluim*, simpliciter, item, *lapides vrim', ac thummim*, & *vrim, ac thummim*. simpliciter. vtrobique enim ijdem lapides significantur, sed illic additur vox *lapidum*, quia de gemmis dumtaxat, qua gemmæ erant, agebatur: hic vero omittitur vox *lapidum*, quia de ijs agitur, non qua lapides, sed qua gemmæ oraculi exhibitrices. Quid autem ineptiæ est, si Metonymice oraculi nomen tribuatur gemmis, oraculum fundentibus? Nouæ ne Metonymicæ Sacræ Scripturæ sunt locutiones? Quid tenebricosi. *pones, &c.* pro: pones in rationali lapides, quibus, à munere, nomē est, *Vrim*, & *Tummim*? Nec opus fuit exprimere modum alium, quam seriem ipsam gemmarum satis expressam. Illi potius exprimere deberent, vbi illud in rationali vacuum, ad hæc nomina intexenda? an inter singulos lapides? an in ambitu omnium? an ad dexteram, an ad sinistram? ה demōstratiuum, cur potius demonstret hanc texturam, quam lapidum miraculum? immo hoc potius, q. d. admirandos illos lapides, *Vrim*, & *Thummim*. Auctorum, qui nobis obijciuntur, auctoritas magna foret, si, vel inter se conuenirent, vel rem discussissent diligentius. D. Hieron. *ad Fabiol.* quod nobiscum pugnet, nihil habet, quòd faueat aduersarijs, tantumdem'; vtitur solummodo loquendi sacræ Scripturæ. D. August. quæst. 117. ambigue loquitur, & quid esse potuerit indicat, professus id nesciri D. Greg. p. 2. past. cap. 1. nihil omnino dicit, præter verba scripturæ, & mysticam expositionem. Rabanus. lib. vlt. in Exo. per, siue hoc, siue illud, rem resoluit. Radulfus, li. 6. in Leuit. asserit dumtaxat fieri potuisse, vt inscriberentur hæc verba. Rupert. in Exod. obiter, nec aliud, quam, *doctrina, & veri-*

A *tas inscribitur illi*. Solus ergo cum Hugone Victorino, ex Patribus, Philo videatur hoc certo censuisse; etsi de Philone etiam dicat quis, non inepte, texturam non vocasse vocum harum inscriptionem, sed lapidum insertionem, & has ipsas lapidum texturas, vocatas manifestationem, & veritatem: & sic etiam has virtutes dicere depictas in τῷ λογίῳ, propter

B lapides fulgorem propheticum emittentes. Et recte ex Iosepho, l. 3. ant. c. 9. Ribera noster hoc cum Lyrano, & alijs, collegit, quod diximus, quia licet Iosephus nomina *Vrim*, & *Thummim*, non nominet: vsum tamen, & miraculum describens, satis aperte indicat, se prophetiam per *Vrim*, & *Thummim* ipsismet lapidibus tribuere. Scilicet ignorasset Iose-

C phus hanc scripturam horum nominum: aut si sciuisset, tam pertinaci silentio inuoluisset.

Sic ergo statuo, *Vrim*, & *Thūmim fuisse has ipsas gemmas*. XII. vt volūt Iosephus, Lyran. Tostat. Oleaster, & Ribera, Videtur enim hoc probabilius, tum propter ea, quæ iam diximus: tum, quod in Leuit. vbi Sacerdos vestitur, nulla fit horum XII. capit. 8. vers. 8.

D lapidum mentio, sine quibus nunquam Sacerdos rite vestitus fuisset, sed eorum loco, tantum fit mentio de *Vrim*, & *Thummim*: vt hinc appareat, talibus nominibus ipsos lapidesmet significari. Qui quoniam splendidi, & micantes clarissima refulgebant luce, dicti sunt non solum splendidi, & lucentes, quod parum futurum, sed splendores, &

E illuminationes, *Vrim*: & quoniam erant ex gemmarum illis generibus, lectissimi, integerrimi, & perfectissimi, dicti sunt, non perfecti, sed perfectiones, *Thummim*: ea emphasi, qua solent Hebræi, vt, & Latini, abstracta pro concretis vsurpare, quam Oleastrij sententiam, æquum non fuit

 à viro

à viro erudito acetibus exagitari LXX. vero, & vulgatus dum interpretantur, *doctrinam, & veritatem*: maluerunt sua nobis versione vsum lapidum, quam vocis significationẽ exhibere: prudenter id amplectentes, quod magis ad mores legentis formandos faciebat. Nominum vero ratio hæc fuit. *Vrim*, dictam, quia, vt lux quædam, tenebras ignorantiæ discutiebant fulgore suo: *Thummim*, vero, quia, vt omnis prophetiæ, certa quoque splendoris erat promissio, & indubitato Deus, quod fulgore pollicebatur, id euentu perficiebat, nec fas erat dubitare. Hæc de re.

De *Vsu prophetiæ*, duo nobis sunt consideranda, modus interrogandi,
In Cath. Lipomani.
& modus respondendi. *Interrogationem*, Hugo Victor. censet, per quasdam sortitiones solitam proponi. Quod vnde acceperit, aut, quid illi suffragetur, nescio. Iarrhius, & Abenezra tradunt solitos codicillis inscribere quæsita, & hos rationali imponere; cuius rei cum in Sacra Scriptura nullum vestigium inueniatur, nihil vereor istud pro commento reijcere, communemque sententiam aliorum amplecti.
Iosephi, Lira Tost. Oleast.
Receptius enim, & verius puto, Sacerdotes, post debitas preces, viua voce proposuisse interrogata, indutos, cum alia vestimenta sacerdotalia, tum Ephod, & Rationale, seu monile geminatum Ephodi appensum, de quo nunc agimus: quod vocabant, *applicare Ephod*, seu *consulere Dominum applicato Ephod*, vel simpliciter, *consulere Dominum*, quando de Sacerdote sermo, vel pro se, vel pro rege, sic enim rex per Sacerdotem consulebat Dominum: quem morem nobis SS. explicat per Esdram, si ad Hebræum fontem recurras. vbi enim nos habemus, *donec staret Sacerdos do-*
1. Reg. 13. vers. 9.
d. cap. 23. ver. 2. & 4. & c. 22 v. 13. & 15. & ca. 28. v. 6.
2. Esdr. 7. ver. 65.

A *ctus, & eruditus: LXX.* vertere, *staret illuminationibus, & perfectionibus*, (nam, qui cum Gentilibus malunt: *initiationibus*: Latine quidem loquuntur, sed vim vocis Hebreæ, quam LXX. sunt optime interpretati, parum expresserunt) illic inquam Hebr. est: stet Sacerdos, *Lehurim, vel Thummim*, & sensus est: donec sacerdos Domi-
B num consulat indutus *Vrim, & Thũmim.* Et (quod erudite Ribera notatur,) vt collationem summæ dignitatis Pontificiæ designent sacræ litteræ; dicunt, *Vrim, & Thummim* alicui collata. Sic enim Moses tribui Leuiticæ benedixit: *Perfectio tua, & doctrina tua viro sancto tuo.* vbi Hebr. est, *Vrim, & Thummim* tui viro sancto tuo; & eodem sensu LXX.
Deut. 33. vers. 8.
C vertere: *Dæ le leu: manifestationes eius, & veritatem eius.* Quæ ad litteram de eodem sacerdotali ornatu sunt accipienda: sed per hũc ornatum allegorice significatur perfectio, & doctrina, qua sacerdotem prædıtum esse oporteret. Tostat. ibi valde se torquet, & vertit in varias interpretationum formas; sed hæc, quam dixi, simplicissima
D est.

Respondendi modum, arbitror duplicem fuisse. Cum enim has gemmas Deus inseri iussetit pectorali; vt per tam lucentes, perfectosque lapides, ipse lucis, perfectionisque omnis auctor interrogaretur, & respondens tam Sacerdotes, quam principem, & populum spirituali sua luce illustraret, ac perficeret, euoluens in-
E uoluta, explanans ambigua, & docens, quæ facienda, omittendave forent, & modo præscribens, quibus res inchoanda perficiendaque, satis apparet, responsiones interrogationibus accommodari debuisse: interrogationum vero quædam per affirmationem, negationemve nudam pos-

sunt

sunt expediri, quædam longiorem A requirunt explicationem. Arbitror itaque ad prius illud genus interrogationum, nudo lapidum splendore, seu fulgore responsum: & ex eo Sacerdotem colligere solitum, suaderet, an dissuaderet consulenti: quo sensu accipio Iosephi dicta, quem To- lib.3. antiq. c.9. status, & Ribera merito sequuntur: nec est, quod quis arbitretur D. Aug. hoc fabulosum iudicasse: nam quid B perstringat, paulo ante docui. Ad posterius genus interrogationum, non respondebatur illo tantum splẽdore (nec enim commode hoc potuit,) sed longe aliter. audiebatur enim à Sacerdote interna quædam, vel externa quandoque locutio, seu oraculum, quod ipse postea interroganti manifestaret. Quamquam nec hic absurdum sit opinari, ad C splendorem tunc lapidum accessisse sacerdoti lumen propheticum menti eius à Deo infusum. De hac quidem responsione prolixiore, patet ex Regum gestis, vbi præter respon- 2. Reg. 5. vers. 23. sionem ad interrogata, insuper Deus docuit modum prælij conserendi, & propter talem modum responsionis, puto genus hoc oraculi vocari consueuisse, *responsionem per Sacerdotes.* D

Vidi, qui contra Iosephi, quem sequor, sententiam, non vno artete mo- 1. Reg. 16. 28. v. 6. vbi hebr. est Vrim. liretur. 1. sibi displicere scribit, & suspectum esse singulare Iosephi testimonium. 2. quoniam in eodem loco Iosephus duabus adhuc alijs in rebus labitur: hic quoque lapsum, tum, quia dicit hoc à Græci, λόγιον, vocatum, cum tamen LXX. sic vocarint, qui Hebræi fuerunt, tum, quia dicit ducentis ante suos commentarios annis, hos splendores ob legis violationem exstinctos: cum tamen Thalmudici, & Iarrhius, & Kimchi, & Elias Germanus testentur, diu ante huic oraculo finem impositum, scilicet iam inde à captiuitate Babylonica, quod à Iaddo responsum fecerunt Alexandro Magno potenti, vt pro se Deum de belli Persici euentu consuleret. Denique, quia sequeretur ex hac Iosephi narratione, hoc oraculum tantum insueuisse de bello respondere, quod non est verum. item sequeretur solummodo consueuisse de illis quæstionibus, ad quas, per *ita*, vel, *non*, responderi posset. cõstat autem sæpe pluribus respondisse, & quidem interdum inopinata, & præter interrogationem. His vir acutus, d. vers. 13. & egregie doctus conatur Iosephi fulgorem infuscare; sed leui manu fuligo potest amoueri.

Ad primum respondeo, licet id solus Iosephus dixisset; maximam eius in rebus ad Sacerdotium spectantibus, cum ipse Sacerdos fuerit, auctoritatem esse debere; prætetea nullus alius superest illius æui Hebræus scriptor, qui talia discutere potuerit, prę ter Philonem, & Iosephum. Philo paucula huiusmodi attigit, allegorijs solis intentus; neque negauit. Iosephum ergo solum id affirmasse, quid mirandum?

Ad 2. nego in his Iosephum labi. Licet enim LXX. fuerint Hebræi Sanhedritæ, Græce tamen non Hebraice scripserunt, & cum Græce scriberent, λόγιον dixerunt, & eos postea cuncti proselyti Græci in hac nomenclatura secuti fuerunt, non aliã ob causam, nisi ob eam, quam Iosephus ibi retulit; ex cuius contextu Gręco, manifestum est, eum loqui de Græcis duntaxat illis, qui Iudaicos ritus venerabantur. Notum vero Iu- E dæos, & Gręcos sic distingui, vt Græcorum nomen retineãt; quotquot ex gentilibus ad Iudaismum transierãt. De oraculi quoque cessatione, meri- Act. 14. in prin. & passim in nouo Testa. to Iosephi auctoritatem cũctis Thalmudicis, & sexcentis Rabbinis recentioribus, qui totius antiquitatis

sunt

sunt imperitissimi, præterquam. De Iaddi quidem illo responso, quoad oraculorum cessationem, nec Latini, nec Græci Historici; qui res Alexandri scrupulose fermè sunt prosecuti, vel vno verbulo meminerunt. Iosephus vero, Zonaras, & Glycas, quando accuratè narrant, quæ Iaddus cum Alexandro egerit, ea recensent, vnde satis colligatur, de oraculo per Vrim & Thummim nihil Alexandrum cogi tasse: cuius illum quoque fuisse ignarum prorsus verisimile censeo: De Victoria vero contra Darium, à Deo docent per visum certiorem factum. Arbitror ergo Iosephum egisse de fulgore huiusmodi penitus semperque cessante. Nam per interualla, quin aliquando etiam prius cessauerit; vt Saulis, & postea quorundam Regum, post Dauidem, tempore; nō est dubitandum. Glycas quidem indicat, quando Israelitæ Deum offenderant, non consueuisse illis Deum per Ephod respondere. Sic igitur suspicor, solutos Iudæos primo per Sacerdotes, applicato Ephod, Deum consulere: si hac via non succederet, recurrisse ad Prophetas etiam, qui Sacerdotes non essent, sic enim legas ipsos quoque Sacerdotes ad Holdam prophetissam oraculi causa adiisse.

Q. Curtius Ruffus. Diodor. Sic Plutar. Arian. Ioseph. li. 11. antiq. in fin. Zonar. tom. 1. Glyc. p. 2. annal.

par. 1. Annal.

Patet ex 1. Reg. 20. vers. 6. 4. Reg. 22. v. 14.

Ad tertium dico, nihil eorum sequi, quæ inferuntur. nam belli meminit Iosephus, vt rei, de qua frequētius agebatur: Fulgoris verò tantum, prætermissa subsequente Sacerdotali manifestatione, meminit, quia manifestatio illa res solita; fulgor vero, res cæteris gentibus plane insolita, & inaudita erat, & ideo illam memoriæ statuerat commendare. Duplex ergo fuit vnius oraculi Vrim, & Thummim manifestatio, siue respōsio, prior illa, & exterior, tantum per fulgorem lapidis: & posterior quandoque etiam extrinseca, per Sacerdotem prophetiæ spiritu imbutum, qui

A quod perceperat admoto pectorali, id postea quærentibus manifestabat. Fortassis propter tot manifestationes concurrentes. Septuaginta interpretantur iudicium τῶν δήλων, hoc est, iudicium bis quidem manifestorum Sacerdoti, & tertio manifestandorū consulentibus. Eandem ob causam, *Vrim*, vocarunt illuminationem, & *Thummim*, veritatem, siue perfectio B nem (eodem enim hæc recidunt) quoniam Deus neminem fallere, vel potest vel vult; sed quicquid Sacerdoti dicebat, hoc verissimum, & numeris omnibus erat absolutissimum. Sacerdotis quoque officium erat eadē populo verè, ac plenè denūciare, nulla omissionis, dissimulationis, mutationis aut falsitatis alterius adhibita mixtione.

Sic Philo. l. 3. de vita Mosis Origin. lib. 6. in Leuit. Hier. in c. 3. Ose. & epist. 127. ad Fabiolam.

C Hæc de re valde obscura, si non luculenter, haud certe prorsus indiligenter dicta sufficiant.

SECTIO II.

De oraculis Prophetarum.

SVffecerint ista de *Oraculo per Sacerdotes*. Post Dauidis regnum, D rarò per Sacerdotes Domino respondente, frequentius esse cœpit, *oraculum per Prophetas*; quod diuidi potest in *visionem*, & *somnium*: sicut, & *oraculum per Sacerdotes*, diuidi potuit etiam, *in visionem fulgoris*, & *manifestationem verbi*: ideo quædam ex dicendis, *de visione*, & *verbo*, analogia quadam possent etiam accōmodari prophetiæ, *Vrim*, & *Thummim*; vt E non obesæ naris lectores facile animaduertent.

Visionem, & verbū. Græci Patres, & LXX. non rarò confundunt, vt, & ipsa Scriptura; cū visionem dicit auditam, verbum verò visum vel ostensum. vt cum Isaias dicit. *Audi cœlum, quia Dominus locutus est*; &

Isai. 2. & 3. & Amos 1. Isai. c. 1.

& tamen initio vocaret, *visionem*: A & cum Zacharias, & Ezechiel dixissent, se verbum Domini explicaturos, subdunt visionem, differunt tamen. Nam

vterq; c.1. vide etiam Abdiæ.1.

רוח *Visio*, Græcis, ὅρασις, vel ὅραμα, Hebræis, *roe*; est prophetia, qua mens spirituali oculo cernit obiectũ propheticum ipsi cęlesti lumine repræsentatum. differt, *à verbo*, quia verbum sæpe contingit sine visione, & B visio sine verbo: differt, *à somno*, quia visio sæpe offertur vigilanti. crebro quoq; vsurpatur more Hebræorum pro concreto, seu pro re visa; sic Moses rubum vocat visionem: sic Prophetæ dicuntur videre visiones. Tales consueuerũt esse frequentius Sanctorum virorum reuelationes; quæ quibusdam sæculis crebræ admodũ leguntur, vt vno sæculo duodecimo C fere, Orni solitarij, quam Geruasius Presbyter descripsit; Tundali Hyberni, Cyrilli Presbyteri, Roberti Abbæ Lymburgensis, Ioannis de Plinio, Ioachimi Siculi, Simonis Stochij Carmelitæ, Ioannes Bridlyngton, & aliorum.

Exod.3.3. Ezech.1. Ioel.3. cũ similibus.

דבר *Verbũ*, siue (vt mauult Cyprian.) sermo Græcis, λόγος; Hebræis *Dabar*, est prophetia, qua Spiritus San- D ctus, mẽtali quadam locutione prophetiam occulta docet, vt cum Esaiæ dixit; *Sume tibi librum*, & iterum; *vade dic Ezech.* &c. Locutio ista fiebat, vel voce formata in aere, & audita, vt Abrahamo, ne filium necaret; vel verbis in ore Prophetæ positis, vt Balaamo, & hęc Aramæis proprie dicta; *MalKi*, Hebr. מלאכות *Malchuth* (hoc est consilium) quasi E dicas regem prophetiarum, siue prophetiæ speciem præcipuam, nihil enim consilio est vtilius. Visioni, & verbo hoc commune fuit, quod vel de læris, & faustis erant, & in nouo Testamento tunc vocarentur, *Euangelium*; in veteri nomina visionis, aut

cap.8.v.1. c.38.v.5. Genes.22. v.11. Num.22. & 23.

verbi retinent: vel erant de infaustis, ac tristibus rebus, minarum, & luctus annunciæ, regibus, ac populis exitia portendentes: tunc Hebræi vocabant huiusmodi prophetiam, *Massa*, à verbo, *Nasa* leuare, tollere, portare, assumere. Per hanc radicis varietatem factum, vt controuertatur, quid proprie in sacra Scriptura significet, *Massa*? Olim Aquila vertit, ἆρμα non accipiens pro curru (vt apud profanos) sed pro pondere, seu onere, vt noster optimè transtulit. Calamitas enim, cui impẽdet, eum Aethna grauius premit: & in quem talis prophetica sententia ferebatur, hic metu, atque tristitia oppressus, quasi caput nequibat erigere. sic explico, & amplector Diui Hieronymi sententiam, *in Nahum*. Quid ni amplectar? semper (si attentdas) vocabulum pro aduersa, nunquam pro secunda denunciatione inuenias vsurpatum: & perspicue Hebræum nomen, Onus, seu Pondus significat, & in Psalm.27. Græca versio φόρτιον, habet, hoc est, pondus. Exod.23. v.5.4.Reg. 9.v.25.Ps. 27.v.5.

Sic nonnulli putant à Ioanne vocari, βάρος, hoc est, vt noster vertit, pondus: sed, ni fallor, ipsi falluntur; non enim illic sermo est de prophetia, sed de onere interdictorij alicuius præcepti, vt recte Primasius, & Haymon sensere. Nec longe abit Spiritus sanctus, cum *onus*, vsurpat, pro ipso populo, cui tale quid imminere denunciatum fuit: quia talem populum Deus diu laborauit sustinens, tandemque humeris sui, quasi onus molestissimum, excutit, cum eum abijcit, cum suo, quasi fauore, & peculiari defensione destituit. LXX. Theodotion, & Symmach. solent vertere, λῆμμα, quæ, vox à λαμβάνω, deducta, donum & munus significat. quid commune, dicat aliquis, oneri & muneri? Multum tanè

Apoc.2. in fin.v.14. Ierem.23. v.3. D.Hier.in Ierem. ca. 23. & Panorian Lexic.

nè in proposito: immo hic idem est onus, & munus.

Nam prophetica comminatio infortunij, & supplicij instantis, praeclarum, & preciosum est Dei donum. quia quos Deus diligit, castigat, & quos castigat, prius, vt resipiscant, minas proponit illis, & vt solent fugare malentes, quam laedere; lapidem manu leuat, & ostentat, priusquam iaciat. Homini sic liberum relinquit, fugere à ventura ira. Sane λῆμμα, primario significat leuationem, siue assumptionem, secundario donum: eo, quod dum datur, à donante leuatur, & traditur, à donatario vero assumitur. Vnde Theoni, & alijs Mathematicis, Dialecticis quoque, λῆμμα, nominatur illa propositio, quae demonstratione, vel argumento inserta, & non probata, assumitur ab alio, & vt, qui inseruit illam probet, postulatur. Sic cum interpretes isti in SS. λῆμμα, vsurparunt; pro reipsa acceperunt, quae assumitur siue eleuatur, idque consentaneè idiotismo Hebraeorum; quibus Propheta dicitur, quasi assumere, & leuare ipsum Onus, & libratum iniiciare ceruicibus impiorum; quibus impijs breui imminentem diuinam iram comminatur: huc enim pertinent illae passim occurrentes phrases, *assumere luctum, assumere planctum, assumere parabolam*. Cauendum itaque, ne cum Graecis recentioribus. τῆμμα, ad quamuis prophetiam extendamus. Si cui haec nimis fuse dicta videbuntur: is si, quam se viri egregij in his torserint, considerare dignabitur; non diffido illum aequi, bonique, hanc nostram diligentiam consulturum.

Theoph. in Habac. & Nahum. Io. Petrus Oliuerius, lib. de Prophetiae. de Lemmate. Arias Mõta. Praeludijs in prophet. minor. Fräc. Ribeta in Nahum.

Hae duae species, *visio, & verbum*, aliquando iunctae sunt cum *raptu*, seu *ecstasi*, aliquando separatae, simul fuere in raptu Beati Pauli, ad

A tertium vsque coelum; vbi vidit, & audiuit, quae non licet homini loqui: fortassis etiam Ezechielis visio quaedam talis fuit, quae vocatur, *tzad*, hoc est, prophetia non leniter, sed violenter influens. Quando igitur ecstasis accedit, tūc tenenda Patrum doctrina: Prophetas non fuisse, sic mente captos, vel attonitos, vt non probe scirent, quid praedicerent. Polychronius in Ezech. cap. 3. *Quemadmodum diuini, & incantatores ad dementiam vsque procedunt, daemone stuporem illis ingenerante ita à contrario Prophetis sensus afficitur, dum anima spiritus efficacia collustratur.* hoc enim proprium fuit fanaticorum, quales erant haeretici Montanistae, & vates Gentilium, vt ex Beato Paulo, sibi visus colligere Theophylact. initio commentar. in 1. ad Corinth. cap. 12. Immerito valde ab Oliuerio reprehenditur auctor, *de spiritu, & anima* (exstat inter opera Augustini) quod scripserit. B. Ioannem in ecstasi Apocalypsin scripsisse.

Ezech. 1. v. 3. & c. 8. v. 1. & 3. יד Iustin. admonit. ad Gent. circa fi. & q. 2. ad Orthod. Epiphan. (qui fuse.) haere. Montanistarū, quae est. 86. Hiero. praefat. in Esai. Chrys. fost. in ps. 44. & ho. 29. in epis. ad Corint. August. li. 1. contra. Acad. c. 7.

B

C

Nam ecstasis duplex est, vna diuina, alia diabolica: vt insinuat Tertullianus his verbis; *Ecstasis hoc operatur de suo proprio, vt sic nobis sapientiae imagines inserat, vt & errorum.*] Sapientiae scilicet, ac veritatis diuina errorum, & falsitatis diabolica. Non igitur auctor ille ecstasim sumpsit, pro mentis attonitae ab alienatione, & animi quadam impotentia; qualis erat in Pseudoprophetis illis; sed more patrum, & recto, pro raptu, siue pro abstractione tantum à terrenis, & sensuum corporeorum functione: nec voluit sic constitutum Euangelistam scripsisse; sed, quae, dum in tali ecstasi constitutus, videat, ea postmodum in scriptum redegisset. vt mittam Diui Pauli raptum: talis haud dubiè D. Ioan. fuit, quod testatur cum dicit,

D lib. de anima.

E

cit, *in se spiritu fuisse* (ἐγενόμην ἐν πνεύματι) scilicet correptum, & absortum in ecstasi, vt rectissime Haymon fuit interpretatus breuiter idem vno verbo insinuare voluit Andreas Cæsariensis, πνεύματι ἁγίῳ [illegible] κάτοχος, quod vocabulum, sic afflatum Spiritu sancto significat, vt totus ab eo correptus mente seu spiritu, & occupatus solida possessione fuerit nam affectio animi cessaticorum, κατοχὴ, vocata, quia sensibus corporeis ad tempus quasi priuantur: vnde & morbus quidam ita nominatus, qui corporis sensu motuque priuat, qui & κατάληψις nostri medici, *congelatio-nem*, appellant. Idem significari puto, quando Prophetæ dicunt, *facta m super se manum Domini*, item, *eleuauit me spiritus*, aut *eduxit me manus Domini in spiritu*: item, *cecidit super eũ mentis excessus*, vbi Græce est ἔκστασις Perperam Theodoret. & Theophylact. cum *Lemma*, confundunt cum huiusmodi raptu, hoc est, *Ian*, cum *Massa*.

Gale. li. 13. Terapeut, & lib. 4. de locis affec. Aethio. & Aegynet. l. 4. Reg. 3. v. 11. Ezec. 11. v. 1. & c. 40. v. 1. Act. 10. v. 10. in Nahũ.

Tertia species erat, *somnium*, dormientibus tanto medio simulacro, siue phantasmate, contingens: Hebrei vocant, *chalom*, Græci, ὄναρ. Si quis quæ euentura sunt somnians, ipse quid somniet non intelligit; tunc eius respectu non erit prophetia, sed adspectu tantum illius erit prophetia cui Deus significationem somnij reuelabit. quare Ioseph Propheta, & non Pharao, vel eius serui; Daniel Propheta, & non Nabuchodonosor, somnians autem ipse demum annumerabitur Prophetis, quando cum somnio simul intelligentiam somnij percepit, vt Daniel in altero superbi Regis somnio. De his somniis propheticis tria sunt consideranda, modus, causa, & gradus, seu dignitas.

Isa. 29. v. 7. חלים G n. 40. & 41. Dan. 1. & 4 Dan. c. 2.

Modus multiplex est, vt accurate noster Pererius explicauit. quædam immittuntur cum pauore, & horrore somniantis, quædam pacifice, secundo quædam non intellecta, quædam simul intellecta, vt dixi. tertio, quædam clara, & sine inuolucris, vt Ioseph, trium Magorum, & Beati Pauli: quædam obscura, implexa, inuoluta, vt Pharaonis, & seruorum eius, & Nabuchodonosori. quarto, in quibusdam Deus alloqui videtur, vt Salomonem, interdum Angelus bonus, vt Beat us Ioseph; interdum aliquis homo, vt Paulum vir Macedon. quinto, aliquando somnia correspondent antecedentibus cogitationibus, & sic initium sumunt ex causa animali; vt primum somnium Beatus Ioseph, & primum Regis illius Babylonij, quandoque vero nulla præcedit cogitatio, vt in somnio secundo Beatus Ioseph accidit. hanc differentiam notauit Beatus Gregorius sexto, nonnunquam nihil petenti Deus somnium inopinato immittit, vt fit plerumque, & accidit in prædictis SS. exemplis, nonnunquam vero petentibus reuelationem eamque sperantibus, vt Danieli. consuefactos enim Hebræos huiusmodi desideria sua Deo proponere, & ab eo petere, vt per somnia futurum illis euentum pandere dignaretur, manifestius est ex S. S. quam vt quis debeat dubitare.

q. 3. de obseruat. somnior. Gen. 15. v. 12. Dan. 2. v. 1. Gen. 28. v. 12. Matt. 1. v. 20. & ca. 2. 12. 13. & 20 Act. 16. v. 9. dd. Gene. 40. & 41. Dan. 2. & 4 3. Reg. 3. supra cita. locis in lit. N. Matt. 2. lib. 6. Mor. c. 13. Dan. 2. v. 18

Soliti id ipsum Gentiles facere in templo Serapidis, seu Plutonis, vt discerent qua ratione à morbis liberarentur, vel ad resolutionem dubiorum habendam, vt fecit Edesius, & apud poetam Rex Latinus, & in templo Aesculapij Apollonius: & Spartani magistratus in templo Pasiphaes, tale fuit templum Amphiarai, & Galliæ apud montem Garganum, & huiusmodi templa vocabantur, *Psychomantea*, Conatus ad hoc crimen Apostata Iulianus, per calumniam

1. Reg. 28. v. 6. & 15. Aristop. in Pluto. Eunapius in Edesio. Aene. d. 7. Philost. in eius vita. Cic. 1. Tuscul. & 1. de diuin. Pausa. in Boeot. Strabo libro. 6.

calumniā, detorquere Vigilias Christianorum ad sepulchra Martyrum: sed retudit illum valde B. Cyrillus. Iudæos nonnumquam eo superstitionis delapsos, vt ad captanda somnia in Gentilium templis incubarent, docet Esai. propheta: *qui immolant in hortis, & sacrificant super lateres, qui habitant in sepulchris, & in delubris idolorum dormiunt.*] Vbi LXX. vt solent, paraphrastice addiderunt, *propter insomnia, διὰ ἐνύπνια,* causam incubationis explicantes. D. Hieronym. *In delubris,* inquit, *idolorum dormiens, vbi stratis pellibus hostiarum incubare soliti erant, vt somnijs futura cognoscerent. Quod in fano Aesculapij vsque hodie error celebrat Ethnicorum, multorumque aliorum*] Idem Cyrillus, ibi in Comment. confirmat.

lib. 10. in Iulian. c. 65. v. 4.

Causæ somniorum efficientes alio loco explicabuntur: nunc de diuinorum somniorum finali causa (vt vocant) agimus duntaxat: quæ ex Spiritus sanctus multiplex desumitur. 1. vt quis à mala absterreatur, sicut factum Abimelech Regi Geraræ, & Labano: hanc insinuat B. Iob, *in horrore (inquiens) visionis nocturnæ, quando solet sopor occupare homines, pauor tenuit me, &c.* & alibi, *terrebis me per somnia, & per visiones horrore concuties.* 2. vt consoletur afflictos, & mæstos perfundat lætitia, quod de se asserit B. Angela de Fulgino, capit. 16. 3. vt adhortetur ad aliquod bonum, vt Gedeonem, & Iudam eiusque exercitum. 4. vt moneat, vel doceat quid agendum fugiendumve, vt B. Ioseph, & tres Magos, hanc causam Iobus significat his verbis, *per somnium aperuit aures virorum, & erudiens eos instruit disciplina, vt auertat hominem ab his quæ facit, &c.* 5. vt spiritum prophetiæ, vel quod aliud spirituale donum simul largiatur: quo pertinent

Gen. 20. Gen. 31. cap. 4. 13. c. 7. 5. 14. Iudic. 7. v. 13. 2. Mac. 15. Matt. 1. & 2. c. 33. v. 15.

A iuxta nonnullos ista Mosis, *si quis fuerit inter vos propheta domini in visione apparebo ei, vel per somnium loquar ad eum.* Significare volunt, quod spiritum prophetiæ, vel visione, vel somnio, collaturus sit: potius crediderim agere, de ijs, quibus iam dato prophetiæ spiritu, significat se postea cum eorum nullo tam familiariter, quam cum Mose acturum, Num. 12. v. 6.

B cum hoc ore ad os, cum illis duntaxat per visionem, & somnia. Melius huc facit istud Ioelis: *senes vestri somnia somniabunt, & iuuenes vestri visiones videbunt.* præcesserat enim, *effundam spiritum meum super omnem carnem, & prophetabunt filij vestri.* sic donum sapientiæ, & prudentiæ in somnis datum Salomoni, ex probabiliore sententia c. 2. v. 28. 3. Reg. 3. Add. ca. 3. q. 12.

C Tostati: sic promissio obuenturæ dignitatis, Ioseph, & Mardochæo. 6. ad reuelationem diuini alicuius mysterij, vel magnarum reipub. aut imperij vicissitudinem, vt Israelis, Aegypti, & Nabuchdonosor. Ad hęc capita reduci possunt multa somnia diuina, quorum in Historij Sanctorum fit mentio, vt illa Africana apud Victorem Vticens. de persecut. Genes. 37. Esth. 11. Gene. 18. Dan. 7. Genes. 15. Gen. c. 41. Dan. 2. & 4.

D Vandalic. 2. oblata Eusebio Episcopus Carthaginens. & quæ post obitum Sidonij visio oblata pincernæ apud Gregor. Turonens. lib. 2. hist. Franc. cap. 23. & inter alia vnum mimi, in vita Simeoni Sali, apud Metaphr. aliud sacrilego Traiectensi oblatum sæpius, apud Sur. tom. 4. in vita Sancti Frederici. aliud oblatum monacho Cluniacensi Beatæ virginis, tem-

E pore Sanct. Odonis, apud Ioannem Monachum, libro 3. vitæ D. Odonis, cap. 9. cuius occasione B. Virgo cœpit vocari, *Misericordiæ Mater.* aliud Bertæ matri Sancti Suiberti, apud Beatum Marcellinum, capit. 1. vitæ Suiberti. aliud S. Abramio confessori, apud Metaphrast. in eius vi-

ta.

ta. aliud Henrico Imper. apud Rupertum, in vita Sancti Hereberti capit.26. aliud S. Lutgero apud Monachos Vvertinens. eius vitæ cap.11.& 16. aliud S. Hugoni Gratianopolitano apud Guigonem, in eius vita, aliud Hartmanno Tuitiensi apud Conradum, in vita S. Vvolphemi. aliud multiplex Elpediphoro, apud Ioannem presbyterum, in vita S. Basilei Episcop. & Martyr. & alia innumera.

De gradibus, seu dignitate prophetiæ multa variaque congessere Moses Aegyptius, & Francisc. Picus, sed minutiora, quam vtiliora: idcirco, illis omissis, tantum dico quod ex ijs omnibus intellectualis reuelatio: quæ fit sine cooperatione phantasiæ: præstantissima est, si secundum se, & præcise sumatur: altera verò in qua phantasia ab intellectu excitata concurrit, est præstantior extensiuè, quia primam, & quid aliud præterea comprehendit. Sic etiam intellectualis per se sumpta, & comparata cum imaginaria perfectior est, sed si imaginariam addideris ad intellectualem, tum extensiuè simul ambæ perfectiores erunt, quam seorsim sola intellectualis. ita P. Franc. Soarez ad 3. par. q. 30. art. 1. dispen. 9. sect. 2. cui Episcopum Guadixiensem Horoseum lib. 1. de vera, & falsa proph. capit. 3.

in Ductore dubitantium. de præn. li.2. c.pen. & vlt.

QVÆSTIO III.

Quo pacto prophetia, siue diuina reuelatio discernenda sit, à diuinatione, siue diabolica reuelatione?

NOn minus necessaria, quam ardua est huius quæstionis accurata pertractatio, propter quotidianas, etiam spiritualium personarum illusiones, quæstus Synesius ante sex

A sæcula multos tum temporis priuatos, & Sacerdotes finxisse somnia, pro reuelationibus, πλαττόμενοι τίνας ὀνείρους οὓς αὐτοὶ καλοῦσιν ἀποκαλύψεις. Epist. 54. in ea decidenda sequar vestigia aliorum, qui certatim ad hunc lapidem versandum accurrerunt, præcipi fuere Beatus Vincentius Ferrerius, tract. de vita spirituali cap. 11. & 12. Ioan. Gerson, tract. de probat.
B spirituum, & alibi passim, Cardinalis Turrecremata, in præfat. Defensorij reuelatio. B. Brigittæ, Henr. de Firmaria libro de quatuor instinctibus, Aegyd. Carlerius, par. 1. Sportæ, fragment. in princ. Hierony. de Ferraria, in Compend. reuelat. Io. Franciscus Picus, libro vlt. de prænotion. Ribadeneyra, libro de tribulatione cap. 15. Delgatus d. lib. 1. de auctor.
C Sacr. script. cap. 11. & noster Franc. Ribera, libro 1. vitæ de Iesu cap. 2. à quo citatur opus Ioan. de Horosco, de vera, & falsa prophetia, quem nancisci tandem datum anno 1605. Pinciæ, liber est variæ eruditionis, & iudicij probi, sed Hispanice tantum scriptus, editus Segouiæ lectu dignissimus. & alij, & quidam alij recentiores, quorum dicta cuncta inue-
D nies, apud istos antiquiores. Possunt omnia reduci ad tria capita: de eo qui iudicat, de persona cui facta reuelatio, de ipsa reuelatione, & eius circumstantijs. de singulis videamus.

SECTIO I.

E *De necessarijs iudicaturo de reuelatione.*

VEl quis iudicat de apparitione propria, vel de aliena: & plus periculi est priore casu. Vtroque oportet sit persona spiritualis, & deuota. *Nam animalis homo non perci-*

percipit ea, quæ spiritus sunt. Oportet itaque eum, qui recte sit iudicaturus, primo *donum discretionis*, à Deo petere: vt queat sincerum manna diuinæ reuelationis, à mellita lethalique dæmonis offa dignoscere, & hæc discretio, conceditur aliquando à Deo immediate simul cum ipso lumine prophetico, vt dictum est, aliquando seorsim, idque vel ad priuatam accipientis instructionem, B vel ad aliorum quoque, & totius Ecclesiæ doctrinam, & remedium. Hoc enim dono homo consequitur, vt in se, & de se sciat probare spiritus, & etiam sciat illos de alijs, & in alijs discernere. Potest autem hic considerari, quasi duplex modus, vnus *experimentalis*, qui cum ipsa reuelatione propria infunditur illi, cui facta reuelatio: *qui modus* (vt ait, C Gerson) *fit per inspirationem intimam, seu internum saporem, siue per experimentalem quandam dulcedinem, siue per illustrationem à montibus æternis, effugantem omnes tenebras dubietas.*]

Hic modus rarus est, & paucis concessus: & quibus concessus non est, illi non possunt, suo iudicio, in proprijs reuelationibus stare: quibus D vero concessus à Deo fuerit, illi tamen eo vti non possunt, ad discernendas aliorum reuelationes, quia sicut, *nemo nouit quæ sunt spiritus, nisi spiritus*, ipsemet. sic nemo cognoscit infallibili certitudine, per experimentalem hunc sensum, ea, quæ in alieno sunt animo. *Alter*, modus: qui datur maxime in ordine ad alios: ille nititur etiam, seu E cõfirmatur experimentis varijs, tum sui, tum aliorum: & solet à Deo concedi maxime illis, quibus officij, & dignitatis ratione incumbit animarum cura. Sed non debet quis facile sibi persuadere, se donum istud à Deo accepisse: ideoque ad preces

A continuas, etiam debet adiungere humanæ prudentiæ, & doctrinæ media. *Tertius*, enim est modus discernendi spiritus, quem vocant, *doctrinalem*, per diligentem, & piam sacræ scripturæ tractationem: quæ regulas præbet falsos prophetas à veris discernendi: lectio quoque sanctorum Patrum, & Historiæ Ecclesiasticæ multum confert, vt, illusiones, & reuelationes, signis, ac notis peculiaribus queant dijudicari: his si adiungatur obseruatio virorum spiritualium, & experientia, & in ambiguis obscurisq; consulantur viri docti, & pij, & in via spiritus longe progressi, in militia vero contra dæmonum astus exercitati veteraníque: sperandum esse posse deceptiones, sic sentiri, & vitari. Plane ad hunc vltimum iudicij ferendi modum, non sufficit sola doctrina, sed accedat oportet ad illam experientia propria, vt quis sit, & doctus, & contemplatiuus, vt & Scripturam, & reliquam Theologiam non leuiter delibarit, *& in semetipsos expertus sit variam* (ait Gerson) *affectionum spiritualium pugnam, tanquam ascenderit nunc in cælos, nunc descenderit in abyssos, & viderit mirabilia Dei in profundo. Nam qui nauigant mare hoc mysticum diuersarum affectionum, quasi collidentium se fluctuum, enarrant mirabilia eius. Inexpertus autem talium, quid nouit eorum?*] Ad hæc autem nulla magis necessaria dispositio reperitur, quàm solidæ humilitatis, vt enim docet Moses apud Cassianum, *solis humilibus à Deo hæc cognitio datur.* Denique non est iudicium præcipitandum, sed res Deo diligenter prius commendanda, & multiplex scrutinium mentis faciendum: iuxta mox dicenda. Docent hoc sacræ litteræ. Narrat Ioseph Iacobi patri sua somnia; increpat eum pater, sed rem

Gen.37.v. 13. tacitus considerat. Apparet Angelus, Iosue filio Nun, forma viri armati: ille disquirit interrogatione, quis esset, nec adorat incognitum. Audit Samuel vocantem Deum, nec
Iosue 5. v. 13. respondet Domino, sed accurrit ad Heli, donec monitus fuisset ab Heli Sacerdote, quo modo se gerere de-
1. Reg. 3. v. 9. beret. Helias discernit inter turbinem, commotionem, ignem, & auram lenem, & perpendit prudenter, in quo illorum Dominus se manifestaret. Salutat Virginem sacratis-
Luc. 1. v. 1. simam Gabriel Archangelus: illa priusquam responderet: *cogitat, qualis esset illa salutatio*: non id leuiter, sed διελογίζετο, mature, & diu, animo atque cogitatione voluebat, vtrum illa salutatio illusoria esset, & à Deo, an à dęmone, vt optime Euthymius. Hoc imitatus *D.* Ambrosius, cum illi corpora SS. Martyr. Prothasij, & Geruasij reuelata, hoc Episcop. Cyprius, cum Diuus Barnabas illi se manifestauit, hoc cæteri sancti, vt vidimus, lib. 2. quæst. *6.* Si
Vide Opt. Mileu. lib. 1. de Parmenia. hoc illa mulier Carthaginensis fecisset, quæ causa fuit schismatis maximi, non tam turpiter delusa fuisset, nec tot malorum Africæ occasionem præbuisset. Sane quamdiu res dubia est, longe totius censetur, potius eam pia cum humilitate repudiare, quam cupide, & confidenter recipere, aut assentiri.

Obijciat forte aliquis, apud Cæsarium legimus, multos precibus à *D*eo reuelationes, visionesque, & postulasse, & obtinuisse, si petere licet, cur non, & oblatas amplecti statim atque recipere? *Respondeo*, multa fieri a multis non imitanda, immo nec probanda, maxime ab hominibus incompertæ sanctitatis. Nam si quis, de quo constaret sanctum esse, id in casu aliquo peculiari, & necessario peteret, (quod olim sancte factum à B. Ephrem,

A docet Amphilochius, in vita D. Basil. & à S. Mauro, docet, *in eius vita*, Faustus, apud Surium in Ianuar. & à S. Hereberto docet Rupertus, eius vitæ capit. 13. apud Surium mense Martio.) vt non auderem damnare, sic non verer cęteris suadere, ne idem sibi putarent imitandum. Quoniam inuenio viros doctos, & valde spirituales semper huiusmodi desidera
B ria ac petitiones improbasse: quia nasci solent ex occulta superbia, æstimatione, & amore sui: quo cupiant manifestam alijs suam sanctitatem, vel saltem ex curiositate vana, vt optime tradidit S. Vincentius superius laudatus: & ideo Deus solet permittere tales decipi, & impingere, vt de se ipsa testatur, mulier singularis prudentiæ, &
C sanctimoniæ B. Catharina Bononiensis. Deinde quia in talibus non consistit sanctitas, neque perfectio Christiana, nec ista nos Deo faciunt gratiores. aut proximo vere vtiliores. Denique quia huiusmodi auersari, non est ianuam Deo præcludere; sed, per custodiam sui, & humilitatem, & castum timorem, Spiritum sanctum allicere, qui amat
D quiescere super humiles ac timoratos, quæ cuncta diligenter ac serio tradita fuere à nostri ordinis viro, Franc. Aria. prius nos docuit D. Augustinus conatum hoc dæmonem sibi persuadere, vti signum aliquod a Deo peteret; se vero id detractasse, gnarum quàm multos hæc curiositas perdidisset. Ideo alibi mones his abstineamus, & quod intra nos est,
E Dei regnum, in ijs quæ videntur, non quæramus, post Augustinum idem monemur à Gersone; cuius in similibus magna sane auctoritas est, his verbis.

Lib. de vita, & erroribus suis.

Libro de orat. mentali.

D. August. l. 10. cōfess. & li. de vera religione, & Circullo p. 3. de superstit. c. 11.

Enarrantur exempla sanctorū Patrum,] qui curiositatē huiusmodi visionum, vel miraculorū tanquā per-

nicioſiſſimam, fallaciſſimamque refugerunt. A qua ſe Auguſtinus liberatum in ſuis confeſſionibus, *gloriatur in Domino*. Quam propterea D. Bonauentura abhorrendam nimis eſſe determinat, totoque conatu repellendam, nunc orationibus, nunc increpationibus, ſeu flagellationibus propriæ mentis, & corporis: exemplo illius, qui vt tentatione careret ſuperbiæ, quæſiuit, & obtinuit à Domino, vt per tres menſes Dæmoniaca vexaretur obſeſſione. Alter ſanctorum Patrum, dum ſibi dæmon transfiguratur in Christum, diceret, ego ſum Christus te perſonaliter viſitans, quia dignus es: confeſtim clauſit oculos vtraque manu vociferans, Nolo hic Christum videre, ſatis est ipſum in gloria ſi videro: ſtatimque diſparuit. Alter ſub alijs verbis ſimilem ſeruauit in huiuſmodi illuſione humilitatem: Vide, inquit, ad quem miſſus ſis. Ego certe talis non ſum, quod dignus ſim hic videre Christum. Alterum quia nolebat intrare templum, dicens; Sibi ſatis eſſe, quod oculis corporeis aſpexiſſet Christum, colligauerunt cathenis, ſoluere ieiunium, carnibus veſci, vinumque bibere compulerunt. Sicque tumore compreſſo, ſanatus eſt. Pro cautela poſtea ſubdit idem, vt non modo ſuſpenſum teneatur iudicium, *ſed reuerenter quoque cum Apoſtolorum Principe dicatur; Exi a me: Domine, quia peccator ſum, quia vilis ſum, quia viſionibus tuis indignus ſum, quas hic neque quæro, neque accepto, ſed repello. Sic in alio, non in hoc ſæculo viſio tua tota merces mea, Domine Deus, & ſufficit. Quid a me de viſionibus tuis in hac vita? quid de Superiorum meorum monitionibus? mitte potius alium, quem miſſurus es: & me meus ſpiritus humili tegat, obſcuroque loco.*] D. Bonauenturæ, quem citat locus eſt, lib. de profectu religioſ. cap. 19. vbi etiam addit deſiderio reuelationum multos lapſos in grauiſſimos errores. Prudenter itaque B. Virgo Coleta ipſi etiam Deo multa ei ſecreta reuelare volenti, reſpondit. *Domine Deus, ſufficit mihi te ſolum cognoſcere, & peccata mea, eorumque abs te veniam obtinere.*] *ſic Stephanus Iulianus eius vita cap. 5.* hæc ſanè optimè dicatur in proprijs viſionibus: in alienis approbandis, credendiſue, ipſis confeſſarijs, alijſq; iudicibus hanc Gerſon præſcribit regulam: Caue ergo (inquit) quiſquis eris auditor, aut conſultor, vt non applaudas tali perſonæ, & non laudes eam, non mireris, quaſi ſanctam, dignamque reuelationibus, atque miraculis. Obſiſte potius, increpa dure, ſperne eam, cuius ſic exaltatum eſt cor, elati ſunt oculi, vt ambulet in magnis, & mirabilibus ſuper ſe: vt digna ſibi videatur, quæ non humano more operetur ſalutem ſuam, per doctrinam ſcilicet Scripturarum, & ſanctorum, cum dictamine rationis naturalis, niſi conſilium habere præſumat, & putet, ne dum ab Angelis ſed à Deo, ne dum ſemel in neceſſitatibus, ſed penè iugiter, velut in quotidianis collocutionibus, talem admone non ſublime ſapere, ſed ſapere ad ſobrietatem: quoniam veriſſimè ait, qui dixit, ſuperbia meretur ludi. Et eo dignius, quo inſtar Phariſæi latentem, ha rentemque oſſibus ſuperbiam, ſicut nec Phthiſicus febrilem calorem, ſuperbus attēdit. Quid enim facilius quam ſe viliſſimū peccatorem dicere, ſed veraciter, ſimpliciterque ita ſentire ex intimis, hoc diuini muneris eſt, non humani ſolius exercitij.] Hoc vltimū addidit, quia ſolent perſonæ, quibus per reuelationes dæmon illudit, fateri quidem ſe peccatores, & indignos eſſe; ſed, vel apertæ increpationes huiuſmodi ægre ferre, & ſic detegitur interna ſuperbia,

perbia, & cognoscitur illusio: vel saltem ex duobus vnum prætexunt. nã vel dicunt se idcirco alieno iudicio non credere, quia de suo certi sint per reuelationem intimam, & secretam: vel sane non audere se visionem reijcere, quia si fortassis visio à Deo esset, hoc foret spiritui sancto resistere, & semen gratiæ eius in crepundijs suis extinguere. Vtrique dicto idem ille Cancellarius Parisiensis optimè occurrit. Primo quidem; Deum nunquam esse Deum diuisionis. ideo si ab ipso sit illa certitudo, nunquam per alterius iudicium contrarium eũ impugnabit: sed potius illi, quem vel vt superiorem, vel vt consiliarium saltem, humiliter consuluerint, idem inspiraturum, atque in mentem missurum. Nec enim patitur Deus sperantes in se, & timentes, & quod in se est facientes in tanti momenti negotio, falli. Debet autem ei, qui vidit reuelationem, hæc ipsa certitudo, quam prætexit, de superbia, & pertinacia esse suspecta: & tutior pars eligenda est. Nam sibi credendo, & innitendo, potest peccare; superiori credendo, peccare non potest; sed certò certius per animi submissionẽ & obedientiam mereri. Quod ad alteram ait: *sed profecto Spiritus sanctus, qui se dat humilibus, nequaquam ex humiliatione, quam prædiximus, se subtrahet, intrabit potius, exaltabit, & in beneplacito suo deducet victor super excelsa animam hanc, in oculis suis vilem, & absque vlla ruga fictionis, humilem, & simplicem.*] Hactenus ille. Sane hæc humilitas Deo tam grata est, quam quod gratissimum: Dæmoni tam odiosa, vt eam non ferat, sed vt plurimum statim diffugiat. Non audes certè respuere? cogita decipi te posse, & interea comperendina, & consule prodentiores te. D. Cyprianus, & alij sancti reuelationes magni fecerunt: sed eas tantum, quas à Deo esse sciebant. Olim quoque visiones diuinæ frequentiores fuere, quia magis necessariæ: hodie quo minus necessariæ, hoc infrequentiores sunt, & suspectiores habendæ, vt non immerito debeant, & à magistratu Ecclesiastico discuti, & à priuatis vitari; qui prætextu vel fictarũ, (quod hypocrisis proprium) vel habitarum (quo illusorium esse consueuit) reuelationum, de alijs (maximè illorum à Deo non commissis curæ) personis in eatum, (vt plurimum mulierculcularum.) familiaritatem, & sollicitudinem sese ingerunt; vt & auorum memoriæ Begardi, & Lollardi, in Belgio; & nostra, Illuminati faciebant in Hispania, & hodie etiam alij quidam factitant, suo periculo, aliena fraude.

SECTIO II.

De persona eius, cui facta reuelatio.

QVo ad, *personam Prophetæ*, seu videntis visiones, multa sint consideranda. *Primo fides*, illius, an sit sincere Catholica, quare non est credendum reuelationibus Dæmonicolarum, (qualis illa Childerico Regi Franciæ facta, procurante, & explicante Basina, quæ viuente adhuc marito ei nupserat, & saga erat; qua ingenium posteritatis eius declaratum Francisci Historici putant, (lege Gaguinum lib. 1.) vel hæreticorum. Nam initio Ecclesiæ Cherinthus falsas reuelationes finxit, & eas Apostolorum nominibus insigniuit, vt Caius, & Dionysius Alexandrinus tradidere: tales prophetiæ sectatorum Marci Magi: tales prophetissarum, & ipsiusmet Montani; vt Patres antiqui illius temporis Eusеb. lib. 3. c. 22. & lib. 7. c. 10. Iren. lib. 1. c. 8. & 9.

prodiderunt, Claudius Apollinaris, Miltiades, Apollonius, & Serapion, quorum verba refert Eusebius: tales Archonticorum Martiades, & Martianus, qui librum confinxere, quem vocabant, *Reuelationes Prophetarum:* Manetis quoque tales reuelationes, de quibus contra Faustum agens D. Augustinus; talis Iuliani Apostatæ, quàm narrat epist. ad Oribasium, de arbuscula, tales, quibus Donatistæ Generosum conati decipere, & quibus vtebatur Vincentius Donatista, tales, quibus illusi Messaliani gloriabantur, tales fuere nostris temporibus Munzeri, & Anabaptistarum, tales Campani, tales Iusti Velsij, & Franc. de la Cruz reuelationes. Tales hoc anno 1601. hic Græcij, qui suspendio sceleris pœnas luere duo maritus, & vxor; qui pœnes se solos Ecclesiam remansisse incolumem pertinacissimè iactabant, ideo communes liberos pater baptizabat, mater patrini more spondebat. hi mundum hoc anno periturum prædicebant: sed morte mundi interitum præuenere. Plurimos huiusmodi dedit olim Britannia. Illic enim natus in Cambria quidam Merlinius Magus scelestissimus: verum enim, frustra renitentibus Pontico Virunpio, & Lelando, est hoc de illo testimonium Guilhelmi Neuburgij, & Polydori, & alias mendacissimi, Buccanani. Sane Magum fuisse, gesta eius à Galfrido Monumethense tradita conuincunt. Caue hunc qui vieri Pendragonis æuo vixit, confundas cum alio Merlino Scoto, Helij Thelesini (qui, & ipse vates) discipulo; qui Astronomiç, & Physicæ, vt magister, valde peritus, multa fertur prædixisse; & videtur alijs Prophetis Britanniæ, Kentigerno, Sansoni, & Gildæ, annumerandus. Hanc Merlinorum distinctionem, notarunt Anglica-

lib.5.c.15. 16.17.&18.

Epiphan. hæres. 40.

D.August. epist. 165. & lib.3.de animæ origin.c.11.

Theod.lib. 4. hær.fab.

A rum rerum Scriptores, Treuiza, Ranulphus, & Giraldus Cambrensis. Falsæ fidei Pseudoprophetæ fuere ibidem, Ioannes Ballus anno 1390. teste VVadeno, *in fasciculo Zizaniarum:* & Pagani ante Christum natum, *Eubages*, vocati; ex quorum secta, quidam Aquila, & alius Perdix, teste Christophoro Mylæo. Nec dissimilis vanitatis sunt prophetiæ B eorum, qui ea in medium proferunt, quæ decreta Generalium Conciliorum, vel Sedis Apostolicæ conuellunt; vt ridiculæ prophetiæ illæ Marioni Aduocati Parisiensis de Societate Iesu, refutatæ valde à Renato des Fons. in libro contra le playdoyer de Marion. cap. 5. & 6. nam Marionus iste, vt Arnaldo genero suo complaceret, & cum eo atque Pas- C querio, ac Dolero, quadrigam Calumniatorum, & Sycophantarum nostri temporis imprudentissimorum, sufficeret, etiam prophetias falsas coram Senatu Amplissimo, proferre in medium non dubitauit. Nimirum vidit sola Lutetia, dedit vna curia; quos vix, tam dissitis prouincijs, tot sæcula; Pattæcionem, Medium, Ecebolium, Lamponianum. Nimirum D tanti est his Herostratis, inter Cathenas, & Quadruplatores, & Aezonenses; inter συκουρὸς, ἐυζυμενοὺς, ὲ φυλιγκλκλήμονας, censeri, & digito ostentarier.

2. *Num sint personis arreptitiæ:* nam harum reuelationibus vel prophetijs nihil credendum, delusos à quadam multos, scribit Firmianus, ad B. Cyprian. hoc argumento Mil- E tiades probat prophetias Montani falsas: quia sponte incipiebat vaticinari; sed inuitus, furoreque, & amentia correptus, pergebat. Tales fuere prophetiæ monialium. Quercetensium anno 1491. de quibus ita scribit Christianus Massæus; Eodem (inquit) anno, circa festum Cathedræ

Extat inter Cypr. Episc. nu. 75.

Euseb. d. cap. 16.

Chronic. lib. 10.

ī̄edrę (terribile dictu) cœperunt dęmones habitare, & possidere monasterium dominarum Quercétesium: quas annis quatuor, & mensibus totidem miserabiliter vexauerunt. Vidisses eas crebro, velut canes per agros discurrere, instar auium, volare per aera, sicut feles, in arbores repere, pendere de ramis: variarum animantium effingere voces, secreta prodere, de futuris euentibus prophetare. Denique quoties Domin. Henricus Cameracensis Episcopus, aut Domin⁹ Aegidius Nettelet, Decanus eiusdem Ecclesię, viri virtutū, ad exorcismum earum accederet: En inquiunt, cornutus ille nunc in via est, vt in nobis comminetur, venit. Post multa remedia, vndecũque collata, earum nomina delata Romam, ab Alexandro VI. lecta fuerunt in cęna Domini sub diuino sacrificio, sed nihil profuit. Ioanna Potiere, quæ malorum dicitur dedisse principiū, à nono ętatis anno, ludere cum Diabolo cępit, qui accusabat eam in monasterio CCCC. XXXIV. vicibus indignè communicasse: sed ille quia mendax est nō stamus verbis illius. Ipsa Cameracum adducta, quadragenaria maior, in carcere perijt, circa Festum Martini. Cęterę post annos 4. mēse Iunio liberatę sunt. Eandem Historiam narrat, etsi paulò aliter Ioan. Molineus Valencenensis, *in Chronico Belgiæ nondum edito*, è quo quę lib. 6. referam, ea mihi optima fide ex M S. Codice describi curauit Clariss. I. C. & Senator spectatę iustitię, Petrus Oranus Leodicensis. Tales omnino diuinationes Indorū; qui sumpto cohobę semine externantur, & mox cessante furore vaticinantur. de quibus Pet. Chieza. par. 2. histor. Par uat. c. 27. tales Libussę Bohemę apud Dubrauium, lib. 2. Boiem. histor.

3. *Num fidei sinceritatem, vitęac morum integritas, virtutesque com-*

A *mendent, an vero vitia, & imperfectiones notabiles eam dehonestent.* Ideo non credendum superbis, ambitiosis, impatientibus, carnalibus, ebriosis, iram fouentibus, odia exercentibus, dissidia serentibus, vel alios diffamantibus, vel pecunias hinc corradentibus; nec etiam hypocritis, qui singularia quędam affectatę deuotionis, & penitentię signa, per superiores Ecclesiasticos non approbata,

B ostentant. Confirmantur hęc, vnius ex primis patribus, Appollonij sententia, qui prophetias Montanistarum falsitatis hinc arguebat: tum quod Maximilla, & Quintilla maritos suos deseruerant: tum quod erant pecuniæ cupidę, fęnus exercentes, tesseris, & tabulis ludentes, & mercedem prophetiarum accipientes: tum quod lasciuę: dedirę

C pigmentis, cultui corporis, & sumptuoso luxui vestimentorum. Gerson etiam sic scribit: *Habet praterea qualibet passio profundata suam læsionem, suam ætatem, suum (vt Origenes loquitur) dæmonium, patet in philocaptis, zelotypis, & iracundis, in inuidis, & auaris.* Vnde Poeta, Euse. li. 5. cap. 17.

D *Qui amant, ipsi sibi somnia fingunt.*] Nimirum hi sunt manes, quos quemque pati Poeta cecinit: hæc quę *cuique Deus fit dira cupido.* Solent animi cuiusque vitia varijs signis deprehendi: ex familiaribus, & amicis quibus sunt notiores: ex actionibus, & opinionibus eorum: vt si à Deo sese de quibusque actionibus pręsumant

E erudiri: si consilia, & iudicia spernant aliorum: si foris Curios simulant, & intus viuant Bacchanalia: si mulierculas peccatis onustas circumducant: si se in officia concionandi, confessiones excipiendi, & alia huiusmodi ingerant (vt faciebat Petrus ille Sartor Antuerpien-

 sis

sis pseudoheremita) sine legitima vocatione ac missione: si in alijs suis actionibus, moribus, exercitijs vani sint, præcipites, imprudentes indiscreti, maxime in oratione mentali, v. g. si adhuc imperfecti, & viæ purgatiuæ cum sint, præcipitent se per vnitiuam, aut statim ac orare incipiunt, sine præparatione idonea, præsumunt se habere tantum passiue, nihilque sua ex parte conantes, influxum diuinum expectent. Nam si quod aliud, hoc sane est illud in quod temeritatis saxum impingentes plerique spirituales per illusiones periculosas, & hæreses fœdissimas, Begardorum, Beginarum, Dulcinistarum, Lollardorum, Illuminatorum, &c. naufragium fecerunt. Duo sunt huiusmodi illusorum scopuli, vnus est opinionum iuxta falsarum atque erronearum credulitas, & superba contumacia: & interdum fœdissima quædam, & execranda, gradatim irrepentia peccata, etiam cum Angelis illis deceptoribus: alter valetudinis debilitatio, & cerebri læsio, non in mulierculis tantum, sed etiam in viris, alias nec lenibus, nec insipientibus, sed dulci hoc, & venenato ociosæ contemplationis (ab omni voluntatis cooperatione vel intellectus adminiculo, quare, & merito, remotæ, & infructuosæ ipsorum corporeorum sensuum instillatorij influxus, poculo ebrijs. Quo in genere longum foret plane recentia: eorum qui, ab indiscretis, & indoctis magistris, in hanc foueam præcipitati fuerunt, nota nobis exempla, recensere: neque id expedit, superstitibus etiamnum tam cæcis, quam cæcorum ductoribus. Cæteros vtinam vel sero faciant, istorum cautos pericula. Eodem pertinent, qui contumelias, examen, iudiciaque aliorum, modum procedendi ipsorum aut dicta

A minus probantium, vel illis non credentium: ægre, & impatienter ferunt: qui demum contenti non forent, huiusmodi carere reuelationibus, & illas potius alijs concedi: sed in his nimium sibi complacent, & doni huius cæco amore tanguntur. Solet enim dæmon, cuique per id quod vitiose amat illudere. Prudenter D. Leo: *Nouit diabulus, cui* serm. de circumcis.
B *ingerat illecebras gulæ, cui adhibeat incitamenta luxuriæ, cui infundat virus inuidiæ, cui exhibeat escam cupiditatis: nouit quem fallat gaudio, quem mœrore contu bet, quem errore seducat, & causas quærit nocendi, vbi quemque studiosius viderit occupari.*] Idem confirmat, *in vita Moysis*, Gregorius Nissenus. Præ cæteris apti sunt deludi: qui
C natura sunt tenaces sententiæ suæ, seque solos putant sapere, reliquos despuunt vt fungos: talis ille, qui se in puteum præcipitauit, apud Cassianum: talis postea Franc. Ioannes de Rupescilla, ante trecentos annos, talis nostro tempore Franciscus de Cruce in Peruuia, de quo postea.

Considerandа corporis constitutio.

D Nam si valetudo parum firma, si præferat redundantiam bilis atræ, si habitus corporis inedia, vel insomnia plus æquo deformatus, si sit cerebro læso, vel nimis apprehensiuus, aut imaginationis turbidæ, & æquo vehementioris: quia tales, vt dici solet, etiam vigilantes putant se videre, audire, gustare, quæ nec gustu, nec auditu, nec oculis percipiunt. talibus dæmon facile im-
E ponit, quia falsarum rerum imaginibus obseruantibus tenaciter adhærent, & assentiuntur. Hoc solet epilepticis contingere, vt vi morbifera agitati vaticinentur. Quare annis superioribus non satis cauti fuere: qui sic affecti vnius ariolationes

nes tanti faciebant. Admiratione A dignam epilepticæ fœminæ historiā narrabo ex Gersone, lib. 5. sect. 16. in fine.

5. Addit Gerson, *referre, qualis sit & fuerit persona, qualiter erudita, quibus assueta, cum quibus conuersata, quibus delectata: pauper sit, an diues? in diuitibus timendam superbiam, & ambitionem, in pauperibus vero fictionem.*] Sed hæc obseruatio est petita à valde remotis, & incertis. Melior est sequens.

6. *Nec ætatis, nec sexus differentia negligenda est*. Nam si casca sit, & caduca ætas, delirij periculum est, si puerilis, leuitatis, & morbi imaginosi, quia humidiore, quam par est, sunt pueri cerebro, & pleni vaporibus, qui paruo negotio commouentur. Quare, & per eos, vt aptiores suis conatibus, dæmones olim amabant oracula fundere: sed, & hodie factitant, in crystallomantia, & in hydromantia. De fœmineo sexu, constant hunc esse suspectiorem: sed de eo separatim agetur, sequēti sectione.

Notat hoc Ioan. Nider. in 1. præcept. c. 11. quæst. de diuin.

7. Cōsiderare oportet, *vtrum sit in spirituali exercitatione persona veterana, an vero nouitia tantum*: an alias eam diabolus sic decipere conatus fuerit, aut deceperit: an quæ illi alias reuelata, vera fuerint: item quę vera, quæ falsa fuerint. Si tyro, valde verenda fraus, *quia* (vt inquit Gerson) *nouicius feruor cito fallitur si caruerit regente, præsertim in adolescentibus, & fœminis, quarum est ardor nimis auidus, varius, effrenus, ideoq; suspectus.*] Hoc indicio Francisc. Picus primo detexit falsitatem cuiusdam reuelationis visionisque, post, & alia indicia accesserunt, vt quod vana quædam bonis mixta, Diabolus in forma Christi Domini, cæpit suadere.

lib. 9. de præn. c. 3.

SECTIO III.

De reuelationibus mulierum non sanctarum.

SExus *ratio est habenda*, vt dixi, quia, si cætera sint paria, plus fidei virorum reuelationes merentur. Quia sexus iste imbecillior, B naturales vel dæmoniacas suggestiones, plurimum habet pro diuinis: multa quoque sibi somnia fingit, quæ vera credit, iuxta illud parœmicum, *Anus quæ vult somniat*: abundat passionibus admodum acribus, & vehementibus, quare quod à passione natum, id à veritate profectum putat. sunt etiam fœminæ naturæ humidioris, & viscosioris: humidum C vero facile commouetur, & varias figuras recipit, ægrius autem ac serius à motu cessat. Ideo mulieres citius imaginantur, sed viri minus pertinaciter imaginationes fouent: cumque illę minus ratione polleant, minus etiam prudentiæ habeant, procliuius est dæmoni eas similitudine falsa, & apparente, decipere. Ideo inuenias in sacris litteris pau- D cas Dei prophetides Marias duas, Annas duas, Deboram, Oldam, & vnam atque alteram alias, prophetas vero plurimos. Cōtra apud infideles Idolorum prophetas paucissimos, mulieres innumeras, vt prudenter notat Horozeus lib. 1. de vera, & falsa Prophetia cap. 23. In earum moribus præcipue consideranda. præter lasciuiam, luxum, auaritiam: (quæ E ex Apollonio notaui) vtrum vagæ sint, garrulæ, criminatrices, laudis cupidæ, aut cerebrosæ: quæque se in docendi, prædicandive in Ecclesias aut Sacramentorum administratione (absque legitima maiorum licentia) contra doctrinam Apostoli ingerant. Nam quæ sunt huiusmodi, non

se ipsas dumtaxat fallunt, sed, & viros eruditos tandem, si nimis illis creduli, in praeceps trahere consueuerunt. Testis est, sui temporis doctissimus, Tertullianus, qui dum visionibus muliercularum (vt ille de animae quantitate ac colore) confidit, immemor eorum quae doctissime, & verissime contra has ipsas scripserat, in absurdissimos errores delapsus fuit. Sed aetas nostra praebuit in Peruuia illustrius adhuc exemplum, quod P. Iosephi à Costa verbis adscribam.

Fuit in hoc Peruensi regno vir magni pro illo tempore aestimatus,] doctus Theologus, ac Theologiae professor, idemque Catholicus ac pius diu habitus, ac pene tunc huius orbis miraculum. Is familiaritate muliercul[ae] cuiuspiam, quae se edoceri ab angelo magna quaedam mysteria iactabat, quaeque extra se interdum rapiebatur, aut rapi simulabat, velut altera olim Philomene aut Maximilla Montani, ita deuinctus est, vt illam de summis Theologiae quaestionibus saepe consuleret: in omnibus pro oraculo haberet, magnis reuelationibus plenam, & Deo valde charã praedicaret, satis alioqui sordida, & perexiguo sensu praeditam, nisi ad instruenda mendacia. Igitur, siue à Diabolo corriperetur (quod facilius est credere) cum eiusmodi ecstasim pateretur siue callide ea fabula simularet (quod nonnulli viri prudentes existimarunt) ille Theologus: quod a muliercula magna, & mira de se audiret, ac multo grandiora futura conciperet, libenter ei se discipulum addixit, cuius patrem spiritualem agebat. Quid multa? eo abductus est homo, vt miracula facere tentaret, & fieri sibi persuaderet: cum miraculi vestigium ne tenue quidem extaret. Ob haec, & quod propositiones aliquot ab illa prophetissa accepisset, à sensu Catholicae Ecclesiae alienas, à sanctissimae inquisitionis iudicibus, toto hoc regno stupente, comprehensus est. Ibi per quinquennium fere auditus, toleratus, examinatus, ac tandem patefactus est homo omnium superbissimus, ac insanissimus. Cum enim Angelum sibi diuinitus datum, à quo omnia quę vellet disceret, ac deinde summa Dei ipsius familiaritate, & immediato colloquio se potitum, pertinacissime differeret, in eas nugas delatus est, quas, nisi ab homine prorsus mentis emotę dici, nullo modo sibi quisquã persuadeat. Erat vero ille tam integro sensu, quod ad cerebrum attinet, vt mihi integrior non sit. Itaque, & serio affirmabat se & Regem futurum, & Pontificem summum sede Apostolica ad hęc regna translata, concessam quoque sibi sanctitatem super omnes Angelos, & choros cęlestes, atque Apostolos omnes, quin ei oblatã sibi a Deo vnionem hypostaticã, sed ab ipso non esse admissam. Datũ quoque se redemptorem orbis, quoad efficaciam, vt ipse loquebatur, quod Christus solũ quoad sufficientiã fuisset. Omnem statũ Ecclesiasticũ abrogandũ: leges vero alias se editurum faciles, & apertas, secundũ quas coelibatus clericorum tolleretur, multitudo vxorum concederetur, confessioni necessitas excluderetur. Hęc atque alia tanta contentione affirmabat, vt nos teneret attonitos, quod homo talia sentiens non insaniret. Denique diu euolutis gestis illius, & plusquam centum, & decem propositionib. hęreticis, aut a sana doctrina Ecclesię alienis condemnatis, iussi sumus, vt habet de more sacrum illud tribunal cũ homine disputare, si forte ad mentem, & fidem hominem reuocare possemus. Conuenimus aũt cũ ipsis Iudicibus, & Episcopo Quitensi, tres alij. Eo introductus

ctus homo ea libertate, & facundia, perditissimam suam causam defendit, vt ego in hodiernum diem etiam stupeam, eo adigi posse mentis humanæ superbiam. Professus est doctrinam suam non posse monstrari, nisi diuina scriptura, & miraculis, quod esset superior omni humana ratione. Scriptura autem testimonijs longe se apertius, atq; efficacius probasse, quã probauerit Paulus Iesum Christum fuisse verum Messiã. Miracula autem se perpetrasse plurima, eaq. tanta, vt Christi resurrectio non fuerit maius. Nam & se verissime esse mortuum, & resurrexisse atq; id euidentissime (aiebat ille) esse ostẽsum. Scripturas vero proferebat memoriter (cum nullum librum habere, atque ipso etiã Breuiario spoliatus esset) ex Prophetis, ex Apocalypsi, ex Psalmis, ex alijs locis, tot & tam longas, vt vel memoria esset admirationi. Eas vero, ita ad sua commenta adaptabat, ita allegorizabat, vt quiuis, vel rideret, vel fleret. Postremo si miraculis rem agere nobis placeret se libenter ea statim exhibiturum. Hæc ita dicebat homo, vt vel nos insanos putare videretur, vel ipse insanire. Nam, & per reuelationem sibi innotuisse iactabat, Serenissimum Ioannem Austriæ bello nauali à Turcã esse superatum, & regnum Hispaniæ a Philippo inuictissimo, iam pene amissum, & concilium Romæ habitum, vt de Gregorio deponendo, & alio subrogando ageretur. Quæ ideo nobis significaret, vt, quoniam erant nobis certis nũcijs nota, sciremus ei, non nisi diuinitus innotuisse. Et cum essent omnia adeo falsa, vt amplius esse nõ possent, ab illo tamen asserebantur, vt notissima nobis. Denique cũ nihil profecissemus per duos dies differendo, & ad publicum spectaculum esset cum ceteris, vt in Hispania fieri solet, delatus, in-

A tuebatur semper in cœlum, ignem in inquisitores, & omnes grassaturum cœlitus exspectans, vt illi erat pollicitus Diabolus, atqui ignis quidẽ nos nullus ex alto corripuit, illum vere, & Regem & Pontificem, & Redemptorem, & legislatorẽ: ex imo flamma rapuit, atque redegit in cineres.] Hactenus P. Iosephus En fructus incautæ conuersationis cum mulierculis,

B prætextu confessionum, & nimiæ facilitatis in credẽdis, primò quę ad laudem propriam, mox etiam quæ ad cæteros, & publicum Ecclesię statum, denique ad fidei mysteria motumq́ue doctrinam ex superbia occulta suiq́ue amore nata credulitas, ex hac hæresis, & vanissima quędam diuinitatis affectatio, cum incredibili mentis cęcitate. Sic igitur vilissima

C fæmella virum eruditione, & sapientia clarum decepit. Sic & Magdalena de la Cruz Cordubæ multis imposuit, & in Belgio nõ multi elapsi sunt anni, cum, in vna vrbium Hannoniæ; religiosa quædam credita energumena, & adducta ad superiorem eiusdem ordinis; vt exorcizaretur, dum res in longum abit, & illa vocibus diuersis successiue loqui incipit:

D quarum vna tenuior se Deum, Christumq́ue Dominum nostrum fingebat, alia dæmonem crassior imitabatur: hac multa palam impia effutiebat: illa, quædam ad pietatem (vt videbantur) pertinentia, ita creditum, a quibus minime decuit, in illa modo Iesum, modo Diabolum loqui. sic periculi plena, & fallaciæ res eo progressa, vt muliercula solemni

E ritu, quasi per eam Christo loquente, hostiam incruentam, prolatis verbis canonis consecrare auderet, & (proh dolor pij, sed vel indocti, vel incauti, consecratas) exsecratas potius dicere deberem (ab hac Sacerdotissa, sed non secundum ordinem Melchisedech) azimas panis eulogias

De qua P. Ribadeneyra lib. 5. Par. nostri Ignatis. c. 10. & Hozeus d. Luc. 24.

logias acciperent, & tāquam verum A Domini corpus allatis, & prælatis cereis, in altari collocarent, & venerarentur. Duo tamen hic erant impostura indicia: tum quod erat energumena, tum quod auderet Sacerdotale, ac virili officium vsurpare. Sed Domine libera nos a similibus: homines sumus, decipi possumus. Propter huiusmodi similiaque pericula Gerson addit: *Hoc præcipue considerandum, qualiter cum suis confessoribus, & instructoribus tales muliercula conuersentur. Si collocutionibus intendunt continuis, sub obtentu nunc crebræ confessionis, nunc longæ narrationis visionum suarum, nunc alterius cuiuslibet confabulationis: expertis* (inquit) *credite, nominatim Augustino, & Domino Bonauentura, vix est altera pestis, vel efficacior ad nocendum, vel insanabilior.*] quæ monitio aureis digna litteris est. quot enim hinc lapsus stellarum de cœlo? quot qui spiritu cœperant, carne consumantur? P. Leloyhetus addit regulam aliam, plus tribuendum reuelationibus virginum, quam viduarum, & viduarum, quàm coniugatarum. fateor hoc verum, cæteris paribus: D quia virgo purior, & Deus puritatis amans, ideo & plures legimus virginum reuelationes? & virgo cogitat, quomodo placeat Deo, coniugatæ cor distractius, adhuc quamcor viduę, si paris non sint sanctimoniæ: plus credendum coniugatæ sanctæ, quàm viduæ lasciuienti: plus viduis, quæ verè viduæ sunt, quàm virginibus anxiè coniugium optantibus, vagis, aut parum recollectis.

Lib. 4. de spect. c. pe.

SECTIO IV.

De prophetijs, seu reuelationibus virginum, seu mulierum, quæ canonizatæ, & notæ sanctitatis.

FVere multæ huiusmodi, quarum exstant reuelationes, vt S. Angliæ B filiæ Regis Bohemiæ, virginis ordinis Carmelitarū, quæ scripsit librum reuelationum ante annos 400. B. Brigittæ Sueticæ Viduæ, cuius exstant libri multi reuelationum quas, quí tribuunt B. Brigidæ Scotæ Virgini, falluntur: nisi & ista forte reuelationes ediderit, quod non arbitror. hæc virgo vixit anno 518. at B. illa vidua post annum 1370. excessit è viuis. C Hac etiam longe antiquior, Pepini ducis Brabātiæ filia, S. Gertrudis anno 664. reuelationes quoque suas collegit: claruit S. Hildegardis in Germanio anno 1180. cuius & aliæ supersunt. Et eodem tempore S. Elizabethæ Sconaugiensis, cuius reuelationes libris duobus complexus Rogerus Cisterciensis Angelus, vir doctus, & pius: quem vt nullum sanctorum virulentiæ maledicentięque fœtidi oris sui Balæus immunem esse noluit *in Catalogo Scriptorum Britan.* quo libro nihil vnquā legi scurrilius, mendacius, aut magis blasphemum. Miror nondum ab aliquo Anglo Catholico laruam morionis, & scelerosissimo Apostatæ detractam. Hac recentior, tempore Gregor. XI. circa annum 1360. quo tempore S. E Brigita viuebat, fuit S. Catharina Senensis, & ipsa reuelationibus illustris de harum, itaque reuelationibus, maxime de B. Brigittæ, quæ plurimas scripsit, & habuit, nonnulli ambigunt, quo illas in precio habere oporteat.

Simileras Leloyh. r. & alij.

Henericus de Hassia, & Sybillanus,

Commēt. in Genes.

Decad. 1. Peregrina. quæstion. q. 3.

nus, amb Catholici, ambo religiosi, sed (vt verum dicam) nonnihil audaces, volūt D. Brigittæ, & similium reuelationes, non debere haberi pro indubitanter veris, nec acceptari tanquam a Spiritu sancto editas. Qui si hoc intelligerent de certitudine fidei Catholicæ, eiusq; veritate, item de editis a Spiritu sancto dictāte, vt credendum SS. editam sane verum dicerent, sed puto neminem paulo prudentiorem tale quid vnquam opinatum. Argumenta quoque illorum, cum longe tendant vlterius, indicant eos longè aliud voluisse, scilicet loqui de certitudine humana, seu morali, & de dictamine Spiritus Sancti, in diuinis reuelationibus ordinario, quod sane, nimis multum, de auctoritate, & opinione Sanctarum Christi sponsarum, est decerpere. Sic illi argumentantur. Primo, quia quæ prædixerunt, possent aliunde prędici, vt ex industria solo lumine fidei, & doctrinæ confortata. Secūdo, quia potuerunt ex illusione dæmonū nasci, Deo hoc merito permittente, eo quod etiam sine culpa præsumebant facere, quæ mulieribus illicita, vt cōcionari, & docere. Tertio, quia potuerunt præuenire ex phantasia nimis debilitata, & ex errore quodam mentis. Quarto quoniam in illarum dictis quædam occurrunt minus, secūdum communem Theologorum sententiam, consentanea rationi, & veritati. Quinto, quia prophetica illarum doctrina superuacua, & parum Ecclesiæ videtur necessaria. Hęc momēta non me deterrent, non mouent a debita sanctis mulieribus, earum que dictis exhibenda reuerētia. Non quidem reuelationes illas, tanquam fidei Catholicæ assertiones, tueor: sed vt reuerentia dignas, & a cœlesti lumine collustratis mentibus prolatas, venerabiles defendo, & quamdiu ab Ecclesia, vt piæ approbantur, nonnisi temere reijci posse contendo. Ad primum argumentum respondeo plurima in his contineri, quæ, cum tot annis prius prędicta fuerint, non nisi a Deo potuerunt reuelari. Ad secundum, quod Episcopi varij, & Summi Pontifices modum illum Sanctarum extra ordinarium, in docendo, & exhortando permiserint, & ideo nihil illas indebitum vsurpasse. quare nec causa fuit vlla, cur sponsas suas Christus, tam fœdè ab animarum adultero diabolo decipi, & rideri pateretur. Ad tertium respondeo, nullum delirij, vel aberrationis a mēte sana signum vnquam in illis deprehensum fuisse, quare non minus hæc coniectura, quam præcedentes, vanitatis, & malitiæ plena censenda.

Ad quartum negamus in earum reuelationibus quidquam reperiri, quod Catholicæ fidei sinceritati palam repugnet, vel cum ea consistere nequeat. Si quid forte communiori Scholasticorum sententiæ impugnat, non ideo confestim damnandum, vt erroneum, cum pie, & prudenter intellectum, suis quoque probans auctoribus, & rationibus non absurdis stabiliatur. Alioqui Pontifices Romani, vt Eugenius Tertius Hildegardis, Bonifacius, vero nonus Brigittæ, reuelationum libros, adhibito maturo Doctorum, & Cardinalium Concilio, atque examine, non permisissent, ad Ecclesię vtilitatem, in vulgus edi.

Ad quintum dico solere Deum, sæpe quædam permittere, immò & facere, quæ nobis videntur Ecclesiæ non admodum necessaria, vel idcirco, vt maioris suæ munificentiæ nobis sint signa, & famulos amicosque suos amplius honoret. Prętereà quis consiliarius Dei fuit, aut quis mentis eius abyssū sic penetrauit, vt pronunciet aliquid ab eo factum superuacuè.

Ioannes

Ioannes Francisc. Picus aliud argumentum molestius adfert in mediú, quod sane imprimis remouendum. Harum Sanctarum reuelationes contradictorias esse, quare alteram earum necessario falsitatis conuinci. D. quidem Catharinam Senensem, vt sibi reuelatum, prodidisse, Deiparam cum originali peccato conceptã fuisse: contra B. Brigittam, huius istam maculæ aspersione liberam ab initio conceptionis exstitisse. *Respondeo*, me talem contradictionem non fateri, D. Brigittæ reuelationem agnoscere, & quod illa asseruit credere. Quod attinet ad D. Catharinæ Senensis prætensam reuelationem, sunt qui respondeant, eam deceptam, & falsam reuelationem pro vera habuisse. Sed hoc in Sanctam parum honeste dicitur. Alij volunt huiusmodi reuelationem post obitum Sanctæ Catharinæ, præpostero, & pertinaci quodam zelo confictam à defensoribus illius sententiæ: ad infirmandam reuelationum contrariatum fidem. confirmat hunc conatum similitudo attentatorum Bernæ apud Heluetios, priusquam ad hæresim ea ciuitas deflecteret (nempe anno 1509) vt testatur ea de re editus auctoritate publica Historiæ libellus, è quo id alij Chronographi tradiderunt. cur; inquiunt illi, quod eodem in genere semel patratum deprehenditur. non, & aliàs factum credatur, concurrentibus pro contrariæ partis veritate multis indicijs? Neque hoc ordini toto, sed paucis quibusdam fore falsi crimen impingere. Extat libellus historiæ olim excusus, quem legi Moguntiæ in bibliotheca societatis amplissima. rem compendio complexus fuit. Frater Nicolaus Baselius in Additione ad chronicon Nauclerí, qui eo vixit tempore fol. 1006. his verbis. *Eodem anno* (1509.) *pridie Kalend.*

Pet. Leloyherius lib. 4. de spect.

Sic amb. Catarinus eiusdem ordinis. l. 3. pro immaculat. concep. circa prin. & Fr. Suarez in 3. q. 27. disp. 3. sect. 5. Additio. ad Chron. Eusеb. & primæ additiones ad Nauclerum. cap. semel. malus, de reg. iur. par. 1. Sum. Theolog. tit. 8. ca. 2.

A *Iunij*,] apud Bernam in Heluetia quatuor sancti Dominici conuentus ibidem fratres, Prior, Lector, Subprior, & custos capti, per torturam examinati, degradati, ad ignem condemnati, miserabiliter sunt combusti, propter quasdam dolosas, falsas, impias, & diabolicas machinationes, quas in odium immaculatissimæ Virginis Mariæ conceptionis

B occasionaliter excogitarunt. Nam quendam simplicem idiotum superstitiosis quibusdam incantaminibus, diaboli arte dementarunt, ac plurima tam in Sacrosanctæ Eucharistiæ sacramento, quàm sculptis imaginibus tentauerunt, quemadmodum facta eorundem in lucem arte calcographiæ sunt impressa, ideo præsentibus eorundem confessata superfluum duxi.

C Tandem vero ad instantiam Bernensium, Haimo Lausanensis Episcopus, loci ordinarius, inquisitionem contra eos fecit, quo adstante vna cum Matthæo VVualesiano Episcopo, Achilles Castell. Episcopus, & Apostolicę sedis Legatus, ad hoc à Papa Iulio specialiter missus, ab omni gradu, & priuilegio clericali depositos XXIII. die mensis

D Maij, potestati tradidit sęculari atq; de hinc vltima die eiusdem mensis. igne (vt hętetici) sunt incinerati, pręsentibus ibid. multis hominũ millib. Sic Nicolaus Monachus Hirsaugiensis, *hæreticos* vocans; non quia negarant Beatã Virginẽ sine originali peccato conceptã, sed quia contendebãt pertinaciter contrarium fide tenendũ, & quia Magicis pręstigijs vsi fuerant, & multa contra fidei Catholicę

E sinceritatẽ dixerant, feceranique, vt in libello illo continetur. Fieri tamẽ potest, vt. Basilius fultus auctoritate Concilij Basileensis habuerit articulũ de conceptione immaculata pro articulo fidei: sed pro libera, vtriusq; partis defensione; iã Sixtus 4. decretũ edide-

ediderat, & propterea sane, si idcirco hæreticos censuit, valde a vero aberrasse; veruntamen arbitror, solummodo quo ad pœnam hæreticis, eos comparasse. Quicquid de opinione Baselij sit, Mihi probabilius videtur, neque hoc ab ordine falsò cõfictum, neque a D. Catharina, vt reuelationem, proditum: non ab ordine, qui cum sit sanctissimus tale crimen in se non admisisset, non a Sancta proditum, vt reuelationẽ: quia nec F. Raimund. nec vllus confessariorum eius rorum, vel familiarium B. Catharin. qui diligentissimę cunctas D. Catharinæ reuelationes collegerunt, & posteritati collectas emisere, vllã huius reuelationis mentionem fecerũt: nec etiam in libris B. Catharinæ illa reuelatio inuenitur. Duo hic obijciuntur, primo dictũ Caietani, qui hoc ex D. Antonino affirmanter asserit. 2. locus quidam ex opusculis illius Sanctæ. Ad 1. respondeo S. Antoninum scribere tantum, si quis objciat hanc reuelationem S. Brigittæ, sciendũ alias sanctas miraculis claras contrariam reuelationem habuisse: Sed Antoninus dictum suum non confirmat vllius auctoris testimonio, vt solet, nec etiam ipsemet, vbi de vita B. Catharinæ egit vllam, inter alias, huius reuelationis facit mentionem, vt nec Confessarij B. illius, sicut dictum est. ideo nõ magnifacio hoc dictum Antonini. quo, ad solutionẽ argumenti, pro tempore vsus, eo quod Ioan. de Neapoli alia solutio, quam ibi refert, ei merito nimis impudens videbatur. Ad 2. respondeo, optare me locum ex scriptis eius adduci. Nec enim inuenio, nisi forte id colligant, ex illis verbis, quæ adnectuntur in fine Orat. XVI. vbi sic legitur; *Tu scis Domine, quia ista est veritas*, quẽ locum, frustra quærenti, Ioan. DecKerius iam olim Louanij, & nunc Grætij in Theologiæ professione col-

A lega meus mihi ostendit; De quo verbo potest esse non iniusta suspicio, hoc additum ab illis, qui volebant, ea quæ in præcedenti oratione dicta fuerant, haberi pro prophetica reuelatione, & dicto contrario simile dictum B. Brigittæ volebant refutare; præcesserant autem nonnulla de concepta Deipara in Originali peccato. Suspicionem facit, quod sine his verbis

B bis tota oratio perfecta est, & quod si voluisset B. Catharina hæc verba addere, non fuisset ei necesse, ponere illud, subiunxit, quod immediate his verbis videmus a librario præponi: accedit quod orationũ eius alia nulla sic terminatur. Quare, vel illa hoc non addidit, vel si addidit, non addidit, vt sibi a Deo reuelatum, sed vt opinionem suam, quam cum plerisque

C que sui ordinis omnino verã, & certam, humanis tantum rationibus, & persuasionibus inducta, putabat. Potuit autem sancta illa, hac in re, qua de Theologica quæstione: naturali, non diuino, lumine præeunte, differebat, errare, quod humanum est. Sane fallacem esse argumentationem, qua eo loco vtitur, nemo prudens Theologus dubitauerit extrema e-

D nim sumit, medium conceptionis ipsius tempus transilit: quasi cõcludas, nec ante hoc tempus, nec post hoc tempus aliquid fuisse, vel futurum, & inde inferas, ergo ne nũc quidem hoc esse tempore. Fuere quidam olim Dd. qui censuerũt, posito, quod, B. Virgo in Adamo peccauit, Christi Domini redemptione indiguit, consequi, vt non potuerit ipso momen-

E to conceptionis sanctificari, sed qui rem melius examinarunt, illi multis contrarium docuere, ex quorum dictis cum clare colligatur, Deum hoc non absolute tantum, & simpliciter facere potuisse, sed etiam, stante illa hypothesi: non intelligo quo pacto, fuerit a Deo reue- latum,

Sic Halēs. 3. par. q. 9. membr. 2. Rich. in 3. d. 3. a. 1. Capreol. Ferrar. & alij. Bonau. d. 3. p. 1. ar. 1. q. 1.

Ante d. c. 2. Paluda. in d. 3. q. 1. ar. 1. Caiet. Opusc. de concep. c. 3. Suarez, & Valen- tia d. q. 27.

A latum, *Non potuisse Deum animam B. Virginis Mariæ infundere, nisi in materiam putridam?* Sic enim illic vocatur caro, infecta peccato originali. Nonne hoc dictum repugnat decisioni Sixti IV. Pij V. & Concilij Tridentini? nam si hoc Deus nõ potuit: ergo factum credere non licet. Si hoc Deus sciebat, *quia veritas esset* atque hoc B. Catharinæ reuelarat: certe illi reuelauit implicite, contra- B sentientes in fide errare. Quo igitur pacto permittit Ecclesia, vt pium, & probabile, credi, sine originali peccato conceptam de facto fuisse? si hoc probabile credit, certe nequit Deus reuelasse, hoc a se fieri non potuisse. Absit ergo, vt credamus illa in oratione diuinam reuelationem contineri: Absit vt credamus B. Catharinam, humillimam, sanctissimam, & C circumspectissimam Dei sponsam, talia præfracte, & parum solide dicta, tam graui Dei testimonio cõfirmare voluisse, aut pro diuino oraculo obtrudere. Nulla igitur reuelationum hic pugna est, vbi vnica inuenitur B. Brigittæ reuelatio, quam non ipsa tantum, idque pluribus locis, vt videas constantiam, sed & alij sancti cõfirmarunt. Vnus Marsil. Theo- D logus grauis, & neutrius Ordinis, Dominicani, neque Franciscani, tres reuelationes diuersorum recensuit, & eas addit fuisse graues, & miraculis confirmatas. Quoad ceteras reuelationes aliarum rerum, quæ contrariæ sibi prima facie videntur, si quis illas eodem modo discutiat, & circumstantias sedulo conferat, non magno negotio deprehendet, eas vel E conciliari posse, vel earum alteram non ex reuelatione, sed ex opinione peculiari, putantis id verissimum esse, vel ex vehementi tantum imaginatione, profectam.

lib. 1. reuelat. c. 9. l. 6. c. 49. & c. 55.

In 2. q. 20. & in 3. q. 4.

SECTIO V.

De indicijs à natura ipsius reuelationis petitis.

SVppono, si lumen illud certitudinis, de quo Sect. I. dictum, cum reuelatione adiunctum fuerit, tunc parum referre vigilantine, an dormienti visio contigerit: si desit hoc lumẽ, tunc semper plus vigilantis reuelationi, quam (vt Varro vocat) somnoriæ deferendum. Hoc supposito.

Considerandum primo, *qualis sit illa reuelatio*, vt an sit sapiens visio, nempe conformis sapientiæ, quæ de cœlo est, talis autem futura (teste Gersone) si habeat illa a D. Iacobo requisita *cap. vt si pudica, modesta, suasibilis, bonis consentiens, plena misericordia, & fructibus bonis, non iudicans, sine simulatione.*] Si (vt hoc fusius explicem) instiget ad aliquid, quod exemplis Christi, & Sanctorum magis assimilet, si hominem intrinsece demissiorem reddat, quam sine reuelatione fuisset, si mitiorem, mansuetiorem, recollectiorem, & a sæcularibus, & extrarijs curis abstractiorem, si inuitat ad simplicitatem, vnionem, & (vt sic loquar) intimitatem cordis: si id, ad quod instigat, pluribus virtutibus sit ornatum, & præstantioribus, quam eius omissio, vel factum contrarium: si ad quod inuitat, sit simpliciter, & intime bonum, non aliqua dumtaxat ex parte: denique si incipiẽtem ad peccati detestationem, & præteritæ vitæ confusionem excitat, proficientem per boni desiderij inflammationem, & feruoris deuotionem, ad meliora carismata promouet, perfectum vero implet diuinæ dulcedinis interna prægustatione. Vnde præclare scriptum a Ioanne Salisber. libro secundo, cap. 17. Sed cum hæc a spiritibus circa

cap. 3. v. 17.

circa homines fiant, eam solā rerum imaginem fidelis anima non aspernatur, quæ innocentiam relinquit incolumē. Quod si materiam vitijs afferat, libidine forte accedens, aut auaritiam, aut dominandi ingerens appetitum, aut quidquid huiusmodi est, ad subuersionem animæ, proculdubio, aut caro, aut spiritus malignus immittit.] Perite duos falsarum reuelationum fontes memorat, *carnem & dæmonem*, sed mox minus perite, & vere, quæ de Lamijs dicitur, omnia falsa pronunciat, quod fuit a nobis alibi refutatum, supra lib. 2. Dæmoniacę reuelationes censendæ, quę prædictis operantur contraria, ad scurrilia, & carnalia, vel inuida, & detractoria, & immodesta incitant, quæ hominem reddunt auersum a Christi, & Sanctorum imitatione, reddunt gaudentem nouis, & singularibus inuentis suis. *Vt enim optime*

Sermo. de vtil. verbi Domi.

D. Bernar. ait, se transfigurat malignus ille spiritus aliquando in angelum lucis, vt virtutis simulatione plus noceat, sed & tunc quoque, si diligenter adhibeamus, nunquam nisi amaritudinis & discordiæ semina spargit. Suadet enim nonnullis singularia ieiunia quædam, vnde ceteri scandalizentur, non quia diligit ieiunium sed quia scandalo delectatur.] Item si suadeat aliqua contra canones, vel constitutiones, vel regulas, vel alia præcepta maiorum. hoc indicio B. Simeon Monachus Treuirensis eum deprehendit. narratur historia ab

Apud Sur. 1. Iunij.

Eueruuino Abbate: *in verticem montis Sinai iussu superiorum cum missus fuisset, ibi habitaturus: nocturnis horis in specie Angelica dæmon apparuit, & vt missam celebret hortatur. Ipse nec plane dormiens, nec perfecte vigilans contradicit non debere sine presbyterij ordine aliquem hoc ministerium implere: contra inimicus instat, se Dei legatum esse, Christum*

A *hoc velle, nec decere sanctum locum ministerio tali diutius priuari. Renitentem ergo, & contradicentem, adiuncto sibi consortio alterius dæmonis, de lectulo educunt, ante altare iam vigilantem statuunt, alba induunt, ac stola vtrumque altercantur: hostis more presbyteri, Simeon more diaconi contendebat sibi imponi debere. Tandem Dei famulus, ad se re-*

B *uersus*, virtute orationis, & signo Crucis *inimicum repellit. seque delusum ingemiscit.*] Deprehensa quoque illusio ex attentata similis fere superbiæ audacia, &, quia modestiæ auctor non erat, reuelatio, in initio ordinis Præmonstratensis. Rem totam narrabo verbis scriptoris illius Beat. Nortberto coæui.

Inter nos (Præmonstratenses reli- Surius 6. Iunij. c. 27.

C giosos) *fuit ille spiritus*:] quosdā considerans idiotas, & sua illos quondam recognoscens fuisse vascula, in quibus suæ quieti, & voluptati indulgere consueuisset: ita illos falsa suæ illusionis sapientia repleuit, vt qui prius in libris magna quædam dicerent, & de futuris prophetādo maiora, & stupenda prædicerent, Danielis denique vnus ex eis prophetiam

D se scire asserebat, & de ea quędam duce mendacio, loquebatur: vbi de quatuor, & septem, & decem cornibus, & regibus Propheta scribendo, inducit, & de Antichristo. In quibus iam simpliciores quosque attentos reddiderat, & si fieri posset, etiam ipsum Dei hominem, & Venerabilem Abbatem Simonem Sancti Nicolai, in errorem induxisset. Iam

E enim eo vsque progressa erat eius arrogantia, vt ipsis assidentibus, etiam in capitulo, sermonem facere auderet. Et qui vidit, & audiuit, præbet huius rei testimoniū. Et hoc signum eius, quia de sermone proferebatur. Erat enim hic sermo: Estote fortes in bello, & pugnate cum antiquo ser-

serpente. Hæc spiritus ille mendax per organum illud suum proferebat, sed ad veritatem quæ sequitur, videlicet, Et accipietis regnum æternum, haud quaquam procedere nequam valebat. Porro cum ab auditoribus veritatis, & dulcedinis fallax ille spiritus se ex parte deprehēdi cerneret, vt est mille artifex, maiore arte ad alia fallendi genera se conuertit, vt quia manifestæ operationi intentos non poterat subuertere, saltem contemplatores quoslibet, auerteret a contemplatione. Nam ille idem clericus, laboris huius minister, subita quadam, & grauissima infirmitate corripitur, &, qui prius de visibilibus responsa dabat, iam in cęlū os suum, ad inuisibilia, & ineffabilia promenda, ponere non verebatur. Concurrunt fratres, vt consuetū est ad inungendum cum concurrunt ad ea quæ dicebat audienda: De se quidem magna, sed de pluribus circumstantibus afferebat maiora. De se quod eadem vespera, aut futurus esset cum angelis in cœlo, aut staret sanus cum cæteris fratribus in choro. De alijs vero singulorum considerans habilitatem, quasi prophetando, & augurando dicebat: Hunc cum nuper in Ecclesia ad superiora raperer, vidi ad ęternitatem vocatum: istum iam, &c. Subiungit varia de alijs. Vide hic gradus superbiæ, primum idiotas sibi dæmon deligit, & facit videri doctos: deinde facit illos scripturam interpretari. Tertio etiam coram maioribus differere in locis, vbi tacendum de his, & culpa potius humilitet agnoscenda. Quarto facit eos Pseudoprophetas, de se magna loquentes, nec de alijs minora, vt superbia pluribus affricaretur. Subijcit postea de alio idem facientes, & has omnes dæmonis machinationes dissipatas, statim vt religiosi, fraudē subolfacientes, respondere, se nec

A hunc, nec vllum alium amplius audire velle, donec pater eorum Nortbertus reuerteretur. hæc enim responsio, humilis obedientiæ virtute, dæmonem vicit. Nec efficacius fere vllum exstat remedium. dabo aliud exemplum verbis Franc. Bentij. ex annuis litteris nostrorū Prouinciæ Mediolan. annis 1590. In oppido quodam suburbano prope Aronam, ad

B triginta mulieres malo dęmone agitantur, omnes fere virgines, infimæque conditionis, ea præsertim quæ sunt voto virginitatis obstrictę. mirum, has, quibus dolis circumueniat, quibus artibus oppugnet. varias inducit formas, vt alliciat ad infanda, vt deterreat ab honestis. assimulat modo personam, & pietatem monachi, & quod audire aures horrēt, ipsiusmet Christi crucifixi, hortātis ad

C impia: quin, & vrsum, leonem, serpentem: impetum facturus in puellas hianti ore, & deuoraturus vno haustu: minacem etiā militem cum sclopo parato, & instructo, iam iamque extrusuro pernicialem glandem cum flamma tonitruque nisi extorqueat assensum. Sed simplicitas virginum vincit omnem astutiam Deo

D nixa, Magna omnino earum fides, eoq; clypeo ignea nequissimi tela extinxere. Et plurimis narrationes duę reponentur. Ex earum numero quędam nobilibus orta parentibus, & molliter educata, cum haberet aliquando noctem infestam a diabolo insidiante, stratum deserit, & hieme licet media, ac tēpestate per frigida, in nudo pauimēto, nuda cubat. cum

E cresceret nihilo secius flamma (vt magnum incendiū aqua ingesta) clam cubilo egressa in hortum secedit, ibique magni æmulatione Francisci, quem eadē factitasse acceperat, corpus proiecit in aggerē niuium, tamdiuq; peruolutauit, obstrepente licet dæmone (qui ab ea vescebatur) & denti-

dentibus frendente, vt internum ignem externo frigore restinxerit. Alteri item dæmoni noctu se ostendit imagine B. Vrsulæ, crucis vexillum præferens cum multarum virginum comitatu, atq; ita locutus est, videt Deus amatq; tuum istud studiũ tuendæ pudicitiæ: sed quoniam difficile admodum est in paterna domo in tãto strepitu occursantium, & periculorum obiectu non contaminari mentem aliqua ex parte, nos allegauit, vt te duceremus, in cœnobium sacrarum virginum, omissis curis omnibus ipsius numini studiose famulantium. Hic virguncula, Deo aspirante, cum verens diaboli insidias, dexteram duxisset manum à capite in pectus, moxq; à sinistra produxisset in dexteram, vt conformaret *crucẽ*, se talibus visis, tantoq; honore indignissimam esse profitetur. Neq; vero vobis habeo magnam fidem. timeo, & in speciosis consilijs fictos dolos, quod si Dei legatione fungimini has *Sanctorum reliquias* (habebat reliquias ad alligatas ad collum) humiliter veneramini. Mirum dictu, procubuerũt in genua laruæ venerabundæ. & tanto magis vrgent, vt maturet perfectionem. At illa, mihi non licet quicquam grauius statuere mei patris spiritualis iniussu, neque ad eũ adire decet nocte intempesta: conuenite vos illum, & exponite mandatũ Dei, vbi diluxerit, ego accedam, & vtar cõsilio illius. Hoc responso, dæmones abiecta omni simulatione, in suas se tenebras abdiderunt, cum fremitu in irridentem puellam, quod lingua solum bellarẽt, grateſq; agentem suppliciter Deo, contumelias, & probra certatim ingerentes.] Hactenus Boecius, quid hac virgine sapiẽtius? sed docebat nimirum illam VERA SAPIENTIA, cui se pudicitiæ Zona colligarat. Impudicitia statim prodit dæmonem: sic enim ab

A calamistris, & procaci vultu, & curiosa discursatione D. Robertus Abbas dæmonem in nuptijs agnouit. Et lasciua forma, & motu, ac verbis, eundem cognouit S. Dunstanus, & ignita forcipe arrepto eius naso lepidè irrisit teste Osberto Cantuariensi. Addam singularis cautelę exemplum, quo docemur, nihil tutius esse, quam timere suum sequi iudiciũ,

vide Sur. 7. Iunij tomo 3.

Surius 19. Maij.

B aut ab obedientia maiorum vllius reuelationis etiam certæ fiducia recedere. Genebaldus Laudunensis Episcopus per incautam cum vxore, quam deseruerat familiaritatem, ex bono principio ortam tandem, quæ humana fragilitas est, cum ea corpus miscuerat; sed postea ad cor reuersus, & D. Rhemigio Remensi confessus in angustissimum locum instar

C sepulchri reclusus fuerat, vbi cum septem annis pœnitentiam asperrimam egisset: *Septimo* (inquit Hincmarus in D. Remigij vita.)

apud Sur. 13. Januar.

Anno in vigilia Cœnæ Domini, cum idem Genebaldus in oratione Domini pernoctaret, & seipsum defleret, circa mediam noctẽ Angelus Domini, cum magna venit luce, ad eum in oratorium, vbi pronus iacebar, & ait ad eum: Genebalde exau-

D ditæ sunt pro te orationes patris tui Remigij: suscepit quoque Dominus pœnitentiam tuam, & dimissum est peccatum tuum surge, & hinc egredere, facq; ministerij Episcopalis officium, & reconcilia Domino pœnitentes criminibus suis. Genebaldus autem, nimio terrore perculsus, respondere nihil potuit. Tunc Ange-

E lus Domini confortans eum, & ne timeret hortatus est, sed gauderet in misericordia Domini sibi collata. Qui animatus, dixit ad Angelum: non possum hinc egredi: qui à Dominus, & Pater meus Remigius clauẽ huius ostij secũ habet, quod & sigillo suo signauit. Et Angelus ad eum;

ut non dubites (inquit) me à Domino missum; sicut patet tibi cælum; sic & ostium istud patebit. Et statim, salvo sigillo ac cera, ostium illud apertum est.] Ecce tibi veteris visionis indicia: prius perturbatio, mox consolatio, & verum ac apertum miraculum sigilli, ac certa integritas non tamen censuit vir sanctus obedientiæ quidquam derogandum. Tunc Genebaldus in modum crucis se iactans in limine, dixit, *Etiamsi ipse Dominus Iesus Christus dignatus fuerit ad me venire peccatorem: hinc non egrediar, donec ille venerit, qui me in eius nomine, in ista reclusione constituit. Et statim Angelus Domini recessit ab eo.*] Quid ergo? placuit Deo Genebaldi animus, & per Angelum hæc omnia, eadem nocte, Rhemis pernoctanti in oratione D. Remigio manifestauit, eumque Laudunum proficisci iubet, & Genebaldum Episcopali sede restituere, quod & factum ab eo confestim. Contra D. Guilhelm. Aquitaniæ Dux, si dæmonis suggestiones, quibus & feruor deuotionis minuebatur, & ad sæcularia reuocabatur, initio diiudicatas repressisset; non se sic Lucensibus ad bellum ducem obtrusisset, nec cæcitate percussus fuisset: sed illum deceptio, cautiorem reddidit postea, ut facile secundæ reuelationis falsitatem contemneret. Prudentissimus senex Abrahamius (ut B. Ephrem prodidit) reuelationes illas, quibus eum dæmon, *Sanctum & Beatum* prædicabat, contrario humilitatis actu statim profligabat. Vah? quam contraria fuit illa Gandensis virgo, nostris temporibus? misella diu vacarat orationi, & Sacramenta frequentarat; sed vel non satis exercitatum nacta fuerat confessarium, vel si nacta, ei sua secreta spiritualia non pandebat, vel bene monenti non credebat. quicquid

Theobal. in eius vita cap. 16. apud Sur. Februar. ibi. c. 19.

Sime. Metaphra. ex Ephremo apud Sur. Martij 16.

A notum fuerit, paulatim varijs reuelationibus eam diabolus superbiæ spiritu inflauit. tandem persuasit me ritis reliquis parem esse Deiparæ Virgini: deesse fæcunditatem iunctam virginitati illibatæ: si pergat, id quoque consecuturam. ò vafrum commentum, & muliebri ingenio accommodatum? iam illa se confessionis indigam non esse putabatur: itaque B per annos aliquot eam intermittens, non abstinebat tamen à sacra synaxi. Quid multa? semel dum in templo versatur, & communionem exspectat ardentiusq; beneficium illud reliquum postulat: audit, bono sis animo, dilecta, exorasse te scito, concessa tibi fœcunditatis cum castimonia prærogatiua, quam petis: de cœlo confide te grauidatam. commi- C scuerat enim se cum dæmone, qui lucis Angelum mentiebatur. domum reuersa, sentit uterum tumescere: iusto post partus tempore adueniente, pium quendam, & prudentem adit ciuem, bene notum, narrat rem totam, petitq; ut in domus eius penetralib. sibi liceat parere, & stipulatur arcanum fore. Ille nec credulus dictis de reuelatione, nec tamen sustinens D virginem domo excludere: veritus, ne grassari iam incipientibus Sectarijs, materiam res vulgata præberet blasphemis hæreticorũ dicterijs atque ludorijs, eam suscipit, & a adhibita obstetrice fida partum exspectat. Misera dolorib. vehementer torquebatur, tandem magnam, pro prole humana horridorum, & villosorum, fœdissimorumque vermium E copiam effudit utero, quorum tam dirus erat aspectus, ut omnes exhorrescerent, tam teter odor, ut fœtore fermè exanimarentur. Sic demum misella se delusam intellexit, & superbiæ suæ fructum, à superborum Principe retulisse, quem oportebat. Sic mulier decepta, sed & viros ille dolo-

dolosus coluber supplantauit. Apud Gregor. Turonensem leguntur hæc de S. Friardo, & socio eius Secundello.

Sanctus Friardus cum Secundello Diacono in sup adicta insula stetit immobilis:] habebat tamen vterque eorum propriam cellulam, sed procul inter se positam. Cumque strenue in oratione persisterent, nocte Secundello Diacono apparuit tentator in specie Domini, dicens: Ego sũ Christus, quem continuo deprecaris iam enim sanctus es, & nomen tuũ in libro vitæ cum reliquis Sanctis meis adscripsi: egredere nunc ab hac insula, & vadens fac sanitates in populis. His & ille illectus deceptionibus discessit ab insula, nec socio nunciauit tamen, cum infirmis in nomine Christi manus imponeret, sanabãtur. Reuersus autem post multum tempus ad insulam, venit ad socium cum vanagloria, dicens: Abij extra insulam, & virtutes multas in populis feci. Cumque conterritus ille interrogaret, quid hoc sibi vellet, cuncta quæ gesserat simpliciter pandit. At senex obstupescens, suspiransq; ac lachrymans ait: Væ nobis: in quantũ audio à tentatore delusus es: vade, age pœnitentiam, ne vltra tibi præualeant eius doli.] Ecce vides lapsũ, primo quia occulta est superbia credidit se sanctum, & ex hoc frontispicio non cognouit dolosam machinam. 2. quia desciuit à bono proposito manẽdi in illa insula. 3. quia clam habuit magistrũ consilia sua, & obedire illi neglexit. Vide nunc, vt victus vicerit, fretus *humilitate, obedientia, & oratione.* Sequitur apud Gregor. Turonens.

lib. de vita Patrum c. 10. citat Surius 1. Augustus.

Quod ille (Secundellus) *intelliges,*] & perisse se timens, cum fletu ad pedes eius prosternitur, rogans, vt pro se Dominum deprecaretur. Cui; Veni, inquit, & pariter eius omnipotentiam pro salute animæ tuæ poscamus: nõ est enim difficilis Dominus se confitentibus misereri, cum ipse per Prophetam dicat: Nolo mortem peccatoris, sed vt conuertatur, & viuat.

Orantibus autem illis,] aduenit iterũ tentator in simili specie ad Secundellum Diaconum dicens, nonne præceperam tibi, eo quod oues meæ morbidę essent, & pastore indigerẽt, vt egredereris & visitares, atq; opem sanitatis eis tribueres: Et ille, In veritate comperi, quod seductor sis, neque te Deum credo, cuius te speciem mẽtiris habere. Tamen, si Christus es, crucem tuam, quam reliquisti, ipsam ostẽde, & credã tibi. Cumque non ostenderet, *Diacono crucem in os eius faciente,* cõfusus euanuit.] Et ecce tibi consilium, quod in similibus dubijs potes adhibere, petere vt se cruce consignet, vel vt formata cruce tibi benedicat. Diuæ Matronæ similiter dæmon, apparens in forma speciosę mulieris, suasit vt relicto deserto vrbem peteret, minus pudori eius periculum ibi fore: sed beata statim insidias, ex austeri oris vitæ dissuasione, intellexit inimici Simeon Metaphrast. in eius vita mense Nouembri. Sic S. Marcellus Abbas dæmones ex obsessis pulsurus, ijsque aliquoties clamantibus, *Iube nos exire, in nos quoniam accepisti potestatẽ,* nihil iussit, sed perseuerauit in oratione, donec à Deo compulsi recesserũt. Causam quęrentibus, cur non statim iussisset, prudentissime respondit, *Quoniam dicentes me in eos accepisse potestatem, nihil aliud agebãt, quam quod vana gloriæ laqueis me conabantur implicare.*] Cuius documẽti vtilitas non in exorcismis modo, sed & in reuelationibus cunctis maxima est, quia maximum in his vanæ gloriæ periculum, vt de Secundello vidimus. Ipse quoque Spiritus san-

Sime. Metaphra. in eius vita 29. Decẽb.

sanctus mirabili quadam visione se B. Angelæ Fulginati insinuans, cum eam collaudasset, & ipsa ideo rem suspectam haberet, quod sic exponeretur periculo vanæ gloriæ pro certo signo probæ reuelationis ei assignauit; quod quo magis laudabatur, hoc ei crebrior, & acrior omnium peccatorum præteritorum memoriam occurreret, &, ne conata quidem, vllum vanæ gloriæ locum dare posset. Narrat hoc ipsa suse capit. 19. & idem alias quoque se expertam scribit capit. 21. 22. & 29. Sed & illud attendendum multiformes in omnem partem esse dæmonis fraudes. aliquando suadet quod optimum est, tunc periculum subest superbiæ: ideo tunc valde cauenda hæc pestis. Aliquando suadet, quod bonum est: sed tunc considerare oportet, num hoc bonum sit maioris boni impedimentum. si posterius hoc obseruasset B. Iordanes Predicatorij ordinis Magister Generalis, non illi diabolus aliquoties hac techna imposuisset: semel quidem: vt ad concinandum cum redderet in idoneum ac debile, specie boni exempli præbendi, & austerioris vitæ, impulit, ea relinquere, quæ corpusculo illius erant necessaria, & eum ad maximam virium infirmitatem redegit. Sed & alias iterum iterumq; eum hoc prætextu decepit. quę Historia, quia religiosis vtilis futura, digna est pluribus locis legi. sic ergo scribit Leander Albertus, de illo febrib. acutissimis laborante.

Leander Albertus eius vitæ c.21. eiusdē vitæ c.22.

Forte cum venerando patre,] erat quidam cœnobij cuiusdam præsidem quem Priorem appellant, ordinis nostri, vir discretus, solers, prouidus, litteris callens, & moribus compositus, qui aliquando medicinæ operam dederat. Is igitur Iordanis patris animum ignorans, & sciens eum in ægrotatione sibi ipsi rigidissi-

A mum, dixit: Pater oportet ægrotum in omnibus medico se subijcere, si pristina nancisci cupiat sanitatem. Quapropter licet sis nostræ religionis præfectus, & caput, ægrotus præfecturæ auctoritatem dimittas, mihique te subdas, & obedias necesse est. Quod si feceris, haud vereor, quin breui incolumnis hinc exuas. Annuit venerandus Pater humiliter. B præter ergo ordinis nostri consuetudinem super plumas ægroto quiescenti (sic enim Prior prudens iusserat) nocte diabolus, formam præ se ferens angelicam apparuit, dicens, veluti admirabundus, Est ne hic Iordanes, fama, & opinione apud omnes tam præclarus? præfectus, & pater tam insignis Prædicatorum ordinis? Essem anceps, nisi aute hac te diu nouissem. C O quam vilis, & impudens factus es, qui veluti vnus de dominis terræ, in strato plumis, & sericis ornato quiescis? O infœlix, quale ordini tuo, & fratribus exemplum præbes? sed non est tui Deus in finem oblitus, qui ad te corrigendum me misit. Surge igitur è grabato, terręq; protinus supplex inhæreas. statimq; diabolo euanescente perteritus Iordanes in terram corruit, D & sic iacens, postquam illuxit, à Priore, & fratribus inuenitur. Quem Prior seuerè corripiens, coegit ex merito obedientiæ in strato præparato decumbere. Sequente nocte iterum diabolus pristina forma assumpta adstitit, & durius quam antea redarguit velut sibi inobedientem, moxque in solum E ipsum desilire præcepit. Quem cum mane eius diei Prior iterato super solum iacere conspexisset, apprimè indignatus, dixit: miror tuam simplicitatem, ne dicam inscitiam, qui non solum in corporis, sed, & animæ præiudicium contra obedientiam hoc facere præsumpseris. Ego

enim

enim Deum cęli, terræq; Dominum testor, quod noluissem pro toto terrarum orbe, sic grauiter contra Deũ, & ordinem deliquisse: & hęc dicens, in fletũ maximum prorupit. Quod cernens venerabilis pater, & ipse lachrymans procidit ad pedes eius. narrans ei visiones, sed magis illusiones: & qualiter, vt conijcere poterat diabolum illum fuisse, qui in Angelum lucis fuerat transfiguratus. Prior vero captus admiratione, ac quadam commiseratione illius, aliquãtulum lenitus, iussit ipsum stratum ascendere. Ex hoc enim tãtam membrorum debilitatem contraxerat, sicq; humores indurati fuerant, vt vix spiritum ad quiescendum haberet. Tertia nocte Diabolus, vt prioribus, adfuit: quem, vt conspexit vir Sanctus (iam enim in increpationes eruperat) ait: O nequissime generis humani hostis, ò impudice canis, ò immunda belua, quomodo meam ausus es simplicitatem deludere, ceu zelum, qualemcunq; erga ordinẽ præ te ferens? Et ego quidem, nisi hoc omnipotentis Dei dispensatio permisisset, sapientius aduertissem, quod multo melior est obedientia, quam stultorum victimæ. Et in faciem eius expuens, eum fugauit.] En Sanctus vir deceptus inani specie boni, resipuit *solido obedientia bono* se muniens. Nota etiam vltimum illud, quod apparenti in angeli forma in faciem expuit? nam hoc etiam viri spirituales commendant, quando visio suspecta est: & noui hominem, cui hoc optime cessit. Concludendum hoc caput testimonio B. Meinulphi Diaconi, & confessoris, qui ipse apparẽs hanc regulam docuit; visiones veras esse, quę ad pietatem, & religionem duces forent. Historiam, ex Gobelino Persona, verbotenus accipe.

Non longe ab obitu cuidam cubiculario suo per visum in somnis apparuit,] hortans eum, vt mundo, & pompis eius ocyus valefaciat, & ad regis æterni se conferat militiam. At ille visionem illam non alio quam illusionis loco habens, nihil de vitæ emẽdatione curauit. Sanctus autem vir, eius infirmitati se accõmodans, iterum eum, vt prius admonuit. Sed cum neque sic quicquam de vita rectius instituenda cogitaret, tertio ei apparuit, aitq; ad eum; Nescis miser, nescis, quam immanis prædo mentẽ sibi vendicet tuam, qui tibi auctor & suasor est, vt neque mittenti Domino, neq; mihi ab eo misso obtemperes. Certe cum tu male viuendo plane desipias, neq; ab hac stultitia sponte recedere velis, diuina te admonuit reuelatio, vt vel sic ad frugẽ meliorem te recipere. Tu aũt (stulte) tibi pateris misère, & perniciose illudi, qui verã reuelationem pro phantastica habes illusione. Neque enim quisquam fidelium ambigit illam visionem esse illusionis expertem, quæ ad Christianã pietatem, & religionẽ inuitet: quod si quilibet faceret tibi vigilanti, nequaquã negligere debetes. Sed quando te verba non corrigunt, ad facta veniendum est. Itaq; plane efficiam, vt visionẽ quantũ intelligere dissimulas, reipsa verissimã esse certo experiaris. His dictis, ille expergiscitur: sentit à mẽto barbam omnẽ auulsam, fugit procul ab oculis somnus omnis, &c.] addit quo pacto visionis obtemperarit. In vita S. Meinulphi apud Sur. 5. Octobr.

Secunda consideratio est, *quod quãdo in visione, vel reuelatione suadentur aliqua pia, bona, rect. &c. tum diligenter perpendendum est, num simul aliqua suadeantur, impia, vana & inutilia*. Multarum huiusmodi passim occurrunt exempla: ego contentus sum, eris & tu (pie lector) nonnullorum Sanctorum. Iacobus Vitriacus egregie confirmat hoc dictum, cum ita scribit.

lib. 1. vitæ B. Mariæ Oegniacensis c. 9.

Quidam ex amicis eius (B. Mariæ Ogniacensis) præcipuis à dæmonio meridiano perambulante in tenebris, aliquando tanto periculosius quanto subtilius infestabatur. Callidus enim hostis, transfigurans se in angelum lucis, sub specie pietatis ei familiariter in somnis apparebat, nonnunquam eius quædam vitia reprehendens, ad quædam etiam facienda bona eũ fraudulenter adhortans, vt prius tanquam antidoti cuiusdam falsa specie oblata, post occultius venenum instillaret, & mellita lingua blanditer exerta, postmodum dentem infigeret. & ad extremum caudam suam quasi cedrum stringeret. cum enim iam illi fides, ceu veraci haberetur, tum instar sophistæ & impostoris, veris quibusdam proditor ille falsa permiscebat, bonorũ intermixtione falsis quandam vmbrã insidiosè prætexẽs. Tandem suis machinis eo perduxit fratrem illum, vt res eius pessimum exitum fuerint habiturę, si non ancilla Christi, reuelante Spiritu sancto, callidi veteratoris fraudes didicisset. Cum autem diceret homini, reuelationes illas non esse à Deo, sed maligni dæmonis illusiones esse, & ille è diuerso, non sancto, sed suo spiritu obijceret; Cum tot beneficia per eum mihi spiritus ille, tot vera, & futura prædixerit, nullo pacto mihi vult imponere illa ad solita orationis arma confugiens (*Extremum remedium, bonum scutum*) pedes Domini rigat lacrymis, cęlum precibus instanter pulsat, nec facit finem; donec impius ille impostor, cum multo gemitu, & pudore ipsi nocte in cellula sua oranti adstaret: quem illa commentitio prædituũ splendore intuẽs: Quisnam es tu, inquit, aut qui vocaris? Ille superbo, vt erat vultu illã toruis oculis vicissim aspiciens; Ego sum, ait, quem tu maledicta precibus tuis compulisti veni

A re ad te, quæ meum mihi amicũ per vim auferre conaris. *Somnium* autẽ, ego vocor. Multis enim præsertim religiosis, in somnis; instar Luciferi appareo, mihiq; obediunt illi, & ex meis consolationibus animis efferuntur, dignosq; putant, qui diuinis, & angelicis fruuntur colloquijs. Amicum illum meum, quem pro tua voluntate mihi abstulisti, iam erã à bo-
B no proposito retracturus. Et id sane euentus rei docuit, sed oua aspidum rupta sunt, & maligni illius fraudulenta cõsilia in lucem prolata.] Quibus verbis, nobis simul & artes dæmonis, & modus, & finis, & remedium, quo in re dubia vtẽdum, proponuntur. Hoc remedio B. Vincentius Ferrerius aliã dæmonis illusionem deprehendit, & dispulit. sic &
C B. Guilacus insidias ĩmoderata suadentis ieiunia, intellexit, & cauit. sic specie iuuandarum animarum diabolus persuasit S. Elphego, vt ex carcere, se deducentem, deducentemq; sequeretur, exemplo B. Petri angelũ sequentis suasit, & persuasit in angeli specie: sed eductum confessorem in via deseruit. ille fraudem intellexit, doluit; & martyrio, quod fugerat, se
D iterum obtulit, ac coronam meruit. Sic eodem prętextu conatus cuidam Monacho suadere, vt cellam desereret, deceptus fuit à B. Arsenio. Quare diligenter notanda, fideliter retinenda est doctrina eiusdem B. Arsenij, qua, velut in speculo, simulachra pugnæ dæmoniacæ, & capita insidiarũ præcipua, nobis, apud Metaphrastẽ, proposuit spectanda. Et quia huius
E capitis res ista, & in primis vtilis, ideo verbotenus exhibebo.

Pet. Rauzanus lib. vi tæ D. Vincentii c. 1.

Sur. in eius vita Apr. 18

Osbernus Cãtaur. in eius vita.

Hoc quoq; vos non lateat,] ò fratres, quod noster inimicus diabolus, multis, & varijs vtens machinis nos conatur decipere, & boni prętextu in mala impellere: vt verbi causa, fuggerens, hospitalitatem, & consequẽter

fratrum,

fratrum, qui accedunt, gratam, & benignam exceptionem; efficit, vt simul comedant, & compotent: causa autem est, bonum caritatis. deinde sis paullatim suffurans, & attrahens, imprudentes nos trahit, vt ventri seruiamus, & deinde, ad facietatem libidinis nos polluit, & voluptatibus. Alijs rursus submittens in animum eleemosynam, & benignitatem, & in pauperes benificentiam, immittit amorem pecuniæ, & in furorem impellit auaritiæ. Alijs autem multorũ vtilitatem tanquam escam porrigẽs, efficit, vt silentium, & quietem relinquant, tanquam rem inutilem, & vt, cum multis quidem mundanis habeant consuetudinem, & nonnunquã etiam cum mulieribus incaute hoc faciant, persuadet; tanquam qui iam eo peruenerint, vt sint impatibiles: & sic miseros reddit libidinosos, & seruientes animi perturbationibus. Alijs nullam exhibens molestiam, & vt à nullo capiantur vitio insidiose procurans, extulit in superbiam, & sic nullo negotio præcipitauit. Nonnunquam autem faciens, vt à bellando abstineant, & maxime ij, qui ad suscipienda exercitationis certamina se paulo ante exuerant; decipit efficiens, vt essent securi, & de nulla re soliciti. Ex quo factum est, vt cum eos iniecerit in socordiam, & vt labores negligerent effecerit: repente illos inuaderet, tanquam expugnatu faciles, & inermes: & sic maxima tempestate eorum mentem labefactaret, & conturbaret, & sæpe etiam in vitiorum profundũ immergeret. Alios rursus, cum vt sibi fideret, persuasisset, vt qui iam ad maiorẽ peruenissent mensuram; suggessit, vt eis crederentur aliorum cogitationes, vitiorumq; & bellorum annunciationes, quibus cum nondum recte sua vitia abluissent, primum quidem recordationem, & informationem corum, quæ audiuerant, immisit, non absq; animi perturbatione. Deinde vero etiam miserere impulit ad carnis contaminationem.] His enumeratis, subdit propter tot stratagematum multiplices noxas, nobis multa Nostri Custodia, & Sobrietate, Vigilantia quoque, & ad Bonum Attentione, opus esse. Nõnulla his addi possunt ex Io. Horozeo lib. 1. de vera, & falsa prophetia c. 15.

A

Simon Metaphrast. in Arsenio.

lib. de probat. spirit.

B

Tertia consideratio est Gersonis, *considerandum, an quod reuelatum fuit, id humana intelligentia quis sine reuelatione potuerit assequi:* tunc enim suspecta esse debere, vt superuacuam, & minime necessariam. Quod si fuerit de rebus, quæ & humanam intelligentiam, & dæmonis scientiam excedunt, tunc non poterit aliunde, quam desursum, missa fuisse reuelatio. Sed an res huiusmodi sint, difficile est statim iudicare, quia non potest nisi successu temporis, quando euentus prædictionis, declarat veritatem, vel diligenti discussione (quando occulta cogitatio reuelatur) id deprehendi, sitne diuinæ tantum res illa cognitionis, an et dæmonis, aut hominis? Hoc vitio prophetiæ Sauonarolæ laborarunt, ipsiusmet confessione.

C

D

Quarto consideratio, videndum an, *non tam sit desumpta ex sacris literis* (tunc enim suspecta haberetur) *quam illis consentanea omni ex parte, & constans, congrua quoque Sanctorum hominum doctrinæ, & exemplis, nihil falsi & erronei admixti habens, totaq; pertinens ad salutem hominũ, & Dei gloriam.* Diuinæ namq; reuelationis hæc illustria sunt documẽta. Nam iuxta Gloss. in Matth. c. 17. suspecta est omnis reuelatio quam non videmus per omnia conuenire cum Lege, prophetis & Euangelio.

E

Quinta consideratio est, *vtrum reuelatio alijs reuelationibus indubita-*

tis confirmetur: nam si nec aliæ certę res dubiæ manent. potest enim Diabolus, vt semel sic sępius. vt vni sic pluribus, idem reuelare. Certarũ reuelationum ex hoc capite multa supersunt in Ecclesiasticis historicis vestigia. talis illa admiranda B. Hermanni Stenfeldensis, qui & Ioseph vocatus, eo quod B.V. Maria ab angelo paranympho in somnis ei visa desponderi, Virgineæ benignitatis exẽplo clarissimo, cuius iucunda descriptio in Beati illius vita cõtinetur, talis alia Eutychij Patriarchæ, apud Eustathium in eius vita. talis alia B. Guilhelmi Roscildensis, apud Suriũ April. 6. talis alia S. Adalberti sub mortem ei oblata, & à Leone explicata, apud eundem. XXIII. mensis eiusdem, tales multę eius quem paulo ante laudaui B. Meinulphi, tales multę apud Petrum Venerabilem in libris Miraculorum. Validior censenda confirmatio per alios, quam per eumdem, item per incognitos, quam notos, per viros, quam fæminas.

apud Sur. 8. April. to mo 7.

apud Sur. 5. Octob. lib. 1. c. 23. & 27.

Sexta consideratio, *si pugnantes sint diuersæ de eadem re reuelationes, vt plurimum ambæ suspectæ sunt habendæ: interdum tamen sic veras conatur diabolus contrarijs oblatis infirmare:* ideo non statim reijciendæ omnes, sed illis, re mature deliberata, credendum, nõ quæ priores sunt, (fieri enim solet, vt cum dæmon conatus fuerit illudere per falsã, Deus alia vera immissa nebulam illam, luce superueniẽte, disijciat) sed quas plures, ac probatiores sanctitate, prudentia, & sacra doctrina confirmant, & quarũ auctoribus minus causæ fuit talia contingendi v.g. in reuelationibus de Immaculata conceptione Deiparæ Virginis Mariæ, quando paria sunt reliqua momenta circumstãtiarum, plus tribuendũ reuelationibus habitis (si quæ sunt) ante controuersiam eadem de re natã, & post natã controuersiã, ijs quas habuerunt, qui nec instituti; cuius D.Tho. nec alterius cuius Doctor subtilis, fuere: hi enim ab effectu liberiores: & hac sane ex parte reuelatio D. Brigittę pręponderat alteri, quæ tribuitur D. Catarinæ Senensi.

SECTIO VI.

De indicijs petitis à reuelationum circumstantijs.

Dvo præcedentia indicia quasi mixta sunt, partim ex ipsa reuelatione, partim extrinsecus petita: sequitur nunc, vt quæ in circumstantijs obseruatu necessaria indagemus.

Primò occurrit, *illud a fine petitũ*, quid mouerit hominẽ, vt hanc reuelationem alijs indicaret, propalaretque: Nam curiositas, leuitas, vanitas, cupiditas, auaritia, ambitio, vtilitas propria, an aliorũ; si propria, an spiritualis, aut carnalis, si aliorum, paucorum ne, multorum, an oĩum: Et in hac ipsa causę inuestigatione perpendendus finis, non tantũ proximus, & apertus, sed occultus ẽt, & remotus. *Potest enim* (Gerson ait) *finis p oximus apparere bonus, & salubris, & deuotus ad ædificationem aliorũ, qui tandẽ prolabatur in multiplex scandalum, dum non respondebũt vltima primis, vel alius falsum fictumq; deprehendetur in personis fuisse, reputatis, magna sanctitatis, vt docuit ætas nostra in deceptionibus Doctorũ Ioannis de Varenis, Io Hass. & similium.*] Ideo Elias, quantum poterat, conabatur, amans humilitatem, à se amoliri Elisæum, ne videret eum rapi igneo curru in cęlum. (*4. Reg. 2.*) Prudẽter Arsenius sibi factas reuelationes nunquam, nisi aliorum posceret vtilitas, narrabat, & tum narrabat quasi alteri accidissent, vt Simeon Metaphr. obseruauit: B. quoq; Hildegardis vix superiorum iussu induci potuit, in eius vita.

potuit, nec inducta fuit, donec Eug. III. Pontif. eam ad reuelationes suas scribendum animauit. Idem fuit sensus B. Libuinæ, cui cum Christus Dominus vigilanti apparens: quinque vulnerum suorum signa luculenter impressa reliquisset, & cernere ergo tam hiantia vulnera homines latere non posse, timeretque concursum & applausum hominum, sic Deum deprecata scribitur, *Maneat obsecro Domine hoc dignationis sacramentum inter me, & te: sufficit enim gratia tua.*] Noli dubitare gratam sponsæ humilitatem, & custodiam fuisse. magno enim miraculo confestim cute vulnera obtecta fuere, dolore tamen, & liuore perpetuo permanente. Eadem virgo alio tempore merito quendam solitum reuelationes suas narrare, & (quod facile accidit) narrationis calore quædam de suo adijcere, idcirco pœnis purgatorij addictum vidit.

Throdori. Abbas li. 1. vitæ Hildegard. c. 4.

Ioan. Brugmanus, in vita S. Libvviæ. p. 2. cap. 8.

Ide Brugman. p. 3. cap. 2.

Secundo, *discutiendæ cogitationes, quæ reuelationem subsecutæ, vel præcesserunt*, nam ex præcedentium imaginatione posset nasci phantastica illusio. Ad malis cogitationibus fluctuantem animum Spiritus sanctus non accedit, nec vera reuelatio: nec tamen semper bonam, & piam cogitationem vera reuelatio, & diuina subsequitur: in ipso namq; orationis feruore, plerisq; Diabolus conatus irrepere. Ad veram reuelationem semper sequuntur bona desideria, & effectus boni: ad illusoriam, aliquando per accidens, & ad tempus boni, qui tamē à diabolo in malum malum diriguntur. Notatum illud prius fuit ab Hucbaldo, qui cum recensuisset visiones S. Aldegundis, addit; *In cunctis huiusmodi reuelationibus virgo prudens magis magisque se humiliabat regno Dei proprior fiebat, sponso cœlesti feruentius inhærebat.*] Hic profecto genuinus est effectus verarum reuelationum; qui huic contrarij sunt, aperte docent illusoriam fuisse, quæ præcesserat.

Hucbald. in vita S. Aldegund. cap. 2.

Tertio notatum à quibusdam, *vtilissimum* quoq; esse, ne decipiamus, *ipsi visioni, seu reuelationi signū crucis opponere, seque cruce communire.* Confirmat hanc doctrinā, efficacem sane, & piam Senatus Brauonius. narrat enim S. Osualdū Episcopū cum, dęmonis irrisis, & difflatis terriculamentis omnibus, veterator ei in forma speciosa Angeli se ostētasset, *crucis signo* se muniuisse; eo quod sciret Angelum lucis id nō moleste ferre, angelū vero tenebrarum illo in fugā compulsum iri. *Quod & factum est, Nā (verba sunt Brauon. S.) simul atq; signum illud malignus tētator vidit, instar fumi ab oculis eius euanuit.*

Senat. Brauon. in vita S. Osualdi Vvilgornienf. c. 2.

Quarto videndum *quomodo se Spiritus ipse ingesserit. Nā proficientib.* (vt admonet P. noster Ignatius) *Spiritus malus se dure, implacide, & violenter, quasi cum strepitu quodam, vt imber in saxa decidēs, infundit, bonus vero eosdem leniter, placide, & suauiter, sicut aqua irrorat spongiam. Illis vero qui in deterius proficiunt, experientia docet, contra euenire.*

in lib. exercit. de dignos. spir.

Quinto *aduertendum, an quæ initio mentem lætitia demulserat, ea sit postea in horrorem, & mærorem versa; item num qui cœpit à principio, sensim horror amotus non fuerit, sed constans permanserit.* duæ enim sunt hę reuelationum falsarum notæ. *Sin autem initio quidem humo perturbetur, & terroris aliquid persentiscat, sed postmodum, hac molestia, & anxietate animi detersa, dulcedine quadam interna perfundatur signum esse diuinæ consolationis*, vt nos B. Anton. docuit & notant in 1. cap Luc. Theoph. & Beda, & Hierony. in c. 28. Matth. Cur rei naturalis esse causa videtur, antipathia, quæ est homini cū dęmone homicida, & sympathia, quæ homini cū angelis intercedit. Ad illam antipa-

Guilhelm. Parisiensis 2 par. princ. de vniuerso p. 1 c. 53

antipathiam retulerim libens vulgarem quandam opinionem, quæ vigebat temporibus B. Petri Cluniacens. à qua ipsemet non erat alienus, nempe eos quibus mortui apparuissent, non diu superuiuere. fortassis orta opinio inde, quod nonnullis dæmones in mortuorum specie cum apparuissent, illi, ex horrore, & vitæ mortisque antipathia, morbo contracto, mox decesserant. Cæterum documẽtum illud D. Antonij, est accipiendum, de vera interna dulcedine, quæ famem, ac desiderium virtutum adfert, & adauget, præcipue caritatis, & humilitatis, quam limitationem merito B. Catharina Senensis adiecit.

Lib. de miracul. 1.

Quod confirmat attestatio B. Angeli Fulginatis, sibi ex visione in animo mansisse vehementius desiderium, cruciatus omnes, & iniurias pro Deo sustinendi. Obijciat quis forte posse Dæmonem, quem initio attulerit horrorem præsentia sua, (vt solet, quando apparet nubes tangens vertice, aut alia simili specie terrifica) eum mox cum lætitia, & suauitate sensus, verborumque blanditijs commutare. *Respon.* nos agere de apparitione, quæ non ratione formæ, sub qua comparet, sed ratione duntaxat præsentiæ apparentis, hos effectus horroris, & anxietatis adfert. Nam quando ratione formæ terrificæ, opus non est alio ferme indicio, si sit enim monstrifica forma, certum est dæmoniacam esse: si sit humana, tunc aliæ circunstantiæ considerandæ, de quibus lib. 2. quæstio. 26. sect. 3. non indiligenter egi. Huc si lubet, licet recurras.

Sexto considerandum, *num reuelationes veris miraculis astruantur*, tunc enim nihil dubij manet, quin à Deo fuerint; vt illa Nobili matronę facta, cui reuelatum, S. VVinvvalocum ei, quam amiserat, oculorum

A claritatem, redditurum. Mox enim vt Sanctum adijt, visum amissum recuperauit. Mira vero, & prodigia, non satis idoneè reuelationem confirmant, quia potest ea dæmon efficere. Etsi tamen miracula defuerint non tamen ex hoc solo capite censenda reuelatio falsa fuisse. B. Præcursor Christi propheta fuit, & plus, quam propheta, miraculum tamen

Sur. in vita S. Vvinvvaloci. 3. Mart.

B nullum fecit.

Septima regula est, *quod si, cum reuelatio fuerit absolute aliquid, & non sub conditione, prædicens* (propheti vocant absolutam, & indepedentẽ,) *& postea contrarium eueniat*, vel *non eueniat*, *quicquid prænunciatum fuit, falsa reuelatio, & non de cœlis est*. Probatio *(inquit Gerson)* spiritum respicit, nedum personam, quę visio-

C nes patitur, sed visionum qualitates, si verę sint, per omnia, etiam vsque ad minimam propositionem, quoniam in spiritu veritatis falsitas non est: in spiritu autem mendacij mille quinque sunt viæ apertę, vt in vnica latenti falsitate decipiat. Ideo Christus dæmoniacos, & Paulus Pythonissam prohibuerunt à testimonio veritatis, quam profitebantur.] con-

D firmat hanc doctrinam D. Chrys. hom. 19. in Matth. Ex hoc indicio probantur verę fuisse reuelationes Catharinæ Raconisię, quas recenset Ioan. Franciscus Picus, & Margaritę Rauẽnatis apud Hieron. Rubeũ, & B. Aloysij Bertrandi de Societate nostra. & P. Francisco Borgia, vt ex illius vita retulit Thomas Bosius hinc etiam probantur diuinę fuisse

in eius vita.

Hist. Rauẽnatis an no 1510.

libro 6. de Notis Ecclesiæ.

E reuelationes Ioannę illius, virginis Lotharingicę, quę dicta Gallis *La pucelle Ienne*, quę Carolum Septimũ Francorum Regem in regnum, vnde Anglorum fuerat armis deiectus, restituit, circiter annum 1428. quam pari inuidia, crudelitate, calumnia, & iniustitia, sæpe ab illa victi profligatique

gatiq; Angeli, cum in pugna viuam cœpissent, flammis feralibus, quasi maleficam, combusserunt: sed postmodum anno 1456. Callixtus Romanus Pōtifex, eius nominis tertius causæ cognitionem Archiepiscopo Rhemensi Ioanni, & Gulhelmo Parisiensi delegauit: hi vero innumeris testibus omni exceptione maioribus de innocentia, modestia, castitate, & religione Ioannę auditis, eius innocentiam, & sententiæ illius iniustitiam, declararunt: iudicij acta Parisijs asseruari, eam in vrbe natus Papyrius Masson. testatur, idq; apud Victorinos canonicos Regularis iuxta Belleforestum in vita Caroli VII. fol. 345. fauent eiusdem innocentiæ non Franci modo scriptores (quos vt suspectos Britanni reijciunt) sed & alienigenæ Itali, Græcique: sed & Belga Meierus, parum alias in Francos benignus, & Hispanus Mariana de rebus Hispan. libro vicesimo extremo. Philippus Bergomensis ait, tum duos adhuc ex iniquis Ioannæ iudicibus fuisse superstites, citatos, & legitime conuictos, damnatosq; & combustos: duorum vero aliorum iudicum mortuorum ossa effossa, & similiter concremata fuisse: & iussu Rothomagi, vbi virgo fuerat combusta, templum construi, & ex reliquis prædictorum bonis, quæ confiscat pet sententiam fuerant, ibidem ad Dei honorem, & de functæ propitiationem, sacrificium quotidianum institui. sic honor immeritæ detractus, tandem vix vicesimo post mortem anno, iudicio Pontificio, restitutus. Prudenter itaq; Polidorus Virgilius, licet Anglorum Stipendiarius, libr. 23. Hist. Anglor. non ausus fuit Ioanneam damnare, sed rem ita reliquit ambiguam, vt innocentiæ potius suffragetur. Qui acta iudiciaria volet percurrere, legat Bellefor. à fol. 387. vbi sententia iudicum

citat Tho. Bosius li. 8. de Not. Ecclesi. c. vlt. cui adde. Philip. Bergomat. de clar. mulier. c. 157. lib. 16. Annal. Flādr.

A delegatorum refert fol. 393. Hoc lapide veritatis Lydio deprehensæ leues & fictæ reuelationes olim quidem Montanistarum, & recentiori memoria Ioannis Sagi Bethyci, & Frat. Ioan. de Rupescissa, & nostro tempore Monialis Lusitanæ. quæ forte adhuc in vinis, & Francisci de cruce in Peruuia. Ideó, mea quidem sētentia, incassum. quidam conati fuere reuelationes Hieronymi Sauonarolæ Ferrariensis tueri, Apostolico iudicio damnatas. Quam ille multa de Ecclesiæ reformatione, de Turcarum & Maurorum conuersione, de Florentinorum fœlicitate, quæ mox adimplenda, & astantium multi erāt visuri antequam moreretur, prædixit? addens (*in reuelationum compendio*) illas absolutas & immutabiles prophetias esse? attamen nihil horum ferè adhuc contigit, pleraq; omnia intra certū ferme annos contraria contigerunt. Quare ex partium studio, & Alexandri VI. atq; Mediceorum odio factum, vt non. considerantur Historici nonnulli defensionem Sauonarolæ susceperunt, vel damnationis iustitiam in dubiū vocarint. Profecto sicut euentus eius prophetias coarguit, sic contumacia in sui ordinis præfectum, & contemptus Pontificię (quæ, vel palam iniusta nihilominus metuenda est) excommunicationis, & aliæ similes actiones, illusionis diabolicæ, &, quæ subsequi solet arrogantiam, obstinationis, grauia & vrgentia sunt argumenta. Legite Raphael. Volaterranum, quem vera scripsisse patet ex illis ipsis quæ Franc. Guicciard. quamuis in Sauonarolæ defensionem propendens, memoriæ mandauit. Nonne magis pie & cordate faciunt, qui pro sedis Apostolicæ iudicio quā pro priuati hominis existimatione, induunt arma litteraria, clamisq; decertant? Neque id magis clarissimi ordi-

Epiphan. hæret. 48. & Euseb. lib. 5. c. 15. Mariana. lib. 19. c. 3. Petr. Leloyh. lib. 2. de spect.

Iosephus à Consla. li. 2. de temp. nouiss.

Sabellicus Eune. ad. 10. libro 9. Arnl. Ferron. li. 2 rerum Francicar. & alij.

lib. 5. Geograph. sub fin. lib. 3. rerū Italicarū. Pet. Ribadeneyra lib. 2. de tribulat. c. 20.

ordinis, qui vt astrum in hoc militantis Ecclesiæ cœlo licet, splendori obfuerit, quam Angelorum choris Luciferi factio, vel Apostolico cætui Iudas impius. Et ne hæretici se immunes harum iactent illæsionum: quid quæso aliud est liber ille manuscriptus Iacobi Brocardi Caluinistæ *reuelationum, ad Elizabethā Angliæ Reginā: & præfatio in Genesim*, aliaq; nonnulla eiusdem opuscula, nisi farrago quædam dæmoniacarum reuelationum: quarum præcipuam de an. 1580. iam tempus mēdacij conuicit? Contra prudenter ex subsecuta euentus veritate Nicolaus Sanderus Sanctæ Virginis Cantianæ Elizabethæ Bartonæ, vaticinia à Deo fuisse comprobauit, lib. 1. de schismate Anglicano: sane vitæ sanctitas, Martyrij laurea, & clarissimorum Symmartyrum Roffensis, & Mori cōtestatio, locum dubitationi relinquunt nullum. Quā dissimilis in eadem insulana ta Elizabetha alia, de cuius fraudulenta prophetia sic Sanderus scribit.

Heretici, i: quietum] & turbulentum genus hominum, ad commouēdum Londinensem populum seditioni tum & hæresi valde deditum, inauditum adinuenerūt stratagema. Induxerunt quippe quandam puellam octodecim annos natam, hæresi simul & pretio corruptam, in eam improbam simulationem, vt se permitteret in abdito inter duos muros cuiusdam domus angulo ad tēpus concludi, & per fistulam ad id aptatam eas voces edere, quas istius stropę artifices sibi suggererent. Nomen puellæ Elizabetha Crofta erat, doli author Dracus quidam. Ita ergo illa instructa, & in loco ad fraudem accommodato collocata, mirabiles emittit continuo ex antro suo voces, easq; tam sonoras, vt per omnes vicinias audiretur. Accurrunt vndiq; ciues, quid sit inquirunt mirātur voces nō

A mortalis hominis, sed angeli esse clamabant. vbi ac reipub. iste Spiritus cōminatur miseriem, arumnas, mala omnia, si nuptias cū Hispano, aut communionem cum Papa Romano admittant. Multa item contra sanctū sacrificium, & reliquam fidem Catholicam, quasi oracula, fundebat: erant ex conspiratoribus, qui data opera se turbis adstātibus semper ingessetant, qui huius Spiritus propheticas, & obscuriores sententias, ad re

B ligionis euersionem, & seditionem mouendam interpretabantur. Magistratus autem ad multitudinem compescendam, & quid rei sit lustrandū accedit, fraus difficillime apparuit: sed tandem, inito consilio de diffodiēdo muro, & vicinis, & parietibus vnde voces reddi conijciebant, mise

C ra puella prodijt, ac exanimata quorum suasu & consilio hoc fecerit, cōfessa est statim, se à quibusdam seditiosis sectarijs, & ab eo imprimis, quem nominauimus Draco, ad istā nequitiam inductam fuisse.] Hæc ille liber. 2. Quid autem necesse Mūzeri, Lutheri & similium pseudoprophetias memorare? de hoc septimo indicio discernēdi lege Ioann.

D Horozeum d. lib. c. 16.

Denique *a modo etiam reuelationis iudicium formandum*, quando aliquid in eo malum moraliter reperitur, vt puta turpe, scādalosum &c. Sed quando nihil prædictorum, nec mali modi adest, res omnino periculi plena remanet, quantumuis multa veræ fidei, ac virtutibus solidis consentanea adsint. Nam nec verarum

E reuelationum vnus esse modus, vel certus cōsueuit, nec vnus alio certior aut consuetior. Scribit enim B. Angela de Fulgino, *has spirituales illustrationes & eleuationes aliter solitas ipsi accidere vna vice, & aliter alia: ita quod semper ibi nouitas contingit, & hoc est totum inenarrabile. Reuelationes*

nes enim, & visiones sunt alterius modi v a vice, & alterius alia.] Sic illa cap. 56. in fine. Sane toto opere diuersos, quos experta, modos describit præsertim duos insignes, quibus se Christus Dominus præsentem eius animę solitus exhibere. inuenies eos cap. 27. Claudatur hæc de reuelationibus disquisitio canone Concil. Lateranensis sub Leone X. sess. 11. cuius hæc sunt verba.

CAPVT II.

De diuinatione.

SIcut species præcedēs vera, sic ista falsa. ideo illam Coniectationi præposui, quæ quasi mixta.

QVÆSTIO I.

Quid sit diuinatio?

ESse aliquam constat, vel Cicer. teste, cuius de ea duo libri supersunt. *Videtur nihil aliud esse, quam significatio occultorum ex pactis conuentis cum dæmone.*] Significatio, inquam, quia non perficitur sola mentis intellectione, siue cognitione, sed signis quoque, & verbis exterioribus vtitur, qua in re differt à sententia, per vanam obseruantiam acquisita. Est autem tam præteritorū, & præsentium, quam futurorum, dummodo illa sint occulta, hoc est procul remota ab humana cognitione. Ideo malui dicere, *occultorum*, quam *futurorum*, Nam prophetia, & diuinatio in materia conueniunt. Quæ de pacto cum dæmone adduntur, illa separant diuinationem, à prophetia, & à naturali coniectatione. hæc enim nascitur, ex disciplina, & obseruatione humana: illa vero desuper à Deo infunditur. Cumque quanta est diuinatio, dependeat ab ope dæ-

vide quid hoc sit supra c. 1. q. 1

A monis, qui *æmulatur diuinitatem fa rando diuinationem*, vnde, & dicta diuinatio quasi diuinitatis imitatio: sequitur diuinationem non posse progredi vlterius quam dæmonis cognitio pertingit, sequitur etiam, nec arte, nec natura diuinationem perfici. Vtuntur ad eam magi diuersis instrumentis. Qui pactum expressum habent cum dæmone, quia noB uerunt gratius illi nihil accidere hominum idololatrico cultu, ideo plerumq; Sacrificium interponunt, ara statuta precibus nuncupatis, accenso thure, vestibus vere, quales sunt nostrorum Sacerdotum. Neque tamen hoc semper faciunt, sed omittunt aliquando, vel quia temporis angustia non patitur, vel quia hoc non exigit forma diuinationis quaC vtuntur. sunt enim plures, & diuersæ, vt post docebo. Quia tacitum pactum habēt, ijs varijs vtuntur obseruationibus, pro natura sceleris: non quidem sacrificantes, sed tamen quæ faciunt, & dicunt, referentes, gnari, vel ignari, in honorem dæmonis.

fuse Grillan. q. 5. n. 4.

QVÆSTIO II.

D

Quæ occulta possit dæmon reuelare?

QVædam, non omnia possunt, quia non omnia norunt: quæ communis est Orthodoxorum sententia, post Tertullian. & Origenem, nempe D. Augustini, Eusebij, Anselmi, Rabani, Damasceni, D. Thomæ. Adscribam solius verba Marci E Historici, qui postquam narrauit mendaces responsiones idolis Veneris, subdit ista. *Tales enim sunt dæmones, vt qui decipiant, & nihil veri dicant. Neque enim possunt aliquid certo præscire: sed ex verisimilibus præ se ferunt se præscire, apud eos qui*

Tertul. Apolog. c. 21. Orig. Peri. arch. lib. 4. Euseb. li. 5. de præpar. c. 10. Aug. li. de diuinat. dæm. & 1. Retract. c. 30. Damasc. li. 2. de fide cap. 4.

Ansel. de casu diabo li c. 21. Raban. in c. sciendum, 26. q. 4. D. Tho. in tractat. qq. 16. q. de dæm. & p. 1. q. 56 Marcus, in vita S. Porphyrionis. Gazę Episcopi.

qui eis seruiunt. Quomodo enim possunt verum dicere, qui exciderunt à veritate? Quod si in aliquibus contingit eos diuinare, hoc fit ex eo, quod eue nit: quo modo etiam accidit in hominibus, vt sæpe quædam prædicant futura, de re quæ cuenium a.] Quæ valde obscure dicta, sic intelligenda, vt vera sint: malle dęmones mētiri, sed posse, si velint, verum aliquando dicere, atque adeo dicere solere, vt tamen hac ipsa veritate decipiāt. Nonnulla quoque, quæ creatam scientiā non superant, scientifice posse prædicere, iuxta illa, quę mox dicenda.

Tertull. & Orig. sup. Aug. lib. 2. de Gen. ad lit. c. 17. & Ans. supra. Euseb. d. c. 10 August. de diuina. dæm. c. 5. & 6. Damascen. lib. 2. de fid. c. 4.

Primo nequit *dæmon certo prædicere, ea quæ sunt omnino libere futura:* vt sunt, primo quæ dependent absolute à voluntate Dei, cuiusmodi sunt supernaturalia mysteria, nec non gubernationes, & mutationes regnorum, ac rerūpub. quia corda Principum sunt in manu Dei, qui solus illa commutat, vt lubet. Secundo ea quę dependent ex arbitrij humani libertate, vt quid cras sim facturus, vel cogitaturus. Tertio quæ sunt omnino, & proprie futura cōtingētia, quamdiu illa non habent causam certam, & determinatam.

Secundo, *ex istis quæ certo non noiut, potest dæmon multa probabiliter tantum, & coniecturam faciens prædicere.* Summa enim diuturna obseruatione sibi experientiam comparauit, & pollet angelico ingenij acumine, & optime nouit. rerum naturalium facultates, & ad quid valeant, hominum voluntatem, mediante appetitu sensitiuo, inclinare nouit omnium hominum temperamenta, affectusque, nouit quid est his, & illis sequi soleat. Vnde contingit, vt sæpe ad amussim prædicat, quid quando homines sint facturi, vel etiam quod Deus hunc vel illum populum sit puniturus, quod talis exercitus gladio, fame, pestilitate affligetur, quod ta-

A lis à tali sit occidendus, quod Princeps de solio exturbandus. nam, & hoc ex diligentia, & fide coniuratorum, socordia, & incuria cauēdi, vel peliendi, potest colligere. Sic apud Nicetam, fanaticus ille Basilacius Isaacio excæcationem, & de solio deiectionem, quæ mox consecuta, prædixit. Degebat iste vates prope Rhadestū: habebatur à vulgo pro- Nicetas Chonia, lib. 3.
B pheta.

Cæterum (ait Nicetas) nihil veri aut perspicui de rebus futuris loquebatur, sed verba confusa, inter se dissidentia, & perplexa fundebat: & quamuis sæpe ridiculam quædā admisceret, tamen turbam pastorum, agricolarum, & remigū attrahebat. Nam mulierum ad se venientium mammis contrectatis, & talis explo
C ratis, obscura promebat oracula, & suas diuinationes discursationib. & insanis gestibus peragebat. Adstabāt ei quoq; cognatæ aniculæ vacordes, & insanæ, quę consultoribus explicabant, quid illi Basilacij gestus rerum futurarum designarent & taciturnitatem, vt sapientem orationem, interpretabantur. Is igitur homo, vt dixi, vates vulgo habebatur, & futu-
D ra prędicere putabatur, à mulierculis prępertim, quibus turbes quęstiones, & deformes vestium implexiones, pro ludo, & ioco, cordi erant. Cordatis vero hominibus, ineptus histrio, & vetus silicernium videbatur. Erant etiam, qui eum Pythonico Spiritu esse præditum haut obscure iudicarent; quorū ego iudicijs maxime assentior.] rectissime nam, & ob-
E scœna illa disquisitio, & discursationes, verbaq; perplexa cuncta Satanicum fanaticum fuisse conuincunt. Vt & ea quę sequuntur.

Imperatorem enim ad se venientē,] neque, vt tanta potentia præditum excipit: neque salutationi eius, quæ erat, *Salue Pater Basilaci:* respondit, neque

neq; tacito nutu capitis gratias egit, sed, huc atq; illuc, instar pulli equini, aut hominis furiosi salitans, accedentibus maledixit, nec ipsi quidem Imperatori parcens, vix tandem inquietis illis agitationibus omissis, scipione, quem manibus gestabat, imaginis Imperatoris, quæ in eius oratoriæ cellæ pariet, depicta erat oculis erasis etiā pileum de capite illius auferre studebat. Quæ cum fecisset Imperatori eo, vt deliro, despecto, discessit.] vaticinium mox euentus comprobauit, quem poterat quiuis sagaci prudentia præuidere, cum & Alexius diligentissime in fratris perniciem tenderet, & Isaacius, inopportuna securitate, omnes delatores arceret, atque repelleret, adeo, vt velle perire videretur.

Tertio *potest Diabolus certo prædicere quæcumq; dependent à causis necessarijs, quæ quidem ab alijs naturalibus causis nequeunt impediri*, vt sunt motus cœlorum, eclypses coniunctiones astrorum, & eiusmodi: *quæ vero non necessario, sed vt plurimum duntaxat eueniunt, eo quod possint ab. ijs causis naturalibus impediri*, vt imbres. pluuias, nimbos, tempestatesq; sonantes, & alia de hoc genere, *illa per coniecturas cognoscit. & probabiliter prædicit tantum. Certo quoque potest prædicere, ea quæ nouit se permittente Deo facturum.* Sicut v.g. si Deo permittente ipse pestilitatis alicuius auctor, & illator fuit, vi mali cessatura certo die, nouit pestē cessaturam idq; certius adhuc, si ex pacto, ad certi signi alicubi reconditi, vel condicti sublationem morbus definet: poterit certo finē mali prædicere. Sic puto Turca ille: Famagustanus, qui congregata in foro concione populi, prædixit se intra horæ spacium moriturum, & confestim se mortuo luem desituram: quod & factum huic dæmoni id manifestarat, refert historiam Villamontius l. b 2. peregrin. c. 7. Item quæ intellexit per reuelationē: siue illa contineatur in sacris litteris, siue aliter dæmoni fuerint à Deo manifestata. Hoc pacto tā multa olim maligni spiritus prædixerunt de fidei arcanis, de Christi ortu & miraculis, de idololatriæ euersione, & similibus vt cum Hermetem ijdem Spiritus docuerunt Aegyptiorum superstitionem abolendam, cū Apollo se cedere Hebræo puero pronunciauit, & alia quæ accurate congesta à Steucho Eugubino. Hæc quo ad futura.

Aug. lib. 8. de ciu. Dei cap. 23. lib. 3. de perenni philo. 2. c. 14.

Quarto, *nihil dubitandum præterita dæmonem omnia memoria tenere, quæ vel aliena relatione accepit, vel ipso coram gesta fuere*: tunc enim actus cognitionis cognoscētis rem, vt præsentem, sui speciem in mente dæmonis impressam reliquit.

Quinto, *de præsentibus res obscura non est, nam quæcumq; actu exteriore prodita sunt*, vt secreta furta, res perditæ, thesauri olim defossi, metalla subterranea, quæ hominum cognitionē fugiunt, *dæmonibus nota sunt*, de solis cogitationibus in animo manentibus controuertitur, an eas dæmon cognoscat? Experientia sæpe probauit illum non esse mendacem indicem, sed per energumenos veris infamiæ iaculis configere. Scio quid Scot. Duran. OcKam censuerint: sed placet communior sententia Alberti Magni Alex. de Hales, D. Tho. D. Bonauent. Richardi, & Ariminens. Virtute sua naturali, nullas eum affectiones liberas vel cogitationes spontaneas hominis, sine alicuius manifestatione, posse cognoscere.] quia hoc Deo proprium. Quo argumento Sancti Patres Ambros. & alij probant Christi, & Spiritus sancti diuinitatē, ex cogitationum secretarum cognitione. Sed & Gentiles hoc fassi, cogitationes hasce, soli diuinæ naturæ perspe-

3. Reg. 8. v. 29. Acto. 1. v. 24. D. Amb. in Luc. cap. 5. D. Hieron. in Matth. cap 9. D. Chrys. hom. 30. in Matth. F. Cyril. li. 2. in Ioan. D. Aug. li. de scientia demon. Anastas. q. 27. ad Antioch. Didymus de Spiritu sancto.

Xenoph. l. 4. de dictio. & fac. Socr. Apol lon. Tyan. in Orat. ad Domitian. Iulianus Apost. apud Ammianũ lib. 25. Pacunius apud Gel. lib. 14. D. Aug. d. c. 5. Cassia. collat. 7. c. 16. Gerson to. 2. de examinat. doctrinar. lis. c. in fine. li. 8. de varieta. rer.

perspectas, cæteros latere. Verũ si co- A gitationes vultus, vel membri alicuius motu, aut mutatione, vel alio extrinseco signo prodantur: peritius, & solertius, quam exercitatissimi medici, ex huiusmodi dæmones indicijs internas animi affectiones deprehendunt, (vt docẽt August. & Cassian.) Potest etiã *veterator* adeo vehementer phantasmatibus immissis hominem turbare, vt vix ad aliud aduer- B tere, vel aliud queat tum cogitare, quam quod ab eo suggestum fuit: ita fit, vt videatur diuinare, quæ homo cogitat.] hoc accidit in Albigeriana visione, de qua ex Augustino Cardanus, ita Scotus Parmensis anno 1579. Traiecti ad mosam hanc cogitationum scientiam aucupabatur. dicebat enim, cogita quod voles, & cogitationem diuinabo. scilicet dęmon im- C portunissimam statim de re aliqua Mago nota immittebat cogitationẽ, & anno 1600. idem factitabat Græculus ille apud Brabantos impostor: & hac fraude cluebat Apollonius Tyanæus apud Philistratum lib. 1.

Notandæ sexto circa hæc fraudes aliquæ Diaboli. Nam cum est ignarus rei futuræ, tum, si coram prudentioribus, & doctioribus agat, exili so- D no, ambigue, vel perplexe, & obscure adeo respõdet, vt vix intelligatur. exempla vetera suppeditãt varij, recentius vnum Grillandus, idemque fieri ab eo solere testatur Psellus lib. de Nat. dæm. Si res ipsi sit cum ignaris, & simplicibus, fucum non facile deprehẽsuris, audacter, & palã mentitur. Causa tam ambigue respõdendi est, vt quomodocũq; res accidat, E vel laudem consequatur, si pro consultoris voto, sin cõtra, queat prætexere ignorantiam, atq; stuporem interrogantis, qui mentẽ responsi non intellexerit. Ecce Cræso respondet.

Cic. de diuinat. Euseb. lib. 6. præpar. ca. 10. Socrat. li. 4. Histo. Eccl. s. c. 15 q. 6. nu. 7. Euseb. li. 4. de præpar. c. 1. & li. 5. cap. 6.

Perdet Crœsus . Halyn transgressus , maxima regna .

Si vicisset Cyrum hoc volebam dixisse; te copias omnes hostiles depopulaturum. Vincitur Crœsus, hoc ait volebam, te amissurũ regna amplissima. cor mentem meam non assecutus? Simile responsum tulit Ferrantis Flandriæ Comitis mater, cum pro diademate carcerẽ filius sibi infœlici prælio despondit. lege Gaguinum lib. 7. Histor. Franc. & Bernard. B Girard. lib. 10. Annal. Solent interdũ etiam diuina oracula ambigua esse, sed non in contrarias partes, vt dæmonum. v. g. illud redditũ Henr. I. Imp. Ratispona, quando dormienti S. Vvolphgan. apparuit, & dixit ad spice diligenter characteres in muro, qui est apud tumulum meum exaratos. vidit ille, nec aliud legit quam Post sex dubiũ non quid aliud C quam sex; Sed quid illo, sex significaretur; an moriturus post sex dies, menses, annos. itaque quod certum, & tutũ amplexus, quasi post sex dies moriturus, eleemosynis vacare, ijs elapsis, idem facere per semestre; ne forte menses indicati. denique, putant sexennium prædij: toto illo se ad mortẽ parauit: quo elapso, fit Imperator. hoc ergo prędictum, & non D mortem intellexit. Quam vtilis fuit æquiuocatio ista? (rem narrat Auctor vitæ S. Vvolphigangi apud Surium 31. Octobr. tom. 5.) hinc discrimen: diaboli oracula contrarios sensus patiuntur, & noxia sunt ambiguitatis; Dei diuersos, sed adferunt vtilitatem animæ, hoc est verum.

Septimo *sciendum*, dęmones, qua pollent celeritate, quę in remotis longo itinerum interuallo regionibus E geruntur, ea tam celeriter denunciare posse, vt diu ante prædicta ab ignaris putentur.] Sic Apollonius, cum Ephesi esset, exclamauit, vt præsens spectaculo, Romæ interfici Domitianum. aliud exemplum de quodam iuuene refert Gellius. aliud de

Philost. in vita Apol. li. 15. Noct. Attic. nu. 18.

Lib.3.Annal.c.22. q.6. nu.8. Lib.3. dæmonolatr. cap.10.

de Chariberto Aimoinus, aliud sui temporis Grillandus, plura æui huius Nicol. Remigius.

De his qui volet plura legat Grilland. q.6. art. nu.3. Michael. Medinã, lib.2 de recta in Deum fide c.1 Binsfeldium, in rubr. C. de malef. & mathemat. Notab. 10. Horozeum c.14. lib.1. de vera, & falsa propheta.

QVÆSTIO III.

Quomodo dignoscatur diuinatio a prophetia, & coniectatione?

QVando pactum adest expressum nihil res habet difficultatis: in pacto tacito difficilius iudiciũ. Tria tamen poterunt obseruari; nempe proportio rei, cognoscendæ, & causæ per quam cognitio quæritur; natura quoq; qua prædita est cognitio quæsita, & interio, quam habet qui quærit.

Primo, si talis, *fit illa proportio, vt sufficienter vnum ex alio deprehendatur, non erit diuinatoria, neque damnanda hæc inquisitio*. Proportio autem huiusmodi triplex est; vna, qualis effectus ad suam causam, sic cognoscitur eclypsis ex cœli motu: alia qualis causæ ad suum effectum, sic ex fumo ignis cognoscitur: tertia, qualis diuersorum effectuũ cum causa communi, cui vterque effectus connectitur, & sic originis ratione etiam sibi quodammodo proportionantur; sic, quia quæ causa est arcus cœlestis, eadem quoque causa est serenitatis, recte serenitatem ex arcu cœlesti colligemus. Si vero ex nullo horum capitum trium queat vnum ex altero cognosci; censenda inuestigatio cum tacito dæmonis pacto coniuncta.

Secundo quoad ipsam cognitionem, siue modum cognoscendi, considera Num quæratur cognitio certa, & infallibilis, vel saltem firmior, quam

A par sit sperari, considerata humani arbitrij, & aliarum similium causarum concurrentium libertate, tunc pactum tacitum cẽsebitur. Hinc vehementissima suspicio nascitur contra astrologos, onirocriticos similes, qui de huiusmodi futuris cõtingentibus aliquid absolute asserunt, etiãsi dicant, se velle id probabiliter tantum affirmare. Contra ex eodem ca-

B pite excusandi astrologi, onirocritæ, & similes: qui reuera nõ nisi vt probabiliter, & indefinite, circa humanos euentus, quædam coniiciunt, ex impressionibus cœlestibus, & corporeis affectionib. quas homines vt plurimũ qua sponte sequi solent. Caiet. 2.2. q.95. art.5. & 6.

Sixt.5. in bulla cõtr. astrolog. &c.

Tertio, attendendum, velitne quis serio quærere cognitionem occultorũ, per media ad id vana; & ex medijs

C *istis solis, non a Deo, illam exspectet. nam & tunc præsumitur tacitum pactum subesse*. Ex hoc capite a superstitione diuinatoria excusabitur, 1. qui ioci tantũ causa huic diuinationi vacaret, sciens eam inutilem esse: quemadmodum nemo superstitiosum iudicet eum, qui in cerebro gallinæ smaragdum, vel in simiæ tergo caudam quæreret, sciens se illic non

D inuenturum. 2. qui gnarus rem ad hoc natura sua inefficacem esse, per hanc tamen, a Deo cognitionem exspectaret precibus, & desiderijs petitam; sic in S.S. excusantur sortes consultoriæ, de furto Acham, & de causa tempestatis, & de Ionatha, iuxta dictum sapiẽtis, sortes mittuntur in sinum, sed a Domino temperantur, sic etiã excusandi, qui in graui causa, &

Iosu.7. Ioan.1. 1.Reg.12. Prou.16. v. vlt.

E arduo negotio, cum aliud non suppetat remedium, signum a Deo petere ex cælo, vel terra, vel doceri cupiunt, per aliquam vocem, siue actionẽ humanam, præter intentionem dictam vel factam, vt seruus Abrahæ; & Ionathas fecerunt. Et hæc veriora sunt, quã quæ nimis rigida Niderus

D. Th. d. q. 95. art.7. Gen.24. & 1.Reg.14.

Mm posuit

posuit in Præcept. 1. cap. 9. litter. D. in fine.

QVÆSTIO IIII.

Quale peccatum sit diuinatio?

IN prima, illicita est, & superstitiosa, & sapiens hæresim, quãdo quæritur cognitio rerũ ipsi dæmoni incognitarum. Illicita superstitiosa, & manifeste hæretica; quando dæmoni cultus latriæ, vel duliæ exhibetur, vel imagines, vel libri baptizantur, vel pueri rebaptizantur, rerumve sacrarum abusus accedit. Illicita tantũ, & non superstitiosa, quando quæritur cognitio, quæ dæmonis sciẽe non superat.

Penna cõ. 6. in p. 2. direct. Inquisit. de quo nos plura libro 5. q. Secundo sciendum, quod explicitum pactum semper sit mortiferum, siue voce, siue facto dæmon inuocetur, nec inter fideles vllos videtur locus esse ignorationi. Alcimus Auitus, vt mittam cæteros, contra diuinationem illicitam hanc tulit sententiam verissimam, libro secundo, Carmin. cap. 15.

Nec minus hos pulsat temeraria cura sciendi
Angit præscitus dubii quos terminus æui;
Cum tamen eductas inferni sedibus vmbras
Colloquium miscere putent, & nota referre:
Spiritus erroris, qui tum bacchatur in illis,
Ad consulta parat vanis responsa figuris.
Ne vero multis dicamus singula verbis,
Præsenti illusus, damnabitur ille perenni
Iudicio, quisquis vetitum cognoscere tentat.

A Sint exemplo Saul consulens Pythonissam in Endor; & vxor Ieroboami consulens Beelzebub Deum Accaronit. (1. Reg. cap. 28. & 4. Regum capit. 1.) Natura quoque sua lethalis est Diuinatio coniuncta tantum implicitæ, siue tacitæ inuocationi, seu quod idem est pacto, sed fit veniabilis, 1. propter ignorantiã; si illa tanta vt difficulter vinci potuerit; hoc est, B nec affectata, nec nimis crassa, vel supina fuerit. 2. licet materiæ leuitas ordinarie non excuset, eo quod hæc est vsurpatio cognitionis Deo reseruatæ quæ per se admodum grauis, etiamsi a materia abstrahatur; tamen quando claris indicijs constaret animum, & intentionem plane caruisse superstitione, (v. g. quia non, tam cognitionem adipisci voluit, quam tali obseruatiuncula sic se per iocum oble- C ctare) peccatum fieret veniale vanitatis: posseque nonnunquam contingere, vt talis iocus ab omni delicto immunis esset, & adeo decenter, & opportune adhiberetur, vt ad virtutem Eutrapeliæ videretur pertinere. Sic P. Gregor. Valentia, quem in hac q. sum secutus. 2. 2. disp. 6. q. 12. p. 4.

D

QVÆSTIO V.

Quotuplex sit diuinatio?

EX D. Augustini, & D. Thomæ doctrina, diuinationis omnis fundamentum est implicitum, vel explicitum pactum cum dæmone. Implicitum censetur, quando quis quærit, cognitionem soli Deo reser- E uatam, aliunde quam ex Deo, idque medijs indebitis, hoc est a diuina prouidentia ad hoc minimè institutis. Nam hoc ipso quod quis ad has vanitates, & insanias falsas respicit, vult profecto a dæmone edoceri; qui huiusmodi curiositatum auctor est, & earum functionibus se lubentissime permi- Aug. lib. 2. de doctri. Christi. c. 21. & 23. D. Th. 2. 2. q. 95. a. 2.

permisceat. Explicitum pactum, seu inuocatio duplex est, nam vel fit expressis, & conceptis verbis, vt faciunt incantatores, qui coniurant per illicitas formulas a dæmone institutas; vel fit ipso facto, & actione; quando quis facit illud, quod nouit dæmonẽ, pro signo, seu tessera suæ opis, & efficientiæ constituisse.

Caietan. d. q. 95. art. 3. Nauar. ca. 11. Manu. nu. 21. d. q. 6. Theologi explicitas omnes (vt & Grilland.) reducunt ad Necromantiam: implicitas, ad Sortilegium, & augurium, nimis laxe, & impropriè his vocibus vtentes, quarum pressior est significatio, nec satis omnes species (quæ pene innumeræ) comprehendens: de quibus iam materia, & ordo me vocant sigillatim agere. Diuidam in duo quasi capita omnes, quas inuenio species, priore complectar eas in quibus clare cognoscitur pactũ expressum: posteriore cæteras.

QVÆSTIO VI.

De speciebus diuinationis, in quibus aperta inuocatio interuenit.

HVius summa quasi genera sunt duo, *Oraculum*, seu *Dæmonomantia*, & *Manganiа*. In his multa coniectatio, prophetiuncula, iuxta illud verum mendacis oraculũ; Πολλοὶ θριοβόλοι, παῦροι δέ τε μάντιες ἄνδρες. multi calculorum coniectores, pauci vero vaticini.

Oracula vaticinia, χρησμοὶ, μαντεύματα, *Dæmonomantia*, hæc omnia possunt pro iisdem sumi; nam cõmune omnibus est, quod iis Theomantiam veram, siue prophetiam, Diabolus conatus fuit imitari, dãdo petentibus responsa, vel ex antris, vel ex statuis, vel ex hominibus. Talia fuere, oracula, Iouis Dodonæi, quod a posteris Dodanim institutum; qui Magi fuere, & quercus cõsecrarunt, & pelues pulsari instituerunt, quæ species diuinandi, diu sane viguit: itẽ Iouis Ammonis, quod Hebræũ vocabulum significat veracem iuxta vnam Etimologiam. nã iuxta aliam potes cum Iosepho, fortem, interpretari. Nam mediæ litteræ geminatio potius ad pronunciationem, quam significatum, pertinet. Græcis, ἄμμος, harena, Aegyptiis Hammõ Sol, quo nihil oculatius, nihil fortius, secundũ Gentiles. Item Iouis Trophonii, de quo exstat accuratus Dialogus Nicolai Leoniceni: item Apollinis Delphici, Clarii, Delii, Smynthæi, & innumera alia; Veneris etiam Gazenxis, paucis noti. Horum causam physicam reddi posse multi censuerunt, non veteres tantum, sed & recentiores viri eruditi; plerisque visum est peculiarem quãdam loci illius è terra exhalationem, quæ fanaticos efficiat adducere. Vtuntur similitudine petita ab illis quos, atra bilis exagitat; quos, inquiunt, non modo sibi ignota fari solere, sed linguis etiam loqui quas, dum sani erãt, nullo modo sciuissent, Verum hoc, quod de linguarum locutione addũt, atræ bili tanquam causæ efficienti, nequit adscribi, quia dependet a consideratione. Præterea sanior, hoc est Christiana philosophia, hac in re consentit Psello; quem illi iniuria reprehendunt; qui Psellus, & cum eo Codronchus, & Fernelius insignis medicus, censuit effectus tales adscribẽdos dæmoni adsistenti, vel obsidenti hominem, specum, statuam ve; per accidẽs tantum fieri, vt dæmon hæc, quam illa loca, vbi talis non est exhalatio, velit accommodatiora instituto suo deligat; & sicut libentius obsidet atrabiliariorum corpora. Quare quod expurgato medicamẽtis corpore cesset vaticinatio; hoc inde fit, quia dæmon illa corpora deserit, in quib. non inuenit amplius amicas sibi dispositiones.

Dial. Trophonius. Vide Theodoret. lib. 10. de curã. Græc. affect. n. Cælium Calcagnin. de oracul. Iul. Siren. li. 9. de fato. Le loyer li. 4. de spect. Marcus in vita S. Porphyrionis Gazensis Episcop. Iamblic. li. de myster. Plutarch. li. de defec. oraculi Põponat. lib. de incant. Aponẽs. in sect. 30. proble. Leui. Len. lib. 2. de occult. nat. 2. Sitonus supra & alii. Fernel. lib. de abdit. rerum caus. 1. Codrõc. libro 2. de morb. malefic. c. 8. Lib. de myster. ca. 11. & 26. Natalis Comes lib. 6. Mythcolo. cap. 10. Pompon. Mela. lib. 1. & Cælius lib. 13. antiq. cap. 33. Herod. Xenophon. Strabone, &c. Lib. de myst. Aegyp.

tiones. Quod vero prisca cessarint oracula, non tam tribuendum vapori, seu exhalationi illi deficienti, quam virtuti Saluatoris nostri Iesu; qui sit perueniens fortior, forti armato hæc deceptionis vasa extorsit. Iamblichus ipse sibi contrarius, vaticinia. nec ab arte, nec a natura, nec a ratione, nec ab alia quapiā causa manare censuit, sed diuinitus tantum concedi, hoc est a dæmonib. Dæmon autem hæc oracula pleraq; per maleficas fundebat; tales enim fuere illę fœminæ, quę dictæ, Dodonides columbæ, vt docuit Pausanias in Arcadic. sic dictæ, quia Thessali (teste Seruio in Bucoli,) tā vaticinatrices, quam columbas, vocant, πελειάδες. Tales, Gallinaceę (sic dictæ mulieres antistites Gallici numinis, in Sena Britannici maris insula) quæ magici carminis vi tempestates ciebant, seque in quæ collibitum animalia videbantur transformare, futura prædicebant, & sanabant quæ alijs insanabilia. tales Pythia, Delphis, vt ex descriptione Oraculi a plurimis tradita patet: talis fatidica Brāchidarum, quod oraculum ab Iamblicho descriptū. Magi etiam fuere, vates Colophonij, & Trophonij, & Seractini, de quib. Pausan. in Achaic. & Strabo, Geograph. lib. 5. legendi. Talis Frācica Pythonissa, quæ Meroueum decepit, de quo Greg. Turon. hist. Fran. li. 5. c. 14. Tales omnes, Pythonici, qui & ventriloqui, dicti, & ἐγγαστρίμυθοι, & ἐγγαστριμάντεις (eo quod ex uno ventre vox prodire videbatur, vt explicant Origenes, & alij) & στερνομάντεις, eo quod aliquādo sub pectore infra cutem se dæmon ostenteret, & per pectus loqui videatur (talem se vidisse scribit Cælius Rhodiginus) vocantur etiam pythones, a sciscitando, πυνθάνεσθαι, & ἀφρικλεῖς, a quodam Eutycle sic obsesso; iuxta Suidam, & Aristoph. vel ab ipso dæmone obsidente, quem Eurycleà vo-

Orige. li. 7. contra Cels. Chrys. in 1. ad Cor. cap. 12. & Occumen. in cap. 16. actor. li. 8. c. 10.

A cat Plutarch. ventriloquum nobis describit ipse Apollo, apud Eusebium de demonstrat. libro 5. ex Porphyrio mago, fluxum quendam ex Phœbi radijs descendentem aeris puri subtridulo situ occultatum, delinitum cantibus, & infandis verbis (vides dæmonem aerium magica formula adiuratum descendere,) cecidisse circa caput inculpati receptoris (magi B qui se ex ritu purgarat) terminū velamentorum (vittas indicat quibus caput redimitum:) mollem vero implesse tunicam, assultim per ventrem citato motu recurrentem. & tandem in humanam vocem, per fistulam erupisse (quod ambiguū, an de summo, an de imo gutture dicat, nam illi per vtrumque loqui soliti) versus sunt:

C

Ρεῦμα τὸ φοιβείης ἀπονεύμενον ὑψόθεν ἄγλης,
Πνοιῇ ὑπὸ λιγυρῇ κεκαλυμμένον ἠέρος ἁγνοῦ,
Θελγόμενον μολπαῖσι καὶ ἀρρήτοις ἔπεσσι.
Κάππεσεν ἀμφὶ κάρηνον ἀμωμήτοιο διοχῆος
Γεπλαλέον ὑμένων. μαλακὸν δ' ἐνέπλησε χιτῶνα
D Αμβολάδην διὰ γαστρὸς ἀνεσσύμενον παλίνορσον.
Αὐλοῦ δ' ἐκ βοτέοιο φίλην ἐτεκνώσατο φωνήν.

Talem fuisse Saulis Phytonissam, 1. Reg. 19. testatur flauius Iosephus libro 6. antiq. cap. 15. talis Brabantus impostor, nobilis, de quo Ioan. Brodæus lib. 8. miscellan. c. 19. Huc pertinent quibus dæmon ex arca respon E det. operæ pretium puto adscribere, quod duo recentiores scriptores Germani de hac re commemoratunt: fuisse in Misnia rusticum quendam hunc domum retulisse pecuniam vesicæ suis inclusam, & scamno imposuisse: cumque alio abiisset, sus

dome-

domestica, vt vorax, & multiuolum est animal, in vesicam incidit, & vt vidit deuorauit. Rusticus rediens, quam non inueniebat, ab vxore deposcit. negat mulier vidisse se, quid agat? adit stolidus vetulã prope degentẽ, quam pro veratrice habebant iubet muliercula virum in limine domus resistere, nec a linea quam creta notarat latum abire culmum: mox ingressa cubiculum, dæmonem sciscitatur de fure, his verbis, arcam introspiciens: *Quidam N. pecuniam suam domum reuersus tali amisit die quem eius furatum?* respondit veterator ex arca (nouo suo tripode) *sus comedit domestica. Tu tamen dicito, coniugem eius, vt cum sacerdote ama sio eam abligurirет, clam sustulisse.* respondet illa rustico, quod a dæmone iussa, tacet de sue. Sed rusticus cuncta sciebat. nam nihil veritus anile interdictum, pedetentim, ac leniter illã fuerat subsecutus, & ante ostium cubiculi substiterat, vt quid malefica moliretur, accurate per rimam obseruaret; Reuersus domum vxori, & amicis cuncta narrat; ex eorum consilio suem mactat, crumenam potitur. Defert triueneficam, vt calũniatricem, & dæmonis partiariam. magistratus portentum flammis expiauit. Vocãtur etiam huiusmodi, a dæmone afflati, vocãtur, fanatici, etiam a Iurisconsultis Græcis, ἔνθεοι, ἐνθουσιασταί, θεοφόρητοι; differũt ab arreptitijs, Lib. 1. D. ædil. edict. & obsessis, sola vaticinatione. Ex hoc genere fuere, Orpheus, Musæus, Atticus, Tyresias, Sosipatra, apud Eunapium, in vita Aedesij. Montanistæ apud Epiphan. hæres. 85. & alij apud Lactant. lib. 4. institu. cap. 25. Ruffinum, lib. 2. Eccles. histo. capite quarto, & Oecumen. ad capit. Actor. 12. & communiore consensu, Sybillæ, quarũ nomẽ nõ est improbabile deductum a Kibel, recepit, acceptauit, Esther. 4. vnde, Kabala, significat doctrinam

A cælitus traditione acceptam. Sane Sybillarum antiquissima Sambethe, Noachi filia fuit. Tales etiam sunt, ἐκστατικοί, qui a dæmone extra se rapti motu sensuq; priuati, & mira putantes interea sese adipiscere, quę futura postmodum, enunciant. Omnes huiusmodi phanatici, siue vates idolorum, ventriloqui, Exstatici, & reliqui quos dixi, damnantur in S. Scri- B ptura, & cõtra hos Saul pęnam mortis sanxerat, vel potius a Moyse sancitam fuerat executus. Leui. 20. v. vlt. Deute. 18. v. 11. 1. Reg. 28.

SECTIO II.

De Magania modis varijs, & primo de Necromantia.

C Alterum diuinationis caput vocatur, γοητεία, siue μαγγανεία, cuius plurimi sunt modi.

Præcipuus est, ille quem cũ Iamblicho perperam nonnulli audẽt vocare, θεουργίαν, rem pessimam honesti nominis pallio tegentes, vt accurate docuit Petrus Leloyherius; alijs melius dicitur, ψυχομάντεια ψυχαγωγεία, ψυχοπομπεία, sepulcrale carmen, vocat Apuleius, communiter D dicimus Græca denominatione. Necromantiam, hanc Gentiles certis locis (quæ putabant esse inferni ostia, vt in occiduo Galliæ littore, vt apud Tesprotum, Tarentum, Auernum, Cimmerios, & Heraclæam) certis ritibus exercebant: quibus se putant manes elicere. describitur accurate a nostris poetis, Horatius Satyr. 8. Libr. 4. de spect. ca. 4. vide Aug. libr. 10. de ciuit. Dei, cap. 9. Claudian. in Ruffin.

E ... *Carminibus quæ versant, atque venenis*
Humanos animos, has nullo perdere possum
Nec prohibere modo, simul ac vaga luna decorum
Protulit os quin ossa legant, herbasq; nocentes.

 Vidi

Vidi egomet nigra succinctam vadere palla
Canidiam, pedibus nudis, passoque capillo,
Cum Sagana maiore vlulantem (pallor vtrasq;
Fecerat horrendas aspectu) scalpere terram.
Vnguibus & pullam diuellere mordicus agnam
Cœperunt. cruor in fossam diffusus, vt inde
Maneis elicerent, animas responsa daturas.
Lanea, & effigies erat, altera cerea. maior
Lanea, quæ pœnis compesceret inferiorem.
Cerea suppliciter stabat seruilibus, vtque
Iam peritura, modis. Hecaten vocat altera, sæuam
Altera Tisiphonem, &c.

M[illegible]linden[illegible] [illegible]ciã ho d[illegible] [illegible]um [illegible]uel[illegible], teste [illegible] n[illegible] lib. I. III. Iudicæ cap. 31. ego puto ritum fœderis fac[illegible]ẽdi esse.

A *Viuumque 11 trepidat igne ferali pecus,*
Vocat inde 12 Maneis, teque qui Maneis 13 regis,
Et obsidentem 14 claustra lethalis lacus:
Carmenque magicum voluit, & rapido 15 minax
Decantat ore, quicquid aut placat leues
B *Aut cogit 16 vmbras. irrigat sanguis 17 focos,*
Solidasque 18 pecudes vrit, & multo specum 19
Saturat cruore. libat, & 20 niueum insuper
Lactis liquorem, fundit, & Bacchum 21 manu
Læua. 22 canitque rursus, 23 & terram intuens 24.
C *Grauiore Maneis voce, & attonita 25 ciet.*

Seneca, *in Oedipo*, canit in nemore obscuro densitate arborum Tiresiam hanc magicen peregisse, vt Laium euocaret;

Hæc vt sacerdos intulit senior gradum,
D *Haud est moratus, præstitit 1. noctẽ locus.*
Tunc 2 fossa tellus, & 3 super rapti rogis
Iaciuntur ignes. ipse 4 funesto integit
Vates amictu corpus, & 5 frontem quatit,
Lugubris imos 6 palla perfundit pedes:
E *Squallente cultu mœstus ingreditur senex:*
Mortifera canam 7 taxus astringit comam,
Nigro bibentes vellere, 8 atque atra boues
Retro trahuntur 9 flamma prædatur 10 dapes,

Ascripsi notulas numerarias, vt intelligatis, totidem his versibus ritualia exprimi, accuratissime, vt solet poeta iste; de quibus qui plura volet, adeat Aduersaria, & Commentaria nostra, quæ iam edita superiorib. annis. Statius tamen addidit numerum ararum, hostiarumque, & alia quædam, hoc ipsum Tiresiæ elicium describens copiosissime, sed parum clare: addam lucis aliquid adscribendo quod illorum erat officium, qui commentarios polliciti. Primo itaque significat Tiresium solitum huic duntaxat diuinationi, neglectis alijs, vacare:

Consulit ille Deos, non larga cæde iuuencum,
Non alacri penna, aut verum spirantibus extis,
Nec tripode implicito, numerisq; sequentibus astra;
Thurea, nec supra volitante altaria fumo.

Subdit

Subdit solitum dumtaxat Maneis elicere; idque, tum facturum, prius Thebanum regem, qui se consuluerat, rite purificasse, & communiuisse, ne quid illi noxæ a Manibus inferretur. Sed primus versiculus, mendosus est, & forte præcedens aliquis intercidit.

Tam penitus dura, quam mortis limites manes
Elicitos patuisse refert.... mox;
...parat ante aucem, 26 circumque bidentum
Visceribus laceris, & odori sulfuris aura,
Graminibusque nouis, & longo murmure purgat.

Malemeus todo odoris. Cæruleque, torone vocantur ferrugineæ nam color hic Diti sacer. Imbres Actææ, mellis liquor. Quantum) versus iste non pendet a præcedenti: declarat fusionis modum. Trunca nemora, arbores decapitatas, quod hic solenne. Acheronte latæ sunt Eumenides. aræ tres ponuntur Hecatæ; tres Eumenidibus sed hæ, non infestæ humiles tamen vnica Plutoni in fossa: sed super illas etiam alias eminentis milis paulo hæc demissior, Proserpinæ Cupress

Deinde, descripta silua veteri, & tenebrosa, & horrenda, & Hecatæ sacra, & spectris infesta:

Hic senior vates (Stygijs accommoda quippe
Terra sacris, multoque placent sola pinguia tabo)
Velleris obscuri pecudes a mentaque sisti
Atra monet....
Tum se a 27 cærulis intexit cornua sertis
Ipse manu 28 tractans, notaque in limine 29 silua.
Principio largos nouies 30 tellure cauata
Inclinat Bacchi latices, & munera 31 verni
Lactis, & Actæos 32 imbres, suadumque cruorem.
Manibus aggeritur quantum 33 bibit arida tellus.
Trunca 34 dehinc nemora aduoluit, mæstisque sacerdos
Tres Hecatæ 35 totidemque satis 36 Acheronte nefastis
Virginibus, iubet esse focos. tibi rector 37 Auerni,

A *Quamquam infossus 38 humo, superat tamen agger in auras*
Pineus: huic iuxta 39 cumulo minor ara profunda
Erigitur Cereri: frondes, atque omne cupressus
Intexit 40 plorata latus, iamque ardua ferro
Signant 31 capita, & frugem libamine 32 puro
B *In vulnus cecidere greges. Tunc in[illegible]ta 43 M[illegible]nio*
Exceptum pateris 44 prælibat sanguinem, & omnes
Ter circum 45 [illegible]cta pyras, sacri de more parentis,
Semineces fibras 46 & adhuc spirantia reddit
Viscera, nec rapidas moratur frondibus 47 atris
C *Subiectt re faces, atque ipse sonantia 48 flammis*
Virgulta, & tristes crepuisse, vt sensit acernos

sum plæta ta [illegible] quæ in tu[illegible] al cuius ambu[illegible]. Prælibabat Virgo sing[illegible] qu[illegible] Manibus bibituri. secundus [illegible] primus fundebatur [illegible] terra imbiberet, p[illegible] Manis potus, ac deliciæ.

Tiresias.... Cuius mox subit carmen Magicum prius (nam, & Papinius duo ponit) quo inuocantur Infernus, *seu*, Tartarus, Pluto, Proserpina, Hecate, Tisiphone & iubentur
D Cadmeæ gentis Manes libere pati exire, cæteros manere.

Tartarea sedes, & formidabile regnum
Mortis inexpleta, tuque o sæuissime fratrum;
Cui seruire dati Manes, æternaque sontum
E *Supplicia, atque imi famulatur regia mundi:*
Soluite pulsanti loca muta, & inane seuera
Persephones, vulgusque caua sub nocte repostum
Elicite, & plena redeat Styge portitor alno.

Ferte simul gressus, nec simplex Manibus esto
In lucem remeare modus. tu separe cœtu
Elysios Perseia pios, virgaque potenti
Nubilus Arcas agat. contra per crimina functis;
Qui plures Erebo, pluresque e sanguine Cadmi;
Angue ter excusso, & flagranti prævia taxo
Tisiphone dux pande diem. nec lucis egentes
Cerberus occursu capitum detorqueat vmbras.

Sequitur tandem secunda, & minax incantatio, moram vate non ferente.

Atque hic Tiresias, nondum aduentantibus vmbris.
Testor (ait) Diuos, quibus hunc sacrauimus ignem,
Lauaque 49 conuulsæ dedimus carchesia terræ,
Iam nequeo tolerare moram. cassusne sacerdos
Audior? an rabido iubeat si Thessala cantu
Ibitis? an Schyticis quoties armata venenis
Colchis agit trepido pallebunt Tartara motu?
Nostri cura minor? si non attollere bustis
Corpora, nec plenas antiquis ossibus vrnas
Egerere, & mixtos Calique Erebique sub vnum
Funestare Deos libet, aut exsanguia ferro
Ora sequi, aut ægras functorum carpere fibras.
Ne tenues annos, nubemque hanc frontis opacæ
Spernite, ne moneo, & nobis sæuire facultas.
Scimus enim, & quicquid dici, fierique timetis,
Et turbare Hecaten, ni te Thymbræe vererer;
Et triplicis mundi summũ quem scire nefas istum est,
Illum, sed taceo. prohibet tranquilla senectus.
Iamque ego vos auide, &c.

Ex his Papinij ritualia præterea, plus viginti, notaui notulis: singula probare libri integri foret. Illud tantum addidero, patere hinc duos *Necyomantiæ* modos; vnum per sacrificium, & incantationem solam, quo vtebatur Tiresias; aliũ Thessalicum, adhibitis funestioribus ritibus, ossibus, fibrisq; mortuorum, & alijs reb. plane feralibus, quẽ Lucanus describit, lib. 6. agens de Erichto excitante animam defuncti militis Romani. primum itaque illic inter cadauera, nutans animo quod caperet,

Ecce tibi Magorũ in dæmones iaci solitas minas de quibus dixi lib. 2. ex Anebone Aegypt. Triplicis, &c.) Dæmogorgonẽ describit.

1 Electum tandem traiectum gutture 2 corpus
Ducit, & inserto laqueis feralibus 3 vnco,
Per scopulos miserum trahitur, per saxa cadauer,
Victorum, motisq; caui; quem tristis Erichto.
Damnarat sacris, alta sub rupe locatur.

Vt illic in sua specu; quam nemus tenebrosum magis inumbrabat, vbi nulla vnquam a sole lux; cadauer habuit; assumpsit habitum artis suæ præceptis congruentem.

Discolor 4 & vario furialis cultus amictu
Induitur, vultusque 5 operitur crine soluto,
Et coma vipereis substringitur horrida 6 sertis

Pro, discolor hoc est ater.

Tum

Tum opus aggreditur, & adhibet instrumenta solita, quibus corpus viuificari videatur,

Pectora tunc primum ferventi 7 sanguine supplet
Vulneribus luxata nouis, taboque medullas 8
Abluit, & virus longe 9 Lunare ministrat.
Huc quicquid fetu genuit natura sinistro
Miscetur non spuma canum, 10 quibus vnda timori est;
Viscera non 11 lyncis, non dira 12. nodus hyenæ
Defuit, & cerui pasti serpente 13 medulla;
Non puppim 14 retinens Euro tendente rudenteis
In medijs echneis aquis, oculique 15 draconum,
Quæq; 16 sonant feta tepefacta sub alite saxa;
Non Arabum 17 volucer serpens, innataque 18 rubris
Aequoribus custos pretiosæ vipera conchæ;
Aut viuentis adhuc 19 Libycæ membrana cerastæ,
Aut cinis 20 Eoa positi phœnicis in ara.
Quo postquam viles, & habenteis nomina pestes
Contulit, infando 21 saturatas carmine frondes,
Et, quibus os dirum 22 nascentibus inspuit, herbas
Addidit, & quicquid mundo dedit ipsa veneni.

Vir⁹.) Spumā, quam vocant Lunæ de qua Comm. in Senecam. porro cuncta quæ hic recensentur, habentur, vt venena magica, veterū libris commemorata

B

C

D

Post herbas, incantatio sequitur duplex, primum vlulatu (sicut Horatij Sagana) & incondito ferarum sono; deinde concepto, ac solemni Carmine. Hodie quoque murmur, verbis præmittunt.

A *Tunc vox Lethæos cunctis pollentior herbis*
Excantare Deos, confudit 23 murmura primum
Dissona, & humanæ multum discordia linguæ.
Latratus habet illa canum, gemitusq; luporum.
Quod trepidus bubo, quod strix nocturna queruntur,
B *Quod strident, vlulantque feræ, quod sibilat anguis,*
Exprimit, & planctus illæsa cantibus vnde Corrige cautibus.
Siluarumque sonum, fractæ tonitrua nuvis.
Tot rerum vox vna fuit: mox cætera cantu
Explicat Aemonio, penetratque in Tartara lingua.

C

Duo mox subdūtur carmina, prius quoque (vt superiora illa Tiresiæ) deprecatorium, posterius comminatorium. In deprecatorio aduocantur Eumenides, Styx, Chaos, Pluto, Mors, Elysij, Persephone, Hecate, Cerberus, Parcæ, & Charon, & obsecratio additur, commemoratis suis meritis ac cultu illis assiduo, necatorum infantium, & antropophagiæ;

D

Exaudite precis, si vos satis ore nefando,
Pollutoque voco; si nunquam hæc carmina fibris
Humanis 24 ieiuna cano: si pectora 25 plena
Sæpe dedi, & laui calido 26 profecta cerebro:
E *Si quis, 27 qui vestris caput, extaque lancibus infans* Vulgo male legitur prof. cta.
Imposuit, victurus erat. parete precanti.

Demum, cum vmbra, iā apparens suum cadauer subire vereretur, ac detrectaret, quod illa iusserat;

... *Mi-*

. . . Miratur Erichto
Has fatis licuisse moras, irataque Morti,
Verberat immotum viuo serpente 28. cadauer,
Perque cauas terræ, quas egit carmine 29. rimas
Manibus illatrat, regnique silentia rumpit:

Idque minis illis magorum veterum, quas Porphyrius finet irrisit commemoratis; quas apud alium neminem tam diserte expressas inuenio: sunt autem sequentes:

Tisiphone, vocisque meæ secura Megæra,
Non agitis sæuis Erebi per inane flagellis
Infelicem animam? iam vos ego nomine vero
Eliciam; Stygiasque canes in luce superna
Destituam per busta sequar, per funera, cunctis
Expellam tumulis, abigam vos omnibus vrnis.
Teque Deis, ad quos alio procedere vultu
Victa soles, Hecate, pallenti tabida forma
Ostendam, faciemq; Erebi mutare vetabo.
Eloquar immenso, quæ te sub pondere terræ
Contineant, Ennæa, dapes: quo fœdere mæstum
Regem noctis ames, quæ te contagia passam
Noluerit reuocare Ceres. Tibi pessime Mundi
Arbiter, immittam ruptis Titana cauernis,
Et subito feriere die. paretis? an ille
Compellandus erit, quo nunquam terra vocato

En Zoroastreum illud, qui dæmonica vocat telluris carmina. vt doctũ li.2.

Hæc imitatus Cl. Claudianus.

Minatur Dæmogorgone quod imitatus fuit Statius versibus citatis.

A *Non concussa tremit; qui Gorgona cernit apertam,*
Verberibusque suis trepidam castigat Erinnym;
Inspectata tenet vobis qui Tartara, cuius
Estis vos superi, Stygias qui peierat vndas?

Neque hæc tantum, sed postquam
B vmbram in corpus suum impulit, illam quoque adfata, eique pollicita est immunitatem à magicis de cetero cantibus.

. . . Dic (inquit Thessala) magna
Quod iubeo mercede mihi. nam vera locutum
Immunem 30. toto mundi præstabimus æuo
C *Artibus Aemonijs. tali tua membra sepulcro,*
Talibus exuram Stygio cum carmine siluis.
Vt nullos cantata magos exaudiat vmbra.
Sit tanti vixisse iterum, nec verba, nec herbæ
Audebunt longæ somnum tibi soluere Lethes
D *A me morte data. . . . .*
Addidit, & carmen, quo 31. quicquid consulit, Vmbram
Scire dedit.

Denique cum cadauer respondisset, non potuit, sine venia Erichtus vmbra discedere. concedit ergo redeundi facultatem.

E *. . . Sic postquam fata peregit.*
Stat vultu mœstus tacito, mortemque reposcit.
Carminibus magicis opus est, herbisq; cadauer
Vt cadat, & nequeunt animam sibi reddere fata.

Con-

Consumpto iam iure semel.32.tum robore multo
Exstruit illa rogum. vadit defunctus ad igneis.
Accensa iam nemem positum relinquit Erichto,
Tandem passa mori. . . . .

Si mortuus mori quiret, vel arte Magica resuscitari, sed de vmbra, vt de anima loquutus poeta, metaphorice vitam mortemque vsurpauit. Sunt autem, & in his versibus triginta duę notatæ obseruantiæ Magicæ in hac specie diuinationis. Huic secundę speciei, quatenus iniurij sunt in vita functos; vel deportationis, vel mortis pęna statuta in viliores; & posteriore iure, in vtriusque speciei euocatores à Constantino lethale supplicium sancitur. Tertullianus arcanum detegit, cum docet, non vmbras defunctorũ; sed earum loco dæmones apparere, dæmones operari sub obtentu animarum; *item*, omnem in corporalẽ corporum exhibitionem præstigias esse. Exempla dæmonum qui apparentes mentiti se esse animas defunctorum, noua, & vetera. Crespetus, libro de odio Satanæ discur. 12. à fol. 192. in fine refert. Prior illa Tiresiæ, in qua nudum simulachrum seu idolum animæ exhibebatur, & sola perficiebatur inuocatione, σκιομαντεια, proprie dicebatur: posterior vero, in qua Diabolus sæpe, cum cadauer nõ aderat, totius humani compositi figuram simulabat; v. g. cum quis Achillis habitum staturamque corporis videre volebat; ordinarie numquam sine sanguinis effusione obtinebat, ideoque Apollon. Tyanæus vt se peritiorem alijs ostenderet, negabat se sanguinem libasse; vocabatur stricte, νεκυομαντεια sine, νεκρομαντεια, Glycas disputans de verbo, νεκυδαιμονίζεσθαι, scribit eam vocem quosdam accipere pro obseruatione omnium, alios vero pro euocatione. *N m νεκ όν, vocari Geniorum per excantationes certas attractionem, & e sublimi deductionem: deducta voce à κλῶ, quod idem sit cum καλῶ, euoco.*] Idem alibi non obscurum exemplum nobis proposuit Santabareni illius Pseudomanachi: qui Basilio Imperatori filium vita functum, sic ostendisse fertur, ac si viuus adhuc foret. *Effecit enim, vt specie imaginaria Constantinus eques patri, in quadam silua, obuiam fieret, quem vbi visus fuisset Imperator, & complexus, et osculatus esse, mox euanescentem ex oculis amisit.*] fefellit Imper. sed non Leonem Philosophum Iuniorem Basilij filiũ; qui Santabarenum, non pro sancto, sed pro venefico, vt erat, semper habuit: vsus hac Apion Grammaticus cum vmbram Homeri suscitauit, Cicerone teste 1. Tusculana, & Plinio lib. 30. cap. 2. In ea se iactat Empedocles apud Laertium, & Plinium. Sacræ Scripturæ, videntur hanc diuinationem vocare, *diuinationem per Pythonem*, vsurpantes nimirum Pythonem, pro dæmone ex terræ profundo specu adueniente, & respondente. Periculi plena res, tum ipsi Mago, quem Diabolus interdum aufert, & vitæ aspectuique subtrahit; vt de quodam narrat Franc. Picus; tum ipsis qui curiose consulunt, qui nonnunquam de mente abalienantur, et male pereunt, vt Rex quidam nostris temporibus. Quis etiam nescit infelicem exitum Heliogabali, huic superstitioni addictissimi? vtrisque consultori, & consulenti, pœna mortis lege veteri infligebatur. Non desunt, qui de his intelligant illud Regis Hymnographi; *comederunt sacrificia mortuorum*, & illud Isaiæ; *num requiret pro viuis à mortuis?* Hæc de Necromantia sufficiant, de qua ingeniosum opus extat Stephani. Forcatuli I. C. quo Iuris auctores Papinianum,

L. 3. §. aduersus. D. de sepulcr. viola. l. qui sepulcr. C. eod. l. multi. C. de malef. & mathemat. lib. de anima.

Philostr. lib. 4.

Par. 2. annal.

Par. 4. fol. 419.

1. Reg. 28. v. 7. 8.

Lib. 4. de prænot. cap. 9. N. libro 2. de Dæmonom. ca. 3.

Xiphilinus in eius vit. D. ut. 18. v. 11. iuncto. L. uit. 10. v. 6. & 27. Psal. 105. v. 28. cap. 8. v. 19.

nianum, Africanum, Paulum, & alios introducit sua ipsomet responsa explicantes.

SECTIO III.

De Hydromantia.

DE hac quoque seorsim dicam, quia nulla fœcundior impostu-ris. Iamblich⁹ meminit; ὑδρομαντείας, seu diuinationis per aquam, quæ traditur Andronico Imperat. in pretio fuisse, hic enim cum multiplicibus, propter crudele edictum, de necandis coniuratorum propinquis, odijs ac malis se videret obsessum; ad futura per noxiorum dæmonum cultum noscenda se conuertit; seque totum (inquit Chomates) permisit ijs, qui futura ex aquis, quasi per caliginem conijciunt, & imagines futurarum rerum, velut ex vmbra solarium radiorum, consectantur. Ac ipse quidem ijs nocturnis sacris intercesse noluit, metu famæ, vt arbitror: sed illud Hagiochristophoritæ Stephano mandat. Is Setho adhibito, qui ab ineunte ætate talibus oraculis deditus, oculos propterea Manuelis Imperat. iussu amiserat, certo ritu percunctatur: quis post Andronicum sit imperaturus? Malus genius in aquis primas nominis Isaacij litteras exhibuit, sed ordine conuerso. Si pro Is. idque, secunda responsione addidit fore *intra exaltationem crucis*. atque ita plane accidit postea; intra illud tempus, iussu Isaacij Angeli, occiso Andronico. Modum illius diuinationis Niceta addit se ignorare, nec scire velle, ad fugam tamen superstitionis scire, non est inutile. Inuenio species eius varias, vna fiebat per annulum de filo suspensum in aqua, & vasculi latera constitutis ictibus pulsantem: alia coniectis in aquã statiuam tribus lapilis, & obseruatis

Nicetus Choniates annal. li. 2.

A giris, qui trifariam inuicem implexi circa lapillos diffundebatur: 3. ex agitatione varia pelagi, quam olim Siculi, & Euboeenses, hodie multi nautæ notant. Hinc Christianorum quorundam Orientalium nota superstitio; qui quotãnis mare quasi animatum baptizant. Alio longe pertinet, quod Princeps. Venetorum annulo in mare iacto quotanis Adriaticum B sibi despondet. Dominationis indicium non magiæ argumẽtum est. Fit in memoriam naualis Victoriæ, qua duce Sebastiano. Ziano vicere filiũ Federici Ahenobarbi Othonem, captumque obtulere Alexandro III. Pontifici; qui Venetias profugerat. Tum n. Ziano Pontifex annulum de manu sua detractum obtulit, dicens; *Auctoritate mea hoc annulo fretu, C Oceanum tibi subycies, & quotannis tibi posterisque eo die, quo hanc victoriam, pro Ecclesiæ defensione obtinuisti, despondebis mare: vt sciãt omnes, maris tibi dominium concessum, quia sedis Apostolicæ tuendæ curam, & studium fideliter suscepisti. Sit hoc tibi, quasi pignus benedictionis, & secundæ sortis in futurum.* [Narrat Villamontius lib. 1. Peregrinat. suç c. 23. D Prior illo Sabellicus Decad. 1. lib. 7.] 4. ex aquæ colore fuit, & imaginibus in ea apparentibus, sic tradit Varro belli Mithridatici euentum, multis versib. præsignificatum fuisse. Ad id olim fontes quidam fuere particulares, vnde, & πηγομάντεια, vocata: tales ex Xenagora docet Macrob⁹ fuisse crateres Palicorum in Sicilia: talis in Aegypto cisterna in templo pha-E ceno, de qua mirabilia memorat Zozimus; & vt mittam Iunonis paludẽ apud Laconiæ Epidamnum, Apollinisque Thyrxei oraculũ, prope Cyneas ad Lycum, in fonte templo proximo; videtur huc referenda Celtarum veterum, hoc est Germanorum, superstitio; qui recens natos Rheno flumini

Lib. 5. Satur. c. 19.

in vita Aureliani.

Pausa. in Achaic.

fluminii commendabant, ea mente, si spurij forent absorbendos, si legitimi innoxios supernataturos, iuxta illud Claudiani:

Et quos nascentes explorat gurgite Rhenus.

Qua de re plura diximus, Comment. in Tragœd. Senecæ.

Quinto statuebatur cyathus aqua plenus, & verbis immurmuratis obseruabatur, num aqua sponte efferuescens effunderetur. Sextus modus est Fessanus, ibi aquam in vitreum catinum effundunt, eique olei guttulam admiscent, & sic in aqua tanquam in speculo, mira cernere se opinantur. Septimum indicat Clemens Alexandr. cum scribit mulieres Germanas, solitas sonum, vortices, ac circumuolutiones amnium notare, & inde futura prædicere. Denique non sunt alieni ab Hydromantia, qui hodie adhuc in Italia, ad furiorum auctores detegendos, trium suspectorum nomina totidem pillulis inscribunt, & eas in aquam coniiciunt: hisque multo sunt sceleratiores, qui ad hoc aqua lustrali abutuntur. Cæterum tempore S. Bernardini Senensis supererant adhuc vestigia, πηγομαντείας. Nam qui eius vitam composuit, ei contemporaneus scriptor, de Aretio agens ista prodidit; extra mœnia vrbis eius fons antiquus fuit, iam olim temporibus illis, quibus idololatria regnabat, impuris dæmonibus dicatus. Solebant eo ciues Aretini, & alij circumquaque vicini, tanquam ad oraculum Apollinis confluere, responsa petentes ad occultas quæstiones suas, & morborum suorum curationes. Id vero animaduertēs Bernardinus, verus Christianæ religionis cultor, & amator aduersus hunc dæmonum cultum fortissime sese erexit: & primo quidem concione ad populum habita, & absoluta, magnopere omnium cōfirmatis animis, hortatus est eos sequi se, ad demoliendam impurissimorum dæmonum habitationem, prorsusque abolēdam. Mox vero arrepta securi vel malleo, cum populo egressus est ad fontem, cumque ad fanum dæmonis peruenisset, primus ipse ictibus cœpit contundere, euertitque aram, & fontem lapidib. penitus obturauit. Fit mentio etiam in Concilio Antisiodorensi, tomo. 2. Cōcilio.

Ioan. Leo li.3. descr. Africæ.

Lib.1. stromat.

Vitæ c.40.

A

B

D

E

SECTIO IV.

De alijs mangania generibus.

PRimo loco obuia, λεκανομαντεία, de qua Psellus, cap. vlt. et Nicetas, lib.2. Cedrenus ea testatur vsum Ioannem Magum Theophili Imper. præceptorem: Curopalates Ioannem Patriarcham Iconomachum vocat, Glycas vero scribit, par. Annal. 2. veterum Alexandri patrem, Aegypti Regem Nectanabum, Magiæ peritissimum, hac cognouisse; Aegyptium in hostium venturam potestatem: hodie ea Turcæ vtuntur. nam in peluim aqua plenam iniiciunt cum varijs characteribus pretiosos lapides auri argentique laminas: tum responsum ex peluis fundo auditur.

2. γαστρομαντεία. hæc fiebat per phialas vitreas ventricosas similiter aqua plenas: & inspectante puro puero, vel prægnante muliere: responsi loco, certæ figuræ, & imagines apparebant.

3. κατοπτρομαντεία, quæ rerū quæsitarum figuras in speculis exhiber politis: in vsu fuit D. Iuliano Imp. qui imperium emit, de quo ista Spartianus: fuit præterea in Iuliano hæc amentia, vt per Magos pleraque faceret, quibus putaret vel odiū populi deliniri, vel militum arma compesci. Nam,

Spartianus in Iuliano

Nam & quasdam non conuenientes Romanis sacris hostias immolauerunt, & carmina prophana incantauerunt,& ea quæ ad speculum dicũt fieri, in quo pueri, præligatis oculis incantando, vertice respicere dicuntur, Iulianus fecit. Tuncque puer vidisse dicitur,& aduentum Seueri, & Iuliani decessionem.] Aliud mixtum Pagomantiæ refert Pausanias agens de Patris Achaiæ: ibi ante Cæreris ædem, fontem esse, qui à templo lapideo pariete secluditur.

In Achaic.

Ibi oraculum maxime veridicum fuisse cognoui.] ex eo non rerum omnium, sed morborum tantum euenta prædicebantur Speculum (ait) tenui suspensum funiculo demittunt, ita librantes,vt in fonte omnino non mergatur,sed imo ambitu summam aquam contingat.Exinde vbi odores adoleuerint, & rite Deum precati fuerint,inspiciunt in speculum,& ex eius imaginibus perituruśne an victurus is æger sit, de quo consuluerunt,diuinant.Neque latius omnino huius aquæ diuinatio patet.] Sed, & de Pythagora recentiores memorãt, solitum speculo concauo inscribere litteras humano sanguine temperatas,& speculum Lunę opponere,sicque diuinare.

Cælius li. 9. cap. 2. Leloyer. lib. 4. de spect.

4. Non dissimilis præcedenti, χρυσταλλομαντεία; nisi quod hæc in cristallis frustis fiat annulo inclusis, vel vasculo alteri, vel etiam nudis, & in cylindrum aut obelum conformatis; quibus etiam fingit se dæmon inhabitare. Quendam Noribergæ anno 1530.ferunt in cristallo thesauros vidisse,a dæmone ostentatos: quos cũ postea quodam ante vrbem loco effosso quęreret,adhibito familiari vno spectatore, & iam in specu arcam vidissent, atque ad eam cubantem atrum canem;magus specum ingreditur arcam aperturus, canemq; abacturus,sed Cerberi offam secum nõ attulerat. itaque ille cacumen speluncæ quassauit, & miserum ruina obruit;qua & specus terra oppleta. Vir quidam; patrum memoria Græcarum litterarum Latinarumque peritus, & fœlix si illotis manibus fidei mysteria contrectare non præsumpsisset,eruditum commentarium, in Germania, edidit, *de dæmonum natura*,eorumque libello Plutarchi, *de defectu oraculorum*, præfixi, ex eo petita est, verbis ipsius, sequens narratio.

Consulti aliqui,] de rebus (ait) ignotis,in cristallis conspiciunt ea manifesto,de quibus quæsitum fuit.Et postea, Fuisse aiebat sibi notum vnum ex præcipua familia Norinbergæ. Eum quodam tempore venisse ad se, & attulisse in serico panniculo inuolutam gemmam cristallinam,figura rotundam, & dixisse:donatam sibi illam fuisse a quodam ignoto, qui se ante multos annos de hospitio compellasset,forte in forum conuentum, quemque ipse in domum suam adduxisset, & triduo habuisset,secum. Fuisse autem ab illo discedente, & relinquente munus hoc,ad significationem grati animi, edoctum se cristalli vsum talem,si qua de re certior fieri vellet, vt promeret cristallum,& puerum marem castum iuberet aspicere, & ex eo percunctaretur, quid cerneret? Fore enim, vt de apparentibus pucro visis omnia, quæ requireret, indicarentur. Atque affirmarat hic, se nulla vnquam in re fuisse deceptum, & mirabilia de puerorum indicijs rescijuisse:cum cæterorum nemo quisquam aliud,quam nitidam, & puram gemmam intuendo videret. Quodam tamen tempore, cum grauida ipsius vxor puerum marem gestaret in vtero illi quoque species in cristallo oblatas.Primo autem omnium formam viri sese exhibere solitam illo habitu, quo tum commu-

niter vterentur. Et ita deinceps apparuisse, de quib. interrogatũ esset, cætera: explicatisque cunctis, illam rursus viri figurã discessisse, & euanuisse reliqua. Discedentẽ aũt eã, quã diximus, figurã viri, risam sępe vrbẽ perambulare, & ingredi templa. Fuerat aũt fama passim dissipata de illis indicijs, vt negantib. aut dissimulantib. suum delictum aliquod, vulgo minarentur: se relaturos de eo ad illũ se in cristallo ostendentẽ virunculũ. Quin ẽt compertum est, fuisse a doctis quibusdam, de dubitationib. suis in litterarũ studijs aliquando nescio quid propositum, & in cristallo lectũ. Sed his, & alijs huiusmodi compluribus cõmemoratis dixit Spenglerus, hunc aliquando ad se venisse cum tali oratione: arbitrari se tempus esse, vt a cristalli tali vsu tandem abstineret. Nã & sibi iam persuasum, eo ipso non leuiter peccari, & animi perturbati cruciatus grauissimos, se diu sane perpessum esse: itaq; se decreuisse deinceps nihil cũ illo experimento velle negotij habere: & tradere nunc ipsi quod accepisset, de quo meminisse posset, quid ei sæpe demonstrasset, neque nesciret qui rumores in ciuitate percrebuissent. Permittere aũt, vt faceret de eo quod collibuisset. Tum Spenglerus collaudato eo, accepisse se aiebat cristallũ, & in minutissimas partes contudisse, & vna cum serica inuolucro in latrinam abiecisse. Bene profecto bene, nec aptius potuit, vtinam sic oẽs hęc, & similia superstitionis arma abolerent. Nec verendum quidquã est cuiquã, ne forte se dęmõ vlciscatur. impune hoc omnibus, qui cũ fide fecere. Burdigalæ adnouatus quidã paredriũ habebat in phiala vitrea: eo mortuo, hæredes nec phialã retinere volebant, nec frangere audebant: consiliũ petituri, adiere Colleg. IESV, patres iussere phialam deferri ad se; coram ipsis se terrę illisu-

A ros attulere, sed orarunt ne corã ipsis frangerent: immania se metuere visa recedentib. ergo illis, in accensum iũ forte clibanum magna vi phialã coniecere, & nihil aliud, quã ex vtriusq; elementi conflictu breuẽ stridorẽ audiuere. Mihi ipsi cũ anno 1578. iudicis adhuc ministeriũ obirẽ, inter rei cuiusdam Licentiati annotatas a fisco chartas: præter libellum Magicis ple-
B num characterib. oblata simul capsula, sandapilæ more efformata, & in ea virunculus mandragoreus, arer, et situ pędoreque obsitus, largo capillitio, sed imberbis: hunc, uulgo putant, ad diuinationes, lucra, & alia multa mire efficacẽ: accepi librũ, capsã, et fictitiũ cadauer, hoc ẽt primũ lacerauit abruptis auulsisque brachijs. dictuabant, qui aderant, magnũ mihi, & do-
C mui periculũ imminere: risi, & abire, qui metuerent, iussi: abeuntib. in focũ, qui aderat, conieci: nec aliud quã vstę radicis, nidorem percepi.

5. Loco succedit, δακτυλομαντεία, quę diuinat annulis ad certã cęli posituram constructis vel incantatis, & super tripodẽ ad certa uerba motis: descripsit Ammianus libro 29. cuius uerba dabimus. sect. 3. quęst. 7. uel an-
D nulis incantatis, qualis fuit annulus Gygis; quo (teste Herodoto) fretus candaulem interemit. tales duo illi phocensiũ tyranni, de quo Clemens Stromateus; qui sonitu sponte edito eum cõmouebant de cõmodo rerũ gerendarum tempore: qui tamen insidias conspirantium sic euadere nequiuit: Fuit huiusmodi annulus exitio cuidam Hieronymo Cancellario
E Mediolanensi: ut & alteri, qui cum eum in ignem proiecisset, sed mente non bona, statim a dęmone correptus, & in furorem actus fuit. Princeps quidam, hoc ęuo, alium emerat aureis uiginti: promiserat uenditor, semper, dum gestaret, aleę, & chartarum lusum fore lucrosum. ita, lu-

dit,

du primo, procedit non infeliciter: A redit ad sitillum, sed magna cum nummorum iactura. Sic se delusum videns, quem emi non oportuerat, annulum confringi iussit.

6. Occurrit, ὀνυχομάντεια siue, ὀνυχομάντεια, in hac oleo ac fuligine impolluti pueri vnguem illinebant, & vngue solem versus obuerso, certum quid submurmurantes, videbant, quæ cupierant. Hodie vlterius pro- B gressum malum. Queuedum quendam Veteranum militem Hispanum noui, bello, & armis, quam pietate clariorem; qui; quo tempore Dux Medinæ Cœli ex Gallæcia soluebat, Belgium petens; Bruxellis, non vni in vngue suo classem è portu Corun næ soluentem, & paulò post procellis vehementer afflictam, velut in speculo clare ostendebat. Hic ille, qui vulnera quoque solis verbis sanabat aliorum; sua sic sanare ipse, vel alijs sananda permittere detrectabat.

7. Quidã putant esse, ἀξινομαντεία, illam Aristophanicam, *in Nubibus*. Sed ista, si tonitru, fulmen, oscines, & alia similia considerat, pertinet ad augurium, si planetarum adspectus fœlices aduersosque, ad astrologiam: si quędam aereorum spectrorum insolita visa, vt equitum, &c. ad πτεροσκοπίαν, referenda sola huc spectar, quæ ex aere coniurato dabat oracula, de qua Pictorius, de Magia cap. 10. Cardani Aeromantia de qua ibi agit, potius Hydromantia dicenda est.

8. Dici potest, φαρμακεία; qua vtuntur incantatores, ἐπῳδοί, qui diuinant freti solo dæmonis commercio; prę- ter incantationem nihil adhibentes: vt Fessæ faciunt quædam mulierculæ tribades; & nonnullæ Aegyptiæ siue Zingalę; de quibus postea, totam Europam percursantes, & in Byzantino foro Turcæ, & olim; *in Apulei asino*, quidam Diophanes. Vide Io. Leonẽ in descript. Africæ l.3.

9. Est, κοσκινομάντεια quę vsurpata veteribus (vnde, & Adag. *cribro diuinare*.) cribrum imponebatur forcipi, forcipem binis digitis comprehendebant, & eleuabant, & præmissis verbis conceptis. subijciebant nomina eorum, de quibus suspicabantur eos furtum, vel aliud occultum crimen patrasse, reum vero iudicabant illum; quo nominato, cribrum tremebat, nutabat, mouebatur, vel conuertebatur. quasi qui digitis forcipem tenebat, arbitratu suo cribrum mouere non potuerit. Quod formulam Pictorius proponat verborum pronunciandorum, fecit inconsulte; quod ea sit vsus ter, & quod euentum certum prædicet, fecit impie, & mentitur pollicendo. Ad hanc reducit vir doctus Horo- C scus lib. 2. de vera, & falsa prophetia modum furti concipiendi Ch. probandi) per lancem, & licium: nempe lancem lineis funiculis illigatam, & cum murmure rotatam, ex lege XII. tabula. cum lege d. lib. 2. cap. 6. quod sane verisimilius quam quod post Zatium Alpinum Franc. Balouinus in libro 57. XII. tabular. & cum eo Ziracu. ad Alexand. Genial. D dier. libro 6. cap. 10. Scripsit de κυρτα γυρτοις prætextu religionis furantibus. Theocriti, Luciano. Polluci

10. Ad eundem vsum erat, ἀξινομάντεια: qua securim rotundo infigebant palo, & ex eius motu furem deprehendebant. Quando autem successus futuri diuinatio petebatur, tunc gagatem lapidem securi imponebant, vt Plinius refert. libro E 36. cap. 19. Huic similis diuinatio militaris per scutum tincta aspide oleo. habes apud Suidam ex Aristophane.

11. Erat, κεφαλαιομάντεια: faciebant asini capite sup prunas asso. Germanis priscis in vsu fuisse, volunt. Lõgobardi postea vsi capite caprino, Gregor. lib. 7. epist. 7. et in Dialog. li. 3. c. 26. et 28. & hom. 1.

cui diuinum honorem habebant. Vehementer suspicor prius illud de Arcadio pecore genus olim ab improbis Iudæis interdum Diuinationi impensum, hincque factum vt Apion, & reliqui Aegyptij, & illos secutus Tacitus, calumniaretur, eos pro Deo caput asininum coluisse.

12. Κλειδομάντεια, per clauem; cui circumdabāt chartulam inscriptam nomen suspecti: deinde clauem alligabant sacræ scripturæ codici, hunc virgo sustētabat, & verbis certis murmuratis chartula ad nomen criminosi vertebatur, mouebaturque.

13. Sit quod Germanus quidam I. C. his verbis tradidit: ex oculo quoque excusso, hodie fur cognoscitur. Primum leguntur Psalmi cum Letania: deinde formidabilis subsequitur oratio ad Deum patrem, & Christum item exorcismus in furem. in medio ad oculi similitudinem vestigio, figura circularis nominibus barbaris notatæ, figitur clauus æneus triangularis, conditionibus certis consecratus, incutiturque malleo cypressino: & dicitur, Iustus es Domine, &c. tum fur prodetur. Rostochij quidam pecuniam in quodā loco seposuit. Cum autem eam postea inuenire tam cito non potuisset, fabrum conuenit, ab eoque petiji, vt oculus furi excuteretur. Quo pacto statim ipse Dominus, qui fabri diabolica opera vsus est, oculū amisit.] Nonne, lector optime, iusto Dei iudicio iste incidit in foueam quam fecit, & merito pertulit, quod tam iniuste, per artem pessimam, malum alteri moliebatur? subdit; *Gustronij quidam cochleum argenteum amiserat: cum autem furem ex oculo quoq; excusso cognoscere cupere, fabrum adijt ab eoque petijt, vt sua arte magica furem oculo priuaret, quod & factum est, & statim filiolus illius, qui cochleum in quendam angulum conA iecerat, oculum amisit.*] Sed & aliud diuinationis diabolicæ genus reperio in Indorum historijs, in ijs quæ de Floridensium rebus gestis agunt. aspidomantiam vocare possumus. Narrant sequentia de Rege Holata Outina, eum exercitu subsistere iusso, senem magum centum, & viginti annos superantem aduocasse, & quo in statu res hostium foret pronunB ciare iussisse.

Tum magus locum in medio exercitu parauit,] & conspecto Ottignij, quod puer eius gestabat scuto, petere illud iubet: imperatum illud collocat, orbe quinque pedum diametri circum illud ducto, additis quibusdam characteribus, & notis: tum in scutum genibus flexis pedum calcaneis insedit, sic vt nulla parte humū C tangeret: & nescio quid submurmurans varios gestus exprimebat, tanquam in vehementem aliquam orationem incumberet: qua ad quadrantem horæ producta, illico tam horrendus apparuit, vt humanam effigiem amplius non exprimeret. nam ita omnes artus cōtorquebat, vt ossa dissolui exaudirentur, denique præter naturam multa faciebat. His peD ractis momento in pristinum statum redijt, lassus tamen admodum, & quasi attonitus; deinde circulo egressus Regem salutauit, ipsique indicauit hostium numerum, & quo loco illum exspectarent.]

Claudat seriē Salisberiensis, lib. 1. de nugis curialium c. 11. scribēs; *Imaginarij sunt, qui imagines quas faciunt, quasi in possessionem præsidentium spirituum mittunt, vt ab eis de* E *rebus dubijs doceantur: hos idololatras esse S. scriptura conuincit, & diuino maiestatis iudicio cōdemnandos.*]

In his omnibus verba magica solent interuenire, ideo dubitari nequit, quin ad hanc quæstionem pertineant.

Nn QVÆ-

QVÆSTIO VII.

De mangania speciebus in quibus, vel non est explicitum pactum, vel latens admodum est.

HAec implicitam habentia pactionẽ reuocari possunt ad tria capita, *Ariolationem*, siue *Haruspicinam*, *Augurium*, & *Sortes*. de quibus nunc videndum.

SECTIO I.

De Haruspicina siue Ariolatione.

A*Riolatio* latissima significatione omnem complectitur diuinationem: sed hic eam stricte sumo, vt Isidorus, cum scribit; Arioli vocati propterea, quod circa aras idolorum nefarias preces emittunt, & funesta sacrificia offerunt, iisque celebritatibus dæmonum responsa accipiunt.] quibus verbis describit solam diuinationem explicitam, quæ ad oracula refertur. hoc placuit etiam Rabano, & Gratiano Iuoni, & Burchardo, qui in Decretum suum id retulerunt. *Haruspicinam* idem Isidorus vult dictam ab obseruãdis horis, melius alij, à veteri vocabulo *Haruga*, quod (teste Donato) hostiam significabat. Ego nunc vtrumq; nomen media quadam, & modica latitudine vsurpo, pro tota ἱεροσκοπίᾳ veterum, siue disciplina diuinãdi in sacrificijs Gentilium solita seruari: quare olim semper puto in his interuenisse idololatriam expressam, nõ tamen semper pactum explicitum; hodie fieri potest, vt neutrum interueniat.

lib. 8. Etymol. c. 9. lib. de mager. præstig. c. 26. q. 3.

Haruspicum, seu Gazarenorum (sic enim vocatos docet D. Hieronymus in Esai. c. 47.) prima diuinatio erat ex viuæ adhuc victimæ obseruatione, dum producebatur, dum ad aram sistebatur, dum attrectabatur. dum vinum ei infundebatur. possumus vocare victimariam, θυτικὴν siue θυματικήν: quæ omnia, si quis volet exẽplis confirmata, is adeat Bern. Brissonij, crudeli certe, & indigna morte absumpti viri, Formularum lib. 1. quædam etiam nos olim in Senecæ Oedip. delibauimus, ad illa:

B *Appellite aris candidum 1 tergo bouem*
Curuoq; nunquam 2 colla depressum iugo.
Opima 3 sanctas victima ante aras 4 stetis.
. . . Huc propere 5 admoue
Et sparge 6 salsa colla taurorum mola.
Placidòne vultu sacra, 7 & admotas manus
C *Patiuntur? . . . .*
Vnòne terram, ac vulnere afflicti petunt?
Vtrum citatus 9 vulnere angusto micat.
An lentus altas irrigat plagas cruor.

Secunda vero fuit *extispicina*, qua motum, & singula mactatæ hostiæ membra rimabantur, iecur maxi-
D me, vnde Græcis dicta ἡπατοσκοπία. hanc vbertim rident Lucianus, & Arnobius, describit noster ille eadem Tragœdia.

lib. de sacrific. lib. contra gent.

Ede certas viscerum nobis notas.
MAN. Genitor, quid hoc est? non 1 leui motu, vt solent,
Agitata trepidant exta, sed totas manus
E *Quatiunt, nouisque prosilit 2 venis cruor,*
Cor marcet ægrum 3 penitus, ac mersum 4 latet,
Liuentquè 5 vena, magna pars 6 fibris abest,
Et felle nigro 7 tabidum 8 spumat iecur.

Ac

A *Ac semper omen unico imperio graue,*
Ex capita 9. paribus bina consurgunt toris:
Sed vtrumque casum 10 tenuis abscondit caput
Membrana, latebram rebus occultis negans:
Hostile 11 valido robore insurgit latus,
Septemque 12 venas tendit: has omnes retro
Prohibens reuerti limes 13 obliquans secat,
Mutatus 14 ordo est. sed nil propria iacet;
Sed acta retro cuncta. &c.

Fuit autem non quorumuis, sed certorum animalium inspectio. Iuuenal. Sat. 6.

Spondet amatorem tenerum. vel diuitis orbi.
C *Testamentum ingens, calidæ pulmone columbæ*
Tractato Armenius, vel Comagenus haruspex:
Pectora pullorum rimatur, & extra catelli,
Interdum pueri. . . .

Sed exsecti matri viuenti, vt ex nefarijs Iuliani Apostatæ magicis doceremur. D

Tertia est πυροσκοπία, & πυρομάντεια, in hac aliquando pix trita in ignem spargebatur, aliquando tedæ pice illitæ accendebantur, & certis characteribus signabantur, & si flamma tædarum in vnum coibat, prosperum: si lambens, & diuisa comparebat, infelicem, si tricuspis assurgebat, gloriosum euentum: si varie dispersa, in ægro mortem, in sano morbum: si crepitans, infortunium: si subito exstincta, ingens periculum ominabantur. aliquãdo hostiam in ignẽ conijciebant, & dumtaxat considerabatur flamma ignis victimarij, vtrum in vnam coiret pyramidem, E quod prosperum: an vero diuideretur, quod aduersum. quis ignis color, splendor, ascensus, strepitus: an cito victimam comprehenderet, an exstingueretur, & similia. quidam putant auctorem huius fuisse Amphiaraum, alij Argonautas alios: apud Romanos vsa Tanaquil, teste Valerio Maximo. de hac idem Tragicus: lib.1.c.6.

B *TIR. Quid flamma? largas iamne 1 comprendit dapes?*
MAN. Subito refulsit lumen 2 subito occidit.
TIR. Vtrumne clarus ignis 3 & nitidus stetit,
Rectusque purum verticem 4 cœlo tulit,
Et summam 5 in auras fusus explicuit comam?
An latera 6 circum serpit incertus viæ,
Et fluctuante 7 turbidus fumo labat?
MAN. Non vna facies 8 mobilis flammæ fuit:
Imbrifera qualis implicat varios sibi
Iris colores; parte quæ magna poli
Curuata picto nunciat nimbos sinu.
Quis desit illi, quiue sit dubites color:
Cærulea fuluis mista oberrauit notis,
Sanguinea rursus vltimum in tenebras abit:
Sed ecce pugnax ignis in 9 partes duas
Discedit. . . . . .
Immungit aris 10 ignis, & 11 trepidant foci.

Vtuntur hodie Lituani, nam ægris si vmbra, corpore igni opposito, aduersa cadat: certam spem recuperandæ valetudinis concipiunt: sin auersa ceciderint: cunclamant, & pro deposito

Amania a li.3.de nat. posito ægrum habent. An ab hoc vitio immunes Germani? quin in succensione pirarum, quas pie in honorem B.Ioan.accedunt, veteri idololatria Chaldęorum & Aegyptiorum in sacrum morem commutata: peccant dum ad crepitum, fumum, flāmæ modum, & similia attendunt: item quia definitis vicibus circumire, vel transiliri debere putant. sunt lib.de diui nat.c.2. enim ista, vt recte censuit Vvimpina, reliquiæ veteris paganicæ lustrationis, & traductionis per ignem, quam ex sacris litteris Patres confutarunt. Glycas ex Theodoreto hoc docuit, ne multos congeram.

2. Annal. fol.269. Quinetiam (ait) liberos suos per ignem traiecit. Quid autem istud verbum sibi, quæso vult? Iosephus tradit Achazum quendam suorum filiorum Baali solido sacrificio concremasse. Verum Theodoritus aliter sentit: arbitror, inquit, hisce verbis significari speciem quandam erroris, qui ad nostra vsque tempora durauit. Videmus enim semel in anno rogos accendi, quibus iniiciantur pueri quidam & viri. Quinetiam infantes ab ipsis matribus per flāmam transportantur. quæ res videtur esse quasi quædam auerruncatio, & lustratio.] Sic Glycas.

Cardan.li. de vera Sapient. *Quarta* est nubila: *καπνομάντεια*, fumi obseruatrix, eaq; duplex. nam vel grana sesami, vel papaueris nigri in ardentes prunas iacebant, & inde surgentem fumum notabant: vel sine huiusmodi granis, solū obseruabant sacrificij fumum, & interdum fumum rogi. Huc pertinet illud Nasonis, *in Ibin*, de rogo Polynicis, & Etheoclis,

Et noua fraterno veniet concordia fumo,
Quam vetus accensa separat ira pyra.

De fumo illud Papinij est lib. 10. Thebaid. vbi postquam pyromantiam Tiresiæ descripserat, addit eum ore fumum fatidicum hausisse.

Ille coronatos iam dudum amplectitur ignes,
Fatidicum sorbens vultu flagrante vaporem.

Vapor enim iste fumus est. nam quis credat flammam hausisse Tiresiam, & superuixisse? Vsos etiam Capnomantia Iudæos, & considerasse an fumus, qui ex victimarum sacrificio ascendebat, rectus ascenderet, an in obliquum vergeret, docet Theophil. in Oseæ cap. 4. Pictorius lib.de Magia, c.11. quosdam Papinij versus de morte Menecei huc retulit, qui perspicue ad Pyromantiā pertinent. Non aliam speciem, sed genus quoddam ipsius Capnomantiæ putarim fuisse *Thurifumiam* illam in qua ex fumo thuris adoliti diuinabant. Statius.

Thurea nec supra volitante altaria fumo.

Hoc verum de ista: sed alia longo, de qua Dion.

Quinta est proprie dicta *λιβανόμαντεια*, quam proponit Dionius Cassius agens de Nymphæo prope Apolloniam, ibi & oraculum (*inquit*) editur, idque hoc modo. Thure accepto, precibusque eius rei ergo, quam volunt, factis, ipsum thus, vt secum eas preces deferat, ad ignem proijciunt: tum si ratum futurum votum, ab igni thus è vestigio corripitur, ac si thus extra ignem forte deciderit, accurrens ignis id abripit, & consumit: sin irritum erit votum, neque accipitur ab igni thus, & si in ipsam flammam conijciatur, recedit ab ea, atque effugit. ita vtramque partem ignis futura prædicit; morte nuptijsque exceptis. de his enim non licet cuiquam oraculum illud consulere.] lib.41.hist. August.

Sexta est *τεφραμάντεια*, siue *σποδομάντεια*, qua diuinabant olim ex cineri-

cineribus sacrificiorum videtur hoc factum in ara Apollinis Ismenij, & ideo Sophocles in Oed. Tyr. vocasse cinerem diuinatorium, *μαντείαν σποδὸν* fortassis tale, quid etiam obseruandum in cinere Alphæi, quem idcirco Moschus vocauit, *κόνιν ἱερὰν*, vbi ex Pausania docui quondam, per *κόνιν*, significari *τέφραν*, per puluerem cineres sicut, & in Herc. Oetæ sumitur.

In Aduersa. ad Senec. Medeæ v. 81.

Et cineres patrio puluere sordidos,

Hodie viget quoddam superstitionis huius vestigium, cum res, de qua diuinandum, digito, bacilloue cineri inscribitur, & cinis aeri puro permittitur, & attenditur ad litteras, quæ in cinere agitato apparent. Item cum iubent aliquem tres personas cogitare, quibuscum matrimonium optet, vel speret contrahere, tum tres ducunt sulcos in cinere, illi autem iubetur singulis personis suum sulcum deligere, tum auersus stare ne sulcos videat, quos interea alter tamdiu forcipe ostendit, donec eorum vnus ab illo ter diligatur, & quam ille sulcus destinabat, ea spondetur ipsi vxor futura, posset hoc vltimum ad sortem diuinatoriam reduci.

Septima est ὑδρομάντεια & οἰνομάντεια, qua considerabant colorem vtriusque laticis in sacrificio fusi Aeneid. 4.

Vidit thuricremis cum dona imponeret aris
(Horrendum dictu) latices nigrescere sacros,
Fusaque in obscœnum se vertere vina cruorem.
Hoc visum nulli, non ipsi effata sorori.

Ariolationem ergo hic alij agnoscunt, ego potius diras, seu omen, vt in illis Thyestæ,

Verna capiti fluxere rosæ,
Pingui madidus crinis amomo,
Inter subitos stetit horrores:
Imber vultu nolente cadit:
Venit in medias voces gemitus,
Sed vagus intra
Terror oberrat. Item,
Sed quod hoc? non vult manus
Parere: crescit pondus, & dextram grauat.
Admodus ipsis Bacchus à labris fugit,
Circaque rictus ore decepto effluit.
Et ipsa trepido mensa subsiluit solo.
Vix ignis lucet.

Omina tamen diuinationis sunt, sed sub augurijs comprehensæ, seu auspicijs, de quibus sect. seq. Persis diuinationem ex vino tribuit Alexan. Neapolit. lib. 5. c. 13.

Octaua forma ducitur, ab edulibus varijs, vt *κοσκινομάντεια ἀλευρομάντεια*, & *ἀλφιτομάντεια*. De hac ita Theod. Balsam. in 6. Syn. quæ in Trullo. Mulieres quædam (*inquit*) cum ordeo ea, quæ ab alijs ignorantur, enunciant. hæ dicuntur *κριθόμαντεις* quæ Ecclesijs, & sanctis imaginibus assidentes, & se ex ijs futura discere prædicantes, non secus ac Pythonissæ futura prædicunt. Alia posset videri ab Horatio significata lib. 1. epi. ad Fuscum.

Vtque sacerdotis fugitiuus liba recuso.

Nam in m. s. vetusto Sancti Laurentij Leodiensis eo loco adnotatū: Cum in seruis suspicio furti habetur, ad sacerdotem ducuntur, qui crustam panis carmine infectam, dat singulis: quæ cum hæserit gutturi, manifesti furti reum asserit.] Sic ibi legitur, quod non tam explicando carmini, quam notandæ superstitionis priscæ causa voluti adscribere. In Antissiodorensi concilio can. 4. sic legitur: Nō licet sortilegos, vel auguria respicere, nec ad characteres, nec ad sortes, quas sanctorum vocant, vel

quas de ligno, aut de pane faciunt aspicere, sed quæcumque homo facere vult omnia in nomine Domini faciat.] Item aliam puto quę in sacrificijs, (quam Theocrit. describit in Pharmaceui.) obseruabat molas & libamenta, & præcipue triticū, hordeum, far, & ex eo tosto frescoque factam farinam, & ea mox subsecutā Victimæ conspersionem. Seneca:

Et sparge salsa colla taurorum mola:

Qua de re ex Dionys. Halycarnass. Suida, & alijs multa ibi in Commentat. notaui. ἀλευρομάντεια perficiebatur caseo, ἰχθυομάντεια piscibus, quæ antiquissima. nam vsi illa Polydamas bello Troiano, & Tiresias Thebanus: apud Lycios à piscibus viuis non vno loco petebatur, sed in Dinæ fossa, & in fonte Apollinis apud Miras, & apud Syrihum vicum ᾠοσκοπικὴ seu ᾠομάντεια ex signis quæ in ouis apparebāt, qua Orpheum vsum vult Suidas: de eadem nonnulla Leo nibus libr. 3. var. histor. capit. 13. huc referenda præstigiosa illius nuperi impostoris schedulam in ignem coniectam, in quoduis adlatorum ouorum illæsam ostentantis. Huc non est referenda superstitiosa expiatio Isiacorum per oua, de qua Iuuenal. Sat. 6.

in Oed. v. 334. & 335

Cælius li. 7 c. 20. & Plinius l. 6. c. 16. & lib. 32. cap. 2. Plut. lib. de industr. animal.

Nona est τυρομάντεια, qua vtuntur hodie quoque Turcæ: cum ceram liquant, & aquæ guttatim instillant, & figuras inde ortas obseruant. Alsaticæ vetulæ aliud genus commentæ: cum aliquis ęgrotat tot cereos æqualis ponderis incendunt, quot Sanctos morbi immissores autumant, & cuique cereo suū sanctum appropriant, cuius cereus primus consumptus fuerit, eum morbi pronūciant autorem, læsoremque.

Decima ἀνθρωπομάντεια, quæ rimabatur hominum mactatorum fibras ac viscera. Vsus ea Heliogabalus, mō

A strum non homo: vsus etiam Iulianes Apostata, qui grauidarum aluos exsecabat, vt Antiochiæ & Carris deprehensum: vsus & teste Ammiano lib. 29. quidam Pollentianus, vsæ & Arlunæ Scythicæ, vt est lib. 1. Annal. Boior. à quibus id accepere Tartari, de quibus narrat Cromerus l. b. 8. histor. Polon. vsi, & Lusitani veteres apud Strabonem lib. 3. Hæc ad extiB spicinam commode reduceretur: vt, & ad hanc, sacrificium filiorum in Topheth, vbi igne absumebantur in honorem Molochi in Sacra scriptura.

Cedren. in Annal. & Thoed. li. 3 c. 21. & 22.

4. Reg. 26. v. 6. Ezec. 20. v. 31.

Vndecima fuit δαφνομάντεια, ex lauri rami combustione. prosperum signum, si obstreperet cum fragore, infelix, si iuxta Propertium, taceret *exstincto laurus adusta foco* de hac mul
C ta, & ita, vt nescias quis à quo accepērit, Parrhabus, ac Rhodiginus vaticinabantur autem pramansis lauri folijs, testibus Lycophro, & Hesiodo; vnde laurus dicta Symbolum diuinationis, Constantino *in Geopon.* & Aphtonio, *in Progymn.*

Duodecima potest esse βοτανομάντεια, cum ex verbenæ, lunariæ, saluiæ, myricæ, ficus, & aliorum simD plicium folijs tamulisque, consignatis nomine quærentium, & quæstione, cognitio futuri petebatur. caue cum his cōfundas Sibyllę folia apud Maronem, in his enim non quæstio, sed oraculi carmen erat inscriptum. συκομάντεια ficus folia postulabat. De diuinatione per tamaricem seu myricam, ex Nicandri Scholiaste, sic Cælius Rhodiginus.

Ian. Parrha. i Claudiani l. 2. de rap. Proserp. Cælius Rhod. lib. 5. antiquit. c. 7.

lib. 7. anti. lect. c. 29.

E *Appollo myrica vates sanxit prænunciare mortalibus futura,*] propterea insignem fruticem huic Nicander μάντιν vocat, id est vatē. Quin & magi item Scythæ myricino vaticinantur ligno. Sed, & in Lesbo Apollo myricæ ramum tenens gratione Myricæus quoq; est cognomina-

minatus. Et Archæus prodit quandoque in somnis visum Deum illum myricæ ramo decorum. Et Metrodorus refert antiquissimam esse plantam myricam: nam Aegyptij in Iouis pompa coronantur myrica, id est tamarice, vt interpretatur Dioscorides: sicut apud Medos Magi.]

Decimatertia ὀμφαλομαντεία, obstetricum propria: quæ per nodulus vmbilico, & secundinis adhærentes conijciunt, quoties puerpera sit postmodum paritura.

Decimaquarta nouitia quoque est, ex eadem obstetricia schola, superstitio, ἀμνιομαντεία. Fœtus maternus in vtero materno tribus mẽbranis inuoluitur: quarum prima dicitur χόριον seu secundinæ: alia vero à farciminis forma ἀλλαντοειδὴς, tertia à mollice ἄμνιος. hæ duæ posteriores aliquando cum fætu sic erumpunt, vt facies, ac caput infantis quasi galeatum appareat: Vulgus Belgicum vocant galeam (*den helm*) hæc membrana cognomen tribuit Imper. Diadumeno, & causidici Romani multa pecunia inuolucrum istud emebant, se illo ad causę victoriam iuuari multum arbitrantes. Ex huius tegminis colore rubicundo, vel liuido, fortunã infantis, aniculæ ariolantur. hæc ἀμνιομαντεία, de cuius vanitate legendus Leurius Zirinęus. Sed, & Iouius, ne quid superstitionis omitteret, nimis huiusmodi vanitatibus, pro Episcopo, deditus, in Ferdinandi Dauali natiuitate (lib. 1. Piscarij) huiusmodi pelle inuolutum ex vtero prodijsse considerauit.

Lamprid. in vita Diadumeni.

lib. 2. de occult. natur. mirac. c. 8.

Decimaquinta est æque ridicula diuinatio Iudæorum per *Ieduim*, cuius Rabbini mentionem à Mose factam commiuiscuntur. nempe volunt fuisse animal quoddam, nomine *Iedua* ידוע humana forma, cuius ex vmbilico medio funiculus propendebat, quo instar cucurbitæ humo adhærescebat, & quantum funiculi longitudo patiebatur, circumcirca omnem terræ fructum depascebatur: capi à venatoribus non posse, nisi sagitta funis præscindatur: tunc statim expirare per eius ossa, certo ritu in ore gestata, vaticinandi donum nactos homines, indeque ariolos dictos *Iddegonim*. tales isti recutiti fabulas nobis obtrudunt, digni qui, & terræ cum suo *Iddahbonim* ידעני affigantur, & cum eo coniungantur. Nisi humanam illi formam attribuerent, possemus suspicari, eos allusisse ad Plant. animal quoddam agni specie, quod nasci ferunt, sic terræ cohærens, & vicina sibi, quoad funiculi longitudo permittit gramina depasci, & pabuli post defectum marcescere, in vicina Moschoniç Tartaria: de quo Sigismundus *in Moscouia*, & Iul. Schal. *contra Cardan.* & plenius ex professo Andr. Libauius p. 2. singul. disp. de agno Scythico.

Moses Sansonis F. in præceptũ Negatiuũ 8.

Deut. 18. & Leu. 19.

Decimasexta est λιθομαντεία: cuius meminit Iamblichus, & Orpheus agens de Siderite lapide: sed ritus eius mihi nõ satis perspectus. Huc spectat Caldæorum lapis Mizoris, de quo ita Zoroaster. Ηνίκα δ᾽ ἐγχθόνιον δαίμονα προσιόντα ἀθρήσῃς, Θῦε λίθον μνίζουριν ἐπαυδῶν.

Quando cospexeris dęmonem terrestrem (tibi responsum experenti) accedere, incantans sacrifica lapidem mnizurim. vbi Psell. in Scholijs rem aperit: Dæmones (ait) circa terram volitantes natura sua sunt mendaces. Quod si ex his verum aliquem sermonem audire cupias, aram appara, & sacrifica lapidem MNISVRIM. Habet enim hic lapis vim aduocandi maiorem dæmonem, qui occulta ratione materiali genio applicatus, rerum inquisitarum veritatem insusurrat, quam ille porro homini interroganti profert.

ferr. Indicat enim nomen ipsum, quo in aduocatione vtēdum est, vna cum lapidis sacrificatione.] Hæc Psellus, cui similia Nicephorus ad librū Synesij de insomnijs. fuit hæc vanissima superstitio, putantium nō omnes dæmones æquè mendaces, sed aliquos veraces, deinde, & illud erroneum quosdam esse materiates, ἀφεγγεῖς ὕλης ἀναπλεουμένους, materia tenebrosa plenos, vt loquitur. Hic ergo magicus ritus Chaldæorū. Non desunt, qui putent Iudæis in vsu fuisse lapides quosdam *Diuinatores*, & eos prohiberi à Mose Leuit. 26. vers. 1. nam vbi noster vertit, *Lapidem insignem*, illi malunt vertere: *Lapidem imaginationis*, vel vt alij *Lapidem speculationis*. Sed illi nugantur cum suis, quos nimis libenter sequuntur Rabbini. nam *eben Maskith* vocat lapidem pictura, vel artificio aliquo sic ornatum, vt aspectu suo homines capiat, & alliciat ad honorandum: ideo enim additur, non quidem, vt diuines per illum, sed, *vt incurues te ei*, hoc est, vt adores illū. Non vos celabo, quid aliquando mihi de hoc loco in mētem venerit, antequam editionem Romanam viderem. Suspicabar nostrum interpretem primo scripsisse, *Lapidem in signum*, inde cum alia verba transposuissent, *in signum lapidem*, factum denique *insignem Lapidem*. confirmat cōiecturam versio LXX. in qua diserte scriptum: λίθον σκοπὸν *lapidem signum*. Et fuit illa veterum superstitio: qui Mercurios ponebant in vijs, vel alios Deos *vios*, siue *viales*, itinerū indices, & signa. prohibeat ergo legislator, non lapides indices viarum poni; sed poni, huiusmodi lapides habitu Deorum, & ad adorandum. Sum quæ de radice שכה Sacah, prolixe hic Oleaster afferat; sed probare nequeo, quod vulgatum interpretem tam facile deserat, im-

A ino, & de versione loci Iob aperte ignorantiæ accuset. Etiamsi vera significatio foret, operire, dicere possem: quæ picta sunt, coloribus esse contecta, & operta. Posset quis ad hanc speciem referre quorumdā superstitionem, qui vt somnia ipsis contingant futuri, prænuncia, gestant amethistum gemmam.

Decimaseptima occurrit ῥαβδομαν-
B τεία, quæ multiplex fuit, de qua sic Cælius Rhodiginus d. c. 29. scribit.

Virga in rebus diuinis eximij cuiusdam vsus fuisse veteribus, ex plerisq; coniectare licet. Nam, qui Persicos ritus diligentius animaduersos litteris mandarunt, illorum magos, qui sacrificijs præficiuntur, carnes super myrto, & lauro positas tradunt subtilibus virgis adurere, mox, oleū
C lacte melleque commixtum conspergere, ac comprecari, fasciculos ex myrica pertenues manu tenentes. In Pyrethiorum meditullio surrecta stabat ara, vbi inexstinctus seruaretur ignis, fierentque itidem comprecationes, non sine myricinis virgis. Sicut in Scythia quoque, vbi vaticini tradūtur plures, salignis virgis diuinatio concipitur, quas dissoluunt,
D ac separatim singulis humi constratis vaticinantur, interim virgas comprehendentes, componentesque. Narees vero, quos esse Androgynos putat Herodotus, tiliam scindentes trifariam, digitosque implicando, ac resoluendo præcinunt futura.] & *postea*, Etenim in plerisque locis virga (vt diximus) præsagiunt, quod in primo compositionis, tertiæ Dion quoque confirmat. Quæ ille de
E Persis Magis, ab Herodoto libro 1. & Strabone libro 15. mutuatus, quæ de Scythis, & Enarijs, Herodoti libro 4. Scytharum progeniem Turcas, hunc morem retinuisse, colligitur ex Historijs Collenucij. Sed illud mihi nota (Lector) ῥαβδομάντεις

non

lib. 1. rerū Neapoli. non pertinere ad vnum dumtaxat caput. quædam enim explicitā continebat inuocationem, nempe quæ conceptis verbis efficiebar, vt virgula recta, sponte sua, in circulum coiret iunctis extremitatibus. Alia vero ad sortes pertinet, quando regnū, vel quid aliud, virgis datis, cui obtingeret, experiebantur: sic Aaroni prerogatiua Sacerdotij, virgula contingit florente, sic & Beatam Virginem nonnulli, ex apocryphis, tradunt Iosepho sponsam datam: quo adhuc tempore Diuinatoria sors permissa. Aliquādo ad ariolationem nostram (quam auspicium vocauit Tacitus) referenda: vt illa Persarum, & Scytharum, Germanorum quoque, quā Tacitus describit libro de moribus Germanor: qua de re nos postea plura Sect. 3. Aliquando ad omnia, vt illa, de qua sic Crantzius lib. 4. Metropol. c. 19. & 29.

Memorant Annales Henric. III. Imp. fabulam de Hildebrando puero, quod cum filius esset fabri lignarij, ex sarmentis ordine compositis, inscius ipse has litteras consetuatit: quibus astans homo litteratus legerit ex ea compositione scindularum: *Dominabor a mari ad mare*. Vnde coniectans diuinum aliquid in pueto, suaserit parenti, vt eum litteris traderet. Traditus profecit, & in Cancellariam Regis peruenit, & Scriniarius euasit. Somnio admonitus Imper. de eodem, quod cornua videretur habere, quibus filium suū contereret, hominē in vincula coniecit: sed ab Imperatrice vinculis exutus, Cluniacense Monasterium petijt. Indeque profecit primum in Subdiaconum, deinde in Cardinalem, nouissime in Gregorium VII.] Hæc ex Annalibus illis Grantzius, quæ nescio cur fabulam vocet.

Decima octaua est λαμπαδομάντεια, quando nonnulli candelam in A D. Antonij honorem accendunt, sicque se res perditas confidunt inuenturos. Alia est vetus superstitio *Lucernaria*, de qua Propertius libro 4.

Sed neque suppletis constabat flamma lucernis.

& alio loco:

Seu voluit tangi parca lucerna mero.

B Petronius in Satyra, *Lucernæ humore defectæ, tenue, & extremum lumen spargebat:*] hæc magis videtur ad hominis augurium pertinere. An etiam huc pertinuerit modus furti concipiendi per lancem, & licium; quem Sex. Pompeius describit, dubium mihi: puto potius non pertinere, quicquid Acron prodiderit. vide sub quæstio. 6. sect. 4. C vers. 9.

Decima nona vocatur ὀμφαλομάντεια, nempe duplex diuinatio, qua virginitatem puellæ explorabant. 1. per funiculum, quæ res etiam hodie in vsu prauo: & videtur olim eo respexisse Catullus in nuptijs Pelei, & Thetidis.

Non illam nutrix, orienti luce reuisens,
D *Hesterno poterit filum circumdare collo.*

2. Quod, auctore Guil. Parisiense, solitum in Britannia redactum in pollinem tenuem achatem in potu præberi, quem qui, quæue sumpsit, nisi virgo sit, statim cogatur euomere. Referuntur & alia, quæ idem per vrinam indicium faciunt. Et referuntur, vt arcana naturæ, vereor ne prorsus sint magica, certè sunt illicita, & famæ restitutioni obnoxia. par. vlt. de vniu. c. 22.

E Sunt & aliæ mille nocendi artes, & nomina mille, quæ vtinam, vt mihi, sic cæteris ignotæ, & inexpertæ. Damnant hæc omnia Theologi, & Canonistæ. vide Euseb. lib. 4. Prępar. Euang.

Euang.cap.si quis 26.quæst.5. Ioannem Salisberiensem lib. 2. de nugis Curialium cap.28. Michael. Medin. lib.2. de recta in Deum fide fol. 29. & Iulium Sirenium libro 9. de Fato cap.15.& 16.

SECTIO II.

De augurio, & auspicio.

AVgurium, vel dependet à natura, vt nautarum, agricolarũ, &c. de quo postea (est enim commendatione dignum, vtpote naturalis coniectatio) vel hominum industria atque artificio institutum, rebus futuris, non necessarijs, sed voluntarijs conijciendis inseruiens: de quo nũc agimus, quod ipsemet Cicer. vanitatis, & ineptiæ condemnauit, longe hac in re prudentior, quam Plato in Phædro, vel Xenophon, in Cyripęd. Quod vero, & Aristoteles meminit augurij, ille vel populari ex sententia loquitur, vel augurium vocauit, naturalem præsensionẽ auium, qua pluuias tempestatesque instantes nobis indicant cantu, volatu, vel garritu. Nobis Christianis dubitare non licet, totam Augurum disciplinam, incertam, & illicitam esse: qua, quod abstineret Dei populus, etiam ab ariolo laudatur: quam sciunt omnes damnatam à Mose, ac Prophetis, & à iuris Canonici auctoribus, à quibus etiam variæ pœnæ infliguntur: quam sciunt pacti cum dæmone damnari à B. August. sciunt à recta Philosophia valde alienam.

lib.2.de diuinat. libro 9. de Hist.anim. c. 31. & alib. Nu.23. v. 23. Leu. 19. v. 26. Deut.18 v.10. Eccl. 34.v.5. Ier. 27.v.9. c. illud ca. sed & illud 26.q.2.c. si quis Episc. c. aliquãti. cap.si quis clericus c. augurijs. 26.q.5. libro 2. de doct. Christia.c.2. docet hoc Cic.d.li.& Frãc.Picus li.6.de præ not.c.4.

Auspicij vero, siue Augurij vocem nũc eo extendimus, vt etiam omnia comprehendat: sicut & Græci sumpserunt, *ὀρνίθειαν, οἰωνιστικὴν, οἰωνομάντειαν, ὀρνιθοσκοπίαν*, pro obseruatione cunctarum rerum subito, & inopinato, & insolito, accidentium, instituta ad cognitionem futurorum, vel occultorum.] Sic acceptum, reduci potest ad species quinque, primum ex cœlo, secundum ex auium volatu, vel garritu, tertium ex tripudio pullorum, quartum ex quadrupedibus, quintum ex diris, & portentis: & horum omnium communis diuisio est, quod eorum quædam sunt Oblatiua, quæ non poscuntur; quædam Imperatiua, quæ veniunt optata, & quæsita.

A B

1. Ergo genus è cœlo captato ab auguribus prospectu, & cęli regione designata (templum vocabant) exspectabat auspicium, nempe tonitru, vel fulmẽ, siue fulgetrum: quorum alia bruta, quæ nulla ratione naturæ nitebantur, sed erant vana prorsus, alia Fatidica: & hæc rursus, vel pestifera, vel consiliaria, vel auxiliaria, & huiusmodi nugacissima, de quibus multa Plinius, & Seneca, quę sanè eruditè refellit Vvimpina, lib. de diuinat.c.3 4.& 10.

Pet. Sancti florius Mõtepessula. l. hist. rer. memorab. fol.240. Varro l.6. de lingua latina.

C

Plin.lib.2. c.51. & 54. & li.28. c. 2. Senec. in Natural. q̃stionib.

2. Ab auibus petebatur, vnde dictum augurium, quasi auigurium. Auium aliæ oscines, quæ cantu, seu garritu; aliæ Præpetes, quæ volatu putabantur prædicere, & harum rursus D variæ differentiæ, *funebres, cliuiæ, arculæ, volsceræ, remores, inebræ*, & aliæ multæ. Stultitia hæc refellitur bene ab eodem Vvimpina lib. eod. cap.12.

Seru.lib.2. Aeneid. Festus in voce Oscines Gellius li. 6.c.6. Plin. li. 10.c.13. & 18.

3. De pullorum tripudio sumebatur. Duo à pullarijs pulli in cauea seruabantur. primò diluculo, imperato de more silentio, plus aut offa, cauea reclusa, pullis obijciebatur: si E negligerent cibum, sinistrum auspicium erat; si auide depascerentur, ita vt aliqua ex rostro deciderent, & terram ferirent, dicebatur *Solistimum tripudium* & habebatur secundum. *pauere* veteribus, idem quod ferire. inde dictum primo terripauium, deinde terripudium, denique

tripu-

tripudium. Idem, & *Sonivium* vocatum à sono, quem plus edebat cadendo. Nugacissimum sane commentum, cuius tamen neglectui tribuere Romani clades P. Claudij, & Lucij Iunij bello Punico 1. & Flaminij bello Punico 2.

de his Cicer. l. de diuina. Fest. in Puls. & in Oscinū. Polybius lib. 1. & Valer. Maxi. lib. 1. c. 4. Liu. li. 22.

4. Ex *quadrupedibus*, sumpta, teste Sext. Pompeio vocabant *auspicia pedestria*; vt apud Germanos ex equorum fremitu, proprium gentis (ait Tacit.) equorum quoq; præsagia, ac monitus experiri, publice aluntur iisdem nemoribus ac lucis candidi, & nullo mortali opere contacti, quos pressos sacro curru sacerdos, ac rex vel princeps ciuitatis comitantur, hinnitusq; ac fremitus obseruant. nec vlli auspicio maior fides.] Durasse eam superstitionem diu postea, etsi paulum diuersa forma apud Luiticos, ex Ditmaro noster Lipsius *in comment.* admonuit. De Lupino auspicio, Plinius, & alij valde multa, & prorsus contraria tradiderant, quos habes diligenter annotatos à Tiraquello; de capra, asino, leone, vulpe, cane, mustela, ariete, & alijs; quæ Alexander nullis auctoribus firmarat, vir idem, supra modum diligens, accuratæ comprobauit.

lib. de morib. Germ.

ad Alex. ab Alex. lib. 5 c. 3.

5. Sunt *Omina*: quæ pertinere ad auguria vel vnus ostendit Claudianus sequentibus versibus;

Nullusque dies non triste minatur
Augurium, quoties flauentia serta comarum
Sponte cadunt? quoties exsudat ab vbere sanguis,
Larga vel inuito prorumpunt flumina vultu,
Inuissaque manus mirantia pectora tundunt?
Si buxos inflare velim, ferale gemiscunt.
Tympana si quatiam, planctum mihi tympana reddunt.

A *Ah vereor, ne quid portendant omina veri.*]

Vbi Ceres, & exempla præbet omnium seu Dirarum, & quod vocauit *augurium*, postea vocat *omina*. Hæc solent etiam *prodigia* dici. Valer. Maximus. *admirabile inter cœnam prodigium incidit. Infusum namq; paterna eius vinum nec semel sed iterū, ac tertio, in sanguinem versum est.* lib. 1. c. 7. de Xerxe.

B *Qua de re consulti Magi monuerunt, vt ab incepto desisteret.*] Sed de omnibus plura diximus lib. 3. vbi de vana obseruantia egimus. Huc reducenda omnia prodigia, & ostenta, & monstra, quatenus quis vanam quandam ex his instituit diuinationem, quā veteres τερατοσκοπίαν vocarunt, à qua aliena est Christiana obseruatio monitorum quorundam mirabi-

C lium, quæ quibusdam Deus largitur. Duo exempla referam infra c. 3. q. 2. & alibi aliud familiæ Estensis B. Beatricis apud Scardeonum, tale, quod de monte Vesuuio, & morituorum impiorum, & damnādorum mox aliquorum prædictione, Per. Damian. epist. ad B. Dominic. Loricat. supra agens de Pandulfo Capuano, his verbis; *quandocunq; in illis*

D *partibus reprob. diues moritur, ignis erumpere de prædicto monte videtur, & tamquam sulphureæ resinæ congeries ex ipso Vesuuio protinus fluit, vt torrentem faciat, atq; decurrens impetu in mare descendat.*] miraculo ignis, addam aliud humanum. Herodotus lib. 8. scribit, quando Amphiensibus sinistri aliquid publice euenturum, solitam sacerdoti Miner-

E uę subito promissam enasci barbam. Sed redeo ad inanima. De familia Seruiliorum scribit Plinius nummū illis fuisse æreum; quem auro, & argento cibarent, qui ad futuros familiæ prosperos euentus crescebat, ad infœlices minuabatur, lege Plinium lib. 2. c. 65. De sanguinis admiranda

randa in Gallia pluuia, quę incidens supra carnem hominis, aut supra lapidem non poterat ablui, cadens vero supra lignum facile eluebatur; auctor ex Fulberto Carnutensi est Baronius Annal. XI. anno Christi 1017. De fonte Glomuzenzi narrat Dietmarius, qui quando lætus pace, & annona annus subsecuturus tritico, auena, & glande refertum se ostentat, quando pestis imminet cinerib. quãdo bellum, sanguine plenus fluit. quod idem Erasmus Stella, & Petr. Albinus *in Chronico Misnensi* afferunt. Alibi in Germania fons est dictus *Dungerbrun*, qui quando decrescit grauem annonam, quando exarescit diram famem portendit. In monasterijs non raro accidit, vt religiosi morituri, in templis vbi sedilia sua habent trunco capite adspiciuntur. Quibusdam etiam nobilium familijs quædam notata. est quæ certissima suorũ mortis indicia habet, si fons quidam natura sua valde limpidus ab incognito quodam verme turbetur. alteri signum est, si terra quædam arci ipsorum vicina, in voraginem subsidit. In Bohemia spectrum fęmineum vestitu lugubri apparere solet in arce quadam illustris familiæ, antequam vna ex coniugibus Dominorum illorum è vita decedat. ita ex alijs, vt cetera, refert Phil. Camerar. operæ successiuæ cap. 73. vide supra in princ. lib. & d.q.2. *Monstra* sunt naturę valde aberrantis à consueta norma inanimantium productione ludibria. *Ostenta* vero, & *prodigia* vocamus, varias, & terribiles, atque insolitas in aere, aut alijs elementis apparitiones, ac sonos, vel effectus, vt pluuias sãguinis, acies in cœlo visas, & similia, quibus pleni Iulij Obsequentis, & Lycosthenis libri, & Iosephus lib. 7. de bello, c. 44. & egregiè Vvimpina lib. de signis. certa horũ interpretatio à diui- (à cap. 22. vsque ad 27. l cap. 5.)

A na reuelatione dependet, vt fuit concessa Danieli: non licet ea curiose obseruare ad fortuitos euentus certò prædicendos: recte tamen concionatores ex ijs imminentem Dei vindictam denunciant, vel ab instanti facinore, ac vitæ prauitate homines ijs deterrent, & ad pœnitẽtiam hortantur. reuera enim idcirco illa solent à Deo ostendi. Plura de his pete B à D. Augustino lib. 21. de ciuit. Dei, cap. 28. & qui hos portentorum obseruatores egregiè confutant Picus, Vvimpina, Medina, & Sirenius. (Picus li. 6. de prenot. c. 5. Vvimpin. supra c. 17. Medi. l. 2. de rect. fid. c. 2. Siren. d li. 9. c. 19. & 20.)

VI. Auspicium ex acuminibus militare, cuius, & Dicer. & Arnobius meminere, quidam ad ostenta referunt, cum Cælio Calcagnino, alij ad Geomantiam, alij cum Turnebo nõ dissimile faciunt ab Anxinomantia. C quale fuerit, nihil habeo certi. *Lege si placet Antonium Valtrinũ Comm. de re militari.*

SECTIO III.

De sortibus illicitis.

MAnganiæ tertiam partem dixi esse *Sortes*. Sors olim dicta D *Phur*, vt patet ex lib. Esther cap. 9. v. 26. quam pleriq; Persicam vel Susianam vocem esse volunt. assentior potius D. Hieronymo Hebræam esse. & deduci ab Hebræo פור phur, cadere, seu labi (etiam iuxta Furster.) quia sortes in vrnam coniectę labũtur, vnde, & festum Hebræis *Phurim*, non *Phurim*. Iosephus in hac voce mendosus est, vel more Græco E detorsit. Sors autem, teste D. Thoma, triplex est, diuinatoria, consultoria, & diuisoria. (22. q. 95. artic. 8.)

Diuinatoria vocari potest κληρομάντεια: quæ ex genere suo prohibita, D. Greg. lib. 7. ep. 66. lib. 9. ep. 47. in Decretal. c. 1. de sortileg. D. Tho. d. art. 8. & talis fuit sortitio Ionæ 1.

vt

vt ibi post Lyran. & Ferum optime Franc. Ribera.quæ & ipsa multiplex est. vna, eadem cum oraculo, vt fuere sortes Deliæ, Lyciæ, Antiates, Prænestinæ & similes, sic accepit Seneca. in Troadib.

Post fata demum sortis incasta fides.
& in Oedipo:
Sortes Phebei exitus.

Cæteræ sortes pleræque nomen à materia sortiuntur: vt sunt παλομάντεια, πετθομάντεια, ἀστραγαλομαντεία, quæ bacillis, talis, oscillis, pilulis, aut tabellis inscriptis, in altum, vel in vrnam conijciebantur.

3. His similis fuit κυβομάντεια, siue alcatoria, vt apud Propertium.

Me quoq; per talos Venerem quærente secundos,
Damnosi semper subsilere canes.

Huic dediti valde Augustus, & Tiberius Impp. teste Suetonio, & Attalus Rex Pergami. Vtebantur huiusmodi sorte teste Pausania Græci, apud Buram Achaiæ: & in Apono fonte in Italia, teste Suetonio, in Tiberio.

4. παλομάντεια, quam dixi, seu ῥαβδομάντεια, quam Tacitus tribuit Germanis; sortium consuetudo simplex, *ait*, virgam fructiferæ arbori decisam in surculos amputant: eosque notis quibusdam discretos, super candidam vestem temere, ac fortuito spargunt. mox, si publice consulatur, Sacerdotis ciuitatis, sin priuatim, ipse paterfamiliæ precatus Deos, cœlumque suspiciens ter singulos tollit, sublatos secundum impressã ante notã interpretatur, &c.] frequentissima quoque Sinis, hodie est fere similis, quædam diuinatio duorum lignorum æqualium quam describit fuse Gunzalus Mendozius libro 2. hist. Chinens. cap. 4. nec non Philippinensium, seu Lusanorum in

Lib. de moribus German.

A India, teste Martino Ignatio Itinerarij cap. 8. In sacris litteris inuenio nonnullas huic pertinentes, vt est illa sagittarum de qua Ezechiel. & alia virgarum de qua Oseas, & secundum nonnullos Moses. Ezechielis verba sunt: Stetit enim rex Babylonis in biuio in capite duarum viarum diuinationem quærens, commiscens sagittas. interrogauit idola, exta consulit. Ad dexteram eius facta est diuinatio super Ierusalem.] Diuinationem hanc varie explicant. orta diuersitate, quia nō conueniunt de significatione verbi *KoKol* קלקל

cap. 21. v. 21

B quod D. Hieronym. vertit *commiscuit*, LXX. vero *fecit ebullire*, & *virgam* pro *sagittis*, ἀναβράσαι ῥάβδον. qđ tamen Polychronius docet dictum phrasi Hebræa pro misit, seu iecit sagittas. ἀντὶ τοῦ ῥῖψαι βέλη γὰρ τῇ λέξει ἐχρήσατο, καὶ ὁ ἑβραῖος. D. Hieronym. in Commentar. explicat modum diuinationis: stabit in ipso compito, & ritu gentis suæ oraculum consulet, ut mittat sagittas suas in pharetram, & commisceat eas inscriptas, siue signatas nominibus singulorum, vt videat, cuius sagitta exeat, & quam prius ciuitatem

D debeat oppugnare. hanc autem Græci βελομαντείαν siue ῥαβδομαντείαν nominant.] & addi postea, LXX. hic non tam sensu, quam verbis à vulgata dissentire. Nam illud ἀναβράσαι, seu ebullire, nihil aliud est, quam velociter exire, seu ascendere. Sed alij putant eo significari genus alterum diuinationis: nempe commixtas sagittas in aerem fortiter iecisse, & in quam partem caderent,

E dextram an sinistram, versus Rabbath, an versus Hierusalem obseruasse: sic R. Ioseph. & (vt videtur) Chaldæus Paraphrastes, eamq; interpretationem optime tam nostra, quam Græca versio patitur. Denique quia *Kalal* קלל etiam significat læuigare,

re, & polire, ideo exponunt, tersit, seu poliuit sagittas. volunt enim significari genus diuinationis Catoptromanticum: quo augures in splendenti cuspide, velut in crystallo, vel vngue, futura inspiciebant: sed cum hoc sit recentiorum commentum, præstat D. Hierony. & LXX. illos sequi.

Alter locus est Deut. 8. v. 11. Vecho ber chaber. וחבר חבר. quod noster B vertit *incantator*: recentiores vertūt *iungens iunctionem*, vt exprimant. speciem ξυλομαντείας qua per frustra lignorum iterum coeuntia diuinabatur. Sed nostram versionem confirmāt LXX. φαρμακὸς ἐπαείδων ἐπαοιδὴν, *veneficus incantans incantationem*: & rectè, incantatores enim, à *Chabar* חבר, quod significat, sociare, vocantur *Chaberim*, quasi C dicas socij, nempe dæmonum, quibus se pacto, seu fœdere inito coniungunt. Longe ergo clarius vertit noster vulgatus, quam recentiores, isti: & bene Pagnius retinuerat versionem LXX. interpp.

Tertius locus est Oseæ 4. v. 12 Populus meus in ligno interrogauit, & baculus eius annunciauit ei.] non constat, de quo genere hoc dictum. D apud Hebræos, R. Moses Samsonis F. in explicatione præcepti Negatiui. 52. commemorat huiusmodi ritum: decorticabant bacillum ligneum vno tantum ex latere, tum in aerem proijciebant, si fortuito casu, primo iactu apparuisset, superior pars decorticata, at secundo iactu, superior pars adhuc vestita, prosperum successum augurabantur: sin è E contrà primum pars vestita, infelicem: si vtroque iactu vestitum, vel nudatum latus superius fuisset, mixtum euentum sibi pollicebatur: & hoc ab Oseâ putant significari. D. Hieronymus autem vult, de eodem agi genere de quo egit Ezechiel, &

A vocat hic ῥαβδομαντείαν, quod illic βελομαντείαν pro ijsdem enim ista accepit. Sentit hoc etiam Theophilact. *in Osea*; sed aliter explicat ipsum ritum.

Virgas (inquit) duas statuentes, carmina, & incantationes quasdam submurmurabant: deinde virgis, dæmonum operatione, aut effectu, cadentibus, considerabant, quonam B vtraque earum caderet, antrorsumne, an retrorsum, ad dexteram, vel sinistram. Sicque tandem responsa dabant insipientibus, virgarum casu pro signis vsi. Eundem ad modum Nabucdonosor vaticinabatur, vt Iezekiel habet.] His adde, quæ dicta supr. sect. 1. superst. 17. & scito etiam in Antisiodorensi consilio mentionem fieri sortium de ligno prohitio- C nem can. 4.

5. *Species* est *Geomantia*, cuius laboriosa industria mentitur artem, nam sexdecim figurarum in solo, vel abacomina τεχνικὰ dispungit, ex sedecim additis diuersis punctorum coordinationibus, quæ nomina singulis suis astris putant respondere. hoc olim Hali, Et famosus Magus Oliuerius Malmesburius, libro edi- D to, & postea Gerardus Cremonensis, Bartholomæus Parmensis, & Gaspar Peucerus Lutheri sectator: quorum libri prohibiti; sunt complexi scriptis. Et Peucerum miror id tam diligenter prosecutum, cum verissime fateatur, toti illi disquisitioni nullam prorsus rationem, nullam veri speciem subesse. Archimagus quoque Cornelius suā diuersam ab ulla alio- E rum, Geomantiam, æque fallacem, & mendacem, posteriore scripto fuit testatus. Picus de hac cecinit.

Atque frequens bibulam mucro cum pungit arenam: Hanc descripsit Pictorius in Epitome de Magia c. 8. Quanta ergo dementia est his vacare, quæ à suis damnatur auctoribus?

Ex pijs scriptoribus, & catholicis eruditè refutarunt sæpe iam citati, Franc.Picus lib.6. de Prænotion. capit.3. & qui, toto clam opere ex Pico plurima, Conr. Vvimpina lib. de diuinat.cap.5. & Iul. Sirenius lib. 9. de Fato cap.38.

6. Vocant στοιχειομάντειαν. fiebat primum aperto libro Homeri, vel Virgilij. & attento primo, qui obuius inspicienti, versu. Sortes Virgilianas, vel Prænestinas vocabant. Sic Socrates mortis suæ diem coniecit: Sic Claudius, Traianus, Alexander, Macrinus, Gordianus iunior, & alij Impp. tempus regni, vel vitæ, vel alia, qua de re Suetonius in Tiberio, Spartianus in Hadriano, Lampridius in Alexandro, & alij in horum vitis. quædam Lipsius lib.2. Elector. c.12. Iudæos quoque solitos in quauis ferme re inchoanda, sic ex sacris Biblijs apertis sortiri, docet ex Thalmudicis Iosephus, Stephanus in libro 1. Machab. cap.3. num.48. Huic vanitati Gentilium deinde successit apud Christianos, apertio Veteris, aut Noui testamenti: quam insigni blasphemia vocant Sortes Apostolorum, seu Sanctorum: hac vsi fuere Heraclius Imp. apud Cedrenum: & Romanus Diogenes, apud Cuspinianum: & Andronicus senior apud Gregoram libro 8. & Chrannus filius Regis Francorum, apud Gregorium Turonensem libro 4. histor. capit. 16. & 20. & B. Theodora Alexandrina, nondum bene cathechizata, apud Simeonem Metaphr. 11. Septembr. Merouęus apud Gregor. Turonens. Histor. Franc. lib. 5. cap.14. vbi & alius ritus exprimitur, nam ponuntur tres codices Scripturę sacræ super Sancti Martini sepulchro, & sigillatim singuli aperiuntur. vsus hac denique Gundulfus, apud Ranulphum libro 7. Polychronici cap. 6. & sui laudator faci-

A noris Hieronym. Cardanus, de varietate lib.14. Damnata fuit hæc superstitio non vno Concilio Ecclesiæ Catholicæ decretis. Huc quidam referunt certas illas Ephesiorum notas magicis verbis iunctas: quas ferenti conatus omnes forent efficaces. harum beneficio volunt Crœsum è rogo liberatum. sed hæ pertinent ad quæst.6. Et ne quis obijciat, vel D. B August. in Confess. vel Gregor. Turonens. factum, lib.5. Histor. Franc. capit.47. & seq. Nam sancti tunc librũ aperiebant, non vt de futuris, certiores redderentur, sed vt cõsolatorium aliquid, vel exhortatorium in sacra pagina reperirent, vt testatur ipsemet Gregor. & sic solent hodie multi pij viri cum tentantur, aperire libellum illum aureum Thomæ de C Kemptis *de contemptu mundi*, eo quod semper aliquid in eo occurrat, quo roborari se, & confirmari sentiunt. quod sane expers est superstitionis: August. etiam diuina monitione ad hoc inductus fuit, vide libro 9. Confess. capite vltimo. Sunt qui velint duas exceptiones esse, ab hac regula, videlicet. Primo, si quis id faciat graui necessitate compul- D sus, ad terminandam grauem litem, vel anceps cõsilium, & citant D. Augustinum. Epist.180. ad Honorat. & lib.1. de doct. Christiana cap.28. Secundo, si debita cum reuerentia, precibus ad Deum fusis, adhibeantur; vt vult Beda in cap.1. Actorum. In primis admiserim has conditiones, non separatim sumptas, sed coniunctim: & ideo pro vna tantum. Nam puto E simul requiri, & materiæ necessitatem, & recursum ad Deum: nec Patres alterum excludere, sed supponere; cum alterum tantum expressérunt. Vt Augustinus, qui grauitatem materiæ solius cõsiderauit, nam de egregie propter periculum mortis deserendo agebat, & ideò sortitionem

c. aliquanti & c. si quis cler. 26 q.5. Antisiod. conc. can.4. vide Eustath. in Homer.

tionem fieri inter pastores, qui fugere, & qui manere deberent, volebant. de Epist. 180. sub fin. Beda vero vtrumque diserte exquirit. Nec leuis causa fuit D. Francisco, sua & proximorum salus, nec nullæ, nec frigidæ tepidæue preces præcesserant, cum sorte consultoria vsus, nec deerat ad hoc excitans diuina reuelatio.

Narrat D. Bonauentura vitę illius c. 13. è quo D. Anton. 3. par. sum. hist. tit. 24. §. 7. sed carptim, & mutilate desumpsit, sed ille his verbis.

Immissum est eius menti per diuinum oraculum,] quod in apertione libri Euangelici aperiretur ei à Christo. quod Deo in ipso, & de ipso maxime foret acceptum. Oratione itaque cum multa deuotione præmissa, sacrum Euangeliorum librum de altari sumptum, in Sanctæ Trinitatis nomine aperiri fecit per socium, virum vtique Deo deuotum, & sanctum. Sane cum in trina libri apertione semper passio Domini occurreret, intellexit vir Deo plenus, quod sicut Christum fuerat imitatus in actionibus vitæ, sic conformis ei esse deberet in afflictionibus, & doloribus Passionis, antequam ex hoc mundo transiret, &c.] idem statuo de facto S. Danielis Stylitæ, apud Metaphrastem: & in vita S. Huberti Leodiens. Episcopi apud Surium tom. 6. Duo ergo illa concurrant necesse est, vt licite quis vtatur hac sorte: reuelatio vera si accesserit, vel sola illa præcesserit, nihil neque timendum, neque accusandum. In Beat. Matthiæ sortione omnia adfuisse, & prętcrea morem diligendi suis vicibus Sacerdotis Summi, nondum abolitum, satis clare docet Beda in capite primo Actorum. Si ergo, vel reuelatio, vel aliæ duæ causæ simul, sine reuelatione, mouerunt Archidiaconum Batoniensem, vt experire-

A tur, quod ait Epist. 30. post triplicem eiusdem somnij de amico recursum: quam ego facile crediderim diuinā visionem: *& curiositatis humanæ* (sine affectu curiositatis) *sortibus, & reuolutione Psalterij, visionis euentum diligentius explorares: & oculis eius primum se versus ille obtulit: Moyses, & Aaron in Sacerdotibus eius, &c.* sane censuerim, B cum Ioan. Buzeo nostro, Blesensem excusari posse, alioquin negari nequit, non optimi rem exempli censendam.

Longe alia quædam est sors Apostolorum licita plane non vetita, de qua sic Cæsarius libro octauo Mirac. cap. 56.

Consuetudo est maxime prouinciæ nostræ matronis] vt tali cum sorC te specialem sibi Apostolum eligant, in XII. Calendis, XII. Apostolorū nomina singula in singulis scribuntur, quæ à Sacerdote benedictæ altari simul imponuntur: accedens vero fœmina, cuius nomen per candelam extrahit, illi plus ceteris honoris, & obsequij impendit.] Quin & in Hispania sic Ferdinando Cortezio sortienti, Beatum Petrum ApoD stolorum Principem Romanæ, seu vere Apostolicæ Ecclesiæ petram secundam (nam prima Iesus) obuenisse inuenio Historia Mexicana Franc. Lopez de Gomara, cap. 21. decebat Euangelium illic plantaturo, rigatorem fauere, quo rigante nunquam non incrementum dat Christus Iesus.

Septimo loco venit *Ludus*, qui E describitur in Δωδεκαέδρῳ, & alter quem vocant *Ludum Pastorum:* qui duo noxie per Franciam, & Germaniam multis solemnes, ad cognitionem matrimonij futuri, opum, dignatum, liberorum, &c.

Neque prætermittere hoc loco possum

possum, vel debeo indiscussum periculosum quoddam dictum And. Cęsalpini lib. de inuestigat. dæmon. cap. 12. vbi sic ait: *Sunt qui conscriptos de bona, & mala fortuna libros consulũt fortuito in libelli particulam incidentes, in qua explicatur, quod quæritur*, (loquitur de libris, quales dixi) *sed hæc, vt plurimum apud cæteros vana reperiuntur, vera apud eos quibus dæmon cooperatur.*] An ergo dęmon sit futurorũ huiusmodi præscius, vt sciat talia, quę saltem, quo ad media, a libero ordinarie arbitrio dependent, ad certum, & verum euentum dirigere? Nullus hoc veræ Theologiæ peritus concesserit. Debebat itaque dicere, quando dæmon cooperatur, tunc sæpius vera videri, propter dæmonis in conijciendo solertiam: non vero scribere, vt plurimum vera si dæmon cooperetur, nisi cum explicatione, quare tũ potius, quam alias.

Octauo, venit ἀλεκτρυομαντεία; quando definitus locus in partes æquales describitur, & vnicuique singulæ alphabeti litteræ inscribuntur; deinde singulis litteris granum frumenti imponitur: postea ad hoc enutritus oscen gallinaceus introducitur, qui grana comedat. denique notantur litteræ, quarum primùm grana depascitur, v. g. litterarum: P. E. T. tunc creditur notari, Petrus Petronius, Petrucius, & quorum simili modo nomen inchoat. Sic deceptus Valens Imper. de successore quęrentibus philosophis, & quia Gallinaceus absumpserat, grana notata Θ. Ε. Ο. Δ. omnes occidi iussit Theodoros, Theodosios, Theodatos, Theodulos; & tamen illi Magnus Theodosius in Imperio successit. Hoc cum Zonara quidam volũt factum per ἀλεκτρυομαντείαν, sed aperte Socrates dicit factũ per νεκυομαντείαν; Sozomenus, per oraculum ex tripodis machina

Zonaras to. 3. in Valen. Socra. lib. 4. c. 15. Sozomen. lib. 6. c. 35. Nicephor.

A laurea. quem Nicephorus sequitur. Cassiodorus autem cum Socrate sentit, sed per errorẽ, vult ipsemet Valentem opera dæmonis vsum inquisiuisse de successore. Zonaras vero vult hoc factum ab Iamblicho, & Libanio; sed hos omnes falli ex eorum temporum scriptore Ammiano patet, qui reos quidem quæsiti vaticinij nominat Fidustium, Irenæum, Bergamium, Hilarium, & hos quidem conuenisse alios vaticinandi peritos, (quos non nominat, & fortè fuere Libanius, & Iamblichus) & recitat mox verba Hilarij iã latera fodicati.

li. 11. c. 45. Cassiodor. lib. 7. Tripart. ca. 5. Ammian. lib. 26.

B Construximus (magnifici Iudices) ad cortinæ similitudinem Delphicę, diris auspicijs de laureis virgulis, infaustam hanc mensulam, quam videtis, & imprecationibus carminum secretorum, choragijsque multis, ac

C diuturnis ritualiter cõsecratam, mouimus tandem. Mouendi autem, quoties super rebus arcanis consulebatur, erat institutio talis. Collocabatur in medio domus, emaculata odoribus Arabicis, vndiq; lance rotunda purè superposita, ex diuersis metallicis materijs fabrefacta; cuius in ambitu rotunditatis extremo elementorum viginti quatuor scriptiles

D formæ perite incisæ dijungebantur spatijs examinate dimensis. Has linteis quidam indumẽtis amictus, calceatusq; itidem linteis soccis, torulo capite circumflexo, verbenas felicis arboris gestans, litato conceptus carminibus numine præscitionum auctore cęremoniali scientia superstitit, cortinulas, pensulum annulum librãs ex carpathio filo, per quãtenui

E mysticis disciplinis initiatum; qui per interualla distincta retinentibus singulis litteris incidens saltuatim, heros efficit versus interrogationib. cõsonos, ad numeros, & modos pene conclusos: quales leguntur Pythici, vel ex oraculis editi Branchidarum.

Ibi tum quærentibus nobis, qui præsenti succedet imperio, quoniã omni parte expolitus fore memorabatur; assiliens annulus duas perstrinxerat syllabas, & cum adiectione litteræ postrema, exclamauit quidam præsentium, Theodorum, &c.] Subdit etiam interrogatos num quæsijssent, quid ipsis iner impederet, dixisse versus. qui responsi; quibus & ipsis capitalis sententia, & Principi exustio denunciabatur, quæ cuncta sic euenere. Nam, & Theodosius successit, & hi capite mulctati, & Valens viuus a Gothis igne consumptus fuit. Adeo vt suspicer, hæc omnia per Diabolum, Deo reuelante, ad tot scelerum vindictam fuisse reuelata. Ex quibus verbis Ammiani pater Socratem, & Cassiodorum, & Zonaram incomperta sibi, & parum vera narrasse.

Nonum genus est ὀνομαντεία, quæ petitur ex nomine cõsulentis per elementa nominis diuersimode collocata, & quasi per anagrãmatismum faustum quid, vel contrarium indicantia. hoc fuit Pythagoricum commentum. v. g. si, *Ioannes Magnus*, resoluas in, *agnus annose*. hac putant ab Apollonio Romæ puellam, quæ nuptiarum die mortua, suscitatam. (Philostrat. lib. 4.)

Decimum dicebatur ἀριθμαντεία, quæ fuit duplex vna Græcorum valorem litterarum considerantium, & futurum victorem augurantium, cuius nomen maiores numeros contineret: ideoque Hectorem ab Achille superatum. Altera fuit Chaldæorum, qui alphabetum distribuunt in tres decades quibusdam litteris repetitis, & nomina petentium resoluta commutant in numeros, & singulos numeros suis planetis attribuunt. Huc referenda Iudæorum recentiorum Kabbala, quam diuidũt in duas partes, in quandam θεομαντείαν blasphemijs refertam, & ἀριθμαντείαν; hanc vanissimam, quam lege refutantem Tegnium libro de vero studio Christiano, & melius Ciruelus in Paradoxis quęstionibus earum vltima, quæ est de Cabala Iudæorum, & a qua non abit longe Platonis Arithmeticum vaticinium, reprehensum ab Aristotele libro 6. Polit. Sane Apostolus, & Euangelista Diu. Ioan. in Apocalyp. nomen Antichristi per numerum 666. significauit, capitulo 13. vt illi a Deo fuerat reuelatum, sed omnium hactenus ingenia in nomine illo eruendo frustra fortassis desudarunt. qui multa volet, legat Riberam in Apocaly. Sanderum de Antichristo, Feuardentium in Irenæum, & fusissimè differentem Raimundum de Antichristo. a. cap. 20. vsque ad 25. qui Arithmantiæ tamen nonnihil amplius, quam par erat, detulit, ex Platonicorum commentis. Locus ille Apostoli non confirmat Arithmantiam; sed duntaxat numerorum inuolucris arithmeticis prophetiam contexit: quod, & nobis liceret S. Spiritu id inspirante. Ipsis vero numeris vim aliquam diuinam, vel naturalem proprietatem tribuere; erroneum est.

Terentia. Maurus citat is a nobis (vbi de hac re) pluraq Opinationib in Acij Astyanacte.

Libr. 8. de republ.

XI. Potest esse quod Pythagorę tribuit Plinius considerandum in nominibus proprijs vocalium numerum; parem, esse prosperum; imparem vero orbitatis claudicationis ve indicium. Circumfertur de his, & similibus nugis, liber, *Alchrindina*, superstitiosus plane, & flammis dignissimus; quem fingunt fuisse discipulum Aristotelis. Huc, & ad præcedentem speciem communiter referenda est illa circularis figura, in cuius media inter semilunas area, varij numeri arithmetici; in proximo circulo, inscripta verba, *vita, bona fortuna, mala fortuna, mors, morbus, sanitas*, in sequẽti. nomina planetarum cum

certis

certis numeris: in 3. alphabetum Latinis literis capitalibus, in 4. certi arithmetici numeri, qua in Germania quidam vtuntur, & cuius formam si Georg. Pictorius non exhibuisset, vsumq; non explicasset fecisset, longe consultius.

Fortassis etiam gentilibus in vsu fuit aliud quoddam Onomantiæ genus, quando ex ipsa nominis significatione, omen capiebant, vt aliquid futurum diuinabant, vt alibi *(Opinationibus in fragmenta Tragicorũ)* docui Græcos fecisse in nomine Astyanactis, & Augustum in nomine Niconis, de quo lege sup. lib. 3. p. 2. q. 4. sect. 4. Huc retulerim, quod refert Prudentius, sic a tyranno irrisum B. Hippolytum martyrem:

Ille supinata residens ceruice, quis, inquit,
Dicitur? affirmant dicier Hippolytum.
Ergo sit Hippolytus, quatiat, turbetque iugales,
Intereatq; feris dilaniatus equis.

Vt enim alicubi ab Ausonio proditum, veteribus diuinationis species erat, *nomen componere, quod sit.*

Fortunæ morum, vel necis indicium.

Quę, quam sint vana docuit etiam Ioan. Brodæus libro septimo, Miscellan. cap. 5.

Ab hac superstitione non sunt immunes, qui ex nominibus, sic parentum arbitratu impositis, fortunas hominum, & euentus futuros autumant dependere, indeque quid futurum sit ratiocinantur. Experies sunt culpæ, qui sedula diligentia quædam per Angelos, vel homines sanctos prophetico spiritu imposita nomina, cum eorum, quibus imposita fuere munere, virtutibus, aut exitu vitæ componunt, & ostendunt illa cum rebus consentire, quod olim fecere Patres Orthodoxi, de Abel, Enoch, Noe, cæteris: de quibus lege D. Isidori, lib. 7. Origin. c. 6. ad hoc pia ii nobis Angelus in Euangelica Historia Matth. 1. vers. 21. Luc. 1 versic. 13. & 14. & ipsemet Iesus Simoni nomen, Cephas, imponens, Ioan. 1. versic. 42. collato cum Matth. 16. vers. 18. Aliquid simile P. Nicolaus Serarius, in Machab. præloq. 1. vbi de hac re, notauit ex Gorionide, de nomine Machabæi; quod sane potuit Prophetice a patre inditum fuisse prætuidente ingens animi robur, & cor, quod Iudæ futurum Sanctorum vero nomina liberis imponere, vt illorum potissimum patrocinio se suaque commendent, & mores imitentur: pium, & religiosum est, & eadem ex causa consuetudo Pontificii Romanorum, ab aliquot iam sæculis nomen pristinum cum dignitate Summi Sacerdotij commutantium, laude digna, vt quod maximè.

Vltimo loco, Ioannes Leo, diligens scriptor, quandam, ἐμπεσομάντειαν, sortiariam recenset: in capsula abaculi forma constructa quasdam aliculas, ad has venire, qui cõsilium quærunt, & obolum offerre: aniculam stipem accipere, inq; capsullam inferre rostro: deinde egredi, & responsum in chartula referre consultori. Hæc sufficiant de his superstitiosis sortibus partim diuinatorijs, partim consultorijs. Libr. 8. de script. Afr.

SECTIO IV.

Quale in his peccatum?

Notandæ sequentes conclusiones. Quoad sortem diuinatoriam, & auguria cætera.

Primò graue peccatum est inquie-

re occultas culpas per haruspicia, vel auguria, vel sortes diuinatorias. nam hæc non possunt, ita sciri, sine dęmonis auxilio. quare quidam qui per astrolabium conatus fuerat furem occultum nosse, etiam sine intentione dęmonem inuocandi, vt grauiter peccans, ab altaris ministerio fuit per annum suspensus; idque ex gratia, & dispensatione: quia secundum ius commune debuisset in perpetuum suspendi.

Cap. 2. de sortileg.

Secundo æque mortale peccatum est auguriis, vel sortibus conari prædicere futura contingentia: ideoque in clericos lata excommunicationis sententia.

Ca. si quis Episc. pus 26. q. 5. D. Tho. d. q. 95. art. 6. & 7. d. c. si quis Episc. cum seqq.

Tertio quamuis non sit peccatum mortale huiusmodi obseruare, nisi quando quis illis fidem adhibet, semper tamen maxime periculosum est, secundum illa dirigere actiones suas, etiam si quis illis minime credat, ratio, quia iustissime Deus solet permittere, vt tales malè pereant: Diabolus etiã per huiusmodi sępe in maiora pertrahit, & in magnis seriis decipit: &, vt minimum, per hæc homo pessimum habitum acquirit, proxime disponentem ad infidelitatem.

Aliquot exemplis hic illic sparsim ostensum, quam perniciosum esse solitum sit consulere dæmonicolas. Addã nunc ex Adamo Cronicographo, de Olaph Rege Noruegiæ. is cum inuasisset Daniam fretus respon sis dæmonum, classe victus, ipse se in mare præcipitauit, vxor vero fame, & inedia misere periit. *omnes* (ait) *affirmant peritum auguriorum, obseruatorem sortium, & in auium prognosticis omnem suam spem reposuisse, & artis magicæ studio deditus, omnes quibus illa redundat patria maleficos, habuit domesticos, eorumque deceptus errore periit.*] Sic Adam lib. 2. cap. 28. ex Chronico Cadomensi de decepto Odone Baiocensi Episcopi, pro Pontificio Maximo carcerem perpetuum nacto narrat Baronius tom. 11. Annal. anno 1084: Habes exemplum, *ex Chronic. Scotorum* aliud; de Natbaloco Rege XXX. narrant illum ipsum, a quo Rex cæsus.

Ad diuinos missum] vt de victoria, de vita Regis, ac regno eius percontaretur: responsum a quadam anu accepisse; Regem nõ diu victurum, nec periculum ei ab hoste, sed a familiaribus instare. Cum ille vrgeret *a quo?* anum, *A te*, subiecisse. Ille mulierem exsecratus, cum domum rediret, subiit animum illa cogitatio, nec responsum celari posse, nec edere tutum esse: ne se apud Regẽ hominem prauum, & suo timore indulgẽtem; suspectum redderet. Itaq; tutius est tyrãnum, cum multorum gratia interficere, quàm cum grauissimo capitis proprii discrimine, incolumẽ seruare. Statim vbi domum rediis, impetrato ad responsa diuinorũ exprobrmenda secreto: cæso Rege, duodecimũ imperii annum ingresso patriam seruitio, & se periculo exemit.] Narrat Buccananus, lib. 4. fol. 39. Sed cur fabulam magis concinne fictam, quam verisimilem vocet, non intelligo. Etsi enim anus illa, immo dęmon ipse, hoc citra reuelationem scire nõ potuerunt: tamen malitia dæmonis sic Deus vsus fuit. Nam illa erant ingeniosissimè instituta ad hoc, vti miles iste, cuius ingenium præceps, & manus prompta dæmonem non latebant; ad cogitationem tollendi tyranni impelleretur; quod siue illi prospere, siue male cessisset, vel tyranni, vel aggressoris, seu consultoris nece animum homicida pasceret. Nonne similes æstus animi, simile tyrannicidium in Azaele Syrorum lib. 4. Reg. cap. 8. nobis S. S. suppeditat? In eadem Scotia Bancho maleficæ sortes regnum spondentes exitium pepe-

Buca. li. 7. in princ. & Hect. Boe. lib. 12. ante med.

A peperere. nam occisus a Macbeto, seu a Maccabæo; cui etiam ipsi diuinationes ariolorum, mercedem crudelitatis, necem attulerunt, persuaserant inuictum fore, dum nec silua quædam procul inde remota, ad arcem, quam Macbetus incolebat, accederet: nec fœmina geniti manu occubiturum. Vt fidem dæmon similibus vaticinijs faceret; cum iam vincendum, necandumque ab hoste fortiore, infestissimoque perspiceret, persuasit, vt milites ramis prægrandibus prælatis siluæ speciē præberent, & percussorem ei immisit MacKduffum, qui non natus, sed cęsus ex matris vtero. B Multis hæc describit Boetus; pro fabula Milesia, vel nimio ex Atellanis ridet ille alter, sed hæc dæmonis mores mire exprimunt: nec continent quidquam, quod fieri non possit, aut quod fieri non soleat, de siluarum stratagemate Olaus, & alij similia: de pseudoraculis dæmonum plenę sunt historiæ.

4. Idem hodie dicendum de sorte consultoria, qua inquirimus, quid nobis faciendum, vel iudicandum, nam & hæc sub anathemate prohibita. Can. sortes 26.q.5. probatur, quia non licet huiusmodi, nisi a Deo, inquirere: Deus autem non vult nos suam voluntatem per sortes indagare, sed petere illā a doctrina Ecclesiæ, Sacra Scriptura, superioribus nostris, ac alijs doctis, ac pijs viris. *Mortale autem est, quando aliquid superstitiosi adhibetur, vel sorti certo creditur: si vero vtrumque deesset, & sine superstitione vlla, simpliciter, quis sorte voluntatem Dei inquireret, probabiliter tantum sorti credens, foret peccatum Veniabile.*

CAPVT III.

De coniectatione.

HVc vsque sermo fuit, de prænotione prorsus licita, de qua est c.1. vel de prorsus illicita, de qua fuit cap.2. Nunc sequitur agamus de ea, quæ aliquando licita, aliquando illicita est: quam vocamus *Coniectationem*. hæc, vel est Physica, seu Naturalis, vel Politica, seu ciuilis, quæ *sortis*, nomen retinet.

QVÆSTIO I.

De coniectatione ex astris.

IN naturalis cōiectationis classem refero, quæcumque causis naturalibus vere innituntur, vel saltem eas non improbabiliter omnino prętexunt: cuiusmodi sunt agricolarum, pastorum, nautarum, architectorum, medicorum, physiognomorum, chiromantarum, astrologorum, & oniropolarum: de quibus nunc sigillatim nobis est disserendum.

D Quoad coniectationem, siue iudiciariam ex astris mathesim, duę possunt eius species constitui, prior licita, posterior illicita. Prima species est *astronomia*, quæ nititur vniuersalibus, veris, & incommutabilibus principijs, & scientiam consequitur futurorum artis suæ: veluti reuolutionis annorum, cursus siderum, distinctio-E nis eorum: item naturæ solis, & planetarum, eclypsium, stationum, retrogradationum, aspectuum, coniunctionum, oppositionum, & similium, quo in genere quædā iam prodierunt vtilia, & maiora exspectantur, Tichonis Brahei, Nobilis Dani. Altera est, *Astrologia*, iam dissimilis priori, quam pellex coniugi iustæ:

quæ nititur principijs communibus, variabilibusque, & prædicit effecta euentuum futurorum, non necessariorum sed contingentium: quasi ab astris necessitudine aliqua dependentiũ. Et ex illa priore, in hanc tandem, *Chaldæi*, deflexere. Sic vocati initio Sacerdotes Babyloniorum, teste Diodoro Siculo. lib. 2. Biblioth. eo quod Chaldæa natio in hoc genere antestabat. Sane ideo receptum postea, vt simpliciter, *Chaldæus*, Astrologum significaret, sicut *Arabs*, latronem, & *Chananæus*, mercatorem, sic vsurpãt Daniel. prophetię suæ 2. vers. 2. Iuuenalis, Satyr. 6. & Gellius, lib. 1. noct. Atticar. c. 9.

Astrologiæ huius partes sunt quatuor prima versatur circa, Reuolutiones, & prædicit totius anni bello, paceque vicissitudines, aeris salubritatem annonæ pretium, morbos animantium, &c. Secũda continet, Magisterium Natiuitatum, docens quid sigillatim homini tota vita obtinget. Tertia vocatur, Electionum, quę docet quid in singulis rebus consulto, & vtiliter faciendum, quid omittendum, quando ædificandum, quando mihi nauigandum, equitandum ve quando egrediendum manendumve domi, denique quando, & quibus locis singula facienda, vt feliciter cedãt, hac se mirabiliter iactabat, meus olim in Mathesi Doctor. Ioan. Stadius: ipsi tamen, si demas, quæ per imposturam aliquando consequebatur, omnia pessime, & infelicissime cedebant. 4. est, *imaginum sculpendarum*, plane præstigiosa, & a nobis, libro primo, satis confutata. Trium cæterarum, nulla quidquam habet certitudinis, sed quo longius abit quæque a communibus illis astronomiæ canonibus, & ad particulares singularesque euentus propius accedit, eo a scientia, & certitudine longius recedit, & mendacio

A vanitatique sese arctius adiungit. Vnde.

Sit 1. conclus. *Astronomus non recedens a suis vniuersalibus, commensuratis, immediatisque principijs, potest iuxta canones artis suæ certo prædicere, etiam multis antequam eueniant annis vniuersales illos artis suæ euentus, nisi tamen, vel supputatio, vel instrumenta eum fallant.*] Hinc

B ortæ Ephimerides, quę vulgo circumferuntur. Hanc conclusionem neminem puto negaturum, quia sicut se habet res ad esse, sic ad cognosci: euentus isti necessarij sunt, & certi: poterunt igitur certo cognosci. Iuxta eandem rationem, poterit, ex Lunæ, & Solis vario colore, & alijs phænomenis, astronomus: ventorum, pluuiarum, serenitatis, & huiusmodi

C vicissitudinis tempestatum euentus probabiliter prædicere. ratio, quia vt plurimum hæc accidunt, aliquando tamen ob peculiares aliquas causas impediuntur. Huc spectant Arati, Ciceronis, Hesiodi, Virgilij, & Germanici de Phænomenis carmina.

2. Conclusio, *Astrologiæ species illa prima non est superstitiosa, si tan-*

D *tum profitetur opinionem cum formidine oppositi*: verbi gratia, minantur astra annonæ caritatem, forte futura durior annona: metuo ne fit, &c. *Secunda vero non est superstitiosa, si tantum profitetur suspicionem*, verbi gratia, suspicio est hunc puerum fore talem: inclinabitur ad hoc: horoscopus illi talia portendit, &c. *Tertia pars denique non est superstitiosa, si*

E *tantum dicat se æstimare, quod res bene sit cessura, & reuera animo suo non plus tribuat, quam verbis præ se fert*, (quod in omnibus his tribus notandum) fuse hæc docet Conrad. Vvimpina lib. de Fato, & alio opere de superstitione li. 2. cap. 7. ratio, quia propter consideratos euentus similes, ad simi-

similem astrorum posituram sæpe subsecutos, licet nobis æstimare, suspicari, & metuere similia, neque vllum peccatum in hac obseruationis cautione versatur: quæ est portio quædam prudentiæ, & ideo secundum se est bona.

Tertia concl. *Astrologia vllo istorum trium modorũ vlterius tendens, & prædicens aliquid, vt certo euenturum, mere illicita est. & superstitiosa, totaq́ huiusmodi diuinatio incerta est, ac vana, nec a iis, aut scientiæ digna nomine.*]

In sum. verb. astronom. obseruatio. Notãdum ex Caietano solere hic incurri tria peccata Mortalia, secundum tres modos excedendi. Primo quando Christianæ fidei mysteria stellis subijciuntur, & deducũtur ex astrorum influxu, vel situ. qua in re peccauit etiam Petr. Haliacensis, qui diluuium Noe, natiuitatem Iesu, religionis fideique mutationes, & alia huiusmodi supernaturalia arcana astrorum disciplinæ subiecit: Firmicus quoque, Albumazar, Aponensis, Li. 13. hist. Machiauellus, & Paul. Iouius. Italique complures in eundem scopulum impegerunt: quos perfidiæ reos merito peregit Ioan. Picus Mirandulæ Comes. (Li. 2. cõtr. Astrolog. c. 5. & li. 5. act. 11.) Refellitur hoc dogma, quia talia mysteria a libero Dei decreto dependebant solo: Deus autem, vt constituit, sic etiam potest cœlorum cursus immutare, ideoq́ue Christiana religio cœlis superior est censenda. Confessio enim, eius super cęlum & terram.

Psal. 148. v. 14. Secundum peccatum est, quando futura contingentia, ex astris censent certo præsciri posse, hoc enim tollit libertatem humani arbitrij. Nam si certo præsciri possent, hoc foret, quia actiones illæ ab astris, & non ab arbitrij libertate penderent, sicque desinerent esse futura contingentia. Contradictoria itaque sunt certo aliquid huiusmodi prædici, & tamen A huiusmodi libera, siue contingentia esse.

Tertio peccatur, quando interrogationes, & electiones cœlestibus hisce corporibus subijciuntur, vt certæ cuidam causæ, & tanquam legis decreto: ita vt quis hanc vitæ, actionibusq́ue suis regulam, & normam præfigat. Hoc enim repugnat dignitati diuinæ gratiæ, quæ vincit natu- B ram, repugnat etiam diuinæ legi, quæ talia vetat sic obseruari, repugnat nostræ mentis, & consilij dignitati, qua cunctis rebus corporeis sumus præstantiores, & sublimiores.

In duo hæc posteriora peccata incidunt, quotquot plusquam oportet huic astrologiæ tribuunt, vt veteres Chaldæi, & qui in libris iuris vocan- C tur Mathematici, ac Planetarij, & ex recentioribus, ideo cauendi, Iul. Gauticus, Leouitius, Cardanus, Bellancinus, Ioannes Stadius, Iunctinus, & Nostradamus, contra quos omnes est præcedens tertia conclusio.

Quæ probari potest ratione, & auctoritate. Ratione, quia, cum euentus isti non existant necessario, & certo, non possunt certo, & necessario D præsciri. Deinde quia hi effectus non continentur in astrorum potestate, quibus etiam, nec Deus, nec humanum arbitrium subsunt. Et aliæ plures rationes peti possunt ex bulla Sixti Quinti contra astrologos, & ex doctissimo, prolixoq; opere Ioa. Pici contra Astrologos.

Auctoritatis probatio, suas habet classes. 1. probatur Scripturæ Sacræ E testimonij, quæ docet rerum futurarum præscientiam solius esse Dei, & eam prorsus adimit homini, monet ne quis discat astrologiam, vel ab astris sibi timeat, & has esse vanas leges infidelium: ne sequamur vanitates philosophorum, *κατὰ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου, secundum elementa vniuersi,* (Esai. 41. v. 23. Eccles. 8. v. 7. & c. 20. v. 14. Ierem. 10. vers. 2.)

D. Paul. ad Colos. 2. v. 8. quod de astrologia Diu. Athanasius accepit: ridet augures, & ostendit a scientia sua Babylonios, & Chaldæos fuisse deceptos, illudque ipsis studium inutile, & noxium fuisse. Esai. 47. v. 10. & 13. Quis Deo non credat? Ecce, clamat ipse Deus: *Ego sum Dominus irrita faciens signa diuinorum, & Ariolos in furorem vertens, conuertens, sapientes retrorsum, & scientiam eorum stultam faciens.* Esai. 44. v. 25. Ex his locis patet errasse Salisberiensem cum libro 1. c. 11. scribit, *viguit autem ista scientia, & forte eam aliquatenus licuit exercere donec Deum natum nunciauit stella de cœlo, magosque non reprobos, primitias fidei ad eum adorandum nouo, & inaudito ducatu perduxit, exinde vero penitus interdicta est.*] Immo, vt semper mala fuit, sic semper interdicta iure diuino fuit.

2. Quia concilia, & canones PP. grauissimis pœnis præstitutis, eam damnant: longum foret verba adscribere: loca indicabo, c. illud, cap. illos, cap. sed & illud, 26. q. 2. cap. igitur, 26. q. 3. cap. non liceat, 26. q. 5. c. 2. de sortileg. Concilij Tridentini Index lib. damnator. Reg. 6. & plenissime Sixtus V. P. M. Bulla sua contra astrologos. Equidem lego apud Epiphanium, olim Aquilam Ponticum ex Ecclesia pulsum, eo quod his studijs nollet abstinere. Libro de Ponder. & mensu.

3. Damnat eandem Ius ciuile Romanorum, libro 2. C. de Malefic. & mathem. l. Mathematicos, C. de Episcop. and. quibus, & ars interdicta, & codices incendio, & vtentes damnantur exilio, sed alibi etiam morte plectuntur, lib. 5. C. de malef. & mathemat.

4. Vt omittam Origenem, & Eusebium, lib. 6. de Præp. Euang. cap. 9. damnant communiter Patres orthodoxi, Basilius homil. in Genes. 6. & sermo. in Princip. Prouerb. D. Chry-

A sost. in cap. 2. Matth. D. Ambros. lib. 4. Hexam. cap. 4. D. August. libro 2. de Genes. ad litter. cap. 17. & libro 2. de doctr. Christ. a cap. 21. & lib. 5. de ciuit. Dei, aliquot primis capitibus, & homil. in Psalm. 61. D. Greg. homil. de Epiphania. Ioan. Salisberiensis libro 2. Polycratici, capitulo 19. & 24. & 26.

B 5. Damnant communiter Theologi, tum veteres, vt D. Thom. 2. 2. q. 95. art. 5. S. Bonauen. in Centiloquio, D. Antonin. 2. part. tit. 12. cap. 1. §. 6. Petr. de Tarentasia, Richard. Paludan. Gabr. Mat. in 4. sent. Guilh. Parisiens. tract. de legibus ad longum: tum recentiores, vt opere doctissimo & vberrimo, Phænix æui sui, Ioan. Picus Mir. & eius nepos, contra Bellancinum patrui libros defendens, C Ioa. Franc. Picus, libro 5. de Prænot. Iulius Siren. lib. nono, de Fato a capitulo 29. qui tamen postea cap. 36. & 37. videtur aliquantulum plus æquo tribuere astrologis, item Ciruelus. Darocensis Theologus, Philosophus, & Mathematicus bonus lib. de superst. p. 2. c. 3. Mich. Medina lib. 2. de recta in Deum Fide ca. 2. & noster Bened. Pererius lib. integro de D diuinat. astrolog.

6. Damnant communiter Iurisconsulti, tam canonistæ, quam Legistæ, Ioannes Andr. Abbas, Ancaranus, Ananias in cap. ex tuarum, de sortil. Turrecremata in d. cap. illos, & in summa de Eccles. Alberi. Rosatus in voce, Sortilegus, Troilus, Malnetius tractat. de sortibus par. 1. Bal. Salycet. & alij scribentes in ll. 2. & 5. C. E de malefic. Grilland. de sortileg. q. 3. nu. 8. & 9. nu. 13. cum seqq. & q. 11. nu. 16. Pet. Leloyherius lib. 3. de spectr. cap. 9. Ioan. Horoscus Episc. Guadixiensis lib. 2. de vera, & falsa prophetia cap. 29.

7. Damnat huius artis peritus, ex ipsa experientia, & praxi horosc. oporum,

rum, viginti schematibus, & exemplis allatis Sixtus ab Hemminga Frisius recenti opere astrologiæ refutatæ.

8. Damnant Philosophi, & Medici, ex veteribus optime Bardesanes Syrus, & Diogenianus, apud Eusebium, d. li. 6. cap. 6. & 7. & plures alij apud Ioan. Stobæum Sermo 78. ex Neotericis, Georgius Trapezuntius libro cur astrologorum iudicia, vt B plurimum sint falsa? & Francisc. Valles. libro Sacræ philosophiæ cap. 31. Nec omittendum dictum prudens medici cuiusdam Iudæi: qui cum Petro Castellæ Regi (cui sæuitia morum, & innoxius sanguis, vxoris fratrum, Episcoporum, Principum, Nobilium plebeiorumque innumerorum, Crudelis, nomen peperit) eo quod Iudæus illi ex Horoscopo no- C ua imperia, & montes (vt aiunt) aureos addixisset, rebus postea desperatis quærenti, & qui vaticinij fides constaret? respondisse fertur: cœlo rigente, si quis in balneo lauet, sudaturum nihilominus. astris studia vitæ, moresque plus posse significans auctor Ioan. Mariana, lib. 17. de rebus Hispan. cap. 14.

9. Damnat ipsemet vanitatẽ cun- D ctarum studiosissimus sectator, & coryphæus, Henricus Cornelius, scribens, *hanc artẽ nihil esse aliud, quam superstitiosorum hominum fallacem coniecturam: qui ob multi temporis vsum de rebus incertis scientiam fecerunt: in qua, emungendæ pecuniæ gratia decipiant imperitos, & ipsi simul decipiuntur.*] Hæc ille malus libro malo bonum perhibens testimo- E nium arti non bonæ.

10. Damnant Historici, vt Tacitus, cuius illud præclarissimum extat lib. 17. de mathematicis, *genus hominum infidum petentibus, sperantibus fallax; quod in ciuitate nostra vetabitur semper, & retinebitur.*]

11. Damnant poetæ, vt Sibyllinorum oraculorum auctor lib. 3. vt Iuuenalis Satyr. 6. vt Ennius, cuius illa sunt egregia;

Non habeo deniq; nauci Marsum augurem,
Non vicanos haruspices, non de circo astrologos,
Non Isiacos coniectores, non interpretes somnium,
Non enim sunt ij, aut arte diuini, aut scientia:
Sed superstitiosi vates, impudentesq; arioli,
Aut inertes, aut insani, aut quibus egestas imperat:
Qui sui quæstus causa fictas suscitant sententias.
Qui sibi semitam non sapiunt, alteri monstrant viam.
Quibus diuitias pollicentur, ab his drachmam petunt:
De his diuitijs sibi deducant drachmam, reddant cætera.

Apud Laertium ab anu domestica merito ridetur Thales; in quem Gabriæ festiuum exstat epigramma; lusere, & alij, in Anthologia libro 2. sed præ cæteris illud Leonidę placet quo astrologiæ matrem, dixit audaciam, obstetricem stultitiam, & ridet mœchę maritum, iactantem se gnarum probri alieni, & infortunij, domesticum dedecus cum ignoraret. Lusit in eundem martyr Morus;

Astra tibi æthereo pandunt, sese omnia vati,
Omnibus, & quæ sint fata futura monent:
Omnibus ast vxor, quod se tua publicat, id te
Astra, licet videant omnia, nulla docent:

& quæ sequuntur pari sale, ac lepore condita.

Sed

Sed nō desunt astrologis quędam argumenta. *Obyciunt primo*, illud Genes. 1. vers. 14. de luminaribus cęli: *Et sint in signa, & tempora, & dies & annos.*] Vnde quidam, etiam ex numero Theologorum; colligunt astra, etsi non sint causæ, certa tamen esse signa futurorum omnium, quod non Plotino tantum, & Porphyrio; sed & Origeni, & Eusebio, & ipsi Augustino tribuitur a Iulio Sirenio; qui hoc tenet, & confirmat ex Isaiæ verbis: *complicabuntur sicut liber cœli*; vbi per cœlum multi intelligunt firmaméntum, & dicunt firmamentum vocari librum, eo quod tanquam in libro, sic in cœlo, cuius stellæ sint characteres, futura legantur signata.

d. cap. 36. & 37.

c. 34. v. 4.

Respondeo, astra non esse certa signa futurorum omnium. Nam illa Originis sententia refertur quidem ab Eusebio, sed non approbatur ab eo; a D. Augustino autem expresse, & clarè refellitur. sub initium libri 5. de ciuit. Dei, nec vero sibi contrarius est Augustinus, vel Origeni fauet, in lib. 2. contra Manichæos cap. 21. Nam hoc, cap. 21. per corpora cęlestia, non intelligit orbes cœlestes, sed beatorum corpora gloriosa, vt contextus manifestat. Locus autem Esaiæ nihil ad rem facit, quia similitudo desumpta ex more Hebræorū: qui libros sacros in vnico folio, siue ob longa membrana scribebant, & eā instar telæ textorio radio circumuolutæ, circa cylindrū, vel bacillum ligneum circumuoluebant, ac complicabant. Hinc ergo petita comparatione; sicut quando cœlum creatum primò apparuit, dicitur extensum fuisse, sicut membranaceus huiusmodi liber, quando spectandus, euoluitur, & exponitur, Psalm. 103. vers. 2. Extendens cęlum sicut pellē: sic Propheta, agens de mundi fine, ac cęlorum dissolutione, comparat eam libro illi complicato, siue membranæ circumuolutæ, vt optimè aduertit Auctor Quæstion. Orthodoxor. Respons. 90. quod clarè explicuit B. Ioannes in Apocalyp. cœlum recessit, sicut liber inuolutus. Quo loco Andræas Cęsariensis consuetudinem quoque illam Hebræorum obseruauit: ex quo cum desumpta sint ad verbum ferè, quæ loco illo scribit Arethas Cæsariens. & locus eius in versione Latina sit mutilus, rectè sibi consulet, qui ex Andrea locum Arethæ correxerit. Vt igitur ad locum Moysis in Genesi reuertar, dico illic agi de signis in vniuersum, siue qualibuscunque (vt vox Hebræa *Oth* denotat) nempe astronomicis, vniuersalibus, denotantibus diuersitates anni tempestatum, diei, noctisq; vel etiam polyticis, & forensibus, vel quandoque miraculosis: non vero agitur de astrologicis; quæ vanissima sunt, nec signi nomen merentur. Pluribus hanc Sirenij opinionem refellit, Ben. Pererius, d. operis cap. 4.

c. 6. v. 14.

De quibus Psal. 135. v. 7.

Obycitur 2. ex libro Iudicum illud, c. 5. vers. 20. *De cœlo dimicatum est contra eos, stellæ manentes in o dine & cursu suo, aduersus Sisaram pugnauerunt.*] Quo, inquiūt, pacto pugnauerunt; nisi quoniam Iudæis faustus. Sisaræ vero infaustus ille cursus astrorum, & siderum statio? si ergo Sisara perijt propter hunc ordinem siderum ipsi aduersum: potuit etiam hoc ipsum per astrologiam pręuideri, ac metui, ac vitari. *Respondeo*, ex antiquitat. Iosephi vere huius conflictus tempore procellam magnam exortam fuisse, aquæ etiam, & grandinis multum oculis Chananæorum offusum, & sic arma bellica ipsi vsui esse non potuisse. Quod auxilium cum cœlitus fuerit missum, ait S. S. *de cœlo dimicatum.* missum vero fuit per angelos defensores populi Israe-

Procop. in Iudic.

li Israelitici, quorum Princeps est Michael. Hi dicuntur in ordine, & cursu suo fuisse auxilio Israelitis, propter ordinem militię, seu hierarchię, in qua quisque suum ordinem, & stationem seruabat; item propter continuam operationem, & instantiam custodiæ cuique commissæ, in qua fideliter vnusquisque Angelus perseuerabat: quam vocat cursum; & sic eo loco stellarum nomen Angelis tribui voluere Vatablus, Vales, & alij, idque confirmant ex illo B. Ioannis. *vbi cauda draconis traxit tertiam stellarum partem.* Sed nec Hebręum nomen positum in Cantico Deborę, *Haccochabim*, aliud quam stellas seu sidera significat. nec apud D. Ioan. per stellas Angeli, sed viri Sancti ex veriore expositione, sunt intelligendi, sicut, & apud Danielem cum ait, *Et magnificatum est vsque ad fortitudinem cœli, & deiecit de fortitudine, & de stellis, & conculcauit eas.* Melior ergo Cantici Deboræ interpretatio est, quam video placuisse Caietano; sic aerem, cæteraque elementa, & tempus ipsum fauisse populo Dei, vt ipsæ quoque stellæ solitæ imbres ciere, censeantur contra Sisaram pro Israele pugnasse. Denique nec consequentia argumenti valet.

Apoc. 12. v. 3.
d. v. 20.
Orig. tractat. 30. in Matt. Gregor. lib. 32. mor. c. 14.
Dan. 8. ver. 10. sic explicat Andrę. Cæsar in Apoc. c. 12.

Tertiò obijciunt illud Dauidis: *firmamentum annũciat opera manuum eius*, hoc est, aiunt, prænunciat ea, quæ Deus facturus est. *Respond.* non illum esse sensum, sed hunc; pulchritudinem cœlestis huius, & visibilis fabricæ nobis indicare excellentiam operum Dei inuisibilium: & cogere nos vt fateamur, non alium potuisse firmamenti esse architectum; vt Patres plerique exponunt, nec dissentiunt Rabbini, & Vatablus. Nam de Apostolis, haud dubie est allegorica interpretatio.

Psalm. 18. ver. 2.
D. Hieron. & Euthy. hic D. Ambros. 12. Hexam. cap. 4.

Quartò, obijciunt ex Historijs, sæpe has prædictiones esse veras; vt A præter cæteras fuere quatuor. vna, Theagenis, qui ex stemmate seu genitura addixit Augusto, imperium: 2. Thrasylli, qui mortem sibi instare, miranti Tiberio dixit, quàm secretò Tiberius ei, re cum nullo communicata moliebatur. 3. Asceletarionis, de quo ista Suetonius in Domitiano; *Hunc* (Asceletarionem mathematicum) *delatum, nec inficiantem iactasse se, quæ prouidisset ex arte, sciscitatus est* (Domitianus) *quis ipsum maneret exitus, & affirmantem fore, vt breui lacerae etur à canibus, interfici quidem sine mora, sed ad coarguendam temeritatem artis, sepeliri quoque accuratissime imperauit. Quod cum fieret, euenit, vt repentina tempestate deiecto funere, semiustum cadauer discerperent canes.*] 4. Est eorum, quibus summæ dignitates vel imperia vel Pontificatus ab astrologis ante prædicti: dignitas Allabio cuidam, mirè à fortuna iactato, & Athenaidi; quæ postea vxor Theodosij Iunioris: Imperium Rodolph. Habspurgio: Pontificatus, Leoni 10. Hadr. 6. & Marc. 11. His omnibus.

Sueton. in Octauio c. 94.
Dionys. lib. 55.
B
C
Eunap. in vita Acdesij.
Zonar. & alij.
Cuspiniã. ĩ Cęsarib. Iouius in Leõ d. l. 3. idẽ in Hadriano 6.

Respondeo, Quando astrologi verum dicunt, tum multo diligentius esse cauendos. quia satis clarum hoc signum foret, eos pactum cum dæmone iniuisse, vt ait D. Augustin. & de Thrasyllo Dion indicat, cum scribit solitum affirmare, quæ nuncia longinquis è regionib. adferrentur. Ideoque Iurisconsulti in tituli rubrica, *Maleficos* cum *mathematicis*, iungunt, quia vt plurimum mathematici etiam sunt malefici, vt explicat optime Dion lib. 49. cum dicit pulsos vrbe ab Agrippa, τοὺς ἀστρολόγους, καὶ τοὺς γόητας, vnde patet mathematicos dictos ipsos astrologos, & sic mathematici in illa rubrica, & passim in iure alibi, pro solis astrologis seu genethliacis ponuntur: quo sensu etiam Historici vocabulum acci-

D
E
Garimber. lib. 4. et Onuf. Panui. li. 2. de Genes. ad litt. in fin. et li. 5. de ciuit. D. i, cap. 7. C. de mathe. & malefic.

accipiunt: & sic accipiuntur in S. C. illo apud Vlpianum, libro 7. de offic. Proconf. quod Pythęus conseruatum edidit bono reipub. Aliquando hoc nomen Chaldæos etiam, & reliquos Ariolos complectitur, vt apud Iuuenalem, Sat. 6. Nemo mathematicus genium indemnatus habebit. & Sat. 14. Nota mathematicis Genesis tuæ. Nunquam tamen quando prohibebatur ea superstitio, legitimam coniectationem Astronomorum, nec artem Geometrarum, vel Arithmeticorum comprehendit, quorum scien tiam Philosophiæ annumerabant. Aliquando Deus permittebat, & hodie permittit, astrologos etiam ignaros, & nescientes verum prædicere, in pœnam audientium: sicut, & permisit aliquando sortes oraculorum esse veras, & ariolum Balam prophetizare; & huc lubens refero illud Ascletarionis, quod in pœnam, & terrorem Domitiani permissum. Sępius id permittitur ob nimiam quærentium curiositatem, teste D. August. qui rectissimè addit, non quia vera sit prædictio, idcirco minus esse superstitiosam, vel sacrilegam, vel ideo magis licere prædictionibus talibus fidem dare. sed semper retinendum illud Dei præceptum; Etiamsi dixerint nobis; & ita euenerit, ne credamus eis. Denique quod de somnijs dixit Aristoteles, hic quoque verissimum; huiusmodi diuinationem, nonnisi ex accidente fore veram. sicut enim qui assiduè iacit aleam, vel talos figit. is aliquando seniones, aliquando Venerem iacit, inuenitque: sic cum isti centies mentiantur; quid mirandum. si ter verum dicant? sane si mendacia notarentur, mille forent, pro vno vero dicto: Pauca notantur, non adeo tamen: quin veris longe plura. Quis nescit Hebræos illos, qui Leoni Isauro vera quædam prædixere, ob mendaces prædictiones, Ara-

Sue. Tacit. Ammian. cæteri. Collatione Mosaic. & Roman. leg. tit. 15.

Docet D. Aug. l. 4. & 7. Confess. Nume. 23. & 24.

Lib. 2. de doct. Chryst. 22. & 23.

Deut. 13.

A bia pulsos fuisse, cum Zitam Principem in infelicem iconoclastiam perpulissent? Quis de Pancratio non legit; eum, & Constantino Irenesfilio Imper. cladis maximæ, & sibi ipsi necis causam fuisse: Quis Constantini Stethati nescit amentiam, qui, & sibi, & Alexio Branæ, stulto vaticinio, exitium attulit? habebatur tamē Stethatus Princeps sui tēporis Astro-
B logorum. Quis nescit, qua hactenus vanæ omnes prædictiones eorum, qui diem, vel annum aduentus Antichristi, vel excidij mundi, prędixerunt? Mitto Petri Leonij Spoletani insignis medici inanem huius Mathesis fiduciam, qua mortis Laurentio Mediceo occasionem, & sibi ipsi prębuit pręcipitationis in puteum. Mitto, quod Cedrenus narrat de
C Abrahamo, Genethliacos coram Aegypti Rege vanitatis conuincente. Mitto Manuelem Connenū Imp. cui magno stetit, nimis addictum esse huic insaniç: quç illum, & classe maxima nudauit, & posteritati semper ridendum propinauit. Mitto Ioann. Galeacij ducis Mediolanensis factum, qui cum ei astrologus quidam mortem immaturam, plane prę-
D diceret, sibi ipsi vero longam vitam polliceretur, hominis ridens stoliditatem, statim strangulari eum iussit. Mitto mendacium duplex Petri de monte Ilicino in Concilio Constantiensi, quod Aeneas Siluius narrauit. Addam duntaxat duorum Principū diuersa indicia, & mores. Alphonsus Aragonum Rex sapientię verę amator, in litteratos omnes mirè munificus fuit, solos astrologos à curia sua
E arcebat; prudenter censens, sibi nihil opus eorum industria, eo quod sidera stultos regere, sapientes astris censeret imperare. Contra Cardanus memorię commendauit Ludouic. Sfortiam, versutum potius, quam prudē tem, & perfidū, quàm ęqui, boniq; amantem

Zonar. t. 3.

Paul. Diacon. li. 23. rerum Romanarum.

Nicetas lib. 1.

Vide comment. nostrū in Senecæ Oct. v. 386. Iouius in Elog.

Vide Nicetam Chon. li. 2. 5. & 7.

Cortesius l. facto rū dictorū que Memorab. li. 4. de Alfonso.

Syluest. & lib. 4.

amantem Principem, Alfonso dissimillimum, impendiosum quendam astrologum, artis imperitissimum, aluisse, in quem plus centum auri magna talenta profuderit. *Astrologus pro tanta mercede tempus vnicuique negotio incohoando praescribebat, adeo ridicule: vt Princeps cogeretur tempestatibus maximis equum conscendere, & cum aulico comitatu ac stipatoribus alio migrare per medios imbres, per caenum et lutum, non secus ac si hostium manus fugeret. Tam felici euentu, vt, regno tandem à Gallorum Rege spoliatus, captus, in carcerem compactus, colapho casus, in clathrata ferrea mortuus fuerit, verum fortunæ vtriusque ludibrium.*] Ioan. XXI. Pontif. Max. (qui ante Petr. Hispanus auctor Summularum) medicus, philosophus, astrologus, ex stellarum situ, & positura longam sibi vitam in Pontificatu pollicitus coram familiaribus suis: quarto post mense, Pontificatus octauo, subito corruente testudine recentis ædificij, Viterbij oppressus interijt, auctoribus Valerio, & Stella, *in vitis Pontificum*. Sed quis Astrologorum se Alphonso Sapienti, (hoc illi nomen vanitas ista tribuit) præferat? Quæ laudi, maiori, & veriori fraudi fuit? vtar Marianæ nostri verbis: *Emanuel sane patruus, suo, & aliorum procerum nomine, Alfonsum publica sententia in consentu pronunciat a regno priuatum, ea calamitate dignum, quod diuinæ prouidentiæ opera, & humani corporis fabricam insigni lingua procacitate, ingenijque confidentia, accusare ausus fuerit. vti vulgo hominum opinio est, ab antiquo ducta per manus. Vocis stoliditatem numen iustissime vindicauit.*] Vanæ sapientiæ persuasio, hunc insipientiæ perduxerat. *] Id forte astra memorant portendisse eius artis non ignaro, si ars est, & non potius inane mortalium ludibrium, quod à*

Cardanus in Prol. in. de astror. iud. lib. 1. text. 14.

A *prudentibus semper accusabitur* (verum dictum, & Tacito vsurpatum) *& semper tamen patronos habebit. Ex eo se vnt suspicacem esse redditum & ex metu crudelem, &c.*] Certe nis, quo illum hæc vanitas præcipitarit, & fecit vt alia sapiens, sibi ipsi toto vitæ decursu (notatum id) desiperet, pessimeque semper consuleret. Aegyptios deditos aiunt huic vani-
B tati, maxime Alexandrinos: quod tamen prudentiorum fuerit iudiciũ, possumus ex Suida colligere. Tradit, Alexandrinæ solitos astrologos vectigal pendere, βλακεννόμιον, nuncupatum, quoniam eos non nisi fatui homines consulerent, quos Græci, βλάκας, vocant: ducta Metaphora ab inutili pisce, quem ne canes quidem velint attingere.

C Concl. 4. *Superstitiosi, certe noxij infirmis illi medici sunt, qui secundum lunæ, et aliorum planetarum in signis Zodiaci stationes, de morbis iudicant, v. g. quæ cuique euenerit ægritudo, & quo illi pacto medeantur: necnon chyrurgi, qui in vulneribus idem obseruant, & dies considerant vulneris, & stellas eis præsidentes*
D (quas vocant, Centel, Neus, Dibergibel, Lachadiel, Sapissa, Elebra, & simil.) *& inde prænunciant vulnus esse lethale, vel sanabile*. Hæc omnia fuse describit Conrad. VVimpina. tales etiam videntur illi astrologi, qui generatim pronunciant, qua die pharmacis, venarum sectione, aut cucurbitulis corpus sit euacuandum. Merito suspecta sunt hæc omnia, quia
E stellarum non est tanta vis in hæc inferiora, & si qua talis vis foret, ea posset, & soleret aliarum particularium causarum concursu plane impediri. Imo, & sola materiæ indispositio, lunæ, & astrorum omnium actiones euariare facit, teste Galeno, cui Auicenna consentit. quare obseruationes, & effectus huiusmodi dierum

d. l. 3. c. 8. & 9.

Lib. 2. de dieb. Crit. 11.

Li. 4. Fen. 2. tract. 2. cap. 1.

rum indicum, prouocantium, vel criticorum, longe magis dependent ex materiæ dispositione, concoctione, & status morbi temporibus ac symptomatibus, quam ex syderibus: quæ est vera sententia Hippocratis, & Celsi. Longius etiam aberrant isti Astroiatri, quia præcipue attendunt ad quosdam lunæ imaginarios angulos, aspectus, & conformationes: paruifacientes vel contemnentes potius, quomodo ad cœli vel siderum influxus recipiendos materia disposita fuerit, & quæ periodi temporum, quæve concoctiones, & crises sint morborum. Hos ergo merito maxime Galenus contempsit, Augustin. Niphus risit, & multis eorum patefactis erroribus Ioannes Langius impugnauit, & Marsilius Ficinus, qui iunior ista defenderat, eadem postea fatetur se scripsisse, non vt probaret, sed vt cum Plotino astrologorum ineptias rideret.

Hippoc. passim, & Cels. lib. 4. cap. 4.

L. 12. Therapeu. Lib. 5. de diebus. Critic. Epist. 35. l. de vita cœlitus conseruanda. lib. 12. epistol. ad Politianũ, & Picum.

Concl. 5. *Pars illa interrogationũ, quæ res occultas inuestigat, vt furta, thesauros, virginitatem, &c. plane vetita, & perniciosa est omni iure.*] Prohibent sacræ litteræ, Leuit. 19. ver. 31. Nõ declinetis ad magos, nec ab ariolis aliquid sciscitemini vt polluamini per eos. Deut. 18. v. 10. & 11. Nec inueniatur in te qui lustret filium suum, aut filiam, ducens per ignem, aut qui ariolos sciscitetur, & obseruet somnia atque auguria, nec sit maleficus, nec incantator, neque qui Pythones consulat, aut diuinos, & quærat a mortuis veritatem, omnia enim hæc abominatur Dominus, & propter huiusmodi scelera delebit eos in introitu tuo. Iure Ecclesiastico prohibetur hoc cap. 1. & cap. ex tuarum, de sortileg. Iure ciuili plurimis rescriptis. l. item apud Labeonem §. si quis astrologus. D. de iniur. lib. 2. & l. nemo aruspex. C. de malef. & mathem. lib. 1. C. de thes.

A lib. 10. Tolerantur hi sæpe in rebus publ. sed exemplo pessimo, & publico malo.

QVÆSTIO II.

De coniectatione, ex elementis, meteoris, plantis, arboribus, brutis.

B ASTRIS, & cœlis proximum, de quo certo constet elementum est aer satis valde enim probabile est ignis Spheram propriam esse nullã, quæ sententia valde antiqua est, & à recentioribus quibusdam strenue defenditur. videtur hæc mens Ausonij in Gripho Ternarij.

C *Tres Charites, tria fata, triplex vox, trina elementa.*

In media regione aeris variæ valde fiunt impressiones meteorologicæ. Exhalationum copia gignit magnos, & paruos ignes, diuersissime configuratos, pro exhalationum ipsarum forma diuersa: vt modo videantur flammæ, modo columnæ, modo lanceæ, modo stellæ saltantes

D vel discurrentes, descendentes, vel ascendentes, aliquando vero, & cometæ multiplices, de quibus non est nunc tempus agendi. quibus omnibus commune est magnam temporis siccitatem denotare: signa quoque esse ventorum diuturniorum, vel violentiorum: quod maxime cometis conuenit, qui si frequentes fuerint, etiam præsignificant sterilita-

E tem, famem ac pestem: eo quod vis cometæ omnem vaporum, & exhalationum humiditatem absumit: vnde consequenter mortem minantur biliosis, & qui ardentioris sunt naturæ, quales pleriq; Principum, & Magnatum, eadem siccitatis causa, ad bella quoque, & seditiones inclinant.

nant. Cætera quæ his astrologi, & Squarcialupus addunt, vana sunt, & fallacia, quæ dixi, naturæ consentanea videntur. Fit tamen non raro vt cometarum causa sit, supernaturalis dumtaxat Dei dispositio, vt quando fœlicem aliquem euentum portendunt, quod sæpenumero accidisse allatis Historiarum exemplis olim, teste Origine, libr. 1. contra Celsum, docuit Cheremon, lib. de Cometis, qui si exstaret, fortassis deprehenderetur nata hæc inde opinio, qđ quæ vni regioni seu regno fœlicia fuere cum aliorum clade coniuncta erant. Vel sane causa est Dei dispositio hoc pacto volentis admonere homines, de imminente publica calamitate, vel morte Regum aut Principum, vt ad pœnitentiam, & morum emendationem recurramus. Tunc autem cometæ pertinent ad ostenta (de quib. actum) & Dei caritatem nobis egregie commendant, non ferientis nisi nos prius admonuerit, idcirco videmus crinitas stellas in eam partem comam diffundere, cui minantur. Mirificum huiusmodi commotionis signum, narrat Gobelinus Persona: nēpe in Monasterio BodKensi, quod B. Meinulphus confessor exædificauit, quoddam miraculum ordinariū contigisse talibus ostentis annumerandum: *Tintinnabulum* (inquit) *quoddam magnum æneum bene sonorum in eodem monasterio reuerenter asseruatur. Nam quoties aliqua ex eius monasterij sororibus breui erat abitura e vita, absque vllo humano ministerio, per se fortem reddebat sonum.* Rideat hæreticus, vt lubet: sed alia duo similia accipiat, etiamsi non lubet. Scribit Leonard. Vairus, *In Celtiberiæ oppido Vililla campanam esse, quam vocant incolæ*, campanam Miraculorum, hanc per aliquot menses priusquam resp. Christiana aliquid aduersi patiatur, ex seipsa ne-

Damasc. 2. de fide orthod. c. 7. Bonauen. in 2. d. 14. q. vltim.

In vita S. Meinulphi mens. octobr.

Lib. 2. de fascinc. c. 14.

A mine pulsante, sonare solitam, cuius rei (sic ait) testimonium per publicos tabelliones hisce oculis egomet legi, præter fidem, quam de eadem re illius regni Proreges faciebant suis litteris. Accedat, & aliud è Gallis, quoniam Hispaniam à testimonio arcet aduersarij. Eodem Vairo teste, ad flumen Rhodanum, in Sequanorum confinio, situm est nobile monaste-
B rium S. Mauricij. Viuarium illic visitur, in quo iuxta numerum monachorum pisces ponuntur. Illorum si quis ægrotet, pisciculus quoque semiuiuus cernitur supernatare, quod si monachus è vita migraturus sit, paucis ante diebus piscis moritur. Hoc ita se Vairus accepisse, scribit, tum ab Antonio Cardinale Granuellano, singulari bonarum artium patrono,
C teste oculato, tū ab alijs fide dignis, vt rem locis illis notam atque omni fide contestatam.

Porro cum exhalatio quoque sit venti materia, & ventorum ideo præcipuæ qualitates sint, caliditas, & siccitas, facile intelligitur, cur ex ijs, & sanitatis corporum, & fertilitatis anni probabilia signa queant desumi. Qui de ventis plura volet, alibi quæ-
D rat.

Secundo non pauciora fiunt ex vaporibus, quæ, & ipsa suas adserunt probabiles prænotiones. Ex nubibus quam multa queant prædici, post quendam Gerardum, docet Cōrad. VVimpina, nec sua rustica prognostica desunt pluuijs cōmunibus, nec prodigiosis pluuijs, siue naturalia tēpestatis anni, siue supernaturalia iræ
E diuinæ comminatoria. Anno superiore 1600. die 18. Febr. prope Arequipam, ex illis qui multi in Peruana sunt montes igniuomi (*vulcanos vocant*) vnus, eorum *Gujana putina*, principio candidam nubem visus pecorarijs è longinquo eructare, quam consecuta est procella fragminum

Vide Senecam lib. 5. Nat. quæstio. Plin. l. 2. ar. c. 40. & ibi Milichium, Card. li. 1. de varie. c. 1. & 8. Valesf. de sac. phil. ca. 50. libro 1. de signis c. 5. de quibus Plinius supra ca. 56. & 58. & ibi Milichius.

ingen-

ingeniium quasi auulsorum à rupib. A sed ignitorum, hęc paulum spacij progressa comminuebantur in minores lapides, & paulatim centesimo ferme passu à cratere in cinerem. Vbi saxa decidebant, cuncta reuulsa, diruta, comminuta, interempta, vbi lapides, pauci mortales euasere vel iumenta. fors Hispanus iter faciebat eques; cum vim grandinis lapillaceæ non ferret, descendit, & se sub equo B locat, sed equus non valebat subsistere præ vi ictuum. herus videns nec tutum, nec quietum sibi sub iumento refugium, ephippium aufert, equum deserit, capiti sellam imponit, sic ægre euasit cranifragium. torrentes, & fluuij, ac fontes nonnulli penitus exaruere, alijs lapsus facultas interclusa cineris multitudine, idque per leucas plus trecentas. Arequipæ primum C ortę clara luce tenebræ integrum fere mensem durarunt. Interea initio cœlum fulminibus visum dehiscere, & audiri tonitrua, flammeique globi instar artilleriæ bellicæ acieb. hinc inde dispositis mutuo explosę vicissim huc illuc discurrere, ingens globus semel decidit, & à templo in proximum ambitum, inde in viam publicam patente porta erupit, & subito D disparuit relicto sulphureo nitore, terræ motus iugis fuit; adeo, vt multę domus conciderent, reliquę quasi tripudiarent nutantes. Nec cessauit interea pluere terram albam, instar cinerum, seu calcis tritę, vt nemo per plateas incederet, quin mox digiti spissitudine cooperiretur. domus, quę minimum, tectę essent crassitudine semipedali, sic pleręque sub onere E gemebundę subsiderunt, malum durabat, luce per interualla potius ostẽtante se, quam diem prębente. Mense fere exacto cessatio fuit, & nonnulla intermissio, vt nostri, qui illic degunt perscripsere: sed adhuc metus manebat grauiorum. Magnam mo-

rum in melius tum timor expressit commutationem, omnes ad pedes Sacerdotum deuolui, adeo vt quies nulla daretur, & vi in cubicula pęnitentes irrumperent. Sic Deo lucrum animarum multarum accessit. Sed nec Satanas neglexit occasionem. Nam cum Indi pagani viciniores flammis, solita superstitione Magos accessissent, & simul ad montem illum properarent, & malis cantibus, ac sacrificijs procurarent, magos, & viciniores quosque flammę consum pserunt, cęteri omnes male multati, desperabundi pars suspendio, pars aliter sibi mortem consciuerunt. Hęc narrata litteris P. Ioann. Ruizij de Alarcon scriptis Arequię Martij xv. anno superiore, quarum hoc anno Martio mense exemplar Hispanice pręscriptum legi, vnde hanc epitomen excerpsi. Vix quidquam simile lectum, vel auditum. Idem de grandine, & glacie dicendum, (quę specie non differunt, & Pisidas in κοσμοργίᾳ poetice non philosophice contra Aristotelem agit) Niuium quoque copia fertilitatem anni, roris, & pruinę multitudo sterilitatem potius, pręnotant. Nebula descendens serenitatem, ascendens imbres indicat. Tonitru, & ecnephias sunt indicia pluuię subsecuturę: alij vero sonitus in aere audiri consueti, magis pertinent ad prodigia. Fulmen, & pręster, quid pronuncient, V Vimpina te docebit. Valesc. cap. 50. de sac. philos. Vt 2. Machab.

Tertio maris tumor, venti: fluuiorum insolitę eluuiones, pestis annuncia sunt: terrę motus quoque idem designant, testibus Ammiano, Procopio, & alijs. d. cap. 6.

Quarto, quoad impressiones, quę per reflexionem lucis, circa vapores ac exhalationes fiunt (vt Iris, halo, coronę, parelus, virgę) naturalium pręsensionũ prognostica censeri possunt vt & hiatus, & quę foueæ, & fenestrę vocantur: Vid Vvimpinam. d. cap. 5.

vocantur: necnon flammarum illi tractus, quibus ignis fatui est nomē, sunt enim effectus varij, exhalationis vel vaporis superabundantis, & vincentis obstantia, vel interdum luminis victi, ac profligati. A

Vid. Senec. lib. 1. Nat. q. Plinium li. 2. a c. 28. Contarēt. li. 2. de element. Pernumian. li. 3. Physi. & Card. li. 4. de subtil. Vide Panegyr. nostrā de Natiui. Deiparæ virginis.

5. (Vt ad terrestria veniamus) ex arborum quoque prouentu prognostica colliguntur, vt *teste Tullio*.

Lentiscus, triplici solita grande scere fœtu,
Ter fruges fundens, tria tēpora monstrat arandi. B

Amygdalorum copia indicat messis abundantiam. Trifolium inhorrescit, & folia contra tempestatem surrigit. Sine auris ludentia arborum folia, lanugines, & pappi, populnei volitantes per aerem, aut aquis innatantes, tempestatem prænunciant. C Si rosæ violæve sub autumnum iterum floreant, pestilitas imminet. Burdigalæ, quæ pestim illā magnam præcessit hyems, aliquas in horto nostro rosas protulit, quas, & vidi. Vnum hoc non videtur vacuum a superstitione, quod quidam tradidere: sub autumnum duas, vel tres glandes legendas, tum cultro scindendas, trium aliquod in his solere reperiri, muscam, vermem, vel araneum, muscam denotare discidia eo anno futura, vt vermem fertilitatem aranea mortalitatem denotari. D

Sexto, animantes etiam quædam nobis prænunciant, vt,

Cana pulex fugiens e vasti gurgite ponti
Nunciat horribiles clamans instare procellas. E

Vt, & a credula matutinis instans vocibus:

Fuscaq; nonnunquam cursans per littora cornix,

Si tamen,

Demersit caput, & fluctum ceruice recepit.

Ipsi quoque alumni dulcis aquai ranunculi,

Mollipedesq; boues spectantes lumina cæli,

Et quæ talia ex Arato Tullius, & ex Hesiodo Virgil. Quod contemptius musculo, vel passerculo? tamen domos illi ruituras; hi aeris contagionem fuga præueniunt, quorum etiam causas Francisc. Picus inuestigat. Libro 1. de diuinat. Libro 1. Georg.

Ex obseruatione huiusmodi Phænomenorum, emersere canones prænotionum, quibus vtuntur nautæ, pastores, & agricolæ, de quibus non contemnēdum opus exstat Antonij Mizaldi Monluciani, *Ephemeridum rusticarum*. illa quidem ipsa animalia præsagij sui sunt ignara, sed impetum quendam naturalem solummodo sentiunt, mouente phantasia per humores concitata ad petēdum quæ commodo, & fugiendum, quæ noxæ sunt futura. Quod sigillatim idem Picus ostendit, de ciconijs, cypselis, mergis delphine, cæteris longum nimis, & lentum foret mihi, singulis inhærere. Veniamus ad nobilius animal, hominem, & ex eo quædam præsagia. d. li. 3. c. 3. cum seqq.

QVAESTIO III.

De coniectatione medicorum.

EGimus de quadam falsa, & illegitima, imo ludibriosa; nunc de vera, seria, & gnesia dicendum, hanc medicorum, στχμειωτικὴν, veteres, recentioresque Doctores integris tra- d. q. 1. conclus. 4.

 ctatio-

Hipp.li.de Prognosti. & in eum cōmen. Galeni, Arist. sæpe ī Probl. Celsum l.2. de Medici. & hi- rū sequentes vestigi Franc. Picum l.1.3. c.7. VVimpin. lib. de signis c.8. & a c.13. vsq; ad 21. Ioa. Guinther. Andernac ceter. & nostræ medicinæ comm. 1. Dial. 7.

ctationibus sunt prosecuti; quos legere poterunt qui plenos sitiunt crateres: mihi hoc vnum videtur vniuersim posse statui.

Signa proba sunt, quę naturalibus principijs, & veris experientijs comprobantur: cætera sunt vana, & ab arte medicorum aliena. Proborum, quædam sanam integramque valetudinem testantur; quædam degenerātem, vel iam affectam; quędam succumbentem, & iam victam, quædam se recolligentem, & victricem: quędam deniq; sunt ambigua, etiam ipsis magistris. Nec vlla, tam certa, quin fallant aliquando, ideo vetus sermo verus, præstare a sexaginta medicis, quam a scabinis sex damnari, & morti addici.

QVÆSTIO IV.

De prænotione Physiognomica.

PHysiognomus ex pilorū, & membrorum corporis colore, habitudine, & proportione; de temperie; valetudine, quædam etiam de moribus, ingenio, & animi affectionibus putat se scire: pręcipuè frontem considerat faciemque, quia hæc solet esse speculum virtutum intellectualium, & tū vocatur hæc μετωποσκοπία. Huius mentio, apud Iuuenalem, *Sat.6.* cum scribit frontem vati a muliere præbendam. Aristo. & Polemon confundunt cum, *Chiromantia*, quæ propriè manuum cōsiderat lineamēta, quasi quoddam virium actiuarum speculum: ac si considerat etiam reliqua membra totiusque corporis habitum, *Physiognomica*, vocatur.

Hanc Physiognom. veteres medici Hippocrates, & Galenus diligēter excoluerunt, vt & Arist. integro libro & qui extat Polemon Athenien. lib. de Naturæ signis: quorum scripta

A laudantur, eo quod naturæ vestigia calcarunt. Sed recentiores Barth. Cocles, in Anast. Physiogn. Luc. Gauricus, & alij fere plura miscent superstitiosa, præter vnum fortè Petr. Motium; cuius librum, *de multiplici temperamento, & cognoscendis hominibus* laudat Michael Medina: quia primo complexionis modum, deinde medico, & philosophico ratiocinio pro- l.2. paræn. Christ. c.2.

B pensiones, & ingenia gentium, prouinciarum, & singulorum hominum describit: methodus hæc vera, & recta, sed scriptorem illum nondum potui nasci. Vtiùs mihi non infœnciter Conrad. VVimpina Galeni, & Aristotelis ferè omnia in Compendium redegisse. Lib. de signis c.8. 9. & 10.

Artis fundamenta varia sunt, primum petitur a quadā cum animan-

C tib. similitudine, v.g. qui paruis sunt oculis inuidi censentur, quia simię tales; qui magnis, stupidi; sicut boues, & asini ratio est; quia cum Deus auctor naturę gnarus esset, qua quodq; animal indole dotasset, singulis etiā ea addidit instrumenta, quæ huic indoli forent, quàm aptissima, ferocibus, vt leoni, apro, tauro, vngues, dentes, cornua; timidis, ac fugaci-

D bus, vt lepori, & ceruo, artus celer. fugæ necessarios; fortibus araturis, vel onera baiulaturis, toros, gibbū, dorsi, humerorumq; robur, vt camelo, boui, equo, & reliquis veterinarijs. Idcirco quasi ex signo, & a posteriori, (vt loquuntur scholæ) animantium indolem ex ipsis instrumentis corporeis, quibus a natura sunt prædita, colligunt.

E Secundum fundamentum a moribus gentium, atque prouinciarum desumitur; quæ cum certo sint corporis habitu, vt plurimum quoq; ingenijs, moribusq; discrepat, v.g. physiognomi definiunt fuscos, stupidos, ac pertinaces esse, quoniam Aethiopes sunt huiusmodi.

Ter-

Tertium a sexu, v.g. quia mulieres candida, vt plurimum, & molli sunt cute, eædemq; sunt pauidæ, ac leues: ideo cādidos, & molli cute, moribus obnoxios ijsdem censent. Huius secundi, & tertij fundamenti ratio ducitur a complexione: cū enim eadem temperies simul causa sit cutis huiusmodi, & morum huiusmodi; ratiocinantur, in quocunq; cutis sit talis, talem esse tēperiem, quare ab eodem, eiusdem temperiei ratione, similes mores exspectandos.

Quartò rimantur affectus animi, a motu membrorum, & corporis affectionibus, tale illud Hippocratis, *Oculi non nictantes sunt iracūdi, quoniam irati fixis, & immotis oculis intuentur.*] Sed ratiocinabatur Salomon dicens; *Homo Apostata, vir inutilis, graditur ore peruerso, annuit oculis, terit pede, digito loquitur, prauo corde machinatur malum.* Et Esaias; *agnitio vultus eorum respondit eis*, hoc est, vultus exterior eorum, secreta cordis patefecit. sic argumentatur Martialis (quem vetusta exemplaria, nescio cur vocent Martialem Cocum.]

Prouerb.6. v.12.

Esai.3.v.9.

li.12.Epig. 54.

Crine ruber, niger ore, breuis pede, lumine læsus,
Rem magnam præstas, Zoile, si bonus es.

Matthiam Coruinum Hungariæ Regem haud illaudatū Principem. nimis deditum diuinationi, adeo vt nihil nisi consultis astrologis soleret suscipere, tam studiose accepimus, huic vacasse physiognomicę diuinationi, vt ex primo aspectu lineamentorum faciei, de temperamento, & moribus hominum solertissime iudicaret: ita, vt magiæ speciem æmulis præbuerit.

Bonfinius l.8.Hūgar. hist.decad. 4. Ioachim. Cureus in Annal. Silesi.

Quintum fundamentum petūt ex collatione signorum cum signis, &

A ex quibusdam alia colligunt, v.g. inuidiam ex iracundia, cui tristitia, & animi prauitas sit adiuncta.

Sit conclusio *Physiognomica consistens intra cancellos naturalis Philosophiæ, licita est, & habet aliquid probabilitatis.*]

Probatur primò, quia positorum fundamentorum aliqua sunt probabilia, quædā minus. quidā amplius.

B 2. Probatur ex sacris litteris, in quibus, *virorum robustorum facies dicuntur similes faciei leonum.* Item quod, *in facie prudentis lucet sapientia, oculi stultorum in finibus terræ*, & alibi; *sapientia, hominis lucet in vultu eius.* item: *cor hominis immutat faciem illius*, & quæ iam citata.

c.paral.12. vers.3. Prou.17.v. 24. Ecclesia.8. vers.1. c.13.v.31. Prou.6. v. 12. Esai.3. v.9.

C 3. Ex iuris interpretibus, quorum communiore calculo receptū, quando plures de aliquo crimine sunt accusati, & capti, primum quæstioni subijci debere illum, qui facie deformior; quoniam credendus sit animo quoque prauior.

D 4. Probatur sententia Philosophorum. Pythagoras enim ad huius disciplinæ regulas, discipulos, vel admittebat, vel repudiabat. Socrat. hac indicina deprehendit Platonem fore qualis postea laudatus. Maximi hāc fecere Plato, Aristoteles & Sext. Philosophus: quorum primus ea vtitur in Dialogis, Secundus accuratè tradidit, tertius idcirco corpus vocauit animi imaginem. Cicero hinc petit s iaculis aduersarium mire lacessiuit. Velleius Paterculus, veteres ea multum vsos testatur.

Bal. in l.2. num.5. C. quorū appellat.non recip.paris de Syndicatu, Hippolyt. Marsil.& alij. Siren. li.9. de Fato. c. 39. In Timæ. Orat. pro Roscio Comœd. li.2.histor.

E Dixi non *certitudinis*, sed *probabilitatis*: quia solent quidem corporis dispositiones affectionib. animi præire, quod integro libello Galenus demonstrauit, sed præire, non trahendo, vel cogendo, verum leuiter, & assidue inclinando: ita vt bona consuetudine, & freno rationis, haud diffi-

culter illa propensio superetur. Quod de se testari Socratem non puduit, cum Zopyrus Physiognomus ex lineamentis corporis eius, bardũ, stupidum, & mulierosum illum iudicasset. Sic intelligendus Cassius medicus, cum quæsijsset, cur prodigiosæ formæ homines, plerunque etiam emota sint mente? respondet, *quia corpori consentit anima, vt anima corpus.*]

Cic. lib. de fato. Alex. Aphrodis. l. 4. de fato. Probl. 51.

Vnde sequitur 1. longè certius iudicium ferri de brutis, quam de hominibus: quia bruta, propensione sola trahuntur, homo propensionem arbitrij habenis moderatur. Sequitur 2. quod Physiognomo non licet iudicare, de facto, siue de actuali hominis vita, scilicet hunc esse talem, sed de pronitate tantum, ac inclinatione, vt optime censuit Proclus, v. g. talem propendere, & inclinari in auaritiam, mulieres vinum, &c. 3. sequitur, non posse hanc facultatem iudicare, de donis diuinis, & gratuitis, quia Deus hæc distribuit cuiq; prout vult, nec de extrinsecis plane homini, vt morte violenta, opibus, honoribus, & cæteris fortunæ bonis malisve, nec de nuptijs, statu vitæ, & alijs negotijs, quorum electio est merè voluntaria, talibus nugis plenus est liber *de neuis* Melamphi. Ratio est, quia nihil istorum depẽdet a corporis habitu, vel constitutione. Permittit quidem Deus, vt quædam diuinationes istorum euentu comprobentur, sed simul eos sinit falli, in ijs, quæ magis ipsis necessaria. Scribit Paulus Iouius in Elogijs, de Antiocho Tiberto Cesænate, qua Physiognomus excellens suo tempore habebatur eum *Guidoni Balneo prædixisse, quod ab intimo amico necaretur: Pandulfo item Malatestæ Ariminensium tyranno, quod ex patria pelleretur, & exul in extrema egestate periturus esset. Paulo post Pãdulfus*

In Alcibiad. Platon.

A *Guidonem ob spectatam virtutem, & suspectam obtruncat; Antiochum ipsum custodia mancipat, euentum præsagij expectaturus. Antiochus custodis arcis filiam, ita flexit, vt resti ab ea impetrata in fossam demitteretur, sed compedum sonitu proditus, et a fuga retractus, cum puella percutitur. Pandulfus tandem exsul & egẽs ab omnibus desertus, in hospitali di-*

B *uerso. io senex perijt.*] sic dũ alijs cauit, sibi non cauit Antiochus. Potuere etiam illa per humanam prudentiam conijci. quid enim inexspectatum, aut mirandum, si familiaris tyranno vir fortis, ob suspicionem, ab eo necetur? quid verisimilius, quam tyrannum inuisum, vel necari, si sit audax, vel cõpelli in fugã, si timidus, & semel pulsum, ad egestatẽ redigi?

C His poterunt adijci nonnulla ex Horozco li. 2. de vera, & falsa Propheta cap. 8. & 9.

QVÆSTIO V.

De Chiromantia.

Chiromantiam diuidunt in Physicam, & Astrologicam.

D Conclus. 1. *Physica Chiromantia licita est, & physiognomiæ pars, & ideo de illa idem, quod de hac iudicium.*]

Ratio est, quia per lineas, & partes manus, considerat ipsam corporis temperiem, & ex temperie corporis probabiliter indagat animæ propensiones hanc probat artem Aristoteles lib. 1. Histor. animal. cap. 5. & 30. ac 34. problem. sect. 10. & prolixè eam

E exsequitur. Conrad. VVimpina libro de signis c. 10. 11. & 12. incautè vero Petr. Primodaius; dum inter duas has species non distinguit, omnem chiromantiam videtur damnare, Academiæ Franciæ parte 2. die primo, cap. 4.

Conclus. 2. *Chiromantia astrologi-*

ca prorsus vana, & illicita, scientia nomen non meretur.] Scientiam esse nititur probare Anton. Verderius. nam loqui illum de hac etiã, non de physica tantum patet, tum quia coniungit cum astrologia, & vtramq; scientiam contendit esse; tum quia, in responsione penultimę obiectionis, dicit harum manus linearum significationem ab astris infallibiliter dirigi, &c. quæ sane Ecclesiasticam mererentur censuram: quia Papa Sixtus V. edita contra astrologos, & Chiromanticos bulla, definiuit. neutrã esse scientiam, & vtrosq; pariter dãnans, grauibus subiecit pęnis cuius doctissimi, & maximi Pontificis sententia præponderat omni contra sentientium temeritati: tum etiam quia in Cathalogo Romano librorum, quorum vetita lectio omnes qui Chiromantiam docent, aperte sunt annumerati prohibita est ergo.

Lib. 7. var. lectio. c. 6.

Vanam esse, docet optime Franc. Valesius doctis. medicus, meritissimo illam detestans. primum namque laborant væsania mathematicorum de astrorum influẽtijs, quam improbauimus supra q. 1. Addunt de suo; quod stultius est, hanc areolam esse Iouis, illam Mercurij, tertiam Veneris, atq; ita porro. Supperaddunt tertio tales areolas lineas hoc prænotare: alias illud; quorum nihil ratione, vel auctoritate confirmant, sed nudo suo delirio, & prætextu experientiæ postulant nos manus dare. Cumque, tam inania sint artis huius principia, fuere tamen semper, qui hoc quoque mendacium paruuli digerẽt. Olim prosa oratione Chiromantiam tradidit Helenus Syracusius libro, quem nominat χειροσκοπικὸν οἰωνισμα *mans inspectorum augurium*, carmine vero comprehendit Eumolpus quidam. vtriusque meminere Pollux, & Suidas. Recentiores scripsere Ioannes de Indagine (Lutheranus, alius a

Sac. philosoph. c. 32.

A Carthusiano nominis eiusdẽ) Ioan. Taisnerus Athensis, Antonius, Germisonus, Bartolomæus Cocles, Michael Sauonarola, Petrus de Arca, Marcellus, Saya, Andreas Tricassius, Michael Scotus, Ioa. Teu Kesberg, & alij: quorũ libri scatent superstitiosis. Ars ista palmam manus primo in certos colliculos, areolas, & lineas diuidit: areolis planetas singulos, lineis B astra quædã pręficit: horum denique astrorum, atque planetarum vulgo creditos effectus ipsis areolis, aclineis manus ascribit, vt breuiter Vvinipina ostendit, addens se horum nõ approbatorem, sed narratorem esse nudum: suo iudicio cuncta nænias esse detestatur hos, & impugnat vehementius antiquus scriptor Ioan. Salisberiensis lib. 2. Polycratici c. 27.

Sup. c. 11.

C Contra hos libratum illud Iuuenalis Sat. 6.

. . . frontemque manumque
Præbebit vati crebrum poppysma roganti.

Quorum prius ad metoscopũ, posterius ad chiromantem referẽdum bene Britannicus obseruauit. Solent D hanc vanitatem profiteri vxores (si vxores) ex illa collunie, quæ totam peruagatur Europã Vulgo *Zingaros*, seu *Aegyptios* nuncupant, de quibus multa collegit Crespetis lib. 1. de odio Satanæ discur. 12. fol. 176. cum seq. Sed hi scriptoribus Germanis, quam Gallis, vel Italis notiores. ideo hos audiamus. conditionem eorum, & originem sedulo perquisiuit, extra res E fidei, non despicabilis Sed. Mũsterus lib. 3. cosmagraph. f. 267. Cum ageretur (*inquit*) annos post. Christũ natũ. 1417. primum per Germaniã apparere ceperũt homines nigredine deformes, excocti sole, immundi veste, & vsu rerũ omniũ fœdi, furtis imprimis intenti: præsertim fęminæ illius

 gentis.

gentis. nã viris ex furto fœminatum victus est. Tartaros, aut Gentiles vulgus vocat, in Italia Cianos appellãt. Ducem, comites, milites inter se honorant veste præstantes: canes venaticos pro more nobilitatis alunt, sed vbi venentur, nisi furtim non habẽt. Equos sæpe mutant, maior tamen pars pedibus graditur. Fœminæ cum strato, & patuulis iumento inuehuntur. Litteras circumferunt Sigismũdi Regis, & aliquorum Principum, vt trãsitus illis per vrbes, & prouincias, & incolumis permittatur innoxiusque. Ferunt ipsi ex iniuncta sibi pœnitentia mũdum peregrinantes circuire, atq; ex minore Ægypto primum emigrasse. Sed fabellæ sunt. Hominũ genus, quod vsu cõpertum est in peregrinatione natum ocio deditum, nullam agnoscẽs patriam, ita circuit prouincias, furto (vt diximus) fœminatum victitans, canino ritu degit: nulla religionis cura, etiamsi inter Christianos paruulos suos baptizari curet; in diem viuit, ex prouincia demigrat in prouinciã: per aliquot annorum interualla redit, sed multas in partes scinditur, vt non ijdem in eundem facile redeat, nisi per longa interualla locum. Recipiunt passim, & viros, & fœminas volentes in cunctis prouincijs, qui se illorum miscẽt contubernio. Colluuies hominũ mirabilis omnium perita linguatũ, rusticæ plebi grauis imminens: vbi foris illa laborat in agris, hi spolijs inuigilãt casellarum. Anus eorum chiromantiæ, & diuinationi intendunt, atque interim quo quærentibus dãt responsa: quot pueros, maritos, aut vxores sint habituri miro astu, & agilitate crumenas quærentium rimantur, & euacuant.] hæc de illorũ moribus verissima. Vnde sæpe animum subit admiratio, quo iure, vel iniuria in quibusdam prouincijs hoc genus flagitij a Principibus toleretur: non

A sine maximo scandalo, & damno rusticorum. Nam scelerum impunitatem permittit, qui sceleratos tolerat. Si hos fures licet tolerare, certe, & alios. Si horum chiromantia, & maleficia reliqua tolerantur: nõ id est niti contra diuinæ legis, & Ecclesiasticorum canonum auctoritatem? Notoria sunt flagitia, quæ Munsterus memorat, & ijsdem plane verbis Alber.

B Krantzius lib. 11. Saxoniæ c. 2. vt alter ab altero, vel ambo a tertio acceperint. Quod attinet ad maleficium docet experiẽtia. nam si quis illis ex sacco, vel capsa vnicum nummũ largiatur, omnes nummi, qui in eadem capsa, vel sacco inerãt, migrasse quo vnicus ille, non raro deprehendũtur, quod apertum maleficium est. Quoad diuinationes illas, nequeunt excu-

C sari a superstitione, aut hæresi (si sic sentiunt) aut impostura scandalosa. Quod alios passim recipiãt, ex nationibus, per quas transeunt, id nullo pacto illis concedere deberent respub. sed tales, qui se ijs aggregant, & ipsos receptatores, cõdignis pœnis coercere. Nam contrarium est otiosos & vagabundos fouere in reip. perniciẽ, quod vel stolidum, vel impium

D plane. Notæ sunt contra otiosos leges Ægyptiæ, & Atticæ apud Athenæum lib. 4. & Pierium li. 34. Notũ hodie, vbi iustitia viget, magistratus solere in tales inquirere, vnde victitẽt, nam nemo de vento præsumitur viuere (l. fi. de alim. pupil. præsta) & merito semper commendata fuit lex Corinthiorum, quam ex Diphili comœdia retulit Athæneus lib. 6.

E *Est optime hic statutum apud Corinthios:*

Si quempiam obsonare semper splendide

Videmus, hunc rogamus: vnde viuat, &

Quid faciat operis? si facultates habet.

Vt

Vt reditus harum soluere expensas
queat:
Perpetimur illum perfrui bonis
suis.
Sin forte sumptus superat ea, quæ pos-
sidet:
Prohibemus huic ea ne faciat in poste-
rum,
Ni pareat, iam plectitur mulcta gra-
ui:
Si sumptuose viuit, is qui nihil ha-
bet.
Tradunt eum tortoribus. Proh her-
cules?
Nec enim licet vitam absque malo
degere
Talem, scias; sed est necesse, aut no-
ctibus
Abigere prædam, aut fodere muros
adium
Aut in foro agere Sycophantam; aut
perfidum
Præbere testem. Nos genus hoc mor-
talium
Eijcimus ex hac vrbe, velut purga-
mina.

Cingaros credo tolerassent, quos non præsumptio est, sed res docet, clependo, harpagando, sutelis, maleficijs viuere.

Verum excusant illos Patroni, calamitosum esse genus hominũ, miseratione dignum. cur? Et Aegypto oriundi, luunt maiorum a fide Christiana apostasiam, & pœnitentiam obeunt, septennalem locis incertis vagationẽ. Summa defensionis hæc est. Quam diluũt alij: quem dixi, Sebastianus: Sunt anni (*inquit*) plus, minusve viginti sex ab hoc tempore, quando ego Munsterus ista scribo, quod Heidelbergæ agens istius gẽtis primoribus me adiũgens vix extorsi litteras quasdam, quas gloriabantur se habere ab Imperatoribus. at illæ mihi ostensæ erant. Vidimus quoddã quod aiunt Lindoiæ a Sigismundo

A Imperatore impetratũ; in quo men-
tio fiebat quomodo maiores eorũ in
minori Aegypto, olim ad aliquos an
nos, obiecto Christianismo ad Gẽti-
litatis errorem relapsi fuissent, & re-
sipiscentibus eis pœnitentia iniũcta,
quod tot annis ex singulis eorum fa-
milijs aliquot per orbẽ peregre profi-
ciscerentur, diluerẽtq; in exilio per-
fidiæ suæ crimen. Sed iam dudum
B euanuit tempus huiusce suæ peregri-
nationis, & tamen colluuies illa non
cessat circumuagari, furari, mentiri,
augurare, & diuinare.] Cur si pœni-
tentiæ terminus effluxit, pœnitentiã
adhuc prætexunt? verum falsum e-
tiam, quod de Aegypto iactant. Nam
interrogati, nec sciunt quidem, quid
Aegyptus, aut vbi minor, vel maior.
Vnde ergo emerserũt? Mira varietas
C est sententiarum. Quidam *Cincalos*
dictos putant, quasi ἀνεϛίς, penatium
expertes, & mendicos. Sane γ & κ.
cõmutantur facillime, & Menander
in Thaide quendã ait, πτωχότερον λε-
βέριδος, καὶ κιγκάλε, mendiciorem le-
beride, & cincalo. Leberis significat
spolium serpentinum: *Cinclus* autem
cui etiam nomen, σεισοπύγις: si candæ
demas ornatum valde implumis: in-
D de rustici egenos, & errones, *cinclos*
dixere, vt ex Aeliano, & Suida docet
Adagiographus chiliad. 2. cent. 2. hęc
sentẽtia placuit Piero Valeriano lib.
25. Hieroglyphicor. Sed ad rem non
facit. Polydorus Assyrios, & Cilices
putat: Volaterranus Vxios è Persia:
hoc est ariolari. Nomen indicat, Bel-
gæ *Egipteners*, Galli *Egyptiens*, Hi-
spani *Gitanes*, Itali *Cingaros*, vel *Cia-*
E *nos* vocant: Germani superiores, *Zi-*
geuners quæ omnes voces ab *Aegy-*
ptio deductæ, & hæc vltima, quasi
Chusener, a Chus Chami filio patre
Aegyptiorum, & Aethiopũ. Hi quia
vident tempus pęnitentiæ præfixum
effluxisse: nunc duo quædam cõmi-
scuntur: vnum est se non posse ad pa-

triam redire interceptis itineribus: cogantur ergo diuidi, & certæ alicui nationi ascribi, & legibus ibi receptis viuere, vel pellãtur. Alterũ est, etiam post illud septennium, sibi ex patrijs sedibus subinde necessariam esse migrationem, si secus fecerint, & non quotannis mandras, vel hordas suas (id est hominum multitudinẽ vtriusque sexus) exularũ miserint calamitatem, & sterilitatem omnibus certo præstã esse. Digna hęc causa, inquam sedulo inquiratur, quod si fiat statim apparebit impostura. Quæ vel vbi hęc gens, quæ quotannis tantopere multiplicatur? hęc quidẽ in peregrinatione sua, nisi adultos vndecumq; colligeret: cito interiret. Deinde satis isti ostendunt falsum fuisse primum illud deiniunctà pœnitentia. Quod de fonte horum verisimilius cõperi, est quod in *Annalibus Boiorum* his verbis ab Auentino perscriptum fol. 826. lib. 7. Eadem tẽpestate furacissimũ illud genus hominum colluuies, atque sentina variarum gentiũ: quæ in confinio Imperij Turcarum, atq; Hungarię habitant *Zigenos* appellamus) rege ZinKelone, nostras peragrare cœpere regiones, furto, rapina diuinationibus, impune prorsus victum quæritant. Ex Aegypto se esse mentiũtur, extorresq; domo a superis cogi se, maiorũ delicta, qui Deiparam virginem cũ puero Iesu hospitio excipere recusarint, septem annorũ exilio expiare impudentissime confingunt. Experimentis cognoui eos vti venedica lingua, & proditores, atque exploratores esse. Cũ alij, tum imprimis Maximilianus Imp. Cæs. Aug. & Albert. parens Principum nostrorum publicis edictis testatur, adeo tamen vana superstitio hominũ mentes, velut lethargus inuasit, vt eos violari nefas putent, atque grassari, furari, & imponere impune passim sinant.]

Tria hinc collige, primum origine

A Sacluos esse ex ditione Vvindẽn: sane, quod peculiare ipsis idioma, in Sclauonicũ vergere significat Auentinus: loquens de natiuo. Scio namq; præterea fictitium quoddam habere ipsis solis notum, quod Hispani vocãt *Zeriguenca*: Germani teste Munstero, Rotvvelsch hoc est Rubrũ Barbarismũ. Norunt interea cuncta fere Europæ idiomata, & apud Germa-
B nos Germanice, apud Gallos Gallice apud Italos Italice, &c. loquuntur, quod necessarium ad finẽ explorandi. Secundo vides hos septennem illam priorum pœnitentiam, iã ad singulos posterorum porrigere, vt prætextus sit vagandi. Tertio compertos Principibus prudentissimis de proditione, merito damnatos, sed quadam imprudentium superstitione foueri.
C Dicam quod rem valde confirmat: cum adhuc in Hispania anno 1584. versarer Legione, magna tum multitudo istorum per pagos illos inundarat. festum corporis Domini, tũ celebrabatur. petierunt aditum in Ciuitatem, vt (honoris causa) præsultarent, quod illic consuetum. fecere, sed a meridie propter furacitatem fęminarũ ortus tumultus, fugere in subur-
D bia, & ad S. Marci (D. Iacobi equitũ magnifica est habitatio, & hospitale) se conglobarunt, & iustitiæ ministros militari vi repulerunt. mox tamen, nescio quo pacto, dissimulata omnia. Huic hordæ Comes erat; sic appellant: in turba multi recepti Hispani, etiã ex Graiales. Villabraxime, & pagis nonnullis Castellæ. Comes, tam perite Castellanũ idioma loque-
E batur; quam si Toleti natus. Sciebat omnes Hispaniæ aditus terrestres, (*Tuertos* vocant) omnes regionum anfractus, & difficultates, quid roboris esset cuique ciuitati, qui præcipui in quaque, & quæ cuique opes. Nihil fere ad rempub. pertinens, tam arcanum, quod eum lateret. nec clã hoc,

sed

A sed gloriabatur. Quo, aut cui rei hæc curiosa exploratio? Nonne compescenda vagabũdorum hęc curiositas, etiã si solum peregrini, & inculpatæ vitę? Bene tibi, bene sit Maxime Carole, qui in constitutionibus Comitiorum habitorum Augustæ Vindelicorum anno 1549.c.26. hanc fecem mortalium, hos errones periculosissimos, *Zyngemeros*, seu præstigiatores Teutonica terra excedere veluti B exploratores, & proditores Christianæ Ecclesiæ missos a Turcis sanciuisti. Cõmemorat hanc constitut. Petr. Greg. lib.34. Syntagm. iur. vniuers. c.16. nu. vlt. inuehitur in eosdem Crespetus d. loco, & (cui meliorem opto religionem) Philipp. Camerarius I.C. opere horar. succisiuarum c.17.

Sed obijciuntur nobis duo, vnum S.S. auctoritas, alterum exempla cer C ta huius diuinationis. Auctoritates sunt duæ: prima est Exod.13. vers.9. Et erit quasi signum in manu tua. Respon. hoc explicari] sequentibus verbis, *& quasi monumentum ante oculos tuos*. loquitur enim de solemnitate azymorũ: cuius celebrationem vult Hebræis esse signum memoriale liberationis ex Aegypto: sumit autem metaphoram a more hominum, D qui quando volunt alicuius rei recordari, solent digito annulum indere, vel filum alligare: quia cum manum sæpe ante oculos eleuemus sit, vt recordemur eius, quod verebamur ne obliuisceremur.

2. Iob.37. v.7. *Qui in manu omniũ hominum signat, vt norint omnes opera sua*, Depinxit ergo Deus in manu singulorum, vnde queant præs nosce- E re, q. d dicturi, facturi, passuriuè sint.

Respond. Cum Olympiodoro, & Philippo presbytero ibi, verbis illis significari, hãc temporis vicissitudinem, de qua loquitur, serenitate, & procellis niuiũ imbrium a Deo contemperatam, vt & Dei fortitudo fiat manifesta, & homo videns se, tam facili negotio a Deo quauis tẽpestate impediri a proposito manumq; suam sic quasi quibusdam vinculis astringi, & ab opere arceri: cognoscat se, sine Dei adiutorio posse nihil, suãque confiteatur imbecillitatẽ. fauet huic expositioni versio L X X. quæ habet; *vt cognoscat omnis homo imbecillitatem suam*; nec non Hebræus contextus, in quo ad verbum, sic; *in manu* (siue in vehemẽtia) *omnes obsignabit, ad sciendum omnes homines opus eius*. vbi ex more Hebræorum, *Veiad* ביד noster vertit, *in manu*. pro in vehementi, atq; admirabili signo. sicut Isaias, & Ezechiel *Iad* posuere pro visione prophetica non vulgari: sicut, & Moses *manum Dei* י vsurpauit, pro potẽtia, & magnitudine Dei. Lege longe aliam explicationem loci Iob, apud Francisc. Valesium: quæ quamuis ingeniosa sit, cum præcedentibus verbis non cohæret.

2. Reg.3.v.25. Esai.8.v.11. Ezechi.1.v.3. & ca.33.v.22. & c.37. vers.1. Exod.14. vers.31.

3. Certant exemplis prædictionũ, quas euẽtus roborauit. Bartholomęus Cocles ille, qui tot chiromantiæ libros edidit, Antiochi Cesænatis, de quo, q. præcedenti scripsi, discipulus, Lucæ Gaurico astrologo fuit auctor fugæ, vt, qui instabat, cruciatũ violentum euaderet. Gauricus contemnens monita: eo quod Ioan. Bentiuolum Bononiensi tyrannide deficiendum in Ephemeridibus prædixisset: iussu violenti Principis, ex alta trochlea suspenso fune quinquies quassatus, & astrologiæ suæ iactatæ, & chiromantis contempti pœnas dedit. Alexandro Medici Græcus quidam ex manus inspectione prædixit mortem, & signa edidit percussoris: fore ex eius intimis, habitu gracili, vulticulo buxeo, suspensa taciturnitate, cæteris insociabilem, quæ in vnum Laurentium, qui & percussor, omnia conueniebant. Sed idem ille Cocles, prædixerat Copono cuidam, cum breui

sceleſto

scelesto homicidio manus cruentaturum: & Hermeti tyranni filio, futurum, vt eKul in acie cæderetur. Hermes igitur farali metu percussus Copono clam imperat, vt Coclitem, nouum sibi Agamemnoni Calchanta, necet. Nec Cocles discrimen nesciebat. Ideo secreta galea caput munierat, ingenti gladio, quem peritissime ambabus manibus regebat, semper armatus. Verum à Copono baiuli personato, dum feræ ostij, calculo iniecto, præpeditæ, clauem insereret, adacta in occipitium securi, interfectus est: nullam aliam patrati facinoris causam adferente Copono, quam quod ipse Cocles breui homicidam futurum asseruisset. *In Elegijs.* Vnus ista omnia narrat Iouius, nec vsquequaque indubitatæ fidei Historicus, nec satis à superstitiosis, & gentilium, ne dicam opinionibus, saltem locutionibus, alienus: cui vt ea contigisse concedamus, idem tamen, quod astrologis talia iactantibus, cum D. Augustino respondendum. vide supra quæst. 1. respons. ad 4. obiectionem. vt digitus manus, sic chiromantiæ pars quædam est, diuinatio ex vnguibus: non illa de qua superius áctum cap. 2. q. 6. Sect. 4. num. 6. Sed alia nouitia, vt suspicor ab aniculis ad colum inuenta. hæc conijcit ex maculis albis atris-ve in vngue apparentibus, & singulis digitis suos canones attribuit, alios mulieribus, alios deſtinatos, nec valetudinis prosperæ, vel aduersæ notas prodens; (quod aliquo tenus tolerandum foret) sed excurrit ad fortuitos effectus ab alienæ voluntatis arbitrio libero dependentes, quod temeritatis, & vereor ne superstitiosæ sit impietatis. Exstat tamen (si Deo placet) hæc menia artis in opere de Physiognomia Hispanico cuiusdam Hieronymi Cortesij, si vt nugas edidit, minus male: Sed minus caute. cautius nugari in minus periculosis

A alijs, nam nugandi copiosa vbique materia.

QVAESTIO VI.

De coniectatione ex somnijs.

GRæci vocant ὀνειροπολίαν, de qua Senariorum libellus a Iu- *Inter animaduers. lib. 1. c. 18.*
B nio Hornano editus habetur. Cæterorum onirocriticorum veterum, non magna reipub. iactura omnes libri interierunt, præter vnum Artemidorum Daldianum, delirum senem, qui libris quinque cuncta ab alijs tradita complexus fuit. Breuior est Astrampsychus Græce, & Latine his annis editus: sed æque nugax, vt & alius ille Arabs, qui Græce barba- *Lib. de diuinat. c. 14. & libro de insomnijs, per decem capita.*
C rizans vna cum Artemidoro in lucē prodijt in Gallia. Hodie in pretio habent Apomasaris Arabica Apotelesmata, ex recentioribus Conra. VVimpina vellem ne tam multa sine antidoto congessisset Auorum quoque memoria, hanc in Italia vanissime profitebatur artem Iunianus Maius: cuius exstant epistolæ, & libelli quidam Grammatici. Ex insomnis pro- *De quo Alexan. ab Alex. lib. 1. cap. 11. D. Thom. 2. 2. q. 95. a. 6. Anton. 2. p. ti. 12. cap. 6. Turrecremat. in c. non obseruatis 26. q. 7. Mich. Med. d. a. 2. Val. s. su pr. cap. 32. Pirenius d. l. 9. c. 25. Ioan. Nider. ad 1. præcep. c. 1. q. 2. Salisberiēsis li. 2. c. 17.*
D phetiam fingebat Thomas Munzerus Anabaptistarum parens vnus. Brasileenses Indi in expeditione somnia obseruant, si se hostium carnes torrere somniarint prosperum somnium censent, & victoriam spondent, sin contra suas, ab hostibus vinci metuunt. Ioann. Stadius lib. 2. Hist. Brasileens. c. 27. Legi, cum vtilitate tantum illi de hac materia vi-
E dentur qui cum D. Thoma, & Antonino, quibus liceat attendere, quæ, & quibus interpretari permissum sit. expenderunt hos imitabor.

Macrobius, li. 1. de somn. Scipion. quem sequitur Salisber. l. 2. somnia diuidit, in ἐνύπνιον φάντασμα, ὄνειρον, ὅραμα, χρηματισμόν, insomnium, spe-

ctrum,

Ærum somnium visum, & oraculũ: A sed Artemidorus ea quinque ad duo reuocauit, *insomnium*, nempe, & *somnium*: sub insomnio, spectrum, sub somnio, comprehendit visum, & oraculum, quoniam hæc illud consequuntur. Gentiles consentiunt species primas, insomnium, & spectrũ, ἀσήμαντα esse, nihilque significare vel præmonere. *Somnium* igitur stricte sumptum, vt opponitur insomnio, definiunt, motum, aut figmentũ animæ multiforme, futurorum bonorum, vel malorum significatiuũ. Huius vero prædictionis fundamentum statuunt experientiam, & quandam proportionis similitudinem rei somniatæ ad euẽtum. Experientiam vocant, si vnus, vel plures, cum hoc vel illud somniassent, talem vel talẽ postea fortunam sunt experti. similitudinem vero illam proportionis longe quoque putidius inuestigant. Primo ex quodam more, ac consuetudine: v. g. radi caput honestum, & religiosum est monachis, quia moribus ipsorum, & regulis id consentaneum. ergo si monachus id somniet sibi accidere, prosperum erit somniũ Sin vero id somniet aliquis coniugatus, præsagium dicẽt esse infaustum: quia coniugatis dedecorosum, sic raso vertice incedere 2. ex vocabuli significatione, veluti audit quis, vel legit Serapidis nomen, morietur; quia Serapis idem qui Pluton. & Orcus. 3. ex rei significatu Gieroglyphico, vt si quis sibi visus sit cathena ad templum alligari: fiet Sacerdos, & illi templo seruiet æternum. 4. à fabulosis narrationibus, veluti visus est sibi aliquis vagus in Isthmo filiolum suum quærere? peribit filius mersione, iuxta fabulam Melicertæ. 5. de aliqua ratione astronomica vel physica, longe petita, veluti somniauit se Lumen à Luna petere? cæcus fiet, quia Luna proprio caret lumine. itẽ videtur quis in somnis manus visæ habere? damnatus ad bestias, & ad palum deligatus, ab vrso deuorabitur. cur? quia vrsus intra speluncam latitans ori manum inserit, & veluti adedens exsugit, indeque sumit nutrimentum. Hæc artis sunt fundamenta, quã ingeniosa, tam puerilia: mireque ridiculus in his est Artemidorus, quia quod vni aliquando casu B accidit, in consequentiam trahit, & canones conflat stuppeos, quibus mere fortuiti casus ad similes euentus prædicendos pertrahantur.

Vnde apparet primo, nihil huiusmodi Oniropolicis libris deferendum, meritoque damnari eos, qui ad huiusmodi scripta animum adijciũt, nominatim ad legendum fictitios hac de re libros Abrahami, & Salomonis, & libellum somnialem, qui C Danielis Prophetæ nomine falso circumfertur, de quo agitur in Decreto Gratiani. Apparet 2. superstitiosum esse consilium Synesij: quo suadet, vt quisque sibi suis ex somnijs, cum eorum, quæ postea perpessus collatione, artem quandam coniectandi conficiat, quod inutile studium, vanumque commentum accurate iampridẽ D Franc. Picus confutauit.

d. cap. non obseruetis. lib. de somnijs.

Sit tamen 1. Conclus. *Quædam somnia verum euentum prænunciant, quædam nullum, vel illusorium. quare etiam quædam licet obseruare, quædam non licet.*]

Lib. 6. de prænot. cap. 8.

Conclus. hæc egregie confirmatur à Prudentio *in Hymno ante somnum*, his versibus:

E *Sed dum pererrat omnes*
Quies amica venas,
Pectusque feriatum
Rigat placente somno;
Liber vagat per curas
Rapido vigore sensus,
Variasque per figuras
Quæ sunt operta cernit.

Quia

Quia mens, soluta curis;
Cui est origo cœlum,
Purusq; fons ab æthra,
Iners tacere nescit
Imitata multiformes
Facies sibi ipsa fingit,
Per quas repente currens
Tenui fruatur actu.
Sed sensa somniantum
Dispar fatigat horror.
Nunc splendor intererrat
Qui dat futura nosse:
Plerumque dissipatis
Mendax imago veris
Animos pauore mœstos
Ambage fallit atra.

Canonica hæc incerta: non æque quod subdit, etsi plerumque contingat:

Quem rara culpa morum
Non polluit frequenter,
Hunc lux serena vibrans
Res edocet latentes:
At qui coinquinatum
Vitijs cor impiauit,
Lusus pauore multo
Species videt tremendas.

Verum conclusio multis repugnat. nam est contra Xenophontem Colophonium,& Epicuręos qui cuncta somnia volebant contemni: est contra Stoicos,Protagoram, Artemidorum, Tyanæum, & similes,qui si somnium sit, necessario quoque aliquid volunt significare(vt ex eorum supra posita definitione patet) & ideo nolunt vlla omnino negligi,vel præteriri, Vtrumque extremum condemnat S. S. Stoicorum dum ait *vbi multa sunt somnia, plurimæ sunt vanitates,& sermones innumeri.tu vero Deum time*. Item; *somnia extollunt imprudentes, quasi qui apprehendit vmbram,& persequitur ventum: sic, & qui attendit ad visa mendacia.* Epi- (Exod.5. v.6. Ecclesi. 34. v.1.)

A curæos autem damnat, dum tot exempla diuinorum somniorum, & interpretationem,passim suppeditat. Rectius ergo Homerus,& Virgilius commenti sunt fabulam, de duplici porta somniorum, per eburneam falsa, per corneam emitti vera; vt indicarent quędam vera,& significatiua, quædam falsa,& inania ducenda. (Sup.cap.1. Iliad.2. Aeneid.6.)

2. Concl. *Tam certa sunt somnia, quam eorum certa causa, si hæc effe-* B *ctum certum certo producit, etiam somniorum prædictio certa, si probabiliter, probabilis, si fortuito, fortuita,& fallax.*]

Explicatione hæc tantum indigẽt. Synesius prædicto commentario cõminiscitur Spiritum quendam phantasticum,quem vult esse animæ vehiculum,auctorem, & fabrum omniũ C somniorum, quod Platonicum figmentum est, fabulis æquale poetarum Porphyrius duas causas agnoscit vnam, dæmones bonos malosque, quam nos admittimus esse causam quorundam somniorum, aliam notiones quasdam,quas animus ex alia vita secũ allatas in corpus intulerit: quod est à fidei dogmatibus alienũ. Nec enim animus hominis corpore D antiquior aduenit aliunde,nec quando infundebatur à Deo, vllas secum creatas species, secum attulit. Aristoteles negat vlla a Deo immitti somnia, quod S. S. prorsus repugnat. Contra Plato, cuncta somnia dæmonibus ascribit, quod rectæ Philosophiæ, & quotidianæ experientiæ refragatur. Melius Hippocrates, vera somnia,partim Deo, partim naturali E bus causis adscribit. Rem acu tetigisset, si tertium membrum addidisset, non prætermissum a D. Gregor. qui rectissime somnia tribus auctoribus adscripsit, Deo, Naturæ, Dæm: vnde posteriores Theologi ea diuiserunt, *in diuina, Naturalia,& Dæmoniaca.* pręcipua difficultas est de Naturalib. (Lib.de diuinat. per insomn. in Sympos. Lib.de insomn. Lib. 8. Moral.ca. 13.& lib.4. Dialog.ca. 48.)

Na-

A *Naturalia* proficiscuntur vel a causa intrinseca somniantis, vel a causa illi extrinseca. *Intrinseca* nascuntur, quædam potissimum ab anima, & tunc dicitur *causa animalis*, aut (vt quidam loquūtur) *moralis*: quędam potissimum a corpore, & vocatur *causa corporalis*, & ab alijs, stricte loquendo, *naturalis*. *Intrinseca causa animalis* est, quando somnia obueniunt de rebus, quibus cogitatio vi- B gilantis valde fuit intenta, iuxta illud Salomonis.

Eccles. 5. v. 2.

Mutas curas sequuntur somnia

de hac causa, Attius;

Rex, quæ in vita vsurpant homines, cogitant, curant, vident,

Quæque agunt vigilantes, agitantque, ea si cui in somnis accidāt.

In Cōm. & Aduers. in Senecæ Octauiam. lib. d. nominis opificio.

Minus mirum est.] Idem censuere Lucretius, & plurimi, quos alibi ci C taui: nunc nō repetam. D. Greg. Nyssenus acutissime scripsit. huiusmodi somnia similia censenda citharæ; cuius, fides cessante manus impulsu, adhuc modicum extrema motione trepidant ac tinniunt.

Corporalis intrinseca causa nascitur a præsenti dispositione ac temperamento corporis, quod vel inedia exhaustum, vel crapula repletum, D vel humore aliquo nimis prædominante ægrescit, vel alio interiore vitio laborat. Ex his causis, vel pacata vel turbida, vel multiformiter varia somnia nascuntur. Quibus sanguis est copiosor, rosas somniant puniceas, crocum, hortos, conuiuia, choreas, complexus aerem, volatum. & læta omnia, Phlegmatici, mare, aquas, balnea, nauigationes, submer- E siones. onera grauantia, tardam, & impeditam a noxijs fugam. Colerici colores flauos, rixas, pugnas, incendia. Melancholici, fumos caliginem, tenebras, vagationes per loca sola, nocturnas oberrationes, tetra spectra, mortes, tristiaque cuncta. Quibus vesica humore plena somniā: de lacubus, fluuijs, imbribus. & somniādo nonnunquam impluunt ipsi in sauanas. Quibus dominātur sinceri purique succi, putant in somnis volutari se inter odoratos suauesq; flosculos contra in sordidis, cęno, cloacis, cadauerib. versari sese, quorum in corpore humores fętidi putridique coacer uantur. Quibus viscido humore affe- B ctæ obstructęq; sunt partes cerebri posteriores, illi cōprimi ac suffocari sibi vidētur in sōnis ἐφιάλτην Gręci, Latini *Incubum* morbū, Hispani, *la pesadilla*, Galli, *la coquemare*, vocāt.

Naturalis extrinseca somniorum causa est, quando dormientis imaginatio ab agente extrinseco mouetur. huiuscemodi agens est duplex, alterum est aer ambiens, alterum impres C sio siue influxus corporum cęlestiū. Sicut enim corpora cœlestia suo in materiem corpoream influxu varias formas lapidum metallorum, plantarumque gignunt: sic influendo in phantasiam: quę organis corporeis est immersa, posse a cœlestibus corporibus produci species imaginabiles, effectui a corporibus illis cęlitus promananti conformes, non est ne- D gandum. De his.

Sit 3. concl. *Somniorum ex naturalibus causis deriuatorum, eatenus licita est obseruatio, & interpretatio, quatenus causæ naturales effectibus causæ suæ coniunctis sunt adæquatæ.*)

In hac conclusione medici. Hippocrates, & Galenus, & Theologi consentiunt, eaque deducitur ex iam di- E ctis. Indiget vero tantum explicatione. Quando cā est *intrinseca.* & *animalis*, possumus somnium obseruare, vt in posterū studia vitāq; nostram melius, & securius instituamus. Est, quē lectio vel cogitatio diurna, fędis illusionib. tēpore nocturno, inquinet? excludat quāta pōt cura similes cogitationes. Territant alium crebra somnia,

nis,& in pusillanimitatem, desperationem, vel quod aliud adigunt vitium? causas debet somniorum inquirere,& remedia procurare, quib. liberetur. Contra somnijs alius vrgetur in bonum vt religionem, cælibatum, pœnitentiam? probet iste, num hæc, vt videntur, a Deo sint. Somniorum huiusmodi naturalium interpretatio pendet ab experientia,& ingenij solertia, cognitione studiorum, morum,& propensionum, quæ sunt in singulis.

Libro de præsag. quæ ex somn. ducunt. Quando causa *intrinseca est corporalis*, potest quis instantes morbos metuere, seque præmunire. Scribit Galenus, quendam cum somniasset alterum crus sibi factum lapideum, mox ea corporis parte paralyticum exstitisse. Eadem caussa tam vehemens quandoque est, & accelerata, vt quando quis somniat aliquid sibi accidere, id reuera tunc illi accidat. exemplum Cornelij Ruffini petere licet a Plinio secundo.

Lib. 7. Nat. hist. cap. 50. Quando *naturalis* causa est *extrinseca*, tunc videndum, an effectus sui principiū aliquod in nobis habeat, vt si somnianti ipsi agendum, vel patiendum aliquid sit ab illa causa (exēpli gratia, si somniem me iterum Romam, vel conflicturum.) an vero euentus principium somnianti sit prorsus extrarium, veluti quod largus imber erit, quod nauale prælium futurum, quod Turcæ profligandi. Et hæc extrinseca rursus in duplici genere sunt, quædam non adeo sunt a somniante remota, quin possit ab illis naturaliter affici,& pati, v. g. possum hodie pati a caussis futuræ cras pluuiæ, vt experiuntur podagrici,& herniosi, quædam tam procul remota sunt a somniante, vt nihil corpus eius ab illis naturaliter pati queat, v. g. non possum hic pati a causis futuri hic imbris post biennium, propter temporis distantiam, nec futuri

A statim imbris in Iaponia, propter loci intercapedinem: nec a causis, propter quas modernæ reginæ Anglorū successor ad solium euehendus: quia causæ huiusmodi nihil pertinent ad corporis mei temperamentum. Hoc igitur dico; Extrinsecas causas, quæ in nos possunt operari probabilitatis aliquid præbere ad huiusmodi somniorum interpretationem, iuxta pro

B batorum medicorum,& philosophorum morem, similitudines in somnis visas inter se comparantium, & quæ quarum rerum sint similitudines, & ex quibus causis proficiscantur perpendentium. Verè tamen hęc probabilitas valdè tenuis est, & minuta. Extrinsecorum verò, quę in nos agere nequeunt, penitus incerta, & fallax est obseruatio, si quando respō

C deant euentui, id a casu fit, vel ab intelligentia quapiam reuelatur.

Vnde infertur corollarium, *eum peccare, qui ex naturalibus somnijs, etiam intrinsecis, futura contingentia diuinat, vel quæcunque ab arbitrij manant libertate siue somniantis, siue alterius, multoque magis, qui de ijs quæ sunt gratiæ dari à Deo gratis solita.* ratio est, quia hęc non dependent a

D causis naturalibus, aut temperie corporis. Hęc de naturalibus.

Diabolica somnia sunt, quę mali spiritus insidiosè dormientibus immittunt, vel ad perturbationes animi ciendas, vt libidinem, iram, odiū, desperationem; vel ad occultorum aut futurorum significationem; de quibus verum illud Penelopes Homericę, minime curanda somnia, & Eccles. 34. v. 7.

E illud sapientis: *multos errare fecerūt somnia, & exciderunt sperantes in eis*. De hoc genere fuerunt lectisternia gentilium in fano Serapidis, Aesculapij, Podalyrij, & aliorum, quibus incubantes somnia captabant, quorum mentio etiam apud Maronem in Aeneid. de quibus iam egi. Sup. cap. 1. q. 2. sect. 2. in vita S. Porphyrij Episcopi, mēs. Febr.

Minus

Minus notum illud, quod de Venere Gazæa scribit Marcus Historicus testis oculatus; *In loco* (ait) *qui vocatur tetramphodos* (*hoc est quadriuium*) *stabat statua marmorea & dicebant eam esse Veneris. erat autem supra aram marmoream: statua vero effigies erat nudæ mulieris, quæ palam ostentabat verenda sua, statuam autem in honore habebant omnes ciues maxime vero mulieres lucernas accendentes, & thure suffientes. Dicebant enim eam in somnis respondere ijs, quæ volunt inire matrimonium. Decipiebant autem se inuicem mentientes. Sæpe vero iussi à dæmone contrahere matrimonium, tantum abfuit, vt id recte eius procederet vt inter eos fierent diuortia, aut male cohabitarent, &c.* addit enim de mẽdacibus responsis plura, & de statuæ *ad signum crucis* deiectione, dæmonisque fuga. Huiusmodi sunt somnia Anabaptistica, & fuere olim Enthusiastarum; & admiranda quædam Gentilium, quæ ad naturales causas vel nullo modo, vel ægre possunt referri notabo loca, vnde petet qui volet. tale fuit somnium Epithelis Messenij de anu liberanda per humi effossionem inter myrtum, & simulacrum. tale Aedesij philosophi apud Eunapium, tale matris Attilæ, de filio: tale Ptolomæi apud Tacitum, tale Nestorij Atheniẽsis apud Zozimum, & Iuliani Apostatæ apud eundem, & Ammianum, & multa alia apud Valerium Maximum, sed omnib. admirabilius quod de Odati, & Zariadre refert ex Charete Mitylenæo, Athenæus.

Pausan. in Messedia. In eius vita, Anton. Bõfin. rer. Hungar. li. 3. dec. 1. lib. 4. hist. lib. 4. Annali: 21. lib. 1. ca. 7. lib. 13. Dypnos. c. 13.

Tale meo iudicio fuit nostris temporibus somnium Lud. Borbonij Principis Condæi, qui Hugnotorum hæreticorum, & perduellium, contra Regem Christianiss. Carolum IX. copias ductabat, si vera sunt quæ de illo Richardus Dinotus scripsit, nam vt de alienis dubitem facit, quod cum

A bis mei meminerit, *in Historia tumultus Belgici*, bis (deceptus puto, non sponte) veritatis cum iniuria id factum, video deceptum in meis. & alienis quibusdam, quorum testis oculatus fui, decipi potuisse credo et in reliquis, hæc dubitandi causa. Sed is lib. 2. de bello Gallicano acturus de prælio prope Druidarum vrbem commisso.

B *Cum Condæani* (inquit) *sub signis starent aduentum hostium,*] & prælium exspectantes, inter duas acies duo lepores exciti sunt, qui innumeris sclopetorum glandibus petiti intacti in diuersa abierunt. Prognosticon crastinæ pugnę, in qua hostiles acies inter se congressæ, campum prę lij vacuum reliquerunt in diuersa abeuntes. (primum hoc ad omnia

C pertinet, & hi lepores duo dæmones videntur fuisse.)

Pridie eius diei quiddam non minus prodigiosum ipsi Cõdæo accidit.] quod futuram etiam pugnam prænunciare visum est. Cum ad riuum quendam per quem ille cum equita tu transibat multus populus congregatus esset, vt transeuntes equites spectaret: ecce anus in mediam aquam

D se coniicit, Condæumque arrepta illius ocrea sistit, atque eum attente respiciens hæc verba protulit, Princeps vade, tu patieris: sed Deus est tecum. (Quis adeo obesę naris, cui non suboleat Satanę commentum, vt in hæresi Cingliana, pro qua tuenda hoc bellum gerebatur, miser, & comites confirmarentur: Erat hęc vel de eodem grege; vel fluminearum. Nympharum vna. hoc est cacodęmon. Cer

E te bonus Spiritus non diceret, cum hæretico ad hęresim propagandam esse Deum. Sed pergit Caluinista) Narrabat etiam ipse præterita nocte somnium habuisse, quo sibi videbatur ter diuersis temporibus in pręliũ descendisse, penes ipsum victoriam

stetisse

A fletisse tribus præcipuis hostibus cæsis: sed post lethale vulnus accepisse. (Et somnium, fors an à pincerna narratum? audi accommodantem rebus iam præteritis, & ideo non tam Prophetam, quam narratorem.) *Hoc Condæi somnium fatidicum fuisse postea tempus ostendit. Nam in Druidico prælio Sanctandreanus Marescallus occubuit, Guisanus Dux in obsidione*
B *Aureliarũ, Comestabilis in pugna Sandionysiana lethaliter vulneratus est, Condæus post in B. ssacensi prælio trucidatus.*] Pulchre. nam inter Poltrotum, & Guisium quem occidit tum prælium fuit: & Princeps Condæus in Poltroto erat. cum scelestissimus latro Guisium schlopo inopinus traiecit, quod se factum auctore Condæus nunquam fateri voluit.
C Quid etiam vetet tale somniũ à Condæo militari stratagemate confictum ad suos animandos, & de tribus victorijs certos securosque reddendos? dices euentus respondit. adi Aristotelem, docebit a casu hæc fieri posse, & quia facile est accõmodare visis euenta, cum præteriere. Huc pertinet q̃d Blesensis scribit; *Non ignoramus*, inquit Apostolus, *astutias Satanæ. Mẽ-*
D *tibus hominum phantasticas illusiones immittens, nũc auium volatu, nũc incursu hominum, nunc ferarum somnijsque aut alijs modis promittit scientiam futurorum: & sic rerum euentus latos, infaustosue denunciat, vt quietem cordium vana curiositate sollicitet, atque ad aliquid paulatim de fidei sinceritate incrustet*, & paulo post, *verumtamen vt fidem habeam somnijs,*
E *nulla me somnia inducent. Nõ inficior quin anima frequenter ex reliquijs cogitationis, vel ex innata sibi perspicacia*, significat præsagium illud, & solers quod ex præstantia spiritualis naturæ nascitur, sed valde imperfectũ, cum homo post euẽtum vt plurimũ, collatione somnij, & contingentium facta deprehendit) *quasdam futurorum præfiguret imagines: sed crebro decipitur. Nam sicut per experientiã didici, ex ea visione, quæ mihi gaudiũ quandoque nunciauerat, postea contrarium reportaui. Somnia itaque ne cures amice carissime.*] Sic ille epist. 65. editionis optimæ Busleianę.

De his sit 4. Concl. *Dæmoniaca somnia obseruare, vt fraudem dæmonis caueas, licet, ad occultorum scientiam, vel euentus futuros, nec licet, nec expedit.*] Prior pars patet, quia hoc animæ salutare est, & aliquando necessarium. posterior pars probatur, quia hoc lege Dei prohibitum. *Non augurabimini, nec obseruabitis somnia.* Itẽ quia non potest horum interpretatio, citra miraculum, haberi, nisi ex pacto cum dæmone; quod prorsus illicitum. Nec etiam hoc expedire potest. quia sic accepta occultorum cognitio, curiosa, & superstitiosa est; futurorum vero contingentium, non nisi fallax, vtpote ipsi Diabolo incerta. vide Salisberiensem, d. c. 17.

Leuit. 19. v. 26. Deut. 18. v. 10.

Diuina insomnia nobis a Deo, mediantibus bonis angelis, suggerũtur, quorum iam causę, & modi sũt explicati; exempla qui volet, ea passim reperiet, vt Theodosij Imper. Arnobij Rhetoris Mauricij Imp. & Bardægi, & fortassis tale fuit Alex. Magni de sanitate restituenda Ptolomæo, & de Castrioto matris apud Barletium li. 1. & multa apud Fulgosium libro 1. Exemplor. c. 5. Sir.

Sup. cap. 1. q. 2. in fine Theodoret. lib. 5. hist. cap. 6. & 7. apud Hieron. in Chron. Euseb. apud Glycam par. 4. Annal. apud eum dẽ Glycã. D. August. lib. de cura pro mort. Diodor. Sicul. li. 17.

Concl. 5. *Diuinorum somniorum obseruatio licita est: sed interpretatio solis cõuenit illis, quibus à Deo facta interpretationis reuelatio.*] Prior pars patet, quia immittuntur a Deo vt ea obseruemus, eaque nos doceant, moneant, corrigant. posterior pars probatur verbis Danielis: *Mysterium quod Rex interrogat, sapiẽtes, Magi, arioli, & aruspices nequeunt indicare regi: sed est Deus in cœlo, reuelans mysteria,*

ca. 2. v. 27.

mysteria, qui indicauit tibi,&c. & postea, *Mihi quoque non in sapientia, quæ est in me, plus quam in cunctis viuentibus, sacramentum hoc reuelatū est: sed vt interpretatio Regi manifesta fieret*. Paulus quoque, *quæ Dei sunt, nemo cognouit, nisi Spiritus Dei*. Sic Hildebrandus interpretatus est somnium Petri Damiani, de quo quidam somniarat cum excæcatum; non id, sed amissurum amicum qui illi tam carus quam oculi. Narrat ipse Petrus agens de B. Dominico Loricato.

Vers. 30.

1. Cor. 2. v. 11.

Discernere dæmoniaca à diuinis somnijs pertinet maxime ad confessarios, & qui medicinam, faciunt animarum, qui discretionis spirituum dono præditi sunt. pendet hoc iudicium à caussis, & circumstantijs reliquis, ad eum modum, quo visa, & reuelationes expendendas docui. In summa hoc obseruandum, si constet neque ex animali, neque ex corporali causa somnium fuisse natum, dubitetur vero vtrum sit à Deo, vel à diabolo; tutissimum fore; si, vt à diabolo immissum, caueas, & contemnas. probatur hæc regula, tum ex Sapiente Syracide, qui docet extrinseca somnia esse contemnenda, quæ non constat à Deo immissa. Nam iste est sensus horum verborum. *Nisi ab altissimo fuerit emissa visitatio, ne des insomnijs cor tuum*. Secundo probatur ratione, quia curiosa somniorum obseruatio, ad hoc discrimen agnoscendum est superuacua, quia Deus solet, quando somnium mittit, simul hominem certum reddere, hoc somnium à se profectum, & cælitus immissum fuisse. Tertio docetur experientia. nā eos qui curiose ad somnia attenderunt, somniorum interpretatio subsecuta, in grauissimas calamitates, & interitum præcipites egit, vt Agamenonem Homericum in Iliade. Cyrum Persarum Regem, Xerxem, Onomarchū, Antigonum, & Pompeium.

li. 2. c. 6. & hoc libr. 4. c. 1-9. 3.

Eccles. 34. v. 6.

Sabel. li. 6. Ennea. 2.

Herodot. lib. 7. Diod. Sicul. lib. 16. Plutarchus Demetrio, & in Pompeio.

Atque hic de somnijs finem facerem, nisi veniret in memoriam frequens illa, & mihi gratissima cum V. CL. Iusto Lipsio familiaritas, cum Louanij degerem: quæ, quam tunc grata, & iucunda mihi frequens de rebus, quę & illum, & me decebant, hoc est litterarijs, moribusque formandis, collocutio; tam nunc molesta est, acerbaque priuatio. Incidit quadam die, de somniorum vaticinijs sermo. Tum ille retulit fuisse Bruxellæ suto[ri]s, cuiusdam vxorem annis præteritis viginti, quę plurima prædicebat varijs, ab euentu ad vnguem comprobata; Spellium (præfectus ille viatum erat, vocamus Batbanti, *de Koyroe*,) agendum in crucem, Requesenium gubernatorem, ex morbo mox obiturum, concilium supremum Regis vim passurum, & plerosque carceri mancipandos consiliarios: & similia non pauca. Hanc se non semel vidisse, & audiuisse. Solitam dicere in somnis, sibi spiritum quendam se ingerere, specie diffusi corporis candidi, cuius nequiret lineamenta discernere: ab eo se doceri omnia: cumque appareret, semper se tanto tamque continuo horrore percelli, vt animo linqui sibi videretur. hunc cogere postea, vt, vel cum vitæ periculo, denunciet alijs, quæ in somnijs edócta, nec sinere quietam, dum iussa peragat. Fuisse mulierculam satis alioqui contemptibilem, & simplicem. non quidem diffamatam: sed nec compertæ sanctitatis. Varia subit animum de hac re cogitatio. Quam certum hæc somnia supernaturalia fuisse, tā mihi dubiū: Vtrum diuina, vtrum dęmoniaca fuerint? Solent diuina mulieribus non minus, quā viris contingere, nec obstare, vel vtilitas, vel paupertas personarū. Solitus horror quidā di-

uinas etiam appariiiones comitari. Solita accedere ad dicendum coactio. Verũ pellucent mihi in hac narratione plura, cur potius suspicer ab atro, quam ab candido spiritu ista profecta. Primum illa species desfusi candoris,informis semper; & continuum adferrens horrorem,non cumulatum sequenti mentis lætitia, & tranquilitate,indicium facit non obscurum auctoris sui candorem mentientis. Sextus suspectus, & conditio nihil commẽdans, quam nec sanctitas, nec prudentia, aut deuotio, vel alia signa huiusmodi comitabantur. At lucrum illi nullum hinc,vel questus, sed sæpe verbera, conuitia fere semper. Sic solet sagis accidere, & suis hanc dæmon mercedem pendit. Deinde quæ prædicebat, de publicis quidem rebus erant; sed eorum cognitio in publicum parum erat necessaria. quia tum prædicebantur, quando vix præcaueri poterãt:nempe exiguo paucorum dierũm antequam contingerent tempore frustra etiam prædicebantur. à sola muliercula,cui fidem adhibere,nullius prudentis viri fuisset. Non consueuit autem Deus,quæ præsciri,& præcaueri vult: sic, nuda à persuasionum momentis omnibus indicare. Denique quæ prędicebat,huiusmodi erant, vt non dico dæmonis,sed etiam humanæ prudentiæ,& coniecturæ subiacerent. Spellij supplicium. quia fiebat dæmon, eum iam reum esse, & propter crebras accusationes occultarũ delationum serio, & sedulo in eius actiones, vitamque inquiri. Ludouici Requesenij morbus anthrax erat in corpore simul obeso, & admodũ bilioso: quis eum seruatum fore non præuideret? iudicant medici, ex indicijs externis, non queat Aesculapius ille fulminatus, cui patent corporis interna? Ordinum molimina cõtra Concilium status, iam diu coquebantur: Hesij audaciam, & conatus non ignorabat, qui stimulabat: ex consiliarijs qui inuisi, qui magis; qui minus,tenebat Sathan omnia, videbat cõiuratos vigilare, alios vel non credere, vel contemnere, vel stupere: quid futurum, & quæ ex similibus (vt dicunt Dialectici) prẽmissis consequentia, non erat magnæ, neq; supernaturalis sagacitatis odorari. Sed saluo hæc meliore iudicio.

CAPVT IV.

De coniectatione Politica, siue de sortibus.

POliticam sortem voco, quæ iure, ac legibus probis aliquando recepta: vt est *sors dimisoria sortium contractus, canonica purgatio*, & fuere olim permissæ, nunc vero damnatæ variæ quędam *vulgares purgationes*, de quibus singulis agendum.

QVÆSTIO I.

De dimisoria sorte.

DImisoria sorte Romani olim in iudicibus legendis, prouincijsq; sortiendis vtebantur; nec non in familia herciscunda, militaribus, alijsque negotijs. Iudicum illam sortitionem, Romani ab Atheniensibus accepere, vbi iam olim Areopago iudices, coniectis in vrnam varijs literis, sortiebantur; quod & Siculos imitatos Plutarchus, cum de anguno, quod ex litera M. ipsi obtingere cœperat Dionysius, ageret, *in Apophtemg.* aperte docuit. Sed de gentilium sortitione, ceteris plura, & meliore methodo Iunius Hornanus tradidit Addam, quæ I. C. & Theologi censuerunt. Si dubium sit, qui primi causam in iure dicere debeant;

De qua ex Alex. ab Alex. Sigon. li. 2. de iudic. c. 12. ex Luciano, Demosthene, & Schol. Aristophan. & ne Sigon. lib. 3. de rep. Athenienſ. lib. 2. Animadu. c. 5.

li.14. D. de iudic. li.2. C. quã do, & qui- bus quarta. lib.10. lib.3. C. de legat. Mynsing. 4. obser.37 li.47. C. de Ep. & c. cap. fin. de sortileg. in Psal.30. conc.2. pro pe fin. D. Thom. 2.2. q.95. ar. 8. & Caiet. in Sum. v. Sors. d. Psal.30. Vide Veracrucium 2. Physic. specul. 5. Sot. & Tolet. in eũd. Phys. libro. D. August. epist.119. ad Ianuar. c.3.36. q.2.

debeant; si de hæreditate, & bonis diuidendis, si de optione pluribus relicta, de seruis manumittendis, liberis diuidendis, & similibus, eam permittunt iura: prohibitum duntaxat sortiri Episcopum, vel aliam quamuis dignitatem, aut beneficium Ecclesiasticum. In cæteris ergo dignitatibus, & officijs, actionibus, pœnis, rebusque alijs, diuisoria sors, qua quid cuique tribuendum, quæritur, prohibita non est, vt patet ex capite primo 26. quæst. 2. qui canon de hac diuisoria tantum, debet intelligi, vt patet ex ipsomet D. Augustino: vt tamen in his nullum peccatum intercedat, seruandæ sunt quatuor conditiones. Primo debet euentus à Deo exspectari, & non à casu, vel fortuna, vel astris. quare, & Deus inuocandus iuxta illud; *in manu tua sortes meæ*. Si quis certo euentum exspectaret ab astris, vel fato (sumpto vt sumunt Stoici, & Astrologi) mortaliter peccaret, si à casu, vel fortuna fortunam non vt gentiles, nam tunc esset mortale, & tale idololatricum, sed vt Christiani sumunt philosophi, accipiendo in re graui foret, veniale; in re leui, vix esset peccatum 2. debet adhiberi simplex sors, sine vlla superstitione, vel abusu rerum sacrarum, aut Scripturæ sanctæ; non tamen est Mortale peccatum, nisi magna adsit irreuerentia. 3. necesse est, vt illi qui sortiuntur, æquali iure nitantur. alias enim esset iniusta sortitio: & quidem grauior, si de bono publico ageretur. verbi gratia si de officijs publicis digni, & indigni sortes mitterent. Sors enim posset indigno fauere, cũ damno reipub. & iniuria dignorum 4. vt principalis intentio mittentium sortes, non sit inquirere voluntatem Dei modo extraordinario (quia talis modus omnino est incertus) sed præcipua intentio debet esse, vt au-

cap.2. & 4. 26. q.2.

A ferantur lites discordiæ, querelæ, inuidiæ: quod nos docuit Salomon. *Contradictiones (inquit) comprimit sors, & inter potentes quoque dijudicat*. quare si aliter concordia posset iniri, res sorti non esset committenda: sin aliter nequit discordia sepiri, bonum pacis sortem permittit seruatis his conditionibus. Hinc praxi receptum in militia, vt quando plu- B res sunt rei, sorte experiantur, quis necandus, quis liberandus: tum vero seruandum, vt sit par sortientium reatus, alioqui iniqua est sortitio, quoad minus nocentes. Sic tempore tempestatis licet sortiri ex omniũ consensu, quis naui eijciatur: & tempore pestilitatis sortiendum, quis parochorum in vrbe remanere debeat; eadem ratione, quando dubium cui C cedere debeat eleemosyna, potest sortitione res decidi.

Prou. 18. v.18.

Porro ne quem fallant, quæ in Spiritus sanctus leget de sortibus rectissime post D. Hieronym. & Bedam monuit Gratianus, ea nihil ad nostra pertinere tempora. Nam in veteri lege, Deus inter alias cærimonias, hanc quoque instituerat, qua in sortitione vterentur, eamque sorti D præmitterent; quæ qualis fuerit, non satis constat, videtur fuisse quædam ad Deum mentis eleuatio cum oratione ad hoc instituta, vt colligitur ex Leuitico: vbi de capri emissarij sortione, sic legitur; *duos hircos stare faciens coram Domino in ostio tabernaculi testimonij: mittensque super vtrumque sortem, vnam domino, & alteram capro emissario, cuius exierit* E *sors domino, offeret illum pro peccato: cuius autem in caprum emissarium statuet eum viuum coram Domino, vt fundat preces super eum, & emittat eum in solitudinem.*] & D. Lucas de sortitione Apostolatus ita scribit; postquam narrauit duos ab Apostolis coram Deo statutos, Barsabam, &

D. August. epist.180. ad Honorat. & li.7. de doctr. Christian. c.28. arg. l.3. C. commu. de legat. d. cap.2. & d. c.4. c.13. v.10.

Matthiam. Et orantes dixerunt: *Tu Domine, qui corda nosti omnium, ostende quem elegeris ex his duobus vnum, accipere locum ministerij huius Apostolatus, de quo praeuaricatus est Iudas, vt abiret in locum suũ. Et dederunt sortes eis, & cecidit sors super Matthiam.*] Primum igitur statuebantur sortituri coram Deo, mox oratio fundebatur, tertio sortes singulis dabantur, eæ miscebantur, in sinu, vrna, vel alio vase cuius sors exibat, super eum cadere dicebatur. Certe missas aliquando in sinum, testatur Salomon; *Sortes mittuntur in sinu, sed à Domino temperantur.* interdum in calicem, quem sinu continebant: vnde & calix in Sacra Scriptura sæpe significat sortem, vt secundum nonnullos, his verbis, *Dominus pars hæreditatis meæ, & calicis mei.* Totum ergo hoc negotium cærimoniale fuit: quare legis veteris cærimoniarum abrogatione, etiam hæc sortitionis cærimonia cessauit. Vnde Venerab. Beda obseruat Apostolos ante Spiritum Sanctum acceptum in electione D. Matthiæ adhuc legali cærimonias vsos fuisse, post Spiritum vero Sanctum, acceptum non amplius sortem adhibuisse, sed sola vsos oratione ad Deum, & ieiunio adiuncto: sic enim leguntur elegisse Septem Diaconos, & Presbyteros. Sane cum Saluator, qui fallere non potest, nec falli cuncta promittat orantibus, stultum, & absurdum est, relicta oratione, quæ promissionem habet: confugere ad sortem, cui se ad futurum Deus, in Nouo testamento non repromisit. Nonnulla de sortibus etiam Io. Arboreus li.13. & com mentar. in Ca.1. Prouerb.

Actor. 2. v.24. | Prouer.16. v.vlt. | Psal.15. v. 16. | in cap.1. Actor. | Actor.6.& c.14.v.22. Matth.7.v. 7. Ioan.14. v.13.

QVAESTIO II.

De contractu sortis, siue Loteria.

EST in vsu frequenti Europæ contractus quidam, quem vulgo vocant *Lotheriam*. iste vel priuatim fit, vel publice. priuatim, pro arbitrio cuiusque, quãdo aliquis equum, vel quid simile statuto pretio (v. g. pro Laureis) exponit sortiendum, cui obtingat, & deinde in hanc summam plures symbolam quisq; conferunt, & aleam iaciũt, quis equum sit habiturus: vel etiam priuatum plures annulli, libri, specula, vel alia supellex proponitur, inter familiares eodem modo collatis symbolis (quæ vocantur, *Lota*) sortienda. Vulgo vocant *Araffe*, aut, *riffe*, quidam vocant *ludumollæ*: opinor propter vrnam seu ollam, in quem sortes iaciuntur.

Publice vero cum instituitur, opus est Principis, vel Reip. cõsensu: suntque hoc in contractu, siue publice siue priuatim fiat multa consideranda, vt iustitia contractus, & perfectio illibata maneat.

Conclus. 1. *hanc contractum esse licitum.* hãc probat bene Briard, quod sit licitus patet, qa nullo iure, nec naturali, nec diuino, nec humano prohibitus: Non naturali, quia celebrari sic põt, vt nulla in eo interueniat iniquitas, si seruẽtur cõditiones mox dicendæ. 2. Quia cedere potest in publicam vtilitatem. 3. Quia secundum se, nihil est aliud, quam sors quędã diuisoria, instituta ex beneplacito concertantiũ siue consortientium. Quod diuino iure non sit prohibitus, probatur, quia nec per S. Scripturam, nec per vllã traditionem Ecclesiæ: quod nec iure humano, probatur. quia nec ciuilis, nec canonica lex vlla protetur, quæ de hoc contractu expresse egerit. Et fallitur Conrad. putãs prohiberi

Quodli.5. | de cõtract. tract.3.q.71.concl.2.

hiberi legibus, quæ vetant ludum aleatum. Nam imprimis hoc dici non potest de Loteria publica, in qua non iacitur alea; & quoad priuatam illam *riffam*, in qua intercedit alea (licet iure Castellæ prohibita sit iure nouo) ea quoque non est prohibita dictis legibus, de aleæ prohibitione agentibus. quod probo, quia ludus aleæ prohibitus est, non quia fortuna in eo dominatur; sed quia perdentes in ludo aleæ solēt blasphemare, & etiam solent homines suas opes omnes breui tempore sic consumere, & depauperari, vt patet ex ipsis rescriptis iuris. Nam si in fortuna fundaretur dicta prohibitio: certe nunquam, nec pro parua summa liceret ludere alea, tunc enim id prohibitum foret, quia per se malum, Nunc vero videmus iura permittere lusum aleæ pro re modica, seu causa conuiuij: & sententia est magis consona rationi, & legibus, hoc interdictum solummodo pertinere ad solitos ludere, siue ad frequentantes aleam, siue ad deseruientes aleæ ideoque censenda alea non esse prohibita, quia per se mala, sed malam factam, quia prohibita, & quatenus prohibita prohibitam vero, propter geminum, blasphemiæ, & decoctionis, periculum. Quorum vtrumque cum subsit nullum in hoc raffæ contractu, crediderim, sicut Briard. defendit posterius genus sortis in vrnā coniectæ, à ratione similitudinis; eodem modo defendēdum prius illud per aleam. Præterea quæ ad iustitiā vnius, eadem ad alterius iustitiam sufficienti & sicut lucrum in vno factum licet retinere, sic etiam licebit in altero.

l.fin. C. de rel.& sum. fun. Palud. in 4. d.15. qu.3. art.5. Sil. verbo. ludus §.4. l. quod in conuiuio. D. de aleat.

hoc volunt Angel. sup. & Briard. sup. & videtur esse gloss. in c. Episcopus, verb. deseruiēs, 35. d.

Notandum vero in hoc contractu duos contractus virtute misceri: primum, respectu eius qui iocale, vel supellectilem exponit, & est vera quædam, sed implicita venditio; qua pro tali summa pecuniæ ipse, omnibus illis qui summam simul cōficiunt vendit rem illam; puta equum, quinque sortientibus, quorum singuli decem aureos conferunt, vendit pro quinquaginta aureis. Secundum vero respectu emptorum inter se, sic enim est contractus quidam sortis diuisoriæ, censentur enim sic inter se conuenire, vt cui sors fauet, ille pro suis decem aureis totum equum habeat, & tota ipsi merx cedat, ceteri vero dispendium ferant singuli suæ symbolæ. Nec aliud requiritur ad iustitiam contractus vtriusque, quam vt tota summa simul adæquet, non excedat valorem mercis, & ipsi ementes omnes æqualiter subijciantur vtrique fortunæ, lucri & amissionis. Licitum vero hoc esse probat Franc. Garcias. quia reuera contractus iste in dicum recidit, quo omnes iste sortientes inita societate simul rem, vel res illas, quæ sorti exponendæ, emissent: tunc enim possent si vellent inter se conuenire de sorte diuisoria iacienda, quid cuique rerum illarum obtingeret, quod licitum esse nemo vnquam negauerit.

libro 3. de contract. c.20.

2. Concl. *conditiones ad iustitiam lucri, in hoc contractu considerandæ sunt pro ratione personarum, quæ hic adsunt variæ.*] Hanc asserit, & optime explicat Franc. Garcias, & illum nullo adito sequitur Lud. Lopesius.

de contractus 1. c.13.

* Notant quinque personarum genera in hoc contractu lucrari posse. Primo dominos mercis, seu venditores, his licitum est tantum accipere pro mercibus quantum possent lucrari, alio quouis contractu licite illas distrahentes. Quod tantum possint accipere, probatur, quia quoad ipsos intercedit cum sortientibus contractus venditionis. venditor autem posset consequi quantum merces illi iusti lucri adferre valent, hoc est quanti sunt ipse merces.

Si ergo amplius acciperet venditor iste, iniustum foret lucrum, & teneretur restituere. Si tamen quod amplius permittitur conferri vltra mercis pretium, id non cederet domino, seu venditori mercis; sed pauperibus, vel officialibus, seu ministris, licitus foret excessus, vt patebit ex modo dicendis. Hęc exceptio solet contingere, in publicis sortionibus, quæ conceduntur Ciuitatibus, vel Communitatibus, vt hoc pacto se liberent ære alieno: tunc enim solet Princeps dans licentiam, considerata publica necessitate, pretium sortis aliquando paulo liberalius statuere: neque fit iniuria sortientibus, qui hoc sciũt. Cauenda vero fraus venditorum, ne sortitionem facere morentur, postquam sufficientes symbolæ sunt collatæ item ne merces mutent, vel diminuant. Item ne, quando simul faciẽda sortitio, aliquas merces prius patiantur sortem subire. Pro quo sciendum, ordinario certam diem præfigi, qua simul sortes omnes trahantur, die ac nocte labore non intermisso: interdum tamen instituitur sortitio, hoc pacto: primum proponuntur omnes partes, siue suppellex sortienda tota; & statuitur singularũ sortium pretium, v.g. quinque stuferi: tum statim singularis volentium sortiri sortitio instituitur, quo quisque confert ordine. v.g. venio, & offero decem stuferos, duæ sortes pro me extrahuntur statim, si venit statim alius, qui adfert quindecim stuferos, tres sortes pro illo extrahuntur, quodque mihi, vel illi obtingit hoc auferimus. Hic modus periculosus est, nec deberet à principibus permitti, quia multis fraudibus est obnoxius. Nam primo, cum non intercedant in sorte ducenda solemnitates, quæ solent in altero genere, facilius est, vt fiat aliqua collusio. 2. non potest constare facile de æqualitate pretij: tum quod si certum tempus præfigatur fieri potest, vt tunc non satis multæ symbolæ sint collatæ: si tempus liberum permittitur: fieri potest, vt venditor nimis diu hanc exercens sortitionem, longe accipiat vltra pretium mercium. Nec sufficit dicere fieri etiam posse, vt infra hoc accipiat, & sic communem aleam subire. *Respon.* enim, non debere vllum fortunæ periculum, hic interuenire inter emptorem, & venditorem, quia ipsorum ad inuicem respectu, est contractus venditionis, sed inter ipsos tantum emptores, respectu enim ipsorũ mutuo, est contractus sortis: Denique cum sic merces subtrahantur, quæ sortito contigerunt, semper vilior fit tota merx, & ideo iniustum est durare idem singularum sortium pretium. Si dicas semper alias æque bonas merces suffici ablatis: neque hoc est satis credibile, neque sufficit. nam nimis diuturna permittitur, sic licentia venditori, hunc exercẽdi contractum. Longe itaque tutius est, & securius, tum Reip. tum priuatis, hoc secundo genere relicto, prius tantum exercere.

Secundo poterunt lucrari ipsi emptores siue sortientes. quia poterit, qui vnam forte drachmam contulit, mille accipere. nam quicquid illi citra fraudem sors obtulit, id potest auferre, & retinere, ratio est, quia omnes sortientes in hanc conditionem consenserunt, vt quisque auferat, quod illi sors detulerit: atque ita omnes æquali subsunt periculo. Nam qui multas symbolas colligit, vt multis potest frustrari, sic multis potest lucrari: qui paucas, paucis, & lucrari, & pauci iacturam potest facere. Cauenda hic collusio sortientium, & eorum qui sortes extrahũt, leguntque. Quod si quis per huiusmodi collusionẽ, aliquid fuerit consecutus.

secutus tam ipse, quam collusores teneantur ipsam rem illam restituere, non domino priori, siue venditori sortis (quia iam illam ipse vendidit) sed consortientibus qui emerunt dubium euentum: & ideo res illa debet vendi, & pretium inde redactũ, inter socios, sortionis iterum sorti subijciendum: vel si res exstet, ipsamet. In hac vero sortitione an sit admittendus fraudator? certe si fraudem non adhibuisset, sors illa ipsi nõ aduenisset; & pœnam peccati sui æquum est eum sustinere: tamen quia fieri potuit, vt alia sors æque bona illi fuerit obuenrura, & nulla lex eum priuat iterata sortitione, ideo mihi res dubia est, nec auderem eum arcere.

Tertio ministri, & officiati, qui adsistũt sortioni, tum in scedulis scribendis, tum in sortibus extrahendis, tum ne quid fraudis, vel doli committatur illi: licite stipendium aliquod pro labore suo recipiunt, ita tamen si nec plures, quam necesse sit ministri huiusmodi adhibeãtur, nec æquo amplius stipẽdium ferant, nec diutius quam necesse foret, rem extrahant. Quæ vera, tam respectu venditoris, quam emptorum: scilicet si nolint plus æquo tribuere, vel nolint rem sic extrahi. vel nollent tot ministros adesse. Nam si consentiant, non video cur minus hic operetur consensus emptorum, quan do ipsorum expensis ministri adsunt: quam venditoris, quando ipsi expensæ soluendæ. Neque mihi hoc satis perpendisse videtur Garcias, dum putat has exceptiones tãtum locum non habere, quando ministri à venditore sunt alendi. Si quæras à quo ordinarie alendi? cum lucrum ipsius sortitionis, hoc est, quod sortiendo contingit, omnino pertineat ad emptores, neque huius lucri pars vlla cedat venditori: & impensæ ministrorum fiant ratione ipsius sortitionis, hoc est, ratione secundi contractus virtualis, non ratione primi: sequitur impensas eorum esse debere, inter quos lucrum ipsum partiendum est, & inter quos celebratur secundus contractus. quæ est communis sententia. Sed Alcocerius vnum excipit casum, quando scilicet venditor aliter sine impensis in proxenetas, aut institores, non potuisset illas merces distrahere: cum enim ipse tunc per sortitionis compendium euitet illas impensas, æquum videatur, earum loco, subire partem impensarum sortitionis; Nihilominus Garcias, & Lopezius contendunt etiam hoc casu, rationi illi communi locum esse: quia ad venditorem iam sortitio illa nihil pertinet. Aequior tamen (vt puto) est sententia Alcoceri, quia commodum illud, quod percepit venditor, reuera dependet, & prouenit virtute ipsius sortitionis; nec sine sortitione illud consecutus fuisset: & sic quo hoc negotium non debet considerari venditor expers commodi ex sortitione. Deinde in praxi receptum, vt venditor soleat hæc omnia subire, & omnes expensas facere, non tantum factas in taxatione, & valore mercium constituendo, sed etiam factas in ipsa sortitione: verum in ipsa taxatione sortium (verbi gratia) summæ totalis, ad quam numerus, & valor sortium pertingere possit habetur ratio probabilis omnium illarum impensarum: & sic Domini in se totum solent recipere. Alioqui si emptoribus aliquid propterea decederet, tum locum habet quod dicit Molina p.2. de iust. disp. 509. nempe. id à principio publicandum esse.

Alcocer. de ludo c. 49. Garciæ d. c. 20. Lopez. d. c. 23.

Quinto licite deducitur, & accipitur ex tota summa pretij emptionis, illa quantitas pecuniæ, quæ assignata fuit à Principe ad opera pia, vel eleemo-

eleemosynas: siue illa deducatur à portione venditoris seu pretio, siue à lucro, quod cedit sortientibus, siue ab vtroque: præsertim si ab initio hoc promulgetur.

Pia enim, & religiosa est consuetudo, qua Princeps, vel Respub. talem licentiam contractus sortiarij concedens, aliquam partem sic reseruat: nec iniuriam facit contrahentibus, non venditori, cui non tenetur aliter licentiam dare: non emptoribus, qui hac cōditione pecunias suas sorti subijciunt. Quod de causa pia dictum, idem tenendum, de publica necessitate, quare posset aliquid reseruari ad soluendum debita Principis, vel Reipub. si tamen vere talis necessitas subesset. Ideo quando conceditur in remedium Ciuitatis, vel communitati, vt posset Princeps aliquid segregare, ad necessitate illius Ciuitatis, sic etiam posset taxare liberalius summam pretij. Sic bene Garcias.

Vltimo *potest, is cui merx aliqua cessit, quia symbolas contulit plures omnibus alijs, vel certo numero intra tot dies, mercem illam recipere, & retinere.*

Intellige quandocunque acceperit dummodo non sit res ex numero illarum, quæ iam expositæ sortitioni: quod si ex earum numero sit, non potest eam accipere, postquam aliqui iam symbolas contulerunt. Statim enim, vt contulerunt, in hanc mercem ipsis ius fuit acquisitum sic sit, vt venditor alteri addicere nequeat; quod iam alteri venditum. Hęc ratio satis indicat, hoc intelligendum, quando instituta iam sortitione, vel acceptis symbolis, fit promissio. Si enim promissio facta foret, vt solet, ante symbolarum collationē, hoc est initio quando sortis diuisoriç Siue Lotheriæ fit publicatio, tum enim sæpe additur, qui primam symbolam contulerit, is habebit hoc vel illud, qui intra tot dies tot symbolas contulerit, habebit illud, qui numero vicerit reliquos intra tale tempus, illi hoc cedet, tunc isti omnia etiam post inchoatas sortes acquirerent, quæ ipsis promissa fuerunt ante sortitionem, & antequam res ipsa venderetur: & tunc sortientes in hanc conditionem consensisse sunt censendi. Sic intelligendi Garcias, Lopezius, & sufficiant ista de hoc contractu. *Lotheria.* de quo vide Molin. de loco, & P. Zaa in Aphoris. verbo venditio, nu. 15.

QVÆSTIO III.

De purgatione Canonica.

C*Anonica purgatio* dicitur, quæ regulis Ecclesiastici iuris consentanea est; quæ duplex est, vna *per iusiurandum*, in qua nihil est sortis: hanc soli improbant hæretici, qui contendunt nunquam licere, iurare, ne in iudicio quidem: contra quos legi potest Alf. à Castro, Cochlæus contra Anabaptistas, & Gregor. Valencia. Probatur etiam hæc purgatio quoad Laicos in Concilio Tributiensi, sicque testatur Cromerus lib. 19. histor. Polon. se Sophiam Reginam de stupro accusatam, suo & septem honestarum, ac nobilium fęminarum iureiurando purgasse. Probatur vero quoad presbyteros, & Episcopos, constitutione Gregorij Magni, qui varios Episcopos, sic se iussit purgare. idem statuere Alexander, Innocentius, & Leo Pontifices, idem sancitum in Concil. Agathensi, & Ilerdensi: id ipsi fecere Sixtus, & Leo III. & Pellagius PP.

Altera purgatio est *per venerabilis Sacramenti Eucharistiæ sumptionem*; hanc Catholici coarendimus esse

(Margin notes: lib. 10. verbo iuramentum hær. 1. — 2.2. disp. 6. q. 7. pūct. 3 — cap. si quis presbyt. 2. q. 4. — c. presbyter cum 4. seqq. d. q. 4 — c. super causa d. q. 4. — c. quoties ibi. — c. omnibus ibi. — c. si legitimi ibi. — c. presbyter si à plebe ibi. — c. mādastis ibi. — c. auditum ibi.)

esse licitam, quando iungitur ab Ecclesiastico iudice competente. A In veteribus Germaniæ concilijs, hæc purgatio fuit probata. statutum enim illis, si furtum in monasterio committatur, tunc fratres se ita expurgent. missa celebretur, in eorum pręsentia, & ea expleta *omnes in hæc verba communicentur; Corpus Domini sit tibi hodie ad probationem.* Item, *si Episcopo, aut presbytero aliquod maleficiũ* B *imputatum sit. pro singulis missam celebrare debet, & communicare: & de singulis imputatis se, innocentem ostendere. Quod si non fecerit, quinquennio à liminibus Ecclesiæ extraneus habeatur.* Nec desunt exempla Pontificum optimorũ, qui hanc purgationem exegerunt. Lotharius Rex pactis cum Nicolao Pontifice nõ steterat, sed adulteram iterum in thalami C partem reduxerat, profectus Romam absolui petit à Pontifice Hadriano, dicens se promissis Nicalao factis stetisse, *Pontifex pro comprobatione innocentiæ* (ait Sigisbertus) *ad examinationem corporis, & sanguinis Domini tam regem quam optimates regni inuitauit. illi nihil Deum veriti corpus Domini nostri, temere, & perperam acceperunt:* sed rege in itine D re Placentiæ statim mortuo, & omnes intra annum reliqui perierunt. Malus erat Imper. Henricus, sed tamen simile sacrilegium committere exhorruit, inuitante illum ad similem sacramenti Venerabilis purgationem Gregorio VII. Pontifice tam Sancto, quam malis cunctis inuiso, tam religioso, quã hæreticis semper odioso. Narrat historiam Lambertus E Schafnaburgensis his verbis.

Sigiber. in Chron. c. sæpe contingit. ibi. c. si Episcopo. ibi.

Anno 870. in Chron.

Anno 1077

Ita absoluto eo (Nempe Henrico Imp.) excommunicatione, Papa missarum solemnia celebrauit, cõfectaq; re sacra oblatione, Regem cum cætera, quę frequens aderat, multitudine ad altare euocauit, præferensq; manu corpus Dominicum: Ego, inquit, iampridem à te tuisque fautoribus litteras accepi, quibus me insimulabas sedem Apostolicam per simoniacam hæresim occupasse, & alijs quibusdam tam ante episcopatũ, quam post acceptum episcopatum, criminibus vitam maculasse, quę mihi secũdum scitã canonum omnem ad sacros ordines accessum obstruxerunt. Et licet multorum idoneorum certe testium adstipulatione crimen refellere queam; eorum scilicet; qui omnem vitæ meæ ab ineunte ætate institutionem integerrime nouerũt, & eorum qui meæ ad episcopatum promotionis, auctores fuerunt. Ego tamen ne humano potius quam diuino niti videar testimonio, vt satisfactionis compendio omnem omnibus scandali scrupulum de medio auferam; ecce corpus Dominicum, quod sumpturus ero, in experimentum mihi hodie fiat innocentię meę, vt omnipotens Deus, suo me hodie iudicio, vel absoluat obiecti criminis suspicione, si innocens sum; vel subitanea interimat morte, si reus. Hæc & alia, vt solenne est, præfatus verba terribilia, quibus Deum causæ suæ æquissimum iudicem, & innocentiæ assertorem adesse precabatur partem Dominici corporis accepit, & comedit. Qua liberrime absumpta, cum populus in laudes Dei, innocentiæ eius congratulatus, aliquamdiu acclamasset, tãdem impetrato silentio, conuersus ad regem. Fac ergo fili, inquit, si placet, quod me facere vidisti. Principes Theutonici regni, suis in dies accusationis aures nostras obtundunt, magnam tibi molem capitalium criminũ impingentes; pro quibus non modo ab omni rerum publicarum administratione, sed ab Ecclesiastica etiam communione, & ab omnimoda vitę secularis conuersatione, vsque ad extra-

mum

mum spiritum te suspendi oportere existimant. Petunt etiam magnopere diem, & locum statui, audiētiamque prestari canonice discuciendis, quam aduersum te adferant accusationibus. Et nosti optime humana plerumq; vacillare iudicia, & in publicis disceptationibus nōnunquam falsa pro veris persuaderi, dum pro disertorum hominum ingenijs, & dicendi copia, & suauitate falsitas verborum phaleris adornata libēter auditur, & veritas nullis eloquentię nixa adminiculis cōtemnitur. Cum ergo tibi bene consultum cupiā pro eo, quod in calamitatibus tuis supplex Apostolicæ sedis patrocinium expetisti, fac quod moneo. Si te innocentem nosti, & existimationem tuam ab æmulis tuis per calumniam falsis criminationi impeti, libera cōpendiose, & ecclesiam Dei scandalo, & teipsum lōgæ concertationis ambiguo, & sume hanc residuam partē Dominici corporis: vt comprobata Deo teste innocentia tua, obstruatur omne os aduersum te iniqua garrientium: & me deinceps causæ tuæ aduocato, & innocentiæ tuæ vehementissimo assertore, Principes, tibi reconcilientur, Regnum tibi restituatur, omnes quibus iam diu respublica diuexatur bellorum ciuilium tempestates in perpetuum sopiantur. Ad hæc ille inopinata re attonitus, ęstuare, tergiuersari, &c.] Sequitur quo pacto experimentum hoc innocētiæ suę facere detrectarit. Vidisti (lector) indici huius formulam, vidisti causas. Hæ nonne veræ; quod Deus fidelissimus veritatis sit testis: quod in humanis disceptationibus fallacię sit locus, diuinam vero disquisitionem nec falli posse, nec fallere? In formula, quid nisi pium, quid nisi consentaneum sacris litteris, pręceptisque diuinis? verba quæ rem deceant: res ad honorem Dei, pacem Ecclesiæ,

A cōcordiam iustitiamq; sanciendum, scandala schismataq; tollenda instituta, & peraccommodata. Quid igitur leguleius vilis summis Ecclesiæ antistitibus obstrepit? quid rana conatur in elephantum intumescere? cur hanc vocat *furiosæ explorationis speciem?* cur Episcopos *Sacramentales*, per ludibrium homo *Sacramentarius*, appellat? vnicam adfert rationem, rationis expertem. Quia in exsecrationem, sic & perniciem conuertatur, quod ad salutem institutū putabatur. Putabatur ergo, & non erat? iam Christus mendax, qui hoc aperte professus? Nonne eius sunt ista? *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem: in me manet, & ego in illo.* Si Salus in me, & ego in Saluatore, putabor tantum saluus, & non ero? Quid illa? *Sicut misit me viuēs pater, & ego viuo propter patrem; & qui manducat me, & ipse viuet propter me.* Falsa promissio, si viuere putatur duntaxat. Quid deniq; illud clarissimum? *Non sicut patres vestri manducauerunt manna, & mortui sunt. Qui manducat hunc panem viuet in æternum.* Viuet, plane, viuet, ad salutemq; veram, & perfectam hoc institutum non putatur fuisse tantum, sed scitur; sed fide creditur. Nonne dixerat veritas; *Hic est panis de cœlo descēdens; vt si quis ex ipso manducauerit, non moriatur. Ego sum panis viuus qui de cœlo descendi; si quis manducauerit ex hoc pane, uiuet in æternum; & panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita.*] Credat non esse salutem, qui nō credit sub panis specie esse carnem. Nos carnem credimus salutem credimus; non tamen omni sumenti.

Hotoman. Caluinista Commēt. de Feud.

Ioan. 6. v. 56.

B

C

vers. 57.

vers. 58.

D

vers. 59.

E

Sumunt boni, sumunt mali,
Sorte tamen inæquali
Vitæ, vel interitus.
Mors est malis, vita bonis.

Vide

Vide paris sumptionis,
Quam sit dispar exitus.

Sed D. Thomæ non credit tabulę: an nec Apostolo? *quicunque manducauerit panem hunc, vel biberit calicem Domini indigne; reus erit corporis, & sanguinis Domini: Probet autem seipsum, & sic de pane illo, edat, & de calice, bibat. Qui enim manducat, & bibit, indigne, iudicium sibi manducat, & bibit non dijudicans corpus Domini. Ideo inter vos multi infirmi, & imbecillos, & dormiunt multi. Quod si nosmetipsos dijudicaremus, non vtiq; iudicaremur.*] Igitur indigne sumentibus, pernicies semper, & exsecratio fuit, non institutione, vel instituentis voluntate, sed sumentium peruersitate, qui quod ad salutem eorum datum, in mortem malum abuti. Institutum initio ad vitam æternam digne sumentium, sic sume: nullus Pontifex, in perniciem, aut exsecrationem conuertet nullus voluit, nullus potuit. Ac qui sumit in testem innocentiæ, cum sit nocens, digne sumit? ò iuris Sacerdote dignum iudicium: sed eo, qui iustitiam nobis Deam, pro habitu, seu virtute iustitiæ, definiens nouum Iustitiæ sacellum erexit. Quid aliud in tota forma purgationis proponitur, quam quod à B. Paulo sancitum? Nonne hoc purgatio indicit? Dei testimonium optimum, & certissimū est. illud addacatur, & dubium tollat. Si reus es, noli eum testem aduocare; si innocens es aduoca. Proba teipsum prius, dijudica, reus es? caue accedas, damnationem manducabis, & exitium adferet tibi sacrilega audacia: abstine, moneo, & edico. At, nil conscite tibi, nulla te mortali culpa pallescere, postquam conscientiæ arcana scrutatus es, deprehendis; adesdum securus, innocentiæ non deerit, qui pro nocentibus obijt, vt eos ad innocentiam reuocaret. Quid

Commen. in Iustin. Instit.

A in his mali? quid falsi? Non defuit Deus innocentibus. & hoc indicio eos expurgauit, nocentes vero necauit. Absoluit Gregorium VII. damnauit Lotharium, Absoluit, in Morinis virum nobilem ErKimbaldum de Borban quem Comitē vocat Cantipratensis. hic lecto affixus intellexit à Nepore (filium alij contendunt) virgini vitium oblatum. Domini hę

B redem nemo accusare, multo minus punire audebat. Quid facere æger? iustitiam negligat? gladium illi in vindictam malorum Deus tradiderat. Nepotem qui occidat, non reperitur. Si faciat ipse? fraude opus, & parricida vocabitur. Vocabor (inquit) sed ab hominibus carnifex futurus sanguinis mei; sed iustus vltor, sed iustitiæ defensor in oculis Domi

C ni. An quia Nepos, non nocens? successore carebo, prouidebit Dominus, cui seruio, cuius glorię affectus meos postpono. sic animatus, pugionem abscondit sub ceruicali, vocat Nepotem, tanquam vltima ei monita, & mandata daturus. Venit adolescens, quinto post die, placatum sperans auunculum. Accedit postulantis capiti aurem admouet. Ille pro osculo,

D pugionem condit in gutture, nec desinit premere, donec videt exhalasse. Hanc accipe victimam iustitiæ Deus (addit) tibi immolatam. scis quæ in animo, & visceribus meis doloris magnitudo obseruās lancinet paternum amorem: sed vicit amor tui. Paulo post vires cernens deficere, obit exomologesim: tecet de cæde ne potis: quæ in ore omnium recens.

E Quærit Episcopus silentij causam: si oblitus: num saltem nunc se accuset, & animo pęniteat? respondit Burba thus, se iustam credere: & quod meritorium putet, id nolle infectum. Episcopus eius pertinacia detestata (sic putabat) redit ad templum, Deuia reuocat æger. tum ait redeunti.

Vt,

Vt, patet, quam diuersa Dei sint, & hominum iudicia intelligant, qui tecum præsentes, aperi (quæso) hierothecam, in qua pignus salutis asserua tum adfers. recludit ille, nec hostiā reperit: hanc admiranti æger se in ore, mediatore angelo datam, ostendit habere. Historia notissima est toti Belgio, non elegantis modo, & accurati artificij picturis vetustissimis in Bruxellensi ciuica domo exornata, sed etiam historiarum monumentis oontestata. Sic Deus etiam absoluit Sibichonem Episcopum Spirensem coram Henrico III. adulterij accusatum. Sic sæpe nocentes, & culpæ reos indigne sumentes, vel Deus pœnis corripuit, vel non permisit sumere, & transmittere. Interdum tamē permisisse Deum hoc scelus impunitum in præsens, dilata in posterum digna vltione, nos docet Andronici Imp. perfidia apud Choniatam. Sed occulta iudiciorum abyssus à no bis non scrutāda. Sublata tamen aliquando hæc purgationis forma, eo quod suspectis nō est danda Eucharistia. cap. dilecti de purgat. canon. cap. tribus de consecrat. d. 2.

Cantiprat. lib. 2. c. 36. par. 6. Fulgos. li. 1. c. 6 sed melius Cæsarius, lib. 9. c. 38. Crantzius li. 4. Saxor. c. 43. Adā lib. 3. c. 31. & Chron. Hirsaugiēse.

Cyprian. serm. de lapsis Greg. Turonens. l. 1. de glor. mart. c. 88. Petrus Cluniac. li. 1. de mirac. c. 2. 25. 35. Cæsar. libr. 9. exempl. c. 58. 60. 64. Sur. in vita S. Godefridi, li. 3. c. 12 lib. 1. Annal. in fine vitæ Manuel. Conneni.

QVÆSTIO IV.

De vulgaribus purgationibus.

INsortium Politicarū numero censeri possunt miræ quędam iudicariæ disquisitiones, quibus fortuito euentui veritas culpæ, vel innocentiæ decidenda permittitur. *Vulgares* vocant *purgationes*, idq; rectissime: vt nomen nobis indicet nullo ipsas legitimo vsu, sed vulgi quadam vsurpatione, & obseruatione superstitiosā fuisse introductas: plerasque etiam iure canonico expresse vetitas. Solet ijs Deus tentari potius, quam volunias eius explorari. Vnde & *explora-*

A *toriæ probationes*, Latine dicuntur Barbara vero vocabulo in Constitution. Neapolitanis, *paribiles leges*; eo quod rem non sciri, sed apparere tantum faciant. In his plerumque peccari, tentando Deum, probabitur postea.

Talis purgatio est, quotiescumque poscitur, vt Deus miraculum faciat: veluti si quis confisus innocen-
B tiæ suæ, peteret se septies percuti gladio, ad innocentiam suam probandam, vt factum in fœmina septies icta, aut in ignem intraret, de quo postea.

de qua est epistol. D. Hierony.

SECTIO I.

De prouocatione ad diuinum iudicium.

C

SÆpe fit, vt qui se iniuria affici ab alijs putant, nec hominum præsidium, vel auxilium superesse cernunt, ad Deum confugiant, nō quidem malis, vt illos eripiat, sed vt sumpta de persecutoribus vltione, tali indignos supplices iniuria fuisse, cunctis faciat manifestum: interdum illos ad tribunal Dei sisti intra cer-
D tum tempus, interdum nullo tempore addito iubent: *citationem ad comparendum coram Deo iudice* vocant. de hac merito dubitanr plerique quid tenendum: metuendane citato sit, necne? item licita citanti, an illicita?

Quoad citantem, & quiritantem, ob iniuriam: Dico primo, si citra odium, aut vindictæ cupiditatem,
E vel impatientiam iram, desperationem, vanitatem, aut aliam vitiosam affectionem, per iniustitiam appressus quis, hoc faciat, bono fine, puta vt innocentia eius appareat, nec infamia grauetur familia, aut vt liberetur mundus tali tyranno, aut vt resipiscat, & terrore perculsus, pœ..itear,

deli-

desinatque ab oppressione, & . . . incus- A
sione miserorum (*ita ut est* . . . *ne*.) fatetur Feuardent. se talem non audere damnare: equidem cum res sit indifferens, & finis bonus, puto actum esse meritorium. nec desunt exempla Sanctorum hominum. Sic enim Sara dixit Abrahę *Iudicet Dominus inter te, & me*, Sic Dauid ad Saulem, *Iudicet Dominus inter me, & te, & vlciscatur me Dominus ex te* B
& Zacharias filius Ioiadæ, cum iussu Ioas regis; interficeretur, similia protulit: *videat Dominus, & requirat*. Nec alia mens septem Machabæorum Martyrum quorum prophetia vim habuit imprecationis, et citationis, vt illæ priores duæ; quæ ambæ exitio persecutorum paulo post fuere comprobatæ. Nunne Apostolus Alexandro ærario impunitatem esse non C
debere censuit iniustitiam eius, cum diceret? *Reddat illi Dominus secundum opera sua.* malum magnum pro multis malis, quæ illi ostenderat. Nonne Sancti martyres, etiam noui testamenti, clamant ad Deum? *Vsque quo Domine non iudicas, & non vindicas, sanguinem nostrum de his, qui habitant in terra?* Legimus etiam de B. Eustachio Abbate, cum hæreticus quidam Agrestius, B. Columbanum iam mortuum conuitijs, & ca- D
lumnijs laceraret, sic vultum esse calumniatorem, idque in concilio Matisconensi. Ita namque scribit Ionas Abbas, eius contemporaneus: *cum sic ille (Agrestius) friuola garriret sagax Eustachius, vt erat virtute patientia, & scientia insignis, respondit. In horum præsentia Sacerdo-* E
tum te ego, eius discipulus, & successor, cuius tu disciplinam, & instituta damnas, ad diuinum iudicium illo intra præsentis anni circulum disceptaturum inuito, vt iusti iudicis ex imen sentias cuius famulum tuis obtrectationibus maculare

Extremo c. 13. Esth.
Gen. 16. v. 5.
1. Reg. 24. v. 13.
2. Paral. 24. ver. 23.
Lib. 2. Mach. 7. v. 17. & 19.
2. Tim. 4. v. 15.
Apoc. 6. v. 10.
Vita S. . . stachij seu Eustasij c. 6. mense Martio.

conaris.] Scire vultis euentum citationis? post aliqua media, sequenti capite subijcit Ionas: *Sed tum ille (Agrestius) sæpius sibi datum pœnitentiæ locum non agnosceret, vt B. Eustachij sententia, ad diuinum iudicium ipsum vocantis prævaleret; ante triginta dierum circulum, priusquam vertentis anni meta compleretur, à seruo suo quem ipse redemerat securi percussus interijt.*] Accedat, & aliud tempore legis gratiæ: Gualtherus Burgensis, vir doctrina, & sanctitate clarus, per iniuriam pulsus Episcopatu Pictauensi, à Clemente V. quãdiu vixit, iniuriam patienter tulit; moriens iussit, credo ad exemplum aliorum sepulchro inscribi: *Ad iustum Dei iudicium appello*. Legit elogium Clemens, & iniuriæ, quam intulerat, memoria, expauisse ferunt addunt alij, non diu post obijsse: sed, quem citant Volaterranus, id non addit, & fabulosum puto. Raphael. Volateran. antropol. lib. 21.

Memoratu dignissimum est, quod legitur apud ætatis illius scriptorem doctum, eruditum. & veracem, his verbis:

Monasterium D. Iacobi apud Leodium notum multis est,] & acceptum. Istud quidam adolescens, consobrinus maioris Præpositi, causa deuotionis, & religionis intrauit; quod vt audiuit Præpositus indigne tulit: mox forti manu collecta satellitum, intrat violenter cœnobium, rapit iuuenem, & nudatum sancto habitu, sæculari induit. Abbas ergo monasterij, collectis primoribus curiatis, Episcopo conqueritur, & totum clerum pro tantis iniurijs interpellat. Hoc autem cum indignanter audire vix vellet Episcopus, & Abbatem potius duris verbis impeteret, flexis Abbas genib. cum moderamine verborum, dixit: Iudicem contra te (o Pręposite) in terra habere nõ possum, &

ideo

ideo contra te Deum summum iudicem interpello, vt intra quadraginta dies vterque nostrum compareat coram illo, sententiam pro meritis accepturus. Ad hoc Præsul cachinnans cum suis irrisit hominem, atque spreuit, & repulit exprobratum. Quid plura? quadragesimo die circa nonā mortuus est dictus Abbas; & cum pro eo solemniter pulsaretur, sedens in balneo Præpositus, quæsiuit à circumstantibus, quid hoc esset? moxq; B quidam ingrediens respondit, Abbatem D. Iacobi modo esse defunctum, & pro eo pulsationē fieri tam solemnē. Ideo ergo recordatus Præpositus quadragesimum diem esse, qua se citatum audierat ab Abbate, consternatus animo, dixit suis, circumuidete quid faciam? mortuus ego sum, comparere me hodie summi iudicis aspectibus oportebit. Nec mora, post C verba hęc, cum balneum egredi festinaret, in adinstantiū manibus cū diro eiulatu, & vocibus exspirauit: ibi proculdubio respondere compulsus, vbi causarum strepitus cessant, iurisperitorum aduocatio conticescet, vbi nec preces, nec precium libetabunt.] Hactenus Thom. Cantipratens. alias Crabantinus in lib. Apum. Cestrensis etiam libro 7. tradit Innocentium D quartum à Rob. Grossetest dicto Lincolniensi, famigerato illa ætate Philosopho, quem excommunicarat, & ille ad Deum iudicem prouocarat, Pontificem ad Dei tribunal citans, mortuum quo die mortuus est Robertus, auditamque hanc in Pontificia aula vocem: VENI MISER AD IVDICIVM. repertumq; sequenti E die Papam in lectulo examinatum, ac huidam in eius latere cruentamque plagam, ac si fuste percussus fuisset, & id accidisse anno 1253. cui consentiunt Matthęus Parisius, Ioan. Burrensis, & alij Britannici scriptores: quorum hoc cōmentum puto ab hęreticis, vel schismaticis eorum operibus fortassis insertum. Nam Neapoli hunc Innocentium in expeditione contra Manfredum mortuum scribit Naucletus, parum Pontificibus addictus Chronic. fol. 2. generat. 42. & non meminit talis citationis; vt nec Platina (non reticiturus) nec Monachus Paduanus, nec Paulus Langius, Cygnolus Monachus Bozaniensis, sed perfidus hęreticus: nec alter hæreticus Mutius in Chronic. Germanorū, nec ex Catholicis, quod sciam gentium aliarum quisquam, non Onuphius, nec Massonus, nec Ricordanus, nec Episcop. Nebiensis, nec Volaterranus, nec Flauius Blondus, qui accurate de morte, & anno mortis eius consentiunt, & oēs fatentur eruditione iustitia, sanctitate Innoc. IV. excelluisse. Relinquat igitur prudens lector fabellā de Innoc. IV. Britannis, vt ad Artori rotundā mensam suauiter eam fruatur Balæus, nō tam ingeniosus, quam impius similium dramatum fabricator.

Dico 2. *Periculosum est hominibus non compertæ sanctitatis has citationes imitari.*] Nam facille fallit amor proprius, & persuadet nos iniuriam perpessos, cū non simus: facile etiam latens aliqua gloriolæ, vel vindictæ, vel alterius perturbationis animi nebula se immiscet, vt veritatem nō videamus.

Dico 3. *Lethaliter peccāt, qui scienter iniuste alios citant*. probatur quia nocent iniuste, & grauiter. sic enim sugillant eos quos citant, vt oppressores Innocentiæ. minus etiam constantes graui terrore percellunt, ita vt ex metu mortis possint in morbū incidere, & mori. Quod fortassis aliquando contigit.

Quoad eos vero qui citantur, existimo duas regulas posse statui. *Prima est, si constet eos iniuste iudicasse, nec vllum esse dubium de sentētia aut facti,*

fecti, propter quod citantur, aequitate: tunc posse huiusmodi citationem ab illis contemni.] ratio est, quia iusto indici praemium a Deo, cuius vicem fungitur, non supplicium est exspectandum. Sciebat hoc magnus ille Imperator militum Gundizaluus Ferdinandus de Corduba:

In vita Gonsalui.

Qui cum Tarentum obsidens maleficum quendam seditiosumq;] (inquit Iouius) militem ad supplicium duci iussisset: illeque multum reluctatus se iniquissime damnare vociferaretur, & proinde Gonsaluum ad dicendam causam, ad Dei maximi tribunal magna voce citaret: vade, inquit, Gonsaluus, festinaque confisus optimo iudici, & causam instrue. Nam ibi pro me aderit, qui opportune respondeat Alfonsus frater, qui nuper, ex Serra vermegia, in coelum contendit. Tum enim Gonsaluo nunciatum fuerat, fratrem a Mauris circumuentum, dignam forti pioque duce mortem oppetisse. Sic ille merito nebulonem in iuste prouocantem contempsit.

Altera regula sit, *Quando iudex aliquam animi perturbationem sensit: quae ad damnandum, vel mouit omnino, vel ad citius damnandum mouit: vel etiam non usque adeo certa est sententia iustitia, ut non supersit probabilis contrarij metus: tunc male facit iudex, si contemnat huiusmodi citationem recte facit, si diligentius iterum omnia momenta, & quaecumque ad veri indagationem pertinent, examinet ac perpendat, & reum interim in custodia seruet, ut vel retractetur prior sententia, vel maturiore consilio confirmetur.*] probatur haec conclusio. (quae Feuardentij quoque fuit.) tum quia iudices non possunt nimis circumspecte procedere in re tanti momenti, cum non hominis, sed Dei iudicium iudicent: tum quia,

2. Paral. 9. v. 6. & 7.

qui videbantur nocentes ex allega-

A tis, & probatis, eos tempus postmodum saepe docet fuisse prorsus innoxios, non opus est exempla proferre, sunt ad manum non pauca, nec obscura, tum denique quia saepissime accidit tales citationes non esse irritas, Scribunt Historici Hispanorum Ferdin. III. Regem, iussisse duos nobiles perduellionis reos ex turri vel rupe altissima praecipitari: illos constanter crimen negasse, quod quia B videbant se frustra facere, tandem ad diuinum tribunal prouocasse, regiq; denunciasse, ibi, vt se ante diem tricesimum, sisteret: Ferdinandum postea ipso die tricesimo satis subita morte abreptum. Germania sola multa praebet exempla. Meinwercum Paderbronnens. Episc. graui contumelia Corbiensis quidam mona- C chus affecerat: cui Episcopus REDDITVRVM ALTISSIMO FACTI RATIONEM praedixit. Monachus floccipendens risit Episcopum. Ecce, moritur, antistes: & nihil mali sentiens ante monachus, in ipsa hora mortis Episcopi exspirauit. Paucis annis postea Henricus Moguntin. (vel secundum alios Vormaciensis) Episc. falso, & per calum- D niam Arnoldi accusatus, & per praeuaricationem Cardinalium duorum a Pontifice Eugenio III. ad causae cognitionem delegatorum, depositus ipso Alnoldo suffecto, fuit: sed ad iustum iudicem Deum interposita appellatione, sequenti anno mortuus fuit. Eius audita morte, ambo illi Cardinales obiere subito: alter digitos proprios arrodens: alter in latri- E nis, Arij morte. Tempore Henrici quarti, Burchardus Halberstadiensis Episcopus, & Meginherus Abbas Hersfeldensis de iurib. Ecclesiarum litigantes inuicem ad Dei tribunal euocarunt. & ambo die dicta repente ex hoc saeculo migrarunt. Sic olim ex Auentino lib. 4. scripseram; sed cum

Ritius li. 3. de Regibus Hispa. Mariana in Hispan. Annal. lib. 13. c. 11.

Crantzius lib. ... Metropol. c. 4.

Conradus in Chr. Moguntino.

mentum

mentum inueni additum ab Auentino quod inuicem citarint. solus Megiuherus Episcopum citauit, qui solus iniuria fuerat affectus. vt patet ex eius ætatis scriptore Lamberto Schafsnaburgensi. quem vide, & ab Auentino caue. In vicina Germaniæ Gothia, memorabile accidit illud Ioannis Tursonis, de quo sic scribit Olaus, *quendam capite plecti iusserat. Is genibus innixus, en morior iniuste, inquit, teque voco hac hora ante tribunal Dei, vt respondeas cur, me innocentem morti condemnes. Vix autem miser carnificis manu obtruncatus fuerat, cum etiam iudex de equo corruit exanimis.* Liguriæ pars notæ Italiæ, ibi Genuensium triremes aduersus piratas emissæ biremem Gotholanam accepere; & in Siculorum Gotholanorumque contemptum, extra Drepanum, furcæ noctu rectorem biremis affixerunt. Miser ille diu frustra questus, nihil vnquam se Genuensibus nocuisse: vt vidit plus gentis odium illos, quam æquitatem mouere, præcipuamque mortis suæ causam esse trierarchum Genuensem, iussit vt se ille intra sextum mensem ante Deum iudicem sisteret. nec irrita vocatio fuit. condicto Ligus tempore mortuus fuit. Armoricis Franciscus Dux præfuit: is summa crudelitate fratrem ex Anglia redeuntem de medio sustulit; sed vicissim fratris citatione intra annum de medio sublatus, principatum cum vita amisit. vix est quisquam cui non sit audita damnatio Templariorum: ex his vnus Neapolitanus eques traditur ad diuinum iudicium appellasse, & Clementem V. ac Philippum Pulcrum Francorum Regem, anni spacio concesso, coram tribunal illud supremum citasse. addit Fulgosus intra id tempus Clementem repente mortuum, nec multo post Philippum quoque interijsse. Hoc alij ex calculo

Lib. 14. hist. Aquilon. ca. 20.

Fulgos. li. 1. c. 6. Aeneas Syluus Europæ hist. ca. 43.

d. cap. 6.

A temporis conantur refellere. Sed idem, confirmant Christianus Massæus, & Meierus qui Papam, & Regem eodem anno 1314. tradunt obijsse, illum 20. April. hunc 29. Nouembris. fuerunt quidem Templarij Anno 1312. in concilio Viennensi, tertia Aprilis condemnati: sed non omnes eodem Anno comprehensi ac occisi: sed quidam sequenti, vt B Neapolitanus ille; scilicet anno 1313. cumque 1314. currente mortui sint Iudices illi duo, dicuntur non immerito eodem anno obijsse, quo citati fuere: imo Gaguinus, & Aemilius mortuum volunt regem Anno 1313. quem constat Pontifici superuixisse.

Meierus. l. 2. Annal. & lib. 17. Chron. Masse. contenter. Onuphr. in P P. Rom. histor.

SECTIO II.

C *De purgatione Monomachiæ.*

NVlla fuit quondam frequentior purgatio ista; quotiescumque criminis notitia seu probatio obscura; vel actor reum prouocabat; vel reus ipse offerebat se, aut suo loco alium, inuentionem quidam Mantinæis tribuunt; alij volunt antiquio D rem esse. constat etiam Palæstinis in vsu fuisse, ex Goliæ prouocatione, quem Dauid superauit. Fuit maxime in vsu post Barbarorum in Italiam irruptionem apud Longobardos, & apud Germanos, & Francos, & etiam Hispanos, non ex homicidij tantum causa (iux. c. vni. §. si quis hominem §. si quis alium. de pace Constant) sed, & ob aliud quoduis E graue crimen, vel magni momenti causam, vt post Bald. communiter DD. censuere. Bald. in d. cap. vni. Alciat. & Oroz. c. ad l. ex hoc iure. D. de iust. & iur. Iulius Ferret. consil. 6. de duello in prin. & cons. 9. num. 6. cons. 11. num. 3. & 4. & Menchaca lib. 1. illustr. qq. cap. 49.

Alciat. de singula. certa ca. 2.

Lege Longob. tit. qualiter se qui se defed. deb. tit. de purgat. i tit. de homicidio liberi hominis. Lamber. Schafnaburg. sæpe. docet Gui de Papa decis. 92. Hotoman. li. 3. obseruat. c. 15. Charodas decis. 607. tit. 4. p. 7. & passim Mariana. in Hist. Hispan. v

Et ſane in iuriſiurandi locum, propter crebra periuria, hoc fuit introductum, coram Ioanne XIII. per Othonem 4. in Romandiola; ſed prius apud Francos iam Carolus Magnus hoc ſtatuerat, quoad cauſas criminales, poſtea ad ciuiles quoque extenſum, vt, & apud Moſchos, & Danos, olim in vſu. Ritus duelli poſſunt colligi tum ex Annal. Boiorum lib. 4. tum ex Ticinenſis Hiſt. Bern. Sacci. li. 9. Sed in moribus, & armorum genere præſertim, non idem ob ſeruatum apud ſingulas nationes. plerumque receptum, vt armis militaribus regionis eius vterentur. Carolus Magnus voluit vt fuſtibus, poſtea receptum, vt rei ſit optio, & ius armorum præſcribendorum. In celebri illo duello Cambronenſi, inter Iudæum, qui imaginem Deiparæ vulnerarat, & paralyticum, Lex Carolina ſeruata.

l. antiquit. & l. vlt. li. 2. l. Lomb. tit. 54. l. mentio. d. tit. 54. d. l. vlt. & lib. 5. leg. Francic. tit. 4. Olaus l. 1. cap. 20. Saxo. li. 5.

Anno enim 1326. Guilh. Tertio Comite Hannoniæ, Verpa quidam ſe finxerat ſincero animo Chriſtianis ſacris baptiſmo initiari. ſuſcepit ex fonte Comes, & Guilh. filiolum nominauit, & apparitorem Curię Montenſis eſſe iuſſit. Non diu poſt, homo impius ingreſſus ædem monaſterij Cambronenſis, actus furijs, blaſphemias in Deiparæ imaginem multas effudit, & (horrendum) venabulo quatuor plagas inflixit, vnde ſanguinis ſtatim riui manarunt, videre faber aſciarius quidam, & Monachus laicus Matthæus Lobbius. faber aſcia caput findere Iudæo parabat; ſed a monacho prohibitus, rem detulere igitur ad Abbatem Ioannem de Montibus, is ad Comitem. Iudæus pertinaciter tormenta eluſit. Sic dimiſſus: quadriennio poſtea ab angelo apparente, quidam ſenex nomine Ioannes Flander, Eſtinnenſis, & ſeptennio iam ex paralyſi clinicus iubetur Iudæum accuſare, & duello

A prouocare. Bis monitus, Parochi iuſſu ſenex rem adhuc differebat. Tertiū illi ipſa Virgo quinque illis plagis confauciata ſe videndam præbuit; & imperat monomachiam. Plenus ſpe ac fide ſenex adit Cābronem, cernit in imagine vulnera quæ in viſo, accedit Gomnē, accuſat recutitum, dies pugnæ dicitur arma rudes fuſtes, & ſcuta lignea, ſuperſunt hodie. Iudæus

B veſco corpore, ferox viribus tibiales faſcias tintinnabulis cinxerat, & ſic ſenē ridebat. Sed iuuit athletā ſuum Deus tā impar cōmiſſos, æger ſanū, debilis fortem, ſenex iuuenem proſtrauit, & horrende blaſphemātem, conuictū, ſed non pœnitentē: comes iuſſit caudæ equinæ alligatum trahi ad patibulum, et capite deorſum, duobus ad latera moloſſis eū rabide la-

C niantib. appenſum ſubdito igne fumo interire. (*narrat fuſe Robert. Hauportius duab. eade re libris carmine conſcriptis.*) Hiſpani ſemper militaria arma retinuere, vt ex cunctis eorū Annalibus patet. Duellorum tum inter Principes pro regno, vt inter Corben, & Orſuan Hiſpanos apud Liuium; & Edmundū Anglū & Canutum Danum Reges apud Polydorū,

D Hundingum, & Roheum Daniç reges apud Crantzium, Petrum Aragonium, & Carolum Andegauenſem apud Antonium, & pro principibus inter priuatos, vt Charellum, & accuſatorem reginæ Gondibergæ; pueri quoque pro vxore Henrici tertij contra gigantem; & Burchardi contra Conradum iactantem ſe cum regis nepte concubuiſſe, anno 950. apud

E continuatorem Regionis, item inter priuatos, vt coram Othone 1. quando diſceptatum vtrum in ſucceſſionibus auorum eſſent nepotes cum patruis, vt patrem ſuum repræſentantes, admittendi, & vicere qui pro nepotibus pugnabant. Mira ſæpe in his accidere. duo tantum narrabo. V-

Liuius lib. 28. & Plutar. in vita Scipionis Polydorus Virgil. lib. 7. hiſt. Anglor. Crātzius lib. 1. c. 21. & 22. Daniæ D. Anton. p. 3. tit. ... 4. & 8. hiſt. ſum. & Ricius lib. 3. hiſto. Neapol. Froiſſar. Chron. lib. 1. Paul. Dia. hiſto. Longob. lib. 4. c. 16. Nauclerus gener. 5. Vvitichindus lib. 2.

V necrius lib.24. speculi ca. 70. Lib. 5. Histor. Bohe. num ex fide Dubrauij; Radislaus, Curimensis Princeps Mistibogij, filius per iniuriam inuaserat Boëmiæ fines, coactus a suis tandem optimus rex VVenceslaus militem collegit. cum iam dimicaturæ essent acies. *Si aliter*,]exclamat VVenceslaus, nisi prælio res componi nequit, cur non potius sine insontium sanguine: ipsi inter nos singulari certamine decernimus? Nulla fit mora, loriculam super ciliciniam vestem indutus, paruoque censiculo succinctus VVenceslaus in arenam prodit: at Radislaus cataphractus, hastatusque cum ingenti machæra se infert. VVenceslaus signo crucis frontem pingens subito angelos vidit, atque hanc vocem, velut ab homine prompram, audit: Ne feri. & repente Radislaus humi procumbens, veniam audaciæ poposcit, seque potestati victoris permisit. Alleuans prostratum VVenceslaus monuit, data venia, & dignitate ei restituta, vt contumaciam in obsequium debitum verteret, ne post grauius abirato numine plecteretur. Hic Deus miraculo iustitiam causæ declarauit; quando miraculo Deus non fauet, fieri solet, vt vel maneat dubia res; vel iustam fouens causam succumbat. Prius in pugna duorum Hispanorum Nobilium accidit tempore Alfonsi Regis: qui Petri Regis Castellæ pater. Hi fuere Ruy Paez de Viedma, & Pay Rodriguez de Auila, ille hunc proditionis accusauit: hic illum sceleris grauioris vicissim recriminatione pulsauit. cum ventum esset ad duellum, tribus continuis diebus ab ortu solis ad occasum pugnarunt, multisque se vulneribus affecerunt, & dubia prorsus: nec in vnum, alterumne inclinante victoria, vtrumque rex innocentem pronunciauit, & æquali virtute præditos amicos esse voluit, Narrat fuse Pet. Mexia. Sic etiam Silu. var. lect. p. 2. cap. 10.

A dubia mansit Zamorensium causa, quos proditionis accusabat Did. Ordonius de Lara, innocentes contendebant Ariæ Gonsalui filij: quorum cum duos iam Ordonius occidisset, tertioque vulnus lethale inflixisset; saucius cadens equo habenas aberrante gladio præscidit, equus Ordonium inuitum extulit extra monomachiæ septa, quod victi indicium.

B Sic ille non victor, equi culpa, non victus, propria virtute. Iudices sibi N. L. pronunciarunt. Mariana lib. 8. Histor. Hispan. Multos, quorum causa iusta erat in monomachia sæpe succubuisse docent post Pont. Innocentij III. rescriptum, cap. 2. de purgatione vulgari, & Regis Rhotharij lib. 1. lege Longobard. tit. de monomachia, etiam Ioann. Baptista Susius, & Vrrea Hispanus.

C Vt vt est, repugnat omni iuri, quæ est communis DD. sententia, contra Paridem à Puteo, vt docent recentiores scriptores non pauci, nempe Lancellotus Conrad. lib. 1. templ. iudic. cap. 1. §. 3. vers. duellum prohibere, & tract. de duello in præfat. Menchaca lib. 1. illustr. qq. cap. 12. & cap. 49. Viuius lib. 1. comm. Opinion. tit. Lib. de iniustitia duelli. l. de duello.

D D, vers. duellum. Petrinus Bellus p. 19. de re militari titu. 2. a num. 128. Iulius Ferrettus consi. 1. num. 3. & 6. consil. 2. nume. 4. cum seqq. consil. 8. nume. 4 consi. 20. nume. 10. & idem sæpiss. in tract. de duello. Alciat. lib. 5. respons. cons. de duello. Quod repugnet iuri naturæ, docent optime Susius, d. opere, & Anton. Bernard. Mirandulanus libro suo contra Posseuinum de expugnatione singular.

E certam. & Petrus Messia par. 4 var. lect. cap. 9. Quod iuri ciuili: probant communiter DD. ex l. 1. C. de gladiator. lib. XI. quamuis ea lex hoc non conuincat, sufficit tamen, quod nulla Romanorum lege sit hæc monomachia purgatio approbata: cumque

que iuri naturæ repugnet, constat omnem consuetudinem in contrarium inualidam esse, vt recte Canones dicunt. Quod iure diuino, & sacris litteris prohibitum sit duellum, probant ex omnibus locis, quibus prohibemur Deum tentare, & quibus prohibemur occidere. Apertior est proba io iuris Ecclesiastici seu diuini positiui. Nam, & olim hoc canones prohibuere, & apertissime Conciliũ Trident. cuius hæc sunt verba;

Cap. 2. de cleric. pugn. in duello Alciat. d. responso de duello. & DD. citati Pet. Matthæus in Notis ad Bulam. Gregor. XIII. mox laudãdam Tamen reuera loca il a scriptu ræ patum vrgent pro t. ruos. ca. toto titu. ferme de purgatio. vulgari. ti. de cler. pugnante in duello. ca. monomachiã. 2. q. 4.

Detestabilis duellorum vsus fabricante diabolo,] introductus vt cruenta corporum morte, animarum etiã perniciem lucretur, ex Christiano orbe penitus exterminetur: Imperator, Reges, Duces, Principes, Marchiones, Comites, & quocunque alio nomine Domini temporales, qui locum ad monomachiam in terris suis inter Christianos concesserint, eo ipso sint excommunicati, ac iurisdictione, & dominio ciuitatis, castri aut loci, in quo vel apud quem duellum fieri permiserint, quod ab Ecclesia obtinent, priuati intelligantur: & si feudalia sint directis Dominis statim acquirantur. Qui vero pugnam commiserint, & qui eorum patrini vocantur, excommunicationis, ac omnium bonorum suorum proscriptionis, ac perpetuę infamiæ pœnam incurrant, & vt homicidæ, iuxta sacros canones puniri debeant, &, si in ipso conflictu decesserint, perpetuo careant Ecclesiastica sepultura. Illi etiam, qui consilium in causa duelli, tam in iure quam facto dederint, aut alia quacunque ratione ad id quemquam suaserint, necnon spectatores, excommunicationis, ac perpetuo maledictionis vinculo teneantur, non obstante, quocunque priuilegio, seu praua consuetudine, etiam immemorabili. Damnatat eundem abusũ sub excommunicationis pœna, quoad subditos tantum Romanæ sedis,

A Iulius II. anno 1508. mense Aprili, & rationes addiderat damnationis bene multas, & graues, primo quia hoc fiat humani generis inimico instigante. 2. quia hinc hominum mortes repentinæ, & animarum perditiones, & noua inter adstantes amicos pugnantium odia, & altercationes, & ex vno incõuenienti plura oriuntur, in animarum, & corporum pericu- B lum, generisque humani iacturam perniciosum exemplum, & scandalum plurimorum. 3. quia Christus docuit Deum non esse tentandum. 4. quia hominem homini insidiari nefas. 5. quia gladiatoria munera, & huiusmodi purgationes vulgares a religionis nostræ pietate damnantur. 6. quia cruenta huiusmodi spectacula a canonibus Pontificum, & imperiali- C bus legibus sunt prohibita. Denique Greg. XIII. laudatissimus Pontifex ad omnes Christianos voluit pertinere hanc prohibitionem, vt, & Cõcilij Tridentini patres eam extenderant; & quod illi de solemni, siue publico duello sanciuerant, hoc ipse prudentissime ad priuatas, & non solemnes duellationes, propter easdem causas, quæ in ijs quoque cernebantur, por- D ro producendum sibi censuit anno 1582. nona Decemb. his verbis.

Crescẽte hominũ malitia facinorosi non desunt,] qui qđ publice prohibitũ est, priuatim exequi nõ dubitent, dũ sic pœnas prędictas eludere se posse arbitrantur. Nos ad hęc euertẽda plenius euidentiusque prouidendũ esse rati considerantesq; duellũ priuatũ, nõ minus cruentũ, & animę, & cor- E pori noxiũ esse, quã qđ publice perpetratur, auctoritate Apostolica statuimus. (1.) illos, qui ex condicto, statuto tempore, & in loco cõuento monomachiã cõmiserint, etsi nulli patrini socijve ad id vocati fuerint, nec loci securitas habita, nullæve prouocatorię litterę, aut denunciationis chartu-

Bulla quæ temp. ad tollendum d. testabilem.

læ præcesserint, censuris, & pœnis omnibus a dicto concilio propositis teneri, perinde ac si publico, & cōsueto abusus singulare certamen iniuissent (2.) volentes etiam locorū dominos, si certamen ex condicto huiusmodi permiserint, aut quantum in se fuerit non prohibuerint, (3.) omneq; illud fieri mandantes, instigantes, consiliū vel fauorem dantes, equos, arma, pecuniam, cómeatum, & alia subsidia scienter subministrantes, aut (4.) ex cōposito spectatores, vel socios quouis modo se præbentes eisdem censuris, & pœnis subiacere, etiamsi illi qui ad locum destinatum pugnaturi accesserint impediti pugnam non commiserint, si per ipsos nō steterit quominus illa committatur. Non obstantibus, &c.) Ex quibus sane apparet, qui hodie priuatis prouocationibus in hanc excommunicationem, nulli reseruatam, incidant. Videor autem mihi ex verbis vtriusque prohibitionis quædam colligere non inutilia obseruatu. Primo illos quoquo incidere, qui dicunt, *Veni ad talē locum: ego te illic exspectabo:* nam ibi certum tempus constituunt, illud ipsum præsens; sicut crastinum, qui dicunt cras tali hora, &c. Secundo Principes non prohiberi hanc licentiam concedere infidelibus; tum quia sunt extra curam Ecclesiæ, tum quia Concilium expresse dicit; *inter Christianos* 3. nō prohiberi iustum bellum gerentes Principes, quā possunt causam prælio decidere, eam paucis committere per duellum definiendā, hoc enim tunc in belli locum succedit: Non tamen liceret illis animi causa, vel gloriæ solius ad ostēdendum robur militum facere; sicut olim fecerūt Ioab

2.Reg.2.v.15. & Abner: nam vox, *ludere*, illic significat prolusionem pugnę. Instituebatur enim hoc, vt arbitror, quasi diuinatorium quoddam victoriæ præiudiciū, quo Germanos olim vti solitos Cornel. Tacitus testatur; Quę ipsa

Lib. de moribus German.

A diuinatio, est prohibita; Et sicut pro sola gloria humana bellum non licet suscipere, sic nec duellum licet permittere. 4. Quoad consulētes, ex Gregorij verbis intelligitur, eos dūtaxat incidere, qui suadent affirmatiuam, non vero, qui duellum dissuadent, & ad hoc consilium conscriberent, vel darēt, hi enim non peccant. 5. quoad

B spectatores; non incidere, qui illac transeuntes obiter aspicerent certamen, vel subsisterent ad dirimendū; immo nec illos, qui ex instituto eos fuissent comitati, vt certamen impedirent: ideo enim additur, *si per ipsos non steterit, &c.* ipsos, scilicet spectatores, & socios, &c. vnde 6. Infertur, eos qui comitarentur, vel sociarent, incursuros etiamsi non sit pu-

C gnatum; quando conati sunt efficere, vt pugnetur, vel saltem si poterant, nō impediuerunt ipsi, sed maluissent pugnam conferi. Hæc saluo rectius sentientium iudicio, de re quotidiana. Quidam asserunt etiam a Sāctissimo Domino nostro Clement. VII. hodierno P. M. bullam quandam de Duello editam; quam nōdum potui nancisci. Habes in compendio bul-

D larum nuper Venetijs edito.

SECTIO III.

De purgatione vulgari per ignem.

HÆc triplex fuit, per rogum, per prunas, per ferrum, hoc est, vomeres, seu lateres, seu conticulas, vel chirothecas candentes. In-

E nocentia probabatur. si illæsus, quis abiret: sin, nocens habebatur, hanc inuenio aliquando sponte susceptam, aliquando iniunctam prouocato. De ferro candente obtinet hodie, apud Iaponios, vt docent epistolæ nostrorum, vna P. Luisij Froes scripta anno 1595. narrat illustre miraculum,

quod

quod accidit Omuræ, in hanc sententiam.

Fuerat Christianus quidam degens inter ethnicos accusatus furti,] & quia hoc crimen seuerissime castigatur in Iaponia. Sic vt de eo, quantumuis minimo, conuictus, morte cum nulla veniæ spemulcetur, nec tamen possunt hunc Christianum vere conuincere, ecce mox gentiles eum obsident, & dum aliud non possunt importune compellunt, vt ritu ipsis consueto iuramentum edat, qui erat, vt in folio chartæ subscripto scriberet quod erat iurandum, deinde folio in palmam manus deposito, imponeret ferrum candens, manumque constringendo, in suum caput vindictam, & iram Chamis imprecaretur, si obiecti criminis reus foret. Quod si manus forte amburatur, aiunt experientia probatum eum noxæ esse reum, si vero a læsione cum folio maneat immunis, esse innoxium. Cum igitur hic Christianus in has angustias adductus esset, quippe vel iurandum illi erat, vel repudiato iuramento, quo se reum faciebat vitæ discrimen adeundum, innocentiæ suæ confisus dixit: fas sibi non esse, vtpote Christiano, per falsum Deum Chamis iurare, sed tantum per verum. Consentiunt gentiles, vt per suum Deum iuret. Ille ergo signo crucis in folio expresso, ferroque candenti imposito, quia id facere cogebatur, magna animi præfidentia ferrum manu constrinxit. Res mirabilis, nec manus, nec folium amburitur. Itaq; non solum solutus est pœna, quam gentiles illi minabantur, verum etiã culpa, quam falso illi impingebant. Hactenus epistola Latine edita Moguntiæ anno 1598. plane vetus hæc purgatio, & celeberrima fuit. Sed in Francia tantum licita in causis sæcularibus, vt colligitur ex epistol. Iuonis. 91. & 251. Inuenio ferrum istud ignitum vocatum, *Iudicium*: quod nomen arbitror commune fuisse instrumentis omnib. harum vulgariũ probationum. Petrus de Loyheyr. formulam nobis proponit ex S. Mauritij Andegauensis archiuis istam: Nos tamen sufficienter muniti denarrationem, & discutionem istius causæ nostræ sæpius in audientia omnium illic adstantiũ offerebamus, & paratos nos semper esse ad omnem iustitiam præferebamus: cum ecce quidam de hominib. quos Belaijus reclamabat, Tetbaldus Peletarius nomine, de parte sua surrexit, nobis nescientib. & iustitia nullatenus dictante, & nõ per consilium nostrum, qui sponte sua se Iudicium portaturum manu sua obtulit. Quod Rainaldus Popardus auũculus suus dixerat sibi, & quæ vere partitio illa facta fuerat de antecessorib. suis, inter canonicos S. Mauricij, & antecessores illius Berlaij, sicut in chartis nostris continebatur. Et sicut Tetbaldus obtulit, sic paratus fuit, & per manũ suã in Ecclesia S. Dionysij apud Doadũ, vidẽtib. multis, tam de parte nostra, quam de parte Domini Berlaij (quorũ nomina subternotata sunt) Iudicium portauit. Post Iudicium portatum Tetbaldus ille, Deo propitiante, illæsus, & sanus omnino apparuit. Viderunt aũt vel Iudicium portari, vel manũ tertia die de more regardari, fere vniuersi homines, & mulieres de Doado, & plures de hominibus Domini Berlaij testes Iudicij portati, & hominis, Deo miserante, saluati, & liberati. Vbi cernis solitos causam addere, quæ illos moueret, siue id exprimere, quod probare per Iudicij lationem volebant: vides etiam clericos protestantes, vt irregularitatem, & censuras euaderent incurrendas: si hominem ipsi ad hoc adhortati, & mutilatio

Libro 2. de spect. ca. 7.

tio vel mors subsecuta fuisset. Memi-
Lib.1.rerū Frid.c.26. nere huius varię leges Septentriona-
lium, omnes occupata a Barbaris Ita-
lia, & Gallijs latæ: apud Radenicum
fit mentio legis militaris, qua seruus
non deprehensus in furto, sed accu-
satus, iubebatur vel Domini iuramē-
to, vel igniti ferri iudicio se expurga-
Lōbard. l.b.1.tit.11. de parric. re. Leges Francicæ, & Longobardicæ
Francica lex.l.4.ca.56. iubebant per nouem vomeres igni-
tos, homicidij accusatum se expurga-
re. Slaui postquam veram amplexi
Helmold. Histo. Sclauorū c.84. sunt religionem in arboribus, fonti-
bus, lapidibus iurare desierunt: rece-
Meier. in Chronic. Flandr. pto vsu, examinandi per Sacerdotes
suspecti, adhibito ferro vel vomere
candenti. In Flandriā quoq; hāc legē,
Philippus Comes tulit. anno 1164.
Si quis vulnus in nocte acceptū alij
imputauerit, si Scabinis dignum vi-
detur, ferro candenti se excusabit ac-
cusatus, si aufugerit, manum perdet.
Item: si fur vocatus accusatus fuerit
ferro candenti se excusabit, si culpa-
bilis permanserit, suspendetur. In hoc
iudicio non fuit certus vomerum nu-
merus, vt nec formæ ferri certa spe-
cies vel pondus præscriptum, vt ex
varietate Iudiciorum patet. vt pluri-
mum Francica consuetudine vsos pu-
to in ferri consecratione siue impre-
catione, quæ fuit talis.

Deus iudex iustus,] qui auctor es
pacis, & iudicas æquitatem, te suppli-
citer rogamus. vt hoc ferrum ordina-
tum ad iustam examinationem cu-
iuslibet dubietatis faciendam bene-
dicere, & sanctificare digneris, ita vt
si innocens (de prænominata causa,
vnde purgatio quærenda est) hoc
ignitum in manus acceperit illæsus
appareat, & si culpabilis atque reus,
iustissima sit ad hoc virtus tua, in eo
cum virtute declarandum, quatenus
iustitię non dominetur iniquitas, sub-
Annal. Boior.l.4. datur falsitas æquitati. Per Dominū
nostrum. In *Antigona*, Sophoclis,
custodes corporis Polynicis, accusati

A negligentis custodiæ paratos se di-
cunt innocentiam suam comproba-
re, & ferri candentis contrectatione,
& per pyram ambulatione, & iure-
iurando.

καὶ μύδρους αἴρειν χεροῖν,
καὶ πῦρ διέρπειν, καὶ θεοὺς ὁρκωμοτεῖν.

In Concilio Triburiensi doce-
B mur hanc probationem in Germa- cap.Nobilis.2.q.4.
nia non fuisse nobilium, quibus iu-
ratoria duodecim ingenuorum con-
testatio sufficiebat: sed ignobilium.
Verum Historiæ restantur etiam no-
biles eam sæpe subiuisse, aliquando
per laminam, aliquando per chiro-
thecam, aliquādo aliter. Anno 1215.
vel circiter, Conrad. Marpurgins in- Trithem. in Chron. cap.22.
quisitor Apostolicus, si accusati de
C hæresi, negabant, iudicio ferri can-
dentis experiebatur, & si amburе-
bantur, eos porro committebat rogo.
Quod ab illo contra Canones perpe-
ram factum, si factum, fuit. Iam
enim id Stephanus V. prohibuerat,
vt postea dicemus. Caroli Tertij Im-
per. vxor Richarda fuit insimulata
adulterij, sed candenti ferro crimen
diluit, sic *Kunigundem* Henrici II. Annal. Boior. d. lib.4.
D vxorem se expurgasse constat: in eo
tamen dissentiunt historici, quod
quidam velint eam calcasse pedibus
nudis, alij vomeres sex manibus tu- Fulgos. lib.8.ca.1.
lisse. Quare nisi dicas eam successiue et Crãzius li... Saxo. cap.32.
manibus tulisse, & pedibus calcasse:
Cranzium a seipso dissentire neces- Crãzius li.4.Metropol.cap.5. iunct.d. cap.32.
se esse. Nonnullos alios se iuuene
Georg. Pachymeres massam can-
dentem manibus innocuis gestasse
E commemorat. Emmam quoque
Angliæ reginam nudis pedibus su-
per ignitos vomeres ad contestan-
dam pudicitiam ambulasse scribit
Polydor. Anglor. hist. libro 8. Plus
est, quod scribit Saxo Danus l. in
Rugia ad fidem conuersa, matro- Li.14.hist. Danor.
nam quandam, per iniuriam a con-
iuge

iuge adulterij inſimulatam: *cum purgandæ infamiæ gratia manum admouiſſet candenti laminæ: ſubito ferrum, quod erat exceptura, perinde, atque innoxiæ manus contactum fugiens, & neglecto pondere, ſublime ſe extulit; penduloq; motu gradiens, fœminæ inceſſum comitans, cum ante aram ſaltandum eſſet, inter religioſam adſtantiumq; admirationem p oprio impulſu humi decidit.*] Exempli vero memorabilis, & fidei coniugalis ſpecimen, nobis duo cōiuges, Mutinenſes Comites, ęterna dignum hiſtoria Othone tertio imperante, exhibuerut. Mariam erat hic nactus vxorem lubrica fide, conſcientia nulla: hæc, vt noua Phędra, Comitem Mutinenſem in amplexus trahere conata, repulſam vertit in furorem, & odio eius, quem impotenter amarat inflammata, crimen ſuum in innocentem regeſſit. Nec latuit dolus Comitem. Hinc amor in Imperatorem, inde vigebat honor proprius, ceſſit honor amori: quia Cæſaris honorem vitæ ſuæ præponebat. Coniugi tamen ſuæ, mulieri prudentiſſimæ, & quod rarum, forti, conatus Auguſtę, reſponſum ſuum: calumnias illius, periculum ſuum aperuit, decretumque ſibi dixit, mille mortes oppetere; potius acerbiſſimas, quam tantum Imperatoris ſui, de incontinentia, & perfidia Auguſtæ natum, dedecus in lucem proferat. Proinde illam ſe; ſi quid de ipſa bene vnquam meruerit, obteſtari; virili conſtantia ſexus, & coniugij oblita, ſententiam, quæ impendebat, mortis ignominioſæ, vt perferret: ſe necato coniugis animum, & memoriam reſumeret, & animo imperterrito nomen mariti ab ignominia liberaret. Non diu poſt Comes culpam Auguſtæ, ſuo capite, luit, creduli Proeti iudicio condemnatus. Conuentu, deinde Imperiali, apud Roncalias inſti-

A tuto, quo die viduis ius dicebatur;
Mulier prodit, & coram conſeſſu ex
lege Imperatorem ad talionis pœ-
nam vocauit, eo quod maritũ ſuum
iniuſte de medio ſuſtuliſſet. Otho
admirabundus: At tu quonam pa-
cto, inquit, viri tui, quam iactas in-
nocentiam, comprobabis, Canden-
ti, inquam illa, lamina, adfertur
Othonis iuſſu ferrum bene ignitum;
B ad latum vidua ſine noxa cũctis in-
tuentibus prehendit manu, & te-
nuit. Externauit miraculum Impe-
ratorem, adeo vt ſe quidem ſuppli-
cijs dignum profiteretur, ſed moram
poſceret aliquam ſubeundi. Triplex
vadimonium differo, (illa reſpon-
dit) reginæ ſupplicio ſolum poſco,
cuius nefaria calumnia me marito,
te fidiſſimo milite, rempublic. ciue
C ſtrenuo ſpoliauit. Cunctis æquiſſi-
mum viſa petere. Auguſtus eam col-
laudat, & pro dilatis ſibi vadimo-
nijs, quatuor in Hetruria caſtris do-
nat: Auguſtam vero, quæ Veneris
igne male arſerat, carnificis manu
in rogum coniectam, iuſtis flam-
mis abſumi iuſſit. Carolo Caluo
Francorum Rege, Ludouici Ger-
manorum regis terras, nepotibus
D ſuis per nefas eripere conanti; Ger-
mani primo deprecari vim, & Fran-
cis adferri igniti iudicium vocatis,
cum illæſi Germani rediſſent, nec
ab ambitioſo Rege, quid quam ęqui
bonive impetrare valerent, ſumptis
armis illum re infecta, multis amiſ-
ſis vltra Rhenum iterum compule-
runt. His fauit, contra, idem Iudi-
cium duodecim vomerum, inter-
E fectores Chriſtiani Comitis de Ol-
denborg in Saxonia, prodidit, & in
rotam miſit. In Saxoniæ quoque
oppido VVittenbergo, excitati pu-
blici incendij crimen, impactum
fuit cuidam: ille, & iureiurando, &
Iudicio ſe innocẽtem probauit, cum
enim longo itinere ferrum candens

> Gothifre. Viterb. in Chronic. Cranzius lib.4. Sax. cap.26.

> Paulus Aemyl. Annal. Francor. lib.3. Alb. Cranzius lib.7. Metr.·pol. cap.14.

manu tetulisset, illudque illæsus in terram deiecisset: ecce tibi ferrum ex omnium oculis fugit, sed eo ferme anno exacto, quum quidam alius qui incendij conscius erat, silicibus viam publicam in oppido pauiret, ferrum in arena abditum prodit manumque valide amburit. mirantur omnes, & vomerem illum recognoscunt, & reum ad iudicem abripiūt, qui quæstione admota verum exsculpsit, & cruribus fractis noxium totæ impesuit.

Aliud æque mirandum, apud Cæsarium, lib. 10. miraculor. cap. 35. his verbis descriptum reperitur: Referre solet Dominus Bernardus de Lippia, quandoque Abbas, nouisse se piscatorem in Episcopatu Traiectensi, qui cum quadam femina multo tempore fuerat fornicatus. Et quia eius peccatum nimis erat notorium, tempore quodam in Synodo imminenti accusari timens, statim ad Sacerdotem veniens, magis, vt post patuit, timore pœnæ, quam amore iustitiæ peccatum confessus est, consilium quæsiuit, & inuenit; si habes (inquit Sacerdos) firmum propositum, nunquam peccandi, cum illa, candēs ferrum secure poteris portare, ipsumq; peccatum negare. Spero autē quod virtus confessionis liberabit te. Quod ita factum est cunctis stupentibus, quibus factum innotuerat.] Læsus tum ab igne non fuit, sed cum postea peccati iterandi in recidiuam voluntatem incidisset, & gloriaretur se non magis adustum fuisse a ferro illo candenti, quam ab aqua fluminis in quo, tum nauigabat, aquamque manu hauriret: candentis ferri vicem egit aqua algida, & manum adussit pelle tota detracta. Sequenti etiam capite, idem narrat de quodam pessimo hypocrita, qui peregrinationis pallio scelera contegebat, is ab alio quodam nefario homine nummis

A conductus hospitis a quo benigne habitus ædes incendio absumpserat, bis exceptus, bis pro gratia incendium immisit. Territus dominus multos detulit, de quibus suspicabatur: qui omnes expertes culpæ candenti ferro illæsi se expurgarunt. domo tertium ædificata, ferrū in quendam domus angulum abiectum iacebat. Venit post aliquod tempus

B pseudouiator ille, tertio humane excipitur, videt ille ferrū, rogat, Cui vsui? Audit ab hospite, quid illo actum. Quin, inquit, illo deinceps ad alios vsus vteris, ne iaceat otiosum? Simul manu comprehendit, sed illud repente incanduit, & manum valide adussit, ille cum eiulatu abijcit. Hospes admiratione perculsus, merito suspicatur hunc bis exustarū ædium

C reum, ergo comprehensum sistit iudici, iudex eculeo, fassus omnia incendiarius in rotam agitur. Tam admiranda sunt Dei iudicia.

Verum quærat aliquis an nunquā hæc purgatio fefellerit? Immo memini S. Iuonem pro incerta habere. Nam Epistol. 74. agens de hac ferri igniti proba, negat conuictum adulterij militem, cuiusmanus inusta fue

D rat. *Cauterium* (inquit) *militis nullum tibi certum prabet argumentum, cum per examinationem ferri candentis occulto Dei iudicio multos videamus nocentes liberatos multos innocentes sæpe damnatos. Præterea cum talis examinatio fit in Deum tentatio, non est mirum si diuino iudicio deseritur, cum incaute, & sine iudiciali sententia ab aliquo suscipitur.*

E Sed habuit Iuo pro incerta, tum demum, quando priuata auctoritate susciperetur, tunc etiam illicitam credidit, vt docet aperte Epistol. 254. quando fit, sine consilio, vt ait, & non præcedente iudiciaria accusatione; licitam vero esse volebat, quando præcedente ordinaria accusatione

omnino

omnino humana desunt testimonia, nec aliud ad veri indagationẽ, quis habet, quod faciat, & hoc casu se iudicem illa vsurum aperte profitetur Epist.251.

Sed aperte Canonibus Iuo repugnat, illis ipsis quos citat, qui absolute asserunt tali inuestigatione abstinendum, & delicta tantum ex confessione rei, & assertione testium puniendа, nec de multis præsumendum iudicium, sed ea Deo iudici relinquenda. Sed obijcies argumentum Iuonis a simili: Iurare omnino prohibitum lege: tamen a D.Paulo terminandis litibus permitti. Sic quod canonibus prohibitum, eadem ex causa, & exigente incredulitate humana posse fieri. Respondeo dissimilem esse causam. Nam iusiurandum in iudicio fieri lex nunquã prohibuit, imò vetus disertè præscripsit. Sed omnes superstitiosas adinuentiones, vt per se malas, diuina lex semper prohibuit: tales autem esse has purgationes Stephanus Pont. clarissimè definiuit, vt seq. q. ostendemus. Illud etiam miror Iuonem Epist.91. in causis Ecclesiasticis eam non recipere, quasi in laicis causis, seu sæcularibus non eadem subsit tentationis Dei, vna ex parte periculum, & prætensa illa veri indagandi necessitas, non æque in Ecclesiasticis occurrat: plane hæsitanti similior, & dubitant hac in re, quam docenti, apit definienti fuit. Pergamus ad reliquas narrationes.

Aliud ergo adscribam ex eadem, è qua pleraque reliqua, admirandorum fœcunda Cranzij vrna; de Rollone Normannorum duce, qui Robertus postea vocatus. Nouerat suos in latrocinia, furta, rapinasq; propendere: idcirco seueras de his leges tulit quarum metu pollicens sibi securitatem omnium, iussit rusticos intrepide rusticani operis instrumenta in agris

A relinquere. Quidam ex agricolis domum reuersus, ab importuna vxore rogatus, cur instrumenta non apportaret ducis præceptum obiecit. At illa furtim ex agro instrumenta subduxit, & abscondit, vt maritum redderet cautiorem, reuersus vir in agrum, vbi non reperit, quæ reliquerat, rem ad loci præfectum defert, ille ad Ducem, vocatus a Duce rusticus, pretium accepit amissorum.
B Iubetur præfectus ignis purgatione adhibita furem explorare.

Primus conatus irritus fuit, nam ignis furem non prodidit, licet omnes rustici subissent scrutinium. Tum Dux, versus ad Episcopum, Deus inquit, Christianorum, si est conscius secretorum, cur furem non prodit? Episcopus necdum bene fir-
C matum in religione non corripuit, sed causam prætendit, quia ignis nondum furem attigisset. Iubetur diligẽtius inquirere præfectus etiam apud vicinas villas. Nec sic quisquam repertus est.

Vocatus a Duce rusticus, an cui indicarit, rem in agro esse, rogatur; ille nemini, præterquam vxori dixisse respondit. Vxor quæstionibus
D admota furtum fatetur. Tum dux marito clam vocato, Sciebas, inquit, vxorem furacem esse, an non? Ille sciebam, inquit. Cui Dux, cur ergo, aut non puniuisti, aut non indicasti? ergo iussit ambos suspendio necari. Et hac seueritate legem sanxit.) Memoriæ etiam occurrit factum Catholici Hispani Arianum Gothum tempore Leouigildi, ad probationem ignis prouocantis cum
E enim verbis, & rationibus nihil proficeret. *Est (inquit) digito meo annulus aureus: ego eum in ignem iacio, tu candentem collige. Proiectumque inter prunas annulum ita igniri permisit, vt eis similis cernerent. Conuersusque ad exerci-* Lib.2. Nic. ieg.c.27.

tum

eum ait. si vera est prosecutio tua, sume eum ab igne. Illo autem resistere, ait; Immensa Trinitas Deus, si quid indignum te credo, ostende: certe si recta est fides mea, nihil mihi praualebunt haec incendia saeua. Et ablatum ab igne annulum diutissime palma sustinuit, & nihil est nocitus.] Haec Gregorius, lib. de gloria confessc.c. 14. verbotenus. Sed hic contestatio fidei sincerae fuit, non iudiciaria inquisitio. Verum enimuero nō immerito haec expurgatio semper bonorū, & Deum timentium conscientias punxit. Legimus enim de Roberto Cantuariensi Episcopo, cum Regi Eduardo persuasisset, vt Emmā matrem adigeret; ob suspicionem stupri cum Aduino Vintoniensi Episcopo commissi, ad hunc se modum expurgaret, & ea igne maneret illaesa; timore correptum incontinentem ex Anglia fugisse, ibiq; animi moerore breui contabuisse.

Polydor. Virg.l b.8. Hist. Angl. Non dissimile fuit iudiciū per prunas, quas, vel in sinum conijciebant, vel manu ferebant, vel calcabāt. De monacho quodā, qui vt meretricem Porphyriam seruaret, & monasterio alicui commendaret, nihil veritus fuit eam secum abducere, & propterea in omnium irrisionem, & execrationem incidit, quas; cum meretrice consuesceret; narrat Leontius, cum In vita B. Ioan. Eleemosynarij mēse Iun. cum aegrotasset, & mortem praesentiret propinquitatē, coram plurimis iussisse adferri thuribulum plenum candentibus carbonibus, & eos accepisse carbones, & infudisse in sinum, & omnibus audientibus dixisse; *Benedictus Dominus, qui olim rubum seruauit incombustum, is mihi fuerit testis fidelis, quod quomodo meas vestes non attigit hic, quae est in igne vrēdi vis, ita nec ego attigi mulierem toto tempore vitae meae, &c.*] Iudiciū idem in Gallia subiuit B. Briccius D. Martini in Turonensi sede successor.

A Hūc enim populus reum peragebat stupri cum muliere religiosae professionis commissi, quae linteamina Episcopi lauare solita, ex aliquo improbo pepererat. Briccius iussit ipsum infantem nondum menstruum in medium adferri, & coram populo interrogauit, num ipse pater eius foret? respondit infans, eum non esse, sed alium quem non nominauit. Fie B bat id virtute diuina, sed plebs daemonis operae adscribebat, Prunis itaque candētibus bitrum implet Briccius, & tota defert vrbe illaesus: sic se a libidinis carnalis flagitio alienum professus, quemadmodum flammis vestimentum intactum. Nec tamen furentibus persuasit, sed ab Episcopatu fuit deturbatus. Haraldus etiam Hybernus, se Magni Regis Noruegiae, qui Hyberniam bello vexauerat C filium probauit incedens nudis pedibus super ardentes prunas. Nec humano in corpore rantum haec exploratio obtinuit, sed alijs quoque in rebus. Nam Eulalium monachum fiscella palmea in ignem iniecta, & illęsa permanens, suspicione criminis absoluit. Rossis vero fidei Catholicae veritatē, missus ad eos a Basilio Imp. D Episcopus persuasit; cum ipsis postulantibus, liber Euangeliorum in caminum ardentem missus, & per multas horas ibi relictus, tandem igne exstincto integer, nec vllo afflatus ardore fuisset repertus. De Missa D. Isidori, siue, vt vocant Mozarabum, memorant non dissimilia Toletani Annales. Qua de re, ita Ioan. Mariana; Communi consensu de Gotthica E precium ratione antiquanda actum. Tentatum id quidem aliquoties erat neque tamē successerat, & post nonnulla. Visum est controuersiam ignis iudicio permittere: sic eius saeculi mores erant rudes, & agrestes. neque satis expensi ad Christianae pietatis regulam. rogo in platea accēso. liber

Greg. Turo.li.2. histo.c.1. Sabelli.exēp. lib.10. c.2. Fulgos. & Marulus, & alij. Saxo. libro Dan.histo. 13. Crāzius lib.5. Norueg.c.6. Marullus li.1. exēpl. c.4.

Zonaras to.3. & Cedrenus. Vide Villegam indispensa. hac de re post Hispanica eius Sāctorum vitas.

vterque

vterque Romanus, & Gothicus in A ignem proiecti. Et Romanus quidem continuo ex igne prosilijt, id populus victoriam interpretabatur, nam liberaliter sub flammis, & igne diu permanens, illæsus inuentus est. Rege arbitro, nihilominus populo persuasum, vtramque præcandi rationem superis placere, quando vterque liber ex incendio euasisset incolumis, &c.] libro 9. cap. 18. de rebus B Hispan.

Qui pyram ingressi probandæ innocentiæ causa, multos inuenio. Nã & Sophocles, vt dixi, agnoscit morem. *Petrus Massiliensis presbyter, suspectus de hæresi, Antiochiæ ipso die Parasceues, Sacrosanctam Christi Domini lanceam manu gestans, nudus corpore, per coaceruatorum late lignorum struimenta ardentem, me- C diosq; ignes illæsus euasit.*] Poppo Danus presbyter, in fidei Christianæ probationem, vestem prius cera copiosa illeuit, eamq; indutus, in medio populi circo, sic se in flammam intulit, & perstitit sine vllo doloris sensu (quod sancte affirmabat) donec vestis tota corpori circumfusa, intacta flammis cute, in fauillas redi- D geretur. eo permoti miraculo Dani duelli purgatione sublata, ignis purgationem introduxerunt, fortassis etiam eos mouit iteratum aliud eiusdem Popponis factũ, nam alio tempore, cum verba Danis persuadendis vt Christiani serio fierent, non satis haberent efficacitatis, percunctatus est; *Quid si ad candentis ferri tactum manus eius cernerent intactas, essetne consensuri credituriq;? cunctis succlamantibus Velle: in chirothecæ formam iussit ferrumq; cudi, idque igni tum adferri. Rubebat igne ferrum ille tamen intrepidus manum immisit ad cubitum, deportauitque id locum constitutum, ibi cum ad pedes Regis Suenonis proiecisset, victa manus ae- E dit concio, sponte subiens lauacrum regenerationis.* A Theodoro Lectore historia refertur huiusmodi tempore Martiani duos Episcopos, vnum Catholicum, alterum Arianum, principio verbis disputasse de fidei dogmate controuerso, deinde Catholicum, conditionem concertatori proposuisse, vt vanis disceptationibus prætermissis, rogum ignis secum ingrederetur, & fidei suæ veritatem vterque hoc indicio, Deo comprobaret teste: denique Arianum detrectasse ingredi, Orthodoxum nihil moratum, ingressumq; ex ipso rogo multis disseruisse, & nec minimum vstulatum egressum fuisse. Vera narratio, sed res non sub Martiano, verum sub Anastasio accidit, vt melius a Cedreno, & Nicephoro lib. 15. cap. 23. proditum. Iactabat Sauanarola se hoc iudiciũ subiturum, cum ad rem ventum substituit alium pro se, neq; hoc detrectabat Minorita accusator, sed hoc tantum ne ille Sacrosanctam secum Eucharistiam deferret, quod reuera diffidentiæ nõ obscurum erat signum. Fulgos. auctor est a Ioanne Gualberto Petrum Archiepiscopum Florentinum, prouocatione ad iudiciũ pyræ accensæ, Simoniæ condemnatum. Sed verius est id a Petro Albanensi Episcopo factum, qui propterea, *Igneus*, fuit vocatus, teste Vrspergensi, *in Chronic.* prius tamen, quã ille Episcopus adhuc crearetur, rem totam adscribam, ex vita ipsius Gualberti, vt creditur a Blasio Mela nesio fide integerrima conscripta, is postquam narrauit sæpe a D. Ioannis Gualberti monach. Petrum illũ Flor. accusatum simoniæ, & eius fautores ad ignis iudicium prouocatos, subdit tandem.

Præfigitur itaque locus,] & dies, quo istud fieri debebat, vt si qui velint, possint coram intueri Locus præfixus est in Monasterio Septimi, quod

Pauli Aemyl. Hist. Frãc. lib. 4.

Cranzius li. 3. metro pol. c. 43. Saxo Hisp. Danor. lib. 10.

Saxo d. li. 10. VVitichindus li. 3. Cranz. lib. 4. Dan. c. 24. L b. 2. Col lectan.

Confer ea quæ scripsit Guicciard. li. 3. & Volaterran. in Antrop. cũ iis quæ Philip. Cominæus li. 8. histo. c. 19. qui tẽpore illo vixit.

Lib. 8. c. 1. eodẽ ferè modo narratur ex S. Atone Pistoriensi a Cæsar. Baron. to. 11. Annal. anno Christi 1063.

quod tunc erat ordinis memorati, nunc vero Cisterciensium est. Dies fuit quarta feriæ primæ hebdomadæ. Quadragesimæ. Modus probationis fuit eiusmodi, vt in loco publico duæ lignorum strues iuxta se fierent, quæ obtinerent in longum decem pedes, in latum quinque, in sublime quatuor, & dimidium. inter vtrasque verò strues semita interesset longitudine brachij prunis ardentibus constrata, per quam vnus ex monachis transiret. Vbi aduenit statutus dies, & hora, inuitatur Episcopus Petrus a suis, vt accedat visurus tantæ rei experimentum, ne ciuitas Florentina tam diuturna vexetur, altercatione. At ille prorsus renuit. imò si qui charum eum haberent, eos eo accedere vetuit. Sed plebs omnis vtriusque sexus, & cleri maxima pars illuc properarunt. Pollicentur fautores Episcopi, si ea probatio suo potiatur effectu, vt quisquam e fratrib. per ignem illæsus trâseat. se ipsis suffragaturos, & ab Episcopo defecturos. Itaque sunt Litaniæ, & aliæ preces a monachis, sacrificium solemniter celebratur ab Abbate illius instituti, clericis, & monachis adiuuantibus. Vbi ventum est ad Agnus Dei, vnus ex monachis fert aquam sacratam ad aspergendum, alius thuribulum, thuris incendendi causa, tertius faculas ad ligna inflammanda. quartus imaginem crucifixi. Inuocatur a cunctis Dominus Iesus Christus, & Sanctissima Mater eius pleno ore, vt rei veritas declaretur. Sacrificio peracto deponit casulam, crucemque manu gestat Abbas, qui sacrificauerat. Petrus is quoque dicebatur. Litanijs absolutis, vnus ex Abbatibus eligitur, qui clara voce populo exponat petitionis, & spôsionis conditionem. Deinde Abbas Petrus, cum cruce, quam manu gestabat, S. Ioanne interim coram adstante, & orante, ingreditur per medios ignium globos, flamma in sublime ascendente, calcatque ardentes prunas, quæ erât in via inter lignorum incêsas strues. Sed prius quam ingrederetur cûctis audientibus, ita precatus est: Domine Iesu lux vera omnium in te credentium, peto misericordiam tuam, oro clementiam tuam. Vt, si Petrus Ticinensis, qui dicitur Florentin. Episcopus, pecunia Florentinam sedem occupauit: tu æterni Patris Filius, tu mea salus, in hoc tremendo iudicio, ad me adiuuandum festines, & me illæsum sine vllis adustionis vestigijs conserues: sicut olim tres pueros in fornace Babylonica seruasti. His dictis, per medios penetrat ignes, neq; corpori, neque vestimentis vllo adustionis vestigio inhærente. Cumque vellet vertere sese, & eadem via per flammas reuerti, a populo retinetur, quippe iam perspicue rei veritatem edocto.]

Vide mihi sis Lector, quam admirandus Deus in sanctis suis, & quomodo diuina sapientia varios, ac multiplices, quasi ludos edat, vt admirationem, ac venerationem in cordibus nostris excitet. Volat ferrum, & in aere pendet, sequiturque manus innocentis vnius, fugit alium, & candentia seruat a multis post mensibus inuenit reum, ac punit. Popponi chiroteca est ferrea ignita, quod foret ex leni corio suauibus imbuta pigmentis: circa corpus positas eidem adurit vestes, corpore illæso, edax vis flammæ; sed in Abbatem Petrum (qui postea Episcopus Albanansis) vt simonia detegatur, ne hoc quidem valet, sed Babylonium renouat spectaculum. Idem contigit S. Bonifacio; qui simili miraculo ad Tyranni petitionem; per medias ignis strues, illęsus ambulauit, & sic Tyrannus, cum Russorum magna multitudine, impulsus, vt Christiano lauacro ablueretur.

retur. lege Petrum Damiani in vita S. Romualdi cap.29. & 30. Confer nunc hæc, cum ijs quæ hæreticis accidere. Tam procul ab eis hæc Dei virtus, quam remota ab eorum mēte vera fides. Duas historias narrat Cæsarius Cisterciens.

In Cameraco (inquit) *ciuitate Episcopali infra hoc quinquennium plures hæretici comprehensi sunt*,] qui omnes timore mortis suam perfidiā negauerunt. Missus est ab Episcopo clericus, qui negantes per candens ferrum examinaret, adustos hæreticos esse sententiaret. Examinati sunt omnes, & cōbusti sunt omnes, qui cum traherentur ad pœnam, vnus ex eis vir nobilis sanguine, reseruatur a clerico ad vitam, si forte illum quoquo modo reducere posset ad pœnitentiā, cui sic dixit: Homo nobilis es, misereor tui, & compatior animæ tuæ: rogo & moneo, vt adhuc de tāta perfidia resipiscas, & de errore ad veritatem redeas, ne, per mortem temporalem, mortem incurras æternam. Ad hæc ille respondit: Experimento didici me errasse. Si sera pœnitentia mihi prodesse posset, non renuerem confiteri. Cui cum ille diceret, pœnitentiam veram nunquam esse seram, vocauit Sacerdotem, confessus est homo errorem suum, ex toto corde Deo promittens, si vita concederetur, satisfactionem. Vt autem pius Dominus vim ostenderet confessionis, mox, vt pœnitens cœpit peccata sua confiteri, cœpit, & ipsa combustura in manu pœnitentis paulatim minui, quæ in tātum, eo aspiciente, decreuit, in quantum cōfessio profecit. Medietate confessionis peractæ media pars plagæ est sanata, vt autem confessionem totam compleuit, & virtus ipsa confessionis, combusturam, tam in colore, quam in dolore deleuit, & manus pristinam sanitatem recepit. Vocatus est vir a iudice

A ad ignem, ad quem clericus. Quare eum vocatis? Vt ardeat, inquit, eo quod in examinatione cōbustus sit. Tunc clericus, ostendens manū eius sanissimam, liberauit eum a pœnis, cæteris igne consumptis. Hæc cum audisset magister Conradus, respondit Abbati. Et ego dicam vobis simile, quod ante paucos annos apud Argentinam recordor accidisse. Decem hæretici in eadem ciuitate, scilicet Argentina, quæ & Strasburg cōprehensi sunt, qui cum negarent, per iudicium candentis ferri conuicti, sententia incendij sunt damnati. Die statuto, cum ducerentur ad ignem, quidam ex comitātibus, vni illorum dicebat: Miser damnatus es, age, vel nunc pœnitentiam, peccata tua confitendo, ne post incendia corporis, quæ momentanea sunt, animā tuam ignis gehennalis æternaliter comburat. Cui cum ille diceret: considero quidem me errasse, sed timeo pœnitentiam tantæ necessitatis, minus acceptam esse Deo: Respondit, ex corde tantum confitere. Deus est misericors, & pœnitentiam suscipiet. Mira res, mox enim, vt homo confessus est perfidiam, manus eius plenam recepit sanitatem. Tardante eo in confessione, cum a iudice vocaretur ad pœnam, confessor eius iudice respondit. Non iustum est, vt homo innocens damnetur iniuste. In cuius manu, dum nullum vestigium combustionis reperiretur, dimissus est. Habebat idem homo vxorem non longe a ciuitate manentem, horum quæ dicta sunt, prorsus ignarā, ad quam cum venisset gaudens, dixissetq; Benedictus Deus, qui me liberauit hodie, ab interitu corporis, & animæ, causam ei exponens: respondit illa; Quid fecisti, ò miserrime? quid egisti? vt quid propter momentaneum dolorem recessisti a fide tua sana, & sancta? magis debueras, si fieri posset,

set, centies corpus tuum incendijs subijcere, quam à tam probata fide semel recedere. Sed, quem non seducat vox serpentina? Immemor ille beneficij sibi diuinitus collati, immemor, tam euidentis miraculi, consilio vxoris acquieuit, & errorem pristinum resumpsit. Deus vero non immemor vindictæ, pro tanta ingratitudine, manum plagauit vtriusque. Renouatum est incendium in manu hæretici, & quia coniux auctrix exstitit resumpti erroris consors facta est redituui doloris. Tā vehemens erat incendium, vt ossa manuum penetraret, & cum vti non auderent clamoribus in villa, quos vis extorsit doloris, fugerunt in nemus vicinum, illic vt lupi vlulantes. Quid verbis immorer? proditi sunt, in ciuitatem reducti sunt simulque in ignem nondum plene exstinctum missi, & in cinerem redacti.] Quid hoc quæso rei? an hæresi flamma, quod vmbra corporis adeone hæresi debita flammarum exustio, vt cum fuga erroris vis recedat ardoris, & errorem redeuntem ardor inseparabilis comitetur?

Quid? quod altero quoque stupendo plane euentu Deus comprobauit, & arreptitio vsus carnifice in hæretico puniendo? stet in ore duorum testium veritas, hi sunt Bern. Luxemburgius, in Catalogo hæret. litt. E. & illo vetustior Thomas Brabantinus, cuius adscribam verba: *Erat circa Cameracum quidam hæreticus astutus valde, qui metuens inquiri, & cōburi a fratribus Prædicatoribus, qui in dicta ciuitate eo tempore plurimos comburebant, finxit se arreptum a dæmone, et ob hoc ad Sāctum Aicardum in Aspera, obsessos curare potentem ligatus ab amicis deductus est, vt in conuo hæresim propalatam, sed fictam p tare t. Et vt audiuit quidam clericus obsessus a dæmone, & ligatus,* A *quod Eligius Boogris (sic enim vocabatur ligatus)* nempe hæreticus ille, vt patet ex Bernardo*) pone eum in loco, subsequēte nocte idem clericus obsessus diuino nutu solutus est, & aggregatus mattas, & stramina, atque Ecclesiæ scamna super ligatum hæreticum (* Eligium *) cumulauit. Ludum autem, & furias credens ille dissimulat, quoad vsque clericus ignem* B *de lampade sumens comburere hæreticum cœpit, & tunc hæreticus exclamauit. Ad cuius vocem expergefacti custodes, cum ignem exstinguere niterentur, clericus arrepto gladio, quem casu iuxta lectum inuenit, omnes violenter abegit, & hæreticū in igne combussit. Nec mora diuino exacto iudicio clericus a dæmone liberatus, & plene sospes apparuit.*] Sic ille Boni vniuer C salis lib. 2. cap. vlt.

Plane miraculi plena hæc olim purgatio fuit, & ideo non iniuria sublata fuit, quia miracula poscere non necessaria, Deum est tentare. Sed quis vetuit? constat vetuisse Fridericum, I. lib. 2. Neapolit. constit. cap. 31. Ex Decreto etiā Gratiani, videatur Gregorius Magnus. Caue fallaris, facinus hoc Gratiani est, vel inscitia scri- Cap. Nemi- nam 2. q. 5.
D ptorum. Nihil tale Gregorius rescripsit. lege totam illam epistolam ad Brunichildam Reginam Franciæ, quæ superest, videbis purpureæ chlamydi assutum stramineum limbum, quem nec Iuo Carnotensis agnouit, nec antiquior Gratiano, quod sciam Sed prohibuit Stephanus V. ad Moguntinum Archiepiscopum scribēs: Lib. 11. registri, ep. 8 Part. 5. decreti post medium.
E *Ferri candentis, vel aquæ feruentis examinatione confessionem extorqueri a quolibet, sacri nō censent canones. Et quod Sanctorū Patrum documento sancitum non est, superstitiosa adinuentione non est præsumendū. Spontanea enim confessione, vel testium approbatione, publica delicta, habito præ oculis Dei timore, commissa sunt regimini*

gimini nostro indicare. Occulta vero, & incognita sunt illi relinquenda, qui solus nouit corda filiorum hominum.] Quibus verbis subdit Gratianus, non hæc duo tantum purgationis genera quæ hic nominantur, sed & quælibet similia inhibita videri, eo quod in quibuslibet talibus ratio, quam pontifex addit, quæ procedere intelligatur. Quod aperte dictum, versic. vlt. d. cap. Mennem, vbi legimus, *Vulgarem denique, ac nullius canonica sanctione fultam legem, feruentis scilicet aquæ, siue frigidæ, ignitique ferri contactum, aut cuiuslibet popularis inuentionis (quia fictione hæc sunt omnino facta inuidia) nec ipsum exhibere, nec aliquo modo te volumus postulare, immo Apostolica auctoritate prohibemus firmissime.*] Quæ sane vltima verba indicant duorum alterum, vel si Gregorius ista scripsit quod non puto, ipsius hodie registrũ mutilum exstare, & Iuonem quoque in mutilum exemplar incidisse, in quo nempe, tam magna pars epistolæ illius desideretur: vel (quod placet amplius) cum hoc fragmentum alterius Pontificis alicuius rescripti portio esset, id Gratianum confudisse cum Gregorij verbis, vel temporum iniuria ex Gratiani libro titulum, quẽ huic præfixerat rescripto secundo, rorum interijsse, sicque librarios de duobus vnum fecisse, desumpta enim hæc vltima verba sunt ex epist. Alex. II. ad Rainaldum Cumanum Episcop. & subiungenda videntur in fine, cap. super causa, ead. 2. q. 5. prohibitum, ergo hoc ab Alexan. II. sed & prohibitum quoque iterum Apostolica auctoritate ab Honorio III. qui diserte testatur ferri candentis iudicium, penitus esse interdictũ, vtpote in quo Deus tentari videtur, & mandat Templarios, qui Liuones hoc iudicium subire compellebant, per censuras Ecclesiasticas cogi eo abstinere.

Cap. consuluisti 2. q. 5.

Cap. in li. namque in fine 2. q. 4.

A Fusius hęc paululum prosequi visum quia postmodum sequenti sectione iis vtendũ erit contra Nouicios quosdam, aquæ frigidæ, defensores.

cap. dilecti filij de vulg. purg.

SECTIO IV.

De purgatione vulgari per aquam.

B Fiebat adhibita, vel calida, vel frigida, de calida seu feruente constat receptam legibus Longobardorum, Saxonum, Rhenariorum, & Frisiorum, & irrepsisse per malam imitationem poculi Zelotypiæ, quod Moyses introduxerat, apud Iudæos, sed hæc feruens suasu diaboli introducta, illud vero poculum herbarum amaricantium a Deo fuit institutum, C qui solus occulta cordis nouit, & iudicat, & nequit cum iudicat ea mentiri, & veritatem, sic se indicaturum promisit Moysi: qualis sponsio, cum in aquæ iudicio nulla habeatur, prauo more, & præpostera imitatione, per abusum, fuit introducta.

Lombard. l. 1. tit. 10. Speculi Saxo. l. 1. ar. 39. Leg. s Frisonum, tit. 3. & tit. 14. c. nobilis 2. q. 4. Nu. 5. v. 14. cuius ritũ ex Hebręo conuersu sa[...] colligas, quam ex Latino. vide di quoque Cyril. li. 4. de ado rat. & Theo. in Nu. q. 10. & Ioseph. lib. 3. ant q. c. 19. Philo lib. de special. leg b. X ftus Senẽs li. 2. ver. zeloty pia.

Nam quod Beat. Hieronymus, 1. Reg. cap. 6. memorat his verbis [Hau]seruntque aquam, & effuderunt in D conspectu Domini. *Hebræi tradunt, quod coram Domino in eãdem aquam maledicta congesta sint, & sicut in lege mulier zelotypa hausta aqua probatur, ita & idololatra hac aqua probati sunt. Hi videlicet qui se idola colnisse penitus denegabant. Tradunt etiam, quod quicumque idololatra hanc aquam gustasset, labia eius, ita sibi adhærerent, vt nequaquam ea ab inui-* E *cem idololatra separare posset. Hoc indicio idololatra deprehendebatur, & manifestabatur. Quod, & sequentia demonstrant in eo, quod ait:* Iudicauitque Samuel filios Israel in Masphat. *Iudicare in hoc loco idololatras, secundum legem morti tradere intelligendum est. Dicunt etiam, quod Moyses*

Moyses hoc modo idololatras, qui sibi vitulum fecerant, probauerit, quando arripuit vitulum, & combussit, & contritum, vsque ad puluerem sparsit in aquam, & dedit ex eo potum filijs Israel.] Totum hoc, quia nititur sola Iudæorum affirmatione, nec D. Hieronym. affirmat; libertatem nobis relinquit credulitatis. posse vno verbo dicere, non credo recutitis. Si factum, Deo iubente factum a Moyse, de aquæ frigidę proba, qua isti vtuntur, nulla nec reuelationes, nec testimonia, aut indicia sunt diuinæ iussionis, Quare iure optimo canones eam sustulere nominatim. Superiore sectione de Carolo Caluo breuiter perstrinxi, vt hic fusius, & clarius narrarem verbis Caroli Sigonij, & Aimoini.

d. c. Mennam in fi. & d. c. con suluisti. Aimoin. li. 5. Histor. Franc. c. 34 & Sigoni⁹ li. 5. Regni Italiæ.

Ludouico Germaniæ Rege Francofurti mortuo,] Carolus Caluus Imperator, & Franciæ Rex, propere Aquas, Coloniamque contendit, vt Lotharingiam, quæ fratris, & filij eius Lotharij fuerat, occuparet Ludouicus tres filios reliquerat, Carolomanum, Ludouicum, & Carolum cognomine Crassum. Ex quibus Ludouicus, qui paterno funeri interfuerat vbi patruum paterni regni fines ingressum castra ad Rhenum posuisse audiuit, ira incensus, quod paternum regnum inuadere esset ausus, Fråcofordia copias mouit, atq; ad alteram Rheni ripam è regione consedit. Ibi iure primum, deinde gratia per legatos petita, cum neutrum impetrasset, decem homines cum aqua calida, totidemque cum frigida, decemque alios cum ferro candente misit, iussos experiri iudicio, vtri regnum illud conueniret, quod cum ipso pater suus Ludouicus sacramento interposito diuisisset. Qui re tentata, cum detrimentum nullum cœpissent, nihil tamen æqui obtinuerunt. Ob id Ludouicus, &c.

A Sed quomodo, *tentarunt*? sane iniecta manu in feruentem, & non adusta, docet ritualis adhiberi solita oratio huiusmodi.

Deus Iudex iustus,] fortis, & patiens, qui es auctor, & amator iustitiæ, qui iudicas æquitatē, iudica Domine, quod iustum est, quia recta tua iudicia sunt, qui respicis super terrā, & facis eam tremere. Tu Domine

Annales Boior. li. 4.

B omnipotens, qui per aduentum Filij tui Domini nostri Iesu Christi mundum saluasti, & per eius Passionem genus humanum redemisti, tu hanc aquam per ignem feruentem sanctifica, qui tres pueros, id est, Sidrach, Misach, & Abdenago, iussione Regis Babylonis missos in caminū igneum seruasti: tu clementissime præsta, vt si quis innocens in hanc aquam feruētem manum mittat, sicut tres pueros

C ros supradictos de camino ignis eripuisti, & Susannam de falso crimine liberasti, ita Domine manum illius saluam, & illæsam perducas. At si quis culpabilis, vel incrassante Diabolo cor induratum, præsumpserit manum mittere: tua iustissima pietas hoc declarare dignetur, vt in eius corpore, tua virtute manifestetur,

D & anima illius per pœnitentiam saluetur.]

Non igitur ore bibebant, sed manum immittebant. Docet hoc etiam historia, quam narrat Gregorius Turonens. de Diacono Catholico, cum presbytero Ariano disputante, & ad fidei veritatem comprobandam, sic prouocante, *Factis rei veritas approbetur, succendatur igni aeneus, & in*

E *feruenti aqua annulus alicuius proyciatur, qui vero eum sustulerit ex vnda feruenti, ille iustitiam consequi cōprobetur.*] Conditionem hæreticus accipit. Interea Diaconus, diffidentia quadam tentatus, vnguentis quibusdam brachium manumq; illinit. hæreticus negat periculū subire; cum

Catho-

Catholicus brachium exsereret, hæreticus vidit vnguentis delibutum, exclamat aduersarium magicis præsidijs confidere, non fidei, oritur altercatio.

His itaque litigantibus superuenit Diaconus alius ab vrbe. Rauenna,] Hyacinthus nomine, sciscitansq; quę esset hæc altercatio, vt veritatem cognouit, nec moratus extracto è vestimentis brachio, in æneum dexteram mergit: annulus autem, qui iniectus fuerat, erat valde leuis, ac paruulus, nec minus ferebatur ab vnda, quam vento ferri posset, vel palea. Quem diu multumque quæsitũ infra vnius horæ spacium reperit, accendebatur interea vehementer focus ille sub dolio, quo validius feruens, non facile posset assequi annulus a manu quærentis: extractusque tandem. Nihil Diaconus sensit in carne sua, sed potius protestatur in imo esse frigidum æneum, in summitate vero calorem teporis modici continentem. Quod cernens hæreticus valde cõfusus inijcit manum audax in æneo, dicens: Præstabit mihi hoc fides mea: iniecta manu, protinus vsque ad ossium internodia omnis caro liquefacta defluxit, & sic altercatio finem accepit.] Hæc ille l. 1. de glor. mar. c. 81.

Exactiores duas formulas, quàm illa Auentini, post primam huius operis editionem nactus sum, si duæ, & non vna potius. Eam quæ plenior est mihi suppeditauit, vir eruditione & religione clarus, & de litteris bene meritus Petrus Pãtinus Decanus Bruxellensis, quam in Hispania ex codice quodam Bibliothecæ regis, litteris Gotthicis ante sexcentos, vt minimũ annos exarato, diligenter exscripserat. De altera me monuit vir Generosus Marcus Velserus, omnis antiquæ, & nouæ historię callentissimus, quam Iuretus ex Cod. M.S. cum Notis in epistol. Iuonis vulgauit, quæ in

A fine adscribitur cuidam D. Eugenio, his verbis; *Hoc Iudicium autẽ petente Domino Ludouico Impe. constituit B. Eugenius, præcipiens, vt omnes Episcopi, Comites, Abbates, omnisque populus Christianus, qui infra eius imperium est * hoc iudicium defendat innocentes, & examinentur nocentes, neq; periuri perdãt suas animas malum consentientes.* Quæ verba non

B mendosa modo, sed & mutila valde. Suspectum etiam hoc totũ nec enim credo Ludouicum sanciuisse, quidquam tale, cum in capitularibus Caroli Magni parentis eius aquæ frigidæ probatio disertè prohibeatur. Deinde qui iste Sanct. Eugenius? aut quando vixit? Nam de Toletano, non est quod suspicere: licet formula videatur eadem cum ea, qua Visi-

C gotthi sunt vsi: Iureti etiam formulę desunt aliquot primæ orationes, & alia nonnulla, quæ exstabanr in illa Gotthica, ideo eam hic tibi exhibebo, ascriptis in margine variationibus ex Iuretina.

INCIPIT EXORCISMVS vel benedictiones aquæ calidæ, in qua manus ad Iudicium

D Dei mittitur.

CVm homines vis mittere ad comprobationem iudicij aqua calida, Primum fac eos intrare cum omni humilitate in Ecclesia, & prostratis in oratione dicat Sacerdos has orationes.

Prima Oratio.

E

AVxiliare Domine quærentibus misericordiam tuam, & da veniam confitentibus: Parce supplicibus vt qui nostris meritis flagellamur, tua miseratione saluemur. Per.

Secunda Oratio.

QVæsumus Omnipotens Deus afflicti populi lacrymas respice, & iram tuæ indignationis auerte, vt qui reatum nostræ infirmitatis agnoscimus, tua consolatione liberemur. Per.

Tertia Oratio.

DEus qui conspicis omni nos virtute destitui, interius exteriusq; custodi, vt & ab omnibus aduersitatibus muniamur in corpore, & a prauis cogitationibus mundemur in mente. Per.

His orationibus completis surgatur pariter, & coram hominibus illis cantet presbyter Missam, & faciat eos ad ipsam Missam offerre. Cum autem ad cōmunionem venerint, antequam communicent, interroget eos Sacerdos cum adiuratione, & dicat:

Adiuro vos homines per Patrem, et Filium, & S. S. & per vestram Christianitatem, quam suscepistis, & per Vnigenitum Dei Filium, quē Redemptorem creditis, & per S. Trinitatem & per S. Euāgelium, & per reliquias, quæ in ista sancta Ecclesia sunt recondita, vt non præsumatis vllo modo ad istam San. Communionem accedere, nec sumendo communicare, si hoc, vel illud fecistis, aut consensistis, aut aliquam veritatem inde scitis, seu qui hoc egit nostis.

Si autem tacuerint, & nullam inde professionem dixerint, accedat Sacerdos ad altare, & communicet more solito: postea vero communicet illos. Cum autem cōmunicant ante altare; dicat, Sacerdos:

Corpus hoc, & sanguis Domini nostri Iesu Christi, sit vobis ad comprobationem hodie.

A Expleta Missa descēdat Sacerdos ad locum destinatum, vbi ipsum examen peragatur. Deferat secum librum Euangeliorum, & Crucem, & canat modicam Litaniam, & cum compleuerit ipsam Litaniam exorcizet, & benedicat aquam, ipsam antequam ferueścat, ita dicendo:

Exorcizo te creatura aquæ in nomi-
B *ne Dei Patris omnipotentis, & in nomine Iesu Christi Filij eius, Domini nostri, vt fias aqua exorcizata ad effugandam omnem potestatem inimici, & contrarietatem eius, & ipsum inimicū, ne valeat contendere iustitiam Dei vllo modo, nec manifestationem eius, ipso præstante, qui venturus est iudicare viuos, & mortuos, & seculum per ignem. Amen.*

Panti.contēnere, vel cōtaminare, quod ēt infra est.

C Item alium.

Exorcizo te creatura aquæ in nomine Dei Patris Omnipotentis, & in nomine Iesu Christi Filij eius, Domini nostri, vt fias aqua exorcizata ad effugandam omnem potestatem inimici & omnem phantasmam diaboli, vt si hic homo manum suam in te miserit,
D *& innocens exstiterit de huius culpa, vel vnde accusatus est, pietas Dei Omnipotentis liberet eum. Et si, quod absit, culpabilis est, & præsumptuose in te manum mittere ausus fuerit eiusdem Omnipotentis Dei virtus hoc declarare in eo dignetur, vt omnis homo timeat, & contremiscat nomen sanctum gloriæ Domini nostri, qui viuit, & regnat Deus per omnia sæ-*
E *cula.*

al. omnem phantasin. al in fur⁹, est innocēs vnd repu titur, pietas Dei li b ret 1an. Præsumptuosè. al. al. omnipoten. virtus super eum. hoc.

ORATIO.

DOmine Iesu Christe, qui es Iudex iustus, fortis, & patiens, & multum misericors, per quem facta sunt omnia: Deus Deorū, & Dominus

A nus dominantium, qui propter nos homines, & nostram salutem de sinu Patris descendisti, & ex Virgine Maria Carnem assumere dignatus es, & per Passionem tuam mundū in Cruce redemisti, & ad inferos descendisti, & diabolum in tenebris exterioribus conligasti, & omnes iustos, qui pro originali peccato ibidem detēti erant, magna potentia tua exinde liberasti: tu Domine quæsumus mitte

Al. detinebantur.

B re digneris Spiritum tuum sanctū ex summa cœli arce super hanc creaturam aquę, quam nos igne feruescere, atque calescere præsumimus, vt rectum iudicium per eam super hunc hominem (nomine illo) cōprobes, ac manifestes. Te Domine Suppliciter deprecamur, qui in Cana Galilęę signo admirabili tua virtute ex aqua vinum fecisti, & tres pueros Sidrach

Quæ ab igne f. a. c. videtur, qui. al.
Al. cōprob. t, ac manifestet.
Supplices al.

C Misach, & Abdenago, de camino ignis ardentis in lęsos eduxisti, Susannam de falso crimine liberasti, cœco nato oculos aperuisti, Lazarum quatriduanum a monumento suscitasti, & Petrum mari mergenti manū porrexisti, ne respicias peccata nostra in hanc orationem, sed tuum verum, & sanctum iudicium coram omnibus

Al. mari. deest.
Al. in hac oratione.

D manifestare digneris, vt si iste homo pro hac reputationis causa (videlicet illud, vel illud) ad pręsens modo manum suam in hanc aquam igne feruentem miserit, & culpabilis ex hac reputationis causa non est hoc ei pręstare digneris, vt nulla lęsio, nulla macula in eadem manu appareat, per quam sine culpa calumniam incurrat. Iterum te Deus Omnipotens nos

Al. hominib. in hoc man. hic dig.
Al. ex hac causa, furto, vid licet, vel homicid. aut adulterio, vel luxuria aut p qualibet causa culpa modo ad præsens manū.
Vel macula. al.

E indigni, & peccatores famuli tui suppliciter exoramus, vt secundum verum, & rectum iudicium tuum nobis in eodem loco etiam manifestare digneris, quatenus hic homo ex hac reputationis causa (I L) si per aliquod maleficium diabolo instigante, aut cupiditate, vel superbia, incitāte culpabilis est in facto, vel in consensu, & huius probationis iudicium subuertere, aut violare voluerit, manum in hanc aquam præsumptuosus ausus fuerit mittere, tua pietas hoc declaret, vt in manu eius dignosci queat, quod iniustè egit, & ipse deinceps per veram confessionem pœnitentiā agat, & ad emendationem perueniat, vt iudicium tuū sanctum, & verum in omnibus gentibus declaretur: per te Redemptor mundi, qui venturus es iudicare viuos, & mortuos, & sæculum per ignem, Amen.

Famulis tui. al.
Al. sanctū.
Al. reputatus.
Est nota criminis vel eius illud.
A. facto.
Hæc tempore prob. iud. al.
Volans. l.
Puto ut p scendū in genus.
Al. taliter hoc de larare digne tur.
V., & ipse al. Reliqua hæc missis desunt in lucu m. l.

Item alius exorcismus.

TE autem creaturam aquæ adiuro te per Deū viuum, per Deum sanctum, qui te in principio separauit ab arida. Adiuro te per Deum viuum, qui te de fonte Paradisi manauit, & in quatuor fluminibus exire iussit, & totā terram rigari præcepit. Adiuro te per eū, qui te in Cana Galilææ sua potentia conuertit in vinū, qui super te suis sanctis pedibus ambulauit, qui tibi nomen imposuit Siloha. Adiuro te per Deum, qui in te Nahamam Syrum sua lepra mundauit: dicens, Aqua sancta, aqua benedicta, aqua quæ lauas sordes & mundas peccata. Adoro te per Deum viuum, vt munda exhibeas, nec in te aliqua phantasia retineas, sed efficiaris fons exorcizatus ad effugandum, & euacuandum, & comprobandum omne mendacium, & inuestigandū, & comprobandum omnem veritatem, vt isti, qui in te manum miserit, si veritatem habuerit, nullam læsionem in te accipiat, & si mendacium habet, & iustitiam, appareat manus eius igne combusta, vt cognoscant omnes homines virtutem Domini nostri Iesu Christi, qui venturus est cum Spiritu sancto iudicare vi-

Pant. manare.
Pant. rigare.
P. nt. vt te mun. ā. exhibeas, nec in te aliquā phantasmam, vt supra.

 uos,

uos, & mortuos, & sæculũ per ignem Amen.

Post hæc exuat eum vestimẽtis suis, & induat eum, vel eos vestimentis mundis de Ecclesia, id est, indumento de exorcista, aut de Diacono, & faciat eos, vel eum osculari Euangelium, & Crucem Christi, & aspergat super eos de aqua ipsa, & ipsi qui intraturi sunt ad Dei examẽ det illis omnibus bibere de ipsa aqua benedicta, cum autem dederit vnicuique dicat:

Hanc aquam dedi tibi (vel vobis) ad probationem hodie. Deinde imponatur igne subter caldaria, & dicat Sacerdos has orationes, quando ipsa aqua calescere cœperit.

Pant. ligna cum ignes.

In nomine S. Trinitatis, Deus Iudex iustus, fortis, & patiens, qui es auctor, & creator clemẽs, & misericors, & iudicas æquitatem, tu iudica, qui iussisti rectum iudicium facere, & respicis super terram, & facis eam tremere. Tu Deus Omnipotens, qui per Aduentum vnigeniti filij tui Domini nostri Iesu Christi mundum redemisti, qui per eius passionem genus humanum subuenisti, & saluasti: tu hanc aquam feruentem sanctifica, qui tres pueros, id est, Sidrach, Misach, & Abdenago, sub Rege Babylonis Nabuchodonosor in camino ignis accensa fornace saluasti, & inlæsos per Angelum tuum eduxisti.

Tu clementissime Dominator præsta, vt si quis innocens ab huius culpa, vel causa sui reputationis, homicidij, adulterij, latrocinij fuerit, & in hanc aquam manum miserit, saluam & in læsam inde educas, qui tres pueros supradictos, & Susannam de falso crimine liberasti. Ita Domine Omnipotens, si culpabilis fuerit, & incrassante Diabolo cor obduratum; manum in huius tui clemẽti feruentis miserit, tua veritas hoc declaret, vt in corpore manifestetur, & anima per pœnitẽtiam saluetur, & si ex hoc scelere culpabilis fuerit, & per alicuius maleficij, aut per herbas, aut per diabolicas incantationes hanc peccati sui culpam occultare voluerit, vel tuam iustitiam contaminare, vel violare se facere posse crediderit, magnifica tua dextera hoc malum euacuet, & omnium rei veritatẽ demonstret, Per te clementissime Pater, qui viuis, & regnas in Trinitate perfecta. Per omnia.

Fort. culpæ, vel causæ suæ reputatione, vel quod valde suspicor, hic aliquetus reputatio scripta pro barbara voce reptationis, a voce reptat accusare, seu prouo- care, quòd adhuc hodie Hispani retinẽt.

Pant. cẽset deesse voculam, et. aturã, fors etiã paulò ante deest alia, obduratum habuerit.

Pant. putat deesse voculam ingenium, vt sup.

Pant. omnem.

ALIA.

Oremus. *Deus qui beatam Susannam de falso crimine liberasti. Deus, qui beatam Teclam de espectaculis liberasti, Deus, qui sanctum Danielem de lacu leonum liberasti, & tres pueros de camino ignis ardentis eripuisti, tu libera innocentes, & consigna factores. Per Dominum nostrum.*

Et qui manũ mittit in aquam, ad ipsum examen dicat orationem Dominicam, & signet se signaculo crucis, & festine deponatur ipsa aqua feruens desuper iuxta ignem, & iudex perpendat ipsam lapidem in ligatam ad mensuram. N. infra ipsam aquam more solito. Et sic inde extrahat eam in nomine Domini ipse, qui intrat ad examen iudicij. Postea cum magna diligentia, sic fiat inuoluta manus sub sigillo iudicis signata, vsque in die tertio, quo visa sit viris idoneis, & æstimata.

Fort. propellat eã lapidi alligatã ad mẽs. vt sic expressa sit ac certa mensura lapidis deprimentis, seu detrahẽtis manum, & funiculi, a quo lapis depẽdebat mihi hæc sententia pellucet. Nisi dicas ipso lapide inuoluto explorasse, quam feruens esset aqua ista.

En formulam totam, & ritualia, in quibus multa, propter quæ merito Sedes Apostolicę prohibuit. Quod hic in fine de obuoluta in tertium diem manu dicitur, hoc eo retulerim: quia si præstigio aliquo manus læsa, vel illæsa, interea, euanescente prę̨stigio rei veritatem appariturum, credebant.

Quoad frigidam puto illã eodem

modo

modo in vsu probationis versatam, videlicet Deus, vt in feruēti innocentis manum seruabat ab adustione innoxiam, ignis actione prohibita, sic in frigida, aliquando nocentis manū amburebat, contrariam aquæ actionem tribuens, frigiditate naturali in supra naturalem ardorem commutata. Ad hanc me coniecturam ducit scriptor vitæ S. Gangulphi Martyris, per hæc verba; *Interim ad quendam veniunt fontem* (Gangulphus videlicet, vxorq́;) *vbi his vxorem vocibus compellat. Multa quidem de te cōiux passim feruntur fœda, & indigna natalibus tuis, & adhuc mihi quidem certo non constat, verene an falso illa dicuntur. Tum illa, etiam intrepide iurando, falsos de se rumores sparsos, ait, nec se vnquam altero concubitu pollutam. At Gangulphus: diuina, inquit, prouidentia, quam nihil fugit, vt se res habeat, iam certis declarabit iudicijs. En fons hic propositus est, nec frigidus valde, nec immodice calidus. In hunc igitur immitte manū, & e fundo lapillum extrahe, & si quidem a culpa es aliena, nihil mali patieris sin autem polluta es, non sinet Deus latere scelus tuum. Illa Beati viri, sicut alios omnes, ita hos quoque sermones vecordiæ ascribens, incunctanter manum in eum in fontem. Ecce autem, simulatq́; lapillum secum retrahere conata est, membris fere omnibus obrigescit, & in digitis, & brachio, quousque aqua pertigit, abstracta cute, nuda caro cernitur, nihilque aliud misera illa, nisi repentinum interitum exspectat.*] Confirmat idem Sigebertus, & significat hunc illum fuisse fontem, quem miraculose ex Campania VVarenas Gangulphus transtulerat. conuictā adulterij vxorem deseruit, nec diu post vxoris hortatu ab adultero fuit necatus. Non igitur hac purgatione spectabatur, an aquis mergerentur; confirmat, quod retuli de legatis Ludouici Regis, quo enim pacto decem viri secum aquam tulissent, in quam toti mergerentur? missos tamen cum frigida, narrat Aimoinus. Sic capio, quod leges Alsaticæ habebant, vt plebeij, & minoris testimonij rustici, aquæ frigidæ, se iudicio expurgarent.

Apud Sur. 11. Maij.

Alia tamen quoque fuit aquæ frigidæ proba, qua quis in aquam totus mergebatur; si emergeret tertio, vt innocentem absoluebant, vt docet Abbas in capitulo licet in fi. extra ne cleric. vel monachi, &c. Afflictus ad Constituit. Regni Neapolit. libro 2. tit. 31. vbi eam consuetudinem merito Frider. II. Imperat. ridet, quam etiam Lotharius Imperator iam ante prohibuerat in Legibus Longobard. statuens, vt examen aquæ frigidæ per legatos, & cōmissarios imperij vbique interdicatur omnibus, & vltra non fiat, & illo prior Carolus Magnus in capitularib. l. vlt. Prohibuit etiam Pontifex, quisquis ille, apud Gratianum, & inualidam iudicauit Lucius his verbis; *Ex tuarum intelleximus continentia litterarum, quod cum H. presbyterum: quia infamabatur de homicidio: a sacerdotali officio suspendisses, prædecessoris tui litteras tulit in medium, quibus apparuit eum iudicio aquæ frigidæ, suam innocentiam purgauisse, & episcopum suis eum litteris absoluisse. Quia vero peregrina iudicia sunt inhibita, purgationem, quam præstitit, sufficere non putantes: mandamus, &c.*] admittit accusationem de nouo, & præscribit purgationem Canonicam iuratoriam. Vocat autem iudicium peregrinum, quia alienum a canonibus, & more iudiciorum ab Ecclesia recepto. Et quia solebat aqua huiusmodi, per clericos benedici, ideo ad ipsam probationem hoc pacto tollendam; dū non inuenirentur clerici

Rhē. Germ. lib. 2.

li. 2. tit. 54.

d. c. Mensam in fi.

c. ex tuarū, de purgat. canon.

Ss 3 ad

ad hoc munus: sanxit in concil. Generali Innocent. III. ne vllus clericus purgationi aquæ feruentis, aut frigidæ, seu ferri candentis ritum cuiuslibet benedictionis, aut consecrationis impendat. cap. sententiam sanguinis ne cleri, vel monachi sæcul. &cæt.

En tibi formulã benedictionis ex dicto libro Gotthico, vna cum collationibus formulæ editæ a Iureto.

INCIPIT EXORCISMVM Aquæ Frigidæ.

CVm hominẽ vis mittere ad iudicium aquæ frigidæ ob cõprobationem, ita facere debes. Accipe illos homines, quos vis mittere in aquam. Adduc eos in Ecclesiam, & coram omnibus illis cantet presbyter missam, & fac eos ad ipsam missam offerre, cum autem ad communionem venerint, antequam communicent, interroget eos Sacerdos, cum adiuratione ista, & dicat.

Adiuro vos * homines per Patrẽ, & Filium, & S.S. & per * Christianitatem quam suscepistis, & per S. Trinitatem, quam * docuistis, & per istas sanctas reliquias, vel sanctam venerationẽ, quę in ista Ecclesia sunt, vt non præsumatis accedere ad hoc sanctum altare, nec istam sacrã communionẽ accipere vllo modo, si hanc causam vestræ reputationis (hoc est illa, vel illa) fecistis, aut consensistis, aut scitis quis hoc egit.

Si autem tacuerint, * aut nullam professionem, inde dixerint, accedat Sacerdos ad altare, & more solito communicet. postea vero communicet illos, qui in aquam mittendi sunt.

Cum autem communicat, dicat sacerdos * ad altare, * Corpus hoc, & sanguis Domini nostri Iesu Christi sit vobis ad probationem hodie. *

* al. omn.
* al. vnigenitum Dei filium, & p. S. T. q. S.
* al. deest docuistis, sed additur & p sanctũ Euangeliũ & per sanctas reliquias quæ in ista Ecclesia sunt, vt nõ p̃su n. vllo modo communicare, neq; accedere ad altare, si hoc fecistis, aut cõsensistis qui hoc egerint.
* al. nullus hoc dixerit.
* al. ante.
* add. al. ad laudem, & gloriam nominis sui & ad Ecclesiæ suæ vtilitatem.

A Expleta missa * accipiat Sacerdos crucem, & Euangelium, & incensum, & pergant ad locum destinatum, cum aspersione aquæ benedictæ vbi probentur. Et cum venerint ad ipsum locum * det illis hominibus bibere de aqua benedicta. cum autem dederit vnicuique dicat. *

* al. expl. mis. faciat aquam benedictam ipse Sacerdos, & pergat ad locũ vbi omnes probãtur. Cũ autem venerit ad ipsum locum det illis hominibus bibere de aqua benedicta.

B * al. litaniam faciens omnibus pro eadem causa Dominum deprecantibus, det examinandis bibere de aqua benedicta, & cum dederit.

* In lib. Iureti magna hic in seqq. est confusio, & vt supra quædam inaniter repetuntur. Ex quibus tamen videntur quædam posse explicari.

*Hanc * aquam dedi vobis ad probationem hodie:*

C *Postea coniuret aquam, vbi illos mittere debet dicens ita.*

Nota in seqq. mutilũ esse nostrum exemplar Gotthicum, supplẽdum ex m. s. Iureti: quare ex vtroque concinnabo, quasi vnam formulam, Iuretiana tamen lectione in marginem relata, ne confundam.

Adiuro te aqua in nomine Dei Patris omnipotentis, qui te in principio
D creauit, * & te iussit ministrã humanis necessitatibus, qui etiam iussit te segregari ab aquis superioribus. Adiuro * te per ineffabile nomen Domini, videlicet Iesum Christum filium Dei viui, sub cuius pedibus elementum se calcabile præbuit: qui etiam baptizari se in te elemento aquarum voluit. Adiuro etiam te per Spiritum Sanctum, qui super Dominum in te
E baptizatum descendit. * Adiuro te per sanctam, & indiuiduam Trinitatem, cuius voluntate aquarũ elementum diuisum est, & populos Israel siccis vestigijs transire fecit: ad cuius etiam inuocationem Helias, ferrum, quod de manubrio exierat, super te natare fecit, Vt nullo modo suscipias

* al. Hæc aqua fiat tibi ad probationem hodie. Per Dominum nostrum Iesum Christum, qui est verus iudex, & iustus.
* quia te segregauit ab aquis superioribus, & iuss. deser. hu. nec al.
* te etiam per inuisibile & ineffabile nomẽ Christi Iesu filij Dei omnipotẽtis sub cuius p. calcabilẽ præbuisti, qui etiam in te b. pt. dignatus est. al.
* al. qui te inuisibile sanctificatio nefactatum, ad animarum purgationẽ inenarrabile instituit sacramentum. Per quem oli & pop. Israeliticus. l. pedibus

hos

A hos homines, nomine I.L. illo ſi in aliquo ſunt culpabiles, de hoc quod illis obijciunt, ſcilicet, aut per opera, aut per conſenſum, aut per vllũ ingenium, ſed facias eum ſupernatare ſuper te, & nulla poſſir contra te facere aliqua cauſa maleficiorum, nullaque præſtigia dæmonum concinnari, vt inueſtigatio Dei, vel manifeſtatio poſſit occultari. Adiurata autem. Per B nomen Dei Chriſti præcipimus tibi, vt nobis per nomen eius obedias, cui omnis creatura ſeruit: quem Cherubin collaudant, dicẽtes Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominns Deus exercituum: qui etiam regnas, & dominaris per infinita ſæculorum ſæcula, Amen.

naſuit, & ex aqua ferrum quod caſu ceciderat Heliſeus diuina virtute contra naturã natantẽ in ſuo manubrio redire fecit, vt n. m. ſ. hunc hom. ſi in al. culp. eſt ex hoc q. i. obijcitur ſcil. aut ope re, aut conſenſu, ſeu conſciẽtia, vel quolibet ingenio. Sed per virtutem Domini noſtri Ieſu Chriſti reijce ex te, & fac illum natare ſuper te quatenus cognoſcant fideles Chriſti nullum præſtigium diuinæ virtuti poſſe reſiſtere, quod non detectum fiat, & omnibus manifeſtum. Adiuro etiam, te C per virtutem eiuſdem Domini noſtri Ieſu Chriſti, vt ad laudem illius, cui omnis creatura ſeruit, & cui cœleſtis exercitus famulatur clamans S.S.S.D. D. & vt nobis adiurãtibus, & eius miſericordiam obſecrantibus obedias, Qui regnat, & dominatur per. i. ſ. ſ.

In Gotthico exemplari immediate ſequitur alia oratio: ſed rectius exemplar Gallicum titulum interſerit.

*al. Adiuro te, & cõteſtor per patrem, & filium & S. ſanctum, & per ſanctã & indiuiduã Trinitatẽ, & per oẽs Ang. & Arch. & p oẽs Principatus, & Poteſtates Dominationes quoque, & virtutes, & p Deiſedilia. Cherub. & Seraphi. & per diẽ tremendũ iudicij Dei, necnon, & vigĩti quatuor ſeniores qui quotidie laudãt Deum,

Hominis coniuratio.

D Adiuro *te homo N. per inuocationem Domini noſtri Ieſu Chriſti, per omnes Angelos, & Archangelos, & per omnes Sanctos Dei, & per tremendi diem iudicij, & per viginti quatuor Seniores, qui quotidie laudant, & per quatuor Euangeliſtas Marcum, & Matthæum, Lucam, & Ioannem, & per duodecim Apoſtolos, & per duodecim Prophetas, & E per omnes ſanctos Dei Martyres, per ſanctos Confeſſores, & ſanctas Virgines, per Principatus, & Poteſtates, por Dominationes, & virtutes cęlorum, per Cherubin, & Seraphin, per omnia cœleſtia Angelorum agmina, Adiuro te per tres pueros. Sidrach,

A Miſach, & Abdenago, & per centum quadraginta quatuor milia Martyres, qui pro Chriſti nomine paſſi sũt, & per S. Mariam matrẽ Domini noſtri Ieſu Chriſti, & per populum ſanctum Dei, & per illum baptiſmum, qui te regenerauit per manus ſacerdotis. Adiuro te * vt ſi de hoc furtum, aut homicidiũ, aut adulterium aliquod feciſti, aut conſentaneũ ex- B inde fuiſti, & ſic habes cor incraſſatum, & induratum, vt hoc approbationis Dei iudicium, per aliquod maleficiũ euacuari, vel euertere te poſſe facere credideris. ſi culpabilis es euaneſcat cor tuum, & non ſuſcipiat te aqua iſta, neque vllum malum poſſit *inimicus contra hoc elementũ pręualere, ſed manifeſtetur, vel declaretur Dei virtus in iſto loco per inuo- C cationem Domini noſtri Ieſu Chriſti. Propter hoc obnixe te deprecamur Domine fac ſignum tale in homine iſto, vt ſi culpabilis eſt reputationis cauſa, declaretur per hoc iudicium tuum, rei veritas, & nulla tenus eum recipiat aqua iſta. Hoc autẽ fac Domine ad laudem, & gloriã tuam, per inuocationem nominis tui, vt omnes cognoſcant, quia tu es Deus D noſter benedictus, & laudabilis. Per immortalia ſæcula ſæculorũ. Amen.

& per quatuor Euangeliſtas. & per ſanctos Apoſtolos quoq; Martyres, & cõfeſſores. necnõ per ſanctã Dei Genitricẽ Mariã, omneſq; virgines, & per cunctũ populũ sãctũ Dei, vel per ſanctũ baptiſmũ in quo renat[9] es. Si tu hoc malũ feciſti, ex quo culparis, vel aſſensũ aut baiulaſti, aut in domũ tuã recipiſti, aut inde cõſcius, aut conſentaneus extitiſti coram omnib. dicito. Quod ſi diabolo ſuadente celare diſpoſueris, & culpabilis exinde es: euaneſcat cor tuum incraſſatum, & induratum, & non ſuſcipiat te aqua incredulum, & ſeductum, vt dicat populus: quia Deus noſter iudex eſt, cuius poteſtas in ſæcula ſæculorum, Amen. Hæc forma verbis breuior, & ſuccinctior eſt, ſenſus tamen conuenit cum Gotthica. * ſeqq mutila, & mendoſa * inimici Panti.

Poſt coniurationem autem aquæ exuat eos veſtimentis ſuis, [& induat eos veſtimentis de exorciſta, & alli- E get in eis ſingulariter ſinus rectæ conſuetudinis] faciatque eos oſculari * Euãgelium, & crucem, & poſt hæc aſpergat ſuper vnumquemq; ex ipſis de iſta aqua benedicta, & dicat adiurationem ſequentem, & proijciat eos ſtatim ſingulariter in ipſam aquam. Hæc autem omnia facere debet ieiu-

() d. in al. * al. ſanctũ Eu. & ſanctam cr. & ſanctificatis omnib. aqua benedicta, cum timore, & reuerentia Dei fiſus de eius clemẽtia, proijciat in aquam. Et

 nus:

nus: & neque illi antea comedant. A neque ipsi qui eos mittant.

nihil amplius habet cod. Iuzeti.

Sequitur exorcismus.

Exorcizo te creatura aquæ in nomine Dei Patris omnipotentis, & in nomine Iesu Christi filij eius Domini nostri, qui regnat cum Patre, & S. S. vt fias aqua exorcizata ad effugandam, & euacuandam omnem potestatem, & omne phantasma diaboli, B vt si iste homo descenderit in istam aquā, & innocens est de huius reputationis causa, pietas Dei omnipotentis liberet eum, & recipiat eum tuum elementum. Et si culpabilis est, & prę sumptuosus in istam aquam descenderit non eum recipiat, sed declarari dignetur virtus tua in eum, vt omnis homo timeat, & cōtremiscat nomen C gloriæ tuæ sanctum. Per cuncta sæcula sæculorum, Amen. Domine libera innocentes, & consigna factores, Amen.

Habes *(Lector)* ritum vniuersum huius probationis per aquam frigidam, qui olim in vsu, & quē canones Pontificij vetant, non propter verba, vel solemnia ritualia, quæ pleraque pia, etsi non desint aliqui in his nęui, D sed propter ipsam rem, & quia hæc a vulgo paulatim recepta fuerant Pontificibus tamen Romanis reclamantibus: Nam Pontifices merito dānabant hanc Dei temerariam tentationem, & miraculi quasi Iudaicam postulationē. Et obseruatione dignum est obtinuisse paulatim vbiq; Pontificiam prohibitionem, primum quo ad reliqua crimina: deinde post Diui Bernardi tempora etiam quo ad E hæresim: abusum, denique hæsisse in solo crimine Maleficij, seu Magię: ita tamen hæsisse in hoc crimine, vt sine vlla Dei inuocatione, sine vllo ritu pietatis aliquid præferente, quasi per ludum Iudices hac proba abutantur quibusdam dumtaxat in regionibus. Nam hodie in multis Germaniæ locis maxime VVestphaliæ circulo, vtuntur hac proba, in maleficis indagandis: quas enim fama, vel aliarum depositione suspectas habent: eas statim absque vlteriore inquisitione capiunt, captasque extra vrbem deducunt, & in aquam frigidam, ita conijciunt, vt dextra manus sinistro pedi, sinistra vero dextro pedi sit alligata, & si supernatat, veneficas vehementius suspicantur, & idcirco duriori subijciunt quæstioni: sin submergātur, innocentes esse credunt. De hoc genere purgationis, seu potius probæ, hactenus inter Catholicos, quibus illibata canonum auctoritas probe constitit, illicitam esse sed Nouatores, qui a Romana Ecclesia defeciuerunt, mire digladiati. Licitam esse mordicus defendit, Arnold. Scribonius Philosophus, Marpurgensis: illicitam contra ostenderunt prolixe, non VVierus solum, & Bodinus, sed insuper libellis ex professo, Ioannes Euuichius, Hermannus Neualdus, & Augustin. Lerchemerus, & ex I.C. Oldendorpius, Hotomann. Ioan. Boicholt. Venatorius, & alij quos citat, & sequitur Godelman. libro 3. de Lamijs capitulo 4. quos ego, vt eiusdem sectæ homines non magni facio, sed hæc eos hęretico Scribonio obijcio, vt saltem intelligant Nouatores: hanc esse suorum communem opinionem, a qua in iudicijs, non tam mere deberent recedere. Postea prodijt libellus cuiusdam Iureconsulti: qui ex Catholicis vnus, & solus, hucusque (quod sciam) scriptis hūc iudicium publicum defendere conaretur. Res magni est momenti, & proinde diligēter, non obiter tractanda, & disquirenda veritas, non verborum copia, sed rationum momenti. sit ergo.

Excusus liber Coloniæ apud Gymnicū anno 1568. Defensio probæ aquæ frigidæ, &c.

QVÆ-

QVÆSTIO V.

De proba (vt vocant) aqua frigida, qua strigibus explorandis in Germania quidam vtuntur.

SECTIO I.

Discutitur opinio, & rationes Adolphi Scribonij.

VVilh. Adolphus Scribonius, hnius sententiæ,& praxis iudiciariæ acerrimus defensor, conatur eã stabilire rationib. partim physicis, partim hyperphysicis, ad physicam enim pertinet, quod dicit de dæmonis leuitate, sagatum pondus super aquas sustinente, ad Theologiam verò, quod de odio, & antipathia aquæ, ac sagarum. Sed vt hoc commodius intelligatur, accipite dicta illius, vt sunt a Richio repræsentata, cui & alij ea referẽtes, hac in re, consentiũt: non ea cõtraho, etsi possim facile, ne quis me calumniari suspicetur. Dicit ergo ille, hanc supernatationem Sagarum prouenire ex Satanica leuitate, vt causa efficiente. Satanam enim esse natura leuissimum, vtpote plus de aere, quam de aqua participãtem, & ideo posse illas sustentare super aquis; duobus modis, vel se supponendo sagis, & eas quasi dorso eleuando, vel etiam se ijs vniendo, & toti illarum corpori, occupatione, & possessione quadam infundendo: nõ quidem hypostatica vnione, aut mixtione physica intrinsecè coadunando; sed leuitate sibi connata illis quodãmodo, per præsentiam suam, data & quasi communicata. *cacodæmon, ergo (inquit) substantialiter in sagis diffusus, eas retinet, quantum, scilicet ad ipsum spiritum, qui sine sua essentia eas inhabitat, non quãtum ad substantiam partium corporis sagarum. Leuitas ergo ea non est, quæ a forma corporis immediate prouenit, sed aduentitia externa, & aliunde accepta.*

c.4.nu.129 Godelma. d.cap.4.& Binsfeld. de confess. malefic. p. 2.conc.7. dub.1.

A Hæc ille, vt obscure, sic sane mendose. Obscurissimè: quia, vel hoc tantum voluit; sagas a dæmone sustentari, prærogatiua leuitatis, quę ex aerea natura in eo vim habet aquis emergendi, idque subingresso corpus B dæmone, vt solet subingredi energumenas: tuncq; illas emergere more vtrium inflatorum: vel, si hoc nõ voluit, certe falsitatem sententiæ nõ intellectæ his inuolucris verborũ perperam coaggeratorum contexit, & obruit. Mendose vero, quia vterque modus ille supponit dæmonẽ aereũ habere corpus, quod alibi refutatum. igneum potius haberet, & sic ab a- C qua extingueretur, vel aquam, excalefaceret, & ebullire cogeret: quæ ambo experientiæ, & rectæ rationi repugnant.

Illa etiam secum pugnant: cacodæmonem substantialiter in sagis diffundi: &, spiritum sine sua essentia eas inhabitare. Quis etiam credat sagas omnes esse a dæmone possessas, vt sunt arreptitij, seu energumeni, & D vt fuere Gergezenorum sues? hoc ipsæ sagæ negant, & experientia refellit. Si obsidet, quomodo appatet fores illas accedens? an duobus, tum est in locis? an vero exit & redit, cum lubet? posset credo, sed sic facere non credo. Deinde si hoc facit eius leuitas: cur cæteri energumeni non æque leues, cur subsidunt in aquis? cur mersi porcorum illi gregis; quia E noluit eos sustinere? iam, ergo non leuitas illa naturæ dæmonis, sed voluntas hoc operatur. Hoc verum est, & eo redit res, cum addit Scribonius: Satanam, vt Dei lictorem eas sustinere, & quia lictori non licet præscriptum iudicis excedere, ideo fieri, vt nec sontes mergere,

nec insontes sustentare dæmō queat: ne insontes periclitentur, euadant sontes impunitæ. Sed hoc iam ad hyperphysicam refugium est, de quo statim. Contra illam leuitatem fortiter etiam vrget, quod grauitas, & leuitas proprietates sunt rerum corporatarum: quare non magis conueniunt: dæmoni, quàm animæ rationali. Sed audio, nescio quam spiritualem leuitatem. Si quia dæmon spirituali leuitate prędirus est, hoc potest: certe & anima poterit, quæ ipsa quoque spiritualis tota, & proinde leuis tota, & tota in toto corpore, & in singulis corporis partibus substantialiterq; diffusa, non inhabitat modo, sed informat etiā. Hoc vero non posse animam norunt, qui natare non norunt, & aquas aliquando ingressi. Si animæ leuitas hoc non potest: ratio clamat, nec dæmonē corpus ingressum posse, ratione suæ leuitatis. si sustinet, sustinere: quia corporea illa mole potentior eam loco potest mouere, vt dictum libro secundo.

Confugit tandem Scribon. ad Dei voluntatem, & prædestinationem. Quid, si, *inquit*, dicerem Deū ipsum sagarum, quas scilicet vere reas nouit, corpora singulari quadam, & specifica leuitate induere, qua in superficie aquarum ferantur? inde certe non sequeretur, Deum ab operibus creationis non cessasse. Ita enim prędisponere potuit, vt si quæ sagę futuræ sint, speciali quodam modo in aquis nequaquam submergi debeant. Vtrum vero hoc omnipotentiæ diuinæ contrarium esse dicetur? vtrum etiam voluntati, quia non expresse significatum est in sacris literis? minime.] Nos vero illud fatemur Deū posse cum lubet. dubitamus, an vnquam libuerit, indicia nulla inuenimus, cur credamus voluisse? multa habemus argumenta, quæ noluisse,

A & nolle doceant. ideo petimus probari, quā affirmant, Dei voluntatem, & experientiam, quam adducunt testem, vt fallacem non semel, mox refutabimus. Quæ vero de noua creatione addit, non extra chorum modo sunt saltantis, sed etiam delirantis. quid enim ad rem illa?

Addit, Aquā ipsam sagas in se ferre nō posse. cur putas? quia (inquit)
B Deus Opti. Max. suo prudentissimo, iustissimoq; iudicio ab omnibus inde sæculis elementum aquæ prædestinauit salutari hominis lauacro, vt qui a peccatis abluēdi essent, & Christi Ecclesiæ initiandi, huius baptismate vterentur, & per hoc medium noui homines facti, quasi per ianuā in Christi regnū ingrederemur, qui prius reiecti fueramus. Quandoqui-
C dem, inquam Vatiniano quodam odio eas accusat, & reijcit, vt si maximè pro viribus tentent, non tamen submergi possint.] Ecce iam, lector, non a dæmone petitam causam efficientem, sed ab aquæ natura. Quia insitum illi odium in maleficas. insitum autem ab auctore naturæ, qui cum aquas creabat, iam mente cunctorum præscia statuerat aquas fore
D salutis nostræ instrumentum, itaque inseuit odium aquis, illarum, quæ salutis, & suæ, & aliorum osores, & vexatrices. Sic enim mox explicat.

Et quodnam (ait) est illud odiū? aquæ Deo placuerūt, quibus vsurpatis peccata hominum ablueret, atque purgaret: in baptismate Christo Dei filio nomina nostra primū damus, & eius albo incorporamur, adeoque in
E ciuitatem Dei, vt germani ciues recipimur: ideoq; omnes, qui salui modo fieri volunt, sacræ huic aquæ baptismali immergi, ac purgari oportet at sagę spreto isto diuino lauacro: toti Trinitati, Deo Patri, Filio, & S. S. scientes volentes renūciant, & nihili Dei, & creatoris opera, nihili ordinationes,

tiones,& creaturas facientes, peccatores, & apostatæ omnium aliorum fiũt pessimæ. Cum autem hoc scelere in toto mundo nullum scelestius vnquã definiri, aut reperiri possit, quid dubitem dicere? si sagæ non submerguntur aquis, id fieri ob peculiarem istam antipathiam, videlicet quod elementum aquæ nolit illas intra alueum suum recipere, sed omnino respuat,& omnibus modis fugiat: hũc scilicet in finem, vt peccatrices eiusmodi manifestentur. Nam & creaturæ inanimatæ seruiunt prędicationi, & gloriæ nominis diuini, vt scilicet cęli, ita quoq; elementa enarrant gloriam Dei, tum alias, tũ in hoc, si peccatum, & iniustitia ab illis reuelata puniatur. Aqua in baptismate est sacramentum, est signum, est sigillum initi inter Deum,& hominem baptizatum noui fœderis. Quid ni igitur eodem modo, signum, aut indicium esse possit, dissoluti illius,& fracti iterum fœderis? Et hanc rationem, siue causam facillime dixerim esse verissimam, vt si aliæ nullæ admittẽdæ esse videantur, vna tamen hæc recipiẽda sit.] Hactenus ille: in cuius verbis quædam sunt verissima, sed non aptè allata ad id probandum, de quo ambigebatur. in quibus facile agnoscas spiritum illum, qui scripturę testimonijs gaudet abuti, & semper summa vi adnisus, vt mendacio veritas ancilletur. Spirituales illas aquæ prærogatiuas, regenerationis ratione illi competentes agnoscimus, Catholici. Sed quid si dicerem cum Principib. Nouatorum, quorũ summam puto Marpurgi esse auctoritatem: prærogatiuam hanc aquæ singularem non esse: nõne corrueret huius antipathię fundamentum? At ecce Lutherus, cum ab eo quæsitum fuisset: num, deficiente aqua liceat baptizare in lacte, aut cereuisia? principio quidem inopinata forte perculsus interroga-

A tione, hæsitans, dixit: id diuino iudicio committendum: recollecto post spiritu, & illo suo afflatu entheo subiunxit: quicquid balnei nomine nuncupari posset, id censendum minime ineptam baptismi materiam. Neque Martin. alter, Kemnitius ille, Leiseri oraculum, satis certo credidit, num elementum hoc aquæ necessariam baptismo materiam præ
B beret: hoc enim si Christo Domino affirmanti, & Apostolis magistrum sequentibus, credidisset; nunquam quæstiones illas: an hic, vel ille liquor, sit naturalis,& vera aqua, otiosas vocasset, cum ijs, de necessitate aquæ ad baptismum, siue de necessaria sacramenti huius materia, inquiratur. Nec etiam Caluinus id credidit, qui apertissimam Christi Do-
C mini locutionem Ioann.3. allegorico sensu accepit: &, per aquam, intelligi voluit, non elementum illud aquæ, sed ipsum Spiritum sanctum, qui dicatur aqua, eo quod animos nostros abluat: quia sine baptismo saluari hominem posse putauit, atque ita præiuit, clarumque signum Anabaptistis sustulit ad gehennam. Sed nos hæc omnia Lutheri, Kemni-
D tij, Caluini deliria detestamur. viderit Scribonius tamen, quid illis sit responsurus, si hæc sua dogmata torqueant, in imaginariam antipathiæ chimeram. Habemus Catholici, Deo laus habemus arietes fortiores. Miramur interea, & Caluini strophas, atque tropos, & Lutheri vecordiam iuxta ridemus, vt enim de hoc nunc loquar cum, & lacte, & iusculo car-
E nium, siue herbarum, & vino, & similibus liquidis ablui possimus, negari non posset illa balnei vsum præbere posse, & quo quidque ad abstergendum aptius: hoc etiam efficaciorẽ baptismo materiam præbiturum. an ergo id, quod Hebræi vocant *aquam pedum*? pax animo. quæ-

In colloqui. conuiuia. c.17.

Ioa.3. v.5. Acto. 8. v. 36. & Act. 10. v. 47. Ephe.5. ver. 26.

Examen Cõc. Trid. cã.2. sess.7

Vide infra sect.3.

so, & naribus fit, fordet, fœtetque Luthero soli, eiusque delirium hoc proterue ruenti, tale lauacrum, tale balneum contingat, sed ea lege, vt, pro honesta strigilecula, illi scopæ taxeç, quibus stigmenta deradantur, & amurca nitro condita, pro ceromate, adhibeantur; sicque stringatur toto enixè corpore, pumicetur, leuigetur. nihil illo mundius, nihil bellius, nihil augiæ stabulis dignius inuenietur.

Quid ais Scriboni Vatinianum aquæ in sagas odium est; an ergo aqua prædita ratione? ideo enim irasci belluas, & odisse negant Philosophi, quia ratione carent. Metaphoricum, inquies, odium intelligo, & quale in plantis cernimus, sed etiam talis in plantis amor, qui tamen in aqua, & alijs elementis nullus cernitur, nisi quędam ad locum suum, quoniam is ad eorum conseruationē putatur facere, propensio. Si sagas odit aqua, cæteros amet, vnde hoc probabis? fateris video naturalem hunc amorem non esse vllum, nec odium sane, sed vis supernaturalem hunc affectum esse. quæro, an eius sibi conscium elementum aquæ, an ignarum? non dices conscium. Quid enim absurdius? quia nec sensu quidem prędit ū, quanto minus cognitione? & hoc necessarium foret, vt sagas a cæteris discerneret, sed non discernis etiam, cum & hæreticos alios, & hypocritas, sic Diui Bernardi tempore, expuerit. Eius verba postea recitabo ex sermo. 66. in Cat. Ignatum, est ergo, & sic mouetur a Deo. Nouone motu quoties saga aquis injicitur? non hoc satis explicat, & videtur velle semper hoc operari decretū Dei, ab eo tempore, quo Deus aquę elementū creauit, & ex hoc Dei decreto semel sancito, vim hanc aquas accepisse. sicut herbæ nimirum vim illam sibi similis per semen producendi, lege illa

A primitiua, quā iussæ Genes. 1. *Germinet herbam terra virentem. & facientem semen, &c.* Nihil dubito, si hanc legem Deus ab initio posuisset aquis, hanc illis in perpetuum vim competituram. Sed, vt hoc credam a Deo factum, necesse sit alias adferri probationes, vel ex scripturis, vel ecclesiastica traditione. in re tāti momenti solis niti coniecturis; hoc vero, nec
B sobriæ, nec sanæ mentis est, vel sapientiæ. Omnes nos salutari lauacro ablui necesse est, vt salui simus: quid tum? nemo hoc Catholicorum negat: negant nonnulli Nouatores. Huic sacro baptismati, totique sacratissimæ Trinitati sagæ renunciant; hoc quoque fatemur, & ideo cunctis supplicijs dignissimas, & scelus earū atrocissimum profitemur, quid inde
C consequitur; Odere, idcirco illas aquæ, & exspuūt onus molestum. credo, vt aquæ viuæ cadauera, sed fors hoc propter aquæ, & aeris copiam, quæ in cadauera se insinuauit. Viua corpora mergerentur; non supernatarent. Verum audio hoc fieri, quia sagas aqua prodere mauult, quam celare crimen, & sic quasi præconem agit. scio creaturas omnes laudare
D Deum, & gloriam Dei enarrare, sed hoc non faciunt, eo modo, quo Iosue iussit Achanum dare Deo gloriam. non quo Pharizæi, id a cæco nato exigebant, sed sua pulchritudine, ornatu. vtilitate, & efficacitate, quam ipsis Deus tribuit, opificis, & creatoris sui bonitatem, sapientiam, diuitias, & potentiam hominibus annunciāt. Illa vero confessio, & indicatio, &
E vt ita dicam præconium, sine mauis accusatio, quam cōfingit Scribonius; sacris litteris, concilijs, Patribus, & Ecclesiasticis monumentis noua est, & inaudita; quare, nec verosimilis, nec credibilis, nec tuta, scilicet alia nobis media Deus non reliquit, ad explorandam veritatem. Signum est

initi cum Deo fœderis: hoc scimus, & credimus dicentis. Deo signum, vt credamus eandem esse fœderis violari, postulas? da simile testimoniũ, & credemus. Das nullum? non credimus istud, qui illud confitemur. Deinde non aquæ quatenus est aqua, vt instrumento, neque vt sigillo, salutem tribuimus nostram, sed quatenus ad aquam accessit forma baptismalis. salubriter illa abluit, quando verbum accessit ad elementum: tunc enim factum est Sacramẽtum, quod nudum prius erat elementum. Tolle verbum, nec sacramentum, nec sigillum agnosco, tunc dicam aquæ laudem Dei, & gloriam nobis annunciari per terram, per aerem, per ignem, & quæram cur non hæc aquæ sagas prodant? cur illis aer spiritum non reddit difficiliorem, & lenta prodit præfocatione? cur non subsidit terra, & medias haurit, vt sic prodantur? cur non aer illas solo allidit, & vicissim resultu, vt pilas, terra in aerem repercutit? cur ignis illis communem se cum ceteris præbet creaturis? Equidem si odio sunt vlli elemento, igni erunt odio, nã ignem illæ piæ ceteris elementis odere, & mutua solet esse antipathiæ ratio. Sunt, & alia plura, de quibus sequenti Sectione.

SECTIO II

Excussa sententia, & ratione I.C. cuiusdam Catholici.

I.C. quem dicebam, & cuius parco nomini, primum dictum Scribonij de Diabolo sagas sustentante reijcit, censet enim nullum hic esse factum, nullum ministerium, neque operam vllam dæmonis, sed Dei omnipotentis solius, per suos ministeriales angelos bonos, id exsequentis. Quamre, quam minus securam sit

A ingressus viam mox ostendetur; illud autem ab eo consulte fuit additum his verbis: *licet sæpe holitor sit opportuna locutus, tamen multum intererit* Dauusne loquatur ad hæros: *ideo ne scientiæ, vel sensuum altitudine potius, quam exercitij Christianæq; charitatis pondere hæc scripsisse videar: totum dependere me à sanctæ matris Ecclesiæ auctoritate* Sup. n. 239

B *profiteor, nihilq; quod eidem in vllo adue setur, determinatè, multo minus obstinate, defendere velle.*] Salutarem profecto clausulam exosculor, & hanc illi mentem gratulor, speroque futurum, vt, cũ Ecclesiæ sententiam Canonibus priscis luculẽter expressam viderit, cum rationum suarum, & imbecillitatẽ, & communis sententiæ vim, atque momenta diligentius perpendit, liberaritque: sese

C illi fit adiuncturus. prudẽtis sane est, communem potius Theologorum, & Iurisconsultorum Catholicorum sequi orbitam, quam recentium, & Nouatorum ratiunculas, prima specie fucum aliquem acuminis præferentes, amplecti.

Maiorque apud sinceri iudicij homines auctoritas, est traditæ a summis Pontificibus praxis, & doctissi-

D morum totius Europæ virorum scriptis consignatæ, quam aliquot latrunculatorum, vulgi opinionem sequentium, periculosæ experientiæ, & vsurpationis. Ego nihil in hac tractatione scientiæ exquisitioris, vel sensuum altitudinis profiteor, sed tamen studium veritatis, & diligentiam, & lucem nonnullam, pro in-

E genij mei tarditate, & imperitia scribendi, spondeo. Spero concertatorem, vt vult alios ipsum ab omnibus ferme dissentientem benigne ferre: non ægre laturum, si soli ipsi non consentiam, vt cum tot viris clarissimis, & doctissimis conspirem, & sentiam.

Ea:

In primis quod supponit plerosq; Iudices hac hodie uti proba; id scio verum non esse, nisi fortassis de sola loquatur Germania. Nam in Italia, Hispaniaque (ubi illibata Canonum auctoritas) penitus nulli ea nũc utuntur. In Francia, & Belgio, vel nulli omnino, vel adeo pauci, ut eorum ratio habenda non sit: ijque non nisi indoctiores, & rurales iudices. In ipsa Germania, doctiores quique hunc usum improbare cœperunt, & illi ipsi, qui nondũ deseruerunt, cum scrupulo, & anxietate, metuque erroris id faciũt, ut patet ex epistola VVestphalorum ad Godelmannum missa, & eius operibus inserta. Plerique etiam, ut I. C. illi Germani quos citaui quæst. 4. sect. ult. testantur, iam paulatim in desuetudinem multis in locis eam abire. Hoc ergo sensu vera est inscriptio operis illius, hac proba plerosque hodie iudices uti. Hoc præmisso.

Sententia scriptoris illius (ut eam non minus fide, quam compendiose totam ante oculos proponã) in summa hæc est: *Quando indicia sufficientia ad comprehensionem adsunt, tunc comprehendi debere*, (quod certum est) *quando vero cõtra incarceratum vehementiores præsumptiones (etiam species facti) accederent, tales, ut communiter ad torturam sufficientes esse possent, tunc non esse confestim quæstioni subijciendos, sed ad firmius robur præcedentium indiciorum, probam hanc aquæ primitus adhibendam; non ad reum per hanc conuincendum, sed præparandam & muniendam torturæ viam, & momentum faciendum tanto confidentius:* Sic ille nu. 24.] Considera (*lector*) iuxta hanc sententiam duo, primum concedere auctorem, ad pœnam siue supplicium inferendum non esse adhibendam hãc probam, sed tantum ad torturam. Deinde quoad torturam, ea non utẽdum A iudicibus ad supplementum quando desunt sufficientia ordinario iure indicia, sed tantum ad confortationem præcedentium iudiciorum, alioqui satis validorum ad torturam, idque dumtaxat, ut iudex sic confidentius possit ad torturam procedere. Ex quibus patet primo, quam exigua sit & quam non necessaria ad iudiciariam inquisitionem hæc proba. solum B enim prodesset ad torturam, idque non nisi quando iam ad torturam sunt indicia sufficientia. si sunt sufficientia, iam non necessitas res est, sed abundatioris tantum cautelæ, & quasi curiositatis. Rursus, si certum a Deo missum signum est; cur non, ut ad torturam, sic etiam ad condemnationem quoque adhibeatur, eodem modo? verbi gratia, ut C confidentius iudex condemnet. Immo maior videretur esse necessitas huius probæ, quando testimonijs conuicta sufficienter saga, torturam tolerantia elusit, quam in casu, quo probam aduersarius requirit, adeo, ut nisi omni tempore prohibita hæc foret, tunc potius ea utendum videretur.

Illud etiam non capio, quod sub- D dit, *plerasq; e leuioribus indicijs comprehensas ubi generali inquisitione facta, nulla quæ adminicularentur indicia superuenirent, aut ante, aut post aquæ probam; purgatione canonica indicta, ac eiuratione solemni præmissa, per ipsos dimissas esse, & restitutas* (sic aiunt nu. 28.) bene quod dimiserint: non bene, quod probam tunc instituerint. Nam si tantum erant E indicia ad capturam sufficientia: ius illis non erat, (ex ipsorummet sententia) cogendi ad hanc probã, tunc enim dumtaxat asserunt probæ huic esse locum, quando, ad priores illas pro captura, vehementiores aliæ præsumptiones accederent, & insurgerent, quæ communiter ad torturam suffice-

sufficerent, vt dictum ab ipsis nu. 24. Deinde si hæc legitima probæ species est, ad canonicam purgationem veniendum minime fuit, cedo enim vel mergebantur, vel non. si mergebantur? cur, vt innoxias non solues? cur adigis ad vlteriora? nonne sat expurgata, quæ Deo iudice expurgata? certe conditio hæc vulgariū huiusmodi purgationum semper fuit, vt quibus euentus fauisset; ei se iudex fautorem exhiberet: absolueretque, quem, vel aqua, vel ignis absoluisset. Si supernatabant, quod adhuc testimonijs egebatis? certe non nisi, quia probæ vestræ in omnē partem in certitudinem noueratis. non ergo hæc Dei miraculum est, si incerta, si dubia. Vos ipsi præiudicio vestro causam præuaricamini.

Nu. 29. & 30. Sed addunt experimenta innocentium quorundam, qui, cum vellent probare sponte sua, mergebātur; sicque fassi sunt cognatos affinesq; suos, quos videbant immersabiles, vere culpæ reos esse, immo, & ipsi se accusatores, ac vindices præbuerunt. Vnumque narrant exemplū his verbis. Ediuerso contigit vetulam quandam stipite arundineo nixam (quæ ante complures annos maleficij, vna cum marito, & sorore, insimulata, & comprehensa, his supplicio absumptis; illam quod, & leuiores iū contra se quam contra ceteras præsumptiones militarent, pariterque grauida, & partui proxima esset, in exiliū fuerat relegata, vbi cōtra identidem geminatum, ac sub pœna Magistratus interdictum, prouinciæ, ac habitationi suæ se intulisset) comprehensam, ac aquæ ad submergēdum hoc nn. 1594. adiudicatam, carnificiq; traditam, tanta potentia aquis se se sæpius, interdum, & vsque ad humeros videndam extulisse, & quasi ebulijsse, & proluisse, vt demergente, & obtrudente eam sæpius conto carnifice, sub aquis vix contineri potuerit; exstititq; tum multorū sermo, ipsam nisi tanta vehementia conto per carnificem fuisset depressa, ac in aquis detenta, facili, & quidem celeriori negotio, quam homini esset possibile, enataturam, ac euasuram fuisse.]

Hanc scriptor, hoc indicio fretus, nihil dubitat maleficam, & comburendam fuisse potius, quam submergendam. Ego hic rursus hæreo. si comburenda: ergo vult indicium sufficere ad mortem, & contradicit suæ positioni, qua ad torturam dumtaxat eo vtendum censuit; Item, si conto eam sub aquis carnifex potuit detinere, & mergere; nō igitur Deus hoc per suos ministeriales angelos bonos exsequitur, & sagas arcet, ac repellit ab aquis, vt postea dicet ipse nu. 238. Nam quis hominū robur vincat angelorum? si angeli expellebant, qui fieri potuit, vt conto carnifex, angelis contra nitentibus, eam potuerit submergere, & aquis præfocare? Nō igitur erat cur dubitaret, & tum multa scriptor ille meditaretur circa hāc facti speciem, sed paucis poterat concludere. hic effectus a vi naturali nō manat, nec a Deo manare putandus: non enim Dei voluntas, & ministrorum eius efficacitas, in hac vna malefica irrita foret: restat, vt vis enatandi ex ir insecta sit, & ab illo, qui hominum gaudet interitu, ac deceptione: cuius tamen conatus omnes a ministris iustitiæ Deus, vt plurimū, patitur superari. Video hic dæmonem conantem pactis conuentis stare, & sagam vndis expellentem, video vinci a conto carnificis, qui id fieri potest? certe dignus Dei hic est, carnifici victoriam tribuentis, quia iudicium Dei exsequitur. Si hæc, & consimilia verissima meditatus fuisset, non confugisset ad illam regulam, qua putat difficultates omnes decidi, & exhauriri. *Indices in dicijs*

Num. 31.
Num. 34.
Nu. 32. 33. 34.
nu. 35. cum seqq.

dictis, quæ ad torturam de iure sufficiunt præcedentibus, posse in supplementum plenioris, & legitimæ probationem, sine conscientiæ læsione, ita facere, vt dilucido, & strictè lictori mandato, sufficienti internallo interiecto, apparere ipsis, ac omnibus circumstantiibus, de natatione, vel submersione delata, sufficienter possit.] addit, & alias cautelas circa modum primo hoc interuallum vnum esse debere, & aliquanto laxius, saltem ad solius iudicis non carnificis arbitrium distinctum, & temperatum, debereq; iudicem aduigilare, vt omnis fraus, collusio, fucus, in diligentia, vel implicatio absit. Cautela hæc bona est, si res ipsa licita forent. Solent enim omnes mergendi, & natandi imperiti, sed & periti, dū merguntur: ante quam aquis præfocentur, aliquoties supra aquas capite, & interdum humeris efferri, conante quantum potest natura hominis conseruationem. diligenter, itaque videndum, ne quid tale hic eueniat, quod Magiæ ascribatur, vel miraculo. Ideo suspicor addi ab auctore, iudicem omni cura perspicere debere, quid naturæ, quid miraculoso indicio sit tribuēdum. Sed frustra sunt cautelæ omnes, nec vlla humana prudentia vnquam poterit sanctum efficere, quod, quia illicitum est, vitandum erat. Neque nunc disputamus, quid iudici faciendum, vt hoc indicium exerceat caute, & circumspecte? sed an vllo id ei modo liceat exercere?

Quod postea numero 38. requirit, non accedere iudicem ad hoc experimentum, nisi vehementissima, & plusquam ad torturam sufficientia præcesserint indicia, id pugnat cum ijs, quę numero 24. & numero 35. dixit, sufficere præsumptiones vehementiores, quæ ad torturam communiter sufficerent, si sufficiunt, quæ

A ad torturam sufficiunt, cur nunc requirit, plusquam sufficientia? si præcesserunt plusquam sufficientia, quid hac opus proba? sicut enim ad condemnationem, vbi reus legitime conuictus, vel, ipsa facti notorietate, res luce meridiana clarior est: hæc proba foret superflua; Sic etiam, ad torturam superflua erit, quando sufficientia ad eam habētur indicia. Nec

B enim superfluæ inquisitiones iudicibus permissæ sunt, vt docebitur lib. sequen.

Quod addit numero 39. discrimē esse inter maleficos, & alios criminosos, & in maleficis, propter difficultatem probandi, maiorem licentiam iudicibus concedi, vt scilicet hæc aquæ probatio admittatur; in criminibus cæteris non admittatur, sed in

C ijs canonicæ, & ordinariæ purgationes sufficiant. item, peculiare esse hoc in maleficio, quod licet Panormitan. (quem DD. alij veteres sunt secuti) cēsuerit in aquæ frigidæ purgatione supernatationem esse documentum innocentiæ: tamen in solo crimine maleficij contrarium notandum. id, vt gratis dicitur, gratis posset negari, & ex dictis Diuus Bernar-

D dus sermon. 66. in Cant. in fin. vbi idem hæresi, & hypocrisi tribuitur, falsum apparet.

Nobis nunc tamen, id est, minime negligendum. ex eo enim pellucere potest vanitas, vel probæ, vel defensionis eius. Etenim si hæc proba ad condemnationem institueretur post torturam, aliquid forte ad rem pertineret, quod de difficulta-

E te probationis in hoc crimine prætexitur. Nam difficultas tota, quæ in hoc crimine peculiaris iudicibus occurrit, inde nascitur, quod sagæ plerumque tormenta eludant per somnum, vel indolentiam: ante tormenta vero, ad iudicia, quæ pro tormentis sufficiant, longe plura inuenias

mo-

momenta contra sagas, quam contra adulteros, vel nefariæ veneris reos. plures enim correi sunt sagarum, & hoc crimen non occultius admittitur, quam ista quę dixi: in quibus vnicus dumtaxat est conscius, & secreta thalami quæruntur, quodque dici solet, etiam soli, & astris reliquis ea occuluntur. Cum itaque velit auctor hanc probam ad torturam duntaxat præmitti: non est, quod in hoc sagarum crimine peculiare ius introducat. Cæterum, quod a cæteris criminibus non modo hoc excipit, sed etiā contrariam illi quandam ab extrinseco conditionem appingit, scilicet etsi criminosi alij iustè accusati merguntur, tamen in hoc crimine sagas mergi non posse. hoc certè, si ratione criminis fieret; cōsequeretur eas mergendas, quando de alio crimine (puta furti) accusatæ, iuxta ritum illum veterem, de quo Panorm. egit, a quis inijcerentur, si noxiæ forent, quæro igitur, mergentur, necne? Si mergendas dicat: contra, sed illam quam narrauit numero 30. patet, mersam non fuisse vi ponderis sui, sed violentia contī depriméntis, & tamen sagam fuisse dixit, & damnatam dixit, quia exsilij mandatum bis infregerat, atque ita non propter maleficium. nec enim ratione maleficij ad aquas dānassent, vbi moris est ad rogum mitti iuxta leges imperij. Si dicat non mergendas, certe iam sequitur, hanc supernatationem non esse introductam, duntaxat a Deo ad dirigēdum iudicem, in eius criminis iudicio, de quo disceptatur. tunc enim non ageretur, nec iudex inquireret, an esset rea maleficij. sed an esset rea furti, puta, vel adulterij. In quibus criminibus deciperetur, tunc hac proba iudex. Nam dum de furto quærit, si non mergitur (quia saga) certe absoluet eā, quæ vere furti rea sit, quia nòn demersa, & ideo a furto immu-

A nis censenda. Nec ad rem facit, quod hinc indicium capiet maleficij. Quid si enim nulla concurrerint alia, eo quod etsi saga sit, nulla tamen de ipsa suspicio habebatur? certe iudicis officium erit dimittere, quàm miraculo Deus sagam esse docuit. Si non dimittit, iniquus erit iudex, qui furti ream, diuino expurgatam iudicio, non dimittit. vides in quot se stimulos conscientiæ inijciant, qui has Nouitatum superstitiones, vulgariaque sequuntur opinamenta. Nunc videamus, quibus rationibus suā probam defendit, & singulis ordine respondere conabor, habentur eius capitulo secūdo, & toto postea capitulo 4. vbi excursionem vnam prolixissimā addit, qua narrat, & describit Dei prouidentiam suauissime omnia regentem, & mortalibus optimè, ne dæmon illos decipiat, prouidentem, & per Angelos custodes etiam singulorum elementorum omnium satagentem. hanc quidem probam peragere per eum, qui aquæ pręest elemento. Multa in ijs deducendis accumulat, non certa, nec probata. Et quamuis omnia forent certa, & probata, nihil tamen nos ea premerent. Esto enim Deus impedit, ne dæmon nos opprimat, vt vult, & posset: ergo nullum lædit? vbi Iob? impedit Deus ne nos, ac iudices, & magistratus præcipuos ad lubitum decipiat? ergo ne semper, & omnes? vbi Achab ore deceptos Pseudoprophetarum? vbi Susanna falso crimine damnata? Quod denique dicit, nu. 225. pauciorum miraculorum hodie causam esse, fidei constantiam, & teporem; ea quidem vna est, sed melior alia quia stabilita iam semel fide, minor est, vel nulla necessitas eorum. Et quod nu. 226. addit opera omnium rerū creaturum, siue bona, siue mala Deo esse attribuēda, id nisi sanè explicetur, catholicum nō est. nam culpę mala, seu

opera, quibus peccant homines, Deo qua mala sunt, tribus fides vetat. Sed puto eum de actu naturali tantum, & non morali sensisse.

Primum argumentū eius, pro hac proba, est, inter alia multa, id quoq; a iudicis arbitrio pendere, vt probationibus ijs pro arbitrio vti possit, quas adhibendas iudicat, & ijs credat, quātum ijs probatum existimet, vt Hadrianus Imperator censuit.

li.3.§.eiusdem D. de testibus.

Respond. Probationes iudicis eatenus esse arbitrarias, vt ijs ex legum præscripto, sic vtatur, vt nullas assumat, quæ iure prohibitæ sunt, qualis est ista, de qua agitur: nullas etiā, quas Deum offendere, vel putet, vel putare debeat, qualem istam esse postea ostendam. hoc sane, quod de arbitraria iudicis licentia in criminalibus sæpe iactatur, suis cancellis, & Iurisperitorum sanctionibus, postea lib. seq. includam, & licētiosam proteruiam voluntate, pro ratione, abutentium, frenis velut infrunitum animal constringendam moderandamque docebo.

Secundum argumentum præsupponit, iure Canonico non prohibitam esse hanc purgationē in crimine maleficij, quia ius canonicum non dicit expresse, non licere in hoc crimine hac proba vti, & quæ expresse prohibita non sunt, illa fieri non prohibentur. tum quia crescente delicto modus pœnæ, & tormentorū debet crescere. Ex hoc fundamento, sic argumentatur. Hoccrimen quotidie augescere videmus: licet igitur iudici genera veritatis inquirendæ inuenire noua, non prohibita, quod probat multis DD. dictis generalibus.

Arg.a. nec ton 28. §. quod eis in verb. sed si leges non prohibeāt D. ex quib. caus. maio. in integr. h. reiegati. D. de pœn.

Respond. Fundamentum præsuppositum esse vanum, falsumque. Quia sic posset probare in malefici crimine, ad eruendam veritatem, etiam duellum indici a Principe posse. Nam nec duellum in malefici crimine indici, est iure prohibitum, expresse facta mentione maleficij, sic posset de ferri candentis proba hoc idem inferre. Sed cum in his, pateat illationem huiusmodi non esse faciēdam; satis apparet, nec de aquæ frigidæ proba, hoc dici posse. Sicut ergo duellū fieri non potest ad probationem maleficij, idcirco duntaxat; quia duellum fieri generaliter prohibitum fuit: non poterit etiam hæc proba adhiberi, propter eandem generalem prohibitionem. Nec enim solent leges purgationem aliquam prohibentes addere vt non liceat ea vti in tali, & tali crimine, sed simpliciter vetant ea vti: quia qui generaliter prohibet, omni in re id prohibet, qui furari, is prohibet aurum, argentum, ferrum furari; qui candente ferro experiri prohibet, is prohibet experiri in omni casu quo ratio prohibitionis procedit. Qui ergo prohibet canō vti iudicem probatione aquæ frigidæ, prohibet ea vti in omni crimine: quia nullum est crimē, in quo prohibitionis ratio æque non militet. ea enim hic est, quia superstitiosum, & incertum, & cum Dei tentatione coniunctum est hoc genus probationis, vt ipsimet Canones indicant, citati superiore quæstione sectio. 3. in fine, & sectione 4. ex quibus diserte, & annullantur tales purgationes aquæ frigidæ, & prohibentur litigantes eas præstare, & iudices prohibētur postulare: Et Doctores omnes, tam Theologi, quam Iurisconsulti ad vnum, hanc accepere, vt generalem prohibitionem, neque putarunt sibi vllum crimen excipiendum, neque vnquam de maleficio excipiendo, in hunc vsque diem, vel somniarunt: quia videbant prohibitionis rationem æqualem in maleficio, atque in cæteris criminibus. Generaliter, & sine criminis vllius exceptione (nullam enim addunt) locuti sunt Theologi, iurisperitique. D. Tho.

ca. Mennā in fi. 2. q. 5. iunct. ca. in lib. namq. in fi. 2 q. 5. & in c. consuluisti 2. q. 5. c. ex tuarū de purgatio. Cano. c. sentētiā sanguinis. Ne clerici, vel monach. sæcula.

D.Thom.in 2.2.quæst.95. artic.8.in add.3. & ibi Caietan. Diu. Anton.4. p.tit.15.cap.34.§.2.Binsfeld.2. parte de confess. maleficor. quæstio.1. post vlt.conclu.Petr.Tyræus libro de dęmoniac.edition.2.Petr.Gregor.libro 48.Syntagm.cap.19 Abbas in cap.licet in fi.ne cleric.vel monach.Matth. de Afflict.ad lib.2.Constit.Regni.tit. 31. Turrecrema. in d.c. consuluisti. Abb. & Ancaran. in cap.fin. de purgat. vulg. (vbi bene loquitur) And. Alciat. in Compend. Iudiciarij processus.Iudoc. Damhauderius in practic.crim.cap.43.Nauarr.cap.11.Manual.39.Nicola.Remig.libro 3. Dæmonolat.cap.9. Andr. Gail. lib.2.de pace publica cap.7. num.24.(vbi sicut, & Ancharan. expresse addit,esse Mortale peccatum) Ioan. Althuz. admonit.ad Iudic. idem tenuere Ioachimum a Beust, Borcholt. Venatorius, & alij citati a Godelmanno dicto capitulo quarto, numero 25. & numero 27.qui addit hanc,communem Docto.sententiam, approbari, quoque ab omnibus facultatibus Iuridicis Academiarum Germanię. Sane cum Canonis, sic expresse loquantur, & generatim ab omnibus DD. intelligantur (nec enim, vel vnum Theologum Catholicum, vel vnum Iurisconsultum pro se adducunt aduersarij. Cuiacius enim Feudis tantum meminit moris prisci, non vero eum laudat, vel probat) nōne ab Academiarum, & Doctorum recedere communi consensu, canonum innixo, & menti, & verbis, propter leuiculas rationes, temerarium, & inconsultum est admodum? frustra igitur sibi hoc effugio blandiuntur. satis enim expressa est prohibitio canonū. Quia negatio malignantis est naturæ & vniuersim destruit, quicquid eam subsequitur. Modus pœnæ augescit, cum delicto; quando legibus ille modus non aduersatur: hunc aduersari,

A iam palam est. Hac vite fracta, cedo alteram.

Tertium argumentum simile est sequentibus, quæ omnia multum habent verborum, sed parum stringūt, reducam analytice ad sua enthymemata, vel syllogismos. sic enim vis ratiocinationum optime intelligitur & fucus omnis remouetur. tertij ergo argumenti summa hæc est. Iudices B possunt, & debent eam adhibere pęnam, quam rei maxime metuunt, & propter quam ipsi alijque exemplo terriri efficacius à delicto deterrebuntur: huiusmodi quo ad maleficas, sūt ignis, & aqua. ergo his elementis, iudicibus in hoc crimine potissimum vtendum. *Respon.* primo si quid hoc argumētum valeret probaret etiam de ferro candenti, de quo tamen id, C nec ipse aduersarius asserit, quod si asserit: nonne Dd. omnibus Canonibus, & alijs quoque manifeste, se opponit, quod cuius modestiæ sit, ipse viderit. Si quid etiam valeret; probaret non in maleficis tantum, sed & in homicidis, & in alijs criminibus, quod tamen aduersarius in alijs negat. Ignis enim tormentum maximè metuendum est, tam latroni, quam D Lamiæ. Præterea quæro, cur aquam magis metuant Lamiæ, quam fidiculas, & eculeum: quia (inquiet) illi queunt resistere, huic non queunt. Sed cur huic nequeūt. Deus (inquit) non permittit. Vnde nosti? experientia. sic semper principium petitur.

d.ca. Mennam in fi. d.c. consuluisti, d. ca. ex tuarum d.c. sententiam, & c. fin. de purgat. vulg.

Secundo respondeo. Maiorem absolutè falsam esse; si sit propositio E vniuersalis, adhiberi enim non possunt à iudicibus pœnæ, quibus iura, vel legitimæ consuetudines non suffragantur: hæc vero aquæ frigidæ vsurpatio Dei tentatrix est, & iuri aduersatur, ac proinde vsus eius corruptela est, non consuetudo. Si negat vniuersalem esse propositionem:

corruit syllogismus, quia peccat in modo.

Quartum argumentum. Ad veritatem indagandum vti debent iudices modo, qui magis fauet vtilitatis publicæ, talis est hæc proba. igitur ea vtendum. Min. probatur: quia tendit ad conseruationem publicæ vtilitati; ad salutem, ac reconciliationem humani generis, omniumque terræ fructuum prouentum.

Respond. Minorē falsam esse: probationem vero eius supponere, quod erat probandum. Non enim quæritur, an maleficas, quæ veræ maleficæ sunt, & quas esse iudici constat, puniendæ? item, an iudex modis legitimis quibuslibet vti possit? constat enim affirmatiua horum pars, sed quæritur, an iste modus sit legitimus & in hoc fallitur scriptor ille, quia putat, vt actus aliquis sit legitimus, & bonus; sufficere, si per eum quis ad bonum finem tēdit, Nonne bonum, ægro sanitatem conferre, sane si finem spectes? sed si per maleficium conferas, vel vt per fornicationem, aut aliud peccatum eo tendat, actus erit malus, & lethalis, cur? nonne ad finem bonum tendebat? ita, sed per medium non bonum. Idem hic assero bonum ad finem tendere iudices hos, sed peccare, quia per mala media, nempe superstitionem, & tentationem Dei. Præterea hoc quoq; argumentum laborat vitio, quo præcedens, dum plus probat, quam intendit; nihil probat ad eundem enim finem tēderet iudex per duelli, vel ferri candentis purgationem, & tamen hoc ei non licet.

Quintò, constat experientia sagas probam aquæ maxime vereri, & detestari, eo quod sciant se sic detegendas: verisimile, ergo est illas tali indicio conuictas, non ausuras subire eculeum, vel saltem in eo non negaturas, quod ante in aquis coram om- A nibus palam fecerunt. *Respond*. consequentiam hanc nihil valere. Deinde, si hanc maxime detestantur, quomodo solent se illæ huic probæ offerre, tam frequenter? Item, vnde sciūt certo, se sic detegendas? nisi quia pacti sibi talis consciæ sunt. Si pacti conscia; fit hoc igitur dæmonis opera, quod aduersarius negat. Deniq; potius crediderim, illas tunc libentius B eculeum subituras, & tormenta pertinacius laturas, vt tolerantia diluant præcedens aquæ indicium, sic enim cassum redditurae conatum illū improbi iudicis.

Sexto. Indicia depositionis, & denunciationis sociorum, & cōplicum, incerta sunt, & fallacia: ergo potest iudex ad eorum robur hanc probam adijcere. Anteced. probatur, tum C quia malefici potentiores solent se laruis obtegere: tum quia Diabolus potest innocentium vultus in conuentibus exhibere; tum quia conuentus tales incerti, & imaginarij sunt. *Respond*. Primo, nec conuentus esse imaginarios, & incertos omnes, contrarium docui, supra libro 2. nec omnes semper laruati intersunt, vt etiam illic docui, nec diabolus a Deo D in hoc crimine permittitur innocentes exhibere, vt etiam docui, eodem lib. 2. sic falsum antecedens. Sed si illud concederem, & nunc pro confesso haberem; inde tamen non sequeretur illatio illa. Possunt enim illa indicia, alijs legitimis indicijs roborari (de quibus agetur lib. sequenti,) &, vt nulla forent indicia legitima alia, præstaret reum nocentem absolui, E quam ex prohibitis indicijs, & illegitima probatione condemnari, teste Stephano Pontifice. Denique hoc argumentum etiam probaret, de omni vulgari purgatione. In d.c. cōsuluisti.

Septimum argumentum, ex verbis D. Binsfeldij, contra eius mentē, non dicam calumniose, certe nō omnino candide

candide detortum, & cõtextum est; quibus, vir ille, & doctus, & pius, iudices ad puniendũ maleficium istud hortatur, & probat in hoc crimine plus deferendum testimonio complicum, quam in ceteris criminibus: ex his concludit aduersarius, hanc ergo probam recipiendam: quia hæc proba est certior illis testimonijs.

Respon. nec esse certiorem, sed incertiorem; quia nullus homo, tam mendax, quam Diabolus, cuius hæc proba pacto nititur, nec ad rem pertinere certior sit, nec ne. Ratio enim dissimilis valde est harum probationum, testimoniorum probatio diuino, naturali, & positiuo iure nititur: proba hæc, vt iam sæpe dictum, sed seq. sectione probandum; omni iuri repugnat.

Octauum argumentum, teste Binsfeldio, indicium homicidij ex cadauere sanguinante corã occisore petitum, videtur soli diuino miraculo adscribendum: ergo sentiendum similiter de sagis supernatantibus.

Respondeo, quid de antecedente sentiam, hoc opere non semel me indicasse; sed esto, sit adscribendum miraculo: an eadem ratio huius probæ? dicis, non probas. Ego, qui nego, discrimen dabo. Nulla in sanguinis illa missione causa subest suspicionis, de pacto cum dæmone: nihil illic miscetur superstitiosi: non quæritur illic a DEO signum, & proinde, nec Deus tentatur, quę omnia reperiri in proba frigidæ docebit sequens sectio.

Nonum argumentum, ait inconuincibile esse; si diligenter aduertatur: aduerte igitur quæso (*Lector*) mecum, & herbam para, quam victi victori porrigamus. Sed quid hoc? an mõtes parturiuere? certe nihil hic, reperio a num. 65. vsque nu. 70. quod vim habeat argumenti, nisi istud: Iudices a maleficijs, in ijs, quæ ad iudicium eiusq; ordinem pertinent, nec lædi, nec impediri possunt. Dæmon ab initio mundi semper omnia conatus fuit, & conatur, ne malefici puniantur, & vt amasios suos eripiat iudicibus, ideoq; persuaserat olim omnia, quæ fatentur, illusarum mentium esse somnia: sicq; ue consecutus diu fuit, vt impunitate, & cõtemptu iudicum, mire numerus cresceret reorum. Eadem ex causa, tam maleficæ, quam dæmon summopere vellent lædere, & exterminare omnes iudices, quod nequeãt, fit, quia Deus non finit; cuius potestas est infinita, dęmonis finita, si ergo tãtopere Deus potestatem suam ostendit in defensione, & tutela iudicum in hoc crimine; quare nõ idem plane volet, & operabitur Deus, *circa executionem huius aquatilis probæ, quæ quasi index est, & minister ad huius maleficialis hæreseos veritatem retegendam ac agnoscendam?* Sic enim ille concludit, ex præmissis quas narraui, breuiter, hoc ait: Deus potentiam suam ostendit tuendis iudicibus cõtra dæmonum, & maleficiorum insidias, vult igitur eam ostendere, quoque in crimine eorum detegendo.

Respond. Quid si negẽ consequentiam, & dicam argumentum a pure particularibus procedere? Deus hoc facit, ergo, & istud vult. Si dicas probari consequentiam: quia, vt decet Deum iudices tueri, ne lędantur; sic decet eos dirigere, ne fallantur.

Respon. numquam illos falli, quando vsi sunt modis, & medijs a iure comprobatis. Non enim fallitur iudex, qui nocentem absoluit, quem acta docent innocentem, vel non docent nocentem. Nunquam falli, solius Dei est, neque hoc iudicijs humanis competit. Præterea multa crimina sæpe Deus vult in sequenti sæculo in solidũ puniri, ideo ea permittit hic latere. At reipub. melius

consultum si deprehendantur: sane, sed an Deus semper quod singulis rebuspub. vtilius; id facere tenetur? Quid si illas punire velit? Possim etiam dicere, vtilitatem illam reipub. honori diuino cedere; hunc sæpe, exposcere, vt crimina quædam futuro vltimo iudicio seruentur expianda. Nonne eodem argumento, idem de furibus probem, & sicarijs? Deus potentiam suam ostendit in Iudicibus, & ministris alijs iustitiæ tuendis, vt exiguo numero aliquando, & plures, & ferociores comprehendant, cotruncque vitent gladios: ergo eum nolent hanc prouidentiam suam extendere ad criminis eorum detectionem. Denique non semper iudicia hæc sine omni impedimento procedunt, vel læsione iudicium, aut ministrorum iustitiæ, vt docui libro tertio. Ecce; quam leni manu, & breui falcicula, stupeus aries, tam inuicti funis discissus, machinam exarmauit.

Decimum, sors consultoria permittitur; quatuor conditionibus concurrentibus: hæc proba est quædam sors consultoria, & in ea inueniuntur conditiones quatuor illæ, nam non fit in electionibus Ecclesiasticis, sed fit in rebus Spiritualibus, & ad animæ salutem pertinentibus, & fit cum reuerentia, & ex necessitate, defectu aliarum probationum. poterit igitur hac iudex vti. *Respondeo*, Hanc sortem non esse consultoriam, sed diuinatoriam; nam consultoria sors quærit, quid agendum, vel iudicandum sit; hocque de futuro: diuinatoria; quid euenturum sit, vel quid factum latens. In hac proba vero non quæritur de futuro, neque de eo, quid faciendum; sed tantum de præterito, siue de culpa, & commisso non aperto. Diuinatoria, igitur hæc sors foret. Prohibita ergo hæc proba, vt cæteræ sortes diuinatoriæ. Immo, &

A consultoriæ sortes hodie prohibitæ sunt, nec permittit nos Deus voluntatem suam per extraordinaria, & iure Ecclesiastico vel S. S. non approbata media inuestigare. Vide, quæ dixi supra capite secundo, quæstione 7. sectione 4. Neque hic adsunt quatuor illæ conditiones, nam deest necessitas. Text. in c. sortes. 26. q. 5. Vt docui sup. sect. 1. part. 2. q. 2.

Vndecimum, mallei malef. auctor
B ex Scoto dicit licere vti, absque Mortali ad tollendum maleficium remedijs vanis & superstitiosis, dummodo sine alio maleficio fiant, & desit omne pactum cum dæmone, etiam implicitum: quia hoc est destruere opera diaboli quod est laudabile. Hubertinus & Goffredus putant maleficia posse per eandem artē destrui, per quam facta sunt. Imper. etiam,
C in l. eorum, C. de malefic. & mathemat. permisit maleficia, quæ in bonum finem diriguntur, nempe ad salutem hominum, &c. Cum igitur in hac proba desit pactum omne, desit etiam maleficium: licebit iudici ea vti, etiamsi aliquid superstitiosi admisceretur. *Respondeo*, imprimis hic nō agi de maleficij destructione, sed tantum de probatione maleficij com-
D missi, & proinde hic opus Diaboli non destrui, sed tantum indicari. Deinde pactum hic non abesse. Imperat. quoque illam constitutionem (nisi dicas eam tantum tolerantes loqui, non vero approbantes) iniquam esse, & diuino iuri contrariam; quia ius diuinum omne maleficium prohibuit, nec enim facienda sunt mala, vt eueniant bona. Hubertini vero
E Goffredi, & vt videtur Mallei malefic. opinionem; nos li. 6. copiose refutaturi sumus, quæ sane, quoad destructionem maleficij per maleficium, est erronea; quoad destructionē per superstitiosa tantum media, temeraria est, vt minimum; quia superstitio semper est in vitio, & peccato, nec vn- Art. Paris. 5. & 6.

quam

V. de Diu. Th. 2.2.q. 95. & quæ diximus. li. 1.c. 1. & d. at. Paris. 5. tex. Leu. 30. & 20. & cap. admoneant. 26. q. 2. ca. nec mirum. 26. q. 5.

quam licite dicenda. Nec Scot. aliud dixit, in 4.d.34.q. vni. vbi hęc tractat, quā licere maleficia, signum tollendo, destruere: quod vero superstitiosis, & vanis vti remedijs liceat, Scot. non dicit, sed de hac re dicentur alias plura lib. 6.

Duodecimum, est omnia, quæ ab hominibus fiunt, ab intentione eorum, ita iudicanda, vt si intentio bona sit, & doli expers, peccato vacua sit actio, quia peccata non sunt, si voluntaria non sunt: ideo si iudex putans hoc sibi licere, bona intentione, & citra dolum, ad veritatē inueniendam hoc vtatur remedio, vel nihil, vel parum peccare. Confirmatur 1. quia in rebus, quæ ad fidem non pertinent falli, vel nullum, vel paruum est peccatum. Confirmatur. 2. hoc argumentum, quia iudices, teste Menochio, duplex arbitrium habēt, vnum astrictum, & ligatum: alterum liberum, & plenum; quod dici potest, *concessio ab homine, vel lege facta, qua possit iudex semoto iure, æquitate, & ratione, sed proprio ductus appetitu, a dolo tamen alieno, quod placuerit statuere*. Confirmatur. 3. tum quia alioqui facile sagæ, sine hoc probæ genere, iudicia eludent, & experientia docet illas nulla Canonica purgatione meliores fieri: tum quia iudicibus adimitur vnica ratio certi aliquid statuendi, & sic molestijs, & scrupulis innumeris inuoluuntur. Ex his omnibus, a numero 82. vsque ad 91. concludit, *vix vllum, vel neglectæ legis, canonisve, vel temeratæ religionis piaculum pertimescendum esse illi iudici, qui proprio ductus appetitu, a dolo tamē alieno, ac pleno illo arbitrio vtitur, cognoscendæ per hanc probam veritatis*.

De arbitr. iud. q. 6.

Respond. Plurima hic occurrunt discutienda, quorum iam pars explicata, pars fusius explicabitur libro seq. Imprimis illa regula, vt sic Theologicæ doctrinæ consentanea, sane est intelligenda; quæ a sola intentione, peccati petit rationem. Nam cum peccatum sit triplex, infirmitatis, malitiæ, & ignorantiæ; illud, quod ex ignorantia committitur, bona cum intentione committi potest, & peccatum tamen esse, vt accidere certum est, quando vincibilis ignorantia est: tunc enim bonam intentionem, non prorsus excusare eum, qui facit, quod scire debuit, sibi non licere; certius est, quam vt probari nunc a me debeat.

D. Greg. li. 26. moral. c. 16. D. Th. 1. 2. q. 76. Act. 3. v. 17.

Solum quod ab ignorantia omnino inuincibili fit, caret omni peccato; quia censetur omnino inuoluntarium: vincibilis solummodo minuit peccatum, affectata vero auget, efficit enim, vt sit peccatum ex malitia, considerandum, itaque qualiter ignoret iudex, sibi hac proba vti non licere. Si hoc scire, & discere expresse noluit, tunc ignoranliam directe affectauit; si vero aduertens, vel facile potens aduertere; se discere posse, ac teneri, occasionem tamen discendi oblatam neglexit; indirectè tunc laborat ignorantia affectata, & sicut prior est expresse reus ob peccatum malitiæ: sic posterior implicite, & interpretatiue eodem recidit, totiesque sic peccabit, quoties, vel directe, vel indirecte, quando se discendi iterum occasio obtulit, discere, vel expresse noluit, vel neglexit.

Vid. D. Th. & ibi Medin. 1. 2. q. 74. art. 5. & de q. 76. ar. 2. Scho. in 2. d. 22. Valenc. disp. 2. q. 3. pūc. 6. & q. 5.

Quæ in Iudicibus locum habent, quia hoc addiscere tenentur: eo ipso enim, quod iudices sunt, tenentur scire, quæ officium iudicandi exigit: tenētur, quòd qui rudiores sunt, consilium petere a doctis, & pijs viris, quare cum hoc negligunt, a supina ignorātia excusari non possunt, cum tam facili negotio, consulendo Academicas Facultates, hoc queāt discere. Quod si tamen aliquis cōtenderet rem hanc esse difficilē cognitu, (quæ

Bar. Medi. 1. 2. qu. 94. art. 2.

mea quidem sententia facilis est cognitu quia sufficiéter a summis Pontificibus decisa) & iudex adhibuisset aliquam diligentiá ad sciendum, non tamen omnem quam adhibere poterat, & ratione difficultatis rei, & status sui, tenebatur: adhuc ignorantia erit vincibilis, & proinde cum peccato, quia talis ignorantia non tollit voluntarium. Quando autem quis diligentiam sufficientem dicendus adhibuisse, hoc alterius, & prolixæ disputationis est. Nobis sufficit illud fundamentum subuertisse, quo supponebatur ab aduersario, solam intétionem bonam sufficere, ne quis peccet faciendo, quod facere nō oportuit. Ad Confess. 1.

Videantur Victor. in Rel. de Indis nu. 9. Vega lib. 6. in Concil. Trid. ca. 18. Sct. in 4. d. 5. art. 2. q. vni. Bañes 2. 2. q. 10. a. 2. dub. 10. 10 Va c. supra pū. 1. Angl. in 2. d. 22. q 2. ar. 2.

Respond. eā esse falsam. Quia etiam falli in ijs, quæ pertinent ad mores, & præcepta Decalogi, potest esse Mortale, si quis fallatur propter ignorantiam rerum, quas sub M. tenebatur scire; vt tenentur iudices ea, quæ ad officium eorum spectant, & graue continent præiudicium, vt in nostro casu: cumq; omnis error voluntarius quarumcumq; rerum, semper sit peccatum ex communiore, & veriore sententia, contra Durandum; sequitur, quo error periculosior fuerit, & maioris detrimenti, hoc futurum peccatum erroris grauius, hic autem detrimenti est maximi, quia fouet superstitionem, tentat Deum, & proximo grauissimam infert iniuriam. *Ad 2. Respon.* Iudices, qui tali arbitrio libero, & pleno vtūtur, non iudices esse, sed tyrānes, vox ote quibus in corde illud:

Sic volo, sic iubeo, sit pro ratione voluntas:

Et qui iubent potius, quam cognoscunt; decé; regnat potius, quam iudicant. Vbine vnquam ab illo homine, vel a lege facta hac c. ā laxa con- A cessio, vt ipsi liceat solo vacare dolo; cæterū, seponere ius æquitaté, & rationem; proprium vero sequi appetitum, & sic quodcumq; placuerit in iudicio statuere? Deus bone, quo talia iudicia deciderunt? hancne licentiam tribui ab hominibus Christianis? qui ius, & æquitatem remouet, nōne iustitiam tollit; quæ omnis, vel benigna æquitate, vel rigido iure ful- B citur? æquum bonumque naturalis est iuris; hoc tollis, si ab æquo bonoque, & iure simul iudicem permittis abire. Non hominis, sed Dei iudicia iudices iudicare Rex ille Israelis, vere dicebat; hominis est arbitriū, sequi rationis, quæ nos a belluis discriminat, & ratiocinatione præcedéte imperare humanis affectibus, qui quod contra legis præscriptū sæpe nitun- C tur; ideo iudices nolebat humanum sequi iudicium, sed diuinum: quia iudicandi leges acceperant a Deo Iudæi, ideo qui secundum illas iudicabat, memor erat se Dei iudicare iudiciū. Aduersarij ne hominis, quidem iudicium amplectuntur, sed belluarum: hominis est ratione nunquam semouere, belluarum est appetitum sequi, qui ergo iudici, semota ratione D proprio duci appetitu, permittunt; nonne bestiam, non hominem iudicatorio tribunali imponunt? Non, non, qui legibus contēptis iudicat, a DEO iudicabitur. Princeps es, & legis condēdę habes auctoritatē? iustis quas tulisti legibus, pare; non metu pęnæ, quam prefixisti (hanc nemo a te exposcet) sed metu legis diuinæ, metu legis naturę, amore honestatis, E & decoris, & laudis. Nullus est Princeps, qui Dei lege, aut iure naturę absoluatur, aut hoc ius, hanc ęquitatem possit, sine peccato, transgredi iudicando. Principe iudices inferiores, supremi quidē illi & qui Principis immediate gerunt vicem, dum contra legis mentem non tendant; possunt ver-

verborum proprietatem extensione, vel restrictione labefactare: alij his inferiores, & à quibus ordinaria solet appellatio, saltem in ciuilibus, esse, illi verbis etiam legis astringuntur; si contra ea iudicant, peccare censendi, ex communi Theolog. sententia. Notari digna sunt illa D. Augustini; *In istis temporalibus legibus, quamquam de ijs homines iudicent, cum eas instituerunt: cum tamen fuerint instituta, & firmata, non licebit iudicibus de ijs iudicare, sed secundū easdem.*] D. Gregor. etiam scribit, à iudicibus iura diuina humanaq; reuoluenda, & cum reuoluerint, secundum id quod illis constitutum est, iudicandum; & addit exemplum Moysis, qui querelas populi semper ad Domini tabernaculum ingressus referebat, & iuxta quod Dominus imperabat iudicia proponebat. *Nimirum* (ait) *nos instituens, vt non ex corde nostro, sed ex præcepto diuino sententiam proferamus.*] Hoc tenebantur sequi præcepto Dei iudices Israelis, qui iudicare iubentur, iuxta legem eis à Deo per Moysem datam, immo, & Regi ipsi eadem necessitas incumbebat. Sane apud Romanos testatur Asconius solitos iudices iusiurandum in leges præstare, quod illis solemni formula præiretur. Nihil autem perniciosius, nihil periculosius semper iudicatum, quam si affectui indulgere iudex permittatur: appetitus vero semotus à ratione, nihilo passione, & effectu melior est. Absit ergo à Deum timentium mentibus, absit à Christianis subsellijs, talis arbitrij plenitudo, qualis in 2. confirmatione ꝓponebatur Ad 3. Conf. Respon. Præstare sagas centum nocentes absolui, quam vt per talem probationem innocens vna mulier condēnetur, vel periclitetur, præstate eas absolui sine iudicis peccato, qui licita omnia expertus; quā cum

D.Tho.1.2. q.60. Med. 2.2.q.6.ar. 5. & ibid. Bān. & Aragon. & Sot. Item Caietan. in sum. verb. Iudex Nauar. Manu. c.25. num. 9. & 13.
lib. de vera relig. c.32.
c. summopere 11.q.3
Deuter.17. v.10.
d.c.17.v.19.

A peccato, & superstitione veritate deprehendere, & crimen punire: Quid tibi (ô iudex) proderit si prouinciam criminosis liberaris, animæ tuæ dispendium facias? quid tibi prodest bene consulere alijs, si tibi per peccatum male cōsuleris? At illa deterior fiet dimissa, tibi non nocebit, sed sibi, consequetur illam Nemesis sua. De scrupulis quod additur, dicerem lu- B bens, *Trepidauerunt vbi non erat timor.* Eximatur semel hic error ex eorū mentibus: erronea conscientia cessabit doceātur temere superstitionē, doceantur quam graue peccatum sit Deū tentare. Doceantur mortale peccatū esse, non obedire Ecclesiæ, quæ vniuersim prohibuit vulgares purgationes. Non puto me hac in re falli, vnā ex causis cur canonicis, & ciuili- C bus medijs veritatē non assequātur, præcipuam esse credo, quod huic superstitiosæ probationi confidant; ceteris, hoc est iustitiæ & Deo, diffidāt, & ideo eas obeunt neglīgētius. Nonne hoc meretur decipi & illud?

Nau. sum. num. 15. 19 si. v 6. p c. mortale r

Vlt. *argumentum*, petitur ex verbis D. Bernardi, in Cant. cant. ser. 66. in fin. ex cuius narratione colligunt, hunc morem miraculosum, & apud D veterem Ecclesiam in more positū. *Sed Respond.* verba D. Bernardi hoc non probare, & D. Bernard. post Longobardorum, & Barbarorum in Italiam, & Gallias irruptiones, ac imperia diu vixisse, nempe post annum 1100. vt antiquior illi auctoritas quærenda fuerit in re, quā ante Bernardum Stephanus Papa, & tēpore Bernardi Lucius 3. & mox post Ber- E nardum Honorius. 3. damnarēt. Sed B. Bernard. hanc cōsuetudinem probat, nec laudat, nec Ecclesiasticū morem, sed quorundam tantum priuatorum fuisse docet: notandum quoque illos hæreticos de quibus loquitur, fuisse Apostolicos, & pauperes de Lugduno, & de Barulo dictos,

verba

verba Bernardi hæc sunt; *Probatum est mori magis eligunt, quam conuerti. Plerumque fideles iniectis manibus aliquos ex eis ad medium traxerunt. Quæsiti fidem, cum de quibus suspecti videbantur, omnia pro suo more negarent, examinati iudicio aquæ, mendaces inuenti. Cumque iam negare non possent quippe deprehensi aqua eos non recipiente arrepto, vt dicitur freno dentibus, tam misere, quam libere impietatem non confessi, sed professi sunt, palam pietatem astruentes, & pro ea mortem subire parati. Nec minus parati inferre, qui adstabant. Itaque irruens in eos populus, nouos hæreticis sua ipsius perfidiæ martyres dedit. Approbamus Zelum, sed factum non suademus.*] Hæc ille, ex quibus patet hoc vulgi factum fuisse, & abs Bernardo illud factum non approbari. Quomodo approbaret Canonum, & petitus, & obseruatissimus? Si dicas Bernardum loqui duntaxat, de præcipiti nece illis illata, & hanc damnare; non iudicium aquæ.

Respond. D. Bernardum necessario de vtroque intelligendum. Nam si examen illud licitum erat, etiam licita mors ex illo subsecuta. Nam post culpam, ita deprehensam, solebant statim supplicio tradi. Deinde Diuus Bernardus non approbat illud examen, sed solummodo narrat, quid vulgo factum; quando adhuc in caussa hæresis vigebat hæc probatio de facto. Principibus dissimulantibus, nec satis promptis ad parendum Canonicis decretis; quæ pro æui barbarie plerique ignorabant. Respondi argumentis scriptoris illius Catholici, & excepti hastas eius amentatas: nunc vicissim, communis, & veræ sententiæ tela torquebo.

SECTIO III.

Proponitur, & probatur vera sententia Negatiua.

Egi de ijs, qui ignari sunt prohibitionis Canonum: de alijs fit Conclus. *Peccant iudices, qui gnari prohibitionis Pontificiæ, proba hac aquæ frigidæ in maleficij crimine vtuntur.*] In cōclusione hac suppono prohibitam esse probam, quod probatum a nobis supra. Nec valet Solutio aduersarij, non esse mentem Canonum de hoc crimine loqui. Vis enim negatiuæ indefinitæ prohibitionis, est vniuersalis, ideoque præcepta negatiua semper, vbique, & omnes ligant, vt docēt quotquot Decalogum explicāt, ideo qui dicit, *Non licere vti proba aquæ frigidæ*; intelligendus est, de purgatione cuiuslibet criminis per talem probam. Neq; hactenus, quod sciam, vllus, hanc limitationem canonum illorum somniauit, vt de purgatione leuium tantum criminum loquerentur, nec modernus iste scriptor tantæ adhuc est auctoritatis, vt eius interpretatio contra receptam hactenus sententiam sit admittenda, cum nec vera sit. Nam canones illi de furto, immo, & homicidio loquūtur, quod graue crimen est. *Conclu.* communis est, vt superius probauimus. Sect. præced. in resp. ad 2. arg.

Probatur primo. *Quia peccatum est factum, vel concupitum contra legem æternam*, vt ait D. Augustinus, siue vt ait D. Ambrosius, *Peccatum est legis diuinæ præuaricatio, & cælestium inobedientia mandatorum.* Inter cætera autem legis diuinæ, siue æternæ mādata est, vt oues pastorem suum audiant, & Ecclesiæ capiti obediant; constatque Catholicis omnibus, ad hoc visibile caput Ecclesiæ, pertinere decisionem rerum fidei, & eorum, quæ a fide depēdent. Horum Lib. 2. c. 8. Faust. D. Tho. 1. 2. q. 71. artic. 6. Schol. in 2. d. 35. De Paradiso c. 8.

ex

ex numero est indicare. quid religionis virtuti repugnet, quid non; siue quid superstitiosum sit, quid non sit. Cum itaque Pontifex Romanus, visibile caput Ecclesiæ (fremant hæretici, vt lubet) declararit probam, seu purgationem aquæ frigidæ superstitiosam esse; illi non credere, & contrarium contendere; est non audire Ecclesiam, & proinde peccare, dignumque se præbere, vt habeatur, sicut Ethnicus, & publicanus & proinde est incidere in cœlestium piaculum transgressione mandatorum. Si dicas, Stephanum Papam meminisse tantum feruentis aquæ, & non frigidæ. Vigebo, eandem frigidæ, & feruentis esse rationem; quia generaliter ibi subdit pro ratione. *Quod Sanctorum patrum documento sanctum non est superstitiosa adinventione non est præsumendum*. Igitur Stephano Papæ, idcirco hæ probationes superstitiosæ, quia nō repertæ in canonibus, non sancitæ sanctorum patrum documento, sed ab hominibus vulgo præsumptæ. Promant aduersarij vnū vnius patris documentum hanc probationem approbans, & videbuntur non penitus auctoritate veterum destituti. Solus Iuo videtur quodam casu ferrum candens probasse, sed aduersarij ferri candentis probationem æque, atque ego improbant, & Iuonis rationem supra Sectione confutaui. Præterea Pontifex aliis aquæ frigidæ, & feruentis simul mentionem faciens, vtramque vocat, *popularem inuentionem*, vtramque dicit factam. *fabricante inuidia*. (diabolo hominum saluti inuidente) vtramque æqualiter detestatur. Aquæ etiam huius frigidę purgationem Lucius III. vocat *peregrinum iudicium*, (nempe alienum ab Ecclesię moribus,) & declarat inualidum. Sed & Innoc. III. iudicauit eandem esse aquæ frigidæ, aquæ feruentis, & ferri candentis prohibitionem. Est ergo summorū PP. iudicio hæc proba, *inutilis, plebeia inuentio, peregrinum iudicium, fabricatio inuidiæ, sæpe fit ofa adinuentio, desit tota patrum documento*, Canonibus improbata. Quædam adfert aduersarius, a num. 156. vt probet diuersam esse rationem aliarū probationum, quæ prohibitæ. 1. (ait) illæ subibantur sponte, & vltronea oblatione; hæc a iudice iniungitur. Hoc ipse vidit nōn esse verum; nam ex d. cap. Mennam, &c. vlt. de purgat. vulga. patet etiam solitas iniungi a iudice alias. & exempla superius allata docent etiā a iudice probam sponte susceptam. Ideo dicit 2. adultionem naturalibus remedijs posse per dæmonē impediri, & ideo hanc probam esse incertam. Quasi vero non possit etiam, vel ipse sustentare in aquis maleficam, vel aliquid ei supponere quod sustentet. 3. adfert ex malleo malefica. quod si duellum alicubi potuit permitti, multo magis posse probam ferri candentis: item etiamsi peccent duellatores, iudices tamen excusari posse.

Respond. hæc omnia iam ostēsum euidenter esse falsa. vltimo dicit experientiam huic fauere probationi, (quod nec semper verum, & etiam olim illis alijs fauebat) & propter Sacram. Baptismi hanc aquæ esse prærogatiuam; quod est gratis conijcere, & somniare vigilantem, & declinare post Scribonium. Confir. hæc probatio, quia Diuinatoria sors est superstitiosa; sed huiusmodi probatio est quædam species sortis diuinatoriæ, vt docui sect. præced. ergo est superstitiosa. Maior est omnium Doctorum, & certa: quia diuinatio est vna species superstitionis. Minor probatur. ratione D. Thomæ, quia ordinantur ad iudicāda occulta Dei scientiæ, & iudicio reseruata, præsupponit enim contraria sententia, ubi pe.

Marginal notes: c. consului 2. q. 4. — Cap. Mennā in fine 2. q. 5. — c. ex tuarū de purgat. canō. — Ca. fusam sanguinis, ne cler. vel monach. — 2. 2. q. 95. a. 8. ad 3.

Margin letters: A B C D E

per aquam frigidam non posse crimina deprehendi: At si aliter, quam per vulgares purgationes, inuestigari nequeant. Stephanus V. Papa definit relinquenda illi, qui solus nouit corda filiorum hominum. Et sane temerarium est, laicos iudices occulta peccata scrutari velle, de quibus nec Ecclesiæ licet iudicare, sed ei tantum, qui corda, & renes scrutatur. Hanc confirmationem cum 5. loco insinuasset aduersarius, cap. 1. certe cap. 3. suo loco non dissoluit. non enim de secretis illis prouidentiæ diuinæ, & maiestatis gloriæve Dei agitur in argumento; sed tantum de peccatis, quæ via licita, omnibus tentatis, index nequiuit deprehendere. Sed videtur eam velle soluere num. 173. dicendo, diuersam esse rationem priuatorum sic occulta inquirentium, & iudicũ, nam iudices faciunt, vt Vicarii Dei, & ex officio, priuati ex mera curiositate. Hæc respõsio euertitur, eo quod canones diserte etiam de iudicibus loquantur, idque tam quoad magistratus, quam quoad priuatos prohibent, d. cap. consuluisti. d. cap. tuarũ. d. cap. Mennam. d. cap. vlt. & sane æqualis vtbique est superstitio, & Dei tentatio, & in magistratu hæc sunt minus ferenda, minus excusatione digna. Confirmat. 2. hæc probatio: Iure Canonico vulgares omnes purgationes sunt improbatæ, vt patet ex d.d. canonibus, & communiter Canonistæ sentiunt: sed aquæ frigidę proba est vulgaris probatio; vt patet, quia non est canonica, neque legalis, ergo est prohibita. Dicent forte, eam esse miraculosam. Sed tunc contra eos procederet argum. sequens.

d. cap. consuluisti.

2. *Probatur concl.* Tentatio Dei est peccatum repugnans religioni, & primo præcepto Decalogi; sed qui vtitur huiusmodi probatione tentat Deum, ergo hæc probatio est peccatum repugnans religioni. Mai probatur, ex communi sententia DD. Minor vero, probatur audoritate Honorij Pontific. qui vulgari purgatione ferri candentis dicit Deum tentari, & quod ille de vna specie asseruit, de cæteris quoque vulgaribus probationibus communis DD. schola intellexit, eadem enim in omnibus est ratio, quia vel potest illud delictum aliter deprehendi, & tunc nulla adest necessitas: & ideo miraculũ petitur a DEO citra necessitatem, quæ est aperta DEI tentatio, vel si non potest sciri alijs medijs illud peccatum, tunc iudex est iniustus, qui de quibus iudicare non potest, eo quod diuino throno sunt reseruata, iudicium vsurpat. Sed, si bene consideres sententiam contra sentientis scriptoris; semper hic adest Dei tentatio. Et enim vult iudicem non deuenire ad hanc probam, nisi habeat sufficientia indicia ad torturam; nec ad alium finem quam torturę hanc probam tuetur. vide q̃ de hac re dixi pręced. sect. in princ. Conatur hoc crimen tentationis Dei euadere, q̃a significa, & miracula sępe legimus in S. S. petita, ab Abrahamo, eius seruo, Gedeone, cęteris. *Resp.* cum Alexand. de Hales, hęc non facta ad imitationẽ posterorum, sed in significationẽ, & figurã futuri, iuxta illud Apostoli, 1. Corinth. 10. vers. 11. omnia hęc in figura cõtingebant illis. Quod figurã non recognosas; dico, speciali Spiritus sãcti instinctu vel iussione seu reuelatione ea fecisse; nec aliter licere à Deo signũ petere, iuxta *D. Thom.* aut magna, & euidẽti vtilitate, vel necessitate id exigẽte, v.g. ad gẽtis alicuius cõuersionẽ certo inde subsecuturã; vt Apostoli, et alij Sãcti fecerũt. In nostro vero casu q̃a Deus satis multa dedit media legitima veritatis explorandę, necessi as ista cessat: vt supponit Steph n9 Pontifex. Qđ attinet ad Acha z: ille p Esaiam reprehẽsus fuit, eo qđ Dei signũ oblatum

2. 2. q. 97. Summistarum in verbo Tentatio Dei, vel Tentare Deum. Nauar. ca. 11. nu. 39. & seq. Galen. VVestcapell. Catechesi 61. cap. vlt. de purg. vulg.

D. Thom. d. art. 8. ad 3. & sum. mistæ, & Nauar. Petrus Anchar. in d. cap. vlti. & Binsfeld. d. q. 1. Alexandr. de Hal. par. 3. q. 45. mem. 3. Valen. z. disp. 6. q. 14. princ. r. Turrecremata ad 2. q. 4. in princ. nu. 3. & c. consuluisti. ead. q. nu. 2. & 3. d. 2. 2. q. 178. art. 1.

oblatum respuerit, ne Deum honore hoc afficeret: quod, quid ad rem, quæso?

3. *Probatur conclusio*, quia hic non est miraculosa Dei operatio censenda, sed pactum Magicum cum dæmone, ergo illicitum iussione sua ad hoc cooperari. Probatur antecedens, quia hoc promiscue contingit ad proiectionem in aquam quam faciunt iudices Catholici, & hæretici, vt constat? quia maxime hæc proba viget inter hæreticos: sed hæretici nō faciunt vera miracula. Si dicas hoc ad confirmationem fidei ipsorum non fieri. *Resp.* nulla illos vnquam facere ad confirmationem fidei: tam ordinaria vero, & continua eos facere, ad aliam rem probandam; id nunquam auditum, nec credibile. 2. probatur, Deus per nullos facit miracula sine necessitate: hic non esse necessitatem idoneam, ostensum est. 3. vera miracula Deus alijs miraculis nunquam eneruat, quia veritas nequit impugnare veritatem. Ergo si sagas non demergi foret verum miraculum, nunquam hoc alijs miraculis euerteretur. Sed legimus aliquando per miraculum hanc immersabilem Magorum vim sustulisse, adeo, vt de facto sagæ aquis demersæ, & absorptæ fuerint. Ergo illa vis immersabilis non est miraculosa. Quod subsumpsi, id probatur ex Histor. miraculorum quam Cæsarius collegit; vbi, libro 9. narrat, maleficos quosdam, qui, freti maleficijs, supra flumen ambulabant, proiecta in flumen sacra Eucharistia, statim demersos fuisse. Si dicas illud, nec in iudicio, nec a iudicibus actum: Infetre possum, igitur hæc virtus immersabilitatis non est a Deo tributa maleficis, pro signo certo criminis comprobandi. Nam hi vere malefici fuere, & tamen demersi sunt, vi sacri panis Eucharistici. Ergo miraculose de-

A mersi, miraculo posteriore destructū prius miraculum foret, etiamsi corā iudicibus eorum iussu id actum fuisset. Nam vis miraculi non restringitur ad iudicum præsentiam. Vrgeo quarto, miracula Dei nunquam fallunt, sed sunt certissima, & infallibilia: hæc proba fallit aliquando. *Respond.* hoc fieri fraude, & dolo carnificis, vel quia non bene aduortunt iu- Num. 132.

B dices, & fidem non habent, nec satis confidunt Deo; quod tamen erat necessarium ad miraculi patrationem. *Sed contra*, si sit saga (secundum vos) mergi non potest vi humana adhibita: quia nullæ vires humanæ Angelis bonis ministerialibus possunt resistere: Et tamen, numero 31. fassi estis eam quæ malefica erat, vi a carnifice demersam, tibi ergo ipsi respon-

C deas. Item Godelmannus ex litteris cuiusdam Nobilis Borussi, sex sagas diuersis vicibus, cum vere constaret esse reas, in aquam gelidam colligatis artibus proiectas, submersas fuisse scribit: & de pluribus hoc idem affirmat Ioann. Althusius. Confirmat sagas aquis submergi posse, & solere Dubrauius Episcop. Olomucensis, lib. 8. Histor. Bohem. agens de Vra-

Lib. 3. de lamijs c. 4. num. 35.

Admonit a Iudice.

D tislao Rege.

Idē Vratislaus Gerardo Præsuli, ac fratri suo auxilio fuit in abolendis tollendisque magorum portentis, atque maleficis, quas tunc multi viri mulieresque nimis licenter exercebant, mentes hominū fascino turbantes, boumque, & pecudum lac, segetemque alienam pellicientes atque ipsa interdum elementa dæmonum

E violentia concutientes, per quæ impendens vulgus a sincera in Deū fide eneruabatur. Nec tñ aliter Gerardo malis obuiam ire, quam per censuram Ecclesiasticam licebat, eam illi non pluris quam plumbeū gladium æstimabant. Ergo non ferrum tantum, sed ignem quoque, & aquam Vra-

tislaus

uislaus maleficis admonuit, aliosque securi feriri, alios flammis exuri, sagas nonnullas aquis submergi iussit. Atque hac animaduersione in auctores amplius centum distracta, reliquos desinere artem vetitam, damnatamq; metu similis pœnæ coegit.]

Audis submersas aquis sagas Boemiæ, vbi iam miraculi vis, quam prętendunt, Effugium vnum video, ad inquisitionem a Deo subueniri, non ad supplicium, quasi non illa ad hoc dirigatur, quasi diploma de illa his nostris aquarijs vllum sit peculiare. Quod etiam additur; de iudicium parua seu modica fide; plane impertinens est, illa enim dictis scripturæ locis exigitur fiducia in miraculis, quæ ad fidei confirmationem edenda erant, non quæ ad Iudicum inquisitiones, & notitiam pertinebant. Matth. 17. vers. 20. Marc. 9. vers. 23. & 24. Quod autem de Scæuæ filijs Actor. 19. Adfertur, id vel eodem referendum, vel ad rem nihil omnino facit. 4. probatur hic pactum interuenire, quia cum nec naturali hoc vi contingat, nec miraculosa Dei operatione; restat fieri ex vi pacti cum dæmone; non quidem expliciti vel expressi, tale enim iudicibus nullum nunc puto intercedere (neque aliud probant, quæ multis dicit auctor ille, libri sui capit. 3. a numero 91. & quod dicit esse pactum implicitum cum DEO, id iam probatum est esse expliciam Dei tentationem.) Sed dicimus cum primo aliquo iudice pactum explicitum intercessisse dæmoni; vt dæmon ad tale signum proderet occultum, & latens crimen; nempe vt, quæ sagæ essent, eas sustineret, ne mergerentur, postea (vt contingit in omnibus huiuscemodi rebus) alij iudices hoc edocti, vi illius primi pacti, idem obtinuerunt, atque ita iam, etiam ignari, ex pacto implicito operantur. Pactum vero hoc im-

A plicitum intercedere patet, quia superstitiones omnes nituntur pacto implicito, vt docet Beat. Augustin. (& cum eo omnes Theologi.) Lege D. Augustin. loco illo, & seqq. cc. & deprehendes hic, & superstitionem, & pactum implicitum versari, quia effectus nec est causæ naturali adæquatus: nec talis, vt a DEO debeat merito per miraculum exspectari. Lib. 2. de doc. Christ. c. 20. 22. & 23. & docui cap. 2. q. 5.

B Cum ipsis sagis non intercedere quo ad hoc vllum dęmonis pactum non male sentit, nec inualide probat ille scriptor a numero 97. Nam in illo exemplo quod ibi narrat clarissime id cernitur, referam eius verbis;

Quemadmodum hac adhuc æstate in præfectura Linnensi.] Diocœseos inferioris Coloniensis, accidisse dicitur, quod vetula quædam videns

C duas mulierculas aqua tentatas non subsedisse, ipsa ad præfectum loci accurrens, & interpellans, eousque tam ipsum quam cæteros ministros iustitiæ præsentes permouet, volens ac accerrime instans, vt & ipsa aquis tentaretur, se licet apud populum suspecta admodum sit de hac maleficiali hæresi, iam tamen innocentiam suam per hoc coram populo te

D statam facere, indignamque hac suspicione publice se eximere, velle. Annuit importune efflagitanti præfectus, & cæteri: sed hanc in aquam proiectam euidentius supernatasse, neque vt demergeretur, vel fundum peteret (quamuis id studiose suo motu super aquas tentans) efficere vlla ratione potuisse dicitur. Extracta, ecquid carnifex suorum membrorum

E ipsa esset, interrogatur, potuisse insimulatam hoc effugisse periculum, donec producto accusatore, necessitas adesset huic tentamini. Tandem confluentibus iudicis contra eandem compluribus, ipsa ante torturam quærentibus respondit, amasium suum sibi suasisse, vt hoc aquæ

peti-

periculum subiret: se illam libera-turum. & in ipsis aquis, famam, vitamque eius adseruaturum esse. Hac confessione sponte prolata incineranda eadem fuisset, nisi se ipsam in carcere pridie suspendio suffocasset.] Cernitis in hoc exemplo, tacitum pactum quod operatum in tribus mulierculis. & quoad tertiam præualuit pacto expresso cum tertia inito, quia volebat dæmon hanc rogo tradi, vel saltem necari, moraliter certus impœnitentem obituram. Iudices autem isti non sunt secuti scriptoris illius sententia, quia non sufficientia habētes indicia, ad solas mulierculæ importunas preces, ad hanc purgationem processerunt; atque ideo ex duplici capite grauiter peccarunt. Primo quod vsi illicita probatione. Secundo quod præcipitanter ea vsi. Sed hinc colligo scriptorem ab alijs iudicibus; qui similiter praxi illa vtuntur dissentire; dum ipse vult, præcedere ante probam debere indicia ad torturam sufficientia: illi vero putant, à proba cum aliqua diffamatione posse incipi. Qua in re fortassis loquuntur magis consentanee praxi ordinariæ illi, sed reprobæ. Quinto probatur hoc pactum, ex moribus Diaboli. conatur ille Dei miracula effugere. habere conatur suos martyres; qui sunt hæretici, & inter hos sagæ, ideo sicut Deus plerisque suis Martyribus miraculose concessit; vt aquis mergi nō possent, in veræ fidei confirmationem: sic diabolus præstigioso miraculo conatur persuadere hominibus etiam suos Martyres esse immersabiles: & hoc pacto duo consequi conatur. Primo, vt illa Christi miracula falsa reputentur. Secundo vt falsō ipse æqualem, cum Deo potestatē habere videatur: & præterea confirmentur in pertinacia pseudomartyres sui, quibus sic persuadet se dos [illegible]

A tutū in igne, sicut seruauit in aquis. Confirm. hæc ratio, quia si aliqua saga, sic iniecta in aquis vere pœniteret, & animo eiuraret, statim mergeretur: quia pactum cessarte.

4. *Probatur*, nostra Conclus. Non obedire in spiritualibus (cuiusmodi est id de quo agimus) Pontifici maximo, est non obedire Deo, iuxta illud; *Qui vos audit, me audit, qui vos sper-* B *nit, me spernit*. Sed non obedire voci, & iussioni Dei, est graue peccatū: ergo vti hac proba est grauiter peccare, cum Pontifex eam prohibuerit, vt probatum initio huius sectionis. Min. probatur verbis Samuelis, *nunquid vult Dominus holocausta, & victimas* (quæst. d. nunquid magis gaudet Deus cæde, & supplicio nocentium? nam & hi vocantur à prophe- C tis hostiæ, & victimæ, vt docui alio loco) *& non potius, vt obediatur vocis Domini?* (vt non tendatis, ò iudices, cōtra Dei prohibitionem) *Melior est enim obedientia, quam victimæ: & auscultare magis, quam offerre adipem arietum.*] Suauior est Deo odor obedientiæ, & humilis sensus vestri submissio, quam nidor adustarum ex vetitis probationibus lamia- D rum, puras manus vestras, & mentes amat Deus submissas præceptis vicarij sui; non rogos, non pyras, non missas miserarum contra canonum præcepta examinatarum, damnatarumque. [*Quoniam quasi peccatum est ariolandi, repugnare, quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere.*] Quid accommodatius ad probandum, hanc probam canonico iure vetitam, ad ario- E lationem sortis diuinatoriæ, & manganicam diuinationem pertinere? Non dicimus illic Samuelem de sagis, aut hac probatione locutum, non ita desipimus: sed dicimus hoc ab eo probatum; inobedientiam, quæ sit prætextu alterius boni, Deo ingratam, & ariolationi similem esse, hinc infe-

1. Reg. 15. v. 22.

inferius, cum hæc sit inobedientia valde similis illi Saulis inobedientiæ, vt ostendi: idem quod illa mereri nomen, & in eandem classem reduci. Addimus hoc argumentum ab aduersario visum, sed nō depulsum, lege, quæ scripsit, à num. 123. vsque ad 127. & videbis me verum dicere. Quæ mox sequuntur de dæmonum potestate in corporibus deferendis, & similibus, ad rem nihil pertinent. Nam conari negare, vim dæmonum in corporibus mouendis, vel in eleuandis, & sustinendis in aqua, id sane foret in Philosophiam, quod solœcismus in Priscianum, egimus de his lib. 2. vbi etiam docuimus, vera per Satanam edi miracula non posse; & hæc eadem omnia D. Binsfeld. breuiter, sed solide docuerat, ideo contra illum, qui hic miraculum nullum agnoscit (vt nec ego) tota illa disputatio, & λογομάχια, à nu. 128. vsque 149. & quæ porro subduntur; à Deo talem potestatem eludendi iudices dæmoni non permitti, ea plane non probantur satis. Cogit me aduersarius hic extra chorum nonnihil, vt eum subsequar. Multis enim conatur hic suadere dæmonem hoc in aquæ elemento nō posse: quia dæmon est ex elemento aeris compactus, non aquæ; sed facilius in inuicem operantur, & possunt, quæ sunt ex eodem elemento compacta: ergo facilius dæmon operatur in aere, quā in aqua, ergo non quia potest corpora sustinere in aere, ideo potest in aqua. *Respond.* hoc tantum probare posset, quod difficilius faciat in aqua. Sed neque hoc probat. nam maior argumenti, dæmonem esse compactum ex corpore aereo; est erronea: vel saltem prorsus temeraria, & ideo moneo scriptorem, vt retractet, & legat quæ Scholastici ea de re, vel quæ ex illis, & ex PP. optime Molina, & Valentia. Nec ad rem

in 1.p.q.55

A pertinent, quibus fuse agit, vt ostendat dæmones in aqua nihil miraculi hactenus ostendisse. Non enim sequitur alias non fecerunt: ergo nec tunc poterant, nec nunc possunt. Et quod dicit. Priscos martyres idcirco diuina virtute supernatasse; id iā nos docuimus sententiam nostram roborare. Sed neque est verum nullos martyres Christi submersione
B necari potuisse. Legat Surium, legat Baronij Martyrolog. & Annales, inueniet complures aquis suffocatos, nolo immorari; quia hoc est, τὸ πάρεργον.

5 *Probatur* Conclus. quia Iudex sine causa sufficiente, & prægnante recedens à communi sententia Iuris interpretum; perperam iudicat, & proinde peccat, vt & Doctor consu-
C lens sine idoneo fundamento contra illam. His addimus Corollaria, quæ sequuntur ex prædictis, primū iudicem; qui hac proba fuerit vsus, posse conueniri actione vt possunt, iniuste aliquem carceri mancipatūt. 2. Si, cum non adsint alia sufficientia indicia ad torturam, propter adminiculum huius probationis vulgaris reum subdat torturæ Iudex, pec-
D cabit, & tenebitur actione iniuriarum, vt supra, etiamsi reus in tortura non fateatur, quia iniuriam fecit indebite torquen d , vi indicij à iure improbati. Quod si reos tormentorum vi confiteatur; confessio erit nulla, quia vi extorta: & indicium ex ea subsecutum nullum, & sententia irrita. Et per consequens Iudex talem supplicio mortis afficiens; ho-
E micidij reus est coram Deo, quia occidit, quem non habebat ius occidendi. Notandum tamen confessario, vt diligenter personam iudicis consideret. Nam si casu aliquo fieret, vt laboraret ignorantia inuincibili (quod vix puto posse hodie contingere) immunis esset à peccato in

li. 1. de offic. quæst. c. 1. c. ne innitaris. 5. & ibi Ab. & DD. de Cōsti. fuse Ias. i auth. Nouissima n. 22. C. de in off. test. Anto. Maria Grat. in tract. de Commun. DD. opin. libro 3. Inspect. 1. & 2 l. nec magistratio. 32. de iniur. Kirch. commun. opin. Cent. 5. cōclus. 30. Godd. lm. sup. nu. 30. d. c sententiā sanguinis, & d. c. ex tuarū. l. pen. D. de quæst. est cōmun. DD. testib. Viuio, & Clar. quos sequitur Binsfeld. sup. & dicā de hac re lib. seq.

foro poli: si laborat vincibili, pro magnitudine, & probabilitate ignorantiæ decresceret peccatum. Hanc puto, & veram, & securam de hac aquæ frigidę purgatione sententiam.

QVÆSTIO VI.

De quibusdam alijs vulgaribus probis.

QVędam est probatio per pondera, & lancem, nam in eadem Germania appedunt sagas, & aiunt eas vltra certum pondus (nempe librarum 14. vel 15.) deprimere non posse quantumuis sint proceræ, vel obesæ, hoc etiam RecKius damnat, lib. de proba. aquæ frigidæ a nu. 41. Ego idem de illo dicendum puto, quod de alijs vulgaribus purgationibus, nempe nulli pacto dæmoniaco, superstitiosum esse, & cum Dei tentatione coniunctum. Canonibus expresse non prohibetur, quia est inuentum plane recens.

l.3.fol.62. 2. Est quoddam fortis, seu purgationis genus per crucem, de quo fit mentio in Constitut. Caroli Magni, vbi iubentur litigantes, *cruce*, aut *scuto*, & *fuste*, decertare, & in Capitulari, vbi habes, *campo, vel cruce contendant*. Ex his locis crucem fuisse genus armorum quidam volunt. Ego non assentior, sed puto fuisse genus purgationis per sortes, quibus se ad crucem aliquam eis manus imponens, vel eam amplectens, quis expurgabat. Sane illis locis cruci, campus hoc est duellum opponitur, & in testamento Caroli Magni apud Nauclerum. *Si accusator contendere voluerit de ipso periurio stent ad crucem.*] *Cruce*, ergo, *contendere*, non aliud quam, *ad crucem stare*. *Stare* vero *ad Crucem*, quid sit nescio. nisi id quod dixi. Crucis iudicium etiam Frisones superstitiose exercebant, vt docet lex eorum 14.

A *Sortes tales esse debent, duo tali de virga præcisi, quos tenos vocant: quorum vnus signo crucis innotatur, alius purus dimittitur, & lana munda inuoluit, super altare, seu reliquias mittuntur; & presbyter si adfuerit, vel si presbyter deest puer quilibet, vnum de ipsis sortibus de altari tollere debet, & interim Deus exorandus, si illi septem qui de homicidio*
B *commisso iurauerunt, verum iurassent, euidenti signo ostendat. Si illum qui cruce signatus est sustulit, tunc vnusquisque illorum septem faciat suam sortem, id est, tenum, de virga, & signet signo suo, vt eum tam ille, quam cæteri qui circumstāt, cognoscere possint & obuoluantur lana munda, & altari, seu reliquijs imponantur, & presbyter si adfuerit, si*
C *vero non, vt superius puer innocens, vnumquemque illorum sigillatim de altari tollat, & ei qui sortem suam esse cognouerit rogat, cuius sortē extremam esse contigerit, ille homicidij compositionem persoluere tenetur, cæteris, quorū sortes prius leuatæ sunt, absolutis.*] Si ritus etiam communis Francis fuit, *certare cruce*, non
D foret aliud, quam sic iudicio crucis contendere; *& stare ad crucem*, foret, conuenire cum aduersatio, vt stent ambo crucis iudicio, quod forte verius.

3. Huc pertinet sortitio illa quatuor Cōstantinopolitani imperij candidatorum, Alexio Murgziphlo superato; quam, Bonifacius Comes Montisferati, Balduinus Flandriæ
E Comes, Ericus S. Pauli, & Dandulus Dux Venetorum, pacti: vt in æde Apostolorum, pro numero candidatorum, quattuor calices ordine collocarentur: quorum vnus solus hostiam sacram contineret, cæteris vacuis; eosque totidem Sacerdotibus traderent, vt ad cuiusque Principis

traderent, vt ad cuiusque Principis A nomen vnum tollerent, & eis redderent: imperium vero illi deferretur, cui calix obtigisset Christi Domini corpus, & sanguinem continens. Sed merito post, illis pactio ista displicuit, & ius designandi quem vellet, communibus suffragijs in Dandulum contulerunt, narrat Nicetas, in fine Annal.

4. Huc pertinent quidam olim, qui res aliquas abiecere, vt ex earum recuperatione cognoscerent, sibi delicta sua dimissa à Deo, hoc enim est Deum tentare; nec licet, nisi habita reuelatione ad hoc faciendum: quod credendū de S. Attilano Zamorensi, de quo Marineus Siculus, lib. 5. rer. Hispan. & de S. Arnulpho ex Lotharingiæ Principe, & Eremita, & Metensi Episcopo, de quo Fulgosus, libro 6. cap. 9.

Finis Libri Quarti.

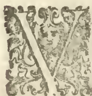


DISQVISITIONVM MAGICARVM.

MARTINI DEL RIO, SOCIETATIS IESV PRESBYTERI

Liber Quintus.

De officio Iudicum contra maleficos, siue de processu iudiciario in crimine magiæ.



VEre Comicus. A *Nunquã ita quisquam bene subducta ratione ad vitam fuit. Quin res, ætas, vsus semper aliquid apportet noui; Aliquid semper moneat vt quod.*

Nunquam te facturum putabas: id post facis tamen. quis credidisset B me, post annorum viginti felix à Tribunalibus ad Religiosam vitã transfugium, ad hanc Masuri rubricam rediturum? redeo tamen, non vt coram me reus palleat, non vt Quæsitor sedeam, vel vt Quadruplator aures præbeam: sed, vt iudicibus consulam quibus ex librorum confusa cõgerie, aut vsu nimis arbitrariorum hodie iudiciorum ista minus libuit, C vel licuit ad crimen de quo nunc agimus accommodare. Nam quibus nec otium deest, nec voluntas fateor de fontibus ista hausuros non difficulter: haut scio tamen an ea methodo, & ad conscientiæ securitatem directione. Certe confessarius, quorum plerique nudi Theologi sunt, in re, ne iuris quidem peritis plane peruia non inutilis opera mea fuerit: quorum potissimum gratia, me diebus aliquot antiquo iterum ludo passus sum includi.

Sequar ipsum iudicij ordinem, qui ordinarius: & rem in sectiones partiar, & legam, & vestigia eorum, quos æquius melius, & prudentius de latrunculatorijs hisce locutus arbitrabor, Clarum, Bossium, Simancam, & alios præcipue Prosperum Farinacium insignem, non lectione tantum, sed & vsu, Iurisconsultum. vide Bart. Tæga in practic. crim. p. 1 nu. 1. & Tib. Decia num tract. crimi. p. 1. l. 1. c. 1. & li. 2. c. 3.

SECTIO I.

An in hoc crimine seruandus ordo, & processus ordinarius.

COnstat inter delictum, crimen, maleficium à iuris interpp. differẽtiam aliquam statui, quæ tamen

traderent, vt ad cuiusque Principis A nomen vnum tollerent, & eis redderent: imperium vero illi deferretur, cui calix obtigisset Christi Domini corpus, & sanguinem continens. Sed merito post, illis pactio ista displicuit, & ius designandi quem vellet, communibus suffragijs in Dandulum contulerunt, narrat Nicetas, in fine Annal.

4. Huc pertinent quidam olim, qui res aliquas abiecere, vt ex earum recuperatione cognoscerent, sibi delicta sua dimissa à Deo, hoc enim est Deum tentare; nec licet, nisi habita reuelatione ad hoc faciendum: quod credendũ de S. Attilano Zamorensi, de quo Marincus Siculus, lib. 5. rer. Hispan. & de S. Arnulpho ex Lotharingiæ Principe, & Eremita, & Metensi Episcopo, de quo Fulgosus, libro 6. cap. 9.

Finis Libri Quarti.



DISQVI-

DISQVISITIONVM MAGICARVM.

MARTINI DEL RIO, SOCIETATIS IESV PRESBYTERI

Liber Quintus.

De officio Iudicum contra maleficos, siue de processu iudiciario in crimine magiæ.



Vere Comicus. A

Nunquā ita quisquam bene subducta ratione ad vitam fuit, Quin res, ætas, vsus semper aliquid opportet noui; Aliquid semper moneat vt quid.

Nunquam te facturum putabas: id post facis tamen. quis credidisset B me, post annorum viginti felix à Tribunalibus ad Religiosam vitā transfugium, ad hanc Masuri rubricam rediturum? redeo tamen, non vt coram me reus palleat, non vt Quæsitor sectam, vel vt Quadruplator aures præbeam: sed, vt iudicibus consulam: quibus ex librorum confusa cōgerie, aut vsu nimis arbitrariorum hodie iudiciorum ista minus libuit, C vel licuit ad crimen de quo nunc agimus accommodare. Nam quibus nec ocium deest, nec voluntas fateor de fontibus ista hausuros non difficulter: haut scio tamen an ea methodo, & ad conscientiæ securitatem directione. Certe confessarius, quorum plerique nudi Theologi sunt, in re, ne iuris quidem peritis plane peruia non inutilis opera mea fuerit: quorum potissimum gratia, me diebus aliquot antiquo iterum ludo passus sum includi.

Sequar ipsum iudicij ordinem, qui ordinarius: & rem in sectiones partiar, & legam, & vestigia eorum, quos æquius melius, & prudentius de latrunculatorijs hisce locutus arbitrabor, Clarum, Bossium, Simancam, & alios præcipue Prosperum Farinacium insignem, non lectione tantum, sed & vsu, Iurisconsultum. vide Bart. Tægrū practic. crim. p. 1. nu. 1. & Tib. Decianum tract. crimi. p. 1. l. 1. c. 1. & li. 2. c. 3.

SECTIO I.

An in hoc crimine seruandus ordo, & processus ordinarius.

Constat inter delictum, crimen, maleficium à iuris interpp. differētiam aliquam statui, quæ tamen

 nostro

nostro instituto parum idonea est, ideo, vt solent etiam alij Doctores, isti pro iisdem nunc sumo, & præsuppono sortilegij, siue maleficij crimen esse publicum, mixti fori, & commune: de quo, si à laico committatur, vterque iudex potest cognoscere, Ecclesiasticus, & laicus: item esse crimen nominatum, siue ordinarium: eo sensu, vt habeat nomen certum, & etiam pœnam certam iure præfinitam: esse tamen crimen extraordinarium, & exceptum: eo sensu, quod in eo quædam obtinent peculiaria, & quod sub generali legis dispositione continetur, vt crimen læsæ Maiestatis, aut hæresis: ad quod constat maleficium pertinere, quæ est sententia Doctores communis verissima: esse quoq; crimen enormissimum, grauissimum atrocissimum, quia in eo concurrunt circumstantiæ criminum enormissimorum, apostasiæ, hæresis, sacrilegij, blasphemiæ, homicidij: immo, & parricidij sæpe, & concubitus contra naturam cum creatura spirituali, & odij in Deum, quibus nihil potest esse atrocius. Pendet quidem à iudicis arbitrio pensare grauitatem delicti, vtrum sit atrox, vel atrocissimum; sed tamen debet iudex hoc arbitrium suum moderari ex circumstantijs delicti, quas optime explicat Prosper Farinacius: hic vero concurrunt non paucæ, primo, quod delictum est mali exempli, & cuempli, & cuius noxa, & cancer serpit, attestante experientia. Secundo solet nocturno committi tẽpore, quando minus sibi homines cauere possunt. Tertio committitur clam, & proditoriæ, siue per industriam insidiosam: cuiusmodi homicidia sunt grauiora. Quarto solent lędere eos, quibus sunt coniunctissimi: dominos, fratres, patres, liberos, coniuges, sodales, collegas, familiarissimos quosque. Quinto peccant ex consuetudine quadam delinquendi. immo quasi assidue: nam semper malum aliquod machinantur, Diabolo incessantes eas stimulante, & quotidianum pensum exigente, adeo, vt vel poculum vnum, vel vas aliud, si plus nequeunt, frangere cogantur, vt testantur Remigius, & alij. Sexto quia delicto huic infligitur pœna atrocissima, nempe incendij. Septimo quia delictũ hoc cõmittunt animo plane deliberato, dolo manifesto, & (vt loquuntur practici) *appensate*, quod indicat perseuerantiam complacentiam in crimine.

> vide DD. in li. 1. C. si adu. delict. & B an. hũ in practic. crim. t. 6. vi sis indic. vide DD. in l. vlt. C. de accusat. Prosperũ Fari. praxi crim. q. 18. nu. 62. ex cõmuni sententia, iuxta Clarũ practic. crimi. §. 1. Villal. & Soatez in Tre. com. opin. pract. crimin. d. q. 18. à nu. 65

A

B

† Secundo sciendum est, quod licet in pœnis irrogandis ampla sit arbitrandi potestas iudicibus concessa: tamen, sine grauissima causa non licet iudici pęnam à lege statutam excedere. (ratio quia iudicem magis commendat misericordia, quam seueritas, vt varij canones, & leges docent) nec etiam illi licet eam minuere, sed debet iuris rigorem hac in re sequi. hanc esse Diui Thomæ sententiam, & communem Iurisconsultorum indubitatam bene probat Farinacius. pract. crimin. quæst. 17. nu. 5. qui nu. 7. etiam docet, ex sufficienti caussa posse iudices pœnas à legibus indictas nõ solum minuere; sed etiam pro suo arbitrio augere: & hoc sensu omnes pœnas delictorum hodie; iuxta facti, & personarum qualitatem; ab arbitrio iudicis dependere: idque etiam obtinere, quoad pœnas consuetudine, vel statuto introductas: & quando iudices iurarunt statuta obseruare: & quoad pœnas omnes tam principales, quam accessorias; & in quouis crimine, etiam hæresis. Quod intelligendum ante sententiam: post sententiam enim non potest iudex pœnam augere, vel minuere, nisi consulto Principe: (excipitur crimen hæresis in quo solo

> c. disciplina, c. namque, c. vera iustitia, c. licet 45. d. c. rex. c. regũ, 22. q. 5. §. respiciendũ. l. hodie D. de pœn. §. oportet Authen. de iudic. c. de causis de off. deleg. c. licet de pœn.

C

D

E

solo, reo ad fidem reuerso, potest sententia mitigari, & puto hoc obtinere etiam maleficio, & praxis docet. sæpe enim Iudices quas damnarunt viuas exuri, iubent strangulari, vel decollari (vt factum annis superioribus Stabuleti, in causa Ioannes de Vaulx.

c. vt commissi. §. necnō, de hæret. in 6.

Intelligendum secundo, de iudicibus ordinarijs, & maioribus, & non prohibitis hoc facere. & quando id non vergit in partis præiudicium. dico ordinarijs, quia delegatis hoc non licet: nisi ex causa delegatis principium, vel maioris magistratus, qui delegato suum tribuit arbitrium. dico maioribus: quia minoribus magistratibus, id non permittitur, nisi consulto principe, vel nisi causa, quę mouet sit intrinseca, & cohærens delicto. Dico non prohibitis: quia si statutum expresse, id prohiberet, vel verba statuti pœnalis imperatiue ad iudicem dirigerentur, vel statuto alio caueretur, verba statutorum, vt iacent, seu ad litteram accipiēda, non liceret pœnam mutare Dico, quando id non vergit in præiudicium partis; quia quando pœna est applicanda parti læsæ, vel denuncianti, &c. non potest de hac pœna iudex detrahere. Denique iure communi hæc potestas pœnæ arbitrariæ, sic limitatur: vt, licet ex causa iudex possit pœnā mortis ordinariam commutare in aliam mitiorem, tamen non possit mutare, in aliam mortis, vel corporis pœnam (vt puta pœnam ignis, in pœnā laquei, vel flagellationis, vel mutilationis mēbri, vel triremium, aut similes corporis afflictiuas pœnas) sed debet commutare in pœnam carceris, exilij, pecuniariam, aut similes, de facto tamen, & consuetudine plerisq; in locis contrarium constat obtinere, vt etiam in alias corporis afflictiuas, & quascumque mitiores pœnas, ex causa, commutare soleant.

A Secuti in his summus communiores DD. sententias, vt patet ex Farinacio d.q.17.

In his autem semper iudici velim ante oculos esse illud extremum iudicium supremi tribunalis, de quo sunt sequentes rythmi veteres.

Iudicabit iudices, iudex generalis,
B *Neque quidquam poterit dignitas Papalis:*
Siue sit Episcopus, siue Cardinalis,
Reus condemnabitur, nec dicetur, Qualis?
Ibi nihil poterit quicquam allegare,
Neque quid excipere, neque replicare,
C *Neque ad Apostolicam sedem appellare.*
Neque codicillos Cæsaris citare.
Reus condemnabitur, nec dicetur, Quare?
Cogitate miseri, quid vel quales estis,
Quid in hoc iudicio dicere potestis.
D *Hic non erit Codici locus, nec Digestis,*
Idem erit Dominus, iudex, auctor testis:

His suppositis ad quæstionem respondetur, non arctari in hoc crimine iudicem ad priscas sollemnitates, neq; ad ordinem illum publicorum iudiciorum antiquum, quem exo-
E leuisse scribit Paulus Iurisc. Consult. sed tamen teneri sequi eum ordinem iuris, qui æquitati naturæ consentaneus est: eum præterea, quem in criminibus priuilegiatis, siue exceptis, iura communia, & particularia locorum prescribunt, quem qui turbet, aut negligat, eius iudicialia

Li. 8. D. de pub. iudic. li. 16. C. de pœn.

acta nulla forent: licebit tamen iudici recedere a communi aliorum criminum praxi, in hoc delicto vindicando, quatenus peculiaria quædam hoc crimen exigit, de quibus postea, atque ita censeo conciliãdas contrarias quorumdam Iuristarum sententias, non satis distincte loquentium.

Bodini in Dæmono. li.4. & Godelman. de lamijs l.3.

SECTIO II.

Quomodo inquisitio in hoc crimine instituenda?

INquisitionem voco (vt solent I. C.) delicti informationem iudicis officio, & auctoritate factam; eaque vel est generalis, quando iudex in genere quærit quis sit delicti commissi auctor, vel socius, vel specialis, quando inquirit in personam certam, de cuius delicto certior factus fuit per accusationem, vel per denunciationem, vel alium modum. Vt autem valida sit inquisitio specialis (nam, vt generalis sit valida, sufficit commissum esse crimen tale, quod sine socijs committi non soleat) docet Farinacius (qui optime hanc materiam prosequitur) requiri sequentia; primo, vt in genere saltem constet delictum esse commissum, quod intellige quoad ea peccata, quæ in actum, & perniciem externam eruperunt, debent enim constare segetes corruptas, infantem occisum, &c. quoad peccata vero intellectus, vt hæresim, vel voluntatis, vt pactum cum Diabolo, comessationes, concubitus cum diabolo, & huiusmodi difficillimæ indagationis, non solum potest inquiri contra eas, licet non constet de corpore delicti, sed etiam sunt condemnandæ, si dumtaxat dicant se ad conuentum delatas, vt bene Arnal. Albert. de agnoscen. assert. Cathol. & hæret. quæst. 25. & Farinac. quæst. 2. num. 26.

Iul. Clar. pract. crimi. quæs. 3. Di. haud. titu. de inquisit. c. 8.

Practi. cri. q. 1. cum seqq.

A Secundo, vt præcedat aliqua saltem accusatio, quod etiam iure Canonico obtinere verius est, sed huic hodie conditioni, generali consuetudine derogatum est. reputatur enim inquisitio remedium ordinarium, & in omnibus delictis potest ex mero iudicis officio citra accusationem vllam institui; semper tamen necesse est, vt adsint alia aliqua B loco accusationis, vt puta denunciatio, fama, vel inditia, de quibus statim.

c. forus. §. iudiciũ, de verb. signi. Clar. d. q. 3. Menoc. cons 160. Gomez. variar. resol. to. 3. de delict. c. 1. nu. 40. Clar. d. q. 3. §. sed certe Decian. cons. 18. & alij. L. 1. libellorum. D. de accusa.

Tertio requiritur quo ad formam, vt inquisitio sit certa, specifica, & clara, ita continens delicti qualitates, & circumstantias, vt per eius incertitudinem, generalitatem, vel obscuritatem non tollatur reo defensio, ideo debet in ea explicari locus, & tempus C scilicet non dies nisi citra calũniam, ex iusta causa, id reus petat, & iudex diẽ sciat) sed annus, ac mensis, commissi delicti, ex sententia veriore, & communiore, quoad inquisitionem specialem, nam quo ad generalem verius est, hanc expressionem loci, & temporis nõ requiri, in speciali quoque hoc locum tantum habet de criminibus, quæ temporis momento D committuntur, non vero ijs, quę successiuo tractu, in quibus locus, & tempus non potest, ita designari, vt sunt crimen læsæ Maiest. hæresis, & similia, & ideo idem de crimine magiæ dicendum, hanc additionem in eius inquisitionem non esse necessariam. Quod si aliquæ qualitates expressæ in inquisitione non probarentur, tunc si additæ fuerint clausulæ, E de omnibus, & singulis, vel, se non adstringens, vel: meliori omni modo, vel crimen sit non iterabile, (vt homicidium in eandem personam) vel constet ex confessione rei de crimine, vel quando qualitas illa vere delictum non aggrauabat, nec alterabat: his casibus reus, adhuc esset con-

Vulpellus resp. crim. 1. Bossius de inquisi. nu. 75. Menoch. consil. 100. Osasc. cõs. 64. & 65. Decia. cõs. 18.

Menoch. consil. 100. Decian. d. cons. 18.

condemnandus: alias foret absoluendus.

Quarto requiritur præcedere indicia ipsam inquisitionem, quæ sententia communior, & æqua est contraria vero quorundam, est periculosa, & iniqua prorsus: etiamsi iudex habeat liberum arbitrium, & licet inquisitio ex mandato Principis, fieret: nisi tamen Princeps, non ad partis postulationem, sed motu proprio mandasset contra aliquem inquiri, & assereret eum deliquisse, idque ad suum notitiam peruenisse. Qua tamen in re cauendum valde Principibus, ne facile talia mandata dent: facillime enim circumuenitur a delatoribus Principum bonitas, atque credulitas, eosque sæpe ex nimis credulis facit crudeles, quæ vero sint legitima indicia mox videbo.

Tiber. Deciani consf. 13. nu. 55. in 1. vol. Vt post Angel. Plot. Aymo. Ruin. Cla. Cephal. Roland. a Valle, Mascard. & alios docet Prosp. Farin. q. 1. nu. 89.

Quinto requiritur diffamatio, seu fama: non ab accusatoribus rei, sed ab alijs quoque hominibus fide dignis, nata. Sed magna hic difficultas oritur circa istud quintum requisitum, an semper necessarium sit famam præcedere, etiam quando alia suppetunt indicia. Nam Dd. videntur nimis generaliter loqui, & consuetudo eorum dictis parum consentanea videtur. Putarim posse illos conciliari, vt dicamus: si sint alia indicia sufficientia, & legitima, non opus esse diffamatione, in speciali quidem inquisitione: si desint illa, omnino requiri diffamationē, quando incipitur ab inquisitione speciali. Sed si incipiatur ab inquisitione generali formata ex mero iudicis officio, tunc non videtur necessarium, vt præcedat diffamatio: sicut solet practicari, (teste Claro.) quia commisso aliquo delicto, hodie iudices non procedunt a speciali contra aliquem inquisitione incipientes, sed a generali informatione, & inquisitione, quis illud delictum commiserit? si negent, an sciant aliquem diffamatum de delicto illo commisso? & si aliquem huiusmodi testes nominent, tunc contra hunc specialem instituunt inquisitionem, si aliqua adsint nominationi legitima indicia ad inquirendum, (quæ indicia sunt loco diffamationis.) si sufficiant indicia ad capturam, capitur nominatus: si capi non potest, monetur, & citatur ad comparendum, & se expurgandum: si non comparet, in contumaciam bannitur, quæ omnia esse praxi recepta, & iuri rationique consentanea docet optime Prosper Farinac. Et sic posset iudex etiam in crimine magiæ procedere per inquisitionem, non attenta diffamatione, in casu quidem proposito.

Sic intelligendi Dd. cōmuniter loquentes, quos refert Farin. q. 1. nu. 50. maxime Rolandus a Valle con sil. 57. vol. 4. Clarum reprehendens. Pract. cri. q. 6. versic. præterea scias.

Requiritur autem præterea diffamatio, quando iudex procedit ad partis quærelam, atque accusationem: quæ est communis sententia. Non tamen improbabiliter, quis defenderet, tum accusationem supplere defectum diffamationis, vt videtur velle Clarus.

De opere q. 9. circa fin.

Debet autem hæc fama primo esse orta a fide dignis, & non maleuolis personis, vel futilibus. debet esse vehemens, & quasi procedens ex ore partis populi maioris: debet de ea constare per testes, saltem duos omni exceptione maiores particulariter super fama receptos, & examinatos. Hæc certa sunt ordinarie in criminibus ceteris. Nam in hæresi, & læsæ maiestatis crimine, quidam limitant, & famam dicunt non requiri, sed reuera existimo, etiam in his criminibus, idem obtinere, vt fama requiratur, nisi eius loco adsint indicia, & præsumptiones, quod satis aperte indicat Simancas, a Prospero in aliam citatus sententiam, idem ergo censuerim de crimine Ma-

d. q. 6. versf. sed certe ex quo talis postulatio.

Vid. Prosp. Farina. supra nu. 14.

In prax. hęre. ti. 22. de inquis. ordi. n. 6. & 7

Magiæ. Super infamia autem inquiri potest ad solam denunciationem viri probi, & cum reperta fuerit infamia, tunc potest procedi ad inquisitionem de crimine.

Duennas reg. 298. & Clar. sup.

Sexto requiritur, vt is, contra quem instituitur inquisitio, non fuerit alias de crimine hoc eodem, per iudicem fori externi absolutus, vel a Principe gratiam delicti obtinuerit, vel etiam de illo non fuerit condemnatus pœna condigna delicto, & non leuiore. idemque dicendum etiam si absolutus esset a iudice propter defectum accusatoris crimen non probantis, si sit tamen diffinitiue absolutus, & non dumtaxat, (vt faciendum hoc casu prudenti iudici) ab obseruatione iudicij. Limita hæc primo: nisi qualitas, quæ in secunda accusatione, vel inquisitione de nouo additur diuersificet delictum (verbi gratia, ex homicidio in parricidium.) item nisi sit crimen mixti fori (vt est crimen Magiæ,) nam in hoc, si fuit punitus a iudice sæculari non poterit iterum puniri a iudice Ecclesiastico; nisi iudex sæcularis minorem imposuisset pœnam, quam par erat, & quam iudex Ecclesiasticus potuisset imponere.

Gomes. to. 3. de delic. c. 2. nu. 27. Folle. praxi crimin. Can. c. 35. nu. 8.

Si vero ante fuit damnatus a iudice Ecclesiastico, tunc quia in tam grauibus criminibus Iudex Ecclesiasticus non potuit punire pœna condigna delicto, vt potest sæcularis iudex, ideo semper in his poterit iterum conueniri, & damnari abs sæculari iudice; quæ verissima, etiam quando loquimur de pœna ordinaria, & principaliter ad puniendum delictum irrogata.

c. felicis. §. per hoc de pœni. in 6. optime; hoc docet, Gomes. d. c. 1. nu. 40. & post plurimos Fari nac. qu. 4. nu. 7.

Tertio nisi collusio, & prænaricatio accusatoris, vel primi iudicis interuenerit: tunc enim iterato poterit inquiri.

Quarto si fuerit absolutus, vel condemnatus probabiliter, & verisimiliter ignorante eo, qui suam, vel suorum prosequitur iniuriam, quod procedit dumtaxat si sit graue crimen, & magna causa.

Quinto nisi sit absolutus, non diffinitiue, sed ab obseruatione tantum iudicij, vel relaxatus sub fideiussione de repræsentando, vel si purganit indicia per torturam. his enim casibus poterit, superuenientibus nouis probationibus, aut indicijs, iterum in ius duci, id tamen intra tempus a iure ad hoc, vel consuetudine præstitutum, & iure quidem ciuili non distinguitur inter eundem, & alium accusatorem; ius vero Canonicum, id alteri permittit, veteri vero, siue eidem accusatori hoc non permittit.

Vid. Prosp. d. q. 4. prof. nu. 26.

Quæri solet etiam de transactione, quando illa impediat nouam inquisitionem, vel processum? breuiter ex eodem Prospero respondetur. Si remissio delicti publici sit habita per trãsactionem (suppono licitam) cum parte: poterit non ab illa, sed ab alio auctore, iterum impeti iudicio (quia sententia facit ius, quoad omnes, non autem transactio) multoque magis a fisco, & eo requirente poterit iudex adhuc eundem processum prosequi, vel iterum de nouo procedere (aliud enim est ius partis læsæ, aliud ius reip. læsæ) & in criminibus atrocibus hæc transactio nihil debet diminuere de pœnæ ordinariæ grauitate.

Vid. Prosp. sup. nu. 30.

Supr. a nu. 31. & q. 5. per totam.

Cæterum si transactio, vel compositio facta fuisset cum ipso fisco, vel iudice, tunc quia pecunia soluta successit in locum pœnæ: non posset iterum retrahi in iudicium, vel conueniri reus iste, etiamsi noua superuenirent indicia. hæc regula procedit, 1. nisi alias constaret omnimode de delicto commisso per reum, vel ex facti notorio, vel confessione rei, vel

vel ex probatione iudiciaria: tunc enim non valeret ista per iudicem laicum facta compositio, & esset omnino illicita iudici, si sit facta post sententiam, dico, *constaret*, quia nullæ præsumptiones ad hoc sufficerent. dixi *per iudicem laicum*, quia Ecclesiastico iudici permittitur pœnam sanguinis in pecuniariam commutare. licebit etiam hoc iudici sæculari, quando reus exciperet de nullitate processus, vel quando iudex aliquam iustam haberet causam recedendi à pœna ordinaria, & illam commutandi. Dixi *si sit facta post sententiam*: quia si ante sententiam, tunc iudex id faciens ex causa non iusta, peccat, sed valida est compositio: si ex causa iusta faciat, transactio valida est, & iudex non peccat. 2. limitatio est, si reus primum hoc delictum commiserit, poterit iudex sic componere: non vero si sit homo facinorosus, solitus hoc delictum, vel alia patrare. tamen si de facto ante sententiam iudex, cum tali facinoroso componeret: verisimilius est valituram compositionem: licet ipse tum peccaret. 3. limitatio, dummodo prius, cùm parte inierit reus concordiam, alioqui hanc præcedens concordia cum fisco iniqua est, & non valet. immo consensus ille partis debet esse expressus, & euidens, non tacitus tantum, vel dissimulatus. Non valet inquam respectu partis, sed bene respectu fisci transigentis. 4. limitatio, si hæc transactio foret inita in criminibus, super quibus transigi non potest, vt sunt læsæ Maiestatis diuinæ, & humanæ, raptus virginum, & similia. super quibus, vt valeat transactio consulendus primo est ipse Princeps: & his criminibus annumero sortilegiũ hæreticale. 5. limita fore inualidã compositionem reo, si iudicis fraus, dolus, collusio, aut corruptela interuenisset: vel si metu eam à reo extorsisset.

A

Quoad gratiam delicti factam à Principe, Prosper fuse admodum, sed in hanc sententiam: differre abolitionem ab indulgentia Principis. abolitionem non exstinguere crimen, sed tantum iudicij instantiam, ideo transacta lętitia publica, propter quam Princeps eam concedit, infra 30. dies potest accusator de nouo accusare: & ideo hanc non trahi ad crimina enormissima, nec ad omnes personas. Indulgentiam vero Principis fieri cũ causa, & crimẽ exstinguere, quare si princeps alicui gratiam faciat de omnibus delictis, vel generaliter omnibus delinquentibus, de omnibus delictis indulgentiam concedat: talis indulgentia comprehenderet etiam grauissima crimina, & notoria & liquida, & extenderetur ad carcerotos quoque, & condemnatos. q.6. per to. & Ouldo Perusin⁹ optime li.2. de restitut. in integr. q.91. & seqq.

B

C

Sit regula. *Semel à Principe gratiam criminis consecutus, non potest amplius ab vllo iudice molestari.* Hæc facultas gratiam criminis faciendi competit Principibus superiorem non recognoscentibus, aut saltem habentibus regalia iura: item Baronibus, & feudatarijs, si fuerit illis in inuestitura expressa concessa: quoad Duces, & Marchiones, & Comites, quicquid dicant alij: non puto hanc potestatem accipere, nisi cætera regalia iura ijs concedantur: & sic practicatur in Francia, & Hispania, vbi hoc ius soli Regi est reseruatum. Non tamen licet supremo Principi pro lubito has gratias concedere. Non potest enim nisi prius parti læsæ sit satisfactum. Non potest in homicidio deliberato, hoc enim diuino repugnat iuri: ideo licet in foro externo non sit, qui absolutam, hanc Principis potestatem impedire possit, in conscien- apud Prosperum, & ipsemet supra nu.8. Prosp. late à num.18. maximè n. 25. post D. Thom. 2.2. q.67. a.4. & Plot. mox. citãd. n.55 opt. hoc docent Bapt. Plotus vol. 2. consi. crimi. varior. cõs. 93. à nu.36 Plaza in capit. delict. c.10.

D

E

scientiæ tamen foro hoc faciens peccat, nisi id faceret pro bono pacis publicæ, vel ob aliam vtilitatem reipubl. maximam, quod cum de assassinis etiam DD. concedant, existimem ad veneficos quoque pertinere, vt in ijs idem ius sit Principi. Rarius tamen potest contingere, vt iusta causa huic gratiæ superat: rarissimè quoque legimus bonos Principes hac vsos potestate. Carolus V. Imp. Agrippæ pœnam mortis non indulsit, sed, cum is effugisset, exilium irrogauit, & in Francia ille obijt. In eadem Christianissimus Rex Carolus IX. eius nominis, qui vltimus fuit, Triscalino, vt socios proderet, vitam & libertatem permisit, non sine bonorum offensione. Fateor si Princeps aliquam huiusmodi inualidam gratiam concessisset, licet illa foret nulla, tamen deberet reus illa vsus a iudice absolui, & relaxari, ne sub fidei publicæ prætextu decipiatur, & sic practicari in Italia, & Hispania docent grauiss. scriptores, apud Prosperum Farinac. qui illos sequitur. quod puto intelligendum, quoad primam apprehensionem. nam sic semel apprehensus, & tunc relaxatus, deberet commune fieri de nullitate gratiæ, itaque vt sibi caueret in posterum vel impetraret gratiam aliam, manere enim punibilem, & pœnæ obnoxium: quod si negligeret posset à iudice capi, & puniri. Tunc enim vnica illa ratio praxis huius planè cessaret, neque iam dici posset sub fide publica deceptus. Equidem cum lex nulla (quod sciam) huic dicto repugnet, & DD. illi non satis clare proponant, an quo ad primam tantum apprehensionem, an quoad seqq. quoque loquantur, & publice intersit delicta puniri, omnino arbitror conscientijs iudicum, quod dico tutissimum fore. Hæc de sexto requisito.

Flor. sup. tosep. Lud. 17. ff. Lu- c. 45. Lud. Peguer. de- c. f. crimin. 11.

Boss. Clar. Vulpel. Ludo. Peguer. Farinac. n. 27. q. 6.

In praxi. Inquisit. c. 11. & ca. 8.

Septimò requiritur in hac inquisi-

A tione, quod in omnibus actibus iudiciarijs, vt fiat à iudice competente; quem constat in hac materia esse tam Ecclesiasticum, quàm sæcularem iudicem, item fidei inquisitores: quibusdam tamen casibus: quos bene Simancas ponit. Inprimis quia solent venefici, & Striges ijdem Catholicam abnegare, vel saltem ea dicere, & perpetrare, quæ sapiunt

B hæresim, ideo ab Innocent. 8. Iul. 2. Leone. 10. Hadr. 6. Pontificibus, hoc negotium inquisitoribus fuit demandatum. De sortilegijs proprie dictis (hoc est diuinationibus illicitis) non debent inquisitores fidei cognoscere, nisi sortilegia hæresim saperent manifestè: videlicet si quid impium, & hæresim præ se ferens admisceretur, vel si crederet sortile-

C gus aliquid diuini in esse sorti. Idem dicendum de coniectoribus suspectis reliquis, qui facilè in infidelitatem incidunt, vel dæmonem adorant, vel cum eo fœdus habent, vel credunt eum futura contingentia certò scire, vel abutuntur sacramentalibus. In cæteros superstitiosos inquisitores fidei, siue facta sint atrocia, siue sint leuia, non inquirunt: nisi

D quando sapiunt apertè hæresim: vt baptizare scienter iam baptizatum, vel baptizare imaginem: quoad superstitiosos vero magos quia (vt ait Cyprianus *libro de duplici martyrio*) *qui magicis artibus vtuntur, tacite Christum abnegant, dum cum dæmonibus habent fœdus:*] vixque fiat, vt non vel hæreticum quid credant, vel hæresim sapiens faciant;

E ideo vix vnquam incidet vllus talis, quin contra eos Inquisitores possint procedere; & poterunt quoscunque iudices compellere, vt ad se mittant acta contra hæreticos huiusmodi magos facta. In omni vero iudice illud commune hic quoque est; vt reus debeat esse subditus iu-

Silu. lib. 9 de Strigim. & dæmon. admir. c. 1. Ioan. Picus lib. 3. Dial. Strix.

Bullas horum edidit simul Binsfeld. in tertia edition. libri de cōfess. malef. Bulla Iulij II. meminit Picus supr. c. accusatus, §. sane de hæret. in 6. c. 1. 26. q. §. & illud 26. q. 2. d. §. sane Halens. p. 2. q. 184.

Gl. & DD. in c. accusatus. §. sanè de hæret. in 6. Old. cōs. 210.

c. præsidentes c. vt officiū. §. denique c. vt cōmissi de hæret. in 6. c. cum Bertoldus de re iud.

A iurisdictioni inquirentis ratione delicti, domicilij, vel originis. vel etiam ratione conuersationis per decem annos in aliquo loco, & non minoris spacij, idque de delictis tantum commissis alibi durante hoc decem annorum spacio: quia tamen longa conuersatio domicilij electi rationem habet, operari tamen hoc non potest, quo ad delicta prius commissa. B Sunt, & aliæ multæ causæ tribuentes iurisdictionem, quæ in nostra materia minus considerandæ sunt, quia vix vnquam, vt dixit Sortiariæ nostræ carent hæresi: hæretici vero coram pluribus iudicibus ac diuersis iudicijs possunt conueniri, & vbicunque locorum reperiantur, possunt à loci iudice puniri ex communi sententia praxi recepta: C habet enim hæresis crimen causam in se continuam, & successiuam, & ideo vbicunque hæreticus versatur ibi delinquere censetur: quæ ratio in sortiarijs efficacissima est, quæ vix pedem, sine loci damno, & nouo crimine vspiam figunt.

lib.1.C.vbi de crimin. agi oport. cap.si dilig.ent. de foro comp. vide Cou. pract.qq.c. 11. num.3. Ballius de foro cõp. nume. 72. Farinac.q. 7. num.5. & seqq. ca.per hoc 1.§.d her. in 6.Gabr. l.2. titu.de iud. concl. 1. num. 19.

Duen.reg. 378.Nouel reg.220. Arna. in tract. de agn.assert. Cathol. & hæret. q. 25. Penna. in direct. inquis.

Octauò requiritur in sortilegijs, & maleficijs non hæreticalibus nec enormibus, vt intra 20. annum à crimine desito, inquisitio instituatur. D nam spacio 20. annorum reus præscribit ex communiore, & veriore sententia: sed quando maleficium vel sortilegium coniunctum est cum hæresi, nulla temporis præscriptio reum potest iuuare, immò, & post mortem, hæresis, poterit inquisitio institui. immo etiam quandocunque tam graue est maleficium vel sortilegia superstitio, vt exceptum, vel E enorme crimen censeri debeat, poterit quandiu viuit reus inquisitione pulsari, & quando fuerunt apostatæ vel hæretici, tunc etiam pœna pecuniaria, quam defunctus debebat, ab hęredibus est luenda; vt puto, vsque ad annum quadragesimum, A nec minori tempore præscriberent, hæredes, quantumuis in crimine læsæ maiestatis humanæ quinquennio præscriberent. Ex his sequitur, diuturnitatem temporis octo, vel decem, vel amplius annorum, siue à delicti commissi, siue à reatus die sumas, in his criminibus nihil prodesse ad pœnæ diminutionem de ipso delinquente sumendam. B ratio est, quia in his criminibus, nulla præscriptio potest reo suffragari, vt bene Farinac. dicta quæst. 12. numero 90.

Schol. 45. post multos, Farin. q.7. lim.9. vide Farinac. q. 10. in princ.& q.1. lim.5. vide Farinac.d.q.10 num.29.& 37. Marsil. in l.qui falsã, §.1.n.1. D. ad l. Cornel. de fals. Carrer. tract. de homic. §.28. nu.7. post Peregrinum de iure fisci. lib.4.Farinac.d.q.10 num. 76.

c.2.de præscr.p in 6. l.2.C de apostolat.vi d Gomez. 3.p. de delict.c.1.nu. 8.Far.q.25 nu.159.

Nonò requiritur, secundum ius commune, vt contra absentem non fiat inquisitio: sed regula ista fallit in criminibus exceptis; immo de consuetudine, etiam in alijs criminibus potest formari inquisitio contra præ- C sentes, & contra absentes, siue sint contumaces siue non.

post Clar. Farin q.1. num.69.& nu.11.

SECTIO III.

De indicijs optimis, ex quibus, iudex in hoc crimine tuto potest procedere.

D Constat eò clariora, & verisimiliora, & propinquiora requiri indicia, quo actus iudicialis maioris præiudicij fuerit reo; vt ad condemnationem, quam ad torturam, ad torturam, quam ad capturam, ad capturam, quam ad inquisitionem. hoc suadet naturalis æquitas, & receptum est communi consuetudine, & probatum Bruno tra- E ctat. de indic. 2. parte, quæst.6. numero quarto, & Bossio titul. de inquisit. numero 61. quod etsi improbetur alijs, tamen reuera est consentaneum plane rationi, nec video cur corruptela vocari debeat. docet hoc bene Farinac. dicta quæst.1. numero 47.

Claro q 20 nu.3. Rol. à Valle, & alijs.

Con-

Constat secundò quod indicia quædam sunt leuia, quædam grauia, quædam grauissima, & leuia, suspicionem gignunt tantum, vel ad summum simplicem præsumptionem; grauia vero, gignunt, aliquid vltra simplicem præsumptionem, minus tamen semiplena probatione; grauissima vero gignunt semiplenam probationem; vt minimum.

Clar. supr. num. 1.

Constat tertio quæ sint læuia, quæ grauia, quæ grauissima, hoc ordinarie pendere a iudicis arbitrio: eumque iudicare debere, personarum, & rerum circumstantijs trutinatis, quæ indicia ad quid sufficiant; quod arbitrium debet ille dirigere ad normam iuris scripti, vel consuetudinarij, & receptas interp. opiniones, & praxim patriæ.

Conrad. Lancell. in pract. titu. de inquisit. nu. 33. Farinac. 8. num. 46. Farin. sup. Binsfeld. in l. vlt. C. de malef.

Inquisitio generalis potest aliquando formari non præcedentibus vllis indicijs, sed puta duntaxar ex notificationibus, seu informationibus extraiudicialibus: in qua si vocati, & examinati testes aliquem particularem nominant, tunc contra nominatum posset formari specialis inquisitio: sine indicijs vero vllis, non liceret incipere a speciali contra aliquem inquisitione: si tamen iudex procederer, posset reus opponere de nullitate inquisitionis, ob defectum indiciorum, si reus non opponeret, tunc adhuc valeret processus. nam hic defectus non inualidat, nisi reus opponat.

Clar. qu. 5. vers. scias etiam.

Ad assumendas ex officio informationes super delicto sufficiunt indicia leuia; sed ad transmittendam reo inquisitionem, siue ad eum citandum pro delicto, necessaria sunt indicia grauia. Quoad capturam, si fiat tantum, ne reus fugiat, interea dum fit inquisitio: sufficiunt leuia indicia, si vero fiat, vt

Frāc. Becc. conf. 70. n. 26. l. 2. loā. Mar. Monticell. prac. crim. reg. 1. Farin. sup. num. 49. Clar. nu. 2. & 3. Farin. n. 48. Ossfcus consi. 64. num. 5.

A specialiter contra eum procedatur, necessaria sunt grauia. An torturam mea sententia sufficiunt indicia plus quam grauia, & arbitror a Claro grauia vocari, quæ communiter grauissima: sanè vt docet Farinacius ea deberent esse indicia, tam vrgentia, & certa, & luce meridiana clariora, vt iudex sit, quasi certus de delinquente, & vt nihil aliud ipsi desit, B quam rei confessio, quod intelligendum non in genere probationis, sed in genere indicij; hoc est, quæ sint apta ad plene persuadendū animum iudicis, non tamen ad plene probandum. stat enim iudicem esse persuasum de culpa rei, & reum esse noxium, etiamsi hoc non plenè probatum. quia deest confessio rei, vel aliqua alia probatio, quando ergo iu- C dex sic putat se habere plena indicia, potest procedere ad torturam, sed si haberet plenas probationes, tūc deberet procedere ad condemnationem.

q. 16. nu. 3.

Hæc indicia volunt Doctores debere ad torturam esse proxima delicto, & non remota (verbi gratia, quod testes deponāt de ipso delicto, vel de visu) sed intelligendi sunt, D quando vnicus testis deponit, & indicium non est cōfirmatum alijs indicijs. ordinarie enim debent indicia remota, grauia probata esse per duos testes, etiam in crimine hæresis, nec sufficeret vnus testis omni exceptione maior, sed debent esse duo omni exceptione maiores: ad inquirendum vero sufficerent non omni exceptione maiores. præterea ad E probandum indicia, hæc remota (de quibus tantum agimus) testes debent isti esse non singulares, sed contestes, siquidem indicia sint plane remota: si vero sint non multum remota: sed quasi adminicula quædam delicti, plurium singularia testimonia virorum bonorum sufficient.

l. fin. l. adictos, C. de prob. l. qui sent. C. de pœn. l. fin. C. de cust. reor.

Clar. q. 21. in pr. Far. q. 37. nu. 13 & seqq. Gomez li. 3. de delic. c. 13. nu. 18. & 19.

maxi-

vide Farinac.nu.36. maxime quando hæc testimonia, omnia sub eodem crimine, quasi subordinantur, vt si dicat vnus se vidisse aliquid ponentem sui ianuæ limine: & equos postea mortuos, alius quod vidit tangentem puerum, & hunc mortuum: tertius quod vidit proijcientem puluerem, & subsecutam tempestatem. hæc enim omnia in vnum tendunt finem, & ideo hæc singularitas adminiculatur potius, quam obsit, Alexand. cons. 13. lib. 7. Gomes. 10. 3. cap 12. nu. 12. Minsing. obseru. 100. centur. 2. Andr. Gail. libro 2. obser. 66. optimè loquitur hac de re Simancas in prax. tit. 35. 4. numero 34.

Proxima indicia etiam requirunt duos testes, quando non sunt immediatè de ipso delicto, sed de adminiculis proximis: sed si sint de ipso delicto, ad torturam sufficit vnus exceptione maior. Farinac. optime n. 41. qui etiam seqq. numeris multa ponit dignissima obseruatu.

Sed nunc veniamus ad singula indicia. Primum ergo est, Indicium per testes. Sufficit autem in hoc crimine vnus testis, ad inquisitionem particularem instituendam, etiamsi sit alias inhabilis: sed si sit testis legitimus, & exceptione maior est sufficiens ad torturam, iuxta Clarum, quæst. 21. num. 2. cuius dictum nimis indistincte vsurpat Godelman. libro 3. capite 3. numero 13. in explica. iuxta iam à nobis dicta ex Farinacio.

2. Indicium est Nominatio Socij Criminis: hoc etiam indistinctè ponit I. C. ille Francofurt. more suo; sed accuratè punctum istud tractauit Dominus Binsfeldius, quem qui plura volet, poterit legere: vt & Prosperum Farinacium insignem I. C. Sciendum communem esse DD. sententiam, maleficos, & mathematicos de consocijs interrogari,

Binsf. l. de confess. malefic. & Farinac. de indic. & tort. q. 43.

A. & torqueri posse: & quod & iure ciuili cautum, & omnium praxi receptum est: immo, & iudicem teneri interrogare, & reum in conscientia teneri denunciare socios; quos nescit, immo præsumit non se correxisse, nec destitisse à crimine: est sententia Theologorum. Iudex hoc facere omittens peccat grauiter: contra iustitiam, quia non occurrit, &

B impedit mala reipublic. & priuatis inde imminentia, quæ tenentur impedire: & idcirco tam priuatis; quā reipubl. eum teneri ad restitutionem omnium damnatorum inde redundantium, vult communem esse sententiam Theologorum (vt est) Binsfeldius: qui addit ex Soto, & Nauarro, teneri etiam confessarium huiusmodi reos admonere, vt so-

C cios non correctos denūcient, quod si nolint facere, non debere eos absoluere, si absoluat peccare. Quod si reus sciret aliquem ex socijs esse conuersum, neque periculum esse, ne ad vomitum redierit, vel sit rediturus: tunc non posset illum nominare, nec non confessarius, volentem talem nominare posse absoluere.

D Sed quędam circa hanc rem (nempe circa nominationem factam ab vno complice, de hac enim hac sectio. disputo: non de facta à pluribus, de qua res est certior) sunt explicatius tradenda. fuse docet Binsfeldius iudicem debere credere reo socios casus excepti denuncia[nti]: frustra enim adstringeretur ad interrogandum, si non deberet ei fidem ha-

E bere. Certum est aliquam habere debere, sed quantam, & ad quid? nunc videamus. Gignit denunciatio idoneam præsumptionem contra socios, si sequentia concurrant. Nempe si non sit defectus in persona, qui eleuet fidem, huiusmodi autem defectus raro contingit.

l. fin. C. de malef. vide Farid. q. 43. nu. 67. D. Tho. 2. 2. q. 70. ar. 1 ad 2. Caiet. to. 1. tract. 31 ... ad huiusmodi & ad dict. art. Castr. Sot. Angl. Nau. citati à Binsf. d. sup. f. 184. cum seqq.

est communis DD. in l. fin. C. de accus. & c. 1 de confess.

Admit-

Admittuntur enim infames: tales sunt omnes complices: ideo minus fidei meretur eorum testimonium, quam virorum bonorum: admittuntur tamen ad denunciationem, & testimonium, quia vix possunt alij haberi, & malefici non solent hoc crimen nisi coram complicibus committere, & solis illis detegunt; & infamiæ hoc impedimentum, est iuris positiui: ideo lex potest in eo dispensare ex iusta causa, vt fecit. debet tamen iuxta nonnullos, hæc complicis denunciatio esse facta in tortura, eo quod cum sint infames, parum illis extra torturam credendum: reprehendit hanc sententiam, quæ tamen communior videtur, Simancas, & ait eius auctores sine lege, & ratione loqui. rationem iam dixi, & fauet cap. illi 5. quæst. 5. & hoc satis colligitur ex Carolina constitutione, quæ in imperio seruanda est. Nec Simancæ opinio alibi locum habere potest, nisi forte, vt ex dicto socij extra torturam procedatur ad inquisitionem: nunquam, vt ad torturam: immo non sufficeret, si reus statim, ac à tortura depositus erit, hoc diceret: sed debet tortura specialiter adhiberi pro confirmatione suæ depositionis; nec sufficeret prima tortura, in qua reus suum delictum confessus est, sic Clarus, §. vlt. quæst. 45. Antequam vero specialiter torqueatur pro confirmatione depositionis illius in tortura, in qua suum crimen fassus, factæ, debet eandem depositionem sponte ratificare, non secus, ac ipsam principalem delicti confessionem, Marsil. §. diligenter, num. 153. Carrer. de indic. & tort. §. octauum indicium, num. 17. & 22. postea poterit coram nominato, ad confirmationem suæ confessionis: & vt socios magis afficiat, & vt defectum infamiæ expurget, & ad omnem alium bonum effectum, iterum subdi tor-

Camillus Campegius, ad Zanch. de hær. c. 9. Menoc. de arbitr. casu 474. nu. 50. Mascar. de proba. vol. 2. conclus. 531. nu. 38

Annot. in Zanch. c. 2.

A turæ, sed admodum leui. Sic post Boer. Boss. Vulpel. Clarum, Farinacius quæst. 43. num. 139. qui testatur, sic Romæ practicari. Item requiritur, vt nominator nihil iræ, vel rancoris habeat, vel odij cum nominato: quod iudex debet diligenter attendere, & quærere: nam inimici nominatio, nullam fidem faceret: ita sane si sit grauis inimicitia. tum

B enim hoc impedimentum est iuris naturalis, nec lege, vel statuto posset tolli. Minorennium testimoniũ ad inquirendum potest vsurpari, nõ ad torquendum, nisi meliora, & plura accedant indicia: fœminarum, propter sexus infirmitatem, & leuitatem, plures denuntiationes sunt necessariæ, quam virorum, puta: exempl. grat. trium, vel quatuor

C pro vno viro. Et hæc omnia locum habent in hoc crimine, etiam quoad coniuges parentes, & liberos. Secundo requiritur ex parte iudicis, vt non interrogarit veneficum *de socio* aliquo in indiuiduo, sed in genere, *de socijs*, non de hoc, vel illo: quia hoc foret suggerere, non inquirere, & hoc canet Carolina constitutio: sed alij DD. volunt hoc procedere,

D quando non concurrunt alia indicia, vel præsumptiones contra singularem personam: nam si aliqua indicia, vel indicium, aut præsumptio contra personam in specie, siue in singulari concurrerent: tunc volunt licere iudici interrogando descendere ad speciem: vt fuitne tecum P. in conuentu malef. quando hæc, vel illa fecistis? quod tamen expli-

E candum ex Farinacio. scilicet duobus casibus tantum, etiam in exceptis criminibus posse in specie interrogari deponentem de consocijs. Nempe quando reus dicit se cum socijs deliquisse, sed eos non nominat: tunc enim monendus est, & cogi potest, vt eos in specie nominet.

Gigas de crimi. læs. maiest. c. 7. nu. 6. Grãmat. cons. 38. nu. 3. Anchar. in c. pastor. de re iud. Barbat. de testib. n. 42 Phil. Frãc. & alij. vide Clar. §. fin. q. 24.

est cõmunis. vide Binsfeld. d. 2. mẽb. in princ. sic post. Gomes. & Vvesemb. Godelm.

plurimos citat, & sequitur Binsf. sup. in concl. 1.

Item

Item quando contra certam personam adest præsumptio legitima, & valde clara, siue indicia tam manifesta; vt vere per illa dicantur constare ipsum esse delinquentem. Sic (ait Farinac.) vide seruari à iustis, & bonæ conscientiæ iudicibus, d. quæst. 43. num. 133. Tertio requiritur ex parte criminis, vt nominans diligenter sit interrogatus. de omnibus circumstantijs: *quis, quid, quando, vbi, cum quibus, quomodo?* nec enim aliter posset procedere ad inquisitionē, & torturam ex tali nominatione, est omnium, & d. Carolinæ. Quarto requiritur, vt inquirat à vicinis an nominata persona fuerit de tali crimine à fide dignis vnquam diffamata, vel suspecta habita, sic Constitutio Carolina: & sane est ex adminiculis necessarijs, vt post docebo. Quinto, vt reus in sua nominatione non vacillet, aut variet, sed constanter perseueret, etiam in speciali tortura, vt docuit, & statuit constitutio Carolina. nam deponens varius non modo ad torturam, sed nec ad inquisitionem sufficiēs indicium præbet, vt ex communiore sententia receptum, & merito. quia deponens varius periurio non absimilis est. Sexto requiritur, vt nominans iusiurandum præstiterit se vera fateri, & vere nominare, qua in re tuta, & receptior praxis est, sufficere principio factum iuramentum generale de veritate dicenda, & postea iterum oblato in ratificatione, aut in confrontatione cum nominato: nec opus est alio speciali, vt sentiunt nonnulli, quos merito refellunt Menochius, Clarus, & Farinacius.

Farin. sup. 187. & [illegible] Marsil. in practi. d. §. [illegible] a nu. 62. Marsil. sup. Anto. Gomez. to. 3. c. 12. nu. 18. Blanch. & alij.

vide Far. sup. nu. 44. & Lud. Peguer. decis. crim. 5. nu. 28. & 34.

Ad torturam denunciati, seu nominati ab vno complice sufficient hæ conditiones, si aliæ confessiones plurium reorum concurrant, vel etiam adminiculentur alia indicia: A quod ita intellige. Quia versamur in casu excepto, & DD. hoc negantes loquuntur de criminibus non exceptis. ideo si plures testentur de eodem suo consocio, faciunt indicium sufficiens ad torturam, vt in praxi obseruatur: idemque obtinet quoad alia indicia, & præsumptiones adminiculantes. Putant quidem DD. etiam sine vllis adminiculis alijs ad B torturam, sufficere nominationem vnius socij, ita Gomez. & Blanchus, ex male intellecto Salyceto, sed eos optime refellunt Menoch. d. cas. 474. numero 46. Bertaz. in consilio 341. numero 8. & 25. fol. 2. Farinacius supra numero 39. iunctis num. 147. & 155. ideo timoratus iudex semper requirat indicia, non leuia, sed magna, & vigentia, vt bene monuit C Mascardus libro 3. de probat. conclus. 1311. num. 14. iuncto num. 35. quæ cum vno solo complice. Non nullam harum conditionum me exigere, si sint nominationis plurium complicum: & quando tantum est vnius, requirere aliquam istarum, non omnes, non auderem facile alia vsurpare: quam à iure suggesta, & bene commemorata per Farinacium. D 1. Si accedat vnus testis oculatus maior exceptione, poterit iudex procedere ad torturam valde grauem, quia tunc habet plusquam semiplenam probationem, non tamen facit iste testis plenam tūc probationem, vt male putarunt multi recentiores secuti Calcaneum, hoc temere affirmantem. nam potest dici plene probatum, vel reus conE uictus, nisi per duos saltem exceptione maiores, talis autem nunquam est socius criminis. 2. Si accedat non vnus testis auritus, sed vt minimum duo: hi enim faciunt præsumptionem aliquam. 3. Si accedat inimicitia grauis nominati cum occiso, vel damnificato. 4. Si accedat fama

Bald. l. quoniam liberi n. [illegible] C. de test. Gratian. consil. 21. & consil. 35. Nat. cons. 298. vol. 2. Post Bertaz. Pap. Bossi. & alios Carus §. fin. q. 21. & Farinac. sup. nu. 41. Menoch. de arb. tr. iudic. cas. 474. ben Binsfel. sup. consil. 6.

à nu. 163.

consil. 100. num. 4. Aym. Crauet. consil. 178. & Tiberius Decian. consil. 18.

Menoch. d. cas. 475. Ceph. consilio 140. Ioan. Maria Moutiçe reg. cri. 4. & 5. Clarus. §. fin. q. 22.

Cal. Gra- net Mont. sup Tiber. Decian. c. consil.18.li.1

fama contra nominatum. Sed hoc indiget explicatione. Nam fama vehemens; si fuerit orta à personis honestis, & fide dignis: sola sine alijs adminiculis facit indicium ad torturam: vehemens autem censetur, non ex numero testium (qui impertinens est ad hoc) sed ex causis suis. nam si causæ, seu coniecturæ vnde orta: sunt verisimiles, graues, & vrgentes: censebitur esse vehemens, secus si non orta sit nisi ex leuibus friuolis, & non probabilibus, neque tum sufficerent ad torturam. si non sit vehemens fama: tum si non est orta à personis honestis, & fide dignis, (verbi gratia, ortum habuit à complicibus) scio variatum sententijs: existimo tamen si fama orta sit post incarnationem, vel accusationem, famam non adminiculari, vt bene Farinacius docuit: sed si orta fuisset ante accusationem, & incarcerationem, probabilius puto (saltem, vbi non viget Carolina constitutio, quæ repugnat) famam huiusmodi adminiculaturam: vix enim potest in hoc crimine famæ initium ab alijs, quam complicibus, oriri: & sic intelligo atq; recipio sententiam Binsfeldij, in l fin. C. de malefic. indicio. 6. & hoc obtinere in omni re turpi, de qua non solet nisi inter infames personas tractari, vt de meretricio, alea, lenocinio, & simil. fatetur Farinacius d. quæst. 47. num. 160. Quæ autem requirantur, vt dicatur vere esse fama, post videbimus. 5. Si accedat, cum dicto socij criminis fuga nominati ob metum non iustum, vel suspicionem non vehementem, inquisitionis contra eum formandę; ante accusationem formatam; vel antequam ad actum iudicij, aliquem sit processum, coram iudice non inclementi, aut solito procedere non temere, neque præcipitanter: his enim casibus, si iudicium

egregie Farinac. hoc docet q.47 à nu.28.

And. Gail. li.2. obser. 100. nu. 8. Mynsi.cen. 5.obser.98

A deserat, neque citatus compareat, vel absentiæ iustas causas adferat: vehemens oritur suspicio: sicut etiam quando seruato debito iudicij ordine carceri fuit mancipatus, & sine effractione aufugit: nam si indebite carceratus fuisset, & etiam carcere effracto fugisset, non tamen fuga hæc enim facere, pro confesso haberi. Sed de fuga mox plura. 6. Si accedat stricta amicitia, & assidua conuersatio nominat cum nominante tanta, vt faciat valde verisimilem præsumptionem participationis in crimine. 7. Si accedat secreta collocutio nominati, & nominantis, ante crimen commissum habita: verbi gratia, antequam segetes destruerentur, puer necaretur, &c. 8. Si accedat superstitio nominati: vt si vsurpauerit res, facta, vel verba, quæ sapiant incantationem: exempla sunt, si artem magicam alios docere sit conatus, si olla cum vnguentis magicis, vel cum buffonibus, vel alia instrumenta huius perfidiæ in ædibus eius sint reperta: maxime si libenter magicus in domo eius repertus sit, cui superior potestatem habens, & in bonum finem id non concesserit: D item si quis alteri fuit interminatus maleficium, cuius effectus fuit subsecutus, maxime si qui minatus consueuit minas exequi, sed necesse est quædam hic concurrere, vt dicam postea. Item si nominatus inueniatur in stabulo, aut domo alterius, tempore, & loco quando non debet, & maleficium postea subsecutum fuit. Item si quis feram vulnerasset, E & in eodem membro mox vulnerata inueniatur persona, de hoc crimine infamata: vt in Lycanthropis sæpe accidit, & nuper hic in Belgio mihi retulit euenisse quiddam permirum Nob. & spectatę fidei vir, Vanderburchtius Decanus Ecclesiæ Mechliniensis. Municeps bombardam

Coua. var. resol. c. 2. Roland. à Valle cons. 7. nu. 47. t. 1

Sic. sent. commu. explicat. Far. q.43. num. 147. & nu. 177. & hæc et probat bene Binsfeld. sup. indic. 5. Farinac. à nu. 176.

Carolina const. a. 44. ibid.

Lud. Rom. sing. 323. Menoc. & alij quos sequitur Binsf ind. 8. bene addês hoc indiciũ esse vehementissimum. exemplum rei iudicatæ adfert Bapt. Zilletus consil. crim. 79. Binsfeld. indic. 4.

dam gerens deambulabat extra municipium, cui ecce obstrepunt multæ aues ex obscænis, corui, & picæ, in arbore prope viam. Sclopum collimat, & displodit: visus sibi vnam certo ictu percullisse, & decidisse de ramo, reperit solam ferream clauem de cingulo muliebri delapsam. capit, & domum rediens narrat amico, & num norit clauem: quærit? respondet alter se nosse, clauem vicinæ domus N. Itur ad domum, reperiunt ianuam clausam, inserunt in seram clauem recludunt, ingrediuntur pro familiaritate, quæ illis cum Patrefamilias, ingressi Matrem famil. inueniunt glande latus ictam. Cape (*Lector*) & aliud certissimum. versabatur anno 1587. Caleti, (quando fœlicibus auspicijs Sereniss. Archiducis Alberti vi expugnatum, a *Catholici Regis*, militibus tenebatur) apud Pontem Nuleti duo signa VValonum præsidio posita limitem, contra Bolonienses, tum hostes, tuebantur. sub vesperam sudo cœlo Procubitores duo vident nubem sub nigram aduolare, & in ea videntur sibi audire confusas voces multorum, quos nulli videbant. tum alter audacior: quid hoc rei est: satin securi? Si videtur, librabo arcubuziam in ipsam nubem. assentitur socius. cum tonitru sclopi decidit ex nube ante pedes mulier ebria, nuda, bene obeso corpore, & media ætate, femur traiecta duplici vulnere. capta, se mentis impotem simulabat: nec fere aliud adloquentibus referebat, quam: *Hostesne, an fœderati*? quid ad hæc, qui negant transferri? negabunt credere sese. maneant increduli, quia nec oculatis, quos possem plurimos adducere, credent: non credent. cur? quia nec viderunt, nec audiuerunt: & quosdam interrogauerunt, qui se nihil scire responderunt. Si quæ quis nescit, quia nescit, ideo non vera, vere illi, & recte. An audeant profiteri se, quæ in domestico conclaui gesta scire omnia, nescio. Non ideo tamen minus gesta. Capiant, & alia quæ alij oculati testes, non auriti tantum, in Actis iudiciarijs Sacramento Veritatis adacti professi fuere. verbis ipsis Nicol. Remigij Quæsitoris proponam.

Est Girumcuria (inquit) *in Vogesorum prouincia castellum satis firmum*,] è cuius summa arce cum tegularum aliquot ordines fulmine essent deiecti, Sebastiana Picarda non multo post (nempe X. Kal. Nouembr. 1580.) in eo pago sortilegij rea forte, & id apud iudicem professa est dæmonis, suaque simul opera esse patratum. Cum enim (inquit) è nube vna in illam proruissemus, eo consilio, vt funditus eam euerteremus, non fuit tamen in nostra potestate id ex se: sed tantum pauxillulum id ruinæ attulimus, vt esset, quod eius conatus nos non omnino pœniteret. Simile huic est quod sequitur, Cuninus quidam nomine, magistratum in D. Clementis fano Roncaij, vbi commorabatur obtinens, Kal. Decembribus 1586. cum ruri fœnum inter domesticos curaret, cęlumq; iam magnis tẽpestatibus commotum cerneret, domum fugã parabat, sed dum ad eam se instruit, subito fulminis ictu proxime se quercus sex radicitus vidit euersas, ac eam, quę septima loco adhuc stabat, totam, seu vnguibus laceratam, ac discerptam. Cum iam multo magis properaret, amissis etiam prę festinatione pileo, ac instrumentis ijs, quę tum manibus gestabat, ecce, de integro audito fulminis fragore, illi visa est in summa quercu, quæ in propinquo erat hęrere mulier, quam (vt credibile est) nubes sé eo impetu exonerarat. Eam igitur considerantius intuens,

tuens, cognouit è vicinia esse vetulam, quam ilico sic cœpit verbis increpare: Tune pessima ea es Margareta VVarina: ad quam quantum nunc comperio non immerito ante hac sortilegij suspicio apud omnes pertinuit? vnde tu nunc nobis ades isto habitu? Cui illa: Ignosce mihi hoc quæso, ac cælatum habe, quod nunc vides? faxo, si hoc ita de me promerueris, vt nunquam a me tibi, tuisque vel minima oriatur iniuria. Ac ne quis de istis addubitet, sciat, non modo esse probata Cunini illius testimonio, quod iure iurando apud Quæstorem sanctissime firmauit: sed etiam ipsius VVarinæ agnitione, & extra tormenta sępius repetita, & in ipso vitæ vltimo momento multis audientibus confirmata. Huc etiam pertinet, quod ex alijs quæstionibus capitalibus, eorumque qui eas exercuerunt fida renunciatione comperrum habeo. Coorta enim magno fragore, tonitribusque tempestate, qui armenta, reliquosque pecorum greges in collis Alemanni iugo custodiebant (is ad vicinos Huecariæ campos, quæ est in Vogesorum præfectura, pertinet) se, vt in operto essent in proximas silnas abdiderant: ecce vero illis ex improuiso visi sunt duo rustici, summis arborum, quæ proximè stabant ramis hærentes ac velut implicati, adeoque animis consternati, vt facilè indicarent illuc non consilio, sed casu atque in auspicato aliquo impetu eo deuenisse. Tum autem vestitus fœditas atque deprauatio quasi per lutum, sentesque omnes fuissent raptati suspicionem adaugebat, eo loci à magistello suo eiectos detrusosque fuisse, postquam is eos hac atque illac more suo traxisset. Confirmabatur, & id eo magis, quod cum illic tanto temporis spacio consedissent: quantum satis esset ad probandam asserandamq; ocu-

A lorum fidem: momento tamen, aduertentéque nemine dilapsi apparere desijssent. Tandem, & dubitationem omnem amouit, quę non longo post tempore subsecuta est illorum ea de re spontanea, atque armentariorum verbis confirmata confessio, cum ad interrogata ex vinculis responderent. Est etiam villa, quæ se Bellimonte Vitellium contendenti-

B bus sinistrorsum ostendit, ibi in summum tectum cum fortè, & ijsdem è procellosa nube præcipites decidissent, magnaque difficultate Rotarius (id erat alteri nomen) afficeretur, quemadmodum ex tam arduo loco se incolumes possunt in terram demittere (nam, et earum rerum adhuc erat rudis, & insolens, hæcque illi ad insanas huiusmodi nimborum mo-

C litiones periclitata primū fuerat abitio) Amantius, qui à prima pubertate in dæmonis seruitutem à parentib. abductus maturè se ijs assuefecerat, ridens ibi infit: Bono animo es stulte, nam qui nos habet sua potestate ad difficiliora habiles atque idoneos Magister, hoc etiam negotium facile ac sine vllo negotio expediet. Nec dictū res diutius morata est. Nam subito

D turbine vnà correpti, sine vlla noxa in terram sunt depositi. Ipsa tota sic contremiscente domo, vt à fundamentis reuelli videretur. Hocque ipsi diuersi totidem tamen verbis recensuerunt. Imo, & cum villaticis commissi, de die, deque tumultu ac trepidatione omni, inter eos liberè ac constanter conuenit. Ac tandem, quos viuos criminis societas coniunxerat,

E eosdem mortuos, flamma iudicis condemnatione absumpsit. Hucusq; Remig. Idem l.3.c.12. cum hanc deuectionem multis exemplis egregiè adstruxisset, sic concludit. *Quid nostris temporib. vulgatius, quàm sunt tum frequentes, & assiduæ sagarum, de ea re assertiones: cum ijs consentanea hominum*

hominum

minum teſtimonia: qui, non per ſomnium, qui magicis artibus auerſos ſenſus, ſed oculis ſuis vidiſſe ſe illas nubibus excuſſas, vel ſummis arboribus ac tecti perplexas hærere, vel humi attonitas iacere, conſtanti ſermone affirmauerunt? Nec id quidem in triuio confabulantes, ſed in iure ſacramento ſanctiſſimo rogati atque adacti. vt in ſuperiore diſputatione non ſemel eſt demonſtratum.] nonne ſimilia accedere in Italia, quo ad Grillandi Lucretiam? nonne in Heluetiæ Schiltachio, quoad Sagam illam Eraſmi *in Epiſtolis*? nonne in Batauia, quoad incaute curioſum illum adoleſcentẽ Ronſſei? Cur (dic Sodes) quod in Italia, Heruefia, Hollandia accidit, non potuit in Morinis contingere? Hoc ergo iudicium ſatis firmatum.

Vide lib.2. q.16.

Pergo ad alia. His annumero oſſa, vel teſtas locis plane alienis corporis eorum, quos oderunt inſertas; vel quid ſimile patratum præter naturã; vt mirificum illud qđ Valfracuriç anno 1589. contigiſſe refert Remigius, de Iana Blaſia; eam cum, quem vlciſci volebat, Claudium Girardum inuitaſſet, vt vnà ſecum ad focum pauxillulum ſedere non dedignaretur, atque ex pomis, quç recens ibi cocta videbat, ſibi quæ vellet haberet: & Girardus id facere non ſemel recuſaſſet, cauſans ſibi non eſſe diutius ibi morandi ocium, & omnino nullum eius cibi, quem offerebat tum eſſe deſiderium: ex pomis illis vnum eius volæ manus cum tanto ardore adhęſit, vt alteram ei excutiendo ſtatim admouere cogeretur. verum dum id facit, vtræque ſic conglutinantur, vt in vnum coaluiſſe viderentur, medij pomi ardore interim ſic increbreſcente, vt res illi parum abeſſet ab inſania. Inclamat igitur obuios quoſque obteſtans, vt ſui miſereſcerent. Adferre quiſque pro ſe ei malo quod poterat remedium, hic aquam reſtinguendo

A ardori, ille inſtrumenta dirimendis ſeparandiſque manibus; ſed cum nihil horum quidquam prodeſſet, & iam palam eſſet id illi mala aliqua arte confectum eſſe negotium, ex vicinis accurrens conſideratior vnus monuit, vti eo reduceretur, vbi illum id malum primum inuaſiſſet. Quod cum factum eſſet, cœpit bona illa Blaſia, ceu ridiculum quid contigiſſet,
B hominem ludibrio habere, nihilominuſque à ſuperiore brachio ad manũ vſque quod intererat tantiſper demulcere, dum id pomum illi excideret: quo facto confeſtim ſedarus eſt dolor, cęperuntque ei manus liberè, vt ante facere officium.

Quibus indicijs annumeratim, aliud ſatis frequens, & quod accidit anno iſto 1599. in Brabantiæ oppido
C primario, cum maleficiatæ clarè, & ſæpius obuerſatur figura (ſuppono eſſe alias mente ſanam, nec imaginoſo morbo laborãtem) ſeu ſpecies ipſius maleficæ, ei minantis, vel eam vexantis. Quanquam hoc indicium ſolum non ſit tam efficax, quam pręcedens. Item quam foret, ſi vnus teſtis exceptione maior deponat ſe vidiſſe ſagam propinantẽ equo, qui mox mor-
D tuus, pottonem, aut ſi duo teſtes legitimi deponant nominatum exercuiſſe actum aliquem, qui ex communi maleficorum praxi ſolet ad maleficium dirigi, v. g. quod ſtans in aqua, retrò tergum aquam proiecerit in aerem, vel quod, ante exortam mox grandinem, viſus ſit lapidem ferire bacillo, vel flores de varijs arboribus lectos in ollam conijcere, vel virga
E aut manu percutere, vel inungere animal, quod paulò poſt mortuum. hæc ait Binsfeld. eſſe indicia vrgentiſſima, quorum vnumquodque per ſe ſufficiat ad torturam, quanto (ſi hoc verum, de quo dubito) certius eſt ſufficere, quando accedit ad nominationem complicis? 9. Si, cum

Iudic.8.

capiuntur, aliqua dicunt, vel faciunt, quibus significent se sibi timere a morte, actum esse de se, neque se viuas manus iudicum euasuras. 10. Confessio extraiudicialis rei, siue accusati, duobus probata testibus, nisi error probetur, ita Binsfeld. Sed hoc verum est tantum in confessione huiusmodi speciali de certo facto, non de generali, vt de incantatione tantum vel magia: item de facta, seriò non iocò, necnon de verisimili atque possibili, vt postea docebo de confess. iudiciali.

Carolina d.c. 44.

Indic. 9. ex cōmuni vt ait sententia.

Hæc sunt indicia maximè verisimilia, & legitima, quando, quæ ad naturam, atque plenitudinem eorum requisita sunt, concurrunt, & hæc haud dubiè non tantum faciunt cum nominatione complicis concurrentia semiplenam probationem: adeo vt sic semper vnum istorum indiciorum cum nominatione tali, talem requisiuimus, sufficiat ad torturam: sed etiam ex multorum sententia, quędam ex his sola sufficiunt, quod tamen non libenter practicarem: sed semper vellem vnum ex vrgentissimis; cum alio leuiore; vel plura semper leuiora concurrere.

Conditiones autem requisitæ, vt vnum ex his cum denunciatione cōplicis ad torturam sufficiat etiam in exceptis, sunt sequentes, additæ ijs, quas superius iam posuimus suis locis: *primò* vt talis nominatio complicis, adeò verisimilis sit, vt vltra adminicula illa, iudex ex ipso quoq; testium numero, & qualitate deponentium, & persona eorum, contra quos deponitur, & alijs facti circumstantijs, quasi certo credat nominantem non mentiri. 2. quod socius criminis socios nominans non patiatur, nisi hunc vnum defectum: nam si plures habeat, etiamsi tantum duos (v. g. quod non tantum, sit infamis, et criminosus, sed etiam sit vilis, abiectus, aleo, vel alias inhabilis) tunc nè in exceptis quidem facerent indiciū ad inquisitionem specialem, nedum ad torturam. etiamsi in tortura suam nominationem confirmasset, quia hæc vnicum supplet defectum tantum, quod procedit, multò fortius in nominante socio criminis inimico, periuro, vel vario, & sibi contrario. 3. secundum quosdam nominatio vnius contra eum, qui est bonæ famæ, & existimationis non valebit cum adminiculis, ad torturam, sed valebit, cum bona fama duntaxat debilitatet indicia contraria, ideò considerandum potius, quot, & quanta sint ista indicia adminiculantia, vt si non superent bonam illam famam, tum vera sit hæc communis Dd. limitatio, si illam superent, non debeat propterea nominatus torturam euadere, 4. si deessent alia adminicula, non valeret ad torturam nominatio sponte ad nullam iudicis interrogationem a reo facta, quia hæc, ne iudicij quidem vim tum haberet, sed si adsint alia adminicula, vult omnino Farin. eam ęquè valere ad torturam, ac valeret si ad interrogationem iudicis emanssisset; & sic intelligēdam communem Dd. dicentium, si reus nulla præcedente interrogatione complices nominet, non facere indicium Et sane hæc distinctio, quæ etiam Claro placuit, & Peguero; quoad inquisitionem, non minus ęqua videtur in foro conscientiæ, quoad torturam. in foro externo, quia durat præsumptio, quod testis, vltrò se offerens examini suspectus est, ideo tutius illic iudex faceret sequendo communem. Porro quo ad duplicem casum, quem addit Farin. nume. 192. scilicet procedere illam communem primo, quando quis nec carceratus, nec a iudice requisitus sponte iudicem adit, & reuelat crimen complicis, secundo, quando quis

ea. in fidei fauorē, de hæret in 5. plurimos citat Far. q. 43. num. 377. post

Mar. Carerer. Boer. & alios. Farin. sup. nume. 178. Bursf. cons. 69. & cons. 275. Bonauent. cons. Kirch. ou. Mascar. qui omnes testantur esse communem. Vide Farinac. à nu. 179.

Bene docet Farina. p. 47.

Farinac. q. 43. nu. 188.

Sup. num. 90.

Clar. p. 21. Peguer. de cis. crimin. 5. num. 30.

quis sponte reuelat delictum, de quo sibi impunitas promissa à iudice ratione hac, quia 1. casu tunc præsumitur denũciator, siue accusator, secũdo casu præsumitur corruptus promissione impunitatis. Equidem, quia vtrũque fundatur in præsumptione iuris, potius quam in facti veritate: putarẽ in conscientiæ foro, vbi veritas tantũ attenditur posse iudicẽ hac nominatione, re bene perpensa vti ad inquirendum saltem: nam ad torquendũ, non censeo. Sciendum 5. non prodesse adminicula, quãdo tortura, in qua nominatus fuit socius, non fuit legitime peracta, seu decreta, puta sine præcedentibus indicijs. Farin. post alios n. *193* & seq. Denique nõ valeret dictum socij criminis ad torturam, etiã cũ adminiculis, si potuit veritas actu, vel habitu aliter haberi, quidã putãt: sed eos merito refellit Menochius cas. *474*. numero *62*. quem sequitur Farinaccius numero *195*. dict. quæst. *43*. Ex quo restant quædam breuiter addenda, de indicio famæ, fugæ & minarum.

Quartum indicium est Famæ Indicium, de quo sciendum, vt fama sit idonea pro indicio, debere ortã esse à viris, nisi sit de re melius vel æquè perspecta fœminis, hoc est; quãdo factũ amplius, vel æquè fœminas tangit; verbi gratia, de maleficio abortus, vel sterilitatis, vel infanticidio, & simil. ideo in strigarũ delictis potest fama originem ducere à fœminis æquè, ac viris. Itẽ debet esse fama solida nõ leuis, nõ vaga, aut varia decrescens, aut contraria; sed constans crescens, & vniformis, ac eadem in toto populo: alias, quando famæ sunt cõtrariæ, si simul sunt ortæ, & testes vtrinque sint partes: vt & verisimilitudines æquales, negatiua tollit affirmatiuam, bona malam, & censetur negatiua, etiam quando testes aliqui dicunt, se nihil scire quia per hoc fa-

Farina. q. 27. n. 261.

Post Rol. cons. 1. vol. 1. Mascar. de prob. & al. Farina. n. 163.

A tis indicant non fuisse famam in toto populo. Si famæ simul non sint ortæ, posterior tollit priorem, nisi prior nitatur meliori testimonio, vel verisimiliori causa; tunc enim prior non tolleretur. 3. debet fama orta fuisse tempore delicti commissi, vel statim post, non ex longo interuallo, nedum post accusationem, inquisitionem, vel incarcerationem: nisi tamen causa, ex qua
B fama sumpsit originem, superuenerit post longum interuallum, accusationem, inquisitionem, vel incarcerationem, quia tunc quandocunque superuenerit famæ causa, validum indicium fama præbebit. ratio est, quia non potuit ante initium sumere, cum effectus causa sit posterior. 4. vt fama aliquid ope-
C retur, debet esse fama in loco delicti commissi, nec sufficit si sit alibi, locus autem delicti iuxta qualitatem & facti exigentiam latius, protenditur, vel vicinia tantum, vel in parte oppidi, vel in toto oppido, vel in tota prouincia 5. Debet fama, nec esse procurata, nec affectata ratio, quia hæc non est fama, sed hypocrisis & fictio. *6*. Debet fama
D hæc mala per bonam famam non fuisse deleta. magna enim sunt bonæ famæ priuilegia. nam paribus momentis iudex debet inclinare in bonam famam. testes non multo pauciores deponentes de bona fama præferuntur deponentibus pluribus de mala. Fama bona in genere tollit malam in genere, & in specie est communis, & vera, quan-
E do mala in specie non est adiuta alio indicio: tunc enim puro tantum, illam debilitaret, vt colligo ex dictis Vulpelli, Clari, & Bossi coniunctis prout illa posuit Farinaccius. num. 197. & sequent. tollit etiam omnem aliam delicti præsumptionem, & indicium: adeo

vide Far. à n. 165. Carer. tract. de indic. & tort. n. 12. & 17. Foller. pract. crimin. vers. dentur capitula q̃d̃ suffocauit v-xor n. 23. post. Bar. Alex. Sily. Bos. & Mars. Far. n. 178. Bald. & Salyc. in l. ea quidem C. de accu. recte cõt. Bar., Foler. sup. n. 35. post. Bal. & Mascar. l. 2. de probat. conc. 748. n. 8. P. guer de cis. crim. 17. nu. 23. Hector. Aemil. tract. de testibus. verbo testis bonæ vel malæ n. 7. & 9. Aemil. supr. n. 14. & 19. Bursat. cõsil. 315. vol. 3.

vt reum torquendum ex indicijs legitimis specificis præcedentib. eripiat torturæ: secundum nonnullos, quorum sententia a quibusdam communis vocatur: attamen contraria est multorum melius rem discutientiū, & praxi, & rationi magis consentanea, vt dumtaxat bona hæc fama, quando ad malam famam accedit aliquod aliud indicium, minuat, & debiliter indicia, non vero plane tollat, idque adhuc solummodo si indicia leuia, & qualia, qualia, non vero si sint particularia, aut grauia, & ideo adhuc posse tunc reum torqueri, sed tamen (vt aliquid etiam bona fama operetur) debebit leuius torqueri, quæ videtur sententia Casoni, & Farinacius addit hanc esse veritatem, & secundum eam indistincte semper se vidisse iudicari. Plura etiam idem de mala fama (a nu. 186. vsque ad fin. q. 47.) quæ sic breuiter cape commodiori ordine, & clarius tradita.

Ab Arnono soliloq. 37. & Bursat. cons. 166. vol. 2.

Vulpell. consil. 105. Ludouic. Peguer. decis. cēt. m. 17. nu. 13. Vulpell. consil. 16. nu. 4. Merenda cōs. cr. 84. nu. 77. lib. 2. post alios. Hector Æmil. sup. n. 17.

Mala fama in genere alicuius facti facit delicti præsumptionem, dummodo mala fama sit in eodem delicti genere de quo quis inquiritur, & si accedant alia adminicula sufficiet ad torturam, siue sit persona vilis, siue non, & siue sit delictum difficilis probationis siue non: nam Dd. qui quoad personam vilem, & in delictis quæ sunt difficilis probationis, putant non requiri ad torturam alia indicia, præter famam malam in eodem delicti genere, sæui nimis sunt, & adferunt non admodum consentanea iuri, quare Farinacius eos merito reprehendit: ideo nec in maleficijs quidem putarim iudicem absoluendum qui hanc crudelitatem amplectetur.

Clarus q. 60. v. 1. sequens n. 3. de indic. & tort. tract. 1. c. 2. nu. 5. Farin. 1. 92. Masc. de probat. 2. concl. 831. num. 10. Masc. sup. Franc. Person. de indic. & tort. n. 56. Cast. n. d. c. 2. num. 2. Clarus q. 21. v. fama sola. Farin. a3. nu. 22. Personal & ... sup. n ... 56. d. q. ... u. 2 ... q. 5

Fama ... exacte probare quam necesse ... tam ratum est in iudicijs: ... Grammat. Senator Neapolitanus scripserit, se nunquam vidisse processum, in quo reperterit famam

A publicam legitime fuisse probatam, quod, & Iulius Clarus, & Vulpel. & alij egregij partim iudices, partim aduocati asseruerunt. quare cum in nostra materia, plerumque contra sagas, & striges ex famæ indicio procedatur, pergam eos iuuare, quibus deest larga supellex libraria, vel ocium ingentia illa volumina Farinacij, Bossij, Mascardi & al. percurrendi. B Ad famam probandam requiritur 1. vt testes ad minus sint duo, nec sufficit vnus omni exceptione maior, sed vt minimum duo esse debent spectatæ, integræ, & optimæ opiniones ac fidei: atque idipsum, quod sint tales, articulandum, & probandum in processu, iuri communi magis consentaneum est, quando agitur ad inquisitionem particularem vel torturam, C immo non bene faciunt iudices, qui communiter hoc solent prætermittere, licet aliquos pro se habeant DD. reuera enim fundamentum istorum, quod vnusquisque præsumatur idoneus, & omni exceptione maior testis in re tanti momenti, leiusculum est. 2. *requiritur*, vt etiam non interrogati testes de fama exprimant causas, D indicia, & coniecturas, quibus orta est fama, nec sufficeret quod dicant se audiuisse a multis, vel publice, vel ita esse publicam famam, nisi, & causas, & illa alia adderent: quibus additis, sufficeret dicere se ita audiuisse publice dici: de quo statim amplius 3. *requiritur*, vt testis sciat saltem rudi Minerua describere E (non enim opus est exacta definitione, quam vix iuristæ, & aduocati possunt dare) quid sit fama, de qua deponit, saltem sic, vt appareat iudici eum satis intelligere: quare reijci deberet, qui diceret se nescire, vel diceret esse id quod per plures personas dicitur, vel quod publice dicitur, vel quod per iustum aut

Vide Far. nu. 207.

Masc. sup. concl. 749. Hip. Riun. consil. 59. vol. 1. cap. qualiter, & quando de accusat.

Vide Far. à num. 111.

Opt. Sim. de hæret. t. 65. post n. 3. Vulpel. cons. 30. nu. 11.

Clarus. §. fi. q. 6. nu. 8.

Rol. consi. 54. vol. 1. Natta cōs. 473. Viuius in ib. cum mu. opin. Mascar. sup. d. cōs. 749. n. 36.

aut illum dicitur sufficeret autem, nec de hoc interrogandus esse, si ex præcedentibus iudici constaret testem satis intelligere, quid sit fama. 4. *requiritur*, vt specifice deponat de famam illis ipsis articulis, in quibus fama est articulata, nec sufficeret quod in fine poneretur generalis clausula de fama præced. omnium, &c. 5 *requiritur*, vt debeant exprimi auctores, a quibus fama est orta,

Mascar. sup. concl. 752.

& quidem probabilius est id obtinere, etiamsi interrogati de hoc non forent, & quod nominati isti debeant esse alij, quam contestes, nec sufficeret dicere, se audiuisse a maiori parte populi, si postea diceret se non recordari, a quibus nec vllos posset nominare. nam si aliquos nominaret, & diceret se reliquorum non tenere nomina hoc sufficeret: immo si fama foret orta ex probabilibus coniecturis, & causis, hoc quintum requisitum cessaret. 6. *requiritur*, vt dicant testes, se audiuisse a maiori parte populi, vel ita dici a maiori populi parte, (si addant illius ciuitatis. vel etiam si id non addant, quia satis hoc intelligitur) a maiori (inquam) parte populi id publice dicentis, vel priuatim: nec necesse est addi, & ita maiorem populi partem sentire sufficit etiam si dicant, se audisse sic dici per totam ciuitatem. non sufficeret si dicant, se audisse a mille personis, vel a diuersis personis, vel a multis personis, vel a pluribus, & pluribus personis, quia nihil istorum significat maiorem partem populi. Sed quid si dicant se ita audiuisse publice dici, vel ita esse publicam vocem, seu famam? tunc distinguendum. nam in criminalibus quando agitur dumtaxat an habendam semiplenam probationem (v. g. ad torturam) hoc sufficeret, quando testes simul adducerent causas,

Multis Farinac. à num. 228. vsque 236. Barto. in l. de minore §. plurium D. de quæ. Fra. Herculan. de negati 312. in fin. Barto. sup. num. 20. Bald. in c. præterea num. 19. de testibus. Clarus sup. q. 6. ver. 15. Capel. Tolos. decis. 380. nu. 9. Sa'ycet. in l. ea quidē nu. 119. C. de accusat.

A & coniecturas verisimiles, vnde orta esset fama: in ciuilibus vero hoc non sufficeret, & sic conciliat Bald. & Bartol. contrarias opiniones Prosper Farinacius supr. nume. 259. cum seqq. *Septimo requirunt* nonnulli plures hos testes non esse singulares sed verius est, hoc non requiri, & famam siue bonam siue malam posse probari per testes singulares,

Fus. Far. à num. 258.

B gulares, dummodo non sint contestes in specie famæ irrogatæ. 8. *fama* probatur per decem testes, etiamsi non sint vniformes, dummodo causas, & auctores famæ bene exprimant, & alias sint testes habiles: tamen non sufficient ad torturam, nisi concurrant alia adminicula. 9. *probari* potest fama etiam per scripturam, vt litteras bo-

De quibus §. fin. d. q. 6. num. 14.

Far. sup. nu. 265. & 304.

C norum virorum, per priuilegia, & instrumenta antiqua, & alias scripturas authenticas, scripturæ autem non possunt esse pauciores duabus, imo saltem tres, & debent habere originem a diuersis personis. Hæc de probatione famę in specie.

Vid. Pros. Farin. sup. à nu. 267. Mascar. sup. concl. 751. & cōs. 911. Vide Far. à nu. 277.

Bona fama in specie probandæ hæc est regula, quod vnusquisque D præsumitur in suo artificio vel statu (etiamsi carnifex foret) bonus, donec probetur malus, maxime si sit natus ex bona patria, vel ex bonis parentibus, vel si sit nobilis, & diues, vel bene educatus, & ideo etiam quis præsumitur bonæ famæ: nisi tamen adesset sceleris aliqua præsumptio specialis, quia hæc excludit præsumptionem generalem. E Fallit etiam regula illa, quando agitur de præiudicio tertij, tunc enim huiusmodi bona fama est probanda, item quando hæc præsumptio bonæ famæ redundaret in præiudicium eius pro quo præsumitur (de quo vide Menoch. libro 5. de præsumpt. 1. a num. 20.) item fallit

in eo, qui alias fuit malus, malæque famæ, item in eo, qui dat operam rei malæ siue illicitæ. *Ad probationem famæ bonæ, vel malæ in genere*, requiruntur eadem, quæ ad probationem eius in specie: vnde valet argumentum à fama in specie, ad famam in genere.

Vide Prosper Far. q. 48. per tot. & Clarum num. 21.

Quintum est Indicium Fugæ. de hoc regula prima est, quod fuga ante inquisitionem formatam, vel accusationem porrectam, contra fugientem gignit ordinarie suspicionem, & præsumptionem non leuem doli, & delicti commissi: non tamen sola, sine adminiculo alio, facit semiplenam probationem: quare neque sufficit sola ad torturam, quicquid multi dixerint, & loquor de fuga, quoad ipsum fugientem: nam de fuga complicis, non arbitror vnquam illam facere indicium contra complicem inculpatum, hoc est contra quem non sunt alia indicia. fugientem autem intelligo, etiam illum, qui occulte latitat in ciuitate, aut loco vbi habitat, eum quoque, quem ex signis euidentibus constat fugam adornare, idque magis si accesserit contumacia aduersus citationem: vel etiam fugerit per loca inuia, & insolita, puta per saltus, aut nemora, quæ non sunt in transitu: vel si inuentus in delicto, aut præparatione, clamore populi fugatus fuit: quo casu etiam denegatus defensionibus posset torqueri, si clamor populi sit ortus ex probabili, & verisimili causa, ad opinandum, quod volebat delictum committere, sed clamore fuit impeditus. Quod si metuit subito, & ex improuiso se coniiciendum in carcerem: antequam capiatur: fugiens, vel se occultans non præbet fuga indicium idoneum ad torturam: multo minus, si iam captus ex manibus satellitum, & ministrorum iustitiæ se

Mascar. de proba. mul tis l. 1. concl. 819. & concl. 531.

Vide Far. num. 42.

A eripiat, quantumuis iuridica, & legitima sit captura, quod diligenter notandum contra multos: & verissimum est, quando quis etiam ex interuallo postquam elapsus fuit, vel sponte iterum comparet, vel inuitus iterum captus fuit: quod maxime obtinet in iis, qui vel propter debilitatem carceris incommoda ægre possunt ferre, vt de se testatur

Hoc contra Caesrei. & Folle r. bene Farinac. à nu. 14. docu. t.

B Demosthenes: vel quibus admodum verecundum sit incarcerari, propter genus, vel dignitatem, vel professionem.

Epist. 2.

Sponte dicitur rediisse: qui, cum possit iterum fugere, permittit se capi, vel citatus comparet. Est autem hæc spontanea comparitio (si ante bannum fiat) adeo potens, vt fugam plane expurget, cætera vero

C indicia omnia debilitet, ideo si propter illa antea poterat torqueri, iudex eum iam non poterit torquere, ex plurimorum Dd. sententia, vel non poterit nisi leuius multo torquere, iuxt. Farinac. numero 55. Reg. 2. est post accusationem, vel inquisitionem fuga in criminalibus caussis, quando agitur de pœna luenda in corpore, adhuc non præbet in-

D dicium sufficiens ad torturam: etiam si accederent alia adminicula. nam adminicula hæc tantum ante inquisitionem operantur, & non postquã fuit inquisitio cœpta, quia post inquisitionem cœptam fuga non præbet vllum indicium: & ideo alia indicia huic non possunt adminiculari, quod nullum est.

Bartol. & communiter omnes Pagaer. decis. cr. 4. num. 31. Clarus q. 11, num. 23. Far. nu. 27.

Quod si alia indicia sint multa,

E & vrgentia, ac grauia, illa vim suam habebunt, non vero huic, quod nullum est, adminiculari sunt dicenda. Reg. 3. Hæc obtinere puto etiamsi iudex non habeat famam crudelis, neque comminatus sit se male tractaturum. ratio, quia molestiæ iudiciales, & grauissima carcerum

rum criminalium incommoda, reuera sunt iusta metus, & fugæ caussa, quando vero illorum duorum alterum accederet, fatentur omnes fugam nullum indicium præbere Reg. 4. Fuga cum quantumuis multis adminiculis alijs, non sufficit ad condemnandum pœna corporali, vel ordinaria: si vero esset iuncta cum vno teste exceptione omni maiore, & oculato, tunc posset sufficere ad condemnationem pœnæ pecuniariæ, & extraordinariæ. Reg. 5. Causa probabilis fugæ probatur, per iusiurandum fugientis, quando constat de causa probabili: etiamsi præsumi aliunde possit eum non propter hanc causam sed propter delictum discessisse, verbi gratia, dicit quis se discessisse: quia timebat accusari, vel incarcerari: si constet hæc comminata, vel præparata fuisse, statur iuramento, quod ob eam causam discesserit. Sextum est Indicium Minarum. circa quod nota differre iactantiam a minis. Iactitare se dicitur, qui dicit se posse vltionem sumere, offendere, delinquere, &c. si vellet: minari vero, qui dicit se velle facere, siue se facturum. hæc duo perperam nonnulli confundunt: etiam in alijs rebus. Sit conclusio, quoad minarum indicium, quando damnum, vel delictum est subsecutum, communis sententia est siue iactauerit quis se, siue minatus fuerit, efficax hoc indicium esse ad torturam quando minans, vel iactās est persona potens, malæ vitæ, & solita minas exsequi: intellige si sit dubium, quis delictum commiserit, & minator in hoc ipso delicto sit malæ famæ. ratio est, quia in hoc casu, idē est animus iactantis, & minantis. hoc verum in foro externo, quia talis ille præsumitur: in interno tamen foro, puto inter minas, & iactantiam distinguendum confessario, & diligenter quærendum, an iactitarit animo adimplendi, necne, Nam grauius longe est peccatum eius, qui iactitauit, vel minatus cum desiderio exsequendi & exsecutus: immo duplex est peccatum.

Far. c. 47.

Farinac. nu. 69.

Far. nu. 44. & seqq.

Arg. l. metu C. quod met. caus. Fari. q. 50. nu. 7. & Recte Cl. q. 21. n. 7. P guer. de cis. cri. 17. nu. 11.

Similiter in foro externo idem est, si quis expresse, vel tacitè, siue ænigmatice minetur occidere, aut vulnerare (verbi gratia, faciam ne doleat tibi caput, extraham tibi pennam de ala, &c) sed in foro interno in æquiuoca, seu obscura locutione scrutāda est mens loquentis. Et hoc quod diximus de homine malæ famæ, & solito exsequi: locū habet quando non accedunt alia adminiculantia indicia: nam si accederent alia, tunc ex solis minis, & mox subsecuto delicto posset subijci torturæ etiam non solitus exsequi.

Far. nu. 8.

Hæc limitanda, primo si offensus haberet; alios etiam inimicos præter minantem, tū enim debet iudex esse valde circumspectus, & considerare an sufficientes sint minæ, & an forte alius inimicus hoc tegmine fretus offenderit, vt narrat accidisse Paris de Puteo, & ex eo alij.

Menoch. de præsump. ... q. 8, n. 67. Farinac. num. 11.

Secundo limit. quando delictum non esset subsecutum incontinenti, sed ex interuallo: hoc autem decernere permittitur iudicis arbitrio, qui considerare debet qualitatem personarum, & an ante habuerit opportunitatem delicti committendi. nam si statim non habuit, & fecit statim, vt eam nactus est, interuallum nihil eleuat indicium.

Vide Farin. nu. ...

Tertiò fallit, quod diximus esse indicium sufficiens huiusmodi minas, si sint ambiguæ, & quę possint significare vindictam legitimā, siue iuris, & licito modo (verbi gratia, vlciscar fores, pœnitebit te, non sic abibit, & talia) quod certe verum est, si minator solitus sit via iuris se vlcisci: verū si consueuit se vindicare via facti, (vt solent fortuarij) in his iudex potius

Vide Farin. nu. 14

Ofasc. cōs. 64. n. 55.

tius debet sequi sententiam Parid. de Puteo volentis etiam, tum fore indicium ad torturam. 4. minæ debent fuisse specificæ, seu de eodem, quod subsecutum fuit delicto. sic nonnulli post Spec. & Dec. quorum doctrina, (vt recte Farinac.) tantum est admittenda, quando minæ prolatæ fuere in aliqua certa specie, & subsequitur delictum plane alterius speciei, quod non continetur sub specie comminata, neque est præparatio, seu gradus quidā ad illud, (verbi gratia, quando quis minatur occidere, & secutum est domus incendium.) Sed si minæ fuerunt in genere prolatæ (v. g. dolebit tibi caput, faciam ne huc intres, ne loquaris, &c.) & delictum illa generali significatione continetur; vel si delictum plus nocuit, vel minus, quam minatum fuit, sed effectus tamen est, quid ordinatum ad minas: tunc adhuc locum habebit regula (verbi gratia, si in quem minæ occidendi prolatæ inueniatur tantum vulneratus, vel è contra: quia vulnera nequeunt ad certam mensuram dari.) 5. limit. procedere regulam, quando minæ non fuerunt reuocatæ, & quando erant prolatę animo sedato, & post interuallum a prætensa iniuria: sic, vt queant dici processisse ex animo deliberato; non ex calore iracundiæ. 6. limitat. vt minæ sint absolute. Nam si fuerint conditionatæ (verbi gratia, faciam si tu, adhuc transieris hac, &c) tunc nihil operantur, nisi sufficienter probata conditione in minis apposita. 7. debent minæ apparere, hoc est, probari per duos testes efficaciter; quos oportet saltem esse concordes in qualitate minarum, licet discordent in loco, & tempore: alias si essent omnino singulares, vel esset vnicus tantum testis, minæ non facerent indicium ad torturam, sed tantum ad faciendam inquisitionem generalem sufficerēt.

Far. nu. 22.

vt bene Natta cōs. 41. nu. 2.

Far. à n. 24

Far. nu. 27.

Far. nu. 32.

Far. à n. 40.

A 8. ad torturam sufficerent minæ hominis soliti exsequi, cum causa præexistente minarum, vtpote honor læsus, odium, vtilitas, aut quid simile, quod si ad consuetudinem exsequendi, & causam accederent alia adminicula præsumptionem (vtpote inimicitia) tunc etiam ad condemnandum sufficere tales minas censet Farinac. post multos, quos allegat; non B quidem ad pœnam ordinariam, sed extraordinariam, & pecuniariā non corporalē, quod fateor, quando concurrunt minæ inimicitiæ, delictum, & consuetudo exsequendi; idque facilius in excepto, & occulto difficilisque probationis crimine nostro sortilegij admiserim, quàm in alijs: tamen semper propenderem in sententiam negantium vnquam in vllo crimine licere ex huiusmodi indicijs tātum remotis ad condemnationem C procedere.

vide nu. 30. 36. & 39.

Franc. Cafon. de indic. tract. 7 cap. 1. n. 17. Diaz. regu. 370. Anto. Gome. to. 3. c. 12. n. 15. Sarmen. Episcop. Cicen. nf. lib. 1. Select. c. 1.

SECTIO IV.

De alijs indicijs minus vrgentibus, & minus certis.

Primum est, quando quis potuit maleficium impedire, & non fecit: si tenebatur non lege tantum D caritatis (qua omnes homines tenentur) sed etiam lege iustitiæ, vt puta ratione officij; tunc puto vrgentem præsumptionē occultæ societatis induci, & talem non prohibentem esse plectendum pœna saltem extraordinaria, quando aliqua adhuc adminicula accedūt: intellige primò posse torqueri; &, si post torturam necesE saria reliqua adsint ad cōdemnationem iuxta dicta paulò ante in fine præcedētis sectionis etiam posse procedi. Quod notandum est procuratoribus, & aduocatis fisci, & similibus officiatis iustitiæ. Sed, si quis tantum tenebatur obuiare ex præcepto ca-

c. sicut dignum. §. illi etiam de hom. c. qui pot. st, &c. quantæ de sent. excōmun. c. nō inferenda 23. q. 3. cum fun. Gandi. tit. de præsum ptio. & ind. in dub. nu. 24. Menoc. de arb. cas. 355. n. 7. ques sic interpret.

caritatis; tunc non puto istud indicium sufficere ad torturam, si alia nulla coniectura concurrit, maximè si postea nō associauit se sic delinquenti. Et hæc limitaut DD. quidam in crimine læsæ Maiestatis, quos sequitur Iul. Clar. & non est dubitandum de foro externo: ibi enim non reuelans hoc crimen punitur, sicut, & serui qui non defenderunt Dominum occisum. In foro conscientiæ, neque hos seruos, neque alios illos, ne in crimine, quidem læsæ Maiestatis, putarim ad restitutionem damnorum teneri. Hinc patet indicium, & præsumptionem induci contra iudices: qui omittunt, vel negligunt maleficos punire, ad quod tenentur ratione officij, vt dixi. vt & belli dux ratione militum, & prælatus, subditorum. quæ est communis sententia, argum. cap. qui potest, 23 quæst. 3. cap. negligerer, 2. quæst. 7. Simanc. in praxi tit. 15. Capic. decis. 130. num. 67. Piaza epit. delict. c. 28. nu. 30. & 31. Nicol. Moron. de fide rreg. & pac. q. 138. nu. 41. & hi omnes, quia iure ad hoc tenebantur, ad restitutionem damnorum ex omissione hac ortorum, parti læsæ tenentur: neq; obstat Couar. & Medin. citati loquuntur enim de ijs, qui tantum tenebantur obuiare ex caritate; quoad seruos Domini occisi aliud est, quia licet puniantur in foro externo, id fit propter præsumptionem, & ideo in foro conscientiæ non tenentur ad restitutionem.

2. Est, quando quis patrocinatur sponte maleficis, & conatur criminis enormitatem eleuare, & contendit: non esse credendum ijs, quæ de illis certo narrantur, & ea omnia vana esse, & delira aliaque huiusmodi, sicut fecere Vvierus hæreticus, & nostris temporibus quidā Calidius Loseus Theologus, cuius animæ Deus parcat: qui dum viueret fuit eo no-

A mine suspectus insinceræ fidei, & Burxellæ incarceratus; & Treuiris expulsus, quia libellum parauerat, & conabatur clāculum Coloniæ (quod hic inserendum duxi, vt, si forte infęlix iste partus postumus, cum noxa publica, lucem aspexerit: vel scripta exemplaria, vt solent opera tenebrarum, clam distribuantur, sibi quisq; caueat, ne specie pietatis impietatem

B hauriat) parauerat inquam, & conabatur libellum edere in hanc sententiam, coactusque fuit abiurare huiusmodi dicta, scriptaque, & merito. sic enim natura cōparatum est, vt quæ quisque libenter, & proterue defendit, ea non fugiat, neque se illis facilè abstineat: à quibus vero se abstinet ea non multum laboret, cum inuidia & molestia, tueri. Deinde vt plurimum tales postea deprehenduntur

C occultæ societatis rei. Estq; hæc persuasiò diligenter vitanda. cum omnibus, tum maxime procuratoribus, aduocatis iudicibus. Vvierus, si credimus Crespeto discur. 3. de odio Satanæ, hanc defensionē suscepit, quia ob Magiæ crimen pęna mortis verebatur. Ex Iaquerij flagello Fascinariorum, constat per Edelinum Doctorem

D rem Sorbonicum hoc Diabolum conatū persuadere mortalibus Iaquerij verba sunt: *non immerito creditur, quod dæmones, qui hæresim, & sectam abominabilem fascinariorum crexerunt, induxerunt assertores ad credendum, & pertinaciter asseuerandum: quod ea quæ per maleficos fascinarios fiunt in cultu dæmonum, non sunt nisi illusiones dormientium. hoc*

E *autem luce clarius patet ex processu facto cuidam magistro in Theologia* [adit: Montreletus par. 3. Chronic. cum fuisse Priorem S. Germani in loco, quem vocant Galli en l haye: & ante fuisse monachum ordinis D. Augustini, & prius etiam aliorum ordinum. vnde hominis incon[illegible] facilè

sic intelligo sententiam communē, quā seq. Anto. Games. d. l. 3. titul. de hom. nu. 4. & in tit. de læs. maiest. nu. 8. Clar. §. fin. q. 87. n. 3. & Far. q. 51. nu. 5. l. 1. §. sed & in co D. ad Syllan. sic bene Clar. sup. post. Ioan. Medinā & Couar. ibi citatos.

facile notes.] *Super huiusmodi hæresi & secta deprehenso, qui sponte confessus fuit & detexit, quomodo in cultu dæmonis ipsecum pluribus alijs complicibus realiter, & pluries conuenit, quem dæmonem inter eos vidit, & coluit apparentem, quandoque in forma hominis, quandoque in forma hirci, vbi abnegauit Deum, & fidem catholicam, Beatamq; virginem, & crucẽ. Prædictus autem Magister vocatus Mag. Guilhelmus Adeline anno Domini 1453. die duodecima mensis Septembr.* [Monstrelet. vocatus Guilhelm. Edelin, & dicit hanc sententiam latam mense Decembri, in Vigilia Natiuitatis Dominicæ: in cęteris conueniunt, de loco, de anno, de confessione, de pœna,] *in capella Episcopali Ebroicensi iudicialiter coram iudicibus fidei, cum lacrymis in terrã prostratus, exhibuit quandam schedulam continentem sua commissa contra fidem in dicta hæresi, & secta, offerendo prædictis iudicibus abiurationem. Ipsa autem schedula continebat inter cætera, quod quãdo ipse fuit introductus ad dictam sectam Diabolus asserebat, quod ipse Mag. Guilhelm. bene posset si vellet, augumẽtare eiusdem dæmonis dominatum, præcipiendo eidem Mag. Guilhelmo prædicare. quod eiusmodi secta non erat nisi illusio, & quod hoc prædicaret ad contentandum populum patriæ, vbi tunc morabatur ipse Magister Guilhelm. Hunc Mag. Guilhelmum ego, qui hæc scribo noui, & frequentissime vidi antequam esset de hoc crimine suspectus.*] hæc laquer. flagelli hæreticor. fascinar. cap. 4. Nostris temporibus summa ope, & vi Doctor Vlaet. vnus ex Principis Electoris Treuirici Consiliarijs, hoc idem contendebat; sed ei se fortiter eruditè conscripta confutatione erroris. Petr. Binsfeldius opposuit, edita Disputatione de Con-

A fession. Maleficar. Captus ille Vlaetius, crimen tandem, fraudemq́ue confessus, vt & Edelinus; flammis feralibus consumptus fuit. Indicium hoc nititur aperta iuris præsumptione, l. vni. C. de priuar. carceribus, &c. error. 84. d. & docent Pet. Lovherius lib. 2. de spectris fol. 526. Ludouicus Richeaumus noster, in libro trium Discursuum, Iaquerius Michael. Re-
B mig. Bodinus, Crespet. & alij. Oratos velim Iudices (quos ego talia perperam effutire intelligo) vt dignentur has Disquisitiones nostras legere, & in singula inquirere, quæ displicebunt, refellant: quæ refellere nequibunt ijs fastu, & obstinatione seclusis, assentiantur. Irridere, contemnere, nec legere, intelligereve velle: vanitatis, nõ grauitatis est, insciriæ non
C sapientiæ, scurrarum non iustitiæ Sacerdotum. Solo autem Canone illo, Episcopi 26. quæst. 5. niti, & verba vrgere, non sententiam: nec ad ipsa quidem verba satis attendere, totamq́ue canonis seriem: sed frustulatim eum discerpere, nec explicationem Theologorum, & Canonistarum doctissimorũ admittere: nec iudicium suum communi omniũ Europæ Ca-
D tholicorum sæcularis, & Ecclesiastici fori Tribunalium praxi, rerumq́ue iudicatarum auctoritati submittere, sed vnum malle VVierum, aut alterum, reprobæ religionis hominem, sequi, & cum scandalo audientium publice ista iactare, quid aliud est, quam Tribunalia omnia Catholicæ inscitiæ, iniustitiæ, credulitatis damnare? quam maleficis, & eorum sce-
E leri habenas permittere ad nocendum? quam reipubl. & humano generi toti, & Deo Optimo Maximo tali conniuentia, patrociniօq; teterrimę apostasiæ, atrocissimam iniuriam inferreq́? vide d. sup. lib. 2. q. 16. & dicenda inf. hoc eod. lib. 5. sect. 16. litt. VV. Vbi c. episc. fusissimè explicabo.

3. Est,

3. Est, cum sortiarij, vt plurimum A etiam sint hæretici: eos qui scienter defendunt ipsos, & errores eorũ esse ipsis deteriores, proque socijs habendos, qui nesciunt esse sortiarios, hi puniendi non sunt, vt tales: nisi sua defensione iudicis officium impedianr. Qui scientes esse sortiarios, non defendunt errorem, sed personam tantum: illi se valde suspectos reddunt, & contra illos specialiter inquiri potest, & ob defensionem hanc sunt puniendi, vt & aduocati, & notarij: illi, si scienter, & spontè in iudicio patrocinantur, venia nõ petita, vel ad hoc a iudice nõ deputati; hi, si instrumenta scienter illis confecerint. Quod si iudices, vel Domini eos in suis iurisdictionibus, aut terris defenderint; primo sunt excõmunicandi, & post pertinaciam officijs, dignitatibus, & bonis priuandi, & in exilium mittendi, vt regijs Hispaniæ, & Siciliæ constitutionibus iustissimè cauetur. fallit hæc 3. regula, quando sortiarij non sunt hæretici.

Ca. q. 1 a- li 4. q. 3 c. 1 cõsen tij, 11. q. 3. c. accusat⁹, §. vlt. de hæret. in 6.

c. excõmunicamus, §. credẽtes de hęr. Biunus li. 5. de hæret. c. 13. Simanc. in pract. ti. 14.

c. si aduersus, de hæret. 2. Parali. 9. v. 1. Turrecrem. sum. de Eccles. 2. p. lib. 4. cap. 21.

4. Quod de defensoribus dictum, idem de fautoribus obtinet, qui verbis, factis, consilio, vel pecunia eos iuuant.

Lib. 1. & 2. de recepta. Bart. in d. l. 1. text. in lib. 1. C. de receptat. Cum oporteat de accusat. l. si vi clhis, C. de nupt. c. leg. 23. q. 8. c. in fid. l. s 28. q. 1. L b. vlt. de recept. cũ simpl. D ur. 13. & 17. P. ato, li. 10. de l. gibus D. Leo homi. 3. de collect. & hom. 4. de i iun. D. Thom. &

5. Maiorẽ etiam præsumptionem D de se præbent occultatores, siue receptatores, eorum: si scienter hoc fecerint, vel non vi coacti. Quod, si contra occultatorem occurrat alia præterea præsumptio, cogitur ipse vim, vel ignorantiam probare, vt si sit amicus, vel consanguineus, neque hic cognatio excusat a pœna in totum, sed tamen causa est lenioris multo punitionis: maxime si sit valde arcta E necessitudo, vt coniugum, filiorum, fratrum. Hæc quoque locum tãtum habent, quando maleficium est iunctum cum hæresi.

6. Tenentur omnes, si maleficium sit coniunctum cum hæresi, maleficium denũciare (quod extra cognouerint.) & iudicibus indicare; &, qui hoc non faceret merito præsumitur socius, argumento fautorum, ac receptatorum. Sed quæritur V. *debeat hoc casu præmitti correctio fraterna?* si constaret maleficium non esse coniunctum cum hæresi, nemo dubitat esse correctionis fraternę seruandum ordinem, sed quia hoc est de plane raro contingentibus, quoad B striges, & sortiarias, & veros magos dæmoniacos; ideo quoad hos omnino censeo hac in re idem dicendum, quod de hæreticis, de quibus Dd. sollicite disputarunt. *Imprimis*, si hęreticus est dogmatista: protinus debet iudicibus deferri, vt cautum lege diuina Deuteronim. capitulo decimotertio, & 17. ratio. quia nulla moraliter spes suppetit tales admonitione C corrigendos, & iuxta Diuum Paulum; *mali homines, & seductores proficient in peius errantes, & in errorem mittentes.* (2. Timoth. 3.) vnde consequitur, quotiescumque probabiliter constat non redituros admonitione ad sanam mẽtem, statim denunciandos. quia periculum est, ne sermo eorum, vt cancer serpat. quare commune bonum præferendum est vnius priuatæ famæ, & cum talis iudicio suo plusquam iudicio Ecclesiæ tribuat, stultum sit sperare, quod priuati hominis admonitionem auscultaturus, & crediturus. Et hoc verum de omnibus, quos constat malitia errare: nam hi solent esse pertinaces. huiusmodi ergo tenetur quisque sub mortali deferre.

Calet. 2. 2. q. 33. art. 7. Bernard. Arenalus li. de frater correct. cõcl. 5. propos. 6. Alf. a Cast. li. 2. de iust. hære. punit. c. 25. Sot. lib. de rat. teg. secre. in cõb. 2. q. 4. & l. 5. de iustit. & iu. q. 5. a. 1. Can. lib. 12. de loc. Theol. c. 9. Dõ. Banez 1. 2. q. 33. a. vlt. dub. 2. Simãc. sup. c. 23.

Est cõmunis sen tentia, & pa tra D. Th. in 4. d. 1 .

Secundo si constat aliquẽ ex ignorantia errare, & certum sit moraliter, siue firmiter creditur post admonitionem emendandus, & correctio profutura: tunc præmittenda est admonitio fraterna. *Tertio*, si dubium sit vtrum correctio profutura, nec ne, & vtrũ ex malitia, an ex ignorantia peccet: hoc est si dubitetur probabiliter

Est Durã. d. 19. & ceterorum comunis.

babiliter de eius pertinacia: tunc res est dubia. quidam censent, tunc prius legitime ad monendum, quam denunciandum, & legitime admonere vocant, quando quis admonetur ab habente auctoritatem prælationis, iudicij, & eruditionis: ita vt teneatur illi credere. nam non est dicendus admonitionem contempsisse, qui non credidit ei, cui credere non tenebatur. hæc sententia est valde æqua. Resp. tamen videtur vtilior sententia contraria, nempe hoc casu deferendum Ecclesiæ, argumēta pro sententia hæc sunt. tum, quia in re dubia non est respons. Christiana in discrimen adducenda, semper enim subest periculum moræ & subuersionis aliorum, & lege naturæ bonum commune particulari præponédum; tum quia si reus ille non erat bonæ famæ, parum refert eam iuste lædi? si vero erat, hoc ipso magis nocere reipub. potuisset, cuius bonum præferendum eius existimationi. tum quia vel errabat ex mera malitia, & tunc iustissime delatus fuit, aut errabat ignorantia, & tunc iudices, vel eum non comprehendent, vel comprehensum absoluent, & vtroque casu salua eius fama. Ex his infero *in Magiæ crimine* (quia lamiæ semper sunt valde pertinaces, & vix fieri potest, vt ex ignorantia peccent, & semper mora est damnosa alijs) *ideo semper sub Mortali vnumquemque teneri confestim eas denunciare, etiamsi cum hæresi non sit cōiunctum earum crimen, & ideo qui non reuelant hoc crimen, extra confess. sacramentalem, acceptum indicium contra se, saltem ad inquisitionem etiam specialem præbere*, quod miror Dd. non obseruasse. Opinor omisisse, quia comprehendebant sub crimine hæresis, vt Sancta Inquisitio facit in Hispania. Deinde sagæ reuelandæ sunt, quia delictum earum non censetur commissum, sed committendum, & damna impendent proximo, & reipubl. ideo in conscientia quis non potest tacere; hoc enim in genere Doctores communiter de conscientiæ foro recipiūt in quouis crimine committendo: Peccabit, ergo hoc non faciens, sed contra charitatem, non contra iustitiam, idq; omittendo non committendo, ideo non tenebitur ad restitutionem, ad damna & interesse partis, nisi sit talis, qui ex iuris præscripto reuelare tenebatur.

7. Indicium sumitur ex mendacio rei, quod semper sufficit ad inquirendum: non vero sufficit ad torturam, nisi sit adiutum alijs præsumptionibus. Intellige mendacium facere indicium, si concurrant sequentia, nempe si sit circa qualitates, & circumstantias substantiales, siue proximas delicti (vt circa tempus, vel locum delicti) non circa remoras, (vt locum originis rei:) & circa ea, quæ, si vere dixisset, reo præiudicassent in hac causa, & reus non habet pro se vllum indicium innocentiæ, vt puta vnum testem, bonam famam, vel quid simile, & mendacium euidenter est probatum.

8. Est rei variatio adiuta aliquo alio præiudicio, idque circa qualitates, & circumstant. proximas delicto (vt dictum de mendacio) & ea quæ immediate rei defensionem respiciunt. Reus variat, qui modo dicit vnum, modo aliud: hæc variatio facit indicium ad torturam, cum emanat ante torturam in examine, & ad vlteriorem torturam, cum contingit in tortura, & ad nouam, quando post præcedentem contingit: dummodo præcedens tortura facta sit ex indicijs legitimis, & dummodo præcedentia indicia non sint satis per torturam expurgata, nam si forent expurgata sufficienter, non posset amplius interrogari super delicto, non noceret etiam

Marginal notes (left): Bann. sup. — Sic post Azcua. & Sot. (quis citat) Simanc. numero 12. — NOTA.

Marginal notes (right): Fus. Petr. Plaza Epito. delict. ca. 22. n. 7. Anto. Gomez. d. to. 3. tit. de homic. nu. 4. & titul. de læs. maiest. nu. 9. Menoch. sup. cas. 355. numero 2. Post Med. & Couarru. bene Clarus d. q. 87. & Farin. supra nu. 25. Sot. quem refert, & sequitur Meno. sup. nu. 3. melius loquēs Pet. Naua. de restit. l. 2. c. 2. n. 15. & 17. — Post innu. fere Farin. q. 52. nu. 6. & 8. Angel. de malefic. in ver. fama public. 105. & est Marsil. Barr. & aliorū commun. vide Fari. n. 25. 31. & 36. — Cephal. consi. 164. lib. 2. Perso nal. de indic. & tortur. nu. 86.

etiam variatio, si nata esset ex obliuione. vel alia causa probabili, verbi gratia, si se corrigendo reus variasset: his enim causis deest doli omnis suspicio.

Farinac. nu.33.

9. Est vacillatio, & titubatio, quando quis loquitur tremens, trepidans, timens, vel pallens, vel sudans præ angustia timoris, & notarius illud indicium scripsit: tunc volunt hoc esse idoneum iudicium ad torturam cum variatione præcedentis numeri, Bart. & alij fundamentum huius sententiæ est, quia oculus, & vultus solent esse animi indices, vt ex sacris literis, & prophanis scriptoribus probat Simancas: sed adhuc existimo istud indicium non esse sufficiens cum variatione, quia nimis est fallax, & dubium, & debile. quia multis hoc contingit, dumtaxat sollicitis de proprio honore, & metuentibus potentiam aduersariorum, aut iudicum asperitatem, quamuis innocentissimi sint; adeo, vt plerumque nesciant prę perturbatione, quid dicant, vt bene Nouel. Paris, & alij apud Farinac.

De hæret. q.65.n.31. & sequ. & Binsfeld. indic.20.

Nouel. regul.43. Paris de Put. de torturis, cap.5. Farina. supra nu.48. Clarus qu.21. 38.

10. Si cum instrumento magicæ noxæ visus esset de loco exire fugiens, pallensque, in quo loco inuentus est aliquis læsus vel res maleficiata: hoc indicium omnino puto esse propinquum, & sufficiens ad torturam per se solum, vt in simili fatentur omnes de exeunte timido, & pallido cum gladio cruento, & ex domo vbi occisus inuentus: immo communiorem, & veriorem sententiam esse volunt hoc sufficere ad condemnationem, maxime si alia accedant indicia Sed quicquid hi dicant, ego sequor Gandin. Boer. & Ioan. Andr. contrarium volentes, nempe nec sic quidem esse sufficiens indicium ad condemnationem. Miror autem Farinac. fateri hoc non esse verum de domo habēte duo ostia, & tamen putare verum de via publica vel agro: cuius haud dubie

Vide Fari. n.50. & 55. cum seqq. Farinac. & alij nu 52. & 54.

Idem n 61

Vid. Far. n. 53. & 60.

A plures sunt loci egrediendi, & ingrediendi. Facilius autem admiserim sententiam illam communem in pœna dumtaxat pecuniaria, nō vero in ordinaria, vel extraordinaria corporali: nihilominus etiam, quoad pecuniariam, quia Farinacius, cum Claro, fatetur iudicem non teneri eam infligere, sed tantum posse si velit: semper sim auctor: ex hoc indicione B procedat ad vllam condemnationem.

Confer. n. 55. cum numero 64.

num.68.

11. Est conuersatio cum malis hominibus infamatis de eodem delicti genere, eaque stricta, & continua, sed hoc indicium est valde generale, & remotum, tendens potius ad diffamationem, quam vt per se sit indicium. egimus de illo præced. sectione.

12. Si cōmisso maleficio quis confestim C veniat ad curiam, vt sollicitet inquiri, & procedi de auctore criminis, cum hoc ad eum non pertineat sollicitare. hæc enim ingestio, & sedulitas suspectum facit, & sępe exemplis hoc deprehensum, sed hoc etiam est leue, & debet bonis præsumptionibus alijs roborari, vt sufficiat ad torturam. Quod multo magis tenendum de illo, qui sponte cum non tenetur D malefactorem denunciat, nam qui tenetur denunciare, & non denunciat, vel tarde denunciat, hic præbet suspicionem contra se taciturnitate sua.

Narrant Marsil. in practi. crimin. n.150. §. diligēter Nouel. in practi. criminal. post prin. n.110 (a er. tra ctat. de indic. §. 5. in dic. Ant. Gomez. p. 3. c. 1. n. 4 Vide Fara nu.94.

13. Si inuentus fuerit veneficio occisus, vel lęsus aliquis in hospitio, seu domo, posset esse indicium contra hospitem, seu dominum domus, argumento eorum, quæ censent docto-E res de inuento mortuo in domo alicuius, nam delictū in domo factum, præsumitur factum per existentes in domo, qui poterunt torqueri tanquā testes, si non probatur eos in domo, tum non fuisse, idque nullo alio indicio concurrente: tanquam rei principales autem, alijs prępsumptionibus con-

Paris sup. c.3. nu.14. Nouel. sup. nu.102. & 108. Foller. in practic. cri. & alij

cōcurrentibus: intellige nisi sint bonæ vitæ, ac famæ, tunc enim non poterunt torturæ subiici, vt rei principales, nisi si tacuerint, & cælauerint mortuū, vel nisi constet homicidium non potuisse committi ab alijs, quam in domo existentibus; hoc autem difficulter potest constare, & in eo facile iudex potest labi (vt patet exemplo pulcro, quod narrat Farinac. nu. 111.) quare non facile hoc credendum iudici, nisi sint personæ viles, & de crimine simili suspectæ. Vide Farinac. a num. 98. vsque ad num. 119. qui nu. 120. bene addit hoc indicium nunquam sufficere ad condemnationem.

14. Adhuc leuius indicium est, si mortuus reperitur in via prope domum alicuius: eadem enim tunc suspicio est de domino, & inquilinis domus illius; hoc sufficit ad torturam, si sit repertus valde contiguus domui, & dominus, vel domestici habuerunt inimicitiam cum defuncto, vel alias sint malæ famę in similibus, vel si concurrant aliæ præsumptiones fortes. Farin. a nu. 120. Sic memini processum Madriti an. 1573. cōtra quandā famosam meretricem prope cuius domum repertus asininus pullus excerebratus: quæ confessa in tormentis se vsam cerebro ad philtrum, & flagellata in exilium missa.

15. Est indicium viciniæ, quia in prædictis casibus etiam est præsumptio contra vicinos, quæ idem operatur, quod præcedens, & etiam eliditur, si vicini sint bonæ famæ, vel mortuus extra viciniam habebat inimicos, a quibus potuit occidi. Farina. a nu. 127.

16. Si quis tempore maleficij, vel incontinenti post inueniatur in loco delicti, vel loco propinquo valde, & quasi contiguo cum armis, seu instrumentis maleficij; tunc etiam si alias fuisset bonæ famæ, quia duo concurrunt, (locus & instrumentum) posset subiici torturæ, sine alijs adminiculis: quia tunc est indicium valde propinquum, si vero sit inuentus, sine instrumentis, tunc ad torturam necesse est concurrant aliæ præsumptiones, vide Farinac. a numero 133.

17. Est quando quis frequentat locum, vel viam, vbi maleficium commissum, vel visus est immediate ante in illo loco, vel via ambulare, tūc si iste malæ famæ in similibus, poterit statim subdi torturæ, si sit bonæ famæ, nō nisi accedentibus alijs præiudicijs. Intellige de eo, qui alias non erat solitus locum; vel viam illam frequentare, nec tunc habebat aliam iustam causam illac transeundi, vt quia volebat accedere domum suam, Ecclesiam, vel quid aliud. Farinac. a nu. 138.

18. Desumitur ex illo Cassi, Cui Bono. nam præsumitur deliquisse, qui causam habuit delinquendi grauem, & deliberatam, non subitā tantum, vel leuem, & sufficit hanc causam fuisse existimatam talem a reo, maxime si sit pronus in illā causam (vt in amorem, vel odium) & dummodo appareat alium neminē hanc causam habuisse, & hæc causa sit in specie iudicialiter probata, neque hæc omnia sufficient ad torturam, nisi mala fama, aut aliud indicium accesserit. Farinac. nume. 144. cum seqq. ex Casono optime de hoc loquente, li. de Indic. tract. 2. c. 1. & c. 3.

19. Acclamatio, aut vociferatio in domo iniuriam patientium, & ium fugiens, seu exiens ex domo visus; nam tunc quasi duo concurrunt indicia, quorū prius indicat delictum, posterius delinquentem, & vnum iuuatur ab alio, vt sufficiat ad torturam, est indicium remotum, & per duos testes legitime probandum; Farinac. a nu. 157.

§ 20.

20. Ex communi opinione Doctorum, & Iudicum, si cadauer positum coram reo sanguinem emittere inciperet, vel ex vulnere, vel ex ore, vel ex naribus: hoc indicium quidam magni faciunt, & de eius causa alias à me disputatum hoc eodem opere. Ego istud indicium numquam existimarem sufficere ad torturã, quicquid graues, Dd. quidam in contrarium dixerint. Moueor quia verè est indicium remotum, & quasi prodigiosum: de cuius causa non constat, & incertissimum, quod nullo iure, vel causa iuridicè probata nobis cõstat, & tortura maximi est præiudicij, quare nisi accedant fama, minæ, inimicitiæ vel simile adminiculum, nunquam ad torturam ex hoc indicio Deum timenti iudici procedendum, affirmauit. Farina. nu. 156. post Anton. Gomez. fusè & prudẽter hoc discutientem d. tom. 3. c. 13. à n. 15. & Marsil. in pract. §. diligenter nu. 181. Masc. & alios.

sl. d. q. 4. cõ. 3. vers. sexto cadauer.

post Angel. & Paud. Boeri. decis. 166. Blanch. de indic. ad l. fin. D. de q. n. 408. Car. tract. de indic. Indic. 27. n. 2. Nouel. regul. 184 Men. de arbitr. cas. 270 n. 16. & de præsum. l. 1. q. 89. nu. 123. & alij.

21. Sumunt quidam ex mala physiognomia, & malo nomine, item si oculos in terram defigant: de malo nomine, est sententia Marsilij, Bruni & multorum; sed hæc meo iudicio prorsus est inanis præsumptio, quãdo nomen impositum puero à parẽtibus; si impositum viro, aut adolescenti à moribus, ut solent malefici nomina inuicem mutare, tunc haberem pro idoneo indicio ad probandum esse malum hominem in genere, non vero ad probandum speciale delictum aliquod, nisi ipsum nomen delictum illud significaret, sed tamen ad torturam solum hoc non sufficeret. Quoad oculorum in terram defixionem; hoc leuius adhuc est, potest enim ex pudore oriri: nec est propriũ vnius in specie delicti, ac ne in genere quidem delicti sufficiens argumẽtum. Vt nec physiognomia mala: quare de his omnibus indicijs prudenti iudici parum curandum est, quod non aduertunt duo L.C. hæretici, his nimium tribuẽtes, vt fortassis etiam Martin. de Arles. nec obstat quod directorum inquisitorum, in 3. part. in cap. de signis exterior. per quæ Nicromantici hæretici dignoscuntur, & magi hæreticantes, scribit, eos communius habere toruum visum, & obliquũ, ex visione, & apparitione, & collocutione malorum spirituum: non enim illic ponit indicia sola ad torturam, sed etiam generalia quædam ad dignoscẽdum personas, in quas formanda inquisitio; & hæc ponit tantum, vt præambula quædam indicia ipsorum iudiciorum ad torturam.

vide Menochiũ de præsumpt. lib. 1. q. 89. Farin. à n. 165.

Bodin. in dæmono. & Godel. li. 3. capi. 3. Marti. de Arie. de superst. à n. 100.

22. Aequè leue indiciũ est, si quis natus sit ex mala patria, & in qua multi tales criminosi, hinc enim nimis generalem suspicionẽ gigni patet, vt opt. docet Simancas. idem cẽseo de parentibus, quanquam sit indicium nõnihil propinquius, & magis immineat periculum ab his, quã à patria, & faueat suspicioni experiẽtia, maximè quando mater est malefica, & magis adhuc si etiã auia fuit, hoc, vt certum admisere Godelm. & Bodin. sed hoc etiam indicium, vt incertum reijciunt, nisi iuuetur vehementibus præsumptionibus alijs, Catholici, & prudentiores scriptores, magis vrgeret hac in re conuersatio, & educatio, cum tam malis parentibus, ad quam reduco præcedẽtem suspicionem, puto enim, si à talibus parentibus ortus, & ab his educatus fuerit, gigni suspicionẽ ad inquirendum, quando non est bonę famæ reus: si aliud indicium præterea accedat, posse torqueri.

Inst. Cath. c. nu. 8. &

d. c. 3. Bod. lib. vlt. c. 4.

Cyrill. in sum. crim. rub. 29. de q. §. 4. nu. 1. & 2. Simã. sup. d. cap. 50. n. 10. & 11. Farin. q. 47. num. 279. Binsfeld. indi. 16.

23. Si quis inimicorũ obiectione, vel amicorũ admonitione insimulatus taceat, & quasi contemnat silentioq; eludat, quidam putant idoneũ indicium; quos citat Binsfeld sed

Indic. 16.

 merito

merito eos non sequitur, est enim leue, & incertum indicium, indigens adminiculo aliorum, etiam ad specialem inquisitionem.

24. Si quis consueuerit scelerata iuramenta, vel blasphemias, vel obscœnassima verba proferre, aut dæmonem sæpe nominare, seque, aliosque illi frequenter deuouere; verbi gratia, do te dęmoni, auferat te diabolus, &c. si quis alia grauissima scelera specie differentia à sortilegio committat; eum sortilegij suspectum censet Binsfeld. indict. 11. eò quod graues scriptores tradant huiusmodi suspectes esse de hæresi. Sed obserua hoc indicium ad malam famam trahi duci, & duntaxat solum sufficere ad inquirendum, ad torquendum non, nisi præsumptiones aliæ adminiculentur.

Vt post Carer. & Simanc. Menoch. li. 5. de præsump. præf. 6. & lib. 1. q. 12. Castr. li. 1. de iusta hæret. punit. cap. 40.

25. Si dum torquetur, nullas emittant lacrymas nam censent DD. quidem eas flere non posse, si velint, & ideo hoc indicium ponunt Spreng. Grill. Bodin. Sed hoc merito alij inane, & friuolum signum reputant; nam si loquuntur de lacrymis ex pœnitentia, vel deuotione, illæ non sunt spontaneæ, sed à Deo, cui lubet dantur: si de lacrymis propter sensum doloris, fieri potest, vt sit talis quarundam constitutio corporis: noui pueros quos citius flagris discidisses, quã vel vnam lacrymulam excussisses: è contra Picardorum hæreticorum genus in Bohemia, quod *Flentes* vocant, aiunt vbertim flere quandocunque lubet. An ergo hi nequeunt esse striges?

Godelm. & Binsfel.

26. Si vagæ sint, sæpe habitationẽ, & domicilium mutantes: maximè post diffamationem, vel complices captos: hoc indicium est bonum indicium, sed commune omnibus criminosis, vim habet ad torturam, quãdo alia accedunt indicia: fallit si sit bonę famæ, quia hęc illud purgat: iterũ si migrandi iustam causam probet.

Binsfeld. indic. 18.

27. Si singularitatem quandam præ se ferant impietatis, vel religiositatis ostentatione, quoad diuturnas in templo moras, habitum, &c. sic Binsfeld. vt verum tamen fatear, hoc indicium valde lubricum & leue est, hypocrisim potius probans; sortilegium vero non nisi remotissimè. Indict. 17.

28. Quidam sagas volunt dignoscere ex eradicatione chrismatis in fronte; alij ex stigmate impresso: sed vtrunque merito improbat Binsfeldius; nam quoad eradicationem illam, ridiculum hoc est, chrisma enim nihil visibile, vel sensibile relinquit in vertice vncti. quoad stigma non omnibus illud inurit, sed ijs tantum quibus diffidit eos constantes fore, vt iam alij obseruarunt; præcipuis non inurit: aliquando etiam delecum capti sunt; & quando non delet, id relinquit, vt hanc super stionem iudicum foueat, & sic nonnunquã innocentes plectantur. nec enim facile verum signum dignoscas à macula, vel næuo, vel clauo, vel impetigine naturali, tum quia non eadem est forma signi: aliquando est simile leporis vestigio, aliquando bufonis pedi, aliquando araneæ, vel catello, vel gliri, tum quia non idem locus, in virorum enim corpore sæpe visitur sub palpebris, sub labijs, sub axillis in humeris, in sede ima; fœminis etiam in mammis, vel muliebribus locis, tum etiam quia non omnium stigma est insensibile, vt docet experientia. & si aduertant se pungi, fingere dolorem possent, etiam quem non sentiant. Quamobrem Michaelius, Pneumalog. schol. 5. monet Iudices cum acu, vel pugiunculo iubent stigma pungi, id tam cautè fieri debere, vt striges non aduertant, solere enim illas cum aduertere fingere, se vehementer stimulatione hac cruciari. Plerunque etiam alijs ex causis sunt cica-

Indic. 19.

Danæus, Bodin. Godelm.

cicatricosæ, quia sic in suos non rarò dæmon sæuit, vt os totum lacerum ac dilaniatum relinquat, & perpetua inhæreant vestigia, vt de Rosa Gerardina testatur Remigius c. 13. Quanquam ex his ipsis cicatricib. aliud rursus, sed incertum nascitur indicium.

29. Longè certius indicium est sequens; in Hallo villa Diœcesis Traiectensis, fœmina quædam misera, die quadam pedes suo pelui imponens, & extra illam retrorsum saltans, sic ait: hic salto de potestate Dei, in potestatem Diaboli: quam Diabolus mox rapiens, & in aera sustollens multis, qui aderant in villa, siue extra villam videntibus, vltra altitudines nemorum transtulit, ita vt vsque in hodiernum diem nusquam compareat. sic Cæsar. lib. 11. cap. 60. & præcedenti capite, apertè indicauit hanc magicis artibus institisse. Sane huius modi dictum factumùe, indicium vt gentilissimum & proximum putarim. Hæc de indicijs, quædam addamus de denunciatione.

SECTIO V.

De denunciatione, & testibus.

QVid operetur denunciatio siue testimonium complicis ostensum luculenter Sect. 3. Nunc tantum addenda breuiter quędam de denunciatione, & testimonio aliorum, qui teneantur denunciare, & testari, iam vidimus Sect. superiore. Nunc addo praxi receptum; per regulam, qua leges dicuntur spectare ea, quæ frequentius contingunt; vt quæ in hæresis crimine testimonia probationesque recipiuntur, eadem locum habeant in crimine Lamiarum; ratio, quia Lamiæ semper suspectæ

Plura Castro li. 1. de iusta hær. punit. c. 12. & Simanc. in prax. ti. 11. Spre ?g. Siluest. Spinæus laquei. auj.

sunt de hæresi, & rarò hæc suspicio fallit: semper enim earum facta ferè sapiunt hæresim manifestam.

2. Receptio testium debet ab ipsis met iudicibus seu inquisitorib. fieri, nec est deleganda, nisi magna ex causa, & prudenti, ac probo viro. recipi possunt etiam ante litis contestationem, & etiam ratificatio testimoniorum fieri poterit extra tempus præstitutum ad probandum, si iusta, & probabilis aliqua causa id exegerit; semper autem erit ratihabitio testiũ adhibenda, etiamsi reus se habere illos pro ratificatis profitetur. Publicatio quoque testimoniorum reo præbenda est, vt contra queat excipere; nomina testium verò nõ sunt in hoc crimine simul publicanda, quia periculum ferè euidens hinc imminet varijs ex causis testi, & negotia fidei sic retardarêtur, metu perculsis testibus: consulium tamen, vt (quod fit in Hispania) iudices diligenter exquirant à reo, num quos habeat inimicos, & testes suspectos in genere, quibus credi nollet, & quare? confrontatione ergo testium, & rei in hac materia non vtendum, nisi magna ex causa, & omni periculo cessante; vt cessat quando complices deposuerunt. Et possunt testes super ijsdem articulis etiam prorsus contrarijs, facta iam publicatione, audiri. post multos Simanc. supra num. 3.

Hodie contrarium in prax. obtinere scio, vide Gail. li. 1. obseruat. 96. nu. 10. bene post alios Simanc. ti. 35. nu. 7. ex quo deinceps addemus, & alia. c. quoniam frequenter §. sunt, & alij, vt lite non contest. ca. vlt. de hæret. in 6. DD. in d. c. quoniam frequent. & c. 2. de test. sic statuit Innocẽt. 6. vide Direc. inq. fol. 52. Simanch. sup. nu. 17.

3. Possunt in hac causa a iudicib. maximè Ecclesiasticis (vt sunt inquisitores) quælibet personæ egregiæ, etiam quilibet consanguinei, compelli, vt se coram ipsis sistant, & testimonium perhibeant, quod fidei fauore receptum. Vt autem in hoc crimine illustres coguntur, sic etiam infames aliàs personæ, vt complices (de quibus actum) excommunicati, & similes; non vt plena eis fides, sicut alijs non famosis, sed quanta prudenti iudici videbitur circum-

Glo. c. 1. de testib. cog. Rom. notab. 401. Ias. in l. ad egregias. D. de iureiur. Aimo. cons. 220.

 stantijs

ſtantijs conſideratis, præbeatur, va- A
let etiam teſtimonium auriti teſtis,
qui ſe ex ipſomet reo dicit audiuiſſe,
non qui ex alijs ſic intelligendus D.
Chryſoſt.hom.30.in Gen.cum negat
ex auditu iudicandum, nec exceptio
in hac cauſa contra teſtes admittitur,
niſi quæ teſtem penitus refellat, vt
capitalis inimicitia, coniuratio. ſubor
natio: cæteræ tantum eleuant fidem,
non tollunt. Sed iſti teſtes inhabiles, B
infames, & non integri, tum demum
admittendi, quando alij haberi ne-
queunt, vt in crimine iſto ex natura
rei, & actus, vt plurimum contingit.
Coactio autem illa fieri poteſt, non
per incarcerationem (etſi quidam
iudices hoc perperam faciant,) ſed
exacto iureiurando ſe teſtimonium
dicturos, ſemper excommunicatio-
nem; deniq; inducta mulcta, & cap- C
tis pignoribus, l. ſi quando, C. de teſti
bus capit. 1. 2. & vlt. de teſtibus cog.
Franc. Viuius in comm. opin. verbo
teſtis citatus. Et cogi poteſt etiam qui
iurauit ſe non reuelaturum. cap. in-
timauit. de teſtib. & dic. c. vlt. Viuius
lib. 2. verb. confeſſionem.

4. Quantumuis multiplicentur de
poſitiones perſonarum infamium, &
complicum, non eſt procedendum D
iudici ex his ſolis ad condemnatio-
nem; ſcio contrarium communius te
neri, & in praxi obtinere; ſaltem vt
pœna puniatur extraordinaria, argu-
mentum eorum eſt, non lex aliqua
aut ratio vrgens, ſed generale brocar
dicum, ex multiplicatis indicijs debi
libus reſultare indicia indubitata.
Sed hoc argumentum valde debile
eſt; nec in rigore verum, nunquam E
enim quæ natura ſua ſunt dubia, poſ
ſunt rem facere indubitatam; ſicut
nec multa venialia peccata vnum
mortale: nec multa ægra vnum ſanū,
nec multa nō alba vnum album, nec
multa tepida vnum calidum, &c.
quando res non ſunt ſubordinatæ ad

vnum finem natura ſua, ſicut vna
depoſitio natura ſua non ſubordina-
tur alteri. Deinde totum illud, nihil
fundamenti habet, niſi præſumptio-
nem. Præterea quis neget; quamuis
rarum id ſit, fieri tamen nonnun-
quam poſſe, vt vno caſu plura con-
currant indicia ad crimen non
verum, quam ad verum? Eſto ſic
probatio criminis admodum labo-
rioſa, progrediatur hoc ergo ad tor-
turam: ſi ad necem inſontis exten-
dis; nonne durus, & ſæuus meritò
dicare? ſit crimen atrox natura: quid
tum, ſi reuera non commiſit? ſic ali-
qui noxij elabentur, præſtat decem
elabi, quàm vnum innoxium conde-
nari: ſi tortus fuit innoxius, poteſt ei
ſolatij aliquid impendi: ſi damnatus,
& necatus, quod tu mortuo præbeas
cataplaſma? Denique ratum illud, &
receptum, etſi ad torquendum mi-
nora probationum adminicula ſuf-
ficiant; ad damnandum neceſſaria eſ
ſe luce meridiana clariora, nonne
hoc illi ipſi fatentur DD. quibus Bo-
dinus, & alij contra ſentientes ſen-
tentiam ſuam confirmant; Marſil.
pract. crimin. §. diligenter. nu. 3. Chaſ
ſaneus ſupra Conſid. Burg. rubr 1. §.
5. nu. 123. Ant. Gabr. d. conſ 7. nu. 7.
Iul. Clar. quæſt. 21. nu. 9. vbi hoc con-
firmat arreſtis Burdegalenſ. & Pari-
ſienſibus Blanch. de iudic. num. 384.
Monticella reg. crim. 4. nu. 6. Oſaſc.
conſil. 65. lib. 1. Farinacius quæſt. 43.
num. 39. 62. & 73. Quos omnino hac
in re puto iudici ſequendos.

5. Si teſtes iſti complices, poſtquam
aliquem, in tortura, & concurrentib.
cæteris neceſſarijs, denunciarunt, &
confeſſionem denominationemque
hanc ratam habuerunt, & confir-
marunt ad bancum, vt oportet, &
ante ſententiam: poſtea poſt ſen-
tentiam, in loco ſupplicij, more in-
ſtante, innocentiam denominatorū
à ſe proteſtati iudici populoque
fuerint;

ca. in fidei & ibi DD. de hær. in 6. Condi- ſalu. de hæ ret. q. 125. Corraſ. li. 5. miſcell. cap. 20. Siman. bene ſup. nu. 20. & 21. ſe quent.

Poſt plu- rim. Anto. Gabr. lib. 1 cōm. cōcl. rub. de reſ. concluſ. 9. vide opti- me loquen tem. Binſ- feld. pa. de com. ma- leſ. tertia edit. à fol. 320.

Vide Binſ. ad hoc fuſe allegantem membr. 2. cōcl. 7. fol. 356. & add. Ant. Gom. to. 3. c 12. nume. 18. Aymon. conſi. 178. Deciſ. con ſil. 18. li. 6. Lud. Peg. deciſ. crim 57. nu. 44. vide ſupra ſect. 3. litt. I. vbi do-

ſtum quibus concurrentib. valeat ad torturam.

fuerint; vel ipsis denunciatis coram omnibus dixerint,se illos habere pro probis, & inculpatis, sententia receptior est,iudici parum curandum esse huiusmodi palinodiam, tum quia raro sub mortem æque sibi mente constant.vt ante illud tempus,quando confessio ratificatur,tum quia solent importunitate eorum,qui denunciati fuere, vel admonentium de animæ salute,vehementer rei sollicitari, & perturbari in extremo illo vitæ puncto,tum quia hęc recantatio non est facta adhibitis solemnitatibus,quę adfuere primæ confessioni,ideo pręualet prior.tum quia ista est extra iudicialis, prior iudicialis. Confessio quidem non perseuerans habetur pro nulla:sed demum,quando reuocatur ante sententiam latam,non postea. Moriens præsumitur memor salutis; quando est animo imperturbato,& sibi bene præsens:nec tamen omnes morituri, maxime sortiarij, sunt Sancti. quare hæc præsumptio leuior est, quam quia nititur prior confessio,his argumentis hoc tenuere nonnulli. qui vero in terminis contrarium scripserit scio nullum. Confirmant, qui docent rectissime, dictum morientis non esse idoneum testimonium, vt alius torturæ subijciatur, nec in homicidio; nec iudice dicente se tulisse falsam sententiam, nec in furti crimine; nec in alijs vllis, ex communi, & in praxi recepta sententia. Cauendum ergo iudici,ne post denominationem factam,& lata iam sententia vnquam permittat partes ad reum accedere: hoc enim ad nihil vtile fuerit,nisi vt reum molestent,frustra quidam,sijs non reuocet,si reuocet, damnosum id futurũ, quia gignitur præiudicium non exiguum iudicio. quod Sacrosanctum, & indubitatum esse deceret; & ipsi quoque reo, qui falsum dixisse, vel falsitati cõsensisse sese in iudicio, vbi

Godelm. l.3.c.9.nu. 25. Binsfeld. supra fol.309. l. si quis in graui. §. si quis moriens ad Syllan. Bartho. & al. add. §. si quis moriens. Hippol. Marsyl. in prat. §. restat in prin. Anto. Gomez. sup. c. 13. nu. 17. Iul. Clar. d. q.21.nu.17. docui supra init. sectionis huius,& vult

A veritas dicenda; fatetur. Sextò Quando malefici isti complices, suos produnt,& postea ex interuallo variant; idem seruandum,quod in causa hæresis solet seruari; est enim eadem ratio huius criminis, & eadẽ praxis. In hæresi res non est certa, nam sunt qui censeant standum illi testimonio quo hæresis reuelatur; & ideo si primo testimonio hæresis re-
B uelatur,standum primo;si posteriore reuelatur,standum posteriori;etiamsi alterum iuramento foret confirmatum. ratio est, fauor fidei,& religionis;qui vt facit,ne hoc crimen in perniciem Christianę religionis maneat occultum; etiam facit, vt in dubio quis pręsumatur hęreticus quantum, ad condemnationem pœnitentiæ in foro Ecclesiæ imponendæ, pro vtili-
C tate animæ.In primis obseruo forum Ecclesiæ duplex esse,vnum publicũ, vt est inquisitorum: aliud priuatum, & secretum,vt est pęnitentiariorum seu confessorum.quoad.secundum facile admiserim hanc sententiam tot DD. nullum enim hæc præsumptio damnum,immo,& commodum adfert pœnitenti.Quoad prius forum, quia res est maximi pręiudicij,& so-
D lent inquisitores vel brachio sęculari tradere,vel alia ẽt corporis afflictiua pęna,cũ publica ignominia,reum afficere; valde hæsitare me fateor.Sane nec Iac.Simancas Episc. Pacensis, & postea Zamorensis, hoc simpliciter admittit,cuius hac sunt verba, de hac testimonij correctione loquentis; *nec audiendi sunt, qui putant eo dumtaxat casu id accipiendum esse: eum po-*
E *sterius testimonium* (scilicet, reuelans, quando primum non reuelabat)*est contra eum in fauorem fidei. Nam licet eã speciem de expresserit, mens tamen legislatoris aliud proculdubio vult, æqualitas enim iustitiæ seruanda est inter accusatorem, & reum, quum etiam reis fauorabiliores*

Binsfeld. d. membr. 2. fol. 315. ex text & glos. in ca. accusat. §. licet. de hær. in 6. Felin. in c. cum in tua collat.2.de test. Coua. libro 2. variar. resol. capitolo 13 Repertor. inquisitor. verbo, testes. Menoch. de arb. casu 108. quos refert. & seqq. Binsfeld. fol. 114. post gl. & Ioan. de Imo. Squillacensis de fide Catholica. ca. 34. Ioseph. Masc. de probat. lt. concl. 495. nume. 8. q. citat pluti mos. d. cap. 36. num. 6.

esse debemus, & ad absoluendum, quam ad condemnandum promptiores.] A

d. cap. accusat. §. licet lib. ab intent. de pœnis l. A-lia. de act. & oblig. l. fauorabiliores de reg. iur.

Quid ergo dicemus? Vtique censeo si vtrumque testimonium confirmetur iudiciali iureiurando, & æque probabilibus nitatur coniecturis ac rationibus, priori potius standum, siue reuelet, siue non. Nam fauor fidei ad tam magnum præiudicium rei porrigi non debet. Si vtrunque confirmatum sit iureiurando, sed vnum B iudiciali, alterum spontaneo, & extraiudiciali, standum illi quod iudiciali nititur. Et quia prius semper coram iudice solemniter perhibetur, posterius vel raro vel numquam; semper tum standum erit priori, accedit quod quando iurat in posteriore, eo ipso iam declarat se periurum, qui prius falsum iurarit. priore quoque testimonio iam ius quæsitum, quod C idem testis non potest auferre: posterius denique semper laborat suspicione subornationis, vt teste Simanca Demosthenes Lampidi obiecit. Vno tantum casu puto standum posteriori, siue iuratum sit, siue non; quando apparet manifestis indicijs testem non leuitate aut odio, non prece aut precio, sed iusta omnino ex causa testimonium correxisse. D Quod vero idem Simancas putat maiorem præsumptionem adhuc fore pro testimonio posteriore; si reus moriens illud pro exoneratione suæ conscientiæ perhibuerit; quia tunc nemo præsumitur pietate, vel salutis suæ immemor esse, ex D. Chrysosto. homil. 5. in 2. ad Timoth. Roman. Igneo, & Mars. id iam supra docui non procedere, E quando ijs quæ iurauit, contradicit post sententiam latam; in tali etiam hęc pręsumptio cesset.

Orat. contra. Phormionem.

Sic ex 4. 5. licet, & Coua. sup. & Curtio Sen. consil. 69 Simãc. nu. 3. & 5.

SECTIO VI.

De ijs quæ loco accusationis esse solent in hoc crimine, & de accusatione ipsa.

Accusatio, quę aliquando sequitur incarcerationem, aliquando præcedit solemnior est, quam *denunciatio*, est enim maleficij alicuius apud iudicem, ad vindictam publicã solemniter facta delatio; sed in praxi, *querela*, successit in locum accusationis. quare vbi iudex non potest procedere ex officio contra delinquentem, nemine querelam proponente (quod in nõ multis locis est, plerisque enim potest iudex ex officio in quocumq; delicto procedere, & ideo in plerisque locis, *inquisitio*, successit in locũ accusationis) vbi contra querelam omnia possunt obijci, quæ contra accusationem.

Quoad personam, in hoc crimine admittuntur omnes alias inhabiles, quia est crimen exceptum, vt communiter omnes fatentur, & ideo in hoc crimine laicus poterit accusare clericum: admittitur etiam minor viginti annis, etiam si suam vel suorum non prosequatur iniuriam; admittitur mulier admittuntur infames, & criminosi, & etiam socius criminis: etiam excommunicati, excommunicatione maiori: soli repelluntur ab accusando inimici capitales. Quod receptum de capitali inimico, quia est impedimentum iuris naturalis. Quo ad excommunicatos excommunicatione maiori; licet illi actores esse non possint, nec illis possit ius dici; & videantur illos excludere Clarus, quæst. 14. nume. 16 & Farinac. supra numero 32. verius tamen est, eos non excludi in hoc crimine, sicut nec in hæresi, vt fatetur ipse Farinac.

Farinac. q. 12. in princip. Farinac. sup. nu. 6. Farinac. à num. 12. & seqq. Clar. q. 14.

Vide Farinac. nu. 40. & Clarus nu. 17. d. q. 14.

nac. nume. 56. vbi præter inimicum A dicit nullum inhabilem in exceptis criminibus excludi. nec puto hoc Clarum voluisse negare. Quo pacto enim complices admittantur, qui fere omnes sunt excommunicati? Ad rationem contrariam respondeo, non ipsis ius dici tunc, sed Deo; cuius directe causa agitur, quando fides defenditur.

2. Debet accusator crimen iudici B proponere cum indicijs, & argumentis suspicionum, & idonee cauere de damno resarciendo, si succumbat, & incarcerari donec caueat. Calumniator tenetur ad damna, expensas, & interesse calumniati, & iure commu ni, ac constitutione Pij V. ad pœnam talionis; plerisque in locis ex iure consuetudinario, pœna arbitria, pecuniaria, vel corporali. vide Farinac. C d. quæst. 16.

Constitut. Carolin.c. n.& 14. & 2.C.de exhib.reis li. 9.C.de his qui accus. Angl. de malefic. v. ad querelam. Farinac. ostendit esse commu nem q. 16. num. 8.

SECTIO VII.

De apprehensione, & carcere.

QVamuis nemini liceat auctoritate sua maleficos occidere, licet tamen cuique in manifesto crimine deprehensos comprehendere, D & iudici offerre; vt explicanda l. vlt. C. de malef. iuxta Binsfeld. nam si lex illa generaliter accipiatur, esset rixarum seminarium, quia maleficus merito se defenderet, & aperiretur occasio petulantibus innoxios comprehendendi, addo præterea requiri, vt vel sortilegus sit fugitiuus, vel desit copia iudicis, vel bellum fuerit indictum talibus, vt de hæreticis E contra Goffredum, & Alberic. docet Simanca. vel etiam nisi maleficus ille sit bannitus, alias, qui nō habens merum imperium, & non existens in maiori magistratu caperet, & incarcerarei, iniuste faceret. Potest autem capi quouis loco, & tempore, & cuiuis carceri includi: quia exutus est omni priuilegio, neque illa procedunt in criminibus atrocissimis, quare etiam possunt detineri in compedibus, manicis, cippis. possunt pro pœna teneri in carcere obscuro, & tetro, in quo intra paucos dies moriantur; sed hoc intellige postquam crimen confessi, vel conuicti, & damnati, de crimine mortem merente. Capi tamen non poterunt nisi præcesserit informatio aliqua, post iudicia legitima; ex æquiore sententia: legitima vero ad capturam esse eadem, quæ sunt ad instituendam inquisitionem generalem, videtur velle Menoch. libro 1. de præsumpt. quæst. 88. numero 1. de quo hæsito. immo Simancas vult in crimine hæresis neminem capi, nisi iudices compererint plusquam semiplenis probationibus reos vrgeri. ratio, quia sola etiam captura in crimine hæresis vehementer infamat. verum hæc sententia, nec satis fundata est, nec satis tuta reipub. quam priuatim misericors in reos, tam publice noxia, & in commune vergens periculum. Nam semiplenæ probationes omnium iudicio ad quæstionem etiam in criminibus minus reip. noxijs sufficiunt. Deinde quo crimen est atrocius, & in cōmune perniciosius, hoc leuioribus iudex indicijs fretus potest ad capiendum procedere. Sed, & personarum habenda est ratio, vt facilius procedatur contra vilem, & pauperem, & plebeium, quam contra nobilem, bonæ famæ, & locupletem. Forte opinionum diuersitas quam Pacensis Episcop. hac in re inueniebat, in præceps eum egit. nam si octo enumeratis a Farnacio, addas aliam Gomesij, & commemoratam Simancæ, iam decem numerabis. Illis prætermissis *primum statuo*, iudici de delicto commisso constare debere, vt vult Gomesius; sed id intelligo,

Arg. l. non est singulis. de reg. iur. lib. ait. prætor. §. si debitorem quæ in fraud. cre-

dit. Si m. prax titul. 25. num. 5. Farinac. q. 27. nu. 34. Vide Farina. q. 27. num. 6. Farinac. supra num. 100. & hoc factum in causa Doctoris Edetini. Farinac. n. 104. Lancel. Corrad. de offic. prætor. in caus. crim. titul. de captu. Mynsing. cent. 5. obs. 69. Anton. Gomes. d. tom. 3. c. 8. & cpt. Farin. à num. 112. vsque 117. Simanc. d. tom. 25. num. 2.

d. q. 27. à nume. 114. d. tom. 3. cap. 8. v. 3.

go, quando de actu extrinseco, & damno dato agitur. *deinde statuo*, iudicis arbitrio permitti, quando sine, vel cum quibus indicijs, capere reum debeat: verumtamen eum oportere legibus, ratione, & æquitate hoc suũ arbitrium moderari considerata criminis, & personarum qualitate, quare ad simplicem querelam, siue delationem numquam sim auctor, vt ad capturam, ne vilium quidem personarum, se iudex accingat; nisi delator summarie probet reum esse suspectum de fuga, & idonee caueat per fideiussores; aut, si persona sit locuples, se, suaque obliget, pro refusione impensarum, damnorum, & interesse, casu quo querelam suam non probaret. his enim concurrentibus. Castrens. Bald. & aliorum veterum sententia recipi poterit, alias certe nimis rigida. Poterit eodem modo iudex procedere, quando ad delationem accedit nominatio, seu indicium ab ipso infirmo periculose laborante, (verbi gratia, defertur ad iudicem à medicis, Petrum esse maleficio læsum; iudex ex officio mittit Notariũ ad Petrum, qui interroget, quem putat auctorem maleficij, Petrus nominat Ioannem, qui iam delatus fuerat ab alio.) ratio, praxis est, quia talis infirmus adhuc sensibus, & iudicio integer animo imperturbato, præsumitur merito salutis suæ memor, & huiusmodi infirmitas habetur pro quadam specie torturæ, ideo iste torto comparatur: nec dici potest spontaneus delator, neque hic locum habẽt alia illa impedimenta, quę recensuimus contra nominationem sortiarij in vltimo supplicio deponentis. Optarem tamen hoc casu hanc nominationem infirmi nudam non esse, sed ornatam causis opinionis, siue suspicionis, cur illum credat auctorem. Denique notandum, quod socij vnius denunciatio, indicium sufficiens præ-

Argu. l. 1. D. de cust. reo. Clarus q. 28. nu. 2. Kirchou. Centur. 4. concl. 30. bonaco. in cõm. opin. & alij.

Vide Farinac. supra num. 115. 120. 128.

Crauet. Rolandin. Mascard. & alij apud Farinac. num. 29.

A beat ad capturam, si aliud indicium accedat. Sic post multos Menoch. lib. 2. de arbitr. iudic. cent. 474. num. 25. Mascard. volum. 5. de probat. concl. 1311. num. 10. & 11.

Porro ad solam informationem extraiudicialem in scripta non redactam, siue quæ non sit in actis, & apud acta, quicquid nonnulli censuerint, non arbitror capere licere:
B nisi duæ saltem à Claro requisitę cõditiones concurrant, scilicet vt delictum sit enorme (quale est crimen maleficorum) & periculum sit, ne reus aufugiat, interea dum informationes in actis recipiuntur: quod periculum cum semper fere sit in maleficis, quæ vt plurimum sunt viles personæ procliues in fugam; vix accidit, vt iudici non liceat post nudam hu-
C iusmodi extraiudicialem informationem, vel post querelam, qualem diximus, incarcerare. Prosper Farinacius addit terriam conditionem, vt iudex securus sit; quod post captum reum venient testes deposituri: sed cum Salyc. Claro, & Cauense, quos ille citat, puto priores duas sufficere. Illud optime idẽ Prosper admonuit. *malefacere iudices illos, qui lucri cau-*
D *sa multos penes se habent exploratores, & ad simplicẽ vnius illorum relationẽ reos in carcerem compingũt, hæc enim practica damnabilis est* (inquit) *nec in iudicijs per principes tolerãda.*

Quoad personas nobiles, & honestiores genere, vel dignitate; etiam coniuges respectu maritorum; eas sub fideiussoria, immo, & iuratoria cautione relaxandas censuit Godel-
E man. & multos citauit, sed in primis illi Dd. non loquuntur in terminis, & expresse de nostro crimine. Deinde nec in genere, quando venit infligenda pœna mortis, id verum est in alijs criminib. si rei alias ex carcere fugerint, vel si delictum sit notorium, vel in flagrãti crimine sint reperti, vel ad torta-

q. 28. nu. 8. in fin.

Supra nu. 131.

Sup. num. 4.

torturam iam adiudicari. Præterea requiritur, vt iudex reum reperiat innocentem, vel ſaltem valde dubitet,& vtroq; caſu cautio illa non admittitur, niſi finito proceſſu,& completo. Denique certum eſt non cogi iudicem dimittere, ſed hoc totum, ab eius arbitrio, prudenter perpenſis circumſtantijs omnibus dependere. nec facilis eſſe debet in noſtro crimi ne; quod, ſicut hæreſis, omni priuilegio, & dignitate reum penitus ſpoliat. Nunquam ſane dimittere ſub iuratoria cautione tantum (quomodo qui Deo periuri, mihi iuſiurandū ſeruent:) ſub fideiuſſoria vero; non niſi vrgentibus grauiſſimis cauſſis, & quando fideiuſſores ſe, vt cuſtodes obligarent, quo caſu multo melius proſpicitur reipub. quam ſi vt fideiuſſores tantum: quæ cautela à Soarez accepta placuit Menochio eam explicanti.

vide Farin. hæc bene probãtem, q.33. à n.34

De arbitr. caſ 303. nu. 87.

Capi ſortiarios, ſeu maleficos etiã in Eccleſia poſſe, puto ex multiplici capite, tum quia crimen eſt atrociſſimum; tum quia ſunt ſacrilegi, tum quia blaſphemi, tum quia venefici,& homicidæ deliberati, & proditorij, tum quia ſunt, vt plurimum hæretici, & apoſtatæ; nam nullis iſtorum ſuffragatur immunitas loci ſacri, ne ibi quidem vbi viget; & in caſu quo non valet immunitas, volunt multi etiam non requiſito Epiſcopo reum extrahi per iudicem ſæcularem poſſe: alij tamen volunt ab Epiſcopo veniam peti. prior opinio de iure verior, & receptior, erat ante Bullam Gregorij XIV. optimi,& laudatiſſimi pontificis, qua expreſſe cautum, *ne liceat ſæcularibus iudicibus, ſine Epiſcopi licentia aliquem ex Eccleſiis extrahere, etiam in caſu alias permiſſo, niſi forte Epiſcopus talem licentiam dare recuſauerit: & tunc reos ſic extractos debere ad carceres Eccleſiaſticos conduci, vt illic detineantur, donec per Epiſcopum, vel ab eo deputatum cognitum fuerit, an crimen ſit tale, vt gaudere non debeant immunitate Eccleſiaſtica.*] Vbi tamen hæc bulla non obligaret, ibi poſſet extrahi caſu dicto: ſed modeſte,& cauendo tumultum & offenſionem perſonarum Eccleſiaſticarum, & dūmodo poſtea, comperto, quod non debuerint extrahi, ſtatim Eccleſiæ reſtituatur: & in iiſdem locis, valebit ius præuentionis in eo, vt ſi reus nōdum ſit extractus, ad Eccleſiaſticum iudicem, ſi iam extractus, ad ſæcularem pertineat iudicare, num immunitate gaudere debuerit, necne.

vide Farin. late ſcribentem, q.28.

Couar. li.2 var. reſol. c.20. nu.18. Clar. q.30. nu.20. poſt Guid. Pap. Boer. Remig. & aliis.

Indebite carcerati, malefici, etiãſi carcerem effregerint, propter talem fugam nec puniendi erunt, nec; pro confeſſis habendi, neque ad carcerem redire tenentur, etiam ſi redire iurauerint: neq; tenebuntur ad pœnam conuentionalem ipſi, vel fideiuſſores, ſi quos dederunt: neque ad torturam propter huiuſmodi fugam rapi poſſunt (vt poſſent ſi carcer fuiſſet iuſtus) etiam ſi animo non reuertendi fugiſſent. Sed an in foro conſcientiæ peccet fugiens ex iuſto carcere, quæſtio eſt difficilis, neque hic tractanda. Peccare cenſet Farinac. num.90. cum Couar. ſed non peccare cenſuit Maior, & Felin. cum antiquis aliquot Canoniſtis, & ex recentioribus Lopezius, Inſtruct. cap. 66. immo,& teneri fugere, ſi tuto poſſit voluit Victor. relect. de homic. Breuiter nihil hic peculiare eſt, quoad ſortiarias, ideo de hac quæſtione in genere tam pro ſortiarijs, quã reliquis; ſi vis, lege, Couarr. ſup. Sot. ad 2.2. quæſt.69. argum 4. Nauar. Manual. cap.25. Victor. d. relict. Lopez dicto cap.66. Binsfeld. in Enchirid.& Brunor. ſup.

Vulpell. reſponſ. 130. n.6. Farin. ſup. nu.76. ſic poſt Rolãdin. Min ſing. 1. & Couarr. 1. var. reſo. c. 2. nu.7. & 11. quidam notant, & bene.

Farin. q.30 nu 70.

Farinac. à nu.85.

libr.1. var. reſp. c 2. n. 8. & 14. & Brunor. à Sole in qq. lega. q.30. nu.24.

In ipſa captiuitate quædam ſunt iudici obſeruanda, primo, vt ſtatim perquirantur omnes areæ,& anguli

domus

domus accurate; num inueniantur pixides, vnguenta, pulueres, & alia instrumenta maleficiorum; neque rei permitti debent iterum ingredi domũ, ne capiant taciturnitatis medicamenta. Sic Petr. Gregor. lib. 13. de reipub. cap. 30. superstitiosum autem est, quod quidam addunt, curandum lictoribus, vt sublimes de domo tollantur, ne, antequam in carcerem detrudantur, terram contingãt, credo verentur isti, ne sint de genere Antæi Libici, cui contacta terra vires de nouo sufficiebat, iuxta fabulas. Tale etiam illud, detrahere omnem illis vestem, & induere eas sola quadã interula; quæ vno die neta, texta, & consueta: superstitiosum ne foret, sed vtile eas omnibus suis vestibus, spoliare, & alijs vestire, ea gratia, ne q̃d lateret in vestibus maleficij. Sane hæ diligenter excutiendæ, & scrutandæ.

Sprēmg. in mall: o pa. 2. qq. 15. & Greg. sup. num. 4.

Valde etiam mihi suspectum, quod quidam graues auctores scribũt; admonendos iudices ne patiantur se à maleficis tangi super nudam iuncturam manuum, & brachiorum, cur quæso? si ne veneno inficiant, certe possunt etiam infici alijs partibus tactis, ne fascinent? deme venenum, & partium istarum nulla erit fascinatio, simile est, quod addunt ijdem producẽdas ante iudicem maleficas tergo aduersas, quia putant, si iudices ante alios, maleficæ aduenientes adspexerint, eos fascinari visu, & fieri mitiores, ac faciliores ad absoluendum, nonne hę sunt næniç pueriles? quid virium habet aspectus maleficæ, eo quod primo, vel secundo loco iudicem viderit? Deinde quomodo hæc cohærens; maleficæ cognitioni iudicum addictæ, statim vim maleficiorum amittunt. quod ijdem asserũt auctores: & fascinant nihilominus modis prædictis, an, quod fascinant ante cæptam cognitionem post captiuitatem, post cæptam vero cognitionem non amplius? ostendant diuersitatis huius causam, si nos credere sibi postulant. Deinde cõmunior est rumor, statim atque incarceratæ sunt nocere eas amplius non posse. Nec defuere qui solicite causã, quærentes, tandem duas rediddere homines non Catholici. Primã quod commode illic venena sua habere non possint, quasi vero Diabolus ea nequeat adferre: & nequeant illa ab eo accipete nisi per manum commentariensis, vt illi falsò supponunt. Secundam, quòd libere cum suo magistello cõmunicare non audent; & maxime metuunt, ne à iudice colloquentes deprehendantur, quasi nesciant nocturni temporis multũ sibi ad hoc superesse, & nequeant occulte dęmonem, etiam alijs pręsentibus alloqui, surdaster credo Satan est, & eget clamoribus. Refelluntur hi ipsa experientia, nam constat à Satana illas vehementer sæpe incarceribus affligi; (vt de nonnullis testatus Remigius lib. 1. c. 13.) constat etiam in ipso carcere aliquando illi commisceri, & posse grandine agros lædere: cumq; hæc damna inferãt per ipsum dæmonem, solo nutu possent illi significare, & ipse, illis vinctis, id exsequi per sese. Anno cIↃ. IↃ. XCVII. cum Stabuletum proficiscerentur, Leodio Quæsitores, Oranus, & alij in via plana subito currus deiectus fuit, & mirifice per medium confractus, omnibus tamen illæsis, pedibus ergo, quibus equi non aderant, reliquum iter confecerunt, cum Stabuleti incarcere inuisissent Ioann. illum del Vaulx, cuius causa eo profecti fuerant; is statim illis, bene (ait) in vita expalluistis; nec satis vobis omnia prospere successerunt. Et dissimilantibus illis, casum narrauit, addiditq; se id à suo dæmone accepisse, damnum tamen ab alio quodam dæmone illatum, iniussu suo; voluisse dæmonem

Danęus de Sortiar. c. 4. Godelm. d. c. 4. lib. 3. nu. 17.

Exemplũ vide infra lib. 5. sect. 10. in fine.

monem amplius nocere; sed non licuisse. Hinc causam habetis, posse per dæmonem nocere, si Deus permit tat: raro Deum permittere, ne iustitiæ executio in maleficos impediatur. Plura videte sup. lib. 3. par. 1. q. 3.

Vtilior ergo est monitio, ne iudices illos diu detineant in carceribus, sed vel fontes velox pœna consumat, vel innoxij reperti liberentur maturius: & vt obseruentur, ne qua secum ferant, vel ne qua inferant alij, quibus sibi necem queant inferre: & eadem de causa, ne diu solæ permittantur, nihil enim Diabolus diligentius conatur, quam ad mortis consilium illas inducere. Sed cur eas carceribus non eripit? Grilland. quæst. 9. scribit quosdam iudices sæpe expertos, an solita iunctione Magi capti, per dæmonem efferrentur, & nullum vmquam sortilegia tum effectũ sortita. Vnde multos tenuisse, quod captæ à dæmone eripi non possint: & rationes reddit duas, primam quia Diabolus mauult illas in professione sua statim mori, secundo quia Deus non permittit dæmones exercere potentiam suam, ne id fiat in scãdalum ipsorum iudicum, & Dei ignominiam, nam videretur plus posse diabolus in suis ministris strigibus; quã Deus in suis, qui sunt Iudices, quæ ratio posterior est D. Thom. Confirmatur, quia Pompeiopoli existens Inquisitor permisit cuidam malefico capto, vt se inungeret, & licentiam dedit euolandi si posset, & ille statim sublatus fuit in aerem. Cum Legione in Hispania degerem legi literas ad doctorem quendam Canonicum datas; quibus hoc inter cætera narrabatur. Ergone hoc tunc accidit, quia cessabat ratio prædicta, nec dæmon poterat videri contra iudiciariam potestatem præualuisse? Suaderem tamen Iudicibus abstinere ab huiusmodi experientijs, in quibus plus est

Auth. hodie. de custod. reorũ Nic. Remigius lib. 3. dæmonolat. cap. 6. 7. & 8.

A curiositatis, quam pietatis. Pur itæ morte Iudicum curiositatis ego alias ex Cumano exemplum dedi: quod idem ex Siluestro Prierate Crespetus narrauit, li. 1. de odio Satanæ discur. 15. Posterior autem illa D. Thom. ratio quanti sit momenti dictum iam, lib. 3. par. 1. q. 5.

B

SECTIO VIII.

De accusatione in iudicio post incarcerationem.

DE hac sufficiunt iam à nobis dicta, sup. sect. 6. si quis plura volet, legat Prosper. Farinac. q. 12. & 16. Clar. §. fin. q. 12. cum mul. seq.

C

SECTIO IX.

De tortura.

AD hanc iam diximus, quæ sufficiant indicia? sup. sect. 3. & sect. 4. Nunc videndum nobis qualis esse debeat? quando iteranda? decernenda ve? & quæ hac in re superstitiosa sint vitanda?

D Quoad primum, secundumque, sunt enim valde commista, quæ de ijs dici possunt, scienda sunt sequentia. Imprimis poterit iudex instituere interrogationes ad formulam illam à Grillando traditam; *Quid sit illa professio quam faciunt cum dæmone, & quibus modo ab ordine ad illam accedant, & quibus ceremonijs, & solemnitatibus in ea vtantur: Ad quid se obligent dæmoni? sub qua forma* E *verborum fiat ipsa obligatio? quæ sint ab eis seruanda, & ad quæ teneantur? quæ præmia habeant, & quæ habere sperent ab eorum Principe Dæmone? ex quibus* [illegible] *ex quibus* [illegible] q. 7. nu. 7.

dos? cum quibus etiam rebus faciant alia venefica maleficia? quem ordinem teneant, quando accessuræ sunt ad ludos prædictos? sitne verum quod vadant corporaliter, vel illa sit illusio siue visio quædam in apparentia, in mente, & intellectu? casu quo accedunt corporaliter, an ambulent pedibus proprijs, vel aliter deferantur, & quomodo, & per quem? Item quomodo, & qualiter celebrent sacrificia, offerant preces, & munera dæmoni? Item quæ sint illis præcipua obseruantia in dicta professione?] Et alia huiusmodi, quæ iudici ex præcedenti inquisitione, vel denunciatione videbuntur exquirenda: postea poterit interrogare de singulis, *num hæc, & quando, & cum quibus, &c. fecerint?* in his vtile erit à leuioribus, quæ facilius confitentur, ad grauiora progredi, ideoque vltimo demum loco de copula cum dæmone interrogare. Sprenger. parte 3. mallei quæst. 14. & 15.

Abstinendum iudici tormentis, si possit abstinẽdo veritas haberi, *quæstio*, enim, *res fragilis est, & periculosa, & quæ sæpe veritatem fallit*, sæpe fit vt *innocens pro incerto scelere certissimas luat pœnas*, frequenter tamẽ cogitur iudex quæstionem adhibere, *cum qui se negant crimine quo accusantur teneri, torquentur, vt facinoris veritas, quæ indice voce, non promitur, dolore corporis exprimatur*, teste B. Cyprian. & est Theolog. sententia communis.

l. 1. §. quæstioni. D. de quæst. Aristot. in Rethor. ad Alexan. de quæstione. D. August. libr. 19. de ciuit. Dei Cyprian. ad Demetrian. Ioã. Maior. in 4. d. 15. q. 22 Silue. Tab. & alij verbo Inquisitio.

Torturæ modus iudicis arbitrio committitur, sed debet illud moderari prudentia, & æquitate. Primo, vt præcedant indicia sufficientia, de quibus egimus, Sectione 1. Secundo, vt constet prius de corpore delicti, quod ibidem probauimus. Tertio, vt reo sit data indiciorum copia, & processus contra ipsum iam for-A mati, & tempus ad se defendendum sufficiens. Quarto, vt reus nec sit confessus, nec conuictus. Quinto, vt per interlocutoriam reum iam damnarit ad quæstionem, expressis in sententia caussis, cur & reus non appellarit, aut friuole, & calumniose appellarit. appellationi enim non friuolæ, aut calumniosæ deferendum est: adeo vt contra eam tortus, & confes-B sus nequeat condemnari. Si constet iudici friuolam, vel calumniosam esse, potest eam contemnere: poterit autem credere talem esse, quando in processu erũt indicia legitima ad torquendum, quæ reus in termino sibi concesso non sufficienter expurgauit. Si de hac re iudex dubitaret, omnino deberet appellationi deferre, & à tortura supersedere. Sexto, C debet iudex postquam reus cibum, vel potum sumpsit, propter periculum vomitus, vt minimum quinque vel sex horis, à quæstione abstinere. Septimo, debet pro grauitate delicti, certitudine indiciorum, & qualitate personarum, etiam qualitatem, & grauitatem tormentorum remittere, vel acuere. Modus autem, & gradus torturæ recte proponit Fari-D nacius. debet etiam iudex, licet istud delictum sit atrocissimum, eum modum, & diuturnitatem quæstionis in eo seruare, vt corpus rei maneat, vel illæsum, vel modice læsum, saluum innocentiæ, vel supplicio: illæsum dico, quod ad carnis lacerationem, aut ossium, vel neruorum fracturam, nam quoad discompaginationem, siue disiunctionem iunctu-E rarum, & ossium non immoderatã, vix in tormẽtis ea potest euitari. Hic merito cunctis sequenda foret (extra tormentum in somniæ) Pauli III. Bulla LVIII. quæ vetat reum in tortura vltra horæ spacium detineri. Debet etiam iudex abstinere nouis, & in sua prouincia inusitatis torquendi

de his, & f. qu. vide Prosp. Farinac. q. 38.

sup. à n. 34

habens in Bullario Magno. part. 1.

di

di medis; Sed vtatur solitis in hoc A crimine; vt tormento funis; tenuioris, & affusione aquæ frigidæ in tergum appensi, vel etiam additis ad pedes ponderibus, vel vt baculo inter pedes inserto nequeat mingere; vel tormento vigiliæ omniū optimo, & tutissimo, quando non additur simul membrorum extensio, hoc optime nobis describserunt Flamin. Cart. & Farinac. & eo potissimum vtendum B quoad mulieres; maxime honestiores, vt sunt moniales, &c. hæc in inferenda quauis tortura.

Cartar. li. 4 prax. crim. c. 2. nu. 7. & 8. Fari. sup. num. 71. & Marsi. in l. 1. D. de quæst.

Quoad iterationem quæstionis, seruādum primo, ne vnquam etiam vrgentissimis indicijs superuenientibus, reus torqueatur vltra tertiam vicem, etiamsi varius sit in confessione: quod si semper constanter negauerit, non posset vltra duas vices C torqueri, licet contrarium seruetur in praxi. secundo, non est repetenda eodem die quæstio, sed vnus saltem dies inter singulas est interijciendus, vt terror ille, & dolor resideat; tertio, nunquam est iteranda; nisi superueniant indicia noua, & diuersi generis, & prioribus euidentiora: & nisi reus sit adeo fortis, ac robustus, vt animo, & corpore in priore tortura perdurauerit: item nisi priores torturæ nimis lenes, & insufficientes fuerint; quod dijudicare pendet à iudicis arbitrio, quarto, si reus in tormentis confessus, sequenti die non vult ad banchum (quod aiunt) confessionem suam ratificare extra torturam, dicatque se dolore tormentorum falsa fuisse confessum, poterit absque nouis indicijs, de nouo subdi quæstioni, vt perseueret. Si tunc reus in secunda quæstione pergit negare, primam confessionem expurgat, & est dimittēdus, nec poterit tertio torqueri: nisi tamen prima tortura fuisset insufficiens, & indicia valde vrgerent, tunc ad tertiam posset deue-

Sic intellige Simanc. & quos alleg. praxi. c. 52. n. 42. Maior in 4. d. 15. qu. 22. & Simanc. sup. nu. 39.

Sic Simāc. sup nu. 43. & in suis pract. Mil-leus, Clar. Damhaut. & Carrar.

niri. Quod si in tertia adhuc negat, omnino dimittatur: si in tertia sicut in prima iterum confitetur, & post torturam ratificet quæstionem omnino est puniendus: si tertia in tortura iterum confitetur, sed post torturam negat; non poterit quarto torqueri, sed est absoluendus, quia cuncta indicia priora purgauit, & vltimum istud solum ad quæstionem non sufficit, estque tandem finis aliquis quæstionibus imponendus. Sic Simanc. supra num. 43. & alij illi suffracati, & præterea Boss. Bianc. Carer. & Farinac. eos sequens sup. num. 99. & 105. vide Marsil. in repetitione l. repetit. D. de quæst. Et quod tunc simpliciter, & absolute dimittendus liber volunt Eymeri, in 3. par. direct. & Pegna d. comment. 31. Anto. Gomez. d. capit. 13. num. 28. soluens argumenta contraria. Damhaud. in praxi. crimin. cap. 40. & alij apud Binsfeld. l. 7. de malef. C. quæst. 1. conclus. 16. Estque non illepidum, quod narrat Marsil. habuisse se Mediolani quendam insignem nebulonem; qui in tortura fatebatur, & in auditoribus post torturam cuncta iterum negabat tādem rogatus quare sic faceret, renidens respōdit; quia D melius iudice millies torqueri in brachijs, quam semel in gula, quare? quia multos reperias chirurgos, qui norint sua in loca reponere, & coaptare ossa brachiorum, nec vnum inuenias, qui norit reaptare gulam, & similibus sibi illudentem Hippolyt. Marsil. coactus fuit liberū dimittere. Porro qui dimittendus, cum censeo E dimittēdum absolute, & simpliciter; sine fideiussoribus, idq; ex receptiore sententia, neq; causam indecisam relinquendam. Si tamen indicia non forent per reum sufficienter purgata; vel etiamsi verisimiliter exspectarentur indicia noua, & clariora præcedentibus; tunc, ex multarum Curiarum

hæc est mens etiā Simāc. sup. num. 16. & Franc. Pegnæ in dir. 3. d. inquisitor. 3. p. com. 39.

riarum praxi, posset reus dimitti data fideiussione de se repræsentando, cum iterum à iudice accersetur; & tunc, cum ista indicia noua superuenerint, reus iterum examinatur, hæc dimissio tunc non est absoluta, sed stantibus tantum rebus, prout tunc se habebant. Vt bene post Boer. & Carauitam, Clar. q. 62. & Damhaud. sup. Praxis vero illa, quam Sprenger. ponit, p. 3. Mallei, q. 14. vt damnetur non ad torturam iterandam, sed ad eandem alio die continuandam, & hoc posse fieri non ortis nouis iudicijs, mihi callidior, quam verior; & crudelior, quam æquior videtur. Nec enim decet huiusmodi verborum captiunculis sæuitiam intendere, quid prodest vocare continuationem, quæ reuera est iteratio? quam durum etiã est, per continuatos dies quęstionem exercere? absint à pijs iudicibus huiuscemodi commenta. Quod dixi, secunda, vel tertia vice iterari tormenta posse; id procedit, quãdo reus duntaxat causatur dolore quæstionis, se victum fuisse: sed si contenderet erroneam fuisse confessionem, & se paratum probare suum errorem, & adsint aliqua indicia pro reuocatione facientia, tunc non posset iterũ subijci quæstioni, sed debet ei spacium tribui probandi erroris, interea latius haberi, & admitti ad eam aduocati, ac procuratores, vt possit cum ijs conferre. Hæc de reo non conuicto.

Bossius tit. de tort. nu. 19. Foller. & Franc. Personalis apud Farinac. n. 102. q. 4. nu. 26. & q. 40. à nu. 2. Marsil. singular. 108. Gram. cõs. 12. n. 24. & decis. 8. nu. 3. 4. & 7. Couar. practic. qq. c. 23. post n. 5. Ant. Gomes. d. c. 13. post nu. 20 Remi Foller. & alij.

Cæterum si reus sit conuictus, consultius est iudici non subijcere eum quæstioni, quia tortura solet indicia præcedẽtia purgare, immo & plenas probationes; & ideo reus etiam conuictus in tortura, & post eam constanter persistens, foret liberandus, vt ex communi DD. sententia docet Farinac. Et licet multi grauissimi iuris interpp. existiment, adhuc huiusmodi posse condemnari, & sic Parisiensis Curia, teste Paponio, aliquo-

A tiis iudicarit; contrariũ tamen quod dixi, communius, & verius esse, cum Cartario censuit Farinacius saltem quoad pœnam ordinariam, vt ea infligi nõ possit: extraordinariam non corporalẽ fatetur infligi posse, quando conuictus tantum fuit præsumptionibus vrgentissimis; quod si conuictus fuerit plenis probationibus, tũc posse infligi pœnam corporalem B extraordinariam, etiam triremium. Sunt tamen aliqui casus, quibus tortura reum conuictum non eriperet punitioni ordinariæ. Primo si non detur super delicto, de quo quis fuit confessus, vel conuictus; sed ad notitiam aliorum delictorum. Secundo quando datur tantum pro habenda vlteriore veritate qualitatum aggrauantium. Tertio quando irrogatur C ad habendos complices, fautores, receptatores, & alios participes. Quarto si iudex decernit eam cum protestatione, id se facere sine præiudicio probatorum, & reuera hæc protestatio non appareat contraria facto, vt appareret, si reus interrogaretur super principali delicto, etiam oretenus, & non scribente notario. Sed vtrum iudex possit reum testibus ple D ne conuictum torquere? Nauar. in Man. c. 18. nu. 59 respondet iudicem qui hoc facit ad impediendam rei appellationem, peccare Mortal. nisi cõstet calumniosam, ac friuolam fore appellationẽ. In illis locis, vbi necessaria est rei confessio, nõ habet locum Nauar. sententia: vbi non est necessaria, procedit quoad tormenta ad hoc instituta, vt delictum illud, de quo E conuictus est, fateatur; non quoad complices nominandos, aut circumstantias delictum aggrauantes, de quibus non est plene conuictus.

Quoad personas torquendas crimen istud est exceptum, ideo priuilegio suo omnes spoliantur: diuersimode tamen. Nam qui sunt priuilegiati

ratione

ratione dignitatis, vel ordinis; illi plane spoliantur, etiam clerici, & monachi etiam non infamati; mitius tamen sunt torquendi isti, quam alij, vt docet Simancas. Quoad eos, qui sunt excepti ratione ætatis: puto si sint minores annis XIV. tantum esse terrendos, etiam terrore reali; vt nudando, ligando, & ad eculeum adducendo, non tamen imponendo. Si minores tantum viginti quinque annis ingressi saltem decimum quartum, torquendi, sed mitius, quam maiores: senes vero, pro cuiusque viribus minus tamen acriter, quam viri. Idem de cæteris priuilegiatis ratione debilitatis, qui torqueri poterunt moderatius, dummodo absit mortis omne periculū; excipiendæ semper prægnantes, fauore partus, donec pepererint, & periculum illud euaserint: quoad alias mulieres, nihil peculiare est, nisi quod honestatis, quam in viris, adhuc maior habenda ratio, maxime si virgines aut sanctimoniales sint.

d. tit. 52. à nu. 23.

est cōmunior, vt patet ex hac Portio. nu. 99. Simāc. sup. c. 21. & 22. Farin. q. 41. n. 103.

Quoad tertium dubium, sciēdum multos maleficos cōtumacissime tormenta perferre, munitos (vt ipsi vocant) remedio siue, *maleficio Taciturnitatis*: quod maleficium tradūt componi ex corde, vel alijs membris infantuli non baptizati, violenter necati, & in puluerem redacti, quibus cineribus corpori inspersis, vel occultatis, silentij hanc vim consequantur. Certum est in tormentis multos hoc silentium retinere, vt scriptores plerique testantur, & quotidiana narrat experientia. Fit autem hoc artificio Diaboli multis modis, quorum quosdam obseruat Binsfeld. etenim multiplex est causa huius silentij, vel enim tacent quia dolorem non sentiunt, vel quia loqui non possunt; etiam si sentiant; vel quia nec sentiunt, nec loqui possunt; vt quando profundo somno opprimuntur, (somnum hunc conciliat dæmon causis mere naturalibus, vt medicamentis soporiferis, & similibus) vel sane, quia licet sentiant, & loqui possint, robusti tamen, atque fortes omnia tolerant, & obstinato animo cruciatum, interrogationesque omnes contemnunt. Vt non sentiant, solet dæmon efficere per quædam naturalem vim obstupefaciendi sensus habentia; quibus fit, vt vel dolorem non sentiant, vel lenior & tolerabilior dolor videatur. de qua re actum superius, libro 2. quæstione 21. Aliquando pondera appensa ipse leuat, & corpus ipsum subleuat, funes quoque quibus ligati, & extensi laxat, aliquando vero ea, quę corpori infligi, vel infundi videntur; ipse alio auertit, aut vim eorum priusquam corpus contingant, tollit, aut aliquid medium densum, & solidum; quod simul facit ne adstantibus sit conspicuum; interponit. Aliquando denique corpus ipsum malefici ex eculeo tollit, & aliud substituit; quæ cuncta cum DEVS permittit, illi facillima sunt. rarius tamen hanc superpositionem corporis alterius cōtingere puto: frequentius auersionem illam, siue depulsionem, item interpositionem (quam dixi.) Et vel vehementer fallor, vel plane id factum de Lycantropo illo Vvestphalico annis superioribus de quo vt ex ore, *Sereniss. Electoris Ernesti, Bauariæ Ducis*, Carolus Billheus Vir. Clar. mihi narrauit, ista ferebantur: hominem vicies (*en iudicum clemens arbitrium. quo se porrigat in illis partibus Aquilonaribus*) sænæ quæstioni subditum, nihil fassum, sed renidenti, ridentique similem cuncta supplicia pertulisse, tandem carnificem reo poculum quoddam medicatum præparasse, & ipsum quidem purum putum vinum propinasse, bibisseque, reo vero exhibuisse potionem illam

Sprenger. in d. mall. malef. par. 3. q. 14. & 15. & ex eo alij.

Eymeri. p. 3. Direct. inquisit. & ibi. Pena cōmen. 39. Grill. de tortur. qu. 4. à nu. 12. Damaud. & alij. in d. l. 7. q. 1. concl. 4.

illam alteram, sic imposuisse, ecce tibi confestim reum omnia sua facinora narrantem; & inter cætera, lustrorum aliquot Lycantropiam, & quæ tum plurima perpetrarat. quærentibus, vnde hæc tam subita mutatio? respondit, pactum se cum dæmone, cumque sibi pollicitum, hanc indolentiam cum taciturnitate in tormentis, & omnia supplicia, quæ carnifex ipsi infligeret, in se illum susceptu- rum. (*hoc scilicet, vt dixi, aduersionis, & interpositionis modo. Stultus enim sit, qui existimet ipsum antoprosopos dæmonem torqueri potuisse*) mox vero, vt illud (nescio quid) bibisset, dæmonem abscessisse, vel inuitum, vel pacti contemptorem, ideo se nolle amplius torqueri, malle spõte profiteri. Silentium etiam solet Diabolus inducere occupatione corporea malefici, præclusis illi interius faucibus, & ore, ea moderatione, vt non præfocetur, loqui tamen non queat, interdum etiam organo auditus sic obstructo, vt iudicis voces interrogationesque non exaudiant rei; quorum omnium exempla suggerit

lib. 3. Dæmunolar. c. 3. & 9. Nicol. Remigius. Aliquando duntaxat prope adsistit, & dehortatur à confessione, adhortaturque, vt breuia hæc tormenta, spe vitæ præsentis longioris, & æternæ cum illo beatitatis, fortiter ferant; dæmum addit minus, & intentat sæuiora, si quid promant. Denique solet illis membranulas, & alia instrumẽta magica, varijs notata characteribus, suppeditare, quibus in locis corporis secretissimis abditis, ex pacto sensum adimit doloris. Nonnunquam etiam per alias maleficas (vt ait Sprenger. supra quæstione 15.) maleficiantur quantumcunq; remotas. *Prout malefica quædam in Ispruch se iactare solebat, quod vbi ad minus filum ex vestimentis, alicuius detenti haberet, tantum efficere posset, quod quan-*

A *tumcumque torqueretur, etiam vsque ad mortem, nihil fateri posset.*] Sed hoc totum ex pacto Diabolus faciebat.

Vt his iudices obuient, quid non moliuntur? multa rite, multa perperam. Sunt qui prophanam frigidam ori infundant, id si in ipsa quæstione fiat, quia cruciatum adfert, & periculosam conuulsionem, pars tormen-

B ti censendum; si post quæstionem, adhuc æstuante corpore, idem arbitror? si diu post, quid operari queat, nisi ex pacto, & malefice, non intelligo; minus si ante quæstionem, vt plerique solent: cauendum ergo. Qui benedictam aquam infundunt, siue ante quæstionem, siue in quæstione, si sic directe ad veritatẽ promendam putant eas adigi, vereor ne

C superstitiosi, sin indirecte, quod obsessas credant, vel dæmonem prope adsistere, & ideo piacularem hanc vndam propinant, vel inspergunt; non ausim damnare. Probem magis. Catholicis enim constat, fugando dæmoni efficacem hac lympham. quare fortassis etiam suadendum, vt citra superstitionẽ circumcirca equuleum aspergatur locus, & sit in lo-

D co quęstionis vsui futura aqua benedicta. Examinemus nunc quædam hac in re à Sprengero, & socijs tradita. *Primum* suadent reum diligenter induci verbis, & rationibus, spe dubia addita, quod forte non damnabitur ad mortem si confiteatur, vt veritatem nõ celet, & Deo det gloriam. hæc diligentia laudabilis est. Nã mediato frequens (*vt aiunt*) & carceris par. 3. Mal lei q. 14.

E calamitas, & multiplicata informatio proborum virorum, solent disponere ad veritatem eruẽdam. Et à nobis (*addunt*) expertum est, quod per huiusmodi informationes maleficæ taliter confortatæ fuerũt, vt in signũ resistentiæ in terram spuentes, quasi in faciem Diaboli, dicerent; faciam

quod

quod iustum erit, & consequenter crimina sua fatebantur.]

A *Secundo* vt dum ministri se parāt ad torquendum, alij interea exspolient reum; (*si sit mulier, exspolianda fuerat à mulieribus alijs, antequā ad carcerem ducatur*) ne quid in vestimentis (vt iam dixi) lateat maleficij.

Tertio debēt capilli capitis, & barbæ abradi, immo, & per totū corpus etiam in partibus secretioribus: si feminæ sint à fæminis, si viri à viris: & sic cauebitur inhonestas, & inuerecundia, propter quam Inquisitores Germanici Sprengerus, & socij non ausi fuerunt hoc vti remedio, vt ipsimet profitentur, addentes alibi hoc

d.p.3.q.15. in vsu esse. Tamen (inquiūt) in alijs regnis inquisitores talem per totum corpus abrasuram fieri mandāt. *Vnde, & Cumanus inquisitor nobis insinuauit: quod anno elapso, (qui fuit 1485.) 41. maleficas incinerari mandasset omnibus per totum corpus abrasis. Et hoc in districtu, & comitatu Burbia, in cōfinibus Archiducis Austriæ versus Mediolanum.* Et hoc remedium multū prodesse, inter alios duobus exemplis lectu dignissimis, sed propter prolixitatem, nunc à me omittendis: quorum ipse testis oculatus, & iudex fuit, confirmat Iud.

prax.cri.c. 37.n.21. Damhauderius. In hac tōsione illud moneo obseruandum, si fiat duntaxat, ne maleficium lateat foraminibus corporis insertum, vel crinibus inspersum, rite id fieri: eademque de causa putarem, ne qua vnctio subesset, etiam totum corpus aqua calida prius diligenter abluendum: sed si tonsio fieret ex opinione, quod per eā robur corporis, & animi fortitudo pereat, exemplo Samsonis, (in quo

Philost. l. 7.& 8.Nic. Remig. l. 3.c.93. totum id diuina virtute cōtingebat) & etiam documento Apollonij Tyranæij: putarim serio hoc esse Magicum, & superstitiosum.

Addunt, & quartam cautelam, si inuestigare (*inquiunt, adeo ve ba ne quid viris magnis videar affi gere*) affectar, an maleficio taciturnitatis sit inuoluta, an lachrymare coram eo queat stando, aut tormentis exponēdo. *Hoc enim ipsum pro certiss.mo signo, ex fide dignorum antiqua relatione, ac propria experientia docēte, adeo compertum est, quod etiamsi ad la-* Mall. Malef d. q. 3. q.15.

B *chrymādum coniurationibus hortetur & cōpellatur, si malefica exsistit, hoc ipsum scilicet lachrymas emittere, nō potest: dabit quidem flebiles voces, & exsputo genas, & oculos linire, ac si fle ret, attentabit: super quo à circumstātibus cautè aduertēdum erit. Modus autem coniurandi ad lachrymas veras, si innoxia fuerit, & cohibere lachrymas falsas, talis vel consimilis in*

C *sentētia practicari à iudice potest, se presbytero, manum super caput delati seu delatæ ponendo: Coniuro te per amarissimas lachrymas à nostro Saluatore Domino, &c.*] Quis miretur sub ea tempora hæreses inualuisse, quando huiusmodi: quæ nec Scripturæ sacræ, nec Conciliorum, nec Decretorum Pontificiorum, nec Patrum, nec Ecclesiæ consuetudine

D introductæ sunt formulæ, ad superstitiosas obseruationes accedebant? Iam ante docui indicium istud lachrymarum prorsus esse fallax, & annumeranda haud dubie experiētia, superstitiosis alijs explorationibus, quas mox refellam. Formula ipsa nihil continet impij, sed formulas huiusmodi iudicibus præscribere mere arbitrarias, & fallaci duntaxat

E experientiæ: non satis pium, neque religiosum, est, & sapit tentationem Dei. Nec ratio etiam quam addunt est bona: scilicet hoc contingere, quia gratia lachrymarum in pœnitētibus donum est Spiritus sancti: & Diabolo displicet, ideo illā conatur impedire. Age enim, si oratio

illa efficax ad donum à Spiritu sancto impœnitenti, & nolenti maleficæ impetrandum ad lubitum interrogantis latrunculatoris: (quod quis credat?) sane Diabolus nō magis poterit has lachrymas impedire, quam cordis pœnitentiam: si nō est ad hoc efficax, cur id Diabolo displiceat: cui fictæ lachrymæ non possunt non placere? cur ergo per huiusmodi commēta; ab Ecclesia non approbata, via struitur similibus superstitionibus? Præterea cur nequeat Diabolus lachrymas si velit elicere, quas muliebre ingenium cum lubet elicit, & superstitio Flentium Picarditarum?

Quintam Insuper addunt ijdem scriptores, *Tonsis capillis capitis, cum calice, aut scipho aqua benedictæ, guttulam ceræ benedictæ immittendo, & inuocatione Sāctissimæ Trinitatis, ieiuno stomacho ter in potu ministrando per Dei gratiam à plerisque taciturnitatis maleficiū abstulimus.*] Cetera transire possunt, cauēdum ne vis ponatur in numero illo ternario, aut in ieiuno stomacho; vtrumque enim impertinens est ad effectum.

Sextam ponunt de tollendo hoc maleficio per alias maleficas: sed hoc merito improbant, & de hoc postea agetur copiose libro sequenti. cap. 2. quæst. 2. Obijcitur factum Præsulis Ratisponensis: Quod dum quidam hæretici propria confessione conuicti, vt impœnitentes, & defensores perfidiæ morti fuissent adiudicati, accidit vt in rogo illæsi persisterent: proijciuntur ergo in profluentem: sed nec aquis demerguntur: Nutare multi, & fidem illorum suspicere. Sollicitus de gregis salute bonus pastor, triduanum indicit ieiunium, & preces Deo fundendas. nondum expleto triduo, venit quidam, & denunciant hosce sub vno brachiorum habere maleficium insertum, inter carnem, & cutem. inuento, & amoto, confestim illos vindex flamma concremauit. Hunc ergo inquiunt denunciatorem fuisse Necromanticum, & eius præsulem visum; denunciatione. Sed qui narrat Sprengerus, dubius fuit, an Necromanticus fuerit, necne. potuit enim Deus bono illi præsuli id aliter reuelare, in causa tam graui, & populo necessaria. Deinde nos non omnium hic facta defendenda, sed causarum, ac gestorum pondera, libranda suscepimus.

Septimam ergo hinc eliciunt, deuotas ad Deum orationes iunctas ieiunijs, & bonis operibus; immo, & populo indici poterunt preces publicæ ad inuocandum diuinum auxilium in generali, & vt contra dæmonum quascunque infestationes cælitum auxilia implorentur. Iuxta illud boni Regis Iosaphat *Deus noster ergo non iudicabis eos? In nobis quidem non est tanta fortitudo, vt possimus huic multitudini resistere, quæ irruit super nos. Sed cum ignoremus quid agere debeamus, hoc solum habemus residui, vt oculos nostros dirigamus ad te.*] 2. Paral. 20. v. 12. Spreng. d. p. 3. qu. 16.

Octauo loco addunt quędam, mihi quidem non parum suspecta, nēpe: quoad diem, *vt infra missarum sollemnia, & sacratioribus diebus, maxime festis fe ys, quousque fit cōpulsus pro exspectatione Saluatoris nostri, malefica i. terrogentur. item sisal, aut aliæ res benedictæ cum septē verbis, quæ Christus protulit in cruce, in schedula conscriptis, simul collig tis, collo malefici alligentur; longitudo Christi benedicta super nudum corpus, & extra circumcingantur.*] Ego (quicquid illi dicant de experientia) isti experientiæ non fido. Reliquias Sanctorum appendi collo, aut quasuis res Ecclesiastico ritu benedictas, cereas effigies AGNI DEI (vt vocant) saltem benedictum,

ctum, &c. probo. dum desit irreue- A rentiæ periculum. & scio quoad agnum Dei hoc multis feliciter ce cidisse. de verbis certis scripturæ, quid sentiam iam dixi libro 1. quęst. de periaptis. De longitudinis Christi Domini mensura, quid illa operari idonea, nouit Deus: sane cum benedici illam prius volunt, indicant, hoc benedictioni Ecclesiæ tribuendum. in ipsa etiam circumda- B tione, aliquid vereor ne sit mendosi. Dierum illa obseruatio suspecta quoque non immerito. Sed & iura festis diebus abstinere iudicialibus iubent, nisi quando periculum esset in mora, vt patet ex l. Prouinciarum C. de ferijs, ideo quod iure receptum, vt in atrocioribus criminibus quouis festo, etiam in Paschalibus, liceat torquere, sed ad Dei ho- C norem (vt addunt DD) id ego certe ad casum periculi lubenter restrinxerim. In genere tamen loquũtur (ex l. nemo C. de Episc. audien. Bald. Spec. & alij quos sequuntur Clarus §. fin. q. 64. num. 34. & Binsfeld. in l. 7. C. de malef. quæst. 1. conclus. 18.) Sed cum idem Clarus fateatur timentes Deum iudices his diebus nunquam aliquem pœna san- D guinis afficere vide illum quæstio. 97. v. 6. idque in Dei honorem; non video cur, cessante illo periculo, non sit idem dicendum, de tortura.

Nono adijciunt in ipsa quæstione, legenda dicta testium, submissis nominibus dicendo: *Ecce conuicta es per testes, &c.* Hoc non satis intelligo. Nam si velit duntaxat nomina testium taceri, parum ad rem. E hoc enim etiam extra quæstionem seruandam, de quo superius. si summissa, voce nominari, ita ne reus exaudiat nomina, exaudiens tamen reliqua: sane hoc superstitiosum est.

Decimo monent interrogandum reum, an velit subire iudicium ferri candentis, & annuat, cognosci verum esse maleficum: profecto id fallax est inprimis: deinde iniquũ proponere reo, quod ei facere, vel iudici non liceat permittere.

Vndecimo monent *eos, qui nihil in tormentis confessi, de carcere panoso, ad bene munitam, sed minus incommodam mãsionem transferendos, nullo tamen modo relaxandos sub iuratoria, vel fideiussoria cautione: quia si nunquam veritas ab ita relaxatis habetur, sed semper deteriores effi iũtur.* In primis potest casus occurrere, in quo sic sint relaxãdi ad meliorem custodiam: iudici tamen tum vehementer cauendum, ne alijs sint noxæ suo exemplo, vel verbis. Deinde potest etiam cõtingere, vt locus sit cautioni fideiussoriæ, vt superius dictũ. Nec satis certa illa affirmatio, nunquam meliores effici. Non est abbreuiata manus Domini, & præcedens vexatio dare potuit intellectum.

Aliæ, quæ Sprengerus addit, mox commemorabimus loco suo. Nunc ponamus XII. *quidam* ex Francofurtensi I.C. quod addo, vt videtur, quia mere superstitiosum. Quidam (ait) ne dolores sentiant solent hoc versus pronunciare: li. 3. de lamijs c. 10. nu. 39.

Imparibus meritis tria pendẽt corpora ramis.

Dismas & Gestas, &c.]

Quis non hæc rideat! scilicet iã vis etiam in Hexametri pedibus: subiũgit, & quædam ex Psalmis. Et homo religiosus non audet hæc pronũciare superstitiosa, vt facit merito sequentia Grillandi, nẽpe ad eruendã veritatem iudici pronuncianda esse verba Prophetæ: *Dominus labia mea aperiat, & os meum annunciabit veritatem*. Nonne hic ipsa Psalmi verba detorquentur? cur ergo vim arcessiit à verbis Prophetæ? item, quis illa pronunciabit? Iudex? qui de quæst. q. 4. nu. 14.

hoc ad reum? reus? primum quid si nolit? deinde certe inuitus pronunciabit, nec impetrabit. Sed nugas mitto.

SECTIO X.

De alijs medijs veritatem perscrutandi.

Maioris momēti quæstio est, liceatne iudici dolo falsis promissis, vel mendacijs à reo veritatē elicere? v.g. si fingat eū ab alijs etiam cōplicibus denunciatum, si promittat liberationem, quam ei non cogitat, nec vult impendere, nec de iure potest. Homo præcipitis ingenij, & noua ac periculosa amantis Io. Bod. hæc omnia iudici permittit. In primis dū asserit licere mentiri. hoc hodie hæreticum est. fide enim tenendum, mendacium (quod nomē huiusmodi mereatur) esse rem simpliciter, & per se malā, ideoque adeo illicitum, vt nec Pontifex dispensatione bonam facere possit: quæ est sententia non D. Augustini modo, & Thomę, vt nugatur Bodinus: sed hodie communis Catholicorum, qui illam sacris Scripturæ locis optime confirmant. Fuit id sententia Bodini M. Marulus libr. 4. de Institu. bene viuendi capitulo 4. Sed errore animaduerso, eius interpres Gallicus plane contrariam Marulo sententiam tribuit: & multas paginas, quæ non sunt Maruli, Marulo inseruit, dictorum ipsorum Maruli confutationem pro Maruli dictis cōtinentes; quam bono exēplo, & prudenter ipse viderit. Argumenta Bodini ex sacris litteris facile soluuntur, & nos in tractatu de Mendacio soluimus omnia.

l.4. dæmonum. c.1. D. Aug. l. cont. mendac. epist. ad Hiero. & in Psal. 5. A. lib. in cap. cauete 12. q. 5. Greg. Isidor. Innocent. & alijs apud Gratian. d. q. 22. D. Th. 2. 2. q. 110 art. 1. Alfō. à Cast. l. 10. ī ver. mendaciū, & alij. Psal. 5. v. 7. sap. 4. v. 11. Ec. 7. v. 14. Ephes. 4. 25. Apoc. 21. v. 8. super dis. Psa. 5. & 1. 22. contra Lau. c. 34.

Sed nota aliud esse dicere aliquid falsum, aliud occultare aliquid verū (vt notat D. August.) veluti cum vtimur, non mēdacio, sed æquiuocatione: prius illud nō licet cuiquam, maxime iudici: qui in hac re grauissima & in iudicio scienter mentiens, haud dubie peccaret mortaliter. posterius vero istud sæpe licet. prius pertinet ad dolum malum, quia est contra legem, diuinam, & humanam: posterius pertinet ad dolum bonum, quia nec iure diuino, nec humano repugnat, & dirigitur in bonum reipub. & iustitiæ exsecutionem his positis sit prima conclus. *Potest iudex vti æquiuocatione, & verbis subdolis* (citra mendacium) *& ambigua promissione liberationis, vt reum inducat ad fatendum veritatem, & auctorem criminis commissi deprehendat.* Est communis opinio Dd. apud Couarru. & Plaxam. Dissentit quidem ab hac Iul. Clar. sed non distinxit mendacium à sermone æquiuoco: immo aperte loquitur de eo, qui expresse impunitatem promisit, quæ sane promissio ad Bodini casum pertinet, nec mirum est si Paris de Puteo, & Dyn. dissuaserint tali promissione vti. Sane fateor iudicem non posse impunitatem reo promittere, nisi sit supremus iudex, qui habet absoluendi, & liberandi potestatem, & hoc facere intēdat. Quoad inferiorem iudicem maxime hæc quæstio procedit, & quoad dolum bonum, non quoad dolū malum siue cum mendacio coniunctum qui nec supremo iudici permissus. Obijcitur à quibusdā promissio est iuris naturalis, & eo iure obligat? quare, & hosti, & reo seruāda. Respōdeo quando de re possibili est: ista autem est, de re quæ iure iudici impossibilis. ideo nihil refert, quod iudex habuerit animum liberandi reū: si vero nō habuit animū, peccauit etiā per mēdacium, verba menti contraria proferens. 2. Resp. ista locum non habere in nostra cōclusione; in qua nec iudex intend[illegible] liberare, nec verba id necessario significabant, imputet sibi

bene hoc docent ex D. Thoma. Caietan. Nau. Couar. Binsfeld. p. 3. dub. 3. Hadrian. Quodlibet de mēdac. de quo multa dix. Com. in l. contractu de reg. iur l. 1. var. resolut. c. 2. in fi. & Plaza libr. 1. Delict. c. 3. nu. 1. in fi. d. 5. fin. l. 55. v. 7.

reus,

gens. quod non subtilius sensum verborum ambiguorum discusserit. Exempla aliqua huius æquiuocationis occurrunt passim in praxi. Acutũ fuit dictum iudicis Leodien. & licitũ, qui sagæ pertinaciter cuncta neganti, dixit: si veritatem luculenter profiteretur, se illi de publico, vel suo, quoad viueret ipsa, quotidie cibũ, & potum necessarium præbiturum, & curaturum ei domum nouam exstrui. *domum* intelligens, ligneam fascium straminũque, in qua erat comburenda. Alia suggerit Sprengerus veluti si honestius habeatur reus solito, & sinantur, ad eum intrare viri honesti, & non suspecti, qui freqũẽter colloquãtur de varijs rebus etiam impertinentibus: & tandem fidenter suadeant, vt fateatur veritatem, promittendo iudicem facturum sibi gratiã, & se esse velle mediatores: *& postea subintret iudex, & promittat facere gratiam, subintelligendo sibi vel reipubl. in cuius conseruationem totum quod fit, est gratiosum.*] Posset etiam iudex dicere, se illi optime consulturum, & confessionem ei vtilissimam futuram, etiam ad vitam sibi comparãdam. hoc enim veriss. de vita æterna, quæ vera vita est. idem Sprengerus paulo ante tradiderat sententias tres alias huc pertinẽtes. Scilicet posse illi securitatem vitæ promitti, quãdo iudex intenderet eam, vel exilio punire, vel carcere perpetuo. hęc sententia satis æqua est. Alios (ait) velle, sic ad tempus tũ in carceribus asseruandam, sed postea incinerãdam post aliquod temporis spacium: refellere debuit, quia reuera mendaciũ continet promissio huiusmodi. Tertiam poni dicentium, posse iudicem secure vitam promittere, & postea, se à sententia referenda exonerare, & in suum locum alium substituere: neque hanc reijcit, sed est omnino similis secundę, & adhuc peior, coniũcta cum mendacio: ideo penitus cauenda. fortassis tutius est; quod alibi posuit, nempe, vt petẽti gratiam reo, respõdeat iudex; fateatur veritatem confidenter, clementiæ se rationem maximam habiturum, amplius se facturum quam ipse petat, & similia verba generalia.

d.q.15.

d.q.14.

2. conclusio, *si iudex dolo malo huiusmodi per mendacium confessionem extorserit: non potest ex sola hac confessione reum damnare: nisi reus postea comperta fraude, de nouo id fateatur sponte: vel alia satis pragnantia indicia, & argumẽta accedant: vel saltem fraude cognita non retractet, quod inductus dolo malo dixerat.*] hæc est verior sententia Imolæ, Decij, & aliorum; quos sequitur Couar. bene addens, quando nec retractat nec expresse ratificat confessionem, nec alia satis prægnantia accedunt indicia: mitius, & extraordinaria pœna affici debere si accedant illa indicia, posse plecti ordinaria. Si obijcias promissionem hanc contra rempub. esse factam, & ideo non prodesse debere reo, ad pęnæ diminutionem. Respondet Couarr. tunc iudicẽ non debere seruare promissionem, quando via ordinaria, & recto plane tramite cognouit delictum; non quando dolose illud, & via illicita expiscatus fuit.

d.c.15.

d.c.c.

Dixi in cõclusione *dolo malo*, quia si *dolo bono*, & proinde via licita cognouisset: putarem non esse opus noua ratificatione, saltem in foro exteriore: immo nec in interiore. licuit enim iudici bono dolo, malum obstinati silentij animum rei decipere: & sibi iste imputet simplicitatem suam. Nec arbitror Clarum, si in terminis de dolo bono interrogatus fuisset, dissensurum, vt satis indicat supra numero 8. nec etiam Menoch. de arbitr. cas. 164.

3. conclu. *Si tamen iudex putãs id*

sibi licere; si dolo malo criminis confessionem à reo elicuerit, & fraude cōtra eas nec ratificat, nec retractat: ideoque iudex eum ordinariam ad pœnam condemnet; non auderem iudicē de mortali peccato accusare.] hæc concl. intelligenda de peccato, non quod incurrit mentiendo; de quo vix potuit habere probabilem ignorantiam: sed de peccato, quod incurrit, eum ex tali confessione condemnādo. de hoc enim peccato valde probabilis ei suppetit excusatio, cum id ei licere, immo, & eum debere multorum locorum praxis, & plurimorum DD. confirmet sententia, adeo vt communiorem censuerit Alciat. & communem saltem fateantur Plaza, & Clar..

Archid. in ca. vellem. 22. q. 2. Gini in li. præsenti C. d. his qui ad Eccles. confug. Felin. in c. a fer t. l. præsumpt. & Cotta in M. mera.

Alciat. in l. natura. D. de v. rb. sign. Plaza li. 1. delict. c. 37. Clar. supra. n. 9.

Addidi, nec retractat: quia si reus expresse retractaret, nec alia contra ipsum argumenta concurrerent, tūc certe non auderem iudicem à mortali culpa liberum asserere. Nam illa communis Felini & aliorum (vt recte Couar. quem sequitur Menoc.) intelligenda, quando reus cognita fraude expresse confirmat suam confessionem, vel saltem tacite, non retractando. nam tunc illam ratificasse censendus: & hæc distinctio fuit de mente Paridis de Put. *c. de tort. v. sequitur quæstio quotid.*.

Couarr. d. c. 2. Meno. de arbitr. cas. 396. d. q. 5.

Inquisitores Germaniæ docēt adhuc quasdam alias cautelas non improbandas: vt iudex diligenter consideret complicum dicta ad reū pertinentia, & hæc reo proponat, & diligenter singula inuestiget. si qua etiam instrumenta, vt vnguenta, pixides, buffones, præsegmina cadauerum, & similia in domo eius reperta fuissent, ei offerat, & quærat quid his egerit, cur ea seruarit, & c. 2. complices, si quos habet, qui contra reū deposuerūt, ad reū intromittat, & permittat eos simul mutuo de facinoribus suis conferre, edere, ac bibere, &

A habeat in loco vicino auscultātes, & verba accipientes: etiam, si opus, Notariū publicum: si desint complices, vtatur ad hoc personis, quas nouit nō ingratas reo, sed amicas, & quasi fauentes atque miserantes; qui quodā sero intrent carcerem, & sermones dedita opera producant in multā noctem; tum quasi fortuito id accidisset, querātur sero nimis esse ad B recedendum, ideo in carcere pariter reliquū noctis exigant, & semper colloquantur, & sint similiter (vt dictū est) in vicino dicta excipientes. *Tertio* quod quandocumque veritatem fateri incipiant nullo modo iudex actum hunc interrumpat, ne dimidiet confessionem, sed instet quoadusque de omnibus veritatem dixerint, saltem quoad principalia, etiāsi in mediam C noctem deberet proferre, & prandiū cœnamue differre. Nam experientiā docuisse per dimidiationes, & interruptiones, illos frequentius ad vomitum redire. & non aperire veritatem quam inceperant detegere.

Quarto si prædicta deficerent omnia, tunc si fieri posset, deducendos ad aliquod castrum, & ibi certis diebus custodiæ mancipandos: tum D castellanum fingere se cogitare longū iter, & diu ab futurum: interea vt, aliqui familiares, vel mulieres honestæ mulierem: viri, si vir sit, virum visitent: promittant ei (non, vt ait *Sprēge.*) quod velint eā omnino permittere libere abire: sed citra mendaciū verbis æquiuocis (vt dictum supra de iudice in genere) multa, & illecebrosa, dummodo se informent de certis, E quæ scire cupiunt, experimentis.

Et aduertas (inquiūt) *iudex*,] quod sæpissime per talē modum falsæ fuerūt, & cōuictæ. Et nouissime in diœcesi Argentinēsi prope oppidū Schletstar, & castrū *Konigheym* malefica. detenta nullis tormētis, & quæstionibus deduci poterat ad fatendū sua crimi-

criminis: tandē modo supradicto per Castellanum seruato, licet præsens erat in castro, ipsum tamen malefica æstimabat abesse: tres ad eā familiares intrabant, & ei liberam relaxationem promiserunt, dummodo super certa experimenta eos informaret. Et licet prima fronte renueret, & quod dolose cum ea agerent proponeret: tandem interrogāti, de quibus informari vellet vnus dixit super grādinem excitandam, alter super carnalia facta. Tandem vbi super grandinem illum informare volebat, & scutella plena aqua apparata, malefica sibi inunxisset, vt digito paululū aquam moueret, & ipsa certa verba protulisset: subito locum, quem explorator nominauerat, scilicet siluā adiacentem castro, tanta tempestas, & grando repleuit, sicut à multis annis visum non fuerat, hactenus illi. Sed in hoc exemplo bis peccatum, primo in mendaci promissione. Vt enim iudici non licet per se mentiri sic nec licet alios ad mentiēdum inducere.

Secūdo peccatum fuit in eo, quod nimis longe exploratores progressi. Non enim licuit maleficam etiam paratam ad peccandum inducere: etsi licebat examinare, quomodo soleant operari. & sic intellige quod de informatione dictum: nempe de verbali per modum decentis, nō de reali per modum facto ostendentis, & exemplum præbentis, vides hic iam captas posse ex condicto cum dęmone quędam operari?

Solent etiam iudices vti *confronta tione*. ea duplex est, vna spontanea, altera violēta. *Spontaneam* voco, quādo parati sunt rei; alios nondum captos societatis arguere, & conuincere, hanc nunquā iudex permittat, nisi præcesserint indicia talia, vt propterea citari possint: & iā citati, si non bene dissoluant obiectiones rei constāter eos accusantis, queant in carcerē compingi. Nam alioqui fieret iniuria his denunciatis. *Violentam* voco, quando complices in mutuis delationibus inter se dissentiunt: tunc debēt primo seorsim, postea simul de hoc dissidio interrogari. quod si subdole comperiat persistere, nec alia est via inueniendæ veritatis: solent altera in alterius mutuo conspectu torqueri de hac praxi vide Ludoc. Damhaud. prax. crim. 47.

SECTIO XI.

De confessionibus.

IN rite cōfessos nō aliud iudicis officiū, est quam condemnandi. iuxta illud Christi Domini, *Ex ore tuo te iudico*. & illud Iurisconsulti, cōfessus pro iudicato est. quia quodammodo sua sententia damnatur. Intellige si confessio sit clara, certa, verisimilis, constans, & legitima, nam obscura & dubia in fauorem interpretanda cōfitentis, parum idonea est ad iudicandū. Verisimilis etiam sit oportet, quia inuerisimilis nunquā sufficit ad condemnādum. Inuerisimilis autem est, quæ de re est impossibili, aut omnino falsa: quod concedimus Ponzinibio, & Godelmanno; sed cōtendimus eos errare, dum in Lamiarum confessionibus ea dicūt notorie falsa, & impossibilia, quæ vera, & possibilia nos esse docuimus supra libr. 2. Legitima etiā sit oportet; hoc est nō præsumpta tantū, nec ficta tantū fictione iuris (nisi ex contumacia, quæ liquidissimā inducit probationem) nec cōtra quam colorare aliqua obijciantur: nec quādo est incidenter tantū facta, vel metu tormentorum, vel extra iudicium vel in figura tantum iudicij, vel absente parte, vel in iudicio summario, aut nullo: erit autem bona in casu Lamiarum, & hæreticorum, etiamsi

Luc. 19. l. 1. & 3. D. de confess.

Farinac. q. 50. nu. 20.

Farinac. q. 43. nu. 21. gloss. in c. fin. de confess. in 6. gloss. lib. 1. C. de confess.

Farin. qu. 11. n. 97. & q. 30. n. 16.

Farin. q. 11. nu. 32.

Farin d. q. 21 n. 4. & q. 55. n. 16.

non constet de corpore delicti. Dicetur facta metu tormentorum, non tãtum si grauiter tortus fuit; sed etiã si fuerit leniter tortus, leuatus ad torturam, ductus ante eculeum, spoliatus, vel si seriæ minæ de torquendo præcesserint, quoad eos qui timidi sunt, & torturæ inassueti. Item vt sit legitima necesse est, non sit extorta, nullis vel non sufficientibus indicijs præcedentibus: nam talis esset nulla, & inualida, etiamsi millies foret ratificata. idem, si in repetitione quæstionis sit extorta, quando non licebat iudici repetere. idem si extorta per Iudicem pendente appellatione à sententia torturæ. idem si confessio extorta à reo, contra quem sola fama vrgebat, etiamsi sæpius ratificetur. idem si emanarit ab eo cui, denegata defensio, vel copia indiciorum. idem si sit illius, qui qualibet ex causa de iure torqueri non debeat. confesso autem conuicto per legitimam quoque torturam adhuc condemnationem dandus est terminus ad se defendendum. etiam non petenti ex æquiore, & receptiore sententia. Falluntista in eo, qui à natura mutus simul, & surdus foret: qui non potest, ex sua confessione signis declarata, condemnari: quare frustra torqueretur, sed damnari dumtaxat potest ex testium depositione, ac probatione. Denique quæri potest, an qui confessus factum maleficum, negat se praua intentione fecisse, sit audiendus? vt plurimum, quia præsumptio ei contraria est, puniendum nihilominus constat, etiamsi iuramentum offerat de recta intentione: interdum tamen poterit iudex iuratum reum admittere ad probandum aliqua verisimilia, quibus confessio eius elidatur. Quod si res dubia sit poterit reus torqueri, vt intentionem suam proferat, vt bene post Lanfranc. & Bossium, asseruit Simanc. prax. hæret. tit. 20. nu. 10.

Farin. q. 2. nu. 25. Farinac. q. 37. nu. 46. 57. & 103. cum seq. Farin. d. q. 37. nu. 110. Farinac. q. 38. num. 7. Farin. sup. nu. 17. Farinac. q. 47. num. 8. Farinac q. 39. num. 8. Farinac. q. 41. nu. 95. vid. Farin. q. 19. à nu. 32. vsq; ad 40. vb. bene Bossiũ refellit. & n. 90. cum seq. maxime nu. 99. vbi id istin cte quoad oẽs personas hoc tenẽdum ostendit. Anto. Gomez. p. 3. c. 1. nu. 69. Gil. Ca. & alij quos sequitur. Farinac. q. 41. à n. 90. l. si nõ cõuicij C. de iniu. cum simil. c. 1. de præsump. c. cõtra Christianos de hære. in 6. Bart. in l. inter omnes §. recte d. furt.

A B C D E

SECTIO XII.

De abiuratione.

VT in alijs speciebus hæresis, etiã in Lamiarum crimine, abiurationi aliquando locus est: quando iu- B dicium tãtum nititur suspicionibus. Suminus hic abiurationem pro execratione, seu anathemarizatione iureiurando firmata. Et quia suspicio hæc, quæ est leuis quædam præsumptio mali ex leuibus indicijs procedẽs: oritur ex diuersis causis nõ ęque vrgentibus, sit vt quædam suspicio sit leuis, seu modica, quæ etiã potest vocari temeraria iuxta Menochiũ: alia C vehemens seu verisimilis, alia violẽta. Et sic diuidẽdo, leuis oritur ex indicijs admodum leuibus, quæ absolute dubium relinquunt iudicis animũ, & hæc proprie dicitur *suspicio*. Vehemens oritur ex indicijs habentibus multũ verisimilitudinis, adeo vt inclinẽt aliquantũ iudicis animũ in alteram partẽ, & sic dubitationem non excludũt totã: hæc suspicio ma- D gis proprie vocatur *opinio*. Violenta denique oritur ex indicijs valde fortibus, & adeo efficacibus, vt omnem dubitationẽ ex animo iudicis eliminent, & faciant eum plane vni parti assentiri. hæc proprie vocatur *præsumptio, indicium, sententia*, de hac est, c. cum contumacia. c. cum accusatus. de hæret. in 6. cap. quorundam d. 34. Iudicis autẽ arbitrio permittitur quali- E tatem siue quantitatem suspicionis moderari: dummodo caueat ne leuis sit corde, nimis facile credendo. Exempla huiusmodi suspicionũ ponit Sprengerus, vt si quis deuiet à cõmuni consuetudine, viuendi, si conuenticulis secretis maxime nocturnis intersit, aut cum suspectis familiaritates

c. accusat: in prin. de hære. in 6. l. 1. de præsu. q. 7. à n. 46. maxime nu. 59. & habes in d. c. accusatus, §. illo vero. & ibi Archid.

Sic post Menoch: d. loco bene differẽtem Farin. q. 36. à nu. 178.

p. 3. q. 19.

tates

tates secretas habeat, dicit leuem ori rı:Si quis quos nouit maleficos, vi tat, munera offert, occultat, recipit, defendit, vel aliter actu fau... ... oriri vehementem: si quis perp... rauerit ea quæ pertinent ad ritus maleficorum, paciscendo, adorando, sacrificãdo, comminando, tangendo, aut dormientibus per visum apparendo, aut cubicula insensiliter ingrediẽdo, &c. vel si penes eos instrumenta maleficij sint reperta, huiusmodi violẽtam præbere suspicionem. Leui ergo suspicione laborantibus potest indici, abiuratio etiam specialis hæresis, de qua leuiter suspecti: & si talis qui sic abiurauit, reincidat, nõ punitur vt relapsus. Si vero ex grauibus suspicionibus abiurasset (nam, & huic abiuratio indicitur) tunc censeretur relapsus: in hac debet fieri abiuratio in genere de omni hęresi, & in specie de illa de qua vehemẽter suspectus fuit & tales fuere abiurationes Theodoreti, & Ibę in Concilio Chalcedonẽsi act. 8. si vero detur abiuratio ex suspicione violenta, tunc facienda abiuratio, vt à vere malefico, & tanquã à deprehenso exigeretur. Debent autem violenter suspecti; quando crimen fatentur, & parati sunt abiurare hæresim, & redire ad sanam mentem: ad pœnitentiam ab Ecclesiasticis iudicibus recipi: quod si nolint debent tradi brachio sæculari vt impęnitentes; debent præterea cum abiuratione generali omnium hęresiũ, & diserta, atque clara, errorũ de quibus sunt suspecti, canere palinodiam, & contraria asserere, & iurare se nũquam ad abiuratos errores redituros, & hæc omnia scripto libello abiurationis, propria scriptione muniio, cõfirmare: quæ cuncta ab Apostolorũ temporibus recepta fuere, vt ostendit Simãcas sup. n. 8. & 10. & hęc abiuratio hodie corã clero, & populo fit, nec potest priuatim admitti, nisi

e. accusatus. in pr. supra. d. c. accusatus vbi v'd. tur et ... Ancharan. vt bene notat Siman. c. 53. nu. 5. & recte i- dẽ Spreng. d. q. 19. c. literis §. quncir. ca. de præsumpt. Simanc. & Sprenger. supra. vt. ex Canonibus adductis per cum Spreng. supra, & ex varijs conciliis Sim. supra nu. 6. & n. 12. Le... Epis. 7... capi... si quis ... 3. q. 7. c. ad abolendã de hær. t.

A ex magna causa l. Quid si qui tãtum vrgetur suspicione vehementi, seu verisimili, detrectet abiurare? videtur Simancas supr. nu. 13. velle eum posse tanquam contumacem, & impœnitentem tradi brachio sæculari, ex c. ad abolendam de hæret. Sed (vt ait Spreng. supra.) dictum cap. §. in in præsenti vera, videtur tantum loqui. nõ de suspectis vehementer, sed
B de manifeste deprehensis, cõtra quos constat rigidius esse procedendum. contra hunc igitur Episcopus procedet per excõmunicationem, & si in ea per annum steterit, condemnabit vt hæreticum. Porro quando maleficum Ecclesia recepit ad pęnitẽtiam: laicus iudex posset illum apprehendere, propter damna temporalia varijs illata, & propterea cõdigno supplicio efficere: nec teneretur Ecclesia-
C sticus iudex impedire, quia licet eum non possit tradere, potest relinquere puniendum Sic Spreng. Sed de hoc plura mox sectio. de absolutione. De abiuratione facienda ab ijs, q cõfessi, & fassi, qualis fuit abiuratio Doctoris Edelini, nihil peculiare occurrit. adscribã tantũ historiã rei gestę, versam ex gallica narratione Enguerrani Mõstreleti Chron. p. 4. ait Enguer
D ran. Anno 2453. Dominica die, quæ incidit in vigil. Natiuitatis Dominicæ, Ebroici publice in theatrũ adductus, citatus voce pręconis, & condẽ natus fuit snīa iudicis ad perpetuum carcerem Episcopi dictæ ciuitatis, Magister Guilhelmus Edelin, Doctor Theologiæ, Prior S. Germani en l'Haye, prius Ordinis D. Augu-
E stini, & aliarũ Sacrarũ familiarũ religiosus: qui tentatione, & suggestione hostis Tartarei ei se mãcipatat ea lege, vt cõcupiscẽtijs eius profanis & mũdanis satisfaceret, & pręcipue, vt frueretur Nobilis cuiusdã Equestris familię matronę amplexibus, q̃ ardebat: cuius gratia, se obstrinxit ea ser-

uitute inimico, vt cogeretur conuenire ad certum locum, quotiescunq; dicto inimico collibuisset: quo loco soliti erant conuentus suos agere: & duntaxat inscēso baculo cum scopis confestim eo transferebatur. Confessus fuit idem Magister Guilhelmus sponte sua, se homagium exhibuisse inimico se offerenti præsentem in specie arietis, eique osculum sub cauda ore impressisse; & multis, varijsque annis postea in damnato hoc instituto vitæ perstitisse. Interea omnibus in rebus, quæ à dæmone postulasset, illum fauentem auxiliaremque habuisse: donec accusatus maleficij fuerit comprehensus, & in carcerem compactus: à quo iuridicæ incarcerationis tempore, vis omnis hostilis euanuerit. Et per prædictam condemnationis sententiam iussus est Mag. Guilhelmus in lacum, seu fossam recludi, pane, & aqua deinceps alendus. In theatro vero Inquisitor fidei, voce alta, & diserta oratione luculenter in memoriam reo redegit, quam olim laudabiliter, & vtiliter populum cōcionibus iuuisset, & instituisset, cum Apostolico ritu per totam prouinciam fidem, & legem CHRISTI IESV promulgaret: quo miser postea decidisset, aliaque multa idonea eum ad pœnitentiā seriā inducere. Interea catamidiatus, seu mitella ad infamiam depicta ornatus, populo spectādus erat propositus, accurrēte multitudine magna. Sed finita cōcione inquisitoris, idem Guilhelmus, sciens se grauissime peccasse, & sceleribus atrocissimis Deū offendisse; gemere, & flere, & alta voce veniam à Deo, Episcopo, & iustitia petere (*addit Iaquerius: quod in terram prostratus exhibuit, quandam schedulam cōtinentem sua facinora commissa contra fidem in dicta heresi, & secta, offerendo prædictis iudicibus abiurationem*) & commen-

Iaq. flagel. Fascinat. cap. 4.

A dauit se suppliciter precibus assistentium. Denique fuerunt illi impacti compedes ferrei, & deductus in fossam: vt ibi per pœnitentiam elueret nefaria & horrenda peccata quę cōmiserat.] hactenus Monstreletus. Quoad formulas abiurādi varias inuenias, vnam *in c. Ego Berengarius de consecr. dist. 2.* aliam *sess. 19. Conc. Constantiensis*, aliam *apud Turre-*

B *cremat. l. b. 4. de Eccl. p. 2. c. 22.* aliam *apud Alf. à Castro lib. 1. de iust. hær. punit. c. vltim.* alias *apud Sprenger. d. p. 3.* distinctas pro quolibet suspicionis gradu q. 23. 24. 25.

SECTIO XIII.

De purgatione Canonica.

C PVrgatio Canonica vocatur, de obiecto crimine innocentię ostēsio, secundum sacros canones facta, ac hanc etiā reo deferēdam leui tantū suspicione laboranti voluit Sprenger. censens *suspicione notabiles* vocari à Pōtifice illos, qui quauis suspicione laborant; quæ etiam est opinio Archidiaconi. Quare nutat apud me dictum, saltem modus loquendi, Si-

Rainer. Godofr. Silu. verb. Purgat.

d. q. 19. ex c. excōmunicamus. 1. in pr. de hæret.

D mancæ, volentis non esse deueniendum ad hanc purgationem, nisi cum reus publica laborat infamia, & simul crimen plene probari nequit; ea tantum ratione, quia si crimē plene probetur, damnari; si infamia non laboret publica, absolui debeat. contra enim quis inferat: si infamia publica laboret, torquendū (iuxta alibi dicta) si crimen plene nequit proba-

In praxi tit. 54. n. 3.

E ri, tunc propter infamiam, vel suspicionē debere vel abiurare, vel se expurgare. Sed de infamia assentior Simancæ, hanc sufficere ad expurgationem, quando crimē amplius probari nequit: & accusator deficit in probatione, vt bene Clar. *q. 63. nu. 4.* Non assentio, si omnem suspicionem

exclu-

excludat. Sed bene est, quod postea etiam vehementem suspicionem admittit, & totum id, quando facienda purgatio, quando nō, iudicis recto arbitrio permittit, habituro personę, & circumstātiarum aliarum rationem. Expurgatorum quoque numerus ab eodem arbitrio dependet, vt & qualitas personarum, an eiusdē, an ęqualis cum reo conditionis, an inferioris? Viles personæ non sunt onerandę purgatione Canonica, nisi illę spōte se offerant, & dicant se posse inuenire idoneos, qui expurgent, & tum possent mediocres etiamsi non plane boni, admitti. Qui, cum vilis persona non sit (nā vilis potius esset torquendus) ad arbitrium iudicis non vult se purgare, si præsens sit; statim potest, vt contumax, & conuictus, puniri. Qui in purgatione deficit, pro conuicto habetur, vt bene Siman. quem vide recte prosequentem hanc materiam *toto illo capit. 54.* cui adde Clarum supra, & Menoc. *lib. 2. de arbitr. iud. cas. 274.* De vulgaribus purgationibus, egimus *tit. de sortilegijs iudiciarijs: lib. 3.* formulam sententiæ purgationis habes apud Sprēg. *q. 21.* vbi etiam ritus omnes, & materiam bene discutit, & adde *tit. de Purgatione Canon ca in Decretal.* & quæ dixi *supr. 3.*

[Num. 5. ex Decio.]

[Simanc. sup. nu. 8.]

SECTIO XIV.

De Absolutione.

ABsolutio impendenda, quando vel reus, obiecta crimina diluit, vel accusator ea non probauit: nonnunquam id ab accusatione tota, nōnunquam ab instantia iudicij, nonnunquam sub fideiussione prout iudici videbitur iustius, & cōmodius. *Absolutio* igitur alia, est *diffinitiua*, alia *ab obseruatione iudicij.* *Diffinitiua* (quæ vocatur etiam à crimine:

[Simanc. in pract. c. 5.]

A. siue ab accusatione, siue *absoluta*) dicitur, quando reus absoluitur tanquā innocens, quia crimen non commisit. *Ab obseruatione, seu instantia iudicij* dicitur absolui, qui absoluitur non tāquam innocens, sed duntaxat tanquam tunc non repertus culpabilis, vtputa propter iudicij nullitatem, probationumue defectū, & rebus ita stantibus, vt tunc stabant. & hæc habetur, etiam pro definitiua: eatenus, B. vt si noua indicia non oriantur, reus iterum molestari non debeat: immo etsi orirentur, non poterit repeti; nisi intra certum tempus, ad accusandum institutum: nempe decem annorum inter pręsentes, viginti inter absentes. Quod si dubitetur, sitne definitiua, an tantum à iudicij obseruatione: recurrendum, ad acta. si habetur, *absol- C. uimus ab obseruatione iudicij*, vel *ab hactenus deductis*, vel *stātibus rebus pro vt stant*, aut similia, seu æquiualentia verba: tantū censetur absolutus ab instantia iudicij. Si habetur, *reum absoluendum, vti innocentem, non culpabilem*, & huiusmodi verba, alia adsint: cēsendus absolutus definitiue. Si vero, res ex actorum verbis, non colligitur, (verbi gratia, si tantum dice- D. retur *absoluimus reum*) tūc legenda diligenter acta, & videndū: an cōstet ex actis duntaxat crimen, non fuisse probatum, non vero crimen à reo nō commissum, tum censenda tantum fuisse à iudicij obseruantia: si constet vel omnino non commissum crimē, vel non commissum à reo (verbi gratia, qui suum *alibi* bene docuit) tum habenda vt definitiua. Si ex actis ad- E. huc res manet ambigua tunc cōmunior sententia, & praxis est, vt habeatur tantum pro absolutione ab instātia, quod communi praxi receptū in fauorem reipubl: vt crimina puniantur: qui fauor præpōderare debet, fauori priuato reorum. Hæc ratio etiā est fundamentū opinionis receptę, &

[Clarus, §. fin. q. 57. & 62. Farina. q. 4. nu. 24.]

gene-

generalis consuetudinis (exceptis locis paucissimis) qua licet iuri communi scripto magis cōsentaneum sit, actore nō probante reum diffinitiue absolui: tamen consuetudine, & praxi iudiciorū maluit, vt casu non probati criminis, sententia feratur tantum absolutoria ab obseruatione iudicij, vt post Couarr. & alios optime deducit Prosper, Farinacius. Et sic intellige, quę scribit indistincte Sprenger. Nam quando deprehensus est vere innocens reus, iudex illi faceret grauem iniuriam, & mortaliter peccaret, inferens in sententia cum duntaxat absolui ab instantia iudicij: immo tenetur diffinitiue absoluere, alioqui reus tunc potest à tali sententia appellare: nec contraria consuetudo foret æqua, vel toleranda. Si tamē reus non appellaret: in foro quidem externo censeretur sententiam approbasse: in foro tamen interno non auderē iudicem excusare. Nō enim, quia alter vel ignarus est, vel incurius iuris sui, licuit iudici iniuriam facere: nec etiam superueniens ratificatio tollit, præcedēs iudicis peccatum, nisi quoad obligationem restituendi. Quę velim diligenter, à iudicibus notari, pro intellectu eorum, quę de hac re traduntur à Doctoribus nostris, & praxi vulgata. Hæc intelligenda, de absolutione in eodem foro. Nam si in alio foro agatur, tum nec absolutio definitiua plane reū liberat. Nam absolutus, in foro poli, seu consciētię, potest adhuc puniri in foro fori. Et, quia crimen nostrū, est mixti fori, si absolutus in curia sæculari nō fuit punitus ab ea sufficienter, & iudex Ecclesiasticus habet pęnam quā infligat maiorē, eamque, reus merebatur, poterit, eam infligere. Contra quoque nimis leniter castigatum à curia Ecclesiastica, poterit seuerius, etiam ad mortem, damnare iudex sæcularis. Neque tunc censetur bis pro eodem

supra n. 23. & 28. d. p. 3. q. 2.

Grillan. tract. de relaxa. carcerat. titu. de absol. inno. q. 2. Couarr. li. 1. var. resolu. ca. 1. n. 8. & l. 2. c. 10. t la. & Far. supra, & iis quos plur. illi citant.

Optime post alios. Farinac. supra n. 10.

A crimine puniri, sed vtraque punitio pro eadē vna continuata habetur: & quia in atroci crimine versamur, & cui expiando vix vlla supplicia sufficiāt; parū hic necessaria est distinctio Marātę. Sed hęc sufficiāt: formulam absolutionis pete à Sprēgero d. q. 20.

titu. de inquisi. nu. 100. post Bart. & Pa. ri.

SECTIO XV.

B *De sortilegiorum qualificatione: siue qua hæreticalia, qua non?*

POst absolutionem, tractandum de condemnatione, sed quia congrua delicti pœna dependet à delicti qualitate, hæc necessario sectio præmittenda fuit: nō ratione Lamiarum seu Strigum, quarum crimen semper C cum hæresi coniunctum est, vt docet experientia: sed ratione quorundam Sortilegiorum minus atrocium, & in quibus pactum solummodo tacitum reperitur. procedamus per breuia axiomata.

Axioma primum, *Sortilegia hæretica dicuntur omnia in quibus dæmon innocatur ad faciendum, vel indicandū ea, q̄ vel facere, vel scire nō pōt.* hoc D est certum, quia hæreticum est illum credere posse facere vel scire, quæ neque scire neq; facere potest: sed Deo sunt reseruata. Dixi hæretica non hæreticalia. nam hæreticale significat tā quod sap t hæresim, quam quod hæreticum est: & quia has duas significationes multi non bene distinxerunt, ideo etiam errarunt in hac materia. prima ergo hæc non tantum sapiunt hæresim, vt illi volunt: sed vere E sunt hæretica facta, non dico sunt hæreses, (nam hæ ab intellectu pendent & hæresis est intellectus error) sed dico facta hæretica, sicut enim propositio hæretica est, ipsa enunciatio falsa Catholicæ veritati contraria: sic etiā factum est hæreticū, quod Catholicæ

Grilland. de sortileg. qu. 13. nu. 1. 2 6. 10. 19. Clarus. § hæresis vers. successiuè quarto. & alij communiter. Clar. Farin. & alij I.C.

cæ

cæ veritati repugnat non formaliter, ſed quaſi materialiter, quia eſt materia circa, quam intellectus aberrans verſatur in hæretico errore: & ad factum hæreticum ſufficit id, quod facit eſſe huiuſmodi, vt ſi quis remitta ſe habere pertinaciter contenderet, is vere hæreticus eſſet. verbi gratia, rebaptizat quis aliquem, factum eſt hæreticum, quia qui tenet poſſe rebaptizari, eſt hæreticus. ad factum ſapiens hæreſim ſufficit: vt qui hoc aſſereret fieri poſſe, quod facit, eius propoſitio vere diceretur propoſitio hæreſim ſapere, non tamen vere diceretur eſſe propoſitio hæretica. v. g. ſi quis ſacramentalia miſceret vſibus profanis, circa pactum expreſſum, vel inuocationem expreſſam dæmonis: faceret factum ſapiens hæreſim, quia ſi diceret hoc fieri oportere, ſeu licere, hæc aſſertio ſaperet hæreſim. Ex his puto pendere deciſionem controuerſiæ inter Barbat. & alios Iuriſconſultos, de ijs, qui dęmonem inuocant ad cognoſcendum ſeu faciendũ ea, quæ ipſe facere, vel cognoſcere poteſt, à Deo non impeditus: v.g. vt reuelet furta commiſſa, vt in amorem carnalem inducat. Quoad hæc enim Barbat. cenſuit, horum cognitionem pertinere ad inquiſitores fidei, & ea ſapere hæreſim manifeſtam. Sed alij Barbatiam reprehendunt, & cum Oldrado volunt hæc non pertinere ad inquiſitorum cognitionem, neque eſſe hæreticalia, & in hac re inueniuntur Pariſienſi apud Paponum arreſta contraria. Sed pro Barbatia faciunt Theologi Spineus, & Pegna. In primis, pertinere etiam ad Inquiſitiores cognitionem, dubitari nequit, cum crimen ſit mixtum. Deinde non eſſe crimen hæreticũ (niſi quid aliud accedat) nec ſapiens manifeſtam hæreſim, id quoque puto, ſi deſit dæmonis inuocatio expreſſa: ſapere tamẽ hæreſim non manifeſtã crediderim, quando conſulitur dæmon ſine maleficus diuinator de rebus amiſſis: licet enim dęmon norit, ipſum tamen conſulere ſapit hęreſim, occultam ſaltem. idẽ dicendum in philtris, quibus Magici characteres, & ſuperſtitioſa alia pactum occultum habentia, admiſcentur: ſed quo ad amatoria ex philtris merè naturalibus, citra ſuperſtitionẽ exhibita, putarim ea non ſapere hæreſim: quare, & iudicem diligenter inſpicere, & conſiderare hæc debere. Illud non dubito hæreſim ſaltem ſapere, niſi potius vere hæretici ſint, Magos illos, qui credunt quod ſolent iactare ſe vnitos ſpiritui, ſiue præditos ſpiritu quodam excellenti, ſeu potenti, cuius efficacitate poſſint cogitationes aliorum ſcire (quod ſoli Deo reſeruatum) & occulta diuinare, & alium ad aliquid imaginandum, vt loquuntur, neceſſitate, aliaque mirãda, ſupra hominum communem potentiam facere. Quos etſi negent, neceſſe eſt vel illa non poſſe præſtare, & tantum fingere, vel ſi credunt iſta, & faciunt, vere Magos eſſe, & tales quales dixi, pactum cum dæmone habentes. De his ſapienter ſcriptum à Cardinali Cuſano li. 3. de docta ignorãtia c. 11. Non illa phantaſtica (*nempe vnio*) Magorum qui hominem ad quandam naturam ſpirituum infectẽtialium ſibi coniecturalium, quibuſdam operationibus mediante fide (*hanc intelligo fiduciam quam Mag. ſemper exigunt*) adſcendere dicunt: vt in virtute ſpirituum talium, quibus per fidem vniuntur (*hoc eſt per promiſſam eis fidelitatem, & patientiam*) plura, & ſingularia mirabilia, aut in igne, aut in aqua, aut ſcientijs harmonicis, apparentijs tranſmutationum, manifeſtatione occultorum, & ſimilibus efficiant. Manifeſtum eſt enim in his omnibus ſeductionẽ eſſe, & receſſum à via, & veritate. Propter quod tales ad fędera, & pacta

cõſ. 55. li. 1. Oldrad. conſ. 210. Tiraq. de pœn. cauſ. 4. nu. 3. Gemin. conſ. 54. Alber. rub. de hæret. Afflic. ſup. conſt. Neapol. Clarus §. hæreſis. n. 25. & Farinac. q. 20. Papon. lib. 22. ti. 3. ar. 1. & 2. Pegna. ĩ direct. q. 42. cõm. 67. opin. Apol. 4 cõtra Põzinni. c. vl. bene id probans.

pacta vnitatis, cum malignis spiritibus taliter astringuntur. vt id quod sub fide credunt, opere ostendant in thurificationibus, & adorationibus, Deo tantum debitis; quæ spiritibus, quasi potentibus implere petita, & de vocalibus, istis mediantibus, magna cū obseruantia, & veneratione impendunt. Consequuntur aliquando per fidem (*intellige (per) non, vt causam pone, sed pone pro* (iuxta) *nam erroneum esset credere, quod fiducia illa magorū sit efficax*) ipsa caduca petita, vniti sic spiritui; cui etiam à Christo æternaliter diuisi, in supplicijs adhærebūt.] *hactenus ille.* Quādo autem dubium est, sintne hæresim sapientia, necne sortilegia, nō pertinet ad inquisitorem iudicare, aut cognoscere, sintne talia vel non; (verū hoc pertinet ad Theologos qualificatores:) sed postquam constat ea sapere hæresim, dubitatur vero tantum, an sapiāt manifestam, possunt de illa qualitate cognoscere, & pronunciare se iudices esse. Qualitatem vero horum factorum puto desumendam à circumstantijs, & actibus, seu rebus, quæ admiscentur.

Pegna d. cōm. 67. in fine vbi dicit hæc verā, & com. esse sententiam.

Post alios Co… q. 10 d. qu. 20. …hum &c.

2. Axio. *Quæcunque fiunt sortilegia à sortilegis habentibus pactum expressum, sunt respectu operantis sapiunt. hæresim. etiam circa res, quas dæmon cognoscere, vel facere potest, respectu vero operis dumtaxat, si sint circa res quas dæmon cognoscere, nec facere pōt.*] ratio, quia primo casu, propter fœdus illud, operās est hæreticus: secundo casu tunc tantum factū ipsum sapit hæresim. Sed quoad non habentes pactum expressum.

Dico tertio. *Si qui sortilegio Deum abnegent, vel adhibeant sortilegio hostias sacras, vel aliud sacramentum aut etiam Sacramentalia, immo vel reliquias, vel agnos Dei, vel alias res Ecclesiastico ritu benedictas, & sacratas: vehementer sunt suspecti de hæresi.*] ratio quia tales significant se credere huiusmodi adhibita vim habere ad maleficiorum operationem. Et de hac credulitate debent examinari, &, si nolint respondere, possunt desuper torqueri; & si non fateantur, vt vehementer suspecti debent abiurare.

Eymeric. d. q. 2. & ibi Pena comm. 67. Alf. à Cas. l. 1. de iust. hær. punit. Berna. Cuman. ī Lu. inquisitio. ver. sacramētis abuti. Ioan. à Roias tracta. de hæret. p. 2. assert. 12. nu. 267. Far. d. q. 20. n. 85. in 2. editione sup. Grillan. q. 10. nu. 16. Penna sup Spinad. apol. 4. Farina. n. 85.

Dico quarto *si qui baptizent imagines ex quālibet materia, vel rebaptizent pueros: hoc ipso vel hæretici sunt, si putāt formam vel materiam baptismi aliam esse posse, ab ea quam Christus instituit: vel sunt vehementer suspecti etiamsi negent se hoc credere.* quia tales actus natura sua præ se ferunt aliquid, quod est hæresis manifesta. Nec inuenio Grillan. q. 3. nu. 6. contrariū sensisse, vt illi Farinac. impingit. Idem dicendum de consecratione, & baptismo librorum. Nā Magi libros suos, vt vim energiricā accipiant (*sic falluntur*) curant Benedici per Sacerdotem aliquem, habentem stolā in collo, & aqua benedicta cū aspergillo ex herba hypericontis eos aspergentē, simulq; profantē, *ego te baptizo in nomine Pat. &c. & interea* alia manu sacerdos tenet cereum benedictū, postea ponit libros sub mappa altaris certo loco, idq; tribus certis diebus, quorum vltimo in modū crucis fascia ligat librum, & recludit in loco puro, & abdito. hoc fassi magi Mantenses Paris. 1586. mense Nouembr. teste Crespeto disc. 12.

Dico 5. *si ad res, quas potest dæmon facere, vel cognoscere, sciendas, vel efficiendas, misceantur res non sacra, v. g. hostia non consecrata: etiamsi super eā Sacerdos missam dicat, probabile est non esse sortilegium hæreticale, quādo fit a nō habente expressum pactum.* Putarem tamen distinguendum. nam si iste bene sentiat de prudentia corporis Dominici, & transsubstantiatione, & non præbuit hāc hostiam populo adorandam, sed vere aliam, quam eleuauit, consecrauit: hanc

Oldrad. cōs. 10. col. 3. Grillād. q. 10. n. 13. & q. 11. n. 19. & 20. Farinac. nu. 84.

hanc vero accessorie tantum super altare ad magicos effectus posuit: erit tantum suspectus de hæresi: si vero illa alia credidit, tunc aperte foret hæreticus, si vero reuera, nec credidit ista vim aliquam ad effectū magicum habere, non erit suspectus de hæresi, sed extra ordinem puniendus. Hæc ita si de hac eius intentione constet nam quamdiu non constat, mihi quidem videatur de hę resi merito maxime suspectus.

Dico 6. *Quandocunque dæmon inuocatur per modum sacrificij vel adorationis sapit res manifestam hæresim; quando per modum imperij, non raro idem dicendum.* verbi gratia primo si admisceantur res sacræ d. 2. inuocetur, vt amicus Dei, & ei carus, 3. si putet hoc non esse peccatum, vel saltem non graue. 4. si petat, quæ dæmon præstare nequit, vt suscitare mortuum, animam defuncti repræsentare, arbitrij libertatem cogere ad amandum, &c. vel quę nescit, vt futura contingentia, vel quæ scit contingenter, ea petit doceri certo, & infallibiliter. 5. si petat, quæ potest dæmon, sed credat eum ea posse etiam Deo non permittente; vel petat reuelari pręsentia, aut præterita, omnino infallibiliter. Immo si rem recta reputemus via quia nobis omne cum dæmonibus commercium interdictum, quotquot non modo per viam obsecrationis, sed etiā per viā imperij aliquid dæmonibus student obtinere, vnde sapiunt hæresim. illud tamen fateor, ipsius suspicionis pondus, qualitate personarū, & alijs circumstantijs esse trutinandum.

DD. supr. citati. v. rf. dico tertio.

Bernard. Basinus tract. de artib. magicis concl. 1. & seq. Spineus d. apolog. 4. & Siman. Cath. inst. tit. 21. n. 13. & Pena a. vbi supra comment. 63. lit. O. v. Pennam supra. Fichard. conc. 112. Io. Althuzius ad ro ... ad lud. God. trac. de lam.

SECTIO XVI.

De pœna, & supplicio maleficorum.

PRogrediamur à leuioribus. Sed notandum principio, quosdam I.C. nimis credulos Vviero medico, & hæretico, magnam vim facere in distinctione nominum, *venefici, malefici, incantatoris, Strigis, Lamia,* quasi vero hoc iudicium ex nominibus, non gestis ac facinoribus, sit decidendum. constet iudici de re, nomina contemnat, quę rebus subduntur, non res nominibus, & sic, qui de hac materia veteres, nouitijq; scripsere rebus ipsis nomina posthabuere, quod ego hoc tractatu feci, pro ijsdem sumens *veneficos, maleficos, incantatores sagas, Striges, Lamias.* itaq; hac putida diligētia prætermissa, facta nunc perpendamus.

Quoad peccata sortilegij, quæ hęresim non sapiunt, in pœna vtrumq; ius, ciuile, & Canonicum ea conueniunt, quod iudicis arbitrio permittant: debere tamen iudicem arbitrio sic vti, vt canonibus legibusq; se accommodet, nec eorum præscriptum transiliat temere, videlicet, nisi qualitas facti, conditio personarum, animus delinquentis, scandalum inde exortum, similiave suadeant pęnam intendere vel minuere, quod idem in mandantibus, & cōsulentibus obseruandum, communiter receptum videtur. Solent autem iure canonico sortilegi non hæreticales (vt vocant) siue sint laici, siue clerici, & ad quęcumq; finem ea fecerint in foro pœnitentiali puniri pęnitentia XL. dierum, sed cum hodie omnes pęnitentiæ cōfessario sint liberę, poterit moderari. In foro fori, si publicum crimen, olim imponebatur publica pœnitentia, quam si detrectarent, vel nō complerēt, à communione fidelium arcebantur, hodie sublata illa publica pœnitentia, Laicus non hæretica, nec hæresim sapientia cōijciens, pro prima vice erit excōmunicādus si monitus perseuerat, & est vilis persona, publice est fustigandus, vel mitra chartacea dehonestandus, si hone-

Abb. ca. 8. de sortileg. Gril. supr. q. 11. Mer. de arb. cas. 388. n. 11. Fari. q. 20. nu. 94.

Txt. & DD. c. 1. de sortileg. Gril. d. q. 11. n. 2. 6. & 9.

Menoc. supra n. 6. & 7.

c. pro dilectione, & seq. de consecrat. d. 2. Silu. v. superstitio, q. 1.

cap. si quis; Episcopus. c. a quantis 26. q. 5.

honestior relegandus, vel perpetuo carceri mancipandus: cõsequitur autem infamia hoc crimen, etiamsi nihil horum illi iudex infligeret. Hæc certum est procedere; quando ad malum finem: sed quid si ad bonum? idem in laicis, & clericis tum obtinet adhuc esse puniẽdos, etiamsi verba sacra admisceãtur, vel cruces, &c. si sint admixta alia, vt characteres, nomina ignota, & huiusmodi obseruationes, quas constat nihil per se habere efficaciæ ad finem illum bonũ, & tunc pœna est arbitraria.

cap. contra ... Ro... Grilan. d. q. ... & 10. M... ch. sup. nu. 18. c. 3. 7. q. 5. ca. infamis 6. q. 1. Gril. q. 1. n. 2. q. 2. n. 4. & 5. & q. 11. nu. 8. 14. 15. 23. 24. & 27. q. 14. nu. 3. q. 17. n. 4. & 5. & Fari. supr. 96. c. 2. de sorti Grillãd. d. q. 14: nu. 3. can. si quis epist. 26. q. 5. post Gril. Men. Bar. Far. sup. n. 92.

Quoad clericos; conficiens non hæreticalia, in simplicitate cordis, & zelo bono (v. g. pro inueniendis bonis Ecclesiæ subtractis) suspenditur à diuinis, & ministerio altaris per annũ, & vltra iudicis arbitrio, secundum facti turpitudinem, & criminis qualitatem; si dolo malo fecisset, deponeretur ab ordine sacro, omnibus beneficijs priuaretur, & in monasteriũ perpetuo detruderetur: immo, & infamis effectus, tonsurari solet, & in modũ stulti decaluari, vestibus, ante & retro rescissis, & decurtatis, & mox degradari, hoc est perpetuo ab altaris administratione remoueri. Et quia hac in re multa, & varia (proh dolor) sunt Ecclesiasticorũ delicta, etiã parochorũ (ad quòd Episcopos & Archidiaconos decet attendere) breuiter quędã ex Grillãd. & Farinacio, iudicibus Romanę curię, subiũgã pro clariore dictorũ intelligentia.

Sacerdotes qui causa vindictę seu doloris aras spoliant, aut luminaria consueta exstinguunt, vel quid simile faciunt, nocendi gratia ijs, quorum quasi in funus hoc impendunt officij; honore, & dignitate priuantur, & infames efficiuntur: si vero ex inimicitia missas defunctorum pro viuentibus celebrarint (Belgæ dicunt, *een moortmisse*) vt is pro quo sacrificium offerunt celerius moria-

c. quisq. 2. q. 8. cap. de benedict. 32. q. 1. ca. admonere ... 5. q. ... Fari. ... 4. ... q. 1, n. 47.

A tur, vel incurrat mortis periculum; propri ordinis gradu deijciuntur, & in exilium perpetuum, vna cum eo qui Sacerdotem consuluit, vel hoc fieri mandauit, eijciuntur: nisi tamẽ sponte de prœmissis coram Episcopo vel Metropolitano se culpabiles detulerint, & de ipsis condignam peregerint pœnitentiam, vt bene Grillãd. *ex d. c. quicũq.* fallitur tamẽ Gril
B landum putat hæc sortilegia non sapere hæresim: omnino enim sapiũt, quia est hæresis putare hæc habere effectum huiusmodi, ideo hæc pertinere censeo ad hæreticala: sicut, & imaginum crucis, B. Mariæ, vel Sanctorum conculcationem, & deiectionem factam dolo vel iracundia: nam quod Grilland. ait non sapere hæc hæresim, falsum id esse sciunt,
C quotquot iconoclastarum furores norunt, & execrantur.

c. quicũq. 26. q. 5. & Diac. prac. crim. Can. c. 35. Men. sup. nu. 15. Gril. q. 10. nu. 12. & q. 11. n. 17. d. nu. 12. & seq.

Sacerdos celebrãs super rebus profanis, quæ vulgo putantur aptæ ad sortilegia; vt sunt hostia non consecrata, circumscripta certis notis, & litteris sanguineis, ducto sanguine ex anulari digito; itẽ cuticula, qua infantis caput nascentis, est inuolutum; panis incoctus, siue massa cruda, vel coactus in placentam; vel lapis, vulgo dictus, *calamita*; beneficijs
D est priuandus, & in carcerem detrudendus: idem dicendum si sit abusus vasis aut vestibus sacris; verbi gratia, altaris palla, calice, patina, purificatorio, tabernaculo Eucharistiæ, aut reliquiarum, lapide sacrato vel eius frustro, corporali manipulo, stola, alba, velis sanctuarij, &c. proponant
E huiusmodi sibi exemplum Regis Balzasaris; qui tamen nõ abutebatur ad sortilegium, sed ad vsum domesticum profanum, quod minus erat.

Diaz. sup. c. 39. Grill. q. 14. Men. sup. nu. 12. Farin. sup. nu. 107. Grill. q. 16. & post cũ Menoc. & Farinac. Dan. 5.

Sacerdos, qui in solẽni missę sacrificio, preces, quæ nõ tendunt ad Dei cultũ, & salutem animæ, sed potius tendũt in peccatum, obtulerit, (vt ille cu-

le cuius vesanum amorem fuse descri-bit Grilland.) eodem modo puniri debet, quo præcedentes.

quæst. 16. num. 2. Grill. Menoch. Farinac. supra.

Omnibus autem communes pœnæ sunt sequentes: qui consulunt diuinatores, vel remedia (illic ita videlicet) petunt à maleficis, in easdẽ incidunt Ecclesiasticas pœnas, in quas & ipsi malefici, aut diuinatores: præterea sunt ipso facto excommunicati, excommunicatione tamen nulli reseruata, & si sint clerici, possunt deponi, tam vero clerici, quã laici, debebant olim quinquennalem subire pœnitentiam. Iure autem ciuili, eandem discentes, ac docentes incurrunt pœnam: qui Magos in domum suam vocant, causa artis exercendæ, priuati bonis debent in insulam deportari: qui Magos consulunt, gladij pœnæ subduntur: ex Carolina sanctione, & consuetudine imperij, etiãsi ob bonum finem interrogarint, vel magicis artibus, aut remedijs vsi fuerint; exilio, vel aliter infra mortem damnantur, arbitrio iudicis. De amatoria præbentibus, dictum lib. 3. part. 1. q. 3. sect. 2. in fin.

cap. 1. 26. q. 5. cap. 2. & 3. 26. q. 5. le. 8. C. de mathema. & malef. l. 3. d. tit. l. 5. eod. titul. Caroll. const. cap. 109. Gode. lib. 3. de la mi. c. 11. n. 31. Kirch. cons. 12. num. 9.

Incantatores Serpentum, si præcantatione si à dumtaxat implorant simpliciter, & deuote auxilium Dei, absque alia superstitione; vt culpæ, ita etiam expertes sunt: si vero Diabolum inuocant expresse, vel tacite, erunt puniendi pœnis commemoratis Sortilegorum. Vt autem queant ista discerni, aduertendum ad verba ipsa, admodum, rituũ, & ordinem incantationis: quia si in eis insunt aliqua verba extranea, vel ignota nomina, aut characteres, siue alia, quæ conducunt per se ad effectum intentum tota res Diabolica, & superstitiosa debet censeri. Dicendum idem in cæteris remedijs contra maleficia.

Summa conf. quã cita. & seq. Grill. q. 11. num. 28. & Farina. supra n. 110.

Quoad astrologos iudiciarios, chiromanticos, & huiusmodi diuinato-

A

res; si tantum prædicant euentum, vt possibilem præsumptiue, & inclinatiue, non sunt puniendi, vt sortilegi; si vero prædicant, vt infallibilem, vel necessarium sunt hæretici sortilegi; & contra eos videnda Bulla Sixti V. contra astrologos edita 1585.

Berber. in Viato. iur. rub. 9. n. 5. & 6. Grill. q. 11. n. 16. & 12. q. 3. q. nu. 13. & 14. Farin. supr. n. 112. vide bullã de abortu Sixti V.

Qui præbent poculum naturale aborsus, vt venefici puniendi; non vt

B

sortilegi, nisi sortilegia admisceant. Quando Episcopus captiuum habet aliquem sortilegum hæreticum, si paratus sit homo ille abiurare, & cõdignam subire pœnitentiam; non potest eum tradere brachio sæculari, nec etiam potest acta iudicialia, seu copiam processus eius vllo pacto cũ iudice sæculari communicare: alioqui iure Canonico incurreret irregularitatem. Dumtaxat enim quibusdã casibus sortilegi hæreticales possunt tradi brachio sæculari. 1. si fuerint Doctores, & seductores, nisi spõte sua ad Ecclesiam redierint, & hæreses abiurarint, seque contra illas strenuos præbuerint. 2. si sint relapsi. 3. si sint impœnitentes, ad quos reducuntur cõuicti omnia negantes pertinaciter. Quod Farinacius, d. nume. 105. extendit etiam ad sortilegos, qui hominem occiderunt, vel quid simile fecerunt, quod iure ciuili morte luendum est; vt nonnisi aliquo trium dictorum concurrentium possint degradari, & curiæ sæculari tradi. Sed in alijs criminibus enormibus id verum non esse postea ostendam, hæc eadem sect. litt. YY. Et quãdo accessit ad hæresim homicidium qualificatum, aliud dicendum, mox ostendam. Formulas condemnationis quoad istos singulos, pete ex Sprẽgero, p. 3. mallei.

C

D

E

c. sententiã sanguinis. Ne cleric. vel monac. Anchara. in c. ea quæ de reg. iur. in 6. qu. 4. Farin. sup. num. 105. Simaneas. prax. c. 50. numer. vlt. de his tribus fuse. Siman. prax. ca. 59. cum seqq. Alf. à Castro l. 2. de iust. hæret. punit. cap. 2. Gril. d. q. 11. nu. 1. 6. 9. Menoch. supr. nu. 4. Farinac. q. 20. nu. 87.

Quando sunt Sortilegi hæretici, aut hæresim sapientes, contra eos agi sicut contra hæreticos; receptum est vtroque iure, quando nõ sunt tales,

ſed ab omni errore hęretico alieni, à ſęculari etiam magiſtratu ſolent virgis cędi, ad triremes, vel in exilium mitti, vel extraordinaria, infra mortem pœna, affici, interdum etiam pecuniaria, iuxta perſonę, & criminis qualitatem.

Poſt alios Clarus. §. hæreſis. n. vlt. Menoch. ſup. & Farin ſup. lib. 1. Cod. de mal. & math. Berber. d. rub. de ſortiel. nu. 2. & 8. Dähoud. in praxi. crim. titu. de homic. per ſortile. cap. 73. Ponzinib. Fich. Godelm. & alij.

Si mors ſit alicuius maleficiati ſubſecuta, locum eſſe pœnę legis Corneliç, & comburendum ſortilegum, communis eſt ſententia. Quoad Necromanticos, & cęteros magos atque maleficos, ſolas Lamias excipientes, idem fatentur patroni Lamiarũ. Sed Lamias noſtras, non eſſe eximendas numero cęterorum Magorum, communis eſt ſententia Theologorum, & Iuriſtarum, vt mox docebo. Fundamenta Godell. & aliorum ſunt. 1. Lamię fatentur impoſſibilia; nempe ſe volaſſe ad conuentus, libidinem cũ dęmone expleſſe, tempeſtates excitaſſe, & huiuſmodi. Reſpond. libr. 2. oſtendimus hęc dęmoni non eſſe impoſſibilia, & ideo fidem habendã earum confeſſionibus cenſent Catholici communiter. 2. Lamiarum peccata ſunt potius cogitationis, vel nudi conatus, quam facti, vel executionis. ideo ab Eccleſia puniri non deberẽt, nec à iudicibus alijs. Reſp. falsũ præſupponi, progrediũtur enim in opus exterius: & atrocioribus criminibus receptum, conatus aliquando puniẽdos, vt conſtat. 3. Pœnam minuere deberent, ætas ſenectutis, & ſexus fragilitas. Reſp. ſenectutem nõ eſſe idoneam cauſam minuendæ pœnæ in attrocioribus delictis, vt ex praxi iudiciorum, affirmat rectè Iul. Clarus. deinde falſum ſupponunt, ſolos ſenes in hoc peccatum incidere. Vt etiam falſum ſupponunt, ſolas mulierculas ſic delinquere: quamquam nec in hæreſi nec in ſimilibus atrocioribus ſexus excuſat. 4. Lamiæ debent cenſeri ſimiles dormientibus, confitentur enim crimina commiſſa in mentis exceſſu, vel ſopore. Reſpond. multa ſagas immo fere omnia vigilantes committere, & propter hæc puniendas; vt propter pacta cum dæmone, coitum cum eodem, infanticidia, ſegetum, & iumentorum damna, &c. immo, & quæ in ſomnis gererent, culpa non carent, quia & ante ſomnum ea præmeditantur, & poſt ſomnum ea rata habent, & ſibi illis complacent.

Iul. Clarus, §. fin. q. 92. n. 2. Kircho. & alij quos ſequitur vel inuitus Godelm. l. 3. c. vlt. nu. 35. §. final. q. 60. num. 6.

Simanc. in prax. c. 11. nu. 4.

5. *Argumentum*, pacta huiuſmodi ſunt imaginationes deluſarũ mẽtium. Venerius quoque coitus cum dæmone, eſt rei impoſſibilis fictio. Quæ de tempeſtatibus, & damnis datis narrantur eorum excedunt poteſtatem: quæ de translatione corporali dicunt, ſunt nugę merę. Reſpond. imprimis credendũ cõtra ſeipſos ipſorũ cõfeſſioni, ſicut & alijs reis, deinde iam cõformes omniũ eſſe teſtificationes, & iã confirmatas experiẽtia omniũ populorum, & ſęculorũ, *vt id negare, nihil ſit, niſi inſanire*, vt bene dictum à Syluestro; *quibus*, vt ait Penna *nemo (niſi ſenſu careat) queat contradicere*, & (vt alius quidã de grege hæretico dixit) *qui hoc auſit negare, is audeat negare meridie lucere ſolem, & bis ſex eſſe duodecim*. Et ſingula nos, lib. 1. cõprobauimus. Nunc dumtaxat auctores ea confirmãtes citabo. PACTVM iſtud agnoſcunt, & habent pro certo, tum. THEOLOGI, vt poſt Cyprian. lib. de duplici martyrio. & D. Auguſ. in capite illud 26. quęſtio. 2. tenet D. Thom. 2. 2. q. 95. & 96. Alex. Halenſ. part. 2. q. 184. Albert. Magn. in 2. d. 7. art. vlt. Petrus de Tarantaſia, (qui poſtea fuit Innocen. V.) ibidem Petrus de Bonauentura, ibidem. Guido Carmelita, in ſpeciali quęſt. quam de hac re compoſuit iuſſu Papę Ioan. 22. Scot. in 4. d. 34. Gabr. in 2. d. 8. quæſt. 2. artic. 4. S. Antonin. 2. part. titul. 12. Guillielm. Pariſienſis. in tractat. de fide,

li. 1. de ſtrig. gimag. & dęmon. admirand. c. 14. d. commu. 68. it. 1. de pacto. q. 4. de tẽpeſtatibus & damnis q. 11. de cõcubitu. qu. 15. de trãſlatione locali. q. 16. li. 2.

fide,& legibus,Syluest.Tabie. Angl. A Armill. Grafius, in versic. superstitio,& versic. maleficium. Gerson.in 1.part. Trilogio Theologisatæ Astrologiæ, Ioannes Trithemius harum rerum nimis peritus,in qq. à. Maximiliano Cæsare propositis; Franc. Victoria, relect. de Magia, Alfons. à Castro, libro primo, de iusta hæret. punit.cap.15. Eymericus,direct. inquisit. cap. 43. & ibi Penna, comm. B 68. Bernard. Commens. *in disputatione post Lucernam Inquisitorum*, Sprengerus, *in Malleo*, Niderius, *in formicario*, Hollenus, *in Perceptorio*, Basinus, *libro de Magicis*, Bartolo. Spinæus, *contra Ponzinibium*, Syluest. Pieras, lib. de strigimag. & dæmon.admiran. Franc.Picus, Dialogo.strix, Iaquerius, in flagello hæret. Ioseph.Angl.in 2.quæst. de Ma- C gia. & nouissime Sebast. Michaelis, *in Pneumalogia*, Crespetus *de odio Satanæ in homines*, & Petrus Binsfeld. part.1.de confess. maleficar. prælud. nu.7.Cardinal.Toletus,lib.4.summ. instructio.Sacerdot. cap. de magica. 15.Idem est Iuristis.asseruere,Grillā. lib.2.de sortileg.quæst.3.Martin. de Arles, tractat.de superstit.à num.85. post veteres Ioan.Andreæ,in cap.ac- D cusatus §. sane de hæret. in 6. Archidiac.Ioan.Monac.Guilhelmū.*de mōte Lauduno*, & Bartholomæum Ray mundi, ibid. & satis fatetur Oldrad, cons.210.item Turrecremata in c.illud 26. q. 2. Berber. in viatorio iuris titul.de sortileg. Simancas in pract. c.11.& in Instit.Catholo.Damhaud, in practat.crim.Nauarr. in Manu.c. 11.nu. 25. & in cap.numquid Coin. E de pœn.d.2. Menoch.de arbit.iudic. cas.388.Farin.prax. crim.q. 20. Florimund.de Remundis, de Antichristo c.7.nu.5.Nic.Remig.opere de dęmonolatr. Quodque caput, est expresse hoc docet Ioa.22.in sua extrauag.super specula.

Et quia contra hæreticos agimus etiam, ex ipsis hoc accurate docent, Lamb.Danæus,Dialog.de sortiarijs, Ioa.Bodin.li.de dęmonom.Thomas Erastus,*in Furnio*,Georg. Pictorius, in Resolu. an sagę ignis mulcta dam nandæ.Hotom.cons.98.

De Venerio coitu *succuborum & incuborū*,hoc tenent cum Inn.8.Pōt. in bulla de hac re edita, & plurimis S.Patrib.Alex.de Hal.1.par.q.78.D. Tho.D.Bonau.Scot.Dur. Gab. Dionys.Cartus. in 2.d.8.Guill. Paris. de vniuerso p.vlt.c.23.Abulens.in 6. Genes.q.6. & in 7.Exod.q.12. Alons. à Castro,sup.c.16.Caieta.in 2.2. q.99. ar.3.Sixtus Senens.li.5.sanct. biblioth.anno 73. Barthol. Med.1.2.q. 72. ar.2.Spren.Nide.Syluest.Pic.Hollen. Spin. Victor. Mich. Cresper. Tolet. Angl.Binsfel. Commens.Iaquerius sup.citati,& Vlricus Molitor. in Dialo.cum Sigismundo cap.5.& 6.

Ex iuristis, Marii. de Arles supr. Grill. lib 2. q. 7. Simanc.& Remig. supr. & locorum omnium acta de hac re iudicaria. Nec non prædicti quinque hęretici;& ipsemet Lutherus, *in Conuiuialibus*, vt appareat mendacium Fichardi, hoc attribuētis solis inquisitoribus, & Papatui addictis,vt ille loquitur.

De Grandine tempest.&c. huiusmodi;quę probātur omnino à Theologis,arg.c.1.Iob,vbi,D.Th.& Cart. idē docuere Patres, in c.nec mirum, 26.q.5.D.Aug.lib.8.de ciuitat.Dei c. 19.Isidor.lib.8.Etymol.c.9. Inno. in bulla sua ad Inquisitor.D.Th.& cæteri Scholiast.in 2.d.7.& 8.Castr.Sil. Spinens, Hollenus, Sprenger. Michael. Tolet. Iaquer. Nider. Victor. Angl.Binsfeld.& alij citati.*Ex Iuristis*.consentiunt,Simācas,Menoc. & Damhauder.& Remig.& Comēs.'citati;Azo:Godofred.Bar.Angl. Bald. Saly.in l.4 C.de male.vbi tex.apertè hoc cōfirmat.Bonifacius de Vitalinis

tractat.de malef. cap. de sortileg. Io-
ann. ab Anan. in capit. 1. de sortileg.
Grilland. libr. 2. q. 6. Francisc. Bal-
duin. Iacob, Ræuardus, & alij ad ll.
XII. tab. Pet. Gregor. lib. 34. Syntag.
Iuris vniuersi cap. 11. & cap. 13. Petr.
Matth. in 7. Decretal. titul. de malef.
& incantat: Nec non tres, illi hære-
tici quos nominaui, & Lutherus Ar-
chihæreticus.

De Translatione Corporali eam
per dæmones fieri posse, & solere ex
patribus docent Clemens, lib. 6. Cō-
stitut. Apostol. capit. 9. Arnob. libr. 2.
cont. gent. Egesip. libr. 3. de excid.
Hieron. Cyri. Gierosf. Catechef. 6. Ma
ximus Taurin. sermon. de Natali A-
postol. Ephip. l. 1 cōtra hęr. 30. Geor.
lib. 1. Dial. ca. 4 Et alia exempla sug-
gerit Ioann. Cęsepius Monachus Ci-
stercienfis, lib. 5. cap. 27. 34. 56. & quę
his addunt Bart. Spinęus, contra Pō-
zinib. Grillandus, Castrius Remig.
& Binsf. à me citati.

Est ista communis sententia Theo
log. & Iurist. S. Tho. Scot. Dur. Ca-
iet. Siuest. Angl. Victor. Castrij, Sprē-
geri, Niderij, Iaquerij, Michaelis,
Crespeti, Toleti, Spinæi, Pici, Guilh.
Paris. Binsfeldij, & aliorum citato-
torum: Turrecr. in cap. Episcopi 26.
quæst. 5. Grill. de sortileg. quæst. 7.
Pennæ supr. d. commun. 68. vbi citat
Commens. & Albert. de agnoscend.
cath. assertion. q. 24. nume. 24. & vo-
cat hanc sententiam communem
Theolog. & veram, vt est reuera.
Nec ei repugnat Nauarr. ca. 11. Ma-
nual. numer. 38. nam voluit solum-
modo negare: eas vehi, cum illis cir-
cumstantijs, quæ exprimuntur in d.
capit. Episcopi. Ratum ergo ma-
neat, quantum hoc argumentum pla
ne falsis præsuppositis niti. Mire
tamen circa hanc delusionem La-
miarum pertinaces sunt earum oc-
culti quidam Patroni. Arripiunt
occasionem ex d. capit. Episcopi (de

A quo nos mox copiose, & luculēter
differemus.) Quia delusas Herodia-
nas illas canon asserit: sic ratiocinā-
tur: *si illa delusæ, ergo, & nostræ Stri-
ges*. At quia homines, alias nec in-
epti, nec insulse stolidi, animaduer-
tunt non satis valide inferri. *Ergo
saltem* (inquiunt) *possunt etiam de-
ludi*. Vnde igitur cum aliqua in iu-
re sistitur, iudici constabit eam non
B delusam, quæ potuit? Ne quid dis-
simulem, in vobis ipsorummet argu
mentationem, ad me à V. Cl. Phil.
Numanno Secretario oppidi Bruxel
lensis in Brabantia, poetica arte, sed
pietate clariore, cui cum illis quoti-
dianæ valitudinculæ pro veritate,
præscriptam: *Manifestum est*] (in-
quiunt) Doctores, de materia saga-
rum scribentes, ad vnum omnes hoc
C admittere, quod mulierculæ à dæ-
mone sæpe illudantur, ac decipian-
tur: ita vt per imaginationem cogi-
tent, & credant certe, se perpetras-
se, ac fecisse veraciter, ea quæ tantum
in sola phantasia opera Diaboli mē-
tem obfuscantis obuersata sunt. Non
satis tuto ergo agere iudices, quando
confessionibus sagarum, siue volun-
tarijs, siue per vim extortis, fidē ad-
D hibentes, easque pro sufficientibus
habentes, probationibus, miseras il-
las, ac forte insōtes supplicijs tradūt,
quæ, cum deceptæ sunt negare non
possunt, ea, quorum se re, vera reas
putant. Quamobrem cuiuis iudici
merito scrupulus nascatur. Quia con-
fessio in hac re pro sufficienti proba-
tionē haberi nō debeat, cum fieri pos
sit, vt ex errore deceptæ mentis pro-
E cedat confessio. Quo igitur pacto iu-
dex poterit dinoscere: Vtrum in in-
diuiduo reus rea ve, quæ ei offertur, sit
per imaginationem delusa, vel vere
commiserit quæ fatetur.

En Rhodus en saltus, qui nō agno
scat argumentū Vvieri, cuius vene-
nū Candius Loofeus, in Alemannia

hau-

haustum, & eiuratum, in Belgium, præsertim Bruxellam diffudit, vt antidotum propinem tam periculose potis, primum nebula ratiocinationis, seu vaporis noxij exhalatio, remouenda. Nempe prætexitur prætensio scrupuli ex confessione falsa, & erronea, quam contendunt esse quādo ex nuda confessione proceditur. Quis vnquam asseruit (non ego quidem vsquam) soli standum confessioni? censui semper, & profiteor in hoc crimine, ex nuda, & sola confessione rei procedi non posse, cum Bald. & Angel. in l. 1. C. de confess. quia ex tali non videtur satis iudici cōstare certo posse de crimine, quod tamen necessarium, est ad condemnandum, ex sententia communiore. argu. l. 1. §. item illud, & ibi Bart. ff. ad Syllanian. Sed cōtendo paralogismum latere in hac solius nudæ confessionis nuncupatione: Et ideo, vt in omnibus æquiuocis, esse necesse prius disquirere, quid vocem nudam confessionem. Si de confessione legitima, & rite facta loquuntur, in qua, & adfuere indicia (alioquin nulla foret,) & reliqua de quibus disserui, supr. lib. 5. section. 11. certum, est ac manifestum eos allucinari. Nam leges humanæ talem confessum habent pro iudicato: & in Euāgelio Paterfamilias seruulum nequam, *ex ore eius* (hoc est ex confessione) iudicat, & ex tali confessione indicijs fulta, quæ ad torturam per se sufficerent, reum damnari posse, non est dubitandum vt merito censuit post alios Daniel Mollerus, part. 4. Constitutio. Saxonicar. section. 2. numer. 13. & hoc in terminis, de crimine, & confessione strigum accurate probat Arnald. Albertinus, de agnoscen. assertion. hæret. quæstion. 25. quem lege si lubet. Si de non rite facta (verbi gratia destituta indicijs, improbabili, vel impossibili) loquuntur: illis assentior: sed nego hoc in casu proposito locum habere. Nam quæ Lamiæ confitentur, non sunt impossibilia, nec improbabilia peritis humanæ, & diuinæ philosophiç, sed admirabilia tantum. Probatum id à me toto lib. 2. Disquisit. Magicar. Nec vnquam iudices probi ex tali nuda confessione procedunt, vel ad damnationem, vel ad torturam, vel ad capturam, aut inquisitionem (vide dicta supr. section. 2. vers. Quarto requiritur) semper enim indicia requirunt, quibus aliquando validius, aliquando imbecillius, sufficienter tamen confessio astruitur: quæ indicia qualia esse debeant docui, supr. section. 3. & 4. per tot. & non possunt particulatim, nisi specie facti in particulari proposita, explicari. Cur ergo metuunt stare confessioni sic legitimæ factæ? In foro poli standum, est confessioni proponentis in exomologesi peccata sua etiam absque vllis indicijs, cur non in foro fori cum indicijs? si Dei vicarius illic peccatum non metuit, cui hic vicarius terreni Regis formidet? an temporariæ pœnæ maior est dolor, quam æternæ, aut primæ mortis grauius periculum, vel damnum, quam secundæ? Quid? quod in sacramentali confessione tenetur Iudex stare rei confessioni: adeo, vt si dicat se talia patrasse, non possit confessarius illum reijcere, sine peccati mortis reatu, quasi illusum, ex hoc quidem solo (quod prętexitur) capite, quod deludi à dæmone aliquando tales contingat, sed tenetur ei, & absolutionem, & pœnitentiam impendere? Igitur nec iudex fori externi, sola fretus coniectura quia deludi solent, potest strigum iuridicæ confessioni fidem derogare. Quod inde etiam stabilitur, si malefici se

conspirasse in reip. vel principis perniciem faterentur: ex isto illusionis capite nullus iudex auderet eos absoluere, vel dimittere: sed censeret se obligatum ad reorum condemnationem procedere, vt reorum læsæ Maiestat. Et si hanc publicam iniuriam negligeret, ipse à superioribus iudicibus in ius vocaretur, ac ille ipse fisci procurator (tam somnolentus, vel contemptor diuinæ iniuriæ) nactum se spongiam crederet succi plenam, quam aueret exprimere. Cur ergo segniori esse liceat in Dei iniuria, quæ perspicue in maius Ecclesiæ, & naturæ damnum vergit? Denique si in furtis, latrocinijs, sacrilegijs, adulterijs, homicidijs, falsæ monetæ, Sodomiæ, &c. criminibus stari potest legitimæ confessioni, cur non in hoc quoque delicto? Iniquum plane est aliam exigi certitudinem, quam quæ iuxta criminis naturam potest haberi, si cuiusquam autem, certe huius criminis ea est natura, vt de eo ferme iudici aliunde nequeat constare, quam ex indicijs, præsumptionibus, & reorum confessione, eo quod clam committatur, & sæpe nulla post se sceleris vestigia relinquat. quare hic potissimum locus est sententiæ, volentium solam legitimam, quæ verisimilis sit reorum confessionem in talibus delictis ad condemnationem sufficere, quam admittit Godelmannus, lib. 3. de Lamijs cap. 10. num. 47. & tenet Mollerus, d. sectio 2. à num. 11. atque ita prius deciderat Iul. Clar. §. fin. lib. 5. recept. sentent. quest. 55. quomodo autem dicatur constare de delicto. Nonne sunt hæreticis annumerandi isti fœderati partiarij dæmoniorum? sane id communius receptum docent Grill. quæst. 10. nu. 10. de sortileg. & Clarus, d. quæst. 55. vers. potest etiam, & q. 4 v. 1. quos sequitur Moller. & supr. Quis autem neget ad hæreseos condemnationem

A sufficere legitimam confessionem, nisi qui à grauissimis iuris interpretibus temere velit dissentire? Bald. in l. si quis non dicam rap. C. de Episcop. & cleri. Felino in capit. auditis extr. de præscript. Arelatensi in tract. de hæret. Notab. 2. Quamobrem censeo non tantum iudices secure posse stare tali confessioni, sed etiam teneri sub culpa lethalis peccati. Quia **B** cum iudex ex officio, & secundum leges reum damnare tenetur: si non damnet eum, ex cuius absolutione periculum imminet reipubl. & scandalum mali exempli plerisque gignitur, ad damna inde prouenientia tenetur resarcienda, vt docebo in fine huius section. 16. Nec diffiteri quis potest striges esse noxias reip. & conatu quam plurimos possunt in so**C**cietatem criminis pellicere, & earum absolutione bonos iure optimo scandalizari: secundum leges vero tales à iudicibus legitime captas, tortas, confessas puniri morte debere. Constat ergo iudices hoc facere nolentes læthaliter peccare in Deum, & remp. & quod hinc consequitur tales Iudices in hoc proposito manentes absolui in foro conscientiæ nul**D**latenus posse: quod accurate perpendendum est eorum confessarijs. Quis nescit iudicem teneri ex actis procedere? aut quis vmquam Syndicatum intendit, aut in foro fori reprehendendum iudicauit, si secundum allegata, & probata sententiam tulisset? Dumtaxat quidam excipiunt, si priuatim certo sciret reum esse innocentem, quod ipsum tamen multo**E**rum grauium Theologorum, & communior Iuristarum sententia non admittit, nisi in eo, qui legibus superior est, negat in subsellij inferiores iudicibus, sed hoc loco nullus huic exceptioni locus est. Nemo enim ad... affirmare audet certo se scire illas delusas & esse innocentes.

innocentes, præter VVierum, Ponzinibium Leooseum, & similes, quorum iam explosus est error, obstinatione & impudentia, & inscitia plenus, sed dicunt dumtaxat sæpe illas deludi, & idcirco in indiuiduo iudicem dubitare. Verum hinc ego contra infero, quando in indiuiduo iudici non constat delusam esse, teneri iudicem legitimæ rearum confessioni stare. Quæro, si nosset non esse delusam, nonne damnaret? si damnaret, quam sciret non delusam: cur non teneatur etiam fassam damnare, quam nescit delusam? semper sane præsumenda est non delusa, donec delusa fuisse probetur, quia legitima confessio, vera esse præsumitur, contendenti delusam, probatio incumbit: non probanti, merito obijcitur, neminem, qui alias mente constet, stultum, vel delusum præsumi, nisi probetur. Videte in quem scopulum isti impingunt, dum scrupulum timent. Scrupulorum proprium est facere, vt timeas, vbi non est timendum, & contemnas vbi merito sit trepidandum, sic isti dum vitant, vel fingunt se vitare, inanem culpam, in verum crimen incurrunt. *Vbi impietas interficitur* (ait D. Ambros. lib. 2. de Paradiso) *Christus infunditur; vbi abominatio abolétur, sanctificatio consecratur, Impium est* (scribit Cassiod. lib. 9. varior. in edicto Alarici) *iudices illis esse indulgentes, quos cœlestis pietas non patitur impunitos.* Hæc de scrupulo prætenso. Nunc de ipsa delusione manum conferamus.

Primum dicunt: *Manifestum esse Doctores de sagarum materia scribentes ad vnum omnes hoc admittere, quod mulierculæ à dæmone sæpe [de]cipiantur, ac illudantur: ita vt per imaginationem credant, ac cogitent certo se perpetrasse, ac fecisse veraciter, ea quæ in sola phantasia opera*

A *Diaboli mentem obfuscantis obuersata sunt,*] Siste gradum. Bonam horum Doctorum partem non oscitanter per legi, & nego ad vnum omnes hac de re idem sentire, quoad id, quod de facto contingit: sed tantum conueniunt, quoad id, quod potest contingere. Fatentur omnes vnanimiter fieri posse, vt mulierculæ decipiantur: immo, & **B** viri, nam ne sexus, quidem melior purus ab hac contagione: sed vtrum reipsa sæpe decipiantur: item, vtrum hæc deceptio in cunctis, quæ fatentur, an in quibusdam tantum locum habeat: non idem sentiunt, nec scribunt. Ponzinibius, VVierus, & simil. videntur velle semper illas deludi: Alciatus, Duar. Godel. & alij, videntur **C** velle tantum deludi, quoad pleraque: & quidem quoad hæc semper: quorum omnium iam explosæ sententiæ indignæ sunt, quibus refellendis iterum calamus desudet. Communis Theologorum, Philosophorum, Iuristarum, & omnium Ecclesiasticorum Tribunalium, & fere omnium secularium subselliorum sententia est, illusionem hanc in paucis **D** admodum rebus, seu facti speciebus (nempe delatione ad conuentus, transfiguratione, & carnali copula cum dæmonibus) & id rarissime in his ipsis contingere, sic præter cæteros diserte scribunt Iaquerius Comensis, Sprenger, Michaelius, Binsfeldius, Remigius. Peccant itaque disputatores isti, primo cum asserunt omnes in hac de-**E**lusione conuenire: secundo cum quod de quorumdam casuum, seu visionum confessione conceditur, id ad cæteros extendunt, de quibus idem negatur: tertio dum, quòd rarissime contingere, immo quod tantum contingere posse multi dicunt, id ipsi sic interpretantur: qua-

A si crebrum esse, vel frequentius ab omnibus concedatur. Sin fatentur id frequentius, quidem non esse: cur non potius, quod frequentius esse solitum amplectuntur: & animo propendent, vt ex frequentius contingentibus confessionem veram, quam falsam esse præsumant? Sicut legislatori (secundum Theophrastum) sic, & iudici oculus B mentis ab eo, quod semel, aut bis accidit, ad id, quod sæpius consueuit, transferendus. Deinde peccant, & largius, cum ex tali præmissa propositione inferunt: *Non satis ergo tuto iudices agunt, quando confessionibus sagarum, siue voluntarijs, siue extortis per vim, fidem adhibent, & eas pro sufficientibus, ad damnationem probationibus habent.*] Errant, inquam sic argu- C mentantes. 1. quia videntur velle subindicare iudices hoc nunquam tutò facturos: quod ex præmissa tamen particulari propositione, eos inferre recta ratiocinandi ratio non permittit. Ais, sæpè decipiuntur; ergo iudex nunquam earum, confessioni tutò credat. Nego consequentiam, quæ vt valeret, semper decipi eas foret necesse. nunc nec sæ- D pè, sed rarissimè decipi deprehenduntur. Sæpius ergo erraret iudex non credens, quam credens. Quod si tantum hoc volunt, aliquando delusæ sunt: ergo à sic delusis aliquãdo iudex rapi potest in errorem. Verum id quidem, sed & illud verũ; sępissimè, & ferè (si fere) semper compotes mentis sunt, & erroris vacuę, & verum est, quod confitentur, ergo E iudex confessionem illam sequens sæpissimè, & ferè semper rectè iudicabit, & nunquam, vel vix vnquam ab illis in errorem deducetur. Amplius dico, quamuis deduceretur; si confessio legitima fuerit, adiiciens confessam supplicio legitimo, nihil peccabit, sed error expers est culpæ. functus enim est officio suo, qui secundum allegata, & probata, & publicam conscientiam, immo, & priuatam (cui dubitatio sola non repugnat) ex iuris norma iudicauit. Præterea si quid ista ratio valeret in similibus valeret; in quibus tamen nemo iudiciorum vel legum peritus vllatenus eam admiserit. Quàm sæpè tormentorum acerbitas falsam in proprium caput reorum confessionem extorquet: ergone iudex, qui ex confessione per quæstionis cruciatum expressa, sed alias legitima, reũ damnauit, non securè procedet? sæpè fit, vt multi testes pecunia corrupti in vnum testimonium conspirent, nec occurrat contra illos exceptio, vel depulsio sufficiens, & tamen reus vere sit innocens: ergo testimonio legitimo testium iudex non tutò nitatur? Quis hæc ferat? similia sunt tamen, quæ aduersarij adferunt. Quia quod ad iudicem attinet, qui decipitur, parum, vel nihil attinet, qua ex causa decipiatur, si peccaturus idcirco, quod sine sua culpa deceptus condemnarit. Nec ad rem pertinet, quod deceptio ex quæstione, vel testimonio, vel ex rei spontanea confessione sit orta: quia suppono in his omnibus æquè iudiciorum solemnia cuncta riiè obseruata fuisse. Si ergo talia ad subuertendum omnium publicorum iudiciorum ordinem, & rationem sufficere debent; valebit illa argumentatio: si non sufficiunt, inualidus est, & obtusus iste mucro à delusione petitus. Qui etiam inde retunditur: quod hac in re eadem quoq; est ratio fascinationis, & cæterorum criminum. Nam etiam quoad alia crimina reos à dæmonibus deludi posse constat; vt quoad homicidium, vim publicam adulterium, monetariam, &c. si faciat dæmon, vt quis

potest

putet à se factum, vel alij videantur videre se Petrum facientem, quod alius fecit: Nemo tamen in alijs criminibus ad reorum liberationem à pœna iuris vnquam hoc colore vti voluit: quia nullus fuit, qui tam friuolæ defensionis vanitatem non prospexerit. Quot somniantibus illusiones contingunt, quas homines putant sibi vigilātibus oblatas? quot in somnis aliquando cædes, incendia, proditiones nonnulli sibi videntur designare? Quid si ergo somniet v.g. Petrus se Paulum capitalem inimicum gladio traijcere, & Paulus gladio traiectus reperiatur: capiatur Petrus, & putans se, quod tantum somniauit, reuera patrasse: & ideo spontè aut in tormentis homicidium à se commissum fateatur, quod alius commiserat: quæro, quid iudex faciat? absoluet? non licet legitimè confessum, damnabit? innocens est reipsa. Innocens peribit: & tamen iustè, ac tutò fuerit à iudice damnatus. Idem sibi respōsum existiment isti, qui causam tam friuolam quærunt, in tam immanis iniuriæ Deo, & reipubl. illatæ dissimulatione. Verum hæc de argumenti forma, & validitate iam nimis multa.

Venio ad rem ipsam, & inquirere stat, an aliqua regula tradi possit, qua iudici constet; an vera sic cōfessio Strigū, an vana, & illusoria? Prius quædam sunt fundamenta præiacienda, vt firmior sit ardua structura.

Notandum imprimis ea, quæ magis accidunt, aliquando somno depressis accidere, vt quæ Tostat. Olaus, & Baptista à Porta de quibusdam narrant: aliquando certò, & perspicuè vigilantibus. Nam certum est auguria, & reliqua maleficia, de quibus S.S. non vno loco egit à vigilantibus acta, vt à Magis Aegypti, Exod. 8. Pythonissa Saulis, 1. Reg. 28. maleficis Manassis, 2. Paralipomen, capitul. 33. Balaam ariolus vigilans imprecari solitus, Numer. 22. Sæpè etiam, quod vnus somniauit, hoc alter vere patrauit, vt Iudic. 7. Madianita miles somniarat, quod Gedeon in castra irruens verè fecit. Vnde fit, vt possit, quod vni sagæ somnianti, hoc alter vigilanti verè contigisse: quare non possumus ex huiusmodi narrationibus, quæ particulares sunt, vniuersim colligere semper verè, aut semper falsò hæc contingere.

Notandum secundo solere hominem deludi, vel imaginariè tantum, seu interna imaginatione, quando in rei inanem similitudinem cogitatio tendit, quasi in rem veram sensibus obiectam, vt fit somniantibus. Quod non videtur ferè vnquam habere locum in strigibus nostris, quia ferè semper concurrunt circumstantiæ aliquæ ex quibus pateat, delictum earum imaginatium non fuisse, vt cum effectus resultat in alio, quàm in ipsa strige, puta in ægris in maleficiato, &c. Vel deluditur homo per præstigium, quando immutatio oritur ex parte rei visæ, & non ex parte videntis, quia res aliter oculis videnda obijcitur, mutato fortè medio, & alijs speciebus ad oculum deductis, quàm reuera obiectū præfert, vt cum videtur esse lupus, vel cattus, qui homo est. At ista deceptio locum habet in præstigiosis metamorphosibus, quando striges sibi vel alijs videntur transformatæ; sed generat tantum deceptionem opinionis, & consistit cum vero crimine homicidij, &c. Vel denique fit illusio per apparitionem rei qualis est, & qualis apparet; sed per diabolum de nouo fabricatæ ad alicuius veræ rei similitudinem; vt quando diabolus corpus aereum assumit ad similitudinem viri, vel fœminæ, vel hirci, & talis apparet strigi. Tunc tantum deluditur

luditur strix, si putet esse verum hominem vel hircum, qualis apparet. Sed tūc deceptio potissima est ex parte obiecti; ex parte vero videntis nō est deceptio in sensu exteriore, sed in opinione; quia vnum putat pro alio: si tamen huic viro succuba sit mulier, vel hunc hircum adoret, vel hoc hirco transferatur ad conuentum, non est deceptio, quo ad criminis reatum vel malitiam.

Vnde fit manifestum in hac materia duplicem considerandam, & distinguendam illusionem vnam opinionis, & alteram rei: opinionis quoque illusionem esse duplicem, vnam quando fallitur opinio, & cum ea simul sensus exterior; alteram quando sola opinio, vel solus exterior sensus. Opinio quo sensu deluditur, quando per præstigium videntur sibi sagæ equitare in hirco viro, & ab eo deferri ad conuentum: quando rem habent cum dęmone, & putant eum in proprio corpore, & proprio semine concurrere: quando putant se transformatas in cattos, & sibi vel alijs tales videntur. Et certum est eiusmodi delusionem solam eas à pœna Sodomię vel homicidij patrati non liberare, non magis quam similis delusio excusabat illas, de quibus in d.c. Episcopi. Fieri potest, vt sic hodie multæ illarum sint delusæ aliquando: sed tunc iudex debet attendere ad factū, an sic equitarint, an se dæmoni commiscuerint, an puerum strigauerint, an ea fecerint, quæ ad trāsformationē vel strigiportiū Diabolus docuit.

Sola opinio decipitur, quando putant dęmonem esse Numē, aut ei deberi adorationem, aut esse omnipotentem vel omniscium, vel largitorum illis beatitudinem, &c. hæc deceptio non excusat à pœna, vt nec hęreticos reliquos, quare, πασιγγὸν est, quod strigum rudiores, & idiotæ sic decipiantur.

A Sēsus solus decipitur, cum aliquid videndum, tangendumque à diabolo obijcitur, quod tamen qui sensu deluditur, scit nō esse quale videtur, aut quale tactu, gustu, olfactu, auditùue percipitur, veluti quando striges non nesciunt se rem habere cum ipso dęmone, equitare super dæmonem, non mutari in cattum; sed hęc sibi videri tantum, &c. Et talis delu-B sio opinionis, quæ est in lamijs doctioribus, & minus reum imperitis, multò adhuc minus à pœna ordinaria prębet excusationem: quia hic ex earum parte est malitia formalis, & perfecta.

Restat ergo difficultatem totam versari in delusione, quæ est ex parte rei, siue facti. Quin nec ipsa est simplex, aut vniusmodi. Nam ali-C quando existimant sibi vigilantibus accidere, quod verè in somnis tantum accidit: hæc delusio non magis excusat à pœna, quàm à peccato, verbi gratia, putat vna se delatam ad conuentum, quæ mansit in loco sopita, prius tamen verè fecit omnia, quæ solent adhiberi ad strigiportiū; vel putant se cum dæmone vigilantem commisceri, cum tantum D sit somnians delusa, sed tamen dæmonis amplexus expetebat, & in nefarium scelus animo consentiebat. Sufficit malitia, conatus, & pactum initum, & obstinatio perfida sibi in vigilia complacens. & adhoc planè deliberata: sicut obtinet in hæretico, qui quàm in somnijs accepisset propositionem hęreticam, eam vigilans postea approbaret, ac E tueretur, quem certò rogus maneret.

Aliquando putant se fecisse, quod dæmon ipse fecit, verbi gratia, putant se tempestatem concitasse, pauperiem agris fecisse, necē pecoribus & infantulis intulisse; quę tamen cūcta ex condicto ad signum præstitutum

tum diabolus patriauit, ipsis id fieri volentibus, & ex conuentione signũ præfixum sustulerunt. Quid tum, (quæso) interest, per se, an per alium fecerint?

Quod si (quod rarissimum) nihil tale cenatas striges, nihil cooperatas apparuerit; & æquè dubitetur, an per dæmonem hæc sint operatæ, ad singulares circumstantias tum iudici recurrendum: & quia casus sunt indiuidui, ipsæ quoque conditiones circumstantiarum indiuiduæ sunt, & peculiares; nequit res vlla generali regula definiri. Possunt tamen quasi in genere circa singulas circumstantias quędam obseruari, non parum lucis Iudicibus zelo Dei præditis aliis allatura, nam quorum zelus est in loculis vel emortuus, ijs quoniam in media luce amant cęcutire, frustra sol veritatis illuxerit.

Præclare (mea sententia) notatum fuit à Sebastian. Michaelio, *Pneumalogia opere extremo*, nobis ad hanc veri inuestigationem, strenuum veritatis athletam, & fidei claram lucernam, Beatum Augustinum præiuisse, & si penitius inspiciatur, tres nobis Canones indagatorios eum tradidisse, libro 18. de ciuitate Dei capite 18. liber ille Michaelij Gallico scriptus, est idiomate, in gratiam nationum cæterarum redigam fide optima in compendium, quæ dicit. Prima regula quam tradit, *est indicium desumendum ab effectu subsecuto*. Sic enim volens decidere, an quod de Iphigeniæ sacrificio narratur, vere acciderit, an præstigiose? concludit Iphigeniam reipsa, nec immolatam, nec in feram fuisse mutatam, sed aliud animal ei ablatæ dæmonis dolo, ac furtiis suppositum, probat ab experimento subsecuto, quia diu postea viuens alibi reperta fuit Iphi- A genia. Eodem argumento probat Diomedis socios non fuisse conuersos in aues, eo quod istę aues Diomedeæ postea inter se mixtæ, (vt & Meleagrides) speciem suam cæterarum auium more propagauerint. Vnde colligit à dæmone socios Diomedis subito translatos alio, & has illis aues aliunde compulsas, fuisse substitutas. Econtra patet vera fuis- B se Moysis in Aegypto miracula, quia Nili pisces vere mortui reperti, & locusta vineas, ac messes vere perdidit. Vere quoque patientiæ exemplari Iobo dæmonem damna dedisse, quia vera mors iumentorum, filiorum, & seruorum ipsis cadaueribus, & subruta domus ruinis apparuit, nec quicquam horum postea viuens, vel integrum repertum.

C Confirmat hanc regulam D. Thomas cum censet præstigias, & illusiones diaboli, diu durare non posse: cum non sint, non naturæ, seu substantiæ subsistentis; sed quædam duntaxat accidentia, quæ Dialectici communia vocant, quorum, est proprium alteratione naturali velociter commutari. Secundum hanc ergo regulam patet in criminum, D quæ striges fatentur, plerisque veritatem à parte rei subesse, non nudam illusionem. Infanticidia probantur, quia pueri quos illæ fatentur à se necatos, à parentibus præfocati, vel exsucti reperiuntur. Exhumatio corporum, sepulchri religione violata, probatur; quia cadauera sepulchris eruta non inuenta in locis suis, frustum vestimen- E torum, quod dicebant, se dæmoni pro arrabone dedisse, re ipsa repertum abesse à vestis parte, quam illæ narrabant. Homines, & iumenta maleficijs læsi, & interdum ab illis liberati sunt vbique, ad manum.

Secunda regula est, *Attendendum*

an

an quæ asserunt, sint dæmoni possibilia. sic enim Diuus Augustinus ibidem ostendit non fuisse socios Diomedis in aues vere, & essentiali trãsformatione mutatos; quia specifica mutatio essentiæ vnius in aliam superat creaturæ potestatem. Sed dicit factum subtractione,& suppositione illa,quam memorauimus,quia hoc, Diuina permissione, difficile non est dæmoni. Hanc regulam secutus est D.Thomas 1.part.quæstion.114.artic. 4. ad 2. cum scribit, si agatur de resurrectione mortuorum,aut similium rerum supernaturalium, & eæ dæmonibus tribuantur, credendum fuisse dumtaxat illusiones. Nam licet Deus vniuersali sua prouidentia vtatur, ad plurimos effectus, malis spiritibus: numquam tamen vtitur ijs,ad opera vere miraculosa, quę sibi, & bonis Angelis beatisque reseruauit: & quia diaboli donorum supernaturalium non sunt capaces. Hac regula vsi fuere veteres. Christiani in discernendis miraculis veris Beat. Petri, à fictitijs Simonis Magi, testibus Clemente, libr. 3.recognition. & Irenæo, lib.2.capit.57. Secundum hanc quoque regulam, credendum est confessioni strigum, quia, quæ fatentur non superant vim dæmonis,vt ostendi toto libr. 2. nec quicquam eorum repugnat, immo consentanea sunt omnia S.S. & Patrum doctrinę. Quare,vt ex hoc indicio res decidatur, opus est viro in S.S.& Patrum in lectione,& philosophia solide versato: qui sit pius, doctus, & Catholicus, quia (vt ait Tertul.lib.de anima,) dæmones soli nouere Christiani.

Tertiam D. Augustin. regulam petit *ex multitudine testium, & consonantia similitudine narrationum*: quia vniuersorum vnanimis vbique, consensus excludit omnem deceptionis, aut somnij suspicionem. hoc argumento vtitur d libr. 18.capit. 18. Sic in causa strigum ex distãtissimis regionibus hodie idem testantur Scriptores Italiæ, *Grillandus Albertinus, Siluester, Spina, & alij*:Hispaniæ *Ciruelus, Castrius, Simancas, Tostatus*: Galliæ, *Iaquerius, Michaelius, Cressetus*: Germaniæ, *Sprenger, Nider, Mollerus*: Lotharingiæ, *Remigius, Gregoriusque*: Treueris, *Binsfeldius*. denique alij innumeri. Ipsæ quoque striges cum idem quod dicunt in Hispania,dicãt in Italia,&,quod in Germania,totidem factis,& verbis referunt in Gallia, &,quod vno anno, id alio semper iam ab annis plusquam octoginta continuis in eculeo; & extra quæstiones libere profiteãtur, idque tam apposite, vt mulierculæ, & pueri litterarum alioquin rudes videantur legisse, intellexisse, & memoriæ mandasse, quæcumque viri docti de his rebus scripto per Europam totam varijs linguis tradiderunt, nonne hic consensus vniuersalis plus satis conuincit, hæc ijs non accidisse in somnis? nam si hæc somniarunt, quo pacto sic semper omnes idem somniarunt eodem sibi euenisse modo, eodem loco, eodem tempore, die, hora? Vt medici docent ciborum quantitas, & qualitas, diuersa ætas, & varia corporis humorum temperatio generant diuersa somnia, hic idem somniant omnino, diuites splẽdidi, & Iro pauperiores egentioresque, famelici, & dapsiliter habiti: viri fæminæque, anus, & pueri, biliosi,& flegmatici,sanguinei,& melancholici. ergone omnes istos tam diuersæ ætatis,nationis,conditionis, tempore alio atque alio, simili semper ciborum vsos, quãtitate, & qualitate, æquali temperamento corporum fuisse dicent, quia eadem semper somnia fuerunt? Dicent fortassis hæc illis somnia,non à naturali causa,sed

sa, sed à dæmone immissa, & ideo tam similia existere. Humanum igitur, ista naturam superant, & à dæmonibus, ista procurantur. Et quæro, cur non igitur concedant hęc à dæmone fieri vere, & nō per somnium illusione, sed vigilantibus, ad talia hos mali artifices abuti, cum id illis, sit æque expeditum, neque S. Scripturę, nec Patrum sententię, nec rectæ rationi refragetur. Quid? quod non sit verisimile dęmonem hęc somniantibus tantum hominibus, vbique omnibus, adeo conformiter effingere. Id probatur, quia hęc ab vno, & eodem dæmone, simul eodem tempore non fiunt. nam vnus simul pluribus locis, sibi adęquatis, esse nequit, vel operari, vt docent Iust. Martyr. quęstio. 40. ad orthod. & Didym. libr. 1. de Spiritu S. Deberent ergo, tot esse ferme somniorum immissores dęmones, quot sunt sortiarij, & sortiarię sic somniantes, & illis constitutis, diebus non vacare alteri rei, quam somnijs effingendis. Magnus, hic consensus, magna discordium mentium concordia. Solent (ais) ad malum mali conspirare. Fateor, sed ad maius malum libentius, & ideo non credendi per somnium velle deludi, quos in atrociora peccata vigilantes possunt pertrahere, ideo palam magistelli, & concubini esse malunt, & vere hanc Dei imaginem, non imaginarie tantum deturpare, incæstareque. Longe quoque facilius, est dæmoni corpora, loco mouere, & transferre, cibum potumque ministrare, corpus assumere, vel effingere, quam imagines, simulachra, & phantasmata, tam variarum rerum dormientium sensui interiori immittere, & imprimere, quia singulorum phantasiæ eodem tempore non sunt eodem modo dispositæ, nec semper omnes omnium, quæ repræ-

A sentanda conditiones animo, ante conceperunt, maxime prima qua hęc experiuntur vice, nec potest diabolus quas, vult species in phantasia imprimere, vt docet B. Tho. 1. p. q. 111. ar. 3. ad 2. His trib. D. Aug. canonibus examinatorijs vltimus accedat in praxi vtilissimus.

Quarta regula, & certissima videtur, *casu occurrente circumstantias*
B *omnes diligentissime debere perpendi: nam hinc clare dignoscetur, an circa factum confitens fuerit delusus.*

Nam in re adeo occulta, & arduæ probationis, non est moderati, aut sensati hominis demonstrationes exigere, vel probationes luce meridiana clariores. tum quia dicenti, esse delusum cōfitentem, incumbit probatio, non vero neganti: quia hic pro
C se habet præsumptionem. tum quia in similibus, nempe, exceptis criminibus, hoc receptum, est à saniore iurisprudentium parte, vt admittantur probationes alias, minus sufficiētes. verbi gratia infamium, & complicum depositiones, & testimonia. sic post gloss. Salic. Alexand. Gand. & alios docent Clarus libr. 5. §. fin. q. 21. & Binsfeld. memb. 2. de confess. ma-
D lef. concl. 5. Idem quo plures circūstantiæ concurrent, fiet rei euidentior: quando autem aliquæ desunt, si adsunt aliæ, hæ quę adsunt non eneruantur idcirco. nam in his circumstantijs eadem ratio est, quę testium. Sicut enim maioris momenti sunt duo testes affirmātes, quam decem negantes se vidisse: ita in nostro casu plus momenti obtinent duę
E circumstantię pręsentes, ad veritatem confessionis adstruendam, quam absentia, vel defectus decem aliarum ad eneruandam, confessionem. Nam ex eo, quod non est nihil positiuū potest inferri. Hoc posito videamus de singulis circumstantijs.

Quoad

Quoad circumstantiam. *Quis*, seu A personæ confitentis, considerandum an alias sibi mente cõstet, & ad rem apposite loquatur: an det scientiæ suæ, vel facti non improbabiles rationes: an dicat se discernere nosse inter illusiones in somnis, & res ipsas quæ vigilanti acciderunt, quod asserebat Ioan. de Vaulx, & Inquisitores Germani testantur, esse modos dignoscendi. Minimum, vero refert B an sint idiotæ. nam idiotæ quoad sensuum externorum functiones tã pollent, quam qui docti sunt. Aetas etiam non multum, ad rem pertinet, nisi si nondum essent doli capaces, quoad peccatum, vel etiam præ senio delirarent. Nec maioris momenti, est conditio paupertatis, vel diuitiarũ, nam etsi pauperes facilius in hæc scelera pertrahantur, C pertracti tamen non magis obnoxij sunt delusioni, quam diuites, & nobiles. Idem de sexu iudicium. De energumenis (nam fortassis aliquæ sagæ simul, sunt energumenæ) censuerim, quando talis aliqua, ex bonis fundamentis iudici suspicio est, tunc eas curarem primo exorcizari, & facta exorcizatione, eodem loco eius cõfessionem haberem quo D cæterorum. Nam quæ in dilucidis interuallis energumeni faciunt, eorum æque memores, sunt postea, atque alij, quæ vero faciunt tempore vexationis, vel (vt rectius dicam) quæ tum in illis diabolus facit, eorũ postea non meminerunt. Igitur quandocumque in iudicio rerum actarum probe memores sunt, & circumstantias, cæteras idoneè recen- E sent, putandæ sunt non illusę, nec excusandæ à criminum pœnis, quæ confitentur, se patrasse interea dum ratione recta vtebantur? Raro tamen crediderim energumenas esse, quę sagę sint, saltem post possessionem à dæmone nõ esse factas sagas, sed vel iam ante sagas fuisse, vel quę vere sunt sagæ, propter assiduam dęmonis assistentiam, & maximam in eas potestatem, multa cum energumenis communia, quoad ferociam, & crudelitatem potissimum, habere, vel habere videri.

Secunda circumstantia (*Quid*) comprobat confessionem, quando delictum, quod confitentur, dæmoni, seu per dæmonem homini, non est impossibile, nec viro sapienti, & erudito incredibile, quantumuis stupendum sit, & admirabile, horrendum, aut execrandum. Nam talia solent ab eis patrari, & quo regnum Antichristi vicinius, hoc Satanę potestas maior concedetur, & charitate magis, ac magis refrigescente, clarius, atque clarius mysterium iniquitatis incipiet reuelari, & operari.

Vtrum vero aliquid sit incredibile vel impossibile, iudicium pertinet ad Theologos, qui cum humana diuinam philosophiam prope coniunxerint: nudi vero literatores, Iuristæ, vel Medici, non sunt idonei iudices, multoq; minus homines quidam Lucianij, & Athei, seu politici nostri trochi, pietatis, publicæ salutis, & Catholicæ religionis negligẽtissimi, ambitionis vero, & diuitiarum vndequaque aggregandarum studiosissimi.

Quid vero adeo abominabile fateri possunt, quod non factum alias comperiamus? Incæstus, Sodomiæ, parricidia, fidei apostasiæ, sacrilegii, nostris temporibus, nonne ludus? Antropophagiam horrent animi, sed possem singularium ferre nationum proferre non pauca exempla. Carybas mala consuetudo: Iudæos, Italos, Hispanos aliquando adegit durissimum famis telum. nõ minus efficax odij magnitudo plane belluina superioribus

annis

Lege Rob. Dinothū l. 5. de bello religionis in Frācia.

annis Angræ quendam Lusitanum N. Pilatos tria Castellanorum corda trepidantia vorare adegit. vt narrat Hist. *de las Terceras*. Quid Mattiacum aliud (quo te ò Belgica mea hęresis auertit!) nautā? sed nolo meis verbis, carmine volo cognoscas Lector Nobilis Nortvvici:

Lugdunum *cingit* Batauorum *miles Iberus*,
A Batauo contra cingitur ille mari.
Non opus est gladijs, ferroq. rigentibus armis,
Sola pro Batauo belligerentur aqua.
Iacturam pecoris Batauus, quam fecit, & agri,
Hispano decies sanguine Ibere lues.
Mercator sapiens tamen haud mercabitur vna.
Hispani generis corpora mille boui.
Macra caro est. nuper cum cor gustasset Iberi
Respuit, & canibus nauta vorare dedit, &c.

Nam plura addit. Comesse potuit, qui in tam immani facinore ludere: sed Dinothus tamen dissentit, nam ait hunc Lastrigonem abiecisse, sed tamen alium atrocsum id Delictum transtulisse, pietate, ludibrio, & petulantia. Idem Dinothus fatetur, li. 5. Historiæ Gallicæ, persuasam plebem Catholicam fuisse, pueros ab vberibus matrum per Hucnossios, seu Caluinistas auelli, verubus infigi, & instar hædinæ, aut agnugnæ mandi perauide consueuisse. Verus necne rumor ille fuerit, non habeo affirmare: malo falsum credere, quamuis genius sectæ non abhorret, tamque crudelia tetri illius belli ciuilis facinora fuere à Caluinianis perpetrata, vt ea, celeritas numquam sit creditura. Nihil ergo tam crudele, vel nefarium sagæ profiteatur, quod non sit exemplis contestatum. Puto me hoc opere toto singulorum criminum multiplicia memorasse: & reperiri, quæ vnam in personam omnia concurrant. scripsit ad me ex nostris, vir fide dignus, Gaspar Rhey. Ann. 1600. in hæc verba: Hic Monachij 27. Nouemb. mater, filiaque duo viri puerque duodennis (erat hic ex relquijs eorum, qui non multo ante hoc tempus iisdem hic flammis cremati, aut stipitibus induti) atroci prorsus supplicio affecti fuerunt. Medea fabula est, Thyestes fabula est: superos, & inferos polluerunt. vis verbo dicam, quicquid scelerum in libris, quos de magia inscribis, admiserunt isti. hoc ex ore Iudicis iurati: qui in veneficos hosce, & quæstionibus egit, & illos (libros inquam tuos, ac diligentissime, perlegit) præsens audiui. Itaque sexies vrbem intra vsti sunt ferro, ac laminis, extra perfractis ante brachijs à rota in rogo vstulati sunt viui. Nō ergo attendendum iudici, vt credat immane magis, vel minus sit facinus: sed in ipso considerandum facinore, quantumcumque sit, an quod à se patratum fatentur, id vere patratum fuerit. v. g. dicit se commouisse tempestatem, & grandinem præcipitasse in agrum Titij vicini sui: videat an vere tum ager ille oborta procella fuerit grandinatus, Dicit sese stregasse (vt loquuntur) filiolum N. & vere puellus nullo apparente morbo contabuit, fortassis etiam cicatrix paruula, in pectusculo, vel gutture puerul inuenta. Dicit se necasse vaccas, aut iumenta N. defossa sub limine stabuli olla, quæ ibidem reperta: aut solo contactu necasse dicit, & visa fuit tangere, nec certa mortis causa apparet alia. Dicit se adolescentula.

tula 10. vel 11. annor. cum solo dæmone consuesse, quæ per inspectionem fœminarum peritarum deuirginata inuenitur. Nec verè peccatum strigum vllum est difficilioris probationis, aut suspectius de delusione, quam nefanda cum dæmonibus Venus. Remigius tamen indicia duo suggerit, si post tam nefario concubitu defuncta præ lassitudine per aliquod tempus ei decumbendum fuerit: aut si substrata lintea largo cruore sint perfusa, quæ duo sagæ duæ in actis confessæ fuerunt. lege illum lib. 1. cap. 6. Sanè hæc sunt indicia clara, quibus saga queat cognoscere se non somniasse. Immò quoad viros etiam, censent Iaque. & alij, nunquam, sic deludi quoad concubitum, quin discernere queant, an vigilantes id fecerint, licet enim initium in somnis potuerit contingere, in ipsa tamē patratione necessariò volunt hominem expergiscere, atque id aiunt docere illorum experientiam, qui fœdis huiusmodi imaginationibus inter dormiendum commaculatur. Et hęc fuit Hebræorum iam olim opinio, *quod rerum natura non capiat, quemquam coire nescientem*, ait D. Hieron. Traditione in Genes. qui nō refellit, vt nec Rupertus; & idem tenent Liran. Tostat. & Oleastrius in cap. 19. Genes. agentes de ebrij Loth incæstu; scio D. Ireh. libr. 4. c. 51. & D. Chrysost. hom. 44. in Gen. Theodoret. Ambros. & alios voluisse, hæc omnia prorsus ignaro, nec sentiente Loth facta; quod naturaliter fieri posse, etiam Caietan. & Perer. noster censuerunt. Nec quicquam dubito à dæmone adeo fortiter aliquem soporari posse, vt ne in decisione, quidem seminis dormire desinat. Posset itaque dæmon sic sagis illudere, fateor. Verum causam, non video, cur id in diabolicis hisce mancipijs fieri suspicemur; quæ (vt narrat Spreng.) non rarò

A repertæ sunt in agris clara luce supinæ, & crissantes, & postea visus teter vapor, ab earum corpore, se sursum eleuare: quem illæ in actis suum incubum fuisse confitebantur. Item quando affirmant, se ad conuentum delatas, vel iter pedibus confecisse, & visæ sunt, ab alijs agnitæ: & complices asserunt se simul ad fuisse, & in reliquis circumstan-

B tijs conueniunt. Quando post reditum à conuentu, aliquot diebus ægri, vt multi apud Remig. & Binsfeld. quando reperta vasa conuiuantium, vt à lanione Cametarij: quando inuentæ nudæ, magris à cursu reuertentes, vt Grillandi Lucretia: quando post multum denique tempus, ac laborem domum rediere, vt Presbyter Pici, & Nobil. ille Lo-

C chiensis Bodini: quando quassatis membris semmeces ex nube in terram: deiecti, vt iuuenis Batauus Renssei: aut in arborem, vt Margareta, & armentarij Remigiani, Deniq; quando se aiunt cattum, vel quod aliud animal induisse, & vestigia patrati, sub tali larua criminis apparent, vt sanguis pueri exsucti in cunis, apud Spin. vel vulnus in in-

D strigum corpore, qua parte schema ferinum conuulneratum fuerat, vt cattus eiusdem Spinei, & bufo apud Ipras Flandriæ. Denique hæc circumstantia (*quid*) innumera indicia iudici queat præbere, sed notanda dumtaxat, quæ rem ipsam, de qua quæritur, concernunt, v.g. vel delationem, vel concubitum. Nam si hæc verisimilia, parum attinet, etiā

E si parerga, quædam admisceantur minus verisimilia: ideo enim solet diabolus falsa veris assuere, vt ne veris, quidem fides constet, quod in cōfessione Mantensiū Necromanticorum ex Grespeto aliàs ostendi: item in exemplis quibusdam Remig. adductis. Deniq; in hac circumstantia,

quæ

quæ omnium præcipua est, audiat Iudex prudens prudenter monentem Plutarchum: *Quodammodo Philosophiam tollunt, qui rebus mirabilibus fidem non habent. Oportet autem quam ob causam aliquid fiat ratione tractare: quod vero id fiat, ex Historia est sumendum lib. 5. Sympos. c. 7.* Itaque narrationi reorum stare oportet, quæ tot Historijs est cōprobata. Hāc incredulitatis aduersariorum ex inscitia natam pertinaciam iampridem veteres damnauerunt. Apul. li. 1. de asino asserit hominibus multa euenire vsu mira, & planè vera, quæ tamen ignaris relata fidem perdant. Dionys. Halicarnass. libr. 5. antiquit. docet hoc vnicuiq; insitum à natura, vt ex proprijs ea, quæ de alijs dicūtur iudicemus, & an aliquid credibile, vel incredibile sit, id ex proprijs viribus metiamur. Plinius autem senior (locus excidit) *quemadmodū* (ait) *multa fieri non posse, priusquam facta sunt, iudicantur ita multa quoque, quæ antiquitus facta sunt, quia nos ea non vidimus, neque rationem assequimur, ex ijs esse, quæ fieri non potuerint iudicamus. Quæ certe summa insipientia est.*]

Tertia circumstātia est *Cur?* vtpote si habuit causam tum temporis ad pactum cum dæmone ineundum: puta insatiabilem libidinem, pusillanimitatem, desperationem, desiderium vindictæ, curiositatem, egestatem subitam aut valde grauem, & huiusmodi; quibus impelli consueuisse Theophili, Edelini, & aliorum exempla declarant.

Quarto, *Quomodo?* non est magno vsui. quia parum refert an modum ignorent: sufficit, quid ex parte sua fecerint; & quibus vsæ sint instrumentis. occulta sunt plerumque Satanæ stratagemata, & media naturalia. Sat erit si indicent, quibus vsæ, pulueres, vnguina, decermina mor-

A tuorum, buffones illæ, &c. maxime si ista compareant apud illas, vel visa, vel reperta, quibus asserunt locis. Modus etiam operandi sedulo distinguendus est ab ipsa rerum adhibitarum efficacitate. quāuis enim quod saga se dicit adhibuisse, hoc sit secundum se inutile ad effectū producendum: sufficiet, si pro signo esse queat. nam efficacitatis vis omnis pendet, à

B peritia, & operatione ipsius diaboli ad signum operātis: vt patet in transuectionibus, & procellis cienstis, similibusque.

Quinta *Quibus auxilijs?* hoc est, an ope dæmonis, & cum quibus complicibus. hoc indicium frequentissimum, & optimum est: quia fatentur complices se simul fecisse. Videtur autem incredibile omnes eodem

C modo circa singulas circumstantias delusas fuisse. quamuis enim tam facile foret dæmonibus decem decipere, quam vnum: tamen nō est censendus Deus hoc æquè permittere. Ne omnis ratio probandi tale delicta occulta iudicibus adimatur: hoc enim dissentaneum est prouidentiæ diuinæ.

Sexta est, *Vbi?* quæ minimi momenti est. nam possunt æquè deludi

D vno loco atq; alio, Deo permittente.

Septima circumstantia *(Quando)* non multum attendenda, quia tantum vno, quantum alio possunt die, quantum interdiu, tantum noctu: & quouis tempore decipi à dæmone possunt. Adminiculantur tamen hæ duæ vltimæ reliquis circumstantijs ad earum confirmationem, cum

E testes conueniunt in loco, & tempore: nec nihil probabilitatis habent locus famosus, aut tempus solemne (hoc est dies ordinarij) quibus earum scelerosa conciliabula celebrantur.

Sed (inquiet) potest in conuentu innocens repræsentari, adeo vt mul-

ti testes postea deponant eum se illic vidisse. Respondi aliàs, vel Deum id nunquam passum: vel si passus fuit aliquando eos infamari: nunquam tamen passus est, eos damnari. sed mox eorum innocentiam in lucem protulit, vt in illo ipso facto B.Germani, quod aduersarij vrgent: & certius probatur ex D. Athanasij iudicio, qui falso accusabatur brachium Arsenij ad vsus magicos abscidisse. Demũ si quid huiusmodi argumentum valeret in adulteris, homicidijs, & alijs etiam valeret. Nam posset et diabolus in latronũ cauernis, & lustris libidinosorum innocentem exhibere tanquam adulterum, vel homicidam: quod quidam B.Siluano narrãt accidisse, æquali historiæ fide, qua illi de B. Germano memorant, & de Santarenensi monacho habes inferius lib.6.c.2. sect.3. q.3. AA. Si concedunt a què in alijs criminibus, hoc locum obtinere, sernæ illi quam fidum sceleratis patrocinium, tam infidam reipubl. & Deo nauant operã: nihil enim accommodatius sit ad criminosos omnes supplicijs eripiendos. Si negant in alijs peccatis idem locum habere: doceãt, cur in solo crimine fascini dæmon hoc possit, & non in alijs. Sat scio nunquam idoneè docebunt.

Sextum arg. est, malefici non sunt occidendi, propter abnegationem fidei: quia omnes homines, dum mortaliter peccant: fidem abnegant, & dæmoni, relicto Deo, adhærent, & tamen non propterea occiduntur. Conf. B. Petrus ter Christum negauit, & tamen non fuit propterea necatus. *Respon.* Peccatores recedere à Deo per inobedientiam tantum; & ideo impropriè dicuntur propterea infideles, & fidem negare; sed malefici, seu lamiæ recedunt à Deo per expressam abnegationem Dei, & fidei, quod est *Apostasia*, propriè dictæ A infidelitatis species, constituens peccatum vnum specifice à cæteris mortalibus peccatis distinctum. vt optimè deducit Binsfeld. in l.7.C.de malef. in resp. ad 1. argum. Quo ad B.Petrum ille tantum peccauit cõtra præceptum confessionis fidei, fidem verò nequaquã amisit. malefici fidem corde, & ore abijciunt, idque sponte, nullo vrgente metu. Petrum statim B pœnituit; sagæ manent in sua defectione. plura de Petri negatione egregia inuenies apud Franc. Soarem. tom.2. in 3.p.D.Thom.

Septimum arg. Deus permittit maleficia fieri, & sinit maleficos viuere. ergo non debet eos homo occidere. *Resp.* ridiculum esse, quod inferunt. sic enim sequeretur nullorum criminum reos occidendos: quod esse hæ- C resim certam docent Castr. & alij Catholici scriptores. Nonne magistratui *gladius* à Deo datus *ad vindictam malorum*? Ex his apparet, quam ridicula sint argumenta aduersariorum. Sit ergo, Rom. 13. 1.Petr. vide Orig. homil. 20. in Num.

Conclusio, *Lamiæ occidendæ etsi hominem nullum veneno necassent, etiamsi segetibus, & animantibus non nocuissent: etiamsi necromanti-* D *cæ non forent, eo ipso tantum, quod dæmoni fœderatæ quod conuentui interesse solita, & quæ ibi exercentur præstare.*]

Probatur id primum iure diuino, Exodi 22. vers.19. *Maleficos non patieris viuere.* quo loco vox Latina est admodum latè patens, nec restringenda ad solos venenarios, vt nec Græca, nec Hebræa, quod quia fuse E probaui, hic non repertam. idem statuitur Leuit. XX. vers. vlt. lib.2.c.2. de voce Mechassephi.

2. Probatur iure humano, lege Ecclesiastica. cap. peruenit. c. contra idolorum. 26. quæst.5. Extrauag. varijs, vna Ioan. XXII. super specula, alia Innoc.VIII. quæ ponitur ante malleum malef. alia Alexand.VI. incip. cum

Adm accepimus:alia Leonis X.incip. Honestis peretiũ votis;alia Had.VI. incip.Dudum vti nobis.] & lege sæculi, scripta quidem l.multi, l.nemo, l.nullus, l.etsi, C. de malefic. & mathem,non scripta vero,consuetudine ferè Vniuersali Europæ,iudicum Ecclesiasticorum, qui solent brachio sæculari eos tradere: & iudicum sæcularium, vt patet ex scriptoribus, qui res criminales prosecuti sunt nationum omnium: *Italorum*,Blanci,Carerij,Grillandi,Gandini, Clari, Follerij,Bossij,& aliorum,*ex Hispania*, Bern.Diaz. Placæ: Auiles,Auendanni, Couar.Gregorij, Lop. *ex Gallijs*, Fabri, Millei, Michaelij, Iaquerij, Berberij, Remigi, *ex inferiore Germania*, Damhauderij: *ex superiore*, Althusij,Godelman. Fricardi, Molleri,& ipsorum patronorum Lamiarum; qui dum queruntur, & improbant, contestantur consuetudinem hanc inualuisse. Hæc PP. rescripta,hanc Impp. sanctionẽ, hanc Europæ generalem consuetudinem, hæc decreta cunctorum tribunalium accusare mendacij, hoc est contendere falsum suppofuisse, & asseruisse: quod nomen, quod supplicium meretur.

vt docent omnes,qui de Inquisitorum,tribunali egere. Lucerna Inquisitor. directorium Inquisit. illud Comẽsis,hoc vero Eumerici: Viatoriũ Inquis. Barberius., Spreng. in malleo,Iaquerius in flagello Simanc. in praxi Alf. à Castr. de iustit. hær. punit. li.1. c.16.

3. Probatur ratione, criminis grauitati commensuranda pœnę grauitas: grauitas autem criminis petenda à personæ offensæ dignitate,& ab ipso offensionis modo. Offenditur à Lamijs Deus Opt.Max. & Deipara,& omnes cœlites, & vniuersa Ecclesia,genusq; humanum,& animata,inanimataq;omnia: nam Deo,& superis maledicunt,& blasphemant: cæteris creaturis abutuntur, & exitium parant; idq; modis contumeliç, & crudelitatis plenissimis.primo interuenit *idololatria*, grauior quàm Israelitarum, illi vitulum aureũ adorabant,coram eo bibebant, saltabãt; canebant: hi coram dæmone ipso,

Exod.32.à num.5.

A cui se deuouent, cui sacrificant, cui fidelitatis, & obedientiæ sacramentis addicunt: coram hoc (inquam) edunt, bibunt, choreas ducunt, cantillant, fœdissimeque multa operantur. Secundò *consulunt ipsum dæmonem* frequenter, quod ipsum morte dignissimum,ex lege Dei. Tertio *offerunt filios, & filias suas dæmonys:* lege Dei iubentur occidi, qui semen B suum offerunt Moloch. Quarto eadem lege necari iubetur, *qui cum iumento coierit*: item qui adulterium cõmiserit: item qui cum sexus eiusdem homine *Sodomiam commiserit* longe detestabilior est spurcities Magorum; quia,cum sint coniugati,adhuc versantur in continuo,quasi concubinatu cum dæmonibus, & sic non tantum contra sexum, neque C tantum extra speciem peccant, sed etiam extra genus: quod detestabilius est, & pess. omnium carnalium peccatorum. Nec ociosum est,quod cum diuina lex dixisset,*maleficos non patieris viuere*. subiungat immediatè: *Qui cum iumento coierit, moriatur. Qui immolat Dys, occidetur.* nimirum,vt hæc connexa, & comitari solita sese, indicentur. Sexto D interuenit in eorum crimine atrocissima *blasphemia*, *& maledictum in Deum:* quæ diuina quoque lex morte sanciuit vindicanda. Septimo accedunt in vno *crimine*, *& alia multa:* quibus à legibus humanis iustissimè mors decreta supplicium: apostasia à vero Deo: exercere ritus, & sacrificia Diaboli fœdius, quam illi olim pagani transfugium à Deo ad E hostem dæmonem, cum Deo Sacramentum militiæ in baptismo dixerint: rebaptizatio quoque, & chrismatis, seu confirmationis conata abrasio: crimen læsæ Maiestatis diuinę apertissimum ex ipsa Professione, & pacto, seu fœdere solo, vt ex formula, & ritu ipso constat, nocturni

Leu.20.v.6

d.c.20.v.2.

d.c.20.v.15
d.c.20.v.10
d.c.20.v.13

Exod.22. v.18.

Leu.24.v.15. & 16. idẽ in authen.vt nõ luxu.cõtra nat. Boer. decis.31. c.1. de apostã. & ibi DD.l.2.& 3. C. de apost. lib.1. & 2. l.nemo venerãtis, C. d pag. l.desertorẽ §.is cui ad hostes. D. de re milit. l.si quis aliquid ex metallo.§.transfugæ.D.de pœn.

L. etsi excepta. C. de hær. iunct. L. quisq. §. s. C. ad leg. Iul. maiest. l. vlt. m. C. Theodos. de malef.

conuentus ad magicos apparatus, quod ipsum capitale. Cum itaque tam multa concurrant in vno crimine, quorum singula morte dignissima: videtur communi iudicio carere: qui communem hanc pestem non censet igne gladióque abolendam: & suspicionem occulti consensus atque conspirationis merito præbet: qui se Dei & hominum coniuratos hostes defendere, atq; tueri velle profitetur.

Accedat & alia ratio. Criminum morte puniendorum tres sunt causæ præcipuæ. Prima ne criminosi viuendo damna inferant proximis, & reip. constat autem maleficos etiamsi non occiderent veneno: tamen plurima damna inferre: vt enim cetera mittam, cum eorum peccatum sit in vno multiplex quædam colluuies, sentina, & semper repullulascens hydra peccatorum: Deus grauissime semper offenditur, & ad clades toti reipubl. inferendas prouocatur maxime: vt his infelicissimis temporibus experimur, quibus huius sectæ (quæ iam ceteris longius proserpsit) flagitia, bonorum hominum precibus, & pietati præponderant, plusque illa possunt ad irritãdum, quam hæc ad Deum placandum. Secunda causa est, vt etiamsi alijs non nocerent facto, ne noceant exemplo: vt videmus quotidie lamias multiplicari, & earum sermones atque opera cancri instar serpere. quare tollendæ de medio, vt *stult. pereunte, sapiens astutior fiat*. Tertia ne si diutius mali tolerentur, maiora aggrauatis sceleribus supplicia sibi accersant, & de die in diem: fiant deteriores. cumque salutis pars sit, minus affligi: optime illis ad salutem consulit æternam, qui mature flagitijs eripit. Docet experientia vix vllas extra rogum, vel carceres conuerti: quomodo conuertantur, quæ domi

A moriuntur, nec habent qui ad Deum reuocet cõscium peccati eorũ quenquam? Potest illas Deus ad pœnitentiam etiam domi reuocare: sed non videmus hoc fieri. quod singulari Dei contingit clementia, quę pœnas tantis sceleribus debitas vult breuiore, & leniore hic supplicio expiari. Cum itaque omnes hæ rationes locum habeant in Lamijs, etiamsi

B nullum occiderint animal: consequens eas adhuc merito morte plecti: & hos iudices clementes potius, quam crudeles in eas existere, consequens etiam impios, & crudeles in remp. & quasi parricidas patrię esse, qui ad tam euidentem patriæ perniciem hæc viperarum examina dissimulatione, conniuentia, aut aliter, souent, celant, tuentur, aut debitæ pœ-

C næ subtrahunt.

Obijcitur ex Constitut. Carolina locus cuius hæc sententia est: si alicui damnum maleficio, siue veneficio intulerint, morte ignis plectantur: si vero nulli damnum intulerint, pœnas patiantur pro delicti quantitate, & qualitate.] *Respon.* semper (vt ostensum) huius delicti eam esse qualitatem, & quantitatem, vt si art. 109.

D fœderatæ fuerint cum dæmone: si in conuentibus, ea quæ fieri solent, fecerint, morte plectendæ sunt. Dumtaxat ergo caput hoc definit, veneficarios illos semper igne puniendos: ceteros si venenarij non sint, aliquando ignis, aliquando alio supplicio puniendos. Patronis ergo Lamiarum, qui hoc capite nituntur, docendum fuit, harum Lamiarum cri-

E men huiusmodi non esse, quod mortem mereatur: quod hactenus illi ostendere nequiuerunt, & Binsfeld. Grillan. Spreng. Alf. à Castro, & alij citati, nosque etiam non obscure contrarium demonstrauimus. Quid quæso absurdius, qui vaccam, vel equum occiderit interfici: qui à fide

Chri-

Christiana defecerit, & Deo maledixerit, & Diabolo se addixerit expressa professione, & cum eo fœdissime coierit, & ei sacrificauerit, &c. eũ morte non affici: estne hoc pœnas criminibus commensurare? Visum mihi, vnde hæc omnia luculenter probari queant, inserere huic loco exemplar sententiæ latæ Auinioni, Anno 1582. vt refertur à Sebastiano Michaelis, in Pneumalogia.

Visis processibus coram N.N.N. &c. contra nobis constitutos reos, accusatos, & delatos: quibus tam per vestram; & quorumlibet vestrum relationem, ac propriam cõfessionem iudicialiter coram nobis factam, atque sæpius repetitam iuramento vestro medio: quam per testium depositiones, eorumq; accusationes, & alias legitimas probationes, ex dictis, actis, & processu resultantes, nobis legitime constitit, & constat, quod vos, & vestrum quemlibet, Deum nostrum omniũ Creatorem, & Opificem, vnum, & Trinum abnegastis: & immitem Diabolum, hostem antiquũ humani generis, coluistis vosque illi perpetuo deuouistis: & sacratissimo Baptismati, & his, qui in eo fuerant susceptores leuantes, & pro-parentes, vestræq; parti Paradisi, & æternę hæreditatis, quam pro vobis, & toto genere humano Dominus noster Iesus Christus sua morte acquisiuit, coram præfato cacodæmone, in humana specie existente, abrenunciastis: infundente ipso rugiente diabolo denuo aquam, quam accepistis, vestro vero mutato nomine in sacro baptismatis fonte vobis imposito, sicq; aliud cõmenticium nomẽ vobis imponi fictitio baptismate passi fuistis, & accepistis: atq; in pignus fidei dæmoni datę vestimentorũ vestrorum fragmentum; & particulam illi dedistis, & vt à libro vitæ vos deleri: & obliterari pater mendacij cu-

Apostasia cõsummata.

Transfugium.

A raret, signa vestra propria manu, ipso mãdante & iubente, in reptoborum damnatorum, mortisq; perpetuæ libro nigerrimo ad hoc parato apposuistis: & vt ad tantam perfidiam, & impietatem vos maiori vinculo deuinceret, notam, vel stigma cuilibet vestrum, veluti rei suæ proprię, inussit: & illius mandantis, & iussis iureiurando, super circulo (quod diuini-
B tatis symbolum est) in terram sculpto (quæ scabellum pedum Dei est) per vos, & quemlibet vestrum præstito, vos obstrinxistis signo Dñico, & cruce conculcato: & illi parendo, adminiculo baculi, quodã nefandissimo vnguento ab ipso Diabolo vobis pręscripto illiti, cruribus, & positi per aera ad locum cõstitutum, intempesta nocte, hora commoda malefacto-
C ribus statisq; diebus ab ipso tentatore portati, & translati fuistis: ibiq; in communi synagoga plurimorũ maleficorum sortilegorum, & hæreticorum fascinariorum, cultorumq; dæmonũ, accẽso igne tetro, post multas iubilationes, saltationes, comessationes, cõpotationes, & ludos in honorẽ ipsius præsidentis Beelzebub Prin-cipis dæmoniorum, in formã, & spe-
D ciem fędissimi, & nigerrimi hirci immutati, vt Deum, re & verbis adorastis: & ad illum complicatis genibus supplices accessistis, & candelas piceas accensas obtulistis, & illius fętidissimum, ac turpissimum anũ (proh pudor!) summa cum reuerentia ore sacrilego deosculati estis: illumq; sub veri Dei nomine inuocastis: illiusq; auxilium, & pro vindicta in omnes,
E vobis, vel infensos, vel petita denegantes, exercenda efflagitastis, atque ab ipso edocti vindictas, maleficia, fascinationes tum in humanas creatas, tum etiam in animalia exercuistis, atq; homicidia infantiũ quamplurima commisistis, imprecationes, ablactationes, tabes, & alios grauissimos

Sacrilegiũ.

Leg. sub crucibus positi. Ecce conuentus & trãsportatio. Ecce idololatriã perfectam.

Finis nocere maleficijs humano generi. Maleficia, & crudelitates.

Sepulchrorum violatio. Antropophagia.

uissimos morbos, ope iam dicti Sathanę, immisistis: infantesq; per vos, nonnullis etiam scientibus tantum, & annuentibus arte iam dicta malefica oppressos, confossos, & interfectos fuisse, ac demum in cemiterio sepultos noctu, & clam exhumastis, atque in synagogam prædictam, fascinariorum collegium, portastis: denique dæmoniorum Principi in solio sedenti obtulistis, detracta, & vobis cōseruata pinguedine, capite manibus & pedibus abscissis, truncumq; decoqui, & elixari, & interdum assari curastis, iubenteq; ac mandante præfato Patre vestro comedistis, & damnabiliter deuorastis: mala denique malis addendo, vos viri cum succubis, vos mulieres cum incubis fornicati estis, Sodomiam veram, & nefandissimum crimē misere cum illis tactu frigidissimo exercuistis; &, quod etiam detestabilissimū est, augustissimum Eucharistiæ Sacramentum, per vos in Ecclesia Sancta Dei aliquando sumptum, iam dicti Serpentis à Paradiso eiecti præcepto, in ore retinuistis: illudq; in terram nefarie expuistis, vt cum maiori omnis contumeliæ impietatis, & contēptus specie Deum nostrum verum, & Sanctū de honestaretis, ipsum vero diabolum, eiusque gloriam, honorem, triumphum, & regnum promoueritis, atq; omni honore, laudibus dignitate, auctoritate, & adoratione honoraretis, decoraretis, & honestaretis. Quæ omnia grauissima, horrendissima, ac nefandissima sunt, directe in Omnipotētis Dei omnium Creatoris cōtumeliam, & iniuriam. Quam ob causam nos F. Florius Prouincialis Ordinis fratrum Prædicatorū, sacræ Theologiæ Doctor, ac Sanctæ fidei in tota ista Legatione Auinionēsi Inquisitor generalis: Dei timorē præ oculis habentes, pro tribunali sedentes, per hanc nostram sententiam diffinitiuam, quam de Theologorum, & Iurisperitorum consilio, more maiorum, in his ferimus scriptis, Iesu Christi Domini nostri, ac B. Mariæ virginis nominibus pie inuocatis dicimus, declaramus, pronuntiamus, diffinitiue sententiamus; vos omnes supra nominatos, & vestrum quemlibet fuisse; & esse veros Apostatas, idolatras, Sanctissimæ fidei desertores, Dei omnipotentis abnegatores, & cōtemptores, Sodomiticos, & nefandissimi criminis reos, adulteros, fornicatores, sortilegos, maleficos, sacrilegos, hæreticos, fascinarios, homicidas, infanticidas, dæmonumq; cultores, Sathanicæ, diabolicæ, atq; infernalis disciplinæ, & damnabilis ac reprobatæ fidei assertores, blasphemos, periuros, infames, & omnium malorum facinorum, & delictorum conuictos fuisse. Ideo vos omnes, vestrumq; quemlibet, tanquam Satanę membra, hac nostra sententia, Curię sæculari remittimus, realiter & in effectu condignis, & legitimis pœnis eorum peculiari iudicio plectendos.]

Sodomia.

Sacrilegiū.

Sententiæ condemnationis tenor.

Habes hic epitomen scelerum, quæ fascinarij illi soliti committere, quam alibi, accuratius comprehensam: habes, & exemplum damnationis Ecclesiasticæ, quo illa pacto Curiæ sæculari, reos puniendos tradat: nec opus alia solemnitate, si laici sint rei.

Maius opus quando tradendi sunt Clerici: quos constat ante traditionem omni clericali priuilegio: præmissa regradatione, seu vocant, degradatione spoliandos. Quæritur autem, quid si moniales sint, vel monachi laici: nullo in clericorum gradu constituti: an & hi exauctorandi, & quomodo?

De his vltimis non memini me quidquam legere. Sed arbitror sufficere nudationem, seu spoliationē habitus monastici, vt viris caputium, fęmi-

fœminis velum, cum scapulari, & habitu supremo auferatur, vestisq́, laica illis inijciatur, & ordine, cui se addixerant, eiecti, spoliatique omni religiosorum priuilegio, fortisq́; Laicæ effectis declarentur, sicque Curiæ sæculari tradantur. Praxim huius casus nondum vidi, sed suspicor hanc esse, vel esse debere.

Sed quia in fascinariorum causis multorum criminum quędam quasi colluuies, & sentina reperitur: quorum non eadem qualitas est, quęri solet propter, quæ liceat, vel expediat hanc Clericorum, vel Monachorum traditionem facere?

Si sola hæresis proprie dicta, hoc est error in fide pertinax reperitur: sequenda decreta canonum de hæreticis, quæ proposui supra. *hac eadem sectione littera TT.*

Quid iudici in ceteris criminibus, quæ hæresim comitantur, vt plurimum, & quæ subiungam: facere expediat: id quia dependet à circũstantijs personarum, loci, temporis, &c. prudentiæ, & facti est, nec regulis vllis potest definiri. Hoc tantum in genere: honoris diuini, & timoris, & publicæ vtilitatis summam semper habẽdam esse curam: & ita demum, si hæc permittant, iuris rigorem remitti posse.

Si quęras quid iudici liceat? Resp. etsi olim degradatio, nõ nisi propter tria crimina iure Canonico expressa permitteretur: hodie tamen praxim contrariam inualuisse passim, vt propter alia quoque crimina, his maiora id facere liceat: quod sane, à plerisque interpretibus receptum, & æquitate valde consonum, post Bald. Ancharan. & Abbat. frustra reclamantibus Antonin. Anan. & Butrio, in praxim deductum videmus. Quare licet hodie propter vnum crimen valde enorme, vel plura grauia (sic voco, quæ non tam enormia) A etiam non exspectata incorrigibilitate clericum tradere sæculari brachio puniendũ: vt docent post alios, Guilh. Benedictus in c. Raynutius: Bernard. Dias de Lugo, Episcopus Calagurritanus Pract. criminal. Canon. cap. 90. & Felicianus Episcop. Schalensis lib. de depositione & degrad. capit. 14. à quibus adferuntur exempla multa rerum, sic iudicatarum, B in Italia, Hispania, Francia, Belgio. dissentiunt tamen in ea duntaxat, quod incidente casu Felicianus censet, prius consulendum Pontificẽ Maximum: fateor id tutius. Sed alij hoc necessarium non putant, nec puto in praxi obseruari. Quod vero videamus iure Canonico requiri incorrigibilitatem, cap. cum non ab homine, de iudic. hoc rectissime censent, C cum Anchar. Abba. Felino, & alijs, citati DD. recipiendum in criminib. leuioribus, & reipub. parum noxijs: non vero in enormibus, & reip. periculosissimis. (vide Diazium. supra cap. 33. & 90. Felician. cap. 12. & 14) quorum sententiam verissimam puto in criminibus huiusmodi diu continuatis argum. cap. quam sit, de excess. Prælator.

D Crimina autem huiusmodi valde enormia, & hac seueritate digna in fascinariorum facinoribus, præter ipsam hæresim, mihi videntur saltem tria occurre.

Primò est *Apostasia* à Deo, & professione Christiana, mera & perfecta, & transfugium ad dæmonem illique præstitum homagium, siue accedat idololatria, (quæ per se suffi E cit) siue non accedat. quia hoc crimen, secundum se, grauius est hæresi propriè dicta, & punitur non tantum pœnis omnibus hæreticorum: sed eo acrius, quod qui hæretico locus pœnitentiæ permittitur, is Apostatæ iure ciuili disertè denegatur.

capit.1. & ibi Innoc. Hostiens. & alij de Apostatis. tex. & glo. in l. 3. C. de Apostat.

Secũdo loco est talis *Sodomia* nefandissima, per concubitum cum succubis, & incubis dæmonibus: propter Sodomiam verò tradendũ brachio sæculari clericum criminis huius aliquoties commissorem, statuit Pius V. Pontifex Maximus in Bulla, incip. *Horrendum illud scelus:* de qua consule Nauar. c. 27. Man. num. 246. & superioribus annis hoc in praxim Duaci deduxit Reuerendiss. Episcop. Attrebatensis.

Tertio loco *homicidium*, quod in nostro casu multis ex capitibus est enorme, & qualificatum. Primo quãdo occidunt proprias proles, vel parentes, aut coniuges (vt apud Remig. lib. 2. cap. 1.) & horum similitudine, quando monachi, vel monachę necant suos collegas, vel consorores. Secundo nondum baptizatos, & animum perdunt cum corpore. Tertio quãdo ad necem accedunt decoctiones illæ, aut antropophagiæ. Quarto si veneno necant. Quinto quando necant proditoriè ex pacto mediante ipso dæmone. hæc duo vltima indigent probatione, cætera clarissima sunt. Quartum, & quintum itaque probo, quia deterius est hominem veneno, quam gladio occidere: ideo Romani venena etiam aduersus hostem detestabantur, vt Cornel. Tacitus, & L. Florus docuere. Deinde conatus proditorius grauitatem homicidij semper aggrauat: estq; maior, ac dolosior proditio, quoties cauendi aut prohibendi minor occasio, vel potestas est. Dæmones autem sunt insidiatores inuisibiles, in omnẽ nocendi occasionem intenti: quorum nec insidias cauere, nec vim (si Deus illis permittat) atque ferociam, prudentia, aut vires humanæ ferre valent. Deniq; per tales, & maximè diuturnos, atque acerbissimos cruciatus excarnificatos necant, & vt plurimum (quo, quid grauius) de mentis simul

text. in l. 1. C. de malefic & mathe vide P. Baldui. ad 4. l. instit. tit. de pub. iud. §. L. Cornel. de sica. ver. eadem leg. & venefic. l. 3. D. ad L. Corn. de sicar. & ideo hoc crimẽ morte non exstinguitur. l. huius D. de iure fisci.

A recto deiectos statu, in deliria, miserandumque furorem præcipitant, cumq; sanitate corporis, animi quoque tollunt incolumitatem. Quæ cuncta Philo Iudæus, qua solet grauitate, & copia verborum, rationumque perpendit, & idcirco iustum Moysis Zelum validius commendauit, quod maleficis, nec diei quidem vnius inducias à nece concedendas statuerit: adeo vt, si carnifex desit, per ipsummet Principem Iudicem populi, eos de medio tolli voluerit, qui tali supplicio manus suas non contaminaturus, sed Deo sanctificaturus, vel alter Phinees, videatur. Addit vocem à Legislatore Exodi, cap. 22. vbi lex illa perscripta, positam campi, de omnibus, qui vetitis artibus alicui necem moliuntur: & eos ad duo reducit capita, qui dicuntur οἱ μάγοι, καὶ φαρμακευταί: & postea explicat, quos duplici nomine cõplecti voluerit, nempe, qui vel potionibus, vel verborum conceptis formulis abutuntur, φίλτροις καὶ ἐπαοιδαῖς τισίν. quæ pro ijsdem sumi sæpe solere satis indicat Hesychij lexicum, vbi habes, ἐπαοιδοί, φαρμακοί, γόητες, sed de hoc alias plura dicta nobis fuere.

lib. de special. legib. circa med.

DD. communiter admittunt veneni mali nomine, etiã magicos susurros, & incantationes, siue formulas quaslibet conceptis verbis ex pacto cum dæmone inito operantes comprehendi. quia per damnum ex verbis talibus, & venenis, iuxta illud Tragici de Medæa: qui postquam genus omne lethalium graminum, & Serpentum commemorasset, ab ea vsurpatum, subdit;

lib. 1. cap. 3 lit. D.

vide Grill. li. de sorti. q. 13. & Petrus Binsfeld. in li. 1. C. de malefic.

Addit venenis verba non istis minus

Metuenda.

Sane ratione pacti, & dæmonis sic vocati, damna inferentis. Nonne Iustinian. Imper. lege Cornelia de sicarijs

d. vers. eadem lex de publ. iud.

sicarijs perinde illos teneri sanxit: A qui susurris, vt qui venenis occidere? Quid quæso hic susurri aliud, quam verba illa tam metuenda: Plato quoque occidi voluit lege sua, non solum, qui venenis datis nocuissent, sed, & quicunque deligationibus, aut illecebris, aut quibusdam incantationibus ad lædendum paratus esse videretur, & hæc omnia se veneficiorum nomine comprehendere af- B firmauit libro de legibus XI. ferè extremo: ἐὰν καταδέσεσιν, ἢ ἐπαγωγαῖς, ἤτισιν ἐπῳδαῖς, ἢ τῶν τοιούτων φαρμακειῶν ὧν τινῶν, δόξῃ ὅμοιος εἶναι βλάπτοντι. Incantationum itaque, & susurrorum nomine, omnem malorum verborum ex pacto efficaciam, quod malefici vsurparint, genus comprehendi: qui negaret, neminem legi, nec audiui.

Vnde nihil dubitem huc referre, C formulas illas deuouendi, seu diras imprecationes, quibus maximè varijs hæc hominum venena Deum offendunt: vt erat illud quo, quæ alicui nocere cupiebat, & se dæmoni per pactum olim manciparat N. Louanij semper vtebatur: *Per illud ius, & imperium, quod in me tibi permisi* (dęmonem alloquebatur) *postulo, vt* D *quantum polles, potesque tali, vel tali* (nomen exprimebat) *noceas*. Vbi notandum inprimis hac forma contineri, & exprimi primò complacentiam, siue ratihabitionem primi pacti, cuius hæc quędam est renouatio, & noua quodammodo apostasia. Deinde peti simpliciter, & indefinitè, vt dæmon, quantum poterit noceat: quare, & illud peti, vt si queat E occidere per diros cruciatus, id faciat. Ideo si constaret, ad Tartareas has preces, dæmonem alicui mortem intulisse: debere puto hanc mortem deuouenti huic, vt quæ iussit, imputari. Si de nullius nece constet, sed tantum de morbis, & afflictionibus

A illatis; officium iudicis [illegible], quacunq; meliore via poterit, iuridicè inuestigare, num mortis etiam causam alicui præbuerit, hoc est, an aliquis ex ijs, quibus diras imprecata est, morte violenta, dęmonis eius opera, sit sublatus. Si verò præterea in eadem familia, vbi degit (verbi gratia in eodem monasterio superior, vel confrater) aliquis non sine suspicione ma- B leficæ noxæ, & maximè illius eiusdem, quæ grassetur eodem tempore adhuc in alios domesticos, interierit: cæcum puiem, qui locum quæstioni idoneę hic superesse non videat: cum indicium hoc illa confessione, & infamia personæ clara confirmatum, plane propinquum sit censendum. Ad pœnam tali infligendam; si de morte illata, ne per tormenta qui- C dem, quicquam fateatur: etsi lenior sententia sit quorumdam, leuiori quam mortis supplicio afficiendam: tamen quando in multos tam improbo, & propinquo conatu reus grassatus fuit, etiamsi mors nulla foret subsecuta, ordinariam mortis pęnam tali conatui infligēdam, iustius videntur complures Doctores summæ auctoritatis censuisse. Quam sen- D tentiam equidem opinor, in ijs, qui non sunt vsi ad nocendum veneno aliquo, aut instrumento naturali, sed immediata ope opera diaboli, longè apertiorem, & æquiorem habēdam. Nam qui hoc pacto, vitalis conuentionis initæ homines perdunt: plane similes sunt malitia, homicidis, quos vulgò vocant *assassinos*, quorum homicidiū pro valde enormi, & quali- E ficato in praxi haberi, norunt qui criminalia subsellia, vel obiter adierūt. Hos commune Doctorum suffragiū iubet omnino actu degradari, etiāsi conatū improbū mors subsecuta nō fuerit, si modo per ipsos non steterit, quominus interficeretur. Longius et hac in re plurimi I.C. progrediuntur,

Vt post Bertachin. Carr. & alios Clar. l. 5. §. homicidiū. n. 14.

Ang. & Salyc. in l. 1. C. de malefic. Cou. in Clemen. si furiosus. p. 2. circa prin. Menoc. de arbitr. iud. cas. 362.

Docēt hoc non inaccuratè re-

> lecta D'ni & Angeli contrar a sententia, Diaz. s su pra cap. 1. & Fel. c. d. ca. 14.

tur adeo vt censeant clericum, qui assassino mandauit occidere quempiã, a iudice sæculari in hoc conatu deprehenso assassino, posse, & ipsum mandatorem ab eodem iudice capi, & sine vlla degradatione supplicio affici: quod vltimum licet non diffitear videri communius receptum, securius tamen arbitror iudici sæculari, prius degradationem hoc casu opperiri, & vrgere Ecclesiasticum forum, quatenus iustè, & honestè poterit, ad hoc faciendum. Cæterum similitudinem assassinatus maximam in hoc maleficorum conatu inesse, quia docui lib. 2. q. 4. litt. B. non arbitror mihi nunc probandum; quid interest precio conducam sicarium, qui meum inimicum ex insidijs interficiat: an ad hoc vi pacti conuenti à dæmone, id vt faciat, obtineam? hic pro pecunia est, anima ei pacta, & promissa.

> Patet ex citat. à Bo er. q. 96. Lupo de libert. Eccles q. 9. & Arnol. Albertin. in rep. c. quoniam de hære. in 6. quos sequuntur Diaz. & Felicia. epist.

Verum dicat aliquis, quid igitur respondes canoni, c. cum non ab homine, de iud. breuiter? Resp. sequi me cum multis grauiss. I. C. quos Felician. & Diazius sequuntur, Ancaran. & Abbatem: qui censuere canonem illum intelligendum de vnico tantũ, & non qualificato homicidio: non autem de vnico homicidio qualificato (vt sunt ea quæ nos initiò proposuimus homicidia maleficorum) neque de pluribus non qualificatis.

Concludo igitur *quolibet istorum trium casuum, multoq; magis duobus vel tribus concurrentibus, vel vno perfecte patrato, & alterius propinquo conatu accedente, Magos sortiarios, maleficos, incantatores, siue quocunq; alio appelles nomine, posse à iudice Ecclesiastico, quamuis Monachi, quamuis Sacerdotes sint actu præmissa degradatione brachio sæculari puniendos tradi.*]

Si obijcias, quosdam docere, ex quibusdam canonum locis, ad hanc

A traditionem Sortilegij crimen non sufficere, sed duntaxat ad verbalem depositionem: Occurritur, id intelligendum casu, quo Sortilegij crimen intra proprios suos terminos consistit; hoc est, non progreditur vltra illicitam diuinationem non coniunctam cum expresso pacto Apostatico. Nam de tali simplici diuinatione, vt sunt pleræque astrologorum, & simi-

> Fuse apud Abba. in c. ad abolendam de hæret. quem secuti Felicia. & Diaz. ille ca. 12. hic c. 10.

B lium, expresse canones illi loquuntur, nempe cap. vnicum 26. q. 1. ca. si quis Episcopus 26. q. 5. Et ideò nostræ sententiæ nihil obstant. Cæterum quando incantationes etiam medicamentis ad malorum remedium adhibitæ; tunc ex Diuo Augustino expressè iubet alius Canon clericos degradari cap. admoneant in fin. 26. q. 7. Cuius loci duæ sunt explicatio-

C nes, vna est, degradari poni pro curiæ sæculari tradi, vt per præcedẽs etiam quod subsequitur significetur. Idcirco enim fere semper fit actualis degradatio quę hoc nomen propriè meretur: alia est degradationem tãtum poni pro depositione verbali, quę propriè vocatur depositio, impropriè vero degradatio diceretur. Prior sententia verborum proprietati inhęret,

> Anton. de Butr. in c. at si clerici de iudic.

> Abb. in d. cap. admoneant.

D posterior æquitati. Sed suspicor in re non dissentire Abbatem, & Burriũ. Nec enim Butrius opinor, affirmaret incãtatores, qui nec apostatæ, nec Sodomitæ, nec alijs noxij suis artibus esse sunt conati, actu degradandos, vt curiæ sæculari traderentur; sed contenderet canonem illum de his non loqui, verum de ijs, ad quorum crimen incantationis, graue damnum

E alijs illatum, Sodomia, aut apostasia, accederet. Contra Abbas non opinor negaret incantatores illos, de quibus Butrius sic acciperet Canonem, & de quibus concl. nostra fuit, curiæ sæculari tradi posse; sed contenderet canonem illum de his non egisse, sed de alijs, de quibus nos nõ loquimur:

quæ

quæ Abbatis explicatio, etsi minus propria, magis tamen consentanea videtur illi contextui. Sanè nobiscum sensisse Abbatem, & cum Butrio, quoad enormes illos, quos dixi sortilegos, patet, quia Abb. solitus est distinguere inter crimina grauia, grauiora, & grauissima. de grauibus tantum vult agi in c. cum non ab homine. de iudic. de grauioribus in c. tuæ, de pœn. de grauissimis in cap. nouimus. de verb. signific. & cap. penult. de hæretic. Et inter grauissima collocat quæcunque sunt qualificata, & valde perniciosa reipubl. & quia pro huiusmodi criminibus puniendis condignam pœnam non habent canonum sanctiones: vt illa condignè vindicentur, et reipublic. consulatur, ac satisfiat, vult meritò introductũ, vt iudex Ecclesiasticus talium reos degradet, & ilicò post curiæ sæculari (vt fieri solet) tradat, iuxt. d. c. nouimus, & d. c. penult. si vero delicta minus atrocia, & minus perniciosa reipubl. sint tamen ex grauissimis: tunc vult iudicem debere degradare, & degradatum in perpetuis carcerib. mancipare, quæ suprema iuris Canonici pœna est, & in mortis locum successit. Quæ sane Abbatis sententia meritò Diazio, & Feliciano supra citatis placuit. Et hæc puto posse, & debere iudicem sequi.

In cap. tuæ de pœnis.

[illegible] 3. de [illegible] in cap. qualiter 2. de accusat.

Porrò si spes affulgeret emendationis, & magna atque clara pœnitentiæ indicia ex aperti (*caue tale putes quod reus secum petat clemẽter agi: melius indicium pœnitentiæ foret, si diceret nulla sibi condigna supplicia posse irrogari, et malle hic Deo tam atrociter offenso per [illegible] supplicio conari satisfacere*), nec rei sunt relapsi, nec scandalum timetur, nec magnum imminet reipub. periculum ex hac clementia: his conc[illegible] omnibus semper, etiam in tribus illis, quæ dixi criminibus, æquius, lenius, & honestius Episcopo putarim, (nisi particulari causa in contrarium mouente) si reum huiusmodi post actualem degradationem, siue monachus, siue aliàs clericus sit (maximè si in ordine sacro constitutus) ipsemet ad perpetuos Ecclesiasticæ curiæ carceres damnet. Sic factum Ebroici, Magistro Guilh. Edelino; sic factum Cameraci Ioannæ Potiere: sic factum Cordubæ Magdalenæ Cruciæ, in quorum tamen causa Sodomia, & maleficium, cum Apostasia concurrebant: sed in omnibus pœnitentiæ signa erant clarissima, & scandali atque noxæ publicæ periculum abesse iudicabatur.

Docui aliàs ex Monstrel. to, & Inquisit. docui ex Maceo, & Molineto.

Quoad ignis pœnam, ea quoq; meritò recepta, & a maleficis aruspicib. (l. 3. C. de malef.) generali Europæ consuetudine, ad omnes magos, maleficos sortiarios, lamias extensa. quia sunt apostatæ, sunt hæretici, sunt peccantes contra naturam: quorum omnium hæc legitima pœna est. Et hæc pœna cœpit iam in Hispania à regno Ramiri Regis, circa annum. 844. Nã ille Magica sacra cantionesque ignis supplicio coercuit (Ioan. Mariana de reb. Hispan. lib. 7. c. 13.) in Italia prius adhuc à temporib. D. Gregorij, quando Romæ Basilius quidam senator magus, qui vt pœnam effugeret, se Monachum esse velle finxerat flammis absumptus fuit (vide D. Gregor. lib. 1. Dial. cap. 4.) hic B. filius vna cum Prætextato, qui ambo senatores, & viri illustres, fuere Magiæ conuicti: vt videas hoc crimen semper non muliercularum tantum, & vilium, sed virorum etiam nobilium fuisse: quicquid Vierus, & similes ogganniant. Impœnitentes itaque viui comburendi, pœnitentes prius strangulandi. vide Couarr. lib. 2. var. resol. cap. 10 num. 9. & Clarum d. § fin. quæst. 99. nu. 7. In Apostasia quoque speciale, quod in foro externo illi pœnitentiæ locus nõ est. l. 3. C. de Apost.

Ioann. Andr. Hostiẽ. ns. Abba. in c. ad abolẽdam de hær. & capit. 1. de apost. Dd. in l. nullus aruspex. C. de malef. Bertr. cõs. 212. vol. 2. C. Brun. li. 5. de hær. c. 3. Cor. f. l. 1. M. f. c. c. 8. Aimeric. in Direct. Comment. in Lucerna inquis. Sima. Pegna, & alij. tex. in d. l. §. trãsfuge cum fin. Clar. §. Sodomia n. 4. Damhaud in prax. crim. & ceteri omnium. Cassiod. li. 4. variar. epist. 22. & 23.

Ad

Ad hanc autem pęnam ignis ex communi consuetudine sufficere fidei abnegationem, & fędus cum dęmone, docent Bart. consil. quod incipit, Mulier striga, de qua quæritur. in fin. & habetur tomo cons. crimin. Zileti. 1. & Mollerus ad constit. Saxo. part. 4. sect. 2. num. 4.

Vnum restat dignum quæstione, *V. Iudici liceat hanc legis pœnam consuetudine receptam minuere pro lubito suo?* decidenda hæc quæstio est ex traditis à D. Tho. & eius interpp. 2.2. quæst. 67. artic. 4. si adsit accusator, eo iuste inuito, non posse vllum iudicem, ne supremum quidem pœnam debitam laxare: si vero iniuste inuitus esset, vt si valde vita rei foret reip. necessaria, tunc inferior iudex id non posset, sed bene supremus posset, quod tamen rarissime, et non nisi maxima ex causa faciendum. Inferior vero iudex nec permittente accusatore posset, superior poterit eo remittente, si tamen id fiat cum bono reip quod quia raro accidit, ideo etiã raro pœna relaxanda. Si iudex ex officio processit, minor nõ poterit eam relaxare: supremus non potest, nisi vtilitas reip. id exigat, vna, & præcipua causa est leniendæ pœnæ pœnitentia voluntaria. Sane prudentes iudices semper censuerunt, spontaneam, & promptam confessionem, & indicia pœnitentiæ, leuioris pęnæ infligendæ, etiam in hoc crimine, causam idoneam esse. Stabuleti Ioannes de Vaux igne cremandus, capite plexus fuit: alijs locis, qui viui erãt exurendi, strangulantur ad palum. Hoc mouit iudices illos Allobroges in casu quem his verbis narrat Cancellarius Parisiensis contigisse anno Domini 1424.

D. Thom. 2.2. q 67. art. 4. ad 3. & ibi. Cai. Sot. l. 5. de iust. & iur. q. 6. art. 4. post. D. Th. Arago. & Valẽt. & Bar. Salon.

Recitatus est Lugduni Galliæ coram clero processus cuiusdam mulieris delatę, & detētę Burgi in Breyssia, quæ est notabilis villa ducis Sa-

A baudiæ, circa quam est domus Sellionis ordinis Carthusiensis. hæc mulier sub pallio deuotionis, & reuelationum fingebat mirabilia. Asserebat enim se esse vnam de quinque fęminabus missis à Deo compassiue, pro redimendis innumeris animab. de inferno. Et iam sua collusione subdola deceperat in regione illa, quam plurimas simplices mulierculas.

Sic corrig. vulgo male legitur, religione.

B Sciebat videndo frontem, peccata, quę fecerat vnusquisque: hoc enim secundum Augustinum etiam Diaboli malitia scire potest, & suis reuelare, non autem ea, quæ futura sunt absolute, siue ea, quæ in secreto cordis latent, & nullo exteriore motu, aut signo sese produnt. Habebat etiã supradicta mulier duos carbones in pede, qui eam afflixerant quotiescunque

C aliqua anima ad infernum descendisset. quotidie tres animas ab inferno liberauit: vnam, vel duas sine difficultate, aliam, seu alias cum pęna maiore, vt dicebat. Mentis quoq; excessus, seu exstaticos sæpe habebat, in quibus mirabilia per reuelationẽ didicerat: eratque miræ abstinentiæ, singularissimæ etiam vitę: plura vero alia de ea scribenda forent. Nuper

D autem cum Spiritus almus Ecclesiæ suæ rector verus (vt creditur) hunc Spiritum falsum detegere vellet: hæc mulier capta, & pœnis vt torqueretur est addicta: quę omnem veritatẽ confessa est, qualiter omnia prædicta cupiditatis occasione finxisset, vt se nutriret hoc modo, & paupertati suę subueniret: aut fortassis pro huiusmodi diabolo se miseram in famulam

E dedicauit. Inuenta est insuper morbum caducum habere, ac eundem sub extaticis excessibus, quos finxerat, palliare. de qua cum varia opinio esset, an tanquam hæretica puniretur iudicatum est à doctis ad pœnitentiã eam admittendam, nec esse hæreticam: quia illa, quæ fecerat dimisit,

nec

nec obstinata permansit. ita Gerson.
lib. de examinat. d. ctrinar. litt. O. in
fine Hæretica non erat, quia in men
te errorem nullum fouerat: saga ta-
men, & malefica, quia peccata ex pa
cto cum dæmone inito diuinabat.
carbones etiam illi videntur illusio-
ne dæmonis apparuisse quanquam,
& humana vafrities quid simile car-
bonibus potuerit exhibere. Ordina-
rie expedit reipub. sontes puniri: ideo
ordinarie peccaret etiam Princeps
hanc pœnam mortis relaxans: & si
quod malum reipub. inde proueni-
ret ad iustitiam pertinens, iudices,
etiam Princeps, tum tenerentur ad
damnorum restitutionem. Valen. &
Aragon. supra, & est commun. senten
tia, Silu. & Caietan. in verb. Iudicum
peccata, Nauar. in Manual. cap. 23. &
alior. Quam ægre autem Deus ferat
maleficos magos vere idololatras, Ie
su, & Mariæ, hostes, defendi aut de-
bitæ mortis pœnæ eripi: in Anatolij
cuiusdam, & sociorum Magorum
causa, multiplici miraculo Bizantij
fuit ostensum, narrante rem multis
Euagrio lib. 5. Histor. Eccles. cap. 19.

Qua de re in monitis 3. & 4. plura
sum dicturus. Hic restat vt repræsen
tem quod sæpe pollicitus sum, Analy
ticum commentarium in cap. Episc.
caus. 26. q. 5. quem extorsit non necessitas,
sed aduersariorum impudens
peruiuacia. Tribus §§ rem comple-
ctar. §. 1. de cap. Episcopi auctore, &
auctoritate.

Quidam volunt esse concilij Aqui
leiens. capit. 1. ita Bodinus, & Danæus
hæretici. Miror vnde hanc inscriptio
nem c. Episcopi acceperint. Nam nul
li libri, quos multos vidi, vel Iuonis,
vel Burchardi, vel Gratiani, eam ex-
hibent. fors an lectionem illam com
menti, ne viderentur nimis impudē
tes in solutione, quam adducunt? vo
lunt enim nullam concilij illius au-
ctoritatem fuisse, vtpote quod con

A ciliabulum non iusta (inquiunt) Sy-
nodus habeatur. Quæro ex Bodino
de qua Aquileiensi Syn. loquatur?
An de priore? hæc fuit anno 381. tem
pore Damasi Papæ, & Gratiani Impe
ratoris: in qua Palladius, & Secundi
nus Ariani condemnati: cuius nulli
alij canones extant, nisi actio vnica
contra Arianos, qui Synodum hanc
Gratiano extorserant Prouinciale
B concilium fuit, sed semper pro iusto,
& legitimo habitum: nec aliud fere
in quo plures pro numero sanctitate
conspicui, vt Valerian. Euseb. Bo-
noniens. Ambros. Philastr. alij: quos
eat Bodinus, & contendat ferreo ore
in conciliabulum conuenisse Probet
etiam ex hoc concilio canonem de-
sumptum. Posterius aliud celebra-
tum Aquileiæ an. 698. sub Sergio Pa-
C pa in quo Ecclesia Aquileiens. quæ
relapsa in schisma occasione Quintæ
Synodi fuerat, iterum reconciliata
fuit Romanæ Ecclesiæ, huius conci-
lij meminere Paul. Diaconus lib. 5.
hist. cap. 18. Baron. Annali, Octauo,
sed canones nullos eius proferunt,
nec quod sciam extant. vnde ergo
probat Bodinus esse huius concilij
Canonem? cui etiam iniurius est, id
D vocans Conciliabulum, cum Roma-
ni Pontificis auctoritate fuerit con-
gregatum. Dent Bodinus, & Danæus
aliud concilium Aquileiense, quod
conciliabulum fuit, ex quo canon il-
le sit desumptus.

Iaquerius, & alij citant ex concilio
Acquirensi: Sed mendosi codices eos
in fraudē traxere. Plerique scribunt
ex conc. Aquirensi. Non diffiteor fie-
E ri posse, vt ruditas illius sæculi causā
præbuerit Gratiano sic scribendi, vt
censet Anton. Augustinus lib. 1. de
emend. Gratiani Dial. 5. in fine. vbi
docet sic solitum aberrare in nomi-
nandis Concilijs; sed ille potius sæcu
li, quam Gratiani error dicendus,
quia hanc corruptionem depre-
hendas

hendas etiam in Parisiense Burchardo, sed in Louaniens. Iuone, est, *Ancyrensi:* inde nata differentia quod veteres soliti C. & Q. confundere, vt in nomine Quirinij, & Cirinij, dissentiunt autem tam Iuonis, & Burchardi, quam Gratiani veteres codices, *in Anquirensi, Anchyrensi, Anchyrani*. constat concilij verum nomen esse *Ancyranum*, ab vrbe quæ Græcis Ἄγκυρα. & sic alibi vocat Gratian. c. Diaconi. 8. & c. de Syracusanæ. 13. dist. 28. cap. 32. presbyteros. dist. 50. c. 6. si qui Episcopi. d. 92. c. 40. si qua de reb. 12. q. 2. c. qui diuinationes. 26. q. 5. c. desponsatas 27. q. 2. Ancyra vrbs Galatiæ antiqua, & nobilis, vbi celebris ille lapis thesaurus antiquariorum, & apud Claudianū *Ancyranique triumphi*: Straboni, & Ptolomęo Ἄγκυρα: Laonico corrupte Οὔγκυρα: hodie Bellonio, & Nigro *Anguori*. statim occiso Maximino celebratum in ea concilium fuit, persecutione cessante, anno ferme 314 in quo multa de lapsis salubriter constituta fuerunt, nec pauca contra magicas fraudes sancita, & contra contagiosam superstitionem ex commercio cum gentilibus in populum fidelium proserpentem: vt patet ex can. 23. seu (vt Balsamon) 24. qui relatus à Gratiano in d. cap. qui diuinationes. Sed ex his canonibus Balsamon. 25. alij 24. tantum ponunt: nec inter eos noster habetur. Vnde igitur Gratianus eum descripsit? Inciderat in collectionem quandam sexdecim partialium librorum, in qua lib. 6. cap. 6. & 7. adijciebantur duo canones conc. Ancyrano, quos hodie additos videmus primo concilior. tomo editionis Surianæ, item optimæ Romanæ: priorem de homicidis serui alieni, posteriorem de sortilegis, & maleficis per Episcopos parochia expellendis: quem totum Gratianus descripsit, errorum, qui in codice collectionis

Alij volūt. 308.

A erant nulla ratione habita. An Burchardus ex illo eodem codice partialium librorum descripserit, an vero collector ex Burchardo, non possum definire, quia collectionem illam non vidi.

Quid ergo, dicemusne hunc canonem esse concilij Ancyrani? communis hæc opinio est, non recentiorum modo, Turrecrematæ in d. cap. Episc. B Tostati in Exod. & Matth. Iaquerij in Flagelllo, Alphonsi à Castro lib. 1. de iusta hæret. punit. c. 16. Victoriæ relect. de Magia, Carranzæ in summa concilior. Simancæ in Cathol. instit. Spinæi q. de strigibus Siluestri de strigimag. admir. Binsfeldij de Confess. malef. & Anto. Augustini in d. Dial. verum etiam antiquorum, vt Collectoris illius partialium sexdecim librorum, Collectoris omnium C conciliorum, Burchardi, Iuonis, Gratiani.

Obijciunt qui contra sentiunt, qđ iste canon nec in Græca concil. editione sola, nec in ea quam Balsamon interpretatus fuit: nec in Latinis versionibus, Cresconiana, vel Dionysiana (quam secutus Ioan. VVēdelstinus) nec in Tigurina, nec in alia vlla con- D cil. Ancyrano inseratur. Sed de multis, quæ ex conciliorum canonib. exciderunt, hoc vnum esse potuit: potuere etiam Burchardus, & alij veteres Latini plenius volumen nacti fuisse, quam Balsamon, aut alij Græci, aut qui vertere ex Græcis, quorum libri conciliorum Latinis semper fuere corruptiores, & magis mutilati.

Nihilominus alij adhuc censent E ex nullo concilio desumptum, sed ex aliquo Patrum. Nam Beetzius *in Preceptorio*, ascripsit B. Gregorio, euidenti memorię lapsu. Alij volunt desumptum ex D. Augustini lib. de spiritu, & anima. Sed liber hic non est Augustini, vt mox docebo: & auctor ille mutile admodum hoc canone

ne

ne fuit vſus. Doctiſſimus denique Annal. Eccleſ. ſcriptor cenſuit à Damaſo id ſtatutum, to.4. Annal. anno 382. ſic ſcribens: *In actis autem Damaſi Papæ, in Eccleſia recitari ſolitis, de quibus inferius erit mentio, habentur aliqua ab eodem Pontifice decreta in Romano concilio: hocne an priore incertum eſt,* &c. deinde *poſt quædam concilij decreta, ait: nec non etiam excommunicandos eſſe omnes, maleficijs, augurijs, ſortilegijs, omnibuſque alijs ſuperſtitionibus vacantes: qua ſententia præſertim fœminas illas plectendas eſſe, quæ illuſæ à dæmone ſe putant noctu ſuper animalia ferri, atque vna cum Herodiade circumuagari,* &c. Atque hoc cenſet confirmari, quia cenſet eadem ferme à S. Auguſtino deſcripta haberi de ſpiritu, & anima cap.28. nec non in appendice Ancyrani concil. & apud Gratianum ſub eodem titulo collocata. 26. q. 1. cap. 12. Et conſtet ex Seuero Sulpitio vitæ S.Martin.cap.25 in occidente, & oriente maleficorum artes plurimum inualuiſſe. quod ex Ammiani lib.vlt.hiſt. vberius proberur: adeo, vt in ipſos ſacros Dei miniſtros præſtigiæ quoque magicarum excantationum irrepſerint, vt de Gerontio Diacono D. Ambroſij narrat Sozomenus lib.8.hiſt.cap.6.

His tamen argumentis nondum inducor, vt Burchardo, Iuoni, Gratiano, ne dicam tot alijs doctiſſimis viris contradicam, vel à communi me ſententia patiar auelli. Maleficorum multitudo non minor fuit Conſtantij, & Iuliani temporibus, vt non paucioribus exemplis poſſem probare: Sed quid opus in re clara? quod autem à Gratiano ſub eodem titulo collocetur, vt ab appendice quoque illa: hoc perſpicue non pro Romano, ſed pro Ancyrano concil. facit. Quod eadem apud Auguſtinum totidem fere verbis legant. auget ſuſpicionem

A Damaſi non eſſe hoc decretum de mulierculis, ſed recentius: nam liber ille nō eſt Auguſtini, ſed alterius nec tam docti, nec tam antiqui. Nec Auguſtinus ſubricuiſſet Damaſi eſſe piæ recordationis ſanctionem. Nec quidquam obſtat, ne credamus illa Damaſi acta, in ijs ſaltem partibus, quæ in Eccleſia non recitantur (qualis eſt iſta) eſſe mendoſa: nec didici vnquam

B illa Damaſi acta in Eccleſia olim integra recitari ſolita: ſed ſicut hodie videmus in Breuiarijs inſeri, ſeu recitari non acta integra, ſed Actorum partem. Pro Damaſo roboris aliquid habet hoc vnum argumentum, quod horū actorum exſtant Romæ complura exemplarium. ſ. quorum quatuor Illuſtriſſimus Baronius vidiſſe teſtatur, dict. tom. anno 427. Accedit

C illud Antonij Auguſtini Dialog. 14. de hoc cap. epiſc. his verbis, Damaſo in concil. Rom. aſcribi vidi in libro quodam Michaelis Tomaſij ex veteri libro, in quo vita eiuſdem Pontificis conſcripta. Verum hæc opinio ēt patitur maiores difficultates, quas noſtra. Inprimis enim in canonib. Conciliorum Romanorum, quę duo ſub Damaſo habita, non reperitur. non

D in priore anni 373. quo damnati ſectatores Apollinaris. Nam illius Canones interciderunt, & eorum ſumma volunt Anathematiſmis Theodoreti comprehenſam, qui nihil pertinent ad d.c. Epiſc. Lege Theodoret. l.5.hiſt.cap.11. Nec reperitur iſte canon in poſteriore concil. ſub Damaſo Romæ habito. ſuperſunt iſti canones, & in ijs nullus eſt noſtro conſimi

E lis. Præterea veterum ſcriptorum, qui noſtrum canonem exhibent, nullus Damaſo aſcribit: non Burchard. lib.10.c.1. non Iuo p.11.c.30. non auctor ſexdecim partialium librorum: non collectores conciliorum, ſed omnes conſentiunt in Concil. Ancyrenſe. Multa etiam reperias ad verbum

in

in lib. illo de spiritu, & anima: cuius auctor si ex Damasi actis sumsisset, cur non meminisset; solitus, non concilia, sed auctores etiam recentiores, & minoris nominis, quam Damasus, citare: vt Boetium c. 37. in fine: vt notes Augustinum esse non posse: & cap. 47. quædam dissentanea Augustino, consentanea Gennadio ponit. nec possidius in Indiculo operum Augustini hunc memorat librum: & Vincentius Belloacens. ac Trithemis Hugoni Victorino, nonnulli Etheriano ascribunt.

Quare magis vergit animus, *vt do nec certiora habeamus eum Ancyrano Concilio* relinquendum: cui tamen arbitror vel à Burchardo, vel alijs quædam inserta: Sunt enim in illo quædam tradita ad modum Doctoris disputantis, nec certa, nec admodum solida: vt suo mox loco docebo: imo si ad mentem aduersariorum interpretemur, falsa, & absurda, prorsusque indigna tum Damaso, tum Ancyranis Patribus: Quæ nescio, vnde Burchardus descripserit; ab Iuone Gratianus, à Burchardo mutuatus Carnotensis Iuo. Burchardus ex duobus vnum canonem conflauit, cui Gratianus etiam de suo tertium limbum in extremo assuit. Nam rectissimè glossa Canonica tres in eo partes deprehendit. & secūdam incipere ab illis verbis. *Illud etiam non omittendum:* Gratianus Burchardo, & Iuoni tertiam addidit, cuius initium, *Nonnulli inueniuntur, &c.* post illa, *infidelis, & pagano deterior.* In Gratiani ergo verbis tria sunt membra diuersorum scriptorum, in Burchardi, & Iuonis duo.

Primum est, *Vt Episcopi eorumq; ministri, &c.* Vsque, *& ideo à tali peste mundari, debet sancta Ecclesia:* hoc totum reor Ancyrani concilij fuisse: additum forte ad ea, quæ habemus in eiusdem Concilij can. pen.

A sancita, vide c. qui diuinationes, 26. quæst. 10. Mediæ partis, & secundæ reliqua, non arbitror esse concilij illius, quæ pleraque continentur in Pseudo Augustini lib. de spiritu, & anima, sed valde mutilata, & truncata: quæ cuius sint nescio. Ex hoc libro verbis quibusdam mutatis, & fine atque principio nonnullis additis, primus ille compilator tam illustri addi

B tamento, ex suo ingenio, tam magno auctuario concilij Canonem adauxit. Nec nouum est Gratiano, & alijs compilatoribus canonum, cogere in vnum diuersos canones: nec nouum librarijs præcedentis canonis verba cum præcedentis vel subsequentis canonis verbis confundere. leg. Anto. Aug. Dialog. 6. cum seqq.

Quæ, & quanta canonis istius au-

C *ctoritas?* nunc indagandum. Id ex præcedenti quæstione pendet communis enim sententia est: & indubitata, etsi Gratiani decretum à sede Apostolica sit receptum, ita tamen receptum esse: vt fides dictorum penes auctorem sit, & tanta sit eorum canonum, quos in medium producit auctoritas, quanta est fontium vnde canones illi manarunt. Nec enim quisquam eorum, qui ius Ecclesiasticum

D vel à limine salutauit, potest ignorare, multa in Decreto haberi, quæ postea Decretalibus, Sexto, Clementinis, & Extrauagantibus abrogata fuerunt: nonnulla quoque sunt à Gratiano per errorem inserta, quæ cum veritate pugnare deprehenduntur, quę nihil nunc necesse est recensere. Notarunt ea viri docti, & Catholici. D.

E Anton. Augustinus d. opere Dialogorum, & non vno loco Cæs. Baronius Annalium Ecclesiasticorum tomis nouem. Quod vt Gratiani ęuo concedendum, ita hoc nostro, nimis tenero, & acuto, diligenter animaduertendum: ne quis vel contemptu, vel inconsideratione in præcipitium aliquod

quod ruat. Quod ad ipsum vero hunc A Canonem. *Episcopi*, spectat cum non sit nisi concilij particularis, seu Prouincialis, de cuius à Romano Pontifice approbatione non constant, & ideo errare potuit: non est auctoritatis tantæ, vt quæ per eum deciduntur certa fide sint credenda, nisi quatenus S. Scripturæ, & Ecclesiasticæ traditioni, ac definitioni S.A.C. Rom. Ecclesiæ sunt, quæ tradit, consentanea. De- B inde longe minor est argumentorum seu rationum, quàm sanctionis seu decisionis auctoritas. Nec argumenta habenda pro definitis vel statutis ab ipso illo concilio. Equidem si bono sensu capiantur, & congrua interpretatione fulciantur, ne argumenta quidem illa reijcio. Nicol. Remigius vult hunc Canonem ex eo capite inualidum censeri, quod Marcellus An C cyranus Episcopus Sabellianismi (vt ait) meritò suspectus fuerit. [Sic ille lib. 1. Dæmonolat. c. 29.] Verum tamen hoc plane impertinens est. Nam tunc temporis, quando hæc Synodus congregata, non videtur ad huc in hæresin prolapsus nec ipse Cõcilio huic præsedit, sed Vitalis, Agricolaus, & Basili⁹ Amasenus teste Balsamone. De ipsa quoque Marcelli hæ D resi rem plane obscuram esse patet, ex ijs, quæ post Seuerum, Epiphanium, & D. Hieron. more suo, diligenter Cardinalis Baronius adnotauit lib. 3. Annal. Addit Remigius huius Concilij quoad istum canonem auctoritatem, Patrum: quos posterior ætas tulit, vt Ambrosij, Augustini, Thomæ, Bonauenturæ, & aliorum sententijs esse impugnatam. Sed (si accurate per E pendas, facile videbis Patres illos, de secta, cuius in d.c. Episcopi fit mẽtio, nec verbulum vnum locutos fuisse: solummodo asseruerunt, transuectionem esse possibilem (hoc est posse à dæmonibus corpora de loco in locũ transferri) quod non decisioni Canonis, sed rationi eius tantum vni repugnare mox ostendemus. Ratio ergo hæc à Patribus istis reiecta meritò, non ipse Canon.

§. *Explicatio verborum, & sententiæ d.c. Episcopi.*

In Gratiani editione Romana, iussu Gregorij XIII. correcta, sic scribitur iste Canon, in principio:

Episcopi eorumq; ministri omnib. modis elaborare studeant, vt perniciosam, & a Diabolo inuentã sortilegã, & magicam artem ex parochijs suis penitus eradicent, et si aliquem virum aut mulierem huiuscemodi sceleris sectatorem inuenerint, turpiter dehonestatum de parochijs suis eyciant. Ait enim Apostolus, Hæreticum hominẽ post primam, & secundam correptionem deuita, sciens, quia subuersus est, qui huiusmodi est: *Subuersi sunt, & à diabolo captiui tenentur, qui relicto creatore suo Diaboli suffragia quærunt, & ideo a tali peste debent mundari sancta Ecclesia.*] Hactenus prima pars canonis, quæ nec luce, nec confirmatione alia indiget, vtpote satis clara, & certa. Textus

Statuerant Ancyrani cõcil. Patres, alio canone, sortilegos quinquennali pœnitentiæ subijci: nunc isto canone sanciũt de ipso crimine magiæ, & sortilegij quid in genere existiment, nẽpe pestẽ esse, & omnimodis eradicandã ẽt pœnis infamibus, vt detonsione, flagris, &c. quæ hodie adhuc in vsu vigent. Apostoli illa verba pessimè Erasmus de factiosis exposuit seu contentiosis. vt, et Caluinus, & Hofman. hæretici: sed de vere ac propriè dictis hæreticis optimè D. Hieron. Ambros. Sedulius, Theophylact. Caiet. & cæteri Catholici, imò, & ex suspectis magnus Erasmi amic⁹ Faber Stapulẽsis. Vñ rectè elicio ex hoc quoq; Canone sortilegia, & magicas artes ad hæreticã prauitatẽ, & eius inquisitores ptinere, seruata tñ distinctione, quoad pœ-

nam, sortilegi hæretici, & non hæretici, de qua disserui hoc eod. lib. sect. 2. & 15.

Ait *Diaboli suffragia*, hoc est auxilium, *quærere*, qua eum pro creatore, & opitulatore colunt, tanquam Deū, quæ est basis, & fundamētum totius cap. Episc. Et iacto fundamento contrario, nempe vnum esse Deum, nec aliud prçter eum numen, contra quam Gentiles credunt: ostendit cum Gentilibus eadem perfidiç macula deformes esse quosdam Christianorum, de quibus subdit, parte secunda;

TEXTVS. *Illud etiam non est omittendum, quod quædam sceleratæ mulieres retro post Satanam conuersæ, dæmonum illusionibus, & phantasmatibus seductæ, credunt, & profitentur se nocturnis horis, cum Diana Dea Paganorū, vel cum Herodiade, et innumera multitudine mulierum, equitare super quasdam bestias, et multarum terrarum spacia intempestæ noctis silentio pertransire, eiusque iussionibus velut Dominæ obedire, & certis noctibus ad eius seruitium euocari.*

His verbis tota narratio criminis, & sectæ huius graphica descriptio proponitur. Vnicum autem crimen impingitur illis, Apostasiæ, & infidelitatis ex delusione per dçmonem natæ. fuisse enim has mulierculas adeo sceleratas, vt Dianam Numen Gentilium, & fœminarum nequissimam Herodiadem, pro Deabus colere se faterentur, & alias in eundem errorem pertrahere conatentur. Meritò itaque *sceleratas* vocat, quæ à Deo recedentes, & à fidei puritate desciscentes Satanam sequuntur. Sequuntur autem Satanam, & post eum conuertūtur, quia (ut aiunt) Dei dominium deserebant, & Diaboli seruitio se mācipabant, eiusque iussionibus parebant, certis noctibus euocatæ, mentitas illas bestias conscendentes, & Dia-

A nam uenatricem Pseudonumen Paganum, uel Herodiadem incçstam, & innoxio Præcursoris Dominici sanguine cruentam, comitari se, & colere credebant Et his omnib. certam fidem præstabant, & eadem animo comprobantes, & fieri quæ credebāt optantes: ut credulitate, sic uoluntate peccabant. Hæc summa narrationis. Cui facile credent, qui sciunt quid B Manienses Magi nostris temporib., de Sibylla Nursina, & alia prope Parisios degente, in Actis Iudiciarijs sunt professi, quæ ex Crespeto præcedentibus libris commemoraui.

In nostra canonis narratione, notet Lector primò, in illo cursu seu pompa dæmoniaca adfuisse cursus Dominam seu Reginam, vt hodiernæ quoque sagæ fatentur: & eam no- C minatim dici, vel *Dianam*, vel *Herodiadem*: additur in libro illo de anima, & spiritu: *Minerua*, talis pompæ quoddam simulachrum legitur in narratione B. Antonini, quam exhibui lib. 3. par. 1. q. 4. sect. 8. vbi etiam Venus mulo vecta: an quia meretrici sterilitas conuenit? Dianam eandem cum Hecate seu Proserpina, docui Magicum Numen fuisse, hoc est, caco- D dæmonem. comment. in Senecæ Medæam vers. 7. 11. & 787. & Dominæ nomen illi peculiare fuisse: inde petat, qui volet. De Herodiade idem dicendum: quia sub hoc nomine dæmon aliquis (fortè Venus) colebatur. Herodias fuit Aristobuli filia Salomes saltatriculæ mater, & vtraque dignum vita exitum vitæ inuenit, narrante rem Nicephoro lib. 1. hist. E cap. 20. certum neutram ex inferno redisse, neutram choreis illis adfuisse falsa ergo persuasio fuit mulicularum, quod cum Diana vel Herodiade equitarent: falsa etiam, quod super bestias equitarent, quia veterinaria hæc erant dæmones, qui bestiarum formam assumpserant, falsa etiam,

quod

quod crederent veras bestias posse tam exiguo temporis spacio adeò dissitas prouincias pertransire. Quid mirum si triplici mendacio tinctam persuasionem canon reprehenderit, & hanc idololatriam, vt hæresim verbis seqq. damnauerit?

Textus. Sed vtinam hæ solæ in perfidia sua perijssent, & non multos secum ad infidelitatis interitum pertraxissent. Nam innumera multitudo hac falsa opinione decepta, hæc vera esse credunt, & credendo à recta fide deuiant, & errore Paganorum inuoluuntur: cum aliquid diuinitatis aut numinis extra vnum Deum arbitrantur.] Totus hic versic. deest Pseudo Augustino illi, sed habent Iuo, & Burchard. nisi quod pleraque legunt in singulari numero, item: *& in errore paganorum reuoluitur*.

Nunc, commemorata muliercularum huiusmodi credulitate, quid in ea, & quale quam vitiosæ perfidiæ insit malum ostendit. nempe latens dæmonis pro Deo cultus: hûc vocat, *perfidiam, infidelitatem, falsam opinionem à recta fide deuiationem, & errorem paganorum:* quæ omnia sic connectit, vt vnum alterius sit ratio, & explicatio. nam *(&)* simul pro copula, & causali particula hic (vt aliàs sæpe) sumendum.

Cum dicit *(vtinam hæ solæ, &c.)* non lætatur de istarum interitu, sed optat nullas alias præterea in idem perfidiæ barathrum pertractas, & id factum dolet. Vnde colligas, quam sint in Ecclesiam, & remp. crudeles, qui in tales mulierculas seductas, & seductrices volunt clementes videri. Ait; *Perfidia*, quo nomine non compellat ipsam dæmonum illusionem, præstigias seu phantasmata. nam longum est discrimen inter illudi, & perfidum esse. Sæpe sanctissimis viris dæmon per phantasmata illudit, vt de B. Secundello; Iordano, & alijs

A docui libro 3. Disquisit. quorum tamen in mente animi nulla infuit perfidia. Perfidia fidei, illusio seu deceptio prudentiæ contraria est. Ipsum itaque *perfidiæ* nomen, docet hoc loco non agi de illusione qua illusio est, sed de illusione qua est coniuncta cum perfidia, seu de muliercularum deceptarum perfidia, qua talis, h.e. qua infidelitas est. Etenim

B illusio hic tantum erat fons perfidiæ, & qua talis erat, eius quoque mentio prætermitti non potuit, vt de infidelitate commodius, quod intendebat, canon probaret: vt, peccati fonte, & causa cognita, peccatū iustius damnatum intelligeretur. Ait, *infidelitatis)* vt sciamus quid perfidiam vocarit: eandem mox vocat *falsam opinionem:* cuius falsitas in eo, quod, &

C veras bestias, & illas Dian. & Herod. adesse, & numen esse opinabantur. Et propter hoc vltimum dicit à recta fide defecisse: cuius dicti subdit rationem, quia de *errore Paganorum inuoluuntur:* quia quod Pagani sentiunt, videlicet plures vno Deos esse, idem ipsæ sentiunt. hoc enim subdit in vers. fine, ad manifestandum de quo errore Paganorum

D sit locutus. Nihil his omnibus verius, nihil clarius: & valde obtusum pectus gestet, qui non quo sequentia tendant ilico perspiciat. Sequitur:

Quapropter Sacerdotes per Ecclesias,] sibi cōmissas populo Dei omni instantia prædicare debent, vt nouerint hæc omnino falsa esse: & non à diuino, sed à maligno spiritu, talia phantasmata mentibus fidelium irrogari. Textus.

E Nihil horum etiam apud Pseudo August. continetur: sed agnoscunt ea Burchar. & Iuo. apud quos tamen in q.l. pro *fidelium*, est *infidelium*. quę variatio reperitur etiam in Gratiani codicibus. res autem eodem recidit, *fideles* fuere ante perfidiam, infideles factæ hac persuasione.

Ccc 2 Nunc

Nunc periti more medici morbo ostenso medicinam Canon apparat. ideo enim monet diuini verbi præcones, Doctores,& ductores animarum, vt pedo veritatis pestem ab ouibus, quas nondum scabies inuasit, sedulo arceant, docendo quæ seqq. versic. præscribentur.

Ait; *Hæc omnino* (siue vt Burc.& Iuo, omnimodis) *falsa esse*] quę *hæc*? nempe quod de transuectione super veras bestias, & de comitatu Dianæ, & Herodiadis,& de earum dominio ac numine dicta sunt, omni ex parte, & vndequaque mendacia esse. *Phantasmata*) sic vocat, non imagines seu simulachra quæ obiecta fuerunt intellectui sola, sed simul ipsos circa hęc errores. Nam non tam quæritur an à bono ista spiritu, vel à malo immissa: quam an ista vere, an illusorie,& præstigiose tantum contingant.

Atque ita iam habemus erroris narrationem damnationem,& remedium. statim subdit decisioni rationes: quibus Sacerdotes per Ecclesias sibi commissas huius perfidiæ grauitatem, & vanitatem populo queant persuadere. Huc enim perspicue omnia sequentia verba tendunt, vsque ad vers. *quisquis ergo aliquid. vbi* rursus definitio seu sanctio condemnatoria contra hosce hęreticos iteratur. Rationes autem has desumit à causis ac modis illusionis ipsius, dicens:

Textus. *Si quidem ipse Satanas*,] qui transfigurat se in Angelū lucis, cū mentē cuiuscunque mulierculæ ceperit, & hāc sibi per infidelitatē subiugauerit, illico transformat se in diuersarū species personarum atque similitudines, & mentem, quā captiuā tenet, in somnijs deludens: modo læta, modo tristia, modo cognitas, modo incognitas personas ostendens, per deuia quęque deducit,& cum solus spiritus hoc patitur, infidelis mens hoc non in animo, sed in corpore euenire opinatur.

Melius Somnis ex Burch. Iuo & Pseudo Augustin.

Causam duplicem illusionis proponit deludentem, & delusam. Ex parte deludentis. quia hoc diabolo, qui vult deludere, non est difficile: Nam potest istis maiora. Modum vero quo deludere sit solitus ostendit, hæc eum in spiritu facere. Sed quia hoc potest duobus modis cōtingere, 1. ijs qui dormiunt,& nullatenus vigilant, 2. non plane dormientibus, sed semiuigilantibus quando eis obijciuntur simulachra aut plane præstigiosa, aut apparentia in corporib. per dæmonem formatis vel assumptis: ideo quęri solet de quo istorum duorum modorum canon nunc loquatur? Spin. contendit loqui de posteriore tantum. Probat quia si de priore loqueretur, frustratoria esset ratio. nā postmodum expergefacti animaduerterent sibi dormientibus illa per visionem duntaxat imaginariā accidisse, quemadmodum id animaduertunt post exstasim; qui rapti fuere. Atque ita fieret vt istæ in perfidiam non laberentur per falsam credulitatem. Verum hæc argumentatio parū stringit. Cur non, & exstasis,& in somnis illusio adeo vehemens esse queat, vt postmodum homo credat se vigilantem ea corporeo sensu passum fuisse? Quare malo dicere, c. de vtroque modo intelligendum, ac solummodo excludi plenam, & omnis somni expertem vigiliam: quæ interpretatio verbis contextus multo melius cōuenit. Et quocunque modo, illud *solus spiritus*) sumas, non docet semper id in solo spiritu fieri, nec vllum hic verbum reperias, quo id conuinci queat: tantummodo docet sic fieri solere; & cū ita fiat, adeo caute hunc impostorem irreper, vt tamen, quibus illusi, hi credant,& pertinaciter contendant, vere hæc sibi vigilantibus euenisse.

Qui transfigurat se) qui solet non nunquā se transfigurare in Angelum lucis. sumptum à D. Paulo. 2. Co. 2. 11.

ver.

Vers. 14. qui vsus voce *μεταμορφοῦται* h. e. assumit similitudinem, & quasi schema Angeli lucidi, & gloriosi: ne putes de ipsa specie seu forma essentiali mentionem fieri, sed de externo tantum splendore, quo *Angeli lucis* hoc est splendentis, & gloriosi, tenebrio iste lucifugus fulgorem, & claritatem imitatur, qua de re consuli potest D. Athanasius *in vita B. Antony*. Est autem argumentum a maiore ad minus. Si aliquando potest imitari, & exhibere ipse miser, & caliginosus speciem Angeli beati? cur non, & alias species viliores, & damnatorum, vt Dianæ, Herodiadis, &c. Hoc ergo facit primo, deinde postquam qualis apparet talis creditur esse à muliercula quapiam (nam *cuiuscunque* positum pro cuiussuis vel alicuius, quo pacto non crediderim locutum B. Damasum, sed potius Burchard. uel Gratianum) tum illam perducit ex errore in infidelitatem, & ex illusa facit infidelem, sc. persuadendo se, vt Numen credi, & coli. Postquam vero semel hac infidelitate mentem imbuerit: procliue est frequentius atque frequentius eam in somnis deludere. Hinc porro patet quæ sit causa ex parte delusorum, nempe infidelitas propter quã Deus permittit sic eas deludi. Nisi enim crederent diuinitatis aliquid Dianæ ac Herodiadi competere, nunquam illas adorarent, vel si comitarentur. Nunc cũ, vt Pagani, id credant: Deus permittit, sic illas à dæmone per insomnia, & imaginarias species deludi, vt credant factum, quod nec fieri quidem potuit.

Cum mentem cuiuscunque) non sic intelligas, quasi vocula, *cum*, inferat hoc necessario à dæmone fieri, ita vt nequeat eas vere transportare: sed tantum inferri id quod cõtingit: hoc est (vt loquuntur) *cum*, non habere vim inferendæ necessitatis antecedẽ

A tis huius dicti ad consequens, sed cõtingentiæ seu possibilitatis tantummodo. Solum. n. vult probare, dæmoni possibile esse sic has deludere.

Species atque similitudines) coniũctio (*atque*) vim hẽt explicandi. nam ne de vera specie, seu essẽtiæ mutatione quis capiat, additur posteri⁹, quasi dicat, species hoc est similitudines. (*Captiuã*) infidelitate (*Perdeuia quaque deducit*)

B hoc est fingit se corporaliter eas per inuios calles, & varias semitas desertaq; loca deducere. Nã si vere perdeuia deduceret, iam sibi ipsi canon repugnaret, concedens vigilantium animas saltẽ deduci, quod esset absurdius, nec enim mens à diabolo extra corpus suum potest deduci.

Cum solus spiritus hoc patitur) Burch. etiam, Imo, & Pseud. August.

C habent, *patitur*, quod positum pro, *patitur*: sed restringitur ad sectã istarum mulierculárum, de quib. est sermo. Nam istæ non poterant, nisi in somnis, talia ppeti, nec possibile erat Diabolo illa re ipsa exhibere (nempe Dianã, aut Herodiadẽ Numẽ, aut veras bestias tã celeriter se mouentes (q̃ simulabat. Necessariũ itaq; fuit, hoc illis perpetuo contingere apparenter.

D Vnde ẽt patet, quã inepte hinc strigũ patroni colligãt, ne nũc quidẽ vnquã mulierculas maleficas corporaliter hæc pati, hoc est vere de loco in locũ transferri, aut concumbere. Quin etiã de his ipsis Dianianis nõ affirmatur, quid fieri possit, vel non possit, sed tãtum quid de facto fieri soleat, vel nõ soleat. Subsequitur in Canone: *Quis enim non in somnis, et nocturnis visio-*

E *nib. ext: a se educitur, & multa videt dormiendo, q̃ nunquã viderat nocturnis vigilando? Quis vero tã stultus, & hebes sit, q̃ hac oĩa q̃ in solo spiritu fiũt, ẽt in corpore accidere arbitretur.*

En primum argumentum quo ꝓbat hęc mulierculárum dicta ex mera illusione manasse, & videri illis

facta, quæ nunquam facta fuerunt. A Probatio huiusmodi est: Nemo est, cui non, concurrente sola vi naturali, frequenter accidat multa videre somniantem, quæ putat se peruigilē videre: & ideo expetrectus putat se non in somnis, sed in vigilia, hæc conspicatum. Quod si tantum naturalis causa passio puta præcedens, languor, vel quid simile: potest, polletque, quātó id facilius erit virtuti causæ superioris, qualis est potentia diabolica, quæ naturalibus illis, non liberis, causis abuti, cum vult, potest? Igitur dementis ac stupidi foret hominis contendere, huiusmodi non potuisse nō corporaliter simul contingere. (Hinc subinfert tacite mulierculas istas fuisse delusas: quia quæ in spiritu tantum illis contingebant, ea sibi vigilantib. accidere corporeo sensu percepta C contendebant.) sicut hebes foret, qui naturales somniorum delusiones verarum rerum ac factorum nomine cohonestaret: quia visus sibi vigilando ista perpetrare. Sensus ergo istorū verborum: *Qui hac omnia, quæ in solo spiritu*, &c. pendet à superiore membro. Scilicet, *hac omnia*, quę nunquam vigilantes viderant, sed viderant tantum cum dormiebant. Qui D hunc sensum esse non videt, næ ille vigilans somniat, & oculis apertis nihil videt. Aduersarij autem nostri, sic interpretantur: In somnis homo sępe videt, quæ nunquam viderat vigilans, ergo mulieres etiam istæ decipiuntur in omnibus, quæ fatentur à se facta vel visa. Nonne vitium consecutionis vel pueri viderent. nempe falsum assumi, aut saltem id quod E prius fuit probandum, mulieres istas tantum somniasse quæ fatebantur. Æquæ perperam exponunt quod sequitur: stultus, & hebes est, qui quæ in solo spiritu fiunt, etiam in corpore accidere arbitrantur, ergo stulti sunt, & hebetes, qui credunt ista mulieribus his simul in corpore accidisse. Quis. n. non continuo excipiat, quin tu prior probas hæc in solo spiritu facta, & tum demum tibi corpus licebit excludere. Vt enim canonis honori consulatur, necessarium est hæc sic coniunctim accipere, quæ in solo spiritu fiunt, ea simul in corpore contingere non posse, non vero quæ in spiritu fiunt, etiam simul in spiritu, & cor- B pore contingere non posse, hoc est ea quæ quis somniat simul somnianti re uera contingere non posse quo nihil foret absurdius.

Cum Ezechiel Propheta visiones Domini in spiritu, non in corpore, vidit: & Ioānes Apostolus Apocalypsis sacramentum in spiritu, non in corpore vidit, & audiuit? Sicut ipse dicit: Statim, inquit, fui in spiritu: & Paul⁹ non audet dicere se raptum in corpore. — Textus. Ezech. 3. et 11. Apoc. 1. & 4. 2. Co. 12. Iuo sicut ipse statim inquit, fuit in spiritu.

Ecce S. S exempla, quibus probat nonnunquam aliqua contingere homini in solo spiritu, & non in corpore. hoc est imaginarie seu spiritualiter, & non re vera seu corporaliter. Hoc bene probat canon, nec eo amplius probare potuit: quare nec amplius probare voluisse credendus est, nisi quis auctorem canonis supini stuporis velit accusare. Omnes enim no runt exempla particularia, non nisi de aliquibus, & non de cunctis probare ex particularibus. n. vniuersalis cōclusio non deducitur. Esto contigerint ista Ezechiel, Ioanni, Paulo in spiritu: ergone nihil alijs contigit in corpore? ergo quæ de Christo, & Habacuquo legimus, illis in solo spiritu contigerunt? quis hoc adfirmans, nō ad Anticytas relegetur? Audet tamē Ponzinibus, Alciatus, Duarenus ac similes, qui ea affirmant, vnde hoc quod diximus necessario cōsequitur. In Pseudo Augustino aliter ista legūtur, nempe: *cum Ezechiel, & alij Propheta, Ioannes Euangelista etiam, & Apostoli in spiritu non in corpore visiones*

fomis, viderint.] quib. verbis de Prophetis, & Apostolis videtur voluisse vniuersim id affirmare, vt consecutio efficacior redderetur. si hoc voluit, & non quod canon tantum, vide mendacium audax. Quis credat talia vel B. Damaso, vel D. Augustino in mentem venire potuisse? Nulli Prophetę, nulline Apostoli vere, et corporaliter vllas visiones viderunt? Dormiebat Princeps Apostolorum, quando excitatus Angelum vidit; & ab eo deductus ex carcere, solutis cathenis, liberatus fuit? Act. 12. v. 7. & 8. Somniabat Christus Dñs quando à Satana super templi pinnaculum, & supra mōtem excelsum translatus? Matth. 4. Somniabat Abacuc quando ab Angelo à Iudæa translatus in Babylonem, & Daniel in somnis cibum comedit in leonum lacu? Daniel. 14. v. 35. Condemnent etiā isti Canonis Ancyrani suppletores, oēs illos Patres Doctissimos, & sanctissimos, qui corporali visione in specie aliqua visibili contendunt ab Esaia. cap. 6. Domini gloriam visam; D. Greg. Nissenum orat. 6. de beatitudin. D. Chrysostom. in d. c. 6. & hom. 4. de incomprehensib. Dei natura, & in Ioann. hom. 14. D. Cyrillū Alexandri. lib. 1. in Ioann. c. 22. & horum sequaces Euthym. ac Theophilac. in 1. c. Ioann. Damnent D. Irenęū lib. 4. c. 37. Chrys. d. hom. 14. & The. *In Dia Immutabilis*, sic accipientes illud Oseæ. 2. v. 10. *Visiones multiplicaui, & in manu prophetarum assimilatus sum.* Falsus ergo potius ille auctor negans vniuersim. Pressius noster de tribus tātum: de quibus tamē ipse hoc non admodum certum vel necessarium. Ezechiel tantum asserit *assumpsit me spiritus* c. 3. v. 12. & 14. Item *spiritus quoque leuauit me, & assumpsit me.* cap. 11. v. 1. Sed non additur imaginarie, an cum corpore, vt AbacuKum. Quod quod probabilior immo forte sola vera interpretatio

A est, spiritum illic vocari Angelum, & dici prophetam in corpore, & quidē cunctantem ab Angelo translatum de loco ad locū, nempe a fluuio Chobar in suburbia Babylonis vbi Iudæi de transmigratione degebant. d. vers. 12. & ver. 14. & postea inde Hierosolymam d. cap. 11. v. 1. quæ interpretatio melior est, tum quia magis amica contextui: tum quia probata D. Hie-

B ronymo his verbis, *Transferturque propheta non, vt quidam existimant in spiritu, sed in corpore: quod, & de Abacuc, iuxta Theodotionem legimus.*] assentitur Theodoret. sed, & Polychronius, & alius Scholiastes Græcus *in cathena*: quibus tutius assentiare, quam Rabbinizantibus: qui exponunt visum sibi vehementi vento rapi.

C Apocalypsis scriptor B. Ioannes fatetur, se, *in spiritu fuisse*. c. 1. v. 10. non etenim credendus est in somnis vidisse quæ narrat, sed vigil in exstasim raptus, atque ita illa, quæ præsentia non erant, sed futura, corporaliter nō vidit, sed in spiritu, vt recte Ambros. Haymon, & alij eo loco interpretantur. Quare non satis apte aduersarij ex hac D. Ioan. reuelatione colligunt,

D maleficis omnia quæ fatentur in somnis contingere, neque hoc canon ex isto B. Ioan. exemplo voluit, vel potuit probare. Tertium illud de B. Paulo, non contra nos, sed in seipsos, plus habet difficultatis. Verba sunt 2. Corint. 12. vers. 14. *Noui hominem in CHRISTO ante annos quatuordecim (siue in corpore: nescio siue extra corpus, nescio. Deus scit) raptum hu-*

E *iusmodi vsque ad tertium cœlum. Et scio huiusmodi hominem, siue in corpore, siue extra corpus, nescio, Deus scit, quoniam raptus est in paradisum. & audiuit arcana verba, quæ non licet homini loqui.* In hoc toto testimonio non aliud potest canonis instituto accommodari: quam audaces nimium

fuisse has mulierculas, quæ non formidarent de suis visionibus certi aliquid definire: nempe se tunc certo corporalibus sensibus ea percepisse; cum tamen Apostolus, neutram de sua visione partem audeat affirmare; sed dubius maneat, an in corpore, an extra corpus fuerit raptus. Verum hic (quæso Lector) attende primo, quam id pro aduersarijs nihil habeat momenti, Quid enim? Diuus Paulus nō audet profiteri, an tum fuerit in corpore, an extra corpus? ita sane loquitur. Non igitur potuit mulierculis illis constare, an, & ipsæ tum, quando putabant se cum Diana equitare, fuerint in corpore. Hæc enim tota vis argumenti est. Respondeo primum id non sequi. Non quia conferenda vllo modo sapientiæ vel solertiæ hæc vasa ad ignominiam cum vase electionis (absit talis blasphemia) sed quia res valde dissimilis est habuerunt enim istæ mulierculæ, non solum vnde possent, sed vnde deberent intelligere, spiritum tantum, & imaginarie hæc se passas rei videlicet impossibilitatem, vt dixi: quam quia delusæ non intelligebant, nec veritatem docenti bus auscultabant, merito canon eas damnauit. Apostolus autem nihil habuit, cur se deberet in alterutram partem resoluere. Contra solet nostri qui strigibus accidere, quibus plurima suppetunt indicia, vnde queant, & debeant intelligere se in facto non delusas, & corporaliter se, quæ asserunt, egisse; quæ hoc eodem libro, & hac sectione copiose sum prosecutus. Vnde iam constat nec ab illis Dianæ comitib. ad nostras striges validum satis argumentū peti, qđ fusius ostendā §. sequenti; nec D. Pauli exemplū istud plus probare, quam non semper visiones istas in corpore simul, & spiritu accidere. Attende secundo eos, qui ex hoc v. 14. colligunt id qđ aduersarij nostri contendunt, cogi dicere illud: *in corpore, vel extra corpus*, sic accipiendū, quasi neget se scire, an visio illi reipsa, & vera apparitione, an imaginaria tātum contigerit. Qui sensus est à canonis mente (nisi manifestū errorem canoni adscribas plane alienus: sequeretur. n. nesciuisse B. Paulū an vere in tertiū cœlū, & in Paradisum raptus fuerit, corpore, & anima simul sicut Abacuc in Babylonē: an vero sm̄ spiritum tm̄, sic vt B. Ioannes in Pathmos existens, qđ dici nequit, quia B. Paulus scire poterat, corpus suum Damasci in terra ma... te, & hoc tenebatur credere socijs, qui eū deduxerant, & Iudæ qui hospitio eū exceperat. Et hunc sensum accurate, & merito post D. Augustinū refellit D. Thomas, et ostendit esse sensum Iudaicū, à D. Hieronymo quoq; explosum, veram aūt sententiā verborū B. Pauli esse, qđ ignoret, non an in extasi hoc sibi acciderit (quod satis sciebat, & non fuisse corpus loco motū) sed an durante illa extasi, & visione, anima modo extraordinario miraculoso fuerit, diuina quapiam operatione, ab ipso corpore separata: vel utrū anima manserit in corpore illud informans, alienata tamen à corporeorum sensuum functione. Sic ille 2. 2. q. 175. art. 6. & de verita. q. 6. art. 6. & in d. c. 12. quo loco et D Chrys. hom. 28. Theophil. Haymon. Sedul. Caiet. Catarinus. Aduerte tertio eos qui volunt hoc exemplo doceri animam D. Pauli extra corpus raptam, facere canonis auctorem temerarium, qui persumat affirmare id de quo negat Apostolus sibi liquere; affingunt etiā canoni, quod nullo modo dixit. Denique qui hinc eliciunt non posse aliquem corporaliter per angelos deferri, dissentiunt à D. Paulo: nā putabat id fieri potuisse (secundū eorū interpretationem) alioqui non dubitasset, sed aperte pronuntiasset se extra corpus raptum, si in corpore credidisset

se

se rapi non potuisse. Quomodocunque tamē has tres Ezechielis, B.Ioannis, & B.Pauli exstases interpreteris: inde nec consequetur mulierculas illas nequiuisse à dæmone corporaliter transferri; quia à nō esse factum, ad non posse fieri, inualidum est argumentum: nec etiam consequetur, quia sic tribus illis contigerit; similiter, non aliter mulierculis illis contigisse: multo minus consequetur, sic semper & vbique omnibus contingere: sed duntaxat consequetur, decipi illas mulierculas potuisse, quia hæc illis non corporaliter, sed imaginarie duntaxat contingere potuerunt. Sequitur in Canone.

TEXTVS. *Omnibus itaq; publice annunciandum est, quod talia, & his similia credit, fidem perdit.*]

Concludit istas mulierculas debere iudicari hæreticas: de his enim, & qui qualia mulierculæ istæ credebāt, credunt, hæc accipienda. Nam aduersarij, qui hæc verba ad omnes nostrarum strigum confessiones porrigunt, iniqui sunt inquisitoribus fidei, & nimis in maleficia liberales, & errant multimodis. Primo quia istud, *quia talia credit* referunt absurdissime ad proxime præcedentia: præcessit autem proxime de Paulo, Ioanne, & Ezechiele. Quæro igitur, An fidem perdit, qui hæc ita credit contigisse illis, vt canon refert? manifesta quidem, hæc foret ipsius canonis cōtradictio, & (vt scholæ loquuntur) implicantia in adiecto. An ergo volunt fidem perdere, qui non credit his tribus ista contigisse, sicut canon asserit, hoc est contendit hæc illis nō tantum imaginatione, sed etiam in corpore contigisse. Sed tunc iste sensus non apte cohæreret, cum præcedentibus: & dicendum fuisset; *Quod qui talia non credit*. Deinde hoc non foret verum. Nam etsi aliquis diceret B.Paulum in corpore raptū, non

A perderet idcirco fidem, sed temerarius tantum fuisset, qui asseret, quod Paulus se professus nescire. Qui diceret Ezechielem corporaliter translatum, contra communiorem recentiorum sententiam loqueretur, sed fidem non perderet: quia probabiliorem veterum Patrum sententiam sequeretur: & alias canon Diuum Hieronymum, Theodoretum, Polychronium, & Græcos alios eo capite

B solo hæreticos pronuntiaret: quod non est ferendum. Non igitur hic versiculus, & decretū de hæresi pertinet ad ea, quæ velut argumentando canonis authores inseruerunt: sed duntaxat ad præcedentē canonis sanctionem, qua sacerdotes iubebantur polulum docere hęc istarū mulierculum deliria (quæ sunt commemo-

C rata) esse omnino falsa, & nata ex diaboli delusione; & eos, qui mulierculrum affirmationi fidem adhiberent, à recta fide aberrare, & errore paganorum inuolui.

Sensus ergo, *qui talia credit*, qualia hæ mulierculæ Dianianæ de quibus canon agit. Hoc autem quod sequitur: *Et his similia:* non est referendum ad omnia, quæ mulierculæ istæ

D credebant, sed ad quædam quæ credebant, & erant vere hæretica. Primo, aliquid esse Numinis præter verum Deum. Secundo, quod alteri q̄ vni Deo diuinum honorē liceat exhibere. Tertio quod talia suadens, aut ad talia hominē deuehens sit bonus Spiritus. Quarto, quod nequeant eis talia contingere imaginarie, seu in solo spiritu. Quinto, quod possit vllus

E immediate, præter solum Deum, subito, vel sine rerum naturaliū applicatione, speciem seu essentiam vllius creaturæ, in aliam, cōmutare, vel vera creatione aliquid producere. Nā hæc oīa eas credidisse partim expresse in canone habetur: partim nō improbabiliter ex eo colligitur. Ad hæc

ergo

ergo talia,& similia,hoc est hæretica, istud est referendum. Non potest autem referri ad cetera, in quibus decipiebantur quidem, non vero idcirco fidem perdebant. verbi gratia primo,quod putabant de facto hæc sibi vigilantibus accidere. Nam hæc in re desulæ tantum erant, non hæreticæ. secundo,quod putabant veris se bestijs vehi, tertio veras bestias posse tam cito tam longa terrarum spacia traijcere, & per aerem volare, sine spiritualis intelligentiæ opera:qui sunt errores contra philosophiam,& rectam rationem, non contra fidem Catholicam. quarto quod opinabantur se conuenire, & discurrere cum multitudine mulierum, & hominū aliorum, partim viuorum, partim mortuorum, quæ tantum erat delusio,& non hæresis. Si vero credidissent se dæmonum, opera posse corporaliter deferri, etiam per aerem valde celeriter, successiue tamen, & congruo actiuitati dæmonis, & earum conditione tempore: id nec erat hæreticum, nec deceptio: sed dubia duntaxat quibusdam opinio, re autem vera probabilior, & tantum non de fide sententia. Igitur quod ad hanc translationem attinet, non deciditur, quid diabolus facere possit, sed quid facto cum istis mulierculis egerit.

Ex his iam perspicitis,quę hoc canone definiantur esse hæretica? nempe quinque illa à me commemorata;Quorum 1.2.3.& 5.etiam Tostatus Episcopus Abulens. postea citandus, Cardinalis Turrecremata ad d. cap. Episcopi, Siluester Sacri Palatij Mag.& alij obseruarunt:& quidem. 1.2.& 3. aperte satis colligitur, ex ijs quæ iā in textū sunt explicata. Quintum vero fuit significatū obscurius, quādo dixit, *super quasdam bestias*: sed apertissime decidetur sequentibus canonis verbis. Equidem,Quar- A tum addidi, videns aperte elici ex contextu,cum agit de exemplo reuelationis B.Ioannis. nam S.S. satis aperte docet eam mere spirituale fuisse: & ideo ex S.S. satis aperte conuincitur, aliquam visionem mere spiritualem esse posse. Nunc pergit quintam illam probare.

Et qui fidem rectam in Domino non habet, hic non est eius, sed illius in B *quem credit, idest diaboli. Nā de Domino nostro scriptum est, Omnia per ipsum facta sunt.*] TEXTVS.

Pergit ostendere has mulierculas fidem perdidisse: Quasi dicat, Dixi has miseras fidem perdidisse: quia nulla est fides,nisi quę recta fertur in Deum, vt in primum principium,& naturæ auctorem, ac Dominum totius creaturæ. Qui ergo non habet C huiusmodi rectam fidem(hoc est erroneam, nec detortam aut diuisam ad alia Numina) *ille non est* DEI (vt legit Iuo, & Burchard.) hoc est non pertinet ad Deum: *sed est Diaboli*, cui se mancipauit,& ad quem pertinet, quia in eum credit. Nam ad eum confugit, post eum conuersus: eo ipso, quod credit illum esse creatorem huiusmodi bestiarū, qui- D bus per aera transferantur. Hæc enim opinatio eius contraria est S.S. attestanti; quæcumque creata sunt, per Dominum nostrum, & non per bonos, vel malos angelos esse facta: & sine Deo factum esse nihil, quod factum est. Cum itaque tam diserte hoc veritas Euangelica profiteatur, merito concludit. Ioan.1.

Quisquis ergo aliquid credit posse E *fieri, aut * aliquam creaturam in melius, aut in deterius immutari, aut transformari in aliam speciem, aut similitudinem: nisi ab ipso creato e, qui omnia fecit,& per quem omnia facta sunt: proculdubio infidelis, & pagano deterior.*] TEXTVS. *Si Iuo, & Burch.

En capitis totius anacephalęosim, in

in qua recolligens author multos Paganorum errores, eos omnes aperte damnat: & subindicat mulieres illas sceleratas, his omnibus assensũ præbuisse. Nam alioquin hæc nihil omnino ad præcedentia pertinerent, Putabant ergo Gentiles.

1. A suis numinibus, quę plurima, & vanissima colebant: posse res aliquas de nouo fieri, seu creari, sic enim existimarunt à Neptuno equũ. à Minerua productam oleam: quod esse hæreticum patet. quia creare est infinitæ potentiæ, & ideo soli Deo competit, vt probatũ ex initio Euangelij secundum Ioannem. Sed credere, quod per applicationem actiuorum, & passiuorum, aut per alterationem qualitatum, modo naturali generationis, siue mutationis, quædam ex subiecta materia, dæmonum industria, gigni queant, non est hæreticum: sed verissimum, vt docui lib. 2. disquisit.

2. Credebant posse à Pseudotheis suis homines, & animãtia in cœlum transferri, seu Deificari (quod homines vocabant, *Indigitari*) quod Canon noster dicit, *mutari in melius*. Sic illi cœlum Dijs, & Semideis, Semonibus, Medioxumis, & Patellarijs implentur: quin etiam, & aquilas, & canes, & coruos, & asinos hoc honore dignati. quo nihil magis impium aut stolidius.

3. Credebant posse ab illis bestias in viliora bruta, vel homines in bestias vere transformari; hoc noster canon vocat *in deterius immutari:* quibus narrationibus tota Nasonis Metamorphosis & Diui Augustini lib. 18. de Ciuitate Dei, redundant: quod etiam est plane erroneum. Sed erroneum non foret opinari, imperfecta quædam, ad eiusdem speciei perfectionem, naturæ cõsentaneam, à dæmonibus perduci: aut quæ perfecta sunt, ab ijsdem debilitari, aut

A viliora accidentarie (vt dici solet) reddi, ac effici posse: quod docet quotidiana experientia.

4. Putabant illis Deificatis (vt sic loquar) animantibus, maiorem, quam cum in terris versabantur virtutem atque efficientiam inesse: qua de re multa Spineus, quæst. de strigibus cap. 27. post D. Thom. in lib. 12. Metaphys.

B 5. Censebant hæc fieri à bonis spiritibus, hoc est à Dijs suis: quos non credebant esse cacodæmones. Quæ quinque merito cuncta tam graui censura notantur. Hæc ergo subindicat, omnia credidisse mulierculas illas. Primo posse à Diana, vel Herodiade, de nouo fieri, seu creari tales bestias. Secundo, Herodiadem, & Dianam factas Deas. Tertio, posse ab illis homines, in quas vellent, bestias commutari, vt de Circe gentiles crediderunt. Quarto, bestias hasce, quasi Deificatas, posse per aerem volare, & minimo tempore ingentia terrarum spacia permeare: quod eiusdem speciei bestiæ adhuc terrenæ non valerent. Quinto, hæc se obtinere beneficio bonorum spirituum (quales putabant Dianam, & D Herodiadem) existimabant. Hinc patet, ad quam & qualem credulitatem, hæc canonis vltima verba sint referenda.

Duo hic quæri possunt, primo cur hoc versiculo solum mentio facta, primi, & secundi membri; hoc est creationis, & transformationis? secundo, cur dicatur *Pagano deterior* qui credit idem, quod Paganus.

E *Ad* 1. Respond. quia capitis huius intentio præcipua fuit, ostendere quod hæ mulierculæ incidant in idololatriam, & apostasiam: quia omnia illa capita errorum fidei, pluralitatem Deorum introducunt, & quoddam inferunt a Deo ad Dæmones transfugium. Nihil vero aper-

rius

tius præsupponit Deorum pluralitatem, quam primus ille, & secundus error.

Ad 2. Respond. quia loquitur de ijs, qui semel baptismo illuminati fuerunt, & ab eo apostatarunt, vt patet ex cap. initio. Nam finis capitis ipsi principio respondet. quia tales derelicto creatore suo, Diaboli suffragia quærunt. Quod subsequitur in contextu.

TEXTVS. *Nonnulli inueniuntur, qui interno liuore permoti, in perniciem suorum inimicorum altaria, &c.*

Hæc iam sunt parerga, & constat verba esse Gratiani, nec enim habentur in Burchardo, nec in Iuone, nec in Pseudo Augustino: & eorum summa desumpta fuit ex c. 13. eiusdem. q. 5. quę de alia specie facti agit.

Secutus sum in hac interpretatione præcipue Tostat. in capite 4. Matthæi Torquemadam, supra, & alios, quos recentiorum plerique sequuntur.

III. §. *An hic canon aliquid ad hodiernas Striges pertineat, aut ad eas sit extendendus.*

Contendunt in Alciat. Ponxinibus, Duarenus; & V vierus, & alij pauci nituntur argumentis hisce. Primo in c. Episopi dicitur, eas nocturnis horis cum Diana, aut Herodiade super bestias equitasse: conuenisse statis temporibus, & in conuentu præsidi conuentus obtemperasse: quæ cuncta nostris Lamijs conueniant: vt videtur sensisse Martinus Nauarrus. Secundo, in vers. omnibus dicitur, quod, qui talia, & his similia credunt, &c. Lamiæ, vero credunt his similia. Tertio, Lamiæ, credunt se transformari in cattos, canes anseres, & alia bruta; quod hic in vlt. vers. damnatur. Quarto, sic videtur canonem accepisse Burchardus. nam lib. 19. cap. de arte Magica vers. vlt. hæc scribit: *credidisti vt aliqua fœmina*

A *sit, quæ hoc facere possit, quod quędam à Diabolo deceptæ se affirmant necessario, & ex præcepto facere: id est cum dæmonum turba in similitudine mulierum * transformata (quam vulgaris stultitia HOLDAM vocat) certis noctibus equitare debere super bestias, & in eodem se consortio annumeratã esse? si particeps fuisti istius incredulitatis, annum vnum per legi-*
B *timas ferias pœnitere debes.*] quibus verbis videtur expresse respicere ad nostrum c. Episcopi. & illud sui temporis strigibus accommodare. Quinto, illæ mulierculæ dicuntur illusæ: sed & Lamiæ similia narrant. Similiter ergo ex illo capite credendæ sunt à dæmone delusæ talia confiteri.

Verumtamen communis opinio Theologorum, & Iurisconsultorum
C est, *capitulum Episcopi, ad Lamias nostras non pertinere*, tenent hoc Abulens. Turrecremata, & alij mox citandi, & sic passim Romæ, in Italia, Hispania, Gallia, Germania, fidei inquisitores à Sede Apostolica deputati, & confirmati, & Iudices sæculares, qui iustiores, & doctiores, vnanimiter practicant: vt non obstãte isto capitulo Lamiarum con-
D fessionibus credunt, & contra easdem ad mortis vsq; supplicium procedunt. quod à me multis probatum, lib. 2. quæst. 16. & fusius libro 5. hac sect. 16.

Dico igitur *sententiam extendentium hunc canonem ad Lamias nostras, primo Lamijs ipsis infructuosam esse: deinde perniciosam Ecclesiæ, & reipubl. tertio, periculosam esse iudicibus. quarto rationi, & veritati pa-*
E *rum consentaneam*. Probo singula. Primo est *infructuosa Lamijs*. quia per eam non eripiuntur supplicio, nam adhuc ex d. c. Episcop. hæreseos conuincerentur. quoniam c. Episcopi tales mulierculas definiret esse infideles, & a Deo ad suffragia dæmonum

num

nium desciscere. Et recte definit: quia licet delusæ fuissent in somnis: tamen (vt optime ratiocinatur Nicol. Iaquerius Flagelli fascinarior. c. vlt.) postquã euigilarunt recordantes eorum, quæ in somnis egerant, putantes ea vere, & corporaliter à se gesta: ratificant pactum, & cultum dæmoni exhibitum, & solicite sibi cauent ab ijs, quæ in somnis dæmon prohibuit, & omnia sedulo exsequuntur, quæ iussit facere. Fouent etiam pertinaciter voluntatem ad similes conuentus reuertendi, & faciendi quæcumque arbitrantur se illic commisisse, sacrilegia, Sodomiam, incæstus, infanticida, idololatriam, &c. profitentur sæpe coram complicibus, etiã in iudicio se hęc nolle deserere. Quare sunt hæreticæ, & apostatæ censendæ, licet hæc nequam voluntas, & opinio ex delusione nasceretur. Ad cultum enim, & exercitium hæreticę prauitatis sufficit, libere in eam consentire, & eam acceptare. Sicut si aliquis Catholicus somniasset se audire aliquem docentem, vel concionantem, Non esse Purgatorium: postea vero vigilans putaret se vigilantem hæc audiuisse, & memor eorum, quę somniarat argumentorum, huic hæreticæ propositioni fidem, ac consensum præberet, & animo, dictisque eam foueret: talis dubio procul haberetur, & esset verus hæreticus, & vt talis puniri deberet. Item sicut qui (est comparatio Bernard. Cumani Lucernæ num. 9) in somnis passus est illusionem, quia somniabat sibi rem esse cum aliena vxore, si postea memor somnij complacet sibi de tali actu propter delectationem, quam inde sibi visus p[illegible]cipere ex spolio thalami alieni, licet non peccet ratione somnij, quia somnium fuit (quia iudicium rationis tum ligatum erat, & ideo tum peccare non potuit) mortale tamẽ adulterij peccatum sibi con-

A

sciscit ratione complacentiæ subsecutæ, & consensus pleni in vigilia præstiti. Nam recte D. August. delectari falso crimine verum est crimen. Deinde quis ignorat, has vigiles multa conari, ad hoc crimen: & conatus, qui ad cogitationem accessit, pœnam in atrocioribus criminibus merito exigit? l. quisquis, C. ad leg. Iul. Maiest. l. si quis non dicam rapere, C. de Episcopi, & cler. l. vnic. C. si qua prędiuus

B

potest, l. 1. D. de extraordin. crimin. l. 1. D. ad leg. Pomp. de parricid. l. fugitiuus D. de verb. signific. Quis ignorat fautores, & conscios eadem pœna cum maleficis puniendos? l. 1. §. occisorum D. ad S.C. Syllan. l. vtrum D. ad leg. Pomp. de parricid. §. alia, de publ. iudic. Denique patet in d. c. Episcopi. non obstante delusione hęreticas declarari. quia dicit *sceleratas, & retro post Satanam conuersas;*

C

qđ est esse apostatas à fide. dicit, *alios secũ ad infidelitatis interitũ traxisse* (quod est dogmantizantium) *à recta fide deniasse, fidem perdidisse, in errorem Paganorum deuolui, Diaboli esse non DEI, & Paganis esse deteriores.* Si ergo capitulum istud pertineret ad striges, deberent ergo adhuc hodie striges tractari, vt hæreticæ, & à fide apostatantes. Quem igitur fructum ex hoc cap. percipiunt, quod illas tam clare hæreticas pronunciat, & proinde subdit pęnis hæreticorum.

D

Secundum, *quod hæc sententia sit perniciosa reipub. & Ecclesiæ*, clarius probatur; quia strigum defensores conantur per hoc capitulum obtinere, ne Lamiæ interficiantur, vt patet ex Ponzinibij, Vvieri, & aliorum scriptis: & docet quotidiana experientia impunitas isto protextu, vel minus quam oportet punitas dimitti: nec fidei Inquisitores inter Catholicos vllum maius impedimentum experiantur, quam Legistas

E

stas quosdam, & tabulas has falsa im butos opinione ab hoc canone definiri, hæc cuncta esse illusoria, nec graue mereri pœnam. Queruntur de hac re scriptores fere omnes. ex Protestantibus Mollerus comment. in con suetud. Saxon. & Bodinus in Dæmonoman. ex Catholicis viri Pij, & docti Remig. in dæmonolatr. Ludouic. Richaume noster libr. trium discursuum. Pet. le Loyer lib. 2. de spectris. Crespetus libr. de odio Satanæ 1. discurs. 2. vbi testatur iam Francisci I. tempore in Francia delatum numerum maiorem centum millibus, sed plurima cum accessione adauctum, postea, iudicum conniuentia, & magnatum clandestino fauore: & grauiter deplorat discurs. 8. multitudinem iam esse tantam, quanta nunquam visa fuit, & causam gliscentis mali esse iudicum perfidiam, deceptorum Vvieri scriptis, & deceptorũ à Diabolo, vel certe complicum Sortiariorum. vide illum à fol. 118. Sebastianus Michaelis, Pneumalog. fol. 53. & 55. scribit à Geneuensibus solum modo puniri magos, qui hominibus, vel brutis nocuerint, cætera illorum detestabilissima scelera, insuper haberi, & vt illusoria prætermitti: non curari ab illis iniurias Deo illatas per idololatriam blasphemias, Sodomiam, &c. & ideo hodie Geneuam esse scaturiginem viuam atheismi, & idololatriæ. Hæc ille vicinus de vicinis suis potuit certo com perta habere. Conqueritur eadem de re Barthol. Spineus Sacri Palatij Mag. cum scribitem.

Potissimam labẽ, cur sic inualescat ista pestis esse, quorũdam Iuristarum persecutionẽ: quibus Principes Theologiæ imperiti facile credunt, quasi sapientibus, licet in huiusmodi satis rudes existant: vtpote Dei prouidentiam, Diaboli potestatem atque malitiam, & pleraque alia Theologica,

A ad quæ præsens articulus deducitur, ignorantes: & implent allegationibus legum folia: quæ & in pluribus non faciunt ad propositum: eo quod puros actus humanos possunt regulare leges humanæ, non autem Diabolicis colligatos possunt bene cognoscere: sed solum præsupposita cognitione superioris scientiæ, sacræ (inquam) Theologiæ, possunt pœ-
B nas determinare talibus conuenientes. Sic ille Apolog. 1. cap. 5. postea cap. 4. sic scribit. Hoc capitulum Episcopi male intellectũ à iuristis, quatenus hæc quæ ad Theologiam pertinent pertractat, est causa illorum ruinæ, putantium eo quod in corpore iuris Canonici redactum esse, pos se proprium sensum circa illud ita procedere, vt etiam Theologorum
C communi sensui se opponant, &c. Idem cap. 9. Adeoque nunc inualuit ista pestis: vt dixerit in quadam concione diabolus, qui in forma Principis apparebat (vt retulerunt, qui adfuerunt nonnulli ab inquisitore deprehensi) sitis omnes bono animo: Neque enim elabentur anni multi, quod superabitis CHRISTI fideles. quod optime diabolus obtinet
D suffragio diaboli, sibique similium, qui se patribus Inquisitoribus opponunt, dicentes hæc esse deliramenta, sicque scelestis his apostatis fauent, & in hæresibus suis indirecte confirmant. Nisi enim præpedirentur patris Inquisitores horum molestijs: quorum sæpe Principes, tanquam sa pietum persuasionibus inclinati, denegant auxilia Inquisitionis officio
E debita: ita eorundem feruentium inquisitorum Zelo secta hęc esset penitus deleta, vel certe extra fines Christianorum penitus fugata.]

Et his omnibus antiquior vnus inquisitorum Nicola. Iaquerius Anno 1457. sic scriptũ reliquit: *Quod quidem* c. Episcopi, *quidam incaute attenden-*

tendentes obstaculum non modicum præstant exstirpationi sectæ, & hæresis fascinariorum, unde ipsa fauorem accipit, & incrementum. Hactenus ille flagelli fascinar. cap. 9. Verum quid opus è Gallijs, Italia, & Germania coaceruare testimonia? Nonne in ipsa nostra Teuthonica Brabātia, quæ solebat ab hoc crimine satis esse pura, hoc scelus videmus gliscere, ex quo multorum in corda falsus d. capit. Episcopi sensus se penetrauit, maxime Iudicum, & causidicorū quorundam, quibus temere vsurpata Vvieri lectio, & incaute auditi sermones Loosei, & à quibus diuina iniuria, & Catholicæ religionis dehonestatio haud magni penditur. Minantur mihi Philippicas, & calami rigorem: exspecto, & re exspecto, sed nihil video, nisi minas, & inanes iactantias, pergunt interea canes impedire, & caulas lupis reserare. sinunt malū proserpere, immo fouent dum non prohibent, quinetiam prohibentes ipsi prohibent. quid negligere cum possis perdere peruersos, aliud quam fouere? *error, cui non resistitur, approbatur: & veritas, quæ non defenditur, opprimitur.* Hi dominiū tyrannicum dæmonis in Christi Ecclesiam confirmant horum opera salus reipubl. proditur. ab his de communi interitu priuata lucta comparantur: quibus volupe est in vtramq; aurem dormire, donec tortuosus draco se toto corpore insinuet: & venenum apostasiæ, idololatriæ, ac nefandissimarum libidinum, incredibilis crudelitatis, execrandorum sacrilegiorum, & quotidianarum contra tenellam ætatulam, contra fruges, & alimoniam mortalium, cōtra patriæ totiusq; generis humani salutem, machinationum, per totum paulatim Christi corpus diffundat. Quis non hos de repub. & Ecclesia quam pessime mereri pronunciet? quis nō profliget, execretur? videmus; si quidquam videmus, impunitate fruges fieri deteriores, & pedetentim plures pluresque sibi complices impigre adiungere: nec quidquam illis optabilius esse, quam quod assidue cribolus inculcat, sinceram adhuc partem eodem carcinomate peruadere. Si de vllo crimine verum, de hoc sane verissimum est vetus illud, *Parcendo nocentibus innocentium salutem conseruari non posse.* Deus ipse per Esaiā satis aperte Babylonijs insinuat, se regioni in qua maleficis parcatur, propitium nunquam futurum, sed ab ea grauissimas pœnas exacturum. [Venient (*inquit*) tibi (*Babylon*) hæc duo subito in die vna sterilitas, & viduitas. Vniuersa venerunt super te propter multitudinem maleficiorū tuorum, & propter duritiam incantatorum tuorum vehementem, Sapientia tua, & scientia tua hęc decepit te, veniet super te malum, & nescies ortū eius: & irruet super te calamitas, quam non poteris expiare. Ista cum incantatoribus tuis, & multitudine maleficiorum tuorum, in quibus laborasti ab adolescentia tua: si forte quid profit tibi, aut si possis fieri fortior. Defecisti in multitudine consiliorum tuorum: stent & saluent te augures cœli, &c.] c. 47. v. 9. 10. 11. Confirmat B. Io. Chrysost. deplorās, quod ab hoc nefario ausu vix orbis minima pars feruetur, & omnes fere sint æternæ mortis periculo expositi: hæc Dei iram semper quidem prouocasse, se nunc multo magis, post tot tam ingentis beneuolentiæ, ac miserationis tam insignis indicia, postquam illle filium redemptioni nostræ impendit. Lege illum hom. 10. in c. 3. epist. 1. ad Thimot. sub fin. Quid ergo fas sperare nobis, vbi tot quotidie pullulant maleficorum fascinariorum defensores, & in Scabinatus, Consulum, Fiscalium, Parlamentorum, & in

in ipsa Principum sacraria irrepunt? Vtinã recogitarent annos antiquos, & priora sæcula reuoluerent: statim deprehenderent, nulli vnquam Principi, Reipub. Prouinciæ maleficia exitio non fuisse; quorum exempla quædam Monitio. III. in fine ponentur. Vnde etiam probatur quod sequitur.

Dixi tertio *hanc sententiam esse ipsis assertoribus valde periculosam*, probatur.

Primo quia, vt ex dictis Esaię verbis patet, Babylonicam sortem in vltione sibi consciscunt. qui Babylonis scelus imitantur, & Diaboli contra Deum partiarijs, ad diuinam iniuriam, & patrię perniciem, & Ecclesię Catholicæ pestem, adeo sedulam atque fidelem operam nauant, & Satanæ regnum propagant, & Antichristi sunt metatores.

Secundo, quia dũ non credunt assertioni Theologorũ (ad quos spectat de peccato, sit vel non sit: item quantum, vel quale, iudicare) nec stant Põtificum declarationi, aut communiori Ecclesiæ iudicio, suæ nequitiæ, & incaute fidunt prudentiæ sapientiæque: & præter peccati noxam excommunicationis etiam se periculo exponunt in eos latæ. Qui Inquisitores in hęreticorum inuestigatione, & punitione impediunt.

Tertio, quia non immerito, se faciunt multorum criminũ suspectos: in primis quod non sint alieni à crimine quod defendunt, vt Iaquerius notauit de Doctore Edelino, & Treuiri norunt de Doctore Flaet. & de Vviero testatur Cresperus, disc. 3. & docuere Leloyher. Richeaumus; & alij complures, & possem ipse quorundam nomina referre. Item quod causa negandi sit atheismus, eo quod non credant esse dæmones, vel quia non bene sentiunt, de diuina prouidentia, quam putant sinere, innoxios

A à dæmone infamari, repræsentari, & tãdem supplicio affici; vel quia pertinaciter tenent dæmonem non posse corpora localiter transferre, nec tempestates ciere, nec morbos hominibus immittere, quæ contra fidem sunt, quia S.S. repugnat, vt docui libro 2. Disquisit. quæst. 11. 12. & 16. & & libro 3. quæst. 4. sect. 2. & quia sentiunt aliter quam Ecclesia. Nam caput

B Ecclesiæ, & (vt sic dicam) eius lingua seu os, est Pontifex Romanus: Pontificum vero Romanorum multi post d. cap. Episcopi adhortati sunt Inquisitores, vt contra striges, seu Lamias, sedulo, & seueriter procedant, & pestem hanc exterminent; & harum crimina, se non pro illusionibus, sed pro veris, ac nefandis excessibus habere manifeste profitentur, vt pa-

C ter ex Pontificum Bullis Innocentij VI. ad Inquisitores Germaniæ, Iulij III. ad Inquisitorem Cremonensem, Hadriani VI. ad Inquisitores Lombardię, & Clemẽtis VII. ad Episcopum Bolensem, de strigibus Mirandulanis; quas bullas referunt, & scriptis suis inserunt Sprenger. in princ. mallei malefic. Spineus, quęst. de strigibus cap. 15. & Apolog. 1. ca-

D pite 11. & integras ponit Pet. Binsfeldius, libr. de confess. malefic. edit. vltima. Sic etiam sentiunt cuncta tribunalia Ecclesiastica Italiæ, Hispaniæ, Germaniæ, Galliæ: sic semper Apostolici Inquisitores in praxi obseruarunt: ergo hic est sensus, hoc iudicium Ecclesiæ; à quo dissentire non est cordis sincere Catholici, sed hæresim sapit. Mihi quidem, qui Ec-

E clesiam nõ audiunt aliquid definientem, pro Ethnicis sunt, & profanis 4. tales si à malitia, certe nequeunt excusari à stupore, ac stolida temeritate, ac pręsumptione. Non à stupore & stoliditate; quia negant posse fieri, quæ recta Philosophia, & Theologia fieri posse conuincit (vt ostensum

lib. 2.

libr.2.& 3.) Et quia negãt facta, quę vbique, & omnes fere se fieri vidisse, & esse expertos, homines fide dignissimi contestantur: quod sapientum iudicio desipere, ac insanire est: quia nihil velle credere, nisi quod proprijs oculis adspexeris, signum est stoliditatis, vel proteruæ obstinationis; quę qualis ipsa est, cæteros putat, mendaces, fungos, & leues in credendo. Leuis est corde, qui cito credit, sed cordis nullius, & frontis ferreæ, qui cõmuni virorum proborum, & sapientium assertioni non credit. Nec à præsumptione queunt excusari; quia ipsi ius vsurpant definiendi, an aliquid sit hæreticum, necne; quod non ad Iuristas, sed ad Theologos; non ad Parlamenta subsellia laicorum, sed ad Episcoporum conuentus, & Synodos pertinet: immo præferunt suam sententiam sententiæ Inquisitorum Fidei, & Pontificum Romanorum. Nam cum isti censeant non esse illusoria, quę striges confitentur: nostri aduersarij Vvierani contendunt, deceptiones esse, & pro illusionibus habenda. Plane vltra crepidam sutores: & perinde faciunt, ac si lictores, & alij iudicum exsecutores, iudici dicerent eum male iudicasse, & se sententiæ opponerent. Nam in causa hæreseos Iudices laici reuera tãtum sunt executores sententiæ, per Ecclesiasticos iudices latæ. Quando enim Ecclesia definiuit, verbi gratia, qui negat transsubstantiationem panis in veram carnem, & sanguinem IESV CRISTI in Eucharistia, hæreticus est, & pœnis hæreticorum plectendus. Tum iudex sæcularis tãtum cognoscit, de facto, an Petrus hoc neget. Si Petrus dicat se negare, partes iudicis sæcularis non sunt aliæ quam exsequi in hoc homine, quod Ecclesiæ decreto statutum: & tenetur credere, talem vere hæreticum esse. Sic quãdo Ecclesia definit striges

A nostras, vt vere criminosas puniẽdas; non licet laico magistratui, hanc sententiam eludere, dicendo; hanc, quæ fatetur, delusam; sed rite confitentem debet condemnare. Nec etiam effugiunt notam temeritatis, tum ijsdem ex causis; tum quia, cum nudi iuristæ, vel medici sint, tamen audent sibi arrogare declarationem determinationis conciliorum circa fidem;
B quæ auctoritas nõ competit nisi Pręlatis Ecclesiarum, idque de consilio Theologorum; quibus Prælatis solis concessa facultas canones, fidei condendi. Aduersarij vero contendunt d. canonem Episcopi pertinere ad striges nostras, & ideo illo Canone decidi, has deludi: Pontifices autem, quos nominaui, declarant illas non deludi. nam Iubent Inquisi-
C toribus, vt in striges, tamquam verorum criminum, reas rigorem legum contra hæreticos latarum exerceant; nec tamen Canonem Episcopi antiquant, nec vllus, eum Decreto tollendum iudicat: ergo satis declarant, se censuisse, nihil hunc canonem, ad striges pertinere, alioquin eum abrogassent. Eodem modo eum intelligunt Inquisitores fidei, qui
D semper, ex doctissimorum Theologorum, & Canonistarum numero deliguntur. Nonne temerarium, est contra hos omnes, suo iudicio, in re tam graui, & adeo periculosa sibi, & reip. niti?

Vltimam denique conclusionis nostræ partem; *videlicet sententiam aduersariorum nec veritati, nec recta ratione, esse consentaneam*; probo quia
E veritati consentaneum, esse nequit, quod iudicio Ecclesiæ, & Pontificum declarationi repugnat, vt facit sententia aduersariorum. Nam Ecclesia est columna veritatis, & Pontifex Romanus est lingua seu os Ecclesiæ, cui est, promissum à veritate, *Non deficiet fides tua*. Quod vero

Ddd veritati

veritati consentaneū non est, id rectę
rationi nequit esse cōsentaneū. Præ-
terea, ex ipsis sectæ illarum Dianarū
circumstantijs; non prorsus excæca-
tis; statim apparet, quam diuersa fue
rit illarum secta, à nostratum strigū
secta. 1. illæ credebant plures esse
DEOS, Dianam, Herodiadem, &c.
nostræ striges non nesciunt se Dia-
bolum venerari, & ei debitum, vni
DEO se honorē deferre. 2. illæ pro-
fitebantur quædam prorsus impossi-
bilia, vt equitare cum Herodiade,
quæ nequit ex inferno egredi, & cū
Diana Dea, quæ nulla est. nostræ ni-
hil ferme confitentur, nisi quod, ci-
tra miraculum, sit possibile. Si dicas
Seuer. Sulpitius. lib. 1. de vita D. Mar
tini, scribit, ei vmbram terram La-
tronis, quæ ex inferno prodierat ap-
paruisse: sic ergo Herodias inde pro-
dire. Respon. non recte id inferri. Nā
quoad Latronis animam potuit id
Deus permittere ad falsi cultus de-
structionem: si vero inde Herodias
prodijsset (quam illæ misellæ crede-
bant esse veram Herodiadem) id fo-
ret ad falsū cultus confirmationem,
quod Deus nunquam permitteret. 3.
illæ credebant, quod cum Diana
proficiscerentur: nostræ quod cum
suo magistello, seu martinetto dæ-
mone: in quo illæ fallebantur, no-
stræ non falluntur. 4. illæ omnes pu-
tabant aliquid veri Numinis, & di-
uinitatis inesse creaturæ (nam in hac
re diserte canonis decisio fundatur,
dum ait; *quia huiusmodi mulieres
aliquid Numinis, & diuinitatis ex-
tra vnum Deum arbitrantur*) nostræ
striges, vix vllæ hac ignoratione, vel
errore ducuntur. 5. nostræ expresse
renunciant Deo, & professioni fi-
dei, quam in baptismo ediderunt,
offerunt dæmoni asseruatam eucha-
ristiam: conculcāt cruces, & alia mul
ta faciunt sacrilegia; quorum nihil il-
lis alijs mulierculis impingitur. 6.
A misceri se carnaliter, cum dæmoni-
bus fatentur; quod non aliæ. 7. no-
stræ conficiunt, & vtuntur maleficia;
pecudes; hominesque, præsertim in-
fantulos, necant; & fruges procellis
perdunt, quorum nihil, de alijs illis
legitur. 8. nostræ conspirant cum Sa-
tana in humani generis perniciem:
qua de re nihil est in d. cap. Episcopi.
9. nostrę baculo, vel olla, vel quo alio
B vtensili inter tibias sumpto, per aerē
vehuntur, & interdum pedibus iter
conficiunt in itu ad cōuentum, & re-
ditu domum; secus ac illæ, quæ tantū
super bestias, se dicebāt omnes equi-
tare, has & similes alias differentias
facile quilibet colliget, ex confessione
illarum, in d. ca. Episcopi, & nostrarū
strigum in actis iudiciarijs, vnde ap-
pareat sine iusta ratione aduersarios
C ad nostras d. c. porrigere. 10. argumē-
tatur Benard. Commens. in Lucerna
inquisitorum c. 4. tempore Conc. An-
cyrani secta strigum, videtur nondū
nata fuisse; ac fortassis nec Gratiani
tempore, qui anno demum. 1150. vel
circiter. (Sic glo. c. cum post appella-
tionem §. forma vero. 2. q. 6.) decre-
tum compilauit. Nam prædicta secta
strigū videtur pullulare cæpisse, pau-
D lo plus quam à centum quinquagin-
ta annis, vt ex Iaquerio, & antiquis
Inquisitorum processibus apparet: i-
dem asserit eo loco Franc. Pegna, in
addition. Sane vetustiorem Iaquerio
de strigibus in terminis, ac clare lo-
quentem, haud scio, an alium inue-
nias: ille autem nondum centum
quinquaginta annis deuixit. Quo
igitur pacto, capit. Episcopi, de tam
E diuersis, & tam diu post secuturis
hæreticis egisset? nam easdem non es
se illas mulierculas cum nostris; sed
in multis multum discrepantes, iam
ostensum.

Vnde etiam sit manifestum, veri-
tati, ac rationi consentaneam esse sen
tentiam contrariam eorum, qui d. c.
Episco-

Episcopi, volunt non pertinere, ad eas de quibus nunc agimus striges: quæ est plane communis Catholicorum sententia, imprimis eorum quos citaui, Pontificum Romanorum, *Innocentij, Hadriani, Iulij, & Clementis*; & Episcoporum, vel Cardinaliũ, Turrecrematæ in d. capit. Episcopi Alphon. Tostati, in Matth. capit. 4. quæstio. 47. Simancę Episcop. Zamorensis Catholich. institut. titul. 27. & fidei Catholicæ inquisitorum, Iaquerij flag. Fascin. Sprengeri Mallei malefic. part. 2. Mideri in Præceptorio præcept. 1. capit. 11. quest. 4. Bernard. Comens. in Lucern. Inquisitor. & magistrorum sacri Palatij, Siluestri Prieratis, de strimag. libr. 1. capit. 14. & libr. 2. capit. 1. & 4. & Spinei, de strigibus capit. 1. cum seqq. & aliorum grauissimorum, tam Iurisconsult. quam Theologorum, si non omnium, certe tot, ac tantorum, vt eorum comparatione aduersarij merito nulli censeantur, nonnullos nominabo.

Sic Ioan. Grassus cons. de strigibus,) Augustin. Botta de Sauiliano, de eadem re alio consc. Bernard. Basinus relect. de artibus Magic propositiom. 9. Paulus Grilland. de sortileg. q. 7. & post accuratam disputationem Arnoldus Albertinus, de agnoscendis assertionibus hęret. quęst. 24. à num. 13. maxime nu. 24. qui multa argumẽta in contrarium adducit, quibus egregie ipsemet respondet. Franc. Pegna commenta. 68. in directorium Eimerici, & idem in Annotation. ad Ambrosium, de Vignate tract. de hæresi. quęst. 12. vbi etiam accurrate ostẽdit Ambrosium illum à nobis non dissentire, & si dissentiret eius opinioni non standum: Marquardus, de Susanis tractat. de Iudęis, & alijs infidelibus capit. 13. num. 28. Ioan. Maior. in 2. capit. 14. quęst. 3. Barthol. Sibyllanus. 3. Decad. Mirabilium, ca. 7.

A quęst. 4. Franc. Victoria relect. de Magia quęstio. 7. Alfon. à Castro libr. 1. de iusta hęret. punit. capit. 16. Sixtus Senens. libr. 1. bibliothe. Sanct. annotat. 73. Pet. Binsfeldius Suffragan. Treuirens. de confession. malefic. in solutione argument. ad primum mihi fol. 347. MiKhaelius in Pneumalog. & Frāc. Picus libr. 3. dialog. strix, & omnes quos citaui superius hac sectio. 16. litt VV.

B Restat respondeamus obiectionibus aduersariorum.

Ad 1. dico quędam, esse similia mulierculis illis, cum nostris strigibus; sed in pręcipuis, maxime, quę sunt fundamenta, & bases, dicti cap. Episcopi, discrepare, immo nec in his, quę ponit argumentum conueniunt, nam nostrę non tantum nocte, vt illę; sed etiam interdiu vadũt,

C ad cursum, nec vmquam cum Diana, vel Herodiade se putant, nec super veras bestias vehi, nec semper equitãt, nec Dianę, vel Herodiadi obtemperant: nec ignorant pręsidem conuentus esse Satanam v. supr. versic. vltimam denique. Ideo hic non procedit argum. à simili, nec extensio Canonis, cuius verba non conueniunt

D nostris strigibus, nec dispositio, quia nostrę non credunt totum, quod illę asserebant: quod totum complexum in canone illo damnatur; non vero credulitas, quod à dęmone in alium locum corporaliter queant transferri, quę nihil habet commune cum opinione infidelium, vt dicti auctores optime ostendunt, maxime Albertin. d. loco num. 25. & ex hac ex-

E tensione magnum contra philosophiam sacram, prophanamque absurdum sequeretur, vt doctum abunde. Nauarri auctoritati iam respondi, eum aliter intelligendum, vide libr. 2. quęst. 16. lit. A.

In 2. Obiectione supponitur minor falsa: nam falsum esse ostendi nostras

striges credere similia his, quæ in d.c. Episcopi damnantur.

Ad 3. Quoque resp. vel nullas, vel vix vllas Lamias hoc credere. Solent enim in confessionibus suis dicere, se alijs videri tales; ipsæ autem sciunt, se transformatas non esse. Quod si rudiores aliquę id, vt Lycanthropi quidam faciunt putent: fateor tales à dęmone, quo ad hoc punctum, delusas esse: tamen si hoc pertinaciter teneāt, dico ex hoc cap. Episcopi, Illas, vt hæreticas debere damnari: vt recte censent Ambrosius, de Vignate, Albertinus, Pegna, & alij.

Ad 4. Resp. primo, incertum esse, de qua secta mulierum Burchardus loquatur. Nam Burchardianæ eodem modo, quæ illæ Gratiani, deludebantur, nempe circa præsentiā Herodiadis, aut Dianæ: nostræ vero circa sui dæmonis, tam vectoris, quam incubi, & Præsidis, in conuentu, non decipiuntur: sciunt enim ipsummet [illegible]. Pleræque etiam norunt discernere, quando id vigilantibus vere, & quando somniantibus, per imaginationem [illegible]ngat. Denique notant loca personas, & reliquas omnes circumstantias, & de his in confessionibus [illegible] tam noxij, quam innoxij, in [illegible] conueniunt: quod delusio[illegible] omnem excludere satis vbertim [illegible]sum. Nostræ quoque quo[illegible] formationem, non credunt, [illegible] hominibus, veris rem habere, [illegible] dęmonibus in corpore for[illegible] assumpto. Item sciunt distinguere, vel inter veros, homines, [illegible] interfuint, & inter dęmo[illegible] permixtos. Ideo possumus [illegible] Burchardum, de strigibus no[illegible] quarum secta diu post ad[illegible] Secundo dubium [illegible] pacto Burchar. accipiat illud; [illegible] Nam si de necessitate ab[illegible], vt velint nolint cogantur, eo [illegible] aduolare; pespicuum, est eū de nostris non agere; quæ si nolint, eò non deuehuntur, sed domi manent, sed postea pœnam aliquam absentiæ luunt. Si vero intelligit necessitatem conditionatam, v.g. debent ire, si nolint affligi: male id adscribit infidelitati, nam res ita, se habet de facto. Si capit de necessitate morali, v.g. quod putent, se peccare nō eundo, & ideo ire debere: hoc nihil attinet, ad nostras, quæ sciunt se peccare eundo, nō vero remanendo. Et sane toto illo capite nihil proponit Burchardus, has sentire, quod rectæ fidei repugnet, iuxta iam à nobis demonstrata. Nec mirum hac in re illum errasse; qui in eodem capite halucinatur circa tempestates ciendas, & maleficium amoris odijque, vt ostensum, li.2. & 3.

Ad 5. argum. ex resp. ad 4. patet solutio.

Habent aduersarij plenam (nisi fallor) d.c. Episcopi, explicationem quā velim, eos perpendere, sine proteruia, aut peruicacia; quę faciunt, vt videntes nihil videant.

SECTIO XVII.

De libris Magicis.

NEc possunt, ad hęredes trāsmitti, nec legi, nec retineri, sed sunt igni tradendi; Vt iure antiquo cantum, & in primitiua Ecclesia obseruari solitum, & hoc renouatum edicto Pij IV. & Clementis. VIII. Pōtifi. in regg. quas pręfixerunt Indici, libr. prohibit. Reg. 9. Intellige prætérquā, ab illis; quibus prohibitorum librorum generalis lectio, in bonum publicum Pontificis Maxim. auctoritate fuerit concessa. Solis Pontificibus reseruatum est, hanc licentiam largiri, & quibus, ipsi hoc permiserunt; vt nominatim omnibus Inquisitoribus fidei, & eorum commissarijs,

l. cęterę D. fam. herci. l. math. C. de ep. audien. Acto. 19. v. 19. cū seq. & D. Aug. testatur in psal. LXI. in fi. Dam. de Barlaā & Ios. cap. 32.

Eymeric. c. 43 n. 1. & Penna ibi in comm. litt. C.

Iul. 3. in bulla, cum meditatio cordis.

vijs pro tempore existentibus. Episcopis vero, eo solo, quod Episcopi sunt hæc licentia legendi libros prohibitos non competit, vt docet Penna, & hoc fuit à Pio V. quibusdam Episcopis diserte responsum. Sunt autem tales libri, non auctoritate propria cōburendi; sed potius deferendi ad inquisitores. Qui eos retinent, nisi deferre parati sint, non sunt absoluendi: & hæc absolutio reseruata est habentibus potestatem absoluendi à casibus bullæ cœnæ Domini; & ab alijs impensa absolutio, nulla est, & inualida, sunt etiam tales retinentes vehementer de eadem hæresi suspecti; si libri sint ab alijs compositi. Nam si ab ipsismet compositi forent, plene conuincerentur, & damnari possent vt hæretici magis si tamen faterentur à se compositos, vel à se scriptos, vel ab alio se dictante scriptos, nec quicquam causari possent, quod eos ab hæresis crimine tueretur. vide de hac re bene loquentem Siman. in prax. à num. 4. tit. 39.

Ad direc. inquisitor. par. 2. c. 4. Commēt. 3. fol. 91. Hæc ōia fuse docet post Simā. Campeg. & Zanchinum Pena d. cōm. 3. Arch. Ioā. Andr. d. c. filij de hære. in 6. Rom. sing. 313. Carrer. de hæret. nu. 125

Idem, quod inquisitoribus fidei, quo ad librorum horum vsum puto esse publicis Librorum Censoribus Ecclesiasticis: non vero DD. quia doctores sunt, nec Parochis quia Parochi. quod diligenter notandum, etsi in multis locis periculose Parochi, & DD. hoc ius sibi vsurpent.

SECTIO XVIII.

De Eucharistia morituris præbenda.

Cōsuetudo multis locis, est male ficis ad mortem damnatis denegare viaticū corporis Dominici; quæ cōsuetudo tolerari potest, propter Sacramenti reuerentiam illis locis; vbi post sentētiam statim reus morti traditur. Locis alijs, vbi pridie sententia fertur, & postridie reus interficitur ēt consuetudinem hanc admittit. Na-

A uarus. Sed omnino putarim, tūc reis præbendam cōmunionem, nisi quid aliud obstet: nempe dummodo Catholici sint, & vere peniteant, probatur hæc sententia iure Pontificio, & ciuili, & DD. auctoritate. probatur & ratione, quia consulendum, eius animæ, cuius corpus traditur, ad mortem: neque hoc est, dare Sanctum canibus, pœnitens enim iam

libro 5. Consil. 16. c. quæsitū. 13. q. 2. c. sit per eod. de heret. in 6. Motu proprio Pij V. sup hoc edito. Sanction. Crimina. Carol. V. art. 79.

B Deo amicus est, & non canis. Nec dedignatur Christus, eum inuisere, pro quo mori dignatus, fuit in cruce.

Gloss. & DD. i Cle. 1. de pœn. Turrecre. in d. c. que situm. Aufrer. de po test. Eccle. super laic. Iul. Clar. d. q. 99. nu. 3. v. Binsf. membr. 2. dub. 5. mul tes allegā- tem. d. consil. 16. Manual. c. 25. nu. 23.

Item ad hoc requiritur, vt reus sit ieiunus, nō enim idem obtinet in ægro morituro, & sano morituro, vt optime docet Nauarrus. & vt tantum temporis inter supplicium, & communem intercedat, vt species sacramentales, sint verisimiliter con-
C sumptæ, ad quod non dubito, cum Nauarro, quatuor horas sufficere, cō fessio Sacramentalis numquam reo, ne immediate quidem ante mortē, deneganda: contra vnctio extrema reis numquam concedenda. Semper autem cauendum, ne post Eucharistiam, vel confessionem quilibet reū inuisat, & inebrietur, vel alia fiant piam mortem, & seriam pœnitentiā
D impedientia: qua in re hic in Belgio, & Germania superiore multum, & frequenter peccatur.

SECTIO XIX.

An corpus sepeliendum?

Sequenda in hoc regionis consuetudo, quoad illos, qui à Carnifice iuxta terrorem sententiæ sunt inter-
E fecti Quoad alios, qui sententiæ executionem morte præuenerunt, notandum primo huius (vt & hęresis) excepti criminis naturā esse, vt morte non finiatur, sed contra mortuum procedi in eo possit; & in locis, vbi bona confiscantur, potest etiam

Nauarr. nu. 23. Clarus d. num. 5. Gomes. to. 3. c. 14. nu. 8. Clar. §. vlt. q. 100. num. 1. Gomes. d. toro. 3. c. 1. nu. 82.

 post

post mortem agi, ad bonorum confiscationem; sed vbi talis consuetudo non est, saltem ad memoriæ damnationem; & corpus sepultum condemnatum, posset exhumari, & ossa comburi. Qui durante reatu sibi mortem consciuerunt; ij non sunt sepeliendi Ecclesiastica sepultura, sed cadauer deberet à iudicibus in furcam agi.

Com. sup. & Clarus, q.51. n.14. Simã. in prax. ti. 62 & tim. 56. es placuit. 23. qu.5. & ibi glos. & DD.

Si obijcias contrariam, sententiam communiorem, quoad vltimum membrũ nempe non posse iudices in corpus in carcere mortui sæuire, illud suspendendo, vel cremando, quia crimina, & eorum pœna morte exstinguũtur, *Respondeo* hanc rationem locum non habere, quando moriendo nouum crimen committitur, & ipsa mors crimen est: crimine enim nec crimen, nec criminis pęna pōt extingui. Hęc me cã impellit, vt à communi sententia recedam. Deinde plerique cēsuerunt, & optime; in atrocioribus criminibus, rectius æquius esse adhuc cadauera puniri, cum grauissimo cum scelere, se debitæ pœnæ reus conatus fuit subtrahere; & consuetudo fere generalis comprobauit hanc praxim cadauera talium puniẽdi, ad aliorum necessarium exemplum. Eos autem consanguineos, & amicos, quis reis in carcere venenum vel laqueos, vel cultros suppeditant; vt violentas, sibi manus inferant ad ignominiam euitandam, in quos merito DD. inuehuntur, non dubito teneri lege Cornelia de Sicarijs.

Vide Clarũ d.§.fi.q. 51.n.45. & Gomez. sup.nu.71. & Menoc. de arb.iud. cas. 285. Late hæc ostendunt post igneũ Eran. Mar cũ, & alios ipsi Com. & Clarus. locis dictis. Cou. 2.lib. 2. resol ca. 1. Simanc. d.tit.62. Mars. singu.50. Menoc.d.cas. 285.

d.cap. placuit, & ca. ex parte de sepult. Albetic. Angl. & alij in lib.1. §. quoties D. de iniu. neq; hac in re prax. cõtrariã proferũt DD. sup. cit sed oẽs volũt vnanimiter quoad hęs iura seruari.

Si vero, nō vi sibi illata, sed ęgritudine, vel debilitate, aut incommoditatibus carceris morerentur ante sententiam; in his ego prorsus sequerer communem illam sententiam; adeo vt si in talem, non legitime cōfessum aut conuictum, iudex sæuiens, eum non patiatur Ecclesiasticæ tradi sepulturæ; peccet Mortaliter, & actione iniuriarum conueniri à propinquis defuncti possit. Poterit tamen iu-

A dex sinere corpus sepeliri, cum protestatione, & litem cœptam contra mortuum prosequi citatis, ad defensionem, ijs quorum interest; vt in hęresis crimine seruatur. Sed quot annorum spacio currit ius contra mortuum agendi? putarim in hoc crimine quoad bonorum confiscationem, nō posse agi, post annum quadragesimum; ad memoriam tamen damnandam, adhuc agi posse, iuxta ius Canonicum; sed ciuile videtur quinquennij tantum spacium exigere; cui in foro ciuili standum.

B

Aegid. Bellamera de cis. 677. & 678. cum seq. Alberti. rubr. de hær. Simã. d. titul. 62. Brunus de hær li.5. c. 17. Siman. sup. n.7. ex c. vl. de præscript. in 6. lib.1. C. de apos. & ita gloss. in li. Manichæ. in verb. subire, C. de hær. & est com. te ste Comes. supra, nu.81. quẽ sequitur Clarus d.nu.14.

APPENDIX I. ad liber. V.

C



His addã, quę ad me V.CL. Petrus Oranus scripsit 5. Kal. Decemb. 1599. & adiungã, ex rebus alibi iudicatis nōnulla, quæ solius Parisiẽsis Curię iudicatis non immerito prę ferantur: quamquã nec Duareno (cuius in scholis, quã in subsellis, maior laus) satis credam hoc Parlamenti illius cōstans, esse iudicium, sed fors illũ arresta aliqua decepere; quæ alijs, ipsi non notis, fundamẽtis. innitebantur. Oranij verba sunt.

D

In Magicarum Disquisitionũ Tomo primo, aduersus Alciatum nostrum, strenue decertasti depulsioneque plena, atque solida, errorem notasti, & confutasti, demiror doctissimum Alciatum non tantum in Parergis verum etiam in Recitationibus, ad Decretales Pontificum, in eo errore perstitisse, sic autem scribit.

E

In cõtingentia facti vidi quamplurimũ dubitari. Inquisitor pronũciaue rat contra quandam mulierẽ, ac tradiderat Iud. ci sæculari, hic ad partis

In c. pernicios. n. 6. de off. & pot. ist ordinarij.

instan-

instantiam vidit processum, in quo continebantur, quod hæc mulier cō fecerat pocula quędam amatoria, & solum contra, eam erant indicia quarumdam maleficarum, quę dicebant, quod in quodam lusu nocturno cum dęmonibus viderant ipsam, mulierem ludentem, ac ducentē choreas, ipsa vero negauerat omnia, & fatebatur, se esse catholicam: fuit dictum, quod Iudex sæcularis, non deberet exequi Inquisitoris sententiam ex defectu iurisdictionis, quod in illo processu Inquisitor non poterat cognoscere, nam quo ad pocula amatoria, clarū, illud delictum non esse hæreticū, nec eius cognitionem, ad Inquisitorem spectare. neque enim est credendū, quod etiam ipsa vere fuisset in lusu, nam quamuis credatur socijs criminis in tali delicto, attamen illud non, est trahendum ad ea, quæ vere non videtur, sed per illusionem dæmonum, præsertim, cum istæ participes criminis essent mulieres, quę regulariter non admittuntur in causa sanguinis; hæc Alciatus.

Panorm. in ca. 1. de sortile. per ca. accusatus de hæret. in 6. c. Episcopi 26. q. 5. cap. 3. de testam.

MI DELRIE, ex vno errore, in alium labitur Alciatus, si quidē Pōtifex Maxim. in accusatione etiam mulieres audiri rescripsit, non quaslibet, sed conscias, & participes eius criminis ac facinoris; & audiri, non tanquam accusatrices, sed tanquam testes. certum enim est conscias haberi pro testibus, audiri, & examinari tanquam testes: quin etiam generali consuetudine cōparatū, vsurpatum, atque receptum, vt eiusdem criminis, & facinoris socijs credatur, si sanguine suo, id est morte, accusationē suā signauerint, & roborauerint.

In d. ca. 3.

In l. repet. §. 1. de quæstionib. & in l. vlt. C. de accus. & in c. vlt. 25. quæs. 5. lib. vlt. §. fin aūt, C. de bonis dorū, qui ante sentētiam, &c. Aemilian. de cla. 292

Et quod traditur. Reum criminis non interrogari, de conscientia aliorū; quod sibi non pepercit, multo minus alteri parciturus sit: id intellīgēdum, est de confessis, non conuictis; hos enim aduersus cōscios, socios, &

A participes criminis interrogari manifesto iure probatur: immo, & confessum interrogari in crimine læsæ Maiestatis in aperto est: tale autem crimen, est sortilegij, & magiæ. Iudices rerum capitalium apud Srabulenses sortilegas cōuictas, nec cōfessas proscribendas, non damnandas capitis, vel ad rogum cōtendebāt; ac ne quidem, si in flagranti crimine compre-

in l. d. Hadrian. §. 1. de custodia reorū. cap. 1. de confessis. l. qui sententiam. de pœnit. lib. 1. de Clem̄ent. cap 23.

B hensæ essent; sicque apud eos more maiorum vsurpatū: verum auctorāte Principe iactatam cōsuetudinem, & abusum abrogauimus, hoc. n. nec ius admittit, altero contentū; vt vel confiteatur, vel conuincatur reus.

decl. 377. lib. 8. hist. Sueton. in vita August. c. 33.

Scio asperrimum, *crimen paricidiū* (quod Seneca, & Quintilianus, *nefas vltimum*, vocant: eoque sensu in Regem adtentatum, *vltimum faci-*

C *nus*. Quintus Curtius appellat) non vindicatum acerbissimo illo supplicio, more maiorum, etiam in conuictum, & manifesti paricidij Reum; nisi vltro confiteretur, nec confessionem fuisse extortam tormentis; tamē nihilominus conuictus, capitali pœna vti homicida coercebatur, ea fuit lenitas Augusti, nolens parricidij pœna plecti, nisi confessos, nec

D Augustus sua interrogatione, CERTE PATREM TVVM NON OCCIDISTI? viam salutis, & libertatis, Reo aperuit, vt voluit Casaubonus; sed benigna interrogatione abnutiuum responsum elicere voluit; ne conuictus, non tamen cōfessus, pęnam parricidij sustineret. tam horrēdum facinus parricidij vix credidere patratum veteres; nisi si paricida se suo iudicio conuinceret.

in notat. ad Suetonium dic. cap. 33.

E Quod vero Aliciatus scribit, aduersus diuinationes, & incantationes, Inquisitores incongruos, & incompetentes, esse iudices, quod diuinationes, sortilegia, ac alia id genus, species sint falsæ Religionis, nulla tamen dogmata fidei Catho-

licæ contraria contineant; hoc simpliciter verum non est, si enim Diuinator, sortilegus, inuocauerit, & adorauerit dæmones, spem in, eos ac fiduciam posuerit; sacrificia, ac preces, eis obtulerit (quod vtique faciunt sortilegi, & venenarij) recte pro sua iurisdictione inquisitor inquirit, & ita post Oldradum, & Iasonem resoluit Conradus Brunus.

cons. 208. in l. huiusmodi de leg. 1.

Demiror Gallos doctissimos errationem Alciati insecutos. Franciscus Duarenus, sic de sortilegis scribit: de aniculis horum, quæ volitare per aera, & nocturno tempore saltitare, & choreas agere dicuntur, quæritur? Et solent plerique Quæstores in eas acerbim animaduertere, quam ius, & ratio postulet, cum Synodus Ancyrana definiuerit, quædam esse quæ à cacodæmone multarum mulierum mentibus irrogantur, itaque Curia Parisiensis (si nihil aliud admiserint) eas absoluere, ac dimittere merito consueuit, Hæc ille.

in titu. ad legem Cornel. de Sicarijs.

In eandem sententiam ita quoque Petrus Erodius; nuper extitere apud Valenses, & Cenomanos vicinos nostrorum Anditum, qui ex hoc maleficio dãnati sunt, & quos in tormentis audio confessos, se sacris (quæ sabbata nuncupant) rituatim initiari, cum Christianismum abiurare, & profiteri paganismum: deinde à tergo notari signis: postremo donari pulueribus, & medicamentis, quibus, & brutis, & hominibus officiant, itaque alios tale quid conficere, nonnullos vrinam sistere, quosdam arceri à cõcubitu, an id effici possit, vt persuadere volunt hominibus infectis, videbimus prout, res incidet. durat in hodiernum diem hæc, seu magorũ, seu sortilegorum perniciosa, factio, nisi quod ea nõ amplius philosophorũ, aut honestorum virorum sit, sed rusticorum, & idiotarũ, quæ res (inquit) vanitati vanitatem adiecit.

lib. 5. rerũ Iudicatarũ, tit. de malef. c. 11. editio. 2.

A Idem alio loci à sanguine sortilegorum, ex Ammiano Marcellino abstinendum contendit, quod multa in hoc genere vana sint, multa non nociua, multa insaniæ coniuncta, multa miseranda; & si hęc delitia humana aliquam pœnam merentur, mitiorem, vult adhibendam, vt enim furiosus satis ipso furore punitur, ita sortilegus vana indagine.

lib. 8. rerũ iudicatarũ tit. de malefic. c. 14. editione postrema. Nihil necesse, nam nõ probat quicamu sed Hippiã tãtum agit, & cuius causã rei ignorat, cõtendit eã non fuisse. censes dicours politiques, c. 42.

B In eundem errorem delatus Michael Montanus libro tertio; periculorum, seu, tentamentorum, Lipsius noster gnstus, Auctor vero operis, *Essais* vocat, capite vndecimo, tit. des Boiteux. Curassem ab Amanuensi meo describi, nisi Lipsius in libraria, sua haberet; à quo, si voles, legendum accipies.

C Contra Mathæus Cognetus, Senator Regius, sortilegos tãquam homicidis nequiores, naturæ humanæ inimicos omnimodo puniendos cõtendit, & dirius seueriusque in eos à Magistratu animaduertẽdum: quod & ipsum firmat; doctissimus Theologus Claudius Espencæius; *magiam proscribere* (inquit) *scepiri magis est, quam styli*, & eo loci multa, de magis, præstigijs, & incantationibus.

in commẽtarijs ad postrem. Epistol. D. Pauli ad Timotheũ cap. 3.

D Quin etiam Francisc. Hotomanus in sortilegos animaduertendum cõsultus respondit. Et si forte non sit plene probatum delictum sortilegi, tamen sufficere publicam vocem, & famam in loco, vt possit quæstionibus subijci, quod omnium impietatum, atque scelerum à Satana repertum scelus, & maxime abominandum sit, propter expressam abiurationem, & renũciationem Christianæ Religionis: deinde propter fidem & hominium, quod diabolo præstatur: & propter exitium, quod ista maledicta diaboli mancipia mortalibus inferunt: cuius rei causa, leges ciuiles humani generis inimicos, & hostes communis salutis appellant.

cons. 98.

E

in l. etsi & in l. vlt. C. de mal. &

Idem

conf. 99. num. 2. Idem Hotomannus, in morbis curandis magam qua, de consulebatur non modo circulo, verum etiam certa, hac verborum formula vsam fuisse refert, *d'ainsique Dieu à va, & charitate à foy, & le pain n'a faim & l'eau n'a soif, & le feu n'a freid, fau, en oysi, parte d'icy dedans*, quod magicum carmen (exorcismi formulã impie Hotom.) d.conf. 99. in l. nullus & in l. eorum. C. de malef. Cõstitutionibus Imperatorum damnatum legimus, eos enim quisusurris, & carminibus istis vtuntur, quamquam pernegent, testibus tamen grauatos, eculeo dedẽdus, vngulisq; sulcantibus eorum latera tondenda, pęnas proprio dignas facinore.

Quod vero Alciatus, Erodius, & alij, sortilegos ad sabbata proficisci, ferri per caminum, nigrum hominẽ, vel hircum adorare, tripudiare vna, atque vnguẽta pulueres ve dari, quibus, aut transferantur, aut solo etiam flatu, alios tabe conficiant; deridicula, & insomnia esse putant, & ad sui dicti confirmationem, aduocant Decretum Patrum in Concilio Anezrano; solide abs te confutatum est, vt & hoc ipsum præstitit Sebastianus Michaelis Theologiæ Doctor: neq; adhibendam mage fidem Ioan. Baptistæ Neapolitano, quã Apuleio Africano, vtrũq; enim fieri posse seipsa, & opinione, ideoq; à particulari, ad vniuersale nullã, esse cõsequentiam. in sua Pneumal. in li belli cõcl. lib. de magia. c. 26.

Ioannes de Vaux Stabulensis monachus, inter alia recitabat indicẽdæ cõgregationis (ita enim vocabat) statos conditos dies; vbi nocte intempesta ad destinata loca sodalitas compararebat; quæ dæmoni in forma hirci apparenti adorationes genibus submissis faciebat, ijsque in locis exstrui mensas epulis, & cibis bonis, beneque sapidis (neque enim inanes mẽsas fuisse,) & primæ mensæ honoratiores vxoribus (quos *les braues hommes*, appellari referebat) accubuisse, primæ mensæ maiora subsellia, Belzebub, Astarot (hæc est Venus, & Ioannis ipsius succuba,) & Leuiatam occupasse secundis, & tertijs mensis interfuisse etiam plures dæmones sine nomine, bibi ad sanitatem Belzebub, epulis exempta famæ, mensisq. remotis, in promiscuos concubitus, & amplexus rui, in recessu accipi à dę mone pulueres spargendos in aerea, ad fruges, vineas, & segetes inficiendas, & sparsis pulueribus ventorum turbines, & tempestates spurcissimas excitatas.

Non ignoro Senecam, hæc non probare, sic enim ille, *Apud nos in duodecim tabulis cauetur, ne quis alienos fructus excãtasset: rudis adhuc antiquitas credebat fructus posse excantari, adtrahi imbres, & repelli cãtibus, quorum nihil posse fieri tam palam est: vt huius, rei causa nullius philosophi Schola intrãda sit:* sed hoc Senecæ dictum, vt erroneum cõnicisti. li. 4. naturalium, q. cap. 7.

Florimundus, de Remũdis refert apud Burdegalenses capitulum, generale, per sortilegos indici solere diebus Mercurij, & Veneris mensis cuiuslibet, ita enim confessos sortilegij criminis Reos. Sebastianus Michaelis in *Pneumalogia* seu, *en son discours des Esprits, scholio septimo*, scribit, *les sorcieres estre transportez d'vn lieu en l'autre par Sathan pour le iour, & heures le Ieudy enuiron la minuict, auquel seulement ils sõt trãsportez comme tresttous ont conuenu, en cela, & confessé. Peut-estre,* (hanc rationem ille subijcit) *pour ce que le diable veut auoir les premieres, & estre recogneu au premier rang de la semaine. Car les Turcs celebrent le vẽdredy, les Iuifs le Samedy, les Chrestiens le Dimanche, & quand à luy il s'est mis deuant tous pour auoir la premiere celebration.* en son Antechris. c. 7. n. 5.

Quod de Pasete, natura mossi, sed magia vẽs superante, ex Sudę historicis

ricis refers, idipsum inter adagia sua Erasmus retulit, ad quem, cum quid emeret, & rei pretium venditori numerasset, nummus perpetuo redibat, idem carmine magico, conuiuium repente partibus omnibus instructum, ac sumptuosum exhibebat, quod statim si libauisset euanescebat: potuit cõuiuium fuisse verum nõ simulatum, fascinatum, & imaginarium; cuius rei fidem faciunt cõuiuia quibus adsidue Ioannes de Vaux interfuit, cuius confessio ab alijs quoque magicis, & sortilegis probata.

Tempore reuerendiss. *Georgij Austriaci Episcop. Leodicens.* (bonæ memoriæ) magister Hugo Bourletus chirurgus insignis, & a medicis laudatus, multum similia factitabat; vinaque extraria Roma, ex Hispania, & alijs ex locis reipsa in mensa omnibus demirantibus repræsentatis poculis exhibebat: viuunt adhuc horum actuum testes compertæ fidei, at ille postea ad meliorem mentem reuersus, maleficijs abstinuit, & ex impio factus pius; quinque diebus singulis sacris operabatur. Reuerendiss. Cardinalis à Groesbeeck. eum in familiam suam recepit. obijt autem valde pie, & Catholice, ab annis octo, & quod excurrit.

Verissimum est, quod in secunda parte operis tui scribis; Constantinũ Imperatorem ad Bassum Præfectum vrbi rescribentem, non vsum verbo, Coegisse: quod vero ais vsum verbo, deflexisse; ipse apud te dispice, anne, defixisse legẽdum sit, ita enim Theodosianus Codex habet. defigere, sortilegorum verbum est; apud Ciceronem. Quæcũque Augur, iniusta, nefasta, vitiosa, dira, defixerit, (sic in melioribus Codicibus, & ita quoque Lãbinus) irrita infectaque sunto. Plinius defigi diris deprecationibus, nemo non (inquir) metuit. Ouidius (abs te etiam laudatus) Deuouet absentes simulachraq; cerea figit, & a libi; Sagaque Phœnicia defixit nomina cara. Quod ipsum non ignorauit Accursius noster in exemplo abs se posito, in figendo ceræ imaginem, & in glossis Philoxeni, defixiones Nectomantiæ, leguntur.

[Margin: in l. eorũ, C. de malefic. — li. 2. de legibus. — libr. 28. Historiarum, c. 2. — in l. 6 in verbo non dubitauit. C. de malefic.]

Vnde apud Paulum I.C. minus recte legitur, Interficerent aut deficerent, legendum enim, vt enim, vt ex Codice, Vesontino Cuiacius noster restituit, defigerent: qui autem defixiones faciebant, curiosi, vocabantur, vnde apud Horatium, curiosus, pro malefico seu mago accipitur, qua de re videri poterit Cuiacius.

[Margin: lib. 5. sententiarum ad l. Corneliam de sicar. §. 9. lib. 20. obseruat. ca. 22. & libr. 27. c. 17.]

Quod tu de puella Ioanna Lotaringia, idem plane censeo, eius gesta, & stratagemata, non sub Carolo, sexto (vti scribis) sed sub Carolo, septimo, contigerunt (cuius rei testes aduoca Paulum Aemilium. Monstreletum, Micquellum Girardum, & alios) Virago illa obscuri generis in Barrensi Ducatu Iacobo Dareo patre ac Isabella matre nata, Diuino afflata numine rem inclinatam fortiter restituit; Angelos vbique perfidos, FRANCIA eiecit; Carolum Septimum Remos vngendum sacrandumque perduxit; illique, vt ratum firmumq; Imperium more maiorũ esset, effecit; Aurellanensem vrbem graui obsidione liberauit, vidi eius statuam æneam Aureliæ in ponte ad Ligerim seruatæ à viragine, & virgine vrbis monimentum, cęterum dũ in Compendij obsidione ex vrbe erupit, ab hostibus comprehensa, & Rothomagum producta ad palum damnata, viua exusta est; non absque æterno Anglici nominis probro, qui se magicis illius artibus Francia profugere falso querebantur.

Admirandum sane est, quod de illa adfirmatur, pirum arborem, sub qua illa sedebat dum patris gregem minabat, ouesque ruri pascebat, cum

vt

vt Regem Carolum VII. adiret, primo cœlesti voce monita est; neque cariem, neque vetustatem sentire, neque fulmine tangi, neque pluuia, grã dineve, aut niue intingi.

Per Micquellum, qui Aureliana vrbis ab Anglis obsidionẽ & Ioannæ res gestas scripsit.

Inquisitor, in Prouincia Stabulensi apud acta probatum reperi; malum sub qua maleficæ duxerant choreas, & saltatorium orbem versauerant, in quaque earum Aulœdus Tibicenve consederat, fœlicem ac frugiferam, factam infœlicem, ac infrugiferam, arborem vidi.

Redeo ad Ioannem, quam ab Angelis flammis feralibus quasi maleficam ambustam refers: an eo sensu exaudis hæc verba Constantini ad populum. FERALIS PESTIS ABSVMAT?

In l. multi. C. de malef.

Iacobus Reuardus, existimat per illa verba nihil aliud voluisse Cõstantinum, quam maleficos igne consumendos esse, sed quia de Dijs manibus, quibus ferialia sacrabantur accitis arte magica locutus sit; ideoque, ferali peste, potius quam igne, huiusmodi homines absumendos rescripserit? *quamquam* (inquit) *non ignorem pestem feralem de supremo supplicio accipi posse, & veteres pro morte ac interitu pestem posuisse. unde apud Festum pestiferum fulgur, quo mors exiliumve significatur.*

lib. 5. variorum, cap. 3.

Dionysius Gothofredus, ignis quoque supplicium intelligit, quod magi Dijs manibus consecrarentur: vt quemadmodum in feralibus pecudes absumebantur, & ipsa cadauera, ita manibus consecrarentur, quos in carminibus suis inuocassent.

In notis ad dict. l. multi.

Ego vero, per hæc verba, *pestis feralis absumat*, intelligo maleficos, & præstigiatores bestijs obijciendos: quod ipsum Græcus interpres notauit, probarunt quoque antiqui nostri iuris Interpretes, & maxime Odofredus; *magos* (ait) *feralis pestis absumat, quia sunt obijciendi feris bestijs lace-*

lib. 60. basil. Konti. 39. in d. l. multi.

A *randi.* sic quoque notauit Cuiacius: *feralis* (inquit) *pestis absumat, id est bestijs obijciatur, & vt ego interpretor feralis pastus absumat.*

in notis ad d. l. multi.

Matthæus Coignetus vtitur hac interpretatione, *quella peste cruelle les puis' esteindre, & cõsumer, & pour teles sorcelleries Iehu fit manger a'c chiens la Royne Iesabel.*

Neronis tempore de Christianis
B tanquam sortilegis supplicium sumptum legimus, & hi aut feris, aut canibus obijciebantur, aut crucibus figebantur, aut flammabantur, stantibus ad palum destinatis vnco (ne motatione capitis picem cadentem decliarent) gutturi suffixo, è lamina ardente pix, aut vnguentũ in caput liquefiebat; ita, vt riui pinguedinis humanæ per arenam amphiteatri sul-
C cum facerent, eoque pertinet locus ille Iuuenalis Satyra prima.

d. cap. 48.

Pone Tigillinum, tæda lucebis in illa;
Qua stantes ardent, qui fixo gutture fumant,
Et latus mediam sulcus deducit arenam.
(Ita legendum contendit Schaliger)
D non vero,
Et latum media sulcum deducit arena:

libr. 5. de emendatione temporum ca. de Roma sub N. rone, incensa.

Hactenus Oranus.

In his, quod de Ioannæ æuo me monet amicus, verissimum, & memoriæ lapsum agnosco lubens. De duobus alijs non video causam, cur sententiam mutem.

E Nam illud de Constantini rescripto *deflectendi*, voce vsum, non *cogẽdi*; verum est, nec facile hic admiserim correctionem illam, *desigendi*: tum quia libri omnes Codicis Iustinianæi, quos vidi, continent, *pudicos alibi ... desl...sse animos*: tum quia C. Theodosianus à Ioanne Tilio

l. eorũ 4. C. de malef.

lio primum editus hanc lectionem A confirmat: tum quia Constantinus Harmenopolus, in huius legis breuiario legit, *qui magicis artibus pudicos animos ad libidinem deflectunt, publicatione, & exilio puniuntur*, tum quia *defixio magica*, deuotionis, & execrationis quoddam genus fuit, & non animæ permouendæ, vel peruertendæ, sed sanitati corporis perdendæ instituta: nec satis Latine dicas, B *animum defigi*, sed deflecti *in libidinem*.

l. 9. titu. 16. lib. 3. l. 6. Epit. tit. 10. πεζί φορ-τις.

De *Ferali* flamma, cum scriberem nulla mihi cogitatio fuit legis illius Constantini, cuius initium, *multi*, Sed, *ferales flammas*, funestas atq; lethale nuncupabant. Vt Minucius, *ferialia ligna*, Symmachus, *ferialia cōmenta*; Saluianus, *peccatum feralissimum*; noster ille decus orchestræ, *ignem feralem, ratem feralem; locum* C *feralem, saxum ferale, turbam feralem*; alij alia, quos olim laudaui; quæ vox à *Fera*; sine morte siue Parcam ita vocarunt. De Constantini tamen verbis, nondum mihi liquet quid ille per *pestem feralem*, potissimū supplicij vltimi indixerit, illud quidem quod adiungitur, fauet explicationi Græcorum; *quoniam natura peregrini sunt*, quasi dicat; quoniam alieni D ab humanitate, ideo belluis cedant. Sed ego, *ferale* pro *ferino*, nondum reperi apud classicos scriptores; repugnat etiam syllabæ modulus, in hoc citatus, in illo productior ac statarius. Ergo censeo potius, Constantinum eo loco duntaxat definiuisse, vt vltimo supplicio de medio tollantur quam pœnæ genus exprimere voluisse. Nec arbitror semper eadem morte E damnatos. Facit Vlpianus, vt credam, lib. 7. de officio Proconsulis, sub titulo de Mathematicis, & vaticinatoribus; dum ait: *& varie puniti sunt ij, qui id exercuerunt, pro mensura scilicet, & consultationis*. Vt vides lacuna sub est, expleo; *& modo consultat*. quamquam Vlpianus de certo tātum mathesis huius vetitæ genere id dicat, constat tamen non idem semper supplicium in alijs quoque generibus obtinuisse; vt nec in Christianos, qui non infrequentius à tyrannis exusti, quin & frequentius, quam feris obiecti. docent Tigillini tædæ, & Tertullianici, *Semaxij*. Cuperem doceri, Constantini tempore maleficos ferino pastu assumptos. nam de concrematione facile docuero. Lege Gregoriani codicis lib. 7. titu. de malefic. & Manichæis; inuenies à Diocletiano, & Maximiano eos addici, vt loquuntur, *flammeis ignibus exurendos*. Lege C. Theodosiani legem primam, quæ Iustinianæi tertia est: reperies haruspices, *concremandos*, ab ipso Constantino ad Maximum rescribi. Quid ergo vetat quominus *feralem pestem* ita sumamus? Nā Accursij. Odofredi, & Græcorum in iudicio Latinitatis, non opinor fontica plane auctoritas: nec in Cuiacij verba iurarim libens, aut cuiuspiam alterius, hic quidem Rœuardo, & Gotofredo accedo procliuius, vt & Petr. Fabro, qui idem asserit, Semestri. lib. 2. cap. 7. Nam. & apud Iul. Paulum, lib. 5. sentent. cap. 23. quamuis magicæ artis cōscij iubeantur summo supplicio affici (hoc est bestijs obijci, vel in crucem agi) ipsi tamen Magi viui iubentur concremari. Sed res nō tanti, vt plura putem verba commutanda.

l. multi. 6. C. de malef.

Aduersa in Herc. Furent. v. n. 45.

Scio. l. vnic. Cod. de his qui par. ferales angustias, vsurpari; sed quia funerea erat cuilei mansio mala, sic vocantur.

In Mosaicarum, & Romanorum legū collatione, quam Pithoeus ex m. s. edidit Harmeno. feralem pestem gladij pœnā interpretatur.

Addam ex Gallicanarum Curiarum actis nonnulla, quæ nec in Frācia quidem, Parlamenti Parisiensis illud iudicium receptum passim, aut omni tempore, satis ostendant: describam verba Gallica, ne quis me de meo quid affinxisse, vel perperam transtulisse suspicetur.

Ex actis iudiciarijs Episcopi Bellua-censis,

A *censis, contra Iohannam Daream vulgo vocatam*, Iehanne lapucelle (*hæc acta exstant in Monasterio S. Victoris Canonicorum Regularium Parisiis*) *quæ fuse referunt, Bernard. du Girard. in Annalibus Franciæ sub Carolo VII. & Franc. Bellforestus in eiusdem Caroli VII. vita à fol. 345.*

An. 1430.

B CVm prope Compendium potita esset hostium, Parisiensis Vniuersitas litteris publicis eam apud Henricum Angliæ regem accusauit sortilegij, & maleficij: causæ prætensæ fuere sequentes, quæ etsi falso prætexebantur, ostendunt tamen sensum Ecclesiasticæ Curiæ, & almæ Academię illius temporis: Promotor itaque fiscalis, quidam Guilhelmus de Estiuel, aut, vt in Actis, & in sententia Delegati Apostolici vocatur, Ioannes de Estiuet: vbi in articul. 4. dicitur arbor quędam fuisse apud Dompreum, vbi solitæ conuenire maleficæ, & misceri dęmonibus. *Que pres de Domprein y a vn grand, & vieux arbre, qu'on nōme l'Arbre charmine Fee de Bourlemont, & que apres de cest ardre y a vne fontaine, pres laquelle on dict que frequentent les malins esprits auecq; lesquels se meslēt de nuict les sorciers dansans & gambadans autour desdicts arbre, & fontaine.* Articul. 5 *que le susdicts arbre, & fontaine, sont surnommez des Fees. Aussi luy demandoyent, si elle auoit cognoissance de ceux ou celles, qui certains iours de la sepmaine vont au Sabbat auec les Fees. Respondit, auoir ouy dire, qu'on y alloit le Ieudy.* Articul. 6. *qu'elle alloit au dict arbre les heures qu'on celebroit le diuin seruice, a fin que estant lors seulle elle peut à son ayse danser, & caroler autour des lieux susdicts, ou elle faisoit plusieurs bouquets, & chapeaux des fleurs, et herbes plus suefues qu'elle tornoit es enuirons, & enuironnoit ledit arbre en chantant certains vers, & disant quelques mots de sortilege: & y retournant l'endemain quoy que le soir elle y eust mis lesdicts chapelets, & guirlandes, si est ce qu'elle ny trouuoit chose quelconque.* Articul. 7. *Qu'elle soulloit porter en son sein de la mandragore, esperant par ce moyen en auoir bonne fortune, tant en richessis, qu'en autres choses temporelles: comme si la mandragore auoit en soy telle efficace.* Articul. 19. *Auoir pris conseil des malins esprits, & que par enchantemens, & moyens nō permis, & illicites, elle auoit descouuerte certaine espee, qui estoit en l'Eglise de saincte Catherine du Fierbois* Articul. 20. *Auoir eu des anneaux charmez, & qu'elle dic quelques paroles sortilegues sur son enseigne, & sur les guidōs que portoyent les siens, disant que cela seruoit pour leur donner bonne fortune en guerre, vsant de grandes coniurations: à fin que par ce sort elle bien heurast leurs entreprises: tenant pour tout certain, que tant qu'ils porteroyent ces drapeaux ainsi coniurez, ils ne pourroyent receuoir aucune deffaicte pars leurs aduersaires. Et qu'elle se plaignit publiquement à Compeigne lors qu'elle fuist prise, de ce que les siens auoyent oublie d'aporter ses enseignes, & que pource elle estoit tombee en ce malheur. Pource que ceux qui s'aydant d'arz defenduz, & soubs bon pretexte pretendeat authoriser leur peruersite, ont de coustume de consacrer les instrumens desquels ils s'aydent.* Articul. 36. *Que par quelque sort, & inuocation elle auoit faict paroistre quelque maligs esprits au Roy, & Ducq; de Bourbō pour les seduire.*] Propter hæc Vniuersitas Parisiensis, & Iudices illi priores, iudicarūt Ioannē sortiariam fuisse, & maleficam, aperte docentes se arbitrari, huiusmodi crimina, non illusione ali

qua

sic vocatur in Bulla Calisti III. apud Belleforē. fol. 386. pag. 2.

ibid. fol. 346.

fol. 393.

qua, sed vere à criminosis huiusmodi committi solita.

Idem censuit Episcopus Ebroicensis in causa Guilhelmi Edelini, vt superius docui. Idem Inquisitio Auinionēsis in causa plurimorum, quorum damnationis formulam suo loco exhibui paulo ante.

lib. 5. sect. 12.

sect. vlt. b.

Idem est iudicium Parlamēti Burdegalensis, & fuit Consilij Attrebatēsis, quo tempore adhuc Artesij ad Parisiensem curiā appellabant; vtriusq; rei probationi clarissimæ sunt, q̄ subiūgā, Remūdi, & Mōstreleti verbis.

Extractum ex libro Viri Clariss. Flori mundi de Remundis Consiliarij Regij in Senatu Burdegalensi, cuius libri hæc est Epithesis, & inscriptio, Antichrist. cap. 7. n. 5.

Tous ceux, qui ont laissé quelques marcques du temps, que l'Antichrist doit arriuer, escriuent, que la sorcelerie sera lors espandue par tout, eust elle iamais tant de vogue qu'en ce malheureux siecle icy? les sellettes de nostre Parlement en sont toutes noircies. Il n'en y a pas assez pour les ouïr. Noz Concierge ries en regorgent & ne se passe iour que noz iugemens n'en soyent ensanglantez, & que nous ne reueniōs tristes en noz maisons, espouuantez des choses hideuses, & effroyables qu'elles confessent. Et le diable est si bon maistre, que nous ne pouuons enuoyr si grand nombre au feu que de leur cendres il n'en renaisse de nouueau d'autres. Ie me contenteray de ceste Histoire prodigieuse, aduenue l'annee 1594. laquelle surmonte toutes celles que Bodin a remarquees dans sa Demonomanie; *voila pourquoy i'en ay voulu faire le recit particulier.*

Vne Ieune femme, nommè Ieanne Bosdeau, adpellante du Iuge ordinaire de la Chastellenie de Salignac en Lymosin, qui l'auoit condamnee à la mort, estant ouye en la chambre criminelle, sans peine ne tourment, confessa (comme elle auoit faict pardeuāt le Iuge:) Qu'en son ieune aage vn Italien l'auoit desbauchee, & amenee à la veille de S. Iean sur la minuict dans vn champ. où il fit auec vne verge de haus vn grand cerne, *marmotant quelques paroles, qu'il lisoit dans vn liure noir. Surquoy suruint, vn bouc grand, & cornu, tout noir, accompagne de deux femmes, & tout aussi tost vn homme habille en prestre. Le bouc s'estant enquis de l'Italien qui estoit ceste fille, & luy ayant respondu, qu'il l'auoit amenee pour estre des siennes, il luy fit faire le signe de la croix,* de la main gauche, *puis commanda à tous de le venir saluer. Ce qu'ils firent luy baisant le derier.* circulū intelligit.

Ce bouc auoit entre les deux cornes vne chandelle noire allumee, a laquelle les autres alloyent allumer les leurs. Et lors qu'ils l'adoroyent on iettoit dans vn bassin de l'argent. Ceste femme s'estant depuis retrouuee au mesme lieu, le bouc luy demanda vn bouquet de ses cheueux, lesquels l'Italien coupa, & les luy bailla. Le bouch l'ayant retiree part. la coucha dans le bois, & la cogneut charnellement, a quoy elle prennoit vn extreme desplaisir, souffroit beaucoup de douleurs, sentant la semence aussi froide que glace.

Tous les mercredis, & vendredis, *de chasque mois, le chapitre general se tenoit au Puy de Dome, ou elle s'estoit trouee vne infinitè de fois, auec plus de soixante autres personnes, tous lesquels portoyent, vne* chandelle noire, *qu'ils allumoyent a celle que le bouc auoit entre ses cornes, a laquelle il auoit donne le feu, le tirant au dessoubs de sa queue. Apres cela tous se mettoyent en dance en rond, le dos tourne l'vn àl'autre. En ceste assemblee en disoit la messe à leur mode, tournant*

nãs le dos à l'autel. Celuy qui faisoit l'office, (qu'elle nomma) estoit reuestu d'vne chappe noire sans croix, esleuant vna trãche ou rond de raue tainte en noir, au lieu de l'hostie, criant tout lors de l'eleuation, Maistre, ayde nous. *On mettoit de l'eau dans le calice au lieu de vin, & pour faire, l'eau* beniste, *le bouc pissoit dans vn trou à terre, & celuy faisoit l'office en arrousoit les assistans auec* vn asperges *oir.*

En ceste assemblee on distribuoit les mestiers de sorcellerie, & chacun rendoit compte de ce qu'il auoit faict, les estats estoyẽt pour empoisonner, ensorceler, lier, guerir maledites auec charmes, faire perdre les fruicts de la terre & telles autres meschãcetez, ceste miserable confessa tout cela, auec vne merueilleuse franchise, & naifuete: car pour vne femme rustique elle auoit bon esprit, persistant tousiours mesmes dãs le feu, auquel par arrest elle fust condãnee. Beza, *n'estoit pas bien informé, lors qu'en sa chaire il taxa nagueres nostre Parlement d'Incredulité, & de peu de foy, par ce disoit-il (& cecy tiene d'vn Gentilhomme d'honeur, qui l'ouyt) que nous n'osions, condamner les sorcieres à la mort, nos Registres tesmoignent le contraire.*

Aliud ex lib. 2. Historiarum, de Enguerran de Monstrelet.

EN *ceste annee (1459.) en la Ville d'Arras, ou Pais d'Artois, aduint vn terrible, cas & pitoyable, que l'on nõmoit* Vaudiosie, *ne sçay pourquoy, mais lõ disoit que ce estoyent aucunes gens hõmes, & femmes, qui de nuict se trãsportoyent par vertu du diable des places, ou ils estoyẽt, et soudainemẽt se trouuoyent en aucũs lieux arriere des gens, & bois, ou es deserts, la ou ils se trouuoyent en tresgrand nõbre hõmes, & femmes, & trouuoyent illec vn diable*

A *en forme d'hõme duquel ils ne veoyent iamais le visage, & ce diable leur lisoit ou disoit ses cõmãdemens, & ordõnances, & cõment, & par quelle maniere ils le deuoyent adorer, & seruir, puis faisoit par chacũ deux baiser son derriere, & puis il bailloit à chacũ vn peu d'argent, & finablement leur administroit vins, & viãdes en grãd largesse, dont ils repaisoyẽt: & puis tout à coup*

B *chacun prenoit sa chacune: & en ce point s'estaindroit la lumiere, & cognoissoyent l'vn l'autre charnellement: & ce fait, tout soudainement, se retrouuoit chacun en sa place, dont ils estoyent partis premierement.*

Pour ceste folie furẽt prins, & emprisonnez plusieurs notables gens de ladite Ville d'Arras, & autres moindre gens femmes folieuses, & autres: &

C *furent tellement gehinez & si terriblement tormentez, que les vns confesserent le cas leur estre tout ainsi aduenu, comme dit est, & outre plus confesserent auoir veu & cogneu en leur assõblee plusieurs gẽs notables, Prelats, Seigneurs, & autres Gouuerneurs de Bailliages, & de villes: voire tels se lõ commune renommee, que les examinateurs, & les Iuges leur nõmoyent, & mettoyent*

D *en bouche, si que par force de peines, & de tormẽs ils les accusoyẽt, et disoyent que voirement il les y auoyent veuz. Et les aucuns ainsi nõmez, estoyent tãtost apres prins, & emprisonnez, & mis à torture, tant & si treslonguement, & par tãt de fois que cõfesser le leur conuenoit, & furent ceux cy qui estoyent des moindres gens executez, & bruslez inhumainement, aucũs autres*

E *plus riches & plus puissãs, se racheterent par force d'argent, pour euiter les peines, & les hõtes q l'on leur faysoit. Et de tels y eust des plus grans, q furent preschez, & seduits pars les Examinateurs q leur donoyent à entẽdre & leur pmettoyent s'ils cõfessoyẽt le cas,*

le cas, qu'ils ne perderoyẽt ne corps ne biẽs. Tels y eust qui souffrirẽt en merueilleuse patience, & constance les peines, & les tormens, mais ne voulerent rien confesser a leur preiudice trop biẽ donnerent argent largement aux Iuges, & à ceux: qui les pouuoyent releuer de leur peines, autres y eust qui se absenterent, & vuyderent au Pais, & prouuerent leur innocence, si qu'ilis demeurerent paisibles. Et ne faict icy à taire ce que plusieurs gens de bien cogneurent assez, que ceste maniere de accusation fut vne chose cõtrouuee par aucunes mauuaises persõnas, pour greuer, & destruire, ou des honorer par ardeur de conuoitise aucũes notables persõnes, que ceux nayoyent de vieille haine: & que malicieusement ils firent prendre meschantes gens tout premierement, ausquels ils fai soyent par force de peine, de tourmens, nõmer aucunes notables gens, tels que l'on leur mettoit à bouche: lesquels ainsi accusez estoyent prins, & tormetez. cõmedit est, qui fust polir voir au iugemet de toutes gens de bien vnè chose moult peruerse, & inhumaine au grãd des honeur de ceux qui en furent notez, & au tresgrand peril des ames de ceux, qui par telz moyens vouloient des honnorer gens de bien: & à tant fin de ceste matiere.

Ad hanc narrationem Monstreleti respexit Franc. Balduinus Atrebas. Comment. in tit. 18. li. 4. Institut. Iustiniani, fol. 774. his verbis.

Sed quo grauius,] & ab hominis ingenio magis alienum, est hoc malũ, eo maior adhibenda, est cautio, ne quis eius, prætextu ab aduersarijs temere obruatur. Facile. n. hic quiduis cõfingere potest ingeniosa simultas, vt & multitudinem credulã statim commoueat, & attonitos iudices irritet aduersus eum, quem cum dæmonibus rem habere mentietur. Ante annos sexaginta sensit infelix nostra patria, magno suo malo huiusce generis calumniet. Magna erat Valdensium mentio, quos aduersarij iactabant nescio quid commercij habere cum immundis spiritibus. Huius criminis prętextu optimi quique statim opprimebantur. Sed tandem Parisiensis Senatus causa cognita vidit meras, esse sycophantias, infelices reos liberauit, improbos sycophãtas, cum iniquis iudicibus damnauit. Exstatque adhuc eius hac de re memorabile arrestum editum vicesimo die mensis Maij. anno. 1491.

Ita Franc. Balduinus, & fieri potest, vt in Attrebatensium iudicum processu iudiciario odij, calumniæ, crudelitatis, aut præcipitationis indicia nonnulla repeterint: propter, quæ male iudicatum, rite vero prouocatum, sententiam emendantes, Patres Parisienses pronunciarint. Et ideo nõ tam declararint Arresto suo, hæc quæ magis attribuuntur, & propria confessione illorum confirmantur, etiam cessante omni Quæstionum timore, inania delusarum mẽtium esse (quæ declaratio temeritatis plenissima foret) quam Iudices illos à quibus appellatum, improbe, & vi innocentiam oppressisse. De Valdensium quidem secta quorum Albigenses, ex stirpe fruticarunt graues scriptores testantur, non immunem, à fascinariorum hæresi, & crimine pessimo illam fuisse, & nomen Gallicum fascinarijs commune confirmat. Sed Balduinus, ex Meiero, sumpserat, qui ex Monstreleto ferme verbotenus in hunc modum: Anno 1459.

Atrebati horrendum quid contigisse legimus.] Complures fuisse inhumaniter igne crematos, qui de nocte occultas coitiones habuere cum diabolo: vnde magnam accepere pecuniam. Viri primarij mulieresque cõplures

plures indicijs crematorum deprehē- A
ſi; pars capti, & ſæuiſſimis tormentis
admoti, alij vi pecuniæ redempti. nō-
nulli ſolum verterunt, quidam vero
adeo in pœnis conſtantes fuerūt, vt ni
hil cōfiterentur. Fuiſſe referūtur qui-
dam ex iudicib. adeo deteſtabiles, vt
quoſdam ſibi inimicos indicari cura-
uerint, tanquam conſcios, reis in tor-
mentis ad hoc coactis. Addunt in no-
cturnis illis conuentibus, ex omni or B
dine ſtatuq; mortalium viros mulie-
Non ſemper ergo in hircina. reſq; interfuiſſe, eoſque ibi diabolum
in humanam effigiem transformatū
adoraſſe, cuius tamen nunquā vide-
bant faciem. In illius verba mādata-
que iuraſſe. Conuiuio ab illo parato
largiter epulatos; inde exſtincto om-
ni lumine quemq; cum ſibi proxime
oblata promiſcue cōcubuiſſe, ſiue ope
diabolica in ſua vnde exierant loca C
reſtitutos.

Hęc ille, arbitror in verbis vltimis
negatiuā deeſſe, *nō ſine ope diaboli*. Sa-
ne ex Meiero patet non opinionē cō-
uelli de maleficiorū ſolitis ſceleribus,
ſed iudicum iſtorū crudelitatē, & iniu
ſtitiam auaritiāq; damnari, atq; hoc
arreſti Pariſienſis eſſe fundamentum.
Quæſo nōne Parienſe Parlamentum
iniuſte iudicaſſet, niſi talium Iudicū, D
vel Tyrānorum potius decreta reſci-
diſſet? Nam de quęſtione noſtra, poſ-
ſintne perfici à Lamijs opera dęmonū
ea, quæ ſolitę ſunt fateri? id non à Iu-
riſconſultis, ſed à Theologis, non à ſę
cularib. ſubſellijs, ſed ab Eccleſiaſticis
Tribunalib. fuit decidendum. Habe-
tis ea de re apud Ioan. Gerſonē Pariſ.
Cancellariū, almæ Theologicæ Pari-
ſiorum facultatis articulos eruditio- E
ne, & veritate plenos, nobis fauentes.
Accipite, & aliud grauiſſimum Curię
Spiritualis Treuerorum iudicium.

Denique quia mentio à me facta
ſup. ſec. 4. indicio 2. Loſei Gallidij qui
librū in Lamiarum Patrocinium cō-
ſcriptū, mille machinis conatus ſuit
in publicū protrudere, & metuūt nō-
nulli, ne tandem cacodęmō aliquis id
perficiat, duxi pro antidoto Palinodiā
eius adſcribendam, cuius authenticū,
& originale (vt vocant) exemplū, eſt
penes pium, & honeſtiſſimum virū,
I.V. Licent. Ioannem Baxium (cuius
ſtudium atque zelus contra nefariam
hanc hæreſim Deum aliquando re-
muneratorem experietur) ab eo ac-
ceptum tranſſumptum fidi Notarij
manu eſt huiuſmodi.

Ego *Cornelius Loſeus Gallidius*
Goudæ oppido Hollandię natus, nūc
ob tractatus aliquot, *de vera, & falſa
Magia*, ſine ſcitu, & permiſſione ſupe
riorū huius loci, temere, & præſum-
ptuoſe ſcriptos, à me communicatos,
deinde ad imprimendum Coloniam
miſſos, in *Imperiali Monaſterio S.
Maximini prope Treuiros*, ex māda-
to Reueren. ac Illuſtriſſ. Domini Nū-
cij Apoſtolici, Domini *Octauij Trica
ricenſis Epiſcopi*, arreſtatus, atque de-
tentus, cum certo ſim informatus in
ſupradictis libris, nec non in Epiſtolis
quibuſdā meis, eadem de re ad clerū,
& Senatū Treuirenſem, alioſq; clam
miſſis ad impediendū executionem
Iuſtitiæ, contra magos, & veneficas
contineri multos articulos, qui nō ſo-
lū erronei ſunt, & ſcandaloſi, ſed ēt ſu
ſpecti de hæreſi, crimenq; lęſæ Maie-
ſtatis ſapiāt, vtpote ſeditioſi, & teme-
rarij, contra cōmunē Doctorū Theo-
logorū ſententiam, deciſiones, ac bul
las ſummorū Pontificum, contra pra-
xim, & ſtatuta legeſq; magiſtratuū, ac
iudiciorum, tum huius Archidiœceſis
Treuirenſis, tum aliarum Prouincia-
rum, & Principatuum; Idcirco eoſdē
articulos, prout ordine hic ſubnectū-
tur, reuoco, damno reijcio, & pro non
dictis atque aſſertis à me haberi volo.

1. In primis reuoco, damno, reijcio
ac improbo (quod ſępe ſcriptis verbiſ-
que pertinaciter apud multos aſſerui,
quodque tanquā huius diſputationis

A meæ caput, ac palmarium eſſe volui) nimirum phantaſticam eſſe, & tamquam ſuperſtitioſam vanam pro figmentis habendam, quæ de corporali magorum, & ſagarum euectione, ſiue tranſlatione ſcribuntur, tum quod hæreticam prauitatem prorſus ſuboleat; tum quod ſeditionibus, hæc opinio admixta, proindeque læſæ Maieſtatis crimen ſapiat.

B 2. Nam (quod ſecūdo loco reuoco) miſſis ad diuerſos clam litteris, contra magiſtratū pertinaciter abſq; ſolidis rationibus diuulgaui, curſum magicum falſum eſſe, & imaginarium; aſſerendo inſuper torturæ acerbitate miſeras cogi ea fateri, quæ nunquam fecerunt, dura laniena ſanguinem innoxiū fundi, noua alchimia, ex humano ſanguine aurum, & argentum elici.

C 3. Ex quibus, & id genus alijs, partim in vulgus, per priuata colloquia, partim diuerſis ad vtrumq; magiſtratum datis epiſtolis, ſuperiores, ac Iudices apud ſubditos Tyrannidis notaui.

4. Et conſequenter cū Reuerendiſſimus, & Illuſtriſſimus Archiepiſcopus, & Princeps Elector Treuir. non ſolū magos, & ſagas in ſua diœceſi ſup-
D plicijs dignis affici ſinat, ſed etiā leges de ordine ſumptibuſq; iudiciatijs maleficarum ediderit; inconſulta temeritate prefatum Electorem Treuirēſem Tyrannidis tacite inſimulaui.

5. Reuoco præterea, ac damno cōcluſiones haſce meas, non eſſe maleficos, qui Deo abrenuncient, dæmoni cultum exhibeant, tempeſtates inducant, opera diaboli, & ſimilia opera
E perpetrant, ſed omnia eſſe ſomnia.

6. Adhæc magiam non dici maleficium, nec magos maleficos, & locum *Exod. XXII.* (Maleficos Non Patieris Viuere) intelligi de ijs, qui veneno naturali naturaliter applicato occidant.

7. Pactum nullum eſſe, nec exiſtere poſſe inter dæmonem, & hominem.

8. Dæmones non aſſumere corpora.

9. Vitam *Hilario* à *D. Hier.* ſcriptam non eſſe authenticam.

10. Nullum concubitum dæmonis cum homine.

11. Nec dæmones, nec magos poſſe tempeſtates, pluuias, grandinem, &c. ciere, & mera eſſe ſomnia, quæ de his dicuntur.

12. Spiritus ad formam à materia ſeparatam, poſſe videri ab homine.

13. Temerarium, eſſe affirmare, quod quidquid dæmones poſſunt etiam magi poſſint eorum opera.

14. Sententiam illam, quod dæmon ſuperior inferiorem poſſit expellere, eſſe erroneam, & inferre iniuriam Chriſto. Luc. XI.

15. Pontifices in ſuis bullis non dicere, quod Magi, & Malefici talia opera (vt ſupradictum eſt) perpetrent.

16. Pontifices Romanos dediſſe facultatem inquirendi in maleficos, ne ſi contra feciſſent, ficte magiæ inſimularentur, quemadmodum anteceſſores eorum aliquot vere magiæ fuerunt inſimulati.

Has omnes, & ſingulas aſſertiones, cum plurimis calumnijs, mendacijs, & ſycophantijs, in magiſtratus tam ſæculares, quam Eccleſiaſticos, petulanter, & inuerecunde, falſoque profuſis, quibus ſcripta mea de magicis ſcatent, expreſſe, ſcienterque condemno, reuoco, atque reijcio, veniam de commiſſis à Deo, & ſuperioribus obnixe petens, & ſancte promittens, quod impoſterum nihil horum docebo, promulgabo, defendam, vel aſſeram, nec verbo, nec ſcriptis, per me, vel alios, quocumque locorum me venire, contigerit. Si contra fecero, ſubijcio me, exinde prout ex nunc omnibus pœnis iuris contra relapſos hæreti-

cos,

cos, refractarios, seditiosos, reos læsæ Maiestatis: iniuriosos sycophātas publice conuictos, necnon & in periuros statutas. Submitto me quoque correctioni arbitrariæ, tam Archiepiscopi Treuirensis, quam aliorum quorumcunque magistratuum, sub quibus me degere contigerit, quique de meo relapsu, & violata fide certiores facti fuerint, vt me pro meritis puniant in honore, ac fama, bonis ac corpore.

In quorum omnium fidem hanc meam præfatorum articulorum reuocationem propria manu subscripsi, in præsentia notarij, & testium.

Sic subscriptum.

Cornelius Looseus Callidius.

Et denuo subscriptum.

Acta sunt hæc *in Imperiali Monasterio S. Maximini* extra prope Treuirim *in Stuba Abbatiali*, ibidem coram Reuerendissimo, Reuerendis, Venerabilibus, & eximijs Dominis, Domino *Petro Binsfeldio* Episcopo Azotensi, Reuerendissimi Archiepiscopi Treuir. Domini nostri clementiss. in spiritualibus Vicario generali, & *Reinero* dicti Monasterij Abbate, *Bartholomeo Bodegemio* Delpho I. V. L. Curiæ Ecclesiasticæ Treuir. Officiali, *Georgio Helffenstero* SS. Theolog. Doct. Ecclesiæ Collegiatæ S. Simeonis, in ciuitate Treuir. Decano, & *Ioanne Golmano* I. V. Doctore, dictæ Ecclesiæ Canonico, & curiç Treuir. sigillifero, &c. *sub anno Domini 1592. more Treuir. die Lunæ 15. mensis Martij* in præsentia mei Notarij infrascripti, & honestorum *Nicolai Dolert*, & *Danielis Maier* Reuerendi Domini Abbatis respectiue secretarij, & scribæ, testium, ad hoc specialiter vocatorum, & rogatorum.

Subscriptum

Adamus Hæc Tectonius, Notarius.

Et inferius,

Collatum cum suo originali repertū concordari, per me infrascriptum Secretarium oppidi Antuerpiensis.

G. KIEFFEL.

Habetis integram Palinodiam: postea tamen iterum Bruxellæ vice pastorem agens in Ecclesia S. Mariæ de Capella, accusatus fuit de relapsu, & post diuturnum carcerem dimissus, & (vt pertinacem dementiam intelligas) tertiam accusationem, denuo suspectus, morte præreptus, euasit, sed (quod dolendum) non paucos, homines tamen Physiologiæ, & Theologiæ solidæ, non satis gnaros stoliditatis huius reliquit sectatores. Qui vtinam saperent: & quam temerariū atque noxium sit, Ecclesiæ iudicio, vnius Vvieri hæretici deliria præferre, tandem serio intelligerent.

F I N I S.

MARTINI DELRIO, SOCIETATIS IESV, &c.

APPENDIX II.

SEV RESPONSIO AD QVAESITA cuiusdam Serenissimi Principis.

DE MODO PROCEDENDI CONTRA Striges, seu veneficos.

LECTORI S.

Cum anno 1602. casu occurrente, variæ in Principis Serenissimi supremo consilio quæstiones emersissent circa Veneficij probationem, & quęstiones: petita fuere variarum Academiarum Consilia, ad me quoque scriptum eadem de re. postquam responderam, missa mihi apographa eorum, quæ ab alijs rescripta fuerant. Quibus lectis censui paulò fusius rem totam, quæ Disquisitionum Magicarum mearum libro 5. multum lucis adlatura, de nouo examinandam, & accuratius sententiam meam, qua explicandam, qua confirmandam. Fruere, Lector, & Vale.

QVÆSTIO I.

An denunciatio plurium per se sit iudicium sufficiens ad torturam, absque alijs indicijs, aut adminiculis.



AFfirmatiuam tenui de complicum denuntiatione (nam quoad denunciationes virorũ aliàs proborum, qui participes criminis nõ sunt dubitari nec solet, nec debet.) de plurium inquam denunciatione complicum idem tenui libr. 5. Disquisit. Magicar. sect. 3. §. ad torturã. Sed quia nonnulli non recte mentem meam assecuti fuerint operepretium fuerit eam hoc loco paulò accuratius explicare, ne quis fallatur eorũ, quibus tā- A ti mea, vt legere non dedignantur. Hac de re, quæ discutitur, scripseram olim d. sect. 3. à vers. Secundum indicium est Nominatio Socij, paulò vlterius, vsq; ad vers. Quartum indiciũ est, pro instituta breuitate satis multa; pro desiderio, & capacitate lectorum, nõ satis forte dilucide quædam. *Explicatio sententiæ meæ, & loci in Disquisit. Magicis.*

B Non volui d. vers. ad torturam, differere de plurium complicum denunciationibus socios criminis nominantium. (quia de efficacia nominationis plurium censebam meritò dubitari non debere) sed duntaxat, volui decidere quæstionem de vnius

compli-

complicis nominatióne (de qua maior difficultas occurrit) & quoniam videbam extrema hic periculosa: nã hinc quidã immane multum illi tribuunt, quo cũ idcirco sententiam refutaui, *vers. Putant quidsm DD.* Inde vero alij nimis multum detrahunt vnius complicis nominantis testimonio: cum tamẽ fieri queat, & soleat vt vnius nominantis denunciatio in nostro crimine talis sit, vt Iudex aliquibus concurrentibus circumstantijs, meritò sibi persuadeat reum vehemẽter vrgeri, & propter summam dicti verisimilitudinem, cũ verè inculpari: idcirco media tutiore incessi via, & Clarum, Farinac. Binsfeld. & alias secutus quædam collegi indicia, quibus cõcurrentibus, ex vnius complicis alios nominatis denunciatione Iudex tuta cõscientia (qui scopus est libri illius quinti) possit nominatum quæstioni admouere. Hac autem in re hoc ordine sum progressus. Primò contra Simancæ, sententiam ostendi debere hanc denunciationem esse factam in tortura. *vers. Debet tamen iuxta nonnullos litt. I.* remoui etiam quædam alia impedientia, ex parte nominantis, nominati, & iudicis. Postea *ad. vers. ad tortu am,* posui conditiones adminiculantes, quarum si aliquæ, vel omnes accederẽt, & priorum requisitorum nihil desit: hoc est, absint impedientia illa, quæ dixi omnia: crediderim omnino securam reddi torturam eius, qui ab vno solo cõplice fuit tali modo nominatus. Harum tamen conditionum adminiculantium *d. vers. ad turturam,* nullam exigere volui, quando plures complices nominarunt eundem. Semper ex professo egi de vno complice Nominãte. quare, quod in d. vers. fine posui in plurali *a complicibus* id tantum po posui primo adminiculo vnius complicis, non vt de plurium denunciatione disputarem. Et semper aliàs

b Ex vnius complicis denunciatione an possit vnquã procedi ad torturam.

A vtor expressè singulari numero, præterquam *vers. sed quadam circa hanc rem*, vbi scripsi *admittantur infames:* verum ita loquor, non collectiuè de pluribus simul, sed de singulis diuisiue, nempe quod nullus sit adeo infamis, vt à denunciãdo in hoc crimine arceatur, quæ ratio allata, ad probãdum complicis denũciationem hic aliquam fidem mereri. Nec decuit
B huc trahere quod postea *litt. N. versic. conditiones autem in principio* monui, *adminicula debere, esse talia, vt iudex vltra illa adminicula, ex ipso quoque testium numero, & qualitate; deponentium, &c. credat nominantem non mentiri.* Illic enim vox, *nominantem,* & quod præcessit, *cum denunciatione complicis,* satis ostendunt, adhuc manere me
C in casu vnius complicis, & agere de alijs testibus, si qui sint nominationi ab vno complice factæ adminiculantes. Alia denique requisiui ad condemnationem section. 5. versicul. 4. & 5. plura quam ad torturam sect. 3. ideo non oportet, ab vno ad aliud argumentari. Hæc de sententia mea; hunc age probemus illam, de ipsa difficultate definitiuè
D procedendo.

Dico primo non placet, nec satis tuta mihi videtur sententia multorum grauium scriptorum, volentium in criminibus exceptis (vt vocant) *in quibus reus de se confessus potest de socijs criminis interrogari* (inter quę sine controuersia numeratur crimen Magiæ text. l. fin. C. de malef. multos citat Farinac. lib. 11. quæst. 43. num.
E 67.) *sufficere, ad torturam, si nominatio sit facta ab vno complice, idq́ ob grauitatem, & immanitatem delicti.*

Conclus. 1. Vnius cõplicis nominatio non sufficit sola ad torturam.

Ista conclusio, est contra multos. Pet. Cyn. Angel. in l. fi. Cod. de accus. Butr. Imol. Abbat. in capit. 1. de confess. Gandin. in tit. de quæst. & tortur.

num.18. Bonifac. Vitalin. in Rubric. A quæ indicia præcedere debeant sub num.9. Guidon. de Susaria tractat. de indic. sub nu.42. Amb. de Bononia tractat. de quæstion. num.9. vbi affirmat sic se vidisse practicari. Antonin. Gomes. Hispan. tom.3. de delictis. titulo de probat. nu.18. Blanc. tractat. de indic. num. 378. Placam de delict. capit.13. num.28. & federic. Scotum consil.10. num.28. & 31. libr.2. vbi in B occultis. Quorum rationes non valde vrgent. Nam licet hoc crimen sit exceptum, & in multis Regulæ iuris in eo locum nō habeant, veluti quod infames admittantur aduersus huius criminis reos, l. famosi, D. ad leg. Iul. Maiestat. ca. in fidei. de hæredit. in 6. cum sim. & quod Reus de se confessus potest de socijs interrogari. l. fi. C. de malef. cap. litteras de Præsumpt. C ca.1. de confess. cap. nemini, 15. quæst. 3. contra regulā in l. repeti D. de quæstio. & l. fin. C. de accusat. & quod crimen sit atrocissimum; licet hæc vera sint, non tamen inde sequitur, in hoc crimine quoad omnia à iure communi recedendum: vel eo vsque, & quantum vnusquisque volet rigorem contra, hos criminosos intendendum: vel inutilem fore de con- D sortio sociorum interrogationem, licet ex vnius nominatione ad torturam iudex non prosiliat: proderit enim ad inquisitionem formandam contra nominatum, & vt inquisitio nominato transinitiatur, vt personaliter compareat, quæ communis est sententia Bald. in l. seruorum. C. de testib. & in l.1. C. de summ. Trinit. num.5. Bossius tit. de inquisit. num 4. E & 61. Clarus libr.5. §. fin. quæst.21. num.2. Menoch. libr.1. de præsumpt. q.88. num.12. & 13. & præterea vt capi quoque reus possit. Salyc. in l. absentem. n.9. C. de ... Boer. deci. 319. num.4.

Licet sufficiat ad inquisitionē citationē, & capturam.

Probatur vero conclusio authoritate, & ratione. Auctoritate, clarissimarum Academiarum, Bononiensis Patavinæ, Friburgensis, & Ingolstadiensis, quæ hoc anno 1602. interrogatæ id responderunt. Ratione vero quia haud dubie communius receptum est ab interpretibus: ne in atrocissimis quidem delictis, absque legitimis indicijs iudici à tortura inchoandum: & colligitur ex l. 1. in princ. D. de quæstion. & l. milites, C. eod. vnde hoc voluerunt multos adducentes Hippol. de Marsil. in l.1. colum.2. & in l. de minore colum.2. D. de quæstion. idem in Sing.117. Hieron. Gygas de crimin. læs. Maiest. tit. quomodo, & per quos quæstion. 26. Clarus d. §. fin. quæst.64. num.9. Mascard. conc.1391. nu.4. de Probation. idem conclus. 1385. num.4. & Farinac. lib.2. quæst.37. num.79. & num. 89.

Legitimum vero indicium nō est, vnica vnius cōplicis nominatio, qui est infamis: testis enim infamis alias in re inhabilis censetur ad probandum: & fulciri debet alijs adminiculis, vt indicium faciat etiam in criminibus exceptis, ex textu in l. sicuti. C. de quæstio. Bart. in l.1. §. idem Cornelio. D. de quæstion. Bald. consi.259. libr.1. & multi adducti à Farinacio dict. quæst.37. nu.58. & quæst. 36. nu. 68. & 70. Vnde consequitur, à pari ratione reum infamem de seipso cōfessum, & de alijs interrogatum non facere fidem ad effectum torturæ, & ita cōmuniter docent plerique. Glos. & Salycet. in d. l. fi. C. de accusat. Bar. in l. maritus, D. de q. iuncta l. qui vlt. D. de pœn. Bald. dict. consil. 259. Aug. & Roma. in l. si certus D. ad Syllanian. Alex. cons.11. n.5. li.1. & cons. 89. n.12. li.5. cons 124. ad fi. li.6. Cor. cons.95. in fi. li.1. ... in. cons.96. co.4. li.3. ... n.10. vers. Secūdo etiam ... in §. diligenter n.60. & in ... §. Diuus nu.5. D. de quæst. & cons.

& conf.74 n.8.& 12.conf.109.n. 16. & 130.nu.42.& in fingul.209.Ruin. conf.146.col. 1.& conf.147.nu.3.lib. 5.Paris.conf. 151.n.9.lib.4.Boer. decif.319.col.1.& n.3.Grammat.decif. 28. num.12. & decif.34.nu.37.& bene decif.56.n.1.& 2.& conf.21.nu.6. conf.66. nu.4. egregie Crauett. conf. 78.colu.2.Rolandus à valle conf.16. nu.17.& conf.73. n.20.lib.1. Bertazzol. conf.4.n. 11.& conf.310.per totum.conf.332.& 341.n.25. vbi fecus concludit, quādo ad vnius nominationē accedūt alia adminicula. Item Gigas d.tract. titul.quomodo,& per quos q.7.n. 5.Carerius tit. de hærefi. num.118. Boffius de indic.n.11.ver. 66.& 149.& 198.Clarus q.21. nu.9. Ioannes de Arnono foliloquio. 94. Menoch.de arbit.iudic.cafu 474.nu. 43.item Brun.Cafon.& alij. quos cō gerunt Mafcard.concl.1317.n.52.& Farinac.q.43.n. 145.& 155.& prius n.27. & 75. Quæ fententia cōmunis cum fit iuri,& rationi magis confentanea,meo iudicio, Iudici fequenda eft, in vtroque foro. fi quis tamen illam contrariam Cyni,& aliorum fecutus effet,putarem eum Syndicatui non fubiacere: facit enim tot Doctorum,quos fecutus eft, & citaui fupra verf.ifta conclufio eft contra, vt dici nequeat ex capite fuo, vel temere feciffe aut proceffiffe,qui grauium Doctorum,& quorumdam Iudicū,praxim doctrinamque amplexus fuit, li cet minus probabilem vel tutam.

Plurium nominatione fufficere mul ti negant.

Concl.2.Sed quando reus,à pluribus complicibus debite interrogatis fuit denunciatus, etiam abfque alijs indicijs, vel adminiculis, licet iudici procedere ad torturam in noftro crimine. Conclufio hæc magnam difficultatem habet propter aduerfantium multitudinem, & argumenta. Nam contra illam terrent magni nominis fcriptores: non tantum loquentes de criminibus non ex-

A ceptis,vt Grammat.conf.21.poft.nu. 10. Mart. Ant. Natta conf.398.num. 10.& Mafcard.concl.1317.nu.18.pro quibus facit textus l. fi.C. de accufat. Verum etiam in exceptis, vt Marfil. conf.79.num. 13.& conf.109.nu.10. in quibus fi teftes fint omnino inhabiles,numerus non fupplet fidem,fic Petr.Ancha.conf.246.In caufa, Alex. in l.fi quis ex argentarijs §. cogentur

B nu.1 .D.de eden.Corn.conf.333.col. 7.lib.1.Felin.in c.teftimonium nu.5. de teftib.Crauett.conf.99.num.10.& de antiq. temp.in 1. p. in §. quod libro officialis.num. 19.Vbi habet pro abfurdo, quod plures teftes omnia inhabiles,poffint fimul fieri habiles. quia nequit vllus dare alteri,quo ipfe caret. Denique ne plures inhabiles teftes ad torturam, vel quæftionem

C iungantur, videtur generaliter,quoad omnia crimina, ftatutum in d.§. idem Cornelio.& volunt ibi Bart.& quoad plures nominantes alij,vt Roland. conf. 16. num.18. & 23.libr.1. Burfatus conf. 201. num.61. Bertazzol.conf.28. num.3.conf.116.nu.21. & 234.col.1.

Nec defunt argumenta fortia pro hac parte: quibus tamen fufficiens fo

D lutio datur.

His argumētis quę foluuntur fingula.

Primo inquiunt quotiefcumque duæ funt fententię contrariæ probabiles,res dubia manet: & tunc præftat mitiorem partem fequi, qual hic eft negatiua,& præftat nocenten. abfoluere quam innocentem cōdem nare.l.abfentem cum fimil. D.de pęnis. Nec videtur Iudex fatis tutus in confcientia, fi affirmatiuam fequa

E tur:cum debeat fecuriorem fequi interpretationem cap. ad audientiam. & capit.fignificafti 2.de homic. Glo. & DD. ibid. Pro præmiffo antecedente multa folent declamatorie à Sagarum patronis prolixe exaggerari. Sed pro horum, & fimilium intelligentia, quædam mihi quoque

hoc loco sunt copiosius dicenda: vt Iudicia hæc promoueantur, & facilitur, via executionis, & tenebræ veritati offusæ dispellantur.

Fateor imprimis rem dubiam, esse hoc sensu: quod non sit certa, nec affirmatiua, nec negatiua parti, sed nego casum dubium, eo sensu: quod iudici non satis tum possit verisimiliter constare, sufficiens indicium habere se, vt credat reum torqueri debere: quod sufficit, vt postea docebit. Quare, cum plurium nominatio in ordine ad torturam dubiū sustulerit, & quãdam certitudinem induxerit. Negãdum nos hic in dubio versari. Dein nego mitiorem respectu reip. & boni publici esse negatiuã, licet sit mitior respectu nominati, iudex vero debet potius considerare, quid reip. sit vtilius. Neque vero semper mitior, aut fauorabilior sententia Iudici sequenda est. fallit enim illa regula, si adsint signa, & indicia sufficientia, quæ suadeant sequi interpretationem in partem deteriorem, quod etiam in conscientię foro obtinet, vt Theologi docent. lege S. Thom. 2. 2. quęst. 60. art. 4. & Domin. Sotum lib. 3. de Iust. q. 4. art. 5. Deniq; quid si dicamus, quod vtique verissimum: securiorem hic partem esse, si iudex præsumat potius veram esse denunciationem, quam si præsumat esse falsam. primo quia illud vtilius, est ipsi personæ denunciatæ: spes enim est fore, vt torta delictū confiteatur, & sic anima eius saluetur: Si vero non torqueatur, tim endum, quod morietur sin confessione, & damnabitur. 2. quia vt plurimū docet, experientia in nominandis socijs sagas veritatem dicere, vt attestatur Binsfeld. tract. de confess. malef. memb. 2. concl. 1. rat. 10. Securius autem, est præsumere, quod frequentius accidit 3. quia constat eadem experientia, summo labore maleficas adigi ad has nominationes: quòd sig. ū

A est, dæmonem eas impedire, ne regnum suum, supplicio affectis subditis, diminuatur: & proinde denunciationes, esse veras, & id impulsu quodam Dei fieri, vt complices, dæmone inuito, nominent: sane prouidentiam Dei hic operari clarum est, quia vix vnquam permissum reperias innocentes nominari, quòd si nominati, mox eorum innocentia Deo sic
B disponente palam fit: Binsfeld. d. loco. post 7. concl. in solut. argumentorū. Quarto hoc est, longe vtilius reip. vt statim docebo: & licet non foret hoc securius, & probabilius, adhuc tuto posset iudex hanc sententiam amplecti.

Quia quotiescumque sunt duę sententiæ probabiles contrariæ, licet iudici alterutram sequi, nec tenetur se-
C qui probabiliorem. maxime si iudicet alteram magis, tum profuturam reip. Sed in nostro casu ambæ sunt probabiles, & affirmatiua merito censetur reip. vtilior: ergo licet iudici eam sequi.

Maior quoad priorem partem negari non potest, quia tunc id prorsus arbitrarium, est iudici, & est communis sentētia casu istarum. quod poste-
D riorem partem probo. quia quando parti non fit iniuria (quod hic suppono) iudex tenetur actiones suas ad reip. cuius minister est, vtilitatem dirigere. Nā salus reip. suprema lex est, *Cicero de legibus*. Minor vero sic ostēditur vera pro priore parte: sententia illa probabilis est, quæ nititur authoritate grauium Doctorum, vel probabilibus rationum momentis (vt omnes fatentur) sed vtraq; pars his niti-
E tur, vt patet tota hac quæstione probabilis ergo vtraq;. Negatiuam vero videri minus vtilem reipub. quā contrariam, probo: quia reip. hoc vtilissimum censendum, quod ad perniciosissimum crimen extirpandū, & fontes detegēdos viam sternit: hoc facit

affir-

affirmans, impedit negãs. quia negãs præcludit iudicibus fere aditus omnes in secreta cubilia huius pestis penetrandi, cum tollet ferme cuncta, quæ ad hoc vsui, adminicula: contra affirmans suggerit iudici modos, quibus ad noxiorum cognitionem perueniat, vt patebit ex responsione fere sequentium: omnium quæstionũ.

A

Quinto hęc sententia tutior, est ipsi iudici, probo quia est, magis consentanea veræ clementiæ, & misericordiæ, quam altera. probo. quia licet semper, à volentibus reos debitis supplicijs eripere, prętendatur prætextus misericordiæ, & clementiæ: hi tamen vt plurimum, falluntur, & fallunt, dum clemẽtiam vocant priuatæ personæ causam causæ Dei, & reipub. præferre. Reuera tamen non est crudelis, qui vt multos ab vnius iniuria defendat, aciem gladij, quem ad hoc à Deo recepit, in vnum exerit. clemẽs ille potius dicendus, & misericors. Nec vnquam crudelis est, qui remedijs permissis, licet in speciem durioribus, ægrum reipub. corpus sanaturus, putrida, & noxia membra præscindit. Iustior etiam, quia honori diuino, hæc sententia melius magisque consulit. nam ad Dei honorem apprime facit, vt homines fidei desertores, in Deum, & cœlites blasphemi, in totum genus humanum, & naturã iniurij, dæmonum partiarij, &c. deprehendantur, ac puniantur: quod cõ sequitur pars aiens, negatiua saltem non consequitur. Deniq; tutior, est iudici, quia licet extremi iudicij comminationes contra sentientium nonnulli valde exaggerent: tamen cum communes sint omnibus iudicibus, merito magis formidandæ illis, qui nimis remissi, ac desides sunt in hoc crimine vindicando. Nam si vnius lamiæ innocentis cruor à iudice exposcetur: quod tot infantulorum innocentissimorum, quos partim post baptismum, partim ante baptismum solitæ necare: & his quidem cum tẽporali corporis æternam quoque vitam animæ eripere? Nonne tales iudices: qui, vt vni parcant, tam multos necari permittunt, recte dixerim similes Altheæ Ouidianæ, quam ideo acute vocauit *impietate piam?* sunt enim hi falsa pietate vere impij. timent vbi nõ est timor, & dum sartaginem fugiunt in flammas ruunt. De hac re grauissime, sic olim Almæ vniuersitatis Ingolstadiensis facultas Theologica, & facultas Iuridica vnanimiter anno 1590. laudatissimo Bauarię Duci Gvilhelmo responderunt. *In his casibus ius habet magistratus vt post ponat priuatum damnum alicui bono communi reipub. quod ordinarie sequitur, ex tali modo procedendi contra suspectos criminum. Quemadmodum eadem ratione non est curandum, si forte cõtingat aliquando, vt secundum allegata, & probata condemnetur, is qui vere, est innocens. Nam plus interest reip. vt secundum allegata, & probata, quæ cum plurimum veritate nituntur, feratur sententia: quam vt nunquam contingat condemnari aliquem innocentem. Quod adeo verum est, vt plerique Theologi, & Iuristæ consentiant, & recte: debere iudicem damnare eum qui secundum iuris ordinarium processum probatur reus, quamuis ipse iudex priuata sua scientia nosset illum esse innocentem, & falso delatum.*] Hactenus illi: quorum decisio mihi tam certa, quam quod certissimum, & mutato, vno atque altero verbulo, tota in nostra quæstione locum obtinet. si, *allegata, & probata*: mutemus in *sufficientia indicia*, quæ certe sunt allegationum, seu probationum quædam species. Quicquid autem sit de ratione illa quam adiungunt, hoc est, siue illa opinio verior, & probabilior sit, quam

B

C

D

E

negatiua,

contraria negatiua, quę & ipsa à magnis Theologis, & Iuristis defenditur, quod ad rem non facit: illud certum, est licet illa sententia communis verior non foret, adeo tamen probabilem, & receptam, esse sententiam, vt Iudex eam in rem deducēs, quieta & tranquilla cōscientia, esse debeat. Contra non satis intelligo, quo pacto iudex in crimine, tam atroci, ac pernicioso reip. cum paria sint vtrimque momenta rationum, possit securo animo illam opinionē eligere, quæ probabilior non est, immo nec ęque probabilis, & aperte habet adiunctam iustitiæ exequendæ retardationem, & tantum non euidens periculum Innocentissimos magos debitæ pœnæ eripiendi.

2.arg. Carolinā cōstitut. seq. q̃ hoc indiciū ignorat.

Secundo, conclusioni obijciūt, pro Germania, vbi de hac quęstione tum fuit compulsatio. Germanos Iudices oportet in imperio, ad Imperatorias constitutiones criminales, à Carolo V. conscriptas, velut ad Cynosuram vel regulam Lesbiam, iudicia exercere: non tantum in modo pœnarum, sed etiam in iudicij ordine, & processu: quare nec licet illis alia indicia admittere, quam quæ in illis constitutionibus exprimuntur: nullo seruato discrimine exceptorum, vel non exceptorum, quia huius discriminis constitutio illa non meminit. argu. l. semper in stipulat. D. de reg. Iur. Hippolyt. de Marsil. consil. 24. num. 21. & seq. Menochius Præses Mediol. lib. 2. de arbitr. cent. 5. casu. 474. numer. 42. Carolina vero constitutio inter cetera indicia maleficij, non ponit duorum, vel plurium denunciationem, vide illam artic. 44. Non est ergo in Germania curandum, hoc indicium, alijs destitutum. Resp.

In hoc argumento, hoc solum verum est, sequendam pro norma Germanis illam constitutionem, in ijs quę illa cauet: cetera falsa. primo, non

A licere iudici alia indicia sequi, quam illic posita: hoc negandum. Nam Caroli mens non fuit omnia indicia commemorare, quæ sunt fere infinita: sed quędam ponere, eaque leuiora quam sit denuntiatio, quę Iudici liceat sequi: quis nescit illum Vlpiani, leges non posse ita scribi, vt omnes casus qui quandoque inciderint cōpræhendant: & ideo illum, qui Iu-

B risdictioni pręest interpretatione, ad similia procedere, & ius dicere debere? l. neque ad seqq. D. de legib. Quare, quod ceteris legibus Imperatorū commune est, hæc Carolina, ex alijs iuris scripti, & cōsuetudinarij decretis interpretationem admittit: cum non appareat Carolum voluisse, per eam communia, vel particularia regionum iura tollere: contrarium po-

C tius colligitur, quoniam ipse Carolus in locis nonnullis illarum Constitutionum, se Iudicemque remittit, ad ius commune, & consilium Iureconsultorum: licet ergo in non expressis Iudici hæc sequi, maxime si confirmentur recepta in locis illis praxi, & decisionibus iudiciorum. Miratus autem sum vehementer quendam in causa consultum, rerum iudicatarum

D autoritati, de hoc crimine conatum detrahere. Prudentius eædē illæ duæ Bauaricæ Academiæ Facultates §. 1. scripti præfati asseruerunt.

Magistratui,] & iudici sæculari plurimum profuturum, si videant aliquot processus sagarum habitos in vicinis locis. Nam vt verisimile facinora sagarū vicinarum esse similia: sic etiam similiter fere procedendū,

E sic illi optime. Nec alia puto bonorum, & peritotum iudicum mens vnquam fuit: quàm cæterorum acta iudicialia, res alibi, & in eodem quoque consistorio iudicatas, maxime facere, & (quando de errore nō liquet) exactè sequi. Ideo tanti fiunt in Germania decisiones Cameræ Spirensis,

in

in Francia Lucij, & Paponi Arresta, Neapoli decisiones Afflicti, & aliorum, per totam Ecclesiam decis. Romanæ, &c. Non facilè Iudici prædecessorum vestigia deserenda, vel trāsferendi termini, quos maiores eius posuerunt. Sed legibus (aiunt) non exemplis iudicandum. Sanè si legibus exempla repugnēt, quod non est in præsenti. Secundo falsum, quia illic non fit mentio discriminis inter excepta, & nō excepta crimina; ideò indici Germano discrimen hoc negligendum. Est argumentum nihil, & merè negatiuum. Sed pergunt argumenta congerere communia alijs nationibus. Nam.

Tertio probant suam negatiuam sententiam, In criminalibus, vt reus condemnetur, debent probationes esse luce meridiana clariores. l. sciant cuncti. C. de probation. &c. sciant. 2. q. 8. Bald. consil. 257. verba inquisitionis colum. 2. vol. 1. per text. in leg. si quis. C. ad leg. Iul. Maiest. ergo, & indicia, vt reus torqueri possit, quod tenent. Marsil. cons. 101 nu. 13. & Roland. cons. 16. nu. 29. & 30. lib. 1. Quis autem dicere ausit duorum, vel plurium complicum nominationem, esse indicium clarius luce meridiana? Resp.

Indicia hæc non sunt satis clara.

Non valere consequentiam, sicut nec à captura rectè procedas, ad illationem, de quæstione. Etenim ad capturam seu incarcerationem leuiores, ad torquendum vrgentiores requiruntur, sed tamen non luce meridiana clariores sicuti, ad condemnādum, vt docent eruditè Iul. Clarus d. §. fi. q. 20. & Menoch. lib. 1. præsump. quæst. 88. & 89. Farinac. d. q. 37. sub num. 5. maximè in his atrocioribus, in quibus honor, substātia, & vita hominis periclitatur. gloss. & Abb. in c. literas. de præsumpt. Gigas de les. Maiest. tit. quomodo, & per quos q. 29. Decian. in crimin. libr. 7. c. 45. num. 1.

Non valet arg. à condemnatione ad torturam.

A clariorum ergo probationes requiret Iudex ad condemnandum: clarę sufficien ad torquendum. Sicut enim modus torturę à Iudicis pendet arbitrio: sic etiam decernere, quæ indicia sint sufficientia, ad torturam, & quæ non, & quæ probationes, & præsumptiones validæ, legendus hac de re idem Menochius de arbitr. casu. 90. nu. 9. & 270. num. 3.

B *Quartus aries* negatiuæ sententiæ est, In cæteris criminibus sociorum nominationes non gignunt indicium ad torturam, Ioseph. Mascard. vol. 3. de probar. concl. 1311. Menochius l. 2. de arbit. centur. 5. cas. 474. Ergo nec in exceptis. Eadem enim est ratio in vtrisque, cum excepta tantum vocentur respectu pęnæ grauioris, quam iudex in his atrocibus potest imponere: C non vero respectu processus, & ordinis iudiciarij, quem nec in his licet iudici alterare, seu transgredi, sic docent Hippol. de Marsil. in praxi crim. §. diligenter. nume. 96. & consil. 52. num. 16. & cons. 24. col. antepen. versic. restar respōdere. Grammat. vol. 34. col. fin. Bossius tractat. de indic. ante torturam sub numer. 78. Roland. cons. 12. num. 72. lib. 3. Et licet concederetur, D in his criminibus posse iudicem excedere iuris communis regulas, etiam in modo procedendi; hoc deberet restringi ad inquirendum, vt loquūtur Decian. consil. 18. nu. 42. & Menoch. d. cons. 100. nu. 66. & quo ad alia modicum damnum adferentia, nō quoad torturam, cuius damnum est grauissimum: & in qua receptum ne excepti quidem criminis reum sine iuE dicijs torqueri posse. l. 1. l. marius. D. de quæstion. Alb. in rubric. ad l. Iul. maiestat. nu. 3. vers. & tamen in isto casu. Follerius in practic. crimin. vers. quod suffocauit nu. 58. Lud. Carrer. in 2. tractat. de indic. & tortura §. circa quartum. num. 78 Gabriel. Zaraina in addit. ad Marcellum sing. 55 vers.

In exceptis criminibus non est nominatio sufficiens argumentum ad torturam.

vers. & hæc regula ampliatur.

Multa hoc argumentum inuoluit, quorum contrarium verius puto. Inprimis nego consequentiam à delictis cæteris ad excepta. ipsum enim nomen satis indicat peculiarem iudicis circa hæc potestatem. Nimirum quod in ijs possit Iudex transgredi statuta, & communes iuris regulas, & sequi æquitatem, ac conscientiam suam, prout rē postulare iudicat, iuxta doctrinam Baldi in l. quid ergo. §. pœna grauior D. de his qui not. infam. communius receptam etiam ab ipso Marsilio in l. 1. nu. 23. D. de quæstion. Docent hoc Decian. d. num. 42. Menoch. de arbit. quæst. 84. num. vlt. & d. consil. 100. nu. 51. Binsfeld. post præludia. concl. 6. vers. regulare, & iuridicũ. quod expeditissimū est, quoad iudices supremos, qui instituta, vt inferiores quidam, non iurant. Sic ex Iasone, & alijs Baiardus addition. ad Clarum. §. 1. num. 14. Nec procedit hoc solummodo in Casibus iure communi, quoad hæc crimina expressis, sed semper, & quoad omnia iuris positiui decreta. Nam alioqui non forent crimina à iuris positiui regulis absolutè excepta, vt sunt: & vix est vllum crimen, de quo non inuenias aliquid in iure speciale, & à cōmunibus iuris regulis exceptum, & sic si quoad quædam tantum, & non quoad cætera quoque dicas vocari excepto, vix vllum crimen foret, quod non diceretur exceptum, quo nihil absurdius. Hoc voluit quod dico, Farinac. quæstio. 18. nu. 60. Quare ipsemet Mascardus inter illa distinguit, qui suam conclusionem cū ampliationibus limitat, vt locum non habeat i criminibus exceptis. Et quoad nostram quæstionem optimam rationem in quodam suo consilio insignis Academia Friburgen. Brisgoiæ anno 1601. reddidit his verbis: *quia duo socij criminis aduersus so-*

A *cium sufficiens indicium ad torturam non præstent, id operatur infamia, quæ iure positiuo testem repellit, non autem iure naturali inhabilem reddit* "
Binsfeld. d. conf. 6. dub. 2. illat. 6. At- "
qui crimina excepta ad leges iuris po- "
sitiui non exiguntur, sed ab ijs sunt "
exempta, concessumq́; iudici, vt ex "
probationibus iure naturali sufficien- "
tibus procedat: atqui iure naturali "
B *socius criminis à testimonio non re-* "
pellitur. Hinc vnius socij testimo- "
nium aduersus socium in criminibus "
exceptis, in quibus socius, de socijs in- "
terrogari potest, indicium ad tortu- "
ram præstare potest, iuxta Abbat, & "
Ioann. de Imola colum. 2. in c. 1. de con- "
fess. & Anton. Gomes. tom. 3. capit. 11. "
num. 18.] Bona certe ratio diuersi- "
batis, & quæ ostendit naturam, & li- "
C bertatem criminalis iudicij in exce- "
ptis, non esse restringendam ad pęnæ excessum: in quo Mars, & sequaces valde halucinantur. Quam plurima id ostendunt, peculiaria etiam quoad procedendi ordinem, quorum pleraque sequentib. quæstionibus ostendentur, nunc suffecerit: 10. quod socius de socio contra iuris regulas potest interrogari. gloss. & DD. in l. fi. C.
D de accus. 20. quod hic testes singulares plures socium denunciantes probant. Anchor. conf. 277. vers. non obstat secundum. Ioan. Crottus tractat. de testib. & Gigas postea citandi, idq́ue quo ad torturam, vt tenent Bossius titul. de indicijs numer. 159. & Clarus d. quæstio. 21. numer. 9. vnde, & illud infertur, non esse veram limitationem quorumdam sentien-
E tium hæc, licet in inquisitone, & similibus vera sint, in tortura tamē ea locum non habere. Longe verius est in criminibus exceptis (quale est Magiæ) etiam torturæ quantitatem, & qualitatē à iudicis arbitrio dependere l. 1. l. quæstionis modum. de quæst. post Bald. Gandin. & alios Menoch

de

de arbitr.caſ. 271.numer. 2.item an, & quando iteranda quæſtio Bald. in l.2. Codic. quod met. cauſa. Marſil. in d.l. quæſtionis modum Menoch. caſ.272.nume.4.tertiò arbitrari, quæ indicia ſint idonea ad torturam, poſt alios Menoch. ibidem caſ.270.num. 3.denique vt procedat in hoc crimine, quo ſibi modò procedendum putat.Sic ibi Menoch.caſu 474.numer. 34.referens ad hoc Bald Saly Boer. aliosque. Atque ita lux illata ijs quæ de exceptis criminibus ob bilabantur.

ab vno inhabili ad plures quia,quod eſt in habile nō poteſt aliud facere habile,&c. *Quinta* ratio aduerſariorum eſt, vnius teſtis inhabilis, & inſufficiens, ne in criminibus quidem exceptis vllum facit indicium ad torturam, vt communiter omnes concedunt. ergo neque plures. proba eſt conſequentia. quia inhabilitas, & inſufficientia teſtium eorum multitudine nec tollitur, nec ſuppletur. Duo enim vel plura, quæ in ſua ſpecie ſunt imperfecta, nequeunt vnquam facere vnum perfectum, ſicut nota nullitatis in numeris arithmeticis, quantumuis illam crebro multiplices, nunquam per ſe efficient vllum ens numerabile. Eſt ratio Maſcardi d. vol. 3.concl.1311.num.18.

Verum hæc argumentatio, quantumuis acuta videatur, repugnat tamen ſenſui communi etiam idiotarum: quibus lumen rationis humanæ dictat plus credendum rumori, & aſſertioni multorum, quàm vnius. Et, ſi non plus virium haberent duo quàm vnus, certè etiam vnius dicto ſtare deberemus, cum tamen Saluator noſter reſtrinxerit hanc credendi in iudiciarijs neceſſitatem ad ora duorum, vel trium teſtium, Matt.18. v.16.Ioann. 18.v.17.etiam in mortis ſupplicio ingerendo, propter crimina, Deuter.17. v.6. Si dicas illic agi de teſtimonijs habilium, vrgeo. Sicut duorum habiliū teſtimonia poſſunt

A ſufficere ad condemnationem, vbi vnius habilis teſtimonium non ſufficeret: ſic etiam ad ſuſpicionem, ac veriſimilitudinem in animo iudicis gignendam, plus poterunt duæ denunciationes inhabilium, quàm vna vnius inhabilis.

Deinde duplex poteſt conſiderari inhabilitas. vna quæ prorſus inhabilem facit, altera quæ tantum inhabiles ſecundum quid: ſeu, quod ferme recidit in idem vna inhabilitas iuris naturalis, altera tantum iuris poſitiui. Quæ vim nullam ad aliquid obtinent, ea nec plura quicquam efficiunt: vt eſt cernere in infantibus, & amentibus, quoad teſtimonium ferendum iſti ſimiles ſunt notæ Arithmeticæ indici nullitatis, quam *cifram* vel, *zero* vocant: ſimiles ſunt candelis non accenſis: inferas in aulam obſcuram centum, non plus quàm nulla, vel vna conlucabunt. Qui vero vim aliquam obtinent, licet exiguam, & imbecillam, ij quod ſoli nequeunt, alijs ſimilibus adiuncti interdum non nequeunt: ſimiles vnitati Arithmeticæ quæ ſola non efficit numerum; ſed ſi tres vnitates iungas, efficient ternarium. ſimiles ſunt ſelibribus candelis accenſis earum, quod vna non poteſt implere ſpacium luce ſua poterunt plures implere. ſimiles ſūt guttis aquæ. quod vna nequit, plures excauant. De prioris ergo generis; ſeu de omnino, & ex naturæ defectu inhabilibus procedit argumentatio, & intelligendi DD. contrarij. Alex. Marſil. Felin. Maſcard. & alij. Nam tales ſunt furioſi, & infantes, quoad teſtimonij dictionem. Sed de generis poſterioris inhabilibus non procedit: qui propter iuris poſitiui impedimentum inhabiles ſunt, & ideo ſecundum quid tantum. Nam iure naturali, vel criminoſiſſimis, qui nihil vnquam credendum afferat, mihi ſit incredibilis. ſi nihil

(Marginal letters B, C, D, E appear beside the right column.)

nihil illis credendum, cur etiam positiuo iure in hoc crimine interrogantur, & ad denunciationem admittuntur? cur etiam, vt denuncient quæstionum cruciatu adiguntur? Inanis crudelitas foret, & cassa, detestandaque sæuitia. Esto: plus argumentis quam testibus credatur. hoc non in his solis infamibus obtinet. nec verum, nisi quando argumenta testimonijs præponderant, & non quia minus testibus, ergo nihil immò quia minus, iam aliquid. de his inhabilibus secundum quid, agimus, in quibus quilibet per se gignit in animo iudicis aliquam præsumptionem, licet talem qualem; plures vero idem asserentes simul iuncti fortius penetrant animum, & credulitatem, adeo vt ex plurium dictis, & præsumptionibus, collectiuè simul oriatur vnum indicium, seu probatio, quæ iudici possit videri sufficiens ad torturam. Hoc tenuerunt Friburgenses d. anno, & etiam clarissima facultas iuris Patauina, in responsionibus ad eandem quæstionem nondum excussis, sed mensis Decembris initio anno 1601. datis, & aiunt hanc esse (vt est) doctrinam Bart. in d. §. idem Cornelio, & de mente Nattæ conf. 298. numer. 10. & sic resoluisse multas. Corn. in l. 1. Codic. de testam. numer. 35. & conf. 42. colum. fin libr. 1. conf. 172. numer. 20. lib. 2. Crauett. conf. 9. nume. 12. & 99. num. 10. & ipsum Roland. à valle conf. 98. n. 34. cum alijs citatis à Prospero Fari n. q. 43. num. 41. & fusius q. 62. num. 317. & 341.

Ne quis autem me mihi ipsi obijciat, quod libr. 5. Magicar. disquisit. sectio. 5. §. quarto quantumuis tenuerim contra multorum praxim, quantumvis multiplicentur depositiones infamium, & complicum nunquam iudici procedendum ex his solis ad condemnationem: vbi vtor argumento isto Mascardi, & mul-

A ta produco, quæ cum sint imperfecta, nequeunt simul omnia vnum perfectum producere, v. g. multa venialia, vnum mortale, multa ægra, vnum sanum, multa non alba, vnum album, multa tepida vnum calidum, &c. quando res non sunt subordinatæ ad vnum finem natura sua, sicut vna depositio natura sua non subordinatur alteri. quo igitur pacto B nunc assero duas nominationes inuicem firmare, si non subordinantur inuicem? Huic obiectioni occurro, reddita diuersitate rationis, cur aliud obtineat in depositione plurium inhabilium, quoad condemnationem, & in eadem aliud, quoad torturam. Singulæ in ordine ad condemnationem sunt plane ineptæ ad hunc effectum, nec ad eum subordinantur, C quia condemnatio debet inniti iudiciali certitudini, quam quia tales nunquam possunt gignere, neque ad hoc intelligendæ subordinari. Singulæ vero nostræ nominationes infamium non sunt prorsus ineptæ ad quæstionem, sed ad hanc singulæ tantum sunt infirmæ, & secundum quid ineptæ, (vt dictum superius) quia tortura innititur tantum verisimili- D tudini, & opinioni, quam singulę possunt aliquam, licet qualem qualem gignere, atque ideo ad hunc finem censentur in vicem subordinari, & adminiculari. Et ista ratio confirmatur exemplis, à me positis, in quibus inest priuatio rei ad, quam producendam deberent concurrere, vt in tepido est priuatio calidi potius, quam calor imbecillus, in non albo albi con- E tradictio, in ęgro priuatio sanitatis: at veniale peccatum specie distinguitur à mortali. Recte igitur illic aliud tenui de condemnatione, aliud nunc hic respondi de tortura: neque ista secum pugnant.

6. *Sexto argumentatur* propositio quę asserit plurium complicum nominatio- *Est noua opinio.*

minationem per se indicium sufficiens torturę præbere, in hac fusa,& ampla extensione, plane noua est, nec vsquam recepta opinio vero,aut etiam lex non recepta neminem obligat. Menoch.lib.2.præsump.2.Nouitas etiam merito est suspecta.Confirmatur quia qui videntur illam tenere,varijs eam circumscribunt limitibus,quos habes apud Binsfeld.d.cō cl.6.Sed breuiter Respond. non esse nouam, sed plures eam tenere, quos mox citabo:esse quoque in praxi fere vbique receptam iuxta Binsfeld. supra,& Friburgens.in suo cons.citato. Limites autem illi quibus circumscribitur nihil obstant generalitati asser tionis: sunt enim conditiones. quarum plerasque non ipsi admittimus, & eas contineri in propositione nostra fatemur: nec sunt adminicula propric dicta seu indicia alia, quæ nos exclusimus, cum nonnullis circumstantijs de quibus postea.

Probatur concl.2. Igitur sic vi via facta per hostes,& quæ solent obijci,soluta manent. Restat, vt conclusionem nostram affirmatiuam stabiliamus,quæ

1. Ab auctore. Probatur. 1. auctoritate tenentium etiam vnius socij dictum sufficere ad torturam, vt Ang.in pract. sua crim. quem ... at Lud.Bologn. in addit. ad Guidonem de Suzar. tract. de indic. num.71.Bianci,& aliorum,quos retuli supra conclus. 1. in princ. quorum sententia licet sit minus probabilis, docet tamen quid de plurium nominatione tenuerint. (2.) probatur illorum auctoritate,qui cēsuerunt plurium nominationes sufficere,ad condemnationem, vt Ant. Gomes. tom. 3. var. resol. rubr. de probat. delict. rub. num. 18. & sic seruari in Cathalonia fatetur Lud.Peguer. Decis. crimin.5. num.18.quorum opinio licet communius reijciatur. testibus Bossio de indic. num. 165. iuncta num. 77. Marsil. d. §. diligenter num. 60. A Nicola.Boer.decis.Burdegal.319.nu. 4 Blanco de indi.num. 384. Farinac. quæst.43.num.39.& 40. & quæstio. 62. numer. 73. tamen patet illos pro nostra conclus.stare. (3.) probat authoritas praxis curiar. & doctrina scribentium Boerij decis. 319. nu.17. vbi refert, sic bis fuisse seruatum in Parlamento Burdigalēsi ob nominationem duorum,& trium reorum:& B Curiæ Parisiensis hanc esse praxim testatur Paponius lib.22.tit.13.artic. 2.& 3. tenet etiam Clarus d. quæst. 21.num. 9.& num.11. vbi memorat Thom.Grammat. super capitulis regni attestantem, sic seruari in regno Neapolitano: idem senserunt Gigas d.tit.quomodo, & per quos.q.8. Aymon.cons.178.nu.3. Roland. à valle cons.16.nu.20.li.1.Bonacos. cōmun. C opin p.1.vers.indicium faciūt Farin. q.43.n.37.Bertazz. cons. 225.nu 2c. Laufranc.in praxi.nu.72.cap.8.Binsfeld.d.conclus.6.Friburgenses, & Patauini, & Ingolstadienses DD. supra fauet ergo praxis,& authoritas iurisconsultorum. 2. Et praxi.

3. Et ratione mul ph... Confirmant plurimæ fortes,& apositæ rationes. vt argumentantur. Friburgici,si ad socij nominationem D accedat præsumptio, seu coniectura, tunc denominatus potest torqueri, secundum omnes DD. atqui secundi socij inculpatio, est nouum signum, seu indicium gigens nouam cōiecturam, seu præsumptionem. ergo tum reus poterit torqueri. Si respondeas esse quidem nouum,sed à priore non diuersum, nec diuersam vim probādi obtinere. Probatur habere di- E uersam, & aliud gignere adminiculum quā genuerit nominatio prior. Nam prior erat insufficiens, posterior vero ei addita,est sufficiens.quia probatio composita, ex duabus speciebus imperfectis, quæ tamen eiusdem, sunt generis, formæ, & substantiæ hoc est, ex duobus indiuiduis 1. P

dais eiusdem speciei infimæ in ordine, ad suum effectum plena est, & sufficiens. docet Menoch. l. 1. de præs. q. 59. n. 5. & seq. per l. 5. C. qui in tutel. & hoc probatur inductione similiũ partim physic. partim iuridicorum, Physica sunt: quæ de vna, & pluribus candelis, de vna, & pluribus guttis lapidem cauantibus superius allata: item de pluribus gradibus frigoris, vel caloris cum intendentibus, & ad calidum, vel frigidum, vt octo perducentibus: de duobus pueris trabẽ ferentibus, de pluribus Actibus habitum gignentibus, quæ cuncta vni soli denegata, possent adduci.

Iuridica vero, quia in illis probationibus, quæ ad vnius facti probationem tendunt, quæ non prosunt singula, multa iuuant, Bart. & eum secuti alij in d. lib. 1. §. idem Cornelio. plures testes singulares deponentes de subordinatis ad torturam sufficiunt, vt docebitur postea, q. 8. ad eãdem sufficiunt plura indicia etiam remota. Barr. & communiter in l. fin. D. de quæstio. Angelus Aretin. in verb. quod fama publica nu. 6. & ibi in addit. August. nu. 52. Aegyon. Boss. d. tit. de indic. num. 71. Blancus deinde num. 150. & sequitur docens communem Farinac. d. quæst. 37. n. 11. & 43. Item, si cum dicto socij contra nominatum adsoret aliquod indicium, seu adminiculum, veluti vnus testis de auditu, vnus de visu non integer, inimicitia nominati, fama, fuga, extemporanea conuersatio, secreta collocutio, aut similia: nominatio illa sufficeret, ad nominati torturam, quamuis hæc sit remota satis à facto: docet ex plurimis. Prosper Far. q. 43. num. 163. vsque ad 177. cur non igitur multo magis, si ad nominationem ab vno reo factam, accedat nominatio eiusdem facta ab alio, vel ab alijs, cum isti non adferant adminiculum remotum, sed de ipso facto, & su-

A per ipso facto? Nonne cum Iudex teneatur singulos interrogare, singulis tenetur aliquid credere? si singulis aliquid, cur non plus pluribus quam vni? cur credas aliquid primo magis quam secundo, vel tertio? Si dicas nõ operari secundum, quia est in eodem genere probationis cum primo, nempe in genere denũciationis: Cassa hæc euasio est, & falsa: si vera fo-
B ret nec testis omni exceptione maior posset efficere certitudinem, ad condemnandum, cum sit in eodem probationis genere, nempe testimonij. Hinc formatur alia ratio valida.

Vnus testis etiam omni exceptione maior, ad condemnationem inualidus est, nec sufficit, quia solummodo præbet probationem inidoneam ad condemnandum: si tamen alius 2.
C illi similis testis adiungatur, ambo simul progignent probationem plenam ad condemnationem; & sic duo isti testes de visu deponentes plene crimen probabunt, ad effectum, vt reus, ad pœnam ordinariam possit condemnari. Cur ergo similiter duorum complicum vnum tertium nominantium denunciationes, non facient indicium sufficiens ad torquẽ-
D dum, cur inquam quod non possunt seiunctim, non poterunt copulatiue? Sane sicut isti singuli sunt inhabiles in ordine, ad torturam, sic illi singuli sunt inhabiles in ordine, ad condemnandum. Cur etiam hic numerus fidem non augeat, cum generalis indiciorum, sit regula testium fidem num. augeri, & num. suppleri, quod in fide deficit? est tex. lib. 3. §.
E argumenta D. de testibus cum gloss. in verbo numerus, vnde id eliciunt Iacob. Butig. & Florian. & l. ob carmen §. fina. D. eod. Alex. cons. 47. col. 1. & consil. 78. libr. 2 & cons. 149. col. 2. libr. 5. Decius consil. 163. col. pen. Curt. Iun. consil. 168. numer. 17.

Fauet

Fauet nostræ sententiæ, præterea ipsa experientia maximi facienda in similibus, quæ docet in hoc crimine plurium complicum denunciationes vix vnquam, vel nunquam fallere, docet etiam vix vnquam in hoc arcanissimo scelere veritatem, alia via posse deprehendi, cum vix probatio sceleris per alios quam per inhabiles, & complices facinoris possit haberi: Quare cum hic casus inciderit, vel necesse est inquisitionem iudiciariam, & processum fieri irritum, & inanem: vel permittendum iudici, vt pluribus talibus credat. Et ea de causa Iudicum arbitrij est decernere, an criminis probatio per alios, quam per complices haberi possit, vel non possit, iuxta DD. Plotum in l. si quando §. 2. num. 8. C. vnde vi. Mascard. de probat. conclus. 1403. num. 4. volum. 3. quos sequitur Baiard. ad Clarum, q. 24. n. 115. & recte iudicem in arbitraturum, si non attendat ad id quod absolute est impossibile, sed ad id quod in tali crimine cõmuniter solet accidere, plusquam probabile est. ex sententia Alexand. cons. 112. volum. 2. & consilio 152. num. 15. lib. 5. Zazij cons. 2. num. 60. volum. 2. Grammat. decis. 34. num. 7. quam licet impugnet Riminald. iun. cons. 360. num. 88. vol. 4. tamen ea multarum praxis regionũ in vniuersum amplectitur, ne contra bonum publicum occultissima delicta maneant impunita. Sic Baiard. supra num. 114.

4 Vltimo probatur, quia idipsum obtinet in crimine hæresis (à quo ad Magiam est bonum argumentum, quia striges semper inuolutæ sũt contra fidem, & Sixtus V. quadam bulla dicitur hæc crimina, quoad inquisitionem exæquasse) inuenio inquam de hæresi idem tradidisse Pennam ad 3. p. Directorij Inquisit. Appendice ad q. 61. sit.

Vltima conclusio. *Moderanda hæc opinio nostra, eam procedere si ex verisimilibus coniecturis, & num. testium. vel ex qualitate deponentium, vel ex personis eorum contra quos deponunt, præsumantur nominantes falsum non dicere.* 4. Limitationes.

Hæc limitatio est Collegij Pataui-ni illam desumentium, ex d. c. in fidei, &c. accusatus, §. licet de hæret. in 6. & Franc. Aretino in c. cum P. Man conella, est de accusat. col. 5. num. 21. & 22. Marsil. consil. 24. num. 13. Roland. consil. 73. num. 25. lib. 1. Sprenger. in mall. quæst. 4. & alijs. Et ad hæc capita reduci possunt conditiones aliæ requisitæ à Binsfeld. l. 3. de conclus. 6.

Friburgensium limitationes sunt, si in denunciatione constanter perseuerent. 2. si pœnitentes ad indicium accedant. 3. si cum contritione moriantur. 4. si nulla mendacij, aut odij, aut inimicitiarum sit suspicio. Ex his 1. & 4. certe. 2. & 3. non æque, & postea de his plura dicentur.

QVÆSTIO II.

An inimicitiæ denunciantium contra denunciatos debeant plene probari per duos testes: vel sufficiat semiplena probatio per vnum testem, aut etiam præsumptio, ad elidendum indicium denunciationis.

AD hanc quæstionem variatum responsis. Omnes concedunt odium, & inimicitiam valere ad elidendam denunciationis fidem, cap. repellantur, cap. meminimus, de accusat. l. 3. in princ. D. de testib. l. liberi, C. de inoffic. testam. etiam in exceptis criminibus, cap. per tuas, de Simon. c. cum P. vbi Abbas, de accusat. Bar. in l. in quæstionib. D. ad leg. Iul. Maiesta.

Concedunt etiam, sicut actor suã intentionem, debet plene probare, sic etiam reo exceptionem suam, in qua fungitur vice actoris plene probandam, l.1.D.de except. & ibi Castrens. l.in exceptionibus, D. de probat. & ibi glos.l.quoties, & l.cum de indebito, §.fin.autem pro parte ibi.l.matrē, de probat. Aret.in rubr.inst.de exception.num.24. Fuluius Pacianus de probat.vol.1.arg.66.& seq.Decius in c.in præsentia, num.50.de probat. & consil.534.num.9 Crauet.cons.201. nu.29.& ex communi DD.id probās Ios.Naschand.vol.2.de proba. cond. 685.nu.1.& 2.

C Omnes etiam fatentur probationu variás esse species, quarum vna sit efficacior alia: 1.euidentia facti 2. confessio. 3.instrumentum. 4. testes. 5. iusiurandū. 6.præsumptio.7.quæstio.8.fama. Sic post Aristot. & Ciceronem, Menoch.de præsumpt.li.1. quæst.1.cum seq.Mascard.libro 1.de probat. quæst.4. Sicut Dialectici duplicem agnoscunt probationem, vnā apodicticam, qua res per suam causam necessariam, vel causa per suum necessarium effectum cognoscitur, quæ est probatio demonstratiua: & aliam Topicam, seu Dialecticam, qua ex probabilibus, seu verisimilibus aliquid confirmatur. illius apodicticæ vnus est gradus certitudinis. huius vero topicæ plures sunt, secundum probabilitatem maiorem, minoremve probationem. Ita quoque in prædictis probationibus iuridicis, & inter ipsas, & ferme in singulis varij sunt gradus firmitudinis, & verisimilitudinis. Nam vnus testis alio certior, vnum instrumentum alio perfectius, vna præsumptio est alia credibilior & firmior. Menoch.li.1. quæst.29.& 30.de præsumptio. & q. 44.num.8.& 9. vna est vrgentissima: qualis est, quæ vocatur iuris, & de iure, quæ resp. illi apodicticæ, vt pa-

A tet ex allatis exemplis de Menoch.d. lib.1.quæst.3.alia non conuincit, sed valde verisimilis est, vt præsumptio iuris, alia leuis, qualis est præsumptio hominis.

Item constat non omnia hęc probationis genera omnibus causis conuenire. quia quædam testibus, vel instrumentis directè probari non possunt, sed solis præsumptionibus B ferè, vt sunt mentale adulterium, simonia hæresis, dolus, & similia, quę habes apud Menochium dicta leg.1. quæstione 58. quibus annumerandum est odium, & inimicitia, quia latent in animo: ideo coniecturis inuestiganda, & probanda ex aliquā facta alicuius circumstantia, vnde inimicitia potuit oriri, desumptis, argum.l.dolum, C.de dolo. cap.2.de C renunciat. in 6.Bald. consil.41. præmittendum est, num.4.lib.5. Abb.in cap.repellantur, num.2. de accusat. Mascard.lib.2. de probat.concl.898. num.4.& 5.Denique inimicitię probationem fieri debere iuxta reg.text. in cap.in omni negotio, de testibus, & in l. vbi numerus D.eod: tradunt. Bald. & Mascard. ille in l.errore, C. de testam. iste vbi supra conclus.901. D num.2.& inimicitiam capitalem difficilius probari, quam nō capitalem constat. Item à iudicis arbitrio pendere vtrum sit inimicitia, nec ne, itē quæ sit capitalis, quæ non quæ grauis, quæ leuis: est communis sententia plurimorum, quos citant, & sequuntur Nellus tract.de test.num.4. Clarus, §.fin. quæst.24. & ibi Baiardus, Menoch. lib.2.de Arbitrar.casu E 11. L.num.3. Farinac.quæst.49. nu. 86. & quæst.53.num.57. quod iudicium moderari potest ex traditis per Viuium, & Mascar. quos retulit Baiard.d.loco, & alios apud Moncadā in addit.ad Crottum, de testibus in caus. crim.nu.169. Hinc infero conclus.sequentem.

d

e

Conclus.

Aiudi-

A iudicis arbitrio pendet, an inimicitia in casu proposito, sit satis probata, necne. Probatur l.3.§.ideo D.& §.eiusdem de testibus.§. Si vero talis aliquem. Authent. de instrument.fide, Menoch.lib.1.de abitrar. quæst.9.

Sciendum pro arbitrij huius directione, quod capitalis omnino testem repellat, & nominatorem etiã in exceptis, neque expurgatur hæc inhabilitas per torturam. quod repellat, probatur l.3.in princ.D.de testibus cap. cum oporteat, cap. meminimus, cum simil. de accusat. authent.si dicatur, C. de testibus, & in corpore vnde sumitur: quod in exceptis quoque, & tortura.l.1.§. præterea, D.de quæst. & ibi Marsil. Gigas in tit.quomodo, & per quos quęst.7. num.6. Bertaz. in crimin. consil.38. num.15. & cons.528.nu.7. Menoch. de arbitr.casu 474.nu.55. Farinac q. 53.nu.5. & 12.

Leuior inimicitia testimonium, & nominationem tantum eleuat, & debilitat Bald.in Authent. si dicatur in fine, C. de testibus. Iacobin. à S. Georg.in l.testium, D.eod. & alij apud Farinac.d.quęst.53.nu.54. Cum vero vtraque grauis, & leuis lateant in animo putarim vtramque eodem probationis genere probari posse, sed causas grauiores requiri, ad probationem plenam inimicitiæ capitalis, quam leuioris, causas capitalis has memorant Doctores 1. si quis alteri mouerit quæstionem status 2. quando intentata fuit, vel illata mors ipsorummet, vel parentum, vel amicorum personis, inter nominatum, & nominantem. 3. minæ necis ab eo, qui solet exequi. 4. accusatio criminis capitalis, vt adulterij, hæresis, &c. 5. controuersia de maiore sal tem parte bonorum. Denique quæuis atrox iniuria inter illos Mascar. vol.2.de probat.condit.898. Binsfel. d.conclus.6.dub.2.prope fin. Ex quibus facile secernas causas grauis, & leuis inimicitiæ: quam quid interdum ex leuioribus causis orıri grauissima, & capilalia odia constet. iudex tamen, vt plurimum ad causas attendere debet, qui sufficit probare causas grauis odij, quamuis hanc inimicitiæ magnitudinem extrinsecis signis non ostenderit. Innoc.in c.cum l.& A. de re iudica.in fin.per text. in cap.2. cum seq.3. quæst.5. Bald.in l. præscriptione, nu.36.C.si contra ius. Rom.in rubr.de arbitrar. colum.11. Grammat.decis.33.num.7. Marsil.d. l.1.§.præterea, num.3. Farinac.d.q. 53.num.21. Contra vbi inimicitiæ, magnitudo factis probata, vt conatu, vel illatione necis, aut grauis valde damni, aut atrocis iniuriæ: non putarim iudici valde laborandum de causæ inuestigatione. Vt enim vulgo dicitur, *Obras son amores*, his factis amor cognoscitur: si è contrario etiam factis clarè animus hostilis manifestatur.

Verum si quod horum indiciorum signorum, factorum, vel causarum vnde præsumptio elicitur, vel quæ testes attulerant, à nominante fuerit negatum: hoc non potest per præsumptionem, nec per vnum testem plene probari, sed opus est duorum testimonio, ad hoc iudici persuadendum, vt docet Menoch. de præsumpt.libro 1. quæst.51.& cauetur in Carolina sanctione crimi. Ordinatione 23. & 30. Neque quoad hæc quæ diximus, distinguendum inter inimicitiam, & odium, quia vt quis repellatur, sufficit probare, quod sit valde odiosus nominãs nominato, etiamsi non sit inimicus secundum multos. Ita Præpositus in c.quod vero col.fin.3.quæst.5. Gigas supra quæst.2.nu.30. & plures apud Farinac.q.49. num.30. fateor tamen me reale discrimen inter magnum, odium

odium, & capitalẽ inimicitiam non satis capere.

h Igitur vt his positis quæstio satisfiat, *certum est, & in eo supponitur duorũ testimonio has inimicitias plene probari. De vnius testimonio, crediderim illud non sufficere, cuiuscuius dignitatis sit*, vt plenè probet, & repellat nominantem, l.iurisiurandi, C.de testib.posse tamen facere semiplenam probationem, per notata in l.admonendi,D.de iureiuran.& in l. maritibus,D.de quęstion.& etiam ad infringendum, seu elidendum indicium ex nominatione natum. Sic Patauini Doctores. Si tamen in testimonio additæ,& probatæ sint causæ, species,& qualitates inimicitiæ. Ias. in l.1.C.de testam.num.9.& in l.Titiæ textores, col.3.D.de leg.1. Bald. in l.solum, C. de testibus, & in l.si quis testibus,ibi.in fin. Imola in cap. Raynutius de testam.Grammat. decis.34.num.11.Farinac.quæst.49.nu. 126.& sequent.Equidem sine adminiculis.duo mihi sufficerent testes ad probandam capitalem inimicitiam: cum vno, requirerem adminiculum aliquod, & hanc esse communem sententiam, affirmat Melchior Phalaez tractat.maioratum par.1.quæst. 4.num.5. facillimè namque semper vnius testis inueniretur,qui de inimicitia hac deponeret: & sic reus cum præiudicio reip. semper liberaretur: quamuis enim Iudex, si velit, possit in criminibus exceptis leuiores inimicitias contemnere, tamen capitalem cogitur magnifacere, & propter illam tenetur testes omni exceptione alias maiores repellere. iuxta gloss. communiter receptam,in cap. cum oporteat,de accusat. quam sequentibus,Clar.Menoch.Farinac. & alij supracitati.

i Quod attinet ad præsumptionem, distinguere oportet. Nam præsumptio, quæ dicitur iuris,& de iure ple-

A nam, & claram facit probationem, vt docet Menoch. li.1. de præsumpt. q.36.nu.1.

Præsumptio quoque iuris idem operatur, cum sit etiã ipsa vera, propria, & perfecta probatio, vt ostendit ex communi sententia idem Menoch.d.quæst.36. à num.3. maximè quando ex natura rei,aliæ à præsumptionibus, probationes haberi ne-
B queunt,aut nulla legis pręsumptio illi repugnat. Alciat.de pręsumpt.3.p. Menoch. supra dict. lib.1. quæst.38. Mascard. libro de probat. quæst. 10. à numero 34.vsque ad 47.ex l.Imperator, vbi Alexand. & Iason. D.de legat.1.

Præsumptio denique hominis, si sit vehemens, & vrgens constituet veram probationem, & legitimam,
C maximè si aliquod adminiculum accedat. Berous in rubrica de probat. numero 42. Bald.in addit.ad specul. tit.de præsumpt.§. species. Menoch. dicto libro primo, quæstione 36.numero 14. Ratio est, quia præsumptio hominis plane subijcitur arbitrio iudicis: quare, si sit admodum vehemens, poterit iudicem mouere, vt illi fidem tribuat. Berous dicto
D numero 42. Menochius dicto libro quæst.44. numero 8 & 9. Hæc de valde vehementi facilè concesserim: de non vehementi, sine alijs adminiculis nequaquã. Semper enim adest præsumptio hominis, contra complicem in nostro crimine. quia striges sunt hostes humani generis, & vicissim sunt cunctorum odium: & sic semper odij exceptio pręsumptio-
E ne huiusmodi probata iudicium diligentiam, & iustitiæ rigorem, & criminis denuntiationem frustraretur. quod est magnopere iudici, ne fiat attendendum: Cum inimicitia, vt pote repugnans naturali iuri,nisi bene probetur nunquam sit præsumenda, l. in ratione, §. cum quidam,

D.ad

D. ad leg. Falcid. l. 1. C. de mandat. Princip. cap. cum in iure, de offic. delegat. Aymon. consil. 8. num. 8. Mantua Benarid. consil. 24. numero 15. consil. 52. num. 17.

QVÆSTIO III.

An denunciantes debeant esse contriti, sicuti quidam volunt cum hoc iure non sit expressum, & sagæ rarissimè pœniteant?

SAtis obscurè quæstio proponitur. Vel ergo quærunt, an eo tempore debeant esse contriti, quo denuntiant, an saltem antequam moriantur. Prius illud, quocumque modo capias contritionem, dicendum non est: quia contra praxim est, vt ante sententiam latam se parent ad confessionem: contra prudentiam quoque. Nam confessioni tali (loquimur de sacramentali) non satis fidendum iudici, quia vix fit, vt pœniteant nondum damnatæ: & eam exigere foret reos, satis ad perfidiam procliues sacrilegij, periculo exponere.

b Post sententiam quoque hæc contritio, ad id quod dicimus, mihi præcise non videtur necessaria. Quod probo, vel enim loquuntur de contritione propriè sumpta, quatenus est pars vna præuia pœnitentiæ: & nego de vnquam iudici constare posse: vel summunt pro atritione, & de hac, quoniam interna est, idem asserendum. Si dicas, potest iudici constare, de hac æquè ac confessario, dico rationem esse disparem: nam iudex in foro poli tenetur credere reo pro se loquenti: iudex in foro fori credere non modo non tenetur: sed, ne facile credat, sibi plurimum cauere tenetur. Deinde si ille decipitur hac

A in re, damnum est solius decipientis: si iste, damnum est præterea iustitiæ, & republ. Vel denique contritionem sumunt pro actuali confessione sacramentalis. Sed (quicquid dicant alij Domini respondentes) certum est, in praxi iudices ad illem attendere non solere: nam latroni contra socios creditur, etiamsi nolit confiteri: vt & hæretico impœnitenti: &

B infideli, de Sodomia complicis, quæ cuncta crimina, cum strigum crimine solent concurrere. Verum licet sit hoc in praxi nouum volût saltem, in iure satis fundatum, & rationi valde consentaneum: de iure probant, ex cap. accusatus, §. licet de hæret. in 6. ibi, *si ex manifestis indicijs apparuerit, non ex leuitate animi, aut odij fomite, sed zelo Orthodoxæ fidei, &c.* c

C Verum respondeo illa aliunde apparere posse: nec confessionem illam satis manifestum signum ad hoc esse: cum ante sententiam soleat esse ficta, post eandem possit esse simulata ad pœnam mitiorem obtinendum. Deinde aliud est, *non videri motum, ex leuitate animi, &c.* in denunciando, aliud *debere esse contritum.* Non est igitur isto textu expressum, sed

D nec alio vllo; non quidem ex verbis, sed nec ex sententia, & interpretatione congrua. nam licet quæ ex sentẽtia legis sunt, lege cauta censeantur, l. nominis. D. de verb. signif. l. neque leges, l. scire, cum sim. D. de leg. attamen non omnis legis extensio, ex legis sententia est.

Probant ratione, prima fidei humanę fundamentum est personę in-

E tegritas, quæ in non contritis abest, secunda, quia nulla fides adhibenda personę, quę fidẽ Deo violauit. tertia quia tales non contritæ sunt mancipia diaboli, qui mendax est, quarta quia dęmoni id vnicè agit, vt carcerata nullum denuntient; igitur si quæ persona aliã denuntiet, fortis est pręsum-

sumptio, quod ex odio in genus humanum suggerat incarceratæ, vt innocentem denuntiet.

His argumentis nihil moueor. Ad primum dico, integritatem personæ posse intelligi, vel de sanctitate, & perfecta iustitia: vel de fama illibata. priore modo nego illam in iudicialibus esse fundamentum fidei: adminiculatur, vt magis credatur à iudice, sed absolute non requiritur. po B steriore modo in iudicialibus criminum non absolute requiritur, nam nec contritio reos tales facit: sed eatenus tantum, vt criminosis non credatur, si nihil adsit, quo expurgetur infamiæ vitium: hic vero expurgatum est per torturam, quæ facit illos credibiles, maximè si repestiue non reuocent.

Ad secunda ratio, laborat vitio C plus probationis. quia sequeretur nulla in re illis credendum. Idem respondetur ad tertia, & præterea etiam Diabolo mendaci exorcismis extorqueri veritatem: sic mancipijs eius tortura illam posse exsculpi: & valet similitudo, quia exorcismus est, quasi quæstio, qua dæmon torquetur. Quarti consequentia nihil valet. nam non quicquid conatur D diabolus impedire, Deus permittit, vt possit. nec etiam prouidentia Dei facile finit innocentes deferri, & puniri. Quare nego illam præsumptionem esse fortem, vel benè fundatam.

Igitur si pœnitentiæ signa, etiam citra confessionem in illis apparerent, bonum id foret, & optandum iudici: sed citra illam vix est, vt pœniten E tiç signa censeri debeant: quare *simpliciter assero, sufficere Iudici, si aliunde quam ex contritione (quomodocunque acceptam) possit verisimilis apparere denunciatio, & ideo talis ei videatur.* Certe super pœnitentiç signis exterioribus an essent sufficien-

Conclus. d

A tia, nec ne, semper aduocati sine fine litigarent. Quare ista sententia noua mihi videtur satis noxia iudiciorum expeditione.

Fateor D. Binsfeld. li. 3. conclus. 6. istam conditionem posuisse, & me ex illo lib. 5. Disquisit. sect. 3. sed nec ratione, nec auctoritate hoc nouum dictum ille confirmat: quare suspicor & verisimile est, id cum eo sensu posuisse, quod equidem posui: nempe quod confessione sacramentali ante mortem accedente, aut tempore denunciationis accidentibus, signis exterioribus iudici verisimilibus ex animo pœnitere: multo firmior sit, & securior in praxi, sententia de recipienda complicium plurium, sine alijs indicijs denunciatione: nō vero eo sensu: quod si deessent talia signa, vel confessio, vt non esse tutam sentētiam credatur: quod in terminis nullum vidi adhuc asserentem, contra receptam quam dixi, & notoriam praxim. Hæc de noua quæstione, nunc dicenda occurrebant.

QVÆSTIO IV.

An ea, quæ de iure, & Constitutione Carolina Artic. 31. requiruntur in denunciatione vnius, requirantur etiam in denunciatione plurium?

Patauini, & Friburgenses responderunt non requiri, idem ego responderam. Sciendum moueri, quæstionem propter artic. 31. & art. 44. quorum tenor sequitur.

AR-

ARTIC. XXXI.

Rubrica,
Communia indicia quorum quodlibet solum ad torturam sufficiens est.

SI vnus reus conuictus, qui in suo delicto auxiliatores habuit, aliquem in carcere denunciat, qui ei ad perpetrãdum delictum commissum opem tulerit, etiam est suspicio contra denunciatum, si modo in huiusmodi denunciatione sequẽs circumstantiæ, & requisita obseruentur, & reperiantur.

Primo quod denuncianti personæ denunciata, in quæstione nominatim non fuerit proposita, adeoque de eiusmodi persona in specie non fuerit interrogatus, aut tortus denunciãs, sed in genere interrogatus, quis eius in crimine fuerit auxiliator: denunciatum ex se cogitatione assecutus fuerit, & nominauerit.

Secundo conuenit, quod ille denuncians omnino specifice interrogetur, qualiter quomodo, & quando eum denunciatus inuenerit, & qualem societatem cum eo habuerit, & in hoc debet denuncians interrogari de omnibus possibilibus, & necessarijs circumstantijs, quæ pro occasione, & qualitate cuiusque facti, omnium optime, ad sequentem inuestigationem veritatis conducere possunt, quæ hic omnes describi nequeunt, sed quilibet diligens, & discretus per se considerare potest.

Tertio conuenit inquirere, an denuncians in singulari, inimicitia, maleuolentia, vel contrarietate cum denunciato consistat. Nam vbi talis inimicitia, maleuolentia, aut contrarietas notoria esset, vel inquirendo reperiretur: tunc denuncianti de eiusmodi denunciatione, contra

A denunciatum non esset credendum, nisi de hoc alias tam verisimiles, firmas causas, signa veritatis iudicet, quæ quoque in inuestigatione reperiantur, quæ firmum indicium faciant.

Quarto vt persona denunciata adeo suspecta sit, quod denunciati criminis rea videri possit.

Quinto denuncians in denuncia-
B tione constanter manere debeat.

Rubrica,
De Magia sufficientia indicia.

ARTIC. XLIV.

SI quis si offerat alias Magiam docere, vel aliquem maleficare minetur: & illi, cui minatus est eiusmo-
C di quid contingat, vel etiam singularem consuetudinem cum Magis, aut maleficis habeat: vel talibus suspectis rebus, gestibus, verbis & substantijs vtatur, quæ Magiam secum importãt, & illa persona de hoc alias sit diffamata, hoc prębet firmũ indicium Magiæ, & sufficientem causam ad torturam.] Hactenus sunt verba constitutionis criminalis sancitæ à
D Carolo V. Imp.

Hoc posito respondetur hanc constitutionem in d. art. 31. capiendam de denunciatione vnius, vt in terminis loquitur, non plurium. Nam locutio singularis legis non potest resolui in pluralem, quando plurium, & vnius diuersa est ratio, iuxta doctrinam Præsidis Nechlinienfis in loco à vi numeri, Num. 1. & 8. diuer-
E sam vero rationem esse in nostro casu plurium, & vnius ostensum in respon. ad 1. quæstionem. Item primum requisitum d. artic. 31. non habet locum in denunciatione à pluribus facta, quod probatur. Non debet reus in genere de complicibus interrogari, quando indicium, aut

præſumptio adeſt contra ſingularem perſonam: ſed poteſt fieri de illa ſpecialis interrogatio, gloſ. & Doctores l.fin. de accuſat. Brunus de indic. 1. parte,quæſt.6.num.4. Boſſius,de inquiſit. num.61. Menoch. Præſes,de arbitr. Iud.l.2.centur.5. caſ.474. nu. 53. Binsfeld.membr.2. concl.1.verſ. pro iudicib. annotandum. quando autem plures denunciant, poſt primam denunciationem, iam adeſt denunciatione primi indicium, ſeu præſumptio,hoc enim prior ille operatur: & ideo inter indicia ad inquiſitionem, & interrogationem hanc ſufficiētia ponitur denunciatio vnius complicis. idem Menoch. de præſumpt.lib.1.præſum.8.nu.2. & conſtat plus requiri, ad inquiſitionem ſpecialem, quā ad interrogationem ſpecialem,quia illa eſt maioris præiudicij. Vnde, & illud infero, cum plus idcirco etiam requiretur ad capturam:ſi in ea licet,magis licebit ad ſpecialem interrogationem: ſed ad capturam ſufficere, non deſunt qui velint,vt Lancellot.pract.crim.tit.de inquiſit.nu.34.

Præterea nec 4.conditio requiritur in denunciatione à pluribus facta,vt etiam doctum in reſp.ad 1.

Ergo Carolina non poteſt extendi ad denunciationem plurium.

QVÆSTIO V.

An denunciationibus infamium, ſit credendum in criminibus exceptis contra perſonas bonæ famæ?

PRoponitur quæſtio generaliter: & ſupponit abſolute, ſiue ſint plures denunciantes ſiue vnus: atque in his terminis eam diſcutiemus, ſcilicet vtrum,vel pluribus talibus ſit credendum?ſic res magnam patitur difficultatem.

A Plerique cenſuerunt contra conſtantem, & non vulgarem denunciati famam bonam, nihil ad torturam valere plurium complicium nominationem. idque ne ſit in poteſtate, & arbitrio iſtorum tam infamii grauare, & denigrare bonum nomen,exiſtimationem,perſonam hominum proborum. citantur pro hac ſententia, Roph. Cuman. conſ.136. B ad 1.col.4. Alexan.conſ.89. num.13. lib.3.Marſ.conſ.74.num.25.& in crimine noſtro maleficij conſ.109.nu. 27.Paris.conſ.151.nu.13.lib.4. Grammat.conſ.21.num.8. conſ.35. nu.37. conſ.57.num.11.conſ.58.num.18.& conſ.66.num.5. & melius Deciſ. 28. nu.17. & 18. vbi poſt Andr. de Iſernia,& alios ab eo allegatos, ſic plene affirmat. Item Soc.iun. conſ.39.nu. C 66.lib 2.Rol. à valle conſ.16.nu.24. & conſ.13.nu.35.l.1.Menoch. de arbitr.caſ.474. num.42.Bertaz. conſil. 59.num.8. & conſ.61.num.16. Vincent. Onded. conſ.100.nu.40.lib.1. hæc communiter recepta ſententia, valde probabilis eſt: quando bona fama tam conſtanter, & plene probata eſt, vt dubitare iudex non poſſit aut debeat communi eius loci homi- D num exiſtimatione denunciatum, propter mores anteactæ vitæ haberi pro viro probo, & ab hoc crimine alieno. arg.l.de minore,§.plurimum, D.de quęſtion.& hoc niſi alia adminicula concurrant pro denunciatione, quæ iudex magni merito faciat: tunc enim indicium hoc denunciationis valde graue foret: & multi tenent bonam famam denunciati tollere indicia leuia, & grauia ſolum E elidere. ſic Paul.Merend. in criminvarijs conſil.diuerſorum conſ.88.nu. 78. Vulpellus conſil.105. num.6. & conſ.125.nu.26. Ex horum ergo ſententia iſtud indicium, adhuc aliquid virium haberet, contra generalem probationem famæ bonæ; ſaltem

ad

ad lenius torquendum: quia præsum- A ptio nascens ex bona fama, est generalis, nascens autem ex plurium denunciatione est specialis, hoc volunt Alex.conf.77.num.9.lib.1. Arnonus solilоq.37.Binsfeld.concl.6.dub.3.illat.6.d.libr.2.

Alij censent, tum demum elidi indicium hoc plurium per certam, & con[illegible] bonæ famæ exceptionem quando ad bonam famam accedunt B alia indicia ad exculpandum reum denunciatum: vel etiam reis denunciantibus plures defectus obijciuntur qui eorum personas, vel dicta debilitant: vt, quod sint viles personæ, aut alias alijs criminibus scelerosi. ratio eorum est, quia semper duplicata materia exceptionis plus debeat valere, ad augendum, & detrahendum, vt duo vincula sanguinis, duæ improprietates C duæ fictiones, duo indicia, duo actus geminati, & hoc in terminis, ad liberandum à tortura nominatos, annotarunt nō pauci. Gigas de crimin.læs. Maiestat.tit.quomodo, & per quos q.7. numer.7. Grammat.consil.1. Roland.à valle, consil.16.n.20.& consil.73.num.24.l.1. Menoch.d.cas.474.n.74. Maschard.de probatio. conclusio. 1317.numer.41. Vincent. Onded. d. D consil.100.numer.17.& seq. Farinac. quæst.43.num.179.

Concl.1. Ex his iam patet, simpliciter loquēdo plurium infamium denominationem contra bonæ famæ personas admitti, & posse valere ad torturam, v.g. si nihil illis obstet, nisi bona rei fama: siue si non sint alia adminicula contra denunciationem, hoc enim supponit præfata opinio DD.& tenere DD. Ingolstadienses in scripto suo E an.1590.& Friburgenses in consi.anni 1601.post Bossium, Clarum Binsfeld. & alios. probatur ratione 1. quod non admittatur vnius socij testimonium fit, quia bona fama præponderat vnius nominationi; sed si adminiculum accederet ad vnius denunciationem, bona fama non præponderaret; igitur etiam non præponderabit, quando ad vnum aliud quoque denominantis socij indicium accedet; cum denunciatio secunda præponderet alijs indicijs, est ratio Farinacij; Secundo. Iura, in exceptis criminibus admittentia infames ad testificandum, non distinguunt inter infames & non infames denunciatos. ergo nec nos debemus distinguere. Cōfirmatur, quia si distinguerentur, semper fere elidentur denūciationes, quia vt plurimum denunciantur personæ non diffamatæ, & in hoc crimine vix aliunde quam ex denunciationibus oritur initium diffamationis. Tum etiam quia hæc est indoles istius delicti, quod rarissime possint ab alijs denunciari, quam ab infamibus, quod quando accidit, infames admittēdos docent Soz. in reg.415. Menoch. de arbit. q.27.num.7. Grammat.& alij, communem dicit Clarus §. fin. q.24. nume.13.& q.25.in pr. Denique non obstant huic sententiæ, Carolina art.31. nec Mascardus aut alij quia loquūtur de denunciatione ab vno complici facta.

Igitur aliquando plurium sociorum testimonium non eliditur per bonam famam solam quantumuis certam, vt dictum aliquando vero eliditur, & mea quidem sententia à Iudicis arbitrio depēdet iudicare, quādo elidat, quando non, quia à iudicis arbitraria pendet decidere in animo suo, quod nam certius in indiuiduo sit in iudiciū bonæ famæ, an denunciationis plurium. Quando certius illi videtur indicium bonæ famæ, tunc tenetur abstinere à tortura, iuxt.Bart. in l.1.§.1.D.de qu. Angel. de malef. in vers.quod fama publ.n.34. Marsil.in §.diligenter nume.190. Alex.conf.180.nu.9.lib.2. Grammat. voto.3.n.23.vbi etiam ad id adducit. Concl.1.

Ioan.

Grammat. voto.3. nu.23. vbi etiam ad id adducit. Ioan. And. & Bald. sic etiam Farinac. q.38. nu.110. Sin vero vrgentiores, & firmiores iudicet com plicum denunciationes, procedat ad torturam, saltem leniorem. Depēdet ergo res, à pondere indiciorum, vt præualeant grauiora, vt olim docui d. lib.5. section. 3. vers. conditiones autem, cum Prospero Farinac. d. operis quæstio.47. *& est ad mentem Carolinæ.*

QVAESTIO VI.

An saltem ad hoc duorum vel pluriū infamium denunciationes sint necessariæ?

SI non adsint alia adminicula, vt minimum requiruntur denunciationes duorum virorum vel plurium mulierum. Nam vnius non sufficere, maxime contra personam bonæ famæ, dictum satis. plurimi enim faciēda vitæ præcedentis merita. l.3. §. sed si ex improuiso. & l. non omnes §. à Barbaris. D. de re milit.

Dixi (*vt minimum*) quia saltem requiruntur duo, vel tres (vt dixi) nec pauciores vnquam suffecerint: non tamen semper isti duo vel tres suffecerint: si tanta sit vis bonę famę propter magnam personarum inęqualitatem (v.g. si Princeps denuncietur à suis subditis) vt duobus vel tribus ipsa adhuc bona fama præponderet: tunc enim tot denunciationes rebuirerentur, quod possent præponderare. *Sic Pater* Valentia. tom.3. in D. Thom. disp.6. q.13. puncto.4. §.3. vers. secunda regula, & Petr. Binsfeld. d. concl. 6. Aliquando ergo sufficient duo, aliquando plures requiruntur, pro circumstantiis personarum.

QVAESTIO VII.

An vltra denunciationem plurium, denunciati diffamatio requiratur in criminib. exceptis, vt possit procedi ad inquisitionem specialem, & ad torturam?

NOn quæritur an ad inquirendū vel torquendum sola fama sufficiat, quod si quęreretur, optimè quidam cōsulti respondissent in exceptis criminibus solam famam sufficere ad citandum personaliter, & ad detrudendum in carcerem, et proinde multo magis ad specialem inquisitionē. (in l. nullus, C. de exhib. reis Crauet. cons.41. num.6. cum aliis adductis à Mascard. conclus.754. num.19. ad torturam tamen quæ requirit indicia facto propinqua, grauia, verisimilia, & clara lib.1. in princip. D de quæst. l. milites. C. eodem. Bald. & alij relati à Farinacio quæst.37. num.3. non sufficeret sola fama, vt ex communi sententia, & praxi docet idem Farinacius quæst.47. num.4. præterquam in occultis criminibus, vbi ad torturam sufficit, receptum id docet Clarus d. §. fin. quæst.21. vers. Fama sola Rimin. Iun. consil.362. num.3. aut si aliud indicium famæ adminicularetur, v.g. nominatio complicis confessi proprium crimen, ex Gandino, & alijs Farin. d. q.47. num.17.

Sed quæritur de necessitate istius diffamationis, primo quoad inquisitionem specialem, deinde quo ad torturam. Regula est iure certa.

Inquisitionem specialem non præcedente fama nullam, & inualidam haberi. text. in c. inquisitionis. c. qualiter, & quando d.2. de accusat. c. licet Heli de Simon. & est communis sententia, vt docent Aegid. Bossius titul. inquisit. num.8. Iulius Clarus §. fin q. Conclus.1

6. in

6. in princip. & Farinac. lib. 1. quæst. 9. in princip.

Sed communis quoque sententia est: hoc fallere in crimine hæresis, & læsæ Maiestatis. ex c. excommunicamus, §. adijcimus. de sent. excõmun. & in cæteris atrocibus, & exceptis, vt tenent Præpos. Alexandrin. in cap. 1. num. 64. 2. quæst 8. Gigas supra q. 9. num. 2. Cephal. cons. 304. nu. 88. Decian. lib. 7. crimin. cap. 43. num. 8. Menoch. consil. 100. nu. 64. Farinac. d. q. 9. num. 14. & 15. Nauar. rubr. de iudic. num. 77. Valentia d. vers. Secunda regula, quod licet de iure verum non foret: tamen, quod de consuetudine, & vsu iudiciorum solemnitas diffamationis ab Aula recesserit multi attestantur. Clarus supra Bonacoss. lib. 1. commun. opin. verbo, Inquisitionem præcedere debet. Farinac. de loco nu. 21. sufficit ergo quoad inquirendum in nostro crimine excepto nominatio reorum, vt optimè post Baldum alij. Bald. in l. 1. C. de sum. Trin. num. 6. Marsil. cons. 12. nu. 38. cons. 15. num. 5. & 6. cons. 28. nu 16. Gramm. cons. 21. nu. 7. Clarus §. fi. q. 21. nu. 5. Hæc adeo certa puto, vt mirer quosdam consultos de inquisitione in hoc crimine contrarium, contra communem, & praxim, rescribere ausos fuisse.

C Conclus. 1. Quod attinet ad torturam, res est controuersa nonnihil: tamen quod olim tenui, non requiri diffamationem d. sect. 3. num. 1. idem nunc adhuc cum affirmantibus Friburgensibus, & Ingolstadiensibus assero, cum Lanfranco in pract. crimin. c. 8. Decian. d. consil. 18. num. 42. Menoch. d. cons. 100. nu. 64. Binsfeld. membr. 2. concl. 6. dub. 2. illat. 6. Valentia d. disput. 6. q. 13. punct. 4. §. 3. vers. secunda regula. Nam si sine alijs adminiculis duorum nominationes valent contra personam bonæ famæ: certè non requiritur præcedens denunciatio-

A nem diffamatio. Deinde cum hoc crimen sit occultissimum, & Lamiarum maxima vafrities, vis vnquam diffamatio præcedit denunciationẽ. Fama quoque est indicium remotum à facto, & persæpe vox populi vana, & fallax, etiam cum a personis honestis, & fide dignis orta, vt bene Farinac. dict. quæst. 37. nume. 26. & 46.

B Doctores etiam cum agunt de proprijs, & peculiaribus indicijs in crimine maleficij, aliquando vnum, aliquando plura ad torturam requisita recensent, non tamen addunt famam debere concurrere cum illis, vel illa præcedere: sed potius contrarium insinuant. aliquando namque docent famam seu diffamationem solam absque alijs adminiculis sufficere: aliquando alia indicia sola: vt videre li-

C cet apud Menochium li. 1. præsumpt. 89. Binsfeld, & à me citatos vbi sup. Et ipse Carolus V. ponens indicia, quæ singula sufficiant ad torturam, nullam diffamationis adijcit mentionem. patet ex Ordinatione 29. & seq. vsq; ad 32. Nec obstat. constit. 44. vbi additur expresse, *& illa persona sit super hoc alias infamata*. Non inquam obstat. Nam conditio illa non ad om-

D nia præcedentia indicia, sed ad proximum tantum spectat: iuxta limitationem illam eruditam Menochij, quod quando determinabilia sunt inæqualia seu diuersæ rationis, tunc quę illis subiungitur ratio vel restrictio non ad omnia, sed ad id quod proximè præcedit referenda est, vt illud limitet ac determinet. lib. 4. pręsumption. 89. num. 143.

E Nec obstat etiam c. inquisitioni de accusat. & inquisit. nam illud cap. vel procedit tantum de duobus vel pluribus extra iudicium denunciantibus maleficium. Mart. Azpilqueta rubr. de Iudic. nu. 78. vel si extendas ad denunciationes in iudicio, intelligendum, cum alia indicia sufficientia desunt:

sunt: tunc enim diffamatio saltem est necessaria: secus si adsint alia indicia proxima, & vrgentia.

QVAESTIO VIII.

An satis denunciari aliquem aut aliquam à pluribus, quod ipsam viderint in conuentu, & congregatione sagarum, in ordine ad torturam absque, eo quod damna fecerit?

QVi tenent negatiuam nituntur varijs fundamentis. nam eorū quidam totum hoc chorearum, & conuentuum negotium exsibilant, vt delirium: & re vera nihil tale accidere contendunt, quos puto me satis copiose refutasse l.2. Disquis. Mag. q. 16. & plenius l.5. section. 16. post. litt. TT. in solutione quinti arg. in editione tertia Moguntiæ apud Albinum in folio. & ostendisse, vt plurimum non esse illusiones, & modos suggessisse Iudici, quibus discernat illusas à non illusis. Postea vidi quorundam DD. quoddam M.S. cōsilium, in quo conatur eleuare hoc genus indicij, sed argumentis, vt videbitis vix dignis refutatione: respondebo tamen hic, vt ipsimet videant, si hæc videbunt, fundamenti sui infirmitatem.

Primò, quia testis minus aptè extra sensum vel ex sensu rei depositæ deponens, probat. l. qui testatur. §.1. D. de his quæ in test. delen. l. testium. C. eod. Blancus de indic. num. 49. & alij. sed istæ, quæ denunciant se vidisse istas mulieres in choreis, & comessationibus, nō deponunt per sensum aptum, quia tunc illum non habebant. igitur nihil probant. *Resp.* transeat maior, etsi indiget interpretatione. Negatur minor. Quam illi sic probant, vtar eorum verbis: Pro constanti namque habemus, quod hæ striges, & lamiæ in actu, & ra- A ptu illo existentes, sensus suos cum operationibus naturalibus, & veris non habeant.] Quod pro constanti habetis. boni viri, hoc communiter ICti. & Theologi, pro falso habēt, fatentur aliquando ita contingere, sed rarius longè. *vide dicta à me locis præfatis*: Videre etiam quam constanter id probetis, quod habetis, pro constāti. Id (aiunt) ex eo colligimus, quod B congregationes, istæ in locis siluestribus, & palustribus fiant, vbi cibi, & epulæ sordidæ, infames, vt plurimū berreæ apponuntur, nullum alimentum, sed nocumentum, afferentes supellectilia, vasa argentea, & alia denique omnia ibi existentia, vel non vera. sed solum apparentia; vel ea adeo subtili, & adeo fallaci materia fabricata, vt verè non consistant, & C hinc ad simplicem Domini Nostri Iesu Christi nominationem euanescāt. [hæc probant multorum testimonijs. quòd nihil necesse, quia nō probant, quod illis probandum erat. Deinde addunt pro minore argumēti: & tamen praxis demōstrat, quod de amœnissimis locis, suauissimis cibis, & rebus pretiosissimis deponant atque testentur. Quod est argumen- D tum efficax, & ineuitabile deficientis, vel saltem deprauati, & minus apti sensus.]

Respond. Hos argumentantes valde allucinari, quoniam, ab eo quod aliquando contingere Grilland. Remig. ego, & alij asserimus, ipsi inferunt vniuersalem, id semper contingere. cur si nobis credi poscunt, de ijs, quos deceptos diximus; non cre- E dunt de reliquis, quos deceptos negamus? Cur putant, quia in loci ornatu deceptio est, sequi tali in loco non fuisse corporaliter? Quasi non possit dæmon illas, & eos transferre, vt illic vere fuerint, & nihilominus amœnitatem hanc oculis, & cibos palatui, & similia obtrudere,

more

more præstigiatorum, an quia puto, me in præstigiatoris ludo vidisse, quæ non vidi, si quitur me in ludo non fuisse? An non veram cladem gregibus dedit Aiax, quia Laertiadem, & Atridas cædere se opinabatur? Sed euanescunt audito nomine Iesu. præstigiæ ergo fuere, non tamen ideo, non illic fuere striges, quæ præstigijs ibi delusæ. deinde potuit subitò, quæ vera, & solida erant, Diabolus oculis subtrahere, & sic euanuisse videantur. Sic ergo hoc argumentum sensus quoad quædam deficientis; & aliquando: quid inde? subdunt rationem Physiologicam.
» Totus corporis compago, & sensuũ
» harmonia pro sui conseruatione me-
» diocritatem quandam requirit: ideo
» in tantum motus violenti celebrita-
» te, vt est asportatio illa Diabolica,
» consistere non potest.]

Respond. Mediocritatem hanc non consistere in inuisibili: sed habere suam latitudinem, in vno maiorem, quam in alio. Diabolum vero, qui vires singulorum optimè perspectas habet, ijs motus velocitatem sic attemperare, vt præter fatigationem detrimenti nihil sentiant. An minus videt, audit, gustat, sentit, qui veredarijs currit, & fatigatur, quàm qui sensim pedibus ambulat? Addunt;

» Præterea spectra, quæ nocturnis
» tenebris imaginationi perterritæ sese
» offerunt, quoties illa supposita nox
» sit, vsque adeo vim omnem corpo-
» ream lædunt, vt vel à deferente de-
» ciderent homines, vel terrore con-
» sternati perirent, vel in grauissimum
» aliquem affectum inciderent, quod
» experiuntur, qui leuioribus occasio-
» nibus persæpè ex solo terrore in gra-
» uissimos incidunt morbos. Quare si
» eo incolumes deferuntur, necesse est
» vi aliqua naturæ vires excedente su-
» spendi animæ actionem in totum

A corpus, ita veluti cadauera sensus, ac «
mentis omnino expertia pro illo tem «
pore sint, & hoc est, quod nouissime «
voluit Delrius dicta q.16.lib.2.sub lit «
tera C. vers. posset dæmon, ibi horum «
enim vnctione obstupefacit sensum, «
& miseris persuadet, &c. «

Quare cur non addunt, quid persuadeat, quod ego addidi, *persuadet vnguenti vim esse maximam?* an quia
B videri volebat me dicere, *persuadet illis quæ non sunt?* Certè miror me dici voluisse, quod tota illa q.16. tam exactè refutaui, hoccine est bona fide consulere? Dico iterum nihil aliud me ibi asseruisse, nihil voluisse, quam caussam reddere, cur quod sine vnguine dæmon possit, cum non malit. Terror nasci solet ex re incognita, nam notis non terremur vehemen-
C tius, nec diutius. Sagæ sciunt, quæ vident dæmones esse, & ipsorum fieri opera, quibus etiam commiscentur, facillimum est illi, imaginatione non læsa, sed delusa, sensit non sublato, sed aliquantulum alterato, eas deferre, cætera quæ addunt mera & inania verba sunt, nec me, nec alijs admittenda.

Pergunt, Alia, & 2. ratio huic val- «
D de proxima nos trahit, quod hæ per- «
sonæ, vel vi venefici huius vnguenti, «
vel furore Diabolico ita diuina per- «
mittente manu, prorsus ebriæ, & fu- «
riosæ dicantur. Abbas Tritthem. «
dict. quæstio. sexta, colum. terza, cu- «
ius verba cum propositæ rei appri- «
mè seruiant, referre placuit; *volun-* «
tatem habent (inquit) *deprauatam*, «
quæ eos conuertit in furorem, quo men «
E *tem præoccupante, mox dæmones se fu* «
rentibus applicant, et effectum eorum, «
quæ ipsæ malefica petunt, Deo per- «
mittente Dæmones insanientibus «
præstant.] Simile voluit Picus de «
rerum prænot. capit. 5. in fin. libro «
1. dum inquit, *Necromantici furunt, chiromantici delirant, Magi* «

insa-

„ *insaniunt.*] At iure probatū est, quod A
„ dicta furiosi, & ebrij non consideren-
„ tur. Speculat. de testamen. §. 1. nu. 8.
„ Bartol. de testibus ver. furiosi. Albert.
„ de testib. nu. 32. Campeg. de testam.
„ regul. 114.

R spond. Argumentum æquiuocio vitio laborare. Nam in minori, I.C. illi furiosas vocant propriè sumpto vocabulo, quorum imaginatio læsa. In maiori Trithem. de voluntatis malitie loquitur, & furoris vocabulum sumit impropriè, sicuti cum iratos dicimus furere. Quod in Pici verbis clarius elucet; quis enim non videat sic dici furere Necromanticos, & insanire Magos, sicut dicuntur chiromantici delirare? quis vnquam vllorum istorum habuit pro vere furioso, quem cathenis, non disputatione compescere solemus? Nonne illud, C *voluntatem habent deprauatam*, satis indicat, de quo furore loquatur Trithemius? Furor ille, quem Bart. & cæteri dicunt à testimonio arcere, non oritur à voluntatis deprauatione, sed ab imaginatione læsa natus, impedit sanam, & liberam voluntatis functionem.

5. argum. d Tertium argumentum adhuc leuius est: Consideramus aiunt) quod D
„ hæ sagæ, & maleficæ, à tempore, &
„ momento illo, quo liniuntur, & vn-
„ guntur, vel saltem à dæmone aspor-
„ tantur, vsque ad tempus, quo reuer-
„ tuntur, naturam dæmonis assumunt,
„ vt inter ipsas vel dæmonem nulla, vel
„ modica exstet differentia, & quic-
„ quid ipsę agunt, non ipsę, sed dæmon
„ operatur, quod probant verba Trit-
„ themij modo relata, ibi; *illorum Dæ-* E
„ *mones se furentibus applicant*: quod
„ etsi non eueniet per modum obses-
„ sionis, & quod dæmon sagam ingre-
„ diatur, ibique tanquam Dominus
„ nauis operetur, euenit saltem, quod
„ tamquam extrinsecus motæ, per im-
„ mutationem phantasmatum pluri-
ma inania, & falsa ostendat, sensus ludificet, decipiat atque fascinet.]

Duo his verbis inuoluuntur quorum vnum nihil commune habet cū altero, etsi quasi ratio alterius adiungatur. Prius est, *eas tempore strigiportij, naturam dæmonum assumere, ita, vt inter illas, & hos vel nihil vel modicum intersit*. Hoc cum sit falsissimum, pernego. Quæso si eques ab B equo abripiatur, & illo in equo hærente; sed equum regere non valente, equus segetes, calcet, & conterat: etsi vere calcatio equo sit adscribenda, tamen quis dicat equitem equi naturam assumere, &c. Nec ad rem facit, quod hunc inuitum portat equus: nam nec striges semper sponte conscendunt fictitium hircum. Vnde apparet, quæ ex Tritthemis secundo loco ponitur, non probare quod præcessit, sed tantum aliqua fieri ab ipso dæmone, quę striges se putant facere. Quod non negamus, sed asserimus falsam esse illam assertionem generalem; *quicquid ipsæ agunt, non ipsæ, sed dæmon operatur*. Quæ ab homine nullo pacto, aut vix fieri queunt, illa dæmonis operationi possunt adscribi: sed esse in conuentu, saltitare, se ingurgitare, blasphemare, &c. fiunt instigante dæmone, sed à strigibus patrantur. Et bene quod ipsimet hoc aduertentes sua cædunt vineta cum immediate subiungunt.

Est si quid vere, & per sensus operantur, quod in quibusdam actibus „
negari posse non videtur, vt in saltibus, & concubitu cum dæmone, iura „
mentis, & obligationib. cum eodem „
ineundis, alijsque dæmoni vtilibus, „
& proficuis, totum hoc ipsi, tamquā „
instigatori, & Domino earum perso- „
narum iam facto, tribuendum vide- „
tur. iuxt. reg. l. & si amicis D. ad leg. „
Iul. de adulter. Abb. Tritthem. d. „
quæstio. 5. vbi (inquit) Dæmonem „
vti voluntate furentis maleficæ, „

sicut

,, sicut artifex instrumento, ad operan- A
,, dum.Remig.d.cap.14.colum.10.quę
,, dicuntur dæmonum ministerio, &
,, opera fieri.

Respond. Incauta Tritthemij verba videri hos allegantes in alterutrū prę cipitasse. Vel enim voluerunt hoc sic tribui dęmoni,vt non mereātur propter ea facta punitionem lamiæ: vel vt absolute propterea negemus,eas id B operatas. Vtrumque, est intolerabile. Posterius quidem, quia licet ille sit Dominus imperans, & suasor incitans, tamen in tripudio pedes mouet, & vult mouere lamia, atque ita de cæteris actibus. Nec seruum latronem à pœna latrocinij liberat iussio sui Domini. Idcirco, & prius negandum. Deceptio suadentis, non impedit ne actio persuasi sit voluntaria. C Putare autem quod Diabolus, sic eorum voluntati dominetur, & liberi, esse arbitrij, seu libere velle desinant, Catholicæ fidei repugnat. Quapropter comparatio illa instrumenti fabrilis nec satis apta, nec satis propria est, artificis absolutum in terram dominium est, adeo vt cū ipse vult, serra idonea non possi non serrare: dęmonis in volūtatem lamiæ potestas nulla, nisi instigandi; sed semper illa po- D test cum Dei gratia, abnuere ac dissentire. Et quia hoc potest; quando Dæmoni cooperatur rea pœnæ fit, temporariæ, in altero sæculo æternæ. Denique quid hæc omnia faciebant, ad rhombum, nam etsi vera forent, non sequeretur sagas conuenientibus, se interfuisse dicentes falsum deponere. Quod probandum erat, nec tamen hoc argumento vel sequentibus E probatur. Sequitur enim.

f Et hac sola ratione, vel transmuta-
,, tionis, vel omnimodæ similitudinis,
,, & operationis, his dici existimamus
,, lamias: quod est certi dæmonum ge-
,, neris nomen. Torquema. d. Dialog.
,, 3. fol. 4. in fin. Vel strigias nuncupari nomen paludem infernalem significans. Fran. Berna. Comens. de strigibus in princ.

Vbi estis Etymologiarum studiosi? accurrite. *Lamiæ dicuntur certi dæmones.* esto, nam idipsum alias probaui ex sacris litteris, & patribus, Comentar. in Traged. Senecæ, & in disquisit. Ideo illæ dictæ lamiæ propter trium causarum vnam, prima est, *transmutationis:* Sed eas transmutari in Dæmonem, id vero veræ fidei repugnat, & sanctionibus, abiiciendum ergo ab hac ratione. 2. est, *omnimodæ similitudinis.* Hęc ratio sic ind[illegible] posita æque falsa est, ac prior, debuerunt addere in malitia, aut quid simile, et adhuc negaretur hi, *omnimodæ. 3. & operatione,* hanc admitti posse censeo explicatam, instigatæ, & adiutæ à dæmone.

Strigiæ non vocantur, sed *Striges,* & *strigæ,* à vulgo, nec illud à palude, *strigiæ,* ridiculum commentum rei tam seriæ inferendum, dictæ ab obscœna volucri, *strige,* cui nomen à stridendo, vt docui alias ex Sereno, Ouidio, festo; quibus hac in re potius credere debuerunt, cum, & Simancas id clare posuerit, Cathol. institut. capit. 32. num. 1. quem ipsi laudant.

Denique rationibus his maiori huiusmodi, *Lamiæ sunt dæmones, vel saltem Dæmoni similes.* Subiungunt hanc minorem; sed dæmonis testimonio nullo modo iudici credendum, ergo nec lamijs, hæc enim argumentatio tota latet in his verbis, quæ subijciunt; g

At impium esset nedum dicere, sed ,,
dubitare, an dicto dæmonis media- ,,
to, vel immediato, absolute, vel ad ,,
effectum inducendi aliquod indi- ,,
cium credatur, cum sit inimicus hu- ,,
manæ naturæ, author ac pater men- ,,
dacij, ac demum iniustitia ipsa, ,,
quia nihil aliud esset, quam quod

ministri

ministri iustitiæ super iniustitia se A fundarent.

Respond. Quando creditur denunciationi sagarum; creditur, non dæmoni; sed ipsis mulieribus, quæ vel inuito illo, vi tormentorum, aut sponte sua veritati testimonium, & iustitiæ adiutorium exhibent.

4 Argumentum horum consulentium tale est in summa. Dubia probatio non attenditur, sed requiritur, B quod pernecesse concludatur. cap. in præsentia de probationibus. Sed probatio petita à denunciatione lamiarum est plane dubia q. *Respondeo*, sufficere, vt pro natura delicti verisimiliter concludat, vt alias ostendi sup. quæst. 1. Et minor quoque falsa est, nec bene probatur duobus quib. probant. 1. est quia quod interfuerint conuentibus, non gignit nisi ex con- C sequentia quadam præsumptionem sortilegij, & aliorum criminum: aliquando enim intersunt aliqui, nihil horum committentes. Secundum est, quia potest fieri, quod vel ipsæ deponentes delusæ realiter ibi non adfuerint: vel denuntiatarum absentium dæmon figuram ibi repræsentarent. Ad primum dico: nunc tantum quæri, an sufficiat denunciatio ista ad D hoc, vt iudex verisimiliter putet interfuisse, & idcirco eo fine torqueat, vt fateantur de illa præsentia: interrogatio de cæteris criminibus consequens est; quia vix vmquam fit, vt qui interfuit non sint criminibus illis ordinarijs irretiti, & ideo est de hoc præsumptio vrgentissima. Ad 2. dico vtrumque illud raro fieri, & posse iudici probabiliter constare v. E deponens fuerit delusa, necne, de repræsentatione quoque innocentis, rarissime eueniunt similia exempla. Vtrumque docui d. sect. 16. docuit etiam posterius istud Binsfeld. & alij.

5 Quintum argumentum est istud: Quinto nos mouet authoritas aliquorum sic in specie tenentium, quod de dictis visis, & gestis in conuentibus istis Diabolicis nulla prorsus habeatur ratio. Prieras de Strigimag. lib. 3. cap. vlt. punct. 16. in fin. Simancas Cathol. instit. tit. 37. nu. 16. Bernard. Gomens. in Lucerna inquisitor. titul. de strigibus. sub. num. 13. versic. aduertas, Nouiss. Roman. de indicijs causarum ciuil. & criminal. capit. 82. numero 10. & ita passim seruant tribunalia Italiæ. potiss. vero sanctiss. inquisitionis, prout ministritam vrbis, quam huius ciuitatis plene testantur.]

Respond. Authores allegatos non asserere, quod de dictis, visis, gestis in conuentibus nulla prorsus habeatur ratio: sed tantum sæpe falli, & deludi deponentes: eo quod ea putent dicta, visa, gesta in conuentibus, quæ reuera ab illis dicta, visa, gesta, non fuerunt. Refero me, vt dici solet, ad fidem libri. videbis (Lector) Simancam expresse docere aliquando, nec falli, nec deludi, sed vera deponere; & quæ d. numero 5. dixerat ex Ponzinibij, & Alciati sententia, ea refellere numero 6. & addere quod asserimus de vero, & reali strigiportio. *id. tam certissimis testimonijs, & tam euidenti rerum experientia comprobat, & cognitum esse, vt sit plane stultum tenacius hoc inficiari*, quod vero in secunda editione postea addidit, tantum ea causa addere, vt sciamus minus credendum illis, de facto alieno, quam de proprio deponentib. item minus quando de nocturnis cōuentibus accusant socios quam quando eos accusant de criminibus clara luce, & extra conuentus illos phanaticos patratis, item minus fidei contra socios mereri, quando nihil aliud imputant, quam comessationes, & choreas illas nocturnas, quam quando illas simul, & alia facinora, puta infanticidia, messes grandinatas,

tas,

tas,&c.Quæ vt vera fateor:ita non video,quid faciant,ad vniuersalle,illud aduersariorum dictum (*nullã prorsus habendam horum rationem*) adstruendum. Quamuis etiam Simancas in ea ,sententia fuisset:illius ne solius dictum, communi sententiæ, & praxi præponendum? Eadem plane mẽs,est Cumani,& Prieratis:quorsum enim tot exempla conuentuum adferrent, & tam diligenter, quæ in B illis fiunt discuterent: nisi vellent, ea iudicibus esse nota,& ab illis eorum, quam decet haberi rationem? Dico quam decet, quia ipsorum prudentiæ, esse volebant considerare in casu occurrenti,quod vero similibus;dolu sam,esse deponentem,nec ne;iudicare.Quare cum tam non bona fide scriptores istos allegarint,merito non credo quod de praxi Italiæ, & vrbis ad- C dunt. In vrbe & alijs locis Italiæ Iudex fuit Ghirlandus, qui eorũ rationem semper habuit: Sacri Palatij Magister fuit Spinæus;Itali Ananias, & Picus,& alij,& tamen omnes satis clare ostendunt, vel maximam de his habendam rationem. Quod attinet, ad Nonæ Roman.de test.quis vel ipse cum Alciato, & Ponzinibio toties refutatis, vt tot Theologis, quorum D constat hanccommunem semper sententiam fuisse; tot Iureconsultis (& fallitur Simancas putans contrariam, esse Communiorem. Vide citatos à me d.q.16. & d.sect.16.) Tot philosophis, & medicis, tot probatissimis historijs vnus obijciatur?

Quanto solidius,licet breuiter Patauini DD. asserunt? Satis esse quoad effectum torturæ, vt nominatores E dicant illam aut illas vidisse in conuentib.& conuenticalis sagarum;nec oporiere probare de damnis alicui illatis.& citant Binsfeld.confess.malef. membr.3.cõcl.6.Dub.2.& me d.sect. 16. Idem asserunt DD.Friburgenses, propter alia multa crimina, quæ so-

A lent præcedere cõnuentus, vt apostasia,& blasphemiæ;& concomitati, vt idololatria, Sodomia, &c. quæ enumeraui,d.sect.16.litt. 20. & quæ nec minus, immo magis, Iudici punienda sunt, quam damna agris, pecoribus,hominibus data.

I Nimis enim audax ille consultor fuit, qui asseruit, se pro Theologico axiomate audere affirmare:Quod iudex sæcularis minus sollicitus esse debeat quando inculpatio, est de sagarũ conuentibus,& choreis; quam q[illegible] do, est de maleficijs venenarijs, [illegible] damnosis proximorum rebus,aut corporibus.] Nullus enim Theologiæ peritorum hoc axioma pro rato, aut securo accipiat, sed pro paradoxo, & periculoso. Tum quia ratio parum efficax est;qua id probat;nempe quia ex cõuentibus illis, & choreis respub. directe damno non afficiatur, tum quia nihil vrget confirmatio, quod ideo sanctio Carolina in sollo illo maleficio noxio, seu venenario regi pœnam præscripserit:inconuentuum vero,& ibi patratis criminibus sagarum liberam iudici pœnam reliquit, videlicet, vti sciat hæc sibi minus consideranda quoniam reipubl. minus sint perniciosa. Periculosa certe (vt dixi) opinio, nec vera, semper enim iudici maioris faciendus, est honor, & iniuria Dei, quam cuiusuis hominis: & magis læditur respub. atroci iniuria Deo, quam hominibus illata. Quare de illa magis sollicitus,esse debet, & eam acerbius punire,diligentiusque conniti, ad exstirpationem criminum, quæ directe lædunt maiestatem diuinam,quam quæ directe vergunt in hominum iniuriam damnumve. Iudex etiam sæcularis iniudicando non reipub.tantum, sed Dei vices gerit.Sa cul ribus quoque iudicibus loquebatur Iosaphat Rex cum diceret.*Videte:quid faciatis nõ enim hominum exercetis iudiciũ sed Domini.*

A *ni*. 2.Paralip.19.6. Nō de homicidijs tantum,& veneficis,sed omni maleficio ac crimine sagarum capiendum illud; *Maleficos non patieris viuere*, Exod. 22. 18. vbi vocem Hebræam METASSEPHAN מכשפה non esse restringēdam ad veneficum, alias contra Vvierum Domi. In conuentibus dæmonem adorant, in ijsdem nefandissima quæque patrant, venena præparant clades hominum B pecorumque calamitates frugum decernunt. Solius idololatriæ quanta iudici sollicitudo gerenda docet Deut. capit. 13. v. 8. vbi expresse præcipitur: *Nec parcat ei oculus tuus, vt misereaeris eius aut occultes eum, sed statim interficies.* Non scio vbi de vllo crimine, quod Reipublicæ directe noceat, sic loquatur sacra scripturæ. Nec C sigit prudentia simus solliciti de riuulis auertendis, magis quam de fonte exhauriendo. Fontes malorum sunt isti conuentus, riuuli tantum illa veneficia,& damna data. Inanis ergo ratio est illa directo damno.

Tinniant aures horum cōsultorū, expauescant corda iudicium illis credulorum, ad illa iudici per prophetā comminata Dei verbis: *Loquens locutus sum, vt domus tua, & domus pa*- D *tris tui ministraret in conspectu meo vsque in sempiternum. Nunc autem dicit Dominus, Absit hoc à me: sed quicumque glorificauerit me, glorificabo eum: qui autem contemnunt me, erunt ignobiles. Ecce dies veniunt: & [illegible] brachium, & bra[illegible] domus patris tui, vt non sit senex in domo [illegible]*] 1.Reg.2 30. [illegible] iudici tam E grauiter minatus? an quod veneno, vel ferro aliquos interemerat? an [illegible] quia Deo illatam à filijs in[illegible] factis vltus non erat? Scilicet minus Sacrilegæ sunt sagæ, quam filij Heli.

Sed ob[illegible]jcitur Carolina sanctio, & male obijcitur ex a[illegible] 109. Multipl[illegible] enim solutione [illegible]

tur. Potest dici cum Friburgēsibus, in d. sanctione nomen, *Zauberey*, accipi in generaliore,& latiore significatione, quatenus,& Magiam, & maleficium complectatur. Nam ex Germanicæ linguæ proprietate liquet, & magos,& maleficos, *Zauberer*, vocari. Ideo cum magi, & malefici stricte sumptis vocabulis, valde differant, vt docet Binsfeld. in l. multi. 6. C. de mal. & mathema. in prin. & grauius sit delictum maleficorum, nihil mirandum, si distinctas vtrique crimini pœnas Imp. præfixerit. Vel cum Binsfeldio. in l. 5. C. de malef. & mathemat. circa fin. conclus. 2. Imperatorem in hac constitutione non loqui de delicto Magiæ secundum totam eius latitudinem, qua comprehendit, vt species diuinatoriam, Amatoriam, & Maleficam seu veneficam, sed secundum vnam speciem, nempe tertiam, quatenus veneno grassantur; & hominibus iumentisq; nocent. l. 1. C. de malef. & mathematic. Constituere itaque vt si veneno grassentur, & de facto hominem iumentumve necassint, comburi debere: si vero effectus, seu nocumentum hoc secutum non fuerit, tunc non ordinaria ignis extraordinaria pœna prudentis viri arbitrio puniendas. l. sunt quædam D. de extraord. crim. Vel deniq; vt olim respondi; illic Imp. non negare quin maleficæ, si cum dæmone fuerint fœderatæ, si in conuentibus consueta fecerint, morte plectendæ sint: sed sanci[illegible] si venenariæ sint, semper igne pu[illegible]; si vero non sint venenariæ a[illegible] iudicis puniendas, hoc est ali[illegible], aliquando alio supplicio. N[illegible] (v. volunt aduersarij) id [illegible] nam is rogū infēirat, quod a[illegible] noxios conferret reipubl. ([illegible] docu[illegible]) vel quod in [illegible] lo- [illegible]

[illegible]

adeo Zeloso principe non est credibile: sed quoniam volebat cauere, ne iudices errarent existimantes in damnis per hoc crimen illatis, eodem arbitrandum modo, quo de cæteris criminibus damnificantibus, vel personarum occisarum qualitate, pęnæ magnitudinem moderantur, vel etiam putarent tales noxios veneficos sicut cęteros homicidas decollandos: id inquam ne censerent, sed intelligerent quam attox crimē, sit veneno, & ope dæmonis quem tollere, ideo huiusmodi reos omnes voluit vltrici incēdio absumi. De cæteris criminibus à lamijs designari consuetis, id noluit exprimere, quia satis censuit iudicibus id persuasum, ipsa Germanię praxi, iam à Friderici, & Maximiliani primi temporibus recepta, cui non est censendus voluisse tam clanculum, & obscure per consecutionem quandam detrahere.

QVAESTIO IX.

Quando sit talis denūciatio, quod hæc vel illa persona interfuerit cōuentibus sagarum, an requiratur specificatio temporis, & loci, vel vtrum sufficiat generalis denunciatio plurium absque huiusmodi circumstantijs, ad inquisitionem, & torturam?

SIcut iure cōmuni ordinaria in accusatione exprimi debet locus, & tēpus; non dies, sed mensis annusque: l. libellorū D. de accusat. & ibi Bar. n. 2. sup. c. fi. §. libellorum 2. q. 8. quando factū semper, non vna die certa punibile est, Barth. vbi nu. 12. Sic etiam in particulari inquisitione, quia Iudex tunc vicem subit accusatoris: Bart. in l. 2. §. si publico n. 12. D. de adulter. cō muniter receptus, iuxta Aretin. & Felin. in c. qualiter §. debet de accusat. & totius mundi praxim iuxta Ang. in l. A ea quidem n. 3. C. de accusat. Bossius tit. de inquisit. n. 90. Clarus. §. fi. q. 31. n. 11. & ideo, vt reus suas defensiones queat instruere, debet in inquisitione etiam diem exprimere; si reus id petat, quia forte vellet docere se tum alibi fuisse; Barth. in l. is qui reus D. de publ. iudic. nu. 2. & quamuis Imola contrarium senserit, ibid. tamen communiter doctrina Bart. obtinuit, Iaf. B in l. 2. §. si quis Ephesi D. de eo. quod certo loco. Bossius sup. nu. 92. Gigas de crimin. læs. Maiest. tit. qualiter [illegible] datur. q. 3. Clarus q. 12. n. 6. & [illegible]gelus, & August. in addit. ad Ang. in gloss. de anno præsente num. 2. Mascard. concl. 5 t 2. nu. 3. Farinac. q. 1. n. 20. Iam iudex tamē quam accusator, si dicerent se diem ignorare, & id cōfirment Sacramento, excusabuntur, C Clarus d. q. 12. nu. 9.

Immo tam necessar um est regulariter, vt in accusatione, & inquisitione speciali locus, annus ac mensis criminis inferantur, vt etiam parte non petente, ipso iure censeatur, inquisitio, aut accusatio nulla, vtpote deficiens in substantialibus: ita post Alexandr. & plurimos ex communi sententia Clarus d. n. 6. & Farina. d. q. D 1. num. 11. & 15. Quæ vt certa sunt in criminibus non exceptis; ita mihi certum, est etiam in exceptis optime factūrum iudicem, ad hoc, vt plenissime muneri suo satisfaciat; si factum, sit huiusmodi cuius annus, & mensis, ac locus à denominante exprimi non difficulter queat; si de his cirumstantijs nominantem interroget, hoc tantum volui in disqnisit. lib. 5. sect. 3. sub E lit. L. vers. tertio requiritur, vt nominans diligenter, non vero, quod si in crimine Magiæ, maxime si plurium adsit nominatio, hæc interrogatio, & expressio loci ac temporis prætermissa fuerit, ideo inquisitionem nullam redderet.

Illis enim assentior, vt & Friburgēses,

fes, qui afferũt in criminibus exceptis prædictio solemnia, quoad additionẽ loci, & temporis, non requiri gloss. in princ. verb. & instituẽdo Instit. de publ. Bald. cap. 1. n. 20. Quib. mod. Feud. amit. Ang. de maleficat. vers. falsario. n. 37. vers. hæc est quædam inquisitio. Hippol. de Marsil. sing. 163. Ferrantes Garzareus inter cons. crim. vol. 1. cõs. 125. Menoch. cons. 90. num. 88. & 91. lib. 1. Ziberius Decian. cons. 18. n. 22. vol. 1. dixi d. li. 5. sect. 2. §. Tertio requiritur adformã, & hoc voluit vnus pro parte aduersa cõsulentium in scripto cuius initium; Operę pretium videtur, hisce verbis: Necesse non est omnes huiusmodi circumstantias, à denunciatoribus indicari, præsertim quando huius rei impedimenta legitima adferuntur apparet, ex quibus iudicis animus moueri potest, vel quasi certo credat denunciantes vera dicere. *Quod & probat.* quia iudicis arbitrio (*aut*) relinquitur, vtrum indicia, ad torturam sint sufficientia.] Sũt, & aliæ rationes, pro hac decisione, quia quando idem crimen sępius, ordinarie, quasi ex consuetudine patiatur, locis maxime varijs, & vt plurimum incertis, vel in cognitis, aliquando etiam ornatu toto loci ficto, & præstigijs instructo, vix potest circumstantia loci, & temporis certo exprimi; loci quidem propter patagiũ illud præstigiorum; temporis propter actuum frequentiam: accedit quod in his cõuentibus sæpe inebriãtur, quod omnia fanatico ritu peragantur; quibus rebus memoria facile perturbatur quoad locum, & tempus, sed non tam facile quoad personas; quod docet quotidiana experientia. Vidimus enim quod ebriosi licet compotores suos probe nouerint, & eorũ memores sint, temporis tamen, & loci, vbi symposium fuit, non recordentur. Sane quod frequentia, & iteratio actum memoriam confundat, testatur Bossius, de opposit. contra test. nu. 40. & quod in his criminibus, quę iterari, & frequentari solent, tempus, & locus non sint de substantia, & ideo prædictarum circumstantiarum omissio non vitiet depositionem merito multi tenent. Felin. in ca. cum causam. nu. 13. & seq. de test. Ioann. Crotus tract. de test. par. 7. 142. Ioachim. Mynsing. cent. 2. obseruat. 20.

Item quando agitur de probatione alicuius actus puta criminis, aut alterius rei in genere, quæ ex pluribus actibus deducitur (vt si quæras nũ aliquis sit cõcubinarius, vsurarius, &c.) tunc testes singulares in circumstantia loci, & temporis recipiuntur. gloss. in l. ob carnem. D. de testibus Couar. à Leyua lib. 3. resolut. capit. 3. num. 5. Maschard. de probation. vol. 2. conclus. 856. cur non etiam testes generales seu de solo crimine tali (quale est strigarum crimen quoad conuentus) generaliter absque his circumstantijs deponentes admittantur in ordine ad torturam? Maschard. d. loco numer. 17. Si obijcias cum quibusdam. l. 3. D. de accusat. & l. in causis, C. eod. Respondetur DD. ll. in criminibus exceptis locum non habere; vt patet de crimine falsi, l. vbi falsi C. ad leg. Cornel. de fals. tenẽt hoc Bald. in c. 1. in titu. quibus mod. feud. ami ex d. gloss. institut. de publ. iudic. in princ. Purpurat. in republ. l. edita. numero 54. C. de edend. Cephal. cons. 304. numero 115. Rimin. Iun. cons. 18. sub numer. 72. Farinac. quæstion. 1. numero. 13. & alij supra citati vers. illis enim assentior. Et de crimine læsæ Maiestatis humanæ, extrauagan. ad reprimendum, ibi, super dicto crimine, & ibi Bartholom. Item Gigas post Salic. & Præposi. in d. tit. qualiter in crimin. læs. Maiesta. proced. q. 10. Decian. cons. 18. nu. 72. lib. 1. & inde ducto argumẽto, de crimine lęsę Maiestatis diuinæ, vt est hæresis, Ang. in

Authent.

Authent. Quomodo oportet Episc.§. final. & Angelus Aretin. in prax. d. vers. hæc est quædam inquisitio. Vnde ad crimen Magiæ valida est consequentia, quod rarissime caret hæresi, aut Apostasia; & ipsa quoque crimen est successiuum, & ideo solemnitas expressionis temporis, & loci in eo non exigitur, ne quoad mensem quidem aut annum, vt bene Farinacius d. numer. 17. cuius doctrina vera est, siue id Barthol. voluerit, in d. l. libellorum. nume. 10. 16. siue potius contrarium, vt non male quidam contendunt.

Obijcitur nostræ sententiæ constitutio Carolina articu. 31. cond. 2. Respondeo, eam iubere, vt interrogētur de omnibus circumstantijs necessarijs, & non nimis difficilibus (nam hæ pro impossibilibus habentur) denunciantibus; quales de conuentibus videntur istæ. Nec enim credendus est optimus, & prudentiss. Imperator voluisse, iudicia retardare, denunciantes ad moraliter impossibilia, iudices vero ad superflua cogere, cum tanto reipubl. damno.

Difficilior obiectio est, non posse reis denunciatis defensionem tolli, quæ iuris naturalis est; ea autem in eo hic consistit, vt delati possint probare suum alibi (vt vocant) quod facere nequeunt, nisi locus, & tempus conuentuum in quibus dicuntur visæ specificetur. *Respondeo*, in hoc nostro casu exceptionem istam friuolā iudicādam, quod vt intelligatur, paulo fusius hoc argumentum, & solutio debent explicari. Qui contendunt defensionem hanc necessariam, quam vocant defensoriam negatiuæ probationem; vel loquuntur de defensione in genere, vel tantum de defensione iuris positiui: vtrouis modo loquantur, vitium est in ratiocinatione & captio: hoc vt liquido appareat, suppono, vt verissimū ex aurea Bal- A de doctrina, defensionem iudicialem esse triplicem, vnā iuris naturalis, aliam iuris gentium, tertiam iuris positiui: seu, quod in idem recidit, duplicem, vnam iuris diuini, alteram iuris humani; & illam quæ iuris diuini est, seu naturalis aut gentiū, à nullo Principum seu hominum tolli posse; quæ iuris humani est seu positiui, ab illis tolli posse, qui hoc iure sunt su- B periores ac potiores. hæc fuse Bal. tractat. de statutis à n. 75. Medices tract. de fortuitis casibus quæstio[illegible] n. 9. Zanchinus Hugolin. tract. de hær. in prin. & sic cōciliāda pugna DD. negātiū defensionem reis adimi posse, & aientiū id nonnūquā Principi licere.

Hoc posito, quod commune ac certum est tota dissentientium ratio in hoc Syllogismo concluditur.

C

Reis non est tollenda defensio:
Sed probatio negatiua defensio:
Ergo reis tolli non potest.

ET SVBDVNT.

Tolleretur autem denunciatis negātiua probatio, si non esset necessaria expressio loci, & temporis in denunciatione ista:

D

Ergo non licet illas circumstantias omittere: & si sint omissæ, nullius pretij futura denunciatio.

Respondeo, vel nihil concludere cōtra nos vniuersam argumentationē, vel falsam esse maiorē, & falsum concludi ex vna præmissarum falsa. Nihil concludit, si maior est particularis, idem, quod, *Quædam defensio non est* E *tollenda*: tunc enim negaretur probatio negatiua esse illa, quæ nō sit tollenda, sed aliqua alia: & sic nihil in proposito cōcluderetur. Falsa autē foret maior si sit vniuersalis, significans, qd *Nulla defensio rei tolli possit* Nā defensiones iuris positiui ex causa tolli pos-

sunt,& friuolæ omnes tolli debent.

Si res ponderãt se maiorem restringere,ad omnes quæ sunt iuris diuini, seu naturalis,aut gentium, tunc negatur talis esse ista probatio negatiuæ: quia est iuris mere positiui, pertinet enim ad modum defensionis, qui est huius iuris, licet ipsa defensio secũdũ se sit iuris diuini, ideo receptum, est axioma, modum defensionis, non modo per Principem, sed per statuta quoque ciuitatum tolli posse, Bald. & Medices supra Barbat. tractat. de Cardin.legato à latere.par.2.q.4. nu. 3. Quintilianus Mendoz.tract.de inhibit.q.71.nu.10. & Redoanus tract. de spolijs Eccles.q.13.n. 10. & multis Farinacius,q.39.nu.23.in fin.& quod ordinaria etiam potestate in criminalibus, ex iusta causa ipsamet iuris positiui defensio à iudicibus tolli possit regulariter, & id sępe factum docent non pauci, Farinac.vbi sup.num. 24. & 144 & n. 102.& 107.Franc.viuius vol.2.comm.opinion.opinione.717. Menchaca ca.36.Illustr.q. & cum afflictio Baiardus addit. ad Clarum d. §.fin.q.49.numer.54.qua de re nihil affirmo, vel disputo, id tantum quod mihi sufficit,contendo iudices supremos, qui auctoritate Principis iudicant, tunc posse iuris positiui defensiones adimere,quando friuolæ sunt, tales autem censeri, quando tantum videntur vtiles protelando iudicio, ne tam cito lis ad exitum perducatur nec ad summam, seu liberationem reo sunt profuturæ. Huiusmodi, quę reum non releuarent, defensiones posse iudicẽ tollere, traditũ ab Alex. Bursato,& Bossio, leges apud Farin. d.q.39.n.77.& 78.n.vero 79. non reprehendit hanc illorum sententiam; sed quod ijdẽ iudicibus ad deceptionem reorum viam aperirent, dicẽdo reum interrogatum debere exprimere qua defensione vti vellet, vt sic iudex postea hoc prætextu exprimentem eluderet; id est,quod merito reprehẽdit. Etenim vir prudẽs doctusque ignorare minime potuit, defensiones,quæ reo non forent vtiles, esse friuolas,& proinde iudici non curandas.Vitalis de Camban.tract.de clausulis.num.3.vers.nil nouari, ex l.vlt. de procurat. Hãc vero defensionem, quam aduersarijs contendunt tolli non posse, de hoc friuolarum numero probatur; primo,quia cum negatiua, quæ non cadit sub cẽsum,sit plane improbabilis,adeo, vt reddat testẽ de falso suspectum, Curtius de testibus num.53.Herculan. tract.de negatiua probanda nu.124.ad seq.nos autem hic versemur in probatione intuitu, contra quam negatiua non admittitur,nisi sit loco,& tempore coarctata: (Sic ex Baldo Cafonus tract.de malefic.cap.6.nu.6.)Quia non potest talis negatiua probari, nisi per contrariam intuitam probantem affirmatiue.quod illo tempore in alio tali vel loco illam personam viderint:Sic Herculan.sup.num.152. 154. & 246. cum seq. inde consequitur in casu chorearum,& conuentus,in quo plerique inculpantes, nec loco nec tempore suam denunciationem coarctarunt,non posse probabilem,esse istam negatiuæ contrariæ probationẽ, quãdo denunciantes sunt mortui,& proinde non possunt illas circumstantias addere, quibus contradicens negatiua, per contrarias circumstantias stabiliatur. Deinde versamur in crimine successiuo, in quo nõ sequitur,Petrus tali die non interfuit choreæ;ergo nec alijs diebus:nam depositio Petrus interfuit choreis generalior, est incusatis, quam vt possit tempore, hoc vel illo coarctari:nec contrarium magis videtur probari,quam si de hęresi accusatus,quia concionibus interesse visus fuit, probet se non esse hæreticum,quia tali,vel tali die ad hæreticorum concionem non accesserit;

rit; fieri enim potest quod alio tempore accesserit. Vide Menoch.d.conf. 100.numer.92. Tertio in nostro casu, vt contra affirmantem intuitiuam cōsideratione digna, sit negatiua indirecta de visu, debeat ea huiusmodi esse, in qua constet de negatiua deponētes illi loco semper præsentes fuisse,& vidisse,& audiuisse,& fieri non potuisse, vt visu, vel auditu fallerentur: Colligitur ex Mascar. vol. 2. de probat.conclus.1091.numer.9.) Quia necessarium, est vt ex negatiuæ indirectæ probatione non suspicio tantū, sed scientia gignatur, vt per illam affirmatiua directa de visu elidatur: tāta vero certitudo, in præsenti negotio nullo modo potest haberi. Nam strigiportia, & conuenticula lamiarum fiunt nocturno tempore, cum familia tota atque adeo mariti in lecto iacentes eodem, dęmonis sępenumero arte ac ope, sōno profundissimo, & morti simillimo compositi terēntur, quo ergo pacto tales dormitantij de visu poterunt testari,& dicere se tota illa nocte vigilasse? casu id vix potest accidere: ex curiositate, nunquā, nisi præcedat suspicio, quam hic aduersarij abnuunt, si faterentur, hæc ipsa foret pro indicio nouo iudici haud aspernando. Quarto solent lamiæ, cum exeunt, ad conuentus domum suam fascinationibus implere & vicarium dæmonem domi in mariti thalamo supponere loco suo; quod multis exēplis confirmant Binsfeldius, & Remigius,& alij,& non infrequens, esse constat: quod si ipsi nonnumquam domi remaneant, comparent in conuentu per substitutum, vt faciebat Doctor Fleatenicis consiliarius Treuericus,& propterea consequeretur, ego illam tali nocte vidi domi suæ: ergo non fuit visa in choreis: Imrno potius quia in choreis visa in substituto, seu repræsentata; merito iudex colligit, se ad torturam debere procedere, nec

A negatiuas probationes tales sibi expectandas: cum non constet innocentes vllos sollere repræsentari.

Equidē habeo pro manifesto; quod si probatio ista negatiuæ in hoc casu admitteretur,& complices de choreis semper in denunciatione, ad locum & tēpus coarctarentur, idque vt substantiale denuntiationi necessarium iudicetur: fere omnē aditum obstrui

B quæsitoribus, ad veritatem inueniēdam. Nam vix vlli complices poterūt satis certo illas circumstantias exprimere, & probare: neque per hoc eo magis iudices de innocentia denunciatorum fient certiores: cacodæmoni vero fuerit facillimum officijs, & fascinatorijs præstigijs, quandocunque ei collibebit, per delusos ijs testes, mācipia sua torturæ eripere, ad sum-

C mam Dei Optim. Maxim. iniuriam, ad iustitiæ dedecus, & totius humani generis exitium.

QVAESTIO. X.

An in hoc crimine, vel alijs exceptis, testes singulares in circumstantijs, dūmodo concordent in effectu, substantia & fine, admittantur,& an huius-

D *modi testes singulares, quando plures sunt faciant indicium, ad torturam?*

DVæ sunt quæstionis partes: ad quarum resolutionem præmitto DD. sententias, adeo hac in materia fidei, quam merentur testes singulares, esse varias, vt vix sit operæ pre-

E tium eas recēsere, legatur, Anton.Gabrielius lib.1.comment.opin.titu. de test.concl.2.& Ios.Mascard.d. vol. 2. conclus.856. Gottus de test.part.7. tit. de forma in test.exam.obseruat.num. 131. Simanca. Cath.instit. tit.64. nu. 65.& seq.

Suppono, quod omnes concedunt,

 testem

testem singularem dici duobus modis, primo stricte, proprie, ac absolute cum quo ad eũdem actum, & personam nullus alius testis concurrit quoad effectum, substantiam, & finem, vt pote quia quod alij deponant non subordinatur, ad id quod alter deposuit, seu tendit ad alium effectũ, & finem. Secundo laxius, & minus proprie, & secundum quid vocari singularem, quia alij non conueniunt, cum eo in quibusdam circumstãtijs, tamen conueniunt in substantia criminis, & tendunt, ad eundem effectum, & finem probandum.

Quoad primi generis singularitatem probabilior mihi videtur sentẽtia, ad condemnationem illos non sufficere, ad probandum crimen aliquod in specie, vt vnum homicidium, vnum raptum, item aliquem fuisse in isto conuentu, &c. iuxta Clarum §.fin.q.53.sub nu.18.Felin.in c. licet. 2.col. 5.de test.Gigan.de crim.læs.maiest.tit. quomodo, & per quos qu. 8. Minsi.cent.3.obseru.76. Valde quoq; probabile est, nec in crimine in genere probando illos admittendos in ordine ad condemnationem: quia hanc esse communem multi censent, & defendunt post Salic.in l.testium numero 16.C.de test.Ioann. de Amicis, & alios apud Clar.& Pegnam sup. in vers.ego quantum.verbi gratia si deponant aliquem, esse vsurarium, hæreticum, &c. Et quod istam singularitatem strictam, & quoad omnia idem censeo quoad torturam.

De testibus vero secundi generis, inuenio controuerti quoad condemnationem, & esse qui negẽt istos sufficere etiam in exceptis, & atrocissimis: quod voluerunt multi citati, & probati à Claro, & Pegna supr. Ego tamen sequor contrariæ sententiæ defensores, nempe in criminibus huiusmodi, quæ sunt iterabilia, testes de diuersis actibus deponentes, qui

A ad idem crimen probandũ tendunt haberi pro singularibus, nõ vt obstẽt sed vt accumulent, & inuicem iuuẽt: & ideo non esse repellendos prætextu singularitatis istius impropriæ, hoc volunt in crimine perduellionis, & hæresis, & proinde Magiæ quoq; argu.l.qui sententiam C.de pœnit.Doctores plures contrarijs, vt Iacob.Butrigarius, in l.Arriani C.de hæret.Sa-
B lic.in l.quicunq; C.eod.Ioan. Anan. in c.1.etiam eo. nu.7. Corn.cons 91. n.42.li.1.cõs.34. col.1.cõs.247.col.6. li.2.Horn.Iun.cõs.99.li.2.Marsi.cõs. 1.Aymon.cõs.73.n.72.cõs.78.num.6. cons.267.n.3. & de antiq.tẽpo.in 4.p. n.157.Rimin.Iun.latissime cõs.7.per totũ.Item, Pet.Ancharan.cõs. 277.in dub.2.Boss in tit.de crim.læs. Maiest. n.117.Gigas in tract.de eo.vbi sup.q.
C 8.Immo, & in crimine impudicitiæ. quod nõ est exceptũ, idẽ volũt. Bald. cõs.107.vol.4. Alexãd.cõs.13.col. vlt. in 7.Alban. cõs.25.Zazius cõs. 11.n. 15.li.2.Bertazzol cõs 20.n.16.& multos accumulans Ioan.Maria Mõticella.de testib.tit.impugnatio testis quia vnius col. 5. Ratio est, quia Iudex ex qualitate personarum, & facti potest, si videatur, testibus singularibus cre-
D dere.li.3.§.tu magis D.de testib. probationes enim iudicũ causa fiunt. l. quingẽta D.de probat.ideo ab iudicii arbitrio dependet quæ sufficiant, quæ nõ, vt ijs fidẽ dent, vel negẽt, Castrẽs. in l.Lucius.de his qui noct.infam. & in l.admonẽdi D.de iureiur.Seuer.ibi fol.10.col.2.Marzell.cõs.1.n. 7. & in li.1.§.si quis vltro.n.40.D.de q.Socinus Iun.cõs.32.n.10.& cõs.10.& col.
E 4.lib.2.Blancus.de iud.n.367.Bossius eo.tit.n.23.Rimin.Iun.d.cõs.7.n.15. Gabriel.de testibus cõcl.2.limit.2. Si ergo hæc procedunt in ordine ad cõdemnationem quoad pœnam saltem extraordinariam vt bene Couar.libr. 3.resol.c.3.n.3.& Simancas d. tit.64. n.75.Quanto magis hoc tenẽdum, de

his

his secundi generis testibus in ordine ad torturam.per text.& ibi. DD. in l. qui sententiam D.de pœn. Grammar. decis.34.n. 30. post Alexand. & alios quos refert. item Gigas d. titul. quomodo, & per quos q. 25. Bertazzol. cons.213.n.7.& 8.Quia testes reiecti, eo quod non sufficiant ad condemnationem, solent sufficere ad torturam, Bart.in l.1.§.q.D.de q cum alijs quos refert Gramm.sup.n.51.Quando deponunt de ipso facto, aut de indicijs propinquis, & non remotis, nō admittuntur nisi forte omni exceptione maiores. Sic post alios Rimin.Iun.cons.361.num. 32.& 33.& Farinac.d. q.37.nu.18.& 19.& q.56.num.73.& seq.

Sit igitur cōclusio, qua vtriq; quęsito respondetur. *Si testes in effectu, in fine, in specie hoc est in substantia criminis conueniant, & plures sint & hac in re fide digni admittentur, & fidem faciant ad torturam in hoc nostro crimine.* tenent Mascard. d.vol. 2.conclus.856.Binsfeld.d.memb.2.conclu. 6. dub. 1. probatur, quia de crimine hęresis, quod in eo testes quoad locū, & tempus singulares, sed de eadem spem hæresis deponentes recipiantur docet Simanc. vbi sup. Nonne sagæ in diuersis locis, & diuersis temporibus conueniunt? quare non magis, *locus*, est de substantia criminis huius quam de substantia hæreseos.

Concl. b

QVAESTIO XI.

An in denunciatione plurium requiratur, quod quilibet fecerit confessionem in tormentis: vel verum hoc solum procedat in denunciatione vnius?

PRemittam quod certum videtur, Regulare, est testibus criminosis, & infamibus infamia iuris (tales autē

A sunt qui conuicti, & qui de se ipsis cō fessi, hoc est socij criminis) non credi nisi in tormētis.l.quoties C.de q.l.ob carmen.§.si ea conditio.D.de test.§. si vero ignoti.in Authent.eo.Specul. in tit.de teste §.1.n.28.Barth.in l.cūctos populos C.de sum.Trinit.n.12.Bald. n.15.Alberi.num.34.Salic.nu.18.Ias. in l.lectu.num.67.& in 2. 46. Fulgos. cons.173.in causa, colum. 1. post Oldrad.sic etiam Aretin.in [illegible] 1.n. 40.

B de accusat. Ruin. cons. 14[illegible] l 1. & cons.147.li.5.Arnon.solib[illegible].60.Marsil.in §.diligenter numer.62.& in l.1. §.Diuus.num.5.D.de quæst & cons. 78.n.15.cons.109.n.13.cons.130. nu. 40.Grammat.cons.70.n. 10. Blancus tracta.de indic.nu.381.Bossius eo.tit. nu.151.Clarus §.fi.quęst.31.num.13. vbi docet sic seruari in Prætorijs Me-

C didani. idē censent Rolandus à valle cons.51.nu.30.& cons.73.nu.22.Menoch.de arbit.cas.474.sub numer.49. Vinc.Onded.cōs.100.nu.16.Mascar. concl.1317.n.38.& Binsfeld.D. mēbr.2.conclus.5.vers.circa hanc concl. quoad infames, adductis plurimis. Fari.q.43.n.132.& q.56.& n.5.& 57.

Quare requiri specialiter, vt reus in tortura nominet; & si extra tortu-

D ram nominauerit, specialiter torqueri debere non confirmatione nominationis, vt docent Clarus q.41. vers. cæterum si reus, & Farinacius, d. q. 43.n.136.d.num.56. quia tortus prę sumitur dicere veritatem, gloss. in l. edictum D.de quæst.Alberi.ibid. nu. 2.multi apud Farinac.q.43. num. 15. & hæc procedere etiā, vbi plures sunt nominatores volunt DD. Patauini in

E suo cons. eo quod certum sit vnius solius nominationem non sufficere, ad torturam, & ideo de pluribus, hoc idem se asserere.

Cōtra DD.Friburgenses in suo Responso, censent hoc dubio nō carere: & rationem qua cōmunis nititur nō esse solidam.quia impedimentum infamiæ

famiæ est iuris positiui, ideo quoad hoc in exceptis liber sit iudex, & propterea ad infamiam purgandam torturam non esse necessariam. Et propterea rectè à Simanca dictum communis opinionis assertores sine lege, & sine ratione loqui. De Carolina quoque constitutione verius id negasse Binsfeldium, quā ego affirmarim. libro 5. disquisition. sect. 3. in secundo indicio sub litt. L. vers. sed quædā circa hanc rem. fateor me illis occasionem reprehendendi dedisse, cum scripsi, *expresse requirit*, debui enim & arbitror volui scribere, satis clare ex ea colligi. nam cum ar. 31. agens de denunciatione semper addit, *in quæstione proposita*, item *in interrogatus aut tortus*. supponere videtur quæstionem. Non obstat, quod ait, *in carcere*: nam hoc per sequētia est explicandum, & qui in tortura nominat, aut interrogatur, certe in carcere nominat, & interrogatur. Sed quicquid sit de Carolina: & licet id ex d. cap. illi qui. 5. quæst. 5. non satis probaretur quod communis vult, quia gloss. illum textum exponit de spontanea denunciatione extraiudiciali, hoc est de detractione seu diffamatione; tamen alijs adhuc legibus nituntur DD. Doctores opinionis communis defensores, vt ostensum §. in princ. q. & quamuis non nitatur quis textu aperto legis tamen si argumento probabili ex lege, vel eius ratione id deduxerit, non est dicendus sine lege loqui: immo licet falleretur in sua deductione, eo quod ratio legis illi non suffragaretur reuera, & aliorum interpretatio verior foret, in rigore tamen, qui legem adduxit, eo ipso quod adduxit, non debet dici sine lege loqui, quod communi vsu loquendi, de illis vsurpatur, qui nullam legem laudant in dicti sui confirmationem, & propterea Simancas de cōmuni adeo tam grauium DD. sen- A tētia potuisset loqui modestius. Quid quod nec congrua ratio deest, quam postea dabo.

Illud fateor satis probabilem, & tutam esse sententiam negatiuam nō requiri, vt omnes sint quæstione examinati. hanc dico satis probabilem, tum quia nō est destituta suis defensoribus, vt Simanca magnæ authoritatis Episcopo, & Doctore, alijsq; vt B Binsfeldio, d. conclus. 5. qui putat sufficere si metus tormentorum adhibeatur. & recepta est praxi Curiarum Franciæ, testibus Chassaneo ad consuetum Burgund. rub. 1. §. 5. vers. Al' arbitraige du iuge. nume. 14. & Claro d. quæst. 21. num. 11. qui addit hac in re loci consuetudinem sequēdam, quod est verissimum.

b concl.

Ideo censeo vbi consuetudo circa C *hoc exstat ab eo iudicibus non recedendum: vbi consuetudo non exstat, posse iudicem tuta conscientia vtramuis quoad plures, partem sequi: quia* (vt alias dixi) *probationum valor, & fides arbitrio iudicis est subiecta.* vide Menoch. de arb. iud. lib. 2. cent. 1. cas. 90. Binsfeld. d. concl. 5. vers. hic libet pro nostra materia.

Hoc tamen arbitrium sic moderā- D *dum, vt pro personarum qualitate, & criminum, & alijs circumstantijs modo minus non tortis credat, ordinarie quoque tenetur plus tortis credere, quam spontaneis: immo nisi vrgeant illum circumstantiæ, non facile sit credulus nominationibus spontaneorum etiam plurium.* Vt in hac re tam timide loquar. me mouet ista ratio, ab alijs non cōsiderata. Præsumptio quod E infamis sponte sua non sit dicturus veritatē, (in qua præsumptione fundatur communis opinio) licet sit iuris diuini (nam hoc iure de nullo præsumitur quod in re, maxime graui mendacium sit dicturus) est tamen plusquam iuris positiui, vt pote orta ex naturali quodā instinctu hominibus

minibus cunctis communis, quod mali nisi malo coacti officium suum non faciant, vel iustitiæ faueant, & ideo quasi est iuris gentium. Attamen quia ex eodem iure gentium videtur manare alia quoque præsumptio, quod in simili hominum genere (v. g. infamium) semper plus credendum sit, cæteris paribus, duobus vel tribus quam vni. Prior præsumptio est pro communi opinione, posterior B pro contraria quoad plures nominantes, ideo licet adhuc propendeam in communem alteram tamen non reiicio.

QVAESTIO XII.

An mulier possit esse testis in criminalibus?

IN ciuilibus etiam grauibus (v. g. in matrimonio) mulierem cui nihil nisi sexus obstat, esse testem integram, & omni exceptione maiorem tradit Decius, cons. 342 col. 2. In criminalib. quoque, si ciuiliter ageretur etiam canonico iure illam testem esse posse multi censent. Decius in l. fœminæ num. 34. de reg. iur. Clarus §. fi. quæst. 24. n. 3. Farinac. quæst. 59. à nu. 1. item si ex officio de crimine inquiratur. Vide Farinac. supra nu. 9. Si vero non inquiratur ex officio, & agatur criminaliter Canonico iure mulierem repelli constat in criminibus non exceptis, cap. mulierem 33 quæst. 5. ca forus §. testes, & vers. signifi. glo. in cap. tam litteris. de testibus. Abb. Felin. & Decius in ca. quoniam de testibus. Marsil. cons. 22. nu. 1. cons. 59. num. 9 cons. 101 num. 8. cons. 130. n. 34. Onded. cons. 100. nu. 24. nisi crimen foret huiusmodi, vt eius veritas aliter quam mulieres haberi nõ posset. Sic post Marsil. Alca. & Decian. Baiardus ad Clarum quæst. 24. num. 9. In exceptis autem admitti illo iure, A receptum, ex cap. tanta. de simon. vbi Anan. Aufrer. Crott. & Nepos in tractat. de testibus Petr. Duennas regul. 315. Imol. & Boyck in d. capit. quoniam. Alex. consi. 11. num. 3. cum alijs apud Farinac. d. q. 59. nume. 10. & de crimine maleficij expresse, Bodin. li. 4. Dæmon. cap. 4.

De iure ciuili. & in praxi curiarũ sæcularium in omnibus criminalibus mulier si (aliud non obstet) recipitur ad si testimonium dicendum. l. ex eo D. de testibus capit. ex eo. 15. quæst. 3. gloss. ibi & in d. cap. forus §. fin. communem testatur Alex. cons. 11. num. 11. li. 1. & cons. 115. col. pen. lib. 4. Socin. consi. 54. col. 2. lib. 3. Bonifac. vital. tit. de testam. nu. 35. & 37. Stephanus Aufrer. tractat. de testibus nu. 69. Nepos ibid. num. 66. Crottus C ibid. rubr. in caus. crimin. qui testam. admitt. nu. 49. Gigas vbi supra. quomodo per quos quæst. 6. Clarus. §. fin. quæst. 24. num. 2. Farinac. d. loco nu. 17. de Italia etiam in Ditionibus Ecclesiæ hanc praxim obtinere testantur. Alex. cons. 24. vol. 2. Grammat. consi. 12. num. 7. Baiard. addition. ad Clarum quæst. 21. nu. 20. & ad quæst. 24. num. 8. de Franciæ praxi satis lo- D cuples testis, quia de fidei re non agitur est præfatus Bodinus.

Hæc indubitata de pluribus fœminis complicibus; nam si vnica esset, sociam criminis à nominatione repellendam putarem: quia tunc præter sexum alium patitur defectum, nempe infamiæ; infamen vero mulierem audiri non docemur, l. qui testamento, §. mulier D. de testam. vbi Barth. E & Imo. vel quia simul pauper, & vilis. Dec. cons. 310. nu. 5. Ioan. de Amicis. cons. 87. num. 8. & 9. Paris. cons. 152. nu. 17. in libr. 4. Grammat. cons. 26. nu. 23. & cons. 58. nu. 10. Roland. consi. 24. nu. 64. & seqq. lib. 1. Bertaz. zol. cons. 3. nu. 6 Onded. cons. 100. n. 18. & multo magis si foret minor an-

nis viginti. arg.l.in testimonium. D. de testibus. Alex.cons.64.colum.1.n.1.Bertazz.cons.3.num.5.Dixi, si vnica esset: nam numerus alios defectus potest supplere. supr.ad q.1.

QVAESTIO XIII.

An ad confessionem duarum mulierum procedi possit, siue ad torturam, siue ad condemnationem?

Cum omnes fateantur, & ratio maioris detrimenti dictet, plura requiri ad condemnationem, quam ad torturam, & non quaecumque ad istam sufficiunt, etiam ad illam sufficere; sunt ista duo dispicienda.

De tortura sunt qui absolute negent, & semper volunt à tribus, vel qualiter pro denunciantium qualitate factam nominationem, vt possit torqueri denunciata. sic DD. Friburgenses, quibus obstat, axioma toties ab illis receptum: quae probationes sufficiant id totum à iudicis arbitrio dependere. poterit ergo, quando iudicabit, se duarum denominatione, propter circũstantias personarũ, &c. satis verisimiles probationes habere, ad torquendum procedere.

Probant tamen auctoritate, & ratione, auctores laudant D. Binsfeldium. d.concl.6.dubio.2. versi.septimum illatum. & me ipsum d. libr.5. sect.3.versi. secundum iudicium. rationem hanc adferunt: viri testimonium plus ponderis habet, quam foeminae ob sexus fragilitatem: at duorum virorum sociorum denunciatio requiritur, vt aduersus denunciatam personam ad quaestionẽ procedi possit: igitur duarum foeminarum nominationes ad hoc non sufficiunt, sed plurium requiruntur.

Negari non potest, quin haec sententia, & tutior sit, & rationi maxime consentanea, si tamen iudex sibi censeret ad torturam deueniendum non ausim factum damnare: propter axioma praefatum, & quia DD. Patauini absolute asserunt, ex testatione duarum mulierum, quibus solus sexus obstat, iuste ad torturam procedi posse.

Ad me quod attinet, si probabiliter tales duae denuncient, cum bonis circumstantijs, maxime scientiae causa, & non sint contraria virorum testimonia, quae semper pluris facienda, non vererer hoc sequendum dicere. Quod si viri vnius testimonium adesset, non dubitarem cum eo vnius mulieris bene munitam circũstantijs requisitis nominationẽ admittere ad torturam tãtum. Solarum etiam triũ foeminarum complicum denunciationem ad eandem sufficere posse censeo. Nec tamen propterea pugno cũ traditis d. vers. secundum: illic enim nolui tradere quid in rigore iudici permissum sit, sed exempli gratia numerum expressi, cum quo, vel scrupulosissimus iudex, queat esse securus.

Ad condemnationem nulli vnquã sim author ex duarum tantũ mulierocularum nominatione procedere, nisi praeterea adessent alia sufficientia adminicula: & hoc non sufficere docent multi, vt Decius in l. foeminae. n. 35. de reg. iu. Riminal. Iun. cons.217. nu.5. post Gandin. & alios Farinac. q. 59. nu.26. & 27. qui cum Riminal. cõcludit ad condemnationem poenae ordinariae in criminalibus criminaliter intentatis, nec tres quidem foeminas sufficere: quod retulit, nec reiecit Baiardus ad d.q.24.nu.7. Ratio est, quia foeminae in criminalib. non habentur pro integris personis & minoris fidei sunt quam viri, vtpote non omni exceptione maiores d.c. forus. Alex. cõs. 11.nu.11.l. 1. Caepola in cri. cons.32. nu. 2. Socin. cons.54.col.2.lib.3. Aymon

mon conf.99.num.5.Anton.Gomez. A tomo.3.resolur.c.12.num.20.ideo nu merus in illis supplet fidem. Innoc. in c.cum nuntius de test. Petrus Ancharan. lib.3. quæst.51. numer.38.& multos citans Binsfeld. d. concl.6. in final.& Farinac.d.numer.26.summa namque fragilitas, & leuitas est huius sexus, iuxta illud, quod Ciceroni tribuitur:

Crede ratem ventis animam ne B
crede puellis.
Namque est feminea tutior aura
fide.
Quid leuius pluma? puluis: quid
puluere? ventus:
Quid vento? mulier: quid mulie-
re? nihil.

QVAESTIO XIIII.

An denunciationes fæminarum tum magis fidem faciant, quando non adsunt testimonia virorum in contrarium?

QVibusdam videtur non videri earum fidē magis augeri, quandoquidem mulierum conditio spectanda sit.l. .§.tu magis,& §.quę argumenta D.de test.Alij vero, pro affirmatiua adeo exserte scribūt, vt negent se videre quid obstet.Quia quod in 13.quæstionis responsione dictum denunciationibus fæminarum plurium, nempe trium, vel quatuor in ordine ad torturam credi: id intelligēdum, si nihil illis præter sexum obsit: obstat autem illis præter sexū mul tum per omnem modū, si in contrarium sint indicia, præsumptiones, aut E testimonia siue virorum, siue fęminarum: adeo vt si essent vel viri, vel fœminę, à quibus probabiliter exculparetur denunciatus: nec sex quidem fæm[illegible] vnam complicem denuncianti[illegible] ordine ad torturam credēdu[illegible] plus fidei obtinet, nullis viris cōtrarium testātib.

Quid si dicamus, secundum se intrinsece, & intensiue fidem tum non augeri: sed ab extrinseco tantum, & extensiue, quatenus omni obstaculo remoto ratio naturalis dictat, plus credendum fæminis hoc casu?

QVAESTIO XV.

An plurium minorennium [illegible]nunciatio faciat indicium ad torturam?

NOtandum primo non posse minorēnes, ne in exceptis quidem criminibus testificari nisi sint eius ætatis, vt iam aliquomodo possint torqueri, iuxta Marsil.in l.de minore n. 11.D.de quæst.& Carer. in praxi cri- C min. Notandum 2.minorennium varios esse gradus ætatis: nam nomen porrigitur vsque ad annum xxv.

Dico primo *minorennis, qui habet annum ætatis vicesimum, in criminalibus omnibus, est testis idoneus.* argum. à cōtrario l.in testimonium D. de test. tenent glo.in l.inuisti D.eod. Spec.& ibi Ioan.And.tit.de testib. §. n.34.cōmunem,& practicatam esse, D & qui contradixere in aduertēter locutus, scribit Farin.q.58.n. 19. & 21.

Dico secundo *si sit minor viginti annis, sed iam est pubes, sunt varia doctorum sententiæ.* Conc.

Prima est, talem non esse idoneum testem in criminalibus, nisi in defectum aliorum testium, quando ex natura rei alij testes haberi non possunt, secus si ex accidenti fiat, quod alij nequeant haberi.Sic post Host. & Bald. Alex.cons.64.numer.1.Specul.& ibi Ioā.Andr.d.loco.I[illegible] l.fin.C.de sum. Trin.nu.50.& in l.fin. C. de indign. Marsil.cons.11.nu.5.& cons.162. n. 5.& cons.127.num 9.& multi alij relati à Farinac.d.q.59.nu.10 Secunda sententia fuit Guidonis de Suzaria

hoc

hoc verum esse in accusatore producente, non vero quando iudex ex officio procedit, præsertim in defectũ probationum: tunc enim posse iudicem puberum minorennium testimonia recipere, seqq. hanc Alber. Florian. & Iacobin. à Sancto Georgio in d.l. in testimonium Angelus de Aretio in verb. comparuerunt nume. 13. Marsil. in l. de minore D. de quæst. n. 24. B.ancus de indic. num. 349. & alij apud Farinac. supra num. 37 hæc sententia est verior, & receptior, quo ad crimina non excepta. nam in criminibus exceptis atrocibus, & occultis (quale est nostrum) quando d sunt alia indicia. indistincte verum puto quod puberum test. monia recipiatur ad torturã. quia tunc in his eorũ persona habetur pro integra, & oĩ exceptione maiore, est praxi recepta sententia, suam tuentur ex d. l. de minore in prin. Alberi. in d. l. in testimoniũ. Ias. in l. fin. col. vltima. C. de indign. Gigas vbi supra q. 12. & alij apud Farin. supra num. 22. 29. & 34.

Conc. 2.

C Concl. 3. *Si vero non sint puberes, sed pubertati proximi, tunc licet excludantur in alijs, admittuntur tamen in criminibus exceptis.*] Pubertati proximi sint necne id pẽdet à iudicis arbitrio quia non idem omnibus est terminus pubertatis, nec eadem tempestiuitas. hoc communius recipi post Couarr. Duenas, & alios docet Iacob. Menoc. cas. 57. nu. 44. de arb. iud. prior pars conclu. probatur l. 3. §. le. Iulia & l. in visti D. de tes. in §. sed nec pupillus. l. ex libero §. 1. D. de q. ratio. quia impubes iurare nequit l. qui iurasse in prin. D. de iureiur. & l. 4. D. de in litt. iur. nec põt torqueri in caput alterius d. l. ex libero. §. 1. adeo vt eius testimoniũ, etiam non apponente parte, pro nullo sit habẽdum. Ang. in §. 1. nu. 3. Auth. de testa. Marsil. in l. de minore nume. 22. D. de quæstionibus. Nisi in casu, mortis Domini occisi in domo,

A l. 1. §. impuberi D. ad Syllan. aut si iudex ex officio suo dictum impuberis assumeret, quod licet, propter d. §. 1. negarint Alex. cons. 64 lib. 1. & Cagnol. in d. l. 2. §. item impuberes, contendunt tamen Specula. & Ioan. Andr. d. tit. de testam. vers. item excipitur, quod est impubes nu. 34. Bald. Alberi. Florian. & Iacobin. in d. l. in iusti. & in d. l. testimonium, quorum

B sententia, & in scholis, & in tribunalibus receptior est, teste Farinacio supra num. 37.

Posterior pars conc. de criminibus exceptis, est plane cõmunis, & probatur ex l. de minore prin. D. de q. vbi late Mars. Decius autẽ, & Cagnol. in l. 2. §. item Impp. D. de reg. iur. Gigas d. q. 12. num. 4. Schenk de testibus n. 13. vers. nisi agatur. Farina. su-

C pra. 9. q. 58. n. 22. quod introductũ ob criminum horum atrocitatem. & tũ ab his iuramẽtum exigi posset: & deberent modice tamen, torqueri, Farinac. q. 41. nu. 102. & 103.

d Conc. 4.] *Impuberes sed maiores nouem annis, q iam doli capaces, si Iudicis animus, ita fert, & censuerit sibi eos torquendos: torqueri poterunt, & ad denunciandum in criminibus excep-*

D *tis recipi.*

Quod torqueri possint virga, ferula, vel tormento Sibyllorum id docet Farina. q. 41. num. 16. quod hoc à iudicis arbitrio pendeat, Clarus d. q. 24 num. 16. Brun. de iudic. & tortu. p. 2. q. 4 num. 16. Capric decis. 130. n. 55. quod possint recipi, volunt, Barr. & Marsil. in d. l. de minore D. de q. gloss. in d. l. inuiti. Crottus tract. de te-

E stibus tit. in causis crimin. qui testes admit. numer. 72. & ibi Moncada in addit. lit. Y. & numer. 70. & Alberic. de testam. rubr. quando testes refellantur rat. defect. personæ num. 20. & Gigas d. q. 12.

e Concl. 5. *Si vero nondum inchoarunt annum nonũ, nec torqueri vllo modo, nec admitti*

mitti vnquam poterunt, ad iurandũ, aut denunciandum: hoc receptius est. ita post Fran. Marcum Baiardus supra nu. 109. qui ad idem allegat Bolognin. & Folh. r. & Brunũ, ad q. 64. nu. 67. cum sequ. ratio, qui necdum satis intelligunt quid deponant, ideo iuriiurando, torturæ, & nominationi defectus naturalis resistit.

f Concl. 6. *Quando minorennis admittitur ad deponendum in ordine ad torturam, non sufficiet vnius testimonium, sed requiritur saltem duorum.* De hac re sententias refert, nec tamen decidit vtra verior, Baiardus ad d. q. 24. à nu. 107. & citat Marsil. in pract. §. diligenter num. 8. loquentem in num. singulari: quod si bene citat, censeo, *impulceri* positum indefinite. Aperte duos requirunt communiter. Alberi. in d. l. testimonium Grammat. cons. 45. nu. 21. Moncada supra nu. 70 ipse Mars. in l. infans col. pen. vers. etiam illud dictum. D. ad leg. Corn. de sicar. & Boer. decis. 261. qui duo vltimi scribunt se sic practicasse, & intelligendi ambo de infantibus saltem doli capacibus. probatur, primo conc. quia

g minoris testimonium in nostro proposito aliquid valet, & probat: ergo plurium plus valet, & probat, vt minimum ad semip. nam probationẽ: quæ ad torquendum sufficit. Deinde vnius testimoniũ si accedat aliud indicium valet ad torturã sed accedens secundi minorennis testimoniũ, nouum indicium est. Dicitur in, quæst., *ad tortu am*: quia non sufficere duorum testimonia ad condemnationẽ, licet indiciũ faciant, putandũ. Sic præcise glos. Bald. & alij in d. l. [illegible] specul. & Ioannes Andr. supra Bart. in d. l. de minore. & in d. l. ex lib. §. 1. & in l. 2. §. quo obiectum nu. 11. C. de iur. cal. Gloss. Barth. Bald. Salicet. Angel. Alex. & Ias. in l. ti. C. de indig. [illegible] quod [illegible] m, quoad pœnam ordinariam: [illegible] quoad extraordinariam possent sufficere, & sic admitto contrariã sententiam affirmatiuam, quæ fuit Alberi. in d. l. in testimonium. Marsil. in d. l. de minore nu. 28. & in l. infans n. 46. D. de sicar. & in §. diligenter si b num. 81. Grammat. cons. 45. num. 21. Farinac. supra num. 33.

QVAESTIO XVI.

B *An verisimilitudo denunciationis ab vno [illegible] facta, sit sufficiens ad [illegible] possit ad [illegible].*

NOn puto quæstionẽ propo[illegible] [illegible] cridum [illegible] singularitas quod sit vn[illegible] in talis, & [illegible] sit vn[illegible] [illegible] ex[illegible] & [illegible]

C [illegible] verisim[illegible] dubitandum, esse sufficiens a[illegible]. Sed quæstio procedit de singulari cui alij adsunt defectus, vtpote quia est minorennis, infamis &c.

Porro sicut inuerisimilitudo testimonij plurimũ detrahit fidei ad vim eius infringendam. Nam vbi testantur inverisimilia, numerus non supplet fidem, Farina. q. 62. nu. 52. Mascard. de probat. concl. 1358. n. 13. nec iudex debet credere non verisimilia deponentibus, Innoc. in c. quia verisimile est de præsump. Marsil. in l. 1. §. in criminibus. n. 35. D. de quæst. & in Rep. rub. de probat. n. 108. quia quod non est verisimile speciem habet falsitatis: adeo vt confessio non verisimilis non noceat confitenti. arg. tex.

E in l. 1. §. Diuus Seuerus, & in §. si quis vltro D. de q. Bald. in l. si quis in hoc genus C. de Epis. & cleri. n. 3. Petrus Ancharan. [illegible] f. 24. colu. 1. Sic è contra magn[illegible] habet verisimilitudo, adeo vt [illegible] credatur paucioribus [illegible] l. ob carmen § [illegible] D. de test. c. in nostra.

dũ.

est.de test.Curtius I... l.17.nu.6. A Socin. Iun.consl.183.nu.10.lib.2.multum prodest vt testium defectus suppleatur.Carolus Ruin.consl.149. n.6. lib.3 Deci.consl.18.num. 204.libr. 1. M...ard.col.944. nu.14.Farin.q.47. num.158.& magnum præstat ad torturam fundamentum. l.3. & l. milites.C.de quæst.non secus ac ea, quæ à communiter accidentibus vera sunt. Marsil.§.diligenter n.33, & in sing. 1.ad fin. B

Sed ista verisimilitudo,quia consideratur potissimum ad hoc, vt faciat fidem iudici:minorem vim obtinet, vbicumque magis restricta, & coarctata legibus est iudicis potestas. Inde fit, vt in hac quæstione primo distinguendum, inter crimina non excepta,& excepta.

In non exceptis,in quibus crimino C si de socijs non interrogantur,DD.ad l.fin. C.de accus.& interrogati fidem non faciunt, verisimilitudo denunciationis factæ ab vno, non erit sufficiens adminiculum ad torturam, sicut de infamibus testibus colligitur ex doctrina Baldi in l.1.num.5. C.de sum.Trin.& Castren.ibid.ante fin.

In exceptis vero,& priuilegiatis criminibus in quibus de socijs interrogatio fit, & infames non arcentur,poterit tam verisimilis esse nominatio, & tam bene circumstantijs vestita;vt iudicem quasi certum reddat à denunciato crimen commissum:& huiusmodi certitudinem communiter DD.dicunt ad torturam iudici sufficere.l.Clarum d. q.64.n.13.& in terminis de vno teste nõ omni exceptione maiore Meno.de arb.iu.q.84.n.4. & huc faciũt tradita ab Ozasco Præside decis.79.& Bursato cons.201.vbi fuse scribit de hoc arbitrio iudici concess... præter ordi. iuris, circa torturã: hoc ... probabile tenẽt DD.Patauini. D

Q... oniam vero talis ac tanta verisimilitudo non solent inueniri in indicijs remotis,sed in propinquis incirco facilius hoc iudici faciẽdũ in his quã illis:propinqua seu proxima est, quæ oritur ex indicio propinquo,quod est immediatum delicto, v.g.si testis de ipso delicto cõmisso deponeret dicẽs se Meuiam in cella clausa,in conuẽtu maleficarũ vidisse. Remota vero,quę oritur ex indicio,coniectura,signa & præsumptione.nõ necessario ipsi delicto maleficij cohęrente v.g.res, verba opera, quæ sapiunt incantationem,vt quod voluit artem magicam aliquẽ docere, quod dãna minatus, quod cũ maleficijs cõuersatus, &c.In propinquis ergo indicijs hæc facilius vsu venit:simpliciter si iudex sufficiẽtẽ verisimilitudinẽ habere se putet:quia plurimum in his eius arbitrium pollet, nõ auderẽ condemnare hoc facientẽ: nec tamen ad id lubenter illum hortaretur.Non pugnant ista cũ traditis à me li.5.Disquis.Sect.3. §.ad torturã, illic enim locutus sum generaliter pręscindendo à casu tantæ verisimilitudinis quanta supponitur in erotemate.

QVAESTIO XVII.

An malefici denuntiantes, impliciti etiam alijs criminibus,faciant indicium ad torturam maxime quando sunt plures?

VNa hæc quæstionum, in qua duæ sunt opiniones contrariæ, valde probabiles. Vna potius authoritate nixa tenentium, altera vero melioribus rationibus confirmata. Plurimi tenuere, quod etiam in E criminibus exceptis (vt sunt maleficium,hæresis,sodomia,&c.) socij criminis, qui plures defectus patiuntur, v.g.quia multis alijs criminibus implicati, etiamsi aliter veritas haberi nõ posset,quam per illos, nec ad torquendum, nec ad inquirendum admitti à iudice possint.hoc tenẽt Alex.

conf.

conf.89. num.11. & 12.lib.2. Socin. conf.118. volum.1. Barbat. conf. 65. vol.4. Marsil.sing.118.& consil.102. Gratus conf.59. volum.2. Grammar. conf.38. & 45. nume.21. & conf.70. nume.8. & volum.43. nume.8. Paris. consil.2. num 85. volum 5. consil.53. num.76. vol.4. Gigas.de crimin.læs. maiesta.titu. Quomodo, & per quos quæstio. 7. numero 7. Roland. conf. 16. numero 20. consi.24. numero 61. conf.73. numero 24.27.& 28. libro 1. Siluan.consil 81. numero 15. Bursat. conf.79. lib.1. conf.192. lib 2. conf.65. conf.70.& conf.275. li.3. Cephal.cõs. 65.74.& 204. Ondeon.conf.100.nu. 18 Rimin.Iun.conf 113.644.& 571. Iursin. conf.81.nu.65. Bertazz.conf. 3.nu.32. Aymo.conf.6.nu.54. Natta conf.298. nu.6. Menoch.cas.474.nu. 54. Mascard.concl.131.nu.12. & 13. concl.1317.nu.41 & 45.concl.1359. per totum. & merito communem vocat Eman. Zoares in ver testis inhabilis nu.217. Parauini DD.hanc etiã probant, nisi excessus in numero defectum suppleat: sed plerique allegatorum non agnoscunt hanc limitationem.

Horum DD. fundamenta videntur. 1. quia tortura potest supplere vnam inhabilitatem, & non plures. Secundo non posse numero illum defectum suppleri: quia quod est nullum non potest numero suppleri: hic vero istorum testimonium non modo debilitatum est, sed prorsus annullatum, quia tales sunt prorsus inhabiles. Baiardus, non his argumentis, sed tam densa nube testium perculsus, videtur admittere hanc sententiam esse veriorem iure scripto, sed in praxi non teneri, nam addit.ad Clari q.24. à nu.128. postquam DD. multos nominauit & argumenta illa duo proposuit, hæc verba subdit: Sed quicquid sit de iure veritas est, quod consuetudo seruat, vt omnes testes cum

A tortura admittantur, etiamsi mille defectus paterentur. Alias rato socij criminis dictum fidem faceret. quia pauci sunt socij criminis, qui pluribus defectibus non sint notati, & sic delicta remanerent impunita. Ego tamen arbitror, quod tales testes, cum sint magis infames, maiori tortura sint afficiendi ad eorum dicta conualidandum.] de eadem praxi

B seu consuetudine testatur Clarus, & eam approbat. quæst. 21. numero septimo, et §.falsum. numero quarto, vbi tamen requirit alicuius adminiculi accessionem, quando allegant propriam turpitudinem, nempe se fuisse subornatos: quando vero Clarus non loquitur de allegantibus hanc suam turpitudinem, illic non requirit vllum aliud adminiculum,

C vt d. numero septimo. Quæ est quoque sententia Bossij de eadem consuetudine attestantis. titu. de indic. numero 156. circa fin. idem tenet Ioseph. Ludoni. Decis. Lucensi. 15. asserens se pluries ita practicasse, quod licet Bertazz. & Roland. impugnare tentarint, tamen (ait Baiard. falsum numero 25.) *dicant quicquid velint ita seruatur, & sic vidi, & ego quo-*

D *que, practicaui*] eandem sententiam tenent DD. Friburg.cum seq. tamen distinctione, inter crimina, quæ sunt ordinarie coniuncta, & quasi subordinata, & ea quæ ab in vicem plane separata sunt, nec habent connexionem prioris generis esse censent cum maleficio crimina hæresis, læsæ Maiestatis diuinæ, apostasiæ Sodomiæ, parricidij, homicidij, &c. in his tenẽt

E affirmatiuam posterioris, cum maleficio videri periurium latrocinium, raptum, furtum, &c. & in his tenent negatiuã. *Quoad priora res est multo euidentior: idẽ tamen teneo ẽt quoad posteriora.* Nã argumenta huius affirmatiuę probant æque de vtrisque, & DD. pro negatiua etiã prius membrũ b Concl.

impugnant, & æque parum probant de his atque de illis.

Probatur ergo conclus. nostra affirmatiua indistincte. primo quia placuit Bossio, Claro. Ludouico, & Baiardo qui omnes in subselijs, & iudicijs exercitatissimi. 2. quia practicatur, vt dicunt ijdem, 3. quia est, vtilior reipubl. & iustitiæ. 4. argumenti Friburgensium. quæ sunt 1. quia lex criminosos, & infames ad testimonium in criminibus exceptis ferendum admittens, inter eum, qui vno, vel pluribus criminibus, inuolutus, aut ratione criminum sæpius infamis notatus. non distinguit igitur, nec nos distinguere debemus. l. non distinguemus D. de recept. qui arbit. Deinde, quia malefici plurimis ijsque horrendis criminibus, vt plurimum sunt innodati: quod si alijs criminib. maleficos testes carere esset necesse, nullus vnquam esset testis idoneus. Tertio crimen maleficij non impedit, quin testis socij contra socium testimonium valeat: ergo nec alia leuiora crimina cum maleficio coniuncta impedimentum adferre possint.

Cęterum (quod valde notandum) fundamentum partis aduersæ æquiuoco paralogizat. Nam, primo, quæ positiui iuris sunt, absolute, accipit quasi etiam omnis essent iuris. Secundo falsum supponit à tortura non suppleri nisi vnum defectum. potest enim supplere plures defectus iuris positiui. quia præsumptio nata ex tortura est iuris gentium: vt, & ipsa tortura in genere ad verum exsculpendum, non à iure ciuili, sed à gentium iure defluxit, licet modi quæstionum hi, vel illi sint iuris positiui: impedimenta vero istorum testium, mere sunt iuris positiui, quoad hoc, vt infami plurium criminum nihilomnino credatur. naturalis enim ratio solum modo dictat, vt minus credatur istis, quam vno tantum crimine irretitis. Distinguendum itaque inter ea, quæ iure positiuo reddunt inhabilem testem, & eius testimonium annullant, & ea quæ iure naturali, vel gentium id faciunt. Priora sic inhabilitant, & annullant, vt adhuc possint numero, vel tortura suppleri, & perfici, quando ex numero, aut tortura iure gentium præsumitur verisimilitudo. Posteriora vero simpliciter, & omnino sic inhabilitant, & annullant, vt neque numero, nec tortura queant vnquam perfici, vel suppleri. probatur distinctio ex simili de testimonio minorem minium proximorum infantiæ, & proximorum pubertati supra quæst. 15. Iam expedita est responsio ad argumenta contraria.

Ad 1. tortura potest supplere vnũ defectum, & non plures, negatur plane. nam si defectus sit iuris naturalis, nec vnum poterit, nec plures. Si vero sit iuris positiui ordinarie quidem supplet vnum: aliquando tamen poterit tam esse grauis, vt suppleat plures.

Ad 2. quod nullum est iure positiuo, non posse suppleri numero, falsum est nam ex praxi, & consuetudine (vt dixi) suppletur, & fauor iustitiæ hoc exposcit, neque in exceptis iudex coarctatur ad huius iuris regulas. Quod vero nullum) est iure naturali, siue primario, siue secundario, conceditur, id num. non posse suppleri: sed negantur isto iure huiusmodi denunciationes annullatæ: sunt tantum debilitatę.

* * *

QVAE-

QVAESTIO XVIII.

An extraiudicialis reuocatio infirmet iudicialem denominationem adeo vt non faciat amplius indicium ad torturam?

a DE hac re Doctores certant, & adhuc sub iudice lis est: quæritur, Non tam de extraiudiciali facta priusquam reus est condemnatus. de hac enim constet eam potius causam præbere, vt iterum torqueatur: receptum est, si in prima quæstione maleficium confessus sit, vel aliquem denunciauerit: & non vult sequenti die confessionem, vel denunciationem suam ratificare, dicatque se vi quæstionis victum falsa dixisse: receptũ, inquam, talem absque nouis indicijs iterum equuleo imponi posse, vt in confessione perseueret. Lege Simancam, & alios, quos sum secutus lib. 5. Disquisitio. sect. 99. vers. quoad iterationem. litt. FF. & statuitur in Carolina art. 57. constat etiam huiusmodi reuocationem non factam à certo mori, non esse attendendam. vt bene post Baldum Mars. cons. 79. vol. 3. & in pract. §. restat. nu. 16. & 17.

b Dubium potius est de reuocatione extraiudiciali post sententiam morti reo denunciatam, puta factam tempore confessionis vel Eucharistiæ. Nam tunc elidi præcedentem alterius nominationem tenent nonnulli, Mars. in d. §. restat. num. 12. Bursat. cons. 201. num. 148. & Farinac. quęst. 46. numero 70. Horum DD. pace puto tenendum esse contrarium: quia nec retractanti in ipso patibulo, si nolit, iudex credere tenetur, vt ostendam.

Si vero in via ad supplicium, vel in ipso supplicio reuocet confessionem suam de se, constat reuocatione contempta omnino adhuc puniendum, ex Carolina artic. 91. & DD. vt Mascharde probatio vol. 1. conclusio 353. numero 29. Binsfeldius in l. 7. C. de malefic. & mathemat. quæstione vltima: quia delictum per torturam confessum, & ad bancum ratificatum, cen[illegible] legitime probatum.

B Quod si in via vel in patibulo reuocet denunciationem de aliquo factam in tortura, & ad bancum iuris ratificatam, vel aliter fieri in patib. illis consueuit: tunc quidam volunt adeo elidi denunciationem iudicialem præcedentem, vt ex ea nullo modo reus torqueri possit. per text. in l. D. Marcus D. ad Syllan. tenent etiam in crimine hæresis, & in criminibus assassinij, veneni, & alijs occultis. Marsil. cons. 109. nu. 31. & in pract. in

C §. restat ad fin. post Iserniam. Grammat. decis. 56. nu. 14. voto. 3. num. 15. voto 1. nu. 17. Decian. cons. 18. nu. 1. & fuit Farinac. sup. num. 73. & hanc tutiorem vocant Patauini. ratio, quia moriens præsumitur non mentiri, & facit indicium innocentiæ pro reo Bald. cons. 25. col. 2. vol. 1.

Aduerte, lector, huic rationi me ex Binsfeldio iam respondisse lib. 5. sect.

D 5. numero 5. quæ velim legas. nunc addo facere indicium innocentiæ pro reo, non nisi propter illam præsumptionem, quod moriens præsumitur non mentiri. Si magni facienda ista præsumptio, valere deberet ad exculpationem sui ipsius: ad quod iam ostendimus nihil valere: sed de se non præsumi verum dicere: vt nec de proximo, si iam moriturus aliquid

E in tertij præiudicium extraiudicialiter dicat, nec enim pro vero habetur l. si quis in §. si quis moriens D. ad Syllan. Ang. in l. mater. C. de calumniat. Alex. cons. 14. lib. 3. Ias. in l. 1. C. commun. de legat. Cephal. cons. 276. numero 14. Menoch. cons. 39. num. 44. Farinac. q. 34. numero 3. post Boss.

de indict. nu. 188. Alciat. reg. 3. præsumpt. 4. nisi huic assertioni efficaces adessent coniecturæ, Curt. cent. consf. 70. Cravet. consf. 6. num. 53. Igitur ista præsumptio per se valde leuis est. multi enim moriūtur haud multum de anima folicui, vt quotidiana experientia docemur.

Secunda opinio est, si fuit nuda inculpatio seu nominatio sine vllis adminiculis, hac reuocatione ipsi ium denunciationem plane elidi, si adsint adminicula non elidi, hæc videtur sententia esse Marsil. in d. §. restat in fi. Mascar. libro 3. de probat. conclus. 1130. numero 14. Bursat. consil. 201. numero 14. libro 2. Riminaldi Iun. conf. 420. num. 17. lib. 4. Si hæc sententia supponeret, in posteriori membro elidi ipsam denunciationem, sed manere integra illa adminicula foret eadem cum Farinacij sententia sup. nu. 73. sed tunc ad propositum non esset, nam hoc extra controuersiam est: in dubio nostro agitur de sola denunciatione iudiciali præscindendo ab adminiculis: & ea opponitur secundum se reuocatio ni extraiudiciali. Aliud ergo supponit ista sententia: nempe quod ista adminicula moraliter sic cum denunciatione concurrendo in illam influant, vt eam reddant longe validiorem, & efficaciorem ad persuadendum, quam per se sola foret, quod concedo: neque id Farinacius aduertit, & ideo non ausus fuit illi simpliciter assentiri. Igitur eam, quatenus fatetur, si adsint alia adminicula, denunciationem non elidi, verissimam iudico: sed quatenus vult elidi, si non adsint eam non sequor. versamur enim (vt dixi) in casu formalis comparationis inter denunciationem iudicialem, & reuocationem extraiudicialem, & præscindimus ab alijs indicijs, & adminiculis, præsupponentes denunciationi nullum alium

A defectū accidere, quā qd sit reuocata, & constat denunciatione ē plurium valiorē esse posse ad torturam, etiamsi alia desint adminicula. Quo circa hęc opinio media licet præ se ferat aequitatē, parum tamen habet soliditatis.

Sit concl. *Quando unque post sententiam mortis, ac denunciationem, reus reuocat denunciationem suam iudici* ‹‹ C Concl.
arbitrarium est, adhuc credere denunn ‹‹
B *ciationi, & cunctis perpensis statuere* ‹‹
cur velit stare, inculpationi an exculpationi. & verissima est sententia tertia tenentium in rigore per huiusmodi ‹‹
reuocationem non tolli legitimam denunciationem. ‹‹

Hanc tenuerunt Binsfeld. & cum eo facultas Iuris. & Theologia Ingolstadiensis in scripto suo ad serenissimum, & omni virtutum genere
C laudatiss. Gulhelmum Bauariæ ducem, anno 1590. & pro ea multa adducit argumenta Marsil. d. §. restat fere per totum, & Mascard sup. num. 13. equidem non paucis eam infirmaui d. sect. 5. nu. 5. nec miror.

Obseruo virimq; esse præsumptio nem pro reuocatione est præsumptio, quod non mentiatur. pro denunciatione eadem militat, quia tortura
D eandem inducit, & fortior est ista, quia post ea ad bancum ratificata. Confirmatur quia accepta sententia solent rei mente valde conturbari motus quadam præoccupatione. Prę terea hoc prætextu possent plurimi nocentes meritas pęnas euadere confessarijs, aut alijs subornatis ad extorquendam morituro talem reuocationem, vel ad eam sponte confingendam
E idque prece, pretio, importunitate, vt fit. Et ideo nec graues iudices hac in re solent aut debent stare dictis confessariorum: nec circumspecti confessarij solent in vulgus tales exculpationes spargere, quia scandalum certum, fructum vero incertum fore. Denique non possum mitti

per-

persuadere plus fidei deferendum vl A li huiusmodi reuocationi extraiudiciali, quam iudiciali legitimæ denunciationi: cum pro hac semper militet iuris firma præsumptio.

QVAESTIO XIX.

Quando nihil inuenitur de instrumentis malefficij, an denunciatio plurium per hoc elidatur, ita, vt non amplius præbeat indicium ad torturam?

LIcet inuentio instrumentorum sit signum, & efficax argumentum aduersus maleficos, sicut de C monetarijs, & furibus certum est, Hippol. Mars. in l. qui falsam D. de fals. num. 114. & infra Decian. in criminal. lib. 7. cap. 26. num. 6. & dicit constitutio Carolina Binsfeld. in l. fi. C. de malefic. & mathemat. *Tamen ex non inuentione non potest colligi* idoneum argumentum in contrarium, quia non ex sola inuentione instrumentorum crimen hoc probatur, sed ex alijs quoque multis, ideo, vt argumentum procedat deberet esse signum conuertibile, & proprium quarto modo.

Idcirco bene Ingolstadienses supra & Friburgenses responderunt negatiue: quibus assentior. sicut enim indicia possunt valere sine denunciatione, sic denunciatio sine indicijs, nam licet inuicem corroborent ab E inuicem tamen non dependent, & separari possunt. Quam facile versipelles istæ possunt indicia perdere, abscondere, remouere?

QVAESTIO XX.

An leuiora indicia sufficiunt ad torturam in criminibus non exceptis?

SI solas DD. sententias spectemus, ambigamus necesse est, adeo diuersa responderunt: saltem quoad lo- B quendi modum. nam in re fortassis non tanta dissensio est. quid tenendum censeam satis explicui libro 5. disquisition. sect. 3.

Non quæritur *an liceat ex non legitimis, & insufficientibus indicijs procedere? sed an in hoc crimine indicia leuiora sufficientia censeantur*: & leuia hic vocamus, non secundum se, aut absolute loquendo: sed quæ comparatiue, seu relatiue, respectu eorum quæ in criminibus non exceptis requiruntur, leuia videantur, & idcirco comparatione istorum sunt leuiora, quam in his requisita: non vero quæ sint leuiora seu minus sufficientia, quam ius, aut natura criminis requirat.

Hoc posito, *Respondetur affirmatiue.* quia his criminib. magis expedit D reipubl. leuiora admitti indicia, cum sint occultiora, & difficilioris probationis crimina, et digniora q̃ citius, & grauius puniantur. Idem responderunt Ingolstadienses, & Friburgenses DD. & etiam Patauini, à quibus optime Bald. in l. quicumque §. 25. C. de fugitiu. seru. nu. 25. explicatur, vt seipsum explicat in l. nemo 3. nu. 5. D. de Episc. audiend. nempe quod in his iudex animosior, & promptior debeat esse ad torturam, quæ est sententia communis. Ias. in l. 4. §. si ibi iudicium numero quarto. D. de condictio ob turp. caus. Suzar. Marsil Grammat. Cason. Clar. Carrer. Conrad. Boss. Brunum, Ponticell. & alij referunt, & seqq. Roland. cons. 7. n.

& 7.lib.1. Osascus decis.79.num.10. Tiberius Decis.d.cons.18.num.54.& Farinac.q.37.num.150.quia semper, in his difficilem habent probationē, leuiores probationes, etiam ad condemnandum sufficiunt.l.non omnis. §. à barbaris D. de re militar. fuse Baptist. Plotus de in lit. iuran. §. 4. numero 22.

Vnde apparet satis temere quendam consulentem affirmasse, quodā de hac re discursu:quod æqualis solicitudo, & indagatio, & probatio in exceptis, & non receptis requiratur. *Fateor in vtrisq; ac necessariam diligentiam iudici adhibendam: sed nego in vtrisque eodem modo, & termino hanc necessitatem circumscribi: nego in hac indagatione criminis excepti omnia illa censeri necessaria, quæ in non excepti criminis indagatione necessaria reputantur.* Ad torturam sufficit iudici habere indicia ex quibus fortiter opinetur denunciatum esse reum: poterit autem facilius id opinari in exceptis, quam in non exceptis:quia crimina illa solent esse occultiora. Præterea distinctio, quam adijt ille consulens inter forum fori, & forum poli:vt videlicet iudex in foro poli,(qui est confessarius) procliuior esse debeat ad credendum pœnitentem esse ad finem culpæ: in foro fori iudicem debere procliuiorem esse ad credendum, quod reus immunis à delicto. Hæc inquam differentia est reijcienda, vt nulla. Nam in foro poli, quoad hanc credulitatem, nulla est differentia inter crimina excepta, & non excepta, grauia, & non grauia: quia in omnibus æque, & simpliciter iudex tenetur credere reo ipsi pro se, aut contra se loquenti. In foro fori nunquam tenetur soli reo pro se dicenti credere:et hic excepta à non exceptis distinguuntur:& in quæstione agitur de credendo non ipsi reo, sed tertio illum denuncianti. Sed instat, quoad

A hoc inter excepta, et non excepta nullum adhuc esse discrimen:probant id aliquot textibus. nempe accusatus §. licet. &c. in fauorem fidei.de hæret. in 7. Respondeo, quod d.§. licet, nec ad rem facit, nec si faceret ad rem, nobis, sed illis obesset.

Non facit ad rem, quia illic non agitur de leuitate indiciorum, sed de periuri testis admittēda reuocatione:
B nec in textu illo deciditur, vel ex eo potest colligi:quod in quauis tertium excepti criminis inculpatione, debeat apparere manifestis indicijs, quod tales zelo fidei moueantur. Repugnat autem tex.parti illum proferēti:quia diserte probat, in crimine excepto, quoad iudiciarium ordinem contra communis iuris sancita procedi, & etiam periuri testimonium aliquan-
C do recipi(quod vnum pro nobis:)& quidem id receptum in fidei fauore, vt facilius hæretici conuincantur, & pœnas luant(hoc alterum pro nobis.) Vnde merito intulerim, quod cum strigum crimen cum hæresi coniunctum sit, & in eius persecutione eadem obtineant: etiam in nostro casu vt striges facilius conuinci, & puniri queant: iudici in fidei fauorem per-
D mitti, non attendere ad ordinem iuris, quando de excepto crimine lis instituta.

Ex c.in fidei fauorem, solummodo probatur: vt complices in causa hæresis ad fidei testimonium admittantur:debere illorum testimonium huiusmodi esse, & talibus ornatum circumstantijs, vt iudex credat præsumptiue eos non mentiri. Verum hoc,
E quid nobis officit? Nec tantum requiritur certitudinis in testimonio ad torturam, quantum in testimonio ad conuincendum, quod est maioris præiudicij.

Item nituntur hoc probare, in omnibus criminibus ex quibusdam textibus generaliter loquentibus, vt l. absen-

absentem D. de pœn. vbi traditur, A neminem ex suspicionibus esse damnandum: satius esse nocentis facinus relinqui impunitum, quam innocentem damnari, quæ contra nos non pugnant. Quia non agimus de damnando vllo ex suspicionibus: sed de torquendo ex indicijs valde mouentibus iudicem: nec vero innocens iudici censendus est, contra quem alia sunt indicia. Denique obijciunt l. re- B spiciendum eo. tit. vbi nihil est, quod nobiscum pugnet. Non decet me denegantium parte suspicari, eos misericordiæ laudem ambire: nec illos decet suspicari, qui contra sentiunt, se veritatis gloriam aucupari. Deo ista iudicia sinenda. Vtraque pars censet, se nec durius, nec remissius decernere, quam res postulat, vtraque iustis rationib. moueri, se arbitratur. Quod C
" tamen eodem loco sequitur, in lenio
" ribus causis oportere, vt iudex sit ad
" lenitatem pronior, in grauioribus seueritatē legum aliquo temperamento benignitatis subsequi, hoc satis indicar non eodem modo in criminibus exceptis, quæ atrocissima sunt, quibus grauiores pœnæ sunt decretę, & in leuioribus, vt sunt non excepta, procedendum, sed licere iudicibus in D illis seuerius quam in his procedere.

QVAESTIO XXI.

Quæ indicia leuiora sufficiant ad torturam.

OMnino teneo. *debere esse legitima, & sufficientia iuxta criminis naturam, & in genere indiciorum ad torturam.* Licet enim multi DD. dixerint in atrocissimis permissū iudici iura transgredi, vt in his, ordo sit ordinem iuris non seruare. Innoc. in c. 1. de constit. Bald. in l. obseruandū, num. 10. D. de offic. Præs. & in l. & si seuerior, C. de infam. Mars. in l. 1. nume. 47. de q. Clarus, in §. 1. ante, nume. 10. 11 Cepic. decis. 31. Gram. decis. 36. nu. 2. & 3. Rolan. cons. 7. nu. 5. & infr. l. 1. Menoch. de arbit. q. 84. nu. 9. & cons. 100. num. 66. Mascard. concl. 1385. nu. 13.

Hoc solummodo verum est, vbi constat de rei delicto, sed cum quęritur, an reus deliquerit, iura quidem dispensant circa nonnulla iure ordinario, & positiuo requisita in procedendo, & circa personas testium, vt responsum quęstionibus præcedentibus, sed vt absque legitimis indicijs præcedentib. aliquis torqueatur, nec vlla iura, nec æquitas permittunt, vt bene Mars. doctrinam illam Innoc. moderatur, & explicat, quæ explicatio merito cōmuniter recipitur. Mar. in §. diligenter, num. 157. & cons. 74. nu. 35. Gram. voto 34. nu. 23. Person. tit. de indic. & tortu. nu. 24. Carre. tit. de indicijs, §. circa quartum, nu. 8. Rimin. Iun. cons. 361. num. 32. 33. & 37. Farin. q. 37. nu. 90.

Equidem nisi sic explices, iniustā censuerim, & simpliciter negādam, vt negant longe plures, gl. Cyn. Bald. Salic. in l. si quis, C. ad leg. Iul. Maiest. Alber. in rub. D. eo. num. 3. Afflict. in titu. quæ sint regalia in verb. & bona committentium nu. 44. Grammat d. voto 34. ad fin. Angelus de Aretio, & in addit. August. in verb. che hai tradito la patria num. 1. Mars. d. §. diligenter num. 175. & post Brunum, & Conrad. Clarus q. 64. ante n. 10. Follerius in pract. crim. verbo, & quod suffocauit vxorem n. 58. & n. 103. Cason post tract. de indic. c. 5. sub rub. de E non torquendo sine indicijs etiam in crimin. læs. Maiest. Gigas de eod. crimi. in tit. quomodo, & per quos q. 26. Roland. cons. 12. n. 33. lib. 3. Rimin. Iun. cons. 88. & 361. num. 32. Osasch. deci. 79. n. 14. Decia. in crim. l. 7. c. 46. Bertaz cons. 61. col. 1. l. 1. Burs. cons. 166. n. 33. & 201. n. 41. Beccius cons.

 67. num.

67. numero 14. Person. sup. numero 14. Vincent. Ondedus consilio 100. numero 5. lib. 1. & numero 22. Carrer. sup. nume. 7. Mascard. conclus. 1385. num. 4. Farinac. lib. 2. quæst. 37. num. 79. & num. 89.

Concl. b

Debent ergo adesse indicia sufficientia. sed quæ ista? Recte Bart. aduertit certam de his doctrinam tradi non posse: quem alij sequuntur. Bart. in l. fin. D. de qu. & ibi plene Marf. & Blanc. de indic. & Clarus §. fin. q. 64. nume. 13. ideo iudex potest arbitrari quæ sibi censeat sufficere. sic post multos Menoch. de arbitr. cas. 270. nume. 3. & cas. 474. num. 1. & nume. 47. dixi de hac re copiose d. lib. 5. sect. 3. & 4. quo me refero. Menochius. l. 1. de præsumpt. quæst. 44. à nume. 9. posuit quadraginta tria indicia ad torturam idonea. Bertazzin. consil. 213. num. 8. vult duo indicia leuia sufficere ad torturam, quod intelligo etiamsi in iure non sint expressa, dum modo sint per duos testes probata, & sint verisimilia, & probabiliter concludat Bald. consil. 315. nume. 4. vol. 5. Item indicium aliqualiter animum iudicis, & in iure approbatum, sufficit. Bald. in l. cum citra C. de iur. dot. Crauet. consil. 6. num. 12. Simon de Pretis. consil. 15. num. 19. Bart. Baiardus ad Clarum quæst. 64. nume. 56. quia plus debet operari in iudicis animo cæteris paribus indicium iure expressum, quam non expressum.

Tertio vnus testis integer, & (vt vocant) inuulnerabilis, de propria scientia per sensum corporis deponens. gloss. Bald. Angel. Salic. & alij in d. l. si quis. Angel. in l. tormentis C. de quæstio. Bald. consi. 259. num. 5. lib. 1. Marf. consi. 46. num. 1. Andreas Siculus consi. 47. num. 6. & 7. lib. 1. Parif. consi. 151. num. 3. lib. 4. & alij post quos Farina. q. 37. num. 56. cum seqq. Quod si integer non esset, aliquod aliud adminiculum requireretur. Menoch. de præsumpt. l. 1. q. 89. num. 10. & 11. Clarus q. 21. num. 2. vel si desit adminiculum, non poterit deteneri, nisi ad leuem torturam, & non ad plenam, post alios Clarus quæstio. 64. num. 32. Farinac. sup. nu. 64. Denique receptum, quod vnum indicium etiam remotum sufficiat ad torturam (Ioann. And. ad Specul. in tit. de præsumpt. §. species in maiore addit. Alexandr. & alij apud Clarum quæstio. 64. num. 14.) quam ego non libenter sequerer, nisi concurrente aliquo alio adminiculo, vt moderantur Clarus in quæst. 21. & Farinac. supra nume. 47. vel in occultis ad quæstionem leuem, ordinaria minorem. Gramm. voto. 17. num. 18. Clarus d. q. 21. colum. vlt.

c

Quando non sunt satis idonea indicia ad torturam, & iudex habet causas suspicandi reum esse culpabilem: consulunt latrunculatores, vt reus saltem terreatur verbis, & vultu, & torturæ comminatione. Bald. in l. 2. C. quorum appellat. num. 5. Bossius tit. de indic. nu. 24. sed alij ad hoc requirunt qualem iudicis præsumptionem. sic Fran. Person. titu. de tortur. num. 77. & Farinac. monet ne terror iste verbalis admoneatur personis valde timidis, quæstio. 37. num. 102. & 105.

Si præsumptio iudicis esset bene fundata, posset verbis adiungere facti aliquid, admouere reum ante equuleum, expoliari, & quandoque ligari facere, immo, & modicum eleuari, sine quassatione. Paul. Grilland. de indic. qu. 4. in 2. & 3. gradu torturæ. Corrad. titul. de negat. crim. num. 41. Personal. sup. nu. 78. & Farinac. d. q. 37. nume. 105. Quanquam nec in his certa regula potest iudici præscribi. Cartar. in Practic. c. 112. in fi. Farinac. q. 38. nume. 33.

QVAE-

A

QVAESTIO XXII.

An iudex promptior, & facilior debeat esse ad torturam in atrocioribus, & occultis?

IVre certum est, vbi aliter veritas haberi non potest facilius concedi vt veniatur ad quæstionem l.D.Pius D.de quæst. & cum in hoc crimine strigium raro, vel nunquam aliter queat veritas haberi, quia conueniũt de nocte, & in locis desertis, & talia crimina sunt difficilis probationis. Menoch.de arbitr.casu 116.num.14. Camillus Campeg. In addition. ad Zanchin.cap.9. verb. num.quid poterit torqueri: Sequitur in hoc crimine vt in alijs occultis promptiorem ad torquendum debere esse iudicem. Idem in atrocioribus probatur, quia quo grauior morbus, hoc opus est remidio efficaciore, & celeriore. Confirm. ex præcedentibus, quia si in his criminibus ad torquendum leuiora sufficiunt indicia, vt probatum q.21. certe sequitur iudicem in his ad torquendum promptiorem, & faciliorem esse debere. l.vbi, C.de fals. hoc tenent Bald. in l.nemo deinceps, C. de Episc.aud.num.3.Alex.consil.62. nu.5.lib.3. Grammat.decis.33.nu.4. decis.34.num.38. & cons.33. nu.17. Igneus in l.1.§. serui num.75. D. ad Syllan.Brunus de indic.2.par.quæst. 80.num.2. Abb.in c.at si clerici in fine.principi de iudic.Bossius, de indi. num.172. & 195. Clarus, quæst.64. num.6.qui vocat communem, & fane ibi in addit. Giarcharus lit. H. & Baiardus, num.19.multos allegant, idem defendit Bonsf.d.concl.6.vers. 6. & vnanimiter sic respõderunt interrogati DD. Ingolstadienses Theologi, & Iurisperiti anno 1590. Pataui ni Bononiens.& Fribug.anno 1602. nec dubitandum hac de re puto.

QVAESTIO XXIII.

An in hoc crimine dignitas à tormentis excuset?

IVre ordinario nobilitas, & dignitas à tortura excusat, l.edictum D. de quæst. l.milites eo.tit.Grammat. voto 1.Bossius de indic.num.102.vs-

B que 114.excipiunt quidam, ni in officio deliquerint, vt idem Boss.nu.16. & Clarus, §.fin.q.64.nu.16.sed exceptionem non approbant alij, cum Vulpello Farin.d.q.41.nu.48.Haud scio tamen, an in iudicijs non magis obtineat rigidior illa.

Hoc scio in cimine maleficij, vt in cæteris exceptis, nec nobilitatem, nec dignitatem per se excusare à tormen

C tis, textus sunt apertissimi, l.etsi excepta, C.malef.l.de minore in pr.D.de quæstion.l.Decuriones, C.eod.l.nullus, l.si quis alicui. C.ad leg.Iul. Maiest.l.proditores, D. de re milit. l. si quis Decurio, C.de fals.ca.in fidei. de hæret.Marsil.d.l. edictum, Bossius, de indic. num.115. Damhauder. in pract.crimin. cap.41.rubr. qui à tortura sint excusandi, nu.7.Grammat.

D voto 25.num.5.Grilland. de quæst. q 4.Couar.l.2.var.res.cap 9. Binsfel. in d.l.etsi excepta conclus.7.Farin.q. 41.nu.100.

Leuius tamen torquendos docet Tiber. Decian.consil.93.num. 137. vol.2. quod æquum est, vt & illud: contra tales exigi indicia clariora, quam contra alios, per tradita à Vulpello cons.141.in princ.quem sequi-

E tur Baiard.ad d.Clari, q.64.num.63. Verumtamen etiam hęc duo ab arbitrio iudicis dependent: quia cum reatus omne priuilegium ademerit, iuxta Franc.Marcum decis.709.p.1.tantum licebit iudici, cum istis qui priuilegio sunt exuti in pęnã facinoris de quo suspecti merito videntur, quantum

tum cum illis, qui nunquam priuilegio adiuti fuerunt.

QVÆSTIO XXIV.

An in atrocibus maior debeat adhiberi tortura, quam in alijs criminibus.

SI cætera paria sint, & aliunde nihil obest, certum est in his acerrimam esse torturam adhibēdam, per l. vbi C. de fals. & l. edictū D. de quæstion. Brun. de indic. & tortur. par. 2. quæst. 5. num. 52. Conrad. in practic. tit. de negat. crim. nu. 39. in fin. Nouiss. Roman. de rest. quæst. 37. nu. 89. Sed quia in his certa regula tradi nō potest, quia res pro personarum, indiciorum, & aliarum considerationū varietate iudici moderanda, vt docui lib. 5. disquisit. sect. 9. vers. torturę modus. ideo hoc totum prudentis iudicis arbitrio commissum censetur, vt torturam intendat, vel remittat, prout in conscientia iudicabit, l. de minore, §. tormenta, l. quæstionis, D. de quæst. Brunus sup. Clarus d. quęst. 64. num. 2. Foller. in verbo rei indurati, num. 16. Binsfeld. d. conclus. 5. Menoch. de arbitr. Iud. centur. 3. casu 271. Farinac. quæst. 38. num. 33. vbi post numero 34. ponit varios torturæ gradus, qui possint iudicem dirigere. optimum puto sequi loci consuetudinem, vt bene Chartar. supra num. 49.

QVÆSTIO XXV.

Cum sagæ plerumque sint induratæ, & maleficio taciturnitatis munitæ, qualis tortura in hoc crimine maioris sit effectus.

QVia propter varia concurrentia temporis, loci personæ sæpe fit,

A vt quod in vno efficax, in alio irritū inueniatur: immo quod vno die vehementer metuendum, & intolerandum, hoc eidem personæ alio tempore, aut magnifaciendum videatur: vix certi quid responderi queat: nisi quod ab experiētia iudex in his directionem suam debeat mutuari. Scio profuisse, & bonum factum iudicio, si simul cum quæstione adhi-
B beantur aliqua remedia Ecclesiastica, quibus dæmonis vires infringi solitę. Syluest. in l. de Strigimag. admir. commēdat præmissam exorcizationem, non quod possessas à dæmone sagas omnes sentiat: sed quia vel obsessæ, vel præsentia eius obfirmatæ sunt. Vtile quoque si torquendi collo appendantur sacræ reliquiæ, vel agni cerei effigies consecrata: item si
C aqua benedicta in os infundatur, & ea corpus aspergatur: & cum vtuntur tormento insomniæ, cerei benedicti instillatio inopinata. Verum hęc omnia (vt dixi) ab vsu docentur: & cauendum ne sacris hisce remedijs superstitiosi aliquid ratione materię, temporis, aut numeri, immisceatur. Plurimum, & crebro veritati obstat mala iudicum, & quæsitorum dispo-
D sitio quoad fidem, mores, aut intentionem. hinc enim fit, vt adeo multa Deus diabolo permittat, quæ contra Iudices bene dispositos, nec tam crebro, nec tam facile foret permissurus.

QVÆSTIO XXVI.

E *Quoties possit eleuari reus. & quot possunt dari ictus, pro quolibet indicio?*

NOn potest in his constitui certus modus, vel regula. iudex debet facere secundum arbitrium, & conscientiam suam: considerata qualitate delicti, personæ, & indiciorum.

recte

recte Marsil. in Pract. crimin. §. expe ditam num. 85. Clarus d. quæst. 64. num. 32. qui nonnulla de ictuum nu mero, Menoch. casu 271. & alij citati à Giacharo ad dicta quæst. 64. versicul. Iudicis arbitrium. Paris de Sindicat. versic. tortura cap. 4. numero primo, Boerius decis. 163. numero octauo, & decis. Lucens. 89. numero 11.

In genere dici potest, regulariter reum ter eleuari, & dimitti posse. Cason, de torment. c. 14. de consuetudine Italiæ solere, pro singulis indicijs tres ictus dari, scribit Marsil. in practica, §. occurrit colum. 2. versic. & potest poni, sequitur Ioseph. Cuman. de Sindicat. rubr. de tortur. num. 20. Nouell. falla. 92. num. 28. mihi hoc durius semper visum. Nam & ipse Marsil. alibi consil. 8. num. 37. respon dit sufficienter tortum, qui habuit sex ictus chordæ, quod est vniuersum pro omnibus indicijs intelligendum: Crauetta vero tres ictus satis esse censuit. consil. 287. num. 6. nempe non pro singulis indicijs, sed omnibus ante habitis, & toto continuo tempore, quo reus in vna quæstione manet suspensus Grilland. tract. de quæst. §. 4. vide idum num. 9. Clarus lib. 5. §. fin. d. quæst. 64. num 33. Farinac. libro 1. tit. 5. quæst. 38, num. 47. & 54.

QVÆSTIO XXVII.

Quamdiu reus possit teneri in chorda eleuatus ordinarie?

Statutum est quadam bulla Pauli III. Pontificis sapientissimi, non teneri vsque ad spacium horæ, in bullario 1. par. fol. 471. Si enim bene bullæ verba perpendas, prohibet reum in tortura teneri per longum temporis spacium, veluti vnius, aut plurium horarum. q. d. tale esse non

A modo plurium, sed vnius quoque integræ horæ. nisi legendum, vnius. & plurium, vt summum permittat ad vnam horam, & sic videntur intelligere Doctores, qui in atrocissimis permittunt vnam horam, aut paullo amplius. Foller. in verb. rei indurati num. 16. fol. 289. Flaminius Cartar. in pract. de interrogat. reor. lib. 4. cap. 1. num. 113. Fatinac. quæst.

B 38. num. 54. Grilland. supra num. 9. ego quoque d. lib. 5. sect. 9. vers. torturæ modus.

QVAESTIO XXVIII.

Quid in vtroque ad summum fieri possit?

Quæstio procedit de numero ictuum, eleuationum, & quan-

C titate temporis.

In primis Deo ante oculos posito, & moderamine tali adhibito, vt præceps, & effrenata vitetur sæuitia, l. de minore, §. tormenta, D. de quæstion. l. nihil, C. eodem, debet iudex potius amplecti, quo ad res patietur, benignitatem quam atrocitatem, Aymon. consil. 287. Bertaz. cons. 315.

D nu. 3. & videre, vt reus tortus saluus sit innocentiæ, vel supplicio, l. quæstionis modum, D. de quęst. vbi Bart. Alber. & Marsil. & Gandin. in tit. de quæst. nu. 5 & 10.

Deinde Patauini Doctores censet ad summum tribus diebus interpolatis, si sint indicia vrgentia, reum torqueri posse, & pro qualibet vice ter eleuari, cum tribus quassationi-

E bus, & ita fieri sub domino Serenis. Reipub. Venetæ, & consuluisse Paulum de Castro cons. 199. visa inquisitione, num. 5. lib. 2. & sequi Blanc. de iudic. num. 14. Cason. d. cap. 14. Marsil. Nouel. & Clar. sup. Cirill. de quæstio. §. 11. num. 5. Bonacosi. commun. opin. criminal. par. 1. versic. torquendus

dus debet habere, qui attestantur de communi Italiæ praxi. Vlterius si criminis grauitas exigat, & satis robustus sit reus, posse reo eleuato, & ad tempus suspenso facere quassari funem, qui modus torquendi censetur vehementior, quam per eleuationem cum dimissione, & ictibus. Bursat. post Carrer. & alios. consilio 201. num. 9. lib. 2. Quando cum ictibus releuatur, & dimittitur, ad summum quatuor ictus, & vltimo ponderum grauiorum ad pedes appensionem permittunt Friburgens. citantes Grilland. sup. Foller. sup. numero 16. & Farinac. d. loco num. 49. & 54.

QVAESTIO XXIX.

An non possit Iudex, cum videt reum esse induratum, aut ex alijs iustis causis, desistere ab examine, & tortura, & post aliquot dies eam repeteret?

POsse responderem, cum id & ratio sæpe dictitet, & iure nullo prohibeatur, & interpretes approbent, idem responderunt Facultates, Bononiens. Patauina, & Friburgens. probant auctoritate Bald. in l. 2. C. quod met. cau. Bart. in l. vnius, §. 1. D. de quæst. in 1. opposit. Marsil. in l. quęstionis. num. 17. & in l. repet. num. 4. & 10. d. tit. Afflict. in constit. Regni lib. 1. tit. de clandestin. homic. nu. 55. & 56. Boer. decis. 163. num. 10. Conrad. tit. de negat. crim. & tort. nu. 31. Anton. de Canario tractat. de quæst. m. 6. num. 1. Nouiss. Roman. d. quęst. 39. per totum, maxime num. 86. Cartar. vbi supra num. 180. Clarus quęst. 64. num. 45. Menoch. casu 272. nu. 4. Farinac. quęst. 38. num. 86. & 87. maxime quando iudicat indicia non satis purgata per torturam præcedentem, Marsil. in d. l. quæstionis modũ, num. 17. Augustin. addit. ad Angel. in verb. comparauerunt dicti inquisiti. in 1. addit. Menoch. casu 273. aut si noua super veniant. indicia. Nouiss. Roman. num. 90. vbi supra, & Doctores in d. l. vnius, §. 1. Consultũ autem tunc iudici, vt curet referri in acta, quod animo torturam repetendi, iubeat reum deponi, & vt intercedat dies, & nox integra, & non repetat vltra tres vices. est communis in scholis, & iudicijs. Nouiss. Rom. sup. nu. 103. & 106. Clarus sup. versic. vlt. videndum.

Rationem optime deducunt Friburgenses, & docent, quod siue induratio ista sit naturalis, siue arte dæmonis procurata (de quo multa Grilland. de quæst. & tort. quæst. 4. num. 12. Binsfeld. in leg. 7. C. de malef. & mathem. quæst. 1. conclus. 15. & ego d. sect. 9 circa medi.) tamen ipsa, & ex ea nascens taciturnitas est temporalis, & non perpetua: quia mutatur ex causis naturalibus, tam extrinsecis, quam intrinsecis, vt homo modo velit tacere; modo nolit, modo facilius possit, modo difficilius se contineat. Dæmon quoque non semper strigib. adsistit, sed aliquando deserit, vel sponte sua, vel Dei iussu, vel non ferens Ecclesiastica remedia, quæ adhibentur, vt docui d. sect. 9. vers. quoad tertium dubium. Vnde etiam fit, vt iudex merito speret, eum qui tunc induratus tacet, alio tempora cuncta propalaturum.

QVÆSTIO XXX.

Quid sentiendum sit de effusione aquæ frigidæ in tergum appensi rei?

SI foret addita ratio dubitandi, melius assequerer dubij mentem. Ego

Ego illā inter torquendi modos iam alias memoraui, d. sect. 9. nūc etiam respondeo, si nihil admisceatur superstitiosi (v.g.) circa modum effusionis, numerum guttarum, constellationem, expectation m effectus prodigiosi, &c. Sed fit simpliciter, & quia putatur plus doloris allatura; nec subsit metus periculi mortis, vel enormis læsionis: me nihil videre causæ, cur ea non sit permittenda: cum modus, & qualitas torturæ iudicis arbitrio subsint?

Cauendum quidem iudicibus. ne in solitos modos quæstionum introducant, ne faciant litem suam, & pereunte reo in syndicatu puniantur. Bald. libro 1. C. de emend. seruan. Boss. de tortur. numero 40. Anton. Gomes. tom. 3. variar. resolut. tit. de tortur. cap. 13. numero 5. Clarus supra num. 35. Farinac. d. quæst. 38. numero 56. Sed quando sunt indicia vrgentia, & crimen valde graue, tunc posse modum tormētorum excedi, volunt ijdem, Doctores Farin. quæst. 37. num. 84. & d. quæst. 38. numero 64. Brun. de indic. par. 2. quæst. 5. numero 42. Corrad. vbi supra numero 39. in fin. Grillan. sup. quæst. 4. num. 10. vers. Quintus, & vlt. Foller. in verb. rei indurati sub numero 17. Carrar. lib. 4. suæ praxis cap. 2. Quos intell go, non de excessu iustitiæ, aut æquitatis, v.g. priusquam rei qualitas ferat (hoc inhumanum reputo) sed de excessu generis tormentorum, vt verbi gratia, cum ordinarie in illis locis adhibeatur tormentum funis: manibus rei post terga ligatis; quod est iure probatum, & in praxi receptissimum l. nullus, C. ad leg. Iul. Maiestat. l. decuriones, C. de pœnit. Franc. Brun. supra p. quæst. 2. num. 6. Vel si nequeat sic torqueri, appropinquatio ignis ad plantas, Clarus d. numero 35. Carrer. in sua pract. fol. 138. colum. 1. Farinac. d. quæst. 38. à numero 62. Vel aliquod simile; liceat tunc compedes ferreos, vel baculum intra pedes ponere, vel deponere reū & refrigeratum iterum sublimem facere, vel vti instrumento stangetę, seu taxillorum, vel ignis, vigilia, & similibus, memoratis à Farinac. dicta quæst. 38. Bruno d. q. 2. & Marsil. in d. l. 1.

Aquæ frigidæ effusionem in tergum, nō esse insolitam patet ex eam non reprehendentibus, & in vsu fuisse testantibus. Marsil. d. l. 1. numero 27. Paride de sindicat. verb. tortura, quod incip. de repet. numero 5. Damhauderio in praxi criminal. supra fol. 109. numero 18 Farinac. dicta quæst. 38. numero quinto, & 64. Foller. supra numero 10. Carrar. supra numero 112. Notant tamen Farinac. & Paris, hoc tormentis genus ex crudelioribus esse, & proinde non nisi in atrocissimis criminib. recipiendum; & Bononienses illud nō admittunt, nisi vbi est consuetudo, plura de hoc dixi loco supracitato. Doctores Friburgenses ostendunt supplicij genus esse, & seruile apud Septentrionales, ex Olao Magno, libro secundo, Descript. regnor. Aquilonar. cap. de pœna infidel. seruor. Postea erudire, & Philosophice ostendunt, cur aqua frigida ad tergum appensi rei affusā, cruciatum adferat, parisq; tormenti sit censenda, his verbis: Tradunt philosophi, quod naturale sit cuius dolenti, siue homini siue bruto, quod calor & spiritus tempore doloris ad interiora, hoc est ad cor, se recipiant, seque interitus conseruent, & nocitura repellant. sicut ciues tempore oppressionis, & obsidionis retrahunt se ab exterioribus, & recurrunt quātum possunt ad interiora, vt docet D. Thom. 1. 2. quęst. 44. art. 1. Atqui hinc est quod doloris, seu tristitię effectus sit, aggrauare animum ita, vt ad exteriora libere progredi

,, gredi non possit. D.Thom.1.2.quæ-
,, stione 37. artic.2. Itaque quod aqua
,, frigida in tergum suspensi effusa, cru
,, ciatum adferat, id accidit; quod ca-
,, lor circa cor intensissimus diffunda-
,, tur ad proximas corporis partes, hoc
,, est in tergum; cui calido aqua frigi-
,, da affusa fortius agit, in contrarium
,, resistere, hoc est in tergum calidum,
,, sicut aqua calefacta magis patitur à
,, frigido. D.Thom.d.q.37.art.1. Sicut,
,, & glacies à solis calore citius, quam
,, nix, liquescit, quod glacies fortius,
,, quam nix resistat: & manus frigida
,, in aquam calidam imposita maxi-
,, mum dolorem percipiat. Spiritus
,, ex ore appensi est calidissimus, red-
,, ditque faciem, & linguam calidissi-
,, mam: quo fit, quod aqua frigida
,, effusa, linguæ cruciatum adferat: vel
,, (quod probabilius est) dolor ideo
,, intenditur, quia vt aqua calida, ita
,, & frigida inimica est corpori, po-
,, tissimum autem neruis, & partibus
,, neruosis. Et tradunt anatomici ner-
,, uos à capite per spinam dorsi, seu ver
,, tebram, in reliquas corporis partes
,, diffundi: ideoque in tergo, seu fon-
,, ti, & origini, hoc est capiti, seu cere-
,, bro, vicinis, maximam sentiendi
,, vim habere, potissimum tempore
,, torturæ, quo nerui extenuantur, &
,, extenduntur, quo fit, vt aqua frigi-
,, da ad tergum suspensi rei effusa, ceu
,, nouum cruciatus genus, dolorem au
,, geat, & intendat.] Vnde patet mi-
,, hi merito suspectum fuisse, si ef-
,, fund retur ante appen-
,, sionem, vel diu post
,, depositionem
,, corpore
,, iam
refrigerato, d.vers.
vt his iudicet
obuient.

A

QVAESTIO XXXI.

An & quando tortura ex primis indicijs repeti possit, maxime in hoc crimine, cum sagæ plerumque sint indurata, & obstinatæ?

Duo quæruntur, *An*, & *Quando*. B

QVoad prius non quæritur, de nouis indicijs, constat ex nouis vrgentioribus, & diuersis repeti posse, licet sufficienter tortus priora cuncta purgauerit, l.repet. D.de quæstio.l. vnius, §.1. D.eod. quibus locis communiter Doctores id colligunt. vide Clarum supra vers.vlt. videndum, & Farinac. quæst.38. numero 77. cum C sequenti.

Sed quæritur; an ex primis indicijs: hic illud quoque certum puto, quod si iudex dubius sit, an habeat iustam repetendi causam, debere in leniorem partem propendere, & à repetitione abstinere, l. si de interpretatione, l.si præses, D.de pœn. Clarus supra versic. hæc autem omnia, Farinac. supra numero 89. Item si D reus non videatur satis robustus, vt corpus in tormenta durare possit, quia persona debilis est, cauendum enim ne si repetat, enormiter lædatur, vel moriatur, text.in d.§.primo, Gandin.de quæstio. numero 4. & numero 20. Guido de Suzar.in tractat. de indic.numero 3.& 57.& Paris.supra numero 5. Farinac.supra numero 82. Contra certum quoque, si E reus in quæstione legitime confessus, reuocet postea extra tormenta suam confessionem, ex ijsdem indicijs posse repeti. Nam alioqui ad manum esset, sic se supplicio eripere. Bald. in l.bonæ fidei, numero quinto, C. de rebus cred. Marsil. in d.l. repetit. numero 11.& §.quoniam numero 3. Farinac.

Farinac. numero 91. Binsfeld. in d. libro 7. quæst. 1. conclus. 14. deinde libro quinto, sect. 9. versic. quoad iterationem.

Cessantibus his casibus adhuc puto posse repeti, quando iudici videbitur, quia res ab arbitrio eius pendet: non quidem pro voluntate tantum, & cum sibi videtur sine ratione, quod merito damnat Farinac. supra num. 79. 80. & 81. Sed cum hac obseruatione, vt non repetat si leuia tantum sint indicia illa priora, quia hæc quauis tortura censenda sunt expurgata, post Bartol. Marsil. & alios in d. l. vnius, §. 1. & in numeros Farin. nu. 72. & 79.

Quod si sint indicia grauia, & vehementia, & ea iudex arbitretur nondum satis purgata, poterit eam repetere, donec se expurget reus induratus, text. in d. l. vnius, §. 1. & ibi Bart. Angel. in pract. verb. quod fama publica, num. 95. & ibi Augustinus. Marsil. in d. l. repeti. num. 6. & 10. Crauetta, consil. 287. num. 6. Boss. tit. de tortura, nu. 42. Clar. sup. nu. 45. Gillan. d. cap. 4. num. 10. cum seqq. Binsfeld. supra conclus. 12. Farinac. d. libro 1. tit. 5. quæst. 38. num. 47. cum duobus seqq. & à num. 79. vsque 93. & solent ad hoc prudentes iudices à leuiore tortura inchoare, & postea repetere grauiorē, & acriorē, ex doctrina Bart. supra, & aliorum. Marsil. supra in d. l. repet. numero quarto, & in d. §. quoniam numero secundo. Farinac. d. quæst. 38. numero 83. Si tamē inchoasset à grauiore, & propter induratum animum rei, & robur corporis, nondum satis indicia expurgata, posset adhuc repeti. Hoc ordinarie obseruandum, vt vltra tertiam vicem tortura non extendatur, Bertazzol. consil. 320. lib. 2. dixi d. versic. quoad iterationem: quia censetur se plane reus expurgasse. Hæc quoad posterius.

Porrò in nostro crimine, propter causam in quæstione positam, poterit iudex facilius, vsque ad tertiam venire.

QVAESTIO XXXII.

An in iure, & legibus fundamentum habeat, quod quidam dicunt torturam non debere repeti, vltra tertiam vicem?

NOn scio quicquā iure scriptum, vt id receptum sit: sed ex communi Doctorū opinione, in praxim id arbitror, vt æquitati consentaneum, desumptum. id tenuit Castr. consil. 199. numero 5. lib. 2. Blanc. de indic. num. 14 Cason. d. cap. 14. Marsil. in §. occurrit, colum. 2. versic. & potest poni. & cons. 8. num. 37. & in d. l. repeti. num. 15. Clarus d. quæst. 64. numero 32. Cirill. in summ. crim. §. 11. num. 5. Bonacos. commun. opin. criminal. par. 1. vers. torquendus debet habere. Grammat. consil. 21. num. 7. & vot. 6. num. 17. Bossius tit. de tortura, num. 44. Carrer. tit. de indicijs, num. 194. & seq. Bertaz. consil. 145. num. 2. Farinac. quæst. 38. à num. 32. Binsfeld. d. conclus. 14. probatur à simili. quia sic tria onera tutelarum excusant tutorem, l. tria onera, D. de excusat. tutor. item repetitio de dando ad trinam restringitur, ne hæres nimium grauetur, l. fideicommissa, §. si quis decem, D. de leg. 3. nam teste philosopho tria sunt omnia, & torturis certus aliquis terminus erat præfigendus. Bossius supra dicit se à nullis bonis iudicibus, sed à solis carnificibus vidisse hunc numerū transgredi. Si tamen post tertiam vicem iudex aliquis reperiret noua indicia vrgentissima, putarē in rigore posse vlterius tendere. Nam ista consuetudo non plus ligat, quam faceret ius

ius scriptum: & posset intelligi de A omnibus indicijs quæ tertiam vicem præcedunt, quomodo enim censebuntur expurgata, quæ prius ignorabantur? Fateor hoc dictum nouum, sed non quia nouum caret optima ratione, vt ostensum, & confirmatur prox. quæst. 33.

QVAESTIO XXXIII.

An illæ tres vices sint intelligendæ de vno die, vel de tribus diebus interpolatis?

QVod non nisi de tribus diebus interpolatis, patet ita, vt inter singulas quęstiones dies vigintiquatuor horarum intercedat, vt terror & dolor præcedēs resideat, & nouus metus, ac cruciatus grauior formidabiliorq; efficiatur. Dixi d. vers. quoad iterationem, & tenuit post citatos prox. quæstione Farinac. d. quæstio. 38. numero 103. Nec vllius memini, qui scripserit vno die ter repeti torturam posse. Nisi quod Baiard. ad Clarum sanctum. videatur insinuare, quod commune illud dictum Pauli Castrens. & aliorum fallat in atrocioribus. Equidem limitatio æquitate non caret, & in nostro crimine non raro foret necessaria, & probatur à simili: sic enim in atrocioribus sceleribus plusquam, tres ictus in qualibet tortura dari posse docuit Carrer. tract. de indic. & tortura, fol. 163. certa enim reg. in huiusmodi tradi non potest. Vide supra quæst. 24. & 25.

QVAESTIO XXXIV.

Quid sit reus tot delicta commisisset, quod examen vno die absolui non posset?

RAtio dictat, & necessitas veritatis indagandæ ad iustitiæ administrationem exigit, de ijs quæ super B sunt alio die examen institui. Ideo si quis de quinque diuersis criminibus foret delatus, & ex indicijs grauibus suspectus, & de tribus tantum delictis tres quæstiones, & examina cōsumpta de reliquis toties torquendus erit, donec examen de ijs fuerit perfectum, & absolutum. Ita Doctores Friburgenses, qui probant, quia de omnibus debet examinari, C & nō fuit examinatus de prioribus, confirmant à simili. sicut reus sufficienter, hoc est bis, aut ter tortus, atque contra se crimen confessus, quarto, aut quinto torqueri potest ad tegendum socios, quia ratione sociorum nunquam fuit tortus: Binsfeld. d. l. 7. conclus. 13. ita ratione alterius delicti, de quo nunquam est tortus, repeti potest quæstio, & quidem D toties, donec fuerit de omnibus examinatus. Si quis consequentiam negaret. probo: quia plus interest reipub. scire crimen huius rei, quam socios ipsius criminis. nam, & noui criminis nouos, seu alios socios est detecturus. Deinde non est maior ratio, cur torqueri possit de vno crimine, quam de alio, immo si prius esset examinatus de leuioribus: foret E maior ratio, eum examinari de grauioribus reliquis. Denique propter solemnitatem illam numeri, quæ est mere iuris positiui, non decet iudicem, quidquam relinquere indiscussum, aut indiscrete, ac negligentèr, pręcipitanterve procedere.

QVAESTIO XXXV.

An consuetudines locorum, quoad modum torturæ simpliciter sequendæ sint, cum magna sit differentia personarum, indiciorum, criminum, ita quod non semper vno & eodem modo possit procedi, & casus, causæ, & genera tormentorum siue lege, siue consuetudine nequeãt determinari?

FOri consuetudo vim legis obtinet, Cyn. & Bald. in l. prima, ad fin. C. q. [illegible] sit longa consuetudo. Marsil. singul. 118. Affiict. decisione 135. numero tertio, & decisione 233. numero quinto, Fely. in capitulo secundo, de rescript. ideo consuetudines locorum, vsus, & stylus curiarum sequendus iudicibus, libro tertio. §. fin. D. de test. capitulo quam graui. de crimin. fals. Bart. & alij in l. fin. C. de iniur. & in l. iurisperitos. D. de excusat. Etiam in grauioribus, & atrocioribus. Clarus libro quinto, §. 1. numero 6. Menoch. de arbit. cas. 474 numero 62. Mascard. conclus. 1317. numero 47. Farinac. quæstione 43. numero 144. Bursat. consilio 20. numero 67. & consilio 69. numero 25. & ideo sic in præsenti tenuerunt DD. Patauini.

Sed DD. Friburgenses fatentur iudices a nouis, & inusitatis in prouincia torquendi modis abstinere debere, & in hoc crimine consuetis, & solitis vti: (citant Binsfeld. Farinac. & alios) si tamen modus torturæ in prouincia receptus esset admodum remissus, & pro criminis grauitate, & personæ qualitate non satis acerbus: tunc is qui est consuetudine generali, aut legum interpretatione in alijs prouincijs approbatus, sequendus foret. Quemadmodum enim grassantib. delictis supplicia exacer-
A banda sunt. l. aut facta. §. fi. D. de pœn. ita, & quæstionum modi, lege aut consuetudine permissi, sunt intendendi. Vera hæc sunt, nec dubito ex iusta causa mutari posse, sed a quibus, an ab omnibus iudicibus? non arbitror.

De iudicibus inferioribus, qui in statuta iurant, sequor sententiã DD. Patauinorum: nec puto illos arbi-
B tratu suo consuetudines, & statuta, quibus subsunt, mutare, vel transgredi posse. occurrente necessitate, Principem consulant. Summos vero iudices, qui iudicant auctoritate suprema, nec iusiurandum illud præstant, quoniam astringuntur sola æquitate, & ordinationibus Principũ (si quas habent sancitas) puto, non quidem pro libito statuta illa, & consuetudi-
C nes transgredi posse (vix id fiat sine graui scandalo) sed posse prudenti arbitrio illas moderari, & interpretari pro exigentia casus occurrentis. Simili distinctione aliqui DD. vtuntur in quæst. an iudex contra priuatam scientiam ex allegatis, & probatis iudicare teneatur? Certũ est plus debere licere supremis illis, quam infimis. In Germania sequendæ con-
D stit. Carolinæ, cum congrua peritorum interpretatione.

QVAESTIO XXXVI.

An etiam iudicibus inferioribus a superiore modus torturæ præscribi possit?

SI quem præscribit iustus non est,
E nec legibus, nec rationi consentaneus, verbi gratia, vt debilem supra vires, vel robustum, sine vllis indicijs aut inauditum torqueat, & similia: nequit dubitari id nec ipsi licere, nec inferiorem teneri parere. Nam ius diuinum, & naturale, cui Princeps subest, vetat vllũ indebite lædi, ideo

laudantur a DD. qui talibus mandatis noluerunt obtemperare, vt afflictus, & alij. Et hominem noui, qui anno 1587. Luxiburgi, maluit Præsu. Prætorio militar. dignitatem relinquere, quam torquere quẽdam de quo indicia sufficientia non habebat. Quod asserui tenent Hern. in capitulo primo, de pact.tenen. Grammat. consilio 45. numero 35. & voto. 32. numero octauo, Clarus d. quæst. 64. numero 13. Roland. consilio 12. numero 47. l. 3. Farinac. quæst. 37. nu. 74. & tunc sic tortus ex confessione sua damnari non posset, quia indebite extorta. Gigas d. tit. quomodo, & per quos quęstione 1. num. 32. Anto. Gomes. d. tom. 3. rubr. de tortur. numero 25. Carrer. in 2. par. §. circa sextum, num. 5. Bursa. cons. 201. nu. 87. Fari. d. q. 38. n. 78. Iudex etiã si indicatui subiaceret. Lad. de Imol. cõs. 184.

Sed si præscribant iusta, verbi gratia, tale, vel tale genus tormenti, vel modum, & temperamentum æquitati consentaneum, non dubito quin sibi subditis iudicibus possint pręscribere. hoc de Principe diserte docent Bald. in consilio 427. numero 9. lib. 5. & Roma. consilio 451. & sic toto tit. de quæstion. D. & C. videmus leges hac de re latas, & habemus, text. in l. quæstionis modum D. de quæst. faueт ratio, quia inferiores isti iudices, vt plurimum sunt idiotæ, simplices, & rudes, & indigent instructione: maxime in casu indiuiduo. In genere, & vt pro regula omnium casuum id fiat, vix arbitror expedire: nisi cum addito, vt, si qua nascatur specialis causa dubitãdi, superiorem consulant. Id dico propter varietatem circumstantiarum, quæ in quæstionibus plurimi faciendæ.

QVAESTIO XXXVII.

An sit danda copia indiciorum, & processus informatiui, in criminibus atrocioribus exceptis? vel an sufficiat indicia a iudice reo proponi, eumque in continenti cum suis defensionibus audiri, cum isto modo melius veritas haberi possit?

Clarissimi DD. Patauini ad hanc quæst. accuratè admodum, & doctè responderunt, in hanc sententiam; iure scripto decisum esse, vt reis detur indiciorum copia, ne opprimantur, aut defensionis facultas eis tollatur, ex tex. in leg. vnius, §. cognitorum, D. de quęstionibus, & l. desertorem, §. si ad diem. D. de re milit. l. defensionis facultas. C. de iur. fisc. capitulo qualiter, & quando de accusat. clem. Pastoralis, de re iudic. vnde id infiniti DD. decidunt, quos habes apud Clar. quęstione 49. Rolan. consilio 12. numero 42. libro 3. Riminal. iun. consilio 98. numero 59. libro 1. & Farinac. quæstione 39. numero 1. Quod procedit etiam in crimine læsæ Maiestat. d. clementi. Pastoralis. Boss. de indic. numero 78. Rolan. supra numero 59. cum seqq. Osascus decis. 79. numero 12. Personal. tractat. de indic. numero 22. & in crimine assassini, Carrer. titul. de indic. & tortur. §. circa quintum, numero 15. Hieronym. Laurent. decis. Auinion. 15. & Sodomiæ, Farinac. supra numero 111. & patricidij, ac veneni, Grammat. vot. 39. numero 2. & hæresis. Bald. consilio 95. volum. 1. Boss. de indic. ante numero 78. & titul. de hæret. numero 9. Paris. consilio 2. numero 155. libro quarto, Roland. dicto consilio 12. numero 61. Personal. d. numero 22. Vulpell. consilio 21.

nu. 3.

num.3.denique in omnibus atrocioribus, & quantumuis enormibus. Marsil. §. diligenter. numero 157. Grammat.vot.34.in fin. Carrer.sup. quę est communis sententia iuxta Farinac.d.quæst.39.numero 41.& nullibi in iure contrarium reperiri affirmauit Ioan.Maria Monticella,regula crimina.4.numero 3.& sane videtur esse iuris naturalis, & procederet etiamsi reus malæ opinionis, & famæ argueretur, Farinac.ibid.numero 47.& subesset timor subornationis testium ad defensionem, propter rei potentiam, vt plene post alios Farinac.numero 70.& id quamuis reus non adferat, quales defensiones velit instituere, idem numero 75. & si iudex ante datam copiā indiciorum, & decretas defensiones vlterius procederet,& torqueret, confessio reum non premeret,foretque processus totus nullus,per d.Clement.pastoralis. Farinac. numero 84. Quæ iure ordinario certa putauerim; & propterea vbi non est alia consuetudo, vel Principis ordinatio, sic esse iudicibus obseruandum, vt securius procedant.

b Cōclus. Sed quia in quibusdam prouincijs consuetudo est, vt indicia tantum reo proponantur, & reus in continenti cum suis defensionibus audiatur, quam praxim aiunt in Bauariæ ducatu obseruari, & de Mediolanēsi testatur Clarus,d.libro 5.§.1. numero 10.in fin. non ausim hanc praxim damnare, quàm etiam esse licitam tenent DD. Friburgenses, quando iudex intelligit subesse periculum,ne per talem communicationem debita processus expeditio frustretur, eo quod aduocati velint minutias (vt solent) discutere; vel, vt fermè fit, reus inde pertinacior ad negandum efficeretur. Probatur hæc sententia, quia fatentur, qui contra sentiunt Principem, & qui statuendi habet

A arbitrium sic ordinate posse, quia hoc non est omnino tollere defensionem, sed tantum immutare ordinem iuris positiui, & modum defensionis,ac solemnia eius, quibus omnibus Princeps est superior. Afflict. decis.391.numero quarto, & post alios Farinac.d.quæstione 39.numero 23.& 26. & sic seruari venetijs in Decemuirum tribunali,scribunt Gi-
B gas,in tit.quomodo,& qualiter quęstione 19.& Decianus libro septimo, criminal. capitulo 42. Fatētur ijdem licere iudici,si illi videatur,defensiones in quibusdam restringere, veluti ne possit reus colloqui, nisi cum suis aduocatis, & procuratoribus, vel etiam non nisi præsente aliquo ministro publico. Iosephus Ludouicus commun.opin. conclus.38. item re-
C stringere tempus ad faciendas defensiones, & decernere, quod loco copiæ exhibeantur aduocatis originalia indicia per eos videnda. Farinac. nu.112.cum seq.

Vnde fit argumentum validum,si hæc de quibus quęritur,sunt tantum iuris positiui,quia ad solemnia, & modos defensionis spectant,quę statuta sunt iure positiuo, & non ad de-
D fensionem simpliciter, quæ est iuris naturalis: item si quod detur in scripto, vel dicatur viua voce; & quod breuior,vel prolixior terminus tempusque reo ad defensionem assignetur; sunt etiam iuris positiui: sanè cum consuetudo vim legis obtineat; poterunt per illam hæc omnia mutari, maximè quando illa fuit a Principe tolerata, vt in casu
E nostro.

Item cum iudex in his criminibus sit liber a regulis iuris positiui communis (vt sæpè dictum) non esse illi,quod proponitur,si expedire iudicet,illicitum. Denique reddant differentiæ rationem, cur quod in thesi ponitur iudici non liceat,& quæ ipsi

de modo mutando, & tempore restringendo concedunt, liceant? Non puto posse dari, nisi fortè quod hic maius præiudicium rei sit, quod negauerim.

QVAESTIO XXXVIII.

An sint concedendi aduocati in atrocioribus criminibus, cum soleant ex hoc rei magis induci, & instigari ad negandum?

QVod non sint concedendi, videtur primò probari ratione, quia videntur, sic indicia retardari: Secundò quia etiam in causa hæresis videntur negari posse, quod Simancas admittit. Tertiò quia probatur claro textu in l. per omnes. 6. C. de defens. ciuitat. ex quo illud multi asserunt. Barbat. tractat. de præstant. Cardin. 1 par. quæst. 9. allegans pro ea Baldum. Angel. in pract. versiculo vestem etiam cœlestem. numero 12. Marsil. in pract. §. diligenter, num. 164. Quartò hoc pertinet ad modum defensionis, vt per se, vel per alium: modus autem subest arbitr. iudicis, vt dictum, quæst. 37. Quintò ius scriptum in aliquibus criminibus reis aduocatos denegauit, vt in crimine læsæ maiestatis diuinæ per hæresim, cap. fin. de hæret. in 6. & humanæ, l. quisquis, §. denique, C. ad leg. Iul. Maiestat. Bart. in extrauag. ad reprimendum in glos. sine strepitu. Gigas tit. qualiter in crimin. læsæ Maiestat. proced. quæst. 4. item furibus insignibus, & grassatoribus, seu latronibus viarum. l. per omnes. C. de defens. ciuitat. Mars. supr. & l. 1. num. 20. de quæst. Roland. cons. 2. num. 62. lib. 3. Ex his videtur aliquid probabilitatis prima facie hęc opinio habere, sed re vera non est secura.

A *Omnino tenendum, etiam in exceptis criminibus non posse denegari reis aduocatum, nec ratio addita sufficit ad denegandum.* Hanc vnanimiter tenuerunt in suis consilijs DD. Ingolstadiēses anni 1590. & rursus anni 1601. Friburgenses, Patauini, & Bononienses, & est recepta praxi inquisitorum in hæresi, cui nostrum crimē exæquatur, & communi DD. calculo, Sprenger part. 3. mallei malef. Claros. §. hæres. num. 17. etiam si

B rei non petant. Emericus in director. inquisit. titul. de defens. reor. & ibi in commun. Penna. Repertor. inquisit. in verb. aduocatus, Humbert. in praxi Iud. eod. verbo. Simanc. Cathol. instit. titul. 5. num. 2. Boss. de indic. contra tortur. num. 78. in fin. Roland. cons. 12. numero 61. lib. 3. & alij passim.

C Item probatur ratione. Iure naturali cautum, vt qui per se nequit, possit se per alium defendere; sagæ plerumque sunt illiteratæ, nec se norūt defendere, ergo debēt per alium defendi, alioqui illis indirectè tolleretur defensio, quæ nulli tollenda. Confirmatur, quia iudex ex officio tenetur curare, vt indefensi defendantur. l. si non defendantur, D. de pœ.

D Item est conforme Carolinæ constitutioni, art. 47. vbi addita ratio, quoniam alij ex simplicitate, alij ex terrore nequeunt suas defensiones proponere, & art. 14. vetatur, ne ad carcerem aditus ijs præcludatur, quorum opera ad defensionem suam rei vti cupiunt. Si dicas hoc statui in criminibus non exceptis cōtra, quoniam in ijs, quæ iure naturali reis

E debita sunt nullum discrimen est exceptorum, & non exceptorum criminum.

Ad argumenta in contrarium facilis est responsio. b

Ad 1. negatur retardari, nam occurri potest huic retardationi primò si statuatur aduocatis, vt cū reo nunquam

quam soli sint, sed semper cum eo A agant præsente iudice, fiscali, vel notario, vt sic omnis subornatio, instigatio, & induratio ad negādum impediatur. Farinac. d. quæst. 39. num. 14. & num. 112. & seqq Item poterit cogi aduocatus, vt sub iuramento promittat, se reum ad negādum delictum non instigaturum, aut subornaturum, vt iubet Carolina constitu. ordinar. 88. & non vsurum nisi iustis B defensionibus, & cū reum viderint criminosum esse, se cessaturum a defensione, Decian. in tractat. criminal. tom. 1. lib. 5. cap. 37. Baiard. ad Clar. §. hæresis, num. 22. & clarissimè cautum Instruction. inquisitor. quas referunt Simane. & Penna. sup. Deinde supponitur aduocatū fore virum probum, gnarum officij sui; qui nollent in officio suo delinquere; delinqueret autem si instrueret reum ad C tacendam veritatem, & non leuiter peccaret. Abbas, & alij in cap. 1. de test. cognit. D. Thom. 2. 2. quæst. 69. art. 1. & 2. gloss. in cap. 1. de confess. in 6. Iason in leg. cum proponas. 2. C. de pact. quod si iudex postea deprehendat aduocatum tricari, dolose procedere, vel aliquid frustratoriè proponere, potest iterum exigere ius- D iurandū: immo si vehementer præsumat de dolo aduocati, potest illius propositionem reijcere, nec curare appellationem, & vltra procedere; Sic post Innocen. Host. & alios concludit Conrad. Brun. de hæret. in capitulo de cautelis vers. contra impro be petentes. Sane nunquam concessione aduocati, adeò indicia retardabuntur, vt cum tanto reorum præ- E iudicio ipsis negari possit, quod iure naturali debetur.

Ad 2. Sufficit, quod in praxi nunquam denegentur, nec admodum probabile est, eos denegari posse, nisi in casu mox dicendo in responsion. ad supra.

Ad 3. Argumen. respon. dupliciter c primo DD. illos mihi videri niti illo textu non bene intellecto. Textus enim agit de patrocinijs, hoc est defensionibus potentium ambitiosis, illegitimis, extraiudicialibus, & vel violentis, vel dolosis, qui tali patrocinio causa fuerunt, vt scelera citius, crebrius, audaciusque committerentur, quod illic in d. l. per omnes, acutè vidit Accurs. Non vero agit de patrocinijs aduocatorum, in iudicijs admitti solitis, nec argumentum ab illis ad istos posset procedere, nisi cōstaret istos dolose procedere, tunc autem eos etiam reijci posse dixi. Secundò Responsorium, vt infra ad supra.

In quarto argumēto falsa est maior, quia istud non pertinet ad modū defensionis, sed directè pertinet ad defensionem ipsam, cui per accidens est, vt per se; vel per alium fiat. Ius enim naturale simpliciter vult non tolli defensionem, tolleretur autem illi nequit seipsum defendere, si per alium non sineretur. Non tolleretur autem, licet non sineretur se defendere scripto, cum possit verbo, vel non sineretur tridui spacio differre, qui potest statim. Vnde patet differentia casus propositi in quæstione 37. ab eo, qui proponitur in ista quæstione.

Ad 5. Respondetur, in criminibus d istis iure scripto tātum denegari aduocatos, quando notorium est reum esse hæreticum, rebellem, vel conspiratorem in Principem, assassinum, aut insignem furem, vel latronem, & huiusmodi, sed antequam constat esse talem, aduocatus cōceditur. Sic leges illas exponunt, & in praxi obtinere testantur. DD. Mantua Benauid. singu. 15. Roland. us dicto consilio 12. numero 79. libro 3. Iul. Clar. in §. hæresis, num. 17. Farinac. q. 39. nu. 109. & 167.

QVAE-

QVAESTIO XXXIX.

An confrontatio sagarum, quæ vt plurimum pronæ sunt ad reuocandum, consulta videatur?

PArum mouet me, quod Sagę pronæ sint ad reuocandum, nā non omnes tales, & forte pauciores, neque de occultis istis nostrum est iudicare, cap. sicut est, de Simon. capitulo erubescant, 32. quæstione quinta. Constat ordinariè in huiusmodi, stylum curiæ sequendum, Menoch. cas. 474. Mascard. conclus. 1317. numero 47. Farinac. quæstione 43. numero 144. Sed nec stylus vbiq; idem, nec iste a iure naturali, sed positiuo descendit: quemadmodum, & illud quod reus, qui de se confessus alios nominauit, debet in præsentia nominati cum iuramento asserere, sic esse, alias nominatio non operetur, Boer. decis. 319 numero quarto, Clarus quæst. 2. numero 12. versic. quæro nunquid, & Vulpell. cons. 30. numero 7. & consilio 83. numero 8. aut illud quod alijs magis arridet, vt relicto iuramento; reus de se cōfessus, & qui alium in quæstione nominauit, in ratificatione de se, & alijs, debeat iterum, leuiter tamen torqueri, & in præsentia nominati confirmare nominationem. Farinac. supra, siue illud, quod quando in mutuis delationibus inter se dissentiunt, vt postea simul de hoc dissidio interrogantur; inuicem redarguere permittantur: quę omnia ex consuetudine potius, quàm iure scripto manarunt, nec ordinariè imperatæ iudicibus sunt. Ideò (vt optimè Bononienses inquiunt) quid circa has agendum prudens iudex arbitrabitur, si namque ex vna parte adsit qualitas, vel prærogatiua dignitatis, auctoritatis,

A vel imperij in aliam partem, vel vna iudicio, & sermone præualeat, adeo vt dubium esse possit ne contra veritatem vna trahat alteram in suam sententiam, nunquam confrontatio talis permittēda, si nihil istorum adesset, permittendam videri. Chart. d. lib. 3. cap. 1. num. 92. In facto igitur hoc consistit, & circumstantijs consideratis decidendum, Etiam in violenta, hoc est, quam inuitis iudex imperat, confrontatione: casus in quibus consulitur legite apud Clarum, quæst. 45. nu. 14. & ibi Baiard. in addit. & in his ipsis casibus non admittenda, nisi præcedant considerationes exquisitissimæ, & causæ grauissimæ, vt de hæresis crimine docet Penna, ad 3. part. Directorij Inquisitio. comm. 23. numero 101. vbi de hoc prudenter egit. Idem censeo de quodam genere confrontationis, quod aliquando iudices decernunt, quod vocatur, confrontatio ad cortinam, & minus habet periculi, de quo Antonius Columba. In forma procedendi extraordinar. in controuers. crim. ab arb. 220. In confrontatione, spontanea, quando paratus est reus alios nondum captos societatis coarguere, & conuincere: puto aliud dicendum, vt scripsi, l. 5. sect. 10. circa fin. nempe hanc nunquam admittendum nisi prǫcesserint indicia talia, vt propterea nominati citari possint, & iam citati, si non apte obiectiones rei nominantis, & constanter accusantis, soluerint, queant in carcerē compingi. fieret enim alioquin iniuria talibus denunciatis, hoc seqq. DD. Friburgenses, & bene addunt, si socius in præsentia, & confrontatione suam nominationem retractet, tamquam testem varium, & inconstantem denuo torqueri posse. Farinac. sup. a num. 116. vsque ad 150.

Conclu. (margin, B–C: „ „ „)

QVÆ-

QVAESTIO XL.

An dictum Binsfeldij trium, vel quatuor fœminarum pro viris denunciatione exigi, debet obseruari in terris imperij?

RESpondeo negatiue, tum quia priuati Doctoris dictum est, tum quia contrarium vbique praxis videtur recepisse. lege tradita superius ad quæst. 13.

QVAESTIO XLI.

Quid sentiendum de praxi Germaniæ, quæ denunciationes de choreis, & sagarum conuentibus, hactenus pro veris, & sufficientibus, & non illusorijs accepit?

NOn Germaniæ solius praxis est, sed Galliæ quoque, Hispaniæ, Italiæ, ac Belgij, & est optime fundata. Qui pro illusionibus habent, ipsi ab Alciato, Ponzinibioque cum paucis alijs delusi, & magna pars VVieriana farina, non puræ fidei polline, sunt conspersi. lege, quæ de hac re scripsi, lib. 2. Disquisi. Mag. quæst. 16. & lib. 5. sect. 16. Vbi in vltima editione Moguntina anni 1603. fusissime, & neruosissime hoc confirmaui, & spero me Lectori veritatis amanti satisfecisse.

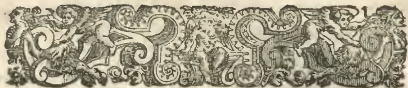
Consideratis, itaque cunctis, quæ A & in d. libro 5. Disquisitionum, & in responsione hac quadragenaria scripsi, statuo Principem optime de republ. meriturum, & iustitiæ præclare consulturum, si in suo territorio præcise faceret statutum, quo primum caueret, ad quod denunciationes tortura in hoc crimine posset adhiberi, & licet duæ de iure sufficiant, tamen tres ad minimum re- B quirendas, sine vlla distinctione virorum, & fœminarum: secundo, quod non attendatur ad contritionem, nisi forte aliqua sit notorie incontrita, eo quod nolit confiteri, aut Eucharistiam sumere. Tertio, quod non requirantur aliæ circumstantiæ, nisi quod sagæ carceratæ, seorsim tamen positæ, & examinatæ, atque interrogatæ in genere, viderint N. & C N. præsentes in tali congregatione nocturna sagarum: nullis admissis defensionibus, nisi quæ fundamentum habeant in iure naturali fundatum: ratio, quia in criminibus exceptis, iudici quo ad processum remissæ sint solemnitates iuris ciuilis. Quarto cum de persona semel denunciata, possent alij socij interrogari in specie: eiusmodi autem interroga- D tiones speciales admodum sunt periculosæ, quod duæ denunciationes debeant præcedere, vt in specie de persona denunciata, possit interrogari. Quæ eo magis placeret expresse statui, vt iudicis arbitrio, quam paucissima committentur.

Hæc, saluo meliore iudicio, mihi de his XL. quæstionibus videbantur Græcij Styriæ. IV. Octobr. 1601. nunc eadem auxi, & recensui Salmanticæ, XXIV. Iulij, 1604. Martinus del Rio Societatis IESV LL. licenciatus, & S. Theol. Doctor.

FINIS.



DISQVI-



DISQVISITIONVM MAGICARVM

MARTINI DEL RIO, SOCIETATIS IESV PRESBYTERI;

Liber Sextus.

QVI EST DE OFFICIO CONFESSARII.



QVVM duplicem personam gerat Cōfessarius, Iudicis, & Medici; facilè intelligitur vtriusque munere fungi debere. Iudicis quidem personam sustinet, quando confessiones excipit, tantùm: tum enim Dei vices gerit in ligando, & absoluendo, Medici gerit non tum solummodo, sed etiam extra tribunal illud poli, quando consulitur, idq. vel à reis, vel à læsis, vel à iustitiæ executoribus, & administris, vel denique ab aliis quibuslibet. De duplici hoc officio nunc nobis agendum.

A

CAPVT I.

De officio Confessarij, qua Iudex est.

AD Iudicem pertinet nosse delicta, & de illis in foro suo iudicare. vt ea cognoscat Iudex, operæpretium fuerit principio hic, quasi in tabella seu breuiculo, ante oculos ponere, quæ in quinque præcedenti-
B bus libris peccata, seu delicta, noster Iudex debet animaduertere & explorare, vt, cum necesse, reum iuuet interrogando.

SECTIO I.

EX *Primi*, itaque, *libri Proloquio*, discet, licere, examinare

Hæc, saluo meliore iudicio, mihi de his XL. quæstionibus videbantur Græcij Styriæ. IV. Octobr. 1602. nunc eadem auxi, & recensui Salmanticæ, XXIV. Iulij, 1604. Martinus del Rio Societatis IESV LL. licenciatus, & S. Theol. Doctor.

FINIS.



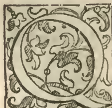
DISQVI-



DISQVISITIONVM MAGICARVM MARTINI DEL RIO; SOCIETATIS IESV PRESBYTERI;

Liber Sextus.

QVI EST DE OFFICIO CONFESSARII.



VVM dupli- A
cem personam gerat Cõfessarius, Iudicis, & Medici; facilè intelligitur vtriusque munere fungi debere. Iudicis quidem personam sustinet, quando confessiones excipit, tantùm: tum enim Dei vices gerit in li- B
gando, & absoluendo, Medici gerit non tum solummodo, sed etiam extra tribunal illud poli, quando consulitur, idq. vel à reis, vel à læsis, vel à iustitiæ executoribus, & administris, vel denique ab aliis quibuslibet. De duplici hoc officio nunc nobis agendum.

CAPVT I.

De officio Confessarij, qua Iudex est.

AD Iudicem pertinet nosse delicta, & de illis in foro suo iudicare. vt ea cognoscat Iudex, operæpretium fuerit principio hic, quasi in tabella seu breuiculo, ante oculos ponere, quæ in quinque præcedentibus libris peccata, seu delicta, noster Iudex debet animaduertere & explorare, vt, cum necesse, reum iuuet interrogando.

SECTIO I.

EX *Primi*, itaque, *libri Prologuio*, discet, licere, examinare

 hære-

hæreticos, an sint etiam magi, seu malefici. A

Ex 1. & 2. cap. discet discernere superstitionis & Magiæ species.

Ex cap. 3. discet.
- Qui libri ratione magiæ prohibiti sunt.
- *q. 1.* Quantum Astrologorum influxui citra errorem possit tribui.
- *q. 2.* Vitare errores male Christianorum circa complexiones temperamentum. B
- *q. 3.* Errores vitare circa vim imaginandi.
- *q. 4.* Quid sentiendum de sanatione per aspectũ, contactum, vocem, de salutatoribus, de gentilibus S. Pauli & S. Catherinæ, & similibus circumforaneis, & de curationibus militaribus, &c. & quæ in hac re peccata intervenire soleant? C

Ex cap. 4. discet. in
- *Princ.* Quę peccata occurrant in Magia naturali & artificiali.
- *q. 1.* Peccata sigillorum & characterum magicorum. D
- *q. 2.* Magorum fraudes de Numeris, & quid tribuendum illis.
- *q. 3.* Quomodo peccetur credulitate, & vsu incantationum?
- *q. 4.* Quę amuleta, seu periapta licita, quæ non?

Ex cap. 5. discet.
- Quæ in pirotechnia seu alchimia peccata reperiatur, & quo se pacto cum alchimicis confessarius gerere, & quæ illos debeat interrogare? q. 3. & 4. E

Ex libro Secundo discitur de quibus Magi sint examinandi.

1. De artis auctore, & efficiente causa quid sentiant? *vt habes q. 2.*

2. Quos habeant libros? *iuxta quæstion. 3.*

3. Circa pactum, quas illi adhibuerint solemnitates? *iuxta quæst. 4. præcipue littera E.* & hic an sint rebaptizati, &c.

4. Circa effectus, an eos ediderint præstigiatorios? quia hoc est mendacium. *vide q. 6. & 8.*

5. An putauerint diabolum vera miracula facere posse? quia est error. *vide quæst. 7.*

6. An imagines sacras inhonorarint, conspuendo, verberando, trahendo, mergendove? *vt q. 11.*

7. An alteri pauperiem fecerint, vel damnum dederint in bonis fortunę? *d. q. 11. & 12.*

8. An thesauros arte magica quæsierint, aut aliter diuitias, honores, vel victoriam à dæmone experierint? *d. quæst. 12.*

9. An incantarint animalia & quomodo? *q. 13.*

10. An cum bestiis rem habuerint? *iuxta q. 14.*

11. An cũ dæmone corpus miscuerint, & quomodo? *q. 15.*

12. An ad conuentus iuerint, & ibi fecerint, quæ fieri solere narrantur? *q. 16.* vbi & illud notandum aliquando non cum dæmonibus, sed exstincto lumine, promiscue cum quouis vel quauis oblatis proximis sibi concubuerint, quod de Lamiis & maleficis Atrebatensibus anno 1459. narrat Meierus in Annal. Flandriæ, & de aliis alij.

13. Quoad lycanthropos: examinandi, an sibi dumtaxat tales videbantur, an etiam aliis? quia secundo casu adest semper pactum? *iuxta q. 18.*

14. An

14. An aliquibus vsi contra vulnera, ac tormenta? & quibus? *q. 21.*

15. An conati animas euocare? an conuenerint de apparendo post mortem? *vide q. 26.*

16. An finxerint spectra? *q. 27.*

17. An spectris cultū aliquem exhibuerint, & quem, & qualibus? an pacti cum illis aliquid fuerint, an familiaria colloquia superflua cū his habuerint? *iuxta q. 28.*

18. An procurauerint spectrorum apparitionem? *q. 29.*

19. An exorcismis vetitis vsus? quæ adhibuerit, & quam adhibitorum vim esse putarit? an habuerit dæmonem inclusum, vel includere sit conatus? an parendum habuerit, & sub quo pacto, quādiu, ad quid, &c. *quæst. 30.*

Ex libro Tertio.

1. Interrogent, quæ sint instrumenta, quibus vsæ? nam grauius subest peccatum vnguentis: eo quod solet precedere antropofagia, & infanticidium. *vide q. 1.*

2. An somnificum maleficiū intulerint naturali medicamento, an verò accesserit sepulcri violatio, & cadaueris iniuria? & quem in finem. *q. 2.*

3. Quibus philtris vsæ, an miscuerint sacramenta, aut alias res sacratas, & quas? *q. 3. Sect. 2.*

4. An sic aliquem egerint in amentiam, occiderint, læserint? *d. Sect. 2.*

5. An contra philtrum sint vsi remediis illicitis? an capti illicito amore, fecerint quę ex sua parte necessaria? *d. q. 3. Sect. 3.* itē quæ consilia dare possit tali amore irretitis. *ibidem.*

6. Ob quam causam philtrum prębuerit, cælebs, an vt matrimonio iungeretur: coniugata, an vt amorem mariti recuperaret: vtrique, an ad libidinem illicitā? *quæst. 3. Sect. 2.* an odij vel obliuionis maleficio vsus? A item an incendij? *Sect. penult. & vlt.*

7. Quid existimarit de fascinatione, & an aliquam fascinarint: quibus vsi remediis, vel antidotis contra fascinationem? *q. 4. Sect. 1.*

8. An cadauera laniarint, & quæ damna venenis intulerint? quo pacto illa damna viuentibus dederint? item an aliquid defoderint, cui sola remotione queat occurri? *d. q. 1. Sect. 2.*

B 9. *In Sect. 3.* Notet confessarius singula, vt norit distinguere in aborsu, an nocuerint iam viuo, an ante animationem? item an sic distenderint prægnantem, vera, an simulata prægnatione? quia priore casu accedit prolis periculum, item quoties hæc facta? denique in 3. casu, an propter hanc deficcationem, fętus fame perierit, & quod, &c.

C 10. Attendat, qui homicidæ sint excommunicati? *Sect. 4.* Interroget an sagittariam exercuerit magus? an huiusmodi imagines confecerint, an baptizarint: & in quatum personarum interitum?

11. Sect. 5. & 6. quos animi, corporisve morbos intulerint?

12. Sect. 7. An aliquos deuouerint? & qua imprecationis formula?

D *13. Sect. 8.* An maleficiarint aliquē ligaminibus, & ad quod tempus? item an ad euitandum vel sanandum illud, aliquid superstitionis adhibuerint.

14. Ex q. 5. discet habere rationem personarum, quibus nocitum fuit. hinc enim atrocitas peccati crescit. nam cęteris paribus contra publicam personarum peccatur grauius, quam E contra priuatam. atrocissimum quoque est omnium, necare infantulos nondum baptizatos.

Ex 6. & 7. discet ob quæ peccata maxime, quis tradatur maleficis puniendus? quibus etiam abstinendum sit iis, qui cupiunt esse tuti, vel liberari à maleficiis.

Ex q. 8. Poterit confessarius proponere miseriam maleficorum, & peccati enormitatem.

Ex libri verò huius parte posteriore, discere poterit.

1. Naturam vanæ obseruantiæ? *q. 1. & 3.*

2. Quando, & quale sit peccatum? *quæst 2.*

3. Modos præcipuos vanæ obseruantiæ, & ex eorum similitudine, quando in hoc peccatum quis ruerit? *q. 4. Sect. 1.*

4. De precibus, & verbis sacræ Scripturæ, de ieiuniis & aliis operibus bonis secundum se. *Sect 2.*

5. De ligaturis, & periammatis. *Sect. 3.*

6. De obseruatione omniū. *Sect. 4.*

7. De strenis initio anni. *Sect. 5.*

8. Quando liceat obseruare dies, quando non. *Sect. 6.*

9. Quæ sint licita media sanandorum morborum, & quę nō, & de militari vulnerum curatione. *Sect. 7.*

10. Fundamenta vanarum obseruationum quæ adhibētur ex S.S. &c. refutata. Quod est necessarium scitu, vt idiotis possit persuaderi, esse impia illa, quæ habent pro piis. *Sect. 8.*

De formula, si Deus incarnatus, &c.
Dæmonum ministerio an ad bonum liceat vti.
De rythmo, seu versu.
De ritibus & carminiis, quæ adhibitæ.
De dubio in quo benignior sequēda sit interpretatio, tam de dubio personæ, quam rei.
— Contra Felicem Malleolum Tigurinum.

11. Ex formulis positis, *in Sect. 9.* futurum ei non difficile, iudicium ferre: de cæteris, quæ sunt innumeræ, & in singulis locis diuersæ, sed in ipsa ratione formali superstitionis conueniunt.

Ex libro Quarto.

1. Discet naturam prophetiæ, & quando sit peccatum Prophetæ, non credere inspirationi. *c. 1. q. 1. & 2.*

2. Quibus instructū esse oporteat ad dandum consilium in reuelationibus? qui abusus, & errata hic possint accidere ex parte confessarij: quæ ex parte habētis reuelationem? quomodo fraudes, & peccata huiusmodi deprehendantur? de scrutanda intentione? *q. 3.*

3. Regula discet ad cognoscēdum, quando peccent Astrologi, & similes diuinatores. quando sors, omen, vel signi petitio sit licita. *c. 2. q. 3.*

4. Qualiter peccent diuinatione vtentes, & quæ excusent, vel minuant peccatum. *q. 4.*

5. Quale peccatum sit oracula dæmonum consulere? *q. 6. Sect. 1.*

6. In necromantia quibus vsæ mediis, seu instrumentis, quotum ratione potest accedere infanticidium, & similia peccata. *Sect. 2.*

Ex seqq. Sectionibus, discet species diuinationis cum pacto expresso. In specie quoque illarum vltima de oculi excussione, nota incidere in obligationem restituendi, ratione damni iniuste illati.

8. *In q. 7.* Discet varias species pacti impliciti: ex quibus poterit decidere casus similes, vt de saltantibus per pyras, de asseruantibus ἄμνιον, de ferentibus amethystum, vt somnient, de offerentibus candelam S. Antonio, vt furem indicet, & in quibusdam potest accedere obligatio famæ restituendæ vt in Parthenomantia.

9. Quomodo liceat niti ominibus, prodigiis, & portentis? quando pecce-

peccetur in huiusmodi obseruandis? A *Sect.2.*

10. Quanto sit fors diuinatoria, & prohibita? maxime de illa, quæ fit per inspectionem libri sacri. *Sect.3.*

11. Ad naturam peccati huius intelligendam planè necessaria est. *Sect.4.*

12. Discet peccata Astrologorum, Genethliacorum, & cęterorum iudiciariorũ etiam Medicorum & Chirurgorum? *cap.3 quæst.1.* B

13. Quæ liceat diuinare ex elementis, & mixtis insensilibus, vt cometis, halonibus, &c. quæ non? *quæst.2.*

14. Quid liceat Medicis diuinare? *quæst.3.*

15. Quando peccent physiognomi? *quæst.4.*

16. Quale peccatum sit chiromantia? *quæst.5.* C

17. Quę somnia licet obseruare, & interpretationem quętere? *q.6.* In fine quęstionis habebit exẽplum faciendæ in similibus disquisitionis.

18. Quæ occurrant hodie peccata in sorte diuisoria, & quibus sit licita? *cap.4.q.1.*

19. Quæ peccata contingant in contractu sortis, quem vocant ollæ seu Lotheryæ? quæ quoad venditorem, D quæ quoad emptores, quæ quoad ministros seu assistentes, quæ quoad Remp. vel Principem? *quæst.2.*

20. Quæ peccata sint canonicæ purgationis: an quis eam cum mendacio vsurparit? *quæst.3.*

21. An vsus sit vulgaribus purgationibus, interroget: tam subeundo, quam exigendo. Notet, quæ dicta de prouocatione ad diuinum iudicium, E quomodo in ea peccetur: itẽ de duello publico, & priuato propter adiunctam excommunicationem: & notet quæ ad explicationem censuræ illius hic addita. *Sect.1.& 2.*

22. De peccatis purgationum variarum per ignem. *Sect.3.*

23. Peccata probationis aquæ frigidæ, vel feruentis? *Sect.4.*

24. Discet, cur, & quomodo peccet Iudex probatione illa vulgari, qua sagæ in aquam proiectæ creduntur supernatare: & quid respondẽdum nitentibus consuetudine, seu corruptela quorumdam Iudicum? *quæst.5.*

25. Notet, quæ hic dicuntur, vt communia omnibus vulgaribus purgationibus.

26. Item notet, quę de excusatione ex capite ignorãtiæ aliquando Iudices prætexunt: vt sciat, quando bona intentio excusationem illis præbeat, quando verò non præbeat.

27. Item quale sit peccatum error sine dolo?

28. Peccare Iudices, qui semota lege & ratione, arbitrij liberam plenitudinem sequuntur: & quomodo omnis Iudex legi subiectus? *Sect.2. litt.I.*

29. Peccare quando canonibus, non obtemperant? *Sect.3.*

30. Quando liceat signum petere? & quæ fides requisita ad editionem miraculorum?

31. Quomodo peccet torquens, vel damnans eum, cui hæc purgatio fuit adhibita? *d.Sect.3.*

33. De peccato purgantis per pondere & lancem. *quæst.6.*

34. De peccato purgantis per crucem.

35. Peccata in quibusdam aliis generibus, quæ rariora? *ibid.*

Ex libro Quinto, discet.

1. Quando Iudex peccet arbitrando temere circa criminis grauitatem?

2. Quando peccet minuendo, vel augendo pœnam legis?

3. Quem iuris ordinem cõtemnendo Iudex peccet? *Sect.1.*

4. Quomodo peccet in inquisitione?

ne? 1.circa corpus delicti. 2.ratione A accusationis præcedentis. 3. in forma inquisitionis. 4. quoad præcedentia indicia. 5. quoad famam præcedentem. 6. quoad absolutionem præcedentem. 7. quoad transactionem. 8. quoad gratiam Principis. *Sect. 2.*

5. Discet de indiciis, quæ vix præcipuorum? 2.quod Iudex tenetur aliquando ad damnorũ restitutionem, si non interrogauit de sociis. 3.quando B propterea reo deneganda sit absolutio? 4.alia in hac re tam rei, quam Iudicis peccata. 5. peccata Iudicis ex defectu indiciorum ad torturam sufficientium. 6.quomodo distinguẽda iactantia à minis? 7.quod mens scrutanda in minantis æquiuoca locutione. *Sect. 3.*

6. *Sect. 4.* Docet vim minus certorum indiciorum, 2.quod ex non im- C pedito damno Iudex teneatur restituere. 3.Peccari in sortiariorum, defensione, fauore, patrocinio, & occultatione. 4. qui mortaliter peccent non defendendo. 5.qui teneantur restituere.

7. Discet multiplices abusus iudicum in receptione testium. *Sect. 5.*

8. Peccata accusatorum, & onus restituendi. *Sect. 6.* D

9. Varia peccata in reis cõprehendendis, carcerandis, & postea ibi asseruandis. *Sect. 7.*

10. Multa grauia peccata circa modum torturæ, in quantitate & qualitate. *Sect. 8.*

11. Quosdam ritus superstitiosos contra maleficium (vt vocant vulgò) Taciturnitatis. *Sect. 9.*

12. Peccare Iudices, qui mendacio, E dolove reum decipiunt. *Sect. 10.*

13. Quando Iudex peccet condemnando reum ex sua confessione. *Section. 11.*

14. Quomodo discernendæ; suspicio, opinio, & præsumptio.

15. Cui possit iniungi abiuratio, & quo pacto is ad eam inuitus adigi possit? *Sect. 12.*

16. Varia, in quibus Iudices circa canonicam purgationem queant peccare. *Sect. 13.*

17. Quomodo Iudex peccet, interdum etiam cum onere restituendi, eo quòd cum deberet absolutè absoluere, tantum absoluit reum à iudicij instantia? *Sect. 14.*

18. Quomodo qualificanda sortilegia? item quæ sint hæreticalia, quæ non? & proinde, quibus excommunicatio accedat? *Sect. 15.*

19. Quando Iudex peccet in pœnæ irrogatione? *Sect. 16.*

20. Peccata quædam propria Sacerdotum, & clericorum in hac materia, de quibus illi interrogandi. *ibid.*

21. Quando Iudex remittens pœnam teneatur ad restitutionem, & peccet? *ibidem.*

22. Peccatum legentium, vel retinentium libros Magicos. *Sect. 17.*

23. An præbenda maleficis ad mortem damnatis Eucharistia; & vnctio, & quid in Eucharistia præbenda sit obseruandum. *Sect. 18.*

24. Peccetne Iudex sepulturam denegando? *Sect. 19.*

25. Peccatum eorum, qui subministrant instrumenta necis, vt reus euadat pœnam publicam. *ibid.*

SECTIO II.

De sigillo confessionis in hac materia.

HANC sectionem addo, propter quorundam cõfessariorũ simplicitatem, & quorundam Iudicum temeritatem, atque malitiam; qui, quantum possunt, conantur ex confessariis, directè, indirectève; tum ante rei mortem, tum post eam, exsculpere; num reus fuerit peccati illius conscius. Adeò vt alicubi audiuerim solitos quodam loco cõfessarios à Iu-

dice

dice post latam sententiam mortis in A reum interrogari; sitne iustè damnatus reus? necne? & religiosos quosdam, eo quod hanc iudicum iniquam importunitatem, vt sacrilegam, graui oratione repressissent, imposterum ad reos audiendos vocari desiisse. Notandum primò sigillum confessionis vim æqualem habere in omni crimine, etiam maximè enormi; vt in crimine læsæ Maiestatis humanæ, & B hæresis; vnde patet falsum & erroneum esse versiculũ illum vulgarem? *Est hæresis crimen, quod nec confessio celat.*

Giga. de crimin. læs. Mai. lib. 2. rub. qui accus. poss. q. 18. Ant. Gabriel. lib. 7. conclus. vlt. n. 17. Albertin. de cognoscend. asserti. Cathol. quæs. 25. Sco. & Ric. in 4. d. 21.

Notandum secundò, ex communi sententia, seruandum sigillum, vt ante rei mortem, sic & eo mortuo, quia moriendo ius famæ suæ non amisit: nec confessio eius propterea minus confessio esse cæpit, quàm prius. No- C tandum tertiò, Doctores quãdo concedũt veniam detegendi, seu narrandi aliqua accepta in cõfessione; nunquam loqui de expressione delicti in specie, vel personæ nominatione; sed omnes tantum agere de quadam generali reuelatione delicti, sic facta, vt per eam nequeat ad personarum cognitionem deueniri. Notandum 4. aliud esse, si agatur de delicto com- D mittendo, aliud si de iam commisso.

Sic post Angel. Albert. Gigã. & Gabrieliũ docuit Farin. to. 1. q. 51. nu. 110.

Quoad delictum commissum, inprimis est sententia quorundam, quæ communis videtur Canonistarum, posse Sacerdotem delictũ iam commissum reuelare, quod non in Sacramento pœnitẽtiæ; sed extra illud, sub promissione secreti, & sigilli cõfessionis accepit; imò si in testem producatur, debere illud reuelare in iudi- E cio; hæc sententia reiicitur ab aliis, volentibus verã esse de crimine committendo, non de crimine commisso. probabilem puto vtramque, sed posteriorem esse tutiorẽ: in rigore quidem, qui se obligat sub secreto tali æquè se obligat quoad commissa, &

Testibus Gomesio 3. par. c. 13. num. 9. & Gabrielio sup. nu. 16.

Sic Menoc. lib. 1. de pũsump. q. 89. n. 17. & Farinac. sup. num. 115.

committenda; sed censetur Ecclesia propter publicum bonum, velle irritare promissionem illam, quoad crimen committendum; qui fauor boni publici cessat ordinariè, quoad crimen commissum, ideo si graue damnum inferretur celatione illius criminis commissi; teneri tum quoque illud sic reuelari. fatẽtur Menoch. & Farinacius, doctiss. duo Iurisconsulti. Sanè promissio illa sub secreto sigilli facere nequit, vt quod sigillum non est, id tale fiat: sed obligat solummodo more promissionum aliarum de secreto seruando: quarum vis se in detrimentum reip. contra æquum, & bonum nequit porrigere. Quoad delicta committenda, quando quis non vult abstinere, aut se emendare, sed crimen statuit perficere, fuere nonnulli Iuristæ, qui censuerint, ea posse à confessario reuelari. hæc sententia periculosa est, & retrahit homines à confessione. Excusari possent auctores eius, si duntaxat locuti forent, de eo, qui specie confitentis accederet, reuera tamen non haberet animũ confitendi, sed vel consilij petendi tantum, vel decipiendi confessarium, aut pertrahendi in societatem criminis; tunc enim nõ est verum sigillum, nec res sub sigillo credita. Quod si quis animo confitendi accederet, seq. clauibus subiiciendi, & absolutionẽ consequendi, & sic confessionis sigillo rẽ subiiceret: sequenda omnino communis opinio contraria, quæ pluribus Iuristis, & Theologis placuit, nõ esse tum licitum detegere, ne reipubl. quidem proditionem. Hanc sententiam limitant, primò quoad veram relationem: volunt enim posse Sacerdotem tunc ipsos cõfitentes diligenter monere, vt abstineant, & obuient, tum etiam monere magistratus, & Episcopum, vt super gregem suum vigilent, ciuitatem custodiãt, & similia, quibus & malo subueniatur, &

Post Innoc. & Abbat. Gabrielius d. concl. vlt. nu. 7. Menoc. de arbitr. cas. 180. n. 21.

D. Thom. Sot. Richa. & comm. Theologi. vide Nau. in c. sacerdos. n. 120. & seq. Far. multos citat Iuristas, sed videtur non satis rem assecutus.

Ex D. Th. Augustin. ad Angelum, vers. che hai tradita la tua patria. post num. 18.

confessio non reueletur, 2. limitant, A si pœnitens habeat socios complices, & ipse quidem pœniteat, & emendationem spondeat; indicat tamen adhuc esse periculum, ne per cõplices, ipso desistente, scelus committatur: tunc enim putãt; vt occurratur damno futuro, posse Sacerdotem reuelare delictum futurum, etiam confitente non consentiente. 3. limitant multi Iuristæ si pœniteat pœnitentem, & B velit se emendare ac desistere; quod si nolit desistere, nec obuiare, vt potest, sed perficere mauult: tũc inquiũt non teneri sacerdotem ad sigillum, quæ putatur cõmunior sententia Canonistarum. fundamentum eorũ est, quia non putant hãc esse veram confessionem, nec sigillo hic locum esse. Sed falluntur, quia vera confessio est, si animum accedentis, & confitentis C consideres, licet non sit perfecta confessio, & valida. Et ad hoc, vt quis sigilli secreto ligetur, nihil necesse est (quod bene docuit Nauarrus) confessionem esse perfectã & validam, si hoc enim requireretur, quãta quæso porta panderetur malis Sacerdotibus, ad reuelanda secreta: quibus sufficeret minima aliqua causa denegandæ absolutionis? sed satis est, si D pœnitens animo accedat confitendi, seq. clauibus subiiciendi, vt absolutionem consequatur, & cum hoc animo sincere peccata narret, ac numeratò promat; nihil quod meminerit, sitq. dicendum, prætermittens spontè sua: obligatus enim hoc ipso manet Sacerdos ad sigillum seruandum: nec æquitas, aut religio sacramenti huius patitur, vt qui fidem habuit, suaq. arcana credidit cõfessario, vlla ex causa decipiatur, sunt enim permulti, qui licet animo sint satis præparato & forti ad confitendum; infirmiores tamen adhuc se putãt, quàm vt queant abstinere, & imaginaria quadam necessitate se trahi, raptarique ad perficiendum putant; quod dolent tamen se non penitùs abominari, & à Deo postulant vires, roburq. sibi ad hoc præstari; & ignosci infirmitati suæ. Quare tertia hæc limitatio meritò à Theologis, plerisque hodie exploditur: & miror Farinacium eam amplexum; cum rectè D. Thom. paulò antè fuerit secutus.

Sic post alios quos allegãt Angel. & Gigas sup. & Farin. sup. num. 101

Vt Innoc. Abb. Ant. & qui eos seq. Gab. & Menoc. supr. Gig. supr. q. 18. August. ad Ang. supr. Bonacosa commun. opin. vers. Sacerdos non potest reuelare.

Quoad 2. limitationem, simul & primam, dependent à quæstione 5. *Sacerdos possit vti aliquando scientia, ex confessione parta, saltem ad gubernationem, & mala imminentia auertẽda?* verbi gratia, confitetur maleficus se, vel alium posuisse pulueres, vel quid aliud sub tali limine; & nisi tollantur, domum comburendam, Principem interiturum, quotquot vrbem ingredientur, egredienturq. in magnam perniciem, aut periculum venturos. Qua in quæstione consentiunt omnes ferè DD. paucis exceptis, licere seruata circumspectione, vt nec directè, nec indirectè ad suspicionem peccati confitentis quisquam deueniat. Sed probabilior est contraria sententia, & tutior, & magis consentanea religioni, ac reuerẽtiæ huic Sacramento debitæ; quàm tenuisse videtur Henricus Gandens. Tutiorem D dixi, quia vt illa contraria practicetur sine periculo, tanta, & tam multiplici est opus circumspectione, vt difficile sit plerumque eam seruantem non incidere in sigilli violationem. 2. quia fauet ipsi Sacramento, cum inuitet ad illud ipsa silentij, & arcani necessitate, & securitate, ac libertate confitentium. 3. quia S. D. N. Clemẽs E VIII. ann. 1592. die 26. Maij, decreto quodam, præcepit superioribus regularium, vt diligentissimè cauẽat, ne notitia de peccatis in confessione habita ad exteriorẽ gubernationem vtantur. Quæ sanctio etsi liget, duntaxat eos, ad quos scripta; satis tamen indicat Pontifici Maxim. magis probari

Citãt multos Sotus de rat. secr. tegendi membr. 3. q. 3. Nauar. in d. c. Sacerdos num. 144. & seq. d. 6. & est omnium illorum quos cit. t. lit. d. Nu. §. 1. & pręt. Card. Toleti in Sum. Casuũ, & Emanuelis Saa in Aphorism. quodlib. 8. q. 29. & 31.

bari eam ſententiam; quæ vult ita prorſus ſe confeſſarios gerere, ac ſi in confeſſione nihil penitus audiuiſſent; ſibiq. perſuadere, nullatenùs humanarum rerum regimen ab hoc Sacramēto depēdere, vt quod ab eo quam longiſſimè diſtat. Cum tamen hæc prohibitio in iſto caſu ſit iuris humani; & periculum à republica, vel proximis; cum citra damnum tuum, & ſigilli violationem queas; propulſare, ſit iuris diuini; haud dubiè caſus poſſet incidere; quo quis teneretur hac ſcientia ad malum, quemadmodum diximus propulſandum, auertendumq. vti, præſertim cum ſententia illa communis ſit probabilis, & nullum ius humanum valeat impedire; ne quis cùm neceſſitas poſtulat, ad malum ingēs impediendum, ſententia probabili vtatur. Et hoc caſu admitti poſſet prima illa limitatio; ſed & 2, ſi per omnia proſpiciatur, & caueatur ſigilli integritati. Nec enim putandum, Pontificem de huiuſmodi extraordinariis planè caſibus agere voluiſſe; qui in religioſis congregationibus vix vnquam eueniunt.

Vide D. Tho. in addit. 3. q. 11. art. 1. ad 1. & 4.

Ex hac autem ſententia illud ſequitur; ſi Petrus magus mihi confitēs inter circumſtantias peccati complicem indicarit; iſq. mox mihi quoque confiteatur, ſed peccatum illud ſibi cum Petro commune reticeat; non poſſe me hac ſcientia vti, ad illum de hoc peccato examinandum; ſed tantùm poſſe me in genere inueſtigare; num ſit aliud, quod cōſcientiam eius grauet, & perſiſtentem in ſilentio, teneri me ſimpliciter abſoluere. Sequitur ſecundo, Non poſſe Sacerdotem ne metu quidē mortis propoſito cuiquam hoc crimen reuelare, & poſſe eo caſu dicere neſcire ſeſe, nec de tali peccato ſe quidquam audiuiſſe, quia reuera non ſcit, nec audiuit, vt homo, ſeu vt pars Reipubl. Immo ſi mente ſubintelligat, (ſcilicet, vt poſſim reuelare) poſſet dicere ſe hoc in confeſſione non audiuiſſe, vel reum ſibi hoc confeſſum non fuiſſe; & hæc omnia poſſet iuramento confirmare. Nec poteſt ad reuelandū Sacerdos à quoquam cogi, ne à Papa quidem; multò minùs à quouis alio, vt fuſe docēt Auguſtin. Berous, & Hieronym. Gigas. Quod ſi iudex inueniſſet peccatum malefici ſcripto commēdatum; vt id confiteretur; vel ab aliquo auſculante pœnitentem, vel à ſacrilego Sacerdote ſigilli violatore id intellexiſſet; non poſſet iudex his teſtibus, nec illi ſchedulæ, nec ipſi Sacerdoti credere, nec propterea reum capere, vel torquere: immo etiamſi iam illum cōdemnaſſet teſtibus cōuictum: & poſtea intelligeret totam delationem, vel accuſationem ortam ex ſigilli violatione, deberet damnatum abſoluere, & dimittere.

Cap. Sacerdos, de pœ. d. 6. & ibi. Nau. à nu. 13. & eſt commun.

Nauarrus. Man. c. 8. nn. 19. cōmunē eſſe docēt Gigas d. q. 18. nn. 4. Gomeſ. de crim. c. 13. nu. 9. Maſcar. l. 1. de probat. in præfat. q. 5. num. 51. Berous q. 12. num. 2. Gigas d. q. 18. nu 5. Ant. Gomeſ. d. nu. 9. Maſc. d. operis lib. 2. concl. 377. nu. 1. & 3.

Duo denique ſunt caſus, ſoli, quibus liceat reuelare in confeſſione audita. *primus eſt*, quando pœnitens Sacerdoti licentiam reuelandi conceſſit, conſentiunt in hanc Theologi, & Iuriſtæ propter text. clarum, *in cap. ſignificaſti. de adulter.* quia licet pœnitenti renuntiare iuri in fauorē ſuum introducto. Quidam tamen requirunt, vt hæc licentia detur extra confeſſionem, & rurſus tunc reus narret ſuum peccatum. Sed hoc non eſt neceſſarium, vt melius cæteri cenſent, nam ſi extra confeſſionem iterum ei narret: iam poterit ex alio capite referre, nempe iuxta limitationem ſequentem. Deinde quid intereſt, dicatne in confeſſione, do tibi licentiam, hoc quod modo narraui reuelandi: an poſt confeſſionem hoc dicat, & iterum narret? Veriores ergo conditiones ſunt, 1. non ſufficere ratihabitionē, neque licentiam interpretatiuam, vel implicitam, ſed requiri explicitam, & expreſſam. 2. debere eam eſſe mere liberam & nullatenus coa-

Men. li. 1. de pſump. q. 89. n. 26. & 27. Eſt cōmunis, vide Sotum in 4. d. 18. q. 4. art. 5. Scot. in 4. diſt. 18. & 11. In c. Matthæus, de Simonia, & in c. ſignificaſti. de adulte. Fari. ſupra num. 111.

coactam.3.debere subesse causam iustam & magni momenti: vtputa boni publici, aut corporalis vel spiritualis boni pœnitentis. Nam ioco, vel ex causa leui reuelare, etiam habita permissione confitentis, sacrilegium foret.

Post Halensem, Scot. Dur. Gab. & Maior in 4. d.21. Sacerdoti verò, dicēti se licentiam à pœnitente habuisse, non semper credendum: sed dumtaxat, si & ipse bonæ sit famæ, & iureiurando id confirmet, & pœnitens ei non contradicat.

Vide Mascard. de probatio. cōc. 1286. *Secundus casus est*, si sacerdos idem aliunde, seu alia via, extra confessionem, ante vel post eam, resciuerit: quem admittunt, in delictis committendis, Abbas & alij: sed idem in commissis censent cōmuniter Theologi, & ratio efficax id persuadet, nec enim per confessionem sacerdos amittit ius quod ante habebat: neque id, quod postea aliunde illi comparatum. Quod si amitteret, confessio vergeret in damnum publicum, nam fraudibus patrocinaretur, & iudicia euerteret, verbi gratia, si quis, coram duobus Sacerdotibus tantum, maleficium commisisset, & postea vtrique confiteretur. iste enim tum nec deferri nec accusari à quoquam posset: quod, quam sit reip. perniciosum: nemo non intelligit. Cauendum tamen Sacerdoti, ne hac licētia vtatur, nisi in re grauissima: nam facile scandalum sequeretur, si frequenter & in leuibus rebus ea vteretur: item cauendum, ne quid amplius dicat, quam quod extra confessionem cognouit. Sacerdoti verò dicenti se extra confessionem id resciuisse non credi, nisi id probet, &, si non probat, extra ordinem puniendum arbitrio iudicis, communiter censent Canonistæ. sed hoc arbitror de sacerdote malæ famæ intelligendum. Nam in eo qui bonæ famæ est, putarim sufficere iusiurandum probatione, si

Vide Augustinum de Ancona ad Angel. vbi sup. & Farinac. supr. D.Bona.d. 21.artic.2. q.3. Palud. ib.q.3.a.3. Sot. d.18. q.4.art.6. Nau. in d. c.Sacerdos num.161.

Nauar. & alij quos sequuntur Mascardus supr.nu.5.

A testes desint: cur enim non hic sufficiat, quod in priore casu sufficere fatentur? & 6. & Farin. sup.n. 108.

Denique extra hos casus licitos, sacerdos reuelando violās sigilli (quod ex iure diuino positiuo fluxit) secretum, hodie deponendus, & in carcerē perpetuum monasterij cuiuspiam detrudendus est. *vide Conc. Later. c.2. & c. omnis, de pœn. & remiss. & Farin.* B *pract. crim. q.51. nu.93.* aliquando tales iussi fuere à Pontificibus degradari & pœna mortis affici, & merito, exemplum ponit Felicianus *lib. de grad. cap.14.*

SECTIO III.

De modo confessionis.

C PRÆTER ea quæ cōmunia sunt in hoc crimine & in cæteris, peculiariter obseruare oportet confessarium nonnulla. Quædam pertinent ad interrogatoria: quædam ad præparationem animi: quædam ad obligationem restituendi: quædam ad absolutionem impartiendam.

Quo ad interrogatoria, multa fuerunt à me dicta, *sect.1.* his adde pri- D mò, quod quia sagæ vix vnquam faciunt integram confessionem, idq. dæmoni promittunt: rogandæ sunt de hac re, & sacrilegæ, seu mutilatæ confessiones omnes repetendæ: deinde vt tunc omnia prodant, inducendæ bonis rationibus, vt velint: & interrogatoriis illis Sect.1. iuuandæ, vt possint. Interrogandæ quoque, an ex animo renunciarint fidei, nam tunc E est apostasia, an aliquid animo crediderint contra fidem? tunc est hæresis. an abusæ rebus sacris? & est sacrilegium. an diabolum adorauerint, siue in specie aliqua visibilem, siue quem non videbant (vt testatur Meierus de sagis Atrebatēsibus anno 1459.) item quamdiu in hoc crimine hæserint, an

ali-

aliquando animo pœnituerint, &c. A propter volitiones eiusdem criminis diuersas & earum interpolationes. 3. interrogandæ sunt, an adhuc retineant libros, aut alia magica instrumenta: quia retentis illis absolui nequeũt. 4. vtrum alios talia docuerint, aut seduxerint: quia non debent absolui, nisi quantum in se est conuertere illos conentur, & si conuerti noluerint, eos ad superiores, magistra- B tumve deferant, aut accusent. Si tamen confessio fiat in articulo mortis, sufficiet tum, qui præsentes fuerint in genere monere & hortari, vt à deceptione & hæresi tali recedant, sibiq. in posterum caueant, &c. 5. videndum, vt occasiones relabendi euitentur, & tollantur, verbi gratia, si habitat, vel versatur inter maleficos, quando fieri potest, loci muta- C tio, & separatio iniungenda. 6. interrogandæ diligenter de varietate confessionis iudiciariæ, hortandæ, si cuncta vera, quæ dixerunt? ne mutent, sed veritatem tueantur, si falsa, vt retractent: si quos innocentes (vt fit non raro) detulerint, eos exculpent: si quos noxios complices sciant non emendatos, eos deferant Iudici: neque ex hac generali admonitione irregula- D ritatis periculum est.

Quoad animi præparationem, magna in hoc crimine cõfessarius se difficultas offert. Inprimis cauendum puto iudicibus, ne reis mortis sententiam per quosvis denuncient, deligendi potius viri pij & prudentes, qui hoc indicent verbis prudentibus, & simul adhortentur ad bonam & seriam præparationem: docet au- E tem, in hoc maxime crimine, experientia, non expedire eos, qui confessarij sunt futuri, ante sententiæ pronunciationem ad reos accedere, vt eorum confessionem excipiant: vix enim verum fatentur, dum sibi timent à delatione: item docet eadem experientia, non esse vtile, immo sæpius noxium esse, si ipsemet confessarius mortis sententiam reo intimet. sic enim à tali nuncio vt plurimum abhorrent, vt raro postmodum rectas, & sinceras admonitiones in animum admittant. Illud quoque memini à me quæsitum aliquãdo: *An dum in tormentis reus versatur, liceat, vel expediat, quæstioni confessarium interesse:* scio id latrunculatores à sacerdotibus aliquando petere: sed, impudentiores illi, an imprudentiores isti qui faciunt, nescio. abusus est certe, propter irregularitatis multa, quæ se hic ingerunt pericula. quæ ibi necessitas confessarij? immo quæ vtilitas? hortetur ad silentium? causa est cruciatus augendi. hortetur ad confessionem veritatis? mortis sentẽtiam accelerat. absit potius, & fugiat à tam acerbo, & ferali spectaculo sacerdos: seq. contaminari putet, si propior adsistat, & oculis hauriat hanc carnificinam. Et aperte id prohibitum in Concil. Antissiodorensi Canon. 33. *nõ licet Presbytero, nec Diacono ad trepalium, vbi rei torquentur stare.* vbi noua vox *trepalium*, v. puto de equuleo. Nihilominus fateor illud vtile futurum, si in vicino quopiam cubiculo sit, vt, si in mortis periculũ reus incideret, iuuare possit celeriter, & deficienti venire suppetias. Morienti adesse confessarium necesse est, propter diaboli insidias, qui *calcaneo insidiatur*, hoc est vltimo vitæ humanæ actui. Hæc quæri audio: *num liceat à Iudice petere: vt, si reus viuus rogo tradendus sit exurendus, sacculus puluereus pectori appendatur, accelerandæ mortis gratia, vel, cum appensus est, a carnifice, vt ignem illi admoueat: vel a Iudice, vt strangulari iubeat eum, qui lento igne consumitur?* vulgus Doctorum talem putat incidere in irregularitatis notam. Si incideret, foret ea, quam vocant, *ob defectum lenitatis*. at mihi hic leni-

lenitatis exuberare videtur potius, A nunquam deesse, & opus meritorium puto, quodq. non sacerdotem modo, sed & quemuis Prælatum deceat maxime. non tam mors acceleratur, quam cruciatuum finis accersitur, moriturus ille certo: agitur, ne per tot supplicia. Sed ad confessionem reuertamur.

In contritione procuranda, hoc opus hic labor est, non ex parte Dei, sed ex B parte ipsius malefici, quem ordinarie duo impediunt, error, & metus. Error quidem multiplex. Nam postquam captæ sunt maleficæ, vt ipsemet sæpè fassæ, *tunc diabolus* (verba sunt Grillandi) *nihil aliud satagit, nec laborat in alio, nisi in persuadendo, vt persistant in sententia & vsque in vitæ finem perseuerent.* Adducantur licet in supplicij locum, ignisq. succendatur, se illa- C rum corpora & laqueo, &, flammis palam erepturum, facturumq., vt ex flāmarum contactu nullum dolorem percipiant. Quod si mori illas contingat incēdio, mortem illam cruciatus expertem fore: migraturas ex huius vitę miseriis absque supplicij sensu, vt in futuræ vitæ beatitudinem transferantur, illic eas dęmonibus similes fore: eodem robore, scientia, diuitiis, po D tentia, voluptate, quibus ipse dæmon ponitur, ac pollet, donandas. Sic mendax decipit. Alius error est, quia persuadet impossibile esse ipsis ad Deum conuerti, & veniam consequi peccatorum, propter pactum secū initum, & Dei abnegationem, aliaq. quibus se contaminarunt scelera nefandissima. Sic illas dum vel desperatione deiicit, vel spe lactat & extollit, sem- E per conatur obdurare: vt cuncta negent, respuant confiteri, non resipiscant, nihil pęniteat deliquisse. Hic in promptu Sacerdos habeat, & sacræ Scripturæ testimonia, & Patrum sententias, & exempla omnis æui: quibus clare demonstret vtroque dę-

De sortileg. q. 9. num.2.

monem mentiri: serio cōuersos nunquam à Deo reiici: nihil eorum, quæ pollicetur, iactatorem illum præstare posse, neque si posset velle. Grauitatem quoque criminis poterit proponere: ex circumstātiis hæresis, idololatriæ, Apostasiæ, homicidij, patricidij, rapinæ, Sodomiæ, & sacrilegij. Impęnitētiæ verò istius signum idem Grillandus. maxime quoad mulieres, certum esse dicit: si lacrymas nullas emittant, cum tamen flere, gemere, suspirareq. videantur, & omni conatu lacrymari conentur. Hanc ipse cum aliis Iurisconsultis verissimā notam putat, qua constet eas non verè, sed fictè tantum pœnitere, cuius rei, cum videat se rationem nullam naturalem idoneam reddere posse, confugit ad supernaturalem, vultq. id fieri à diuina prouidentia in pœnitentię fauorem. Censent itaque Grillandus, & socij: si saga lacrymetur, verè illam pœnitere ex animo, si non lacrymetur, fingere pęnitentiā. Nunquam Iudici auctor fuerim huic coniecturæ inniti, vt certæ, vel idoneæ. Nam experientia illa, quam ex aliquibus ait Grillandus se collegisse, fallax est & incerta. tum quia nonnumquā ipsa doloris magnitudo lacrymas desiccet, & plane tollat, iuxta illud orchestræ.

Supr. nu. 3.

Senec. in Oed.v.57.

Fletuq. acerbo funera, et questu caret:
Quin ista tanti peruicax clades mali
Siccauit oculos, quodq. in extremis solet,
Periere lacrymæ.

Solet ait, & verum est. Iam ex aduerso sæpè præ lætitia quidam lacrymantur, iuxta illud eiusdem.

In Thyn.

Subitos fundunt.
Oculi fletus: nec causa subest.
Dolor an metus est? an hēt lacrymas
Magna voluptas?

Nec iuuant illum argumēta à Canonibus petita, quibus tantum probatur lacrymas esse signum pęniten-

tię,

tię,& nubis mæstę animum obsidentis profluuium: lacrymis quoque peccata dilui, & fęditatem animo elui: quæ vt verissima sunt, ita minime probant: nullum pœnitere, nisi & lacrymetur, quidam sunt tam duro vultu, tam sicco cerebro, vt lacrymari nesciant, etiam pueri: possunt ergo mulieres quoque tales reperiri. Nam pueri non minus humidi, non minus ad lacrymas faciles, quam illæ. Accedit quod I. C. isti non satis inter se concordes, diffident ab inuicem, quidam à seipsis. Aliquando scribunt defectum lacrymarum esse indicium ipsius maleficij, nam maleficas esse, quæ non lacrymentur: at Grillandus fatetur maleficas, cum vere pœnitēt lacrymari. An hæc consentanea, & non pugnantia? si dicas, lacrymari, quia eo ipso, quod pœnitent, maleficæ esse desierunt: sicut adulter esse definit affectu, quem peccasse pœnitet, verum hoc quidem. Sed quid si pœnituerit peccasse, & post pœnitentiam hanc animi comprehendatur ea, quæ veneficiis suis multos interemerat? hæc iuxta Grillandum poterit lacrymari, quia pœnituit: iuxta cæteros verò adhuc lacrymari non poterit, quia quoad externum forum adhuc est vere malefica, nam vt Grillandus hoc suum dictum stabilit auctoritate diuinæ prouidentiæ, ad pœnitentiam animi declarandam: sic alij illi suum quoque firmant eadem diuina prouidentia, quam decet fauere iudicibus ad criminis commissi deprehensionem & vindictam, quare iuxta illos, vt crimen huius maleficæ (quoad forum externum talis esse non desiit) puniatur, necesse est hoc indicio illam detegi, vt flere non queat, quàm lacrymaturam Grillād. contendit. Plane confessario omnia huiusmodi indicia aspernenda, omnes huiusmodi coniectutæ fugiendæ sunt: eò quod pœnitenti pro se, & contra se loquenti, tenetur credere. Denique quis adeò fori huius interni inexpertus est, qui nesciat, sæpè vbertim flere quosdam confitentes exiguo tactos dolore: & alios multò grauiùs affectos, & ictos profundiùs, nec vnam lacrymulam emittere?

Vrget etiam tum reos metus duplex, alter verborum, & minarum à dæmone, à quo incarceratæ non raro affliguntur crudelissimè: alter humanæ infamiæ: cōtra vtrumque rationibus, exemplisq. armari à confessario illas oportet.

De tertio illo, nempe *restitutionis obligatione:* cōsiderandum, sitne damnum adhuc impendens; an verò iam fuerit illatum, si damnum adhuc pendet, vt si res adhuc sit plane integra, vel venenum, vel aliud maleficium nondum cœperit lædere, sed post aliquod tempus effectum suum exseret: non est reus absoluendus, donec quocumque modo licito conetur malis futuris obuiare, & veneno antidotum præbere: vel maleficium destruere: idq. totum de consilio confessarij docti & prudentis: cui attendendum, ne occultum crimen pandatur. & ne qua media illicita adhibeātur. Si verò aliqua iam damna fortunis, personisve fuerint, illum non absoluat confessarius, sine præuia satisfactione, aut (si eam nequit reus præstare) sine fideiussoria, vel saltem iuratoria cautione, ita sanè quando quis adhuc liber, iurisq. sui confitetur. Nam quando est damnatus ad mortem: in locis vbi bona non confiscantur, sufficit confessarius hāc defuncti obligationem (ex eius consensu) hæredibus significari curet, si potest: tuncq. officium magistratus fuerit, cogere hæredes ad satisfaciendum: immo & reus deberet hoc coram iudicibus declarare: velle se, vt de bonis suis, omnibus (quoad fieri poterit) satisfiat, qui damnum acceperunt.

perunt. At in locis, vbi bonorum confiscatio capitale supplicium consequitur: officium cōfessarij erit, monere reum, vt iudicibus indicet se à fisco petere, vt qui in bonis, etiam in restitutione hac exsequenda succedat: si reus hoc nequeat facere, confessarius obeat munus, saltem monendo iudices, vel fiscum. Non enim malefici per mortis pœnam, euadunt obligationem restituendi. Nam mortem subeunt propter iniuriam Reip. irrogatam, non propter iniuriam priuatorum. Et hæc eadem realis obligatio restituendi, migrat, ac quosuis bonorum successores: cum non pœna sit, sed debitum. quare tenebuntur hæredes, quicunque fuerint, damna resarcire, quatenus ad eos ex bonis malefici commodū peruenerit. Cessaret obligatio ista, si pars læsa profiteretur, se tali supplicio contentam esse, sibiq. sic satisfactum.

Cap. in liter. de raptor. & incend. est communis restib.

Quartò, *quoad absolutionem*, quædam particularia occurrunt. Quærendum enim, an pactum habeant cum dæmone expressum, quid promiserint, & qua solemnitate, de his solemnitatibus, *lib. 2.* diximus permulta: quæ postquam scripsissem, venit ad manus meas liber Gallicus Florimundi Raemundi, Senatoris Regij in Burdegalensi curia, viri pij, Catholici, & eruditi: in quo ritùs nonnulli, cęteris nefandiores, & magis sacrilegi continentur: fideliter eius verba transferam in Latinum sermonem, scribit in hac Curia anno 1594. auditam mulierculam, Aquitanam adolescentulam, non incita forma, quæ sine tormentorum cruciatus sponte sua fatebatur: *se, teneriore adhuc ætate cum foret, à quodam Italo corruptā, & post ea, quæ D. Ioannis Præcursoris diem præcedit, nocte media, in agrum quendam abductam, illic Italiam fagina virgula circulum in solo designasse, certaq. verba in libro quo-*

Couar. l. 3. var. resol. c. 3. Claro. §. fin. q. 51. Nau. Man. c. 15. num. 15. Binsf. de confes. malef. par. 2. prælud. 13.

Lib. de Antichrist. c. 7.

A *dam nigro lecta submurmurasse: subito deinde hircum grandem plane atrum astitisse, probè cornutum, comitatum fœminis duabus, & mox accessisse virum vestitu, ornatuq. sacerdotali. Hircum quæsiisse ab Italo, quæ puella isthæc foret? respondisse hunc, eam à se adductam, vt hircus in suarum numerum illam referret. Quo audito, iussit hircus, vt illa signum crucis manu læua effor-*
B *maret, & quot aderant, salutatoriæ venerationis officio fungentes, accederent propius. fecere illi, & osculum sub ipsa cauda labris impressere. Inter hirci cornua nigricolor candela tetrum lumen præbebat: de hac, quas singuli manu tenebant, accenderūt, & cum hircum adorabant, stipem pecuniariam in peluim, quæ aderat, inijciebant. Hoc primo factum tempore. Postea Italus fœminam*
C *in eundem iterum locum reduxit. tunc hircus ab ea postulauit corollam seu sertum de capillis eius: Italus capillos desecuit, & illi obtulit: hoc signo desponsam seduxit hircus à turba, & in vicinum nemus deductam, solo oppressam, iniuit: quæ fœminæ commixtio (vt aiebat) mirè ingrata & voluptatis planè expers fuit, imò & cum sensu doloris acerbi, & horroris, ob semen hirci, quod*
D *glaciei instar frigidū experiebatur. Singulis quoque mense Mercurij & Veneris dieb. semel, generale Capitulum (sic vocabat) celebrabatur apud Puteum de Dome, ad quem conuentum ipsa infinitis vicibus accesserat, cum alijs plusquam sexaginta, qui singuli candelam nigram secum adferebant, & de illa hircina inter cornua lucente accendebant, quam hircus admotam postico, posterio-*
E *re illo sub caudino flatu accenderat. Quo peracto omnes tripudium orbiculare, obuerso inuicem tergo iunctis manibus auspicabantur. Missæ quoque simulacrum exhibebatur: quod qui peragebat (quem illa nominauit) casula nigra, crux cui nulla intexta, vestiebatur: loco sacrificij incruenti & sacræ hostiæ, eleuabat re-*

segmen

segmen siue orbem ex rapa, tinctum fuligine: & eo eleuante clamabatur à præsentibus, vnanimi voce: Magister adiuua nos. Calici, loco vini, aqua infundebatur. Lustralem verò aquam sic conficiebant. scrobi in terram defossæ hircus immingebat: hac vnda, pura scilicet, sacrificus & aspergillo atro cunctos aspergebat. In hoc conuentu ministeria sortilegij singulis distribuebantur, & singuli rerum à se gestarum rationem reddebant: disceptabatur de venenis, maleficijs, ligaminibus, & remedijs magicis, & perdendis frugibus, similibusq. criminibus.] Hactenus Raemundus. Sunt ergo similia scrutāda, vt de Sacrilegij, apostasię & idololatriæ genere constet: quærendū quoque, an aliquem fidei errorem mente fecerint. verbi gratia, quod non sit vnus Deus: quod diabolus sit Deus, vel quod sit omniscius, aut omnipotens: quod Iesus Christus non sit Saluator: quod Sacramenta Ecclesiæ non sint vllius efficacitatis supernaturalis, vel quod vim habeant ad maleficiorum operationem, &c. de quibus actum toto opere. Si quid huiusmodi crediderint, sunt hæretici, & ab hæresiæ, eiusque excōmunicatione prius absoluendi. Si nihil huiusmodi crediderint, in conscientiæ foro hæretici non censentur: sed absoluendi sicut ij, qui contra fidei duntaxat professionem, & per sacrilegia mortaliter peccarunt: licet aliud sit dicendum in foro fori. Attēdere præterea oportet confessarium, an confitens aliquam aliam incurrerit Ecclesiasticam censuram; verbi gratia, virum maleficium, vel veneficium (qualecumque id etiā abortionis vel philthri) præbitum sit clerico vel religiosæ personæ (quibus priuilegium Canonis *cap. si quis suadente*, prospectum voluit) vnde illius sit secuta mors, vel mutilatio (tū enim incurritur etiam irregularitas:) vel etiam notabilis læsio, ratione cuius incurritur excommunicatio illa violētæ manus in clericos iniectionis. Si videt censuram incurrisse, ab ea debet primum absoluere: si dubitat, vtendum absolutione conditionata. Sed quia nō cuiuis Sacerdoti competit ius absoluendi in quouis casu: ideò distinguendum in confessione rei ad mortem damnati, & alterius, spōtè confitentis, non condemnati. Etenim, cum ille cēseatur in articulo mortis (quoad hoc) positus à confessario potest absolui à quibuslibet censuris, etiam reseruatis, quia in mortis articulo omnis reseruatio cessat. Secus est, quoad illos alios, qui non sunt in mortis articulo: nam quoad hos, solent ab Episcopis sibi reseruari: veneficia, sortilegia, maleficia & incantationes, duntaxat tamen, secuto effectu, & quoad actus exteriores: Sixtus etiam V. anno 1588. sibi soli reseruarat crimen aborsus: sed illa bulla extra Italiam vix innotuit, nec à maiore populi parte recepta fuit, & ideo vix alibi ligauit, ex Nauarr. sententia valde probabili, quin etiam Ioan. Chappeauuille olim Pœnitētiarius, nunc Vicarius Leodiensis, scribit se à viris fide dignissimis accepisse, constitutionem hāc Sixti V. & in ea contentā, per successorem eius ad ius antiquum reuocatam. & P. Saa in verbo *homicidium* testatur Greg. XIV. declarasse, pœnas bullæ illius duntaxat locum habere: quoad fœtum iam animatum, vnde colligitur plerasque illationes, quas Viualdus posuit in Sixtinæ bullæ explicationes, falsas esse. Quoad illas Episcopales reseruationes, graue dubium est: *an Mendicantibus ordinibus, virtute suorum priuilegiorum, etiam maris magni, quibus eis permittitur quoscumque & vndecunque ad eos venientes absoluere à cunctis peccatis & censuris etiam Pontifici Max. reseruatis, exceptis ijs, quæ in*

Cap. de cęt. c. presbyterum. c. audientiam, de homic.

Siluest. ver. confessio. 1. §. 7. Hadrian. de cō fess. q. 3. Canus de pœnit. p. 5. Sotus in 4. d. 18. ar. 4. & Nau. c. 2. nu. 9. Cap. pastoralis. §. præterea. de off. ordin. c. fures. de furt. Cōc. Trident. Sess. 14. de pœn. c. 7. Ex receptiore sententia Paludani apud Siluest. in verb. casus q. 5. & Antonio p. 3. tit. 17. cap. 11. Manual. c. 23. nu. 41. Lib. de Casibus reseruatis c. 9. q. 1.

in bulla Cœnæ Domini continentur, an inquam, ijs liceat absoluere à reseruatis Episcopo casibus post Concilium Tridentinum? Negatiuam partem tuentur Felicianus Episcopus Scalensis, Viualdus, & recentior alius scriptor. nituntur his argumẽtis, I. Gregor. 13. (vt testatur quibusdam epist. nepos eius Cardinal. S. Sixti) Borromæo, & Paleotto Cardinalibus de sententia congregationis Cardinalium, adde ad declarationem Concilij Tridentini respondit, hoc iam non posse Regulares virtute suorum priuilegiorum: idque Borromæus, & Synodus Mediolanensis statuere, & excommunicationis pœna sanciuere. Secundò quia S. S. Dn. Nostr. Innocentius IX. & Clemens VIII. in suis Iubilæis cõcedunt casus Episcopis reseruatos: quo indicant, absque Iubilæo, aliàs non posse: hoc secundum argumentum Viuald. putat conuincere: vt & primum, auctor ille recentior. Tertiò quidam obiiciunt Clement. Dudum de sepult. & clem. 1. de priuileg. Verumtamen placet magis affirmatiua sententia, quam Viualdus tribuit Nauarro, Fumo: Henriq. & Bart. Medinæ. tenet etiam Ambr. Carolus *in disputat. de Ministerio Sacrament. art. 91.* Nec quoad forum internum vllam puto esse limitationem: quoad externum forum, obtinet illa, quam quidam ponũt, si Episcopus casum sibi reseruasset addita excommunicatione latæ sententiæ. Et hæc doctrina probatur efficaciter: quia casus Episcopales sunt minores casibus Pontificiis. cum ergo suos Pontif. cõcedat, multò magis concedere cẽsendus est illos minores Confessorib. Pontifex potest absoluere à reseruatis Episcopalibus: sed per huiusmodi priuilegia cõcedit Religiosis, & quasi delegat suam absoluendi potestatem. Secundò bullæ cruciatæ, & quarundam Sodalitatum: quibus datur licentia eligendi confessarium, qui eos absoluat ab omnibus peccatis: tribuunt licentiam ei, quem isti elegerint, sic eos absoluẽdi etiam à casibus Episcopalibus: multo igitur magis hanc licentiam tribuent bullæ & priuilegia immediatè religiosis à Sede Apostolica cõcessa. Tertiò, quia nec Concil. Tridentinum: nec Greg̃or. XIII. priuilegia hæc quoad omnes vbique religiosos aperte reuocarũt, quod erat necessarium. De Concil. Tridentino id fatetur Viualdus *num. 40. illud c. 7. sess. 14.* tantum tribuere Episcopis facultatem reseruandi casus, quoad suos subditos: sed regulares isti non sunt illorum subditi, sed immediatè subiiciũtur Sedi Apostolicæ. Vnde etiam infert idem Viuald. Bulla Pij IV. quæ Cõcilio Trident. additur, non esse reuocatum hoc priuilegiũ, eò quod mare magnum duntaxat in hac bulla renocatur, quo ad ea, in quibus repugnat statutis Sacrosancti illius Concilij: Concilium verò non inuenitur religiosos, quoad hoc ordinariis subiicere, nec etiam religiosorum reuocare priuilegia ista: quare non repugnat hoc priuilegium Concilij decretis, nec est à Pio V. reuocatum. Quoad Gregor. verò XIII. optimè idem Viuald. *num. 44.* ostenderat idem dicendum: nempè nusquam vlla bulla, vel motu proprio dicta priuilegia concessa per Pium V. religiosis videtur restringere: hæc de quibus agimus, in suo robore relinquit, cum ait: *eam deinceps dispositionem, atque decisionem pro subiecta materia futuram esse, quæ siue ex iure veteri, siue ex dictis sacri Concilij decretis, siue aliàs ante dictarum litterarum, & constitutionum editionẽ erat, & si ipsa non emanassent, futura fuisset, ad quam dispositionem & decisionem, suum q; pristinum statum, illa omnia reducimus.*] cum ergo antiquo iure religiosi habeant facultatem ab omnibus

Marginalia: Tractat. de censur. De absolutione. nu. 52. in 5. conditione. Candelã aurei. — Borrom. in instruct. Pastor. p. 153. editis Antuer. 1586. — Conc. Mediolan. 3. de Pœnit. sacramen. pag. 25. — Num. 27. 32. & 35. — Cap. cui cõceditur. de regul. iur. in 6. — Gl. in c. 7. de pœniten. in 6. ar — gu. Clem. super Cathedrã. de sepult. — Viual. supra nu. 37. & 53. post Nauar. in Manua. c. 27. — Viual. nu. 37. post Nauar. & Henriq.

Section letters: A B C D E

Clem. Dudum, de sepultur. in qua reuocatur & annullantur. Extrauag. inter cunctas de priuileg. Sess. 14. c. 7. Trident.

bus his casibus absoluendi (dummodo ipsi sint à superioribus suis præsentati, & ab Episcopo approbati) neque hoc illis Tridentinum Cōcil. ad merit. & Gregor. XIII. verbis illis omnia, sicut erant ante Pij V. cōstitutionem, reliquerit: consequens est per Episcopos huic priuilegio, sine noua Pontificis Maxim. permissione, derogari non posse: cum in superiorem suum, Episcopum Episcoporum, ius non habeant. Confirma hoc eis non licere per bullas Alexand. IV. Sixti IV. & Leonis X. quarum verba retulit idemmet Viuald. *sup. num. 46.* vbi vide.

Ad argumenta in contrarium Respond. *Ad 1.* quidem rescripta illa fuisse personalia & in fauorem particularium personarum, nempe Prælatorum illorum optime de Ecclesia meritorum: quibus hoc speciali priuilegio Pontifex cōcessit, vt in eorum diœcesibus, nempe Mediolanensi & Bononiensi, religiosi à casibus per ipsos reseruatis non possent absoluere. Quod si generaliter hoc Pontifex voluisset vbique seruari: nouum istud ius aliquo Motu proprio vel bulla declarasset. nec enim alioqui recte satis cōscientiis prouideretur eorum, qui merito id se & inuincibiliter ignorare dicerent: quod non vt oportet euulgatum sit. Neque declarationes illæ Congregationis ligare possunt, quamdiu non publicantur. Deinde hæc peculiaris cōcessio cum vim habeat exceptionis, quoad ceteros magis confirmat, quam eneruat regulam. Denique quoad Societatis IESV confessarios ipsemet Greg. XIII. anno 1583. die 10. Maij expresse declarauit, nō esse intentionis suæ, quod per talem Epistolam (*loquitur de illa Ipsa Nepotis sui Cardinalis S. Sixti, quæ obijcitur*) sit derogata dictæ Societatis facultas, eamque quatenus opus sit de nouo confirmauit. *Habe-*

A *tur ea declaratio inter viuæ vocis oracula pag. 131.* vnde sequitur illam Synodi Mediolan. constitutionem non obligasse quoad prædictos Patres. Imò & ad hominem quis ita posset argumentari. Si peculiare priuilegium concessum Borromæo trahendum est ad omnes Prælatos; ergo & peculiare priuilegium seu declaratio eiusdem Gregorij facta postmodum

B vni religioni mendicantium, extendenda est ad omnes mendicantes. Si verò hoc non recipitur (vt recipiendum non est) desinant ergo prædicti auctores velle, vt illam eorū extensionem recipiamus. *Ad 2. Resp.* valde perperam argumentari, qui sic argumentantur. Non. n. id inferunt Pontifices propter mendicantes, quibus hoc ius iam competebat: sed propter

C ceteros sacerdotes, qui virtute illius dumtaxat bullæ eligi possunt: quibus hoc non aliter licebat, & ideo tum demum concedebatur.

Ad 3. Respond. in priori sanctione, quando Papa negat se maiorem religiosis potestatem concedere quā parochis, tunc tantum loquitur de aliis rebus, nō de pertinentibus ad Sacramentum Pœnitentiæ: in posteriore tan

D tum vetat Regulares, sine priuilegio absoluere ab excommunicatione iuris reseruata. *lege Siluest. verb. excommunicatio. 7. cas. 14. Tabien. excommunicatio. 5. cas. Caiet. eod. verbo, c. 64. Nauarr. cap. 27. num. 101. & Cordub. cas. 24 fin.*

4 Hæc (pie Lector & eruditæ) quæso vt mature perpendas, & cum perpenderis, tecum ipse diiudices, an Viual-

E dus causam habuerit, cur à priore sua sententia, illis ipsis argumentis: quæ ascripsi, optime probata, recederet: quæ nec vno verbulo soluit: vt nec ille, recentior alius: quod faciendum erat volenti, tam resolute concludere: [*non solum hinc sequi, religiosos virtute suorum priuilegiorum non posse absolue-*

B *re*

re à casibus Episcopo reseruatis, nisi hoc illis expresse concedatur: sed etiam haberi responsionem ad quæstionem, aliàs difficillimam & obscurissimã, vtrum priuilegia mendicantium, quoad facultates absoluendi in foro conscientiæ sint sublata per Concilium Tridentinum?] Quibus verbis tacite voluit innuere fuisse reuocata. cuius tamen contrarium patet ex dictis, & locum ille ascribere debuit, quo nitebatur: ipseque Vualdus, ad quem nos remittit, expresse satis docet ea reuocata non fuisse, nisi quoad hoc vltimum de casibus Episcopo reseruatis, de quo tamen ipse argumentis validissimis contrarium docuerat prius, quæ soluere non videtur ipsemet potuisse; sane neuter soluit.

CAPVT II.

De officio Confessarij, qua medicus est.

DEBET Medicus & morborum causas, & genera, & remedia nosse. Animi morbi sunt peccata: quorum genera & causas libri præcedẽtes quinque docuerunt: hic docebit, quibus remediis vtendum. Ea sunt, vel licita vel illicita. Illicita propter periculum & superstitionem. Licita prorsus & citra controuersiam sunt omnia. Ecclesiastica seu diuina. Naturalia aliquãdo, propter periculum illicita sunt dæmoniaca seu superstitiosa semper sunt illicita. de singulis disquisituri, ab his vltimis ordiamur.

SECTIO I.

De remedijs superstitiosis seu illicitis.

POSSVMVS ista vocare dæmoniaca de quibus tria dicemus. primò exempla quædam proponemus: secundò disputabimus, num à maleficis remedia peti possint, & an maleficia destruere liceat, & remouere?

QVÆSTIO I.

De exemplis superstitiosarum curationum siue magicorum remediorum.

VT omittam quæ exhibui exempla *lib. 3. Sect. 5. Sect. 6. & Sect. 8. litt. C.* occurrunt primo loco tres modi Chaldæorum & Hebræorum primum refert Psellus, contra dæmonem terrestrem sacrificari debere lapidum μνηζυρὶν prius excãtatũ: quem lapidem ingeniose Serarius noster, *commun. suo variæ & curiosæ lectionis in Tobiam*, vult hoc nomen accepisse, quod sit fugans aduersarios seu pilosos (ita demones ab Isaia vocati) quasi *menos Isarim*, vel *Zeirim*. Hoc sacrificium, plane idololatricum esse, nemo non videt: & tamen, vt dæmon per mendacium non decipiat, ex Zoroastręis decretis id præcepit Psellus. nimis ille Mago suo credulus fuit & eo potius nomine ab Eugubino meruit reprehẽdi; quã quia dixit à Chaldæis quosdã bonos dæmonas credi: neque id satis expugnat Steuchus, eũ lege *lib. 8. Cosmopœia cap. 28.* Quis ille lapis sit, fateor me ignorare. Zoroastris & Pselli verba dedi superius *lib 4. cap. 2. quæst. 7 sect. 2. versic. decima sexta.* Secunda superstitio est, qua ligabant Iudæi Thephilin (h. est frontales quasdam fasciolas seu resegmina membranacea) capiti, & manui læuæ, & valuis, quæ ad dextram erãt portæ chartulam infigebant: ita vt eius pars tertia respiceret thalamum: atque ita credebant dæmones impediri, ne possent eis nocere. meminit Paraphrast. Chaldæus, *in Cant. cap. 8. versic. 3.* his sacrilega verba quædam deprecatoria ex cap. 13. Exod. c. 6. & 11. Deuter. inscribebant, & ea sic ad superstitionẽ detorquentes prophanabant.

nabant. Iubebātur illi Totaphot portare *d. cap. 6. vers. 9.* quæ dictio significat specilla seu ocularia, vt notat Oleaster: & hinc homines vere insulsi & fatui carnaliter omnia intelligentes, sua *Thephilim* sunt cōmenti: quorum vanitatem & superstitiosos ritus diligentissime exsequitur Hieronym. Oleastr. *in c. 13. Exo. post medium* lege, & cæcitatis miserorum miserere, & considera quam aptum illi nomen indiderint rei nugacissimæ cū Thaphael, radix vocis, insulsum, insipidū, ineptum, ac fatuum significet. Tertia superstitio exstat apud Eliam Germanum dignior adhuc, quæ à Regina Moria tauro donetur: *consuetudo* (scribit) *apud nos Iudæos Germanos inoleuit, vt faciamus circulum per circuitum in parietibus cubiculi, in quo cubat puerpera cum creta vel carbone, scribamusq; in singulis parietibus,* ADAM, HAVAH, CHVTZ, LILITH: *atq; in ostio interiori scribamus nomina trium angelorum,* SENOI, SANSENOI, SAMANGELOPH: *quemadmodum tradit ipsis ipsa Lilithea, cum vellent eam in mari suffocare.*] Sed tędet meminisse iam vanarum vanitatum, quibus scatent scripta recentiorum Apellarum. Nec minus superstitiosæ sunt *Abracadabra,* & alia verborum formulæ apud Serenum *capit. 33.* Aurelianum *lib. chronic. cap. 1* Myrepsum *sect. 2. antido. 298. & 405. & 419. & sect. 12. passim:* tum Marcellum, Æuum, Columellam, & alios gentiles. Recte, vereque Stephan. Clauerius, cui ob communem in Cl. Claudianum operam, volo, vt qui optime, doctis Miscellis suis, censuit tabulam illam Eagolismensem, cui septem vocales Græcæ septies ordine mutato inscriptæ amuletum magicum fuisse. Prudenter tamen à Grucero inter supposititia relatum: vt, quod inter legitima vetustatis monumenta, immo inter bonæ frugis inscriptiones legi non merebatur: nisi forte censeas omnia sigilla, & characteres magicos, quia veteris æui, & typis & luce donari debere, iustius stygiæ paludi immergantur. Vtinam ita fieret, nec quisquam, talibus hodie animum addiceret.

Nam nec iis, qui baptismate tincti, satis horum immunes. Nam multa occurrunt apud Pomponatium *lib. de incantat.* multa apud Henricum Cornelium Agricolam. *lib. de philosoph.* sed plura apud Philip. Aureolum, aliàs Bombastum Paracelsum variis eius operibus: quorum omnium libri prohibitæ per Ecclesiam sunt lectionis. Vt mittam alios, colligam quædam Paracelsi dumtaxat: ex quibus quiuis intelligat, nihil in hoc homine neque pietatis, neque mentis sanæ fuisse. Primò docet curationes morborū tam ὑπὲρ quam μετὰ φύσιν à dæmonibus per applicationem sigillorum, imaginum, monstrosorum characterum, in designata cæli constitutione, & certis metallis incisorum, & ægræ parti appensorum, petendas esse. Secundò contendit, nihil referre, an Deus, vel Angelus, vel diabolus, mundus spiritus vel immundus, ægro opem ferant modo curetur æger: & abutitur illo testimonio sacræ Scripturæ, *salutem ex inimicis nostris.* Et de morbis hyperphysicis agens, sic scribit: *Qua ratione & quo modo morbis Magico artificio inflictis succurrendum sit, scitu est necessarium omnibus medicis, qui perfecti cupiunt esse. De tali autem curatione nec Auicenna, nec Galenus scripserunt, aut sciuerunt quicquam. Non enim in Academiis omnis discitur ars. ideo oportet Medicum quandoque accedere vetulas, sagas, Zigenepos, rusticos, & circumforaneos,* die Zanbrecher *& ex ipsis artem ipsam addiscere, qui plus sciunt de istis rebus, quam omnes academiæ professores, & quamquam hæc rideant*

L. de philosophia ad Athenien. lib. de occul. philos. lib. de philos. magna & l. de cælesti medicina, & l. de morbo caduco, & aliis.

d. l. de morbo caduco

B 2 aca-

academiæ professores: tu vtere illis in A *forti imaginatione & experieris effectum.*] Hæc ille. sed si imaginatio hoc operatur: nonne præstat eam adhibere remediis sumptis, quæ vel ars medicorum, vel vsus Ecclesiæ approbauit; sed audi quid respondeat; *Si quispiam* (ait) *supernaturali morbo vel dolore per incantationem detineatur, illi nullũ naturale remedium proderit* (hoc plerumque verum esse docebo sect. B seq.) *sed Magicũ remedium esse oportet, quo morbus tollatur, quali & introductus est.*] hoc infert, quia homo impius supernaturalia Ecclesiæ remedia repudiabat: quæ quia Catholici recipimus: nõ, quia nihil prosint physica remedia, ideo ad dæmoniaca cõfugere debemus. Subiungit: *tales curationes magicas minime contra Deum esse: quia illis nõ ad perniciẽ, sed ad salutem hominũ vtimur, dicãt ad hæc quicquid velint Theologi.*] os impurum, C quasi non sit Theologorum iudicare: quid contra Deum, quid non contra Deum fit. sic agyrta nequissimus Fidei tribunal sibi vendicat. Sed postea docebo, id non contra diuinas modo, sed etiam contra humanas esse leges.

Exempla huiusmodi superstitiosarum curationũ sunt vetera quidem, D quæ cõgerit Annæus Robertus lib. 1. rer. iudic. cap. 5. charta Seruilij contra lippitudinẽ, *apud Plinium lib. 28. cap. 2.* Periapton Periclis. *Plutarc. in Pericle*, & Bionis, *Laertij in Bione*, anulus ferreus Tralliani contra colicam *lib. 9 in fin.* & alius Heliodori in histo. Aethiopica, item in cedula Eudoxia *apud Cedrenum pag. 274.* carmina & incantationes quibus sanguis sistitur, *Heliodor. lib. 9. hist. Aethyop Froissartius to. 2. Annal. cap. 65.* E & aliarum ægritudinum, vt Salomonis *apud Ioseph. lib. 8. Ant. cap. 2.* Indorum, *Strabo l. 15.* Tartarorum plutarch. in *Symposio*, Græcorũ *apud Platon. l. 4. de repub.* Romanorum, *Apuleius Apolo. 1.* Recẽtiora verò nõ pauciora colligi, primo curationes illæ per cerearum imaginum fabricationem, in quas se morbum magi putãt deriuare, de quibus sic idem Paracelsus. *Fabricet medicus cereã imaginem ad similitudinem patientis, & in nomine eius, aut conformet ceream particulam similem effectæ parti, idq; indubitata fide & forti imaginatione, credat per illam sanitatẽ ægro restitui posse, ac tandem, additis Magicis precatiunculis, ceream illam imaginem in ignem proijciat. At si forte ex doloris acerbitate, vel partis affectæ, vitæ periculum metuatur, integram imaginem certis verbis admurmuratis, comburat medicus, & liberatur æger.*] Sed alio loco dissentit, & vult imaginem fieri ad formã, & similitudinẽ maleficæ, quæ morbum induxit. Sed omnis hęc ars imaginum non minus ad tollendos, quã ad inferendos morbos, diabolo inuenta est auctore. Hãc superstitionem etiam ipse Plato damnauit *lib. 11. de legibus*, & est dissimilis illi, quã ex Astrologis Marsilius Ficinus obtrusit, de quo postea. Huc pertinet vsus ille phylacteriorum Iudaicorũ, ad imaginem serpentis ænei Mosaici, de quibus legi potest Philastrius *in hæresi serpentis Mosaici*: cui tamen non assentior volenti talia fuisse philacteria Pharisæorum, quæ *Saluator noster* reprehendit: sed verior est D. Hieronymi explicatio.

L. de hyperphys. morb.

l. de vita longa.

2. Eodem pertinet, quod, ad curandum pilorum, acicularum, spinarum & similium corpori ingestorum malefi[c]ium: vult idem, non eximi illa per vulneris incisionem: sed materiam illam sponte prodeuntem, totã excipi, & in foramine facto Sãbuci, vel quercus, orientem spectãte imponi, & ex eodẽ ligno cuneo obturari certis verbis additis. clara hic quoque est superstitio: immo & Diaboli opera, p quẽ residuũ materiæ statim

l. de occul. philos.

fertur

fertur ad idem foramen ex corpore, A in quo latitabat.

3. Talis erat curatio illius, qui ægrotos apprehensos in foro collocabat, & eorũ corpori appẽdebat chartam miris, variisque characteribus consignatã, & additis nominibus dæmonũ: *Bulfar: Narthim, Oleasar, Bilech, Mammon, Oriẽs &c.* deformatã.

4. Talia erãt nomina Ephesia, per quæ dæmoniis obsessi liberabantur, B teste Plutarch. *in Symposiac.* Talia sunt conuitia & lædoriæ, quas commẽdat Apollonius apud Philostratũ lib. 2. & Petr. Martyr de rebus Indicis. *lege Pet. Tyreum de locis infestis, p. 3. c. 56.* Mire sibi Lutherus placuit in congerẽdis fœtidissimorũ cõuitiorũ olenticetis, quibus dæmonum tentationes dispelli censuit, homo pari spurcitia, & vanitate, quibus ego C chartam non conspurcabo: & miror quenquam sine nausea legere posse, *Symposiacor eius c. 24. et 26.* vbi huiusmodi ferculis dignus cõuiuator struices cõgerit patinarias. sed sicut iuramentis, & blasphemiis non abigitur, sed aduocatur potius dæmõ, vt recte Cassian. probat exẽplis nonnullis adductis *lib. 12. Inst. c. 20.* sic etiam scurrilibus, aut iracundis cõuitiis & atro- D cibus maledictis eorum, qui passione ad id mouentur: & nõ charitate moti, ac fidei zelo inuitati, & ex officio ordinis sacri, id faciunt. Nam legitimis, ac probis exorcistis licet dæmonẽ superbissimũ sic vlcisci & diuexare, vt Mẽgus prescribit *exorci. 4.* & facit D. Antonius apud Athan. & Christiani primitiui apud Prudentiũ vbi.

Intonat antistes Domini: fuge callide serpens. E

Exue te membris, & spiras solue latentes.

Mancipium Christi, fur corruptissime, vexas?

5. Tales sunt Hexagoni duo Paracelsi, inscripti, vnus *adonai*, alter, *Iehoua*, vel *Tetragrammaton*: quibus certo modo præditis, omnem morbum magicum pelli iactat. item de characteribus, *Auigarzitor, &c.* inscriptis nouæ membranæ ante solis ortum, & per N. dies renouatis, &c. contra maleficium matrimoniale: & contra idem, quod tradit de *Gabata*, seu solea equi ferrea, fortuito in itinere inuenta, & ex ea, die Dominico, tridente fabricato, &c. & quæ huiusmodi accumulat nefariis libris suis *de cœlesti medicina, & de characteribus.*

6. Talis curatio fuit illa, quã Grillandus descripsit, fuisse Iurisconsultum quendã in Sabinẽsi agro coniugatum, sed maleficio factum impotentẽ, cui nullius medici ars poterat opitulari. is magum consuluit, à quo iussus: vt ea nocte cũ coniuge dormiret, sumpta quadam potione priusquam decumberet. Sedulo tantum caueret, ne nocte illa, vel vxor, vel ipse signo se crucis communirent: neve metuerent, si quid auribus, oculisve insoliti obuersaretur. Paruit caussidicus, & ad vnguem cunctis obseruatis: quinta circiter hora noctis, ecce illi pluuię, procella, tonitrua, fulguraque maxima: mox & adeo pauendi terræ motus, vt concussa domus ab imo nutaret, non secus ac arbor à ventis pene euulsa, successere hominũ magni clamores & eiulatus. Cũque in eam partem maritus oculos coniecisset *videt in camera plusquam mille, vt apparebat* (vtar verbis Grillandi) *ad inuicẽ certãtes, & vnguibus, pugnis, & calcibus crudeliter pugnantes. & lacerantes alterius facies ac vestimenta tota: inter quos vidit mulierẽ, quandã, quæ erat alterius oppidi vicini, & dicebatur, quod erat malefica. de qua ipse sp̃osus multum suspicabatur, ne ab ea maleficatus fuisset, quæ vltra oẽs maioribus gemitib & vlulatib. cruciabatur, & crines, facieq̃, suam totam vnguibus lacerauerat. Propter quæ ipse maleficiatus dixit, quod*

De sortileg. q. 8. nu. 16.

aliquantulum timuit à principio, dubitans, ne quid mali sibi accideret: deinde recordatus de monitionibus magistri reassumpsit vires, vxorem verò semper tenuit sub pannis absconditam, ne ista videret. Postquam verò ita certauerant per mediam horam, vel circa, ingressus fuit magister in camera prædicta, & erat tunc circa mediam noctem: ad cuius ingressum omnes illi pugnantes vnà cum muliere statim disparuerunt, & abierunt penitus. magister autem accessit ad maleficiatum, & illius humores tetigit manu perfricando aliquantulum, dicendo quod non dubitaret amplius, quia iam liberatus erat.] post cuius discessum maritus conualuit, & deinceps liberis operam dare valuit. In hac narratione maleficus iste coegit mulierem illam, quod intulerat, maleficium tollere, immissis dæmonibus, qui sic eam specie pugnantium acerbissime cruciarent.

7. Superstitiosum est putare quod à Sophrone *in Mimis* traditum, *Rheæ & Hecatæ canes immolandos, propterea quod canis latrans Lemures fuget, ac dissipet, quemadmodum & æs pulsatum, aut aliquid tale.*] Vnde colligas non nouam esse Iaponum superstitiosam curationem, de qua his verbis relatio Lud. Frois, *pag. 246. quando dæmon hominem inuasit, Iapones aiunt insiliisse in illum vulpem, nomine autem vulpis intelligunt dæmonem. Ad exterminandum autem dæmonem ritus exoticos, & prorsus peregrinos cum mille superstitionum formulis vsurpant: inter quas vna fuit omnino ridicula. Iusserant enim omnes canes Ozacanæ vrbis trucidari, ad perterrefaciendam vulpem Dominæ dictæ ventri inclusam.*] Æque superstitiosum, quod nonnulli arbitrantur vi Galli cantus quædam maleficia dissipari. non enim habet vim maiorem cantus oscinis huius, quam cuculi, vel corui. Ast obiiciuntur exempla quædam quæ retulit Nicol. Remigius, quibus probari videtur dæmonem ad galli cantum, striges quas vectabat deiecisse, vel conuentus sagarum hoc canore dissipatos. Idiotæ gentilium responderent, dæmonum noctu maximam esse potestatem, interdiu vim infringi, & debilitari. ideo noctis silentio nocere hos *lupos vespertinos*, quo *princeps tenebrarum* dominatur. ideo lamias circa tertiam noctis vigiliam (hoc est intempesta nocte, quæ mediam præcedit) vt plurimum mortalibus infestas esse solere, vt tradunt Aristomenes, & Telephron, & Hierocli obiicit Eusebius; quo tempore etiam se spectra sæpius ostentare Plutarc. Plinius & alij docuerunt. At Christianis hæc indigna responsio foret. Philosophi confugerent ad diffidium naturale gallinacei, cum leone & serpente: frustra. quia Diabolus duntaxat Metaphoricus est serpens, ac leo. Si quid ergo veritatis huic experimento subest: crediderim potius tenebriones istos galli cantũ odisse, propter misterium aliquod ipsis odiosum. An quia diei prænuncius ales, ad Dei laudem homines excitat, multaque peccatorum genera, quæ obscuro suo peplo nox obtexerat, solari lampade dispelluntur? an quia, Dominica resurrectione commeminit se triumphatum & collisum: quæ post noctis medium contigit? an meminit pœnitentiæ Petri Apostoli ad galli cantum, vt lapsus prædictus fuerat, inchoatæ, & electissimi sibi boii sic erepti? cõsideratione hæc digna videntur Ecclesiæ, quæ cũ B. Ambrosio cõcinit de Gallicinio.

Præco diei iam sonat,
Noctis profundæ peruigil.
Hoc omnis errorum chorus
Viam nocendi deserit,
Mucro latronis conditur.
(En vnam causam)
Lapsis fides reuertitur,
Hoc ipso petra Ecclesiæ

Ca-

Lib. 1. Dæmonolatr. cap. 14.

Apud Apuleium lib. 1. & 2.
Ex Philostra lib 4.
In Bruto.
Li. 7. epist.
Docui fuse commen. in Senecæ Herc. Oetæ. v. 113.

In laudib' diei Domin.

Canente culpam diluit. (en aliam.)
Rupto tenebrarum situ
Noctis fugat satellites.
Hoc esse signum praescij
Norunt repromissae spei,
Qua nos soporis liberi
Speramus aduentum Dei.
Subdit deinde & Petri cantu galli cognito pœnitentiam.

Prudentius quoque Hymno ad Galli cantum.
Ferunt vagantes dæmones
Laetos tenebris noctium.
Gallo canente exterritos
Sparsim timere & cedere.
Inuisa iam vicinitas
Lucis, salutis, Numinis,
Gallus negantes arguit.
Gallo canente spes redit,
IESV labentes respice,
Tu lux refulge sensibus,
Mentisq. somnum discute,
Te nostra vox primum sonet,
Et ora soluamus tibi.
En reliquas causas, quas proposui.

8. Tale puto, existimare, quod ablutio manũ matutina quidquã prosit ad maleficium illo die arcendũ: falsoque id sagas illas Remigio persuasisse. Munditiam quidẽ dæmon detestatur; sed animæ, non corporis. Nonne hãc mẽbris suis, luxuriæ, & nequitiæ mãcipiis, & publicæ libidinis victimis, vel nimiam vel superfluã cõmendat? cur mulierculas, & viros, quorũ animi muliebres, ad tã putidũ, & curiosum sic lauãdi, sic comẽdi, sic leuigãdi, pumicãdi, poliẽdi studium tam intense, & sedulo impelleret: si corporis munditiam odisset? huc refero illud de immersione in aquam, quod narrat Arnulphus Lexouiensis in epist. ad Papã Alexandrũ his verbis: *vt miracula facere crederentur, & quibuslibet commentis secularium personarum frequentes inuitarent accessus, sa-* (Lib.1.dæmonolatr. c.1)

A *nitatis remedia promittebant ei, qui se incantata ab eis, nescio quibus carminibus aquæ, septies sustineret immergi. Aegra itaque mulier aqua glaciali frequenter immersa inter manus comprimentium monachorum congelata decessit, dum vim algoris ægritudo non sustinet, & profana religio naturam potius irritat ad perniciem, quam DEI misericordiam ad salutem*. citat Ann. Ro-
B bertus lib. 1. rer. iudicat. cap. 5.

9. His annumero lotium humanũ, quod prodesse putat Ananias, & exẽplum de quodam Pherone suppeditat Herodotus: à dæmone Pheron rex excæcatus, quod spiculũ iratus in Nilum flumen cõtorsisset: postquam vndecim annis sic luce caruisset, oraculũ, quod in Buti vrbe consuluerat, fertur respõdisse; visum ei rediturum,
C si oculos abluisset lotio mulieris, quæ à solo suo marito cognita fuisset. Expertũ ergo primo loco propriæ coniugis vrinam, cum nihil amplius cerneret: cæterarum deinceps; tandem oculos recepisse. Ibique omnes mulieres illas; præter eam, cuius vrina salutaris fuerat, in vnam vrbem coegisse: quæ ἐρυθροβῶλοι, rubra gleba dicta: & eas illic vnà cum vrbe omnes
D cõcremasse: & medicam illam suam sibi matrimonio copulasse.] sic videlicet Diabolus nullam infamãdi lædẽdique mortales, de imbecilli quoque sexu, occasionem voluit prætermittere. fuit in eadem superstitione Syracusanus iudex Pascasius: qui D. Luciã Martyrij corona mactauit. idcirco enim virginẽ lotio perfundi iussit, ꝙ sagam putaret, & sic maleficam
E vim resistẽdi tormẽtis repelli arbitraretur. *lege Martyrium D. Luciæ 6. Surij tomo*. Ne de hoc dubites, scias idẽ doceri à B. Althelmo *l. versifico, de laudibus virginitatis* (qui nondum in lucem editus) *in martyrio SS. Chrysanthi & Dariæ*, qui est M. S. Leodij in Abbatia S. Laurentij; his versibus:

(Lib.4. de Natura dęmon. Lib.1. seu in Euterpe.)

Lotia tunc lictor crudelis spargere iussit,
Sacros humectans artus fœtore putenti.
Qui liquor (vt dicunt) atrum fantasma fugabit.
Dum vernam Domini sperat Necromantia fretum:
Sed putor Ambrosiam fragabat nectare suauem.

Et apertius idem in lib. prosaico eiusdem tituli, qui editus typis: *Sed milites magicis putantes præstigijs gestum, putentissimis illum perfundunt lotij odoribus, quibus cuncta arbitrantur Chaldearum & Hierophantarum phantasmata, simulq́; ariolorum magorum machinas euanescere.*] Scilicet, his perterreatur, & fugetur, quē non pudet, pigetque in fœtore cadauerum, & libidinum stercoribus volutari. Tamen & Salisberiensis id censuit *lib. 1. Polycratici, c. 8. Quis* (ait) *libenter non videat, & rideat, cum præstigiatoris lotio perfusi ars deletur, & oculis, quos malitia sua præstrinxerat videndi facultas reparatur?*] Digni, qui credunt, nō infundi tantum, sed perfundi. Aliquid dicerent, si hoc tribuerent superbiæ dæmonis, rei indignitatem non ferentis.

10. Tales sunt νεφελοδιῶκται γοητευταί, & φυλακτήριοι quos punit Synod⁹. Trullana *can. 61.* vbi Balsamon, primos illos exponit diuinatores ex nubibus, ego et crediderim fuisse eos, q̃ nubes improbo ritu, ne nocerent, incantabāt, & ideo persecutores nubiū vocabātur. γοητευτὰς vocabant eos, qui exorcizabāt morbos & certis imprecationibus abigebant, illud optimè Balsamō. *φυλακτήριοι hoc est remediorū seu amuletorum præbitores dicuntur: qui fraude dæmonis eis, qui à se decipiuntur, vincula quædam ex sericis filis contexta quæ & πουγγία dicūtur præbēt: quæ aliquando quidē intus habēt scripturas, aliquando verò falsa quædā alia quæcumque inciderint. dicunt aūt hæc iuuarē, ad omne malum vitandū si ex collis eorum qui illa accipiunt perpetuò pendeant.*] Mox exemplum subdit: de τῶ ἀμῶν gestatoribus: *Præfectus quidam Hosij de re huiusmodi accusatus, manifesto deprehensus est in sinu ferens indumentum infantis nuper nati: & dixit hoc sibi datum fuisse, à quadā muliere, ad auertendum eisq́; os occludendum, qui contra illum dicere conarentur. Vnde etiam subiectus fuit καθοσιώσει execratione.*]

11. Tale etiam illud quod narratur à Georg. Pictorio ex Abbate Spāhemensi; *subulcum quendam fuisse, qui in scipione suo vel baculo pastorali scedulam nomine D. Blasij inscriptam habebat: cuius baculi vi, & potentia, porcos suos ab omni luporum vi, & raptu tutos credebat, ac tantum scedulæ numinis tribuebat, vt etiam porcos in agris solos pascendos abigeret. Tamen contingente quodam tempore, cum gregi pastor abesset: & quidam præteriens dæmonē custodire vidisset, illiq́; dixisset, quid ipse hic custodiret, qui hominum salutis persecutori foret pessimus? respondit, porcos custodio. retulit alter cuius iussu: dæmon, inquit, stulte pastoris confidentiæ. Nam scedulam quandam suo bacilio inclusit, cui diuinam ascribit virtutem, vel inde quod Sancti Blasij nomine est inscripta: & eam porcos suos à luporum iniuria defendere, contra legem suam, credit: mihi falsa superstitione inhærens: vbi cum per me fuisset vocatus, & denuo vocatus, & non comparuisset, me S. Blasij vice huc custodiendum contuli. vt enim semper libens Dei, & Sanctorum vices gero: ita & nunc libentissime pro suo S. Blasio illi porcos custodio: vt stultum hominem in sua vana confidentia extollam ac roborem, ac eo perducam, vt talem scedulam pluris quam Deum faciat.*] Non simplex sane hic pastoris error fuisse deprehenditur: non, quod S. Blasij deuotu esset cultor; & ei se, suaque cōmēdaret

Isagog. de dæmon. sub lunaribus.

ret (quod Pictorius, ex sectæ suæ mysteriis, latenter vult insinuatum) nam Sanctos honorare, obsecrare, & auxilio custodiæq. eorum nos committere pium & salutare est, quicquid hæretici garriant: verum quia fiduciam in schedula collocabat, & quia schedulæ diuinitatis aliquid tribuebat: & quia Deum tentabat, relictis suibus in schedulæ tutela: non etiã Sanctorum auxilium precibus impetrãdum sibi, sed nudo nomine chartulæ inscripto opinabatur. Scio in Traiectensi tractu vltra Mosam, quibusdam in locis simili superstitione, certis verbis admurmuratis, pedum à pastoribus terræ infigi, & sic putare se absentibus nullum gregi à lupis periculum superesse, quod impiæ credulitatis.

12. Huc referenda multa Plinij, vt hyenæ sanguinem inunctum impedire omnes Magorum artes: fel canis nigræ amuletum esse domus totius eo suffitæ, purificatæve cõtra cuncta maleficia eãdem vim esse amianto lapidi: menstruoq. sanguine tactis postibus, aut atri canis sanguine respersis parietibus, eiusq. genitali sub limine ianuæ defosso: quis ista non rideat non nisi qui probet eam quam idem tradidit *lib. 25.* Mandragorę effossionem, aut Varronis *Sista, Pista, Rista, Xista,* vel eiusdẽ ter repetitum *Anasagens.* vel Pentagonos Antiochi, aut Constantini fictitios, veteres tamen, & antiquæ superstitionis, & innumera Marcelli Empyrici *in libro Medico eius*, quædam etiam Vegetij *in lib. de Veterinar.* & imaginum illam fabricationem planetariam, quam ex Plotino, & Arabibus periculosè tradidit Marsilius Ficinus *lib. de vita cælitus comparanda:* quo libro non videtur venenis exhibitis satis idoneũ antidotum addere: facit enim perinde ac inscitus, & ineptus conuiuator, qui conuiuis apponeret cibos multos salutares, multos etiam veneno imbutos, & duntaxat diceret, vescimini salutaribus, relinquite noxios: nec indicaret, qui in tam multis, tam varie conditis, vt dignosci vix queant. sint illi noxij, à quibus abstinendum censeat. Ludere hoc conuiuas esset, & lædere. Sapiẽtis conuiuæ tunc foret incœnatum abire potius, quam tã apertum vitæ discrimen subire. Idem ego censeo, de libro illo præstare nihil eius, quoad imagines illas credere: quam cum periculo aliquid in animum admittere.

Lib. 28. c. 8. Lib. 30. c. 10. Lib. 20. c. 9. Lib. 28. c. 7. d. c. 10.

13. Annumerare licet, quæ recẽtiora, contra visibiles, inuisibilesq. hostes, excogitata nugacissimę superstitionis & taciti cum dæmone fœderis, quędam retulit Pictorius primum de Cicorij radice, quã die S. Ioannis Baptistæ paulò ante auroram, cum auro, & argento flexis genibus contingũt: & ferro, per gladium Iudæ Machabæi, exorcizatam, multis ceremoniis ex terra eruunt, & secum portant contra aduersa omnia. deinde de iis, qui crines pectinando euulsos nõ nisi ter consputos abiiciunt, &, si oua comederint, eorũ testas, non nisi ter cultro perfossas in caminum proiiciũt, timentes vtrumque neglectum veneficis nocendi occasionem præbere: seruaium, credentes præcludere nocendi potestatem. Denique qui Sammonici Sereni, *Abracadraba* dictum ordine retrogrado minuentes de collo suspenderint: vel alia Hebræorum, ex Rabbi Hama *lib. speculationis*.

Epitome de Magia. c.26. & 27.

14. Quicquid Remigius dicat. non puto sic dæmoni odio esse salem profanum, vt ob eius aspersionem maleficiũ cogatur soluere: sed id eum facere ex pacto, vel vt aliquã introducat superstitionem. naturalis quoque vis salis non satis efficaciæ habet ad huiusmodi morbos sanandum. quare superstitiosa hæc curatio.

15. Loci mutatio, quam Ananias suadet, vt & nominis mutatio: merito suspe-

Lib. 4. fol. 145.

ſuſpecta eſt. quid enim virtutis occul-A tæ, ob angelorũ, quos propterea vult ſimul mutari, proprias vires, habere queat: non video: nec quiſquam opinor, niſi per mendacẽ Cabbaliſtarum dioptram, Theologis Catholicis exſecrandã. In nominis mutatione quid eſt (quæſo) efficientiæ naturalis: aut qui (quæſo) angeli non ipſis hominibus, ſed hominũ nominibus ſunt præpoſiti? quid locus in maleficium in-B fluit, ratione angeli loco præſidentis? poteſt ſitus, & loci ſalubritas aliquid prodeſſe, vt & in cæteris morbis: poteſt imaginatio noxia deperdi, poteſt etiam prodeſſe loci mutatio, ſicut & veſtium, lecti, ſtragulorum, puluinarium, quando hiſce maleficium inditum, inſutum, vel aliter in eis abſconditũ: vt recte collgitur ex Tobiæ c.7. vbi Raguel iubet ſponſis aliud cubi-C culum præparari. ſic Zachar. Vicecomes complem. artis exorciſt. par.1. doctrin. vlt. nec alia ratione loci mutatio poteſt prodeſſe.

16. Clarioris ſuperſtitionis eſt, putare ſi quid precario, vel furto de malefici domo acceperis, maleficiũ ceſſaturum: idq. merito Remigius reprehendit. Nec enim hoc aliud eſt quam maleficium, maleficio ſanare; D par dementia illorum, qui pro philtro vtuntur crepidis, laciniis veſtium, vel præſegminibus vnguium perſonæ, quam amant: vt docuere veteres ſcriptores.

Lib.3. de monolatr. c.2.

Theocri in Pharmaceut. Lucian. in Dialo. meretriciis Meliſſę, & Bacchid. & Apule⁹ lib.2. de aſino.

17. Similis eſt vanitas exiſtimantium, contra ſpectra prodeſſe canes, equos, vel ſtricti gladij vibrationem, ex doctrina Homeri *Odyſſ.7.* & Virg. *Aeneid 6.* E

Tuq. inuade viam, vaginaq. eripe ferrum.

Vbi perperam Lamb. Hortenſius aſſerit reipſa compertum ferri aciem dęmonas formidare. Iudaica illa opinio fuit, vt patet ex Thargumæo *in cap.3. Can. v.8.* ſed ridicula. Nulla.n. huic rei cauſa ſubeſt, niſi quod ictu, & vibratione aer diſſipatur, & continuũ illud cadaueris, vel corporis aerei aſſumpti, ſoluitur: quod ipſum nihilominus procliue ſit dęmoni impedire ictu eluſo per diuerſionem, vel corporis alterius interiectionem cur igitur hæc timeat? non certe magis, quam culicẽ elephas, vel triceps Cerberus catellum Melitæum. *Plura Tyraus d.p.3 cap.57.* Duo adſcribã exempla ex Cęſario. de milite prius eſt, qui in Meneuelt, quo viuus vti ſolebat pellito indumẽto veſtitus apparens, non potuit gladio fugari: quo cum cæderetur, nõ poterat ſpectrum vulnerari, talem ex ſe ſonum emittẽs, ac ſi mollis lectus percuteretur. hic apparere deſiit aqua adſperſus, quæ cal no Dominico fuerat ſuperfuſa. *Sic ille, lib.12. c.15.* Concubina Sacerdotis cuiuſdam nocte mortem ſubſequente, diu ante lucem Luna ſplendente cuidam militi apparuit, per viã equitanti. primum miles & ſerui audiuere muliebrem vocem opem poſtulantem: mox videre mulierem rapidiſſimo curſu ad eos properantem. Mox miles de equo deſcendens, & gladio ſibi circulum circumducens, fœminam bene notam intra circulum recepit. *Et ecce ex remoto vox, quaſi venatoris, terribiliter buccinantis, nec non & latratus canum venaticorum præcedentium audiuntur. Quibus auditis, cum nimis illa tremeret, miles auditis ab ea cauſis, equum ſeruo committens, tricas capillorum eius brachio ſuo ſiniſtro circumligauit, dextera gladium tenens extentum.* Approximante infernali illo venatore, ait mulier militi, ſine me currere, ſine me currere, ecce appropinquat. Illo fortius retinente, miſera ſe eripere ſumma vi connixa tandem ruptis capillis effugit: quam diabolus inſecutus cœpit, equo ſuo illam iniiciens, ita vt caput cum brachiis penderet ex vno latere, & crura ex altero.

Crinit⁹ li. 7. de honeſt. diſcip. cap.3. Ananias d. lib.4. f.

155. Lambert. Hortenſ. i Virgil. 6. Aeneid.

ro. ficq. capta inuito, sed vidente milite præda præteruehitur. Miles mane ad villam rediens, cūcta narrauit, & capillos ostendit, cumq. minus ei crederent, aperto sepulcro, cadauer sine capillis, qui euulsi, inuenerunt: *sic ille lib. 12. c. 20.* quid hic gladij contra spectrum potuerunt? tātumdem, quantum monachus spectrum feriēs apud Gaguinū, vt aliàs narraui *lib. 2. q. 27. Sect. 2. litt. L.* Ex qua narratione vt & ista Cæsarij colligitur & alia, vereor, ne superstitio fuerit ex Magorum orta circulis coniuratoriis: nempe circumducēdi circuli, & in spacio illo consistēdi. Nam licet crux in medio circuli facta legatur, tamen illi circuli figuræ fidere videbantur, & crucis efficacitatem ad spacium illud circuli restringere, quod improbum profecto. Huius circinationis aliud quoque exemplū reperias apud eundem Cæsarium *eodem lib. 12. c. 12.* de Sacerdote, qui spectris tota per iter nocte infestatus, circulum, circumcirca se ducebat ibi subsistēs: & illis eua nescentibus procedebat: mox iterū se ingerētibus nouum iterum circulum ducebat: sicq. ad lucem vsque laborauit. Obseruabis ridiculam illā opinionem de armis apud Psellum *lib. de dæmonibus in fine: Dæmonicum corpus per totum se naturaliter sensuale, secundū partes singulas absque medio videt, audit, tangit, patiturq. tangendo, & diuisum dolet, sicut corpora solida, sed hoc interest, quod corpora quidem solida diuisa cum sunt, aut vix, aut nunquam restituuntur: corpus verò dæmonum, vti secatur, mox in se item recreatur, atque coalescit, sicut aquæ aerisq. partes quando aliquid incidit solidum, sed & dicto velocius dæmonicus spiritus in se reuertitur: dolet tamen interea dū diuiditur. quam ob rem aciem ferri metuit, idq. animaduertentes, qui fugare dæmones moliuntur, tela, & enses in rectum ibi constituunt, quo nolunt dæmones aduentare.*] Hæc more suo sibi vindicat Rhodiginus *lib. 2. cap. 8.* & sic Pselli errorem suum facit. Quod de corporis discessione, & coalitione subita dicit, verissimum est, & experti duo in Hispania Nobiles, mihi non ignoti. Quorum vnus dum nocturno tēpore vagatur, in spectrum incidit specie Æthyopis tetri mole Gigantæ à romphæam stringentis. Hic, cui plus audaciæ quam pietatis erat, certa ficulnea munitus, impetū sustinuit, seque gerens animose vulnera punctimque hosti ingerit. Sed aerem verberans, donec lassus concidit, & à vicinis, qui ad strepitum accurrerant, domum sublatus, multis post diebus lecto affixus, vix conualuit. Hoc Burgis accidit: alterum Salmanticæ. Degebat ibi Theologiæ studiosus quidam, è prima nobilitate: qui pristinæ castimoniæ & pietatis oblitus, noctu magno periculo & labore parietibus transcensis in quoddam Sanctimonialium monasterium vsque ad Dormitorium (vt vocant) se penetrarat. ibi permittente Deo, priusquam ad cellulam, quam animo præoccuparat, pedetentim perueniret, obiicit se illi spectrum, specie viri grauis, & honesti, prolixo capillitio, & barba, lorum ingens manu tenens, & nullo verbo facto, bubulam minitans insultationem. Venerat prope armatus miser ad incestum, scuto, gladioque: hunc stringit, illo se tegit. visus sibi non semel latus aduersarij, lorum subiens, haurire & brachia illi, lorumque rescindere: sed semper brachium corpori, lorum parti amputatæ subito iunctum apparebat. tandem lorarius decussatim illi in vtrumque humerū sic viuenti bouem mortuum (vt cum comico iocer) impegit, vt in terram collapsus, vix trepidus se fuga eripuerit: & domum reuersus deprehenderit, ad modum Sanctæ Andreanæ crucis, sibi in pectore, & in tergo, ad

quat-

quattuor digitorum latitudinem, notam contusionis rubore, liuoreque mixtæ impressam. tumuit mox vibex, & cum intolerabili ardore, quasi vermiculare nescio quid, quod grauissimum cruciatum adferebat, miser sensit sub cute, & (ne vanum visum putes) altero, tertiove post die ad plures migrauit. Nec annum, nec nomina addo, vt vnius qui adhuc superat, & defuncti quoque alterius honori consulatur. Norūt lasciui isti palumbi Dionæi, qui nocturnarum ad stupra discursationum vtrique fructus fuerit, & quam inanis ista de gladij ratione contra vim dæmonum persuasio. Nam quod Erastus ex Ioann. Opotino narrat: qui Paracelsi amanuensis fuerat: solitum Paracelsum noctu cōsurgere, & machæram suam Helueticā vtraque manu in hostem inuisibilem huc illuc torquere: id vel ferocientis furoris fuisse putarim, vel ex pacto conuento: sic molestiarum inducias à dæmone paredrio impetrasse.

In vita Paracelsi.

18. Sit, quod putant aliqui, remedia, quæ contra maleficium vsurpantur nihil profutura, si re non integra adhibeantur: hoc est, irrita fore, si prius tentatum fuerit à medico corporis; à confessario animæ, remediū. solemnis enim iste solet esse magorum prætextus, vt docet Nicol. Remigius & nota dæmonum fallacia: qua vtitur primo: quia cum sit Zelotypus, veretur, ne sanatio, ipsi, adempta, aliis adscribatur. Secundo vt sic homines à diuinis, & naturalibus remediis auocet. Ex hoc capite valde mihi suspecta fuit scedula illa, siue programmation mulierculæ medicæ circumforaneæ, hoc anno 1597. hic Louanij, in cuius vno articulo hæc conditio continebatur. Idcirco etiam suspecti omnes illi medici, qui nolunt ægrum confiteri, priusquam præscripta ab ipsis pharmaca hauserit.

Lib.3.dæmonolatr. c.5.

19. Est, putare maleficam nō posse maleficium suum tollere, priusquā libertati sit restituta, & ex vinculis dimissa. Potest enim, maleficium maleficio nouo tollere, quamdiu pacto cū dæmone non renunciauit, vt docet idem Remigius: potest etiam illud per dæmonem destruere, vt quilibet aliis remouendo signum, etiamsi adhuc carceribus contineatur.

20. Maleficam scopis in ostio positis impedire, ne domo exeat: vel cōiectis in bullientem ollam soleis, aut crinibus eius, vel acubus, cogere, vt acurrat: magicæ nugæ sunt, & peccata grauissima. quia nituntur pacto cum dæmone inito.

21. Minis, verberibus, aut vi maleficos adigere, vt maleficium tollant (cuius rei exempla peti possunt à Remigio,) fieri potest vt liceat; si conditiones quædā adsint. Primò si certo sciatur auctor maleficij. Nā suspectos tātum, verberare aut alia afficere contumelia nec fas, nec iura sinūt. Secundò, si nihil superstitiosum putetur adhibiturus. Tertiò, dum non existimetur morbum alium trāslaturus, quod fere semper facere consueuerunt, vt exemplo declarat Gregor. Turonensis. videlicet ista diaboli liberalitas est, vt boni nihil vllis hominibus præstet, nisi cum æquali, vel maiori hominum damno, quo spectat narratio D. Gregorij Magni, de virgine obsessa: quæ cum opera magorum ab vno dæmone fuisset liberata, in vnius locum sex, vel septem dæmonū millia successere. Neque hoc poetas latuit; ideo enim fortassis finxerūt, non potuisse Admeto vitam conseruari, nisi vxoris Alcestis vicaria nece. Vnde recte noster Tragicus: cum remisso ab inferis Theseo, Pluto Hippolytum abripuisset, canit, alloquens Atticæ præsidem Deam:

Lib.3.dæmonol. c.3.

Lib.6.histor. Frāc. c.35.

Lib.1.Moral.c.9.

Euripid.in Alcestid.

Casta nil debes patruo rapaci.
Constat inferno numerus tyranno.

22. Quod

22. Quod remedium esse contra *Vultuarium* maleficium censuit Salisberiensis *lib. 1. cap. 11. Horum*(ait) *malitia, etiam cum plurimum noceat artificio leui dissoluitur: si videlicet, qui suspecti sunt, conuenti ab aliquo in iudicio crimen suum inficientur: aut, si confessi fuerint, cogantur maleficium reuocare.*] quid enim ad curationem inficiatio virium queat habere, nisi ex pacto conuento? si tamen aliquis solummodo intendēs signum destruere sic interrogaret, non auderem illum peccati, saltem Mortalis, reum dicere.

23. Superstitiosa sunt, vt cum ad maleficium amoris tollendum, vtuntur maleficio odij. v.g. certo ritu consecrant, vel exsecrant potius columbam nigrā, & diuisam per medium dant comedendam amantibus. Item si, vt odij maleficium tollant, vtantur amoris maleficio, v.g. Eucharistiam sacrā in ore habentes osculātur eam, quam volunt in amorem inducere, vel labiis chrismate inūctis id faciāt. Item si, vt sterilitatis agrorum maleficium tollant, hostiam sacram comminuant, & tritam in pulueres spargant per hortum, vel agrum. Quę omnia sunt manifestè impia, & sacrilegia, & tamen hęc facta aliquando legitur. primum illud refert Hollenus in Præceptorio, de chrismate, alterū Grillandus; cetera de Eucharistia, Cæsarius Eisterbacensis *lib. 9.*

24. Adde remedia iudiciariarum superstitionum, de quibus *supra lib 5. sect. 7. & 9.*

Vltimum notādum multa esse superstitiosa (vt variis locis ostēsum) remedia: quæ ponunt Sprengerus & ex eo Pet. Gregorius, de plumbo liquefacto in scutellam aqua plenam infundendo, &c.

Par. 2. mallei. c. 1. q. 12. in 2. exemplo. Lib. 13. de repub. c. 3. à nu. 2.

Et hac de re Codronchus narrat historiam, ab auctoribus (vt ait) grauibus, & certis relatam, cuiusdā mercatoris; *qui cum in partibus Suecia extra quoddam castrum animi causa per quoddam pratum duobus famulis comitatus ambularet, malefica muliere ab vno ex conseruis à longe cognita, adhortatus est mercatorem, vt signo crucis se muniret, quoniam illius ditionis potentior venefica, quæ solo intuitu maleficia inferre sciret, ipsis obuiam veniret. Quod monitū ipse paruipēdēs, & ista nunquam sibi timorem incussisse asseuerans, cum nondum fere illa protulisset verba. in pede sinistro illatam læsionē expertus fuit: ita vt cum pedem è loco amouere nō posset, & dolore lancinaretur, ad castrum equo fuerit deductus, vbi per triduum doloribus auctis, accersito quodam villico, qui huiusmodi mala curare profitebatur: facto periculo ex plumbo liquefacto, & in aquam supra pedem protecto, morbum ex maleficio ortum dixisse: quibusdam prolatis verbis, & tacto pede, per aliud triduum curatus est.* sic ille lib. 2. de morbis venefic. cap. 2. Modus explorandi solet hic esse, vas aqua plenum imponūt super locum affectum corporis, & plumbum liquatum huic vasi infundunt, interim verba quædā obmurmurantes, & in plumbo coagulato pro varia guttarum cōformatione: iudicant primo, an sit maleficium malū, necne: deinde cuius generis maleficium sit. De qua re tota verissime idem Bapt. Codrōchus *lib. 3 de morbis venefic. cap. 13.* ita pronunciat. *vt modus superstitiosus est sic et dæmonem cooperari est credendum. quamuis non desint, qui existiment, à Saturno vim hanc plumbo esse inditam, vt maleficia prodat, quod tamen à veritate est alienum.*] Probare debebant. nunc supponunt tantum, & Planetæ vim tribuunt minime naturalem. Nam in hāc vel illam guttulas formam coagulari, pro natura morbi; mere & vere est opus non naturæ, sed intelligentiæ. Pergit Codronchus: *Nec laudare possum aliud experimentum, quod à quodam*

quodam didici. Vt ægrotus, cum decoctione verbenæ (vulgo herba sancti Ioannis dicitur) abluatur, in qua ablutione, si nihil reperiatur, vel decoctio non immutetur in colore, infirmum veneficio non esse affectum: quod magna copia pilorũ, & præcipue suorum, inueniatur, esse argumentum efficax, non solum veneficij, sed & grauissimi, minimeq. curam recipientis: quod si pili sint pauciores, morbum esse mitiorem & curationem admittere. Quod si decoctũ illud ad nigrum colorem mutetur, signum esse præsentiæ dæmonis: quod si ad alios colores mutetur, alia indicare. Quis verò non percipit hunc etiam modum esse superstitiosum, cum illi pili virtute verbenæ, nec ablutionis elici vel procreari non possint.] Sic ille *d. cap. 13.*

Addo, coloris hanc mutationem etiam naturali humorum prædominio (vt aiunt) in morbis non maleficis, sed grauioribus, posse contingere. Idem *lib. 4. c. 2.* damnat tertiũ quendam modum his verbis; *alij colũbum per medium scissum ventriculo ægrotantis apponunt, nonnulla verba obmurmurando. Qui modi, & alij consimiles manifeste magici sunt, cum prorsus virtute naturali careant.*] adde, nec subsit ratio cur miraculo res adscribatur? maxime cum certa verborum formula vtantur. Postmodum idem iustissime conqueritur; *remedia multa, tanquam arcana, ex arte magica in medicinam translata sunt: vt multi Arabum sectores fecerunt: vt Michael Sauonarola in sua Practica, et quidam Bartholomæus, qui practicam & experimenta cum quibusdam introductionibus in lucem edidit. Sic enim multis modis medicinæ scientia conspurgata remediorum vanitate sæpe coarguitur. Sed horum Satanicorum hominum curationes fallaces, ac incertæ sunt, ac sæpe præstigiosæ, vt videantur per modicum spacium temporis sanare, & reuera non sanent.* Credatur Medico docto & pio (quantum

A ex libris eius colligo) in arte sua.

Et in his omnibus Notãdum, semper dæmonem lucrum aliquod sibi ex his comparare, & semper animæ interdũ & corpori nocere: quia semper aliquid admiscet, quo fiduciam in ipsum homo profiteatur; vel quo nos à Deo ad creaturas aduertat, & à cælestibus curis ad cænosa, terrenaq. deducat, vel saltem à seriis, &

B grauibus ad ludicra, & nugatoria. Sic semper in aliquod peccatum animam pertrahit, vt recte obseruarunt D. Augustin. & D. Leo. Obsequitur mancipiis suis, vt firmius illa sibi deuinciat, & in peccato retineat. D. Aug. li. octoginta-trium. Q. Q. q. 79. D. Leo sermo. 19. de passio. Do.

Si Deus permittit, hoc modo sanari ægrum, plures in fraudem pellicit: si Deus non permittit, sed impedit, tunc saltem peccatum hoc præcedentibus accumulans, conatur ægros in

C desperationem adducere. Si malum vni equo auferat, transfert in meliorem. Si mulierẽ morbo liberet, transfert in virum; si senem in adolescentem. Si sortem magus in alium non transtulerit, ipsemet necatur, vel ingens vitæ discrimen adit. coactę nonnullæ Lamiæ; quia non poterant in alios, in suos ipsæ liberos transferre. Narrat auctor Dæmonomaniç fuisse in Gallia, qui maleficio, Lib. 3. c....

D quo læsus erat curando magum accersiuit: ab hoc responsum, se morbo illum liberare non posse nisi in eius filiolum adhuc infantulum transferret. consentit impius pater, & à mago sanatur. interea nutrix, re intellecta, infantulum subducit, & cum eo aufugit: cum ergo magus non posset

E in eum transferre, fuit ipsemet à dæmone interfectus. Tolosæ, idem scriptor ait, studiosum quendam amico suo grauissime à quartana vexato dixisse, vt febrim vni suorum inimicorum traderet: illo verò respondente neminem sibi inimicum esse, dixisse: da seruo tuo: tandem, cum hoc illi

religio

religio esset facere, magũ dixisse: da mihi eam, annuente ægroto, ipsum conualuisse: magum verò febri oppressum interiisse. Facit lucri semper alicuius certa spes, vt etiam plane futilibus & absurdis nonnunquã cooperetur. sic enim (vt narrat I. C. ille Francofurt.) cum vetula laborans opthalmia studiosum quendam conuenisset, ab eoque petiisset, vt quæ in schedula, quam illi porrigebat, continebantur, sibi non grauaretur exscribere: certam se esse, si de collo illam gestasset, oculorum lippitudine liberãdam: & studiosus scripti illius characteres, vel obsoletos cernens, vel obscuriores (vt solent) legere non valens: eorum loco hæc verba scripsit in schedula, *diabolus huic vetulæ oculos eruat, &c.* simulque præclarum philacterium mulierculæ tradidit, quot cum de collo suspendisset, spe plena post paucos dies sanitati fuit restituta. Nimirum voluit Satan hãc anum decipere, & in superstitione sua obfirmare. Plura si vis, lege *lib. 3. p. 2. q. 4. Sect. 9.* quibus addi quoque multa possunt ex Cardinalis Cusani Excitationum lib. 2. *in Sermone, Ibant Magi, quam viderant stellam, &c.* vt eorum, qui putabant contra sterilitatis maleficium, vel odij inter coniuges prodesse, si quis nidum auium inueniens caperet ipsam cum pullis matrem: & ideo vult à Mose præceptũ, *Deut. 22. ne mater cum pullis capiatur.* simili modo ad vitandas alias superstitiones alia quædã vult Iudæis prohibita, nempe *præcepisse Mosem vasa cooperiri, propter* Dominas Abundas. *sunt enim dæmones, quibus vetulæ offerunt esculenta & poculenta, quæ mundando domum non comedunt, imò seducunt. Prohibuit, ne vir indueret vestem mulieris, & è conuerso, propter idololatriam: quia mulieres vestes viriles, & arma in honore Martis induebant: & viri muliebres in honore Veneris. Hoc*

Lib. 1. de lamiis, c. 8.

A *festum peragitur à Christianis in Carnispriuio.*] Et postea idem addit sequentia exempla vt ait superstitionis in curandis morbis. *si res consecrata ad aliud, quã ad proprium vsum applicentur, est superstitio; vt aqua benedicta, quæ bibitur contra infirmitatẽ, vel spargitur ad fertilitatem, vel datur aliquando brutis.* (Nota hoc sanè intelligendum, vt & quædam sequentia. Nam B aquam benedictam adhibere, vt remedium naturale, vel addito ritu aliquo superstitioso id verè malum: sed eam adhibere, vt quid Sacramentale, & vim tribuere Deo per sacramentalia sua, ad corroborationem fidei, mirabilia operari solito; item vt dæmonis maleficium, vel præstigiũ cesset, hoc pium & licitum esse Catholicus nullus potest negare, vt docebo C sect. 3.) *& de lumine cerei Paschalis, et de aqua baptismatis.* [de his idem censeo quod de aqua lustrali] *Abstinere à capite animalium in honorẽ S. Apolloniæ, vel Blasij: vel vere carpitum luminis consecrati* (hoc non intelligo, si loquitur de cera benedicta seu candelis probo ritu benedictis errat.) *crux facta de lignis palmarum, balnea in vigilia Natiuitatis et Carnispriuij contrà* D *febres, & dentium dolorem, non comedere carnes in die Natalis Domini, contra febres, vel ad honorandum sanctum Nicolaum pro diuitijs acquirendis, petendo eleemosynam,* (hæc omnia satis clara sunt) *eundo ad Sanctum Valentinum cõtra morbum caducum, ponderando puerum eum siligine vel cera,* (in his potest aliqua superstitio ab extrinseco aduenire: sed secũdũ se pia sunt, E & licita) *portare crucem circumquaque per campos in vere contra tempestates* (si non fiat, vim ponendo in tempore veris, non est superstitiosum, sed licitum:) *in certis oblatis super altare, sicut lapidibus in die S. Stephani, & sagittis sancti Sebastiani* (hoc quoque pium, si tantum fiat in honorem & commemora-

morationem certaminis horum Sanctorum, sine fiducia in materia, forma numero, &c.) addit de acu quæ tetigit vestem mortui, de lignis furcæ, de lignis coniungendis contra febres, de hostia non consecrata contra febres *(hæc vere superstitiosa sunt,)* contra ictericiā de vrina; de pullis, &c.] puto legendum, *de pediculis*, neque hoc est superstitiosum, cum subsit ratio physica.

QVÆSTIO II.

An liceat remedium petere à maleficis?

LATISSIME hæc quęstio patet, in qua multi multa scripsere, multi etiam periculose admodum errarunt.

Certum est vt hodie, sic etiā olim fuisse, qui maleficia maleficiis tollerent. Nam cum Corybantes essent numero LII. eorum XXXII. crediti sunt maleficia inferre, alij verò XX. eadem amoliri. *Sic scholiast. Apollonij lib. 1.*

Dico primo *falluntur Iuristæ, qui existimant iure ciuili licere maleficijs vti, in bonum finem:* nempe ad curandos morbos, vel ad repellendas tempestates, *vt Hostiens. in Summ. Azo in Summ. Pet. Aerodius lib. rer. iudicat. 8. tit. 7. c. 6. Bart. Salycet. Godefrid. & alij in l. eorum, C. de malefic. Troilus Maluetius de sortibus, Grillan. de sortileg. & alij communiter.* dico falluntur, quia legem illam Constantini, qua nituntur recentiore lege sustulit postea Leo Imp. *Constitut 65. ad Stylianum de Incantatorum pœna*, vt recte aduerterunt Nicol. Remigius: & Per. Gregorius, & Godelmannus, quam, quod Tribonianus, homo plane scelestus, prætermiserit, causam aliam non video, quam quia ab omni erat pietate, & vera religione alienus. ibi

L. eorum, C. de malef. & mai.

A Leo grauissimis verbis negat quidpiā vere bonum his artibus effici: sed apparens illud bonum, illecebram, atque nassam esse. *quæ illectos* (inquit) *in malorum omniū extremum vbi à summo bono exciderint, absorbeat, compertum habemus. Notum enim nobis est illas, vt qui se ipsis dedunt, pro creatore, ac Domino infaustis, dirisq. dæmonijs adhæreant efficere: & qui illas affectan-*
B *tur, hos, per externarum rerum lætam quādam speciem, vulnera in anima excipere. Quale quiddam interpugnandam meticulosis frequenter accidit, qui dum ictus interdū excipere manu nolunt, illis vel caput, vel uentrē exponunt. Sanè verò si quis aliquo modo incantamētis vsus esse deprehensus fuerit, siue id restituenda, conseruandave valetudinis, siue auertenda à rebus frugiferis calamitatis cau*
C *sa fecerit, is apostatarum pœnam subiēs ultimum supplicium sustineto.* Sed & Caroli V. constitutio hos arbitrio iudicis condigna pęna puniri iubet.

Dico secundo. *Diuina, & positiua Ecclesiæ lege semper prohibitum fuit uti maleficis artibus, uel maleficos consulere etiam in bonum finem.* Est communis Theologorum sententia, & etiā Canonistarum, Probatur 1. ex sacra Scri
D ptura. Deus, id prohibuit. *Leuit. 19. v. 31. Nō declinetis ad magos, neque ab ariolis aliquid sciscitemini, ut polluamini per eos.* & cap. 20. v. 6. *anima quæ declinauerit ad ariolos, & magos, & fornicata fuerit cū eis. ponā faciem meam contra eam, & interficiam illam de medio populi sui.* Vnde patet hoc esse peccatum mortale. Deut. 18. v. 10. *Nec inueniatur in te, qui lustret filium suum,*
E *aut filiam ducens per ignē, aut qui ariolos sciscitetur, & obseruet somnia, atque auguria, &c.* In nouo quoque testamento vetat D. Paulus, quādo iustam damnationem comminatur illis, qui ipsi impingebant eum mala facere, vt bona euenirent: quo significat, graue peccatum esse mala facere in bonum finem:

Althusius lib. 1. Iurisprud. Rō. 52. Fichardus consi. 112. Laur. kirchouius to. 2. consi. 2. Mollerus const. Saxon. p. 4. Sect. 2.

Ad Rom. 3. v. 8.

finem: quod tamen prætexunt, qui maleficorũ opera ad morbos depellendos tempestatesque arcendas abutuntur. Secundò probatur ex perpetuo Catholicæ Ecclesiæ vsu, quæ semper id improbauit, vt plurimi Canones ostendunt, & presbyterum damnarunt, qui bono fine diuinationem fuerat expertus. Tertiò probatur ex Patribus, *D. Chrysostomus, citius mors homini Christiano subeunda, quã vita ligaturis redimenda. Huc referẽdum illud B. Leonis,* cũ eis, *(scilicet dæmonibus)* nihil amplius liceat, quã iustitia diuina permiserit; agunt tamen versutissima arte fallaciæ, vt ex arbitrio propriæ potestatis aut parere videantur, aut lædere; & multis (quod dolẽdum est) ita per nequitiam simulationis illudunt: vt quidam illos, & timeant pati infensos, & velint habere placatos; cum beneficia dæmonum omnibus sint nocentiora vulneribus. quia tutius est homini inimicitiã diaboli meruisse; quam facere. *Nec non ista D. Augustini*; cum ergo causæ articulus venerit, vt hæc proponatur conditio: aut faciendum esse contra Dei præceptum, aut ex hac vita emigrandum, quorum duorum homo si cogatur alterum eligere, comminante mortem persecutore *(idem est de morbo per maleficium immisso)* ibi eligat Deo dilecto emori, quam Deo offenso viuere. ibi oderit in hoc mundo animam suam, vt in vitam æternam custodiat eam.] Ex his.

c. qui sine Saluatore, 26. q. 2. c. admoneãt. cap. nõ obseruetis 26. q. 7. Cap. ex tuarũ de sortil. Hom. 8. in epist. ad Colos. Serm. 19. de pass. Domini.

Tracta. 51. in Ioan.

Infertur primo peccare iudices, qui cogunt malefica benedictione quadam iis, quos læserũt maleficium auferre. Nam hæc benedictio illarum, nihil aliud est, quam formula, qua ex pacto dæmon cessaturus: & si benedictione vera sanandus æger foret, præstaret vti benedictione Sacerdotis, vel alterius probi hominis quam malefici, cuius oratio Deo est exsecrabilis, neque licet nobis cũ infidelibus hæreticis, apostatisque oratione in diuinis iungi. Vnde sequitur etiam maleficam obtemperantem tali iussioni, & ægros hoc remedio vtentes peccare. Valde quoque falli illos, qui existimant licere maleficiis sanitatem quærere, vel conferre, si id magistratus iubeat.

A

Infertur secundò veram esse decisionẽ *articuli Parisiensis 5*. Quod licitum est vti magicis artibus, vel aliis quibuscũque superstitionibus à Deo, & Ecclesia prohibitis, pro quocunque fine bono: error. quia secundum Apostolum non sunt facienda mala, vt eueniãt bona. *& decisio art. 6*. Quod licitum sit, aut etiam permittendum maleficia maleficiis repellere: error. *& art. 7*. Quod aliquis cum aliquo possit dispensare, in quocumque casu, vt talibus licite vtatur. error.]

B

C

Infertur tertiò impium, & hæreticum esse dictum Paracelsi, nihil referre, an Deus, an Diabolus, Angeli, vel immundi spiritus ægro ferant opem; modo morbus curetur.

Libr. de morb. caduco. & l. de hyperphys. morb. s cat.

Infertur quartò periculosam esse, & erroneam, vel saltem non satis euolutam & explicatam sententiam Nicolai Remigij, *precario non licere opem à maleficijs impetrare, sed licere, vi & verberibus eam extorquere: qui hoc faciat, nunquam, qui illud, semper lethaliter peccare.*]

D

Lib. 3. dæmonolatr. cap. 3.

Quorum vtrumque, falsum videtur. licet enim aliquando id precibus petere & impetrare: aliquando etiam verberibus ad id adigere, non licet. Non igitur eo recurrendum, sed res longe aliter explicanda. distinguendum videlicet primò inter maleficum paratum auferre maleficio nouo, & non paratum: aliter enim peccat, qui hunc, aliter qui cogit illum. Secundò distinguendus auferendi modus, an cum maleficio, an sine illo id fiat: quæ communiter Theologi solent attendere.

E

 Igitur

Igitur primò falsa, & erronea est sententia Paracelsi, & similium, licere maleficia maleficiis tollere.

Quidam putant licere tollere maleficium, non per maleficia, sed per res tamen superstitiosas, & vanas: videntur hoc multi Canonistæ tenuisse, & nonnulli Theologi, & Legistæ. si superstitionis vocabulo hi DD. recte vsi; nequit negari, hanc opinionem quoque erroneam esse. quia superstitio res est per se mala, nec malum licet facere, vt bonum eueniat. docet hoc Syluest. *verbo maleficium, num. 9.* Rosella *verò*, & Tabiena non tenent illam opinionem, sed dumtaxat referunt.

Hubertin. & Goffred. quos sequitur Sprenger. in Malleo & eum simpliciter referunt nec refellunt. Petr. Gregor. supra & Rickius li. de prob. aquæ frigidæ. v. impedimentū 15. num. 19.

Alij itaque fatētur per superstitiosa media tolli non posse; posse tamen per vana, quæ nō sint illicita, sic Ioan. Friburgensis *in Summ. cōfessar.* & id sequitur Rosella, qui exemplum ponit, si maleficiati facerent celebrare tres missas de Domina, & postea omnino nudi operam darent liberis quærendis, credētes maleficium cessaturum. Sed hoc exemplum mihi non placet, tum quia rem ad certum numerum missarum restringere, id non caret superstitione, tum quia medium illud non modo vanum est, sed & inhonestum, & vix potest peccato carere: si tamen omne peccatum impudicitiæ & inuerecundiæ deforet; neque vis in numero poneretur, neque fides adhiberetur ipsi actui, sed misericordiæ diuinæ per missæ sacrificia propitiandæ: tunc posset admitti exemplum. Deinde si *vana* remedia sumant, pro omnino vanis hoc est inanibus, sicut omnis vana locutio est peccatum, sic nulla vana operatio caret peccato, saltem veniali, *cap. illud. 26. quæst. 2.* si verò vana vocant indifferentia, tunc si quis adhiberet ea inuincibiliter nesciens esse peccatū, nullum foret peccatum; si non inuincibiliter, non tamen affectate ignorans, foret tantum

A veniale: idem foret, si quis faceret credens, aut volens experiri, an per talia maleficium soluatur, non per operationem diaboli, sed per cessationem eius ab operando; propter pactum, quod maleficus cum diabolo habebat de cessando, quando hoc, vel illud fieret. *vide Silu. supra num. 9.*

Tertia sententia, quædam est Petr. Aureoli *in 2. d. 34. quæst. 2.* & Angeli B *verb.* superstitio. §. *13.* licere à malefico parato petere, vt maleficium maleficio tollat. exemplum huius rei suppeditat Ioannes Nider *c. Inquisitor* (inquit) *Eduensis mihi referebat, quod modus tollendi maleficium, aut se vindicandi in malefico, talis practicabatur suo tempore. Venit enim aliquis læsus in se, vel in suis ad maleficam sciscitans malefactorem. Tunc malefica* C *plumbum liquefactum aliquoties fundebat in aquam: quousque opere dæmonis in plumbo imago aliqua videretur: qua visa imagine; malefica quæsiuit ab explorante, in qua parte vis lædi maleficum tuum, & in eodem vulnere eum agnoscere? cumque explorator locum eligeret, statim malefica in eadem parte imaginis, quæ in plumbo relucebat, fixuram, vel vulnus per cultrum posuit, &* D *locum vbi reum inueniret indicauit: nomen tamen nullatenus manifestante; sed experientia teste maleficus per omnia lædi reperiebatur, sicut sua imago plumbea.*] hæc ille. hoc ergo secundum Aureolum liceret; & secundum Remigium posset verberibus maleficus ad hoc faciendum adigi. Argumenta Aureoli sunt. Primò licitum est ab vsurario parato vsuras petere; & à pa- E rato conferre Sacerdote, in peccato mortali constituto, Sacramenta petere; & deferre iusiurandum idololatriæ, quem scio per falsos Deos iuratum. ergo similiter in nostro casu petere à malefico parato, &c.

In epit. Formicarij. c. 3. in fine.

Secundò, non potest excogitari remedium aliud ad tollendum maleficium:

cium: ergo si hoc, quod vnicum est vti non licet, non licet illud tollere. Sed hoc merito censetur durissimum: potius ergo dicendum, hoc vnico remedio vti licere.

Verum hæc argumẽta nullius momenti sunt. Eorũ enim, quæ in primo ponuntur argumento plane dissimilis ratio est. nam illic inducuntur ad id, quod sine peccato facere possunt, si velint. sacerdos enim potest conari conteri, etsi tempus habeat confiteri: vsurarius potest dare mutuum simpliciter, idololatra potest per Deum verum iurare: sed operatio malefica, quæ petitur est intrinsece mala, nec sine peccato fieri potest, ideoque nec peti. quia petendo consentit eius malitiæ, quod semper illicitum, & teste Apostolo ad Roman. *digni sunt morte non solum qui talia faciunt, sed & qui consentiunt facientibus*. In secundo argumento, falso supponitur, alia remedia nõ superesse, supersunt enim alia, de quibus postea; quod si non superessent, præstaret millies, quã per peccatum semel sanari. nam bonum animæ corporis bono præferendum est, & honor Dei cunctis anteponendus. Neque hoc durum videri debet scienti: quod *qui amat animam suam plus quam Deum, perdet eam, &c.*

D. Thom. de malo 13.q.4.

Remigius verò coactionem suam astruit sequentibus argumentis. primò, quia talis coactio inhonorat diabolum, & est expers omnis pacti. ergo licita est. *Respon.* magis inhonorat Deum, quia cogit alium peccare. immo nec inhonorat diabolũ, quia cogit maleficum vt inuocet & honoret dæmonem: ipse quoque eum honorat; quia nõ modo credit dæmonem posse hanc medelã adferre, sed etiam concurrit positiue ad actũ positiuum, dæmon verò pluris hoc facit, quam mancipij sui iniuriam, cuius afflictione solius est gaudere. Nec potest dici expers pacti taciti, qui cogit maleficum ista perficere, virtute pacti quod maleficus cum dæmone iniit.

Secundò probat hoc pacto, licet à fure fugiẽte rẽ vi sibi ereptã alia vi repetere: licet arcẽ ab hoste iniuste occupatã armis recuperare: licet vinculis per tyrannidẽ mancipatum, astu, violẽterque eripere: cur nõ hęc vis licita, vt innocentem morbis indignissimis sanemus? *Resp.* illationem esse vanam, quia reliqua illa licita sunt, & iuri diuino, naturaliq. consentanea: maleficium verò maleficio sanare omni repugnat iuri.

Tertiò nititur auctoritate *l. nullus Cod. de malefic. & mathem.* vbi tantum punitur, qui aruspicem vel magum induxerit precibus, vel suasionibus. ergo criminis atrocitas in hac suaui inductione consistit. Confirmatur, quia Photius in Nomocanone dicit legis illius pœnam tantum debere intelligi, vbi διὰ θυσίων, id est per sacrificia & mactationes, negociũ peragatur. Non ergo locus est pœnæ, quando malo adiguntur. *Resp.* puerile argumentum hoc esse, illi simile; si quis dicat, lex eum punit, qui præmiis, & blanditiis, & per artem lenoniam mulierem ad flagitium pellexerit: ergo criminis fœditas in hac blanda inductione & pellacia posita est: & inferat postea, igitur puniri minime debent, qui vi, minisque matrem familias in thori violationem impulerint. Constantinus autem id tantum vetuit ea lege, quod quidam sibi licere putabant. nam sponte facienti, nullam se iniuriam facere credebant: id verò, quod multo grauius erat, non vetuit ea lege, quia res aperte iniqua minus indigebat noua legis coerctione. Quare Salycet. & Fulgos. mentem Imp. attendentes de quibusvis euocatoribus, & prouocatoribus idem obtinere censuerunt: nec illa Photij limitatio vlterius protrahenda, quam

vt significet Imperatorẽ de illis egisse maleficis, qui tum temporis priuatim, prætextu amicitiæ. & hospitij recepti in domos Gentilium, dæmonibus clanculum sacrificabant: quod ipse fieri prohibuerat alia lege. Nec tamen vllus sanæ mentis hinc inferat, licita fuisse maleficia Magorum, in quibus non sacrificabatur. potest enim vnum factum ex pluribus capitibus illicitum esse: quorum vno cessante, ratione reliquorum adhuc illicitum manebit.

l.2.C.Theodos.de malef. & mathe.

Dico igitur tertio, *sententia hæc Aureoli, Angeli, & similiũ est erronea. & causa multorum peccatorũ: nec licet vllo modo nec ab imparato, nec à parato petere, vt maleficium maleficio tollat.* hæc est communis sententia Theologorũ, Anreolum, & Angelum ideo grauissime reprehendentium: *tenent quod dixi D.Thom.D.Bonau.Sco.Tho.de Argentina & alij in 4.d.34. Silu.verb.maleficium q.8. Armilla num.2. Tabiena vers. impedimentum 12. num.9. Rosell. supr. Caietan.1.2.q.78. art.4. Pet. Ledesm.ad 3.q.58.art.2.d.2. Alfons.à Castro lib.1.de iust. hæret. punit. cap. 15. Sprenger.p.3. Mallei.q.16. Nider.sup. Nauarr.c 11.num.29. Angl.q. de arte Magica art.6.diffi.2. Abulens.in c.19. Matth.q.90 lit.O.Dom.Sot.in 4.d.34. q.1.art.3.& 8.de iust.q.3.art.2.Viguer. c.16.§.4. Mart. Ledes.in 4.q.60.art.2. Brianson.q.13.conc.2. Orbell.q.34. Vngarellus addit. ad Angel.d.§.13. Henriq.lib.2.de matrimon.c.8.nu.2. & n.3. in fin.* Probatur, quia hoc sacræ litteræ, Canones, ius Ciuile & SS. Patres improbant, vt ostensum fuit conclus. præced. Secundò, quia non licet consensum præbere in peccatum alterius. Tertiò, quia licet sic paratus peccare: hoc tamen peccatum, & isto tempore, non faceret, nisi inductus. Quartò, quia vt actum per se malum nemo vnquam licite facit: sic, nec ad eum licite poterit induci. Nota magis peccare, qui cogit inuitum, quam qui orat paratum. nam qui cogit inuitum iniurius est cogendo, & simul cooperatur: qui petit à parato, nullam ei facit iniuriam. quod nota contra Remigium.

Rom.v. vlt.
Vid. D. Thom.2.2. q.78.a.4. Turrecre. in c.mouet te, 23.q.1.

Sot. lib 6. de iusti. & iur. q.1. art.5. Cast. & al. sup.

Dico quartò, *haud dubie potest maleficus induci vt per modum aliquem licitum tollat maleficium.*] In hanc sententiam conueniunt omnes in præcedenti conclusione citati DD. & est verissima, caretque dubitatione. nã quidam DD. non satis clare loquuntur, etsi bene sentiant. Guido Briansonus *in collectario supra 4. sent.q.13. concl.3. Immo*(ait) *ego fortius dico, quod si aliqua persona erat impedita, vel vexata quacunque vexatione per aliquam personam sortilegam per pactum dæmonis: & per orationes, vel vota, vel artes, non posset sanari, nisi ab illa persona, quæ talia intulit. Dico, quod accederem ad illam personam, quæ mihi dedit talia, non vt faciam homagium diabolo, nec vt colã illum sortilegum sed vt mihi auferat, quod mihi dedit. Si ipse agat cum diabolo, ego non consentio: sed tantum peto, vt remoueat malum quod mihi dedit. Et multotiens iustitia cogit tales, vt restituant sanitatem, quam abstulerunt. Immo si prius diabolus dedisset mihi talia, dicerem sibi, quod à me remoueret tale impedimentum, nullo tamen modo faciendo sibi homagium.*] Sed quod ait de Diabolo. id ego prorsus periculosum puto, & merito negauit Sotus *in 4 d.34. q.1.art.3.* Nam non possum petere, vt ab amico, quia cum eo inimicitias, indicente Christo gerere debeo: omnis etiam mihi cum eo familiaritas & communicatio interdicta est. Per modum verò imperij, non possum iubere, quia mihi nõ subiicitur. Duntaxat in Dei nomine, per exorcismi modũ, ei possem imperare. Nec etiam simpliciter verũ est, licere semper petere à malefico vt malum remoueat. Quid si enim sciam maleficium non posse

Pet. Ledesm. sup. se tolli, nisi modo illicito? certum est me tum non posse petere. quid si etiam moraliter mihi constet maleficum, etsi possit tolli sine maleficio, non tamen sublaturum nisi cum maleficio? certum etiam puto, tum non licere petere, vt tollat. Potest huius rei exemplum dari, quando petitur tolli ab eo, qui non est auctor maleficij, nec locum & modum maleficij, & curationis ab ipso malefico, vel homine alio intellexit: nam talis non potest curare sine maleficio alio, aut dæmonis cooperatione noua. Quare raro admodum, vel vix vnquam licebit petere ab alio, quam ipsomet maleficij auctore.

Hoc voluit haud dubie idē Ledesm. & Hēriq. d.n.3.infi.

Dico igitur quinto, *licet à malefico petere, immo licet etiam illum minis, & leuibus verberibus cogere, vt maleficium tollat, quandocumque probabiliter credo illum sine maleficio, modo aliquo licito id facere posse, siue quandocumque non sum moraliter certus, quod vtetur modo illicito.*] est sentētia communis *Henrici postea citandi, Scoti & omnium citatorum in concl. 3. & Præterea Ioan. Bassel. Vorriloni in 4. d. 34. Caietan. in verb. maleficium. & in opusc. 12. tom. 2. Gabr. in 2. d. 28. art. 4. dub. 2. Binsfeld. in l. eorum q. 5. C. de malef.* probatur, quia hoc est vti iure meo, inducere magum ad id, quod facere tenetur, & sine peccato, si velit, potest facere: non autem est consentire pacto quod dæmon habet cū mago. De coactione id concedit Remi. de precibus negat, sed ratio nostra, & cōmunis sententia DD. de precibus idem conuincunt. de iussione exemplum habemus B. Theodori Archimandritæ, qui Theodorum Magum ad pœnitētiam adductum iussit, primum omnia peccata sua cōfiteri. Secundò si quos haberet libros maleficos in mediū proferre. Tertiò quoscunque homines, aut domos, aut animalia maleficiis suis obstrinxerat, dissoluere. Quartò

A non amplius ea in quemquam exercere, sed pœnitentiam agere. De verbere, & minis probatur quoad eos, quos cōstat maleficio læsisse. quia nō tam infero iniuriam, quam illatā repello: & sicut crumenam meam possem furi extorquere, sic etiam possum mago, quam quasi detinet corporis sanitatem. Confirmatur hoc; quia docet experientia, nunquam nisi vi coa-

Georgius in vita S. Theodori, apud Suriū. mens. April.

B ctos maleficiū tollere velle. Dixi, leuibus verberibus: quia grauia vulnera vel immodicos cruciatus inferre, id ad iudicē sceleris vindicē, nō ad priuatos pertinet. Leuia nō erunt, si maleficæ inde immineat periculum vitæ, mutilationis, aut grauius morbi.

Caietan. cautelam proponit, vt quis expresse protestetur, se nihil commune cū Diabolo habere velle. Hæc

Tom. 2. opusc. 12.

C sane prorsus necessaria cautio, quando petitur ab eo malefico, qui non intulit maleficium. vix enim (vt dixi) sine peccato talis potest maleficium auferre. Sic cum crudelis, & nefarius Bertulphus dixisset coniugi suæ B. Godoleuæ, in eam ferociæ suæ causam esse dæmonem, & ex maleficio natum discidium, addidissetque se nosse fœminam, quæ iactiter se posse illos

D mutuo amore, & beneuolentia adeo connectere, vt non queant coniuges ardentius se amare: respondit Sancta mulier, *Christi ancilla sum, illi ego mea omnia commendo: si tamen absque sceleris alicuius commixtione id fieri potest, quo dicis, non refragor.*] Si quis ab ipso, qui nocuit, medelam petat; fortassis absolute loquendo, non est necessarium addere illam prote-

Drogo Gestellensis in vita S. Godoleuæ 6. Iulij.

E stationem, sed sufficiet absolute (in casu conclusionis huius quintæ) petere, vt nocere desinat. quia res, quæ petitur bona, & iusta est, nempe non nocere proximo: & potest, ac tenetur maleficus id licito modo facere, nempe per medium aliquod naturale (si nouit) vel per signi destructionē.

ideo quod de pecunia ab vsurario A mutuanda dictum, ad hoc vim obtinet. Attamen semper vtilius etit, & tutius hanc protestationem adiicere, maxime si petã, vt tollat maleficium, vel quid aliud huiusmodi, quod non nudam cassationẽ: sed quiddã actus positiui significat. quia malefici, vt plurimum sunt homines idiotæ, & alia quã superstitiosa remedia ignorant. Quare etiam consulo, vt petatur B ab eo, quo remedio sit vsurus. si nolit dicere, nõ est vtendũ eius opera: quia hoc ipso satis indicat se vsurũ remedio illicito. Si verò indicet remediũ: tunc si satis prudens es, & doctus, ipse considera, & discerne, an sit licitum necne: si nõ es idoneus iudex, doctiores, & prudentiores consule: si dubitetur, an sit medium naturale, consulantur Medici: si verò, an sit diuinũ, C consulantur Theologi. In his etiam diuinis aduerte tunc præstare illa applicari à Sacerdote, quam à malefica. Nam si miraculosa operatio est, Deus illam potius operabitur per seruum suum, quam per Diaboli mãcipium, si malefica dicit, nõ profuturum, nisi ipsa adhibeat: satis hinc apparet, aliquid eam adhibituram ex pacto conuento. Quare nec videtur toleran- D da praxis quorundam iudicum: qui cogunt maleficas benedicere ægrotis ex maleficio: & si sanentur, tunc habent pro indicio certo, quod sint maleficæ. Liceret tamen iudicibus eas cogere, vt citra maleficium liberare conarentur: sicut licere priuatis iam docui, atque ita intelligendus Briansonus *d. conclusio. 3.* Quod si res moram non pateretur, & maleficus non E foret persona rudis, & idiota, sed satis prudens ad discernendum maleficam curationẽ à naturali, vel diuina: & tũc aliquis simpliciter secutus fuisset sententiam Pet. Ledesinij sup. credidissetque dicẽti se non vsuram vllo maleficio, non auderem damnare post factum: sed ante factum: semper vtendum puto cõsilio, & examine, quod dixi. Reuera enim qui non examinat, neque interrogat, neque protestatur, neque aliam adhibet cautionem vt intelligat, an remedium quod adhibebitur sit legitimũ, an illicitum: is non videtur facere: quod in se est, sed obiicere se temere periculo peccandi: quia nouo periculo peccandi obiicit rudem illam, & idiotam, & peccatricem animam.

QVÆSTIO III.

An liceat maleficij signum destruere, vt diabolus nocere desinat?

NOTA primo signa malefici vocari, ollas, ligamina, claustra, plumas, liberides, & similia: quæ, ex pacto cum dæmone inito, magus adhibuit, vt aliquis maleficio lædatur: pactum verò esse solet, vt quamdiu ligula sic nodata fuerit, vel tale quid sub limine defossum, vel sera clausa manserit: tamdiu talis persona sit maleficiata: aut moriantur, qui in tali loco erunt, aut intrabunt, vel exibunt, & huiusmodi: de quibus actum *lib. 3.* Porro de ligaminibus & ollis res notior est: de *sera* legi apud auctorem innominatum lib. pœnitẽtialis à Rectore, & Academia Coloniensi ante annos centum approbari, & excusi: *cap. 70. quod est de impotentia coeundi:* Parisiis (ait) *contigit, quod quadam sortiaria virum, qui eam reliquerat impediuit, ne posset cognoscere aliam, quam legitime superduxit. fecerat enim incantationem suam super clausam seram, quam in puteum quendam misit, & clauem similiter in puteum alterum, & sic diabolo promouente vir ille factus est impotens cum vxore sua.* Quæritur ergo V. *liceat aperiendo claustrum, comburendo capillorum glomum, soluendo*

ligula

ligulæ nodum; vel effodiendo ollam, & exurendo, quæ in illa habentur, aut similia remouendo, perdendoq́, maleficium destruere, & liberare maleficiatū? Duæ de hac re sunt sententiæ. vna, nullius, quod sciam in libris editis, in quibus nondum mihi contigit inuenire: sed nostris temporibus Ioann. Hessels à Louanio, *in prælectione lib. 4. sent.* docuit nullo modo licere. hoc haud dubie pio docuit animo, & vt homines à maleficio absterreret: quā tamen prudenter, & vere, manifestum spero fore ex iis, quæ hac quæstione disserentur. multi ex eius discipulis, rem non multum discutientes, neque auctores alios curantes. Pythagoræorum more, vt oraculum exceperunt: neque in scholis tantum docuere, sed in concionibus adeo nonnunquam calide: vt cōtra sentientes damnare, & etiam pœnis Ecclesiasticis coercere, sint conati: non modicam scrupulorū carnificinam etiam piis, & bonis iniiciētes, hoc ergo diligentius res discutienda, quam cum superioribus annis docerem, ideo breuiter perstrinxi, quod tum nescirem aliquem ex doctioribus communem sententiam, quam amplectebar, & amplector, probare.

§. 1. Hesselij & discipulorum eius argumenta fuere. primò cum signum amouetur, sanitas exspectatur non à Deo, vel sanctis, per miraculum: nec ab humana voluntate, nec à causa naturali. ergo à diabolo. Sed hoc est superstitiosum. ergo non licet amouere.

2. Qui signum tollit ea spe, vt nocumētum cesset, miscet se pacto, quod malefico cū diabolo intercedit, quia diabolus cum malefico pactus est, vt signo posito ipse noceat, signo remoto nocere desinat. ergo talis societatem quandam cum diabolo init, cui coniungitur, & communicat in pacto conuento eius.

3. Amouere signum, est colere diabolum, quia est protestari, quod possit nocere quibus, & quando voluerit. quasi ab alio non pēdeat: item quod sit fidelis, & verax, qui pactum seruet cum suis: sed diabolum honorare; vel colere non licet. ergo nec amouere signum licebit.

4. Non licet declinare ad magos, vt scripturæ docent: sed qui amouet signū, declinat ad magos. ergo. Min. probatur, quia petit à malefico, vt signa tollat, vel vt sibi tollēda ostēdat.

5. Qui amouet signa ostendit se maleficos, & dæmonem timere: sed S. S. iubet nos solum Deum timere.

6. Non tantum res, quæ ponitur, vel amouetur est signum diaboli, sed & actio circa rem, vt. positio eius ad nocendum, permanentia eius ad nocumenti perseuerantiam, amotio eius ad nocumenti cessationem: sicut non tantum aqua est Sacramētum Christi: sed & ablutio per aquam facta. ergo sicut qui ponit: signum exercet sacramētum Diaboli, sic & qui amouet. Exercet enim vterque actionem ad eum effectum consequendum, ad quem aliter, non valet, nisi ex diaboli institutione.

7. Diabolus nunquā sponte cessabit à nocumēto corporali, nisi vt grauius noceat in anima: cum sit hostis noster capitalis, semper cupiēs quam maxime nocere. ideo, iuxta D. Leonem *beneficia eius cunctis sunt nocentiora vulneribus*: ergo per cessationem nocumenti, quæ fit amoto signo, grauius infert nocumentum, vel amouenti, vel maleficiato, vel vtrique.

8. Si licet signa maleficij amouere, vel ad ea implorare opē maleficij: igitur quoties quis maleficium patitur, nec aliud superest remediū, quo adiuuetur, tenebitur procurare signi amotionē: sicut tenetur homo ægrotus licito, ac possibilij remedio procurare, vt sanitati restituatur: peccaret enim si sanitatē à Deo exspectaret, vt interim Medici consilia reiiceret. At qui

nemo eorum, qui sunt in contraria opinione hoc docet, videlicet hominem aliquando ad amouendum, vel destruendum maleficij signum ex conscientia obligari. A

9. Si id licet, ergo illi recte faciūt, qui maleficis ad quæstionem vocatis abradūt omnes pilos corporis, ne quo maleficij signo corpori adhęrēte, reddantur insensibiles, ideoque ad cōfessionem cogi nō possint, quod videtur satis manifeste superstitiosum. Vnde Francisc. à Victoria *in relect. 12. de arte magica:* si (inquit) ad expulsionem dæmonum radunt pilos, aut capillos, aut aliquid eiusmodi: est magia manifesta. Nam veri sancti, qui gratiam Dei habent, nunquam vtuntur talibus ritib⁹, aut obseruationib⁹. B

10. Probari posse videtur ex eo, qđ Dominus dicit in Euāg. *hoc genus dæmoniorum non eijcitur, nisi in oratione, & ieiunio.* sensus enim est non aliter recte eiici. ergo si quis dæmon eiusmodi intrasset in aliquem per maleficium, non liceret egressum eius procurare per signi amotionem. C

11. Probatur ex eo quod Hierony. commemorat *in vita S. Hilarionis:* ad quem cum adducta esset puella à dæmone obsessa, & dæmon clamaret: se inuitum in puellam ingressum fuisse, vtpote vi maleficiorum coactum: nec se posse eā relinquere, nisi prius ablatis signis sub limine positis: vetuit vir sanctus signa perquiri, & orationis virtute dæmonē expulit: *ne* (inquit Hierony.) *aut solitis incantationibus recessisse dæmon videretur, aut ipse sermoni eius accommodasse fidem.*] igitur, ex Hieronymi sententia, perquirere & tollere signum, vt nocumentum cesset, ad incantationem pertinet: alioquin ad miraculum diuinum non recte confugisset Hilarion: sed remediū facile ac promptum de signis amouendis, si licitum erat, præscribere debuisset: ne Deū tentare videretur. D E

12. Apud Gratian. *c. si per sortiarias 33. q. 1.* vbi enumerantur legitima remedia maleficij, nulla fit mētio requirendi, & destruendi signi: nec quisquam alius veterum Ecclesię Patrum reperitur, qui de remedio hoc tanquā licito loquatur. Si respondeas esse argumentum negatiuum ab auctoritate negata. Vrgent, non esse ab auctoritate negata, sed ab auctoritate negante. quia cum remedium tollendi signi sit facile & cuique obuium, eius maxime mentio fieri debuisset, si licitum illud Concilia, & Patrum decreta censuissent.

13. Diabolus non est alligatus signis: potest enim nocere sine signis, & positis signis liberum illi adhuc est non nocere, vt & amotis adhuc nocere & non desinere. ergo frustra tolluntur signa, nisi pactum malefici, & Diaboli intercederet. ergo remouens consentit in hoc pactum.

14. Diabolus nō potest diutius nec fortius, nec breuius, nec lenius hominem affligere, quam & donec ei Deus permittit, qui pactis huiusmodi non astringitur: ergo absurdum est exspectare remedium ab huiusmodi remotione signi, aut curare talia diaboli pacta: sed recurrendum est ad Deum, in cuius potestate est Diabolus. His illi argumentis vtuntur, quæ verbis ipsorum retuli: ne quis suspicetur me minus bona fide agere.

§. II. Nihilominus sit conclusio, *signa maleficij etiam spe cessationis morbi, seu mali licet quærere & inuenta remouere, & tollere.* dico, *spe cessationis;* quia fatentur opinionis contrariæ assertores, in contemptum, & deletionem Magiæ superstitionis, ipsiusque Diaboli, licere malefici signa tollere, destruere, atque abolere: imò sanctū id esse, si ex solo odio toti⁹ artis, & intentionis Diabolicæ id fiat: sed negāt, id licere ea spe, & intentione, vt nocumentum cesset. *Notandum primo,* quod

quod omnes fatemur, signi ablatione nullam habere vim naturalē, neque supernaturalem mali auferendi, seu sanandi: sicut nec eius positio vim vllam huiusmodi habuit, ad malū inferendum: sed sicut, posito signo, dæmon fuit, qui nocumentū intulit; sic ablato signo dęmon est, qui malū aufert, quia cessat nocere. cessat autem, quia sic cum mago pactus fuit: non quod pacto se ligari putet, sed quia hoc sibi iudicat expedire ad animarū perniciē. *Notand 2.* aliud esse vti peccato alterius ad bonū, aliud cooperari peccato alterius. nam peccato alterius vti possum ad cōmoditatē meā, quando ille potuit peccatum vitare, & licito modo mihi gratificari, vt dictum de vsurario *præcedenti quæstione*, ipsius.n. malitia mihi nocere non debet. Cooperari verò peccato alterius nunquam licet, quia nunquam peccare licet: cooperor verò quotiescūque peto ab alio, id quod aliàs sine peccato nequit præstare. Quando ergo peto, vt maleficium maleficio, vel nouo pacto inito, tollat: cooperor peccato: quando peto, vt id faciat, destruendo signum iam ante initi pacti, seu sine maleficio. & ipse me nolente adhibet nouum maleficium: ego illi non cooperor, sed vtor tantū eius peccato. Est doctrina Soti, & Pet. Ledesm. & aliorum mox citandorum. *Notand. 3.* Signum tolli vel ab ipso qui posuit, vel ab alio, qui non posuit. Si ab eo, qui posuit: vel ille inierat duo pacta cum dæmone, vel vnum tantum. duo quidem, quando conuenerat, vt dæmon permanente signo debeat nocere: & sublato signo teneatur non nocere, nā hic vnum pactum fit de positione signi, alterum de ablatione. Vnum tantum fit, quando simpliciter conuenitur, vt signo permanente teneatur dęmon lædere: huius pacti vis includit, non vt sublato signo teneatur nō nocere, sed vt, si velit, possit non nocere.

A Quando duo sunt pacta, tunc cōsiderāda est duplex, quæ potest accidere, malefici intentio. Si maleficus cū tollit, vult sibi seruari pactum illud secundum, non licet tollere: quia hoc est confirmare illud pactum. Si verò maleficus ex pęnitētia pacti initi motus, vult pactum suum cum dæmone initum cessare: & ideo, vt rescindatur: tollit signum, quod est pacti vinculū,

B & tollit non quatenus ablatio signi est signum secundi pacti: sed quatenus est destructio primi pacti, potest tollere, quia sic non confirmat secundum pactum, sed rescindit: Quod si sit alius, qui tollit, hic nō fecit vllum pactum cum dæmone, nec potest dici confirmare primum malefici pactum: quia illi non cooperatur. Sed si gnarus secundi pacti, quod maleficus fecit, illud tollat, quia vult à

C malefico seruari secundum pactum: ille quantū in se est pactum confirmat, & sic malo cooperatur, quare hoc nō licet: si verò vel ignarus, vel gnarus, illud tollat duntaxat, vt maleficiū destruat, vel vt pactum rescindatur, sperans dæmonem libere cessaturū à nocēdo: nullo modo cooperatur pacto: non primo, quia iuxta illud non operatur: non secundo, quia illud nō cu-

D rat, sed vult facto suo destruere primum. Denique si vnicum maleficus fecit pactū, tunc tollendo signum, primum pactum destruitur, nec nouum initur: nec ipse maleficus vllo modo cōfirmat, vel operatur ex primo: quare nec ei alius, tollēs cooperatur. *Notan. 4.* si scandalum sequatur, nō posse tolli. quare sic ista peragenda, vt

E scandali occasio iusta detur nulla.

His positis *probatur primo*, conclusio, quia quotquot auctores excusi de hac egerunt quæstione, illi ad vnum oēs, ex quo ea quæstio discuti cępit, in hac cōclusione conueniunt: eos autem loqui, de eo, qui spe cessationis signū remouet, clare patet ex verbis & ra-

& rationibus, quibus vtuntur. Ante tempora D.Thomæ, & ipsi D. Tho. ac D.Bonauenturæ, & eorum præceptoribus, puto plane certũ fuisse hoc licere: & ideo de hac re nihil expresse proditum: nisi quod maleficia sine maleficio tolli posse censuerint: quod etiam Tho. de Argentina *d. 34.* & Abul. *in 19.c. D.Matt. q. 90.* & alij communiter tradiderunt. Quod verò Durand. hoc non dixerit, parum refert: omisit, quia non habebat, quod ea in re contradiceret D.Thomæ: ad cui contradicendum, commentarios suos elucubrauit. Primus quem inuenio ex professo quæstionem discussisse, qui tempore D. Thomæ vixit, Durando prior, est Henricus Goethalzius, siue Gandensis, Archidiaconus Tornacensis, hic *Quodlibeto 5. q 33.* vbi quærit, *an liceat tollere tegulam maleficij signum?* tandem resoluit his verbis, *licet autem perniciosum est operibus superstitiosis communicare, aut facere talia, qualia faciunt superstitiosi communicando operibus dæmonum. Catholicum tamen est destruere opus superstitiosum dæmonis, & in hoc ei contrariari. Et sic dico, quod licitum est maleficium deponere simpliciter, quemadmodum licitum est idolothytum in cloacam proijcere: & etiam vt curetur infirmus maleficiatus (ecce quod sub hac spe) non credendo quod virtute illius maleficij morbus ille contingat (hoc enim credere infidelitatis esset) vt procedit prima obiectio: sed credendo contrarium, et quod fiat sola dæmonum actione, ex diuina permissione: qui non consueuerunt secundum pactionem suam maleficiatum vexare, nisi stante illo maleficio.* Hęc ille: sequitur, cum, more suo non nominans, Scotus, & ipse aliquot annis antiquior Durando, his verbis: *si per orationes Sanctorum impediatur virtus dæmonis, bene fit: si tamen Deus illas non exaudiat, tunc si sciretur maleficium, & destrueretur, dæmon non fatigaret eum*

Anno 1290.

A *amplius, quia ex pacto non assistit: nisi dum durat aliquod signum. Et ex hoc patet quod ærusatica est illa quæstio, an liceat tollere maleficium intentione curandi maleficiatum? non enim solum licet, sed est meritorium, destruere opera diaboli, nec in hoc est aliqua infidelitas. quia destruens non acquiescit operibus malignis: sed credit dæmonem posse, & velle fatigare, dum tale signum durat, & de-*
B *structio talis signi imponit finem tali vexationi.*] vides à Scoto hoc meritoriũ censeri, quem discipuli eius ad vnum sequuntur, vt nominatim Ioann. de Bassolis ibidem *q. 1.* qui etiã expresse addit *meritorium esse, si fiat cum intentione curandi:* & sic etiam Ant. And. in 4. d. 34. in fin. sequitur Nicol. Vorillon. *ibid.* & Nicol. de Orbellis ibid. & Guido Brianſonus. & Iosephus Angles, & Alph. à Castro *lib. 1 de iust. hæret. punit. c. 15.* & Pelbert. Temisuar. *Rosarij p. 4. vers. matrimonium, 5. §. 38.* Est etiam hæc sententia communis Thomistarum, vt Caietan. *tract. 12. tom. 2.* vbi ait: *duobus modis contingit maleficium à maleficis solui: primo per simplicem dissolutionem, seu destructionem malefici prius facti, puta dissoluendo ligaturam capillorum cum annulo ligneo, &c. & hoc absque dubio licitum est, nec est opus malefici, vt maleficus est, sed hominis scientis impedimentum boni proximi sui. quia nulla hic euenit inuocatio dæmonis, sed sola dissolutio signi: quo durante diabolus statuerat malum alterius continuare. Secundò per inuocationem dæmonum, seu aliud maleficium, & hoc proculdubio peccatum est mortale.*] hæc ille. vides Caietan. hoc definire, vt indubitatum. idem voluit Siluest. *verb. maleficium, q. 7. & 8.* Tabiena. *verb. impedimentum 12. vers. 9.* Fumus *v. maleficium, num 2.* Domin. à Soto. *in 4 d. 34. q. 1 art. 3.* vbi dicit nos posse maleficum rogare, & ab eo pecuniam extorquere, vt ligaturas, quas habet sepultas, aut suspensas, aut alicubi asser-

In 4. d. 34.

In 4. q. 13. concl. 13. q. de arte magica. ar. 6. difficul. 2. iunct. in 4. q. de impedimen. matr. ar. 2.

(margin letters C, D, E)

asseruatas, illinc dimoueat: quia illud maleficium facere uirtus est: & quicumque sciret, ubi sunt posset illas inde subtrahere, &c. idem asserit addens *meritorium id esse* Bartol. Ledesmius *de Sacramento matrimonij difficul. 49.* & eiusdem instituti, ac nominis recentior Pet. Ledesm. *in 3. p. q. 58. art. 2 d. 2.* Henric. Hēriquez *li. 12 de Sacram. c. 8 nu. 3.* Consentiunt Nominales, *ut Gabriel. in 2. d. 8 q. 2. art. 4. & Aureolus in 4. d. 34.* Consentiunt etiam Sūmistæ vnanimiter *Siluest. Tabien. & Fumus sup. Ang. in ver. superest. §. 13. Rosella v. impedimentū v. 13. Caiet. in v. maleficium & Iacob. de Graffiis in decis. aureis. cap. de maleficio.* Quinetiam Francisc. Zammarinus beneficiatus Lateranens. Ecclesiæ *in Thesauro Sacerdotali, quem, collegit secundum consuetudinem, ac ritus S. Eccles. Rom. p. 1. tit. de exorcismis cap. 2. quod est de maleficijs*, hoc non tantum dicit licere, sed quasi necessarium, & rituale præscribit, his verbis: *adiungo, quod illa ossa, & pennæ insertæ una in alia: & multa, & quasi infinita talia, quæ in lectis inueniuntur à dæmone deportata: sicut clare fuit deprehensum, sunt extrahenda, & igne comburenda, dum dicitur Psalmus:* Exurgat. *Nec sequenda est illa superstitio, quam vulgus ponit, de mittendis talibus rebus inuentis ad fluuium currentem, &c.* sic ille folio 180. col. 4. consentit Zacha. Vicecomes par. 1. Complementi Artis exorcis. doctri. vlt. Idem noster Leonardus Lessius de iusti. hanc quæstionem accurate pertractans, cuius scriptis adiutum me, hac in disputatione fateor, vt & Bellarmini. Consentiunt Iuristæ, non tantum, qui tenent posse nos maleficiis in bonum finem vti: & alij, qui dicunt per superstitiosa posse tolli maleficium, quos supra citaui. sed & qui hoc reiiciunt, *vt Turrecrem. in d. c. mouet te, Nauar. in Manual. cap. 11. num. 29. & Pet. Binsf. in l. eorum, q. 5. C. de malef. & mathem.* Inquisitores quoque Germani, *Spreng. in malleo, et Nider. in Fornicario supracitati, & Io. Cappeauuille Vicarius, & Inquisitor Leodiens. in tract. de casibus reseruatis.* Vnde patet hanc esse sentētiam plane communem, Hispanorum, Germanorum, Italorum, Gallorum, Britānorumque Theologorum quidem Scholasticorum omnium, Nominalium, Scotistarum, Thomistarum: ex quibus multi Cardinales & Episcopi & Magistri Sacri Palatij fuere, cęteri dignitatibus aliis, aut eruditione saltem, & pietate conspicui. Quare cum sit incredibile, tot academiarum præcipuarum professores, in hoc dogmate ad mores pertinente, vsque ad Hesselium errasse: & hodie quoque errare, tum in lectionibus publicis, tum in confessionibus audiēdis, tum in ipsa praxi quotidiana, idque erroneam periculoso: sane non videntur carere temeritate, qui hos omnes inscitię, & erroris condemnare audent: & puniendos putant: quotquot, sola etiam auctoritate taliū adducti, maleficij signa remouerunt. Accedit, quod auctoritatem hanc rationes validissimæ comitantur: quibus contrariæ opinionis defensores nondum satis efficaciter responderunt.

Probatur primum, hæc sentētia exēplis illis superiore capite narrati B. Godoleuæ, & B. Theodori archimandritæ. & quodam, quod Illustr. Cardinalis ex Societate nostra Rob. Bellarmin. *in publicis prælectionibus* narrauit, cum ante multos annos Louanij sententiam illam Hesselij solide, sed breuiter refelleret cuius dicta huic disputationi inserui. Concionator *(verbis eius vtar)* quidam *Prædicatorum: quod me puerum vidisse memini: in monte Politiano in XL. cum vellet concionari, loqui non potuit. accidit id secundo, & tertio. videns id non esse rem naturalem, in concione tantum sibi vocem*

vocem pracludi: votum vouit Sanctæ Agneti, quæ erat loci patrona: inuenitq́, signa in suggestu, capillos inter se ligatos, & similia. cõburit ergo illa, & vox ei restituitur. concionem postea habuit.] Quod si peccatum hoc fuisset, Deus à pio concionatore inuocatus, & voto solicitatus eum non sanasset: neque signa illi ostendisset, quæ tollere non liceret. his accedat simile æque contestatum. Anno 1589. *Genuæ adolescẽs quidam pius, ex imprudenti aspectu, ita effuse in amorem mulieris, exarsit, vt diuinum excluserit: mittebantur vltro, citroque munera, & furtiuæ litteræ, idq́, trimestri spatio. Post quod, is graui morbo afflictus decubuit. Mirũ certe quam immundas sordes, & varias ante ora astantium euomuerit: muliebres crines, ouium villos, linum, bombycem, crinales acus, & sutorias, vnguium segmina, ossium fragmina, & ferramẽtorum, non paruo numero, vnà cum sanguine. Quidam è nostris hortatur eum, ne amplius illigari se patiatur amore illo pestifero. Quærit deinde, num quæ essent ab eo munera aut litteræ? litteras acceptas aiebat, sed deinde, laceratas: noster non credẽs, admonet familiares: vt eius arculã scrutentur, &, si quid sit amatorium, tollant. Ea res cum ægro occulta voce quadam innotuisset, arculæ clauem horrendis clamoribus postulat, & acceptã eadem voce admonẽte, iniecit in os voraturus, nisi prohibitus fuisset: eam puluino supponit: oculorum usum amittit: admonet mater, vt doctus malo reddat clauem: eam cum quærens non inueniret, furto ablatã credidit: tunc incipit magis vociferari, nec tamen reperta in toto lectulo diligenter excusso: vi tandem cum arcula esset reserata, binæ litteræ amatoriæ inuentæ, & igni traditæ sunt, quo facto restitutus ei sensus videndi, & clauis non sine admiratione: apparuit ante oculos quærentis exposita. Melius interea habere cœpit et corpore, & animo, et paulò post sanus omnino factus est.*] Hæc Fran. Bencij no-

A stri verbis perscripta, & Romæ excusa in anni illius litteris descripta. facile videt hic vnusquisque signũ maleficij litteras fuisse; quod ne tolleretur, dæmonem conatum: eoq́ue amoto & cremato, nocere desiisse Sprengerus *p. 2. Mall. q. 1 c. 1.* narrat historiam sequentem. *Comes quidam præclarus genere VVestrasiensis territorij in confinibus Argentinensis diœcesis iuuen-*
B *culam simili genere præclaram duxit vxorem: quam tamen post celebratas nuptias vsque ad tertium annum, carnaliter cognoscere non poterat maleficali impedimento, vt rei probauit euentus, impeditus: anxius, & quid ageret ignorans, & sanctos Dei iugiter interpellans. Accidit, vt ad ciuitatem Metensem, ob negotiorum quorundam expeditionem, applicaret: in qua, dum per vicos et pla-*
C *teas seruis, & familia vallatus incederet, quandam mulierem: quæ ante illos annos concubina sua fuerat, obuiam habuit: qua visa, dum super maleficia sibi illata minime cogitaret: improuise eam blande, ex amicitia contracta antiquitus, alloquitur: & qualiter se haberet, vt valeret, inuestigat. At illa cernens Comitis pietatem, vice versa, de valetudine sui corporis, & status, diligenter inuesti-*
D *gauit. quo respondente quod bene, & prospere cuncta sibi succederent, illa attonita paulum siluit. & Comes cernens illam attonitam, amplius verbis blandis eam aggreditur, ad collationem inuitando. At illa de statu vxoris interrogando simile responsum accipit quod bene in omnibus se haberet. Tum illa anne pueros etiam generasset, inquisiuit. Et Comes, tres mihi* (ait) *sunt pueri masculi, quoli-* Hoc imꝓbum quia mendaciũ.
E *bet anno vnum genuit. Tum amplius illa stupefacta paululum siluit. Et Comes, rogo te carissima, cur tam diligenter inquiris? indica, nec enim dubito, quin meæ felicitati congratuleris. Tum illa, vere congratulor, sed maledicatur illa vetula: quæ obtulit se velle corpus vestrum maleficiare, vt carnalem actum cum vxore vestra*

vestra minime haberetis. In cuius signũ puteus, qui est in medio curiæ vestræ, continet in fundo ollam, certas res malefi-ciales continentem: quæ ea de causa ibidem posita fuit, vt quamdiu ibidem contineretur, tamdiu coeundi impotentia vobis adesset: sed ecce omnia vana sunt, de quibus gaudeo, &c. Nec Comes diu distulit, ad domum regressus puteum exhauriri fecit, ollam repetit, et cuncta concremando, potentiam illam perditam subito recuperauit.] Hæc ille. sufficient hæc tria exempla certissima in diuersis maleficij generibus: & quod ad tertium istud, posset quis suspicari continuas ad Dei sanctos preces, vt hęc ei rei bene gerendæ occasio fortuita offerretur, à Deo impetrasse: quamuis quæ hominum inconsulta est calliditas, media illicita *(nempe mendacium)* aliis licitis *(aequiuocæ locutioni, & maleficij signi remotioni)* miscuerit. Si velis plura vide sup. lib. 3. *Par. 1. q. 4. Sect. 3. in princ. & Sect. 5. litt. C.*

Aliud ponit exemplum Cæsalpinus *in Disquisit. de Dæmonib. c.* 17. quod alibi exhibui. Sed plura Bapt. Codrōchus, cuius hæc sunt verba: *Vincentius Carrarius 2. p. de medico, & eius officio, meminit cuiusdam suæ sororis, quæ maleficio affecta, inuentis, ac crematis sæpe malefici signis veneficis conualuit. Hieronym. Mengus scribit quandam nobilissimam viduam veneficio lethali ac insanabili morbo affectam: dum ageret de extrema vnctione instrumentis, maleficis combustis, spiritualibusq́; remedijs adhibitis, quasi repente, omnibus admirantibus recepisse sanitatem. Narrat & quidam auctor de quodam presbytero: qui cum pessime maleficio affectus, plurimis mensibus lecto decubuisset, nec innumera remedia à Medicis adhibita quicquam ei profuissent inuentis in lecto plurimis signis veneficis, & combustis: quouis mense luna reuoluta alia & alia diuersa instrumenta reperiebantur, quibus semper igne consumptis, Dei auxilio, & Ecclesiasticorum remediorũ tandem pristinam sanitatem adeptus est. Annis superioribus Frãcisca filia mea, decem menses nata, apud nutricem insigni macie est affecta, sæpe, ac sæpius magna suspiria edebat: & quando desasciabatur semper plorabat, ægreq́; se ferebat desasciari præter puerorum morem, qui quamuis sint male affecti, vel dolore aliquo detenti, cum fasciæ soluuntur, quiescere, ac delectationem tum capere solēt. Nulla inuenta causa præternaturali effectus, nutriceq́; mutata, cum in deterius laberetur, subijt suspicio vxori meæ, quod, cum esset puella admodum venusta, inuidentiæ causa, vel odio cuiusdam vetulæ veneficio esse affectam. Quapropter culcitam inquirens, m* multa venefícij signa repperit: ciceres namque, grana coriandrorum, frustrum carbonis, & ossis defuncti, rem quandam compactam mihi incognitam, quam fieri ab his improbis fœminis ex quibusdam cum sanguine menstruo mixtis retulit quidam peritus exorcista. Præterea quasdam plumas ita quibusdam filis artificiose insertas, vt pileo, vt moris est applicari facile possent: quibus omnibus igne benedicto combustis, & adhibitis per triduũ exorcismis, & alijs nonnullis remedijs sacris, cœpit melius se habere, & carnem assumere: ita vt curatam fore existimaremus: nihilominus transactis quibusdam diebus, cum esset valde morosa, & multum ploraret, eodem lectulo denuo explorato, inuenta sunt nonnulla alia instrumenta, quibus crematis sanitati restitui visa est. Attamen in plenilunio mensis, cum plorabũda noctem totam insomnem duxisset, mane colore cinericeo fuit affecta, & ita mutata facie ab ea, quæ vesperi erat, vt esset res lacrymis magis, quã admiratione digna. Explorato denuo lectulo inuẽta sunt frustula duo nucis siccæ, & ossis alibi, nouem, vel decem ossa piscium, quæ erant fabricata instar pectinum, quibus capita pectuntur, cũ quibusdam corollis mira arte ex varijs rebus*

bus paratus. Quibus igni traditis, mutata domo, & pluribus aliis, & validioribus per exorcistam peritum adhibitis auxiliis, Dei beneficio absque ullo remedio naturali conualuit.] Sic ille lib. 1. de morb. venefic. cap. 8. Eo lubentib. verba adscripsi, quod in iis quædam notabilia. Primò recurrere malum, de nouo signis positis, & ideo de nouo sæpius, ac sæpius tollendum. Secundò ignem benedici, quo res istæ comburendæ, & simul adhiberi exorcismos. Tertiò mutatio domus, quæ valde vtilis.

2. *Probatur*, conclusio communi praxi cunctorum ferè vbique etiam bonæ consciētiæ, & scientiæ; qui hoc modo maleficiatos sanant: & forte alius modus sanandi, vix vnquam occurrit.

Ex Sprengero & Niderio quędam exempla, *lib. 3.* retuli, vnum nūc addam, de equo, sic mire magico maleficio cruciato, & sola nodi solutione sanato, quod narrat, quadam epist. insignis medicus Balduinus Ronsseus.

Medicæ venationis epist. 50.

his verbis; *Iā ad aliud digrediar, quod consulari huic viro contigit. Is in suburbanū profectus, cereuisiariam quandam tabernam prætervectus, vidit aliquot multis nominibus sibi addictos; statuit igitur eosdem admonere debiti, atque ni persolutum curarent, in ius vocaturum minatur: excusant alii moras, alii quibus ingenium hominis mite prorsus perspectum esset, rogabant aliquantulum temporis concederet, atque inter hos prorupit quædam toruo vultu, fixis in terram oculis; quæ, calcitrantem, cui insidebat equū admirata, sicuti videbatur, rogat quonā pergat, atque interim monet, ne quid nimis equo suo cōfideret. Subridens ille, ecquid, inquit, putas mihi incognitam equi huius indefessam virtutem, qui eo ad decem, et eo amplius milliaria citra vllam defatigationem vti consueuerim? Respondit illa, vereri tamen se, ne ferendo sit. Vir anilem subesse fabulam suspicatus, subdit equo calcaria, qui præter consuetudinem iam primum ad motum pigrior, progreditur quidem, sed labascentibus quodam modo, ac titubantibus pedibus. Admiratus igitur hanc subitam equi debilitatem, domum redit, equum manu pedetentim ducens, accirique iubet ex tempore Veterinarium, is cum sudore madentem videret equū, rogat, num quid defatigatus fuerit, vtrum post diuturnam quietem subito exstimulatus ad cursum, & num a concitatiore cursu confestim biberit, & alia huiusmodi, quæ iumentis morborum origo esse solent: & cum nullam euidentem causam ad morbi huius generationem facere animaduerteret, rogat, vt suæ fidei committatur equus, pollicetur interim, se suo non defuturū officio, atque omnem moturum lapidem, vt cognito tandem morbo, eidem auxiliares adferat manus. Conceditur Veterinarii fidei equus, atque ad eundem in stabulum deducitur, ubi equus doloris vehementia exagitatus, pedibus humum scalpens, protinus in terram deuoluitur crebra trahens suspiras. Veterinarius consilii pene inops, animo voluens, quot, quātisque casibus morbosis impetantur equi, venit illi in mentem eosdem, aut propter emphraxim, vt vocant, aut quoties suo tempore lotium non reddiderunt, grauissimis subiacere periculis: experiundum igitur censuit, num quod vitium in ano, aut vesica esset, manum ergo anum ingerit, perscrutaturus, num quæ materia in eo contineretur, quæ huiuscemodi accidentia parere posset, cōsueuerunt namque equi, quibus durior est aluus, et quorum anus scybalis quibusdam præcluditur, ex qualibet causa volutari, ac sudore perfundi: &, cum nihil tale reperisset, equi membrum genitale, aut penem attrectare cœpit, quem manu eductum, vidit arctissime, atque intricatissime colligatum esse: tentat igitur primum nodum vnguibus dissoluere, sed frustra, nexuum enim capita cū occulta essent, obliquisque inuolucris varie inter sese abdita, ferro tantum*

tantum dissolui poterant. Erat autem nodus hic malefica arte, vt suspicantur omnes, contextus ex cannabis radicibus, in hoc Gordium superans nodum, quod hic ex corni papyro plicabili, & in omnem partem flexili contextus esset, ille etiam ex ipsa radice dura, & ad complicationem rebelli. Nodo igitur dissoluto prosilijt protinus equus, atque per lotium maxima copia concreti sanguinis reiecta, conualuit quidem, verùm ita vt ad pristinum illum suum vigorem numquam redierit.] Arbitror hanc maleficam, intempestiua in compotatione interpellatoris molestia in bilē prorupisse, & obmurmurato carmine, per dæmonem curasse, equi membrum sic vinciri; idque sentientem equum ita calcitrasse: mox obscænā illam prodiisse in publicum, & quæ narrata miscuisse colloquia. Neque hic vllum erat naturale remediū aliud, quam si nodus ille dissecaretur, sic etiam in maleficio lactis furaculo, non aliud fere præsentaneum occurrit, quam si vtres coriaceos; in prata vel stabula missos, vbi armenta vaccarum degunt; deprehendas, & remoueas, discessésque. Monet me series epistolæ illius Rōssei, vt adiiciam quod ille præcedenti historiolæ subiecit: *Quid* (ait) *hic commemorem vtres illos emissitios, ad anatis similitudinem ex corio consutos, quos vulgus*, lite latas, *vocat, quibus ad emulgendum in pratis lac è vaccis vtuntur? nam quantumuis eosdem hactenus, pro anili quadam fabula, atque meris nugis æstimauerim; Neostadij tamen ad Lenum, quod nunc Landstrostum appellatur, fortuitus quidam euētus docuit rem esse nimisquam veram, & in hominum perniciem excogitatam: quando sub annum ni fallor 1553. miles quidam probe potus ex pratis in ciuitatem per Len pontem sese volutantem vtrem vnum obuium habens, nesciò quid antea stomachatus, educto gladio medium dissecans, totam plateam lacte repleuerit: adeo vt facti rumor per totam ciuitatem dispersus, omnes quotquot essent ciues; rei nouitate obstupescentes ad spectaculum alliceret: atque id ita factum esse multi fide digni ciues mihi retulere, qui sui oculis ea se vidisse testati sunt. Huc accedit, quod audiuimus* Godelam, *quondam,* KuKers *palam confitentem, vtrem hūc emissitium à se consutum, atque emissum fuisse, ac non raro magnā lactis copiam ad se detulisse.*]. Quis asseueret non licere tales vtres perdere, ne fructum vaccatū perdant armentarij? si vtrem perdere licet, cur non & nodum illum soluere? si nodum, cur non & ollam sublimarem effodere.

3. Probatur, conclusio valida ratione, nulla in hac amotione illicita intercedūt: licita itaque est amotio. Antecedens probatur enumeratione omnium actuum: qui hic reperiuntur, hi actus vel sunt interni animi, vel externi verbi, & operis. Animi interni actus sunt tres, primus desiderij, vt sanitas reddatur, & cesset nocere dæmon: & ad hūc finem; vt tollatur conuentio malefici & dæmonis de nocendo; & quia hæc pactio dependet à signo, cupere proinde ipsum signū tolli, ac destrui. proximus actus est opinionis, siue credulitatis humanæ, qđ videlicet opinor, seu credo probabiliter, cum sublatione signi pactū cessaturum, & cum pacto noxam, & sic noxa cessante sanitatem reddēdam. Tertius est, spes sanationis & cessationis. Verbi externus actus, rogare maleficum, vt signum tollat, & nocere per dæmonem desinat. Operis externus actus est, ipsa signa tollere, & destruere. Sed omnes isti actus, siue singulos spectes, siue cunctos simul copulatos, liciti sunt, & superstitionis expertes. licita igitur, & superstitionis expers est, tota hæc amotio cū spe tollendæ noxæ. Maior probatur, quia nihil aliud intercedit in re tota. Minor verò, *de desiderio:* quia licitum, immo

immo & meritorium est desiderare sua m,& aliorum sanitatem: quare & desiderare impedimentorum ablationem, & mediorum ad id vtilium adhibitionem. Medium verò ad hūc finem,est maleficij cessatio, ad cessationem,medium est causa aliqua cur dæmon velit à noxa inferenda cessare:ad hanc causam auferendam,medium est,infringere pactum, ex quo nocet: & quod,nisi fuisset cum malefico initum,non nocuisset, pacti istius duratio,commensurata est, dæmonis voluntate,ipsius signi durationi.quare mediū destructionis pacti, est destructio seu amotio signi: atque ita à primo ad vltimum, destructio signi, est medium necessarium sanitati recuperandæ. quare sicut licitum est sanitatem desiderare: sic & licitum est signi destructionem desiderare. Probatur etiam minor, *de opinione.* quia opinari cessaturum maleficium cessante pacti signo,non est illicitum, nec vanum, non illicitum,quia id fidei non repugnat, nec vlla lege prohibitum est, non est vanum, quia nititur rectæ rationis coniecturis,valde enim verisimile est dæmonem tū cessaturum: primò, quia ad nocendum impulsus fuit pacto, quod iam cessar. secundò, quia nihil superest, cur hac in re à malefico honoretur: tertiò, quia si promissis steterit, maleficum arctius sibi deuinciet: & plures alliciet, *De spe*, quoque probatur, quia hæc nihil est aliud,quam desiderium boni cum opinione euentus, quare quod merito opinor euenturum mihi bonum,id licite spero:si bonum sit ex rerum numero, quæ licite desiderantur. Ex his patet de actibus externis, nam quod licet cogitare,licet loqui,& quod licet concupiscere, id licet petere. quare si possum desiderare à mago sanitatem, & opinari me ab illo consecuturum, possum etiam ab eodem illam petere: & quia desidero consequi modo licito, possum petere sub tali modo, vt manifestum est. Denique quoad actum externū, res quoque aperta est. actus iste est amotio signi:sed in hac amotione nihil illicitum est, ex parte intentionis, nec ex parte petitionis, vt probatum: ergo nec ex parte executionis.Consequentia probatur, quia executio nihil addit illiciti, nec superstitiosi, qa nec ratione intentionis, nec ratione operis, quando scandalum abest: de quo non est quæstio, sed abesse præsupponitur.

Dicunt aduersarij, *ratione operis id fieri*, quia semper sit tacita quædam honoratio, seu inuocatio dæmonis. Quod falsum esse,sic ostēditur. opus illud amotionis signorum nec est dęmonis inuocatio, vel honoratio ex natura rei, vt per se patet: neque etiam ex intentione maleficium amouētis, quia non intendit hac ratione dæmonem honorare,vel eum inuocare:sed intendit inuocationem per magum signo posito factā impedire: nec etiā intendit comprobare pactum magi cum dæmone, vel quicquam operari ex illo pacto: nec dæmonem inducere,vt illud pactum cum mago seruet, sed solummodo intendit pactum illud nocendi rescindere, & annihilare,neque etiam dici potest esse honoratio, vel inuocatio dæmonis ex pacto aliquo præcedente eius, qui petit amoueri, quia iste nihil expresse, vel tacite cum dæmone pactus fuit,ne id quidē vt sublato signo desinat damnum dare: neque etiam ex errore opinionis,quia nō tollit idcirco quod putet illis rebus vim inesse sic nocendi, sed quod existimet quamdiu hæc posita manebunt, dæmonem, Deo permittente,nocere posse: & propter pactum cum mago initum nocere velle,& eadem ex causa signo sublato à nocendo desistere velle:quæ omnia docet experientia esse verissima.

Dices

Dices forte, dæmon idcirco nocere desinit, quia sic existimat se honorari. *Respondeo*, etiamsi ille putaret se honorari, quamdiu, nec res talis est, quæ natura sua honorē tribuat, nec adest vlla intentio honorandi, in eo, qui remouet, parum refert: nec propterea dici quis potest dæmonem honorare. Deinde nec verum est ideo dæmonem cessare: potius cessat, vt pactum cum Mago seruet, & sic eum sibi deuinciat, & alios alliciat, & alias ob causas, vt dixi.

Probatur conclus. 4. Maleficus male facit ponendo, ergo bene facit tollendo. Respondent non sequi, quia etiam in tollendo est superstitio, propter tacitum pactum, quod tum iterum censetur inire cum diabolo, propterea quia tollit cum spe cessationis. Sed contra: res ipsa sine spe non includit pactum, verbi gratia, si rusticus vel puer tollat omnino ignarus positum ad nocendum à magis, iste nullum tacitum haberet pactum, vt patet: attamen dæmon cessaret à nocendo. nec spes ista, (vt probatum) per se superstitiosa, vel illicita est.

Probatur 5. Licet declinare à loco, vbi positum est signum, spe euitandi malum: licet etiam vitare personas, à quibus quis metuit lædi maleficio. ergo licet etiam remouere signum cum eadem spe. Nec satisfacit solutio negantium consequentiam: eo quod fuga à loco noxio si naturaliter ordinata ad euitationem mali, in quod quis incideret, si eum locum pertransiret: signi autem amotio ad hoc naturaliter nullo modo sit ordinata, nihilo magis quam signi positio ad malum. Non, inquam, hoc satisfacit, quia ratiocinantur à naturali causa ad moralem, argumentum verò procedit de eadem causa in vtroque. ideo sic confirmo argumentum, si sciam posito veneno aliquo naturali locū esse noxium, licet mihi ab illo declinare, vt effugiam. ergo licebit etiam mihi venenum illud ab illo loco tollere, ne quem amplius lædat. Valet hæc consecutio. progredior, igitur similiter, si scio sub limine positū maleficium, vt quicumque limen illud calcauerit, moriatur: licebit mihi per aliam domus portam egredi, & limen vitare: ergo licebit mihi quoque maleficium illud sub limine positum amouere. Omnino enim similes sunt hæ consecutiones, nam sicut in priore vtraque res naturaliter ad salutem ordinatur: sic in posteriore vtraque æquali modo moraliter ad eandem ordinatur: & sicut se habent amotio, & fuga, naturalem ad causam: sic etiam se habēt amotio, & fuga ad causam moralem, quale est signum. ideo si rectè argumentamur à fuga causæ naturalis ad eius amotionem, etiam rectè argumentamur à fuga causæ moralis ad eius amotionem: neque in eodem causæ genere vllum discrimen est fugæ & amotionis. sicut enim fuga personam remouet à loco noxio, sic & amotio rem remouet, ne personæ in loco queat nocere.

5. Licet maleficos de medio tollere, ea spe, & desiderio, ne hominibus amplius noceant per diabolum, vt eius viua instrumenta: licet ergo signa quoque maleficorum tollere, ne per diabolum illa amplius noceant, vt eius muta, & fictitia instrumēta moralia, sicut enim tubæ, & tympana, & vexilla in bello, sunt quædam moralia instrumenta militiæ, sic huiusmodi signa sunt quædam quasi nequitiæ, & malitiæ diabolicæ instrumenta, non operantia, sed eam ad operandum excitantia. Huic argumento nondum respōsum est ab iis, qui contra sentiunt. Nam quod vim argumenti, & similitudinis positam putant, in ratione tantum signi, & maleficos dicant nō occidi, vt signa diaboli: hoc est, παρέργον.

6. Poſuit maleficus ſignum. quid A eſt facturus? ſi tollit, ſecundum vos peccat: ſi non tollit, vere & grauius peccat. quia relinquendo, manet cauſa damni proximorum, perplexus ergo futurus eſt, quem contra religionem, iuſtitiamve peccare neceſſe. *Reſpondent*, relinquere debere, & pœnitere, nec peccaturum relinquendo, quia relinquendo nõ eſt cauſa nocumenti, ſed eius cauſa fuit ponendo il- B lud, & paciſcendo cum dæmone. Reſtare ergo illi, vt pœnitẽs Deum oret, reprimere dignetur diaboli poteſtatem. *Contra:* ſicut peccauit cauſam dando, cum inciperet alius lædi: ſic adhuc cauſam dando, cum pergat eum diabolus lædere: ſicut poſitio, vel ligatio fuit cauſa inchoati damni: ſic relictio ligaminis ſiue nõ amotio, cauſa eſt continuati damni. ergo C ſicut tenebatur impedire, vel tollere cauſam, ne damnum inciperet inferri, ſic etiam tenetur, ne illud vlterius proſerpat, vel diutius duret. Quod ſane clariſſimũ eſt in maleficio, quod effectum habet ſæpius renaſcentem: verbi gratia, maleficium ſterilitatis primo anno nocuit tot equis, tot vaccis, &c. 2. anno iterum nocebit forte pluribus. ergo ſi tenebatur impedire D damnum primi anni, cur non & ſequentis? Confirmatur, in foro exteriore damnaretur ad omnia damna illata reſtituẽda, quamdiu illa inferrentur, & tam de damnis annorum ſequentium, quam primi: ſi diuerſis actionibus ageretur de ſingulorum annorum damnis, ſed hoc, quia peccat contra iuſtitiam, & eſt efficax adhuc cauſa damni. Ergo in foro etiam E interiore adhuc peccat: quia tenetur facere, quod probabile illum eſt poſſe facere: probabile autem eſt illum tum tollere debere, vt proximi damnum impediat, quia communis hæc eſt ſententia optimis fulta rationibus, vt oſtendimus.

7. Si duo Reges ſic inter ſe paciſcantur, vt columna, ſeu turricula quapiam ſtante erecta, ipſi ſibi mutuo auxilium ferant contra tertium Regem aliquem: ſi tertius iſte pacti gnarus, vt illi deſinant ipſum bello infeſtare, turriculam illã vel columnam deiiciat, & demoliatur: non dicetur ille tertius propterea conſentire in illorum fœdus; neque cum ipſis, vel eorum altero, qui fortaſſis illum admonuiſſet, pactum, vel ſocietatem inire. Igitur nec maleficiatus dicendus eſt, cum malefico, vel dæmone propterea ſocietatem inire, quia deſtruit ſignum, quod illi depacti, vt à nocendo ceſſet dæmon. Nec quicquam habet veriſimilitudinis quod reſpondent, etiam hunc tertium cum prioribus pactum inire, quia beneficium ab illis exſpectat. Nec enim vſquam vel apud Iuriſconſ. vel apud Theologos, inuenias talem pacti vel ſocietatis ineundæ formulam aut genus, deinde deſtruendo turriculam illam, potius pactum prius inter duos initũ ſoluitur, adimpleto termino: ſic etiam remoto ſigno pactum dæmonis, & magi conditione ſublata expirat. ſoluit ergo iſte remouens pactum alienum, nec ipſe nouum init.

8. Si quis cum hoſte foret pactus, vt ſuſpenſa de muro flammula candida, accurrat, & portam occupet, vrbeque potiatur: & tertius quiſpiam ciuium hoc reſciſcat: nonne tollere licebit, immo merebitur, ſi fecerit? quis, quæſo, illum proditoribus conſentire dicat? recte æſtimantes iudicabunt, eum pacta conuenta eorum non ſtabiliuiſſe neque approbaſſe, ſed abominatum ea reſcidiſſe. Cur igitur non eadem ratione & iure, qui reſciuit pactum dæmonis, & malefici de olla in familię perniciem defoſſa: poterit illam tollere, & tollendo cenſendus erit ab eorum pacto

alienus? an cum ille non consentiat A proditioni, qui illam destruit: huic censendus consentire maleficio, qui illud destruit?

Denique vt semel finiam (tædet enim tam multas soli faces admouere) licet omnes conatus similes dæmonis impedire, si incantamentis aliquis dæmonem ad nocendum inuitaret, recte faceret, qui murmuranti os pugno obturaret. si per scripturam, B & characteres id conaretur, laude dignus esset, qui dissiparet, & conscinderet membranulas, cur non idem ius conceditur in signis positis, quæ similiter dæmonem ad nocendum pelliciunt. sicut ergo possum impedire, ne verbis, vel characteribus magus consequatur effectum à dæmone, potero etiam signi alterius destructione id ipsum perficere.

C §. III. Restat respondeamus obiectionibus, quæ quod multæ sunt, & prolixæ, cogent nos etiam, quam vellemus, esse prolixiores.

Ad *1*. *Respond.* non fieri sufficientem enumerationem partium, sanitas enim exspectatur à morali causa, nempe amotione signi, sicut in exemplo proditorum (de quo egi in probatione. 8.) liberatio non exspecta- D tur à Deo, vel Sanctis, vel natura, vel proditoribus immediate: sed à signi amotione. Sed vrgent, saltem mediate exspectatur à proditoribus. ergo & sanitas hic mediate exspectatur à dæmone. Sed hoc est superstitiosum, quia est perinde facere, ac si dicas: præsta quod promisisti, pactus es amoto signo te cessaturum esse: amoueo: teneris cessare. *Respond.* E negando minorem, & eius probationem, immo perinde est facere, ac si diceres: pactum tuum primum cum malefico conuentum exstinguo: signum, quod nocumento inferendo præstituisti comminuo, & perdo: non est, quod noceas, amplius nocere non teneris. Si pergant instare, saltem exspectat mediate sanitatem à dæmone. *Respond.* exspectat, non à positiua aliqua dæmonis actione, sed à priuatione actionis eius, siue à cessatione. non enim exspectat, vt dæmon aliquid faciat, sed vt desinat facere, ad faciendũ alliciebatur signo, sperat illo sublato, non allectum amplius, desiturum nocere: vt amoto obiecto concupiscibili, quis vt plurimum desinit concupiscere. Effectum ergo exspectat priuatiuum; quem à dæmone non est illicitum exspectare, alioqui non liceret exspectare dæmonis fugam ex obsesso, cessationem à tentatione, & similia, ad quæ pie vtimur aquæ lustralis aspersione, reliquiarumque, & agni Dei gestatione. Duntaxat ergo illicitum est, exspectare effectum priuatiuum à dæmone, vi alicuius pacti conuenti cum dæmone: quod hic nullum est.

Ad 2. Negatur antecedens: ad probationem eius dico; si maleficus vnicum fecerat pactum; tollens, miscet se destructioni illius pacti, non conseruationi, quia destruendo signum, facit, vt pactum cesset. si duo fecerat pacta, non immiscet se secundo, quia non petit, vt diabolus vi secundi pacti desinat; sed destruendo primum pactum, virtualiter (vt dici solet) etiam destruit secundum, de quo non cogitat. si vi secundi pacti vellet dæmonem cessare, valeret argumentum. *vide 3. Notabile.*

Ad 3. Dico & antecedens, & probationem eius dissentire à vero, nam tollere signum, tantùm est protestari, quod diabolus, qui Dei permissione, & non aliter, potest nocere, speretur non nociturus amplius, postquam causa ad nocendum alliciens (nempe signi positio) cessauerit: item quod aliquando stet pactis conuentis, non quia sit verax, aut fidelis; sed quia censet hoc sibi esse vtile ad ho-

mines decipiendos, sicut solent decoctores minus debitum exsoluere, vt in grandiori summa creditori simplicitas abutantur.

Ad 4. Respond. Minorem falsam esse, non enim declinat ad Magos, vt Magi sunt; sed vt sunt homines gnari eius rei, quæ vel adspectu vel auditu potuit resciri, & petitur ab iis, non vt ex magica operentur arte: sed vt id faciant, quod quiuis rusticus, & idiota posset facere; saltem quod ipsi, sine vllo nouo cum dæmone pacto, possunt perficere, & perficere tenentur, ad commodum proximi. Potest ergo distingui maior, scriptura enim vetat declinare ad magos, tanquam ad magos: non verò tanquam ad alios homines à quibus licitum auxilium quis exspectat.

Ad 5. Respond. Aliter timeri Deum solum, aliter timeri creaturas. Deus solus timeri debet; vt omnipotens & auctor omnium, & quem nemo potest impedire, nec voluntati eius potest resistere: creaturæ timentur, tanquam quæ Dei permissione nocere valent; & quia malignæ sunt, etiam interdum volunt: & sic Scriptura sacra non prohibet eas timeri, dæmon verò inter omnes creaturas hoc timore maximè timendus, quia & cunctis hominibus, animantibusque potentior est, & nobis maximè infestus, &, exigentibus peccatis nostris sæpissimè permittitur à Deo nos grauiter lædere, vt constat de Iobo, maritis Saræ, Achab Rege, & aliis. Nonne licet timere sicarios, latrones, calumniatores? nonne licet fugere à domo dæmonibus infesta? cur talis fugit, nisi quia dæmones timet? tolle timorem, fugam sistet.

Ad 6. Negatur antecedens, impropria enim & falsa locutio est; amotio signi est signum, non magis certè, quàm homicidij actio est homo, sicut enim homo erat ante occisionem; sic A signum erat ante amotionem. nec iuuat comparatio illa baptismi, nam nec ipsa aqua est Sacramentum, nec ipsa ablutio: sed Sacramentum fit, quando ad elementum, verbum cum actione accedit, ablutio materia proxima sacramenti est, non Sacramentum. *Dicas:* saltem est aliquid pacti. *Respond.* sicut ablutio non est aliquid Sacramenti, nisi abluens B intendat baptizare: sic, nisi ponens, vel tollens signum, intendat ex condicto ponere, vel tollere, nunquam positio, vel sublatio erunt aliquid pacti.

Ad 7. Negatur consequentia, idcirco enim desinit nocere signo sublato, non quia per hanc amotionem grauius vulnus infligit animæ tollentis: sed quia sperat vel maleficum in C alium fortem (vt vocant) translaturum, cum nouo suo lucro; vel sic plures se sibi adiuncturum, videntes eum promissis stare. Præterea esto hoc diabolus speraret; sæpè spes illum fallit, & vnde compendium exspectabat, dispendium patitur. Denique D. Leonis illa auctoritas parum aptè adducitur, cessatio enim à nocendo beneficium non est diaboli, sed Dei, & ho- D minis tollentis signum: sicut non est beneficium proditoris, quando ablato signo desistit à proditione peragenda: neque qui tollit vllo modo dici potest, hoc beneficium à proditore exspectare.

Ad 8. Concessa maiore, quæ verissima est; Negatur Min. omnino enim hoc volunt, quotquot nobiscum sentiunt; & quia hoc ex eorum doctri- E na sequebatur, ideo non dixerunt expresse. Neque enim putabant quemquam adeo moralium rerum fore rudem, vt negaret, primò ipsum maleficum, qui posuit teneri signũ, quod nouit, tollere; si nequit aliter damnum impedire: sicut, qui diabolo inuocato verbis, vel scriptis nocet, tenetur

netur cessare ab hac inuocatione, non tantū quia superstitiosa est inuocatio, sed etiam quia proximo perniciosa est. Nec vllo modo puto tolerabilem esse contrariam sententiam in praxi, nec absoluendum qui nollet cessare, vel signum tollere, sicut non est absoluendus, qui alicubi malleolos reposuisset, incendium sparsuros, nisi illos velit amouere. Eadem namque ratio est, sicut malleoli efficaciter sunt nocituri vi naturali; sic etiam signa hæc æquè efficaciter nocitura sunt vi morali, siue vi pacti conuenti. Neque hic quærendum, qua vi damnum inferendum, sed an inferendum? & æque iniusta est illatio per vnam vim, atque per alteram, sicut malleolis inest vis ignea; sic censetur signis alligata vis, siue actiuitas diaboli, multo promptior, & fortior ad nocendum. Si verò tenetur maleficus tollere, quod posuit ex lege iustitiæ; tenebitur secundò alius, qui positum rescierit, id tollere, saltem ex lege charitatis.

Ad 9. Respond. id, si fiat seruatis circomstantiis, quas requisiui, *sup. lib. 5.* nec superstitiosè, nec impudenter; sed sapienter, & honestè fieri, à iudicibus etiam maximè timoratis. Victoria verò loquitur de expulsione dæmonis ex energumeno, quod non facit ad rem: vt nec totum argumentum, quia depilatio illa non est ablatio signi, cum pili non sint signa maleficij, sed latibula.

10. Argum. Multis peccat, primò quod contradicit sententiæ, quam eo nituntur probare. Nam si defensores contrariæ sententiæ censent; non esse licitam amotionem vllam, vt eos sentire patet; ex argumento sequitur, duntaxat aliquam esse illicitam, nempe destinatā huiusmodi dæmoniis eiiciendis: quia tales dæmones aliter eiici nequeunt. Si ergo eiici possent per amotionem, licita foret amotio, iam non ergo omnis amotio illicita foret. Sin verò dicam, se non contendere vniuersalē negationem; (Nullam amotionem signi cum spe cessationis esse illicitam:) sequitur non omnem amotionem huiusmodi esse superstitiosam; quod cæteris omnibus argumentis suis probare nitebantur. repugnat ergo hoc argumentum aliis omnibus, quia subuertit commune cæterorum fundamētum. Secundò sensus verborū Christi non est, non aliter eiici, sed non aliter rectè reiici efficaciter. Nam Apostoli non querebantur se vsos malis mediis, quod non est credendum; sed se eiicere non potuisse. conatus enim Apostolorum non fuerat illicitus, sed fuerat irritus, & hoc scire volebant; cur efficax non fuisset in hoc energumeno, quemadmodum solebat esse in ceteris. responsum illis, id accidisse, quod orationem, & ieiunium non adhibuissent; quæ talium dæmoniorum pessimorū, quorum inueterata possessio generi expellendo necessaria ipsis erant. Tertiò dæmon non exit ad signi amotionem, nisi quando erat ingressus ad signi positionem: quod Deus nonnunquam permittit; Quando autem propter hominis peccata Deus permisit opera malefici dæmonē ingredi; tunc licebit signum tollere, non secus, ac in reliquis maleficiis. Quartò plus probat argumentum, quam opus sit: imò & illud; (si valeret) nec exorcismis eiici licitè posse: si tantùm ieiunio & oratione tales licet eiicere. Denique non potest nobis constare, an ex hoc genere sit dæmō, an ex alio: ideo, durante hoc dubio, licebit signum amouere.

Ad 11. Dico exemplū illud S. Hilarionis duntaxat probare, quod, qui Hilarioni sāctitate, & dolo miraculorum sunt similes: aut quādo aliquod scandali, vel superstitionis augendæ

ſubeſt periculum; debeant id facere, quod ad maiorem Dei gloriam tendit; vt eſt dæmonem oratione eiicere: non verò probat, quod eo periculo ceſſante, aut quando quis non eſt certus de dono miraculorum (vt hodie certi nulli ſunt, in his partibus, vbi fides propagata) non liceat illi vti remedio, quod ad manum eſt, & experientia frequenti comprobatū nouit. Metuebat autem D. Hilario, non, ne dæmon hoc pacto ſolitis incantationibus recederet, ſed ne populo videretur iis receſſiſſe: imò neque hoc ſimpliciter verebatur, ſed alternatiuè; vel hoc, vel ne videretur ipſe dictis diaboli fidē habuiſſe; qui negabat aliter ſe expelli poſſe, niſi ſigno prius ablato: Quod falſum erat, vt D. Hilarion oſtēdit, & quia ſpōte ingreſſus, ſponte remanebat; nec eum cogendi vim vllam magica illa ſigna obtinebant.

Ad 12. Reſpondeo verè hoc argumentum eſſe nullum, & ab auctoritate negata, non ab auctoritate negante. Nam ſi vel Hincmarus (cuius ille eſt Canon) vel alij Patres cenſuiſſent, hoc remedium eſſe illicitum, nō fuiſſent contenti ſilentio prætermittere, quod vſu ſciebant frequentiſſimum: ſed diſertè prohibuiſſent, vt ſolent ſimilia. ſic enim quia purgationes per monomachiam, per ferrum candēs, & ſimiles, erant in frequenti vſu: ideò expreſſe illas prohibuerūt, ſummaque ſemper Eccleſiæ cura fuit, vſitatas ſuperſtitiones nominatim damnare. Inter licita verò remedia non meminerunt amotionis: quia de remediis Eccleſiaſticis, & diuinis agebant: iſtud autem eſt merè humanū remedium, & quod ipſa ratio, ac natura vnumquemque docet, nam & bruta norunt abiicere, & repellere, quæ noxia ſibi nouere.

Ad 13. Reſpōdeo diabolum ſignis non eſſe alligatum naturaliter: ſed mortaliter ex hypotheſi, quod vult ſtare pactis conuentis. Nec verum eſt ſemper illum poſſe nocere ſine ſignis magicis, ſæpè enim, immò ordinariè Deus permittit illū multa facere per maleficos, & ſigna malefica: quæ non permittit illum immediatè facere. Vnde non eſt abſurdum exiſtimare, quod quando Deus illum permiſit, mediante ſigno nocere: non poſſit dæmon nocere ſigno deſtructo, quia Deus tum videtur permiſſionē ſuam ſic limitaſſe. Non tamen hinc ſequitur Deum habere pactum cum dæmone, ſicut nec Rex pactum haberet cum rebellibus, ſi iis non reſiſteret cum filio ſuo rebellionem mouentibus, præſumptio quidem aliqua hinc in foro, vt vocant, fori naſceretur: reuera tamen pactum conuentum propterea nullum intercederet, ſed permiſſio duntaxat, & conniuentia probaretur.

Vict. relect. de Magia circa fin.

Ad vlt. Reſpond. Negatur conſequentia, quia nemo ſcit, an Deus diabolo permiſerit nocere poſt ſignū deſtructum: & quia poſſumus ex frequēti experientia colligere, vel Deum id ei non permiſiſſe, vel ſaltem reliquiſſe eius arbitrio, vt adhuc noceat, vel ceſſet nocere, ſi velit: ideò poſſumus hoc experiri, & ſignum amouere. Recurrendum quidem ad Deum, ſed non propterea prohibita ſunt remedia humana. Porrò ex his patet, quod cum ſignum amotum eſt, vtile etiam, & licitum eſſe, illud comburere maximè igne benedicto, & in loco ſacro: nam hæc loci & ignis circumſtantia etiam dæmoni eſt odioſa, & metuenda. Addit Zachar. Vicecomes in actis exorciſtæ cōplemēto pag. 76. ſimul cum ſigno comburenda aliqua benedicta, vt ramos oliuarum, thus, hypericon, &c. quod mihi non probatur, vt ſuperfluum, & de ſuperſtitione ſuſpectum, cum ſufficiat ſigni amolitio & deſtructio.

SE-

SECTIO II.

De remedijs naturalibus contra maleficia, §.1.

MVLTA de his more suo Grillandus *quaest.2. à num.3.* in cuius sententia quid vitandum docebũt sequẽtia. Theologi quidam vim omnem adimũt naturalibus medicamẽtis: Medici plerique magnam nimis tribuunt; & quaedam memorant, vt naturalia, quae quibusdam queant esse suspecta, mihi pronunciandum vetus N.L. de multis. Non assentior iis, qui omnem omnino efficientiam rebus corporatis in daemones tollunt; nec iis etiam, qui directam vllam vim naturalem in daemones concedunt, vt videntur concedere Faius, Petr. Gregorius & alij: sed iis assentior, qui secundariam, & indirectam tãtum tribuunt, quae sententia peritiorum Medicorum, & Theologorũ fuit, *vt Paris. libr. de vniuers. Dionys. Carthusiani in Tob. cap 8 Francisc Victor. relect. de Magia quaest.6. Zachariae Vicecomitis d. operis part. 1 tract de remedijs corporalibus. Lulli lib.2. de quinta essent. Leuini Lemnij lib.2. de occult natur. mir. Francisc. Vales. c.28. sacr. Philos. Bapt. Codronchi. Caesalpini & aliorum mox citandorum:* nulla enim naturalis corporeae rei vis est, quae daemoni possit praeualere, aut directè in illum aliquid agere; *cui nulla super terram potestas est, quae comparetur: qui factus est, vt nullum timeat.* teste sacra Scriptura. Sed concurrente naturali, agente causa supernaturali, Deo vel Angelo; agere res corporea potest in daemonem, eumque pellere, & etiam cruciare: verum tum agens primarium, & directum, est supernaturalis illa causa: secundarium verò, & indirectum est, corporeae rei vis naturalis, illi à Deo initio creationis insita. Hoc ergo in sequentibus reme-

Faius in Energum. Petr. Greg. in Synt. iur. Franc. Georg. in Problema.

Iobi 14. v.24.

A diis semper ante oculos habendum, nec eorum vis vlterius extendenda. Adscribam autem illa, vt mihi colligenti occurrent. *Lapidibus, & herbis,* vim aliquã tribuit canon. *daemonium 26. quaest.7.* Et sane de multis mox subiungam. radices varias commendat Ioseph. & in his *baaras*, sed modus euellendi, & alia quaedam quae addit suspectam rem reddunt, *lege* B *lib. 8. Antiq. cap.2. & lib.7. belli Iudai. cap. 23. à Thapsia*, daemones fugari scribit apostata fidei Amatus Lusitanus *in Dioscor. lib.4.* Plinius daemonum ludibriis in quiete, *paeoniam*, commendat, sed *nigram lib.25. cap.4.* Veneficia depelli, *rhamni*, ramo ad valuas, & fenestras posito, vt fama celebre, scribit Dioscorides, *lib. 1. cap. 110.* confirmat Bionis exemplum, *sed* C *lauri additis folijs*, apud Illustrium, *in eius vita*. *Verbascum*, valde commendat botanographus Apuleius, *lib. de virtutibus herbar. cap.71.* Ouidius, lib 6. Fastor.

Spinam, qua tristes pellere posset
A foribus noxas (haec erat alba) dedit.

Moly seu *rutam agrestem*, multi ad hoc commendant, *Homerus in Odyss.* D *x. & ibi Didymus. Scholiast in Plutum Aristophanis, Plinius lib.25. capit. 4.* Scyllam in limine ianuae suspensam Dioscor. laudat. *lib.2. cap. 168.* pellem capitis lupini affixam villae valuis, vel lupi rostrum Plinius, *lib. 20. cap.9.* Alyssum in domo appensum idem, *lib.13. cap 4.* Alij (apud Codronchum) plurimas alias herbas, rutam *Aristot. Problem.34. Dio-* E *scor. & Plin.* Hypericon, quod ideo vocant fugam daemonum: *verbenam*, quam ideo herbam sanctam veteres dixere, *Dioscor. lib 4. cap.56.* Herbae Paridis semen non minus X X. diebus in pondere drachmae quotidie illitum, *Pandectarius*. Antirrhini seu Lychnis agriae ad collum appensio,

Matthiolus lib.4. cap.129. Artemisia, A *auctor lib. simplicium 25. cap.10.* Abrotanum, *Plinius lib.21. cap.2.* Mythridatium, Scordites, Centaurium, Sabina, palma Christi, Asteratticum, quæ & Bubonion, Aristolochia, tussilago; *Dioscoridi, & recentioribus*, & iisdem saluia, anethum, marrubium, fœniculum, chamæpytis, quæ & Iua, cyclaminum, allium, ruta capraria, & cupressus. Quinetiam in *humano sanguine*, vis aliqua naturalis indirecta B inesse potest, vt menstruata muliere agros circumeunte noxia vermina necari censuere Dardani sectatores apud Columellam. & Lud. Banairolus scribit, *Ennead. muliebri. cap.2.* si menstruo cruore domus alicuius postes inungantur dæmoniacis Magorum artibus & insidiis aditũ omnem precludi: & apud Mich. Isselt. C anno 1586. legitur, in Liuonia fuisse locum, vbi nimbis, tonitruis, ac tempestatibus dæmonia truculẽter grassabantur, nisi in lacum quendam innocuus infantulorum cruor à rusticis infunderetur. Posterius hoc aperte Satanicum: priori, aliquid physicum inesse potest, sed indirecte agens. Sed non iniucundum erit si adscribam, ex Balduini Ronsæi ve- D natione nonnulla, quæ vel carminis elegantia, vel raritate materiæ, queant curiosum lectorem delectare, & si naturæ genius faueat, ægrum iuuare. *De lupo*, cecinit:

Hist. continuationis Surij.

Plin. l.20. cap.9.

Nec rostrum virtute caret, nam munere quodam
Naturæ arcano depellit fascina dira:
Si prius exuccum fuerit: mos hinc fuit olim E
Antiquis villæ portis præfigere.
Quid? quod dura cutis rigida ceruice reuulsa
Tristia dicatur depellere fascina posse?
Restat adeps pinguis celebrem Saturnia Iuno
Quem fecit populis, dum vincula iugalia curat,
Et linit obductos vittis hoc vnguine postes,
Ante venit sponsus quam optata ad limina sponsæ:
Hinc quondam iuuenes illi, innuptæq; puellæ
Instituere lusus festos, atque annua festa:
Quod lamijs, strigibusq; feris quoque sustulit ansam
Turbandi nouiter nuptos, noxamq; ferendi,
Nomen & à facto sortita est Vnxia Iuno.
Quid referam cædes, aut quid data vulnera ferro?
Quidve cibis alijs dicam noua toxica mixta?
Dæmon homo est homini, sic nos vesana libido
Exagitans, semper trahit ad genus omne malorum:
Sic Strix dira oculos, & totos fascinat amens
Artus, ac lento consumit corpora tabo.
Horrendum facinus nimium, nil tale verentes,
Promeritosve homines violentæ obtrudere morti,
Et spoliare bonis, sed magni rector olympi.
Antidotos homines docuit. Nam frontis hyenæ
Noctiuagæ pellem perhibent arcere verenda
Fascina si gestet quisquam, tacitusve reseruet:
Stercora quæ reijcit violenta & morte perempta,
Ossaq; creduntur magicas depellere fraudes.
Et confert catuli nigri tinxisse cruore
Interiora domus, murosq; obducere rubro

Hæc de hyena sũt superstitiosa propter cõditiones requisitas licet præscribat Plinius 28.c.8.

In-

Incrustamento, vel fel suspendere tignis.
Lichenes tumidos celeris dromadæ, et resecare
Conuenit, & siccos seruare cubilibus amplis,
Quod Strigibus fraudes adimant, & fascina pellant.
Atque oculus dexter mustelæ includitur auro,
Post teneris digitis aptatus, reddere tutos
Dicitur à diris Lamijs, Strigibusq; ligatos.
Creditur à multis torui seruata leonis
Pars caudæ prodesse viris, quos fascina vexant:
Fertur quod simili vi polleat vngula pardi.

Idem Ronsseus, *epistol. 22.* conatur ostendere, cur asini siluestris, seu onagri, nec non domesti, nulla nigredine aspersi, vngula ad effascinationem faciat: idq. tribuit salaci animalis eius naturæ, & ad illud maleficiũ restringendum censet, quo viri velut ligati ad venerem inutiles redduntur, contra hoc maleficium hyenæ neruos in vino cum thure potos præscribit Plinius, *d. c. 8.* item rubetæ officulum in potu additum, *lib. 32. c. 5.* & Lentopodij radicem appensam Dioscorid. *lib. 4. cap. 126.* Q. Sammonicus Serenus, medicinæ cap. 58.

Præterea si forte premit strix atra puellos
Virosa immulgens exsertis vbera labris,
Allia præcepit tundi sententia Vecti,
Qui veteri claras expressit more Togatas.

Euonymus, *in Thesauro Medico c. de solidis quibusdam, &c.* docet confectionem electuarij ex argẽti viui pulueribus conficiendi, quod fascino aduersetur. Marbodeus Gallus multa de lapidibus differẽs, inter cætera, de Adamante. [In Dactilothica.]

Et noctis lemures, & somnia vana repellit.

Thetel. Iudæus, *lib. de sculpturis*, eandem vim tribuit, *Chrysolitho*, mulieris figura naturaliter formato: sed & Marbodeus, de eodem:

Esse phylacterium fixus perhibetur in auro
Cõtra nocturnos fortis tutela timores,
Pertusus setis si traijciatur aselli,
Dæmonas exterret, & eos agitare putatur.
Traiectum læuo decet hunc gestare lacerto.

Quid corallium?

Vmbras dæmoniacas, & Thessala monstra repellit.

Quid gagates?

Idem dæmonibus contrarius esse putatur,
Vincit præstigias, & carmina dira resoluit.

Contra maleficos omnes morbos, prodesse tradunt Dioscor. *lib. 5. c. 103.* Plinius, *lib. 25. c. 10.* & Mesue ad hoc laudat oleum quoddam ex Gagate, quod *sacrum*, vocant.

Quid iaspis?

Et, sicut perhibent, phantasmata noxia pellit,

Quid onyx?

Insomnes lemures, & tristia cuncta repellit:

Sic vulgo legitur, sed sensum membranæ contrarium exhibent:

In somno lemures, & tristia cuncta figurat.

Sane maleficam eius vim ipsemet indicat Marbodeus, *c. de* Sardio, cum scribit præsente Sardio Onycem nocere nõ posse, de Ætite, & smaragdo Codrõchus idem probat. Georg. Villichius, de cameleonte:

Cammeleontis hepar tostum nicromantica pellit [In γεν-τότλια.]
Appensum collo. De asino,
Infantum cunas pellis villosa defendit,

Horri-

Horrificosq́; metus pellit & ista si-mul.

In Nili flumine lapillum inueniri, qui quam primum energumeni naribus apponitur, dęmonem extrahat, ex Thrasyllo scribit Stobæus.

Marcellus Empir. *lib. de medicina, c.20.* potionem præscribit contra cuncta in cibo & potu sumpta maleficia: quæ ab illo peti potest: contra equorum fascinationes quasdam suffumigationes præscribit Renat. Vegetius, *lib.3. Veterinariæ, c.74.* Sane suffitibus dæmones expelli de corporibus, censuere Iudæi & Gentiles: *teste Iustino Mart. cont. Triph. & Thargum Chal. Cantic. 4. v. 6.* De hyperici suffitu id testantur Lullus, *lib. 1. de quinta essent.* & Matthiolus, *in Diosc.* & factitant nostri exorcistæ teste Mengo *Flagel. dæmon. ex 3. 4. & 6.* & qui modos compositionesq. describit Zacharias Vicecomes complementi artis exorcisticæ part. 1. cætera à reliquis, qui Æsculapidarum de gente, nos medicinam corporum non profitemur. Animarum medici vtinam simus, summi illius archiatri, qui viuificat mortuos idonea instrumenta. Theologis placuit, estque verissimum corporeas res in naturam intellectualem, & immortalem, qualis est dæmonũ, nihil posse, quare censent cum Angelo, lapides, herbas, particulas animantium, & alias medicinas directe, & proxime nihil in dæmones operari: indirecte tamen, & mediate iuuare contra eius conatus maleficos, eo quod impediunt, vel auferunt dispositiones illas, quibus dæmon vsus fuit, ob naturalem habitum corporis illius, quem vexat, vel saltem inuitatus, aut aditus ratione influxus astrorum, vt de Lunatico Euangelico Origenes, & Hieronymus censuere, vel ratione cōplexionis atrabiliariæ, & similium causarum. consideratio ista dispositionũ, vel amicarum, vel odiosarum dæmoni (odiosæ fuere in his duabus Iosephi, & Tobiæ narrationibus) magis consentanea est philosophiæ, quam quod Drusus opinatur dęmonem fugatum dumtaxat ratione symboli & significationis per hepar, & cor illud repræsentati, si dæmon dũtaxat vsus fuit efficacitate agentis naturalis, nec de suo addit malitiæ aliquid artificiosa commixtione, vel industria sibi nota & hominibus incognita, vel fractura & continui solutione, vel detorsione occulta: tunc posset fieri, vt totum maleficiũ naturalibus, quę Medicorum ars approbat, remediis tolleretur. Sic interpretor sententiã Richardi Mediauillani, qui censet maleficiũ naturalibus remediis aliquando in totum superari posse. Si verò quid huiusmodi immiscuit (vt solet) remedia hæc naturalia ex parte poterunt iuuare, in totum iuuare non poterunt. ratio diuersitatis est, quia priore casu poterunt illæ dispositiones in totũ tolli, quibus dæmon vtebatur: posteriore possunt ex parte tantum tolli, vel ad tempus impediri, & sic etiam actio dæmonis priore casu in totum tollitur, posteriore remittitur dumtaxat, & ad tempus impeditur. Deinde dæmon, etiamsi vsus sit solis venenis naturalibus, solet nonnumquã, vt potest, vim remediorum naturalium debilitare, & impedire quando Deus permittit: raro etiam Medici posśūt coniicere, quibus mediis naturalibus ille ad nocendum sit vsus: ita fit, vt raro, immo vix vnquam maleficia naturalibus remediis penitus tollantur. Hæc causa est, cur plerique Doctores cōmuniter negarint morbos ex maleficio naturalibus remediis tolli: sed cōmuniter affirment à magis alio maleficio sanari. Et propter hanc disquisitionum alterationem canones permittunt energumenis lapides, vel herbas portare, absque incantatione, *c. vlt. 26. quæst. 27.* Propterea

In verb. superstitio q.6.

Orig. in Matth. 17. tract.3. Hier. c.4.

In 2. d. 3. q. 8.

Sic Albertus Magn. in Luc. c. 9. Pau. Burgent. in 1. Reg. 16. Pelbertus,

Guilh. Parif. Angel. quos citãs fequitur Binsf. p.1. Dub. 3. & Grillan. q. 3. nu. 4. & 5.

pterea etiam in adhibendis naturalibus remediis hoc obferuandum, vt confideretur, an cõtra difpofitiones, quibus dæmon gaudet, & vti confueuit, in hominibus lædendis, vexandisque, viriũ aliquid obtineant: quod fi deprehendatur, (vt conftat de peoniæ radice, ruta, & mufica, & callyonimi pifcis iecinore) tum iudicãdum, iis citra fuperftitionẽ vti licere. Vide quæ de his non omnino indiligenter dicta. *lib.2.q.30. Sect.3.§.2.* Sed quia poft priorem editionem quædam didici in libris Hippocratidarum, ea nũc exhibeo publicæ omniũ vtilitati.

Naturalia hæc remedia vel pertinent ad morbi indagationem, vtrum fit maleficus necne? & vocatur hæc pars, *de fignis, feu indicijs*: vel pertinet ad morbi fanationem, & nuncupatur propriè, *de remedijs*. ideo nobis de vtraque agendum.

§.2. De fignis & indiciis malefici morbi.

Priorem quę ad indicia fpectat, ex parte difcutiunt exorciftæ quidã, fed plenius Medici. Exorciftarum indicia proponit liber facerdotalis Sammarini. Medicorum Bapt. Codronchus.

Sammarinus, *1.p. Sacerdotalis tract. de exorcifmo*, fic fcribit: *c.3. De fignis quibus aliquis cognofcitur effe dæmoniacus, Legitur, quod fi quis non poteft continuare efum carnis hadinæ per dies triginta, quod talis iudicatur dæmoniacus*] Hæræo. nam hoc indicium probum ad epilepticorum affectionem detegendam, non verò energumenorũ; qui plerique epileptici non funt.] Addit; *aliqui dæmoniaci habent oculos terribiles, & dæmones mẽbra eorum & corpus deftruunt miferabiliter, et interficiunt, nifi citò eis fubueniatur. Aliqui fingunt fe effe fatuos & femper augentur. Sed difcooperiuntur, & cognofcuntur; fi nolunt dicere Pfalmum*, Miferere mei Deus, & Qui habitat, *aut Euangel. S. Ioan.* In principio erat verbum, *& fimilia fancta. Eft etiam magnum fignum, quando loquuntur fermonem alienum à patria fua, fi non fuerunt extra patriam* (clarius diceret quem ante morbum non didicerant) *et quando perfonæ illitteratæ idiotæ loquuntur liberaliter, & congruenter, aut etiam cantant muficaliter, aut quando dicunt aliquid, quod ipfæ nunquam dicere fciuiffent. Aliqui etiam dæmoniaci funt muti, & ftupidi. Aliud quoque fignum eft, quod eis fuperueniat terrores: & citò recedunt. Potiffimum autem, cognofcitur, quis effet dæmoniacus, fi quando leguntur exorcifmi, cõturbatur: et hoc fignum eft præfentis Diaboli.*

Cætera figna etiam ante coniurationem feruiunt, hoc vltimum inter coniurãdum, quo tempore alia quoque animaduertẽda, vt idem fcribit, cap.6. Quando facerdos ponit manum fuper caput energumeni, tunc aliqui, *fentiunt fub manu rem frigidiffimam, tãquam glaciem. Aliquibus defcendit ventus per humeros, & renes, qui eft frigidiffimus. Aliquibus caput in immenfum aggrauatur. Aliquibus cerebrũ cõftringitur, & perforatur: ficut fi gladio percuteretur. Aliquibus inflammatur caput; & facies, & aliquando tota perfona, ac fi effet vapor ignis. Aliquibus febris immenfa cum dolore capitis euenit, & totum corpus extenuatur, & tangitur: Sed omnia ifta accidentia parum durant, quia coniuratio tollit dæmonis vigorem. Aliquibus conftringitur guttur, adeò, quod videntur ftrangulari, aliquibus ad orificium ftomachi mouetur quædam res ad modum pilæ, ac fi effent vermes, ac formicæ, aut ranæ: quibufdã accidit vomitus magnus ftomachi. Aliquibus maxima tortura in vifceribus: Nonnullis venter vehementer inflatur. Quibufdam conftringitur cor, ac fi intolerabiliter feriretur. Oftenditur etiam dæmon in aliqua corporis parte palpitando ficut pifcis, aut in modum formicarũ. Aliquando pertranfit à capite vfque ad digitos pedum, ficut ventus, & e contra. Vltra ifta figna, complura alia practicando*

cando videbis, quia diuersi dæmones faciunt diuersa signa.

Quoad signa quo quis aliter dignoscitur esse maleficio læsus, hæc scribit, *cap. 4 Aliqui maleficiati habent colorem faciei cedrinum, aliqui oculos constrictos, et omnia eorum membra videntur ligata: & habent humeros desiccos. Duo autem potissima signa sunt, constrictio cordis, & oris stomachalis, & quando videtur eis, quod habent vnum bonum super stomachum. Aliqui habent puncturas in corde, tanquam si acubus esset punctum. Aliqui videntur sibi cor corrodi. Aliqui habent magnum dolorem in corde, aut renibus: et videtur eis, quod talia membra a canibus lacerētur. Aliquibus videtur bolus in gutture ascēdens, & descendens. Quibusdam ligata est vena generationis. Aliqui habent stomachum ita dispositum, quod emittunt per vomitum, quicquid comedunt & bibunt* (hoc signum leuissimum est, & nullum nisi alia accedant) *Aliquibus per ventrem discurrit ventus frigidissimus, aut tanquam flamma ignis. Aliquibus signum est ex indigestione cibi, & potissimum quando medicinæ applicatæ nihil prosunt infirmo. Aliquibus est circa collum continua pulsatio, quæ videtur tremorem inferre.*] His plura ponit Zacharias Vicecomes in complemento exorcistæ part. 1. doctrina. scribā verba, in vsum pauperiorum libris carentium. Dæmoniaci simpliciter signa sūt. *1. linguam nigram, & tumidam multoties Dæmoniacus de ore multoties contra naturam profert: inflatur guttur, vel distringitur anguste, ita ut uideatur uelle strangulari, sed tamen in suum pristinum statum redit. 2. plorant dæmoniaci, nescientes quid plorent. 3 cum ira, & contentione respondent interrogantibus. 4. quandoque etiam coacti, vt loquātur, nolunt loqui 5. claudunt dentes, & nolūt comedere. 6. homines odio prosequuntur. 7. Multa dicunt, ex quibus minimè dignoscitur, quid velint innuere. 8. opprimuntur sopore graui. 9. remanent tanquam sensibus destituti. 10. Seipsos pugnis percutiūt, & vestes lacerant, & capillos. 11. Terribiles habent oculos & horribiles. 12. Terrore repentino afficiūtur, & confestim terror ille recedit. 13. Diuersorum animalium voces imitantur, et sic audiuntur rugitus leonum, balatus ouium, boum mugitus, latratus canum, porcorum grunitus, & similiū. 14. Strident dentibus, & spumant, & signa alia ostendunt tanquam canes rabidi. 15. multoties exponunt se præcipitiis. 16. discurrit aliquando per eorum corpora, igneus, vel glacialis vapor. 17. Sentiunt per corpus signa, tanquam formicas discurrentes, ranas saltantes, viperas serpentes, pisces natantes, muscas volantes, & similia. 18. varia præter naturam vident, & audiunt. 19. Sentiunt sub manu sacra capiti superposita, vel ex sacra lectione quid frigidissimum, vel calidissimū, vel graue. 20. Clamant cum aliquas Sanctorum reliquias capiti superponis, etiam occultè, & dicunt, auferte istas à me, quoniam malè olent, vel sunt nimis graues: aut efflāt, aut circumuoluunt caput, aut ipsas reliquias proiicere student, aut contra ministrū, & astantes se iratos ostendūt, & similia. 21. Omnia spiritualia odio habent, à facie Sacerdotum et præcipuè Exorcistarum fugiunt, in Ecclesiam ingredi nolunt: & si ingrediantur, ab ea statim fugere procurant: vel coronæ, vel spiritualium librorum tædet: cuncta benedicta, Sanctorumq; imagines, & maximè Crucifixi nolūt inspicere, nec deosculari: imò proiiciunt, et in hac omnia conspuunt. 22. Sacra verba proferre negligunt, qualia sūt,* Miserere mei Deus: Qui habitat in adiutorio altissimi. Magnificat anima mea Dominum. In principio erat Verbum. *et similia Et si ea pronunciauerint balbutire student, vel verba corrumpunt, tædium graue demonstrant, tandem ea perficere non possunt. ita vt palam*

palàm ſe dæmoniacos oſtendant. 23. Sentiunt in aliqua corporis ſui parte dolorem, & ſi ſuper eum ſignum ſanctæ Crucis feceris, ſtatim per corporis membra fugiet: ſed ſi eidem dolori locum præciſum aſſignaueris, in ea corporis parte, in qua volueris ſigno ſanctæ † Crucis patiētia, & perſeuerantia annotabis. 24. Cum ſuper dæmoniacos Euangelia, Paſſionem Ieſu Chriſti, Coniurationes, & ſimilia legeris conturbabuntur, ſenſus occupabunt, intollerabiles etiam in illis anxietates, ac inflationes, vel guttas ſudoris defluentes conſpicies. Inſuper ſtridores ad cœlum vſque mittent, proſternent ſe, ac ſimilia facient. 25. Cū audieris idiotas, & ignaros litterarum, interpretari difficilia, aliorum manifeſtare ſecreta, pulſare, vel muſicaliter canere, aliqua prædicere, loqui varijs linguis, & (vt verbo concludam) ſupernaturalia facere, abſque dubio ſignum erit diabolicæ præſentiæ.] Animaduertēdum tamen quod ſupradicta ſigna omnia poſsūt etiam concurrere in dæmoniaco maleficiato, & quædam, maximè priora in ſimpliciter maleficiato; de quo mox quindecim ſigna idem Zacharias ponit.

Verum iſta, & alia longe exactius collecta, & experientia comperta fuerunt à Codroncho, *lib. 3. de morb. venefic. cap. 13.* docet ſigna hæc, vel communia eſſe cunctis maleficiis, vel peculiaria quibuſdam. Communia ducit à cauſa morbi, & à comitantibus morbum. Signa à cauſa tradit, vt ſi morbus cœperit ex intenſiſſimo alicuius amore, vel irrationali, ſeu iniquo in aliquē odio, ſi ex maledictis, vel minis alicuius malefici, ſi inſtrumenta maleficij ſunt inuenta, qualia nos multa commemorauimus, & refert Andræ. Cæſalpin. *de inueſtigat. dæmon, c. 22.* A concomitantibus morbum ſunt paroxiſmi, & remedia iuuantia vel lædentia: & communia ſigna ſunt: primò quod morbi malefi-

A cio illati ægerrimè cognoſcuntur, ita vt Medici in iis hæſitent, & vbique huc illuc animo agitentur, nec certi quidquam de illis audeant proferre. 2. quod remediis ex arte adhibitis, morbus ſe nō remittat, ſed potius exaſperetur, & augeatur. 3. quod more naturalium morborum, non creſcat paulatim; ſed frequenter ſtatim ab initio, nullis peccantibus humoribus B in cauſa exiſtentibus cum grauiſſimis ſymptomatibus, & doloribus ſe morbus prodat. 4. quod valde inconſtans ſit morbus, & licet periodicorum naturam referat, raro tamen periodos ſeruet: & licet ſimilis videatur naturalibus morbis, in multis tamen diſcrepet. 5. multoties, licet ægrotans grauiſſimè doleat, in qua tamen parte doleat, nequeat referre. 6. interdū C ægri ſuſpiria (quæ luctuoſa vocant) abſque manifeſta cauſa emittunt. 7. aliquibus appetitus reiicitur, aliqui cibos reuomunt, & ventriculum ita male affectum habent, vt & ſæpius aſtrictione laborent, vel etiam pōdus in ipſo quoddā, quin & rem aliquam per oeſophagum modò aſcēdere, modò deſcendere percipiant, & ſi in ſuperiorem partem delatum deglutire D conentur, omnem operam ludant, re ipſa mox ſpontè deſiliēte. 8. in regione cordis punctorium dolorem percipiunt. adeò vt ipſum aliquando lacerari aſſerant. 9. In quibuſdam circa collum arteriæ manifeſtè pulſare, & quaſi tremere deprehendūtur. 10. alij ſæuo colli, ſeu renum dolore crucian tur, vel circa ventrem inferiorem torſiones acerbiſſimas, & ſæpè flatum E quendam frigidiſſimum per vētrem permeantem, & citò redeuntem, vel vaporem vti flammam ignis calidiſſimum, ſimili modo illos infeſtantem percipiunt. 11. Quidam ad venerem impotentes redduntur. 12. conſueuere quidam leuibus ſudoribus præcipuè circa noctē corripi, quāuis tempore,

pore,& aura frigidiore. 13.alij videntur habere particulas corporis veluti nexibus deligatas. 14.morbi, quibus laborant veneficio læsi, sunt vt plurimum totius corporis quædam extenuatio,& macies, & virium imbecillitas,cum summo languore, mẽtis stupiditas quædam, varia melancholica deliria, diuersa febrium genera medicis multum negotij exhibentia, motus quidam cõuulsiui,vnde epileptici B videantur, membrorum quædam rigiditas speciem conuulsionis præ se ferens. aliquando omnes capitis partes tumefiunt, aut talem circa totum corpus lassitudinem percipiũt, vt vix vllo pacto mouere se possint. Plerũque tota cutis, sed vt plurimũ faciei, flauo seu cinereo colore suffunditur. Aliqui habent oculorum palpebras ita adstrictas, vt eas vix aperire possint. oculi sunt perlucidi, & transparentes. sicut cercopithecorum. Nonnunquam quædam spectra, vel nubeculam inspicere videntur, & nonnulli toruè intuentur.

15. Cognoscuntur experimẽtis quibusdam. Nã veneficio affecti faciem Sacerdotis vix adspicere valent, nec oculi,intentis vllo modo,album oculorum variis modis mutatur. Ægrotantes, cum instrumenta comburuntur, soleant in deterius mutari,vel noxam quandam recipere maiorem,vel minorem pro ratione leuioris,vel sæuioris veneficij,ita vt quandoque formidabiles clamores, & mugitus cogantur emittere:quod si nullam mutationem, vel læsionem percipiant, erit de salute ægri bene sperandum, paruo negotio bonæ valetudini restituendum.

Adde si forte veneficus ad visendum ægrotum accedat, statim infirmus ingenti molestia afficitur,aliquo terrore, seu tremore corripitur, si sit puer, statim plorat, oculi ad fuscum colorem mutãtur,vel alia notatu digna in ægrotis mutatio obseruatur. Denique quando pro curatione morbi, quædam linimenta sacra ad oculos,aures, frontem, & quasdam alias partes sacerdos adhibet,si in partibus illis sudor,vel aliqua alia mutatio appareat,signum est veneficij.

His subdit Codronchus, non esse necesse, vt omnia hæc signa in ægro inueniãtur, sed sufficere si aliqua pro diuersitate morbi seu maleficij.

Hæc communia, peculiaria verò possessionis dæmonũ maleficio inducta signa esse difficilia cognitu,quando dęmon maleficio immissus immiscet se substantiæ,alicui immundæ aliunde in corpus ægri intromissæ,vel ex propriis ęgri humoribus genitę:nã quãdiu hæc substantia in aliqua corporis parte latitat, sæpè, præter illius particulæ affectum naturalem functiones lædentem, nihil aliud se manifestat. Plerisque tamen horum prauæ sunt imaginationes, præcipuè in somnis,quæ dæmonem prodũt:quòd tamen indicium solum non sufficit, quoniam hęc eadem sæpe melancholicis accidere consueuerunt.

Verum spiritu locũ mutante,quem prius insedit,res paulò clarius deprehendetur. primò,si,tanquam animatũ quid, corpus res illa perambulet: ita vt obsessi sentiant sibi veluti formicas sub cute reptantes. secundò, si partes,quas petit,quadã palpitatione commouet. tertiò,si pũcturis quibusdam molestiam grauem infert. quartò, si velut flatus à capite ad pedes descendit,& iterum à pedibus ad caput ascendens resilit.quintò,si vesicula in lingua excitetur, quæ confestim euanescat:vel plures appareant minutis granulis similes, ex quibus etiam multitudo inhabitantium spirituum arguitur.sextò,si ad gulam dumtaxat ascendens,eam tumefaciat,& siccam tussiculã excitet. septimò, si linguam petens,aut contorquẽs,inflat,vel impellit

pellit ad loquendum non obsessi, sed A
dæmonis ipsius conceptus, vel si in-
genti oris hiatu linguam exerat. octa-
uò, si in dorso sensum præbeat aquæ
frigidissimæ, quasi confertim per dor
sum defusæ, & sursum, ac deorsum
percurrentis. nonò certiora adhuc si-
gna sunt, quando alienis ægro inco-
gnitis linguis loquuntur, vel alios ta-
lia loquentes intelligunt, vel cum ru-
des sint, de arduis & sublimibus quę- B
stionibus disserunt: vel renunciant oc
culta, aut iampridem oblita, futura,
vel arcana conscientiæ, vt peccata, ima
ginationesve assistentium, vel eos cō-
uiciis sine causa proscindunt: aut ita
furiis agitātur, vt à multis validis ho
minibus nequeant ligari, vel coerce-
ri. Quidam etiam cum à defatigatio-
ne vexationis conquiescunt, narrant
se vocem quidem dæmonis intra ip- C
sos loquētis sentire, sed sententiā ver-
borū percipere non posse, vt pote qui-
bus mentis functio sit quasi ligata.
Alij si interrogētur, quid egerint, vel
dixerint fatentur se nihil eorum po-
stea meminisse. Quidam censentur si-
gnum esse indubitatum, & insepara-
bile, cum ægri arceantur à diuino cul-
tu, ita vt nullatenus aqua benedicta
seipsos aspergere, neque audire, ne- D
que proferre diuina verba queant: si
verò vi adigantur cæremonias Eccle-
siæ peragere, vel diuinis officiis, ac po
tissimum sanctissimo altaris Sacrifi-
cio, interesse, tunc vehementius longe
vexantur, & iidē cum mente cōstant,
testantur optare se quidem hæc om-
nia facere, & interesse, & sacrarū re-
rum auxiliū desiderare, sed esse quid-
dam in ipsis, quod magnopere impe- E
diat. Sunt denique, qui propter incon
tinentiam dęmoni omnino parent, &
ideo vexari quidem desinunt, sed mi-
nistri fiunt, & patratores multorum
facinorum. Quinetiā sunt, qui sic ad
desperationem aliquando inducun-
tur, vt nōnunquam sibi ipsis manum
inferant. 10. Prætermitto effectus, qui
pro signis esse possunt: qui in S.S. ha-
bentur, vt cunctis notos, nempe quod
aliquando ægri fiant lunatici, muti,
surdi, cæci, strideant dentibus, illidan
tur in terram, exarescant, discurrant
nudi, se, & alios lacerent, habitent in
sepulchris, proiiciantur in aquam, vel
ignem, & alias grauissimas, & incu-
rabiles affectiones perpetiantur.

11. Ad deprehendendum, vtrum
æger sit energumenus, solent facere
sequentia: schedulam aliquam sacra
Dei verba continentem, reliquias San
ctorum, vel Agnum ceteum benedi-
ctum, vel quid aliud sacratum laten-
ter ægro applicant. Sacerdos capiti
energumeni manum, & stolam impo
nit, sacra profert verba: ad ea æger
tremere, & horrere incipit, & prę do-
lore multos motus inconditos edere,
multaque inusitata, & dicere, & fa-
cere. Si dæmon caput petierit, grauā-
tur, & punguntur acrius in capite, vel
caput vnà cum facie rubore, & calo-
re quodam igneo perfunditur si ocu-
los petiit, eos distorquet, si dorsum,
conuulsiones membrorū, antrorsum,
& retrorsum adducit: aliquando to-
to corpore rigentes & inflexibiles
adeo reddit, vt nulla vi allata flecti
possint, aliquando velut mortui cor-
ruunt, ac si laborarent tertia epilepsiæ
specie, aura quadam in caput irruen-
te, & ad imperium sacerdotis eleuan
tur, aura remeante, vnde discessit. Si
fauces petat, adeo constringuntur, vt
strangulari videantur. Si in partes no
biliores feratur, vt prope cor, aut pul-
monem, anhelationes, palpitationes,
ac syncopas excitat. Ad ventriculum
si tēdat, mouet singultus, ac vomitus,
vt aliquando cibū assumere nequeāt,
vel assumptum continere: motū eius-
dem rei ad instar paruæ pilæ circa os
ventriculi, necnon rugitus, & alias
voces absonas excitat, & circa præ-
cordia tōsiones, vel flatus. Cognoscū-
tur

A tur etiam aliquando quibusdam suffitibus ex sulphure, aut aliis rebus fortis odoris (de quibus postea.) Sũt qui scribant eos odore rosarum adeo offendi, vt ne cogi quidẽ possint, iuxta rosarium transire. Interrogãdi quoque sunt ægri, num illis dæmon ante obsessionem in aliqua forma se conspiciendum præbuerit? Etenim *antequam* (ait Sammarinus) *Diabolus hu-*
B *mana corpora ingrediatur, quasi semper primo apparet eis in effigie alicuius hominis, qui mala morte est defunctus, aut repræsentat aliquem suum cõsanguineum: aut apparet illi in effigie alicuius animalis terribilis, vel horribilis. & si videtur quod subito dispareat, ingreditur tamen subito in eũ, & hoc vt plurimum accidit in nocte, & in locis opacis, & obscuris. Aliqui etiam intrant per os, &*
C *nares in modum venti, aut per modum vnius maris. Aliquibus etiam dormientibus dæmones tale somnium immiserũt: quod videlicet eis videbatur, quod dæmon post eos currebat, qui euigilãtes sunt inuenti cum talibus signis dæmoniacorũ. Aliquando etiam ingrediuntur, percutiendo collum, aut alia membra eorum.*] d.par. 2. de exorcism. in princip. & hæc eadem aliis verbis tradit Codrõ-
D chus *d.loco*.

§. 3. Posteriorem partem, quę *de remedijs est naturalibus* ab iis petere cogor, quorum hæc professio est, medicos dico. Inter quos primo loco occurrit Codronchus, qui quædam prius communia contra omne maleficium proponit, postea ad peculiaria quædã descẽdit. Principio (vt eius dicta summatim comprehendam) docet quos-
E dam præscribere vomitoria, balnea, linimenta, suffumigia, & similia. Sed in his facile offendi, & periculum ægris creari nisi nonnulla obseruentur, quæ exsequitur sigillatim. Nã de vomitoriis agens *lib. 4. cap. 4.* præ ceteris commendat florum genistæ drachmas duas in decocto quodam fumptas, vel seminis lathyris decem, duodecimve grana à putaminibus delibrata, tusaque, & in ouo sorbili deuorata. Vel hellebori albi quantitatem non maiorem drachma, decoctam vsque ad medietatẽ ferme, quæ omnia præparandi modum docet ibidẽ.

De balneo differit *cap. 5.* & ostendit vsum eius non raro noxium esse, nec adhibendum, nisi seruatis seruandis, quæ illic exsequitur.

De suffumigatione agit *cap. 6.* & hanc docet non adhibendam, nisi caput, & corpus ante expurgatum fuerit: & non nisi tempore matutino, quando vẽtriculus à cibo vacuus est. laudat suffimentum Berenices, quod Aetius immundos spiritus ex quorũdam sententia scribit arcere *ser. 13. cap. 119.*

De linimentis differit *cap. 8.* & ea videtur habere pro tutiore remedio, quam suffitum, balnea, aut vomitoria. Denique cap. 9. disputat de simplicibus, ac nonnullis compositis medicamentis, sua facultate veneficium curantibus, eorumque qualitates explicat, quæ nos hac ipsa sectione iam recensuimus.

Circa hæc alexipharmaca non est contemnendum, quod And. Cæsalpinus *in Peripatetica inuestigat. dæmonũ cap. vltim.* admonuit his verbis *Quoniam quæ vehementer excedunt in qualitatibus (frigoris, calorisq́ue) corporis nostri sunt corruptiua, non minus quam venena: ideo ea selegerunt medici aduersus veneficia, quæ aliquam partem haberent naturæ nostræ familiarem, qua corpora nostra tuerentur, dum venena depellerẽt. Quæ huiusmodi facultatem habere comperta sunt, amuleta, & alexipharmaca appellata, vt totius substantiæ proprietate id consecuta. plurima per experiẽtiam inuenta, et longo vsu confirmata. Ex his autem ea maxime opportuna sunt censenda, quæ spirituosam & multam efflãt huiusmodi vim: tum quia intimius penetrant,*

netrant, tum quia cum spiritibus conueniunt. Sic enim & permisceri, atque eos alterare possunt aut pellere.] in quibus verbis quædā inuolutius dicta. Nam nō omnia alexipharmaca totius substantiæ proprietate veneficio repugnant. nec etiam credendum quæ magis spirituosa sunt, idcirco magis cum spiritibus (h. dæmonibus. nam de his loqui docent sequentia) conuenire. quod enim pellantur illis, potius argumento est pugnare cum spiritibus illis. Nec dæmonum ista expulsio directe fit physica operatione in ipsum spiritum agēte, vt & ego iam ostendi, & de hac re disputans Bapt. Codronchus *d. lib. 4. c. 9.* erudite explicuit, cuius summatim hæc est sententia: pharmaca huiusmodi antidæmonica efficacitatem nonnullam habere contra maleficia, & ipsos dæmones, etiam vsque ad eorū expulsionem. Sed non conuenire medicos, in reddenda modi ratione. Quattuor enim modos solere adferri. 1. etsi res sensibiles, vt fumus, herbæ, &c. sua virtute nequeant vexationem à dæmone homini illatā repellere, mitiorē tamen, ac leniorem posse reddere: ita vt si molestia, quæ à dæmone infertur, sit parua, ac leuis, eam penitus res exteriores queant auferre (*intellige, si noxa dumtaxat à causis naturalibus, quibus solis dæmon vsus, profluxerit*) non in dæmonem sed in dæmoniacum agendo, eo ipso, quod ex rebus illis adhibitis, opposita dispositio introducatur illi, quam dæmon expetit, aut indidit. (*sic Richard. de Mediauil quodl. 3. q. 8.*) 2. quod quæcumque fiunt circa corpora obsessa, dæmones accipiunt, vt facta, & vergentia in ipsorum despectum, ac ludibrium, maxime si sint irrisiua, vel afflictiua, vt sunt flagra, item omnia fęda, & amara & similia. quare cum sint intolerantes iniuriæ, malunt fugere, & à molestia inferenda desistere. 3. quod cum iste interdū sint signa recordatoria, & pœnarū, quas luunt, memoriam ingerant, ab iis dæmones valde abhorrent, eaque vehementer detestantur: ideoque in fugam facile per hæc conuertuntur. verbi gratia, sulphur cum igne signū est carceris infernalis, ruta amari cruciatus Christi: thus in igne positū repræsentat orationes ex charitate accensa nascētes. 4. modus, quem iudicat magis cōsentaneum veritati, est: quod res huiusmodi pie, ac religiose adhibitæ, tanquam instrumentum diuinæ iustitiæ, in dæmones agūt, illosque ab humanis corporibus detrudunt, & eorum effectus, eorumque opera venefica destruunt, ac remouent. Quibusdam enim rebus, Deus dedit virtutem vt si pie adhibeantur, tanquā instrumentū diuinæ iustitiæ, dæmonū effectus, & opera venefica destruant, ac remoueant: quibusdam enim rebus Deus indidit vim, & qualitatem quandam moralem dæmones compellendi, & eiiciendi, & energumenos mundandi: quia consentaneū est iustitiæ diuinæ, pro infligēda malis spiritibus pœna, eos rerū sensibilium actioni subiicere: qua pœna, dēpta pœna diuinæ visionis, nulla queat illis acerbior contingere. Debent tū res istæ antequam adhibeantur benedici, & exorcizari. precibus enim impetratur aliquid peculiaris energiæ, ob CHRISTI, Sanctorumque merita: ne quantum velint, hi spiritus in exitu, ac pulsione sua noceant obsessis. *Hact. ex Codroncho.*

Verum à me per epistolam rogatus Federic. Iametius, vir Musices, Poetices, & Medicinæ laude vnus hoc æuo clarissimus, in quē simul Hippocrates, Homerus, Pindarus, & Orpheus renati videātur: humanissime, & doctissime respondit, anno superiore M. D C. Cal. Augusti: è cuius litteris ea decerpenda duxi, quæ ad hoc institutū nostrū faciunt: quæ ille

longo vsu tanquam comprehensa habens, & è liquidissimis Medicinæ fontibus hausta, paucisque theorematis explicata, deprompsit.

Remediorum naturalium, quæ deleteriis & maleficiis obsistunt, duæ sunt differentiæ: alia enim manifestis qualitatibus id præstant, alia totius substantiæ proprietate, quæ neque ab elementorum qualitatibus, neque ab illorum materia, sed à se vna vires adipiscitur. Eorum porro, quæ totius substantiæ qualitate (nam de manifestis qualitatibus paulò post agemus) occultos, & maleficos morbos oppugnant, alia communi, alia peculiari dote vigent. Communi quidem sphragis Lemnia, Bolus Armena, Lapis Bezoar, Dictamus, Theriace, Mithridatium, & cetera eiusdem generis Alexiteria: peculiari verò, quæcumque sunt abs te toto illo peculiari capite de remediis naturalibus *plene, & luculente descripta. Quibus adde, si placet, herbam Paridis, quam nonnulli Solanum tetraphillum appellant: quod ex eius caule medio quattuor folia erumpant decussatim digesta. Si enim huius herbæ semen in puluerem redactum, viginti continuis diebus, drachmæ pondere ieiuno propinetur: mentis alienationem, & insaniam, non solum ex morbi diuturnitate, & satietia, sed etiam ex maleficio, veneficioq́ contractam, discutit: auctore Matthiolo Dioscoridis interprete, Baptista Sardo, & Conrado Gesnero: qui in librum Galeni, vel (vt alii volunt) Dioscoridis,* De paratu facilibus, *Antidotum ex acinis herbæ Paridis, & aliis simplicibus medicamentis, à Moibano paratam, sibiq́ ab eo missam commendat, aduersus omnia venena, & maleficia præsentissimã. Aristolochiam rotundã ceteris venenis resistere, longã vero, aduersus angues, & veneficia drachmæ pondere ex vino bibi, & illini, testis est Dioscorides. Recentiores medici tradunt huius siccæ radice suffitam domum cacodæmonas fugare, & hilares infantes reddere.*

A *Idem ferè Dioscorides asserit de verbenacæ specie altera, quam ἱερὰν βοτάνην, hoc est, sacram herbam nominant. Ait enim, si aqua spargatur per triclinium, in qua sacra herba maduerit, lætiores cõuiuas fieri: eamq. sacram vocari, quoniam in expiationibus ad amuleta plurimum commendatur: quod à Plinio quoque refertur, Quid? quod & recentiorũ plerique, verbenacæ decoctum pe-* B *ste laborantibus exhibent, vsque conferre creduut: quod Dodonæus tamen improbat, existimãq́ hanc technam, hoc inuentum esse dæmonis, qui falsa pro veris, insalubria pro salutaribus, suo more supponat, & obtrudat. Iam verò Hypericon, quam nonnulli fugam dæmonum appellant, emplastri modo renibus admota, frigidos, & maleficio deuinctos solvere dicitur. Pythagoras Scillam in li-* C *mine ianuæ suspensam, mali medicamẽti noxam arcere memoriæ prodidit, teste Plinio & Dioscoride. Sanguis canis nigri parietibus illitus pellit maleficium. Idem efficit cor leporis pelli inuolutum, & gestatum: & lupi dexter oculus Quin etiam radix Bryoniæ siccata, & collo appensa, & ricinus, seu palma Christi à maleficis, & veneficis hominibus securos reddunt. Nec minus est ad id effi-* D *cax argentum viuum appensum, vel gestatum, vel puluinari subiectum. Lapis Aquilæ, quem Aetitem vocant, inclusus annulo, & gestatus maleficia tollit. Berillus & Magnes vxorem, & virum inter se conciliant. Corallium item odia domestica, & discidia componit, venenatis poculis vinculisq́ medetur, incantamenta, dirasque deprecationes amouet. Cuius rei testis est locupletissi-* E *mus siue Orpheus, siue quis alius auctor est libelli* de lapidibus, *qui sub ipsius nomine circumfertur. Eodem auctore, & Galactites lapis collo subnexus fascinationes prohibet: & Gagates suffitu, ac nidore serpentes abigit. Quod Nicander, & Nicãdrum secutus Dioscorides confirmant. Hinc Marbodæo fortassis oc-*

casio

casio data est scribendi Gagatem dæmonibus contrarium esse: quoniam Cacodæmon humani generis hostis infestus, serpens etiam in sacris litteris nuncupatur. Hæc igitur sunt, quæ peculiari, & occulta proprietate maleficis, & occultis affectibus resistunt, quemadmodum & in manifestis morbis, pæonia comitiali morbo, hirundinum vstarum cinis anginæ, calculo hircinus sanguis, colico dolori cingulum è lupi intestino compactum, vulveculæ pulmones asthmati, totius substantiæ dissidio & discordia, quam ἀντιπάθειαν nominant, aduersantur. Sed ea demum remedia vsurpanda erunt, si simplex, & solitarius morbus fuerit: hoc est, si cum occulta pernicies inuaserit, purum fuerit corpus, & integre sanum. Sin verò vel intemperie vel plenitudine, quā πληθώραν vocant, vel humoris vitio, quæ κακοχυμία dicitur vel obstructione, vel alia causa præter naturā corpus laboret, non ante adferenda sunt remedia, quæ totius substantiæ contrarietate maleficia profligant, quam vitia illa summoueris ijs remedijs, quæ manifestis qualitatibus, de quibus dictū est supra, morborum vim, & acrimoniam hebetant, & obtundunt. Siquidem præsentibus his malis, occultæ medicamentorū facultates, quasi sepultæ franguntur, & hebescunt: præclusisq́, & impeditis vijs, quibus iter est ad affectam sedem, eo non possunt integris virib. peruenire. Quapropter hæc mala statim per initia tollenda sunt, neglectisq́, propemodum maleficij proprijs indicationibus vnicuique illorum conuenientibus remedijs medicandum. Ac intemperiem quidem curabimus calidam refrigerantibus, frigidam calefacientibus, humidam siccantibus, siccam humectantibus: seruata semper contrariorum lege: sicut in libris methodi medendi præceptum est. Obstructionem verò expediemus detergentibus, incidentibus, & tenuantibus medicamentis: Humoris vitiosi exuperantiam, purgatione vacuabimus.

A *Quod si plenitudinis signa apparuerint, nec quicquam eorum repugnet, quæ sunt in venæ sectione obseruanda, sanguinem etiam per initia mittemus: nisi veneni suspicio adsit. Tunc enim nec ipso statim initio vena secanda erit: (alioquin venenum in venas traheretur, à quibus omni studio arceri, atque excludi debet) sed post vomitus, & deiectiones, atque vbi nihil ipsius veneni in ventriculo, &*
B *intestinis reliquum esse coniecerimus. Præterea reuellendis noxijs humoribus, quos dæmō, vel maleficus homo in principes partes traduxerit, conuenient clysteres acres, & sudores prolecti balneis, æstuarijs, guaiacinæ, ebeni Zarzæ Parillæ, vel Chinæ decocto. Denique si fractura, vel luxatione instrumentorum structura permutata fuerit: fracta vel luxata pars quamprimum erit in naturalem formā, sedemq́, propriam reducen-*
C *da. His ita constitutis, & vt vniuscuiusque status conditioq́, feret, accommodatis: tum demum erit ad occultarū proprietatum opem confugiendū. Hæc habui (Vir clar.) quæ de remedijs naturalibus, quo modo mihi per mea occupatissima tempora licuit, differerē, quæ si via, & ratione stabilita, cōfirmataq́, fuerint, non mediocriter conferent ad integram,*
D *perfectamq́, cuiusuis maleficij curationem.*] Hæc ex doctissim. viri epistola instituto nostro commodissima nolui lectoribus non communicare, quibus hoc, qualecunque opus nostrum, quam vtilissimum esse magnoperè desidero.

Porrò quod illis addam nō habeo, quæ ad amussim tā dedolata, & exasciata. Adscribam duntaxat de frequentissimo nostris temporibus
E maleficio paucula, ex eo, quem paulò priùs laudaui Codroncho, qui de curatione sterilitatis, & impotētiæ agēs, præmittit quoddam spirituale, & sacrū remedium: deinde subdit physica nonnulla. Prius ex Arabum schola desumptū, sed pium, ac Christianum.

 Nempe

Nempe quod Isaac Arabs cõsuluit, vt coniuges peracta peccatorũ suorum confessione, sacratissimum Christi Corpus, diebus solemnioribus potissimum sumant reuerenter, & postea osculentur inuicem in osculo pacis, & sacerdos illis benedicat, & postquam exemplo Tobiæ triduò sese à venere abstinuerint debitum coniugale persoluant. Quod si occulto Dei iudicio, vel aliqua coniugum culpa, veneficium non soluatur, orationibus sedulis, ieiuniis, aliisque operibus piis vacare debent, ad missam sæpius confugiant, peregrinentur, ac sanctissimæ Virginis, vel aliquorum Sanctorum limina visitent, frequenterque peccata Sacerdoti confiteantur, ac sacra vescantur Eucharistia, & exorcismis ab Ecclesia huic rei peculiariter dicatis religiose vtantur. Quoad naturalia prorsus remedia, sciendum scribit, si aliqua manifesta qualitas in maleficio appareat, pharmacis aduersus eam efficacibus, & benedictione munitis tutò, ac vtiliter vti posse. *Ideo* (inquit) *Cleopatra prodidit fel coruinum cum oleo sesamini mixtum, si ex eo vniuersum corpus liniatur, ligatos iuuare. Isaac scribit, quod si coniuges fel Zangarini piscis secum habuerint in paropside iuniperi, & antequam somnum capiant, eo super carbone posito fumigentur, omnia veneficia euanescere. Nicola. Florentinus laudat theriacam cum succo hypericonis exhibitam, & hypericon ad formam emplastri renibus appositũ. Ioannes de Vigo ait, quod picus auis assata, vel elixata, habet virtutem soluendi maleficiatos. Alij cum Plinio volunt abrotonum oleo illitum, & cum vino sumptum non parum prodesse. Denique generalia remedia hic prosunt quoque fere omnia.*] quibus ego omnibus illud Isaaci Christianũ monitum semper præmittendum censeo. Nam quanta sit vis, & vtilitas remediorum Ecclesiasticorum sequens sectio demonstrabit.

Morale remedium videatur, quod Dionysius musicus Aegyptius prodiderat, Magiæ in rudes, & male mota tos vim esse aliquam, in Philosophiæ studiosos nullam. Sed hoc refellit Origenes *lib. 6. contra Celsum*. nam (vt scribit Maeragenes, Apollonij Thianæi magicis præstigiis, & ludibriis multi Philosophorũ capti fuere, etiam ex nobilioribus, & inter hoc Ophitarum parens Euphranes.

SECTIO III.

De remedijs supernaturalibus, diuinis, seu Ecclesiasticis.

HÆc sola carent omni peccato & periculo, & à Christo, vel Apostolis, eorumque successoribus fuere instituta: his, ante omnia, vt vtantur homines, docendi, monendique sunt. Hæc animæ prosunt semper, corpori nunquam nocent; sæpenumerò à morbis, & aliis maleficiorum noxis liberant, aut præseruant. Hæc sapientiores Medici, & Catholicè sentientes approbant, vt Ioan. Fernel. *lib. 2. de Addit.* & Cornel. Gemma *in Cosmocrit.* Bapt. Codronchus *lib. de morb. venefic.* Andr. Cæsalpinus *Disquis. de nat. dæmon.* & alij. Nec rarò cogitur dæmon à Deo, mendaci ex ore veritatem promere, & ablegare hominem, ad hæc Ecclesiastica remedia, quibus ipse vapulet. *In valle quadam Cisalpina diœcesis Nouariẽsis destituebatur puella sensib. sed & vmbrarum spectris, quas sibi videre videbatur, reddebatur attonita, ac similis stupenti: versabatur in vltimis finibus huius, de qua loquimur, vallis, mulier veteratrix, & saga, quæ carminibus profitebatur sanare, quæ apud alios insanabilia essent. magni ad eam concursus hominum consilij gratia, & auxilij: & quan-*

quanquam reclamarent nostri, & scelus ostenderent, tamen illis abeuntibus adolescentulæ genitrix, affectu materno filiam mittit, consulitq́; mulierculam de vmbris, & remedium petit laboranti. Tum maga, adducite puellam ad illos (homines Societatis intelligebat) qui nuper apud vos versabantur: ab ijs petite opem. paret mater, filiam adducit itinere octo millium, idem exponit, ac responsum veneficæ: vtramque adhibita peccatorum confessione, sacro se corpore Christi communire præcipiunt nostri: quo facto melius habuit adolescentula.] *Bencius litteris Prouinc. Mediol. Anni 1591.*

Primum est remedium in hoc genere *Vera, & viua fides*, hoc est charitate Dei, & proximi vallata. hoc scutū nobis præfert, & præbet D. Paulus ad Ephesios scribens, hanc loricam, vt Thessalonicenses induant, vrget: hāc discipulis suis commendat magnus ille Antonius: Magna, *inquit*, dilectissimi aduersus dæmonem arma sunt, *vita sincera, & intemerata in Deum fides.* Ioan. Niderius ex Petri cuiusdam dictis quinque remedia, vt efficacissima laudat. *1. habere fidem integram, & Dei præcepta in charitate seruare. 2. se signo crucis, & oratione munire. 3. ritus, & cæremonias Ecclesiæ colere. 4. publicā iustitiam bene exsequi. 5. Christi passionem verbo, vel memoria ruminare*] de aliis postea dicendū. de primo, confirmat exemplo huiusmodi: *Cum (inquit) quidam maleficus, me inuocaret, vt quendam inimicum suum vita priuarem, aut in corpore læderem grauiter, fulminis ictu, aut alio modo: vocaui ego magisterulum, id est, dæmonem: qui mihi respondit, quod neutrum facere posset: Habet, inquit, fidem bonam, & diligenter se signo crucis munit. idcirco non in corpore, sed in vndecima parte fructuum suorum in campo, si libet, ei nocere possum.*] Sic Cypriano Mago dæmon respōdit, *se Christi fide munitis nocere non posse.* In B. Ambrosium Iustina August. quendam maleficum nomine Innocentium immisit. hic postea palàm fassus, delegasse se dæmones, qui Ambrosium interficerent, sed ne ad fores quidem domus, vbi manebat Episcopus accedere potuisse. eo quod ignis insuperabilis omne illud ædificiū cōmuniret, à quo adhuc remoti vrerentur. Atque ita victas artes suas, quibus contra sanctum Dei Sacerdotem se aliquid efficere posse arbitrabatur. *Lege Paulinum in vita D. Ambrosij.* alia refert ad hoc probandum Thomas Bosius *l. 15. de Eccles. Notis c. 1. vers. 5.* Sed sunt apud Patres alias magis accommodata. Narrat Cassianus, duos Philosophos magicis præstigiis, & circumuentione dæmonum conatos D. Antonium perturbare: sed cum irrito labore nihil penitus præualerent: *eo profecerunt*, ait, *tales tantæ eorum insidiæ, tanta magica arte quæsitæ, vt per hæc euidentissimè comprobarent, magnam professioni Christianorum inesse virtutem: quibus illæ tam sæuæ, tamq́; potentes vmbræ: quas existimabant solem, lunamq́;, si ad eas directæ fuissent, obducere potuisse: hunc non solum nihil lædere, sed ne ad punctum quidem, de monasterio suo valuerint† perturbare.* Epiphanius *in hæresi Ebioneorum, quæ est 30.* scribit eo natus magorum, vt fœminam quandam Christianam in amorem pellicerent, & tandem, quo pacto per crucis signum, & Christi fidem superarit mulier: & claudit narrationem hoc epiphonemate: *quod non valuit incantantis vis, vbi erat nomen Christi, & signaculum crucis.*] Confirmat experientia, fide Christiana in Indiam, inuecta, dæmonum præstigia; spectra, oracula vel planè, vel magna ex parte vbique sublata. Et quid Indiam memoro? proxima nobis Frisia est, scribit de illa Cornel. Kepen-

Ad Eph. 6. v. 16. 1. Thess. 5. v. 8.

In Epito. Formicar. cap. 4.

Nazianz. orat. in Cyprian.

† Num legend. perturbare.

sis lib. 3. de origin. & situ Frisiæ, cap. 31. Circa tempora Lotharij Imper. *erant passim in Frisia multa laruarum infernalium spectra: quæ in paruo quodam supereminentis collis supercilio, subterraneum habebant specum absque humana ope artificio præstigioso exstructum, in quo residebant, quas antiqui vocabant, Albas Nymphas, siue vulgari gentis sermone* VVitte VVyvven. *harum speciem adumbratam, non veram fuisse constat: quæ solebant nocturnos viatores, gregumq;, & armentorum intentos excubijs, & puerperas cum infantibus sæpissime in abdita sua, & subterranea antra clanculum abducere: in quibus subinde subterranei murmuris sonus, atque etiã vagitus infantium auditi sunt, & præterea etiam ingens fletus, & gemitus hominum, & quandoque Musarum concentus, & voces dubia aure colligebantur. Qua de causa magna fiebat custodia prægnantium mulierũ, & paruulorũ infantium, ne ab istis Nymphis, infernalibus clã abriperentur. Quæ omnes dæmonum illusiones, post agnitum syncerum Dei Euangelium (erant enim tũ Frisii Sabellij, & Arij erroribus dementati) euanuerunt, & in nihilum redactæ sunt. Scripsit enim S. Odulphus contra eiusmodi illusiones dæmonũ chartam de S. Trinitate, quam per Ecclesias; & Parochias Frisiæ sacerdotibus misit, vt in populo frequenter publice legeretur.*] chartæ exemplar, quod est Catholicæ fidei quædam explicata professio, mox subdit idem Cornelius. *De mandatorum Dei obseruantia & vitæ innocentia*, quam sint efficax remedium docere possunt D. Cyprian. ad Fortunatum, *de exhortatione Martyrij*, Lactantius *lib. 2. c. 16.* & Ambr. Ansbertus *lib. 5. in Apoc cap. 11.*

Secundum est *legitimus in Ecclesia Catholica Sacramentorum vsus*: Vt pro nondum initiatis *baptismus*. Nam docet experientia, eos, quos constat nondum baptizatos à maleficiis liberari, per baptismum absolute collatum: eos, quos probabiliter putamus non baptizatos, per baptismum sub conditione idem consequi. dixi, probabiliter putamus non baptizatos: nam ex leuibus coniecturis id putare non sufficit, ne ad conditionale quidem lauacrum, verbi gratia, tantum quia quis noctu somnians ambulat, vel maleficiatus est: hæc enim etiam baptizatis contingunt. Vide Sotũ in 4. d. 3. art. 9.

De baptismo, docet Ecclesiastica Historia: Tyridatem Armeniæ Regem, cum Christianos Diocletiani tempore variis cladibus, & damnis affecisset; & Gregorium quidem in lacum luto & altitudine molestissimum fame enecandũ misisset; Ripsimen verò virginem, recusantem illi obsequi, & socias eius Sanctimoniales plurimas, crudelissime necari iussisset: mox Dei vindictam consequutam. inuasit enim eum insania, qua plane dæmoniace furebat, & mutata corporis figura in porcũ, mentis emotæ, dentibus suas absumebat carnes. ceteri quoque, qui eius facta approbarant, milites, magistratus, & alij, in furorem redacti similia designabant & ipsi in sues conuersi, vt vult Nicephorus, vel mente tantum abalienati, vt cẽset Metaphrastes: tandem baptismi lauacro abluti, corporis formam, & animæ, mentisque sanitatem receperunt, ipso illos baptizante, & hortante ad pœnitentiã D. Gregorio Martyre: non quidẽ illo Thaumaturgo, vt putat Scholiastes Nicephori: sed alio; vt docet Metaphrastes. Neque hoc malum vlla arte magica (vt eruditus vir censuit) fuerat illatum, sed Deo vindictam per Angelos malos exsequente. vnde pater, cum ea vis fuerit baptismi, in dæmones maleficiorum auctores, maiorem in ipsos maleficos, & eorum opera futuram. Non est dissimilis narratio, Ioannis Villanei apud Thomam Bosium

Villaneus l. 8. cap. 35. Bosius l. 1. de Notis Eccles. c. 15.

sium *Anno* (inquit) *millesimo ducentesimo nonagesimo octauo Rex Tartarorum Cassanus, quem vocant alio nomine Magnum Cham, cum ducentis equitum millibus Syriam cepit & finitimas regiones: omnibus itaq; formidandus, petijt sibi vxorem filiam Regis Armeniæ, quod audisset esse pulcherrimam. Rex Christianus, tanti Regis viribus exterritus, dedit. Illa post aliquod tẽpus è viro suo Cassano edidit in lucem partum tantæ deformitatis, vt Rex maritus nullo modo illum veluti suum voluerit agnoscere, quod monstrum videretur. Vocat ad consilium primarios: de ipsorum sententia vxorem velut adulteram, partum veluti ex adulterio susceptum, vltimo supplicio adiudicat. Innocens mulier infœlicitatem suam deplorans, ad preces confugit: ignara consilij, petijt vt sibi liceret baptizare, quem pepererat, data illi facultas: ita tamen, vt adessent baptismo aliqui spectatæ fidei viri vnà cũ Rege, ne qua fraus fieret. Mira res. vbi baptizatus est puer, adeo venustus, ac formosus apparuit, vt Rex, tanta re permotus, cum plurimis, nomen Deo dederit, & maximum Christianæ rei factum fuerit incrementum.*] *fusius idem narrat D. Antonius p. 2. histor. tit. 20. cap. 8. § 9.*

Veniamus ad recẽtiores narrationes æque certas. Pet. Chieza de Leon *p. 1. Hist. Peruanæ c. 18.* miraculi plenã de spectris victoriam huic Sacramẽto à Deo tributã describit, ex quo fideliter narrabo. Prope Anzermam, loco, cui nomen Pirsa, imperabat regulus, cui frater florẽti a tate erat, quem nominabant Tamaracungam. Iuuenis hic mire baptismum sitiebat: ea causa Christianos adire cupiebat: sed miris eum visis dæmones perterrefaciebant. Offerebant se soli videndos, olidarum auium specie, quas Auros, nuncupant. cernẽs iuuenis dæmones sæuire, accersiri Christianũ in vicinia degentem iubet. venit ille non segni-

A ter, & intellecta reguli volũtate, crucis signum fronti eius impressit. hoc magis irritari hostes illi, & sæuiori specie se inferre, videbat solus Indus: Christianus nihil nisi saxa cadentia, & dæmonum sibila sentiebat. Aduenit tum commode eo loci Pacheus quidam Hispanus, & se socium addidit Christiano alteri in discrimen. His cernentibus Tamaracunga tre-
B pidabat vehemẽtius, & exalbescebat metu, quin & per aerem raptabatur: id omnes videbant, & ipsum quidem querentem, gementemque illos vlulantes, sibilantesque excipiebant auribus. Semel cum Indus poculum vino plenũm manu teneret: en tibi vas in aera efferri, & vino vacuum reddi: mox vinum in illud ex alto refundi, & formidine plenum Indum veste
C vultũ? faciemque cooperire, ne horrenda illa spectra in oculos incurrãt. Sic tecto faciem, non remotis vestibus, nihilominus cretam in os ingerebant, vt obstructo spiritu fauces præfocarẽt. Tandem Christiani, qui continue interea Deum orarant, statuere in vrbem Anzerman eum deducere, vt ibi salutari lauacro tingeretur. Dedere se comites viæ plures trecentis
D Indi: sed adeo pauidi, vt ad Principem baptizandum propius accedere non auderent. Venere simul omnes ad iter impeditum, & præfractum: ibi hostes humani generis nitebantur abripere in aerẽ, vt præcipitarent: sed ille valida voce Christianos orabat, vti suppetias venirẽt. accurrere, & in medium agmen suum, recedentibus metu Indis, recepere, & cingẽtes eum
E funibus, funes cingulis suis alligauere: atque ita mediũ stipãtes simul incedebãt, manu tres cruces præferentes, nunquã intermissis pro liberatione, & salute miseri precibus. Ne sic quidẽ omni molestia liberi processere. Sæpe illũ terræ adflixere hostes: & in viæ cuiusdam accliui ascensu, vix

manibus eleuare in aera volētium & A necare nitentium extorserūt. Vt ventum Anzermam, in Pacheci domum: Christiani, quodquod in oppido, conuenere: ibi omnes cernere crebro grādine de tecto lapides deiici, & audire sibilantes, clamantesque dæmones, solemne illud, quo soliti Indi Martē lacessere: Hu, Hu, Hu, ferociter & crebro celerrime ingeminatū. Mortem dæmones intentabant, nisi vo- B luntatem baptismi abiiceret: contra Christiani Deum obsecrabant, ne dæmones permitteret, erepta corporis vita Indo, animæ vitā impedire. Gliscente deinde saxeo imbre, templum petiere. Ibi, quia stramineū erat, Eucharistia non asseruabatur. Aiebant nonnulli, se ante ingressum, nescio quos inambulātes audiuisse. Vbi templum apertum, & cum Indo ingressi C ceteri, cernebat Indus dæmones terribili specie, sed capite deorsum terrā spectantes, pedibus surrectis: cumque Frater Ioannes ordinis B. Mariæ, pararet eū baptizare, nō visi vlli Christianorum dæmones, in omnium oculis, Indum eripiunt, sustollunt in altum, & capite deorsum, vt ipsi erant, statuunt. Christiani tū fide freti, alta voce, IESV Christe adiuua nos, in- D clamantes, Indum extorquent retentantibus, &c, iniecta collo eius sacra stola, aqua lustrali aspergūt. attamen adhuc in templo sibila, fremitusque audiebātur: Tamaracunga dæmones cernebat, & alapis frequentibus cædebatur, adeo vt & pileum quem obtendebat oculis, ei excusserint: & faciē ab iis conspuebatur saliua fætida. Hæc nocte accidere. Orto mane mo- E nachus sacris vestibus induitur, vt incruentum offerat Sacrificium. Vix missam inchoarat, cessarūt sibila, fremitus, vlulatus, strepitus, desiit Indus vexari. Peracto Sacrificio, Tamaracunga cū vxore & liberis baptismum flagitat: quo percepto, fide robustior & audacior factus: se iā Christianum asserit, experiri velle, quid hostes possent. Solum sinerent periculum facere. solū non ausi aggredi. lætus ter quaterue per templum obambulans clamabat, gaudium nō capiens, *Christianus sum, Christianus sum*. vt vidit se immunem, & victorem, domum redit: nec quicquam amplius molestiarum sensit. Tāta vis baptismi fuit.

In Bungo anno 1596. erat fœmina gētilis à dæmone obsessa huic indicatum est à dæmone liberari non posse, nisi fiat Christiana: cum illa annueret, & tam se ad baptismum compararaaret, nocte insequenti dæmon ei dissuasit, ne fieret Christiana, dicens: hac tenus tanta familiaritate, tanto tempore mihi es coniuncta, & nunc me deseris? non abibis profecto inulta, dormienti itaque, nec sentienti, abscidit capillos, vno tantum capillorum flocco relicto. Illa verò cum summo mane deprehenderet sibi ademptum capillum, & arundini lecto opposita implexum: calcar ea fraude sibi additum putauit, vt citius aduolaret ad baptismi antidotum: quod & factum est: atque eo suscepto mansit ab omnibus dæmonis molestiis immunis.] *sic P. Lud. Frois in lit. Iapon. illius anni.* Ex eodem sunt sequentia.

In Ciazzurana insula Gentili adolescentulo octodecim annorum se crebro visendum offerebat canis ingens, horribilis, & rufus: qui eum alloquebatur, & per montes in loca abditissima deducebat, detinens eum ibi biduo, vel triduo, atque impellens, vt se manibus sublatis adoraret, aliaq; scriptione indigna faceret. Adolescens miser, videns se tantas molestias a capitali humani generis hoste perpeti, tandem profugium habuit ad Ecclesiam, doctrinam CHRISTIANAM *audiuit & didicit, baptismi Sacramento Christo deuinctus, ac de cætero nunquam à Tartareo illo cane diuexatus.*]

Bungi circa annum 1549. *quidam* au-

ancillam habebat dæmoni familiarem. Nam dæmon ad eam accedens vulpis figura singulis noctibus domo educebat: verum per baptismum suscepta fide, ab hoc spectro liberata est. Litteræ Iaponicæ illius temporis. Tantum dæmoni detrahitur veræ fidei susceptione. cui rei firmandæ adiiciam ex Rhenanæ prouinciæ gestis aliud.

A

Anno 1583. *Herbipoli ædes erãt cuidam parocho nõ procul ab vrbe, siue malo dæmone, siue præstigiis infestæ. Narrabat ipse parochus, domesticiq; propinqui, quidquid erat in ædibus magno impetu ad terram adfligi, ardentes praterea faces, easq; plurimas in cõclaui, quo nulla aspirabat aura concluso, anhelitu vno restingui: lectos cubantibus; puluinos ceruicibus vi summa subtrahi: plerisque domesticorum sic præcludi fauces, vt præfocari viderentur: denique multa, & adspectu, & auditu tetra in ea domo fieri solita. Parochus tristis, consiliiq; inopes nostros adiit, commemoratisq; quas pateretur iniuriis, Sacerdotem aliquem cuius præsidio tueri se posset, à Rectore poposcit. Datum est vni negotium, qui cum ieiunus sub vesperam eo se contulisset: vix intra limen pedem intulerat, cum ea ipsa, quæ audierat intuetur, ipso cum comite inspectante parieti est impacta scutella, tanta vi, tantoq; impetu iaculantis, vt eos, qui aderant metu propemodum exanimarit. Pater omnes bono animo esse iussit, hortatusq; parochum, vt ad expiandum animũ se compararet: ipse super pelliceo, stolaq; indutus in superiore ædium parte, vbi plerumque tumultuari assueuerat dæmon, ascendit. Hic vsitatis Ecclesiæ religionibus ad dæmones fugandos adhibitis, cũ responsum daretur nullum, nemoq; Sacerdotis voce prouocatus adesset, redit ad exhortandos domesticos, præcipueq; ad hæresim abiiciendum, expiandaq; confessione peccata: tum lustratis rite sedibus, ad collegium non sine magno animorum fructu reuertitur. constat enim multos ab hæresi*

B

C

D

restitutos, Ecclesiæ, et ædes illas omni superiori molestia, vt testatus est postea parochus, liberatas.] Fuit eodem tempore Monachii in Bauaria quidam adolescens Iudæus, XXII. natus annos, communi omniũ gratulatione in ipsa Gymnasii aula baptizatus *huic miras sæpe dæmon instruxit insidias: & quo magis vrgebat ille baptismum, eo hic impugnabat vehementius. nedum pene de nocte eiecit ex ædibus, interdum etiam fauces illi premere, nõnunquam cum visis, spectrisq; terrere, vt de mente illa deiiceret, consueuit. Vultus dæmonis adeo fœdi, vt negaret adolescens parem sibi vllum videri iis imaginibus cruciatum. Pridie eius diei, quo baptismate lustrandus erat, quoniam eo demum die de victoria dæmonis agebatur, multo eum vehementius inuidus hostis exercuit: ita vt is ne à pluribus quidem contineri loco posset. Vt autem vi baptismatis Christi membrum effectus est, continuo fractus, & debilitatus dæmon fuit.*]

Nõ dissimilis vis est *Confirmationis*. testatur enim Lactantius gentiliũ sacra litare nõ potuisse, si assisteret Christianus aliquis sacto chrismate delibutus: & sic huius virtute Sacramẽti dæmones fugari solitos, ne possent in visceribus hostiarum futura depingere, vel consulti responsa reddere. Et narrat Prudentius ipsi apostatæ Iuliano id accidisse, & omnes magicas eius artes, sic irritas factas, vnius Bataui spiculatoris Chrismate signati præsẽtia: Lib.4.diu. inst.c.27.

Principibus tamen e cunctis non defuit vnus
Me puero, vt memini. & postea
Fortè litãs Hecaten placabat sanguine multo,
Cum subito exclamat, media inter sacra, sacerdos
Pallidus. en quid ago? maius, Rex optime, maius,
Nescio quod Numen, nostris interuenit aris.
Accitas video lõgè dispergier vmbras.

E

Territa

Territa Persephone vertit vestigia retro,
Exstinctis facibus, fracto fugitiua flagello.
Nil agit arcanum murmur, nil Thessala prosunt
Carmina. turbatos reuocat nulla hostia Maneis.

& postea caussam exprimit turbati Sacrificij & artis irritæ.

Nescio quis certè subrepsit Christicolarum
Huc. iuuenum genus hoc hominum tremit infula, & omne
Puluinar Diuum. lotus procul absit & vnctus:
Pulcra reformatis redeat Proserpina sacris.
Dixit, et exsanguis collabitur, ac velut ipsum
Cerneret exserto minitantem fulmine Christum
Ipse quoque exanimis posito diademate Princeps
Pallet, & adstantes circumspicit, e quis alumnus
Chrismatis inscripto signaret tempora signo:
Qui Zoroastræos turbasset fronte susurros.
Armiger è cuneo puerorum flauicomantum,
Purpurei custos lateris, deprenditur vnus;
Nec negat, & gemino gemmata hastilia ferro
Proijcit, ac signum Christi se ferre fatetur,
Prosiluit pauidus, deiecto Antistite, Princeps
Marmoreum fugiens nullo comitante facellum,
Dum tremefacta cohors, dominiq; obliti, supinas
Erigit ad cœlum facies, atque inuocat Iesum

Nec ocio multo, nec labore opus Scholiastæ Prudentij, ad narrationis huius de Iuliano confirmationem apud varios inueniendam: quam illi suggerebat vnus *Orat. 1. in Iulianum* Greg. Nazianz.

Aliud accipe narratum à Cãtipratensi his verbis: *venerabilis Bonifacius quondam Lausanensis Episcopus, me audiente, tale quid recitauit. Erat in quadam villa cæcus quidam, qui vaccas totius villæ in pascuis custodiebat, repellebat a frugibus, & ad certa loca pascuis vberiora ducebat: & quod maioris erat prodigij colores, & statum singularum vaccarum specialiter discernebat. v. g. vt si vaccam coloris talis ab eo petiuisses, sine difficultate vaccam talem tibi apprehensam in cornibus obtulisset. Ad locum autem cum quidam Episcopus aduenisset, & de cæco audisset talia, et probasset, quæsiuit ex eo, si Confirmationis sacramentum ab Episcopo suscepisset. at ille: non inquit. Nec mora, Episcopus cæcum confirmauit, & mox ab eo vaccarum discretio est ablata. quoniam dæmonum operatione, & ministerio hoc fiebat.*] lib. 2. Apum cap. 57. part. 33. vides vim sacræ vnctionis in dificiendis Satanæ machinamentis?

De exomologesi & peccatorum confessione, breuiter hæc accipite. Circa annum 1591. Pontimussi *puer erat nobili magis pollens genere, quã domo opulenta: compingitur in aulam parentum iussu a gymnasio abstractus: sed mobilitate ingenij, cum recursaret desiderium vitæ prioris, statuit inter lixas, calonesq; versari potius in castris. iter ingresso atra viri species occurrit in serica veste, qui interrogans caussam tristitiæ, pollicetur remedium. Verum, vbi ego te adiuuero, ecquid erit præmij? At puer. Vt totum (inquit) me excutias ne teruncium quidem reperias. subijcit alter. da te mihi modò: nulla tibi cupiditas frustra erit. existimauit puer se in seruitium expeti: postulat tempus deliberandi. ille contra, onerare promissis ingentibus, vt vel puero tanta iam vaniloquentia mira esset.*

suspe-

suspectare cœpit, num in figura hominis lateret cacodæmon. Mox cùm tacitus totum eius corpus emetitur oculis, sinistrũ pedem animaduertit cum bifida vngula, ac deformi: statim cohorruit, & (qui mos rectè institutis in metu repentino) IESVM *ingeminans* CRVCIS *signo armat frontem: eodemq; puncto sæua species euanuit. Tertio post die ad suos reuertenti eadem imago se offert, & proditur pedis eadem nota. Quærenti, vtrum captum esset consilium, respondit puer sibi domino opus non esse. rogatus, quo iret, vrbem nominauit. tum dæmon ante eius pedes crumenam iacit sonantem, in qua triginta, quadragintave Flandrici nummi (ex his reperti postea inaurati duodecim, recentes diceres & asperos, veluti ab adulterantibus monetam: nam æreos fuisse ignis ostendit) tum puluerem in linteo pernicialem tradit, cuicumque subita morte tollendo. addit consilia ad turpes libidines, & admonita, ab* Piacularis *vsu* aquæ, *& ab adoratione* consecratæ hostiæ *(quam contemptim placentulam appellabat) abstinendi: eam blasphemiã dum auersatur puer animo pio, simulq; veretur, ne obtorto collo stranguletur à monstro, salutarem* crucem *imprimit pectori, statimq; magno impetu alliditur ad terram: nec nisi post semi horam exsurgit: mox matri redditus, scholaq; &* sacra confessione *expiatus, è laqueo venantium, metuq; ereptum se esse diuina ope gratulatur.*] *Bencius in litteris Prouinc. Franc.* Si quis malit vetusta: sic scribit Hector Boethus *lib. 8. rerum Scoticarum*, Anno Christianæ salutis sexto supra octogesimũ millesimum & quadringentesimum. *nauigantibus è Phortea æstuario in Flandriam negociationis causa, tanta suborta est ventorum vis, vt velis, malo, armamentisq; ruptis, nauiq; fœdè inter tumentes vndas iactata, certissimam mortem cuncti exspectarent. Nauicularius tantam, tamq; insolitam aeris inclementiam eo temporis demiratus (suberat enim solstitium æstiuum) cum id non siderum: sed malorum dæmonum, qui hominibus semper sunt infesti, insidijs, magnis tribueret clamoribus: reddita est vox ex ima naui mulieris se miserè incusantis, quod incubo humana sub effigie, qui cum per multos anteactos annos habuisset consuetudinem, iam tum fuisset commixta, & ab eo subacta: mari ergò celerius se tradendam, vt ipsa pereunte, quæ tanti mali imminentis causam præstitisset, cæteri Dei benignitate permanerẽt incolumes. Accedens ad lacrymantem fœminam iubente nauiculario sacerdos, eius, atque cæterorum saluti consulendi causa, crimen tã palam fatentem, horrentem scelus, vehementer alto ex pectore suspirijs indicibus, pœnitentemq; facti, pie est hortatus, ne sibi deesset, cui certò cognosceret Numinis fauorẽ adesse. crimina lacrymis, ac animi pœnitudine deleri. Tãtam miserentis Dei clementiam esse erga mortales, vt altius vel in malorum profundum lapsos, resipiscentes nonnunquam ad maiorem longe, quàm vnquam ante habuissent gratiam: recipiat. Media pij Sacerdotis adhortatione: cum multis suspirijs, mulier admissum facinus deploraret, cunctis visa est atra nubes è nauis sentina prosilijsse, ingẽtiq; sono flamma, fumo, atque fœtore, sese deiecisse in mare. Sedatum est inde cœlum*, &c. Aut sine hoc quidem satis vetulum: audite Hincmarum Archiepiscopũ Rhemensem, qui his vtitur verbis: *si per sortiarias, ait, aut maleficas, occulto, sed nunquam iniusto, Dei iudicio permittente, & diabolo præparante concubitus non sequitur: hortandi sunt, quibus ista eueniunt, vt, corde contrito, & spiritu humiliato, Deo & Sacerdoti de omnibus peccatis suis puram confessionem faciãt, & profusis lacrymis*, &c. Beda quoque, illud Christi dæmonem interrogantis explicans: *Quod est nomen tibi?* sic scribit: *sed & nostri temporis Sacerdotes, qui per exorcismi gratiam dæmones eijcere norunt, solent dicere patientes* Cap. si per sortiarias. 33. q. 1.

non

non aliter valere curari: nisi in quãtum sapere possunt, omne, quod ab immundis spiritibus visu, auditu, gustu, tactu, & alio, quolibet corporis, vel animi sensu, vigilantes, dormientesve pertulerint, confitendo patenter exponant. Et mox hoc idem exemplo confirmat ex relatione cuiusdam sibi vicini presbyteri: quondam religiosam fœminam à dæmonio curare cœpisse, sed quamdiu res latebat, nihil apud eam proficere potuisse. Confesso autem, quo molestabatur phãtasmate, mox & ipsum orationibus, cæterisq́; quæ oportebat, purificationum generibus effugasse.] *Ioãnes Diaconus* tria narrat exempla eorũ. qui à dæmone possessi, mox vt peccatum B. Gregorio confessi, pęna peccati se liberatos sensere: & eorum quidẽ vnum cũ octies negasset, octies sic à dæmone renouata vexatione, tortum, nona demum vice, qua furtum fassus, percepta pœnitentia penitus fuisse redditum immunem, *Petrus Venerabilis*, Abbas Cluniacensis cum narrasset horrendã monachi cuiusdam à dęmone vexationem, neque eam oratione, & aquæ lustralis aspersione tolli potuisse, grauiter, & verè subiungit: *sed ne miretur aliquis, benedictæ aquæ aspersione dæmonem non fugatũ, agnoscat tabe interius latente, vnguenta exterius adhibita nihil proficere posse. Tabem autem voco lethale peccatum, quod quamdiu in interioribus quibuslibet latuerit, nullius exterius sacramenti perceptio ei prodesse poterit.*] Hortatus illum ad cõfessionem omnium peccatorum faciendam Abbas: postquam confessus, vexatio prorsus desiit. Cæsarius narrat, Bonnæ quẽdam Sacerdotẽ, pessimæ vitæ, laqueo eam abrupisse: eo mortuo concubinã pœnitentiæ desiderio, monasterium ingressam: sed Dei permissione, ab Incubo dæmonem sæpius ad flagitium importunè sollicitatam: *crucis signo, & aqua benedictæ aspersione* repulisse: sed cum reduisset: *Angelica salutatione* deuotè recitata, longius veluti sagitta ictum fugisse. Neque adhuc dum finis: donec purè omnibus vitæ maculis *confessione* expurgatis, abiit importunus procus nunquam rediturus. Eadem peracta Leodiensem quendam, molestissimis succubi dæmonis ludificationibus testatur ereptum Niderius *in Formicarij Epitoma*: Sed illustrius est, quod Auctor Anonymus, sed fidei certæ de B. Catharina S. Brigittæ filia tradidit: eam cum Neapoli versaretur, cuidam Nobili viduæ narranti, filiam ab nocturno dæmone grauissimè infestari, optimè cõsuluisse. *His auditis* (ait) *valde illarũ vicem dolebat Catharina, & tacitè legens secum semel Salutationem Angelicam (ut semper erat solita: cum de rebus spiritualibus consuleretur) saluberrimum eis consilium impertijt. Primò, vt puri sua peccata confiterentur. Aiebat enim ob peccata in confessione celata, plerumque id genus illusiones accidere. Deinde vt nudis pedibus, & absque lineis indusijs cũ omni humilitate continuis octo diebus irent ad templum S. Crucis, & ob reuerentiam passionis Christi coram imagine ipsius à cruce pẽdentis legerent septies Dominicam Orationem, & Angelicam Salutationem. Addebat verò se quoque, licet indignã ex commiseratione libenter pro ipsis Deum rogaturam.* Fecerunt illæ, quod iussæ. & octauo die liberatæ fuerunt. *(Sur. tom. 2. Mart. 22.)* vbi Nota Lector dierum cõtinuationem petitam, quia continuata pœnitentia solet esse feruẽtior, quàm interrupta: numerum verò additum non fiducia numeri, sed vt fœminæ illæ certi aliquid per modum spontaneæ pœnitentiæ ex Sanctæ consilio susceptæ præstarẽt: sic etiam D. Dominici tempore Reginaldus, *Confessionis* beneficio quendam fratrem, quem dæmon pede apprehensum per templum raptabat, liberauit. *Theodoricus de Appoldia lib. 6. vita D. Domin. c. 3.)* Sic & S. Atha-

In c. 8 Lucæ colum. 315.

Lib. 1. vitæ D. Gregorij. cap. 11. 12. & 13.

Lib. 1. miraculorum cap. 6.

Lib. 3. mirac. c. 13. Theod. de Apold. lib. 6. vitæ D. Domin.

& S. Athanasia Abbatissa mulierem A eripuit à vexatione mali dæmonis. (*Metaph. 14. August.*) Sic abs quodam ob cupiditatem vindictæ, dæmonum à legione vexato, diram hanc pœnam S. Arnulphus Episcop. Suessionensis depulit, vt eleganti stilo describit successor eius Lisiardus, *vita Arnulphi cap. 24.* Sed subdamus iterum quædam recentiora. In Austria (nondum anni sunt decem) *vir nobi-* B *lis magno quodam & furori proximo amore destinebatur, vt nullum eius, neque humanis, neque diuinis admonitis, faceret finem: ita vesano completa igne torrebantur tota præcordia: hac ratione furere desiit, terrore diuinitus incusso. Leuicula correptus febri, cum iaceret noctu lecto affixus, ante se videre visus rhedam flammiferam, subiectumq́ equum flagrantem igne: tum rheda-* C *rius, informe monstrum, tetrumq́, atque ipso (vtar verbo ipsius) malo dæmone truculentius, quo nihil terribilius mortalium timori est. Quid cessas, inquit? quin conscendis currum dignum pro meritis tuis? horruit miser subitò pauore defixus: tandem recepto animo corripit gladium proximum lecto, vibratque, vt subueniatur interim magna voce domesticos inclamans, trepidi ac-* D *currunt famuli, domusq́ tota sopore discusso: quin etiam exciti vicini nonnulli, quærentes clamoris causam: dein prætexentes impositum fuisse auribus, oculisq́ formidini alleuandæ. Verum cum fremeret adhuc esse in cõspectu, nec finiretur metus, insinuaret se potius in pectora aliorum, intempesta licet nocte, venitur ad collegium: mittuntur duo, qui lustrali aqua, crucis signo, & in cera con-* E *secrata imagine agni timorem tantisper leniunt, dum affirmaret æger dæmonem abscessisse in præsens minaci vultu, sæuaq́ ira manifestũ: detectis deinde peccatis, turpi perinde amore, quàm tristi animum terrore liberauit.*] *Litteræ Austriæ 1591.*

Eodem tempore in Bauaria, *mulier ærumnosa, leuitate naturæ, siue grauitate ærumnæ, implorato dæmoni sese deuouit, vt opem ferret: & tum quidem non sensit præsentem, verum in potestatem vt rediyt ex mærore, dedit pœnas iacti verbi, terroribus non tantum pauida sed & verberibus tunsa: vt etiam ab aditu nostri templi prohiberetur, virgarũ, quas sola ipsa conspicabatur intentu. Cũ rem narrasset matronæ cuidam adducta ad sacerdotem nostrum, ab eoq́ Confessione purgata est, omniq́ molestia liberata, cerea cælestis agni imagine ad collum appensa. Idem remedium alteri fuit eodem morbo laboranti. Votum alia virginitatis, & monasticam vitam, cum incestis nuptijs mutarat, propinquorũ impulsu, non impune, nempe coniuncta est, cum viro nequã, neque deserebatur vnquam ab angore conscientiæ: ita misere viuebat, cum afflictaretur aliquãdo his curis, & careret solatio, domo egreditur: mox dæmonem cum ingenti terrore conspicit, fugatq́ Cruce obiecta, sed confestim tamen, nõ secus ac furijs icta, quoduis facinus immane meditatur, intermicabat in his tenebris aliquid lucis, cõfugienti ad preces, vt ad exortũ Solis nebula, timor abscessit, subit cogitatio confessionis, & recordatio fidei violatæ: nimirum hoc seminarium mali, cũ accessisset ad ædẽ, multo magis cum perrumpere conaretur ad Sacerdotem à confessionibus, retrahebatur quasi manu iniecta: donec tandem aliorũ auxilio exemploq́ & seipsam, & malum dæmonme vicit.*] *Litteræ German. super.* in iisdẽ & illud expressum, *in Vindelicis malefici quidam homo ingenij, & audaciæ promptæ, multa de morituris, distãtibus, quantumlibet locis, vaticinabatur, ludificante diabolo: à quo cum singulis pene noctibus exerceretur, incitabatur interdiu oblata specie augustiore, ad grauiora flagitia. Fluctuabat miser & iam vulgo miserandus: sed, Deo adspirante, miseriarum tandem perfugium in portu*

con-

confessionis inuenit.] *Ibidem.* Vide A etiam dicta ex Gaufrido, *supr. tom. 2. part 57. A*

De Venerabilis, *Eucharistiæ perceptione*, reuerēti, ac debita, vetusti quoque Patres id vnanimiter contestantur. Cassianus de quodam à dæmone, nocturnis illusionibus, grauiter infestato, meminit: qui cum, Seniorum consilio, medicina huius salutaris remedij vsus fuisset: *ita omnis diabolicæ* B *tentationis scena detecta est, vt mox virtute Dominici corporis protegente, illa præteritæ illusionis consuetudo cessaret.*]

Collat. 22. cap. 6. *B. Prosper:* Nostris quoque temporibus (inquit) Aspere VI. Cos. *Carthagini constituto, hoc signum diabolicum, monstrosumq́, quod illic accidit, quis illius patriæ ciuis ignorat? Quædā iuuencula Araba natione, ancillæ Dei habitum gestans, cum in balneo lauans simu-* C *lacrum quoddā Veneris, impudice aspiceret, & seipsam, eiq́ se consimilans, domicilium se diabolo præbuit. Statim ille leo, qui rugiens circuit, quem quærebat inuenit. Meatus igitur gutturis eius occupans, nullum cibū, nullumq́ potum trayciens per septuaginta ferme dies, totidemq́ noctes, ieiunium sibi diabolus ex capto, possessoq́ vase exhibuit. Hoc monstrum parentes puellæ, per tot dierū spa-* D *cia auferri posse sperantes, dum iuge malum vlterius tolerare non possent, simul cum filia sese ingesserunt sacerdoti, quæ acta erant fideliter intimantes. Hoc tantum puella fatebatur, auem quandam noctis medio apparere, quæ sibi ore, nescio quid, infunderet. Stupor tunc inerat cunctis videre puellam nullis indicijs diuturni ieiunij fœdatam, nullo pallore, seu tabe, vel debilitate confectam: quin* E *potius robustam succo viscerum, moleq́ membrorum. Cumq́ incredibilia viderentur, quæ dicebantur, habito consilio, in monasterio puellarum, in quo reliquiæ Sancti Stephani sitæ sunt, sacerdos puellam simul, & præposito commendauit. Illic primo tantum die apparuisse illam auem asseruit, sibiq́ increpasse, quod neque fame, neque siti compulsa illum appeteret locum, quo sibi accedere non liceret. Per duas sane hebdomadas nihil cibi, vel poculi sumens in monasterio mansit. Accidit autem, vt quintusdecimus Dominicus illucesceret dies, ascendente nobiscum Sacerdote, vt matutinum illic sacrificium solito offerretur, puellam præpositus ad altare perduxit, eo incessu, & habitu, quo solent rubore perfusæ ex epulis, poculisque mulieres aduenire. Sed vt se illa prostrauit altari, clamore fletus sui cunctis astantibus gemitus, lacrymasq́ induxit, quibus tantum malum auferendum plebs Dominum exorabat, erat enim iam indecens murmur in populo. Peracto itaque sacrificio, cum eadem inter cæteras, breuem particulam corporis Domini tinctam à sacerdote perciperet, semihora mandens traycere non valuit, nondum illo fugato, de quo dicit Apostolus,* Quæ consonantia Christi ad Belial? *& iterum:* non potestis calicem Domini bibere, & calicem dæmoniorum, non potestis mensæ Domini participare, & mensæ dæmoniorum. *Manu igitur faciem eius sustentante Sacerdote, ne Sanctum proyceret, à quodam Diacono suggestum est, vt calicem salutarem gutturi eius: Pontifex applicaret. Quod vt factum est, statim vt locum illum, quem Diabolus obsederat, Saluatoris imperio reliquit, Sacramentum, quod ore gestabat, cum laude Redemptoris transglutisse puella clamauit. Hinc lætitia, hinc voces in gloriam Dei, quod post octoginta & duos dies, diabolo expulso, puella de potestate fuerit eruta inimici.*] Hactenus Prospert. Diu. Bernard. aliam personā super caput eius posita Eucharistia liberauit ab eodē hoste generis humani. Mediolani in Ecclesia Sancti Ambrosij adducta ad eū fuit mulier multis annis obsessa, sicque deformata, vt monstrum, non femina, videretur. Cōuersus ad populum, iussit

De dimid. temp. c. 6. Lib. 2. eius vitæ cap. 3.

iussit omnes attentius orare: *Missamq́, iussa prope altare constituta femina teneri, auspicatus, quoties de more sacro salutarem hostiam signabat toties ad mulierem quoque conuersus, eodem signo crucis edito Spiritum nequam athleta fortis impugnat. Expleta autem oratione Dominica efficacius hostem aggreditur. Patena siquidem calicis sacrum Domini corpus imponens, talia loquebatur: adest ille, qui pro nostra salute passurus:* nunc, *inquit*, princeps mundi eiicietur foras. *Hoc illud corpus, quod de corpore virginis sumptũ est, quod in stipite crucis extensum est, quod in tumulo iacuit, quod de morte surrexit, quod videntibus discipulis ascendit in cœlum. In huius ergo maiestatis terribili potestate, tibi spiritus maligne præcipio, vt ab hac ancilla eius egrediens, contingere eam deinceps non præsumas. Cumq́, eam* C *inuitus deserens, & manere vltra non valens atrocius afflictaret, tam magnam iram, quam modicum tempus habens: rediens pater sanctus ad altare, fractionem hostiæ salutaris rite compleuit, diffundendamq́, in populo pacem ministro dedit, & confestim pax, & salus integra reddita mulieri.*] Hactenus Guilhelm. Abbas, *d. lib. 2.* Ioã. autem Molinetus, *in Chron. Belgicis* D *anni 1490.* describens molestissimam multorum annorũ vexationẽ, quam propter vnius (quæ diu dæmonis succuba fuerat) Nonne peccatum, in innocentes virgines socias eius Quercetenses Deus satanæ permiserat: narrat multos ex illa legione, quæ religiosas inuaserat, & se Hierarchiæ Seraphinorum fuisse gloriabatur, hoc remedio pulsos ex Energumenis. Cum. n. E Decanus Cameracẽsis, vir doctus, & probus vnà cum aliis exorcistis accederet, *peracta sacra communione, viuificam hostiam, non ferens, subito dæmon exclamabat: Ah, satis probe armati accedistis! panemne illum sumpsistis. Quem panem ais, improbe? inferebat Decanus.*

A *Si nihil est aliud, quam panis, maneto in hoc corpore obsesso, sin autem vt nos credimus, verum est corpus Iesu Christi, Saluatoris nostri, iubeo, confestim fuge ex hoc corpore, nec vllam ei amplius molestiam aude exhibere. Quo dicto (rem miram) energumena, vt magno leuata fasce molestiæ, confestim respirare, & alta voce Iesum vocare cœpit. Quod idẽ omnes faciebant cetera, quando dæmone* B *expulso liberabantur.*] Hæc Molinetus scriptor eius temporis. Cui simile nostris temporibus Laoduni in Belgica accidisse, tam norũt Caluinistæ: quorum aderant multa millia: quam fremunt & rumpuntur. *B. Auxentius Abbas*, discipulum habebat nomine Basilium: hunc dæmones adeo male multarunt, vt pro exanimi, corpore toto saucius, & confractus ad Auxentium curru delatus fuerit. *Abbas iussit eum surgere, & venerandum corpus, & viuificum sanguinem Domini nostri IESV Christi sumere, & statim reuerti in locum suum, abiyt, nec amplius tentator eum aggressus.*] Superat omnem admirationem, quod de Guidone de Lacha memorat Bern. Luxemburgicus, *in Catalogo hæret. litt. G.* hunc in Episcopatu Brixiẽsi ita simulasse sanctitatem, vt pro altero S. Ioanne Baptista à populo haberetur, sepultus itaque fuit perhonorifice. Post mortem certis testimoniis inquisitores deprehenderunt hæreticum fuisse, quare de Consilio Episcopi, & aliorum prudentium assessorum, sententiam tulerunt, cadauer exhumãdum, comburendumque. Exhumatur adstante populo, & ossa proiiciũtur in ignem, sed ecce tibi statim dæmones (qui, à nullis cernebantur) illa ex rogo eleuant, & in aere suspensa tenent. Inde nata populi indignatio, exclamãt, occidantur Episcop. & Monachi, qui stimulati liuore sancti viri ossa comburere conati. Quid cessamus? Deus id sibi non placere demonstrat. Extimuit

Liber exstat de Nicolaæ Obry. obsid. & dæmonis per venerabilem Euchari-stiam expulsione: olim non semel Pari siis, nunc hoc anno 1598. Leod. j apud Houiũ edi tus testatur & Faius in Energumeno. Sim. Metaphrast. in vita S. Auxentij 14. Febr.

muit Episcopus: sed Inquisitores eum adhortati sunt, Ad missam celebrandam ipse se accingeret: Deum potius miraculum facturum, quam fidei causam sinat in periculo versari. Missa fuit, de B. Virgine: vbi ventum ad corporis Dominici eleuationem, dæmones in aere clamare cœperunt, *ô Guido de Lacha nos defendimus te, quantum potuimus: sed modo non plus possumus, quia adest maior nobis.* Confestim ossa in rogum recidere, & incendio in cineres redacta fuere.] Hic perpende primo dolum diaboli, quo pacto defuncti hæretici Magi, memoriã tueatur, vt plures animas illaqueet. Secundò, vide potentiam præsentiæ Dominici corporis, & hostiæ in B. Mariæ Missa consecratæ. Tertiò fidem Fratrum non irritam, & studium Quæsitorum fidei ram præsenti à Deo ope confirmatum. *Pet. Martyr.* nauigationis Columbi texens Historiam, in Occidentali illo Indiarum tractu testatur, commune miraculum fuisse: quod si Eucharistiæ sacramentũ per Christianos alicubi collocabatur, continuo dæmones obmutescebant. Ante annos ferme quadringentos vixit, *Cæsarius Cistercienſis*, eius hæc sunt verba: *Tempore illo, quando manifestari cœperunt hæreses Albienses, quidam maligni virtute diabolica suffulti, quædam signa, atque portenta ostenderunt, quibus & easdem hæreses roborauerunt, et multos fidelium in fide subuerterunt: super aquas ambulauerunt, & non sunt submersi. Cernens hoc sacerdos quidam fide catholicus, & vita religiosus, sciens vera signa cum falsa doctrina esse non posse, corpus Domini cum pixide ad flumen, vbi illi populis suas ostensuri erant virtutes, deportauit, dixitq; in audientia omnium: adiuro te diabole per eũ, quem in manibus porto, ne in hoc flumine, ad huius populi subuersionem, per hos homines tantas exerceas phantasias. Post hæc verba, illis super vndas fluminis ambu-*

Lib. 9. Mira. cap. 12.

A *lantibus, vt prius, sacerdos turbatus corpus Dominicũ in flumine iactauit. Mira CHRISTI potentia, mox enim vt elementum tetigit sacramentum, phantasia cessit veritati, & pseudo illi Sancti, quasi plumbum descendentes in profundum, sunt submersi, pixis verò cum sacramento statim ab angelis sublata est. Videns sacerdos hæc omnia, de miraculo quidem exsultauit, sed de iactura sacra-*
B *menti doluit: totam verò noctem in lacrymis & gemitu transigens, mane pixidem cum sacramento reperit super altare. Hæc nobis eo tempore relata sunt.*] *Thomas Brabantinus*, vulgo vocatus, *à Cantiprato*, eodem sæculo vixit: anno 1231. *prædicante, inquit, in Teuthonia M. Conrado contra hæreticos, et ab eisdem felici morte perẽpto, hæreticus quidam (vt per fratrem Conradum, Prouin-*
C *cialem Prædicatorum per Teuthoniam, ante multos annos accepi) seductus à dæmonibus, fratrem quẽdam Ordinis Prædicatorum ad hæresim inuitabat. Quem cum videret instantissime renitẽtem, dixit fratri: pertinax es valde in fide tua, nec tamen de hac nisi per scripta quædã, aliquid certius inspexisti, Credere autem si velles dictis meis Christũ tibi et Matrem eius, & Sanctos oculata fide mon-*
D *strarem. Mox ille illusionem dæmonum suspicatus, volens tamen probare quid esset: non immerito (inquit) tibi tunc crederem, si promissa duceres ad effectum. Gauisus hæreticus, diem fratri statuit. Frater vero pixidem cum Sacramento corporis CHRISTI clam secum sub cappa portauit. Duxit ergo fratrem hæreticus in specu cuiusdam montis in amplum valde palatium, quod claritate mi-*
E *rabili relucebat. Nec mora, vbi in interiorem partem palatij peruenerunt, viderunt thronos positos, quasi ex auro purissimo, in quibus sedebat rex fulgore corusco circumdatus, & iuxta eum regina sereno vultu pulcherrima, et ex vtraque parte sedilia, in quibus seniores quasi Patriarchæ, vel velut Apostoli, adstante*

pernia-

A *permaxima multitudine Angelorum, & hi omnes luce siderea coruscantes: vt nihil minus quam dæmones putarentur. Hos, mox vt vidit hæreticus, cadens in faciem adorauit. Dictus autem frater immotus stetit: sed tanto spectaculo vehementer obstupuit, & mox ad eũ conuersus hæreticus, quare, inquit, Dei filiũ intuens non adoras? pronus accedens adora, quem vides, & ab ore eius fidei nostræ secreta suscipies. Tunc frater ac-* B *cedens propius extraxit pixidem, & obtulit reginæ in solio sedenti, dicens: si regina es mater Christi, ecce filius tuus: quem si susceperis, te velut matrem Dei recognoscam. Cum hac protinus voce totum illud phantasticum euanescit, & annihilato fulgore, tantæ tenebræ densuerunt, vt vix frater cum ductore suo ad montis exitum regredi potuerint. Conuersus ergo hæreticus ad fidem rediit, &* C *miram dæmonis astutiam stupefactus expauit.*] Eadem alio tempore eodem remedio patefacta fuit, & dissipata accipite, *Pici Mirandulani*, verbis;

Cantipr. li. 1. Apum c. 23.

Li. de Strigibus.

Fuit in Alpibus Rhetiis sacerdos quidam probus ante annos duodecim, cui cum foret opus, ad ægrotum quendã graui oppressum morbo Eucharistiã deferre, cum longius ille abesset, videreq; se non ita, vt oporteret, celeriter ad eum pe- D *dibus posse peruenire, ascendit equũ, colloq; Sanctissimum Christi corpus pixidi inclusum satis honorificè alligauit, iter suum quanto ocius accelerat. Cum nonnihil processisset, obuium habuit quendam, qui, vt equo descendens secum pergeret ad spectaculum quoddam mirabilissimum inuitauit. Imprudens homo, & cupiditate rei iam stupendæ ductus paruit: vix equo se dimiserat, cum sensit se* E *per aera vna cũ comite deferri, & breui tempore in altissimo montis cacumine statui, ibi amplissima, & amœnissima planicies erat arborib. vndique excelsissimis obsepta, rupibusq; horrendis circũcincta. In medio choros innumeros ac varios ludos cuiusuis generis, mensas lau-*

tis, ac diuersis ferculis instructas erat videre: audiebantur etiam concentus quilibet omni suauitate affluentes. denique aderant, quæ animos hominum iucundissimis delinimentis tenere possent, & dulcedine perfusos intima demulcere solent. Obstupefactus improuisa re simplex, bonusq; Sacerdos, neque eloqui præ admiratione, aut hiscere audens, penè extra se positus, attonitusq;, hærebat. Tum socius, qui eum adduxerat, petiit ab eo velletne Reginam, quæ ibi aderat, supplex venerari, & munus illi aliquod offerre. In alto quodam solio Regina adsidebat, effigie formosissima, regio cultu & ornamentis mirificis ornata. Accedebãt ad eam prosternentes se humi cuncti, qui aderant, bini, quaterniue, ordine pulcherrimo, & humi se prosternentes eam colebant; varia munera offerentes. Ad mentionem Reginæ homo, cùm videret eã sic fulgentem, & ministris plurimis cinctã, putauit esse matrem Christi, cœliq; & terræ Reginam, neque enim suspicabatur vllas præstigias, dæmonũq; spectra, alioquin eo non appropinquasset. Reputans igitur secum, quid illi dono daret, existimauit nihil ei gratius, aut iucundius futurum in munus, quàm filii corpus. accessit & ad pedes accidens in modum supplicis, arculam, in qua erat augustissimum Sacramentum, è collo detractum, in gremio mulieris illius posuit. Mira res, omnia continuò euanuere. Perculsus huiusmodi nouitate homo rudis, & præstigiis irretitum se videns, & in horroribus densissimis, & lustris detistuũ conspiciens, opem diuinam tremens implorare, vt è tantis ipsum anfractibus expediret, cumq; diu per loca inuia, siluasq; vastissimas errasset, vix tandem pastorem reperit, à quo in viam ductus didicit, se millia centũ à loco abesse, quo Eucharistiam deferre cupiebat. Ad suas tandem sedes reuersus rẽ totam detulit ad magistratus, contigit hoc imperãte Maximiliano.] Hactenus Comes Mirandulan. Quare propter hęc

F & simi-

& similia innumera semper Catholici credidere, hoc viuificũ corpus, mortiferi hostis præstigias discutere, & noxas ab eo inferendas arcere, ac repellere. Sentiebat hoc Prædicatorum Neapoli Prior, hac se Panoplia muniens contra horrendã visionẽ, circa annum 1370. *Ibi in conuentu S. Dominici accidit, vt post cõpletorium* (inquit Fr. Antonius Senensis) *refectionis locum ingrederetur, cui erat illius cura cõmissa, qui mox in ingressu videt illũ fratribus circunquaque refertũ, & illi cappas habebant indutas, & tanquam hora foret collationis faciendæ, & illam exspectarẽt, sedebat. Accurrit ille sine mora ad Priorem, & illud ei aperit. Prior fratrem delirum putat, vel somnia narrantem: attamen dum vrgetur, vadit, videt & credit, & ille quoque turbatur, & rem mox cõfert cum monasterij grauioribus Patribus & prudentioribus: de quorũ consilio sacras vestes assumit, & sacrum Christi Corpus deferendo, toto conuentu comitante, se illuc confert, & ad illum sermone directo, qui honoratiore loco sedebat, eos adiurat, vt aperiant, quinam sint, & ad quid venerint, & quid velint: & vt ad hæc respondeant, illis præcipit in nomine illius Domini, quem gestabat in manibus. Vt tamen quãdo Prior corã illis cõparuit cũ venerabili Sacramento, illi omnes assurrexerunt quidẽ, & capita inclinauerũt, caputia tamen taliter demittentes, vt eũ minimè viderẽt, & hoc facto iterũ sederũt: ita iussi à Priore, vt responderẽt ad proposita, inclinarũt. Tandem qui inter eos videbatur præcipuus, respondens dixit: quod ipsi omnes fuerant eiusdem Ordinis religiosi, & pro maiori parte Magistri, Priores, Superiores, Baccalauri, Lectores, & alijs officijs donati, & quod omnes damnationis sententiam acceperãt: quoniam ambitio multa, superbia, inuidia, & alia huius generis vitia eos fecerant damnatione dignos. Sed quod diuina permittente clementia, iussi fuerunt illuc venire, vt eos & vniuersos ordinis cultores commonefacerent, vt suæ vocationi facerẽt satis. Nã illi, quia minimè id præstiterant, oẽs damnati erãt, & flammis cremabãtur æternis. Et in signũ huius cuncti in eos aspicerent. Et hoc dicto omnes illi cappas aperuerunt, & singuli eorum flammis circumcincti, & incensi visi fuere, & tunc idem præcipuus manu in mensa signum dedit, & sic illa visio euanuit, & totus conuentus mansit timore consternatus.*] Vah! quam timenda pestis hæc ambitio, quæ tãto cũ damno Sanctorum etiã in cœtus se ingerit? Huic rei probãdæ aliud testimonium, nõ minoris fidei adscribã obiter, nunc recẽs ex litteris cuiusdã fidei dignissimæ sacerdotis hoc anno Neapoli perscriptũ in hæc verba. *Casu accidit, vt acceptis tuis proximis litteris loquerer cũ Fr. N. Philosophiæ Professore, qui in Salernitano Monasterio fuit superior, is mihi narrauit F. Tiberium hominem Sanctimoniæ laude præstantiss. qui sæpius hoc Sanctitatis titulo fuit superior, sibi coram rem ita narrasse, cum quadam die sub noctem Fr. Tiberius inuiseret fratres, an in lecto de more accubuerint, transiuit per triclinũ: vbi vidit pleraque lumina, & vocẽ audiuit hominis de superiore loco legẽtis, vidit plerosq; ministrantes, tandẽ qui superioris locum tenebat, facto super mensam signo sic locutus est. Ambitio & crapula, duxerũt nos ad tartara. Et nunc etiam superest, velut cicatrix in mensa, perinde ac si igne tacta esset.*] Hæc visio confirmat præcedẽtem. Cæterum cum tam efficax sit sola præsentia; quid sumere, & ei vniri? docet id D. Macharius, histonã narrat Palladius; tradẽs, vxorẽ cuiusdã Ægyptij maleficis carminibus sic affectã fuisse, vt adspiciẽtib. equa videretur, cum tamen sermonis humani vsum retineret, adducta mulier à marito ad D. Machariũ: hic eam liberauit, & dixit; tantũ dæmonibus in misellã licuisse, eo quod multũ temporis

In Chron. Ordinis Fr. Prædicat. in Cõmun. fol. 199.

In Lausiaca c. 19.

poris ab Eucharistiæ perceptione se abstinuisset, frequentius itaque in posterum ad Iesu corpus sumendum accederet: cuius quam vtilis frequentatio, docet recēti exemplo Leonardus Vairus; quod, defectu Codicis, nunc ascribere mihi non licet.

Lib. 3. de fascino. c. vlt.

Separari nō debet ab hoc remedio, *Incruentum Missæ Sacrificium*; cuius oblationis eosdem effectus sæpè docuit experiētia. *Vir tribunitius* (inquit B. Augustinus) *Hesperius, qui apud nos est, habet in territorio Fussalēsi fundum Zubedi appellatum, vbi cum afflictione animalium, & seruorum suorum, domum suam spirituum malignorum vim noxiam perpeti comperisset, rogauit nostros, me absente, presbyteros, vt aliquis illorum eò pergeret, cuius orationibus cederent. Perrexit vnus, obtulit ibi sacrificium Corporis Christi, orans quantum potuit, vt cessaret illa vexatio: Deo protinus miserante cessauit.*] Idem confirmat exemplū illud Diui Bernardi paulò ante narratū; & aliud à Gaufrido narratum in vita S. Petri Tarētasij sup. *tomo 2. pag. 73.* & aliud apud Metaphrastem de B. Theodoro Archimandrita, qui precibus, & Sacræ Missæ oblatione multitudinem locustarum immēsam, nebulæ instar Mazaniæ locum occupantem, interemit. Possent ex Tilm. Bredenbachio addi nonnulla; sed vnius D. Augustini sufficere debet auctoritas. Fatentur hodie maleficæ, se dum missam audiūt, ab omni dæmonis vexatione liberas esse; ideoque se diutiùs ad horam vsque meridianam in Catholicorum templis, in quibus plures missæ dicuntur, moras trahere.

Lib. 22. de Ciuit. Dei, c. 8.

Metaph. 1 April. in vita Theodori.

Lib. 9. collat. c. 5. & aliis eodē libro.

De *oleo*, quoque *infirmorum*, per Episcopum benedicto: quo in extremæ vnctionis vtimur Sacramento, ex diuina institutione, dubitari nequit; cum etiam ad corporis sanitatem fit institutum: & quouis oleo à viris sanctis etiam non Episcopis, & non

Marc. 6. v. 13. Iac. 5 v. 14. c. ad abolēdam. ext. de hęr

A solemniter, sed obiter, vt se res offerebat, benedicto, id non semel legimus effectum. Exempla huius rei plurima habemus. Beda; cum ageret de monialis cuiusdam obsessæ à variis, quæ dæmon inflixerat, vulneribus, sanatione: & narrasset vno excepto cæteris, sanatis, hæsitanti Sacerdoti ipsammet consilium dedisse, *si* (inquit) *oleum pro infirmis consecratū,*

conc. Florent. i Decr. vnionis. Conc. Trid. sess. 7. can. 1. & sess. 14. de extrema vnct one. canon. 1.

In Luc. c. 8. fol. 315.

B *eidem medicamento asperseris, sicq; me perunxeris, statim sanitati restituar. Nam vidi quondam per spiritum in quadam longius posita ciuitate, quam nunquam corporalibus oculis vidi puellam quandam, pari calamitate laborantem, taliter à sacerdote curatam. Fecit, vt illa suggesserat, statimq; hulcus remedium, quod ante respuerat, accipere consensit.*] Hoc oleo S. Theo-

C dosius cænobiarcha bruchos pellebat, morbos grauissimos S. Launomarus abigebat. Eucheria vxor Agapij veneficio attentata, cùm ei roderentur intestina, adlata est ad S. Parthenium; qui triduò orans, & oleo Sanctorum ei propinato sanam remisit: idemque hic ipse Sanctus beneficium, eodem oleo inungens, impendit cuidam Lesbo Oano. Erat

Metaph. in eius vita mēse Ian. Surius Ianuar. 19.

Metaphr. 7. Februar.

D hoc ordinarium B. Auxentij Archimandritæ contra dæmonis obsidiones, morboque ab eo illatos remedium. Nec minori successu vsi eodem contra serpentis ictum virulentum S. VVinvvalocus Abbas; &, qui manum pictoris à dæmones inflammatam sanauit; & qui energumenum ei sanandum obtulerat, & alium quoque energumenū ferocissimum

Metaphr. 14. Febr.

Surius 5. Martij.

E liberauit; & hydropicæ, cœcoque sanitatem restituit, Sanct. Eutychius Patriarcha: & contra virulentos morsus Sanct. Paternus Abricensis. Contra dæmonis obsidētis ferociam non rarò præualere prioris digiti Sacerdotales consecratione chrismatis in ordinis susceptione sanctificati.

Eustach. in eius vita April. 6. Anonym. in eius vita 16. April.

Scribit Ioann. Molinetus Chron. Belgici anno 1490. Ægydium Netteletum Decanum Cameracensem, cum exorcizaret Quercetenses energumenas, quæ loqui, labra claudente dæmone, nolebant; solitum digitis illis labra deducere, & increpitare hostē; si vales, potesque digitos hos oleo sacro imbutos mordere, vel lædere, en illos tibi permitto: si nequis, os aperi, impero. Mox autem Energumenas visas liberari magna molestia, cœpisseque Decano parere, eique respondere ad quæsita.

Tertium remedium est, recurrere ad Sanctos viros, & auxiliū ab iis petere, quos constat habere donum miraculorum (quod donum, etsi rariùs, etiam iis potest competere, qui vitæ sunt non probatæ, dum tamen fidem rectam habeant) hoc remediū, quia vix vlli tales hodie, saltē in his Europæis regionibus; vix vsui hic sit; olim frequens fuit. sunt enim plenæ vtiliter ad Sanctos confugientiū exemplis omnes sacræ historiæ: neque tum quotquot dæmonia eiiciebant, erant præditi Ecclesiastico ordine Exorcistarum, vt constat: erat tamen etiam primis temporibus in Ecclesia hic ordo, vt statim ostendetur. Sane olim SS. viri dæmones fugabant & vincebant sola interdum præsentia sua, vt legimus de Beato Macario Alexandrino, apud Palladium, & de Aegyptio apud Sozomenum, & de Sanct. Guthberto apud Bedam, & de Rustico apud Cassianum; vel verbis duntaxat, vt Beatus Basilius & Paphnutius, vel litteris vt de Sanct. Eugēdo legitur *in eius vita*, & de S. Gregorio Thaumaturgo scribit Gregor. Nissenus, vel percussione, & verbere, vt Sanct. Paulus Simplex apud Palladium & Theodorus apud Gregorium presbyterum eius vitæ narratorem, & B. Vrsmarus, apud Rhaterium, *in Surij tomo 2.*

Matt. 7. v. 22. Marc. 9. & Luc. 10.

Clemens Rom. li. 8. const. c. 32. Iusti. Mar. dial. contr. Triphon. Tertull. in Apol. c. 32.

Pallad. ca. 19. & 20. Sosom. lib. 6. c. 20 Socra. lib. 4. c. 2. Bed. in vit. S. Gutbert. c. 15. Cassi. collat. 14. cap. 7. Rufin. lib. 2. Eccl. hist. c. 4. & Amphil. in vit. S Basil.

A Quartum est, *Exorcismus Ecclesiasticus*. Nota hunc ordinem exorcistarū in Ecclesia iam ante 1300. annos seruatum fuisse. patet ex B. Ignatij Epistola ab Antioche, & epistol. Cornel. Papæ ad Fabianū, quā Eusebius conseruauit; & ex Firmilian. ad Cyprianum, & ex aliis Patribus, Conciliisque, constat iis, quibus in Ecclesiastic. Histor. constat aliquid. fuisset B verò exorcismos, quibus vtebantur, certas orationes ab Ecclesia cōprobatas, ex Concilio illo Carthag. 4. probatur, & quia Micrologus obseruauit solos exorcismos; *per Christum Dominum*, *&c.* sicut cæteras orationes non finiri; *Per eum, qui venturus est iudicare viuos, & mortuos, &c.* cuius diuersitatis causa est, quoniam nihil magis dæmones exhorrent, quàm C extremi iudicij memoriam, quo omnes in æternam gehēnam detrudentur. Fiebant autem initiò exorcismi non in domibus priuatis, ob metum; neque in templis, ob reuerentiā; sed sub dio: sed hoc exoleuit, petebatur signum egressionis à dæmone, & nomē dæmonis, quæ duo adhuc hodiè retinētur: sed & cibos omnes, quibus maleficiati vescūtur, exorcizari vtile D putabatur, formulam nobis suggerit Sacerdotale Romanum: alia quoque in his obseruanda collegerunt alij: Nobis non vacat ista hic persequi, solū addo cauendum exorcistis, ne cum dæmone iocentur, & curiosa, nugaciave misceāt colloquia. Vidi (*inquit Niderius in Formicario*) in conuentu Coloniensi, *fratrem, verbis satis iocosum, sed in gratia expellendi dæmones* E *valde famosum. Hic cum in terminis conuentus Coloniensis dæmonem in obsesso corpore arctaret: dæmon petiuit à fratre locum recedēdi: quo gauisus frater ait in ioco, In cloacam meam vadas. Exijt igitur dæmō, & nocte cum frater ventre purgare vellet, dæmon tam dire eum torsit prope cloacam, vt vitam cum* diffi-

Lib. 6. hist. Ecclesi. cap. 35.
Lib. 4. epistol. 7.
Clem. epis. ad Iaco. Anaclet. epis. 3. Caij epist. ad Felicē episco.
Cōc. Rom. sub Syluest. can. 3. Anthioc. can. 10. Carthagin. 4. can. 4. & seq. cui interfuit & subscripsit D. Aug.
Microlo. de obseru. Ecclesi. c. 7.
Conc. Laodic. c. 26.
Pallad. in Lausia. ca. 77. & Iosep. lib. 8. antiq. c. 2.
Lactant. li. 2. diuin. insti. & Beda in ca. 8. Luc.
Pet. Greg. tomo 2. de rep. f. 315.
Sprenger. par. 2. Malle q. 2. c. 6.
Ananias li. 4. de nat. dæmon. à fol. 156.
Sed copiosius & ordinatius P. Thyræus noster integro de dæmoniac. opere p. 3.
Mengus in Fuste dæmonum & Zacharias Vicecō. in cōplemēto artis exorcisticæ.

difficultate saluaret.] Sãcta res est dæmones eiicere, sanctè tractãda, sic fecere quotquot olim hoc exorcismi remedio tam efficaciter vsi fuere. Vixit B. Vrsmarus Episcopus ante annos octingentos, vitã eius Raitherius scriptis mandauit: memorat autem memoria dignũ, quod hic referã: Malbodiensis monasterij quandã monialem diabolus inuaserat, & vehemẽter laniabat: eam sibi Episcopus iussit exhiberi, quod cum factũ fuisset, *ille non de sua, sed de Domini præsumens virtute, accepto libro, cœpit legere exorcismũ super caput eius. De hinc benedicto oleo nares, oculosq́, & os eius leniuit, & protinus immundum ab ea spiritum fugauit. Liberata tamen puella, pauor quidã, qui præsentia diaboli seminatus fuerat, adhuc pectoribus vicinorum inerat. At vir Domini præcepit sibi aquã cum sale deferri, quibus benedictis, iussit spargi per cuncta monasterij loca: & sic omnis pauor, cũ auctore suo Satana discessit.*] Audistis exorcismum ex libro lectũ, & capiti impositũ, vt fit hodie, audistis illitum oleũ sacrũ, audistis salem, & aquam benedictam, & horũ omnium audistis efficaciã. Sed & Adelinus Sagiẽsis Episcop. in energumenæ Osburgis liberatione, aquam benedictam, lignũ crucis, & preces, quæ solent, *inquit ipsemet*, adhiberi feliciter adhibuit. S. Maurili⁹ Andegauẽsis Episcop. latronem, quem ob furti crimen diabolus occuparat, per exorcismi (ait Fortunatus) gratiam à dæmone liberauit: at Maurili⁹ B. Martini tempore vixit. Sed ista sufficiãt de exorcismo. Si quæras cur nõ semper dæmõ pellatur: res clara est, id pecca tis vel obsessi, vel abiurantis posse cõtingere, vel ob maiorẽ ipsius ægri vtilitatẽ, Deiq. gloriã. Notandũ quoque quod vere, & prudẽter Tostatus monuit, nõ solere exorcismis omnes molestias, & vexationes, quas dæmones inferũt hominibus, repelli: sed solum

April. 18. Surij to. 2.

Adelelin. in vita S. Oportunę. 22. April. In vita S. Maurilij c. 10.

A illas, ad quas repellendas exorcismi ab Ecclesia ordinantur, vt sunt molestiæ, quas inferunt manendo in corporibus, & illa vexando: siue dum interius manent, siue dum exterius obsident: *& illa* (inquit) *regulariter sanantur per exorcismos: maleficia autem dæmonum, & alia mala, quæ nobis inferunt, contra quæ non ordinantur directe exorcismi, non curantur per exorcis-*
B *mos, nisi raro.*]

Porro quoniam Dei opera reuelare, & confiteri honorificum est; ideo his adhuc subiungam illustre diuinæ benignitatis, & tyrannidis dæmonicæ argumentum, plane recens: & vt is, cui accidit, ore proprio fassus, res in facie Ecclesiæ hic Grætij gesta, narrationem nostri in collegio seruant propria manu ipsius subscriptã,
C & nunc cum hæc scriberem penes me habui.

Igitur anno 1600. die Martij 22. N. Prutenus, vt aiebat nobilis, annos natus 22. ipsa Hebdomadæ sanctę feria quarta, collegiũ nostrũ (cuius impulsu, quove fine, incertum) cumque vno è nostris spectante, & audiente, in porticu inferiori collegij deambulãs, arrogantius gesticularetur, & cum
D crebra capitis quassatione verba in Deum blasphema, & plena desperationis audacius euomeret: monetur iterũ, ac sæpius, sese vt habeat modestius, ac linguæ frenũ iniiciat: sed frustra. proficiebat enim in peius, & per omnia anxij, afflictique animi signa præbebat. Quãobrẽ accedẽs ad eũ noster, quærit benigne, ecquid habeat? cui rei vacet? & cur adeo creber ĩ Dei
E nomine irreuerenter vsurpãdo? Refert ille: Perij miser, diaboli pedicis sum irretitus: nec tamen quas promisit, & opto delicias frui datur. Quibus auditis noster, graue quidpiam subesse veritus, manu prehensum in collegium introducit, & blande rogitat: quid hoc rei sit, ne sibi grauetur aperire.

rire. Tum N. cum lacrymis ordine, A
tum quidem perturbato,ſed ſequenti
die tranquillius, eo ipſo, quem refe-
ram, narrare cœpit: ſe nobilibus or-
tum parentibus, & re ampla, educa-
tū laute,ac delicate: & certis de cau-
ſis(quas prudens reticeo) parētis gra-
tia excidiſſe, & lare patrio profugere
coactum:& pecunia,quam diſcedens
copioſam ſecū acceperat, abſumpta,
in extremam egeſtatem decidiſſe:tan- B
dem in via dæmonem cū vehemen-
ti vento ad ſe nocte quadam ſub ar-
bore iacentem acceſſiſſe: &,recenſitis
iis ipſis,quæ patiebatur, quæque per-
peſſurus eſſet incommodis, opem &
auxilium,priſtinamque parentis gra-
tiam promiſiſſe: ſi modo ſe dato chi-
rographo vellet ad paucula quædam
obligare. Se quidem ſuggeſtionis,
quam pernicioſiſſimam ſciret, ea vi- C
ce non obtemperaſſe: dæmonem eo-
dem, quo cum venerat vento, ac fra-
gore receſſiſſe: prædixiſſe tamen fo-
re, vt eum aliquando non acceptæ
conditionis pœniteret.Quæ cum non
procul à Vvratiſlauia pone quendam
pagum accidiſſent, inde ſe Vvratiſ-
lauiam contulit: vbi breui victus in-
commodis, die quodā ſub veſperam
oppidum egreſſus, ſeipſum quod fi- D
dem dæmoni nō dediſſet coarguen-
tem, defleuiſſe animo conditionem,
qua exciderat, in quā inciderat, nul-
la ſibi reliqua cōſilij,auxiliive ſpe af-
fulgente. Nox erat intempeſta, cum
illi ſe dæmon gygantæa mole offert
conſpicuum,& inſultans ait: Nonne
verò dixeram futurū, meam vt opem
ſupplex expeteres? Iure quidem tibi
illā, vt indigno, poſſem quantumuis E
ſupplici denegare: verum vt intelli-
gas,quam tibi ex animo velim bene,
en promitto auxilium, parentis gra-
tiam priſtinā,veteres delitias, iucun-
ditatis annos ſolidos numero. XII.
quibus expletis plena mihi ſit in cor-
pus, animamque tuā poteſtas: tu vi-
ciſſim ſtipulanti ſponde, quæ exigo:
& nūc imprimis, Deum, Deique ma-
trem, Cælites omnes,& fidem, quam
docuere veteres eiura: inſuper fidem
da,mortalium re nemini hoc pactum
manifeſtaturum, in nullum vnquam
templum ingreſſurū, precarium co-
dicem non lecturum,ac demum ho-
mines omnes, & eos potiſſimum,qui
te ad pietatem incitare, hortarique
voluerint, odio implacabili proſecu-
turum: te vxorem non ducturum,
ſed concubinis pecunia conductis
vſurum. Cumque in tam pernicio-
ſam legem conſenſiſſet iuuenis, iam-
que ſola ſupereſſet ſyngrapha pro-
prio ſanguine deſcribenda: dæmon
illi porrectam vltro ſiniſtram tanta
vi compreſſit, vt ſanguine è trium di-
gitorum extremitatibus expreſſo,ma-
num impleuit, ſubminiſtrauit etiam
ſcriptioni materiam (neſcio quam)
pergameno molliorē, ſed charta du-
riorē,& calamum: ſcribentique con-
ceptis verbis præiuit, quæ ſibi præſta-
ri vellet: & quæ ſe viciſſim præſtitu-
rum polliceretur. Cōſcripto tradito-
que chirographo, miram ſe dicebat
omnis generis inſtrumentorum har-
moniam audiuiſſe,& ad ſonū obdor-
miſſe adeo pacato, & alto ſopore, vt
ſequenti die, nullo per vias publicas
prætereuntium ſtrepitu percepto, in
multam lucem ſterterit,tandem eui-
gilaſſe, & illico patrati facinoris pœ-
nituiſſe, profectumque Vvratiſlauia
Olomutiū,& inde Viennam, Vienna
Grætiū. ibi diuertiſſe ad doctorē Ve-
nediger: ab eo ſe ad Dominū Straſ-
bergerū directū,& cōmendatum.Po-
ſtremo veniſſe Marpurgū ad Docto-
rē Homelium. ibi exilij pertæſum,ſe
rurſum indoluiſſe,quod pactū cū dæ-
mone initum non cuſtodiſſet,adfuiſſe
ſibi noctu denuo in lecto iacenti dæ-
monem, ac de pacto renouando in
hunc modum actum eſſe,vt nimirum
proprio ſanguine nouū dæmoni chi-

rogra-

rographum conscriberet, ac in templo quodam nuper diruto, non procul Marpurgo, noctu deponeret. Post paucos dies iterū se facinus damnasse, manus sibi violentas desperatione actum inferre voluisse: tandem suasu cuiusdam venire Grætium, vt quæreret remedium, statuisse. Pridie tamen quā Marpurgo discederet noctu adfuit dæmon, & certum hic Grætij, prope Carlauu tugutiolū descripsit, in quo. 30. Martij comparet: fore, vt tum fiat voti compos, & pristino statui ex pactis restituatur: caueret interim etiam atque etiam, ne Iesuitas adiret vnquam; alioquin grauissimas eum pœnas daturum.

Hæc omnia nostro iuuenis eo ipso narrabat die, quem illi dæmō præfixerat, ad suum in illo tuguriolo congressum: &, quāuis illo die à tali cōgressu fuerit à nostro deterritus, nihilominus postridie (quæ fuit die Veneris sancto) post meridiē, nemine consulto, assignatum sibi à dæmone locum infælix adiit. Adest dæmon, exprobrat perfidiam, quod cōtra suum præceptum nebulonibus Iesuitis adfuisset, petit tertio renouari pactum hac ratione, vt mediū sinistræ manus digitum in pignus ei offerat. deinde recensitis ab adolescentia peccatis, ostēdit animæ salutem esse desperatā: allegatis è S. S. testimoniis, quamobrem ducat in bonis dies. Simul libellum offert iuueni, quo omniū dæmonū nomina continebātur, & modus quemlibet pro arbitrio euocādi: nihil tamen horū iuuenis acceptauit.

Sabbatho sancto, vbi rescitū quod contigerat, maior iuuenis cura haberi cœpta, & cautum, ne vnquam solus esset: & ex eo tempore ab vno patre, cui peculiariter eius cura commissa fuit, in rebus catholicæ fidei est institutus. Sub finem Aprilis sese ad confitendū generaliter præparauit. Quo die confessurus erat, visum vt in præ-

A sentia Pattū aliquod diabolo renunciaret, & male pacta bene rescinderet: dum recitātur Litaniæ ad verba: *Pater de cælis Deus:* corruit pene exanimis, hominem erigimus totis artubus contremiscentem. Ad gloriosum *Dei parentis* nomen denuo corruisset, ni titubātē vtrimque sustinuissemus. Tandē facta ægre renunciatione, & dæmonis abiuratione, cibo refocillatus (destitutus enim erat viribus, & B contremiscebat ita debilis, vt cōsistere nequiret) post meridiē ductus ad templum, vt cōfiteretur, recitatis de Nomine Iesu, & de Angelis Litaniis, cum peccata recēsere cæpisset, ei dæmon in aurem insusurrat: Huic nebuloni (confessario scilicet) ne credas, nisi velis ab eo improbe circumueniri. Totus Maius impēsus, tū vt in fide C confirmaretur, tum vt crebra confessione vniuersos conscientiæ recessus perpurgaret. non fuit dies, quo pater designatus cum eo nō ageret. optima iam sperari posse videbātur. Patiebatur tamen dæmonis insultus varios: nā & nocte quadā ter est ad spacium triū passuum lectulo eiectus, absque vlla tamen vllius membri læsione. Et alias se illi exhibuit dæmō, & magnā D præ se ferens beneuolentiam, suasit, Marpurgum vt rediret: quid hic sese affligeret? Miror (inquit) quod cum noris te damnatum esse non maiorem des operā, vt vitam hanc ducas hilariorē, reuertarisque ad pristinas, quibus excidisti, fortunas. Pudet me tui, & miseret, quod meus cum sis, vitam hic ducas adeo acerbam. Et quoniam eo ipso tempore quidam studiosus E obierat in domo pauperum (in qua etiā ipse degebat) pro quo nonnulli in valetudinario per totā noctem ad Deum fundebant preces, subiunxit: se nec posse, nec velle manere diutius, viuis canibus inferius *(in valetudinario)* apud canem mortuū latrātibus. Quamobrē rogat etiam atque etiam,

vt vel semel ad dictum tuguriolum reuertatur: fore, vt ibi ea audiat noua, quæ antea nunquam.

Die 28. Maij, Dominica S. Trinitatis, cum nostri Deo negotium assidue cōmendassent, aliaque nonnulla pietatis exercitia, mortificationesque in hunc finem Deo obtulissent, dispositus est ad sacrā Synaxim. Et primum in multorum è nostris, & Congregationis Sancti Spiritus præsentia, in tēplo S. Catharinæ, ex charta conceptis verbis dæmonē eiurauit, & pacta se rescindere nefarie contracta est protestatus, sed incredibili difficultate, dæmone sic sensus impediente, vt nec legere, & ægre, tardeque præeuntem sequi posset. Fecit deinde professionē fidei Catholicæ iuxta formulā in Bulla Pij IV. relatam. Vbi ad hæc verba ventū est *(Ecclesiasticas traditiones, obseruationes, & constitutiones firmissime admitto, & amplector*. Et: *Septem esse vera, & propria sacramenta nouæ legis*. Et: *in sanctissimo Eucharistiæ sacramento esse vere, realiter, & substantialiter corpus, & sanguinem, &c.* Et: *hæreses ab Ecclesia damnatas, ego pariter damno, &c.)* omnibus corporis viribus prorsus est destitutus, ereptus illi oculorum, aurium, & linguæ vsus in tantum, vt sibi aliquantulum restitutus diceret, vereri se, ne sibi eo loco sit moriendum. Cum in illa esset sensuum ecstasi, frustraq. vrgeremus, vt quod corde credebat, exprimeret ore: credere videlicet se Christi in Eucharistia præsentiam: placuit illi venerabile sacramentum propius admouere: ad cuius præsentiam ita sibi restitutus est, vt, velut è graui somno experrectus, diceret, & credere se, & experiri copiose Christi præsentis virtutem. Licet etiam diuersum euenerit, vt Eucharistia in altari collata, loqui posse, & audire, accedente verò sacerdote, tanquam iuueni sacramentum porrecturus esset, sensibus omnibus destitueretur, dentesque tanta vi comprimerētur, vt nulla ope reserari posse viderentur, & recedente rursum cum Eucharistia sacerdote, videret, loqueretur, & audiret. Dicebat verò se inscium eorū omnium, quæ illi in aurem inclamassemus solum animaduertisse veluti forcipe sibi os claudi, atque vt nihil relinqueretur intentatum, idem sacerdos relicta in altari Eucharistia, digitū consectatum ori imposuit; postmodum verò vbi Eucharistiam ori admouisset, & veluti sumendam obtulisset, tum demū inimicus eum ore patenti exagitare, & multis renitentibus eum in aerem attollere cœpit. Cumque adiuraretur, eum vt quietū esse fineret, & chirographa restitueret; ea tertiò ex ingenti fune depēdentia in fastigio templi iuuenis solius repræsentauit obtutibus, cæteris nihil omnino tale videntibus. Eo die nihil aliud actum, præterquam quod & multæ ibi ad Deum pro salute eius preces fusæ, & maxima recuperandarū syngrapharum spes iuueni fuerit relicta.

Die 3. Iunij, iuuenis templū ingrediebatur, cum hostis inopinato vultum eius, quasi pallio diuerberauit, & simul manum sinistram miserum in modum dilacerauit, vt sanguis copiosus deflueret, nemine tamen, qui hæc inferret viso: sensit quoque ibidem collum sibi ab aliquo torqueri, nihil tamen incommodi passus est; præterquam quod diebus sequentibus remanserint in manu cicatrices, cum maiore dolore, quam senserat, dum illi manus laceraretur. Eodem die multa fecerunt nostri, vt ad Dei gloriam, felicem res tota sortiretur exitum. Excitatus ea nocte ventus ingēs, absque omni omnino pluuia, auditaque iuueni vox velut in vento miserabiliter lamentantis.

Die 4. Iunij, Dominica infra octauam corporis Christi, in eodem templo

plo D. Catharinæ, post sacrũ, & Litanias ad singulas sanctissimæ Trinitatis personas habitas, iussus ex charta detestari sua peccata, profiteri fidem, & corã Deo, Angelis, & hominibus protestari catholicũ se esse, nunquam se de misericordia Dei diffisurũ; fecit id aliquãdiu adiutus à nemine. Cùm ei visus deficeret, prælegit alius, ipse tarde, ægre, & cunctanter verba efferebat, dæmone linguam impediente Ventum vt diceret, *Quapropter ò bone Iesu*, &c. nec legere id potuit, nec alios audire suggerentes. Adiuratur dæmõ, eique virtute Dei præcipitur, ne iuueni in hoc opere sit impedimento. Exagitat' illico iuuenis, ac si foret obsessus, & inter hæc vnico velut momento linguam Germanicã didicit; quàm beneficio dæmonis loquebatur satis elaganter; natiuo retẽto idiomate. Hoc animaduerso aucta omnibus fiducia. In gratiarũ actionem recitatur, *Te Deum laudamus*. Iubetur progredi, nequit dicere, *Cõfiteor*, &c. *Domine non sum dignus*, &c. frustra. Accedit sacerdos cum Eucharistia, dæmonique in virtute Dei præcipit, hominem vt missum faciat, &c. Tãta vi iuuenis attollitur in aera, vt decem, duodecimve è nostris vix eum retinerent. Ad crebrã nominis Iesu, & Beatissimæ Virginis Mariæ inuocationẽ dæmõ fract⁹ abscessit. Exclamat iuuenis idiomate suo; *Aufugit à me.* Quare illicò flectit genua lætus, & magna alacritate, altaque voce progreditur; *Quapropter ò bone Iesu*, &c. Oratione finita his ipsis verbis subdit; *Laus Deo, iam sum alius homo*. Præparat se ad cõmunionẽ, dicit, *Confiteor*, &c. *Domine non sum dignus*, &c. Occurrit peccatũ confitendum, confitetur. Adiuratur dæmon, non solũ iuueni posthac negotium ne facessat, sed chirographa vt restituat. Iterum cõfitetur. Demum tantæ debilitatis fuit, vt nec sedere posset, liber tamẽ iam ab omni dæmonis incursu. Nihilominus genua flectit, recitat, *Cõfiteor*, &c. *Domine non sum dignus*, &c. & alta voce profitetur, *credere se totis animi viribus Christum in Eucharistia esse præsentẽ, & sperare se ipsum sibi propitium futurum*. sumit Eucharistiam magno animi sensu, flexis genibus aliquamdiu agit gratias: & tantas illicò vires recuperat, vt templo egressus, nullam sensisse debilitatem videretur. Iam demum (inquit) dæmonẽ non timeo, & contemno ex animo: quod hactenus à me ipso, vt facerem vix impetrare poterã. Iam paratus sum cẽties pro fide Catholica sanguinẽ profundere: & multa subiũxit in cõmendationẽ charitatis nostrorũ, qui de hominis nunq̃ visi salute adeò essẽt solliciti: horũ apud Lutheranos nihil esse, aliaque q̃ verecundia nõ sinit referre.

Decima die Iunij ipso D. Barnabæ Apostoli peruigilio, nostri domi se rursum cõtra inimicũ armãt, quibus modis nouit Societas. Iuuenis quoque, ne sibi deesset tota die ciliciũ gestat, & se sub vesperã spontè flagello acriter diuerberat. Ingẽs rursum tum eo vespere, tum noctis magna parte ventus collegium impetit. Ante. XI. noctis adest inimicos alio, alia ve comitatus, & per cubiculũ, in quo cum aliis tribus iuuenis cubabat, deambulans; Cernis *(inquit ad sociam. nã saga quæpiã existimatur)* vt iacet hic nequam? & rursum, ò si aliter rẽ meam instituissem, non esset hunc sortita finẽ. Ante octiduum penè me abegissent *(Patres intelligebat)* Interim tibi hominem commẽdo, eum quantum licuerit assiduè diuexa; & conuersus ad iuuenẽ fremebundus. Perfide nebulo, homoque leuissime & incõstãtissime, nunquam fidẽ mihi seruasti, ò pectus ignobile, ac degener. Maiores tui maluissent cẽties corporis, animæque facere iacturã, quã vel semel datam fidẽ violare. En tua habe, quæ

mihi

mihi dederas:ego viciſſim,quod meũ eſt reſeruabo. Et hoc dicto,his,aut ter iouene audiente ſtrepitum fecit, velut cuiuſpiã aliquid è charta eradentis. Et rurſum ſociæ, Pergã ad locum mihi conſtitutũ, tu interim huius curam habeto. Rurſumque iuueni: Et exiſtimas,perdite nequam,fore,meas manus, vt euadas? coactus nunc tibi tua reſtituo. Tu interim & Ieſuitæ nebulones me poſthac à ſtultis,confictiſque cærimoniis veſtris liberũ eſſe ſinitote: quod enim tuũ ſit,nihil omnino habeo,licet plura longè poſthac ex te ſim accepturus. Fides enim,quã ſuſcepiſti iniqua eſt, & p Papas (quos vos velut ſanctiſſimos colitis, ego autem in inferno tracto pro merito)con ficta. Quibus dictis,& manu frigidiſſima iuuenis collo ſine omni læſione contrectato, euanuit. Ad omnia hæc iuuenis nihil reſpondit, excepto hoc vnico; videlicet, vt abiret, habere ſe Deum propitium. Inter hæc iuuenis cæteros in cubiculo altum dormientes ſuſcitare conabatur, eorum nomina inclamans; quorum vnus æger vocem audit, proſilit in pedes, & ad alterius ſani lectum accedens eum excitat. Hic ignem excutit è ſilice, ſulphur accendit,ſed priuſquam candelæ admoueret, violẽter ab aliquo extinguitur idque ſecundo; accendit tertiò,iamque candela lumen conceperat, cũ ſimul, & ſemel materia ſulphurata, candelaq. reſtinguuntur. Tandem venit homini in mẽtem, vt cereum benedictum accenderet; accendit, nec amplius valuit exſtingui. Habito lumine inimicus euanuit, & quamuis ſemel, ac iterum dixiſſet, ſe iuueni reſtituere omnia,quæ ipſius eſſent, nihil tamen ab eo iuuenis receperat. Componũt igitur ſe ad orationem, & qui lumen accenderat, ante imaginem B. Virginis Litanias recitat, Poſt mediam circiter horam ſurgens videt humi iacere chartam ſan-

A guinulentam, attollit, eiq. porrigit, cuius erat chirographum. Hic agnito ſuo chirographo geſtire lætitia, exoſculari illud,& pectori admouere:& illico Deo omnes ſimul agũt gratias, & quatuor ſimul (tot enim erant) recitant, *Te Deum laudamus*. Et,ne fortè dæmon illud recuperare poſſet, ſigno Crucis muniunt,aſpergunt aqua benedicta, & corona B.Virginis circumligant.

B Dominica manè vocatur Pater,cuius curæ iuuenis erat cõmiſſus,oſtendunt, & tradunt ei recuperatum chirographum, quod Marpurgi poſtremo conſcripſerat; in eoque eraſum è priori,cuius materiam dæmon ſuppeditarat,ſanguinẽ. Ne tamen doli mali quidpiam ſubeſſet, & fortè non omnia integre reſtituta eſſent,quæ iuue-

C nis erant in priori chirographo: iterũ de more à noſtris ad S.Catharinæ tẽplum fuſæ ad Deum preces, recitatæ Litaniç,porrecta iuueni Euchariſtia; adiuratus & ſolicitatus dæmon, vt ſi quidpiam reſiduum eſſet, quod ad iuuenem ſpectaret,illud Dei Omnipotentis virtute reſtitueret. Sed quoniã iuuenis dicebat ſibi ſatis conſtare, qđ omnia integrè eſſent reſtituta, ſuum-

D que animum eſſe per omnia quietiſſimum; placuit nihil amplius attẽtare. Quare actis diuinç bonitati ob tã grãde beneficium acceptum gratiis, recitatoque, *Te Deum laudamus*, regredimur læti vniuerſi. Placuit tandem Sereniſs. Principi Ferdinando Archiduci, & Reuerendiſſimo Secouienſi, vt ſeries tota, & proceſſus pro cõcione populo proponeretur; quod

E factum eſt 18. Iunij à meridie, & ipſum chirographum vnà cum ſanguine, quo alterum deſcriptum erat, in templo noſtro per Parochum Græcienſem,iuſſu Epiſcopi,in magno hominum concurſu, & frequentia combuſtum fuit. Hæc hiſtoria rei geſtæ veriſſima,in qua vides (Lector, canæ

fidei

fidei tenax) omnium fermè, & singularum Catholicarum cærimoniarum efficacitatem, de quibusdam, alia subdamus.

Quintum remedium petitur *à misericordia operibus*, satisfactoriis ieiunio, eleemosyna, & oratione; *Eleemosynas*, commendat Canonum auctoritas, vt & duo reliqua. *De ieiunio*; inuenio id præcepisse cuidam comitissę S. Auxentium Abbatem, & S. Procopius Monachus hoc vsus sæpè victoriam contra dæmonem obtinuit, & aliis idem imperauit. Sed & Christi Domini testimonio accedente, (*Matthæ. 17. v. 20. Marci 9. v. 29*) quid addendum? *De oratione*, versus quidam anonymi, sed veteris versificatoris reperitur; *Dæmones aduersus magna est oratio virtus*. & sunt de eadem sequentia exempla quædam, nostrorum hominum litteris certa fide contestata. Anno 1549. *quidam vnicè nostris confessus, media circiter nocte, dum pœnam pro delictis sibi irrogatam persoluit repente vidit feles, muresq; & alias bestias colore atras, aspectuq; terribiles tam multas, vt totum occupare cubiculum viderentur: quo ille viso perterrefactus, timere cœpit, ne viuus à bestijs abriperetur. Anxius & trepidus accurrit ad Domini nostri imaginem, magna voce opem implorans: quare omnium animaliū species subito euanuerunt, tanto cum impetu, strepitu, & fragore, vt domus ruere videretur.*] Bungi in Iapone Anno 1555. familia fuit, quam iam à 100. annis dæmones infestabant, & molestia in pastores, quasi hæreditaria trāsibat. Paterfamil. opes omnes placandis idolis insumpserat. potius auctum iis, quam cessauit malū. Triginta annorum filium dæmon occupauit, ita vt nec patrem, nec matrem agnosceret, nec quindecim diebus quicquam cibi sumeret: sub horum finē Patrum Societatis vnus ad eum accessit, iussitque vt *D. Michaelem*, nominaret.

d. c. si per sortiarias. Metaph. in eius vita. Febr. 14. Nico. Salius I eius vita. 4. Iulij. c. 1. & 5.

A *dum Diuum nominat vehementi tremore cœpit concuti, & uarios motus membrorum edere. ita ut circumstantib. terrori fuerit. Inuocante uerò Patre* Deum Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum. *subitò à dæmone liber exstitit. Huius soror, paucis post diebus molestijs dæmonis agitata est, qui etiam in ea loquebatur. Certis temporibus Patris nostri concionibus auditis, Christianam fidem* B *suscipere noluit: cum uerò sacro fonti esset admouenda, conareturq; principio se sacro signo crucis munire, tremere uehementer ac concuti cœpit. Pater preces fundebat sollicitè, ipsa uerò sacrum* Iesu *nomen, & D. Michaelis proferre nitebatur, sed magis ipsam tunc dæmon irritauit obstringendo os, et cōprimendo. Tandem uerò in cantum prorumpens exclamat: si idola Xacam & Amidam, se-* C *ctarum Iaponensium auctores reijcimus, nullus superest, qui adorari debeat, aliaq; huc spectantia protulit, nec esse, quod in ijs reprehendere quisquā posset. Quadam die innumeris Christianis præsentibus Pater sacrum fecit, cui quoque intererat dæmoniaca, quo finito, rogat, qui valeret? optimè, ait, iussa verò D. Michaelis nomen pronunciare, tremere, ac dentes stringere cœpit, & dæmon se velle exi-* D *re dixit: sed quoniam iam a tot annis ea familia pro hospitio vteretur, non libenter migrare. Iubet iterum pater S. Michaelis nomen proferre. Respondit illa, id permolestum esse, & lachrymas fundens, & conquerens, quo, inquit, me vertam? Christiani itaque omnes in orationes corruunt, dumq; satis diu orant, dæmon occupatam hactenus prædam deseruit: ipsa verò subito potum peryt. Ad-* E *monita vt* Iesum & Mariam *inuocaret, tanta suauitate vtrumque protulit nomen, vt Angeli vocem videretur sibi audire.*] Anno 1588. Brunæ in Morauia, *mulier erat in Nosocomio acerrima diaboli oppugnatione sic oppressa, vt nūc aquis sibi vitam extinguere, nunc cultro, quem gnarus nocendi porrigebat in manus,*

manus, eripere moliretur, prohibentibus cunctis, qui erant in valetudinario: post illam triennij vexationẽ apoplexia corripitur, obligatione linguæ loquendi vsu adempto: mittitur ad nostros, vt pro concione populi preces efflagitent: & exoratum fuisse Deum, solutus primum linguæ nodus, deinde animæ, post sacram cõfessionem peractam, ostendit.] Hector Boethius quoque Scotorum res describens, *lib. 8.* in Marrea regione testatur se ab iis, qui conspexerant accepisse, quod eius verbis adscribam; *Puella natalibus altis, forma conspicua, complurium nobilium auersata connubium in nefandam cum dæmone incidit consuetudinem, quæ cum vterum ferret, parentum rigore coacta edere stupratorem, adolescentem mira pulchritudine frequentius secũ noctu, interdiu nonnunquam conuenisse: vnde venisset, quoue abijsset, nescire se, respondit. Parentes, tametsi filiæ parum crederent, accuratius rem aduertentes, consilio, quis esset, qui gnatæ expugnasset pudicitiam, explorandi; cognito tertio post die indice ancilla stupratorem adesse, reclusis foribus, accenso thedarum ingenti numero, cubiculum ingressi, horrendũ monstrum, figura supra humanam existimationem terribili, in filiæ amplexibus sunt conspicati. Cucurrere ocyus complures ad fœdum excitati spectaculum. Inter eos sacerdos probatæ vitæ, sacræ disciplinæ non ignarus, cæteris aut trepide abeuntibus, aut pauore terræ illisis, cũ Christi Apostoli Ioannis Euangelij initium recitare orsus, ad eum locum,* Verbum caro factum est, *perduxisset, malus dæmon horrendo sublato clamore, cubiculi tectum secum asportans, omni supellectili incensa abijt. Femina periculo seruata, enixa est monstrũ vndequaque fœdum aspectu, quale nusquam antea (vt ferunt) inter nostrates visum. Id obstetrices, ne obseruatum contumeliæ esset familiæ, accensa ingenti pyra citissime concremarunt.*] Idem paulò ante docuit dæmonem

A quoque succubã oratione fugatum. *In Gareotha (inquit) regione, vico quattuordecim vix passuũ millibus ab Aberdonia, adolescens multa formositate, coram Aberdonensi Antistite questus est palam, sese à dæmone succuba (vt dicũt) gratissima omnium quas vidisset forma, multis antea mensibus infestatum eandem occlusis foribus noctu ad se ingredi, blanditijs in sui amplexus compellere:*

B *dubia luce abire sine strepitu penè, nullo se posse modo cum plures attentasset, à tanta, ac tam turpi vesania liberari. Iubet continuo optimus Episcopus adolescentem alio se conferre, & vt Christiana religione magis laudatis ieiunijs, & orationibus plus solito accommodaret animum: fore, vt pijs operibus intento victus cacodæmon tandem esset terga daturus. Euenit adolescenti, salubre consi-*

C *lium religiose exsecuto, paucos post dies vti venerandus Antistes erat præfatus.*

In litteris Iaponicis anni 1569. ita scribitur, *Multis in locis Bungensis regni, vbi quidam erant ab hoste humani generis obsessi, Christiani facto conuentu sola recitatione Dominicæ Orationis, & Salutationis Angelicæ clara voce instituta, dæmonem sæpè repulerunt.*] *De oratione* vnum exemplum accipite ex

D Menæo Græcorum V. Martij, in vita Canonis Isaurici: *Aiunt post ipsius è vita decessum ædes eius in templum versas, testasq́ illas, quibus malos genios incluserat, repertas, quarum vnam cum resignassent, quod thesaurum ibi latere ob pondus arbitrarentur, statim fulminis instar erupisse dæmonas, vt omnes exanimati conciderent, & quicquid instauratum erat procumberet; nemoq́*

E *omnino post occasum solem auderet ad locum illum adspirare. Sed non diuturne fuit hæc dæmonum tyrannis, quam per sancti viri preces, cum populus se ieiunijs, & vigilijs dedisset mox depulere.*] ita vertit Raderus. & sane de precum efficacitate notior res, in confesso est etiam hæreticis: sed qualis ista esse Tobiæ 6. & 8. Matt. 20.

debeat,

debeat, non æque. Inprimis maxime salutarem esse communem Ecclesiæ orationem Patrum testimoniis constat, Chrysostomi, Augustini, aliorūque, deinde & priuatam hominū Sanctorum, vt confirmant Glycas, Eugyppius, & Metaphrastes. Si quæras quid orandum? præcipua dignitas, & efficacitas est, *symboli Apostolici*, & *orationis Dominicæ*, non modo ex Canonum præscripto, sed & veteris æui, nostrique experientia, vt docet multis D. Augustinus *lib. 2. de symbolo ad Catechumenos c. 1. & li. de vtilitat. cred. cap. 22.* & exemplis astruit Nicol. Remigius *lib. 1 dæmonolatr. c. 13. & lib. 2. c. 4.* Nec dubito proximam his facere, *Salutationem Angelicam*, eiusque iterationem illam ad orarios globulos, quam *Rosarium* appellamus, cui licet Heidelbergensis aliquis anonymus suum bimonstrem parium *ἀντιrosarium* obiecerit calumnias tamen, & apinas meras, sub alieno nomine Ioan. Busæus pari & lepore, & robore, ante annos iam decem disiecit: & quia Gelasimus quidā lepide sibi visus ludere in nostrorum hominum apud Indos rosaria, describam quod Satyricus legat, rideat, si lubet. In litteris Lud. Frois è Iaponia scriptis anno 1596. hæc narratio exstat, Moguntiæ his verbis Latine excusa, fol. 179. *Nobilis quidam homo, olim magna auctoritate in hoc regno Fingano pollens, habebat filiam matrimonio cum Gentili copulatam, cuius mater cum tota familia quoque erat Gentilis, nullus vero Christianus, nisi dictus nobilis, vir bonus, & religiosus. Accidit filiam ex improuiso infirmari, & quidem intra sex dies vsque ad mortem: quidam aiebant à dæmone obsessam, propterea quod tam furiosos, & insolitos gestus ederet, vt ægre a duobus, vel tribus hominibus teneri posset. Maritus, & socer implorarunt opem Bonziorum, sed suis illi ritibus, & nugis superstitiosis ne hilum quidē eam iuuare potuere. Verum quia feminæ impendebat mors, certiorem reddidere eius parentem, octodecim milliaribus inde disiunctum. Is celerrime aduolat, inuenit filiam quidem spirantem, sed mentis impotem, vt patrem suum non agnosceret. Pater illico mandat submoueri omnes Bonzios, aliosq́, Ethnicos lectum stipantes: ipse verò accepto rosario, ter Dominicam orationem, & salutationem Angelicam aggreditur pronunciare: femina interim nihil mutatur, sed horribiliores potius gestus, quam prius edit, vt à multis teneri vix possit. Pater redit ad præsidium rosarij, eo verberat tergum filiæ dicens: tu videre mihi dæmon aliquis, excede ex hoc corpore. Et respondit dæmon: non excedam. Pater, vt erat homo virtute præstans, rosarium inijcit in eius collum, dicens: velis nolis, excedes. Tum dæmon, Tollite, inquit, rosarium, quia abscindit mihi collum, & tunc recessero. Respondit pater, minime tollam, immo funes quosdam arripiens, minatus est se eum diuerberaturum, & sic dæmon excessit, &c.*

D. Chrys. hom. 3. de incomprehensio Dei Natura. Augus. lib. 2. de ciu. Dei. cap. 8. Theodor. lib. 4. Hist. Eccle. cap. 21. Sozo. li. 6. c. 28. Glycas p. 4. Annal. fol. 354. Eugypp. in vita S. Seuerini mēse Ianua. Metaphr. in vita S. Auxentij Abba. Fran. Iunū ferunt fuisse: sed incerta fama.

En quid in Indiis rosaria per Iesuitas inducta. Subsannat tamen falsus poeta verbosissima Elegia contra Iesuitas, quam ipse Primū Parisiis, post Lugduni Batau. iuuenculus quidam *in Odæporico* edidit. Quod doctissimorum poetarum de Societate Iesu edita testimonia, de gestis in India, & perlatis ardore fidei, possent opponi nupero isti poetæ? quem etsi mirer tam calide, Patris sui, viri optimi, clarissimi, laudatissimi Iustitiæ Sacertis, iudicium damnare, vt nescio quibus placeat; miror tamen minus, quia vix est, vt Iesuitæ talibus ambiguæ fidei hominibus placere possint. dici solet lupum beneuolum esse canibus gregariis non posse. fors etiam id à quodam insito petulantis bilis vitio cacoethes natum. Quibus Archilochus iste, seu Hipponax, pepercit? lege quæ olim Cæsaroduni Turonum

num edita. Mittam quæ in Hispaniæ A
fol.28.p.1. Regem, Sabaudiæ Ducem, & Ma-
fol.9. p.1. riam Stuardam laudatissimam fœmi nam & Scotiæ Reginam, fidei causa
f.23.& 24. capite truncatam, virulentissime, & calumniosissime chartis illeuit. vide
f.4.p.2. quid de sua ipse patria?

Musarumq́, tribunal
Quondam, cara Lutetia,
Nunc spelunca Cyclopum, arx Polyphemia,
Antæi latebra, Antiphatæ teges,
Et Læstrygonis antrum,
Bebrycisq́, Amyci specus.

ô pium filium! quid de cunctis religiosis ordinibus? sic ait fol.27.p.2.

...scelera, & examina mille
Mostraq́, sub rigidis latitantia bardocucullis,
Virtutum regnare loco, & sibi sumere nomen:
Denique prostibulum, & spurcæ impietatis asylum,
Nostra Dei tandem factum per crimina templum.

Sed dicat se forte malos tantum perstringere, Erasmi & cõmune maledicorum refugium hoc semper vnicum fuit. Quid de ipsa Romana fide? fol.6.pag.1.

...luimus nocentis
Crimina Romæ.
Improbos mores, & adulterinos
Numinis cultus, tragicasq́, fraudes
Odit, & totum Deus vltor armis
Concutit orbem

Ergo Romanæ Ecclesiæ ritus colendi Numinis huic sunt adulterini? coruum crocitatu, ranã coaxatu, Caluinistam verbis, agnoscas. Ne dubita, dabit plura indicia. Quid.n. de Pon- E tifice Maximo? liberalissimus est con uiciator, non vno symbolo contẽtus. primum p.2. fol.3. ore blasphemo euomit non in vnum, sed in multos, vt pestilens ructus latius diffundatur, sequentia:

Tu septifrontis cornua belluæ,
Et quicquid audent hinc socer, hinc gener:
Huiusq́, debellare sæcli
Monstra piys inimica natus.

Alloquitur eum, qui tum adhuc Caluinianus, & capiti Ecclesiæ conuiciũ Caluinianum de Apocalyptica bellua ingerit, & Catholicos Principes *huius sæculi monstra* vocat *inimica piys.* qui *piy* isti? nonne hæretici quotannis
B in Bulla Cænæ Domini excommunicari soliti? sed pergit f.6.p.1. linguam sacrilegã in Cęlũ armare, dum canit:

Frustra pandet aperta
Cœli templa vicarius
Vanis pollicitis callidus artifex
Vulgi stulta leuis pascere pectora.

Per sarcasmum vocat, *Cœli vicarium*, qui vere talis, Dei gerens locum in terris: Petri successor. cetera de In-
C dulgentiis, hæreticum cor poetæ huius manifestant. Nondum finis blasphemiarum. fol.28.pag.1.

...licet inuida contra
Bellua vaticana fremat.

Bellua nunc, qui paulò ante cœli vicarius. facile tamen antilogiam expedio. illud ironice abs te, hoc serio dictum. ô merito vtroque linguam eradicandã! Non contentus in solum
D Pontificem Max. incurrisse, fœde maledicit, Purpurato Cõcilio, & toti Senatui Vrbis æternæ. nam subdit:

Romanumq́, apicem, pulsis tibi Roma cinædis,
Restituat, ciueisq́, tuos, priscumq́, Senatum.

Quid tu sies nescio, Deus scit. Nullus vir probus talia viris talibus obiiciat, scio. Optas etiam idololatriã, & Paganismum Romã reduci? parcior Symmachus, qui retinere conabatur: modestior Gentilis, qui conuitiis abstinebat. Quid his tã maledicis, tam virulentis queat adiici? vnum est, vt orbem fere totum, qui Catholicus, loligine sua perfundat *fol. 29.* vnico disticho. inuoluit:

Ad

Ad prædam acciti (nam ſat Lotharingia non eſt
Vna) Quirinalis prædo, Sabaudus, Iber. A

Multum remiſiſti de iniuria, qui ex *ſeptifronti vaticana bellua* ſaltem hominem, licet improbum, nempe *prædonem* feciſti *Quirinalem.* Et cum hæc ſcripſeris, cum hæc in lucem Turonis emiſeris, audes oculos in cœlum tollere? putas te latere poſſe, vel tam ſce- B leroſos verſiculos ætatem laturos ſperas? Qui parcas paruulæ Societati: qui, talibus Principibus: qui vrbi æternæ: qui patriæ tuæ: qui fidei Catholicæ ritibus: qui Dei vicario non pepercisti? ringere, freme, frende, ſpuma. *Si Deus pro nobis, quis contra nos?* Non ego tuam illam elumbem elegiam flagellabo, non tanti eſt. non quiſquam tibi reſpõdebit, conuician- C di palmam retineto. Conſiderabunt Antiſtites Catholici (ceteros non moramur, quibus laus eſt diſplicere) quid, aut quantum tam virulentæ, tam impudenti calumniandi licentiæ ſit credẽdum, quo camo, & fræno tales maxillæ coercendæ, quibus petulantia tam noxia ſit Eccleſiaſticæ diſciplinæ flagellis vindicanda. Quibus mentes recte ſtant, nondumq. odio, D inuidia, hæreſi deuiarunt, credẽt potius Læuino Torrentio Epiſcopo Antuerpienſi *in odis*, credent Petro Angelio Bargæo *Syriados lib. 6.* poetis clariſſimis, credent Frederico Iametio, credent Iuſto Lipſio (cui hac in re quoque te foret æquum credere) crederent aliis viris eruditione, pietate, & ſapientia ornatiſſimis, quorum exſtant elogia tuis conuiciis contra- E ria, quæ poſſem hic tuis oppoſita repræſentare: ſed nec tua tanti, nec me ſinit verecundia, nec defenſoribus iſtis veritas eget. Quod ille dicebat in tragædia:

Virtus Vlyſſis nota Danais eſt ſatis,
Nimisq; Phrygibus:

Id tibi dictum puta. Danaos eſſe bonos, & Catholicos: Phrygas Caluinianos, & Atheos. Virtutem Dei, quæ ſe hominum noſtrorum labore, ſtudio, induſtria, per quattuor orbis plagas exeruit, (Deo ſit laus, & gloria) ubi, tuique ſimilibus inuidioſam potius, quam ignotam, aut imitatu facilem eſſe. Sed non vacat pluribus diem verbis conterere: vt anchoras legam, monet me inſtitutum, ad quod redeo.

De recitatione Aue Maria, & Salue Regina multa poteris (ſi lubet) exempla reperire apud Cantipratenſem *li. 2. Boni vniuerſalis fere toto c. 29.*

Non diſſimile illi Firgano, apparuit in eiuſdem Iaponiæ inſula Scichina, *quod ibid. fol. 195 narratur,* de virtute Litaniarũ. Mos eſt operariorum illius ditionis tempore pluuio, vaſis aquam excipere, qua ſudo cœlo irrigare poſſint hortos, & agros. Quoniam verò aliquando contigit *(haut dubie maleficio dæmonis)* vaſa, licet plena, nullam reddere, etiam poſt impedimenta omnia remota, aquam, vocarũt veneficum, qui ſuis ritibus diabolicis, & inuocationibus ſuperſtitioſis effecit, vt defluxerit, idque in multos annos perdurauit. *(En maleficium maleficio pulſum)* Hoc verò anno cum ruſtici in Beatiſſimæ Virginis confraternitatem adſcripti eſſent, & anteactæ vitæ lapſus, erroreſque cum dolore animi patefeciſſent, ac ſtato tempore ad excipiendam aquam neceſſariam reuerſi, animaduerterent more ſuo non defluere: *(en tertiam fraudem dæmonis iterum aquam ſiſtentis, vt iterum veneficus adiretur)* nõ iam amplius ad magos, ſed ad Eccleſiã confugere, certioremque ea de re fecerũt, ſenem quendam optimum Chriſtianum, qui in Eccleſia Futaiana ſolus diu omnium fidelium perſonam ſuſtinuerat; eumque etiam, atque etiam rogarunt, vt ipſe preces aliquas ſupra

vas

vas aquę recitaret: se iam Magicis su-pe: stitionibus nuncium remisisse. Senex purgauit se quantum potuit, & re considerata secum in hūc modum est ratiocinatus. Si aqua Deo annuente fluxerit, Christiani fortiores, robustiores que in fide reddentur: si autem ob mea peccata non fluxerit, multi in fide refrigescent, & pluris faciēt fraudes, & veneficia. Satanæ, quàm ritus, & preces sacras. Tandem tamen existimauit eorum voto satisfaciēdum, multisque eo loco Christianis comitantibus ad locum contendit, & primum flexis genibus *Litanias de Sanctis*, deinde *Symbolum Apostolicū* recitauit, ac mox nulla difficultate aqua per canalem effluxit.] Igitur his addenda Catholica *Litaniarum* recitatio. Volunt nonnulli etiam à Claudiano Mamerto hoc remedium institutum, cum Viennenses in Gallia horribiliter à dæmonibus diuexarentur. Vnde Mātuanus in 4. Fastorum.

Vrbs sedet ad Rhodanum, Galli dixere Viennam;
Quæ tulit aduersos casus, pastore Mamerto,
Et longum vexata fuit. nam fulmine crebro
Arsit, & horrificis terrarum motibus arua.
Scissa dehiscebant, rimis penetrantibus vsque
Ad stygios amnes, vbi sunt Iouis antra profundi.
Adde lupos, qui Tartareis agitantibus vmbris
In furias acti, ne dum iumenta per agros,
Audebant laniare homines, & in vrbibus ipsis.
Casibus his perculsi omnes, diuina coacti
Quærere subsidia, & Diuos excire precando.
Hinc traxit Litanea ortum: transiuit in omnes
Relligio similis paruo post tempore gentes.

A

Exstant Litaniarum varia genera, in libro, quem P. Thomas Salius collegit; sed plures longè in eo; qui Monachij excusis curante, *Serenissimo VVilhelmo Bauariæ Duce*; qui hoc æuo Caroli V. Imp. exemplum imitatus, curis principalibus filio relictis, totū se pietatis studio addixit. rebus aliis

B

sapientissimè gestis, hūc feliciter omnibus laudatissimū addens colophonem; gnatus, quid illud vnum porro necessarium, & quæ pars melior esset eligenda. Cæterum Litania olim tum contra cætera mala omnia, tum nominatim contra ludificationes, & vexationes dæmonū, semper vtilissima fuit, vt plurimis testimoniis, & argumētis egregiè probauit ex nostris Ni-

C

col. Serrarius, erudita sua Disputatione de Litaniis, Herbipoli edita: cuius etiam sunt illæ aliæ piæ, & eruditæ Litaniæ de Sacrosancta Trinitate, nō semel iam excusæ. De hoc remedio trium satisfactoriorum operum non pauca nec leuiter Tyræus *par. 3. de locis infestis cap. 66.*

Sextum est inuocatio, deuota nominis *Saluatoris Iesu*, vel *Christi*, vel

D

B. Deiparæ Virginis, vel petita opitulatio ab *Angelo custode*. De *Saluatoris nomine* docēt vetustissimi quique Ecclesiastici scriptores, tam constanter tam frequenter, vt putidum sit verba eorum hic coaceruare. Tot etiā exempla reperiuntur eius efficacitatis, vt fastidium mihi lectoris cauēdum potius, quam quærendi labor sit subeundus. Indicabo loca vnde qui volet pe-

E

tat. *recens vnum refert Ananias lib 4. de natura dæmon. fol. 152. vetustiora duo de B. Auxentio in eius vita Metaphrast. aliud auctor vitæ S. Euphrasiæ virg. mense Martio, aliud de S. Theodoro Archymandrita Gregor. presbyter. 22. April. apud Suriū, & apud eundem alia quinque vel sex. tom. 4. pag. 154. & 513. tom. 5.*

Vide Ioan. Diac. lib. 4. vitæ D. Gręgor. c. 93. & Sigisber. an. 858. Iac. Rabū li. cōtra Matbac. c. 26. Eifingrinū lib. de exorcismo Oetingēsi. Thyreū de dæmonia. p. 3. n. 654. D. Iustin. aduers. Triphō. Orig. lib. 1. cōtra Cel. Tertu. de corona milit. ad Scapu lā, & in apol. Cyprian. aduer. Demetria. D. Athan. de incarnat. vei bi, Climac. gra. 20. Iesu nomine cæde inimicos: neque enim in cęlo aut in terra potentiora sunt arma.

tom.5.pag.827. & *892.to.6.pag.671.* A *tom.7.pag.567. vide præterea Gretzerum lib.3. de sancta Cruce cap.27.* & egregium exemplum illud, quod superiùs lit.R. retuli de Mussipotano iuuene. De *B.Virgine* docet exēplum illud notū Theophili, de quo præter alios egit Honorius Augustodunēsis, *in Sigillo Mariæ*; & nobilis cuiusdam Eburonici, de quo ex Cæsario egim⁹, *lib.2.* & addi potest exemplū nobilis B puellę qđ *ex Mori lib.1.Dialog.c.16.* narrat Bredenbachius *lib.2. capit.27.* item quod narraui sup.*tom.2.pag.55.* *A.* De *Angeli Custodis* opere testis est Origenes *lib.6.contra Celsum vbi eius XXII.calumniam exagitat*: & de eadē satis clarè Paulinus *in vita* S. Ambrosij, & de eadē ope satis clara, etsi nō petita, capio miram narrationem Salisberiensis *lib.2.polycra cap.11.* his C verbis, *Dū puer, vt psalmos addiscerem Sacerdoti traditus essem, qui forte specularium magicam exercebat, contigit, vt me, & paulò grandiusculum puerum, præmissis quibusdam maleficijs, pro pedibus suis sedentes ad specularia sacrilegium applicaret, vt in vnguibus sacro nescio oleo, an chrysmate delibutis, vel in extorso & leuigato corpore peluis, quod quærebat, nostro manifestaretur indi-* D *cio. Cū itaque prædictis nominibus, quæ ipso horrore, licet puerulus essem dæmonum videbantur, & præmissis adiurationibus, quas Deo auctore nescio socius meus se nescio, quas imagines tenues tamen, & nebulosas videre indicasset: ego quidem ad illud ita cœcus exstiti, vt nihil mihi appareret, nisi vnguis, et peluis, & cætera, quæ antea noueram. Exinde ergo ad huiusmodi inutilis iudicatus sū,* E *& quasi qui sacrilegia hæc impedirem, ne ad talia accederem condemnatus. Et quoties rem hanc exercere decreuerat, ego quasi totus diuinationis impedimētum arcebar. sic mihi in ea ætate propitiatus est Dominus.*] vtique arbitror per Angelū custodē: sed addit.] *Cum*

verò paulùlum processissem, & flagitium hoc magis, & magis exhorrui, & eo fortius confirmatus est horror meus, quod cū multos tūc nouerim, omnes antequam deficerent, aut defectu naturæ, aut manu hostili, beneficio luminis orbatos vidi, vt cætera incommoda taceam, quibus in conspectu meo à Domino, aut prostrati, aut pertubati sunt, exceptis duobus, Sacerdote videlicet, quem præmisi, & Diacono quodam, qui specula-riorū videntes plagam, effugerunt, alter ad sinum canonicæ, alter ad portum cellulæ Cluniacensis sacris vestib. insigniti. Eosdem tamen præ cæteris in congregationibus suis aduersa plurima postmodū perpessos esse misertus sum.] De implorata verò, & impetrata eiusdē custodis Angeli ope testis est. S. Golauduch, cuius mētio apud eius coætaneū Euagriū, sed qđ adscribam, apud eū nō habetur, sed ex Stephano Hierapolitano retulit Nicephor. *Histor. lib.18.c.25.* eā grauissimè variis Persicorū Magorum verberibus, cruciatibusque affectam, semper absque vllo medicinæ præsidio, angeli ductoris opera sanarā fuisse. Quæ ad vtrūque Angeli, nēpe & Dei genitricis simul auxiliū apprimè pertineat, dabo narrationē aliam, certa totius Lusitaniæ traditione notissimam, & à rerum D. Dominici Ordinis Historiographo Ferdinando del Castillo memoriæ proditā. *1.p.Histor.Gener.Ordin.Prædicator.lib 2.c.72. vt ex eo refert Alph. Villegas Flor.Sanct.p.3.vita.173.* Boncela municipiū Conimbricēse est, ibi nobilibus parentibus natus, quidam Ægydius. hic, vix dum adolescēs, industria, & fauore tres Canonicatus, & Prioratū vnū adeptus, omni vitio diffluebat, nō indoctus humaniorum litterarū, & Philosophiæ, & Medicinæ, cui, quam sibi opportuniorem ad nequitiam rebatur, totum se dare, & Lutetiam eius addiscēdæ causa cùm cogitaret, iter aggressus dæmonē ob-

Li.6.c.19.

tium humana in ſpecie habuit. Ma- A
lus iſte vię comes,à noto ſibi,ſed igno
tus, paulatim varia quærere.vt audi-
uit profectionis conſiliū,quin tu (in-
quit) me potius audis? ſcientiā indi-
cabo, quæ & adeptu facilis, & vſu
præcipua ac dignitates, voluptateſ-
que; ipſius etiam,quā ſitis, medicinæ
ſumma perfectio eſt. Necromātiam
dico. dixit,& perſuaſit.abducit Ægi-
diū, & adducit in vaſtū ſpecū, prope B
Toletanā ciuitatē. ibi occurrere læti,
& excepere venientē viri, dæmoneſ-
que humana effigie.itur in ſpecū;exi-
gitur nō ſecreti tantū, ſed & ligiæ fi-
dei, ſiue homagij perpetui Sacramē-
tū. volens adigitur, & ſchedula pro-
prio conſignata cruore, promiſſum
cōfirmat.Septēnio illic tetris artibus,
& caliginoſa ſcientia imbuitur. poſt
Lutetiā profectus, miros breui inter C
Hippocratis ſectatores progreſſus fa-
cit,& Doctoratus laureā adeptus:gli
ſcebāt enormia magis magiſque pec
cata: ruebat de ſcelere in ſcelus: am-
biguū erat, fama eruditionis, an ne-
quitiæ infamia maior.Sed,ò Dei bo-
nitatē! vi,quem lenitate nequiuerat,
ſtatuit trahere. Ecce tibi equitē ho-
plomachū,lanceā vibrantē, & inren-
tantē miſero,irato vultu. minaci vo- D
ce clamantē, *vitam hāc,moresq́; deſe-
re,ad frugem reuertere*. Subitus Ægi-
diū terror occupauit, ſed, veloci mo-
tu, cū terrore inſtitutū priſtinum di-
ſplicere deſit.ad volutabrū luti reuer
ſo; poſt triduum idē ille eques iā ter-
ribilior non ſolū minatur,eadē verba
repetēs de mutādo vitæ inſtituto,ſed
lanceā pectori infigit, & vulnus, etſi
nō graue,imponit.Fractus animo no E
ſter: *Dedo*,inquā, *me, faciam Domine
quicquid iuſſeris*. Saulū diceres in ter-
ram deiectum. Statuit ſeriò,ſe totum
Deo dicare, & quo intus impelli ſe
ſentiebat *(vrgēte,ſic opinor, Angelo cu-
ſtode,qui apparuerat)* religioſæ alicuius
inſtitutæ familiæ ſe addicere. Hoc
animo Luſitaniā repetēs, dū per Pal-
lētiā iter habet, vbi tū Monachi Do-
minicani monaſterium moliebātur,
ſubit cupido cernēdi operis. vidit vi-
ros ſanctitate, & eruditione claros,
quoſdā ēt viribus, & ætate defectos,
delicatè olim nutritos, calcē ſubige-
re, ligna dolare, lapides parare, &
onera humeris portare, ſumma læti-
tia,& alacritate. Optat ſe illis iunge-
re,petit inſtāter admitti,impetrat. Ti
rocinio defungitur, magna ſpe San-
ctitatis futuræ excitata: poſt aliquot
annos miſſus Santarenū in Luſitaniā,
ibi creſcebat oratione,& victoria ſui.
Vnus angebat ſcrupulus,quod penes
dæmonem hæreret ſchedula illa ob-
ſcæna,& inteſtabilis.Igitur ardentiùs
Reginæ cœlorū ſe cōmendabat, ma-
li huius remediū aliquod poſtulabat,
nō ſine lacrymarū imbre,& continuo
ſuſpiriorū cōcentu. Quid,neget mi-
ſericordiæ Mater ſic poſtulanti? Die
quadā,cùm in ſacello rēpli prolixiùs
oraret,apparuit illi dæmon formida-
bili aſpectu, deteriore vlulatu, cōui-
cium facit, & præſtitā fidē, accepta-
que beneficia petulanter exprobrat.
tandē, poſt multa minaciter,& pro-
teruè,& impotēter obiecta, *faxo* (in-
quit) *huius te monachiſmi, & violen-
tiæ, quæ me tibi ſyngraphum hunc cogit
reſtituere, nunquam ſatis pæniteat*. ſi-
mul abiicit eum ad pedes Ægidij, &
videri deſiit. Ægidius chartulā acci-
pit, & lacerat minutim. Nec vanæ
dæmonis minæ fuere. admirādis illū
modis plus ſeptennio poſtea vexauit.
mitto vexationes alias.aſſumebat mo
nachi cuiuſdā, qui in eodem degebat
monaſterio ſimilitudinē,& nihil non
qd excogitari inter domeſticos poſ-
ſet,moleſtiæ, Ægidio inferebat.patie
batur hic,ſed tandē dolens malitiam
illam ſerpere,& fratrem, vt putabat,
illum, Deū ſic ſemper offendere, rem
defert priori, & petit aliò mitti, cau-
ſamque aperit accerſito fratre depre-
henſus

henſus calumniator, & inſolens ab
aliis, ſolitus ab Aegidio vinci deſiit
victori negotiũ faceſſere. Viuus tan-
dem clarus multis nõ virtutibus tan-
tũ, raptibusque, ſed & miraculis va-
riis, anno 1265. mundo denaſcitur, vt
cœlo naſceretur, ſepultus Sãtareni, vt
ſanctus colitur. Habetis, & Deiparæ
Virginis vno in exemplo efficaciſſi-
mum contra dæmones præſidium, &
(quæ dixi aliis locis) præterea de ſcho-
Lib.2.q.1. ſup. lis Magicis Hiſpaniæ, de homagio
præſtando, & chirographo cruento,
Lib.2.q.4. de repræſentandis innoxiis, de appa-
Li.2.q.12. num.5. ritione dæmonum, & etiam Angelo-
Li.2.q.27. ſect.2. rũ. Ioannes Molinetus narrat Ener-
Li.2.q.26. ſect.3. gumenarum illarum Quercetẽſium,
de quibus egi non ſemel, poſſeſſores
Chron. Belgiæ, anno 1490. dæmones inter cætera queſtos; ſibi à
Miſericordiæ matre manubias anima-
rum plurimas quotidie eripi, nec non
ab illo gigante pueri baiulo, & ab
alia rotæ, & alia turris geſtatrice. ſic
enim illos ſacratis *Mariæ*, *Chriſto-
phori*, *Catharinæ*, & *Barbaræ* nomini-
bus abſtinentes, ad Eccleſiaſticam pi-
cturam alluſiſſe apparet.

Quid verò prohibet me *Patronæ*
Virginis *Deiparæ* memoriã, & vene-
rationem, alia quoque certiſſima nar-
ratione recolere, vt quã efficax ſem-
per eius inuocatio contra tartareã ty-
rannidem fuerit Lectores intelligãt?
Horatius Turſellinus Hiſtoriæ Laure-
tanæ ſcriptor, pari elegantia, & fide,
Li.4. c.33. rem geſtam proponit: *gallum porro iu-
uenem Lauretanæ virginis tutela ſerua-
uit, quem in præcipitem locum libido in-
ſana prouexerat. Hic, vt erat proiectæ
cupiditatis, audaciæq́;, in veritas ſe ef-
fuderat voluptates. Expugnato multa-
rum matrumfamilias pudore, immodi-
co cuiuſdam mulieris amore flagrabat:
qua cum nec prece, nec precio, nec vi,
doloue potiri liceret: vltima experiri
ſtatuit. Igitur conciliatum magicis can-
tionibus dæmonem rogitat, vt ſe voti
compotem faciat, ad omnia ſe deſcen-*

A *dere paratum oſtendens, ſi eo, quod ex-
peteret, frueretur. Diaboli ergo iuſſu à
Chriſto deficit: ſeq́; totum illi dedit, tra-
ditq́;; ſuper hæc omnia iurat conceptis
ab illo verbis, & chirographo ſuam ob-
ſtringit fidem: vſque eo impuras mentes
voluptatis amor excæcat. Cæterum, vt
potius eſt, quod cupierat, fecit, vt fit, fa-
ſtidium copia: & cæleſti luce oborta,
magnitudinem ſceleris ſui ſera æſtima-*
B *tione perpendit. Ergo poſteaquam ani-
mum curis anxium pœnitentia ſubijt, ad
veniæ ſpem erectus, cæleſtem opem ſpe-
ctare, Deum, Deiq́; parentem implorare
cœpit. Inter hæc occurrit animo virgo
Lauretana, eiusq́; ædis Sacerdotes am-
pliſſima facinorum expiandorum au-
thoritate præditi. Protinus Deo autho-
re, ac duce Lauretum petit, haud dubius,
quin inibi eſſet tantis malis remedium*
C *inuenturus. Nec ſua illum fruſtrata ſpes.
Lauretum vt venit, Sacerdotem ido-
neum nactus, re omni expoſita, conſu-
lit, ecqua ſibi ſpes ſit reliqua ſalutis. Ille
primo ſceleris atrocitate exterritus pau-
liſper hæſit: deinde immanitate facino-
ris demonſtrata: ita ſpem illi ſalutis
oſtendit, ſi precibus, ieiunijs, volun-
tarioq́; corporis vexatione Deum pla-
care penitus inſiſtat. Cum ille nihil om-*
D *nino pœnarum recuſaret, promiſit Sa-
cerdos, ſi imperata feciſſet, ſe faciles au-
res ei daturum, & tantum piaculum
Deo propitio vtique expiaturum. In di-
greſſu hominem monet, vt per triduum
inedia, cilicio, flagris corpus affligeret,
B. Virginis opem implorans: per eam à
Deo veniam expoſcat: ſe eodem triduo
rem diuinam pro ipſius incolumitate fa-
cturum. Et vtrinque exſtitit fides. Ita*
E *triduo extracto, ſacerdos optimum ra-
tus eſt ante abſolutionem, chirographum
a dæmone extorqueri, ne quid omnino
iuris in illũ haberet. Proinde hominem
ab ſe dimittit monitum, vt auguſtiſſi-
mum ſacellum ingreſſus precibus, lacri-
miſq́; Deiparam vſque eo fatigaret,
dum chirographum à diabolo extortum*

reciperet. Morem gerit ille, suæ salutis, securitatisq; auidus, haud dubia spe, id se deprecatione Deiparæ Virginis impetrare posse. Ergo prostrato ante Virginem corpore, lacrymans obnixe eam precatur, vt recepto illo nefario chirographo, saluti, incolumitatiq; suæ consultum velit, ingenti miraculo compos voti efficitur. Versiculos illos ex animo iterabat: Monstra te esse matrem. Sumat per te preces, qui pro nobis natus tulit esse tuus. *Talia precatus subito chirographum in manus suas delapsum conspicit. Itaque vix sibimet ex inopinato gaudio credens, integrato fletu grates Virgini enixius agit. Inde sacello egressus, lætitia exsultans ad Sacerdotem accurrit: receptum Deiparæ beneficio scriptum ostendit. Id erat tot, tantisq; in Christum, atque in ipsum, qui scripserat, diris, & execrationibus refertum, vt facilem appareret, à sempiterno humani generis hoste dictatum. Verumtamen tantum vinculum omni diabolica fraude potentior vis diuina dissoluit: ita deuotum illud inferis caput, Deiparæ benignitate asseritur in libertatem filiorum Dei: ne quisquam omnino, quamuis facinorosus, ac perditus, si modo ipse perire nolit, de sua salute desperet, neu cuiquam in dubium veniat Dei clementia, quæ vltro* Matrē *suam reis* Patronam *dederit ad salutem.*] Hoc exemplum gratius futurū spero, eo quod simul praxim quandam iuxta tutam, & facilem Confessariis, pœnitentibusque proponat: cuius normā, ductumque in similibus admodū perplexis consulationibus imitari possint: quod libri huius sexti institutum vel maxime flagitabat, à me nō præteriri. Alia duo valde illustria refert Cæsar. miraculor. lib.6.cap.26. & 27. ex quibus quam efficax contra dæmonum præstigias remedium sit, nominis Mariæ deuota cum fide pronunciatio clarissime videtur. Alia suggerit Historia miraculorum B. Virginis Montis serrati, in qua multi traduntur dæmonum tyrannide, quibus se deuouerāt cōsecratæ B. Virgini, & eius imagine insignitæ candelæ partim solo adspectu, *vt narratum Mirac.150.fol.138.* partim contactu, *vt miraculo.172.fol.147. & miracul.237.fol.215.* partim sola inuocatione S. nominis & petitione auxilij, vt *miraculo 45.fol.60.* partim promissa ad hanc ædem sacram peregrinatione, vt *miraculo 289. fol. 256.* liberati habes illustria admodū miracula in hoc genere apud Lipsiū lib. de B. Virgine Aspericollis Zichimensi, sed claudat hūc §. sanctus vir, & bonus poeta Prudentius de sacratissimæ Dei genitricis contra dæmonas potestate agens: Cathem. hym. 3.

Auctor & ipse doli coluber
Plectitur improbus, vt mulier
Colla trilinguia calce terat:
Sic coluber muliebre solum
Suspicit, atque virum mulier.

Ecce venit noua progenies,
Aethere proditus alter homo,
Non luteus, velut ille prior:
Sed Deus ipse gerens hominem,
Corporeisq; carens vitijs,
Fit caro viuida sermo Patris:
Numine quem rutilante grauis,
Non thalamo, neque iure tori,
Nec genialibus illecebris,
Intemerata puella parit.

Hoc odium vetus illud erat,
Hoc erat aspidis, atque hominis
Digladiabile dissidium,
Quod modo cernua fœmineis
Vipera proteritur pedibus.

Edere namq; Deum merita
Omnia virga venena domat:
Tractibus anguis inexplicitis
Virus inerme piger reuomit
Gramine concolor in viridi.

Quæ feritas modo non trepidat
Territa de grege candidulo?
Impauidas lupus inter oues
Tristis obambulat, & rabidum
Sanguinis immemor os cohibet.

Agnus

Agnus enim vice mirifica
Ecce leonibus imperitat,
Exagitansq́ truces aquilas
Per vaga nubila, perq́ notos
Sidere lapsa columba fugat.
Tu mihi Christi columba potis,
Sanguine pasta cui cedit auis,
Tu niueus per ouile tuum
Agnus hiare lupum prohibes,
Sub iuga tigridis ora premens.

A Septimum, est *Signaculum sanctæ* B *crucis*, de cuius præconiis liber esset solidus contexendus ex Sanctorum Patrum scriptis, & rerum gestarum exemplis. *Vide D. Cyprianum serm. de passione Christi, Origenem lib. 3. in Iob, Lactant. lib. 3. cap. 24. D. Antonium, apud Athanasium, ipsum D. Athanasium de Incarnat. Verbi, (vt ait:* signum crucis tollit omnē Magiam.) C *D. Gregor. Nazianz. orat. 1. in Iulian. & ad Nemesium, D. Chrysost. homil. 8. in epist. ad Coloss. & homil. 50. in Mattha. Diu. Cyrill. Cateche. 4. de Ascens. Nissenum in vita Thaumaturgi. Hieronymum in vita S. Hilarionis. Augustinum lib 2. de symbolo ad Catechumen. & sermo. 81. de temp. Theodoretum in vita Macedonij, & lib. 3. hist. cap. 3. & lib. 5. cap. 21. D. Gregor. lib. 2.* D *Dialog. cap. 10. Ioan. Diaconum lib. 2. vitæ D. Gregor. cap. vlt. Slabrum lib. 4. histor. cap. 5. ex quo Baronius Annal. tomo 11. anno 1027. Thomam Cantiprat. lib. 2 cap. 57. à part. 34.* apud quos exstant memoria dignissimæ de hac re historiæ: nec minus illustres aliæ, vna de incēdio sæuissimo quod Rhemis Diabolus excitarat, & S. Remigius signo crucis exstinxit, habet E Hincmarus *in eius vita*. aliud de B. Vedasto, qui crucis signo maleficium aliud aboleuit, teste Albino Flacco historico vitæ eius, eodē dæmonibus præualuit signo, D. Auxentius, teste Metaphraste: vt & S. Albinus, teste Fortunato, & S. Suibertus teste Marcellino, & Beat. Caluppanus, teste D.

Gregorio Turonensi, qui memoria dignam rē narrat, vt & de S. Niceta Theocteristus eius discipulus apud Metaphrastē in Aprili, & de B. Vincentio Ferrerio Rauzanus, & de Eutychio Patriarcha Eustathius eius discipulus: qui & signum crucis vocat *telum dæmonibus formidabile*: hoc signo Macarius Patriarcha Antiochenus ī Bauaria morbos pepulit, Mechliniæ incēdium exstinxit, Tornaci seditionem cōpescuit, vt tradidit Anonymus, *in eius vita*, qui ante quingentos annos scripsit. benedictione huius signi Theodorus Archymādrita veneficiū Theodori Magi vitauit, sepe dęmones expulit, solitas frugum calamitates auertit, & dæmones certis locis includebat, & signo crucis locū obsignabat, ne cui nocere possent, teste Georgio eius discipulo. Eodē gladio vtebatur B. Godefr. teste Nicolao eius æquali, *c. 13. eius vitæ*: & S. Portianus, teste Greg. Turonico *de vita Patrum cap. 5.* & S. Maximus Rhegiēsis, teste Dinamio Patricio (*apud Sur. in No. v.*) qui & miras dæmonū præstigias, & vnico hoc telo partā narrat victoriā. Docebat hoc S. Eligius Nouiomensis suos his verbis: *Christiano nec auguria, nec alia qualibet figmenta possunt officere: quia vbi signū crucis cum timore, & fide Dei præcesserit, nihil ibi inimicus nocere poterit.*] Fatentur hoc dæmones expulsi à S. Patapio apud Metaphr. *mense Nouemb.* clamantes: *vere terribilis es, ô Nazarene, vere terribilis es, & vbiq́ in omnes obtines imperium. Quo ergo proficiscar? si in desertum, si in ciuitatem, si vbicumque duxerit aliquis, tu illic præuenis: sola crucis figura, solo tuo nomine nos expellēs.*] Merito itaque S. Daniel Stylites, ad effugandos dæmones, vbiq́ue *crucem, vt arma inexpugnabilia* (ait Metaphrastes) *inferebat*. Hoc in signo tā feliciter vincebat S. Maurilius, vt narrat Fortunatus, nec non S. Aichadrus, vt refert

In vita Caluppani apud Sur. tom. 2. Lib. 1. eius vitæ c. 10. & li. 2. c. 7.

Refert S. Audoenus eius æqualis l. 2. vitę Eligij cap. 26.

Vitæ S. Maurilij c. 5. & 6. & 21. Vitæ patrum c. 17.

fert Fulbertus scriptor eius vitæ: item S. Nicetius Treuirẽsis, vt prodit Turonensis Gregorius: item ex consilio B. Nonni pœnitens illa famosa Pelagia, teste Iacobo Diacono Heliopolitos: itẽ S. Iacobus Alemannus, teste Antonio Flaminio *vitæ illius cap. 11.* item S. Gallus Abbas & confessor, teste VValafrido Strabo *lib. 1. vitæ S. Galli c. 7.* & innumeri alij. eadẽ enim Sãctorũ omniũ semper de hoc signo, ac trophæo salutis nostræ sententia fuit, eadem sæculorum omnium experientia. Nolo plura addere, velim dumtaxat legi, quod de Diacono à S. VVulfranno misso, vt præstigiosum palatium Ratbodo ostensum viseret, narrat Ionas Senonensis, qui eo tempore vixit, & id se accepisse ex oculati testis Ouæ Presbyterij Frisij ore scribit, in *vita S. Vulfranni, apud Surium mense Martio.* Quod cur in dubiũ vocet, Corn. Kempensis *lib. 3. hist. Fris. cap. 11.* nõ satis intelligo. Multa enim passim talia à grauiss. script. prodita. Legite quod de Cabade Persarũ Rege narrat Glycas *p. 4. Annal. fol 370.* & his addite quæ Thomas Bosius collegit, *lib. 2. de signis Eccles. cap 8. & seq & lib. 15. c. 1.* & Sprengerus *cap. 1. q. 4. p. 2. mallei.* denique Societatis nostræ Iacob Greizerus *lib. 3. de S. cruce c. 18. & 19. cum aliquot sequentibus*, & Pet. Thyræus *p. 3. de dæmoniac. c. 44. & li. de locis infestis p. 3. c. 68.* Sed vnũ nolo præterfluere, notatum à Franc. Bencio litteris Mediolanens. *Anno 1591. Sacerdos quidam Aronæ agens pollicitus erat Deo, aditurum nostram Societatem, idq́; vni è nostris aperuit. Indigne hoc tulit dæmon, seq́; ad solita arma conuertit. Impuris cogitationibus hominem aggreditur, ita infestis, vt adimerent somnum: surgit è lectulo miles Christi, & lectitandis piorum historijs noctes ducit insomnes. neque hoc tulit aduersarius, suspensam lucernam ad parietem sic deijcit, vt effuso oleo totum volumen*

A *fœde prolueret. neque hoc satis. inter cœnandum inuadit immundo afflatu: hic à mensa statim in cubiculum, humiles ad Deum preces effundens humi protectus, & pro cibo corpori flagra ingerere: cum sic quoque cæco igne carperetur, nudatis pedibus terram instituit binas horas, vel ternas, dum importunus calor deferuesceret: dein conijcit se in cubile fessus: visus in eodem strato videre mu-* B *lierem & attingere eius comã manuum extentu: desilit repente attonitus, & ad lectulum conuersis luminibus nihil videt: donec bis, terue agnouit, timuit ludibria oculorum: idq́; pluribus noctibus accidisse testatus est: tandem eo res processit, vt miser iturus cubitum, brachia sibi, manusq́; arcte colligaret, inditis vinculis, ne in somno attrectarent quicquam manus errantes frustra. simul enim so-* C *por & ligabat sensus breue ad tẽpus, & brachia soluebat. Sed nimirum, quæ est Dei clementia, diaboli tentatio est infra hominum facultatem: fugauit illum, qui pro castitate pugnabat cum fortiter obstitisset. Rediyt tamen victus ad pugnam admirabili arte. Egressus aliquando sacerdos idem ex oppido, leuandi æstus, iuxta lacum inambulat persoluens horarias preces Mariæ Virgini.* D *Vix ducentos passus processerat, cum assecutus est eum vir quidam, cum rutila barba, & promissa, vesteq́; magni pretij: insidebat equo pulcherrimo atri coloris, qualis, nullus illis regionibus: famuli erant à pedibus duo: cum accessisset propius perhumaniter salutauit, numquid ad* Iubilare, *inquit, peruenisti? recitabat forte Sacerdos illum psalmũ, & quod magis mirum, ita pressa voce, vt* E *exaudiret tantum se ipse. tum verò equitem inter, & sacerdotem sermo institutus, hoc ordine. Prior eques speciẽ rimantis, quæ est animo tibi infixa cura? quæ sollicitudo mœrentem exedit? at ille dissimulans, mihi bene est, ac bello: frustra tibi huius rei quæstio fuit. Cui eques. Mi homo, mihi dare verba difficile est,*

cui

cui datum olim à Deo, vt introspiciam, A *quid tacitis cogitationibus voluent homines, agitentq́. cum stetisset Sacerdos admiratione defixus, & stupens loquentis habitum, corpusq́ totum lustraret luminibus sumpto animo. Quod, si tibi ea est virtus, effare, quæ me angit molestia? si quid fortasse tu plus scis de rebus meis, quam ego ipse. Cui ille: Votum Societatis Iesuitarum: hic stimulus cor vellicat, hoc te quietum esse non sinit. Sed tu* B *alias res agas necesse est, ad illã tibi aditus non patebit: me vide. Suspicatus alter, ne aliqua ratione inaudisset à nostris. Non certum satis votum illud fecerim, nec ne: sed vt ita sit, si certum est Patribus me excludere, non abijciam animum, nec me discruciabo: neque enim vna est tantum pie, ac sanctè Deo inseruiendi via. rectè istud quidem ait eques, mitte illam de pectore curam, est tibi ea* C *indoles ingenij. is truncus corporis, & hæc, super ea, voluntas, vt vel in ista qua nunc vteris ratione vitæ, possis innocentiam tueri. quod, si me audis, aliam terram vide. vbi Deo viuas, & tibi, Arona relicta. iam me sequere, nec temerè erit consultum rationibus tuis: optima apud me eris conditione. non lacto inanibus promissis. huc respice, hæc cum diceret crumenam prægrandem manu per-* D *cutiebat crepantem argento. egit gratias sacerdos, non possum ad præsens vti liberalitate tua, vt fidem meam præstem Ecclesiæ Aronensi, & subitò interfatus eques, quæ isthæc fides, sine publica vlla sponsione, aut chirographo? An te LIII. æris libræ (neque enim plures accepisti) addictum habebunt. Assentiebatur hæc audiens non sine admiratione: sed con-* E *iectura ducebatur ad suspicandum, ad illius aures permanasse omnia ab aliquo Aronensi. Tum paulò fidentior, Tu verò quo iter intendis? vbi habes? Pallantiæ respondit (nomen est oppidi ad lacum Verbanum) & qui ad nos appellit linter meus, ad vicinalem vsum paratus. agebatur ab vno, atque altero remige, vtroque pullato. aspicit sacerdos, & miratur non antea visum. Nunc, si accipis conditionem, Pallantiæ mecũ eris quamdiu voles, si stat religiosam vitam complecti, vt in vnam admittaris insignem, & Sanctitate præstantem, curabo. Laudo egregiam humanitatem tuam, qui sponte vteris in hominem ignotum: sed habeo causas remittendi. Hac sermonum vice cum paulum subsistere cogeretur Sacerdos Præi, Domine inquit, post paulò sequar, nec aliter fecit, ac dixit. Tum salutare crucis signum in fronte exprimens, atque in loco cordis, & pensilem corollam baccis consertam sacris, quis preces numerantur, manu prehendens præcedentem subsequitur.*] desiere ad crucem subitò apparere, eques, famuli, cymba, remigesque. Quis non miretur tot cõtortuplicatas colubri tortuosi fraudes, vnico Sanctæ Crucis signo nebulæ instar dissipatas? Et si non sis (Lector) præoccupatus, aut mẽte vana, nihil dubito, quin VVieri impudentiam, virulento, & tortuoso sermone conantis eleuare, quam ipsemet prodiderat narrationem, sis vehementer detestaturus. Illud quoque velim notes, & in memoriẹ sinum recondas, quod B. Fortunatus disertè prodidit, aliquãdo Sanctos hisce diuinis remediis quædã alia adhibuisse, dicis tantùm causa: vt miraculorum gratiã, hoc quasi naturalis remedij velamento (quæ illorũ erat humilitas) obumbrarẽt, & humanam laudem effugerent, vt de B. Radegunde Regina idẽ prodidit, eã crucis signo folium pampini addere consueuisse. Fortunat⁹ li. 1. vitę S. Radegũ.

Octauum præbent *Sanctorum*, qui in cœlis beatitudine perfruũtur æterna *reliquiæ*, de quibus illud, vt in cœlis, sic in terris verum; *nimis honorati sunt amici tui Deus, nimis confortatus est principatus eorum.* fremant vt lubet Vigilãtiani nostri, in eorũ illos Principe D. Hieron. iã iugulauit, damnauit eos Naziãzenus, damnauit Chry-

 sostom.

ſoſtom. damnauit Ambroſius, damnât Eccleſiaſtici Annales, damnât geſta Sanctorũ omniũ, damnat, quæ errare nō poteſt in fidei rebus, Eccleſia Catholica. de innumeris pauca memorabo. Quotannis ad D. Philippi Apoſtoli ſepulchrũ in Sicilia plurimos energumenos liberari, adeò vt anno 1541. pluſquã ducente fœminæ huiuſmodi fuerint numeratæ. auctorē habeo Thomã Faſellum *lib. 10. de rebus Siculi cap. 2.* idem cernimus in Brabãtiæ Gela ad S. Dympnæ ſepulchrum, in Flandriæ Rothnaco, ad reliquias S. Hermetis. ſcribit Turonenſis puerum ægrotum, cum hariolo traditus fuiſſet ſanandus incãtationibus, ſortibus, ligaturis, pro vita morti mancipatum: alium eadem lue laborātē, ſumptis de ſepulchro S. Martini pulueribus ſanitati reſtitutũ. *(d. cap. 45.)* idem narrat, Iuſtinum magicis præſtigiis ac laruis miſè infeſtatum, ſuppoſuiſſe capiti frenum Conſtantini, in quo claui Dominici vnius virtus intexta, & tertia vexationis nocte quietē recepiſſe. *(de gloria Mart. lib. 1. c. 6.)* Georgius Monachus ſcribit oleo ſanctarum reliquiarũ, addito ieiunio & oratione, multos dæmoniacos à Beat. Auxentio ſanatos. Hãc virtutē ſepulchro S. Hereberti Colonienſis Epiſcopi, tribuit etiã Rupertus Tuitienſ. *cap. vlt. eius vitæ*: de ſepulchro Lutgeri Monaſteriẽſis Epiſcopus referũt Monachi VVeſdenēſes *lib. 3. vitæ eius cap. 6.* de lipſanis capillorum S. Vincentij Ferrerij Petrus Rauzanus, *lib. 4. vitæ illius cap. vlt.* de S. Guthlaci zona Felix Crolãdiēſis *in eius vita*, de S. Richarij corpore Albinus Flaccus, *in eius vita*. Apud Cappenburgum quidam multas malignorum dæmonũ infeſtationes patiebatur, vt adiit ſepulchrum B. Godefridi omnia dæmonũ phantaſmata euanuerunt. Merito itaque S. Benno Miſnēſis Epiſcopus toto vitæ ſuæ

D. Hiero. contra Vigilãtium. D. Nazian. orat. de B. Cyp. circa fi. D. Chryſo. in orat. cõtra Gẽtiles de ſancto Babyla, & hom. 26. in 2. ad Cor. Amb. ſerm. 77. & 91. Rufin. lib. 2. hiſt. cap. 25. Socrat. l. 3. c. 16. Euagr. lib. 1. c. 16. Sozomen. l. 7. cap. 26. Niceph. li. 10. cap. 8. Greg. Turonen. l. 2. de glor. mart. c. 45. plures alios citat ex noſtris Io. Gibbonus erudi. Diſput. de Sãctis an. 319. excuſa. Treuiris. & Boſius li. 15. de ſignis Eccle. c. 7. 11. 12. & Thyr p. 3. de dæmonia. ca. 43. & adhuc accuratius p. 3. de locis infeſtis. ca. 67. Hi multos citant, quibus addo Teofr. Abba. ſerm. de veneratione Sanctorum & ſerm. de

A tempore religioſe reliquias ſanctorũ colens, eas tanquam cœleſtem quendam theſaurum venerabatur. Merito B. Ioannes Damaſcenus Sãctorum reliquias vocauit, *fontes ſalutiferos, ex quibus plurima ad nos beneficia manant, ſuauiſſimumq́; vnguentum profluit.*] Meritò tot olim & hodie ad eorũ ſepulchra inſtitutæ fuerũt peregrinationes, & ſuſpenſæ tot corollæ, B atque anathemata. Cauendũ duntaxat, ne quas in hoc cultu Sanctiſſimo ſuperſtitioſas cęrimonias miſceamus, vt monet Sylueſt. *verbo reliquia.* Sanctis enim odioſa ſuperſtitio grata religio. Teſtata id fuit B. Glyceria martyr, ex cuius corporeis exuuiis vnguentum ſuauiſſimum, & ſaluberrimum morbis omnibus medicamentum fluere ſolebat: quadam verò die, C cum Epiſcopus Perinthi inſcienter argenteum quoddam Vaſculũ emiſſet, quod Magicis miniſteriis impenſum fuerat, continuò deſiit ſacri fluor vnguenti. *Renoua perculſus Antiſtes ad preces confugit, diuinoq́; impulſus ſpiritu vas nouum amouit, & antiquũ repoſuit, ac protinus vnguentũ ſicuti prius ſcaturire cœpit. Quocirca rem diligentius inquirens, comperit vas illud nefan-* D *dis rebus ſeruiſſe, quod ſimul atque ad Imperatoris aures peruenit, habita quæſtione, tanti criminis reum, uti par erat, ſupplicio affici iuſſit.*] *Narratur à Nicephoro lib. 18. cap. 32.*

Nonum, in Eccleſia quoque vetuſtiſſimũ, & miræ efficacitatis eſt, *aqua benedictione ſacra & ſolemni ritu ad id inſtituta*; eaque duplex, vna baptiſmalis in vigilia Paſchæ, & Pentecoſtes E conſecrari ſolita, quæ iure Canonico cõprobatur: altera luſtralis, ſingulis Dominicis initiò primi ſacri cõſecrata, nominatim ad dæmonis impetum reprimendum, & alia pericula auerruncanda, iam in vſu ante Alexãdri primi tempora, & ſemper à Catholicis omnibus, magno cũ fructu, reten-

Sãctorum reliquiis. Sur. to. 7. ex Anonymo coætaneo S. Godefr. Emſerus c. 25. eius vitæ. Lib. 4. de orthod. fid. c. 1.

c. in Sabbato. & c. nec quenquam, d conſecr. d. 4.

ta honorataque. Meminit *in vita D. Gregorij Magni* Ioann. Diaconus monasterij, per eius aspersionem, à dæmonib. liberati: hodie miraculū istud apud Indos sæpe renouatur. Plura referunt alij exempla. de Iosepho quodam Epiphanius; scribit, cum adhuc ille Iudæus esset, insanum quendam ab eo per aquam cruce signatam, sanitati restitutum: de fœmina, quæ magicis præstigiis in equā transformata putabatur Pallad. testatur, cum B. Macarius aquam benedixisset, superque caput eius precatus fudisset, fecisse; vt, quod erat, omnibus videntibus fæmina videretur. Apud Theodoretū Marcellus Episcopus Iouis Apameni fanum cum dirueret, atrum dæmonis spectrum flammæ vim ne materiam ligneā depasceretur, impedire cernens, aquam signaculo crucis muniuit *(h. benedixit)* & ea iussit flammā aspergi. contactum non ferens improbus ille aufugit, & aqua quasi oleo excitatus ignis, momento temporis fanum consumpsit. Beat. Theodorus Archimandrita noxas omnes aqua benedicta solebat repellere, etiā morbos à dæmoniis illatos, vt *à Phentino illo apud Tantandiam, qui obuius dæmoni in forma canis, solo illius hiatu in grauissimam ægritudinem inciderat: vt à Theodori cuiusdam tribuni domo, in qua homines, & animantia omnia à dæmonibus cruciabantur, & cum domestici pranderent, aut cœnarent, lapides super mensas iaciebantur. Ex quo magnus omnes terror inuadebat, & mulierum telæ rumpebantur, & tanta serpentium, & murium multitudo domum occupabat, vt præ formidine in eam ingredi nemo auderet. Domum igitur Dei seruus ingressus, totam noctem psallendo, & Deum obsecrando traduxit, & aqua, cui benedixerat, totam domum aspergens, eam à spiritibus immundis liberauit.*] Hactenus Georgius presbyter sæpius iam citatus. Idem postea

Alex. Lep. 1. Conc. Nannetēs. c.5. Rhegino li.1. de discipl. Eccles. c.210. Lib. 2. ep. de reb. Iapon. ep. 1.

Epiphan. hæres. 10. Pallad. Lausiac. c. 19. Theodor. lib. 5. histor. cap. 21.

A hoc quoque recenset illustre miraculum: *Apocomensis vici incolæ bouem occiderunt, vt carnibus eius vescerentur. Contigit autem vt omnes, qui ex illis carnibus comederant, in morbum inciderent, & iacerent vt mortui, & quicquid carnis reliquū fuit, nigrum euasit, ac fœtidum Qui igitur ex carne illa non gustarent, id, quod acciderat, viro sancto nunciauerunt. Qui respondit, exitium*
B *istud à phalange dæmonum, qui per lebetes pertransierant, prouenisse. Et cum eo tempore non posset cum illis discedere. benedixit aquæ, quam per vnum è fratribus misit, vt periclitantes conspergeret, eisq; bibendam propinaret. Quo facto, cuncti tanquam è somno surrexerūt, præter vnum, qui mortuus est. Ioannes enim procurator, cuius fratri ea calamitas contigerat, non exspectans viri sancti*
C *benedictionem, accurrit ad mulierem veneficam, & dum eius incantationes adhiberet fratri, ille animam egit.*] S. Huberti Episcopus Leodiensis, veri dæmonomastygis habitaculū multiplices cateruæ dæmonum inuaserant: id animaduertens vir Dei, puero dixit; *Vade aqua, quæ Sacerdotali consecratione sale admixto benedicta, & ad effugandam inimici nequitiam oratio-*
D *nis virtute impregnata est, liquorq. olei itidem* (en chrysma) *Apostolica auctoritate benedictus huc deferatur: quorum aspergine, atque litura, mox ita effugabuntur hinc inimici virulenta phantasmata, vt amplius sua non audeat inferre machinamenta.*] Hactenus Anonymus D. Huberti discipulus, vel familiaris, scriptor vitæ illius. S. Eligius Nouiomensis Episcopus, quinquaginta
E amplius energumenos simul, porrecta eis aqua benedicta liberauit, vt refert æqualis eius S. Audoenus. Sed & S. Laurentius Dunelmensis in Britannia. & San. Annon Archiepiscopus in Germania, & S. Maclouius i Galliis, aliiq. duo apud Petrum Cluniacensem, sæpè dæmones hoc rore fugauerunt:

Lib. 1. vitæ S. Eligij c. 20.

Vide Suriũ in vitis hoſũ Sanctorũ & Cluniacẽſ.l.1. c.7. & 14. & plura recẽſentem de vi aquę benedictæ Gretzerũ. lib.4. de Cruce cap. 36.

runt: nonne contumaciores dæmone A Germani, Galli, Britanni Caluiniſtæ, qui tam ſacram vndam, vt hydrophobi, atque lymphati auerſantur? horũ vnus è numero VVierus ſcribere fuit auſus, in Græcorum Eccleſia hanc aquæ benedictionẽ, vt ſuperſtitioſam damnari. quæro in qua? non vereri. quomodo Theodorus, Theodoretus, Palladius approbarent? Agnoſcit aquæ benedictionem D. Dionyſius A- B reopagit. *cap. de Eccleſ. hierarch.* & in Scholiis ad eum agnoſcit Pachymer. *fol. 128.* An ergo in adhuc recentiore Schiſmatica? nihil miror hæretico tales placuiſſe duces. Sed accedant & certæ fidei quædam narrationes. *Rigæ anno 1583. Ruthenus quidam, cum ſæpius moneretur, vt cum Eccleſia Romana rediret in gratiam, ſemper autem obſurdeſceret, ſine pœnitẽtia deceſſit. Ex* C *eo die varia ſe in eius domibus ſpectra domeſticis offerebant, aſſidentibus auferebantur menſæ, nemine comparente: cubiculorum fores, non modo peſſulis, verum etiam ſera penſili obfirmatæ, totis cardinibus euertebantur. è ſummis ædibus lapides ingentes iacebantur pice fœdati, quos ſe tractaſſe perhibet Sacerdos è noſtris: quidam autem Polonus, quem Pater idem ſe vidiſſe affirmat, adeo grauiter eſt vulneratus in vertice, vt dies ali-* D *quot iacuerit ſemiuiuus. in eadem domo cum multum straminis eſſet, id totum in minutiſſimas partes comminutum eſt. Denique hæc & id genus alia cernebantur plena terroris, quæ non obſcurè quantum ſibi ius in iis ædibus ſumpſiſſet Satanas, indicabant. ingreſſus in eas is, quem dixi, Sacerdos cum comite altero, aqua benedicta, thureq́; adhibitis expiauit: quo* E *exorciſmo omnis tumultus dæmonũ conquieuit, id quod multis deinde gratiis ædium Domini teſtati ſunt.*] *ita litteræ Collegii Rigenſis illius anni.*

In Mexicana prouincia ſedes etiã Paſcuaræ Societas noſtra poſuit, ibi circa annum 1587. (*vt litteris prouincia illius accepimus*) erat *Indæ fœminæ puer, quem cũ eis noctibus cum cubaret, eripi ſibi a latere ſentiebat, deinde reponi, quo raperetur ignara, ipſe puer interea vitali ſpiritu in dies egeſto lenta tabe properabat ad finem. huic puero ſalutare fuit in ædem ſacram deduci, & luſtrali aqua, adhibitis comprecationibus ſacris, adſpergi.*

Sequenti anno 88. *Viro cuidã Treuiris mulier ruſtica neſcio quid ouorum offerebat, excipit pileo pediſſequus, mox pileum ouis expoſitis imponit capiti, & ſtatim vſque adeo vexari cœpit dolore, vt penè deſiperet. confugit neſcius quid ageret in ædem ſacram, incenſum caput immergit in vas promptum aquæ luſtralis, conualeſcit. maga comprehenſa in quæſtione dixit, oua ſic fuiſſe venenata, vt guſtantibus interitum, extuberationem tangentibus eſſent paritura.*] *Litteræ Treuirenſis anni 1588.*

Muſſiponti anno 1593. *Virgo ætate prouectior, tot incita furiis, vt obſeſſa diceretur, recitatis à Sacerdote noſtro Litaniis: infecta altera maleficiis, epota ſalutari aqua: alia vexata a maligno ſpiritu, appenſa ad collum ſacra cera cœleſtis agni ad ſe redire, mox & confeſſæ deceſſere è vita, cum eſſent precibus intentæ.*] *Sic Litteræ Prouinc. Franciæ illius anni.*

Frãciſcus Lopezius Gomara quoque teſtatur dęmonum ludibria, & apparitiones apud Indos tribus potiſſimum remediis diſcuti, & depelli ſolita efficaciſſime: venerabilis Sacramenti Euchariſtiæ pręſentia, Crucifixi imaginibus illatis, & aquæ benedictæ aſperſione. idque non ſemel ipſos cacodæmones Indis confeſſos. *lege Hiſt. Mexicanæ cap 235.*

Decimum exhibent remedium res aliæ Catholico ritu ſolitæ benedici ad hunc effectum, vt ceteræ formę orbiculares *Agnos Dei* vocamus, propter agnum vna in facie impreſſum: de quorũ effectibus liber extat Vincentii

centij Bonardi. multa quoque Petrus Matthæus in 7. Decretal. cum consecrantur à Pontifice Maximo postulat ille à Deo, vt deuote gestātibus Deus tribuat, quæ breuiter his versibus cōplexus fuit Frusius noster:

Postulat in primis sacrati aspectus; vt agni.
Agnum ad cœlestem concita corda leuet:
Vtq́; salutiferæ memores, vitæq́;, necisq́;,
Criminis, & vitij noxia vincla terant.
Hostis vt insidias Stygij, ac certamina vincant,
Decipulas mundi, carnis & illecebras:
Corporeos nobis morbos, casusq́; repelli,
Præsertim horriferos, mortificosq́; petit.

Item *grana benedicta, cerei benedicti, sal benedictum, & panis benedictus.* Inter quæ panis benedictio tum ob antiquitatem, tum ob crebra miracula, celeberrima sanè videtur. Etenim & meminit illius nō vno loco D. Paulinus in Epistolis: & eo vsi contra dæmones varij Sancti viri, vt B. Elphegus Cantuariensis in Danis sanandis *(auctor Osbernus in eius vita)* & S. VVolphelmus Abbas in morbidę fœminæ curatione *(auctor Conradus eius discipulus in vita S. VVolphelmi)* & B. Hildegardis cum improbo amore nobilem puellam Treuirensem liberauit *(Theodoricus Abbas lib. 3 de vita S. Hildegardis c. 9.)* & S. Marcellus Abbas Eugenij cuiusdam vxorem ex ipso mortis limine in vitam reduxit, vt narrat mense Decemb. Metaphrastes. Sed ista satis multa piis, impiis nihil satis, vt credant, quiduis plus satis, vt nauseent. *Lege, si lubet, Gretzerum lib. 3. de S. cruce c. 37.* Accipite & ista ex Epistolari Historia paucis nota: *Deprani fuit anno 1585. paterfa-*

Vide Stepha Durāti. lib. 2. de ritibus Eccles. Cath. cap. 58.

A *milias quidam, cuius in ædibus, variæ dicebantur aliquot iam menses ex occulto voces existere. familiaris is erat dæmon, qui varijs modis conabatur hominibus illudere. iaciebat saxa prægrandia, nullius tamen capitis detrimento, vasa quoque domestica alte iaculans, non frangebat. cumq́; in his tectis fidibus caneret adolescens, dæmon, cunctis audientibus, lasciuis cantibus prosequebatur testudi-*
B *nis sonum, aperteq́; dæmonem se esse iactabat. cumq́; ædium Dominus vna cum coniuge quoddam in oppidum, ad sua negotia discederet, comitem sese dæmon adiunxit: cum autem ille madefactus aqua pluuia rediret, nequam spiritus anteuertit, sublatisq́; de via clamoribus, præmonere domesticos cœpit, ignem vt extruerent, herū iam esse in ianuis, totum imbribus madefactum. Verum cum ita*
C *se illudi Dominus ædium intelligeret, minitatus est dæmoni adducturū se Patrem de Societate, qui è suis eum sedibus exturbaret. ille verò, ne id faceret clamitare, minitariq́; inimicitias, & odium, & quamdiu Pater in iisdem ædibus versaretur fore, vt sese conderet, & occultaret. Venit tamen herus ad patrem, & rem illi narrat ex ordine, domum etiam mutat, & se illis molestijs liberet obtestatur.*
D *Pater ne imperita multitudo elata cupiditate videndi, id quod fore videbatur: accurreret, ad eum sibi proficiscendum non censuit: tantum monuit vt ipse, & tota eius familia* ablutis generali confessione peccatis, cœlesti pane *se confirmarent, cauerentq́;, ne quis aut ex domesticis, aut ex externis, sermonem cum hoste miscerent, ne ve ex eo, vt antea fecerat, occulta perquirerent, riderent potius,*
E *quæ ab eo dicerentur, & vt orta ex mendacij patre plane contemnerent. Illi cum se facturos recepissent omnia, dedit eis pater ex consecrata* cera agni cœlesti simulacrum, *quod filiæ ceruicibus, ut quæ omnium maxime a dæmone vexabatur, insererent. Hic terrere dæmon cœpit clamoribus filiam, minitariq́; ni ce-*
ram

ram illam abijceret, fore, vt ei obtorto collo animam eriperet. Sed illi patris monita, & consilia secuti, cum loquenti responsa non redderent, seseq́, inuicem contra hostem Sacramentorum telis armarent, facile se ab eius insidijs, molestijsq́, tutati sunt.

In Treuirensi ditione hoc ipso tempore, vt sunt plurimæ illic sagæ: *quadam puerum octo circiter annos natum, suis præstigijs, ac carminibus circumuentum, in eas sedes solita erat abducere, vbi per licentiam noctis, ac tenebrarum nefarijs lusibus indulgerent, hic suæ quoque partes puero dabantur, vt dum illæ choreas consertis manibus inter se ducerent, is earum saltationem tympano prosequeretur: nec modo ludorum erat chorią, spectator, sed sæpe etiam præstigiarũ quibus illæ humanis corporibus vitisq́, nocent. Hunc Archiepiscopus deductum in aulam custodiri iussit, vt Catechismo, cuius erat plane rudis, imbueretur: cui cum sacerdos noster* effigiem cœlestis Agni, *de ceruicib. suspendisset, noctu adfuit dæmon, grauiterq́, puerum increpans, quod tam facile se decipi passus esset, iussit ceram illam, ni vapulare vellet, abijcere? territus puer imperata fecit, continuoq́, dæmon, eo quod iam metuebat amoto, ad muros vrbis eum abripit, nigroq. impositum hirco, ad impurissimas sagarũ regiones momento trãsfert. Qui cum aliquamdiu inter veneficas latitasset, restituitur iterum in Palatium, fracta, implicitaq. nodis resticula, vnde cera illa pendebat.*] Is puer Archiepiscopi, & Ciuitatis petitione in Collegio nostro inclusus, seruatusque, donec doceretur, quæ ad disciplinam Christianam necessaria, vt cum postea redisset in aulam, Sacramentis religiose munitus à dæmonũ laqueis eriperetur, quod & denique factum, etsi postea relapsum criminis post aliquod annos pœnas dedisse debitas inaudiui.

Anno subsequẽte in eadem ditio-

A ne fuit adolescens rusticus, sed peracri ingenio intra quintum decimum annum. Hic non semel accesserat ad feralem iocum, vbi permisti fœminis mares, & ætatis teneræ maioribus dæmone magistro epulabantur, noctis licẽtia discrimine pudoris exstincto. *Ipse tamen nondum Deo, Deiparæq. renunciarat, execrandas nondum precationes fecerat, dæmone præeunte. Felix*

B *tantum cerebrum cum sumpsisset in cibum, decrescente luna sentiebat sibi mentem imminui. Vbi Treuirensem ingressus est vrbem, quam nunquam antea viderat, eo nimirum ducente ad suppliciũ, qui duxerat ad maleficium, vti fanaticus deductus est in ædes Principis vt, seorsim ab alijs certa in domus parte curatus à nostris, dæmonem excuteret. Sed cũ ei nulla à dæmone nocte daretur quies:*

C *coniuratisq. a quibus diuerberabatur,* vel cerea effigie sacri agni, *quam ad collum habebat, auulsa, Archiepiscopo placuit mitti in Collegium Societatis: nec hic quidem fuit misero pax, nisi solemni ritu cubiculo expiato. pretium erit quadã ex ijs memorare, quæ ab ipso narrabantur, ita enim ipsimet Antistiti ille, cum exerceretur nostra comessatio, fuit vnus è tua cohorte, qui gloriatus est*

D *quadam nocte (indicabat enim eam, quæ fuisset) dormienti tibi potionem pestiferam ingessisse, reperto ad te aditu ex occasione,* agni Dei, *quem iturus cubitum reliqueras imprudenter in mensa, quod si paulò capacior fuisset calix, mortem non effugisses. Certe ipse Archiepiscopus dixit, se post illam noctem ita infirma fuisse valetudine, ut per aliquot dies decumbere cogeretur. Cum hæc dicens in ma-*

E *gna corona nobilium non faceret fidem, ad Præfectum Vrbis, quin & te, inquit, nostræ Lamiæ bis inuaserunt, sed ab ea pixidula, quam fers continẽter, vbi sunt imagines binæ, & nescio quid consecratum* (Agnum Dei *intelligebat) sunt à conatu repulsæ, de harum gestatione rerum confessus est Præfectus.*]

Alius

Alius à dæmone obsessus, *canem magis ringendo & latrando, quam ratiocinando & loquendo hominem, se esse ostendebat: hic a Burgundia vsque ad nos adductus, viq; summa compulsus in templum, non prius desijt canem agere, quam* agnus Dei, *in collum insertus est: tum demum obmutuit, & humanitati redditus, salutari animum confessione purgauit, idem amuletum*, alteri fuit eodem morbo laboranti.] *Ex litteris Germaniæ superioris, collegij Friburgensis*, Anno 1590. ex eadem Prouincia in hæc verba Oenipontani: *vt grauitati morborum medicamentorum respondet vtilitas, terriculis diaboli opponitur multis in locis*, sacratum plāguncularum, *vsus, ex eo genere nōnulla ponētur. Affirmabat se quidam inferis destinatū ob scelera commissa, furijsq. agitatus inuocabat dæmonem subinde, quem & adesse monstrabat, pauentibus alijs, indicis intentu: hunc persanauit vnus è nostris mollibus primo delinitum verbis, mox etiam ad confessionem adductum, donata, quam pie demitteret in pectus*, bulla agni cœlestis. *Corpus quidam, animamq. diro animarum prædoni deuouerat tempore præstituto: (hora fere instante, vt sæpe praua consilia, & nimium calida reputantur post factum) mæstus, atque anxius adit sacerdotem: eum dum consulit trementibus labris, deerrantibus oculis, repentino pauore, Opem, exclamat, infelici, quem tu expedis, pater, auxiliare aliquod sacrum. Quærenti nostro, ecquid noui? Astat, inquit, ante ostium hostis, periens abeuntem, & hostili vultu minitans raptum ex condicto. ergo huic quoque simile remedium allatum est. Neque hæc sunt fama incognita. Rusticus cum inaudisset Oeniponti agere viros, qui veneficia, & præstigias certis medicaminibus abigerent, in collegium venit, medicinam (hoc verbo vtebatur) petens aduersus diabolum. interrogatus, quid intelligeret nomine medicinæ: haut scio, respondit: nihil enim præter auditum habeo: sed istud quidquid est, diabolum fugat. Data igitur particula cerea, quam salutarem sensit adeo, vt paulò post vni è nostris ipsius oppidum iter facienti, cum propterea obsideretur à pluribus, septuaginta amplius fuerint dispertienda.*]

Tum etiam è Turonensi collegio perscriptum: *Puella recens nuptui collocata, post horarum trium irritā luctam cum horrendo spectro, sono vocis, motuq corporis energumenam referebat: mox breui gestatione sacratæ agni imaginis, quam à nobis acceperat, est in pristinum restituta.*]

Sub idem tempus Auenioni mulier maligno vexata spiritu, *cui suaserat vnus è nostris, vt conueniret sacerdotem (dato interea parentibus cælesti agno, quem ignaræ insuerunt in vestem) cum consilium obliuiscitur, aut differt à quatuor quasi felibus per fenestram raptata est supra domesticum tectum: mox audiuit humana voce minantem præcipitium, nisi ceream imaginem abijceret, quam in veste habebat. Intellexit illa quid esset, & agnouit suasores mali. ergo magno animo negauit factură, statimq. conuersa ad preces, relicta est (vt eam inuenit maritus excitatus clamoribus) de tecto suspensa.*]

Anno 1590. Treuiris, *acceptam adolescens iniuriam, cum insigni rerum iactura, à quibus minime debebat, ferebat iniquius, quā Christianum deceret: ita dolore atrox et mæroris immodicus, cum sub crepusculum solus obambulat, dæmonem haut occasionum ignarum, aut segnem, ob visum habuit: effigia viri nobilis; atro colore. exhorruit primum, sed salus dicta timorem dempsit. Quærenti causam tristitiæ, respondet quod erat: tum dæmon præcisam omnem spem recipiendæ pecuniæ per validiorum potentiam interuersæ: proinde sequatur: compensaturum omnia leui negotio: Cui adolescens. A notis mihi, & ab amicis impo-* En vnum remediū.

imponitur, & habebo fidem ignoto, & quem nunc primum adspexi? bone Deus. Hoc extremo dicto velut fulminatum monstrum hominis in auram cessit. postridie eadem hora idem agitanti, offert se mulier amœno cultu, orat breue spacium secreti recessus: abnegat iuuenis: instantem, repellit. Exin suadet illa, proferat e cubiculo gladium, & in aduersum parietem impingat: recusat principio: demum, nescius quid ageret (aut cura abstulerat mentem) morem gerit: inter feriendum parietem, Deus bene vertat, exclamat: hoc quoque secundum fulmen dæmonem abegit. Redijt & tertio (hærebat enim adhuc infixa animo sollicitudo, & pellax non desierebat) mulierem assimulat pollentem ætate, ac forma: in stuprū illicit lasciua voce gestuq́, nec se continet intra verba, vim adfert renitenti: vociferatur iuuenis opem implorans: accurrentibus subito domesticis, improba facies euanuit: at ipse confectus lassitudine linquente animo repertus: rogatus timoris causam, & clamoris, ne hiscere quidem: adeo iacebat rigentibus oculis exanimatus, per metum etiam voce amissa: igitur collocatur in lecto, ac refouetur, simulq́; reuocatur animus aspersu aquæ piacularis. postridie rem omnem exponit, & nostrorum suasu sacris mysterijs, consecrata cera, cæterisq́; armis formidatis diabolo, instructus, ita perterrefecit aduersarium, vt apparere desierit.] Bencius in litteris Rhenanis d. anni. Fit tamen aliquando Dei permissu, vt hoc remedium non iuuet, maxime quando per aliud gloriosius vincere decreuit Deus, vt per nudum nomen Iesu, vel Mariæ. verissimo id euentu comprobatum Augustæ Vindelicorum anno supra millesimum & quingentesimum nonagesimo primo. *vbi adeptio consecratæ cera cum imagine agni, multis præsens remedium in horrificis à diabolo mōstris, & terroribus nocturnis fuit: alicui tamen, q. contemneret dæmon, palam ap-*

En Secundum. Tertiū. Quartum.

A *parens, & magna oblata vi argenti ad flagitia impellens, retinaculo perrupto. abiectoq́; inuolucro; Iesu & Maria inuocata nomina saluti fuere.]* Idem in litter. Germaniæ Superior.

Anno 1589. mulier quædam, quæ chirographo, quod proprio sanguine conscripserat, se dæmoni deuouerat; *cum resipiscenti illud dæmon sæpius ostentaret, freta*, diuini agni, *præsidio, cuius*
B *imagine pectus munierat, cum reddi chirographum sibi iussisset, tandem vidit illud in cinerem, & fauillam conuersum ad pedes sibi abijci.]* Idem in litteris Coloniens. & Treuir. Collegij.

Vndecimum sunt *piascripta, seu amuleta sacra* ad collū appensa, *vt symbolum Apostolicum*, Initium Euangelij D. Ioan. *In principio erat, &c.* vel psalmi alicuius particula; quo & o-
C lim vsi multi, & scribit Eman. Costa Hormutij nostris temporibus, hoc pacto dæmonem ex energumena pulsum. (Commēt. rer. Indic.) Sed vt hoc remedium sit licitū, duas conditiones B. Thomas exigit: Prima est, vt piis verbis nihil superstitiosum admisceatur, verbi gratia, si fideret quis figuræ, colorive litterarum, vel modo scripturæ, vel materiæ membranæ, vel atramenti. (2.2. q.96. art.4.) secunda
D conditio, vt recta sit gerentis intētio, veluti si pius verborum sensus obseruetur, spes verò figatur in Deum, idque fiat, vel ad professionem fidei veræ, vel ob alium pium, & sanum finē, effectusque à diuina potentia, sub eius beneplacito expectetur. Vide quæ diximus, *lib. 1. q. de Periaptis, & periammatis.* Duodecimum accedat, fidei datæ Deo prestatis puta seu *Vo-*
E *torum Persolutio.* Narrat M. Baronius Annal. Ecclesiast. tom. 11. anno Christi 1004. ex M. S. codic. Cassinate: quendam Franconem Maringum (familia adhuc superest inter Mosellanos) promisisse Ioanni Canapario se cum illo religiosum habitum suscepturos in SS. Bonifacij, & Alexij Ro-

mæ

mæ monaſterio;ſed promiſſi contemptorem à Deo lue anginaria percuſſum. Vicina morte delatum ad monaſterium,petiiſſe inſtanter,vt in Monachum reciperetur, tandem obtinuiſſe. *Poſtquam igitur*(verba ſunt auctoris libri) *hæc acta ſunt in monaſterio,volens Deus oſtendere,quantum interceſſione horum Sanctorum flectatur ad miſericordiam, & quam liberaliter liberet peccatores ad eos confugientes: permiſit cuneũ equeſtrium armatorum malignorum Spirituum per ſupradictam viam ſacram viſibiliter deſcendere, prædictum Franconem requirentem, quem iudiciaria definitione ſe ſeruum† viciſſe glorianter iactabat. Taliter enim alterando, ablatum perquirẽdo viſi ſunt veniſſe ad portam monaſterij. Vbi non inuenientes eum reuerſi ſunt triſtes multa nefaria iactantes in Sanctos. Qui dum requiſiti fuiſſent a vicinis monaſterij, quid hoc eſſet,reſponſum: Franconem ſeruum eorum ablatum à Bonifacio, & Alexio, & muſſitando adiiciebant, remanſiſſe per quod eum vincere putabant. Quod vbi Abbati, & Fratribus ab audientibus nunciatum eſt, ſubtiliter perquirentes profeſſionem regularem non illum feciſſe inuenerunt. Qua ſtudioſe facta anima illa carne ſoluta eſt. Ex quo datum intelligi; quod miſericordiſſimus Deus, quem cuncta monaſtici Ordinis implere permiſit, meritis Sanctorum Bonifacij, & Alexij,quorum ſuffragium toto corde petierat ab omnibus inſidijs inimicorum eripuit,ad laudem,& gloriam nominis ſui. Amen.*

† corr. euiciſſe.

Vltimum accedat,*pulſatio Campanarum Eccleſiæ Catholicæ* (nam hæretici magis oblectantur tonitruis bombardarum) quam docet experientia quotidiana dæmonibus adeo infeſtã, & inimicam eſſe;vt ab iis excitatę tẽpeſtates, vel ingruentes impediãtur, vel iam ortæ ſedẽtur, & aliò auertantur,vt rectè docuit Concil.Colonienſe; & confirmat exemplo quodã Venerabilis Petr.Abbas Cluniacẽſ.*Cum aliquando*(inquit)*frater quidam,Ioannes nomine,natione Italicus,irregularis diſciplinæ ſeueritatem faſtidiens, etiam fugere de monaſterio cogitaret: ipſe ei diabolus Abbatis ſpecie aſſumpta ſe obtulit. Nam duobus dæmonibus in ſpecie monachorum ſe comitantibus, fratri in quodam monaſterij loco ſecreto ſoli reſidenti, multaq; ſecum voluenti, opportunum fallendi tempus ſe inueniſſe credens apparuit,eiq; aſſidens dixit: Ego (frater) modò huc hoſpitandi cauſa diuerti: ſed caſu te conſpiciens,agnoui multa te ſollicitudine laborare, multoſq. in corde tuo cogitationum æſtus verſare. Quorum cauſa,licet quibuſdam referentibus mihi ex parte nota ſit: ſi tamen eam plenius indicaueris, potero forſitan vtile tibi dare conſilium. Vnde, quis ſis,& quare mœſtus ſis, amico quærenti expone. Cumq. frater ille ignoto, vt putabat, homini ſecreta cordis ſui aperire formidaret, & ſe tantummodo natione Italicum eſſe reſpondiſſet: dæmon, qui monachus videbatur, adiunxit: & ego ipſius regionis abbas ſum, et tibi benè in omnibus auxiliari poſſũ. Noui enim,licet tu reticeas, quod Abbas Monaſterij huius,& cæteri malè te tractant, neque vt dignũ eſſet honorãt, inſuper multis ſæpè iniurijs,vexant.Vnde admoneo te,vt tibi conſulas, & locum hunc omnimodis pernicioſum derelinquas,& mecum recedas Paratus enim ſum te ab his malis eripere,et Abbatiam meam,quæ Cripta ferrata dicitur perductum, omni te ibi honore ſublimare. Ad hoc frater reſpondit. Ego hinc exire nullo modo poſſum, quia & clauſura monaſterij prohibet,& fratrum me multitudo circũdat Tunc diabolus; Nec ego,inquit,quamdiu hic fueris,te in aliquo iuuare potero: ſed fac qualibet arte, vt ſepta monaſterij tranſgrediaris: quod poſtquam feceris,ego ſtatim adero, teq. ad locum meum,vt dixi,perducam. Sed miſericors Deus, qui non permittit nos tentari ſupra quam ferre poſſumus, non vltra*

cap. 24.

Lib. 1. de mirac. cap. 13.

vltra passus est hostem procedere : sed sicut scriptum est, qui fecit illum, applicauit gladium eius. *Quando namq; hoc agebatur, fratrum conuentus in refectorio, ex consuetudine, hora cœnandi residebat : qua expleta, à Priore, secundum morem, vno ictu scilla percussa est. Quo sono audito mox dæmon, qui Abbatem se fingebat, actus diuina virtute, a fratre, cui loquebatur se abripuit, & præcipiti cursu, ac maximo impetu ad latrinas, quæ proximæ erant, tendens, vidente fratre iam dicto in earum se inferiora demersit.*] Idem quotidie fatētur maleficæ, si, quando à dæmone ad conuentus feruntur, vel inde domum referuntur; signum campanæ audiatur; confestim dæmones ipsarum baiulos spurcum onus in solum deijcere, & fuga trepidos dilabi. Recentiores historias ex actis iudiciarij fidelissimè depromptas, cum Martiuo de Arles, & Grillando, non paucas, nec illepidas suggerunt Binsfeldius, & Nicol. Remigius; qui sapiēter nos admonet cauere à duabus technis Lamiarum, mendacio cōsutis: dum inquiunt primò hunc sonitum campanarum inefficacem esse, postquā tempestas se in territorij, vbi cāpanæ sunt, terminos penetrauit: quasi verò aliquæ potētiæ diuinæ sint metæ ponendæ; vel Deus non semper paratus sit nos à maleficiis cum expedit, eruere. alterū, dum aiunt, non prodesse sonitum campanæ, cui dum lustrabatur, concubina Sacerdotis nomē imposuit. quo quid magis ridiculum.

Arles, tract. de superst. Grillan. libr. de sortil. q. 7. Binsfel. de cōfess. Malef. post cō clu. vlt. dub. 6. Remig. li. 1. dæmonolat. c. 26.

Obserua hic (Lector quæso duo.) primò vulgus censere campanas baptizari, quod & Maximilianus I. Imper. putauit, vt patet ex grauaminib. sedi Romanæ ab eo propositis: arripiunt hæretici, & acerbissimè in hūc morem Brētius, Caluinus, VViceus, quem vocant, *campanæ baptismum*, inuehutur. Sed hic mos illorum est, affingere Ecclesiæ errores idiotarum, vt transfugio, & schismati suo nefario, & menstruoso colorem aliquem inducant. Verissimum est, quod rectè docuit Cardinalis Hosius; campanas non baptizari, sed benedici. Legant ipsum Pontificale Romanum; de baptismo nihil inuenient. Legant Alcuinum Flaccum, & reperient hæc verba; *Neque nouum videri debet campanas benedicere, & vngere, & eis nomen imponere.* En tibi verè, & integrè ritum totum. an hoc est baptizare? Sed ecce, inquiat aliquis, tibi in Capitulari Caroli Magni prohibetur, *ne qui elocas (h. campanas) baptizent*. Sed (quod Vitus Amerbachius etiam non diffitetur) non benedictio illa, de qua eius præceptor Alcuinus, sed quæ for tassis tū irrepserat superstitiosa quędam baptizatio, & intinctio cāpanarum in aquam, prohibetur. Alioquin etiam benedictionem alibi à Gallis Scriptorib. baptismi nomine scio nuncupari. Iuo *sermon. de Sacr. dedicat. Ipsum, inquit, templum suo modo & ordine baptizamus.*] Quid hoc, nisi benedicimus vel consecramus? Hanc benedictionem etiam Græci olim nouerant. Nam apud Gregorium presbyterum lego, B. Theodorum Archimandritā tintinnabulis benedixisse. vixit autem ille D. Gregorij Magni temporibus. Nolæ in Campania inuentas campanas Strabus est auctor, *lib. de rebus Ecclesiast.* inde à Nolis nolæ, à Campania cāpanæ. putatur ante mille annos D. Paulinus Nolanus Episcopus instituisse, vt tubis veteris Testamenti argenteis & corneis succederent; & populum ad festorū cultum, missarum solemnia, & horas Ecclesiasticas cōuocarent: quid hic Deo displiceat? benedicuntur, vt fragore suos spirituales hostes terreant & repellāt. quid hic superstitiosi? Nomen illis in Beati alicuius honorem imponitur, vt illius, quasi commendetur tutelæ vas metallinum, diuinæ laudis instru-

Lib. 5. cōt. Proleg. Brentij.

Nu. 10. & 23. Leu. 23. Sophon. 1. Ioseph. li. 3. antiquit. c. 15.

instrumentum. quid dignum reprehensione? Effectus illos non tribuimus formæ, seu arti, vel naturæ metalli. Non obtusa adeo Catholici pectora gestamus, nec Sol veritatis ab Ecclesia tam procul auersus radios suos elongauit. Non asserimus, quod Petr. Mexia, discuti has procellas vi sonitus aerem dissipantis. fecerit hoc efficacius sulphurea belli machina, poppysmis foret velle Iouis fulmen dispellere. foret in Gentiliū opiniones deliras incidere, de æris sonitu dæmonū fugatore; de quibus videndi Alex. Aphrod. & Macrobius. Tribuimus ergo vim, efficientiamque omnem consecrationi, siue benedictioni, sic diuino iussu, seu dispositione operanti. Dei virtus, Dei digitus agnoscendus. talia Deus diuinæ suæ protectionis, & potentiæ suauiter omnia disponentis, & fortiter operantis signa, notasque Ecclesiæ sponsæ suæ tribuit. Serui nequam dæmones hūc sonum, quasi DEI viui imperantis fugam recognoscunt præconium: haud aliter quam subditi omnes, etiam inuiti, regij saluiconductus signum reuerentur.

In Siluest. varia. lect. lib. 2. c. 9.

Alexand. Proble. 43. lib. 2. Macrob. lib. 5. c. 19. vide Magiū miscel. lib. 4. cap. 14.

Obseruandum præterea, Nō semper Ecclesiastica ista remedia esse efficacia, neque semper homines per ea maleficiis liberari: duas verò huius rei causas præcipuas videri, alteram peccatum maleficio læsi, vel medicinam adhibentis, maxime si ea non vacet superstitione, vel si modicam spem fidemque habeant; propter quæ indignos effectu se præstant: causam censeo alterā, maius bonum ægri, seu læsi, nam afflictio, & ægritudo solent à multis peccatis homines abstrahere, aut præterita peccata expiare, aut patienti meritum adaugere, & spectantibus patientiæ, aliarumque virtutum specimen præbere. Quid? quod & Gentiles intellexerunt, præstabilius, & felicius esse, patienter aduersa tolerare, quam illæsum nihil omninò aduersæ fortunæ degustare?

Vid. de his Guilh. Parisiensem lib. de leg. fol. 44. & Steph. Durāt. lib. de ritib. Eccl. 1. cap. 21. Binsf. sup.

Vide D. Aug. li. 22. de ciu. Dei c. 22. & lib. 83. qq. q. 79. & Chrys. homil. 8. in cap. 4. ad Romā.

CAPVT III.

Quorundam remediorum Ecclesiasticorum contra calumnias hæreticorum defensio.

SOLEMNIA semper insaniunt; qui ex Ecclesiæ matris gremio, ab eruditione, & pietate implumes pulli euolarunt; quotiescunque vel rei tractatio, vel male illos mens adigit de cærimoniis, tribusque Ecclesiæ Catholicæ disserere. Ferunt tamen inter eos furoris, & maledicētiæ palmam, qui Theologiam vix, ac ne vix quidē, à limine salutarunt; impudentes quidam Medici, arrogātes grammatici, & litigiosi leguleij, absit Iurisconsultos vocem, & sanctum, augustumque nomen rabulis prostituam; qui diuinæ sapientiæ, cui vera iuris disciplina innititur, tam sunt expertes, quam maledicentiæ virulētæ periti, & superbia hæretica turgidi. Luminaria iuris duo, vnū sæcularis, alterum Ecclesiasticæ iurisprudentiæ, sunt: hoc Soli, illud Lunæ non abs re simile dixeris, iubar vnum fudit radiatus apex Imperatorius, alterū Pontificius Solem hunc è mundo tollere conātur hi rabulæ, quia Pontificum, qui B. Petro, in clauium, & legislationis potestate, successere; sanctiones ignibus traditas, ex hominū memoria, & tribunalium subselliis excutere obstinatè nituntur. Diuinum ergo ius ignorāt, quod non agnoscūt: quare nec Iurisconsulti, sed leguleij merentur audire. Vnus de hoc grege caninam suam facundiam ante aliquot annos, in rabiosi fori iurgiis, vænalē, scriptis vno in capite satis, παρεργῶς, prodidit; sed & inscitiam suā, & antiquitatis omnis ignorationem, quin

H &ce-

& cerebri læsi vesaniam simul orbi propalauit, Godelm. *lib. 1. de Lamiis cap. 6. à num. 21.*

Pro exorcismis. Reprehendit primo *Exorcismos* Pōtificiorū; & dicit annumerandos exorcistas Pōtificios incantatoribus, cur quæso? *primum, quia Aretius scribit, hos vt plurimum esse Magos.* scribit Aretius? vah; quantæ fidei? quātæ nimirum hostis Pontificiorum, hæreticus Suinglianus. idoneum testem, cui credas iniurato. hoccine est Iurisconsultum esse, tales testes adducere? sed video addi multos alios, & quos honoris (credo) causa nominabat, Chēnitium, Lauaterū, Peucerum, Bodinū, & VVierum. bene quod eiusdem farinæ. benè quod hæretici aperti cæteri, vnus vel hæreticus, vel fidei nullius statæ. intestabiles omnes; & vna linea inducenda nomina, vno verbo reiiciēdi: *inimico iurato contra hostem non creditur.* Addit probationem secundam, *vt incantatores diris euocationibus diabolos ab inferis euocant: ita exorcistæ malignos spiritus ex hominibus, & animantibus certis precibus recitatis, & vsurpatis, additisq; aliquibus cæremoniis, characteribus, execrationibus, & sæpe repetito Dei nomine, Mariæ, & Sanctorum eiicere conantur.*] Vide comparationem, & ride, incantatores diris carminibus dæmones ex inferis euocant: &c. imprimis falsum illud, Incātatores ex inferis dæmones elicuisse: aerij tantum fuere, & nondum in inferni malam mansionem cōpulsi. inde nullis patet exitus ad Magorum carmina. Soli Deo hæc potestas eos emittendi competit. Sed ignosce hoc erratum Leguleio, & qui ex Chemnitio, Aretio & Lauathero lectis obiter, subito Theologus. Deinde nō qui conatur pellere de corporibus dæmonem idcirco Magus, quia conatur, Sed si magico ritu conatur. idcirco (inquiet) dixi id eos, *conari certis precibus, characteribus, execrationibus, &c. de characteribus,* quod ait mendacium est: Pontificij exorcistæ iis non vtuntur. de *precibus*, respondeo, illas, quæ in Pontificali Romano præscribuntur, Sanctas, & pias esse, nihilque continere, quod sapiat superstitionem: vel, cedo, quid illud? *Execrationes*, diabolo ingerūtur non vt hosti conuicia tantum, quod magicum tamen non foret, sed ab vteribus auctoritate, à Deo, Apostolis, & successoribus eorum concessa, in pœnā criminis diaboli, & pœnæ illius à Deo inflictæ commemorationē. quid hic magicum? Dei nomina repetuntur, quia Dei potētia his declaratur: eaque declaratio dæmoni admodum odiosa, Deo honorifica est. nam Dei virtute se exorcista dæmonē expulsurum sperat, & confitetur. quando tamen B. Virginis, & Sanctorum nomina adiunguntur, (nec enim id frequenter fit) idcirco adiunguntur, vt sit quod dæmonem mordeat: qui se ab his sæpe victum, sæpè triumphatū meminit, & tali nominatione vehementer cruciatur: præterea, vt hi Sancti, & præsertim Deipara virgo Maria (quam contemptim caninum illud os Mariā, nude nominat) intercessione sua energumeni à Deo liberationem obtineat? Quis (ò caput insanū!) queat hoc incantationi ascribere? multi vestrum Sanctorū inuocationē, quā calumniose, tam inepte, ac frigide, in hunc vsque diem impugnarunt: non eo tamen insaniæ prouecti, vt Magiam in hac inuocatione vllam causarentur. Fatetur postea, *in Ecclesia primitiua peculiare donum fuisse, voce humana, & potestate diuina de corporibus obsessorum exigere diabolum, vel compescere, & hi* (ait) *dicebantur Exorcistæ, propterea quod manus vexatis à cacodæmone imponebant, & solemnibus quibusdam imprecationibus & obtestationibus dæmones eiiciebant.*] Igitur te ipso (mi homo) teste

teste in Ecclesia primitiua *Exorcistæ*, fuerunt: qui quo nunc nostri eodem & nomine dicebantur, & eadem ex causa, & eodē ritu, ac munere fungebātur. Quid igitur in nostris culpas? an idē culpas in veteribus? illosne incantatores etiam facis? nō opinor. Si non facis, cedo discrimen: cur nostri incantatores, & nō illi, qui quod nostri faciebāt? si discrimen nullū ostēdere potes: nonne mortaliū ineptissimum te calumniatorē merito pronunciemus? Sed ecce discrimen. *olim hoc in primitiua* (inquit) *Ecclesia fuit peculiare donum: cum autem hoc donum eijciendi dæmonia in Ecclesia desijsset, κακοζηλία, illa ad superstitiosos exorcismos, & ad Magicas verius incantationes transijt, vt Chemnitius ait.*] Pergit nobis Oraculum suum ex Chemnitij cortina depromere Nos Chemnitiū cæteris, quibus eius libri referti sunt mēdaciis, hoc imprimis illustre adiecisse contendimus, nec simplex istud, sed in vno multiplex mendaciū. Primò mētitur, cum ait, hoc donum eijciendi dæmones in Ecclesia desiisse: quando enim desiit, quod quotidie videmus per totā Europam, vbi Catholica viget, vigere: quod in vtramque se Indiā propagauit? Indicarum rerū Annales euolue, adi templa Catholicorū per Italiam, Germaniam, Gallias, Hispaniam: frequentius nihil inuenies narrationibus verissimis eiectorum dæmoniorum. Desit hoc donum in Protestantium Synagogis, fateor: sed illæ, partes Ecclesiæ esse, scismate nefario, desierunt. Secundò mentitur, κακοζηλίαν, vocans hanc obseruationem Catholicorum. Obtemperant illi diuinæ iussioni, & ritū ab Apostolis per manus acceptū retinent: sibi promissum sciunt: *In nomine meo dæmonia eijcient.* fidei, quam mordicus tuentur, hanc promissionem annexam fallere sciunt nō posse. hac illi fiducia, & proximorum iuuandorum caritate inducuntur ad suscipiendum cum dæmone certamen: hac freti, diuina eos iuuante gratia hostem occupatis sedibus etiamnum expellunt.

Vid. Thyræum de dæmoniac. par. 3. cap. 40.

Tertiò mentitur, cum ait ad superstitiosos exorcismos deflexisse & Magicas decantationes. Proferant exorcismum aliquem superstitiosum, ex Ceremoni. Eccles. Roman. quod nominant. Proferant, inquam, si possunt. non protulere, quia non potuere. In re tam graui, tam capitali, nudis assertionibus vtendum non fuit. non fuissent vsi, nisi mentirentur. Ex Mēgi libello video illos quiddā frustulatim intexuisse de Nominibus Deiparæ: quæ nomina illi sane, vereque tribuuntur: si pietas, ac deuotio Mēgi illa sibi censuit adiicienda cæteris: quibus Dei virtus dæmoni obiicitur, quaque ille iubetur egredi: quid magnopere culpandū, nisi illis, qui Deiparam vilis mancipij loco habēt, qui eius laudes, & præconia non ferunt? Sed nec nos omnes priuatos exorcismos à diuersis exorcistis, pro cuiusque deuotione compositos, defendimus: solum Ecclesiæ Catholicæ ritum, & publica Ecclesiæ auctoritate introductos exorcismos, tuemur: hos ab omni superstitione vacuos, & expertes incātationum asserimus: neque hoc certamē subire cōtra quemuis aduersariorum detrectamus. hinc in nos tela torqueant, si quæ inueniunt: hoc ipsi scuto facile illa depellemus, ne latus hauriant. Probandi onus illis incumbat. nondum probauere. Nec probabunt. quid enim queant idoneum mendacio proferre probando? Veritas mendacio nequit suffragari. molestia nos liberasset Godelmannus, si quid in Cærimonia exorcismi Magicū sit, attulisset. Non rusparemur, nec singula persequenda forent: in exorcismo, *persona, res, verba, intentio*, reperitur. Personæ

culpa nulla: non obsessi, cui licet ab A Ecclesia remedium petere, quā nouit pharmocopeian à Christo morbis spiritualibus institutam. non exorcistæ: nam institutus hic ordo iam ab Apostolorū ferme temporibus, *vt doctum cap. præcedenti*. non eorum ornatus. Nā stola cinguntur, eamque energumenis iniiciunt, qua meminere feliciter sic vsum Pōtium Boneuallensem Abbatem: sciunt hac dæmonē quasi B ligari, & memorē fieri, eū esse Christi captiuū, & à Christo subiugatum. superpelliceum induūt, quia hoc ordinis, & officij eorum est signū: sicque significant se in pugnā non priuata temeritate, sed ab Ecclesia stipēdiaios, anctoratosque procedere. Rerum, quæ adhibentur vilium nullum inuenias, si adsunt accēsi cerei: testantur lucis aduentum exspectari à vera C luce Christo, & fugam potestatis tenebrarum: si flagella, & alapæ accedunt, moderatæ: fit, non vt corpus obsessi lædatur, sed vt contumeliæ impatiēs obsessor diffugiat. vsum hoc remedio, D. Gregorium, D. Hubertum; & alios feliciter, docuit: qui de his ritibus egregie Pet. Tyræus, cuius tantum nūc vestigiis insistimus. Manum exorcizandis imponere, docue- D re Apostoli, & vir Apostolicus B. Martinus, cū Tetradij seruum Treuiris expulso dæmonio liberauit. Eucharistiam in hunc finem energumenis, & ostendere, & sumendam præbere: quam efficax semper, & frequens fuerit: legere potuistis cap. præcedenti, nec opus repetere.

Sectio. 3. remed.4.

Vitæ S. Bern. li.4. cap.7.

d.p.3.c.46. cū adi, Lector.

Sectio.3. remed.2.

De verbis res æque expedita. Verba exorcismi (vt recte Thyræus) vel E ad Deū diriguntur, vel ad Sāctos, vel ad dæmonem, si nō sufficiens ista diuisio: ostendant quid desit: equidem nihil inuenio. Ad Deū dirigitur petitio, vt peccata remitiat, vt misereatur obsessi, vt potētia sua dæmonē cōprimat, & exire compellat. Hoccine Magicum dicent? tollant igitur orationem omnem, vt ieiunia sustulere. Negent fidem historiarum omnium: quibus efficacitas orationis in dæmonum expulsione contestata respuant Christi Domini auctoritatem, id in D. Lucæ Euangel. *cap.9.* asserentis. Ad Sāctos quæ diriguntur, diriguntur vt ad Dei familiares amicos, & cęlestis regiæ intimos Palatinos, gratia valētes, vt nobis impetrēt, quod à Deo obtinere contendimus: petimus, vt ipsi intercedant. Eorum adiungimus interdum merita: non vt æqualia Christi meritis (per hæc enim illa efficacia sunt, & sine his illa nullius meriti forent penitus separata) nec enim vi meritum Christi deminuant: sed vt primū, & præcipue Deus filij merita aspiciens, & oculos vltra porrigens ad iis tincta, imbutaque merita Sanctorum, fructum meritorum filij tam longe patentem, & per omnia membra corporis sui influentem considerans: citius moueatur, seque à nobis exorari patiatur. Sic ergo per Christi, & famulorum Christi merita, interdum exorcistæ obsecrāt. Nec ociosa est Sanctorū nominatio: quorum olim nomen dæmones non tulisse constat: ex iis, quæ de Beat. Antonij nomine Athanasius, & de Litaniarū recitatione alij tradidere. Nihil ergo Magicū in his ad Sāctos verbis. Dæmonē exorcista alloquitur, increpando eū seuere, & cōminatorie, & per modum imperij, sicut habens auctoritatem à Deo: quo modo loquendi, & eiiciendi dæmonem Apostoli vtebantur, sequuti exemplum Christi; sic etiam solitos increpare dæmonia primitiuæ Ecclesiæ sanctos viros docet Beatus Cyprianus ad Demetrianum, *Adiurantur à nobis, & torquentur spiritualibus flagris, & verborum tormentis de obsessorum corporibus, eiiciuntur dæmones*. & omnium optime Prudentius:

Vide sup. sect.3. remed.5. & Thyr. sup. num. 649.

Vide sup. d.sectio.3. remed.5.

Intonat

In Apotheosi.
Intonat antistes Domini. fuge callide serpens.
Exue te membris, & spiras solue latentes.
Mancipium Christi, fur corruptissime vexas?
Desine. Christus adest, humani corporis vltor:
Non licet, vt spolium rapias, cui Christus inhæsit.
Pulsus abi, ventose liquor. Christus iubet. exi.

Nec Christi Iesu nomen solum inculcatur, sed & alia Dei nomina, & cuncta Christi miracula. idem Prudentius:

. . . torquetur Apollo.
Nomine percussus Christi, nec fulmina verbi.
Ferre potest. agitant miserum tot verbera linguæ
Quot laudata Dei resonant miracula Christi.

Addunt *adiurationi* (qua voce vsus Cyprianus) dum *exorcizant* (sic etiam Tertullianus locutus) alia nonnulla: petunt nomen dæmonis, quod Christi faciunt exemplo *(Marci.3.)* & fieri solitum superius docui. (d.rem.4.) & si hoc licet, cur etiam nō liceat petere, vt socios indicent, vt sciamus, cum quibus confligendum: petūt causam ingressus: vt à similibus peccatis alij caueāt, & eo vitato, vel expiato facilì sanetur energumenus, signum egressionis petunt, vt cōstet iam vere liberatum ægrum. Mēdax quidem est diabolus: sed exorcismi verū inuito extorquent. Denique iubent illum in certum locū proficisci, verbi gratia, infernum, quem ei Deus ab æterno præparauit: vel desertū aliquod, vbi nequeat hominibus nocere. Hunc illi locum exorcista tantum definit, sub spe diuinæ ratificationis: eiectiones enim habemus promissionem, exilij illius exempla quædam, non tamen promissionem. Restat mens siue in-

A tentio exorcistæ: illa Magica non est: quia sperat, & cupit dūtaxat, pro officij sui ratione, ac munere, diuina potestate sibi concessa, & promissa, dæmonē in Dei nomine eiicere, & suæ cōsortem naturæ hominem ea miseria eripere. Si ergo nec in mente, nec in verbis, nec in rebus, nec in personis Catholici exorcismi, quicquam est, vel superstitiosum, vel incātatorium:
B eant nunc Nouatores nostri, & toties in hac lyra delirent.

Pergamus ad impij hominis reliquas inaniloquentias. Ait. *Salem quoque exorcizant, vt sit omnibus sumentibus salus animæ, & corporis, & fuget diabolum.*] Hic iterum nugatur. Salem exorcizamus, & quidē formula, quæ exstat in Romano Missali, inde petat, qui volet. Exorcizare, licet vt
C iam probauimus. Creaturis benedicere licet, nā & Christus pani benedixit, & aquæ, & aliis creaturis primi Christiani benedixerūt. Multa testimonia protulimus capite præcedēte, & alia cōtexuit Thyræus noster. Ado nunc solū testimonium Beat. Dionysij Areopagitæ, qui in Baptismi ritibus, & olei benedicti (seu chrismatis) & crucis signi, & benedictionis, (Sect.3. remed 9. d. part.3. cap.45. & num. 625.)
D seu sanctificationis aquæ simul meminit, his verbis, vt Perionius vertit? Cū ei *(baptizando)* plane vestes ministri detraxerūt, tū sacerdotes sacrū vnctionis oleū afferūt: ipse cū inungendi, ac perfundēdi ter exprimēdo signū crucis initiū fecit, virūque deinceps perfundendū toto corpore Sacerdotibus tradidit, ad Matrē adoptionis venit: eiusq; sacra appellatione, inuocationeq; sanctificatis aquis, cum eas trina (De Eccles. Hierar. c. de Sacramētū illustrationis.)
E vnguēti pfusione, &c. Græcè clarius. (Folio 117. edit. Moreliana.)
καὶ τελείως ἀπαμφιεσάντων αὐτὸν τῶν λειτουργῶν, κομίζουσι μὲν οἱ ἱερεῖς τὸ τῆς χρίσεως ἅγιον ἔλαιον. ὁ δὲ, τῆς χρίσεως διὰ τοῦ σφραγίσαι τρὶς ἀπαρξάμενος, τὸ λοιπὸν τοῖς ἱερεῦσι τὸν ἄνδρα χρίσαι πανσοίμως παραδοὺς αὐτὸς ἐπὶ τὴν μητέρα

seu quia maioris hoc operæ, seu quia iam ab infinitis, & inter cæteros nostris hominibus Bellarmino, Soarezio & Valētia præstitū. Damnet aduersarius Originem; qui *amputari ab hominibus peccata*, dixit, *cum in baptismo donatur remissio peccatorum*: damnet Tertullianum, qui dicere nō veritus, *Caro abluitur, vt anima emaculetur: caro vngitur, vt & anima consecretur: caro signatur, vt & anima muniatur: caro manuum impositione adumbratur, vt & anima spiritu illuminetur.*] damnet Cyprianum, nam scribit hæc verba; *in aqua baptismo percipitur peccatorum remissio: in baptismo sanguine corona datur virtutum.*] damnet Basiliū, cui *baptismus est peccati mors Regni cœlestis cōciliatio, adoptionis gratia.* damnet Ecclesiam Græcā, Latinamque, cui semper hic sensus, cuius hæc semper fides. Verū aliud adiungit reprehēsionis caput. *Oleo*, inquit, *infirmorū, vnguntur membra humana, quæ sunt organa sensuum externorum, vt per istā vnctionē expietur, quicquid homo istis membris, & sensib. vnquā deliquit. Has vires creaturæ istæ non habent ex naturali creatione, neque diuina ordinatione, aut verbi Dei institutione: ideoq; mera, verè diabolica impia, & blasphema Magia, vt rectè scripsit Iacobus Heerbrandus, primarius Academiæ Tubingensis. Theologus. De hac consecratione Papistica ita scribunt Augustinus Lerchemer in suo Germanico tractatu & Doctor Iacobus Andreæ in suis Essingensibus concionibus, &c.*] Nā verba subdit Germanica vtriusque; ne esset, quod eruditi, linguæ illius ignari, possent reprehendere. Ne quid aūt præclari in verbis illis inclusum putent Lectores: Lerchemer, benedictiones omnes, de quibus iā egimus, abusū Diuini verbi, agyrtarū, & simiarū opus vocat. Schmidelinus autem Confirmationis Sacramentum merū diaboli opus appellat; nec aliter probat, quam ex ipsa chrismatis consecrandi formula: & ex crucis signaculo, quod Sacerdos adhibet; & ex exorcismo, quē adiungit. Sed, cum nec exorcismus diaboli opus sit, sed Dei; nec crucis signaculum diaboli opus sit, sed Ecclesiæ ab Apostolis recepta institutio sacratissima? nec in formula quicquā, nisi sanctū, & piū, & sacris litteris consentaneum, contineatur; rectè sequitur, maledicum, & blasphemum scurram, & diaboli per os eius loquētis tubam fuisse hūc Doctorem Tubingicum Iacobū Andreæ: cumque benedictiones creaturarū nō in circulis, & agyrtarum, aut histrionum scenis natæ, sed semper in vsu Catholicæ Ecclesiæ fuerint: sequitur Satyri personā, & comicū histrionē agere suis maledictis Lerchemerū; vereque diabolicam, merè nugatoriam, impiam, & blasphemam censurā esse Primarij illius Theologi Tubingensis. probatum id prius: sed addam nunc quædam, vt horū inscitia fiat manifestior. De benedictionibus rerū variarū testis est omnis antiquitas. Species fructuum, quas non licet super altare offerre, à sacerdotibus domi benedici, & benedicta à populis sumi, statuit Eutychianus Papa, *epist. ad Ioann. & Episcopos Bæthicæ*; & Concil. Moguntin. 4. c. 39. Aquæ benedictionē statuit Matthæus Apostolus, *apud Clementem I. lib. 8. constit. Apost. c. 31.* & eū secutus Alex. I. *epistol. 1. ad omnes fideles, habes in c. aquam de consecrat. distin. 2.* & amplexi sunt Chrysost. *in Ioan. homil. 24. & 25. & in Psalm. 22. ad illud, super aquas refectionis*, Ambros. *lib. 1. de Sacrament. c. 5.* Varadatus, *epist. ad Leonem I. habes in Synodi Calcedonēs. act. 16.* Chrismatis conficiendi & benedicendi rationem præscripsere nobis Apostoli, *apud D. Clementem lib. 7. Constit. Apostol. c. 42. lib. 8. c. 35. D. Dionysium Areopagit. de Eccles. Hierar. part. 2. c. 2. D. Iu-*

Orig. homil. 4. in Cant. Tertull. li. de resurrect. carnis. Cypri. l. 4. epist. 7. Basil. ser. exhort. 4. ad baptismū.

Chrys. homil. 40. in 1. ad Cor. Amb. in 1. ad Cor. c. 5. Aug. l. 1. de nupt. & concup. Conc. Val. 3. can. 5. Later. sub Innocēt. 3. can. 1. Florentin. sub Eugenio 4. in forma Sacramēto. Trident. sess. 7. cap. 1. De chrismate & oleo infirmorum.

De variarum rerū benedict.

D. Iustinum siue alium ad Orthodox. q. 14. Cyprianum orat. de vnctione chrismat. Cyrillum Hierosolym. Cathechef. 3. & cæteros omnes. Panis benedictionem & Salis, etsi iã probauimus, accedat tamen auctoritas D. Hieronymi de S. Hilarione, à quo benedictũ panem omnes sumebãt; & Nannetensis Concil. Canon. 9. vbi & formã habes, tantoperè displicentem hæreticis; *Domine sancte Pater Omnipotens æterne* B *Deus, benedicere digneris hunc panem tua sancta benedictione, vt sit omnibus salus mentis & corporis, atque cõtra omnes morbos, & vniuersas inimicorũ insidias tutamentum, Per Dominum nostrum*, Iesum Christum, *panem vitæ, qui de cœlo descendit, &c.* Eadem ratio rerum cæterarum, si vnam licet, cæteras licet eodẽ ritu. Sic censet Ecclesia Catholica, sic Cõcilia sãciuere, sic Ec C clesię lumina docuere, reclamãt Heerbrandus, Schmidelin. Lerchemerus qui, quibus? terræ tubera, cœli stellis, apocalypticæ locustæ illis Ezechielis animãtibus, suos sequatur hos de puteo abyssi duces, Godelmanus: nos cũ Euãgelicis Magis Stellam sequamur cynosuram, quæ nos ad Mariam, quę nos ad Iesum perducat tramite inoffenso. Illi benedictionem spernunt, & D implentur maledictione: ideo maledicẽtia os eorum plenum est, ideo in cęlum os suum eleuarunt, & blasphemias ore sacrilego, quas adscripsimus eorũ verbis, eructarunt. Vires has res natura sua nõ habent; sed habent diuina institutione. nam, qui sacramenta instituit Christus, sacramẽtis vim largiri dignatus fuit: sacramẽtalibus verò, quæ ab Apostolica traditione E recepimus, etiam moralis vis à Deo tribuitur, quam Ecclesia Christi sponsa precibus suis obtinet, in mẽbrorum suorum vtilitatem. Cæremoniarũ instituendarum, & curam, & potestatẽ, Christus Ecclesiæ reliquit, cum mysteriorum Dei dispensationẽ Apostolis reliquit. ideo. n. Apostolus se ministrum Christi, & dispensatorẽ mysteriorum Dei dicit. Ecclesia autem eas instituit, quæ & honestati, & cultui Diuino sunt accõmodatissimæ: quare dubium esse nequit, quin ex se aptæ sint, & idoneæ ad meritum, & vt gratiam Dei mereãtur, ad quam poscendam adhibentur. Vnde & illud fatendum, spiritualem aliquem eorũ esse effectum: non quidem vt habitualem gratiam, ex opere operato tribuant (quod Sacramentorum proprium) nec etiã, vt vim ex opere operato habeant, ad excitandũ in nobis aliquem bonum gratiæ motum: sed quando res istæ ab Ecclesia benedictæ in ipsa benedictione specialiter ad hunc motum excitandum sunt ordinatæ, per Ecclesiæ orationem: tũc per modum impetrationis, iis adhibitis, specialiter à Deo aliquando talis effectus tribuitur. dixi, *aliquãdo*, quia non est infallibilis hic effectus, vtpote nulla promissione firmatus, nisi ea, quæ orationi adiũcta: *Quicquid petieritis, accipietis, &c.* Peccata quoque mortalia remittendi vim nõ habent vllam: quia hæc sine infusione gratiæ non remittuntur: Venialia verò dimittẽdi vim, si ad hoc specialiter ab Ecclesia fuerint instituta, per modum eundẽ impetrationis habent. potest. n. sic orando Ecclesia bonum motum animi impetrare, per quem hominis veniale peccatum deleatur. Expellendi verò dæmones potestas, harum cærimoniarum, & sacramentaliũ ad hoc ab Ecclesia institutorum, non est posita in physica, siue naturali efficiẽtia: sed morali dumtaxat: eo quod dæmon percipiat signa, & verba humana, & iis obedire cogatur: tũ quia hoc à Deo impetrat oratio Ecclesiæ, & sic exorcista hoc per modum impetrationis à Deo consequitur: tum quia Ecclesiæ data fuit à Christo specialis potestas dæmonibus imperandi: tum quia dæmon

1. Cor. 4. vide Concil. Trid. sess. 7. can. 13.

mon virtutem Christi, vel inuitus agnoscat, & credat, & meminerit se victum, & superatum crucis trophæo: fit quasi naturaliter, vt non ferat aspectum crucis, vel mentionem victoriæ Christi, & cladis suæ: ideoq; ne ad hæc timeat, ac tremat, ac fugere malit, quam hæc videre, & audire. Cæteri effectus, nempe sanitas corporis, & fructuũ, temporaliumq; que bonorum conseruationes, & huiusmodi, per modum dumtaxat impetrationis directe & per se obtinentur: per accidens tamen, & per modum remotionis obstaculorum obtinentur, coercita dæmonis potestate: vt solet cõtingere in exorcismis insectorum noxiorum, & tempestatum, vt post VValdens. & alios copiose & erudite docuit Fräc. Suares, *in 3. part. q. 65. art. 4. disput. 15. quæ est de Sacramentalibus*. Hæc de effectu sufficiant: quæ necesse fuit addere, vt aduersarij mentiri desinant: *nos tribuere vim per se diuinam his cærimonijs*. Impudens verò mendacium est: *nos vngere, vt expietur per illã vnctionem membrorũ quicquid illis membris deliquit.*] Dicimus tantũ per modum orationis, & precis, ex formula in sacrosanctæ vniuersali Florentina Synodo præscripta: *per istam vnctionem, & suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Dominus quicquid deliquisti per visum, &c.*] & quoad membra quædam, & non alia inungenda, idem illic à Latinis, Græcisque Patribus quicquid agimus, & Nouãtes reprehendunt, aperte seruãdum definitur, & ratio singulorum additur. Lege, si lubet. Non dicimus per vnctionem peccata remitti, vt est vnctio: sed vi est Sacramẽtum, gratiam conferre, peccata remittere, & infirmos alleuiare: dicimus à Christo Domino institutum, & à B. Iacobo Apostolo promulgatum. Et cum illi præceperint, infirmum vngi, nec nisi in membris vngi queat, dicimus ineptos

In fin. Cõcil. in formula Sacramentorum data Armenis.

Innoc. I. c. illud superfluum. dist. 95. D.

A hæreticos, quod vel nolint in membris vngi, vel alia membra magis vnctioni idonea existiment. Postquam sic Godelm. miser in ritus nostros debacchatus fuit, vnum ex Historia depromit argumẽtum. *In prisca* (inquit) *Ecclesia Dæmoniaci in cœtum adducebantur, & populus totus orabat Deum, vt apud Chrysostomum & Clementem legimus. Augustinus quoque lib. 22. de* B *Ciuitat. Dei & Sozomenus lib. 6. c. 28. scribunt, nihil aliud Dæmonibus pellendis olim fuisse vsurpatum, quam preces coram Deo.*] Videamus quam hæc vera. bene, quod ad Clementem & Chrysostomum relegimur, fatemur in Ecclesiam adduci, vel potius extra Ecclesiam principio in medium ante fores Ecclesiæ produci, Energumenos consueuisse, & populum pro iis C orare solitum quid tum? an igitur Sacerdotis nullum in hac re officiũ, nisi quod populi? an nõ tum quoque exorcistæ? si exorcistæ, erat & exorcismus. Exorcistas salutat Ignatius Martyr, epistol. ad Antiochens. *ἀσπάζομαι ὑποδιακόνους ἀναγνώστας, ψάλτας, πυλουρούς, τοὺς κοπιῶντας, ἐξορκιστάς, ὁμολογητάς.* Saluto Subdiaconos, lectores, cantores, ostiarios, laborãtes, D exorcistas, confessores.] Quomodo exorcistarum meminit ipse D. Clemens, *lib. 8. constit. c. 26.* vbi quod *negat eos ordinatione fieri:* id negat, quia de illis tantum loquebatur, qui per Spiritus Sancti gratiam se exorcizandi donum consecutos miraculis comprobabant. Quomodo Cyprianus scribit, *per exorcistas voce humana, & potestate diuina dæmonem flagellari, vri* E *torqueri?* Quomodo scribit Cyrill. Hierosolymitan. *in Præfat. Catechef.* exorcistas, *per S. Sanctum dæmones effugare?* Quomodo Optatus Mileuitan. *lib. 4.* asserit, *per exorcismum Spiritus immundos depelli & in desertum fugari?* Quomodo de exorcistis idem affirmat tot locis Augustinus? Quomodo

Clemẽs. d. lib. 7. c. 42. & seq. Beda in epist. Iacob. c. 1. Conc. Cabilon. 2. canon. 48. Senonense can. 10. Augustanum canon. 20. Moguntinũ 4. cano. 34. Coloniense 3. par. 7. cap. 49. & 50. Trid. sess. 14. Rabanus lib. 2. de Inst. cler. c. 55.

Lib. 4. epist. 7.

Lib. 2. de Nupt. &

concub. c. 18. & 29. Hom. de Adam & Eua.

modo ipse Chrysostomus (quem adueifarius obtrudit). *exorcismis* (inquit) *& ex sufflationibus clericorum ab eis immundus abigitur?* Mendacium verò est, quod dicit Augustinum, & Sozomenū scribere, nihil aliud præter orationem fuisse vsurparū. Nam diserte, *lib. illo 22. c. 8.* D. Augustinus narrat dæmonum vim maleficam ex Hesperi domo non sola oratione, sed & missæ lectione, & aquæ benedictæ aspersione, & reliquiarum Sancti pulueris adhibitione pulsam. addit secundo alium adolescētem admotum reliquiis DD. Protasij, & Geruasij liberatum, tertio, narrat Hipponēsem virginem cum oleo, cui sacerdos lacrymas suas instillarat, se perunxisset, mox à dæmonio fuisse sanatam. Et audet miser Augustinum nobis obiicere? Audet confingere huiusmodi, quę tam clara luce mendacij plena deprehendantur? Sozomenum quoque vel non legit, vel non intellexit. asserit ille *lib. 6. cap. 21.* non pulsum Macariorum oratione dæmonem, sed sola increpatione *vt* (inquit) *Macarij Dæmonium increpauerant, puella ad sanam mentem redijt. ἐπιτιμησάντων δὲ, &c.* Et quamuis meminisset solius orationis Hermias, non tamen inde sequeretur alias non solitos vti aliis remedijs. Vide quæ fuse narrauimus, & de Macario, & de aliis *præced cap. section. 3.* Vnum restat Godelmanni non in nos, sed in ipsum Christū Dominum telum: nempe, ἀρτολατρείας, vt ipse vocat, crimen: quod explicarat paulò ante *nu 26.* his verbis: *Ad hæc prolatione horum quinque verborum*, hoc est enim corpus meum. *cum halitu facta, sed panis substantiam mutare, corpus Christi de cælo detrahere, & in hoc illum conuertere, plane magice sibi, & alijs persuadent.*] ò linguam eradicandam stirpitus! os impurum & blasphemias euomens assidue! ergo Christus Dominus Magus? qui asse-

A ruit eum, quem manu tenuerat panē, corpus esse suum. Si caro erat, panis non erat. Si panis erat, Christi dictum verum non erat. Sed panis, inquies, remanet cum carne. Impanationem vestram insinuas, ò artocrearie: vel sane Christum velut dolio, aut marsupio includis: dignus hoc nomine, qui insutus culleo, vel dolio in profluentem coniiciaris. Refutarunt hoc com-
B mentum, nostri Theologi, quotquot fuere. Nec nobis nūc vacat de *Transsubstantiatione* agere: nec huius loci disputatio est. Videamus ergo, quid hic magicum, non illorum verborum quinque prolatio, quæ & Christus protulit, in vltima cæna. & Diuus Petrus, & Diuus Iacobus, & Diuus Andræas, in suas Liturgias, seu Missas retulerunt: & tota semper Eccle-
C sia fuit amplexa. Non afflatus, cui nos vim nullam tribuimus, nec etiam alium necessarium putamus, quam qui in verbis proferendis necessarius. si loqui sine halitus exspiratione possemus halitu opus non foret: si crederemus halitu species panis contingi debere, superstitiosi essemus, si inhalationi illi vim trāsubstantiationis tribueremus, stulti, excerebratique me-
D rito audiremus. nihil autem tale Catholici credimus. quare mentitur more suo Leguleius. mētitur etiam cum ait nos nobis & aliis persuadere, qđ corpus Christi de cœlo detrahamus. Nam censemus, etiam sine vllo Christi Domini motu locali, hanc transsubstantiationem fieri posse. si potest per motum localem, cur non potest sine motu locali, ille, qui est omnipo-
E tens? nam potest per se, quicquid per causam secundam potest. motus autem localis tantum foret causa extrinseca præsentiæ Christi: nihil autem illi intrinsecum est vel essentiale. Non est etiam Magicum, putare panem in corpus Christi conuerti: immo est fidei articulus, ab initio Ecclesiæ sem-

per

per retentus. dixit Christus, docuere Apostoli, & omnes quotquot per hæresim ab Ecclesia non defecere. sub anathemate hoc credendum statuitur in Cōciliis Romanis tribus, duobus contra Berengarium, & 3. maximo sub Innocent. III. item Turonensi contra Berengar. item in Constantiēsi contra VViclephum, in Florentini Decreto vnionis, in Tridentini sess. 13. cano. 2. Patres commemorare longum foret, omnes ad vnum pro nobis sunt: omnes verā Christi carnem in Eucharistia crediderunt, omnes adorarunt. D. Iacobus in Missa sua, rogat *vt Spiritus Sanctus faciat hunc panem corpus Christi, &c.* quod etiam in Liturgiis D. D. Basilij & Chrysost. habetur. D. Ignatius Epist. ad Roman. ἄρτον τοῦ θεοῦ θέλω, ἄρτον οὐράνιον, ἄρτον ζωῆς, ὅ ἐστι σὰρξ τοῦ χριστοῦ, quid apertius: sed & D. Dionys. Areopagita, hunc panem viuificum dicit habere vim maximam perficiendæ Sanctitatis τῆς ἱεροτελεστικωτάτης εὐχαριστίας. vocat sacratissimam Eucharistiam ἱερωτάτην εὐχαριστίαν. addit Christi Domini sententia iudicatum hoc Sacramentorum Sacramentum, siue mysteriorum mysterium, hoc est augustissimum & præcipuum. καὶ γάρ ἐστι κατὰ τὸ κλεινὸν ἡμῶν καθηγέμονα, τελετῶν τελετή, accumulat præterea similes laudes multas, & magnificas D. Pauli discipulo dignissimas. Hunc Galliarum Apostolum, cur Gallici Caluinistæ non audiunt: video, quod nequeāt eludere testis auctoritatem, eo illos confugere, vt negent esse libri auctorem. Sed quó id negant auctore? nullo quod sciā vetustiore. Quāuis quidā olim dubitarint, statim tamen eorum error ab æui illius scriptoribus fuit confutatus. Quæ dubitandi quæso causa idonea, cum & res verbis, & verba rei respondeāt, & vtraque priminuum illum spiritum Ecclesiæ penitus redoleant? vide (*Lector*) malitiam dicam, an impudentiam? ipsam phrasis antiquitatem, quæ maxime idonea esse debuit persuadendæ veritati, contra veritatem intorquent. si hoc argumento vti licet, cui veterum libri relinquētur sui? procliue semper fuerit dicere recētiorum aliquem sic scripsisse, vt affectet antiquitatē. cum duo sint ad dignoscendos scriptores idonea indicia, stylus & testificatio scriptorum aliorum: vtrumque fauet nobis. Stylū negare non possunt prorsus eruditum, & antiquarium. auctores fere innumeri contestantur, Græci, Latinique. Scilicet, isti ignorassent hoc opus post Valentiniani tempora conscriptum: vt asserit nuperus quidam temporum emendator, qui suo se suffragio claui figendi Dictatorem constituit. profert auctorem? coniecturam suam, immo potius veterem Illyricianā cauillationem. *Is* (inquit) *vt affectet antiquitatem,* μοναχοὺς κοινοβίους *vocat* θεραπευτὰς *Monachos autem* μονοβίους *vocat* ἑνιαίους, *ne videretur sui sæculi vocibus vti.*] Non credimus hosti Monachorum, & illis tam antiquam institutionem inuidenti, &, vt auertat, hæc omnia comminiscenti. Quomodo probas, ideo sic vocasse, ne sui sæculi vocibus vteretur? Potius credendum sui sæculi vocibus vsum, quam alieni hac etiam in re, cum toto reliquo libro cetera vocabula antiquioris illius cuius, quibus nunc vsus, erant sæculi, retinuerit. Puerilis plane illa hariolatio, & acumine isto, quod quæ nec sunt, nec fuere, videre se credit, & alios sibi credere Manlianis iubet imperiis, digna: multoque magis quod de *Mandris* & *Mandritis*, lepidum scilicet apophoretum apponit: cuius merito statua inaurata locetur in Consistorio Lugduno Batauico, vel potius, quod in Miscellaneis Lugdunensibus victi solebant, λείχειν imperetur. Vnde etiam probat Dionysium hunc *quem Simium*, honoris causa,

Cap. 2. Eccles. hier.

Cap. 3. de Eccl. hier.

Negant Beza in N.T. Schali. & quidam alij de hoc genere.

Illyric. & Scha. F.

A causa, pro sua innata modestia, vocat θεραπευτὰς monachos nominare: idcirco quod apud Eusebium: sic vocatos ex Philone, legisset? credo in bifido Parnassi vertice cum Ennio somniantem didicisse. quasi iam probarit, Eusebio hunc scriptorem esse recentiorem: quamdiu hoc nō probat, frustra coniicit, nec optimus vates audiet, quia coniiciet pessime. Quæ hæc B temeritas est, somnia nobis sua obtrudere, & pro oraculis Delphicis mera coniectanea? Sed profecto tali in veteres quosque scriptores petulantia, & quæ cum ætate augescit, in ceteris solita decrescere, fitque amicissimis etiam grauior, iactātia, præclaras ingenij, & eruditionis dotes mirum in modum dedecorat. Verum quid illi facias, habet hoc hæresis omnis, Cal- C uiniana præsertim. cunctos spernit, sibi soli sapere, & scire videtur, monitoribus aspera, reprehensiones etiam iustissimas contumeliis, & conuiciis munerat. Tollantur isti næui de corpore pulchro, placebit omnibus labor ille, & feret æuum. Dionysium Areopagitam auctorē operis Hierarchici agnoscunt ex Græcis, non tantum B. Maximus, & Georgius Pachymeri[a], & Ioan. Sycopolitanus, qui commen- D tariis illustrarunt, & *in Encomio* Michael Syngellus, Photius, And. Cretensis, Ioann. Damascenus, Suidas; sed & antiquiores his Anastasius Sinaita, & Anastasius Nycenus; & B. Chrysostomus, cui hæc Areopagitæ scripta cognita fuisse, testatur Anastasius Bibliothecarius *epist. ad Carolum Caluum*; eadem non nouisse tantum, sed & explicasse commentariis Diony- E sium Corinthium, laudat Maximus *in scholiis* auctorem suū Anastasium Antiochenum ἐν τῷ ὀδηγῷ: & ex his testimonia desumpsisse contra sui tēporis hæreticos Cyrillum Alexandrinum narrat Liberatus *in Breuiario*, & multa huius Scriptoris verba suis inseruisse libris, D. Gregoriū Nazianzenum scripsit, Billius Prunæus *Sacrarum obseruationum lib. 1.* Billius ille Nazianzeni lectioni apprimè deditus, idoneus, si quis alius, & locuples huius rei testis. Hildninū etiam Francum, & Gregorium Magnum, Martinum Papam, & Martireum, Agathonem, & alios Patres Romanos prætermitto, quibus horum librorum fides indubitata fuit, & ab aliis citatos inuenias, vt & illud in primis notatu dignum, quod *in Bibliotheca sua* Photius commemorauit, Theodorū Presbyterum Græcū ex professo hac de re librum composuisse, vt conuinceret, ea, quæ habemus S. Dionysij Areopagitæ opera, non esse pseudepigrapha, & tot ante sæculis quatuor præcipua, quibus nunc hæretici nostri abutuntur, vt ea impugnent, argumenta luculenter dissoluisse.

Ἀνεγνώσθη Θεοδώρου πρεσβυτέρου, ὅτι γνησία ἡ τοῦ ἁγίου Διονυσίου βίβλος διελύοντο δὲ ἐν τῷ λόγῳ ἐνστάσεις τέσσαρες. μία μὲν ὅτι εἰ ἦν γνησία: πῶς οὐκ ἐμνήσθησαν τῶν ἐν αὐτῇ ῥητῶν τε, καὶ χρήσεων τινὲς τῶν μεταγενεστέρων πατέρων. δευτέρα δὲ ὅτι Εὐσέβιος ὁ Παμφίλου ἀναγραφὴν ποιησάμενος τῶν συγγεγραμμένων τοῖς μακαρίοις πατράσιν ἡμῶν βιβλίων, οὐδεμίαν ταύτης μνήμην ἐποιήσατο. Τρίτη δὲ, ὅτι πῶς τῶν κατὰ προκοπὴν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ διὰ μακροῦ τοῦ χρόνου αὐξηθέντων παραδόσεων, ἡ βίβλος αὕτη λεπτομερῆ τὴν ἐξήγησιν ποιεῖται, Ὁ μὲν γὰρ μέγας Διονύσιος σύγχρονος ἦν, ὡς δῆλον ἐκ τῶν πράξεων, τοῖς ἀποστόλοις: ἃ δὲ ἡ βίβλος περιέχει, τὰ πλεῖστα τῶν κατὰ προκοπὴν (καὶ) ἐς ὕστερον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ αὐξηθέντων παραδοσέων ἐστὶν ἀναγραφή. ἀπίθανον οὖν, φησὶ μᾶλλον δὲ κακόπλαστον τὰ μετὰ πολὺν χρόνον τῆς τελευτῆς τοῦ μεγάλου Διονυσίου ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ αὐξηθέντα, Διονύσιον ὑπολαμβάνειν ἀναγράψαι. Τετάρτη δὲ πῶς μέμνηται τῆς τοῦ Θεοφόρου Ιγνατίου ἐπιστολῆς ἡ βίβλος. ὁ μὲν γὰρ Διονύσιος τοῖς τῶν ἀποστόλων ἐνήκμασι χρόνοις: Ἰγνάτιος δὲ ἐπὶ Τραϊανοῦ τὸν διὰ μαρτυρίου ἤθλησεν ἀγῶνα, ὃς καὶ πρὸ βραχὺ τῆς τελευτῆς ταύτην ἐπιστολὴν, ἧς ἡ βίβλος μνημονεύει γράφει. ταύτας οὖν τὰς

τέσσα-

τέσσαρας ἀπορίας διαλῦσαι ἐπαγωνισάμενος, βεβαιοῖ (τό γε ἐπ' αὐτῷ) γνησίαν εἶναι τοῦ μεγάλου Διονυσίου τὴν βίβλον, hactenus Photius. A

Si quid aduersarius nouit, quod nec Lutherus, nec Valla, nec Erasmus, nec Flaccus Illyricus, nec Beza obiicere, amabo, proferat in mediū. Veritatis amator sum, vt qui maximè audiri cupio,& audire,docere & discere amo.eandem serram reciprocare non amo: B abstineat velim, quæ iam alij illi præoccuparunt,& recenti memoria, à Matth. Galeno Belga, & Cæsare Baronio, valide calcata protritaque. Dignus fortassis,cui potius,quàm tot Græcis doctissimis,antiquissimisque Patribus credamus, quem doctiorem, acutiorem,sapientioremque arbitremur. oppones os colūnatum tot Ecclesiæ luminibus, C tot fidei columnis.dicat se vnum meliùs nosse characterem Dionysianum discernere,quàm Chrysostomum,Cyrillumque:passos sibi per ingenij stuporem imponi. Græcæ linguæ ignaros fuisse Marsilium Ficinum,Ambr. Camaldulensem, Petionium, & tot sæculis priorem Ioan.Scotum illum, alium à Dunsio & Maiore, qui quatuor pro Areopagiticis libris cū ver- D terent,agnouere. Occalluimus ad similes Phyrgopolynicis Nitiobrigis Trasonismos.Qui saxorum nouus epigrammararius, Lucano sculponeis os batuit. qui Manilium docet astronomiam, qui in Geometricis adhuc discipulus, & malè calculi subducti à Lanista deprehensus, supra Euclidē, & Archimedem sapit, qui Tacitum Suetoniumque eius, quo vixerūt tem- E poris, & quod ex tabulis publicis didicerant,rationem dedocet:cui Eusebij aniles, & pueriles alucinationes manifestæ,& Eusebium cæteri Patres pueriliter sequuti,præ quo vno cæteri,vt vmbræ volitant, simioli, fanatici,furiosi,hostes veritatis, stupor, qui omnes ludibrium debent, quem ne-

Galen. in Areopag. Baron.Annal.to.2.

mo reprehendit, nisi qui ignorat, qui in hominibus studiosis huius sæculi, in aliis candorem,in aliis studium, in omnibus sensum bonarū rerū desiderat, *(vtor eius Verbis, nec adfingo quidquam.*] Quem nullus hactenus reprehendit *(oblatrasset dicit)* qui nō furiosus, aut flagitiosus, aut indoctus, aut ēt tribus his virtutib. simul exornatus fuerit. Et hic bonos nullos insectatus est,qui illi agyrtæ,scurræ, vel Sophistæ,si quid mutire contra hunc Temporarium Dictatorem ausi, Hic nullis obtrectatus lenissimè, & absque omni penitus ambitione scripsit,quæ scripsit. huic à sapientia moderatio imperata est. Mauult iste modestiam eius omnes,quam iustam iram pauci sentiant: [*benè & verè,hoc quia* iniquā *vult omnes perpeti*, iustam *vix scio, an in quenquam hactenus calamo strinxerit.*] Istius virtutem euitari non potest, quin tanquam vmbra gloria, & inuidia sequantur. Ecce,quocumque se confert, inuenit rupices & Marrucinos, quibus eius virtus statim subolet,vt suibus Amaracinum.Quocumque it,mittit signa sui. Quisquis perditus est,insanus, virtutum, & bonarum litteratū hostis,vestigiis eius eum colligit, & capitali odio prosequitur.] Quam hic de se demissè, quam de aliis omnibus sentit magnificè? Nonne se præbet omnibus, modestæ scriptionis, & humilis animi exemplum illustrissimum? Quanta hæc ignoratio est sui? quantus stupor his animis cum sis, eos litteris ferę posteritati notos velle? quæ insania arbitrari,adeo omnes hebetes, vt talium verborum vestigiis, in anima arcana se iudicando non penetrent? vt hæc humanitate tinctos, & amantes Christianæ pietatis, & officij, non-offendant? Nec contentus grassari in singulos, stringit acumē stili in integras Sodalitates & religiosos ordines, à Tridentina Synodo Oecumenica laudatos,quodque audaciæ intollerabi-

Ex libr. de emēd. Tēporis,& epist.de vit. Iulij Scalig.

lis

lis est. Ecclesiam vniuersam à multis A iam sæculis errasse, nec verum vidisse, fretus leuiculis rationibus graui supercilio contendit. Quas qui legunt futiles deprehendunt, cùm aliàs ob causas, tū quia fingit ipse sibi periculum, & præfigit, quam commentus potius, quā validè probauit: &, cum æquius fuerit normam suā, Ecclesiæ scitis, & veterum placitis accommodare, ipse cōtra, vult omnem vetustatem edicto noui Dictatoris parere, & B eadem confidentia præceps ingeniū, quicquid non est adamussim illam suam, id damnat erroris, Quid verò similius, an errasse vnum, qui cū nullo veterum, nec cum Ecclesia consentit, an errasse veteres omnes & Ecclesiam, eo quod in plerisque ad illam amussim nouam non conueniant? scio cum quo errare malim, scio quem po C tius errasse credendum: verum tamen fruatur iudicio suo, quia monitioni locus non est, incurrat in omnes vt lubet, qui ἀναβάσεις ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ διέθετο non illas Regij Vatis, sed illius, superborum Regis, qui posuit in cœlum os suum, vt thronum figeret in Aquilone, & similis esset Altissimo. Se vitij omnis expertem profiteri, estne similem se Chri- D sto profiteri? Soli tibi IESV optimè licuit dicere? *Quis vestrum arguet me de peccato* (mortalium nemo expers vitiorum est. Hic tamen permisit calamo chartis illinere, *Quid mihi obijcere possunt, præter virtutē, quam non habent? Nullius mihi conscius sum, cuius me apud homines pudere debeat.*] Apostolum puta Paulum loqui. an idem illi licet, quod *vasi electionis?* E non sane. non quia dissimilis res, sed is, qui dicit. Si de grauibus flagitiis & publice vindicandis loquitur, egregiam sanè laudem, cur id opus tantopere iactare, quod cum plerisque cōmune? Quāuis & Caluinismus, quem profitetur, certè tale, tantumque crimen est, vt si sanæ mentis foret, eius illum perpetuò & pigere, & pudere, & pœnitere oporteret. Si de aliis animi vitiis, quæ hominem dedecorant, & Deo hominibusque minùs gratū faciunt, sensit, vt sensisse reliqua, quæ addidit, satis ostendūt: nihil arrogantius, nihil à veritate alienius dici potuit. fastuositas, iactantia, contēptus aliorum, virtutes credo sunt, non vitia: quàm ab his immunis, quàm integer, si philautia non excæcasset oculos, ipsimet iudicium permitterē. Sed fruatur, inquam, suo iudicio, sibi plaudat, placeatque: vel potius (fac, qui potes, Deus, & hoc animo me ista nostri scribere) resipiscat, & in posterum infrunitæ linguæ, calamoque inferni, desinat tam laxas habenas permittere. Quod, ad me, puto licere mihi, qui ex omnibus vnus sum in eū aliquid, qui sibi cuncta in omnes voluit licere. Licuit homuncioni in diuinū Dionysium petulanter, cur mihi non liceat pro Diuo constanter? Mentem saniorem illi opto. conuitia nec curo, nec metuo: ista cessare æquum est, rationes compulsandæ. Quod sperare non audeo. consueuit vel silentio, si quādo nequit respondere, dicta trāsmittere: vel contemptu, & maledictis certare. Sic factum, pro rationibus & argumentis, quę exspectabam, ecce in Elencho, de Haridæis, quem contra Serarium nostrum edidit, nihil mihi, nisi conuicia rependit, adeo scurrilia, obscœna, & fœtētia, vt nec profligatissimos ganeones in lustris illa sine robore puteum vsurpaturos. Fors ista nec limis dignabitur, audiet certè, quod legisse dissimulet, & aliquem vel ex Armoricis substituet.

Incubuit numquam cœlestis flamma salictis,
Nec parui frutices iram meruere Tonantis.

Causa certè non mereor, qui hæc animo non malo, sin aliter: noui cœlestia à Claudianis tonitruis, & à Ioue Salmonea discernere.

ANA-



ANACEPHALAEOSIS DVODECIM SALVBRIVM MONITORVM, QVAE CONFESSARIIS In promptu esse debent.

MONITIO I.

Dæmones esse.

Vide lib. 2. q. 2.



CVM in homines atheos inciderint, dubitantes, an sint dæmones? proponant illis 1. id doceri apertis S. S. verbis passim occurrentibus: 2. hunc perpetuum Ecclesiæ sensum fuisse. 3. hæresim esse contrarium defendere: quæ tria probantur à Theologis in materia de Angelis. 4. conuincit ratio effectuum quorundam mirabilium experientia. vt v.g. subitò mõtem vnum loco mouere: bruta loqui: defunctorum simulacra oculis spectanda proponere: linguis incognitis loqui: res ferreas (sine magnete) argenteas pateras, aut similia magni ponderis super mensa locata, sine funiculo, aut simili instrumento, attrahere ab vno extremo ad aliud, subsultantia: quod A quis foliolum chartæ inter multa sit electurus certò prædicere: chartam ab aliquo ex toto chartarum ludo extractam, in manibus extrahentis manentem, noua inducta figura, ter facere immutari: facere vt tres, vel plures diuersæ personæ de vna, eadémque recogitent: vim imaginatiuæ alterius facere. vt de alia re vix cogitet, quam B ea quæ cogenti nota: (*vix*, dico, nam omnino vel voluntatem, vel intellectum cogere, seu necessitate quadam absoluta ad id adigere, nec dæmon potest) facere specula, in quibus, quæ in decẽ milliaribus fiant, videri possint: trium horarũ spacio arbusculam veram spitamæ longitudine ex mensa facere excrescere: facere certæ lu- C cernæ lumine accenso, vt quotquot adsunt mulieres, vestibus se nudent, & quæ natura docet tegenda oculis obiiciant, & sic nudæ tripudiare non desinant, quamdiu ardeat in medio

apposita

appoſita lucerna leporis adipe plena & certis caracteribus inſculpta, & huiuſmodi alia, quæ nobis circulatores ex Baptiſtæ à Porta ſcriptis,& diſciplina obtrudunt,quorum cum nec naturales, nec artificioſæ cauſæ proferantur idoneæ, ſpiritualibus cauſis effectibus tribui debent, quæ ſunt Angeli, & dæmones.

MONITIO II.

Non licere vllum pactum vel amicitiam cum dæmonibus inire.

Vide li.2. q.4.& lib. 4.part.poſter. q.4. ſect.8.

QVI putant non eſſe magnum peccatum cum dęmonibus fœdus, pactum, aut familiaritatem habere, doceantur primò, quanta ſit vis, & dignitas primi præcepti prioris Decalogi tabulæ. Nempe illud, vt ordine, ſic & dignitate primum eſſe. Nam digniora eſſe, ratione obiecti, tria primæ tabulæ ſeptem aliis tabulæ ſecundæ: & inter illa tria, præcipuum eſſe primum. Tertium enim potiſſimum agit de cultu externo, ſecundum de verborum honore, primum de amore, & fidelitate animi Deo exhibenda, & virtute religionis, ſeu Theoſebias, ſeu Latriæ. quare cum hæc virtus Deo gratiſſima ſit, etiam illi contrarium vitium eſt odioſiſſimum, nempe idololatria, & infidelitas. nam eſt quædam apoſtaſia, proditio, & transfugium ad hoſtium Dei Principem diabolum: quod peccatum eſt omnium vitiorum mortalium grauiſſimum: & ideo huic præcepto à Deo pœna fuit addita, cum Deus teſtatur ſe fortem, & zeloten eſſe, & hoc peccatum vſque in tertiam & quartam generationem vlciſci, & vocat hoc peccatum odium ſui, eo

10\. quod träſgreſſores vocat oſores ſuos. Secundò doceantur omne cum dæmone fœdus, aut amicitiam contra hoc primum præceptum eſſe. Cum enim inter Deum, & dæmonem ſit quaſi perpetuum bellum ſeu odium (Vnde de dæmonibus legimus: *Superbia eorum, qui te oderunt, aſcendit ſemper:* & Diabolus vocatur *Satan*, hoc eſt aduerſarius) tenemur nos, vt vaſalli Dei, perpetuum quoque & capitale odium cum dæmone exercere,hoc bellum vt Paterpatratus initio mundi Deus indixit, cum dixit Serpenti: *Inimicitias ponam inter te, & mulierem, & ſemen tuum, & ſemen illius.* quibus verbis prohibemur vllas cum dæmonibus inducias, aut commercium habere. Idem nos docet Apoſtolus: *Nolo*, inquiens, *ſocios vos fieri dæmoniorum*. Idem nos in baptiſmo promiſimus, Sacramento adſtricti, Eccleſiæ nomine rogante Sacerdote, & patrinis pro nobis reſpondentibus non ſemel, Nos abrenũciare Satanæ,& pompis eius.Cum itaque hoc bellum initio mundi conditi indictũ, & initio Eccleſiæ Chriſtianæ tuba Apoſtolica renouatum, & à nobis cum in Eccleſia fuimus regenerati iureiurando votiuo ſit ſuſceptũ,ac promiſſum; ſequitur,eum, qui cum hoſte pactum vllum,aut familiaritatem colat:perfidiæ,transfugij, & apoſtaſiæ reum non minus eſſe, quam vel monachus votiuam deſerens profeſſionem,vel miles ad hoſtem transfugiens, vel Chriſtianus Mahumetiſmo ſe addicens. Tertiò moneantur non tantum hoc Deo diſplicere, ſed ipſis quoque pernicioſiſſimum eſſe. Dæmonum enim in homines odium eſt inexplebile, & à ſui lapſus tempore nunquã illud remiſerũt,nec vnquam remittent, aut minuent:ſi permitterentur à Deo omnes mortales interimerent,quod quia vident ſibi non licere, ideo aſſidue hominibus animæ mortẽ moliũtur afferre per varias, & multiplices peccandi

Geneſ.3. v.15.

1.Cor.10. v.21.

candi illecebras: ne, qua excidere beatitudine, homines potiantur. Odij magnitudo paret ex vehementia, & acerbitate cruciatuū, aut vexationū, quas intulere quotiescumque Deus illis permisit, vt testantur Iobus, Saræ mariti, D. Antonius, & alij innumeri. Pertinaciam odij docet, Iobus dicēs:
Iob. 41. v. 15. *Cor eius indurabitur tanquam lapis, & stringetur quasi malleatoris incus.* & Christus Dominus, *vos*, inquit *ex patre diabolo estis, & desideria patris vestri vultis facere: & ille homicida erat ab initio: & in virtute non stetit & non est veritas in eo. cum loquitur mendacium, ex proprijs loquitur, quia mendax*
Ioan. 8. v. 44. *est, & pater eius.* cum dicit homicidam esse ab initio significat hūc eius perpetuum esse conatum, animas necare: circuire instar leonis rugiētis & quærere, quem deuoret, vt ait D. Petrus cum addit veritatem in eo nō esse, docet frustra, quem cum illo pacisci, qui totus ex perfidia conflatus est: & ideo cum semper velit nocere, certo tenendū nobis, illum nullis blandiciis, obsequiis, aut cultu homini reconciliari placari, aut deliniri: sed quando se beneuolum, aut amicum fingit, tum maius malum hominibus moliri. Orig. *lib. 8. cont. Celsum*, Probabile est (inquit) dæmones, cum sint improbi, ne cultoribus quidem suis dexteram, datamque fidē seruaturos.

MONITIO III.

Ne iudices hoc negligant punire, aut dissimulent.

Pro. lib. 5. sect. 4. QVANDO confessarij incidunt in Prælatos, Principes, aut Indices, nimis lenes, & remissos, & negligentes in sectæ huius exstirpatione: Monere illos debēt, quod sint à Deo constituti ad vindictā malorū, & sine causa gladiū nō acceperint: quod mala, quæ ex eorū negligentia orbi, & Ecclesiæ inferuntur & gliscunt quotidie, seuerissime ab illis exigentur: quod ad damnorū restaurationem teneantur, hoc peccatū directe, & immediate contra Maiestatem Dei tendere: & idcirco non magis licere Principi diuinam iniuriam remittere, aut dissimulare, quā Prætori licet sui Principis, vel militi sui Imperatoris. Legē illam veteris Testamenti, *Maleficos non patieris viuere*, non esse duntaxat iudicialem positiuam, sed iudicialem iuris diuini, & naturalis, & ideo non esse per legem Euangelij sublatam. Iudicibus Exod. 22. inferioribus non licere vitæ securitatem reis huius delicti promittere, vt crimen spontanee confiteantur, & socios detegant: licere id solo summo iudici, qui lege superior, & ex causa iusta, & quando hoc euidens necessitas, vel vtilitas reipub. postulat. Meminerint, si qua damna per eorū conniuentiam, aut negligentiam à maleficis subditi patiantur, si qui necētur, aut ad consortium criminis pertrahantur, sanguinem hunc à manibus eorum Deum requisiturum. Non hominis illos, sed Dei iudicia iudicare. Cauendum, ne fiant socij furū, & nedum, vt Iosaphat, his qui oderūt Dominum amicitia iungūtur, iram Domini mereantur, videant ne audiant 2. Paral. 19. v. 2. terrificum illud Prophetæ dictū Regi Achaz. *Quia dimisisti virū dignum morte de manu tua, erit anima tua pro anima eius, & populus tuus pro populo eius.* Qui denique falsis opinionibus, 3. Reg. 20. v. 42. & erronea sua existimatione decepti conatur iudices abducere, à cognitione, & vltione criminis huius, vel auctoritate, vel calumniis, illi monendi, vt resipiscāt, ne & se cōscios eiusdem delicti, vel fautores delinquentium, vel iustæ, & Canonicæ contra hanc hæresim inquisitionis disturbatores, & impedimēta præbeant, cū periculo incurrendæ excommunicationis.

vt

vt inquisitionis. de hæretic. in 6. Denique hos omnes honorem Dei negligere, & proinde solere à Deo negligi, & in maximas calamitates, & ignominias abiici iuxta comminationem Heli Sacerdoti factam *1. Reg. 2. vers. 30.* Quam hoc Babylonus exitiale dixi *l. 5. sect. 16. in fi.*

Nahum inter præcipuas causas excidij Niniuæ memorat, quod in ea Magi, & malefici magni fierēt *cap. 3. v. 4.* Eandē ob causam minatur Ierosolymæ Michæas *cap. 5. vers. 10.* Propterea Cananæi deleti, & pulsi sedibus suis. *Deut. 18. vers. 10.* ex quo loco explicandū illud de medicaminibus Sap. 12. 4. Numquā id impune Regibus cessit: Saul non excidit regno, nisi postquam Magiæ præsidia quæsiuit:

1. Reg. 28. v. 8. tūc (ait Blesensis) *dū Pythonissam consulit in montibus Gelboe cum filijs meretur interfici.* 4. Reg. 1. v. 2. *Sic Ochozias, qui ceciderat per cancellos, dum de vita diuturnitate scrutatur, vita eius tanquam tela texenda succiditur.*] ob maleficorum imitationē Manasses specimē fit Regis calamitosissimi, *4. Reg. 21. & 25.* cuius peccatum etiam posteri luerūt, nec pacari Deus potuitIoziæ pietate *4. Reg. 22.* Iezabelis veneficia nota, sed & præcipitatā de fenestra, laceratam à canibus. Longum fit alios recensere. Zoroastrem fulmen occidit Magiæ inuentorem. *Plin. lib. 30. cap. 1. lib. 11. cap. 42.* De Ferrando Comite Flandriæ, de Guilhelmo Iuliacēsi de Scotiæ Regibus aliquot, de Principe, quē memorat Getson, actū superioribus libris. de Muleasse Tunetano Rege, non paucis egit Paul. Iouius, de Vortigerno Rege Boethus *lib. 8.* De Græcorum historiis multos memorat Petrarcha *lib. 4. rer. memorandar. cap. 1. 2. 3.* Si Romanorum Annales voluas occurrent tibi plurimi, quibus hæc licentia exitij miserrimi occasio fuit. de Numa Pompilio, Plutarchus, *in Numa.* de Tullo Hostilio, Dionysius, &

A Liuius *lib. 1.* De Nerone Plinius *lib. 30. Nat. histor. cap. 1.* & Suetonius *in Nerone.* De Valeriano. Nicephorus *lib. 6. c. 10.* de Iuliano Apostata idem Nicephor. *lib. 10. c. 29.* de Licinio Nicep. *lib. 7. cap. 45.* De Fl. Ruffino Tyranno Claudianus *lib. 1. de laud. Stilichon.* de Maxentio, de Heraclio, & de alijs alij. Quid referam recentiora? Camerar. operę succisiuæ c. 70.
Leopoldum Austriæ ducē Friderici
B III. fratrem, nimis familiarem Magis, quidam narrāt, ita à spectro perculsum fuisse, vt paucis post diebus obierit. VVenceslaus Bohemiæ rex summo in pretio voluptatis causa Zytonē, & alios habuit, cui quæso Principi cuncta regni negotia infœlicius cessere? Crespetus *disc. 7.* scribit cuidā ætatis huius Principi mortuo inuentam ad collum appensam imagi-
C nem Theurgico ritu deuotam, qua se fœlicem fore sperabat: quo tamen vix vllus calamitosior fuerit. Concludam cum Rege Reges alloquens: *Nunc Reges intelligite, erudimini qui iudicatis terram. Seruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore. Apprehendite disciplinam: ne quando irascatur Dominus, & pereatis de via iusta.* Monet vt disciplinam apprehen- Psalm. 2. v. 10.
D dāt. Hebr. est *Nasseku Bar* נשקו-בר quod etiam significat osculamini filium. osculari verò idem, quod honorare. Nimirum optime Christum honorant, qui hostis eius diaboli partiarios in virga ferrea regunt, & flagellant, qui Deum inhonorantibus non parcunt, hoc enim est apprehendere disciplinam, quia hoc est Christi do-
E ctrinam pure venerari, & sequi.

MONITIO IV.

Superstitionibus vti quam noxium, & execrandum.

Confer. cum li. 3. parte posteriore.

QVi parui faciunt discere ritus superstitiosos, & eos exercere,

moneantur omnium superstitionum & vanarum obseruationum inuentorem esse diabolū, qui principio mūdi statim in idololatriam fere totū genus humanum pellexit. Sed cum hoc eius imperium Dei filius destruxisset, *ad hoc enim apparuit filius Dei, vt opera diaboli destrueret*. & paucis ante passionem diebus dixit: *nunc mundus iudicabitur, & Princeps huius mundi eycietur foras*, & hic fuit scopus Apostolicæ per totum orbem prædicationis: & tamen cum imperio nō fuisset imminuta vetus illa ambitio diuinitatis: pro illa aperta, & clara idololatria pene extincta, tectā quandā speciepietatis, & vtilitatis idololatriam inuexit, artiū superstitiosarū cupiditatem, & cultum. hanc ergo dirā curiositatē inuenit, & propagauit, primò vt sic possessionem animarū, qua vi crucis deiectus fuerat, clanculum dolo malo recuperaret. Secundò, vt homines hoc pacto primū, & maximum præceptum, & votum religionis, quo se Deo adstrinxerūt in baptismo, violare assuescerent. 3. Vt spem, quam homines in Deo habere debēt, amittant, & eam collocent in rebus istis vanis, & ideo sint Deo maledicti, qui *odit obseruantes vanitates, superuacue*. 4. Vt sic in lethale peccatū pertractos, leo rugiens deuoret, & decipiat hominē draco venenatus, quem Deus formauit ad illudendum ei. Hæc sunt commoda superstitiosarum obseruationum, & qui eas colunt, aut amant, docent se non Christi, sed diaboli discipulos esse, & eius magisteriū amare, in eius ludo doctos esse, & alienos à doctrina Ecclesię catholicæ.

1. Ioan. 3. v. 8. — Ioan. 12. v. 31. — Psal. 30. v. 7. — 1. Pet. 2. — Psal. 103. 26.

Mirum est aliquē posse his præstigiis se dare, qui norit exitum infœlicem Magorum, & præstigiatorū. Inuentor Magiæ Cham, seu Zoroaster, fuit tandem ab ipso dæmone, quem importunius sollicitabat, igne succensus, & concrematus teste *Clement. in lib. recognition.* de Simone Mago notissima res, quod in aerem à dæmonibus sublatus, præcipitatusque fractis cruribus cū ignominia, & dolore interierit. Quæ de Cynope Mago, Prochorus, & de Zaroe & Arphaxat Abdias *lib. 6.* tradidit prætermitto, vt & ea quæ de Oddone, Hollero, Metothimo Magnus Olaus *in Historia Septentrionali*, & de Sopatro, Eunapius *in Aedesio*: de Orpheo, Mopso, Amphiarao, qui omnes magis fuere, Ouidius, Seneca, Statiusque: de Pythagora Samio Laertius *in eius vita* & Cælius *lib. 19. Antiquit. c. 7.* Hēricum Cornel. Agrippā moriturum, à se canem suum Paredrium abegisse, cum hoc dicto, *Abi mala bestia, tu me perdidisti*, tritum est ore omnium. Ioannis Portantij obitus in Antuerpiensi carcere qualis, norunt ciues mei. Apud Guilhelm. Tyrium *lib. 8. belli sacri cap. 15.* duo magi volentes machinas Christianorum incantare, primi illis interfecti. Apud Polydor. Virgilium anus saga coram omnibus à dæmone abripitur, vt alibi narraui. Apud Dubrauium *lib. 23. Hist. Bohem.* Zyto nobilis ille præstigiatur ad extremū à diabolo viuens, cum corpore, & anima de medio hominum fuit sublatus. Ioann. Faustus famosus magus his temporibus in Germania, tandē à cacodæmone lecto extractus noctu, & strangulatus, inuersa in tergum facie, domoque tota concussa, & pene euersa, vt scribunt VVierus, Camerar. aliique Frācisc. Picus *lib. 5. de prænot.* auctor est ex relatione sociorū, qui adfuerāt, Magū quendam à dæmone viuum ablatum, nusquam vnquam comparuisse, dum curioso cuidā, & nō satis sano Principi pollicetur, se Troiæ expugnationē, & Hectoris cum Achille duellū, quasi spectandū in orchestra, exhibiturum.

Tam hæc factoribus sūt periculosa: nec minus ijs, qui spectādi talia sūt

auidi.

auidi. duo tantū exempla adscribam vetus vnum, & nouum alterum. Scribit Lucian. *in Philopseude*, de quodam Encrate, quod *cum vidisset Pancratem quendam Magū Aegyptum, multa mira facientem, se paulatim in eius amicitiam insinuasse, adeo vt omnia ei propemodum arcana communicaret. Tandem autem magū hunc ei persuasisse, vt omnibus famulis in Memphi derelictis, se solus cōsequeretur: neque enim defuturos ministros, atque ex eo tēpore, inquit, sic vitam duximus. Cū in diuersorium quodpiam veniremus, homo accepto pistillo, scopinaue, aut pessulo, vestib. implicās, cum in id carmen quoddā dixisset, efficit, vt ambularet, vtq; alijs omnibus homo videretur. Illud ergo abiens, & aquam hauriebat, & cœnam parabat, instruebatq; atq; in omnib. cōmode subseruiebat; ministrabatq; nobis. Deinde, vbi iam satis huius ministerij fuit, scobinam rursus scobinam, ac pessulum pessulum, aliud recitans carmen, reddebat. Hoc ego vehementer conatus, non inueniebā, quo pacto ex illo expiscarer. Nam id mihi inuidebat, quamuis esset in alijs facillimus. At quadam die in angulo quodam tenebricoso delitescēs clam illo, subauscultaui propius incantationem illam, erat autem trisyllaba. Tū ille cum pistillo mandasset, quæ curanda erant, abijt in forum. At ego postridie illo apud forum occupato, acceptum pistillum cum ornassem, syllabas illas simili modo pronuncians, aquam iussi vt hauriret. Tum impletam amphoram cum tulisset, desiste, inquam, nec amplius aquam haurito, sed rursus esto pestillum. At illud mihi haud amplius obtemperare volebat, sed aquam hauriebat continuè, quo ad hauriendo totam domum nobis impleret. At ego cùm resistere huic rei non valerē (timebam autem ne Pancrates reuersus id quod etiam euenit irasceretur) correpta securi pistillū in duas partes disseco. At vtraque pars amphorā sumēs hauriebat aquā, itaque vnius loco duo ministri mi-*

A *hi esse cœperant. Interea Pancrates superuenit, ac re intellecta illa quidem in ligna rursus, quemadmodū ante carmen erant, mutauit: at ipse me relicto clanculum nescio, quo se subducēs abijt.*] Vides huic curiositatē ferè causam fuisse, vt aquis submergeretur. Cur vocas fabellam: cum potuerit in pistillo Paredrus aliquis Mago famulari. Sed cape alterū, de iis, quibus periculum
B præsentaneū fuit, ne seipsos dēsarēt. Philip. Camerar. *lib. Operæ succisiuæ, c.70.* ita scribit, *Cum aliquando Ioannes Faustus apud notos quosdam diuerteret, qui de ipsius præstigiatricib. multa audierant, ij petierunt ab eo, vt aliquod specimen suæ Magiæ exhiberet. Hoc cum diu recusasset, tandem importunitate sodalitij neutiquam sobrij victus promisit, se illis exhibiturū quodcunque expeterēt.*
C *Vnanimi itaque consensu petierunt, vt exhiberet illis vitem plenā vuis maturis. Putabant autem propter alienū anni tempus (erat enim circa brumam) hoc illum præstare nullo modo posse. Assensit Faustus, iam iam in mensa conspectū iri quod expeterent: sed hac conditione, vt omnes magno silentio immoti præstolarentur: donec illos iuberet vuas decerpere: si secus facerent, instare illis pericu-*
D *lum capitis. Hoc cum se facturos promisissent, mox ludibrijs suis huic ebriæ turbæ, ita oculos, & sensus præstrinxit, vt illis tot vuæ miræ magnitudinis, & succi plenæ in vite pulcherrima apparerent, quod ipsorū adessent. Rei itaque nouitate cupidi, & ex crapula sitibundi sumptis suis cultellis expectabant vt illos iuberet rescindere vuas. Tandem cū istos leuiculos aliquādiu suspensos, in ipsorū vanissi-*
E *mo errore tenuisset, subito in fumum abeunte vite cum suis vuis, conspecti sunt singuli tenētes loco vuæ, quā vnusquisque apprehendisse videbatur, suū nasum opposito supernè cultello: ita vt si quis immemor præcepti dati vuas secare voluisset, seipsum naso mutilasset.*] Quid plura? nihil ferè vnqua præstigiatores fa-

ciunt, quin aliquid factu facile, sed quod difficile sit non facere, à spectatoribus aut Magiæ studiosis postulent. Veluti ne personas, quæ apparent alloquantur, vel manum porrigant, ne circulo pedem efferant, & similia, quæ tamen, vt faciant post illos illecebris dæmones, aut variis terriculamentis, quasi compellunt; Vt de Bauaris adolescentibus apud Cæsarium legi, & duobus Aremoricis bono loco natis Genthliaci, cum puer Lutetiæ degerem: accidit, qui ab archihomicida ambo tunc præfocati, eo quod circulo pedem extulissent.

I nunc atque animam fraudi committe dolosæ.

MONITIO V.

Vnde poterunt cognoscere, an à dæmone effectus exspectetur, an à natura, an à Deo?

Vid. lib. 3. par. 1. q. 1. 3 & 4. sect. 1. MONENDI sunt rerū istarum ignari, Vanitatē, & mendaciū omne Deo displicere, qui veritas est: dæmoni verò placere, qui mēdax est & pater mēdacij. *Beatus vir* (ait Psalmista) Psal. 30. v. 5. *cuius est nomen Domini spes eius, & non respexit in vanitates, & insanias falsas*. Vanitatē verò dici quotiescunque homo facit, vel dicit aliquid, boni cōsequēdi, vel vitandi cuiuspiā mali causa, quod vim nullam neque naturalē, neque supernaturalē obtinet ad effectū intentū. v.g. si quis in flumine seminet, vel littus aret, dicendus est vanitatē operari, eo quod arādi, & seminādi finis, seu effect⁹ est messis, & fructus perceptio, quē finē hæc eius actio nequit consequi. ita si quis vt capitis dolorē pellat. fascia linea, vel cartula alba cingat tibiā, aut ægrū inter sarmentum diffissum perducat, vel palmo cingulū ægri metiatur, clarum est has actiones esse vanas & superstitiosas, quia nullū vim ha-

A bent ad humorē noxiū capiti molestū inde expellendū. Contra si applicetur capiti aqua rosacea, vel ad bilis expulsionem rubarbarū præbeatur, vel ad flegmata capite educēda per sternutationē comedatur sinapi, nō erit vana obseruatio, sed licitū remedium, quia natura ad hoc vim hisce rebus

B inseuit. Sic & verba nulla vim naturalem habent aliquid efficiendi more agentis Physici: sed quædā verba vim habent operandi ex instituto Dei, & iste effectus est supernaturalis: quædā nō tam vim habent supernaturaliter operandi, quàm putātur ab imperitis habere. Prioris generis sunt verba Sacramentorum, nempe collationis baptismi, cōsecrationis Eucharistiæ, absolutionis peccatorum, &c. hæc verba licitè vsurpātur à Sacerdotib. ad effe-

C ctum, cuius causa Saluator noster illa instituit. Verū si quis hæc verba alio ad aliam intentionem, siue finē proferens transferret, eorum vsurpatio sacrilega, vana, & superstitiosa foret, quia ad hunc effectū vim supernaturalem ea verba nō acceperunt. Vana quoque est prolatio aliorū verborū, quæ non est ex vsu Catholicæ Ecclesiæ recepta. Si quis itaque vana hu-

D iusmodi, vel verbo, vel facta adhibet, superstitiosus est, & diabolicus est effectus operis, quod probatu non est difficile. Effectus iste nō est naturalis, quia quæ adhibita sunt media naturalem vim ad eum non habent, nec est miraculosus, & à Deo, quia testimonium illi nullum perhibet sacra Scriptura, nec Ecclesię Catholicæ cōsuetudo, aut doctrina. Procedit ita-

E que ex occulta quapiam spiritualis creaturæ operatione: non Angelicæ, quia Angeli semper faciūt Dei volūtatē, & cū Deo mendaciū, ac vanitatē omnē detestātur: restat, vt operentur hic cacodæmones, superstitionis inuentores & amatores. Quare, *qui hæc faciunt, Deum deserunt, & dæ-*

monis

monis doctrinæ atque imperio se subijciunt, cuius auxilium exposcunt, & opera vtuntur.

MONITIO VI.

Quæ remedia tutissima.

SI quis afflictus vel vexatus sit à maleficis seu à dæmonibus eorum opera, & pro remedio vel cōsilio confessarium cōsulat: is illum inducat ad remedia Ecclesiæ consueta, maximè ad emendationem malæ vitæ. Theologi monent, duo consideranda, Deū qui hæc mala permittit, & diabolum qui mala infert: nam nihil hic inferre posset, nisi ille permitteret, nec nocere potest, nisi in quem, vt sæuiat Deus permittit, nec plus illi ipsi nocere, quā quantum Deus permittit. Minus longè potest, quā vult, aut iactat se posse. Præclarè D. Antonius Magnus: *Nos nec eius pollicitationib credere, nec eius minas formidare debemus. fallit enim semper, nihilq; verum promittit. Nam si non in omnibus mentiretur, quomodo talia, et tam infinita promittens, hamo crucis vt draco inuocatus a Domino est, & capistro ligatus vt iumentum, & quasi mancipium fugitiuum vinctus circulo, & armilla labia perforatus, nullum omnino fideliū deuorare permittitur? Nunc miserabilis, vt passer ad illudendum irretitus à Christo est, calcaneo Christianorum substratus gemit, ille qui vniuersa maria a se absorpta plaudebat: ille qui manu sua terrarum orbem teneri gloriabatur, ecce à nobis vincitur, ecce me aduersum se prohibere non potest disputantem.*] Nimirum ligatus est à Deo, mucro latronis retusus ab eo per quem, cum quo, & in quo facta, quæ fiunt, omnia. Tibi homo imputa, quod in te possit, quod in te vt possit Deus sinit. *Si alligatus diabolus est* (inquit B. August. ser. 197. de Temp.) *quare tantum adhuc præualet? Verum est fratres carissimi, quia multum præualet, sed tepidis, & negligentibus, & Deum non timentibus in veritate, dominatur. Alligatus est enim tanquam catenis innexus canis, & neminem potest mordere, nisi qui illi se mortifera securitate coniunxerit. Iam videtur fratres, quia stultus est homo ille, quem canis in catena positus mordet. Tu te illi per cupiditates, & voluptates sæculi* (addo pacta, superstitionesve) *noli coniungere, & ille ad te non præsumet accedere.*] eadem habet Cæsarius *lib. 5. miracul. cap. 52.* Certè quoad Deum, causæ cur permittat esse solent, vel peccata, vel probitas famulorum eius, propter peccata permittit, vt puniat præterita, vel vt arceat à futuris alioqui: probitatis verò gratia permittit, vt magis humilientur, vel vt probetur eorum constantia, & fides. ob has causas Deus dæmone vtitur, tanquā lictore, aut carnifice bonorū. dæmon autem alium longe finem sibi proponit, & Dei voluntatem gnarus exsequitur non cogitans hæc ad salutem humanam, & gloriam diuinam à Deo dirigi, sed conatur exsaturare malitiā suam, & odium explere nocendo hominibus, & simul si queat in superstitionē aliquam illos pertrahere. Itaque nō potest salubrius consilium iniri, quàm quo quis, & Dei voluntatem perficiat, & dæmonis proteruiam, atque odiū eludat. hoc autem præstant remedia Ecclesiastica. vt exempli causa, si qua domus spectris, aut alia dæmonū infestatione sit inquieta, statim inquilini conscientiam excutiant, conterantur, & de peccatis confessionem instituant, & omnia de domo remoueant, quæ Deo queāt displicere deuotè insuper se Deo commendent, & Deiparæ & Sanctis: & interea dum durat vexatio, quotidie mane, ac vesperi Sacerdos quispiam habitu Sacerdotali indutus, cum stola, cruce, & aqua benedicta accedat, & lustret

Cyruelius lib. de superst. p. 2. cap. 1.

omnia domus cubicula, & loca alia, recitans deuotè, Psalmum: *Qui habitat in adiutorio altissimi*, & Euangeliū S. Ioannis, *In principio erat Verbum*, & alias precationes pias, & exorcismos, qui Dominicis diebus in benedictione aquæ contra dæmonum vim, & insidias leguntur: ponantur per singula præcipua domus loca rami Palmatum benedicti, & cādelæ benedictæ, iubeātur dici Missæ à varijs pijs, & Deum timentibus pio quiete familiæ illius, & vt Dei ira cesset, & mittat custodem Angelum suū, qui domo illa dæmonem exturbet: caueāt autem, ne cum dæmone sermonē vllum misceant, vel loquēti quidquam respondeant: multoq; magis caueāt, ne quem Magum, aut vlla superstitiosa vexationi reprimendæ remedia accersant. Sed magna spe, & fiducia in Deum; misericordiam eius summa cum patientia præstolentur. [*Sic Cyruelus d. c. 1. in fine*. Sed hæc remedia fusius nobis nunc non sunt probāda, quia id præstitimus supr. lib. 6. Nunc adeo remedia per incantationes, & superstitiones, vel nihil prodesse, vt patuit in lepra Constantini, cui potius nocuerunt, vt docet Nicephor. libr. 7. hist. c. 33. vel si sanent ad tempus tantum sanare, & postea reincidere in morbum eundem, vt legimus de Hadriano Imp. apud Xiphilinum in Hadriano, & Zonar. tom. 2.

MONITIO VII.

Pro ijs, qui curiosi sunt diuinationum, & secretorum.

Vide li. 4. c. 2. quæst. 7. sect. 4.

TALES moneantur, etsi desiderium sciendi (teste Philosopho) cunctis naturale sit; tamen id moderandum esse habenis legis Dei, & rectæ rationis, quibus nisi frenetur, infrenis equi more nos cupiditas hæc in præceps abripiat, Legi diuinæ, & A rectæ rationi consentanea regula est, Non velle, aut conari scire, quæ lumine naturæ scire non possumus, & diuina solummodo reuelatione sciri queunt: & in illis ipsis, quorum scientiam possumus labore nostro, aut industria consequi, rectum, & probum discendi modum tenere, ne regiam, tutamque viam deserentes inani labore quærendi defatigemur, & per B inuia ac deuia ablati optatā metam numquam cursu contingamus, hæc docemur à Spiritu sancto, cuius sunt ista; *Sicut qui mel multum comedit, non est ei bonum: sic qui scrutatur est maiestatis opprimetur à gloria.* & alio loco. *Altiora te ne quæsieris & fortiora te ne scrutatus fueris: sed quæ præcepit tibi Deus illa cogita semper, & in pluribus operibus eius ne fueris curiosus. non est* C *enim tibi necessarium, ea, quæ abscondita sunt videre oculis tuis. In superuacuis rebus noli scrutari multipliciter. Plurima enim super sensum hominum ostensa sunt tibi. Multos enim supplantauit suspicio illorum & in vanitate detinuit sensus illorum.* Mysteria fidei & salutis, fide nobis credenda sunt, & à Deo reuelata fuerunt Ecclesiæ suæ. Alia occulta quædam Deus nulli reuelat, sed D sibi reseruat, vt secreta cordium, futura mere contingentia, &c. & hæc citra reuelationem sciri arte, vel scientia vlla nequeunt. Et hæc conari scire est vanum, & inane, & artes ad hoc nitentes sunt superstitiosæ. Aliæ res sciri possunt studio, disciplina, & experientia, in his cauēdum, ne sine labore, aut vsu, vel doctore, ea conemur scire per media illicita, vt sunt ars No- E toria, & similes diuinationes, de quibus egimus toto lib. 4. Harum rerum talem scientiam à dæmone infundi, seu tradi patet, ex rebus, quas prædicunt, quas eum nequeant scire luce naturæ, nec acceperint diuina reuelatione, consequens est ea discere à dæmone: qui (vt foueat superstitionem)

Prouerb. 25. v. 27.

Eccles. 3. v. 22.

nem) eo quod vtantur signis ab ipso institutis, etiam ignaris, nec sentientibus illis phantasiam mouet, vt hoc, vel illud dicant, vt docet D. Augustinus *lib.2. de doctr. Christiana.* vnde sequitur eum, qui vult huiusmodi scire, consentire in magisterium diaboli, seque eius disciplinæ tradere, & Deum doctorem, atque Dominū deserere, & à fide apostatare, stulti sunt, qui dæmonum responsis credunt, quia fallere dæmonum est. Sic fefellere Cræsum, & Pyrrhum, testibus D. Hieronym. *in cap. 41.* Esai. D. Augustino 3 *de Ciuitat. Dei.* Lactantio & aliis, Manfredum teste Pico *lib. 4. de Praenotio. cap. 9.* Indos apud Osorium *lib. 2. Histor. Lusita. cap. 15.* Ferrantem Comitem Flandr. & alios quos *lib. 4.* memoraui. *d. sect. 4.*

MONITIO VIII.

Pro iis qui scientiam infusam affectant certis ritibus sine labore, &c.

MONENDI primo, curiositatem sciēdi nō necessaria, non modo non vtilem, sed valde noxiam esse solere. Spiritum sapientiæ & intellectus à solo Deo expectandū: quo non qui volunt, sed quos placet, solet implere. *Melior est homo*, ait Ecclesiasticus, *qui minuitur sapientia, & deficiens sensu in timore, quam qui abundat sensu, & transgreditur legem altissimi.*] Et verissimum illud D. Hieronymi, nescio vbi: *Melius est nescire aliquid, quam cum periculo* (scilicet animæ) *discere.* vt & illud D. Prosperi. *Non sunt scrutanda, quæ Deus occulta esse voluit, quæ autem manifesta fecit, non sunt negligenda: ne & in illis illicite curiosi, & in his damnabiliter inueniamur ingrati. De altitudine discretionis Dei non conturbabitur cor humilitatis nostræ, si firma, & stabili fide tenebit, omne iudicium Dei iustum esse*

c.19.v.21.

De gent. vocat.

A *secretum: vt vbi inuestigari non potest, quare ita iudicet, sufficiat scire, quis iudicet. Lauda, & venerare, quod agitur, quia tuum est nescire, cur agitur.*] sane scrutatores huiusmodi diuinorum secretorum, mergi solent inuadabili profundo. Nec minus periculosum est nouos sciēdi modos, quam nouas doctrinas inuenire, de quibus ab Apostolo præmoniti sumus, fore,
B qui sectarentur, *doctrinas dæmoniorum.* quid aliud faciunt, qui doctoribus dæmonibus vtuntur? Audiant Chrysostomum explicantem illud Saluatoris *obmutesce, & exi ab homine: Salutiferum hoc nobis* (ait) *dogma datur, ne credamus dæmonibus, quantumcumque denuncient veritatem.*] caueant ne *irritent Deum in adinuentionibus suis, & multiplicetur in eius*
C *ruina.* caueant ne: quod deplorat Richardus Victorinus: *Veritatem quærant non in veritate, sed in vanitate: quæsitam inueniant, non ad veritatem, sed ad vanitatem, & quod miserrimum est, in verbis vitæ lucra mortis negotientur.*

1. Tim.4. v.1. Mar. 1. v. 21. Psal.105. v.28.

Præterea tales admonēdi sunt, subesse periculum superstitionis, & tentationis Dei. Nam qui sciētiam quæ-
D runt, modis insolitis, vtrique se periculo exponunt. Naturaliter scientiæ paullatim, successu temporis, lectione, auditione, & experientia acquiruntur (vt recte Aristoteles) petere à Deo vt infundat, sicut Danieli, & Salomoni fecit, est petere, vt sine necessitate miraculū edat: quod est tentare Deum. Adhibere orationes, aut alia, ad hoc non instituta à Deo, aut
E Ecclesia, est vanitatē quærere, & mēdacium diligere (vt ait Psalmista) & proinde superstitiosum. Orandus itaque Deus, & nobis simul naturali conatu elaborandum. Nam facientes Deus adiuuat. Periculum magnum est: ne *arti memoriæ* (quæ tradi potest præceptis locorum, & cellularum ad hoc

Li.4. physicor.

hoc accommodatis) aliquid superstitionum *Artis notoriæ* admisceatur: hoc ergo vt caueant, monendi.

MONITIO IX.

Pro iis, qui sunt cupidi corporeæ salutis, honoris, aut pecuniæ, aut gratiæ acquirendæ, vel recuperandæ, & ad hoc vtuntur mediis suspectis Salmatorum, seu Salutatorum, de quibus actum *l. 1. c. 3. q. 4. vel etiam Periaptorum*, de quibus *ibid. cap. 4. q. 5.*

Iunge hæc iis quæ dicta lib. 6. c. 2. lib. 3. sect. 3. q. 4. & lib. 4. p. 2. q. 4. sect. 3.

INCVLCANDA diligenter illis est hæc regula: *In omni ægritudine, aut iactura bonorũ fortunæ, vel corporis, quæ solent hominibus à Deo, vt flagella peccatorũ, & mala pœnæ infligi, seruos Dei ad duo debere præsidia confugere. Primò*, quærere, & inuestigare modos, & remedia cũcta, quæ naturalis ratio hominẽ docet, vt se hoc periculo, vel noxa liberẽt. *Secundò*, sedulo, & feruenter commendare Deo, & Sanctis personam suã, familiam, & bona, & orare: vt cœlesti sua ope, & liberalitate suppleat, & præstet, id quod humana imbecillitas nequit cõsequi. Quoad primũ ergo moneantur adhibere humanã, naturalemque diligẽtiam, ipsi per se sibi non deesse: & prudentiores consulere, quoad valetudinem, pharmacopolas, medicos, chirurgos: quoad iacturam aliorum bonorum, amicos, & alios qui prudentia, & vsu, experiẽtiaque pollent. Quoad secundum, seu spiritualem diligentiã: confugiãt ad orationes, ieiunia, & charitatis opera: confidant in Deo, sperẽt ab eo remedium: curent orari à personis piis, religiosisque: missas ad eam intentionẽ dici: denique omni studio conentur Deo quãmaxime placere. *talibus enim hostiis placatur Deus*. docet nos hoc ipsum S. S. in Ecclesiastico: *Honora medicum propter necessitatem. Etenim creauit illũ altissimus. A Deo est enim omnis medela, & à Rege accipiet donationem. Altissimus creauit de terra medicinam, & vir prudens non abhorrebit illam. Ad agnitionem hominum virtus illorum, & dedit hominibus scientiam altissimus, honorari in mirabilibus, in his curans mitigabit dolorem, & vnguentarius faciet pigmenta suauitatis, & vnctiones conficiet sanitatis.*] En primum, quod diximus de diligentia naturali: de altero, nempe morali diligentia, sequitur: *Fili in tua infirmitate non despicias te ipsum, sed ora Dominum, & ipse curabit te. Auerte à delicto, & dirige manus, & ab omni delicto munda cor tuum*. Hoc intelligendum de omni damno quorumcunque bonorum. Igitur cum hæc homo præstiterit, patienter ferat, & voluntatem suam diuinæ subiiciat, certus, se, si magis expediat, liberandum, si non liberetur, id sibi vtilius esse. Moneantur, si aliis illicitis remediis conentur vti, tum illos à Deo, quo inuito conantur sanari, ad dæmonem confugere. Male etiam sibi consulunt, quia perdunt fructum patientiæ, qui maior est, & melior cunctis corporis, aut fortunæ bonis. stulti sunt, quia vt corpus sanent, animam necant. Quid stultius, & impudẽtius, quam si Deo dicerẽt; Quia tu me sanare non vis, transfugiam ad hostem tuum, & ab illo salutẽ petã? hoc non verbis, sed pertinaci conatu dicũt. Hi tandem adeo diuinam iram inflammant pertinaci cupiditate, vt Deus vel sinat illos à dæmone necari, cuius rei exempla dedi, *lib. 6. cap. 2. sect. 3. remed. 8. & 9.* vel, quæ grauior adhuc est pœna, ad eorum summum malum sinat illos, quod expetunt, ope dæmonis consequi. Sed dies veniet, quando intelligent longe sibi vtilius fuisse morbo affligi, immo & per summos diuturno tempore cruciatus emori, quam superstitiosis artibus sanari.

Eccles. 38. in prin.

MO-

MONITIO X.

De exorcisatoribus, seu coniuratoribus energumenorum.

Vide lib. 6. c. 2. q. 3. sect. 3. litt. & lib. 2. Y 30.

QVONIAM nonnullis in locis multi abusus irrepsere in exorcismos legitimos & Catholicos, contra Apostolicæ Romanę Ecclesiæ consuetudinem: quædam monendi sunt, quibus harum rerum inspectio, & cura incumbit. Suppono, Saluatorem nostrum dedisse sponsæ suæ Ecclesiæ potestatem dæmonia de corporibus pellendi, *Luc. 10. v. 10. & Mar. 16. v. 17.* hanc potestatem verò ab Ecclesia concessam dumtaxat clericis: & non omnibus, sed Episcopis, Sacerdotibus, Diaconis, Subdiaconis, & Exorcistis tantum. Vnde apparet iis, qui saltem, *Exorcistarum*, in gradu non sunt, hanc facultatem non cōpetere iure ordinario: ideòque necesse esse, vt qui illam velit contendere sibi datam, & concessam à Deo, is extraordinarij iuris, seu priuilegij documenta debeat ostendere talia, vt iudicio Ecclesiæ idonea censeantur. Quoad eos verò, qui hoc officium iure ordinario acceperunt, non plus potestatis vni competit hac in re, quam alteri: nisi quod honestas & recta Ecclesiæ consuetudo postulat, vt coram superioris ordinis clerico, minoris gradus clericus, ipso id inuito, non attentet.

Ex his sequitur suspectos esse pacti dæmoniaci, primo laicos, seu clericos non præditos ordine Exorcistarum: qui hoc munus, quasi ex officio, aut peculiari gratia, donove Dei vsurpant: illos quoque clericos, & religiosos, qui quasi sibi peculiare vindicant: dicentes, ad exorcizādum, plus virtutis naturalis, vel supernaturalis sibi esse, quam cæteris eiusdem ordinis, aut gradus.

Solēt huiusmodi, peculiares exorcizandi formulas, & ritus habere, diuersos à communis Ecclesiæ ritibus & formulis: quæ sunt diligenter ab Episcopis examinandæ, & nō permittendæ facile, nisi iudicio piorum, & Doctorum virorum sint approbatæ. Vehemēs suspicio est, his esse pactum cum dæmonibus, vt talibus obseruantiis se fingant compelli exire. Causa dæmoni est, quia dum isti sic publice coniurant, semper in frequenti corona adstantium aliquid lucri facit. Accedunt multi, vt sermones, quos vltro citroque miscent exorcizator & diabolus, audiāt: gaudet dæmon, quia solet aliquos fidei, aut morū errores spargere, aut saltem impetrare, vt faciant aliqua superstitiosa, vana, ociosave: diffamat innocentes, nocentium occulta crimina reuelat, vt male de illis suspicentur cæteri: instigat quosdam ad carnalia, quosdam ad auaritiam dictis suis: bonos fingit se timere, vt impellat in superbiam. Monendi ergo, vt abstineāt exorcizatos superfluis colloquiis, & terminis illis actuū iudiciariorum, quibus iubēt dęmonem nūc exire, & iterum se iudicio postea tali die sistere. 2. vt abstineant formulis illis nouis, & insolitiș, ac secretis, & non approbatis Ecclesię iudicio. 3. vt ad exemplum Christi paucis iubeant dæmonem tacere, & exire, nec garriendi prębeant, vel causam, vel potestatem. Videntur autem monendi quoque Pręlati, & Iudices Ecclesiastici, ne in diœcesibus suis permittant esse aliquos priuatos: qui quasi ex officio, & virtute peculiari exorcizēt. Nam hoc est officium proprium pastorum Ecclesię: & in eorum absentiam cunctorum, qui saltem ordine exorcistarū prędiri sunt: qui non vim naturalem, sed supernaturalem ad hoc, in Sacramento Ordinis acceperunt. Priuati verò monendi sunt, vt à pseudo exorcistis huiusmodi sibi caueant, neque accedant ad eorum conuentus Luc. 4. c. 35.

uentus

uentus quia cum Deus prohibuerit, A ne pythones audiamus, hoc etiam prohibuit, ne energumenorũ huiusmodi in corporibus loquentes dæmones auscultemus: item si forte accesserint, monendi sunt omnes, ne quam mendacij patri fidem præstent, neve quid faciant eorum: quæ ille pręcepit facienda, quia ipse præcepit, maxime quando mẽtitur se defuncti animam esse: quod semper est falsum. Si iubet B faciamus aliquid, ad quod faciẽdum lege iustitiæ, vel charitatis astringebamur: id faciendum etiam illo nihil dicente fuit: si aliquid boni, ad quod non tenebamur, quod facere sit meritorium, licebit facere, quia natura sua licitum, & meritorium erat. Tutius tamen foret aliquando ista secundi generis commutare in alia, vel prætermittere: ne quid fraudis insit in dæ C monis consilio, vel iussu, quod nõ videamus. Moneatur ipse exorcista non minus, quam cæteri, nihil curiositatis, aut discendi causa dæmonem interrogare, aut ab eo exquirere, licet id honestissimum sit, & vtile videatur: quia non licet familiaritatẽ cum eo instituere, vel eius discipulum esse, vel eius consilium, aut auxilium petere. Nisi forte, virtute Christi, D vi cogatur & iubeatur dicere veri aliquid, quod ad spiritualem salutem adstantium prudens, & pius exorcista merito iudicet pertinere, vt videmus Christum, *Luc. 8.* nomen dæmonis interrogasse: vnde consuetudo inualuit nomen dæmonis exquirendi.

Quoad ipsum exorcismi modum, moneantur reliqui, *Pastorale suum*: sed E prius Medicorum iudicium audiant, an videatur verè energumenus.

Hæc, quæ dixi de energumenorum exorcistis, pleraque locum habent etiam in exorcistis nubium, quæ tempestates, & procellas, grandinesque adductura videtur; item ijs, qui con- iurant, seu exorcizant locustas, & alia insecta agris damnosa? de quibus, quæ peculiaria sunt proximo monito expediam.

MONITIO XI.

De coniuratoribus nubium, & insectorum.

QVOAD nubium cõiuratores, qui iactitãt se vim habere nubes à certis locis expellendi, repellendique; eorum iactãtia facile conuincitur; primò, si interrogentur, an nubes illæ sint naturalibus ex caussis ortæ, an ex maleficio, & opera dæmonis? si dicãt ex naturalibus caussis; ergo exorcismus fertur contra Naturæ auctorem Deum; quod blasphemum, & sacrilegum, & vim habeat naturalem contra nubes necesse est, aut supernaturalẽ. Supernaturalem, non accepit à Deo, qui sibi contrarius nõ est; nec à bonis Angelis: ergo à dæmonis ope vis illa prouenit: si nubem dicant ex maleficio ortam, & moueri à dæmone. Vnde sciunt, nisi ex pacto? Secundò interrogentur, si notitiã habent, & potentiam pellẽdi malas nubes, cur non etiam norunt, & possunt adducere, & euocare, tempore squaloris, ac siccitatis, in agros nubes bonas, & salutares? Tertio cur nõ etiam fulmina, & ignem de cœlo cadẽtem, ac incendiis domos absumentem valeant arcere, aut extinguere? Quartò cur non sciant etiam coniurare ventorum turbines, & aquarum eluuiones; quibus saxa, & domus, & arbores, sternuntur, & abripiuntur? nam vt nubes illæ, aliquando à malis Angelis, permittente Deo, formantur & immittuntur; sic & alia ista, vt ex Iobi sacra historia docemur, cur igitur, si ad hominum cõmune bonum hæc ars, aut potestas à Deo illis tributa, beneficentia Dei ad vnum hoc ab illis

Vide li. 6. c. 2. sit. B. & lib. 4. p. 2. q. 4. sect. 8. & vid. Martin. de Arlli. de superstit. paulo ante med.

illis restringitur ? Vnde apparet illos hæc ex pacto operari. Moneantur itaque cæteri, vt ab eorum consortio abstineant, & ne tales exorcistas suspectos, vel pretio, vel prece conducant:sed vtantur contra nubes huiusmodi armis consuetis Ecclesiæ, nempe benedictiones, preces,letanias,vitæ emẽdationem, & opera pia,ac satisfactoria ieiunij,disciplinarum,&c. adhibeant; quæ remedia etiam sunt vtilia contra cætera illa,quæ diximus mala,& pericula. Parochi locorũ indicant,& celebrent processiones,& sacrum canant pro serenitatis, & fertilitatis impetratione, & ira Dei auertenda. Cantentur in templo deuotè Psalmi accommodati, vt *Canticum graduum, Miserere mei Deus, Qui habitat in adiutorio altissimi, Libera me de inimicis Deus meus, & Deus misereatur nostri*,& similes. Legãtur Euangelia accommodata, vt de sedata à Christo maris tempestate,fiat processio per claustrum Ecclesiæ; canantur Litaniæ, & recitentur collectæ proposito seruientes; inuocentur Sancti loci patroni,& quorum illic reliquiæ honorãtur: quas tamen tutius forrassis, & honestius fit foras in tempestatem,& pluuiam non proferre;præsertim Venerabile Sacramẽtum (quanquam deuotionem id citra irreuerentiæ, & iacturæ periculum faciẽtium; pro more regionis, purem seruandũ) & hæc omnia intra templi ambitum perficere, vbi & minor distractio, & deuotio maior esse solet: nec minus audiet Deus in templo, quam foris: cauendum verò maximè,ne cum nubibus colloquia instituantur; sed sermo omnis cũ Sanctis,& Deo fit. Mensibus autem, quibus solent hæ noxiæ nubes esse frequentiores,vt Vernis,& Autũnalibus;ascendant parochi quotidie manè turrim tẽpli, vnde agros parochiæ queant intueri,& non coniurent aerem; sed benedicant agris,

A & terminis suæ diœcesis;recitẽt Psalmos aliquot, Euangelia,& collectas, & aquam benedictam more solito in aerem,& terram iaciant: & meridiano tempore campanam pulsent; vt parochiani ad tẽplum veniant Deum oratuti;vt fructus terræ Deus conferuet. Cãpanæ quoque pulsentur: qua, de re actum, *lib.6.c.2.q.3.sect.3.FF.*

B Alij sunt, qui vindicant sibi artem quãdam,aut potestatem peculiarem, vt à Deo concessam,expellẽdi,necandique campi bruchos,locustas,cantaros, & alia insecta, atque vermina, quæ fructus, & radices,& semina depascuntur, & spem agricolarum deludunt: & tales multis in locis solent à rusticis quotannis magno pretio accersiri. Praxis esse solet huiusmodi. Impostor iste se iudicem constituit,
C comparent coram eo duo procuratores,vnus causam populi agens fungitur vice accusatoris: alius à vicario Episcopi, vel regio officiato loci constitutus, vicem subit rei, pro locustis, seu aliis insectis,litem contestãtur,& seruantur processus ordinarij omnes tricæ, & moræ, ac dilatorij termini. tandem in causa concluditur,& bellus Iudex fert sententiam, qua inse-
D cta illa iubet intra certum diẽrũ spacium terminis illius territorij excedere sub pœna excommunicationis latæ sententiæ,&c. Superstitio hic apertior est,quam vt queat tegi. Quare monet Ciruelus (è quo pleraque superiora monita ferè desumpsi)vnanimiter omnes sanctos Doctores hæc damnare;eo quod his instituatur cum creatura irrationali,quæ quid agatur
E nec scit,nec sentit, nec potest intelligere: & cum illa insecta naturaliter nascantur, iniusta est excommunicatio,nec mortaliter,nec venialiter peccantium: blasphemum verò est hanc sacram Ecclesiæ censuram sic derisui;& ludibrio habere,non secus ac si quis sub pœna excommunicationis

iuberet

iuberet canibus ne latrarent, & lupis ne vlularent, aut vulpem absolueret à rapinis gallinarũ &c. denique constat omnia hæc acta iudiciaria, nec naturalem, nec supernaturalem vim habere contra huiusmodi insecta. *vide qua fusius disputata contra Malleolum lib. 3. part. 2. q. 4. sect. 9.* Moneãtur vti potius remediis tum Ecclesiasticis, tum naturalibus. Naturalia docent libri Geoponicorũ, vt verbi gratia solum vinearum sæpè expurgare euulsis omnibus herbis vineæ innascentibus; ipsos truncos, & ramos vinearum diligenter putare, & aliquando decorticare, & falculæ, aliorũque ferramentorum, quibus vtuntur, ferrum inungere vrsi pinguedine, aut saltem aceto forti conuulsis alliis commisto: excutere insecta, suppositis lancibus vel testis, aceto alliato plenis; folia præscindere, in quibus sunt semina verminum; & si iam in folliculis sunt semina folliculos ablatos extra vineas cremare; caprifici radices appẽdere vitibus; suffumigare vites, & arbores cera, & sulfure accensis, & vento capto, qui dispergat fumũ per vineam, & agros; vel aliis etiam similibus vti acribus, & grauibus suffitibus; sepelire in horto, vel vinea, tribus, aut plutibus locis intestina pecorum, ita vt pars non exigua emineat supra terram: & cum eo confluxerint insecta, simul illic igne exurere, & alia, quæ norunt boni olitores, vinitores, & agricolæ. Pro Ecclesiastico remedio, licebit illud desumere ex sequenti historia, quam idem Ciruelus memorat. Multis olim annis. Cantabriam, totamque Hispaniam Tarraconẽsem infestatam à vermibus fuisse, qui quotanni fructus omnes terræ absumebant. Misere itaque Cantabri, & Celtiberi ad Sedem Apostolicam petentes consilium, quid facto foret opus. Motus eorum precibus Pontific. Roman. eo misit Legatum Episcopum Ostiensem nomine Gregorium, virum eximia prudentia, & sanctitate: Qui, vt in Hispanias aduenit, crebris concionibus populos illos à vitiis variis ad seriam pœnitentiam perduxit, præsertim publicorum flagitiorum: postea instituit fieri processiones publicas sæuientium in tergum flagellis: indixit aliquot dierum eleemosynas, ieiunia, precesque: demum vestitus ornatu Pontificio Missas in altari portatili in ipsis agris dixit, qui magis erant calamitosi, sic fugauit, necauitque multitudinem insectorum; adeo vt multis post annis immunes omnino agri fuerint. Solent in his partibus Sancti huius opem implorare: consultumque fuerit aliis quoque locis hanc eius methodum, & exemplum sequi.

MONITIO XII.

Quæ cauenda in precibus, & orationibus vana obseruantia?

ORATIONVM quoque Sanctitatem diabolus multis superstitiosis circumstantiis solet violare: aliquando violat malo fine proposito, vt cum quis orat, aut celebrari curat missam ad exitium alicuius; aut vano, vt ad sciendum aliquid boni successus, &c. Moneantur ergo in orationibus attendere ad sequentia axiomata. Vide li. 6. c. 2. q. 3. sectio. 3. litt. Z & li. 3. par. poster. q. 4. sect. 2. & sectio. 8. & 9.

Primùm peccatum orationis est ratione materiæ, quando petuntur res illicitæ, aut noxiæ; quæ repugnant honori, aut præceptis Dei, aut caritati proximi: aut quando res indifferẽtes (verbi gratia, diuitiæ, honor, doctrina, &c.) petuntur absolutè, aut pertinaciter, nimisque instanter; aut quando petuntur instanter res, de quibus iustum dubium est, an sint homini ad salutem profuturæ: aut petitur cognitio futuri euentus ad matrimonium,

nium.&c.vt sunt virginum Hispanarum illæ orationes, quas vocant, *de los Reges, de la estrella, de sant Iuan*; quibus finitis aucupantur prima nascentium verba, & inde colligunt, quod scire volebant; superstitione & stolida; & impia, vt bené Horozeus lib. 2. de vera, & falsa diuinat. cap. 14.

Secundum est ratione formæ, quando continent verba, vel sensus verborum aliquid falsum, mendax, fidei, vel naturali rationi contrarium; vel nomina barbara, & ignota, aut nugas, & ineptias; quia hæc omnia sapiunt blasphemiam.

Tertium peccatum est ratione modi, seu cerimoniarū, quæ adhibentur; quando illæ sunt vanæ, & præter, vel contra communem Ecclesiæ consuetudinem: vt si necessariò debeant fieri certo statu corporis, certis horis, vel diebus nō interruptis, brachiis certo modo expansis, oculis in certum locum defixis, cum tot candelis, talis, vel talis coloris: & similibus, existimando circumstantias has ad effectum aliquid naturalis, vel supernaturalis virtutis conferre.

Contra hæc peccata adhortandi sunt homines, vt firmiter apud animum suum statuant, nec velle malum vllū vitare, nec velle boni quidquam consequi, vel retinere per vlla media illicita, vana, aut superstitiosa, 2. Postquam diuinum auxilium seriò implorarunt, conentur suam voluntatem diuinæ prorsus conformare, sibique certò persuadeant, quicquid eis acciderit, id à Dei prouidētia procedere, & ipsis esse lōgè vtilissimum.

A 3. Certò credant, quando Deus illis non concedit, quod postulant, id paterno Deum pium, & misericordem animo facere; quoniam hoc illis expedit, sicut solet Medicus ægro multa subtrahere, & denegare, non inuidia, nec sæuitia, sed beneuolentia, & sapientia. 4. Non apponant missis, quas ad intentionem suam dici curabūt, vllum numerum, aut determina-

B tionem, loci, diei, candelarum, &c. ex hoc capite damnantur Missæ, quas vocant, *tricenarias reuelatas, & clausas, missas Comitis, missas S. Amatoris*, contra quas differit D. Vincētius Ferrerius *homil. 4. Dominica 4. in Aduen.* Ex dictis etiam damnātur orationes, in quarum titulis præscribitur certus dierum numerus, quo exacto sint exoraturi; contra illud præstantis viduæ

C Iudith. 8. v. 12. *Qui estis vos, qui tentatis Dominum? Non est iste sermo, qui misericordiam prouocet: sed potius qui iram excitet, & furorem accendat. Posuistis vos tempus mirationis Domini, & in arbitrium vestrum diem constituistis ei.* necnon orationes, quibus petunt à Christo Deipara, vel sanctis reuelationes, aut apparitiones; quia hoc est plenum periculi, ac deceptio-

D nis, audaciæ, curiositatis, ac præsumptionis; quemadmodum etiam orare, vt significent eis diem, & horam obitus, & istis insuper inculcādum illud Thomæ de Kempis; *Quid faceres si scires? nunc ita viue, vt securus horam illam exspectes.* Hæc sufficiant: sunt enim cataplasmata contra superstitionum præcipuos fontes, causasque reliqua ex toto petenda sunt opere.

F I N I S.

In quo quæcumque ſcripſi; ea cuncta S. A. & C. R. Eccleſiæ iudicio, & Piorum Theologorum cenſuræ ſubijcio: ſi quid ignaro elapſum, quod Eccleſiæ minus probetur, improbo, damno, & pro non ſcripto haberi volo.

MARTINVS DEL'-RIO
SOCIETATIS IESV PRESBYTER.

Corrigebat Hieronymus Caninius magnam partem, non ad Typos, ſed in ſchedulis ad ſe domum allatis.

SVMMARIA BREVIA
OMNIVM LIBRORVM.
Capitum, Sectionum, Quæſtionumque, quæ toto hoc Opere continentur.

PROLOQVIVM.

LIBRI PRIMI.
DE MAGIA.

Hic, & deinceps, duo numeri, vnus paginam, alter columnam diiudicans.

Cap. I. De ſuperſtitione & eius ſpeciebus.

Latinorum; Magi, venefici, Thessali, chaldei Augures, Aurioli, Aruspices, genethliaci, Lamiæ, Striges, Mascæ, Veratrices, Sortilegi, Sortiarij.

Cap. III. De Magia naturali, seu physica.

Persarum Magia duplex, naturalis & superstitiosa. 7.1.E. Quod initium seu origo vtriusque? 8.1.C. Sanhedrinæ quales Magi fuerint. Magiæ naturalis definitio & exēpla. Qualis Magia. Salomonis, Trium Regum, & Apollonij. Magiæ naturalis diuisio.

Iudiciū de scriptis q̄ in hoc genere edita, quæ licita, quæ illicita, &c.: Guilhelm. Pari & Robertus Triezius, Picatrix, Agrippa, Anselm. Parmensis, Petrus de Abono. Cichus Esculanus; Alchindus, Geber, Roger. Bacon, Raimun. Lullus, Arnol. Villanouan. Poncetus & Ardoinus.
Cardanus de subtilit. & Variet. Ioan. Baptist. Portæ, & Anton. Misardi Magiæ naturalis. Alb. Magni libri quidam, Pomponat. de incantatio. Esculanus in Sphæram de Sacrobosco. Ioan. Fran. Pici Magica. Io. Bodini libri.

Quæst. I. Quid cœli aspectus & influxus ad Magicos effectus conferant?

Fundamentum magorum ab astrologia mutuatum, de imaginibus cœlestibus & earum sympathia cum inferioribus refutatum, responsum argumentis eorum. 10.2.D. Nugacitas detecta ex ipsorummet positionibus. 11.2.A. Cœlum & astra animæ expertia sunt. 11.2.C. Regula ad intelligenda varia S.S. loca, quæ videntur iis animam tribuere. Influentiæ an vllæ, & quales. 12.1.B. Quid cœli & astra in hæc inferiora possint. De diebus criticis. 12.2.E

Articulus de hac re Paris. confirmatus. 13.1.D

Quæst. II. An huiusmodi effectus magici miraculis similes oriri possint ex hominis naturali complexione?

An animę humanę res materiales omnes obediant? quod non, cont. Auicen. & Pomponatium. 13.2.E. Neque hoc prouenire ex temperamento æqualitatis, cōtra quosdam medicos. Nullos nasci medicos vel fascinatores. 14.1.B

Quæst. III. Quanta qualisq. sit vis imaginationis, quo ad huiusmodi effectus?

Plurimum potest in corpus propriū. Noctambuli, & horum causa. Exēplū mirabile. 14.2.A. Quæ ad hoc concurrere debeant. 16.2.A. Aliquid aliquando in corpus proxim. & dispositum. 16.2.D. In corpus distans aut dispositum, nihil potest omnino contra multos. Imaginatio non potest alium loco mouere, sanare, vel fascinare, nec potest tempestates vel pluuias ciere. Calpurnij locus explicatus. Genes. 30. Locus. De varietate partus propter imaginationem vel ante cōceptum vel post. Varia exempla: Et an sufficiat alterius parentis imaginatio. Pauones albi quo pacto fiant. B. Augustini locus. 17.1.B

Quæst. IV. An solo contactu, afflatu, visu, voce, osculo, vel nudi lintei applicatione vulnera vel morbi sanari, & alia huiusmodi mira perfici possint naturaliter?

Fundamentum eorum, qui affirmant. Sed cōtra. Non esse hoc tribuendū voci soli. 20.1.A. De tauro cadente & erecto. De parentū execratione exemplū. VVestphalæ mulieris filium voce reddētis immobilē. Nec etiam aspectus, ne cū imaginatione quidem, id potest. 20.2.B. Visio fit recipiendo non emittendo. Amor quō nascatur aspectū. item lippitudo. infectio speculorū p aspectum men-

---

LIBER SECVNDVS.

DE MAGIA DÆMONIACA.

Magi

edat

do

losophorum. pag.222.1.B
Astrologorum, Chaldæorum, Mahumetarum, Rabbinorum, Magorũ, Indorum. Item legum, & Iuris interpretum. 223.1.B
Item sacræ Scripturæ veteris & noui Testamenti. 1.Reg.28. Samuelis anima vere excitata defenditur. Refelluntur obiectiones Leloyherij, probatur exemplis Mosis, Ieremiæ & Oniæ. Locus, Luc.24.v.37. Ioan. 20. vers.19. Matt. 14. v.26. Act.12. v.15. Gal.5.v.16. & 17.1. Pet.3.v.19.&c.4.v.6. 224.2.E
Sect.V. Probatio ab exemplis & auctoritate scriptorum, qui singulis sæculis vixerunt. Ostenditur eorum dicta simpliciter & citra metaphoram accipienda.

SECVLO I.

B. Virginis Christi Domini semel. { Petro. Carpo.
B. Valeriæ. pag.225.2.D

SECVLO II.

Apparuisse testantur { Iustinus Martyr. Tertullianus. Origenes. 226.2.E

SECVLO III.

Apparuere { S. Potamiena, & alij. S. Maria virgo, & B. Ioannes. Martyres Africani varij.

Tenuere { Gregorius Nyssenus. Cyprianus. Ambrosius. 227.2.C

SECVLO IV.

Apparuere { B. Petrus. B. Agnes. B. Agatha. Christus Dominus. Petrus & Paulus. B. Virgo Maria. Spiridiõ & Triphyllius. Filia patri Spiridioni respondit. Duo Episcopi mortui subscripsere. Explicatus Canon Cõc. Eliberitani. B. Virgo iterum cum S. Mercurio. Item S. Artemius. S. Febronia. B. Ammon. Iterum B. Virgo, & anima Latronis. B. Cæsarius. B. Paulus. S. Mamantes.

Tenuere { Basilius. Nazianzenus. Damascenus. Gregor. Turonẽsis. Nemesius. Socrates. Ruffinus. Nicephorus, & alij. pag.228.1.B.

SECVLO V.

Apparuere { B. Martinus. S. Ioannes Baptista. S. Geruas. & Protas. S. Ambrosius. S. Eulalia. S. Fructuosus. Latro quidã insepultus. B. Germano. Felix Nolanus, & alij multi, vt Basilius Mart. Euagr. Philos. Gamaliel. S. Stephanus, Michæas & Habacuch. S. Zacharias, Euthymi. B. Virgo cum SS. Ioanne Baptista & Euangelista. S. Ianuarius. S. Apollinar. S. Cyprianus. S. Eulalia. iterum S. Petr. S. Leo. S. Barnab.

Tenuere { B. Hieron. & explicatur. B. Chrysostomus, & explicatur. B. Augustinus, & explicatur. Auctor epist. ad Cyrill. de morte Hieron. Theodoretus. 230.1.B

SE-

SECVLO VI.

Apparuere { Damnatus quidā. B. M. Virgo sæpiùs. S. Ioan. Silentiarius. B. Bartholomæus. Macedonius Patriarcha. Theodoricus rex: Nestorius, & alij hęretici. Princeps Apostolorum. S. Stephanus. S. Eutichius. S. Tetricus & socij Episcop. S. Sergius.

Tenuere { Hoc seculo hanc sententiam, Procopius, Euagrius, & alij. 236.2.D

SECVLO VII.

Apparuere { B. Musę apparuit Deipara S. Iuuenalis & Eleuth. Theodor. Rex, & monialis quædam. Paschasius, & balnei dominus. Iustus monachus. Deipara apparuit S. Ildephonso. S. Leocadia.

Tenuere hanc sententiam. { B. Gregorius Magnus. Gregorius Turonensis. S. Ildephonsus. S. Isidorus. 238.2.C

SECVLO VIII.

Apparuere { S. Suibertus. Deipara. B. Sabinus. SS. Euphemia, & Glyceria. B. Tharasius. S. Andræas. S. Gertrudis. B. Iacobus maior.

Tenuere { Iulianus Pomerius. Venerabilis Beda. Constantinus Episcopus. Paulus Diacon⁹. 240.1.A

SECVLO IX.

Apparuere { B. Iacobus Apostolus. B. Maurilius. Pandulphus tyrannus.

Tenuere { Iulian. Toletan. iunior. Theophilactus. 241.1.B

SECVLO X.

Apparuere { S. Lybuinus. SS. Petrus & Paulus. B. Virgo. S. Mauricius. B. Iacob.

Tenuere { Euthimius Monachus. Hugo Ætherian⁹. 241.2.B

SECVLO XI.

Apparuere { Christus, Deipara, BB. Apostoli, & multi Angeli. B. Andr. B. Adimarus. Quidam amicus Dunstani. B. Odilo. Fauentini duo. Benedictus VIII. & IX. B. Gregorius. Canonicus Parisiensis. Anno Episcopus Coloniensis. S. Benno.

Tenuere { Petrus Damianus. Guilhelmus Tyrius. pag. 242.1.C

SECVLO XII.

Apparuere { Christus. B. Isidorus. B. Virgo. Benedictus X. B. Nortbert⁹. Gualdric⁹.

Tenuere { Dodechinus. B. Bernardus. Petrus Cluniacēsis. Rupertus, & Honor. Augustodunens. 243.1.B

SECVLO XIII.

Apparuere { B. Vrsula & innumeri apud auctores citatos. & de Martino Presbytero Canonico Regulari Legionensi, eiusq. scriptis.

Tenuere { Vincentius Belluacens. Cæsarius Cisterciensis. Helinādus. Thomas Cantiprat. B. Thomas. B. Bonauent. & Guilhelm. Paris. 244.1.A

SECVLO XIV.

Tenuere { Scotus. Richar. de Mediauilla. Paludan. ibid.

SECVLO XV.

Tenuere { S. Antoninus. Gerson. Iacobus Cusanus. Dionys. Carthusian. & epis. Abulens. Tostatus, qui omnes varia suppeditant exempla. 244.2.A

Vtitur

LIBRI TERTII.

PRIMA PARS.

Quæst.I. Quid & quotuplex maleficium?

Quæst.II. De maleficio insomnij.

Quæst.III. De amatorio maleficio.

tien-

PARS POSTERIOR

LIBRI TERTII.

DE VANA OBSERVATIONE.

rum

Lege-

Hus. Cauti & circumſpecti, S. Arſenius, B. Hildegardis. B. Libuina Batana. Notandæ cogitationes præcedentes & ſubſequentes. Verarum reuelationū quis effectus ex Hucbaldo, & exemplum S. Aldegundis. pag. 520.2. B

Signum crucis opponere viſioni vtile. exemplū S. Oſualdi Epiſcopi, Modus quo ſe ingerit conſiderandus. Doctrina P. N. Ignatij Loyolæi. Notanda lætitia & horror quibus animus pulſatur. B. Antonij doctrina, explicata per B. Catarinam Senenſem, & eius adhuc explicatio. Explicata opinio quædam vulgaris, cito mori, qui ſpiritus mortuorum viderunt. 521.2. A

Item notandum an veris confirmatæ miraculis. Exemplū nobilis Matronæ & S. V Vinvvaloci falſa eſt ſi vel in minimo nō cōtigerit, quod prædixit abſolute hinc patet veras fuiſſe reuelationes. Catarinæ Raconiſiæ, Margaretæ Rauēnatis, F. Aloyſij Bertrandi, item Ioannæ Lotaringicæ quæ dicitur. *La pucelle Ioanne* quæ defenditur contra calumnias Anglorum. Acta iudiciaria. Falſas vero fuiſſe Montaniſtarum, Ioannis de Rupeſciſſa. & monialis Luſitanæ & Franciſci de Cruce. 522.2. D

Et Hieronymi Sauonarolæ ſeu Ferrarienſis. De hoc diligenter diſſeritur contra quoſdā. De Iacobo Brocardo & B. Elizabetha Bartona. Notandus modus reuelationis, qui varius eſt.

Cap. II. De diuinatione.

Quæſt. I. Quid ſit diuinatio?

Explicatur. natura diuinationis.

Quæſt. II. Quæ occulta queat dæmon diuinare?

Non nouit omnia, ſed quædam tantum. Marci hiſtorici locus explicatus. Quid de libere contingentibus? non poteſt niſi probabiliter coniectando. Exemplum Baſilacij fanatici, qui Iſaacio prædixit. 525.2. D

Quæ à cauſis neceſſariis dependēt, & alia nonnulla poteſt certo prædicere. Quædā nō niſi per coniecturam. Vnde nata veterum oracula. Quid de præteritis norit. Quid de præſentibus. An cogitationes hominū norit. Exemplum Scotti Parmēſis. Dæmonum hac in re fraudes. Quomodo facta aliquando prædicat vt facienda. Exempla, Apollonij, & iuuenis cuiuſdam, & Chariberti, & Cæſarij impoſtoris moderni huius generis, remiſſiue. 527.1. C

Quæſt. III. Quomodo dignoſcatur diuinatio a prophetia & coniectatione?

Notæ ex proportione rei cognoſcēdæ & cauſæ. Notæ ex modo & natura quæſitionis. Notæ ex intentione quærentis. Quæ excuſent à peccato. Locus Prouerb. 16. v. vlt. Quando liceat ſignum petere. 529.1. B

Quæſt. IV. Quale peccatum ſit diuinatio?

Quando ſit hæreſis, quando ſuperſtitio, quando illicita dumtaxat.

Quando implicita ſit venialis.

Quādo iocus omnino licitus. 530.1. A

Quæſt. V. Quotuplex ſit diuinatio?

Quid pactum implicitum & explicitum Scholaſtici non ſatis proprie loquuntur in ſpecierum aſſignatione. 530.2. D

Quæſt. VI. De ſpeciebus diuinationis, in quibus aperta diuinatio interuenit.

Oracula & vaticinia vt Iouis, Dodonæi, Hammonis, Trophonij, Apollonis Delphici, &c. Veneris Gazenzis. 531.1. D

Quæ horum phyſica cauſa?

Nulla cōtra pleroſque vera eſt demō.

Cur vno loco potius quam alio?

Cur priſca oracula ceſſarint?

De Pythonicis vatibus, Veterum, vt Dodonides colūbæ Gallicenæ Pythia Delphica. 532.1. A

Branchidarum, Colophonij, Trophonij, Soractiniq; vates. Francica Mero-

Quæſt.

nonica

Distin-

ipsius

APENDICIS II.

SVMMARIA

QVÆSTIONVM.

Cur

LIBRI SEXTI.

DE OFFICIO

CONFESSARII.

minibus Ephesiis, de conuiciis & blasphemiis. de exagonis Paracelsi. de quodam exemplo miro, quod refert Grillandus, de canum mactatione. Galli cãtus, an & quo pacto maleficia possit dissipare? De lotione matutina manuum & faciei. de lotio humano, veterũ sententia. Exemplum Pharaonis Regis Ægyptij. aliud ex Martyrio Sanctæ Luciæ. aliud fragmentum Sancti Althelmi, de Sancto Chrysantho. lib.6.pag.28.2. A

Qui νεφελοδιῶκται, & γυτάλαι, & φυλακτήριοι, in sinodo Trullana. quid πὲγγια.

De gestatoribus galeæ seu amnij infantilis. Exemplum subulci sortilegi, cuius porcos diabolus custodiebat, & de alio opilione Traiectẽsi.

Plinij, Varronis, & Constantini vana remedia. de Marsilij Ficini quodam libro periculoso. De Cicorij radice effodienda, de criminibus vel dẽte euulso abiiciendis. de ouis confringendis. de Sereni Abacadabra. de sale profano. de loci mutatione. de nominis mutatione contra Laur. Ananiam.

De precario vel furto sublatis rebus ex malefici domo. de crepidis, laciniis, &c. de canibus, equis, stricti gladij vibratione.

Virgilij locus & exempla varia. De circuli circũductione. lib.6.24.1.D

Superstitio opinari non futura remedia, si prius confessarius vel medicus fuerit adhibitus.

An debeat malefica prius libertati restitui. De scopis in ostio ponendis, de acubus aut criminibus in ollam coniiciendis.

De cogendis sagis per minas, vim, & verbera. Quod soleant in alios sortem transferre, probatur exemplis. Euripidis, & Senecę loca. Remediũ quoddã Salisberiẽsis. lib.6.28.1.C

Alia Sacrilega, vt de plumbo, verbena, columbo. lib.6. pag.28.1.C

Semper dæmon in his lucratur, & quomodo. Exemplis probatur trãslatio mali in alios.

Interdum futilibus plane dæmonem cooperari. probatur exemplo studiosi & vetulæ. Examinata quædam dicta Cardinalis Cusani, lib.6. 29.1. B

Quæst. II. An liceat remedium petere à maleficis.

Quod non liceat iure ciuili maleficiis vti in bonum finem, contra multos. Leonis Imperatoris Cõstitutio, qua abrogata lex Constantini, eadem explicata. Ecclesiastica lege idem prohibitum esse. Locus ad Rom.3. vers.8. lib.6.32.1. B

Non posse cogi maleficas vt benedicant. Et de hac benedictione inquisitum. Articulus Parisiensis, dictum impium Paracelsi. Remigij sententia reiecta.

An liceat tollere maleficium per res superstitiosas? An liceat per vana remedia tollere? Discutitur exemplum Summ. Rosellæ. lib.6.33.2.A

Contra Aureolum non licere à maleficio parato petere, vt maleficium tollat maleficio? Exemplum Nideri. Soluuntur argumenta Remigij. Explicantur l. nullus. C. de malef. & locus Photij in Nomocanone. Potest maleficus induci, vt per modum licitum tollat maleficium. Et induci potest tã precibus, quam coactione, contra Remigium, & examinatur dictũ Brianzoni, quod liceat hoc petere ab ipso Diabolo. An liceat petere, vt tollat ab alio, quã ab auctoremet maleficij; Quid quando dubito, an sit sublatumus per maleficium? lib.6.34.2. A

Praxis qua in hac re vsus B. Theodorus. Quibus verberibus cogere liceat? Quando sit necessaria cautela Caietani? Exemplum S. Godoleuæ, quæ vsa hac cautela. Alia cautela

Salernitanum recentius, necnon aliud B.Macarij. lib.6.pag.78.2. C

De missa sacrificio.

Exemplum Hesperij apud B. Augustinum. aliud B. Bernardi. aliud B.Theodori. confessio sagarum,& ratio cur tam longas in Catholicorum templis ante meridiem moras trahant. lib.6.83.1. B

De oleo infirmorum per Episcopum benedicto.

Exempla Sanctorum.
- Sacerdotis apud Bedam.
- Theodosij monachi.
- Lannomari.
- Parthenij.
- Auxentij Archimandritæ.
- VVinuualoci.
- Eutychij Patriarchæ.
- Paterni Abrincensis.

Tertium, de petendo Sanctorum hominum auxilio. lib.6.83.1. E

Cur hoc remedium minùs hodie frequens, quam olim? Erant diuersi exorcistæ, & isti Sancti, Exempla SS. Macarij, vtriusque Guthberti, Basilij, Paphnutij, Eugendi, Greg. Thaumaturgi, Pauli simplicis, Theodori,& Vrsmari. lib.6.84.1.B

Quartum, de exorcismo Ecclesiastico.

Antiquitas ordinis exorcistarum. Ritus quidam veteres in exorcismo adhiberi soliti. Nomen dæmonis peti solebat, cibi soliti exorcizari, cauendum à ludicris sermonibus, probatum exemplo. Serium exemplum S. Vrsmari, in quo notandæ eædem ante octingẽtos annos, quæ nunc cærimoniæ. Exempla S.Adelelini, & S.Maurilij. Cur exorcismus aliquando fit irritus? Contra quæ veneficia non soleat prodesse, ex Tostato. lib.6.84.2. A

Quintum, de operibus satisfactorijs.

De eleemosyna, de ieiunio, exempla S.Auxentij & S.Procopij. de Oratione. 1. de communi Ecclesiæ. 2. de priuata in his præcipua Symbolum Apostolicum,& Oratio Dominica. itẽ Rosarij,& Litaniæ. lib.6.91.1. A

Sextum, Imploratum nomen Iesu Saluatoris Christi, & Sanctorum.

Exempla & auctoritates Patrum remissiuè. Nomen Mariæ Virginis tria exempla. Auxilium Angeli custodis. lib.6.96.2. C

Septimum, Signaculum Sanctæ Crucis.

Probatur testimoniis & exemplis plurimis, quæ propter multitudinem hic in summario omittuntur. lib.6. 105.1. B

Mox Sanctorum, tegendi miracula, additis aliquibus rebus naturalib.

Octauum, Sanctorum reliquiæ.

Probatur plurimis auctoritatibus, & exemplis, vt S. Philippi, S. Dympnæ in Brabantia, & plurimorum aliorum, honorandi Sancti peregrinationibus & donariis. Cauendum à superstitioso eorum cultu, quem odere, vt probatur exemplo quodam S. Glyceriæ. lib.6. 103. 2. D.E

Nonum, de aqua benedicta.

Antiquitas huius ritus. Efficacitas probatur variis exemplis.

Et præcipua quædam, contra spectrum Apameense, & contra aliud Tentaendium lapides iaciens. & B. Huberti, &c. VVieri impudens siue mendacium, siue calumnia. lib.6. pag.104.2. D

Decimum, Res alia benedicta ritu Catholico.

De agnis Dei, de cereis & sale benedicto, de pane benedicto. antiquitas ritus. exẽpla quædã. lib.6.106.2. E

Vndecimum, Pia amuleta collo suspensa.

Quæ requirantur ne sint superstitiosa?

Duodecimum, Pulsatio campanarum.

Experientia quotidiana. Exemplum mirabile ex Petro Cluniacensi. confessiones maleficarum.

Cauendum à duobus Lamiarũ mendaciis, vt illic. Refellitur vulgi opinio de campanarũ baptismo. Hæretico-

reticorum ſtropha quotidiana. li.6. pag.110.2.D

Capitularis Caroli Magni locus explicatus. Benedictioni aliquando tributum nomen baptiſmi, vt apud Iuonem Carnutenſ.

Benedictionis Campanarum ritus defenſus contra hæreticos.

De efficacitate earum contra dæmones, in quo hæc ſit ſita? Petri Mexiæ error. Cur hæc remedia non ſemper efficacia? lib.6.pag.111.1.D

Cap.III. Quorumdam remediorum Eccleſiaſticorum, contra calumnias hæreticorum, maximè Georg. Godelmanni, defenſio.

Quidam non Iuriſconſulti, ſed tabulæ in cæremonias petulantes. lib.6.113.2. B

Defenſio exorciſmorum Eccleſiæ Catholicæ.

Oſtenditur ineptia & imperitia aduerſarij. Colliguntur multa eius mendacia. Oſtenditur in exorciſmo nihil magicum reperiri.

Sigillatim omnes eius ritus probantur & explicantur. lib.6.114.1.A

Defenſio ſalis benedicti. mendacia aduerſarij & fraus. Defenſio *aquæ benedictæ*. Benedictiones herbarum. Noua iterum aduerſarij mendacia.

Defenſio Agnorum Dei, alia iterum mendacia. lib.6.118.2.C

Defenditur benedictio balſami & olei. Ineptia aduerſarij formulam dicentis eſſe Magicam, detegitur.

Verbum exorciſo, & vſus defenditur. Vſi eo Apoſtoli. Cur non Chriſtus? baptiſmo peccata remitti.

Defenditur Extrema vnctio & benedictio olei infirmorum. lib.6.p.120.1.C

Schimidelini & Lerchemeri væſana conuicia.

Ex antiquitate probantur benedictiones variarum rerum, herbarum ſeu fructuum, Aquæ benedictæ, Chriſmatis, Panis & Salis.

Quæ vis ſit rerum Sacramentalium. lib.6. pag.121.2.C

Aliud iterum mendacium. Item alia & alia. lib.6.122.1.C

Reſpondetur argumentis quibuſdam Godelmanni. lib.6.122.2.B. Oſtenditur exorciſtarum ordinem in Eccleſia olim fuiſſe. B. Clemētis Rom. locus explicatus.

Defenditur cultus Venerabilis Euchariſtiæ, & in ea eſſe verum corpus Saluatoris Noſtri. Oſtenditur nihil in conſecratione nec cultu Magicum eſſe. lib.6. pag.123.2.A

Contra Ioſephum Scaligerū defenditur, opera B. Dionyſ. Areopagitę adſcripta non eſſe Pſeudopigrapha. Superbia eius ante oculos ponitur ipſiuſmet verbis, & monetur reſipiſcere, ſeque deinceps gerere modeſtius, & ſapere humilius. lib.6. pag.124.1.C

Monita quædam pro Confeſſariis & pęnitentibus. lib.6.127.1.C

Finis Summariorum omnium.

HIC AVCTORES OMNES PROBATAE VEL IMPROBATAE FIDEI,

Theologi, Iurisconsulti, Medici, Philosophi, Physiologi, Historici, aliarumque scientiarum atque artium Professores, qui huic Opere suam quoquomodo opellam subministrarunt, serie Alphabetica recensentur.

A

ABBAS.
Abbas Spanheimensis.
Abbas Vrspergensis.
Abdias Babylonicus.
AbeneZra.
Abenzoar de Abono.
Abraham Esra F.
Abulensis.
Accursius.
Adamus Cronographus.
Ado Viennensis.
Aegineta.
Aelianus.
Aemilianus.
Aemylius.
Aeneas Sylvius.
Aerodius Aeschines Orator.
Aeschylus.
Aetius de Afflictis.
Agathias.
Agricola.
Agrippa.
Ahias.
Aimericus.
Aimoinus Monachus.
Alanus.
Albinus.
Albericus.
Albertus Magnus.
Albertus de Rosate.
AlbumeZar.
Alchindus.
Alciatus.
Alcimus Auitus.
Alcocerius.
Alexander.
Alexander ab Alexādro.
Alexander Neapolitanus.
AlgaZer.
Aloysius Cadamustus.
Altusius.
Aluares.
Aluernus.
Amatus Lusitanus.
Ambrosius.
Ammianus Marcellinus.
Ananias.
Anastasius Bibliothecarius.
Anastasius Nycenus.
Anastasius Sinaita.
Ancharanus.
Andernacus.
Andreas Cataneus.
Andreas Laurentius.
Angela de Fulgino.
Angelomus.
Angelus Caninius.
Angelus de Aretio.
Angelus de Clauasio.
Angles.
Anicius Seuerinus.
Annales Boiorum.
Ansbertus.
B. Anselmus.
Anselmus Parmensis.
Antoninus.
Antonius Mirandulanus.
Antonius Senensis.
Aphrodysaeus.
Aphthonius de Apoldia.
Appianus Alexandrinus.
Apollodorus.
Apollonius Rodius.
Apollonius Thyaneus.
ApomaZar.
Aponensis.
Apuleius.
Aquila.
Aragonius.
Archidiaconus.
Archāgelus Mercenarius.
Ardoinus.
Arethas Cappadox.
Aretinus.
Aretius.
Areualus.
Arfoncinus.
Arias Montanus.
Aristarchus.
Aristaenetus.
Aristophanes.
Aristoteles de Arles.
Arlunus.

Ar-

Armylla.
Arnaldus Albertus.
Arnobius.
Arnoldus Villanouanus.
Arnouus.
Artemidorus.
Ascanius Centorius.
Athanasius.
Athenæus.
Athenagoras.
Auerroes.
Aufrerius.
Augustinus.
Auicema.
Aurelianus.
Ausonius.
Aymon.
Azo.

B

BACONVS.
Baiardus.
Baleus.
Balduinus.
Baldus.
Balsamon.
Banairolus.
Bannes.
Baptista de Portà.
Barbatius.
Bardesanes.
Baronius.
Bartholomæus Raymũdi.
Bartolus.
Basilius.
Basinus.
Bassolus.
Battiades.
Bebenburcius.
Becanus.
Beccius.
Beda.
BeeZius Carmelita.
Bellamera.
Bellarminus.
Belleforestus.
Belliolanus.
Bellonus.
Bencius.
Benedictus.
Beniuenius.
Ben Natan.
Benno Berberius.
Bernardinus.
Bernardus.
Bernardus Comensis.
Bernardus Luxẽburgicus.
Berosus.
Berous.
Bertachinus.
Bertramus.
Benterus.
Beza.
Bielski.
Biermannus.
Binsfeldius.
Biringuccius.
BiZarus.
Blancus.
Blasius Melanesius.
Blondus.
Blasius Bocacius.
Bodinus.
Boerius.
Boetius.
Boethus.
Bokelius.
Bologninus.
Bonacossius.
Bonardus.
Bonauentura.
Bonfinius.
Bononienses.
Borcolt.
Borromæus.
Bosius.
Bossius.
Bouchiarius.
Boyck.
Brachescus.
Bredenbaehius.
Breslayus.
Briansonus.
Briardus.
Brissonius.
Brocardus.
Brodæus.
Brunor. à Sole.
Brunus.
Bucananus.
Buccaferrius.
Bucoldianus.
Budæus.
Iul. Cæs. Bulengerus.
Bungey.
Burchardus.
Bursatus.
Bustamantius de Butrio.
Buzæus.

C

CACCIALVPVS.
Capolla Cesalpinus.
Cæsar.
Cæsarius.
Caietanus.
Calcagninus.
Calchidius.
Calchondilas Dylas.
Callimachus.
Callisthenes.
Calpurnius.
Caluinus.
Cambdenus.
Camerarius.
Campegius.
Campestres.
Campianus de Canario.
Canisius.
Cantipratensis.
Capella Tolos.
Capitolinus.
Capitolarium.
Caroli Magni.
Capreolus.
Capricius.
Cardanus.
Cardinalis.
Carlerius.
Carolina constitutio.
Carranza.
Carrerius.
Cartarius.

Ca-

Casonus.
Cassianus.
Cassiodorus.
Castanneda.
Castrius.
Catharinus.
Cato.
Catullus.
Cedrenus.
Celsus.
Cephalus.
Cermisonus.
Chaldæus Paraphrastes.
Cappeauuille.
Charon.
Charondas.
Cassaneus.
Cheremon.
Chieza.
Chopinus.
Chrysostomus de Chusa.
Chytreus.
Chicchus Esculanus.
Cicero.
Ciruelus.
Cittadinus.
Clarus.
Claudianus.
Claudius Prior.
Clauerius.
Clemens Alessandrinus.
Clemens Romanus.
Climachus.
Cochlæus.
Cœlius Aurelianus.
Coignetus.
Colenucius.
Columella.
Columna.
Cominæus.

Concilia.
- *Agathense.*
- *Ancyoanum.*
- *Antisiodorense.*
- *Aquileiense.*
- *Augustanum.*
- *Bræcharense.*
- *Cabilonense.*
- *Carthaginense.*
- *Coloniense.*
- *Constantiense.*
- *Constãtinopolitanum.*
- *Eliberitanum.*
- *Ilerdense.*
- *Laodicenum.*
- *Lateranense.*
- *Mediolanense.*
- *Moguntinum.*
- *Nannetense.*
- *Nicænum.*
- *Remense.*
- *Romanum.*
- *Senonense.*
- *Toletanum.*
- *Triburiense.*
- *Tridentinum.*
- *Turonense.*

Conciliator differentiarū.
Condronchus.
Conimbricenses.
Conradus.
Constantinus.
Constantinus Presbyter.
Contarenus.
Corneus.
Corpus Iuris ciuilis et Canonici.
Corrasius.
Corrozetus à Costa.
Cotta.
Couarruuias.
Crauetta.
Crespetus.
Crinitus.
Cromerus.
Ctesias.
Cujacius.
Cumanus.
Curæus.
Curopalates.
Q. Curtius.
Cusanus.
Cuspinianus.
Cynus.
Cyprianus.
Cyrillus Alexandrinus.
Cyrillus Hiesolymitanus.
Cyrillus Monachus.

D

DAMASCENUS.
Damasus.
Damhoderus.
Danæus.
Decianus.
Decius.
Delgadus.
Demosthenes.
Diaz.
Didymus.
Dinothus.
Diodorus Siculus.
Diogenianus.
Dion Cassius.
Dion Sophista,
Dionysius Areopagita.
Dionysius Atheniensis.
Dionysius Carthusianus.
Dionysius Cato.
Dionysius Corinthius.
Dionysius Halycarnasseus.
Dioscorides.
Dodechinus.
Dodonæus.
Donatus.
Duarenus.
Dubrauius.
Duditius.
Duennas.
Dulcis.
Durandus.
Duris.
Dynus.

E

ECKIUS.
Egnatius.
Eisingrinius.
Eleazarus.
Ennius.
Ephrem.
Epicharmus.

Epi-

Ly-

Eod.

Eod. 40.

FINIS.

INDEX GENERALIS RERVM, ET VERBORVM.

Prior numerus paginam, posterior columnam denotat.

Porrò Lib. Sexti numerus separatim positus reperietur.

A

apo-

ari-

C

Caie-

Chiro-

S.Cono-

Dæ-

E

Eclipsis

Felis

N

O

P

Sal

Vipera

FINIS.